Migne, Jacques Paul

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA INNOCENTII III (ANNO 1216) PRO LATINIS ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT.

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA ECCLESIÆ SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA; DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIÆ GRÆCÆ A S. BARNABA AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXLIII

GEORGIUS PACHYMERA. EPHRÆMIUS CHRONOGRAPHUS. THEOLEPTUS PHILADELPHIENSIS.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,

IN VIA DICTA : *AVENUE DU MAINE*, 208.

1891

TRADITIO CATHOLICA

SÆCULUM XIV. ANNOS 1313-1330

—

ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΗ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

ΠΡΟΗΚΟΥΣΙ

ΕΦΡΑΙΜΙΟΥ ΧΡΟΝΙΚΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΣ.

GEORGII

PACHYMERÆ

OPERA OMNIA.

PRÆMITTUNTUR

EPHRÆMII CHRONOGRAPHI CÆSARES

ET

THEOLEPTI PHILADELPHIENSIS SCRIPTA ASCETICA.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE

Bibliothecæ Cleri universæ

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE

TOMUS PRIOR

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,

IN VIA DICTA : *AVENUE DU MAINE*, 208

—

1891

TRADITIO CATHOLICA

SÆCULUM XIV. ANNI 1313-1330.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXLIII CONTINENTUR

EPHRÆMIUS CHRONOGRAPHUS.

THEOLEPTUS PHILADELPHIENSIUM METROPOLITA.

GEORGIUS PACHYMERES.

ANNO DOMINI MCCCXIII

EPHRÆMIUS CHRONOGRAPHUS

ANG. MAI PRÆFATIO.

(Scriptorum Veterum nova Collectio, tom. III, pars I.)

Historia Romani imperii, quod mature in Occidente exstinctum, longe diuturnius in Oriente usque ad captam a Turcis Constantinopolim vitam suam propagavit, multorum profecto ingenia facultatemque scribendi exercuit; atque in his præcipue Byzantinos (ut vulgo loquimur) facundi oris homines, quorum magna et perutilia volumina a Gallicanis olim typis accepimus, nunc autem consociatis curis recognita novisque monumentis locupletata, Germani homines doctissimi, consilio et ope ill. Niebuhrii, rursus exhibent. Mihi ex iis qui Cæsaream historiam scripserunt valde utilis atque exoptabilis visus est Ephræmius, cujus chronicon iambicis versibus elaboratum, ab imperii fundatore Julio Cæsare usque ad receptam a Græcis e Francorum dominatione Constantinopolim, per mille scilicet ac trecentos annos extenditur. Jam hic historicus non solum ineditus erat, verum etiam tantæ raritatis, ut nonnisi in unico bibliothecæ Vaticanæ codice 1003 superesse videatur. Primus hunc auctorem commemoravit, quod ego sciam, sæculo quinto decimo Raphael Voleterranus in commentariis urbanis lib. XV, p. 176: *Ephræm Græcus ducentis abhinc annis vitas principum Constantinopolitanorum iambico carmine scripsit, quod Opus in bibliotheca Vaticana cernitur.* Atque hoc Volaterrani testimonium non latuit Vossium *De hist. Gr.* lib. II, 29. Deinde Ephræmium sæpe ad partes vocavit magnus Allatius (1), qui nunc *chronographum Byzantinum*, nunc *monachum* appellat, sed nullam præterea notitiam hominis tradit. Laudata apud Allatium fragmenta Ephræmii legisse identidem se demonstrant Vossius *Hist. Gr.* II, 28, 29, Cangius in *Glossario*, Cavæus in *Ecclesiasticis scriptoribus*, Fabricius in *Gr. bibliotheca*, Lequinius in *Patriarchatu Constantinopolitano*, denique Bruckerus *Hist. Philos.* tom. III, p. 549. Hi enim auctores a me sunt observati; neque tamen dubito quin alii quoque ex Allatio Ephræmium noverint. Jam Allatium ad excerpenda Ephræmii fragmenta usum fuisse codice Vaticano 1003, valde affirmarem, nisi varietates scripturæ aliquot perplexum me redderent (2). Præterea in codice acephalo Vaticano nomen Ephræmii non legitur; neque id ego divinavissem, nisi comparato codice cum laudatis ab Allatio fragmentis, mihi innotuisset. Superest ergo ut Allatius vel alium codicem præ manibus habuerit, vel certe Vaticanum nondum fortasse tum acephalum legerit; paucas autem

(1) De consensione p. 435, 699, 702, 725, 776. Et dissert. de Georgiis (ed. Fabric. Bib. Gr. t. X) p. 664, 687, 607. Item de Psellis (ed. Fabric. Bib. Gr. t. V) p. 22. Et contra Creyghtonum p. 306, 330, 526, 539, 614, 701. Et in adnotationibus ad Acropolitam cap. 6, 13, 16, 18, 33. Idem Allatius de consens. p. 435, et ad Acropolitam cap. 33, dictum Ephræmii approbat de Trinobi episcopo Bulgariæ primati subjecto; non Byzantino, ut ait Acropolita; quare et ego ad Allatii sententiam jam accedo. Rursus idem in adnot. ad Acrop. cap. 6, failli ait Ephræmium qui Camaterum patriarcham pulsum a Latinis Byzantio narrat, cum ipse sponte antea recessisset. Denique contra Creygh. p. 701, egregie explicat dictionem πομπῇ ἐπεισόδιος, quod sit nempe solemnis in aulam ingressus novi Cæsaris. Quamobrem versus 6337, in Alexio III, sic explicandus est; lexicographi autem vocabuli ἐπεισόδιος rationem deinceps habebunt, nec non 1253, γνίφων; et v. 1517, καινίς; et v. 2096, τεργέριον; v. 3875, 4141, et alibi ὑγρόχερσος. Item animadvertent philologi, notam adhiberi ab Ephræmio non ad dimidiam sed ad quamlibet fracti numeri partem significandam.

(2) Hæ varietates partim quidem nihil aliud sunt nisi menda typographica apud Allatium: partim vero, quia fortasse in codice videbantur deteriores lectiones, ab Allatio fuisse suspicor tacite immutatas. Nonnullæ tamen variæ lectiones diversum codicem designare videntur. Sic v. 4764, apud me, id est in codice Vaticano, est τὶς τυγχάνων; at Allatius contra Creygh. p. 527, τυγχάνων τε. Apud me v. 6031, et 10238, est ἐθάδα; at Allat. ἐνθάδε, ut p. 241, n. 2 dixi. Apud me v. 7713, κραταρχεῖ; at Allat. adn. ad Acropol. cap. 18, κατάρχει. Item v. 7716, apud me ἀνδρεῖον; at Allat. loc. cit. ἀρεῖον. Apud me v. 7197 et alibi θεοσοδ.; at Allat. ad Acrop. cap. 13, θεοδ. Apud me 7206, ἐμπαθεῖ θεᾳ; at Allat. loc. cit. ἐμπαθῆ θέαν. Apud me v. 7404, ἐπεισπεπαικώς; at Allat. loc. cit. ἐπεισπεπτωκώς. Apud me v. 10355, πω, et 10359, ἐκδούς; at Allat. που et ἐνδοὺ, ut proprio in loco dixi.

varietates ipse exscribens effecerit. Profecto cum folium tantummodo primum a codice absit, in quo nomen auctoris esse debuit, valde suspicor post Allatii ætatem id excidisse, cum codex Pio VI regnante cujus nunc stemmata gerit, a bibliopego compactus fuit. Et sane mihi narrant, multa hujusmodi damna ab operarum inscitia Vaticanis codicibus, præsertim Græcis, accidisse. Sed de codice hactenus. Jam cum neque Allatius, ut dixi, neque alii eruditi, quidquam de Ephræmio chronographo narrare videantur; mihi quidem de viro hoc quærenti occurrabat Ephræmius ille, quem Joannes XII patriarcha Constantinopolitanus, ante sacram suam dignitatem, legitimis nuptiis genuit; de quo nominatim Ephræmio verba facit Pachymeres in prædicti patriarchæ notitia t. II, lib. IV, dum ait, episcopos inter cæteras criminationes patriarcham reprehendisse, quod bona ecclesiæ Ephræmio filio suo dispensanda relinqueret, non constituto prout leges jubebant œconomo. Reapse et noster chronographus in patriarcharum catalogo memorat masculum Joannis XII filium, sed de se ipso haud diserte loqui significat. Et tamen ætas apprime congruit: namque hic Joanes patriarchatum retinuit usque ad Christi annum 1304; noster autem Ephræmius chronicon suum anno 1313 concludit. Jam ego fontes Ephræmicæ chronologiæ comperi, Zonaram quidem usque ad Alexii I Comneni obitum; Nicetam Choniatam usque ad Balduinum I, imperatorem; deinde vero Georgium Acropolitam. Age vero quod Ephræmius historiam poetico metro conscripserit, nemo magnopere irascatur; primo quia carmen iambicum narrationis perspicuitati peridoneum est, et memoriam legentium apprime juvat; deinde quia Pisidas etiam, Constantinus Manasses, atque Tzetzes impune suas historias versibus composuerunt; qui nihilo minus auctores, præcipueque Tzetzes, magno usui apud eruditos sunt. Atque ego Ephræmii quidem Historiam, propter suam eximiam utilitatem ad Latinam consuetudinem, soluta tamen oratione, transtuli: etsi enim olim poeticam non neglexi, nunc tamen pangendorum versuum plus decem millibus otium mihi voluntasque defuit.

ΕΦΡΑΙΜΙΟΥ ΧΡΟΝΙΚΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΕΣ.

—

EPHRÆMII CHRONOLOGI
CÆSARES.

—

* * *

CAIUS ANNIS IV.

Deinde Romanorum imperium tenuit
Caius, vita Epicurus vel potius Satan,
supra humanam naturam extollens semet
divinamque affectans, vilissimus mortalis,
impudicus, scelestus, sanguinarius:
sub quo prima Stephanus gloria martyrum

* * * (1)

ΓΑΙΟΣ ΕΤΗ Δʹ.

Εἶτα κατέσχε τὸ κράτος τῶν Αὐσόνων,
Γαῖος Ἐπίκουρος ἢ Σατὰν τρόπον,
Ὑπὲρ φύσιν βρότειον αὐτὸν σεμνύνων,
Ἢ καὶ θεουργῶν ἡ κατπάτυστος φύσις
Ἀνὴρ ἀσελγὴς, ἀποφρὰς, μιαιφόνος·
Ἐφ' οὗ Στέφανος πρωτομαρτύρων κλέος

(1) Deest in codice primum folium, quod Julii Cæsaris, Augusti, et Tiberii notitiam continuit. Desiderantur igitur ex universo opere versus paulo minus quinquaginta, ut paginarum ratio demonstrat. Nihil, tamen incognitum in hac lacuna amisisse nos puto.

Μαρτυρίου στέφανον εὗρεν ἐκ λίθων·
Σοφοί τε γνωρίζοντο δύο προκρίτων
Ἰώσηπός τε καὶ Φίλων ἐξ Ἑβραίων.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΕΤ. ΙΔ'.

Τούτου καταστρέψαντος ἀθλίως βίον,
Ἑρμοῦ φίλος Κλαύδιος ἠπία φύσις,
Ἴσου τε φύλαξ, ὑπερόπτης χρημάτων,
Τὰς ἡνίας εἴληφεν αὐσοναρχίας.
Τούτου κρατοῦντος, Θευδᾶς καὶ Σίμων μάγος
Πολλοὺς ἐλυμαίνοντο κακοτεχνίαις.
Πρῶτος δ' ἐπιβέβηκε τῆς Ῥώμης Πέτρος
Σωτήριον κήρυγμα κηρύσσων ὅλοις.

ΝΕΡΩΝ ΕΤ. ΙΔ'.

Μεθ' ὃν παρῆλθεν εἰς βασίλειον κράτος
Νέρων ἀσελγὴς ἐμφερὴς τῷ Γαΐῳ,
Θηλυδρίας ὢν καὶ θύλακος σαπρίας.
Πρῶτος διώκτης, εὐσεβῶν καθαιρέτης,
Χριστοῦ τε μυστῶν προκρίτων ἀναιρέτης.
Εἶτα Γάλβας, Ὄθων, σὺν Οὐϊτελλίῳ
Ἐπὶ βράχιστον τοῦ κράτους γεγευμένοι.

ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ ΕΤ. Ι'.

Μεθ' οὓς κατηγλάϊσε τὴν κραταρχίαν
Οὐεσπασιανὸς κλέος βασιλέων,
Ἀρχὴν δράσας εὖ καὶ πλατύνας εἰς μέγα·
Ἐχθρῶν νικητὴς, φιλότιμος τὴν χέρα,
Ἀνήρ τις εὐπρόσιτος, ἡδὺς τοῖς φίλοις
Ὑπηκόοις δ' ἅπασι καὶ πεφιλμένος.

ΤΙΤΟΣ ΕΤ. Γ'.

Μεθ' ὃν Τίτος παῖς παραλαμβάνει κράτος
Θάλασσα καλῶν, φιλοδωρίας χύσις,
Εὐεργετικὸς, συμπαθής τις καρδία,
Χρηστὸς τρόποις οἷς ὡραΐζεται κράτωρ·
Ἄναξ ἀριστεὺς καὶ στρατηγὸς γεννάδας,
Ἰουδαϊκοῦ τοῦ θράσους καθαιρέτης·
Οὗ πᾶσιν ἀοίδιμον ᾄδεται τόδε,
« Τὸ σήμερον δὲ μὴ βεβασιλευκέναι,
Εὖ τινα μὴ δράσαντα ταῖς εὐποιίαις· »
Καὶ, « Δεῖ τινα πρόσωπον ἄνακτος πάλιν
Ἰδόντα, μηδὲν στυγνὸν ἀνθυποστρέφειν. »

ΔΟΜΕΤΙΑΝΟΣ ΕΤ. ΙΕ'.

Τούτου τὸ βιοῦν ἐκμετρήσαντος μόρῳ,
Δομετιανὸς ἡ βδελυρὰ καρδία,
Φύσιν Τίτου σύναιμος, οὐ τρόπους ὅλως,
Ἀναξίως εἴληφε τὴν αὐταρχίαν·
Χριστοῦ κολαστὴς οἰκετῶν καὶ μαρτύρων,
Ἐφ' οὗ φιλητὸν τὴν θεηγόρον χάριν
Νῆσός τις ἐξόριστον ἔσχεν ἡ Πάτμος·
Ηὔχει δ' Ἀπολλώνιος τερθρείαις τότε
Πυθαγορικὸς Τυανεὺς σοφὸς γόης,
Ὃς καίπερ ὢν πόῤῥωθεν ἀναιρουμένου
Δηλοῖ παροῦσι τοῦ τυράννου τὸν μόρον.

ΝΕΡΟΥΑΣ ΕΤ. Α'.

Τούτου καταστρέψαντος αἴσχρως τὸν βίον,
Κλῆσιν Νερούας, εὐγενὴς ψυχὴν δέμας,
Τὰ Ῥωμαϊκὰ σκῆπτρα παραλαμβάνει·
Ταμεῖον ὄντως ἀρετῶν Χριστοῦ δίχας,
Καλοῦ δὲ παντὸς αὐτοκράτορσι τύπος·

A adeptus est coronam de lapidibus.
Item sapientes prælucebant duo,
Josephus atque Philo, uterque Hebræus.

CLAUDIUS AN. XIV.

Postquam Caius misere abrupit vitam,
litteris Claudius et clementia præditus,
justitiae tenax, et pecuniæ contemptor,
Romani imperii habenas tractandas cepit.
Eo regnante Theudas et Simon magi
malis permultos artibus decipiebant.
Primus autem Romam accessit Petrus,
salubre cunctis nuntians Evangelium.

NERO AN. XIV.

Post hunc pervenit ad potentiam regiam
B Nero, luxuriæ incontinens et Caio par,
pathicus vir et sacculus putredinis;
primus piorum persecutor mortifer,
præcipuorum Christi asseclarum carnifex.
Deinceps Galba, Otho, Viteliiusque
degustaverunt sceptrum quam brevissime.

VESPASIANUS AN. X.

Post hos ornavit Cæsaream dignitatem
Vespasianus regnatorum decus.
sospitator imperii propagatorque,
hostium victor, et manu munificus,
accessu facilis, jucundusque amicis,
subditis cunctis admodum dilectus.

TITUS AN. III.

Successit in imperium Titus filius
C bonitatis mare, effusa liberalitas,
beneficus, clementi instructus animo,
bonisque moribus qui regnantem decent,
princeps egregius, imperator strenuus,
Iudaicæ ferociæ debellator.
Hujus ab omnibus celebratur dictum :
« Equidem hodie minime regnavi,
qnoniam beneficio affeci neminem. »
Itemque : « Qui ad conspectum regis venerit,
eum non oportet tristem inde abscedere. »

DOMITIANUS AN. XV.

Ubi cum vita mortem mutavit Titus,
Domitianus animum scelestum gerens,
Titi natura frater, sed aliis moribus,
Christi servorum martyrumque carnifex,
D imperio contro meritum est potitus.
Sub eo dilectus propheticus discipulus
in quadam exsulavit Patmo insula.
Tunc se jactavit præstigiis Apollonius
Tyanæus, Pythagoricus, impostor callidus;
qui procul licet degens nuntiavit tamen
tyranni cædem iis qui sibi aderant

NERVA AN. I.

Postqnam Domitianus fœde interiit,
Nerva animo et corpore præclaro lucens
Romanæ rei suscepit moderamen.
Hic plane egregius (nisi quod Christo caruit)
bonorumque principum typus fuit.

Sub eo quidam reperit aurum plurimum,
amplum nempe thesaurum humi obrutum,
quem ad arbitrium Cæsaris effossum retulit.
Hic autem et retinere hunc jussit eodemque uti.
Cumque ille majorem privato rem esse diceret,
Tu vero, inquit Nerva, inventa re vel abutitor.

TRAJANUS AN. XVIII.

Ubi imperium Nerva cum vita dereliquit,
Trajanus, hujus adoptione filius,
Romanorum sceptrum occupavit,
victoriis vir rebusque gestis inclytus.
Is tamen pios aliquantum persecutus est :
quo tempore contritus bestiarum dentibus
Theop horus Ignatius in urbe Roma fuit :
atque alii insuper plurimi vitam martyres
Christi causa certando consummarunt :
quorum intellecto Trajanus interitu.
negavit dignos fuisse talia pati,
eo quod Christum unice Deum colerent,
et ne Christiani vexarentur vetuit.
Idem cum præfecto gladium traderet,
dixisse fertur : Hunc cape, amice, manu.
et si quidem rempublicam bene gessero,
pro mea salute hoc tibi utendum est ;
sin male imperavero, hoc me confodito.

HADRIANUS AN. XXI.

Post hunc vita defunctum in imperio,
Ælius Hadrianus bellator nobilis
regni successor designatus fuit :
vir doctus ac magnificus usquequaque,
qui etiam vetuit de Christianis pœnas sumi.
Huic aliquando equitanti in via
preces mulier quædam efflictim obtulit :
is autem negavit orantem se posse audire.
Tum illa, Ne regnes igitur, respondit :
quare is conversus feminæ jus reddidit.
Idem in Palæstina urbem struxit,
ubi Sion funditus eversa fuerat,
eamque appellavit Capitolinam Æliam.
Templum quoque excitavit Saturnio Jovi,
ubi olim Solomon suum condiderat.
Quæ res intolerabilis Judaicæ genti fuit :
quare coacto armatorum numero,
Romanum aggrediuntur præsidium loci,
ejusdemque ingentem stragem edunt.
Quod ubi Cæsar novit, conjurati exercitus
Hebræorum penitus succidit vires :
nimirum is quingenta et octoginta
hominum millia letho dedit.
Pagos etiam gentis subvertit mille
cum quinquaginta arcibus nobilibus.
Porro quidam ab eo neci addictus,
thure in ignem conjecto testatus est,
se quidem immerentem ad mortem adigi ;
imprecari autem Hadriano ne cum volet
mori, voti sui compos fiat :
quod revera Hadriano evenit in vitæ termino,

A 'Εφ' οὗ τις (2) ἀμύθητον εὗρε χρυσίον
Θησαυρὸν ἁβρὸν ἐγκατακεχωσμένον,
"Ον ἐκκαλύψας, κράτορος μένει κρίσιν.
'Ο δ' αὖ κεχρῆσθαι μηνύει καὶ κατέχειν·
'Αλλ' ὑπὲρ αὐτὸν εὑρεθὲν φάσκει πέλειν,
'Η δ' ὅς, Κατακέχρησο τοῖς εὑρημένοις.

ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΕΤ. ΙΗ'.

Τούτου λιπόντος σὺν κραταρχίᾳ βίον,
Τραϊανός τις παῖς θετὸς τούτου στέφος
Καὶ σκῆπτρα παρείληφε τὰ τῶν Αὐσόνων·
Εὐρὺ κλέος σχὼν ἐν νίκαις καὶ πρακτέοις·
Εἰ καὶ διώκων εὐσεβεῖς ἦν μετρίως,
Καθ' ὃν χρόνον βέβρωτο θηρίων γνάθοις
'Ο θεοφόρος 'Ιγνάτιος ἐν 'Ρώμῃ,
"Αλλοι τε πλεῖστοι μαρτυρικῶς τὸν βίον
B Χριστοῦ χάριν ἤνυσαν ἠγωνισμένοι·
Τούτων μαθόντα τὸν κρατοῦντα τὸν φόνον.
'Ως οὐ πονηρᾶς αἰτίας πάσχειν τάδε
Οἷς δὲ Χριστὸν σέβουσιν ὡς Θεὸν μόνον,
Μὴ δεῖν κολάζειν θεσπίσαι Χριστωνύμους.
Τοῦτόν γ' ἐπάρχῳ χειρίσαντα τὸ ξίφος,
Δέδεξο τουτὶ ταῖν χεροῖν, τοῦτον φάναι,
Κἂν μὲν καλῶς ὦ διέπων τὰ τοῦ κράτους,
'Υπὲρ γ' ἐμαυτοῦ τῷδε χρηστέον. φίλε·
Εἰ δ' αὖ γε κακῶς, κατ' ἐμαυτοῦ καρδίας.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΕΤ. ΚΑ'

Τούτου δὲ βίον καὶ κράτος λελοιπότος,
'Αδριανὸς Αἴλιος ἀριστεὺς μέγας
Διάδοχος δέδεικτο τῆς μοναρχίας·
'Ερμαϊκός τε καὶ μεγαλόφρων ὅλοις,
C Μὴ δεῖν κολάζειν θεσπίσας Χριστωνύμους·
Τούτου δ' ἱππεύοντός ποτ' ἐν λεωφόρῳ
'Εδεῖτο γυνὴ λιπαρῶς ἐγκειμένη·
'Ο δ', Οὐ σχολάζω, τῇδ' ἐγκειμένῃ λέγει·
Καί, Μηδὲ βασίλευε, πρὸς τόνδ' ἀντέφη,
'Ο δὲ στραφεὶς προσέσχεν αὐτῆς τῇ δίκῃ·
Οὗτος πολίζει πρὸς Παλαιστίνῃ πόδιν
"Οπου Σιὼν ἵδρυτο κατεσκαμμένη,
Καπιτωλίναν καλέσας τήνδ' Αἰλίαν·
Καὶ ναὸν ἀντήγειρε Διὶ τῷ Κρόνου,
Οὗ πρὶν Σολομὼν τὸν ναὸν τεύξας ἔχει·
Τοῦτ' οὐκ ἀνεκτὸν ἦν 'Ιουδαίων φύλῳ·
Συσπειραθέντες τοιγαροῦν ὡπλισμένοι,
'Επίασι φύλαξι 'Ρωμαίοις τόπου,
Καὶ σφῶν γε πλείστους ἔδρασαν ἔργον φόνου·
D "Ο γνοὺς ὁ κρατῶν, στρατιᾶς ὁμαιχμίας
"Αρδην 'Εβραίων ἐκθερίζει τὸ στίφος·
'Οκτὼ μὲν ἀνδρῶν καὶ πεντήκοντα πάλιν
Ποσουμένας δοὺς μυριάδας θανάτῳ,
Κώμας κατασκάψας δὲ τούτων χιλίας,
Φρούρια πεντήκοντα τεθρυλλημένα.
Οὗτός ποτ' ἀνδρὸς ἦν κατακρίνας μόρον·
Καὶ τὸν λαβόντα πῦρ θυμιῶντα λέγειν,
'Εγὼ μὲν οὐδὲν ἀδικῶν θνήσκω βίᾳ,
'Αδριανὸν δὲ καὶ ποθοῦντα τεθνάναι
Μὴ τοῦ κατ' εὐχὴν εὔχομαι τυχεῖν τέλους·
"Ο καὶ παθεῖν οἱ συνέβη πρὸς τῷ τέλει,

(2) Nempe Herodes Atticus, ut narrat in Vitis Philostratus.

Νόσῳ χρονίως ὑδέρῳ τετηγμένῳ.
Κἀπὶ Θρᾴκης δ' αὖ 'Οδρυσοῦ πρὸς χωρίῳ.
῎Αλλην πολίζει τὴν ὁμώνυμον πόλιν.

ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ (3) Ο ΚΑΙ ΠΙΟΣ ΕΤ. Κ'.

Εἶτ' 'Αντωνῖνος Εὐσεβὴς κεκλημένος,
Βέλτιστος ἀνὴρ εὐαγής τε τοὺς τρόπους,
Πάντων τιμῶν μάλιστα τοὺς Χριστωνύμους,
Χειρίζεται κάλλιστα τὴν κραταρχίαν·
῞Οστις γε μάχης καὶ βίας ἐγκειμένων,
'Επείπερ οὐδὲν εὐπορῶν ἦν χρημάτων,
Εἰς ἀγορὰν προὔθηκε τοῖς ἠρημένοις
Πάντα τὰ λαμπρὰ καὶ τιμαλφῆ τοῦ κράτους·
'Αφ' ὧν ἱκανῶν εὐπορήσας χρημάτων
Καὶ στρατιωτῶν ἡλικῶς πλείστας ἴλας,
Μάχην κατορθοῖ καὶ βαθὺν πλοῦτον φέρει·
Καὶ πάλιν ἀπέλαβε τὰ πεπραγμένα,
Αἱρουμένοις δοὺς τὴν τιμὴν ὠνουμένοις.

ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ ΕΤ. ΙϚ'.

Καὶ πάλιν ἄλλος 'Αντωνῖνός τις Μάρκος
Πρώτου θετὸς παῖς, φιλόσοφος τοὺς λόγους,
Τρόπους τε χρηστὸς, εὐμενὴς Χριστωνύμοις.
Παραλαβὼν ἴθυνε τὴν κραταρχίαν·
'Εφ' οὗ φάλαγξ κέκλητο Κεραυνοβόλος,
῞Ητις μερίδος οὖσα τῶν Χριστωνύμων
Καιρῷ μάχης ηὔξατο Χριστῷ Δεσπότῃ,
Δίψει στρατιᾶς κινδυνευούσης τότε,
'Αντιπάλων τε Βαρβάρων ἐπιθέσει
Καὶ δυσμενεῖς μὲν τῷ κεραυνῷ συμφλέγει,
῞Ομβρων δ' ἐπὶ στράτευμα πλουσίως ὕει.
'Ερμογένης τ' ἤκμαζε τῆς τέχνης ἴδρις·
Θυάς τ' ἐναθλεῖ μαρτύρων Χριστοῦ χάριν
Σμύρνης ὁ Πολύκαρπος καὶ 'Ιουστῖνος.

ΚΟΜΟΔΟΣ ΕΤ. ΙΒ'.

Κόμοδος εἶτα μιαρὸς φαυλεργάτης
Κακῶς ἐπεισέφρησε τῇ κραταρχίᾳ·
'Εφ' οὗ Κλήμης ἦν Στρωματεὺς σοφὸς μέγας,
Καὶ Πάνταινος, κήρυκες ὀρθῶν δογμάτων.

ΠΕΡΤΙΝΑΞ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Μεθ' ὃν κραταρχεῖ Περτίναξ ὁ τριγέρων,
Καὶ σφάττεται δὴ πρὸς μέσοις ἀνακτόροις.
Καὶ σκῆπτρα παρείληφε τὰ τῶν Αὐσόνων
'Ιουλιανὸς Δίδιος βραχὺν χρόνον.

ΣΕΒΗΡΟΣ ΕΤ. ΙΗ'.

Καὶ Σεβῆρος κράτιστος ἐχθρῶν ἐν μάχαις
Σφοδρὸς κολαστὴς εὐσεβῶν Χριστωνύμων·
'Εφ' οὗ σὺν ἄλλοις καὶ πατὴρ 'Ωριγένους
Φιλωνίδης (4) εὕρατο μαρτύρων στέφος.

ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΣ ΕΤ. Ζ'.

Τούτου θανόντος, Καράκαλλος τοὐπίκλην
'Αντωνῖνος εἴληφε τὴν μοναρχίαν·
Αἰσχρός τις ἀνὴρ καὶ πλέον μιαιφόνος.

ΜΑΚΡΙΝΟΣ ΚΑΙ ΑΡΒΙΤΟΣ (5) ΕΤ. Δ'.

Καὶ Μακρῖνος βράχιστον ἄρξας τὸν χρόνον·
Εἶτα κατωρχήσατο τῆς κραταρχίας
Κλῆσιν ῎Αρβιτος, Σαρδανάπαλος θέσιν,

A cum lento hydropis morbo diu tabuit.
Is etiam in Thracia prope castrum Odryssum
de suo dictam nomine novam urbem condidit.

ANTONINUS PIUS AN. XX.

Deinde Antoninus cognomento Pius,
vir optimus sanctisque moribus,
qui Christianos summo in pretio habuit,
felici sane fato ad imperium venit.
Is premente belli necessitate,
quia nihil in ærario pecuniæ erat,
in foro exposuit licitantibus
pretiosa principatus ornamenta omnia :
unde pecunia, quantum sat erat, capta,
conscriptaque militum ingenti manu,
victoriam non sine lauta præda retulit :
B quamobrem res divenditas recuperavit,
civibus qui emerant repenso pretio.

MARCUS ANTONINUS AN. XVI.

Rursumque alius Antoninus Marcus,
prioris adoptione filius, doctrina philosophus,
moribus egregius, Christianis benivolus,
reipublicæ gubernaculum cœpit regere.
Sub eo legio dicta Fulminatrix,
de Christianorum hominum conflata numero,
pugnatura Christo Domino supplicavit,
quoniam et siti exercitus laborabat,
et Barbarorum hostium instabat impetus :
statimque hostes fulminibus deflagrarunt,
Romanus exercitus imbre copioso maduit.
Tunc florebat Hermogenes doctus rhetor.
C Christique causa par martyrum decertavit
Polycarpus Smyrnæ episcopus et Justinus.

COMMODUS AN. XII.

Deinde Commodus impurus, scelestus,
lævo omine adrepsit ad imperium.
Sub eo Clemens Stromatum auctor sapiens,
Pantænusque, orthodoxi ambo prædicatores.

PERTINAX ET JULIANUS.

Mox imperavit Pertinax, grandævus senex,
qui in aula palatii interfectus est.
Sceptrumque arripuit Romani imperii
brevi admodum tempore Julianus Didius.

SEVERUS AN. XVIII.

Hinc Severus hostium in præliis domitor,
dirus piorum Christianorum persecutor :
D sub quo cum aliis pater quoque Origenis
Leonidas martyrii coronam retulit.

ANTONINUS CARACALLA AN. VII.

Hujus exstincti monarchiam excepit
Antoninus cognomine Caracalla,
fœdus homo et maxime sanguinarius.

MACRINUS ET AVITUS AN. IV.

Tum et Macrinus brevissime imperavit.
Deinde in imperio debacchatus est
nomine Avitus, cognomine Sardanapalus,

(3) Cod. hic 'Αντώνιος. Sed in textu 'Αντωνῖνος·
(4) Ita cod.
(5) Ita cod.

Priapi quoddam Bacchique mancipium,
moribus vere Sardanapalus alter,
effeminatus admodum et luxuriosus.

ALEXANDER MAMÆÆ AN. XIV.

Post hunc pervenit ad regnum Alexander
Mamææ filius, Christianorum reverens.
Cum enim ejus mater credidisset
sapientibus Origenis doctrinis,
honor credentium ordini haberi cœptus est.

MAXIMINUS ET ALII AN. III.

Occiso Alexandro, creatur imperator
exsecrandus furiosusque Maximinus quidam,
qui dira commota adversus Christianos
persecutione, plurimos fecit martyres.
Tunc etiam regnaverunt Maximus et Albinus,
et cum Pupieno Publius Balbinus.

GORDIANUS AN. VI.

His exstinctis, summa potestas devenit
ad Gordianum quemdam filiumque ejus :
sub quibus inclytus doctrina Origenes
in Palestina discipulos erudiebat;
quorum erant in numero fratres duo,
Gregorius cognomento Thaumaturgus,

atque Athenodorus doctrina non inferior.

PHILIPPUS AN. VI.

Secutus est Philippus, Christianis benevolus,
imo vero, ut fama est, Christi assecla,
credentium sodalitio adjungi optans,
Christoque suos triumphos referre acceptos ;
quem tamen sacri non admiserunt præsules.
Huic Bostra patria ; prope quam aliam condidit
quam Philippi urbem omnes vocitant.

DECIUS AN. I.

Imperio postea potitus Decius
Christianos sine mora cœpit persequi :
cui restiterunt insigni fortitudine
Cyprianus, Babylas, aliique plurimi.
Lapsi sunt alii ; in his infelix Origenes.
Tunc fuit Novatus malevoli vir ingenii :
qui cum Romanæ Ecclesiæ sacerdos esset,
eos qui cruciatibus victi sacrificassent,
ad pœnitentiam recipere pernegabat.
Id dogma Patribus a fide alienum visum est;
cui dum hæret, communione infelix pellitur.

GALLUS ET ÆMILIANUS AN. I.

Postquam imperium Decius cum vita amisit,
regnavit Gallus impio vir corde præditus,
et Cchristianorum gravis persecutor,
Deinde vix quatuor mensibus Æmilianus.
Tunc Sabellius erat scævus Afer,
qui divinas impie in Triade personas
confudit et naturam cum his commiscuit.

(5) Ita codex, et ita loquitur etiam Zonaras.
(6) Ita cod. At Zonaras Πομπηϊανός.
(7) Ita cod.

A 'Ανδράποδόν τι Πριήπου Διονύσου.
"Αλλος τις ὄντως Σαρδανάπαλος τρόπους,
Θηλυδρίας τις ἐκδεδιητημένος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΑΜΑΙΑΣ ΕΤ. ΙΔ'.

Μεθ' ὃν παρῆλθεν εἰς βασίλειον κράτος
Μαμαίας 'Αλέξανδρος εὐσεβεῖς σέβων·
Μητρὸς γὰρ αὐτοῦ Μαμαίας πιστευσάσης
Διδασκαλίαις ταῖς σοφαῖς 'Ωριγένους,
Γιμῆς κατηξίωτο πιστῶν τὸ στίφος.

ΜΑΞΙΜΙΝΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΕΤ. Γ'.

Τούτου σφαγέντος ἀναδείκνυται κράτωρ
Θεοστυγής τις Μαξιμῖνος μαινόλης,
"Οστις διωγμὸν χαλεπὸν Χριστωνύμοις
Κινήσας, ἀπέφηνε μαρτύρας ὅσους.
B Σὺν 'Αλβίνῳ (5*) Μάξιμος ἔσχε τὸ κράτος
Καὶ Πομπιανὸς (6) Πουπλίῳ σὺν Βαλβίνῳ.

ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΕΤ. Ϛ'.

"Ωνπερ θανόντων ζώννυται κραταρχίαν
Γορδιανός τις σὺν ὁμωνύμῳ τέκνῳ·
'Εφ' ὧν ὁ λαμπρὸς ἐν λόγοις 'Ωριγένης
"Ην ἐκδιδάσκων μύστας ἐν Παλαιστίνῃ·
Οἷσπερ συνηρίθμηντο σύγγονοι δύο
'Ο Γρήγορος νοῦς (7) θαυματουργὸς τοὐπί-[κλην,
Πρὸς δ' αὖ 'Αθηνόδωρος οὐχ ἧττων λόγους.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΕΤ. Ϛ'.

Μεθ' οὓς Φίλιππος εὐμενὴς Χριστωνύμοις,
Μᾶλλον δὲ Χριστῷ προσδραμεῖν αἱρεῖ λόγος,
Εὐχῶν τε πιστοῖς συμμετασχεῖν ἀσμένως,
C Καί οἱ θριαμβεῦσαί γε τὰ πεπραγμένα·
"Αλλως προέδρων τόνδε μὴ δεδεγμένων.
'Ω Βόστρα πατρὶς, οὗ κτίσας ἔχει πόλιν
"Ην πᾶς Φιλίππου τήνδε φημίζει πόλιν.

ΔΕΚΙΟΣ ΕΤ. Α'.

Εἶτα Δέκιος τοῦ κράτους δεδραγμένος
Εὐθὺς διωγμὸν κατὰ πιστῶν ἐκφέρει·
"Ον (8) ὑπερέσχον εὐψύχως ἠνδρισμένοι,
Κυπριανός τε Βαβύλας καὶ μυρίοι·
"Ηττηντο δ' ἄλλοι, καὶ τάλας 'Ωριγένης·
Τότ' ἦν Ναυάτος (9) ἡ μισάνθρωπος φύσις,
'Εκκλησίας δ' ὢν 'Ρωμαίων θυηπόλος,
"Εφασκε μὴ δεῖν βασάνοις τεθυκότας
Μετανοοῦντας προσδέχεσθαι καθάπαξ·
D "Ο Πατράσιν ἔδοξε πίστεως νόθον
Καὶ μὴ μεταγνοὺς, ἐκκεκήρυκται τάλας.

ΓΑΛΛΟΣ ΚΑΙ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ ΕΤ. Α'.

Βίον Δεκίου καὶ κράτος λελοιπότος,
Κατῆρξε Γάλλος ἡ βέβηλος καρδία,
Βαρὺς κολαστὴς Χριστιανῶν τυγχάνων·
Αἰμιλιανός τε τέτταρας μῆνας μόλις·
'Ηνίκα Σαβέλλιος ἦν σκαιὸς Λίβυς,
'Ο σύγχυσιν δρῶν ἀσεβῶς ἐν Τριάδι
Θείων προσώπων καὶ συναλείφων φύσεις.

(8) Ita cod. Nisi mavis ὧν.
(9) Ita etiam Zonoras. Sed intelligendus potius Novatianus.

ΒΑΛΛΕΡΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΓΑΛΗΙΝΟΣ ΕΤ. ΙΕ'.

Αἰμιλιανοῦ δὲ σφαγέντος ἀθλίως,
Βαλλεριανὸ, παραλαμβάνει κράτος,
Βαρὺς διώκτης εὐσεβῶν Χριστωνύμων·
Ὅστις ἀγεννως Βαρβάροις Πέρσαις μάχῃ
Ἀλοὺς, παρ' αὐτοῖς τὸν βίον καταστρέφει.
Καὶ παῖς παρῆλθε Γαλῃῖνος εἰς κράτος.
Δεξιὸς ἀνὴρ, φιλότιμος, χαρίεις,
Πολλοὺς ἀνατλὰς κινδύνους ἐν ταῖς μάχαις.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΕΤ. Α' (10).

Μεθ' ὃν Κλαύδιος ἀῤῥεποῦς δίκης φύλαξ.
Κράτωρ ἀγαθὸς καὶ μαχητὴς γεννάδας,
Πάππος μεγίστου κράτορος Κωνσταντίνου (11).

ΑΥΡΗΛΙΑΝΟΣ ΕΤ. ϛ'.

Τούτου τελευτήσαντος ἐν κραταρχίᾳ,
Αὐρηλιανὸς δυσμενὴς Χριστωνύμοις
Τὰ σκῆπτρα παρείληφε τῆς αὐταρχίας·
Τούτου κρατοῦντος Παῦλον Σαμοσατέα
Κακῶς φρονοῦντα Πατέρων θεῖος στίφος
Ἐπάρατον τίθησι καὶ βδελυκτέον·
Τῆς δ' Ἀντιόχου καθέδρας δεδραγμένον,
Καὶ τήνδε βίᾳ κατέχειν ᾑρημένον,
Πεισθεὶς ὁ κρατῶν εὐσεβῶν ἐντυχίᾳ
Γραφαῖς ἀτίμως ἐξελαύνει τοῦ θρόνου.

ΠΡΟΒΟΣ ΕΤ. ϛ'.

Βραχὺν χρόνον Τάκητος ἀνὴρ πρεσβύτης.
Εἶτα Πρόβος (12) τις φίλος ἐρμοῦ καὶ μάχης
Παραλαβὼν ἴθυνε τὴν κραταρχίαν,
Πρᾶος, μεγαλόψυχος, εὐμενὴς κράτωρ·
Οὐ ταῖς κατ' ἐχθρῶν ἐμβραδύνοντος μάχαις,
Στρατοῦ δὲ βρωτῶν κινδυνεύοντος σπάνει,
Ἐπ' αὐτὸν ἐκλείποντα λιμῷ σιτίων
Ὄμβρον σίτῳ σύμμικτον ὀμβρῆσαι λόγος
Τὸν ὑψόθεν βλύσαντα τῷ λαῷ μάννα,
Ὥπερ τραφεῖσαν στρατιὰν ἐνισχύσαι.

ΚΑΡΟΣ ΚΑΙ ΝΟΥΜΕΡΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΚΑΡΙΝΟΣ ΕΤ. Β'.

Μεθ' ὃν Κάρος τις γεννάδας σὺν υἱέσιν
Ἄναξ ἐδείχθη παραλαβὼν τὸ κράτος·
Νουμεριανὸς ἐκδαρεὶς ἀσκοῦ δίκην,
Ληφθεὶς παρ' ἐχθρῶν αἰχμάλωτος ὡς λόγος·
Καὶ Καρῖνος αἴσχιστος, ἀπηνὴς λίαν,
Χριστωνύμων ὄλεθρος, ἔσχε τὸ κράτος·
Ἐφ' οὗ λελοιπὼς Περσίδα Μάνης τάλας
Ῥωμαΐδος κλίμασι παρεισεφθάρη,
Κακίας ἰὸν ἐξεμῶν ψυχοφθόρον,
Ἀφ' οὗ βδελυκτὸν τοὔνομα Μανιχαίων.

ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟΣ ΕΤ. Κ',

Μετὰ δὲ τούτων ἡ μεγίστη μανίαν
Τὴν κατὰ Χριστοῦ δυὰς ἡ τρισαθλία
Βρονῶν ἐριννὺς αἱμοχαρὴς καρδία

A

VALERIANUS ET GALLIENUS AN. XV.

Post Æmilianum misere interfectum
suscepit imperium Valerianus,
gravis piorum persecutor Christianorum :
qui barbaris a Persis in prælio turpiter
captus, apud ipsos vitam finivit.
Obtinuit autem imperium Gallienus filius,
vir dexter, liberalis et amabilis,
qui pericula in prælis multa pertulit.

CLAUDIUS AN. I.

Exin Claudius fuit justitiæ firmus custos,
princeps bonus et bellator strenuus,
maximi principis Constantini avus.

AURELIANUS AN. VI.

B Postquam hic in purpura vitam clausit,
Aurelianus Christianorum odio imbutus
summi imperii sceptrum gestare cœpit.
Eo regnante Paulum Samosatensem
prava sentientem Patrum divinus chorus
edixit esse maledictum et exsecrabilem :
qui cum Antiochenam invasisset cathedram
eamdemque niteretur vi retinere,
piorum legatione permotus imperator
missis litteris sede turpiter eum ejecit.

PROBUS AN. VI.

Brevi regnavit Tacitus, vir grandævus.
Dein Florus, et mox Probus domi bellique
bonus, rem cœpit publicam gubernare.
Mitis hic erat princeps, magnanimus, benevolus,
C qui dum diuturnis distineretur bellis,
periclitante exercitu commeatuum penuria,
jamque deficientibus ob famem viribus,
imber commistus tritico decidisse dicitur
cœleste manna multitudini affundens,
quo pastus vires pristinas recepit miles.

CARUS, NUMERIANUS, ET CARINUS AN. II.

Carus deinde, vir strenuus, cum suis liberis
regium nomen cum potentia excepit.
Numeriano quidem apud hostes captivo.
Cutis detracta dicitur, utris instar.
Carinus turpissimus et crudelis admodum.
Christianorumque pestis, imperium tenuit.
Sub eo Manes calamitosus relicta Perside
D ad Romanas terras adrepsit venenum evomens
improbitatis suæ, animabus exitiosissimum,
Ex hoc Manichæorum fluxit infame nomen.

DIOCLETIANUS AN. XX.

His exstinctis, furere in Christum cœpit
gemina mortalium Erynnis atque maxima,
tristimum animorum et cruentissimum

(10) Male in codice ια', *undecim*.

(11) Eumenius panog. Cantantini cap. 2 : *Ab illo enim divo Claudio manat in te avita cognatio, qui Romani imperii solutam et perditam dssciplinam primus reformavit.*

(12) Cod. Φλῶρος, sine dubio pro *Florianus*; sed tamen consequentes laudes *Probo* congruunt, teste etiam Zonara. Et quidem *Probus* scribitur in codicis lemmatibus, non *Florus* aut *Florianus*. Existimo igitur unum versum excidisse, in quo a *Floriano* fiebat tansitus ad *Probum*.

par, Diocletianus scilicet et Maximianus,
utentes regia potestate crudeliter.
Et prior quidem obscuris in Dalmatia genitus
parentibus, servili stirpe et conspuenda,
arcano Dei decreto imperium obtinuit;
cujus deinde participem Herculium fecit
Maximianum Christianorum exitio natum.
Ergo hi duo ad perniciem conspirantes
Christianorum, vel potius propriæ animæ,
persecutionem commoverunt asperrimam;
turmatimque per populos ingentemnumerum
martyrum effecerunt certantium fortiter:
voluntarias nempe victimas et purissimas,
animas usquequaque acceptas Domino.
Porro uterque regnator generum sibi legit
cui propriam collocavit dilectam filiam:
Maximianus nobilem Constantium Chlorum
qui maximi Constantini parens fuit;
Diocletianus autem Maximinum,
cui Galerio quoque nomen erat.
Atque his Cæsarea dignitas est tributa.
Jam cum Christianam exstinguere religionem
tyranni duo non possent, conantes licet,
abdicaverunt ultro dignitatem suam,
Cæsaribusque imperium permiserunt;
ita ut Galerius quidem in toto Oriente,
Constantius in occiduis regnaret partibus.
Erat etiam tertius Romæ tyrannus
Herculii filius Maxentius furiosus.
Verumtamen Constantius cunctis placidus
Christianos diligebat singulariter:
at Maximinus permolestus subditis,
mulierosus, mœchus, pestis publica,
Christianis autem infensissimus,
ipsorum, heu! decreverat cædem omnium.
Hic in imperii partem advocavit
Constantii fœdum generum Licinium
malum monstrum et piorum exitium.
Hos Maxentius adæquabat suis moribus,
Christianorum hostis, et sævus homicida.
Hem exsecrandam triadem, pietatis labem!
quam assecuta est justissima ultio Dei.

CONSTANTINUS AN. XXXII.

Ergo Constantius mortem cum vita mutans
imperium filio Constantino tradidit,
quem ex priore susceperat Helenæ conjugio;
qui quomodo reipublicæ navigium rexerit,
primusque ad Christum Dominum rex accesserit,
dicere non erit, ut reor, supervacaneum,
atque audituris absurdum non videbitur.
Igitur hic rempublicam a patre traditam
præclare gubernabat armis et consilio,
nondum initiatus, sed tamen recte sentiens,
quod ex ipsomet satis conjicere licebat,
atque ut rerum exitus deinde docuit.
Jam cum imperatores tres tunc essent,

A Μαξιμιανὸς Διοκλητιανός τε,
Ὠμῶς κατῆρξαν τοῦ βασιλείου κράτους·
Ὃς πατέρων φὺς δυσγενῶν Δαλματόθεν
Ἄσημος ἢ τρίδουλος ἐδδελυγμένος
Θεοῦ κριμάτων τυγχάνει κραταρχίας·
Ἧς συμμεριστὴν Ἑρκούλιον λαμβάνει
Μαξιμιανὸν εὐσεβῶν ἀναιρέτην
Ἐπὶ κακῷ γοῦν τώδε συμπεπνευκότε
Χριστοῦ μερίδος ἢ πλέον σφῶν καρδίας,
Διωγμὸν ἀφόρητον ἐξηγειρέτην,
Καὶ κατὰ δήμους εἴτε χιλιοστύας
Μάρτυρας ἀπέφηναν ἠγωνισμένους,
Αὐθαίρετα θύματα καθηγνισμένα
Ἔμψυχα, παντέλεια, δεκτὰ Κυρίῳ.
Γαμβροὺς δυὰς εἴληφεν αὐτοκρατόρων
Εἰς τὰς ἑαυτῶν φιλτάτας θυγατέρας·
B Ὁ μὲν Χλωρὸν Κώνσταντα λαμπρὸν τῷ γένει
Τοῦ παμμεγίστου πατέρα Κωνσταντίνου.
Ὁ Διοκλητιανὸς δ' αὖ Μαξιμῖνον
Ὃς καὶ Γαλέριος ἦν ἐπικεκλημένος·
Καὶ τούσδε τιμᾷ τῇ Καίσαρος ἀξίᾳ·
Ἐπεὶ δὲ Χριστώνυμον οὐκ ἐνῆν σβέσαι
Πολλὰ καμοῦσι τοῖσδε τυράννοις σέβας,
Ἑκόντες ἀπέθεντο τὴν σκηπτουχίαν,
Καίσαρσι δόντες διέπειν τὰ τοῦ κράτους·
Ἀρχὴν Γαλερίῳ μὲν ἀπάσης Ἕω,
Τῷ Κώνσταντι (13) δὲ βασιλεύειν Ἑσπέρας·
Ἦν καὶ τρίτος τύραννος ἐν Ῥώμῃ πάλιν
Ἑρκουλίου παῖς Μαξέντιος μαινόλης·
Ἀλλὰ Κώνστας μὲν εὐμενὴς ἦν τοῖς ὅλοις,
Χριστωνύμους ἔστεργε τῶν ἄλλων πλέον·
C Μαξιμῖνος δὲ δυσχερὴς ὑπηκόοις,
Γυναικομανής, μοιχικός, κοινὴ λύμη,
Χριστωνύμοις δὲ δυσχερέστατος λίαν,
Πανωλεθρίαν τῶνδε φεῦ κατακρίνας·
Κοινωνὸν οὗτος τοῦ κράτους προσλαμβάνει
Λικίνιον Κώνσταντος (14) αἰσχρὸν νυμφίον
Κακόν τι τερμέρειον (15) εὐσεβῶν φθόρον·
Καὶ Μαξέντιος ἦν ἴσος τούτοις τρόπους,
Καὶ χριστομάχος καὶ μιαιφόνος πλέον·
Τριὰς ἐναγής, εὐσεβῶν ἀναιρέτις,
Ἥνπερ μετῆλθεν ἐνδίκως θεία δίκη.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΤ. ΛΒ'.

Ὁ τοίνυν Κώνστας τῷ γόνῳ Κωνσταντίνῳ
Βίον τελευτῶν καταλείπει τὸ κράτος,
Ὃν ἐξ Ἑλένης ἔσχε τῶν πρόσθεν γάμων·
D Οὗ χάριν εἰπεῖν οὐ περίεργον τάχα
Κλύουσι προσγένοιτ' ἂν εὐεπηβόλως,
Ὅπως τε διίθυνεν ἀρχῆς τὸ σκάφος,
Καὶ προσδραμεῖν ὑπῆρξε Χριστῷ Δεσπότῃ·
Ἀρχὴν μὲν οὗτος πατρόθεν δεδεγμένος
Διεῖπε καλῶς συνέσει στρατηγίαις,
Ἔτι μὲν ἀμύητος, εὖ φρενῶν δ' ἔχων,
Ὡς ἐξ αὐτοῦ δὴ συλλογίσασθαι δέον,
Ὡς ὕστερον δέδειχε πραγμάτων πέρας·
Τριῶν δ' ὑπόντων αὐτοκρατόρων τότε,

(13) Ita cod. At Latinis est *Constantius*, non *Constans*.
(14) Ita cod. Atqui Licinius *Constantiæ* sponsus erat, gener *Constantii*.
(15) Ita cod.

Τούτου, Μαξεντίου τε καὶ Λικινίου,
Ὡς Μαξιμίνου τὸν βίον λελοιπότος
Βαρὺς ὁ Μαξέντιος ἦν ὑπηκόοις,
Δράκων δαφοινὸς, αἱμοχαρής τις κύον·
Ὅπλοις τὸ λοιπὸν ἀμύναι Κωνσταντῖνος
Παρακαλεῖταί σφισι τυραντουμένοις·
Καὶ καταπεισθεὶς ἡ συμπαθὴς καρδία,
Ἐφίσταται ταχιστα Ῥωμαίων πόλει.
Καὶ πρὸς μάχην ἕτοιμον αὐτὸν ὀτρύνει·
Καὶ δὴ σκοποῦντι καὶ δεδοικότι μάχην,
Σταυροῦ μεσούσης ἡμέρας ὤφθη τύπος
Τυπούμενός γε πρὸς πόλῳ δι' ἀστέρων
Ἐν γράμμασι φράζουσιν, Ἐν τούτῳ νίκα.
Αὐτίκα τοίνυν ἐκ χρυσοῦ σταυροῦ τύπον
Ὡς ὦπτό οἱ πρὶν ἐμφρόνως σχεδιάσας,
Αὐτοῦ προάγειν στρατιᾶς παρηγγύα·
Ὦ δὴ πεποιθὼς, συμπλακεὶς ἐναντίοις
Τρόπαίον ἱστᾷ κατὰ τυράννου μέγα,
Ἔργον φανέντος ῥευμάτων ποταμίων,
Ἡττημένου φεύγοντος αἴσχρως ἐκ μάχης·
Κἀντεῦθεν οὐκοῦν ἦρξε καὶ Ῥώμης ὅλης,
Καὶ δόγμα βασίλειον εὐθὺς ἐκφέρει
Μὴ δεῖν κολάζειν θεσπίζον Χριστωνύμους·
Καθιστορεῖται καὶ ταδὶ τούτου πέρι·
Ὡς ταῖς κατ' ἐχθρῶν ἠσχολημένον μάχαις
Ἄνακτα τοῦτον ἱππότην ὡπλισμένον
Τινά ποτ' ἰδεῖν ἀντὶ σημαίας τύπον
Σταυροῦ χεροῖν φέροντα σύμβολον νίκης·
Καὶ πάλιν ὀφθῆναι δὲ τῷδ' ἄνδρας δύο
Ἐν Ἀδριανοῦ τῆς μάχης ἡγουμένους,
Ἀντιπάλων κτείναντας ἀφειδῶς ἴλας·
Καὶ φῶς περιαστράψαν ἀθρῆσαι νύκτωρ
Πάντων ὑπνούντων χάρακα στρατευμάτων.
Περὶ τὸ Βυζάντιον ἐσκηνημένων·
Ἐκ τῶνδε συνεὶς ὡς Θεὸς καλῶν δότης
Ἐπιστρέφειν ἤρξατο καὶ συνιέναι·
Καὶ Λικίνιον χριστομαχοῦντα βλέπων,
Ὅπλοις στρατιᾷ καταστρέφει τοῦ κράτους,
Δίκας τ' ἀπαιτεῖ τόνδε χριστομαχίας·
Ὅθεν μονάρχης ἀξίως αὐτοκράτωρ
Κωνσταντῖνος πέφηνεν Ἑσπέρας, Ἕω·
Λύσιν δὲ τοῦ τρύχοντος αἰτοῦντι πάθους,
Βουλὴν πονηρὰν ὑποτίθενται θύται
Διὸς βδελυκτοὶ καὶ γόητες καὶ μάγοι,
Πρὸς ἴασιν αἵματι παίδων ἀφθόρων
Ἐναποπλύναι σαρκίον κατατρύχον·
Ἤθροιστο τοίνυν νηπίων πληθὺς ὅση,
Προθεσμία δ' ὥριστο τούτων θυσίας·
Παρῆν βασιλεὺς, μητέρων κλύει γόων,
Πυνθάνεται δὲ τὰς ἀφορμὰς τῶν γόων,
Καὶ γνοὺς, δίδωσι τὰ τέκνα ταῖς μητράσι,
Καὶ χρήματα δὲ ταῖσδε πρὸς τούτοις νέμει
Ἀντίῤῥοπα φάρμακα τῆς πρόσθεν λύπης·
Οὕτω καλῶς δράσαντι νυκτὸς κατ' ὄναρ
Ἐφίσταταί οἱ προκρίτων ἀποστόλων,
Δυὰς φαεινὴ Πέτρος ἅμα καὶ Παῦλος
Παρεγγυῶντες γνησίως ἐπισκόπῳ
Τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀναθέσθαι σὺν πόθῳ,
Εἰ βούλεται σχεῖν τοῦ πιέζοντος λύσιν,

A Constantinus, Maxentius, et Licinius,
quia jam Maximinus vita excesserat :
Maxentius quidem subditis gravis erat,
immanis draco cruorisque sitiens canis.
Quare ut hunc armis denique compesceret,
orabant Constantinum oppressi populi :
a quibus exoratus clemens animus
celerrime ad urbem Romam copias ducit
tyrannumque jam paratum ad arma provocat.
Dum vero incerti martis mente versat curas
crucis hora meridiana conspexit typum,
quem astra quædam in cælo conformabant,
inscriptis hisce litteris : *In hoc vince.*
Protinus igitur aureæ crucis typum,
qualis ipsi apparuerat, concinne fabricans,
B suis hunc præferri jussit exercitibus :
cui sane fisus, conserta cum hoste manu,
magnam de tyranno victoriam retulit,
qui fluminis vorticibus absorptus est,
dum victus fugeret turpiter e prælio.
Hinc ergo universa potitus Roma est
regiumque statim edictum proposuit,
ne quis jam Christianos ad pœnam posceret.
Alia quoque rei hujus narratio est :
nempe quod pugnam adversus hostes patrans
equitem imperator armatum viderit,
qui pro consueto militum vexillo
crucem gestabat manibus, victoriæ symbolum.
Rursus duos eidem conspectos viros
aiunt, in Hadriani mole cientes pugnam,
hostiumque turmis plagas imponentes.
C Postremo lucem noctu coruscantem
vallumque ambientem, cunctis sopitis somno,
vidisse prope Byzantium cum castra haberet.
Hinc ergo agnoscens datorem bonorum Deum,
converti ad fidem cœpit et recte sapere.
Tum infestum Christianis Licinium cernens,
armis correptis hunc imperio dejicit,
et de impietate dignas pœnas sumit.
Quare jam solus merito imperator
occidui Constantinus et eoi orbis fuit.
Exin remedium morbi poscenti gravis
dirum consilium obtulerunt Jovis
nefarii sacerdotes et fallaces magi,
nempe ut investium puerorum sanguine
infirmum corpus medelæ causa ablueret.
D Infantium ergo colligitur ingens numerus,
et dies cædis definita edicitur.
Præsens imperator matrum audit gemitum,
hujusque causam quærit ex astantibus ;
et re comperta, matribus prolem reddit,
pecuniamque insuper his distribuit,
quæ sit solatium prioris mœstitiæ.
His recte gestis, noctu per somnium videt
astare sibi principum apostolorum
illustre par, Petrum cum Paulo scilicet ;
seque adhortantes ut sincere episcopo
salutem suam dulci cum spe committeret,
si quidem præsens malum fugare vellet,

immortalemque ac miram vitam adipisci.
Postquam eum somnus dereliquit, statim
sanctum Silvestrum admodum reverenter
advocat; atque ubi venientem conspicit,
rem illi cunctam pandit lubentissime:
Silvester regem visi rationem edocet.
Cur verba longas ducam per ambages?
religiosum principi mysterium explicat,
initiatumque et credentem baptismo tingit,
et sancto educit lavacro incolumem.
Ad Christi partes accessit etiam Helena
Silvestri verbis edocta pastoris maximi.
Ipsa deinceps Sionem Dei urbem
invisit, sacrum lignum vestigans crucis,
ibique ut templa conderet sanctissima.
Religio nostra crevit ex hoc tempore
amplifice; atque ad orbis pervenit fines
apostolorum salubris prædicatio:
risitque ver tranquillum orthodoxiæ.
Tunc templa passim patuere Christicolis,
atque omnis ara falsi cultus concidit
Christi virtute Domini et omnium Regis,
Itemque Constantini legati ejus.
Hic late imperitans gentibus innumeris,
prolatis etiam priscis imperii finibus
crucis atque Evangelii potentia adjutus,
homonymam quoque condidit sibi urbem,
ocellum totius mundi splendidissimum.
Regum hic piorum pater est appellatus,
et christicolarum Cæsarum antecessor.
Idem episcoporum primam indixit synodum,
quibuscum spurium Arii dogma perculit.

CONSTANTIUS MAGNI CONSTANTINI FILIUS AN. XXIV.

Postquam is terrestre deseruit imperium,
proque hoc supernam gloriam adeptus est,
cœlorumque regni adiit hæreditatem;
nati ex eo liberi tantam imperii molem
Constans, Constantius, atque Constantinus,
inter se partiti sunt hæredum ritu.
Et Constans quidem cum Constantino fratre
terras occiduas sibi regendas sumunt,
Romam ipsam, Africam, Italiamque,
et quidquid mundi usque ad oceanum patet.
Oriens Constantio contigit universus,
prætereaque Thracia, finesque Macedonici,
cum urbe a patre condita et regni sede.
Hic sibi creditum optime imperium gerens
multos agonas pertulit ac discrimina,
perpetuo militans hostesque armis persequens
Deinde occisis in Occidente fratribus,
Constantino quia fratrem armis lacessiverat,
Constante dolis Magnentii irretito,
orbis universi Constantius sceptrum tenuit.
Nam Magnentium quidem belli jure sustulit;
at Vetranionem qui præter fas se gesserat,
perculsum metu subditum sibi fecit.

A Ζωῆς ἀκηράτου τε τοχεῖν καὶ ξένης.
Ἐπεὶ δ' ἀνῆκεν ὕπνος αὐτὸν, αὐτίκα
Τὸν ἱερὸν Σίλυεστρον εὐλαβῶς ἄγαν
Μετακαλεῖται, καὶ προσελθόντα βλέπει,
Καὶ πάντα διέξεισιν αὐτῷ προφρόνως·
Ὁ δ' αὖ ἐπάγει τῶν θεαθέντων λύσιν·
Καὶ τί με δεῖ γράφοντα μακρὰ συμπλέκειν;
Ἐκτίθεταί οἱ τὸν λόγον μυστηρίου.
Μυεῖ τε βαπτίζει τε πιστεύσαντά γε,
Λουτροῦ τ' ἀσινῆ τοῦ παναγοῦς ἀνάγει·
Προσῆλθε Χριστῷ καὶ βασιλὶς Ἑλένη
Διδασκαλίαις ποιμενάρχου Σιλβέστρου·
Μεθ' οὗ Σιὼν ἐβλεψε τὴν Θεοῦ πόλιν
Εἰς φανέρωσιν σταυρικοῦ θείου ξύλου,
Ναῶν τ' ἀναδόμησιν εὐαγεστάτων.
B Κἀντεῦθεν ἀνθεῖ τὰ καθ' ἡμᾶς εἰς μέγα·
Ἐκτείνεται δὲ καὶ μέχρι γῆς τερμάτων
Σωτήριον κήρυγμα τῶν ἀποστόλων·
Γελᾷ δ' ἔαρ ἥσυχον ὀρθοδοξίας·
Ἀνοίγνυται πᾶς καὶ νεὼς Χριστωνύμοις,
Βωμὸς τ' ἀνετέτραπτο πᾶς σὺν τῇ πλάνῃ
Χριστοῦ δυνάμει παντάνακτος Δεσπότου
Ὑποστρατήγῳ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ,
Ὃς ἄρξας ἐθνῶν ἀπλέτων ἐθναρχίας
Σχοινίσματά τε πλατύνας κληρουχίας
Σταυροῦ τε κράτει παντοδυνάμου λόγου,
Πάλιν πολίζει τὴν ὁμώνυμον πόλιν,
Ὀφθαλμὸν αἰγλήεντα τῆς οἰκουμένης·
Πατὴρ ἀνάκτων εὐσεβῶν κεκλημένος
Καὶ χριστολατρῶν κρατόρων ἀρχηγέτης·
Πρώτης ὁριστὴς ποιμενάρχων συνόδου,
C Μεθ' ὧν καθεῖλεν Ἀρείου δόγμα νόθον.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΤ. ΚΔ΄.

Τούτου λιπόντος τὴν κάτω μοναρχίαν
Οὐράνιον δόξαν δὲ κληρωσαμένου,
Καὶ βασιλείας οὐρανῶν κληρουχίαν,
Οἱ παῖδες αὐτοῦ τὴν ὅλην κραταρχίαν
Κώνστασ τε, Κωνστάντιος καὶ Κωνσταντῖνος,
Αὐτοῖς διεῖλόν σφισιν εἰς κληρουχίαν·
Κώνστας μὲν ἅμα συγγόνῳ Κωνσταντίνῳ
Λαχόντες ἄρχειν τῶν καθ' Ἑσπέραν τόπων
Αὐτῆς τε Ῥώμης, Ἀφρικῆς, Ἰταλίας,
Καὶ μέχρις αὐτῶν ὠκεανοῦ τερμάτων·
Πᾶσα δ' Ἑώα τῷ Κωνσταντίῳ λάχος,
Πρὸς τοῖσδε Θρᾴκης, Μακεδονίας ὅροι,
D Σὺν τῇ πατρῴᾳ καὶ βασιλίδι πόλει·
Ὃς διέπων ἄριστα τὴν κληρουχίαν
Πολλοὺς ἀγῶνας ἀνέτλη καὶ κινδύνους,
Ἀεὶ στραταρχῶν, κατ' ἐχθρῶν κινῶν δόρυ·
Εἶτα σφαγέντων συγγόνων ἐν Ἑσπέρᾳ,
Τοῦ μὲν κινοῦντος καθ' ὁμαίμονος ξίφη,
Τοῦ Κώνσταντος δὲ πρὸς Μαγνεντίου δόλῳ,
Πάσης κατῆρξεν Ἑσπέρας καὶ τῆς Ἕω·
Μαγνέντιον μὲν ἀνελὼν μάχης νόμῳ,
Τὸν δ' αὖ Βρετανίωνα (16) τὸν κακεργάτην
Ὑπήκοον θεὶς κατασεισθέντα φόβῳ.

(16) Ita cod.

Ὑπῆρχεν οὗτος εὐχερὴς μὲν τὸν τρόπον,
Καὶ πάμπαν εὐρίπιστος ἀνέμου πέδον,
Πειθήνιός τε τοῖς ἀρειομανίταις,
Ἔνδον δὲ τὸν νοῦν εἰς σέβας ἐῤῥωμένος·
Κράτωρ ἀριστεὺς καὶ μαχητὴς γεννάδας,
Ἡδὺς, προσηνὴς, εὐμενὴς ὑπηκόοις.
Περί τε τὴν δίαιταν ἐγκρατὴς ἄγαν
Καὶ σωφρονικὸς, καὶ παθῶν αὐτοκράτωρ,
Καὶ τὰς κρίσεις ἣν ἐκφέρων κατὰ νόμους,
Δικαιοσύνης δ' οὐδαμῶς ὑπεκτρέχων,
Ἀρχαιρεσιάζων τε καθάπερ δέον,
Τὰς ἀξίας τε προσνέμων τοῖς ἀξίοις
Καὶ πάντα ποιῶν σὺν λόγῳ τὰ τοῦ κράτους·
Οὐ συναριθμῶν οὐδένα γερουσίᾳ,
Ὅς οὐ μετέσχε τῶν σοφῶν παιδευμάτων,
Μή δ' αὖ λέγειν ἤσκητο καὶ καλῶς γράφειν
Καταλογάδην εἴτε ῥυθμῷ καὶ μέτρῳ,
Παιδεύσεως ἔμπειρος, ἑρμοῦ τ' αὖ φίλος·
Ἄνακτι τῷδ' Ἰουλιανὸς μαινόλης
Ἐπιφυεὶς ἥρπασε τὴν κραταρχίαν·
Κἀλ τοῦδε μακρᾷ συσχεθεὶς ἀγωνίᾳ
Καὶ διακαεῖ πυρετῷ φθισιβρότῳ
Ἐν Μόψου κρήναις τὸν βίον καταστρέφει,
Χολὴν μέλαιναν ἐκπτύσας ἐξ ἐγκάτων·

A Erat Constantius suapte ingenii levis,
prorsus versatilis ceu pulvis vento expositus
seque ab Arii studiosis sinebat duci,
quanquam ipse animum orthodoxum gereret.
princeps egregius, strenuus bellator.
blandus, affabilis, benevolus erga subditos.
Idem cibi potusque temperantissimus,
continens, animi cupiditatum dominus,
dicere jus ex legum norma solitus,
neque a justitia latum unguem discedens;
tum et magistratus pro meritis eligens,
dignis hominibus dignitates largiens,
cuncta demum in imperio sapienter gerens.
Neque in senatum quempiam unquam legit,
nisi doctis imbutum disciplinis,
B et qui recto dicere beneque scribere
seu prosa oratione posset seu rythmo et metro;
nutritus ipse litteris musarumque alumnus.
Hunc contra regem lymphaticus Julianus
consurgens, latrocinio imperium rapuit.
Hinc animi mœrore diuturno captus
Constantius ac lethalis ardore febris,
ad Mopsi fontes vitæ spatium clausit,
atram rejectans bilem de visceribus.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ Ο ΠΑΡΑΒΑΤΗΣ ΕΤ. Β' ϛ'. ΕΤΕΡΟΙ ΔΕ ΦΑΣΙΝ ΕΤ. Γ'.

Εἶτα καθαρῶς ἀναδείκνυται κράτωρ
Ἰουλιανὸς χριστομάχος μαινόλης,
Ὅστις ἀποστάς Δεσπότου σεσωκότος,
Καὶ Χριστιανῶν πίστεως σωτηρίου
Τῇ δαιμόνων, φεῦ! ἀπάτῃ προσεῤῥύη,
Τὰ Χριστιανῶν φαυλίσας ἐκ καρδίας·
Καὶ κατὰ Χριστοῦ παρατάττεται τάλας,
Καὶ τοῦδε κλῆσιν ἐκποδὼν θέσθαι θέλει·
Καὶ λοιπὸν οἵαις ἐξέτριψεν αἰκίαις
Καὶ παντοδαπαῖς, ποικίλαις τιμωρίαις
Ἀντιστατοῦντας εὐσεβῶς Χριστωνύμους,
Καὶ τῶνδ' ὅσου; ἔδειξε μάρτυρας πάλιν
Αἵματος ἄχρι καρτερῶς ἠνδρισμένους,
Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν χρωμένοις συμμετρίᾳ·
Κατὰ δὲ Περσῶν ἐκστρατεύσας Βαρβάρων
Μετὰ στρατιᾶς μυρίας ῥωμαλέας.
Καὶ μὴ διαθεὶς ὡς δέοι τὰ τῆς μάχης,
Ἐκεῖσε κατέστρεψεν ἀθλίως βίον,
Βληθεὶς παρά του καιρίαν ἐν τῇ μάχῃ,
Εἴτ' Αὐσόνων ἢ Βαρβάρων ἀντιπάλων,
Ἢ χειρὸς ἄλλης πανσθενοῦς οὐρανόθεν,
Ἡνίκα φασὶν αἵματος καταῤῥύτου
Πλευρᾶς νυγείσης χειρὶ προσδεδεγμένου
Εἰς ἀέρα χέοντα, ταῦτ' ἐπιλέγειν,
Ναζωραῖε, πλήσθητι· φεῦ τῆς μανίας!

JULIANUS APOSTATA AN. II, MENS. VI; VEL, UT ALII AIUNT, AN. III.

Exin absque æmulo imperator est habitus
christomachus Julianus et furiosus;
qui a Rege Servatore suo defecit,
Christianorumque fidem salutarem
C cum dæmonum, heu! fraudibus commutavit,
sacrumque dogma contemptim corde respuit.
Tum contra Christum bellum hic miser movet
hujusque nomen exterminare nititur.
Proinde quot cruciatibus quotque pœnis,
quarum diversas formas vix fari licet,
Christicolarum attriverit constantiam piam,
martyrum quantum numerum effecerit,
qui usque ad sanguinem restiterunt,
studioso mihi brevitatis non licet dicere.
Deinde Persas Barbaros bello appetens,
copiis instructus innumeris fortissimis,
re nihilominus bellica male gesta,
amisit illic vitam infeliciter,
incerto auctore graviter in prælio ictus,
D seu fuit ille Romanus seu hostis Barbarus,
seu cœlestis aliqua validior manus.
Tunc Julianum aiunt manantem sanguinem
suffosso a latere manu cava exceptum
dispersis per aerem his verbis additis:
Nazarene, sitim exple. (Hem vesaniam!)

ΙΟΒΙΑΝΟΣ ΜΗΝΑΣ Η'. ΟΙ ΔΕ ΕΤ. Α'.

Τούτου καταστρέψαντος, ὡς ἔφην, βίον
Δυσὶ τυραννήσαντος ἀσεβῶς χρόνοις,
Ψήφῳ στρατιᾶς προκρίτων γερουσίας
Ἰοβιανὸς χιλίαρχος ὢν τότε,
Ἀνὴρ ἀγαθὸς εὐσεβὴς Χριστοῦ λάτρις

JOVIANUS MENS. VII; SEU, UT ALII AIUNT, AN. I.

Juliano, sicut dixi, vita orbato
post sceleratam biennii tyrannidem,
suffragio optimatium castrensis consilii
Jovianus per id tempus tribunus militum,
vir bonus atque Christi pius famulus

ad imperii dignitatem fuit subvectus,
Cæteroquin ipse regnum respuebat,
Christi se famulum esse dicens,
atque ethnicis militibus imperaturum negans.
Hi vero cum Christicolas se inclamassent,
tunc imperium Jovianus recepit protinus.
Et pace mox composita cum Persa rege,
atque Antiochiam reducto exercitu,
exsules dudum principes pastores
ad suos greges edicto revocavit,
quos inter Athanasium divinum præsulem,
cunctisque exhibuit Christianis
ver tranquillum et orthodoxiæ lumen.
Hic Galatarum Ancyram delatus,
ibi improviso obitu excessit terris,
recentibus, ut fama est, voratis fungis.
haud plusquam octo mensibus regno fruitus.
Pietate is, ut dixi, fuit inclytus,
bonus, tranquillus, benevolus erga subditos,
staturaque corporis procera lucens;
litteris etiam mediocriter eruditus;
vini tamen atque amoris illecebris obnoxius.
Hujus cadaver apud Byzantium urbem
in sancto Apostolorum templo est conditum.

A Εἰς βασιλείας τὸ κράτος προεκρίθη·
Ὁ δ' ἦν ἀπειθὴς πρὸς τὸ δέξασθαι κράτος.
Χριστοῦ μὲν αὐτὸν οἰκέτην εἶναι λέγων,
Καὶ μὴ κραταρχεῖν ἀσεβοῦς στρατοῦ θέλειν·
Τούτων δὲ Χριστὸν ἀνακραξάντων σέβειν,
Εὐθὺς ἀνεζώσατο τὴν κραταρχίαν·
Καὶ σπένδεται δὲ τῷ κρατοῦντι Περσίδος·
Καὶ σὺν στρατιᾷ τὴν Ἀντιόχου φθάσας
Τοὺς πρὶν φυγάδας ἀρχιθύτας ποιμένας
Εἰς σφῶν ἐπανήγαγε ποιμεναρχίας,
Μεθ' ὧν Ἀθανάσιον ἔνθεον θύτην,
Καὶ πᾶσιν ἐβράβευσε τοῖς Χριστωνύμοις
Ἔαρ γαληνὸν ὀρθοδοξίας φάος.
Εἰς Ἄγκυραν δὲ πεφθακὼς Γαλατίας
Ἐκεῖ τελευτᾷ διάγων ἐξαπίνης
B Φαγὼν μύκητας ἀρτιφυεῖς, ὡς λόγος,
Ὀκτὼ κατασχὼν μῆνας ἀρχὴν καὶ μόνους·
Ὑπῆρχεν οὗτος εὐσεβὴς μὲν, ὡς ἔφην,
Χρηστὸς γαληνὸς εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Ἀναδρομὴν σώματος εὐμήκη φέρων,'
Καὶ γραμμάτων δὲ μετρίως γεγευμένος·
Ἥττητο δ' οἴνου σὺν ἐρωτοληψίαις·
Καὶ τοῦδ' ὁ νεκρὸς ἐν πόλει Βυζαντίδι
Ἐν εὐαγεῖ τέθαπτο κηρύκων δόμῳ.

VALENTINIANUS AN. XI; SIVE, UT ALII AIUNT, AN. X.

Post hunc insedit regiam dignitatem
Justitiæ simul clementiæque exemplar
Valentinianus Christianorum decus,
vir strenuus, animosus ac robustus,
generis ex Pannonia stirpem trahens;
princeps bonus et providus erga subditos,
qui peregrinas quondam in regiones,
utpote Christianus Deumque Christum colens,
ab apostata Juliano pulsus fuerat;
nunc redux ad exercitum, tribunus erat.
Is ubi supremam dignitatem adiit,
imperii socium fratrem ascivit suum,
ærumnosum Valentem, Arii asseclam,
cui partes Orientis regendas tradidit:
ipse vero Occiduis pie præfuit,
ubi trophæa nobilia de barbaricis
gentibus victor statuit ope Numinis.
Hic omnia boni expromens principis
justitiæque amore præsertim flagrans,
orthodoxorum dogmatum defensor,
spatiosum vitæ curriculum emensus est,
et cursu vitæ et termino beatus visus,
expletis quatuor supra octogina annis
summo in favore Numinis beatitateque;
ex quo imperium susceperat annis undecim.
Hic dum in Gallis degeret, mortem obiit,
Gratiano filio imperium relinquens
viro rectorum dogmatum defensori.

ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΟΣ ΕΤ. ΙΑ'. ΟΙ ΔΕ. ΕΤ. Γ.

Εἶτα παρῆλθεν εἰς βασίλειον κράτος
Δικαιοσύνης, πραότητος αὖ τύπος
Οὐαλεντινιανὸς εὐσεβῶν κλέος,
Γεννάδας ἀνὴρ, εὐσθενὴς, ῥωμαλέος,
C Ἐκ Πανονίας ἀρχῆθεν ὡρμημένος,
Κράτωρ ἀγαθὸς, κηδεμὼν ὑπηκόων,
Εἰς ἀλλοδαπὴν ἐξορισθεὶς πού χθόνα
Ὡς Χριστιανὸς καὶ Θεὸν Χριστὸν σέβων
Ἰουλιανοῦ πρὸς Παραβάτου πάλαι·
Εἶτ' ἀνακληθεὶς χρηματίζει τρεβοῦνος.
Ὡς οὖν ἀνεζώσατο τὴν κραταρχίαν,
Κοινωνὸν ἀρχῆς σύγγονον προσλαμβάνει
Ἄθλιον Οὐάλεντα μύστην Ἀρείου·
Καὶ μοῖραν αὐτῷ παραδοὺς τὴν τῆς Ἕω,
Αὐτὸς κατῆρχεν εὐσεβῶς τῆς Ἑσπέρας,
Περιφανῆ τρόπαια κατὰ Βαρβάρων
Καὶ νίκας ἱστὰς τῇ Θεοῦ συμμαχίᾳ·
Καὶ πάντα ποιῶν οἷς σεμνύνεται κράτωρ,
Δικαιοσύνης ἐς τὰ μάλιστα φίλος,
D Καὶ δογμάτων πρόμαχος ὀρθοδοξίας,
Πολυετής τις ἀναφανεὶς ἐν βίῳ,
Καὶ μακαριστὸς τοῦ βίου καὶ τοῦ τέλους,
Βιοὺς ὀγδοήκοντα τῆς ζωῆς χρόνους
Πρὸς τέτρασιν αὖ ἐνθέως εὐδαιμόνως,
Ἀφ' ὧν κατῆρξεν ἕνδεκα κραταρχίας·
Οὗτος τελευτᾷ διάγων ἐν Γαλλίαις,
Υἱῷ λελοιπὼς Γρατιανῷ τὸ κράτος,
Ἀνδρὶ προμάχῳ δογμάτων ὀρθοφρόνων,

VALENS AN. III, SEU IV.

Orientis interim regnator Valens
Arianorum deditus vesaniæ,

ΟΥΑΛΗΣ ΕΤ. Γ'. (17) ΟΙ ΔΕ ΕΤ. Δ'.

Ὁ δ' αὖ Οὐάλης βασιλεύων τῆς Ἕω
Καὶ καθυπαχθεὶς Ἀρειανῶν μανίᾳ,

(17) Intellige tres vel quatuor annos post Valentiniani fratris obitum.

Σφοδρὸς διώκτης ὀρθοδοξούντων λάχους
Ἦν καὶ κολαστὴς δυσμενὴς, φρικαλέος·
Ἀρχιθύτας μὲν ποιμένας διδασκάλους
Ποίμνης ἐλαύνων καὶ τιθεὶς πο̣ῤῥωτάτω
Καὶ ποικίλαις σφᾶς ἐκτρίβων βασάνοις·
Θεοῦ δὲ θύτας κωλύων θείων δόμων
Εἱρκταῖς ἐναπέκλειε δεσμωτηρίοις·
Ἄλλους δὲ βυθῷ καὶ πυρὶ θαλαττίῳ
Σὺν πυριφλέκτῳ νηῒ κατεπυρπόλει·
Ἔστεργε δ' ὡς μάλιστα μύστας Ἀρείου,
Καὶ τοῦδε τοῖς δόγμασιν ἀπρὶξ ἐμμένων
Ἐκκλησίας ἔνειμεν αὐτοῖς τὰς ὅλας,
Σφῶν ὀρθοδόξους ἐκβαλὼν κακοτρόπως.
Σκυθῶν δὲ Θρᾴκης καταδηούντων ὅρους
Καὶ πάντα δρώντων Σκυθικὴν ἐρημίαν,
Ἄναξ ἐπεστράτευσε τοῖσδε Βαρβάροις,
Καὶ συμπλακεὶς ἥττητο δυσκλεῶς Σκύθαις·
Τὸν ἐκ ξίφους φεύγων δὲ θάνατον τάλας
Ἀχυρμιᾷ που συρφετώδει προστρέχει,
Κἀκεῖ τροφὴ γένοιτο πυρὸς παμφάγου,
Σκυθῶν ἀναψάντων γε κώμης οἰκίας·
Κατῆρξεν οὗτος πρὸς τρισὶ δέκα χρόνους,
Βαρὺς κολαστὴς ὀρθοδοξούντων λάχους,
Θερμὸς δ' ἐραστὴς καὶ πρόμαχος Ἀρείου.

ΓΡΑΤΙΑΝΟΣ ΕΝ ΡΩΜῌ.

Οὕτω φθαρέντος Οὐάλεντος ἀθλίως
Ὁ Γρατιανὸς σὺν κασιγνήτῳ φίλῳ
Πάσης κατῆρξαν Ἑσπέρας καὶ τῆσ Ἕῶ.
Κράτος μὲν εἶχε Γρατιανὸς πατρόθεν·
Ἡ δ' αὖ στρατιὰ τοῦ πατρὸς τεθνηκότος,
Καὶ μὴ παρόντος Γρατιανοῦ τῷ μόρῳ,
Ἀνεῖπεν Οὐαλεντιανὸν νέον,
Καὶ σύγγονος δέδεκτο τὴν κοινωνίαν·
Ζηλῶν βασιλεὺς Γρατιανὸς πατέρα
Εἰς εὐσέβειαν, ὀρθότητα δογμάτων,
Αἰτοῦντι θείῳ τῷ Βάλεντι συμμάχους
Οὐκοῦν παρέσχεν ἐξιόντι πρὸς Σκύθας,
Οὐ συμμαχεῖν δεῖ τοῖς ἐχθροῖς Θεοῦ, φράσας·
Καὶ ποιμένας δ' αὖ ἐνθέους διδασκάλους
Πρὸς Οὐάλεντος ποιμνίων ἐξωσμένους
Τῆς εὐσεβείας ὀρθοδοξίας χάριν,
Αὖθις ἐπανήγαγε ταῖς Ἐκκλησίαις·
Λεηλατούντων τῶν Σκυθῶν δ' ἔτι Θρᾴκην,
Καὶ τῆσδε πάντας ἐξερημούντων ὅρους,
Καὶ τὰ πέριξ ἅπαντα κατεφθαρκότων,
Ἄτ' ἀκαθέκτων τῇ νίκῃ δεδειγμένων,
Μετακαλεῖται Γρατιανὸς αὐτάναξ
Λαμπρὸν Θεοδόσιον ἐξ Ἱσπανίας,
Ἄνδρα ἀρεϊκὸν, γεννάδα, βουληφόρον,
Τῇ δ' εὐσεβείᾳ μᾶλλον ὡραϊσμένον·
Ὃν καὶ στρατηγὸν ἀποφήνας ταγμάτων
Μετὰ στρατιᾶς ἱκανῆς ῥωμαλέας
Κατὰ Σκυθῶν πέπομφε τοῦτον βαρβάρων·
Ὃς συμβαλὼν ἥττησε τοὺς ἀντιπάλους
Τρεψάμενος σφᾶς ἐν μάχῃ κατὰ κράτος,
Καὶ πάντας ἄρδην παραδοὺς μικροῦ ξίφει·
Ἔπειτ' ἀφεικὼς στρατιὰν αὐτοῦ μένειν,
Πρὸς Γρατιανὸν αὐτεπάγγελτος φθάσας
Ἐν Παννονίᾳ διάγοντα τῷ τότε,

A partis orthodoxæ persecutor vehemens
sævusque tortor erat et horribilis.
Pastores quidem præcipuos et magistros
gregibus suis pulsos et procul ablegatos
variis præterea pœnis excruciabat :
tum et Dei sacerdotes sacris ædibus
prohibitos, arctis detinebat vinculis :
alios aquis præfocabat, medioque mari
combusta nave flammis exstinguebat.
Arii vero asseclas impense colens,
atque ejus dogmatibus mordicus adhærens,
ecclesias ipsis cunctas regendas dedit,
ejectis inde per scelus orthodoxis.
Deinde Gothis Thraciam populantibus
et vastitatem Scythicam efficientibus,
imperator Barbaros bello aggressus
B prælio infelici vincitur a Gothis ;
dumque miser fatum a gladio imminens
fugit, ac vili se paleario abdit,
ibi flammarum esca fit edacium,
dum Gothi ignem subjiciunt pagi domibus.
Hic annis ferme tredecim imperavit,
gravis orthodoxæ carnifex Ecclesiæ,
fervidus Arii amator et defensor.

GRATIANUS ROMÆ.

Sic pereunte misere Valente,
cepit Gratianus cum germano fratre
Eoi orbis Occiduique imperium.
Gratianus quidem a patre rex fuerat dictus ;
verumtamen exercitus, defuncto patre,
quoniam Gratianus funeri non intererat,
C Valentinianum juniorem acclamavit,
admisitque frater regni communionem.
Gratianus porro Cæsar paternæ æmulus
pietatis ac dogmaticæ rectitudinis,
Valenti patruo auxilia postulanti,
dum Gothis arma inferret, non submisit ;
non oportere auxiliari hostibus Dei dicens.
Tum etiam sacros præsules doctores,
quos Valens ab ovilibus pepulerat
ob orthodoxæ fidei pium dogma,
rursus quemque suis Ecclesiis reddidit.
Dein Gothis Thraciam adhuc infestantibus,
ejectis incolis facta solitudine,
agris late cunctis pessum datis,
cum hostes nulla comprimi vi jam possent,
D Gratianus imperator advocavit
splendidum ex Hispania Theodosium,
virum martialem, strenuum, consiliosum,
pietate autem maxime conspicuum,
quem supremum armorum electum ducem
cum ingenti exercitu ac fortissimo
adversus Gothos barbaros expedivit.
Is autem prælio inito victor fuit,
Gothis vi summa armorum profligatis,
gladioque propemodum cunctis cæsis.
Mox ibi derelicto in castris milite,
ad Gratianum ipsemet nuntius advolat
in Pannonia tunc temporis diversantem,

et de patrata victoria certiorem facit,
summam Gothorum significans occidionem.
Gratianum porro ut daret victoriæ præmium,
alioqui id jam existimans prodesse imperio,
imperatorem creat Theodosium
totius orientis, et Macedoniæ ac Thraciæ :
occidui mundi terris servatis sibi.
Post hæc in Galliis degens interficitur
a duce quodam, nomine Andragathio,
qui dolo ad cædem ejus grassatus est,
postquam sex annis circiter regnaverat ;
bonus imperator, piusque Christi famulus.

VALENTINIANUS JUNIOR ROMÆ.

Gratiano exstincto partes hesperias cunctas
Valentinianus junior frater rexit,
qui quidem matris deceptus suasionibus
Justinæ Arii dogmata amplexus est :
atque hinc piorum turbam amare desiit.
Tum rebellante quodam duce Maximo,
et jam victoria contra se potito,
legatis missis ad Orientis principem
inclytum Theodosium suppetias petit.
Ille respondit se mirari minime
si servus Maximus domino superior fuerit,
ipsumque nuper acie profligaverit ;
quoniam tu, Dominum tuum, Cæsar,
exauctoratum famulis connumeras,
qui quidem Patri similis substantia est.
Attamen sumptis armis imperator
Maximum prælio superatum occidit :
tum etiam Andragathio caput abstulit,
pœnas ab eo repetens cædis regiæ.
His gestis domum revertitur imperator.
Sed ecce rursus Valentiniano juveni
aulicus vir Eugenius adversarius oritur :
qua re comperta, metu correptus Cæsar
ipse sibi laqueo vitam interrupit.

THEODOSIUS MAGNUS AN. XVII, VEL XVI.

At Theodosius Ausonum imperator
Eugenium quoque captis armis persequens
prælio devictum vita spoliat,
regnoque suo partes hesperias addit.
Antequam tamen hæc præclare gereret,
Thessalonica in urbe Cæsar versans,
orto per populum motu seditioso,
contumeliosis civium dictis ipse læditur,
atque in tumultu cæditur præfectus.
Hæc imperator haud moderate ferens
armatos contra populum immisit milites,
qui hunc crudeliter gladiis conciderunt,
ita ut in tanto congregato numero
quindecim millia hominum perierint.
Sed Mediolani Ambrosius episcopus
Cæsarem admonens tanti commissi sceleris,
ad pœnitentiam facti flexit animum :
tum lacrymanti rei perpetratæ causa

A Αὐτὸς βασιλεῖ μηνύει τὰ τῆς νίκης,
Καὶ τὸν Σκυθῶν ὄλεθρον ἅμα καὶ φόνον·
Ὅθεν βασιλεὺς εἰς ἀμοιβὴν τῆς νίκης,
Ἄλλως τε κρίνας ἐμπρέπειν κραταρχίᾳ,
Στέφει Θεοδόσιον εἰς βασιλέα
Πάσης Ἑῴας, Μακεδονίας, Θρᾴκης.
Αὐτῷ δ' ἀπεκλήρωσεν Ἑσπέρας τόπους.
Ἐν Γαλλίαις οὖν διάγων ἀνῃρέθη
Ὑπὸ στρατηγοῦ κλῆσιν Ἀνδραγαθίου
Δόλῳ κάταπράξαντος αὐτοῦ τὸν φόνον·
Ἓξ που κατασχὼν τὴν βασιλείαν χρόνους.
Κράτωρ ἀγαθὸς εὐσεβὴς Χριστοῦ λάτρις.

ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΟΣ ΝΕΟΣ ΕΝ ΡΩΜῌ (18).

Τούτου θανόντος, ἦρξεν Ἑσπέρας ὅλης
Οὐαλεντινιανὸς σύγγονος νέος,
B Ὅστις γε μητρὸς ὑπαχθεὶς συμβουλίαις
Ἰουστίνης ἐδέδεκτο δόγματ' Ἀρείου
Κἀντεῦθεν ἀπέστεργεν εὐσεβῶν στῖφος·
Καί τινος αὐτῷ Μαξίμου στρατηγέτου
Ἐπιφυέντος καὶ νικήσαντος μάχῃ,
Πρέσβεις πεπομφὼς πρὸς κρατάρχην τῆς Ἕω
Λαμπρὸν Θεοδόσιον αἰτεῖ συμμάχους.
Ὁ δ' αὖ ἐδήλου, μὴ τεθηπέναι, λέγων,
Εἰ δοῦλος ὢν Μάξιμος ὤφθη δεσπότου
Ὑπέρτερός τε καὶ νικητὴς ἐν μάχαις,
Σοῦ δεσπότην σὸν ἠθετηκότος, κράτορ,
Καὶ τόνδε δούλοις συγκατηριθμηκότος,
Σύμμορφον ὄντα τῷ Πατρὶ κατ' οὐσίαν.
Ὅμως στρατεύσας κατὰ Μαξίμου κράτωρ
Ἀτεῖλε τοῦτον καταχρατήσας μάχῃ·
C Καὶ τὴν κεφαλὴν δ' Ἀνδραγαθίου τέμνει,
Ἐκπράξας αὐτὸν εὐθύνας τὰς τοῦ φόνου.
Ταῦτα διαθεὶς βασιλεὺς ὑποστρέφει·
Οὐαλεντινιανῷ δ' αὖ νεωτέρῳ
Ἀντῆρεν Εὐγένιος εἷς τῶν ἐν τέλει·
Καὶ γνοὺς τὸ δρᾶμα, συσχεθεὶς ἄναξ φόβῳ
Ἑαυτὸν ἐξήγαγεν ἀγχόνῃ βίου.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΕΤ. ΙΖ', ΟΙ ΔΕ ΕΤ. Ις'.

Ἀλλὰ Θεοδόσιος αὐσονοκράτωρ
Ἐπιστρατεύσας καὶ πάλιν Εὐγενίῳ
Κτείνει τε τοῦτον ἐκνικήσας ἐν μάχῃ
Καὶ βασιλεύει καὶ μερῶν τῆς Ἑσπέρας·
Πρὶν ἢ δ' ὑπάρξαι τάδε κατορθωμάτων,
Ἄναξ ἐπιστὰς Θεσσαλονίκῃ πόλει
Δήμου στασιάσαντος ἐξ ἀταξίας,
D Ὑβρίζεται μὲν οὗτος ἀστοῖς ἀνέδην
Φονεύεται δ' ὕπαρχος ἐν τῇ συγχύσει·
Ταῦτ' οὐκ ἐνεγκὼν ὁ κρατάρχης ἡμέρως
Στράτευμ' ἀφῆκε τῷ λεῷ ξιφηφόρον,
Καὶ τόνδε κατέσφαξαν ἀφειδῶς ξίφει,
Ὡς ἐκ τοσούτου μυριαρίθμου στί
Πρὸς πέντε θανεῖν χιλιοστύας δέκα.
Ἀλλ' Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων θύτης
Τόνδ' ἀναμνήσας τοῦ πεπραγμένου μύσους,
Ἤγαγεν αὐτὸν εἰς συναίσθησιν πάθους·
Καὶ πρόσφορα κίρνησιν αὐτῷ φαρμάκων

(18) Annos regni tum Gratiani tum Valentiniani junioris omittit chronologus; verumtamen scimus Gratianum regnavisse post patrem annis 9, Valentinianum 17.

Δακρυῤῥοοῦντι τῶν πεπραγμένων χάριν.
Οὗτος βασιλεὺς εὐσεβὴς ὢν, ἀρθόφρων,
Σύστημα σεπτὸν ἀρχυθυτῶν ἀλίσας
Πρὸς τοῖς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα πάλιν
Πνευματομάχου κατὰ Μακεδονίου,
Πνεῦμα τὸ θεῖον οὐ σέβοντος ὡς θέμις,
Συνεκρότησε σύνοδον τὴν δευτέραν·
Ἣ συμφυὲς τὸ Πνεῦμα Πατρὶ καὶ Λόγῳ
Ἄριστα τρανώσασα σύνθρονον θ' ἅμα,
Βάλλει Μακεδόνιον ἀραῖς ἐνδίκως
Τῆς καθολικῆς ἐκτεμοῦσ' Ἐκκλησίας·
Καὶ ποιμενάρχην δεικνύει Βυζαντίδος
Νεκτάριον λάμποντα βίῳ καὶ λόγῳ,
Χριστώνυμον μὲν ἀμύητον δ' εἰσέτι,
Ὃν ἅμα βαπτίζουσι χρίουσι θύτην·
Τοῦ Γρηγορίου καὶ Πατρὸς θεηγόρου
Αὐθαιρέτως γε τὸν θρόνον λελοιπότος·
Οὗτος τελευτᾷ βασιλεύς καθ' Ἑσπέραν
Υἱοῖς μερίσας τοῖς δυσὶ κραταρχίαν
Ὀνωρίῳ μὲν δοὺς κατάρχειν Ἑσπέρας,
Ἀρκαδίῳ δ' αὖ τῶν μερῶν τῶν τῆς Ἕω,
Βεβασιλευκὼς ἑπτὰ καὶ δέκα χρόνους
Πρὸς πέντε μησὶν εὐσεβῶς, εὐδαιμόνως·
Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ κράτωρ νικηφόρος,
Τῇ δ' εὐσεβείᾳ μᾶλλον ὡραϊσμένος·
Καὶ κίον' οὗτος ἐν Βοὸς τεύχει τόπῳ (19)·
Ἀνδρείκελον φέροντα τοῦ δειμαμένου.

ΑΡΚΑΔΙΟΣ ΕΤ. ΙΔ'.

Ἀρκάδιος γοῦν παραλαβὼν τὸ κράτος
Διεῖπεν αὐτὸ πλημμελῶς καὶ ῥᾳθύμως·
Νωθὴς γὰρ, εὐρίπιστος, ὢν ἀνειμένος,
Καὶ τῇ γυναικὶ πάντα προσπεπεισμένος,
Τρικυμίας ἔπλησε τὴν Ἐκκλησίαν,
Αὐτῷ δὲ μέμψεις προὐξένησεν ἐνδίκους·
Νεκταρίου γὰρ ἐκμετρήσαντος βίον,
Ἀχθεὶς ὁ χρυσοῦς ἐν λόγοις Ἰωάννης
Ἐξ Ἀντιόχου πρὸς πόλιν βασιλίδα,
Ταύτης καθωράϊσε τὸν σεμνὸν θρόνον·
Ἀλλ' ἡ βασιλὶς ἀδίκως Εὐδοξία
Μυσήσασα, φεῦ! ἐνθέου παῤῥησίας
Τὸν τῶν ψυχῶν ἥλιον ἄξιον θρόνου
Τίθησιν ἐξόριστον ἐν τοῖς Κομάνοις·
Ἀντικαθιστᾷ δ' Ἀρσάκιον πρεσβύτην·
Οὗτος βασιλεὺς ἐν Θρᾴκῃ κτίζει πόλιν,
Ἣν Ἀ'ρκαδίου πάντες ᾄδουσι πόλιν.
Καὶ κίον' ἀνήγειρεν ἐν ξηρολόφῳ
Στήλην ἄνω φέροντα τοῦ δειμαμένου.
Ἔτη δὲ πρὸς τέσσαρσι κατάρξας δέκα,
Ὢν εὐσεβής τις, ὀρθοδοξίας φίλος,
Ἄλλως δὲ κοῦφος εὐάγωγος τὸν τρόπον,
Νοσήσας ἐξέλιπε τὸν φθαρτὸν βίον.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΝΕΟΣ ΕΤ. ΜΒ'.

Καὶ παῖς Θεοδόσιος ἄρχει τοῦ κράτους
Πραῢς, προσηνὴς, εὐσεβὴς, χρηστὸς τρόπους,
Ἐγκύκλιον παίδευσιν εὖ ἠσκημένος,
Μαθημάτων ἴδρις τε τῆς τετρακτύος,
Καὶ πλαστικῆς αὖ καὶ γραφικῆς τεχνίτης,

A idoneum culpæ rite remedium contulit.
Rex hic pro sua pietate et orthodoxia
præsulum venerandum cœtum congregans,
centum videlicet et quinquaginta Patrum,
adversus Macedonium qui divinum
Spiritum debito honore non colebat,
secundam celebrandam curavit synodum :
quæ Patri ac Verbo Spiritum definiens
honore parem, natura eadem præditum,
devovit Macedonium justis diris
atque eum catholica pepulit Ecclesia.
Byzantii vero præsulem delegit
Nectarium lingua et moribus eluentem,
Christicolam quidem, sed nondum initiatum :
baptizant ergo simul sacrantque episcopum ;
B quoniam Gregorius Pater theologus
hac semet sede sponte deposuerat.
Rex hic hesperiis moritur in terris,
duobus partiens liberis imperium ;
Honorio quidem partes occiduas tribuens.
Orienti Arcadium dominum præficiens ;
postquam regnaverat annis septemdecim
cum quinque mensibus feliciter et pie :
vir sane egregius et princeps victoriosus,
sed pietate tamen multo rutilantior.
Is et columnam posuit in Bovis loco,
gestantem regis statuam auctoris sui.

ARCADIUS AN. XIV.

Arcadius igitur hæres imperii factus
male illud cœpit gerere et socorditer :
C hebes enim, versatilis et remissus,
et cuncta uxoris sinens in arbitrio,
turbarum fluctibus obruit Ecclesiam,
sibique justam peperit infamiam.
Namque ubi Nectarius explevit vitæ cursum,
aurea lingua præditus Joannes
Antiochia deducitur ad urbem regiam,
ut hujus sacram scilicet ornet sedem.
Sed enim angusta contra fas Eudoxia
sacros, heu! perosa liberos sermones,
solem animarum, sedis apprime dignum,
exsulem pellit usque ad urbem Comana,
ipsique Arsacium natu jam grandem sufficit.
Rex hic in Thracia condidit urbem illam,
quam Arcadiopolim vulgo vocatam cernimus.
D Idem columnam posuit in Xerolopho,
conditoris sui signo superposito.
Regnavit autem decem cum quatuor annis ;
vir sane pius atque orthodoxiæ tenax ;
levis alioqui ingenii, varius ac mutabilis ;
implicitus in morbum vita mortali cessit.

THEODOSIUS JUNIOR AN. XLII.

Excipit imperium filius Theodosius,
mitis affabilis, pius commodisque moribus,
encyclica doctrina recte exercitus,
disciplinarum quatuor bene sciens,
plastices insuper atque picturæ gnarus.

(19 Locus nimirum urbis Byzantinæ dictus *Bos*. Zonar. XIV, 4.

jaculo bonus, equum frenare valens,
blandus, gratiosus, subditis benevolus,
atque orthodoxiæ optimus defensor.
Imperium tamen administravit molliter,
permisso ennuchis rei publicæ arbitrio,
Antiocho primo, deinde Amantio,
insuper et auri famulo Chrysaphio.
Atque is teneræ adhuc ætatis puer
germanam sororem vitæ ducem habuit
omni virtute præditam Pulcheriam :
tutorem vero supremis patris tabulis
Isdigerdem Persidis tunc regem ;
a quo dum timent, cuncti parebant domino,
nec tyrannidem quisquam affectavit.
Idem Athenis puellam accersivit,
imperii pariter ut esset torique socia,
forma præstantem doctrinisque exercitam,
Leontio quodam genitam philosopho,
claram in doctis litteris Eudociam,
cujus sapientiam in pangindis libris
homerocentra docent cate scripta.
Eamdem invisit Sionem urbem Dei
præsens veneratura sanctos locos,
magnas opes ferens, vim auri innumeram
qua excitavit templa Christo Domino.
Deinde ad urbem regiam pedem retulit.
Postremum fatis functo rege conjuge
rursus ad sancta semet recipiens loca:
mortalem ibidem conclusit periodum,
bene acta vita, atque uti Deo placet.
Jam vero Arsacio vivis excedente,
Ecclesiæ sedem occupavil Atticus,
moribus ac litteris abunde instructus,
qui Judæum quemdam morbo fractum,
credentem initiat baptizansque rite,
lavacri munere sanum educit aquis.
Deinde vitam concludente Attico,
episcopatum occupat Sisinius :
quo vitæ pariter usuram relinquente,
Nestorius quidam pro eo sedem occupat,
nefastus, impius, mala mente præditus,
qui novum dogma stulte garriebat,
Christum videlicet merum esse hominem ;
matrem vero virginem Mariam
non tam Deiparam esse quam Christiparam.
Quare imperator electorum a Deo Patrum
concilium venerandum pie congregans,
quorum Alexandrinus dux erat Cyrillus,
Nestorium deposuit hominicolam,
Deinde præfuit Dei Ecclesiæ
Maximianus orthodoxus præsul :
quo vita functo, merito in sede sistitur
Proclus Cyzici archiepiscopus,
pastor egregius, largitor flexanimus,
Patris Chrysostomi dilectus discipulus;
sub quo, Romani imperatoris jussu
ab urbem regiam corpus illius rediit.
Proclus hic sanctus dum pompam supplicem
populo innumere comitante duceret;

A Καὶ τοξότης ἄριστος, ἱππεύειν ἄκρος,
Ἡδὺς, χαρίεις, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Ὑπέρμαχος κράτιστος ὀρθοδοξίας.
Πλὴν μαλθακῶς διεῖπε τὴν αὐταρχίαν,
Κοινῶν μεταχείρισιν εὐνούχοις νέμων,
Ἀντιόχῳ πρῶτα μὲν, εἶτ' Ἀμαντίῳ
Πρὸς τοῖσδε δούλῳ χρυσίου Χρυσαφίῳ ·
Νέος κομιδῇ τυγχάνων ἡλικίαν,
Ἀνήγεθ' οὗτος πρὸς κασιγνήτου φίλης
Τῆς πάντ' ἀρίστης ὀλβίας Πουλχερίας ·
Ἐπίτροπον σχὼν ἐν γραφαῖς φυτοσπόρου
Ἰσδιγέρδην ἄνακτα Περσίδος τότε,
Οὗ τῷ δέει πᾶς εὐνόει τῷ δεσπότῃ
Και φευκτέαν ἥγητο τὴν τυραννίδα ·
Ἠγάγεθ' οὗτος ἐξ Ἀθηνῶν καὶ κόρην
B Κοινωνὸν ἅμα τοῦ κράτους καὶ τοῦ λέχους
Λάμπουσαν ὥρᾳ καὶ μαθημάτων τέχνῃ
Παῖδα Λεοντίου τινὸς φιλοσόφου,
Τὴν εὐδόκιμον ἐν λόγοις Εὐδοκίαν,
Ἧς τὴν σοφίαν δεικνύουσιν ἐν λόγοις
Ὁμηρόκεντρα τὰ σοφῶς γεγραμμένα.
Αὕτη Σιὼν ἔβλεψε τὴν Θεοῦ πόλιν
Εἰς προσκύνησιν τῶν σεβασμίων τόπων
Πλοῦτον βαθὺν φέρουσα, χρυσὸν μυρίον,
Οἷσπερ νεὼς ἤγειρε Χριστῷ Δεσπότῃ.
Μετὰ δ' ἐπανέζευξεν αὖθις εἰς πόλιν.
Εἶτα θανόντος αὐτάνακτος συζύγου
Πάλιν ὑποστρέψασα πρὸς θείους τόπους,
Ἐκεῖ τελευτᾷ καταλιποῦσα βίον,
Ζήσασα κωλῶς καὶ καθὰ Θεῷ φίλον.
Ἀρσακίου δὲ τὸν βίον λελοιπότος,
C Ἐκκλησίας ἔσχηκεν Ἀττικὸς θρόνον
Κοσμούμενος βίῳ τε καὶ λόγῳ πλέον ·
Ὃς Ἰουδαῖον παράλυτον ἐκ νόσου
Πεισθέντα μυεῖ, καὶ βαπτίσας ὡς δεον
Λουτροῦ χάριτος ὑγιῆ τόνδ' ἀνάγει ·
Τέλει δ' Ἀττικοῦ τοῦ βίου χρησαμένου,
Σισίνιος ἔλαβε τὴν προεδρίαν ·
Οὗπερ τὸ βιοῦν ἐκμετρήσαντος μόρῳ,
Νεστόριός τις ἀντικαθέστη θρόνῳ,
Ἀνὴρ ἀποφρὰς, δυσσεβὴς καὶ κακόφρων,
Ὃς δογματίζων ἀπεφλυάρει μάτην
Ἄνθρωπον εἶναι τὸν Χριστὸν μόνον,
Καὶ μητράνανδρον παρθένον τὴν Μαρίαν
Οὐ Θεοτόκον μᾶλλον ἢ Χριστοτόκον.
Ὅθεν βασιλεὺς Πατέρων θεοκρίτων
D Σύστημα σεπτὸν εὐσεβῶς συναλίσα,
Ὧν Κύριλλος ἔξαρχος Ἀλεξανδρείας
Καθεῖλε Νεστόριον ἀνθρωπολάτρην.
Εἶτα προέστη τῆς Θεοῦ Ἐκκλησίας
Μαξιμιανὸς προστάτης ὀρθοφρονῶν.
Οὗπερ θανόντος ἐνθρονίζεται θρόνῳ
Πρόκλος Κυζίκου ποιμενάρχης ἀξίως,
Ποιμὴν ἀγαθὸς καὶ νομεὺς ψυχοτρόπος,
Μυστὴρ φιλητὸς τοῦ Πατρὸς Χρυσοστόμου,
Ἐφ' οὗ κελεύσει τοῦ κρατοῦντος Αὐσόνων,
Τούτου τὸ σῶμα πρὸς πάλιν ἤχθη κράτους
Τούτου λιτανεύοντος ἱεροῦ Πρόκλου
Μετά γε λαοῦ συνδρομῆς ἀπειρίτου,

Ἁρπαγὲν ἄφνω παιδίον πρὸς ἀέρα
Πάντων βλεπόντων καὶ λίαν θαμβουμένων,
Μεθ' ἱκανὴν ὥραν δὲ καταχθὲν πάλιν
Ἔφη μυηθῆναί γε μὴ προστιθέναι
Τὸ σταυρωθεὶς πρὸς ῥῆμα δι' ἡμᾶς λέγων
Τῷ τρισαγίῳ καὶ σεβασμίῳ ὕμνῳ·
Τούτου μεταστάντος δὲ πρὸς θείους νόας,
Προεδρίαν εἴληφε τῆς Κωνσταντίνου
Πρεσβύτερός τις Φλαβιανὸς ἀξίως,
Πρόμαχος ὀρθῶν δογμάτων Ἐκκλησίας·
Οὗπερ θανόντος λακτίσει Διοσκόρου
Ἐν λῃστρικῇ τε καὶ φονικῇ συνόδῳ
Θύτης Ἀνατόλιος Ἀλεξανδρείας
Εἴληφε θῶκον ἱερὸν βασιλίδος.
Οὗτος Θεοδόσιος αὐσονοκράτωρ
Καὶ τεῖχος ἀνήγειρε χερσαῖον πόλει
Ἐκ τῶν Βλαχερνῶν εἰς πύλας τὰς Χρυσέας,
Τοὔργον περάνας ἐν δυσὶ μησὶ μόνοις,
Σπουδῇ γ' ἐπάρχου καὶ συνεργίᾳ Κύρου·
Ἀγαμένου δήμου δὲ Κῦρον τοῦ τάχους,
Καὶ ταῦτ' ἀνακράξαντει ἐν παῤῥησίᾳ,
Κωνσταντῖνος μὲν ἔκτισε πρὶν τὴν πόλιν,
Ἀνανεοῖ Κῦρος δὲ νῦν, προθυμίᾳ
Ταύτῃ φθονηθεὶς ἐκπεσὼν τῆνς ἀξίας,
Ἐκκλησίας πρόεδρος ὤφθη Σμυρναίων·
Καὶ Πουλχερίαν οὗτος ἀδελφὴν φίλην
Τῶν βασιλείων ἐκβαλὼν ὡς οὐκ ἔδει
Ταῖς ὑποθήκαις βασκάνου Χρυσαφίου
Ἐν ἑβδόμῳ τίθησιν ἐγκεκλεισμένην,
Φροντίδος αὐτὴν καταπαύσας πραγμάτων·
Μόλις δὲ συνεὶς τὸν φθόνον Χρυσαφίου,
Αὐτὸν μὲν ἐξόριστον ἐνδίκως ἔδρα,
Τὴν σύγγονον δὲ προσλαβὼν αὖθις νέμει
Φροντίδα κοινῶν τῇδε πραγμάτων ὅλων·
Οὗτος νοσήσας ἐξέλιπε τὸν βίον.
Ὥς φασι, βιοὺς πεντήκοντά που χρόνους,
Καθ' οὓς σχεδὸν κατῆρχε τοὺς χρόνους ὅλους.

ΜΑΡΚΙΑΝΟΣ ΕΤ. ζ' ς'.

Σκῆπτρα μεταβαίνει δὲ πρὸς Πουλχερίαν
Τρόποις ἀγαθοῖς καὶ σεμνοῖς κοσμουμένην,
Τῇ δ' εὐσεβείᾳ παρθενίᾳ τ' αὖ πλέον.
Ἡ Μαρκιανὸν ἄνδρα χρηστὸν τοὺς τρόπους,
Σεμνὸν, γεραρὸν, σώφρονα καὶ πρεσβύτην
Ἐκ στρατιωτῶν προσκαλεῖται ταχέως,
Καὶ τῷδε δηλοῖ τοῦ κρατάρχου τὸν μόρον·
Καὶ φησιν· Εἴ μοι πίστιν ἀσφαλῆ νέμοις
Ὡς παρθενίας τῆς ἐμῆς φύλαξ,
Ἥνπερ καθιέρωσα Χριστῷ νυμφίῳ,
Στέψω βασιλέα σε τῆς Ῥωμαΐδος,
Τοῦ δ' αὖ κατανεύσαντος ἀσφαλῶς τόδε,
Μετακαλεῖται βασιλὶς ἀρχιθύτην,
Τοὺς ἐν τέλει, σύγκλητον, ἄλλο τε στίφος,
Καὶ Μαρκιανὸν ταινιοῖ κράτους στέφει,
Καὶ κράτομα δεικνύσι τῆς Ῥωμαΐδος,
Τῷ δ' αἰχμαλώτῳ χρηματίσαντι πάλαι
Θέρους ὑπνοῦντι πρὸς φλόγα τὴν ἡλίου,
Σὺν αἰχμαλώτοις πλείοσιν ἕρκους μέσον,
Ἐπιγαταπτὰς ἀετὸς σκιὰν ἔδρα·
Ὁ γνοὺς ἐθνάρχης τόνδ' ὁ κατέχων πέδαις

A abreptus subito puer in aerem,
cunctis aspicientibus ingenti stupore percitis,
post intervallum modicum denuo redux
dixit divinitus sibi revelatum
ne *crucifixus* vox adderetur
voci *pro nobis* trisagio in hymno.
Proclo ad supernos evolante spiritus
episcopatum urbis Constantini
merito obtinuit vir senex Flavianus
sanorum Ecclesiæ dogmatum defensor :
quem ubi occidit calcibus Dioscorus
latrocinali in synodo cruenta,
Alexandriæ præsul Anatolius
sacram urbis regiæ sedem occupavit.
Porro imperator iste Theodosius
terrestre quoque murum excitavit
B urbis a Blachernis ad portam Auream,
opus id menses intra duos peragens
sedulitate et studio præfecti Cyri;
cujus demirans celeritatem populus
atque his audacter verbis succlamans,
Constantinus urbem quondam condidit,
Cyrus nunc renovat; hujus causa plausus
vocatus in invidiam gradu excidit,
Smyrnæ æque præsul datus est Ecclesiæ.
Idem Theodosius Pulcheriam sororem
regali pulsam contra fas palatio,
consilis scilicet invidi Chrysaphii,
jussit ut clausa viveret in Hebdomo
omni reipublicæ negotio abstinens.
Vix demum invidia cognita Chrysaphii,
C hunc quidem merito trusit in exsilium;
germanæ vero revocatæ denuo
summam reip. regendam tradidit.
Ipse occupatus morbo vitam clausit,
annos, ut aiunt, natus quinquaginta,
quos omnes ferme exegit in imperio.

MARCIANUS AN. VI MENS. VI.

Devenit autem sceptrum ad Pulcheriam
moribus egregiis inclytam, sed magis
pietate in Deum atque virginitate :
quæ Marcianum bene moratum virum
pudicum, venerabilem, et jam senem
e castris festinanter ad se vocat.
et de Cæsaris obitu certiorem facit.
Tum ait : Si quidem mihi spondes firmiter,
D te castitatis meæ custodem fore,
quam ego Christo jambiu consecravi,
Romani imperii dominum te faciam.
Qui postquam firmam ejus rei fidem obtulit,
regina protinus vocat archypræsulem,
magistratus, senatum, aliamque turbam
Marcianumque redimit regni stemmate,
et Romanorum imperatorem creat.
Huic olim captivo ac dormienti
cum aliis concaptivis in septo medio,
æstivas sole jaculante flammas,
advolans aquila umbram præbuit :
quod cum rescisset dominus hujus regulus,

eumdem liberum remisit in patriam
Duo quoque fratres idem prodigium
perspicue viderunt in Lyciæ provincia,
hique Marciano prædixere imperium.
Sic iste accepit omina potentiæ.
Pulcheria vero publicam rem gerens,
et cum Marciano regni curas partiens,
mirum in Blachernis atque incomparabile
Virgini Matri templum excitavit.
Cumque Romæ veteris papa esset Leo
novæ autem præsul Anatolius,
quod Dioscorus patrarant atque Eutyches
contra magnum Flavianum grave facinus
ne impune foret, imperator est rogatus.
Jamque synodum contrahi jussum fuerat
Marciani edicto ac Pulcheriæ.
philochristorum regum piorum.
Ergo in urbe Chalcedone divinitus
theologi Patres convenerunt
sexcenti cum triginta congregati.
His præerat Romæ senioris Leo
novæque Anatolius dius episcopus
et Juvenalis Sionis sanctæ:
hique damnarunt merito Dioscorum
eum Eutychete contra suum nomen misero,
qui nequaquam duas Christi naturas,
sed unam impie falsoque affirmabant.
Tum quia contraria impudenter factio
calumniabatur temere orthodoxos
quasi Nestorii vitio laborantes,
dum hanc de Christo sententiam gererent,
quod duas naturas perfectas inconfusas,
sub una junctas tamen persona habuerit;
ab orthodoxis hæreticisque simul
duplex confessi protinus conscribitur;
hasque sigillo probe communitas
in arca claudunt sacrarum reliquiarum
puellæ martyris beatæ Euphemiæ.
Post tertiam diem precibus peractis
cunctis sepulcrum patens circumsistentibus,
adstante etiam cum Patribus Cæsare,
(o admirandum, Christe mi, prodigium!)
hæreticorum quidem scelestorum liber
martyris projectus ad pedes fuerat;
at orthodoxæ fidei libellum
diva suis manibus firmiter tenebat;
idque regnanti ac patriarchæ obtulit
dextra ad eos protensa. (Proh miraculum!)
Post hæc regina derelictis terris
sedes ad cœlestes transiit Pulcheria,
quæ bene orthodoxaque cum pietate
vixerat, sponso optimo subserviens
Christo in castimonia rectisque operibus
splendidam virginitatis alens lampadem.
Dein Marcianus quoque mortem obiit
senex jam grandævus, rex amabilis,
bona mens, mitis animus et jucundus.
Hic auspicio divino ad imperium venerat,
eoque sex ferme annis perfruitus est,

A 'Αφῆκεν αὐτὸν πρὸς πατρίδ' ἀπιέναι.
Τοῦτ' αὐτὸ πάλιν καὶ δυάς τις συγγόνων
Κατεῖδε σαφῶς ἐν θέματι Λυκίας,
Ἣ καὶ προεῖπε τῷδε τὴν κραταρχίαν.
Οὕτω προαφώριστο τῷδε τὸ κράτος.
Πουλχερία δὲ φροντίζουσα πραγμάτων,
Καὶ συνδιαφέρουσα τὴν κραταρχίαν,
Τὸν ἐν Βλαχέρναις ἀπαράμιλλον ξένον
Νεὼν ἀνιστᾷ Μητροπαρθένῳ Κόρῃ·
Πρεσβυτέρας 'Ρώμης δὲ Λέοντος πάπα
Καὶ ποιμενάρχου δ' Ἀνατολίου νέας
Τὰ πρὸ Διοσκόρου τε τοῦ τ' Εὐτυχέος
Πραχθέντα δεινῶς Φλαβιανὸν εἰς μέγαν
Μὴ παραδραμεῖν ἄνακτ' ἐξαιτουμένων,
Ἤδη γενέσθαι σύνοδος τέτακτό γε
B Μαρκιανοῦ δόγματι καὶ Πουλχερίας
Τῶν φιλοχρίστων εὐσεβῶν βασιλέων.
Συνῆλθον οὐκοῦν ἐν Χαλκηδόνι πόλει
Ἑξακόσιοι Πατέρες θεηγόροι
Πρὸς τριάκοντα συναχθέντες ἐνθέως,
Ὧν ἦρχε 'Ρώμης τῆς παλαιτέρας Λέων,
Νέας τ' Ἀνατόλιος ἔνθεος θύτης,
Καὶ Ἰουβενάλιος Σιὼν ἁγίας·
Οἳ δὴ καθεῖλον Διόσκορον ἐνδίκως
Σὺν Εὐτυχεῖ τε δυστυχεῖ τρισαθλίῳ
Ἐπὶ Χριστοῦ λέγοντας οὐ διπλᾶς φύσεις,
Μίαν δὲ μᾶλλον δυσσεβῶς, κακοφρόνως·
Ἐπεὶ δ' ἀναιδῶς ὑπεναντίων στίφος
Ὀρθόφρονας ἦν ἐνδιαβάλλον μάτην,
Ὡς Νεστορίου τὴν λύμην δεδεγμένους,
Ἐν τῷ φρονεῖν τε καὶ λέγειν Χριστὸν φέρειν
C Διπλᾶς τελείας τὰς φύσεις ἀσυγχύτως
Ἡνωμένας αὖ ἐν μιᾷ γ' ὑποστάσει.
Πρὸς ὀρθοδόξων, δυσσεβῶν, τόμοι δύο
Γεγράφαται δὴ σὺν ὅλῃ προθυμίᾳ,
Καὶ τούσδε καλῶς σφραγίσαντες, ὡς δέον,
Ἐν λάρνακι κλείουσι σεπτῶν λειψάνων
Εὐφημίας μάρτυρος ὀλβίας κόρης·
Εἶτα μετ' εὐχὰς ἡμέραν τε τὴν τρίτην
Πάντων παρόντων ἀνεῳγμένου τάφου,
Καὶ τοῦ κρατοῦντος συμπαρόντος Πατράσιν
(Ὢ θαυμασίων, Χριστέ μου, τεραστίων),
Τῶν δυσσεβῶν μὲν αἱρετικῶν που τόμος
Ἐν τοῖς ποσὶ μάρτυρος ἦν ἐῤῥιμμένος·
Τὸν δ' αὖ γε λοιπὸν ὀρθοδοξούντων μέρους
Κατεῖχε χερσὶν ἀσφαλῶς ταῖς ἰδίαις,
D Καὶ τῷ κρατοῦντι καὶ πατριάρχῃ νέμει
Τὴν δεξιὰν τείνασα πρὸς σφᾶς. (Ὢ τέρας!)
Μετὰ δὲ ταῦτα βασιλὶς Πουλχερία
Γῆθεν μετέστη πρὸς μονὰς οὐρανίους
Ζήσασα καλῶς εὐσεβῶς ὀρθοφρόνως
Χριστὸν θεραπεύσασα καλὸν νυμφίον
Ἐν παρθενίᾳ καὶ καλῶν εὐποιίαις,
Κτὶ τῇσδε φαιδρὰν ἀνάψασα λαμπάδα.
Εἶτα τελευτᾷ Μαρκιανὸς τὸν βίον
Ζήσας ἐπὶ μήκιστον ἄναξ χαρίεις,
Γνώμην ἀγαθὸς, ἱλαρὸς, πρᾶος φύσει·
Οὗτος θεοπρόβλητος ἐμπρέπων κράτει.
Ἓξ που κατασχὼν τὴν Βασιλείαν χρόνους.

Ὃς γνωματεύων μὴ κινεῖν βασιλέα
Ἔφασκε δεῖν ὅπλα τε καὶ μάχην ὅλως
Ἂν ᾖ δυνατὸν ἤρεμον βιοῦν βίον.

ΛΕΩΝ Ο ΜΕΓΑΣ ΗΤΟΙ Ο ΜΑΚΕΛΛΗΣ ΕΤ. ΙΗ'.

Τούτου θανόντος καὶ μεταστάντος βίου,
Εὐθὺς παρῆλθεν εἰς βασίλειον κράτος
Κλῆσιν Λέων τις καὶ Μακέλλης τοὐπίκλην,
Ἀνὴρ ἀγαθὸς ἀρετῶν πεπλησμένος,
Μάλιστα φιλοίκτῳ δὲ κατηυγασμένος,
Κράτωρ ἀριστεὺς καὶ μαχητὴς γεννάδας,
Ἐχθρῶν κλονῶν φάλαγγας ὥσπερ τις λέων.
Σειρὰν γένους ἄνωθεν ἕλκων ἐκ Θρᾴκης
Ἢ καὶ Δακῶν, ὥς φασί τινες, ἐκ γένους,
Ὑπέρμαχος κράτιστος ὀρθοδοξίας,
Καὶ δαψιλής τις ἀπόρων χορηγέτης·
Εἴωθεν οὗτος γνωματεύειν καὶ λέγειν,
Ὡς ἥλιος πέφυκε θερμαίνειν ὅλοις
Οἷς ἂν ἐπαφῇ τὰς φαεινὰς ἀκτῖνας,
Τὸν αὐτὸν οἶμαι δεῖν βασιλέα τρόπον
Οἷς ἂν ἐπιβλέψειεν ἀνθρώπων γένους,
Σφᾶς ἀξιοῦν οἴκτου τε φιλοδωρίας.
Πρὸ τοῦ κατασχεῖν οὗτος ἀρχὴν καὶ κράτος
Ἄσπαρι δεινῷ τῶν μέγα δυναμένων
Ὑπόσχεσιν δέδωκε τῶν παίδων ἕνα
Εἰς καισαρικὴν ἀξίαν προβιβάσαι·
Ἐπεὶ δ' ἐπιβέβηκε τῆς αὐταρχίας
Ἄσπαρ ἀπῄτει τὴν χάριν μετὰ βίας·
Καὶ πορφυρίδος τοῦδ' ἀναιδῶς ἡμμένος,
Ψευδηγορεῖν, ἔφασκεν, οὐ χρεὼν, ἄναξ,
Τὸν τήνδε λαμπρὰν πορφυρίδ' ἐνημμένον.
Ἀλλ' οὐδὲ πάλιν ἐκβιάζεσθαι δέον
Ὥς τινα δοῦλον, ἀντεπῆγεν ὁ κράτωρ,
Τὸν ἀρχικὴν φοροῦντα λαμπρὰν χλαμύδα·
Οὗτος συνῴκει γαμετῇ τῇ Βηρίνῃ
Ἣ δύο τίκτει βασιλεῖ θυγατέρας,
Τὴν Ἀριάδνην, δευτέραν Λεοντίαν·
Ὧν Ἀριάδνη Ζήνωνι συνεζύγη
Ἀνδρὶ δυσειδεῖ καὶ κακίστῳ τοὺς τρόπους,
Ἕλκοντι σειρὰν τοῦ γένους ἐξ Ἰσαύρων,
Μαρκιανὸς δ' ἔγημε τὴν Λεοντίαν
Ἀνθεμίου παῖς βασιλεύσαντος Ῥώμης.
Τούτου βασιλεύοντος, ἐν βασιλίδι
Πυρκαϊά τις συνέβη φρικαλέα
Ἐκ τῆς πρὸς ἄρκτον ἁλμυρᾶς εἰς θατέραν,
Πυρὸς διαζώσαντος ἐν μέσῳ πόλιν,
Καὶ πυρπολοῦντος τῆσδε λαμπρὰς οἰκίας,
Τἄλλα τε πάντα καὶ σεβασμίους δόμους
Ἐπὶ τετρακτὺν ἡμερῶν ἀνενδότω·
Τῇ δ' Ἀντιόχου καὶ σφοδρὸς γῆς τις κλόνος
Συμβὰς κατηρείπωσεν αὐτὴν ἐσχάτως·
Ὕσθη σποδὸς δὲ μάλα πολλὴ τῇ πόλει
Εἰς ἐμψύχων κάκωσιν εἰς καρπῶν φθίσιν·
Ἐκ τοῦδ' ὁ κρατῶν συσχεθεὶς ἀγωνίᾳ
Πόλιν λελοιπὼς, ἐν βασιλείοις δόμοις
Οὖσι πρὸ τειχῶν, ἀσφαλῶς ἦν διάγων.
Ἐφ' οὗπερ ἐσθὴς Μητρανάνδρου Παρθένου
Ἐκ τῆς Σιὼν τε καὶ Παλαιστίνης τόπου
Πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἀχθεῖσα πόλιν

A Hujus sententa fuit, ut rex nunquam
commotis armis bellum lacesseret,
si quidem posset vitam quietam degere.

LEO MAGNUS COGNOMENTO MACELLES AN. XVIII.

Marciano vitam deserente, ut diximus,
statim pervenit ad potestatem regiam,
nomine Leo quidam, cognomine Macelles,
vir bonus et virtutibus redundans,
misericordia tamen præcipue ornatus,
princeps egregius et bellator strenuus,
hostium catervas quatiens reapse ut leo.
Hic oriundus e Thracia fuit,
vel Dacorum, ut quidam malunt, genere,
fortissimus defensor orthodoxiæ,
B egenis largus subsidiorum præbitor.
Hujus in ore sæpe sententia erat :
sol uti solet omnes calefacere
quibus ostendit splendidum lumen suum :
sic se arbitrari, regem oportere
quoscunque homines intuitu lustraverit,
eos clementia in donis impertiri.
Hic prius quam adiret imperium,
Aspari illustri optimati homini
unum se promiserat ex ejus liberis
ad dignitatem Cæsaris promoturum.
Mox cum imperium obtinuisset Leo,
id beneficium Aspar vi exigebat :
quin impudenter purpuram ejus tangens,
Haud tibi licet, inquit, rex, fidem fallere,
C cum sis hac splendida purpura vestitus.
Atqui vicissim nefas est, ut famulo
vim mihi inferri, respondit imperator,
qui principali chlamyde præfulgeo.
Huic erat juncta nuptiis Verina,
quæ duas regi filias enixa est :
nomen uni Ariadna, Leontina alteri.
Ex his Ariadna juncta Zenoni fuit
fœda viro facie et moribus pessimis,
qui seriem ex Isauris ducebat generis.
Leontiam Marcianus accepit conjugem
filius Anthemii qui Romæ regnabat.
Leone dominante incendium quoddam
urbe in regali contigit horrificum
a boreali mari usque ad alterum
flammis urbem mediam complectentibus,
D splendidasque hujus domos populantibus :
atque inter cætera, sacras etiam ædes
quatriduanus ignis inclemens hausit.
Antiochiam vero terræ motus quidam
vehemens supremo prostravit exitio :
multusque pluit regi in urbe pulvis,
molestus animantibus et noxius frugibus.
His malis graviter anxius imperator
urbe relicta, ad suburbanum palatium
saluti suæ consulens sedem transtulit.
Sub eo vestis Deiparæ Virginis
ex urbe Sione ac Palestina terra
ad regiam delata metropolim

apud Blachernas in templo fuit reposita,
quod ipse rex Deiparæ excitaverat,
argenteo pretiosoque clausa in loculo :
quare et id templum cœpit appellari
arca honorabilis Virginis laudatissimæ.
Leone dominante dux egregius,
arte strategica optimus Rusticius,
bello præpositus victoriis claruit.
At hoc exstincto, imperatricis fratri
armorum imperium Basilisco traditur,
qui transportato in Africam exercitu,
cum esset loci dominus Gizerichus,
ærumnosam in prælio accipit cladem,
copiarumque amisit partem maximam.
Jam ubi vita Anatolium destituit,
Constantinopoleos præsul deligitur
rectorum dogmatum vindex Gennadius :
post quem defunctum in sedis honore,
pessimus locum occupat Acacius.
Imperatori interim nepos nascitur
ex Ariadnæ et Zenonis conjugio.
cui nomen Leoni fecit, coronaque
ætate puerili caput cinxit.
Hic pius morbo imperator Leo
correptus vitam mortalem deseruit,
hærede potentatus nepote dicto.
Annis ipse octodecim imperium rexerat,
princeps humanus, subditis benivolus,
affabilis, placidus, suavis, et amabilis.

LEO JUNIOR AN. I.

Junior imperium consecutus Leo
infantili plane ætate sceptrum tenuit.
Sed mox vix uno revoluto anno
excessit terris lumine cassus vitæ.

ZENO SIMUL AN. XVII.

Zeno erat Isaurus, ut dixi genere ;
fœdissimus mortalis et mente et corpore,
cinædus, turpis, malitiæ cinnus,
et nefandorum operum patrator,
furialis hominum pestis optimatium ;
haud regio more rempublicam regens,
sed tyrannice cuncta inflammans, subruens,
resque subditorum pro viribus pessumdans,
dogmate pravus, monophysites miser.
Hunc cum videret usquequaque timidum,
Verinæ Basiliscus germanus frater,
armis aggreditur, Verina ferente opem.
Atque illum ad patria suam pulsum trudit;
deinde sibi diadema cum reliquis
insignibus imperii circumponit.
Sed enim hic confusæ naturæ hæresim,
Eutychetis et Dioscori fermentum sequens,
orthodoxorum Ecclesias acerbis modis
omnique pœnarum genere excruciabiat.
Chalcedonis venerandam quoque synodum
antiquavit edicto contra fas proposito :
et patriarcham cum synedris pastoribus
ad confirmandum impulit dogma suum.

A Ναῷ τεθαύριστο τῷ πρὸς Βλαχέρναις,
Ὂν αὐτὸς ἀνήγειρε Μητρὸπαρθένῳ,
Ἐν ἀργυρᾷ σορῷ καὶ σεβασμίᾳ,
Δι' ἣν κατωνόμαστο καὶ θεῖος δόμος
Σορὸς τιμία τῆς πανυμνήτου Κόρης·
Οὗτος κραταρχων καὶ στρατηγὸν γεννάδαν
Ῥουστὶκιον ἄριστον ἐν στρατηγίαις
Προβάλλεται δὴ καὶ κατορθοῖ τὰς νίκας·
Τούτου θανόντος, σύγγονον βασιλίδος
Βασιλίσκον προὔκρινεν εἰς στρατηγίαν,
Ὃς ἐκπλευκὼς εἰς Αφρικὴν σὺν στόλῳ
Κατακρατοῦντος τοῦ τόπου Γιζερίχου,
Ἧτταν ὑπέσχε δυσκλεᾶ κατὰ μάχην,
Καὶ πλεῖστον ἀπέβαλε τῶν στρατευμάτων
Ἀνατολίου δ' ἐκλελοιπότος βίον,
Ἀρχιθύτης δέδεικτο τῆς Κωνσταντίνου
B Γεννάδιος πρόμαχος ὀρθοδοξίας
Τούτου τὸ βιοῦν ἐν θρόνῳ λελοιπότος,
Ἀκάκιος κάκιστος ἔσχε τὸν θρόνον.
Ἔφυ βασιλεῖ θυγατριδοῦς τις νέος
Ἐξ Ἀριάδνης καὶ Ζήνωνοσ συζύγου,
Ὃν καλέσας Λέοντα, ταινίᾳ στέφει
Ἐν ἡλικίᾳ τυγχάνοντα νηπίων.
Οὗτος νοσήσας εὐσεβὴς ἄναξ Λέων
Τὸν φθαρτὸν ἐκλέλοιπε τοῦτον βίον,
Τῷ θυγατριδῷ καταλείψας τὸ κράτος,
Βεβασιλευκὼς σὺν ὀκτὼ δέκα χρόνους·
Ἄναξ ἱλαρὸς, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Γαληνὸς, εὐέντευκτος, ἡδὺς, χαρίεις.

ΛΕΘΝ ΝΕΟΣ ΕΤ. Α'.

C Νέος δ' ἐπιβὰς τῆς βασιλείας Λέων
Κατῆρχεν αὐτῆς νηπιάζων τῷ χρόνῳ·
Ἔτος δὲ ταύτην ἓν κατασχὼν καὶ μόνον,
Ἀπῆρεν ἔνθεν καταλείψας τὸν βίον·

ΖΗΝΩΝ ΟΜΟΥ ΕΤ. ΙΖ'.

Ζήνων δ' ὑπῆρχεν ἐξ Ἰσαύρων, ὡς ἔφην,
Αἴσχιστὸς ἀνὴρ καὶ δέμας καὶ καρδίαν,
Κίναιδος, αἰσχρὸς, συμφόρημα κακιας,
Ἔδγων πονηρῶν ἀθεμίτων ἐργάτης,
Ἀνδρῶν ἐριννὺς τῶν περιφανεστέρων·
Οὐχ ὡς βασιλεὺς διέπων αὐταρχίαν,
Ἀλλ' ὡς τύραννος ἐμπιπρῶν, καταστρέφων,
Καὶ πάντα ποιῶν εἰς φθορὰν ὑπηκόων·
Σέβας κακόφρων Οἰοφυσίτης τάλας·
Τούτῳ γε δειλῷ παντάπαν πεφυκότι
D Βασιλίσκος σύναιμος ὢν τῆς Βηρίνης
Ἀντῆρε χεῖρα Βηρίνης συνεργιᾳ,
Καὶ τόνδ' ἐφυγάδευσεν εἰς τὴν πατρίδα ·
Εἶτα περιτίθησιν αὐτῷ τὸ στέφος
Καὶ πάντα παράσημα τῆς κραταρχίας
Τῆς συγχυτικῆς κακοδοξίας πέλων
Τῆς Εὐτυχοῦς τε καὶ Διοσκόρου λύμης,
Ἐκκπησίας οὗτός γε τὰς ὀρθοφρόνων
Πικρῶς ἐκάκου παντοδαπαῖς αἰκίαις·
Καὶ σύνοδον δὲ τὴν κατὰ Χαλκηδόνα
Σεπτὴν ἀκυροῖ γράμμασιν ὡς οὐκ ἔδει·
Καὶ πατριάρχην καὶ συνέδρους ποιμένας
Ταῦτα κυροῦν ἔπειθε, καὶ τοῖσδ' ἐμμένειν.

Ἀλλ' ὀρθοδόξων συναθροισθέντες στίφος
Βασιλίσκον βάλλουσι ταῖς δυσφημίαις·
Τὴν σύνοδον δ' αὖ ἀνεκήρυξαν πάλιν
Θεοκρότητον, ἁγίαν, σεβασμίαν·
Διά γε ταῦτα Βασιλίσκος ἀξίως
Πᾶσιν ἀποτρόπαιος ἦν στυγητέος·
Ὅμως κατὰ Ζήνωνος ἐκπέμπει τάχος
Ἄνδρας στρατηγοὺς καὶ σὺν αὐτοῖς δυνάμεις,
Προσρυέντες τῷ Ζήνωνι γνησίως
Σπεισάμενοί τε, πρὸς πόλιν βασιλίδα
Αὖθις μετὰ Ζήνωνος ἧκον ἐν τάχει·
Καὶ πάλιν ἀπείληφεν οὗτος τὸ κράτος,
Δήμου τε λαοῦ τόνδε προσδεδεγμένου·
Βασιλίσκος δὲ προσφυγὼν ἐκκλησίᾳ
Μετὰ γυναικὸς ἱκέτης καὶ φιλτάτων,
Ἔπειτ' ἐκεῖθεν ἐξελασθεὶς ὁρκίοις
Ἐκεῖ λιμῷ τέθνηκε φθαρεὶς ἀθλίως,
Ἔτη κατασχὼν τὴν βασιλείαν δύο.
Τούτου κρατοῦντος, τῇ βασιλίδι πόλει
Πυρκαιά τις συνέβη φρικαλέα,
Ἐκ χαλκοπρατείων γε πυρὸς ἡμμένου.
Ὑφ' ἧς κατηθάλωτο καὶ διεφθάρη
Ἄλλα τε πλεῖστα καὶ δόμος φύλαξ βίβλων
Ἐς μυριάδας δώδεκα ποσουμένων·
Ἐν αἷς χορίον καὶ δράκοντος ὡς λόγος
Ἔν τινι κλεισθεὶς πυρρίῳ τὸν τεχνίοις,
Πρόμηκες ὀπῆν ἐς πόδας τεταμένον
Πρὸς τοῖς ἑκατὸν εἴκοσι, θαῦμα ξένον,
Καθ' οὗ χρυσοῖς γράμμασιν ἐγγεγραμμέναι
Ἦσαν Ὁμήρου τοῦ σοφοῦ ῥαψῳδίαι
Ἰλιὰς, Ὀδύσσεια· φεῦ τῆς ζημίας!
Ἀναλαβὼν δὲ Ζήνων κραταρχίαν,
Ἀρμάτιον μὲν τῷδε συνηργηκότα
Προβάλλεται δὴ ταγμάτων στρατηγέτην,
Υἱὸν δ' ἐκείνου Καίσαρα πάλιν στέφει·
Εἶτα τὸν Ἀρμάτιον ἔκτεινε ξίφει·
Παῖδα δὲ τὸν Καίσαρα κληρικὸν δράσας
Περιπολεῖν εἴασεν οὕτω τὸν βίον·
Ὡς πίστιν ὀρθὴν οὐκ ἐφύλαξαν φράσας,
Οὗτοι κραταρχήσαντι τῷ Βασιλίσκῳ,
Οὔτ' αὖ ἐμοὶ ταύτην γε φυλάξουσ' ἴσως.
Πρὸς τοῖσδε πολλοὺς παρέπεμψε θανάτῳ,
Ἄλλους δ' ἐκάκου κατέτρυχεν αἰκίαις
Τῶν εὐκλεῶν τε καὶ περιφανεστέρων·
Εἰς γὰρ ἀθέσμους ἐκκλίνας αἰσχρουργίας
Πράξεις μιαιφόνους τε καὶ βδελυκτέας
Πρὸς δ' αὖ ὑπαχθεὶς αἱρέσει Διοσκόρου
Μυσητὸς ἦν ἅπασι καὶ τοῖς ἐν τέλει,
Ἀριάδνῃ δὲ τῇ συνεύνῳ καὶ πλέον·
Ὅθεν σορῷ τέθαπτο δόξας τεθνάναι,
Κἀκεῖ βιαίως τὸν βίον καταστρέφει·
Οἱ μὲν φασι μέθαις τε χρώμενον πότοις
Ἔκστασιν αὐτὸν τῶν φρενῶν πεπονθέναι·
Δόξαντα δ' οἰκτρῶς ἐκλελοιπέναι βίον,
Κατατεθῆναι λάρνακι καθὰ νέκυν·
Καὶ πωματισθέντος γε τοῦ τάφου λίθῳ,
Γοώμενον κάκιστα θανεῖν ἐν τάφῳ·
Ἄλλοι δὲ παθεῖν τοῦτο δεινῆς ἐκ νόσου
Δόντα θανεῖν δόκησιν ἀθροῦσιν ὅλοις.

A Sed enim orthodoxi coacto cœtu
Basiliscum maledictis perculerunt;
decreveruntque sanctam fuisse synodum
divinitus congregatam et venerabilem.
Ob hæc evasit Basiliscus merito
cunctis abominandus et detestabilis.
Contra Zenonem tamen is celeriter
duces cum copiis misit militaribus;
quæ ad Zenonem sponte deficientes,
junctoque secum fœdere ad urbem regiam
citato gradu cum Zenone redeunt.
Ergo hic imperium recepit denuo,
favente populi cuncta multitudine.
At Basiliscus supplex ad ecclesiam
confugit cum uxore aliisque affectibus.
B Illinc deinde data juranda fide
excitus, claususque, turre cum parvis liberis,
ibidem fame misere contabuit,
postquam biennio regnum retinuerat.
Adhuc illo regnante, in urbe regia
calamitas incendii horrenda contigit:
namque excitatis in foro ærario flammis
propagatus ignis cum alia absumpsit
tum inflammavit etiam bibliothecam
divitem tomis centum viginti millibus.
In his et draconis quoque fuisse dicitur
corium prælongum, centum vigenti patens
pedes, mirum, insolitum, in quo scriptæ
formis litterarum auro rutilantibus
Homeri sapientis fuerant rhapsodiæ
C Ilias et Odyssea (proh pernicies!).
Recepto igitur Zeno imperio
Harmatium qui sibi suppetias tulerat
militaribus copiis ducem præficit,
prætereaque filium ejus creat Cæsarem.
Deinde Harmatium gladio percussum necat,
filiumque ejus Cæsarem clero adscribit,
sicque illi vitæ veniam retinendæ facit.
Nam quoniam isti, aiebat, fregerunt fidem
quam Basilisco principi spoponderant,
sic ut ipsi mihi servent eadem vereor.
Præter hos, alios multos letho dedit
de numero nobilium atque optimatium,
vel impositis plagis excruciavit.
Ergo scelestis indulgens facinoribus
cædibusque grassans flagitiosis,
D imbutus insuper hæresi Dioscori,
populo invisus erat et optimatibus,
conjugi vero Ariadnæ quam qui maxime.
Quamobrem simulato mortis casu,
arca conclusus, ibidem mori cogitur.
Ast alii narrant, hunc indulgere crapulæ
et potui solitum, mentis perpessum extasim;
atque ita creditum vitam finisse misere,
capsæ fuisse traditum ceu cadaver;
tum vero saxi admoto ad sepulcrum obice,
tristissime ejulantem mors oppressit.
Alii denique narrant id illi ex gravi
morbo accidisse, visumque exstinctum omnibus.

ANATASIUS AN. XXVII.

Zenone hunc vitæ exitum sortito,
senatus et optimatium de sententia
regina Ariadna ad societatem vitæ
lege jugali traditur Anastasio,
cui fontem generis urbs Epidaurus præbuit.
Tum is Romanus legitur imperator
eunuchi validis artibus Urbicii,
atque ab Euphemio coronatur præsule.
Sic est imperium nactus Anastasius,
cui cognomentum Dicorus adhæsit,
quoniam pupilis fuit dissimilibus,
dextrum videlicet nigricantem oculum,
glaucum sinistrum insigniter gerens.
Hic tributum auri argentique,
invisum cunctis subditis molestissimum,
malum vectigal pie perimens sustulit;
quo manente, unumquemque opus erat
pro se brutisque etiam animalibus
annuum numisma publico ærario pendere.
Idem venales antea dignitates
et publicarum rerum procurationes,
sublato abusu, gratis tradebat dignis.
Cæteras quoque regnandi partes recte explebat.
Synchyticorum tamen occupatus hæresi
Ecclesiis orthodoxis molestus erat.
Hoc regnante Anastasio mira res evenit.
Quidam Agarenicæ tribus princeps
cui nomen Alamundarus, homo frugi,
Christo se adjungens, riteque edoctus fidei
dogmata ab orthodoxis archipræsulibus,
baptismatis postremo gratiam impetrat.
Recognita Severus profanos suos
pastores ad hunc mittit sine mora
quorum ope neophytum ad se pelliciat.
Is autem fidei tenax, et Christi lapis
immotus, legatos illos sic coarguit :
curavit enim ut familiaris homo
ad aurem sibi aliquid arcanum diceret :
tum impuris pastoribus inspectantibus,
mœrore se correptum finxit princeps.
Illi causam rogant ; quos contra talia refert
nuntiatum sibi, Michaelem summatem
angelorumque ducem nuper mortuum.
Illis sermonem talem respuentibus ;
fabula retecta, sic contra fatur regulus :
Cur ergo vos humana cum natura
divinam pati, nuper tulistis dogma ?
Tunc illi victi pudore discedebant.
Certior Anastasius nescio quo auctore factus
fulminum jactu sibi in fatis esse
ut vitæ et regno terminum imponeret,
cameram struxit arte venustam mira
cui fastigiatæ nomen apte fecit ;
in qua diversans fulmine erumpente
subitum vitæ finem nactus est.
Is ut Mœsorum Gothorumque, Istri incolarum

A

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΕΤ. ΚΖʹ.

Τούτου καταστρέψαντος οὕτω τὸν βίον,
Βουλῇ γερουσίας τε καὶ τῶν ἐν τέλει
Συζεύγνυται δὴ βασιλὶς Ἀριάδνη
Ἀναστασίῳ πρὸς γάμου κοινωνίαν,
Ἕλκοντι σειρὰν ἐξ Ἐπιδάμνου γένους·
Ὃν κράτορα δέδειχε τῆς Ῥωμαΐδος
Οὐβρικίου σπεύσαντος εὐνούχου τόδε,
Εὐφήμιος δ' ἔστεψε τόνδ' ἀρχιθύτης.
Οὕτως Ἀναστάσιος ἔσχε τὸ κράτος,
Ὅστις ἐπωνόμαστο Δίκορος θέσιν,
Οἷς οὐχ ὁμοίας ἔσχεν ὀμματων κόρας,
Ἀλλὰ μελαντέραν μὲν αὐτῶν θατέραν,
Γλαυκὴν δὲ λαιὰν ὡς ἐπίσημον φέρων·
Οὗτος βδελυρὰν εἰσφτρὰν χυσαργύρου
B Ὑπήκοον τρύχουσαν ἅπαν ἐσχάτως
Δασμὸν πονηρὸν εὐσεβῶς παύσας ἔχει,
Καθ' ὃν τις ἠνάγκαστο πᾶς συνεισφέρειν
Ὑπέρ θ' ἑαυτοῦ καὶ προσόντων ἀλόγων,
Ἐτήσιον νόμισμα τῷ κοινῷ φόρον·
Καὶ δημοσίας οὔσας ἀρχὰς ὠνίους,
Πρὸς δ' αὖ διοικήσεις τε κοινῶν πραγμάτων
Παύσας παρεῖχεν ἀδοτ' τοῖς ἀξίοις·
Καὶ τἄλλα δ' ἀρχῆς εὐτυχῶς ἦν διέπων·
Πλὴν Συγχυτικῶν καθυπαχθεὶς αἱρέσει,
Τὰς ὀρθοδόξων ἦν κακῶν ἐκκλησίας,
Τούτου κρατοῦντος θαυμάσιον συνέβη
Φύλαρχος ἀνὴρ Ἀγαρηνῶν τῶν τότε
Κλῆσιν Ἀλαμούνδαρος ἀγαθὸς τρόπους
Χριστῷ προσελθὼν καὶ μυηθεὶς εἰκότως
C Πρὸς ὀρθοδόξων ἀρχυθυτῶν ποιμένων,
Ἔπειτα βαπτίσματος αὐχεῖ τὴν χάριν.
Ταῦτα μαθὼν Σεβῆρος (20) αὐτοῦ ποιμένας
Ἀνιέρους πέπομφε πρὸς τοῦτον τάχος·
Σπεύδων δ' αὐτῶν εἰς ἑαυτὸν ἑλκύσαι
Ἐπεὶ δ' ἐρασθεὶς πίστεως Χριστοῦ πέτρα
Ἄσειστος ἦν, μέτεισιν αὐτοὺς ὡδί πως·
Ποιεῖ τινά οἱ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐκκρίτων,
Πρὸς οὖς ψιθυρίζειν τι προσκεκυφότα,
Καὶ τῶν βδελυρῶν ποιμένων δεδορκότων,
Εἶτα φύλαρχος ἀλύειν ὑπεκρίθη·
Ἤροντο δ' οἱ μὲν αἰτίαν· ἢ δ' ὃς τάδε·
Ὡς μηνυθῆναι Μιχαὴλ πρωτοστάτην
Καὶ ταγματάρχην ἀγγέλων νῦν τεθνάναι,
Τῶν δ' οὐκ ἀνεκτὸν τὸν λόγον ποιουμένων
D Ὁ δ' ἐκκαλύψας τὸ δρᾶμα, τοῖς δ' ἀντέφη·
Καὶ πῶς παρ' ὑμῖν συμπαθεῖν θείαν φύσιν
Ἀνθρωπίνῃ, πέφυκε νῦν δεδογμένον ;
Ἐκ τοῦδ' ἀπηλλάττοντο κατῃσχυμμένοι.
Προγνοὺς βασιλεὺς οὗτος οὐκ οἶδα πόθεν
Ὡς ἐκ κεραυνῶν ἀστραπῶν αἷμαρτό οἱ
Βίου γενέσθαι καὶ βασιλείας πέρας,
Θάλαμον δ' ἀνήγειρε κάλλιστον δόμον
Θολωτὸν αὐτὸν καλέσας φερωνύμως.
Ἐν ᾧ διάγων ἀστραπῶν ῥηγνυμένων
Ἐξαπίνης εὕρατο τέρμα τοῦ βίου.
Οὗτος Μυσῶν τε καὶ Σκυθῶν παριστρίων

(20) Scilicet Severus Antiochiæ patriarcha, hæreticus Synchyticus et Theopaschites.

Ἐπιδρομὰς λείας τε μάχας ἐκκλίνων
Ἔκτισε τεῖχος εὖ μακρὸν κεκλημένον·
Ἄνδρα τε φρικτὸν εἶδε νυκτὸς καθ' ὕπνους
Τόμον χεροῖν φέροντα καὶ φάσκοντά οἱ·
Ὅρα διὰ σὴν φευκτέαν δυσπιστίαν
Ζωῆς δὶς ἑπτὰ σῆς ἀπαλείφω χρόνους·
Χαλκοῦ τ' ἀνιστᾷ κίονι στήλην Ταύρου (21)
Τῆς πρὶν πεσούσης τῷ χρόνῳ τῷ παμφάγῳ.

ΙΟΥΣΤΙΝΟΣ Ο ΘΡΑΞ ΕΤ. Θ'.

Οὕτω λιπόντος Ἀναστασίου βίον,
Ἰουστῖνος Θρᾷξ ἐξ ἀσήμου τοῦ γένους
Εἰς ὕψος ἀνήνεκτο τῆς κραταρχίας,
Αὐτὴν ἔχων ἄνωθεν ἀφωρισμένην·
Μαρτύριον δὲ, κινδυνεύων τεθνάναι
Πρὸς διχόρου πρὶν, ῥύεται πρὸς ἀγγέλου·
Ἀνὴρ προσηνὴς εὐσεβόφρων ἀγχίνους,
Τοὺς πρὶν φυγάδας πίστεως ὀρθῆς χάριν.
Αὐτὸς κατάγων καὶ τιμῶν ὥσπερ δέον,
Στοιχῶν τετάρτης συνόδου θείοις ὅροις
δόγματι πάντας τήνδε θεσπίζει σέβειν,
Καὶ ταῖς πρὸ αὐτῆς ἐγκρίνειν θεοκρίτοις·
Καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ Πατέρας θεηγόρους
Καταγραφῆναι διπτύχοις ἐκκλησίας.

ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΕΤ. ΛΗ'.

Καὶ τοῦδε βίον καὶ κράτος λελοιπότος,
Σκηπτουχίαν εἴληφε τὴν τῶν Αὐσόνων
Ἰουστινιανὸς μεγαλουργὸς κράτωρ,
Πολλῶν δομήτωρ καὶ καλῶν δομημάτων.
Ναῶν, γεφυρῶν, ἀστέων, λαμπρῶν δόμων,
Ἄλλων τε πλείστων κτισμάτων καινουργέτης·
Ὧνπερ κορωνὶς ἀπαράμιλλος πέλει
Ναὸς σοφίας τοῦ Θεοῦ τε καὶ Λόγου
Τῶν πανταχοῦ γῆς θαυμάτων θαῦμα ξένον.
Οὗτος στρατηγοῖς τὴν κατορθῶν τὰς νίκας
Βελισαρίῳ καὶ Ναρσῇ τοῖς γεννάδαις·
Σωροὺς ἀπείρων χρημάτων χρυσαργύρου
Ἐκ παντοδαπῶν ἐρανισμένος τρόπων,
Ταῦτ' ἦν ἀφειδῶς ἐκκενῶν ὁσημέραι
Εἰς Βαρβάρων ἄμυναν, εἰς κτίσεις δόμων·
Ἐφ' οὗ κλόνος τῆς συνέβη φρικαλέος
Ἐμφύλιός τε πρὸς Βυζαντίδι μάχη,
Καθ' ἣν μυριάριθμον ἐκτάνθη στῖφος,
Μυριάδες τέτταρες ἀνῃρημένων.
Ἥλω πολύ τε πλῆθος ἀῤῥενοφθόρων,
Ὧνπερ κολαστὴς ἀσυμπαθὴς εὑρέθη.
Οὗτος βραβευτὴς συνόδου πέμπτης ἔφυ,
Ἥτις τετάρτης ἐμμένουσα τοῖς ὅροις.
Ὠριγένην, Δίδυμον, σὺν Θεοδώρῳ
Μοψουεστίας αἱρετικῷ ποιμένι,
Ἐκκηρύκτους τίθησι καὶ βδελυκτέους,
Ἐν τῷδε καὶ σύνευνος ἡ Θεοδώρα
Μερὶς ἀγαθὴ καὶ Θεοῦ θεία δόσις
Βοηθὸς ἀνθάμιλλος εἰς τὰ πρακτέα·
Ἧς ἔργον οἶκος τῶν σοφῶν ἀποστόλων·
Οὗτος πρὸς αὐτῷ τῷ τέλει τῷ τοῦ βίου
Ἁλίσκεται φεῦ αἱρέσει βδελυκτέᾳ,
Μεθ' ἧς φάος λέλοιπεν ἡλίου τόδε.

A incursus, direptiones, ac prælia vitaret,
murum fundavit merito dictum longum.
Idem viri terrificam speciem vidit
per somnium, prælato libro dicentem sibi :
En ego propter tuam perversam fidem
bis septem vitæ tuæ annos deleo.
Is æneam statuam columnæ Tauri imposuit,
unde prior exciderat edaci impulsa tempore.

JUSTINUS THRAX AN. IX.

Sic amittente vitam Anastasio,
ortus obscuro Thrax Justinus genere
ad imperii fastigium sublatus est,
quod ipsi cœlitus prædestinatum fuerat.
Ejus rei indicium fuit, quod a dicoro
jam occidendus, ab angelo est ereptus.
B Vir fuit mitis, sani dogmatis, perspicax,
qui rectæ fidei causa extorres homines
reduxit atque debito in honore habuit :
hærensque quartæ synodi divinis placitis,
edicto cunctis mandavit hanc colere,
et cum priorum voluit reputari numero;
Patresque ejus auctores Deo afflatos
Ecclesiæ diptychis inscribi nominatim.

JUSTINIANUS MAGNUS AN. XXXVIII.

Postquam Justinus vita regnoque cessit,
Romanorum sceptrum manu corripuit
magnificus imperator Justinianus,
pulchrorum passim auctor ædificiorum,
templorum, pontium, urbium, palatiorum,
aliorumque magno numero ædificiorum;
C quorum incomparabilis coronis est
templum sapientiæ Dei Verboque structum,
miraculorum in orbe omnium maximum.
Victorias hic per duces patrabat suos
Narsete ac Belisario viris strenuis :
acervos enim auri argentique,
quos innumeris modis congerebat,
dein large quotidie profundebat
struendis ædificiis, propulsandis Barbaris.
Sub eo motus contigit terræ horrificus,
atque in urbe Byzantio civile bellum,
in quo plurima ferro cæsa fuit
turba, millia scilicet quadraginta.
Plurimis quoque deprehensis Sodomitis,
horum imperator fuit inclemens vindex.
D Idem curavit fieri quintam synodum,
quæ firmiter insistens quartæ regulis
Origenem atque Didymum cum Theodoro
hæretico pastore Mopsuestiæ
damnatos sacro subdidit anathemati.
Tunc etiam conjux Cæsaris Theodora
præclarum Dei donum et pars optima
gerendis rebus æmula auxiliatrix erat.
Ipsa sapientium struxit ædem apostolorum.
Jam vitæ termino proximus Justinianus
in exsecrandam hæresim heu incidit,
qua innexus solis hujus lucem deseruit.

(21) Nempe suam statuam posuit Anastasius loco statuæ deciduæ Theodosii.

JUSTINUS JUNIOR AN. XIII.

Post hunc Justinus comis atque pius
ornavit a Deo datum regium stemma,
et vir pragmaticus et bonus imperator,
beneficus, benivolus, modesto spiritu,
probus, magnanimus, miti ingenio.
Hic velut arca re bona redundans,
virtitubusque rege dignis præditus,
justitia tamen magis præfulgebat,
Ipsi sociata fuit fœdere conjugii
femina a Deo docta Deique reverens,
Sophia dicta, moribus vere sopha.
Hæc miseris spem ferendo ætatem trivit.
Nam exstinguendis feneratium sortibus
quotquot in urbe regia versari novit,
alieno ære pressos expedivit,
syngraphas atque pignora ad se recepit;
quorum alterum dominis restitui jussit,
alterum igni tradens, rem malam abstulit.
Justinus infirmam corporis ob compagem
raroque ob morbum prodiens in publicum,
hominibus injustis auxit impudentiam:
quare mœroris jaculo confixus,
consiliique inops cum Davide aiebat:
Quis, oro, vindex latus leget meum?
Quis adversariis mecum adversabitur?
Tum quidam adstans, ceu quoniam Isaias,
vir animosus, iniquitatis osor,
Rex, inquit, adsum; opera mea prompta est.
Ergo is obtinuit munus præfecturæ.
Hunc rex hortando fecit animosiorem
contra rapaces homicidasque lupos.
Sic iste ad rem gerendam munitus fuit.
Ergo dum juridico pro tribunali sedet,
quidam accessit ignobilis atque pauper
de viro nobili splendidoque expostulans
propter injuriæ crimen et maleficium.
Ergo is peccati auctorem in jus vocat,
qui vadimonium deserit. Vocat iterum:
ille superbis rem præterit auribus.
Id ubi datori potestatis regi
innotuit, dictum laude dignum protulit:
Si quidem ipse præter jus quid fecero,
hortor de regio detrahas me throno.
Igitur prætor rapiens ex convivio
hominem illum forte tunc prandentem,
pauperis causam ut par est cognovit:
cumque rapinæ crimen emersisset,
plagis merito impositis castigat reum
propter contempti judicii impudentiam.
Multam præterea rapta pro re persolvere
longe graviorem cogitur ille invitus:
eamque pauperi prætor habendam tribuit.

TIBERIUS AN. IV.

Ubi Justinus sceptrum cum vita amisit,
exstitit imperii successor Tiberius
religionis amans homo legumque reverens,
nihil in Ecclesiæ institutis innovans,
sed in præscriptis conquiescens regulis,

A

ΙΟΥΣΤΙΝΟΣ Ο ΝΕΟΣ ΕΤ. ΙΓ'.

Μετ' ὃν προσηνής, εὐσεβής, Ἰουστῖνος
Κοσμεῖ τὸ βασίλειον ἐκ Θεοῦ στέφος,
Ἀνὴρ περιδέξιος, ἀγαθὸς κράτωρ,
Εὐεργετικός, εὐμενής, ταπεινόφρων,
Χρηστός, μεγαλόψυχος, ἠπία φύσις·
Οὗτος ταμεῖον ἀγαθῶν πεπλησμένον
Ἐν βασιλικαῖς ἀρεταῖς διαπρέπων
Δικαιοσύνῃ μᾶλλον ἠγλαϊσμένος·
Ὥπερ συνῆπτο πρὸς γάμου κοινωνίαν
Γυνὴ θεόφρων καὶ Θεὸν φοβουμένη
Κλῆσιν Σοφία, καὶ σοφή τις τοὺς τρόπους·
Ἧς ἔργον οἶκτος ἀπόρων καὶ χρηστότης.
Αὕτη δανεισταῖς καταβαλοῦσα χρέα
Ἅπασιν οἷς οἴκησις ἦν αὕτη πόλις
B Χρεῶν λύσις δ' ὀφλοῦσι καθισταμένη,
Ἐγγραφάς ἀπείληφε, μνήμονας δόσεις,
Ὧν θάτερον μὲν τοῖς κεκτημένοις νέμει,
Τὸ δ' πυρὶ δέδωκεν εἰς ἀμνηστίαν·
Οὗτος νοσώδους σαρκίου πλάσιν ἔχων
Καὶ μὴ προϊὼν συχνάκις ἐκ τῆς νόσου
Ἁρπακτικοῖς ηὔξησεν ἀναισχυντίαν.
Ῥομφαίᾳ λύπης τοιγαροῦν τετρωμένος
Μετὰ Δαβὶδ ἔφασκεν ἀπορῶν τάδε·
Τίς ἂν τιμωρὸς συμπαραστήσαιτό μοι;
Ἢ νῦν ἀναστήσαιτο κατ' ἀντιδίκων;
Καί τις παρελθών, ὡς Ἡσαΐας πάλαι,
Ἀνδρεῖος ἀνὴρ καὶ μισῶν ἀδικίαν,
Ἄναξ, ἰδού πάρειμι, κέχρησό μοι.
Ἐπαρχικὴν εἴληφεν οὐκοῦν ἀξίαν,
Πρὸς δ' αὖ σθένος κράτιστον ἐκ βασιλέως
C Καθ' ἁρπακτόρων καὶ λύκων βροτοκτόνων
Οὕτω κατωχύρατο τἀνδρὶ τὸ σθένος.
Ἐπεὶ δὲ προὐκάθητο κρίνων ὡς δέον,
Προσῆλθεν αὐτῷ δυσγενής τις καὶ πένης
Κατ' ἀνδρὸς ἱστὰς εὐγενοῦς περιβλέπτου
Ὑνδικίας ἔγκλημα καὶ φαυλουργίας.
Μετακαλεῖται τὸν ῥέκτην τῆς κακίας·
Ὁ δ' οὐκ ἀπαντᾷ· καὶ πάλιν δὶς μηνύει·
Καὶ πάλιν αὐτὸς οὐδ', ἄκροις ὠσὶ κλύων.
Ἤκουστο ταῦδα τῷ δότῃ τῆς ἀξίας·
Ἢ δ' ὃς παρευθὺς ἀξιέπαινον λόγον·
Κἂν αὐτὸς εἰπὼν ἀδικῶν ἐγὼ πέλω,
Κατάσπασόν με τοῦ βασιλείου θρόνου,
Κἀντεῦθεν ἀνάρπαστον ἐκ συσσιτίου
Τὸν ἄνδρα λαβὼν ἑστιώμενον τότε.
D Καὶ συνδικάσας τῷ πένητι πρὸς δίκην,
Καὶ καταλαβὼν ἁρπαγῇ κεχρημένον,
Αἰκίζεται μάστιξιν αὐτὸν ἀξίαις
Τῆς εἰς δικαστήριον ἀναισχυντίας·
Εἰσπράττεται δὲ καὶ δίκην ἀδικίας·
Εἴσπραξιν ὧν ἥρπασε πολλαπλασίω·
Καὶ ταῦτα τῷ πένητι δίδωσι φέρων.

ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΕΤ. Δ'.

Τούτου τὸ βιοῦν καὶ κράτος λελοιπότος,
Ἄρχει μετ' αὐτὸν Τιβέριος τοῦ κράτους
Φιλευσεβής τις καὶ Θεοῦ τρέμων νόμους,
Μηδὲν νεοχμῶν τῶν ἐθῶν Ἐκκλησίας,
ἀλλ' ἐξομαρτῶν τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις,

A Σοφῶς φυλάξας τῇ θετῇ μητρὶ σέβα,
Ὡς ἦν θεμιτὸν Σοφίᾳ βασιλίδι.
Μείλιχος, εὐέντευκτος, ἡδὺς τοῖς φίλοις,
Ἐχθροῖς δὲ δεινὸς καὶ τιθεὶς σφισι δέος
Καλοῖς στρατηγοῖς καὶ στρατῶν εὐανδρίᾳ.
Οἷς συγκαθεῖλε δυσμενῶν πολλὰς πόλεις,
Λείαν μακράν τ' ἤλασε λάφυρα σκύλα·
Εἰς πάντα φιλότιμον αὐχῶν τὴν χέρα
Εἰς ἐνδεῶν οἰκτόν τε καὶ πτωχῶν δόσιν·
Κτίσεις τε ναῶν καὶ δόμων γηροτρόφων.
Ὃς αἰχμαλώτους βαρβάρους Πέρσας πάλαι
Εἰς τήνδ' ἀχθέντας τὴν βασιλίδα πόλιν
Μετημφιακὼς ἐν στολαῖς σφᾶς ἐντίμως
Εἰς ἰδίαν πέπομφεν ἥκειν πατρίδα·
Ἐφ' οὗ πεπομφὼς Ἀβάρων ἀρχηγέτης
B Ἤτησεν ἄνδρας τεχνίτας χειρωνάκτας
Αὐτῷ σταλῆναι πρὸς βαλανείου κτίσιν·
Ὁ δ' αὖ λαβὼν, γέφυραν ἐν ῥοαῖς Ἴστρου
Τεύξας, ἐκάκου Ῥωμαΐδος τοὺς ὅρους.

ΜΑΥΡΙΚΙΟΣ ΕΤ. Κ'.

Τούτου τελευτήσαντος εὐσεβῶς βίον,
Μαυρίκιος κράτιστος ἔσχε τὸ κράτος,
Ἀνὴρ μεγαλόψυχος ἀνδρεία φύσις,
Ἄλλος τις Ἰὼβ ἀναφανεὶς γεννάδας,
Καὶ μακαριστὸς τοῦ τέλους χρηματίσας·
Τἄλλα μὲν οὗτος πᾶσιν ἦν πεφιλμένος,
Ἡδὺς, ἱλαρὸς, εὐμενὴς αὐτοκράτωρ.
Ἦθος βεβηκὸς, ἐμβριθὲς προδεικνύων,
Εἶδός τι σεμνὸν ἄξιον τυραννίδος,
Φρενῶν βάθει, σώματος ἀλκῇ τ' ἐμπρέπων,
C Θεοῦ συνιεὶς εἰς θελημάτων τέλος.
Πλὴν εἶχε καί τι παρακνίζον τῷ ῥόδῳ,
Ἢ τῷ σίτῳ τι καὶ ζιζάνιον τάχα,
Φειδωλὸς ὑπείληπτο πᾶσι καὶ γνίφων (22),
Ἥττων τε χρυσοῦ χρημάτων οὗτος κράτωρ·
Καὶ δῆλον ἐξ ὧν κατερεῖ τρέχων λόγος·
Ἐπῆλθεν ἄρχων Ἀβάρων Θρᾴκῃ τότε
Σὺν ἀμυθήτου στρατιᾶς ὁμαιχμίᾳ,
Ἤλασε λείαν καὶ λάφυρα λαμβάνει.
Καὶ πλῆθος ἐζώγρησεν ἄλλο μυρίον
Ἀνδρῶν, γυναικῶν, καὶ βρεφῶν, καὶ νηπίων.
Ἐς χιλιάδας ἓξ δὶς ἀριθμουμένων.
Καὶ τί με δεῖ γράφοντα μηκύνειν λόγον;
Ἱστᾷ τιμὴν σφῶν χιλιάδας ἓξ μόνας
Ἡ βαρβαρικὴ φιλόχρυσος καρδία·
D Αἰτεῖ τί δοχθὲν, προσφέρει τι καὶ βίας·
Ὁ μὲν βασιλεὺς φεῦ προτιμᾷ χρυσίον·
Ὁ Βάρβαρος δὲ (μὴ ῥαγῇς μοι καρδία)
Ὢ θηριώδους, ὢ μανικῆς καρδίας
Κτείνει τοσοῦτον μυριάριθμον στίφος·
Αἱματόφυρτος ἕλκεται ῥοῦς αἱμάτων,
Ὡς κατὰ πρανοῦς ὕδωρ ψυχρὸν ἐκτρέχον·
Ἄναξ συνῆκεν ἔμμονον φέρων φρένα,
Αἰσθητικὴν καρδίαν, ὡς σὴς ὀστέων
Ἥπερ κακοῦ γένοιτο τελχῖνος φθόνῳ.
Θεὸν λιπαρεῖ τοῦ μίσους τὰς εὐθύνας

A matri adoptivæ legitimum obsequium
præbens prudenter Sophiæ reginæ.
Vir blandus, comis, jucundus amicis,
hostibus formidandus quos terrebat
egregiis forti cum milite ducibus,
quorum virtute multas urbes hostium
diruit, et opimas manubias retulit.
Idem munificam cunctis porrexit manum
clemens erga miseros, largus indigis,
struendis templis et gerotrophiis deditus.
Barbaros etiam Persas captivos quondam
ad hanc traductos urbem regni sedem,
singulos exornatos decoris vestibus
ad suas remisit patrias postliminio.
Rege sub hoc, legatos Abarorum princeps
B misit qui peterent dari sibi opifices
artis peritos ad structuram balnei:
quos ubi accepit, ponte junxit Istrum,
atque hinc Romanos fines vastare cœpit.

MAURICIUS AN. XX.

Postquam Tiberius pie vitam clausit,
regnum obtinuit Mauricius præstantissimus
vir magni spiritus, indole forte præditus,
alter quodammodo visus patientia Jobus,
vitæ suæ termino laudatissimus.
Hic universo populo in amore fuit,
suavis, hilaris, benivolus imperator,
morum constantiam gravitatemque gerens,
statura venerabili et rege digna,
mentis consilio, corporis vigore cluens,
C semperque ad Numinis placita cursum dirige
Verumtamen in rosa spina fuit,
et tritico zizanium subnatum est:
parcus atque avarus hic videbatur omnibus
atque auri fame laborans imperator;
quam rem sermo sequens confirmabit.
Rex Abarorum Thraciam tunc invasit
cum conjurato exercitu innumerabili,
prædam abduxit, manubias rapuit.
In his ingentem turbam cepit vivam
virorum et mulierum ac puellorum,
quorum sunt numerata millia duodecim.
Porro ut historiam rei pauci exsequar,
his simul cunctis nummum haud plus sex mi
barbarica avaritia pretium statuit;
petit responsum, minas intentat quoque:
D at rex hominibus, pro nefas! aurum præfert.
Tum Barbarus (ah mihi ne cor dispereat!)
proh belluinum animum ac furiosum!
tam grandem turbam ense districto metit:
atra volvuntur humi fluenta sanguinis
frigidus ut labitur per præceps aquæ humor.
Id audiit immotam mentem gerens rex,
corde tamen vulnerato, ceu depascitur
ossa teredo invidi magi fascino.
Deum igitur rogat, cito culpæ pœnam

(22) Ita cod. Quare hinc aperte cognoscimus huic vocabulo sensum eumdem a Niceta etiam Choniata tribui, quem auctorem non recte in git Cangius in lexico.

ut ab se repetat, et animum cura solvat.
Ergo visus est sibi per somnium cernere
multam utroque e sexu mortalium turbam
adstare coram imagine Christi Domini,
regemque adversus clamoribus expostulare;
ipso præsente remque cum metu audiente.
Tunc ab imagine vox emissa sonuit;
ubinam is vellet malorum pœnam luere
qui se avaritiæ obstrinxit piaculo?
num hic, ubi supplicium clementius erit,
an illic alias pœnas experiri?
Is hic se malle, verbo intellecto, ait.
Tum se traditum Phocæ fuisse audiit.
Somno discusso, verissimum visum putat,
quæ vidit quæque audiit in eo spectaculo.
Protinus ergo advocat Philippicum
carcere ex injusto, vinculis detractis,
queis suspicione motus eum gravaverat;
pacem impertit, veniam vicissim
præteritarum impetrat injuriarum.
Horum gestorum talis fuit exitus.
Exin exercitus motu seditioso
imperatorem acclamavit Phocam,
qui fretus armis Byzantium veniens,
stemmate ornatur manu archipræsulis,
Mox pretium operæ facturum se putavit,
si Mauricii genus omne perimeret.
Quamobrem de mandato cruenti animi,
Phocæ tyranni, inquam, scelestissimi,
(mitto enim quidquid intermedium exstitit)
principis uxor liberique gladio
cæduntur. Aderat spectans Mauricius
cædemque heroico tolerabat animo,
gratias imo Deo ob eamdem agens.
Ipse ad extremum nece injusta periit.
Rex hic quadraginta Christi martyrum
templum absolvit ornans mirifice,
nempe quod Tiberius struere cœperat.

PHOCAS TYRANNUS AN. VIII.

Phocas tyrannice regnum occupavit,
nefarius homo, sanguinarius animus,
sævus tyrannus, cruoris canis appetens,
mulierosus, comessator, ebriosus,
imperii dedecus, vel magis exitium,
prosperitatis Romanæ eversor,
carnifex populi, dæmon, et labes;
aqua, igne, mari, gladio, perdens,
alios tristissime (pro miseriam!)
alios imminutos corporis partibus
sinens ignominiam suam circumferre.
Dum hic ignave desidet domi
eoas incursarunt provincias Persæ:
armis pulsarunt fines Cappadocas,
Galatarum terras et Paphlagonum,
ex Cœlesyria cunctaque Armenia
prædas egerunt usque Chalcedonem:
tum Palæstinam et fines Phœnicios

A 'Ωδ' εἰσπραχθῆναι σχεῖν τε κακῶν τὴν λύσιν.
Ἔδοξε γοῦν τι κατ' ὄναρ οὕτω βλέπειν,
Πολύ τι πλῆθος γηγενῶν παρεστάναι
Ἀνδρῶν, γυναικῶν εἰκόνι τοῦ Δεσπότου,
Καταβοᾷν τέ σφας ἄνακτος σὺν γόοις
Αὐτοῦ συνόντος, συμπαρεστῶτος τρόμῳ.
Φωνῆς τ' ἀκούειν εἰκόνος προϊγμένης,
Ποῦ τῶν κακῶν βούλοιτο δοῦναι τὴν δίκην
Τὸν τοῦ μύσους αἴτιον ἐκ φειδωλίας;
Ἐνταῦθ' ὅπου μέτριον ἔσται τὸ τρύχον,
Ἢ ταῖς ἐκεῖθεν παραπεμφθῆναι δίκαις;
Τὸν δ' ὧδε φάναι συνιέντα τοῦ λόγου·
Παραδοθῆναι λοιπὸν Φωκᾷ προσκλύει.
Ὕπνου δ' ἀνέντος, ὕπαρ οὐκ ὄναρ κρίνει,
Ὧν εἶδεν, ὧν ἤκουσεν εἶναι τὴν θέαν
B Μετακαλεῖται Φιλιππικὸν οὖν τάχος
Εἱρκτῆς τε δεσμῶν τῶν ἀδίκων ἐκλύσας
Οἷς αὐτὸν ἐξέθλιβεν ἐξ ὑποψίας.
Καὶ σπένδεταί γε καὶ κομίζεται λύσιν
Ὧν αὐτὸν εἰργάσατο κακῶν ἀδίκως.
Καὶ ταῦτα μὲν πέπρακτο τόνδε τὸν τρόπον.
Ἡ δὲ στρατιὰ στασιάσασα τότε
Φωκᾶν ἀνηγόρευσαν εἰς βασιλέα·
Μεθ' οὗ πόλιν φθάνουσι τὴν βασιλίδα,
Καὶ ταινιοῦται παλάμαις ἀρχιθύτου·
Σπούδασμα προὔργου τῷδε λοιπὸν γίνεται
Τὸ Μαυρίκιον παγγενῆ δοῦναι ξίφει.
Ὅθεν κελεύσει, φεῦ φονικῆς καρδίας,
Φωκᾶ τυράννου τοῦδε καὶ φαυλεργάτου
Δεῖ γὰρ ἐπιτρέχοντα λιπεῖν τὰν μέσῳ,
Γυνή τε παῖδες ἐκθερίζονται ξίφει,
C Τοῦ Μαυρικίου συμπαρόντος δρωμένοις,
Καὶ τὰς σφαγὰς φέροντος ἀνδρειοφρόνως,
Καὶ τῶνδε χάριν τῷ Θεῷ κατειδότος.
Καὐτὸς τέλος τέθνηκεν ἀδίκῳ κρίσει.
Οὗτος τεσσαράκοντα Χριστοῦ μαρτύρων
Νεὼν τελειοῖ φαιδρύνας ὑπὲρ λίαν
Πρὸς Τιβερίου κτίσεως πρὶν ἠργμένης.

ΦΩΚΑΣ Ο ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΕΤ. Η'.

Φωκᾶς τυραννεῖ τοῦ βασιλείου κράτους,
Ἀνὴρ ἀποφρὰς αἱμοχαρὴς καρδία,
Τύραννος ὠμὸς καὶ φιλαίματος κύων,
Γυναικομανὴς καὶ φίλοινος καὶ πότης,
Αὐταρχίας ὄνειδος ἢ μᾶλλον λύμη,
Τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀφανιστὴς πραγμάτων,
D Ὑπηκόων δήμιος, ἀλάστωρ, φθορὸς,
Ὕδατι, πυρὶ, καὶ θαλάσσῃ καὶ ξίφει
Οἴκτιστα τοὺς μὲν ἐκδιδοὺς, φεῦ τοῦ πάθους.
Τῶν δ' αὖ μέλος μέρος τι σώματος τέμνων,
Περινοστεῖν ὄνειδος εἶα τῷ βίῳ (23).
Οὐ ῥᾳθυμίᾳ συνεχεῖ τ' οἰκουρίᾳ
Ἑῷα Πέρσαι κατέδραμον χωρία,
Ἐπῆλθον ὅπλοις Καππαδοκίας ὅροις,
Καὶ Γαλατίας καὶ Παφλαγόνων τόποις,
Κοίλης Συρίας, τῆς ὅλης Ἀρμενίας,
Ληλατοῦντες καὶ μέχρι Χαλκηδόνος,
Παλαιστίνην δὲ καὶ τόπους τῆς Φοινίκης

(25) Hæc Phocæ verissima vituperatio prorsus infirmat fidem laudativæ inscriptionis his annis in Ro-

Τοῖς ὑφ' ἑαυτοὺς συνέταξαν χωρίοις.
Τὸ δ' Ἀβάρων στράτευμα πάλιν ἐν δύσει
Χώρας δυτικὰς κατέκειρε καὶ πόλεις.
Ἡ στρατιὰ δ' ἔφθαρτο Ῥωμαίων μάχαις
Λοιμός τε λιμὸς κατέτρεχε τὰς πόλεις
Ἀμετρία κρύους τε καὶ κτηνῶν φθίσις,
Κακὰ διωλύγια ποικίλα πάθη.
Τὸ κατ' Ἀντιόχειαν δ' Ἑβραίων φῦλον
Στάσιν κινοῦσι καὶ μάχην Χριστωνύμοις,
Καὶ δρῶσι πολλοὺς εὐσεβῶν ἔργον ξίφους·
Μεθ' ὧν Ἀναστάσιον αὐτῆς ποιμένα,
Καὶ νεκρὸν αὐτοῦ τῷ πυρὶ δεδωκότες.
Οὕτω κακῶν τις ἰλιὰς πάντ' ἐκλόνει,
Καὶ κυμάτων σύῤῥοια, καθάπαξ φάναι,
Λαῖλάψ τε δεινὴ καὶ καταιγὶς καὶ ζάλη
Καὶ τρικυμία πνευμάτων ἀντιπνόων
Ἐφιλονίκουν τῷ βυθῷ καταδύσαι
Αὐταρχίας ὁλκάδα τῆς ἐγκοσμίου,
Ναύαρχον οὐκ ἔχουσαν οἰακοστρόφον.
Οὕτω κακῶς πάσχοντος Αὐσόνων κράτους
Στρατηγὸς Ἡράκλειος Ἀφρικῆς τότε
Στόλῳ πεπλευκὼς εἰς βασιλίδα πόλιν
Ἥττησε Φωκᾶν συμπλακεὶς τῷδ' εἰς μάχην,
Καὶ τόνδε κτείνας παραλαμβάνει τὸ κράτος·

A in provinciam Persicam redegerunt.
At in occidente Abarorum exercitus
terras atque urbes populabatur.
Romanæ vires præliis sunt accisæ.
urbes afflixit fames cum pestilentia,
vis nimia frigoris et jumentorum lues,
malorum cohors immensa et multiformis.
Tum etiam Antiochiæ Judaicus populus
seditiosa pugna Christianos appetiit,
permultasque piorum vitas gladio messuit;
in his pastorem urbis Anastasium,
cujus etiam cadaver igni tradidit.
Sic malorum ilias quatiebat omnia,
prorsus veluti quidam concursus fluctuum,
turbo, procella, maris æstuatio,
B gravis tempestas natuum adversariorum,
certabant profundo mergere
mundani imperii navigium
navarcho destitutum qui clavum regeret.
Cum res Romanæ ita laborarent,
Africæ per id tempus dux Heraclius
armatam classem appellens ad urbem regiam,
Phocam conserto prælio debellavit;
quo occiso, sibi imperium vindicavit.

ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΕΤ. ΛΑ'.

Φωκᾶ φθαρέντος, ὡς ἔφην, αὐτοκράτωρ
Ἡράκλειος πέφηνεν ἀριστεὺς μέγας
Ἄλλος τις ὄντως Ἡρακλῆς κατὰ σθένος,
Οὐ θηρίων γῆν ἐκκαθαίρων ἀλόγων
Οὐδ Εὐρυσθέως προσταγαῖς εἴκων βίᾳ,
Ἀλλ' ἀπελαύνων ἐκδιώκων μακρόθεν
Πόῤῥω τε τιθεὶς γῆς ὅλης Ῥωμαΐδος
Χριστοῦ δυνάμει σταυρικῇ πανπευχίᾳ
Ὡς θῆρας ἄλλους ἀγρίους φιλαιμάτους
Ἢ παλαμναίους καὶ θρασεῖς κύνας λύκους,
Πέρσας ἀναιδεῖς ἁρπαγαῖς κεχρημένους.
Ὃς ὢν στρατηγὸς καρτερόψυχος μάχαις
Καὶ ζηλοτυπῶν πατρίων νόμον χάριν
Κλέους τε τοῦ πρὶν Αὐσόνων κραταρχίας
Πολλοὺς ἀνατλὰς καὶ μεγάλους κινδύνους,
Ὑπερμαχεῖ κάλλιστα Ῥωμαίων ὅρων
Εἰς πίστεως σύστασιν εὐσεβοφρόνων,
Εἰς ἀντέρεισιν εὐαγῶν Χριστοῦ νόμων

HERACLIUS AN. XXXI.

Phoca sublato, ut dixi, imperator
processit Heraclius ingens heros
alter reapse Hercules propter vires:
nec vero terram purgans brutis belluis,
neque Eurysthei mandata coactus faciens,
C verum expellens longissimeque persequens
Romanisque finibus procul submovens,
Christi virtute crucisque panoplia.
feras alias sævas et sanguinarias
dirosque lupos atque canes rabidos,
impudicos nempe Persas ac direptores.
Hic cum dux esset in præliis strenuus
et patriarum legum amore flagrans,
dum veterem imperii gloriam revocat
multis magnisque implicuit se periculis.
fines Romani orbis protexit strenue,
orthodoxorum dogmata confirmavit,
pro sanctis Christi legibus arma movit,

mano foro detectæ sub columna honori ejus regnantis ab assentatore dicata, quæ est hujusmodi:

† OPTIMO CLEMENTIS, FELICISSIMOQVE
PRINCIPI DOMINO N. FOCAE IMPERATORI
PERPETVO A DO CORONATO TRIVMPHATORI
SEMPER AVGVSTO
SMARAGDVS EX PRAEPOS. SACRI PALATII
AC PATRICIVS ET EXARCHVS ITALIAE
DEVOTVS EIVS CLEMENTIAE
PRO INNVMERABILIBVS PIETATIS EIVS
BENEFICIIS ET PRO QVIETE
PROCVRATA ITAL. AC CONSERVATA LIBERTATE
HANC STATVAM PIETATIS EIVS
AVRI SPLENDORE MICANTEM HVIC
SVBLIMI COLVMNAE AD PERENNEM
IPSIVS GLORIAM IMPOSVIT AC DEDICAVIT.
DIE PRIMA MENSIS AVGVST. INDICT. VND.
CP. PIETATIS EISV ANNO QVINTO

proque dilatandis etiam imperii finibus,
prorsus ut rem Romanam restitueret.
Tunc autem Persidis regnatore Chrosroe
eoas ubique terras deprædante,
fines quoque invadente Palæstinæ,
ita ut Theopolim ipsam Sionem ceperit:
Christicolarum periit immensus numerus
millia hominum scilicet nonaginta;
partim in ipso prælio gladiis cæsa,
partim dolo Hebræorum pessumdata.
Quippe hi captivos fraudulenter emptos,
tenui repensa Barbaris pecunia,
protinus gladiis, pro dolor! conficiebant.
Barbari Sionis pastorem sacrumque lignum
in Persidem abduxerunt patriam suam.
Hæc imperator audiens angebatur,
nempe militum numero pauciore instructus,
item pecuniæ auxilio destitutus,
quominus hostem barbarum propulsaret.
Mox tamen opes numerosumque exercitum
armorumque apparatum apte instruens,
pecunia e templis mutuata gratis,
collecto de provinciis idoneo milite,
adversus Chosroem Deo victorioso fretus
cum exercitu in Persidem facit impetum.
Exin vigorem animis subdente Deo,
victorias nobiles, splendida trophæa,
rex illic præsens retulit de Barbaris.
Occidit enim hostium catervas plurimas,
prædam abegit, manubias abstulit,
strage, igne, vastitate attrivit Barbaros.
His Heraclius patratis intra sexennium,
post sanctum lignum cum Sionis præsule
Hierosolymis rursus collocatum,
ad regiam urbem septimo revertitur
mirifica lætitia redundans anno,
hymnis innumeris celebratus populi,
heros et victor prædicatus nobilis.
Hic rex quibusdam pastoribus obnoxius
vel potius mercenariis, imo et lupis,
ex his synchyticis impurisque fontibus
perniciem perpotavit exsecrabilem.
Sub eo Mahumetus populi seductor fallax
turpis atheorum princeps Agarenorum,
nefandæ religionis antecessor,
ad hominum exitium orbi innotuit.
Feminæ hic ditis Persidis cum esset famulus,
impostor, homo obscurus, stirpe ignobili,
hanc habuit tori sociam et malitiæ.
Exin evasit princeps doctorque nugax
nescio quo pacto apud Agaræ posteros.
Idem progrediens ex Æthribi regionibus
imperatori post victoriam reduci
occurens, sedem ad incolendum petiit;
qua mox impetrata, Syriam incursavit,
et Romanorum terris potiri cœpit.

A Εἰς τὰ πλάτη τε τοῦ κράτους συγκεχωσμένα,
Ἐπανήξειν τὰ Ῥωμαϊκὰ πράγματα.
Αἰχμαλωτίζοντος τὴν πᾶσαν Χοσρόου
Περσῶν τυράννου πάντα τῆς Ἕω μέρη,
Καταδραμόντος καὶ Παλαιστίνης ὅρους,
Θεοῦ πόλιν τε τὴν Σιὼν ἑλόντος,
Χριστωνύμων ἔφθαρτο πληθὺς μυρίων
Ἐς μυριάδων ἐννέα ποσουμένων
Τὸ μὲν φονευθὲν τοῖσδε ταῖς μάχῃ ξίφει,
Τὸ δ' αὖ φονευθὲν Ἑβραίων πανουργίᾳ.
Ὠνούμενοι γὰρ αἰχμαλώτους δολοφρόνως
Μικρᾶς τιμῆς ὤνοι γε πρὸς τῶν Βαρβάρων
Ὑπῆγον εὐθὺς τῇ τομῇ τοῦ ξίφους.
Πέρσαι δὲ Σιὼν ποιμένα θεῖα ξύλα
Ἐς Περσίδ' ἀπήγαγον αὐτῶν πατρίδα.
Τοῦθ' ὁ κρατῶν γνοὺς κοπτολεῖται καρδίαν.
B Στράτευμ' ἀποχρῶν μηδαμῶς κεκτημένος,
Μηδ' αὖ δαπάνην χρημάτων ἀναλόγων
Εἰς ἀντιπαλάμησιν ἐχθρῶν Βαρβάρων.
Ὅμως δὲ καὶ χρήματα καὶ στρατοῦ στῖφος
Καὶ τὰ πρὸς ἐξόπλισιν εὖ ἀπαρτίσας,
Τὰ μὲν πρὸς οἴκων ἱερῶν χάριν δάνους
Τὸν δ' ἐκ θεμάτων συναγείρας ὡς δέον,
Κατὰ Χοσρόου σὺν Θεῷ νίκης δότῃ
Μετὰ στρατιᾶς ἐκβάλλει τῇ Περσίδι·
Θεοῦ τολοιπὸν ἐμπνέοντος τὸ σθένος
Περιφανῆ τρόπαια γενναίας νίκας
Ἐκεῖ παρὼν ἵδρυσε κατὰ Βαρβάρων.
Ἔκτεινε καὶ γὰρ Βαρβάρων πλείστας ἴλας,
Ἤλασε λείαν καὶ λαφυραγωγίαν,
Δῃῶν ἐρημῶν πυρπολῶν τὰ Βαρβάρων,
C Ταῦτ' ἐν χρόνοις ἓξ Ἡράκλειος ἀνύσας,
Ξύλα τε σεπτὰ καὶ Σιὼν ἀρχιθύτην
Ἱερουσαλὴμ ἐγκαταστήσας πόλει,
Πρὸς βασιλίδα καθυποστρέφει πόλει
Ἐν ἑβδόμῳ κάλλιστα χαίρων τῷ χρόνῳ,
Ὑμνούμενος στόμασιν ἀστῶν μυρίων,
Ὀσθεὶς ἀριστεὺς γεννάδας νικηφόρος.
Οὗτος βασιλεὺς ἐξομαρτῶν ποιμέσιν
Ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μισθίοις τε καὶ λύκοις
Ἐκ συγχυτικῶν οὐ καθαρῶν ναμάτων
Ἀνατροπὴν ποτίζει βδελυκτέαν.
Ἐφ' οὗ Μουχούμετ λαοπλάνος καὶ φέναξ
Φύλαρχος αἰσχρὸς Ἀγαρηνῶν ἀθέων
Καὶ μυσταγωγὸς ἀθεμίτων ὀργίων
Φθισίβροτος λύμη τις ἐξέφυ βίῳ.
D Ὃς ὢν γυναικὸς Περσίδος θὴς πλουσίας
Ἀνὴρ γόης ἄσημος ἀτίμου γένους,
Σύνευνον ἔσχε τήνδε κακοτεχνίας.
Εἶτα φύλαρχος καὶ διδάσκαλος πλάνος
Οὐχ οἶδ' ὅπως γένοιτο τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ.
Οὗτος προϊὼν ἐξ Ἀθρίβου χωρίου
Ὑποστρέφοντι βασιλεῖ νικηφόρῳ
Προσῆλθεν αἰτῶν χῶρον εἰς κατοικίαν·
Καὶ παραλαβὼν κατέδραμε Συρίαν,
Καὶ Ῥωμαϊκῶν καταχρατεῖ χωρίων.

CONSTANTINUS HERACLII FILIUS AN. I.

Postquam Heraclius finem vitæ imposuit,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΥΙΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΕΤ. Α'.

Τοῦδ' Ἡρακλείου τὸν βίον λελοιπότος,

Κωνσταντῖνος παῖς ὀρθόφρων ἔσχε κράτος.
Μεθ' ὃν σὺν υἱῷ Ἡρακλωνᾷ Μαρτίνα (24) ·
Ὧν γλῶσσαν ἡ μὲν τέμνεται μάλ' ἐνδίκως,
Ἡρακλωνᾶς δὲ τοῦ προσώπου τὴν ῥῖνα,
Φυγὴν κατακριθέντες ἐνδικωτάτην

ΚΩΝΣΤΑΣ Ο ΥΙΟΣ ΑΥΤΟΥ ΗΤΟΙ Ο ΕΓΓΟΝΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΕΤ. ΚΖ'.

Εἶτα κατάρχει τοῦ κράτους τῶν Αὐσόνων
Κώνστας, διώκτης εὐσεβεστέρου μέρους,
Κωνσταντίνου παῖς, ἔγγονος δ' Ἡρακλείου ·
Τἄλλα μὲν οὐκ ἄχρηστος ὀφθείς τις κράτωρ,
Σέβας δ' ἀχρεῖος Οἰοφυσίτης τάλας ·
Ὃς ἐκδιώκων ὀρθοδοξούντων μέρος,
Καὶ Μάξιμον δ' ἤλασε τὸν θεηγόρον
Σὺν τοῖς μαθηταῖς, καὶ Μαρτῖνον τὸν πάπαν.
Ὅμαιμον αὐτοῦ κτείνας οὗτος ὁ κράτωρ
Μισητέος κέκριτο καὶ βδελυκτέος,
Καὶ μᾶλλον οἷς δέδρακε κακῶς ἁγίους.
Διατριβὰς οὖν ἐκλιπὼν Βυζαντίδος,
Πρὸς Σικελίαν τὴν μεγίστην ἐκπλέει,
Καὶ Συράκουσαν ἔσχεν εἰς κατοικίαν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΠΩΓΩΝΑΤΟΣ ΕΤ. ΙΖ'.

Τούτου σφαγέντος καὶ μεταστάντος βίου,
Κωνσταντῖνος παῖς εὐσεβὴς Πωγωνάτος
Παραλαβὼν ἴθυνε τὴν κραταρχίαν ·
Ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὀρθοδοξίας φίλος
Ὅστις πατρῴαν κακοδοξίαν λύων
Ἤθροισε σεπτῶν πατέρων θεῖον στίφος,
Συνέδριον κάλλιστον ὀρθοδοξίας,
Ἐπί γε Χριστοῦ δογματισάντων ἅμα
Διττὰς θελήσεις καὶ φύσεις ἡνωμένας,
Καὶ καθελόντων πάντας Οἰοφυσίτας.
Τούτου κρατοῦντος, Ἀγαρηνῶν τις στόλος
Τῇ βασιλίδι προσβαλὼν ταύτῃ πόλει (25)
Ἐβόσκετο ξύμπαντα τὸν πέριξ τόπον ·
Ἦρος μὲν ἱστὰς χαλεπὰς ναυμαχίας,
Ὥρμιστο χειμῶνος δὲ τοῖς νεωρίοις
Τοῖς τῆς Κυζικοῦ μέχρις ἑβδόμου χρόνου ·
Ἐπεὶ δὲ τετρύχωτο μήκει τοῦ χρόνου,
Πλοῖά τε συντέτριπτο τούτου τὰ πλέω,
Ὀφλισκάνων γέλωτα καθυποστρέφει,
Καὶ κάτα τὴν κέλευθον ἅπας ἐφθάρη
Λαίλαπι δεινῇ τῇ Θεοῦ συνεργίᾳ.
Πρὸς τοῖς δ' Ἀβάρων στρατιὰ φρικαλέα
Ἐπῆλθε ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει,
Φρίσσουσα τοῖς δόρασι καὶ πανοπλίαις.
Καὶ πᾶσα κατέφθαρτο Ῥωμαίων σθένει,
Τῶν νεκριμαίων Βαρβάρων ποσουμένων
Ἐς χιλιάδας τριάκοντα τὰς ὅλας.
Ὑγρόν τε πῦρ εὕρητο τούτοις τοῖς χρόνοις
Σύρου παρὰ τοῦ τέκτονος Καλλινίκου.

ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ Ο ΡΙΝΟΤΜΗΤΟΣ ΕΤ. Ι'.

Εἶτ' Ἰουστινιανὸς ἦρξε τοῦ κράτους
Κωνσταντίνου παῖς, εὐσεβὴς κατὰ σέβας,

A Constantinus filius regnavit orthodoxus,
post quem Martina cum Heraclona filio.
Sed enim matri merito lingua exciditur,
turpiter Heraclonas truncatur naribus,
uterque exsilio multatur justissimo.

CONSTANS CONSTANTINI FILIUS, HERACLII NEPOS, AN. XXVII.

Exin Romanorum obtinet imperium
Constans piarum persecutor partium,
Constantini filius, nepos Heraclii.
Cæteris usibus non malus imperator,
dogmate sed pravus, monophysita miser;
qui dum negotium facessit orthodoxis,
Maximum quoque theologum expulit
cum suis discipulis, cumque Martino papa.
B Cum vero et proprium fratrem occidisset,
invisus plane evasit et abominabilis,
tum præsertim quia sanctos injuria affecerat.
Ergo Byzantii degere jam non sustinens,
ad insularum maximam Siciliam venit,
et Syracusis stabilem sedem fixit.

CONSTANTINUS POGONATUS AN. XVII.

Cum violenta Constans obiisset nece,
Constantinus Pogonatus prædicti filius,
delatum ad se imperium cœpit regere;
vir bonus, dogmatis recti amans:
qui ut patris hæresim solveret, congregavit
venerabilium Patrum divinum cœtum,
pulcherrimum synedrium orthodoxiæ;
qui definierunt, in Christo fuisse simul
C duas voluntates naturasque unitas duas,
cunctisque valedixerunt monophysitis.
Hoc imperante, quædam Agarenorum
classis ad hanc adnavigans urbem regiam,
populabatur omnem circa locum;
vere quidem acres committens naumachias,
hieme se subducens ad navalia
Cyzici; atque id septennio factitavit:
sed cum jam lapsu temporis attrita esset,
confractæque laborarent pleræque naves,
ridicula jam classis reversa est;
tum universa in cursu pessum ivit
turbine gravi, vi conspirante Dei.
Insuper Abarorum formidabilis
exercitus ad hanc urbem accessit regiam,
D lanceis horridus et cataphracto milite.
Attamen universus Romanis viribus
succubuit, tot cadentibus in acie Barbaris
ut triginta millium summa collecta fuerit.
Ignem quoque græcum his temporibus
Syrus invenit artifex Callinicus.

JUSTINIANUS RHINOTMETUS AN. X.

Deinde Justinianus regnare cœpit
Constantini filius, religione sincerus,

(24) Scilicet Martina noverca sustulit veneno Constantinum privignum, invasitque tyrannidem cum Heraclona filio; cujus sceleris justas pœnas mox dedit.

(25) Hinc atque ex aliis locis similibus satis apparet chronologum Ephræmium fuisse vel patria Byzantinum vel saltem incolatu.

dogmate rectus, sed crudelis admodum.
Hic e barbaris Sclavis delecto habito,
puberes juvenes, bellatores validos
cruentum Martem in præliis spirantes
conscripsit, millia triginta scilicet,
novum exercitum earum præcipue,
quem appellavit populum eximium :
quo delectatus confidensque maxime,
bellum suscepit adversus Arabes,
pace cum ipsis dirempta inique.
Barbaros igitur armis est aggressus,
Qui abruptum fœdus ægre ferebant.
Arabum copiæ vicissim processerunt
Jurati fœderis scriptum suspensum
conto gestantes primis in ordinibus.
Mox obstinato acrique conserto prælio,
novæ phalangis defecit subito
pars major, scilicet viginti mille,
seque fœdissime adjunxit hostibus.
Quamobrem turpiter victus imperator
Ægre periculo elapsus revertitur.
Tunc autem (eheu inhumanum animum !
novæ phalangis partem residuam
gladiorum ictibus cunctam subjecit.
Barbari autem prohibente nemine
eoas cunctas incursabant partes.
Ipse struendis domibus dabat operam,
in regiis palatiis tempus conterens,
gravis jam omnibus et intolerabilis.

LEONTIUS AN. III.

Igitur invisus imperio dejicitur
Justinianus, Leontio rebellante
doloque facili potentiam arripiente.
Namque carceribus detentos liberans,
hos adjutores habuit facinoris,
aliosque multos rei perficiendæ socios.
Quare priorem throno regem detrahens,
eumque naribus ense inhoneste truncans,
ad Chersonem urbem custodiendam misit
Sic ad Leontium delata republica,
classis profecta ex Arabum ditione
populabatur fines urbesque Africæ.
Vicissim igitur mittitur a Cæsare
classis quæ hostibus adversetur :
hæc autem, prælio cum Barbaris conserto,
Vincitur, et rediens Cretæ tenet littora.

APSIMARUS AN. VII.

Illic Apsimarum, defectionis socium
quemdam, Romani Dominum imperii creant :
Quicum ad urbem regiam properantes
throno Leontium protinus deturbant,
eumque duro carcere concludunt,
naribus prius de facie præcisis.
Justinianus interim Chersone urbe
profugiens, veluti accipiter laqueo,

A Φρονῶν μὲν ὀρθὰ, πλὴν δ' ἀπηνὴς εἰς ἄγαν.
Οὗτος Σθλαβικῶν (26) Βαρβάρων ἀποκρίνας
Ἡβῶντας ἄνδρας ὁπλίτας ῥωμαλέους
Φονικὸν ἐκπνέοντας ἄρην ἐν μάχαις,
Ἐς χιλιάδας τρὶς δέκ' ἀριθμουμένους,
Νέον συνεστήσατο σύνταγμα φίλον,
Λαὸν περιούσιον αὐτὸ καλέσας
Ἐφ' ᾧ γεγηθὼς καὶ πεποιθὼς μειζόνως
Κατ' ἀντιπάλων ἐστράτευσεν Ἀῤῥάβων,
Σπονδὰς λελυκὼς τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀδίκως.
Ἐπῆλθε τοίνυν σὺν στρατιᾷ Βαρβάροις
Σύγχυσιν ὅρκων ἐν λύπῃ ποιουμένοις·
Στρατὸς δ' Ἀράβων ἀντεπήγετ' αὖ πάλιν
Σπονδῶν γραφὴν ἔνορκον ἐκκρεμασμένην
Κοντοῦ φέρων σφῶν στρατιᾶς ἡγουμένης.
B Καὶ συῤῥαγείσης καρτερᾶς δεινῆς μάχης
Ἀποστατῆσαν ἐκ φάλαγγος τῆς νέας
Τὸ πλεῖστον αὐτῆς, χιλιάδες δὶς δέκα,
Προστίθεται κάκιστα τοῖς ἀντιπάλοις.
Ἐντεῦθεν αἰσχρῶς βασιλεὺς ἡττημένος
Μόλις φυγὼν κίνδυνον ἀνθυποστρέφει.
Καὶ τηνικαῦτα, φεῦ ἀπανθρώπου τρόπου.
Τοὺς ἐκ νέου τάγματος ἐκλελειμμένους
Πάντας μαχαίρας τῇ τομῇ καθυπάγει.
Καὶ βάρβαροι μὲν τοῦ κατείργοντος σπάνει,
Ἑῷα πάντα κατέδραμον χωρία·
Αὐτὸς δ' ἀπησχόλητο κτίσμασι δόμων
Ἐνδιατρίβων τοῖς βασιλείοις δόμοις,
Τοῖς πᾶσι βαρὺς δυσαχθὴς δεδειγμένος.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ ΕΤ. Γ'.

C Ὅθεν μισηθεὶς ἀπελήλαται κράτους
Ἐπιφυέντος τῷδε τοῦ Λεοντίου,
Καὶ κράτος ἁρπάσαντος εὐχερῶς δόλῳ,
Ὃς τοὺς φυλακαῖς ἐγκαθειργμένους λύσας,
Μεθ' ὧν ἐθάῤῥει δράματος συνιστόρων,
Ἄλλων τε πολλῶν, ἐκτελεῖ δεδογμένα,
Καὶ καθελὼν ἄνακτα τὸν πρὶν τοῦ θρόνου,
Τεμών τε ῥῖνα τοῦ προσώπου καινίδι (27),
Εἰς Χερσῶνα πέπομφεν ἔμφρουρον πέλειν.
Οὕτω κρατοῦντος τοῦ κράτους Λεοντίου,
Στόλος πεπλευκὼς Ἀῤῥάβων ἐνθαρχίας
Ὅρους Ἀφρικῆς κατέκειρε καὶ πόλεις·
Καὶ πέμπεται δὴ πρὸς βασιλέως στόλος
Εἰς ἀντιπαράταξιν ὑπεναντίων,
Ὃς συῤῥαγεὶς ἥττητο Βαρβάροις μάχῃ
D Καὶ παλινοστῶν πρὸς Κρητῶν νῆσον φθάνει.

ΑΨΙΜΑΡΟΣ ΕΤ. Ζ'.

Ἔνθ' Ἀψίμαρόν τινα συναποστάτην
Ἀνεῖπον ὡς ἄνακτα τῆς Ῥωμαΐδος·
Μεθ' οὗ πόλιν φθάνουσι τὴν βασιλίδα,
Καὶ καθελόντες τὸν Λεόντιον θρόνου
Φρουρᾷ καθειργνύουσι μεστῇ πικρίας,
Πρόσθεν τεμόντες τοῦ προσώπου τὴν ῥίνα.
Ἦν δ' Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ Χερσῶνι
Ὅθεν διαδρὰς, ἱέραξ ὡς ἐκ βρόχων,

(26) Ita cod.

(27) En belle Ephræmius confirmat vocabulum καινίς, quod ab antiquioribus lexicis abest, quodque Herodianus nuper editus epimer. p. 63. explicat μάχαιρα.

Πρὸς Βουλγάρων ἄρχοντα διέπτη τάχος·
Καὶ πείσας αὐτὸν δωρεαῖς δαψιλέσιν
Ὑποσχέσει κήδους τε καὶ χωρῶν δόσει,
Σὺν βαρβαρικῇ στρατιᾷ φθάνει πόλιν.
Καὶ νυκτὸς ὁλκὸν ὑπόγειον εἰσδύσας
Ἐντὸς δι' αὐτοῦ γίγνεται Βυζαντίδος.
Καὶ πάλιν ἀπείληφε τὴν κραταρχίαν,
Κτείνας τὸν Λεόντιον σὺν Ἀψιμάρῳ
Ἀμοιβαδὸν πρὶν κεκρατηκότας κράτους·

ΠΑΛΙΝ Ο ΡΙΝΟΤΜΗΤΟΣ ΕΤ. Ϛ.

Ἀμύνεται δὲ καί τινας τῶν ἐν τέλει.
Οὗτος τρέφων ἔναυσμα μήνιδος χόλου
Πόλει Χερσῶνος καὶ προσοίκοις Χερσῶνος,
Ζητοῦσιν αὐτὸν ἀνελεῖν πεφευγότα,
Ἐκ τῶνδ' ἀνῆψε θυμικὴν σφοδρὰν φλόγα
Εἰς τῶνδε πυρπόλησιν, εἰς ἐρημίαν·
Στρατιὰν οὐκοῦν εὐτρεπίσας μυρίαν,
Καὶ ναυτικὸν στράτευμα σὺν βαρεῖ στόλῳ
Ἐφ' ὧν ἐφίστα καὶ στρατηγῶν δυάδα,
Πρηστῆρας ἐκπέπομφε κατὰ Χερσῶνος·
Φειδὼ κελεύσας μηδενὸς λαβεῖν ὅλως
Οἷς ἡ πόλις πέφυκε κατοικουμένη,
Κτεῖναι δὲ πάντας ὡς προβάτων ἀγέλην,
Κτείνοντας ἐκτέμνοντας, ὢν τραγῳδίας
Πιμπρῶντας αὐτοὺς ἐκθερίζοντας ξίφει,
Οἱ μὲν πόλιν ἔπλησαν οὕτω τοῦ φόνου,
Μύσους τ' ἐναγοῦς καὶ στεναγμῶν καὶ γόων
Σωροὺς ἀναστήσαντες αὐτῇ πτωμάτων,
Ὡς σφίσιν ἐντέταλτο, φεῦ, φεῦ τοῦ πάθους!
Οὐδ' ἀνεκτὴν ὄμμασιν ἡμέροις θέαν,
Πάντας ἀφειδῶς ὑπάγοντες τῷ ξίφει,
Μόνης ἀώρου νηπίων ἡλικίας
Καὶ μειρακίσκων συμπαθῶς πεφεισμένοι.
Ὁ δὲ κρατῶν γνοὺς νηπίων σωτηρίαν,
Φάλαρις ἢ Ἔχετος Ἡρώδης πλέον,
Κύων ὁ φιλαίματος, ἐξώργιστό πως,
Οἷς ταῦτα μὴ γένοιντο πάρεργον σπάθης·
Καὶ μηνιῶν ἦν, καὶ στελεῖν ἄλλον στόλον
Δράσοντα τὴν δῄωσιν ἠπείλει τάχος·
Ταῦτ' ἄρα λαὸς Χερσῶνος λελειμμένος
Στόλος τε παρὼν ἐκ βασιλέως τότε
Ἀποστατήσας Φιλιππικὸν Βαρδάνην
Εὐθὺς ἀνευφήμησαν ὡς βασιλέα·
Μεθ' οὗ καταπλεύσαντες ἧκον εἰς πόλιν,
Καὶ συλλαβόντες ἐκθερίζουσι ξίφει
Κάραν φονουργὸν κράτορος σὺν τῷ γόνῳ.

ΦΙΛΙΠΠΙΚΟΣ Ο ΚΑΙ ΒΑΡΔΑΝΗΣ ΕΤ. Β' ς.

Οὕτω μὲν ἔσχε Φιλιππικὸς τὸ κράτος,
Δοκῶν μὲν εἶναι ῥητορικὸς ἐν λόγοις,
Ἐπήβολος λόγον τε καὶ μαθημάτων,
Καὶ πρός τι πᾶν εὔχρηστος ἐν συνουσίαις,
Πρὸς δ' αὖ περιδέξιος ἐν συντυχίαις·
Ἀδέξιος πάμπαν δὲ πρὸς τὰ πρακτέα,
Τὴν γλῶσσαν αὐχῶν μὴ συνᾴδουσαν λόγοις (28)·
Οὗτος πεπωκὼς συγχυτικῶν ναμάτων
Ἔσπευδε τάλας ἀκυρῶσαι καθάπαξ
Σύστημα σεπτῶν Πατέρων θεηγόρων,

A ad Bulgarorum regem raptim advolat :
quo magnis sibi donis conciliato
oblatis etiam nuptiis et terris aliquot,
cum barbarico exercitu ad urbem venit,
arcanumque aquæductum noctu permeans
intra Byzantii mœnia recipitur.
Sic ergo rursus imperium adipiscitur.
Leontio cum Apsimaro interfectis,
qui alternatim antea regnaverant.

RHINOTMETUS ITERUM AN. VI.

Exin et senatores interfecit aliquot.
Tum ultricis iræ fomitem corde gerens
contra Chersonem contraque hujus finitimos,
qui se extorrem perdere conjuraverant,
nunc demum excitavit ingentem flammam
B ut eos igne redigeret in solitudinem.
Igitur comparato ingenti exercitu,
cum maritimo milite et classe gravi,
duobus etiam præpositis ducibus,
fulgurum instar contra Chersonem misit;
mandans ut nemini prorsus parcerent,
quotquot in urbe cives habitarent,
sed cunctos ritu pecudum interficerent.
mactando, jugulando (heu tragœdiam !)
urendo flammis, gladiis demetendo.
Illi sic jussi cœde replerunt urbem,
infandis cædibus et luctu et gemitibus ;
exstruxeruntque in urbe ingentem cumulum
aggestis cadaveribus (pro miseriam !)
intolerandum mitibus spectaculum,
C cunctis inclementer trucidatis civibus.
Ex his infantium tantum acerba ætas
ac puellorum meruit clementiam.
At ubi rex cognovit servatos pueros,
Phalaris alter, Echetus, Herodes,
canis imo cruentus, ira excanduit,
quod hæc mantissa cædi non accesserit.
Jamque furebat, et statim novam classem
exitii causa missurum se minabatur ;
interim tamen reliquus Chersonis populus
cum classe regia tunc ibi præsente
conversis armis Philippicum Bardanem
subito motu Cæsarem acclamarunt :
quo duce ad urbem regiam navigantes :
Justiniano potiti, gladio demetunt
ejus credule caput et filii pariter.

D PHILIPPICUS BARDANES AN. II. MENS. VI.

Atque ita imperium obtinuit Philippicus,
vir sermone quidem admodum rhetoricus,
doctrinis atque litteris eruditus,
omni consilio abundans in colloquiis,
præterea satis dexter in variis casibus ;
sed tamen ad gerendas res ineptus,
vana lingua præditus haud factis consentanea.
Cum hic synchyticos fontes ebibisset,
statim heu miser abrogare voluit
impio stultorum synedrio hæreticorum,

(28) Ita codex ; quæ lectio improbabilis videtur.

augustum Patrum theologorum cœtum
qui divinam sextam synodum approbaverant.
Namque in partium hæreticarum monacho
prædicti imperii mercedem promiserat
petenti sextæ synodi abrogationem.
Sub eo Mœsorum turmæ Thracios fines
ablata incursaverunt præda innumera,
ipsius regalis urbis usque ad mœnia.
Tum et Agareni terras orienti obversas
omni re corrasa armati diripuerunt.
Ergo dum hic Cæsar pigre maleque gerit
imperium, vel rempublicam dum potius subruit,
et simul recta dogmata perverti curat,
a senatoribus captus in convivio
lumine oculorum merito orbatus fuit.

ANASTASIUS, QUI ET ARTEMIUS, AN. I, VEL UT ALII AIUNT. AN. II.

Deinde summa rerum fuit concredita
regali cum fastigio sapienti viro
protasecretis doctrinarum cato,
qui apostolorum itemque Patrum dogmata.
collaudans, apprime amabat orthodoxiam,
ad rerum quoque regimen recte exercitus,
nunc Anastasius nomine, Artemius olim.
Hic pastorem hæreticum Joannem
statim deposuit, Germanumque magnum
ad Byzantinam censuit transferendum
sedem e Cyzico cum pastorum consilio.
Idem et classem misit adversus hostium
classem Phœniciæ Syriæque vastantem littora
navarchum autem classi præposuit
Magnæ diaconum Ecclesiæ, quem honore
generalis decoravit logothetæ.
Is feliciter navigans Rhodum usque,
illic in navalibus portum tenuit.
Cum autem convenisset robur militum
cum tribunis qui classem apte regerent,
tum demum ut in mandatis a rege habuerat
diaconus duces cœpit violenter
iracundeque cogere ad navigandum;
qui simul omnes statim conspirantes
crudeliter diaconum gladio cædunt.
Deinde ad Adramyttium profecti urbem,
ibi Theodosium quemdam exactorem
publicorum vectigalium deprehendentes,
virum imperando plane ineptum,
affatim rudem, merum idiotam,
et quidem reluctantem acclamant Cæsarem.
Re comperta Anastasius, discessit protinus,
Bithynamque urbem Nicæam insedit.

THEODOSIUS ADRAMYTTENUS AN. II.

Theodosius autem Byzantium properans,
intra receptus creatur imperator.
Tum vero assumptis electis senatoribus
quibuscum præsul quoque Germanus erat,
Nicæam simul cuncti ad regem veniunt,
ut fama est, rem actam nuntiantes.
Is autem statim veste mutata comam

A "Εκτῆς κυρωτὸν συνόοοο θεοκρίτου
Ματαιότητος δυσσεβεῖ συνεδρίῳ·
Τινὶ μοναχῶν αἱρετικῆς φρατρίας
Αἰτοῦντι χάριν τῆς προγνώσεως τίνων
Τοῦ κράτος ἕξειν ἀθέτησιν συνόδου
Ἐφ' οὗ Μυσῶν στράτευμα Θρᾴκης χωρία
Ἤλασε λείαν καταδραμὸν μυρίαν,
Φθάσαν πρὸ τειχῶν ἄστεως βασιλίδος.
Οἱ δ' Ἀγαρηνοὶ τὰ μέρη τὰ καθ' Ἕω
Δεηλατοῦσι καὶ σκυλεύουσιν ὅπλοις.
Οὕτω ῥᾳθύμως, πλημμελῶς ἀρχὴν στρέφων,
Μᾶλλον δὲ κοινὰ πράγματα καταστρέφων,
Εἰλικρινῆ τε δόγματα διαστρέφων,
Ἐν συσσιτίῳ συσχεθεὶς τοῖς ἐν τέλει,
Ἔσβεστο λίχνους ἀξίως τῶν ὀμμάτων.

B ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Ο ΚΑΙ ΑΡΤΕΜΙΟΣ ΕΤ Α΄ ΟΙ ΔΕ ΕΤ Β΄.

Εἶτα παρῆλθεν εἰς διοίκησιν ὅλων
Ἀρχήν τε βασίλειον πρωτασηκρῆτις
Σοφός τις ἀνὴρ καὶ μαθημάτων ἴδρις,
Ἀποστολικῶν δογμάτων ἐπαινέτης,
Πρὸς δ' αὖ πατρικῶν, φίλος ὀρθοδοξίας·
Ἠσκημένος πράγματα καλῶς διέπειν,
Ἀναστάσιος Ἀρτέμιος παιδόθεν.
Ὃς Ἰωάννην αἱρετικὸν ποιμένα
Καθεῖλεν εὐθύς· Γερμανὸν δὲ τὸν μέγαν
Μετατεθῆναι πρὸς θρόνον Βυζαντίδος
Ἐκ Κυζίκου κέκρικε σὺν ἀρχιθύταις.
Οὗτος στόλον πέπομφε κατ' ἐχθρῶν στόλου,
Ὅρους κακοῦντος Φοινίκης καὶ Συρίας,
C Ναύαρχον εἶναι προστεταχὼς τοῦ στόλου
Θεοῦ μεγάλης λευΐτην Ἐκκλησίας.
Αὐτὸν τιμήσας γενικὸν λογοθέτην·
Ὃς ἐκπεπλευκὼς εὐμαρῶς ἄχρι Ῥόδου
Ἐλλιμενίζει τοῖς νεωρίοις Ῥόδου.
Ἐπεὶ δὲ συνήθροιστο ταγμάτων στῖφος,
Καὶ ταγματάρχαι πρὸς σύναρσιν τοῦ στόλου,
Ὡς ἦν βασιλεῖ προστεταγμένον τόδε,
Βίαν ἐπῆγε τοῖς στρατηγοῖς λευΐτης,
Πρὸς ἀπόπλουν σφᾶς ὀργίλως παροξύνων.
Οἱ δὲ στασιάζουσι πάντες εὐθέως,
Καὶ λευΐτην σφάττουσιν ἀφειδῶς ξίφει·
Καὶ πρὸς πόλιν φθάνουσιν Ἀτραμυττίου
Ἔνθα Θεοδόσιον πρακτόρων ἕνα
Τῶν δημοσίων εἰσφορῶν εἰληφότες,
D Ἄνδρα πρὸς ἀρχὴν μηδ' ὅλως πεφυκότα,
Ἀγροῖκον ὄντως ἰδιώτην παντάπαν
Ἄκοντ' ἀνηγόρευσαν εἰς βασιλέα·
Ὃ γνοὺς Ἀναστάσιος ᾤχετ' αὐτίκα
Καὶ Βιθυνῶν Νίκαιαν καταλαμβάνει.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΑΤΡΑΜΥΤΤΗΝΟΣ ΕΤ Β΄.

Ὁ δ' αὖ Θεοδόσιος φθάσας τὴν πόλιν
Εἴσεισιν ἐντὸς, ἀναδείκνυται κράτωρ·
Καὶ παραλαβὼν προκρίτους γερουσίας,
Οἷς καὶ συνῆπτο Γερμανὸς ἀρχιθύτης,
Εἰς Νίκαιαν ἥκουσι πρὸς βασιλέα,
Ἃ συμβεβήκει οεικνύοντες, ὡς ἔπος.
Ὁ δ' αὖ μετημφίαστο καρεὶς τὴν κόμην

Μοναδικῷ τάγματι κατειλεγμένος ·
Καὶ καθαρῶς εἴληφε τὴν σκηπτουχίαν
Νέος Θεοδόσιος ἔξω κινδύνων,
Χρηστὸς μὲν ἀνὴρ εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Ἡδὺς γεραρὸς καὶ σεμνὸν φέρων βίον ·
Εἰς δ' αὖ μεταχείρισιν ἀρχικὴν ὅλως
Ἢ διέπειν πράγματα πλημμελὴς πάνυ ·
Ὅς κληρικὸς κέκαρτο λιπὼν τὸ κράτος
Μετά τε βραχὺν τῆς βασιλείας χρόνον.

ΛΕΩΝ Ο ΙΣΑΥΡΟΣ ΕΤ. ΚΔ'.

Τυραννικῶς δὲ κατακρατεῖ τοῦ κράτους
Ὁ θηριώδης ἐξ Ἰσαυρίας Λέων
Ἀνὴρ ἀποφράς, δυσσεβής, κακεργάτης,
Ἀνήμερος θὴρ καὶ δαφοινός τις δράκων,
Ἀσπὶς ἰὸν τρέφουσα θανατηφόρον,
Τελχὶν, ἐριννύς, κέρβερος, ψυχοφθόρος,
Ἢ βασιλίσκος ἐμφυσήματι μόνῳ,
Βροτοὺς ἀναιρῶν καὶ παραπέμπων ᾅδῃ,
Λύσσης μανίας ἐμπεπλησμένος κύων,
Ἐπωνύμως λέοντι πάντα δεικνύων,
Προσηγορίαν ὡς δὲ θηριωδίαν
Καὶ βλέμμα καὶ νίνημα καὶ φονουργίαν ·
Ὅς πρῶτος ἠθέτησε τιμὴν εἰκόνων,
Καὶ τοῦ τιμᾷν ἔπαυσε Χριστοῦ τὸν τύπον,
Ἰνδάλματα, φεῦ! καλέσας τὰς εἰκόνας ·
Ὡς αἱρετικῶν ἀσεβῶν διδαγμάτων
Θησαυροφυλάκιον αὐχῶν καρδίαν ·
Ἀνὴρ ἄγροικος σκαπανεὺς ὀνηλάτης
Πρόσθεν βίον βάναυσον ἕλκων ἐκ νέου,
Εἶτ' αὐτοκράτωρ, ὢ Θεοῦ τῶν κριμάτων!
Καὶ βασιλεὺς δέδεικτο τῆς Ῥωμαΐδος
Οὐ μᾶλλον ἢ τύραννος ἀνθρωποκτόνος.
Τῷ δ' ἐντυχόντες ἄνδρες Ἑβραίων δύο
Γόητες ἄκρως μαγικὴν ἠσκημένοι
Ἐξ Ἀῤῥάβων ἄρχοντος ἐκπεφευγότες ·
Ὀφθέντες ὡς φένακες αὐτῷ καὶ πλάνοι,
Διατριβὰς ἔχοντι κατ' Ἰσαυρίαν
Νέῳ βαναύσῳ καὶ πένητι καθάπαξ
Προεῖπον αὐτῷ τὸ κράτος Ῥωμαΐδος.
Τοῦ δ' ἀφορῶντος πρὸς τύχην καὶ τὴν τέχνην,
Προῤῥήσεώς τ' ἔκβασιν μὴ δεδεγμένου,
Οἱ δ' ἰσχυρῶς ἔφασκον ἐκβῆναι τάδε,
Ἤτουν τε πίστεις. εἰ πέρας πεφασμένοις
Ἔψοιτο, τυχεῖν τούσδε καταθυμίων,
Καὶ δὴ προαχθεὶς ὀμνύει σφίσιν νέος,
Ἦ μὴν ἁμαρτεῖν οὐδαμῶς αἰτουμένων
Καιροῦ διδόντος τὴν ἔκβασιν τῶν λόγων.
Ἐπεὶ δ' ἐπιβέβηκε τῶν σκήπτρων Λέων,
Δυὰς Ἑβραίων τῷ κρατοῦντι προστρέχει,
Ἀναμιμνήσκει τῶν προϋπεσχημένων,
Αἰτεῖ σεβαστῶν ἀθέτησιν εἰκόνων.
Καὶ πείθεται βασιλεὺς δοῦναι χάριν
Ἄχαριν ὄντως καὶ λίαν ψυχοφθόρον
Ἰουδαϊκῇ δυάδι τρισαθλίᾳ ·
Νέμει δὸ ταύτην, ὢ ξένων ἀκουσμάτων!
Καινῆς τραγῳδίας τε δυσηχεστάτης ·
Τοῦ χριστομαχεῖν ὧδε λοιπὸν ἠργμένος
Πάντα ταραχῆς ἀναπιμπλᾷ καὶ ζάλης.
Ἐπεισπεσὼν γὰρ ὡς λέων βρυχητίας

A radit, cœtuique jungitur monastico.
Sic legitimam accepit potestatem
novus Theodosius extraque pericli aleam;
indole vir bona, subditis benivolus,
suavis, venerandus, castis moribus;
sed ad regendos tamen imperio populos
et res administrandas plane futilis.
Quare se sponte exauctorans fit clericus
post modicum in imperio exactum tempus.

LEO ISAURUS AN. XXIV.

Exin imperium corripuit tyrannice
ferinus ille ex Isauria Leo
scelestus homo hæreticus et maleficus,
bellua crudelis et draco sanguinarius,
aspis venenum alens exitiosum,
B magus, erinnys, cerberus, animarum
pestis, vel basiliscus afflatu solo
mortales perimens atque demittens orco,
rabie atque furore concretus canis,
cuncta leonis nomini præ se ferens
congrua, ferinum ingenium animi,
intuitum, gestum, homicidiariam manum.
Primus hic imaginibus abrogavit
honorem, vetuitque coli Christi crucem,
imagines habens, heu! in idolorum loco.
Nimirum hic hæresibus scelestissimis
arcam veluti præbuit pectus suum:
rusticus vir, fossor, agaso, qui a puero
vecturas onerum corpore suo fecerat,
is deinde imperator (o Dei judicia!)
C et rex creatus est Romanarum rerum,
imo potius tyrannus homicida.
Huic olim occurrentes Judæi duo
præstigiatores, magiæ periti apprime,
ab Arabum principe extorres facti,
cui impostores planique visi erant,
huic, inquam, in Isauria degenti adhuc
adolescenti bajulo et prorsus pauperi
Romani imperii sceptrum prædixerunt.
Is cum fortunam suam artemque inspiceret,
vaticinationem veridicam non putabat;
illi vehementer rei exitum promittebant,
fidemque postulabant, si facta congruerent
dictis, ut voti sui compotes ab eo fierent.
Ergo permotus juvenis juratam fidem
obtulit, fore ut illi impetratis gaudeant,
D si vaticinii exitum tempus afferat.
Cum ergo sceptrum reapse obtinuit Leo,
ad imperatorem accurrunt Judæi duo,
admonent promissorum, petuntque ab eo
ut venerandas imagines tolli curet.
Annuit imperator ut beneficium
maleficum vere, animabus exitiosissimum,
par Judæorum tristissimum impetraret;
idque concedit; o rem auditu absurdam!
o tragœdiam novellam et ingratissimam!
Sic ergo persequendi initium faciens
omnia tumultu replet ac turbatione.
Nam furialiter aggressus ceu leo rugiens,

Ecclesiam, clerum, fideliumque ovile,
gregem pastoris dilaceravit Christi,
et martyres exhibuit ipsi plurimos
qui strenue usque ad sanguinem certaverunt
pro veneranda Domini sui imagine.
In his cœtum duodecim sapientium
ac docendis litteris præpositorum
cum suo præsule et vitæ moderatore,
quem magistri œcumenici ornabat dignitas,
Christi combustos martyres effecit;
cum bibliotheca librorum instructissima
diris impiisque flammis eos absumens.
Germanum quoque præsulem primarium
irreligioso dogmati haud assentientem
expulit, et pro eo lupum obstrusit gregi.
Idcirco Roma senior adversus novam
dissociavit communionis vincula,
quum præsideret ipsi Gregorius divus,
qui objurgato nequicquam Iconomacho
pacifica pactus est cum Francis fœdera
populo Barbaris oriundo Germanicis,
liberumque aerem respirare maluit.
Leone regnante, Arabum exercitus
innumerus partim mari classe vectus
partim pedester Byzantio appropinquavit
prædandoque totam nudavit viciniam.
Is tamen universus Dei virtute periit.

CONSTANTINUS COPRONYMUS AN. XXXIII.

Leone exstincto, excepit potentatum
Constantinus filius vel potius catulus,
qui Copronymi cognomine distinctus est :
vir præstigiator magus et maleficus,
dæmoniacorum magister mysteriorum,
hæreseon malus cinnus et colluvies,
errorum omnium scatebra vel sentina ;
haud minus falsi dogmatis infaustus hæres,
quam regiæ dignitatis, patri factus ;
fidelium exagitator, piorum carnifex,
quotquot Christi Domini crucem adorabant.
Hic ob sua maleficia atque hæresim
atque ob ferinum cruentumque ingenium
justum cunctorum odium in se converterat,
Artavasdi potissimum curopalatæ
militari civilique dignitate insignis,

Ἐκκλησίᾳ κλήρῳ τε πιστῶν ἀγέλῃ
Ποίμνην κατεσπάραξε Χριστοῦ ποιμένος,
Καὶ μάρτυρας ἔδειξεν αὐτῷ μυρίους
Αἵματος ἄχρι καλῶς ἠγωνισμένους
Ὑπὲρ σεβαστῆς εἰκόνος τοῦ Δεσπότου·
Μεθ' ὧν σοφῶν σύστημα δικλῆς ἑξάδος
Ἀνδρῶν λογάδων καὶ διδασκάλων λόγων
Σὺν τῷ προέδρῳ πρακτέων παραινέτῃ
Οἰκουμενικῷ τὴν τιμὴν διδασκάλῳ
Χριστοῦ παρίστη μάρτυρας πυριφλέκτους,
Αὐτῷ δόμῳ φύλακι παντοίων βίβλων (29)
Συγκαταφλέξας πυρὶ ἀφειδῶς ἀθέως·
Καὶ Γερμανὸν δὲ ποιμενάρχην τοῦ θρόνου
Τῷ δυσσεβεῖ δόγματι μὴ πεπεισμένον
Ἐλάσας (30), ἀντέστησε τῇ ποίμνῃ λύκον.
Ταῦτ' ἄρα Ῥώμη πρεσβῦτις τῆς πρὸς νέαν
Διαῤῥαγεῖσα φιλίας κοινωνίας
Αὐχοῦσα Γρηγόριον (31), ἔνθεον θύτην
Τὴν χριστομάχον ἐξελέγχοντα πλάνην
Εἰρηνικὰς τίθησι σπονδὰς πρὸς Φράγγους
Ἐκ Γερμανικῶν Βαρβάρων κατηγμένους,
Ἐλεύθερον θέλουσα πνεῖν τὸν ἀέρα.
Τούτου κρατοῦντος στρατιά τις Ἀῤῥάβων
Μυριάριθμος ναυτικῆς ναυαρχίας
Πεζῆς τε λοιπῆς προσβαλοῦσα τῇ πόλει
Ληλατοῦσα κατέκειρε τὰ πέριξ,
Ἡ πᾶσα κατέφθαρτο τῷ Θεοῦ σθένει.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΚΟΠΡΩΝΥΜΟΣ ΕΤ. ΛΓ'.

Τεθνηκότος Λέοντος, λαμβάνει κράτος
Κωνσταντῖνος παῖς ἢ σκύμνος μᾶλλον φάναι,
Ἐπώνυμον σχὼν τὴν Κοπρώνυμον θέσιν·
Ἀνὴρ γόης μάγος τε κακῶν ἐργάτης
Τῶν δαιμονικῶν μυσταγωγὸς ὀργίων,
Τῆς δυσσεβείας κυκεὼν ἢ πλημμύρα·
Καὶ παντοδαπῆς ἀμάρα δυσπιστίας,
Οὐχ ἧττον ὀφθεὶς κακοδοξίας τάλας
Κληροῦχος ἤπερ πατέρων αὐταρχίας,
Πιστῶν ἐλατὴρ, εὐσεβῶν ἀναιρέτης,
Οἷς προσκυνητὸς χαρακτὴρ ἦν Δεσπότου.
Τούτῳ δι' ἃ πέπρακτο κακῶν (32) καὶ πλάνην
Καὶ θηριώδη καὶ φονουργὸν κακίαν,
Ὄντι μισητῷ πᾶσιν ἐνδίκῳ τρόπῳ,
Τῷ δ' Ἀρταβάσδῳ κουροπαλάτῃ πλέον
Ἀνδρὶ στρατηγῷ σὺν τῷ βουληφόρῳ,

(29) En alterum Byzantinæ bibliothecæ incendium sub Leone Isaurico, post primum quod accidit sub Basilisco (v. 1017). Quo jam minus miremur tot auctores sempiterno exitio periisse.

(30) His lectis, quæ ob Germani patriarchæ constantiam orthodoxiamque collaudandam, atque ob Leonis Isaurici imp. crudelissimam hæresim objurgandam dicit noster Ephræmius; puderet, credo, si viveret, Cavæum doctissimum Anglicanum, qui (Script. eccl. ed. an. 1720, p. 408) de Germano agens ita scribere ausus est : *Integro quadriennio Germani pertinaciam patienter tulit clementissimus imperator* (Leo Isauricus); *cum vero nullis monitis, nullis documentis ad sanam mentem et obedientiam decretis cæsareis ac synodicis præstandam adduci posset, anno demum 730 habita synodo, sede patriarchali motus est.* Sed ita nimirum loqui solent homines cum præjudicato partium studio jactantur. Ecce enim Cavæus idem, pontificiæ auctoritatis, ut tum tempora erant, odio imbutus, id præfatione quoque p. 21 insulsum errorem ex aliena ridicula relatione hausit. Quia enim in bibliothecæ Vaticanæ publicis legibus illud quoque mandatum est, ut a peritis scriptoribus antiqui codices, siqui carie vel alio chartarum vitio vehementius laborant, diligenter et fidelissime exscribantur; atque ita tum vetus exemplar, tum novum juxta custodiatur; id cum suo relatore Cavæus ad impiæ fraudis suspicionem oblique convertit; quasi nos adeo corrumpendis auctoribus indulgeamus, ut ei proprium etiam munus et conductos stipendio homines decreverimus. Quo dicto nihil impudentius, nihil gravi auctore indignius esse potest.

(31) Intellige Gregorium II.

(32) Malim κακῶς.

Τῇ δ' εὐσεβείᾳ μᾶλλον ἠγλαϊσμένῳ.
Καττύεταί τις ἐν θέματ' Ὀψικίου
Κατ' Ἀῤῥάβων στράτευμα κινοῦντι τότε
Ἐνέδρα δεινὴ πρὸς στρατιᾶς ἐγκρίτων
Πρωτουργὸν Ἀρτάβασδον ἐξευρηκότων·
Ἣν γνοὺς ὁ κρατῶν, ἐκδιδράσκει τὸν μόρον
Ἵπποις ταχυπτέροις τε καὶ προθυμίᾳ.
Ἡ δὲ στρατιὰ καὶ λοχαγοὶ ταγμάτων
Ἀνεῖπον Ἀρτάβασδον ὡς βασιλέα,
Μεθ' οὗ κατειλήφασι τὴν Κωνσταντίνου·
Ἧς ἀσμένως ἔντοσθεν ἐλθὼν ὡς δέον
Φημίζεται στόμασιν ἀστῶν ὡς ἄναξ
Ἀνακτορικῆς τυγχάνων εὐφημίας.
Εὐθὺς δ' ἀνεστήλωσε Χριστοῦ τὸν τύπον
Καὶ προσκυνεῖν δέδωκεν αὐτὸν ὡς θέμις.
Ἐφίσταται δὲ καὶ Κοπρώνυμος πόλει
Τὸ πρὶν ἀναπαιτῶν ἀδεῶς ἔχειν κράτος·
Ἐπεὶ δ' ἀπηγόρευον ἅπαντες τόδε,
Πρὸς ὅπλα χωρεῖ καὶ μάχας ἐμφυλίους,
Καὶ δρᾷ τι κακὸν ἀστικοὺς καὶ τὴν πόλιν,
Εἰσπλεῖν σιτηγοὺς κωλύσας νῆας ἔσω·
Ἀφ' οὗ πολίταις βουλιμιᾷν συνέβη.
Ἐπεὶ δ' ἐπεισέφρησε συγκλονῶν πόλιν
Σὺν στρατιᾷ τε μηχαναῖς τε καὶ δόλῳ,
Συνίσταται μάχη τις ἐξ ἑκατέρων
Ἀντιστατοῦντος αὐτοκράτορος νέου.
Ἀλλὰ κριμάτων τὴν ἄβυσσον Κυρίου
Τίς ἂν ἱκανῶς ἐξιχνιάσειέ πως;
Νίκην ἀπηνέγκατο τύραννος μάχῃ·
Ἥττητο δ' Ἀρτάβασδος αἰσχρῶς ὀρθόφρων,
Καὶ συσχεθεὶς ἔσβεστο λύχνους ὀμμάτων
Σὺν υἱέσιν αἴσχιστα διττοῖς, ὢ δίκης!
Ἄλλοι τε πλεῖστοι τῶν ἐπισήμων πάλιν
Κακοῦ παραπέλαυσαν ἐκ Κοπρωνύμου.
Οὗτος βδελυρὸς ἀσεβὴς συναλίσας
Ἀνιέρων σύστημα μισθίων λύκων
Ὁμοφρόνων ἢ καὶ πλέον κακοφρόνων,
Ὃ συνόδων κέκληκεν, ὢ Θεοῦ νόμοι!
Οἰκουμενικὴν ἑβδόμην, ὢ τῆς πλάνης!
Ἐπ' ἀθετήσει τῶν σεβαστῶν εἰκόνων
Θεῖον Βλαχερνῶν καταλαμβάνει δόμον·
Ἐπ' ὀκρίβαντος δ' ἀναβὰς τολμητίας
Φωνῇ τορῷ τε καὶ χερὶ βδελυκτέᾳ
Ὡς φατνιάρχην δεικνύει Βυζαντίδος
Κωνσταντῖνον τάλανα Συλαίου λύκον·
Τελῶν δ' αὐτοῦ τὴν ἀθεμιτουργίαν,
Εἶτα μετ' αὐτοῦ ποιμένων τ' ἀνιέρων
Πάντων ὁρώντων καὶ κλυόντων ἐν φόρῳ
Τὴν προσκύνησιν καὶ τιμὴν τὴν εἰκόνων
Ἀπηγόρευσε δυσσεβῶς, ὢ μανίας!
Καθυποβαλὼν ἀφρόνως ὁ μαινόλης
Ἀραῖς ἀναθέματος ἄνδρας ὀλβίους,
Σοφὸν Γερμανὸν, Γεώργιον Κυπρόθεν
Τοὺς ποιμενάρχας τῆσδε τῆς Κωνσταντίνου,
Πρὸς δ' αὖ Ἰωάννην τε τὸν Δαμασκόθεν.
Οὗτος διωγμὸν ἀσεβῶς φρικαλέον
Κατ' εὐσεβούντων προσκυνητῶν εἰκόνων
Ὡς χριστομάχος ἀνακινήσας τάλας
Πάντας ἐκάκου, καὶ πλέον ῥακενδύτας,

A sed pietate magis exornati.
Ergo versanti in provincia Opsicii
Copronymo, dum Arabes bello premeret,
insidiæ graves a copiarum summatibus
struuntur duce Artavasdo facinoris.
Re comperta imperator, necem effugit
equis velocibus et experrecto animo.
Tum vero exercitus ordinumque duces
imperatcrem creant Artavasdum;
quicum ad urbem Constantini veniunt;
ibenterque in eam receptus Artavasdus
merito civium vocibus rex salutatur,
eique tanquam domino fit acclamatio.
Is autem exerit statim Christi crucem
colendamque exhibuit prout decebat.
B Sed et Copronymus urbi supervenit
pacifice postulans recipere imperium;
quod dum communi voto cuncti pernegant,
is arma movet civileque bellum:
statimque insigni cives damno afficit
frumentarias naves accessu prohibens,
ex quo fames gravissima urbi accidit.
Sed postquam urbis mœnia subiit quatiens
exercitu machinis et artificio,
utrimque pugna accenditur, dum Copronymo
omni resistit ope imperator novus.
Sed judiciorum Domini quis abyssum
scrutari satis poterit? superior
commisso prœlio discedit tyrannus,
turpiter vincitur Artavasdus pius,
C captusque orbatur miserrime utroque lumine
cum duobus filiis (heu supplicium!)
insuper et alios optimates plurimos
malis suppliciis perdidit Copronymus,
Impius hic maledictusque congregans
turbam de mercenariis profanis lupis
concordi vel excordi potius mente præditis,
quos appellavit synodum (o Dei leges!)
septimam œcumenicam (o imposturam!)
ob augustas imagines abolendas
ad sanctum Blachernense processit templum:
ibique inscenso impudenter ambone
elata voce, impia protenta dextera,
Byzantinæ urbis antistitem declarat
Constantinum infaustum Sylæi lupum:
D peractaque illic impia cærimonia,
cum illo aliisque episcopis profanis
cunctis in foro audientibus videntibusque
venerationem honoremque imaginum
abrogat hic hæreticus (o vesaniam!)
Stulte etiam subjecit furiosus homo
maledictis anathematis sanctos viros
sapientem Germanum, Georgium Cyprium,
qui Byzantii hujus pastores fuerant;
ac Joannem insuper Damascenum.
Idem scelestus persecutione horribili
commota adversus cultores imaginum,
tristissimi christomachi persona induta,
cunctos vexabat, præsertim saccophoros

ut ab se repetat, et animum cura solvat.
Ergo visus est sibi per somnium cernere
multam utroque e sexu mortalium turbam
adstare coram imagine Christi Domini,
regemque adversus clamoribus expostulare;
ipso præsente remque cum metu audiente.
Tunc ab imagine vox emissa sonuit;
ubinam is vellet malorum pœnam luere
qui se avaritiæ obstrinxit piaculo?
num hic, ubi supplicium clementius erit,
an illic alias pœnas experiri?
Is hic se malle, verbo intellecto, ait.
Tum se traditum Phocæ fuisse audiit.
Somno discusso, verissimum visum putat,
quæ vidit quæque audiit in eo spectaculo.
Protinus ergo advocat Philippicum
carcere ex injusto, vinculis detractis,
queis suspicione motus eum gravaverat;
pacem impertit, veniam vicissim
præteritarum impetrat injuriarum.
Horum gestorum talis fuit exitus.
Exin exercitus motu seditioso
imperatorem acclamavit Phocam,
qui fretus armis Byzantium veniens,
stemmate ornatur manu archipræsulis,
Mox pretium operæ facturum se putavit,
si Mauricii genus omne perimeret.
Quamobrem de mandato cruenti animi,
Phocæ tyranni, inquam, scelestissimi,
(mitto enim quidquid intermedium exstitit)
principis uxor liberique gladio
cæduntur. Aderat spectans Mauricius
cædemque heroico tolerabat animo,
gratias imo Deo ob eamdem agens.
Ipse ad extremum nece injusta periit.
Rex hic quadraginta Christi martyrum
templum absolvit ornans mirifice,
nempe quod Tiberius struere cœperat.

PHOCAS TYRANNUS AN. VIII.

Phocas tyrannice regnum occupavit,
nefarius homo, sanguinarius animus,
sævus tyrannus, cruoris canis appetens,
mulierosus, comessator, ebriosus,
imperii dedecus, vel magis exitium,
prosperitatis Romanæ eversor,
carnifex populi, dæmon, et labes;
aqua, igne, mari, gladio, perdens,
alios tristissime (pro miseriam!)
alios imminutos corporis partibus
sinens ignominiam suam circumferre.
Dum hic ignave desidet domi
eoas incursarunt provincias Persæ:
armis pulsarunt fines Cappadocas,
Galatarum terras et Paphlagonum,
ex Cœlesyria cunctaque Armenia
prædas egerunt usque Chalcedonem:
tum Palæstinam et fines Phœnicios

A 'Ωδ' εἰσπρχχθῆναι σχεῖν τε κακῶν τὴν λύσιν.
Ἔδοξε γοῦν τι κατ' ὄναρ οὕτω βλέπειν,
Πολύ τι πλῆθος γηγενῶν παρεστάναι
Ἀνδρῶν, γυναικῶν εἰκόνι τοῦ Δεσπότου,
Καταβοᾷν τέ σφας ἄνακτος σὺν γόοις
Αὐτοῦ συνόντος, συμπαρεστῶτος τρόμῳ.
Φωνῆς τ' ἀκούειν εἰκόνος προϊγμένης,
Ποῦ τῶν κακῶν βούλοιτο δοῦναι τὴν δίκην
Τὸν τοῦ μύσους αἴτιον ἐκ φειδωλίας;
Ἐνταῦθ' ὅπου μέτριον ἔσται τὸ τρύχον,
Ἢ ταῖς ἐκεῖθεν παραπεμφθῆναι δίκαις;
Τὸν δ' ὧδε φάναι συνιέντα τοῦ λόγου·
Παραδοθῆναι λοιπὸν Φωκᾷ προσκλύει.
Ὕπνου δ' ἀνέντος, ὕπαρ οὐκ ὄναρ κρίνει,
Ὧν εἶδεν, ὧν ἤκουσεν εἶναι τὴν θέαν
B Μετακαλεῖται Φιλιππικὸν οὖν τάχος
Εἱρκτῆς τε δεσμῶν τῶν ἀδίκων ἐκλύσας
Οἷς αὐτὸν ἐξέθλιβεν ἐξ ὑποψίας.
Καὶ σπένδεται γε καὶ κομίζεται λύσιν
Ὧν αὐτὸν εἰργάσατο κακῶν ἀδίκως.
Καὶ ταῦτα μὲν πέπρακτο τόνδε τὸν τρόπον.
Ἡ δὲ στρατιὰ στασιάσασα τότε
Φωκᾶν ἀνηγόρευσαν εἰς βασιλέα·
Μεθ' οὗ πόλιν φθάνουσι τὴν βασιλίδα,
Καὶ ταινιοῦται παλάμαις ἀρχιθύτου·
Σπούδασμα προὔργου τῷδε λοιπὸν γίνεται
Τὸ Μαυρίκιον παγγενῆ δοῦναι ξίφει.
Ὅθεν κελεύσει, φεῦ φονικῆς καρδίας,
Φωκᾶ τυράννου τοῦδε καὶ φαυλεργάτου
Δεῖ γὰρ ἐπιτρέχοντα λιπεῖν τὰν μέσῳ,
Γυνή τε παῖδες ἐκθερίζονται ξίφει,
C Τοῦ Μαυρικίου συμπαρόντος δρωμένοις,
Καὶ τὰς σφαγὰς φέροντος ἀνδρειοφρόνως,
Καὶ τῶνδε χάριν τῷ Θεῷ κατειδότος.
Καὐτὸς τέλος τέθνηκεν ἀδίκῳ κρίσει.
Οὗτος τεσσαράκοντα Χριστοῦ μαρτύρων
Νεὼν τελειοῖ φαιδρύνας ὑπὲρ λίαν
Πρὸς Τιβερίου κτίσεως πρὶν ἠργμένης.

ΦΩΚΑΣ Ο ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΕΤ. Η'.

Φωκᾶς τυραννεῖ τοῦ βασιλείου κράτους,
Ἀνὴρ ἀποφρὰς αἱμοχαρὴς καρδία,
Τύραννος ὠμὸς καὶ φιλαίματος κύων,
Γυναικομανὴς καὶ φίλοινος καὶ πότης,
Αὐταρχίας ὄνειδος ἢ μᾶλλον λύμη,
Τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀφανιστὴς πραγμάτων,
D Ὑπηκόων δήμιος, ἀλάστωρ, φθορὸς,
Ὕδατι, πυρὶ, καὶ θαλάσσῃ καὶ ξίφει
Οἴκτιστα τοὺς μὲν ἐκδιδοὺς, φεῦ τοῦ πάθους.
Τῶν δ' αὖ μέλος μέρος τι σώματος τέμνων,
Περινοστεῖν ὄνειδος εἶα τῷ βίῳ (23).
Οὐ ῥᾳθυμίᾳ συνεχεῖ τ' οἰκουρίᾳ
Ἑῶα Πέρσαι κατέδραμον χωρία,
Ἐπῆλθον ὅπλοις Καππαδοκίας ὅροις,
Καὶ Γαλατίας καὶ Παφλαγόνων τόποις,
Κοίλης Συρίας, τῆς ὅλης Ἀρμενίας,
Ληλατοῦντες καὶ μέχρι Χαλκηδόνος,
Παλαιστίνην δὲ καὶ τόπους τῆς Φοινίκης

(25) Hæc Phocæ verissima vituperatio prorsus infirmat fidem laudativæ inscriptionis his annis in Ro-

Τοῖς ὑφ' ἑαυτοὺς συνέταξαν χωρίοις.
Τὸ δ' Ἀβάρων στράτευμα πάλιν ἐν δύσει
Χώρας δυτικὰς κατέκειρε καὶ πόλεις.
Ἡ στρατιὰ δ' ἔφθαρτο Ῥωμαίων μάχαις
Λοιμός τε λιμὸς κατέτρεχε τὰς πόλεις
Ἀμετρία κρύους τε καὶ κτηνῶν φθίσις,
Κακὰ διωλύγια ποικίλα πάθη.
Τὸ κατ' Ἀντιόχειαν δ' Ἑβραίων φῦλον
Στάσιν κινοῦσι καὶ μάχην Χριστωνύμοις,
Καὶ δρῶσι πολλοὺς εὐσεβῶν ἔργον ξίφους·
Μεθ' ὧν Ἀναστάσιον αὐτῆς ποιμένα,
Καὶ νεκρὸν αὐτοῦ τῷ πυρὶ δεδωκότες.
Οὕτω κακῶν τις ἰλιὰς πάντ' ἐκλόνει,
Καὶ κυμάτων σύῤῥοια, καθάπαξ φάναι,
Λαῖλάψ τε δεινὴ καὶ καταιγὶς καὶ ζάλη
Καὶ τρικυμία πνευμάτων ἀντιπνόων
Ἐφιλονίκουν τῷ βυθῷ καταδῦσαι
Αὐταρχίας ὁλκάδα τῆς ἐγκοσμίου,
Ναύαρχον οὐκ ἔχουσαν οἰακοστρόφον.
Οὕτω κακῶς πάσχοντος Αὐσόνων κράτους
Στρατηγὸς Ἡράκλειος Ἀφρικῆς τότε
Στόλῳ πεπλευκὼς εἰς βασιλίδα πόλιν
Ἥττησε Φωκᾶν συμπλακεὶς τῷδ' εἰς μάχην,
Καὶ τόνδε κτείνας παραλαμβάνει τὸ κράτος·

ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΕΤ. ΛΑ'.

Φωκᾶ φθαρέντος, ὡς ἔφην, αὐτοκράτωρ
Ἡράκλειος πέφηνεν ἀριστεὺς μέγας
Ἄλλος τις ὄντως Ἡρακλῆς κατὰ σθένος,
Οὐ θηρίων γῆν ἐκκαθαίρων ἀλόγων
Οὐδ Εὐρυσθέως προσταγαῖς εἴκων βίᾳ,
Ἀλλ' ἀπελαύνων ἐκδιώκων μακρόθεν
Πόῤῥω τε τιθεὶς γῆς ὅλης Ῥωμαΐδος
Χριστοῦ δυνάμει σταυρικῇ παντευχίᾳ
Ὡς θῆρας ἄλλους ἀγρίους φιλαιμάτους
Ἢ παλαμναίους καὶ θρασεῖς κύνας λύκους,
Πέρσας ἀναιδεῖς ἁρπαγαῖς κεχρημένους.
Ὃς ὢν στρατηγὸς καρτερόψυχος μάχαις
Καὶ ζηλοτυπῶν πατρίων νόμον χάριν
Κλέους τε τοῦ πρὶν Αὐσόνων κραταρχίας
Πολλοὺς ἀνατλὰς καὶ μεγάλους κινδύνους,
Ὑπερμαχεῖ κάλλιστα Ῥωμαίων ὅρων
Εἰς πίστεως σύστασιν εὐσεβυφρόνων,
Εἰς ἀντέρεισιν εὐαγῶν Χριστοῦ νόμων

A in provinciam Persicam redegerunt.
At in occidente Abarorum exercitus
terras atque urbes populabatur.
Romanæ vires præliis sunt accisæ.
urbes afflixit fames cum pestilentia,
vis nimia frigoris et jumentorum lues,
malorum cohors immensa et multiformis.
Tum etiam Antiochiæ Judaicus populus
seditiosa pugna Christianos appetiit,
permultasque piorum vitas gladio messuit;
in his pastorem urbis Anastasium,
cujus etiam cadaver igni tradidit.
Sic malorum ilias quatiebat omnia,
prorsus veluti quidam concursus fluctuum,
turbo, procella, maris æstuatio,
gravis tempestas natuum adversariorum,
B certabant profundo mergere
mundani imperii navigium
navarcho destitutum qui clavum regeret.
Cum res Romanæ ita laborarent,
Africæ per id tempus dux Heraclius
armatam classem appellens ad urbem regiam,
Phocam conserto prælio debellavit;
quo occiso, sibi imperium vindicavit.

HERACLIUS AN. XXXI.

Phoca sublato, ut dixi, imperator
processit Heraclius ingens heros
alter reapse Hercules propter vires :
nec vero terram purgans brutis belluis,
neque Eurysthei mandata coactus faciens,
C verum expellens longissimeque persequens
Romanisque finibus procul submovens,
Christi virtute crucisque panoplia.
feras alias sævas et sanguinarias
dirosque lupos atque canes rabidos,
impudicos nempe Persas ac direptores.
Hic cum dux esset in præliis strenuus
et patriarum legum amore flagrans,
dum veterem imperii gloriam revocat
multis magnisque implicuit se periculis.
fines Romani orbis protexit strenue,
orthodoxorum dogmata confirmavit,
pro sanctis Christi legibus arma movit,

mano foro detectæ sub columna honori ejus regnantis ab assentatore dicata, quæ est hujusmodi :

† OPTIMO CLEMENTIS, FELICISSIMOQVE
PRINCIPI DOMINO N. FOCAE IMPERATORI
PERPETVO A DO CORONATO TRIVMPHATORI
SEMPER AVGVSTO
SMARAGDVS EX PRAEPOS. SACRI PALATII
AC PATRICIVS ET EXARCHVS ITALIAE
DEVOTVS EIVS CLEMENTIAE
PRO INNVMERABILIBVS PIETATIS EIVS
BENEFICIIS ET PRO QVIETE
PROCVRATA ITAL. AC CONSERVATA LIBERTATE
HANC STATVAM PIETATIS EIVS
AVRI SPLENDORE MICANTEM HVIC
SVBLIMI COLVMNAE AD PERENNEM
IPSIVS GLORIAM IMPOSVIT AC DEDICAVIT.
DIE PRIMA MENSIS AVGVST. INDICT. VND.
CP. PIETATIS EISV ANNO QVINTO

proque dilatandis etiam imperii finibus,
prorsus ut rem Romanam restitueret.
Tunc autem Persidis regnatore Chrosroe
eoas ubique terras deprædante,
fines quoque invadente Palæstinos,
ita ut Theopolim ipsam Sionem ceperit;
Christicolarum periit immensus numerus
millia hominum scilicet nonaginta;
partim in ipso prælio gladiis cæsa,
partim dolo Hebræorum pessumdata.
Quippe hi captivos fraudulenter emptos,
tenui repensa Barbaris pecunia,
protinus gladiis, pro dolor! conficiebant.
Barbari Sionis pastorem sacrumque lignum
in Persidem abduxerunt patriam suam.
Aæc imperator audiens angebatur,
nempe militum numero pauciore instructus,
item pecuniæ auxilio destitutus,
quominus hostem barbarum propulsaret.
Mox tamen opes numerosumque exercitum
armorumque apparatum apte instruens,
pecunia e templis mutuata gratis,
collecto de provinciis idoneo milite,
adversus Chosroem Deo victorioso fretus
cum exercitu in Persidem facit impetum.
Exin vigorem animis subdente Deo,
victorias nobiles, splendida trophæa,
rex illic præsens retulit de Barbaris.
Occidit enim hostium catervas plurimas,
prædam abegit, manubias abstulit,
strage, igne, vastitate attrivit Barbaros.
Ilis Heraclius patratis intra sexennium,
post sanctum lignum cum Sionis præsule
Hierosolymis rursus collocatum,
ad regiam urbem septimo revertitur
mirifica lætitia redundans anno,
hymnis innumeris celebratus populi,
heros et victor prædicatus nobilis.
Hic rex quibusdam pastoribus obnoxius
vel potius mercenariis, imo et lupis,
ex his synchyticis impurisque fontibus
perniciem perpotavit exsecrabilem.
Sub eo Mahumetus populi seductor fallax
turpis atheorum princeps Agarenorum,
nefandæ religionis antecessor,
ad hominum exitium orbi innotuit.
Feminæ hic ditis Persidis cum esset famulus,
impostor, homo obscurus, stirpe ignobili,
hanc habuit tori sociam et malitiæ.
Exin evasit princeps doctorque nugax
nescio quo pacto apud Agaræ posteros.
Idem progrediens ex Æthribi regionibus
imperatori post victoriam reduci
occurens, sedem ad incolendum petiit;
qua mox impetrata, Syriam incursavit,
et Romanorum terris potiri cœpit.

A Εἴς τε πλατυσμὸν τοῦ κράτους σχοινισμάτων,
Ἐπάνοδόν τε Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων.
Ληλατοῦντος τηνικαῦτα Χοσρόου
Περσῶν κρατάρχου πάντα τῆς Ἕω μέρη,
Κατοδραμόντος καὶ Παλαιστίνης ὅρους,
Θεοῦ πόλιν τε τὴν Σιὼν ἠλωκότος,
Χριστωνύμων ἔφθαρτο πλῆθος μυρίον
Ἐς μυριάδων ἐννέα ποσουμένων·
Τὸ μὲν θερισθὲν τῶνδε πρὸς μάχῃ ξίφει,
Τὸ δ' αὖ φονευθὲν Ἑβραίων κακουργίᾳ.
Ὠνούμενοι γὰρ αἰχμαλώτους δυστρόπως
Μικρᾶς τιμῆς οὗτοί γε πρὸς τῶν Βαρβάρων
Ὑπῆγον εὐθὺς τῇ τομῇ φεῦ τοῦ ξίφους.
Πέρσαι δὲ Σιὼν ποιμένα θεῖα ξύλα
Ἐς Περσίδ' ἀπήγαγον αὐτῶν πατρίδα.
Ταῦθ' ὁ κρατῶν γνοὺς πυρπολεῖται καρδίαν.
B Στράτευμ' ἀποχρῶν μηδαμῶς κεκτημένος,
Μηδ' αὖ δαπάνην χρημάτων ἀναλόγων
Εἰς ἀντιπαλάμησιν ἐχθρῶν Βαρβάρων.
Ὅμως δὲ καὶ χρήματα καὶ στρατοῦ στίφος
Καὶ τὰ πρὸς ἐξόπλισιν εὖ ἀπαρτίσας,
Τὰ μὲν πρὸς οἴκων ἱερῶν χάριν δάνους
Τὸν δ' ἐκ θεμάτων συναγείρας ὡς δέον,
Κατὰ Χοσρόου σὺν Θεῷ νίκης δότῃ
Μετὰ στρατιᾶς ἐκβάλλει τῇ Περσίδι·
Θεοῦ τολοιπὸν ἐμπνέοντος τὸ σθένος
Περιφανῆ τρόπαια γενναίας νίκας
Ἐκεῖ παρὼν δέδρακε κατὰ Βαρβάρων.
Ἔκτεινε καὶ γὰρ Βαρβάρων πλείστας ἴλας,
Ἤλασε λείαν καὶ λαφυραγωγίαν,
Δῃῶν ἐρημῶν πυρπολῶν τὰ Βαρβάρων,
C Ταῦτ' ἐα χρόνοις ἓξ Ἡράκλειος ἀνύσας,
Ξύλα τε σεπτὰ καὶ Σιὼν ἀρχιθύτην
Ἱερουσαλὴμ ἐγκαταστήσας πόλει,
Πρὸς βασιλίδα καθυποστρέφει πόλει
Ἐν ἑβδόμῳ κάλλιστα χαίρων τῷ χρόνῳ,
Ὑμνούμενος στόμασιν ἀστῶν μυρίων,
Ὀφθεὶς ἀριστεὺς γεννάδας νικηφόρος.
Οὗτος βασιλεὺς ἐξομαρτῶν ποιμέσιν
Ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μισθίοις τε καὶ λύκοις
Ἐκ συγχυτικῶν οὐ καθαρῶν ναμάτων
Ἀνατροπὴν ποτίζει βδελυκτέαν.
Ἐφ' οὗ Μουχούμετ λαοπλάνος καὶ φέναξ
Φύλαρχος αἰσχρὸς Ἀγαρηνῶν ἀθέων
Καὶ μυσταγωγὸς ἀθεμίτων ὀργίων
Φθισίβροτος λύμη τις ἐξέφυ βίῳ.
D Ὅς ὢν γυναικὸς Περσίδος θῆς πλουσίας
Ἀνὴρ γόης ἄσημος ἄτιμος γένους,
Σύνευνον ἔσχε τήνδε κακοτεχνίας.
Εἶτα φύλαρχος καὶ διδάσκαλος πλάνος
Οὐχ οἶδ' ὅπως γένοιτο τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ.
Οὗτος προϊὼν ἐξ Ἀθρίβου χωρίον
Ὑποστρέφοντι βασιλεῖ νικηφόρῳ
Προσῆλθεν αἰτῶν χῶρον εἰς κατοικίαν·
Καὶ παραλαβὼν κατέδραμε Συρίαν,
Καὶ Ῥωμαϊκῶν κατακρατεῖ χωρίων.

CONSTANTINUS HERACLII FILIUS AN. I.

Postquam Heraclius finem vitæ imposuit,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΥΙΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΕΤ. Α'.

Τοῦδ' Ἡρακλείου τὸν βίον λελοιπότος,

Κωνσταντῖνος παῖς ὀρθόφρων ἔσχε κράτος.
Μεθ' ὃν σὺν υἱῷ Ἡρακλωνᾷ Μαρτίνα (24)·
Ὧν γλῶσσαν ἡ μὲν τέμνεται μάλ' ἐνδίκως,
Ἡρακλωνᾶς δὲ τοῦ προσώπου τὴν ῥῖνα,
Φυγὴν καταχριθέντες ἐνδικωτάτην

ΚΩΝΣΤΑΣ Ο ΥΙΟΣ ΑΥΤΟΥ ΗΤΟΙ Ο ΕΓΓΟΝΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΕΤ. ΚΖ'.

Εἶτα κατάρχει τοῦ κράτους τῶν Αὐσόνων
Κώνστας, διώκτης εὐσεβεστέρου μέρους,
Κωνσταντίνου παῖς, ἔγγονος δ' Ἡρακλείου·
Τἄλλα μὲν οὐκ ἄχρηστος ὀφθείς τις κράτωρ,
Σέβας δ' ἀχρεῖος Οἰοφυσίτης τάλας·
Ὃς ἐκδιώκων ὀρθοδοξούντων μέρος,
Καὶ Μάξιμον δ' ἤλασε τὸν θεηγόρον
Σὺν τοῖς μαθηταῖς, καὶ Μαρτῖνον τὸν πάπαν.
Ὅμαιμον αὐτοῦ κτείνας οὗτος ὁ κράτωρ
Μισητέος κέκριτο καὶ βδελυκτέος,
Καὶ μᾶλλον οἷς δέδρακε κακῶς ἁγίους.
Διατριβὰς οὖν ἐκλιπὼν Βυζαντίδος,
Πρὸς Σικελίαν τὴν μεγίστην ἐκπλέει,
Καὶ Συράκουσαν ἔσχεν εἰς κατοικίαν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΠΩΓΩΝΑΤΟΣ ΕΤ. ΙΖ'.

Τούτου σφαγέντος καὶ μεταστάντος βίου,
Κωνσταντῖνος παῖς εὐσεβὴς Πωγωνάτος
Παραλαβὼν ἴθυνε τὴν κραταρχίαν·
Ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὀρθοδοξίας φίλος
Ὅστις πατρῴαν κακοδοξίαν λύων
Ἤθροισε σεπτῶν πατέρων θεῖον στίφος,
Συνέδριον κάλλιστον ὀρθοδοξίας,
Ἐπί γε Χριστοῦ δογματισάντων ἅμα
Διττὰς θελήσεις καὶ φύσεις ἡνωμένας,
Καὶ καθελόντων πάντας Οἰοφυσίτας.
Τούτου κρατοῦντος, Ἀγαρηνῶν τις στόλος
Τῇ βασιλίδι προσβαλὼν ταύτῃ πόλει (25)
Ἐβόσκετο ξύμπαντα τὸν πέριξ τόπον·
Ἦρος μὲν ἱστὰς χαλεπὰς ναυμαχίας,
Ὥρμιστο χειμῶνος δὲ τοῖς νεωρίοις
Τοῖς τῆς Κυζικοῦ μέχρις ἑβδόμου χρόνου·
Ἐπεὶ δὲ τετρύχωτο μήκει τοῦ χρόνου,
Πλοῖά τε συντέτριπτο τούτου τὰ πλέω,
Ὀφλισκάνων γέλωτα καθυποστρέφει,
Καὶ κατὰ τὴν κέλευθον ἅπας ἐφθάρη
Λαίλαπι δεινῇ τῇ Θεοῦ συνεργίᾳ.
Πρὸς τοῖς δ' Ἀβάρων στρατιὰ φρικαλέα
Ἐπῆλθε ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει,
Φρίσσουσα τοῖς δόρασι καὶ πανοπλίαις.
Καὶ πᾶσα κατέφθαρτο Ῥωμαίων σθένει,
Τῶν νεκριμαίων Βαρβάρων ποσουμένων
Ἐς χιλιάδας τριάκοντα τὰς ὅλας.
Ὑγρόν τε πῦρ εὕρητο τούτοις τοῖς χρόνοις
Σύρου παρὰ τοῦ τέκτονος Καλλινίκου.

ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ Ο ΡΙΝΟΤΜΗΤΟΣ ΕΤ. Ι'.

Εἶτ' Ἰουστινιανὸς ἦρξε τοῦ κράτους
Κωνσταντίνου παῖς, εὐσεβὴς κατὰ σέβας,

A Constantinus filius regnavit orthodoxus,
post quem Martina cum Heraclona filio.
Sed enim matri merito lingua exciditur,
turpiter Heraclonas truncatur naribus,
uterque exsilio multatur justissimo.

CONSTANS CONSTANTINI FILIUS, HERACLII NEPOS, AN. XXVII.

Exin Romanorum obtinet imperium
Constans piarum persecutor partium,
Constantini filius, nepos Heraclii.
Cæteris usibus non malus imperator,
dogmate sed pravus, monophysita miser;
qui dum negotium facessit orthodoxis,
Maximum quoque theologum expulit
cum suis discipulis, cumque Martino papa.
B Cum vero et proprium fratrem occidisset,
invisus plane evasit et abominabilis,
tum præsertim quia sanctos injuria affecerat.
Ergo Byzantii degere jam non sustinens,
ad insularum maximam Siciliam venit,
et Syracusis stabilem sedem fixit.

CONSTANTINUS POGONATUS AN. XVII.

Cum violenta Constans obiisset nece,
Constantinus Pogonatus prædicti filius,
delatum ad se imperium cœpit regere;
vir bonus, dogmatis recti amans:
qui ut patris hæresim solveret, congregavit
venerabilium Patrum divinum cœtum,
pulcherrimum synedrium orthodoxiæ;
qui definierunt, in Christo fuisse simul
C duas voluntates naturasque unitas duas,
cunctisque valedixerunt monophysitis.
Hoc imperante, quædam Agarenorum
classis ad hanc adnavigans urbem regiam,
populabatur omnem circa locum;
vere quidem acres committens naumachias,
hieme se subducens ad navalia
Cyzici; atque id septennio factitavit:
sed cum jam lapsu temporis attrita esset,
confractæque laborarent pleræque naves,
ridicula jam classis reversa est;
tum universa in cursu pessum ivit
turbine gravi, vi conspirante Dei.
Insuper Abarorum formidabilis
exercitus ad hanc urbem accessit regiam,
D lanceis horridus et cataphracto milite.
Attamen universus Romanis viribus
succubuit. tot cadentibus in acie Barbaris
ut triginta millium summa collecta fuerit.
Ignem quoque græcum his temporibus
Syrus invenit artifex Callinicus.

JUSTINIANUS RHINOTMETUS AN. X.

Deinde Justinianus regnare cœpit
Constantini filius, religione sincerus,

(24) Scilicet Martina noverca sustulit veneno Constantinum privignum, invasitque tyrannidem cum Heraclona filio; cujus sceleris justas pœnas mox dedit.

(25) Hinc atque ex aliis locis similibus satis apparet chronologum Ephræmium fuisse vel patria Byzantinum vel saltem incolatu.

dogmate rectus, sed crudelis admodum.
Hic e barbaris Sclavis delectu habito,
puberes juvenes, bellatores validos
cruentum Martem in prœliis spirantes
conscripsit, millia triginta scilicet,
novum exercitum earum præcipue,
quem appellavit populum eximium :
quo delectatus confidensque maxime,
bellum suscepit adversus Arabes,
pace cum ipsis dirempta inique.
Barbaros igitur armis est aggressus,
Qui abruptum fœdus ægre ferebant.
Arabum copiæ vicissim processerunt
Jurati fœderis scriptum suspensum
conto gestantes primis in ordinibus.
Mox obstinato acrique conserto prælio,
novæ phalangis defecit subito
pars major, scilicet viginti mille,
seque fœdissime adjunxit hostibus.
Quamobrem turpiter victus imperator
Ægre periculo elapsus revertitur.
Tunc autem (eheu inhumanum animum !
novæ phalangis partem residuam
gladiorum ictibus cunctam subjecit.
Barbari autem prohibente nemine
eoas cunctas incursabant partes.
Ipse struendis domibus dabat operam,
in regiis palatiis tempus conterens,
gravis jam omnibus et intolerabilis.

LEONTIUS AN. III.

Igitur invisus imperio dejicitur
Justinianus, Leontio rebellante
doloque facili potentiam arripiente.
Namque carceribus detentos liberans,
hos adjutores habuit facinoris,
aliosque multos rei perficiendæ socios.
Quare priorem throno regem detrahens,
eumque naribus ense inhoneste truncans,
ad Chersonem urbem custodiendam misit
Sic ad Leontium delata republica,
classis profecta ex Arabum ditione
populabatur fines urbesque Africæ.
Vicissim igitur mittitur a Cæsare
classis quæ hostibus adversetur :
hæc autem, prælio cum Barbaris conserto,
Vincitur, et rediens Cretæ tenet littora.

APSIMARUS AN. VII.

Illic Apsimarum, defectionis socium
quemdam, Romani Dominum imperii creant :
Quicum ad urbem regiam properantes
throno Leontium protinus deturbant,
eumque duro carcere concludunt,
naribus prius de facie præcisis.
Justinianus interim Chersone urbe
profugiens, veluti accipiter laqueo,

A Φρονῶν μὲν ὀρθὰ, πλὴν δ' ἀπηνὴς εἰς ἄγαν.
Οὗτος Σθλαβικῶν (26) Βαρβάρων ἀποκρίνας
Ἡβῶντας ἄνδρας ὁπλίτας ῥωμαλέους
Φονικὸν ἐκπνέοντας ἄρην ἐν μάχαις,
Ἐς χιλιάδας τρὶς δέκ' ἀριθμουμένους,
Νέον συνεστήσατο σύνταγμα φίλον,
Λαὸν περιούσιον αὐτὸ καλέσας
Ἐφ' ᾧ γεγηθὼς καὶ πεποιθὼς μειζόνως
Κατ' ἀντιπάλων ἐστράτευσεν Ἀῤῥάβων,
Σπονδὰς λελυκὼς τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀδίκως.
Ἐπῆλθε τοίνυν σὺν στρατιᾷ Βαρβάροις
Σύγχυσιν ὅρκων ἐν λύπῃ ποιουμένοις ·
Στρατὸς δ' Ἀράβων ἀντεπήγετ' αὖ πάλιν
Σπονδῶν γραφὴν ἔνορκον ἐκκρεμασμένην
Κοντοῦ φέρων σφῶν στρατιᾶς ἡγουμένης.
B Καὶ συῤῥαγείσης καρτερᾶς δεινῆς μάχης
Ἀποστατῆσαν ἐκ φάλαγγος τῆς νέας
Τὸ πλεῖστον αὐτῆς, χιλιάδες δὶς δέκα,
Προστίθεται κάκιστα τοῖς ἀντιπάλοις.
Ἐντεῦθεν αἰσχρῶς βασιλεὺς ἡττημένος
Μόλις φυγὼν κίνδυνον ἀνθυποστρέφει.
Καὶ τηνικαῦτα, φεῦ ἀπανθρώπου τρόπου.
Τοὺς ἐκ νέου τάγματος ἐκλελειμμένους
Πάντας μαχαίρας τῇ τομῇ καθυπάγει.
Καὶ βάρβαροι μὲν τοῦ κατείργοντος σπάνει,
Ἑῷα πάντα κατέδραμον χωρία ·
Αὐτὸς δ' ἀπησχόλητο κτίσμασι δόμων
Ἐνδιατρίβων τοῖς βασιλείοις δόμοις,
Τοῖς πᾶσι βαρὺς δυσαχθὴς δεδειγμένος.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ ΕΤ. Γ'.

C Ὅθεν μισηθεὶς ἀπελήλαται κράτους
Ἐπιφυέντος τῷδε τοῦ Λεοντίου,
Καὶ κράτος ἁρπάσαντος εὐχερῶς δόλῳ,
Ὃς τοὺς φυλακαῖς ἐγκαθειργμένους λύσας,
Μεθ' ὧν ἐθάῤῥει δράματος συνιστόρων,
Ἄλλων τε πολλῶν, ἐκτελεῖ δεδογμένα,
Καὶ καθελὼν ἄνακτα τὸν πρὶν τοῦ θρόνου,
Τεμών τε ῥῖνα τοῦ προσώπου καινίδι (27),
Εἰς Χερσῶνα πέπομφεν ἔμφρουρον πέλειν.
Οὕτω κρατοῦντος τοῦ κράτους Λεοντίου,
Στόλος πεπλευκὼς Ἀῤῥάβων ἐνθαρχίας
Ὅρους Ἀφρικῆς κατέκειρε καὶ πόλεις ·
Καὶ πέμπεται δὴ πρὸς βασιλέως στόλος
Εἰς ἀντιπαράταξιν ὑπεναντίων,
Ὃς συῤῥαγεὶς ἥττητο Βαρβάροις μάχῃ
D Καὶ παλινοστῶν πρὸς Κρητῶν νῆσον φθάνει.

ΑΨΙΜΑΡΟΣ ΕΤ. Ζ'.

Ἔνθ' Ἀψίμαρόν τινα συναποστάτην
Ἀνεῖπον ὡς ἄνακτα τῆς Ῥωμαΐδος ·
Μεθ' οὗ πόλιν φθάνουσι τὴν βασιλίδα,
Καὶ καθελόντες τὸν Λεόντιον θρόνου
Φρουρᾷ καθειργνύουσι μεστῇ πικρίας,
Πρόσθεν τεμόντες τοῦ προσώπου τὴν ῥίνα.
Ἦν δ' Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ Χερσῶνι
Ὅθεν διαδρὰς, ἱέραξ ὡς ἐκ βρόχων,

(26) Ita cod.
(27) En belle Ephræmius confirmat vocabulum καινίς, quod ab antiquioribus lexicis abest, quodque Herodianus nuper editus epimer. p. 63. explicat μάχαιρα.

Πρὸς Βουλγάρων ἄρχοντα διέπτη τάχος·
Καὶ πείσας αὐτὸν δωρεαῖς δαψιλέσιν
Ὑποσχέσει κήδους τε καὶ χωρῶν δόσει,
Σὺν βαρβαρικῇ στρατιᾷ φθάνει πόλιν.
Καὶ νυκτὸς ὁλκὸν ὑπόγειον εἰσδύσας
Ἐντὸς δι' αὐτοῦ γίγνεται Βυζαντίδος.
Καὶ πάλιν ἀπείληφε τὴν κραταρχίαν,
Κτείνας τὸν Λεόντιον σὺν Ἀψιμάρῳ
Ἀμοιβαδὸν πρὶν κεκρατηκότας κράτους·

ΠΑΛΙΝ Ο ΡΙΝΟΤΜΗΤΟΣ ΕΤ. ζ'.

Ἀμύνεται δὲ καί τινας τῶν ἐν τέλει.
Οὗτος τρέφων ἔναυσμα μήνιδος χόλου
Πόλει Χερσῶνος καὶ προσοίκοισ Χερσῶνος,
Ζητοῦσιν αὐτὸν ἀνελεῖν πεφευγότα,
Ἐκ τῶνδ' ἀνῆψε θυμικὴν σφοδρὰν φλόγα
Εἰς τῶνδε πυρπόλησιν, εἰς ἐρημίαν·
Στρατιὰν οὐκοῦν εὐτρεπίσας μυρίαν,
Καὶ ναυτικὸν στράτευμα σὺν βαρεῖ στόλῳ
Ἐφ' ὧν ἐφίστα καὶ στρατηγῶν δυάδα,
Πρηστῆρας ἐκπέπομφε κατὰ Χερσῶνος·
Φειδὼ κελεύσας μηδενὸς λαβεῖν ὅλως
Οἷς ἡ πόλις πέφυκε κατοικουμένη,
Κτεῖναι δὲ πάντας ὡς προβάτων ἀγέλην,
Κτείνοντας ἐκτέμνοντας, ὢν τραγῳδίας
Πιμπρῶντας αὐτοὺς ἐκθερίζοντας ξίφει,
Οἱ μὲν πόλιν ἔπλησαν οὕτω τοῦ φόνου,
Μύσους τ' ἐναγοῦς καὶ στεναγμῶν καὶ γόων
Σωροὺς ἀναστήσαντες αὐτῇ πτωμάτων,
Ὡς σφίσιν ἐντέταλτο, φεῦ, φεῦ τοῦ πάθους!
Οὐδ' ἀνεκτὴν ὄμμασιν ἡμέροις θέαν,
Πάντας ἀφειδῶς ὑπάγοντες τῷ ξίφει,
Μόνης ἀώρου νηπίων ἡλικίας
Καὶ μειρακίσκων συμπαθῶς πεφεισμένοι.
Ὁ δὲ κρατῶν γνοὺς νηπίων σωτηρίαν,
Φάλαρις ἢ Ἔχετος Ἡρώδης πλέον,
Κύων ὁ φιλαίματος, ἐξώργιστό πως,
Οἷς ταῦτα μὴ γένοιντο πάρεργον σπάθης·
Καὶ μηνιῶν ἦν, καὶ στελεῖν ἄλλον στόλον
Δράσοντα τὴν δῄωσιν ἠπείλει τάχος·
Ταῦτ' ἄρα λαὸς Χερσῶνος λελειμμένος
Στόλος τε παρὼν ἐκ βασιλέως τότε
Ἀποστατήσας Φιλιππικὸν Βαρδάνην
Εὐθὺς ἀνευφήμησαν ὡς βασιλέα·
Μεθ' οὗ καταπλεύσαντες ἧκον εἰς πόλιν,
Καὶ συλλαβόντες ἐκθερίζουσι ξίφει
Κάραν φονουργὸν κράτορος σὺν τῷ γόνῳ.

ΦΙΛΙΠΠΙΚΟΣ Ο ΚΑΙ ΒΑΡΔΑΝΗΣ ΕΤ. Β' ς.

Οὕτω μὲν ἔσχε Φιλιππικὸς τὸ κράτος,
Δοκῶν μὲν εἶναι ῥητορικὸς ἐν λόγοις,
Ἐπήβολος λόγον τε καὶ μαθημάτων,
Καὶ πρός τι πᾶν εὔχρηστος ἐν συνουσίαις,
Πρὸς δ' αὖ περιδέξιος ἐν συντυχίαις·
Ἀδέξιος πάμπαν δὲ πρὸς τὰ πρακτέα,
Τὴν γλῶσσαν αὐχῶν μὴ συνᾴδουσαν λόγοις (28)·
Οὗτος πεπωκὼς συγχυτικῶν ναμάτων
Ἔσπευδε τάλας ἀκυρῶσαι καθάπαξ
Σύστημα σεπτῶν Πατέρων θεηγόρων,

A ad Bulgarorum regem raptim advolat:
quo magnis sibi donis conciliato
oblatis etiam nuptiis et terris aliquot,
cum barbarico exercitu ad urbem venit,
arcanumque aquæductum noctu permeans
intra Byzantii mœnia recipitur.
Sic ergo rursus imperium adipiscitur.
Leontio cum Apsimaro interfectis,
qui alternatim antea regnaverant.

RHINOTMETUS ITERUM AN. VI.

Exin et senatores interfecit aliquot.
Tum ultricis iræ fomitem corde gerens
contra Chersonem contraque hujus finitimos,
qui se extorrem perdere conjuraverant,
nunc demum excitavit ingentem flammam
B ut eos igne redigeret in solitudinem.
Igitur comparato ingenti exercitu,
cum maritimo milite et classe gravi,
duobus etiam præpositis ducibus,
fulgurum instar contra Chersonem misit;
mandans ut nemini prorsus parcerent,
quotquot in urbe cives habitarent,
sed cunctos ritu pecudum interficerent.
mactando, jugulando (heu tragœdiam!)
urendo flammis, gladiis demetendo.
Illi sic jussi cœde replerunt urbem,
infandis cædibus et luctu et gemitibus;
exstruxeruntque in urbe ingentem cumulum
aggestis cadaveribus (pro miseriam!)
intolerandum mitibus spectaculum,
C cunctis inclementer trucidatis civibus.
Ex his infantium tantum acerba ætas
ac puellorum meruit clementiam.
At ubi rex cognovit servatos pueros,
Phalaris alter, Echetus, Herodes,
canis imo cruentus, ira excanduit,
quod hæc mantissa cædi non accesserit.
Jamque furebat, et statim novam classem
exitii causa missurum se minabatur;
interim tamen reliquus Chersonis populus
cum classe regia tunc ibi præsente
conversis armis Philippicum Bardanem
subito motu Cæsarem acclamarunt:
quo duce ad urbem regiam navigantes:
Justiniano potiti, gladio demetunt
ejus credule caput et filii pariter.

D PHILIPPICUS BARDANES AN. II. MENS. VI.

Atque ita imperium obtinuit Philippicus,
vir sermone quidem admodum rhetoricus,
doctrinis atque litteris eruditus,
omni consilio abundans in colloquiis,
præterea satis dexter in variis casibus;
sed tamen ad gerendas res ineptus,
vana lingua præditus haud factis consentanea.
Cum hic synchyticos fontes ebibisset,
statim heu miser abrogare voluit
impio stultorum synedrio hæreticorum,

(28) Ita codex; quæ lectio improbabilis videtur.

sede depositum pellit in exsilium
ad Prœconesum insulam Hellesponticam;
ad quam dum navi deportatus ducitur,
mirum in cursu contigit prodigium.
Nam sancti viri cognito spiritaliter
itinere dius Theophanes, procul licet,
qui monasterio præerat in agris posito,
et ture facibus incensis magnum
prosequebatur veluti salutans virum.
Vicissim de nave hic cernuus adorabat
amicum qui transeuntem se honorabat.
Igitur nautis jure demirantibus
et quemnam adoraret sciscitantibus,
Inclytum, inquit vaticinans, Theophanem
confessorem et monachorum præsidem,
qui sanctum asceterium in agro incolunt.
Deinde Leo balbum Michaelem
splendidum virum ex optimatium numero
quem hactenus amicum in aula habuerat,
vinctum carceri tradit custodiendum :
mox etiam immiti animo decernit ipsi
luendum igne supremum supplicium :
et sine mora rem transacturus erat,
nisi regina conjux intercessisset.
Ergo hic dimissus vinculis, conjuratos
advocat, notos sibi rei gerendæ socios,
quibuscum Leoni statim struit insidias.
Hi sub auroram introgressi clanculum
in aulam regiam, Papiæ favore,
sub clericali veste succincti gladiis,
ceu matutinis canticis daturi operam,
armis eductis Leonem confodiunt
psallentem in ecclesia inter clericos :
qui territus ad divinum altare confugiens
in eo violentam pertulit necem loco,
quem violaverat hæreticus infelix.
Quæ priusquam occideret, hoc visum accidit.
Mater Leonis conspexit per somnium
in Blachernensi templo adstantem sibi
feminam exornatam in regium morem,
quam circumstabat cum decenti ordine
candidatorum manipulus virorum.
Sed pavimentum redundabat sanguine.
Insuper audiit dicentem mulierem;
ut regis matris scyphus ad bibendum
cruore plenus exhiberetur.
Qua talem potum prorsus respuente,
mulier respondit, Nonne filius tuus
divinum Filium meum et me colentibus
plagas imponit præter fas cruentas?
Ipsa rogavit igitur regem filium
scelus ut omitteret, nequid mali accideret;
verum hic maternis haud paruit monitis.

MICHAEL BALBUS AN. IX.

Sic interfecto, ut diximus, Leone,
Michael balbus procedit imperator,
qui pedes adhuc pedicis conclusos
gestans ad regium devenit fastigium;
statimque ad Magnam progressus Ecclesiam

A Τίθησιν ἐξόριστον ἐκβαλὼν θρόνου
Εἰς Προικόνησον νῆσον Ἑλλησποντίων·
Εἰς ἣν διαπόντιος ἦν ἐσταλμένος,
Καὶ κατὰ τὸν πλοῦν, ὢ τεραστίου λόγου!
Τῷ πνεύματι γνοὺς τὴν κέλευθον ἁγίου
Θεοφάνης πόῤῥωθεν ἔνθεος λύχνος
Μονῆς προεστὼς τῆς κατ' ἀγρὸν κειμένης
Θυμιάμασιν ἡμμέναις τε λαμπάσιν
Προὔπεμπεν οἷον δεξιούμενος μέγαν.
Ὁ δ' ἐκ κελεύθου προσκύνησιν ἦν νέμων
Τῷ τὴν προπομπὴν ηὐτρεπικότι φίλῳ.
Ὡς εἰκὸς οὐκοῦν θαυμασάντων ναυτίλων
Καὶ τίνι προσκύνησιν εἰπόντων νέμει,
Ἡ δ' ὃς προαθρῶν, Γεννάδᾳ Θεοφάνει
Ὁμολογητῇ καὶ μοναχῶν προστάτῃ
B Ἀσκουμένων κάλλιστα κατ' ἀγρὸν μέγαν.
Οὗτος κατασχὼν Μιχαὴλ τραυλὸν θέσιν
Τῶν τινα λαμπρῶν καὶ περιφανεστάτων
Καὶ πρόσθεν οἱ φίλων τε καὶ τιμωμένων,
Ἐν φυλακῇ τίθησι καὶ καθειργνύει·
Εἶτα κατακέκρικεν αὐτοῦ καὶ μόρον
Τὸν διὰ πυρὸς ἡ μιαρὰ καρδία·
Καὶ τάχ' ἂν ἐξήνυσεν αὐτὸν αὐτίκα,
Εἰ μὴ βασιλὶς εὐνέτις ἦν ἐνστάτις.
Ἐπεὶ δ' ἀφείθη, καλέσας συνωμότας
Συνίστορας δέσμιος οὓς ᾔδει τάχος,
Σὺν σφίσι τῷ Λέοντι καττύει λόχον·
Οἳ καὶ κατ' ὄρθρον παραδυσθέντες λάθρα
Τοῖς βασιλείοις Παπίου συνεργίᾳ
Ἐν κληρικῶν σχήματι καὶ ξιφηφόροι,
C Ὡς δῆθεν ἀνοίσοντες ᾠδὰς ὀρθρίας,
Σφάττουσι τὸν Λέοντα τοῖς ξιφιδίοις
Ἐν τῷ νεῷ ψάλλοντα σὺν κληρουμένοις,
Θείᾳ τραπέζῃ προσπεφευγότα φόβῳ,
Ἐκεῖ βιαίως τὸν βίον λελοιπότα,
Ἔνθα περ' ἐξύβρισεν ἀσεβῶς τάλας.
Πρὶν ἢ δὲ ταῦτα συμπεσεῖν, ὤπται τάδε·
Ἔδοξε μητρὶ τοῦ Λέοντος κατ' ὄναρ
Ναῷ Βλαχερνῶν εἰσδῦσαν παρεστάναι
Γυναῖκα καταθρεῖν κοσμίαν βασιλίδα
Λευχεινοῦσιν ἀνδράσι τιμωμένην,
Δορυφορουμένην τε σὺν εὐταξίᾳ.
Τὸ δάπεδον δὲ πλῆρες αἱμάτων βλέπειν.
Πρὸς δ' αὖ ἀκοῦσαι τῆς δορυφορουμένης
Σκεῦος λεγούσης μητρὶ τοῦ βασιλέως
Νέμειν πιεῖν αἵμανος ἐμπεπλησμένον.
D Πόσιν δὲ τῆσδε παντελῶς ἀρνουμένης,
Γυναῖκα φάναι, Σὸς δὲ παῖς οὐχ αἱμάτων
Υἱὸν Θεόν μου προσκυνοῦντας κἀμέ γε
Τίθησι πλήρεις μαστικῶν παρανόμως;
Ἐδεῖτο παιδὸς τοιγαροῦν στεφηφόρου
Λῆξαι μανίας μὴ κακόν τι καὶ πάθῃ·
Ἀλλ' ἦν ἀπειθὴς μητρικαῖς συμβουλίαις.

ΜΙΧΑΗΛ Ο ΤΡΑΥΛΟΣ ΕΤ. Θ'.

Οὕτω σφαγέντος τοῦ Λέοντος, ὡς ἔφην,
Τραυλὸς Μιχαὴλ ἀναδείκνυται κράτωρ,
Ἔτι σιδήρῳ τοὺς πόδας καθειργμένος
Ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς αὐτοκράτωρ·
Εἶτ' εἰς μεγάλην προσδραμὼν ἐκκλησίαν

Παρ' ἀρχιθύτου γίνεται στεφηφόρος.
Ἄνωθεν οὗτος εἷλκε σειρὰν τοῦ γένους
Ἐκ Φρυγίας μὲν, ἄστεος δ' Ἀμορίου,
Ἐκφὺς πενιχρῶν ἀπόρων τε πατέρων,
Ἀνὴρ ἀποφρὰς, δυσσεβής. πιστῶν λύμη
Βαρὺς τιμωρὸς ὀρθοδοξούντων μέρους,
Πάρδαλις οἷον ποικιλόχροος σέβας,
Ἄλλος χαμαιλέων τις ἀμείβων χρόας,
Τῆς αἱρετικῶν παντοδαπῆς κακίας
Πανσπερμία τις παμμιγὴς βδελυκτέα,
Ἀθιγγάνοις τε καὶ χριστομάχοις φίλος,
Σαδδουκαίοις μάλιστα τοῖς τρισαθλίοις,
Ἄλλῃ τε λοιπῶν αἱρετικῶν φρατρίᾳ,
Ἔστεργε τὰ Σάββατα καὶ νουμηνίας·
Μέλλοντ' ἀγαθὰ καὶ πάλιν δρόμου βίον,
Καὶ τῶν προφητῶν· διέσυρε τὸ στῖφος·
Οὐκ ᾤετ' εἶναι δαίμονας τὸ παράπαν·
Τὸν Ἰούδαν ἔφασκεν εἶναι δεκτέον·
Μὴ κατὰ καιρὸν ἐκτελεῖσθαι κατ' ἔθος.
Πάσχα τὸ σωτήριον ἀπεφλυάρει·
Πορνείαν ὠνόμαζεν οὐχ ἁμαρτίαν,
Οὔτ' ἄλλο κακῶν, φιλόποινος καρδία·
Θεόν τ' ὀμνύναι τῶν ὅλων παρηγγύα,
Ὡς μὴ τρισυπόστατον ὑμνῶν Τριάδα.
Οὗτος βαρὺς ἔπνευσεν εὐσεβῶν μέρει
καθυποβαλὼν αἰκίαις σφᾶς ἀγρίαις
Καὶ φυγαδείαις καὶ τελευταίοις μόροις
Ὑπὲρ σεβαστῶν προσκυνητῶν εἰκόνων·
Πρὸς τοῖσδε καθείργνυσι φωστῆρας δύο
Εὐθύμιον Σάρδεων σὺν Μεθοδίῳ,
Τύπτει τ' ἀφειδῶς μαστίγων πολλῶν βάρει
Ὧν Εὐθύμιος εὐψύχως φέρων πόνους
Ἐναποθνήσκει βασάνοις λαβὼν στέφος·
Καθείργνυται δὲ Μεθόδιος μακρόθεν.
Ἄνακτι τῷδε Θωμᾶς τις ἀποστάτης
Ἐπιφυεὶς ὅπλοις τε καὶ βαρεῖ στόλῳ
Πορθῶν ἐδῄου τὰ πέριξ Βυζαντίδος·
Καὶ τοῦτ' ἐπὶ μήκιστον οὐ καλῶς ἔδρα·
Ὅμως δίκην ἔτισε συσχεθεὶς τάλας
Διπλοῦν ὑποστὰς ὧν ἔδρασε τὸν μόρον.
Τούτου κρατοῦντος, Ἀγαρηνῶν τι γένος,
Οἴκησιν ἴσχον δυτικὴν Ἰβηρίαν,
Ἀρχῷ προσῆλθεν ἀξιοῦν ἀποικίαν
Σφίσι παρασχεῖν εἴς τινα θέσθαι τόπον,
Τοῦ δὴ κατ' αὐτοὺς ἐστενωμένου τόπου
Καὶ μὴ σθένοντος σφῶν φέρειν συνοικίαν.
Καὶ πείθεται φύλαρχος αὐτῶν τοῖς λόγοις,
Καὶ τούσδε λαβὼν ἐξέπλευσε σὺν στόλῳ,
Λαφυραγωγῶν, πυρπολῶν νήσους ὅλας.
Καὶ πειρατικῆς ἀναπιμπλῶν ναυτίας.
Ἐπεὶ δὲ καθώρμισε τριήρεις Κρήτῃ,
Τὸ πάμφορον δ' ἔβλεψε νήσου καὶ θέσιν
Εὖ κράσεως ἔχουσαν ἄλλων θ' ὡρίων,
Φλέγει μονωθεὶς πάντα πυρὶ τὸν στόλον·
Καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν ναυτικοῦ πεφλεγμένου
Καρδίαν οὐχ ἥκιστα καύσεως στόλου
Καὶ γαμετῶν καὶ φιλτάτων μιμνημένου,
Νῦν ὑμῖν ὧδε χῶρος εἰς κατοικίαν
Γάλα, μέλι ῥέουσα γῆ τις, ἀντέφη,

A ab archipræsule stemma regni accipit.
Hic sui trahebat generis originem
urbe ex Amorio Phrygia in provincia,
genitus infimis sine re parentibus.
Ipse vir nequam, hæreticus, fidelium
pestis, et carnifex partis orthodoxæ :
secta tam varius quam corium pardaleos,
alter quin adeo discolor chamæleon,
hæreticorum omnigenæ malitiæ
cinnus atque colluvies abominabilis,
Athinganis christomachisque favens,
ac Sadducæis potissime tristissimis,
aliisque insuper sectis hæreticis ;
Sabbata observabat et neomenias,
futuræ vitæ bona et resurrectionem
B et prophetas omnes irridebat ;
dæmonas prorsus nullos esse putabat ;
Judam dicebat esse laude dignum ;
præter suum tempus paschalem ritum
a nobis celebrari blaterabat ;
scortationem negabat in culpis ponere
vel quidquam esse mali furiosus homo ;
Deum siejurare summum suadebat,
tanquam trium hypostaseo non sit Trias.
Hic molestus erat partibus orthodoxis,
quas cruciatibus diris exercebat,
nec non exsiliis et supremis suppliciis
propter augustarum cultum imaginum.
Præterea comprehendit insignes duos,
Sardium episcopum Ethymium cum Methodi
C multoque et gravi verbere cæcidit.
In his Euthymius fortiter dolores ferens
stemma lucratus moritur in cruciatu ;
Methodius remotum in carcerem ablegatur.
Regnanti huic Thomas rebellis quidam
hostis exortus, armis et classe gravii
cunctam Byzantii diripiebat viciniam ;
idque permulto malum duravit tempore :
sed ad extremum captus infelix Thomas
factorum suorum duplam persolvit pœnam.
Sub hoc item rege, Agarenorum quædam
tribus occiduam incolens Iberiam
principem suum precibus fatigabat
ut se in coloniam duceret ad alias terras,
quoniam arctiore nunc habitabat loco
D qui jam non caperet incolarum numerum.
Paruit tribulium princeps sermonibus,
impositoque in navibus populo
insulas cœpit deprædari, incendere,
mareque opplevit piraticis navigiis.
Cumque appulisset ad Cretam triremes,
miratus insulæ uberem naturam,
temperiem æris, commoditates cæteras,
remotis arbitris, classi subjecit ignem.
Post id, cum socia turba dolore arderet
haud minus quam incendio flagrabant naves,
propter uxorum ac pignorum memoriam :
Nunc, ait princeps, vobis hic est manendum
in regione quæ lacte et melle fluit;

quam ut occupetis, ore vos, amici,
ductisque uxoribus piguora procreetis.
Tempore ex illo Ismaelis populus
fortiter insulam ejusque arces tenuit.

THEOPHILUS MICHAELIS FILIUS AN. XII.

Mortali Michael vita discedens
imperium filio tradidit Thephilo;
qui religione a pueris imbutus prava
paternæ visus et potentiæ simul
hæreseosque heres et successor:
imo copioso regioque modulo,
ut in proverbio est, patrem superans,
impietatis suæ fervidum furorem,
contra cultores imaginum spirans.
Cæterum juris incorrupti tenax
justarumque legum custos erat;
cujusce rei proferam testimonia
Illustris vir imperatricis frater,
nomine Petronas, dignitate drungarius,
adversus vicinam feminam injurius erat,
dum exstruendis altius cubiculis
illius domum detrimento afficeret.
Mulier igitur regem invocavit,
qui jussit a Petrona damnum refici.
Hic de sua nihil remisit injustitia.
Accessit ergo ad regem mulier iterum,
contra drungarii vim expostulans,
suamque injuriam clamitans questa est.
Tunc rex submissis qui rem cognoscerent,
ubi Petronam crimini affinem scivit,
flagris in eum rite animadvertit,
et sic punitum publice iu urbe exposuit:
tum ædificium a fundamentis subruit,
jussitque feminæ materiem attribui.
Insuper onerariam plenam mercibus
navem conspicatus e regia domo,
quæ nuper a mercando reversa fuerat:
ut hanc reginæ conjugis esse audiit,
ipsam cum mercibus igne consumpsit;
quia reges, inquit, haud decet mercari
nec dardanariorum vitam sequi;
sed privatorum id conditioni relinquere,
ut hinc tuendæ vitæ copiam habeant.
At quantum justi fervidus amans erat,
tantum gravis iracundusque erat
adversus veræ religionis asseclas:
sacrarum etenim odio imaginum
imbutus, quicumque his adhibebant honorem,
sanctos vitaque angelica viros præditos,
velut hostes, impios abominabiles,
omni affligebat molestiarum genere,
nullam omittens sævitiæ speciem.
Cruciabat igitur, pellebat in exsilium,
urebat, cæco vinctos tenebat carcere,
mergebat aquis, longis urgebat pœnis,
faciem compungebat (o supplicium novum!)
Quæ patrans hic furiosus satanicola,
sibi videbatur rem Deo acceptam facere
ipsique gratum exhibere famulitium

A Ἥνπερ κατοικήσατε συσχόντες φίλοι,
Καὶ φίλτατα κτήσεσθε γήμαντες τάχα.
Ἐκ τοῦδε λοιπὸν Ἰσμαὴλ ἰσχυρὸν γένος
Νῆσον κατέσχον καὶ τὰ τῆς νήσου κράτη

ΘΕΟΦΙΛΟΣ Ο ΥΙΟΣ ΑΥΤΟΥ ΕΤ. ΙΒ.

Ὁ Μιχαὴλ δὲ τὸν βίον καταστρέφει
Λιπὼν τὸ κράτος παιδὶ τῷ Θεοφίλῳ
Σέβας μὲν οὐ τρέφοντι καλὸν ἐκ νέου,
Ἀλλὰ παρῴας δυσσεβείας καὶ κράτους
Ὀφθέντι κληρούχῳ τε καὶ διαδόχῳ,
Μᾶλλον δὲ πολλῷ καὶ βασιλικῷ μέτρῳ
Νικῶντι, καθά φασι, τὸν φυτοσπόρον
Τῆς δυσσεβείας διαπύρῳ μανίᾳ,
Ἣν προσκυνηταῖς ἐμπνέων ἦν εἰκόνων.
Στάθμη δὲ δίκης ἀῤῥεποῦς πεφυκότι,
B Καὶ τῶν νόμων φύλακι τῶν εὖ κειμένων·
Καὶ τῶνδε μαρτύριον ἃ μέλλω φράσειν·
Λαμπρῶν τις ἀνὴρ σύγγονος βασιλίδος
Κλῆσιν Πετρωνᾶς, δρουγγάριος ἀξίαν,
Ἐν γειτόνων γύναιον οἰκοῦν ἠδίκει
Τῷ τὰς διαίτας τῶν δόμων ὑψοῦν μέγα
Τῷ δωματίῳ προξενεῖν τοῦδε βλάβην·
Ὃ καὶ προσῆλθε βασιλεῖ τούτου πέρι.
Ὁ δ' εὖ κελεύει Πετρωνᾷ λύσαι βλάβην.
Ἀλλ' οὗτος αὖθις ἀδικῶν οὐκ ἀνίει·
Πρόσεισι γυνὴ τῷ στεφηφόρῳ πάλιν
Καταβοῶσα τῆς βίας δρουγγαρίου,
Τὴν ἀδικίαν ἐκτραγῳδεῖ σὺν γόοις·
Στείλας βασιλεὺς ἐξετάζει τὴν δίκην,
Καὶ γνοὺς Πετρωνᾶν ὑπόδικον αἰτίαις
C Αἰκίζεται μάστιξιν αὐτὸν ἐννόμως,
Καὶ στηλιτεύει φανερῶς ἐν τῇ πόλει,
Καὶ συγκατασπᾷ τὰς διαίτας ἐκ βάθρων
Καὶ τῇ γυναικὶ τὰς ὕλας διανέμει·
Καὶ φορτίδα δὲ τῶν ἀγωγίμων πλέαν
Ἰδὼν προκύψας ἐκ βασιλείων δόμων
Ἐξ ἐμπορίας κατάρασαν ἀρτίως
Καὶ βασιλίδος τυγχάνειν γνοὺς φορτίδα
Ἔμφορτον αὐτὴν τῷ πυρὶ καταφλέγει,
Μὴ δεῖν βασιλεῖς ἐμπορεύεσθαι λέγων,
Μήτ' οὖν παλιγκάπηλον ἐνύτειν βίον·
Μοίρᾳ δ' ἰδιώτιδι ταῦτ' ἀφιέναι,
Ὡς ἂν ἀφορμὰς συμπορίζωνται βίου.
Ἀλλ' ὡς δικαίου διάπυρος ἦν φίλος.
Οὕτως ἐπαχθὴς καὶ δύσοργός τις λίαν,
D Τιμωρὸς ὑπῆν εὐσεβεῖν ᾑρημένοις.
Ἐλύττα καὶ γὰρ κατὰ σεπτῶν εἰκόνων,
Καὶ προσκυνητὰς ἱερῶν μορφωμάτων
Ἄνδρας ἁγίους, ἀγγελικοὺς τὸν βίον
Ὡς δυσμενεῖς τε δυσσεβεῖς, στυγητέους
Πάσαις ἐκάκου τῶν λυπηρῶν ἰδέαις,
Μηδὲν προλείπων εἶδος ἀπανθρωπίας,
Ἠκίζετ', ἀπήλαυνε, κατεπυρπόλει,
Εἱρκτῇ ζοφώδει κατέκλειε δεσμίους
Βυθοῖς ἐδίδου καὶ μακραῖς κακουχίαις,
Ἔστιζεν ὄψεις, ὢ ξένης τιμωρίας!
Καὶ ταῦτα ποιῶν ἐκμανῶς Σατὰν λάτρις
Αὐτῷ δοκῶν ἦν τὰ Θεῷ πράττειν φίλα,
Ἢ καὶ λατρείαν τῷδε δεκτὴν προσφέρειν,

Ἠ φησι Χριστὸς ἐν λόγοις Εὐαγγέλοις.
Ταῦτ' ἄρα πλείστους ἐνθέως ἠνδρισμένους
Καὶ χριστομάχοντ οὐδ' ἐλέγξαντας πλάνην
Μόρῳ παραδοὺς μάρτυρας ἀπειργάκει·
Ἄλλοι δ' ἐναπέμειναν ἀλεῖπται βίῳ,
Οἷς Μεθόδιος θυνάριθμος τυγχάνει
Καὶ Θεοφάνης σωφρόνως στιγματίας,
Καὶ ζωγράφος Λάζαρος καυθεὶς τὰς χέρας,
Αἷς εὐχερῶς ἔγραφεν εἰκόνας πάλιν.
Θεόφιλος σχεῖν σύζυγον βίου θέλων
Κοινωνὸν ἅμα τοῦ κράτους καὶ τοῦ λέχους,
Χορὸν συνῆξε παρθένων πολλαχόθεν
Καλῶν ἁπασῶν, ὄψιν εὐπρεπεστάτων
Ἐν αἷσπερ ἐξέλαμπε τῶν ἄλλων πλέον
Οἷος σελήνης πλησιφαοῦς τις κύκλος
σώματος ὥρᾳ, λαμπρότητι τοῦ γένους
Καὶ μαρμαρυγαῖς τῶν λόγων Εἰκασία·
Χρυσοῦν τι μῆλον ἀμέλει φέρων ἄναξ
Περιπολῶν ἦν τὸν χορὸν τῶν παρθένων
Μνῆστρον σκοπῶν δοῦναί τι τοῦτο φιλτάτῃ·
Ὡς οὖν θεᾶται παριὼν Εἰκασίαν,
Κάλλους περιττοῦ θαυμάσας κάρην, ἔφη.
Διὰ γυναικὸς φαῦλα πάντ' ἀπεῤῥύη.
Ἡ δ' ἠρήμ' ἀντέφησεν εὐστόχως ἄγαν,
Ἀλλ' ἐκ γυναικὸς πηγάζει καὶ βελτίω·
Ὁ δ' αὖ θαυμάσας τὴν παρθένον,
Καὶ δοὺς τὸ μῆλον παρθένῳ Θεοδώρᾳ.
Χώραν ἐχούσῃ πατρίδα Παφλαγόνων,
Πλὴν εὐπατριδῶν πατέρων κατηγμένῃ
Καινωνὸν αὐτὴν ἄγεται κράτους, λέχους,
Τὴν Εἰκασίαν παραβλέψας, ὡς ἔφην·
Ἡ μὴ τυχοῦσα κοσμικῆς σκηπτουχίας
Οὐ νυμφίου τε γημενοῦς βασιλέως,
Πλουτεῖ νοητὸν παντάνακτα νυμφίον,
Καὶ βασιλείας οὐρανῶν κληρουχίαν.
Μονάσασα δὲ καὶ μονὴν δειμαμένη,
Ἠσκεῖτ' ἐν αὐτῇ προσλαλοῦσα ταῖς βίβλοις,
Ἧς μεστὰ συγγράμματα χαρίτων ἔφυ.
Ἡ δὲ βασιλὶς ἡ Θεοῦ θεία δόσις
Στέργουσα κρύβδην εἰκόνας σεβασμίας
Κατεῖχεν ἔνδον εὐλαβῶς κιβωτίου,
Μανίαν ἐκκλίνουσα τοῦ συνευνέτου
Ἥνπερ προσῆγε προσκυνηταῖς εἰκόνων.
Καὶ δή ποτ' αὐτῆς προσκυνούσης εἰκόνων,
Αἴσχιον ἀνδράριον αὐτοῦ Θερσίτου
Παράφορον νοῦν καὶ παρακεκομμένον,
Ἀνακτόροις ἄθυρμα, ψυχαγωγία,
Ἠρώτ' ἐπίσταν, Τί τάδ' ἐστὶ, ὦ Μάνα;
Οὕτω γὰρ ὠνόμαζε τὴν βασιλίδα·
Ἡ δ' ἀφελῶς ειρηκε, Καλὰ νινία.
Ἐκεῖθεν οὖν ἔδραμε πρὸς βασιλέα
Ἐκεῖνό τ' ἀνθρώπιον ὡς εἴθιστό οἱ.
Ὁ δ' ἤρετο ἐξ ὅτου περ' ἔχειν καὶ πόθεν·
Τόδ' ἐκμάνας ἔφησεν ἥκειν ἐνθάδε,
Καὶτ ἥνδε καλὰ προσκεκτῆσθαι νινία.
Συνεὶς βασιλεὺς εἰκόνας τὰ νινία,
Θυμοῦ πνέων ἄπεισι πρὸς βασιλίδα
Καὶ λοιδορεῖται καὶ καθικνεῖται λόγοις.
Ἡ δ' ἣν σοφιστὴν ἀπατῶσα κακίας,

A ut ait Christus in sermone evangelico.
Si ergo plurimos decertantes fortiter,
scelestamque hujus arguentes næresim,
morte damnatos efficiebat martyres.
Aliquot tamen martyrii hortatores
supervixerunt, in quibus Methodius,
Theophanesque honesto compunctus stigmate,
et pictor Lazarus qui perustis manibus,
belle tamen rursus pingebat imagines.
Jam Theophilus appetens vitæ sociam
imperii simul torique participem,
chorum undecumque collegit virginum,
quarum etsi nulla non erat formosissima
inter has tamen magis emicabat,
qualis est lunæ cumulatus orbis,
B venusto corpore et generis splendore
sermonisque etiam dignitate Icasia.
Aureum ergo pomum manu gerens
chorum virginem rex circumibat,
ut hunc gratissimæ daret arrhabonem.
Ut autem vidit in transitu Icasiam,
formam eximiam mirans puellæ, ait :
Cuncta obvenerunt mala per mulierem.
Illa submisse, sed prudenter admodum,
Atqui ex muliere meliora manant, ait.
Rex admiratus virginem, præteriit ;
pomoque tradito virgini Theodoræ
patriam quidem habenti Paphlagoniam,
sed de patriciis genitæ parentibus,
hanc simul imperii torique participem
C fecit, præterita, ut jam dixi, Icasia :
quæ ubi mundanum non est adepta sceptrum,
terrenique regis nuptiis excidit,
spiritalem et omnium Regem sponsum
lucrata est et cœlestis regni sortem.
Monialis enim condito monasterio,
in hoc se exercuit litteris dans operam ;
ejusque exstant pleni lepore libri.
At imperatrix, inclytum Dei donum,
sacras imagines clanculum colens,
servabat reverenter in arca conditas
insanum odium conjugis declinans,
quo cultores imaginum prosequebatur.
Cumque illa aliquando has ipsas coleret,
homuncio quidam Thersite deformior
dementi mente præditus et insipiens,
D regii palatii ludicrum ludibrium,
rogavit adstans : Quid hæ tunt, o Mana ?
hoc enim nomine reginam appellabat.
Illa pure respondit, Sunt pulchræ pupæ.
Protinus ad regem illinc cursu concito
homuncio ille venit pro more suo.
Rex sciscitatur undenam ipse veniat :
vesanus illinc sese redire ait,
et reginam possidere pulchras pupas.
Rex pupas intelligens esse imagines,
ira inflammatus pergit ad reginam,
eamque objurgat compellans verbis asperis.
Ipsa cavillatorem decipiens improbum,

ait se in speculo contemplantem spectra,
formam suam appellasse puparum nomine,
Sic elocuta regis exstinxit iram.
Rex hic Theophilus sæpenumero
tum per se ipse tum per duces bellicos,
quos multos habuit forti animo præditos,
Manuelem præsertim ac Theophobum
feliciter bellavit cum hostium cæde.
Ambo enim erant dextri fortesque,
neminique cedebant suorum temporum
strenuitate vel arte imperatoria.
Ipse Theophilus liberalem manum
munificamque omnibus porrigebat.
Quare etiam hospitium splendidum magnum,
ad peregrinos exciendos exstruens
suimet ædificio nomen indidit,
quod antea fuerat scortorum lustrum.
Nec rei veneree prorsus erat obnoxius,
sed castimoniæ studebat mirifice.
Alexio autem cognomento Moseli
ex Armeniorum Crinitarum claro genere,
strenuo viro et duci magnanimo,
et venustate vultus exornato,
Mariam filiam nuptiis copulavit,
addito honore tituli cæsarei;
misitque cum classe contra Longobardos.
Sed enim invidente comitatu,
atque apud regem calumniante Cæsarem
uxor dum vixit calumnias dispulit.
Sed postquam illa vitam deseruit,
statim Alexius mundi se pompa abdicans
Cæsarea dignitate, propinquis, caris,
profanique omni tumultu sæculi,
pauperem Christi exemplo saccum induit,
cœnobiumque tonsa coma ingressus est
Anthemii scilicet quod ipse construxerat,
ibique monachus vitæ confecit cursum.
Exin Amorio Theophili patria
Agarenorum capto exercitibus,
innumerabilis turba gladio periit,
aliasque plurima servituti addicta
ad Barbaros jure belli abacta est:
atque in his erant legionum duces
illic bellantium quadraginta duo,
qui etiam martyres denique evaserunt.
Hos ut redimeret rex legationem misit
significantem Persidis tyranno
ut hos dimitteret acceptis redimiis
centenariis quatuor cum viginti.
Sed verba respuerunt aures barbaræ.
Quare imperator longo mœrore affectus,
contracto morbo misere abrupit vitam,
uxorem atque optimates valde exorans
ut abolendos curarent imagines;
atque ut Joannem lupum, non pastorem,
Ecclesiæ cathedram retinere sinerent.

A Τὰς ἐν κατόπτροις ἐμφάσεις λέγουσά πως
Μορφῆς ἐμῆς ἰδεῖν τε φράσαι νινία.
Οὕτω θυμοῦ σβέννυσιν εἰποῦσα φλόγα.
Οὗτος βασιλεὺς Θεόφιλος πολλάκις
Καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ στρατηγῶν ταγμάτων
Ἄλλων τε πολλῶν ἀνδρικῶν. εὐκαρδίων,
Μανουὴλ δ' οὐχ ἥκιστα καὶ Θεοφόβου,
Μάχας κατώρθου κτιννύων ἀντιπάλους·
Ἤστην γὰρ ἄμφω δεξιὼ, ῥωμαλέω,
Καὶ τῶν κατὰ σφᾶς οὐδενὸς λελειμμένω
Εὐανδρίαις τε καὶ καλαῖς στρατηγίαις.
Καὶ χεῖρα δ' εἶχε φιλότιμον. πλουσίαν,
Εὐεργετικὴν, φιλόδωρον εἰς ὅλους·
Ὅθεν ξενῶνα καὶ φαεινὸν καὶ μέγαν
Εἰς ἀνάπαυμα τῶν ξένων ἀπαρτίσας
B Κλῆσιν ἑαυτοῦ τῷ δομήματι νέμει,
Οἴκων γυναικῶν ὄντα τὸ πρὶν ἀσέμνων·
Ἥττητο δ' οὐδὲν ἀφροδισίων σφόδρα
Τῇ σωφροσύνῃ προστετηκὼς ἐκτόπως·
Ἀλεξίῳ δὲ τῷ Μωσηλὲ τοὐπίκλην
Ἐξ Ἀρμενίων Κρηνιτῶν λαμπροῦ γένους
Ἀνδρὶ στρατηγῷ, γεννάδᾳ, ῥωμαλέῳ
Κατὰ χαρίτων ὄψιν ἠγλαϊσμένῳ,
Μαρίαν συνῴκισε τὴν θυγατέρα,
Τιμήσας αὐτὸν ἀξίᾳ τῇ Καισάρων·
Καὶ σὺν στόλῳ πέπομφε πρὸς Λογγιβάρδους
Φθονουμένου δὲ τοῖς κατ' αὐτὸν ἀνδράσι
Καὶ τῷ βασιλεῖ γ' ἐνδιαβεβλημένου,
Διαβολῶν σύζυγος ἦν ζῶσα λύτις·
Ἐπεὶ δ' ἐκείνη κατέλιπε τὸν βίον,
Εὐθὺς περιφάνειαν ἐκγιπὼν βίου,
C Καίσαρος ἀξίαν τε, συγγενεῖς, φίλους,
Ἄλλα τε πάντα καὶ πλέον τύρβην βίου,
Τὸ κατὰ Χριστὸν ἀμφιέννυται ῥάκος,
Καὶ τρίχα καρεὶς τὴν μονὴν ὑπεισέδυ,
Ἣν αὐτὸς ἀνήγειρε τὴν Ἀνθεμίου·
Ἐν ᾗ μονάζων καταλύει τόν βίον.
Τοῦ δ' Ἀμορίου πατρίδος Θεοφίλου
Ταῖς Ἀγαρηνῶν στρατιαῖς ἡλωκότος,
Ἀπειραριθμήτου δὲ κτανθέντος στίφους
Καὶ πλῆθος ἥλω μυριάριθμον τότε
Ἀχθὲν δορυάλωτον αὐτοῖς Βαρβάροις,
Ἐν οἷς στρατηγοὶ τῶν ἐκεῖθι ταγμάτων
Δεκὰς τετραπλὴ (37) σὺν ἁπλῇ ξυνωρίδι,
Οἳ μαρτύρων εὕραντο καὶ στέφη τέλος·
Ὧνπερ πέπομφε πρέσβεις ὁ κράτωρ
D Ἀπαγγελοῦντας τῷ κρατοῦντι Περσίδος
Λοῦναι λαβόντα λύτρα τὴν λύσιν σφίσιν
Κεντηνάρια πρὸς τέτρασι δὶς δέκα.
Ἀλλ' οὐ προσέσχεν ἀκοὴ φαύλη λόγοις·
Ὅθεν βασιλεὺς ἐκτακεὶς μακρᾷ λύπῃ
Νοσήσας ἀπέῤῥηξε κακῶς τὸν βίον,
Πολλὰ δεηθεὶς συζύγου τῶν τ' ἐν τέλει
καθαιρέσει στέργοντας τῶν εἰκονισμάτων
Τῶν Ἰωάννην λύκον, οὐχὶ ποιμένα,
Ἐᾷν καθέδραν κατέχειν Ἐκκλησίας.

(37) Cod. τετραπλῆ.

MIXAHΛ Ὁ ΥΙΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΣΥΝ ΤΗ ΜΗΤΡΙ ΘΕΟΔΩΡᾼ ΚΑΙ ΑΥΘΙΣ ΜΟΝΟΣ. ΟΜΟΥ ΕΤ. ΚΕ΄.

Εἶτα κρατάρχει τοῦ κράτους Θεοδώρα
Σὺν παιδὶ βραβεύουσα γαλήνης δόσιν·
Ἧς πρῶτον ἔργον κατάγειν τοὺς φυγάδας
Τούς τ' ἐν φυλακαῖς ἐκλύειν καθειργμένους,
Νεῖμαί τε παῦλαν τοῦ διωγμοῦ καθάπαξ·
Μετὰ δ' ἀναστήλωσιν ἔσπευδε δρᾶσαι
Τῶν ἱερῶν τε προσκυνητῶν εἰκόνων.
Εἶτα κατάγει τοῦ θρόνου Ἰωάννην,
Ἀντεισάγει δὲ Μεθόδιον ἀξίως,
Οὗ προστατοῦντος ὀρθοδόξων τοῦ στίφους
Καθίδρυσις γένοιτο σεπτῶν εἰκόνων,
Εἰς τοὐμφανές τε προσκύνησις τοῖς ὅλοις.
Τόθ' ἡ βασιλὶς ποιμεναρχῶν πλήθους,
Πρὸς δ' αὖ λογάδων ἐνθέων μονοτρόπων
Δεῖται λιπαρῶς τοῦ ξυνευνέτου χάριν·
Ὡς ἂν ὑπ' αὐτοῖς διαλλακταῖς, εὐχέταις
Θεὸς βασιλεῖ Θεοφίλῳ πταισμάτων
Καὶ χριστομάχου τῆς πλάνης λύσιν νέμοι
Συγγνωμονήσας ὡς συμπαθὴς Δεσπότης.
Καὶ τῶνδε προσσχὼν ταῖς λιταῖς εὐξαμένων,
Οἷα Θεὸς φίλοικτος, εὔσπλαγχνος φύσει,
Ὡς πρὶν Μανασσῆν ἀξιοῖ σωτηρίας (38).
Ὁ δ' ἐνδίκως ἔκπτωσιν ὑποστὰς θρόνου
Γόης Ἰαννῆς ἐν μονῇ που διάγων
Χριστου τε μητρὸς τοῦδε λαβὼν εἰκόνας
Ὄμματ' ἀπεμαύρωσε τῶνδ' ὁ μαινόλης·
Ὅπερ μαθοῦσα βασιλὶς τρισολβία
Ζήλου φλεχθεῖσα τῷ πυρὶ τὴν καρδίαν
Τοῦδ' ἐκκοπῆναι τὰς κόρας τῶν ὀμμάτων
Εἰς ἔκτισιν ἔνδικον εὐθὺς ἠξίου.
Ὁρμῆς δ' ἀνείρχθη ταῖς τινῶν συμβουλίαις·
Πλὴν πέμψας ἠκίσατο τοῦτον σκυτάλῃ
Πληγαῖς μακραῖς κόψασα τοῦδε σαρκίον.
Ταύτης κρατούσης Βουλγάρων ἀρχηγέτης
Μαθὼν γυναικὶ σὺν ἁπαλῷ τεκνίῳ
Τὴν Ῥωμαϊκὴν ἡγμένην αὐταρχίαν,
Σπονδῶν δράσειν σύγχυσιν ἠπείλει μέγα
Ἃς εἶχε συνθεὶς ἄνακτι τῶν Αὐσόνων,
Καὶ καταδραμεῖν τοὺς ὅρους Ῥωμαΐδος·
Πρὸς τόνδε, φάναι τὴν βασίλισσαν λόγος·
Θεῷ δὲ κἀγὼ συντρίβοντι τὰς μάχας
Θαῤῥοῦσα πάντως ἀντιτάξομαί γέ σοι·
Κἂν μὲν νικήσω σὺν Θεῷ μαχουμένη,
Μέγαν ὀφλήσεις τὸν κατάγελων ὅλοις·
Εἰ δ' αὖ νικήσεις οὐ τὸ νῖκός σοι μέγα
Γυναῖκα νικήσαντι θήλειαν φύσιν
Ὡς οὖν τάδ' ἀπηγγελτο μυσαρχηγέτῃ
Ὑφῆκεν ὁρμῆς τὴν ὀφρὺν κατασπάσας,
Ἀνανεοῖ τε τὴν πρὶν εἰρήνην πάλιν.
Ἀλλὰ καλὸν πῶς πόθεν λόγῳ φράσαι

A MICHAEL THEOPHILI FILIUS CUM THEODORA MATRE, RURSUSQUE SOLUS. SUMMA ANNORUM XXV.

Postea cum filio regnat Theodora
quæ pacis reddidit imperio donum.
In primis enim exsules reduxit,
quique tenebantur vinculis emisit liberos,
persecutionis cursum omnino inhibens,
Mox properavit cultui proponere
sacras ac venerabiles imagines.
Deinde ejecto de sede Joanne
illi Methodium digne substituit,
quo præsidente orthodoxis partibus,
augustarum imaginum fieret restitutio,
easque publice populus adoraret.
Tunc imperatrix episcoporum cœtum
B nec non sapientium hieromonachorum,
enixis precibus pro defuncto conjuge
oravit, ipsis ut intercedentibus
Deus augusto Theophilo culparum
errorisque hæretici veniam concederet
misericordia flexus ceu mitis dominus.
Horum reapse precibus aures præbens
Theophilum misericors clemensque Deus
ceu quondam Manassem salute dignatus est.
Interim is qui sede merito exciderat
planus Joannes in monasterio degens
Christi Matrisque ejus imaginibus
forte deprehensis oculos furiosus eruit.
Quo audito scelere inclyta regina
zeli vicissim flammis cor perusta
C impio pupillas excuti oculorum
justo talione protinus imperavit.
Verum quorumdam prohibita consiliis,
mittens armatos scutica ministros,
multis verberibus corpus illi contudit.
Hac imperante, Bulgarorum dominus
audiens mulieri teneroque puero
Romani imperii regimen commissum,
magnopere minabatur se abrupturum
fœdera quæ sibi cum Cæsare intercedebant,
et Romanos fines incursaturum.
Tunc huic reginam sic rescripsisse aiunt:
Equidem cum Deo præliorum arbitro
prorsus aperto marte resistam tibi.
Quod si, favente Deo, superior fuero,
tu quidem orbi cuncto risui eris;
D sin contra viceris, laus tua levidensis erit
victoriam de muliere retulisse.
Hæc ubi relata sunt Mœsorum duci,
is suum impetum superbiamque fregit,
pacisque veteris renovavit fœdera.
Sed est præclarum verbis jam referre.

(38) Hunc merito recenset inter Græcorum errores Allatius in tractatu De lib. Eccl. Græcor. p. 117 sqq. citatque falsæ sententiæ auctores synaxarium, Nicephorum, Zonaram, Constantinum Manassem, Gennadium, aliosque anonymos; quibus nunc accedit Ephræmius. Perniciosum errorem ego ipse nuper refutavi in adnotationibus ad orationem Blemmydæ a me editam in Vaticanæ collectionis secundo volumine. Est autem hoc in loco ineptum Manassis exemplum, viventis scilicet hominis in terreno carcere, comparatio cum anima corpore soluta infernisque pœnis, quas Evangelium æternas esse affirmat, addicta.

quomodo gens Mæsorum ad fidem venerit.
Femina apprime nobilis ex Bulgaris
natura soror principis Mœsorum
Constantinopolim captiva ducta est.
Hæc autem degens regio in palatio
ad salutare lavacrum accessit
edocta Christianorum religionem
simulque litteris Græcis erudita.
Hæc deinde dimissa, rogante fratre,
atque ad hunc reversa, Christianos, ut par erat,
omni verborum magnificabat honore :
atque ut baptismatis gratiam reciperet,
fratrem egregiis hortabatur monitis :
sed is loquentem immota mente audiebat.
Verumtamen cum Bulgaros corripuisset
pestis, nullumque adesset remedium mali,
nisi Deus fieret summi exitii aversor,
Christianæ princeps feminæ preci annuens
agnovit Dei virtutem insuperabilem,
sibique mitti postulavit episcopum :
a quo superveniente initiatur rite,
et lavacrum recipit incorruptionis.
Ob id Bulgaricus efferatus populus
principem suum molitus est occidere :
sed enim fretus validis crucis armis
rebelles conserta princeps pugna domuit.
Tunc omnes vera pariter fide imbuti
dium libentes baptisma receperunt.
Igitur quoad præfuit Theodora,
reginarum gloria Theodora.
Romanæ res feliciter se habebant :
sed postquam summa cessit potentia in filium,
sûs deque permisceri cœperunt omnia.
Pecuniæ opumque Michael acervos
totis, ut aiunt, plaustris effundebat,
comissans, potans, inter palpones græcans.
Idem etiam platanum affabre ex auro factam
duosque gryphos et leones totidem,
atque aliam plurimam variam suppellectilem
quæ dignitati regiæ ornamento erat,
stulte conflavit ut pecunia fieret.
Rex Michael, quoniam ex proprio genere
non suppetebat regni successor hæres
Romanorum regem Basilium creat,
eique nuptiis copulat Eudociam
Inceris filiam, concubinam suam.
Patria Basilii Macedonia fuit,
ubi ex obscuris natus est parentibus,
qui manu propria agrum excolebant :
vir fortis, dexter, viribus præpollens,
ætate florida, bene comatus, blandus,
et bono animo et mente constanti præditus.
Huic multa imperium portenderunt
signa jam inde a teneris unguiculis,
ex quibus dicam carmine pauca admodum.
Æstivo tempore radiis sub solaribus
dormienti, uti mos est rusticorum liberis,
advolans aquila (mirum prodigium !)
umbram expansis alis puero præbuit.

A Εἰς πίστιν ἧκεν εὐσεβῆ Μυσῶν ἔθνος.
Γυνή τις ὄντως εὐγενὴς ἐκ Βουλγάρων,
Ὅμαιμος οὖσα τοῦ Μυσῶν ἀρχηγέτου,
Ἤχθη δορυάλωτος εἰς Κωνσταντίνου.
Ἥ γ' ἐνδιατρίβουσα τοῖς ἀνακτόροις,
Βαπτίσματι πρόσεισι τῷ σωτηρίῳ,
Τὸ Χριστιανῶν ἐκδιδαχθεῖσα σέβας,
Καὶ γνῶσιν ἔσχε γραμμάτων Ἑλληνίων.
Αὕτη λυθεῖσα παρακλήσει συγγόνου
Καὶ τῷδ' ὀφθεῖσα. Χριστιανοὺς, ὡς δεον,
Ὑπῆρχε θαυμάζουσα σεμνύνουσά τε,
Καὶ τόνδε βαπτίσματος ἔνθεον χάριν
ἔπειθε λαβεῖν ταῖς καλαῖς συμβουλίαις
Ὁ δ' ἦν τέως ἄτεγκτος οὐδ' εἴκων λόγοις,
Ἐπεὶ δ' ἐπεισέφρησε λοιμὸς Βουλγάροις.
B Οὐκ ἦν δὲ λύσις οὐδὲ φυγὴ τῆς νόσου·
Θεὸς δὲ λυτὴρ ὤπτο λοιμοῦ παμφάγου,
Προσσχὼν γυναικὸς ταῖς λιταῖς χριστωνύμου.
Ἔγνω Θεοῦ δύναμιν ἄμαχον τέως,
Καί οἱ σταλῆναι ποιμενάρχην ἠξίου·
Παρ' οὗ σταλέντος καὶ μυεῖται κατ' ἔτος,
Καὶ λαμβάνει βάπτισμα τῆς ἀφθαρσίας·
Οὗ χάριν ἔθνος ἐκμανὲν τὸ Βουλγάρων
Ἀρχητέτην σφῶν ἀνελεῖν τόνδ' ἠξίουν·
ἀλλὰ πεποιθὼς σταυρικῇ παντευχίᾳ
Ἥττησεν αὐτοὺς συμπλακεὶς κατὰ κράτος,
Καὶ τόνδε πάντες εὐσεβοῦσι τὸν τρόπον
Βάπτισμα θεῖον προφρόνως δεδεγμένοι,
Ἕως μὲν ὑπῆν ἐγκρατὴς αὐταρχίας
Ἡ Θεοδωρώνυμος ἀνασσῶν κλέος
C Εὖ εἶχε τὰ πράγματα τῇ Ῥωμαΐδι·
Ἐπεὶ δ' ὑπεξίστατο παιδὶ τοῦ κράτους,
Ἅπαντα πεπλήρωτο τῆς ἀκοσμίας,
Σωροὺς Μιχαὴλ χρημάτων καὶ πραγμάτων
Ὅλαις ἁμάξαις ἐκκενοῦντος ἀφθόνως
Κώμοις, μέθαις, κόλαξιν, ἔργοις ἀτόποις.
Ὃς ἐκ χρυσοῦ πλάτανον εὖ εἰργασμένην
Γρύπας τε διττοὺς καὶ λέοντας αὖ τόσους
Εἴδη τε πλεῖστα παντοδαπῶν κοσμίωνά
Εἰς κόσμον, εἰς ἔκπληξιν ὄντα τοῦ κράτους
Χωνείᾳ παρέδωκεν ἐξ ἐμπληξίας.
Ἄναξ Μιχαὴλ οὐκ ἔχων ἐξ ὀσφύος
Κληροῦχον ἀρχῆς καὶ διάδοχον κράτους,
Ἄνακτα Βασίλειον Αὐσόνων στέφει,
Συζεύξας αὐτῷ πρὸς γάμου κοινωνίαν
Αὑτοῦ παλλακὴν Ἴγκερος Εὐδοκίαν.
D Χώρας δ' ὁ Βασίλειος ἐξέφυ πάλαι
Μακεδονίας ἐξ ἀσήμων πατέρων
Αὐτουργίᾳ τε χρωμένων γεωργίᾳ,
Ἰσχυρὸς ἀνὴρ, δεξιὸς, ῥωμαλέος,
Εὔηλιξ, ἡβῶν, εὐωρόσιτος, δασύθριξ,
Ψυχὴν ἀγαθὸς, τὰς φρένας ἐρρωμενος.
Ὦ πόλλ' ἐμνᾶτο σύμβολα κραταρχίαν
Εὐθὺς ἀπ' αὐτῆς παιδικῆς ἡλικίας
Ἀφ' ὧν βράχιστα σημανῶ στιχουργίᾳ.
Θέρους βρεφικῶς τῷδ' ὑπ' ἀκτῖνα πάλαι
Ὑπνοῦντι, καθὰ γηπόνων ἔθος τέκνοι,
Ἐπικαταπτὰς ἀετὸς θαῦμα ξένον
Σκιὰν ἀνεὶς πτέρυγας ἔδρα τῷ βρέφει·

Περὶ βρέφους ἔδεισε μήτηρ ἐκτ' πως
Τὸν ἀετὸν βλέψασα μὴ κατ' ἐλπίδας
Σκιὰν σχεδιάζοντα τῷ βρεφυλλίῳ,
Καὶ τόνδε λίθοις ἀπελαύνει μακρόθεν·
Καὶ τῆσδ' ἀπούσης, ὄρνις ὡς πρὶν κατέπτη
Τελῶν τὸ λειτούργημα παιδίῳ πάλιν,
Καὶ πάλιν ἀπήλαυνεν ἡ γειναμένη,
Καὶ τοῦτ' ἐδρᾶτο πολλάκις τῆς ἡμέρας.
Ὡς δ' ἐφήβων ἥψατο τῆς ἡλικίας.
Ἀγνὼς τις ὢν ἅπασιν ἐσχάτως πένης
Βαδίσας ἧκε πρὸς πόλιν Κωνσταντίνου,
Ὡς ἂν ὑπάρξας τῶν τινος θὴς εὐπόρων,
Ζωὴν τὰ συνέχοντα κρῷτο προσφόρως·
Πόλιν δ' ὑπεισδὺς κατέδαρθεν ἑσπέρας
Διομήδους μάρτυρος ἐν ναοῦ πύλῃ
Ὥς τις πενιχρὸς εὐτελὴς νεανίας.
Ὄναρ δ' ὁ μάρτυρ ἐμφανίζεται νύκτωρ
Τινὶ καθ' ὕπνους τῶν ἔσω νεωκόρων,
Καί οἱ τὸν ἐκτὸς ἐγκελεύεται τάχος,
Εἰσαγαγεῖν ἄνακτα τῆς πύλης ἔσω.
Ὁ δ' ὑπεξελθὼν καὶ Βασίλειον μόνον
Εὑρὼν ὑπνοῦντα κατὰ λιτοῦ δαπέδου,
Πύλην ὑπῆλθε τοῦ νεὼ καὶ τὸν δόμον,
Δόξας ὄναρ φάντασμα μάταιον πέλειν,
Καὶ πάλιν εἶχε τὸν νεωκόρον κλίνη·
Καὶ πάλιν ὄψις ταυτα οἱ παρηγγύα·
Καὶ πάλιν ἐξέδραμε τῆς πύλης τάχος,
Καὶ Βασίλειον εὗρεν ὑπνοῦντα μόνον.
Ἐπεὶ δὲ τρὶς γένοιτο ταῦτα κατ' ὄναρ,
Καὶ σύνεσις ἦν οὐδαμοῦ νεοχόρῳ,
Δηλοῖ τὸ τρίτον ἐμφανῶς μάρτυς λέγων,
Εἶναι τὸν ἐκτὸς κείμενον βασιλέα.
Ὃν εἰσαγαγὼν ὡς δέον νεωκόρος
Φιλοφροσύνης καὶ ξενίας ἠξίου·
Εἶτα συνιστᾷ τόνδε τῷ τῶν ἐν τέλει,
Κἀκεῖνος ᾠκείωσεν ἄνακτι πάλιν.
Ὁ δ' ὕψος ἐβράβευσε τῆς κραταρχίας.
Καί τις μοναχῶν ἀρεταῖς ἐστεμμένος
Μέλλοντά τ' εἰδὼς Πνεύματι θείῳ λέγειν,
Κρήτην πατρίδα καὶ μονὴν κεκτημένος
Ἐκεῖσε τῷδε πρὸ κράτους ἀφιγμένῳ
Προεῖπεν ἀνάῤῥησιν εὖ κραταρχίας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ ΕΤ ΙΒ'.

Οὗτος Μιχαὴλ ἀνελὼν εὐεργέτην
Καὶ βασιλευτὴν καὶ δότην τὸν τοῦ στέφους,
Αὐτοκράτωρ μόναρχος ὤφθη τῶν ὅλων.
Ὅθεν συνιεὶς αἰκίᾳ συνειδότος
Φόνου δυσαχθὲς καὶ μιαιφόνον μύσος
Ἐξιλεοῦν ἔσπευδε Δεσπότην ὅλων
Ἄβυσσον ὑπάρχοντα τῆς εὐσπλαγχνίας,
Ἔργοις φιλοίκτοις καὶ καλῶν εὐποιΐαις,
Μεθ' ὧν, νεὼν κάλλιστον, εὐπρεπῆ ξένον
Πολυτελὲς θέαμα τέρψιν ὀμμάτων
Ἐν βασιλείοις καινίσας Πρωταγγέλῳ
Νέαν ἀποκέκληκε τονδ' ἐκκλησίαν·
Καὶ πάλιν ἄλλον Ἠλίᾳ τῷ Θεσβίτῃ,
Ὃν ἐξόχως ἦν καὶ τιμῶν καὶ σεμνύνων
Πομπαῖς ἑορταῖς δαψιλῶς ταῖς δι' ἔτους.
Οὗτος δι' αὐτοῦ καὶ στρατηγῶν καὶ στόλου

A Tunc filio timuit mater vehementer
aquilam videns præter exspectationem
umbram tenello infanti suppeditantem;
lapidumque jactu procul abigebat avem.
Matre recedente, aquila rursus advolat,
atque suum puero præbet ministerium.
Rursus hanc mater abigit; idque sæpe
per vices illa die factitatum fuit.
Ut vero e pueris excessit Basilius,
omnibus ignotus atque egentissimus
ad Constantini urbem pedester venit,
nempe ut alicui diviti navans operam
vitæ adjumenta sustentandæ acciperet.
Ergo ingressus urbem dormiebat vespere
in valvis templi martyris Diomedis
B tanquam egenus vilisque adolescentulus.
En autem martyr se conspiciendum obtulit
uni ex æditui noctu per somnium; jubens
ut festinanter eum qui cubabat foris
regem, reclusis valvis, introduceret.
Egressus ille cum Basilium solum
nuda humo dormientem offendisset,
in templum regressus domum se recepit,
vanum se somnium æstimans vidisse;
itaque in lecto rursus se composuit.
Sed ecce oblata species mandatum repetit.
Ipse celeriter janua se proripit,
et Basilium dormientem solum reperit.
Cumque jam tertio somnium occurrisset,
neque rem æditus prorsus intelligeret,
martyr ad extremum aperte dixit
C eum, qui foris cubabat, esse regem.
Tunc introductum, ut par erat, æditus
blandis officiis recreavit et hospitio :
tum cuidam optimati commendavit,
qui rursus illum regi familiarem reddidit,
a quo Basilius regium honorem retulit.
Quin adeo quidam virtute fulgens monachus,
Spiritu divino futurorum præscius,
in Creta patria monasterium incolens,
illuc venienti ante imperium Basilio
veraciter prædixit regem creatum iri.

BASILIUS MACEDO AN. XII.

Hic Michaelem erga se beneficum
regnique datorem postquam interfecit,
solus cunctarum dominus rerum exstitit.
D Quare conscientiæ stimulis compunctus
dum scelus cædis reputat infandæ,
placare aggressus est communem Dominum,
cujus clementiæ nullus est terminus,
bonis operibus et largiendo egenis.
Tum etiam templum novum pulcherrimum
mirum gratumque oculis spectaculum
regio in palatio angelorum principi
condidit, Novamque appellavit ecclesiam.
Rursusque templum aliud Eliæ Thesbitæ,
quem colebat præcipue per anni cursum
pompis, diebus festis, honore lauto.
Hic per suos duces perque exercitum

perdebat hostes igne gladio vinculis,
urbesque illorum suo adjunbebat regno.
Hic templi Sophiæ absidem occiduam
jam laborantem temporis injuria
artificum refecit eleganter manu :
multisque aliis terræ motu dirutis
delubris congruam suppeditavit opem.
Judæos quoque multos ad rectam fidem
pellexit, vitæ agendæ adjumentis præbitis.
Quin Rossos hactenus errori deditos
ad religionem Christi curavit trahere.
Egregius etenim missus ad hos episcopus
suasit cunctis ut ad Christum accederent,
Christi evangelica narrans miracula.
Tum Rossi postulabant signum cernere
quod narratarum rerum fidem faceret.
Ergo verbi evangelici divinum librum
episcopus cum precibus in ignem misit;
hunc autem vis flammarum non læsit vorax.
Qua re attoniti Dominum sunt secuti
Rossi, et baptismi munus susceperunt.
Exin Leonem filium Basilius
Santabareni absurdis consiliis obsequens
invidi pravique viri, in custodiam tradidit.
Et quidem oculos forte amissurus erat
dilectus filius Leo mandato patris,
ni patriarcha cun conscriptis patribus
precibus fregissent parentis consilium.
Sed tamen jam diu in vinculis manebat Leo.
Ecce autem præbito publice convivio
psittacus avis loquax et imitatrix
Leonis inter epulas nomen cœpit
ingeminare convivisque expressit lacrymas;
qui ad genua domini flagitanter proni
reconciliarunt denique filium patri,
qui Leoni dignitatem cum gratia reddidit.
Rex aliquando venans in cervum incidit
eximia magnitudine celsisque cornibus.
quem statim instructus armis cursu appetit;
jamque occisurus erat elato gladio,
cum ille contra irruens hostem cornibus
sublatum in avios locos fuga abripuit.
Sed enim comes juvenis prævertens cursu
regem præciso baltheo neci eripuit;
qui sane egregium servatori præmium
contulit, abscisso capite. Proh injustitiam !

LEO SAPIENS AN. XXV.

Exstincto Basilio, successor hæres
filius imperii habenas tractandas cepit
Leo mundanæ sapientiæ nullius inscius.
quadriga doctrinarum apprime exercitus,
arcana divinauda præsertim arte,
quæ fit incantationibus cursuque siderum,
quæque peritis cuncta futura pandit.

A Ἐχθροὺς ὑπῆρχε κτιννύων, εἴργων, φλέγων
Καὶ σφῶν πόλεις ἅρπαγμα τιθεὶς τῷ κράτει
Ναοῦ Σοφίας καὶ δυτικὴν ἁψῖδα
Κάμνουσαν ἤδη τῷ χρόνῳ τῷ παμφάγῳ
Ἥδρασε χερσὶ τεχνιτῶν εὐμηχάνως·
Ναοῖς τε πολλοῖς γῆς κλόνῳ τεθραυσμένοις
Τὴν δυνατὴν σύναρσιν εἰσῆξε σφίσιν·
Πολλούς τ' ἐπεσπάσατο τῶν Ἰουδαίων,
Πρὸς πίστιν ὀρθὴν χρηματων συνεργίᾳ.
Καὶ Ῥῶς ἔθνος πρὶν κεκρατημένον πλάνῃ
Χριστῷ προσελθεῖν εὐσεβῶς δράσας ἔχει·
Σταλεὶς γὰρ αὐτοῖς ἀρχιθύτης τῶν πάνυ
Ἔπειθε πάντας τῷ Χριστοῦ προσιέναι
Εὐαγγελίῳ καὶ Χριστόῦ τεραστίοις.
Οἱ δὲ πρὸς αὐτοῦ κατιδεῖν ᾔτουν τέρας
Πρὸς πίστιν ὧν ἔφασκε Χριστοῦ θαυμάτων·
B Εὐαγγέλων γοῦν πυκτίδα θείαν λόγων
Εὐξαμένου τε καὶ πυρὸς θέντος μέσον
Ἄφλεκτος ὤπτο τῷ πυρὶ τῷ παμφάγῳ.
Οἱ δ' ἐκπλαγέντες προστίθενται Κυρίῳ
Βαπτίσματος δώρημα προσδεδεγμένοι·
Καὶ παῖδα τὸν Λέοντα πεισθεὶς ἀτόποις
Σανταβαρηνοῦ βασκάνου συμβουλίαις,
Γόητος ἀνδρὸς, φυλακῇ καθειργνύει
Καὶ τάχ, ἂν ἀπέσβεστο λύχνους ὀμμάτων
Ὁ φίλτατος παῖς πρὸς φυτοσπόρου Λέων,
Εἰ μὴ πατριάρχης τε καὶ γερουσία
Λιταῖς ἀπεῖρξαν σκέμματας τὸν πατέρα·
Ἔμφρουρος ἦν ὅμως δὲ μακρὸν τὸν χρόνον·
Δήμῳ δὲ κοινῆς ἠγμένης πανδαισίας
Πτηνὸν μιμηλὸν ψιττακὸς, ζῶον λάλον,
C Λέον, Λέον, κέκραγε συγχνῶς ἐν πότῳ,
Καὶ συσσίτους δείκνυσι πλήρεις δακρύων·
Καὶ προσπεσόντες λιπαρῶς τῷ δεσπότῃ
Ἐξιλεοῦνται τῷ πατρὶ τὸν υἱέα·
Καὶ σπένδεταί οἱ καὶ πάλιν νέμει κράτος.
Θηρῶν ἐλάφῳ βασιλεὺς ἐντυγχάνει
Ὑπερφυεῖ τε καὶ λίαν κερασφόρῳ,
Ἐφ' ὃν ξιφήρης κατέτεινε τὸν δρόμον,
Καὶ φθὰς ἐπῆρε τὸ ξίφος πλῆξαι θέλων.
Ὁ δ' ἀνθυποφθὰς τοῖς κέρασι σφαγέα
Ἄρας ἀπῄει κατὰ δυσβάτων τόπων.
Καί τις προλαβὼν ἐξομαρτούντων νέων
Ζώνην τεμὼν σέσωκε τὸν βασιλέα.
Ὃς σῶστρα καλὰ τῷ σεσωκότι νέμει
Τομὴν κεφαλῆς· φεῦ δίκης τῆς ἀδίκου !

D

ΛΕΩΝ Ο ΣΟΦΟΣ ΕΤ. ΚΕ'.

Βασιλείου δὲ τὸν βίον λελοιπότος
Διάδοχος παῖς ἀναδείκνυται κράτους
Λέων σοφίας κοσμικῆς πάσης ἴδρις,
Τῆς τετρακτύος τῶν σοφῶν μαθηματων,
Θαὶ μαντικῆς αὐτῆς ἀποῤῥήτου πλέον
Τῆς δι' ἐπῳδῶν καὶ δρέμου τῶν ἀστέρων,
Μύσταις διδούσης τὴν πρόγνωσιν τῶν ὅλων (39).

(39) Profecto rei divinatoriæ artique astrologorum vanissimæ male deditus fuit Leo; cujus rei testem me videre memini codicem perantiquum insignem, e Byzantina aula ut puto profectum, in quo mendacis perniciosæque artis præcepta copiosissime tradantur. Ex eo nimirum codice fragmenta tria Juliani Laodicensis nuper egu edidi. Nota quoque sunt oracula, quæ Leonis imp. nomen præ se ferunt.

Τἄλλα μὲν οὗτος εὐσεβὴς ἦν, ὀρθόφρων,
Κοινῶν τε διοίκησιν ἦγεν ὡς δέον·
Τετραγαμίᾳ δ' ὡμιληκὼς συζύγων
Καὶ πρὸς νόμων κώλυμα μὴ φέρειν λέγων
Κυδοιμὸν ἐντίθησι προστάταις νόμων·
Καὶ ποιμενάρχην ἐνστάτην δεδειγμένον
Ποίμνης ἐλαύνε καταγαγὼν τοῦ θρόνου.
Πρώτην δὲ τιμων συξύγων βασιλίδα
Τὴν μακαριστὴν Θεοφανὼ τὴν πάνυ
Ἄγχιστα ναοῦ κηρύκων ἀποστόλων (40)
Νεὼν ἀνιστᾷ τῇδε τῶν ἐξαισίων,
Ἐν ᾧ σορὸν τίθησιν αὐτῆς λειψάνων.
Καὶ πάλιν ἄλλον καινίσας θεῖον δόμον
Χριστοῦ οάλιν ζωῷ γε Λαζάρῳ φίλῳ
Ἐν τῷδ' ἐθησαύρισε κἀκείνου δέμας,
Καὶ Μαγδαληνῆς Μαρίας τῆς ὀλβίας.
Πρὸς τοῖσδ' ἀνιστᾷ καὶ μονὴν Κωνσταντίνῳ
Ἐν ταῖς νοσσιαῖς τῷ Παφλαγόνι γένος
Καὶ θηλυδρίᾳ, πλὴν δ' ὅμως πεφιλμένῳ,
Ὃν ἀποκείρας πρῶτον εἰς ῥακενδύτην
Λόγοις προαχθεὶς Σαμωνᾶ τοῖς βασκάνοις·
Εἶτ' ἐκδύσας ἄμφια τὰ μονοτρόπων
Ἄξια, τιμᾷ τοῦ παρακοιμωμένου,
Ὧ καὶ μονὴν ἤγειρε τὴν εἰρημένην.
Τὸν δ' ἐν νεῷ μάρτυρος ὄντα Μωκίου,
Ἑστῶτα δ' ἀγχοῦ κιγκλίδος θείου δόμου,
Δορυφορίας βασιλικῆς ἡγμένης
Κατὰ κάρας ἔπληξεν ἀνήρ τις βάκτρῳ·
Καὶ τάχ' ἂν αὐτὴν συνέτριψεν ἐσχάτως,
Εἰ μὴ προσαῤῥάξαν γε βάκτρον λυχνίᾳ
Τὸ πλεῖστον ἀφῄρητο βιαίας ῥύμης·
Ὃ συμβὰν εἰργάσατο θροῦν τοῖς ἐν τέλει·
Προήγορος δὲ κἀν μονοτρόποις μέγας
Μάρκος παρὼν ἔφησε τῷ στεφηφόρῳ·
Ὁ συνυφήνας τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ
Μέλος τετραῴδιον εὐφυεστάτως,
Ἐκ τοῦ παρόντος ἐς νέωτ' ἀραρότως,
Δέκατον ἄρξων, βασιλεῦ, ἴσθι χρόνον·
Καὶ σύνδρομον γένοιτο τοὔργον τῷ λόγῳ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΑΔΕΛΦΟΣ ΑΥΤΟΥ ΜΗΝ. ΙΓ'.

Λέοντος ἀρχὴν καὶ βίον λελοιπόντος,
Ὅμαιμος Ἀλέξανδρος ἔσχε τὸ κράτος,
Ἀνὴρ ἀσελγὴς, ἐκδεδιῃτημένος,
Ἄθυρμ' ἐρώτων, ἀκολασίας φίλος,
Κώμοις, μέθαις χαίρουσα χοιρώδης φύσις,
Ῥέκτης κρυφίων Ἀφροδίτης ὀργίων,
Φαύλοις, ἀγύρταις, ἀνδράσιν εὐτραπέλοις
Τριωβολιμαίοις τε χειρίζων κράτος·
Ὅστις κατωρχήσατο τῆς κραταρχίας
Ὡς συγγόνου πρόῤῥησις ἓν γ' ἔτος μόνον,
Μῆνας δεκατρεῖς δυστυχεστάτους φέρων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΥΙΟΣ ΛΕΟΝΤΟΣ Ο ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΣ ΣΥΝ ΤΩ ΠΕΝΘΕΡΩ ΑΥΤΟΥ ΡΩΜΑΝΩ ΤΩ ΛΑΚΑΠΗΝΩ. ΟΜΟΥ ΕΤ. ΚΖ'.

Τούτου καταστρέψαντος αἰσχρῶς τὸν βίον

A Hic cæteroquin pius et orthodoxus
rem dirigebat æquo jure publicam;
sed tamen quartis celebratis nuptiis.
nec legum hac in parte frenum patiens,
tumultu perturbavit custodes juris;
et patriarcham adversantem sibi
grege procul pepulit detractum throno.
Tum ut suam primam conjugem reginam
Theophanonem mortuam honoraret,
delubro proximam apostolorum
ædem huic exstruxit ingentis molis
ibique reliquias ejus in arca posuit.
Rursusque aliam instaurans sacram ædem.
amico Christi redivivo Lazaro,
ibidem corpus ejus clausit loculo,
B nec non beatæ Magdalenæ Mariæ.
Cœnobium insuper struxit Constantino
Paphlagoni in eo loco qui Nidus dicitur,
turpi viro, sed tamen dilecto sibi;
quem coma tonsa jussit esse monachum
verbis instinctus Samonæ invidentis:
postea detracta monachali veste
cubicularii honore condecoravit
illum cui monasterium, ut dixi, struxerat.
Exin imperatorem in templo martyris
Mocil versantem, dum regii satellites
cancellis propinquarent divinæ domus,
nescio quis fuste percussit in capite;
quod quidem illi prorsus confregisset,
nisi pendenti lychno illisus fustis
multum de vi lethali perdidisset.
C Atque id proceres valde turbavit facinus.
Fatidicus autem et clarus inter monachos
Marcus, qui panxit carmen tetraodium
Sabbati magni pervenusto metro,
forte ibi præsens regem sic est affatus:
Tempore ex hoc certum te esse volo.
decem adhuc annos fore regnaturum:
fuitque verbis reapse eventus consonus.

ALEXANDER LEONIS FRATER MENS. XIII.

Leone deserente cum vita imperium,
frater obtinuit sceptrum Alexander,
vir impudicus perditisque moribus,
servus libidinum, incontinentiæ deditus,
comessator, ebriosus, ingenium brutum,
atque arcanorum Veneris orgiorum assecla.
D Improbis hic scurris circumforaneis
vilibusque rem gerandam tradebat publicam.
Qui postquam in imperio debacchatus est
anno, ut frater prædixerat, haud plus uno,
mense misere interiit tertio decimo.

CONSTANTINUS LEONIS FRATER PORPHYROGENITUS CUM SOCERO SUO ROMANO LACAPENO ANN. XXVI.

Ubi Alexander turpiter vitam clausit,

(40) Locutionem *nuntius apostolus*, quæ est in editione Eusebii Meridionalensi, p. 70, reprehendit ut incredibilem, abjiciendamque judicavit, in suis animadversionibus doctus quidam vir Italus. Sed ecce tibi κήρυξ ἀπόστολος *nuntius apostolus* apud Ephræmium. Quare sic reapse legerat olim interpres Armenius etiam apud Eusebium.

Constantinus purpuræ germen primum
Leonis filius imperium obtinuit,
ætatem prorsus teneram adhuc degens.
Dum is cum matre rei præsideret publicæ,
Romanus quidam Lacapenus patria,
dux exercituum munere drungarius,
fefellit puero regnatori fidem.
Mox ad regni societatem admissus fuit
non sine gravi jurejurando pactoque inito
fore ut conregnaret cum rege puero,
imperiique et pueri simul tutelam gereret,
atque huic incolumem servaret potentatum
cujus reapse hæredem pater fecerat.
Sed non servavit Lacapenus fœdera :
quin adeo filios tres designavit Cæsares ;
sibique vindicavit publicarum rerum
curam universam imperiique regimen.
Interim tamen Constantinus quoque
cum sene ejusque liberis imperabat.
Atque ita tempus lapsum est diutinum ;
nimirum viginti et sex fluxerunt anni.

CONSTANTINUS SOLUS AN XV.

Tunc demum comprehensos Constantinus
cauto artificio idoneoque tempore
patrem cum filiis regibus insitivis
dominio exuit solusque imperium tenuit.
Huic pius erat et orthodoxo animo,
et nihil in Ecclesiæ institutis innovans,
imo huic dilectæ ceu matri obediens,
et divinorum dogmatum defensor,
et juris observantiam in primis exigens.
Idem doctrinis præditus sapientibus
profanisque litteris eximie instructus,
harum quoque gessit semper patrocinium,
quibus tradendis magistros præposuit.
Tamen indignæ imperio dotes inerant :
namque rempublicam socorditer regebat,
nimis irascebatur delinquentibus
pœnisque erat sumendis inexorabilis.
Idem magistratus senatoriosque gradus
præferurasque et militares ordines
viris tradebat prorsus haud idoneis,
indignis omnique vitio laborantibus,
officia cuncta auro venalia exhibens.
Hic cum Romano dum regnaret adhuc,
imago Christi Domini haud manu facta
miro artificio in mantili picta
Edessa urbe Byzantium translata fuit.
Rossicus etiam plurimus exercitus
quindecim mille naves onerarias,
ut fama est, ducens, cunctaque depopulans
ab urbem regiam direxit cursum.
Sed enim prope universus auxilio Dei
Virgine quoque matre ferente opem
Romanæ classis impetu deletus fuit.

ROMANUS CONSTANTINUS FILIUS AN III.

Exin Porphyrogenito vita functo
Romanus filius imperator exstitit,

A Κωνσταντῖνος βλάστημα πρῶτος πορφύρας
Λέοντος υἱὸς παραλαμβάνει κράτος
Νέος κομιδῆ τυγχάνων ἡλικίαν.
Σὺν μητρὶ διέποντι τῷδε τὸ κράτος
Ἐπιφυεὶς Ῥωμανὸς ἐκ Λακάπης
Πέλων στολάρχης δρουγγάριος ἀξίαν,
Ἀπεστάτησε τοῦ νέου στεφηφόρου·
Ὅρκοις φρικαλέοις δὲ συνθήκαις θ' ἅμα
Εἰς βασιλείας προσδεχθεὶς κοινωνίαν,
Ὡς συνανάσσῃ τῷ νέῳ στεφηφόρῳ,
Καὶ κηδεμὼν ᾖ τοῦ νέου καὶ τοῦ κράτους,
Καὶ τῷδε τηρήσει κραταρχίαν
Ὡς κλῆρον ὄντως πατρόθεν δεδεγμένῳ·
Οὐ πάντ' ἐφυλάξατο τῶν συγκειμένων,
Ἀλλ' υἱέας τρεῖς εἰς βασιλέας στέφει,
Αὐτῷ ἀπεκλήρωσε κοινῶν πραγμάτων
B Φροντίδα πᾶσαν καὶ διοίκησιν κράτους.
Τέως δὲ συνίθυνε καὶ Κωνσταντῖνος
Τῷ πρεσβύτῃ καὶ τοῖς νεωτέροις κράτος,
Καὶ μακρὸς ἐξήνυστο τῷ μέσῳ χρόνος
Πρὸς εἴκοσιν ἓξ παραῤῥυέντων χρόνων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΟΝΟΣ ΕΤ. ΙΕ'.

Καὶ τηνικαῦτα συλλαβὼν Κωνσταντῖνος
Ὡς νουνεχῶς τε καὶ λίαν ἐπηβόλως
Φίτυν τε παῖδας ἄνακτας παρεγγράφους
Καθεῖλεν ἀρχῆς καὶ μοναρχεῖ τοῦ κράτους.
Ὑπῆρχε δ' οὗτος εὐσεβής τις, ὀρθόφρων,
Μηδὲν νεοχμῶν τῶν ἐθῶν Ἐκκλησίας,
Εἴκων δὲ ταύτῃ καθὰ μητρὶ φιλτάτῃ,
Ὑπερμαχῶν τε δογμάτων τῶν ἐνθέων,
C Καὶ πάντα ποιῶν πρὸς φυλακὴν τῶν νόμων·
Ἦν ἐν μεθέξει καὶ σοφῶν μαθημάτων
Παιδεύσεώς τε τῆς θύραθεν εἰς ἄκρον·
Ὧν καὶ προμηθεὺς ὤπτο συνεῖναι βίῳ,
Τῆς σφῶν ἐπιστήμης γε τάξας τεχνίτας·
Πλὴν εἶχεν ἅττα μὴ προσήκοντα κράτει.
Αὐταρχίαν γὰρ μαλακῶς ἦν ἰθύνων·
Ὡρᾶτο καὶ δύσοργος ἡμαρτηκόσιν,
Πρὸς δ' αὖ κολαστὴς ἀπαραίτητός σφισιν,
Ἀρχαιρεσιάζων δὲ βουλάς τ' ἐκφέρων,
Ἀρχαῖς τε κοιναῖς καὶ στρατηγίαις ὅλαις
Ἄνδρας ἐφίστα μηδαμῶς πεφυκότας,
Ἀναξίους δὲ καὶ μοχθηροὺς εἰσάπαν,
Ἀρχὰς ἁπάσας χρημάτων δρῶν ὠνίους.
Τούτου Ῥωμανῷ συνανάσσοντος τότε
D Εἰκὼν ἀχειρότευκτος Χριστοῦ δεσπότου
Ἐν χειρομάκτρῳ διαγραφεῖσα ξένως
Ἐξ Ἐδέσης ἤνεκτο πρὸς Βυζαντίδα·
Καὶ Ῥωσικός τις μυριάριθμος στόλος
Φέρων ἀριθμὸν ὁλκάδων πρὸς τοῖς δέκα,
Ὥς φασι, πεντεχιλιοστύας ὅλας
Λεηλατήσων κατέπλευσε πρὸς πόλιν·
Σχεδὸν δ' ἅπας ἔφθαρτο τῷ Θεοῦ σθένει
Καὶ μητρανάνδρου Παρθένου συμμαχίᾳ
Πρὸς ἀντιπρώρου Ῥωμαϊκοῦ τοῦ στόλου.

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΥΙΟΣ ΑΥΤΟΥ ΕΤ. Γ'.

Τοῦ πορφυρανθοῦς δ' ἀπολιπόντος βίον
Ὁ παῖς Ῥωμανὸς ἀναδείκνυται κράτωρ,

Ωπερ συνῆπτο πρὸς γάμου κοινωνίαν
Θεοφανώ τις ἐκ χαμερποῦς τοῦ γένους,
Ἡ τἀνδρὶ τίκτει παῖδας ἄῤῥενας δύο,
Τὸν Βασίλειον, πρὸς δὲ τὸν Κωνσταντῖνον,
Οὓς βασιλικῇ ταινίᾳ στέφει φίτυς·
Ἀνὴρ τρυφηλὸς, ἐκδεδιῃτημένος,
Μέθαις τε κώμοις προστετηκὼς ἐξόχως,
Φιληδονίαις, ἀφροδισίοις, πότοις,
Ἀνδράσι λοιμοῖς συνδιάγων καὶ φθόροις.
Κοινῶν δὲ διοίκησιν ἣν ἐγχειρίσας
Ἰωσὴφ τινι τὴν ἐπίκλησιν Βρίγγᾳ
Πραιποσίτῳ τε καὶ παρακοιμωμένῳ·
Ὅμως στρατηγοῖς ἀνδρικοῖς κεχρημένος
Στόλῳ τε βαρεῖ κατ' ἐχθρῶν ἀντιπάλων,
Νίκας κατώρθου τοὺς ἐναντίους τρέπων·
Φωκᾶν Νικηφόρον γὰρ ἄνδρα γεννάδαν
Σὺν συγγόνῳ Λέοντι στρατηγοὺς ἔχων,
Αἱρεῖ δι' αὐτῶν ὑπεναντίων πόλεις,
Καὶ θράσος ἐχθρῶν ὑποκλίνει τῷ κράτει,

NIKHΦΟΡΟΣ ΦΩΚΑΣ ΕΤ. ϛ'.

Τούτου καταστρέψαντος αἰσχρῶς τὸν βίον,
Καὶ κράτος υἱοῖς γαμετῇ λελοιπότος,
Φωκᾶς Νικηφόρος τις ἀποστὰς κράτους
Ἀνηγορεύθη βασιλεὺς αὐτοκράτωρ
Παρὰ στρατηγῶν τῆς Ἕω καὶ ταγμάτων.
Οὗτος στρατεύσας κατὰ Σύρων Κιλίκων
Πολλὰς πόλεις σφῶν εἷλε τῆς μάχης νόμῳ,
Ἄδαναν, Ῥωσὸν, τεῖχος Ἀναζαρβέων,
Πρὸς ταῖσδε Ταρσὸν καὶ Μόψου τὴν ἑστίαν,
Ὧν καὶ πύλας ἤγαγε πρὸς Βυζαντίδα
Ἐχούσας εὖ τέχνης τε καὶ ποικιλίας·
Καὶ θεῖον τύπωμα Χριστοῦ τοῦ Δεσπότου
Εὑρὼν κεράμῳ προστυπωθὲν ἀτέχνως
Ἐξ Ἱεραπόλεως ἄστεος Σύρων,
Καὶ βόστρυχόν γ' αἵματι συμπεφυρμένον
Ἐκ προδρομικῆς κάρας ἀνειλημμένον.
Ἀνακομίζει πρὸς πόλιν βασιλίδα.
Καὶ φρούρια πλεῖστα δὲ τῶν ἐναντίων
Κράτει καθυπέταξε τῆς Ῥωμαΐδος.
Καὶ ταῦτα μὲν κάλλιστα κατορθωμάτων.
Πλὴν τοῦδε λαμπρὸν ἐπισκιάζον εἶχέ τι·
Ἥττητο χρημάτων τε καὶ χρυσαργύρου,
Κἀντεῦθεν εἰς ἃ μὴ δέον παρακλίνας
Δασμοῖς τε καινοῖς κατατρύχων καὶ φόροις
Ὑπήκοον πᾶν ταῖν χεροῖν τῶν πρακτόρων,
Ὤφθη μισητὸς πᾶσι καὶ τοῖς ἐν τέλει·
Καὶ μᾶλλον οἷς ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας
Ἀνατρέπειν ἔσπευδε καὶ κακῶς λύειν,
Ψῆφον πρὸς αὐτὸν ἑλκύων ἐπισκόπων·
Καὶ τῷ ταμείῳ ποιμένος τεθνηκότος
Τὰ πτωχικὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας
Συνεισφέρειν δεῖν θεσπίσας παρανόμως.
Οὐχ ἧττον ἐξέμηνε πάντας πρὸς μῖσος
Τὸ κατ' ἐκείνου τεῖχος ὑπερηρμένον,
Ὃ κυκλόθεν τέτευχε τοῖς ἀνακτόροις,
Ὑψιτενές τ' ὂν καὶ περίδρομον λίαν.
Καὶ δόγμα δ' εἰσήνεγκεν οὗτος ἐν μέσῳ
Θεσπίζον ὡς δεῖν στρατιώτας ἐξίσου
Μάρτυσι τιμᾶν καὶ γεραίρειν τοῖς ὕμνοις

A cui matrimonii jure conjuncta erat
Theophano plebeio prognata genere.
Hæc viro peperit masculos filios duos,
videlicet Basilium et Constantinum,
quos regio quoque stemmate ornavit genitor:
vir voluptarius et corruptis moribus,
potando, comessando plus nimio deditus,
deliciisque et veneri et conviviis,
sodalibus utens pessimis et corruptoribus.
Rei vero publicæ curam gerendam tradidit
Josepho cuidam, cui Bringæ agnomen erat,
præpositi gerenti munus et cubicularii.
Is tamen strenuos habens in armis duces
valido cum exercitu victorias retulit
feliciter, suosque hostes in fugam compulit.
B Phocam quippe Nicephorum fortem virum
Leonemque fratrem ejus duces habuit;
quorum virtute cepit hostium urbes
fastumque illorum imperii jugo subdidit.

NICEPHORUS PHOCAS AN. VI.

Postquam Romanus turpiter vitam clausit,
relicto imperio conjugi atque liberis,
Phocas Nicephorus fallens imperio fidem
electus est ad honorem regium
ab Orientis ducibus et exercitibus.
Hic bellum gerens contra Syros Cilicas
multas illorum urbes vi martia cepit,
Adanam, Rosum, Anazarbensium murum,
præterea Tarsum atque Mopsuestiam,
quarum etiam portas Byzantium transtulit
C insigni arte et vario persectas opere.
Divinam quoque Christi Domini effigiem
haud manu factam et in olla inventam
Syrorum ex urbe Hierapoli,
capillique partem concretam sanguine
e Præcursoris capite desumptam,
ad urbem regiam transtulit.
Locos quoque munitos hostium plurimos
Romanorum redegit in ditionem.
Et hæc quidem splendide ab eo sunt facta,
Verum hujus lucis nullæ non erant tenebræ;
pecuniæ laborabat cupiditate,
propterea que ab æquo declinans jure
novorum tributorum molestia imposita
quæstorum manibus subditos vexabat.
Hinc plebi et optimatibus exosus erat;
D præsertim qui canones Ecclesiæ
per scelus violare molitus est,
episcoporum aliquot suffragiis captis.
Nempe ad regium ærarium defuncto episcopo
opes Ecclesiæ pauperibus debitas
iniqua lege deferendas sanxit.
Nec minus odii publici incendit flammam
excitata jussu ejus muri moles
insignis celsitudinis et magni ambitus,
quæ pallatium undique circumvallabat.
Is etiam novum protulit decretum
quo martyrum honore jubebat milites
coli, sacrisque hymnis celebrari,

qui in prælio cæsi vitam amisissent :
eamque rem, ut arbitror, perfecisset,
ni patriarcha cum cæteris episcopis,
proceresque, ut par erat, obstitissent.
Huic infensus Joannes Tzimisches
propter acceptas sine merito injurias,
audacibus cum sociis insidias struxit,
dirum nempe molimen, mortis laqueum,
facinoris ministram reginam habens.
Quare cum sociis in cistam impositus,
quam regina astute præparaverat,
impervium locum noctu conscenderunt,
latronumque ritu nocturnorum
vel tanquam feræ sævæ ac sanguinariæ
in regium irruperunt armati gladiis
thalamum, ibique regem trucidarunt.

JOANNES TZIMISCHES AN. VI. MENS. VI.

Exin egregius Tzimisches Joannes
communi voto factus est imperator;
pauloque post regali etiam stemmate
a patriarcha caput ejus est cinctum.
Dux erat hic eximius, incomparabilis,
quo nemo ætate ejus præstantior armis,
et manu propria fortis et strategmate,
animi audacia præditus cum consilio,
optimus imperator, amicis blandus,
hostibus intolerandus et formidabilis.
Hic pro vi sui nominis gratiosus,
hilaris, mitis, subditis benivolus,
passus est etiam ob patratam cædem
objurgari se temploque excludi
a Polyeucto cato patriarcha,
ceu Nathanem objurgantem audiit David.
Exsules autem statim revocavit
quos in exsilium truserat Nicephorus;
quos inter erant præcipui episcopi,
qui detrectarant libello subscribere,
quo decernebat imperator Nicephorus
ne quis se inconsulto præsul fieret,
nec pastorali honore frueretur.
Decretum id conscidit Tzimisches :
tum suum divisit egenis peculium :
quin et canonicam satisfactionem præstitit,
ob culpæ veniam cædisque expiationem.
Deinde contra Rossos profectus Barbaros
gravi conserto prælio superior fuit.
Tunc etiam quidam visus est a pluribus
eques vir incognitus qui Romanis
favebat, pugnans copiis contra Barbaros.
Porro hunc innotuit esse Theodorum
magnum, Christi militem atque ducem.
Quo autem pacto innotuit, verbis pandam.
Femina quædam erat pia, pudica
templo cuidam regia in urbe assidua,
quæ die una ante consertum prælium
visa sibi est Deiparam cernere
virorum comitatu permultorum
deductam, veluti reginam decet.
Insuper hæc dicentem audire credidit :

A Μάχαις σφαγέντας καὶ λελοιπότας βίον·
Καὶ τάχ' ἂν ἐξήνυστο πρὸς πέρας τόδε,
Εἰ μὴ πατριάρχης τε σὺν ἀρχιθύταις,
Πρὸς δ' αὖ λογάδες ἀντέστησαν εἰκότως.
Τούτῳ Τζιμισχῆς ἐγκοτῶν Ἰωάννης
Ἐφ' οἷς κακῶς ἔδρασεν αὐτὸν ἀδίκως,
Σὺν οἷς ἐθάῤῥει καττύει τούτῳ λόχον
Καὶ σκέμμα δεινὸν καὶ παγίδα θανάτου,
Αὐτουργὸν αὐχῶν τοῦ λόγου βασιλίδα.
Χρησάμενος δὲ σὺν ἑταίροις σαργάνῃ
Ἣν ηὐτρέπισε βασιλὶς εὐμηχάνως,
Ἀνῆλθον ἠλίβατον ἄνοδον νύκτωρ,
Καὶ βασιλείῳ καθάπερ νυκτιλόχοι
Ἢ θῆρες εἰπεῖν ἄγριοι βροτοκτόνοι,
Παρεισφθαρέντες θαλάμῳ ξιφηφόροι
B Σφάττουσι τόνδε τὸν βασιλέα ξίφει.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΤΖΙΜΙΣΧΗΣ ΕΤ. ζ. ς,

Μεθ' ὃν Τζιμισχῆς γεννάδα Ἰωάννης
Εὐθὺς ἀνηγόρευτο πρὸς παντὸς κράτωρ.
Μετὰ δὲ μικρὸν βασιλικῇ ταινίᾳ
Παρ' ἀρχιθύτου διαδεῖται τὴν κάραν.
Ἀνὴρ στρατηγὸς ἀπαράμιλλος, ξένος,
Τῶν καθ' ἑαυτὸν ἐν μάχαις διαφέρων
Εὐανδρίαις τε, συνεταῖς στρατηγίαις.
Ψυχῆς παραστήμασι σὺν εὐβουλίᾳ,
Αὐτοκράτωρ ἄριστος, ἡδὺς τοῖς φίλοις,
Ἐχθροῖς δυσαντίβλεπτος ἢ φρικαλέος.
Οὗτος χαριτώνυμος, ὀλβία χάρις,
Πραΰς, ἱλαρὸς, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Ὃς ἡμέρως ἤνεγκε τὴν διὰ φόνον
C Ἐπιτιμίαν καὶ νεὼ τὴν κωλύμην
Τοῦ ποιμενάρχου καὶ σοφοῦ Πολυεύκτου,
Ὡς πρὶν ὁ Δαβὶδ τοὺς ἐλέγχους τοῦ Νάθαν·
Τοὺς μὲν φυγάδας καταγαγὼν αὐτίκα,
Οὓς πρὶν ἐφυγάδευσε φθὰς Νικηφόρος,
Ἐν οἷσπερ ἦσαν καὶ λογάδες ποιμένων
Καθυπογράψαι μὴ θελήσαντες τόμῳ,
Ὧ θεσπίσας ἦν βασιλεὺς Νικηφόρος
Ἄνευ ἐκείνου μηδένα προεδρίας
Ποιμαντικῆς τε τυγχάνειν προστασίας,
Ὅνπερ διατέτμηκεν εἰς λεπτὰ τόμον·
Ὃν δ' εἶχε πλοῦτον διένειμεν ἀπόροις,
Καὶ κανονικὴν ὑπέδυ λειτουργίαν
Εἰς ἄφεσιν πταίσματος, εἰς λύσιν φόνου.
Εἶτα κατὰ Ῥῶς ἐκστρατεύσας Βαρβάρων
D Ἥττησεν αὐτοὺς ἐν μάχῃ κατακράτος·
Ἡνίκα καί τις ὤπτο πολλοῖς ἱππότης
Ἄγνωστος ἀνὴρ Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων
Ὑπερμαχῶν ἄριστα κατὰ Βαρβάρων.
Ἔγνωστο δ' εἶναι Θεόδωρον τὸν μέγαν
Χριστοῦ στρατιώτην τε καὶ στρατηλάτην·
Ἔγνωστο δ' οὕτως, ὡς προϊὼν σοι φράσω·
Γυνή τις ὑπῆν εὐλαβὴς καὶ κοσμία
Ναῷ προσεδρεύουσα πρὸς Βυζαντίδι,
Ἥτις πρὸ μιᾶς ἡμέρας ταύτης μάχης
Ἔδοξεν ὁρᾶν μητράνανδρον Παρθένον
Δορυφορουμένην τε καὶ προηγμένην
Ἀνδράσι πολλοῖς, καθάπερ βασιλίδα·
Καὶ ταῦθ' ὕπαρ ἔδοξε φαμένης κλύειν·

Ὦ Κυριθεόδωρος, ὦ στρατηλάτα,
Ἐμός τε καὶ σὸς προσφιλὴς Ἰωάννης
Βαρεῖς ἀγῶνας καὶ δυσηνύτους ἔχει·
Σὺ δ' ἀλλ' ἐπικούρησον αὐτῷ ταχύνας.
Τόδ' ἡ θεωρὸς τοῖς συνοῦσιν ἐκφέρει
Μνήμῃ διδοῦσι καὶ γραφῇ τὴν ἡμέραν.
Καὶ πάνθ' ὑπῆρχε σύνδρομα χρόνῳ μάχης.
Οὗτος στρατεύσας καὶ κατὰ Κιλικίας
Πάμπολλ' ἐχειρώσατο ταύτης φρουρίων·
Ὅσα δ' ἀφηνίασε τῆς κραταρχίας,
Πρὸς τήνδ' ἐπανήγαγε ταῖς στρατηγίαις·
Οὗτος νεὼν ἤγειρε Χριστῷ Δεσπότῃ
Πολυτελῆ κάλλιστον ἐν Χαλκῇ ξένον.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΣ ΕΤ. Ν'.

Τούτου τὸ βιοῦν ἐκμετρήσαντος μόρῳ,
Κληροῦχος ἀρχῆς τῆς πατρῴας ἐννόμως
Βασίλειος δέδεικτο καὶ σκηπτουχίας,
Ὁ Ῥωμανοῦ παῖς πορφυρόβλαστος κλάδος,
Αὐτοκράτωρ κράτιστος ἐν στρατηγίαις
Αὐταρχίας τάλαντον αὐξήσας μέγα·
Ὡς πιστὸς, ὡς φρόνιμος ὢν ὑπηρέτης
Οὐ πρὸς τρυφάς τε καὶ πρὸς ἀνέσεις βλέπων,
Οὐδ' ἀμελείᾳ μήτε μὴν οἰκουρίᾳ
Ἢ μαλακίᾳ προστετηκὼς μηδόλως,
Ἀλλὰ στραταρχῶν πάντα καιρὸν τοῦ βίου
Καὶ ταῖς κατ' ἐχθρῶν ἐντρυφῶν ἀεὶ μάχαις.
Ἀνὴρ ἀγαθὸς, εὐσεβῶν νόμων φύλαξ,
Μηδὲν νεοχμῶν τῶν ἐθῶν Ἐκκλησίας (41),
Ταῖς ἀρετῶν χάρισιν ἠγλαϊσμένος,
Μᾶλλον δ' ἐραστὴς σωφροσύνης, ἀνδρείας.
Οὗτος καθάπερ ἀετοῦ λαχὼν φύσιν,
Ἢ πτηνὸς ὢν φρόνησιν ἢ προθυμίαν,
Τὸ μὲν πρὸς αὐτὴν ἐκστρατεύων τὴν Ἕω,
Τὸ δὲ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ὅρους τῆς Ἑσπέρας
Ἢ πρὸς μέρη βόρεια καὶ μεσημβρίας
Χώρους ἐπῄει Βαρβάρων ἀντιπάλων,
Ληλατῶν σφᾶς, πυρπολῶν, πορθῶν πόλεις
Ἐρυμνά τε φρούρια τῆς μάχης νόμῳ·
Καὶ δεῖγμ' ἐναργὲς ἡ Σκυθῶν ἐρημία,
Λεία τε Μυσῶν (42) κατὰ τὴν παροιμίαν,
Περσῶν τ' Ἀβασγῶν ἐκτριβὴ τῶν τ' Ἀβάρων,
Ὧνπερ καθεῖλε τὸ θράσος κατὰ κράτος·
Καθεῖλε δ' οὐχ ἥκιστα καὶ τυραννίδα
Τὴν τοῦ Σαμουὴλ Βουλγάρων ἀρχηγέτου.
Καὶ σφῶν δ' ἀνεῖλε δυσαριθμους ἐν μάχῃ·
Συῤῥήξεως γὰρ συμπεσούσης καὶ μάχης,
Μυσῶν ἐχειρώσατο χιλιοστύας
Πεντάδας εἰς τρεῖς τὰς ὅλας ποσουμένας,
Ὧν ὄμματ' ἐξέκοψε πάντων ἐνδίκως·
Κἀκ τῶνδε βραχεῖς παραδοὺς πομποὺς σφίσι
Καὶ θάτερον σφᾶς ὀμμάτων ἐσβεσμένους,
Πάντας ἀφῆκεν ἰέναι πρὸς Μυσίαν·
Οὓς δυστυχῶς ἔχοντας ἰδὼν σφῶν κράτωρ
Τέθνηκε τρωθεὶς τῆς ἀθυμίας βέλει.

A O domine Theodore, o dux exercitus,
meus itemque tuus amicus Joannes
gravi in agone vertitur et perdifficili;
quamobrem ad ferendam opem propera.
Illam rem visam narravit præsentibus,
qui diem memoriæ scriptoque consignarunt.
Reapse visio congruit cum pugnæ tempore.
Idem, suscepto bello adversus Cilicas,
permultas cepit horum munitas arces.
Quotquot autem negabant subesse imperio,
eas armis motis compulit ad obsequium.
Hic templum excitavit Christo Domino
in Chalce, dives opum et miro opere.

BASILIUS BULGARICIDA AN. L.

Jornnes fatis functo, patrium sceptrum
B hæredis jure ac nomine legitimo
obtinuit Basilius cum regio titulo
Romani filius, genitus in purpura,
egregius exercituum imperator,
qui ditionis fines valde ampliavit.
Fidelis hic et prudens administrator
delicias haud spectabat requiemve corporis,
neque socordiam nec domi desidiam,
nulloque captus erat voluptatis genere,
sed universam degens in armis vitam
pulsandis in prælio hostibus gestiebat.
Vir bonus, legum sacrarum custos,
nihil immutans in Ecclesiæ moribus,
virtutum ornamentis valde rutilans,
apprime studens fortis esse et temperans.
C Hic sortitus veluti naturam aquilæ,
certe habens mentem efficaciamque volucrem
nunc in Orientis bellum gerebat plagis,
nunc in hesperiis finibus, nunc sub borea,
nunc denique per tractus meridionales
bello quatiebat Barbaros adversarios,
deprædans, urens, depopulans urbes
munitasque arces, prout fas est belli.
Rei testis est Scythiæ solitudo,
prædaque Mœsorum, ut ait proverbium,
Persarum, Abasgorum clades, et Abarorum,
quorum audaciam aperto Marte fregit.
Nec vero secius contudit tyrannidem
Bulgarorum principis Samuelis,
D ejusque gentis occidit innumeros,
Etenim facto pugnæ conflictu gravi,
Mœsorum tantum captivavit numerum
ut ea æstimata sint millia quindecim,
queis cunctis oculos lata sententia eruit.
Hos autem paucis ducibus instructos,
quos uno tantum oculo exexcaverat,
remisit cunctos liberos in Mœsiam.
Quos ubi sic affectos rex suus vidit,
mœroris ictus telo mortem obiit.

41 Hujus religiosissimi principis insigne κειμήλιον possidet bibliotheca Vaticana; menologii scilicet Græci picturatum codicem nobilissimum, cujus mentionem feci in collectionis meæ Vaticanæ secundo volumine præf., p. 1.

(42) *Mysos* dicit pro *Mœsis* perpetuo Ephræmius. Proverbium tamen loquitur de Mysis. Zenob V, 15; Diog. VI, 42.

Atque hinc Basilius Augustus magnus
vulgo vocari Bulgaricida cœpit.
Mœsorum autem captis hesperiis urbibus
Achride, Scopiis, et Presthlabis geminis,
Sardicæ quoque et Bidinæ castellis
Pernicoque, cum arcibus triginta quinque,
cunctas Romano subdidit imperio.

CONSTANTINUS BASILII FRATER AN. II. MENS. VI.

Postquam grandæva ætate hic mortem obiit,
Constantinus frater imperium tenuit;
vastum quidem corpus viresque jactans,
sed tamen corde timidus et infractus,
molli morum genere et ignavo,
theatri atque aleæ studio deditus,
deliciis, ganeæ, vino, et rei venereæ,
voluptatum mancipium atque gulæ,
æmulam vitam degens Sardanapalo :
Barbaris cunctis hostibus ludibrio,
quorum incursum haud armis repellere,
nec gladiis propulsare, ob metum, censuit;
verum tributis subditos atterens,
multaque et varia sine fine exigens,
barbaros deleniebat donorum cumulo,
collatis etiam summis dignitatibus :
sic Barbarorum mitigans ferociam.
Calumniis autem facilem aurem præbens,
iracundiæ, invidiæ, malignitati obnoxius,
multos mortales spoliavit vita;
oculorum alios orbavit lumine
suspicionum momento impulsus levi.
Demum senecta et morbis conflictatus,
jamque instare cernens vitæ finem,
Romanum Argyropulum adoptavit,
eique filiam propriam nuptui dedit,
pulsa per dolum conjuge legitima.
Exin imperii quoque pondus tradidit :
brevique adhuc superstes, efflavit animam.

ROMANUS ARGYROPULUS AN. V ET MENS. VI.

Romanus ergo constituitur imperator,
vir bonus, pius, nobilitate cluens,
litterarum artiumque amicus omnium,
publici recti juris peritissimus,
versuræ cum mutua fidejussione eversor,
erga egenos omnes largus opum,
et captivorum redemptor plurimorum.
Maximam templi hic Sophiæ absidem
pulchro artificio ac splendido compegit,
multamque auri vim attribuit clericis,
et publicum dissolvit æs alienum.
Idem collatis in Phœniciam armis
contra fœdifragos impios Agarenos,
qui subditas imperio urbes ceperant,
conserta manu pugnavit infeliciter,
fugaque evasit in urbem Antiochiam,
atque illinc semet contulit Byzantium.
Dein alio ingenio se ostendit præditum,

A Κἀκ τοῦδε Βασίλειος Αὔγουστος μέγας
Πᾶσιν ἐπωνόμαστο Βουλγαροκτόνος·
Ἑλὼν δὲ Μυσῶν τὰς καθ' ἑσπέραν πόλεις
Ἀχρίδα καὶ Σκόπια, Πρεσθλάβας δύο
Τὰς ἐν Σαρδικῇ καὶ Βιδίνης χωρία,
Σὺν Περνίκῳ φρούριά θ' ἑπτὰ πεντάδας,
Πάντα καθυπέταξε Ῥωμαίων κράτει.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΑΔΕΛΦΟΣ ΑΥΤΟΥ ΕΤ. Β' ς

Τούτου μεταλλάξαντος ἐν γήρᾳ βίον
Κωνσταντῖνος σύναιμος ἄρχει τοῦ κράτους,
Ὄγκον μὲν αὐχῶν σωματικὸν καὶ σθένος,
Δειλὸς δὲ πάμπαν καρδίαν, ἀνειμένος,
Ἤθους πεφυκὼς μαλθακοῦ καὶ ῥᾳθύμου,
B Θεατρομανῶν καὶ κύβοις προσανέχων,
Τρυφαῖς τε, κώμοις, ἀφροδισίοις, μέθαις,
Ἡδυπαθείαις ἐντρυφῶν, συσσιτίοις,
Βίον βιῶν ἄντικρυς Σαρδαναπάλου·
Ἄθυρμα πᾶσι Βαρβάροις ἀντιπάλοις,
Ὧν ὁρμὰς οὐκ ἔκρινε δεῖν ὅπλοις τρέπειν,
Ἢ συνελαύνειν σφᾶς ξίφει πρὸς δειλίαν·
Ὑπηκόους δὲ καλαμώμενος φόροις
Εἰσπράξεσί τε παντοδαπαῖς συχνάκις
Ἐδεξιοῦτο δωρεαῖς σφᾶς ἀφθόνοις,
Τῶν ἀξιωμάτων τε τοῖς ὑπερτάτοις·
Οὕτω κατεπράϋνε Βαρβάρων θράσος.
Διαβολαῖς δ' εὔεικτον οὖς ἦν ὑπέχων,
Ἥττητο θυμοῦ καὶ φθόνου καὶ κακίας·
Ταῦτ' ἄρα πολλοὺς ἐστέρησε τοῦ βίου,
C Ἄλλων δ' ἐπήρου τὰς κόρας τῶν ὀμμάτων
Ἐξ ὑπονοίας καὶ ψιλῆς ὑποψίας.
Ἐπεὶ δὲ τετρύχωτο γήρᾳ καὶ νόσοις,
Καὶ καθεώρα προσδόκιμον τὸ μέτρον,
Ἀργυρόπουλον Ῥωμανὸν προσλαμβάνει,
Καὶ τῷδε συνῴκισε τὴν θυγατέρα,
Δόλῳ γυναικὸς τῆς νομίμου χωρίσας.
Εἶτα παραδίδωσι καὶ κραταρχίαν·
Ἐπιβιοὺς δὲ τοῖσδε μικρὸν, ἐκπνέει.

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΕΤ. Ε'. ς.

Καθίσταται δὲ Ῥωμανὸς αὐτοκράτωρ,
Ἀνὴρ ἀγαθὸς, εὐσεβὴς, εὐπατρίδης,
Λόγου ἑταῖρος καὶ τέχνης ἐγκυκλίου,
Τῶν δημοσίων εὐαγῶν ἴδρις νόμων,
D Εἰσπράξεως ὄλεθρος ἀλληλεγγύου,
Εὐεργετικὸς ἀπορουμένοις ὅλοις,
Δορυαλώτων δυσαριθμήτων λύτης
Ναοῦ Σοφίας τῆς μεγίστης ἀψίδος
Εὐμήχανός τις φιλόκιμος συνδέτης,
Χρυσοῦ χορηγὸς ἀφθόνου κληρουμένοις,
Κοινῶν χρεῶν λύτης τε καὶ δότης πάλιν.
Οὗτος στρατεύσας κατὰ τῶν ἐν Φοινίκῃ
Σπονδὰς λυσάντων Ἀγαρηνῶν ἀθέων
Πόλεις θ' ἑλόντων τὰς ὑπηκόνυς κράτει
Καὶ συμπλακεὶς ἥττητο δυσκλεῶς σφισι.
Καὶ διεσώθη πρὸς πόλιν Ἀντιόχου,
Κἀκεῖθεν ἀνέζευξεν εἰς Κωνσταντίνου·
Καὶ λοιπὸν ἠλλοίωτο γνώμην τὴν πάλαι,

Καὶ πάντας ἐξέθλιβε τοὺς ὑπηκόους
Εἰσπράξεσι φόρων τε δασμῶν ἐκτόπων,
Δεικνύμενος πράκτωρ τις, οὐκ αὐτοκράτωρ,
Πικρὸς λογιστὴς εἰσφορῶν καὶ παιπάλη,
Ταῦτα δὲ πάντα καὶ μακρῷ τούτων πλέω
Κενῶν ὑπῆρχε καὶ δαπανῶν πλουσίως,
Ἐν ᾧ καθιδρύσατο σεμνείῳ ξένῳ
Τῇ μητρανάνδρῳ καὶ περιβλέπτῳ Κόρῃ,
Ὥπερ καθυπέταξε κτήσεις παμφόρους
Πόλεις τὰ πολλὰς καὶ φόρους ἐτησίους,
Καὶ πλέθρα γῆς πάμπολλα καὶ πλείστας δόσεις,
Πάντα μοναστῶν ἀκατάλληλα βίῳ.
Οὗτος στρατηγοῖς ἀνδρικοῖς βουληφόροις
Καὶ ταγματάρχαις συνετοῖς κεχρημένος
Στρατεύματί τε ναυτικῷ ῥωμαλέῳ
Νίκας κατώρθου, κατεναυμάχει στόλους·
Καὶ γὰρ κατακείρουσιν ἐν βαρεῖ στόλῳ
Τοῖς Ἀγαρηνοῖς Ἰλλυρικὰ χωρία,
Καὶ δρῶσι κακῶς τὰς ἐκεῖ κώμας πόλεις,
Ῥωμαϊκός τις ἐντυχὼν σφίσι στόλος
Πυρίφλεκτον σφῶν ἀποδεικνύει στόλον·
Καὶ πάλιν ἄλλος τις χιλιόναυς στόλος
Ἐξ Ἀφρικῆς ἔπλευσε τὰς νήσους φλέγων.
Καὶ πᾶς μικροῦ πέφλεκτο Ῥωμαίων στόλῳ,
Ὃς αἰχμαλώτους εἷλε πεντακοσίους
Καὶ δεσμίους πέπομφεν εἰς Βυζαντίδα.
Τῶν πρὸς δ' Εὐφράτῃ κειμένων περ ἀστέων
Στρατηγὸς ἐκράτησεν Ἐδέσσης μάχῃ·
Ὃς αὐτόγραφον καὶ θεόγραφον πλέον
Εὑρὼν ἐπιστόλιον Χριστοῦ Δεσπότου (43)
Στέλλει βασιλεῖ δῶρον ἠγαπημένον,
Τούτου κρατοῦντος, γῆς κλόνος τις συνέβη,
Ὃ πολλὰ κατήρειπε τῶν δομημάτων.
Ἅπαντα λαμπρῶς ἀνεκαίνισε κράτωρ·
Ἐπεὶ δὲ μῖτος τοῦ βίου κέκοπτό οἱ
Νόσῳ τακέντι ποικίλῃ φθισιβρότῳ.

ΜΙΧΑΗΛ Ο ΠΑΦΛΑΓΩΝ ΕΤ. Ζ'.

Ζωὴ βασιλὶς δεικνύει βασιλέα
Τὸν τῆσδ' ἐραστὴν Μιχαὴλ Παφλαγόνα,
Ὡραῖον ὄψιν εὐπρεπῆ κεκασμένον,
Τῆς φύσεως ἄντικρυς ἄγαλμα ξένον·
Πρὸς δ' αὖ ψυχικαῖς ἀρεταῖς ἠνθισμένον,
Ἀγαθὸν, εὐέντευκτον, ἱλαρὸν τρόπους.
Τούτῳ τὸ κάλλος προξενεῖ κράτους στέφος.
Γένους γὰρ ἐκφὺς εὐτελῶν καὶ ξυγκλύδων·
Κάλλους δ' ἔχων εὖ καὶ μελῶν εὐκοσμίας,
Ἐρώμενος δέδεικτο τῆς βασιλίδος,
Κἀντεῦθεν ἀνήνεκτο, καθάπαξ φάναι,
Εἰς ὕψος οἷον καὶ θρόνον κραταρχίας.
Πλὴν γνοὺς Ῥωμανὸς ὡς ἐνῆν πεπραγμένα
Ἔτι περιὼν καὶ κρατῶν εὖ τοῦ κράτους,
Πίστεις παρέξειν ὁρκίοις φρικαλέοις
Μιχαὴλ ἠνάγκασε μηδὲν εἰδέναι,
Ὁ δ' εὐπετῶς δέδρακε μὴ δείσας δίκην·
Ὅθεν τι δαιμόνιον, ὡς Σαοὺλ πάλαι,

A cunctisque gravis cœpit esse subditis,
insolitis tributorum coactionibus,
exactor visus potius quam imperator,
acerbusque quæstor et persubtilis.
Has tamen omnes multoque plures opes
magnificas effudit in impensas,
dum sanctuarium exstrueret novum
Virgini Matri venerandæ Dominæ;
cui fructuosa attribuit prædia,
multarumque urbium annuos reditus,
sed jugera multa ac dona plurima,
quæ res monachis non erant congruæ.
Fortibus idem et consiliosis ducibus
catisque simul utens centurionibus,
pedestri pariter nauticoque exercitu
B valens, felices retulit victorias.
Cum enim Agareni ingenti classe
oras haberent infestas Illyrii,
urbesque damnis et pagos afficerent,
his superveniens Romanorum classis
hostiles naves assumpsit incendio.
Rursus mille navium advenit classis
ex Africa per insulas incendia jactans.
Sed parum abfuit quin omnem inflammarent
Romani, qui ceperunt quingentos milites,
vinclisque onustos miserunt Byzantium.
Quin et ad urbes Euphratides missus
dux quidam prælio Edessam cepit :
ibique autographum, imo theographum
repertum Christi Domini epistolium
donum gratissimum misit ad Cæsarem.
C Hoc imperante terræ motus accidit,
quo domorum numerus ingens corruit,
quas omnes liberaliter refecit Cæsar.
Exin tabido morbo multiformi
filum abrumpi sibi vitæ sensit.

MICHAEL PAPHLAGON AN VII.

Tum Zoe regina Cæsarem dixit
amasium suum Michaelem Paphlagonem
formoso vultu venustoque præditum,
rarum naturæ veluti figmentum :
insuper animi florentem virtutibus,
bonum et comem et moribus hilarem.
Huic forma scilicet regium stemma contulit,
vili namque stirpe plebeiaque erat :
D sed venustate præstans atque elegantia
amorem sibi reginæ conciliavit,
atque hinc conscendit, ut strictim dicam,
tantum in fastigium regnique thronum.
Quem cum amorem Romanus rescivisset,
superstes adhuc et imperium retinens,
sacramento astrinxit Michaelem
ut affirmaret nihil se tale scire.
Ille juravit facile, haud verens Deum.
Quamobrem dæmon irruens in ipsum,

(43) Intellige epistolam ad Abgarum regem Edessenum; quæ recitatur ab Eusebio Cæsariensi Hist. I, 13, et a Mose Armenio Hist. II, 29. Quamobrem res quidem jamdiu notissima erat; Ephræmius autem loquitur de ipso (si credere fas est) autographo.

veluti Saulem quondam suffocabat,
prorsus, ut fama erat, perjurii causa.
Feliciter is tamen imperium rexit :
ipsemet enim, vel per delectos duces,
pulsavit hostes, et vi captas urbes
denuo Romano subdidit imperio.
En vero ex Africa rursus profecta classis
insulis nocens maritimisque locis,
cuncta a Romanis mersa fuit liburnis.
Tum etiam strenuus dux Maniaces
Siculam armis expugnatam insulam
Romano vectigalem imperio reddidit.
Sed parum abfuit quin Edessenam urbem
Arabum quoddam strategema caperet,
nisi artificium irritum Deus fecisset.
Namque optimates Arabes duodecim
ad Edessenam urbem accesserunt,
dona se ferre Cæsari simulantes,
quingentosque camelos præ se agebant,
onere utrinque singulis imposito,
maximis cistis, cum incluso milite.
Ergo dolose poscebant urbem ingredi,
cistasque secum sub vespera inferre,
nempe ut per noctem dramatis finem facerent.
Ante quam tamen Barbaris fraus succederet,
comperta res convertit in exitium,
atque in dolosi caput ruit dolus :
etenim cunctos Romanus ensis messuit.
Deinde Michael morbo vexatus gravi
finemque vitæ proximum aspiciens,
regiæ despiciens purpuræ fulgorem
suæque dignitatis insignia reliqua,
regali maluit palatio digredi
ac suburbanum monasterium adiit,
quod ipse ædificaverat duobus fratribus,
nempe mirificis sanctis Anargyris :
in quo receptus, pulchra cæsarie tonsa,
pauperem, Christi amore, saccum induit
Sed enim mox citissime vita excessit,
editis fervidæ signis pœnitentiæ.

MICHAEL CALAPHATES MENS. IV.

Rursum imperium ad reginam devolvitur
quæ fraudulentis delenita sermonibus,
juratis verbis et quorumdam consiliis,
Cæsarem regemque appellat Michaelem
et Romanorum imperatorem creat,
impurum hominem, genere vili satum,
ob mores tamen suos pejorem adhuc,
subdolum atque ingratum beneficis,
vecordem, invidum, iracundo ingenio,
verba immutantem et vane gloriosum.
Hic regni sedem statim ac obtinuit,
genus cognatum suum cœpit persequi,
et genitalem cunctis vim eripuit,
barbatis etiam et maritis jamdiu.
Quin et exsilium decrevit avunculo,
cujus favori culmen debebat regium.

(44) Intellige SS. Cosman et Damianum.

A 'Ενσκῆψαν αὐτῷ, συνέπνιγεν ἀθλίως,
'Ως ἦν ἀκούειν, τῆς ἐφορκίας χάριν.
Ὅμως διεῖπεν εὐτυχῶς τὰ τοῦ κράτους,
Καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ στρατηγῶν ἐκκρίτων,
'Ημύνετ' ἐχθροὺς καὶ δορυκτήτους πόλεις
Αἱρῶν ὑπῆγε τῷ κράτει τῶν Αὐσόνων.
'Ἐκ τῆς δ' 'Αφρικῆς αὖθις ἐκπλεύσας στόλος
Νήσους τε κακῶν καὶ παραλίους τόπους,
'Ρωμαϊκῷ πᾶς κατεποντώθη στόλῳ.
Καὶ Μανιάκης εὐσθενὴς στρατηγέτης
'Ελὼν Σικελῶν νῆσον ἐν στρατηγίαις,
Ταύτην καθυπέταξε τῇ κραταρχίᾳ.
Μικροῦ δ' ἂν εἷλεν 'Εδεσσηνῶν τὴν πόλιν
'Αῤῥαβική τις δραματουργία τότε,
Εἰ μὴ Θεός γ' ἔσφηλεν αὐτὴν αὐτίκα,
B Μεγιστᾶνες γὰρ 'Αῤῥάβων ἐθναρχίας
Πόλει προσῆλθον δώδεκα τῆς 'Εδέσης,
Πλασάμενοι δῶρ' ἅττα βασιλεῖ φέρειν,
Πεντακοσίας καμήλων ἡγούμενοι,
Ἄχθος φερουσῶν καθ' ἑκάτερον μέρος
Θήβας μεγίστας αἷς ἐνῆν τις ὁπλίτης,
Οἵπερ δολίως ἱκέτευον εἰς πόλιν
Συνεισαγαγεῖν θήβας ἑσπέρας σφίσιν,
'Ως νυκτὸς αὐτοῖς τὸ δρᾶμα λάβῃ πέρας.
Οὔπω δὲ τοῦτ' ἔσχηκε Βαρβάροις τέλος·
Καὶ δρᾶμα γνωσθὲν, εἰς κακὸν ἀντεστράφη
Τοῖς ἐλλοχόσι καὶ συνίστορσι δόλου·
Πάντες γὰρ ἀνῄρηντο 'Ρωμαίων σπάθῃ·
'Επεὶ δὲ τετρύχωτο Μιχαὴλ νόσῳ.
Λύσιν δ' ἑώρα καὶ τομὴν ἐγγὺς μόρου,
Τὴν βασιλικὴν παριδὼν ἁλουργίδα
C Καὶ βασιλείου σύμβολα πάντα κράτους,
'Εκ βασιλείων ἀπανίσταται δόμων,
Καὶ τὴν πρὸ τειχῶν εὐαγῆ μονὴν φθάνει
Ἣν αὐτὸς ἀνήγειρε δυσὶ συγγόνοις
Θαυματοβρύταις ἁγίοις 'Αναργύροις (44),
Ἔνθα καταχθεὶς καὶ καρεὶς καλὴν κόμην,
Τὸ κατὰ Χριστὸν ἐνδιδύσκεται ῥάκος·
Εἶτα μετὰ βράχιστον ἐκλείπει βίον
Θερμῆς δεδειχὼς τῆς μετανοίας τρόπους.

ΜΙΧΑΗΛ Ο ΚΑΛΑΦΑΤΗΣ ΜΗΝ. Δ.

Καὶ πάλιν ἧκε πρὸς βασιλίδα κράτος
Ἥτις ὑπούλοις καταθελχθεῖσα λόγοις
Ὅρκοις τε φρικτοῖς καὶ τινῶν συμβουλίαις
Στέφει Μιχαὴλ Καίσαρα Βασιλέα,
D Καὶ κράτορα δείκνυσι τῆς 'Ρωμαΐδος·
Ἄνδρα ῥυπαρὸν, δυσγενῆ, φαύλου γένους,
Κἀκ τῶν τρόπων κάκιστον ὄντα τὸ πλέον,
Ὕπουλον, ἀχάριστον εἰς εὐεργέτας,
'Αγνώμονα, βάσκανον, ὀργίλον φύσει,
Τὴν γλῶτταν ἀντίφθογγον, αὐχοῦντα λόγοις
Ὅστις ἐπείπερ ἐγκατεστάθη κράτει,
Τὸ συγγενὲς μέτεισιν οἰκεῖον γένος,
'Αποστερῶν σφᾶς ἀῤῥενωπίας ὅλης,
Κἂν ἦν ὑπηνήτης τις ἢ γήμας πάλαι.
Καὶ μητράδελφον ἐξόριστον δεικνύει
Δι' οὗ τὸ βασίλειον εὕρατο κράτος.

Εἶτ' ἀπελαύνει τῶν ἀνακτόρων βίᾳ
Δέσποιναν αὐτοῦ κυρίαν εὐεργέτιν.
Κείρει τε ταύτην καὶ κατακλείει τέλος
Νήσῳ Πριγκίπου, συκοφαντίας πλάσεις.
Ἃ δῆμον ἐξέμηνε μαθόντα τάδε·
Καὶ τῷ τυχόντι δεξιὰν πᾶς ὁπλίσας
Ὡς σμῆνος οἷον τῶν μελισσῶν συνέθει
Τῶν βασιλείων εὐθὺ σὺν προθυμίᾳ.
Ἀνεῤῥάγη γοῦν ἐμφύλιός τις μάχη,
Καὶ πλῆθος οὐ βράχιστον ἐν τῇδ' ἐφθάρη.
Τέως Μιχαὴλ ἀπορηθεὶς τοῖς ὅλοις
Μέλαν τι τριβώνιον ἐνδὺς ἀθλίως
Μονῇ Στουδίου προσπεφευγὼς ἱκέτης
Ὑπεισέδυ τράπεζαν ἱλαστηρίου·
Ἧς ἐκβαλόντες ἐκτυφλοῦσιν ἀθλίως·
Χειρίζεται δὲ δυὰς ἡ τῶν συγγόνων
Ζωὴ Θεοδώρα τε τὴν κραταρχίαν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΜΟΝΟΜΑΧΟΣ ΕΤ. ΙΒ'.

Ζωὴ δ' ἐρῶσα τήνδε κατέχειν μόνη
Πρὸς συνάφειαν γαμικὴν συνεζύγη
Τῷ Κωνσταντίνῳ τοὐπίκλην Μονομάχῳ,
Καὶ κράτορα δείκνυσιν αὐτὸν Αὐσόνων·
Ὄντ' εὐγενῶν τε καὶ περιδόξων ἕνα
Ὡς εὐπατριδῶν ἐκφυέντα πατέρων,
Λόγοις ὁμιλήσαντα πάνυ μετρίως,
Ἐρωτικῶς δ' ἔχοντα πλὴν πρὸς τοὺς λόγους
Ῥᾴθυμον ἦθος μαλακόν τ' ἀνειμένον,
Τρυφαῖς προσανέχοντα γλυκυθυμίαις.
Ἐρωτοληψίαις τε συνισχημένον,
Τῶν ἀξιῶν νέμοντα τὰς τιμὰς χύδην,
Οἷς οὐ προσῆκεν ἀγοραίοις ἀνδράσιν,
Καὶ δημοσίων χρημάτων ὄλβους ὅλους
Ὅλαις ἁμάξαις ἀναλίσκοντα μάτην,
Οὐκ εἰς τὸ κοινῇ συμφέρον Ῥωμαΐδι,
Ἢ χρήσιμόν τι τῷ κράτει συνεισφέρον.
Ἀντῆρε τῷδε βασιλεῖ Μανιάκης
Ἀποστατήσας καὶ στρατιὰν ἁλίσας,
Ἀνὴρ στρατηγὸς εὐσθενὴς καὶ γεννάδας,
Οὗπερ κλέος μέγιστον ἐν στρατηγίαις·
Ὃς μηδοτιοῦν ἐν τυραννίδι δράσας
Ἐξαπίνης τέθνηκεν ἀρτύων μάχην.
Μεθ' ὃν τις ἄλλος Τορνίκιος τοὐπίκλην
Ὅστις ἐπῆλθε σὺν στρατιᾷ τῇ πόλει·
Ἀλλὰ κρατηθεὶς ἐστέρητο τοῦ φάους.
Καὶ Ῥωσικὸς πάλιν δὲ τῇ πόλει στόλος
Ἐπεισέφρησε μυρίον στρατὸν φέρων,
Ὃς ναυμαχίᾳ πᾶς σχεδὸν διεφθάρη.
Καὶ Πατζινάκαι τῶν Παριστρίων ἔθνος
Λεηλατοῦντες κατέδραμον τὴν Θρᾴκην·
Σπονδὰς δεδρακότες δὲ Ῥωμαίοις τέλος,
Τὰς πανοπλίας κατέθεντο καὶ μάχας.
Τούτου κρατοῦντος Οὐνικὸν Τούρκων ἔθνος
Ὁρμώμενον πρὶν ἐξ ὀρῶν Καυκασίων
Ἐπῆλθε πρῶτον Ῥωμαΐδος τοῖς ὅροις·
Κἀκ τοῦδ' ἐθισθὲν τῇ κατ' αὐτῆς μανίᾳ
Ἔληγεν οὐδὲν τῆσδ' ὅρους κατατρέχον,
Ἐκ τῶν μερῶν ὅπως δὲ τῶν προσαρκτίων
Οἷα λύμη τις οὐ καλῶς εἰσεφθάρη
Εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γειτνίασιν λεκτέον

A Deinde regio pepulit palatio
dominam suam beneficam reginam,
eamque attonsam clausit ad extremum
Principis in insula, calumnias dictitans.
Rem ut cognovit populus, furiis arsit,
et tumultuariis correptis armis,
ut apum ab examine fieri solet,
regium ad palatium raptim cucurrit.
Ergo civilis pugna conserta est,
nec brevis hominum numerus occisus,
Donec suis rebus desperans Michael
pulla miserabiliter indutus tunica
ad Studii monasterium supplex fugit,
atque sub aræ asylo semet condidit :
unde protractus excæcatur miser.
B Duabus autem traditur sororibus
Zoæ Theodoræque imperii sceptrum.

CONSTANTINUS MONOMACHUS AN. XII.

Sed cum sola Zoe regnare cuperet,
Constantinum cognomento Monomachum
sibi conjunxit fœdere conjugii
et Romanorum imperatorem fecit.
Porro hic de cœtu nobilium erat,
atque patriciis ortus parentibus :
et vix quidem litteras attigerat,
easdem tamen amore dignabatur.
Cæterum ignavis moribus solutisque erat,
deliciis deditus et hilaritatibus,
amoris quoque obnoxius illecebris.
Tum dignitates conferebat temere
C viris vulgaribus ac præter meritum.
Ærarii quoque publicam pecuniam
effuso luxu ac stolido effundebat,
qui nec Romanis rebus quidquam proderat,
nec imperii commoda adaugebat.
Adversus regem hunc Maniaces arma
rebellans sustulit congregato milite,
strenuus imperator et magnanimus
ductandis exercitibus jamdiu clarus;
sed post tyrannidem nulla re patrata
repente periit dum pugnam instrueret.
Exin tyrannide Tornicius quidam
arrepta, ad urbem regiam armatus venit,
sed victus, oculorum multatur lumine.
Rossica præterea contra Byzantium classis
D adventavit plurimum vehens militem,
quæ prope omnis navali prælio periit.
Tum Patzinacæ, gens Istri accola,
Thraciam prædantes concursaverunt :
qui tamen fœdere cum Romanis icto
arma bellumque demum posuerunt.
Monomacho regnante gens Turcarum
Hunnica, Caucasiis oriunda jugis,
Romani primum imperii fines attigit :
quo postquam odio semel est imbuta,
nullum jam fecit incursionum finem.
Porro hi de boreæ quomodo regionibus
ceu pestis quædam omine tristi advenerint,
juxtaque nos assederint, dicendum superest.

Persidis princeps Mahumetus nomine
bellum exercens cum Babyloniis
atque cum Indis hostibus acerrimis
Turcarum auxilio rem bene gessit.
Igitur victor cum his regressus
ad principatum suum Mahumetus
socios ad propriam remeare patriam
nolebat, quoniam utiles compererat.
Quare hi fuga montes petiverunt,
ibique vitam aliquandiu tolerarunt :
mox prædabantur vicinam regionem,
agros, urbes, pagosque Agarenorum.
Ergo contractos Mahumetus milites
viginti mille contra Turcas mittit;
sed una nocte cuncti a Turcis pereunt :
qui jam audaces hac victoria redditi
aperto marte gerere bellum incipiunt,
et cum Mahumeto consertis manibus,
ipsum occidunt, potiuntur castris,
atque Agarenos spoliant imperio,
suæque genti publicam rem vindicant,
Agarenos autem sibi faciunt subditos.
Monomachus Manganorum monasterium
pulchro varioque opere præfulgens
laute excitavit maximis impensis
victorioso martyri Georgio;
ibique vim ingentem profudit opum,
talenta multa vel potius innumera.
Cumque alia rursus indigeret pecunia,
periculosam aleam tractare cœpit.
Quibusdam enim populis ideo immunibus
quia tuendis invigilabant finibus,
et Barbaros accessu prohibebant
tributum indixit et vectigal annuum :
et sic locorum perdidit custodes.
Atque hinc Barbaris facilis ingressus
in Romanorum terras deinde patuit.

THEODORA ET MICHAEL AN. III.

Postquam excessit e vivis Monomachus,
purpuræ flosculus Theodora virgo
Romanorum sceptrum gestare cœpit,
ad quam potiore jure pertinebat.
Hæc monasterio teneris ab annis
semet concludens, tonsaque capillos,
Christi conjugium sacrum præoptaverat.
Nunc regina splendida, jucundissima
virtutumque ornatibus decorata,
hilaris, gloriosissima, perpetua virgo.
Quæ cum imperium, ut dixi, adiisset,
cuncta pro suo naviter gerebat munere,
virilem præ se ferens vim ac spiritum,
ut illa fortis celebrata Debora.
In tribunali quippe sedebat regio
aulica pompa custodibusque cincta
reipublicæ gerendæ impendens curam
æquis cum legibus judiciisque rectis,
officia quoque utiliter conferens,

A Μουχούμετ ἀνὴρ ἡγεμὼν τῆς Περσίδος
Ἤρατο μάχην κατὰ Βαβυλωνίων
Ἰνδῶν θ' ἑαυτῷ δυσμενῶν ἀντιπάλων,
Δι' ὧν τροποῦται τοὺς ἐχθροὺς κατὰ κράτος.
Νικηφόρος γοῦν σὺν σφίσιν ἀφιγμένος
Πρὸς τὴν ἑαυτοῦ Μουχούμετ ἐθναρχίαν,
Παλινδρομῆσαι πρὸς πατρίδα συμμάχους
Οὐκοῦν μεθήει χρησίμους δεδειγμένους·
Ὅθεν φυγόντες ἀνέδραμον εἰς ὄρη,
Καὶ τῇδε τὴν δίαιταν εἶχον ἐν χρόνῳ,
Καὶ κατιόντες κατεδῄουν τὰ πέριξ,
Ἀγρούς, πόλεις, κώμας τε τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ·
Στράτευμα τοίνυν εὐτρεπίσας Μουχούμετ
Στέλλει κατ' αὐτῶν μυριάδας που δύο·
Ὃ νυκτὸς ἄρδην τοῖς Τούρκοις κατεσφάγη·
B Κἀκ τοῦδε θρασεῖς τῇ νίκῃ δεδειγμένοι,
Καὶ τὴν κατὰ πρόσωπον ἱστῶσι μάχην·
Καὶ συμπλακέντες κατὰ μάχην Μουχούμετ',
Κτείνουσιν αὐτὸν καὶ κρατοῦσι τοῦ τόπου.
Ἀποστεροῦσι τοῦ κράτους τοὺς ἐξ Ἄγαρ,
Καὶ τοῦτο χειρίζουσι τοῖς ἐκ τοῦ γένους,
Τοὺς δ' Ἀγαρηνοὺς ἔσχον εἰς ὑπηκόους.
Οὗτος βασιλεὺς καὶ μονὴν τῶν Μαγγάνων
Ἔχουσαν εὖ κάλλους τε καὶ ποικιλίας
Ἤγειρε λαμπρῶς ἀφθόνοις χορηγίαις]
Γεωργίῳ μάρτυρι τῷ καλλινίκῳ,
Ἐν ᾗ μυρίας ἀνάλωσε δαπάνας
Πολυταλάντους καὶ δυσαριθμουμένας.
Ἐπεὶ δ' ἐδεῖτο χρημάτων ἄλλων πάλιν,
Ἤρξατο κινεῖν ἃ κινεῖν οὐκ ἦν δέον·
C Χώραις γὰρ ἀτέλειαν αὐχούσαις τόπων,
Εἰς φυλακὴν δὲ συντελούσαις πάλαι
Καὶ κωλυούσαις Βαρβάροις τὰς ἐξόδους,
Δασμοὺς ἐπιθεὶς καὶ φόρους τοὺς δι' ἔτους,
Φρουροὺς καταργεῖ καὶ κατοπτῆρας τόπων.
Κἀκ τοῦδε λοιπὸν πάροδος τοῖς Βαρβάροις
Ὑπῆρξε ῥᾴστη Ῥωμαΐδος πρὸς τόπους.

ΘΕΟΔΩΡΑ ΚΑΙ ΜΙΧΑΗΛ ΕΤ. Γ'.

Μονομάχου δὲ τὸν βίον λελοιπότος,
Τὰ Ῥωμαϊκὰ σκῆπτρα παραλαμβάνει
Ἡ πορφυρανθὴς παρθένος Θεοδώρα,
Ταύτῃ διαφέροντα μᾶλλον πατρόθεν (45)·
Ἥτις μονῇ τε καὶ μοναχαῖς παιδόθεν
Ἐκδοῦσ' ἑαυτὴν καὶ τρίχα κειραμένη
Χριστῷ καθιέρωτο καλῷ νυμφίῳ,
Βασιλὶς ἐκλάμπουσα ταῖς ἀγλαΐαις,
D Ταῖς ἀρετῶν χάρισιν ὡραϊσμένη,
Φαιδρά, κυδίστη, παρθένος διὰ βίου.
Ἄρτι δὲ κράτος, ὡς ἔφην, δεξαμένη
Ἅπαντ' ἐποίει τὰ προσήκοντα κράτει,
Λῆμ' ἀρρενωπὸν δεικνύουσα καὶ σθένος,
Ὡς ἀρρενόφρων Δεβώρα θρυλουμένη.
Καθῆστο καὶ γὰρ ἐν βασιλείῳ θρόνῳ
Δορυφορίας βασιλικῆς ἠγμένης,
Ἐπιστατοῦσα τοῖς ὅλοις ὥσπερ δέον,
Σὺν εὐνομίᾳ καὶ δικαιοκρισίᾳ,
Ἀρχαιρεσιάζουσα πρὸς τὸ συμφέρον,

(45) Lege Zonaram XVII, 20.

Ψήφους τιθεῖσα καὶ δίκας κατὰ λόγον,
Καὶ βασιλικῶς χρηματίζουσα πάλιν
Τοῖς πρέσβεσιν ἥκουσιν ἐξ ἐθναρχίας.
Οὐκοῦν Θεὸς κύδιστον εὔδαιμον κράτος
Παρέσχεν αὐτῇ φυλακῆς χάριν νόμων,
Αὐτοῦ τε σεπτῶν ἐνθέων προσταγμάτων
Καὶ συνδιεῖπε τῇδε τὴν κραταρχίαν,
Εὖ πάντα τιθεὶς ὡς Θεὸς παντοκράτωρ·
Οὐ γάρ ποτ' ὤπτο τῆσδε κρατούσης ὅλως
Ἀποστάτης τις ἢ τυραννίδος ῥέκτης,
Οὐκ ἐνδρομή τις ἐθνικῆς ὁμαιχμίας
Ὅπλα κινούσης κατὰ Ῥωμαίων κράτους,
Οὐ δυσχερές τι καὶ πρόσαντες τῷ βίῳ.
Πάντα δὲ καλὰ καὶ πλέω θυμηδίας,
Ὡρῶν κράσις εὔκρατος, εὐετηρία,
Εὐθηνία πάγκαρπος, ἄφθονος χύσις,
Καὶ γῆ μέλι ῥέουσα καὶ γαλ' ἀφθόνως,
Καὶ βίος ἡσύχιος εὐτυχὴς ἄγαν.
Ἐπεὶ δὲ βίον ἐκλιπεῖν πάντως ἔδει,
Πρὸς τέρμα βίου κράτορα Ῥωμαΐδος
Τινὰ Μιχαὴλ στρατιώτην δεικνύει
Γηραιὸν ἄνδρα, παντάπασι πρεσβύτην,
Ἀβληχρὸν, ἀδέξιον εἰς κραταρχίαν
Ἐκ νωχελίας φυσικῆς γήρους θ' ἅμα,
Ἕλκοντα σειρὰν ἐκ Βυζαντίου γένους,
Ἐπὶ βράχιστον τοῦ κράτους γεγευμένον
Καὶ μηδοτιοῦν τῶν καλῶν πεπραχότα.
Ἐφ' οὗ δυὰς ἤκμασε τῶν ἀριστέων,
Τῶν τε στρατηγῶν συνέσει τ' εὐανδρίᾳ
Βίου τε λαμπρότητι καὶ τῇ τοῦ γένους
Καὶ πᾶσιν εὐδόκιμος ἔνδοξος πάνυ
Ὁ Κατακαλὼ τοὐπίκλην κεκασμένος (46),
Πρὸς τῷδ' Ἰσαάκιος Κομνηνῶν γένους,
Ὅστις ἀποστὰς πορφυρίδα καὶ στέφος
Αὐτῷ περιέθηκεν ἀντάρας κράτει,
Καὶ κράτος ἀδήριτον ἔσχεν εἰσάπαν.
Ἐξίσταται δὲ Μιχαὴλ κραταρχίας.

ΙΣΑΑΚΙΟΣ Ο ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΕΤ. Η' ς.

Αὐτοκράτωρ οὖν Κομνηνὸς δεδειγμένος
Ἰσαάκιος εὐσθενὴς στρατηγέτης,
Οὐ τῷ Θεῷ γέγραφε τὴν εὐτυχίαν,
Αὐτῷ δὲ μᾶλλον χειρί τι ξιφηφόρῳ.
Καὶ τοῦτο δῆλον, οἷς ἑαυτοῦ τὸν τύπον
Στατῆρι τυπῶν δεξιὰν τεταμένην
Ἐσπασμένην ἔγραφε γυμνὸν τὸ ξίφος.
Ἦ δ' οὗτος ἀνὴρ, ἐν κεφαλαίῳ φάναι,
Ἦθος σοβαρὸς καὶ κατώφρυωμένος,
Ὀξὺς πρὸς ἔργα, πῦρ πνέων ἐν ταῖς μάχαις,
Δραστήριος μάλιστα καὶ τολμητίας,
Στρατηγίαν ἄριστο, ἀνδρεία φύσις,
Οὐχ ὡμιληκὼς πλὴν προσανέχων λόγοις·
Χάριτας οὗτος ἐκτίνων ἀρχιθύτῃ
Τῆς εἰς τὸ κράτος συνδρομῆς συνεργίας,
Φροντίδα πάντων πραγμάτων Ἐκκλησίας
Ἔνειμε τῷδε, καὶ δυεῖν ὀφφικίων
Οἰκονόμου τε σκευοφύλακός θ' ἅμα
Προβλησιν ἀπέταξε τῇ Ἐκκλησίᾳ,

(46) Cod. κεκαυμένος.

A jus rectum dicens et suffragia ferens :
insuper regia cum majestate excipiens
quæ mittebantur gentium legationes.
Ergo gloriosum ipsi Deus regimen.
concessit propter legum observantiam :
et quia divinis non discedebat regulis,
idcirco Deus, inquam, huic imperium
prosperum tribuit, utpote omnipotens.
Namque hac regnante nullus rebellis exstitit,
nemo tyrannidem uspiam arripuit ;
nullus incursus conjuratarum gentium
armis Romanum pulsavit imperium ;
nil molestum adversumve mundo accidit.
Quin omnia fausta plenaque lætitiæ,
cœli temperies, fructuum fertilitas,
B annonæ vilitas et copia rerum,
terra melle fluens et lacte uberrime,
vitæ quies, felicitas omnigena.
Sed quia suprema instabat necessitas,
Romanum moriens imperatorem creat
Michaelem quemdam agnomine Stratiotam,
senem vel potius ævo decrepito,
debilem, atque ineptum ad imperium
segnitie naturali senioque simul,
qui Byzantina in urbe natus erat.
Hic degustato brevissime imperio,
nihil memoria dignum regnans fecit.
Sub eo virorum par floruit egregiorum,
bellica scientia atque fortitudine,
splendore simul vitæ avitique generis;
ille nimirum celebris ac laudatissimus
C qui cognomento dictus est Catacalo :
alter Isaacius Comnenorum genere,
qui manifeste ab imperio deficiens
purpuram induit coronamque cinxit,
et sine bello stabile regnum tenuit.
Michael autem imperio se abdicavit.

ISAACIUS COMNENUS AN. VIII, MENS. VI.

Ergo imperator processit Comnenus
belli fortissimus dux Isaacius,
fortunam suam nequaquam Deo tribuens,
sed sibi magis brachioque ensifero.
Id declaravit, cum suum typum
statere cudens, protentam dexteram
enseque nudo armatam inscripsit.
D Erat hic vir, ut summatim dicam,
more severo, adducto supercilio,
impigra opera, igneus in præliis,
audaci animo, actuosus maxime,
egregius dux, martio corde præditus,
rudis litterarum, sed tamen studiosus.
Hic patriarchæ debitam gratiam referens
qui sibi imperium adeunti faverat,
cunctarum illi rerum Ecclesiæ curam
tribuit, et duorum simul officiorum
œconomi videlicet et scevophylacis
creandi potestatem Ecclesiæ dedit ;

Persidis princeps Mahumetus nomine
bellum exercens cum Babyloniis
atque cum Indis hostibus acerrimis
Turcarum auxilio rem bene gessit.
Igitur victor cum his regressus
ad principatum suum Mahumetus
socios ad propriam remeare patriam
nolebat, quoniam utiles compererat.
Quare hi fuga montes petiverunt,
ibique vitam aliquandiu tolerarunt :
mox prædabantur vicinam regionem,
agros, urbes, pagosque Agarenorum.
Ergo contractos Mahumetus milites
viginti mille contra Turcas mittit;
sed una nocte cuncti a Turcis pereunt :
qui jam audaces hac victoria redditi
aperto marte gerere bellum incipiunt,
et cum Mahumeto consertis manibus,
ipsum occidunt, potiuntur castris,
atque Agarenos spoliant imperio,
suæque genti publicam rem vindicant,
Agarenos autem sibi faciunt subditos.
Monomachus Manganorum monasterium
pulchro varioque opere præfulgens
laute excitavit maximis impensis
victorioso martyri Georgio ;
ibique vim ingentem profudit opum,
talenta multa vel potius innumera.
Cumque alia rursus indigeret pecunia,
periculosam aleam tractare cœpit.
Quibusdam enim populis ideo immunibus
quia tuendis invigilabant finibus,
et Barbaros accessu prohibebant
tributum indixit et vectigal annuum :
et sic locorum perdidit custodes.
Atque hinc Barbaris facilis ingressus
in Romanorum terras deinde patuit.

THEODORA ET MICHAEL AN. III.

Postquam excessit e vivis Monomachus,
purpuræ flosculus Theodora virgo
Romanorum sceptrum gestare cœpit,
ad quam potiore jure pertinebat.
Hæc monasterio teneris ab annis
semet concludens, tonsaque capillos,
Christi conjugium sacrum præoptaverat.
Nunc regina splendida, jucundissima
virtutumque ornatibus decorata,
hilaris, gloriosissima, perpetua virgo.
Quæ cum imperium, ut dixi, adiisset,
cuncta pro suo naviter gerebat munere,
virilem præ se ferens vim ac spiritum,
ut illa fortis celebrata Debora.
In tribunali quippe sedebat regio
aulica pompa custodibusque cincta
reipublicæ gerendæ impendens curam
æquis cum legibus judiciisque rectis,
officia quoque utiliter conferens,

A Μουχούμετ ἀνὴρ ἡγεμὼν τῆς Περσίδος
Ἤρατο μάχην κατὰ Βαβυλωνίων
Ἰνδῶν θ' ἑαυτῷ δυσμενῶν ἀντιπάλων,
Δι' ὧν τροποῦται τοὺς ἐχθροὺς κατὰ κράτος.
Νικηφόρος γοῦν σὺν σφίσιν ἀφιγμένος
Πρὸς τὴν ἑαυτοῦ Μουχούμετ ἐθναρχίαν,
Παλινδρομῆσαι πρὸς πατρίδα συμμάχους
Οὐκοῦν μεθῄει χρησίμους δεδειγμένους·
Ὅθεν φυγόντες ἀνέδραμον εἰς ὄρη,
Καὶ τῇδε τὴν δίαιταν εἶχον ἐν χρόνῳ,
Καὶ κατιόντες κατεδῄουν τὰ πέριξ,
Ἀγρούς, πόλεις, κώμας τε τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ·
Στράτευμα τοίνυν εὐτρεπίσας Μουχούμετ
Στέλλει κατ' αὐτῶν μυριάδας που δύο·
Ὃ νυκτὸς ἄρδην τοῖς Τούρκοις κατεσφάγη·
B Κἀκ τοῦδε θρασεῖς τῇ νίκῃ δεδειγμένοι,
Καὶ τὴν κατὰ πρόσωπον ἱστῶσι μάχην·
Καὶ συμπλακέντες κατὰ μάχην Μουχούμετ',
Κτείνουσιν αὐτὸν καὶ κρατοῦσι τοῦ τόπου.
Ἀποστεροῦσι τοῦ κράτους τοὺς ἐξ Ἄγαρ,
Καὶ τοῦτο χειρίζουσι τοῖς ἐκ τοῦ γένους,
Τοὺς δ' Ἀγαρηνοὺς ἔσχον εἰς ὑπηκόους.
Οὗτος βασιλεὺς καὶ μονὴν τῶν Μαγγάνων
Ἔχουσαν εὖ κάλλους τε καὶ ποικιλίας
Ἤγειρε λαμπρῶς ἀφθόνοις χορηγίαις]
Γεωργίῳ μάρτυρι τῷ καλλινίκῳ,
Ἐν ᾗ μυρίας ἀνάλωσε δαπάνας
Πολυταλάντους καὶ δυσαριθμουμένας.
Ἐπεὶ δ' ἐδεῖτο χρημάτων ἄλλων πάλιν,
Ἤρξατο κινεῖν ἃ κινεῖν οὐκ ἦν δέον·
C Χώραις γὰρ ἀτέλειαν αὐχούσαις τόπων,
Εἰς φυλακὴν δὲ συντελούσαις πάλαι
Καὶ κωλυούσαις Βαρβάροις τὰς ἐξόδους,
Δασμοὺς ἐπιθεὶς καὶ φόρους τοὺς δι' ἔτους,
Φρουροὺς καταργεῖ καὶ κατοπτῆρας τόπων.
Κἀκ τοῦδε λοιπὸν πάροδος τοῖς Βαρβάροις
Ὑπῆρξε ῥᾴστη Ῥωμαΐδος πρὸς τόπους.

ΘΕΟΔΩΡΑ ΚΑΙ ΜΙΧΑΗΛ ΕΤ. Γ'.

Μονομάχου δὲ τὸν βίον λελοιπότος,
Τὰ Ῥωμαϊκὰ σκῆπτρα παραλαμβάνει
Ἡ πορφυρανθὴς παρθένος Θεοδώρα,
Ταύτῃ διαφέροντα μᾶλλον πατρόθεν (45)·
Ἥτις μονῇ τε καὶ μοναχαῖς παιδόθεν
Ἐκδοῦσ' ἑαυτὴν καὶ τρίχα κειραμένη
Χριστῷ καθιέρωτο καλῷ νυμφίῳ,
Βασιλὶς ἐκλάμπουσα ταῖς ἀγλαΐαις,
D Ταῖς ἀρετῶν χάρισιν ὡραϊσμένη,
Φαιδρά, κυδίστη, παρθένος διὰ βίου.
Ἄρτι δὲ κράτος, ὡς ἔφην, δεξαμένη
Ἅπαντ' ἐποίει τὰ προσήκοντα κράτει,
Λῆμ' ἀῤῥενωπὸν δεικνύουσα καὶ σθένος,
Ὡς ἀῤῥενόφρων Δεβώρα θρυλουμένη.
Καθῆστο καὶ γὰρ ἐν βασιλείῳ θρόνῳ
Δορυφορίας βασιλικῆς ἡγμένης,
Ἐπιστατοῦσα τοῖς ὅλοις ὥσπερ δέον,
Σὺν εὐνομίᾳ καὶ δικαιοκρισίᾳ,
Ἀρχαιρεσιάζουσα πρὸς τὸ συμφέρον,

(45) Lege Zonaram XVII, 20.

Ψήφους τιθεῖσα καὶ δίκας κατὰ λόγον,
Καὶ βασιλικῶς χρηματίζουσα πάλιν
Τοῖς πρέσβεσιν ἥκουσιν ἐξ ἐθναρχίας.
Οὐκοῦν Θεὸς κύδιστον εὔδαιμον κράτος
Παρέσχεν αὐτῇ φυλακῆς χάριν νόμων,
Αὐτοῦ τε σεπτῶν ἐνθέων προσταγμάτων
Καὶ συνδιεῖπε τῇδε τὴν κραταρχίαν,
Εὖ πάντα τιθεὶς ὡς Θεὸς παντοκράτωρ·
Οὐ γάρ ποτ' ὤπτο τῆσδε κρατούσης ὅλως
Ἀποστάτης τις ἢ τυραννίδος ῥέκτης,
Οὐκ ἐνδρομή τις ἐθνικῆς ὁμαιχμίας
Ὅπλα κινούσης κατὰ Ῥωμαίων κράτους,
Οὐ δυσχερές τι καὶ πρόσαντες τῷ βίῳ.
Πάντα δὲ καλὰ καὶ πλέω θυμηδίας,
Ὡρῶν κράσις εὔκρατος, εὐετηρία,
Εὐθηνία πάγκαρπος, ἄφθονος χύσις,
Καὶ γῆ μέλι ῥέουσα καὶ γαλ' ἀφθόνως,
Καὶ βίος ἡσύχιος εὐτυχὴς ἄγαν.
Ἐπεὶ δὲ βίον ἐκλιπεῖν πάντως ἔδει,
Πρὸς τέρμα βίου κράτορα Ῥωμαΐδος
Τινὰ Μιχαὴλ στρατιώτην δεικνύει
Γηραιὸν ἄνδρα, παντάπασι πρεσβύτην,
Ἀβληχρὸν, ἀδέξιον εἰς κραταρχίαν
Ἐκ νωχελίας φυσικῆς γήρους θ' ἅμα,
Ἕλκοντα σειρὰν ἐκ Βυζαντίου γένους,
Ἐπὶ βράχιστον τοῦ κράτους γεγευμένον
Καὶ μηδοτιοῦν τῶν καλῶν πεπραχότα.
Ἐφ' οὗ δυὰς ἤκμασε τῶν ἀριστεων,
Τῶν τε στρατηγῶν συνέσει τ' εὐανδρίᾳ
Βίου τε λαμπρότητι καὶ τῇ τοῦ γένους
Καὶ πᾶσιν εὐδόκιμος ἔνδοξος πάνυ
Ὁ Καταχαλὼ τοὐπίκλην κεκασμένος (46),
Πρὸς τῷδ' Ἰσαάκιος Κομνηνῶν γένους,
Ὅστις ἀποστὰς πορφυρίδα καὶ στέφος
Αὐτῷ περιέθηκεν ἀντάρας κράτει,
Καὶ κράτος ἀδήριτον ἔσχεν εἰσάπαν.
Ἐξίσταται δὲ Μιχαὴλ κραταρχίας.

ΙΣΑΑΚΙΟΣ Ο ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΕΤ. Η' ς.

Αὐτοκράτωρ οὖν Κομνηνὸς δεδειγμένος
Ἰσαάκιος εὐσθενὴς στρατηγέτης,
Οὐ τῷ Θεῷ γέγραφε τὴν εὐτυχίαν,
Αὐτῷ δὲ μᾶλλον χειρί τι ξιφηφόρῳ.
Καὶ τοῦτο δῆλον, οἷς ἑαυτοῦ τὸν τύπον
Στατῆρι τυπῶν δεξιὰν τεταμένην
Ἐσπασμένην ἔγραφε γυμνὸν τὸ ξίφος.
Ἦ δ' οὗτος ἀνὴρ, ἐν κεφαλαίῳ φαναι,
Ἦθος σοβαρὸς καὶ κατώφρυωμένος,
Ὀξὺς πρὸς ἔργα, πῦρ πνέων ἐν ταῖς μάχαις,
Δραστήριος μάλιστα καὶ τολμητίας,
Στρατηγίαν ἄριστο, ἀνδρεία φύσις,
Οὐκ ὡμιληκὼς πλὴν προσανέχων λόγοις·
Χάριτας οὗτος ἐκτίνων ἀρχιθύτῃ
Τῆς εἰς τὸ κράτος συνδρομῆς συνεργίας,
Φροντίδα πάντων πραγμάτων Ἐκκλησίας
Ἔνειμε τῷδε, καὶ δυεῖν ὀφφικίων
Οἰκονόμου τε σκευοφύλακός θ' ἅμα
Πρόβλησιν ἀπέταξε τῇ Ἐκκλησίᾳ,

(46) Cod. κεκαυμένος.

A jus rectum dicens et suffragia ferens :
insuper regia cum majestate excipiens
quæ mittebantur gentium legationes.
Ergo gloriosum ipsi Deus regimen.
concessit propter legum observantiam :
et quia divinis non discedebat regulis,
idcirco Deus, inquam, huic imperium
prosperum tribuit, utpote omnipotens.
Namque hac regnante nullus rebellis exstitit,
nemo tyrannidem uspiam arripuit;
nullus incursus conjuratarum gentium
armis Romanum pulsavit imperium ;
nil molestum adversumve mundo accidit.
Quin omnia fausta plenaque lætitiæ,
cœli temperies, fructuum fertilitas,
B annonæ vilitas et copia rerum,
terra melle fluens et lacte uberrime,
vitæ quies, felicitas omnigena.
Sed quia suprema instabat necessitas,
Romanum moriens imperatorem creat
Michaelem quemdam agnomine Stratiotam,
senem vel potius ævo decrepito,
debilem, atque ineptum ad imperium
segnitie naturali senioque simul,
qui Byzantina in urbe natus erat.
Hic degustato brevissime imperio,
nihil memoria dignum regnans fecit.
Sub eo virorum par floruit egregiorum,
bellica scientia atque fortitudine,
splendore simul vitæ avitique generis;
ille nimirum celebris ac laudatissimus
C qui cognomento dictus est Catacalo :
alter Isaacius Comnenorum genere,
qui manifeste ab imperio deficiens
purpuram induit coronamque cinxit,
et sine bello stabile regnum tenuit.
Michael autem imperio se abdicavit.

ISAACIUS COMNENUS AN. VIII, MENS. VI.

Ergo imperator processit Comnenus
belli fortissimus dux Isaacius,
fortunam suam nequaquam Deo tribuens,
sed sibi magis brachioque ensifero.
Id declaravit, cum suum typum
statere cudens, protentam dexteram
enseque nudo armatam inscripsit.
D Erat hic vir, ut summatim dicam,
more severo, adducto supercilio,
impigra opera, igneus in præliis,
audaci animo, actuosus maxime,
egregius dux, martio corde præditus,
rudis litterarum, sed tamen studiosus.
Hic patriarchæ debitam gratiam referens
qui sibi imperium adeunti faverat,
cunctarum illi rerum Ecclesiæ curam
tribuit, et duorum simul officiorum
œconomi videlicet et scevophylacis
creandi potestatem Ecclesiæ dedit ;

quæ res suffragio regis fiebat antea.
Deinde Scythas Pannoniosque aggrediens.
bello vicit; illos prælio frangens,
his vero postulatam impertiens pacem.
Ergo cum victor bello reverteretur,
loco Mœsiæ quodam cui nomen Lobitzo
hieme deseviente tentorium statuit.
Verum cessante nive, sub quercum abiit
ramosissimam, grandem et insolitam,
cum optimatum comitatu Cæsar
regio progrediens nempe tabernaculo,
ubi in consilio negotia expediverat:
cum ecce subito fragor excitatus
regem ejusque socios de quercu amovit,
ipsa autem vulsa radicitus corruit;
at Cæsar necem cum comitatu effugit.
Quamobrem grates debitas ut Deo redderet
regio in palatio Theclæ apostolicæ,
(ejus enim festo die vitarat fatum)
pulcherrimum delubrum excitavit.
Huic visus est venanti in angustis locis
aper magnus, horrendus, exsertis dentibus,
quem Cæsar ense stricto dum persequitur,
ille se maris fluctibus submergens,
spectantium subito evanuit oculis.
Tunc aiunt fulminis velut ictu percitum
imperatorem humi concidisse stratum,
spumas ore agentem, nec jam aliquid
intelligentem sensibus; donec paululum
mente recepta, tradidit imperium
Ducarum Constantino familia nato.
Is autem paupercula indutus tunica
ad monasterium Studii se contulit,
atque ibi reliquam exegit vitam
pulchre recedens pravo vitæ genere.
Hic tyrannidis crimen objicientibus,
Nolui, respondit, conservo diu obsequi,
qui mihi debitam gratiam non referret.

CONSTANTINUS DUCAS AN. XII.

Cum Ducas, uti dixi, imperii habenas
corripuisset facile et labore nullo,
nobiles multos, simul et plebeios,
ad dignitates extulit sublimes;
vir bonus, pius, mansueto ingenio,
mitis, tranquillus, subditis benevolus,
regula juris, judiciorum lanx quædam:
Ignavus cæteroquin atque socors;
et frugi quidem homines diligens,
sed laborans audi absurdo amore,
minutus, sordidus, minimis lucris inhians.
Nempe præcipuum collocabat studium
idque quotidie sedulo curabat
ut pluris dominus fieret pecuniæ,
splendidum auri congerens thesaurum
et grave pondus argenti innumeri.
Augendis igitur annuis reditibus
tributis publicis atque vectigalibus
instabat impensissime et verbo et opere,
eaque redemptoribus venalia dabat.

A Πρὸ τοῦ βασιλεῖ τήνδε δρῶν ἀνειμένην·
Καὶ κατὰ Σκυθῶν ἐκστρατεύσας καὶ Οὔγγρων
Ἥττησε· τοὺς μὲν καταβαλὼν ἐν μάχαις,
Σπονδὰς δ' Οὔγγροις ἔθηκεν ἐξαιτουμένοις.
Νικηφόρος γοῦν ἀνθυποστρέφων μάχης
Χώρῳ Λοβιτζῶ Μυσίας κεκλημένῳ
Χειμῶνος ὥρᾳ πηγνύει σκηνὴν φέρων·
Ὑπῆλθε δὲ δρῦν, νιφετοῦ πεπαυμένου,
Σὺν τοῖς μεθ' αὐτοῦ προκρίτοις γερουσίας
Πασῶν μεγίστην καὶ πολύκλωνον ξένην·
Σκηνῆς προελθὼν τῆς βασιλείου τότε
Οὗπερ συνεστὼς ὡμίλει δεδογμένα·
Θροῦς δ' ἐξαπίνης καὶ βοή τις συμβᾶσα
Τοῦτον μεθιστᾷ τῆς δρυὸς τούς τ' ἐν τέλει·
Ἡ δ' αὐτίκα πέπτωκεν ἐκ ῥιζῶν ὅλη,
B Καὶ βασιλεὺς πέφευγε σὺν ἄλλοις μόρον·
Ὅθεν χαριστήρια τῷ Θεῷ θύων
Ἐν βασιλείοις ἰσαποστόλῳ Θέκλῃ,
(Μνήμῃ γὰρ αὐτῆς ἐκδιδράσκει τὸν κόρον)
Κάλλιστον ἀνήγειρε ναὸν ἐν βάθρων.
Θηρῶντι τῷδε πρὸς στενοῦ που χωρίοις
Σῦς ὤπτο φρικτὸς καὶ μέγας χαυλιόδους,
Ὃν ἦν διώκων ἱππότης ξιφηφόρος·
Σῦν δ' ὑποδύντα κυματούμενον σάλον
Ὁρῶσιν ἀθέατον εἶναι παντάπαν·
Ὡς ἀστραπῆς δ' ἅλματι βληθέντα λόγος
Πεσεῖν κρατοῦντα πρὸς χθόνα παραυτίκως
Ἀφρόν τε τοῦ στόματος ἐκπτύοντά πως
Καὶ συνιέντα μηδοτιοῦν μηδόλως
Μικρὸν δ' ἀνανήψαντα δοῦναι τὸ κράτος,
Τῷ φύντι Δουκῶν ἐκ γένους Κωνσταντίνῳ.
C Αὐτὸν δὲ τριβώνιον ἠμφιεσμένον
Μονῇ προσελθεῖν εὐαγεῖ τοῦ Στουδίου,
Κἀκεῖ τὸ λοιπὸν τοῦ βίου διανύσαι
Καλῶς ἀνασφήλαντα τῆς καχεξίας.
Τυραννίδος δ' ἔφασκεν αἰτιωμένοις
Ὅτι περ, Ὤκνουν τῷ συνοικέτῃ τέως
Ὑπηρετῶν εὖ εἰκότων μὴ τυγχάνειν,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΔΟΥΚΑΣ ΕΤ ΙΒ'.

Ἐπεὶ δὲ Δούκας, ὡς ἔφην, αὐταρχίας
Ἀπραγμόνως ἔτυχε καὶ χωρὶς πόνου,
Πολλοὺς γερουσίας τε καὶ τῶν συρφάκων
Εἰς ὕψος ἀνήγαγεν ἀξιωμάτων·
Ἀνὴρ ἀγαθὸς, εὐσεβὴς, πρᾶος φύσει,
Χρηστὸς, γαληνὸς, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Γνώμων δικαίου καὶ δικῶν ζυγοστάτης·
D Γνώμην δὲ νωθρὸς νωχελής τε καθάπαξ,
Ἄνδρας ἐραστὰς ἀρετῆς στέργων πάνυ,
Ἥττων χρυσοῦ δὲ χρημάτων αὖ ἐκτόπως,
Ματαιολοιχὸς, δυσγρίπιστος καὶ γνίφων,
Ἀνώτερον σπούδασμα τιθεὶς φροντίδος
Σχολῆς τε πάσης ἡμέραν ἐξ ἡμέρας
Πῶς χρημάτων γένοιτο πολλῶν δεσπότης,
Θησαυρὸν ἁβρὸν ἠρανικῶς χρυσίου
Ἁδρόν τε σωρὸν ἀπλέτων ἀργυρίων.
Τοίνυν ἐπαύξειν εἰσφορὰς ἐτησίους
Δασμούς τε κοινοὺς δημοσίους δ' αὖ φόρους
Ἔσπευδε καὶ πράγμασιν ἀεὶ καὶ λόγοις
Σφᾶς ὠνίους δρῶν χρημάτων ᾐρημένοις

Ἢ καὶ τελώναις συλλογὴν τὴν τῶν φόρων
Ἐπί γε ῥητῇ κατεπίστευ' ἐκτίσει·
Ἐπιδρομὰς δὲ βαρβάροις ἀντιθέτοις
Οὐκ ἐκστρατείαις οὐδ' ὁπλίταις καὶ μάχαις
Ἠγάπ' ἀνείργειν ἐξ ἄκρας γε δειλίας,
Ἀλλὰ χρυσαργύρῳ τε δώροις ἀφθόνοις
Φιλοφροσύναις καὶ τιμαῖς ὑπερτάταις
Σφᾶς ἡμεροῦν ἔσπευδε πραΰνειν κράτει·
Κἀκ τοῦδ' ἑῷα Ῥωμαΐδος χωρία
Ἔσθαρτο πλεῖστα θρασύτητι Βαρβάρων,
Ἄστη δ' ὑπέσχον αὐχένα σφίσι πάλιν
Χῶραί τε πολλαὶ Ῥωμαϊκαὶ καὶ πόλεις.
Ἔπασχεν οὐχ ἧττον δὲ κακῶς συχνάκις
Μέρη δυτικὰ στρατιᾶς ἀπουσίᾳ·
Οὔζων γὰρ ἔθνος ἐκ Σκυθῶν παριστρίων
Ἴστρον διαβὰν μυριάριθμον στίφος
Ἢ φασιν ἑξήκοντα χιλιοστύες
Θρᾴκης ἐπῄει Μακεδονίας ὅρους
Δῃοῦν, λεηλατοῦν τε καὶ καταστρέφον,
Ὃ καὶ προῆλθε μέχρις αὐτῆς Ἑλλάδος·
Πέρας ἅπαν ἔφθαρτο μικροῦ Βουλγάροις,
Θεοῦ συναρήγοντος αὐτοῖς ὑψόθεν.
Τέως δ' ἄναξ ἔξεισι κατὰ Βαρβάρων
Ταῖς παρὰ πάντων μέμψεσιν ὡρμημένος,
Ἄγων μεθ' αὐτοῦ στρατιώτας πρὸς μάχην
Πρὸς τοῖς ἑκατὸν πεντηκοντάδα μίαν·
Ὃς τὰς φορητὰς οἰκίας καθιδρύει
Ἐν τοῖς πρὸ τειχῶν χωρίοις Βυζαντίδος
Οὗ Βαρβάρων ὄλεθρος ἠνώτιστό οἱ·
Ἐφ' οὗ κλόνος γῆς συνέβη φρικαλέος
Δι' οὗ κατηρείπωντο ναοὶ καὶ δόμοι,
Ἑλληνικός τε βωμὸς ἐν τῇ Κυζίκῳ
Κάλλιστον ἔργον καὶ θέαμά τι ξένον
Πέπτωκεν εἰς γῆν κατασεισθεὶς τῷ κλόνῳ.
Σεπτὸς δὲ ναὸς Πατέρων θεηγόρων
Ἐν Νικαίᾳ σέσειστο καὶ διεῤῥάγη.
Οὗτος λόγους ἔστεργε τῶν ἄλλων πλέον,
Ἄκρῳ λιχανῷ τῶνδέ περ γεγευμένος,
Καὶ τοὺς λογίους ἦν τιμῶν τε καὶ σέβων
Κἀκ τῶν λόγων ἔφασκεν οὐχ ἧττον θέλειν
Ἢ βασιλείας γνώριμον καθεστάναι.
Οὗτος τὸ βιοῦν ἐκμετρῶν λείπει κράτος
Τέκνοις ἑαυτοῦ συζύγῳ βασιλίδι,
Ἔγγραφον ὅρκον τῆσδε πρὶν δεδεγμένος
ὡς οὐχ ὁμιλήσειε δευτέροις γάμοις·
Ὃν εἰς φυλακὴν ποιμενάρχῃ χειρίσας
Βίον τὸν ἀνθρώπινον ἐκλείπει μόρῳ.

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΔΙΟΓΕΝΗΣ ΕΤ. Α' ς.

Αὕτη γε μέντοι τόνδε λαβοῦσ' ἀπάτῃ
Τῷ Διογένει Ῥωμανῷ συνεζύγη
Καὶ κράτορ' αὐτὸν ἀπέφηνεν Αὐσόνων,
Ἄνδρα στρατηγὸν ἀπαράμιλλον, ξένον,
Ἀρήϊον, κράτιστον ἐν πάσαις μάχαις,
Βριαρόχειρα καὶ μαχητὴν γεννάδαν,
Ἦθος σοβαρὸν ἐμβριθὲς κεκτημένον,
Ψυχῆς τε παράστημα πλουτοῦντα μέγα,
Ἀνδρεῖον ὄντως καὶ σθένος ῥωμαλέον,
Τρόπους τε χρηστὸν καὶ Θεῷ πεφιλμένον
Προκινδυνεύειν προφρόνως ᾑρημένον

A Quin etiam publicanis exactionem
pacta mercede, ut diximus, locabat.
Jam barbarorum proximorum incursum
nequaquam armis neque virtute bellica
arcere solitus fuit ob nimium metum,
sed vi pecuniæ et donis abundantibus,
blanditiis atque honoribus supremis,
benevolos imperio studebat reddere.
Ergo Romana in oriente ditio
Barbaro incursu laboravit plurimum ;
iterum arces jugum subierunt,
multaque loca urbesque imperii.
Neque minora patiebatur damna
orbis occiduus militum absentia ;
Uzi enim Scytæl stri accolæ,
B fluvio trajecto cum immenso numero,
nam nonaginta millia fuisse fama est,
Thraciam incursarunt ac Macedoniam,
omni exterminii genere sævientes,
et ipsam Græciam usque penetrarunt.
Sed demum cunctos Bulgari ceciderunt,
Numine cœlitus ipsis auxiliante.
Interim Cæsar moverat in Barbaros
omnium conviciis domo protrusus,
secum ad bellum conficiendum ducens
haud plures centum quinquaginta milites.
Ergo tentoriis imperator fixis
in suburbanis Byzantii locis,
ibi intellixit Barbarorum cædem.
Illo regnante, terræ motus horridus
C multa delubra proruit atque domos ;
araque Græca Cyzicenæ urbis,
opus pulcherrimum et visu mirum,
humi dejecta incubuit, terræ tremitu.
Templum quin etiam divinorum Patrum
Nicæna in urbe concussum dissiluit.
Ducas præ cæteris litteras Cæsaribus
dilexit, summis quas labris attigerat,
atque eruditos homines in pretio habuit,
seque dicebat a litteris malle
quam ab imperio fieri gloriosum.
Is fato urgente, tradidit imperium
liberis suis reginæque conjugi,
juratam prius fidem ab hæc exigens
secundas nuptias haud se petituram :
qua scheda patriarchæ Cæsar tradita,
D humanæ vitæ teminum imposuit.

ROMANUS DIOGENES AN. IV. MENS. VI.

Cum sic regina fefellisset conjugem,
Diogeni Romano deinde nupsit,
ipsique regiam dignitatem contulit.
Erat is summus et invictus dux,
fortissimus, in prœliis Martem spirans,
maximis viribus audaciaque pollens,
severis moribus gravibusque præditus,
animi quoque dotibus prædives,
vir vere strenuus atque pectus validum,
optima vita et Deo gratissima ;
et qui libenter pro subjectis populis

et pro exercitibus adibat pericula.
Hujus diversas cum hoste pugnas,
victorias, palmas, et strenuitates,
cætera honesta facta verbis dicere
summario in opere admodum difficile.
Is contra hotes profectus Barbaros,
Persas videlicet, qui loca finitima
Ciliciam et Phœnicem devastabant,
Orientis urbes raptui prædæque habebant;
cum nis, inquam, gravi conserto prælio
captus est a Barbaris, heu! vir strenuus,
vir qui hostiles legiones prosternebat,
Romani imperii caput et defensor.
Ergo ad Persarum regem vinctus trahitur,
sed captivo licet statu, nactus est
benevolentiam plurimam atque curam.
Imo et honore regio cultuque est habitus
egregio exemplo apud Persarum dominum
Azanem illum fama celeberrimum,
animo et verbis mitibus uti solitum,
æqui amatorem, nominis clari cupidum.
Quin etiam splendido mox impetrato reditu
cum captivis dimittitur honorifice.
Sed cum Romani imperii fines attigit,
veluti ex summa tempestate incolumis
in portum regni sui tutum veniens,
ibi naufragium, o dira fati invidia!
fecit, et oculi vivo sunt erepti.
Sic æger ergo abiit in insulam
(cui nomen prima) proximam Byzantio,
in qua is olim monasterium struxerat;
ibique moriens requiem laborum habuit.
Illo regnante, Blachernorum templum
insigne, flamma edaci absumptum fuerat.

A Ὑπηκόων ἄριστα καὶ δτρατευμάτων·
Οὗ τὰς κατ' ἐχθρῶν συμπλοκάς τε καὶ μάχας,
Νίκας, ἀριστείας τε, γενναίους ἄθλους,
Καὶ τἄλλα καλῶν παραδιδόναι λόγῳ
Ἐργῶδές ἐστι συντομίᾳ χρωμένοις.
Οὗτος κατ' ἐχθρῶν ἐκστρατεύσας Βαρβάρων
Περσῶν κακούντων τὰ πρόσοικα χωρία
Τὰ πρὸς Κιλικίᾳ τε καὶ τῇ Φοινίκῃ
Λεηλατούντων καὶ πόλεις τὰς καθ' Ἕω,
Καὶ συῤῥαγείσης καρτερᾶς ἀμφοῖν μάχης,
Φεῦ φεῦ! ἑάλω Βαρβάροις ὁ γεννάδας,
Ὁ πάντα λαμπρὸς, ὁ κλονῶν ἐχθρῶν ἴλας,
Ὁ Ῥωμαΐδος ἡγεμὼν καὶ προστάτης·
Ἤχθη τε Περσάνακτι δεσμώτης ἄναξ·
Πρὸς δ' αὖ δορυάλωτος, ἀπαχθεὶς δ' ὅμως
B Φιλοφροσύνης καὶ θεραπείας ὅσης·
Τιμῆς βασιλείου τε καὶ δόξης πάλιν
Ἔτυχε καλῶς πρὸς κρατοῦντος Περσίδος
Ἀζὰν ἐκείνου τοῦ περιθρυλλουμένου
Ἀνδρὸς μετρίου τὸ φρόνημα καὶ λόγον
Ἴσου τ' ἐραστοῦ φιλοτίμου τοὺς τρόπους·
Ἐπανόδου δ' ἔπειτα λαμπρᾶς τυγχάνει
Σὺν αἰχμαλώτοις ἀπολυθεὶς ἐντίμως.
Ἐπειδ' ἐπανέζευξεν εἰς Ῥωμαΐδα,
Ἐπανασωθεὶς ὥσπερ ἐκ τρικυμίας
Ὡς εἰς ἄκλυστον λιμένα κραταρχίαν,
Ἐνταῦθα ναυάγιον, ὢ δεινοῦ φθόνου!
Ἔτλη στερηθεὶς τοῦ φάους τῶν ὀμμάτων.
Οὕτω δ' ἔχων ἄπεισι πρὸς καλουμένην
Πρώτην γε νῆσον πλησίον Βυζαντίδος·
Ἔνθα μονὴν ἤγειρεν οὗτος ἐκ βάθρων,
C Κἀκεῖ τελευτᾷ σαββατίσας τῶν πόνων·
Ἐφ' οὗ Βλαχερνῶν εὐπρεπὴς νεὼς ἅπας
Ἐπυρπολήθη τῷ πυρὶ τῷ παμφάγῳ.

MICHAEL CONSTANTINI DUCAE FILIUS SIVE PARAPINACES AN. VI. MENS VI.

ΜΙΧΑΗΛ Ο ΥΙΟΣ ΚΩΝΚΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΔΟΥΚΑ ΗΤΟΙ Ο ΠΑΡΑΠΙΝΑΚΗΣ ΕΤ. ζ ς.

Deinde Michael, vulgo Parapinaces,
Constantini filius imperium adiit,
ingenium leve dissolutum, stolidum,
ignavum et ineptum ad imperium,
qui ne privatam quidem rem suam gerere,
nedum imperii publicam valebat.
Ergo cum nihil frugi sciret agere,
aliis habenas imperii committens,
is se cum litteris quotidie oblectabat,
ineptisque stolide occupationibus.
Quare res publica laborare cœpit,
imperiique navis periclitari,
ne sævis undis ac tempestatibus
in Amphitrites barathro mergeretur.
Namque ut feroces belluæ furentesque
nonnulli duces cupidi tyrannidis
navem reipublicæ naufragam dederunt.
Nempe et fecunda capitibus hydra,
sic apostatici prodibant duces.
Primus Ruselius quidam rebellat,
deinde Cæsar, tum Nestor vestarcha:
evin Nicephorus agnomine Bryennius,
qui ex illustribus erat optimatibus:

Εἶτα Μιχαὴλ Παραπινάκης θέσιν
Κωνσταντίνου παῖς παραλαμβάνει τὸ κράτος,
Χαῦνός τις ἦθος, ἀφελὴς, ἀνειμένος,
Ἁπαλὸς, ἀδέξιος εἰς κραταρχίαν,
Τὰ καθ' ἑαυτὸν διέπειν οὐκ ἰσχύων,
Μή τοί γε κράτος καὶ διοίκησιν ὅλων.
Πρὸς οὐδοτιοῦν προσπεφυκὼς κρειττόνων,
Ἄλλους ἐφιστῶν ἡνίαις ταῖς τοῦ κράτους,
Αὐτὸς προσεῖχε τοῖς λόγοις ὁσημέραι,
Οἷς τ' οὐ προσῆκεν ἀμαθῶς κεχρημένος.
D Ὅθεν κακῶς ἔπασχεν κοινὰ πραγμάτων,
Ὁλκάς τ' ἐκινδύνευε τῆς κραταρχίας
Δειναῖς τρικυμίαις τε καὶ καταιγίσιν
Εἰς Ἀμφιτρίτης τὸν βυθὸν καταδῦναι·
Ὡς ἄγριοι γὰρ κακίαι πεπνευκότες
Ἄνδρες στρατηγοὶ βασιλειῶντες τότε
Ὁλκάδα κράτους κατέδυσαν εἰς βάθος·
Ὡς γὰρ πολυκέφαλος ἄλλη τις ὕδρα
Οὕτως ἀποστάτιδας ἦν ὁρᾷν καρας.
Ἀφίσταται πρῶτα τῶν Ῥουσέλιός τις,
Πρὸς τῷδε Καισαρ καὶ Νέστωρ τις βεστάρχης,
Νικηφόρος τε Βρυέννιος τοὐπίκλην
Ὃς παρασήμοις ὡραΐστο τοῦ κράτους·

Ἄλλος Νικηφόρος τις Βοτανειάτης,
Ὃς καὶ κατῆρξε τοῦ κράτους τῶν Αὐσόνων·
Σὺν οἷς λιμός τε καὶ βροτῶν φθίσις
Βαρεῖα κατέτρυχε τοὺς ὑπηκόους,
Καί τις φόρων εἴσπραξις ἀδικωτάτη.
Ταῦτα μὲν οὕτω συμβέβηκεν, ὡς ἔφην.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Ο ΒΟΤΑΝΕΙΑΤΗΣ ΕΤ. Γ'.

Φημίζεται δὲ Βοτανειάτης κράτωρ,
Καὶ διαδεῖται βασιλικῇ ταινίᾳ·
Καὶ τηνικαῦτα φιλοτιμίαν ξένην
Τὴν τῶν χρεῶν ἅπασιν ἐκτομὴν νέμει
Χρεωκοπίαν δημόσιον θεσπίσας·
Ἀνὴρ ἱλαρὸς, ἁπαλὸς, χρηστὸς τρόπους,
Ἄλλως δὲ νωθὴς. χαῦνος, ἐκλελυμένος,
Πρὸς πραγμάτων πρόνοιαν οὐχ εὖ πως ἔχων·
Τὸ δ' αὖ ἐτῶν μήκει τε καὶ γήρως νόσοις·
Ὅθεν παραδοὺς ἡνίας ἄλλοις κράτους,
Αὐτὸς τρυφαῖς ἔχαιρε καὶ συσσιτίοις,
Λουτροῖς πανημέροις τε καὶ πανδαισίαις.
Ὁ Μιχαὴλ δὲ γίνεται μελαμφόρος,
Εἶτ' ἀρχιθύτης καὶ πρόεδρός γ' Ἐφέσου·
Τούτου συνεύνῳ πρὸς γάμου κοινωνίαν
Βοτανειάτης οὐ καλῶς συνεζύγη.
Ἀποστασίας δ' εἰσέτι Βρυεννίου,
Τυραννίδος τ' αὖ οὐ καλῶς ἐξημμένου,
Καὶ μὴ θεῖναι δωρεαῖς πεπεισμένου,
Στέλλει κατ' αὐτοῦ βασιλεὺς τὰς δυνάμεις,
Ἀλεξίῳ δοὺς Κομνηνῷ ταύτας ἄγειν·
Ὃς συμπλακεὶς ἥττησε τύραννον μάχῃ,
Καὶ φωτὸς ἐστέρησεν αὐτὸν ὀμμάτων.
Πρὸς δ' αὖ τυραννήσαντα καὶ Βασιλάκην
Πεμφθεὶς Κομνηνὸς, συμπλακείς οἱ πρὸς μάχην
Ἡττᾷ κραταιῶς καὶ στερίσκει τοῦ φάους·
Καὶ Βαράγγων σύστημα τοῦ στεφηφόρου
Κατεξαναστὰν ηὐτρέπιστο πρὸς μάχην·
Ἀντιπαρατάξει δὲ χειρὸς δυσμάχου
Καθυπεκλίθη καὶ συνέγνωσται πάλιν.
Ὕστατον ἀνταίρει δὲ Βοτανειάτῃ
Κομνηνὸς Ἀλέξιος τυραννοκτόνος·
Ὃς καταλαβὼν Ἀδριανοῦ τὴν πόλιν,
Στρατόν τ' ἀγείρας, ἀναδείκνυται κράτωρ,
Καὶ βασιλικοῖς ἀναδεῖται συμβόλοις.
Μεθ' ὧν ἀπάρας τὴν Κωνσταντίνου φθάνει,
Καὶ τήνδ' ἑλὼν μάχῃ τε καὶ στρατηγίᾳ
Εἴσεισιν ἐντὸς τῶν βασιλείων δόμων.
Ἄπεισι δ' αὐτῶν Βοτανειάτης τάχος,
Καὶ τρίχα καρεὶς ἀμφιέννυται ῥάκος
Ἐν Μητρανάνδρου τῇ μονῇ περιβλέπτου,
Ἔνθα θανὼν ἔτυχε τιμῆς ἐντίμου.

ΑΛΕΞΙΟΣ Ο ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΕΤ. ΛΖ'.

Οὕτω μὲν Ἀλέξιος εὕρατο κράτος,
Ὃς καὶ τεταινίωυο παρ' ἀρχιθύτου·
Κράτωρ ἀγαθὸς καὶ στρατηγὸς γεννάδας,
Φρικτὸς μὲν ἐχθροῖς, εὐμενὴς δ' ὑπηκόοις,
Ἀνὴρ περιδέξιος, ὀξὺς ἐν μάχαις,
Εἶδος προδεικνὺς ἄξιον τυραννίδος,
Καὶ πρᾶον ἦθος καὶ φιλαγάθους τρόπους.
Γένους ἔχων εὖ, σώματός τ' εὐρυθμίας,
Ἔργων στρατηγίας τε καὶ μάχης ἴδρις,

A denique Nicephorus alius Botaniata,
qui et imperium Romanum obtinuit.
Pestis præterea hominumque lues
gravis afflixit populos imperii,
et injustissima vectigalium exactio.
Sic ergo res humanæ tunc se habebant.

NICEPHORUS BOTANIATA AN. III.

Ergo appellatur rex Botaniata
atque solemni stemmate exornatur :
qui sui nominis celebrandi cupidus
cunctam ærario debitum pecuniam
remisit, novas tabulas instituens :
vir lætus facilis moribusque commodis,
cæterum segnis, levis, dissolutus,
neque ad reip. curam idoneus;
B nam et senecta et morbis premebatur :
quamobrem alios reip. præponens,
ipse deliciis epulis ac balneis
comissabundus quotidie indulgebat.
Michael autem clericus tondetur,
exin fit primas Ephesi episcopus :
cujus uxorem sibi consociavit
haud laudabiliter Botaniata.
Jam rebellante postea Bryennio
tyrannidemque perfide affectante,
neque se donis placidum præbente.
mittit in ipsum copias imperator
bellique ducem Comnenum Alexium,
qui pugna tyrannum patrata vicit,
atque oculorum lumine spoliavit.
Item adversus Basilicem rebellem
C missus Comnenus, consertis manibus
fortiter vicit illumque excæcavit.
Quin et Varangi conjurati in Cæsarem
publice ad arma seditiosa iverunt :
sed manu forti protinus perdomiti,
veniam moliminis mox impetrarunt.
Ipsum postremo Botaniatam aggreditur
tyrannicida Comnenus Alexius :
atque occupata Hadriani urbe
collectisque copiis, fit imperator,
atque regalibus ornatur insignibus.
Sic ergo accedens ad Constantini urbem,
cepit hanc prælio et peritia bellica,
et regiam ipsam occupavit domum ;
qua festinanter exiens Botaniata,
D monachi tunicam, tonsa coma induit
in monasterio venerandæ Virginis,
ibique moriens sepelitur magnifice.

ALEXIUS COMNENUS AN. XXXVII.

Sic ergo Alexius nactus est imperium,
quin et a summo præsule coronatus :
bonus imperator et dux strenuus,
hostis tremendus, civibus benivolus,
egregius vir, impiger in præliis,
vultum præ se ferens imperio dignum,
mitem consuetudinem honestosque mores.
Stirpe erat nobili, corpore decenti,
operis bellici maxime peritus

neo vero auri cupidini obnoxius,
nec rursus iræ sanguinis sitienti;
neque superbis fastosisve moribus,
vel unquam subditis aditu difficiliis,
vel pœnæ exactor inexorabilis;
sed in benignitatem propensus magis,
suavis, moderatus, gratiosus, facilis,
prompto et acuto ingenio arcanoque simul,
optimus orthodoxæ defensor fidei,
nec conviviorum amans neque luxus:
tum et virtutis doctrinæque studiosos
viros honorans et officiis colens.
Huic in imperii sede collocato
nuntius advenit, Italum Robertum
Dalmatiæ urbem Epidaurum
armis cepisse et plurimis navigiis.
Ergo profectus Cæsar cum exercitu
illuc, et pugna cum hoste patrata,
noster profugit prælio infeciliter
cladem Romano referente exercitu,
atque Byzantium Cæsar est reversus.
Barbari autem cum Roberto duce
populabantur oppida Romana,
captis Larissa Castoriaque urbibus.
Contra Robertum rursus est egressus
inclytus Cæsar cum ingenti exercitu,
atque Castoriam recuperavit.
Robertum autem astu est aggressus.
cujus rationem interest narrare.
Cæsar ornatum regium circumposuit
germano proprio, copiasque tradidit;
cumque jussit expositas præbere
in acie, coram agmine Roberti;
qui si copias suas contra commovisset,
monuerat fratrem cedere effusa fuga.
Interim Cæsar modico cum milite
per cæca reptans difficilia loca
tota diripuit Barbarorum castra,
quotquot ibi reperit cæsi gladio.
Cognita re barbarus, metu attonitus
animo simul viribusque concidit,
cunctique sunt reversi in patriam suam
risum lucrati, imo et ignominiam.
Postea Turca, cui nomen Tzachas,
Chii jam dominus, adornata classe,
Samum et Lesbum atque Rhodum capit,
aliasque præfecturas; sed inde pulsus
præliis maritimis a Romanis fuit.
Tunc etiam Cyprus defecit ab imperio
occupata videlicet a Rhapsommato.
Fertilem insupater Cretensium insulam
rabidus quidam Caryces rebellis
vi captam, dominus veluti insidebat.
Utramque tamen insulam imperio
classis Romana denuo restituit.
Hoc impetrante Cæsare, terræ motus
admodum vehemens atque terrificus
speciosas domos templaque magnifica
diruit passim, vique sua contrivit.

A Οὐ χρημάτων ἥττητο καὶ χρυσαργύρου,
Οὔτ' αὖ θυμοῦ τε καὶ χόλου φθισιβρότου,
Οὐχ ὑπερόπτης καὶ σοβαρός τις τρόπους·
Ἡ δυσπρόσιτος ἦν ὑπηκόοις ὅλως,
Ἢ πρὸς κόλασιν ἀπαραιτήτως ἔχων·
Ἐπικλινὴς δὲ πρὸς φιλανθρώπους τρόπους,
Μέτριος, ἡδὺς, εὐπρόσιτος, χαρίεις,
Πτηνὸς φρόνησιν, ἀγχίνους ἢ κρυψίνους,
Ὑπέρμαχος κάλλιστος ὀρθοδοξίας,
Δίαιταν ἁβρὰν οὐ φιλῶν οὐδ' αὖ πότους·
Ἄνδρας λογίους ἀρετήν τ' ἠσκηκότας
Σέβων τε τιμῶν καὶ προσανέχων σφίσιν.
Ἤγγελτο τῷδε τοῦ κράτους δεδραγμένῳ
Ὥς τις Ἰταλὸς Ῥομπέρτος κεκλημένος
Εἰς Δαλματίας τὴν Ἐπίδαμνον πόλιν
B Σὺν στρατιᾷ κατῆρε καὶ βαρεῖ στόλῳ.
Ἔξεισι τοίνυν ἐκστρατεύσας ὁ κράτωρ,
Καὶ τῇδ' ἐπιστὰς συμπλακείς τ' ἀντιπάλῳ,
Πέφευγεν οὗτος δυσκλεῶς ἐκ τῆς μάχης,
Τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς ἡττημένης·
Καὶ βασιλεὺς μὲν τὴν Κωνσταντίνου φθάνει·
Οἱ Βάρβαροι δὲ σὺν στρατάρχῃ Ῥομπέρτῳ
Λεηλατοῦντες Ῥωμαϊκὰ χωρία
Λάρισσαν εἷλον καὶ Καστορίαν πόλεις·
Ἔξεισι λοιπὸν κατὰ Ῥομπέρτου πάλιν
Ἄναξ ὁ κλεινὸς σὺν στρατιᾷ μυρίᾳ,
Καὶ Καστορίαν ἀναλαμβάνει πάλιν,
Καὶ Ῥομπέρτον μέτεισι δραματουργίᾳ·
Ὅπως τε δρᾶμα συμπέπλασται ῥητέον·
Σχῆμα περιτίθησιν ἀρχικὸν κράτωρ
Αὐτοῦ τ' ἀδελφῷ καὶ στρατιὰν προσνέμει
C Καὶ οἱ κατὰ φάλαγγα τήνδε Ῥομπέρτου
Στῆσαι παρηγγύησεν εὐεπηβόλως·
Κἂν μὲν κατ' αὐτοῦ συγκινῇ τὰς δυνάμεις,
Στρέψαντα νῶτα προτροπάδην φυγγάνειν·
Δι' ἀφανῶν δὲ δυσβάτων τε χωρίων
Ἄναξ διεκδὺς σὺν ὁπλίταις βραχέσι,
Ληΐζεται χάρακα πάντα βαρβάρων,
Καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ παραδίδωσι ξίφει·
Ὁ Βάρβαρος γνοὺς συσχεθεὶς ἀθυμίᾳ
Παρεῖτο χεῖρας καὶ δέμας καὶ καρδίαν,
Καὶ πάντες ἀπῴχοντο πρὸς σφῶν πατρίδα
Ὠφληκότες γέλωτα, πρὸς δ' αὖ αἰσχύνην·
Καὶ Τοῦρκος αὖθις Τζαχᾶς τις κεκλημένος
Χίον κατασχὼν καὶ στόλον καταρτίσας
Αἱρεῖ Σάμον Λέσβον τε νήσους καὶ Ῥόδον,
D Ἄλλας τε δεσποτείας, ἐξελήλαται πάλιν
Ῥωμαϊκῷ στόλῳ καὶ ναυμαχίᾳ.
Ἀποστατεῖ δὲ τηνικαῦτα καὶ Κύπρος
Τοῦ Ῥαψομμάτου τήνδε κατεσχηκότος.
Καὶ πάλιν ἀμφίῤῥυτον εὔφορον Κρήτην
Ἀνὴρ Καρύκης δυσμενὴς ἀποστάτης
Βίᾳ κατασχὼν, εἶχε πρὸς κατοικίαν·
Ἐπανεσώθη δ' αὖθις Αὐσόνων κράτει
Νήσων δυὰς αὕτη γε Ῥωμαίων στόλῳ.
Τούτου κρατοῦντος καὶ κλόνος γῆς συνέβη,
Σεισμός τε δεινὸς καὶ λίαν φρικαλέος.
Ὑφ' οὗ καλοὶ δόμοι τε καὶ ναοὶ ξένοι
Καταπεσόντες συνετρίβησαν βίᾳ·

Συνηρεφεῖς τε καὶ μακραὶ στοαὶ πάλιν
Πτῶσιν παθοῦσαι συνέχωσαν ἀπλέτους.
Καὶ Ηατζινάκαι Σκυθικὸν πάλιν ἔθνος
Θρᾴκης ἐπῄει, Μακεδονίας ὅρους,
Αὐτῶν νομάς τε καὶ τόπους λελοιπότες.
Ἀλλὰ κατ' αὐτῶν ἐκστρατεύσας ὁ κράτωρ
Καὶ συμπλακεὶς, ἥττητο τοῖσδε Βαρβάροις,
Ὡς στρατιωτῶν τοῖς ὅπλοις πεποιθότων,
Καὶ μὴ νικητῇ τῷ Θεῷ καλῶν δότῃ.
Καὶ πάλιν ἐστράτευσε κατ' αὐτῶν ἄναξ,
Καὶ σώφρονός γε στρατιᾶς δεδειγμένης
Ῥοπῆς τε θείας ἐλπίδας ἐξαψάσης,
Συμμίξας αὐτοῖς ἐκνικᾷ κατὰ κράτος,
Καὶ σφῶν τὸ πλῆθος ἐκθερίζουσι ξίφει·
Ἄλλους δ' ἑλόντες αἰχμαλώτους ἐν μάχῃ
Ἠρημένοις σφᾶς ἀπέδοντ' ἀργυρίου.
Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐκ Σκυθῶν ἀποκρίνας
Νέους σφριγῶντας εὐσθενεῖς καὶ μαχίμους
Ἐν Μογλένων ᾤκισε τούτοις χωρίοις,
Οἰκεῖόν οἱ σύνταγμα τούτους καλέσας,
Οἳ καὶ μέχρι νῦν ἀπὸ Μογλένου τόπου
Πᾶσι καλοῦνται Μογλενοπατζινάκαι.
Καὶ στρατιά τις Ἰταλῶν ἐξ ἑσπέρας
Ἄνεισι βαδίσασα πρὸς Βυζαντίδα,
Ἔχουσα τὸ πρόθυμον ὡς πρὸς τὴν ἕω·
Ἧς συγκίνησιν ἐμφανῶς προμηνύει
Πληθὺς ἀκρίδων ἑσπέρας πρὸς τὴν ἕω,
Διά τε Θρᾴκης, Μακεδονίας ὅρων
Τὴν ἀέριον πτῆσιν ἐξεργασαμένη.
Φράγγων ὅμως στράτευμα πορθμὸν διέβη,
Ἐφίσταται δὲ τῇ Νικαέων πόλει
Χερσὶ Τούρκων αἴσχιστα τυραννουμένῃ·
Καὶ σὺν χρόνῳ δὲ καὶ μάχῃ φρικαλέᾳ
Φθορᾷ τε πολλῇ πρὸς μερῶν ἑκατέρων
Αἱροῦσι Φράγγοι τὴν πόλιν κατὰ κράτος,
Καὶ τῷ βασιλεῖ τήνδε πολλῶν χρημάτων
Ἀπεμπολοῦσι καὶ προχωροῦσι πρόσω·
Καὶ προσβαλόντες Ἀντιόχου τῇ πόλει
Αἱροῦσιν αὐτὴν μηχαναῖς τε καὶ μάχῃ·
Μεθ' ἣν ἀγῶσιν ἰσχυροῖς τε καὶ μάχῃ
Καὶ τὴν Σιὼν αἱροῦσι τὴν Θεοῦ πόλιν·
Καὶ Ῥαϊμοῦνδος, οὗ πατὴρ ἦν Ῥομπέρτος,
Τῶν παρ' Ἰταλοῖς εἷς ἐπισήμων πέλων,
Πίστεις ἐνόρκους ἔδρα πρὸς βασιλέα
Τὴν δὴ πρὸς αὐτὸν ἐμπεδούσας φιλίαν
Καὶ δουλικὴν εὔνοιαν ἀεὶ καὶ σχέσιν.
Ὅθεν λαβὼν χρήματα πρὸς βασιλέως,
Καὶ δωρεὰς αὖ φιλοτιμίας ξένας,
Ηρὸς Συρίαν ὥρμησεν καὶ Κιλικίαν·
Τῆς δ' Ἀντιόχου κατακρατήσας μάχῃ,
Οὓς εἶχεν ὅρκους πρὸς βασιλέας, δράσας
Σπονδάς τε φρικτὰς ἠθετηκὼς αὐτίκα,
Ἄσπονδος ἐχθρὸς εὑρέθη Ῥωμαΐδος.
Ἐκ τῶν ἑῴων τοιγαροῦν πρὸς ἑσπέραν
Μέλλων ἀπαίρειν ἡ βέβηλος καρδία,
Αὐτοῦ κατεψεύσανο θάνατον φόβῳ.
Ὡς νεκρὸς οὖν ἐντεθεὶς ἐψευσμένος
Ἢ νεκρὸς ἔμπνους λαρνακιδίῳ τότε
Ἀπῆκτο χερσὶν οἰκετῶν πρὸς πατρίδα

A Tum vero opacæ prolixæque porticus
stratæ mortales oppresserunt plurimos.
At Palzinacæ Scythica gens denuo
Thraciam vastabant atque Macedoniam
suis relictis patriis atque pascuis.
Contra hos correptis armis imperator,
manu conserta, victus est a Barbaris,
quia nostri millites confidebant armis,
non Deo victore bonorumque auctore.
Rursus profectus contra eosdem Cæsar
modesto cum exercitu atque pio
et qui victoriam cœlitus sperabat,
inito prælio debellavit hostes,
numerumque plurimum gladio messuit:
reliquam captam belli jure turbam
B victor exercitus sub corona vendidit.
At imperator sibi de Scythis legit
eximios juvenes validos, pugnaces
quos in regione posuit dicta Mogleno,
suam hanc appellans perculiarem manum;
hic nunc etiam a statione Mogleni
vulgo appellantur Moglenopatizinacæ.
En autem Italus ex occidente exercitus
processit, urbem ad Byzantinam tendens,
sed orientales cursus petens plagas.
Hujus portendit manifeste motum
vis locustarum ingens ex hesperiis
eoos petens locos, ac volatum
per Macedoniam Thraciamque dirigens.
Francorum quoque exoercitus fretum transiit
atque Nicænam urbem circumsedit
C Turcarum manibus turpiter oppressam;
quam diuturnis horridisque pugnis
multoque utrinque militum excidio
expugnatam Franci per vim summam,
Cæsari græco multo repenso pretio
divendiderunt, perrexeruntque ulterius:
delatique ad urbem Antiochiam,
hanc artificio et præliis obtinuerunt.
Posthinc certaminum magno labore
Sionem quoque ceperunt urbem Dei.
Tum et Raimundus filius Roberti,
nobilis Italus Cæsari nostro fidem
juratam dedit fore ut amicitiam
perpetuam secum coleret, et obsequium
devoti animi reverentiamque haberet.
D Ob id accepta a Cæsare pecunia,
donis affectus insolitisque honoribus,
perrexit in Ciciliam moxque in Syriam.
Ast Antiochia fortiter potitus.
quam regi obtulerat juratam fidem
sacrumque fœdus illico fefellit,
perfidum hostem semel imperio exhibens.
Mox ab oriente rursus in Hesperiam
homo scelestus cum rediturus esset,
metuens sibi, mortem simulavit.
Ergo fallaci, tanquam mortuus, dolo
vel moribundus conditur in capsa
atque ita a famulis defertur in patriam

falso dicentibus mortuum hunc esse.
Cum sic in patriam evasisset astu,
Cæsari multum obtrectavit temere,
congregatoque exercitu Latino
ad Epidaurum urbem classem appulit,
hujusque mœnia machinis pulsabat.
Sed spe frustratus cum nihil proficeret,
omisso bello, mittit legationem,
et impetrato Cæsaris colloquio,
fœdus cum ipso denuo pacemque facit.
Bogomilarum sub Alexio hæresis
invisa Deo emersit et exsecrabilis,
cujus Basilius quidam auctor erat,
medicus vulgo dictus, minister Satanæ,
qui clam permultis pestem suam afflabat,
atque animabus dogmata exitiosa.
Hic multos annos hac illacque cursans,
orbis provincias atque urbes peragrans,
tristi postremum omine adventavit
in hanc imperii maximam metropolim.
Sed imperator orthodoxiæ tenax
hominis fraudem cauto artificio aggreditur.
Nam simulata callide persona
credulum se benivolumque finxit,
sæpe ac benigne eum scelesto versans,
ac familiari demulcens colloquio,
servatoremque errantium appellans.
His homo impius delenitus verbis
exitiosum vomuit venenum,
pessimæ exponens dogmata doctrinæ.
Quæ pius Cæsar simul ac agnovit,
scelesti nempe effata magisterii,
protinus vulgo patefieri voluit,
impostoremque hominem Christi hostem
tradidit flammis communi suffragio
Multos præterea Manichæos Cæsar
tum magisterio tum catis suasionibus
ad religionem veram revocavit.
Orphanis quoque pueris attribuit
domum et victum assignavit uberem
his et alendis et curandi sedulo.
Quin et grammaticæ ludum aperuit
orbis adolescentibus, vel de paupere
stirpe progenitis, multosque redditus
et largos sumptus suppeditavit
simul discipulis atque magistris.
Comneno Alexio moderante imperium,
incendia quoque in urbe acciderunt,
quibus absumptæ multæ partes sunt.
Vehemens quoque tempore sub verno
spiritus multa detrimenta fecit
humi dejectis passim ædificiis :
quibuscumque decidit admiranda statua
imposito columnæ porphyreticæ
cujus in Placoto basis erat posita :
illa cum caderet, forte præsentes ibi
mu'tos mortales mole sua contrivit.
Imbrium quoque nimia vis cœlo
conchim effusa passimque inundans

A Μάτην θρυλούντων τόνδε νεκρὸν τυγχάνειν.
Ἐπεὶ δὲ λαθὼν ἀπεσώθη πατρίδι,
Πολλὰ κατειπὼν τοῦ κρατοῦντος ἀλόγως
Καὶ συναλίσας στρατιὰν ἐκ Λατίνων
Ἐπιδαμνίων προσκαταίρει τῇ πόλει,
Καὶ τήνδ' ἑλεῖν ἔσπευδε τειχομαχίαις.
Ἀλλ' ἐλπίδων ἔψευστο μηδὲν ἀνύσας·
Πρεσβεύεται γοῦν ἀπογνοὺς τῶν ἐλπίδων,
Καὶ τῷ κρατοῦντι πρὸς λόγους ἀφιγμένος,
Σπονδὰς πρὸς αὐτὸν ἐκτελεῖ καὶ συμβάσεις.
Τούτου κρατοῦντος αἵρεσις Βογομίλων
Θεοστυγὴς πέφηνε καὶ βδελυκτέα,
Ἧς μυσταγωγὸς ἰατρός τις τοὐπίκλην
Κλῆσιν δὲ Βασίλειος, Σατὰν ἐργάτης·
Ὃς λάθρα πολλοὺς ἀνεπίμπλα τῆς λύμης
B Καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ δογμάτων ψυχοφθόρων·
Πολλῶν ἐτῶν δρόμοις τε καὶ περιδρόμοις
Χώρας ἐπιὼν καὶ πόλεις οἰκουμένης,
Ἐπιπολάζει καὶ τελευταῖον τάλας
Πόλει μεγίστῃ τῇδε καὶ βασιλίδι.
Ἀλλ' ὁ κρατάρχης ὀρθοδοξίας φίλος
Μέτεισιν αὐτοῦ πανσόφῳ τέχνῃ πλάνην·
Πλασάμενος γὰρ ὑποκριθείς τ' ἐντέχνως
Πίστιν βεβαίαν, εὐμένειάν οἱ τρέφειν,
Θαμὰ προσῄει τῷ τρισαλιτηρίῳ,
Ἄγαν προσηνῶς καθομιλῶν συχνάκις,
Σωτῆρα καλῶν τόνδε πεπλανημένων.
Τοῖσδ' ὁ βδελυρὸς καταθελχθεὶς τοῖς λόγοις
Ἰὸν κακίας ἐξεμεῖ ψυχοφθόρον.
Ἔκπυστα τιθεὶς δόγματα πονηρίας·
Ἃ γνοὺς ὁ κρατῶν φιλόχριστος καρδίᾳ
C Ὀλέθρια δόγματα διδασκαλίας
Γόητος ἀνδρὸς, μισοχρίστου καὶ πλάνου
Καὶ στηλιτεύει καὶ θριαμβεύει πρόφρων,
Ψήφῳ τε κοινῇ τῷ πυρὶ τόνδε φλέγει.
Οὗτος βασιλεὺς καὶ Μανιχαίων πάλιν
Πολλοὺς πρὸς εὐσέβειαν ἦν ἐφελκύσας.
Διδασκαλίαις καὶ σοφαῖς συμβουλίαις.
Καὶ παισὶ δ' ἀνήγειρεν ὀρφανοῖς δόμον,
Τάξας σιτήσεις δαψιλεῖς ἐν τῷ δόμῳ
Ἐπιμελείας καὶ τροφῆς τούτων χάριν·
Καὶ γραμματικῶν ἀπέταξεν αὖ πάλιν
Μουσεῖον εἰς παίδευσιν ὀρφανῶν νέων
Οὐκ εὐπόρων τε πατέρων πεφηνότων,
Νείμας μαθηταῖς καὶ διδασκάλοις νέων
Πλείστας σιτήσεις, δαπάνας, χορηγίας.
D Ἐπὶ χρόνων τούτου δὲ τῆς κραταρχίας
Καὶ πυρκαϊαὶ συνέβησαν τῇ πόλει,
Καὶ πλεῖστα τῆσδε κατανήλωσαν μέρη·
Ἔπνευσε δ' ἦρος ἀνέμου τις σφοδρότης
Βιαιοτάτου, προξένου γε κινδύνων,
Ὃ πολλὰ κατήρειπε τῶν δομημάτων·
Μεθ' ὧν χαμαὶ πέπτωκεν ἄγαλμα ξένον,
Ἄνωθεν ἑστὼς, κίονος πορφυρέου
Τοῦ πρὸς Πλακωτῷ τὴν βάσιν ἱδρυμένου·
Ὃ κατενεχθὲν παρατυχόντων τόπῳ
Πολλοὺς ἀνεῖλε συντετριφὸς ἐσχάτως.
Κατεῤῥάγη δ' ἄνωθεν ὑετὸς μέγας
Χύδην κατιὼν καὶ κατακλύζων μέγα,

Ὑφ' οὗ κατηρείπωντο πλεῖστα δωμάτων.
Ζώων δ' ὑπῆρξε καὶ βροτῶν πολλὴ φθίσις.
Οὗτος στρατεύσας κατὰ Τούρκων βαρβάρων
Ἀφῖκτο καὶ μέχρι γε Φολομιλίου·
Εὑρὼν δ' ἔρημον ὁπλιτῶν ἄστυ τόδε,
Ἀποδρασάντων τοῦδε Βαρβάρων δέει,
Αἱρεῖ τε τοῦτο καὶ στίφος τι φρουρίων,
Κρησφύγετα σπήλαια τῶν ἐγχωρίων,
Καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς προσλαβὼν οὕτω κρίνας
Ὑποστρέφει κάλλιστα πρὸς Βυζαντίδα,
Μετοικίσαι σφᾶς κακὰ νοῦν ἄλλῃ γ' ἔχων.
Τούτων πορείαν τὴν πρόσω ποιουμένων
Οἱ μὲν σφριγῶντες καὶ νεάζοντες χρόνῳ
Ποσὶν ἐχρῶντο καθ' ὁδὸν τοῖς ἰδίοις·
Οὕσπερ λυγρὸν δ' ἔτρυχε γῆρας καὶ νόσος,
Τούτοις ὑποζύγια παρεῖχε κράτωρ·
Παρειμένους πλάσιν δὲ σώματος πάλιν
Ἀσπίσι μακραῖς ἐντιθεὶς εὐμηχάνως
Νέοις σθεναροῖς σφᾶς παρηγγύα φέρειν.
Αὐτὸς δ' ἄνω κάτω περ ἱππότης θέων
Ὡς σφῶν προμηθεὺς καὶ φύλαξ εὐζωΐας,
Εἴ τινά που βλέψειε προσκεκμηκότα
Βρωτοῦ, ποτοῦ σπάνει τε καὶ μακρῷ δρόμῳ,
Τόνδ' ἀνεκτᾶτο χριστομιμήτῳ τρόπῳ.
Οὕτως ὑποστρέφοντι συντεταγμένῳ
Σουλτὰν προσῆλθεν ἱππότῃ στεφηφόρῳ,
Πόῤῥωθεν αὐτὸς ἀποβὰς ἵππου δρόμου,
Καὶ προσκύνησιν ἀποδοὺς ὥσπερ θέμις,
Σπονδάς τε δράσας φιλικὰς καὶ συμβάσεις,
Σὺν φιλοτίμοις δωρεαῖς ὑποστρέφει.
Ὁ δ' αὐτοκράτωρ πρὸς πόλιν Κωνσταντίνου
Αὖθις ἐπανέζευξε σὺν εὐθυμίᾳ·
Ἔνθα νοσῶν ἔκειτο λοιπὸν ἐν κλίνῃ
Σφοδρῶς ἐπιῤῥεύσαντος ἐκ καχεξίας
Βάθροις ποδῶν ῥεύματος ὀλωδεστέρου·
Παρ' οὗ δαμασθεὶς ἐσχάτως τὸ σαρκίον
Μετ' οὐ πολὺ δέδεκτο τέρμα τοῦ βίου,
Κατὰ στομάχου μύδρον (47) εἰσδεδεγμενος
Ἀσκληπιαδῶν προσταγῇ τε καὶ κρίσει.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΕΤ. ΚΔ'.

Τούτου τὸ βιοῦν καὶ κράτος λελοιπότος,
Χειρίζεται κάλλιστα τὴν κραταρχίαν
Ἰωάννης παῖς ἀρετῶν συστοιχία,
Ὄντως χαριτώνυμος ὀλβία χάρις,
Ἄναξ ἀγαθὸς καὶ μαχητὴς γεννάδας,
Ἐχθρῶν νικητὴς καὶ παθῶν αὐτοκράτωρ,
Πλῆρες ταμεῖον ἀγαθῶν θεοδότων (48),
Ἡδὺς, ἱλαρὸς, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Χρηστὸς, προσηνὴς, εὐπρόσιτος, χαρίεις,
Θάλασσα καλῶν φιλοδωρίας πλέα,
Φύσις ἀπαράμιλλος, εὐλογημένη,
Ταῖς βασιλικαῖς ἀρεταῖς διαπρέπων,
Σὺν τῇ γε λοιπῇ τῶν καλῶν εὐκοσμίᾳ,
Γνώμων δικαίου, πραότητος αὖ τύπος
Καὶ τῆς ἀληθείας γε τῆς ἐν τοῖς λόγοις·
Πρῶτος μετά γε πρῶτον εὐσεβανάκτων
Πιστὸς, φρόνιμος, οἰκέτης ὑπηρέτης,

A ædificiorum latam stragem edidit.
Bestiarum denique et hominum lues fuit.
Cæsar cum Turcis barbaris belligerans
pervenit usque ad urbem Philomelium;
quam cum desertam milite invenisset,
quia metus Barbaris fugam suaserat,
hanc capit, et simul castella aliquot
asyla veluti et specus incolarum.
Atque hos captos Cæsar sibi vindicans
cum gloria insigni Byzantium rediit,
alio translatos cogitans deponere.
Ergo horum longum carpentium iter.
validi quidem atque ætate vegeti
pedibus propriis metiebantur viam;
ægrotis autem vel senio confectis
B clemens jumenta dabat imperator:
qui autem corpore prorsus erant fracto
hos longis scutis affabre compositos
forti inventæ deportandos tradidit.
Tum eques ipse hac illacque cursans
tanquam curator et salutis custos,
si quem videret male laborantem
cibi potusve inopia aut longo cursu,
hunc imitator Christi recreabat.
Hoc imperator cum rediret ordine
occurrit ei equitanti sultanus,
qui et ex equo procul et celeriter
descendens, debitum obtulit obsequium:
tum conventionibus amice initis,
cum honorificis donis recessit.
Porro imperator in urbem Constantini
C lætante animo semel restituit.
Sed ibi posthinc æger in lecto jacuit,
dum pravus humor generatus morbo
ad imo pedes plurimus descenderet:
a quo corruptum denique corpusculum
haud multo post vivendi finem fecit,
cum medicorum consulto judicio
ardentem pilulam stomacho recepisset.

JOANNES COMNENUS AN. XXIV.

Posquam is vitam imperiumque amisit,
rerum dignissimus corripit habenas
Joannes filius, virtutum congeries,
dulce reapse nomen et gratiosum.
rex simul bonus, bellatorque strenuus,
hostium victor, cupidinum domitor,
D plenus thesaurus divinorum munerum,
suavis, hilaris, subditis benivolus,
mitis, benignus, beneficus, comis,
mare redundans liberalitate,
indoles benedicta incomparabilis,
dotibus rege dignis longe rutilans,
atque aliis etiam bonis ornatissima,
justitiæ norma, clementiæ typus,
et in loquendo veritatis tenax.
Primus hic post primum Christianum regem
fidelis, prudens, œconomus famulus

(47) Judicent eruditi de hujus vocabuli sensu.

(48) Cod. θεοσδότων.

qui talentum imperii valde auxit;
semper in armis pro salute publica,
alienas urbes vindicans imperio,
consilio, verbis, opera et arte bellica,
victor sæpissime hostium plurimorum,
ceu quondam David hostes propulsabat
prece pia, forti manu, peritia ducis.
Hujus victorias dicere vel prælia
virtutumque numerum et ornatum,
rhetori quoque summo operosum sit.
Nos ex ingenti acervo pauca sumimus.
Hic occupato pacifice imperio
largitus est honores cognato generi
cunctisque tribuit pro dignitate munera :
nempe gerendis reip. officiis
propinquos sibi sanguine præposuit.
Hi vero ipsi conjurati in regem
exitiosas moliuntur insidias
paulo post initum ab illo imperium.
Atque his dux erat peragendo operi
regis germana soror princeps Anna.
Quorum cum essent detectæ insidiæ,
nullius corpus violatum fuit,
sed patrimonia tantum sunt erepta :
atque hæc ipsa paulo post restitui
mira imperavit Cæsar clementia.
cunctis remittens criminis reatum ;
parcens in primis principi sorori,
ipsique opes pro dignitate reddens.
Id quomodo sit gestum, lubet dicere.
Auri atque argenti vasa gemmasque nitidas
et multi generis vestem atque insignem,
maximi pretii opes in quadam domo
sororis suæ principis repositas
Cæsar spectabat cum Joanne Axuch ;
Quin etiam tunc sic ferunt locutum :
Hem ut generis mei sors est conversa !
utque inimica mihi nunc est cognatio,
et qui benivoli olim, nunc sunt malivoli !
Quamobrem jubeo præsentes opes
ut tibi sumas, Axuch dulcissime.
Is liberali regi grates agit ;
sed licet, inquit, sensus meos dicere !
Rege annuente, sic orsus est loqui :
Quanquam injustam vim et insidias
contra te, Cæsar, soror est molita,
et abdicavit factis fraternitatem,
natura tamen facit consanguineam.
Vincesis igitur Christiana clementia
malum sororis animum et injurium ;
illique hæc omnia largire benivole
ad quam paterno magis jure pertinent.
His morem gerens monitis Cæsar
cuncta libenter tribuit sorori.
Etenim, inquit, regno sim indignus,
si meo generi minus sim benivolus,
quam tu, qui lucri prodigus contemptor

A Κραταρχιας τάλαντον αὐξήσας μέγα,
Ἀεὶ στραταρχῶν, ὑπεραθλῶν τοῦ κράτους,
Πόλεις ἐθνικὰς ὑποτάσσων τῷ κράτει,
Γνώσει, λόγῳ, πράγματι, καὶ πείρᾳ μάχης,
Μυριόνικος πλειστάκις δεδειγμένος,
Ὡς πρὶν ὁ Δαβὶδ κατ' ἐχθρῶν ἀντιμάχων
Λιταῖς, στρατηγίαις τε σὺν εὐανδρίαις·
Οὐ τοὺς ἀγῶνας καὶ νίκας καταλέγειν,
Τῶν ἀρετῶν θ' ὅμιλον αἷς ἦν ἐκπρέπων,
Καὶ ῥήτορι γένοιτ' ἂν ἔργον ἐξόχῳ.
Μίκρ' ἄττα δ' ἡμῖν ἐκ περιττῶν λεκτέον·
Οὗτος κατασχὼν ἀσφαλῶς κραταρχίαν
Τιμὰς ἐπεβράβευσε τοῖς ἐκ τοῦ γένους,
Καὶ πᾶσιν ἁπλῶς δωρεὰς ἀναλόγους,
Κοινῶν προμηθεῖς ἀποτάξας πραγμάτων
B Ἐκ τῶν καθ' αἷμα καὶ προσῳκειωμένων·
Σύστρεμμα τῷδε βασιλεῖ νῶν ἐκ γένους
Καττύεται σκέμμα τε θανατηφόρον
Μετά γε βραχὺν τῆς κραταρχίας χρόνον,
Πρωτουργὸν ἅμα καὶ στρατηγέτιν ἔχον
Ὅμαιμον αὐτοῦ τὴν Καισάρισσαν Ἄνναν (49)
Καὶ φωραθέντων τῶν συνιστώντων λόχον,
Ἀεικὲς οὐδεὶς εἰς δέμας πέπονθέ τι,
Ὅτι γε μὴ ψίλωσιν οὐσιῶν μόνον,
Ἃς ἀποδοῦναι βασιλεὺς κεκτημένοις
Μετά γε βραχὺ προστέταχεν ἐνθέως,
Αἰτίας ἀφεὶς πᾶσι προσκεκρουκόσι,
Σπεισάμενος πρώτιστα τῇ Καισαρίσσῃ
Καὶ πλοῦτον αὐτῇ συνεπιδοὺς ἀξίᾳ·
Ὅπως δὲ τοῦτο συμβέβηκε φραστέον·
C Τὴν ἐν χρυσαργύρῳ τε λιθομαργάροις
Ἐσθήμασί τε ποικίλοις τιμαλφέσιν
Οὐσίαν ἀμύθητον ἔν τινι δόμων
Τῆς κασιγνήτου Καισαρίσσης κειμένην
Ἄναξ ἐπισκοπῶν ἦν σὺν Ἀξοὺχ Ἰωάννῃ·
Ἡνίκα τόνδε καὶ ταδὶ φάναι λόγος·
Ὡς τάξις ἀντέστραπτο κἀμοὶ τοῦ γένους!
Καὶ συγγενὲς μὲν δύστροπόν μοι τυγχάνει,
Ἀλλότριον δ' εὔνουν τε καὶ πεφιλμένον!
Ὅθεν κελεύω τὰ προκείμενα τάδε
Φίλτατον Ἀξοὺχ προσλαβόντα κατέχειν.
Ὁ δ' εὐχαριστεῖ τῆς μεγαλοψυχίας.
Μετὰ δέ γ' εἰπεῖν λιπαρεῖ δεδογμένα·
Καὶ τὸν λαβόντα τοῦ λέγειν ἐξουσίαν·
Εἰ καὶ βιαίων ἀδίκων τε πραγμάτων
Κατῆρξεν, ἄναξ, σὴ κασίγνητος φάναι,
D Ἔργοις τ' ἀπωμόσατο φιλαδελφίαν,
Ἀλλ' ἡ φύσις σύναιμον αὐτὴν δεικνύει·
Νίκησον οὐκοῦν χριστομιμήτῳ τρόπῳ
Γνώμην ὁμαίμου δυσμενῆ, κακεργάτιν,
Καὶ τὰ κατ' ὄψιν πάντα δὸς κατὰ χάριν,
Ταύτῃ διαφέροντα μᾶλλον πατρόθεν.
Ταύτῃ γε πεισθεὶς βασιλεὺς παραιφάσει
Πάντα προθύμως Καισαρίσσῃ προσνέμει
Εἴην ἄν, εἰπών, τοῦ βασιλείου κράτους
Παντάπαν ἀνάξιος, εἰ περὶ γένος
Τοὐμὸν κριθείης εὐμενέστερος σύ γε,

(49) Simultatem suam adversus fratrem, doloremque quod is imperium exstincti parentis occupavisset, satis demonstrat ipsa Anna Comnena in Alexiadis suæ calce.

Ἀνώτερος κέρδους τε κτήσεως τόσης.
Οὕτως ἀμνησίκακος ἦν ἄναξ ὅδε,
Θερμός τ' ἐραστὴς χριστομιμήτων τρόπων!
Μήτηρ δὲ τοῦδε καὶ βασιλὶς Εἰρήνη,
Εἰ καὶ πρὶν ἀπέστεργε τόνδ' οὐκ ἐνδίκως
Οὐκ ἄξιον κρίνουσα πρὸς κραταρχίαν,
Ὡς τῇ θυγατρὶ μνωμένη τὰ τοῦ κράτους,
Γαμβρῷ τε τῷ Καίσαρι τῷ Βρυεννίῳ,
Λόγου φονῶντος οὐ συνίστωρ εὑρέθη·
Μᾶλλον δὲ γνοῦσα εἰς ἔπειτα τὸ δρᾶμα
Ἐπήβολον λόγιον ἐξειπεῖν λόγος,
Γνώμην τε κεδνὴν, φυνετὴν μάλ' εὐστόχως,
Ὡς οὐχ ὑπόντα χρὴ διφᾷν βασιλέα,
Παρόντα δὲ στέργειν τε τοῦτον καὶ σέβειν.
Οὗτος στρατευσας κατὰ Περσῶν βαρβάρων
Τὰς πρὸς Κομνηνάκτα συνθήκας πάλαι
Διαλυσάντων, καὶ πόλεις Ῥωμαΐδος
Τὰς πρὸς Φρυγίᾳ καὶ Μαιάνδρῳ κειμένας
Κατατρεχόντων καὶ κακῶς δρώντων ὅπλοις·
Καὶ συμβαλὼν ἥττησεν αὐτοὺς πολλάκις,
Τρεψάμενος σφᾶς εὐκλεῶς ἐν ταῖς μάχαις.
Καὶ Λαοδικέων δὲ λαμβάνει πόλιν,
Καὶ τήνδε τειχῶν κατοχυρώσας κράτει,
Καὶ πάντα θεὶς εὖ καὶ καθὼς ἦν συμφέρον,
Πρὸς βασιλίδα καθυποστρέφει πόλιν,
Οἷα βασιλεὺς ἀγαθὸς, νικηφόρος
Τοῖς βασιλικοῖς ἀναδούμενος κρότοις.
Μετὰ δὲ μικρὸν ἀπανίσταται πάλιν,
Καὶ γίνεται δὴ κατὰ τὴν Παμφυλίαν,
Αἱρεῖ τε Σωζόπολιν μηχανουργίᾳ
Πόλιν ἐρυμνὴν καὶ κατησφαλισμένην,
Ἄλλα τε πλεῖστα τῶν ἐκεῖ πολιχνίων
Στρατηγικαῖς τέχναις τε καὶ μάχης νόμῳ·
Ἐν οἷς περ ἠρίθμητο καὶ κεκλημένον
Δύσληπτον ὄντων Ἱερακορυφίτου,
Ἔρυμα τειχῆρές τι δύσμαχον πάνυ.
Πάλαι μὲν ὄντα τῷ κράτει Ῥωμαΐδος
Ὑπήκοά τε καὶ συνηριθμημένα,
Ζυγῷ δὲ Περσῶν καθυπείκοντα τότε·
Οὗτος περὶ πέμπτον γε τῆς ἀρχῆς χρόνον
Ἔθνους Σκυθινοῦ κατακείροντος Θρᾴκην
Καὶ πάντα ταύτης Σκυθικὴν ἐρημίαν,
Ὅ φασι, δρῶντος ἐκδρομαῖς πανημέροις,
Κινεῖ κατ' αὐτῶν Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις,
Καὶ συμπλακείς σφίσι γε τῷ Θεοῦ σθένει
Κατατροποῦται Σκυθικὰς πάσας ἴλας,
Καὶ τρισαριστεὺς ἀναδείκνυται κράτωρ
Βουλαῖς στρατηγίαις τε, λιταῖς ἐνθέοις·
Οὐ γὰρ ἄναξ σύμβουλος ἦν χρηστὸς μόνον
Καί γε στρατηγὸς ἐν μάχαις ῥωμολέος,
Ἀλλὰ καθά τις καὶ Μωσῆς ἄλλος νέος
Χεῖρας ἀνυψῶν εἰκόνι σεβασμίᾳ
Τῆς μητρανάνδρου καὶ πανυμνήτου Κόρης
Σχήμασιν οἰκτροῖς καὶ σταλαγμοῖς δακρύων
Παρεμβολὰς ἔκρινε τὰς τῶν βαρβάρων
Θεοῦ διδόντος τὴν νίκην οὐρανόθεν
Περιφανῆ τε καὶ περίπυστον λίαν.
Καὶ γὰρ τοσοῦτον μυριάριθμον στίφος
Δορυαλώτων συνελήφθη βαρβάρων,

A nunc tot oblatas respuisti opes.
Adeo clemente rex hic erat animo,
atque imitator Christi studiosus!
Cæterum mater ac regina Irene
quanquam Joanni immerenti infensa,
quem haud imperio dignum reputabat,
idque studuerat olim committere
filiæ atque genero Cæsari Bryennio,
nunc insidiarum tamen ignara fuit.
Quin certior postea moliminis facta
fertur dixisse commodum effatum,
atque prudentem admodum sententiam,
non esse vestigandum latentem regem,
sed huic præsenti amanter obsequendum.
Idem suscepit contra Persas bellum,
B qui cum Comneno fœdus olim initum
fregerant, atque urbibus Romanis
in Phrygia et ripa Mæandri positis
armatis incursionibus molesti erant.
Ergo non semel manibus consertis,
profligando hoste gloriam retulit.
Urbem quin adeo cepit Laodiceam,
quam mox munivit mœnium præsidio,
cunctisque bene ut opus fuit dispositis,
ad urbem regiam reditu se recepit;
ibique veluti rex victoriosus
plausu solemni populi est receptus.
Brevi intervallo, discessit denuo
et cum exercitu pergens in Pamphyliam
vi strategematis cepit Sozopolim
urbem excelsam undique munitam.
C Alias quoque plurimas urbeculas
partim astutia partim vi bellica
cepit, quas inter aditu difficile
castrum, cui nomen Hieracoryphites,
mœnibus celsum et inexpugnabile.
Quæ cunctæ arces in Romani imperii
finibus positæ eidemque obnoxiæ
Persarum jugum postea subierant.
Anno Joannis imperantis quinto,
Scythica cum gens Thraciam vastaret,
et solitudinem, ut est in proverbio,
Scythicam faceret perpetuis incursibus;
Romanas copias Cæsar contra eduxit:
Deique ope prælio commisso
Scythicas cunctas disjecit phalanges,
D et victoriosus imperator exstitit
consilio, manu, precibus ad Deum.
Non enim tantum rex consiliosus erat
atque per pugnas fortis imperator,
sed velut alter Moyses novellus
manus attollens ad augustam imaginem
laudatissimæ Virginis Deiparæ
supplici gestu profusisque lacrymis
barbaricos exercitus superavit,
victoriam cœlitus donante Deo,
splendidam prorsus et celeberrimam.
Etenim tantus Barbarorum numerus
in potestatem decidit victoris,

ut in Romanis terris occiduis
pagi et coloniæ tunc de his Barbaris
conflatæ fuerunt et nunc adhuc maneant,
quibus et gentis inditum est nomen.
Alii conscripti sunt auxiliares
atque Romanis admisti exercitibus.
Magnam vim quoque sub corona vendidit.
victor exercitus auro licitantibus.
Paulo post Cæsar armis rursus motis
contra Triballos barbaros est profectus,
fidem juratam perfide fallentes;
quos debellatos violento marte
denuo pacem facere coegit :
cumque manubias illinc abegisset,
militem proprium præda replevit,
spoliis innumeris, opibus copiosis.
Captivum autem vulgus ultra fretum
transtulit in Bythiniam, eique sedes
haud procul urbe Nicomedia attribuit.
Idemque partim milites conscripsit,
partim reip. fecit vectigales.
Istrum æstivo tempore transgressi
Hunni ceperunt urbem Branitzoben,
cujus dejectis cunctis ædificiis,
lapides etiam Zeugmion tulerunt :

tum etiam agrum incursarunt Sardicæ.
Igitur his occurrens imperator
inter paludes valido cum milite
haud procul Istro hostibus congressus
claram de Barbaris retulit victoriam;
et Chrasmum cepit cum Francochorio,
que pars Pæoniæ prestantior erat.
Tum etiam Zeugmii mœnia expugnavit.
illincque prædam abstulit innumeram,
manubiis ipse plurimis ditatus
simulque omnis Romanus exercitus.
Pace cum Hunnis barbaris composita,
in orientem transtulit exercitum ;
perque Bithynos transiens et Paphaglonas
celeri cursu pervenit Castamonem,
hancque Romano vindicavit sceptro,
(quam Persarmenii jampridem tenebant)
scalis et machinis arietantibus
ad hanc capiendam naviter usus.
Post hæc, captivos plurimos ducens
rex atque prædam innumerabilem,
regiam ad urbem retulit pedem
exceptus plausibus qui decent victorem :
atque ob recentem suam victoriam
media deduxit urbe triumphum.
Adornans enim artificio insolito
currum argento auroque fulgidum,
quem niveorum quadriga equorum
apte et decenter junctorum trahebat,
huic venerandam imposuit Cæsar
inviolatæ Deiparæ imaginem;

A 'Ὡς κατὰ δυσμὴν Ῥωμαϊκοῖς ἐν τόποις
Ἐκ τῶνδε κώμας καὶ συνοικίας ὅλας
Καὶ συσταθῆναι καὶ παραμένειν ἔτι,
Ἐπωνυμίαν ἐξ ἔθνους κεκτημένας.
Τάγμασι δ' ἄλλους συμμάχους ἐν ταῖς μάχαις
Καταλεγῆναι Ῥωμαϊκοῖς καὶ στίχαις·
Μοιρας δὲ πολλὰς ἀποδόσθαι χρυσίου
Ὑπὸ στρατιᾶς σφῶν πάλιν ᾑρημένοις.
Μετὰ δὲ μικρὸν ὕστερον πάλιν ἄναξ
Ἐπιστρατεύσας τοῖς Τριβαλοῖς βαρβάροις
Ὅρκια συγχέουσιν ἐκ κακουργίας
Σφᾶς ἐκνικήσας ἐν μάχῃ κατὰ κράτος
Τὸ βάρβαρον τίθησιν ἔνσπονδον πάλιν·
Λείαν δ' ἐκεῖθεν ἀπελάσας μυρίαν
Πλήσας τε τὸ στράτευμα τῶν σκυλευμάτων
B Ὄλβου τε πολλοῦ καὶ λαφύρων μυρίων·
Πλῆθος δορυάλωτον εἰς ἐπαρχίαν
Τὴν τῶν Βιθυνῶν κατὰ τὴν Νικομήδους
Διαβιβάσας ἐγκατοικίζει φέρων.
Καὶ τῶνδε τοὺς μὲν στρατιᾷ καταλέγει,
Τοὺς δ' αὖ παρῆκε συντελεῖν κοινῷ φόρους.
Οὖννοι τὸν Ἴστρον ἐκπεράσαντες θέρους
Κατακρατοῦσιν ἄστεως Βρανιτζόβης,
Καὶ τῆσδε πάσας κατερείψαντες βάρεις
Μετήγαγον πρὸς Ζεύγμινον (50) καὶ τοὺς λί-
[θους,
Ἐπιδραμόντες καὶ Σαρδικῆς χωρία.
Οὐκοῦν ἐπὶ σφᾶς ἐκστρατεύσας ὁ κράτωρ
Ἐν ὑγροχέρσῳ (51) καὶ σθεναρᾷ δυνάμει
Κατὰ τὸν Ἴστρον συμπλακεὶς ἀντιπάλοις
C Ἵστησι λαμπρὰν κατὰ βαρβάρων νίκην·
Καὶ Χράσμον εἷλε σὺν τῷ Φραγγοχωρίῳ,
Γῆς Παιόνων κράτισσον ὑπάρχον μέρος·
Πρὸς δ' αὖ παρεστήσατο τεῖχος Ζευγμίνου,
Κἀκ τοῦδε λείαν ἀπήλασι μυρίαν,
Καὶ λάφυρ' ἐκτήσατο καὶ πλεῖστα σκύλα,
Αὐτός τε καὶ στράτευμα Ῥωμαίων ἅπαν
Σπεισάμενος δ' ἔπειτα βαρβάροις Οὔννοις
Πρὸς τὴν ἕω στράτευμα διαβιβάσας,
Διὰ Βιθυνῶν χωρίων, Παφλαγόνων
Ἐφίσταται τάχιστα τῇ Κασταμόνι,
Καὶ τήνδ' ἐπανέσωσε τῇ Ῥωμαΐδι
Περσαρμενίοις κεκρατημένην πάλαι,
Χρησάμενος κλίμαξι, τειχομαχίαις
Εἰς τῆσδε τὴν ἅλωσιν ὡς εὐμηχάνως.
Τοιαῦτα δράσας αἰχμαλώτων τε στίφος
D Καὶ λείαν ἀμύθητον εἰληφὼς ἄναξ
Πρὸς βασιλίδα τὴν πόλιν ὑποστρέφει
Οἷα νικητὴς ἀναδούμενος κρότοις·
Κἀπὶ τροπαίῳ προσφάτῳ καὶ τῇ νίκῃ
Κατήγαγε θρίαμβον ἐν μέσῃ πόλει.
Τεύξας γὰρ ἅρμα σὺν τεχνουργίᾳ ξένον
Χρυσαργύρῳ κάλλιστα διειλημμένον
Ὃ χιονώδης τετρακτὺς συστοιχία
Ἵππων τις εἷλκεν εὐφυῶς ζευγνυμένων·
Ἐν τῷδε σεπτὴν ἀναβιβάζει κράτωρ
Τῆς μητρανάνδρου Παρθένου τὴν εἰκόνα,

(50) In codicis margine γρ. Ζεύγμιον.

(51) De hoc vocabulo judicent hellenistæ.

Ἐν ᾗ πεποιθὼς καὶ κατορθῶν τὰς νίκας
Ὡς συστρατηγέτιδι κατ' ἐχθρῶν μάχης
Προσῆγε τὴν πρέπουσαν εὐχαριστίαν,
Ἧς καὶ προῆγε σὺν ὅλῃ γερουσίᾳ
Ποσὶ βαδίζων σταυρικὸν σκῆπτρον φέρων.
Ἀλλὰ βραχὺς ἤνυστο κατ' οἶκον χρόνος,
Καὶ πάλιν ἐστράτευσεν ἄναξ χαρίεις
Μετὰ στρατιᾶς ἀρεϊκῆς προφρόνως
Ἐπὶ Τανισμάνιον εἰς Κασταμόνα
Στρατηγὸν ἄνδρα παρὰ Περσαρμενίοις,
Ταύτην ἑλόντα τειχομαχίᾳ πόλιν,
Καὶ φύλακας κτείναντα Ῥωμαίους ξίφει
Καὶ τήνδ' ἐπανέσωσε Ῥωμαίων κράτει·
Πρὸς τοῖσδε Γάγγραν καταπορθεῖ τὴν πόλιν
Ἐν ᾗ γε φρουροὺς ἀποτάξας ὁπλίτας
Ἐκ Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς δισχιλίους
Καὶ πάντα θεὶς εὖ, εἰς πόλιν ὑποστρέφει·
Καὶ τῇδε μικρὸν ἐνδιατρίψας χρόνον
Κατακρατοῦντος Ἀρμενίας Λεβούνου
Ἐπιστρατεύει στρατιὰν πλείστην ἄγων,
Κατηκόους σίνοντος Αὐσόνων πόλεις,
Οὐκοῦν ἐπιβὰς Ἀρμενοκιλικίας,
Ταρσὸν παρεστήσατο φαεινὴν πόλιν,
Καὶ τὴν Ἀδάνην καὶ Βακᾶ, στρατηγίᾳ.
Ἔπειτ' ὀχυρὰν Ἀναζάρβην σὺν βίᾳ
Περικλυτόν τε καὶ Κολώνειαν πόλιν·
Καὶ δὴ μετελθὼν τας πέριξ ταύτας πόλεις
Ἐρυμνά τε φρούρια καὶ κώμας ὅλας,
Ἐφίσταται δὲ τοῖς τόποις τῆς Συρίας,
Καὶ τὴν πόλιν εἴφεισι τὴν Ἀντιόχου,
Ῥαϊμούνδου πρίγκιπος ἅμα τοῖς ὅλοις
Εὖ χερσὶν αὐτὸν ὑπτίαις δεδεγμένου,
Καὶ πᾶσι τιμήσαντος αὐτὸν εἰκόσιν.
Ἐφ' ἡμέραις οὖν ἐνδιατρίψας πόλει,
Αὐτῷ τε τὸν πρίγκιπα λίζιον δράσας,
Σὺν τῷδε Τριπόλεως κρατοῦντα τότε,
Ἄναξ χαριτώνυμος ἔξεισι πάλιν,
Καὶ πρὸς παρευφρατίδας ἄπεισι πόλεις,
Παρ' Αγαρηνῶν οὐ καλῶς κρατουμένας
Καὶ τῶνδε πορθεῖ τειχομαχίαις ὅπλοις
Πεζὰ, Χάλεπ, Νίστριον, Καρφαρᾶ, Φέρεπ·
Ἐκ τῶν δὲ λοιπῶν ἀστέων δῶρα ξένα
Καὶ πλεῖστα λαβὼν καὶ λίθους καὶ μαργάρους
Πολύν τε χρυσὸν καὶ λαφυραγωγίαν,
Καὶ λυχνίτην φέροντα σταυροῦ τὸν τύπον
Χρῆμά τι πανθαύμαστον, ἔκπληκτον, ξένον·
Πρὸς δ' αὖ γε καὶ τράπεζαν ἔκλαμπρον πάνυ
Ἐξ ἀμιμήτου συντεθειμένην τέχνης
Πολυτελῆ τε χρυσότευκτον, ποικίλην·
Ἃ πάντα συνείληπτο τοῖς Πέρσαις πάλαι
Συσχοῦσιν αὐτάνακτα τὸν Διογένην·
Πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἔρχεται πόλιν
Ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ κασίγνητον σὺν γόνῳ
Τὸν σεβαστοκράτορα τὸν πρὶν φυγάδα,
Τῷ τηνικαῦτα προσρυέντα γνησίως
Ἄνακτι τῷδε καὶ κασιγνήτῳ φίλῳ·
Ὃς ἐκλιπὼν πρὶν διατριβὰς Αὐσόνων
Σχέσιν ὁμογνίου τε καὶ βασιλέως
Πρὸς Περσάνακτα φυγὰς ἐκλυπὴς τρέχει·

A cui quia confisus victor exstiterat.
nunc ceu belli sociæ et auxiliari
convenientes reddebat grates;
præcedens ipse cum toto senatu
pedester, sceptrum gestans cruciferum.
Sed brevi domi tempore permansit;
rursusque ad bellum rex amabilis
profectus impigre cum valido exercitu
venit Castamonem contra Tanismanium,
qui dux delectus a Persameniis
prædictam urbem expugnaverat,
gladio Romanum cædens præsidium.
Hanc ergo Cæsar recuperavit.
Insuper Gangra occupata urbe,
ibique impositis præsidii causa
B de nostro exercitu bis mille armatis,
cunctis pacatis, Byzantium rediit.
Attamen breviter hic commoratus,
profectus est cum ingenti excercitu,
imperitante Armenis Levuno,
nostrasque urbes damnis afficiente.
Ergo progressus in Armeno-Ciliciam
splendidam urbem occupavit Tarsum,
Bacam et Adanem peritia bellica.
Mox Anazabum summa vi expugnavit,
et Coloneam et Periclytum urbes.
Proximis quoque subjugatis oppidis,
cum munitis castellis cunctisque pagis,
venit in Syriæ usque regiones
atque Antochiam urbem ingreditur,
Raimundo principe cum cuncto populo
C hunc excipiente studio proclivi
omnique debito cum honore.
In hac paulisper demoratus urbe
cum sibi obnoxium effecisset principem
cumque eo Tripoleos etiam dominum,
rex gratiosus progressus ulterius
ad Euphratesias festinavit urbes,
quas Agareni contra fas tenebant.
Ex his perdomuit machinis et armis
Pezan, Caleph, Nistrion, Carpharan, Pherep.
Ex aliis autem urbibus donaria mira
multaque retulit, gemmas, margaritas,
magnam vim auri, prædæque cumulum,
lychnitem quoque cui crux impressa erat,
rem miram et stupendam atque insolitam:
D insuper mensam multo splendidissimam
elaboratam arte inimitabili,
pretiosissiman auream variegatam:
quæ cuncta Persæ quondam diripuerant,
cum captivassent Cæsarem Diogenem.
Ad urbem autem rediit Joannes
habens germanum cum nepote secum.
sebastocratoreum, dico, pridem profugum,
tunc vero amanter semet permittentem
regi Joanni peramanti fratri.
Hic derelictis Romanis finibus,
spretoque affectu fratris atque cæsaris,
ad Persam regem tactus dolore fugerat:

sed sero tandem mali sui conscius
consilio egregio rediit ad Cæsarem
tutique fidem reditus impetravit.
Namque reversum cernens imperator
Numini gratias reddidit supremo
æque re gaudens ut trophæis mille.
Ergo complexus officio debito
utrumque, ut olim, habuit charissimum.
Brevi moratus apud urbem tempore,
ut sese habebat, transiit in Bithyniam,
contempta corporis mala valetudine;
Turcis Romanas terras infestantibus;
quos ubi sola terruit præsentia,
usque ad Lopadium venit civitatem:
ubi dum moratur copiasque contrahit,
gravis est visus militi mitis Cæsar,
quoniam ad fortes extimulabat pugnas,
bellique longas ferre cogebat moras.
Igitur castra commovens Lopadio
rex cum innumero transiit exercitu
contra Agarenos barbaros Ponti incolas,
jugo prementes Neocæsaream:
punire quoque studens Constantinum

Gabram tyrannum Trapezuntiorum.
Ergo progreditur Neocæsaream
quam circumfuso obsidet exercitu.
Atque hanc capturus imperator erat,
nisi improvisa incidens calamitas
suscepto militem bello retardasset.
Nam cum instaret pugna contra Barbaros
egregium quemdam ex Italia equitem
equo carentem cernens imperator,
fratris sui filio juxta adæquitanti
equum mandavit cedere Latino.
Ille enimvero facturum negavit,
vixque coactus equiti cessit equum.
Ob id dolore maximo perculsus,
præcipite exiguæ mentis consilio
Cæsaris hic nepos, prælio fervente,
ex improviso perfugit ad Barbaros,
a quibus lubentissimo exceptus animo,
paulo post etiam cultui Christiano
nuntium heu remittit, ac matrimonio
jungitur filiæ principis Iconii.
Exinde Cæsar valde mœrente animo
cœpit reverti gradatim Byzantium,
reditum dissimulans et consilii inops.
Tandem in urbem regiam delatus.
ibique brevi tempore subsistens:
mox denuo egressus cum ingenti exercitu
Phrygiam præteriens atque Lyciam,
ad nobilem pervenit urbem Attali,
quam ubi cum finitimis ordinavit,
palude quoque capta Pasgusæa,
venit in Isauriæ fines et in Syriam
atque Antochiam versus propinquavit,
ardente studio moliens hanc urbem
gravi depulso Latinorum jugo

A Μόλις δὲ συνεὶς οὗ γε κακοῦ τυγχάνει,
Μαλινδρομεῖ κάλλιστα πρὸς βασιλέα,
Καὶ δεξιᾶς ἔτυχε τῆς ἐπανόδου.
Ἐπανιόντα καὶ γὰρ ἰδὼν ὁ κράτωρ
Θεῷ χαριστήρια τῶν ὅλων θύει
Οὐχ ἧττον ἡσθεὶς ἢ νίκαις ταῖς μυρίαις·
Καὶ χαριέντως προσπλακεὶς κατὰ δέον
Τὸ φίλτρον ἀπένειμεν ἀμφοῖν ὡς πάλαι.
Χρόνον δὲ βραχὺν ἐνδιατρίψας πόλει
Ὡς εἶχεν ἐξώρμησε πρὸς Βιθυνίαν,
Καταφρονήσας σώματος καχεξίας,
Τούρκων κακούντων Ῥωμαϊκὰ χωρία,
Οὓς ἐκθροήσας καὶ μόνῃ παρουσίᾳ
Πρὸς Λοπάδιον ἀφικνεῖται τὴν πόλιν·
Ἔνθα βραδύνων συνάγων τε δυνάμεις
B Στρατῷ βαρὺς ἔδοξεν ὁ πραῢς ἄναξ
Ὡς διανιστῶν ἀρεϊκὰς πρὸς μάχας,
Καὶ προσβιάζων καρτερεῖν ἐν τῇ μάχῃ.
Τοίνυν ἀπάρας βασιλεὺς Λοπαδίου
Ἐπιστρατεύει σὺν στρατιᾷ μυρίᾳ
Τοῖς κατὰ πόντον Ἀγαρηνοῖς βαρβάροις
Καταχρατοῦσιν τῆς Νεοκαισαρέων·
Σπεύδων μετελθεῖν καὶ Γαβρᾶν Κωνσταντῖ-
[νον
Κατατυραννεύοντα Τραπεζουντίων.
Ἐφίσταται γοῦν τῇ Νεοκαισαρέων,
Καὶ τῇδ' ἐφιστῇ τὰς δυνάμεις κυκλόθεν.
Καὶ τάχ' ἂν εἷλε τήνδε κρατάρχης τότε
Εἰ μή τι συμβὰν ἀπρόοπτόν τι πάθος
Ἀπεῖρξε τὸ στράτευμα τῆς διαμάχης·
C Πρὸς βαρβάρους γὰρ ἐνστάσης μάχης τότε,
Ἐξ Ἰταλίας δεξιόν τιν' ἱππότην
Ἄνιππον ἰδὼν ἐγκελεύεται κράτωρ
Ἀγχοῦ συνιππεύοντα τἀδελφοῦ γόνον
Ἵππον παρασχεῖν ἀποβάντα Λατίνῳ.
Ὁ δ' οὐ νεμεῖν ἔφασκε μάλ' ἀντιλέγων,
Μόλις δ' ἄκων δίδωσιν ἱππότῃ
Κἀκ τοῦδε πλησθεὶς οὐ μικρᾶς ἀθυμίας
Μικροψυχήσας ἐκ φρενῶν ἀβλεψίας
Ἀδελφόπαις οὗτος γε καιρῷ τῆς μάχης
Ἐξ ὑπογυίου προστρέχει τοῖς βαρβάροις
Καὶ τοῖσδε δεχθεὶς ἀσμενεστάτῳ πόθῳ,
Μετά γε βραχὺ καὶ χριστώνυμον σέβας
Ἐξόμνυται φεῦ! καὶ συνεζύγη τάλας
Θυγατρὶ Περσάνακτος Ἰκονιέως.
Ἐντεῦθεν ἄναξ συσχεθεὶς ἀγωνίᾳ
D Ὑποστρέφειν ἤρξατο πρὸς πόλιν βάδην
Κλέπτων ἀναχώρησιν ἐξ ἀβουλίας.
Ὅμως πεφθακὼς τὴν βασιλίδα πόλιν,
Ἐν τῇδε μικρὸν ἐνδιατρίψας χρόνον,
Ἔξεισι πάλιν σὺν στρατιᾷ μυρίᾳ.
Καὶ παραδραμὼν Φρυγίαν καὶ Λυκίαν,
Τὴν Ἀττάλου πέφθακεν εὐκλεᾶ πόλιν
Καὶ τῆσδε θεὶς εὖ ὡς προσῆκον τὰ πέριξ
Ἑλὼν τε λίμνην Πασγούσῃ κεκλημένην,
Πρὸς Ἰσαυρίας ἀφικνεῖται τὸ κλίμα,
Καὶ πρὸς Συρίαν καὶ πόλιν Ἀντιόχου
Ἐπιμελὲς σπούδασμα τιθεὶς καὶ λόγον,
Ἐλευθερῶσαι τὴν Ἀντιόχου πόλιν

Τῆς Λατινικῆς δυσαχθοῦς τυραννίδος,
Καὶ τήνδ' ἑνῶσαι τῇ πόλει Κωνσταντίνου,
Ἔπειτα Σιὼν ἀφικέσθαι πρὸς πόλιν,
Καὶ φιλοτίμοις ἀναδῆσαι καὶ ξένοις
Δώροις, ἀναθήμασι Δεσπότου τάφον,
Τὸ δ' ἐν κύκλῳ πᾶν βαρβαρικὸν καθᾶραι.
Οὐκοῦν ἐπιστὰς Ἀντιοχέων πόλει
Ταύτης ἐδῄου, κατέκειρε τὰ πέριξ·
Ἐπεὶ δὲ οἱ πρόθυμον οὐ κατ' ἐλπίδας
Συμβαῖνον ἐσκόπησεν ἀγχίνους ἄναξ
Πρὸς Κιλίκων ἄπεισι πανστρατὶ μέρη·
Ἐνσκηνοβατεῖ δ' ἐν φαραγγώδει τόπῳ,
Ἔνθα Κοράκων φωλεοὶ κλῆσις τόπῳ,
Καὶ πρὸς κυνηγέσιον ὁρμᾷ κατ' ἔθος·
Συῒ δ' ὑπαντᾷ κατὰ λόχμην ἀγρίῳ,
Καὶ τόνδε τῷ δόρατι πλήττει καιρίαν·
Τῇ δ' ἀντερείσει τοῦ συὸς καμοῦσά πως
Δορυφόρος χεὶρ αὐτάνακτος δεσπότου.
Καὶ καρενεχθεῖσά τι μικρὸν εὐθέως (51)
Τῆς παρὰ πλευρὸν παραψαύει φαρέτρας,
Ἰοτρόφα βέλεμνα θηρῶν εἰς φόνον
Ἔνδον φερούσης· καὶ χυθέντων ἀτράκτων,
Εἷς τῶνδε φεῦ! ἔπληξε κράτορος χέρα
Καὶ φθαρτικὴ δύναμις ἡ τοῦ φαρμάκου
Κατά γε μικρὸν ἀπονεκροῖ καὶ φθίνει
Ἄνακτα θεῖον, τρισαριστέα μέγαν,
Καὶ συνελαύνει πρὸς τὸ τοῦ βίου πέρας.

ΜΑΝΟΥΗΛ Ο ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΕΤ. ΛΗ'.

Πρὶν ἢ δὲ θανεῖν Μανουὴλ βασιλέα
Ὕστατον υἱὸν συνομαρτοῦντα στέφει,
Καὶ κράτορα δείκνυσι τῆς Ῥωμαΐδος.
Στράτευμ' ἐπὶ τούτοις δὲ Ῥωμαίων ἅπαν
Σὺν τοῖς στατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς ταγμάτων
Ἀνεῖπον αὐτὸν Αὐσονάρχην ἀσμένως.
Ἔπειτ' ἐπανέζευξε πρὸς Βυζαντίδα
Μετὰ στρατιᾶς Μανουὴλ ἄναξ νέος,
Ἀνακομίζων καὶ πατρὸς ναυσὶ νέκυν.
Καὶ καταλαβὼν τὴν βασιλίδα πόλιν
Βασιλικῆς ἔτυχε τῆς εὐφημίας,
Πρῶτον σταλέντων καὶ προηυτρεπικότων
Τὴν εἴσοδον κάλλιστα τὴν εἰς τὴν πόλιν
Ἀξοὺχ μεγάλου τὴν τιμὴν δομεστίκου,
Καὶ βασιλείου Τζιτζιλούκη τοὐπίκλην·
Πλὴν ὡς ἔφην (52) φθὰς Μανουὴλ πόλιν κράτους
Παρ' ἀρχιθύτου ταινιοῦται κατ' ἔθος,
Καὶ πᾶσιν ἀστοῖς προσδέδεκτο προφρόνως
Διαγορευθεὶς βασιλεὺς αὐτοκράτωρ·
Νεανίας ὢν ἀρεϊκὸς ἐν μάχαις,
Κάλλιστος, ἡδύς, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Τοῖς πᾶσιν ἀσπάσιος ὡς μεγαλόφρων·
Πρὸς δ' αὖ φρενήρης, χαρίεις, πεφιλμένος
Τῶν δημοτικῶν ἐντριβής γε πραγμάτων,
Τῇ τοῦ προσώπου καλλονῇ κεκασμένος,
Καὶ πᾶσι καλοῖς ἐμπρέπων θεοδότοις (53),
Ῥώμῃ τε τοῦ σώματος, εἴδει, συνέσει,
Ψυχῆς παραστήματι φιλοκινδύνῳ,
Ἰθυτενεῖ σχήματι τῆς ἡλικίας,

(51) Cod. εὐθέος.
(52) Cod. ἔφθην.

A præstare liberam, atque Constantini
urbi devotam rursus restituere.
Dein Sionem cogitabat accedere
ut pretiosis prorsus et insolitis
Christi sepulcrum donis exornaret,
cunctosque Barbaros accolas deleret.
Itaque aggressus Antiochiam urbem
hujus vastabat milite viciniam:
tamen cum votum sibi non succedere
rex prudens sensit, moto hinc exercitu
transtulit sese Cilicum in terras.
Ibi in silvoso præruptoque loco,
quod vulgo dicitur Corvorum latibulum,
Cæsar venatum de more profectus
obvium habuit in dumeto aprum,
B quem hasta statim perculit lethaliter:
verum objectu resistentis apri
armata manus Cæsaris repressa,
retroque cito cedere coacta
hærentem lateri tetigit pharetram,
quæ venenata in ferarum perniciem
tela gestabat: his repente effusis,
unum proh dolor! Cæsaris fixit manum;
moxque veneni vis exitiabilis
sensim dimanans membraque corrumpens,
regem divinum victoriosum magnum
vitæ mortalis adigit ad terminum.

MANUEL COMNENUS AN. XXXVIII.

Manuelem moriens pater edixit regem
minimum natu filium præsentem sibi,
atque huic Romanum tradidit imperium.
C Tunc etiam cunctus Romanus exercitus
cum ducibus et ordinum centurionibus
ipsum libenter salutavit regem.
Dein perrexit ire Byzantium.
Manuel cum copiis imperator novus,
patris adducens nave cadaver.
Cumque ad regalem pervenisset urbem,
plausu, qui decet regem, est exceptus;
præmissis scilicet qui recto ordine
urbis ingressum regi appararent,
Azucho magno in aula domestico
et Basilio dicto Tzitziluca.
Ingressus autem Manuel metropolim
a patriarcha rite coronatur,
cunctisque a civibus volente animo
D rex salutatur atque imperator.
Erat hic juvenis strenuus in præliis,
Egregius usquequaque, mitis, lenis,
cunctis acceptus, utpote magnanimus,
cordatus insuper, elegans, amabilis,
et publicorum prudens negotiorum,
vultus insigni venustate præditus,
atque divinis donis florentissimus,
corporis robore, forma, sapientia,
prompto ad pericula subeunda animo,
artuum procero pro ætate habitu,

(53) Cod. θεοσδότοις, ut v. 3721.

lætus, jucundus, comitate obvia.
verum patientia maxime excellebat,
et leni animo præ cæteris regibus;
heros Herculeus insuperabilis,
suique regni validus defensor,
pastor bonus, vigil ovilis custos,
luporum rabiem a grege depellens,
atque huic libera pascua procurans:
comis regnator, validus bellator,
Ajax, Achilles, Nestor consiliosus,
eques vel ipso Priamo peritior,
Hector phalangas sternens adversas,
moribus jucundis, acuto ingenio,
hostibus formidandus, bonus subditis,
hilaris, accessu facilis, gratiosissimus,
mille relatis rex inclytus palmis,
et simul omnis eruditionis amans,
Mavorti par decertans in præliis,
alacer ad pugnas atque pericula,
semper belligerans hastaque hostes premens,
seque victricibus laureis exornans.
Hic bello moto contra Turcas Barbaros,
eois locis quibus nomcen melangia,
hostium incursum armis conpescuit;
impositoque urbibus præsidio,
regiam ad metropolim redux se recepit.
Deinde Persas persequendos censuit,
qui ad Pithecam oppida incursabant,
themaque Thracesium diripiebant.
Ergo trangressus Lydiam atque Phrygiam,
castellis adfuit Cæsar laborantibus,
atque his firmum attulit subsidinm,
submovitque Persas quam longissime.
Ad Philomelium postea progressus,
barbaris Turcis ibi quoque occurrit,
imoque in pede jaculo transfigitur,
ab Agareno qui lancea prostratus
telum inferius in soleam conjecit.
Indidem autem ceu pernix aquila
ad Iconiensem urbem transvolavit,
hujusque omni devastato agro
reversus est ad imperii metropolim.
Jam qualem pater olim præ se tulerat
curam reipublicæ, talem gessit filius.
Idem conjugii junxit sibi fœdere
ex Alamannis puellam nobilissimam,
virtutum ornamentis haud minus miram
quam corporis compage et pulchritudine.
Regnante Manuele, ex orbe occiduo
germanicus instar turbinis exercitus
gravis et cunctis rebus exitiosus
Romano imperio derepente incubuit,
Sionicam prætendens expeditionem.
Hujus Corradus dux erat exercitus,
rex pius et Christo maxime devotus;
qui data Cæsari jurata fide
per fines nostros amice transiturum,
nec se nec milites fore nobis nocuos,
ad ipsam Constantini devenit urbem

A Ἤθει προσηνεῖ, χαροπῷ, πεφιλμένῳ·
Ἀνεξικακίᾳ δὲ μάλιστ' ἐκράτει
Καὶ πραότητι τῶν κατ' αὐτὸν ἀνάκτων·
Ἥρως Ἡρακλῆς ἀπαράμιλλος φύσει,
Ὑπερμαχῶν κάλλιστα τῆς κληρουχίας,
Ποιμὴν ἀγαθὸς, ἄγρυπνος ποίμνης φύλαξ,
Λύκους διώκων δυσμενεῖς τοῦ ποιμνίου,
Καὶ τῷδε διδοὺς τὴν νομὴν ἐλευθέραν·
Ἄναξ προσηνὴς καὶ μαχητὴς γεννάδας,
Αἴας, Ἀχιλλεὺς, καὶ Νέστωρ βουληφόρος,
Ὑπὲρ Πρίαμον εὐμέλιος ἱππότης·
Ἕκτωρ φάλαγγας ῥηγνύων ἐναντίων·
Ἐπίχαρις ἦθός τε, πτηνὸς τὴν φρένα,
Φρικτὸς μὲν ἐχθροῖς, εὐμενὴς δ' ὑπηκόοις,
Ἱλαρὸς, εὐέντευκτος, ἡδεῖα χάρις,
B Μυριόνικος τρισαριστεὺς αὐτάναξ,
Ἑρμοῦ τε παιδείας τε παντοίας φίλος,
Ἄντικρυς Ἄρης ἐν μάχαις ἀντιπάλων,
Ὀξύῤῥοπός τις πρὸς μάχας καὶ κινδύνους,
Ἀεὶ στράταρχῶν, κατ' ἐχθρῶν κινῶν δόρυ,
Καὶ ταῖς κατὰ σφῶν ἀναδούμενος νίκαις.
Οὗτος στρατεύσας κατὰ Τούρκων βαρβάρων
Κατὰ τὰ μελάγγεια τῆς ἕω τόπους
Τούρκους μετῆλθεν ἀναχαιτίσας ὅπλοις
Καὶ τῆς φυλακῆς φροντίσας τῶν ἀστέων,
Εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἀνθυποστρέφει.
Εἶτ' ἐκστρατεύει κατὰ Περσῶν καὶ πάλιν
Τὰς πρὸς Πιθηκᾶν κατατρεχόντων πόλεις,
Λεηλατούντων καὶ Θρᾳκησίων θέμα.
Τοίνυν ὑπερβὰς Λυδίαν καὶ Φρυγίαν
C Ἄναξ ἐπέστη φρουρίοις κακουμένοις,
Καὶ δυνατὴν σύναρσιν αὐτοῖς εἰσφέρει
Καὶ Πέρσας ἀπήλασεν ὡς ποῤῥωτάτω·
Καὶ πρὸς Φιλομίλιον ἀπελθὼν πόλιν,
Κἀκεῖσε Τούρκοις βαρβάροις ἐντυγχάνει·
Καὶ πείρεται δὴ τὸν ποδὸς ταρσὸν βέλει
Ὑπ' Ἀγαρηνοῦ λογχοτρώτου κειμένου
Ἄνω κατὰ πέλματος ἀφέντος βέλος·
Κἀκεῖθεν ὥς τις ἀετὸς ταχυπτέρυξ
Ἔπτη πρὸς αὐτὴν Ἰκονιέων πόλιν,
Καὶ τῆσδε πάντα κατακείρων τὰ πέριξ,
Πρὸς βασιλίδα τὴν πόλιν ὑποστρέφει·
Ὑπῆρξε φροντὶς, ὡς πατρὶ τούτου πάλαι,
Καὶ τῷδε κοινῶν πράξεων στεφηφόρῳ,
Ὃς καὶ συνήφθη πρὸς γάμου κοινωνίαν
Ἐξ Ἀλαμανῶν εὐγενεστάτῃ κόρῃς,
D Ταῖς ἀρετῶν χάρισιν ὡραϊσμένῃ
Οὐχ ἧττον ἢ σώματος ὥρᾳ καὶ πλάσει.
Τούτου κρατοῦντος, ἐκ κλιμάτων ἑσπέρας
Ἀλαμανῶν στράτευμα καθάπερ νέφος
Δεινὸν τετριγὸς φθαρτικόν τε καθάπαξ
Ἐπεισέφρησεν ἀθρόον Ῥωμαΐδι,
Τὴν πρὸς Σιὼν ἄφιξιν αὐχοῦν αἰτίαν·
Ὧν ῥὴξ Κοῤῥάδος ἦν στρατηγὸς ταγμάτων,
Φιλευσεβὴς ῥὴξ καὶ φιλόχριστος πλέον,
Ὃς ὅρκια θεὶς ἄνακτι πιστευτέα,
Ἦ μὴν παρελθεῖν φιλίως Ῥωμαΐδα
Αὐτόν τε καὶ στράτευμα καὶ βλάβης δίχα,
Καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς Κωνσταντίνου φθάνει

Σὺν τῇ στρατιᾷ καὶ λεῷ κατηκόῳ
Μηδὲν νεοχμώσας τι τῶν συγκειμένων·
Ἀφ' οὗ γε πορθμὸν ἐκπεράσαντες τάχος
Ἤνυτον αὐτῶν τὸν προκείμενον δρόμον.
Ὁ δ' αὐτοκράτωρ. κεκρικὼς εἶναι δέον
Δι' ὑγροχέρσου (54) στρατιᾶς ῥωμαλέας
Ἐπιστρατεῦσαι τῇ Κερκυραίων ἄκρᾳ,
Ἐκ Σικελῆς προσφάτως ναυαρχίας
Ὑποστάσῃ πόρθησιν ἐξ ἀβουλίας,
Πρὸς τοῦτ' ἀπησχόλητο νυκτὸς ἡμέρας·
Καὶ συναλίσας στρατιὰν πανταχόθεν
Φρίσσουσαν αἰχμαῖς μυριάριθμον ξένην,
Χιλιόναυν στόλον τε πρὸς τοῖς δ' ὁπλίτας
Πρὸς νῆσον ἐστράτευσε τὴν τῶν Φαιάκων,
Καὶ τῇδ' ἐφιστᾷ τὰς δυνάμεις κυκλόθεν,
Καὶ καταχρατεῖ τῆσδε λιμῷ καὶ βίᾳ·
Καὶ τρισαριστεὺς Πελαγονίαν φθάνει·
Ἀφ' ἧς ἐπελθὼν Τριβαλοῖς ὥσπερ λέων
Σπονδὰς διαλύσασι τὰς συγκειμένας,
Καὶ Ῥωμαϊκὰς καταδηοῦσι πόλεις.
Βρυχήματι σφᾶς κατέπληξε καὶ μόνῳ·
Λεῖαν θ' ἐλάσας καὶ λαφυραγωγίαν
Ἐκεῖθεν ἀμύθητον ἅμ' ἀνδραπόδοις,
Πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἀνθυποστρέφει·
Κἀπὶ τροπαίῳ προσφάτῳ καὶ τῇ νίκῃ
Κατήγαγε θρίαμβον ἐν μέσῃ πόλει.
Ἄρτι δ' ὑπεκλάμποντος ἦρος καὶ πάλιν,
Ἄναξ ἐπέστη Πελαγονίας τόποις,
Καὶ Τριβαλλάρχην Οὔρεσιν κακεργάτην
Μέτεισεν αὖθις κατὰ Ῥωμαίων ὅπλα
Κινοῦντα κακῶς Παιόνων συμμαχίᾳ·
Ὥστ' ἀναθαρσήσαντα κατὰ συστάδην
Τὴν πρὸς κρατοῦντα μὴ κατοκνῆσαι μάχην.
Τέως βασιλεὺς συμπλακεὶς σφισι μάχῃ
Τρόπαιον ἱστᾷ κατὰ βαρβάρων μέγα.
Ὅ τ' Ἀρχιζουπάνος γε κλῆσιν Βαχχῖνος
Μόνῳ βασιλεῖ κατ' ἐπιλέγδην μόνος
Μέγας τε φυὴν καὶ Βριαρόχειρ γίγας,
Ἄλλος Γολιὰθ ὑπέροφρυς τοὺς τρόπους
Ἄνακτι Δαβὶδ πρὸς μάχην συνεπλάκη·
Καὶ θλᾷ παραπέτασμα σιδηροῦν κράνους
Τὸ πρὸ προσώπου βάρβαρος πλήξας ξίφει·
Ἄναξ δὲ διέπειρε βαρβάρου χέρα
Τριχῶν τε τοῦτον εὐφυῶς δεδραγμένος,
Ζῶντα στρατιᾷ ταχέως παριστάνει·
Καὶ βαρβαρικοῦ διαλυθέντος στίφους,
Νίκην ἀπηνέγκαντο Ῥωμαῖοι πάλιν.
Ἔτι δ' ἱδρῶτας Μανουὴλ μάχης φέρων
Οὐδ' ἐκτινάξας τοῦ προσώπου τὴν κόνιν,
Ἐκεῖθεν ἐξώρμησε κατὰ Παιόνων,
Ἔγκλημ' ἐπάγων σφίσι τὴν συμμαχίαν
Τὴν πρὸς Τριβαλοὺς Ῥωμαϊκῶν καθ' ὅρων·
Σάουβον οὐκοῦν ἐκπεράσας ὡς δέον
Φραγγοχωρίῳ καὶ Ζευγμίνῳ τῇ πόλει
Ἐπεισπεσὼν ἔκειρε πάντα τὰ πέριξ,
Κἀκεῖθεν ἀπήλασεν λεῖαν μυρίαν,
Καὶ πλοῦτον εἷλε καὶ λάφυρα καὶ σκῦλα·

A cum suis copiis populoque subdito,
nec præter fœdus quidquam est molitus.
Atque hinc trajecto sine mora freto,
susceptum porro continuarunt iter.
Jam imperator necessarium judicans
cum præpotente validoque exercitu
ferre suppetias arci Corcyrææ,
quæ nuper cladem a Sicula classe
ob consilii imprudentiam passa fuerat;
huic curæ diu noctuque intentus erat:
et congregato undecunque exercitu
armis horrifico innumero miro
et mille navium classe plena milite;
cum his accessit ad Phæacum insulam
eamque viribus undique circumdedit,
et fame demum vique debellavit.
B Mox victor venit in Pelagoniam,
unde Triballos invasit ceu leo,
qui fœdus ante initum irritaverant,
atque Romanis urbibus molesti erant.
Hos ergo terruit vel solo rugitu;
et prædam inde referens ac manubias
innumerabiles cum mancipiis,
rursus ad regiam urbem pedem retulit;
atque ob recentem nobilem victoriam
rite triumphum media urbe egit.
Tum rursus, vere vix se aperiente,
adfuit Cæsar Pelagoniæ terris
et Triballorum principem injurium
Uresim impetit, qui nuper arma
sociis Pæonibus in Romanos moverat:
C quare et audebat manifesto marte
cum nostro Cæsare pugnam non respuere.
Verum patrato cum Barbaris prælio,
trophæum ingens Cæsær reportavit.
Sed Archizupanus, vulgo Bacchinus,
singulare cum Cæsare certamen
suscepit, magna præditus membrorum
mole, et Briareo par centimano,
vel gigas Goliath superbiens in Davidem.
Barbarus ergo munimentum galeæ.
ori prætentum Cæsaris, ense frangit;
at manum barbari Cæsar configit,
eumque coma fortiter correptum,
pertrahit vivum ad nostrum exercitum.
Quare barbarico dissoluto agmine,
D Romani denuo referunt victoriam.
Manuel adhuc pugnæ sudorem gerens,
necdum de facie pulvere deterso,
illinc in Pæonas transtulit exercitum
crimen ulturus societatis bellicæ
quam cum Triballis contra nos inierant.
Ergo trajecto cum copiis Savo,
et Francochorium Zegminumque urbem
occupans, agros quaquaversus vastans,
illincque abductis plurimis manubiis,
opibus auctus prædaque onustus,

(54) De hujus vocabuli novitate et ambiguitate jam monni lestorem v. 3875; ubi etymologiam secutus in interpretando sum: nunc tamen mihi prorsus videtur epithetum adjectivum fortitudinis.

roversus et ad imperii metropolim,
nobilem agens per urbem triumphum,
captos Triballos Hunnosque ducens
splendidis togis decenter indutos,
insignis pompæ mirum ornamentum.
Brevi intervallo in urbe demoratus,
rursus pæonium bellum est agressus
Cæsar, et Sardicam urbem usque venit,
ibique pacem hostibus est largitus.
Illinc profectus contra Triballum satrapam,
hunc in itinere tantopere exterruit,
ut obedientem fecerit imperio;
et sic Byzantium redux venit Cæsar.
Sed vere exorto, iterum egressus
ad Pelagoniæ terras semet transtulit:
ibique intelligens moliri tyrannidem,
Hunnosque ad bellum exstimulare
Comnenum Andronicum tunc regentem
Brenitzobæ thema et Bellegradi,
officio spoliat, catenisque onustum
mittit Byzantium, ibique mandat
quam tutissimo carcere custodiri.
Interim princeps Pæonum, violato
fœdere, terras incursabat omnes
Branitzobæ atque Bellegradi:
sed Cæsar præsens damnum perpessis
tulit suppetias cum vindiciis:
mox ad metropolim pedem referebat,
compositis cunctis in occidente rebus.
Postea transtulit bellum in Ciliciam;
pervectusque Adanam atque Tarsum,
harum castella instauravit rite,
quæ Romano imperio obnoxia erant,
sed nuper a Toruse vexata fuerant;
et Antiochiam usque progressus est,
in quam cum suis custodibus est receptus
et cum vexillis regiis ut imperator,
effusis obviam extra portas civibus,
eique valde gloriosam curantibus
ingressus pompam cum secundis plausibus.
Dumque ibi manet Manuel imperator
in ludorum agone ostendit civibus
validæ manus opera virilia
heroicæ digna generosæque indolis,
contorum certaminibus vincens equites
Italicos hastarum laude inclytos.
Sic fortitudinis indiciis editis
atque prudentis in præliis peritiæ,
suique admiratione concitata,
ad Constantini rediit urbem patriam.
Idem consortem tori atque imperii
duxerat forma inclytam puellam
Antiochiæ satrapa prognatam
Petebino equite ex Italia:
nempe quia primam conjugem amiserat
ex Alamannis genitam principibus.
Atque hæc hujusmodi sortita sunt exitum.

A Καὶ παλινοστεῖ πρὸς βασιλίδα πόλιν,
Καὶ κατάγει θρίαμβον εὔσημον πόλει
Δορυαλώτους Τριβαλούς, Οὔννους ἄγων,
Στολὰς τιμαλφεῖς εὐφυῶς ἠσθημένους
Πομπήν θ' ὑπεξαίροντας αὐτῶν τῇ θέᾳ·
Καιρὸν δὲ βραχὺν ἐνδιατρίψας πόλει
Ἐπιστρατεύει Παίοσιν αὖθις ἄναξ,
Καὶ πρὸς Σαρδικὴν ἀφικνεῖται πόλιν,
Κἀκεῖ παρὼν τέθεικε συμβάσεις σφίσιν.
Χωρεῖ δ' ἐκεῖθεν πρὸς Τριβαλῶν σατράπην,
Καὶ τόνδ' ὁδοῦ πάρεργον ἔντρομον δράσας,
Πειθήνιόν τε τῷ κράτει τῶν Αὐσόνων
Πρὸς τὴν βασιλεύουσαν εἴσεισι πόλιν·
Ἦρος δ' ἐπιλάμποντος ἔξεισι πάλιν,
Καὶ πρὸς πεδία Πελαγονίας φθάνει·
B Κἀκεῖ διαγνοὺς βασιλειῶντα δόλῳ
Οὔννους τ' ἐπαλείφοντα πρὸς ξιφουλκίαν
Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον ἄρχοντα τότε
Βρανιτζόβης θέματος καὶ Βελλαγράδων,
Ἔπαυσεν ἀρχῆς, καὶ καθείρξας ἐν πέδαις
Δέσμιον ἀπέστειλεν ἐν Βυζαντίδι,
Καὶ φυλακῇ δέδωκεν ἀσφαλεστάτῃ.
Καὶ τηνικαῦτα Παιόνων ἀρχηγέτης
Σπονδὰς λελυκὼς κατέδραμε χωρία
Βρανιτζόβης ξύμπαντα καὶ Βελλεγράδων·
Τέως ἐπιστὰς βασιλεὺς κακουμένοις,
Ἤμυνεν αὐτοῖς ὡς ἐν παρουσίᾳ,
Καὶ πρὸς βασιλεύουσαν ἀνθυποστρέφει,
Εὖ πράγματα θεὶς πάντα τὰ πρὸς ἑσπέραν·
Καὶ λοιπὸν ἐστράτευσε πρὸς Κιλικίαν·
Εἰς Ἄδαναν οὖν καὶ Ταρσὸν ἀφιγμένος
C Καὶ ταῖσδε τὰ πρόσοικα θάλψας ὡς δέον
Ὑπήκοα φρούρια Ῥωμαίων κράτει
Πάσχοντα κακῶς πρὸς Τορούσῃ (55) τῷ τότε
Καὶ μέχρι λαμπρᾶς Ἀντιοχείας φθάνει,
Ἧς ἔνδον εἰσήλασε σὺν δορυφόροις
Καὶ παρασήμοις βασιλικοῖς ὡς κράτωρ
Διεκχυθέντων ἐκ πυλῶν οἰκητόρων
Καὶ σκευασάντων φιλότιμόν οἱ λίαν
Πομπαίαν εἰσέλευσιν εὐφήμοις κρότοις.
Ἔνθα διάγων Μανουὴλ αὐτοκράτωρ
Ἐν παιδιᾶς δέδειχεν ἀγῶνι σφίσιν
Ἀνδρείας ἔργα καὶ χερὸς ῥωμαλέας,
Ἡρωϊκῇ πρέποντα γενναίᾳ φύσει
Κοντῶν ἁμίλλαις ἐκνικήσας ἱππότας
Ἰταλιώτας ἀγερώχους πρὸς δόρυ.
D Εὐανδρίας οὕτω δὲ δείξας τὸ σθένος
Ἐμπειρίαν τε συνετὴν τὴν ἐν μάχαις
Καὶ θαύματος ξύμπαντας ἐμπλήσας ἄναξ
Οἴκαδ' ἐπανέζευξε πρὸς Κωνσταντίνου.
Κοινωνὸν οὗτος τοῦ λέχους καὶ τοῦ κράτους
Ἔγημε κάλλος εὐπρεπεστάτην κόρην
Ἀντιοχείας σατράπου θυγατέρα
Ἰταλιώτου Πετεβίνου ἱππότου·
Πρώτην σύνευνον ἀποβαλὼν θανάτῳ
Ἐξ Ἀλαμανῶν ἀρχικῶν οὖσαν γένους.
Ταῦτα μὲν ὧδε συνέκυρσεν, ὡς ἔφην·

(55) De Toruse Armenio Nicetas Choniata Hist. III, 1.

Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος δ' ἐγκαθειργμένος
Δι' ἃς περ ἱστόρησεν αἰτίας λόγος,
Εἱρκτῆς διαδρὰς μηχανῇ πολυτρόπῳ
Εἰς Γάλιτζαν ἔδραμε Ῥωσικὴν πόλιν,
Καὶ τῷ σατραπεύοντι ταύτης ἀσμένως
Δεχθεὶς, παρ' αὐτῷ πλεῖστον ἐμμένει χρόνον.
Οὕτω δὲ συνέδησεν αὐτοῦ πρὸς πόθον
Καὶ φιλίαν σχέσιν τε σατράπην χρόνῳ,
Ὡς συνεδρεύειν συναριστᾷν σατράπῃ
Καὶ τῷδε συνέστιον ἀεὶ τυγχάνειν.
Ὅμως κρίνων ὄνειδος οἰκεῖον κράτωρ
Πρωτεξαδέλφου τὴν φυγὴν Ἀνδρονίκου
Ἀπόδρασίν τε κἀπὶ τῆς ξένης ἄλην
Ἐπιμελὲς τίθησιν ἔργον καὶ λόγον
Ὥστ' ἀπολαβεῖν τόνδε πατρίδα πάλιν·
Καὶ μᾶλλον οἷς ἤγγελλε φήμη καὶ τάδε
Ὅτι Σκυθικὴν στρατιὰν παροξύνει
Θρᾴκης ἐπελθεῖν Μακεδονίας ὅροις.
Ἐκεῖθεν οὐκοῦν εὐμενῶς αὐτοκράτωρ
Πίστεις παρασχὼν καὶ λαβὼν ἐπανάγει
Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον πρὸς τὴν πατρίδα·
Καθ' ὃν χρόνον Παίονες ἠθετηκότες
Ἃς πρὸς κρατοῦντα συνέθεντο ξυμβάσεις,
Χώραις ἐπῆλθον Αὐσόνων παριστρίοις·
Καὶ Ῥωμαϊκοῖς συμβαλόντες τάγμασι
Νίκην ἀπηνέγκαντο καὶ πλῆθος σκύλων.
Τοίνυν ἐπιστὰς βασιλεὺς τῷ Ζευγμίνῳ
Ἡλωκότι Παίοσιν ἄρτι βαρβάροις,
Ἐπανασώζει καὶ πάλιν Ῥωμαΐδι
Εὐβουλίαις νίκαις τε καὶ στρατηγίαις.
Καὶ μὴν περιώνυμον ἔργον καὶ τόδε
Ἀναπέφανται τοῦ καλοῦ στεφηφόρου·
Πόλεις Ἀσιάτιδες εὔχρηστοι βίῳ
Χλιαρὰ καὶ Πέργαμος ἄλλαι τ' αὖ πόλεις,
Ὧν τὰ πέριξ πάσχοντα Πέρσαις βαρβάροις
Δῃούμενά τε, πυρπολούμενά σφισι
Κωμηδὸν ὡς ἔχοντα τὴν συνοικίαν,
Ἄναξ περιέβαλε τείχεσιν τάδε·
Καὶ διαλαβὼν φρουρίοις ἀσφαλέσι
Τὸν χῶρον, ἀπήλλαξε Περσικῆς λύμης.
Οἰκητόρων οὕτω δὲ πλήθουσι τάδε
Καὶ πᾶσι καλῶς τοῖς κατὰ βίον βρίθει,
Ἀγροῖς τε φυτῶσί τε, χάρισι ξέναις,
Φρούρια ταῦτα καὶ πόλεις εἰρημέναι
Ὡς τῶν μεγάλων καταkρατεῖν ἀστέων.
Ταῦτα μὲν οὕτω συμβέβηκεν, ὡς ἔφην·
Ὅρκους δὲ πάλιν συγχεάντων Παιόνων,
Ἔξεισιν ἄναξ τῶν βασιλείων δόμων,
Καὶ πρὸς Σαρδικὴν ἀφικνεῖται τὴν πόλιν,
Οὗ συμβαλεῖν τέτακτπ Ῥωμαίων ἴλαις.
Ἐπεὶ δὲ συνήθροιστο πᾶν στρατευμάτων
Κρίσει στρατηγῶν βασιλεὺς βουληφόρων,
Κοντοστέφανον Ἀνδρόνικον δεικνύει,
Ἄνδρ' ἀρεϊκὸν, ἀπτόητον ἐν μάχαις,
Καὶ τὴν κατ' Οὔγγρων ἀνατίθησι μάχην·
Ὃς παρολαβὼν Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις
Ὁρμᾷ κατὰ σφῶν σὺν Θεῷ νίκης δότῃ·
Καὶ δὴ περάσας Σάουβον Ἴστρον θ' ἅμα
Ὑπεισέδυ Ζεύγμινον Αὐσόνων πόλιν,

A Comnenus autem habitus in vinculis
ob jam narratas causas Andronicus,
versuto astu carcere se proripiens
in Russicam confugit Galitzam urbem,
ibique a satrapa prono animo exceptus,
longo permansit apud ipsum tempore.
Tanta autem sibi junxit amicitia
et quotidianis satrapam officiis,
ut illi semper in convictu adesset
ejusque mensa assidue uteretur.
At Cæsar sibi probrosam existimans
Andronici fugam patruelis
et in alieno solo vagam vitam,
cœpit putare qua ratione posset
hominem in patriam suam retrahere:
B præsertim quia didita fama erat
arma Scytharum ab illo commoveri,
Macedoniæque et Thraciæ adesse finibus.
Ergo benivola oblata fide
Cæsar et recepta invicem, reduxit
Commenum Andronicum ad lares patrios.
Sub idem tempus Pæones effracta
quam Manueli spoponderant fide,
nostras ad Istrum incursabant terras,
et cum Romanis congressi militibus
victoria et spoliis plurimis sunt potiti.
Quamobrem Cæsar Zeugminum progressus,
quam urbem nuper Pæones occupaverant,
rursus Romano vindicat imperio
victoriis et consiliis et arte bellica.
Inclytum aliud et famigeratum
C præclari regis opus inclaruit.
Urbes Asiaticas utiles reipublicæ
Chliaram Pergamum aliasque aliquot,
(quarum ager misere Persis barbaris
obnoxius, igne et ferro vastabatur,
propterea quod pagatim habitabantur)
mœnibus Cæsar cunctas circumclusit:
et communitam validis castellis
provinciam, damno Persico prohibuit.
Sic autem crevit incolarum numerus,
sic ampliata sunt vivendi commoda
agris, arboribus, peregrinisque bonis,
ut hæc castella prædictæque urbes
vel ipsis magnis urbibus antistent.
His ita gestis; interim Pæonibus
D fidem juratam denuo rumpentibus,
relicta regia pergit imperator
Sardicam usque urbem, quo condictus
Romanis legionibus conventus erat.
Ubi universæ convenerunt copiæ,
ducum prudentium Cæsar de consilio
Andronicum creat contostephanum,
virum mavortium præliis invictum,
eique bellum committit Hungaricum.
Is vero assumpto exercitu Romano
pergit in hostes cum Deo propitio,
trajectisque Savo et Istro fluviis
ingreditur Zeugminum urbem nostram;

et cum Pæonicis congressus legionibus,
splendidum ex hoste trophæum retulit;
atque illinc venit ornatus adorea
ad Cæsarem qui lætus eum excepit.
Paulo post igitur ad regalem urbem
Cæsar reversus cum victoriæ auctore
duxit triumphum apprime magnificum,
confertis plenum spectatorum turbis
militibus captivis ac manubiis.
Nam procedebat affabre composita,
quadriga argento auroque exornata,
nivei quam ducebant candoris equi.
Ibi locari jusserat imperator
Virginis augustam Deiparæ imaginem,
belli velut sociæ tutelæque.
Hanc sequebantur regii cognati
pulcherrime exornati suis insignibus.
Deinde Cæsar ut gigas fortissimus,
vel potius ceu sponsus adveniens thalamo,
maximus admirandus luce rutilans
equitans procedebat decenter admodum :
post quem Contostephanus victoriosus
hymnis a cuncto exercitu celebratus.
Postquam ad templum devenerunt maximum,
illic ingressus Cæsar læto animo
gratias egit victoriæ auctori Deo,
ejusque laudes divite lingua dixit;
tum se ad regium contulit palatium.
Hic Manuel rex atque porphyrogenitus
supremo Numini gratias persolvit,
suscepto filio de secundis nuptiis :
ob quem lætitia publici convivii
cives universos opipare excepit;
charumque filium appellavit Alexium.
Regnante Manuele, gentis Venetæ
colonia quædam civium Italorum
Venetiis venit ad regiam metropolim :
ibique genuinis adscripta civibus,
exin in omnes sparsa est provincias
Romani imperii, lautosque thesauros
opum congessit et potentiam amplam,
multoque magis intendit audaciam.
Nec solum nostro populo diffidebant
Veneti, sed edicta spernebant regia,
neque minarum tangebantur metu.
Horum superbiam haud diutius Cæsar
ratus ferendam utpote insanabilem,
litteras regias per provincias omnes
Romani imperii clanculum dimisit,
quæ ut caperentur Veneti mandabant,
et rei gerendæ tempus præscribebant.
Ergo condicta certa dies fuit,
qua sunt reapse capti Latini omnes,
improbi moris pœnas uti luerent.
Tamen qui Veneti urbem Constantini
tunc incolebant, festinanter omnes
conscensa nave vespertino tempore,
velaque ventis naviter pandentes
in suam patriam fuga devenerunt :

A Καὶ Παιονικαῖς συμπλακεὶς ἐλαρχίαις,
Περιφανὲς τρόπαιον ἱστᾷ καὶ νίκην·
Κἀκεῖθεν ἀνέζευξεν ὡς νικηφόρος,
Καὶ βασιλεῖ δέδεκτο λίαν ἀσμένως.
Μεθ' ἡμέρας οὖν τὴν βασίλειον πόλιν
Ἄναξ πεφθακὼς σὺν νίκης παραιτίῳ
Κατήγαγε θρίαμβον ἔκλαμπρον πάνυ,
Στενούμενον πλήθει τε τῶν θεωμένων
Τῶν τ' αἰχμαλώτων καὶ σκύλων καὶ λαφύρων.
Ἡγεῖτο γὰρ τέτρωρον εὖ ἡρμοσμένον
Ἀργύρεόν πως, ὑπόχρυσον μετρίως,
Ὃ χιονώδεις εἷλκον ἵπποι τὴν θέαν·
Ἐφ' οὗ γε σεπτὴν ἀναβιβάζει κράτωρ
Τῆς μητρανάνδρου Παρθένου τὴν εἰκόνα,
Ὡς συστρατήγου συμμάχου τ' ἀπροσμάχου·
B Μετὰ δὲ λαμπροὶ καὶ βασιλείῳ γένει
Κυδρούμενοι κάλλιστα καὶ ταῖς ἀξίαις·
Ἔπειθ' ὁ κρατῶν ὡς γίγας Βριαρόχειρ
Ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νυμφίος γ' ἐκ παστάδος
Κύδιστος ἢ μέγιστος ἀστράπτων φάει
Ὀχούμενος προῆλθεν εὐπρεπῶς ἄγαν·
Μεθ' ὃν Κοντοστέφανος αἴτιος νίκης,
Ὑμνούμενος ξύμπασι τῆς στρατηγίας·
Μέγαν δὲ ναὸν πεφθακὼς αὐτοκράτωρ,
Καὶ τόνδ' ὑπεισδὺς εὐχαριστεῖ προφρόνως
Τῷ νικοποιῷ παντάνακτι Δεσπότῃ,
Καὶ τοῦδε λαμπρῶς αἴνεσιν γλώσσῃ φράσας
Ἐκεῖθεν ἥκει πρὸς βασιλείους δόμους.
Οὗτος Μανουὴλ πορφυρανθὴς αὐτάναξ
Θεῷ χαριστήρια τῶν ὅλων θύει
C Γεννήσας υἱὸν ἐκ γάμων τῶν δευτέρων,
Ἐφ' ᾧ θαλίαις καὶ καλαῖς πανδαισίαις
Ἀστυπολίνας εἱστιακὼς πλουσίως,
Κέκληκεν Ἀλέξιον υἱέα φίλον.
Τούτου κρατοῦντος καὶ Βενετίκων γένος
Ἀνδρῶν ὑπῆρξεν Ἰταλῶν ἀποικία
Ἐκ Βενετίας εἰς βασιλίδα πόλιν,
Καὶ τῇσδ' ἐνεργάφησαν ἀστοῖς γνησίοις,
Κἀν τῇσδ' ἐφηπλώθησαν εἰς πᾶσαν χθόνα
Διασπαρέντες Αὐσόνων κραταρχίας,
Ἐνημμένοι πλοῦτον δὲ βαθὺν πραγμάτων,
Αὔξην τε μακρὰν, αὐθάδειάν τε πλέον,
Οὐκ Αὔσονας ἤγηντο δυσμενεῖς μόνον,
Ἀλλὰ βασιλείων γε καὶ προσταγμάτων
Καὶ τῶν ἀπειλῶν εἶχον ἀνεπιστρόφως
Τὴν σφῶν τολοιπὸν ὑπεροψίαν ἄναξ
D Οὔκουν φορητὴν οὐδ' ἰάσιμον κρίνων,
Γράμματα βασίλεια κατ' ἐπαρχίαν
Ῥωμαϊκὴν πέπομφεν ἅπασαν λάθρα
Κατάσχεσιν δηλοῦντα τῶν Βενετίκων,
Χρόνον τε καθ' ὃν ταῦτα πραχθῆναι δέον.
Ὥριστο τοίνυν ἡμέρα προθεσμίας,
Ἧς ἐνστασης πᾶς συνελήφθη Λατίνων
Τῆς δυστροπίας εἰσπραχθέντες εὐθύνας.
Βενετίκων ὅσοι δὲ τὴν Κωνσταντίνου
Πόλιν κατῴκουν ἀποδράσαντες τάχος
Ἐπιβεβηκότες τε νηὸς ἑσπέρας
Τοῖς ἀνέμοις λαίφη τε δόντες ὡς δέον
Ἀπῄεσαν φεύγοντες ἐς σφῶν πατρίδα·

Καὶ σφᾶς μὲν εἶχεν ἡ Βενετία τότε·
Μετὰ δὲ μακρὸν ηὐτρεπικότες στόλον
Νήσους ἐκάκουν ἐκπλέοντες εὐδρόμως·
Ἀλλ' ἀντίπρωρος Αὐσόνων σταλεὶς στόλος
Πλοῦ σφᾶς ἀπεῖρξε πειρατικοῦ καὶ μάχης.
Τοίνυν ἀποστάντες γε τοῦ διὰ μάχης
Ἐχθροὺς κακῶς δρᾷν ἀμύνεσθαι τ' αὖ στόλῳ,
Πρὸς ῥῆγα συνέθεντο τῆς Σικελίας
Ὅρκια πιστὰ συμβάσεις τε φιλίας.
Ὁ γνοὺς βασιλεὺς ὁ προμηθεὺς Αὐσόνων
Καὶ τὰς ἐπὶ λύμῃ γε τῆς Ῥωμαΐδος
Συμφωνίας σφῶν ἐννοούμενος λῦσαι
Ἃς ῥηγὶ συνέπραξαν ἀμύνης χάριν,
Ἀνεξικάκως, εὐμενῶς, εὐμηχάνως
Πρὸς φιλίαν εἵλκυσεν αὐτοὺς τὴν πάλαι.
Ἀμνηστίαν δοὺς τῶν σφίσι πεπραγμένων·
Πρὸς δ' αὖ ἔθη δίδωσιν αὐτοῖς τὰ πάλαι·
Καὶ σφῶν ὅσων εἴληφε τοπρὶν οὐσίαν
Καὶ τήνδε βασίλειος ἐφρούρει στέγη,
Τοῖς Βενετίκοις ἀπέδωκε προφρόνως
Γενναίαν ἄναξ οὑτοσὶ πλουτῶν φύσιν,
Ὀξύῤῥοπός τ' ὢν ἐν μάχαις ἀντιπάλων,
Δραστηριός τε καρτερόψυχος λίαν,
Καὶ διενεργῶν δ' ἑαυτοῦ τὰς μάχας,
Δεῆσαν ἵππον ἀνέβαινεν αὐτίκα,
Καὶ τῆς στρατιᾶς ἦν προμαχῶν εὐθύμως.
Ἔξεισι τοίνυν κατὰ σουλτάνου πάλιν
Κατατρέχοντος Ῥωμαϊκὰ χωρία,
Καὶ γίνεται δὴ πρὸς θέμα Δορυλέου,
Ἔνθα χρονίζων εὖ ἀνακτίζει τόδε
Τείχει τ' ὀχυρῷ καὶ περιτείχῳ ξένῳ
Περιβαλὼν εὖ κατοχυρώσας θ' ἅμα·
Καὶ δοὺς φυλακὴν ὡς ἐνῆν τῷδ' ἀξίαν,
Μερῶν ἀπανίστατο τῶν Δορυλέου·
Ἐφίσταται δε φρουρίῳ τῷ Σοοβλέῳ·
Κἀκεῖν' ὁμοίως ἀνακτίσας ὡς δέον,
Καὶ πάντα θεὶς εὖ, πρὸς πόλιν ὑποστρέφει·
Βραχὺς ἐφεξῆς παρελήλυθε χρόνος·
Καὶ καθ' ἑαυτοὺς βασιλεὺς καὶ σουλτάνος
Ὑπέσμυχον πῦρ ἐν σποδιᾷ καρδίας
Ἔναυσμα βραχὺ μνησικακίας χόλου,
Καὶ τοῦτ' ἀνάψαι κατέσπευδον εἰς φλόγα·
Ἑκάτερος γοῦν ἐγκαλῶν ἑκατέρῳ,
Ὑπῆρχε σαφῶς καὶ διηπείλει μέγα·
Ὁ ἐν βασιλεὺς τὰς ὑπούσας δυνάμεις
Πάσας ἀθροίσας ὡς ἐνῆν πανταχόθεν
Ἄλλας τ' ἐπ' ἄλλαις συναγαγὼν ὡς δέον
Ἐξ Ἰταλῶν τε καὶ Σκυθῶν παριστρίων
Καὶ συγκροτήσας μυριάριθμον στίφος
Ἀφανίσων ἄπεισι Περσικὸν φῦλον,
Καὶ κατερείψων Ἰκόνιον εἰς ἔδος,
Πρὸς δ' αὖ γε Περσάνακτα καθέξων βίᾳ
Καὶ συμπατήσων, ὡς ἔθος, κατ' αὐχένος·
Ἀπάρας οὐκοῦν ἐκ Βυζαντίου τάχος
Μετὰ στρατιᾶς διὰ Φρυγίας μέσης,
Εἰς Χώνας ἦλθεν εὖ πόλιν ᾠκισμένην·
Κἀκεῖθεν ἐξώρμησεν εἰς ἔρυμά τι
Ὧ Μυριοκέφαλον ἦν κλῆσις πάλαι,
Ἀφ' οὗπερ εἰσήλαυνεν εὐθὺ Περσίδος

A Sicque Venetiis interim manserunt.
Multo post tamen ordinata classe,
facili cursu infestabant insulas :
verum opposita Romanorum classis
cohibebat illos a suo latrocinio.
Quare dimisso decertandi studio
neque jam hosti navibus nocentes,
cum rege Siculo conventione facta
fidem juratam pangunt amicitiæ.
Cognita re, Cæsar imperii tutor,
ad Romanorum damna conjuratam
deliberavit solvere amicitia
quam studio ultionis cum rege pepigerant.
Nempe patienter, callide, benevole
illos ad veterem traxit amicitiam,
facti cujusvis impertita venia.
B Insuper prisca privilegia indulsit :
et quidquid Venetæ rei captum fuerat
et in quæstorio servabatur regio,
reddidit ipsis animo libente.
Hic tam egregio præditus ingenio
Cæsar, ad pugnas alacer pangendas,
efficax, animo admodum constante,
et per se ipse bella conficiens,
ubi opus erat, statim equo inscenso
primus in acie strenue perstabat.
Iterum ergo pergit in sultanum
a quo Romanæ incursabantur terræ,
et usque ad thema pervenit Dorylei.
Ibi subsistens instauravit urbem
validis mœnibus miroque vallo
C ei circumposito, cum propugnaculis;
impositoque idoneo præsidio
ex agro Dorylei castra movit,
atque Subleo adfuit castello :
ipsoque pariter apte communito,
et reliquis dispositis, ad urbem redit.
Sed brevi requies intervallo fuit :
invicem quippe Cæsar et sultanus
ignem fovebant sub cordis cineribus,
fomitem promptum meditatæ ultionis,
atque erupturum protinus in flammam.
Uterque scilicet accusabant invicem
querelis manifestis minisque gravibus.
Quamobrem Cæsar vires universas
undique contrahens, hisque supplementa
D alia atque alia, ut par erat, addens
ex Italis atque Scythis ad Istrum positis,
congregatoque innumero exercitu,
Persicam pergit ceu deleturus gentem,
Iconiumque humi prostraturus,
ejusque regem insuper capturus,
ut pede collum, de more, calcaret.
Igitur raptim profectus Byzantio
cum suis copiis Phrygiam pertransiens,
Chonas devenit elegantem urbem.
Illinc ad castrum quoddam est progressus,
cui nomen vetus erat Myriocephalon :
unde pervasit in ditionem Persicam

tendens ad mœnia inclyti Iconii,
cum exercitu valido, fortissimo
et cum expertis præliandi ducibus,
itineris stationes prudenter metiens
propter jumenta machinis onusta
cum artificibus suis inermibus
neque gerendi belli peritis.
Nec vero sultanus non cogebat copias.
imo gentiles accersebat suppetias,
et defensionem strenue apparabat.
Tamen legatos misit ad Cæsarem
juratum fœdus qui memorarent,
fidemque ratam esse postularent.
Sed enim irrita fœdera cernens
Sultanus, locos occupat difficiles
atque viarum obsidet angustias,
clausuram olim dictam Tzibritzen,
per quam Romanus cum Cæsare exercitus
gressurus erat veniens Myriocephalo.
Illuc sultanus suas copias conjicit
more barbarico latens in insidiis,
ut mox dolose Romanos invaderet.
Est autem locus undique præruptus,
Angustus valde et prorsus impervius,
Tænarus infernus, Charontis campus,
vallis difficiles ducens in anfractus.
Illapso igitur in angustias exercitu,
velites quidem et ordinum præfecti,
queis præcedendi cæteris cura data,
prætereuntes sine damno locum
ad spatiosa tuti devenerunt.
At imperator in extremo agmine,
post jam exortos insidiis Barbaros
telaque in ipsum saxaque jacientes,
utpote acclivi ex utroque latere,
nec iter persequi facile poterat,
nec propulsare a semet periculum :
nec quisquam aliquid agere in exercitu
milite dignum strenuumque poterat,
curribus, bobus, machinisque bellicis,
aggeris instar viam impedientibus.
A tergo autem Persicus exercitus
nimborum instar jacula conjiciens
arduum prorsus reddebat regressum.
Cadebat ergo bos cum bubulco suo,
cum equo eques exspirabat misere
Persarum telis confixus mortiferis;
atque turmatim cædebantur omnes,
tanquam brutarum grex belluarum,
et circumclusi feriebantur cuncti
imperviis in furcis et sine exitu :
et plenæ valles erant cadaveribus
faucesque hiantes montium et cavernæ :
rivi cruoris decurrebant, heu !
misto brutorum hominumque sanguine,
cuncta erant plena miseriæ et gemituum.
Atque hæc flebant Cæsare spectante
qui suis nullam ferre opem poterat.
Quin summo ipse erat in discrimine :

A Τειχῶν Ἰκονίου τε τοῦ περικλυτοῦ
Μετὰ στρατιᾶς εὐσθενοῦς ῥωμαλέας·
Καὶ ταγματαρχῶν ἀρεϊκῶν ἐν μάχαις,
Σταθμοὺς ἀπάρσεις νουνεχῶς καὶ σὺν λόγῳ
Τὰς καθ' ὁδὸν δρῶν χάριν ὑποζυγίων
Ἃ μηχανὰς ἐν εἶχε καὶ σφῶν τεχνίτας
Ὄντας ἀνόπλους ἀδαεῖς τε τῆς μάχης·
Πλὴν οὐδ' ὁ σουλτὰν ἠμέλει στρατευμάτων,
Συμμαχικὸν δ' ἤθροιζεν ἐκ τῶν συμφύλων
Πρὸς ἀντιπαράταξιν ηὐτρεπισμένον.
Πρέσβεις δ' ὅμως πέπομφε πρὸς βασιλέα,
Αἰτῶν ἐνόρκους φιλίας καὶ συμβάσεις,
Ἐξάνυσίν τε βασιλεῖ βουλητέων.
Ἐπεὶ δ' ἑώρα συμβάσεις ἀνηνύτους,
Αἱρεῖ προφθάσας σουλτάνος δυσχωρίας
B Καὶ τοὺς στενωποὺς ἀτραπῶν πορευσίμων.
Κλεισούρας ἣ κέκλητο Τζιβρίτζη πάλαι·
Δι' ἧς στρατιὰ Ῥωμαϊκὴ καὶ κράτωρ
Ἔσπευδον ἐλθεῖν ἐκ Μυριοκεφάλου·
Οὗ παραδύει σουλτάνος τὰς δυνάμεις,
Λόχον καθίσας ὡς ἔθος τοῖς Βαρβάροις,
Ὡς ἂν ἐπεισπέσωσι Ῥωμαίοις δόλῳ.
Ἔστι δ' ὁ χῶρος ἀπόκρημνος εἰσάπαν
Στενὸς κομιδῇ, δυσστίβευτός τε πλέον,
Ταίναρον ᾅδου καὶ Χαρώνεια πέδα,
Αὐλῶν προφαίνων δυσπόρευτον εἰς τρίβον.
Ἀψαμένης οὖν στρατιᾶς δυσχωρίας,
Στρατεύματα μὲν καὶ λοχαγοὶ ταγμάτων
Οἷς ἦν προάγειν στρατιᾶς τεταγμένον
Διεκδραμόντες ἀπαθεῖς κακῶν τόπον,
C Εἰς πλάτος ηὐλίσθησαν ἔξω κινδύνου·
Ἀγχοῦ δὲ κράτωρ περιὼν οὐραγίας
Ἐπεισπεσόντων ἐξ ἐνέδρας Βαρβάρων,
Βέλη τ' ἐπ' αὐτὸν ἀφιέντων καὶ λίθους
Ὡς κατὰ κρανοῦς ἐξ ἑκατέρου μέρους
Οὐκ εἶχε ῥᾷστα τὴν ὁδὸν παριέναι,
Ἤγουν ἑαυτῷ κινδυνεύοντ' ἀμύνειν·
Ἀλλ' οὐδὲ πάλιν ἐκ στρατιᾶς τις δρᾶσαι
Γενναῖον ἠδύνατο μαχητῇ πρέπον,
Βοῶν, ἁμαξῶν, τειχομάχων ὀργάνων,
Ὡς ἀντίφραγμα τῆς ὁδοῦ προκειμένων·
Καὶ κατὰ νώτου Περσικὴ φάλαγξ πάλιν
Βελῶν νιφάδας ἀφιεῖσα μυρίων
Παλινδρόμησιν χαλεπὴν ἔδρα πάνυ.
Ἔπιπτε τοίνυν βοῦς ἅμα βοηλάτῃ,
Ἱππεὺς σὺν ἵππῳ συναπέψυχον βίᾳ
D Ἐν Περσικῷ βλήματι θανατηφόρῳ,
Καὶ πάντες ἐσφάττοντο κατὰ πληθύας
Ὡς ἀγέλη τις θρεμμάτων, φεῦ! ἀλόγων,
Καὶ πάντες ἐφθείροντο συγκεκλεισμένοι
Ἐν δυσπορεύτῳ δυσβάτῳ τε χωρίῳ·
Τῶν νεκριμαίων σωμάτων αἱ κοιλάδες
Τέμπη τε καὶ σήραγγες ὑπῆρχον πλέαι·
Προὔβαινον, οἴμοι, ῥύακες λύθρων ὅλαι
Ἐξ ἀλόγων αἵματος, ἐκ βροτῶν ἅμα,
Καὶ πάντα μεστὰ συμφορᾶς ἦν καὶ γόων.
Καὶ ταῦτ' ἐδρᾶτο κράτορος δεδορκότος
Καὶ συμπαρόντος, μὴ σθένοντος δ' ἀμύνειν
Ἐν χρῷ δὲ μᾶλλον κινδύνου πεφυκότος

Μολις μετὰ τραύματα τῷ Θεοῦ σθένει
Ὅμως διαδρὰς τὰς λαβὰς τῶν Βαρβάρων
Θεοῦ συνάρσει καὶ κραταιᾷ δυνάμει
Σκιὰν ὑπελθὼν ὁ κρατάρχης ἀχράδος,
Ἰσχὺν καμοῦσαν ἀνεκτᾶτο μετρίως,
Πρὸς δ' αὖ ἑαυτὸν ὡς ἐνῆν ἀναψύχων
Μὴ σώματος φύλακα, μὴ δορυφόρον
Ἔχων συνεστῶτά γε τῷ τηνικάδε.
Οὕτω δ' ἔχοντα κατιδών τι ἱππέων
Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος ἀσήμου γένους
Τῆς συμφορᾶς ᾤκτειρεν αὐτὸν τῆς τότε·
Ὅθεν προσελθὼν ἀσμένως στεψηφόρῳ
Διακονεῖν ᾑρεῖτο τὰ κατὰ σθένος,
Καὶ τῇ κεφαλῇ κυνέην συνηρμόκει
Τῆς ἐν κεφαλῇ παρακλίνασαν ἕδρας,
Καὶ σύμμαχος δ' ἦν τῆς ἐνεστώσης τύχης.
Τούτου βασιλεὺς εἰς χεῖρα λαβὼν δόρυ
Πέρσας ἐπ' αὐτὸν εἰσρέοντας ἀπλέτους
Καὶ τόνδ' ἑλεῖν σπεύδοντας ἢ καὶ κτιννύναι
Ἀπώσατο σφᾶς τῇ Θεοῦ συμμαχίᾳ,
Καὶ διαπείρει τῶν ἐπιόντων ἕνα.
Ἄλλον τε πάλιν ἱππότης κτείνει ξίφει.
Μετ' οὐ πολὺ δὲ τῶν ὁπλιτῶν Αὐσόνων
Περὶ κρατοῦντα συναλισθέντων δέκα,
Σὺν τοῖσδε τὴν ἔμπροσθεν ἤνυε τρίβον
Τοῖς φθάσασι τάγμασι συμμίξαι θέλων·
Πρὶν ἢ δὲ ταῦτα συμπεσεῖν, ὑπ' ἀχράδα
Ἑαυτὸν ἀνέψυχεν ὡς εἶχε κράτωρ·
Πέρσης δ' ἐπελθὼν εἵλκεν αὐτὸν ἡνίαις,
Ὁ δ' αὖ κεφαλῆς κατενεγκὼν καιρίαν
Δορατίου τμήματι τῷ μετὰ χέρας
Τοῦτον θανατοῖ καταβαλὼν εἰς χθόνα.
Ἔπασχε δὲ τάγματα χειρόνως λίαν
Ὅσα γε συγκέκλειστο τῇ δυσχωρίᾳ,
Καὶ πλὴν ὀλίγων πάντα κακῶς ἐφθάρη·
Εἰ γὰρ παρῆλθον καὶ φάραγγα τὴν μίαν,
Ἀλλά γε λοιπὰς οὐκ ἐνῆν διεκδῦναι
Ἀκινδύνως ἐξ τὰς ταφρώδεις κοιλάδας,
Περσῶν ἐφεστώτων γε ταῖς διεξόδοις·
Πρὸς τοῖσδε καὶ πνεύσαντος ἀνέμου τότε
Καὶ θῖνα βαθεῖάν γε παρακειμένην
Ἐκ γῆς ψαμμώδους ἀνακυκῶντος βίᾳ
Δεινῶς τ' ἀναφέροντα εἰς ὕψος μέγα
Καὶ νύκτα δρῶντος ἀτεχνῶς τὴν ἡμέραν,
Ῥωμαϊκαὶ φάλαγγες ὡς δὲ βαρβάρων
Φύρδην ἀναμὶξ συμπλακεῖσαι πρὸς μάχην
Ἐν νυκτομαχίᾳ καθὰ καὶ τῷ σκότει,
Ἔκαιτον, ἀπέσφαττον ἀλλήλους ξίφει,
Μηδὲν διακρίνοντες ἐξ ἀβλεψίας·
Ἐπῆγε φίλος τὸ ξίφος κατὰ φίλου,
Καὶ Βάρβαρος δ' ἔσφαττε τὸν συμφυλέτην
Ὡς ἀντίμαχον δυσμενῆ, κακοργάτην·
Ὥστ' ἀτεχνῶς φάραγγα πεπλῆσθαι τάχα,
Ὥς τις βλέπων ἔφησε κατ' ἄλλον λόγον (56),
Τῶν νεκριμαίων πτωμάτων καὶ σωμάτων
Τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀναμὶξ καὶ Βαρβάρων,

A nam post accepta vulnora, Deo favente,
vix Barbarorum manibus elapsus,
Dei profecto auxilio et magna ope,
piri silvestris umbram imperator
subiit, fessas refecitque vires,
solus, ut poterat semet refocillans,
orbatus omni corporis custode,
nullo cum armis milite præsente.
Sic solitarium conspicatus quidam
exercitus Romani gregarius eques,
acerbi casus misericordia tactus
ad Cæsarem accessit prompto animo,
opemque ferre pro viribus cœpit:
atque illi in capite galeam composuit
quæ capitalia prohiberet vulnera,
præsentisque socius fortunæ aderat.
B Hujus correpta imperator lancea
plurimos Persas contra se ruentes,
ut vel captivum ducerent vel occiderent,
repulit omnes Numinis auxilio;
atque unum quidem ipse irruentem fidit,
alium similiter eques ense occidit.
Paulo post circa Cæsarem armati
decem de nostro exercitu adstiterunt,
cum quibus iter reliquum cœpit prosequi,
præviis conjungi cupiens ordinibus.
Sed hæc priusquam fierent, atque Cæsar
solus sub piro adhuc se reficeret,
Perses accurrens hunc trahebat loro;
sed imperator Persæ caput ictu
mortali vulneravit hastæ fragmine,
C eumque exanimatum stravit humi.
Ergo miserrime tunc laboravit
in illis furcis clausus exercitus,
paucisque exceptis, perierunt cuncti.
Nam etsi anfractum unum transierant,
adhuc supererant ad evadendum
omne periculum sex profundæ valles,
quarum Persæ obsidebant exitus.
Præterea validus spirabat ventus,
qui circumjectum pulverem multum
ex arenoso solo sustollens
late spargebat cum molesto turbine
diemque noctis instar efficiebat.
Quare Romanus miles cum barbaro
tumultario conflictu mistus
D tanquam in nocte pugnam conserebat:
cædebant invicem et jugulabant,
nullum discrimen patiente tempore.
Sic ergo amicus amicum feriebat,
Barbarus occidebat gentilem suum
quasi sibi adversarium et maleficum.
Sic vallis indiscretim complebatur,
ut quidam dicit oculatus testis
scriptor historiæ, mortuis corporibus
Romanorum pariter ac Barbarorum,

(56) Sine dubio designat Ephræmius Nicetæ Choniatæ historiam lib. VI, 3, ubi hæc ipsa partim verba leguntur. Se autem interfuisse rebus gestis Manuelis Cæsaris, ait ipse Nicetas in Historiæ procemio.

cum interfectis variis animalibus,
equis ac bobus, asinis, mulabus,
quasi in communi conditis sepulcro.
Imo erat hominum cœmeterium,
si fas ita loqui, admistis belluis.
Romani sane perierunt plurimi,
quos inter ingens regiæ stirpis numerus.
Atque hæc talem habuerunt exitum.
Imperator autem dum conatur assequi
legiones suas, ut dixi, præcedentes,
a Turcis vetabatur ulterius progredi,
nec acervatis minus cadaveribus.
Tamen difficiles eluctatus locos,
nec torrente superato fluvio,
alio et adjuncto Romanorum globo,
viam, ut poterat, absolvebat reliquam.
Quem transeuntem conspicata phalanx
Arabum equitum splendide ornatorum,
ruit in ipsum violento cursu
ut quasi præda potiretur illico.
Is vero hortatus animos suorum
barbaricum manipulum vicit facile.
Paulatim autem lenteque progrediens
modo cruenta pugna decertans,
modo etiam hoste liber, ad extremum
magno cum gaudio ad suos pervenit :
qui quidem nihil gravius dolebant,
quam quia cum ipsis non adesset Cæsar,
summoque erant metu solliciti.
Ante quam autem misceretur suis
Manuel rivos decurrentes nactus
aqua levare depoposcit sitim :
cumque ei quispiam aquam obtulisset,
hac summis labris leviter gustata,
statim ex ore reliquam projecit,
ceu si potus ille non descenderet
ad imum stomachum renitente œsophago.
Mox ubi agnovit tinctam aquam tabo,
ingemuit, sibi haud placuisse dicens
aquam Christiano sanguine fœdatam.
Tum quidem præsens importunus, audax;
impudens blatero et lingua intemperans,
Semel novellus conviciari solitus,
sic christo Domini cœpit maledicere :
Haud nunc primum, sed antea sæpe,
plenum cratera Christianorum sanguine
bibisti, subditos divexans populos,
maturus veluti racemus comprimitur,
per tributorum gravium exactiones
potans illorum abundanter sanguinem.
Tulit patienter Cæsar hanc vesaniam,
nec contra quidem quidquam mussitavit
mitis monarcha, nec infrenduit dentibus.
Iterum Cæsar dum videret sacculos
publici nummi custodes diripi
a persequentium Barbarorum impetu,
atque ad tutelam hortaretur suos,
nempe ut aliena pulsa vi servarent
futuram ipsis utilem pecuniam :

A Καὶ θνησιμαίων παντοδαπῶν ἀλόγων,
Ἵππων, βοῶν, ὄνων τε σὺν ἡμιόνοις,
Τάφον τε κοινὸν τοῖς ὅλοις χρηματίσαι,
Μᾶλλον πολυάνδριον, εἰ χρεὼν φάναι,
Ἐκ γηγενῶν πάμμικτον ἀλόγων θ' ἅμα.
Πεπτώκασι πλείους δὲ Ῥωμαίων μάχῃ
Καὶ τῶνδε πλείους τοῦ βασιλείου γένους,
Καὶ ταῦτα μὲν πέπρακτο τόνδε τὸν τρόπον·
Ὁ δ' αὐτοκράτωρ, ὡς ἔφην, ἀπειγμένος
Ἴλαις συνελθεῖν ταῖς προηγησαμέναις,
Τούρκοις πορείας εἴργεται τῆς εἰς πρόσω,
Οὐδὲν δὲ μεῖον καὶ κολωνοῖς πτωμάτων
Ὅμως διελθὼν δυσπόρους μόλις τόπους
Καὶ τὸν παραῤῥέοντα χειμάῤῥου ῥόον
Καὶ στίφος ἄλλο Ῥωμαϊκὸν ἀλίσας
B Ὡς εἶχε, διήνυτε τὴν προκειμένην·
Ὃν παριόντα βαρβαρικὴ τις φάλαγξ
Ἵπποις ὁπλισμοῖς ἐκπρεπὴς Ἀῤῥαβίοις
Ἰδοῦσ', ἐπ' αὐτὸν ἐμμανῶς πως συνέθει,
Ὡς θήραμα σπεύδουσα τόνδ' ἑλεῖν τάχα.
Ὁ δ' ἀῤῥενώσας τῶν συνόντων τὰς φρένας
Ὁδοστάτας ἥττησε ῥᾶστα Βαρβάρους.
Κατὰ βραχὺ δὲ συμπροϊὼν καὶ βάδην
Νῦν μὲν νόμῳ μάχης τε καὶ μεθ' αἱμάτων,
Ἐνιαχοῦ δὲ καὶ μάχης πάλιν δίχα
Τρισάσμενος μέμικτο τοῖς ποθουμένοις,
Οὐ μᾶλλον αὐτῶν δυσχεραίνουσι χάριν
Ἤπερ δι' αὐτὸν μὴ παρόντα ταῖς ἴλαις,
Ἀγωνιῶσι καὶ δεδοικόσι σφόδρα.
Μήπω δὲ τοῖς τάγμασι συμμίξας κράτωρ,
C Ἀλλ' ἐν παραῤῥέοντι χειμάῤῥῳ πέλων
Πιεῖν ὕδωρ ᾔτησε διψήσας μέγα·
Καί τις ὕδωρ ἤνεγκεν αὐτῷ πρὸς πόσιν·
Σπάσας δὲ τοῦδε καὶ περικλύσας στόμα
Τὸ λοιπὸν ἐκ στόματος ἐκχεῖ σὺν τάχει,
Ὡς τοῦ ποθέντος μὴ κατωλισθηκότος
Δι' οἰσοφάγου πρὸς τὰ κάτω κοιλίας.
Εἶτα ποτὸν γνοὺς συμπεφυρμένον λύθρῳ
Ὤμωξεν, εἰπὼν οὐ καλῶς γεγευκέναι
Ὑδατοφύρτων Χριστιανῶν αἱμάτων.
Καί τις παρεστὼς ἰταμὸς θρασὺς τότε,
Τὴν γλῶτταν ἀκόλαστος, ἀναιδὴς, λάλος,
Κατὰ Σεμεεὶ λοιδορεῖν εἰθισμένος,
Χριστῷ Κυρίου λοιδορούμενος λέγει·
Οὐκ ἄρτι πρώτως, ἀλλὰ πολλάκις, ἄναξ,
Πλήρη κρατῆρα Χριστιανῶν αἱμάτων
D Ὑπήκοον πᾶν καλαμώμενος πίνεις·
Ἢ καὶ πεπείρους καθὰ συνθλίβων βότρυς
Εἰσπράξεσι φόρων τε καὶ τελῶν βάρει
Αἵματος αὐτῶν ἐμφορῇ κατακόρως.
Ὁ δ' ἡμέρως ἤνεγκε τὴν παροινίαν,
Ἀνεξικάκως τονθορύσας μηδόλως,
Μηδ' ὑπ' ὀδόντα γρύξας ὁ πραῢς ἄναξ.
Καὶ πάλιν αὐτοῦ καθορῶντος θυλάκους
Τοὺς τοῦ χρυσοῦ φύλακας ἐκρηγνυμένους
Ἐκ θρασύτητος καὶ βίας τῆς Βαρβάρων,
Καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ῥωννύοντος ὡς δέον
Ἐπεισπεσεῖν τέ σφισι καὶ κτᾶσθαι τάδε
Ἄμεινον αὐτῶν, συμφερώτερον πάνυ,

Αὖθις ἐπιδιὰς ὁ θρασὺς μωμοσκόπος
Ἐλοιδορεῖτο τῷ κρατάρχῃ καὶ πάλιν,
Ἄνακτι Δαβὶδ Σεμεεὶ καθὰ πάλαι·
Ἐχὼν πρὶν ἐχρῆν ταῦτα Ῥωμαίοις νέμειν,
Οὔκουν γε νυνὶ, δυσχερὴς κτῆσις ὅτε·
Εἰ δ' αὐτὸς ἀνὴρ τυγχάνεις ὢν ἰσχύος
Ἡρπαγμέν' ἀνάσωσον Αὔσοσι πάλιν·
Ὁ δ' αὖ προσηνῶς κερτόμου φέρει λόγους
Ὡς κωφὸς αὐτόχρημα μὴ κλύων ὅλως.
Ἐπεὶ δὲ παύει νὺξ ἐπελθοῦσα μάχην,
Καθῆστο πᾶς ἔμφροντις ἀσχάλλων μέγα
Ἐν νῷ προαθρῶν τὸν προκείμενον μόρον.
Ὁ δ' αὐτοκράτωρ τῆς φρενὸς καὶ τοῦ κράτους
Ἀναξίαν ἔφρασε βουλὴν ἐν μέσῳ,
Οἷς εἶχε θαῤῥεῖν ἀνδράσι βουληφόροις·
Ἡ δ' ἦν λαθραία δυσκλεὴς φυγὴ νύκτωρ,
Ψυχῶν δὲ λοιπῶν ἐπαγωγὴ πρὸς μόρον,
Πρὸς αἰχμαλωσίαν τε δυστυχεστάτην,
Ἣν πᾶς διωλύγιον ᾤμωξε κλύων,
Καὶ βαρέως ἤνεγκε τὰ δεδογμένα,
Παραφρονοῦντος οὐχ ὑγιοῦς δεσπότου
Τὸ σκέμμα κρίνας καὶ κατακρίνας πλέον.
Τούτοις μαλαχθεὶς Μανουὴλ τὴν καρδίαν
Καὶ σχὼν λογισμὸν ποιμένος καὶ προστάτου,
Πάντ' ὤπτο καὶ δρῶν καὶ λέγων πρὸς συμ-[φέρον.
Θεὸς δ' ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετατρέπων,
Ὁ μαστιγῶν τε καὶ θεραπεύων πάλιν,
Ὁ θανατῶν τε καὶ πνοὴν αὖθις νέμων,
Ὁ ῥάβδον ἀφεὶς ἀσεβῶν οὐκ εἰς τέλος
Κλήρῳ δικαίων, καὶ λάχει Χριστωνύμων,
Ὁ πρὶν λεόντων ἡμερώσας τὸ θράσος,
Ἵν' ἀσινὴς γένοιτο δίκαιος πάλαι,
Κἀκεῖνος οὗτος ἡμεροῖ τοῦ Βαρβάρου
Τὴν θηριώδη καὶ φονῶσαν καρδίαν.
Πρεσβείαν οὐκοῦν ἐκπεπομφὼς σουλτάνο,
Σπονδὰς ἀπαιτεῖ καθαρὰς καὶ φιλίαν·
Καὶ σπένδεται δὲ βασιλεὺς τῷ σουλτάνῳ·
Εἶτ' ἀπαναστὰς τῶν στυγητῶν χωρίων,
Δι' ἧς προῆκεν ἀσμένως ὑποστρέφων,
Οἰκτρὸν βλέπει θέαμα μεστὸν δακρύων,
Καὶ συμφορὰν οἴκτιστον ἀξίαν γόων,
Τραγῳδίαν τ' ἄῤῥητον ὤμοι τοῦ πάθους
Ἱερεμίου τῆς φιλοίκτου καρδίας
Τῇδ' ἂν ἀποχρήσοντος εἰς θρηνῳδίαν
Ὃς ἐξισοῦν κάτοιδε πάθεσι γόους·
Ὡρῶντο γὰρ φάραγγες, ἄλση, κοιλάδες,
Πεδία, τέμπη, καὶ νάπαι, καὶ χαράδραι
Τῶν νεκριμαίων σωμάτων πεπλησμέναι
Ὡς εἰς κολωνὸν ὑπερανῳκισμέναι.
Κἀν κειμένων πᾶς ἦν σεσειμένος δέρας
Τὸ τῆς κορυφῆς, καὶ φαλοὺς τετμημένος·
Ὡς ἦν ἀκούειν βαρβάροις πεπραγμένον,
Ὡς ἂν τὸ νικῶν ἀμφίδοξον τυγχάνῃ,
Ἑκατέρωθεν μυρίων πεπτωκότων·
Ὅμως βασιλεὺς ἐφθακὼς Χώνας πόλιν,
Ἐκεῖσ' ἐνηυλίσατο σὺν πάσαις ἴλαις,
Αὐτόν τε στρατὸν ἀναπαύων ἐκ πόνων·
Εἶτ' εἰς Φιλαδελφείαν ἧκε τὴν πόλιν,

A denuo astans ille audax nebulo
novo convicio regem verberabat,
velut ille Semei quondam Davidem :
Sponte oportebat hunc nobis antea nummum
dare, non nunc ægre recipiendum.
Quod si tu validus vir es et frugi,
raptam recupera nobis pecuniam.
Cæsar tranquille conviciantem pertulit,
præteriitque verba surdis auribus.
Sed postquam pugnam nox diremit,
sedebat unusquisque valde mœrens,
mente præsentem fati vim revolvens.
Tum Cæsar animo ac dignitate sua
indignam prorsus protulit sententiam
inter adstantes viros consiliarios :
B nempe nocturnæ auctor erat fugæ,
fato permissa reliqua multitudine
miserrimæque captivitati :
quam quisque audiens magnopere ingemuit
ægroque tulit animo sententiam ;
idque consilium veluti insanientis
Cæsaris judicans, ultro reprobavit.
Ergo jam mentem Manuel immutans
seque pastorem atque ducem præbens
exin saluti consulebat publicæ.

Sed Deus auctor mutatorque rerum,
plagas imponens vicissimque curans,
mortificans et vitam rursus tribuens;
qui virgam impii non sinit perpetuam
contra justorum sortem Christianorum;
C olim leonum qui inhibuit impetum,
ut justus ille maneret incolumis;
idem nunc barbari ferinam regis
et sanguinariam mitigavit indolem.
Itaque missis sultanus legatis
sincerum fœdus amicitiæ obtulit.
Sic inter Cæsarem pax sultanumque convenit.
Inde digressus, per infaustos locos
quibus processerat, nunc lubens revertitur
Manuel, et cernit lugubre spectaculum,
dignam infinitis stragem lacrymis,
malorum ineffabilem tragœdiam,
cui gemebundum Jeremiæ pectus
pro merito deflendæ opus foret,
atque exæquando lacrymis tanto malo.
D Nam videre erat foveas, lucos, valles,
campos, saltus, voragines, fauces montium,
interfectis corporibus oppletas,
quorum acervi passim consurgebant.
Jacentium autem cutis detracta erat
capitibus, et virilia quoque exsecta;
barbarorum opus, ne circumcisus victor
A victo incircumciso jam differret,
quoniam utrinque innumeri ceciderant.
Denique Cæsar Chonas urbem tenuit,
ibique requievit cum omni exercitu,
semet et militem relaxans laboribus.
Philadelphiam postea progressus,

ibi permultis perstitit diebus.
Illinc præmissis nuntiis Byzantium,
omnem rei gestæ ordinem exponit,
et dirum casum verbis non imminuit.
Tum quia Dorilæum non diruerat,
cujus eversio rata erat fœdere,
misit legatos sultanus ad Cæsarem,
qui de jurata admonerent fide.
Cæsar coactis non standum dicens,
legatos re infecta ad eum remisit.
Persa furens, iterum collecto exercitu,
viginti quatuor armatorum millibus
ex validiore delectorum numero,
præponens ipsis bello gerendo ducem
de suis nobilibus satrapis unum,
mittit in nostræ ditionis urbes
quæ ad Mæandrum flumen sunt positæ.
Is dux Tralles urbem sibi vindicat,
Luma et Antiochiam in Phrygia sitam,
item Pentachira cum castellis aliquot,
atque maritimos populatur pagos.
Sed Cæsar missis suis exercitibus,
multis legionibus cum egregiis ducibus,
hostes prævalida manu cecidit;
quorum ex tanto numero paucissimi
necis cruentæ fatum vitarunt :
multamque attulit recreationem
rebus Romanis facinus præsens,
quoniam Persarum fregit audaciam.
Sed et Claudiopolis sub idem tempus
ab Agarenis tentata est Barbaris.
Cognita re, Manuel expedite admodum
atque e vestigio itineri se commisit,
sine regali lecto, sine pulcita,
ne proprium quidem ferens tentorium,
dum obsessores satagit prævertere.
Itaque noctes agebat insomnes,
et viæ duces adhibebat lampadas
per Bithynorum asperas regiones
valde festinans destinatum iter.
Sicubi corpori quies tribuenda erat,
Scamnum præstabat ad residendum tellus,
stramineumque supponebat lectum.
Ergo quandoque ruente pluvia,
sicubi rex decreverat dormire,
molestæ desuper perluebant guttæ
et subter rivus aquæ decurrebat.
Attamen Cæsar magis his gaudebat,
quam si regali stromate supinus
curisque liber somnis indulgeret.
Tandem progressus prope Claudiopolim
Barbaros Persas conjecit in fugam,
simulque civibus et agri incolis
fiduciam attulit et lumen lætitiæ.
Hic imperator struxit in Catascepe
ad ipsa Ponti ostia monasterium
duci fidelium Michaeli archangelo
atque militiæ spiritalis principi :

A Κἀκεῖ διατέτριφε συχνὰς ἡμέρας·
Ἀφ' οὗ πεπομφὼς ἀγγέλους Βυζαντίοις
Τὰ συμβεβηκότα γε πάντα μηνύει,
Καί γ' ἐκτραγῳδεῖ συμφορᾶς ὄγκον λόγῳ.
Ἐπεὶ δὲ Δορύλαιον οὐ κατεσκάφη,
Καταστροφῆς γε κειμένης ἐν ὁρκίοις,
Πρεσβεύεται δὴ πρὸς κρατοῦντα σουλτάνος,
Καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν ἀνέμνησεν ὁρκίων.
Ὁ δ' οὐ προσίσχειν τοῖς κατ' ἀνάγκην φρά- [σας,
Πρέσβεις ἀπράκτους ἐξαποστέλλει πάλιν.
Μανεὶς δ' ὁ Πέρσης στρατιὰν ἀποκρίνας
Πρὸς εἴκοσι τέτταρας ἀριθμουμένην
Ἐς χιλιάδας εὐσθενῆ ῥωμαλέαν,
Καὶ ταγματάρχην τῇδ' ἐπιστήσας ἕνα
B Τῶν ὑφ' ἑαυτὸν ἐκπρεπῶν μεγιστάνων,
Κατ' ἀστέων πέπομφε τῆς Ῥωμαΐδος
Τῶν πρὸς Μαιάνδρῳ τῷ ποταμῷ κειμένων,
Ὃς καὶ παρεστήσατο Τράλλεις τὴν πόλιν,
Λουμᾶ τ' Ἀντιόχειαν τὴν πρὸς Φρυγίᾳ,
Καὶ Πεντάχειρα σὺν ἐρύμασιν ὅσοις,
Κώμας σκυλεύσας καὶ παραθαλαττίους.
Ἀλλὰ βασιλεὺς ἐκπεπομφὼς δυνάμεις
Ἴλας τε συχνὰς καὶ καλοὺς στρατηγέτας,
Ἠμύνατ' ἐχθροὺς ἀνελὼν κατὰ κράτος·
Ὡς ἐκ τοσούτων ἰσχύσαι βραχυτάτους
Τὸν ἐκ ξίφους θάνατον ἐκπεφευγέναι·
Πολλὴν δὲ τουτὶ τὴν ἀνάῤῥωσιν φέρει
Τοῖς Αὐσόνων πράγμασι τοὔργον τῷ τότε,
Φρόνημα Περσῶν καταβαλὸν καὶ θράσος.
C Τούτου κρατοῦντος καὶ πόλις ἡ Κλαυδίου
Ἔπασχε κακῶς Βαρβάροις τοῖς ἐξ Ἄγαρ·
Ὃ γνοὺς Μανουὴλ, εὐσταλῶς μάλ' αὐτίκα
Ὡς εἶχεν ἐξώρμησεν εὐθὺ φρουρίου,
Ἀνακτορικὴν οὐ κλίνην, οὐ στοιβάδα,
Ἀλλ' οὐδὲ βασίλειον αὐλαίαν φέρων
Ἐν τῷ προφθάσαι τειχομαχοῦντος θέλειν,
Οὐκοῦν ἰαύων ἀΰπνους καὶ τὰς νύκτας
Ἐχρῆτο φωσὶ πρὸς πορείαν λαμπάδων
Διὰ Βιθυνῶν δυσστιβήτων χωρίων
Σφοδρῶς ἐλαύνων τὸν προκείμενον δρόμον·
Ὅπου δ' ἐχρῆν γε διαναπαῦσαι δέμας,
Ἦν καθέδρα τοὔδαφος αὐτῷ καὶ κλίσις,
Πάλιν φορυτὸς ὑπεβέβλητο κλίνη.
Καταῤῥαγέντος ὑετοῦ ποτ' οὖν λάβρου
D Ἐν ᾧπερ ὑπνοῦν ηὐτρέπιστο χωρίῳ,
Ταῖς σταγόσιν ἄνωθεν ὠχλεῖτο σφόδρα,
Καὶ κατιόντι ῥεύματι κάτω κλίνης·
Ὁ δ' ὑπερήσθη συμβεβηκότι πλέον
Ἢ βασιλικῶν στρωμάτων οἱ κειμένων
Ἀνακλιθεὶς ὕπνωττεν ἔξω φροντίδων;
Ὅμως ἐφθακὼς πλησίον τῆς Κλαυδίου
Φυγάδας εἰργάσατο Πέρσας Βαρβάρους,
Ἀστυπολίταις καὶ προσοίκοις δ' αὖ πάλιν
Θάρσος παρέσχε καὶ φάος θυμηδίας.
Οὗτος μονὴν ἤγειρεν ἐν Κατασκέπῃ
Κατ' αὐτὸ πόντου κειμένην που τὸ στόμα
Τῷ τῶν ἀΰλων στρατιῶν ἀρχηγέτῃ
Πιστῶν δ' ὁδηγῷ Μιχαὴλ πρωταγγέλῳ,

Καθ' ἣν τι κτησείδιον οὐδὲν οὐδόλως
Οὔτε πλέθρα γῆς οὐδ' ἀγρούς οὐ χωρία·
Μονοτρόπων δὲ συναγαγὼν προκρίτους.
Ἐν τῇδε προὐνόησεν αὐτοὺς ἀνύτειν
Ἀπράγμονά τε καὶ φιλήσυχον βίον,
Τὰς σφῶν σιτήσεις καὶ διαίτας δι' ἔτους
Κοινοῦ ταμείου θεσπίσας προσλαμβάνειν.
Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις γε θεσμοῦ κειμένου
Κρατοῦντος, οἶμαι, τοῦδε κἀπὶ Βαρβάροις
Τοῖς στρατιώταις τὰς δόσεις ὀψωνίων
Ἐκ τοῦ ταμείου παρέχεσθαι δι' ἔτους
Καὶ τούσδ' ἀκριβοῦν εἰ πεπείρανται μάχης,
Εἰ τόξον εὖ οἴδασιν ἐντείνειν μάλα,
Δόρυ τε κινεῖν καὶ κραδαίνειν ἐντέχνως,
Εἰ σώματος φέρουσι ῥώμην καὶ σθένος,
Ψυχῆς τε παράστημα πρὸς τοὺς κινδύνους,
Κἆτ' ἐγγράφεσθαι σὺν λόγῳ καταλόγοις·
Οὗτος σιτηρέσια τῶν στρατευμάτων
Κατέσχε λαβὼν ὡς λίαν ἀσυμφόρως·
Ἐπινοεῖ δὲ τὰς παροίκων τὰς δόσεις.
Καὶ ταῖσδε δίψος σφῶν θεραπεύειν θέλει.
Ἐντεῦθεν οὐκοῦν οὐκ ἐπιλέγδην ἅπας
Τάγμασι κατείλεκτο τῶν στρατευμάτων,
Ἀλλὰ θελήσας ἐγκριθεὶς ἦν αὐτίκα·
Ταῦτ' ἄρ' ἀνατέτραπτο τὰ τῶν Αὐσόνων,
Καὶ χειρόνως πάσχουσιν, ὡς ἔστι βλέπειν.
Ἔμφυτον ἄναξ εὐτυχῶν χάριν λόγων
Εὐγλωττίας κλέος τε καὶ φρενῶν βάθος,
Οὐ λαμπρῶς ἦν συντιθεὶς γράφων μόνον.
Ἐπιστολῶν χάριτας οἷς δέδοκτό οἱ,
Ἀλλ' ὠδίνων γε καὶ κατηχητηρίους
Ἢ παῖδας ἀπέτικτεν εὐγενεῖς λόγους,
Οὓς φασι σελέντια, συνετοὺς ἄγαν.
Ὁδῷ προϊὼν ἡμμένος καὶ δογμάτων
Περὶ Θεοῦ λέγειν τε καὶ κλύειν θέλει·
Νοῦν γυσεφίκτοις δόγμασι δ' ἐφιστάνων
Πεύσεις προσῆγε καὶ λύσεις τούτων πέρι.
Ὡς ἂν μυηθεὶς πρὸς Χριστοῦ τούτων πέρι.
Ζητήσεως οὖν τηνικαῦτα συμβάσης (57)
Διεξιόντων γραφικοῦ ῥητοῦ πέρι
Ὡς προσδέχεσθαι προσφέρειν τε σύναμα
Σάρκα λαβόντα τὸν Θεόν τε καὶ Λόγον,
Καὶ τῶν τότ' ἀνδρῶν ἐν λόγοις τεθραμμένων
Ἀποκριθέντων εἰς ἐναντία μέρη,
Λόγοι προῆλθον ἐξ ἑκατέρου μέρους
Ἀντιφατικῶς ἀντερίζοντος λόγοις.
Τῇ κρείττονι δόξῃ δὲ προστεθειμένου
Καὶ πατρικῇ κάλλιστα τοῦ βασιλέως,
Καθῃρέθησαν ἱερᾶς λειτουργείας
Ἄνδρες λογάδες λευϊτῶν Ἐκκλησίας,
Ἀντίφρονες μείναντες ἀνεπιστρόφως,
Σωτήριχός τις Παντεύγενος τοὐπίκλην
Τελῶν ὑποψήφιος Ἀντιοχείας (58)

A nil tamen prorsus possidendum tribuit,
non agri prædia, non villarum reditus ;
sed monachorum selectiores congregans
illic eos voluit in cœnobio degere
curis expertem et quietam vitam :
annui porro victus subsidia
publico jussit ex ærario accipere.
Jam cum Romanis æque Barbarisque
usque ad hunc Cæsarem firma lex fuisset
ut cibariorum demensa militibus
exhiberentur ex ærario annua ;
atque horum peritia exploraretur,
num arcum apto in primis scirent tendere,
movere hastam et vibrare ex arte ;
num corpus firmum validumque haberent,
B nec non audacem ad pericula animum,
atque ita in albo scite scriberentur ;
hic imperator militum cibaria
sustulit, lucro reip. damnoso ;
hisque incolarum pensiones substituit,
quibus ingluviem militum satiaret.
Hinc nemo rite jam miles conscriptus
allegebatur in copiarum ordines ;
sed voluntarius quisque fiebat miles :
et sic Romana pessum res est data,
et quam videmus patitur ruinam.
Cæsar doctrinis a pueritia imbutus,
verborum gloria, sensuum altitudine,
non solum splendido stylo componebat
epistolarum pro libito gratiam,
sed catecheticos etiam sermones
C ceu genuinam parturiebat sobolem,
vulgo silentia dicta, cate admodum.
Hinc sumpta audacia, etiam de dogmatibus
divinis voluit dicere et audire :
mentemque abstrusis inserens mysteriis
horum quæstiones ambiebat solvere
tanquam edoctus esset a Christo interpres.
Ergo tunc orta quadam controversia
super Scripturæ loco disputantium,
in quo et accipere simul et offerre
dicitur incarnatum Verbum Dei ;
cum ejus temporis eruditi homines
discordes ferrent hac de re sententias,
verba fiebant ex utraque parte
dum suum quisque oppugnat adversarium.
D Cumque meliori calculum adjiceret
Patrum sententiæ, ut par erat, Cæsar :
sacro depulsi sunt ministerio
viri præcipui in Ecclesiæ officiis,
qui pertinaces in sententia manserunt.
Soterichus quidam, vulgo Panteugenus,
Antiochenus electus episcopus :

(57) Ex hoc versu usque ad v. 4764, exstat locus apud Allatium contra Creygh. p. 526,

(58) Wolfius interpres Nicetæ Choniatæ hist. VII, 5, haud scio an significatum intellexerit vocabuli ὑποψήφιος, quod tamen explicat Cangius, citato ipso nostro Ephræmio, cujus fragmenta legerat apud Allatium. Rursus idem nescivisse videtur, Theopolim esse Antiochiam ipsam. Quare verba ὁ ὑποψήφιος τῆς Θεοῦ πόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας Σωτήριχος ὁ Παντεύγενος, vertit *Hypopsephius theopolitan. Soterichus Panteugenus Antiochen*, ; quasi *hypopsephius* proprium nomen esset viri theopoli-

Item Eustathius Epidauri præsul,
et Thessalorum Michael tunc rhetor,
ac Basilaces sapientium Pauli
interpres litterarum ac levita.
Post annos aliquot idem monarcha
aliud proposuit explicandum thema :
Dominus dixit passionis tempore,
Major me pater est [1]. Tum parum curans
Cæsar jam cognitas Patrum sententias,
propriam procudit interpretationem,
et tempestatem concitavit maximam
Ecclesiæ simul et doctis præsulibus,
Ergo coacta delectorum synodo
impulit Cæsar, vi quoque adhibita,
omnes libello ut ita subscriberent :
Assentior ego Patrum sententiis,
quas inspirati de Verbo scripserunt,
Christo majorem scilicet esse Patrem,
Id autem aio dictum, quia creatam
passibilemque carnem Verbum sumpsit.
Sic porro supponebat Filium Patri
postquam nostri gratia carnem sumpserat.
Hæc consignata litteris purpureis
lapideisque tabulis insculpta
pulchro artificio, in templo Sophiæ
instar ephigraphes spectanda exposuit.
Aliam rursus controversiam movit,
nempe ut anathema Mohamethis Deo
eximeretur dyptichis suadebat,
ne forte contumelia fieret Numini
omnium Domino atque regnatori.
Rem judicandam obtulit episcopis,
qui rejecerunt omnes ut blasphemiam,
Iratus Cæsar renovat libellum
falsæ Mohamethis faventem fidei,
ac superiores castigantem Cæsares
tanquam inscite maledixissent Deo;
atque hunc libellum edidit legendum.
Sed patriarcha restitit audacter,
et cum pastore conspirarunt omnes ;
Thessalonicæ præsul inter primos
vir celebratus virtute ac litteris ;
atque pastorum gloria Eustathius
zelo divino viscera perustus
novum ac spurium improbavit dogma,
dicens : Enimvero forem ego indignus
episcopali stola atque solio,
prorsusque insanus merito æstimarer.
si a pæderasta vafro mulione
magistro omnis actus exsecrandi
et doctrinarum scelestarum mysta,
qui monstrum quoddam finxit holosphyron

[1] Joan. xiv, 28.

A Εὐστάθιος πρόεδρος Ἐπιδαμνίων,
Ὁ τῶν Θετταλῶν Μιχαὴλ ῥήτωρ τότε,
Καὶ Βασιλάκης τῶν σοφῶν Παύλου λόγων (59)
Διδάσκαλός τις τυγχάνων καὶ λευΐτης.
Μετὰ δὲ λυκάβαντας οὗτος ὁ κράτωρ
Ῥητὸν προτιθεὶς εἰς ἀνάπτυξιν πάλιν,
Ὁ Δεσπότης εἴρηκε καιρῷ τοῦ πάθους,
Μείζων ἐμοῦ πέφυκε Πατήρ μου, λέγων (60).
Μικρόν τε προσσχὼν ἀναπτύξει Πατέρων (61)
Οἰκείαν ἐξήγησιν ἀντεπεισφέρει,
Καὶ τρικυμίας ἀναπιμπλᾷ καὶ ζάλης
Ἐκκλησίαν τε καὶ σοφοὺς ἀρχιθύτας·
Ὁμήγυριν οὖν ἐκ λογάδων ἀλίσας
Ἐνῆγεν ἄναξ προστιθείς τι καὶ βίας
Ὑπογράφειν ἕκαστον οὕτως ἐν τόμῳ·
B Στιχῶ μὲν αὐτὸς ῥήσεσι καὶ Πατέρων
Ἅς εἶπον ἐκ Πνεύματος εἵνεκα Λόγου
Τοῦ μείζον' εἶναι τοῦ Χριστοῦ τὸν Πατέρα.
Λέγω δὲ τοῦτο καὶ λελέχθαι καθότι
Κτιστὴν παθητὴν σάρκα λαμβάνει Λόγος.
Τοῦθ' ὕφεσιν φέρει δὲ πρὸς τὸν Πατέρα
Υἱῷ λαβόντι σάρκα τῶν βροτῶν χάριν.
Ἐρυθροσημάντῳ δὲ δοὺς γραφῇ τάδε
Καὶ πλαξὶ καλῶς ἐγχαράξας λιθίναις
Ἐπὶ Σοφίας τοῦ νεὼ Θεοῦ Λόγου
Ἀνάγραφα τίθησιν ὡς ἔστι βλέπειν.
Ἔτι κινεῖ ζήτημα καὶ πάλιν τόδε·
Ἀνάθεμ' εἴη τῷ Θεῷ τοῦ Μωάμεθ,
Τόδ' ἀπαλεῖψαι πυκτίων παρηγγύα,
Ὡς μὴ καθυβρίζοιτο, φησὶ, τῶν ὅλων
Ὁ παμβασιλεὺς καὶ Θεὸς καὶ Δεσπότης.
C Τίθησι δῆλον ποιμέσι σκέμμα τόδε·
Ἀπαγορεύει πᾶς κλύων βλαφημίαν.
Μάνεὶς ὁ κρατῶν καινοποιεῖ δὴ τόμον
Συνηγοροῦντα λαοπλάνῳ Μωάμεθ,
Τῶν πρὶν δ' ἀνάκνων καθικνούμενον μάλα
Ὡς λοιδορούντων ἀμαθῶς Θεῷ Λόγῳ·
Εἰς ἀκρόασιν ἐκδίδωσι τὸν τόμον.
Ὁ πατριάρχης ἀντέβη θαρσαλέως,
Καὶ πᾶς συνιὼν συνομαρτεῖ ποιμένι,
Καὶ μᾶλλον ὁ πρόεδρος Θεσσαλονίκης
Περιβόητος ἀρετήν τε καὶ λόγον,
Τῶν ποιμεναρχῶν Εὐστάθιος τὸ κλέος
Ζήλῳ θεϊκῷ καταφλεχθεὶς καρδίαν
Ἤλεγξε δόγμα καινοφανὲς καὶ νόθον.
Εἴην ἂν ἀνάξιος, εἰπὼν, παντάπαν
D Τῆς ποιμεναρχῶν καὶ στολῆς καὶ τοῦ θρόνου,
Ἠλίθιος δὲ καὶ νομιζοίμην πλάνον
Εἰ παιδεραστὴν καὶ καμηλώδη πλάνον
Μύστην τε πάσης πράξεως βδελυκτέας
Καὶ μυσταγωγὸν ἀσεβῶν διδαγμάτων
Ὁλόσφυρόν τι καὶ πεπλασμένον τέρας

tani, et quidem diversi a Soterjcho Antiocheno. Allatius tamen contra Creygh. p. 526, offici nomen retinet : *Antiochiæ hypopsephius*, sicut alibi ὕπατος vertitur ab eodem *hypatus*. Exstat autem in cod. Vat. 2146, p. 124, scriptum Demetrii Gemisti ὅπως ὁ ὑποψήφιος εἰς τὸ ἅγιον εἰσέρχεται Βῆμα.

(59) Ergone in urbe Byzantio cathedra fuit interpretando Paulo occupata ? Hinc videlicet tot Paulinarum Epistolarum Græci commentarii in bibliothecis mss. nobis occurrunt.

(60) Hujus rei causa celebratum concilium Græcum, hactenus ineditum, ergo prelo jam subjeci.

(61) Has sententias legesis interim apud Choniatum vii, 5.

Ψιλῆς ἐπινοίας γε καὶ στυγητέας
Θεὸν καλοίην ἀτρεκῆ κτίστην ὅλων.
Ὁ δ' ὡς πεπονθὼς ἐσχάτην παροινίαν
Ὀνείδεσιν ἔπλυνε τοὺς ἀρχιθύτας
Κόσμου τὰ μωρὰ τούσδε καλῶν ἀλόγως·
Κἀπὶ μεγάλης δικάσασθαι συνόδου
Πρὸς τούσδ' ἀπειλῶν ἐμμανῶς ἐκεκράγει
Πάπα παρόντος τῶν προκειμένων χάριν.
Ὅμως θυμοῦ λήξαντος, ὁ πραῢς ἄναξ
Σπουδῇ προέδρου τῆσδε τῆς Κωνσταντίνου,
Τῷ Θετταλίας ἀρχιθύτῃ συνέβη,
Ἐνδοὺς τά οἱ δόξαντα φάναι προφρόνως.
Τέλος δ' ἐπειπὼν καὶ βασιλεὺς τοιάδε
Ὡς δεῖ σοφόν τε συνετὸν πεφυκότα
Μηδὲν παρακαίρια λαλεῖν θρασέως
Μηδὲ προβάλλειν ῥήματ' αἰσχρὰ καθάπαξ,
Τοῦ μηνιᾷν ἔπαυσε πρὸς τὸν ποιμένα·
Οὕτω μὲν ἐξήνυστο τάδ' ὡς ἂν ἔφην·
Τὰ δόγματα δ' ὥριστο τῇδε συνόδῳ
Ὡς τῶν βιβλίων ἀπαλειφῇ παντάπαν,
« Ἀνάθεμ' εἴη τῷ Θεῷ τοῦ Μωάμεθ· »
Ἀντεγγραφῇ δ', « Ἀνάθεμα τῷ Μωάμεθ
Καὶ τῇ διδαχῇ τοῦδε καὶ πάσῃ πλάνῃ. »
Καὶ τοῦτο κυρώσαντες οἱ τῆς συνόδου
Τῶν συνόδων λήγουσι καὶ τῶν συλλόγων.
Περιπεσὼν δὲ βασιλεὺς δεινῇ νόσῳ
Καὶ γνοὺς ἑαυτὸν πλησιάζοντα μόρῳ,
Σκῆπτρα παριδὼν καὶ τὰ λαμπρὰ τοῦ βίου,
Ἐλθών τε κακῶν εἰς συναίσθησιν ὅλων,
Τὸ τῶν μοναχῶν ἀμφιέννυται ῥάκος·
Εἶτ' ἀπολείπει τὸν βίον καὶ τὸ κράτος,
Ὀκτὼ κατάρξας καὶ τριάκοντα χρόνους,
Ταφεὶς πατρῴᾳ πρὸς μονῇ σεβασμίᾳ
Κλῆσιν φερούσῃ παντοκράτορος Λόγου,
Ἥσπερ δομήτωρ βασιλεὺς Ἰωάννης,
Γυναικὶ λιπὼν σὺν ἀώρῳ τεκνίῳ
Κραταρχίαν τε καὶ διοίκησιν ὅλων.

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ Ο ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΣΥΝ ΑΛΕΞΙῼ Τῼ ΥΙῼ ΜΑΝΟΥΗΛ ΕΤ. Α', ΚΑΙ ΜΟΝΟΣ ΕΤ. Β'.

Ἐπιβεβηκότος δὲ τῆς αὐταρχίας
Παιδὸς Μανουὴλ σὺν τεκούσῃ φιλτάτῃ
Ἡλικίαν ἄγοντος ἁπαλὴν ἔτι,
Ἀκοσμίας πέπληστο Ῥωμαίων πράγη,
Καὶ πλημμελῶς ἔπασχε καὶ σφόδρ' ἀτάκτως,
Καὶ χεῖρον ἤπερ Φαέθων παῖς Ἡλίου
Ὅτ' ἦν ἐπιβὰς χρυσοκολλήτου δίφρου,
Ὡς μῦθος αἱρεῖ, καὶ τὸ πᾶν ἐφθαρκότος
Ἁπαλότητι καὶ πλέον γ' ἀπειρίᾳ,
Οὗτος γὰρ Ἀλέξιος ἁπαλὸς κράτωρ
Κυνηγεσίοις προστετηκὼς ἐκτόπως.
Ἱππηλασίαις καὶ μίμοις καὶ παιγνίοις
Κοινῶν ὀλίγα φροντίδων γε προὐνόει.
Μήτηρ δὲ πάλιν καὶ βασιλὶς Μαρία
Φροντίδα κοινῶν ἀναθεῖσα πραγμάτων
Πρωτοσεβαστῷ πρωτοβεστιαρίῳ
Ἄφροντις ἐξήνυεν αὐτὴ τὸν βίον.
Τοίνυν ἀπεπνίγοντο τοῖς τελουμένοις
Οἱ τῆς γερουσίας τε καὶ τῶν ἐν τέλει,

A vili mentis partu et detestando,
Deum dicerem omnium creatorem.
At Cæsar œstro percitus insano
probrosis verbis obruit episcopos,
mundi quisquilias stolide appellans;
seque œcumenica minabatur synodo
disceptaturum, furiose inclamans,
papæ interposito de his judicio.
Mox ira omissa, mansuetus Cæsar,
præsulis opera Byzantinæ urbis
cum Thessalo pastore pacem fecit,
illi concedens liberam sententiam.
Postremo id quoque dixit imperator,
frugi et prudentem virum non decere
aspere quidquam inhonestumque loqui,
B nec turpia verba prorsus effutire:
atque in pastorem furere desivit.
Hic fuit dicti exitus negotii.
Tamen in synodo definitum fuit
ut e libellis prorsus delerentur
verba, « Sit anathema Mohamethis Deo,
sed scriberetur, « Mohamethi anathema
ejusque magisterio et omni errori. «
Atque hoc perscripto decreto Patres
fecerunt cœtuum synodique finem.
Postea Cæsar gravi morbo implicitus
seque jam morti proximum cognoscens,
sceptrum contemnens splendoremque mundi
præteritæque vitæ jam pœnitens,
pauperem induit monachi tuniculam;
moxque cum sceptro vitam deseruit
C post annos regni octo et triginta,
sepultus sacro patris monasterio,
omnipotente cui nomen a Verbo,
Cæsare auctore ædificii Joanne.
Reliquit autem Manuel imperium
uxori et ævi teneri filiolo.

ANDRONICUS COMNENUS CUM ALEXIO MANUELIS FILIO AN. I, ET SOLUS AN. II.

Cum Manuelis filius ad imperium
cum sua dilecta matre pervenisset
teneram adhuc exigens ætatem,
Romana res sua deque perturbata
pessime habebat valdeque incomposite,
magis quam cum Phaethon solis filius
D aureum regens, veluti est in fabulis,
currum mundana cuncta exurebat,
ob puerilem suam imperitiam.
Alexius hic tener imperator
assiduis vacans perdite venatibus,
equitationi, mimis, et aliis ludicris,
tenuem reipublicæ curam gerebat.
Maria item genitrix regina
negotiorum commisso regimine
protosebasto protovestiario,
expertem curis vitam agitabat.
Suffocabantur interim tributis
cuncti optimates ac senatores;

tendens ad mœnia inclyti Iconii,
cum exercitu valido, fortissimo
et cum expertis præliandi ducibus,
itineris stationes prudenter metiens
propter jumenta machinis onusta
cum artificibus suis inermibus
neque gerendi belli peritis.
Nec vero sultanus non cogebat copias.
imo gentiles accersebat suppetias,
et defensionem strenue apparabat.
Tamen legatos misit ad Cæsarem
juratum fœdus qui memorarent,
fidemque ratam esse postularent.
Sed enim irrita fœdera cernens
Sultanus, locos occupat difficiles
atque viarum obsidet angustias,
clausuram olim dictam Tzibritzen,
per quam Romanus cum Cæsare exercitus
gressurus erat veniens Myriocephalo.
Illuc sultanus suas copias conjicit
more barbarico latens in insidiis,
ut mox dolose Romanos invaderet.
Est autem locus undique præruptus,
Angustus valde et prorsus impervius,
Tænarus infernus, Charontis campus,
vallis difficiles ducens in anfractus.
Illapso igitur in angustias exercitu,
velites quidem et ordinum præfecti,
queis præcedendi cæteris cura data,
prætereuntes sine damno locum
ad spatiosa tuti devenerunt.
At imperator in extremo agmine,
post jam exortos insidiis Barbaros
telaque in ipsum saxaque jacientes,
utpote acclivi ex utroque latere,
nec iter persequi facile poterat,
nec propulsare a semet periculum :
nec quisquam aliquid agere in exercitu
milite dignum strenuumque poterat,
curribus, bobus, machinisque bellicis,
aggeris instar viam impedientibus.
A tergo autem Persicus exercitus
nimborum instar jacula conjiciens
arduum prorsus reddebat regressum.
Cadebat ergo bos cum bubulco suo,
cum equo eques exspirabat misere
Persarum telis confixus mortiferis;
atque turmatim cædebantur omnes,
tanquam brutarum grex belluarum,
et circumclusi feriebantur cuncti
imperviis in furcis et sine exitu :
et plenæ valles erant cadaveribus
faucesque biantes montium et cavernæ :
rivi cruoris decurrebant, heu !
misto brutorum hominumque sanguine,
cuncta erant plena miseriæ et gemituum.
Atque hæc fiebant Cæsare spectante
qui suis nullam ferre opem poterat.
Quin summo ipse erat in discrimine :

A Τειχῶν Ἰκονίου τε τοῦ περικλυτοῦ
Μετὰ στρατιᾶς εὐσθενοῦς ῥωμαλέας·
Καὶ ταγματαρχῶν ἀρεϊκῶν ἐν μάχαις,
Σταθμοὺς ἀπάρσεις νουνεχῶς καὶ σὺν λόγῳ
Τὰς καθ' ὁδὸν δρῶν χάριν ὑποζυγίων
Ἃ μηχανὰς ἂν εἶχε καὶ σφῶν τεχνίτας
Ὄντας ἀόπλους ἀδαεῖς τε τῆς μάχης·
Πλὴν οὐδ' ὁ σουλτὰν ἠμέλει στρατευμάτων,
Συμμαχικὸν δ' ἤθροισεν ἐκ τῶν συμφύλων
Πρὸς ἀντιπαράταξιν ηὐτρεπισμένον.
Πρέσβεις δ' ὅμως πέπομφε πρὸς βασιλέα,
Αἰτῶν ἐνόρκους φιλίας καὶ συμβάσεις,
Ἐξάνυσίν τε βασιλεῖ βουλητέων.
Ἐπεὶ δ' ἑώρα συμβάσεις ἀνηνύτους,
Αἱρεῖ προφθάτας σουλτάνος δυσχωρίας
B Καὶ τοὺς στενωποὺς ἀτραπῶν πορευσίμων.
Κλεισούρας ἣ κέκλητο Τζιβρίτζη πάλαι·
Δι' ἧς στρατιὰ Ῥωμαϊκὴ καὶ κράτωρ
Ἔσπευδον ἐλθεῖν ἐκ Μυριοκεφάλου·
Οὗ παραβύει σουλτάνος τὰς δυνάμεις,
Λόχον καθίσας ὡς ἔθος τοῖς Βαρβάροις,
Ὡς ἂν ἐπεισπέσωσι Ῥωμαίοις δόλῳ.
Ἔστι δ' ὁ χῶρος ἀπόκρημνος εἰσάπαν
Στενὸς κομιδῆ δυσστίβευτός τε πλέον,
Ταίναρον ᾅδου καὶ Χαρώνεια πέδα,
Αὐλὼν προήκων δυσπόρευτον εἰς τρίβον.
Ἀψαμένης οὖν στρατιᾶς δυσχωρίας,
Στρατεύματα μὲν καὶ λοχαγοὶ ταγμάτων
Οἷς ἦν προάγειν στρατιᾶς τεταγμένον
Διεκδραμόντες ἀπαθεῖς κακῶν τόπον,
C Εἰς πλάτυς ηὐλίσθησαν ἔξω κινδύνου·
Ἀγχοῦ δὲ κράτωρ παριὼν οὐραγίας
Ἐπεισπεσόντων ἐξ ἐνέδρας Βαρβάρων,
Βέλη τ' ἐπ' αὐτὸν ἀφιέντων καὶ λίθους
Ὡς κατὰ πρανοῦς ἐξ ἑκατέρου μέρους
Οὐκ ἔχει ῥᾷστα τὴν ὁδὸν παριέναι,
Ἤγουν ἑαυτῷ κινδυνεύοντ' ἀμύνειν·
Ἀλλ' οὐδὲ πάλιν ἐκ στρατιᾶς τις δρᾶσαι
Γενναῖον ἠδύνατο μαχητῇ πρέπον,
Βοῶν, ἁμαξῶν, τειχομάχων ὀργάνων,
Ὡς ἀντίφραγμα τῆς ὁδοῦ προκειμένων·
Καὶ κατὰ νώτου Περσικὴ φάλαγξ πάλιν
Βελῶν νιφάδας ἀφιεῖσα μυρίων
Παλινδρόμησιν χαλεπὴν ἔδρα πάνυ.
Ἔπιπτε τοίνυν βοῦς ἅμα βοηλάτῃ,
D Ἱππεὺς σὺν ἵππῳ συναπέψυχον βίᾳ
Ἐν Περσικῷ βλήματι θανατηφόρῳ,
Καὶ πάντες ἐσφάττοντο κατὰ πληθύας
Ὡς ἀγέλη τις θρεμμάτων, φεῦ ! ἀλόγων,
Καὶ πάντες ἐφθείροντο συγκεκλεισμένοι
Ἐν δυσπορεύτῳ δυσβάτῳ τε χωρίῳ·
Τῶν νεκριμαίων σωμάτων αἱ κοιλάδες
Τέμπη τε καὶ σήραγγες ὑπῆρχον πλέαι·
Προὔβαινον, οἴμοι, ῥύακες λύθρων ὅλαι
Ἐξ ἀλόγων αἵματος, ἐκ βροτῶν ἅμα,
Καὶ πάντα μεστὰ συμφορᾶς ἦν καὶ γόων.
Καὶ ταῦτ' ἐδρᾶτο κράτορος δεδορκότος
Καὶ συμπαρόντος, μὴ σθένοντος δ' ἀμύνειν
Ἐν χρῷ δὲ μᾶλλον κινδύνου πεφυκότος

Μολις μετὰ τραύματα τῷ Θεοῦ σθένει
Ὅμως διαδρὰς τὰς λαβὰς τῶν Βαρβάρων
Θεοῦ συνάρσει καὶ κραταιᾷ δυνάμει
Σκιὰν ὑπελθὼν ὁ κρατάρχης ἀχράδος,
Ἰσχὺν καμοῦσαν ἀνεκτᾶτο μετρίως,
Πρὸς δ' αὖ ἑαυτὸν ὡς ἐνῆν ἀναψύχων
Μὴ σώματος φύλακα, μὴ δορυφόρον
Ἔχων συνεστῶτά γε τῷ τηνικάδε.
Οὕτω δ' ἔχοντα κατιδών τι ἱππέων
Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος ἀσήμου γένους
Τῆς συμφορᾶς ᾤκτειρεν αὐτὸν τῆς τότε·
Ὅθεν προσελθὼν ἀσμένως στεψηφόρῳ
Διακονεῖν ᾑρεῖτο τὰ κατὰ σθένος,
Καὶ τῇ κεφαλῇ κυνέην συνηρμόκει
Τῆς ἐν κεφαλῇ παρακλίνασαν ἕδρας,
Καὶ σύμμαχος δ' ἦν τῆς ἐνεστώσης τύχης.
Τούτου βασιλεὺς εἰς χεῖρα λαβὼν δόρυ
Πέρσας ἐπ' αὐτὸν εἰσρέοντας ἀπλέτους
Καὶ τόνδ' ἑλεῖν σπεύδοντας ἢ καὶ κτιννύναι
Ἀπώσατο σφᾶς τῇ Θεοῦ συμμαχίᾳ,
Καὶ διαπείρει τῶν ἐπιόντων ἕνα.
Ἄλλον τε πάλιν ἱππότης κτείνει ξίφει.
Μετ' οὐ πολὺ δὲ τῶν ὁπλιτῶν Αὐσόνων
Περὶ κρατοῦντα συναλισθέντων δέκα,
Σὺν τοῖσδε τὴν ἔμπροσθεν ἤνυσε τρίβον
Τοῖς φθάσασι τάγμασι συμμίξαι θέλων·
Πρὶν ἢ δὲ ταῦτα συμπεσεῖν, ὑπ' ἀχράδα
Ἑαυτὸν ἀνέψυχεν ὡς εἶχε κράτωρ·
Πέρσης δ' ἐπελθὼν εἵλκεν αὐτὸν ἡνίαις,
Ὁ δ' αὖ κεφαλῆς κατενεγκὼν καιρίαν
Δορατίου τμήματι τῷ μετὰ χέρας
Τοῦτον θανατοῖ καταβαλὼν εἰς χθόνα.
Ἔπασχε δὲ τάγματα χειρόνως λίαν
Ὅσα γε συγκέκλειστο τῇ δυσχωρίᾳ,
Καὶ πλὴν ὀλίγων πάντα κακῶς ἐφθάρη·
Εἰ γὰρ παρῆλθον καὶ φάραγγα τὴν μίαν,
Ἀλλά γε λοιπὰς οὐκ ἐνῆν διεκδῦναι
Ἀκινδύνως ἐξ τὰς ταφρώδεις κοιλάδας,
Περσῶν ἐφεστώτων γε ταῖς διεξόδοις·
Πρὸς τοῖσδε καὶ πνεύσαντος ἀνέμου τότε
Καὶ θῖνα βαθεῖαν γε παρακειμένην
Ἐκ τῆς ψαμμώδους ἀνακυκῶντος βίᾳ
Δεινῶς τ' ἀναφέροντα εἰς ὕψος μέγα
Καὶ νύκτα δρῶντος ἀτεχνῶς τὴν ἡμέραν,
Ῥωμαϊκαὶ φάλαγγες ὡς δὲ βαρβάρων
Φύρδην ἀναμὶξ συμπλακεῖσαι πρὸς μάχην
Ἐν νυκτομαχίᾳ καθὰ καὶ τῷ σκότει,
Ἔκαινον, ἀπέσφαττον ἀλλήλους ξίφει,
Μηδὲν διακρίνοντες ἐξ ἀβλεψίας·
Ἐπῆγε φίλος τὸ ξίφος κατὰ φίλου,
Καὶ Βάρβαρος δ' ἔσφαττε τὸν συμφυλέτην
Ὡς ἀντίμαχον δυσμενῆ, κακεργέτην·
Ὥστ' ἀτεχνῶς φάραγγα πεπλῆσθαι τάχα,
Ὥς τις βλέπων ἔφησε κατ' ἄλλον λόγον (56),
Τῶν νεκριμαίων πτωμάτων καὶ σωμάτων
Τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀναμὶξ καὶ Βαρβάρων,

A nam post accepta vulnera, Deo favente,
vix Barbarorum manibus elapsus,
Dei profecto auxilio et magna ope,
piri silvestris umbram imperator
subiit, fessas refecitque vires,
solus, ut poterat semet refocillans,
orbatus omni corporis custode,
nullo cum armis milite præsente.
Sic solitarium conspicatus quidam
exercitus Romani gregarius eques,
acerbi casus misericordia tactus
ad Cæsarem accessit prompto animo,
opemque ferre pro viribus cœpit :
atque illi in capite galeam composuit
quæ capitalia prohiberet vulnera,
præsentisque socius fortunæ aderat.
B Hujus correpta imperator lancea
plurimos Persas contra se ruentes,
ut vel captivum ducerent vel occiderent,
repulit omnes Numinis auxilio ;
atque unum quidem ipse irruentem fidit,
alium similiter eques ense occidit.
Paulo post circa Cæsarem armati
decem de nostro exercitu adstiterunt,
cum quibus iter reliquum cœpit prosequi,
præviis conjungi cupiens ordinibus.
Sed hæc priusquam fierent, atque Cæsar
solus sub piro adhuc se reficeret,
Perses accurrens hunc trahebat loro;
sed imperator Persæ caput ictu
mortali vulneravit hastæ fragmine,
C eumque exanimatum stravit humi.
Ergo miserrime tunc laboravit
in illis furcis clausus exercitus,
paucisque exceptis, perierunt cuncti.
Nam etsi anfractam unum transierant,
adhuc supererant ad evadendum
omne periculum sex profundæ valles,
quarum Persæ obsidebant exitus.
Præterea validus spirabat ventus,
qui circumjectum pulverem multum
ex arenoso solo sustollens
late spargebat cum molesto turbine
diemque noctis instar efficiebat.
Quare Romanus miles cum barbaro
tumultario conflictu mistus
D tanquam in nocte pugnam conserebat :
cædebant invicem et jugulabant,
nullum discrimen patiente tempore.
Sic ergo amicus amicum feriebat,
Barbarus occidebat gentilem suum
quasi sibi adversarium et maleficum.
Sic vallis indiscretim complebatur,
ut quidam dicit oculatus testis
scriptor historiæ, mortuis corporibus
Romanorum pariter ac Barbarorum,

(56) Sine dubio designat Ephræmius Nicetæ Choniatæ historiam lib. VI, 3, ubi hæc ipsa partim verba leguntur. Se autem interfuisse rebus gestis Manuelis Cæsaris, ait ipse Nicetas in Historiæ procemio.

cum interfectis variis animalibus,
equis ac bobus, asinis, mulabus,
quasi in communi conditis sepulcro.
Imo erat hominum cœmeterium,
si fas ita loqui, admistis belluis.
Romani sane perierunt plurimi,
quos inter ingens regiæ stirpis numerus.
Atque hæc talem habuerunt exitum.
Imperator autem dum conatur assequi
legiones suas, ut dixi, præcedentes,
a Turcis vetabatur ulterius progredi,
nec acervatis minus cadaveribus.
Tamen difficiles eluctatus locos,
nec torrente superato fluvio,
alio et adjuncto Romanorum globo,
viam, ut poterat, absolvebat reliquam.
Quem transeuntem conspicata phalanx
Arabum equitum splendide ornatorum,
ruit in ipsum violento cursu
ut quasi præda potiretur illico.
Is vero hortatus animos suorum
barbaricum manipulum vicit facile.
Paulatim autem lenteque progrediens
modo cruenta pugna decertans,
modo etiam hoste liber, ad extremum
magno cum gaudio ad suos pervenit :
qui quidem nihil gravius dolebant,
quam quia cum ipsis non adesset Cæsar,
summoque erant metu solliciti.
Ante quam autem misceretur suis
Manuel rivos decurrentes nactus
aqua levare depoposcit sitim :
cumque ei quispiam aquam obtulisset,
hac summis labris leviter gustata,
statim ex ore reliquam projecit,
ceu si potus ille non descenderet
ad imum stomachum renitente œsophago.
Mox ubi agnovit tinctam aquam tabo,
ingemuit, sibi haud placuisse dicens
aquam Christiano sanguine fœdatam.
Tum quidem præsens importunus, audax;
impudens blatero et lingua intemperans,
Semei novellus conviciari solitus,
sic christo Domini cœpit maledicere :
Haud nunc primum, sed antea sæpe,
plenum cratera Christianorum sanguine
bibisti, subditos divexans populos,
maturus veluti racemus comprimitur,
per tributorum gravium exactiones
potans illorum abundanter sanguinem.
Tulit patienter Cæsar hanc vesaniam,
nec contra quidem quidquam mussitavit
mitis monarcha, nec infrenduit dentibus.
Iterum Cæsar dum videret sacculos
publici nummi custodes diripi
a persequentium Barbarorum impetu,
atque ad tutelam hortaretur suos,
nempe ut aliena pulsa vi servarent
futuram ipsis utilem pecuniam :

A Καὶ θνησιμαίων παντοδαπῶν ἀλόγων,
Ἵππων, βοῶν, ὄνων τε σὺν ἡμιόνοις,
Τάφον τε κοινὸν τοῖς ὅλοις χρηματίσαι,
Μᾶλλον πολυάνδριον, εἰ χρεὼν φάναι,
Ἐκ γηγενῶν πάμμικτον ἀλόγων θ' ἅμα.
Πεπτώκασι πλείους δὲ Ῥωμαίων μάχῃ
Καὶ τῶνδε πλείους τοῦ βασιλείου γένους,
Καὶ ταῦτα μὲν πέπρακτο τόνδε τὸν τρόπον·
Ὁ δ' αὐτοκράτωρ, ὡς ἔφην, ἀπειγμένος
Ἴλαις συνελθεῖν ταῖς προηγησαμέναις,
Τούρκοις πορείας εἴργεται τῆς εἰς πρόσω,
Οὐδὲν δὲ μεῖον καὶ κολωνοῖς πτωμάτων
Ὅμως διελθὼν δυσπόρους μόλις τόπους
Καὶ τὸν παραῤῥέοντα χειμάῤῥου ῥόον
Καὶ στῖφος ἄλλο Ῥωμαϊκὸν ἁλίσας
B Ὡς εἶχε, διήνυτε τὴν προκειμένην·
Ὃν παριόντα βαρβαρική τις φάλαγξ
Ἵπποις ὁπλισμοῖς ἐκπρεπὴς Ἀῤῥαβίοις
Ἰδοῦσ', ἐπ' αὐτὸν ἐμμανῶς πως συνέθει,
Ὡς θήραμα σπεύδουσα τόνδ' ἑλεῖν τάχα.
Ὁ δ' ἀῤῥενώσας τῶν συνόντων τὰς φρένας
Ὁδοστάτας ἥττησε ῥᾷστα Βαρβάρους.
Κατὰ βραχὺ δὲ συμπροϊὼν καὶ βάδην
Νῦν μὲν νόμῳ μάχης τε καὶ μεθ' αἱμάτων,
Ἐνιαχοῦ δὲ καὶ μάχης πάλιν δίχα
Τρισάσμενος μέμικτο τοῖς ποθουμένοις,
Οὐ μᾶλλον αὐτῶν δυσχεραίνουσι χάριν
Ἧπερ δι' αὐτὸν μὴ παρόντα ταῖς ἴλαις,
Ἀγωνιῶσι καὶ δεδοικόσι σφόδρα.
Μήπω δὲ τοῖς τάγμασι συμμίξας κράτωρ,
C Ἀλλ' ἐν παραῤῥέοντι χειμάῤῥῳ πέλων
Πιεῖν ὕδωρ ᾔτησε διψήσας μέγα·
Καί τις ὕδωρ ἤνεγκεν αὐτῷ πρὸς πόσιν·
Σπάσας δὲ τοῦδε καὶ περικλύσας στόμα
Τὸ λοιπὸν ἐκ στόματος ἐκχεῖ σὺν τάχει,
Ὡς τοῦ ποθέντος μὴ κατωλισθηκότος
Δι' οἰσοφάγου πρὸς τὰ κάτω κοιλίας.
Εἶτα ποτὸν γνοὺς συμπεφυρμένον λύθρῳ
Ὤμωξεν, εἰπὼν οὐ καλῶς γεγευκέναι
Ὑδατοφύρτων Χριστιανῶν αἱμάτων.
Καί τις παρεστὼς ἰταμὸς θρασὺς τότε,
Τὴν γλῶτταν ἀκόλαστος, ἀναιδὴς, λάλος,
Κατὰ Σεμεεὶ λοιδορεῖν εἰθισμένος,
Χριστῷ Κυρίου λοιδορούμενος λέγει·
Οὐκ ἄρτι πρώτως, ἀλλὰ πολλάκις, ἄναξ,
Πλήρη κρατῆρα Χριστιανῶν αἱμάτων
D Ὑπήκοον πᾶν καλαμώμενος πίνεις·
Ἢ καὶ πεπείρους καθὰ συνθλίβων βότρυς
Εἰσπράξεσι φόρων τε καὶ τελῶν βάρει
Αἵματος αὐτῶν ἐμφορῇ κατακόρως.
Ὁ δ' ἡμέρως ἤνεγκε τὴν παροινίαν,
Ἀνεξικάκως τονθορύσας μηδόλως,
Μηδ' ὑπ' ὀδόντα γρύξας ὁ πραῢς ἄναξ.
Καὶ πάλιν αὐτοῦ καθορῶντος θυλάκους
Τοὺς τοῦ χρυσοῦ φύλακας ἐκρηγνυμένους
Ἐκ θρασύτητος καὶ βίας τῆς Βαρβάρων,
Καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ῥωννύοντος ὡς δέον
Ἐπεισπεσεῖν τέ σφισι καὶ κτᾶσθαι τάδε
Ἄμεινον αὐτῶν, συμφερώτερον πάνυ,

Αὖθις ἐπιδιὰς ὁ θρασὺς μωμοσκόπος
Ἐλοιδορεῖτο τῷ κρατάρχῃ καὶ πάλιν,
Ἄνακτι Δαβὶδ Σεμεεὶ καθὰ πάλαι·
Ἑκὼν πρὶν ἐχρῆν ταῦτα Ῥωμαίοις νέμειν,
Οὔκουν γε νυνὶ, δυσχερὴς κτῆσις ὅτε·
Εἰ δ' αὐτὸς ἀνὴρ τυγχάνεις ὢν ἰσχύος
Ἡρπαγμέν' ἀνάσωσον Αὔσοσι πάλιν·
Ὁ δ' αὖ προσηνῶς κερτόμου φέρει λόγους
Ὡς κωφὸς αὐτόχρημα μὴ κλύων ὅλως.
Ἐπεὶ δὲ παύει νὺξ ἐπελθοῦσα μάχην,
Καθῆστο πᾶς ἔμφροντις ἀσχάλλων μέγα
Ἐν νῷ προαθρῶν τὸν προκείμενον μόρον.
Ὁ δ' αὐτοκράτωρ τῆς φρενὸς καὶ τοῦ κράτους
Ἀναξίαν ἔφρασε βουλὴν ἐν μέσῳ,
Οἷς εἶχε θαῤῥεῖν ἀνδράσι βουληφόροις·
Ἡ δ' ἦν λαθραία δυσκλεὴς φυγὴ νύκτωρ,
Ψυχῶν δὲ λοιπῶν ἐπαγωγὴ πρὸς μόρον,
Πρὸς αἰχμαλωσίαν τε δυστυχεστάτην,
Ἣν πᾶς διωλύγιον ᾤμωξε κλύων,
Καὶ βαρέως ἤνεγκε τὰ δεδογμένα,
Παραφρονοῦντος οὐχ ὑγιοῦς δεσπότου
Τὸ σκέμμα κρίνας καὶ καταχρίνας πλέον.
Τούτοις μαλαχθεὶς Μανουὴλ τὴν καρδίαν
Καὶ σχὼν λογισμὸν ποιμένος καὶ προστάτου,
Πάντ' ὤπτο καὶ δρῶν καὶ λέγων πρὸς συμ-
[φέρον.
Θεὸς δ' ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετατρέπων,
Ὁ μαστιγῶν τε καὶ θεραπεύων πάλιν,
Ὁ θανατῶν τε καὶ πνοὴν αὖθις νέμων,
Ὁ ῥάβδον ἀφεὶς ἀσεβῶν οὐκ εἰς τέλος
Κλήρῳ δικαίων, καὶ λάχει Χριστωνύμων,
Ὁ πρὶν λεόντων ἡμερώσας τὸ θράσος,
Ἵν' ἀσινὴς γένοιτο δίκαιος πάλαι,
Κἀκεῖνος οὗτος ἡμεροῖ τοῦ Βαρβάρου
Τὴν θηριώδη καὶ φονῶσαν καρδίαν.
Πρεσβείαν οὐκοῦν ἐκπεπομφὼς σουλτάνο,
Σπονδὰς ἀπαιτεῖ καθαρὰς καὶ φιλίαν·
Καὶ σπένδεται δὲ βασιλεὺς τῷ σουλτάνῳ·
Εἶτ' ἀπαναστὰς τῶν στυγητῶν χωρίων,
Δι' ἧς προῆκεν ἀσμένως ὑποστρέφων,
Οἰκτρὸν βλέπει θέαμα μεστὸν δακρύων,
Καὶ συμφορὰν οἴκτιστον ἀξίαν γόων,
Τραγῳδίαν τ' ἄῤῥητον ᾤμοι τοῦ πάθους
Ἱερεμίου τῆς φιλοίκτου καρδίας
Τῇδ' ἂν ἀποχρήσοντος εἰς θρηνῳδίαν
Ὃς ἐξισοῦν κάτοιδε πάθεσι γόους·
Ὡρῶντο γὰρ φάραγγες, ἄλση, κοιλάδες,
Πεδία, τέμπη, καὶ νάπαι, καὶ χαράδραι
Τῶν νεκριμαίων σωμάτων πεπλησμέναι
Ὡς εἰς κολωνὸν ὑπερανῳκισμέναι.
Καὶ κειμένων πᾶς ἦν σεσειμένος δέρας
Τὸ τῆς κορυφῆς, καὶ φαλοὺς τετμημένος·
Ὡς ἦν ἀκούειν βαρβάροις πεπραγμένον,
Ὡς ἂν τὸ νικῶν ἀμφίδοξον τυγχάνῃ,
Ἑκατέρωθεν μυρίων πεπτωκότων·
Ὅμως βασιλεὺς ἐφθακὼς Χώνας πόλιν,
Ἐκεῖσ' ἐνηυλίσατο σὺν πάσαις ἴλαις,
Αὐτόν τε στρατὸν ἀναπαύων ἐκ πόνων·
Εἶτ' εἰς Φιλαδελφείαν ἧκε τὴν πόλιν,

A denuo astans ille audax nebulo
novo convicio regem verberabat,
velut ille Semei quondam Davidem :
Sponte oportebat hunc nobis antea nummum
dare, non nunc ægre recipiendum.
Quod si tu validus vir es et frugi,
raptam recupera nobis pecuniam.
Cæsar tranquille convicíantem pertulit,
præteriitque verba surdis auribus.
Sed postquam pugnam nox diremit,
sedebat unusquisque valde mœrens,
mente præsentem fati vim revolvens.
Tum Cæsar animo ac dignitate sua
indignam prorsus protulit sententiam
inter adstantes viros consiliarios :
B nempe nocturnæ auctor erat fugæ,
fato permissa reliqua multitudine
miserrimæque captivitati :
quam quisque audiens magnopere ingemuit
ægroque tulit animo sententiam ;
idque consilium veluti insanientis
Cæsaris judicans, ultro reprobavit.
Ergo jam mentem Manuel immutans
seque pastorem atque ducem præbens
exin saluti consulebat publicæ.

Sed Deus auctor mutatorque rerum,
plagas imponens vicissimque curans,
mortificans et vitam rursus tribuens;
qui virgam impii non sinit perpetuam
contra justorum sortem Christianorum;
C olim leonum qui inhibuit impetum,
ut justus ille maneret incolumis;
idem nunc barbari ferinam regis
et sanguinariam mitigavit indolem.
Itaque missis sultanus legatis
sincerum fœdus amicitiæ obtulit.
Sic inter Cæsarem pax sultanumque convenit.
Inde digressus, per infaustos locos
quibus processerat, nunc lubens revertitur
Manuel, et cernit lugubre spectaculum,
dignam infinitis stragem lacrymis,
malorum ineffabilem tragœdiam,
cui gemebundum Jeremiæ pectus
pro merito deflendæ opus foret,
atque exæquando lacrymis tanto malo.
D Nam videre erat foveas, lucos, valles,
campos, saltus, voragines, fauces montium,
interfectis corporibus oppletas,
quorum acervi passim consurgebant.
Jacentium autem cutis detracta erat
capitibus, et virilia quoque exsecta;
barbarorum opus, ne circumcisus victor
A victo incircumciso jam differret,
quoniam utrinque innumeri ceciderant.
Denique Cæsar Chonas urbem tenuit,
ibique requievit cum omni exercitu,
semet et militem relaxans laboribus.
Philadelphiam postea progressus,

ibi permultis perstitit diebus.
Illinc præmissis nuntiis Byzantium,
omnem rei gestæ ordinem exponit,
et dirum casum verbis non imminuit.
Tum quia Dorilæum non diruerat,
cujus eversio rata erat fœdere,
misit legatos sultanus ad Cæsarem,
qui de jurata admonerent fide.
Cæsar coactis non standum dicens,

legatos re infecta ad eum remisit.
Persa furens, iterum collecto exercitu,
viginti quatuor armatorum millibus
ex validiore delectorum numero,
præponens ipsis bello gerendo ducem
de suis nobilibus satrapis unum,
mittit in nostræ ditionis urbes
quæ ad Mæandrum flumen sunt positæ.
Is dux Tralles urbem sibi vindicat,
Luma et Antiochiam in Phrygia sitam,
item Pentachira cum castellis aliquot,
atque maritimos populatur pagos.
Sed Cæsar missis suis exercitibus,
multis legionibus cum egregiis ducibus,
hostes prævalida manu cecidit;
quorum ex tanto numero paucissimi
necis cruentæ fatum vitarunt:
multamque attulit recreationem
rebus Romanis facinus præsens,
quoniam Persarum fregit audaciam.
Sed et Claudiopolis sub idem tempus
ab Agarenis tentata est Barbaris.
Cognita re, Manuel expedite admodum
atque e vestigio itineri se commisit,
sine regali lecto, sine pulcita,
ne proprium quidem ferens tentorium,
dum obsessores satagit prævertere.
Itaque noctes agebat insomnes,
et viæ duces adhibebat lampadas
per Bithynorum asperas regiones
valde festinans destinatum iter.
Sicubi corpori quies tribuenda erat,
Scamnum præstabat ad residendum tellus,
stramineumque supponebat lectum.
Ergo quandoque ruente pluvia,
sicubi rex decreverat dormire,
molestæ desuper perluebant guttæ
et subter rivus aquæ decurrebat.
Attamen Cæsar magis his gaudebat,
quam si regali stromate supinus
curisque liber somnis indulgeret.
Tandem progressus prope Claudiopolim
Barbaros Persas conjecit in fugam,
simulque civibus et agri incolis
fiduciam attulit et lumen lætitiæ.
Hic imperator struxit in Catascepe
ad ipsa Ponti ostia monasterium
duci fidelium Michaeli archangelo
atque militiæ spiritalis principi:

A Κἀκεῖ διατέτριφε συχνὰς ἡμέρας·
Ἀφ' οὗ πεπομφὼς ἀγγέλους Βυζαντίοις
Τὰ συμβεβηκότα γε πάντα μηνύει,
Καί γ' ἐκτραγῳδεῖ συμφορᾶς ὄγκον λόγῳ.
Ἐπεὶ δὲ Δορύλαιον οὐ κατεσκάφη,
Καταστροφῆς γε κειμένης ἐν ὁρκίοις,
Πρεσβεύεται δὴ πρὸς κρατοῦντα σουλτάνος,
Καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν ἀνέμνησεν ὁρκίων.
Ὁ δ' οὐ προσίσχειν τοῖς κατ' ἀνάγκην φρά-
[σας,
Πρέσβεις ἀπράκτους ἐξαποστέλλει πάλιν.
Μανεὶς δ' ὁ Πέρσης στρατιὰν ἀποκρίνας
Πρὸς εἴκοσι τέτταρας ἀριθμουμένην
Ἐς χιλιάδας εὐσθενῆ ῥωμαλέαν,
Καὶ ταγματάρχην τῇδ' ἐπιστήσας ἕνα
B Τῶν ὑφ' ἑαυτὸν ἐκπρεπῶν μεγιστάνων,
Κατ' ἀστέων πέπομφε τῆς Ῥωμαΐδος
Τῶν πρὸς Μαιάνδρῳ τῷ ποταμῷ κειμένων,
Ὃς καὶ παρεστήσατο Τράλλεις τὴν πόλιν,
Λουμᾶ τ' Ἀντιόχειαν τὴν πρὸς Φρυγίᾳ,
Καὶ Πεντάχειρα σὺν ἐρύμασιν ὅσοις,
Κώμας σκυλεύσας καὶ παραθαλαττίους.
Ἀλλὰ βασιλεὺς ἐκπεπομφὼς δυνάμεις
Ἴλας τε συχνὰς καὶ καλοὺς στρατηγέτας,
Ἠμύνατ' ἐχθροὺς ἀνελὼν κατὰ κράτος·
Ὡς ἐκ τοσούτων ἰσχῦσαι βραχυτάτους
Τὸν ἐκ ξίφους θάνατον ἐκπεφευγέναι·
Πολλὴν δὲ τουτὶ τὴν ἀνάῤῥωσιν φέρει
Τοῖς Αὐσόνων πράγμασι τοὔργον τῷ τότε,
Φρόνημα Περσῶν καταβαλὸν καὶ θράσος.
C Τούτου κρατοῦντος καὶ πόλις ἡ Κλαυδίου
Ἔπασχε κακῶς Βαρβάροις τοῖς ἐξ Ἄγαρ·
Ὃ γνοὺς Μανουὴλ, εὐσταλῶς μάλ' αὐτίκα
Ὡς εἶχεν ἐξώρμησεν εὐθὺ φρουρίου,
Ἀνακτορικὴν οὐ κλίνην, οὐ στοιβάδα,
Ἀλλ' οὐδὲ βασίλειον αὐλαίαν φέρων
Ἐν τῷ προφθάσαι τειχομαχοῦντας θέλειν,
Οὐκοῦν ἰαύων ἀύπνους καὶ τὰς νύκτας
Ἐχρῆτο φωτὶ πρὸς πορείαν λαμπάδων
Διὰ Βιθυνῶν δυσστιβήτων χωρίων
Σφοδρῶς ἐλαύνων τὸν προκείμενον δρόμον;
Ὅπου δ' ἐχρῆν γε διαναπαῦσαι δέμας,
Ἦν καθέδρα τοὔδαφος αὐτῷ καὶ κλίσις,
Πάλιν φορυτὸς ὑπεβέβλητο κλίνη,
Καταῤῥαγέντος ὑετοῦ ποτ' οὖν λάβρου
Ἐν ᾧπερ ὑπνοῦν ηὐτρέπιστο χωρίῳ,
D Ταῖς σταγόσιν ἄνωθεν ᾐχλεῖτο σφόδρα,
Καὶ κατιόντι ῥεύματι κάτω κλίνης·
Ὁ δ' ὑπερήσθη συμβεβηκότι πλέον
Ἢ βασιλικῶν στρωμάτων οἱ κειμένων
Ἀνακλιθεὶς ὑπνώττειν ἔξω φροντίδων;
Ὅμως ἐφθακὼς πλησίον τῆς Κλαυδίου
Φυγάδας εἰργάσατο Πέρσας Βαρβάρους,
Ἀστυπολίταις καὶ προσοίκοις δ' αὖ πάλιν
Θάρσος παρέσχε καὶ φάος θυμηδίας.
Οὗτος μονὴν ἤγειρεν ἐν Κατασκέπῃ
Κατ' αὐτὸ πόντου κειμένην που τὸ στόμα
Τῷ τῶν ἀΰλων στρατιῶν ἀρχηγέτῃ
Πιστῶν δ' ὁδηγῷ Μιχαὴλ πρωταγγέλῳ,

Καθ' ἣν τι κτησείδιον οὐδὲν οὐδόλως
Οὔτε πλέθρα γῆς οὐδ' ἀγρούς οὐ χωρία·
Μονοτρόπων δὲ συναγαγὼν προκρίτους.
Ἐν τῇδε προὐνόησεν αὐτοὺς ἀνύτειν
Ἀπράγμονά τε καὶ φιλήσυχον βίον,
Τὰς σφῶν σιτήσεις καὶ διαίτας δι' ἔτους
Κοινοῦ ταμείου θεσπίσας προσλαμβάνειν.
Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις γε θεσμοῦ κειμένου
Κρατοῦντος, οἶμαι, τοῦδε κἀπὶ Βαρβάροις
Τοῖς στρατιώταις τὰς δόσεις ὀψωνίων
Ἐκ τοῦ ταμείου παρέχεσθαι δι' ἔτους
Καὶ τούσδ' ἀκριβοῦν εἰ πεπείρανται μάχης,
Εἰ τόξον εὖ οἴδασιν ἐντείνειν μάλα,
Δόρυ τε κινεῖν καὶ κραδαίνειν ἐντέχνως,
Εἰ σώματος φέρουσι ῥώμην καὶ σθένος,
Ψυχῆς τε παράστημα πρὸς τοὺς κινδύνους,
Κἆτ' ἐγγράφεσθαι σὺν λόγῳ καταλόγοις·
Οὗτος σιτηρέσια τῶν στρατευμάτων
Κατέσχε λαβὼν ὡς λίαν ἀσυμφόρως·
Ἐπινοεῖ δὲ τὰς παροίκων τὰς δόσεις.
Καὶ ταῖσδε δίψος σφῶν θεραπεύειν θέλει.
Ἐντεῦθεν οὐκοῦν οὐκ ἐπιλέγδην ἅπας
Τάγμασι κατείλεκτο τῶν στρατευμάτων,
Ἀλλὰ θελήσας ἐγκριθεὶς ἦν αὐτίκα·
Ταῦτ' ἄρ' ἀνατέτραπτο τὰ τῶν Αὐσόνων,
Καὶ χειρόνως πάσχουσιν, ὡς ἔστι βλέπειν.
Ἔμφυτον ἄναξ εὐτυχῶν χάριν λόγων
Εὐγλωττίας κλέος τε καὶ φρενῶν βάθος,
Οὐ λαμπρῶς ἦν συντιθεὶς γράφων μόνον.
Ἐπιστολῶν χάριτας οἷς δέδοκτό οἱ,
Ἀλλ' ὠδίνων γε καὶ κατηχητηρίους
Ἢ παῖδας ἀπέτικτεν εὐγενεῖς λόγους,
Οὕς φασι σελέντια, συνετοὺς ἄγαν.
Ὁδῷ προϊὼν ἡμμένος καὶ δογμάτων
Περὶ Θεοῦ λέγειν τε καὶ κλύειν θέλει·
Νοῦν γυσεφίκτοις δόγμασι δ' ἐφιστάνων
Πεύσεις προσῆγε καὶ λύσεις τούτων πέρι.
Ὡς ἂν μυηθεὶς πρὸς Χριστοῦ τούτων πέρι.
Ζητήσεως οὖν τηνικαῦτα συμβάσης (57)
Διεξιόντων γραφικοῦ ῥητοῦ πέρι
Ὡς προσδέχεσθαι προσφέρειν τε σύναμα
Σάρκα λαβόντα τὸν Θεόν τε καὶ Λόγον,
Καὶ τῶν τότ' ἀνδρῶν ἐν λόγοις τεθραμμένων
Ἀποκριθέντων εἰς ἐναντία μέρη,
Λόγοι προῆλθον ἐξ ἑκατέρου μέρους
Ἀντιφατικῶς ἀντερίζοντος λόγοις,
τῇ κρείττονι δόξῃ δὲ προστεθειμένου
Καὶ πατρικῇ κάλλιστα τοῦ βασιλέως,
Καθῃρέθησαν ἱερᾶς λειτουργείας
Ἄνδρες λογάδες λευϊτῶν Ἐκκλησίας,
Ἀντίφρονες μείναντες ἀνεπιστρόφως,
Σωτήριχός τις Παντεύγενος τοὐπίκλην
Τελῶν ὑποψήφιος Ἀντιοχείας (58)

A nil tamen prorsus possidendum tribuit,
non agri prædia, non villarum reditus;
sed monachorum selectiores congregans
illic eos voluit in cœnobio degere
curis expertem et quietam vitam:
annui porro victus subsidia
publico jussit ex ærario accipere.
Jam cum Romanis æque Barbarisque
usque ad hunc Cæsarem firma lex fuisset
ut cibariorum demensa militibus
exhiberentur ex ærario annua;
atque horum peritia exploraretur,
num arcum apto in primis scirent tendere,
movere hastam et vibrare ex arte;
num corpus firmum validumque haberent,
B nec non audacem ad pericula animum,
atque ita in albo scite scriberentur;
hic imperator militum cibaria
sustulit, lucro reip. damnoso;
hisque incolarum pensiones substituit,
quibus ingluviem militum satiaret.
Hinc nemo rite jam miles conscriptus
allegebatur in copiarum ordines;
sed voluntarius quisque fiebat miles:
et sic Romana pessum res est data,
et quam videmus patitur ruinam.
Cæsar doctrinis a pueritia imbutus,
verborum gloria, sensuum altitudine,
non solum splendido stylo componebat
epistolarum pro libito gratiam,
sed catecheticos etiam sermones
C ceu genuinam parturiebat sobolem,
vulgo silentia dicta, cate admodum.
Hinc sumpta audacia, etiam de dogmatibus
divinis voluit dicere et audire:
mentemque abstrusis inserens mysteriis
horum quæstiones ambiebat solvere
tanquam edoctus esset a Christo interpres.
Ergo tunc orta quadam controversia
super Scripturæ loco disputantium,
in quo et accipere simul et offerre
dicitur incarnatum Verbum Dei;
cum ejus temporis eruditi homines
discordes ferrent hac de re sententias,
verba fiebant ex utraque parte
dum suum quisque oppugnat adversarium.
D Cumque meliori calculum adjiceret
Patrum sententiæ, ut par erat, Cæsar:
sacro depulsi sunt ministerio
viri præcipui in Ecclesiæ officiis,
qui pertinaces in sententia manserunt.
Soterichus quidam, vulgo Panteugenus,
Antiochenus electus episcopus:

(57) Ex hoc versu usque ad v. 4764, exstat locus apud Allatium contra Creygh. p. 526,

(58) Wolfius interpres Nicetæ Choniatæ hist. VII, 5, haud scio an significatum intellexerit vocabuli ὑποψήφιος, quod tamen explicat Cangius, citato ipso nostro Ephræmio, cujus fragmenta legerat apud Allatium. Rursus idem nescivisse videtur, Theopolim esse Antiochiam ipsam. Quare verba ὁ ὑποψήφιος τῆς Θεοῦ πόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας Σωτήριχος ὁ Παντεύγενος, vertit *Hypopsephius theopolitan. Soterichus Panteugenus Antiochen*, ; quasi *hypopsephius* proprium nomen esset viri theopoli-

item Eustathius Epidauri præsul,
et Thessalorum Michael tunc rhetor,
ac Basilaces sapientium Pauli
interpres litterarum ac levita.
Post annos aliquot idem monarcha
aliud proposuit explicandum thema :
Dominus dixit passionis tempore,
Major me pater est [1]. Tum parum curans
Cæsar jam cognitas Patrum sententias,
propriam procudit interpretationem,
et tempestatem concitavit maximam
Ecclesiæ simul et doctis præsulibus,
Ergo coacta delectorum synodo
impulit Cæsar, vi quoque adhibita,
omnes libello ut ita subscriberent :
Assentior ego Patrum sententiis,
quas inspirati de Verbo scripserunt,
Christo majorem scilicet esse Patrem,
Id autem aio dictum, quia creatam
passibilemque carnem Verbum sumpsit.
Sic porro supponebat Filium Patri
postquam nostri gratia carnem sumpserat.
Hæc consignata litteris purpureis
lapideisque tabulis insculpta
pulchro artificio, in templo Sophiæ
instar ephigraphes spectanda exposuit.
Aliam rursus controversiam movit,
nempe ut anathema Mohamethis Deo
eximeretur dyptichis suadebat,
ne forte contumelia fieret Numini
omnium Domino atque regnatori.
Rem judicandam obtulit episcopis,
qui rejecerunt omnes ut blasphemiam,
Iratus Cæsar renovat libellum
falsæ Mohamethis faventem fidei,
ac superiores castigantem Cæsares
tanquam inscite maledixissent Deo;
atque hunc libellum edidit legendum.
Sed patriarcha restitit audacter,
et cum pastore conspirarunt omnes;
Thessalonicæ præsul inter primos
vir celebratus virtute ac litteris;
atque pastorum gloria Eustathius
zelo divino viscera perustus
novum ac spurium improbavit dogma,
dicens : Enimvero forem ego indignus
episcopali stola atque solio,
prorsusque insanus merito æstimarer.
si a pæderasta vafro mulione
magistro omnis actus exsecrandi
et doctrinarum scelestarum mysta,
qui monstrum quoddam finxit holosphyron

A Εὐστάθιος πρόεδρος Ἐπιδαμνίων,
Ὁ τῶν Θετταλῶν Μιχαὴλ ῥήτωρ τότε,
Καὶ Βασιλάκης τῶν σοφῶν Παύλου λόγων (59)
Διδάσκαλός τις τυγχάνων καὶ λευΐτης.
Μετὰ δὲ λυκάβαντας οὗτος ὁ κράτωρ
Ῥητὸν προτιθεὶς εἰς ἀνάπτυξιν πάλιν,
Ὁ Δεσπότης εἴρηκε καιρῷ τοῦ πάθους,
Μείζων ἐμοῦ πέφυκε Πατήρ μου, λέγων (60).
Μικρόν τε προσσχὼν ἀναπτύξει Πατέρων (61)
Οἰκείαν ἐξήγησιν ἀντεπεισφέρει,
Καὶ τρικυμίας ἀναπιμπλᾷ καὶ ζάλης
Ἐκκλησίαν τε καὶ σοφοὺς ἀρχιθύτας·
Ὁμήγυριν οὖν ἐκ λογάδων ἀλίσας
Ἐνῆγεν ἄναξ προστιθείς τι καὶ βίας
Ὑπογράφειν ἕκαστον οὕτως ἐν τόμῳ·
B Στιχῶ μὲν αὐτὸς ῥήσεσι καὶ Πατέρων
Ἃς εἶπον ἐκ Πνεύματος εἵνεκα Λόγου
Τοῦ μείζον' εἶναι τοῦ Χριστοῦ τὸν Πατέρα.
Λέγω δὲ τοῦτο καὶ λελέχθαι καθότι
Κτιστὴν παθητὴν σάρκα λαμβάνει Λόγος.
Τοῦθ' ὕφεσιν φέρει δὲ πρὸς τὸν Πατέρα
Υἱῷ λαβόντι σάρκα τῶν βροτῶν χάριν.
Ἐρυθροσημάντῳ δὲ δοὺς γραφῇ τάδε
Καὶ πλαξὶ καλῶς ἐγχαράξας λιθίναις
Ἐπὶ Σοφίας τοῦ νεὼ Θεοῦ Λόγου
Ἀνάγραφα τίθησιν ὡς ἔστι βλέπειν.
Ἔτι κινεῖ ζήτημα καὶ πάλιν τόδε·
Ἀνάθεμ' εἴη τῷ Θεῷ τοῦ Μωάμεθ,
Τόδ' ἀπαλεῖψαι πυκτίων παρηγγύα,
Ὡς μὴ καθυβρίζοιτο, φησί, τῶν ὅλων
Ὁ παμβασιλεὺς καὶ Θεὸς καὶ Δεσπότης.
C Τίθησι δῆλον ποιμέσι σκέμμα τόδε·
Ἀπαγορεύει πᾶς κλύων βλαφημίαν.
Μάνεὶς ὁ κρατῶν καινοποιεῖ δὴ τόμον
Συνηγοροῦντα λαοπλάνῳ Μωάμεθ,
Τῶν πρὶν δ' ἀνάκτων καθικνούμενον μάλα
Ὡς λοιδορούντων ἀμαθῶς Θεῷ Λόγῳ·
Εἰς ἀκρόασιν ἐκδίδωσι τὸν τόμον.
Ὁ πατριάρχης ἀντέβη θαρσαλέως,
Καὶ πᾶς συνιὼν συνομαρτεῖ ποιμένι,
Καὶ μᾶλλον ὁ πρόεδρος Θεσσαλονίκης
Περιβόητος ἀρετήν τε καὶ λόγον,
Τῶν ποιμεναρχῶν Εὐστάθιος τὸ κλέος
Ζήλῳ θεϊκῷ καταφλεχθεὶς καρδίαν
Ἤλεγξε δόγμα καινοφανὲς καὶ νόθον.
Εἴην ἂν ἀνάξιος, εἰπὼν, παντάπαν
D Τῆς ποιμεναρχῶν καὶ στολῆς καὶ τοῦ θρόνου,
Ἠλίθιος δὲ καὶ νομιζοίμην πλάνον
Εἰ παιδεραστὴν καὶ καμηλώδη πλάνον
Μύστην τε πάσης πράξεως βδελυκτέας
Καὶ μυσταγωγὸν ἀσεβῶν διδαγμάτων
Ὀλόσφυρόν τι καὶ πεπλασμένον τέρας

[1] Joan. xiv, 28.

tani, et quidem diversi a Sotericho Antiocheno. Allatius tamen contra Creygh. p. 526, offici nomen retinet : *Antiochiæ hypopsephius*, sicut alibi ὕπατος vertitur ab eodem *hypatus*. Exstat autem in cod. Vat. 2146, p. 124, scriptum Demetrii Gemisti ὅπως ὁ ὑποψήφιος εἰς τὸ ἅγιον εἰσέρχεται Βῆμα.

(59) Ergone in urbe Byzantio cathedra fuit interpretando Paulo occupata ? Hinc videlicet tot Paulinarum Epistolarum Græci commentarii in bibliothecis mss. nobis occurrunt.

(60) Hujus rei causa celebratum concilium Græcum, hactenus ineditum, ergo prelo jam subjeci.

(61) Has sententias legesis interim apud Choniatum vii, 5.

Ψιλῆς ἐπινοίας γε καὶ στυγητέας
Θεὸν καλοίην ἀτρεκῆ κτίστην ὅλων.
Ὁ δ' ὡς πεπονθὼς ἐσχάτην παροινίαν
Ὀνείδεσιν ἔπλυνε τοὺς ἀρχιθύτας
Κόσμου τὰ μωρὰ τούσδε καλῶν ἀλόγως·
Κἀπὶ μεγάλης δικάσασθαι συνόδου
Πρὸς τούσδ' ἀπειλῶν ἐμμανῶς ἐκεκράγει
Πάπα παρόντος τῶν προκειμένων χάριν.
Ὅμως θυμοῦ λήξαντος, ὁ πραῢς ἄναξ
Σπουδῇ προέδρου τῆσδε τῆς Κωνσταντίνου,
Τῷ Θετταλίας ἀρχιθύτῃ συνέβη,
Ἐνδοὺς τά οἱ δόξαντα φάναι προφρόνως.
Τέλος δ' ἐπειπὼν καὶ βασιλεὺς τοιάδε
Ὡς δεῖ σοφόν τε συνετὸν πεφυκότα
Μηδὲν παρακαίρια λαλεῖν θρασέως
Μηδὲ προβάλλειν ῥήματ' αἰσχρὰ καθάπαξ,
Τοῦ μηνιᾷν ἔπαυσε πρὸς τὸν ποιμένα·
Οὕτω μὲν ἐξήνυστο τάδ' ὡς ἂν ἔφην·
Τὰ δόγματα δ' ὥριστο τῇδε συνόδῳ
Ὡς τῶν βιβλίων ἀπαλειφῇ παντάπαν,
« Ἀνάθεμ' εἴη τῷ Θεῷ τοῦ Μωάμεθ· »
Ἀντεγγραφῇ δ', « Ἀνάθεμα τῷ Μωάμεθ
Καὶ τῇ διδαχῇ τοῦδε καὶ πάσῃ πλάνῃ. »
Καὶ τοῦτο κυρώσαντες οἱ τῆς συνόδου
Τῶν συνόδων λήγουσι καὶ τῶν συλλόγων.
Περιπεσὼν δὲ βασιλεὺς δεινῇ νόσῳ
Καὶ γνοὺς ἑαυτὸν πλησιάζοντα μόρῳ,
Σκῆπτρα παριδὼν καὶ τὰ λαμπρὰ τοῦ βίου,
Ἐλθών τε κακῶν εἰς συναίσθησιν ὅλων,
Τὸ τῶν μοναχῶν ἀμφιέννυται ῥάκος·
Εἶτ' ἀπολείπει τὸν βίον καὶ τὸ κράτος,
Ὀκτὼ κατάρξας καὶ τριάκοντα χρόνους,
Ταφεὶς πατρῴᾳ πρὸς μονῇ σεβασμίᾳ
Κλῆσιν φερούσῃ παντοκράτορος Λόγου,
Ἥσπερ δομήτωρ βασιλεὺς Ἰωάννης,
Γυναικὶ λιπὼν σὺν ἀώρῳ τεκνίῳ
Κραταρχίαν τε καὶ διοίκησιν ὅλων.

A vili mentis partu et detestando,
Deum dicerem omnium creatorem.
At Cæsar œstro percitus insano
probrosis verbis obruit episcopos,
mundi quisquilias stolide appellans;
seque œcumenica minabatur synodo
disceptaturum, furiose inclamans,
papæ interposito de his judicio.
Mox ira omissa, mansuetus Cæsar,
præsulis opera Byzantinæ urbis
cum Thessalo pastore pacem fecit,
illi concedens liberam sententiam.
Postremo id quoque dixit imperator,
frugi et prudentem virum non decere
aspere quidquam inhonestumque loqui,
B nec turpia verba prorsus effutire :
atque in pastorem furere desivit.
Hic fuit dicti exitus negotii.
Tamen in synodo definitum fuit
ut e libellis prorsus delerentur
verba, « Sit anathema Mohamethis Deo,
sed scriberetur, « Mohamethi anathema
ejusque magisterio et omni errori. «
Atque hoc perscripto decreto Patres
fecerunt cœtuum synodique finem.
Postea Cæsar gravi morbo implicitus
seque jam morti proximum cognoscens,
sceptrum contemnens splendoremque mundi
præteritæque vitæ jam pœnitens,
pauperem induit monachi tuniculam;
moxque cum sceptro vitam deseruit
C post annos regni octo et triginta,
sepultus sacro patris monasterio,
omnipotente cui nomen a Verbo,
Cæsare auctore ædificii Joanne.
Reliquit autem Manuel imperium
uxori et ævi teneri filiolo.

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ Ο ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΣΥΝ ΑΛΕΞΙΩ ΤΩ ΥΙΩ ΜΑΝΟΥΗΛ ΕΤ. Α', ΚΑΙ ΜΟΝΟΣ ΕΤ. Β'.

Ἐπιβεβηκότος δὲ τῆς αὐταρχίας
Παιδὸς Μανουὴλ σὺν τεκούσῃ φιλτάτῃ
Ἡλικίαν ἄγοντος ἁπαλὴν ἔτι,
Ἀκοσμίας πέπληστο Ῥωμαίων πράγη,
Καὶ πλημμελῶς ἔπασχε καὶ σφόδρ' ἀτάκτως,
Καὶ χεῖρον ἤπερ Φαέθων παῖς Ἡλίου
Ὅτ' ἦν ἐπιβὰς χρυσοκολλήτου δίφρου,
Ὡς μῦθος αἱρεῖ, καὶ τὸ πᾶν ἐφθαρκότος
Ἁπαλότητι καὶ πλέον γ' ἀπειρίᾳ,
Οὗτος γὰρ Ἀλέξιος ἁπαλὸς κράτωρ
Κυνηγεσίοις προστετηκὼς ἐκτόπως.
Ἱππηλασίαις καὶ μίμοις καὶ παιγνίοις
Κοινῶν ὀλίγα φροντίδων γε προὐνόει.
Μήτηρ δὲ πάλιν καὶ βασιλὶς Μαρία
Φροντίδα κοινῶν ἀναθεῖσα πραγμάτων
Πρωτοσεβαστῷ πρωτοβεστιαρίῳ
Ἄφροντις ἐξήνυεν αὐτὴ τὸν βίον.
Τοίνυν ἀπεπνίγοντο τοῖς τελουμένοις
Οἱ τῆς γερουσίας τε καὶ τῶν ἐν τέλει,

ANDRONICUS COMNENUS CUM ALEXIO MANUELIS FILIO AN. I, ET SOLUS AN. II.

Cum Manuelis filius ad imperium
cum sua dilecta matre pervenisset
teneram adhuc exigens ætatem,
Romana res sus deque perturbata
pessime habebat valdeque incomposite,
magis quam cum Phaethon solis filius
D aureum regens, veluti est in fabulis,
currum mundana cuncta exurebat,
ob puerilem suam imperitiam.
Alexius hic tener imperator
assiduis vacans perdite venatibus,
equitationi, mimis, et aliis ludicris,
tenuem reipublicæ curam gerebat.
Maria item genitrix regina
negotiorum commisso regimine
protosebasto protovestiario,
expertem curis vitam agitabat.
Suffocabantur interim tributis
cuncti optimates ac senatores;

atque suspectum magnopere habebant
protosebastum veluti tyrannum.
Comnenus autem Andronicus habitans
longa jam mora in Œnæo oppido,
postquam rescivit de monarchæ obitu,
illinc Byzantium cœpit accedere,
omnes decipiens fallensque sermonibus,
præsentes verbis, litteris longinquos,
seque pro Cæsaris salute adesse,
atque ut periculum latens effugeret
novus monarcha per suum auxilium :
denique ut fidem tueretur datam
regiæ domui, sacramento adhibito,
cum e Chaldea redux ad aulam venit.
Hunc Andronicum enim qui exsul fuerat
multasque gentium sedes permutaverat,
atque apud Altuchum Chaldææ principem
postremo versabatur, ibique demum
finem molesti erroris cursuumque fecerat,
Manuel imperator revocavit,
donisque exceptum perhumaniter
in Œnæ urbe hospitari jussit,
juratum tamen antea promissum exigens
fore in officio ac fide permansurum.
Œnæ discessit posthinc, ut dixi,
Comnenus Andronicus Sisyphii moris,
atque Paphlagonum occupatis locis,
multorum sibi suppetias adjunxit
suæque improbitatis socios fecit :
quibus stipatus cuncta perturbabat,
illa præsertim abutens fraude,
quod se pro novi Cæsaris salute
cuncta fingebat agere atque dicere.
Sane protosebastus in odio erat
vulgoque detestabilis ob actus suos,
quoniam mortales cunctos despiciebat,
sibique uni rempublicam vindicabat :
nil enim erat in universo imperio,
quod hujus potestati non pareret.
Quare cuncta metropolis spem salutis
in Andronico reponebat uno,
atque hunc tyrannidis appellabat vindicem,
et clandestinis invitabat litteris
ut ad regalem adventare urbem
omni seposito festinaret metu;
nam se prompto cives dicebant studio
urbanas illi portas aperturos.
Hos ille audiebat perlibenter nuntios,
jamque affectabat manifeste tyrannidem
castellis occupandis ac provinciis.
Accessit etiam Nicæam Bithyniæ,
eamque blandis tentavit sermonibus;
sed illa verbis minime gessit morem,
ejusque fraudibus fuit insuperabilis.
Sed cum occupavisset Nicomediam,
eamque suis jam partibus adjunxisset;
missus est cum justo copiarum numero
dux Andronicus cognomento Angelus
ut bello aperto hostibus resisteret :

A Πρωτοσεβαστὸν ὑφορώμενοι λίαν
Ὡς ἀτεχνῶς τύραννον ἐκ τῶν πραγμάτων.
Κομνηνὸς δ' Ἀνδρόνικος οἰκήσεις ἔχων
Καὶ διατριβὰς κατὰ χῶρον Οἰναίου,
Ἐπεὶ πύθοιτο τοῦ κρατοῦντος τὸν μόρον,
Ἐκεῖθεν ᾔει πρὸς πόλιν Κωνσταντίνου,
Πάντα ἀπατῶν καὶ φενακίζων λόγοις
Οἷς ἐντύχοι γ' ἄν, τοῖς δ' ἀποῦσι καὶ γράφων,
Ὑπὲρ κρατοῦντος τὴν ἔλευσιν τιθέναι,
Καὶ τοῦ φυγεῖν κίνδυνον ἕρποντα θέλειν
Ἄνακτι τῷδε τοῦδε τῇ συμμαχίᾳ·
Καὶ τοῦ φυλάξαι βιβλίον τῶν ὁρκίων,
Ὃ πρὸς βασιλεῖς ἦν ὀμωμοκὼς πάλαι,
Ὅτε προσῆλθεν ἄνακτ' ἐκ τῆς Χαλδίας·
τοῦτον γὰρ Ἀνδρόνικον ὄντα φυγάδα
Ἐθνῶν τε πολλῶν διαμείψαντα τόπους,
B Παρὰ δ' Ἀλτούχῳ τῷ κρατοῦντι Χαλδίας
Τέλος καταλύσαντα καὶ πεπαυμένον
Ἄλης τε πικρᾶς καὶ μακρῶν περιδρομῶν,
Μετακαλεῖται Μανουὴλ αὐτοκράτωρ
Καὶ δεξιοῦται δωρεαῖς φιλοφρόνως,
Καὶ πρὸς πόλιν Οἴνεον στέλλει διάγειν,
Ὅρκους πρὸς αὐτοῦ πρίν γε προσδεδεγμένος
Ὀρθῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ φιλίας·
Ἔπειτ' ἀπῆρεν, ὡς ἔφην, ἐξ Οἰναίου
Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος Σίσυφος τρόπους
Χώρας ἐπιστὰς τοῖς ὅροις Παφλαγόνων,
Πολλοὺς ἐπεσπάσατο πρὸς συμμαχίαν
Καὶ συνερίθους τῆς ἑαυτοῦ κακίας·
Μεθ' ὧν ἐπιὼν πάντα κυκῶν ἐστρόβει,
Καὶ μᾶλλον ᾧπερ προὐτίθει δελητίῳ,
C Ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ νέου βασιλέως
Ἅπαντα καὶ δρᾷν μηχανῷτο καὶ λέγειν.
Πρωτοσεβαστὸς δ' ἦν πάλιν μισητέος,
Καὶ πᾶσιν ἀπόστοργος ἐκ δυσπραξίας.
Ὡς τῶν καθ' αὐτὸν ὑπερόπτης τυγχάνων
Καὶ βασιλείας ἀνέχων τὰς φροντίδας·
Οὐδὲν γὰρ ὑπῆν τῆς ὅλης κρατάρχίας
Ὃ μὴ διεξήνυστο τοῦδε τῷ κράτει·
Τῷ τοι πρὸς Ἀνδρόνικον ἅπασα πόλις
Ἐλπίδας ἀνέτεινε τῆς σωτηρίας,
Καὶ τόνδ' ἐκάλει τῆς τυραννίδος λύτην,
Καὶ παρεκάλει γράμμασι λαθριδίοις
Τὴν εἰς βασιλεύουσαν εἴσοδον πόλιν
Καταταχῆσαι μηδένα δεδοικότα,
Ἀλλ' ὑπτίαις, ὅ φασι, χερσὶν ἀσμένως
D Ἀναπετασόντων γε τῷδε τὰς πύλας.
Ὁ δ' ἀσμένως μὲν καὶ τάδ' ἦν δεδεγμένος,
Ἀεὶ δ' ἐχώρει πρὸς σαφῆ τυραννίδα,
Χώραις ἐπιὼν φρουρίοις τε καὶ τόποις.
Ἐπεὶ δ' ἐπέστη καὶ Βιθυνῶν Νικαίᾳ,
Καὶ τήνδ' ἑλεῖν ἔσπευδεν αἱμύλοις λόγοις,
Οὐκ ἔσχεν αὐτοῦ τοῖς λόγοις πειθηνίαν,
Ἀλλ' ἐμφανῶς ἦν ἀτίνακτος ἀπάταις.
Ἀλλ' ὡς ἐπιβέβηκε τῆς Νικομήδους,
Καὶ τήνδ' ἐπεσπάσατο πρὸς συμμαχίαν,
Μεθ' ἱκανῆς ἔσταλτο ταξιαρχίας
Στρατηγὸς Ἀνδρόνικος Ἄγγελος θέσιν
Πρὸς ἀντιπαράταξιν ἅμα καὶ μάχην·

Ὃς ἐκτομίᾳ συμπλακεὶς Ἀνδρονίκου
Ἐκ Παφλαγόνων στρατιᾶς ἡγουμένῳ
Καὶ γηπονούντων ἀδαῶν ὅλως μάχης,
Ἥττητο κακῶς καὶ τρέχει πρὸς τὴν πόλιν.
Ἡττημένον γοῦν εἰσδραμόντα τὴν πόλιν,
Χρήματ' ἀπῄτουν καταθέσθαι σὺν τάχει
Ὅσα πρὶν ἀνάλωσε πρὸς μάχας φθάσας·
Ὅθεν λυπηθεὶς πρὸς φυγὴν εὐθὺς βλέπει
Μεθ' υἱέων ἓξ ὁπλιτῶν ῥωμαλέων,
Καὶ τῆς πρὸς Ἀνδρονίκου ἅπτεται τρίβου·
Ὃς θάρσος ἄρας Ἀγγέλου παρουσίᾳ
Πορθεῖν ἐάσας καὶ κατατρέχειν τόπους
Εὐθὺ μετ' αὐτοῦ τῆς Κωνσταντίνου τρέχει·
Καὶ δὴ πεφθακὼς πλησίον Χαλκηδόνος
Σκηνὴν ἐκεῖ πήγνυσι καὶ παραμένει·
Πρωτοσεβαστὸς δ' Ἀλέξιος οὐκ ἔχων
Πεζῇ στρατιᾷ καθελεῖν ἀποστάτην,
Τόνδ' ἀπελᾶσαι δεῖν κρίνει ναυμαχίᾳ·
Πλείστας τριήρεις τοιγαροῦν ἐξαρτύσας,
Καὶ ταῖσδε καλύψας γε τὴν Προποντίδα,
Καὶ τὸν μέγιστον Κοντοστέφανον Δοῦκαν
Δείξας στολάρχην τοῦ στόλου καὶ προστάτην,
Πρὸς τὴν κατ' ἐχθροῦ δυσμενοῦς πέμπει μά-
[χην,
Ἢ καὶ φυλακὴν τῆσδε τῆς Κωνσταντίνου·
Μετὰ βραχὺ δὲ πρέσβυς ἐκ βασιλέως
Σταλεὶς πρὸς Ἀνδρόνικον ὁ Ξιφιλῖνος
Εἷς τῶν ἀρίστων ἐντρόφων Ἐκκλησίας
Ἐπαγγελίας ἀφθόνων δωρημάτων
Αὐτῷ προσῆγεν ἀξιῶν τε μειζόνων
Εἰ σκέμμ' ἀφεικὼς τὸ προκείμενον τάχος
Παλίνδρομος γένοιτο χωρὶς αἱμάτων.
Ὁ δ' οὐ προσέσχει· ἐμβριθῶς δὲ μηνύει
Παραιφάσει δ', ὥς φασι, τοῦ Ξιφιλίνου,
Ὡς, Εἴ περ Ἀνδρόνικον ἀθρῆσαι θέλεις
Πάλιν ἐπανήκοντα σὺν ἡσυχίᾳ,
Πρωτοσεβαστὸν ἀπέλασον ἐκ μέσου,
Καὶ πλημμελείας εὐθύνας ἐκτιννύτω.
Σὲ δ' ἡ τεκοῦσα βασιλίς, ἄναξ, πάλιν
Κατὰ μοναχοὺς τὴν τρίχα κειραμένη,
Βίον βιούτω καθ' ἑαυτὴν ὡς δέον.
Σὺ δ' ὡς πατρῴα διαθήκη βούλεται,
Κληροῦχος ὢν ἄνασσε τῆς κραταρχίας.
Οὔπω παρῆλθον ἡμέραι τυχναὶ πάνυ,
Καὶ παραλαβὼν τὰς τριήρεις δοὺξ μέγας
Χωρεῖ πρὸς Ἀνδρόνικον ἀπτέρῳ τάχει·
καὶ τοῦτ' ἐπῆρε τοῦ τυράννου τὸ θράσος,
Πρωτοσεβαστὸν δ' ἠφάνισε καθάπαξ.
Τοίνυν ἀποστὰς τοῦδ' ἅπας τῶν ἐν πόλει
Βαλών τε τοῦτον τοῖς σκώμμασιν ἀνέδην,
Προστίθεται δὴ φανερῶς ἀποστάτῃ,
Καὶ τοῦδε γῆρας καὶ φυὴν ἦν σεμνύνων.
Πρὸς τοῖς δ' ἀνεῖντο παῖδες εἱρκτῆς ὡς τάχος
Αὐτοῦ τυράννου καὶ κατακλείστων στῖφος·
Καθείργνυται δέ, φεῦ τύχης τῆς ἀστάτου!
Πρωτοσεβαστὸς ἐν μέσοις ἀνακτόροις,
Καὶ σβέννυται δὴ τὰς κόρας τῶν ὀμμάτων,
Ἀνδρονίκου κρίναντος ὧδ' ἀποστάτου,
Μετὰ φαεινῶν προκρίτων γερουσίας·

A qui cum eunucho Andronici congressus
duce copiarum Paphlagoniarum,
rudium quamvis belli agricolarum,
turpiter profligatus Byzantium fugit.
Ergo cum victus redisset ad urbem,
ab eo pecuniam statim repetebant
cives, quam bello gerendo insumpserat :
quod ægre ferens maturavit fugam
cum sex armatis fortibusque liberis,
et semet recta ad Andronicum contulit :
qui roboratus Angeli præsentia,
aliosque omittens oecupare locos,
cum Angelo Byzantium direxit iter :
et cum Chalcedonis esset in vicinia,
ibi tentorium fixit substititque.
B Protosebastus haud potis Alexius
exercitu pedestri rebellem opprimere,
nauticis copiis resistendum censuit.
Cum ergo plurimas instruxisset triremes
ita ut totam implerent Propontidem,
et Contostephanum maximum Ducam
scholarcham creavisset summumque ducem,

jussit cum hoste inviso decerte,
vel certe Byzantinam tutari urbem.
Paulo post missus legatus a Cæsare
ad Andronicum ivit Xiphilinus,
unus illustrium Ecclesiæ alumnorum,
ipsi oblaturus plurimam pecuniam
et dignitatum titulos summarum,
C si, quod susceperat, omisso molimine
statim incruentus retro cederet.
Renuit, ac superbe respondit ille,
ut fama est hortante Xiphilino :
Si quidem, Cæsar, Andronicum aves
retro pacifico cedentem cernere,
protosebastum loco depelle,
criminumque pœnas ab eo reposce.
Præterea regina parens tua
monacharum instar attonsa comam
vitam, ut par est, solitariam degat :
tu vero, ut est in patris supremis tabulis,
hæres imperii regnato legitimus.
Paucis deinde elapsis diebus
dux magnus sumptis secum triremibus
ad Andronicum celeri cursu fugit :
D quæ res tyranni extulit audaciam,
protosebastum autem prorsus fregit :
passimque populus in urbe rebellans
hunc impudenter appetebat conviciis,
apostatæque partibus adhærebat,
ejus demirans formam et senectam.
Insuper filii liberantur carcere
tyranni ejusdem, aliique plurimi :
clauditur autem. o fortunæ inconstantia!
protosebastus regio in palatio,
eique lumen oculorum extinguitur,
sic decernente Andronico rebello
cum splendidorum procerum corona.

Tum ipse ad urbem adventavit regiam,
regique humile obtulit obsequium,
humi prostratus, lacrymas profundens.
Exin correptis reipublicæ habenis,
cœpit ad arbitrium cuncta suum gerere.
Et regem quidem occupabat venatibus
astutus homo et lusibus idoneis
custodia septum vigili et malevola :
ipse regendi imperii suscepit curam ;
mortalium dira Erinnys, cruentus canis,
maleficus Andronicus, proh calamitas !
ac manifestam invasit tyrannidem.
Et præmiis quidem ornavit eximiis
cum alios multos tum apprime Paphlagonas
qui rebellanti sibi auxilium tulerant :
ac dignitates splendidas sublimes
amicis suis attribuit et noxæ sociis.
Illustres autem viros et stirpes nobiles,
partim injusto carcere conclusit,
partim domo, cognatis, patria procul
nullius pepulit criminis convictos,
alios denique oculis privavit.
Ergo ubique miseria, ubique dolor,
suspiria ubique, lacrymæ, ejulatus.
Nam properabat Andronicus homines
(breviter ut dicam) tollere de medio
vel genere conspicuos, vel consilio,
vel forti manu præditos vel prudentia ;
videlicet ut tute, remoto obice,
regium genus funditus extereret.
At Manuelis sultanus morte cognita,
Sozopolim occupavit aliasque urbes,
et Cotyæam arcem armata manu :
insuper terras Romanorum proximas
plurimas sibi vindicavit bellans.
Nec vero interea minus laborabant
per Asiam pagi rustici multæque urbes
civili seditione cum variis cædibus.
At enim callidus Andronicus volens
studiosus regis ac peramans videri,
a patriarcha mox coronari jussit
imperatorem Romanorum Alexium,
quem ipse propriis humeris ut regem extulit
sublimem in suggestum cum fictis lacrymis :
quamobrem vulgo est creditus patre melior,
regisque adolescentis tanquam tutor :
sed enim hunc projecit mox in barathrum,
ut David ait alicubi rex fatidicus.
Jam postquam omnes sustulit e medio,
mente agitabat sedula quotidie
quo pacto totum raperet imperium
proque suo voto gereret ac libito.
In primis igitur, o diram sententiam :
morte reginam damnat injustissima
criminibus confictis, eamque laqueo
crudeli suffocatam, vita spoliat :
atque, o patientiam, Christe bone tuam !
arena jubet obrui cadaver
marino abjectum littore sine honore.

A "Οστις ἀπῆρε πρὸς πόλιν βασιλίδα
Καὶ τῷ βασιλεῖ προσκύνησιν προσνέμει
Βαθεῖαν, εἰς γῆν τανυθεὶς καὶ δακρύων·
Κοινῶν ἔπειτα πραγμάτων δεδραγμένος
Ἐχρῆτο τοῖσδε καθὰ οἱ δεδογμένον.
Κυνηγεσίοις βασιλεῖ προσανέχειν
Ἐνδοὺς ὁ δεινὸς παιδιαῖς τε προσφόροις
Μετὰ φυλάκων δυσμενῶν κατασκόπων·
Ἔπειτ' ἀνεζώσατο κοινῶν φροντίδα
Βροτῶν ἐριννὺς καὶ φιλαίματος κύων,
Ῥέκτης τε κακῶν Ἀνδρόνικος, ὢ πάθους
Καὶ φανερῶς ἥψατο τῆς τυραννίδος.
Ἀμείβεται μὲν δωρεαῖς ἁβραῖς πάνυ
Ἄλλους τε πολλοὺς καὶ πλέον Παφλαγόνας
Ιοὺς τῷδε συμπράξαντας ἀποστασίαν·
B Τιμᾷ δὲ λαμπραῖς καὶ μεγάλαις ἀξίαις
Οὓς εἶχε πιστοὺς καὶ συνεργοὺς κακίας·
Ἀνδρῶν ἐπιτίμων δὲ καὶ λαμπρῶν γένει,
Οἱ μὲν φυλακαῖς ἐγκαθείργυντ' ἀλόγως,
Οἱ δ' οἰκίας τε συγγενῶν καὶ πατρίδος
Μακρὰν ἀπηλαύνοντο χωρὶς αἰτίας,
Ἄλλοι δ' ἀπεσβέννυντο λύχνους ὀμμάτων,
Καὶ πάντα μεστὰ συμφορᾶς ἦν καὶ πάθους
Πλήρη δακρύων καὶ στεναγμῶν καὶ γόων·
Ἔσπευδε καὶ γὰρ Ἀνδρόνικος ἐκ μέσου,
Ὡς συνελὼν εἴποιμι, θεῖναι ταχέως
Προὔχοντας ἄνδρας εὐγενεῖς, βουληφόρους,
Ῥώμῃ διαφέροντας ἢ καὶ συνέσει,
Ὡς δ' ἀδεῶς τε κωλύμης πάσης δίχα
Ἄρδην τὸ βασίλειον ἐκτρίψῃ γένος.
Ὁ δ' αὖ σουλτάνος, Μανουὴλ γνοὺς τὸν μόρον,
C Κατέσχε Σωζόπολιν, ἄλλας τ' αὖ πόλεις,
Καὶ τὸ Κοτυάειον ἄστυ τῇ μάχῃ·
Ῥωμαϊκὰ δὲ καὶ πρόσοικα χωρία
Πλεῖστα παρεστήσατο τῷ μάχης νόμῳ.
Ἔπασχον οὐχ ἧττον δὲ δυστυχεστάτως
Ἀσιαναὶ κῶμαί τε καὶ πολλαὶ πόλεις,
Ἐξ ἐμφυλίου στάσεως φθισιβρότου·
Εὔνους βασιλεῖ καὶ φιλόστοργος θέλων
Δοκεῖν πανοῦργος Ἀνδρόνικος τυγχάνειν,
Χερσὶ στεφθῆναι ποιμένος σπεύδει τάχα
Τὸν Ἀλέξιον αὐτοκράτορ' Αὐσόνων,
Ὅντιν' ἐπ' ὤμων ὡς ἄνακτα βαστάσας
Ἐπ' ὀκρίβαντος ἀνάγει δακρυχέων·
Ὅθεν τισὶν ἔδοξε πατρὸς βελτίων,
Καὶ κηδεμὼν εἶναί τις ἄνακτος νέου·
D Ἄρας δὲ τόνδε κατέῤῥαξεν εἰς χάος,
Ὥς που μελῳδεῖ Δαβὶδ ὁ προφητάναξ,
Μετὰ δὲ τὸ ξύμπαντας ἐκ μέσου δρᾶσαι,
Ὡς κυριεύων τῆς ὅλης κραταρχίας
Καὶ τήνδε καθὼς ἐσκόπει διεξάγων,
Ἀναπολῶν ἦν κατὰ νοῦν ὁσημέραι,
Καὶ πρῶτα μὲν, φεῦ τῆς ἀπανθρώπου δίκης !
Μόραν κατακέκρικεν ἄδικον πάνυ
Τῆς βασιλίσσης αἰτίας ἀναπλάσας,
Ἣν ἀπαγαγὼν πνιγμονῇ πικρᾷ βίου,
Σῆς ἀνοχῆς, εὔσπλαγχνε Χριστέ μου Λόγε !
Ψάμμῳ κρυβῆναι τῆσδε νεκρὸν ἀτίμως
Ἀκταῖς κελεύει τῆς θαλάσσης ὡς τύχοι

Σπουδῇ δ' ἔπειτα φρατρίας 'Ανδρονίκου,
Συμβασιλεύειν 'Ανδρόνικος προὐκρίθη
Νέῳ βασιλεῖ καὶ κράτος συνδέπειν.
Καὶ καταλαβὼν τὸν Θεοῦ μέγαν δόμον
Καὶ ταινιωθεὶς, ὡς ἔθος στεφηφόροις,
Ἄρτον δεῆσαν οὐράνιον λαμβάνει·
Καὶ κατὰ φρικτῶν ὀμνύει μυστηρίων
Ἦ μὴν φυλάξειν τῷ νέῳ στεφηφόρῳ
Πίστιν ἀκραιφνῆ, καὶ νεμεῖν τοῦδε κράτει
τὴν δυνατὴν σύναρσιν, ὡς πατὴρ φίλος.
'Επεὶ δ' ἔσω γένοιτο τῶν ἀνακτόρων
'Αναγορευθεὶς βασιλεὺς αὐτοκράτωρ
Ἔφορκος 'Ανδρόνικος αἱμύλος φύσει,
Μνήμην φέρων ἔναυλον ὁρκίων ἔτι,
Ὡς θὴρ ἐφορμᾷ τῷ νέῳ στεφηφόρῳ,
Καὶ τόνδ' ἐθοινήσατο, φεῦ οἰκτροῦ πάθους !
Τόξου γὰρ αὐτὸν πνιγμονῇ νευρᾶς νύκτωρ
Βίου παρόντος δυστυχῶς ὑπεξάγει,
'Επεισπεσόντων τῷδέ τινων ἀδίκως.
Καὶ σῶμα μὲν δίδωσι θαλάττης βάθει,
Τὴν δ' αὖ κεφαλὴν σώματος τετμημένην
'Εν παραβύστῳ καταποντίζει (62) τόπῳ.
Οὕτως 'Αλεξίου δὲ λιπόντος βίον
'Ανδρόνικος μόναρχος ὤφθη τοῦ κράτους,
Πολιὸς ἀνὴρ, ἀποφρὰς κακῶν ῥέκτης,
'Ανδρῶν ἐριννὺς καὶ φιλαίματος κύων,!
Δράκων δαφοινὸς, σκορπίος βροτοκτόνος,
Κακόν τι τερμέριον, ᾅδης παμφάγος,
Στὺξ συμφορῶν γέμουσα δακρύων, γόων,
Φέναξ, σοβαρὸς, ἀγέρωχος τὸν τρόπον,
'Απατεὼν, θὼψ, ποικίλος, χαμαιλέων,
Τῶν καθ' ἑαυτὸν ὀργιλώτατος γέρων,
Καὶ μισοφαὴς, δυσμενὴς ὑπηκόοις,
Δήμιος ἀνδρῶν εὐγενῶν ἀριστέων,
Καὶ βασιλείου τοῦ γένους ἀναιρέτης
Ὃς παραλαβὼν τὴν ὅλων αὐταρχίαν,
Μνηστῇ συνήφθη πρὸς γάμους 'Αλεξίου
Λίαν ἀθέσμως φιλόπορνος ὢν γέρων.
'Εκλιπαρεῖ δὲ πατριάρχην ποιμένας
Τοῦ πρὸς Μανουὴλ ὁρκίου λαβεῖν λύσιν·
Οἱ δ' ὡς τὰ πάντα πρὸς χάριν καὶ φιλίαν
Δεσμεῖν τε λύειν πρὸς Θεοῦ δεδεγμένοι,
'Αμνηστίαν ἔνειμαν ἠνομημένων,
Καὶ λύσιν ὅρκων δυσλύτων τῷ πεμπέλῳ·
Καὶ φαῦλον ἔσχον ἀντιμισθίαν γέρας,
Σφᾶς συνεδρεύειν, εἰ τύχοι, καθημένῳ.
Τούτου τυραννήσαντος, ὡς ἔφη λόγος,
'Αποστατοῦσι τοῦ κράτους τῶν Αὐσόνων,
Εἴκειν τυράννῳ μὴ θέλουσαι πρὸς βίαν,
Προῦσά τε καὶ Νίκαια Βιθυνῶν πόλεις.
Στρατιὰν οὐκοῦν 'Ανδρόνικος ὁπλίσας,
Εὐθὺ Νικαίας ἵεται θυμοῦ πνέων,
Καὶ τήνδ' ἑλεῖν ἔσπευδε τειχομαχίαις
Καὶ μηχαναῖς γε καὶ μάχαις πολυτρόποις.
Οὐδὲν πλέον δ' ἤνυεν ἱστὰς τὴν μάχην,
'Αλλ' ἦν ἀσινὴς ἀτίνακτος ἡ πόλις,
Ταῖς μηχαναῖς τε καὶ βελῶν ταῖς νιφάσιν.

(62) Cod, κατακοντίζει.

B Mox conjuratæ suæ factionis studio
socius imperii Andronicus dicitur,
ut juvene cum rege rem summam gereret.
Igitur progrediens in templum maximum,
more solemni, redimittur stemmate,
atque cœlesti rite pane vescitur
ibique formidandis in mysteriis
jurat se fidem adolescenti regi
immotam servaturum, ejusque imperio
pro viribus fauturum ut patrem decet.
Deinde regium ingressus palatium
acclamatusque rex et imperator
perfidis Andronicus blanditiis usus,
recentem sacramenti memoriam gerens,
illico regem juvenem aggreditur,
B eumque mactat, proh lugubre facinus !
Etenim arcus nervo noctu strangulat,
sicque infelicem vitæ imponit finem,
usus ad id quorumdam iniquo officio.
Et corpus quidem mergit profundo mari,
avulsum autem cervicibus caput
secreto loco sepeliendum curat.
Sic ergo Alexio deserente vitam,
solus imperium tenuit Andronicus,
vir canus, detestandus et maleficus,
civium Erinnys, cædique anhelans canis,
draco cruentus, scorpiusque lethifer,
horrendum monstrum, orcus insatiabilis,
Styx plena miseriis, gemitibus, lacrymis,
dolosus, tetricus, moribus superbis,
deceptor, assentator, versipellis, varius,
C senex suorum temporum furiosissimus,
lucifugus, et in subditos ira plenus,
natorum loco nobili virorum carnifex,
denique regiæ exstinctor prosapiæ.
Qui summo rerum occupato imperio
Alexii sponsam sibi nuptiis junxit,
scelere manifesto scortator senex.
Quin sacramenti Manueli præstiti
a patriarcha petiit atque episcopis
absolutionem : qui servientes gratiæ
pro suo ligandi solvendique arbitrio
divinitus concesso, dederunt veniam,
tam gravi sacramento solventes senem :
ridiculumque retulerunt præmium,
nempe ut cum ipso interdum considerent.
D Hoc exercente, ut diximus, tyrannidem,
a Romanorum defecere imperio,
propterea quod tyranno parere nollent,
urbes Bythiniæ Prusa et Nicæa.
Igitur Andronicus instructo exercitu
statim Nicæam pergit iram spirans,
quam nitebatur capere mœnia quatiens,
et machinis et vario pugnæ genere.
Nec tamen bene evenit oppugnatio
sed firma urbs perstabat atque incolumis
machinas contra telorumque nimbos.

Sed regi demum, acceptis conditionibus,
cessit ad pristinum ordinem revertens,
Nicæa pulchris domibus turribusque instructa.
Tunc Prusam Andronicus castra transtulit
exercitu cum valido, structisque vineis,
et vallo circumjecto, variisque machinis,
urbem summis viribus conabatur capere.
Sed tamen illa resistebat fortiter,
propulsabatque machinas et aggressiones.
Sic pugnabatur ab utroque exercitu
sæpe repetitis per diem præliis,
bellumque longo trahebatur tempore.
Postremo laborasset cum murus leviter,
subrutum cives prorsus crediderunt,
et mox ruinam tracturum extremam:
quæ res bellantium intus resolvit manus,
mortalique animos pulsavit metu.
Tunc obsessores, repugnante nemine,
in urbem irrumpebant studio alacri
superabantque appositis mœnia scalis.
Porro Andronicus ipse in urbem irruit
ceu violenta fera leoque rugiens,
suæque iræ et gladio, proh dolor! cives
cunctos propemodum consumendos tradidit.
Atque alios quidem diro supplicio enecuit,
aliis exstinxit lumen oculorum,
aliis utrumque pedem abscidi jussit,
at manus aliis, heu sanguinarium animum!
Hos oculis digitisque privavit simul,
illos vicissim pedibus atque oculis,
At Theodorum Angelum, heu diram pœnam!
adolescentem nobilem et pulcherrimum
effossis oculis senex crudelissimus
asino vili imposuit absque duce,
Romanisque finibus procul expulit:
quem errabundum invenientes Turcæ
suis receperunt domibus et hospitio,
et qua par erat confoverunt cura.
Leonem item cognomine Synesium
et Manuelem Lachanam egregios viros,
cum quadraginta circiter ornatissimis
deque primaria nobilitate hominibus,
miserabiliter ramis suspendit arborum
quæ circa urbem Prusam germinabant.
Sic post inflictas quamplurimis pœnas,
illinc ad urbem transiit Lopadium,
ibique pari grassatus sævitia,
excæcatoque etiam uno episcopo,
non quasi temere, sed conficta causa;
ad principalem urbem pedem retulit,
gaudens Cadmea misere victoria,
atque civili sanguine fuso gestiens.
Habebat Andronicus audacem famulum
similem prorsus, ut aiunt, suo simili,
acrem, audacem, turpem, sanguinarium,
seque studiose conformantem domino,
malorum instrumentum, cruentem virum
plenum malitia acerbitate, bile,
immiti rigidaque natura præditum

A Ὅμως ὑπείκει βασιλεῖ συμφωνίᾳ,
Καὶ τὴν πρὶν ἀπέλαβε τάξιν ἐννόμως,
Νίκαια καλλίπυργος εὖ ᾠκισμένη.
Ἐφίστατο δὲ καὶ Προυσαέων πόλει
Μετὰ στρατιᾶς βασιλεὺς ῥωμαλέας·
Καὶ χάρακα θεὶς τειχομαχίαις ὅλαις
Καὶ μηχαναῖς ἔσπευδε καθελεῖν πόλιν·
Ἀλλ' ἡ πόλις ἦν ἀντέχουσ' ἐῤῥωμένως,
Καὶ μηχανὰς λύουσα ῥᾷστα καὶ μάχας·
Καὶ συμπλοκαὶ δ' αὖ ἐξ ἑκατέρου μέρους
Πολλάκις ἦσαν ἡμέρας πεπραγμέναι·
Καὶ τοῦτ' ἐπὶ μέγιστον ἐδρᾶτο χρόνον.
Τέλος λεπτυνθέντος δὲ τείχους βραχύ τι
Καὶ τοῦ σεσεῖσθαι δόξαν ἀστοῖς εἰσφέρον
Κλέσιν τε παθεῖν ἐμβαλόντος ἐσχάτην,
B Πᾶς τις μαχητὴς ἔνδον ὑνείθη χέρας,
Ἐναποθανὼν παρὰ βραχὺ τῷ δέει
Ἐντεῦθεν εἰσήλασαν ἔνδον εἰς πόλιν
Οἱ τήνδ' ἑλεῖν σπεύδοντες ἄνευ κωλύμης,
Χρησάμενοι κλίμαξι πρὸς συνεργίαν.
Ὁ δ' Ἀνδρόνικος εἰσπεπαικὼς εἰς πόλιν
Ὡς ἄγριος θὴρ, ὡς λέων βρυχητίας,
Πάντας παρανάλωμα θυμοῦ καὶ ξίφους
Μικροῦ κατειργάσατο, φεῦ τοῦ πάθους!
Τοὺς μὲν παραδοὺς πικροτάτῳ θανάτῳ,
Τοὺς δὲ στερήσας τοῦ φάους τῶν ὀμμάτων·
Ὧν δ' αὖ πόδας τέτμηκεν ἄμφω πρὸς βίαν,
Καὶ χεῖρας ἄλλων, αἱμοχαρῆ καρδίᾳ·
Οὓς δὲ στερεῖ φάους τε καὶ τῶν δακτύλων,
Ποδῶν πάλιν ἄλλους τε καὶ τῶν ὀμμάτων.
Θεόδωρον δ' Ἄγγελον, οἰκτίστου πάθους!
C Ἠΐθεον, κάλλιστον, ἄνδρα γεννάδαν
Ἐξ ὀμμάτων θεὶς δυσανάλγητος γέρων,
Ὄνῳ τ' ἐπιθεὶς εὐτελεῖ πομποῦ δίχα,
Γῆς Ῥωμαϊκῆς ἀπελαύνει μακρόθεν.
Ἀλώμενον Τοῦρκοι δὲ τόνδ' εὑρηκότες
Ἀπαγαγόντες εἰς ἑαυτῶν οἰκίας
Ἐπιμελείας ἀξιοῦσιν ἀξίας.
Λέοντα δ' αὖθις Συνέσιον τοὐπίκλην,
Καὶ τὸν Λαχανᾶν Μανουὴλ ἄνδρας ξένους
Μετὰ δεκάδος τετραπλῆς ποσουμένης
Ἀνδρῶν ἀρίστων, εὐγενῶς, ἀριστέων,
Οἰκτρῶς ἀπῃώρησε δένδρων τοῖς κλάδοις
Παραπεφυκότων γε Προυσαίων πόλει,
Ποιναῖς δ' ἀπηνῶς ὑποβαλὼν μυρίους,
Ἐκεῖθεν ἧκε πρὸς Λοπάδιον πόλιν,
D Κἀκεῖ παραπλήσια τοῖς πρώην δράσας,
Ἐπισκόπων ἕνα τεθεὶς ἐξ ὀμμάτων
Οὐκ εὐαφόρμως, ἀλλὰ συνθεὶς αἰτίαν,
Πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἔρχεται πόλιν,
Γαυρούμενος Καδμείᾳ δυσκλεῶς νίκῃ,
Γαννύμενός θ' αἵμασι τοῖς ἐμφυλίοις.
Ἦν Ἀνδρονίκῳ καὶ θρασὺς ὑπηρέτης,
Ὅμοιος ᾗ λέγουσι παραπλησίῳ,
Θερμουργὸς, αἰσχρὸς, ἀποφρὰς, μιαιφόνος,
Προαιρέσει σύμμορφος αὐτοῦ δεσπότῃ,
Τῶν συμφορῶν ὄργανον, ἀνὴρ αἱμάτων,
Πλήρης κακίας καὶ χόλου καὶ πικρίας,
Ἀκαμπὴς, ἀμείλικτον ἦθος εἰσφέρων,

Καλούμενος Στέφανος ἐξέτι νέου,
Τῆς ὕβρεως στέφανος αἰσχύνης ἅμα,
Ἐπώνυμον δ' ἁγιοχριστοφορίτης,
Ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀντιχριστοφορίτης.
Τούτῳ βασιλεὺς ὀργάνῳ κεχρημένος
Πλείστους ἀνῄρει, κατέλευεν, ἠδίκει·
Δι' οὗ γε κατέλευσεν ἀδίκῳ κρίσει,
Καὶ Δούκαν Ἀνδρόνικον σὺν Μακροδούκᾳ,
Ἄνδρας ἀρίστους, εὐγενεῖς στρατηγέτας·
Τειχῶν γὰρ ἐκτὸς ἐν βασιλείοις δόμοις
Ἄνακτος ὄντος Μαγκάνῃ κεκλημένοις,
Ὁρμῆς τε πλείστης συνδρομῆς παντὸς γένους
Ἐκεῖσε προστάγματι συνηθροισμένου,
Ἐξάγεται δὴ τῶν ἐκεῖ που δωμάτων
Ἀνδρῶν λεχθεῖσα δυὰς ὡς θανουμένη,
Καὶ παρὰ πάντων λιθολευστεῖται τάχος,
Στεφάνου κατάρχοντος ἀνόμου φόνου,
Καὶ πάντα θαῤῥύνοντος εἰς φονουργίαν.
Εἶτα νεκροὺς σφῶν, ὢ μισανθρώπου τρόπου
Ξύλοις ἀπῃώρησαν ἄστεος πέραν,
Τοιοῖσδ' ἐνησμένιζεν ἔργοις ἀτόποις
Ποιναῖς ἀπανθρώποις, πράξεσιν ὁσημέραι
Καὶ θανασίμοις τε καὶ στυγητέαις
Φονουργὸς Ἀνδρόνικος, ἡ φαύλη φύσις
Τούτου κρατοῦντος Θεσσαλονίκη πόλις,
Πόλις περιώνυμος ἀρίστη κλέος
Πρόεδρος οὖσα Θετταλικῶν ἀστέων
Φεῦ φεῦ! ἑάλω Σικελικῶν ὁμαιχμίᾳ,
Καὶ βαρβαρικῷ κατεδουλώθη κράτει·
Ἀλέξιος γὰρ ἐκ Κομνηνῶν τις γένους
Κάκιστος ἀνὴρ καὶ φθορεὺς Ῥωμαΐδος
Παρ' Ἀνδρονίκου φυγαδευθεὶς εἰς Σκύθας,
Φυγὰς ἀπαίρει πρὸς Σικελίαν τρέχων,
Καὶ τῷ τυραννεύοντι τῆσδε Λατίνῳ
Εἰς ὄψιν ἐλθὼν εἰς ὁμιλίαν λόγων
Ὡς εἶχεν ἐξέμηνε κατ' Ἀνδρονίκου·
Ὅθεν στρατιὰν εὐτρεπίσας μυρίαν
Πεζήν τε ναυτικήν τε ῥὴξ Σικελίας
Ἐπὶ πόλεις πέπομφε χώρας τ' Αὐσόνων·
Ἐπὶ μὲν Ἐπίδαμνον στρατὸν ἱππέων,
Τὸν ναυτικὸν δὲ κατὰ Θεσσαλονίκης.
Καὶ τὴν μὲν Ἐπίδαμνον, ὡς νόμος μάχης,
Στρατὸς κατέσχε, καὶ σὺν αὐτῇ τὰ πέριξ·
Καὶ διαδραμὼν καὶ σκυλεύσας τὰν μέσῳ,
Ταῖς ναυτικαῖς μέμικτο ταξιαρχίαις,
Θεσσαλονίκης προσμενούσαις τοῖς ὅροις·
Καὶ συνδραμούσης στρατιᾶς ἑκατέρας
Καθ' ἅλα, κατ' ἤπειρον εἰς ὁμαιχμίαν,
Καὶ προσβαλούσης τῇ πόλει πανταχόθεν,
Φεῦ φεῦ! ἑάλω Θεσσαλονίκη πόλις,
Πόλις προεδρεύουσα τῶν Μακεδόνων,
Καὶ Σικελοῖς ἔκλινε πρὸς βίαν κάραν·
Καὶ λοιπὸν οἵας τῶν κακῶν Ἰλιάδας,
Καὶ συμφορῶν πέλαγος ἢ τραγῳδίας
Πέπονθεν, εἶδεν ἀθλίως αὕτη πόλις,
Οὐκ ἐκτραγῳδήσειεν ἄν τις ἀξίως.
Τῶν Σικελῶν γὰρ εἰσρυέντων εἰς πόλιν,
Ἡβηδὸν ἐσφάττοντο πάντες τῷ ξίφει·

A Stephanum, id est Coronam, a puero dictum,
coronam nempe infamiæ et contumeliæ;
martyris quidem nomen præ se ferentem,
sed Antichristi opera patrantem.
Hoc Andronicus instrumento utens
plurimos læsit, mactavit, lapidavit.
Per hunc injuste lapidavit etiam
Andronicum Ducam cum Macroduca,
viros egregios nobilesque duces.
Nam cum in regia extra muros domo
Mangane dicta imperator degeret,
atque illuc plurima plebis infinitæ
ipsius jussu turba coacta esset,
producti sunt publicum ex iis domibus
B duo prædicti viri ad supplicium,
perque omnium manus sunt lapidati,
cædis faciente initium iniquæ Stephano,
atque ad cruentum facinus exhortante.
Deinde exstinctos, o crudele facinus!
lignis suspenderunt e regione urbis.
His se oblectabat immanibus operibus,
suppliciis inhumanis et exsecrandis
et exitiosis actibus quotidie
crudelis Andronici ingenium pessimum.
Hoc imperante urbs Thessalonica,
nobilis illa, gloriosa civitas,
Thessalicarum urbium regina,
heu! Siculorum capta est exercitu,
et in barbaricum cessit dominatum.
C Etenim quidam Comnenus Alexius
pessimus homo patriæque exitium
ab Andronico relegatus in Scythiam,
profugus exsul venit in Siciliam,
atque Latinum insulæ tyrannum
conveniens, atque admissus ad colloquium
hunc Andronici tanto inflammavit odio,
ut congregatis copiis innumeris
nauticis et pedestribus rex Siciliæ
contra Romanas expediret terras;
equestres quidem ad Epidaurum copias,
nauticas autem ad Thessalonicam.
Et Epidaurum quidem virtute bellica
cepit terrestris miles cum vicinia;
populatusque terras interpositas
cursu pervenit illinc ad classem suam
D Thessalonicæ in finibus exspectantem·
Utroque igitur concurrente exercitu
a continente terra nempe ac mari,
et quaquaversus urbem circumdante,
heu heu! capta est Thessalonica civitas,
illa, inquam, Macedonum metropolis,
et Siculis coacta cervicem flexit.
Deinceps quantas malorum Iliadas
calamitatum tragœdiæque pelagus
perpessa sit ac viderit infelix civitas,
nemo pro meritis sane narrare queat.
Siculis enim in urbem irrumpentibus,
puberes cuncti cædebantur gladio,

reliqui bonis nudabantur misere,
matronæ virginesque dehonestabantur :
omnia templa et parthenopæa
despoliabantur violenta manu :
plateæ omnes, angiportus, viæ,
morticinis corporibus plenæ erant,
cruentique tabi rivis redundabant.
Ergo lacrymæ ubique, luctus, clamor,
ululatus, et horribilis tragœdia :
sic enim paucis dicere rem verbis juvat ;
mistusque ferebatur ad cœlum clamor.
Atque his civitas atterebatur malis.
At Andronicus malitiam suam non desinens,
quin adeo ceu furiarum quidam famulus,
et lymphatorum dæmonum minister,
crudelis nempe Echetus vel Cambyses,
vel Phalaris ferinus vel Scytha Tauricus
subditos cunctos miser devorabat.
Etenim fratres Sebastianos duos
diro suspensos interfecit ligno.
Alexium Manuelis nothum filium,
cui spuriam filiam suam jugarat nuptiis,
oculis cassum fecit sententia iniqua,
ejusque potiores asseclas excæcavit.
Scribam autem quemdam dictum Mamalum
flammis exurendum in stadio tradidit.
Tripsychum quoque, o justum Dei judicium !
inique multis pessima qui fecerat,
cæcum solisque radiis carentem fecit.
Atque ut summatim breviterque dicam,
hujus novelli tempore Timonis,
pœnæ, tristitia, calamitum cumulus
cunctos tenebant, lacrymæque juges,
et malorum quidam torrens ac tempestas.
Qua die enim nemini male fecerat,
nobilium nempe hominum atque procerum,
hac se vixisse non putabat die.
Feminæ ergo et viri rapti domibus
vinclis, fame, mortibus, vexationibus.
oculorum orbitate et cruciatibus,
aliisque pœnis plectebantur innocui.
His se oblectabat actibus imperator.
Sed boni quiddam æquique simul inerat :
nam beneficiis recreabat plurimis
pauperes subditos tenuesque, siquidem
vere sibi benevolos comperiret :
ac præpotentium injustas direptiones,
criminumque fontem avaritiam
cuncto Romano submovens imperio,
meliori conditioni provincias reddidit.
Tunc nusquam exactoris audisses minas,
qui tenuiorum patrimonia quateret
quamlibet ostendens malitiæ causam ;
neque venatia exposita vidisses
tunc vectigalia publica redemptoribus :
verum qui Cæsari rem dedisset Cæsaris,
de reliquo securam agebat vitam.
Jam qui tributa publica exigebat
stipendiis ipse instructus id juste agebat :

A "Αλλοι δὲ πάλιν ἐσκυλεύοντ' ἀθλίως·
Γυναῖκες ὑβρίζοντο παρθένοις ἅμα.
Καὶ πᾶς νεώς τις παρθένων τε καὶ δόμος
Τῶν ἔνδον ἠρήμωτο πάντων πρὸς βίαν·
Πᾶσα δ' ἀγυιὰ καὶ στενωπὸς καὶ τρίβος
Αἱματοφύρτοις ἦν κεχραμένη λύθροις,
Καὶ νεκριμαίων σωμάτων πεπλησμένη·
Πανταχόθεν γοῦν δάκρυα, θρῆνος, γόος,
Καὶ κώκυτός τις, καὶ τραγῳδία ξένη,
Ἵνα καθάπαξ συνελὼν τὸ πᾶν φράσω,
Καὶ συμμιγὴς θροῦς ἀνεπέμπετ' ἀθρόον.
Τοιοῖσδ' ἐτετρύχωτο κακοῖς ἡ πόλις.
Ὁ δ' Ἀνδρόνικος τῶν κακῶν οὐκ ἠμέλει·
Ἀλλ' οἷα δοῦλος ἀτεχνῶς ἐριννύων
Ἢ τελχίνων ὢν δαιμόνων ὑπηρέτης,
B Ἤγουν ἀπηνὴς Ἔχετος ἢ Καμβύσης,
Ἢ Φάλαρις ἄγριος ἢ Ταυροσκύθης
ὑπήκοον πᾶν ἐκρεανόμει τάλας·
Ὁμαίμονας μὲν Σεβαστιανοὺς δύο
Κακῶς ἀναρτᾷ καὶ θανατοῖ τῷ ξύλῳ·
Ἀλέξιον δὲ Μανουὴλ παῖδα νόθον,
Ὃν εἶχε γαμβρὸν εἰς θυγατέρα νόθην,
Ἐξ ὀμμάτων τίθησιν ἀδίλῳ δίκῃ,
Καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐκτυφλοῖ τοὺς βελτίους
Ἕνα δὲ τὸν Μάμαλον ὑπογραφέων
Πυρὶ παραδέδωκεν ἐν τῷ σταδίῳ·
Καὶ Τρίψυχον δ' αὖ, ὡς ἐπαινῶ σ', ὦ δίκη !
Ὃς ἔδρασεν χείριστα πολλοὺς ἀδίκως,
Ἔθηκε τυφλὸν μὴ βλέποντα φωσφόρον.
Ὡς ἐν κεφαλαίῳ δὲ καὶ βραχεῖ φάναι,
C Ἐφ' ἡμερῶν τούτου γε Τίμωνος τρόπον,
Θλῖψις, ὀδύνη, συμφορῶν μυρμηκία
Πάντας κατεῖχε, συνοχή τε δακρύων,
Καὶ χαλεπῶν σύῤῥοια καὶ τρικυμίας·
Καθ' ἣν γὰρ οὐκ ἔδρασε κακῶς ἡμέραν
Τῶν τινα λαμπρῶν τιμίων τῶν ἐν τέλει,
Παντάπαν ἀβίωτον ἡγεῖθ' ἡμέραν·
Ὅθεν γυναῖκες, ἄνδρες ἠγμένοι βίᾳ
Φρουρᾷ τε λοιμῷ καὶ κολάσει καὶ μόρῳ,
Ὠπῶν σβέσει τε σωματικαῖς αἰκίαις,
Ἄλλαις τε ποιναῖς παριδίδοντ' ἀδίκως.
Τοιαῖσδ' ἐνησμένιζε πράξεων ἄναξ·
Ὅμως μετεῖχεν ἀγαθῶν καὶ μετρίων·
Ἔθαλπε καὶ γὰρ δωρεαῖς ὑπηκόων
Τοὺς ἐνδεεῖς τε καὶ πένητας πλουσίως.
Ἣν εὐνοοῦντας ᾔσθετο σφᾶς ἀδόλως·
D Καὶ τῶν δυνατῶς ἁρπαγὰς τὰς ἀδίκους
Καὶ κακιῶν πίδακα πλεονεξίαν
Ἐκ Ῥωμαΐδος ἀπελάσας χωρίων
Ἐπαρχίας ἤγαγεν εἰς ἐπιδόσεις·
Οὐκ ἦν ἀπειλὴν πράκτορος κλύειν τότε
Καὶ τὰ πενήτων πάντα καλαμωμένου,
Ἐν τῷ μόνον πρόφασιν εὑρεῖν κακίας,
Οὐ δημοσίων ὠνίους τὰς ἐκτίσεις
Ὁρᾷν τελουμένας γε τοῖς ἠρημένοις,
Ἀλλ' ἀποδούς τις Καίσαρι τὰ Καισάρων
Ὑπῆρχε λοιπὸν ἀπαθὴς κακῶν ἔτι·
Ὡς δημόσια πᾶς τις εἰσπράττων τότε
Ὀψωνίοις ἦν τάδ' ἀπαιτῶν ἐν δίκῃ.

'Αρχαιρεσιῶν προῖκα παρεσχημένων
Πασῶν ἀριστίνδην τε καὶ κατ' ἀξίαν.
Οὐδὲν δὲ πλουτίνδην γε τοῖς ἐκ τριόδων.
Ἡ Δαβὶδ οὐκοῦν ἐμμελῶς ψάλλων λέγει,
Δικαιοσύνης, πρὸς δέ γ' εἰρήνης χάρις
Συνῆλθον, ἠσπάσαντο φιλίως τότε.
Ἔθος δ' ἐναγὲς καὶ παράνομον λίαν
Καὶ πρᾶξιν ἀπάνθρωπον ἀδικωτάτην
Τῶν ναυαγουσῶν φορτίδων κατὰ τόπους
Ἐκ πνευμάτων βίας τε καὶ καταιγίδος
Καὶ συντριβεισῶν, εἶτ' ἀκταῖς ἐῤῥιμμένων
'Αγωγίμων σκύλευσιν, ἁρπαγὴν, λύσιν
Πρὸς τῶν προσοίκων ἀσεβῶς τελουμένας.
Ἔστησεν οὗτος ἀντιπνεύσας ὡς κράτωρ
Σφοδραῖς ἀπειλαῖς, προσταγαῖς ἐμβριθέσιν
'Ασυμπαθῶς θάνατον ἕξειν ζημίαν,
Πάντα παραβαίνοντα προστεταγμένα,
Παρεγγυώσαις καὶ κυρούσαις εἰσάπαν·
Εἴ τις γὰρ, εἶπε, χωρίων παραλίων
Κύριός ἐστιν εὐγενῶν, ἐριτίμων,
Ἡ παρ' ἐμοῦ πέφυκεν ἀρχὴν διέπων
Πρώτισθ' ἑαυτὸν, εἶθ' ὑπηκόων στίφος
Καταρτισάτω πρὸς Θεοῦ θεῖον φόβον
Ὑποστολήν τε τῆς ἐμῆς κραταρχίας·
Ἡ δεσπότης πᾶς κτήματος παραλίου
Ἐπαρχίας ἄρχων τε, κἂν ᾖ τιμίων,
Ὁ παρὰ νηῶν ναυαγουσῶν λαμβάνων
'Αγωγίμων τι φανερῶς γινωσκέτω
Πρόστιμον ἕξων τὸν θάνατον ἐνδίκως.
Κἂν ᾖ μὲν αὐτὸς καθαρὸς τῇ καρδίᾳ,
Χερσὶ δ' ἀθῶος ἀμέθυκτος τ' εἰσάπαν,
Οἱ δ' ὑπὸ χεῖρα κάτοχοι ταῖς αἰτίαις·
Ἄρχοντι καὶ γὰρ ἐξισοῦσθαι προστάτῃ
Εἴωθεν ἅπαν ὑποχείριον θέλειν.
Τίσει δὲ πότμον ἐντολῶν παραβάτης,
Φρικαλέον τε καὶ δυσήκουστον τάχα,
Παθὼν κρεμάθραν, ἀνάτασίν τ' ἀθλίαν,
Νεὼς ἐφ' ἱστοῦ συντριβείσης τῷ σάλῳ.
Τοιόνδ' ἐπισείσας γε σύμπασι δέος,
Θεοστυγὲς πέπαυκε κρατῆσαν ἔθος·
Καὶ λοιπὸν οὐκ ἦν καθορᾷν τὰς φορτίδας
Περιπεσούσας ἐκ σάλου ναυαγίῳ,
'Αγωγίμων σκύλευσιν ὑφισταμένας·
'Αλλ' ἦν γαλήνην ἐκ τρικυμίας βλέπειν
Διαγελῶσαν ναυαγούσαις ὁλκάσιν·
Ἦν καὶ κολαστὴς χειροδίκαις ἀνδράσι,
Ποινήν τε τιθεὶς ἀδικοῦσι καὶ δίκην,
Κἂν ἦν ἀδικῶν εὐγενῶν, λαμπρῶν γένει,
Ὡς μὴ κατ' ὄψιν, ἀλλὰ δικαίως κρίνων,
Καὶ κατὰ μικρὸν ᾗ φασι καὶ τὸν μέγαν.
Καὶ τῶν τεσσαράκοντα Χριστοῦ μαρτύρων
Ναὸν περιώνυμον ἠγλαϊσμένον
Χρόνῳ παλαιωθέντα καὶ κεκμηκότα
'Ανανεοῖ κάλλιστα πλείσταις δαπάναις·
Οὗ καὶ δόμους ἤγειρε πρὸς κατοικίαν,
Δεῆσαν ἐλθεῖν πρὸς νεὼν τῶν μαρτύρων
Πολυτελεῖς καὶ ποικίλους τέχνῃ ξένους.
Καὶ πατέρας δὲ τῶν λόγων καὶ τοὺς λόγους
Οὗτος βασιλεὺς ἀξίους τιθεὶς λόγου

A quia gratis nempe dabantur dignitates
cunctæ cuique optimo ac merenti,
nemini indigno qui pecunia emeret.
Ergo, ut carminibus psaltes David cecinit,
justitia simul et venusta pax
tunc conjuratæ amice osculabantur.
Insuper morem impium, scelestissimum,
facinus inhumanum injustissimum,
nempe uti naves alicubi naufragæ
ventorum violentia et tempestatis
confractæ, et mox ad littora projectæ
sarcinæ direptionem ac perniciem
contra fas omne ab accolis paterentur,
sustulit Andronicus regio nutu :
qui gravi jussu ac minis vehementibus
B certam constituit mortem ac supplicium
his qui decretum violarent suum,
idque cum pœna æternum ratumque voluit.
Siquis locorum, inquit, maritimorum
possessor est de genere optimatium,
seu magistratum traditum a me gerens,
primo se ipsum dein subditorum, ordinem
ad Dei sanctum timorem instituat,
atque ad imperii nostri reverentiam.
Tum prædii siquem dominum maritimi
provinciæve præsidem, quamvis nobilem,
de naufragarum navium quidpiam sarcinis
percepisse certo constabit indicio,
hunc manet dirum merito supplicium :
etiamsi forte ipsemet mente purus
C manuque prorsus incontaminatus fuerit,
si tamen ejus subditi se reos fecerint;
quandoquidem rectori præsidentique
subditi cuncti conformari solent.
Transgressor autem legis perpetietur
inauditam illico horrendam mortem,
triste nempe suspendium extensionemque
in malo navis naufragæ experietur.
Cum talem cunctis incussisset metum,
inveterati moris cessavit scelus.
Exin jam nulli contingebat navi
ut spoliaretur onere a prædonibus,
si forte in mari faceret naufragium :
sed tempestati serenitas successerat
periclitantibus favens onerariis.
D Insuper Andronicus injustos homines
pœna afficiebat debitaque ultione,
quantumvis reus nobilis clarusque foret :
scilicet haud pro persona, sed juste judicans,
et tenuem atque magnum perinde æstimans.
Is etiam Christi quadraginta martyrum
celebre valde templum et ornatissimum,
tunc laborans temporis injuria,
instauravit optime impensa plurima :
ibique ædes ad habitandum struxit,
siquando ad dictum templum ipse acccederet,
vario artificio sumptuosoque miras,
Insuper litteras cum suis professoribus
hic imperator plurimi æstimavit,

largisque fovit donis prout fas erat.
Jam cum hic esset prorsus lanius hominum,
Imo vero Satan alter homicida,
ubi concepit, ut ait David, dolorem,
iniquitates peperit! eheu, mortem.
Decretum fit, proh inhumanum facinus!
ut cuncti inclusi carcere vel exsules
mari, vel gladio, vel alio mortis genere,
nemine excepto, vitæ finem cernant,
ipsi et conjuncti omnes jure generis.
Cur enim, ait, uno resecto capite,
alia consurgent plura et pejora?
hem exsecranda, horribilis sententia!
hem maledictum satanicum decretum,
a quo tot letho destinabantur homines!
Atque hoc inscriptum libellis decretum
ab iniquissimis acceptum judicibus
Andronicus imperator custodiebat:
idque heu quantocius exsecuturus erat,
pecudum instar tot homines jugulans,
quotquot per imperium in vinclis erant
cum consanguineis cunctis et affinibus.
nisi Creator generis humani ac Dominus
præoccupasset perdere Andronicum,
taliaque in cassum vertere consilia.
Interim Andronicus cuncta cernens
adversa sibi fieri et difficilia
propter victores Siculos exercitus,
qui Thessalonicam occupaverant.
prout superior narravit historia.
et nunc jam Serras Bolerumque advenerant;
insuper gnarus subditis se invisum,
ad divinandum temporis futuri casus
per homines hariolos convertit animum
abominanda utens hydromantia.
Et interesse quidem cum hariolis
noluit ipse, derisionem cavens;
verum hæc ministro commisit Stephano
sacra nocturno tempore peragere:
qui ad se vocans Sethum quemdam nomine
cæcum, sed arte hariolum, ob idque olim
justa sententia oculis privatum
a Manuele purpuræ regiæ flosculo;
interrogare cœpit malos dæmonas
per nefariæ artis incantationes,
quisnam post Andronicum Cæsar foret?
vel hujus quisnam raperet imperium?
Dæmon ex pelvi retulit ambigua,
et perobscure dum per aquam loquitur
delineavit litteris fallacibus,
quantum conjicere licuit, Isaacium.
Nec vero nominis cuncta elementa scripsit,
sed semiplenæ obtulit tanquam lunæ
figuram dimidiatam, atque ambigue
et lunæ iota litteram præposuit.

A Σφᾶς δωρεαῖς ἥδυνεν ἁβραῖς ὡς θέμις·
Ὢν δ' ἀτεχνῶς μάγειρος ἀνθρώπων ὅδε,
Μᾶλλον δὲ Σατὰν ἄλλος ἀνθρωποκτόνος,
Ἥ φησι Δαβὶδ, ὠδινήσας δὴ πόνον,
Παρανομίας ἀποτίκτει, φεῦ! μόρον·
Ὥριστο τοίνυν, ὢ μισανθρώπου τρόπου,
Καθειργμένους ξύμπαντας εἴτε φυγάδας
Ἄρδην βυθῷ τε καὶ ξίφει καὶ θανάτῳ
Παραδοθέντας τὸν βίον καταστρέφειν,
Αὐτούς τε πάντας καὶ προσήκοντας γένει.
Τί γὰρ κεφαλῆς εἰ μιᾶς τετμημένης
Φυήσεται κάρηνα χείρω καὶ πλέω;
Ὢ παμμιάρου καὶ θεοστυγοῦς δίκης,
Καὶ σατανικοῦ σκέμματος μισητέου,
Κατακρίνοντος παντὸς ἀνθρώπου μόρον!
B Σκέμμα πονηρὸν ἐγγραφὲν τόμοις τόδε
Πρὸς τῶν κρινόντων ἄνομα δικασπόλων,]
Εἴληφεν Ἀνδρόνικος φυλάττειν κράτωρ·
Ὃ τάχ' ἂν ἐξήνυτο, φεῦ! φεῦ! πρὸς πέρας,
Καὶ πάντες ἐσφάττοντο θρεμμάτων δίκην
Οἱ πανταχοῦ γῆς Αὐσόνων καθειργμένοι
Σὺν τοῖς καθ' αἷμα καὶ προσήκουσι γένει,
Εἰ μὴ βροτουργὸς τῶν ὅλων καὶ Δεσπότης
Ἔθηκεν Ἀνδρόνικον ἐκποδὼν φθάσας,
Σκέμματα δ' ἀπέδειξεν ἄκυρα τάδε·
Οὗτος στενά οἱ καθορῶν πανταχόθεν
Πράγματα συμβαίνοντα δύσκολα πάνυ
Ἐκ Σικελῶν δυσμάχων στρατευμάτων,
Ἅπερ παρεστήσατο Θεσσαλονίκην,
Ὡς ἀνόπιν εἴρηκεν ἱστορεῖν φθάσαν,
Καὶ μέχρι Σερρῶν καὶ Βολεροῦ πεφθάκει·
C Πρὸς δ' αὖ ἑαυτῷ δυσμενοῦς ὑπηκόου
Ἀπεῖδε πρὸς πρόγνωσιν ὧν μέλλων χρόνῳ
Τὴν ἔκβασιν δίδωσιν ἠρωτηκόσι
Τὴν διὰ πλυνοῦ μαντικῆς τε φευκτέας.
Ἀλλὰ παρεῖναι τοῖς τελουμένοις τότε
Αὐτὸς μὲν ἀπείπατο, μῶμον ἐκκλίνων
Ὑπηρέτῃ δ' ἁγιοχριστοφορίτῃ
Φέρων ἀνατίθησι νυκτεργασίαν·
Ὃς παραλαβὼν τινα Σὴθ κεκλημένον
Πηρὸν μὲν ὄψεις, μαντικὴν δ' ἠσκημένον,
Οὗ χάριν ἐγκέκοπτο τὰς κόρας πάλιν
Πρὸς πορφυρανθοῦς Μανουὴλ μάλ' ἐνδίκως·
Πυνθάνεται δὴ τῶν πονηρῶν πνευμάτων
Φαύλης ἐπῳδῆς μαντικῇ πεπραγμένης,
Ὅστις μετ' Ἀνδρόνικον ἄρξων τυγχάνει,
D Ἢ παραλύσων τόνδε τῆς κραταρχίας.
Πνεῦμα δ' ἀνεῖλεν ἐκ πλυνοῦ βεβυσμένα,
Μᾶλλον δ' ἀμυδρῶς ὡς ἐν ὕδασι λέγον
Σκιαγραφεῖ γράμμασι πεπλανημένοις
Ἰσαάκιον, ὡς ἐνῆν ἀπεικάσαι·
Οὐ κλήσεως γράμματα συντάξαν ὅλα,
Ὥσπερ σελήνης δ' ἀμφικύρτου φαντάσαν
Ἡμίτονον σχῆμά τι καὶ πεπλασμένον,
Καὶ τοὐδ' ἰῶτα προγράφει λοξῶς τύπον (63)

(63) Scilicet antiquus typus Græci sigmatis est C. cui præposita I satis portendebat nomen Isaacii IC. Verum Nicetas Choniates hist. II, 9, ait litteram I non præpositam, sed subjunctam fuisse, ob augendam ambiguitatem.

῎Ηκουσεν 'Ανδρόνικος πεύσεως λόγους,
Καὶ καιρὸν εἰπεῖν ἀξιοῖ καθ' ὃν τάδε.
Πεῦσις τολοιπὸν γίγνεται δὴ δευτέρα,
Καὶ πνεῦμ' ἀνεῖλε δι' ἐπασμάτων τάδε·
Ὡς ἡμέρας ἔντοσθεν ὑπάρξει τάδε,
Καθ' ἣν τὸ τρισόλβιον ὑψοῦται ξύλον·
Μίαν δ' ὁ Σεπτέμβριος ἦγε πρὸς δέκα,
'Επὰν ἐδρᾶτο πρᾶξις ἀῤῥητουργίας
῝Α λῆρον ἡγήσατο γνοὺς ταῦτα κράτωρ·
Πῶς ἄν ποτ' ἰσχύσειεν εἰπὼν Κυπρόθεν
Πλεύσας 'Ισαάκιος ἐν βραχεῖ χρόνῳ
Οὕτω καταστρέψαι με τῆς κραταρχίας;
Τὸν Κυπρίων τύραννον οἰηθεὶς πέλειν
Τὸν καθελεῖν μέλλοντα τόνδε τοῦ κράτους,
῎Ανδρα Κομνηνῶν ἐκ γένους κατηγμένον,
'Αποστάτην δὲ τοῦ κράτους δεδειγμένον,
'Αρχήν τε τὴν ὕπαρχον, εἰς ἀναρχίαν
Τυραννίδα τε δυσμενῶς τεθεικότα,
Τὴν 'Ισάκου κλῆσιν δὲ πεπλουτηκότα·
Οὕτω νομίσας 'Ανδρόνικος καὶ φράσας,
Εἰς ἀρχικὰ δώματα τὰ πρὸς 'Ανάπλῳ
Πρὸς διατριβὴν καὶ διάχυσιν ἔβη.
'Ο δ' αὖ κακοῦργος ἀντιχριστοφορίτης
Τρέχων ἀφῖκτο σὺν ὀλίγοις οἰκέταις
Πρὸς οἰκίαν εὔκτιστον 'Ισαακίου,
Καὶ τόνδ' ἐφώνει τῶν δόμων κατιέναι·
Καὶ τῷδ' ὁμαρτεῖν οὗ δοκεῖ πορευτέον.
'Ο μὲν δεδιὼς τὴν ὁμοκλὴν αὐτίκα
Θεοκλυτῶν ὑπῆρχε ῥυσθῆναι μόρου·
'Ο δ' ἀγρίῳ βλέμματι καὶ βοῇ πάλιν
Αὐτὸν κατελθεῖν ἐγκελεύεται τάχος.
'Αλλ' ὡς ἑώρα βραδύνοντα καὶ πάλιν,
Τοῖς οἰκέταις ἦν ἐγκραγὼν μετὰ χόλου
Σύροντας αὐτὸν κατάγειν οἰκημάτων·
Μόλις κατελθεῖν ἐκβιασθεὶς τῇ βίᾳ
῞Ιππον τ' ἀναβὰς ηὐτρεπισμένον τότε
'Εξ 'Αγγέλων ῎Ισακος ἀνδρειοφρόνως
Σπασάμενος φάσγανον ἠκονημένον,
'Εφάλλεται δὴ ἀντιχριστοφορίτῃ,
Καὶ κατενεγκὼν τοῦδε πληγὴν καιρίαν,
Διχῇ κεφαλὴν διέκοψε τῇ σπάθῃ·
῝Ον καὶ προκεῖσθαι τοῖς κυσὶ λιπὼν ἕλωρ,
῞Ολῳ ῥυτῆρι πρὸς νεὼν τρέχει μέγαν
Δι' ἀγορᾶς τε καὶ λεωφόρου μέσης·
Καὶ χειρὶ γυμνὸν τὸ ξίφος φέρων ἔτι
Πᾶσιν τορὸν κέκραγε, τῷδε τῷ ξίφει
Τεμεῖν κεφαλὴν ἀντιχριστοφορίτου.
'Επεὶ δὲ ναὸν εἰσέδραμε τὸν μέγαν,
Τὸν τῶν φονουργῶν ἔσχεν εἰς στάσιν τόπον (64).
Εἶτα συνεῤῥει κατὰ χιλιοστύας
῎Απειρα πλήθη πρὸς θέαν 'Ισαακίου,
Οὓς καὶ καθικέτευσε τῷδ' ἐπαμύνειν
Καὶ τὴν δυνατὴν εἰσφέρειν συμμαχίαν,
῎Οντι πρὸς αὐταῖς τοῦ θανάτου ταῖς πύλαις·

A Oraculi Andronicus verbis cognitis,
tempus poposcit scire quo hæc fierent.
Iterum ergo rogatur oraculum.
Tum sic composito carmine dæmon ait :
Hæc intra diem exitum sunt habitura
quo venerandum solet exaltari lignum :
porro Septembris jam erat dies undecima
dum hæc arcana divinatio fieret.
Has imperator nugas esse credidit.
Quomodo enim, inquit, Cypro poterit
huc navigare Isaacius tam brevi tempore,
meumque regni solium evertere?
Existimabat enim tyrannum Cyprium
et eversionem sui venturum throni,
virum Comnena de gente progenitum,
B qui perduellem semet imperio exhibens
insulæ præfecturam ad se rapuerat,
ibique sævam exercebat tyrannidem,
atque Isacus nomine appellabatur,
Sic Andronicus dicens atque existimans,
ad regias ædes ivit quæ sunt in Anaplo
ut sese in illo oblectaret hospitio.
Interim tamen maleficus Stephanus
cum paucis raptim venit familiaribus
ad pulchras ædes Isaacii Angeli,
eumque voce jussit prodire domo,
seque ducem sequi quorsum tenderet.
Ille minaci consternatus voce,
ut se morti subduceret Deum rogabat.
Stephanus torvis oculis inclamans iterum
C ut sine mora sequeretur jubet.
Verum ut vidit demorantem adhuc,
intendit vocem ad satellites suos,
ut eum correptum ædibus protraherent.
Tum demum tali vi coactus equum,
qui bene instructus aderat, conscendit
Angelus Isaacius, sumptoque animo
acutum gladium de vagina promens
impetu contra Stephanum impium ruit,
atque eum mortali consecutus ictu,
caput bifariam ensis acie secuit;
et prædam canibus hominem relinquens,
effuso cursu magnum ad templum venit
per viam publicam perque forum medium;
nudumque adhuc manu gladium gerens
D cunctis inclamabat, Hoc ego gladio
capite obtruncavi scelestum Stephanum.
At ubi in magnum pervenit templum,
homicidarum pulpitum insedit.
Deinceps confluente turba maxima
innumeroque populo ad Isaacium,
hic obsecrabat ut sibi suppetias
ferrent et validam defensionem,
in ipsis nempe posito mortis januis.

(64) Nicetas Choniates lib. II, 10 : Τὸν θεῖον εἰσιὼν ναὸν, ἄνεισι τὸν ἀνάσταθμον, ὃν οἱ φονεῖς ἀνερχόμενοι, τὸ οἰκεῖον ἀνακεκαλυμμένως διατρανοῦσι πλημμέλημα, τὴν ἐκ τῶν εἰσιόντων τε καὶ ἐξιόντων τὸ ἱερώτατον τέμενος αἰτοῦντες συγχώρησιν : *templum ingressus eam sedem conscendit in qua homicidæ suum facinus publice confitentes, ab ingredientibus sanctissimum locum egredientibusque veniam petunt.*

Reapse ad hoc fautores permulti erant,
maxime quidem genere propinqui.
Cumque a rege nemo superveniret
qui cœpta illa minis disturbaret,
prædicti fautores sumpta audacia
liberis jam succlamabant vocibus,
atque Isaacio firmam spondebant opem.
Ergo ut illa præteriit prima dies,
jamque alia advenerat, summo mane
populus cunctus Byzantinæ urbis
fluminis instar ociter ruentis
ad præcipuum confluxit templum Dei.
Cur autem ego longos sermones nectam?
incessunt maledictis Andronicum,
Isaaciumque dignum edicunt stemmate.
Insuper omnes carceribus clausos
emittunt, atque turbam conficiunt maximam.
Tunc vero innumeros vidisses ensiferos,
thoracibus et scutis armisque accinctos,
alios denique lignis clavisque instructos,
Sic ergo adstante concione omnigena
rex atque imperator Isaacius
concordi labio a cunctis acclamatur,
dum ei quidam in caput imponeret
imperatoris maximi Constantini
coronam quæ de sacra pendebat mensa.
Cum Andronicum tamen adhuc timens
coronam Isaacius ægre admitteret,
patruus ejusdem præsens Joannes Ducas,
vir canus, imo et calvus et senecio,
denudans caput pileo, obsecrabat
ut suam frontem redimirent stemmate.
Populus recalvastrum caput cernens,
negavit huic coronam se donaturum;
aitque regem senem se jam nolle,
Andronici nempe causa a quo malorum
tantam nuper congeriem perpessi erant.
Tunc ergo a populo electus imperator
Isaacius, ut meum hactenus carmen dixit,
ad regiam pedetentim ibat domum
cum patriarcha populoque plurimo.
At Andronicus in Meludii regia
versans, ut gestam rem inaudiit,
venit trireme ad palatium magnum,
volucri nempe cursu fretum permeans.
Superveniente tunc novello Cæsare,
repugnare cœpit armis senex dominus,
tela cum paucis desuper conjiciens
contra adventantes omnes atque Cæsarem.
Sed cum se frustra laborare senex
sensit, purpureas crepidas et coronam
abjecit, crucemque miser collo abstulit :
barbaricumque capiti imponens pileum,
trireme inscensa ad Tauridem fugiebat.
Ingressus autem palatium Isaacius,
statim Romani universi imperii
dominus acclamatus atque imperator
misit qui Andronicum ad se retraherent;
quem prope urbem Chelen comprehensum,

A 'Ω καὶ κατανεύοντας εἶχεν εἰς τόδε
Ἄλλους τε πολλοὺς καὶ προσήκοντας γένει.
Ἐπεὶ δὲ παρῆν οὔ τις ἐκ βασιλέως
Ἐπαγανακτῶν οὐδ' ὅλως τοῖς δρωμένοις,
Οἱ συλλεγέντες θάρσος ἀνειληφότες
Ἐχρῶντο γλώττῃ παντάπασιν ἀπύλῳ,
Καὶ τῷδ' ἐπηγγέλλοντο σύναρσιν ξένην.
Ὡς οὖν ἐκείνη παρέδραμεν ἡμέρα,
Ἄλλη δ' ἐπῆλθε, πρωΐας οὔσης ἔτι,
Ὅμιλος ἅπας ἀστικὸς Βυζαντίδος
Κατὰ ποταμῶν ῥεύματα ταχυῤῥόων
Εἰς ναὸν εἰσέῤῥευσε τοῦ Θεοῦ μέγαν.
Καὶ τί με δεῖ γράφοντα μηκύνειν λόγον ;
Βάλλουσιν Ἀνδρόνικον ταῖς δυσφημίαις,
Κρίνουσι δ' Ἰσάκιον ἄξιον στέφους.
B Πρὸς τοῖσδε πάντας φυλακαῖς καθειργμένους
Ἀνέντες εἱρκτῆς, πλεῖστον ἤθροισαν στῖφος.
Ἦν λοιπὸν ἰδεῖν μυρίους ξιφηφόρους
Πεφραγμένους θώραξιν, ἀσπίσιν, ὅπλοις,
Ἄλλους ῥοπάλοις καὶ ξύλοις ὡπλισμένους ·
Καὶ συναγωγῆς παμμιγοῦς ἠθροισμένης
Ἰσαάκιος βασιλεὺς αὐτοκράτωρ
Φημίζεται δὴ παρὰ πάντων χειλέων,
Ἐφαρμόσαντός τινος αὐτοῦ τῇ κάρᾳ
Στέφος μεγίστου κράτορος Κωνσταντίνου
Ἄνω τραπέζης μυστικῆς ἠρτημένον.
Τούτου τὸ πρῶτον Ἀνδρονίκου τῷ δέει
Στεφηφορίαν ῥᾷστα μὴ δεδεγμένου,
Θεῖος συνεστὼς οἱ Δούκας Ἰωάννης
Ἀνὴρ πολιὸς, φαλακρὸς, βαθυγέρων,
C Κάλυμμα κάρας ἐκβαλὼν ἐλιπάρει
Ἐπὶ κεφαλὴν ἰδίαν θεῖναι στέφος
Δῆμος δ' ἰδόντες ἐψιλωμένην κάραν,
Λαβεῖν ἀπηγόρευσαν αὐτῷ τὸ στέφος.
Γέροντ' δ' ἐπ' αὐτοὺς βασιλεύειν μηκέτι
Δι' Ἀνδρόνικον μὴ θέλειν εἰρηκότες,
Πολλὰ παρ' αὐτοῦ τῶν κακῶν πεπονθότες.
Τέως δ' ὑπάρξας δημοπρόβλητος κράτωρ
Ἴσακος, ὡς ἄνωθεν ἱστορεῖν ἔφη,
Ἤει πρὸς οἴκους τοὺς βασιλείους βάδην
Σὺν πατριάρχῃ καὶ λεῷ πλείστου στίφει.
Ἀνδρόνικος δ' ὢν ἐν Μηλουδίου δόμοις,
Ἐπείπερ ἠνώτιστο τὰ πεπραγμένα,
Ἧκε τριήρει πρὸς παλάτιον μέγα
Ἐν ἀπτέρῳ δή τινι πεπλευκὼς τάχει.
Ὡς οὖν ἀφῖκτο καὶ νεόχριστος κράτωρ,
D Ἀντιμαχεῖν ἤρξατο κρατάρχης γέρων
Ἰστοὺς ἀφιεὶς ὑψόθεν σὺν βραχέσιν
Πᾶσιν ἐπιοῦσί τε καὶ στεφηφόρῳ.
Ὡς τηνάλως δ' ἔγνωκε μοχθεῖν τριγέρων,
Πέδιλα ῥίψας κοκκοβαφῆ καὶ στέφος
Καὶ τοῦ τραχήλου σταυρὸν ἐκβαλὼν τάλας,
Ἐνθεὶς δὲ κρατὶ βαρβαρικόν τι πῖλον,
Ἐμβὰς τριήρει πρὸς Ταυροσκύθας ἔπλει ·
Εἴσω δ' Ἰσαάκιος ἀρχικῶν δόμων,
Εὐθὺς παρελθὼν βασιλεύς τ' αὐτοκράτωρ
Ἀναγορευθεὶς Ῥωμαΐδος τῆς ὅλης
Ἔστειλεν Ἀνδρόνικον ἄξοντας τάχος ·
Ὃν κατὰ Χηλὴν ἄστυ συνειληφότες,

Ὡς φθὰς ἔφην φεύγοντα πρὸς Ταυροσκύθας
Ἄνακτι παρέστησαν Ἰσαακίῳ.
Καὶ λοιπὸν οἵαις ἐξέτριψεν αἰκίαις
Ὅσαις τε ποιναῖς Ἰσαάκιος κράτωρ
Τὸν ἄθλιον γέροντα τόνδε καὶ βίαις
Οὐκ ἄν τις ἰσχύσειεν εἰπεῖν ῥᾳδίως·
Ὅμως φράσαιμ' ἂν συνελὼν κατὰ σθένος·
Καθείργνυται πρῶτα μὲν οὗτος εἰς πόλιν
Δεσμοῖς σιδηροῖς ἐνδεθεὶς δειρὴν πόδας·
Εἶτ' ἐμφανισθεὶς ἀθλίως οὕτως ἔχων
Τῷ βασιλεῖ, σκώμμασι βάλλεται τάλας
Καὶ λοιδορησμῶν νιφάσιν ἀπειρίτων,
Ῥαπίζεται μάστιξι γλουτοὺς καὶ ῥάχιν,
Κάραν ψιλοῦται τῶν τριχῶν καὶ τὴν γένυν,
Καὶ τοὺς ὀδόντας ἐξεκρούσθη πρὸς βίαν·
Ἐκδίδοται παίγνιον ἄθυρμα, γέλως
Μισοῦσιν αὐτὸν καὶ κακοῦν ᾑρημένοις.
Φέρει παροινίας τε, μάστιγας, ὕβρεις,
Πυγμὰς κατὰ στόματος, ἄλλας αἰκίσεις,
Κακῶν Ἰλιάδα τε καὶ τραγῳδίαν,
Καὶ συμφορῶν πέλαγος οὐ μετρούμενον·
Καὶ πρὸς γυναικῶν ἐμπαροινεῖται πλέον,
Πρὸς τοῦδε φάος ὀμμάτων ἐσβεσμένων,
Ἢ καὶ παθουσῶν ζημίαν τῶν συζύγων,
Τυχὸν δὲ καὶ σφῶν ἐκτύφλωσιν ὀμμάτων,
Πρὸς μισοφαοῦς τοῦδε φαύλης καρδίας,
Τέλος καθεσθεὶς, ὢ ξένων ἀκουσμάτων !
Ἐπὶ καμήλου ψωριώσης ἀθλίως
Ὁ πρὶν βασιλεὺς αὐτοκράτωρ Αὐσόνων,
Ὁ βασιλικοῖς ἀνᾳδούμενος κρότοις,
Δι' ἀγορᾶς τε καὶ μέσης λεωφόρου
Πομπεύεται κάκιστα συνελεγμένοις,
Σῶμα καλύπτων εὐτελεῖ τῷ ῥακίῳ,
Ἀκαλυφές τε δεικνύων τὸ κρανίον,
Οἰκτρά τις ὄψις, ἀκοὴ φρικαλέα,
Πηγὰς δακρύων ἐκκαλούμεναι τάχα
Οἷς ἡμέροις ὄμμασι πρὸς κακουμένους
Καὶ συγγενὲς πέφυκεν ἀθρεῖν ἐνθέως.
Ὁ ξυγκλύδων ὄχλος δὲ καὶ τῶν συρφάκων
Ἀλλαντοπῶλαι, βυρσοδέψαι καὶ ῥάπται
Παλιγκαπήλων ἀλόγιστος φρατρία
Πομπῇ παρόντες καὶ θριάμβῳ τῷ τότε,
Ἀτιμοποιῷ καὶ γελοιώδει πλέον,
Οὐδὲν παρῆκαν αἰκίας, τιμωρίας
Εἶδός τι λοιπῆς κακίας, βδελυρίας,
Ὃ μὴ προσῆγον ἀσεβῶς Ἀνδρονίκῳ !
Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, ὢ περιττῆς μανίας !
Ἔτυπτον, ἐσπάραττον αὐτοῦ κρανίον
Καὶ νῶτ' ἀφειδῶς ταῖς κρούναις τε καὶ ξύλοις·
Οἱ δ' αὖ γε πλευρὰς καὶ νεφροὺς πρωκτὸν [πάλιν
Ξιφιδίοις ἔπειρον ἢ καὶ ῥαφίσιν·
Ἄλλοι δ' ἐμίνθουν τὴν ῥῖνα τοῖς βολβίτοις,
Τῶν δ' ὄψεων λύματα τὰ τῶν γαστέρων
Σπόγγοις κατηκόντιζον αὐτοῦ συχνάκις·
Οἱ δὲ θρασεῖς τε καὶ πλέον τολμητίαι
Ἐλιθολεύστουν ἀποκαλοῦντες κύνα
Καὶ Κέρβερον θῆρά τε καὶ μιαιφόνον
Καὶ τοῖσδε τὰ σύστοιχα, φεῦ τῆς μανίας !

A dum fugeret, ut diximus, ad Scythas Tauricos,
imperatori obtulerunt Isaacio.
Quantis deinde attriverit cruciatibus
quotque suppliciis Isaacius imperator
infelicem hunc senem quotque pœnis,
vix et humano effabile eloquio,
attamen dicam breviter pro viribus.
Urbano primum concluditur carcere,
collum catenis vinctus atque pedes;
atque hac tristi exhibitus in specie
regi, conviciis appetitur miser
maledictisque obruitur innumeris :
verberibus lumbos teritur et nates,
barba et capillo carptim nudatur caput,
excutiuntur dentes inflictis ictibus,
B ludibriique gratia ac risus traditur
suismet inimicis et carnificibus.
Fert petulantias, contumelias, verbera,
tunditur os alapis, varie affligitur,
malorum Iliadem tragœdiamque patitur
et miseriarum infinitum pelagus :
præsertim vero vexatur a feminis,
quibus oculorum lumen eripuerat,
vel maritos partim nece abstulerat,
partim effossis oculis excæcaverat
pro sua sævitia mortalis hic pessimus.
Postremo impositus, hem auditu horribile !
scabioso infeliciter camelo,
qui Romanorum nuper imperator,
quem circa regii resonabant plausus,
C per forum ducitur perque vias publicas
triumphum turba spectante turpissimum,
ipse vix tectus vili tunicula
tegmine nudum cranium ostentans;
lugubre visu narratuque horribile
uberes lacrymas sine dubio eliciens
mitibus ex oculis, qui solent miseros
naturaque socios, prout fas est, aspicere.
At plebeiorum vilissima colluvies,
fartores et coriarii ac sutores,
Dardanariorum stolida collegia.
pompam ducentes triumphumque hujusmodi,
vel potius id ludibrium et deridiculum,
nullum prætermittebant pœnæ genus
opprobrii, maleficii, contumeliæ,
quin Andronico per nefas impingerent.
D Alii siquidem, o vesanum furorem !
percussum discerpebant ipsius cranium
dorsumque ligneis inclementer clavis :
alii latus, renes atque podicem
suffodiebant cultris atque subulis,
alii inquinabant fimo nares bubulo,
alii spurcitias corporum in vultum ejus
spongiis expressas sæpe conjiciebant :
audaces autem quidam ac ferociores
lapidibus appetebant, dicentes canem
et Cerberum atque feram sanguinariam,
atque his similia per summum furorem.

Verum ut verba ad compendium conferam,
nemo in immenso illo fuit spectaculo,
quin molestis ictibus et conviciis
tunc infelicem senem non verberaret.
Scortum denique quoddam impudentissimum
correptam de culina in viam deferens
ollam fervente admodum aqua plenam
in Andronici effudit furiose genas.
Atque hæc perpetiens multoque plura,
contra tot mala durans vir magnanimus
In tot dolorum fluctibus et procellis,
tantoque miseriarum obluctans pelago,
malorum inquam nimbo quamvis pressus,
fortiter tamen Domino agebat gratias,
constantem in suppliciis mentem retinens.
Sic ergo in stadium ductus cum ignominia
parumper adhuc spirans ad columellas
prostantes illic pedibus est suspensus.
Furiosus tamen populus necdum satur
vorandis ejus carnibus, suspensi miseri.
membris etiam genitalibus insultavit,
tunicula reducta, hem pudorem!
Quidam acutum gladium per guttur egit,
alius Latinus podicem ense fodit:
Latini vero circumstantes reliqui
gladiis cædebant miserum corpusculum
ingeminatis continenter ictibus,
sponsione velut mutua utri acutius
acinaces ferirent experientes.
Sic Andronicus in suppliciis luctans
in tantoque cruciatuum mari naufragus,
spiritum sibi violenter raptum
in columellis illis effudit turpiter.
Atque hunc imperii vitæque finem habuit
homo ærumnosus, postquam imperaverat
biennio fere stemmate revinctus,
uno præterea dominatus anno
absque corona, et purpuræ decore.
Erat in egregia forma corporis,
proceritate præditus heroica,
augusta facie et prorsus admirabili,
prævalidaque utens valetudine.
Post aliquot autem dies de suspendio
detractum ejus cadaver in quodam stadii
fornice sine cura projectum jacuit;
donec ad Ephori tandem monasterium
composuerunt quidam in brevi loculo;
ubi adhuc corpus spectatur a cupidis,
integritatem suam prorsus retinens.
Is autem toto deperibat animo
apostoli divinas Pauli epistolas;
a quibus, admiranda velut scatebra
in orationes suas et scripta ducebat rivulos,
quæ componebat nobili artificio.
Quin sacram Pauli cœlispicis imaginem
auro argentoque insignem Andronicus
in quadraginta Martyrum delubro
a semet dedicatam colebat admodum.
Hæc autem Andronici instante fato

A 'Ως ἂν δὲ φαίην ἐν βραχεῖ τὸ πᾶν λόγῳ,
Οὐδεὶς ὑπῆρχε συναλισθείσης θέας
Ὃς οὐ κακοῖς ἔβαλλε βλήμασι λόγοις
Τὸν δυστυχῆ γέροντα τῷ τηνικάδε.
Μία δὲ γυνὴ πορνικὴ λαγνιστάτη
Ἐξ ὀπτανείου σκεῦος ἁρπάσασά τι
Σφοδρῶς γε καχλάζοντος ὕδατος πλέον
Τούτου παρειῶν ἐμμανῶς καταχέει.
Τόσα δὲ παθὼν καὶ πολὺ τούτων πλέω
Καὶ τηλικαῦτα δυσχερῶν ὁ γεννάδας
Πρὸς συμφορῶν κύματα καὶ καταιγίδας
Καὶ χαλεπῶν πέλαγος, ἀντέχων ὅμως
Καὶ νιφάδας φέρων τε κακῶν εὐψύχως,
Ἐν πᾶσιν εὐχάριστος ἦν πρὸς Δεσπότην,
Ἐῤῥωμένον φρόνημα κἀν δεινοῖς ἔχων.
B Οὕτω δ' ἀπαχθεὶς ἀτίμως ἐν σταδίῳ
Ποδῶν ἀπηώρητο βραχύ τι πνέων
Ἐν τοῖς ἐκεῖ που καθιδρυμένοις στύλοις·
Μετὰ δ' ἀπαιώρησιν ἄφρονες πάλιν
Ὡς μὴ λαβόντες τοῦδε τῶν σαρκῶν κόρον,
Αἰδῶ τε κακῶς παιδικούς τε διδύμους
Χιτῶν' ἀναστέλλοντες ἔδρων, ὢ πάθους!
Καὶ κατὰ τοῦ φάρυγγος ὦσέ τις ξίφος·
Καί τις Λατίνων καθ' ἕδρας ἀκινάκην·
Λοιποὶ περιστάντες δὲ τόνδε Λατίνων
Τοῖς ξίφεσιν ἔπαιον αὐτοῦ σαρκίον
Συχνὰ καταφέροντες αὐτοῦ συντόνως,
Πεῖραν δοκιμὴν προσλαβεῖν ᾑρημένοι
Ὁποῖον αὐτῶν τμητικώτερον πέλει.
Οὕτως ἐναθλῶν ἐν τοσαύταις βασάνοις
C Καὶ τηλικαύτῃ συμφορῶν τρικυμίᾳ
Ψυχὴν ἐναπέῤῥηξεν αὐτοῦ πρὸς βίαν
Ἐπὶ στυλίσκων ἀτίμως ἠρτημένος·
Τοιοῦτο τέρμα τοῦ κράτους καὶ τοῦ βίου
Πολύτλας Ἀνδρόνικος εὗρεν ἐν βίῳ,
Χρόνοις μὲν ἄρξας δυσί που στεφηφόρος,
Κοινῶν δ' ἑνὶ κύριος ὢν τῶν πραγμάτων
Ἄνευ χλαμύδος καὶ πολυτίμου στέφους.
Ἦν οὖν φυὴν σώματος εὐφυὴς πάνυ,
Ἡρωϊκόν τ' ὄρθιον εὖ φέρων δέμας,
Ἀγητὸς εἶδος καὶ γεγαρὸς εἰσάπαν
Σῶμα προδεικνὺς ὑγιές τ' ἐῤῥωμένον.
Μεθ' ἡμέρας δὲ κατενεχθεὶς ὑψόθεν
Ὁ τοῦδε νεκρὸς ἐν μιᾷ τῶν ἀψίδων
Ἀτημελήτως ἐῤῥίφη τοῦ σταδίου·
Εἶτα περί που τὴν μονὴν τὴν Ἐφόρου
D Ἔν τινι κατέθεντό τινες χωρίῳ·
Ὀπτάνεται δὲ σῶμα τοῦδ' ᾑρημένοις
Ἀκραιφνὲς, ἀλώβητον εἰσέτι μένον.
Ψυχὴν δὲ παντάπασιν ἦν ἐκλιμπάνων,
Εἰς τοὺς θεαυγεῖς κήρυκος Παύλου λόγους
Ἀφ' ὧν ἀπαντλῶν ἐκ πίδακος ὡς ξένης
Ἐπιστολὰς ἤρδευεν αὐτοῦ καὶ λόγους,
Ἃ συντιθεὶς ἦν εὐφυῶς καὶ συγγράφων·
Οὗ καὶ θεόπτου Παύλου σεπτὴν εἰκόνα
Καλλύνας Ἀνδρόνικος ἐν χρυσαργύρῳ
Νεῷ τεσσαράκοντα Χριστοῦ μαρτύρων
Ἀνατεθεικὼς, προσκυνῶν ἦν καὶ σέβων.
Ἥτις ἀπεστάλαττεν ὀμμάτων δάκρυ

Ἀνδρονίκου φθάνοντος οἴκτιστον μόρον·
Ὁ γνοὺς ἀκριβώσοντας ἐκπέμπει τάχος
Τὴν ἀκοήν τε καὶ τὰ τῆσδε καθάπαξ.
Τὸν πιστόν οἱ Στέφανον ἄλλοις σύναμα.
Ἐπεὶ δ' ἀπῆλθεν, ἀντιχριστοφορίτης
Σπουδὴν ἐτίθει πάντα σαφῶς εἰδέναι,
Ὡς πάντ' ἀληθῶς μηνύσῃ πεπομφότι.
Ὑφάσματι γοῦν ἀθιγεῖ Παύλου κόρας
Σεπτῶς ἐναπέψησεν· αἱ δ' ὥσπερ πίδαξ
Δάκρυον ἀπέλειβον ὡς ψυχρὸν νᾶμα·
Ἃ πρὸς θεατῶν Ἀδρόνικος γνωρίσας,
Μέγα στενάξας θαυμάσας τε πλειόνως,
Κάραν ταλαντεύσας τε τῇδε κἀνθάδε
Αὐτοῦ χάριν εἴρηκε Παῦλον δακρύειν
Κακὸν προσημαίνοντα τῷ δὲ που τάχα.
Φιλεῖν γὰρ αὐτὸν ἐκθύμως ἄγαν ἔφη,
Καὶ οἱ τιμαλφῶν ἐξέχεσθαι ῥημάτων,
Πρὸς τοῦδε λοιπὸν ἀντιφιλεῖσθαι δέον·
Ὅ τι δὲ κακὸν προὔλεγον τὰ δακρύων,
Εἴρηκε σαφῶς ἀνόπιν πεφρασμένα.

A oculis lacrymarum profudit guttas.
Audita re, Andronicus statim misit
ad explorandum famam studio sedulo
fidelem sibi Stephanum cum comitibus.
Ergo profectus impius ille Stephanus
curam impendit probe ut rem cognosceret,
veridicoque ore mittenti diceret.
Quamobrem Pauli oculus linteolo puro
abstersit reverenter; is autem veluti
fons, lacrymarum frigidum fudit rivum.
Id quod ubi intellexit a spectatoribus,
ingemuit Andronicus, miransque plurimum,
caput hac illac quassans, Paulum ait
lacrymas illas causa sui profundere,
aliquid forte mali portendentem :
B nam se Paulum amare efflictim dixit,
ejusque summe verba pretiosa colere;
quare se amari ab illo vicissim, æquum.
Quid autem mali lacrymæ prædicerent,
a me superius dicta perspicue docent.

ΙΣΑΑΚΙΟΣ Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΕΤ. θ', ς.

Ὡς οὖν ἐπιβέβηκεν οὕτω ῥᾳδίως
Ἰσάκιος Αὐσίνων κραταρχίας,
Ἱλαρὸς, εὐέντευκτος ἦν ὑπηκόοις,
Ἡδὺς, προσηνὴς καὶ φιλοικτίρμων ὅλοις·
Παρ' Ἀνδρονίκου τοὺς κακῶς πεπονθότας,
Ἢ τῶν ἐνόντων ὑπεκπεσόντας ἀδίκως,
Ἢ σώματός τι τῶν μελῶν τετμημένους,
Ἐδεξιοῦτο δωρεαῖς σφᾶς ἀφθόνως.
Ἀφαιρεθεῖσιν ἀποτιννὺς οὐσίας.
Ἄναξ γὰρ οὗτος, ἵνα συλλήβδην φράσω,
Ὑπῆρχεν ἐκφὺς εὐγενοῦς λαμπροῦ γένους
Κομνηνιαδῶν Ἀγγέλων ὑμνουμένων·
Νεανίας κάλλιστος, εὐπρεπὴς λίαν,
Ἀκμαῖος, εὐμήκης τε καὶ ῥωμαλέος,
Εὔρωστος ἰσχὺν καὶ σθεναρὸς τὰς χέρας,
Μείλιχος, εὐπρόσιτος, εὐσεβὴς ἄγαν,
Ἐς μητράνανδρον Παρθένον πίστιν τρέφων
Ἀῤῥητνν εἰπεῖν καὶ τιμὴν σέβας σχέσιν·
Λόγων ἑταῖρος, ἑρμαϊκὸς, χαρίεις,
Τιμῶν λόγους εὖ καὶ λόγων τοὺς πατέρας·
Οἴκτῳ πενητων καὶ φιλεσπλάγχνοις τρόπος,
Εὐποιΐᾳ τε τὴν ψυχὴν κεκασμένος.
Μεταδοτικὸς, συμπαθὴς στερουμένοις,
Εὐεργετῶν ἅπαντας ἀπορουμένους,
Πτωχοὺς πένητας, ὀρφανοὺς, χήρας, ξένους·
Ἦν καὶ χορηγῶν παρθένοις τὰ πρὸς γάμους,
Καὶ πανδοχεῖα καὶ κχχεκτούντων δόμους
Ἀνανεῶν τε φιλοτίμως καλλύνων,
Εἰς ἀνάπαυσιν, εἰς ἴασιν τῆς νόσου,
Τῶν συνιόντων ἀσθενῶν, πτωχῶν ξένων,
Τὰ πρὸς δαπάνην προσνέμων μάλα σφίσιν·
Ἦθος μαλακὸς, νωχελὴς, ἀνειμένος,
Πολυτελὴς δίαιταν, ἐσθῆτας ἅμα,
Τράπεζαν ἀεὶ Σολομώντειον φέρων,
Καὶ καινοφανεῖς στολὰς καθημέραν·
Μεταδοτικὸς βρωμάτων διακόνοις.
Ἐχρῆτο λουτροῖς ἑβδομάδος πολλάκις,

ISAACUS ANGELUS AN. IX. MENS. VI.

Igitur postquam tam facile obtinuit
Romani imperii thronum Isaacius,
hilaris erat, subditis accessu facilis,
suavis, mitis, erga omnes clemens.
Is ab Andronico male passos,
vel injuste bonis pulsos propriis,
vel membro aliquo corporis mulctatos,
prolixis beneficiis recreabat,
C reddens ablata cunctis patrimonia.
Hic enim Cæsar, ut summatim dicam,
genitus erat nobili, illustri genere
e Comneniadis agnomento Angelis,
speciosus valde juvenis et pulcherrimus,
floridus, validus, corpore procero,
viribus præpollens fortique manu,
comis, benevolus, apprimeque pius :
erga Deiparam miram fiduciam gerens.
eamque summa religione colens :
litterarum amans, gratiosus, doctus,
litteras ac litteratos honorans simul :
misericordi animo erga egenos,
ad beneficia conferenda pronus,
largus opum, indigos charitate fovens,
D cunctis demum subveniens necessitatibus,
inopibus, mendicis, viduis, pupillis, advenis,
virgines quoque dotabat ad nuptias :
publica hospitia atque nosocomia
instaurabat studioseque ornabat,
ad requiem corporum morborumque curam,
quicunque convenissent infirmi, pauperes,
omnia ad victum affluenter tribuens,
Cæterum mollis moribus, ignavus, socors,
et sumptuosus valde victu ac vestibus,
convivium semper solomonteum apparans,
semetque novis stolis quotidie exornans,
lautasque suis ministris largiens epulas.
Sæpe utebatur balneis in hebdomada,

unguentorum semper odore fragrans,
exornatusque ut sponsus vel ut pavo
procedere de regiis solebat ædibus.
Idem promptus ad iram eique indulgens,
misericordiam tamen iræ admiscens.
Nec vero imperium administrans optime,
sed inconsultus potius novator rerum :
cœnacula, balnea, domos splendidas
fundans, ædificans sumptuoseque instaurans;
statuta Ecclesiæ innovans, perturbans;
pastores alios in sede constituens,
alios per solum deturbans arbitrium.
Ad hunc regnantem convenerunt undique
fortium virorum innumeræ catervæ
ex urbibus Romanis aliisque terris
tum orientalis orbis tum occidui :
e quibus justum conscribens exercitum,
adnumeravit Romanis legionibus.
Militibus quin etiam extra metropolim,
ut propulsandis hostibus promptos faceret,
victum submisit lautaque stipendia,
auri nimirum summam cujus pondo
pol centenarios quadraginta appenderet.
Jam vero, ut retro diximus, miles Siculus
Romanas urbes vexabat concursans :
Serras orasque Strymonis devastaverat :
urbem Amphipolim, expugnatis mœnibus,
ceperat nuper cum propinquis locis;
Boleron occupaverat cum Mosynopoli :
ipsamque urbem se capturum regiam
ceu nidum derelictum autumabat,
copiis suis mœnia circumdans.
Jamque etiam classis Sicula stationem
in suburbanis insulis insederat.
Verum Romani ductor exercitus
Branas vir magnanimus et consiliosus
Italo cum hoste consertis manibus,
Numinis prælia inclinantis ope,
magnum de Barbaris retulit trophæum,
et Siculorum plurimam stragem edidit.
Vivos quin etiam legionum duces
Ricardum cepit Balduinumque comitem,
quos in metropolim misit ad Cæsarem.
Captivum fecit cum prædictis ducibus
exitium patriæ Commenum Alexium,
malorum causam et procellæ flabrum,
atque oculorum lumine privavit.
Quotquot autem Itali effugerunt cædem,
Thessalonicam properantes urbem,
navibus abierunt in patriam suam.
Qui vero in illa substiterunt urbe,
malos male justus ensis perdidit,
superveniente exercitu Romano.
Ergo omnes Siculi peribant gladio
magnanimorum domiti virorum manibus,
præsertim ab Alanis tunc auxiliaribus.
Talionem siquidem reddentes Latinis,
sævitiæque memores recentis
Thessalonica capta quam exprompserant

'Ωσφραίνετ' ἀεὶ καὶ μύρων εὐωδίας,
Καὶ φιλόκαλος ὡς ταὼν καὶ νυμφίος
'Αεὶ προῄει τῶν βασιλείων δόμων·
'Οργίλος ἦν τις καὶ θυμῷ πλέον νέμων·
Πλὴν εἶχε θυμὸν συμπαθεῖ κεκραμένον·
Οὐ διέπων κάλλιστα τὴν κραταρχίαν·
Καινουργὸς ὑπῆν πραγμάτων παραλόγων.
Λουτρὰ, διαιτήσεις τε καὶ λαμπροὺς δόμους
Δομούμενος, κτίζων τε καινίζων ξένως·
'Εκκλησίας ἔθιμα καινουργῶν, φύρων,
"Ον μὲν καθιστὰς ποιμεναρχῶν εἰς θρόνον,
"Ον δ' ἐξάγων αὖ καὶ μόνῃ προαιρέσει.
Τούτῳ προσῆλθε τοῦ κράτους τετευχότι
'Ανδρῶν ἀπειράριθμον εὐσθενῶν στιφος
'Εκ 'Ρωμαϊκῶν ἀστέων πανταχόθεν
Χώρων τε λοιπῶν τῆς ἕω τῆς ἑσπέρας,
Οὓς εἰς στρατιὰν ἀποτάξας ὡς δέον,
'Ρωμαϊκοῖς τάγμασιν ἐγκαταλέγει·
Καὶ τοῖς θύραθεν ουσι ταγμάτων πάλιν
'Οψώνια πέπομφε καὶ πλείστας δόσεις,
Πρὸς τὴν κατ' ἐχθρῶν παραθαῤῥύνων μάχην,
Κεντηνάρια χρυσίου στείλας σφίσι
Ποσούμενα ξύμπαντα τετράκις δέκα.
Ἦν δ', ὡς ἔφην, στράτευμα Σικελῶν ἄνω
Πόλεις ἐπιὸν 'Ρωμαϊκὰς καὶ τρύχον.
Σέῤῥας μὲν ἠμαύρωσε Στρυμμόνος τόπους,
'Αμφίπολιν δὲ τειχομαχίᾳ πόλιν
Ἤδη παρεστήσαντο σὺν τοῖς ἐν κύκλῳ.
Εἷλον Βολερὸν Μοσυνόπολιν πόλιν
Καὶ τὴν βασιλεύουσαν αἱρήσειν πόλιν
'Ως νοσσιὰν ἔρημον ᾤοντ' αὐτίκα,
Κύκλῳ περιστήσοντες αὐτῶν δυνάμεις·
Καὶ σφῶν στόλος δὲ νησίσιν ἀμφιῤῥύτοις
'Ελλιμενίζει ταῖς περὶ πόλιν φθάσας.
'Αλλὰ στρατηγὸς στρατιᾶς τῆς Αὐσόνων
Βρανᾶς ἀνήρ τις γεννάδας, βουληφόρος
'Εχθροῖς 'Ιταλοῖς συμπλακεὶς κατὰ μάχην
Θεοῦ συνάρσει συντρίβοντος τὰς μάχας,
Τρόπαιον ἱστᾷ κατὰ βαρβάρων μέγα,
Καὶ πλεῖστον εἰργάσατο Σικελῶν φόνον·
Ζωγρεῖ τε καὶ Βαλδουῖνον κόντον,
Τὸν 'Ρικάρδον τε καὶ Βαλδουῖνον κόντον,
Οὓς βασιλεῖ πέπομφε πρὸς πόλιν κράτους·
Ζωγρεῖ δὲ σὺν οἷς ἐῤῥέθη στρατηγέταις
Κομνηνὸν 'Αλέξιον πατρίδος φθόρον
'Ρέκτην τε κακῶν κυκεῶνά τε ζάλης,
Καὶ φωτὸς ἐστέρησεν αὐτὸν ὀμμάτων.
Ὅσοι δ' 'Ιταλῶν ἐξέφυγον τὸν φόνον,
Θεσσαλονίκην καταλαβόντες πόλιν,
Ναυσὶν ἀπηλλάττοντο πρὸς τὴν πατρίδα·
Ὅσοι δ' ἐναλύοντες ἦσαν τῇ πόλει
Κακοὶ κακῶς ὤλλυντο δικαίως ξίφει,
'Επιφθασάσης στρατιᾶς σφᾶς Αὐσόνων·
Πάντες δ' ἀπεσφάττοντο Σικελοὶ σπάθῃ,
Ἄλλοις τε πολλοῖς ἀνδράσιν εὐκαρδίοις,
Τοῖς δ' 'Αλανοῖς μάλιστα συμμάχοις τότε·
'Αντίῤῥοπα δρῶντες γὰρ οὗτοι Λατίνους
Ὧν πρὶν καθυπέστησαν ἀσπλάγχνῳ τρόπῳ
'Επὶ κατασχέσει γε Θεσσαλονίκης,

Ἐπῆγον εὐθὺς τὸ ξίφος κατὰ κάρας,
Ποῦ σύγγονος, φάσκοντες, ἢ συμφυλέτης;
Οὓς πρὶν ἀνεῖλον δηλαδὴ κατὰ πόλιν.
Τούτων δὲ ναοῖς προσπεφευγότας πάλιν
Σφάττοντες ἀνέκραζον ἐν παῤῥησίᾳ,
Ποῦ, ποῦ παπᾶς πέφυκεν ἀνῃρημένος;
Οὓς ἐν νεῷς ἔκτειναν οἱ μιαιφόνοι·
Ἐπὰν ὑπῆρχε καθορᾷν τι καὶ ξένον
Τοὺς κύνας οὐ θίγοντας ἀστῶν σωμάτων
Τῶν νεκριμαίων ἀμφόδοις ἐῤῥιμμένων·
Τοῖς δ' Ἰταλῶν πτώμασι τῷ τηνικάδε
Ἐπιμανέντας ἐσθίειν κατὰ κόρον
Καὶ τυμβορυχτεῖν εἰ δεήσει πολλάκις·
Οὕτως ἀπηλάθη μὲν ἐκ Θεσσαλίας
Ἡ Σικελικὴ στρατιὰ σὺν αἰσχύνῃ·
Αἱ δὲ τριήρεις αἱ κατὰ Βυζαντίδος
Ἐκπλεύσασι σφῶν, ὡς ἔφαμεν ἀνόπιν,
Κακῶς παθοῦσαι πρὸς στρατιᾶς Αὐσόνων
Πλείστους τε ναυτῶν ἀποβάλλουσαι μόρῳ
Οὖσαι περί που δὶς ἑκατὸν καὶ πλέον
Ὤχοντ' ἀγεννῶς, ἀκλεῶς πρὸς πατρίδα·
Ὧν, φασί, πολλαὶ κατέδυσαν εἰς βάθος
Κατά γε τὸν πλοῦν πνευμάτων καταιγίσι
Περιπεσοῦσαι καὶ κλύδωνι καὶ σάλῳ·
Ὡ ἀπολέσθαι κατὰ τάσδε τὰς μάχας
Ἀνδρῶν Ἰταλῶν μαχίμων πρὸς Αὐσόνων
Πλείους σχεδόν που χιλιοστύων δέκα·
Καὶ συσχεθῆναι κατὰ διπλῆν τὴν μάχην
Ἄνδρας Σικελοὺς τέτταρας χιλιάδας·
Οἳ δημοσίαις φυλακαῖς καθειργμένοι
Ὤλοντο λιμῷ καὶ κρύει καὶ τῇ νόσῳ.
Ἠγάγεθ' οὗτος καὶ σύνευνον δευτέραν,
Πρώτης θανούσης, παῖδα ῥηγὸς Οὐγγρίας·
Ἧς οὐ θελήσας νυμφικὴν δαῖτα γάμους
Ἐκ δημοσίων χρημάτων ἑστιάσαι,
Φειδοῖ τε τούτων καὶ φιλοχρύσῳ τρόπῳ
Ἐκ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀστέων ὑπηκόων
Χωρῶν τε λοιπῶν ἦν τάδ' ἠρανισμένος·
Ὧν χάριν Μυσῶν ἐκταραχθὲν πως ἔθνος
Καθ' Αἷμον οἰκοῦν, οἳ κικλήσκονται Βλάχοι,
Ἀπεστάτησεν Αὐσόνων κραταρχίας,
Ἀφαίρεσιν σφῶν θρεμμάτων εὑρηκότες,
Τὴν Πατρόκλους (65) πρόφασιν, ἥ φησιν [λόγος.
Καὶ συνεπαλείφουσαν αὐτοὺς πρὸς τόδε
Δυάδ' ἀδελφῶν Ἀσάνην τε καὶ Πέτρον·
Καὶ τούσδε Μυσοὺς καὶ γένος καὶ τὸν τρόπον·
Οἳ πρὶν ὀκνοῦντας βαρβάρους συμφυλέτας
Ἀποστασίαν καὶ τὸ ῥαγῆναι κράτους,
Σφᾶς παραθαῤῥύνουσι δραματουργίᾳ,
Ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δαιμονιώδει πλάνῃ.
Περιφανῆ κτίζουσιν ἱερὸν δόμον
Μυροβλύτῃ (66) μάρτυρι τῷ Δημητρίῳ,

A recta capitibus enses impingebant,
fratrum suorum gentiliumque vindices
quos illi nempe per urbem mactaverant
Quod si qui ad sacra asyla confugiebant,
hos jugulantes clamabant ferociter,
Ubinam est occisus per vos sacerdos?
nam et se sacris ædibus impiaverant.
Tum et mirandum quiddam videre licuit,
canes parcentes civium corporibus,
si quæ projecta jacebant in vicis;
ast Italorum certatim cadavera
avida fame ibidem devorantes,
quin et sepulcris sæpe protrahentes.
Sic e Thessalicis pulsus fuit finibus
cum ignominia Siculus exercitus.
B Triremes autem, ut superius diximus,
Byzantina urbe fugientes procul,
male a Romano milite sunt mulctatæ,
atque amiserunt plurimam turbam nauticam:
cumque ducentæ essent vel etiam plures,
turpiter victæ fugiebant in patriam:
quarum permultas fama est in cursu
ventorum vim perpessas et tempestatis,
naufragas medio periisse mari.
Quare in his præliis bellatores Itali
contra Romanum decertantes militem
occubuerunt decem ferme mille:
terrestrique simul et maritimo
bello sunt capti quater mille Siculi,
qui carceribus publicis conclusi
frigori sunt enecti et morbo et fame.
C Alteram duxit Isaacius conjugem,
mortua priore, Ungarici regis filiam:
quarum nuptiarum sponsalisque pompæ
nolens de fisco regio impensas facere,
dum huic parcit victus avaritia,
cœpit pecuniam subditis ex urbibus
et reliquis castellis coacervare:
unde commoti populi Mœsorum,
incolæ Hæmi, qui dicuntur Blachi,
fidem Romano negarunt imperio,
propterea, quod suis gregibus spoliabantur,
Patroclis occasio, ut est in proverbio.

Ad id præterea facinus sunt compulsi
a fratribus duobus Asane et Petro
D Mœsis et ipsis genere et ingenio.
Hi populares suos, qui deficere
a partibus imperii subtimebant,
exacuerunt callido artificio,
seu dæmoniaca fraude, ut rectius dicam.
Splendidum isti condiderunt fanum
Demetrio martyri unguentifluo,

(65) Cod. Πάτροκλος. De iis dici proverbium Diogenianus VII, 47, ait, qui cum proprias calamitates ob metum deplorare non ausint, sub alieno prætextu eas deflent. De Patroclo sordidissimo Aristophanes in Pluto I, 28.

(66) Cognomentum hoc S. Demetrio attribuitur etiam in argentea tabella cum his litteris in Christianis inscriptionibus. Αὕτη ἡ στάμνος φέρει μύρον ἅγιον ἐκ τοῦ φρέατος ἀντλήσασα, ἐν ᾧ τὸ σῶμα τοῦ μυροβλύτου θείου Δημητρίου τοῦτο ἀναβλύζον κεῖται.

ibique quosdam familiares dæmonum
lymphatos homines dolose collocarunt,
oculos distorquentes, effusis comis :
atque his mandarunt ut tanquam inspirati
sic loquerentur inter multitudinem :
nempe quod Deus Bulgaros atque Mœsos
in libertatem vindicare vellet :
propterea Demetrium quoque magnum
Thessalonicam cum suo templo insigni
atque Romanas deserentem sedes,
huc demigrasse opem allaturum.
Quare jam mora protinus abrupta
armis Romanos commotis appeterent,
eosque in prælio sine venia occiderent,
neminem vivum pretio dimitterent.
Hæc inclamantes bacchici divini
persuaserunt barbaris ut arma caperent,
qui Romanam ditionem ad Hæmum sitam
concursaverunt totam diripientes.
Petrus quin etiam aurea corona caput
vinxit, et pedes calceis purpureis.
Hos ergo aggressus armis imperator.
prælio victos compulit in fugam.
Asan vero Petrusque auctores sceleris
Istro transmisso cum suis rebellibus,
adjunxere semet barbaris loci accolis.
Cæsar cum posset universam Mœsiam
percurrere recteque eam componere,
quoniam nuspiam quisquam resistebat,
tale nihil ad tutelam præstitit.
inflammatis igitur frumenti cumulis,
simul Blachorum fraudibus deceptus,
ad urbem regiam retulit inde pedem,
relictis ibi rebus in discrimine.
Tum Asan atque Petrus assumptis Scythis
in patriam redeunt, prohibente nemine,
rursusque ingressi Romanas regiones
Mœsis exercent dignum latrocinium.
Contra hos venit cum innumero exercitu
Alexius dux cognomento Branas,
qui regiæ jamdiu inhians coronæ,
nunc conspirantes legiones nactus,
a Cæsare deficiens sumpsit purpuram,
atque Byzantium concito cursu veniens
constitit improvisus ante mœnia;
ibique civium, verbis et armis magis,
sollicitabat valde quotidie animos.
Sed imperator congregato exercitu
ex viris militaribus externi generis,
Italis nempe, Scythis, Iberis, Turcis,
Italici Corradi consilio impulsus
ausus est pugna tyranno resistere.
Nobili genitus fuerat de genere
Italicorum principum Corradus,
vir clarus, omni laude florentissimus
naturæ dotibus præditus eximiis,
mentis sapientia, viribus corporeis,
strenuus patrandis prœliis et prævalidus,
Cæsaris sororem in conjugio habens,

A Εἰς ὃν θιασώτας γέ τινας δαιμόνων
Ἐνθουσιῶντας ἐμβιβάσαντες δόλῳ]
Διαστρόφους κόρας τε, χαίτας ἀνέτους,
Τοιάδε θείας ἐξ ἐπινοίας τάχα
Λέγειν ὑπηγόρευον αὐτοῖς εἰς ὅλους,
Ὅτι Θεὸς Μυσῶν τε Βουλγάρων γένους
Ἐλευθερίαν εὐδοκεῖ ζυγοῦ λύσιν.
Ταῦτ' ἄρα λιπεῖν καὶ Δημήτριον μέγαν
Θεσσαλονίκην καὶ νεὼ κάλλος ξένου
Διατριβάς τε Ῥωμαϊκὰς καθάπαξ
Ἐλθεῖν πρὸς αὐτοὺς συμμαχήσοντα σφίσι·
Μέλλειν τολοιπὸν οὐδὲ βραδύνειν ἔνι,
Χρεὼν δὲ κινεῖν κατὰ Ῥωμαίων ὅπλα,
Ἀνηλεῶς κτείνειν τε τούτους ἐν μάχῃ.
Ζωγρεῖν δὲ μηδὲν, μηδ' ἐπὶ λύτροις λύειν.
B Τοιαῦτ' ἀνακράζοντες οἱ θεοπρόποι,
Ὅπλων γενέσθαι κατέπεισαν βαρβάρους,
Καὶ τὰ καθ' Αἷμον Ῥωμαϊκὰ χωρία
Κατέδραμον ξύμπαντα κείροντες βίᾳ·
Πέτρος δ' ἀναδεῖ καὶ χρυσῷ στέφει κάραν
Καὶ φοινικοῦν πέδιλον εἱλίσσει πόδας·
Ὅθεν κατ' αὐτῶν ἐκστρατεύσας ὁ κράτωρ
Ἐτρέψατο σφᾶς καὶ τίθησι φυγάδας.
Ἀσὰν δὲ, Πέτρος, κακίας ἀρχηγέται,
Ἴστρον διαβαίνουσι σὺν ἀποστάταις,
Καὶ συνέμιξαν βαρβάροις παριστρίοις.
Ἄναξ δ' ἐπελθεῖν Μυσίας πάσης ὅρους
Καὶ τὰ κατ' αὐτὴν εὖ διαθέσθαι πάνυ
Τῇ κωλυσόντων ἰσχύων ἐρημίᾳ,
Τοιοῦτον οὐδὲν ὤπτο κατειργασμένος·
C Πυρὶ δὲ καρπῶν παραδοὺς θημωνίας,
Καὶ ταῖς ἀπάταις ὑπαχθεὶς ταῖς τῶν Βλάχων,
Παλινδρομεῖ δὴ πρὸς πόλιν βασιλίδα,
Τάχει λελοιπὼς ὠδίνοντα πραγμάτων.
Ἀσὰν δὲ Πέτρος σὺν Σκύθαις εἰς πατρίδα
Αὖθις ἐπανέδραμον ἀνυποστόλως·
Ἐπῄεσαν οὖν Ῥωμαϊκοῖς χωρίοις
Λείαν Μυσῶν ἅπαντα δρῶντες, ὡς λόγος·
Καθ' ὧν ἀφῖκτο σὺν στρατιᾷ μυρίᾳ
Στρατηγὸς Ἀλέξιος Βρανᾶς τοὐπίκλην·
Ὃς δὴ τρέφων ἔρωτα πάλαι τοῦ στέφους
Καὶ τηνικαῦτα συνδρομὴν σχὼν ταγμάτων,
Ἀποστατήσας, σύμβολα τὰ τοῦ κράτους
Αὐτῷ περιθεὶς, πρὸς Βυζαντίδα τρέχει·
Καὶ δὴ πρὸ τειχῶν ηὐλίσατό που φθάσας,
Πειρώμενος λόγοις τε τοῖς ὅπλοις πλέον
D Ἀστυπολιτῶν ὡς ἑνὸν καθ' ἡμέραν·
Καὶ βασιλεὺς δὲ στρατιὰν συναλίσας
Ἀνδρῶν ὁπλιτῶν ἐκ φύλων ἀλλοθρόων
Σκυθῶν, Ἰταλῶν, Ἀγαρηνῶν, Ἰβήρων,
Ἰταλιώτου Κοῤῥάδου συμβουλίᾳ,
Ἀντικατέστη τῷ τυράννῳ πρὸς μάχην.
Ὑπῆρχε δ' ἐκφὺς εὐπατριδῶν πατέρων
Τῶν παρ' Ἰταλοῖς ἀρχικῶν ὁ Κοῤῥάδος,
Ἀνὴρ περιώνυμος ἐν καλοῖς ὅλοις,
Λαχὼν φυσικὴν εἴ γέ τις εὐκληρίαν,
Φρενῶν τε βαθύτητα, σώματος σθένος,
Δραστήριος μάχας τε καὶ ῥωμαλέος·
Γαμβρὸς κρατοῦντος εἰς σύναιμον τυγχά

Θεόσδοτον δώρημα φανεὶς τῷ τότε
Ἄνακτι τῷδε κατὰ τήνδε τὴν μάχην·
Ὃς εκ Λατίνων συναγείρας ἱππότας
Ἀρειμανίους δὶς ἑκατὸν καὶ πλέον,
Πεζοὺς καταφράκτους δὲ πενταχοσίους
Ἡγεῖτο τῶνδε καὶ κατορθοῖ τὴν νίκην·
Παρῆν δὲ κατάφρακτος ὅπλοις καὶ κράτωρ
Μετὰ στρατηγῶν εὐσθενῶν τε ταγμάτων.
Ἐπεὶ δ' ὑπῆρχε συμπλοκῆς καιρὸς μάχης,
Εὐώνυμον μὲν εἶχε Καμμύτζης κέρας
Πρωτοστράτωρ ὤν, εὐγεγής, βουληφόρος·
Τὸ δεξιὸν δὲ βασιλεὺς ἦν διέπων·
Σὺν Ἰταλοῖς δ' ἴθυνε Κορράδος μέσον.
Καὶ βρανᾶς δ' ἐξήταζεν αὐτοῦ δυνάμεις
Μέσον μὲν αὐτὸς κατέχων τῶν ταγμάτων
Τὰ δ' αὖ ἑκατέρωθεν ἰλάρχαι πάλιν·
Καὶ συρραγείσης παρ' ἑκατέρων μάχης,
Ἵν' ὡς ἔπος φράσαιμι συνελὼν λόγῳ,
Πίπτει Βρανᾶς αἴσχιστα Κορράδου ξίφει,
Καὶ τὴν κεφαλὴν τέμνεται παραυτίκα,
Καὶ τέρμα μάχη καὶ τυραννὶς λαμβάνει.
Ἐπεὶ δ' ἐπρεσβεύσαντο πρὸς βασιλέα
Οἷς περ μετῆν σθένους τε λαμπροῦ καὶ [γένους
Ἐκλιπαροῦντες λύσιν εὑρεῖν πταισμάτων,
Ἄναξ βραβεύει πᾶσι τὴν ἀμνηστίαν·
Καὶ προσδραμόντας εὐμενῶς δεδεγμένος
Πᾶσι κεχρῆσθαι γνησίῳ μεταμέλῳ
Ἐπὶ παραβάσει γε φρικτῶν ὁρκίων
Τῶν πρὶν πρὸς αὐτὸν ὑπετίθει σὺν λόγῳ·
Λύσιν δ' ἀναθέματος αἰτεῖν αὖ πάλιν
Παρ' ἀρχιθύτου τῆσδε τῆς Κωνσταντίνου,
Ὧ σφας καθυπέβαλον ἀστοὶ πρὸ τρίτης
Ἑστῶτες ἄνω τειχέων πυργωμάτων,
Καὶ δρώμενα βλέποντες αὐτοῖς ἀνόμως.
Καὶ τῶνδε πολλοὶ τῶν κακῶν ᾐσθημένοι,
Θερμῶς προσῆλθον τῷ μεγάλῳ ποιμένι·
Ἄλλοι δὲ δόξαν εἰσδοχῆς δεδωκότες
Τῇ τῆς κεφαλῆς κατανεύσει καὶ μόνῃ,
Ὡς λῆρον ἡγήσαντο τὴν συμβουλίαν·
Κατὰ Μυσῶν ἔξεισιν καὶ πάλιν ἄναξ,
Καὶ τὰς κατ' αὐτοὺς ἐκδρομὰς τὰς ἀσχέτους
Πάνυ τι μικρὸν ἀναχαιτίσας ὅπλοις,
Τὴν Ἀδριανοῦ καταλαμβάνει πόλιν.
Μυσοὶ δὲ κώμας κατέκειρον καὶ πάλιν
Τὰς πρὸς Φιλιππούπολιν κατοικουμένας·
Ἀφιγμένου δ' ἄνακτος εἰς πάσχον μέρος
Ἀφ' ὧν ἀπανίστατο χωρίων ἄναξ,
Ἐκεῖσ' ἐπῄει δύστροπον Μυσῶν ἔθνος.
Οὗτος θέλων οὖν ἀμύνασθαι βαρβάρους
Ἐφίσταται δὴ τοῖς ὅροις Τριαδίτζης
Καὶ μηδοτιοῦν ἐκ κρύους διανύσας,
Εὔζωνος αὐτὸς τὴν Κωνσταντίνου φθάνει,
Στρατὸν παρεικὼς αὐτόθι παραμένειν,
Ἵππων ἁμίλλαις ἐντρυφῶν καὶ παιγνίοις.
Ἦρος δ' ἀπαίρει τῆς Κωνσταντίνου πάλιν,
Καὶ τοὺς Μυσοὺς μέτεισιν, αὖθις τοῖς ὅπλοις·
Περὶ δὲ παράστασιν ἱδρώσας πάνυ
Τινὸς Λοβιτζοῦ φρουρίου τῶν αὐτόθι,

A vere cœleste per id tempus donum
regi concessum ob imminens discrimen.
Nempe hic Latinis collectis equitibus
Martem spirantibus paulo plus ducentis,
cataphractisque peditibus quingentis,
ducem se præbuit victoriamque retulit.
Cæsar quin etiam loricatus adfuit
cum ducibus ac fortibus ordinibus.
Cumque jam acies essent in procinctu,
sinistro cornu præfuit Cammytzes
protostator et nobilis consiliarius;
dexterum ipse Cæsar cornu rexit;
medium tenuit Corradus exercitum.
Aciem et Branas ordinavit suam,
mediam ipse occupans phalangem,
B alas tribunis regendas attribuens.
Mox concurrentibus utrinque aciebus,
ut paucis verbis tantam rem complectar,
Corradi Branas cadit ense turpiter
eique caput statim amputatur,
fitque simul pugnæ finis et tyrannidi.
Deinde nobiles, qui rebelles fuerant,
legationem ad Cæsarem submiserunt,
criminis veniam sibi deposcentes.
Cæsar se præbuit cunctis indulgentem,
atque accedentes benevole excipiens,
cunctis prudenter veram pœnitentiam
violatorum fœdorum suadebat :
atque ut sacri vinclis anathematis
C a patriarcha Byzantinæ urbis
peterent solvi, quibus ante triduum
a civibus obstricti rite fuerant,
dum summis mœniis stantes atque turribus
mala rebellium spectarent facinora.
Atque in his multi tacti pœnitentia
ad magnum præsulem fervide accedebant :
ast alii vanam speciem consensus
capitis nutu tenus simulantes,
exhortationem Cæsaris ridebant.
Ipse profectus iterum in Mœsiam
hostium effusas passim excursiones
sane parumper armis compescuit,
progressus usque ad urbem Hadriani.
Interim Mœsi devastabant rursus
D circa Philippi civitatem pagos.
Dum laboranti rex parti succurreret,
locum quem vacuum abiens reliquerat,
contumax statim Mœsa gens tenebat.
Barbaros ergo debellare studens
ad Triaditzæ contulit se fines :
sed cum rigente hieme nil proficeret,
expeditus ipse Byzantium venit :
dumque illic miles manet sub Jove frigido,
circi spectabat ludicra certamina.
Attamen verno tempore Byzantio
rursus discedens Mœsos armis petiit :
cumque ob capiendum laborasset diu
Lobitzum quoddam Mœsiæ castellum,

inconsummatam operam omittens,
iterum regiam rediit in urbem.
Scilicet pulchræ gratia Propontidos,
ædificiorum commoda et ornatus,
venatio dulcis et simul equitatio,
piscium præda, cum hilaritatibus,
diu longinquum non sinebant Cæsarem,
sed ad fruendum sese compellebant.
Asanis quoque uxorem Cæsar cepit
tertiumque ex ejus fratribus Joannem
obsidis loco traditum accepit.
Nihilo hic tamen minus postea nocuit
pro sua malitia pessima Romanis urbibus.
Adhuc tenente imperium Isaacio
defecit quidam Mancaphas cognomine
Philadelphensis civis Theodorus
Lydiæque et patriæ invasit tyrannidem
atque urbes plurimis multavit damnis
cum harum pagis, circum arma ferens.
Philadelphiæ Cæsar ad fines veniens
in sua patria conclusit rebellem,
qui tunc idoneum nactus est agnomen
dictus ab actis fatuus Theodorus.
Cum Philadelphi tamen haud posset urbem
capere Cæsar vi peritiaque bellica,
quod fuit reliquum, conditiones obtulit :
nempe ut depositis imperii insignibus
privatam vitam Mancaphas exigeret;
urbs autem veterem ordinem reciperet,
seque priori domino submitteret.
Mancaphas tamen profugiens ad sultanum,
Turcis assumptis secum auxiliaribus,

Romani imperii fines incursabat.
Missus cum donis legatus ad sultanum,
Mancapham annuente reduxit sultano
regiam ad urbem, ibique Cæsar vinclis
perpetuoque illum addixit carceri.
Cognita res sultani exacuit fratres
ad iracundiam plurimam atque ad arma,
perfidiam criminantes quod prodiderat
munerum gratia transfugam sibi supplicem.
Jamque armis sultanum aggressuri erant,
nisi hic speciosis rem purgasset verbis :
ait enim hominem a se patriæ redditum
fide interposita, ne vel moreretur,
neve quid mali pateretur corpore.
Per illud tempus rex quoque Alamanniæ
misit legatos qui rogarent Cæsarem
ut sibi atque exercitui pacificum
Romanam per ditionem annueret transitum
proficiscenti ad Palestinæ locos.
Ad regem autem cursus logotheta
Cæsar præmisso, fœdera composuit.
Accepta vicissimque oblata fide
stabilem fore cum rege amicitiam,
logotheta ad Cæsarem est reversus.
Rex autem fines imperii ingressus
usque ad Philippi urbem promovit castra.

A Καὶ τοὔργον ἀνήνυτον ἀφεικὼς πάλιν
Πρὸς τὴν βασιλεύουσαν εἴσεισι πόλιν·
Αἱ Χάριτες γὰρ τῆς καλῆς Κροποντίδος
Αἱ καλλοναί τε τῆσδε καὶ κάλλη δόμων,
Τερπνὰ κυνηγέσια σὺν ἱππασίᾳ,
Σῶν ἰχθύων ἄγρα τε σὺν εὐθυμίᾳ
Μακρὸν θυραῖον τυγχάνειν οὐκ ἠφίει,
Ἀλλὰ τρέχειν ἤπειγον αὐτὸν πρὸς τάδε,
Κατέσχεν ἄναξ γαμετὴν Ἀσὰν τότε,
Καὶ θάτερον δὲ συγγόνων Ἰωάννην
Εἴληφε, δόντων εἰς ὁμηρείας λόγον·
Ὃς ὕστερόν δέδρακε Ῥωμαίων πόλεις
Κάκιστα πάντων, φεῦ μισανθρώπου τρόπου !
Τούτου κρατοῦντος τοῦ βασιλείου κράτους,
Ἀποστατήσας καὶ Μαγκαφᾶς τοὐπίκλην
B Θεόδωρός τις Φιλαδελφεὺς τῷ γένει,
Κατατυραννεῖ πατρίδος καὶ Λυδίας,
Καὶ πλεῖστα δεινῶν εἰργάσατο τὰς πόλεις,
Κώμας τε λοιπὰς αἷς ἐπῄει σὺν ὅπλοις.
Ἄναξ δ' ἐπιστὰς Φιλαδελφείας ὅροις
Ἔμφρουρον αὐτὸν ἐγκαθιστᾷ πατρίδι,
Ἡνίκ' ἐπωνόμαστο καὶ μάλ' ἐνδίκως
Ὁ Μωροθεόδωρος ἐκ τῶν πραγμάτων.
Πλὴν μὴ δυνηθεὶς τὴν Φιλαδέλφου πόλιν
Ἄναξ ἑλεῖν ὅπλοις τε καὶ στρατηγίαις,
Πρὸς συμβιβάσεις δεύτερον πλοῦν ἐτράπη
Ὡς ἂν Μαγκαφᾶς, παράσημα τοῦ κράτους
Ῥίψας, καθ' αὑτὸν τὸν βίον διανύτῃ,
Ἤθη δὲ τὰ πρὶν ἡ πόλις ἀναλάβῃ,
Καὶ πάλιν ἰθύνοιτο παρ' οὗ καὶ πάλαι.
C Μαγκαφᾶς οὗτος πάοσρυεὶς τῷ σουλτάνῳ
Τούρκους τε λαβὼν συμμάχους κατ' Αὐ-[σόνων,
Χώρας ἐπῄει Ῥωμαΐκὰς ἐκτρίβων.
Σταλεὶς δὲ σὺν χρήμασι πρέσβυς σουλτάνῳ
Καὶ τόνδε λαβὼν κατανεύσει σουλτάνου,
Πρὸς βασιλίδα τὴν πόλιν ἀναφέρει,
Καὶ δεσμὰ καὶ κάθειρξιν ἄληκτα φέρει.
Καὶ τοῦτο παρώξυνε σουλτὰν συγγόνους
Πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ καὶ μάχην καὶ μανίαν.
Ἔγκλημά οἱ φέροντας ἀδίκου δίκης
Καταπροδόντι πρόσφυγα δώρων χάριν.
Καὶ τάχ' ἂν ἠμύναντο τοῦτον τοῖς ὅπλοις,
Εἰ μὴ τιθεὶς πρόφασιν εὔλογον τάχα·
Ἔφασκεν αὐτὸν ἀποδοῦναι πατρίδι
D Ἐπ' ἀσφαλείᾳ μήτε θανεῖν μηδόλως,
Μήτ' εἰς δέμας τι τῶν κακῶν πεπονθέναι.
Τῷ τηνικαῦτα καὶ ῥὴξ Ἀλαμανίας
Ἔστειλε πρέσβεις ἀξιῶν βασιλέα
Αὐτῷ παρασχεῖν σὺν στρατιᾷ φιλίως
Γῆς παραδραμεῖν Ῥωμαΐδος τοὺς ὅρους
Πρὸς Παλαιστίνης τοὺς τόπους ὡρμημένῳ.
Πρὸς ῥῆγα τοίνυν, τοῦ δρόμου λογοθέτην
Ἄναξ πεπομφώς, συμβιβάσεις ἀρτύει·
Λαβών τε πίστεις καὶ δεδωκὼς αὖ πάλιν
Ὡς ἔμπεδα κέοιτο τὰ τῆς φιλίας,
Αὖθις ἐπανέδραμε πρὸς βασιλέα·
Καὶ ῥὴξ ἐπιστὰς τοῖς ὅροις Ῥωμαΐδος,
Καὶ πρὸς Φιλίππου τὴν πόλιν ἐπεφθάκει,

Καὶ δὴ μετά γε τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις
Καὶ φιλονείκους διενέξεις καὶ μάχας,
Βασιλικῶν τε ῥηγικῶν τε ταγμάτων
Ἀλαμανῶν στράτευμα πορθμὸν διέβη,
Καὶ πρὸς Φιλαδέλφειαν ἧκε τὴν πόλιν·
Διὰ δὲ Φρυγίας τε Λαοδικείας
Ἐφίσταται τάχιστα Φιλομιλίῳ
Ἐν ᾧ μάχην ἵστησι ῥὴξ πρὸς σούλτανον·
Καὶ τόνδε νικᾷ καὶ κρατεῖ πολιχνίου,
Ὅπερ σκυλεύσας ἐμπιμπρᾷ μετὰ τόδε.
Εἶτα πεφθακὼς Ἰκονιέων πόλιν,
Καὶ τήνδ' ἑλὼν ὅπλοις τε καὶ μάχης νόμῳ
Ὥδευσε λοιπὸν τὴν προκειμένην τρίβον·
Εἰς δ' Ἀντιόχου τὴν πόλιν ἠπειγμένος
Ἐναπεπνίγη, φεῦ Θεοῦ τῶν κριμάτων!
Ἐναποληφθεὶς ταῖς δίναις τῶν ὑδάτων
Υἱὸς δ' ἐκείνου τὸ κράτος δεδεγμένος
Καὶ μέχρις αὐτῆς Ἀντιοχείας φθάνει,
Κἀκεῖθεν ἥκων Συριακὰς πρὸς πόλεις
Ἐλευθεροῖ ταύτας γε τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ·
Πολλὰ δὲ καμὼν κλέσεως Χριστοῦ χάριν,
,Εκεῖ καταλέλυκε καὐτὸς τὸν βίον.
Οἱ δ' Ἀλαμανοὶ ναυσὶ πρ' ς τὴν πατρίδα·
Αὖθις ἐπανήχθησαν εὖ σεσωσμένοι·
Καὶ Φραγγίας ῥὴξ Γερμανῶν (67) τ' ἄρχων [πάλιν
Ναυσὶν ἐπῆλθον ὁπλῖται τοῖς ἐξ Ἄγαρ·
Οὐκ ἴσχυσαν ὅμως δὲ Σιὼν ἁγίας
Σφᾶς ἐξελᾶσαι καὶ νέμειν χροιτωνόμοις·
Ὤχοντο δὲ πλῷ καὶ πάλιν ἐξ πατρίδα.
Ὁ δ' Ἰγκλίνων ῥὴξ κατάρας ἐξ τὴν Κύπρον
Ταύτης τε κρατεῖ τοῖς ὅπλοις κατὰ κράτος·
Δεσμεῖ δὲ συσχὼν καὶ τύραννον τῆς Κύπρου
Κομνηνὸν Ἰσάκιον (68) Ἔχετον τρόπους·
Καὶ καταπλεύσας πρὸς Παλαιστίνης τόπους
Στράτευμα κατέλιπεν οἰκεῖον Κύπρῳ
Ὁ Γερμανῶν ῥὴξ δηλαδὴ τῶν Ἰγκλίνων
Καὶ τῆσδ' ἐκυρίευσεν ὡς υπηκόου,
Ζωῆς δ' ἀφορμὰς αὐτόθεν κεκτημένος.
Ἐν τῷ μέλλειν δὲ πρὸς πατρίδ' ἀπιέναι
Ῥηγὶ Κύπρον δέδωκε τῆς Παλαιστίνης
Οἰκεῖν τε ταύτην, εἰ σχολὴν ἄγει μάχης.
Καὶ κυριεύειν καὶ κρατεῖν τῆς Κυπρίων,
Ὡς ὑπ' ἐκείνου προσνεμηθείσης πόθῳ
Ζωηφόρῳ μνήματι τῷ τοῦ Κυρίου,
Καὶ συναφθείσης τοῖς ὅροις Παλαιστίνης.
Ἄγων. μετάγων, συγχέων, μετατρέπων
Ἀνθρώπινα θεῖά τε πράγματα κράτωρ
Καὶ δραματουργῶν, ὡς δέδοκτό οἱ μόνῳ,
Εὐθὺς ἐρείσας τὸν πόδα κραταρχίᾳ,
Τὸν πατριάρχην τοῦ θρόνου παραλύει,
Τὸν Καματηρὸν Βασίλειον ἀδίκως·
Τὸν Μουντάνην δὲ Νικήταν ἀντεισάγει,
Τριπέμπελόν τε καὶ χρόνῳ παρειμένον·

A Exin alternabant vario affectu,
insuper contendebant dimicabantque
regis prædicti Cæsarisque milites,
donec Alamannum agmen fretum transiit,
et Philadelphi usque ad urbem venit:
præteriensque Phrygiam et Laodiceam,
celeri cursu pervenit Philomelium,
ubi rex pugnam cum sultano ciet,
eoque victo, potitur oppidulo,
idque direptum consumit incendio.
Pergit deinde ad Iconium urbem,
quam postquam expugnavit virtute bellica,
propositum sibi prosequebatur iter:
jamque ad Antiochi urbem properabat,
cum suffocatus est, o Dei judicia!
B rapidis undis fluminis abreptus.
Ipsius autem filius suscepto imperio
usque ad Antiochi progreditur urbem:
unde ad Syriacas pergens civitates,
Agarenorum jugum ab illis depulit:
Christique causa plurimum laborans,
is quoque vitæ terminum illic habuit.
Tum Alamanni navibus inscensis
reversi sunt in patriam incolumes.

Rex quoque Galliæ et Britanniæ dominus
cum classibus armatis supervenerunt;
cumque Agarenos pellere ex urbe sancta
frustra tentassent, ut Christianis traderent,
C marino rursum cursu in patriam redeunt.
Antea tamen in Cyprum exscenderat
Anglorum rex, et insula potitus fuerat,
ejusque vinclis tyrannum tradiderat
Comnenum Isaacium, novellum Echetum.
Tum Palestinas navigans ad terras,
præsidium suum in Cypro reliquerat
Germanicorum, inquam, rex Anglorum,
ejusque dominum se gerebat insulæ,
et commeatum militi hinc subvehebat.
Verum in patriam reversurus postea
Cyprum donavit Palæstino regi,
ut illic pacis tempore vitam gereret,
quod ipsi regnum tribuit affectu pio
propter vivificum Domini sepulcrum,
D quia prope Palæstinæ fines erat.
Interim imperator sua deque agebat
cuncta humana et divina ferens, rapiens,
commutans, ut fit in scenis, pro suo arbitrio,
summa videlicet fretus potestate.
Sede dejecit injusta sententia
Camaterum Basilium patriarcham:
substituitque Nicetam Montanum
vel potius depontanum, confectum senio;

(67) Ita codex. Et quidem infra Ephræmius declarat Germanos hoc loco se intelligere Anglos, qui olim scilicet in Britanniam e Germania commigraverant.

(68) Cod. Ἀλέξιον, manifesto errore, quem coarguit Nicetas, imo ipsemet Ephræmius, qui de Isaacio Cypri tyranno in superioribus verba fecit.

quem mox despiciens ob ineptitudinem
pontificali invitum honore exuit.
Porro Leontium quemdam in sede qosuit
monachum et virtuti navantem operam,
quem sibi demonstratum a sancta Virgine
noctu, affirmavit in publica concione :
sibique nomen, ejus virtutem, formam
descriptam esse cœlitus ceu in tabula.
Verumtamen hunc etiam solio pepulit,
pensi non habens quidquid ante dixerat.
Deinceps vero pastorem transferre maluit :
quippe sanctæ Sionis archipræsulem
nomine Theodosium, Latinum genere,
sibi familiarem atque imperii vatem,
ad patriarchæ summum honorem transtulit.
Sed nihil huic profuit facti novitas;
utroque enim excidit sacerdotio,
Sionis nempe ac regiæ metropoleos,
admissus inconsulte, ejectus turpiter.
Ad extremum Georgius Xiphilinus
Constantini pastor est datus urbi.
Cæsari natæ fuerant ex primis nuptiis
virgines pulchri aspectus filiæ duæ ;
quarum priorem rite comas tonsam
instar agnæ Domino sacratam obtulit :
protereaque vertit in monasterium
parthenonemque maximis impensis
palatium dictum antea Joannizæ :
hoc, inquam, attribuit natæ diversorium.
Alteram autem tradidit nuptam filio
regis Siciliæ nomine Tancredi.
Apud se vero imperii paterni hæredem
alebat Alexium filium natu minimum,
qui patriam suam oppressit malorum cumulo.
Nec soli Branas Theodorusque Lydus
calcaneum extulerunt contra Cæsarem,
verum post illos etiam Alexi duo,
qui se jactabant titulo fictitio
de Manuele imperatore genitos.
Alter ex his instructus a sultano
militum Persicorum ingenti numero
prædam agebat ex Romanis oppidis :
cui noctu consopito prope Harmala
sacerdos quidam caput amputavit,
cæsareique exercitus duci obtulit.
Alter autem in prælio occisus fuit
a Basilio chartulario Chumno.
Basilius etiam quidam, vulgo Chotzas,
a Cæsare deficiens in urbe Tarsia
Romanæ ditioni molestus erat :
sed demum captus excæcatur miser,
Rursusque alius, et posthinc alius denuo,
tellure ceu gigantas educit fabula,
imo permulti obstiterunt Isaacio :
sed omnes, Deo volente, perierunt·
Hic princeps quia sui nimium amans erat,
iracundus, levi de causa suspicax,
invidia quoque flagrans adversus subditos.
multos mulctavit membris optimates :

A Οὕπερ καταγνοὺς ἀφέλειαν αὐτίκα
Ἄκοντα κατήγαγεν ἱερου θρόνου·
Καὶ τινα Λεόντινον ἐγκαθιδρύει·
Ἄνδρα μοναστὴν, ἀρετῆς ὄντ' ἐργάτην·
Ὃν τῷδε δεῖξαι τὴν ἀπείρανδρον Κόρην
Ἔφασκε νυκτὸς συλλόγων ἠθροισμένων,
Εἶδος τε κλῆσιν, ἀρετὴν. τοῦδ' εὐστόχως
Μάλα διαγράψασαν ὡς ἐν εἰκόνι·
Ἀλλά γε καὶ τόνδ' ἀπελαύνει τοῦ θρόνου,
Πάντα παριδὼν τὰ προηγορευμένα
Μετάθεσιν δὲ δραματουργεῖ ποιμένος·
Ἀρχιθύτην γὰρ τῆς Σιὼν τῆς ἁγίας
Κλῆσιν Θεοδόσιον, φῦντα Λατίνων,
Ἐθάδα τῷδε καὶ προήγορον κράτους,
Εἰς πατριαρχῶν ἀνάγει προεδρίαν.
B Ἀλλ' οὐδεν ἀπώνατο τῆς καινουργίας·
Ἀμφοῖν γὰρ ἐκπέπτωκεν ἱεραρχίαιν,
Σιών τε τῆς πρὶν καὶ βασίλιδος πάλιν,
Καὶ τῶνδ' ἀτίμως ὁ προβληθεὶς ἀκρίτως.
Ἔπειτα Γεώργιος ὁ Ξιφιλῖνος
Ποιμὴν ἀναδέδεικτο τῆς Κωνσταντίνου.
Ἐκ τῶν πρὶν εἶχεν αὐτοκράτωρ σπερμάτων
Παῖδας φυτεύσας καλλιπαρθένους δύο.
Ὧν ἀποκείρει κατ' ἔθος πρεσβυτέραν
Καθιερώσας ὡς ἀμνάδα Κυρίῳ·
Μεταβεβληκὼς δ' εἰς μονὴν ἀσκουμένων
Καὶ παρθενῶνα δαπάναις ὡς ἀφθόνοις
Ἰωαννίτζη τὸν κεκλημένον δόμον,
Ἐνταῦθ' ἐνασκεῖν καὶ κατοικεῖν προσνέμει.
Ῥηγὸς δὲ συνέζευξεν υἱῷ δευτέραν
C Τῆς Σικελίας τοῦ Ταγγρὲ κεκλημένου.
Κληροῦχον ἀρχῆς πατρικῆς ἀνατρέφων
Τὸν υἱὸν Ἀλέξιον ὕστατον χρόνῳ,
Ὃς συμφορᾶς ἤνεγκε πατρίδι βάρος·
Οὐ Λυδὸς Θεόδωρος, οὐ Βρανᾶς μόνον
Πτερνισμὸν ἦραν κατὰ τοῦ στεφηφόρου,
Ἀλλὰ σὺν αὐτοῖς καὶ δυὰς Ἀλεξίων,
Οἵ σφᾶς ἐπωνόμασαν αὐτοὺς υἱέας
Τοῦ πορφυρανθοῦς Μανουὴλ βασιλεως·
Ἀφ' ὧν ὁ μὲν γε προσλαβὼν ἐκ σουλτάνου
Συμμαχικόν τι Περσικὸν πλεῖστον στίφος
Πόλεις ἐπιὼν κατέκειρεν Αὐσόνων·
Ὃν νυκτὸς ὑπνώττοντα καθ' Ἁρμαλά που
Κτείνας θύτης τις καὶ τεμὼν αὐτοῦ κάραν
Ἤνεγκεν αὐτὴν ταγμάτων στρατηγέτῃ.
D Καὶ ἅτερος δὲ κτείνεται κατὰ μάχην
Πρὸς Βασιλείου χαρτουλαρίου Χούμνου.
Καὶ τις δὲ Βασίλειος Χοτζᾶς τοὐπίκλην
Ἀποστατήσας κατὰ Ταρσίαν πόλιν
Χώρας ἐκάκου Ῥωμαϊκὰς καὶ πόλεις,
Ὃς συσχεθεὶς ὄμματα πηροῦται τάλας·
Καὶ πάλιν ἄλλος, κἀπὶ τῷδ' ἄλλος πάλιν,
Ὡς ἐκ χθονὸς γίγαντας αἴρει τις μῦθος,
Καὶ πλῆθος ἀντέστησαν Ἰσαακίῳ·
Καὶ πάντες ἀπώλοντο τῇ Θεοῦ κρίσει.
Ὀργίλως ὢν φίλαυτος οὗτος ὁ κράτωρ
Κἀξ ὑπονοίας καὶ λαβῆς μικρᾶς μόνης,
Καὶ ζηλοτυπῶν καὶ φθονῶν ὑπηκόοις,
Πολλοὺς ἀρίστων παρέβλαψεν εἰς δέμας·

Φάους μὲν ἐστέρησε τοῦ τῶν ὀμμάτων
Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον ἄνευ αἰτίας,
Καὶ Κωνσταντῖνον Ἀσπιέτην τοὐπίκλην.
Ἄλλους δ' ἐναπέκειρε φροντιστηρίοις.
Λεηλατούντων σὺν Κομάνοις τῶν Βλάχων
Τὰ κατὰ δύσιν Ῥωμαϊκὰ χωρία,
Ὅπλα κατ' αὐτῶν βασιλεὺς αἴρει πάλιν.
Ἀγχίαλον οὖν παραμείψας τὴν πόλιν
Εἴσεισιν Αἶμον τὴν Βλάχων παροικίαν
Πάντα δὲ τάκεῖ φρουρίων, πολιχνίων
Εὑρὼν ἐρυμνὴν ἰσχὺν ἐνδεδυμένα,
Καὶ τείχεσι πύργοις τε διειλημμένα·
Μυσοὺς δὲ βλέψας ἀγρίων αἰγῶν δίκην
Τοὺς ἀποκρήμνους καταλαβόντας τόπους
Ὡς Ῥωμαϊκὴν συμπλοκὴν δεδιότας·
Πρὸς δ' αὖ Σκυθικὸν ὑφορώμενος στίφος
Ὑποστροφῆς ἥψατο τῆς πρὸς τὴν πόλιν·
Διὰ δὲ τεμπῶν δυσβάτων τε χωρίων
Καὶ τρυμαλιᾶς οἷον εἰπεῖν δυσπόρου
Αὐλῶνι σαφῶς πάντα παρεικασμένης
Τὴν ἐς Βεῤῥόην ἐκδρομὴν τεθειμένος,
Ἀπώλεσε πλεῖστόν τε τῶν στρατευμάτων·
Κἀκεῖνος ἂν ἔφθαρτο παρὰ βραχύ τι,
Εἰ μὴ βοηθοῦ τοῦ Θεοῦ τέτευχέ πως.
Ὡς γὰρ ἑαυτοὺς παρέδυσαν εἰς μέσον
Ἄναξ τε καὶ στράτευμα δυσπόρου πόρου,
Ἡγούμενα μὲν διέβη στρατευμάτων
Κακῶν ἀπαθῆ κινδύνου τε καὶ μάχης·
Μέσον δὲ τῆς φάλαγγος ὁ κρατῶν ἔχων,
Ἐπίθεσιν εὕρατο πρὸς τῶν βαρβάρων
Οἰστοῖς βαλόντων καὶ δόρασι καὶ λίθοις
Ἑκατέρωθεν αὐτὸν ὁπλίταις ἅμα,
Ὡς παραμικρὸν τόνδε φυγεῖν τὸν μόρον,
Πεσεῖν δὲ πολλοὺς στρατιώτας γεννάδας.
Ὅμως διεκδὺς δυσστίβητον χωρίον
Καὶ πρὸς Βεῤῥόην ἀποσωθεὶς σὺν βίᾳ
Ἔμφροντιν εὗρε στρατιὰν τούτου χάριν
Φήμῃ δυσήχῳ μάλα τεθροημένην
Τῷ τοι βασιλεὺς τὴν Κωνσταντίνου φθάει,
Ἐκ τοῦδε φήμην οὐ καλὴν ἀνατρέπων·
Μικρὸν δ' ὀφρύος καθυφῆκε καὶ τύφου
Ἐπαναδραμὼν εἰς πόλιν τὴν τοῦ κράτους,
Ἀθυμίας δόρασιν ἐμπεπαρμένην
Ἐφ' οἷς κακῶς πέπονθε τὴν ψυχὴν ἔχων·
Πρὸ τοῦδ' ἀνασπῶν τὰς ὀφρῦς ἐπηρμένως
Μετὰ σοβαρᾶς καὶ φρενὸς καὶ καρδίας,
Ἐπεστράτευσε κατὰ Μυσῶν βαρβάρων
Ὀμφὰς προφητῶν κατὰ νοῦν περιστρέφων,
Ὡς ἔξοδον μὲν θεῖτο σὺν θυμηδίᾳ,
Ἐπάνοδον δὲ μᾶλλον ἀγαλλιάσει·
Βουνοί τε προσδέξαιντο χαίροντες μάλα
Καὶ πάντα χαρήσαιντο τὰ δρυμοῦ ξύλα,
Τοῦ δ' ἐξιόντος, εἰσιόντος αὖ πόλιν.
Οὗτός γε, δόξαις ἀπᾳδούσαις ἐμμένων,
Χάριν ἑαυτοῦ γνωματεύων ἦν τάδε·
Ὡς οὐ δι' ἃ πέπρακτο πλημμελημάτων
Ἅπασι κοινῇ τῇ Θεοῦ θείᾳ κρίσει
Θεῷ δίκην τίννυμεν ἁμαρτημάτων·
Λαῷ παραδοθέντες ἄφρονι τέως

A oculorum quidem eripuit lumen
Andronico Comneno immerenti,
et Constantino cognomento Aspietæ.
Alios addixit tonsos monasteriis.
Cum prædarentur Blachi cum Comanis
Romanas terras ad occidentem positas,
rursus hos contra capit arma Cæsar.
Quamobrem urbe Anchialo præterita,
Hæmum ingreditur Blachorum sedem :
sed cum castella ibidem cunctasque urbeculas
præsidiis invenisset munitas validis,
mœnibus atque turribus convestitas ;
Mœsos item cerneret, tanquam capreas,
prærupta atque inaccessa tenentes loca,
ne cum Romanis pugnam statariam gererent :
B Scytharum quoque incursum pertimesceret;
reditum ad urbem regiam instruere cœpit
angustos per anfractus locosque impervios :
nimirum per convallem prorsus similem
foramini, ut ita dicam, impenetrabili,
Berroen versus militum direxit iter,
quorum amisit scilicet partem maximam :
atque ipse summo haud aberat exitio,
ni sospitator Deus tulisset opem.
Nam cum se in medias conjecissent fauces
Cæsar exercitusque tam stricti tramitis,
prima quidem transiit frons exercitus
sine molestiis prælii atque incolumis :
sed media phalanx, in qua Cæsar erat,
incursum barbarorum cœpit perpeti,
C qui telis, lanceis, saxis utroque ex latere
ipsum ejusque agmen impetebant.
Quare vix is supremum vitavit fatum,
multis amissis strenuis militibus.
Sed tamen tam difficilem emensus locum,
magno cognatu incolumis Berroen venit,
ubi sui causa invenit anxium militem
tristi rumore valde peturbatum.
Igitur imperator Byzantium properat
expeditionis famam non pulchram referens :
et sic remisso superbiæ supercilio,
ingressus est imperii metropolim ;
mœroris nempe aculeis transverberatum
propter acceptam cladem gerens animum.
Antehac enim elato supercilio,
D superbia inflatus ac tumente animo
adversus Mœsos barbaros processerat ;
dicta prophetica mente revolvens,
quod cum lætitia scilicet foret exitus,
reditus autem magis adhuc lætus :
quodque exsultantes colles se reciperent,
ipsæque lætarentur saltus arbores,
se procedente ex urbe vel redeunte.
In his se oblectans canticis propheticis,
sibique blandiens hæc secum reputabat :
nequaquam ob communia quæ fiunt peccata
inter mortales, celso Dei judicio
persolvere nos debitas malitiæ pœnas,
cum tradimur barbarico insano populo

ad punitionem justam correctionemque,
qui Dei misericordis mos esse solet;
sed quia Branæ tyrannidem secutus erat
Christianus populus imperio deficiens,
idcirco his esse implicitum aiebat malis.
O scæva ingenia stultaque consilia
si quis hanc mentem gerit et sententiam,
piorum nempe innumeras a Deo catervas
barbaræ genti ad interitum tradi
quamlibet propter erroris insaniam,
qua læsus sit fortasse mortalis dominus!
Quin adeo universalem monarchiam sibi
vaticiuans spondebat, et Palæstinam
jugo subtractam redditurum se imperio;
et se lac populorum ebibiturum,
divitias voraturum, et pinguedinem
medullis exhausturum, ut ait propheta.
Effutivit etiam palam in concione
disertis verbis, romano Andronicum
præfuturum annis imperio novem;
ni redegisset Deus ad triennium,
ex quo Andronicus sceptro abuti cœperat:
subtractum autem Andronico sexennium.
ceu purpuræ segmentum vi direptum,
ad sui fuisse adjectum regni spatium:
seque propterea per id sexennium
fortasse haudquaquam fore prorsus optimum.
Verum ne elapsis quidem prædictis annis
visus est mores suos conferre in melius.
Blachorum gens jam erat intolerabilis,
Romanis spoliis manubiisque dives
eximiisque opibus instructa ad bellum:
quare Romanam incursans provinciam
oppidum Varnam cepit cum Anchialo,
et Triaditzæ quoque invasit agrum,
Naissum delevit denique cum Stumpio,
abductis inde innumeris manubiis,
viris cum feminis, et gregibus omnigenis.
Conclusus ergo quaquaversus hostibus
nec jam tueri victos valens Cæsar,
exercitum bifariam divisit ducibus,
partim ad locos jubens abire hesperios,
partim ad terras nupero afflictas bello:
Varnamque instauravit cum Anchialo,
idoneumque imposuit his præsidium.
Ipse profectus denuo Philippopolim
Mœsorum ac Scytharum repressit impetum
et sua præsentia et ducibus pugnacibus.
Cumque Triballus princeps Scopiorum urbem
cum universo agro popularetur,
impetum fecit Cæsar cum exercitu
illumque triumphali prostravit prælio.
Exin præteriens cunctum Naissi agrum,
progressusque ad ampli fluenta Savi,
ibi in congressum venit cum caro socero,
cui Belæ nomen erat, Ungariæ rege;
cujus colloquio fruitus, atque ut decuit
invicem impertitis amoris signis,
illinc reversus est, vocante officio,

A Πρὸς σωφρονισμὸν μαστίγωσιν μετρίαν,
Ἥπερ φιλοίκτου, συμπαθοῦς Θεοῦ νόμος·
Ὅτι δ' ὀπίσω τῆς Βρανᾶ τυραννίος
Ὑπῆρξε λαὸς, τοῦδ' ἀποστὰς τοῦ κράτους,
Τοιοῖσδε κακοῖς ἐκδεδόσθαι συνέβη.
Ὢ τῶν πονηροῦ σκεμμάτων καὶ σπερμάτων!
Εἰ ταῦτά τινές εἰσιν ὑπειληφότες,
Ὡς μυριάδας εὐσεδῶν ἐκδοὺς ἔχει
Θεὸς πρὸς ἀπώλειαν ἔθνει βαρβάρῳ,
Οὑτινοσοὸν ἀντίψυχον παροινίας
Ὄντος καθ' ἡμᾶς τοῦ κακῶς πεπονθότος.
Πρὸς τοῖσδε προὐφοίβαζεν ὡς μοναρχίαν
Περιβαλεῖται, καὶ Παλαιστίνην πάλιν
Ἐλευθερώσας προσνεμεῖ κραταρχίᾳ.
Καὶ γάλα δ' ἐθνῶν θηλάσει κατὰ κόρον,
B Καὶ πλοῦτον αὐτῶν φάγεται καὶ τὰ πάχη
Ἐκμυελεῖ κατὰ τὴν θεοπτίαν.
Καὶ τοῦτ' ἀμαθῶς συλλόγων ἠλισμένων
Ἔφασκε λαμπρῶς, ὡς Ἀνδρόνικος χρόνων
Ἔμελλεν ἄρξειν ἐννάδα Ῥωμαΐδος·
Θεὸς δὲ συνέστειλεν εἰς τὴν τριάδα,
Κακοῦ φανέντος Ἀνδρονίκου τῷ κράτει.
Ἡ δ' ἑξὰς αὕτη τῶν χρόνων Ἀνδρονίκου
Ὡς πορφύρᾳ ῥάκος τι διεῤῥηγμένον
Ἐπιβέβληται τοῦδε τῇ κραταρχίᾳ·
Καὶ κατὰ τούτους οὐκ ἀγαθὸς τοὺς χρόνους
Γένοιτ' ἂν ἴσως οὐδὲ βελτίων πάνυ.
Ἐπεὶ δε παρέδραμεν ἑξὰς τῶν χρόνων,
Αὐτὸς πάλιν ἦν οὐχ ἑαυτοῦ βελτίων.
Βλάχων ὑπῆρξεν ἀνυπόστατον φῦλον
C Πλησθὲν λαφύρων Ῥωμαϊκῶν καὶ σκύλων
Καὶ πλοῦτον ἁβρὸν ἐνδυθὲν πρὸς τῆς μάχης·
Τοίνυν ἐπῄει Ῥωμαϊκοῖς χωρίοις,
Καὶ Βάρναν εἶλε σὺν Ἀγχιάλῳ πόλεις
Καὶ Τριαδίτζης κατέδραμε τοὺς ὅρους,
Καὶ Νίσον ἠφάνισε σὺν τῷ Στουμπίῳ,
Λείαν ἐκεῖθεν ἀπαγαγὸν μυρίαν
Ἀνδρῶν, γυναικῶν, παντοδαπῶν ἀλόγων.
Κυκλούμενος γοῦν τοῖς ἐχθροῖς πανταχόθεν,
Καὶ μὴ σθένων πάσχουσιν ἀμύνειν ἄναξ,
Εἰς τοὺς στρατηγοὺς στρατιὰν κερματίσας,
Τὴν μὲν μέρει πέπομφε πρὸς ἑσπέραν,
Ἄλλῃ δὲ τήνδε πρὸς πονοῦν πάντως μέρος
Καὶ Βάρναν ἀνέκτισε σὺν Ἀγχιάλῳ,
Καὶ ταῖσδε φρουρὰν ἱκανὴν ὑπεισάγει·
D Αὐτὸς δ' ἐπιστὰς τῇ Φιλίππου καὶ πάλιν
Μυσῶν τε Σκυθῶν ἀνεχαίτιζε στίχας
Καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ στρατηγῶν εὐόπλων·
Καὶ τριβαλάρχου καταδῃοῦντος πόλιν
Σὺν τοῖς πέριξ ἅπασι τὴν τῶν Σκοπίων,
Ὁρμᾷ κατ' αὐτοῦ βασιλεὺς σὺν δυνάμει,
Συμπλακεὶς ἥττησεν αὐτὸν ἐσχάτως.
Χῶρον παραλλάξας δὲ πάντα τοῦ Νίσου
Καὶ πρὸς Σάουβον πεφθακὼς βαθυδίνην
Ἐκεῖσε συνέμιξε κηδεστῇ φίλῳ
Οὐγγρίας ῥηγὶ τῷ Βελᾷ κεκλημένῳ,
Καί οἱ προσαγόρευσιν ἀποτιννύει
Καὶ τὴν πρεπώδη δεξίωσιν καὶ σχέσιν·
Ἔπειτ' ἐκεῖθεν ἀπαναστὰς ὡς δέον,

Μεθ' ἡμέρας εἴσεισι Φιλίππου πόλιν,
Κἀκεῖθεν ἀνέζευξεν εἰς Κωνσταντίνου.
Ἐπεὶ δὲ Μυσῶν καὶ Σκυθῶν δεινὸν φῦλον
Ἐπεστράτευσε καὶ πάλιν Ῥωμαΐδι,
Δῃοῦν δὲ φθάνει μέχρι τῆς Ἀρκαδίου,
Καὶ στρατιὰν ἥττησεν αἰσχρῶς Αὐσόνων
Πρὸς ἀντιπαράταξιν ἐκτετκγμένην,
Ἔγνω δι' αὐτοῦ σφᾶς μετελθεῖν ὁ κράτωρ,
Ἀπογραφὴν οὖν, συλλογὴν καθημέραν
Ὁρῷν ὑπῆρχε Ῥωμαΐκῶν ταγμάτων·
Πρὸς δὲ ξενικὸν συμμαχικὸν μυρίον
Μισθοῦ συνιὸν ἐξ ὅλης ἐθναρχίας.
Ὡς οὖν ἀπειράριθμον ἠθροίσθη στίφος,
Ἔξεισιν ἦρος τῆς Κωνσταντίνου κράτωρ,
Χρυσοῦ κεντηνάρια πέντε πρὸς δέκα,
Ἀργυρίου δ' αὖ ἑξήκοντ' ἐπηγμένος·
Καὶ πρὸς Ῥαιδεστὸν τὴν πόλιν ἀφιγμένος,
Ἐκεῖ φύσας ἔφαγε μυστικὸν Πάσχα,
Ἑορτάσας ἔγερσιν ἡμῶν Δεσπότου
Πρώτην κυριώνυμον, ὡς πιστοῖς ἔθος.
Ευγγίνεται δ' ἐνταῦθα Βασιλακίῳ
Ἀνδρὶ βιοῦντι βίον ἐξηλλαγμένον
Καὶ διαγωγὴν ἀσυνήθη τοῖς ὅλοις·
Ὅστις τὰ πρόσθεν προβλέπειν εἶχε κλέος,
Εἰς ὃν συνέῤῥει πᾶς τις ὡς εἰς Λοξίαν.
Οὐδὲν διεξῄει δὲ τρανὲς συνόλως,
Οὐδ' ὑγιες τε καὶ διηυκρινημένον,
Ἀλλὰ γριφώδη πάντα, πεπλανημένα·
Ἐν δ' αὖ γε πολλοῖς ἀπεφλυάρει λόγους
Εὐτραπελίας καὶ γέλωτος ἀξίους,
Μαστοὺς γυναικῶν ἀναδιφῶν παλάμαις,
Περιαθρῶν τε καὶ σφυρὰ τούτων πάλιν,
Ἐφ' οἷσ συνεῖρε καὶ μακρὰς ληρωδίας.
Ὅμως ἐπεισπάσατο συρφάκων ὄχλον,
Καὶ οἱ προσεῖχον οἷα καὶ προηγόρῳ.
Συνείπετ' αὐτῷ καὶ τινα γραΐδίων
Οἰστρηλατουμένων τε καὶ παραφόρων
Τα δρώμενά οἱ παντα καὶ λελεγμένα
Διατρανούντων ἀφικνουμένοις ὅλοις.
Τοῖς πλείοσι δ' ἔδοξε τοῦτον εἰδότων
Προφητικός τις καὶ Θεῷ πεφιλμένος·
Οἷς σύνεσις δ' ἦν καὶ φρένες κρίνειν δέον,
Γελοῖος ὑπείληπτο ληρώδης γέρων·
Ἔδοξε δ' ἄλλοις πνεῦμα Πύθωνος φέρειν·
Ὅστις ἐπιστάντι γε τῷ στεφηφόρῳ
Καὶ τόνδ' ἱλαρῶς εὐλογήσαντι τότε
Οὐδὲν κατξίωσε προσσχεῖν συνόλως·
Ἄνω δὲ κάτω βακχικῶς πως ἡγμένος
Ὀνείδεσιν ἔβαλλε συνειλεγμένους,
Τοὺς δ' ἐν τέλει μάλιστα καὶ γερουσίας·
Καὶ κράτορα δ' οὐχ ἧττον ἦν κακῶς λέγων·
Καὶ οἱ κρατὸς δ' ὥρμησεν ἁρπάσαι πῖλον.
Μόλις δὲ λήξας πωλικῶν κινημάτων,
Τῇ διὰ χειρὸς εὐτελεῖ βακτηρίᾳ
Ὄμματ' ἀμαυροῖ βασιλικῆς εἰκόνος
Επὶ πίνακος αὐτόθ' ἐγγεγραμμένης·
Τοῦ δ' ὡς μεμηνότος καταγυοὺς ἄναξ.
Ἄλλαις ἑαυτὸν φροντίσιν ἐνησχόλει.
Ἐκεῖθεν εἰς Κύψελλα φρούριον φθάσας,

A brevique post pervenit Philippopolim,
atque hinc concessit Constantinopolim.
Sed quoniam Mœsi et Scythæ gentes efferæ
rursus molestis erant Romanis terris
prædantesque pervenerant Arcadiopolim,
exercitu Romano victo turpiter
qui contra exire in aciem ausus fuerat;
bellum constituit Cæsar per se gerere.
Conscribebatur itaque quotidie exercitus,
Romanique ordines centuriabantur :
plurimus etiam advena et auxiliaris
conducebatur miles in cuncto imperio.
Jamque collectis copiis prope innumeris,
vere ineunte Cæsar Byzantio exivit,
auri quidem centenarios quindecim,
argenti sexaginta secum ferens.
B Et ad Rhædestum usque progressus urbem
mysticum ibi manducavit pascha,
resurrectionem Christi solemnem peragens,
primam nempe Dominicam, Christiano more.
Ibi in colloquium venit cum Basilacio
viro vivente insolitum vitæ genus,
nulli suetos profitente mores,
qui futura canendi cluebat gloria,
cunctis ad eum venientibus ceu ad Loxiam.
Nec tamen is dicebat perspicue quidquam,
neve qui sanum probeque definitum,
verum fallacia cuncta et perobscura.
Profecto ejus sermones plerumque erant
scurriliter effusi risuque digni.
Papillas feminarum contrectans manibus
C inspiciensque pariter illarum talos,
longas tum demum nectebat cantilenas.
Plebeiam tamen turbam is illexerat
præbentem aures sibi tanquam vati.
Comitabantur illum et quædam vetulæ
vecordi œstro percitæ atquæ insanæ,
quæ gestus ejus pariter et dicta omnia
edisserebant populi coronæ.
Vulgares ergo homines qui hunc noverant,
prophetæ loco habebant Deoque chari :
verum cordati et sano judicio præditi
ridiculum nugacemque putabant senem :
alii postremo pythonicum credebant.
Is accedentem per id tempus principem
et salutantem comiter ac benevole
D nullo dignatus est respectu, auditu :
imo hac illac discurens tanquam baccha
conviciis circumstantes onerabat,
præfectos præsertim ac senatores ;
nec minus ipsi Cæsari maledicebat :
quin et detrahere capite tentavit apicem.
Demum desistens equinis saltationibus,
vili quem forte manu gerebat baculo
oculos violavit regiæ imaginis
quæ prostabat ibidem picta in tabula.
Tunc homine ut insani contempto cerebri
Cæsar ad alias animum convertit curas.
Illinc promotis ad Cypsella castris,

animi causa venatum est profectus,
invitavique fratrem ut secum iret.
Hic autem venæ simulans sectionem
venatorium excursum declinavit :
quare imperator solus est profectus.
Tunc conjurati idoneum nacti tempus
germanum ejus Alexium raptim ducunt
intra tentorium regium thronoque collocant,
et Romanum salutant imperatorem,
plausibus, ut fit regibus, concrepantes.
Audita re Isaacius Deum rogabat
ut se præsenti discrimini eriperet.
Tum missos cernens equites qui se caperent
celeri cursu instantes, habenis laxis
cœpit et ipse in fugam se conjicere :
oppositique fluvii tranatis fluctibus,
calcaribus urgebat cursum equi.
Sed tamen captus in oppido Stagira
orbatus est oculorum luminibus
in venerando monasterio Beræ,
cujus fundator fuerat sebastocrator
imperatoris Andronici genitor.
Sic Isaacius luminibus cassus
regio in palatio clauditur ceu carcere,
ubi propter doloris acerbitatem
nullum per dies complures gustavit cibum.
Exin ad duas columnas (sic locus dicitur)
domus ipsi assignatur in Propontide.
postquam Romanum dominus imperium
rexerat annis novem cum septem mensibus,

ALEXIUS ANGELUS AN. VIII, MENS. VI.

Atque ita Alexius imperio potitus
rerumque summam solus administrans,
non tamen festinavit Byzantium statim,
sed occiduis partibus laborantibus,
propter molestos principes Mœsorum
Asanem atque Petrum infaustos fratres,
opem curamque censuit impendendam.
Significavit tamen conjugi dignitatem suam
senatusque parti quæ in urbe erat,
cleroque toti, civibusque simul.
Atque hanc novarum notitiam rerum
nemo non libenter hausit auribus.
Dum tamen Euphrosyne ducæna
ad magnum templum regina procederet,
plebeiæ turbæ conspirata manus
virum cognomine Contostephanum,
Alexium autem nomine, deducens
in magnum Dei venerandum templum,
imperatorem Romanum salutavit.
Verum is captus statim ab optimatibus
meritam habuit carceris custodiam.
Deinde cunctus populus ad templum currens
imperatricem salutabat Euphrosynen.

A Πρὸς θήραν ἐξώρμησε τέρψεως χάριν·
Καὶ συνεκάλει καὶ σύναιμον πρὸς τόδε·
Σκεψάμενος δὲ τὴν φλεβὸς σχάσιν ὅδε
Τοῦ πρὸς κυνηγέσιον ἐκκρούει δρόμου·
Ἔξεισι δ' οὕτως αὐτοκράτωρ καὶ μόνος,
Συνίστορες δὲ προσλαβόντες σκεμμάτων
Σύναιμον Ἀλέξιον ἄγουσι τάχος
Σκηνὴ πρὸς αὐτὴν καὶ βασίλειον θρόνον,
Καὶ τόνδ' ἀνεῖπον αὐτοκράτορ'· Αὐσόνων
Τοῖς βασιλικοῖς ἀλαλάζοντες κρότοις.
Καὶ γνοὺς Ἰσαάκιος τὰ πεπραγμένα,
Θεοκλυτῶν ἦν κίνδυνον πεφευγέναι.
Ἐπεὶ δὲ συνέξοντας αὐτὸν ἱππότας
Ἑώρα συντρέχοντας ἀπτέρῳ τάχει,
Ἀνεὶς χαχινὰ πρὸς φυγὴν μετετράπη·
B Καὶ ῥοῦν ποταμοῦ διαβὰς προκειμένου,
Ἤλαυνεν ἵππον φυγαδεύων ᾗ σθένος.
Πλὴν συσχεθείς γε κατά Στάγειραν πόλιν,
Ἐκκόπτεται δὴ τὰς κόρας τῶν ὀμμμάτων
Κατὰ σεμνεῖον εὐαγὲς τὸ τῆς Βήρας,
Οὗπερ δομήτωρ σεβαστοκράτωρ ἔφυ
Τοῦδ' Ἀνδρονίκου καὶ τοκεὺς στεφηφόρου.
Οὕτω δ' Ἰσαάκιος ἐκκοπεὶς κόρας,
Ἐν βασιλείοις ἐγκαθείργνυται δόμοις
Οὐχὶ μετασχὼν οἱασοῦν ἐδητύος,
Διά τὸ πάθος ἡμερῶν συχνῶν πάνυ.
Ἔπειτ' ἐκεῖθεν ἔσχεν αὐτὸν οἰκία
Ἡ κατὰ διπλοῦν κίονα Προποντίδος,
Σὺν μησὶν ἑπτὰ (69) λυκάβαντας ἐννέα
Κραταρχίας ἄρξαντα τῆς τῶν Αὐσόνων.

C ΑΛΕΞΙΟΣ Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΕΤ. Η', ς''.

Οὕτω δ' ἐπιβὰς Ἀλέξιος τοῦ κράτους
Καὶ τῶν ὅλων σχὼν καθαρῶς αὐταρχίαν,
Οὐκ εὐθὺς εἰσέδραμε πρὸς Βυζαντίδα,
Ἀλλά κακῶς πάσχουσι τοῖς κατὰ δύσιν
Παρὰ Μυσαρχῶν κασιγνήτων δυστρόπων
Ἀσάν τε Πέτρου τῆσ κακῆς ξυνωρίδος
Προστρέχει πράγμασι καὶ τοῖσδε ἀμύνει.
Δηλοῖ δ' ἐπ' αὐτῷ τὸ πραχθὲν τῇ συζύγῳ.
Γερουσίας μέρει τε τῷ κατὰ πόλιν,
Κλήρῳ τε παντὶ καὶ πολιτείᾳ πάλιν·
Καὶ πᾶς τις ὠσὶν ἀκοὴν πεπραγμένων
Ἄγαν ἱλαρῶς ἡδέως ἠκηκόει.
Τῆς δ' Εὐφροσύνης Δουκαίνης βασιλίδος
Πρὸς τὸν μέγιστον ναὸν ἀφικνουμένης,
D Στῖφος βαναύσων φρατρίαν δεδρακότες
Ἄνδρα Κοντοστέφανόν τινα τοὐπίκλην,
Ἀλέξιον κλήσει δὲ, συνειληφότες
Ἐν τῷ μεγίστῳ τοῦ Θεοῦ θείῳ δόμῳ
Ἀνεῖπον ὡς ἄνακτα τῆς Ῥωμαΐδος.
Λαμπρων δ' ἐνίοις συσχεθεὶς παραυτίκα
Φρουρὰν ὑπέστη καὶ κάθειρξιν ἐνδίκως.
Καὶ λοιπὸν ἅπας προστρέχων θείῳ δόμῳ
Τὴν Εὐφροσύνην ἀνύμνει βασιλίδα.

(69) Atqui Ephræmius in titulo scripserat notam ς'', quæ in Græcorum scriptis significat partem dimidiam. Quamobrem et ego perpetuo scripsi *mens. VI*, quæ anni pars est dimidia. Sed tamen tum ex hoc loco, tum etiam aliunde necessario constat, prædictam notam liberiore sensu ab Ephræmio usurpari ad significandum quemlibet anni excessum. Quis enim tot Cæsares annis N. cum mensibus adamussim sex regnavisse credat !

Μεθ' ἡμέρας δ' εἴσεισι καὶ κράτωρ πόλιν,
Οὐ πᾶσιν ἀσπάσιος ὢν χάριν ἕδρα
Εἰς σύγγονον φίλον τε καὶ βασιλέα,
Οἳ καὶ παρεφθέγγοντο δήπουθεν τάδε,
Ἂν οἶδεν ὕδωρ τοὺς πεπωκότας πνίγειν,
Τί λοιπὸν ἄλλο καὶ πιὼν ζήσαιτό τις;
Εἰ δ' οὐ λυτροῦται τὸν σύναιμον κινδύνου
Ὁ φίλος αὐτάδελφος, οἴχεται φύσις.
Ὅμως παρελθὼν εἰς νεὼν Θεοῦ μέγαν
Καὶ ταινιωθεὶς ταῖν χεροῖν ἀρχιθύτου,
Ἔξεισιν αὖθις ὡς ἔθος στεφηφόροις·
Ἵππος προσήχθη γαῦρος εἰς ἱππασίαν
Φατνιστὸς Ἀῤῥάβιος, εὖ ἠσκημένος·
Ὡς οὖν ἐπῆλθεν ἐγκαθιζῆσαι δίφρῳ,
Ἵππος φριμάσσων, γαυριῶν ἦν ἐκτόπως,
Ἐμπροσθίους δ' ἄνωθεν ἀνυψῶν πόδας
Καὶ βλοσυρόν τι καὶ μανιῶδες βλέπων.
Τὸ δάπεδον δ' ὄνυξι κόπτων συχνάκις,
Τὸν ἀναβάτην ἀπεσείετ' ἐξόχως·
Ἐπεὶ δὲ λαθὼν ἐμβεβήκει τῷ δίφρῳ
Ἡνία λαβὼν ἐν χεροῖν αὐτοκράτωρ,
Οὐχ ἧττον ἵππος ἀγέρωχος ἠτάκτει
Πόδας ἀνυψῶν καὶ κροαίνων ἀγρίως
Μετ' ἐξακούστων χρεμμετισμῶν καὶ κρότων·
Καὶ ταῦτα ποιῶν οὐκ ἔληξε παράπαν,
Ἕως κεφαλῆς τοῦ κρατοῦντος τὸ στέφος
Χαμαὶ πεσεῖν δέδρακε, καὶ τούτου μέρη
Θραῦσίν τε παθεῖν, δυσκλεᾶ τ' ἀκοσμίαν,
Αὐτὸς δ' ἀπεσφαίριστο (70) μάλ' ἐφεστρίδι
Ἵππον δ' ἀναβὰς ἄλλον ὁ στεφηφόρος
Πομπὴν ἐπεισόδιον εἶχεν ἀνύσας
Σὺν τῷ πεσόντι καὶ τεθραυσμένῳ στέφει·
Ἀπαίσιος δ' ἔδοξεν οἰωνὸς τόδε.
Ὑπῆρχεν οὗτος ἀγαθὸς τρόπους κράτωρ,
Μείλιχος, ἡσύχιος, ἠπία φύσις,
Ἱλαρὸν, εὐέντευκτον ἦθος εὖ φέρων,
Μεταδοτικὸς καὶ φιλοκτίρμων πλέον,
Πᾶσι προσιτὸς, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Ἡδὺς, χαρίεις, εὐπρεπὴς ὄψιν ἄγαν,
Ὄρθιος, εὐῆλιξ τε, Νιρεύς τις νέος,
Οὔτινα βλάψας εἰς δέμας, εἰς οὐσίαν,
Οὔτ' αὖ νεοχμώσας τι τῆς Ἐκκλησίας
Οὐ καινίσας ἔθιμα τῆς κραταρχίας·
Μισῶν διαβόλους τε θῶπας καθάπαξ·
Αἰσθητική τις καρδία σὴς ὀστέων,
Τῆς εἰς ἀδελφὸν ἀδίκου παροινίας
Ἐν συντριβῇ πνεύματος εὖ ᾐσθημένος
Καὶ κατανύξει καρδίας δακρυχέων·
Ἐφ' οὗ γυνή τις οὐκ ἐφάνη γαμέτου
Ἐκ τοῦδε κακῶς εἰς δέμας πεπονθότος,
Παρειὰς ἀμφίδρυφος ἢ καὶ λυσίθριξ,
Οὐδ' ἀπελαθεὶς ὤπτό τις πατρίδος·
Πλὴν νωχελὴς ἦν καὶ μαλακὸς τὴν φύσιν,
Οὐδ' εὖ πεφυκὼς πρὸς διοίκησιν ὅλων,
Ἐκ τῆς φυσικῆς νωθρότητος συντρόφου
Καὶ τῆς τρυχούσης τοὺς πόδας καχεξίας.
Οὗτος γε τοίνυν ἀσφαλῶς σχὼν τὸ κράτος,

A Post dies aliquot Cæsar quoque in urbem
haud cunctis venit ob suum facinus
contra germanum fratrem suumque dominum.
Atque convicians aliquis sic forte aiebat:
Si bibentes quidem præfocat aqua,
quis jam alio potu vitam toleret?
et si fratrem non redimit a discrimine
germanus frater, periit natura,
Attamen progressus ad templum magnum,
et patriarchæ coronatus manibus,
exiit ad pompam Cæsaribus solitam:
ad quem sublimis, ut insideret, ducitur
equus Arabs de præsepibus et bene exercitus:
verum dum Cæsar in ephippium insilit,
subsultans equus valdeque ferociens,
B seque anteriores arrigens in pedes,
torvis in iracundia suffusis oculis,
et pavimentum ungulis sæpe quatiens,
miro sessorem recusabat nisu:
sed cum repente ephippium occupasset
prehendissetque frenum imperator,
nihilo tamen ferociebat minus
equus elatis pedibus terramque verberans,
sonorisque hinnitibus aerem complens;
neque a furore hujusmodi prius destitit,
quam capite coronam excussit Cæsari
humi projectam, cujus etiam partes
confractæ sunt infauste atque indecore:
sessor autem strato corruit purpureo.
Quamobrem alio inscenso Cæsar equo
C qualemcumque demum absolvit pompam
cum stemmate confracto et deciduo;
quod lævum omen visum est spectantibus.
Erat hic Cæsar indole bona præditus,
comis, tranquillus, mansueto ingenio,
hilaris, accesu affatuque facilis,
clemente animo, manu liberali,
cunctorum precibus patens, et benevolus:
blandus, gratiosus, formosusque admodum,
procerus, virente ætate, alter Nireus.
Neminis hic corpori reive nocuit,
neque in Ecclesia quidam innovavit,
nec obrogavit item imperii legibus;
assentationis æque et calumniæ osor.
Cumque esset tenero imbutus animo
crimen adversus fratrem, ut cariem ossium,
D exulcerata fixum gerebat mente,
gemitibusque et lacrymis expiabat.
Ipso regnante nulla unquam mulier
propter mariti mutilatum corpus
vel laceravit genas vel solvit comam,
nec quisquam patria pulsus in exsilium.
Cæterum socors remissoque ingenio,
neque ad rempublicam regendam idoneus
propter natura insitam segnitiem,
et quia pedibus etiam laborabat.
Quietus ergo moderans imperio

(70) Cod. ἐπεσφαίριστο.

atque in regali desidens palatio
plurimos donis largiter ditabat
eximiisque augebat dignitatibus.
In orientem postea cum copiis transiit :
audivit enim, denuo rebellem
Alexium quemdam in provincia Cilicum,
(illius nomine scilicet assumpto
Alexii Cæsare Manuele nati)
pagos incursu urbesque perturbare,
Ad Melangiorum ergo præsidia pergens,
atque illic etiam salutatus dominus
reversus est in urbem imperator.
Obortum est deinde Romano imperio
molestum monstrum atque inexspectatum
tyrannus ille Cypriorum Isacius ;
qui ad sultanum repente profugiens
atque ibi nactus auxiliares copias,
Romanas terras urbesque divexabat.
Sed enim ambos mors oppressit demum.
Cæsar de terris occiduis sollicitus
peritum ducem cognomento Aspietam
cum numeroso validoque exercitu
adversus Mœsos barbaros hostes misit
verum infelici commisso prælio,
captus est barbaris Aspieta Mœsis.
Plurimum rursus Cæsar gerens curam
occiduarum urbium afflictarum,
Isacium, cui tradiderat filiam nuptui,
sebastocratem dignitate, misit
denuo cum prævalido ingente exercitu :
sed ab Asane captus et hic barbaro,
vincla diuturna et carcerem perpessus,
ibidem violenta morte obiit.
Verum et ipse barbarus Asan periit
manu cujusdam Mœsi Ibanci domitus;
Petrtsque obtinuit Musiæ principatum.

Sed cum hic etiam gladio fuisset cæsus,
princeps Mœsorum exstitit Joannes
Petri Asanisque frater, ingenio pessimo,
et Romanarum urbium pernicies.
Ibancus autem ad Cæsarem confugiens
atque libente animo receptus
Romanis partibus utilem se præbuit,
floribus nempe juvenis, forti manu,
sed ad sumendam iram paratissimus.
Huic collocavit Cæsar in matrimonium
in aulam advenienti neptem suam.
et præfecturam tradidit Philippopoleos.
Is autem contra Mœsos et contra Scythas
firmum Romani imperii munimen erat.
Jam cum Sicilia ab Alamannis barbaris
turpiter esset domita, tunc in Italiam
vi deportata est ceu præda belli
filia quoque Cæsaris Isaacii ;
et regis Alamanniæ germano fratri
Philippo juncta est nuptiali fœdere,

A Καὶ βασιλείοις ἐνδιατρίψας δόμοις,
Καὶ δωρεαῖς τοὺς πλείστους καταπιάνας
Καὶ φιλοτίμοις ἀξίαις καθηδύνας,
Μετὰ στρατιᾶς ἐκπερᾷ πρὸς τὴν ἕω·
Ἤκουστο καὶ γὰρ ὡς ἀποστιάτης πάλιν
Ἀλέξιός τις Κιλίκων ἐπαρχίας
Προσηγορίαν ὑποδὺς Ἀλεξίου
Οὗπερ τοκεὺς ἦν Μανουὴλ αὐτοκράτωρ,
Κώμας ἐπιὼν ἀνέσειε τὰς πόλεις.
Τοίνυν ἐπιστὰς φρουρίοις Μελαγγείων,
Καὶ τοῖς ἐκεῖσε βασιλεὺς αὐτοκράτωρ
Ἀναγορευθεὶς πρὸς πόλιν ὑποστρέφει·
Εἶτ' ἀνεφύη Ῥωμαΐδος τῷ κράτει
Κακόν τι τερμέριον ἄελπτον πάλιν.
Ἰσάκιος τύραννος αἰσχρὸς Κυπρίων,
B Ὃς ἐξαπίνης προσρυεὶς τῷ σουλτάνῳ
Κἀκεῖθεν εὑρὼν συμμαχικόν τι στίφος
Χώρας ἐκάκου καὶ πόλεις Ῥωμαΐδος.
Ὤλλυντο δ' ἄμφω παραπεμφθέντες μόρῳ.
Φροντίδα τιθεὶς δυτικῶν χωρῶν ἄδαξ,
Μετὰ στρατιᾶς ἱκανῆς εὐκαρδίου
Ἄνδρα στρατηγὸν τοὐπίκλην Ἀσπιέτην
Κατὰ Μυσῶν πέπομφεν ἐχθρῶν βαρβάρων·
Χρησάμενος δὲ μὴ δεόντως τῇ μάχῃ.
Αὐτοῖς ἑάλω βαρβάροις ἀντιμάχοις,
Ποιούμενος λόγον δὲ πλείονα πάλιν
Κράτωρ δυτικῶν ἀστέων κακουμένων,
Ἰσαάκιον γαμβρὸν εἰς θυγατέρα
Τὸν σεβαστοκράτορα πέμπει δευτέρως
Σὺν δυσαρίθμῳ στρατιᾷ ῥωμαλέᾳ.
Κἀκεῖνος Ἀσὰν συσχεθεὶς τῷ βαρβάρῳ
C Χρόνια δεσμὰ καὶ κάθειρξιν ὑπέδυ,
Ἐν οἷς ἐναπέψυξε βιαίῳ μόρῳ.
Πλὴν ἀλλὰ καὶ βάρβαρος Ἀσὰν ἐφθάρη
Κλῆσιν Ἰβαγκῳ τινι Μυσῶν ἐκ γένους·
Καὶ Πέτρος ἀρχὴν τὴν Μυσῶν λαβὼν (71) [ἔχει.
Καὶ τοῦδε κακῶς ἀποκτανθέντος ξίφει,
Ἰωάννης δέδεικτο μυσαρχηγέτης,
Ἀσὰν Πέτρου σύναιμος, αἴσχιστος τρόπους,
Τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀστέων καθαιρέτης.
Ὁ δ' οὖν Ἰβαγκὸς προσρυεὶς στεφηφόρῳ
Καὶ παρὰ τοῦδε προσδεχθεὶς μάλ' ἀσμένως,
Χρήσιμος ὤπτο τῷ μέρει τῶν Αὐσόνων,
Ἀκμαῖος ὤν τις καὶ χέρας ῥωμαλέος,
Ὀξύῤῥοπος δ' οὖν πρὸς θυμὸν καὶ μανίαν.
D Τούτῳ κατηγγύησε πρὸς συνοικίαν
Τὴν θυγατριδῆν βασιλεὺς ἀφιγμένῳ.
Ὕπαρχον ἀρχὴν τῆς Φιλίππου χειρίσας,
Ὃς ἦν ἐπιτείχισμα Μυσοῖς καὶ Σκύθαις,
Τειχῆρες Αὐσόνων δὲ χωρίων μέρει.
Τοῖς Ἀλαμανοῖς βαρβάροις Σικελίας
Αἰσχρῶς ἁλούσης, ἐν Ἰταλίᾳ τότε
Δορυάλωτος συναπήχθη πρὸς βίαν,
Καὶ θυγάτηρ ἄνακτος Ἰσαακίου,
Κιὶ κασιγνήτῳ ῥηγὸς Ἀλαμανίας
Φιλιππῳ συνέζευκτο πρὸς γάμου σχέσιν,

(71) Cod. λαβήν.

Πόσιν ἑαυτῆς ἀποβαλοῦσα μόρῳ
Τοῦ Σικελῶν ἄρξαντος υἱὸν πρὸ χρόνων·
Ἡ κυκεῶνα πικρίας ἀψινθίου
Ποτήριον δ' οὐχ ἧττον ὀργῆς Κυρίου
Ὀλέθριον κίρνησι τῇ Βυζαντίδι.
Πάσχων τὰ τοῦ σώματος ἄρθρα καὶ βάθρα
Οὐ συνεχῶς μὲν καὶ διὰ βίου κράτωρ,
Κατὰ δὲ κύκλους καί τινας περιόδους
Ἔκ τινος ὕλης σώματος καχεξίας,
Ὀδύνας εἶχε καὶ δυσυποίστους πόνους,
Ἐπεισρυέντος τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ πάθους,
Ἔαρος οὐκοῦν τηνικαῦτ' ἀφιγμένου
Πόνοις νικηθεὶς καὶ περιωδυνίαις,
Τολμᾷ τι πρᾶγμα κινδυνῶδες καὶ ξένον,
Ὄλεθρον αὐτῷ προξενοῦν παραβόλως·
Σιδήρια γὰρ πυρακτωθέντα σφόδρα
Σκελοῖν ἐπιτίθησιν ἀμφοῖν καὶ βάθροιν,
Καὶ πρὸς βάθος δέδρακε καυτῆρα μάλα.
Καὶ πρὸς βραχὺ μὲν ῥαϊσάντων τῶν πόνων,
Μεθ' ὕβρεων ἅπαντες Ἀσκληπιάδαι
Μακρὰν ἀπηλαύνοντο κράτορος λόγῳ·
Μετὰ δὲ τοῦτο φλεγμοναὶ καυτηρίας
Κατέτρυχον κρατοῦντα καὶ ποδαλγίαι,
Καὶ πᾶς ἰατρὸς εἰσεκέκλητο σὺν τάχει·
Καὶ πάντας ὑπέθραττεν οὐ φαῦλον δέος,
Μήπως ἀνειρχθὲν καθόδου τῆς πρὸς πόδας
Εἰωθὸς αἷμα σὺν ὕλῃ καταῤῥέειν,
Ἐνσκῆψαν εἰς καίρια σώματος μέλη
Οἴσει κρατάρχῃ θάνατον παραυτίκα,
Μεταπεσεῖται δ' ἀλλαχοῦ κραταρχία.
Τούτων λόγος μάλιστα τῇ βασιλίδι,
Κληροῦχον υἱὸν οὐκ ἐχούσῃ τοῦ κράτους,
Μόνην ξυνωρίδα δὲ τῶν θυγατέρων,
Χῆτιν (72) παθουσῶν τῶν συνευνῶν πρὸ χρόνων·
Ὧν Εἰρήνη μὲν ἡ χρόνῳ πρεσβυτέρα
Συνῆπτο καλῶς πρὸς γάμου κοινωνίαν
Κοντοστεφάνων ἐκ γένους Ἀνδρονίκῳ,
Μόρῳ μαλακῷ καταλύσαντι βίον·
Ἡ δευτέρα δ' Ἄννα γε συνῴκει πάλιν·
Ἰσαακίῳ Κομνηνιάδῃ νέῳ
Μυσῶν καθείρξει τὸν βίον λελοιπότι,
Ὡς ἱστορῶν ἔφρασεν ἀνόπιν λόγος.
Ταῦτα μὲν οὕτω τῷ βασιλεῖ συνέβη.
Ὅμως ῥαΐσας, ἀπάρας Βυζαντίδος,
Ἐφίσταταί γε Θεσσαλονίκῃ πόλει,
Κἀκεῖθεν ὁρμᾷ κατὰ Χρύσου τοῦ Βλάχου,
Ὃς παραλαβὼν Στρούμμιτζαν σὺν τοῖς πέριξ,
Καί τι κατασχὼν εἰς τυραννείου λόγον
Ὑπερφυὲς, τειχῆρες, αἰπεινὸν λίαν
Ἔρυμα, δεινὸν, Πρόσακον κεκλημένον,
Ὃ συνδραμοῦσαι φύσις ἅμα καὶ τέχνη
Ἀπρόσμαχόν τ' ἄμαχον εἰργάσαντό πως,
Ἣν Ῥωμαϊκοῖς γειτνιάζουσιν ὅροις
Μέγα τι κακὸν ἀφανίζουσα λύμη.
Τοίνυν ἐπιστὰς βασιλεὺς τῷ Προσάκῳ
Μετὰ στρατιᾶς ἀξιαγάστου λίαν,

A quoniam priorem ipsi mors abstulerat
sponsum Siciliæ quondam regis filium.
Hæc femina conditum amaro absinthio
Dominicaque tanquam ira plenum
calicem propinavit patriæ suæ.
Pellibus et arthritide laborans Cæsar
haud quidem sine requie vel intervallo,
sed temporibus certis ac periodis,
propter vitiosum corporis humorem
dolores patiebatur intolerabiles,
dum se per corpus morbus circumageret.
Igitur verno tunc instante tempore,
cum angeretur solitis doloribus,
novum audacter tentavit remedium,
quod ipsi summum attulit discrimen :
B fervidas enim admodum ferri laminas
utrique cruri et pedibus imponens
inussit grave carnibus cauterium.
Et sedatis quidem parumper doloribus
non sine conviciis omnes Asclepiadas
procul a se facessere jubebat Cæsar :
verum cauterii post hinc inflammatio
dolorque pedum Cæsarem cruciabat ;
revocatique medici sunt celeriter,
quos omnes haud vanus invasit timor,
ne prohibitus quominus in pedes flueret
solitus humor sanguinis et saniei,
in corporis præcipuis stagnaret partibus,
ægrumque subitanea morte opprimeret,
atque ad extraneas sceptrum abiret manus.
Sermo hic flebat apud reginam maxime,
C quæ masculum hæredem haud pepererat,
sed feminarum tantum par filiarum,
quarum jam erat utraque sponso vidua.

Irene natu major juncta fuerat
splendidis sane nuptiis Andronico,
progeniem suam trahenti de Contostephanis ;
sed is abrupit vitam ob suam mollitiem.
Junior æque nupta fuerat Anna
Comnenorum surculo Isaacio,
qui apud Mæsos obiit in vinculis,
ut nostra historia desuper narravit.
Atque ita Cæsaris se res habebant :
qui male firmus adhuc Byzantio excedens
Thessalonicam contulit se in urbem :
D inde perrexit contra Chrysum Blachum
qui Strummitza occupata cum vicinia,
tenensque quoddam, veluti regiam suam,
peridoneum, munitissimum et sublime
ingens castellum cui nomen Prosacon,
quod ars certatim cum natura effecerat
bellantibus inaccessum inexpugnabile,
Romanæ illic proximis ditionis finibus
grave imminebat malum et exitium.
Accedens ergo Prosacon imperator
cum florente exercitu et permiro,

(72) In margine glossa στέρησιν.

consertaque gravi cum Mœsis pugna,
vi nitebatur debellare Chrysum,
ejusque arcem armis occupare.
Post multam autem cædem ac laborem
ad pacis conditiones respexit Chrysus,
se Cæsari nimirum fore subditum,
si retinere hanc sibi liceret arcem,
et si daretur regia de stirpe uxor.
Sic re confecta Cæsar discedens Prosaco,
regressus est ad urbem Constantini.
Exin Romano imperio fidem fregit
perfuga Ibancus in Philippi urbe,
detrimentisque affecit nostros plurimis :
nam et acie sæpe discessit victor,
Cammytze quoque capto protostratore,
et incursavit nostræ ditionis urbes
quæ sunt Boleron versus usque Xanthiam,
omnia late diripiens, agens, ferens :
vir sine dubio præditus ferino corde,
rabidi canis instar Romanos allatrans;
qui eo vesaniæ furorisque evasit,
ut milites Romanos in prælio captos
frustatim esse cæderet in convivio.
Quare imperator abiens Byzantio
semet Orestis contulit ad urbem :
cumque rebellem cerneret fortem admodum,
Romanos autem semet comitantes
prælio abhorrere atque metu exanimes,
inops consilii curis æstuabat.
Igitur conditiones rebelli obtulit,
armorum pugnæque interim non immemor;
exercitumque omnem secum trahens
contulit se in provinciam Philippopoleos.
ibique castrum cepit vi Stenimachum,
ubi Barbarorum erat ingens numerus,
quos urbem populatus captivavit.
Deinde capto falsis promissionibus
crudeli Ibanco, pessimo adversario,
victor reversus est Constantinopolim.
Regnante Alexio de Comnenis Angelis,
Joanne autem Camatero Ecclesiæ
sacrum tenente solium Byzantinæ,
novum emersit spuriumque dogma,
cujus magister erat et creator
monachus quidam dictus Sicidites,
infima vere blaterans et ventriloquus.
Nam controversia exorta utrum dicere
imo et diserte credere nos oporteat,
corpus Dominicum in mysteriis sumptum
incorruptivum esse, ut post passionem
admirandamque anastasim ; an corruptivum
quale ante mortem fuerat ac passionem ;
altera pars aiebat incorruptivum,
freta doctrinis atque testimoniis
cati Cyrilli et Patris Chrysostomi,
Eutychiique Byzantini præsulis,
et Nyssenorum phosphori Gregorii,
qui scripto suo suadent magisterio,
istud a nobis sumptum in mysteriis

A Καὶ συγκροτήσας καρτερὴν Μυσοῖς μάχην
Σπουδὴν ἐτίθει τοῦ Χρύσου κατισχύσαι,
Ἑλεῖν τε καὶ φρούριον αὐτοῦ τοῖς ὅπλοις.
Μετὰ φόνον γοῦν καὶ κάματον μυρίον
Εἰς συμβάσεις βλέψαντος αὐτῷ τοῦ Χρύσου
Τοῦ καθυπείκειν βασιλεῖ διὰ βίου,
Ἔρυμα κατέχειν βασιλεῖ διὰ βίου,
Καὶ σύζυγον σχεῖν ἐκ βασιλείου γένους.
Ἄναξ μεταστὰς τῶν μερῶν τοῦ Προσάκου.
Εἴσεισιν αὖθις τὴν πόλιν Κωνσταντίνου.
Ἀφίσταται δὲ τοῦ κράτους Ῥωμαΐδος
Πρόσφυξ Ἰβαγκὸς ὢν ἐν Φιλίππου πόλει,
Καὶ πλεῖστα δεινῶν Αὔσονας κατειργάκει,
Καὶ στρατιὰν ἥττησεν αὐτῶν πολλάκις,
Ἑλὼν πρωτοστράτωρα Καμμύτζην μάχῃ·
B Ἐπιδραμὼν δὲ καὶ πόλεις Ῥωμαΐδος
Τὰς πρὸς Βολερὸν μέχρις αὐτῆς Ξανθείας,
Καὶ πάντα μυσῶν, ᾗ φασι, λείαν δράσας·
Ἀνὴρ ἀτεχνῶς αἱμοχαρὴς καρδίᾳ,
Κύων μανικὸς καθυλακτῶν Αὐσόνων·
Ὃς ἐς τοσοῦτο μανίας ἐληλάκει,
Ὡς συσχεθέντας Αὐσόνων κατὰ μάχην,
Τέμνειν μεληδὸν ἐν πότῳ ξιφειδίῳ.
Ὅθεν βασιλεὺς ἀπάρας Βυζαντίδος
Ὀρεστιάδα καταλαμβάνει πόλιν·
Ὁρῶν ἀποστάτην δὲ δύσμαχον πάνυ,
Καὶ συνὸν αὐτῷ Ῥωμαϊκόν τι στίφος
Πρὸς συμπλοκὴν φρίσσον τε καὶ θνῆσκον δέει,
Ἐξηπορεῖτο φροντίσι προσανέχων,
Πλὴν προὐκαλεῖτο πρὸς φιλίαν ἐνστάτην,
C Μηδὲ στρατιᾶς ἀμελῶν καὶ τῆς μάχης·
Καὶ παραλαβὼν τὰς δυνάμεις τὰς ὅλας
Καὶ τῆς Φιλίππου τὴν ἐπαρχίαν φθάσας,
Στενίμαχον φρούριον εἷλεν ἐκ μάχης,
Ἔνθα συνῆκτο βαρβάρων πλεῖστον στίφος,
Οὓς κατεδουλώσατο, πορθήσας πόλιν·
Ἔπειτα συσχὼν ἀπάτῃ, ψευδορκίοις
Ἰβαγκὸν ὠμὸν, δύσμαχον, κακεργάτην,
Εἴσεισι καλλίνικος τὴν Κωνσταντίνου.
Τούτου κρατοῦντος Κομνηναγγελωνύμου,
Ἰωάννου δὲ Καματηροῦ τὸν θρόνον
Βυζαντιάδος ἰθύνειν εἰληχότος,
Δόγμ' ἀνεφύη καινοφανὲς καὶ νόθον,
Γεννήτορά τε καὶ διδάσκαλον φέρον
Τινὰ μοναχὸν Σικιδίτην τοὐπίκλην,
Λαλοῦντ' ἀληθῶς ἀπὸ γῆς καὶ κοιλίας.
D Ζητήσεως οὔσης γὰρ εἰ χρὴ καὶ λέγειν
Νοεῖν τε σαφῶς σῶμα Χριστοῦ Δεσπότου,
Ὃ ληπτόν ἐστιν ἡμῖν ἐν μυστηρίοις
Ἄφθαρτον εἶναι, καθάπερ μετὰ πάθος
Καὶ θείαν ἀνάστασιν, ἢ φθαρτὸν λέγειν
Ὁποῖον ἦν πρὸ θανάτου καὶ τοῦ πάθους
Ἄφθαρτον οἱ μὲν ἀπεδείκνυον τόδε,
Διδασκαλικαῖς χρώμενοι μαρτυρίαις
Σοφοῦ Κυρίλλου καὶ πατρὸς Χρυσοστόμου,
Εὐτυχίου τε ποιμένος Βυζαντίδος,
Καὶ Γρηγορίου φωσφόρου Νυσσαέων·
Οἵπερ παριστάνουσι διδασκαλίαις
Ἐκεῖνο σῶμα Δεσπότου πεφυκέναι.

Τὸ νῦν πρὸς ἑστίασιν ἡμῖν τυγχάνον·
Ὃ κρεῖττον ὀφθὲν θανάτου μετὰ πάθος
Ζωῆς κατῆρξεν ἀφθίτου βροτῶν χάριν·
Οὗ κἂν μέρος τις τυγχάνῃ δεδεγμένος,
Ἅπαν λαβὼν ἄπεισι σῶμα Κυρίου,
Καὶ προσθεουργεῖ τοὺς μετασχόντας ξένως.
Οἱ δ' ἐκ μερίδος τῆς ἐναντίας πάλιν
Ἔφασκον αὐτὸ μηδὲ τύπον παρέχειν
Σεπτῆς μακαρίας τε παλινζωΐας·
Τελούμενον δὲ θυσίαν μόνην φέρειν.
Κἀντεῦθεν ἄνουν, φθαρτὸν, ἄψυχον πέλειν,
Καὶ τὸν μετασχόντα δὲ λαμβάνειν μέρος,
Οὐχ ἅπαν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ Δεσπότου·
Εἰ γὰρ, φασὶν, ἄφθαρτον ὑπῆν καθόλου,
Ἦν ἂν ἀναφὲς, ἀθέατον τοῖς ὅλοις.
Τοιαῦτα συνείροντες οἵδε δυστρόπως,
Ἁπλουστέρους ἔπειθον ὑπείκειν σφίσι.
Τῇ κρείττονι δόξῃ δὲ προστεθεὶς ἄναξ
Εἴα φθινύθειν τηνάλλως τοὺς θατέρας.
Μυσῶν γένος κάκιστον εἰς συμμαχίαν
Στίφος Κομάνων προσλαβὸν παριστρίων
Χώρας ἐπῄει Ῥωμαϊκὰς ἐκτρίβον
Καὶ λείαν ἀμύθητον αἰχμαλωσίαν
Καὶ σκῦλα πλεῖστα κερδᾶναν ὑποστρέφει.
Καὶ τοῦτ' ἂν εἶχεν εἰσαεὶ δρᾷν ἐξ ἔθους,
Εἰ μὴ τὸ Χριστώνυμον εὐσεβὲς φῦλον
Τῶν Ῥῶς ἀπεῖρξέ σφας κακῆς προθυμίας·
Ὁ γὰρ Γαλίτζης ἡγεμὼν παραινέσει
Τοῦ ποιμενάρχου Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας
Στίφος στρατιᾶς ἡλικὼς ὡς μυρίον
Ἐπῆλθε τῇ γῇ τῶν Κομάνων ἀθρόον,
Καὶ χώραν ἠφάνισεν αὐτῶν ἐσχάτως·
Καὶ τοῦτο δράσας πλειστάκις φιλοφρόνως
Εἰς εὐσεβῶν καύχημα τῶν Χριστωνύμων,
Σφᾶς συμμαχεῖν ἔπαυσε Μυσοῖς βαρβάροις.
Καί τις Κομνῶν ἐκφυεὶς Ἰωάννης
Ἀνὴρ πιθώδης σωματικὴν τὴν πλάσιν
Προκοίλιός τε καὶ λιπόκρεως λίαν
Παχὺς ἐπίκλην ἐκ θέας φερωνύμου
Ἀντάρας ὤπτο βασιλεῖ κατὰ πόλιν·
Νεὼν γὰρ εἰσδὺς τὸν Θεοῦ θεῖον μέγαν
Καὶ τῶν περὶ τράπεζαν ᾐωρημένων
Στέφανον ἐνθεὶς τῇ κρατὶ παρανόμως,
Στεφανίτης ἔξεισι τοῦ θείου δόμου·
Καὶ σὺν φρατρίᾳ καὶ συνιστόρων στίφει
Ὄντων ἐπισήμων τε λαμπρῶν ἐκ γένους,
Εἴσεισιν εὐθὺς εἰς παλάτιον μέγα,
Τοῖς βασιλικοῖς ἀνᾳδούμενος κρότοις·
Καὶ βασιλείου καθίσας ἐπὶ θρόνου
Τινὰς ἐδωρήσατο λαμπραῖς ἀξίαις.
Ὁ συρφάκων ὄχλος δὲ καὶ τῶν ξυγκλύδων
Ἀνὰ στενωποὺς ἀμφόδους Βυζαντίδος
Πρὸς δ' αὖ ἀγυιὰς ἐκτρέχοντες, λιμένας
Ἀνηγόρευον Αὐσόνων βασιλέα
Ἐλευθέρῳ σσόματι τόνδ' Ἰωάννην,
Τιθέντες εἰς ἅρπαγμα λαμπρὰς οἰκίας.
Νυκτὸς δὲ χανδὸν ἐμφορηθεὶς ἀκράτου
Παχὺς φρένας κλῆσίν τε τύραννος νέος,
Ἀνεὶς τε πύλας ἀνέτους ἀνακτόρων

A Domini corpus prorsus esse ejusmodi,
quale devicta morte post passionem
æternam accepit vitam nostri gratia :
neque aliquantam partem nos percipere,
sed universum Christi corpus Domini,
a quo sumentes sanctificamur mire.
Verum contrariæ partis defensores
dicebant ipsum haud præferre typum
sacræ ac beatæ Domini anastaseon,
sed sacrificium unice mysterio fieri;
hinc corruptivum, sine sensu, exanime.
A nobis autem sumi partem tantum,
non universum corpus Christi Domini :
nam si hoc prorsus incorruptivum,
nec palpabile fore nec visibile.
B Hæc isti falso blaterantes ore
imperitiori turbæ faciebant fucum :
sed imperator obsequens meliori dogmati
sivit contrarios frustra laborare.
Pessima gens Mœsorum cum socia manu
accolarum Danubii Comanorum
terræ Romanas incursabat vastans,
prædamque agebat plurimam et captivos,
quibus ditata in patriam se recipiebat.
Atque id deinceps semper actura fuerat,
nisi Rossorum pia gens Christiana
cohibuisset Barbaros a maleficio.
Galitzæ quippe princeps, adhortante
Ecclesiæ summo Rossicæ pastore,
plurima militari coacta manu,
C in Comanorum agrum repente irruit
eumque extrema affecit vastitate :
quod cum egisset sæpe amico animo
ad solatium piorum Christianorum,
Comanicum auxilium Mœsis abstulit.
Joannes quidam de Comnenis genitus,
corporis mole doli formam referens,
projecto ventre, carnibus pinguissimis,
nomine idoneo dictus vulgo Crassus,
Cæsari se rebellem in urbe præbuit.
Ingressus enim templum Dei maximum,
coronam ex iis quæ mensa pendebant sacra
ausu scelesto imposuit in caput suum,
atque ita coronatus templo exit :
et cum favente conspirato globo
D hominum splendidorum de classe nobili,
recta processit ad palatium magnum,
plausibus concrepantibus in morem regium;
mox cum regali consedisset throno,
splendidis quosdam donavit dignitatibus.
Miscella vero populi colluvies
per angiportus, vias vicosque urbis
perque plateas currens atque portus
Romanum proclamavit imperatorem
libera lingua clamitans hunc Joannem;
et simul opulentas spoliabat domos.
Verum sequente nocte mero oppressus
crassus hic mente et nomine tyrannus,
regiæ patentibus per socordiam januis,

dum ejes per orbem esset dilapsa cohors,
a Cæsaris militibus repente captus
calamitosum caput ensi obtulit.
Cammytzes quoque protostrator, tentum
quem supra dixi in vinculis apud Mœsos,
effracto sibi Chrysi manu carcere,
cum hoc conspirans defecit a Cæsare,
et Pelagoniam cunctam occupavit :
tum etiam cepit Prilapum levi nisu,
atque Thessaliæ dominum se gessit :
nullo obsistente demum commovit Helladem,
rebellemque fecit Peloponnesum.
Tum et rebellis alius repente apparuit
(tanquam illi quondam gigantes sparti)
Joannes Cyprius vulgo Spyridonaces,
hoc habens cognomentum paterna ex domo,
fœdum quid visu, moribus et corpore,
oculis homo strabis, arte opifex,
humili sorte genitus et terræ filius,
Cæsaris olim palatinus famulus,
interioris fisci custodiæ impositus :
exin Smolenam præfecturam nactus,
inexspectata dignitate elatus
ad apostasiæ proruit vesaniam.
Tertiam habebat Cæsar tunc miseriam,
suetos sibi podagræ dolores.
Bifariam igitur distributo exercitu,
partem ducendam contra Spiridonacem
genero Alexio tradidit Palæologo :
alteram vero traditam Œnopolitæ
ad debellandum misit Cammytzem hostem.
Prælio conserto utrumque rebellem vicit,
ejecitque imperio eum Dei ope :
et Chrysum quoque pepulit Strummitza.
Adhuc Alexio retinente imperium,
Asanis atque Petri Mœsorum frater
in principatu patriæ successor
Joannes arma extulit contra imperium :
statimque aggressus cum plurimo exercitu
in Rhodopeiis jugis Constantiam urbem
bene munitam fastigiisque impositam
facili prælio sibi vindicavit.
Hujus dejectis mœnibus, scelestus homo
Varnam perrexit urbem ad mare sitam,
quam continenter tribus diebus quatiens,
denique captam exæquavit solo,
ejusque cives in subjecta fossa
hic dæmon obruit vivos, heu dolorem!
Sabbati magni et benedicti die,
Christi sacram passionem nil reveritus :
tum demum in suam patriam est reversus.
Nunc opus haud inepto tragœdo foret,
quam sum ego, ut caneretur digne
calamitatum pelagus et abyssus,
malorum inquam Ilias et tragœdia,
quæ Constantini simul urbi contigit :
imo opus foret contra summo vate

A 'Οπλιτικῆς φάλαγγος ἐσκεδασμένης
Ἔλαθεν ἁλοὺς ὁπλίταις βασιλέως,
Καὶ τὴν κεφαλὴν ἐκκοπεὶς παναθλίως·
Καὶ δέσμιος δὲ πρωτοστράτωρ Καμμύτζης
Ὃν φθάσας εἶπον τοῖς Μυσοῖς ἡλωκέναι
Εἱρκτῆς τε δεσμῶν ἐκλυθεὶς παρὰ Χρύσου,
Σὺν τῷδ' ἀπεστάτησεν Αὐσόνων κράτους,
Καὶ καταχρατεῖ Πελαγονίας ὅλης·
Συνέσχε καὶ Πρίλαπον ἄστυ ῥᾳδίως,
Κατατυραννεῖ Θετταλικῶν χωρίων,
Παρακινεῖ τε ῥᾷστα καὶ τὴν Ἑλλάδα,
Παλίμβολον τίθησι Πέλοπος κλίμα.
Πρὸς τῷδ' ἀποστάτης γε δεύτερος πάλιν,
Σπαρτοὺς κατὰ γίγαντας, αἴφνης ἀνέφυ
Ἰωάννης Κύπριος Σπυριδωνάκης,
B Τούπώνυμον σχὼν ἐκ πατρῴας ἑστίας·
Αἰσχρός τις εἶδος ἡλικίαν καὶ τρόπους,
Χειρωνάκτης τέχνην τε, τὰς ὄψεις στράβων,
Τύχην χαμερπὴς καὶ χθόνιος παντάπαν,
Ὑπηρετῶν ἄνακτι τὰ κατὰ δόμους,
Φύλαξ ταμείων τῶν ἔσω τεταγμένος·
Εἶτα Σμολένων κλίμα λαχὼν διέπειν·
Ὅς κατεπαρθεὶς ἀξίαις παραλόγοις
Ἤρθη πρὸς ἀπόνοιαν ἀποστασίας.
Ὑπῆν βασιλεῖ καὶ κακὸν τρίτον τότε
Εἰωθός οἱ νόσημα τῆς ποδαλδίας.
Στρατευμάτων τοίνυν διελὼν πᾶν εἰς δύο.
Τὸ μὲν παρέσχε κατὰ Σπυριδωνάκου
Γαμβρῷ Παλαιολόγῳ τῷ Ἀλεξίῳ·
Τὸ δ' εἶχε πέμψας Ἰνοπολίτη (73) πάλιν
Εἰς ἀντίμαχοσ κατὰ Καμμύτζη μάχην.
C Καὶ συμβαλὼν ἥττησε τοὺς ἀποστάτας
Καὶ φυγάδας τίθησι τῷ Θεοῦ σθένει.
Καὶ Χρύσον ἀπήλασε χώρας Στρουμμίτζης.
Ἐφ' ἡμερῶν τούτου γε τῆς κραταρχίας
Ἰωάννης ἔξεισι μυσαρχηγέτης
Σύναιμος Ἀσὰν καὶ Πέτρου τῆς Μυσίας
Μετὰ στρατιᾶς κατὰ Ῥωμαίων ὅρων,
Καὶ διαβὼν ὁπλιτῶν πολλῶν ἴλαις
Κατὰ Ῥοδόπην τὴν Κωνστάντιαν πόλιν
Ὠκισμένην εὖ καὶ κολώνειαν πόλιν,
Ταύτην παρεστήσατο ῥᾷστα τῇ μάχῃ·
Καὶ κατερείψας τὸν περίβολον τάλας
Εἰς Βάρναν ἧκε τὴν παράλιον πόλιν,
Καὶ τήνδε τρισὶ κατασείσας ἡμέραις
Παραλαβὼν κε κατεδαφίσας ἅμα,
D Καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ καταχώσας φεῦ πάθους !
Ζωοὺς ἀλάστωρ παρακειμένῃ τάφρῳ
Κατὰ μέγα Σάββατον εὐλογημένον,
Μηδὲν σεβασθεὶς τὰ Χριστοῦ θεῖα πάθη,
Ἐκεῖθεν ἀνέζευξεν εἰς τὴν πατρίδα.
Φαῦλον τραγῳδὸν οὐκ ἔδει παριέναι
Τοιοῦτον οἷος ὢν ἔγωγε τυγχάνω,
Εἰς συμφορῶν πέλαγος εἰς τόσον βάθος
Τραγῳδίας τε καὶ κακῶν Ἰλιάδος
Ἃ πάντα συμβέβηκε τῇ Κωνσταντίνου·
Ἀλλ' ὅστις ἂν ἤμελλεν ἐκ διαμέτρου

(73) Οἰνοπολίτης Joannes hic dicitur a Niceta lib. III, 7, nempe urbis Œnei civis.

Ἅπαντα νικᾷν τραγικὸν πρὸς τὸ κλαίειν
Καὶ δραματουργὸν συμφορῶν ἀνθρωπίνων,
Οἷοί περ ὄντες τυγχάνουσιν ἐκτόπως
Σοφοκλεῖς, Αἰσχύλοι τε σὺν Εὐριπίδαις·
Πίσυνος ὢν ὅμως δὲ κἀγὼ τῷ λόγῳ,
Αὐτοῦ διδόντος, ἐξερῶ τι πρὸς σθένος.
Καθεῖλεν Ἀλέξιος Κομνηνὸς κράτωρ
Σύναιμον Ἰσάκιον ἀρχικοῦ θρόνου·
Καὶ τάχ' ἂν ὑπῆν συμφέρον κραταρχίᾳ,
Εἰ τοῦδε μηδὲν φυλακῆς κατημέλει.
Νυνὶ δὲ διάγοντι τῷδ' Ἰσακίῳ
Κατά γε διπλοῦν κίονα Προποντίδος,
Ἀνεύθυνον ξύμπασιν ἦν προσιέναι
Καὶ καθομιλεῖν, πάντα τε δρᾷν ἀνέδην.
Διακόνοις οὖν Ἰταλοῖς κεχρημένος,
Ἀνδράσι φίλοις, γράμματ' ἐκπέμπει λάθρα
Φίλῃ θυγατρὶ τῇ συνεύνῳ Φιλίππου
Ἀλαμανῶν ἄρχοντος εὐτυχῶς τότε
Δηλοῦν τά οἱ ξύμπαντα συμβεβηκότα·
Κἀκεῖθεν ἀντίγραφα προσδεδεγμένος,
Πέμπει πρὸς αὐτὴν Ἀλέξιον υἱέα,
Ὃν καὶ λιπεῖν ἤλπιζε κληροῦχον στέφους,
Λαθόντα τὴν αἴσθησιν οἷς τούτου λόγος.
Ὅπως δὲ λαθὼν διέδρασε, λεκτέον·
Οὗτός γε συνέξεισι τῷ στεφηφόρῳ
Στράτευμα κινήσαντι κατὰ Καμμύτζη·
Εἰς δ' οὖν Δαμοκράνειαν ἐσκηνημένου
Ἀπῴχετ' αὐτὸς ἀποδρὰς πρὸς Ἀθύραν.
Ἐφόλκιον δὲ νηὸς εὐρείας πάνυ
Ἑλλησποντίαις πηγαῖς καθωρμισμένης
Ἧς ἡγεμὼν ἦν ἐκ Λατίνων Πισσαῖος
Προευτρεπισθὲν εἰς δοχὴν τοῦ δραπέτου,
Ἐκεῖ κατάραν ἐξεπίτηδες τότε,
Ἡρπακὸς ἐξέπλευσε τὸν νεανίαν,
Καὶ πρὸς μέγ' ἀπήνεγκε πλοῖον Λατίνου.
Ἐπεὶ δὲ δρασμὸς διέγνωστο τοῦ νέου,
Στείλας ἐρευνᾷ βασιλεὺς πλοῖον μέγα·
Οὐδὲν δὲ καὶ δράσαντες ἀπεσταλμένοι,
Παλίνδρομοι φθάνουσι πρὸς βασιλέα.
Κειράμενος γὰρ εὐφυῶς οὗτος κόμην,
Ἐσθήμασί τε σχηματισθεὶς Λατίνων,
Εἰλούμενός τ' αὖ ἀναμὶξ αὐτῶν ὄχλῳ,
Ἄγνωστος ἦν ἅπασι καὶ τοῖς εἰδόσιν.
Οὕτως ἀποδρὰς Ἀλέξιος, ὡς ἔφην,
Πρὸς κασιγνήτην ἐν Σικελίᾳ πλέει,
Καὶ τῇδ' ἐποφθεὶς ἐκτραγῳδεῖ τὰ πάθη·
Ἡ δ' ἐκλιπαρεῖ τὸν σύνευνον ἀμῦναι
Φίλῳ τε πατρὶ δυστυχῶς πεπραγότι
Καὶ συγγόνῳ πλάνητι γυμνῷ τ' ἀστέγῳ.
Ταῦτα μὲν οὕτω συνέκυρσε τῷ τότε·
Ὑπῆν δ' ἐριννὺς φθαρτικὴ καὶ πρὶν πόλει,
Ἐρίκος τις Δάνδουλος δοὺξ Βενετίας,
Ἀνὴρ ἀγύρτης καὶ παλαιὸς κακίαν,
Ἄδερ ἀλιτήριος, Αὐσόνων λύμη,
Ὡς ὑποτύφων ζώπυρον βασκανίας
Ἐναύσματ' αὖ μήνιδος ἔνδοθεν φέρων
Ὡς ἐν σποδιᾷ τῆς ἑαυτοῦ καρδίας
Τῆς δῆθεν, ὡς ἔφασκεν, εἰς συμφυλέτας
Παρ' Αὐσόνων πρὶν ζημίας παροινίας,

A qui quemvis superaret plorando tragicum humanarumque actorem miseriarum; quales fuerunt scilicet illi eximii Sophocles Æschylusque atque Euripides. Verum et ego fretus facundiæ viribus, harum ope aliquid conabor fari. Comnenus Cæsar expulerat Alexius germanum Isaacium regali throno; idque fortasse fuerat imperio utile, nisi custodiam pulsi neglexisset. Nunc cum Isaacius domum habitaret ad duas columnas sitam in Propontide, erat cuique liberum accedere, colloquia atque negotia audacter agere. Ergo Isaacius usus ministris Italis

B amicis sibi viris, arcanas litteras mittit ad filiam suam Philippi uxorem tunc Alamannis imperantis feliciter. In his significabat fortunam suam: receptisque illinc vicissim litteris mittere Alexium filium ad ipsam statuit, (quem et sperabat regni hæredem linquere) clam illis scilicet qui observabant juvenem. Sed ut latuerit fuga, juvat eloqui. Profectus hic cum Cæsare nuper fuerat bellum Cammytzæ, ut diximus, inferenti: cum autem Damocraniæ mora fieret, fuga adolescens contulit se Athyram. Cumque famulus lembus ingentis navis cujus navarchus erat Pisanus civis,

C ad Hellesponti caput progressus esset, paratus nempe ad excipiendum profugum; repente admotus Athyræ littoribus recepto adolescente altum tenuit, atque ad Pisani navem eumdem transtulit. Sed mox ut fuga innotuit adolescentis, navigium magnum Cæsar scrutari jussit ministros a se missos; sed isti tamen ad eum reversi sunt negotio infecto. Etenim apte tonso capillo juvenis vestimentoque simulans se Latinum, cum se permiscuisset turbæ nauticæ. cunctis vel familiaribus fuit incognitus. Sic fuga elapsus, ut dictum est, Alexius ad sororem confert se in Siciliam, atque apud illam casus flet domesticos;

D quæ sponsum exoravit ut vindex fieret parenti suo tam gravibus oppresso malis, fratrique nudo, exsuli et sine laribus. Dum hæc peragebantur, Erinnys alia exitiosa Byzantinæ urbi dux Venetiarum erat Ericus Dandulus, vir fraudulentus, veterator pessimus, Aper exsecrandus, imperii pestis, qui arcanam flammam nutriens livoris atque odii fomitem jamdiu gerens tanquam sub mentis cinere repositum, ob suis illata, ut aiebat, civibus a nobis detrimenta atque injurias,

auræ secundæ flabrum exspectabat
ut suæ malitiæ facem inflammaret
maximam, luculentam et septemplicem
contra Romani columen imperii.
Tunc ergo idoneam nactus occasionem,
facem ingentium sustulit irarum,
suppeditante tempore materiam ignibus.
Is conspiratos habuit ad facinus
viros toparchas nobiles Latinos
in Palæstinam mox navigaturos
ob liberandum Domini sepulcrum.
Cum his ad nostram conjuravit luem.
Erant hi bellica virtute insignes
Montisferrati dignitate marchio
nomine Bonifacius, vir fortissimus,
Balduinusque comes provinciæ Flandriæ,
insuper sancti Pauli Ericus comes,
prætereaque Pleæ Doloicus comes,
cum audacibus aliis viris plurimis.
Ac navigia universæ prope classis
constructa sunt Venetiis per triennium :
celeres naves decem supra centum,
equis vehendis, optime compactæ :
sexaginta præterea triremes.
Tum et rotundæ sunt collectæ naves
undique versum ex Italiæ oris
peramplæ molis ad septuaginta :
quibuscum erat prodigiosum quoddam
maximum quotquot umquam visa fuerant
navigium, cui mundi nomen fecerant.
Implerunt autem classem mille equites
armati omnes, imo cataphracti :
scutati autem milites centum mille
in varios armaturæ distincti ordines;
plerique tamen erant ballistarii.
Jam cum parata esset ad cursum classis,

tunc dilatavit faces abyssus mala,
inhorruit procellosum ærumnæ mare,
incubuitque urbi malorum cumulus.
Infaustus Alexius Isacii filius
imperatoris quondam Byzantini,
is qui clam antea fugerat ex urbe,
litteris papæ senioris Romæ
atque Alamanniæ regis communitus,
navigaturis adfuit in Palæstinam,
petens reverti in patriam cum ipsis,
suffragio adjutus, inquam, et papæ et regis,
qui se prædictis viris habituros
gratiam aiebant, siquidem reponerent
adolescentem in paterno imperio :
præter quam quod innumera pecunia
idemmet et officio gratus foret,
si illorum ope imperium reciperet.
Callidi homines variisque agendis
exerciti negotiis tunc exceptum
simplicem puerum, fraudibus expositum,

A Εὐκαιρίαν πνεύματος ἦν ἀναμένων
Ὡς πυρσὸν ἀνάψειεν αὐτοῦ κακίας
Περιφανῆ, μέγιστον ἑπταπλασίως
Κατὰ κραταρχίας τε καὶ Ῥωμαΐδος.
Δραξάμενος γοῦν τηνικαῦτ' εὐκαιρίας
Τὴν πυρκαϊὰν ἦρεν εἰς μέγα φθόνου.
Ὕλην χορηγοῦντος δὲ καιροῦ τῷ φθόνῳ
Συνωμότας σχὼν εἰς σύναρσιν κακίας
Ἄνδρας τοπάρχας εὐγενεῖς ἐκ Λατίνων
Ἐκπλεῖν ἑτοίμους εἰς Παλαιστίνης ὅρους
Πρὸς ἐκδικίαν μνήματος ζωηφόρου·
Βουλεύεται δὲ κατὰ Ῥωμαίων σφίσιν.
Οὗτοι δ' ὑπῆρχον ἀρεϊκοὶ γεννάδαι
Μόντης Φεράντης μαρκέσιος ἀξίαν
Κλῆσιν Βονιφάτιος, ἀκμαῖος σθένος,
B Βαλδουΐνος κόμης τε χώρας τῆς Φλάντρας·
Πρὸς δ' αὖ Ἐρῖκος ἁγίου Παύλου κόμης·
Καὶ Δολόϊκος κόμης τῆς χώρας Πλέης·
Πλείστοις σὺν ἄλλοις ἀνδράσι τολμητίαις.
Πλοῖα δ' ἐτύχθη παντὸς ὡς εἰπεῖν στόλου
Εἰς Βενετίαν ἐν τρισὶν ὅλοις χρόνοις·
Δρόμωνες ἵππων εἰσδοχεῖς πρὸς τοῖς δέκα
Ἑκατὸν εὖ πως τῇ τέχνῃ πεπηγμένοι,
Ἑξήκοντα νῆές τε τριήρεις πάλιν.
Ἔτι δὲ συνήλιστο πλοῖα στρογγύλα
Πανταχόθεν μέγιστα τῆς Ἰταλίας
Πληροῦντ' ἀριθμὸν ὑπὲρ ἑπτάκις δέκα·
Οἷσπερ συνηρίθμητο πλοῖόν τι τέρας
Πελώριον, μέγιστον ὧν ποτ' εἶδέ τις,
Κόσμος σφίσιν οὕτω γ' ἐπικεκλημένον·
Εἴσεισι τοίνυν ἵππος αὐτὰ χιλία,
C Ὅπλοις γε κατάφρακτος εὖ ὡπλισμένη·
Ἀσπὶς δ' ὁμοίως μυριάδες που δέκα (74)·
Εἰς παντοδαποὺς ὁπλίτας τετμημένη·
Εἰς τζαγρατοξότας δὲ τῶν ἄλλων πλέον.
Ὡς δ' ἦν πρὸς ἔκπλουν ηὐτρεπισμένος στό-
[λος,
Ἐνταῦθα βυθὸς ἀνεῤῥάγη κακίας
Καὶ συμφορῶν θάλασσα κυματουμένη
Ἐπὶ κακῷ κακόν τι προσβάλλον πόλει·
Δαλὸς γὰρ Ἀλέξιος τῆς Κωνσταντίνου
Ἰσακίου παῖς τοῦ βεβασιλευκότος
Ὁ πρὶν ἀπεδρὰς λάθρα τῆς Βυζαντίδος,
Γράμμασι πάπα τῆς παλαιτέρας Ῥώμης
Ἀλαμανῶν τε ῥηγὸς ὠχυρωμένος,
Τοὺς ἐν στόλῳ πλέοντας εἰς Παλαιστίνην,
D Ἐκπλεῖν σὺν αὐτοῖς ἠξίου πρὸς πατρίδα,
Συναξιούντων τῷδε ῥηγὸς καὶ πάπα,
Οἳ χάριτας ἔφασκον ὀφλήσειν σφίσιν,
Εἰ τουτὶ μειράκιον εἰς κραταρχίαν
Αὖθις ἐπανάξουσι τὴν φυτοσπόρου·
Πρὸς τοῖσδ' ὑμᾶς καὶ τοῦτο σωροῖς χρημάτων
Ἀμείψει γε καὶ θεραπεύσει τάχα,
Εἴπερ δι' ὑμῶν ἀπολήψεται κράτος·
Ἄνδρες πανοῦργοι λοιπὸν εἰσδεδεγμένοι,
Πολυτρόποις πράγμασιν ἐντεθραμμένοι,
Παῖδά τιν' ἁπλοῦν, εὔκολον πρὸς ἀπάτην

(74) Rectius sine dubio Nicetas III, 9, scribit ἀσπὶς τρισμυρία *scutati milites triginta mille.*

Σύμπλουν, ὁμοτράπεζον, ἀλήτην ξένον,
Ὅρκοις ἀναπείθουσι συνθέσθαι σφίσιν,
Ἃ μηδαμῶς πέφυκε δέξασθαι πέρας·
Οὐ γὰρ θαλάσσας κατένευσε χρημάτων
Τούτοις παρασχεῖν, ἀλλὰ καὶ συμμαχίδας
Νῆας τριήρεις πεντήκονθ' ἅμ' ὁπλίταις
Κατ' Ἀγαρηνῶν ἀπόπλουν ποιουμένοις·
Πρὸς τοῖσδ' ἐπηγγείλατο, φεῦ ἀμαθίας (85)!
Ἐθῶν ἀνακαίνισιν ἀρχαίων πάπα,
Ἔθη νεοχμῶσαί τε τῆς Ἐκκλησίας,
Καὶ πίστεως δὲ παραποίησιν δρᾶσαι
Ἣν στερκτέαν κρίνουσι παῖδες Λατίνων.
Ἀλλὰ τὰ πρυμνήσια λύσας ὁ στόλος
Πρὸς Ἰάδαρα τὴν πολίχνην κατάρας,
Ἐμάχετ' αὐτοῖς, τοῦτο δόξαν Δανδούλῳ.
Ὡς δ' οὖν παρεστήσατο φρούριον, στόλος
Ἐπιδαμνίων ἐγκαθώρμισται πόλει·
Καὶ τοῖσδ' ἀνηγόρευτο Ῥωμαίων ἄναξ
Ἀλέξιος παῖς Ἰταλοῖς ὁ συμπλέων.
Ταῦτα σαφῶς γνοὺς ὁ κρατάρχης Αὐσόνων
Ἤρξατο σαθρὰς καὶ παλαιὰς τῷ χρόνῳ
Νῆας τριήρεις ἀνακαινίζειν τέχνῃ,
Εἰς εἴκοσιν μόλις ἀναριθμουμένας·
Ὅρμου δ' ἀναχθεὶς ἐξ Ἐπιδάμνου στόλος
Τυχὼν ἐπιφόρου τε πνεύματος λίαν
Αὔρας τε λαμπρᾶς ἐκ πρύμνης ποντιάδος.
Ἐφίσταται τάχιστα τῇ Κωνσταντίνου
Ἀστυπολιτῶν μήτινος κατειδότος
Σχεδὸν κατάπλου Ἰταλῶν ἐναντίων·
Καὶ τί με δεῖ γράφοντα μηκύνειν λόγον;
Γνόντες Λατῖνοι δειλίαν τῶν Αὐσόνων
Οἷς σφας ἑώρων τῷ δέει τεθνηκότας
Πιτνοῦσιν ἀκταῖς εὐχερῶς ἔξω φόβου·
Στράτευμα δ' ἐξάγουσιν εἰς γῆν ἱππέων·
Νῆες δὲ πλοῖα καὶ δρόμωνες αὖ πάλιν
Πρὸς κόλπον εὐθὺς εἰσπλέουσι τὸν πρόσω.
Ἀλύσεως δὲ προσβαλόντες φρουρίῳ
Ἐνάλιοί τε καὶ χθόνιοι κυκλόθεν.
Οὓς μὲν φυλάκων εἰργάσαντο φυγάδας
Οὓς δ' αὖ θαλάσσης παρέπεμψαν τῷ βάθει,
Κατὰ μάχην κτείναντες ἀνθισταμένους.
Ἀλύσεως δ' ἔπειτα ῥαγείσης μέσον
Εἰσρύεται πᾶς εὐχερῶς ἔνδον στόλος,
Καὶ κακὸν ἀνύποιστον ἦν ἀργαλέον·
Στράτευμα λοιπὸν ἱππικὸν πεζόν θ' ἅμα
Καὶ πᾶς προσέσχον τῷ Κοσμιδίῳ στόλος.
Στρατὸς δ' ἐκεῖ χάρακα πεζὸς πηγνύει,
Ἐπὶ πεφυκότος γε χώρῳ γηλόφου·
Τάφρῳ περιδρόμῳ τε διειλημμένον
Σταβρώμασί τε ξυλίνοις ἐν τῷ μέρει·
Ἀφ' οὗ θεατὰ τὰ βασίλεια πέλει·
Ταῖς ᾐόσι δ' αὖ ναυλοχεῖ πάλιν στόλος.
Ἦν οὖν τολοιπὸν καρτερὰς μάχας βλέπειν
Ἑκατέρωθεν πολλάκις τῆς ἡμέρας.
Ἄνδρες δ' ὁπλῖται γεννάδαι στρατηγέται
Εὖνοι βασιλεῖ καὶ προσήκοντες γένει,
Μετὰ στρατιᾶς ἱππικῆς πεζῆς θ' ἅμα

A navis mensæque socium, errantem, advenam,
juratis verbis adigunt spondere
quæ nunquam poterant exitum sortiri:
neque enim tantum maria pecuniæ
promisit daturum, sed quinquaginta
cum auxiliari milite triremes
Agarenorum profligando bello.
Præterea promisit, heu stultitiam!
restituturum prisca se papæ jura,
ritus Ecclesiæ nostræ reformaturum,
talem se denique in Græciam reducturum,
qualem Latini profitentur, fidem.
Postquam sublatis demum classis anchoris
ad parvam urbem Iadara pervenit,
hanc suadente expugnavit Dandulo;
quam ubi cepit arcem, progressa classis
B ad Epidaurum urbem obvertit proras:
ibique est acclamatus Romanus Cæsar
puer Alexius cum Italis navigans.
His intellectis Romanus imperator
triremes putres et senio fatiscentes
instaurari jussit ab opificibus,
quæ vix viginti numero fuerunt.
Portu discedens Epidauri classis
ventis propitiis utens ad miraculum,
quippe marina aura urgente puppes,
Constantinopolim tenuit celerrime,
nemine prope civium sciente adhuc
Italicorum hostium adventum.
Nec vero longas loquar per ambages:
Gnari Latini quantus esset civium
C metus, quo cunctos cernebant exanimes,
classem secure ac facile advertunt oris:
ipsi cum equis in terram desiliunt:
cuncta diversi generis navigia
in ulteriorem provehuntur sinum
usque ad castellum quod Catenæ dicitur.
Sic oppugnantes terra marique urbem
partim custodes mœnium fugabant
partim classiarios mari demergebant,
eratque cædibus inquinatum prælium.
Ut autem media fracta est catena,
omnis continuo classis introibat,
eratque malum nimium, ineffabile.
Reliquus miles pedes equesque simul
tum classis etiam pergunt ad Cosmidium.
D Ibi pedester miles castra struit
in eminentis stationis loco,
(e regione regii palatii)
quæ partim fossa circumducta munit,
partim decussim trabibus defixis:
cuncta item classis constitit in littore.
Tum vero utrinque Martis opus grave
per diem sæpe peragi vidisses.
Magnanimi correptis armis duces
bene volentes Cæsari vel stirpe proximi
cum peditatu simul equitatuque

(75) Hoc loco schismaticum se demonstrat aperte Ephræmius.

Latinis resistebant forti animo :
portisque se efferebant ut ostenderent
bellicis viribus urbem non destitui,
neque se aleam pugnæ detrectare.
Profecto tum Romanos vidisses strenuos,
atque Mavortiæ memores virtutis ;
præsertim ubi imperatoris gener
bellum ducatu regebat mirifico
Lascaris Theodorus in præliis leo.
Hic enim pugnas fortiter sustentans
cædebat, concidebat adversarios.
Quare collectus Latinus exercitus
terrestris et maritimus, proh rabiem diram !
impetu statuit capere Byzantium
si certe prævaleret ; sin autem minus,
oblatis conditionibus hinc recedere.
Ergo Latini hostes in aciem prodeunt
atque naves promovent usque ad Petrium ;
grandes habentes in antennis scalas
funibus alligatas arte mira.
Arietem alii machinam objectant
solitum urbanorum flagellum mœnium,
et circumponunt homines armigeros,
nimirum ballistarios qui hostem verberent.
Tunc atrox exardescit ad mœnia bellum
terrore plenum maximis conatibus.
Ariete expugnatore ruperunt facile
obversum mari murum ; sed sunt repulsi
a nostris auxiliaribus qui in urbe erant.
At classiarii desuper e scalis
lapidibus feriebant, telis, gladiis
turrium custodes mœniumque vindices,
brevique eosdem in fugam conjecerunt.
Deinde hostes mœnibus potiti
urbanis ignem domibus injiciunt
inde a Blachernis ad ædem Evergetæ.
Tunc dirum casum cernens imperator
trepidationem lacrymasque civium,
horumque verens maxime querimoniam,
ægre et coactus tandem in arma rapitur,
et cataphractus prodiens palatio
traxit nobilium equitum catervam
peditumque juvenum fortem manum.
Et fortasse aliquod peractus erat
utile urbi facinus et imperio,
si cum hostibus manum conseruisset,
vel certe Lascari genero fortissimo
maxime optanti pugnam permisisset :
nunc conservandæ vitæ dum studet miles
acceleravit urbi discrimen summum.
Nam Cæsar armis sumptis in speciem tantum
postquam se brevi armatum ostendit civibus,
nulla re digna gesta recessit statim ;
et qui jucundus nuper in prælium venerat,
mox ignominia plenus ex eo discessit,
aucta Latinis hostibus audacia,
Cum recepisset ergo se in palatium
Romanus Cæsar Comnenus Alexius,
utile sibi censuit ac necessarium.

A Συνεπλέκοντο Λατίνοις εὐκαρδίως·
Τὸ μὲν παριστάνοντες ὡς ἔνδον πόλις
Ὁπλιτικὸν μάχιμον, εὐσθενὲς φέρει,
Τὸ δ' αὖ ἑαυτῶν ἐν μάχαις εὐανδρίαν·
Ἡνίκ' ἀθρεῖν ἦν οὐκ ἀγεννῆ τ' Αὐσόνων
Οὐδ' ἀρεϊκῆς ἀνδραγαθίας ξένα·
Καὶ μᾶλλον ἔνθα γαμβρὸς ἦν βασιλέως
Μάχας στρατηγῶν καὶ διευθύνων ξένως
Θεόδωρος Λάσκαρις ἐν μάχαις λέων.
Οὗτος τολυπεύων γὰρ ἄριστα μάχας
Ἔπληττε, κατέπληττε τοὺς ἀντιπάλους·
Συσπειραθὲν στράτευμα λοιπὸν Λατίνων
Χερσαῖον ὑδραῖόν τε, φεῦ τῆς μανίας !
Ἔγνωκε δεῖν πως προσβαλεῖν Βυζαντίδι·
Ἵν' εἶ μὲν ἰσχύσειν· εἰ δ' οὖν, συβάσεις
B Δράσαν, ἀπίῃ πρὸς κελεύθους ἰδίας·
Οἱ μὲν τολοιπὸν ἀντιμάχων Λατίνων
Πλοῖα φέροντες ἱστᾶσι πρὸ Πετρίων,
Διὰ κάλων κλίμακας ἴσχοντα ξένας,
Ἱστοῖς πρὸς ὕψος εὐτέχνως συνδουμένας·
Οἱ δὲ κριὸν τεύχουσι μηχανήματι
Καθαιρετικὸν τειχέων πολισμάτων·
Κύκλῳ περιστήσαντες ἄνδρας ὁπλίτας
Τζαγρατοξότας εἰς μάχην ἀντιμάχων·
Καὶ τηνικαῦτα συγκροτοῦσι τὴν μάχην
Ὡς κρατεράν τε καὶ σφόδρα φρικαλέαν,
Ὁ τειχεσιπλήτης δὲ κριὸς ῥᾳδίως
Ἔῤῥηξε τεῖχος πρὸς θάλασσαν τὸ βλέπον·
Κἂν ἀπεκρούσθη συμμάχοις τοῖς Αὐσόνων·
Πλοίοις δ' ἐνόντες ἐκ κλιμάκων ὑψόθεν
Ἠφίεσαν λίθους τε κοντοὺς καὶ ξίφη
C Φύλαξι πύργων καὶ προμάχοις τειχέων,
Καὶ πρὸς φυγὴν τρέπουσιν αὐτοὺς ῥᾳδίως.
Λοιπὸν κρατοῦσι τειχέων πυργωμάτων,
Καὶ πυρπολοῦσιν οἰκίας ἱδρυμένας
Ἐκ τῶν Βλαχερνῶν ἐς μονὴν Εὐεργέτου.
Ἰδὼν δὲ δυστύχημα τοῦτ' αὐτοκράτωρ
Καὶ συνοχὴν δάκρυα τῶν ὑπηκόων
Μέμψεις δὲ τούτων εὐλαβηθεὶς καὶ πλέον,
Μόλις ὁπλίτης γίνεται καὶ σὺν βίᾳ.
Τῶν βασιλείων δ' ἐξιὼν ὡπλισμένος,
Πλείστους ἐπεσπάσατο λαμπροὺς ἱππέας,
Καὶ πεζικὴν φάλαγγα γενναίων νέων·
Καὶ ταχ' ἂν ἔργον εὐκλεὲς πέπρακτό οἱ
Σωτήριον πόλει τε καὶ κραταρχίᾳ,
Εἰ συνεπλάκη τοῖς ἐχθροῖς ἐναντίος,
D Ἢ συμπλοκὴν Λάσκαρι γαμβρῷ γεννάδᾳ
Ὀργῶντι μάλα συγκεχωρήκει τότε·
Νῦν δ' ὑπὲρ' αἶσαν ἡ στρατιᾶς δειλία
Εἰς ἔσχατον κίνδυνον ὦσε τὴν πόλιν.
Μόνον γὰρ εἰς ἔνδειξιν αὐτὸν ὁπλίσας
Μικρόν τε φανεὶς ὁ κρατάρχης ὁπλίτης,
Εὐθὺς ἀπεκρύψατο μηδέν τι δράσας·
Ἀσπάσιος μὲν ἐξιὼν πρὸς τὴν μάχην,
Ἐπανιὼν δ' αἴσχιστος ἐκ μάχης τάχα,
Θρασυτέρους θεὶς ἀντιμάχους Λατίνους·
Ὅμως ὑπεισδὺς τοὺς βασιλείους δόμους
Κομνηνὸς Ἀλέξιος Αὐσονοκράτωρ,
Ἔγνωκε δεῖν οἱ συμφέρον τε τυγχάνειν

Ἀντιφερίζειν μηδὴν ἀκμῇ κινδύνου.
Ἔξεισι νυκτὸς τοιγαροῦν λεληθότως,
Πρὸς Δεβελτὸν δ' ἄπεισι φρούριον Θρᾴκης,
Ἔνθα προητοίμασε τὴν κατοικίαν,
Ὀκτὼ κατασχὼν τὴν βασιλείαν χρόνους
Σὺν μησὶ τρισὶν ἡμέραις αὖθις δέκα.

ΑΛΕΞΙΟΣ Ο ΥΙΟΣ ΙΣΑΑΚΙΟΥ ΜΗΝ. ϛ'.

Αὖθις δ' Ἰσαάκιος ἄρχοι τοῦ στέφους
Σὺν Ἀλεξίῳ τεκνίῳ πεφιλμένῳ·
Ἐπεὶ γὰρ Ἀλέξιος ἀπέστη κράτους,
Καὶ πρὸς Δεβελτὸν ἀπέδρασεν, ὡς ἔφην,
Εὐθὺς ἀνηγόρευτο πρὸς γερουσίας
Ἰσαάκιος βασιλεὺς πηρὸς φάη,
Εἰρκτῆς τε δεσμῶν ἀνεθεὶς παραλόγως·
Καθείργνυται δὲ βασιλὶς Εὐφροσύνη.
Ὡς δ' ἐγκατέστη καὶ πάλιν κραταρχίᾳ,
Τίθησι δῆλον πᾶν τὸ συμβὰν Λατίνοις·
Οἱ δ' υἱὸν ἐκπέμπουσιν αὐτῷ σὺν τάχει,
Ὡς ἠξίωτο πατρικῆς συνεδρίας
Κοινωνίας τε τοῦ βασιλείου κράτους.
Καὶ πᾶς προσιὼν δημοτῶν τῶν ἐν τέλει
Ἀμφοῖν προσῆγε προσκύνησιν καὶ σέβας.
Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ πρόκριτοι Λατίνων
Τοῖς βασιλείοις παραβαλόντες δόμοις
Τιμῶν τυχόντες δωρεῶν τ' αὖ ἀφθόνων
Αὖθις ἀπηλλάττοντο σὺν εὐταξίᾳ.
Τούτοις βασιλεὺς δαψιλῶς καθημέραν
Ὅλας θαλάσσας χρημάτων ἦν παρέχων,
Εἰ καὶ σφίσι κέκριτο ῥανίς τις τάδε.
Χρήζων τολοιπὸν πλειόνων εἰς δαπάνην
Τῶν ἱερῶν ἥψατο, φεῦ κειμηλίων,
Σκευῶν τε θείων καὶ σεβαστῶν εἰκόνων!
Καὶ τῶνδε κόσμον ἀθεμίτως λαμβάνων
Ὡς κοινὸν ἀργύριον ἢ καὶ χρυσίον
Παρεῖχεν ἐχθροῖς Ἰταλοῖς τόνδ' ἀφθόνως.
Οὗτος Πισσαίους Ἰταλοὺς τοὺς ἐν πόλει
Διαφόρους ὄντας γε τοῖς Βενετίκοις,
Ἐπὶ κακῷ, φεῦ! τῆς ὅλης Ῥωμαΐδος
Σπεύσας φιλιοῖ καὶ καταλλάσσει τότε.
Οἱ δ' ἀντιμάχοις προσρυέντες αὐτίκα
Ἀεὶ διῆγον σύσσιτοι συνημμένοι·
Ὅθεν Φραγγίσκοι προσλαβόντες τι μέρος
Τῶν προσρυέντων Πισσαίων Βενετίκων
Δι' ἀκατίων προσπεπλευκότες πόλει
Συνεισπεσόντες ὁπλῖται ξιφηφόροι
Τῇ συναγωγῇ κρυφίως τῶν ἐν Ἄγαρ,
Ἅπαντα λῃστεύουσι τἄνδον καθάπαξ·
Τέως δ' ἀπεκρούσθησαν Ἰσμαηλίταις,
Ἀστυπολίταις σφίσι συμμαχουμένοις.
Οἱ δ' ἐκμανέντες πῦρ ἐνιᾶσι δόμοις.
Καὶ πυρπολοῦσι τῷ πυρὶ τῷ παμφάγῳ
Τὰ πλεῖστα καὶ κάλλιστα τῆς Κωνσταντίνου.
Ἀφὴ μὲν ἀπήρξατο πυρὸς τῷ τότε
Ἐκ συναγωγῆς, ὡς ἔφην, τῶν ἐξ Ἄγαρ·
Τὸ καὶ Μιτάτον τοῖς ὅλοις κεκλημένον
Ὃ πρὸς θάλασσαν Εἰρήνης τῆς ἁγίας
Ἀγχωμάλως ἵδρυτο ναῷ τιμίῳ,
Καὶ πάντα φλέξαν, ἀφανίσαν τὰ πέριξ.
Δεῤῥόη πῦρ' πάντ' ἐρημοῦν τὰ κύκλῳ

A instanti jam periculo non diu resistere.
Clam igitur per noctem dilapsus ædibus
abiit Debeltum Thraciæ castellum,
ubi jam sibi instruxerat diversorium;
postquam tenuerat regnum annis octo,
tribus præterea mensibus, diebus decem.

ALEXIUS ISAACII FILIUS MENS. VI.

Tunc iterum Isaacius potitur stemmate
cum dilecto suo filiolo Alexio:
nam postquam prior Alexius cessit regno
atque Debeltum, ut diximus, profugit,
a senatu protinus imperator
cæcus Isaacius est acclamatus,
carcere suo præter spem emissus.
Contra regina Euphrosyne custodiæ traditur.
B Ille recepto iterum imperio
peractam rem significat Latinis:
qui statim ipsi remiserunt filium
ut consideret cum parente domino
sociumque honorem obtineret regni.
Tunc universus populus cum magistratibus
utrique simul domino obsequium obtulit.
Paulo post etiam duces Latinorum
Cum ad regales ædes se contulissent,
honoribus affecti donisque innumeris,
quieti recesserunt cum recto ordine.
His imperator affatim quotidie
maria pecuniæ in sinum ingerebat,
quanquam hæc ipsis videbantur guttæ.
Mox ad impensas indigus pecuniæ
C cœpit diripere sacros thesauros,
vasa divina, venerandas statuas,
quibus illicite detrahens ornatum,
argenteosque et aureos nummos conflans,
hostibus large profundebat Italis.
Is et Pisanos urbis inquilinos
antehac a Venetis odio dissidentes,
heu! cum pernicie universi imperii
inter se studuit jungere amicitia.
Illi adversariis exin reconciliati
cum his curabant quotidie convivia.
Tum etiam Franci, socia cohorte
Pisana Venetaque quæ ultro accessit,
cymbis in urbem subito delati
impetum faciunt simul armata manu
in synagogam clam Agarenorum,
D ejusque omnem rapiunt supellectilem:
verum a Turcis demum sunt repulsi,
opem ferentibus Byzantii civibus.
Illi efferati faculas injiciunt
civium tectis, consumuntque incendio
plurima et optima urbis ædificia.
Magni fuit autem incendii initium
a synagoga, ut diximus, Agarenorum,
qui locus vulgo dicitur Mitatum;
idque ædificium pertinet ad mare
ubi et Irenes divæ templum surgit:
illinc progrediens amburensque omnia
propagatumque gravi cum exitio

devenit usque ad inclytum circum maximum,
qui sanctissimæ Sophiæ templo adjacet :
atque ad oppositum venit usque mare,
longe lateque media omnia concremans.
Nec tutum erat ad amicos accedere,
nisi quis cymba semet circumveheret.
Hæc Isaacius cum mœrore audiebat :
sed hujus filius patriæ pernicies
tanto gaudebat urbis exterminio.
Romanis rebus ita se habentibus
nuper ejectus Cæsar Debelto veniens
armis insedit urbem Hadriani.
Infaustus juvenis re cognita Alexius,
Constantinopoli cum exercitu exivit
habens Latinum in comitatu ducem
Montisferrati marchionem Bonifacium,
quem mercede conduxerat ad bellum
sexdecim auri datis centenariis.
Igitur Thraciæ peragratis urbibus,
reque confecta ex animi sententia,
usque ad Cypsella oppidulum progressus,
mox ad metropolim retro pedem tulit.
Dein scelestis partibus adhæsit
hominum qui parentem excæcaverant
thronoque deturbaverant, faventes patruo;
quam rem ægerrime cæcus rex ferebat,
qui moliebatur jamdiu supplicium sumere
de viris qui se tanto malo affecerant.
Hinc maledictis filium incessebat,
quem versari cum pessimis audiebat,
tali gaudentem maxime consortio;
ludere quotidie alea cum Italis
commessarique, et dignitatem regiam
dedecorare singulos per actus.
Ergo hunc oderant populus et optimates :
nec minus odio dignus pater erat.
qui concinnatis ridiculis oraculis,
quæ universale sibi spondebant regnum,
ut læso cerebro judicabat fatue,
a se conjunctum iri occiduum orbem
deblaterans aiebat orienti,
totiusque mundi dominum se fore :
quam patiebatur insuper cæcitatem,
arthritidisque morbum atque podagram
se positurum veluti exuvias.
Hæc ei suadebant catillones monachi,
omnia ventris causa et fari et gerere
imperatoris soliti in convivio ;
qui huic monarchiam verbis despondentes
interim mero sese ingurgitabant;
ejusque infirmas manus deosculantes,
mox recepturas robur prædicebant.
Credulus senex his præbebat aures
deliramentis atque vaticiniis,
atque lætitiis iucedebat omnibus.
Astrologis quin etiam apprime deditus,

A Ἄχρι μεγίστου καὶ περικλύτου δόμου
Θεοῦ Σοφίας καὶ παναγίου Λόγου,
Διῆκε μέχρι καὶ θαλάσσης θατέρας
Κατά τε μῆκος πυρπολοῦν καὶ πρὸς πλάτος·
Οὐκ ἦν τότ' ἀκίνδυνος ἡ φίλων θέα,
Εἰ μή τις ἐχρήσατο πορθμείῳ τάχα.
Ταῦτα μὲν Ἰσάκιος ἤχθετο κλύων·
Υἱὸς δὲ τούτου πυρπολητὴς πατρίδος
Ἔχαιρε τῇσδι συντελεσμῷ καὶ φθίσει.
Οὕτως δ' ἐχόντων πραγμάτων Ῥωμαΐδι,
Ὁ πρὶν κρατάρχης ἀπάρας Δεβελτόθεν
Τὴν Ἀδριανοῦ καταλαμβάνει πόλιν·
Ὃ γνοὺς ὁ δαλὸς Ἀλέξιος πατρίδος
Ἔξεισιν ἅμα στρατιᾷ Βυζαντίδος,
Ἔχων μεθ' αὐτοῦ συστράτηγον Λατίνων
B Βονιφάτιον μαρκέσιον Φεράντης,
Συνεκστρατεῦσαι πείσας αὐτὸν χρυσίου
Κεντηναρίοις ἓξ ὅλοις πρὸς τοῖς δέκα.
Περιδραμὼν οὖν Θρᾳκικὰς οὗτος πόλεις,
Καὶ πάντα θεὶς εὖ εἰς ἑαυτοῦ συμφέρον,
Ἄχρι Κυψέλλων κατιὼν πολιχνίου,
Αὖθις ἐπανέστρεψεν εἰς Βυζαντίδα.
Καὶ λοιπὸν ἐξήρτητο κακῆς φρατρίας
Ἣ συνδιεπράξατο πήρωσιν φίτου
Τῷ πατραδέλφῳ καὶ καθαίρεσιν κράτους
Ἐφ' οἷς ἀπηγχόνιστο πηρὸς αὐτάναξ·
Ἐκαιροφυλάκει γὰρ ἔκτισιν τέως
Τῶν τόνγε κακῶς εἰς φάος δεδρακότων.
Ὅθεν τὸν υἱὸν λοιδορῶν οὐκ ἀνίει,
Καὶ μᾶλλον οἷς ἔκλυεν ἀνδράσι φθόροις
Χαίρειν τε τοῦτον καὶ μάλα γεγηθῆναι,
C Καὶ συγκυβεύειν Ἰταλοῖς καθημέραν,
Καὶ συγκραιπαλᾷν τε καὶ ῥυπαίνειν στέφος,
Ἀνάξια ξύμπαντα δρῶντα τοῦ κράτους.
Ἦν οὖν στυγητὸς πᾶσι καὶ τοῖς ἐν τέλει·
Οὐχ ἧττον ὑπῆν καὶ πατὴρ στυγητέος,
Ὀμφάς τινας λόγια συνθεὶς ἀσέμνως
Ἅπερ προηγόρευέν οἱ μοναρχίαν,
Ὡς ᾤετ' αὐτὸς δοξομανῶν ἀλόγως,
Αὐτὸν τε συνάψοντα δύσει τὴν ἕω
Ἔφασκεν εἶναι, μὴ νῶν ὅ τι λέγοι,
Κράτος τε παγκόσμιον ἕξοντα τόδε·
Πρὸς τοῖσδε καὶ τύφλωσιν ἣν περιφέρει,
Ἀρθρίτιδα νόσον τε καὶ ποδαλγίαν
Ἀποξύσασθαι καθάπερ λεβηρίδα,
Ὥσθ' οἱ προτένθαι τῶν μοναχῶν καὶ λίχνοι
D Οἱ πάντα γαστρὶ δρᾷν λέγειν τ' εἰθισμένοι
Τούτῳ συνεσθίοντες ἐν συσσιτίῳ
Μόναρχον ἀρχὴν συγκαθίστων οἱ λόγοις,
Ἀνθοσμίαν πίνοντες ἄχρι καὶ κόρου,
Καὶ κατεφίλουν ἀπατῶντες τὰς χέρας
Καὶ προὔλεγον σφῶν ἀνακαίνισιν σθένους (76)
Ὁ δὲ προσεῖχεν ὡς ἀπλανέσι σφίσι
Καὶ θεσπιῳδήμασι ταῖς ληρωδίαις
Ἐπιγεγηθὼς σφῶν, ἐπεσκίρτα μέγα·
Προσκείμενος τ' ἦν ἀστρολέσχαις καὶ μάλα,

(76) Invectionem hanc a Niceta sumit Ephræmius; quæ si veritate nititur, sine dubio vituperandi sunt monachi illi. Sed enim quam sæpe hæc crimina vel falso dicantur vel exaggerentur a scriptoribus parum piis aut odio aliquo imbutis, satis novimus.

Καὶ τοῖσδ' ὑπείκων πρὸς τὸ δῆθεν συμφέρον
Ἔπραττε πολλὰ τῶν ἀθέσμων ἀλόγως·
Καὶ σῦν Καλυδώνιον ἔργον τι ξένον
Ἕδρας ἐφ' ἧς ἵδρυτο καταβιβάσας
Ἤνεγκεν εἰς μέγιστον ἀρχεῖον βίᾳ·
Δήμου συώδη μανικὴν ἀταξίαν
Παύων ἐπιφρίσσουσαν ἀτασθαλίαις.
Ὁ δ' ἐλλοχῶν ἦν τῇ βασιλίδι πόλει
Στρατὸς Λατίνων ἱππικὸς καὶ νηΐτης
Φιλαργυρίας ὧν ἐραστὴς εἰσάγαν,
Ἄπληστος ὄντως πίθος, ὡς παροιμία·
Συχνῶς ἐπιόντες δὲ τὴν Προποντίδα
Καὶ τὰ πέριξ ἅπαντα τῆς Βυζαντίδος,
Ναούς τε θείους καὶ περικλυτοὺς δόμους
Πάντας ἐληΐζοντο, κατεπυρπόλουν.
Ὅθεν πολιτων συναλισθέντες στίφος,
Ἤτουν λαβεῖν στρατιὰν ἐξ ἀνάκτων
Ἡγήτορα σφῶν κατ' ἐχθρῶν ἀντιπάλων,
Ἀλλ' ἐξεκώφει πᾶς τις ἐν τούτοις λόγοις,
Μάλιστα δ' ἀνένευον οἱ στεφηφόροι
Μηδ' ὠσὶν ἄκροις τὴν πρὸς Λατίνους μάχην
Ἀκουστέαν κρίνοντες ἐξ ἀμαθίας.
Ὁ Δούκας δὲ Μούρτζουφλος ἐξελθὼν μόνος
Τοῖς Ἰταλοῖς που συνεπλάκη πρὸς μάχην·
Καὶ μή τινος τούτῳ γε συνησπικότος,
Οὕτω βασιλεῖ δόξαν ἐκ βασκανίας,
Τάχ' ἂν ἐκινδύτευσεν, εἰ μὴ τοξόται
Ἐπήμυναν πόῤῥωθεν ἐξ τοξευμάτων.
Ταῦτ' ἄρα δῆμος πᾶς ὁ τῆς Βυζαντίδος
Συσπειραθέντες ἀπετόξευον λόγους
Αἰσχροὺς κατ' ἀμφοῖν τοῖν κρατούντοιν Αὐσό-[νων·
Καί τιν' ἐδίφων εἰς κρατάρχην ἐκπόνως·
Καί τινα Νικόλαον συνειληφότες
Νεανίαν ἄκοντα Καναβὸν θέσιν
Εἰς κράτορα χρίουσι τῆς Ῥωμαΐδος,
Τούτου πραχθέντος Ἀλέξιος δεῖν ἔγνω
Σὺν Μαρκεσίῳ λατινικὰς δυνάμεις
Ἐν βασιλείοιν εἰσαχθῆναι ταχέως·
Ὁ γὰρ Ἰσαάκιος λοίσθια πνέων
Ἔκειτο μηδὲν γηΐνων ᾐσθημένος.
Ὡς οὖν τάδ' ἐνώνιστο, δημῶδες στῖφος
Καὶ ταραχὰς ὤδινε καὶ τρικυμίας·
Τὸν καιρὸν ἁρμόδιον ἁρπάσας Δούκας
Πρὸς ἥνπερ εἶχε σκέψιν ἐν τῇ καρδίᾳ,
Ἀλεξίῳ πρόσεισι νυκτὸς σὺν δόλῳ,
Καὶ τόνδ' ἀπατᾷ καὶ δεδίττεται λόγοις,
Ὡς δῆθεν αὐτὸν ἀνελεῖν σπεύδων ὄχλος,
Ἐπὶ θύραις ἕστηκε πᾶς ξιφηφόρος
Ἐφ' οἷς Λατίνοις συμμετέσχε σκεμμάτων.
Ὅθεν λιπαρεῖ τὸν Δούκαν νεανίας.
Αὐτῷ συνοῖσον ὑποθέσθαι πρὸς τάδε.
Ὁ δ' αὖ περισχὼν τουτονὶ καταμόνας,
Δι' ἀφανοῦς ἄπεισι πυλίδος λάθρα
Εἴς τι βαθὺ σκήνωμα τῶν ἀποκρύφων·
Κἀκεῖσε δεσμεῖ τόνδε καὶ καθειργνύει,
Μετὰ δε βραχὺ θανατοῖ δι' ἀγχόνης·
Αὐτὸς δ' ἀνηγόρευτο Ῥωμαίων κράτωρ
Τοῖς βασιλικοῖς ὡραϊσθεὶς συμβόλοις.

A dum his obsequitur in gerendis rebus,
absurda multa fecit et illicita.
Nam et suem Calydonium opus mirum
de base suà commotum, in qua steterat.
in maximum transferri palatium voluit;
quasi cohibiturus hac re ferociam
populi horrentem atque petulantiam.
Insidiabatur interim urbi regiæ
exercitus Latinus terra et mari
profundæ deditus semper avaritiæ,
dolium vere inexplebile, ut ait proverbium.
Is sine fine excurrens per Propontidem,
perque Byzantii cuncta suburbana,
sacra delubra cum nobilium villis
passim subjecto prædabatur igne.
B Quare conspirans civium multitudo
exercitum a regibus postulabat,
qui sibi contra hostes suppetias ferret.
Verum hæ preces canebantur surdis;
et renuebant maxime regnatores,
qui ne mentionem quidem, ob suam stultitiam,
bellandi cum Latinis, ferre poterant.
Solus Murtzuflus Ducas armis sumptis
cum Italis conflixit aliquando:
verum cum nemo ferret ei suppetias,
propter invidiam sic volente Cæsare,
in summo fuit discrimine, ni sagittarii
illi adfuissent eminus conjectis telis.
Igitur universus Byzantii populus
seditiose murmurans, conviciis
C turpibus appetebat utrumque Cæsarem,
studioseque alium quærebat dominum.
Reapse quemdam cognomento Canabum,
nomine Nicolaum, invitum juvenem
imperatorem cives constituerunt.
Tunc enimvero Alexius cum Marchione
(namque Isaacius animam agebat
nihil jam rerum terrenarum sentiens)
ad palatii custodiam sine mora
Latinos admovendos censebant milites.
Sed res perlata ad populi notitiam
tumultum statim peperit et seditionem.
Tempus id idoneum ratus Ducas
ad exsequenda mentis suæ consilia,
D noctu ad Alexium fraudulenter venit,
eumque falsis territat sermonibus,
nempe quod ipsum statim occisurus
in foribus staret populus districtis gladiis,
propterea quod Latinis faveret partibus.
Tunc enixe Ducam rogabat juvenis
ut sibi adesset ultor in discrimine:
quem ille pallio obtectum in solitudine,
per occultum posticum clam deducit
in depressum quoddam tentorium abditum
ibique vinctum miserum custodiæ tradit,
pauloque post funesto exstinguit laqueo:
Romanus autem ipse fit imperator,
assumptis regii culminis insignibus.

ALEXIUS MURTZUFLUS M. II, CUM D. XV.

Ducas imperii adeptus potestatem
ærarium cernens vacuum pecunia,
a superiorum temporum publicanis
in jus vocatis aurum exegit plurimum,
idque ad gerendam contulit rempublicam.
Tum armis captis, Italis resistens,
horum excursus cohibebat facile :
quamobrem gratus admodum erat civibus,
præsertim vero militum cohortibus.
Et quia Flandriæ comes Balduinus
Phileæ regionem milite vastabat,
adversus illum statim Cæsar exiit :
sed enim perpetrato Martis opere,
terga Romanus convertit exercitus,
parumque abfuit Cæsar ab interitu ;
imago vero virginis Deiparæ,
quam nostri reges belli sociam vocant,
pugna fervente capta est ab hostibus.
Tum pacis conciliandæ omissa cura,
ad capiendam urbem diripiendamque
se comparabat exercitus Latinus.
Ergo sublatis anchoris navigia,
in quibus erant machinæ cum scalis,
ab Evergetæ monasterii ora
usque ad Blachernas coram constiterunt.
Vicissim Ducas transtulit tentorium
proximi collis statuens in specula,
unde conspicua classis hostium erat,
mœnibus jam cum milite appropinquans.
Moxque congressi cum propugnatoribus
urbani muri et turrium custodibus
Latini pugnam validam ciebant ;
sed inferiores illa fuerunt die.
Postea totus rediit exercitus :
duoque viri per scalam prorepentes,
quam inter fixerant ad Petria,
in apprehensam turrim desiluerunt,
præsidiumque gladiis profligantes
signum lætitiæ sustulerunt suis :
tunc Italorum omnis cohors irruit.
Qui vero Cæsarem circumstabant aulici
atque Romani exercitus rectores
in pedes cuncti semet conjecerunt,
atque unum mille timidi fugiebant,
qui cum ad portam pervenissent auream,
novo dejecto festinatim muro,
misere foras semet proripiebant.
At inimici, heu lugubrem tragœdiam !
late palantes passim per Byzantium
latrocinando spoliant nobilium domos,
nihil nefandum urbi non efficiunt :
regali quoque occupato palatio,
inclusas opes penitus diripiunt.
Cæsar plateas triviaque percurrens
centuriare nitebatur populum,
suadebatque ut hostibus resisterent :
at meliora consilia nemo audiebat
quamlibet urbi et sibi profutura :

A ΑΛΕΞΙΟΣ Ο ΜΟΥΡΤΖΟΥΦΛΟΣ ΜΗΝ. Β'. ϛ''.

Ὡς οὖν κατέσχε τὴν κραταρχίαν Δούκας,
Χρυσῶνας εὑρὼν ἐν στενῷ πεφυκότας,
Συσχὼν τελώνας πράκτορας τῶν πρὶν φόρων
Ὄγκον παρ' αὐτῶν εἷλε χρημάτων μέγαν,
Καὶ τοῖσδ' ἐχρῆτο πρὸς διοίκησιν ὅλων·
Καὶ τοῖς Ἰταλοῖς ἀντεπιὼν ὁπλίτης,
Τὰς ἐκδρομὰς σφῶν ἀνέκοπτε ῥᾳδίως·
Ὅθεν ποθεινὸς ὑπῆρχεν ὑπηκόοις,
Ἐξαιρέτως δὲ στρατιωτῶν ταῖς ἴλαις·
Καὶ Βαλδουίνου τοῦ κόμητος τῆς Φλάντρας
Τὰ πρὸς Φιλέα καταχείροντος μέρη,
Ὁ βασιλεὺς ἔξεισι κατ' αὐτοῦ τάχος·
Καὶ συῤῥαγείσης ἐξ ἑκατέρων μάχης,
Ἡ Ῥωμαϊκὴ στρατιὰ νῶτα κλίνει·
B Ἔνθ' ἂν παραπόλλυτο μικροῦ καὶ κράτωρ·
Εἰκών τε σεπτὴ τῆς μητρανάνδρου Κόρης,
Ἣν οἱ ἄνακτες πλουτοῦσι στρατηγέτιν,
Ἐχθροῖς ἑάλω κατὰ τήνδε τὴν μάχην·
Ἀφεῖντο δ', ἠμέληντο καὶ συμβιβάσεις·
Καὶ λοιπὸν ηὐτρέπιστο φάλαγξ Λατίνων
Πρὸς ἄστεος πόρθησιν ἅλωσιν θ' ἅμα·
Ἠϊόνων οὖν ἀποπλεύσαντα σκάφη
Ἐφ' ὧν ὑπῆρχον κλίμακες σὺν ὀργάνοις,
Ἀκτῇ πdοσίσχει τῆς μονῆς Εὐεργέτου,
Ἕως Βλαχερνῶν συνεχῶς ἀφιγμένη·
Καὶ Δούκας αὖθις πηγνύει σκηνὴν φέρων,
Ἐπὶ κολωνοῦ πλησίον παντεπόπτου,
Ἔνθα θεατὰ τῶν ἐχθρῶν ἦσαν σκάφη,
Ἃ καὶ προσέσχε τείχεσι σὺν ὁπλίταις·
C Οἳ συμπλακέντες ταῖς πρὸ τειχέων ἴλαις
Καὶ τοῖς ἐπὶ πύργων γε καθισταμένοις,
Πρὸς σφᾶς ἀγῶνα καὶ μάχην συνεκρότουν·
Ἧττον δ' ἀπηνέγκαντο τὴν τόθ' ἡμέραν.
Ἑξῆς δὲ προσβάλλουσι πανσυδὶ πόλει·
Καὶ δύο δ' ἄνδρες ἐκ μιᾶς τῶν κλιμάκων
Ἱδρυμένης ἄγχιστα χώρου Πετρίων,
Εἰς χῶρον ἀφήλαντο τὸν συνημμένον·
Καὶ φυλακικὸν ἐχθροήσαντες ξίφει,
Σύσσημον ἦραν χαρμονῆς τοῖς φυλέταις,
Καὶ πᾶν Ἰταλῶν συνδεδράμηκε στίφος.
Περὶ βασιλέα δὲ τοῦτ' ἠθρηκότες,
Καὶ Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς ἰλαρχία,
Ὤχοντο πάντες ἀπιόντες ἐν φόβῳ,
Κατὰ χιλίους ὑφ' ἑνὸς πεφευγότες.
D Καὶ τὰς χρυσείας καταλαβόντες πύλας
Καινόν τε τεῖχος ῥᾷστα καθηρηκότες,
Ἐξῄεσαν τρέχοντες ἀκλεῶς πάνυ·
Ἀντίμαχοι δὲ, φεῦ ξένης τραγῳδίας!
Διασπαρέντες πολλαχῇ Βυζαντίδος
Συλῶσι ληστρεύουσι λαμπρὰς οἰκίας,
Καὶ πάντα τὰ χείριστα δρῶσι τὴν πόλιν·
Κατακρατοῦσι καὶ βασιλείων δόμων,
Τὸν τοῖσδ' ἐνόντα πλοῦτον ἐσκυλευκότες.
Ἄναξ δ' ἀγυιὰς τριόδους περιτρέχων
Ἔσπευδε λαὸν συναγείρειν εἰς ἴλας,
Πρὸς δ' ἀντιπαράταξιν ὑπεναντίων·
Οἱ δ' οὐχ ὑπεῖκον κρεῖττον' ὑφηγουμένῳ
Καὶ συμφέροντα καὶ σφίσι καὶ τῇ πόλει,

Τῶν οὐσιῶν δ' ἕκαστος ηὐτούργει τάχος
Μετάθεσίν τε καὶ κατάχωσιν πλέον.
Ἰδὼν δ' ὁ Δούκας ὡς ὄνησις οὐκ ἔνι,
Ἢ καὶ δεδιὼς ὑπὲρ αὐτοῦ πλειόνως
Μὴ συσχεθεὶς τίσειεν ἀθλίως δίκας,
Τοὺς βασιλείους εἰσδραμὼν λαμπροὺς δόμους,
Καὶ βασιλίδα παραλαβὼν Εὐφροσύνην,
Σὺν θυγατράσι τ' ἐμβαλὼν λεμβαδίῳ
Ἀλοὺς μιᾶς ἔρωτι τούτων ἐκτόπως,
Ἔξεισι φεύγων πατρίδα Βυζαντίδα·
Ἀνὴρ ὑπάρχων ἀρεϊκὸς ἐν μάχαις,
Στεῤῥὸς μαχητής, γεννάδας, ῥωμαλέος,
Σοφισματίας, κρυψίνους τε τὸν τρόπον,
Πεφυκέναι πράγμασι κομπάζων ὅλοις·
Οὐ σωματικῆς εὖ ἔχων συμμετρίας,
Αὐχῶν τὰς ὀφρῦς μάλα συνεσπασμένας,
Καὶ βραγχιῶν φάρυγγα, δύσηχος λόγον,
Ἡλικίαν μέσος τε καὶ κοῖλος φύσει,
Ἄδικος εὐνὴν, φιλογύνης καὶ λάγνος,
Πρωτοβεστιάριος ὢν τὴν ἀξίαν,
Ὅταν κατῆρξε τοῦ βασιλείου κράτους,
Ἓξ ἡμέρας δέκα τε σὺν μησὶ δύο
Τῆς βασιλείας τὸ κράτος διιθύνας.

A sed unusquisque suis raptim opibus
studebat transferendis aut infodiendis.
Cum ergo Ducas hilum non proficeret,
sibique vehementer jam timeret,
ne captus graves pœnas hosti lueret,
regias ad ædes festinatim convolans,
atque illinc sumptam Euphrosynem reginam
parvo in phaselo cum filiabus collocans,
quarum unam ipse efflictim deperibat,
exsul profugit patria Byzantio.
Vir sine dubio strenuus in præliis,
constans bellator, magnanimus, fortis,
callidus, et consilia celare solitus,
cunctis se jactans idoneum negotiis:
corporis forma non satis concinna,
B adductum semper gerens supercilium,
faucibus raucis, aspera loquela,
statura media et valgus a natura,
lascivus, mulierosus et adulter.
Is dignitate protovestiarius erat
cum summam potestatem est adeptus:
cujus regales tenuit habenas
diebus sexdecim supra menses duos.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ο ΛΑΣΚΑΡΙΣ ΕΤ. ΙΘ'.

Ἐπεὶ δ' ὁ κρατῶν ἀπέδρασεν, ὡς ἔφην,
Δούκας τε καὶ Λάσκαρις ἤρισαν κράτους,
Καταλαβόντες τὸν Θεοῦ μέγαν δόμον,
Ἄμφω μαχηταὶ καὶ καλοὶ νεανίαι·
Κλήρῳ (77) δὲ λαχὼν Λάσκαρις κραταρχίαν,
Τέως μὲν ἀπείπατο σύμβολα κράτους·
Συνεξιὼν δὲ τοῦ νεὼ τῷ ποιμένι
Κατὰ Μίλιον καὶ μέρη Βυζαντίδος
Τοὺς συνιόντας εὐμενῶς ἠντιβόλει,
Καὶ παρεκάλει πρὸς μάχην ἀντιπάλων,
Μάλιστα πάντων τοὺς περὶ βασιλέα
Σείοντας ὤμων ἀρείκ' ἄττα ξίφη
Κελτοὺς λιπαρῶν, προτρέπων οὐκ ἀνίει.
Ἐπεὶ δὲ θωπεύων τε καὶ παροτρύνων
Οὐκ εἶχέ τινα τὸν κλύοντα μηδόλως,
Ἤδη δὲ καὶ φάλαγξ τις ὦπτο Λατίνων.
Μεθίσταται τάχιστ' ἐκεῖθεν, ὡς δέον,
Καὶ πρὸς φυγὴν ἔβλεψε καὶ σωτηρίαν·
Ἀντίμαχοι δὲ κατ' ἐρημίαν τάχα
Τῶν κωλυσόντων ἐκδρομὰς σφῶν ἀνέτους,
Ἐπῄεσαν κτείνοντες ἀφειδῶς ξίφει
Τὸν προστυχόντα καὶ σκυλεύοντες βίᾳ,
Λεηλατοῦντες, πυρπολοῦντες τὴν πόλιν,
Καὶ πάντα δρῶντες, ὢ δυσυποίστου θέας!
Κόσμον συλῶντες ἱερὸν θείων δόμων,
Σεπτά τε κειμήλια καὶ θείους πέπλους,
Ἔκτυπα Χριστοῦ, Μητρὸς αὐτοῦ πανάγνου
Εἰς γῆν καταῤῥάσσοντες, ἄλλων θ' ἁγίων·
Καὶ τὸν παρ' αὐτοῖς κόσμον ἐκ χρυσαργύρου
Ὄντα διαρπάζοντες οἱ παραβάται·
Σεμνὰς γυναῖκας ἱεράς τε παρθένους

THEODORUS LASCARIS AN. XVIII.

Post fugam Cæsaris, de capiendo imperio
Lascaris et alius Ducas decertarunt
in Dei templum maximum profecti;
fortis uterque egregiusque juvenis;
verum sors Lascari contulit imperium,
qui regia tamen non sumpsit insignia:
C sed comitante patriarcha egressus
ad Milium atque ad alias urbis partes,
populi turmas blande compellabat
ad resistendum hostibus adhortans:
præcipue vero stipatores regios,
grandes gestantes humeris bipennes,
Celtas enixis perurgebat precibus.
Sed cum nec blandis suadenti verbis,
neque adhortanti quispiam auscultaret,
jamque appareret cohors Latinorum;
Lascaris illinc, ut par erat, abiens
fuga saluti consulendum censuit.
Interim hostes, obviante nemine
qui cohiberet liberos excursus,
Orco mittebant inclementer animas
D civium cæsorum, opes auferebant,
igne latrociniisque vastantes urbem.
O intolerandum lugubre spectaculum!
sacer templorum ornatus diripitur,
veneranda cimelia almæque vestes,
icones Christi Matrisque sanctissimæ,
aliorumque superum sternuntur humi;
atque his pretiosum impia vi detractum
metallum sibi vindicant apostatæ.
Matronas venerandas sacrasque virgines

(77) *Sortem* intelligo, non *clerum;* et falli mihi videtur Wolfius Nicetæ interpres qui dictionem ἐκ δὲ κλήρου τὸ πρωτεῖον εἰληφώς explicat *a clero prælatus*. Alibi quoque idem mihi Nicetæ interpres non semel peccare videbatur. Confer. v Gr. in hoc volumine p. 116, n. 1.

ad stuprum rapiunt violenta manu :
alia scelesta (nam dicendum breviter)
facinora committunt his similia.
Ergo angiportus, trivia, et ambulacra,
sancta delubra, et anguli reconditi,
fora, viæ, vici, compita, plateæ,
luctu, gemitibus, clamore, et ululatibus
virorum, feminarum, alioque genere
multiplicis tragœdiæ personabant.
Sed postquam spoliis explevit ingluviem,
finem prædando tum denique imposuit
crudelium detestanda gens Italorum.
Visum deinde est primariis ducibus
annuere liberum ex urbe discessum
quibusvis solum vertere placeret.
Ergo millenæ exibant catervæ
miserabiles, tristes et pannosæ,
sanguine potius, ut aiunt, quam lacrymis
præsentem deplorantes fortunam suam.
Itali vero tumidi superbia,
ceu si quadrifidum jam tenerent orbem,
regesque regum semet effecissent,
quotquot sub Phœbi radiis imperitant;
inter se cunctum dividebant mundum,
provincias, urbes, singuli sortientes,
et potentatum verbis occupantes.
Veneto duce suadente Dandulo
(homine cæcos oculos gerente,
luce sed mentis heu nimis instructo)
ut imperator fieret Latinus
de Venetis, Lombardis, Francisve electus,
datis suffragiis electores nobiles
imperatorem faciunt Byzantii;
Balduinum comitem provinciæ Flandriæ,
eximia adolescentem forma præditum,
pium, et Christo maxime devotum,
hilarem, mitem, apprimeque castum,
eleemosynis etiam indulgentem,
cumulatum multis a Deo virtutibus,
sed pudicitia in primis ac justitia.
Hic per præconem bis in hebdomada
maxima voce jubebat edici
ne quis in regia noctu cubitaret,
qui non conjunctus conjugi legitimæ
sed meretrici contra fas conviveret.
Erat et legum justitiæque custos :
feminam quamvis renuens attingere,
nec teneriore contuens aspectu,
quandu propria tori socia abesset.
Ergo imperator electus Balduinus
abiit ex urbe ad partes occiduas,
haud tanquam illas pugna subacturus,
sed imperator volens salutari
obsequioque a cunctis coli subditis.
Quare nec veteris imperii milites
in suum voluit conscribi exercitum.
Adrianopolim Philippopolimque
aliasque ad urbes Thraciæ profectus.
Latinoque his imposito præsidio,

A Ἕλκοντες εἰς ὕβριν τε καὶ φθορὰν βίᾳ,
Καὶ τἄλλα κακῶν δρῶντες, ὧδ' εἰπεῖν ἔπος,
Σύστοιχα τούτοις καθάπαξ ἐοικότα.
Ἐν οὖν στενωποῖς, τριόδοις, λεωφόροις,
Ναοῖς, σεμνείοις, γωνίαις ἀποκρύφοις,
Ὁδοῖς, ἀγυιαῖς, καὶ πλατείαις, ἀμφόδοις,
Θρήνων, στεναγμάτων τε, κωκυτῶν, γόων,
Εἴδους τε λοιπῆς δυστυχοῦς τραγῳδίας
Ἀνδρῶν, γυναικῶν ἦν παριοῦσι κλύειν.
Επεὶ δ' ἱκανῶς εἶχε τῶν σκυλευμάτων,
Ἔπαυσε λείας καὶ λαφυραγωγίας
Ἔχθιστον ἔθνος Ἰταλῶν μιαιφόνων.
Ἔδοξε δὲ σφῶν προκρίτοις στρατηγέταις
Ἐᾷν ἀπαίρειν πάντας ἐκ Βυζαντίδος
Οἷς ἡδὺ καὶ πρόθυμον ἦν ἐξιέναι.
B Ἐξῄεσαν οὖν κατὰ χιλιοστύας,
Οἰκτροὶ, κατηφεῖς, ῥακίοις εἰλημένοι,
Αἵμασι μᾶλλον ἢ δάκρυσιν, ὡς λόγος,
Κλαίοντες οὗτοι τῆς ἐνεστώσης τύχης,
Οἱ δ' Ιταλοὶ, φεῦ ὑπεροψίας τόσης!
Ὡς εἴ γε τετράκλιμον ἴσχοντες κτίσιν,
Ἢ καὶ βασιλεῖς ἐγκαθεστῶτες τάχα
Βασιλέων πάντων γε τὸν ἐπὶ χθόνα,
Αὐτοῖς διεῖλον σφίσιν τὴν οἰκουμένην,
Χώρας, πόλεις ἕκαστος εἰς κληρουχίαν
Καὶ δεσποτείαν λαμβάνοντες ἐν λόγοις.
Βενετίκων δόξαν δὲ δουκὶ Δανδούλῳ,
Πηρῷ μὲν ἀνδρὶ τὰς κόρας τῶν ὀμμάτων,
Νοὸς φρένας δὲ καὶ λίαν ἐῤῥωμένῳ,
Ψήφῳ κρατάρχην ἐκλεγῆναι Λατίνων,
Ἔκ τε Φραγγίσκων, Βενετίκων, Λαμπάρδων
C Ἐπιλεγέντες εὐγενεῖς ψηφηφόροι
Εἰς ἄνακτα χρίουσι τῆς Κωνσταντίνου
Βαλδουῖνον κόμητα χώρας τῆς Φλάντρας,
Νεανίαν κάλλιστον, ὡραῖον φύσει,
Φιλευσεβῆ τε καὶ φιλόχριστον λίαν,
Πραῢν, ἱλαρὸν, σωφρονέστατον μάλα
Μερίδα καὶ μέλλοντι διδόντα βίῳ,
Πολλῶν ταμεῖον ἀρετῶν θεοσδότων,
Μάλιστ' ἐραστὴν σωφροσύνης καὶ δίκης,
Ὡς εἶχε δὶς κήρυκα τῆς ἑβδομάδος
Τορὸν βοῶντα μὴ καθεύδειν μηδένα
Τῶν βασιλείων ἔνδοθεν καθ' ἑσπέραν
Μηδὲν νομίμῳ γυναικὶ συνημμένον,
Πόρνῃ δ' ἀθέσμως συμβιοῦν ᾑρημένον.
Ἦν καὶ φύλαξ νόμων τε δίκης τ' ἐννόμου
D Γυναικὶ προσσχεῖν οὐ θελήσας οὐδόλως
Μηδ' ἂν μέχρι βλέμματος ἐμπαθεῖ θέᾳ
Ὅσον περ ἀπῆν τῆς συνεύνου τὸν χρόνον.
Αὐτοκράτωρ οὖν ἀναδειχθεὶς, ὡς ἔφην,
Ἔξεισιν εἶτα πρὸς μέρη τῆς ἑσπέρας.
Οὐχ ὡς κρατήσων τῶνδε τῆς μάχης νόμῳ,
Ἀλλ' ἵνα γνωσθῇ βασιλεὺς αὐτοκράτωρ,
Καὶ προσκυνηθῇ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις.
Ταῦτ' ἄρα τάγμα στρατιωτῶν Αὐσόνων
Δεῖν οὐκ ἔκρινε προσλαβέσθαι συνόλως·
Εἰς Ἀδριανοῦ τὴν πόλιν δ' ἀφιγμένος,
Καὶ τὴν Φιλίππου Θρᾳκικάς τ' ἄλλας πόλεις,
Καὶ ταῖσδε φρουρὰν ἐμβαλὼν ἐκ Λατίνων,

Θεσσαλονίκην καταλαμβάνει πόλιν·
Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἐκχυθέντες ἀσμένως,
Μετὰ κρότων αἰνῶν τε, φωνῶν αἰσίων
Αὐτούς τε παρέδωκαν ἅμα καὶ πόλιν
Ἄνακτι τῷδε Βαλδουίνῳ προφρόνως·
Οἳ καὶ καθικέτευσαν αὐτὸν συντόνως,
Μήτ' αὐτὸν στράτευμα παρελθεῖν ἔσω
Θεσσαλονίκης ἀξιῶσαι τειχέων·
Ὃ καὶ δεδρακὼς εὐμενῶς Βαλδουῖνος,
Αὖθις καθυπέστρεψεν εἰς Βυζαντίδα·
Καὶ σπένδεταί γε Δανδούλου συμβουλίᾳ
Τῷ πρὶν δι' ἔχθρας τυγχάνοντι καὶ μάχης
Ἔξω διατρίβοντι τῷ μαρκεσίῳ·
Ὅστις ἀποστὰς Διδυμοτείχου θέλων
Ἐφίσταται τάχιστα Θεσσαλονίκῃ,
Καὶ τὴν πόλιν εἴσεισε ταύτην ἀμάχως,
Καὶ ζημιώσας τοὺς πολίτας ἀδίκως
Εἰς χρήματά τε καὶ τιμαλφεῖς οἰκίας,
Μαρίαν ἀφεὶς τὴν σύνευνον αὐτόθι
Τὴν κρέττονος πρὶν γαμετὴν Ἰσαακίου,
Ἐκεῖθεν ἐξώρμησε τάγμασιν ἅμα,
Καὶ τὰς πόλεις μέτεισιν τὰς πρὸς ἑσπέραν.
Σέῤῥας παρεστήσατο σὺν τῇ Βεῤῥοίᾳ
Κρατεῖ Λαρίσσης Ἑλλάδος τε τῆς ὅλης,
Αἱρεῖ τε τὴν Πέλοπος, ἄλλας αὖ πάλιν
Συγκειμένας ἄγχιστα χώρας καὶ πόλεις·
Καὶ πᾶν γε μικροῦ τὸ πρὸς ἑσπέραν κλίμα
Δοῦλον παρεστήσατο Λατίνων κράτει,
Καὶ Βαλδουῖνος ἐν πόλει διατρίβων
Πέπομφεν Ἐῤῥῆν σύγγονον πρὸς Ἕω.
Καὶ Πέτρου ἄνδρα γεννάδα, ῥωμαλέον
Ἡρωϊκόν τε τὴν φυὴν καὶ τὸ σθένος·
Ἀφ' ὧν Ἐῤῥῆς μὲν προσλαβὼν συμμαχίαν
Ἐξ Ἀρμενίων τῶν ἐνοίκων Τρωάδος
Χώρας ἐκάκου, κατέκειρε καὶ πόλεις
Αἳ μηδὲν ὑπέκυπτον Ἰταλῶν κράτει·
Διὰ δὲ τεμπῶν καὶ στενῶν τῶν τῆς Ἴδης
Εἰς τὴν Ἠετίωνος πέφθακεν πόλιν·
Ἐξ ἄστεος Πέτρος δὲ Πηγῶν ἀπάρας
Ἦει πρὸς Λοπάδιον εὐχερῶς πόλιν·
Ὧ πρὶν ἀπήντων Ῥωμαϊκαὶ δυνάμεις
Θεοδώρου Λάσκαρι κρατάρχου τότε
Εἰς ἀντίμαχον εὖ μάχην ὡπλισμένοι,
Ἐν Ποιμανηνῷ χωρίῳ κεκλημένῳ.
Εἶτα Λατίνων οὐκ ἐνεγκοῦσαι σθένος
Ὤχοντο λοιπὸν εἰς φυγὴν τετραμμέναι·
Κρατεῖ δὲ Πέτρος εὐχερῶς Λοπαδίου,
Ἐκ γειτόνων ἄλλων τε λοιπῶν ἀστέων.
Ἐπεὶ δὲ προσβάλειε καὶ Προύσῃ πόλει
Ἀνηνύτοις ἔγνωκεν ἐγχειρεῖν μάτην·
Μεθίσταται γοῦν καταλιπὼν τὴν πόλιν.
Προυσαίοις δ' ἴσα καὶ Φιλαδέλφου πόλις
Δουλείας ἀνάλωτος Ἰταλῶν μένει·
Θεόδωρος γὰρ Μαγκαφᾶς τις τοὐπίκλην
Ἄνωθεν αὐχῶν ἄστυ πατρίδα τόδε,
Ἐῤῥῇ συνάψας Λατινων ἀρχῷ μάχην
Ἔν τινι χώρῳ τῷ πρὸς Ἀτραμυττίῳ,
Αὐτὸς μόρον πέφευγε τὸν ἐκ τοῦ ξίφους,
Οὐδὲν δὲ μεῖον καὶ πόλις ἀνωτέρα

A Thessalonicam postea concessit :
cujus omnis obviam populus hilariter
cum plausibus processit et laudationibus;
seque libenter Balduino regi
cum civitate obtulerunt subditos,
tamen enixis precibus rogarunt
ut ipse pariter ejusque exercitus
urbis introitu vellent abstinere :
id quod clementer Balduinus annuit,
moxque se redux contulit Byzantium.
Exin obtemperans Danduli consiliis
reconciliatur Marchioni irato
imo cum armis procul urbe stanti :
qui statim libens Didymoticho veniens
Thessalonicam contulit se in urbem
B eamque nullo resistente obtinuit :
cujus injusta multa affecit cives.
pecunia et domibus exuens præcipuis.
Ibi relicta conjuge Maria,
quæ Cæsaris Isacii jam uxor fuerat,
inde discessit comitante exercitu,
terras percurrens ad Occidentem positas.
Serris potitus est, nec non Berrhœa.
Larissam occupavit, totamque Helladem,
item Peloponnesum, et alias rursus
hisce confines urbes et provincias :
cunctamque pene regionem occiduam
subditam fecit Latinorum imperio.
Interim Balduinus in urbe residens
fratrem Erricum ad Orientem misit
cum Petro forti, magnanimo viro,
C heroicis prædito viribus et statura.
Erricus quidem roboratus auxilio
Armeniorum Troadis incolarum,
terras vastabat, urbes diripiebat,
quæcunque Italis negabant obsequium.
Dein per Idæ montis angustas fauces
ad Ætionis urbem est progressus.
De Pegis autem urbe procedens Petrus
itinere pergebat Lopadium facili,
ubi Romanas primum offendit vires
sub Theodoro principe Lascareo
ad decertandum instructas egregie
haud procul oppido Pœmaneno dicto.
Hæ tamen robori Latinorum impares
castris exutæ in fugam se dederunt :
D Petrusque facile potitur Lopadio,
atque huic proximis aliis civitatibus.
Sed cum Prusensem quoque tentasset urbem,
irritam novit ludere se operam;
urbi molestus nec fuit diutius.
Æmula Prusæ Philadelphi civitas
Latinæ servituti haud subjacuit.
Eam Theodorus Mancaphas cognomine
generis stirpem ab hac urbe repetens
pugna conserta cum Latino Errico
quodam in loco haud procul Atramyttio,
ipse vix quidem necem evitavit,
nihilo tamen minus ipsa civitas

Latino immunis mansit dominatu.
Interim marchio Hesperias civitates
bellans Latino subigebat nomini,
quibusdam nostris utens viæ ducibus.
Sgurus autem Leo cohorte imposita
Atticæ loco celebri Thermopylis,
ut ibi prælians Italis resisteret;
nulla re digna laudibus patrata,
raptim Corinthum fuga se proripuit.
Hic erat ortus Nauplii regione,
modicum nactus a patre principatum :
verum reciproco temporum euripo,
præpostero varioque fortunæ cursu,
usque progrediens magnus e parvo evasit.
Is et Corinthum oppidum diripuit,
et Argos simili posthinc latrocinio.
Postremo Athenas etiam invadebat,
verum repulsus verbis archipræsulis
Michaelis Choniatæ sapientissimi,
Thebas celeriter excurrit heptapylas,
easque sibi facili bello vindicat :
et dum Larissæ faucibus exiret,
imperatori quondam Alexio occurrit,
qui borealibus partibus digressus,
exsulum more hac et illac errans,
nunc ad Thessalica Tempe pervenerat,
habens in comitatu Eudociam filiam,
quam tunc desponsam collocavit Sguro.
Ipsa quidem olim matrimonio fuerat
principi juncta Triballorum Stephano,
qui repudiatam remisit in patriam,
Eadem Murtzuflo Ducæ deinde nupsit
postquam hic imperium patriamque amiserat.
Sed hunc deinde captum Alexius dolo,
rex erro erronem regem sorte pari,
lumine cassum oculorum reddidit.
Sævis postremo Latinorum manibus
Ducas exceptus Byzantiumque ductus,
pertulit pœnam, quod Alexio Angelo
gulam funesto laqueo fregisset.
Nam de sublimi Tauri columna
præcipitatus est, proh Dei judicium !
et sic collisus violenter obiit.
Interim marchio venit in Bœotiam,
eamque sibi bello fecit subditam ;
Atticam quoque obtinuit cum Eubœa :
Atque ut paucis rem verbis expediam,
integro nondum præterlapso anno
eoa simul ditio atque occidna
nostra in Latinum cessit dominatum.
Alexius posthinc exsul imperator
cum in Latinum marchionem incurrisset,
exuitur invitus imperii insignibus :
tum ad Hesperium salsi aeris locum
mittitur, ut vitam ibi suam clauderet,
non sine Euphrosyne conjuge regina,
sedem fortunæ congruam sortiti.
Cæsaris autem stipatores regii,
strenui viri, stirpis generosæ

A Τῆς Ἰταλῶν ἔμεινε κυριαρχίας.
Μαρκέσιος δὲ τὰς πρὸς ἑσπέραν πόλεις
Αἱρῶν ὑπῆγε τῷ κράτει τῶν Λατίνων,
Ἔχων ποδηγούς τινας ἐκ τῶν Αὐσόνων.
Λέων δὲ Σγουρὸς ὑποκαθίσας λόχον
Ἐν Θερμοπύλαις Ἀττικῆς τῷ χωρίῳ.
Πρός δῆθεν ἀντίμαχον Ἰταλῶν μάχην.
Μηδὲν δὲ γενναῖόν τι καὶ δράσας ὅλως
Ἐκεῖθεν εἰς Κόρινθον ᾤχετο τρέχων·
Ὅς ἐξέφυ μὲν ἐκ κλίματος Ναυπλίου
Πατρῴας ἄρχων μετρίας κληρουχίας.
Ἀνωμαλίᾳ καιρικῇ δὲ πραγμάτων
Φορᾷ τε τύχης ἀστάτου καὶ συγχύσει
Ἀεὶ προϊὼν ἐκ μικροῦ μέγας ἔφυ·
Ληΐζεται δὲ καὶ Βπρινθίων πόλιν,
B Ἄργος παρεστήσατο πᾶν λῃσταρχίᾳ.
Τέλος προσαῤῥάσσει δὲ καὶ ταῖς Ἀθήναις·
Ἀλλ' ἀποκρουσθεὶς ἀρχιποιμένος λόγοις
Τοῦ Χωνειάτου Μιχαὴλ τοῦ πανσόφου,
Θήβαις ἐφπμᾷ ταχέως ἑπταπύλοις,
Καὶ τάσδε συσχὼν ῥᾷστα τῆς μάχης νόμῳ,
Πρὸς Λαρίσσης ἔξεισι τὰς διεξόδους,
Ἔνθα βασιλεῖ συνέμιξ' Ἀλεξίῳ,
Ὅς ἀπαναστὰς ἐκ μερῶν προσαρκτίων
Ἀλώμενός τε τῇδε κἀκεῖσ' ὡς πλάνης
Καὶ Θετταλικοῖς τέμπεσι προσεῤῥύη,
Ἄγων μεθ' αὐτοῦ παῖδα τὴν Εὐδοκίαν,
Ἥνπερ κατηγγύησε τῷ Σγουρῷ τότε.
Συνῆπτο δὲ πρὶν πρὸς γάμου κοινωνίαν
Ἀρχηγετοῦντι τῶν Τριβαλῶν Στεφάνῳ,
C Ὅς ἐκβαλὼν ἔπεμψε τήνδ' εἰς πατρίδα.
Ἣ Δούκης συνῴκησε Μούρτζουφλος θέσιν
Μετὰ στέρησιν καὶ κράτους καὶ πατρίδος
Ὅντινα συσχὼν Ἀλέξιος σὺν δόλῳ
Ἄναξ πλάνης ἄνακτα πλανήτην ἴσον
Ἔθηκε τυφλὸν, ὀμμάτων λύχνους σβέσας.
Εἶτ' εἰς Λατίνων ἐμπεσὼν δεινὰς χέρας
Δέσμιος ἀχθεὶς εἰς πόλιν τὴν τοῦ κράτους,
Δίκας ὑπέσχε τοῦ δι' ἀγχόνης μόρου
Ὅντιν' ἐπῆγεν Ἀγγέλων Ἀλεξίῳ·
Εἰς κίονα γὰρ ἀναχθεὶς Ταύρου μέγαν
Ἐκεῖθεν ἠκόντιστο, φεῦ δίκης ! κάτω
Καὶ συντριβεὶς ὤλλυτο βιαίῳ μόρῳ,
Μαρκέσιος δὲ τὴν Βοιωτίαν φθάσας,
Ταύτην παρεστήσατο ταῖς στρατηγίαις·
Κρατεῖ προϊὼν Ἀττικῆς σὺν Εὐβοίᾳ.
D Ὡς ἐν κεφαλαίῳ δὲ συντεμὼν φράσω,
Μήπω παριππεύσαντος ἀκριβῶς ἔτους,
Ἑῷον, ἑσπέριον Αὐσόνων κλίμα
Ἅπαν ὑπείκει τῷ κράτει τῶν Λατίνων.
Ἄναξ δὲ φυγὰς Ἀλέξιος οὐν χρόνῳ
Εἰς ὄψιν ἐλθὼν Λατίνῳ Μαρκεσίῳ,
Τὰ σύμβολ' ἀφῄρητο τοῦ κράτους ἄκων,
Εἰς ἁλμυρὸν δ' ἔσταλτο χῶρον ἑσπέρας
Ἐκεῖ διάγειν καὶ διανύειν βίον
Σὺν Εὐφροσύνῃ συζύγῳ βασιλίδι,
Σχόντες τύχῃ σύμφωνον ἀτεχνῶς τόπον.
Ὅσοι δὲ συνείποντο τῷ στεφηφόρῳ
Ἄνδρες μαχηταὶ καὶ γένους ἐριτίμου

Πόλεις Θρᾳκικὰς πατρίδας κεκτημένοι
Ἡροῦντο συνεῖναί γε τῷ Μαρκεσίῳ,
Καὶ δυνατὴν σύναρσίν οἱ συνεισφέρειν,
Καὶ λιπαροῦσιν ὑπὸ τῷδε τυγχάνειν.
Ὁ δ' οὐ προσέσχε τῇ δεήσει σφῶν ὅλως,
Μὴ χρείαν ἴσχειν ῥωμαϊκῶν ταγμάτων
Ἢ τῆς παρ' αὐτῶν φάμενος συμμαχίας.
Ὡς δ' ἱκέται γένοιντο καὶ Βαλδουίνου
Ὡς σφίσι τὸ πρόθυμον ἥκῃ πρὸς πέρας·
Καί τι προβαῖνον οὐχ ἑώριων εἰκότων,
Προσῆλθον ἀρχῷ Μυσίας Ἰωάννῃ,
Ἀσὰν συναίμῳ καὶ Πέτρου τῶν ἐξ Αἵμου,
Ἀνδρὶ στρατηγῷ, γεννάδᾳ τολμητίᾳ
Πάσας διαφθείροντι Ῥωμαίων πόλεις
Χώρας τε λοιπὰς κειμένας πρὸς ἑσπέραν
Σκυθῶν ὁμαιχμίᾳ τε καὶ συμμαχίᾳ·
Ὃς λατινικὴν ὑφορώμενος βλάβην,
Πρόσφυγας ἄνδρας ἀσμένως δεδεγμένος,
Πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀποπέμπει πατρίδας,
Τούτοις κελεύσας δρᾶν τι κακὸν Λατίνους
Οὐκ εὖ πρὸς αὐτὸν διακειμένους τέως·
Φόβους δ' ἐπισείοντας αὐτῷ καὶ μάχας,
Ἔκπτωσιν ἀρχῆς καὶ σκύλευσιν πατρίδος,
Εἰ προσφέροιτο μὴ σφίσιν ὡς δεσπόταις
Καὶ πάνθ' ὑπείκοι τοῖς παρ' αὐτῶν ῥᾳδίως.
Ὡς οὖν ἐπανῆκόν γε πρὸς τὰς πατρίδας
Πόλεις δυτικὰς Αὔσονες τοῦτον τρόπον,
Τὰς τῶν Θρᾳκῶν τε καὶ Μακεδόνων πόλεις
Ἀφηνιάσαι δρῶσι Λατίνων κράτους,
Θεοῦ συνάρσει καὶ Μυσῶν συνεργίᾳ,
Πολλοὺς Ἰταλῶν παραπέμψαντες μόρῳ,
Μάλιστ' ἐνοίκους τῶν διδύμων τειχέων·
Οὓς δ' αὖ φυγάδας εἰς πόλιν δεδρακότες.
Καὶ τοῦτο τοὔργον λατινικῆς κακίας
Ἐλευθέραν ἔδρασε πᾶσαν τὴν Ἕω,
Πρὸς κατεπεῖγον Ἰταλῶν ὡρμημένων,
Καὶ σφᾶς φρονεῖν μέτρια τίθησι τέως
Τοὺς Ἑλλάδα νῆσόν τε Πέλοπος ξένην
Ὅπλοις ἑλόντας καὶ κατωφρυωμένους·
Πλὴν Ἀδριανοῦ, Διδυμότειχον, πόλεις
Κάλλιστα κρατύναντες Αὐσόνων στῖφος,
Κατεῖχον αὐτὰς συμμαχούντων καὶ Βλάχων.
Ἰωάννης δὲ συντεταχὼς δυνάμεις
Καὶ συμμαχίδας ἐκ Σκυθῶν μυριάδας
Σπουδὴν ἐτίθει Λατίνους λεληθέναι.
Ἐπεὶ δ' ἐπανάστασιν Αὐσόνων μάθοι
Ἄναξ Ἰταλῶν Βαλδουΐνος καὶ δρᾶμα,
Στέλλει στρατιὰν πρὸς πόλεις ἀποστάσας·
Ἣ συνέσχε Τζουρουλὸν σὺν Βιζύῃ
Καὶ ταύτας ὑπέταξε Λατίνων κράτει·
Ἀνδρῶν κενὴν δ' εὕρηκε τὴν Ἀρκαδίου
Ῥυηφενῶν τε καὶ περιόπτων γένει·
Ὅμως ἐνόντες ἐκχυθέντες τῆς πύλης
Καὶ συμπλακέντες Ἰταλοῖς κατὰ μάχην,
Τραπέντες ἀπώλοντο πάντες τῷ ξίφει,
Φειδὼ Λατίνων οὐδένων εἰληφότων·
Ἀλλ' οὐδ' ὁσίας τῶνδ' ἔτυχέ τις ὅλως.
Ἡ δ' αὖ γε λοιπὴ στρατιὰ τῶν Λατίνων
Ἧς Βαλδουῖνος ἡγεμὼν ὑπῆν ἄναξ

A Thracias urbes patriam habentes,
ut cum marchione facerent stipendia,
validam ipsi offerebant operam,
ejusque imperio postulabant obsequi:
ille tamen preces prorsus respuit;
nec sibi Romano opus esse milite
dixit, nec illorum expetere auxilia.
Iidem Balduino fuerunt supplices,
si forte fierent voti sui compotes;
rerum cum spe frustratos semet cernere
ad Mœsiæ principem Joannem veniunt
Petri Asanisque fratrem in Hæmo natum,
audacem virum, bellatorem strenuum,
et Romanarum urbium perniciem,
quas cum Hesperiis vastabat regionibus,
B fretus Scytharum fœdere et auxiliis.
Is ut Latinis detrimentum faceret,
supplices illos excipit libenter
inque suam singulos patriam remittit;
mandans ut damnis Latinos afficerent,
quos sibi infensos jamdiu sciebat,
terroremque belli, direptionem patriæ,
et principatus jacturam minantes,
nisi serviret dominis Latinis
jussaque prompto faceret obsequio.
Reversi in patriam milites, quos diximus,
urbibus Hesperiis Thraciæque simul
itemque Macedoniæ suaserunt
ut a Latino imperio deficerent,
Deo favente, Mœsis auxiliantibus.
Italos multos demiserunt Orco
C Didymotichi incolas potissime:
alios Byzantium coegerunt fugere.
Atque hæc cædes Latino flagello
eoas etiam terras liberavit,
dum ad graviora damna accurrunt Itali:
et simul illos modestiores reddidit
qui fastu elati Pelopis tenebant
armis provinciam magnam atque Helladem.
Didymotichum simul et Adrianopolim
Romani egregio imposito præsidio
auxiliantibus retinebant Blachis.
Joannes autem contrahebat copias
atque accersebat Scythica subsidia,
idque Latinis clam curabat fieri.
Sed conspirantium Romanorum motibus
D rex Italorum Balduinus cognitis,
militem mittit ad rebelles urbes,
a quo cum Byzia capitur Tzurulus,
Latinoque jugo utraque subjicitur.
Urbem Arcadii cuncti deseruerant
cives pecunia vel stirpe conspicui:
reliquis tamen portis egressus populus
pugnam cum Italis maluit committere;
verum fugati omnes cæduntur gladio,
dum Latinorum furor parcit nemini,
ac ne sepulcri quidem gratiam annuit.
Reliquus autem Latinus exercitus,
quem Balduinus ipse ducebat Cæsar,

ad Orestiadem contulit se urbem,
namque structis obsidens aggeribus
summo conatu nitebatur capere.
Tunc urbs periclitans legationem mittit
ad Bulgarorum principem Joannem
validum petens militum auxilium,
qui se impendente discrimine eriperet.
Ille libenter legationem audiit:
cumque auxiliarium agmine Scytharum
exercitum Latinum repente aggressus,
in fugam versum penitus devicit;
cepitque vivum Balduinum Cæsarem,

permultis juvenem ornatum virtutibus,
sed castimonia in primis ac justitia,
ut mea superior retulit historia;
quem diu Ternobi carcere detentum,
exercitumque plurimis cruciatibus,
denique miserando supplicio affecit
præcipitatum rupibus altissimis.
Post hunc Latinis imperat Byzantii
Balduini frater nomine Ericus,
vir comi aspectu, subditis benivolus,
et simul fortis dux et animosus,
atque ad ciendas pugnas paratissimus.
Hic habuit Græcos milites fortissimos,
quos bene instructo agmine ducebat,
triumphalem phalangem et selectam.
Idem sæpe gravem belli lusit aleam
cum Romanorum principe Lascareo,
nostrasque urbes cepit et provincias,
animi fortitudine et copia militum:
Lentiana nempe urbem ac Pœmaneum,
Ochyras quoque armis superavit:
quibus in certaminibus tres perierunt
nobilitate et opibus insignes viri,
Dermocrites qui dux erat exercitus;
et Andronicus gente Palæologus
cui nuptui Cæsar Irenem tradiderat
majorem natu filiam et charissimam;
denique unus e Cæsaris fratribus.
Byzantii imperium retinente Errico
Latinus quidam Pelagius cardinalis,
homo temerarius, contemptor legum,
a papa missus in regiam metropolim
tanquam legatus suus et summus præsul,
digna mittente aggressus committere,
monachos omnes atque sacerdotes,
quotquot incolebant Constinopolim,
cœpit vexare et carceribus claudere
ob controversa dogmata ritusque;
quam rem gravate ægreque ferebant cives,
præsertim optimates ac senatores:
qui Erricum adeuntes imperatorem
mala suorum deprecantes gentilium
hoc usi sunt sermone confidenter:
Nos, imperator, ex aliena gente

A 'Ορεστιάδα καταλαβοῦσα πόλιν,
'Εκεῖθί που χάρακα βαλοῦσα μένει,
Ταύτην ἑλεῖν σπεύδουσα παντὶ τῷ τρόπῳ.
Πρεσβεύεται γοῦν ἡ κακουμένη πόλις
Πρὸς 'Ιωάννην τὸν κρατοῦντα Βουλγάρων,
Τὴν δυνατὴν σύναρσιν ἐξαιτουμένη,
'Επικρεμαμένου τε κινδύνου λύσιν.
'Ο δ' ἀσμένως δέδεκτο πρεσβείας λόγους·
Καὶ συμμαχικὸν σκυθικὸν λαβὼν στῖφος
'Επεισπεπαικὼς 'Ιταλῶν στρατῷ λάθρα,
Τοῦτον τροποῦται καὶ νικᾷ κατὰ κράτος·
Ζωγρεῖ τε καὶ σφῶν κράτορα Βαλδουῖνον

Κομῶντα πολλαῖς ἀρετῶν νεανίαν,
Μάλιστα πασῶν σωφροσύνῃ καὶ δίκῃ,
'Ως φθὰς προϊστόρησεν ἀνόπιν λόγος·
B "Ονπερ καθείρξας μακρὸν ἐν τῷ Τρινόβῳ
Δράσας τε δεινὰ μυρία κακοτρόπως,
Πέρας καθυπέβαλεν οἰκτρῷ θανάτῳ
Κατ' ἠλιβάτων κατακρημνίσας τόπων.
Μεθ' ὃν κρατραρχεῖ Λατίνων τῶν ἐν πόλει
Κλῆσιν 'Ερρῆς σύναιμος ὢν Βαλδουΐνου,
'Ανὴρ ἱλαρὸς, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Πρὸς δὲ στρατηγὸς εὐσθενὴς, τολμητίας,
'Οξύῤῥοπός τε πρὸς μάχας ἀντιπάλων·
Καὶ στρατιώτας γεννάδας ῥωμαλέους
"Ελληνας ἄνδρας συντεταγμένους ἄγων,
'Επίλεκτον φάλαγγα καὶ νικηφόρον.
Οὗτος μάχης αἴτιος ὤφθη πολλάκις
Τῶν Αὐσόνων ἄνακτι τῷ Λασκαρίῳ,
Καὶ σφῶν παρεστήσατο χώρας καὶ πόλεις
C Πλήθει στρατιᾶς καὶ ψυχῆς προθυμίᾳ·
Λεντιανά τε, Ποιμανηνὸν τὰς πόλεις
Καὶ τὰς 'Οχυρὰς καταπορθήσας μάχῃ·
Καθ' ἣν τριὰς ὄλωλεν ἀνδρῶν τῷ ξίφει,
Πανευγενῶν τε καὶ περιόπτων βίῳ,
Δερμοκαΐτης ἡγεμὼν στρατευμάτων,
Παλαιολόγων 'Ανδρόνικος ἐκ γένους
Γαμβρὸς κρατοῦντος εἰς Εἰρήνην τυγχάνων
Τὴν πρωτόπαιδα φιλτάτην θυγατέρων·
Πρὸς τοῖσδε τοῦδε καὶ φίλων εἷς συγγόνων.
'Ερρῆ κρατοῦντος τοῦδε τῆς Κωνσταντίνου
Πελάγιός τις ἀρχιθύτης Λατίνων
Θερμουργὸς ἀνὴρ, ὑπερόπτης τῶν νόμων (78),
Πρὸς πάπα πεμφθεὶς εἰς πόλιν βασιλίδα,
'Ως ποιμενάρχης καὶ λεγάνος τοῦ πάπα,
D 'Ενημμένος δίκαια τοῦ πεπομφότος,
Πάντας θυηπόλους τε καὶ μονοτρόπους
Οἰκήτορας ἔδρασε τῆς Κωνσταντίνου
Πάνδεινα κακὰ καὶ καθείρξεις ἀτόπους
Χάριν ἐθῶν τε δογμάτων ἀμφιβόλων·
'Ο δὴ λύπην ἤνεγκεν ἀστοῖς καὶ βάρος,
Μάλιστα τοῖς προὔχουσι καὶ τοῖς ἐν τέλει·
Οἳ πρὸς τὸν 'Ερρῆν τὸν κρατοῦντ' ἀφιγμένοι
'Ητοῦντο λύσιν δυσχερῶν τοῖς φυλέταις,
Καὶ τάδ' ἐπιλέγοντες ἐν παῤῥησίᾳ·
'Ως Πρὶν μὲν ἡμεῖς ἀλλοδαπῆς ἐκ φύτλης

(78) Verba sunt schismatici hominis et a pontificiis partibus alieni.

Φύντες, βασιλεῦ, καὶ νομῆς ἐλευθέρας
Ἄλλοις τ' ἐθίμοις παρ' ὑμᾶς κεχρημένοι.
Σοῦ πλὴν ἑκόντες ὑπετάγημεν κράτει·
Καὶ σωματικὴν ἐκτίνειν ὑπουργίαν,
Οὐ πνευματικὴν ψυχικὴν κοινωνίαν,
Ἡμᾶς παρεσχήκαμεν αὐτοὺς σοι τάχα.
Ἢ γοῦν τὰ δεινὰ λῦσον ἡμῖν εὐθέως,
Ἢ χειρὸς ἀπόλυσον ὡς ἐλευθέρους
Παλινδρομῆσαι πρὸς νομὰς τῶν Αὐσόνων.
Ταῦτα Βασιλεὺς εὐμενῶς δεδεγμένος,
Καὶ Πελαγίου μὴ θέλοντος λεγάτου,
Τὴν συμφορὰν λέλυκε τοῖς καθειργμένοις,
Δεσμώτας ἀφεὶς καὶ νεὼς βατοὺς ὅλοις,
Ταῦτα μὲν οὕτω συμβέβηκεν ἐν πόλει·
Εἶμι δὲ λοιπὸν πρὸς κρατοῦντας Αὐσόνων,
Καὶ τὰ κατὰ σφᾶς ἱστορήσω τῷ λόγῳ.
Ὡς οὖν ἑάλω τοῖς Ἰταλοῖς ἡ πόλις,
Θεόδωρος μὲν ὁ Λάσκαρις τοὐπίκλην
Ὃν γαμβρὸν ἐγνώρισε κρατοῦντος λόγος
Ἀπῆρε προφθὰς τῆσδε σὺν ὁμοζύγῳ,
Καὶ καταλαβὼν τὴν Νικαέων πόλιν
Ὁμευνέτιν φίλτατα τῇδ' ἐνεισάγει·
Αὐτὸς δὲ Προῦσαν χωρία τε τὰ πέριξ
Περιπολῶν ἄλλας τε κώμας καὶ πόλεις,
Τῷδ' εὐνοεῖν ἔπειθε τάσδε τοῖς λόγοις,
Καὶ τόνδ' ἔχειν ἄνακτα δεσπότην μόνον·
Καὶ τῶν κατὰ νοῦν οὐδόλως ἁμαρτάνει·
Πολλοῦ γὰρ οὔπω παραδραμόντος χρόνου
Καθίσταται δὴ βασιλεὺς αὐτοκράτωρ
Πρὸς ποιμενάρχου Μιχαὴλ βυζαντίδος
Ἄρτι λαβόντος τὴν λεὼ προεδρίαν,
Τῇ βασιλικῇ ταινιωθεὶς ταινίᾳ.
Λάσκαρις οὕτω βασιλεὺς δεδειγμένος
Σφόδρ' ἀῤῥενωπῶς πραγμάτων κραταρχίας,
Ἢ μᾶλλον εἰπεῖν βασιλικῶς, ἡμμένος
Ταύτην διεῖπεν, ἀντέχων πρὸς κινδύνους
Μάχας τε δεινὰς τὰς πρὸς ἐχθροὺς Λατίνους·
Ἄναξ ἀγαθὸς καὶ στρατηγὸς γεννάδας,
Ὀξύῤῥοπός τε πρὸς μάχας καὶ κινδύνους,
Ὑπερμαχῶν ὡς κράτιστα τῆς κραταρχίας,
Ἀποῤῥαπίζων ἐνὸν ποίμνης λύκους,
Φρικτὸς μὲν ἐχθροῖς, ἥμερος δ' ὑπηκόοις,
Μικρὸς τὸ σῶμα, πλὴν μαχητὴς ἐν μάχαις,
Ἀεὶ στρατεύων, κατ' ἐχθρῶν κινῶν δόρυ,
Αὔξων, πλατύνων τοὺς ὅρους τῶν Αὐσόνων,
Καὶ Ῥωμαΐδας ἀναλαμβάνων πόλεις,
Ἐλευθερῶν τε τάσδε τῆς τυραννίδος
Ὅλοις στρατηγίαις τε καὶ μάχης νόμῳ.
Φίλοικτος, εὐέντευκτος, εὔσπλαγχνος πάνυ,
Μεταδοτικός, φιλοδωρίας χάρις,
Καθειμένον γένειον εἰς μέγα φέρων,
Φοξὸς μελάγχρους μετρίως οὐ πρὸς βάθος,
Ἔρωτος ἥττων, ἀφροδισίων, χόλου,
Μακροὺς ἀνατλὰς κινδύνους καὶ καμάτους
Ἐν ταῖς κατ' ἐχθρῶν δυσμάχοις ἀγωνίαις
Χάριν γε κοινῶν πραγμάτων ὑπηκόων·
Ὧ τῶνδ' ὀφείλει πᾶς τις ἐκτίνειν χάριν,
Καὶ πάλιν οἷς εὖ ἀναθηλῆσαι κράτος
Ἤδη μαρανθὲν Αὐσόνων ἀπειργάσει.

A alioque grege et libero prognati
discrepantesque a vestris habentes ritus,
sponte tamen tuo paremus imperio :
sedenim ministerium præbere corporum,
non spiritalium rerum communionem
exhibere tibi hercle parati sumus.
Vel ergo statim fac malorum finem ;
vel manumitte, ut liberi possimus
ad gentis nostræ pascua reverti.
Hæc imperator audiit libenter,
invitoque licet Pelagio legato,
vincula solvit, molestias expedivit,
cunctis patere sacra templa voluit.
Hæc in regali contigerunt urbe.
Nunc ad Romanos principes transgredio,
B horumque historico res dicam sermone.
Post regiam captam ab Italis metropolim
Theodorus dictus cognomento Lascaris,
quem Cæsaris Alexii scimus generum,
illinc secessit festinans cum conjuge ;
cumque in Nicænam pervenisset urbem,
ibi deposuit conjugem dilectam ;
ipse autem Prusam cum locis circumjectis,
aliosque pagos peragrans et urbes,
idoneis populos conciliabat sermonibus,
ut se unum regem dominumque agnoscere
neque non compos voti sui fuit.
Haud enim longo præterlapso tempore
reapse rex creatur et imperator,
eumque Michael Byzantinæ urbis
nuper sortitus patriarchæ titulum
C rite regali redimit corona,
Lascaris ergo creatus imperator
imperii pondus admodum viriliter,
imo potius regaliter, sustinuit,
semet periculis jugiter objiciens,
pugnasque graves cum Latinis conserens,
rex simul bonus et fortis imperator
ad durum Martis opus paratissimus,
et pro republica strenue decertans,
lupos ovili pro viribus submovens,
hostibus formidandus, blandus subditis,
corpore parvo sed ad prælia vivido,
lanceam semper contra hostes quatiens,
Romani fines proferens imperii,
urbes Latina liberans tyrannide
D atque ad antiquum dominatum revocans
armis et vario belli stratagemate.
Idem erat clemens, misericors, comis,
liberalique manu ac munifica :
demissam gerens ad pectora barbam,
capite acuto, subnigro colore,
ad venerem proclivis atque ad iram,
Hic diu graves pertulit labores
duris cum hoste luctans certaminibus
pro suis subditis atque pro republica.
Huic certe omnes gratiam debemus,
quod jam exstinctum Romanum imperium
ipsius opera maxime revixerit.

Hinc enim Cæsar summopere studuit
ut ex Oriente Latinos ejiceret,
ibique nostrum firmaret imperium.
Etenim Latini, prohibente nemine,
non solum terras tenebant occiduas,
sed Orientis quoque partem maximam.
Namque Bythyniæ insederant provinciam,
Lentiana, Pœmanenum atque Barim,
Lopadium, atque Ochyram cum viciniis.
Quin et devenerant Atramyttium usque,
maritimosque locos urbesque omnes
abactis prædis sibi subjugaverant.
Nec minus animum Cæsaris mordebant
circa suam natæ ditionem tyrannides·
Ecce enim parva Sampsonis in urbe
ejusque villis imperabat Sabas;
et Philadelphiæ Theodorus fatuus,
David Comnenus cuncta Paphlagonia,
illius frater Alexii, cujus pridem
Trapezuntiorum civitas jugum tulerat;
hic porro dicebatur Comnenus magnus :
ambo autem proprii generis originem
ab Andronico Cæsare trahebant,
ex hujus filio Manuele sati.
Et Theodorum quidem atque Sabam
Lascaris, Deo favente, statim vicit,
Atque hinc Celbiani se fecit dominum,
Philadelphiæ Mæandricæ, Neocastrorum.
Sed Paphlagoniam ægrius obtinuit,
Comneno debellato armis Davide :
unde acquisivit cum Heraclea
Amastridem, Cytorum, Cromnamque urbes
cum circumjectis agris atque oppidulis,
et Paphlagonum dominus evasit.
Turcas vero Italosque perpetuis præliis
ægre mehercle, sed tamen devicit,
vires videlicet ministrante Deo.
Sed conturbavit animum Lascareos
exsul Alexius olim imperator,
socer ipsius sceptrum nunc tenentis.
Etenim ille post amissum regnum,
ut mea superior retulit historia,
Thessalonicam errabundus venit;
atque a Maria genere Alamanna,
quæ conjux fuerat fratris Isaacii,
nunc in marchionis nuptias concesserat,
exceptus peramanter et honorifice,
diversabatur ibi cum sua uxore.
Verum cum civium animos tentaret,
mox cum uxore et liberis est ejectus.
Is ad Corinthi protinus tyrannum
Sgurum profectus, fœdere conjugii
huic copulatam tradidit filiam suam.
Mox illinc navi recessit in Ætoliam
ad Michaelem huic dominantem
et simul Epiro, quam veterem vocant;
(erat enim Alexii ex fratre nepos;)
sed interceptum piratæ Longobardi
ad Michaelem, auro repenso, mittunt.

A Τούτῳ κραταρχήσαντι φροντὶς μυρία
Ἐκ τῆς Ἑῴας ἐξελάσαι Λατίνους,
Καὶ Ῥωμαϊκῷ τήνδ' ὑποκλῖναι κράτει·
Ἐπεὶ Λατῖνοι κωλυσόντων τῇ σπάνει
Οὐ χώρας ἐκράτησαν ἑσπέρας μόνον,
Ἀλλά γε μικροῦ καὶ μερῶν πάσης Ἕω.
Καὶ γὰρ κατέσχον Βιθυνῶν ἅπαν θέμα,
Λεντιανά τε. Ποιμανηνὸν καὶ Βάριν,
Λοπάδιόν τ' αὖ Ὀχυρὰς καὶ τὰ πέριξ.
Προῆλθον ἄχρις Ἀτραμυττίου τόπων,
Καὶ πάνθ' ἁπλῶς πάραλα χωρία, πόλεις
Αὐτοῖς καθυπέταξαν ἐσκυλευκότες·
Οὐχ ἧττον ὑπέθραττον ἄνακτα πάλιν
Αἱ κατὰ χώρους Αὐσόνων τυραννίδες·
Αὐτίκα καὶ γὰρ τοῦ Σαμψὼν πολιχνίου
B Σὺν τοῖς προσοίκοις ἦρχε τούπίκλην Σάβας·
Καὶ Μωροθεόδωρος Φιλαγελφείας·
Δαβὶδ Κομνηνὸς Παφλαγονίας ὅλης,
Ἀλεξίου σύναιμος ὢν τοῦ πρὸ χρόνων
Κατατυραννήσαντος Τραπεζουντίων,
Ὅστις ἐπωνόμαστο Κομνηνὸς μέγας·
Κατηγέτην ἄμφω δὲ σειρὰν τοῦ γένους
Ἐξ Ἀνδρονίκου τοῦ βεβασιλευκότος,
Ἐκ τοῦδε παιδὸς Μανουὴλ πεφυκότες.
Ἀλλ' εὐχερῶς μὲν Θεόδωρον Σάβαν
Ἄναξ μετῆλθε τῇ Θεοῦ συμμαχίᾳ.
Κἀντεῦθεν ὤπτο Κελβιανοῦ δεσπότης.
Φιλαδελφείας Μαιάνδρου, Νεοκάστρων.
Καὶ Παφλαγονίας δὲ κρατεῖ τῷ χρόνῳ,
Καταπαλαίσας Κομνηνὸν Δαβὶδ μάχῃ·
Ὅθεν παρειτήσατο σὺν Ἡρακλείᾳ
C Ἀμάστριδα, Κύτωρον, Κρώμναν τὰς πόλεις
Πρὸς τοῖς πέριξ ἅπασι καὶ πολιχνίοις.
Καὶ κατεκυρίευσε καὶ Παφλαγόνων,
Πέρσας δ' Ἰταλοὺς ταῖς καθημέραν μάχαις
Οὐκ εὐχερῶς μὲν, ἐτροποῦτο δ' οὖν ὅμως
Σθένει θεϊκῷ συμμαχούμενος τάχα,
Παρέσχε δ' αὐτῷ πράγματα δυσθυμίας
Ὁ φυγὰς Ἀλέξιος Αὐσόνων ἄναξ,
Ὢν πενθερὸς τούτου γε τοῦ βασιλέως,
Οὗτος γὰρ οὗτος ἐκπεσὼν κραταρχίας,
Καθάπερ ἱστόρησε φθάσας μοι λόγος,
Ἀλώμενος πέφθακε Θεσσαλονίκην·
Καὶ πρὸς Μαρίας Ἀλαμανῶν ἐκ γένους,
Ἣ πρὶν συνῴκει συγγόνῳ Ἰσακίῳ,
Μαρκεσίῳ δὲ τηνικαῦθ' ὡμευνέτει,
D Ἄριστα δεχθεὶς καὶ φιλοφρόνως πάνυ.
Ἐκεῖσε διέτριβε σὺν τῇ συζύγῳ.
Ὡς δ' αὖ ἀνασείων τὴν πόλιν ἐφωράθη,
Ἅμα γυναικὶ καὶ τέκνοις ἀπηλάθη,
Καὶ πρὸς τυραννεύοντα τῶν Κορινθίων
Σγουρὸν βαδίσας, πρὸς γάμου κοινωνίαν
Τούτῳ κατηγγύησε τὴν θυγατέρα·
Κἀκεῖθεν ἀπέπλευσε πρὸς Αἰτωλίαν
Πρὸς τὸν κρατοῦντα Μιχαὴλ ταύτης τότε,
Πρὸς δ' αὖ παλαιᾶς Ἠπείρου κεκλημένης
Πρωτεξάδελφον συγγενῆ πέλοντά οἱ·
Ἁλίσκεται δὲ πειραταῖς Λογγιβάδοις,
Ἀπεμπολεῖται πρὸς Μιχαὴλ χρυσίου·

'Εγ' ἱκανὸν γοῦν ἐνδιατετριφότος
Τοῖς τοῦ Μιχαὴλ χωρίοις 'Αλεξίου,
Θνήσκει βασιλὶς Εὐφροσύνη πρὸς νόσου,
Καὶ θάπτεται δὴ τῷ πολιχνίῳ Ἄρτης.
Αὐτὸς δ' ἀπέπλει πρὸς πόλιν τὴν 'Αττάλου,
Ἔνθα πεφθακὼς τῷ κρατοῦντι Περσίδος
'Ιαθατίνῃ προσδέδεκτο γνησίως·
Ὃν αὐτὸς ἐκφεύγοντά τ' ἀδελφοῦ χέρας
Καὶ πρὸς πόλιν ἥκοντα πρὶν δεδεγμένος
Θ τὸν κατωνόμασε παῖδα βαπτίσας,
Καί οἱ συνεξῄει γε τῆς Κωνσταντίνου.
Ἔπειτ' ἐκεῖθεν ἀποδρὰς οὐκ οἶδ' ὅπως
Παλινδρομήσας εὐχερῶς πρὸς πατρίδα,
'Ικονίου δέδεικτο σουλτὰν Περσάναξ·
Καὶ τηνικαῦτα δυστυχοῦντ' 'Αλεξίῳ
Ὤφθη παρηγόρημα καὶ σωτηρία.
Οὗτός γε τοίνυν, ἱκέτῃ τίνων χάριν,
Πρεσβεύεται δὴ πρὸς νεὸν στεφηφόρον,
Καὶ παραχωρῆσαί γε τῆς κραταρχίας
Τῷ πρὶν κρατοῦντι πενθερῷ παρηγγύα.
Εἶτ' ἐκστρατεύσας καὶ κατὰ 'Ρωμαΐδος
Μετὰ στρατιᾶς δυσαριθμήτου μάλα,
Ἄγων μετ' αὐτοῦ καὶ κρατοῦντα φυγάδα,
Τὴν 'Αντιόχου καταλαμβάνει πόλιν
Τὴν πρὸς Μαιάνδρῳ τῷ ποταμῷ κειμένην.
'Αλλ' οὐδ' ὁ κρατῶν τῶν καθ' αὐτὸν ἠμέλει.
'Αλλὰ προσοῦσαν στρατιὰν συναλίσας,
'Ελπίδας ἐξάψας τε Χριστοῦ Δεσπότου,
Ἐπὶ σουλτάνον ἵεται θαῤῥαλέως.
Συῤῥήξεως γοῦν συμβολῆς τε συμβάσης,
Τὸ πλεῖστον ἠφάνιστο τῶν στρατευμάτων
Ἄνακτος, ὃν μάλιστα Λατίνων γένους.
Ἔργ' ἀρεϊκὰ καρτερὰ δεδειγμένων·
'Ρωμαϊκὴ δ' ἔφευγεν ἀκόσμως φάλαγξ,
Ταύτης μενόντων μετρίων κατὰ μάχην
'Αγωνίας τέρμα τε πᾶν σκοπουμένων.
Οὕτω δὲ νίκης μειδιώσης Βαρβάροις,
Ἄνω θέων κάτω τε σουλτὰν ἱππότης
'Αναδιφῶν ἦν τὸν κρατάρχην Αὐσόνων·
Καὶ τόνδε καθ' ὅμιλον εὑρὼν ἱππότην
'Ρώμῃ πεποιθὼς καὶ σθένει βραχιόνων,
Πλήττει κορύνῃ κατὰ κάρας αὐτίκα,
Καὶ κατὰ γῆν βέβληκε ῥίψας ἐκ δίφρου
Πλησθέντα τύψει συστροφῆς τε καὶ σκότους.
'Εν χρῷ δὲ κινδύνου γε τῇδε τυγχάνων,
Αἴφνης ἑαυτὸν ἀναλαβὼν ὁ κράτωρ
Πλησθεὶς τε θείας ἐξ ἐπιπνοίας σθένους,
Σπαθεὶς ἐπὶ πόδας τε γενναίως μάλα,
Στάθην τ' ἐρύσας κουλεοῦ τέμνει πόδας
Θηλείας ἵππου Περσάνακτος εὐψύχως,
Καὶ τόνδε χαμαὶ κατέβαλεν ὑψόθεν·
Εἶτ' ἐξαπίνης μηδενὸς πῶς εἰδότος
Σουλτὰν κάραν τέτμητο τὴν μιαιφόνον·
Καὶ λοιπὸν ἠνέγκατο τὴν νίκην κράτωρ.
Τουτὶ τροπαιούχημα τὸν βασιλέα
Ποιεῖ μὲν ἐχθροῖς βαρβάροις φρικαλέον,
'Ηδὺν ὑπηκόοις δὲ καὶ πεφιλμένον·
Πρὸς τοῖσδ' ἱκανῆς ἐμπιμπλᾷ θυμηδίας
Καὶ λήματος θάρσους τε τούτους εἰκότως.

A Dum ergo longo diversatur tempore
In Michaelis ditione Alexius
moritur ex morbo Euphrosyne regina
atque in oppidulo sepelitur Arta.
Ipse navigavit ad urbem Attali,
ubi est susceptus animo libente
a Turcarum sultano Iathatine,
quem ipse olim profugum a fratre
Constantinopoli hospitem exceperat
et in baptismo filium adoptaverat.
quicum Byzantium quoque deseruerat.
Sed postea Iathanines nescio quomodo
feliciter reversus in patriam suam
Turcarum rex et sultanus Iconii evasit.
Hic ergo tunc ærumnoso Alexio
B ara salutis fuit et solamen.
Etenim reddens supplicanti gratiam,
misso ad novellum Cæsarem legato,
hortatus est ut imperio decederet
socero suo domino priori.
Deinde sumptis contra nostros armis
egressus est cum innumero exercitu,
exsulem habens in comitatu Alexium;
Antiochiamque occupavit urbem,
illam videlicet ad Mæandrum sitam.
At neque Lascaris rebus suis deerat
qui congregatis, quotquot habuit, viribus,
spemque suam collocans in Christo Domino,
contra sultanum exiit audacter.
Sed mox conserto prælio gravissimo,
C maxima pars exercitus cæsarei
cæsa est, Latinis constans stipendiariis,
postquam ediderat strenua facinora:
gentilis autem nostra confuse phalanx
acie profugit, paucis exceptis
qui pugnæ reliquum exspectarunt exitum.
Dum sic victoria Barbaris arridet,
hac illac eques sultanus oberrans
Romanum vestigabat imperatorem:
quem ubi vidit equitem in turba,
robore proprii brachii confisus
clava percussit Cæsarem in capite,
eumque ephippio proruit in terram
ictu patientem vertiginem, tenebras.
In tanto versans Lascaris discrimine,
D illico tamen spiritum recepit,
divinitusque robore repletus,
pedibus insistens vigore magnanimo,
evaginato ense succidit pedes
fortiter equæ sultanum gestantis,
atque hunc humi præcipitem sternit:
mox improviso, incertoque auctore,
crudele caput sultano præciditur;
statimque ad nostros transiit victoria.
Atque hic successus triumphalis Cæsarem
barbaris fecit hostibus terribilem.
et subditis jucundum ac gratissimum:
insuper populi recreavit animos
idoneaque fiducia replevit.

Exinde pacem cum Romano imperio
superba gens Turcarum libens fecit.
Quare imperator postea Latinis
gerendis bellis expeditior fuit.

Nunc media ex pugna socero recepto
exhibuit justum præter spem honorem :
atque eum Nicænam transferens in urbem,
imperii tantum detractis insignibus,
dat Hyacinthi pro sede cœnobium,
in quo defunctus, sepelitur magnifice.
Atque ita se res Lascareos habebant.
Nunc nostra historia iterum convertitur
ad Michaelem cognomento Angelum,
qui retinebat, ut superius diximus,
subditam Epirum veterem cum Ætolia.
Huic tres erant Michaeli fratres,
Manuel, Theodorus, et Constantinus :
ex quibus Theodorus Nicæna in urbe
apud Romanum versabatur Cæsarem.
Jam quia filio legitimo hærede
principatus sui Michael carebat
(nam quem habebat dictum Michaelem
spurium de vetita susceperat copula)
oravit Cæsarem ut ex aula sibi
Theodorum illum liberum remitteret.
Annuens Cæsar statim misit hominem
fide jurata sibi promittentem
conservaturum animum benivolum
atque sinceram, quoad viveret, fidem
ipsi et imperii nempe successoribus.
Sic Theodorus ad Occidentem veniens
cum Michaele versabatur fratre
Ætoliæ, ut dixi, principe et Epiri.
Sed postquam Michael crudeliter cæsus
a viro cui Romano nomen erat
noctu sopitus apud Bellegradum
vitam repente cum nece commutavit,
fratris principatum Theodorus excipit,
dux bellicosus, strenuus pugnator,
alter Briareus gigas in prœliis,
qui mox fraternum patrimonium augens
e parvo magnum spatiosumque reddidit,
proferens hujus dilatansque fines;
Bulgarorumque et Italorum urbibus,
Illyricis oppidis et Triballicis
efficiens opulentum et amplicans.
Ut enim paucis dicam, sibi subdidit
Achridem, Prilapum, Pelagoniam,
cum suis agris et oppidis finitimis.
Thessaliam occupavit cum Achaia,
et Macedoniam cum Thraciæ particula,
Dalmatiam acquisivit cum Epidauro,
Illyrii tractum, monticolas Albanos,
Sed nihil huic tantam gloriam peperit
quantam Petri Latini clades splendida.
Hic quia sororem in conjugio habebat
Errici et Balduini imperatorum,
a Papa coronatus Latinus Cæsar,

A 'Εντεῦθεν ἐσπείσατο 'Ρωμαίων κράτει
'Η πρὶν ἀλαζὼν Περσικὴ χώρα πρόφρων.
Καὶ λοιπὸν ἐσχόλαζε 'Ρωμαίων κράτωρ
Ταῖς πρὸς Λατίνων συμπλοκαῖς τε καὶ μά-
[χαις.
Καὶ πενθερὸν δὲ προσλαβὼν ἐκ τῆς μάχης
Τιμήσας εἰκότα τε καὶ παρ' ἐλπίδα,
'Απαγαγὼν δὲ πρὸς πόλιν Νικαέων,
Καὶ παράσημα τοῦ κράτους ἀπεκδύσας,
Μονῇ διάγειν 'Υακίνθου προσνέμει·
Ἔνθα θανὼν ἔτυχε ταφῆς ἐντίμου.
Ταῦτα μὲν οὕτω συνέβη Λασκαρίῳ:
Νῦν βούλεται λόγος δεξηλάσθαι πάλιν
Περὶ Μιχαὴλ ἀγγελωνυμουμένου
Τοῦ πρὶν κυριεύσαντος, ὡς ἔφη λόγος,
B Παλαιᾶς 'Ηπείρου τε σὺν Αἰτωλίᾳ.
Τούτῳ τριὰς ὑπῆρχε συγγόνων φίλη,
Μανουὴλ, Θεόδωρος, καὶ Κωνσταντῖνος·
'Αφ' ὧν ὁ Θεόδωρος ἐν Νικαέων
Παρὰ βασιλεῖ διέτριβεν Αὐσόνων:
'Επεὶ δὲ παιδὸς γνησίου διαδόχου
'Αρχῆς Μιχαὴλ ἰδίας οὐκ εὐπόρει,
('Ο γὰρ παρ' αὐτῷ Μιχαὴλ κεκλημένος
Νόθος τις ὑπῆν ἐκ παρανόμων γάμων),
Δεῖται κρατοῦντος τοῦ Θεοδώρου πέρι,
Ἵνα παρ' αὐτὸν ἀφεθεὶς καταλάβῃ.
Πεισθεὶς ἄναξ πέπομφε τοῦτον εὐθέως,
Πίστεις ἐνόρκους βασιλεῖ δεδωκότα
Ἦ μὴν φυλάξειν εὐνοϊκήν οἱ σχέσιν
Καὶ πίστιν ἀνόθευτον εἰς τέλος βίου
C Αὐτῷ τε δήπου καὶ διαδόχοις κράτους.
Οὕτως ἐπιστὰς Θεόδωρος ἑσπέρᾳ
Συνῆν ἀδελφῷ Μιχαὴλ, ὡς ἂν ἔφην,
Αἰτωλίας ἄρχοντι καὶ τῆς 'Ηπείρου.
'Επεὶ δ' ἀπηνῶς Μιχαὴλ σφαγεὶς ξίφει
Πρὸς ἀνδρὸς οὕτω 'Ρωμαίου κεκλημένου,
Νυκτὸς καθεύδων ἐν Βελλεγράδων ὅροις
'Εξαπίνης λέλοιπε τόνδε τὸν βίον,
'Αρχὴν ἀδελφοῦ Θεόδωρος λαμβάνει
'Ανὴρ στρατηγὸς, εὐσθενὴς καὶ γεννάδας,
Γίγας Βριαόχειρ τις ὀξὺς ἐν μάχαις·
Ὃς παραλαβὼν συγγόνου κληρουχίαν,
'Αρχήν τε μικρὰν εὐόριστον καθάπαξ,
Ηὔξησεν, ἐπλάτυνε ταύτης τοὺς ὅρους
'Εκ Βουλγάρων γῆς, 'Ιταλικῶν ἀστέων,
D 'Ιλλυριῶν τε καὶ Τριβαλῶν χωρίων
Ταύτην ἐπαύξων, εὐρύνων, μεγαλύνων,
Ἔθηκε καὶ γὰρ ὑφ' ἑαυτὸν, ὡς ἔπος,
'Αχρίδα, καὶ Πρίλαπον, Πελαγονίαν,
Σὺν τοῖς πέριξ ἅπασι χωρίοις, τόποις
Κρατεῖ Θεσσαλίας τε σὺν 'Αχαΐᾳ,
Μακεδονίας καὶ μέρους τινὸς Θρᾴκης,
Αἱρεῖ Δαλματίαν τε σὺν 'Επιδάμνῳ,
'Ιλλυρίδα γῆν, 'Αλβανοὺς ὀριτρόφους.
Εὐρὺ δέ οἱ τίθησι μᾶλλον τὸ κλέος
'Η κατὰ Πέτρου Λατίνου λαμπρὰ νίκη.
Γαμβρὸς γὰρ οὗτος εἰς ἀδελφὴν τυγχάνων
'Ερρῆ Βαλδουίνου τε τῶν βασιλέων,
Πρὸς πάπα χρισθεὶς εἰς κρατάρχην Λατίνων,

Ἐῤῥῆ θανόντος, εἰς Βύζαντος ἐστάλη.
Εἰς Ἐπιδαμνίων δὲ κατάρας πόλιν.
Δι' Ἀλβανῶν ἔσπευδε τὴν Κωνσταντίνου
Μετὰ στρατιᾶς καταλαβεῖν εὐόπλου
Ἀλλὰ προφθάσας Θεόδωρος γεννάδας
Τοῦτον τροποῦται καὶ νικᾷ κατὰ κράτος
Αὐτόν τε καὶ στράτευμα δυὸς ἄρδην ξίφει
Πρὸς τοῖσδε Δυῤῥάχιον αἱρεῖ τὴν πόλιν,
Καὶ στρατιὰν μὲν ἐμπιμπλᾷ λεία σκύλων,
Αὐτὸς δὲ βασίλειον εἴληφε στέφος,
Πέτρου πεσόντος κατὰ μάχην, ὡς ἔφην.
Οὗτος πλατύνας εὐτυχῶς ἀρχῆς ὅρους
Ταῖς ἀλλεπαλλήλοις τε κεπφωθεὶς νίκαις,
Ἐν οἷς ὑπῆρχε προσμένειν οὐκ ἠγάπα.
Ἀλλὰ φρονεῖ μέγα τι καὶ παρ' ἀξίαν.
Φημίζεται γοῦν βασιλεὺς αὐτοκράτωρ
Τῶν ὧν κατῆρχεν ἀστέων καὶ χωρίων,
Στεφθεὶς κεφαλὴν βασιλικῇ ταινίᾳ
Παρ' ἀρχιθύτου Βουλγάρων Δημητρίου.
Θεὸς δ' ἐπευδόκησε τούτοις οὐδόλως.
Μισεῖ γὰρ ὄντως ὑπερηφάνους φύσεις.
Ὅθεν δίκην δέδωκεν ὕστερον θράσους,
Σβέσιν ὑποστὰς τοῦ φάους τῶν ὀμμάτων.
Κατὰ μάχην οὕτω δὲ κτανθέντος Πέτρου,
Παισί τ' ἐπὶ τέτρασι λιπόντος βίον.
Ῥομπέρτῳ, Φιλίππῳ τε καὶ Βαλδουΐνῳ,
Πρὸς τῇδε μιᾷ θυγατρὶ τῇ Μαρίᾳ.
Τούτων κραταρχεῖ Ῥομπέρτος Βυζαντίδος
Πράγμασι κοι οἷς μαλακῶς κεχρημένος,
Μετ' Ἐῤῥῆν κατάρξαντα τὸν τεθνηκότα
Ἀνδρεῖον ἄνδρα καὶ πάνυ ῥωμαλέον.
Εἶτα μετ' αὐτὸν σύγγονος Βαλδουΐνος,
Μέτριος ἀνήρ, σωφρονικός, χαρίεις,
Ἐφ' οὗ κρατοῦντος ἡ Κωνσταντίνου πόλις
.Επανεσώθη Ῥωμαίων κραταρχίᾳ.
Ἡ δ' αὖ Μαρία πρὸς γάμου κοινωνίαν
Τῷ Λασκαρίῳ βασιλεῖ συνεζύγη
Πρώτης γυναικὸς ἐκλελοιπυίας βίον,
Τῆς δ' ἀκ Κιλίκων δευτέρας εἰς πατρίδα
Διά τι μῖσος ἀποπεμφθείσης πάλιν.
Οὗτος γυναικάδελφον αὐτοῦ Ῥομπέρτον
Εἰς Εὐδοκίαν τὴν τρίτην θυγατέρων
Σπεύδων ἀγαγεῖν γαμβρὸν ἀθέσμῳ τρόπῳ.
Ἔριν ἐνῆκε ποιμενάρχῃ τῷ τότε
Τῷ Φιλοσόφῳ Μανουὴλ κεκλημένῳ
Μὴ συγκατανεύοντι τῷδε τῷ γάμῳ.
Θεὸς δὲ λύει τὴν ἀθεσμογαμίαν,
Πρὶν ἢ γενέσθαι τήνδε, τοῦ βασιλέως
Βίον τὸν ἀνθρώπινον ἐκλελοιπότος.
Ἔτι κραταρχοῦντί γε τῷ Λασκαρίῳ
Πράγματα πολλὰ καὶ μακρὰς ἀγωνίας
Ἐῤῥῆς παρεῖχεν ὁ κρατῶν Βυζαντίδος,
Τιθεὶς ὑφ' αὐτὸν Ῥωμαϊκὰ χωρία,
Ληλατῶν τε καὶ κατατρέχων πόλεις·
Δραστήριος γὰρ καὶ σθεναρὸς ὢν χέρας
Καὶ πρὸς μάχας ἕτοιμος, ἄντικρυς Ἄρης,
Τὰ Ῥωμαϊκὰ δ' ἠσθενηκότα βλέπων
Καὶ μᾶλλον ἀφ' οὗ σουλτάνου κατισχύσας
Λάσκαρις ἄναξ ἀπέβαλεν ἱππότας

A defuncto Errico, missus est Byzantium.
Atque Dyrrhachium delatus ad urbem,
mox per Albanos itinere pedestri
ibat Byzantium cum instructo exercitu.
Sed antevertens Theodorus strenuus
Petrum insigni perculit victoria,
ipsum cum toto exercitu delevit.
Urbem quin etiam tenuit Dyrrhachium,
suumque præda ditavit exercitum :
ipse regalem induit coronam,
in acie Petro, ut diximus, occiso.
Nam aucta sua feliciter ditione
et cumulatis elatus victoriis
non fuit contentus acquisitis opibus,
sed ad majora præter fas anhelans,
B imperatorem Cæsarem se dixit
ejus quæ sibi suberat ditionis :
atque regali coronatur stemmate
a Bulgarorum Demetrio archipræsule.
Sed Deus rem gestam minime probavit,
qui mentes odit hominum superbas.
Quamobrem Michael seram luit pœnam
utroque lumine orbatus oculorum.
Petrus in pugna spoliatus vita
quatuor reliquit liberos superstites,
Robertum et Philippum ac Balduinum,
præterea filiam feminam Mariam.
Ex his Robertus imperavit Byzantii,
sed administrans ignave rempublicam,
post vita functum Cæsarem Erricum
C strenuum virum et plane fortissimum.
Post illum frater regnavit Balduinus
modestus vir et temperans ac gratiosus
quo dominante, Constantini civitas
ad Romanorum rediit imperium.
Petri Maria filia nuptiali vinculo
imperatori Lascari conjungitur,
qui uxorem primam fleverat exstinctam,
secundam autem Cilice gente natam
nescio quo odio in patriam remiserat.
Idem Robertum conjugis germanum
optabat generum, contra fas Ecclesiæ
jugando tertiam filiam Eudociam.
Cum Manuele patriarcha jurgium
hinc ortum est, philosopho appellato,
D hujusmodi vetante ne fierent nuptiæ.
Sed Deus abrupit illicitum conjugium :
prius quam enim fieret, ipse Cæsar
humanæ vitæ terminum imposuit.
Cæterum adhuc imperante Lascare,
molestias multas, prælia diutina
Byzantii dominus Erricus exhibuit,
dum sibi Romana oppida subjiceret,
sua deque urbes diriperet, ageret.
Vir enim erat efficax, forti manu,
alacer ad pugnas semper, et Marti pari :
qui cum Romanos laborantes cerneret,
præsertim quia dum sultanum debellaret
Lascaris Cæsar, equites amiserat

Italos viros strenuos mavortios :
perpetuo nostros lacessebat bello.
Quin cum in finibus obviarent nulli,
tanta est elatus confidentia Erricus,
ut usque in Ioniam faceret excursus
vastatis late terris interpositis,
nil bello intactum linquens, donec tandem
coram Nymphæi regia tentorium figeret.
Sed mox Byzantium reducem tulit pedem.
Hæc Lascareos Erricique res fuerunt.
Deinde pacis fœdere coaluerunt,

cujus hujusmodi conditiones erant :
Nempe ut urbs Ochyra cum agro suo
et pagi monti circumjecti Cymino
(qui mons ab urbe Ochyra non abest)
Latinis dominis incolisque cederent.
Calamus autem pagus, unde incipit
Neocastrorum quæ dicitur provincia,
neutrius partis esset ac deserta.
Regiones autem ad Orientem versæ,
Neocastra videlicet atque urbs Pergamus,
Celbianum, Chliara, atque Smyrna
cum circumjecto regionum latere
Lascari cuncta Cæsari parerent.
Nunc jam fert animus omnia quæ Bulgari
per illud tempus contra nos fecerunt
historiæ reliquo pandere sermone.
Adhuc florente Byzantino imperio
causa multorum exstitit malorum
rei nostræ publicæ Bulgarica natio.
Nam et Isacium, Angelum cognomine,
magna devicit apud Berroen clade;
ita ut cum cætera præda diripuerit
crucis Dominicæ sacrosanctum lignum,
quod erat nostris regibus in præliis
ducis instar, robur, victoriæ omen.
Theca fuit, specie eximia et ineffabili,
auro gemmisque rutilans pretiosis,
et laborati operis artificio,
sinu complectens venerandum lignum,
quod Dominus suffixo quondam corpore
sanctificavit sanguine perfusum.
Inerant et aliæ ex utroque latere
thecæ ab aurifice pervenuste effictæ,
martyrum Christi reliquias gestantes,
Deiparæque Virginis lac sanctissimum,
cum venerandæ zonulæ segmento,
mirisque aliis rebus religiosissimis.
Alexio quoque Isacii successori
æque Comnenis Angelis progenito
permultas Bulgari pugnas obtulerunt.
Mox occupata ab Italis Byzantio
ejusque imperio ad nihilum redacto,
regnator Bulgarorum Joannes
homo inhumanus vel cruentus canis
Petri Asanisque frater detestandorum,
Latinos obsidentes Adrianopolim,
eamque summa vi nitentes capere,

A Ἄνδρας Ἰταλοὺς, ἀρεϊκοὺς, γεννάδας,
Συχνῶς ἐπεστράτευε Ῥωμαίων ὅροις·
Τῶν κωλυσόντων οὐδένων δρωμένων,
Παρὰ τοσοῦτον τοῦ θράσους ἀφιγμένον
Ὡς καταδραμεῖν καὶ μέχρις Ἰωνίας
Λεηλατοῦντα τὰ μεταξὺ χωρία,
Δῃοῦντ', ἀφανίζοντα τῆς μάχης νόμῳ,
Σκηνάς τε πῆξαι κατὰ χῶρον Νυμφαίου;
Εἶθ' ὑπονοστήσαντα τὴν πόλιν φθάσαι.
Ταῦτ' ἄρα Λασκάριος, Ἐῤῥῇ συνέβη.
Εἰς σπονδὰς ἀμφοῖν συμβάσεις τ' ἀφιγμέ-
[νων,
Αἱ συμβιβάσεις τάδε καὶ συμφωνίαι·
Ὡς ἂν Ὀχυρὰν τὴν πόλιν καὶ τὰ πέριξ
Τὰ κατ' ὄρος τ' αὖ τοῦ Κυμινᾶ χωρία
B Τυγχάνον ἀγχοῦ φρουρίου λελεγμένου,
Φῦλον κατάσχῃ καὶ νέμηται Λατίνων.
Κάλαμος ἡ κώμη δὲ, παρ' οὗ τὸ κλίμα
Τῶν Νεοκάστρων τὴν καταρχὴν λαμβάνει,
Ἔρημος ἀοίκητος ᾖ τε καὶ μένῃ·
Τὰ δ' ἀπὸ τοῦδε καθ' ἕω νενευκότα,
Νεόκαστρα ταῦτ' ἐστὶ Πέργαμος πόλις,
Κελβιανόν τε καὶ Χλιαρὰ καὶ Σμύρνα,
Σὺν τοῖς κατ' εὐθὺ κειμένοις καὶ πλαγίως
Ἄπαντ' ἀνεῖται βασιλεῖ Λασκαρίῳ.
Πρόθυμον ὁρμᾷ καὶ τὰ παρὰ Βουλγάρων
Ἐπεισπεσόντα Ῥωμαΐδι τῷ τότε
Τῆς ἱστορίας παραδοῦναι τῷ λόγῳ.
Καὶ πρὶν μὲν εὖ ἔχοντος Αὐσόνων κράτους,
Πολλῶν κακῶν αἴτιον ἔθνος Βουλγάρων
Ὑπῆρξε Ῥωμαίοις τε καὶ κραταρχίᾳ.
C Ἰσάκιον γὰρ ἀγγελώνυμον πάλαι
Κατὰ Βεῤῥόην ἐνίκα κατὰ κράτος
Ὥστε πρὸς ἄλλοις καὶ σεβάσμιον ξύλον
Σταυροῦ διαρπάσαντας αὐτοὺς κερδᾶναι
Ὃν Αὐσόνων ἄνακτες ἐχθρῶν ἐν μάχαις
Ἡγήτορ' εἶχον καὶ τρόπαιον καὶ σθένος
Ἀμήχανον, κάλλος τε καὶ ποικιλίαν,
Χρυσῷ τιμαλφέσι τε λίθοις μαργάροις
Καὶ τεχνικαῖς χάρισιν ὡραϊσμένον·
Τούτου μέσον φέροντα, τιμίου ξύλου
Ὃ σωματικῶς προσπαγεὶς ὁ δεσπότης
Χριστὸς καθηγίασεν αἵματι τόδε·
Θήκας τ' ἐφεξῆς ἐξ ἑκατέρου μέρους
Χρυσοῦ τεχνίτῃ προσφυῶς εἰργασμένος
D Ἐν αἷς προσῆν λείψανα Χριστοῦ μαρτύρων
Καὶ μητρανάνδρου Παρθένου σεπτὸν γάλα,
Τεμάχιον ζώνης τε τῆσδε τιμίας,
Καὶ πλεῖστα τιμήεντα καὶ θαυμαστέα.
Καὶ τῷ μετ' αὐτὸν παραλαβόντι κράτος
Ἀλεξίῳ γε Κομνηναγγελωνύμῳ
Πολλοὺς ἀγῶνας προὐξένησαν καὶ μάχας.
Ἄρτι δ' ἁλούσης Ἰταλοῖς Βυζαντίδος,
Καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν καταλυθέντος κράτους,
Ὁ κυριεύων Βουλγάρων Ἰωάννης,
Σκαιός τις ἀνὴρ καὶ φιλαίματος κύων
Ἀσὰν, Πέτρου σύναιμος ὢν ἀλαστόρων,
Ἐν Ἀδριανοῦ Λατίνοις σκηνουμένοις
Καὶ τήνδε ἑλεῖν σπεύδουσι παντὶ τρόπῳ,

Ἐπιστρατεύει σὺν στρατιᾷ σκυθίδι,
Καὶ κατακράτος ἐκνικᾷ σφᾶς τοῖς ὅπλοις
Ὡς καὶ κρατάρχην σφῶν ἀνεζωγρηκέναι
Τὸν Βαλδουῖνον, ὡς ἀνόπιν ἐῤῥέθη.
Ἐπεὶ δ' ἑλεῖν ἔσπευδεν Ὀρεστιάδα
Καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ὑπαγαγεῖν φρουρίοις,
Ἀλλ' ἦν χανὼν ἄντικρυς ὡς λύκος μάτην.
Ἐντεῦθεν οἷον ἐκμανεὶς ὁ μαινόλης
Καὶ κατεπαρθεὶς, Σεναχηρεὶμ ὡς πάλαι,
Ἄλλως τε μηδὲν ἐμποδὼν ἔχων ὅλως
Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην κατατρέχει,
Κώμας ἐρημῶν καὶ κατασκάπτων πόλεις,
Δῃῶν, σκυλεύων, ἐκ βάθρων ἀνατρέπων·
Καταστρέφει πρῶτα μὲν Φιλίππου πόλιν,
Πόλιν περιώνυμον, εὐκλεεστάτην·
Ἔπειτα κατήρειψε τὰς ἄλλας πόλεις,
Κύδιστον Ἡράκλειαν καὶ Σηλυβρίαν,
Ῥαιδεστὸν καὶ Πάνιον σὺν Δαονίῳ,
Τραϊανοῦ τε καὶ Μάρωνος τὰς πόλεις,
Πόλιν Μοσυνόπολιν καὶ τὴν Σταγείραν,
Καὶ πλείστας ἄλλας ἡ βέβηλος καρδία.
Οὕτως ἐρημῶν καὶ σκυλεύων τὰς πόλεις,
Φθάνει περιώνυμον Θεσσαλονίκην,
Κἀκεῖ βιαίως τὸν βίον καταστρέφει
Πλευρίτιδι μὲν, ὡς ἀκούειν ἦν, νόσῳ·
Ὡς δ' αὖ κλύειν πέφυκε σαφῶς εἰδότων,
Ὧ τίθεται πᾶς, χριστομάρτυρος ξίφει
Θεσσαλονίκης προστάτου Δημητρίου.
Τούτου δ' ἀποῤῥήξαντος, ὡς ἔφην, βίον,
Ἀδελφόπαις τις Βορίλας κεκλημένος,
Σκυθίδα θείαν γαμετὴν παρανόμως
Γήμας, ὑπῆρξεν ἐγκρατὴς καὶ Βουλγάρων·
Ἀσὰν δὲ παῖδα παιδαγωγός τις λάθρα
Νέον κομιδῇ παραλαβὼν ὡς τάχος,
Πρὸς Σκύθας ἀπήγαγεν εἰς σωτηρίαν.
Ἄννα βασιλὶς συζύγῳ Λασκαρίῳ
Θυγατέρας τέξασα τρεῖς, λείπει βίον,
Εἰρήνην, Μαρίαν τε σὺν Εὐδοκίᾳ.
Ἀλλὰ Μαρίαν δευτέραν κατὰ γένος
Εἰς κῆδος ἐξέδωκε ῥηγὸς Παιόνων
Νύμφην ἐφ' υἱῷ βασιλεὺς φυτοσπόρος,
Ἐπανιόντος ἐκ Σιὼν πρὸς πατρίδα.
Πρώτην δ' Εἰρήνην ἡρμόσατο πρὸς γάμον
Παλαιολόγων ἐκ γένους Ἀνδρονίκῳ,
Ὃν δεσποτικῆς ἠξίωσεν ἀξίας.
Τούτου θανόντος ὡς προφθὰς ἔφη λόγος,
Ταύτην συνῆψε κατὰ δευτέρους γάμους
Πλήρει χαρίτων ἀνδρὶ χαριτωνύμῳ
Βατάτζῃ Δουκῶν ἐκ γένους κατηγμένῳ,
Σχόντι Διδυμότειχον ἄστυ πατρίδα
Αὐχοῦντι τιμὴν πρωτοβεστιαρίτου.
Ὧ πενθερὸς λέλοιπε θνήσκων τὸ κράτος·
Ἐν δ' Ὑακίνθου τῇ μονῇ τούτου νέκυν·
Ἐγγὺς βιώσας πεντήκοντά χρόνων
Ἐξ ὧν ἐβασίλευσεν ὀκτὼ πρὸς δέκα.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΟΥΚΑΣ ΗΤΟΙ Ο ΒΑΤΑΤΖΗΣ
ΕΤ. ΛΓ'.

Ἰωάννης οὕτω δὲ τυχὼν τοῦ κράτους,
Εὐθὺς τεταινίωτο παρ' ἀρχιθύτου

A aggressus est cum Scythico exercitu,
et summa clade affectos debellavit :
quorum etiam principem Balduinum
ab ipso vivum captum supra diximus.
Deinceps Orestiadem tentavit Bulgaros
ut suæ ditionis oppidis adjungeret :
sed inhiavit frustra tanquam lupus.
Hinc ergo malo percitus furore
superbusque ut aliter Senacherimus,
cum nihil uspiam ipsi jam resisteret,
Thraciam Macedoniamque concursabat
pagos desolans, civitates diruens,
vastans, deprædans, a fundamentis quatiens.
In primis quidem evertit Philippopolim
famigeratam urbem et nobilissimam
B deinde et alias prostravit civitates,
inclytam Heracleam, ac Selybriam,
Rhædestum, Panium, cum Daonio,
Maroneam insuper et Trianopolim,
itemque Mosynopolim et Stagiram,
aliasque plurimas, hic pessimus mortalis.
Sic vastitati indulgens et latrociniis
Thessalonicam denique illustrem venit,
ubi immaturum habuit vitæ finem
pleuritidis, ut fama fuit, exstinctus morbo :
vel eum potius, ut aiunt, recte conscii,
vulgoque creditur, Christi martyr perculit
Thessalonicam protegens Demetrius.
Postquam tyrannus vivis exemptus fuit,
hujus ex fratre nepos dictus Borilas
C Scythidi junctus amitæ incestis nuptiis,
Bulgaræ gentis excepit dominatum.
Asanis autem pædagogus filium
puerum adhuc clandestina fuga
consulens vitæ transtulit ad Scythas.
Anna regina conjugi Lascario
tribus filiabus editis vita excessit,
Irene et Maria scilicet atque Eudocia.
Mariam, quæ nata erat secundo loco
regis Pæoniæ filio in matrimonium
Sione revertenti in patriam suam
genitor Cæsar tradidit desponsam.
Majorem natu Irenem nuptui tradidit
Palæogorum surculo Andronico,
quem etiam despotæ dignitate ornavit.
Quo tamen exstincto, ut retro diximus,
D eamdem collocavit secundis nuptiis
Joanni et re et nomine gratioso
Vatatzæ de Ducarum stirpe genito,
et oriundo urbe Didymoticho,
protovestiarii dignitate ornato.
Atque huic socer moriens imperium tradidit :
ipse in Hyacinthi sepelitur cœnobio,
ætatis anno ferme quinquagesimo,
duodeviginti dominatus annos.

JOANNES DUCAS VATATZES
AN. XXXIII.

Sic assecutus Joannes imperium,
statim a patriarcha est coronatus

Emmanuele, cui cognomen philosopho
post Maximum tenente sacrum thronum.
Ille deinceps ad imperii regimen
remque gerendam publicam gnave incubuit.
Dux enim erat sapiens et consiliosus,
animo instructus alacri et audace,
robusto brachio viribusque reliquis;
præcipue tamen præditus prudentia,
et sustinendis præliis invictissimus:
rex bonus pariter bellatorque strenuus:
beneficus, misericors apprime,
benivolus in subditos et benignissimus,
hostibus formidandus, intolerabilis,
creditum sibi imperium prudenter tuens:
verus recte factorum fons et thesaurus,
et suo consentiens nomini, id est gratiosus:
augens, dilatans ditionis fines
armis, peritia bellica, et consilio,
semper in aciem ducens, pugnisque occurrens,

urbes Romano vindicans imperio,
prudentia, voce, manu, et Martis opere,
quas vel Latini subditas sibi fecerant,
vel alii contra imperii rebelles perfidi:
mitem comemque indolem præ se ferens,
modestus, aditu facilis, liberalis,
monachorum reverens et sacerdotum,
episcopos angelorum instar habens,
nihil in ecclesiasticis immutans moribus,
apostolicorum dogmatum laudator
statutarumque a Patribus regularum:
ingenti ad res præclaras instructus animo,
cujus demonstrat liberalitatem
martyrum salutarium cœnobium nobile,
quod mundi dicitur merito miraculum.
Sed enim brevis quædam interdum nebula
virtutum ejus solem infuscabat;
amoris vincebatur quandoque illecebris.
Erat et ipsi splendida tori socia
Irene decus inclytus reginarum,
pars optima conjugii, eximia indolea,
ad res gerendas æmula auxiliatrix,
virilis mulier animi. Dei reverens,
magnanima, pudica, novella Debora,
æque cum viro publicam rem gubernans;
gravesque secum regni curas dividens:
femina pientissima, morata admodum,
atque Amalthea verum, ut aiunt, cornu.
Hujus opus mirum et pulcherrimum
arte simul et marmorum varietate
Prusæ in urbe Præcursoris templum;
quod sanctuarium tradidit incolendum
a se fundatum monachis Deique famulis.
Ipsi placebant docti apprime homines,
monachi quoque et Dei sacerdotes,
et sublevabat opibus laute egenos.
At vero Cæsar ægro ferebat animo
Romanos brevi linea conclusos fines,
atque universi vineam imperii

A Τοῦ Φιλοσόφου Μανουὴλ κεκλημένου,
Ὅστις μετὰ Μάξιμον ἔσχε τὸν θρόνον·
Καὶ λοιπὸν ἐδράξατο τῆς κραταρχίας
Κοινῶν τε λοιπῶν ἀῤῥενωπῶς πραγμάτων·
Ἦν γὰρ στρατηγὸς συνετὸς, βουληφόρος,
Ψυχῆς παραστήματι σὺν εὐτολμίᾳ
Ῥώμῃ βραχιόνων τε σώματος σθένει,
Κοσμούμενος μάλιστα συνέσει πλέον,
Καὶ καρτερικὸς ἐν μάχαις ἀντιπάλων·
Ἄναξ ἀγαθὸς καὶ μαχητὴς γεννάδας,
Εὐεργετικὸς καὶ φίλοικτος εἰσάγαν,
Ὑπηκόοις μὲν εὐμενὴς, ἡδὺς μάλα,
Ἐχθροῖς δὲ φρικτὸς καὶ δυσάντητος θέα,
Προκινδυνεύων προφρόνως κληρουχίας,
Ταμεῖον ὄντως τῶν ἀγαθουργημάτων,
B Ὄντως χαριτώνυμος, ἔνθεος χάρις,
Αὔξων, πλατύνων τοὺς ὅρους Ῥωμαΐδος,
Ὅπλοις, στρατηγίαις τε σὺν εὐβουλίαις,
Συχνῶς στρατάρχων, καρτερῶν ἐν ταῖς μά-
[χαις,
Ἐπανασώζων τὰς πόλεις Ῥωμαΐδι
Γνώσει, λόγῳ, πράγματι καὶ πείρᾳ μάχης,
Ἃς ὑφ' ἑαυτοὺς ὑπέταξαν Λατῖνοι,
τῶν Αὐσόνων τ' αὖ οὐ καλῶς ἀποστάται·
Προσηνὲς εὐέντευκτον ἦθος δεικνύων,
Μέτριος, εὐθὺς, εὐπρόσιτος, χαρίεις,
Τιμῶν μοναχοὺς καὶ Θεοῦ θυηπόλους,
Ἴσα προσεῖχε δ' ἀγγέλοις ἀρχιθύταις,
Ἐκκλησίας ἔθιμα μὴ παρατρέπων,
Ἀποστολικῶν δογμάτων ἐπαινέτης,
C Καὶ τῶν πατρικῶν καὶ νόμων τῶν κειμένων,
Γνώμην μεγαλόψυχον ἐν καλοῖς ἔχων·
Δεῖγμά τι σαφὲς τῆς μεγαλοδωρίας,
Μονὴ περιθρύλλητος ἡ τῶν σωσάνδρων,
Ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, θαῦμα τῆς οἰκουμένης.
Πλὴν εἶχε μικρὸν συσκιάζον βραχέως
Τῶν ἀρετῶν ἥλιον αὐτοῦ τι νέφος·
Ἥττητο βραχὺ τῆς ἐρωτοληψίας.
Ὑπῆρχεν αὐτῷ καὶ σύζυγος ὀλβία
Εἰρήνη λαμπρὰ βασιλισσῶν τὸ κλέος,
Μερὶς ἀγαθὴ καὶ φύσις ἐξαισία,
Βοηθὸς ἀνθάμιλλος εἰς τὰ πρακτέα,
Ἀνδρεία γυνὴ καὶ Θεὸν φοβουμένη,
Σεμνὴ, μεγαλόψυχος, ἄλλη Δεβώρα,
Οὐχ ἧττον ἀνδρὸς διέπουσα τὸ κράτος,
Καὶ συνδιαφέρουσα τῷδε φροντίδας,
D Πανευλαβής τε κοσμία, ξένη φύσις,
Κέρας Ἀμαλθείας τε σαφῶς, ὡς λόγος,
Ἧς ἔργον ἀμήχανον εἰς κάλλους λόγον,
Εὐτεχνίας τε μαρμάρων ποικιλίας,
Ὁ Προδρόμου κάλλιστος ἐν Προύσῃ δόμος,
Ὃν εἰς σεμνεῖον καθίδρυσεν ἐνθέως
Μονοτρόπων εὖ καὶ λατρευτῶν Κυρίου.
Αὕτη λογίων ἔστεργε πατέρας μάλα,
Μονοτρόπους αὖ καὶ Θεοῦ θυηπόλους,
Καὶ τῶν πενήτων ἦν χορηγέτις ξένη.
Τῷ δ' οὐκ ἀνεκτὸν ἦν βλέπειν στεφηφόρῳ
Τοὺς Ῥωμαϊκοὺς εὐπεριγράπτους ὅρους,
Τὴν ἄμπελόν τε τῆς ὅλης κραταρχίας

Συσὶ καθάπερ Ἰταλοῖς λωβουμένην·
Ὅθεν πεποιθὼς συντρίβοντι τὰς μάχας,
Καὶ νικοποιῷ πανσθενουργῷ Δεσπότῃ
Μάχην συνάπτει Λατίνοις φρικαλέαν
Ἐν Ποιμανηνοῦ χωρίοις κεκλημένου·
Οὗ ταγματάρχῃ τῶν ἄνω στρατευμάτων
Νεὼς ἀνεῖται Μιχαὴλ πρωταγγέλῳ.
Ἡγοῦντο τοίνυν στρατιᾶς μὲν Αὐσόνων
Ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ βασιλεὺς ἐμπρέπων
Πᾶσιν ἀρίστοις ὡς ἐν ἡρώων ἴλαις
Τοπρὶν Ἀχιλλεὺς ἀπολάμπων τοῖς ὅπλοις,
Καὶ ταῖς κατ' ἐχθρῶν ἀναδούμενος νίκαις.
Τοῦ Λατινικοῦ δ' ἀναριθμήτου στίφους
Ἄλλοι τε πάλιν καὶ δοιὰς ὁμαίμονας
Θεοδώρου Λάσκαρι τοῦ βασιλέως,
Οἳ πρὶν ἀποδράσαντες ἐκ βασιλέως
Τῷ τῶν Ἰταλῶν ὑπεκλίνθησαν κράτει·
Καὶ τηνικαῦτα κατὰ Ῥωμαίων σφίσι
Καὶ συνεμάχουν καὶ συνεκρότουν μάχην·
Καὶ συρραγείσης ἐξ ἑκατέρου μάχης,
Νίκην ἀπηνέγκατο Ῥωμαίων ἄναξ,
Κατὰ κράτος δ' ἡττηντο Λατῖνοι πάλιν,
Ἐνθα βασιλεὺς ὥπτο ῥηγνύων, τρέπων
Ἐναντίων φάλαγγας ἐνθέῳ σθένει,
Πᾶσι κελεύων, ἐμπιπλῶν προθυμίας,
Ἔνοπλος, ἱππότης δὲ, λογχίτης ἅμα,
Ἄνω κάτω θέων τε καὶ περιθέων,
Ἔβαλλεν ἐχθροὺς τῷ δόρατι καιρίαν,
Αὐτὸς δ' αὐτοῦ τὴν μάχην καταρτύων·
Καὶ σὺν ὀλίγοις, ὡς Γεδεών τις νέος,
Ἀλλοθρόων ἥττησε τὰς μυριάδας·
Οὓς μὲν παρανάλωμα μαχαίρας δράσας,
Οὓς δ' αἰχμαλώτους ἀπαγαγὼν δεσμίους·
Ἑλὼν δὲ τυφλοῖ καὶ Λασκαρίους τότε.
Τουτὶ τροπαιούχημα, Λατίνων θράσος
Ὀφρύν τε καὶ φύσημα συνέστειλέ πως·
Ὕψωσε Ῥωμαίων δὲ κραταρχίαν,
Κἀπὶ μέγ' ἀνήγαγε τῆς εὐτολμίας.
Ἄλλη δὲ πάλιν Λατινική τις φάλαγξ
Σέῤῥας κατατρέχουσα τὴν πόλιν τότε
Ὄλεθρον, ἧτταν φυλετῶν γνοῦσα, τάχος
Ἐκεῖθεν ἀπέδρασε σὺν ἀκοσμίᾳ,
Καλῆς στρατιᾶς Ἀγγέλου Θεοδώρου,
Ὃν φθάσας ἱστόρησε τοπρόσθεν λόγος
Ἐπίθεσιν δείσασα προσδοκωμένην·
Οὗτος γὰρ, ὡς ἔφημεν, ἄρξας ἀστέων
Ὀρεστιάδος, Σεῤῥῶν, Θεσσαλονίκης,
Ἄλλων πολιχνίων τε καὶ χώρας ὅσης,
Καὶ βασιλικοῖς ὡραϊσθεὶς συμβόλοις,
Ἀντίμαχος κράτιστος ἦν τοῖς Λατίνοις.
Ἀντίθετος δὲ καὶ κραταρχοῦντ' Αὐσόνων·
Οὗτος μὲν αὐτὸν ἠξίου μάλ' ἐνδίκως
Τῶν δευτερείων ἀπολαύειν τοῦ κράτους,
Καὶ τῶν ὑφ' αὐτὸν κυριεύειν ἀστέων·
Αὐτὸς δ' ἀπρὶξ ἦν τοῦ στέφους δεδραγμένος·
Προὐβάλλετ' οὖκουν δεσπότας παραλόγως,
Καὶ σεβαστοκράτορας καὶ δομεστίκους,
Ὀφφικίων ἄλλα τε καθάπερ κράτωρ.
Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐκνικήσας, ὡς ἔφην,

A ab Italis vastatam tanquam suibus.
Quare confisus præliorum arbitro
victorioso omnipotenti Domino,
pugnam cum Latinis commisit asperam
in Pœmaneni oppidi territorio,
ubi cœlestium ordinum tribuno
templum consurgit Michaeli archangelo.
Romanum ergo ducebant exercitum
cum alii multi tum Cæsar præcellens
fortibus cunctis, tanquam in heroicis
Achilles quondam splendidus ordinibus,
victoriarum gloria clarissimus.
Latinum vero innumerum exercitum
ducebant, præter alios, fratres duo
Lascareos Theodori regnantis nuper,
B qui a Cæsare Joanne deficientes
ad Italorum partes se contulerant;
nunc conspirantes cum hostili exercitu
adversus nos in aciem prodierant.
Ergo exercitibus utrimque concurrentibus,
Cæsar Romanus retulit victoriam,
et Latinorum sunt prostratæ vires.
Tunc cernebatur Cæsar perrumpens, fugans
hostium phalanges robore divino,
cunctos imperio regens, audacia complens,
vectus equo cataphractus et hastam tenens,
sus deque currens, ordines perlustrans,
hostes lethifera lancea percutiens,
ipsemet manu propria bellum gerens;
paucisque comitantibus, ceu novus Gedeo,
hostium magnas proterens catervas,
C quos partim gladio messuit in acie,
partim constrictos vinculis abduxit;
Lascares quoque captos excæcavit.
Atque hoc tropæum contudit audaciam
superbosque spiritus Latinorum:
nostratium autem extulit fortunam,
et confidentiam plurimam restituit.
Tunc alius quoque exercitus Latinus,
qui Serras bello quatiebat orbem,
clade suorum cognita, celeriter
illinc tumultuaria recessit fuga:
nimirum metuens ne Theodori Angeli
cujus jam nostra meminit historia,
in se ruentem cerneret exercitum,
D Hic enim, ut jam diximus, urbium dominus
Serrarum, Orestiados, Thessalonicæ,
oppidorumque aliorum cum agris suis,
et jam assumptis regiis insignibus,
Latina prælia egregie sustinebat.
Sed nostro quoque resistebat Cæsari,
qui sane patiebatur æquo animo
secundum esse Angelum in imperio
suarumque urbium dominum se gerere;
sed hic coronam retinebat mordicus,
designabatque absurde sebastocratoras,
despotas, et domesticos, atque alia hujusmodi
nomina dignitatum tanquam Cæsar.
At imperator post victoriam illam

quam de Latino retulit exercitu,
compressa hostium tumida superbia,
urbes cum territoriis occupavit,
Lentiana statim atque Pœmanenum,
Charioron deinde et Vervenicum.
Idem longarum navium classe instructo,
multam Latinis præbebat molestiam
ipsos aggrediens terra marique sæpius,
prædas abducens, pro viribus atterens,

urbes illorum armis intercipiens,
quas inter Madytum et Calliupolin,
cum circumjectis pagis ac territoriis.
Atque in his bellis dum versatur Cæsar,
ab Andronico patitur insidias
patruelis filio, Nestongo dicto,
qui conjuratos habuit viros nobiles
fratrem Isacium, atque Tarchaniotam
Synadenum, et Phlamulium, et Macrinum
hæteriarcham magnum, aliosque plures.
Re cognita imperator, cremata classe,
celeri cursu se recepit Ochyras :
ubi quæstionem de negotio instituens,
prædictos culpæ reperit affines.
Quare Nestongum primarii rei fratrem,
Macrinumque simul, multavit oculis :
alios inclusit; Andronicum pariter
vinclis Magnesiæ custodiendum tradidit,
unde is elapsus abiit ad Turcas.
Ex illo autem tempore imperator
armatis se custodibus circumsepsit,
ob corporis tutelam atque vitæ,
omissa jam priore facilitate
simplicis moris et procul suspicione.
Atque ad hoc etiam adjutricem habuit,
tori consortem et vitæ subsidium,
virili præditam spiritu reginam
atque regali ad res gerendas indole,
Irenem, parem nomini, auctorem pacis.
Jam cum Italici cernerent inutile
a se susceptum bellum contra Cæsarem,
pacis cum ipso fœdus pepigerunt :
et urbe quidem Pegis excesserunt
atque aliis oppidis territorisque,
quotquot ad Austrum nobis erant posita :
sed borealem Byzantii viciniam
retinuerunt, cum Bithyniæ partibus.
Deinceps vero quies a bellis erat.
Hoc rerum statu, cives Orestiados
mittunt ad Cæsarem legationem supplicem,
valde rogantes ut submisso exercitu
ipsorum urbem gravi Latinorum
ereptam jugo libertati redderet.
Is ergo cum exercitu statim misit
protostratorem Isem et Cammytzem,
qui progressi illuc, in urbem facile
pronis excepti votis penetrarunt.

A Τὴν τῶν Ἰταλῶν στρατιὰν κατὰ κράτος,
Καὶ καθελὼν σφῶν τὸν μεγαλόψυχον τύφον,
Ἧρει πόλεις χώρας τε ταῖς στρατηγίαις,
Λεντιανά τε Ποιμανηνὸν αὐτίκα,
Καὶ Βερβενίκον καὶ Χαρίορον πάλιν.
Πηξάμενος δὲ καὶ νεῶν μακρῶν στόλον
Παρεῖχε πολλὰ πράγματα τοῖς Λατίνοις,
Ἐκ γῆς ἐπιὼν καὶ θαλάσσης πολλάκις,
Καὶ σφᾶς σκυλεύων καὶ κακῶς δρῶν ὡς σθέ-
[νος,
Καὶ τὰς ὑπ' αὐτοὺς παραλαμβάνων πόλεις,
Μάδυτον εἷλε καὶ πόλιν τὴν Καλλίου
Σὺν τοῖς πέριξ ἅπασι χωρίοις τόποις,
Ταύταις κρατοῦντος, ἐμβραδύνοντος μάχαις,
Καττύεταί οἱ παρ' Ἀνδρονίκου λόχος
B Πρωτεξαδέλφου Νεστόγγου γε τοὐπίκλην,
Συνίστορας ἔχοντος ἄνδρας ἐντίμους,
Ἰσαάκιον σύναιμον Ταρχανιώτην (79)
Καὶ Συναδηνὸν καὶ Φλαμούλιον μέγαν,
Ἑταιρειάρχην Μακρηνὸν, ἄλλο στῖφος·
Ὁ γνοὺς βασιλεὺς καὶ πυρὶ δοὺς τὸν στόλον
Πρὸς τὰς Ὀχυρὰς (80) τὴν πόλιν ἀποτρέχει·
Κἀκεῖ τὸ πρᾶγμα δοὺς ἐτασμῷ καὶ κρίσει
Ὑπευθύνους εὕρηκε τοὺς εἰρημένους.
Καὶ Νεστόγγον μὲν σύγγονον πρωτεργάτου
Καὶ τὸν Μακρηνὸν ἐστέρησεν ὀμμάτων·
Καθεῖρξεν ἄλλους· τὸν δ' Ἀνδρόνικον πάλιν
Εἱρκτῇ παραδιδῶσιν ἐν Μαγνησίᾳ
Ἀφ' ἧς ἀποδρὰς ᾤχετ' εἰς τὴν Περσίδα.
Ἐκ τοῦδ' ἑαυτῷ λοιπὸν ὁ στεφηφόρος
C Φρουροὺς περιέστησε καὶ ξιφηφόρους
Πρὸς φυλακὴν σώματος ἢ σωτηρίαν,
Ἐλευθερίας τῆς πρὶν ἐκλελησμένος,
Τῆς θ' ἁπλοϊκῆς βιοτῆς τῆς ἀτέχνου.
Ἔχων βοηθὸν καὶ συνεργὸν εἰς τόδε
Κοινωνὸν εὐνῆς καὶ βοηθὸν τοῦ βίου
Τὴν ἀῤῥενωπὸν λῆμα προσκεκτημένην
Ἦθός τε βασίλειον ἐν τοῖς πρακτέοις
Εἰρήνην βασίλισσαν εἰρήνης δότιν
Ἀσύμφορον κρίναντες αὐτοῖς τυγχάνειν
Ἰστᾷν Ἰταλοὶ πρὸς βασιλέα μάχας,
Συνῆλθον αὐτῷ συμβάσεις δεδρακότες,
Καὶ παραδόντες ἄστυ Πηγῶν εὐθέως·
Ἔπειθ' ὑπεκστάντες δὲ χωρῶν ἀστέων
Τῶν πρὸς νότον γε κειμένων κρὰταρχίᾳ·
Τῶν δ' αὖ πρὸς ἄρκτον πλησίον Βυζαντίδος,
D Ἔτι κρατοῦντες σὺν Βιθυνίας τόποις.
Καὶ λοιπὸν ὑπῆν ἀνακωχὴ τῆς μάχης·
Οὕτως ἐχόντων, ὡς ἔφην, τῶν πραγμάτων,
Οἰκήτορες στέλλουσι πρὸς βασιλέα
Ὀρεστιάδος λιπαροῦντας ἱκέτας,
Ὡς ἂν σταλείσης στρατιᾶς, τούτων πόλις
Ἐλευθέρα γένοιτο χειρὸς Λατίνων
Μετὰ στρατιᾶς τοιγαροῦν πέμπει τάχος
Ἰσῆν πρωτοστράτωρα σὺν τῷ Καμμύτζῃ,
Οἳ τὴν πόλιν φθάσαντες, ἔνδον τειχέων
Εὖ προσδεχθέντες εἰσέδραμον ἀσμένως.

(79) Acropolita tribuit hoc cognomen Synadeno; t Ephræmius videtur Isacio dare.

(80) Hoc nomen v. 7757, singulari numero scribitur.

Ἐπεὶ δὲ Θεόδωρος Ἀγγέλων γένους
Σχεδὸν κατῆρχε Μακεδονίας ὅλης,
Τῆς γείτονος Θρᾴκης τε σὺν τοῖς κύκλῳ,
Ἄνευ Ῥοδόπης Ἀχριδοῦ Μελενίκου·
Τούτων γὰρ ἦρχε Σθλάβος ὠνομασμένος,
Οὗ τὰ κατ' αὐτὸν ἐξερεῖ τάχα λόγος·
Ἐπεὶ κατῆρχεν ἐκ Θεσσαλίας ἄρας,
Τὴν Ἀδριανοῦ καταλαμβάνει πόλιν,
Καὶ τῆσδ' ὑπῆρξεν ἐγκρατὴς συμφωνίᾳ·
Ἐξηλάθη γοῦν στρατιὰ βασιλέως
Κακῶν ἀπαθής, καὶ τρέχει πρὸς τὴν ἕω.
Οὕτω κατασχὼν Θεόδωρος τὴν πόλιν,
Ἀεὶ παρεῖχε πράγματα τοῖς Λατίνοις,
Τὰς σφῶν σκυλεύων καὶ κατατρέχων πόλεις.
Ἐπῆλθε μὲν Βιζύῃ Λατίνων πόλει,
Πρὸς δ' αὖ γε Βρύσει χωρίοις θ' ὑπηκόοις,
Καὶ παντα πορθεῖ καὶ σκυλεύει τὰ πέριξ·
Ἐπιστρατεύει καὶ μέχρι Βυζαντίδος,
Καὶ τοῖς Ἰταλοῖς ἐντίθησιν δειλίαν.
Οὗτος πρὸς Ἀσὰν τὸν κρατοῦντα Βουλγάρων
Σπονδὰς ἔθηκε συμβάσεις τ' ἐνωμότους·
Ἀσὰν δ' ὑπῆρχεν οὗτος υἱὸς Ἀσάνη
Τοῦ Βουλγάρων ἄρξαντος ἔμπροσθεν χρόνου·
Ὅστις θανόντος τῷδε τοῦ φυτοσπόρου,
Καὶ τοῦ Βορίλα Βουλγάρων σχόντος κράτος,
Καθάπερ ἱστόρησε φθάσας μοι λόγος,
Φυγὰς ἀπέδρα πρὸς Σκύθας παριστρίους·
Εἶτα Σκυθικὸν Ῥωσικὸν λαβὼν στίφος,
Ἐπιστρατεύσας τῷ κρατοῦντι Βορίλᾳ
Ἀνακαλεῖται τὴν πατρὸς κληρουχίαν·
Καὶ κατὰ μάχην συμπλακεὶς, τοῦτον τρέπει,
Ἑλών τε τυφλοῖ καὶ κρατάρχει Βουλγάρων
Πρὸς τόνδε τοίνυν Ἀσάνην Ἰωάννην
Ἄναξ ἐπακτὸς Θεόδωρος, ὡς ἔφην,
Εἰρηνικὰς θεὶς συμβάσεις μεθ' ὁρκίων
Καὶ κῆδος ἔδρα, τοῦδε παῖδα Μαρίαν
Τὴν ἐκ νοθείας προσλαβὼν νύμφην φίλην
Εἰς αὐτάδελφον τὸν Μανουὴλ ἐννόμως.
Μετὰ δὲ μικρὸν συμβάσεις διαλύσας
Καὶ συναλίσας στρατιᾶς πλεῖστον στίφος,
Ἐπεστράτευσε Βουλγάρων ἀρχηγέτῃ·
Καὶ συῤῥαγείσης ἐξ ἑκατέρων μάχης
Ἧτταν ὑπέστην Θεόδωρος ἐσχάτην,
Αὐτοῦ στρατιᾶς ἀκλεῶς λελυμένης·
Καὶ συσχεθεὶς αἴσχιστα Μυσοῖς βαρβάροις
Πρὸς Ἀσὰν αἰχμάλωτος ἀπήχθη τάλας
Μετὰ λογάδων προσγενῶν ἐριτίμων,
Ἄλλου τε πολλοῦ μυριαρίθμου στίφους.
Ἀλλ' Ἀσάνης μὲν Θεόδωρον κατέχων
Πολλῆς θεραπείας τε τιμῆς ἠξίου·
Πλῆθος δ' ἁλωτὸν ἐκλύει πρὸς πατρίδας
Ποσὶν ἐλευθέροις τε καὶ δίχα φόβου
Ἐπαναδραμεῖν ἐκ φιλανθρώπου τρόπου·
Τάχα δ' ἑαυτῷ καὶ τιθεὶς τὸ συμφέρον·
Μετὰ γὰρ ἀπόλυσιν αὐτῶν εὐθέως
Μετὰ στρατιᾶς ἐξιὼν πρὸς τὰς πόλεις
Ἥρει τε ταύτας εὐχερῶς ἄνευ μάχης,
Καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν συνέταττε φρουρίοις.
Τὴν Ἀδριανοῦ παραλαμβάνει πόλιν,

A At Theodorus ille stirpe Angelus,
cunctæ erat prope Macedoniæ dominus,
finitimæque Thraciæ cum viciniis.
Rhodope excepta Achride Melenico :
(namque his terris imperabat Sthlabus.)
Nunc age res gestas Theodori fabor.
Hic e Thessalia cum armis progrediens
ad Hadriani urbem semet contulit,
quam occupavit, incolis faventibus.
Quamobrem inde expulsæ regiæ copiæ
in orientem rediere incolumes.
Sic Theodorus urbe hac potitus
nunquam Latinis non erat molestus,
horum concursans urbes et deprædans.
Is Byziam quoque Latinorum urbem
B insedit atque Brysin pagosque subditos,
cunctamque late diripuit viciniam.
Denique Byzantii mœnia progressus usque
magnum Italicis intulit timorem.
Hic cum Asane Bulgarorum rege
juratum fœdus amicitiæ pepigit.
Erat hic autem Asan Asanis filius
Ejus qui olim imperabat Bulgaris :
isque excedente vita parente suo,
Bulgaricumque regnum rapiente Borila,
veluti nostra historia jam retro dixit,
fuga trans Istrum in Scythiam evaserat :
mox comitante Scythico Russoque milite
dominatori Borilæ bellum inferens,
recuperavit patrium imperium :
C æmulum enim acie profligatum.
captum cæcavit ; ipse regnum tenuit.
Cum hoc, ut dixi, Asane Joanne
cæsareæ dignitatis usurpator
fœdus pacificum statuit Theodorus ;
tum etiam affinitatem, nam Mariam
istius notham filiam justis nuptiis
germano fratri Manueli junxit.
Sed enim paulo post contempto fœdere,
contractoque plurimo copiarum numero,
Bulgaro regnatori bellum intulit :
mox concurrentibus utrinque viribus
extremam cladem Theodorus pertulit,
ejus dilapso turpiter exercitu.
Ipse indecore captus a Mœsis barbaris
D infelix ad Asanem vinctus ducitur
cum selectis nobilibus et præcipuis,
et cum ingenti vulgi multitudine.
Verum Asanes captum Theodorum
benignitate multa et honore habuit,
captivumque vulgus militum in patrias suas
libero pede solutumque metu
sivit reverti ob suum clementem animum,
quin et fortasse ob suam utilitatem.
Nam post emissos vinculis captivos.
statim cum proprio exercitu percurrit urbes :
easque obtinuit facile et sine prælio,
suæque adjunxit ditionis oppidis.
Hadrianopolim occupavit urbem,

munitumque oppidum Didymotichum,
deinde Thraciam cunctamque Macedoniam
Bolerum quoque cepit, Xanthiam, Serras,
Prilapum, latos Pelagoniæ campos,
cum circumjectis omnibus castellis.
Cepit et Prespam, Deabolin, Achrin,
Albaniam cunctam, Illyricam provinciam,
Valachiæ quoque concursavit fines;
postremo in patriam reducem tulit pedem.
Oppida vero partim nobis cessit,
partim in sua retinuit potestate.
Ob has res gestas visus est Asanes
vir admirandus, cunctis laudabilis:
clemens reapse erat mitisque admodum,
nec subditorum cædibus indulgebat,
neque sævitia Barbaris ingenita
stirpisque velut propria hic laborabat:
nec rursus nostro sanguine gaudebat,
velut priores impii reges Bulgari;
sed bono erat clementique ingenio,
et nostris æque ac Bulgaris gratissimus.
Captivus vero, ut dixi, Theodorus,
et jam expertus diu benivolentiam,
postea moliri fraudes deprehensus,
meritam pœnam excæcatus pertulit.
Ejus autem frater Manuel despota
prædicto e prælio fuga se subducens
Thessalonicam urbem cursu petiit,
ejusque nullo resistente dominum
se gessit, atque urbium cæterarum,
quæ ad occidentem reliquæ sibi fuerant.
Hic cum vocari despota voluisset
regias tamen usurpabat tesseras,
nempe rubrica utens in subscriptionibus:
in quem jocatus est acute admodum
nescio quis dicens: Congruit vocari,
ut est in psalmo, te regem et despotam.
Ille etiam Sthlabus, cujus antea memini,
Bulgarus gente Asanisque affinis,
insederat præsidium Melenici,
et Rhodopem tenebat cum castellis
ejusque montis pagis dominio firmo:
despotæ quoque acceperat dignitatem
a Byzantino imperatore Henrico,

cujus et notham filiam habebat conjugem.
Hic nunc Latinas sequebatur partes,
nunc Bulgaris favebat popularibus,
Comneno quoque sæpe Theodoro:
nemini vero firmam servabat fidem
homo desertor atque versipellis.
Jam cum Robertus Italus imperator
vivendi finem in Bœotia fecisset,
Byzantii sceptrum Joannes excepit,
decrepitus vir, qui Sionis rex erat.
Atque hic nostro Cæsari bellum intulit
in orientem navibus directis,
atque occupato Lampsaci navali.
Verum nil ultra aggressus, retro cessit.

A Μεθ' ἣν Διδυμότειχον ἀσφαλῆ πόλιν,
Ἔπειτα Θρᾴκην Μακεδονίαν ὅλην,
Βουλερὸν εἷλε καὶ Ξάνθειαν καὶ Σέῤῥας,
Ἄστυ Πριλαποῦ, Πελαγονίας πλάτη,
Σὺν τοῖς πέριξ ἅπασι χωρίοις τόποις·
Αἱρεῖ τε Πρέσπαν, Δεάβολιν, Ἀχρίδα.
Ἀλβανὸν ἅπαν, Ἰλλυριῶν τὸ κλίμα,
Καὶ τῆς Βλαχίας τοὺς ὅρους κατατρέχει·
Ἔπειτ' ἐπανέζευξε πρὸς τὴν πατρίδα·
Καὶ φρουρίων μέν τινα Ῥωμαίοις νέμει,
Ἄλλα δ' ἀφῆκεν ὑφ' ἑαυτὸν τυγχάνειν.
Ἐντεῦθεν οὖν ἔδοξεν οὗτος Ἀσάνης
Θαυμαστὸς ἀνὴρ, μακαριστὸς τοῖς ὅλοις·
Ἦν γὰρ ἀληθῶς συμπαθὴς, πρᾶος πάνυ·
Οὐ γὰρ ἐχρῆτο καθ' ὑπηκόων φόνοις,
B Οὐδ' εἶχεν ὠμότητα τὴν ἐν βαρβάροις
Σύμφυτον οἷον συμπεφυκυῖαν γένει,
Ἢ Ῥωμαϊκοῖς αἵμασιν ἐνετρύφα,
Ὡς πρὶν κρατάρχαι Βουλγάρων κακοτρόπως
Ἀλλ' ἦν ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος φύσει,
Τῷ τοι ποθεινὸς Αὔσοσιν ἦν Βουλγάροις.
Φρουρούμενος δὲ Θεόδωρος, ὡς ἔφην,
Φιλοφροσύνης τ' ἀπολαύων ἐν χρόνῳ,
Ἐπεὶ τυρεύειν μηχανὰς ἐφωράθη,
Τοὺς ὀμμάτων ἔσβεστο λύχνους ἐνδίκως.
Αὐτοῦ δ' ἀδελφὸς Μανουὴλ ὁ δεσπότης
Κατὰ μάχην ὢν καὶ φυγῇ κεχρημένος,
Θεσσαλονίκην καταλαμβάνει πόλιν,
Καὶ τῆς δ' ἐκυρίευσε πραγμάτων δίχα
Σὺν τοῖς γε λοιποῖς ἀστέων καὶ χωρίων
Τοῖς κατὰ δύσιν ἐγκαταλελειμμένοις.
C Οὗτος καλεῖσθαι δεσπότης ᾑρημένος
Ἐχρῆτο μᾶλλον βασιλικοῖς συμβόλοις
Ἐν ὑπογραφαῖς διὰ κοκκίνου γράφων,
Πρὸς ὃν τις ἀπέσκωψεν εὐστόχως μάλα
Ὡς Σοὶ προσᾴδειν ἁρμόδιον τυγχάνει
Σὲ τὸν βασιλέα τε δεσπόνην ἅμα.
Καὶ Σθλάβος ἀνὴρ, οὗπερ ἐμνήσθην ἄνω,
Ἐκ Βουλγάρων φὺς προσγενὴς ὢν Ἀσάνῃ,
Λαβὼν κατεῖχε φρούριον Μελενίκου,
Καὶ τῆς Ῥοδόπης ἦρχε σὺν τοῖς φρουρίοις,
Καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ χωρίοις ἀραρότως,
Καὶ δεσποτικῆς ἀξίας γε τυγχάνει
Πρὸς τοῦ κρατοῦντος Ἐῤῥῆ τῆς Κωνσταντί-[νου,
Οὗ καὶ συνήφθη τῇ θυγατρὶ τῇ νόθῳ.
D Ἐνίοθ' οὗτος συνεμάχει Λατίνοις,
Ἐνίοτ' αὖθις Βουλγάροις τοῖς φυλέταις,
Καὶ Θεοδώρῳ τῷ Κομνηνῷ πολλάκις·
Τινὶ δ' ἁπάντων οὐ συνήρχετ' εἰς λόγον,
Ἀλλοπρόσαλλος, εὐρίπιστος τυγχάνων.
Τοῦ δὲ κρατοῦντος Ἰταλῶν τοῦ Ῥομπέρτου
Βίον καταστρέψαντος ἐν Βοιωτίᾳ,
Σφῶν Ἰωάννης παραλαμβάνει κράτος,
Ἔξωρος ἀνὴρ, τῆς Σιὼν ῥὴξ τυγχάνων,
Ὃς καὶ μάχην ἵστησι πρὸς βασιλέα,
Μετά γε νηῶν ἐκπεπλευκὼς εἰς ἕω,
Καὶ τῆς Λαμψάκου κατάρας νεωρίῳ,
Πλέον δὲ μηδὲν δεδρακὼς, ὑποστρέφει·

Ὁ γὰρ βασιλεὺς Αὐσόνων Ἰωάννης
Γενναῖος ἀντίμαχος ἦν, ἀντιστάτης·
Εἰ καὶ καθυπέστρεψεν ἄρτι τῆς μάχης
Τῆς πρὸς Καίσαρα Γαβαλᾶν ἀποστάτην·
Εἰ καὶ τριήρεις καὶ δυνάμεις αὖ πάλιν
Παλαιολόγῳ παραδοὺς Ἀνδρονίκῳ,
Ὃν εἶχε δομέστικον μέγαν τῷ τότε,
Πρὸς τὴν Ῥόδον πέπομφε κατ' ἀποστάτου·
Ἀλλ' οὖν μετρίους παραλαβὼν ὁπλίτας,
Ὅπλοις ἀπεῖργεν ἐκδρομὰς τοῖς Λατίνοις.
Καὶ τὰ κατὰ μάχην δὲ τὴν ἀποστάτου,
Αἴσιον ἔσχε Παλαιολόγῳ πέρας,
Καὶ κατὰ νοῦν τείνοντα τοῦ βασιλέως.
Τοῦ λατινάρχου δ' ἐκλελοιπότος βίον,
Κληροῦχος ἀρχῆς Βαλδουΐνος γίνεται,
Ἤπιος ἀνὴρ, σωφρονικὸς, χαρίεις·
Ἄναξ δὲ τιθεὶς τοῖς ὑπηκόοις σθένος,
Καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἄστεσι καὶ χωρίοις
Εἰρηνικὴν σύναρσιν εἴτε καὶ πλάτος,
Ἐναντίοις δὲ συστολὴν καὶ δειλίαν,
Κῆδός τε κατήλλαξε μνηστείαν θ' ἅμα
Πρὸς τὸν κρατοῦντα Βουλγάρων τὸν Ἀσάνην,
Καὶ πιστὰ συντέθεικεν ὅρκια πάλιν,
Σπονδὰς ἐνωμότους τε καὶ συμφωνίας·
Ὡς εἰ παρείκοι συγκροτοῖτο προσφόρως,
Καὶ συμμαχοῖτο πρὸς μάχας ἐναντίων·
Καὶ πάλιν εἰ δέοιτο χειρὸς Αὐσόνων,
Καταπολαύει Βουλγάρων ἀρχηγέτης.
Τούτων πραχθέντων ὅνπερ εἰρήκειν τρόπον,
Συνέρχεναι δὴ πρὸς πόλιν τὴν Καλλίου
Μετὰ συνεύνου καὶ θυγατρὸς Ἑλένης,
Ἀσὰν βασιλεῖ καὶ βασιλίδι τότε,
Καὶ συντελοῦσι συνάφειαν υἱέων,
Θεοδώρου Λάσκαρι συνεζευγμένου
Ἀσὰν θυγατρὶ κατὰ νόμους Ἑλένῃ·
Ἐπευλόγει δὲ τοὺς γάμους ἀρχιθύτης
Θεῖος Γερμανὸς συμπαρὼν τελουμένοις,
Τῷ τηνικαῦτα ποιμενάρχης Τρινόβου
Τῷ Βουλγαρίας (81) ὑποκείμενος θρόνῳ,
Οὐκ οἶδ' ὅπως κέκριτο συνόδου κρίσει
Θεσπίσματί τε τοῦ κρατοῦντος Αὐσόνων
Τιμὴν πατριάρχου γε καὶ κλῆσιν ἔχειν,
Κήδους τινόντων τῶν κρατούντων οἱ χάριν.
Ἐπεὶ δ' ἐπεπλήρωτο τὰ κατὰ γάμους,
Βασιλὶς Εἰρήνη μὲν ἅμα νυμφίοις
Οἴκαδ' ἀπῄει κατὰ τοὺς ἕω τύπους·
Πρὸς Μυσίαν δ' αὖ ἡ βασιλὶς Βουλγάρων.
Δυὰς δ' ἀνάκτων σὺν δυνάμεσι πάλιν
Μακεδονίαν κατέδραμε καὶ Θρᾴκην,
Καὶ Λατινικὰ χωρία τε καὶ πόλεις
Αὐτοῖς διεῖλον καὶ κατέσχον ἀμάχως·
Τὰ Μάδυτα (82) μὲν καὶ Χεῤῥονήσου πλάκα
Πόλιν Καλλίου σὺν ὄρει τε τοῦ Γάνου
Μάχῃ παρεστήσατο προφθὰς ὁ κράτωρ,
Οὗ καὶ πόλιν ἔκτισε πρὸς πόδας ὄρους·
Ἀρχῆς δ' ὅρους ἔπηξεν ἄχρι Μαρίτζης·

A Joannes enim imperator noster
validus erat obex et adversarius.
Qui quanquam bello vix perfunctus fuerat
adversus Gabalam Cæsarem rebellem :
et quanquam naves etiam cum militibus
Andronico traditas Palæologo
(qui magnus illi tunc erat domesticus)
rebellis causa Rhodum amandaverat ;
attamen paucis stipatus militibus
armis Latinas incursiones repulit.
Insuper pugnam adversus rebellem
prospero eventu gessit Palæologus
et ex sententia Cæsaris Joannis.
Imperatore Latinorum mortuo,
hæres imperium Balduinus adiit,
B vir mitis ac modestus et gratiosus.
At Cæsar noster subditorum auctis
viribus, et securæ pacis munere
per cuncta imperii oppida florente,
perterrefactis hostibus et repressis ;
affinitatem quoque, quæsitis nuptiis,
cum Bulgarorum rege Asane junxit,
juratamque fidem rursus obtulit
et firmas amicitiæ conditiones :
nempe ut utilem operam conferret sibi
Bulgarus et bellorum socius fieret :
idem vicissim, si Romano auxilio
forte indigeret, frustra non requireret.
His quemadmodum dixi constitutis,
profectus est Asanes Calliopolim
cum tori socia, filiaque Helena,
C ad Cæsarem reginamque præsentem ibi,
et liberorum celebrarunt nuptias ;
Asanis nempe filia datur Helena
Lascari Theodoro in matrimonium
benedixitque nuptiis patriarcha
rei gestæ præsens Germanus venerabilis.
Tempore illo Ternobi archipræsul
metropolitæ Bulgaro antea subditus
patriarchalem titulum obtinuit
nescio quo sacræ synodi judicio
decretoque simul nostri Cæsaris
qui affinitati tribuit hanc gratiam.
Post celebratos nuptiarum ritus
regina Irene cum novitiis sponsis
in orientem redux domum petiit ;
D et Bulgara regina in Mœsiam rediit.
At reges ambo stipati exercitibus
Thraciam Macedoniamque percurrebant,
et latina castella urbesque captas
absque labore bellico dividebant.
Madyta quidem et tractum Chersonesi,
Ganum etiam montem et Calliopolim
antea noster bello Cæsar ceperat ;
oppidum quoque ad montis pedem struxerat :
finesque imperii protulit Maritzam usque ;

(81) Rectius Acropolita ait Κωνσταντινουπόλεως. Neque certe Joannes Græcus imperator decretum condidisset de episcoporum Bulgarorum inter se prærogativis.

(82) Hoc nomen vers. 7987 effertur singulari numero.

verum regiones reliquas ad boream sitas
rex Bulgarorum sibi vindicavit.
Quin adeo Byzantina usque ad mœnia
cum armis ambo reges appropinquarunt,
incutientes mirum Latinis metum :
verum instante hieme rex uterque
in suum reversus est deinde imperium.
Jam Theodorus imperatoris filius
impubes adhuc teneraque ætate.
quanquam puellæ nondum idoneus erat,
diversabatur tamen cum sponsa Helena
apud reginam matrem amantissimam.
Sed enim Asan, ut credere par erat,
gestæ cum nostro Cæsare rei pœnitens,
misso legato, precibus fallacibus
ad se reduci petiit filiam suam,
ut ejus alloquio et visu frueretur,
quoad versaretur in Hadriani urbe
conjuge cum dilecta et cum exercitu ;
ad sponsum suum postea reversuram.
Igitur missam filiam parens perfidus
haud jam remisit, lacrymantem licet,
neque promissum reditum concessit :
verum cum ipsa abiit in Mœsiam ;
comites tantum retro jussit cedere.
Mox infinita Scytharum multitudo
Istro trajecto cum feminis ac liberis,
invito Asane, per Æmum atque Rhodopen
effusa est in agrum Macedoniæ,
cum universa Thracia hunc depopulans :
Ænumque usque pervenerunt urbem
atque ad occiduas item partes Scythæ :
quorum alii liberis vagabantur tribubus
qua se flumen Hebrus in mare exonerat ;
alii occupatis villulis utrinque
in hujus hora stationem fixerant,
et per planitiem locaque maritima ;
unde ruentes prædis indulgebant
urbe capiendo, pagos exurendo,
Scythica ubique facta solitudine.
Denique captivam turbam in Græcis urbibus
hastæ suppositam pecunia commutabant.
Ast Italorum impudens gens fœdifraga
ingenti adversus nostros ira exæstuans
ob inflictas a Cæsare clades varias,
cum Scythis et Asane fœdus pepigit ;
et sic cum armis Scythicis et Bulgaricis
contra Romanum Cæsarem commovit bellum.
Ergo accesserunt ad Tzuruli arcem,
atque hanc machinis undique cingentes
summis oppugnabant connisi viribus,
jaculis ex adverso saxisque jactis,
atque tormentis muros suffodientes
nihil excidio idoneum omittebant.
Verum omnes machinæ, arcus, tela
in irritum lusumque recidebant.
Erat enim arcis præses duxque belli
Nicephorus et nomine et factis victor
Tarchaniotarum genitus familia,

A Τὰ δ' αὖ κατ' ἄρκτον προσνενευκότα μέρη
Κληρουχίαν εἴληφε Βουλγάρων ἄναξ.
Καὶ μέχρι δ' αὐτῶν τειχέων Βυζαντίδος
Ἄνακτες ἄμφω προσπελάζουσιν ὅπλοις,
Καὶ πτοίαν οἵαν ἐντιθοῦσι Λατίνοις·
Ἑκάτερος δ' ἔπειτα τῶν βασιλέων
Χειμῶνος ὑπέστρεψεν εἰς κραταρχίαν.
Ὁ μέν γε Θεόδωρος ἄνακτος γόνος
Ἄνηβος ὤν τις καὶ νεώτατος φύσει,
Εἰ καὶ συνήει μηδαμῶς γε τῇ κόρῃ,
Πλὴν ἀλλ' ἀνῆκτο σὺν Ἑλένῃ συζύγῳ
Πρὸς βασιλίδος εὐμενῶς φιλοφρόνως·
Μεταμεληθεὶς δ' ὡς ἐνῆν ἀπεικάσαι,
Ἐφ' οἷς Ἀσὰν δέδρακε πρὸς βασιλέα,
Στείλας πρὸς αὐτὸν ἐκλιπαρεῖ σὺν δόλῳ
B Αὐτῷ σταλῆναι τὴν φίλην θυγατέρα
Προσρήσεώς τε καὶ φίλης θέας χάριν
Ἐν Ἀνδριανοῦ τῇ πόλει σκηνουμένῳ
Μετὰ στρατιᾶς καὶ συνεύνου φιλτάτης,
Μετὰ δ' ἐπανήκειν γε πρὸς τὸν γαμέτην.
Σταλεῖσαν οὐκοῦν προσλαβὼν φυτοσπόρος
Οὔκουν μεθῆκε καὶ δακρύουσαν μάλα
Ἐπαναδραμεῖν, ὡς ὑπόσχεσις, πάλιν·
Ἀλλὰ σὺν αὐτῇ πρὸς Μυσοὺς ἀποτρέχει,
Μεθεὶς ὀπαδοὺς ἱέναι παλινδρόμους·
Εἶτα Σκυθικὸν μυριάριθμον στῖφος
Ἴστρον περάσαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις,
Ἄκοντος Ἀσὰν, δι' Αἵμου καὶ Ῥοδόπης
Χύδην ἐπῆλθε Μακεδονίας τόποις,
Καὶ τήνδ' ἐληΐσαντο σὺν πάσῃ Θρᾴκῃ,
C Εἰς Αἶνον αὐτὴν πεφθακότες τὴν πόλιν,
Καὶ τὰ πρὸς ἑσπέρας γε νεύοντα μέρη·
Ὧν οἱ μὲν εἶχον τὰς νομὰς ἐλευθέρας,
Κατὰ ποταμὸν Εὖρον ὠνομασμένον,
Ὃς ἐκβολὰς τίθησιν εἰς Ἀμφιτρίτην·
Οἱ δ' αὖ ἐνηυλίζοντο τοῦδε χωρίοις,
Κἀν τοῖς πεδίοις καὶ τόποις παραλίοις,
Ἐφ' ὧν ἐδῄουν, ἐσκύλευον τὰ πέριξ,
Αἱροῦντες ἄστη, πυρπολοῦντες χωρία,
Καὶ πάντα δρῶντες Σκυθικὴν ἐρημίαν·
Τοὺς δ' αἰχμαλώτους εἰς πόλεις τὰς Αὐσόνων
Πωλοῦντες ἦγον ἀργύρου καὶ χρυσίου.
Τὸ δ' Ἰταλῶν ἔκσπονδον, ἀναιδὲς γένος
Κατ' Αὐσόνων μῆνίν τε καὶ χόλον τρέφον
Ἐφ' οἷς κακῶς πέπονθεν ἐκ βασιλέως,
D Συνῆλθεν Ἀσὰν καὶ Σκύθαις εἰς συμβάσεις·
Καὶ σὺν στρατιᾷ Σκυθικῇ καὶ Βουλγάρων
Ἐπ' αὐτὸν ὁρμᾷ τὸν κρατάρχην Αὐσόνων.
Ὡς δ' ἧκον ἔνθ' ἔρυμα Τζουρούλου πέλει
Περιλαβόντες μηχαναῖς πάσαις τόδε,
Μάχην ἐπ' αὐτὸ καρτερὰν συνεκρότουν,
Τόξοις, λίθοις βάλλοντες ἐξ ἀναντίας,
Καὶ μηχαναῖς τύπτοντες αὐτοῦ τὰς βάρεις,
Καὶ πάντα δρῶντες ὥστε πορθῆσαι τόδε.
Ἀλλ' ἦσαν αὐτοῖς μηχαναὶ, τόξα, βέλη,
Ἕωλα πάντα καὶ σαφὴς ληρωδία·
Ὁ γὰρ ἔσω φρούραρχος ἢ στρατηγέτης
Νικηφόρος κλήσει τε καὶ τρόποις πλέον
Ταρχανειωτῶν ἐκ γένους κατηγμένος,

Ὁ τοῦ μεγάλου δομεστίκου νυμφίος
Παλαιολόγων ἐκ φυλῆς Ἀνδρονίκου,
Εἰς πρωτόπαιδα Μαρίαν θυγατέρα,
Τῆς βασιλείου τραπέζης ὑπηρέτης,
Μετὰ δὲ δομέστικος ὀφθείς τις μέγας,
Ἀνδρεῖος ἀνὴρ, συνετὸς καὶ γεννάδας,
Θεοῦ θεράπων νουνεχής θ' ὑπηρέτης,
Ταῖς εὐτυχίαις καὶ στρατηγίαις μέγας·
Ὃς ταῖς κατ' ἐχθρῶν ἀναδούμενος νίκαις,
Στεῤῥός τις ἀντίμαχος ἦν ἀντιστάταις
Ἀποτρέπων φάλαγγας αὐτῶν εὐψύχως,
Θεοῦ σθένει τε καὶ στρατηγίας τέχνῃ.
Οὕτως ἐχόντων, ὡς ἔφην, τῶν πραγμάτων,
Ἀσὰν τολυπεύοντι τὰ κατὰ μάχην,
Ἀγγέλλεται μήνυμα μεστὸν πικρίας,
Ὡς σύζυγός τε καὶ σὺν αὐτῇ παιδίον,
Καὶ Τρινόβου πρόεδρος αὐτίκα μάλα
Τεθνᾶσιν ἤδη τὸν βίον λελοιπότες
Ὡς οὖν ταῦτ' ἠνώτιστο, λύσας τὴν μάχην,
Εὐθὺς ἐπανέζευξε πρὸς τὴν Μυσίαν,
Πυρὶ παραδοὺς τειχέων καθαιρέσεις.
Μόνον δὲ φῦλον Ἰταλῶν λελειμμένον,
Καὶ τοῦτ' ἐπανέζευξε πρὸς Βυζαντίδα,
Ἄστυ λελοιπὸς ἀσινὲς, βλάβης δίχα.
Ἀσὰν δὲ συνεὶς συμφορᾶς τὴν αἰτίαν
Ὡς ἔκτισις πέφυκε τῆς ἐφορκίας,
Πρεσβεύεται τάχιστα πρὸς βασιλέα,
Ἀνανεῶν κῆδός τε καὶ συμβιβάσεις,
Ἃ δέδρακε πρὶν, ἠθέτησε δ' ὑστέρως.
Ὁ δ' ἀσμένως ἤκουσε πρεσβείας λόγους,
Καὶ σπένδεται δὴ συγγινώσκει τ' αὖ μάλα
Μετανοοῦντι Βουλγάρων ἀρχηγέτῃ,
Ἐφ' οἷς κακῶς ἔπραξεν ὅρκους συγχέας·
Ὃς λοιπὸν ἐκπέπομφε καὶ θυγατέρα,
Καὶ συμβιβάσεις ἔμπεδοῖ καὶ φιλίαν,
Καὶ πάλιν Αὐσόνων τε Βουλγάρων μέσον
Ὑπῆρχεν εἰρήνης τε καὶ φιλίας κλέος.
Ἐξαπορηθεὶς τοῖς ὅλοις Βαλδουῖνος
Ὡς συνελαθεὶς εἰς πόλιν πανταχόθεν,
Πρὸς τοῦ κρατοῦντος Αὐσόνων Ἰωάννου
Πρὸς ῥῆγα Φράγγων ἐν τριήρεσι πλέει,
Καὶ συμμαχικὸν προσλαβὼν πλεῖστον μάλα,
Καὶ διοδεύσας Γαλλίας, Ἰταλίαν,
Εἰς Παιόνων ἔφθασε λιπαρὰν χθόνα·
Ἀφ' οὗ περάσας τὸν βαθυδίνην Ἴστρον,
Προσέσχε Μυσῶν τοῖς ἀποκρήμνοις τόποις,
Οἳ καὶ παρέσχον δίοδον τοῖς Λατίνοις,
Τὰς πρὸς κρατοῦντα σπονδὰς ἠθετηκότες.
Εἷλον δ' Ἰταλοὶ καὶ Τζουρουλὸν τῷ τότε
Σκύθας ἔχοντες συμμάχους παριστρίους
Τοῦ Πετραλίφα πρὸς φυλακὴν φρουρίου,
Ἔνκοσθεν ὄντος εὐγενοῦς στρατηγέτου.
Ἄναξ δ' ἐπελθὼν Νικομηδείας τόποις
Δι' ὑγσοχέρσου στρατιᾶς ῥωμαλέας,
Δακιβύζης φρούριον εἷλε τῇ μάχῃ,
Ἔρυμά τ' ἄλλ' ᾧ κλῆσις Νικητιάτου.
Καὶ λείαν ἀπήλασε πλῆθος λαφύρων.
Πέπονθε δ' ἄλλως ἐν στόλῳ δυστυχίαν·
Τοῦ γὰρ Κοντοφρὲ Μανουὴλ κεκλημένου

A qui domestici magni gener erat
Andronici gente Palæologi,
cujus seniorem filiam Mariam duxerat,
Idem et regiæ mensæ pincerna erat;
mox et magnus domesticus fuit creatus :
vir sane fortis, prudens et magnanimus,
admodum religiosus Dei famulus,
fortuna et rebus bellicis præclarus.
Hic ob relatas nobilis victorias,
hostibus erat firmus adversarius,
quorum phalanges repellebat fortiter
divino auxilio fretus et arte bellica.
Ecce autem rebus ita se habentibus
Asani, ut dixi, ad bellum incumbenti
nuntius venit plenus amaritiç
B quod ejus simul uxor ac filiolus,
atque archipræsul Ternobi, repente
vitam cum morte nuper commutaverunt.
Quibus ille auditis, omisso bello,
statim in Mœsiam maturavit reditum,
igne consumptis bellicis tormentis.
Tunc et Latina derelicta phalanx
Byzantium sibi redeundum censuit,
et sic Tzurulus perstitit incolumis.
Tunc vero Asanes infortunium suum
justam perjurii pœnam esse intelligens,
protinus misit ad Cæsarem legatos
pacem instaurans et affinitatem,
quam olim is compositam mox resciderat.
Cæsar libenter legationem audiit,
C fædusque renovavit, et veniam obtulit
resipiscenti Bulgarorum regi
de violato fidei juratæ jure;
qui mox et filiam remisit ad sponsum,
et confirmavit fœdus amicitiæ.
Atque ita rursus inter nos ac Bulgaros
benevolentiæ ac pacis munus floruit.
At Balduinus rebus suis desperans,
propterea quod in urbe Constantinopoli
prorsus conclusus esset a nostro Cæsare;
adnavigavit ad Francorum regem,
a quo permagnis instructus auxiliis
permeatisque Galliis atque Italia
ad Pæonum pervenit pingue solum;
ubi trajecto maximo Danubio
accessit ad montanas Mœsorum sedes,
D qui transitum Latinis concesserunt,
contra promissas Cæsari conditiones.
Tunc Tzurulum quoque ceperunt Itali
auxiliantibus Scythis Istri accolis;
quanquam illius arcis custodia tradita
nobili duci Petraliphæ fuerat.
Nicomediensem Cæsar invadens agrum
forti ac potente stipatus exercitu
vi superavit Dacibyzæ castellum,
aliamque arcem dictam Nicetiatæ,
magnamque prædæ copiam inde abegit.
Verum accepit mari detrimentum.
Quoad enim Manuel Contophreus

dux sapiens et rei nauticæ peritus
navarchus præfuit, classis bene habuit :
sed postquam id officium obtinuit Iaphreus
a Cæsare, et cum Italis pugnam iniit,
summam ab his perpessus cladem est,
in prælio amissis tredecim navigiis.
Atque hic fuit prædictæ eventus rei.
Asanes autem in fœdere manebat,
etsi non prorsus, attamen ex parte.
Is defuncta sibi, ut supra diximus,
Ungarica consorte, secundis nuptiis
duxit uxorem contra jus canonicum
Theodori filiam Comnenangeli,
quem ipse olim oculis orbaverat,
nomine Irenem, aspectu formosissimam,
fratris affinitatem haud reveritus.
Erant huic Theodoro quatuor liberi,
Joannes, et Demetrius, atque Anna,
denique Irene uxor Asanis Bulgari;
quæ apud ipsum peperit tres liberos
Michaelem, Mariam, et Theodoram.
Carcere porro emissus ob istas nuptias
Theodorus ille, de quo sæpe diximus,
Thessalonicam venit haud absque dolo :
nam cum galero pannosaque veste
clam intra mœnia oppidi receptus,
conjuratorum conspiratis viribus
fratrem, ut dicam breviter, in vincla conjicit,
pristinum ipse dominatum recipit.
Mox unum e suis liberis Joannem
insignibus ornari regiis voluit,
atque hunc regem appellari jussit;
ipse suscepit reipublicæ curam.
Porro germanum exsulem ad urbem Attali
expulit, ejusque conjugem remisit,
o fortunæ inconstantiam ! ad patrem Asanem.
Cæteroqui Manuel profectus Pergamo
ad Cæsarem Joannem supplex venit,
ejusque nactus pium patrocinium,
atque ut par erat peramanter habitus,
pecunia instructus itemque sex triremibus,
quibus ad terram posset tuto exscendere,
ad Valachiæ oras direxit cursum :
cumque appulisset naves Demetriadem
contractis brevi copiis occupavit
Pharsala, Platamonem et Larissam.
Mox in colloquium venit cum duobus
fratribus, Theodoro cæco et Constantino :
quibus obtemperans, jusjurandum violat,
volens scilicet nolens, ut ait proverbium,
quod nuper nostro Cæsari præstiterat;
et cum germanis societatem iniit.
Sed enim paulo post hic Manuel moriens
amaram præ se tulit pœnitentiam
ob violatam fidei religionem.
Regina quoque Irene vita excessit
atque ad cœlestes transiit stationes;

A 'Ανδρὸς στρατηγοῦ, δεξιοῦ ναυαρχίαν,
"Οντος στολάρχου τοπρὶν, εὐτύχει στόλος·
'Ως δ' 'Ιαφρὲ ναύαρχος ἐν βασιλέως
'Αντικαταστὰς 'Ιταλοῖς συνεπλάκη,
"Ητταν ὑπέσχε παρὰ τούτον ἐσχάτην,
Τρεισκαίδεκα ναῦς ἀποβαλὼν ἐν μάχῃ.
Ταῦτα μὲν οὖν ἔσχηκε τόνδε τὸν τρόπον·
'Ο δ' 'Ασάνης ἔστεργε συμβάσεις τέως,
Εἰ μὴ καθαρῶς, ἀλλὰ τὸ πλέον μέρος.
Τούτῳ θανούσης, ὡς ἔφην, τῆς συζύγου
Τῆς ἐξ Οὐγγρίας, πρὸς γάμους γε δευτέρους
'Ηγάγετ' ἀθέσμως τε καὶ παρανόμως
Τὴν Θεοδώρου παῖδα Κομνηναγγέλου
"Ον φωτὸς ἐστέρησι τοπρὶν ὀμμάτων,
Κλῆσιν Εἰρήνην, ἀγαθὴν ὄψιν πάνυ,
Μὴ κασιγνήτου κῆδος (33) ἐν νῷ λαμβάνων·
B Παίδων δ' ὑπῆρχε τετρακτὺς Θεοδώρῳ,
'Ιωάννης τε, Δημήτριος σὺν "Αννῃ,
Εἰρήνη τ' αὖ σύνευνος 'Ασὰν Βουλγάρου,
"Η παῖδάς οἱ τρεῖς ἀποτέξασα φθάνει,
Μιχαὴλ, Μαρίαν τε καὶ Θεοδώραν.
Εἰρκτῆς δὲ δεσμῶν ἐκλυθεὶς κήδους χάριν
'Ο μνημονευθεὶς Θεόδωρος πολλάκις,
Θεσσαλονίκην καταλαμβάνει πόλιν·
Μετὰ φενάκης δ' εὐτελῶν τε ῥακίων
Εἴσω παρελθὼν τῆσδε λαθὼν τειχέων
Συνιστόρων σθένει τε καὶ συνεργίᾳ
Δεσμοῖ τ' ἀδελφὸν, ἐν κεφαλαίῳ φάναι,
Καὶ τὸ πρὶν ἀνείληφε τῆς χώρας κράτος·
Εἶτ' 'Ιωάννην υἱέων φίλων ἕνα
Τοῖς βασιλικοῖς ὡραΐσας συμβόλοις,
C Πρὸς δ' αὖ καλεῖσθαι θεσπίσας βασιλέα,
Αὐτὸς διεῖπε πραγμάτων τὰς φροντίδας.
Τὸν σύγγονον δὲ πρὸς πόλιν τὴν 'Αττάλου
"Επεμψεν ἐξόριστον, αὐτοῦ δ' εὐνέτιν
'Ασὰν πατρὶ πέπομφεν, ἀστάτου τύχης
'Αλλὰ Μανουὴλ ἀπάρας ἐξ 'Αττάλου
Πρὸς τὸν χαριτώνυμον ἄνακτα τρέχει,
Καὶ τοῦδε τυχὼν εὐμενοῦς γε προστάτου
Φιλοφρονηθεὶς δ' ἱκανῶς ὥσπερ δέον,
Χρήματα λαβὼν καὶ τριήρεις ἓξ πάλιν
Δι' ὧν κατασχεῖν ἠδυνήθη τὸν τόπον,
Πρὸς τὰ Βλαχίας ἐξαπεστάλη μέρη·
Καὶ καταλαβὼν Δημητριάδος τόπον,
Στράτευμ' ἱκανὸν ἐν βραχεῖ συναλίσας,
"Αρχει Φαρσάλων, Πλαταμῶνος, Λαρίσσης·
D Εἶτα συνῆλθε τοῖν δυοῖν ὁμαιμόνοιν
Πηρῷ Θεοδώρῳ τε καὶ Κωνσταντίνῳ,
Καὶ τοῖσδε πεισθεὶς ὀμελεῖ τῶν ὁρκίων
'Εκὼν ἄκων, ὥς φασι, καὶ συγκειμένων
Τῶν πρὸς κρατάρχην Αὐσόνων 'Ιωάννην·
'Εσπείσατο σφίσι δὲ καὶ συνεκράθη.
Μετ' οὐ πολὺ θνήσκων δὲ Μανουὴλ ὅδε
'Εχρῆτο πολλῷ καὶ πικρῷ μεταμέλῳ
Παραβασίας ὁρκίων φρικαλέων.
Λείπει δὲ βίον καὶ βασιλὶς Εἰρήνη,
Καὶ πρὸς μονὰς βέβηκε τὰς οὐρανίους,

(83) Recole v. 8068.

Γυνὴ φίλοικτος, ἀρχικὴ, σώφρων, ξένη,
Χάρισι πολλῶν ἀγαθῶν κοσμουμένη.
Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ κρατάρχης Βουλγάρων
Ἀνθρώπινον λέλοιπεν Ἀσάνης βίον,
Ἤπιος ἀνὴρ καὶ φιλοικτίρμων φύσει,
Ἄριστος ὀφθεὶς παρὰ Μυσοῖς βαρβάροις.
Εὐεργετικὸς Αὔσοσι καὶ φυλέταις,
Πᾶσιν ἐπαρκῶν τὰς σιτήσεις ἀφθόνους,
Μερίδα καὶ μέλλοντι προσνέμων βίῳ.
Τούτου τελευτήσαντος, ἀρχὴν Βουλγάρων
Παῖς Καλλιμάνος παραλαβὼν κατέχει,
Ὃν βασιλὶς ἔτικτεν αὐτῷ Μαρία
Ἐκ Παιόνων ἔχουσα σειρὰν τοῦ γένους·
Ὑπῆρχεν αὐτῷ καὶ σύναιμος ἡ Θάμαρ.
Ἐκ δ' Ἀγγελίνης Εἰρήνης Ἀσὰν ἔφυ
Ἄννα, Μιχαὴλ, καὶ σὺν αὐτοῖς Μαρία.
Καλλιμάνος γοῦν κράτος ἀνεζωσμένος
Τὰς πρὸς κρατάρχην ἐμπεδοῖ συμβιβάσεις,
Καὶ πάλιν εἰρήνη τις ἦν ἐν τῷ μέσῳ·
Πηρὸς δὲ Θεόδωρος σὺν Ἰωάννῃ
Θεσσαλονίκης ἐκράτει καὶ τῶν πέριξ·
Μεθ' οὓς ὑπῆρχε δεσπότης Κωνσταντῖνος
Πηροῦ σύναιμος καὶ Μιχαὴλ ἔγγονος,
Μυσῶν κρατάρχων Μανουὴλ τε τοῦ λάχους.
Οὕτως ἐχόντων πραγμάτων, Ἰωάννης
Στρατηγετῶν κράτιστος, ἀνάκτως κλέος,
Βουλεύεται δὴ καθελεῖν Ἰωάννην
Τῆς βασιλικῆς ἀξίας καὶ τοῦ θρόνου,
Ὡς τήνδε κατέχοντα μάλ' ἀναξίως.
Ὅθεν παρ' αὐτὸν εἰσκαλεῖται καθ' ἕω
Τὸν Ἰωάννου Θεόδωρον πατέρα,
Ἄναξ φρενήρης, καὶ τιμᾷ φιλοφρόνως·
Εἶτα δυνάμεις Ῥωμαϊκὰς, Σκυθίδας
Ἃς εἶχε κλῆρον ἰδιαίτατον δράσας,
Εὖ συναθροίσας, ἐκστρατεύει προφρόνως
Κατ' Ἰωάννου διὰ Μακεδονίας·
Χριστοῦ πόλιν οὖν παραμείψας Στρυμμόνα,
Προσέσχε φρουρίῳ γε τῷ τῆς Ῥεντίνης
Πάμπαν ἐρήμῳ τῶν συνοικούντων ἔσω,
Ἀποδρασάντων τῶν φυλάκων ἐκ φόβου·
Ὃ καὶ λαβὼν, φύλακας ἔνδον εἰσάγει.
Ἔπειτ' ἐκεῖθεν σὺν στρατῷ καὶ δυνάμει
Ἐφίσταται τάχιστα Θεσσαλονίκῃ·
Ἧς τειχέων ἄγχιστα πηγνύει φέρων
Σκηνὰς βασιλείους τε καὶ παντευχίας·
Παρὰ δ' ἑαυτῷ τῶν στρατευμάτων στίφος
Ἃ πάντ' ἐδῄουν ἐκδρομαῖς κεχρημένα,
Λεηλατοῦντα τὰ πρόσοικα χωρία·
Σκύθαι δὲ μᾶλλον ἠφάνιζον πλειόνω
Συχνῶς ἐπιόντες γε πάντα τὰ πέριξ·
Καὶ ταῦτα δρῶντες Σκυθικὴν ἐρημίαν.
Ὁ δ' αὖ στόλος πάραλα κατεπυρπόλει
Οὗπερ στολάρχης Κοντοφρέ τις γεννάδας.
Εἵποντο τῷδε βασιλεῖ στρατηγέται
Ἄνδρες λογάδες, ἀρεϊκοὶ, γεννάδαι,
Ἄριστος Ἀνδρόνικος ἐν στρατηγίαις,
Παλαιολόγος ἐν δομεστίκοις μέγας,
Πρωτοβεστιάριος Ῥαοὺλ τοὐπίκλην,
Τορνίκης Δημήτριος ἀγαθὸς φύσιν,

A misericors, pudica, imperio digna,
mirabilis et affluens virtute mulier.
Paulo post etiam Bulgarorum dominus
deseruit mortalem Asanes, vitam,
vir clemens et misericors natura,
optimus sine dnbio inter Mœsos barbaros,
beneficus in nostros et cives suos,
cunctis dilargiens vitæ subsidia,
partem sibi reponens futuro sæculo.
Hoc vita functo, regnum Bulgarorum
ipsius filius excepit Callimanus,
quem ex regina susceperat Maria
genus de populo Pæonum trahente.
Erat huic etiam namar germana soror.
Irenc vero peperit Angelonyma
B Asani Michaelem, Mariam, Annam.
Jam vero Callimanus imperio adito
cum nostro Cæsare fœdus renovavit;
eratque rursus pax ambolus populis.
Theodorus autem cæcus cum Joanne
Thessalonicam cum locis finitimis
regebat, et sub illis cæci frater
despota Constantinus, et demum Michael
Manuelis nepos partem Mœsiæ.
Hoc reipublicæ statu, Cæsar noster
optimus imperator et gloria regum
Joannem illum Thessalonicensem
imperatorio statuit detrahere gradu,
quem iste nullo possidebat jure.
Quare in orientem prudente consilio
C Joannis patrem Theodorum vocat,
atque benivolis excipit officiis.
Deinde copiis propriis atque Scythicis,
quarum selectam manum sibi asciverat,
egregie comparatis, in Macedoniam
contra Joannem pergebat alacriter:
prætervectusque Strymmona et Christopolin
ad Rentinæ castellum castra transtulit,
quod sane offendit incolis desertum,
ejus dilapsis præ metu custodibus;
ipse occupatum muniit præsidio.
Illinc deinde cum potente exercitu
Thessalonicam propere coutendit,
et prope mœnia fixit tabernacula
Cæsar cum omni bellico apparatu:
cujus dispersi copiarum manipuli
D omne vastabant late territorium
prædam agentes proximis e villis:
præcipue vero Scythæ molesti erant,
dum perpetuis per agrum incursionibus
Scythicam facerent ubique solitudinem.
Interim classis littora infestabat
cujus navarchus fortis Gontophreus erat.
Cæsaris castra sequebantur duces
viri præcipui strenui mavortii,
Andronicus inclytus Palæologus
expertus dux et magnus domesticus:
Raulus item protovestiarius,
egregiusque Tornices Demetrius:

et qui concilium publicum regebat
Tarchaniatorum de gente Nicephorus :
protosebastus item Contostephanus,
et Petraliphas magnus chartularius,
cum aliis multis claris senatoribus.
Dum ibi imcumbit ad bellum exercitus,
ecce defertur nuntius ad Cæsarem
quod Tachariorum gens commisso prælio
vires Turcarum penitus fregisset.
Morari Cæsar nequiens omissa
obsidione conditiones obtulit,
et mediatorem rei legatum misit
ipsum Joannis patrem Theodorum.
Mandabat autem Cæsar ut Joannes
imperii cuncta deponeret insignia
calceos rubros, pyramidis lapillum;
nomenque et dignitatem haberet despotæ,
benivolumque animum servaret Cæsari.
His actis, imperator inde abscessit
post confirmatum sacramento fœdus.
Theodorumque Angelum filio tradidit.
Reverso autem Cæsari orientem
Iathatines sultanus Iconii
misit legatos atque enixis precibus
ab eo suppetias petiit et societatem,
male mulcatus scilicet a Tachariis
deque rerum summa jam periclitans.
Utile sibi Cæsar esse intelligens
si laboranti sultano subveniret,
libente animo excepit legationem,
et cum sultano venit in colloquium
Tripolitana in urbe ad Mæandrum,
ubi conscriptis firmiter conditionibus
de sufficiendis invicem auxiliis
in suum quisque rediit imperium.
Brevi post illud tempus in Thessalia
excessit vita despota Joannes,
vir bonus, pius legum servantissimus,
modestus, comis, clemens erga subditos,
et semper sacræ deditus hymnodiæ
cumque potioribus monachis conversans.
Hujus defuncti stationem excipit
despotæque a Cæsare dignitatem
frater Demetrius moribus incomptis,
amori obnoxius, Veneris mancipium,
viris plerumque pessimis se socians,
et corruptorum juvenum familiaris.
Tunc otiosus a bellis imperator
paucis stipatus Hellespontum trajicit,
occiduasque terras armis appetit.
Cissum castellum Thraciæ prætcriit,
Hebrumque flumen vectus equo tranans
Zichnorum illico adfuit urbeculæ.
Ibi intellixit, Bulgarorum regem
Callimanum vitali privatum luce.
Attamen pergens Serras usque venit,
quam et sagace obtinuit consilio,
Mœso Dragota oppidum tradente,
cujus præsidio et curæ mandatum fuerat.

A Πράγματα κοινὰ φροντίδας τ' αὖ ἀνέχων
Ταρχανειωτῶν ἐκ γένους Νικηφόρος,
Πρωτοσεβαστὸς Κοντοστέφανος πάλιν,
Καὶ Πετραλίφας χαρτουλλάριος μέγας
Μετά γε πολλῶν εὐκλεῶν βουληφόρων.
Ἀμφιπονουμένων δὲ τῇδε ταγμάτων,
Ἀφῖκτό τι μήνυμα πρὸς βασιλέα,
Ὡς Ταχαρίων ἔθνος ὠνομασμένον
Τούρκοις συνελθὸν, ἐκνικᾷ σφᾶς ἐν μάχῃ.
Ταῦτ' ἐμβραδύνειν μὴ δυνάμενος κράτωρ,
Ἀφεὶς τὸ πορθεῖν, ἀφορᾷ πρὸς συμβάσεις,
Πρέσβυν μεσιτεύοντα ταύταις λαμβάνων
Τὸν Ἰωάννου Θεόδωρον πατέρα.
Τὰ δ' ὁρκίων ἦν ὡς ἅπαντ' Ἰωάννην
Τὰ σύμβολα ῥίψαντα τῆς κραταρχίας.
B Πέδιλ' ἐρυθρὰ καὶ πυραμίδος λίθον,
Κλῆσιν κεκτῆσθαι καὶ τιμὴν τὴν δεσπότου,
Καὶ φίλον εὔνουν βασιλεῖ καθεστάναι.
Οὕτω δεδρακὼς βασιλεὺς ὑποστρέφει,
Κατεμπεδώσας ὁρκίοις τὰς συμβάσεις·
Θεόδωρον δ' Ἄγγελον λιπὼν φιλτάτῳ.
Ὡς οὖν ἐπανέζευξε πρὸς τὰ τῆς ἕω,
Ἰαθατίνης σουλτὰν Ἰκονιέων
Ἔπεμψε πρέσβεις λιπαρῶν βασιλέα
Τυχεῖν βοηθείας τε καὶ συμμαχίας
Κακῶς πεπονθὼς, ὡς ἔφην, Ταχαρίοις,
Καὶ κινδυνεύων ἀπολέσθαι παντάπαν.
Συνεὶς βασιλεὺς ὡς ἑαυτῷ συμφέρει
Εἰ δυστυχοῦντι συμμαχήσει σουλτάνῳ,
Πρεσβείαν εἰσδέδεκτο καὶ μάλ' ἀσμένως·
Ὅθεν κρατάρχης καὶ σουλτὰν συνηλθέτην
C Ἐν τῇ Τριπόλει τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ πόλει·
Σπεισάμενοι δὲ καὶ δράσαντες συμβάσεις
Ὡς ἂν συνασπίζοιεν ἀλλήλοις μάχῃ,
Πρὸς πατρίδας ᾤχοντο καὶ κραταρχίας.
Μετὰ δὲ μικρὸν ἀπολείπει τὸν βίον
Ἐν Θεσσαλίᾳ δεσπότης Ἰωάννης,
Ἀνὴρ ἀγαθὸς, εὐλαβὴς, νόμων φύλαξ,
Σώφρων, ἱλαρὸς, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Ἀεὶ σχολάζων ἱεραῖς ὑμνῳδίαις,
Καὶ ναζιραίων προκρίτοις ἐντυγχανων.
Τούτου θανόντος, λαμβάνει κληρουχίαν
Καὶ δεσποτικὴν ἐξ ἄνακτος ἀξίαν
Δημήτριος σύναιμος, οὐ καλὸς τρόπους,
Ἔρωτος ἥττων, δοῦλος ἀφροδισίων,
Τὰ πολλὰ συνὼν ἀνδράσιν ἀβελτέροις,
D Καὶ μειρανίοις συνομιλῶν δυστρόποις.
Ἄγων δὲ μάχης ἀνακωχὴν ὁ κράτωρ,
Περάσας Ἑλλήσποντον ἅμα βραχέσιν
Ἐπιστρατεύει τοῖς κατὰ δύσιν τόποις.
Κισσὸν παραμείψας δὲ φρούριον Θρᾴκης
Εὔρου τε τὸν ῥοῦν ἐκπεράσας ἱππότης,
Εὐθὺ Ζιχνῶν ἤλαυνε τοῦ πολιχνίου.
Μήνυμα δ' ἧκεν ὡς ὁ Βουλγάρων ἄναξ
Καλλιμάνος λέλοιπεν ἡλίου φάος·
Βαίνων δ' ὅμως πέφθανε Σέῤῥας τὴν πόλιν,
Ἣν καὶ παρεστήσατο ταῖς εὐβουλίαις·
Μυσοῦ Δραγωτᾶ παραδόντος τὴν πόλιν
Τοῦ τῆσδε φρουράρχου τε καὶ πρωτοστάτου.

Φιλοφρονηθεὶς δ' ἐκ βασιλέως ὅδε,
Πρὸς Μελενίκου τὴν πόλιν ἀπεστάλη·
Εἶτα (τί πολλὰ μηκύνοντα δεῖ γράφειν ;)
Σὺν Νικολάῳ Μαγκλαβίτῃ τοὐπίκλην
Ἀνδρὶ φρονίμῳ καὶ πάνυ δραστηρίῳ
Παραδιδοῦσι τῷ κρατάρχῃ τὴν πόλιν,
Τοπρὶν προβάντων χρυσοσημάντων λόγων
Ἐρυθογράφων ἐξ ἄνακτος, ὡς ἔθος,
Πόλει τυπούντων δωρεὰς χορηγίας.
Τούτων τελεσθέντων δὲ τόνδε τὸν τρόπον,
Οἱ κρείττονές τε καὶ περίβλεπτοι γένει
Οἰκητόρων ἥκουσι πρὸς βασιλέα
Καὶ μᾶλλον οἷς Ἄρης τε καὶ μάχη φίλα,
Ἄνδρες σθεναροὶ, γεννάδαι, ῥωμαλέοι,
Πλείους ἀριθμῷ πεντακοσίων τάχα,
Καὶ βασιλεῖ τίνουσι πρόσφορον σέβας.
Εἶτα κατῆρξεν ἀμαχεὶ στεφηφόρος
Στενομάχου τε Τζεπαίνης πολιχνίων,
Χώρας τε πάσης πρὸς Ῥοδόπῃ κειμένης,
Καὶ Βελέσβου Δίου γε σύμπαντος τόπου·
Καὶ Βελεσσὸν εἷλε δὲ σὺν τοῖς Σκοπίοις·
Κατέσχε καὶ Πρίλαπον ἅμα τοῖς πέριξ,
Πελαγονίας τοὺς ὅρους καὶ τὰ πλάτη,
Καὶ φρούριον Πρόσακον ἅμ' Εὔτζᾳ πόλει.
Ταῦτα καθυπέταξε τῇ κραταρχίᾳ
Ἄναξ χαριτώνυμος ἄνευθεν μάχης·
Ἐφ' οἷς παρέσχεν αἰτήσασι Βουλγάροις
Ἐχέγγυον μόνοις γε τούτοις ἐμμένειν.
Ἔπειτ' ἐπῆλθε Θεσσαλονίκης ὅροις,
Καὶ τῆσδε κρατεῖ τῇ Θεοῦ συμμαχίᾳ.
Ὅπως δ' ἑάλω, συνελὼν δήπου φράσω.
Ταύτης κρατοῦντος, ὡς ἔφην, Δημητρίου
Ἀτασθάλου τε δυσαναγώγου νέου,
Καὶ παιδιαῖς χαίροντες ἀεὶ καὶ μέθαις,
Καταμελοῦντος ἀστικῶν δὲ πραγμάτων,
Καττύεταί οἱ σκέμμα καὶ σκευωρία
Παρὰ πολιτῶν γνωρίμων τῇ πατρίδι,
Ἰατροπούλου, Σπαρτηνοῦ, Κουνσουλάτου,
Σὺν οἷς Καμπανὸς, Σίσυφος ἄλλος τρόπους·
Ἐκ δ' εὐγενῶν Λάσκαρις καί τις Τζιρίθων·
Οἳ καὶ δόλῳ πέμψαντες ὡς βασιλέα
Σκηνούμενόν που καθ' ὅρους Μελενίκου
Τοῦτον Καμπανὸν τῶν συνιστόρωθ ἕνα,
Τῇ μὲν προφάσει πραγματεύσεως χάριν,
Τῷ δ' ὄντι λαβεῖν χρυσοσημάντων λόγων
Ἐρυθρογράφων ἀσφάλειαν πατρίδι.
Ἅπαντα κρατῶν ἐκπεραίνει προφρόνως,
Ἁλώσεως ἤνυσαν ἅπαντα λόχον.
Ἐπαναδραμὼν Καμπανὸς γοῦν εἰς πόλιν,
Ἕκαστα σαφεῖ λάθρα τοῖς συνωμόταις·
Εἶτα βασιλεὺς μηνύει Δημητρίῳ,
Ὡς αὐτὸν ἐλθεῖν προσκύνησιν ἐκτίσων,
Καθάπερ ἐστοίχησε τοπρὶν ὁρκίοις,
Τὴν δεσποτικὴν ἀξίαν δεδεγμένος·
Ὁ δ' ἀκλινὴς ἦν, μηδαμῶς ἐπαΐων.
Τοίνυν ἐπιστὰς Θεσσαλονίκῃ κράτωρ
Πάλιν ἐδήλου ταῦτα τῷ Δημητρίῳ·
Ἀλλ' ἦν ἀπειθὴς ἀμελῶν συμβουλίας.
Τῶν πραγμάτων οὖν τῇδε διακειμένων

A Hic delinitus a Cæsare officiis,
legatus est ad urbem Melenicum :
is autem (ne rem longo sermone differam)
cum Nicolao conspirans manclavita
sagacis mentis viro et efficaci
imperatori nostro urbem tradidit :
præmisso tamen aureo libello,
quem Cæsar rite minio subscripserat,
urbi spondente largitiones plurimas.
Rebus hoc modo denique compositis,
ecce optimates et genere conspicui
lucolæ urbis ad Cæsarem venerunt,
præcipueque viri sueti bellis,
asseclæ Martis, strenui, pugnaces,
quorum quingenti aut ferme paulo plures
debitum obtulerunt obsequium Cæsari.
Ipse deinde sine prælio obtinuit
urbeculas Stenimachum et Tzepænam,
terrasque cunctas ad Rhodopen positas,
Belesbum, Dium, cum omni territorio.
Belessum insuper occupavit cum Scopiis,
Prilapum quoque cum locis finitimis,
et Pelagoniæ fines cum sua planitie,
Prosacum castrum cum oppido Eutza.
Hæc, inquam, omnia subdidit imperio
absque cruore Joannes imperator.
Bulgaris autem promisit postulantibus,
his se contentum terminis futurum.
Thessalonicam postea perrexit,
atque hac favente potitus est Numine,
cujus rei ordinem breviter expediam.
C Urbem tenente, ut dixi, Demetrio
scelesto juvene et pessime morato
perpetuæ dedito crapulæ et lasciviæ
et negligente publicæ rei curam,
fit contra ipsum conspirata factio
civium in patria minime obscurorum
Iatropuli, Sparteni, Cunsulati,
cum quibus erat Campanus, alter Sisyphus ;
nobiles autem duo, Lascaris et Tziritho.
Hi fraudulenter miserunt ad Cæsarem
tunc Melenici in agro demorantem,
Campanum illum, ut dixi, conjuratum;
prætextu quidem publici negotii,
revera ut bullam auream impetraret
minio subscriptam ad salutem patriæ.
D Annuit cunctis libenter imperator;
illi dedendæ urbi navarunt operam.
Namque Campanus in urbem profectus
rem omnem gestam sociis patefecit.
Mox imperator significat Demetrio,
ut ad se veniat obsequium præbiturus,
quod se facturum sacramento obstrinxerat,
cum dignitatem despotæ impetraverat.
Morem jubenti juvenis non gessit.
Thessalonicam igitur accedens Cæsar,
idem mandatum Demetrio significat,
qui id rursus surdis præteriit auribus.
Quæ cum ita se haberent, en repente

fama clamorque diditur per urbem
portam a viris patefactam aliquot
mare spectantem, et mœnibus receptam
phalangem armatorum jam irrumpere.
Ibi tumultus maximus est ortus,
et reseratis foribus introrsus,
ingreditur exercitus Cæsarque simul :
Demetrius autem fugit in acropolin;
qui mox salutis fide sibi data,
semet cum arce imperatori tradidit.
Sic urbs Thessalonica capta fuit :
ubi imperator substitit parumper,
ordinatisque rebus ex sententia,
lætus ad eoas provincias rediit
a cunctis celebratus ceu triumphator.
Reliquit autem exercitus occidui
generalemque urbium rectorem
magnum domesticum Palæologum
ducendi pugnandique scientissimum,
atque ornamentis abundantem omnibus.
Hujus vero filium Michaelem Comnenum,
qui dein Romanum tenuit imperium,
Serris præfecit atque Melenico,
et circumjectis omnibus regionibus.
Alios præterea statuit præfectos
regendis variis urbibus ac provinciis.
Demetrium autem in urbe Lentianis
diu retinuit custoditum carcere.
Jam patriarcha Byzantii Germano
vitam sedemque simul relinquente,
ut in æternas stationes pergeret;
Methodius quidam de Hyacinthi cœnobio
insedit solium tempore brevissimo :
quo moriente, sedes Byzantina
perdiu caruit præside pastore.
Paulo post etiam magnus domesticus
mortali excessit vita Palæologus
monachi in speciem rite convestitus :
missus est autem Theodorus Philes
qui copiarum regimen exciperet.
Tunc urbs Thessalonica et Berrhœa
imperatorem ipsum habebant dominum.
Theodorus autem cæcus Angelonymus
Bodenis imperabat et Staridolis,
cum Ostrobi provincia et confinibus.
A Platamone autem atque inferius
in partibus ad hesperum conversis,
nec non Blachiam, Achaiam et viciniam,
antiquamque Epirum cum Ætolia,
Illyriumque et oppidum Dyrrachium,
Prilapum etiam, Pelagoniam cunctam,
nobilem Achrin, splendidamque Prespam,
Quem clandestinis nuptiis genuerat Michael
Theodori frater Comnenangelus,
cujus jam nostra meminit historia.
Hic erat rerum in occidente status.
Cæsar relicta regia Nymphæi,
vere appetente, Hellespontum transiit,

A Βοή τις ἔνδον ἀθρόως ἐξεῤῥάγη
Ὡς πυλὶς ἀνέῳκτό τισιν ἀνδράσιν
Ἡ καθ' ἅλα νεύουσα, καὶ συνεῤῥύη
Ὁπλιτική τις ἔνδον τειχέων φάλαγξ.
Ἐν τῷ δέ τις θροῦς παμμιγὴς ἤρθη μέγας,
Καὶ τῶν πυλῶν ἔντοσθεν ἀνεῳγμένων,
Στρατιὰ συνήλασεν ἔνδον καὶ κράτωρ·
Φεύγει δὲ Δημήτριος εἰς ἄκραν πόλιν,
Ἐχέγγυον δὲ προσλαβὼν σωτηρίας
Αὑτόν τε φρουρὰν τῷ κρατάρχῃ προσνέμει.
Οὕτως ἑάλω Θεσσαλονίκη πόλις·
Οὗ διαγαγὼν βασιλεὺς βραχὺν χρόνον,
Καὶ διαθεὶς ἅπαντα καθάπερ δέον,
Χαίρων ἐπανέζευξεν εἰς ἕω τόπους,
Ὑμνούμενος ξύμπασιν ὡς νικηφόρος.
B Ἀφεὶς στρατηγὸν τῶν δυτικῶν ταγμάτων
Πάντων ἐπιστάτην τε χωρῶν, ἀστέων
Παλαιολόγον ἐν δομεστίκοις μέγαν,
Ἄνδρα στρατηγίας τε καὶ μάχης ἴδριν,
Καὶ παντοδαπαῖς καλλοναῖς ἠνθισμένον·
Τὸν δ' αὖ Κομνηνὸν Μιχαὴλ τούτου γόνον,
Τὸν ὑστέροις ἄρξαντα Ῥωμαίων χρόνοις,
Ἐπιστατεῖν Σεῤῥῶν τε καὶ Μελενίκου,
Καὶ τοῦ μεταξὺ καὶ πέριξ τούτων τόπου·
Καὶ πάλιν ἄλλους ἀλλαχοῦ γῆς καὶ τόπου
Ἄρχειν ἐφῆκε καὶ διευθύνειν πόλεις.
Δημήτριον δὲ Λεντιανῶν ἐν πόλει
Ἔμφρουρον εἶχεν ἐν μακρῷ καθειργμένον.
Τοῦ δ' ἀρχιθύτου Γερμανοῦ Βυζαντίδος
Βίον λιπόντος καὶ σὺν αὐτῷ τὸν θρόνον,
C Ἀναδραμόντος δ' εἰς μονὰς αἰωνίους,
Μεθόδιός τις ἐκ μονῆς Ὑακίνθου
Ἐπὶ βράχιστον παραλαμβάνει θρόνον,
Τούτου θανόντος, εἰς μακρὸν χρόνου θρόνος
Ἔρημος ὑπῆν ποιμένος καὶ προστάτου.
Μετὰ δὲ μικρὸν καὶ δομέστικος μέγας
Παλαιολόγος ἐξαμείβει τὸν βίον,
Τὰ τῶν μοναχῶν ἐνδυθεὶς πρὶν, ὡς θέμις·
Καὶ φιλῆς Θεόδωρος ἐξαπεστάλη
Ἄρχειν, στρατηγεῖν ἀντ' ἐκείνου ταγμάτων.
Θεσσαλονίκη καὶ Βέῤῥοια μὲν πόλεις
Τὸν αὐσονάρχην δεσπότην εἶχον τότε.
Πηρὸς δὲ Θεόδωρος ἐκφὺς Ἀγγέλων
Κατῆρχεν αὖθις Βοδηνῶν, Σταριδόλων,
Σὺν Ὀστροβοῦ κλίματι καὶ τῶν ἐν κύκλῳ.
Τῶν ἐκ Πλαταμῶνος δὲ καὶ κατωτέρω
D Μερῶν κλινόντων ὡς πρὸς ἑσπέραν τόπους,
Σὺν Ἀχαΐᾳ Βλαχίας καὶ τῶθ πέριξ
Παλαιᾶς Ἠπείρου τε σὺν Αἰτωλίᾳ,
Ἅμ' Ἰλλυρικῷ καὶ Δυῤῥαχίῳ πόλει,
Ἔτι Πριλάπου Πελαγονίας ὅλης,
Κλεινῆς Ἀχρίδος. σελασφόρου καὶ Πρέσπης,
Ὁ Μιχαὴλ ἦν δεσπότης ὁ δεσπότης
Ὃς ἐκ νοθείας Μιχαὴλ πρὶν ἐξέφυ
Κομνηναγγέλου συγγόνου Θεοδώρου,
Ὡς ἀνόπιν εἴρηκε φθάσας μοι λόγος.
Οὕτω μὲν ἔσχε τὰ πρὸς ἑσπέραν μέρη.
Ἄναξ δὲ λιπὼν βασίλειον Νυμφαίου
Ἦρος φανέντος Ἑλλήσποντον διέβη,

Καὶ βάλλεται χάρακα κατ' ἄστυ φθάσας
Τὸ τῆς Τζουρουλοῦ, καὶ νόμῳ τῷ τῆς μάχης
Καθαιρετικῶν μηχανημάτων τέχνῃ
Ῥᾷστα παρεστήσατο φρούριον τόδε·
Οὗ κασιγνήτην Εἰρήνης βασιλίδος
Εὐδοκίαν ἔντοσθεν εὑρὼν εὐνέτιν
Παρ' Ἰταλοῖς ἄρχοντος Ἀσελδεκάε
Κάλλητι παρέπεμψεν εἰς Βυζαντίδα,
Πάντων γυμνώσας τῶν ἐνόντων πραγμάτων
Αὐτήν τε προσπόλους τε καὶ δορυφόρους.
Ἐκεῖσε δ' ὢν σύνευνος αὐτῆς ἀπέδρα
Ποινὴ κρατάρχην προσβαλεῖν τῷ φρουρίῳ,
Τρόμῳ τε ληφθεὶς καὶ ψυχῆς ἀγωνίᾳ.
Ἤδη παρεστήσατο καὶ τὴν Βιζύην
Πέμψας κατ' αὐτῆς στρατιὰν αὐτοκράτωρ.
Τούτοις ἑάλω τοῖς χρόνοις νῆσος Ῥόδος
Τοῖς Γενουΐταις Ἰταλοῖς μετὰ δόλου.
Ἐπεὶ γὰρ ἀπόδημος ἦν ἐπιστάτης
Ῥόδου Γαβαλᾶς Ἰωάννης τῷ τότε
Ὅμαιμος ὢν Καίσαρος ἄρξαντος Ῥόδου
Συνεκστρατεύων Αὐσονάρχῃ δεσπότῃ,
Νῆσον κατέσχον οἱ λελεγμένοι λάθρα·
Ὁ γνοὺς βασιλεὺς ἐν Θρᾴκῃ διατρίβων,
Κανταχουζηνῶν ἐκ γένους Ἰωάννην
Σὺν στρατιᾷ πέπομφε Ῥοδίων πόλει·
Ὃς ἐκπεπλευκὼς καὶ κατάρας ἐν Ῥόδῳ,
Κατέσχε Φιλέρημον ἄστυ τῇ μάχῃ·
Ἀφ' οὗπερ ἐχθροῖς ἀντεπιὼν εὐψύχως
Ῥᾷστα κατέσπα τὴν ὀφρὺν σφῶν καὶ θράσος.
Καὶ τάχ' ἂν εἷλε καὶ πόλιν κατὰ κράτος,
Εἰ μὴ πρίγκιψ ἤμυνε τῆς Ἀχαΐας,
Ὁπλίτας αὐτοῖς συμμάχους δοὺς ἱππότας.
Ὡς οὖν ἐπανέζευξεν ἐκ μάχης ἄναξ,
Ναῦς ἱππαγωγοὺς εὐτρεπίσας καὶ στόλον,
Ἵππους ἐν αἷς ἔβαλε τριακοσίους,
Εἶτ' ἀποτάξας καὶ στολάρχην τοῦ στόλου
Τινὰ Κοντοστέφανον ἄνδρα γεννάδαν,
Πρωτοσεβαστοῦ τὴν τιμὴν εἰληχότα,
Εἰς νῆσον ἀπέστειλε τὴν τῶν Ῥοδίων·
Καὶ κατὰ μάχην συμπλακεὶς Γενουΐταις,
Κατὰ κράτος σφᾶς ἐκνικᾷ καὶ συντρίβει,
Καὶ νῆσον ἀνέσωσεν Αὔσοσι πάλιν.
Ὁ δ' αὐτοκράτωρ πρὸς Μιχαὴλ δεσπότην
Κῆδός τε ποιεῖ συμβάσεις τ' ἐνωμότους.
Παῖς δεσπότου γὰρ Μιχαὴλ Νικηφόρος
Εἰς γαμετὴν εἴληφε τὴν Θεοδώρου
Ἄνακτος υἱοῦ Μαρίαν θυγατέρα·
Τῆς τοῦ Μιχαὴλ συζύγου Θεοδώρας
Δι' Ἑλλησπόντου φθασάσης χώρους ἕω,
Μετά γε παιδὸς φιλτάτου Νικηφόρου
Καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ συγγένειαν δρασάσης,
Εἶτα σὺν αὐτῷ πρὸς δύσιν χωρησάσης.
Ἀλλὰ Μιχαὴλ Αἰθίοψ ὢν καρκίνος.
Οὐκ εὖ βαδίζειν οὐδὲ ῥύπτεσθαι θέλει·
Συμφωνίας γὰρ ἠθετηκὼς συμβάσεις,
Ἀναπέφανται δυσμενὴς ἀποστάτης,
Σύμβουλον εὑρὼν πατράδελφον εἰς τόδε
Θεόδωρον Ἄγγελον εὔριπον τρόπους.
Ὡς οὖν τάδ' ἠνώτιστο τῷ στεφηφόρῳ,

A valloque statim circumclusit arcem
Tzuruli, et mox adhibito Martis opere,
admotis machinis obsidionalibus,
facile arcem sibi vindicavit :
ubi sororem reginæ uxoris suæ
Eudociam deprehensam, quæ nupserat
Aseldecao Italo dynastæ,
celeri equo impositam Byzantium misit,
erepto omni ornatu et supellectile
ipsi, comitibusque et satellitibus.
Nam sponsus ejus fuga se subduxerat
percitus metu, consternatus animo
priusquam arcem Cæsar obsideret.
Neque diu post cepit quoque Byziam
missis infestis copiis imperator.
B Per idem tempus astu fuit capta
ab Italis Januensibus Rhodus insula.
Nam cum abesset exteris in terris
Rhodi præfectus Gabalas Joannes
(Cæsaris frater qui Rhodi princeps fuerat)
imperatoris domini castra sequens,
hostes prædicti clam ceperunt insulam.
Rem ubi in Thracia novit imperator,
Cantacuzenum cum copiis Joannem
ad Rhodiensium oppidum direxit.
Ille cum classem Rhodum appulisset,
oppidum cepit prælio Philueremum;
ex quo progressus fortiter in hostes
ipsorum facile contudit audaciam :
jamque capturus erat et metropolin,
C nisi obstitisset ipsi Achaiæ princeps,
qui armatos equites hostibus concessit.
Sed suo bello redux imperator
equestribus navigiis cum classe instructis
ibi trecentos equos imposuit.
Tum et navarchum classi præpositum
Contostephanum quemdam virum strenuum
protosebasti dignitate præditum,
in Rhodiensem ire jussit insulam :
qui Januenses in prælium vocatos
potenter debellavit ac protrivit,
et sic imperio insulam restituit.
At imperator cum Michaele despota
affinitatem panxit et amicitiam.
Filius enim despotæ Nicephorus
uxorem sibi Theodoro genitam
D imperatoris filio Mariam junxit.
Et Theodora Michaelis conjux
per Hellespontum ivit in orientem
una cum dulci filio Nicephoro
ad copulandas nuptias prædictas :
exin cum ipso rediit in patriam.
Attamen Michael Æthiops et cancer
nec recte incedere poterat nec albescere.
Namque deletis pacis conditionibus
rabidum semet præbuit rebellem,
nactus ad hoc conspirantem patruum
Angelum Theodorum versipellem.
Hæc imperator cum intellexisset,

Romanas vires denuo collegit,
suosque duces robore præcipuos;
Tarchaniotam scilicet Nicephorum
nomen gerentem meritis idoneum,
regii insignitum pincernæ officio,
domesticique magni gerentem vices :
strategopulum strenuum Alexium :
filium præterea magni domestici
Palæologum Michaelem decus juvenum :
demum Macrinum et tyrannum Budelum.
His ducibus stipatus atque exercitu
Thessalonicam contulit se in urbem :
atque illinc pergens ad Bodenum castrum,
ibi defixit regium tentorium,
diuque mœnia perstans oppugnabat.
Sed Theodorus evolarat arce
ad Michaelem despotam profugiens.
Mox ad Ostrobi lacum ivit Cæsar,
exercitumque misit contra despotam.
Paulo post venit insperatus nuntius
ad comitatum Cæsaris Glabas quidam
gratam Castoria referens notitiam;
simulque Petraliphas senator nobilis,
qui Demetrii Tornicæ gener erat,
et Michaelis despotæ uxori frater.
Ut ergo ad Cæsarem pervenit Petraliphas,
ipsum exercitumque implevit gaudio :
ait enim, illico deditam Castoriam
cum territorio cuncto et cum Deaboli.
Goleamus etiam nobilis Albanus
reginæ Irenes neptem in matrimonio
habens desponsam, invitatus litteris
lubens ad pacem confirmandam venit.
Quos omnes Cæsar benivole exceptos
multis ornavit ultro beneficiis.
Ubi hæc rescivit Michael despota
misit legatos, Naupacti episcopum,
nobilem Maliasenum, ac Lampetem;
qui conditiones firmarunt cum Cæsare.
Igitur Michael Prilapum concessit,
Belessum, Croas, ditioni cæsareæ.
Postea subscriptas misit conditiones
ad Michaelem despotam imperator
per Phocam episcopum Philadelphiæ,
Isaacium ducam, et Hyaleam :
qui Michaeli Larissæ occurrentes
pacis negotium rite transegerunt :
atque abducentes illinc Nicephorum
despotæ filium, cum eoque pariter
qui rebellarat Angelum captivum
ad Cæsarem legati remearunt :
cui Michaelis hunc filium Nicephorum
despotæ dignitate ornare placuit.
Hesperiis rebus sic Cæsar dispositis,
atque Bodenis hieme transacto,
veris sub ortu, reliquit ibidem
plerasque copias; ipse comitantibus
paucis armatis, castra nuper dedita
invisit; nempe venit ad urbem Lychnidum,

A Τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις συναλίσας
Καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν εὐσθενεῖς στρατηγέτας,
Ταρχανειωτῶν ἐκ γένους Νικηφόρον
Κλῆσιν ἀληθεύουσαν εὖ κεκτημένον,
Τὴν ἀξίαν τε τὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης,
Πληροῦντα δ' ἔργα μεγάλου δομεστίκου·
Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον γεννάδαν,
Καὶ φίλον υἱὸν μεγάλου δομεστίκου
Παλαιολόγον Μιχαὴλ κλέος νέων,
Καὶ τὸν Μακρηνὸν καὶ τύραννον Βουδελόν·
Παραλαβὼν τούτους τε καὶ τὰς δυνάμεις,
Θεσσαλονίκην καταλαμβάνει πόλιν.
Κἀκεῖθεν ἄρας ἐν Βοδηνῶν φρουρίῳ
Ἀνακτορικὰς σκηνὰς ἐγκαθιδρύει,
Καὶ τοῦτο πορθεῖ μηχαναῖς καὶ σὺν χρόνῳ.
B Ἔφθη δ' ἀποδρὰς Θεόδωρος φρουρίου,
Καὶ τῷ Μιχαὴλ δεσπότῃ προσερρύη.
Εἶτα βασιλεὺς Ὀστροβοῦ φθάνει λίμνην,
Καὶ στρατιὰν πέπομφε κατὰ δεσπότου.
Μετὰ δὲ μικρὸν παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα
Προσελθέτην ἄνακτι Γλαβᾶς τοὐπίκλην
Ἐκ Καστορίας, ἀγγελεὺς τῶν κρειττόνων,
Καὶ Πετραλίφας εὐγενῶν τῶν ἐν τέλει,
Γαμβρὸς Τορνίκη τυγχάνων Δημητρίου,
Γυναικάδελφος Μιχαὴλ τοῦ δεσπότου.
Ὡς οὖν προσῆλθε βασιλεῖ Πετραλίφας
Αὐτόν τε χαρᾶς ἐμπιμπλᾷ στράτευμά τε·
Εὐθὺς προσερρύη γὰρ ἡ Καστορία
Καὶ τὰ πέριξ ἅπαντα σὺν Δεαβόλει.
Καὶ Γολεάμος Ἀλβανῶν εἷς ἐντίμων
C Αὐτανεψιὰν Εἰρήνης βασιλίδος
Σύνευνον αὐχῶν, εἰς ὅμηρα φιλίας
Γράμμασι πεισθεὶς, αὐτεπάγγελτος φθάνει·
Οὕσπερ κρατάρχης εὐμενῶς δεδεγμένος
Πολλαῖς ἐδωρήσατο ταῖς εὐποιίαις.
Ταῦτ' ἄρα μαθὼν Μιχαὴλ ὁ δεσπότης
Ἔπεμψε πρέσβεις, ποιμένα Ναυπακτίων,
Μαλιασηνὸν εὐγενῆ καὶ Λαμπέτην
Πρὸς τὸν κρατοῦντα, καὶ τιθοῦσι συμβάσεις
Καὶ παραχωρεῖ Μιχαὴλ τοῦ Πριλλάπου,
Βελεσσοῦ, Κροῶν ἀστέων στεφηφόρῳ.
Εἶτ' ἀσφαλεῖς τίθησιν ὅρκους ἐγγράφως.
Καὶ Μιχαὴλ πέπομφεν ἄναξ δεσπότῃ
Δι' ἀρχιθύτου Φωκᾶ Φιλαδελφείας,
Ἰσακίου Δούκα τε καὶ Ὑαλέα,
D Οἳ πρὸς Λαρίσσῃ Μιχαὴλ εὑρηκότες,
Σπονδὰς πεπληρώκασι καθάπερ δέον·
Ἔπειτα παῖδα τοῦδε τὸν Νικηφόρον
Παραλαβόντες καὶ μετ' αὐτοῦ δ' αὖ πάλιν
Τὸν Ἄγγελον δέσμιον ὡς φαυλεργάτην
Αὖθις ὑποστρέφουσι πρὸς βασιλέα.
Τιμᾷ δ' ὁ κρατῶν ἄξια τοῦ δεσπότου,
Τὸν τοῦ Μιχαὴλ παῖδα τὸν Νικηφόρον.
Οὕτω περάνας τὰ πρὸς ἑσπέραν κράτωρ,
Κἀν τοῖς Βοδηνῶν παραχειμάσας τόποις,
Ἦρος φανέντος καταλιπὼν αὐτόθι
Πλεῖστον στρατιᾶς, σὺν ὁπλίταις μετρίοις
Βλέψων ἀπῄει προσρυέντα φρουρίων·
Ἀφῖκτο λοιπὸν εἰς Λυχνιδὸν τὴν πόλιν,

Ἔβλεψε Δεάβολιν καὶ Καστορίαν.
Ἐλθὼν δ' ἐκεῖθεν ἀναλαβὼν δυνάμεις
Θεσσαλονίκην παραμείψας τ' αὖ πόλιν,
Ἔνθα δικαστήριον ἀθροίσας μέγα,
Κριτάς τ' ἐν αὐτῷ καὶ δικαστὰς καθίσας,
Προὔθηκεν ἐξέτασιν ἀστάτου λόγου
Ὃν Μαγκλαβίτης Νικόλαος ἐκ φθόνου
Ἐν τοῖς Βοδηνοῖς βασιλεῖ σκηνουμένῳ
Ἐξεῖπε λάθρα κατὰ Κομνηνιάδου
Κλήσει Μιχαὴλ Παλαιολόγων γένους.
Ὁ δ' εἶχεν ὧδε, συντεμόντα με φράσαι·
Ἐπεὶ γὰρ ἐκλέλοιπε Τορνίκης βίον,
Ὅστις προσῆκε Μιχαὴλ κατὰ γένος,
Ἦν βαρυθυμῶν καὶ σκυθρωπάζων ὅδε,
Πενθῶν στέρησιν συγγενοῦς ἀνδρὸς τάχα·
Ἅπερ δ' ἐπὶ τούτοις γε φιλεῖ συντρέχειν,
Ὅτου χάριν, ἔφη τις, ἡγεμὼν στένει;
Ὁ πεῦσιν ἀκούσας δὲ τἀληθῆ λέγει,
Αἴτιον εἶναι Τορνίκη φράσας μόρον.
Ὁ δ' ἀνανεύσας ὠδίνει πονηρίαν,
Κἀκεῖνα φάσκει κατὰ Παλαιολόγου
Ἃ μηδ' ἐπὶ νοῦν ἐμβέβληκε παράπαν,
Μήτ' οἶδεν εἰπεῖν ἢ γινώσκειν συνόλως·
Νοῦς δ' ὑπέτεινε βασκάνῳ συνηγόρῳ
Ὡς δῆθεν ἐν νῷ συστρέφει κακουργίαν
Γνώμην τ' ἀποστάτιδα Παλαιολόγος·
Καὶ βούλεταί γε πρὸς γάμου κοινωνίαν
Λαβεῖν ἀδελφὴν Καλλιμάνου τὴν Θάμαρ·
Εἶτα κατασχεῖν καὶ Μιλενίκου πόλιν
Σὺν τοῖς πέριξ ἅπασι φρουρίοις τόποις·
Κἂν τοῦτο συμβῇ, φεῦ τόποις τοῖς ἐνθάδε
Τοῖς ἄρτι κατάστασιν εὖ σχοῦσιν ἔφη.
Ἀποκριθεὶς δ' εἴρηκεν ἅτερος τάδε·
Ἑταῖρε, κἂν γένοιτε τοιοῦτον, φίλε,
Οὐ χεῖρον' ἔσται τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ πάλιν·
Ἐν Θεσσαλονίκῃ γὰρ ἡγεμὼν ἔνι
Παλαιολόγος ἐν δομεστίκοις μέγας·
Ἐν δ' αὖ παρ' ἡμῖν Μιχαὴλ τούτου γόνος
Ἐπιστατεῖ χώρας τε καὶ τῶν πραγμάτων·
Ὥσθ' ὑπὸ τούτοιν τὰ καθ' ἡμᾶς ἡγμένα
Οὐ κοσμικὴν ἂν καθυποσταίη ζάλην.
Ἐκ τῶνδ' ἀναστὰς ἅτερος Μαγκλαβίτῃ
Τὰ θατέρῳ πέφραδεν ὡμιλημένα·
Μαγκλαβίτης δ' αὖ βασιλεῖ καταλέγει.
Κατασχεθέντες τοιγαροῦν ἄνδρες δύο
Οἱ καθ' ἑαυτοὺς τὸν λόγον δεδρακότες,
Ἐπυνθάνοντο τῶν λελεγμένων χάριν·
Καὶ τῶνδ' ὁ μὲν συνεῖπε νὸν λόγον φάναι,
Πλὴν ἀφ' ἑαυτοῦ μηδενὸς συνειδότος
Κατήγορος δ' ἔφασκε καὶ συνειδότος
Τούτου Μιχαὴλ Παλαιολόγου φάναι·
Ὁ δ' ἀντέβαινεν ἰσχυρῶς ἀντιλέγων·
Καὶ λοιπὸν ηὐτρέπιστο τούτου δὴ χάριν
Στρατηγική τις ἀπόδειξις ἐκ μάχης.
Ἑκάτερος γοῦν ὁπλίτης δεδειγμένος
Εἰσῆλθε τὸ στάδιον ἱππεὺς λογχίτης·
Εἶτα συνεπλάκησαν ἄμφω πρὸς μάχην·
Καὶ τὴν νίκην κατήγορος κομίζεται,
Ῥίψας τὸν ἀνθάμιλλον ἀφ' ἵππου κάτω.

A spectavit et Deabolin ac Castoriam.
Moxque reversus, exercitu recepto
Thessalonicam denuo migravit,
ubi senatu celebri coacto,
delectisque quæstoribus ac judicibus,
instituit quæstionem de dubio crimine
quod manclavites Nicolaus invidus
apud Bodenos ad Cæsarem detulerat
clam Comneniadem contra Michaelem
Palæologorum genitum familia :
cujus negotii seriem brevi evolvam.
Postquam Tornices vitam dereliquit,
qui Michaelem genere attingebat,
hic erat mœstus facieque tristi,
cognati viri dolens desiderio.
B Ut autem his in rebus haud raro evenit,
rogabat quidam, Cur dux noster gemit?
Porro is qui audiebat respondit vere,
causam mœroris esse, Tornicæ fatum.
Ille prior negans, parturit malitiam,
eaque dicit contra Palæologum,
quæ prorsus ille mente non revolverat,
nedum verbis attigerat aut notitia.
Hinc accusator invidus putabat,
mala consilia, mentem apostaticam,
versare secum et alere Palæologum :
et quod præterea conjugem ambiret
Thamar Callimani ducere sororem :
mox occupare Melenici urbem
cum sua vicinia munitisque locis :
quod si fiat, inquit, væ terris nostris
C quæ sunt recente vix pace compositæ.
Alter respondens loquebatur ita :
O sodes, etiamsi forte hæc eveniant,
res nostra publica pejus non habebit :
Thessalonicæ etenim moderator
magnus est domesticus Palæologus :
apud nos autem filius ejus Michael
res et provinciam magistratus regit :
quare res nostræ, talibus præsidibus,
magnis jactari incommodis haud poterunt.
Jam hunc sermonem alter colloquentium
ad Manclavitæ detulit notitiam :
is autem Cæsarem conscium rei fecit.
Quamobrem comprehensi viri duo,
quos habuisse scripsimus colloquium,
D interrogantur quidnam inter se dixerint.
Atque horum unus, sic locutum fassus;
sed sponte sua, addidit, conscio nemine.
At accusator affirmabat conscio
dicta hæc fuisse Michaele Palæologo;
ille constanter contra pernegabat.
Tum militari more fit decretum
rem cognoscendam esse per duellum.
Uterque igitur cum lorica et galea
venit in stadium eques hastam tenens;
et mox conserto valido duello
accusatori arrisit victoria,
qui proturbavit adversarium equo.

Tunc iste eadem super se rogatur,
qui superiore constans in sermone

rei Michaelem inscium affirmat :
quamobrem gladio decollandus traditur;
statimque vinctis manibus, velatis oculis,
judicio injusto ad necem ducebatur.
Sed cum cervicem jam offerret ictui,
interrogatur rursus a carnifice :
homo constanter adhuc et sancte dejerans
immunem criminis Michaelem ait.
Injusto tunc subducitur supplicio,
traditur tamen carceris custodiæ.
Quæstio deinde exploratioque criminis
in Michaelem vertitur Comnenum ;
qui ferrum candens tangere jubetur,
atque ita ambiguam controversiam solvere.
Hic confidenter respondit judicibus :
Si testimonium quispiam in me diceret,
huic ego armis equidem resisterem;
nunc accusante nemine, non video
contra quem possim judicio contendere.
Quod si patrare jubeor miracula,
homo peccator equidem non potero.
Jam fervefactum igne siquis ferrum
viventis nudis collocet in manibus,
nescio cur manus non sit ambusturum.
Ibi inter judices sedens episcopus
Philadelphiæ, gratificari volens,
hunc Michaelem sevocat secreto,
et sic cum illo insipienter loquitur :
Cum sis tu nobili vir conditione,
et de nobilibus genitus parentibus,
oportet te pro generis dignitate
et cogitare semper et operari :
cum ergo testes criminis non adsint.
divino te judicio committas velim,
tuique facias per ignem peritiam,
Audacter ille et commode respondit :
Miror cur vectes, res sacra dicatur;
quem hercle timet manus mea contingere,
qui sum peccator, ut antea jam dixi.
Tu vero sanctus et dius Dei sacerdos
Deo sacrificium manibus offerre solitus,
si tibi placet, age, captis infulis
totaque stola rite convestitus,
vectem ardente fervefac camino,
tuisque puris manibus sublatum
in meas transfer sordidatas manus.
Tunc sane spero omnipotentem Deum
rem tui gratia miram peracturum,
dissimulatis interim peccatis meis.
Sic Michael. Respondit autem archipræsul :
Est hic, o sodes, Barbarorum ritus,
Romanis minime legibus ascriptus,
neque sacris canonibus Ecclesiæ
receptus unquam, neque sanctis Patribus :
quare insuetus nobis hic mos barbaricus.
Recte respondit Michael sciteque admodum :

A Καὶ πάλιν ἠρωτᾶτο τοῦ λόγου χάριν,
Ὁ δ' ἐμμένων ἦν τοῖς πρὶν οὐχ ἧττον λό- [γοις,
Ἀθῶον εἶναι Μιχαὴλ φάσκων λόγου·
Ὅθεν κατακέκριτο θανεῖν ἐκ ξίφους·
Δεθεὶς οὖν καὶ καλυφθεὶς τὰ φάη
Ἀπήγετ' εἰς θάνατον ἀδίκῳ κρίσει.
Προὔτεινεν αὐχένα δὲ δέξασθαι μόρον·
Καὶ πάλιν ἠρωτᾶτο παρὰ δημίου·
Ὁ δ' ἀμετακίνητος ἦν δεδογμένων,
Ὅρκοις ἀθωῶν Μιχαὴλ φρικαλέοις·
Ἀλλ' οὗτος ἐῤῥύσθη μὲν ἀδίκου μόρου,
Καθειργμένος δὲ φυλακὴν ὑπεισέδυ·
Ἡ δ' ἐξέτασις καὶ βάσανος τοῦ λόγου
Πρὸς τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ μετηνέχθη·
B Καὶ τόνδε μύδρον χειρίσαι κατηξίουν,
Καὶ σκέψιν οὕτως ἀμφιβάλλουσαν λῦσαι·
Ὁ δ' ἀντεπῆγε πρὸς κριτὰς πεποιθότως·
Ὡς Εἰ μὲν ἦν τις κατ' ἐμοῦ τάχα λέγων,
Πρὸς αὐτὸν ἂν ἠγωνισάμην σὺν ὅπλοις·
Κατηγόρου δὲ μὴ παρόντος μοι τέως,
Πρὸς τίνα δεῖ με τὴν δίκην καθεστάναι ;
Εἰ θαυματουργεῖν δ' ἐγκελεύεταί μέ τις.
Ἀλλ' ὢν ἀλιτρὸς, οὐ δυνήσομαι τόδε,
Ἐνθείς δέ τις σίδηρον ἐκκεκαυμένον
Πνέοντος ἀνδρὸς χερσὶν ἐψιλωμέναις,
Οὐκ οἶδα πῶς ἂν οὐ καταφλέξοι χέρας·
Παρὼν δὲ ποιμὴν τῆς Φιλαδέλφου τότε,
Λαχὼν δικάζειν καὶ τὰ πρὸς χάριν λέγειν,
Τοῦτον Μιχαὴλ παραλαβὼν ἰδίᾳ,
Τοιαῦτά τι δήπουθεν οὐκ εὖ ὡμίλει·
C Ὡς Σὺ μὲν ἀνὴρ εὐγενὴς ὢν τυγχάνεις
Κἀξ εὐγενῶν ἔφυς δὲ πατέρων πάλιν·
Καὶ δεῖ σε λοιπὸν τοῦ γένους ἐπαξίως
Πάντ' εὐνοεῖν τε καὶ πέρατι διδόναι·
Ἐπεὶ γὰρ οὐ πάρεισι μάρτυρες λόγου
Θείᾳ τε δεῖξει καὶ σαφεῖ τεκμηρίῳ
Μύδρῳ χρεὼν ἔλεγχον ἐκτίσαι, φίλε.
Ὁ δ' ἀνδρικῶς ἔφησεν εὐεπηβόλως·
Τέθηπα πῶς ἅγιον ᾄδεται μύδρος
Ὥπερ δέδοικα χειρί μου προσεγγίσθαι,
Ὡς ἂν ἀλιτρὸς, ἧπερ ἀνόπιν ἔφην.
Σὺ δ' ἅγιός τε καὶ Θεοῦ θεῖος θύτης
Χερσὶ προσάγων Κυρίῳ τὴν θυσίαν·
Εἰ γοῦν κελεύεις, ἐνδὺς ἱεραρχίας
Σὺ τὴν στολὴν ἅπασαν, ὡς ἔστιν ἔθος,
D Σιδήριον πύρωσον ἐν τῇ καμίνῳ,
Καὶ τοῦτο λαβὼν τῇ καθαρᾷ χειρί σου
Χερσὶν ἐπίθες ταῖς ἐμαῖς ταῖς ἀνάγνοις·
Καὶ δὴ Θεῷ πέποιθα παντοδυνάμῳ
Ὡς θαυματουγήσει ταῖς σαῖς δυσωπίαις
Πληθὺν παριδὼν τῶν ἐμῶν ἁμαρτάδων·
Οὕτω Μιχαήλ· ἀρχιθύτης δ' ἀντέφη·
Ὡς Οὗτος, ὦ βέλτιστε, βαρβάρων νόμος,
Οὐ Ῥωμαϊκοῖς ἐγκατάγραφος νόμοις,
Οὐ κανόσι θείοις τε τῆς Ἐκκλησίας
Δεκτὸς πέφυκεν, οὐ Πατράσιν ἁγίοις·
Ἡμῖν δ' ἀγνώς τις βαρβαρικός θ' ὁ τρόπος.
Ἦ δ' ὃς Μιχαὴλ προσφυῶς, ἐπηβόλως·

Οὐκοῦν, μέγιστε ποιμενάρχα Κυρίου,
Τὰ κατ' ἐμαυτὸν ἐκτελεσθῆναι δέον,
Ὡς Ῥωμαϊκοὶ διατυποῦσι νόμοι·
Εἰ μὲν γὰρ αὐτὸς ἐξέφυν ἐκ βαρβάρων,
Ἢ βαρβαρικοῖς ἀνατέθραμμαι νόμοις,
Τάχ' ἂν δικαίως σφῶν ὑπήγομεν δίκαις·
Ῥωμαῖος ὑπάρχων δὲ κἀκ τούτου γένους,
Τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ὑπαχθήσομαι νόμοις,
Οὕτω Μιχαὴλ φαμένῳ τὰ τῆς δίκης.
Ἀνεῖται τηνικαῦτα πρὸς βασιλέως·
Ὅμως παρεῖχεν οὐ μικρὰν ὑποψίαν,
Πέμπει τὸ λοιπὸν χαριτώνυμος κράτωρ
Τοῦτον πρὸς υἱὸν καὶ διάδοχον κράτους
Καὶ ποιμενάρχην Μανουὴλ Βυζαντίδος,
Οὗτος γὰρ ἦρχε τηνικαῦτ' Ἐκκλησίας·
Ὁ δ' ὑποβάλλει Μιχαὴλ φρικαλέοις
Ἐπιτιμίοις, ἀφορισμοῖς καὶ λέγειν,
Ἦ μὴν καθαρῶς εὐνοεῖν τῷ δεσπότῃ
Καὶ βασιλεῖ πάντα γε τὸν ζωῆς χρόνον,
Μισεῖν τ' ἀποστάτιδα γνώμην ἐκτόπως.
Τούτου πραχθέντος βασιλεὺς Ἰωάννης
Εἰς συνάφειαν γαμικὴν συζευγνύει
Τούτῳ Μιχαὴλ Παλαιολόγων γένους
Τὴν Θεοδώραν ἔγγονον τοῦ συγγόνου
Τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου·
Καὶ λοιπὸν αὐτὸν εὐμενῶς ἦν προσβλέπων,
Καὶ συνέταττεν εὐνοοῦσι γνησίως.
Οὕτω συνηνέχθη μὲν ὑπάρξαι τάδε·
Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἧκεν εἰς Νικαέων
Μηνὸς περί που τέρμα Φεβρουαρίου.
Ἐπὶ κλίνης δὲ καθίσας καθ' ἑσπέραν
Παρεῖχεν ἀνάπαυσιν αὐτοῦ σαρκίῳ·
Μετὰ βραχὺ δ' εὕρητο πρηνὴς ἐν κλίνῃ
Ἐξαπίνης ἄναυδος, οὐκ ἐπαΐων.
Ταῦτ' ἄρα συνέδραμον Ἀσκληπιάδαι
Ἕκαστος συμφέροντες ἄκος τῆς νόσου,
Πρὸς δ' αὖ ἀμυχὰς ἐν ποσὶ τεθεικότες,
Τἄλλα τε δρῶντες ὧν διδάσκαλος τέχνη·
Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἡμέραν εἰς δευτέραν
Ὑπῆρχεν ἀκίνητος, ἄφωνος κράτωρ,
Ἐμπληξίας νόσῳ γε συνισχημένος·
Νόσου δὲ μικρὸν ῥαίσας πλὴν δυσκόλου
Εἶχε χρόαν σώματος ἠλλοιωμένην·
Ἀφῖκτο λοιπὸν εἰς βασιλείους δόμους
Τοὺς ἐν Νυμφαίῳ καὶ βραχὺν βιοὺς χρόνον
Ἀπῆλθε πρὸς Κύριον ἐκλιπὼν βίον·
Ἄναξ ἀγαθὸς καὶ στρατηγὸς γεννάδας
Πρὸς δυσὶν ἑξήκοντα βιώσας ἔτη,
Ἐξ ὧν κατῆρξε πρὸς τριάκοντα τρία.
Ἐπεὶ δ' ἐτετρύχωτο χαλετῇ νόσῳ,
Ἐπιπολάζων τοῖς τόποις ἦν Νυμφαίου,
Κατὰ διαστήματα πάσχων τοῦ χρόνου·
Ἐν παλατίῳ διάγων γὰρ ἔσθ' ὅτε
Ἐπὶ κλίνης ἄναυδος ἦν ἐῤῥιμμένος·
Ἐνίοτ' αὖθις ἱππότης δεδειγμένος
Ἐκινδύνευεν ἐκπεσεῖν ἐφεστρίδος,
Εἰ μὴ παριππεύοντες ἀντεῖχον νέοι·
Εἶτα καθεστὼς τὸ φρόνημα λαμβάνων,
Βάδην ὑπῆρχεν εἰς δόμους ὑποστρέφων

A Igitur, o mi maxime Dei pontifex,
me meo jure agere sit æquum,
atque Romanis legibus præcipitur.
Nam si parentibus natus essem barbaris,
atque barbaricis innutritus legibus,
juste, ut opinor, ad hoc jus compellerer :
nunc cum Romana stirpe sim creatus,
Romanis volo desceptare legibus.
Sic Michaelem cibi patrocinantem
Cæsar tunc quidem dimittendum censuit ;
nec tamen ille gravi suspicione caruit.
Mittitur ergo a domino gratioso
ad filium suum imperii successorem
Manuelemque præsulem Byzantii
(hic enim per id tempus Ecclesiæ præerat)
B qui perquam gravibus Michaelem minis
canonicisque jussibus cogit dicere,
se vere domino bene velle Cæsari,
fidemque in omni vita servaturum,
atque apostasia prorsus alienum fore.
Peractis his Joannes imperator
matrimoniali copulat consortio
huic Michaeli stirpe Palæologo
Theodoram neptem germani sui,
sebastocratoris scilicet Isaacii :
jamque eum benigno respiciebat vultu,
atque amicorum habebat in numero.
Hic fuit dicti exitus negotii.
Postea Nicæam ivit imperator
ferme sub mensis finem Februarii.
C Vespere porro lectulo decumbens
corpusculi quieti indulgebat :
paulo post subito cernuus in culcitam
mutus inventus est et nihil audiens :
quamobrem accurrentes Asclepiadæ
morbo medelam variam adhibebant,
et pedes etiam punctim vellicabant,
promentes artis omne magisterium.
Nihilo tamen minus jam die secunda
immobilis mutusque jacebat Cesar,
sensibus cunctis morbo consopitis.
Mox aliquantum reviguit ; quamquam
corpusculo defluxerat omnis color.
Quare defertur in Nimphæi regiam,
ubi sat brevi tempore superstes,
D postea defunctus ad Dominnm abiit :
rex sane bonus et fortis imperator,
annis duobus supra sexaginta
vixit, in imperio triginta tribus.
Is postquam gravem incidit in morbum,
circa Nymphæi regiam diversans
ex intervallo deficiebat animo.
Interdum enim in palatio degens
loquela in lecto carens recumbebat :
interdum etiam equitans in publico,
lapsurus erat cernuus ephippio
ni adequitantes subvenissent juvenes :
et mox erectus, spiritu recepto,
revertebatur pedibus in regiam,

vel gestatus a famulis in sellula.

THODORUS DUCAS LASCARIS AN. III. MENS. ALIQUOT.

Sic vitæ termino Joannes imposito
hæredem dignitatis et imperii
filium reliquit Theodorum Lascarim
cognomen id habentem a majoribus,
annos tunc natum tres supra triginta,
ut tradiderunt temporum periti.
Hunc more solito clypeo sublatum
imperatorem salutavit populus :
isque Nymphæi regia profectus
Philadelphiam sine mora accessit,
ubi cum sultano fœdus confirmavit.
Illinc Nicæam progressus in urbem
regium plausum audiit solemniter.
Mox congregatis undique pastoribus
præcipuaque rite cleri parte
cum his de summo præsule deliberabat,
quoniam Manuel patriarcha obierat
mensibus ante Cæsarem duobus.
Atque id urgebat, ut accepto stemmate
in occidentem iret cum exercitu,
res ibi turbante Michaele Bulgaro
quem ex Asane ediderat filia Angeli.
Cæsaris enim hic audito obitu,
nostra incursabat graviter castella
Hesperiisque nocebat provinciis.
Itaque aliis alios eligentibus
ad patriarchæ summam dignitatem,
communis demum Blemmydam sententia
Nicephorum honore dignum censuit,
virum virtute et mente præstantissimum,
omni exornatum doctrinarum genere,
suæque ætatis nemini secundum,
diciplinarum omnium magistrum
et summo amore Cæsari devinctum,
cui litteras discenti præceptor fuerat,
necnon ad alias pulchras disciplinas.
Mire ergo Cæsari placebat electio,
qui hunc ad sacrum solium vocabat
haud preces solum sed vim quoque adhibens.
Sed repugnantem dignitati cernens,
neque se omnino patientem flecti,
ad monachum Arsenium suffragium vertit
degentem prope lacum Appolloniatis,
nulla propemodum præditum doctrina,
unius leviter conscium grammaticæ,
gravibus prorsus scientiis expertem.
Atque hunc accitum festinatim Cæsar,
jamque præsentem, patriarcham elegit :
pastoribusque præcipit, celeriter
ipsum ordinibus initiarent sacris :
qui tridui spatio consecrant Arsenium
diaconum presbyterum et episcopum :
a quo imperator corona redimitus

A Ἢ καὶ φοράδην τοῖς ὑπηρετουμένοις.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΔΟΥΚΑΣ Ο ΛΑΣΚΑΡΙΣ ΕΤ. Γ', ς.

Οὕτω τὸ βιοῦν ἐκμετρῶν Ἰωάννης
Θεόδωρον κληροῦχον ἀρχῆς καὶ κράτους
Τὸν παῖδα κατέλιπεν, ἐκ Λασκαρίων
Τοὐπώνυμον φέροντα τῶν προπατόρων·
Ἄγοντα τριάκοντα τοῦ βίου χρόνους
Πρὸς τρισὶν ἄλλοις, ἔφασαν εἰδότες.
Ὡς αὐτοκράτωρ βασιλεὺς ἐπ' ἀσπίδος
Ἀναγορευθεὶς κατὰ κρατῆσαν ἔθος,
Εὐθὺς ἀπάρας ἀπὸ χώρου Νυμφαίου,
Τὴν Φιλαδέλφου καταλαμβάνει πόλιν,
Ἀφ' οὗ βεβαιοῖ τὰς πρὸς σουλνὰν συμβάσεις.
Κἀκεῖθεν ἐλθὼν εἰς Νικαέων πόλιν,
B Βασιλικῆς ἔτυχε τῆς εὐφημίας·
Εἶτ' ἀρχιθύτας ἀλίσας πανταχόθεν
Κλήρου τε παντὸς τοὺς λογάδας ὡς δέον,
Σὺν τοῖσδ' ἐδίφα προστάτην Ἐκκλησίᾳ,
Τοῦ ποιμενάρχου Μανουὴλ τεθνηκότος
Ηρινὴ θανεῖν ἄνακτα μησί που δύο.'
Ἔσπευδεν οὖν ὡς ταινιωθεὶς τῷ στέφει
Ἐπιστρατεύσει τοῖς κατὰ δύσιν τόποις
Πάσχουσι κακῶς πρὸς Μιχαὴλ Βουλγάρου
Ὃν Ἀγγέλου παῖς ἀπέτικτεν Ἀσάνῃ·
Μαθὼν γὰρ οὗτος τὸν μόρον βασιλέως
Σφοδρῶς ἐπῄει Ῥωμαϊκοῖς φρουρίοις
Τοῖς κατὰ δύσιν κειμένοις καὶ χωρίοις.
Ἄλλων παρ' ἄλλων τοιγαροῦν καλουμένων
Εἰσ ποιμεναρχίαν τε καὶ προεδρίαν,
C Ἡ δόξα κοινὴ Βλεμμύδην Νικηφόρον (84)
Προστασίας ἄξιον εἶναι προὐτίθει,
Ἄνδρ' ἀρετῇ τε συνέσει κεκασμένον.
Ἶδριν σοφίας παντοδαπῆς καὶ λόγων,
Καὶ τῶν κατ' αὐτὸν οὐδενὸς λελειμμένον,
Τετρακτύος διδάσκαλον μαθημάτων,
Φιλοῦντα φιλοῦντα πρὸς βασιλέως,
Διδάσκαλον φανέντα τῷδε τῶν λόγων,
Παιδείας ἄλλης καὶ καλῶν διδαγμάτων·
Καὶ βασιλεὸς οὐχ ἧττον ἠγάπα τόδε.
Ἔσπευδεν οὐκοῦν τόνδ' ἐνιδρῦσαι θρόνῳ,
Πεῖραν προσάγων, προστιθεὶς τι καὶ βίας.
Ὡς δ' εἶδεν οὐ θέλον α τὴν προεδρίαν,
Τρόπῳ δὲ παντὶ μηδόλως πεπεισμένον,
Ἐπὶ μοναχὸν Ἀρσένιον ἐτράπη,
Ἀσκοῦντ' Ἀπολλωνιάδος κατά λίμνην,
D Πεῖραν ὀλίγην γραμμάτων κεκτημένον.
Ἐπιπολαίως γραμματικῆς ἡμμένον,
Ἄυλων δ' ἄγευστον ἐγκρίτων μαθημάτων.
Τοῦτον μετεστείλατο ταχέως κράτωρ,
Καὶ δὴ παρόντα πατριάρχην δεικνύει·
Καὶ ποιμενάρχαις ἐγκελεύεται τάχος
Ἅπαντ' ἐπ' αὐτῷ τὰ κατὰ νόμους δρᾶσαι,
Ὃν καὶ τελοῦσιν ἐν τρισὶ τόνδ' ἡμέραις
Δικάονόν τε καὶ θύτην καὶ ποιμένα·
Παρ' οὗ βασιλεὺς ταινιωθεὶς τῷ στέφει,

(48) Hic est, cujus orationem *de regis officio*, ad Theodorum imp. scriptam, ego nuper edidi in coll. Vat. volumine secundo.

Ὡς εἶχεν ἐξώρμησεν εὐθὺς πρὸς δύσιν
Πορθμὸν διαβὰς ναυσὶν Ἑλλησποντίων·
Καὶ καταλαβὼν Ἀδριανοῦ τὴν πόλιν,
Ἐν τῷδε διήγαγεν ἡμέραν μίαν·
Εἶτ' ἐκστρατεύει πρὸς τὰ Ῥοδόπης μέρη
Κατὰ Μιχαὴλ Βουλγάρων ἀρχηγέτου
Σὺν στρατιᾷ κατ' Εὖρον ἐσκηνέτου
Ὃς εἷλε Στενίμαχον, Τζέπαιναν, Οὔστραν,
Κρυβοὺς, Περπεράκιον καὶ Περιστίτζαν,
Ἐφραὶμ, Κριτζιμὸν, Ἀχριδοῦ πάντα τόπον,
Ὑπήκοα φρούρια τῇ Ῥωμαΐδι·
Οὕτως ἐπιόντος δὲ κρατάρχου δρόμῳ,
Ὁ Μιχαὴλ γνοὺς ἐκ κατασκόπων δράμα
Φυγὰς ἀπιὼν ᾤχετο πρὸς πατρίδα
Αὐτός τε καὶ στράτευμα διὰ δυσπόρων
Συνηρεφῶν τρίβων τε καὶ δυσεκβάτων.
Εὑρὼν κενόν δ' ἕωθεν ἄναξ τὸν τόπον,
Ἐπὶ Βεῤῥόην ἧκε τὴν ἐν γειτόνων·
Ἑλὼν δὲ ταύτην καὶ σκυλεύσας τὰ πέριξ.
Εἰς Ἀδριανοῦ τὴν πόλιν ὑποστρέφει
Μετὰ λαφύρων ἀμυθήτων τε σκύλων·
Ἀφ' οὗ πεπομφὼς στρατιὰν ὅτι τάχος,
Πόλεις παρεστήσατο τὰς ἀποστάσας·
Καὶ βασιλεύς δ' ἔξεισι κατὰ Ῥοδόπης,
Καὶ Στενίμαχον, Κρυτζιμὸν, Περιστίτζαν,
Ἐκανασώζει κράτει τῶν Αὐσόνων·
Ἔμεινε δ' ἀνάλωτος Τζέπαινα μόνη
Διά τε κρυμὸν καὶ τόπου δυσχωρίαν.
Ἦρος δ' ἐπιλάμψαντος αὐτίκα γράφει
Ἄναξ στρατηγοῖς τοῖς κατὰ Σέῤῥας πόλιν
Τῷ Στρατηγοπούλῳ καὶ Τορνικίῳ
Μετὰ στρατιᾶς προβαλεῖν τῇ Τζεπαίνῃ.
Ἐξῄεσαν οὖν παρὰ τόνδε τὸν τόπον·
Εἶτ' οὐκ ἰδόντες στρατιὰν ἐναντίων,
Οὐχ ὁπλίτας ἰόντας εἰς μάχην ὅλως·
Φύλλων δὲ κτύπων καὶ ψόφων ᾐσθημένοι,
ᾤχοντ' ἀκόσμως ἐν φυγῇ λελοιπότες
Ἵππους πανοπλίας τε καὶ σκευὴν ὅλην
Τοῖς ἱπποφορβοῖς καὶ συβώταις Βουλγάρων·
Ὃ γνωσθὲν ἠνίασεν ἄνακτα λίαν.
Οὐχ ἧττον ἠνίασεν εἰσπεσὸν πάλιν
Λυποῦν τι κακὸν Δραγωτᾶς ἐκ Βουλγάρων,
Ἄρχων στρατιᾶς τῆς κατὰ Μελενίκον·
Ὅστις ἀποστὰς καὶ στρατὸν συναλίσας
Κατατρέχων ἦν τὰ πέριξ Μελενίκου·
Ἄστυ δὲ συνέκλεισε πορθῆσαι θέλων.
Ἤκουστο ταῦτα βασιλεῖ στρατηγέτῃ,
Καὶ τὴν ταχίστην ἀετός τις καθάπερ
Ὤκιστος ἔπτη πρὸς Μελενίκου τόπους
Μετὰ στρατιᾶς καὶ στρατηγῶν ταγμάτων.
Καὶ καταπλήξας στρατιὰν ἐναντίων
Αἰφνιδίῳ τε καὶ στρατιᾶς τῇ στίφει,
Ἐτρέψατο σφᾶς εἰς φυγὴν κατακράτος,
Κτείνων, διώκων, αἰχμαλώτους λαμβάνων,
Ὡς ἐκ τοσούτων ἐκφυγεῖν βραχεῖς μόρον,
Καὶ πρὸς Μυσίας διασωθῆναι μέρη.
Ὁ δ' αὖ Δραγωτᾶς συμπατηθεὶς ἀθλίως
Ἵππων ποσὶν τέθνηκεν ἐκλιπὼν φάος.
Οὕτω βασιλεὺς διαθεὶς πάνθ' ὡς δέον,

A in occidentem protinus discedit,
Hellespontiacum navibus fretum transiens.
Atque Hadriani delatus ad urbem,
ibi vix uno demoratus die,
castra promovit Rhodopem versus
contra Bulgaricum principem Michaelem,
qui cum exercitu ad Hebrum morabatur;
Stenimachum ceperat, Tzæpænam, Ustram,
Cribos, Perporacium, et Peristitzam,
Ephræmum, Critzimum, cunctam Achridem
quæ nobis arces antea parebant.
Nunc de irruente celeriter Cæsare
ab explorante Michael admonitus,
fuga se statim retulit in patriam
ipse cum copiis, per locos difficiles
B perque dumosos sine calle saltus.
Mane cum vacuum locum reperisset
Cæsar, propinquam pervenit ad Berrhoen:
qua capta, agroque proximo direpto
Hadrianopolim semet recipiebat
non sine multis spoliorum divitiis.
Atque illinc misso protinus exercitu
recuperavit urbes apostolicas.
Ipse perrexit imperator ad Rhodopen,
Stenimachumque, Peristitzam, Crytzimum,
Romano rursus addidit imperio.
Una Tzepæna perstitit invicta
ob loci asperitatem atque hiemis.
Sed vere exorto, statim dedit litteras
ad duces Cæsar Serris demorantes
C Strategopulum scilicet et Tornicium,
ut cum exercitu quaterent Tzepænam.
Illi ad hunc agmine tendentes locum,
cum nec vidissent hostilem exercitum
neque ruentes in prælium armatos,
foliorum tantum sonitu perterriti
turpiter diffugerunt, abjectis etiam
equis et armis et sarcina universa.
quæ præda cessit armentariis Bulgaris.
Rem autem Cæsar pertulit ægerrime.
Nec minus aliud superveniens malum
sensit, videlicet Bulgarum Dragotam,
nostras regentem Melenici copias.
Rebellans enim, congregato exercitu,
populabatur Melenici fines
ipsamque urbem obsidens premebat.
D Audiit hoc in castris imperator,
atque volatum aquilæ æmulatus
viæ compendio pergit Melenicum
cum suis copiis ordinumque ducibus:
perterritoque hostium exercitu
subito adventu militumque numero,
fugam ingentem atque cladem edidit,
persequens, cædens, captivos intercipiens,
ut pauci ex tot interitum vitaverint,
qui fuga in Mœsiæ partes evaserunt.
Dragotas autem proculcatus misere
equorum pedibus vitæ rupit filum
His Cæsar actis ex animi sententia,

et defectorum feminis ac liberis
alio translatis, procul Melenico.
Thessalonicam illinc est reversus:
unde transmisso Axio profundo,
Bodenos venit aquis abundantes:
ubi laborans ventris doloribus,
paulum propterea substitit diebus.
Mox recreatus, Prilapum invisit,
ubi non paucis perstitit diebus.
Deinde transiit ad Belesum oppidum;
contra quod machinis bellicis directis,
in deditionem mox cives accepit,
qui obtenta nequid paterentur fide
semet ac oppidum permiserunt Cæsari.
Quamobrem arci imposito præsidio,
per Nautzapoleos aridam regionem,
aqua laborans atque commeatu,
ægre pervenit tamen ad urbem Serras;
ubi ex Oriente litteris perlatis,
Turcas agente Tacharionum denuo
periclitari intelligit et conturbari.
Quod ubi Cæsar novit, cursu concito,
processit sine mora ad Hebrum flumen:
ubi rumorem falsum essc intelligens.
de itinere suscepto nonnihil devians
Didymotichum contulit se in urbem,
deinde ad inclytam Hadrianopolin,
et ad Tzepænam oppugnandam rediit;
sed cum nihil proficeret reversus est
ad munitum oppidum Didymotichum:
ubi relicto non modico exercitu
cum ducibus et oppidi custodibus,
Lascari Manuele, et Margarite
homine rusticano et pulte alito
Neocastrisque originem trahente;
insuper belli ordine præscripto;
illinc discedens Hellespontum transiit,
stationesque Lampsaci constituit:
ubi suos duces celsis dignitatibus
auxit, ornavit, præmiaque distribuit.
Georgium quidem vulgo Muzalonem
protovestiarii et simul protosebasti
nec non stratopedarchæ orvavit titulis:
hujus autem fratrem Andronicum,
magni donavit officio domestici:
Angelum denique fecit protostratorem.
His actis imperator revertebatur
ad suum regale Nymphæi palatium:
ubi per hiemis tempora versatus,
vere appetente exercitum collegit
innumerum pedestrem atque equestrem,
concretum Mœsis, Italis, atque Scythis.
præcipue tamen viris nostri generis:
dirigensque iter in occidentem,
Helespontiacam Lampsacum devenit:
ubi cladem exercitus intellexit
ducumque relictorum Didymotichi.
Nam Cæsare in longinquis absente locis,
rex Bulgarorum conscripta Scytharum

A Καὶ τὰς ἀπίστων γαμετὰς καὶ τεκνία
Ποῤῥωτάτω θεὶς ἄστεος Μελενίκου,
Ἐκεῖθεν ἧκεν εἰς Θεσσαλονικέων·
Ἀφ' οὗ περάσας Ἀξειὸν βαθυδίνην
Ἄστυ Βοδηνῶν ὑδατόῤῥυτον φθάνει·
Ἔνθα νοσήσας κοιλιακόν τι πάθος,
Μικρόν τι χώρῳ προσμένει τούτου χάριν.
Εἶτα ῥαΐσας ἄστυ Πριλλάπου βλέπει,
Οὗ διαγαγὼν οὐκ ὀλίγας ἡμέρας,
Ἐπ στρατεύει Βελεσῷ τινι πόλει,
Καθαιρετικὰς μηχανὰς ἐπηγμένος·
Ἥνπερ παρεστήσατο τῇ συμφωνίᾳ
Τοῦ μή τι' παθεῖν ὅρκον εἰσδεξαμένων
Τῶν ἔνδον ὄντων καὶ προδόντων τὴν πόλιν.
Ἅπαντα τοίνυν εὖ διαθεὶς φρουρίου,
B Διὰ Ναυτζαπόλεως ἀνύδρου τόπου
Σὺν ἀπορίᾳ καὶ ποτῶν καὶ βρωμάτων,
Εἰς Σέῤῥας ἧκε τληπαθῶς πλὴν τὴν πόλιν
Ἔνθα γραφὴν δέδεκτο πρὸς τῶν ἐξ ἕω.
Ὅτι τὰ Τούρκων πρὸς Ταχαρίων ἔθνους
Κυμαίνεται νῦν καὶ ταράσσεται πάλιν.
Ταῦτα διαγνοὺς, συντεταγμένῳ δρόμῳ
Πέφθακεν Εὗρον τὸν ποταμὸν ἐν τάχει·
Οὗ μήνυμα γνοὺς ἀτρεκὲς μὴ τυγχάνειν,
Τρίβου παρεκκλίνας τι καταλαμβάνει
Διδυμότειχον ὠνομασμένην πόλιν·
Εἶτα κυδίστην Ἀδριανοῦ τὴν πόλιν.
Καὶ πάλιν ἐστράτευσε κατὰ Τζεπαίνης·
Καὶ μηδοτιοῦν δεδρακὼς, ὑποστρέφει
Κατὰ Διδυμότειχον ἀσφαλῆ πόλιν·
Ἔνθα λελοιπὼς στρατιὰν οὐ μετρίαν,
C Καὶ ταγματάρχας καὶ φύλακας φρουρίου,
Μανουὴλ τὸν Λάσκαριν καὶ Μαργαρίτην
Ἀγροῖκον ἄνδρα πιτύροις τεθραμμένον
Ἐκ Νεοκάστρων σειρὰν ἕλκοντα γένους·
Καὶ νουθετήσας σφᾶς δέοντα πρὸς μάχα,
Ἐκεῖθεν ἄρας Ἑλλήσποντον διέβη·
Καὶ σκηνὰς αὐτοῦ πηγνύει πρὸς Λαμψάκῳ,
Καὶ τοὺς ὑφ' αὐτὸν ἀξίαις ὑπερτάταις
Τιμᾷ, κυδαίνει δωρεάς τε προσνέμει.
Γεώργιον μὲν Μουζάλωνα τούπίκλην
Πρωτοβεστιάριον ἀναδεικνύει
Πρωτοσεβαστὸν στρατοπεδάρχην μέγαν·
Ἀνδρόνιλον δὲ σύγγονον τούτου πάλιν
Μέγαν κατωνόμασεν ἐν δομεστίκοις·
Τὸν Ἄγγελον δὲ πρωτοστράτωρα πάλιν
D Ταῦτα δεδρακὼς βασιλεὺς ὑποστρέφει
Πρὸς βασιλείους τοὺς ἐν Νυμφαίῳ δόμους
Οὗ διαγαγὼν χειμερινὰς ἡμέρας,
Ἦρος φανέντος στρατιὰν συναλίσας
Μυριάριθμον πεζικὴν οὐ ἱππότιν
Μυσοῖς συγκροτουμένην, Σκύθαις,
Μάλιστα πάντων Ῥωμαϊκῇ πληθύϊ,
Ὡς πρὸς δύσιν ἔτεινεν ὅρμημα κράτωρ,
Καὶ Λάμψακον πέφθακεν Ἑλλησποντίαν·
Ἔνθα περ ἔγνω συμφορὰν στρατευμάτων
Καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν ἐν Διδυμοτείχῳ.
Ἐπεὶ γὰρ ἀπῆν βασιλεὺς μακρὰν τόπου,
Ὁ Βουλγαράναξ ἐκ Σκυθῶν συναλίσας

Χιλιάδας τέτταρας, εἴτε καὶ πλέον,
Κατὰ Θρᾴκης πέπομφε χωρῶν, ἀστέων·
Οἳ πρὸς ποταμὸν Ῥηγῖνα κεχυμένοι,
Ἄπαντ' ἐποίουν Σκυθικὴν ἐρημίαν·
Ἔνθα στρατηγοὶ προσταγῆς βασιλέως
Οὐκ οἶδα τί παθόντες ἐκλελησμένοι,
Ἐπαφιᾶσι τὴν στρατιὰν τοῖς Σκύθαις·
Συῤῥήξεως οὖν συμβάσης ἑκατέροις,
Νικῶσαν ἠνέγκαντο βαρβάρων στίφος,
Καὶ κτείνεται στράτευμα Ῥωμαίων ξίφει·
Ἁλίσκεται δὲ Μαργαρίτης τοῖς Σκύθαις
Πολλοῖς σύναμα καὶ πιπράσκεται σφίσιν·
Ὁ γνοὺς ὁ κρατῶν καταταχήσας δρόμῳ
Βουλγαροφύγῳ προσπελάζει φρουρίῳ
Καί τινας εὑρὼν βαρβάρων ἐν Βιζύῃ,
Ἔργον σπάθης τίθησιν αὐτοὺς καὶ ξίφους,
Πλὴν καταλαβὼν τὸν ποταμὸν Ῥηγῖνα,
Σκηνὰς ἐκεῖ πήγνυσι καὶ παραμένει·
Ἔνθα περ Οὖρον Ῥῶσον ὠνομασμένον
Τὸν Παιόνων πέπομφε ῥῆγα (85) Μυσάναξ
Πρὸς τὸν κρατάρχην Θεόδωρον Αὐσόνων,
Ὡς ἂν ἐρωτήσειε τὰ πρὸς συμβάσεις.
Ἀφιγμένος γοῦν Ῥῶσος ὡς βασιλέα
Ὢν πενθερός γε Βουλγάρων ἀρχηγέτου
Καλῶς ἐδέχθη καὶ λίαν φιλοφρόνως,
Καὶ συμβιβάσεις ἐκτελεῖ σὺν ὁρκίοις·
Αἱ δ' ἦσαν, ὡς Τζέπαινα Ῥωμαίων κράτει
Πρὸς Βουλγάρων ἄρχοντος ἀφεθῇ πάλιν·
Τούτων βασιλεῖ κατὰ νοῦν πεπραγμένων,
Ἄρας ἐκεῖθεν, Θεσσαλονίκην βλέπει,
Ἔχων μεθ' αὐτοῦ καὶ Μιχαὴλ δεσπότου
Σύνευνον ἅμα φιλτάτῳ Νικηφόρῳ,
Ὁδοιποροῦντας εἰς περάτωσιν γάμων.
Ἤνυστο τοίνυν τὰ τῶν γάμων ὡς δέον·
Παῖδα κρατάρχου Μαρίαν Νικηφόρος
Κατὰ νόμους σχὼν εἰς γάμου κοινωνίαν.
Πλὴν πρόσθεν ἀπέλυσεν Αὐσόνων κράτει
Σέρβια Δυῤῥάχιον οὗτος δεσπότης
Περὶ γυναικὸς δειλιῶν καὶ φιλτάτου·
Ἐν τοῖσδε διάγοντος ἄνακτος τότε,
Γραφήν τις ἐκπέπομφέν οἱ Βιθυνόθεν
Διεξιοῦσαν ὡς ἀποδράσας ἔχει
Πρὸς Περσίδος γῆν ἡγεμὼν Βιθυνίας
Παλαιολόγος Μιχαὴλ Κομνηνόπαις.
Τοῦτ' ἀνακυκᾷ καρδίαν βασιλέως·
Ὅμως ἀπιὼν ἐν φυγῇ πρὸς Περσίδα
Γράμμ' ἐγχαράττει προστάταις Βιθυνίας
Ἐν ὑπογραφαῖς ἀσφαλισθὲν ἰδίαις·
Διαγορεῦον ὡς Ἐκεῖνος μὲν τάχα
Φεύγει δεδιὼς τὴν σβέσιν τῶν ὀμμάτων·
Αὐτοὶ δ' ἔχεσθε νουνεχῶς τῶν πραγμάτων.
Καὶ πάντα δρᾶτε πρὸς φυλακὴν ἀστέων
Χώρας τε λοιπῆς, φησὶ, καὶ στρατευμάτων.
Τουτὶ κομισθὲν τὸν κρατάρχην ἠδύνει·
Πλὴν διαθεὶς εὖ τὰ καθ' ἑσπέραν ἄναξ,
Μετὰ στρατιᾶς ἐκτρέχει πρὸς τὴν ἕω
Λιπὼν στρατηγοὺς κατὰ Θεσσαλονίκην

A milla ferme quatuor aut etiam plura
per Thraciæ immisit terras atque urbes:
qui circa flumen, cui nomen Regina,
vagi palantes omnia corrumpebant.
Tunc nostri duces, Cæsaris mandato
nescio quo pacto oblivioni tradito,
cum suis copiis aggrediuntur Scythas:
et jam utrinque armis concurrentibus,
barbara phalanx retulit victoriam,
cæsusque noster fuit gladio exercitus:
ipse quin etiam Margarites capitur
cum aliis multis, atque a Scythis venditur.
Cæsar re cognita, subditis calcaribus
ad arcem Bulgarophygum accurrit statim:
Byzīæque nactus aliquantos barbaros,
B occidione omnes gladio occidit.
Verum progressus ad Reginam fluvium,
tentorium ibi fixit, atque substitit.
Atque illuc Urum cognomento Rosum
Pæoniæ regem misit rex Bulgaricus
ad Romanum Cæsarem Theodorum
ut de integranda pace verba faceret.
Imperatorem igitur conveniens Rosus,
qui socer erat regnatoris Bulgari,
amanter est exceptus et honorifice,
juratæque pacis sunt conditiones
nempe ut Romano Tzepænam imperio
rex Bulgarorum denuo concederet.
Qua re peracta ex animi sententia,
Thessalonicam illinc Cæsar venit,
C despotæ quoque Michaelis habens
in comitatu uxorem cum filio suo
ob peragendas nuptias Nicephoro.
Ergo nuptiarum celebratur ritus,
Cæsaris filiam Mariam Nicephorus
legitimo conjugio sibi copulat.
Antea tamen cesserat imperio
nostro Dyrrachium Serviorumque castrum
despota uxori filioque timens.
Dum in hoc Cæsar versatur negotio
accipit litteras missas ex Bithynia
significantes profugisse ad Turcas
Bithyniæ rectorem Palæologum
Michaelem illum Comnenis natum:
quæ res turbavit imperatoris animum.
Cum ille tamen ad Turcas profugeret,
D schedam Bithyniæ scripsit magistratibus
quam propria manu subscribens firmavit:
significans, se quidem extorrem ire,
ne pateretur oculorum damnum;
cæterum ipsi rem prudenter gererent,
et custodirent sedulo civitates,
provinciamque et milites recte regerent.
Quæ res nuntiata imperatori placuit:
jamque ordinatis in occidente rebus,
ad orientem cum milite excurrit,
relicto duce Thessalonicæ

(85) Falli videtur Ephræmius. Acropolita enim dicit hunc Urum Ungariæ regis generum, non regem.

Lascari Michaele viro strenuo,
Prilapi autem Scuterio Xylea
congruum sibi cognomen gerente.
Belesso imposuit locisque finitimis
custodem Theodorum Calampacem.
Illyrium denique Chabaroni tradidit.
His super, summo dignitatis apice,
constituit Georgium acropolitam
prætoris titulo pridem exornatum.
Georgius hic contulit se Berrhoeam,
ubi exspectabant eum legati papæ:
quibuscum ex sententia negotium gessit,
eosque posthinc dimisit in patriam.
Deinde accessit ad Serviorum castrum,
præteriensque oppido Castoria,
per Achrin iter faciens Albanum venit,
atque illinc demum ad urbem Epidaurum:
in qua dispositis prout visum est rebus,
viam emensus per Chunabiam, Matem,
Citzabin atque Debren parvas urbes,
ut potuit pervenit ad urbem Prilapum.
Atque ibi versanti Acropolitæ
tristis repente rumor est intellectus,
Chabarorem scilicet Constantinum
in Caninorum conclusum castello,
a sorore uxoris Michaelis despotæ
Maria deceptum nuptiis et amore,
vinctum teneri ferreis compedibus.
Interim vero Michaelem despotam
pacis cum Cæsare violato jure,
ditionem nostram armis concursare:
jamque invanisse cunctam Pelagoniam,
universumque Prilapi territorium,
unico excepto Prilapi præsidio,
quod tamen ipsam proditione cepit.
acropolites autem in arce degens,
quadam conscensa castelli turricula,
perstabat illic; donec juratam fidem
obtulit illi despota, force incolumem,
atque ad suum Cæsarem dimissum iri,
Tunc se permisit hosti cum turricula.
Michael tamen despota perjurus
solidis illum vinculis astrinxit.
Ecce autem Michael Comnenus ille,
quem sæpe memoravit historia nostra,
non sine sacramento in fidem Cæsaris
rursus recuptus, a Turcis regreditur:
et cum Macedonum militum exercitu
in occidentem mittitur contra despotam.
Is igitur se contulit Thessalonicam;
moxque conjunctus Michaeli Lascari
simul in agrum incurrit Berrhoeæ,
atque inde prædam abstrahit innumeram.
Sic perturbato rei publicæ statu,
pessimus etiam Triballorum princeps
perjurus vir, crudelis, temerarius,
mille conscriptis et amplius militibus,
Romanas terras vagans infestabat.
Neque cessabat in occidento Michael

A Μιχαὴλ Λασκάριον ἄνδρα γεννάδαν,
Ἐν δὲ Πριλλάπῳ Σχουτέριον Ξυλέαν
Ἐπωνυμίαν ἀτρεκῆ κεκτημένον·
Ἐν δ' αὖ Βελεσσῷ τοῖς περικύκλῳ τόποις
Φύλακα Θεόδωρον τὸν Καλαμπάκην·
Ἰλλυριῶν δὲ Χαβάρων' ἐπιστάτην.
Πρὸς τοῖσδε Γεώργιον Ἀκροπολίτην
Ἄρχοντα πάντων καὶ πρόεδρον δεικνύει,
Πρόσθεν τιμήσας τῇ πραίτωρος ἀξίᾳ.
Οὕτως ἀφῖκτο πρὸς πόλιν Βεῤῥοιαίων,
Κἀκεῖσε πρέσβεις προσμένοντας τοῦ πάπα
Εὖ τὰ κατ' αὐτοὺς διαθεὶς ὥσπερ δέον,
Ὑποστρέφειν δέδρακε πρὸς τὴν πατρίδα.
Εἶτα παρελθὼν φρούριον τῶν Σερβίων,
Καὶ Καστορίαν παραμείψας τὴν πόλιν,
B Δι' Ἀχρίδος πέφθακεν Ἀλβάνου τόπον,
Κἀκεῖθεν ἧκεν εἰς Ἐπίδαμνον πόλιν,
Κἀκεῖ διαθεὶς τὰ κατὰ νοῦν ὡς δέον,
Διὰ Χουναβίας τε καὶ Μάτης τόπων,
Κιτζάβεως Δεύρης τε τῶν πολιχνίων,
Ὡς εἶχε κατέλαβεν ἄστυ Πριλλάπου·
Ἔνθα διατρίβοντι κατ' ἄστυ τόδε
Δυσάγγελος φήμη τις ἧκεν ἀθρόον,
Ὅτι περ ἁλοὺς Χαβάρων Κωνσταντῖνος
Ἐν καστελλίῳ Κανίνων πρὸς Μαρίας
Γυναικαδέλφης Μιχαὴλ τοῦ δεσπότου,
Ἐρωτοδέσμαις ἀπατηθεὶς καὶ γάμῳ
Εἱρκτὴν κατακέκριτο κλοιὰ καὶ πέδας.
Καὶ τηνικαῦτα Μιχαὴλ ὁ δεσπότης
Τὰς πρὸς κρατοῦντα συμβάσεις διαλύσας,
Χώρας ἐπῄει Ῥωμαϊκὰς σὺν ὅπλοις,
C Πᾶσάν τε κατέδραμε Πελαγονίαν,
Καὶ τὸν πέριξ ἅπαντα χῶρον Πριλλάπου·
Τὸ φρούριον λέλειπτο Πριλλάπου μόνον,
Ὅπερ προδόντων συνέλαβε καὶ τόδε·
Ἀκροπολίτης δ' εὑρεθεὶς ἔνδον τότε,
Ἐρύματός τι καταλαβὼν πυργίον,
Ἐκεῖ διῆγε, καὶ λαβὼν πρὸς δεσπότου
Ὅρκια κακῶν ἀπαθῆ πεφηνέναι
Καὶ παραπεμφθῆναι δὲ πρὸς βασιλέα,
Αὑτὸν παραδέδωκε σὺν τῷ πυργίῳ.
Ὁ Μιχαὴλ δ' ἔφορκος ὢν ὁ δεσπότης,
Δεσμοῖς περιέβαλεν αὐτὸν ἀφύκτοις.
Ὁ δ' αὖ Κομνηνὸς Μιχαήλ, οὗ πολλάκις
Μνήμην ἐποιησαμεν ἀνόπιν λόγου,
Ὅρκια λαβὼν πιστὰ πρὸς βασιλέως,
D Πρὸς τόνδ' ἐπανέζευξεν ἐκ τῆς Περσίδος·
Ὡ δοὺς στρατιὰν ἐκ Μακεδόνων ἄναξ,
Εἰς ἑσπέραν πέπομφε κατὰ δεσπότου·
Καὶ καταλαβὼν Θεσσαλονίκην πόλιν
Καί που συνελθὼν Μιχαὴλ Λασκαρίῳ,
Σὺν τῷδ' ἐπῆλθε τὰ μέρη τῆς Βεῤῥοίας,
Καὶ λείαν ἀπήλασεν ἔνφεν μυρίαν.
Τῶν πραγμάτων οὕτω δὲ διακειμένων,
Καὶ Τριβαλλάρχης ἡ κάκιστος καρδία,
Ἔκσπονδος ἀνήρ, ἀποφράς, μιαιφόνος,
Ὑπὲρ χιλίους στρατιὰν συναλίσας,
Τὰ Ῥωμαϊκὰ κατέδραμε χωρία.
Ὁ δεσπότης δὲ Μιχαὴλ τὰ πρὸς δύσιν

Δῃῶν, ἐρημῶν οὐκ ἔληγε καθόλου
Καὶ τῇ κατ' αὐτὸν προστιθεὶς ἐξουσίᾳ
Ὅθεν στρατιὰν ἱκανὴν ἀποκρίνας
Ἧς ἡγεμὼν παῖς Θεόδωρός τις νόθος,
Πρὸς τὰ Βοδηνῶν ἐξαποστέλλει μέρη·
Ἡ Ῥωμαϊκῷ συντυχοῦσά που στίφει,
Ἥττησεν, ἐσκέδασεν αὐτὸ ῥᾳδίως·
Ὁ γνοὺς Μιχαὴλ Παλαιολόγος τόδε
Ἀνὴρ μαχητής, γεννάδας, Ῥωμαλέος
Ὡς εἶχεν ἐξώρμησε κατ' ἀντιπάλων·
Καί τινα τῷ δόρατι πλήξας ἱππότην,
(Ἦν δ' ἄρα Θεόδωρος παῖς ἀποστάτου),
Εἰς γῆν καταβέβληκεν ἐξ ἐφεστρίδος.
Ὁ δ' αὖ Κομνηνῷ προσδραμὼν ἠντιβόλει
Ζωῆς τε χάριν καὶ ψυχῆς πεφιλμένης,
Καὶ συμπαθοῦς ἔτυχε συγγνώμης τότε.
Πλὴν ἠγνοεῖτο τίς ἄρα καὶ τυγχάνει·
Τῷ τοι παραδίδωσιν φυλάσσειν Τούρκῳ.
Ὁ δὲ αὖ φονεύει καὶ παραπέμπει μόρῳ.
Τουτὶ μὲν οὕτω Μιχαὴλ δεδραμένος
Σὺν τοῖς δ' ὑφ' αὐτὸν ἀρεϊκοῖς ἀνδράσι
Παφλαγονίαν πατρίδα κεκτημένοις,
Πολλοὺς μὲν ἔργον εἰργάσατο τοῦ ξίφους·
Ζωοὺς δὲ συνέσχηκεν εἴκοσιν πάλιν
Ἄνδρας τιμίους, ἐγκρίτους ἀποστάτῃ.
Ταῦτα μὲν οὕτω συμβέβηκεν ὡς ἔφην·
Ὁ Μιχαὴλ Βουλγάρων ἀρχηγέτης,
Ὃς δὴ γυναικάδελφος ἦν βασιλέως,
Ἐχθρὸς δ' ἄσπονδος Αὐσόνων κρατραρχίᾳ,
Πρὸς Καλλιμάνου καιρίαν βεβλημένος
Πρωτεξαδέλφου προσγενοῦς πεφυκότος,
Ἐξαπίνης τέθνηκεν ἐκλιπὼν φάος·
Οὗ τῇ γυναικὶ συναφθεὶς Καλλιμάνος,
Ἔδοξεν ἀρχὴν προσλαβεῖν καὶ Βουλγάρων.
Ἀλλὰ Ῥῶσος Οὖρος μὲν ὡς θυγατέρα
Μετὰ στρατιᾶς συμπεσὼν προσλαμβάνει·
Φονεύεται δὲ Καλλιμάνος Βουλγάροις.
Ἔρημον οὐκοῦν γνησίου διαδόχου
Ὑπῆρχε λοιπὸν τὸ κράτος τοῖς Βουλγάροις·
Ἀλλ' οἱ παρ' αὐτοῖς ἔγκριτοι Βουληφόροι
Ἀρχηγετεῖν τάσσουσιν ἀρχῆς Βουλγάρων
Τείχου τὸν Υἱὸν τὸν καλὸν Κωνσταντῖνον·
Ὡς ἂν δὲ καὶ δόξειεν ἐκ κληρουχίας
Εἰς βουλγαρικὸν ἐγκαθεστάναι θρόνον
Ἐρίτιμοι πέμπουσι πρέσβεις Βουλγάρων
Πρὸς τὸν κρατοῦντα Θεόδωρον Αὐσόνων
Ἵνα συναφθῇ τῷ Τείχου Κωνσταντίνῳ
Εἰρήνη πρώτη τοῦδε τῶν θυγατέρων
Ἀσὰν κρατάρχου Βουλγάρων οὖσ' ἐγγόνη·
Ἃ καὶ περατοῖ σὺν προθυμίᾳ κράτωρ.
Ἐπεὶ δ' ὁ Τείχου ἦν ἔχων ὁμευνέτιν,
Ταύτην διαζεύξαντες ἀνδρὸς ἀνόμως,
Εἰς φυλακὴν πέμπουσι τῷ στεφηφόρῳ.
Μετὰ δὲ ταῦτα χαλεπωτάτῃ νόσῳ
Περιπεσὼν ἔκειτο κρατάρχης κλίνῃ·
Ἡ δ' ἦν ἀνιάτρευτος Ἀσκληπιάδαις,
Καὶ σφῶν τέχναις ἄκαμπτος οὐδ' εἰκουσά- [πως.
Τοίνυν ἀπογνοὺς καὶ διαγνοὺς ὡς δέον,

A despota damnis omnigenis faciendis
et suæ ditioni terris subigendis.
Nam comparato idoneo exercitu,
quem notho filio Theodoro tradidit,
jussit invadere Bodenorum agrum :
atque ibi nostras quas offendit copias
vicit, dispersit facili negotio.
Michael re cognita Palæologus
bellator vir magnanimus, fortis,
abrupta mora hostibus occurrit :
et quemdam hasta equitem percussum
(erat is filius perfidi Theodorus)
humi projecit ephippio depulsum.
Ille Comneni provolutus genibus
vitam rogabat sibi conservaret,
B reque ipsa veniam mitem impetravit,
quanquam ejus ignota conditio erat :
Turcæque homini custodiendus traditur,
qui miserum captivum gladio perimit.
Atque hanc victoriam Michael patravit
Mavortiorum quos ducebat militum
opera usus, patria Paphlagonum.
Et multos quidem interemit hostes,
præterea viginti vivos cepit
viros insignes de rebellis aula.
Atque hunc prædicta res exitum habuit,
Michael autem Bulgarorum dominus,
cujus soror Cæsari nupta erat,
nostri fœdifragus hostis imperii,
a consobrino suo Callimano
C mortifero repente percussus vulnere
vitam cum morte statim commutavit :
cujus uxore ducta Callimanus
visus est regnum obtinere Bulgaricum.
Sed regis socer accurrens cum exercitu
Rosus Urus filiam suam recipit :
occiditurque a Bulgaris Callimanus.
Jamque carebat successore legitimo
Bulgaricæ reipublicæ vacans thronus.
sed optimates gentis ac senatores
ad Bulgarorum thronum advocarunt
egregium Tichi filium Constantinum.
Atque ut legitimo successoris jure
regnum adire videretur Bulgaricum,
ad Romanorum Cæsarem Theodorum
mittit senatus legationem petens
D ut jungeretur dicto Constantino
Irenæ filia Cæsaris natu major,
quæ Asanis regis Bulgari neptis erat.
Et Cæsar noster rem libenter annuit
Tum quia jam Constantino uxor erat,
hanc a suo viro abstractam illicite
imperatori custodiendam mittunt.
Morbo post hæc correptus gravissimo
Cæsar Theodorus tenebatur lecto ;
et nil medendo proficiebant medici,
artem Hippocratis superante morbo.

Quare spe vitæ prudenter abjecta

ornamentisque regiis depositis

monachi Cæsar induit tuniculam,
omnia sua confitens peccata
coram hominibus sed presertim Deo
(namque hunc transversum egerant illecebræ
amorque scorti nobilis haud protriti).

Accedens ergo ad Mitylenes episcopum
cui confiteri solitus peccata fuerat,
ad hujus pedes accidit prostratus humi
eosque calidis perluebat lacrymis,
ceu quondam Christi femina peccatrix :
quare et madebat fletu pavimentum.
Atque hæc verba geminabat confitens :
Te, Christe, dereliqui ; propitius esto.
Sic continenter repetens bonus Cæsar,
ad stationes transiit cœlestes,
filio relinquens regnum Joanni
septenni ferme ætate aut paulo amplius :
ipse quatuor nondum plenos annos
Romanum sceptro rexerat imperium :
vir sane bonus, regnator religiosus,
hilaris, blandus, subditis benivolus,
omni doctrina et litteris ornatus ;
fidelis Domini atque prudens famulus
qui regni talentum ampliavit, auxit,
et patrimonium strenue protexit :
princeps benignus, fortis imperator,
quique in Ecclesia nihil innovavit,
laudabilis tum vita tum imperio ;
egregio demum ex hac terra transitu
atque salubri pœnitentia felix !
Delatum est cadaver ad cœnobium
a patre exstructum salutarium martyrum,
ubi et fundator jacet honorifice.

A Ῥίψας τὰ λαμπρὰ τοῦ κράτους καὶ τοῦ στέ-[φους,
Τὰ τῶν μοναχῶν ἐνδιδύσκεται ῥάκη
Ἐξαγορεύσας πάντα οἱ πεπραγμένα
Ἔμπροσθεν ἀνθρώπων τε καὶ Θεοῦ πλέον·
Πόρνης γὰρ οὗτος σώφρονος θρυλλουμένης,
Τὴν πίστιν ἐν νῷ προσλαβὼν καὶ τὸν πό-[θον (86)
Τῷ ποιμενάρχῃ προσδραμὼν Μιτυλήνης
Ὧ σφαλμάτων ἦν ἀνακαλύπτων βάρη,
Εἰς τοὔδαφος πέπτωκεν αὐτοῦ πρὸς πόδας,
Καὶ τούσδε θερμοῖς δάκρυσιν ἀποπλύνει
Ὡς πρὶν γυνὴ βέβηλος Χριστοῦ δεσπότου·
Ὡς καὶ γενέσθαι πηλὸν ἐκ τῶν δακρύων.
Ἐξαγορείας ταῦτα συνείρων λόγοις·
B Σὲ, Χριστὲ, κατέλιπον· ἵλεως ἔσο.
Οὕτω δεδρακὼς συνεχῶς χρηστὸς κράτωρ,
Πρὸς τὰς μονὰς βέβηκε τὰς οὐρανίους,
Λιπὼν τὸ κράτος παιδὶ τῷ Ἰωάννῃ
Ἑπταέτει που τυγχάνοντι καὶ πλέον·
Μήπω καθαρῶς τέτταρας ὅλους χρόνους
Τὴν Ῥωμαϊκὴν ἰθύνας κραταρχίαν·
Ἀνὴρ ἀγαθὸς, εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ,
Ἡδὺς, ἱλαρὸς, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
Ἴδρις σοφίας παντοδαπῆς καὶ λόγων.
Πιστὸς Κυρίου, νουνεχὴς ὑπηρέτης,
Τάλαντον αὔξων, πλατύνων κραταρχίας,
Προκινδυνεύων εὐψύχως κληρουχίας·
Ἄναξ προσηνὴς, καὶ στρατηγὸς γεννάδας,
Μηδὲν νεοχμώσας τι τῆς Ἐκκλησίας,
Ἐπαινετός τε τοῦ βίου καὶ τοῦ κράτους,
C Καὶ μακαριστὸς τῆς καλῆς μετοικίας
Καὶ τῆς μετανοίας γε τῆς σωτηρίου.
Τούτου θανόντος εἰς ταφὴν νέκυν φέρει
Μονὴ πατρῴα Σωσάνδρων κεκλημένη,
Οὗ καὶ πατὴρ τέθαπτο θανὼν ἐντίμως·

JOANNES THEODORI FILIUS ET MICHAEL PALÆOLOGUS.

Moriens Theodorus tres reliquit domi
filios, quem dixi parvulum Joannem
hæredem dignitatis et imperii,
duasque innuptas insuper virgunculas,
Eudociam videlicet ac Theodoram.
Nam major natu Irene Ticho nupserat,
Mariam minorem duxerat Nicephorus
filius, ut dixi, Michaelis despotæ.
Tenera plane ætate Joannes erat ;
quamobrem cavens rex pater filiolo,
huic supremis tabulis imperium liquerat,
adactis prius in sanctum jusjurandum
subditis universis ac magistratibus
ut conservarent stabilem filiolo fidem :
quem commendavit postea tutoribus,

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΑΙ ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

Οὗτος βίῳ λέλοιπε παιδία τρία,
Ὃν πρόσθεν εἶπον χαριτώνυμον νέον
Κληροῦχον ἀρχῆς καὶ διάδοχον κράτους·
Καὶ θήλεα δ' ἄζυγα πρὸς τούτῳ δύο,
Εὐδοκίαν τε καὶ Θεοδώραν ἅμα.
Πρώτη δ' Εἰρήνη τῷ Τείχῳ συνεζύγη
Ἡ δευτέρα δὲ Μαρία Νικηφόρῳ
D Παιδὶ Μιχαὴλ, ὡς ἔφαμεν, δεσπότου.
Νεώτατος δ' ἦν παῖς Ἰωάννης πάνυ·
Ὅθεν δεδιὼς τεκνίου φύτης ἄναξ,
Ἐν διαθήκαις τῷδε λείπει τὸ κράτος,
Πρόσθεν προβάντων ὁρκίων φρικαλέων
Ὑπηκόοις ἅπασι καὶ τοῖς ἐν τέλει
Ἦ μὴν φυλάξειν τεκνίῳ πίστιν, σχέσιν·
Εἶτα παραδίδωσι τοῖς ἐπιτρόποις,

(86) Hinc intelligimus quid spectet Nicephorus sub prædictæ orationis initio, ubi graviter invehitur in amorem illegitimum. Quanquam Joannem quoque Theodori parentem præ oculis habere potuit cujus in amore fragilitatem noster innuit Ephræmius v. 7896 ; Aliatius autem in adnotationibus ad Acropolitam cap. 52 Nicephori ejusdem recitat epistolam de pellice Joannis Marcesina, quam ipse Nicephorus sacra æde excluserat.

Ὧν πρῶτος ὑπῆν Γεώργιος Μουζάλων
Πρωτοβεστιάριος ὢν τὴν ἀξίαν.
Ἀλλὰ τριταῖος οὐδέπω πρὸς τῷ τάφῳ
Ἔκειτο νεκρὸς ἄνακτος τεθειμένος,
Καὶ πάντ' ἀναμὶξ μεστά τε τρικυμίας.
Εἰς γὰρ Σωσάνδρων τὴν μονὴν ἀφιγμένων
Τῶν ἐν τέλει τε καὶ στρατευμάτων στίφους;
Ὡς ἂν ὁσίαν θῶσι τεθνηκότι,
Τοῖς κασιγνήτοις συμπαρῆν καὶ Μουζάλων.
Καὶ τῆς φρικώδους θυσίας τελουμένης,
Μουζάλων παρίστατο σὺν ὁμογνίοις·
Ἀλλ' οἱ γερουσίας τε καὶ τῶν ἐν τέλει
Συσπειραθέντες πάντες εἰς ὁμαιχμίαν,
Ὡς ἄγριοι θῆρές τε καὶ βροτοκτόνοι,
Ἐπὶ μονὴν ἥλαντο τὴν σεβασμίαν,
Ῥινηλατοῦντες ἐκλαφύξαι σὺν βίᾳ
Πρωτοβεστιάριον σὺν ὁμαιμόνοις·
Σὺν κασιγνήτοις Μουζάλων ᾐσθημένος,
Ἔνδον τραπέζης παναγοῦς ὑπεισέδυ.
Ἀλλ' οἱ μιαροὶ καὶ φονικοὶ τοὺς τρόπους
Ποσὶ βεβήλοις εἰσδραμόντες εὐθέως
Εἰς ἱερὰν τράπεζαν ἱλαστηρίου,
Ξιφηφόροι τε καὶ θυμοῦ πεπνευκότες,
Φεῦ ἀσεβείας βαρβαρικῆς μανίας!
Μεληδὸν ἐκτέμνουσι τοὺς ἀναιτίους,
Καίτοι διαθήκης τε καὶ τῶν ὁρκίων
Τρανῶς τε σαφῶς ἀνεγνωσμένων τρίτου
Ἐπὶ γερουσίας τε καὶ στρατευμάτων,
Καὶ τοῖσδε παντὸς ἐμμένειν εἰρηκότος·
Μετὰ δὲ τήνδε τὴν κακὴν φονουργίαν,
Οἵ γ' ἐν τέλει τε καὶ λοχαγοὶ ταγμάτων,
Κλῆρος πατριάρχης τε σὺν ἀρχιθύταις
Συνεισδραμόντες εἰς μίαν συμφωνίαν,
Σκέψιν ἐτίθουν πραγμάτων κοινῶν χάριν,
Τίς ἂν κυβερνήσειε προσδεδεγμένος
Τῆς Ῥωμαϊκῆς ὁλκάδα κραταρχίας·
Ἐπυνθάνοντο τοιγαροῦν κατὰ γένη
Καὶ κατὰ τάξιν πάντες οἱ τῶν ἐν τέλει.
Καὶ πλείοσιν ἦν ἡ ῥοπὴ καὶ καρδία
Ἐπὶ Κομνηνὸν Μιχαὴλ τεταμένη.
Ὅθεν τί μακροὺς δεῖ περιάγειν κύκλους;
Χειρίζεται δὴ τὴν διοίκησιν ὅλων
Καὶ Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων τὴν φροντίδα
Οὗτος Μιχαὴλ Παλαιολόγων γένους,
Δραστήριός τις καὶ πεφυκὼς πρὸς τόδε,
Εἶδος προδεικνὺς ἄξιον τυραννίδος,
Βλοσσυρὸν ἦθος καὶ λεόντειον φέρων,
Φρικτὸς μὲν ἐχθροῖς, ἥμερος δ' ὑπηκόοις,
Ἄναξ ἀριστεὺς καὶ στρατηγὸς γεννάδας,
Πρῶτα μὲν ἀξίωμα λαβὼν δεσπότου,
Μετὰ δὲ μικρὸν ταινιωθεὶς τῷ στέφει
Παρ' ἀρχιθύτου κατὰ τὴν Νικαέων.
Οὗτος Λατίνους ἐξελαύνει πατρίδος
Τῆς Κωνσταντίνου βασιλίδος ἀστέων,
Ἐλευθερώσας τήνδε Λατίνων βίας.
Τιμᾷ δ' ἀδελφὸν Κομνηνὸν Ἰωάννην
Τῇ σεβαστοκράτορος εὐθὺς ἀξίᾳ,
Ἔκδημον ὄντα τοῖς καθ' ἑσπέραν τόποις·
Ἀλέξιον δὲ Στρατηγόπουλον πάλιν

A quorum Georgius Muzalo primus erat
protovestiarii tunc honore fungens.
Sed enim necdum triduum peractum erat
ex quo imperator tumulo jacebat,
jamque æstuabant omnia tanquam mare,
Namque ad cœnobium salutarium martyrum
progressis magistratibus atque exercitu
ut principi defuncto justa solverent,
Muzalo quoque cum germanis venit.
Dum ergo sacra celebratur missa,
Muzalone cum fratribus adstante,
en senatores aliique magistratus
conspiratione unanimi conflata,
ceu furibundæ feræ atque homicidæ
in sanctum cursim irruunt cœnobium
B ob lacerandum violentis unguibus
cum suis germanis protovestiarium:
qui re intellecta, sub asylum sacrum
mensæ sanctissimæ raptim confugerunt.
Verum scelesti illi et sanguinarii
pollutis pedibus penetrale ingressi
usque ad aræ pacificæ mensam sacram,
districtis gladiis turgidi furore,
hem tetrum scelus! hem rabiem barbaricam!
frustatim gladiis innocentes cædunt.
Etsi supremæ tabulæ ter fuerant
cum sacramenti formula prælectæ
coram senatu et coram exercitibus,
qui se in obsequio fore cuncti dixerant.
Post hanc scelestam perpetratam cædem,
C civiles magistratus et duces militum,
clerus cum patriarcha aliisque episcopis,
ad regni veluti coeuntes comitia,
de reipublicæ summa deliberabant,
quisnam videlicet in demortui loco
Romani imperii navem clavo regeret:
et rogabantur nobilium sententiæ
per singulas familias perque ordines.
Ac suffragiorum sane major numerus
Comnenum designabat Michaelem.
Cur ergo longis differam rem sermonibus?
Rei publicæ universæ moderamen
Romanique imperii cura traditur
huic Michaeli gente Palæologo;
qui vir erat efficax et rei idoneus,
corporis formam regno dignam gerens;
D severo more et vultu truculento;
hostibus forminandus, comis subditis;
optimus princeps, et fortis imperator.
Is primo accepit dignitatem despotæ:
paulo post autem in urbe Nicæna
a patriarcha stemmate est redimitus.
Hic est, qui nostra patria Latinos expulit,
reginamque urbium Constantinopolim
Latino jugo liberam assuerit.
Is Comnenum Joannem fratrem suum
creavit sine mora sebastocratorem.
quanquam absentem in Hesperiis partibus
Strategopulum insuper Alexium

ad domestici magni officium legit:
alium denique fratrem Constantinum
Cæsarea dignitate conspicuum fecit,
atque ad tuendam misit Paphlagoniam,
Ad Michaelem vero legavit despotam
Philem Theodorum ob petendam pacem
constringendumque vinculum amicitiæ,
reposcendasque imperio arces aliquot:
simulque ut duos captivos tristi eximeret
Acropolitam carcere et Chabaronem.
Despota tamen durus et refractarius
imperatoris legationem audiit,
nec postulanti quidquam prorsus annuit.
Quamobrem imperator ira percitus
scripsit ad fratrem sebastocratorem,
qui in occidente, ut dixi versabatur
cum selectis ducibus et cum exercitu,
ut Michaeli bellum inferret despotæ.
Quod jam commotum despota cognoscens,
qui Castoriam cum armis insidebat,
fugam arripuit per præruptos locos.
Sebastocrator autem sic diffugiente
Michaelis exercitu adversario,
impetum fecit contra urbes despotæ
Bulgarum patriarcham secum ducens
Cabasilam divum Constantinum,
cujus egregiis monitis et consiliis
inclytam acquisivit urbem Achrin:
Dealolin deinde arcem alteram
machinis et belli viribus expugnavit.
Tunc Michael de summa sollicitus,
quotquot habebat copiis congregatis,
Latinis quoque assumptis auxiliaribus
ab Achaiæ principe, Siciliæque a rege,
quorum uterque erat gener despotæ,
ad committendam exiit nobiscum pugnam.
Præteriens ergo Stani Soscique arces
et Pelagoniæ humilem planitiem,
Prilapi propter constitit præsidium:
ubi se angustis cernens versantem rebus,
fortunæque aleam periculosam,
noctu profugit cum filio Nicephoro,
exercitum in castris illic deserens.
Sed tamen mane postero res nocturna,
ex his quæ sunt secuta, nobis notuit.
Pars enim illa copiarum despotæ,
quæ nostræ gentis milite conflata erat,
cum viris se nobilibus atque ducibus
sebastocratori tradidit Joanni:
atque in his erat fugientis despotæ
adulterinus quidam Joannes filius.
Tum auxiliaris cunctus Latinus miles
vinclis astrictus cum Achaiæ principe
dimissus est ad Cæsarem captivus.
Provincia autem omnis cum urbeculis
in nostram cessit subdita ditionem.
Postea domesticus magnus Alexius,
Raul Joannes et Strategopulus
usque ad oppidum Artæ decurrerunt,

A Προὐβάλλετ' εἰς μέγιστον ἐν δομεστίκοις·
Κωνσταντῖνον ἄλλον δὲ σύγγονον πάλιν
Τῇ Καισαρικῇ ταινιώσας ταινίᾳ,
Πρόμαχον ἀπέστειλε τῶν Παφλαγόνων·
Καὶ πρὸς Μιχαὴλ ἐκπέπομφε δεσπότην
Τὸν Φιλῆν Θεόδωρον, αἰτῶν φιλίαν
Σύνδεσμον εἰρήνης καὶ τῆς συμφωνίας,
Καί τινα λῦσαι φρουρίων Ῥωμαΐδι·
Πρὸς δ' αὖ καθειργμένους γε τῶν ἐξ Αὐσόνων
Χαβάρωνά τε καὶ τὸν Ἀκροπολίτην.
Ἀλλ' ἦν ἀπειθὴς Μιχαὴλ πρὸς τοὺς λόγους
Πρεσβευτικοὺς ἄνακτος, ἄτεγκτος πάνυ,
Καὶ μηδοτιοῦν ἐκτελῶν αἰτουμένων·
Ὅθεν βαρυνθεὶς βασιλεὺς τούτων χόλῳ
Τῷ σεβαστοκράτορι συγγόνῳ γράφει
B Τοῖς κατὰ δυσμὴν ἐμμένοντί που τόποις,
Μετὰ στρατιᾶς καὶ στρατηγῶν ἐκκρίτων
Μάχην συνάψαι Μιχαὴλ τῷ δεσπότῃ.
Καὶ τοῦτο δρῶντος συνεὶς ὁ δεσπότης
Στρατῷ συνυπάρχοντος ἐν Καστορίᾳ
Φυγὰς ἀπέπτη κατ' ἀποκρήμνων τόπων.
Σεβαστοκράτωρ δ' ἐκποδὼν ὑπαρξάσης
Οὕτω στρατιᾶς Μιχαὴλ ἀντιμάχου,
Κατ' ἀστέων ὥρμησε τῶν τοῦ δεσπότου,
Ἔχων μεθ' αὐτοῦ ποιμενάρχην Βουλγάρων
Τὸν θεῖον Καβάσιλαν τὸν Κωνσταντῖνον·
Οὗ νουθεσίαις καὶ καλαῖς συμβουλίαις
Πόλιν παρεστήσατο κλεινὴν Ἀχρίδος·
Ἔπειτα Δεάβολιν ἄλλο φρουρίων
Ταῖς μηχανουργίαις τε καὶ μάχης νόμῳ.
Ἐξαπορηθεὶς Μιχαὴλ γοῦν τοῖς ὅλοις,
C Ἐνοῦσαν αὐτῷ στρατιὰν συναλίσας
Καὶ Συμμαχικὸν προσλαβὼν ἐκ Λατίνων
Τῶν τοῦδε γαμβρῶν πρίγκιπός τ' Ἀχαΐας
Καὶ Σικελῶν ἄρχοντος ἄλλου νυμφίου,
Εἰς ἀντιπαράταξιν ἧκεν Αὐσόνων·
Στανὸν παραμείψας δὲ, Σωσκὸν χωρία,
Καὶ Πελαγονίας δὲ τὰς πεδιάδας
Ἀγχοῦ Πριλλάπου φρουρίου κατεστάθη·
Κἀκεῖ συνιδὼν ὡς στενά οἱ τυγχάνει
Τὰ τῆς τύχης ἅπαντα καὶ πλήρη ζάλης,
Νύκτωρ ἀπέδρα σὺν τέκνῳ Νικηφόρῳ,
Σκηνούμενον στράτευμα λιπὼν αὐτόθι.
Ἕωθεν ἀμέλει δὲ διεγνωσμένου
Τὰ τοῦδε τοῦ δράματος ἐκ τῶν πραγμάτων,
Προστίθεται μὲν ἐκ φάλαγγος δεσπότου
D Ἡ Ῥωμαϊκοῦ τοῦ γένους κατηγμένη
Σὺν ταγματάρχαις ἀνδράσι τ' ἐριτίμοις
Τῷ σεβαστοκράτορι χαριτωνύμῳ·
Ἐν οἷς γε συντέτακτο καὶ παῖς τις νόθος
Ὁ Ἰωάννης τοῦ φυγάδος δεσπότου.
Συμμαχικὸν ξύμπαν δὲ Λατίνων γένους
Σὺν Ἀχαΐας συσχεθέντες πριγκίπῳ,
Πρὸς τὸν κρατάρχην ἐστάλησαν ἐν πέδαις.
Χώρα δὲ πᾶσα σὺν πολιχνίοις ὅλοις
Τῷ Ῥωμαϊκῷ καθυπεκλίθη κράτει.
Ἀλέξιος γοῦν ἐν δομεστίκοις μέγας
Στρατηγόπουλος καὶ Ῥαοὺλ Ἰωάννης
Καὶ μέχρις αὐτῆς κατέδραμον τῆς Ἄρτης,

Λεηλατοῦντες, ἐκτρίβοντες ἐσχάτως
Χώραν Μιχαὴλ δεσπότου σὺν φρουρίοις.
Σεβαστοκάάτωρ Ἰωάννης δ' αὖ πάλιν
Πρὸς Πάτραν ἐστράτευσε νῆν νεωτέραν
Ἔχων μεθ' αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν δεσπότου.
Οὗ φθὰς ἐμνημόνευσεν ἀνόπιν λόγος,
Ὅστις σὺν ἄλλοις ἀπνδράσας μετρίοις
Τρέχει πρὸς αὐτοῦ πατέρα τὸν δεσπότην,
Νήσους περιπλέοντα τὰς ἀμφιῤῥύτους,
Τὴν τῶν Κεφαλήνων τε καὶ τὴν Λευκάδα,
Ἔρημος ὢν ἄθλιος ἀρχῆς πατρίδος·
Ἐπεὶ δ' ἐπανέδραμε πρὸς τὸν πατέρα,
Σὺν τῷδ' ἀθροίσας στρατιὰν οὐ μετρίαν,
Τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐξελαύνει μακρόθεν
Ὅρων παλαιᾶς Ἠπείρου μάχης νόμῳ.
Ἀλλὰ χαριτώνυμος σεβαστοκράτωρ,
Καὶ τοῦδ' ἑκυρὸς Κωνσταντῖνος Τορνίκης
Ἐν τῇ Λαμψάκῳ βασιλεῖ προσηλθέτην·
Καὶ τὸν μὲν αὐτάδελφον αὐτοῦ τὴν χάριν
Τῷ δεσποτικῷ ταινιοῖ λαμπρῷ στέφει·
Εἰς ἀξίαν δὲ σεβαστοκρατορίας
Ἀναβιβάζει Τορνίκην Κωνσταντῖνον·
Ἀλέξεον δὲ Στρατηγόπουλον πάλιν
Εἰς Καισάρων ἤγαγε λαμπρὰν ἀξίαν·
Τὸν Καίσαρα δὲ σύγγονον Κωνσταντῖνον
Εἰς σεβαστοκράτορα καὶ τόνδ' ἀνάγει·
Πλὴν χρυσουφεῖς ἀετοὺς φορεῖν νέμει
Ἐν τοῖς πεδίλοις, παράσημον ἀξίας.
Ἦρος δ' ἐπιλάμψαντος ἄρας Λαμψάκου
Ἄναξ Μιχαὴλ σὺν στρατεύμασιν ὅλοις
Ἐπιστρατεύειν τῇ Κωνσταντίνου πόλει,
Εἴ πως δυνηθῇ Λατινικῆς κακίας
Ἐλευθερῶσαι τήνδε ταῖς στρατηγίαις.
Καὶ ταῦτ' ἐποίει τοῖς λόγοις πεπεισμένος
Οὐχ ἧττον ἤπερ τῷ στρατευμάτων σθένει,
Ἀνδρὸς Λατίνου κλῆσιν Ἀσελδεκάε
Πόλιν προδώσειν βασιλεῖ προφαμένου.
Ἐπεὶ δ' ἐπεστράτευσεν ἐτ Βυζαντίδι,
Καὶ φανερῶς ἔγνωκε τὰ τῆς ἀπάτης,
Αὖθις ἐπανέζευξεν εἰς ἕω τόπους,
Ἔνθα προσελθὼν Τορνίκης ἐκ Νικαίας
Δι' Ἀρσένιον λιπαρῶς ἠντιβόλει
Ὡς ἐγκρατὴς γένοιτο πάλιν τοῦ θρόνου·
Ἐπεὶ γὰρ ἐστέρητο ποιμένος θρόνος
Ἄρτι θανόντος Ἐφέσου Νικηφόρου
Ὃς δὴ μετήχθη πρὸς θρόνον Βυζαντίδος·
Τοῦ δ' Ἀρσενίου τοῦτον ἀπειπαμένου,
Ἐδεῖτο πάλιν τόνδε λαβεῖν τὸν θρόνον·
Δύσνουν δ' ἑαυτῷ ποιμενάρχην μὴ θέλων
Ἄρχειν βασιλεὺς, παρακλήσεις ἠκύρου.
Οὗτος γὰρ Ἀρσένιος ὢν ἀρχιθύτης
Στέφει Μιχαὴλ τῷ κραταρχίας στέφει,
Ἄνακτα δείξας αὐτοκράτορ' Αὐσόνων·
Ἔπειτα φανεὶς δυσμενὴς οὐκ οἶδ' ὅπως
Σὺν Ἀνδρονίκῳ Σάρδεων ἀρχιθύτῃ
Πρὸς δ' αὖ Μανουὴλ τῷ Θεσσαλονικέων,
Μονῇ παραδέδωκεν αὐτὸν διάγειν,
Ἐκὼν λελοιπὼς τὴν λεὼ προεδρίαν·
Ὅθεν βασιλεὺς ποιμεναρχῶν τὸ στῖφος

A diripientes, vastitati dantes
terram arcesque Michaelis despotæ
Sebastocrator deinde Joannes
ad novas Patras produxit exercitum,
habens in comitatu filium despotæ
spurium illum de quo retro diximus :
qui fuga elapsus cum paucis comitibus
raptim reversus est ad patrem despotam,
qui oberrabat cymbis circa insulas
Cephaleniam infelix atque Leucadem
exsul et patrio spoliatus regno.
Sed enim post reversum ad se filium
recuperatis adhuc non parvis copiis,
exercitum nostratem procul expulit
antiqua Epiro armis debellatum.
B Sebastocrator interim Joannes
cum Constantino socero Tornice
imperatorem Lampsaci convenerunt ;
is autem fratrem propter ea quæ gesserat
sublimi dignitate ornavit despotæ :
Tornicemque simul Constantinum
promovit ad officium sebastocratoris :
ite n Alexium Strategopulum
splendido titulo decoravit Cæsaris,
Constantino denique fratri Cæsari
sebastocratoris detulit honorem;
aureas insuper aquilas concessit
indicium dignitatis gestare in calceis.
Mox vere exorto, Lampsaco discedens
cum copiis cunctis imperator Michael
C Constantinopolim versus direxit iter ;
nimirum experturus an arte bellica
hanc posset jugo Latino subducere.
Idque tentabat confidens promissis
(haud sane secius quam viribus bellicis
Latini viri, cui nomen Aseldecae,
urbem spondentis nobis proditurum.
Sed ubi accessit ad Byzantii mœnia,
seque deceptum sensit imperator,
in orientem flexit cursum denuo.
Ibi Nicæna in urbe obvium habuit
Tornicem supplicantem ut Arsenius
patriarchalem sedem recuperaret.
Nam destituta Ecclesia pastore fuerat
mortuo nuper Ephesio Nicephoro
illinc translato ad sedem Byzantinam;
D quam cum Arsenius sponte deseruisset,
nunc se volebat rursus in eam restitui.
Verum infensum patriarcham respuens
obtrudi sibi Michael abnuebat,
Hic sane Arsenius pontifex dum esset
regiam coronam Michaeli imposuerat,
Romanumque fecerat imperatorem.
Mox Michaeli nescio cur iratus,
cum Andronico Sardium episcopo,
et Manuele Thessalonicensi,
ad monasterii quietem se contulerat,
sponte dimissa Byzantina sede.
Quare imperator ex synodi sententia

metropolitam Ephesi Nicephorum
ad Byzantinas infulas transtulerat.
Nunc postulante rursus utilitate,
volens nolens, ut dicitur, Tornice orante,
sedem Arsenio reddit imperator.
Hic fuit dicti exitus negotii.
Idoneum postea collectum exercitum
Strategopulo Cæsari demandans,
misit ad Hesperios debellandos hostes.
Obiter tamen et Byzantium visere
jussit, et illi minas ostentare.
Res ita est acta. Cæsar illuc veniens
armatis vacuam deprehendit urbem,
quia paulo ante classis profecta erat
ad spoliandam insulam Daphnusiam.
Ut ergo noctu accessit ad mœnia Cæsar
comites habens quosdam ex urbe perfugas,
ab his fuit certior factus, esse antiquitus
urbani quoddam muri foramen patens.
Protinus ergo adstitit illi loco :
ubi introgressus per foramen miles
reliquis sociis valde audaciam auxit;
ita ut aliud mox penetrarit miles ;
deinde tertius, atque ad extremum quindecim :
qui continuo refractis introrsus portis
patentem cunctis copiis fecerunt aditum.
At cives improviso perculsi casu
in subterraneis adytis cellisque abditis
in angulis obscuris sacrisque templis
vel monasteriis semet abstrudebant.
Latinus autem Cæsar Balduinus
cursim se regium contulit ad palatium,
ex quo celeri nave in patriam fugit.
Interim noster miles spoliabat urbem,
vias concursans, vicos et angiportus,
Jam quæ ad Daphnusiam classis iverat
cognovit urbis casum apud Anaplum,
raptimque ad ejus tutelam advolabat.
Verum jam noster miles Latinas domos
igne subjecto cunctas concremabat :
quæ res e mari procul spectata Italis,
horum cohibuit impetum, dispersit classem,
Sic ad Romanum rediit imperium
Constantinopolis urbium regina,
Indictione quarta, Julii mensis
quinta supra vicesimam labente die.
anno ex quo mundus Deo creante cœpit
sexmillesimo et septingentesimo.
prætereaque nono et sexagesimo.
Sub Italorum hostium dominio.
quinquaginta et octo annos fuerat.
Nimirum Deo collibuit ut Constantini
omnium linguis celebrata civitas
vere mundi miraculum et magnum decus
liberaretur Latinorum tyrannide
nostrique imperii rursus ditioni accederet.
Michael imperator tunc diversans
ad Meteorium audiit repente
nuntium remorem voluptate plenum

A Νικηφόρον πρόεδρον ὄντ' Ἐφεσίων
Τῆς Κωνσταντίνου δεικνύουσι προστάτην.
Ἐπεὶ δ' ἐλειτούργησε τῷ χρεὼν τότε,
Ἑκὼν ἄκων, ὥς φασι, λιτοῖς Τορνίκη
Ἀρσενίῳ δίδωσιν ἄναξ τὸν θρόνον,
Ταῦτα μὲν οὕτω συμβέβηκεν, ὡς ἔφην·
Στράτευμα δ' ἄναξ ἱκανὸν συναλίσας,
Καὶ τοῦτο δοὺς Καίσαρι Στρατηγοπούλῳ
Καθ' ἑσπερίων ἐκπέπομφε δυσνόων
Πλὴν ἐν παρέργῳ καὶ Βυζαντίδα φθάσαι
Καὶ τῇδ' ὁμοκλὴν προσδράσαι παρηγγύα·
Ὑπῆρξεν οὕτω· καὶ φθάσας Καῖσαρ πόλιν
Ἔρημον εὗρεν ὁπλιτῶν οἰκητόρων,
Πρὸς βραχέος σφῶν ἐν στόλῳ πεπλευκότων
Ἐπὶ σκύλευσιν νησίδος Δαφνουσίας
B Ὡς τοίνον ἧκε νυκτὸς εἰς ταύτην πόλιν
Ἔχων ὀπαδοὺς φυγάδας ταύτης Καῖσαρ,
Ἔγνω παρ' αὐτῶν ὡς ὀπή τις τυγχάνει
Κατά γε τεῖχος συμβεθηκυῖα πάλαι.
Ἐφίσταται γοῦν ᾗ τάχος πρὸς τὸν τόπον,
Καὶ δι' ὀπῆς τις ὁπλίτης προσερπύσας,
Ἐνῆκε θάρσος οὐ βραχὺ συνοπλίταις·
Εἶτ' ἄλλος εἰσείρπυσεν ὁπλίτης πάλιν,
Καὶ πάλιν ἄλλος, καὶ τριὰς ποῦ πενταδων
Εἶτα καταῤῥάξαντες οὗτοι τὰς πύλας
Ῥᾴστην παρέσχον εἴσοδον πάσαις ἴλαις.
Οἱ δ' ἐντὸς ἐν δράματι κατεπτηχότες
Εἰς γῆς μυχοὺς ἔδυον, εἰς στοῶν βάθη,
Εἰς ἀποκρύφους καὶ σκοτεινὰς γωνίας,
Εἰς ἱερούς τ' αὖ καὶ σεβασμίους δόμους.
C Βαλδουῖνος δ' ὥρμησε λατινάναξ
Ἐπὶ μεγάλους καὶ βασιλείους δόμους,
Ἀφ' ὧν φυγὰς ἔπλευσε πρὸς τὴν πατρίδα.
Στράτευμα δ' ἐσκύλευε Ῥωμαίων πόλιν
Ταύτης ἐπιὸν καὶ στενωποὺς καὶ τρίβους.
Ὁ δ' ἐκπεπλευκὼς εἰς Λαφνουσίαν στόλος
Κατ' ἀνάπλουν γνοὺς συμβεβηκότα πόλει,
Τάχιον ἐκπλεῖ προσβοηθήσων πόλει,
Ἀλλ' ἡ στρατιὰ λατινικαῖς οἰκίαις
Ἐνιᾶσι πῦρ καὶ φλέγουσι τὰς ὅλας·
Ὅπερ θεαθὲν Ἰταλοῖς καὶ μακρόθεν,
Ὁρμὴν ἀπεῖρξε καὶ σκεδαννύει στόλον·
Ὑπὸ κραταρχίαν δὲ λοιπὸν Αὐσόνων
Αὖθις ὑπήχθη βασιλὶς τῶν ἀστέων
Οὔσης τετάρτης ἰνδικτιῶνος τότε,
Καὶ πέντ' ἄγοντος πεντάκις Ἰουλίου,
D Ἔτους δ' ἐπιτρέχοντος ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης
Χιλιάδων ἓξ ἑπτακοσίοις ἅμα
Πρὸς δ' αὖ ἑνὸς δέοντος ἑπτάκις δέκα.
Ἐχθροῖς δ' Ἰταλοῖς ἥδε τυραννουμένη
Ὀκτὼ πρὸς πεντήκοντα τοῖς ὅλοις χρόνοις·
Οὕτω Θεοῦ νεύσαντος ἡ Κωνσταντίνου
Πόλις πολυθρύλλητος ἀνθρώποις ὅλοις
Οἰκουμένης θαῦμά τε καὶ μέγα κλέος
Ἐλευθερώθη Λατίνων τυραννίδος
Καὶ Ῥωμαϊκῷ κασυπεκλίθη κράτει,
Τῷ δὲ κρατάρχῃ Μιχαὴλ σκηνουμένῳ
Περὶ Μετεώριον ἤκουσ' ἀθρόως
Εὐάγγελος φήμη τις ἡδονῆς πλέα

Πρὸς κασιγνήτης φιλτάτης Εὐλογίας,
Ὡς τὴν περιλάλητον ἅπασι πόλιν
Περιπολοῦσι τὰ στίφη τῶν Αὐσόνων·
Εἶτ' ἄγγελός τις ὢν θεατὴς πραγμάτων
Ἐλθὼν σαφῶς ἤγγειλε τὰ πεπραγμένα·
Μετὰ δὲ μικρὸν καὶ λατινάρχου στέφος
Πέδιλ' ἐρυθρὰ καὶ βασίλειον ξίφος
Κομίζεται δὴ βασιλεῖ τῶν Αὐσόνων·
Ὃς δὴ ταχύνας καταλαμβάνει πόλιν
Καί που κατεσκήνωσεν αὐτῆς πλησίον.
Εἶτ' ἀναβάντος τοῦ προέδρου Κυζίκου
Εἴς τινα πύργων τῆς πύλης χρυσέας,
Αὐτῷ συνούσης εἰκόνος σεβασμίας
Τῆς μητρανάνδρου καὶ πανυμνήτου Κόρης,
Ὡς μὴ παρόντος ποιμένος Βυζαντίδος
Θεῷ τ' ἀναπίμποντος εὐχὰς Δεσπότῃ
Πίπτει βασιλεὺς ἀκαλυφὴς εἰς χθόνα,
Πάντες τε συμπίπτουσιν αὐτῷ κατόπιν.
Μετὰ δὲ συμπλήρωσιν εὐχαριστίας,
Εἰσῆλθε πύλην χρυσέαν στεφηφόρος
Πεζῇ βαδίζων ἐς μονὴν τοῦ Στουδίου,
Ἔχων σεβαστὴν εἰκόνα Θεοτόκου
Ἔμπροσθεν ἡγμένην τε καὶ τιμωμένην·
Κἀκεῖ λελοιπὼς εἰκόνα σεβασμίαν,
Ἔφιππος ἦκεν εἰς Θεοῦ νεὼ μέγαν·
Καὶ προσκυνήσας, εὐχαριστήσας ἅμα
Τῷ πανσθενουργῷ, θαυματουργῷ Δεσπότῃ,
Μετὰ προπομπῆς βασιλικῆς καὶ κρότων
Εἰσῆλθε χαίρων εἰς ἀνάκτορον μέγα.

A significante dulci sorore Eulogia;
nempe quod urbem orbis famosissimam
jam occupassent agmina Romana.
Deinde nuntius qui spectator fuerat,
adfuit pure gestam rem significans.
Mox insignia Cæsaris Latini,
coronam, rubros calceos, regium ensem,
allata noster imperator accipit,
qui properandum censuit ad urbem,
nec procul illa stationem cepit.
Mox quia Byzantii patriarcha aberat
Cyzici antistes contulit se in turrim
quæ super aurea porta sublimis eminet,
delata secum veneranda imagine
ter gloriosæ Virginis Deiparæ,
B ibique sacras Domino peregit preces.
Interim nudo capite procubuit humi
princeps, simulque omnis procubuit populus.
Peractis autem Domino rite gratiis,
portam ingreditur imperator Auream,
pedester pergens ad cœnobium Studii,
sectans augustam Deiparæ imaginem
præ se gestatam hymnisque celebratam.
Exin relicta ad Studium imagine,
eques ad ædem Dei processit maximam,
ubi adorato altari et gratiis actis
omnipotenti prodigioso Numini,
cum regia pompa, plausibus concrepantibus,
imperatorium lætus palatium adiit.

Καὶ ποιμεναρχῶν τὸν κατάλογον σκόπει Ῥώμης νέας,
Βέλτιστε, τῆς Κωνσταντίνου.

C *Patriarcharum accipe nunc catalogum novellæ Romæ Constantinopoleos.*

Ὁ πρωτόκλητος Ἀνδρέας ἀποστόλων
Τῆς εὐσεβείας ἐγκατασπείρων σπόρον
Τοῖς Ποντικοῖς κλίμασι καὶ Βιθυνίας
Ὁδῷ προϊών, καὶ Βυζαντίδα φθάνει·
Ἣν φαιδρύνας δόγμασιν ἐνθέου λόγου,
Χριστῷ τ' ἀγείρας εὐσεβῶν ἐκκλησίας
Εὐκτήριον τεύξας τε τοῖς πιστοῖς δόμον
Ἐν Χρυσοπόλει τῇ κεκλημένῃ πόλει,
Ἐπίσκοπον τίθησιν ἐν ταύτῃ Στάχυν (87),
Ἕνα μαθητῶν ἑβδομήκοντα Λόγου·
Ὃς ποιμάνας θρέμματα καλῶς Δεσπότου,

Apostolorum Andreas protocletus
dum religionis vere semen spargeret
per Ponti regiones ac Bithyniæ
ultra progressus pervenit Byzantium;
quam cum divino verbo illustrasset urbem
et conflavisset Christo credentium cœtum.
ædem orandi causa piis fidelibus
ædificavit proxima in Chrysopoli,
constituitque episcopum ibi Stachyn
de septuaginta discipulis unum:
qui administrato recte grege Domini,

(87) De Byzantinorum episcoporum ante Constantini Magni ætatem falsa serie, a Stachy usque ad Probum, satis præter alios disseruit Lequinius in *Orientis Christiani* tomo primo. Hoc certe rectissime dicitur, suppositum illum Dorotheo martyri libellum, in quo prædicta series proponitur, haud ante Photiana tempora fuisse conflictum; quandoquidem et ille Byzantinorum episcoporum catalogus, qui a me in collectionis Vaticanæ volumine primo recitatus est seriem illam ignorat; quia videlicet is catalogus auctorem Photiano schismate seniorem habet. Desinit enim in Methodio I, qui sanctum illum Ignatium præcessit, contra quem Photius tyrannus debacchatus est. Ephræmium, præsentis catalogi auctorem, schismatico fuisse animo, satis cognoscimus ex Alexii III, Theodorique I, Vitis. Is igitur, ut alii paris dogmatis partiumque Græci seriem prædictam, invita licet veritate, non est aspernatus; quæ vel patriæ gloriæ, D ut fit, nimio amore, vel ob falsa exaggerandum Byzantini episcopatus antiquitatem, contra Romanæ Ecclesiæ prærogativas, conficta fuit. Est igitur primus Byzantii indubius episcopus ille Metrophanes sub Constantino Magno: vel potius sub Severo imp. Philodelphus, secundum Simeonem Metaphrastem: neque enim credibile videtur Byzantium haud ignobilem urbem caruisse episcopo usque ad novæ urbis fundatorem, vel potius veteris ampliatorem magnum Constantinum. Philadelpho dat successorem Metaphastes Eugenium; huic Rufinum, denique Rufino Metrophanem. Constantini ævo viventem. Non agnoscit autem tum falsi Dorothei tum etiam ejus assectæ Ephræmii catalogus hos episcopos *Philadelphum*, *Eugenium* et *Rufinum*; quos tamen solos Maurini monachi in sua chronologia prudenter scripserunt: itemque ab his tribus Lequinius seriem suam exorditur.

e terra ad cœli transiit stationes.
Post quem pastores dati sunt fidelibus.
Onesimus, fructuosus re et nomine;
Polycarpus, Plutarchus, Sedecion,
Diogenes, Eleutherius, atque Felix;
sanctus deinde Polycarpus alius.
Atque hi cuncti metuentes ethnicos
trans fretum pastorali vacarunt curæ.
Post hos Athenodorus sacerdos divus
Byzantinæ urbis Ecclesiam rexit :
qui nova quoque condita ad orandum æde
in regione quæ dicitur Olea,
ibi synaxes celebrabat pie :
quam ædem postea magnus Constantinus
instauratam plurimum exornavit.
Exin pontificatum gesserunt Zoilus,
Laurentius, et Alypius, atque Pertinax
vir consularis et senator nobilis,
qui ædificavit templum mirum, splendidum
quodam in loco cui nomen est Sycæ,
Sequuntur Olympianus et divus Marcus
Deinde Cyrillianus et Castinus,
a quo Byzantii primo delubrum fuit
ad locum justo nomine dictum Petrium
martyrii Euphemiæ a fundamentis conditum
quæ nuper stadium vicerat martyrii.
Christi deinde gregi præfuit Titus.
Hinc Domitianus Probi imperatoris
frater, haud minus animo quam stirpe nobilis.
hujusque filii Probus et Metrophanes :
sub quo postremo pius Constantinus
ad Byzantinam urbem semet transferens,
hujus pomœrium protulit amplissime,
eamque Romam jussit vocari novam.
Postquam deseruit vitam Metrophanes,
divus Alexander occupavit sedem
facundia et sanctis moribus magis præditus,
sub quo coacta fuit Patrum synodus
Nicææ prima ob damnandum Arium;
quem ipsemet sanctarum precum telo
percussum letho confectumque tradidit.
Deinde Paulus orthodoxiæ columen,
qui alumnus fuerat presbyter Ecclesiæ
Alexandrique episcopi discipulus,
ad salutaria gregem minavit pascua.
Idem Cucusum pulsus exul fuit
propter rectorum dogmatum defensionem,
ubi et violentum habuit vitæ exitum
ab adversariis suffocatus laqueo.
Postea hunc Eusebius Nicomediensis
pontificatum tenuit Byzantii
vesaniæ Arianæ fervidus defensor;
qui Beryti episcopus olim fuerat,
illinc translatus postea Nicomediam,
denique jussu Cæsaris Constantii
in Byzantina ponitur sublimi sede.
Postea senior Macedonius, lupus

A Γῆθεν μετέστη πρὸς μονὰς οὐρανίους·
Μεθ' ὃν νομεῖς ὤφθησαν εὐσεβοφρόνων
Ὁ κλῆσιν Ὀνήσιμος ἅμα καὶ τρόπον·
Πολύκαρπος, Πλούταρχος, καὶ Σεδεκίων,
Διογένης, Ἐλευθέριος, καὶ Φίληξ,
Ἄλλος τε Πολύκαρπος ἱερὸς πάλιν.
Οὗτοί γε πάντες ἀσεβῶν ὑποψίᾳ
Πέραν ὑπῆρχον ἰθύνοντες ἀγέλην·
Μεθ' οὓς Ἀθηνόδωρος ἔνθεος θύτης
Ἐκκλησίαν ἴθυνε τῆς Βυζαντίδος·
Ὃς οἶκον εὐκτήριον ἄλλον καινίσας
Κατά γε χῶρον Ἐλαία κεκλημένον,
Ἐκεῖ συνάξεις ἐκτελῶν ἦν ἐνθέως·
Ὃν Κωνσταντῖνος εὐσεβοκράτωρ μέγας
Ὕστατον ἀνύψωσε καλλύνας μάλα·
B Εἶτα Ζωῖλος (88) λαμβάνει προεδρίας·
Καὶ Λαυρέντιος, Ἀλύπιος, Περτίναξ
Ὑπατικός τις εὐγενὴς τῶν ἐν τέλει,
Ὃς ναὸν ἀνίστησιν εὐαγῆ, ξένον
Ἔν τινι Συκαῖ προσκεκλημένῳ τόπῳ·
Ἔπειτ' Ὀλυμπιανὸς καὶ θεῖος Μάρκος,
Πρὸς τοῖσδε Κυριλλιανὸς καὶ Καστῖνος,
Ὃς πρῶτον ἀνήγειρεν ἐν Βυζαντίῳ
Εὐφημίᾳ μάρτυρι σηκὸν ἐκ βάθρων,
Ἐν τῷ Πετρίῳ τῷ θερωνύμῳ τόπῳ,
Τότ' ἐκδραμούσῃ τὸν δρόμον μαρτυρίου·
Μεθ' ὃν τις Τῖτος προστατεῖ Χριστοῦ λάχους
Ἔπειτα κασίγνητος ἄνακτος Πρόβου
Δομετιανὸς (89) εὐγενὴς ψυχὴν, δέμας·
Καὶ τοῦδε παῖδες σὺν Πρόβῳ Μετροφανης·
Ἐφ' οὗ μέγιστος εὐσεβὴς Κωνσταντῖνος
C Εἲς ἄστυ βυζάντιον ἐλθὼν τῷ τότε,
Τοὺτὶ μετεσκεύασεν εἲς εὖρος μέγα,
Ῥώμην ὁρίσας τοῦτο καλεῖσθαι νέαν.
Μητρφάνους δὲ τὸν βίον λελοιπότος,
Ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος ἔσχε τὸν θρόνον.
Κοσμούμενος λόγῳ καὶ βίῳ πλέον·
Ἐφ' οὗ γε συνήθροιστο Πατέρων στίφος
Κατ' Ἀρείου τῦ πρῶτον ἐν Νικαέων,
Ὅστις βαλὼν Ἄρειον εὐχῆς τῷ βέλει,
Τοῦτον θανατοῖ καὶ παραπέμπει μόρῳ.
Ἔπειτα Παῦλος ὀρθοδοξίας στύλος,
Πρεσβύτερος τρόφιμος ὢν Ἐκκλησίας
Ἀλεξάνδρου μύστης τε σεπτοῦ ποιμένος,
Ποίμνην ποδηγεῖ πρὸς νομὰς ψυχοτρόφους,
Ὃν ἔσχεν ἐξόριστον Κουκουσὸς πάλαι
D Ὑπερμαχοῦντα δογμάτων ὀρθοφρόνων,
Οὗ καὶ τέλος βίαιον εὗρε τοῦ βίου,
Παθὼν παρ' ἐχθρῶν πνιγμονήν τε καὶ βρόχον.
Μεθ' ὃν τις Εὐσέβιος Νικομηδείας
Προεδρίαν εἴληφε τῆς Κωνσταντίνου,
Θερμὸς πρόμαχος Ἀρειανῶν μανίας,
Ὃς Βηρυτοῦ πρόεδρος ὑπαρξας πάλαι
Κἀκεῖθεν ἀχθεὶς εἲς πόλιν Νικομήδους,
Πρὸς Κωνσταντίου καθιδρύεται τρίτον
Τῆς Κωνσταντίνου τῷ πανυψήλῳ θρόνῳ.
Πνευματομάχος Μακεδόνιος γέρων

(88) Dorotheo est Εὐζώϊος.

(89) Dorotheo est Δομέτιος,

Λυμαντικὸς λύκος τις, οὐ νομεὺς, ὅλως
Παρεισφθαρεὶς ἔλαθε ποίμνῃ Δεσπότου·
Ὃν ἀπελάσας Κωνστάντιος τοῦ θρόνου
Δι' οὓς γε προὐξένησεο ἀδίκους φόνους,
Καὶ μᾶλλον οἵσπερ ἱερον πατρὸς νέκυν
Ἀνακομίσας ὤπτο ναοῦ Κηρύκων
Εἰς Ἀκακίου μάρτυρος θεῖον δόμον,
Ἄδοξον Εὐδόξιον Ἀρείου φίλον
Ἀντικαθιστᾷ λύκον ἀντὶ ποιμένος·
Ὃς τυγχάνων πρόεδρος Γερμανικείας,
Εἶτα κατασχὼν Ἀντιοχείας θρόνον,
Τέλος τυραννεῖ καὶ θρόνον Βυζαντίδος.
Πρὸς τοῖσδε Δημόφιλος μύστης Ἀρείου
Ἐπίσκοπός τις Βεῤῥόης τῆς ἐν Θρᾴκῃ
Μετατεθεὶς ᾔσχυνε τὴν προεδρίαν,
Οὗπερ τὸ βιοῦν ἐκμετρήσαντος μόρῳ,
Εὐάργιός τις ὀρθοδοξίας φίλος
Προεδρίαν εἴληφε τῆς Κωνσταντίνου
Πρὸς Εὐσταθίου μακαριστοῦ ποιμένος,
Ὅστις πρὸς Οὐάλεντος ἐξώσθη θρόνου,
Μηδὲ βραχύ τι τοῦ λάχους γεγευμένος,
Εἶτα προέστη κοσμίως Ἐκκλησίας
Ὁ γρήγορος νοῦς, ἡ θεηγόρος λύρα
Θεῷ κινηθεὶς πρὸς κυβέρνησιν θρόνου,
Ὅστις ἀνέτλη μυρίους τοὺς κινδύνους
Ὑπερμαχῶν κάλλιστα τῆς Ἐκκλησίας·
Ἐφ' οὗ συνέστη κατὰ Μακεδονίου
Ἄθροισμα σεπτὸν συνόδου τῆς δευτέρας
Ἐν βασιλίδι τῇ Κωνσταντίνου πόλει.
Αὐθαιρέτως τούτου δὲ λιπόντος θρόνον
Ἡ σύνοδος χρίουσι ποιμένα πόλει
Νεκτάριον λάμποντα βίῳ καὶ λόγῳ,
Συγκλητικῶν τε καὶ περιδόξων ἕνα,
Χριστώνυμον μὲν, ἀμύητον δ' εἰσέτι·
Ὃν ἅμα βαπτίζουσι, χρίουσι θύτην.
Οὗπερ μεταλλάξαντος εὐαγῶς βίον,
Κλέος μοναστῶν ἅμα καὶ πρεσβυτέρων
Στόμα τὸ χρυσοῦν ἡ θεόσδοτος χάρις,
Ἡ τῶν λόγων θάλασσα, φύσις ἡ ξένη,
Λαμπτὴρ καθάπερ ἀρετῶν λάμπων φάει
Ἐξ Ἀντιόχου κατηύγασεν ἐνθέως
Τῆς Κωνσταντίνου τὸν περικλυτὸν θρόνον,
Ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὴν τετράκλιμον κτίσιν
Διδασκαλίαις φαιδρύνει καθημέραν,
Οἰκουμένης ἥλιος ὢν ψυχοτρόφος.
Οὗ τοῦ θρόνου φεῦ! ἀπελασθέντος φθόνῳ,
Εἰς δ' ἀλλοδαπὴν ἐκδιωχθέντος χθόνα
Τὴν ἐν Κομάνοις ἐσχάτην ἐρημίαν,
Οὗ μακαριστὸν ἔσχε καὶ τέρμα βίου,
Γηραιὸς Ἀρσάκιος ἔμψυχος νέκυς
Πρὸς βασιλίδος ἐγκατεστάθη θρόνῳ
Εὐδοξίας, φεῦ οἷος ὢν μετὰ τίνα!
Μετ' ἥλιον ζόφωσις εἶτ' ἀκοσμία.
Τούτου καταστρέψαντος ἐν θρόνῳ βίον,
Πρεσβύτερός τις εὐλαβὴς Ἐκκλησίας
Κλῆσιν Ἀττικὸς, ἐμπρέπων βίῳ, λόγῳ,
Κοσμεῖ καθέδραν ἱερὰν Βυζαντίδος.
Μεθ' ὃν τις Σισίννιος ἀνὴρ πρεσβύτης
Τῆς κατ' Ἐλαίαν ὢν θύτης ἐκκλησίας,

A vorax, non pastor, ille Pneumatomachus
in gregem Domini clanculum irrupit:
donec eum sede pepulit Constantius,
propter patratas cædes, et præsertim
propter translatum Constantini patris
sacrum cadaver e templo Apostolorum
ad martyris Acacii sacram ædem:
substituitque infamem huic Eudoxium
Arii studiosum, lupum pro pastore;
qui cum fuisset præsul Germaniciæ,
Antiochenam postea tenuisset sedem,
denique et Byzantinam inique invasit.
Secutus est Demophilus Arii discipulus
qui ex episcopatu Berrohoeæ Threiciæ
translatus, hunc primatum decoravit:
B cujus cum vitam fatum abrupisset,
Evagrius orthodoxæ tenax fidei
a beatæ memoriæ Eustathio episcopo
in Byzantina sede constituitur;
qui statim a Valente exsul pellitur,
ne parum quidem degustato honore.
Deinde præfuit magnifice Ecclesiæ
Gregorius lyra et animo theologus
a Deo promotus ad sedis gubernaculum:
qui se innumeris obtulit periculis
dum forti manu protegit Ecclesiam.
Sub hoc coaluit contra Macedonium
secunda Patrum veneranda synodus
in Constantini regia metropoli.
Gregorio sponte sedem relinquente,
C synodus urbi præficit pastorem
Nectarium vita et litteris fulgentem,
senatorem nobilem et optimatem,
asseclam Christi, sed nondum initiatum:
quare baptizant simul et mystam ungunt.
Atque hoc sancte vitam concludente,
monachorum illud decus et presbyterii,
aureum os, cœlitus gratia data,
mare eloquentiæ, ingenium prodigiosum,
virtutum luce splendens tanquam lampas,
Antiochia divinitus effulsit
ad Byzantinam collustrandam sedem;
vel potius universo illuxit mundo,
quem magisterio suo quotidie illuminat,
vere universi orbis sol vivificus.
D Atque hoc sede ab invidis expulso
atque ad extraneas proterrito regiones,
nempe ad Comanicam Ponti solitudinem,
ubi et beatum habuit vitæ terminum;
decrepitus Arsacius et vix spirans
Eudoxiæ jussu augustæ in pastorali
(qualis post quantum!) sed constituitur;
nempe post solem tenebræ et confusio.
Hoc vitam simul sedemque relinquente,
Atticus florens moribus et litteris,
qui pius erat presbyter Ecclesiæ,
sacram ornavit cathedram Byzantii.
Post hunc grandævus ætate Sisinnius,
Ecclesiæ sacerdos ad Oleam positæ,

utilis, mitis, venerandus pastor.
Quo mortuo, Nestorius sacerdos olim
Antiochenæ Ecclesiæ, impii dogmatis,
protervum os, et animus profanus,
exitiosusque lupus, sedem insilit.
Atque is tamen exutus dignitate,
quia spuriorum dogmatum auctor erat,
ab Ephesino tertio concilio
cui præerat Cyrillus Alexandrinus,
justo in exsilium pellitur judicio.
Deinde sedit Byzantina in cathedra
homo Romanus, Ecclesiæ sacerdos,
Maximianus orthodoxiæ columen.
Postquam hic terram cum cœlo commutavit,
Patris Chrysostomi dilectus discipulus
sacer creatur patriarcha Proclus :
qui ordinatus olim pastor Cyzici
a beato Sisinnio patriarcha,
a Cyzicenis nescio cur exclusus,
interim vacuus ab officio fuerat,
nunc ad Byzantii promotus est cathedram.
Dominicum hic gregem recte pàvit,
mortalesque exuvias magistri sui
curavit pervehendas ad metropolim.
Proclo ex convictu hominum sublato
Flavianus veri dogmatis defensor
Ecclesiæ nostræ presbyter alumnus
pontificatum adiit digne admodum.
Post quem exatinctum ex calce Dioscori
in Ephesina synodo latrocinali,
ubi rectorum dogmatum protector erat,
sacerdos Anatolius Alexandrinus
creatur pastor Constantinopoleos ;
opilio bonus, rectæ fidei turris,
sub quo concilii quarti sacer cœtus
utiliter Chalcedone congregatus
alienum declaravit ab Ecclesia
Alexandrinum miserum Dioscorum,
cum Eutychete et aliis paris furfuris.
Postea Gennadius vir egregius,
fidei typus et omnis honestatis,
Ecclesiæ alumnus simul et sacerdos,
clavum suscepit regendum Ecclesiæ.
Post quem Acacius orphanorum præses,
presbyter Ecclesiæ, sed secta pessimus,
patriarchatum improbe subripuit.
Is etiam quartam venerandam synodum,
quantum in ipso erat, abolevit miser.
Post hunc duplici vere exstinctum morte
Flavitas presbyter ministerio addictus
in templo Theclæ martyris apud Sycas,
profanus et blasphemus monophysita,
atque Acaciani dogmatis sectator,
patriarchatum contra jus obtinuit.
Hoc autem breve mortuo post tempus,
Euphemius tanto dignus sacerdotio
presbyter pridem in Ecclesia Dei,
Neapolique præses orphanorum,
ad summam cathedram optime deligitur :

A Πρᾶος, γεραρὸς καὶ νομεὺς ψυχοτρόφος.
Τούτου θανόντος, Νεστόριός τις θύτης
Τῆς Ἀντιόχου δυσσεβὴς καὶ κακόφριων
Στόμα βδελυρὸν καὶ βέβηλος καρδία,
Ἡ λυμεὼν λύκος τις, ἐμπηδᾷ θρόνῳ·
Ὅστις γυμνωθεὶς ἱερωσύνης θρόνου
Δι' ἅπερ ἠρεύξατο δόγματα νόθα
Πρὸς συνόδου τρίτης τῆς ἐν Ἐφέσῳ
Ἧς προστάτης Κύριλλος Ἀλεξανδρείας,
Εἰς ἐξορίαν ἀπελήλαται δίκῃ.
Εἶτ' ἐγκατέστη τῷ Βυζαντίδος θρόνῳ
Γένει Ῥωμαῖος καὶ θύτης Ἐκκλησίας
Μαξιμιανὸς ὀρθοδοξίας βάσις·
Γῆθεν μεταστάντος δὲ τοῦδε πρὸς πόλον,
Μύστης φιλητὸς τοῦ Πατρὸς Χρυσοστόμου
B Καθίσταται πρόεδρος ἱερὸς Πρόκλος,
Ὅστις γε χρισθεὶς ποιμενάρχης Κυζίκου
Πρὸς Σισινίου μακαριστοῦ ποιμένος
Καὶ Κυζικηνοῖς μὴ δεχθεὶς οὐκ οἶδ' ὅπως
Ἄγων σχολὴν δὲ τὸν διαμέσου χρόνον,
Τότ' εἰς καθέδραν ἠρέθη Βυζαντίδος.
Ποίμνην δὲ καλῶς ποιμάναντος Δεσπότου
Διδασκάλου σῶμά τε συνηργηκότος·
Ἀνακομισθῆναί γε πρὸς πόλιν κράτους,
Εἶτα λιπόντος γηγενῶν παροικίαν,
Ὀρθῶν πρόμαχος Φλαβιανὸς δογμάτων
Πρεσβύτερος τρόφιμος ὢν Ἐκκλησίας
Προεδρίαν εἴληφε μάλ' ἐπαξίως.
Οὗπερ θανόντος λακτίσει Διοσκόρου
Ἐν Ἐφεσίων ληστρικῷ συνεδρίῳ
C Ὡς ὑπερασπίζοντος ὀρθῶν δογμάτων,
Θύτης Ἀνατόλιος Ἀλεξανδρείας
Ποιμὴν ἀναδέδεικτο τῆς Κωνσταντίνου
Νομεὺς ἀγαθὸς, πύργος ὀρθοδοξίας·
Ἐφ' οὗ τετάρτης συνόδου θεῖον στῖφος
Καλῶς ἁλισθὲν ἐν πόλει Χαλκηδόνι
Ἀλλότριον τίθησι τῆς Ἐκκλησίας
Διόσκορον δύστηνον Ἀλεξανδρείας
Ἅμ' Εὐτυχεῖ τε καὶ σφίσιν ὁμοτρόποις.
Ἔπειτα Γεννάδιος ἀνὴρ γεννάδας,
Τῆς εὐσεβείας καὶ καλοῦ παντὸς τύπος.
Ἐκκλησίας τρόφιμος ἅμα καὶ θύτης,
Τοὺς οἴακας ἴθυνε τῆς Ἐκκλησίας.
Μεθ' ὃν τις Ἀκάκιος ὀρφανοτρόφος,
Ἐκκλησίας θύτης τε κάκιστος σέβας,
Κακῶς ἐπεισέφρησεν τῇ προεδρίᾳ·
D Ὅστις τετάρτην σύνοδον σεβασμίαν
Τό γ' εἰς ἑαυτὸν ἀκυροῖ ψήφοις τάλας.
Τούτου θανόντος τὸν διπλοῦν ὄντως μόρον
Ἀνὴρ Φλαβίτας μάρτυρος ναοῦ Θέκλης
Τοῦ κατὰ Συκᾶς διακειμένου θύτης,
Ἀνίερος, βλάσφημος, Οἰοφυσίτης,
Ἀκακίῳ σύμπνους καὶ σύμφρων σέβας,
Ἀναξίως ἔσχηκε τὴν προεδρίαν.
Τούτου τελευτήσαντος ἐν βραχεῖ χρόνῳ,
Εὐφήμιος ἄξιος ἱεραρχίας
Πρεσβύτερος μὲν τῆς Θεοῦ γ' Ἐκκλησίᾳ
Τῆς δ' αὖ Νεαπόλεως ὀρφανοτρόφος,
Πιστεύεται κάλλιστα τὴν προστασίαν

Ὅσιος ἀνὴρ, ὀρθοδόξων προστάτης,
Ὅντιν' ἀναθέματι μὴ πεπεισμένον
Καθυποβαλεῖν σύνοδον τρισολβίαν
Ἐν Χαλκηδόνι συναλισθεῖσαν πάλαι
Ἄναξ Ἀναστάσιος ἐκβαλὼν θρόνου,
Τίθησιν ἐξόριστον ἀδίκῳ δίκη·
Ἀντικαθιστᾷ δ' εἰς θρόνον Βυζαντίδος
Σκευῶν μέγαν φύλακα τῆς Ἐκκλησίας
Θεῖον Μακεδόνιον ἐκ πρεσβυτέρων·
Ὃν ἀθετῆσαι μηδαμῶς ᾑρημένον
Εἰρημένον σύστημα σεπτῶν Πατέρων,
Εἰς Εὐχάϊτα φυγαδεύει τὴν πόλιν.
Τιμόθεον δ' ἄτιμον ἐγκαθιδρύει,
Θύτην μὲν ὄντα, σκευοφύλακά θ' ἅμα
Ἐκκλησίας πρὶν, αἱρετικὸν δ' αὖ σέβας,
Ὀρθόφροσιν ἄχθος τι φανέντα μέγα.
Τούτου καταστρέψαντος ἀθλίως βίον,
Ἰωάννης σύγκελλος ἅμα καὶ θύτης,
Γένει Καππαδόκης δὲ, λαμβάνει θρόνον·
Οὗπερ τελευτήσαντος ἐν προεδρίᾳ,
Ἐπιφάνιος ἐμφανὴς ὢν τὸν βίον
Πρεσβύτερος σύγκελλος ἔσχε τὸν θρόνον.
Τούτου θανόντος Ἄνθιμος Τραπεζοῦντος
Ἐπιβάτης δέδεικτο τοῦ σεπτοῦ θρόνου,
Νοσῶν Σεβήρου καὶ Διοσκόρου νόσον,
Ὃν Ἀγαπητὸς καθελὼν Ῥώμης πάπας.
Εἰς ποιμενάρχην τῆς βασιλίδος χρίει
Μηνᾶν λόγῳ λάμποντα καὶ βίῳ πλέον
Ἐκκλησίας τρόφιμον ὄντα καὶ θύτην
Ἀλεξανδρέα, τῶν Σαμψὼν ξενοδόχον.
Οὗπερ μεταλλάξαντος εὐαγῶς βίον
Εὐτύχιός τις καὶ μοναστὴς καὶ θύτης
Μονῆς κατ' Ἀμάσειαν εὐαγεστάτης,
Λόγων ἑταῖρος ἀρετῆς τ' αὖ ἐργάτης,
Νομεὺς ἀγαθὸς ὤπτο Χριστοῦ θρεμμάτων·
Ἐφ' οὗ γε πέμπτης συνόδου θεῖον στῖφος
Καλῶς ἁλισθὲν ἐν βασιλίδι πόλει
Στοιχοῦν τετάρτης συνόδου θείοις ὅροις
Αὐτοῖς γε συγγράμμασι τὸν Ὠριγένην
Τίθησιν ἐκκήρυκτον ἅμα Διδύμῳ
Καὶ Θεόδωρον τὸν τῆς Μοψουεστίας.
Ἐξωσμένου θρόνου δὲ τοῦδ' Εὐτυχίου
Ἐφ' οὗπερ ἐξήλεγχε τὸν βασιλέα
Δόγμα στυγητὸν κρατύνοντα καὶ νόθον
Τῶν σάρκα φθαρτὴν μὴ λεγόντων σχεῖν Λόγον,
Σχολαστικός τις εὐσεβὴς Ἰωάννης
Τῆς Ἀντιόχου τυγχάνων θυηπόλος,
Προεδρίαν εἴληφε τῆς Κωνσταντίνου.
Χρησαμένου τέλει δὲ τοῦδε τοῦ βίου,
Καὶ πάλιν Εὐτύχιος εὐτυχεῖ θρόνον.
Μεθ' ὃν καθωράϊσε τὴν Ἐκκλησίαν,
Ἀνὴρ χαριτώνυμος, ὄλβιον κάρα,
Νηστευτὴς τοὐπώνυμον ἐξ ἔργων φέρων
Ἐκκλησίας τρόφιμος ὢν καὶ λευΐτης.
Σύγκελλος ἀξίαν δὲ Πνεύματος δόμος,
Ὃς Μαυρίκιον ταινιοῖ λαμπρῷ στέφει.
Τούτου δ' ἀναλύσαντος εἰς θείους δόμους,
Κυριακός τις οἰκονόμος καὶ θύτης
Θεοῦ μεγάλης ἁγίας Ἐκκλησίας,

A vir sanctus et protector orthodoxorum :
quem renuentem subdere anathemati
beatum illum cœtum episcoporum
qui Chalcedone olim coactus fuerat,
Cæsar e sede depulit Anastasius
extorremque fecit edicto iniquo :
ejusque loco ad cathedram Byzantii
extulit magnum Ecclesiæ scevophylacem
divum Macedonium tunc presbyterum,
quem item renuentem valedicere
prædicto Patrum nobili concilio
ad urbem Euchaiticam Cæsar expulit .
Timotheumque ignobilem obtrusit,
sacerdotem quidem et scevophylacem
Ecclesiæ pridem, sed hæresi pollutum :
B id quod ægerrime tulerunt orthodoxi.
Post hujus autem infelicem obitum,
syncellus simul et presbyter Joannes
Cappadox gente sedem occupavit.
Post quem pastoris in munere defunctum,
splendidis prædictus Epiphanius moribus
presbyter et syncellus ad sedem venit.
Hoc quoque mortuo, Trapezuntius Anthimus
sedem sanctissimam jussus est conscendere,
quanquam Severo deditus et Dioscoro :
quo tamen Agapetus Romæ papa
exauctorato, fecit patriarcham
Mennam Alexandrinum facundia clarum
magisque moribus, alumnum sacerdotem
Ecclesiæ, xenodochio præfectum Sampsonis.
C Quo pie mortalem deserente vitam,
Eutychius quidam monachus et sacerdos
ex Amaseno sanctissimo cœnobio
amicus litterarum, virtutis auctor,
Christiani bonus pastor ovilis fuit.
Sub eo quintæ synodi divus cœtus
regali in urbe rite congregatus,
insistens quartæ synodi canonibus
ipsisque ejusdem formulis, Origenem
ejecit ab Ecclesia, simulque Didymum,
et Theodorum Mopsuestiæ episcopum.
Eutychio postea cathedra depulso,
propterea quod reprehendisset Cæsarem,
qui falsum dogma et pessimum fovebat
de Christi in terra carne incorruptibili ;
D scholasticus Joannes homo pius
Antiochena ex urbe tunc sacerdos
patriarchatum adiit Byzantinum.
Sed ubi is quoque vitæ metam attigit,
rursus Eutychius in sede constituitur.
Post quem Ecclesiæ splendidus illuxit
Joannes alter, homo beatissimus,
dictus verace titulo Jejunator,
qui Ecclesiæ alumnus fuerat et levita
syncellusque officio in æde Spiritus.
Hic Mauricium redimivit stemmate.
Cum autem superas adiisset sedes,
Cyriacus œconomus et sacerdos
magnæ atque sanctæ Dei Ecclesiæ

sacrum successit in pontificatum,
divinus vir et orthodoxiæ columen.
Quo deserente terrenum hunc primatum,
ad Thomam sacellarium et sacerdotem
defertur populi sacer principatus,
apostolicum hominem religiosissimum.
Huic solarem deserenti lucem
successor datus est levita Ecclesiæ
ptochotrophii præfectus ad portum Phrixi
Sergius pollutus dogmate monophysitico.
Cui morienti Pyrrhus substituitur
haud minus Sergio hæresi corruptus.
Erat is magnæ presbyter Ecclesiæ,
præfectus monachorum, cœnobii abbas
quod est trans fretum in urbe Chrysopoli,
divini Verbi Matri dedicatum
antiquitusque conditum a Philippico.
Postquam expulsus Pyrrhus Ecclesia fuit,
Paulus Ecclesiæ œconomus et sacerdos,
præses custodum, dogmate perversus,
semet ovili obstrusit tanquam lupus.
Post quem defunctum impie in ministerio
sedem recuperavit denuo Pyrrhus.
Deinde Petrus pessimus ad sedem venit,
levita Ecclesiæ, præses ptochotrophii,
referendarius, curatorque senum
in eo quod est Neapoli ptochodochio,
Sergii Pyrrhique et Pauli sectans hæresim.
Hoc passo, ut vere dicam, mortem duplicem,
Alius Thomas orthodoxiæ amans,
qui Ecclesiæ alumnus erat et levita,
præclare gubernavit Christi Ecclesiam.
Atque hoc pie concludente vitam,
pontificatum adiit Joannes,
sacerdos et protecdicus Ecclesiæ,
scevophylax, syncellus, et œconomus,
et gerocomii Rosorum Dexiocratis
præfectus ; pastor utilis ovili.
Quo moriente, levita Constantinus,
vasorum custos in Ecclesia Dei.
periodeuta Thraciæ et Macedoniæ,
ad Ecclesiæ summatum est provectus ;
probatus vir, et decus orthodoxorum.
Hoc in suprema cathedra demortuo,
sacer Theodorus Christi Dei sacerdos
sanctorum in Ecclesia vasorum custos,
syncellus dignitate, præfectus monachis,
summa cum laude præfuit Ecclesiæ,
atque orthodoxa dogmata defendit.
Sed tamen hoc injuste depulso sede
Georgius religiosus Christi presbyter,
qui summus erat scevophylax Ecclesiæ,
et syncellus etiam patriarchæ,
pontificatus munere fungi cœpit,
opilio bonus, custos divinæ legis :
sub quo, mandante Cæsare Constantino
orthodoxo principe Pogonato,
divinus venerandæ cœtus synodi
regali in urbe rite congregatus

A Τὴν ἱερὰν εἴληφεν ἱεραρχίαν,
Θεῖός τις ἀνὴρ ὀρθοδοξίας στύλος.
Τούτου λιπόντος τὴν κάτω προεδρίαν,
Θωμᾶς σακελλάριος ἅμα καὶ θύτης
Πιστεύεται δὴ τὴν λεὼ προστασίαν,
Ἀποστολικὸς, εὐσεβέστατος σέβας.
Οὗπερ τὸ φάος ἐκλελοιπότος τόδε,
Ἀντικατέστη λευΐτης Ἐκκλησίας
Πτωχοτρόφος τε λιμένος τῶν τοῦ Φρίξου
Σέργιος ἀνὴρ Οἰοφυσίτης σέβας.
Τούτου θανόντος, ἀντικατέστη Πύῤῥος,
Ἀνὴρ ὅμοιος Σεργίῳ κατὰ σέβας,
Θύτης μεγάλης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας,
Ἄρχων σεμνείων καὶ μονῆς ἐπιστάτης
Ἐν Χρυσοπόλει διακειμένης πέραν,
B Ἀνειμένης δὲ τῇ Θεοῦ Μητρὶ Λόγου
Τῆς Φιλιππικῷ συσταθείσης πρὸ χρόνων.
Τούτου διωχθέντος δὲ τῆς Ἐκκλησίας
Οἰκονόμος καὶ θύτης τῆς Ἐκκλησίας
Κἀπὶ φυλακῶν δυσσεβὴς Παῦλος σέβας
Παρεισεφθάρη ποιμνίῳ τις ὡς λύκος.
Οὗπερ θανόντος δυσσεβῶς ἐν τῷ θρόνῳ,
Καὶ πάλιν ἀπέλαβε τὸν θρόνον Πύῤῥος.
Εἶτα Πέτρος κάκιστος ἔσχε τὸν θρόνον,
Ἐκκλησίας ὢν λευΐτης πτωχοτρόφος,
Καὶ ῥαιφερενδάριος καὶ γηροκόμος
Τοῦ κατὰ Νεάπολιν πτωχείου τότε,
Σύμφρων Σεργίου καὶ Πύῤῥου καὶ Παύλου.
Τούτου θανόντος τὸν διπλοῦν ὄντως μόρον,
Θωμᾶς τις ἄλλος ὀρθοδοξίας φίλος
C Ἐκκλησίας τρόφιμος ὢν καὶ λευΐτης
Χριστοῦ καλῶς ἴθυνε τὴν Ἐκκλησίαν.
Οὗπερ μεταλλάξαντος εὐσεβῶς βίον,
Ἰωάννης εἴληφε τὴν προεδρίαν,
Θύτης τε πρωτέκδικος ὢν Ἐκκλησίας,
Καὶ σκευοφύλαξ, σύγκελλος, οἰκονόμος,
Γηροκόμος τε Ῥωσῶν Δεξιοκράτους
Ποίμνην ποδηγῶν πρὸς νομὰς ψυχοτρόφους.
Τούτου θανόντος Κωνσταντῖνος λευΐτης
Καὶ σκευοφύλαξ τῆς Θεοῦ γ' Ἐκκλησίας,
Περιοδευτὴς Θρᾴκης, Μακεδονίας
Ἀρχιθύτης δέδεικτο τῆς Ἐκκλησίας·
Σπουδαῖος ἀνὴρ, εὐσεβοφρόνων κλέος.
Τούτου καταλύσαντος ἐν θρόνῳ βίον,
Θεόδωρός τις ἱερὸς Χριστοῦ θύτης
D Ἐκκλησίας τ' αὖ ἱερῶν σκευῶν φύλαξ,
Ἄρχων μονῶν τε, σύγκελλος τὴν ἀξίαν,
Προΐσταται κάλλιστα τῆς Ἐκκλησίας,
Ὀρθῶν προμαχῶν εὐσεβῶν τε δογμάτων.
Τούτου ῥιφέντος ἀδίκως ποίμνης θρόνου,
Κεώργιός τις εὐλαβὴς Χριστοῦ θύτης
Ἐκκλησίας τε έγεστος ὢν σκευοφύλαξ,
Καὶ ποιμενάρχου σύγκελλος τὴν ἀξίαν,
Ἐκκλησίας εἴληφε τὴν προεδρίαν,
Νομεὺς ἀγαθὸς καὶ Θεοῦ νόμων φύλαξ·
Ἐφ' οὗ κελεύσει κράτορος Κωνσταντίνου
Ὀρθόφρονός γε τοὐπίκλην Πωγωνάτου
Ἑκτῆς σεβαστῆς συνόδου θεῖον στῖφος
Ἐν βασιλίδι συναλισθὲν τῇ πόλει,

Ἐπί γε Χριστοῦ τοῦ θεανθρώπου Λόγου
Καλῶς ἐδογμάτισεν εὐσεβοφρόνως
Διττὰς θελήσεις καὶ φύσεις ἡνωμένας,
Καὶ πάντα κατῄσχυνεν Οἰοφυσίτην,
Οὗ γῆθεν ἀπάραντος εἰς σκηνὰς ἄνω,
Θεόδωρος αὖ ὑπολαμβάνει θρόνον.
Τούτου μεταστάντος δὲ πρὸς Θεὸν μόρῳ,
Ἐκ βασιλείων ἀσηκρῆτίς τις Παῦλος
Ποιμαντικῆς ἔτυχε καὶ προεδρίας,
Ποιμαντικῆς ἄξιος ὢν καὶ τοῦ θρόνου.
Καὶ τοῦδε τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος μόρῳ,
Καλλίνικός τις γεννάδας θυηπόλος
Καὶ σκευοφύλαξ Βλαχερνῶν ἐκκλησίας,
Ἀνὴρ λόγῳ βίῳ τε καλῶς ἐμπρέπων,
Λαβὼν ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν·
Ὅντινα Ῥινότμητος ἄναξ ἀδίκως
Πηρὸν δεδρακὼς ἐξελαύνει τοῦ θρόνου.
Κῦρον δ' ἀπ' Ἀμάστριδος ἀγαγὼν θύτην
Ἔγκλειστον ὄντα, ποιμενάρχην δεικνύει·
Ὃν Φιλιππικὸς βασιλεὺς ὁ Βαρδάνης
Ὑπερμαχοῦντα δογμάτων τῶν ἐνθέων
Θρόνου τε ποίμνης ἀπελάσας ἀδίκως,
Ἀντικαθιστᾷ λευΐτην Ἰωάννην.
Ὄντα χαρτουλλάριον οἰκονομείου
Ἄνδρα στυγητὸν, Εὐτυχοῦς, Διοσκόρου
Ὁμόφρονα μύστην τε, τῆς ποίμνης λύκον,
Ὃς ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου μάλ' ἐνδίκως.
Θύτης δὲ Χριστοῦ καὶ νομεὺς ψυχοτρόφος
Θεῖος Γερμανὸς ἀρεταῖς λάμπων λόγοις,
Ἐπὶ λυχνίαν ἐντεθεὶς ὥς τις λύχνος
Τῆς Κωνσταντίνου τῷ περιόπτῳ θρόνῳ,
Λόγον διδαχαῖς κατελάμπρυνε κτίσιν (90).
Ὅστις προβληθεὶς ποιμενάρχης Κυζίκου
Καὶ τοῖς ἐκεῖσε μὴ δεχθεὶς οὐκ οἶδ' ὅπως
Ὑπῆν σχολάζων τὸν διαμέσου χρόνον·
Μετατεθεὶς δὲ πρὸς Βυζαντίδος θρόνον,
Ποίμνην καθωδήγησεν εὐσεβοφρόνως,
Τοῦδ' ἀπελασθέντος δὲ κακῶς τοῦ θρόνου
Πρὸς κράτορος Λέοντος ἐξ Ἰσαυρίας
Πρώτου σεβαστῶν εἰκόνων καταλύτου,
Ἐφ' ᾧπερ ἐξήλεγχε τοῦτον ἐνθέως,
Νέκυς (91) Ἀναστάσιος εἰκόνων λύτης
Πρεσβύτερος σύγκελλος ὢν Ἐκκλησίας,
Ποίμνην τυραννεῖ παραλαβὼν τὸν θρόνον.
Μισθωτὸς οἰκτρὸς, ἄντικρυς λύκος φθόρος,
Ὃς πρῶτος ἠθέτησε τιμὴν εἰκόνων.
Τούτου διπλοῦν θάνατον ὑφεστηκότος,
Κωνσταντῖνος ἄθλιος Συλαίου λύκος
Ἀναστασίῳ πάντ' ἐοικὼς εἰς σέβας,
Σχολὴν ἄγων, ἥρπασε τὸν θεῖον θρόνον·
Ὅντινα Κοπρώνυμος, αἰνῶ σ', ὦ δίκη,
Θρόνου κατασπάσας γε καὶ μάλ' ἐνδίκως,
(Οὐ πίστεως αὖ οὐδὲ δογμάτων χάριν)
Ἔθηκεν ἐξόριστον εἰς ἀλλοτρίαν·

A de Christi Verbi essentia theanthropica
rectam sententiam protulit et catholicam,
duas voluntates statuens et duas naturas
conjunctas; omnes damnans Monophysitas.
Georgio mox translato ad sedes superas,
iterum Theodorus recepit pedum.
Quo transeunte ad Dominum per obitum,
Paulus qui in regia erat a secretis
patriarchali honore insignitus fuit,
dignus revera postorali munere.
Post hunc communi fato exemptum vivis,
Callinicus egregius Dei sacerdos
in Blachernarum templo vasorum custos,
vir litteris et moribus spectatus admodum,
Ecclesiæ curam gubernandæ excepit:
B quem Rhinotmetus Cæsar iniquo jussu
oculis excæcatum sede pepulit:
substituitque Cyrum ex Amastride
presbyterum, e monachis quos aiunt inclusos.
Sed hunc divina dogmata tuentem
Philippicus Bardanes potitus sceptro
sententia injusta pepulit ovili,
levitamque ad sedem Joannem extulit,
qui œconomatus erat chartularius,
abominandum hominem, Eutycheti
Dioscoroque deditum, in grege lupum;
qui demum sede pulsus est justissime.
Sacerdos autem Christi et pastor bonus
divus Germanus, litteris ac virtutibus
splendens, lucerna veluti in candelabro,
C e Byzantina eminus conspicua sede
sermonis magisterio effulsit orbi.
Cyzicenorum pastor electus fuerat;
sed nescio cur ab illis non receptus,
interim mansit expers ministerio:
postea translatus ad Byzantinam sedem
gregem Christianum rectis minavit semitis.
Sed enim hunc sceleste detraxit sede
Leo Cæsar Isauricus, qui bellum
primus indixit sanctis imaginibus,
objurgante divinitus Germano.
Successit falso nomine Anastasius
presbyter et syncellus in Ecclesia,
sed iconomachus et tyrannus gregis,
mercenarius miser, lupus exitiosus,
qui honorem primus abrogavit imaginum.
D Hoc temporali morte æternaque exstincto,
infelix Constantinus Sylæi lupus,
par Anastasio dogmatis impietate,
munere suo vacuus, invasit sedem:
quem Copronymus tamen, vah! justa pœna
sede detraxit sane merentissimum
(nequaquam fidei causa neque dogmatum),
et procul urbe pepulit extorrem:

(90) Germani hujus prolixum Tractatum de vitæ termino antea ineditum, habes in collectionis Vaticanæ volumine I, p. 285-315; quod scriptum sibi Photius in Amphilochianis usurpaverat, uti docui coll. præd. t. II, p. 682, ubi ejusdem complementum ex alio codice protuli.

(91) Argutia Ephræmii est de contraria significatione νέκυς et ἀναστάσιος, quasi *vivificans*, vel *resurgens*.

deinde rursus Byzantium revocatum,
impositumque asello circumduxit;
dumque ederentur ludi in stadio equestres,
miserum illic jussit truncari capite:
quem ante extremum ictum interrogarunt,
utrum probaret synodum Iconomacham;
et quanquam dixit recte sensisse synodum,
nihilo tamen minus truncarunt capite.
Successit huic Nicetas eunuchus servus,
imo mancipium vile et inscitissimum,
Apostolorum presbyter in æde,
scevophylaxque templi Chalcopratiorum,
advocatus Ecclesiæ et cœnobiarcha,
sanctarum Christi imaginum destructor,
qui irrepsit in ovile tanquam lues.
Post hunc Nicetam in officio mortuum
Paulus Cypro oriundus et vir laicus,
neque sacrarum venerator imaginum,
ad hierarchicum venit principatum.
Hic morbo arreptus cathedram deseruit,
atratumque et tonsum se fecit monachum,
mœrens lugensque quod fuisset præsul
dum vexaretur miserrime Ecclesia,
et quod imagines coli vetuisset.
Hunc internuntio misso regnatores
quidnam gerendum esset interrogarunt:
respondit is, cogendam esse synodum
quæ malis obviam iret œcumenicam,
onitatemque Ecclesiæ procurandam,
neque salutis aliam spem esse reliquam.
Illi remisso nuntio, rogabant denuo:
Cur autem tu cum cathedram adires
colendis imaginibus interdixisti?
Ille incusavit principum vesaniam.
Et nunc ad Deum confugiens cum lacrymis
universalem judicem exorabat
ne de se ceu patriarcha judicaret;
pauloque post devenit ad vitæ terminum.
Deinde sacram illustravit sedem
Tarasius rectæ fidei defensor,
litteris æque et moribus insignis,
protasecretis, nobilis stirpe et animo:
sub quo convenit ad Nicænam urbem
venerandorum Patrum concilium septimum,
qui decreverunt sacris imaginibus
reddendum esse ut antea honorem debitum:
Nicetamque, Anastasium, et Constantinum,
mercenarios revera, non pastores,
anathemate justo perculerunt.
Jam cum Tarasius ad securum portum
ex tempestate vitæ appulisset navem,
sedis ac morum pariter successor
Nicephorus electus est protasecretis,
vir sane stirpe nobili et patricius
divinorum dogmatum tutelam gerens,
atque ut par erat Christi gregem protegens.
Porro hunc ovili depulit ac sede
Armenius ille merito dictus Leo,
quia dissidentem dogmate videbat

A Καὶ καταγαγὼν αὖθις αὐτὸν εἰς πόλιν
Ἐπιβιβάσας καὶ θριαμβεύσας ὄνῳ
Ἱπποδρομίας ἠγμένης ἐν στᾳδίῳ
Τέτμηκεν αὐτοῦ τὴν παναθλίαν κάραν·
Ὃν ἤρετο πρὶν ἐκλιπεῖν ξίφει βίον,
Εἰ σύνοδον στέργειε τὴν κατ, εἰκόνων.
Καὶ τήνδε καλῶς φαμένου δογματίσαι,
Οὐχ ἧττον ἐκτέτμηκεν αὐτοῦ τὴν κάραν·
Μεθ' ὃν Νικήτας ἐκτομίας οἰκότριψ,
Μᾶλλον δὲ καὶ τρίδουλος ἀμαθὴς πάνυ,
Πρεσβύτερος μὲν κηρύκων θείου δόμου,
Ναοῦ σκευοφύλαξ δὲ χαλκοπρατείων,
Ἄρχων σεμνείων, ἔκδικός τ' Ἐκκλησίας,
Χριστοῦ σεβαστῶν εἰκόνων καθαιρέτης,
Ποίμνῃ παρεισέφρησε καθά τις λύμη.
B Τούτου καταστρέψαντος ἐν θρόνῳ βίον,
Ἐκ λαϊκῶν Παῦλός τις ἀνὴρ Κυπρόθεν
Οὐ χρηματίζων προσκυνητὴς εἰκόνων,
Προεδρίαν εἴληφεν ἱεραρχίας.
Οὗτος νοσήσας καὶ λιπὼν προεδρίαν
Μονῇ προσελθὼν κείρεται μελαμφόρος,
Στένων, δακρύων οἷς κατέσχε τὸν θρόνον
Ἐκκλησίας αἴσχιστα τυραννουμένης,
Καὶ σεπτὰς ἠθέτησε τιμᾷν εἰκόνας·
Ὃν οἱ βασιλεύοντες ἀπεσταλκότες
Ἤροντο τούτοις ὑποθέσθαι πρακτέα·
Ἢ δ' ὅς, Συνελθεῖν σύνοδόν δεῖ Πατέρων
Οἰκουμενικὴν εἰς ἴασιν τῆς νόσου.
Ἐκκλησιῶν θ' ἕνωσιν ἀπεσχισμένων·
Ἄλλως τυχεῖν γὰρ οὐκ ἔνι σωτηρίας.
C Οἱ δ' ἀντεπῆγον τῷδ' ἐπιστάντες πάλιν·
Καὶ πῶς, προεδρίαν σὺ μέλλων λαμβάνειν,
Ἀπηγόρευσας προσκύνησιν εἰκόνων;
Ὁ δ' αὖ κρατούντων ᾐτιᾶτο μανίαν·
Ὅθεν στένων νῦν προσπεφευγὼς Κυρίῳ
Κατικετεύων λιπαρῶς κριτὴν ὅλων,
Ὡς ποιμενάρχην μὴ κριθῆναί με κρίσει·
Μετὰ δὲ μικρὸν ἀπολείπει τὸν βίον.
Μεθ' ὃν κατηγλάϊσεν ἱερὸν θρόνον
Ταράσιος πρόμαχος ὀρθοδοξίας,
Κοσμούμενος βίῳ τε λαμπρῷ καὶ λόγῳ,
Πρωτασηκρῆτις, εὐγενὴς ψυχὴν, δέμας·
Ἐφ' οὗ συνέστη κατὰ Νίκαιαν πόλιν
Τῆς ἑβδόμης ἄθροισμα σεπτῶν Πατέρων·
Οἳ καὶ κυροῦσιν εἰκόνας σεβασμίας
Ὡς πρὶν τιμᾷν τε καὶ σέβειν ἐπαξίως
D Νέκυν δ' Ἀναστάσιον καὶ Κωνσταντῖνον
Σὺν τῷ Νικήτᾳ μισθίους οὐ ποιμένας
Ἀναθέματι παρέδωκαν εἰκότως.
Πρὸς νηνέμους δὲ λιμένας Ταρασίου
Βίον καθορμίσαντος ἐκ τρικυμίας
Διάδοχος θρόνου τε τοῦδε καὶ τρόπου
Νικηφόρος δέδεικτο πρωτασηκρῆτις.
Ἀνήρ τις ὄντως εὐγενὴς, εὐπατρίδης,
Προκινδυνεύων δογμάτων τῶν ἐνθέων.
Χριστοῦ τε ποίμνης ὑπεραθλῶν ὡς θέμις,
Ὅντινα ποίμνης ἀπελάσας καὶ θρόνου
Ἐξ Ἀρμενίας θηριώνυμος Λέων
Οἷς συμφρονοῦντα μηδαμῶς ἔχων σέβας

Μηδ' αὖ συνυβρίζοντα Χριστοῦ τὸν τύπον,
Τίθησιν ἐξόριστον εἰς νήσων μίαν.
Θεόδοτον δὲ Κασιτηρᾶν τοὐπίκλην
Ἢ Μελισσηνὸν ἐγκαθιδρύει θρόνῳ,
Ἄνδρα βέβηλον, εἰκόνων καθαιρέτην,
Καὶ λύκον αὐτόχρημα Χριστοῦ θρεμμάτων,
Θρέμμα πονηρὸν ἄστεως Νακωλείας.
Τούτου θανόντος δυσσεβῶς ἐν τῷ θρόνῳ
Ἀντώνιός τις Κασσυματᾶς τοὐπίκλην
Νομεὺς Συλαίου δυσσεβὴς ἔσχε θρόνον,
Θεανδρικὸν τύπωμα μισῶν Δεσπότου.
Εἶτ' Ιαννῆς ἄθλιος, ὁ σκαιὸς γόης,
Τοῦ μισοχρίστου κράτορος Θεοφίλου
Διδάσκαλος κάκιστος, εἰκόνων λύτης·
Ὃν οἱ κρατοῦντες Μιχαὴλ, Θεοδώρα
Θρόνου κατασπάσαντες ὡς λαοπλάνον
Ἀρχιθυτῶν ψήφῳ τε καὶ συμφωνίᾳ,
Ἄνδρα μοναστὴν καὶ Θεοῦ θεῖον θύτην
Μεθόδιον σύμμαχον ὀρθοδοξίας,
Στίγματα βαστάζοντα σαρκὶ Δεσπότου (92)
Εἰς θῶκον ἀνάγουσι τῆς βασιλίδος,
Ἐπὶ λυχνίαν ἀναθέντες τὸν λύχνον.
Τούτου μεταστάντος δὲ πρὸς τὸν Δεσπότην,
Ποιμὴν θεαυγὴς ὦπτο τῆς βασιλίδος
Ἰγνάτιος παῖς Μιχαὴλ βασιλέως,
Κανὼν ἀκριβὴς ἀρετῶν καὶ δογμάτων,
Παιδεύσεως μέλημα καὶ λόγων κράτος.
Ὃν ἐκτομίαν θηριώνυμος Λέων
Κράτος κατασχὼν ἀπέφηνε σὺν βίᾳ·
Εἶτα μονάσας ὡς Θεοῦ θεῖος νόμος,
Ὕστατον ἔσχε τῆς Κωνσταντίνου θρόνον·
Τοῦτον Μιχαὴλ καταγαγὼν τοῦ θρόνου,
Μᾶλλον δὲ Καῖσαρ Βάρδας ἀδίκῳ δίκῃ
Ἄνδρα πανοῦργον (93) καὶ σοφώτατον λίαν
Ἐκ λαϊκῶν Φώτιον πρωτασηκρῆτις,
Ἀντικαθιστᾷ ποιμενάρχην ἀδίκως.
Τοῦδ' ἀπελαθέντος ἐκ προεδρίας,
Ἰγνάτιος ἔσχηκε τὸν θρόνον πάλιν.
Οὗ γῆθεν ἀπάραντος εἰς πόλου πλάτος,
Ἀνάγεται Φώτιος αὖθις πρὸς θρόνον·
Οὗ καὶ πάλιν αὖ καταχθέντος τοῦ θρόνου,
Ἀδίδυμος Στέφανος ἄνακτος γόνος
Τοῦ Βασιλείου, λευΐτης τὴν ἀξίαν,
Προεδρίαν εἴληφε τῆς Κωνσταντίνου.
Μεθ' ὃν τις Ἀντώνιος ἀσκητὴς μέγας
Αὐχῶν πατρίδα τὴν βασιλίδα πόλιν,
Ὅσιος ἀνὴρ, ἀρετῆς ἐστεμμένος,
Οἴκτου νεὼς, ἄντικρυς ἀγαθωσύνη.
Τούτου λιπόντος γεηρὰν οὐσίαν,
Μεταβεβηκότος δὲ πρὸς θείους νόας,
Ἀρχιθύτης δέδεικτο τῆς Βυζαντίδος
Ἀνὴρ μοναχὸς, εὐλαβὴς, σοφὸς μέγας,
Κλῆσιν μὲν Νικόλαος, ἄξιος θρόνου,
Μυστικὸς ἀξίαν δὲ πρόσθεν τυγχάνων,
Ἐκφὺς Ἰταλῶν, εὐφυὴς περὶ λόγους.

A neque illudentem secum Christi cruci :
exsulem ergo misit in quamdam insulam.
Pro quo Theodotum, vulgo Casiteram
vel Melissenum dictum, in sede posuit ;
profanum hominem, imaginum osorem,
lupum revera in grege Dominico,
germen infaustum urbis Nacoliæ.
Post hunc in suo demortuum officio,
Antonius quidam Cassimatas dictus
impius Silæi episcopus, fit patriarcha ;
qui exsecrabatur Domini sacram crucem.
Sequitur miser Jannes, ineptus magus,
antichristiani Cæsaris Theophili
magister pessimus, imaginum destructor :
quem regnatores Michael et Theodora
B sede detrudunt veluti impostorem ;
concordique suffragio episcoporum
monachum atque dium Dei presbyterum
Methodium rectæ fidei defensorem,
Domini in carne sua ferentem stigmata,
ad sacrum thronum evellunt metropoleos,
in candelabro scilicet ponentes lampadem.
Exin translato ad Dominum Methodio,
splendidus pastor metropoleos exstitit
Rhancabi Michaelis Ignatius filius,
regula exacta dogmatum ac virtutum,
doctrinæ cinnus, litterarum columen,
quem fecerat eunuchum Armenius Leo
injusta vi, cum raperet imperium,
quique deinde monachus pie vixerat,
postremo Byzantinam conscendit sedem :
C e qua deinde Michael hunc deturbavit,
vel potius Bardas Cæsar, injusto jussu :
callido viro et plane versutissimo
laico Photio tunc protasecretis,
patriarchatum interim usurpante.
Sed enim Photio pariter de sede pulso,
stationem suam Ignatius recuperavit :
quo transeunte ad superas regiones
in sacram sedem revocatur Photius.
Tandem ejecto denuo de sede Photio,
Stephanus eviratus, levita officio,
imperatoris Basilii filius,
pontificatum Byzantinum rexit.
Post quem Antonius quidam asceta magnus,
natus in urbe regia Constantinopoli,
D vir sanctus, et virtutibus affluentissimus,
misericordiæ templum et bonitatis.
Hoc dimittente mortales exuvias
atque beatos angelos conscendente,
patriarcha Byzantii electus est
monachus homo pius, sapiens, magnus,
nomine Nicolaus, sede dignus,
qui fungebatur antea officio mystici,
Itala gente ortus, ornatus litteris.

(92) Quia scilicet fidei rectæ causa plagas perpessus fuerat.

(93) En ut de Photio schismatis primo auctore loquitur Ephræmius, quanquam ipsemet addictus schismati. Multo autem deterius idem loquitur de Michaele Cerulario, Græci schismatis instauratore.

Hunc spoliavit honore Leo Sapiens
quartas vetantem celebrari nuptias,
syncellamque Euthymium pro eo constituit.
Verum hoc ipso dignitate exuto
iterum Nicolaus recepit sedem.
Sed hoc defuncto, Stephanus Amasenus
eunuchus frugi, sacerdos ordinatus,
pontificatum novæ Romæ obtinuit.
Stephano communis fati exstincto viribus,
fit patriarcha Constantinopoleos
monachus Tryphon, religiosus senex :
quem postquam sede depulerunt dolo,
Romani imperatoris eunuchum filium
nomine Theophylactum pedo donant :
qui neque sancte vixit nec pastoraliter,
sed venationi semper absurde deditus,
equis nutriendis et cursim exercendis.
Hoc vitæ et dignitatis faciente finem,
promotus est ut esset Dei pontifex
dignus sacrorum apice Polyeuctus,
egregius sane vir cunctisque amabilis,
gloria monachorum, virtutum typus,
doctrinæ luce clarus sed magis moribus.
Hoc etiam relinquente caducam vitam,
insedit cathedram Basilius monachus
dictus a patria vulgo Scamandrenus.
Huic abrogato posthinc pontificatu,
pius Antonius de Studii cœnobio
fit patriarcha Byzantinæ urbis.
Exin honorem abdicante Antonio,
Nicolaus cognomine Chrysoberges
evectus est ad sedem famosissimam,
Quo transeunte ad Domini conspectum
magister cathedram insedit Sisinnius,
litteris doctus, medicina, et legibus,
qui affinitatum scripsit justos gradus.
Postquam vitalem lucem hic deseruit,
sacram excepit dignitatem Sergius
cœnobii alumnus Manuelis dicti.
Post cujus obitum præsul constituitur
Eustathius princeps presbyterorum
qui in æde palatina rem sacram curant.
Hoc quoque vitæ terminum attingente,
potitus est honore Alexius monachus,
ecclesiarcha in Studii cœnobio,
vir liberalis, splendidus sacerdos.
Quo sancto concludente vitam obitu,
Michael cognomento Cerularius
nobilis vir professione monachus
episcoporum præsul constituitur :
turbulentus homo, contemptor legum ;
quem Isaacius Cæsar detractum sede
non sine dolo misit in exsilium.
Cujus post obitum cathedra potitur
et patriarcha magnus constituitur
Lichudes eviratus Constantinus,
qui dignitate erat protovestiarius :
probatus homo, pius, et Deo dilectus,
in negotiorum publicorum cura

A 'Ον ἐξελάσας τοῦ θρόνου σοφὸς Λέων
Τετραγαμίας ἄγος οὐ δεδεγμένον,
Εὐθύμιον σύγκελλον ἐγκαθιδρύει.
Τούτου διωχθέντος δὲ τῆς προεδρίας,
Πάλιν ὁ Νικόλαος ἔσχε τὸν θρόνον.
Τούτου θανόντος, Στέφανος 'Αμασείας
Σπουδαῖος εὐνοῦχός τις, ἱερὸς θύτης,
'Ρώμης νέας εἴληφε τὴν προεδρίαν.
Τούτου τὸ βιοῦν καταλύσαντος μόρῳ,
'Αρχιερεὺς δέδεικτο τῆς Κωνσταντίνου
Τρύφων μοναστὴς, εὐλαβής τε καὶ γέρων·
Τοῦδ' ἀπελαθέντος δὲ τοῦ θρόνου δόλῳ,
Εὐνοῦχος υἱὸς 'Ρωμανοῦ βασιλέως
Κλῆσιν Θεοφύλακτος αὐχεῖ τὸν θρόνον,
Οὐχ εὐαγῶς ζῶν οὐδὲ κατὰ ποιμένας,
B Κυνηγεσίοις προστετηκὼς δ' ἐκτόπως,
Ταῖς ἱππομανίαις τε καὶ τούτων δρόμοις.
Τούτου καταστρέψαντος ἐν θρόνῳ βίον,
'Αντικατέστη ποιμενάρχης Κυρίου
Πολύευκτος ἄξιος ἱεραρχίας,
Εὐκταῖον ὄντως χρῆμα καὶ πᾶσι φίλον,
Κλέος μοναστῶν, ἀρετῶν πασῶν τύπος,
Διαπρέπων λόγῳ καὶ τρόπῳ πλέον.
Τοῦδ' ἐκλελοιπότος δὲ τὸν φθαρτὸν βίον,
Μοναχὸς Βασίλειος ἔσχε τὸν θρόνον
'Εκ τῆς πατρίδος Σκαμανδρηνὸς τὴν θέσιν·
Καθαιρεθέντος τοῦδε τῆς προεδρίας,
'Αντώνιός τις εὐλαβὴς ὁ στουδίτης
'Αρχιθύτης πέφηνε τῆς Βυζαντίδος.
Τοῦ δ' 'Αντωνίου θῶκον ἀπειπαμένου,
C 'Ο Νικόλαος Χρυσοβέργης τοὐπίκλην
Εἰς τόνδ' ἀνήχθη τὸν περίπυστον θρόνον.
Τούτου μεταστάντος δὲ πρὸς τὸν Δεσπότην,
Κατέσχε Σισίνιος μάγιστρος θρόνον,
Παιδείας ἴδρις ἰατρικῆς καὶ νόμων,
Βαθμοὺς ὁ συνθεὶς συγγενικοὺς ἐννόμους.
Τούτου θανόντος καὶ λελοιπότος φάος,
Μονῆς προεστὼς Μανουὴλ κεκλημένης
Σέργιος ἀνὴρ παραλαμβάνει θρόνον.
Τούτου θανόντος ἐγκαθίσταται θρόνῳ
Πρῶτός τις Εὐστάθιος ἐν πρεσβυτέροις
Τῶν ἐν βασιλείοις γε κατειλεγμένων.
Καὶ τοῦδε τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος μόρῳ,
'Εκκλησιάρχης τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου
Μοναχὸς 'Αλέξιος εἴληφε θρόνον·
D 'Ανὴρ μεγαλόδωρος, ὄλβιος θύτης.
Οὗπερ μεταλλάξαντος εὐαγῶς βίον,
Κλῆσιν Μιχαὴλ Κηρουλάριος θέσιν
Εὐπατριδῶν εἷς καὶ μονοτρόπων ἅμα
Καθίσταται πρόεδρος ἀρχιποιμένων·
Θερμουργὸς ἀνὴρ, ὑπερόπτης τῶν νόμων.
'Ον καταγαγὼν 'Ισαάκιος θρόνου,
Εἰς ἐξορίαν παρέπεμψε σὺν δόλῳ.
'Ενθα θανόντος, ἐγκαθίδρυται θρόνῳ
Καὶ ποιμενάρχης ἀναδείκνυται μέγας
Κωνσταντῖνός τις ἐκτομίας Λειχούδης,
Πρωτοβεστιάριος ὢν τὴν ἀξίαν,
Σπουδαῖος ὄντως, εὐλαβὴς, Θεῷ φίλος,
'Εν δημοσίαις πραγμάτων λειτουργίαις

Φανεὶς ἀμεμφὴς ἀνεπίληπτος πάνυ,
Πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐν καλῶν ἐργασίαις.
Οὗ τὸν παρόντα καταλύσαντος βίον,
Ὁ Ξιφιλῖνος χαρίεις Ἰωάννης
Ἐκκλησίας ἰθύνει τὴν προεδρίαν,
Βίῳ, λόγῳ γένει τε λαμπρῶς ἐμπρέπων·
Ὃς πρόσθεν ὢν εἷς εὐγενῶν τῶν ἐν τέλει,
Κόσμον λελοίπως, τὰ μοναχῶν ὑπέδυ,
Καὶ ποιμενάρχης ἐκρίθη Βυζαντίδος
Τούτου τὸν ἀνθρώπινον ἐκβάντος βίον,
Κοσμᾶς μοναχὸς Ἱεροσολυμίτης,
Ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἀρετῶν θεῖος δόμος
Χειρίζεται δὴ τὴν λεὼ προστασίαν.
Ὃς δυσχεραίνων πραγμάτων τῇ συγχύσει
Ἑκὼν ἀπηγόρευσεν ἱερωσύνην,
Καλῶς ὑπεκστὰς καὶ θρόνου καὶ ποιμνίου,
Εἶτ' ἐγκατέστη τῷ πανυψήλῳ θρόνῳ
Μοναχὸς Εὐστράτιος Γαριδᾶς θέσιν,
Πρὸς πᾶν ὁτιοῦν μὴ πεφυκὼς κρειττόνων,
Παιδεύσεως ἄμοιρος ἅμα καὶ λόγων,
Ἡσυχίᾳ τε, γωνίᾳ, μᾶλλον πρέπων
Ἢ προστασίᾳ καὶ λεὼ προεδρίᾳ.
Τοῦδ' ἀπελαθέντος γε τῆς προεδρίας,
Ὅσιος ἀνὴρ, εὐλαβὴς, πρᾶος φύσει,
Θεῷ προβληθεὶς Νικόλαος ἀξίως,
Μοναχὸς ἐλλόγιμος, ἄξιος θρόνου,
Ἐκκλησίας ἴθυνεν ὡς Θεῷ φίλον.
Τούτοῦ μεταστάντος δὲ πρὸς θείους νόας,
Ἀνὴρ χαριτώνυμος ἐμπρέπων λόγοις
Ἱερομνήμων λευίτης Ἐκκλησίας,
Τῷ τηνικαῦτα ποιμένι Χαλκηδόνος
Ἀγχοῦ καθ' αἷμα καὶ γένος συνημμένος,
Τὸ δ' ἀγαπητὸς ὡς ἐπώνυμον φέρων,
Ἀνάγεται δὴ πρὸς θρόνον Βυζαντίδος.
Οὗ τὸν παρόντα καταλείψαντος βίον,
Στυππῆς Λέων εἴληφε τὴν προεδρίαν,
Οἰκονόμος ὢν, λευίτης Ἐκκλησίας.
Καὶ τοῦδε τὸ ζῆν ἐν θρόνῳ λελοιπότος,
Πρόεδρος ὤφθη ποιμενάρχης αὖ μέγας
Σεμνὸς Μιχαὴλ ἀρεταῖς λάμπων, λόγοις,
Μονῆς προεστὼς εὐαγοῦς τῆς Ὀξείας
Ὅστις ἑκὼν λέλοιπεν ἱεραρχίαν·
Πρὸς νησίδα δὲ καὶ μονὴν τῆς Ὀξείας
Ἐπαναδραμὼν, ὑποθεὶς τὸν αὐχένα
Ναοῦ πύλῃ δόχμιον, ὢ πράου τρόπου!
Πατεῖν παρεῖχεν εἰσιοῦσι τὸν δόμον·
Ἐφ' οἷς ἀποστὰς τῆς μονῆς τῆς ἰδίας
Ἀξυμφόρως εἴληφε τὴν προεδρίαν.
Οὕτω μεταστάντος δὲ Μιχαὴλ θρόνου,
Κοσμᾶς Ἀττικὸς κόσμος ἱεραρχίας,
Τῶν ἀρετῶν ὄχημα, καλῶν ἑστία,
Προφητικός τις καὶ τὸ μέλλον προβλέπων,
Ἀρχιθύτης δέδεικτο τῆς Κωνσταντίνου,
Ποιμὴν ἀγαθὸς καὶ νομεὺς ψυχοτρόφος·
Ὅνπερ καθεῖλε Μανουὴλ ἄναξ θρόνου,
Ψευδεῖς προφάσεις αἰτίας τε συμπλάσας.
Ὅθεν προαχθεὶς ποιμενάρχης ὁ βλέπων
Ἦ μὴν μενεῖν ἄκαρπον ἄῤῥενος τόκου
Μήτραν προηγόρευσε τῆς Βασιλίδος.

A sine querela inventus et inculpabilis,
nedum in rei sanctioris ministerio.
atque hoc etiam dimittente vitam,
vir gratiosus Xiphilinus Joannes
Ecclesiæ cœpit regere principatum,
stirpe, vita, litteris apprime clarus,
nobilis quondam inter senatores;
deinde omisso mundo se fecit monachum,
Byzanti demum evasit patriarcha.
Jamvero hoc humanis exempto rebus
monachus Cosmas Hierosolymites,
vir bonus et virtutum thesaurus mirus,
populi accepit sacrum principatum.
Sed enim is turbatas res fastidiens,
sponte abdicavit sacrum ministerium,
B sede et ovili secedens laudabiliter.
Exin statuitur in sublimi cathedra
Eustratius monachus cognomento Garidas
ad nullam rem præclaram natura idoneus,
egens doctrinæ omnis litterarum,
angulis et silentio longe aptior
quam dignitati et populi primatui.
Ergo post hunc ejectum ministerio,
vir sanctus, religiosus, miti ingenio,
Deo volente electus Nicolaus,
monachus eruditus, sede dignus,
Ecclesiæ rem direxit ut Deo placet.
Nicolao transeunte ad cœtus superos.
Joannes laude litterarum florens,
hieromnemon, et levita Ecclesiæ,
C Chalcedonensi præsuli conjunctus
sanguinis jure ac neccessitudine,
dilectus dici ceu cognomento solitus,
ad Byzantinam cathedram evehitur.
Quo derelinquente caducam vitam,
pontificatum adiit Styppes Leo,
Ecclesiæ jam œconomus et levita.
Hoc etiam vitam in sede dimittente,
magnus processit pontifex et primas
litteris Michael clarus et virtutibus
sancti cœnobii præces Oxitani:
qui tamen sponte honorem abdicavit,
atque ad Oxiæ monasterium insulæ
reversus, collum præbuit protentum
in templi foribus, proh mansuetudinem!
ingredientium omnium calcandum pedibus,
D propterea quod cœnobio relicto suo
inutilem honorem recepisset.
Sic Michaele deserente sedem,
Atticus Cosmas sacerdotii decus,
cinnus virtutum, honestatis apex,
spiritu quoque præditus prophetico,
processit præsul Constantinopoleos,
nutritor animarum, pastor bonus:
quem tamen exauctoravit Manuel Cæsar
falsi conficto criminis obtentu:
quare in judicium patriarcha adductus,
ait prophetans uterum reginæ
mascula prole sterilem futurum.

Posterum tempus dictum comfirmavit.
Jam magno duci imperatoris genero
ob id minanti graviter Contostephano,
et dirum aliquid facere volenti,
prædixit ipsum periturum lapide.
Utrumque dictum exitu non caruit.
Post Cosmam autem Muzalo Nicolaus
Cypro translatus Ecclesiam gubernavit,
ipsius Ecclesiæ alumnus et levita,
sacrarum Pauli interpres litterarum,
Cypri deinde factus archipræsul :
quam tamen sedem abdicavit postea
perosus humanarum colluviem rerum·
Cum vero otiosus esset Constantinopoli
cœnobiique præses ad Cosmidium,
tunc quidem Byzantinam excepit sedem,
hac tamen ipsa sponte dein recessit.
Theodotusque monachus et sacerdos
præses cœnobii Christi resurgentis,
quod nunc concluditur mœniis metropoleos,
donatus est Byzantinis infulis.
Cujus demortui Chliarenus sedem
excepit Constantinus, in Dei Ecclesia
præpositus sacello et levita,
Atque hoc etiam moriente, Lucas
religiosus Chrysoberges monachus,
egregie functus hactenus vita ascetica,
pro suis meritis ad infulas devenit.
Post Lucam Michael levita sacellarius
philosophorum hypatus Anchiali
tiaram Byzantinam egregie ornavit.
Atque hoc translato ad cærula superna,
Eugeniota monachus sacerdos
cœnobio Manganorum tunc præpositus,
nomine Chariton, sedem occupavit.
Hoc deserente terrenum incolatum,
Theodosius qui in Boradii cœnobio vixerat,
vir sane bonus et decus monachorum,
Ecclesiam Christi rexit laudabiliter.
Is tamen sacrum honorem abdicavit.
Cui sedem vacuam sponte relinquenti,
venerandarum hæres infularum
successit Basilius Camaterus,
vir eruditus, chartophylax, levita ;
quem Isaacius imperator Angelus
pontificatus exuit honore
falsis omnino circumventum criminibus.
Pro quo levitam Ecclesiæ sacellarium
nomine Nicetam cognomine Muntanem
Tithono Thucritoque annosiorem
creavit præsulem Constantinopoleos :
quem cæteroqui paulo post deposuit
tanquam effætæ ætatis ac delirum :
substituitque professione monachum
asceticumque hominem Leontium mitem,
e collibus Auxentii in urbem pertrahens.
Atque hunc sibi a Virgine Deipara,

(94) Recole quæ dixi ad Vers. 4747.

A Καὶ ταῦτα συμβέβηκεν ὑστέρῳ χρόνῳ·
Δουκὶ μεγάλῳ καὶ κρατοῦντος νυμφίῳ
Κοντοστεφάνῳ πρὸς τόδ' ἠπειληκότι,
Δρᾶσαι δ' ἀεικὲς τόνδ' ἐπιβεβληκότι,
Ἔχειν προεῖπε τὸν διὰ λίθου μόρον.
Εἴλησε δ' ἄμφω τὰ προλεχθέντα τέλος.
Μεθ' ὃν Μουζάλων Νικόλαος Κυπρόθεν
Μετατεθεὶς ἴθυνε τὴν Ἐκκλησίαν,
Ἀνὴρ τρόφιμος, λευΐτης Ἐκκλησίας,
Διδάσκαλος τ' αὖ των Παύλου λόγων (94),
Εἶτ' ἀρχιθύτης ἀνεδείχθη Κυπρίων.
Καὶ δυσχεραίνας πραγμάτων τῇ συγχύσει
Θρόνον παρῃτήσατο καὶ προεδρίαν.
Βακάντιβος δ' ὤν ἐν βασιλίδι πόλει
Καὶ Κοσμιδίου τῆς μονῆς ἐπιστάτης.
B Εἴληφε θῶκον τῆς Βυζαντίδος τότε.
Αὐθαιρέτως τούτου δὲ λιπόντος θρόνον,
Θεόδοτός τις καὶ μοναχὸς καὶ θύτης
Μονῆς προεστὼς ἀναστάσεως Λόγου
Τῆς ἐν πόλει νῦν κειμένης βασιλίδι
Πρόεδρος ὤφθη τῆς Κωνσταντίνου θρόνου,
Οὗπερ θανόντος, Κωνσταντῖνος λευΐτης
Καὶ σακελλίου τῆς Θεοῦ γ' Ἐκκλησίας
Ὁ Χλιαρηνὸς παραλαμβάνει θρόνον·
Καὶ τοῦδε βίον ἐκμετρήσαντος μόρῳ
Λουκᾶς μοναχὸς εὐσεβὴς Χρυσοβέργης.,
Ἀσκητικὸν κάλλιστον ἀνύων βίον,
Ἐπαξίως ἔσχηκε τὴν προεδρίαν.
Μεθ' ὃν Μιχαὴλ λευΐτης σακελλίου
Φιλοσόφων ὕπατος τοῦ Ἀγχιάλου
C Κοσμεῖ θρόνον κάλλιστα τῆς Κωνσταντίνου.
Τούτου μεταστάντος δὲ πρὸς πόλου πλάτος.
Εὐγενειώτης ἐν μονοτρόποις θύτης
Μονῆς προεστὼς χρηματίσας Μαγγάνων,
Κλῆσιν Χαρίτων, παραλαμβάνει θρόνον.
Τούτου λιποντος τὴν κάτω παροικίαν,
Θεοδόσιος ἐκ μονῆς Βοραδίου,
Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ μονοτρόπων κλέος,
Χριστοῦ καλῶς ἴθυνε τὴν Ἐκκλησίαν.
Τούτου λιπόντος ἱεραρχίας θρόνον,
Ἑκουσίως τε τὸν θρόνον λελοιπότος,
Βασίλειός τις Καματηρὸς τοὐπίκλην,
Λόγιος ἀνήρ, χαρτοφύλαξ, λεΐτης,
Ἀντικατέστη τῷ σεβασμίῳ θρόνῳ·
Ὃν Ἄγγελος σχὼν Ἰσαάκιος κράτος
Κατήγαγε θρόνου τε καὶ προεδρίας,
D Συνθεὶς προφάσεις παντάπαν ἀνευλόγους.
Σακελλάριον λευΐτην δ' Ἐκκλησίας
Κλῆσιν Νικήταν, Μουντάνην δὲ τοὐπίκλην,
Παλαίτερόν γε Τιθωνοῦ καὶ Θουκρίτου,
Ἀρχιθύτην δείκνυσι τῆς Κωνσταντίνου·
Μετὰ μικρὸν δὲ τοῦ θρόνου κατασπάσας
Ὡς ἀφελῆ τε καὶ χρόνῳ παρειμένον,
Ἄνδρα μοναχὸν ἀρετῆς ὄντ' ἐργάτην,
Τὸν πρᾶον Λεόντιον ἐγκαθιδρύει,
Λόφων ἀπ' αὐτων ἀγαγὼν Αὐξεντίου·
Ὃν τῷδε δεῖξαι τὴν ἀπείρανδρον Κόρην

Ἔφασκε νυκτὸς συλλόγων ἠθροισμένων,
Εἶδός τε, κλῆσιν, ἀρετὴν τοῦδ' εὐστόχως
Καλῶς διαγράψασαν ὡς ἐν εἰκόνι,
Ἀλλά γε καὶ τόνδ' ἀπελαύνει τοῦ θρόνου,
Πάντα παριδὼν τὰ προηγορευμένα·
Μετάθεσιν δὲ δραματουργεῖ ποιμένος·
Ἀρχιθύτην γὰρ τῆς Σιὼν τῆς ἁγίας
Κλῆσιν Θεοδόσιον (95) φῦντα Λατίνων,
Ἐθάδα (96) τῷδε καὶ προήγορον κράτους,
Εἰς θῶκον ἀνήγαγε τῆς Κωνσταντίνου.
Ἀλλ' οὐδὲν ἀπώνατο τῆς κακουργίας·
Ἀμφοῖν γὰρ ἐκπέπτωκεν ἱεραρχίαιν
Καὶ τῶνδ' ἀτίμως ὁ προβληθεὶς ἀκρίτως.
Ἔπειτα Γεώργιος ὁ Ξιφιλῖνος
Σκευοφύλαξ ὢν τῆς Θεοῦ γ' Ἐκκλησίας
Ποιμαντικὴν εἴληφε καὶ προεδρίαν (97).
Τούτου θανόντος ἐγκαθίσταται θρόνῳ (98)
Ὁ Καματηρὸς εὐεπὴς Ἰωάννης,
Ἴδρις σοφίας παντοδαπῆς καὶ λόγων,
Ἐπήβολός τε δογμάτων τῶν ἐνθέων,
Ἐκκλησίας ὢν λευΐτης, χαρτοφύλαξ·
Ἐφ' οὗ παρεστήσαντο Λατῖνοι πόλιν·
Ὃς ἐξελαθεὶς δυστυχῶς πρὸς Λατίνων
Θρόνου πατρίδος τῆς σεμνῆς (99) Βυζαντίδος,
Οἰκεῖ Διδυμότειχον εἰς ἄστυ φθάσας,
Ἔνθα θανὼν ἔλιπεν ἡλίου φάος.
Μετὰ δὲ τοῦτον ποιμένες Βυζαντίδος
Οὗτοι προεβλήθησαν ἐν Νικαέων·
Πρῶτος Μιχαὴλ Αὐτωρειανὸς θέσιν
Βακελλάριος, λευΐτης Ἐκκλησίας,
Ἴδρις σοφίας κοσμικῆς θείας ἅμα.
Οὗπερ μεταλλάξαντες ἐν θρόνῳ βίον,
Θεόδωρος εἴληφε τὴν προεδρίαν
Ἐκκλησίας ὢν λευΐτης, χαρτοφύλαξ,
Τοὐπώνυμον σχὼν Εἰρηνικὸς πατρόθεν,
Φιλοσόφων ὕπατον ἀξίαν, λόγους.
Καὶ τοῦδε θανόντος δὲ, τὴν προεδρίαν
Μάξιμος αὐχεῖ καὶ μοναχὸς, καὶ θύτης
Μονῆς προεστὼς εὐαγοῦς ἀκοιμήτων.
Μεθ' ὃν Μανουὴλ Φιλόσοφος τὸν λόγον,
Φύλαξ ἀκριβὴς καὶ νόμων καὶ κανόνων.
Τούτου λειπόντος τὴν κάτω παροικίαν,
Πολὺς Γερμανὸς τὸν βίον καὶ τὸν λόγον
Ἀρχιθύτης δέδεικται τῆς Κωνσταντίνου,
Ἀνὴρ μοναστὴς, καὶ Θεοῦ θυηπόλος,
Αὐχῶν Ἀνάπδουν πατρίδα Προποντίδος,
Ἐκκλησίας τρόφιμος ὢν τῆς ἐν πόλει·
Εἶτα μονάσας, καὶ φανεὶς Θεοῦ λάτρις,
Γεωργίῳ μάρτυρι καὶ πεφιλμένος,
Ἔλαχε ποίμνην ἰθύνειν Βυζαντίδος.

A dicebat Isaacius astanti turbæ,
noctu monstratum, et affabre descriptam
corporis speciem cum virtute ac nomine.
Nihilo tamen minus hunc sede depulit
postea dictorum negligens suorum.
Namque transferre voluit episcopum.
Sanctæ nempe Sionis patriarcham
stirpe Latinum, Theodosium nomine,
cognitum sibi, atque imperii vatem,
ad Byzantinas infulas provexit.
Sed homini nil profuit facti novitas,
ambobus enim sacerdotiis excidit
cum ignominia, nequiter electus.
Secutus est Georgius Xiphilinus
e scevophylace in Ecclesia Dei
B ad pastoralem cathedram subvectus.
Hoc vita functo, stationem occupavit
oris facundi Joannes Camaterus
omnigena cumulatus sapientia ac litteris
et divinorum dogmatum callentissimus,
antea levita Ecclesiæ et chartophylax.
Sub eo metropolim Latini expugnaverunt.
Quamobrem infeliciter ab his expulsus
sede atque alma patria Constantinopoli,
Didymotichum transtulit stationem,
ibique clausit oculos vitali luci.
Post hunc pastores urbis Byzantinæ
hi creabantur in oppido Nicæa.
Primus est Michael, dictus Autorianus,
Ecclesiæ sacellarius et levita,
C mundanis litteris divinisque abundans.
Post quem in sede exstinctum, Theodorus
sacri primatus adiit honorem,
antea levita Ecclesiæ et chartophylax,
Irenici cognomen a patre trahens,
in studiis philosophicis gradu hypatus.
Quo moriente, sacræ rei primatum
Maximus tulit monachus sacerdos,
Acœmetarum præpositus cœnobio.
Post hunc philosophus oratione Manuel,
legum defensor canonumque sedulus.
Quo deserente terrenum incolatum,
clarus doctrina et moribus Germanus
creatur præsul Constantinopoleos,
vir monachatum profitens, Dei sacerdos,
D oppido oriundus Anaplo in Propontide,
in urbe a pueritia Ecclesiæ alumnus,
deinde factus monachus et Dei minister,
carus præcipue martyri Georgio;
postremo Byzantinus evasit pastor.

(95) Sic etiam v. 6030. Atqui hunc passim appellant alii *Dositheum*, quos inter Methodius infra a nobis edendus. Sed enim *Dositheus* nihil aliud est nisi metathesis τοῦ *Theodosius*. Sic in coll. Vat. t. II, p. 441, quem Polybius appellaverat *Theotinum*, Diodorus cum anagrammate dicit *Timotheum*.

(96) Allatius de Cons. p. 702, legebat ἐνθάδε, quæ mihi melior lectio videtur. Codex tamen noster tum hic tum v. 6031 habet ἐθάδα.

(97) Recitat tres hos de Xiphilino versiculos Allatius de Georgiis p. 664, ed. Fabric.

(98) Ex hoc versiculo usque ad v. 10310 habes patriarchas Constantinopolitanos, qui in exsilio electi fuerunt, apud Allatium de Consensione lib. II, cap. 14, p. 725. Item partim in adn. ad Acropolitam cap. 6.

(99) Allatius in utroque citato loco pro σεμνῆς, *almæ*, legit ἐμῆς, *meæ*. Num ergo hinc orta est Allatio opinio quod Ephræmii patria Byzantium fuerit; quandoquidem eum appellat *Byzantinum*?

Sed hoc per obitum transeunte ad Dominum
et patriarchis sanctis connumerato,
Methodius item monachus et Dei sacerdos,
tunc Hyacinthi præsidens cœnobio,
tempore sedem tenuit brevissimo.
Quo moribunda deserente membra,
pedum corripuit Manuel archipresbyter
cleri, qui sacram ædem palatii curat;
senex benignus, mansuetis moribus.
Atque hoc etiam concludente vitam,
Arsenius inter monachos pietate fulgens,
virtutum eximia atque animata sedes,
electus est Byzantii patriarcha.
Is natus quidem erat in urbe regia;
sed in Nicænis monasteriis postea
totonderat capillum, et abbas fuerat :
nunc solitarius uni Deo vacabat
In Apolloniadis urbis asceteriis;
quo tempore Nicæam fuit accitus
a Theodoro Cæsare Romano :
ubi expletis cunctis Ecclesiæ gradibus
ad summum hierarchiæ pervenit apicem.
Cum autem sponte dimisisset pedum,
monasticam quietem pie repetens,
ad Byzantinum transiit patriarchatum,
Ephesiorum Nicephorus archiepiscopus
qui olim palatii fuerat archipresbyter,
Innocens vir, perpetuus Parthenius.
Atque hoc sedem cum vita deserente,
Arsenius primus liberatæ urbis
sacrum recuperavit principatum.
Sed idem postea depositus sententia
episcoporum aliorumque judicum,
Ecclesiaque abscedere coactus,
in Præconnesum insulam deportatur.
Germanusque præsul Hadrianopoli
translatus est ad urbem Constantini.
Verum Germano abdicante honorem,
Josephus rectæ religionis columen,
presbyterorum decus et monachorum
sancto cœnobio præpositus Galesii,
mitis, benignus, divinæ legis reverens,
nutritor egenorum, natura clemens,
patriarcharum celebrem insedit thronum
digne et canonicis regulis electus.
Is regio in clero presbyter olim fuerat,
sanctisque nuptiis filiam procreaverat :
postea vero viduatus conjuge,
monasticam professus libenter vitam
cœlestium virtutum arca apparuit :
exin cœnobii Galesini abbas,
episcopus postremo et magnus pontifex.
Cum autem Italorum dogma invasit
Ecclesiam nostram haud laudabiliter,

A Τούτου μεταστάντος δὲ πρὸς τὸν Δεσπότην
Καὶ συναφθέντος πατριαρχῶν ἁγίοις,
Μεθόδιός τις καὶ μοναχὸς καὶ θύτης,
Μονῆς προεστὼς τῆς Ὑακίνθου τότε,
Ἐπὶ βράχιστον ἀπολαύει τοῦ θρόνου·
Οὗπερ θανόντος, καὶ λιπόντος τὸν βίον,
Ὁ πρωτοθύτης Μανουὴλ ἔσχε θρόνον
Τῶν ἐν βσιλείοις γε κατειλεγμένων,
Γέρων προσηνής, μειλίχιος τὸν τρόπον.
Χρησαμένου τέλει δὲ τοῦδε τοῦ βίου,
Ἀρσένιός τις εὐλαβὴς μονοτρόπων,
Τῶν ἀρετῶν κάλλιστος, ἔμψυχος θρόνος
Εἰς ποιμενάρχην ᾑρέθη Βυζαντίδος,
Σειρὰν γένους ἕλκων μὲν ἐκ Βυζαντίου
Κόμην δὲ κχρεὶς ἐν μοναῖς τῆς Νικαίας,
B Καὶ τῇδε δειχθεὶς καὶ μονῆς ἐπιστάτης·
Εἶθ' ἡσυχάζων καὶ Θεῷ προσανέχων
Ἐν Ἀπολλωνιάδος ἀσκητηρίοις
Ἀφῖκτο κληθεὶς εἰς πόλιν Νικαέων
Πρὸς τοῦ κρατοῦντος Αὐσόνων Θεοδώρου·
Καὶ πάντα βαθμὸν ἀνύσας Ἐκκλησίας
Εἰς ὕψας ἤρθη ποιμεναρχίας μέγα.
Αὐθαιρέτως τούτου δὲ λιπόντος θρόνον,
Μονῇ δὲ αὐτὸν εὐαγῶς δεδωκότος
Νικηφόρος πρόεδρος ὢν Ἐφεσίων
Προεδρίαν εἴληφε τῆς Κωνσταντίνου,
Ὃς ἀρχιλευίτης πρὶν ἦν παλατίου,
Ἀνὴρ ἀμεμφής, παρθένιος (1) διὰ βίου.
Τούτου τελευτήσαντος ἐν προεδρίᾳ
Ἀρσένιος πρώτιστος ἀπολαμβάνει
Τῆς βασιλίδος ἱερὰν προεδρίαν·
C Καθαιρέσει τούτου δὲ καθυπηγμένου
Πρὸς ποιμεναρχῶν καὶ δικαστῶν τῶν τότε,
Εἶτ' ἀπελαθέντος τε τῆς Ἐκκλησίας,
Εἰς Προικόνησον δ' ἀπαχθέντος νησίδα,
Τῆς Ἀδριανοῦ Γερμανὸς ἀρχιθύτης,
Μεταθέσει δέδεικτο καὶ Βυζαντίδος.
Τούτου παραιτήσει δὲ λιπόντος θρόνον,
Ἀνὴρ Ἰωσὴρ ὀρθοδοξίας στύλος (2),
Κλέος μοναστῶν ἅμα καὶ πρεσβυτέρων,
Μονῆς προεστὼς εὐαγοῦς Γαλησίου,
Πρᾶος, χαρίεις καὶ Θεοῦ τρέμων νόμους,
Πτωχοτρόφος, φίλοικτος, εὔσπλαγχνος φύσει,
Εἰς πατριαρχῶν τὸν περίπυστον θρόνον
Ἀνάγετςι δὴ κανονικῶς. ἀξίως,
Κλήρου πέλων εἰς τοῦ βασιλείου πάλαι,
D Γήμας τε σεμνῶς καὶ τεκὼν θυγατέρα·
Εἶτ' ἀποβαλὼν θανάτῳ συνευνέτιν,
Καὶ τὰ μοναχῶν ὑποδὺς ὁμοψύχως,
Ὤφθη δοχεῖον ἀρετῶν τῶν ἐνθέων·
Ἔπειτα ποιμὴν τῆς μονῆς Γαλησίου,
Καὶ ποιμενάρχης ἀρχιθύτης τ' αὖ μέγας.
Ἐπεὶ δ' Ἰταλῶν δόγμα παρεισεφθάρη
Ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οὐ καλῶς Ἐκκλησίᾳ (3)

(1) Allatius habet παρθένος.

(2) Imo schismatis tenacissimus, atque idcirco a Michaele Palæologo imp. sede ejectus, quia concordiæ cum Ecclesia Romana, quam prædictus imperator conciliaverat, subscribere noluit.

(3) Ephræmium animum prorsus gerere schismaticum, alibi, quoque cognovimus; et nunc his factiosis in Josephum laudibus rursus demonstratur. Non est autem hic locus refutandi Græcorum errores et schisma; id quod jam doctissimi catho-

Τούτου διιθύνοντος εὐσεϐῶς θρόνον,
Καὶ τῷδ' ἐπῆκτο τάδ' ἐπαινεῖν τις βίᾳ,
Ὁ δ' ἀκλινῶς ἥδραστο δογμάτων βάσει·
Ἐκϐάλλεται δὴ τοῦ θρόνου μάλ' ἀδίκως,
Ὡς ὑπεραθλῶν δογμάτων ὀρθῶν ἄγαν,
Εἰς δ' ἀλλοδαπὴν ἀπελαύνεται χθόνα,
Καθαιρετικὴν ψῆφον ἀρχιποιμένων
Σχεδιασάντων κατὰ τοῦδ' ἀναιτίως·
Τοῦτ' ἀπελαθέντος δὲ τῆς προστασίας,
Ἰωάννης τις τὴν ἐπίκλησιν Βέκκος
Ἀντικατέστη συμφρονῶν τοῖς Λατίνοις.
Ἐκκλησίας ὢν χαρτοφύλαξ λευίτης,
Ἀνὴρ σοφός τις ἐντεθραμμένος λόγοις.
Τοῦδ' ἐκδιωχθέντος δὲ τῆς Ἐκκλησίας
Νεύσει κρατοῦντος εὐσεϐοῦς Ἀνδρονίκου (4)
Ζήλῳ τε πιστῶν, ὡς πρ.ομάχου Λατίνων
Πάλιν (5) Ἰωσὴφ ἀπολαμϐάνει θρόνον·
Οὗπερ λιπόντος τὸν βίον καὶ τὸν θρόνον,
Σοφός τις ἀνὴρ Γρηγόριος Κυπρόθεν
Λόγων σοφῶν παίδευμα, μουσῶν ἑστία,
Εἰς πατριαρχῶν ἀνεϐιϐάσθαι θρόνον·
Ὅστις πατρίδος καὶ πατρικῆς οἰκίας
Φυγὰς ὑπάρξας παῖς ἔτι πω τυγχάνων,
Παιδεύσεως ἔρωτι καὶ μαθημάτων
Ἐλθὼν κατοικεῖ πρὸς πόλιν Κωνσταντίνου
Αὑτὸν δὲ μαθήμασιν ἐκδοὺς καὶ πόνοις
Ἀφῖκτο πρὸς μέγα τι παιδείας βάθος·
Εἶτα καταστὰς γνώριμος στεφηφόρῳ
Καὶ συνταγεὶς κλήρῳ τε τοῦ παλατίου,
Ἀρχιθύτης πέφηνε τῆς Κωνσταντίνου,
Τὰ τῶν μοναχῶν πρὶν τελεσθεὶς, ὡς ἔθος
Αὐθαιρέτως τούτου δὲ λιπόντος θρόνον,
Ἀθανάσιος ἐκ καλῆς ἡσυχίας
Ἀσκητικός τις ἐν μονοτρόποις θύτης,
Γεννάδας ἀνὴρ, καρτερικὸς πρὸς πόνους,
Ἀντικατέστη τῷ Βυζαντίδος θρόνῳ.
Τούτου παραιτήσει δὲ λιπόντος θρόνον,
Ὅσιος ἀνὴρ εὐλαϐὴς Ἰωάννης,
Γαληνὸς, εὐέντευκτος, ἀρετῶν θρόνος,
Κλέος μοναχῶν ἅμα καὶ πρεσϐυτέρων,
Πλέον δὲ πλουτῶν πρᾳότητα καρδίας,
Ἐπαξίως εἴληφε τὴν προεδρίαν.
Ὡρμημένος μὲν ἐκ μερῶν Μεσημϐρίας (6),
Γάμοις ὁμιλήσας δὲ σεμνοῖς ἐν βίῳ,
Καὶ παιδὸς ὀφθεὶς ἄῤῥενος φυτοσπόρος

A pie Josepho sedem gubernante,
ipse ad consensum vi compellebatur,
sed perstitit immotus in basi dogmatum.
Pellitur ergo sede judicio iniquo,
propterea quod pro recto pugnaret dogmate,
atque in extraneum deportatur solum,
postquam pastores primi contra innocuum
depositionis tulerant sententiam.
Post hunc remotum summo gubernaculo,
Joannes quidam cognomento Veccus
suffectus est, consentiens cum Latinis,
chartophylax Ecclesiæ ac levita,
vir sane sapiens et litteris innutritus.
Sed hunc Ecclesia pepulit fidelium zelus
et pii regnantis nutus Andronici,
B ut Latinarum partium studiosum;
et suam recepit cathedram Josephus.
Quo deponente cum officio vitam,
Gregorius sapiens vir oriundus Cypro
alumnus doctrinarum, musarum ara,
ad patriarchæ dignitatem venit.
Hic patriis laribus patrioque solo
jam inde a teneris exsulans unguiculis,
addiscendarum cupidus disciplinarum
migravit inquilinus Constantinopolim :
ubi se studiis tradens impensissime
magnum sapientiæ congessit thesaurum :
unde regnanti Cæsari fit cognitus,
adscribiturque clero palatino,
et Byzantinus denique creatur præsul,
C monachi adscitis antea, ut mos est, vestibus.
Hoc autem sponte honorem deponente,
sancta Athanasius veniens solitudine
asceticus et presbyter inter monachos,
magnanimus vir, laborum patientissimus,
præsul processit urbis Byzantinæ.
Hoc item sacram abdicante sedem,
vir pius Joannes sanctitate fulgens,
affabilis, tranquillus, virtutum cinnus,
presbyterii decus simul et monachatus,
apprime tamen dives mansuetudine,
digne assecutus est honoris apicem.
Hic oriundus partibus Mesembriæ
nuptiis quoque in sæculo contractis
masculi filii edidit progegiem :

lici præstiterunt, princeps quidem merito et infinita doctrina Allatius, tum Arcudius, Caryophilus, Caleca, Papadopulus, Baronius, Natalis Alexander, Lequinius in dissert, et panopl., aliique plurimi. De defensoribus quidem Græcis legesis Allatium de synod. Ephes. cap. LVII, p. 371. Ex iis autem, qui tunc concordiam cum Latinis dogmatibus, id est cum orthodoxia tuiti sunt, duos memorare satis est ; quorum primus Nicephorus Blemmyda, ab Ephræmio nostro v. 8939. sqq. eximia laude, tanquam sapientiæ coryphæus et patriarchatu dignissimus, exornatus ; alter Joannes Veccus, cujus item sapientia ab Ephræmio v. 10346 laudatur, qui lectis Blemmydæ scriptis a schismate ad orthodoxiam transiit, ut ait Pachymeres hist. V, 15, patriarchatum catholice gessit, concordiamque D cum Romana Ecclesia scriptis doctissimis defendit, et usque ad carcerem obitumque retinuit. Legesis Vecci testamentum apud Allatium Gr. orth. T. I, p. 378.

(4) Nimirum Andronicus II, cum regnum adiret, ad id coactus fuit factione schismaticorum, ut historia notissima tradit.

(5) Hinc usque ad v. 10363 edidit versiculos Allatius in op. *De cons.* p. 776, et in dissertatione de Georgiis, ubi agit de patriarcha Georgio Cyprio, qui dicitur etiam Gregorius. Allatius autem legebat, seu certe edebat, που pro πω, et ἐνδοὺς pro ἐκδούς.

(6) Lequinius dicit oriundum Sozopoli. Verum utraque urbs Mesembria et Sozopolis pertinet ad Hæmimontium, nec valde distant inter se.

sponte dimisso postea conjugio,
diam asceticorum vitam prætulit :
in quo vitæ proposito diu persistens,
denique novæ Romæ fit patriarcha.
Sed postquam sponte is etiam dimisit pedum,
iterum Athanasius ad sedem venit :
quod cum is rursus pondus fastidisset,
Cyzici Niphon translatus diœcesi
reginam urbium rexit patriarcha;
vir monachalis, rebus agendis sagax,
communi quidem expers eruditione,
sed prudens rerum et affluens ingenio,
Berrhoæ natus occiduis in regionibus,
lauræ præpositus in Athone monte,
metropolita postea factus Cyzici,
denique tenuit pontifex Constantinopolim.
Verum et hic libello honorem abdicat.
Joannes autem cognomento Glyca
vir senatorius, et cursus logotheta,
optimatium de numero et doctissimus,
populi sacrum præsidatum adiit.
Quo dignitetem pariter abdicante,
Gerasimus vir monasticus ac presbyter,
qui Philadelphi in urbe natus fuerat,
et Sosandrorum rexerat monasterium,
pontificatum tenuit Byzantii.
Cumque hic in sede mortuus fuisset,
monachus Isaias pietate insignis
benignus, venerandus, modestus senex,
natalem habens terram Epirum veterem,
Athone in monte monachorum gloria,
patriarchatus attigit summum apicem.

A Ἑκών τε λιπὼν γαμετῆς συνοικίαν,
Ἀσκητικὸν προὔκρινεν ἔνθεον βίον·
Ἐνστάσεως οὖν συμπροϊούσης βίῳ,
Ῥώμης ἐδείχθη πατριάρχης τῆς νέας.
Τούτου δ' ἑκόντος ἀπολιπόντος θρόνον,
Πάλιν Ἀθανάσιος ἔσχε τὸν θρόνον·
Καὶ τόνδε λοιπὼν αὖθις ἀπειπαμένου,
Μεταθέσει δέδεικτο Κυζίκου Νίφων
Τῆς βασιλίδος ἀστέων ἀρχιθύτης·
Ἀνὴρ μοναχὸς, ἀγχίνους ἐν πρακτέοις,
Παιδεύσεως μὲν ἀδαὴς ἐγκυκλίου,
Ἐπήβολος δὲ καὶ φρενῶν πεπλησμένος,
Βέῤῥοιαν αὐχῶν τὴν δυτικὴν πατρίδα,
Λαύρας ὑπάρξας προστάτης τῆς κατ' Ἄθω·
Εἶτα κατέστη ποιμενάρχης Κυζίκου
B Καὶ πατριάρχης τῆσδε Κωνσταντίνου.
Τοῦδ' ἐγγραφῇ δὲ θῶκον ἀπειπαμένου,
Ἰωάννης τις ὁ Γλυκὺς δὲ τούπικλην
Συγκλητικός τε καὶ λογοθέτης δρόμου,
Εἷς ὢν ἀρίστων καὶ σοφῶν λόγων ἴδρις,
Χειρίζεται δὴ τὴν λεὼ προστασίαν (7).
Καὶ τοῦδ' ὁμοίως θῶκον ἀπειπαμένου,
Γεράσιμός τις καὶ μοναχὸς καὶ θύτης,
Πόλιν Φιλαδέλφειαν αὐχῶν πατρίδα,
Μονῆς προεστὼς χρηματίσας Σωσάνδρων,
Προεδρίαν εἴληφε τῆς Κωνσταντίνου.
Τούτου τὸ βιοῦν ἐν θρόνῳ λελοιπότος,
Ἀνὴρ μοναχὸς εὐλαβὴς Ἠσαΐας
Πρᾶος, γεραρὸς καὶ ταπεινόφρων γέρων,
Κλέος μοναστῶν τῶν βιούντων κατ' Ἄθω,
C Ἤπειρον αὐχῶν πατρίδα παλαιτέραν,
Εἰς ὕψος ἀνήνεκτο ποιμεναρχίας.

(7) Habet hos versus de Glyca Allatius in diss. de Georgiis p. 638 (ed. Fabric.) ubi Ephræmium nostrum appellat *monachum*.

ANNO DOMINI MCCXX

THEOLEPTUS

PHILADELPHIENSIS METROPOLITA

—

NOTITIA

(Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν. Venetis 1782 fol. p. 855.)

—

Theoleptus ille magnus et Philadelphiensium lumen, regnante Andronico Palæologorum secundo, circa annum millesimum trecentesimum vicesimum quintum floruit. Anachoreticam primo vitam duxit in Monte Sancto; deinde Philadelphiensium cathe-

D Θεόληπτος ὁ μέγας ὄντως τῆς Φιλαδελφείας φωστὴρ, ἤκμασε μὲν ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ δευτέρου τῶν Παλαιολόγων, περί που τὸ χιλιοστὸν τριακοσιοστὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος. Ἐν δὲ τῷ τῆς ἁγιότητος ὄρει τὸν ἀναχωρητικὸν πρῶτον ἀσκήσας βίον, κἀκεῖ-

A θεν ἔπειτα τὴν τῆς Φιλαδελφείας προεδρίαν ἀναδεξάμενος, καθηγεμὼν καὶ μυσταγωγὸς τῶν καλλίστων μαθημάτων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεσσαλονίκης καθίσταται. Τήν τε γὰρ ἱερὰν νῆψιν, καὶ τὴν νοερὰν ἐκεῖνον ἐμυσταγώγησε προσευχὴν, ἔτι ἐν τοῖς κοσμικοῖς τεταγμένον, ὡς ἐν τῷ βίῳ τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου τῷ ὑπὸ Φιλοθέου πατριάρχου συγγραφέντι ἐμφέρεται.

Ὁ δὲ παρὼν φιλοπονηθεὶς αὐτῷ λόγος, ὑποτύπωσις ὢν ἀρίστη, καὶ κανὼν ἀκριβὴς τῆς ἐν Χριστῷ κεκρυμμένης μελέτης, μετὰ τῶν συνεπομένων αὐτῷ κεφαλαίων, νοήμασι θείοις καὶ καθαρότητι φράσεως εἰς τὸ ἄριστον συντεθειμένων, ὧδε μετὰ τῶν λοιπῶν συνηρμόσθησαν. Χρήσιμα γὰρ, εἴπερ τι ἄλλο, καὶ ἀξιόλογα τοῖς ἐν βραχεῖ συλλέξαι ἐσπουδακόσι τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας τὸ θεόσοφον μάθημα.

dram suscepit et præclarissimarum doctrinarum, quas sanctus Gregorius Thessalonicensis postea tradidit, magister fuit atque institutor. Sacrum enim jejunium et spiritualem orationem docuit juvenem adhuc in sæculo degentem, uti in ejusdem Gregorii Vita describitur, quam Philotheus patriarcha exaravit.

Præsens autem ab ipso confectus est tractatus. Peroptime absconditam in Christo vitam describit et regulas tradit exquisitas : subsequuntur capita quædam quæ sanctis præceptis et sermonis ascesi optime cum reliquis procedunt. Hæc maxime sunt utilia et pretiosa hominibus, qui spiritualis philosophiæ institutiones quasi in compendio collectas inquirunt.

ΘΕΟΛΗΠΤΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ

ΤΗΝ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΚΡΥΠΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΝ ΔΙΑΣΑΦΩΝ, ΚΑΙ ΔΕΙΚΝΥΩΝ ΕΝ ΒΡΑΧΕΙ ΤΟΥ ΜΟΝΑΔΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΝ ΚΟΠΟΝ

—

THEOLEPTI

PHILADELPHIENSIUM METROPOLITÆ

TRACTATUS

DE ABSCONDITA OPERATIONE IN CHRISTO ET PROFECTU IN VITA MONASTICA.

—

B Τὸ μοναδικὸν ἐπάγγελμα δένδρον ἐστὶν ὑψίκομόν τε καὶ γονιμώτατον, οὗ ῥίζα μὲν, ἡ τῶν σωματικῶν πάντων ἀλλοτρίωσις, κλάδοι δὲ, ἡ ἀπροσπάθεια τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ μηδεμίαν σχέσιν πρὸς τὰ πράγματα, ὧν τὴν φυγὴν ἐποιήσατο, ἔχειν· καρπὸς δὲ τῶν ἀρετῶν ἡ κτῆσις, καὶ ἡ θεοποιὸς ἀγάπη, καὶ ἡ ἐκ τούτων μὴ διακοπτομένη εὐφροσύνη. Ὁ καρπὸς γὰρ, φησὶ, τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἡ τοῦ κόσμου φυγὴ τὴν πρὸς Χριστὸν καταφυγὴν χαρίζεται. Κόσμον δὲ λέγω τὴν φιλίαν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων καὶ σαρκός. Ὁ ἐκ τούτων ἀλλοτριούμενος ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας, οἰκειοῦται τῷ Χριστῷ, κτώμενος τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, δι' ἣν ἅπαντα τὰ τοῦ κόσμου ἀποποιησάμενος, τὸν πολύτιμον μαργαρίτην, Χριστὸν, ἐξωνήσατο. Χριστὸν ἐνδέδυσαι διὰ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος, ἀπεβάλου
C τὸν ῥύπον διὰ τοῦ θείου λουτροῦ· τῆς πνευματικῆς χάριτος τὴν λαμπρότητα ἐκομίσω, καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς πλάσεως· ἀλλὰ τί γέγονε; μᾶλλον δὲ τί

Monastica institutio, quasi arbor altissima es atque fertilissima ; radice sua recedit a corporalibus, ramis autem ab affectibus animæ, et nullo modo rebus adhæret quibus se subtraxit. Fructus vero arboris virtutum acquisitio, divinæ videlicet charitatis et lætitiæ nunquam deficientis. Dicitur enim : Spiritus fruges sunt charitas, gaudium, pax, et reliqua. Qui fugit a sæculo ad Christum confugit ; sæculum dico conjunctionem cum rebus sensibilibus et carnis amorem. Si quis veritatis cognitione ab his alienus est, habitat in Christo, ejus amorem sibi comparavit, quo omnia mundi abjecit et pretiosam emit margaritam, Christum Dominum. Per salutarem baptismum Christum induisti et omnem immunditiam abjecisti divina lustratione; spiritualis gratiæ splendorem reportasti et creationis nobilitatem. Ast quid evenit ? seu potius quid homo ex inconsiderantia sua passus est ? Propter amorem suum ad mundana immutavit in se lineamenta di-

vina et propter affectum carnalem imaginem deperdidit: passionum turbine obscuratus est animæ oculus, quem Christus, sol sapientiæ, illuminaverat. Tu autem divino tremore percussam animam habes: hujus enim mundi vicissitudines considerasti. et mentis distractiones intellexisti versantis inter perturbationes; quo vanissimo hujus vitæ studio circumagantur homines propius intuendo vulneratos ex jaculo et ad tranquillitatem te convertisti. Mentis et cogitationum quietem desiderasti, verbum enim audieras: « Inquire pacem et persequere eam [1]. » Refrigerium tibi inter vota fuit, cum legisses: « Convertere, anima mea, in requiem tuam [2]. » Quam igitur in baptismate recepisti nobilitatem intelligis, mentem a sæcularibus desideriis revocas et indesinenter ad sanctas refers cogitationes. Ad mentis opus perficiendum aulam introisti, pretiosas induisti pœnitentiæ vestes, et generose jurasti ad mortem usque in monasterio te perseveraturum esse. Secundum jam adjiciam incitamentum, quod ad finem hujus vitæ tendat; primum enim præsentem vitam respexerat. Initio propter pietatem accessisti ad Christum, nunc autem per sensuum conversionem conjungeris cum Christo; ibi gratiam invenisti, hic obligationem contraxisti; tunc junior eras et susceptam dignitatem ignorasti, etsi postea major evaseris et noveris doni pretium atque ori frenum imposueris; nunc autem in perfecta stas consideratione et vim institutionis perspectam habes. Vide ne statum hunc lædas, et quemadmodum vas omnino perfractum, projiciaris in tenebras exteriores, ubi est luctus et stridor dentium; etenim extra pœnitentiæ viam, nulla datur semita, quæ ad salutem conducat. Audi David dicentem: « In Altissimo pone refugium tuum [3]! » deinde si contristatam in Christo vitam assumpseris. ad te nunquam accedent mala, quæ ex sæculari conversatione emergunt. Cum pœnitentiæ viam persequaris, non te insectabunt rerum cupido, nec deliciæ, nec honores, nec formæ cultus neque sensuum incontinentia; tibi obviam non devenient iniquæ spiritus elationes, mentis captivitas, vanarum cogitationum conflictus, nec alia quæcunque voluntaria rationis perversio sive confusio; te parentum, fratrum, conjunctorum, amicorum et coætaneorum amicitiæ non perturbant; neque defatigant te intempesta et inutilis conjunctio et confabulatio. Quam si amoveris corporis et animæ separationem, neque doloris compunctio accedet ad animam tuam, neque tristitiæ jaculum cor tuum confodiet, neque dejectio obnubilabit faciem tuam. Qui se a jucundis retrahunt consuetudinibus et omnem affectum ad prædicta deponunt, doloris acumina obtundunt; Christus certantibus animabus adstat, gaudiumque ineffabile et spirituale cordi eorum infundit, ita ut nec a rebus hujus mundi pergratis neque affligentibus devinciri possint. Sancta

A πέπονθεν ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀβουλίας; Διὰ τῆς πρὸς τὸν κόσμον φιλίας ἠλλοίωσε τοὺς θείους χαρακτῆρας, διὰ τῆς πρὸς τὴν σάρκα συμπαθείας ἠχρείωσε τὴν εἰκόνα. ἡ ἀχλὺς τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν ἠμαύρωσε τὸ τῆς ψυχῆς ἔσοπτρον, δι' οὗ Χριστὸς ὁ νοητὸς ἥλιος ἐμφανίζεται. Σὺ τῷ τοῦ Θεοῦ φόβῳ τὴν ψυχὴν παθήλωσας, ἐπέγνως τὸν σκοτασμὸν τῆς κοσμικῆς ἀνωμαλίας συνῆκας τὸν ἐκ τῶν θορύβων συναγόμενον τῇ διανοίᾳ σκορπισμόν· ἑώρακας τὸν ἐκ τοῦ πολυταράχου βίου συναντῶντα τοῖς ἀνθρώποις μάταιον περισπασμόν· ὀτρώθης τῷ βέλει τοῦ κατὰ τὴν ἡσυχίαν ἔρωτος· ἐζήτησας τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν· ἔμαθες γάρ· « Εήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν. » ἐπόθησας τὴν ἐκεῖθεν ἀνάπαυσιν, ἐπειδὴ ἤκουσας· « Ἐπίστρεψον, ψυχή μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου. » B Διὰ γοῦν ταῦτα καὶ διενοήσω τὴν εὐγένειαν, ἣν ἀπέλαβες ἐν τῷ βαπτίσματι κατὰ χάριν, ἀπεβάλου δὲ κατὰ γνωμην διὰ τῶν παθῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀνακαλέσασθαι ἀμέλει διὰ τὴν ἀγαθὴν γνώμην· εἰς ἔργον ἐξέβαλες τῷ ἱερῷ φροντιστηρίῳ παραβαλών, καὶ τὰ τίμα τῆς μετανοίας ἄμφια περιβαλλόμενος, καὶ τὴν μέχρι θανάτου καταμονὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐμψύχως [ἴς. εὐψύχως] ἐπαγγειλάμενος· δευτέραν ἤδη συνθήκην πρὸς Θεὸν ἐποιήσω, τὴν πρώτην εἰς τὸν παρόντα βίον εἰσερχόμενος, τὴν δευτέραν πρὸς τὸ τέλος τοῦ παρόντος βίου ἐπειγόμενος. Τότε διὰ τῆς εὐσεβείας τῷ Χριστῷ προσελήφθης, νῦν διὰ μετανοίας τῷ Χριστῷ πφεσηρμόσθης· ἐκεῖ χάριν εὗρες, ὧδε χρέως συνέθου· τότε νηπιάζων, τοῦ δοθέντος σοι ἀξιώματος οὐκ ᾐσθάνθης, εἰ καὶ ὕστερον αὐξηθεὶς τὸ μέγεθος ἔγνως τῆς δωρεᾶς, καὶ χαλινὸν ἐπὶ C στόματος φέρεις· νῦν, ἐν τελείῳ φρονήματι διατελῶν, τὴν δύναμιν τῆς συνταγῆς ἐπιγινώσκεις. Ὅρα μὴ καὶ ταύτην ἀθετήσας τὴν ὑπόσχεσιν, καθάπερ τι σκεῦος συντριβὲν ὁλοκλήρως, ἀποῤῥιφῇς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἔνθα ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· δίχα γὰρ τῆς κατὰ τὴν μετάνοιαν ὁδοῦ ἄλλη τρίβος ἐπανάγουσα πρὸς σωτηρίαν οὐ πέφυκεν. Ἄκουσον τί σοι Δαβὶδ ἐπαγγέλλεται· « Τὸν Ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου, » καὶ εἰ τὴν κατὰ Χριστὸν προείλου τεθλιμμένην ζωὴν, οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ τὰ ἐκ τῆς κοσμικῆς ἀναστροφῆς προσδοθέντα σοι. Οὐχ ἕψεται! σοι μετανοεῖν αἱρουμένῳ ἔρως χρημάτων, τρυφὴ, τιμὴ, καλλωπισμὸς, ἀκρασία αἰσθήσεων· οὐ διαμενοῦσι παράνομοι κατέναντί σου μετεωρισμοὶ διανοίας, αἰχμαλωσία νοὸς, χαύνωσις ἀλλεπαλλήλων D λογισμφν, καὶ ἄλλη πᾶσα ἑκούσιος παρατροπὴ καὶ σύγχυσις· οὐδὲ φιλία γεννητόρων, ἀδελφῶν, συγγενῶν, φίλων, καὶ συνήθων συναντέσει σοι· οὐδὲ ἡ πρὸς τούτους ἄκαιρος καὶ ἀσυντελὴς συντυχία καὶ ὁμιλία παροικήσει ἐν σοί. Εἰ τούτῳ τὴν ἀποταγὴν ἀγαπήσεις σώματι καὶ ψυχῇ, μάστιξ ὀδύνης οὐκ ἐγγιεῖ ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ λύπης βέλος οὐ τρώσει τὴν σὴν καρδίαν, οὐδὲ τὸ σὸν σκυθρωπάσει πρόσωπον. Οἱ γὰρ ἐνηδόνου συνηθείας ἀποδιιστάμενοι, καὶ τὴν πρὸς τὰ εἰρημένα πάντα προσπάθειαν ἀπωσάμενοι, τὰς ἀκίδας τῆς λύπης ἀμβλύηουσιν· ὁ Χριστὸς γὰρ τῇ ἀγω-

[1] I Petr. I, 2. [2] Psal. CXIV, 7. [3] Psal XC, 9.

νιζομένῃ ψυχῇ ἐμφανίζεται, καὶ χαρὰν ἀνεκλάλητον A παρέχει τῇ καρδίᾳ, καὶ τὴν πνευματικὴν χαρὰν οὐδὲν τῶν ἐκ τοῦ κόσμου τερπνῶν, ἢ δεινῶν, αἴρειν ποτὲ δύναται· μελέται γὰρ ἀγαθαὶ, καὶ σωτηριώδεις μνῆμαι, καὶ θεῖα διανοήματα, καὶ λόγοι σοφίας διακονοῦντες τῷ ἀγωνιστῇ, διαφυλάττουσιν αὐτὸν ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς τῶν κατὰ Θεὸν ἔργων αὐτοῦ. Ὅθεν καὶ ἐπιβαίνει ἐπὶ πᾶσαν ἄλογον ἐπιθυμίαν, καὶ θυμὸν προπετῆ, καθάπερ ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον, καὶ καταπατεῖ ὡς λέοντα τὴν ὀργὴν, καὶ τὴν ἡδονὴν ὡς δράκοντα. Ἡ δὲ αἰτία, ὅτι πᾶσαν τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν εἰρημένων πραγμάτων ἀποστήσας, τῷ Θεῷ προσέδησε, καὶ γνῶσιν Θεοῦ πλουτεῖ, καὶ Θεὸν ἀεὶ νοερῶς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ βοήθειαν ἐκκαλεῖται. « Ὅτι ἐπ' ἐμὲ, φησὶν, ἤλπισεν, καὶ ῥύσομαι αὐτόν· σκεπάσω αὐτὸν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομά μου· κεκράξεται πρός με, καὶ ἐπακούσομαι, καὶ οὐ μόνον τῶν θλιβόντων ἀπαλλάξω, ἀλλὰ καὶ δοξάσω αὐτόν. » B

enim exercitia, salutares recordationes; divini cogitatus et sapientiæ verba colluctanti inserviunt; ipsumque in omnibus viis custodiunt ut opera Dei perficiat. Ideo super omne irrationabile desiderium et velocem motum incedit, quemadmodum super aspidem et basiliscum, iram quasi leonem conculcat et voluptatem sicut draconem. Causam audisti cur spem ab hominibus retraxerit et a rebus prædictis atque reportaverit ad Deum; jam divina cognitione ditescit et Deum semper in adjutorium suum invocat. « Quia speravit in me, liberabo eum; protegam eum quod cognoverit nomen meum; clamabit ad me et ego exaudiam; et non a solis tribulationibus liberabo eum, sed et glorificabo illum [4]. »

Ὁρᾷς τῶν κατὰ Θεὸν ἀσκουμένων τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὰ ἐντεῦθεν βραβεῖα; σπούδασον λοιπὸν τὴν κλῆσιν πρᾶξιν ποιήσασθαι· καὶ ὡς ἐμονώθης τῷ σώματι, ἀποβαλλόμενος καὶ τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων, μετημφιάσω τὸ σχῆμα, ποίησον καὶ ξένον, ἀπόθου καὶ τοὺς λόγους, καὶ τοὺς προσήκοντας κατὰ γένος. Εἰ μὴ γὰρ καταπαύσῃς ἀπὸ τῆς τῶν ἔξω περιπλανήσεως, οὐ διαναστήσῃ πρὸς τοὺς ἔσωθεν ἐνεδρεύοντας. Εἰ μὴ νικήσῃς τοὺς διὰ τῶν φανερῶν πολεμοῦντας, οὐ τροποῦσαι τοὺς ἀφανεῖς ἐπιβούλους.

Nonne colluctantium in Deo certamina perspicis et quæ ipsis proposita sint præmia? Jam propera, qui vocatus es, ut opera perficias! Corpore tuo separatus es a rebus, ast rerum quoque affectus ex anima projicias; totum immutes habitum et fias hospes; sermones deponas patrios et quidquid ex genere habueris. Ni enim ab exterioribus redieris divagationibus, ad interna nunquam devenies. Ni prius eos deviceris, qui te visibiliter oppugnant, quomodo insidias hostium invisibilium superabis?

Ὅταν δὲ τοὺς ἔξω περισπασμοὺς καταργήσῃς, καὶ τοὺς ἔσω λογισμοὺς καταλείψῃς, ἐγείρεται τότε ὁ νοῦς ἐν τοῖς ἔργοις καὶ τοῖς λόγοις τοῦ πνεύματος· C καὶ ἀντὶ τῆς συνηθείας τῶν συγγενῶν καὶ συνήθων, τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν ἐκτελεῖς· καὶ ἀντὶ τῶν ματαίων λόγων τῶν ἐκ τῆς κοσμικῆς ὁμιλίας τικτομένων, ἡ μελέτη, καὶ ἡ δήλωσις τῶν θείων λόγων τῶν κατὰ τὴν διάνοιαν κινουμένων, φωτίζει καὶ συνετίζει τὴν ψυχήν. Ἡ λύσις τῶν αἰσθήσεων δεσμὸς γίνεται τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ δεσμὸς τῶν αἰσθήσεων ἐλευθερίαν βραβεύει τῇ ψυχῇ· ἡλίου δύσις νύκτα ποιεῖ· καὶ ὁ Χριστὸς ὑποχωρεῖ ἐκ τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν παθῶν ὁ σκοτασμὸς αὐτὴν καταλαμβάνει, καὶ οἱ νοητοὶ θῆρες αὐτὴν διασπαράττουσι. Ἀνέτειλεν ὁ αἰσθητὸς ἥλιος, καὶ θῆρες μὲν συνάγονται εἰς τὰς καταδύσεις αὐτῶν· ἀνατέλλει καὶ ὁ Χριστὸς ἐν τῷ στερεώματι τῆς εὐχομένης διανοίας, καὶ πᾶσα ἡ τοῦ κόσμου συνήθεια οἴχεται, καὶ ἡ φιλία τῆς σαρκὸς παρέρχεται, καὶ ὁ D νοῦς διαπορεύεται ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἤτοι τῶν θείων τὴν μελέτην, ἕως ἑσπέρας, οὐ καιρικῷ διαστήματι περιορίζων τοῦ πνευματικοῦ νόμου τὴν ἐργασίαν, καὶ ἐν μέτρῳ ταύτην ποιούμενος, ἀλλὰ καὶ μέχρις ἂν τὸ πέρας τὴν παροῦσαν ζωὴν καταλαβὸν τὴν ἐκ τοῦ σώματος ἔξοδον τῆς ψυχῆς ἀπεργάσεται. Ὃ δὴ καὶ δηλῶν ὁ προφήτης λέγει· « Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου, Κύριε! ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μού ἐστιν· » ἡμέραν καλῶν ὅλον τὸν δίαυλον τῆς παρούσης ζωῆς ἑκάστου. Στῆσον τοιγαροῦν

Cum autem externas distractiones everteris internasque composueris cogitationes, tunc aggredietur spiritus tuus opera et verba spiritus: necessariorum et conjunctorum usum familiarem in virtutum acquisitionem immutes; pro vanis, ex quotidiana mundana conversatione, oriundis verbis, sancta habes exercitia, divinorum sermonum communicationem, quibus mens movetur, anima vero illuminatur et ædificatur. Sensuum solutio fit in animæ vinculum; constrictio autem sensuum evadit in animæ liberationem: solis occasus noctem inducit, Christus vero recedit ab anima, et passionum tenebræ incedunt et spirituales bestiæ dilacerant mentem. Cum sol ille visibilis oritur ad latebras suas confugiunt feræ: et si Christius assurgit ad confirmandam mentem in oratione, statim diffluit omnis mundana affectio, dilabitur carnalis amicitia, et spiritus exit ad opus suum; attamen laboris divini finem, qui vesperas respicit, non ad diuturnam temporis mensuram refert, sed, spiritu legem perficiendo, ad vitæ terminum suam operationem extendit, donec anima ex corpore egrediatur. Quod et Propheta his verbis demonstrat: « Quoniam dilexi legem tuam, Domine, tota die meditatio mea est [5]. » Diem vero uniuscujusque dilabentem vitam nominat. Externas igitur cohibere velis conversationes et te ad internas confabulationes convertas, dum locum puræ orationis invenias et domum

[4] Psal. xc, 14, 15. [5] Psal. cxviii, 97.

in qua Christus habitat! ipse illuminabit te lætitia que perfundet notione et visitatione sua, efficiet quoque ut tribulationes in amorem ejus susceptas ceu gaudium habiturus sis et a mundanis deliciis ceu ab absinthio sis recessurus. Spiritus maris suscitant fluctus, et ni ceciderint venti, non desinunt fluctus nec ad serenum redeunt maria; spiritus autem malitiæ in anima incauta excitant imagines parentum, fratrum, conjunctorum, consuetorum, conviviorum, festorum, theatrorum et omnium voluptatum phantasmata; desiderium inducunt hæc omnia et oculis, et lingua, et corpore sibi comparandi, eo fine ut præsentem horam deperdas in rebus inanibus, et subsequens, cum solus in cellula fueris, in recordatione dictorum et visorum evanescat; ita monachi vita terminatur absque utilitate: mundanæ operationes per memoriam transeunt et indicia sua relinquunt in intelligentia, sicut et pedes hominis per nivem incedentis, ibidem vestigia sua impresserunt. Si feris victum præbemus, numquid illas destruimus? Si verbis et factis indulgemus insulsis amicitiis et consuetudinibus, nunmquid carnis appetitum mortificamus? Quando autem inquisituri sumus vitam quam secundum Christum sumus professi? Quæ ex pedibus in nive supersunt vestigia, vel solis radiis vel imbrium aquis destruentur, quæ vero memoriæ impressæ sunt imagines ex jucundo verborum et factorum habitu ad nihilum redigentur, si Christus in mente per orationem assurgit et si ex corde contrito defluunt rivuli lacrymarum.

Si monachus se non rationali modo gerit, numquid insitas et impressas opiniones evellet ex animo? In corpore tuo perficies virtutes si sæculare commercium deposueris. Bonæ formantur cogitationes et divini in mente habitant sermones, si continuis precibus effusis et corde contrito memoriam priorum actionum deleveris. Fidei illuminatio quæ per recordationem Dei operatur et contritio cordis, novaculæ ad instar, malas cogitationes excidunt. Ad apium exemplar facias. Cum vesparum pullitiem circumvolitantium sentiunt, remanent in alveariis et insidias devitant. Sæculares canventus vesparum loco considera; hos si magno fugeris studio, ad interiorem te recipies monasterii portum, cellulam videlicet, ibique tentabis ut intimam tuam aditurus sis animam, in qua habitat Christus, et cum ipso adest pax, gaudium et tranquillitas firma. Hæc dona sunt Christi, solis spiritualis; sicut radios illa emittit et in mercedem animæ concepit, quæ ipsum cum fide et amore suscipit. Cum in habitaculo tuo fueris, de Deo cogites, animum ab omnibus abstrahas et sine voce referas ad Deum; omnes cordis tui dispositiones ipsi aperias et adhæreas per amorem. Hæc enim Dei recordatio quasi intuitio est: animæ sensus et oculos ad se trahit Deus, qui lumine suo mentem conside

A τὰς ὁμιλίας τῶν ἔξω, καὶ πύκτευσον πρὸς τοὺς ἔσω λογισμοὺς, μέχρις ἂν εὕρῃς τὸν τόπον τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, καὶ τὸν οἶκον, ἐν ᾧ Χριστὸς κατοικεῖ, φωτίζων καὶ γλυκαίνων σε τῇ ἐπιγνώσει, καὶ τῇ ἐπισκέψει αὐτοῦ, καὶ παρασκευάζων τὰς μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ θλίψεις ἡγεῖσθαι χαρὰν, τὰς δὲ κοσμικὰς ἡδονὰς καθάπερ τι ἀψίνθιον μὴ προσίεσθαι. Τὰ πνεύματα τῆς θαλάσσης ἐγείρει τὰ κύματα, καὶ εἰ μὴ παύσονται οἱ ἄνεμοι, οὐ κοπάζει τὰ κύματα, καὶ οὐχ ἡμεροῦται ἡ θάλασσα· καὶ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας ἀνακινοῦσιν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀμελοῦς μνήμην γονέων, ἀδελφῶν, συγγενῶν, συνήθων, συμποσίων, πανηγύρεων, θεάτρων, καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῆς ἡδονῆς φαντασμάτων, καὶ ὑπαγορεύουσιν ὄψει, καὶ γλώττῃ, καὶ σώματι τὴν ἐντυχίαν ποιεῖσθαι, ἵνα καὶ ἡ ἐνεστῶσα ὥρα ἀναλίσκεται ματαίως, B καὶ ἡ ἐπιοῦσα, ἡνίκα μόνος μένῃς ἔνδον τοῦ κελλίου, δαπανᾶται ἐν ταῖς μνήμαις τῶν θεαθέντων καὶ λαληθέντων· καὶ οὕτω ἀσυντελὴς ἡ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ διανύεται, εἰς κοσμικὰς ἐργασίας τὰς ἑαυτῶν μνήμας γλύφουσιν ἐν τῇ διανοίᾳ, καθάπερ πόδες ἀνθρώπου τὰ ἴδια ἴχνη ἐν χιόνι βαδίζοντες. Εἰ βρῶμα τοῖς θηρίοις παρέχομεν, πότε θανατώσομεν αὐτά; καὶ εἰ ἐν ἔργοις καὶ λογισμοῖς τῆς ἀλόγου φιλίας καὶ συνηθείας ἀδολεσχοῦμεν, πότε τῆς σαρκὸς νεκρώσομεν τὸ φρόνημα; πότε ἣν ἐπηγγειλάμεθα κατὰ Χριστὸν ζωὴν ζήσομεν; Ὁ ἐν χιόνι τύπος τῶν ποδῶν, ἢ λάμψαντος ἡλίου λύεται, ἢ καταῤῥαγέντος ὕδατος οἴχεται· καὶ αἱ κοιλανθεῖσαι μνῆμαι ἐν τῇ διανοίᾳ ἐκ φιληδόνου διαθέσεως καὶ τῶν πράξεων, ὑπὸ Χριστοῦ τοῦ ἀνατέλλοντος ἐν τῇ καρδίᾳ C διὰ προσευχῆς, καὶ τῆς εὐκατανύκτου βροχῆς τῶν δακρύων ἐξαφανίζονται.

Ὁ γοῦν μὴ κατὰ λόγον πράττων μοναχὸς, πότε τὰς ἐν τῇ διανοίᾳ προλήψεις ἀπαλείψει; Τελεῖται πρᾶξις ἀρετῶν ἐν τῷ σώματι, ἐὰν καταλείψῃς τὴν τοῦ κόσμου συνήθειαν. Τυποῦνται μνῆμαι ἀγαθαὶ, καὶ θεῖοι λόγοι φιλοχωροῦσιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν συνεχέσιν εὐχαῖς, μετὰ θερμῆς κατανύξεως ἀνυομέναις, ἐν τῇ διανοίᾳ τὰς μνήμας τῶν προτέρων πράξεων ἐξαλείψῃς. Ὁ φωτισμὸς γὰρ τῆς πίστεως τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης, καὶ ἡ συντριβὴ τῆς καρδίας, δίκην ξυρίου τὰς πονηρὰς ἀποξέουσι μνήμας. Μιμήθητι τῶν μελισσῶν τὴν σοφίαν. Ἐκεῖναι γὰρ εἰδοῦσαι τὸ σμῆνος τῶν σφηκῶν περὶ αὐτὰς τὴν πτῆσιν ποιουμένων, ἔνδον τοῦ σίμβλου παραμένουσι, καὶ τὴν ἐκ D τῶν ἐπιβούλων βλάβην διαδιδράσκουσιν. Σφηκίας νόει τὰς κοσμικὰς συντυχίας. Ταύτας σπουδῇ πολλῇ φεύγων, παράμενε ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ σεμνείου, κἀντεῦθεν πειρῶ πάλιν εἰσέρχεσθαι ἐν τῷ ἐνδοτέρῳ τῆς ψυχῆς φρουρίῳ, ὅπερ οἶκος Χριστοῦ ἐστιν, ἐν ᾧ εἰρήνη, καὶ χαρὰ, καὶ γαλήνη βεβαίως ὁρᾶται. Τοῦ νοητοῦ ἡλίου Χριστοῦ τὰ δῶρα ταῦτα, καθάπερ τινὰς ἀκτῖνας παρ' ἑαυτοῦ ἐκπέμποντος, καὶ ὥσπερ τινὰ μισθὸν παρεχομένου τῇ ὑποδεχομένῃ αὐτὸν ψυχῇ μετὰ πίστεως καὶ φιλοκαλίας. Καθήμενος γοῦν ἐν τῷ οἴκῳ, μνημόνευε Θεοῦ, ἐπαίρων τὸν νοῦν ἀπὸ πάντων, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἀφθόγγως ἐπιῤῥίπτων, καὶ πᾶσαν τῆς καρδίας διάθεσιν ἐκχέων

ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης αὐτῷ προσκολλώμενος. Μνήμη γὰρ Θεοῦ θεωρία Θεοῦ ἐστιν, ἕλκοντος τὴν ὅρασιν καὶ τὴν ἔφεσιν τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτόν, καὶ τῷ παρ' ἑαυτῷ φωτὶ περιαυγάζοντος αὐτόν. Ἐπιστρέφων γὰρ ὁ νοῦς πρὸς τὸν Θεὸν, ἐν τῷ καταπτύειν πάσας τὰς εἰδοποιοὺς τῶν ὄντων ἐννοίας, ἀνειδεῶς ὁρᾷ· καὶ τῇ καθ' ὑπεροχὴν ἀγνωσίᾳ διὰ τὸ τῆς δόξης ἀπρόσιτον, τὴν ἑαυτοῦ βλέψιν λαμπρύνει· καὶ μὴ γινώσκων διὰ τὴν ἀκαταληψίαν τοῦ ὁρωμένου, γινώσκει διὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ κυρίως ὄντος, καὶ μόνου τὸ ὑπερεῖναι ἔχοντος· καὶ διὰ τὸ πλούσιον τῆς ἐκεῖθεν ἐκβλυζούσης ἀγαθότητος τρέφων τὸν ἑαυτοῦ ἔρωτα, καὶ τὴν ἰδίαν ἐντρέχειαν πληροφορῶν, ἀναπαύσεως ἀλήκτου καὶ μακαρίας καταξιοῦται.

Ταῦτα μὲν τὰ τῆς ἀκριβοῦς μνήμης γνωρίσματα. Προσευχὴ δέ ἐστι διαλογὴ διανοίας πρὸς Κύριον, ῥήματα δεήσεως διανύουσα μετὰ τῆς τοῦ νοῦ πρὸς Θεὸν ὁλικῆς ἀτενίσεως. Τῆς διανοίας γὰρ συνεχῶς ὑπαγορευούσης τὸ τοῦ Κυρίου ὄνομα, καὶ τοῦ νοῦ ἐναργῶς τῇ ἐπικλήσει τοῦ θείου ὀνόματος προσέχοντος, τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως τὸ φῶς καθάπερ φωτεινὴν νεφέλην πᾶσαν ἐπισκιάζει τὴν ψυχήν. Ἕπεται δὲ τῇ μὲν ἀκριβεῖ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη καὶ χαρά· « Ἐμνήσθην γάρ, φησὶ, τοῦ Θεοῦ, καὶ ηὐφράνθην. » Τῇ δὲ καθαρᾷ προσευχῇ, γνῶσις καὶ κατάνυξις· « Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ γάρ, φησὶν, ἐπικαλέσομαί σε, ἰδοὺ ἔγνων ὅτι Θεός μου εἶ σύ. » Καὶ πάλιν· « Θυσία τῷ Θεῷ, πνεῦμα συντετριμμένον. » Νοὸς γὰρ καὶ διανοίας παρισταμένων τῷ Θεῷ δι' ἐνεργοῦς ἀτενίσεως καὶ θερμῆς δεήσεως, καὶ τῆς ψυχῆς ἡ κατάνυξις ἀκολουθεῖ. Νοῦ δὲ, καὶ λόγου, καὶ πνεύματος προσπιπτόντων τῷ Θεῷ τοῦ μὲν, διὰ προσοχῆς, τοῦ δὲ, δι' ἐπικλήσεως, τοῦ δὲ, διὰ κατανύξεως καὶ ἀγάπης, ὅλος ὁ ἔνδον ἄνθρωπος λειτουργεῖ τῷ Κυρίῳ. « Ἀγαπήσεις γάρ, φησί, Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου [ἐν ἄλλ. διανοίας σου]. »

Πλὴν εἰδέναι σε καὶ τοῦτο βούλομαι, μήπως προσεύχεσθαι λογιζόμενος, μακρὰν τῆς προσευχῆς βαδίζῃς καὶ ἀκερδῶς κάμνῃς, καὶ διακενῆς τρέχῃς· ὅπερ ἐν τῇ τοῦ στόματος ψαλμῳδίᾳ τελεῖται, ὁ δὲ νοῦς ἀλλαχοῦ φέρεται, εἰς πάθη καὶ πράγματα μεριζόμενος, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν σύνεσιν τῆς ψαλμῳδίας λυμαίνεσθαι· τοῦτο γίνεται καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ. Πολλάκις γὰρ αὐτῆς διερχομένης τὰ ῥήματα τῆς εὐχῆς, ὁ νοῦς οὐ συνοδεύει, οὐκ ἐνατενίζει τῷ Θεῷ, πρὸς ὃν καὶ ἡ κατὰ τὴν προσευχὴν διαλογὴ γίνεται· ἐκτρέπεται δὲ ὑπό τινων ἐννοιῶν λεληθότως. Καὶ ἡ μὲν διάνοια λέγει συνήθως τὰ ῥήματα· ὁ δὲ νοῦς τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως διολισθαίνει. Ὅθεν καὶ τότε ἡ ψυχὴ ἀκατανόητος καὶ ἀδιάθετος φαίνεται, ὡς τοῦ νοῦ σκορπιζομένου εἴς τινας φαντασίας, καὶ μετεωριζομένου, ἢ πρὸς ἃ κλέπτεται ἢ βούλεται. Εὐκτικῆς γὰρ γνώσεως μὴ παρούσης μηδὲ τοῦ δεομένου παρισταμένου τῷ δεομένῳ παρακαλεῖν, πῶς γλυκανθήσεται ἡ ψυχή; πῶς εὐφρανθήσεται καρδία προσποιουμένη εὔχεσθαι, ἀλλ' οὐκ ἀληθινὴν προσευχὴν περιποιουμένη; Εὐφρανθήσεται καρδία ζητούντων τὸν Κύριον. Ζητεῖ δὲ τὸν Κύριον ὁ δια-

A illuminat. Qui spiritum suum ad Deum convertit, retrahit a rerum visibilium imaginibus et absque figura contemplatur; attamen, propter inaccessibilem gloriam, Deum in se cognoscere nequit et solos recipit radios; dum videt incomprehensibilem, cognoscit supereminentem existentiam illius, qui omnia superat; ex infinita autem bonitate Dei amorem suum nutrit, omnem suam adimplet capacitatem, quietem habet indeficientem et beatam.

Signa autem et characteres perfectæ recordationis Dei sunt sequentia. Oratio primum est mentis colloquium cum Deo; verba proferuntur orationis, dum animus totus ad Deum intendit. Mens suggerit, modo indesinente, nomen Domini, et animus continuo invocato nomine divino attendit; exinde fit ut anima tota quasi nube lucida obumbretur. B Sedulam recordationem divinam subsequuntur charitas et gaudium. Scriptum est: « Dei recordatus sum, et sum gavisus [6]. » Si pura fuerit oratio, adstabunt cognitio et contritio cordis. « In qua die invocavero te, ecce cognovi quia Deus meus es tu [7]. » Et iterum: « Sacrificium Deo spiritus contribulatus [8]. » Cum spiritus et mens per activam in Deum se ferunt attentionem atque fervidam orationem, subsequitur animæ contritio. Intellectus, verbum et spiritus Deo se præsentant: intellectus quidem attendit, verbum facit orationem, spiritus vero perficit amorem et contritionem, ita totus homo internus Deo famulatur. « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo [9] (*in aliis cod.*, ex tota mente tua). »

C Ast et unum te monitum volo, ne forsan te orantem putes, dum in oratione procedas, labores inutiliter et in vanum curras. Fit quandoque ut in orali psalmodia intellectus divagetur, dividaturque inter passiones et negotia sæculi; hoc modo sensum psalmodiæ deperdit. Illud quoque in mentali oratione evenit. Orationis enim verba procedunt, quæ intelligentia non comitatur, nec refert ad Deum, et si per orationem cum ipso colloquium instituatur; patet animam diverti alienis cogitationibus. Attamen consueta verba producit intellectus, spiritus autem in cognitione Dei non consistit. Tum videtur anima esse absque intelligentia atque ordinatione; D mens quibusdam indulget phantasmatibus: circumfertur inter negotia et mundanas varietates. Præsentem orationis notionem non habet, nec petitionis necessitatem et materia sentit: quo igitur modo delectari posset anima? quomodo gauderet cor de oratione, cum veram orationem non producat? Lætabitur cor quærentium Dominum. Deum inquirit, qui mente tota et fervida dispositione ante Deum procumbit, omnia sæcularia

[6] Psal. LXXVI, 4. [7] Psal. LV, 10. [8] Psal. L, 19. [9] Deut. IV, 5.

cogitata repellit per Dei notionem et amorem, quæ ex continua et pura oratione defluunt.

A νοίᾳ ὅλῃ καὶ διαθέσει θερμῇ προσπίπτων τῷ Θεῷ, καὶ πᾶν νόημα τοῦ κόσμου διακρουόμενος, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, καὶ ἀγάπην, τὰς ἀναδιδομένας ἐκ τῆς συνεχοῦς καὶ καθαρᾶς προσευχῆς.

Ut demonstrem qualis sit divina recordatio in spiritus visione et qualis pura oratio in mentis petitione, hujus corporis oculum et linguam modo adducturus sum ad exemplar. Quod pupilla oculo et verbi elocutio linguæ, illud est est memoria relate ad intellectum et oratio relate ad mentem. Visionis sensu imaginem percipit oculus de objecto proposito, verbum facit nullum, attamen visionis experientia habet notionem de objecto inspecto; ita intellectus per memoriam effective accedit ad Deum, per experientiam repetitam adhæret ipsi et in silentio simplicissima Dei notione reficitur, quod illuminetur splendore divino et futuræ claritatis pignus reportet. Lingua producit verba elocutionis et audienti invisibilem spiritus voluntatem manifestat: ita mens facit brevius orationis syllabas, quas frequenter emittit et fervide; animæ postulationem notam dat Deo omnia scienti, assidet per vota et perseverantem contritionem cordis, viscera misericordiæ divinæ commovet et salutis gratias recipit supereffluentes. « Cor contritum et humiliatum Deus non despiciet [10]. » Quod autem his in terris relate ad reges perficitur, conducet te ad puram orationem. Cum ad regem perveneris, accedis corpore, lingua adprecaris, oculo consideras, ut regalem tibi conciliaturus sis favorem. Hoc quoque perficias, sive in conventu fueris ecclesiæ, sive solus in tua mansione. Si cum fratribus in Domino congregatus fueris, per corporis positionem et linguæ psalmodiam teipsum profers Deo; sic quoque verbis attendas mente tua et scias te verba ad Deum facere atque orationem. Quæ attente atque devote orationi vacat, illa mens gaudio reficitur sempiterno et pace ineffabili. Si in cella tua absconditus fueris et mentalem habueris orationem cum mente sobria et spiritu contrito, tua procedet consideratio propter sobrietatem, inhabitatque cognitio propter contritionem; destruetur irrationabilis voluptas et divinus amor in te intrabit.

Ἐγὼ δὲ σαφηνείας ἕνεκα τοῦ κατὰ τὴν θείαν μνήμην ἐν τῷ νῷ θεωρήματος, καὶ τοῦ κατὰ τὴν καθαρὰν προσευχὴν ἀξιώματος ἐν τῇ διανοίᾳ, τὸν σωματικὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὴν γλῶσσαν εἰς εἰκόνας προτίθημι. Ὃ γάρ ἐστι κόρη τῷ ὀφθαλμῷ, καὶ προφορὰ λόγου γλώσσῃ, τοῦτο μνήμη τῷ νῷ, καὶ προσευχὴ τῇ διανοίᾳ. Ὡς γὰρ ὀφθαλμὸς τῇ βλεπτικῇ αἰσθήσει τοῦ προκειμένου ὁρατοῦ ἀπολαβὼν, οὐδεμίαν φωνὴν ποιεῖται, τῇ πείρᾳ δὲ τῆς ὁράσεως τὴν γνῶσιν τοῦ ὁρωμένου δέχεται· οὕτω καὶ ὁ νοῦς, διὰ τῆς μνήμης ἐρωτικῶς τῷ Θεῷ προσχωρῶν τῇ B προσκολλήσει τῆς διαπείρου διαθέσεως καὶ τῇ σιγῇ τῆς ἁπλουστάτης νοήσεως, ὑπὸ τῆς θείας ἐλλάμψεως καταυγάζεται, ἀῤῥαβῶνα τῆς μελλούσης λαμπρότητος κομιζόμενος. Καὶ ὥσπερ πάλιν ἡ γλῶσσα ῥήματα λόγου προφέρουσα, τὴν ἄδηλον θέλησιν τοῦ νοῦ ἐμφανίζει τῷ ἀκούοντι· οὕτω καὶ διάνοια τὰ βραχυσύλλαβα ῥήματα τῆς προσευχῆς πυκνῶς καὶ θερμῶς ἀναγγέλλουσα, τὴν τῆς ψυχῆς αἴτησιν ἀνακαλύπτει τῷ πάντα εἰδότι Θεῷ, καὶ τῇ εὐκτικῇ προσεδρίᾳ καὶ ἐπιμόνῳ συντριβῇ καρδίας, καὶ ἡ συντριβὴ ἀνοίγει τὰ φιλάνθρωπα σπλάγχνα τοῦ συμπαθοῦς, καὶ πλουσίαν τὴν σωτηρίαν εἰσδέχεται. « Καρδίαν γὰρ, φησὶ, συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει. » Χειραγωγήσει σε εἰς καθαρὰν προσευχὴν, καὶ τὸ τελούμενον εἰς C τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα. Ὅταν γὰρ προσέλθῃς βασιλεῖ, καὶ σώματι παρίστασαι, καὶ γλώσσῃ καθικετεύεις, καὶ ὀφθαλμῷ πρὸς αὐτὸν ἐνατενίζεις, καὶ οὕτω τὴν βασιλικὴν εὐμένειαν πρὸς ἑαυτὸν ἕλκεις. Τοῦτο καὶ σὺ ἐκτέλει κἂν τῇ συνάξει τῆς ἐκκλησίας, κἂν τῇ μονώσει τῆς οἰκίας. Συναγόμενος γὰρ ἐν Κυρίῳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ὥσπερ τὴν διὰ σώματος παράστασιν ποιεῖς, καὶ τὴν διὰ γλώττης ψαλμῳδίαν προσφέρεις αὐτῷ, οὕτως ἔχε καὶ τὸν νοῦν προσέχοντα τοῖς λόγοις καὶ τῷ Θεῷ, καὶ εἰδότα τίνι διαλέγεται καὶ ἐντυγχάνει. Εὐτόνως γὰρ καὶ καθαρῶς τῆς διανοίας τῇ προσευχῇ σχολαζούσης, χαρᾶς ἀναφαιρέτου καὶ εἰρήνης ἀνεκλαλήτου καταξιοῦται ἡ καρδία. Κατὰ μόνας δὲ αὖθις ἐν τῷ οἴκῳ προσεδρεύων, τῆς κατὰ διάνοιαν προσευχῆς ἐξέχου· νήφοντι τῷ νῷ καὶ συντετριμμένῳ πνεύματι, καὶ θεωρία ἐπισκιάσει σοι διὰ νήψεως, καὶ γνῶσις κατασκηνώσει ἐν σοὶ διὰ τῆς κατανύξεως, τὴν ἄλογον ἡδονὴν ἐξορίζουσα, καὶ τὴν θείαν ἀγάπην εἰσοικίζουσα.

Confide mihi verum dicenti: si in omnibus operibus tuis comitem assumpseris bonorum matrem, orationem videlicet, non dormiveris dum sponsum demonstraverit tibi, te introduxerit repleveritque cor tuum gloria indicibili et lætitia. Omnibus enim impedimentis ademptis, semitam virtutis planam reddit, et quærenti facilem præstat.

D Πίστευσόν μοι τὴν ἀλήθειαν λέγοντι· εἰ ἐν πάσῃ σου τῇ ἐργασίᾳ ἀχώριστον ἕξεις τὴν μητέρα τῶν καλῶν, τὴν προσευχὴν, οὐ νυστάξει, ἕως ὑποδείξῃ σοι τὸν νυμφῶνα, καὶ ἔνδον ἀγάγῃ σε, καὶ δόξης ἀῤῥήτου καὶ εὐφροσύνης πληρώσῃ σε, ἐπειδὴ, πάντα τὰ κωλύματα περιαίρουσα, τὴν τρίβον τῆς ἀρετῆς ὁμαλίζει, καὶ εὐχερῆ τῷ ζητοῦντι καθίστησι.

Modum quoque orationis mentalis considera. Instituta conversatio tollit passionis diffluentia verba; mentis ad Deum conversio fugit sæculi cogitationes; animæ contritio refellit amicitias car-

Καὶ ὅρα τὸν τρόπον τῆς κατὰ διάνοιαν προσευχῆς. Ἡ διαλογὴ ἀναιρεῖ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· ἡ τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἀποσκοπὴ φυγαδεύει τὰς ἐννοίας τοῦ κόσμου· ἡ κατάνυξις τῆς ψυχῆς τὴν φιλίαν τῆς

[10] Psal. L, 19.

σαρκὸς ἀποσοβεῖ· καὶ ὁρᾶται ἡ προσευχὴ ἐκ τοῦ A ὑπαγορεύειν ἀσιγήτως τὸ θεῖον ὄνομα, συμφωνία καὶ ἕνωσις νοῦ, καὶ λόγου, καὶ ψυχῆς. « Ὅπου γὰρ, φησὶν, εἰσὶ δύω ἢ τρεῖς ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, » Οὕτως οὖν ἡ προσευχὴ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις ἀπὸ τοῦ διαμερισμοῦ τῶν παθῶν ἀνακαλουμένη, καὶ πρὸς ἀλλήλας, καὶ πρὸς αὐτὴν συνδέουσα τὴν τριμερῆ ψυχὴν, τῷ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἑνὶ Θεῷ οἰκειοῖ· πρῶτον γὰρ διὰ τῶν τῆς ἀρετῆς τρόπων, τὸ τῆς ἁμαρτίας αἶσχος ἐκ τῆς ψυχῆς ἀποξέσασα, εἶτα τὸ κάλλος τῶν θείων χαρακτήρων διὰ τῆς καθ' ἑαυτὴν ἁγίας γοώσεως ἀναζωγραφήσασα, παρίστησι τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ. Ἡ δὲ αὐτίκα γινώσκει τὸν ἑαυτῆς Ποιητήν. « Ἐν ᾗ γὰρ, φησὶν, ἡμέρᾳ ἐπικαλέσομαί σε, ἰδοὺ ἔγνων ὅτι Θεός μου εἶ σύ. » Καὶ γινώσκεται ὑπ' αὐτοῦ. « Ἔγνω B γὰρ, φησὶν, ὁ Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ. » Γινώσκει διὰ τὸ, καθαρὸν τῆς εἰκόνος· πᾶσα γὰρ εἰκὼν ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἔχει τὴν ἀναφοράν· γινώσκεται διὰ τὴν κατὰ τὰς ἀρετὰς ὁμοίωσιν, δι' ὧν καὶ γνῶσιν ἔχει Θεοῦ, καὶ ὑπὸ Θεοῦ γινώσκεται. Ὁ δεόμενος τυχεῖν βασιλικῆς εὐμενείας, τριπλοῦν μεταχειρίζεται τρόπον· ἢ φωναῖς ἱκετεύων, ἢ σιγῶν παρίσταται, ἢ πρὸ ποδῶν τοῦ δυναμένου βοηθεῖν ἑαυτὸν ἐπιῤῥίπτει. Καὶ ἡ καθαρὰ προσευχὴ, νοῦν, καὶ λόγον, καὶ πνεῦμα πρὸς ἑαυτὴν συνάπτουσα. διὰ μὲν τοῦ λόγου, τὸ ὄνομα, διὰ δὲ τοῦ νοῦ, τῷ παρακαλουμένῳ Θεῷ ἀτενίζει ἀρεμβάστως, διὰ δὲ τοῦ πνεύματος τὴν κατάνυξιν, τὴν ταπείνωσιν, καὶ τὴν ἀγάπην ἐμφανίζει, καὶ οὕτω δυσωπεῖ τὴν ἄναρχον Τριάδα, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸν ἕνα Θεόν. C

Ὥσπερ ἡ ποικιλία τῶν ἐδεσμάτων διεγείρει τὴν ὄρεξιν εἰς μετάληψιν αὐτῶν, οὕτως αἱ διάφοροι τῶν ἀρετῶν ἰδέαι τὴν ἐντρέχειαν τοῦ νοῦ ἐξυπνίζουσι. Διὰ τοῦτο τὴν ὁδὸν τῆς διανοίας ὁδεύων, τὰ ῥήματα τῆς εὐχῆς ἀναλέγου· καὶ διαλέγου τῷ Κυρίῳ ἀεὶ βοῶν, καὶ μὴ ἐκκακῶν· πυκνὰ δεόμενος, καὶ τὴν ἀναίδειαν μιμούμενος τῆς τὸν αμείλικτον κριτὴν δυσωπησάσης χήρας. Τότε πνεύματι περιπατεῖς, καὶ σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις οὐ προσέχεις, καὶ λογισμοῖς κοσμικοῖς οὐ διατέμνεις τῆς εὐχῆς τὴν συνέχειαν. Ναὸς δὲ Θεοῦ Χρηματίζεις, ἀπερισπάστως τὸν Θεὸν ἐξυμνῶν. Οὕκω κατὰ διάνοιαν εὐχόμενος, ἀξιοῦσαι καὶ εἰς μνήμην Θεοῦ διαβαίνειν, καὶ ἐν τοῖς ἀδύτοις τοῦ νοῦ εἰσιέναι, καὶ μυστικαῖς θεωρίαις τὸν ἀόρατον κατοπτεύειν, καὶ γνωστικαῖς ἐνιαίως, καὶ ἀγαπητικαῖς ἐκχύσεσι, μόνος τῷ Θεῷ μόνῳ καταμόνας λειτουργῶν. D

Ὅταν οὖν ἴδῃς σεαυτὸν χαυνοώμενον ἐν τῇ εὐχῇ, βιβλίον μεταχειρίζου, καὶ τῇ ἀναγνώσει προσεχων, τὴν γνῶσιν εἰσδέχου, μὴ παροδευτικῶς τοὺς λόγους διερχόμενος, διανοητικῶς δὲ τούτους διασκοπούμενος καὶ τὸν νοῦν θησαυρίζων. Εἶτα μελέτην ποιοῦ τῶν ἀναγνωσθέντων ἵνα γλυκαίνηταί σου ἡ διάνοια ἐκ τῆς κατανοήσεως, καὶ ἀνεπίληστα διαμένῃ τὰ ἀναγνώσματα, κἀντεῦθεν προσανάπτηταί σου ἡ

A nis; oratio indesinenter profert nomen Dei, et exinde quædam fit unio atque concertatio inter mentem, intellectum et spiritum: « Ubi enim, inquit, duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum [11]. » Ita ex passionum divagatione facultates animæ revocat oratio, deinde coordinat illas, tripartitamque animam coordunat ad instar trium personarum in uno Deo subsistentium. Etenim per virtutis modos ex anima radit peccati deformitatem, imprimit autem divinos characteres; propter sanctam cogitationem internam et reformatam animam præsentat Deo. Anima vero suum statim agnoscit Factorem, sicuti scriptum est: « In qua die invocavero te, ecce cognovi quia Deus meus es tu [12]. » Deus quoque animam agnoscit: « Suos B enim noscit Dominus; » agnoscit quidem propter imaginis puritatem, quia omnis imago lineamenta refert e prototypo; agnoscit quoque propter virtutum similitudinem, per quas et Deum noscit et ab ipso noscitur. Qui regis favorem sibi conciliare intendit, ad tres modos confugere potes: sive verbis apprecatur, sive silens astat, sive ad pedes illius se projicit qui juvandi facultatem possidet. Pura oratio mentem, verbum et spiritum colligit: verbo profert nomen, mente attendit invocato Deo, et spiritu elicit actus contritionis, humilitatis et charitatis: contritionis, humilitatis et charitatis; hoc modo Trinitatem veneratur æternam, Patrem, et Filium etSpiritum sanctum, unum videlicet Deum.

C Ciborum varietas ad sumptionem inducit, sic et diversæ virtutum species mentis solertiam excitant. Itaque dum mentalem viam perficis, orationis verba revolvas, ad Dominum clames semper et non deficias, postulationi instes et improbitatem referas viduæ quæ durum adierat judicem. Tunc ambulas in spiritu, carnalibus desideriis non inservis et profluentem orationem non dissecas cogitationibus sæculi; templum factus es Dei et Deum voce laudas incessabili. Si eo modo oras in mente, adveniet ut ad Dei memoriam conducaris, in spiritus interiora penetres, ad mysticas visiones, ad Deum inaccessibilem; in considerationis et amoris effusionibus tu solus cum solo Deo conjungaris.

D Cum te in oratione divagantem deprehenderis, assumpto libello, lectioni attendas, sensui adhæreas, et non transeundo percurras materiam, at illam mente consideres et intelligentiam tuam locupletiorem efficias. Postea meditationem instituas circa res perlectas, ita et de materiis mens dulcescat et memoria easdem semper retineat. Exinde tuus exardescet fervor in divinis cogitationibus,

[11] Matth. XVIII, 20. [12] Psal. LV, 10.

sicut scriptum est : « In meditione mea accendetur ignis [13]. » Qui dentibus tenuatur cibus, gustum delectat, eloquia vero divina, quæ ab anima teruntur, saginant animam et lætitia perfundunt : « Quam dulcia sunt faucibus meis eloquia tua [14] ! » Evangelica verba et sanctorum Patrum apophthegmata ad cor tuum apponas, ipsorum quoque Vitas perscruteris, ut in noctibus tuis illam meditandi materiam insumas.

Remissiorem mentem in oratione reficis lectione et meditatione divinorum Eloquiorum, imo aptiorem comparas ad precandum si ad oralem psalmodiam recurras ; attamen tranquilla canles voce, cantatis attendas verbis, et nihil prætermittas nisi intellexeris. Si quando aberraverit attentio, versum toties resumas quoties fuerit necessarium ut spiritus sensum verborum subsequatur. Spiritu enim et ore pates psallere et simul Dei recordari ; quod et experientia quotidiana edocet. Si quem ad confabulandum adeas, cum illo loqueris et ad illum convertis oculos : ita et labiis cantare vales et memoria te ad Deum convertere.

Genuum flexiones noli prætermittere. Etenim si genu flexeris, imaginem profers peccati decidentis et allusionem confessionis habes ; eum autem assurgas, mentis conversionem indicas et vitam significas, quæ ad virtutem redeat. Dum genuflexionem perficis, corde tuo invoca Christum Dominum ; quo enim modo anima et corpore procidit ante Deum, ita animarum corporumque factorem tibi comparas benignum atque placabilem. Si quodnam manuale opus absque fragore conjunxeras cum oratione, ita ut somnum fuges remissionem, robur ad asceticam pugnam assumis. Omnes enim externæ operationes, quæ cum oratione pergunt, mentem acerant, sublevant fatigationem, animam renovant, spiritum comparant sagaciorem et fervidiorem, et omnia ad mentalem operationem disponunt.

Ligno signum perfragante, cella tua exeas, oculis corporis terram aspicias, mente autem et memoria ascendas ad Deum. Cum templum ingressus fueris et perveneris ad chorum, noli cum adstante monacho ineptas linguæ fabulationes attingere, neque spiritu decurrere ad vanas divagationes ; at linguam unice ad psalmodiam convertas et spiritum ad orationem. Cum missa facta fuerit, ad mansionem tuam redeas et vaces rebus regula statutis.

Cum ad mensam accesseris, fratrum portiones noli circumspicere neque animam tuam dividere inter minus honestas suspiciones ; ast quæ tibi proposita sunt aspicias, et tangas Tunc ori tuo cibum concedas, auribus autem lectionis auditionem et

A θέρμη ἐν τοῖς θείοις διανοήμασι. « Ἐν τῇ μελέτῃ μου γὰρ, φησὶν, ἐκκαυθήσεται πῦρ. » Ὡς γὰρ τὸ βρῶμα ἡδύνει τὴν γεῦσιν ὑπὸ τῶν ὀδόντων λεπτυνόμενον, οὕτω τὰ θεῖα λύγια στρεφόμενα ἐν τῇ ψυχῇ, πιαίνει τὴν διάνοιαν καὶ κατευφραίνει. « Ὡς γλυκέα γὰρ, φησὶ, τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου ! » Ἀποστήθιζε καὶ λόγους εὐαγγελικοὺς, καὶ τῶν μακαρίων Πατέρων ἀποφθέγματα, καὶ τοὺς βίους αὐτῶν ἀνίχνευε, ἵνα ἔχῃς ταῦτα μελέτημα ἐν ταῖς νυξίν.

Ὅπως τὴν διάνοιαν ἐκ τῆς εὐχῆς ἀκηδιάσασαν τῇ ἀναγνώσει καὶ τῇ μελέτῃ τῶν θείων λόγων ἀνακαινίζῃς, καὶ ἐννρεχεστέραν παρασκευάζῃς εἰς προσευχὴν, τὴν διὰ στόματος ψαλμῳδίαν ἐκτέλει· πλὴν ἡσύχῳ πάνυ φωνῇ, καὶ μετὰ ἐπιστασίας τοῦ νοῦ, μη B ἀνεχόμενος ἀδιανοητόν τι τῶν λεγομένων καταλιπεῖν. Ἀλλ' εἴ ποτέ τι διαδράσει τὸν νοῦν, ἐπανάλαβε τὸν στίχον, ὁσάκις καὶ γίνεται, μέχρις ἂν τὸν νοῦν ἐπακολουθοῦντα ἕξῃς τοῖς λεγομένοις, Ἰσχύει γὰρ ὁ νοῦς καὶ ψάλλειν τῷ στόματι, καὶ Θεοῦ μνημονευειν Καὶ τοῦτο καταμάνθανε ἐκ τῆς φυσικῆς πείρας. Ὡς γὰρ ὁ συντυγχάνων τινὶ, καὶ διαλεγόμενος, τούτῳ καὶ προσέχει τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὕτω καὶ ὁ ψάλων Χείλεσι, καὶ Θεῷ ἐνατενίζειν διὰ τῆς μνήμης δύναται.

Κλίσεις γονάτων μὴ παραιτοῦ. Ἐκ μὲν γὰρ τοῦ γόνυ κλίνειν ἡ πτῶσις τῆς ἁμαρτίας εἰκονίζεται, ἔμφασιν ἐξαγορεύσεως παρεχομένη· ἐκ δὲ τοῦ ἐνίστασθαι, ἡ μετάνοια ὑποσημαίνεται, ἐπαγγελίαν βίου τοῦ κατ' ἀρετὴν αἰνιττομένη. Ἑκάστη δὲ γονυκλισία τελείσθω μετὰ τῆς νοερᾶς τοῦ Χριστοῦ ἐπι- C κλήσεως, ἵνα ψυχῇ καὶ σώματι προσπίπτων τῷ Κυρίῳ, τὸν τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων Θεὸν εὐδιάλλακτον ἀπεργάσῃ. Εἰ δὲ καὶ ἔργον ἀθόρυβον ταῖς χερσὶ παρέξεις μετὰ τῆς κατὰ διάνοιαν προσευχῆς, εἰς τό ἀποκρούεσθαι ὕπνον καὶ ῥᾳθυμίαν, καὶ τοῦτο τὸν ἀσκητικὸν ἀγῶνα συγκροτεῖ. Πᾶσαι γὰρ αἱ δηλωθεῖσαι ἐργασίαι μετ' εὐχῆς ἀνυόμεναι ἀκονοῦσι τὸν νοῦν, ἀκηδίαν ἐξορίζουσιν, νεαρωτέραν τὴν ψυχὴν παρασκευάζουσι, καὶ ὀξύτερον καὶ θερμότερον τὸν νοῦν εἰς τὴν κατὰ διάνοιαν ἐργασίαν ἀασχολεῖσθαι ποιοῦσι.

Κρούσαντος τοῦ ξύλου, προέρχου τῆς κέλλης, τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς τοῦ σώματος τῇ γῇ προσέχων. τὴν δὲ διάνοιαν τῇ τοῦ Θεοῦ μνήμῃ προσερείδων. Εἰσελθὼν ἐν τῷ ναῷ, καὶ τὸν χορὸν συμπληρῶν, μήτε τῇ D γλώσσῃ ἀργολόγει μετὰ τοῦ πλησιάζοντος μοναχοῦ, μήτε τῷ νῷ μετεωρίζου εἰς ματαιότητας· ἀλλὰ τῇ μὲν γλώσσῃ τῇ ψαλμῳδίᾳ μόνῃ, τὴν δὲ διάνοιαν ἀσφαλίξου τῇ προσευχῇ. Ἀπολύσεως δεγενημένης, ἀπέρχου πρὸς τὸν σὺν οἶκον, καὶ τοῦ τυοωθέντος σοι κανόνος ἐξάρχου.

Εἰς τὴν τράπεζαν ἀπιὼν, μὴ περισκόπει τὰς μερίδας τῶν ἀδεκφῶν, μηδὲ μέριζε τὴν ψυχήν σου ὑπονοίαις οὐ καλαῖς. Τὰ παρακείμενα δὰ ἐνώπιόν σου βλέποων καὶ ἁπτόμενος, τῷ μὲν στόματι τὴν τροφὴν, τῇ ἀκοῇ δὲ τὴν ἀκρόασιν τῶν ἀναγινωσκο-

[13] Psal. XXXVIII, 4. [14] Psal. CXVIII, 103.

μένων, τῇ δὲ ψυχῇ τὴν προσευχὴν δίδου, ἵνα σώματι καὶ πνεύματι τρεφόμενος, ὁλοκλήρως ἐξυμνῇς τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου. Ἐκεῖθεν ἀναστὰς, μετὰ σεμνότητος καὶ σιγῆς εἰσέρχου εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ ὡς φιλεργὸς μέλισσα φιλοπόνει τὰς ἀρετάς.

Ὅταν ἀνύῃς διακονίαν μετὰ τῶν ἀδελφῶν, αἱ χεῖρες ἐργαζέσθωσαν, σιωπάτω τὰ χείλη, καὶ ὁ νοῦς μνημονευέτω Θεοῦ· καὶ εἴ ποτέ τις κινηθείη ἀργολογεῖν, εἰς διακοπὴν τῆς ἀταξίας, ἐγειρόμενος ποίει μετάνοιαν. Λογισμοὺς ἀποτρέπου, καὶ μὴ παραχώρει τούτους διατρέχειν τὴν καρδίαν, καὶ ἐγχρονίζειν· ὁ χρονισμὸς γὰρ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τὰ μὲν πάθη ζωογονεῖ, τὸν δὲ νοῦν θανατοῖ· ἀλλὰ προσβάλλοντας αὐτοὺς αὐτίκα ἐκ πρωτονοίας ἐπείγου τῷ βέλει τῆς προσευχῆς ἀναιρεῖν. Εἰ δὲ ἐπιμένοιεν κρούοντες, καὶ συγχέοντες τὴν διάνοιαν, καὶ ποτὲ μὲν ὑποχωροῦντες, ποτὲ δὲ ἐπερχόμενοι, ἴσθι ὅτι ἐκ προλαβόντος θελήματός εἰσιν ὠχυρωμένοι. Διά τοῦτο δίκαια ἔχοντες εἰς τὴν ψυχὴν διὰ τὴν ἧτταν τῆς προαιρέσεως, ταράττουσι καὶ ἐνοχλοῦσι. Δεῖ οὖν αὐτοὺς στηλιτεύειν διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως· θριαμβευόμενοι γὰρ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ, φυγαδεύονται. Ὡς γὰρ φωτὸς φαίνοντος τὸ σκότος ὑποχωρεῖ, οὕτω καὶ τὸ φῶς τῆς ἐξαγορίας ἀφανίζει τοὺς λογισμοὺς τῶν παθῶν, σκότος καὶ αὐτοὺς χρηματίζοντας, ἐπειδὴ ἡ κενοδοξία, καὶ ἡ ἄνεσις, ἃς εἶχον τόπον οἱ λογισμοὶ, κατετράφησαν διὰ τῆς κατὰ τὴν ἐξαγόρευσιν αἰσχύνης, καὶ τῆς κατὰ τὸν κανόνα κακοπαθείας. Ὅθεν καὶ τὴν διάνοιαν εὑρίσκοντες ἐλευθέραν ἤδη τῶν παθῶν γεγενημένην τῇ συνεχεῖ καὶ εὐκατανύκτῳ προσευχῇ, μετ' αἰσχύνης δραπετεύουσιν. Ὅτε γὰρ πειρᾶται ὁ ἀγωνιστὴς τέμνειν τῇ προσευχῇ τοὺς ταράττοντας αὐτὸν λογισμοὺς, τέμνει μὲν πρὸς βραχὺ καὶ εἴργει τὴν πολύνοιαν αὐτῶν, ὡς παλαίων καὶ ἁμιλλώμενος, οὐ λυτροῦται δὲ εἰς ἅπαν· ἐπειδὴ τὰς αἰτίας τῶν ἐνοχλούντων λογισμῶν στέργει, τὴν ἀνάπαυσιν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν κοσμικὴν φιλοτιμίαν, δι' ἃς καὶ πρὸς ἐξαγόρευσιν ὁρμὴν οὐ ποιεῖται. Ὅθεν καὶ εἰρήνην οὐκ ἄγει, διότι τὰ τῶν πολεμίων κατέχει δίκαια. Τίς δὲ κατέχων ἀλλότρια σκεύη, οὐκ ἀπαιτεῖται ταῦτα παρὰ τῶν ἐχόντων; Τίς δὲ ἀπαιτούμενος, καὶ μὴ ἀπολύων ἃ κατέχει κακῶς, λυτροῦται ἀπὸ νῶν ἀντιδίκων αὐτοῦ; Ὅτε δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος τῇ τοῦ Θεοῦ μνήμῃ δυνηθεὶς τὴν ἐξουδένωσιν ἀγαπήσει καὶ τὴν κάκωσιν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν ἐξαγόρευσιν τῶν λογισμῶν ἀνεπαισχύντως ποιήσει, αὐτίκα οἱ μὲν πολέμιοι ἀναχωροῦσιν, ἡ δὲ διάνοια ἐλευθέρα τυγχάνουσα, τὴν συνέχειαν τῆς προσευχῆς, καὶ τὴν τῶν θείων μελέτην ἀδιάκοπον ἔχει. Πᾶσαν ὑπόνοιαν κινουμένην ἐν τῇ καρδίᾳ κατά τινος παραιτοῦ παντελῶς, ὡς καταλύουσαν ἀγάπην καὶ εἰρήνην. Πᾶσαν δὲ συμφορὰν ἔξωθεν ἐπερχομένην γενναίως καταδέχου, ὡς τὴν σωτήριον ὑπομονὴν προξενοῦσαν· ὑπομονὴν, τὴν μονὴν καὶ ἀνάπαυσιν χαριζομένην ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οὕτω τὰς ἡμέρας ἀνύων, ἐν μὲν τῇ παρούσῃ ζωῇ μετ' εὐθυμίας βιώσεις, ταῖς μακαρίαις ἐλπίσιν εὐφραινόμενος· ἐν δὲ τῇ ἐξόδῳ μετὰ παῤῥησίας μεταστήσῃ

A animæ orationem; ita corpore et spiritu reficieris, atque ex totis viribus tuis illi gratias rependes, qui desiderium tuum adimpleverit. Si mensa decesseris, cum modestia et silentio ad cellam redeas et ad operantium apium exemplar, cum amores instes virtutibus.

Cum ministerium tibi una cum fratribus adimplendum est, dum manus operantur, sileas labiis et corde tendas ad Deum; si quis ad confabulationem moveatur. illam tollas inordinationem, eo quod assurgas et facias pœnitentiam. Vanas mentis disquisitiones avertas et neutiquam concedas ut cor tuum incurrant et in eo remaneant; si ad tempus diuturnum permanserint, generant passiones et occidunt animam. Itaque cum appulsantes B senseris, statim orationis sagitta confodias. Si de incursu deflectere noluerint et obsederint animam, tum illos ex voluntatis inclinatione corroborandos esse resciveris. Quadam boni specie allegata, invadunt animam quæ ab incepto declinaverit, eamque perturbant et implicant. Confessionis stigmata offuscantibus inuras cogitationibus, et malæ illico aufugiunt bestiæ. Luce oriente, recedunt tenebræ; ita confessionis lumen dissipat passionum caligines et obnubilantes umbras. Vanæ gloriæ et fatigationis speciem habent malæ cogitationes; ast confessionis humilitate et pœnis regulæ diffugantur. Etenim,cum ad mentem quæ passionibus libera est. accedunt malæ bestiæ, statim terga vertunt propter continuam orationis defensionem. Qui perturbantes C cogitationes excidere cupierit pugnator, ad orationem confugit, et quam citissime lalas concidit et maxime versutas; attamen in agone nec ferro parcat nec remissioni indulgeat; etenim si insurgentium cogitationum partes susceperit, videlicet carnis amicitiam et mundi amorem, ad nihilum proficiet. Nec victoriam neque pacem reportabit, quod defendat hostium causas. Si quis aliena possidet, nonne ad restitutionem tenetur? At si sua reclamet dominus et a detentore injusto non obtineat, numquid illum ab obligatione liberabit? Qui pugnas divinas adierit in mente sua, amat nesciri, pro nihilo reputari, carnem mortificare et vanas cogitationes confiteri absque verecundia; sic recedunt inimici, anima liberatur et ipse continuam prosequitur orationem atque rerum divinarum meditationem assiduam. D Omnem in corde surgentem suspicationem quam primum expellas; perfrangit enim amorem et pacem cum prximo. Omne malum ab extra illatum viriliter suscipias: salutarem tibi inducit patientiam, per patientiam vero tibi in cœlis tribuit habitaculum et sublevationem. Sic perficias dies tuos, in vita præsenti magnum habeas animum et de futuris congaudeas. Cum autem ex peregrinatione tua redieris, confidenter aditurus sis loca refrigerii, quæ tibi advenienti paravit Dominus et in mercedem laborum his susceptorum retribuet. Regnabis cum illo, cui omnis convenit gloria, honos et adoratio, unæ cum Patre sine principio, cum sancto et

vivificante Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

A τῶν ὧδε, καὶ εἰς τοὺς τόπους τῆς ἀναπαύσεως, οὓς ἡτοιμάσατό σοι Κύριος ἀπελεύσῃ, μισθοὺς τῶν ἐνταυθα πόνων ἀντιδιδούς σοι, συμασιλεύειν αὐτῷ · ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι · νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΘΕΟΛΗΠΤΟΥ.

EJUSDEM THEOLEPTI.

1. Spiritus, qui exteriora fugit et ad interiora se convertit, ad seipsum reddit; deinde ad verbum, quod intelligentiæ congenitum est, accedit; per verbum autem hoc insitum devenit ad orationem et per orationem ad Dei notionem ascendit cum tota sua potestate affectiva atque inclinatione. Tum carnis desiderium recedit, deficit voluptatis terrenæ sensus, et speciosa hujus vitæ absque delectatione apparent. Quæcunque enim ad corpus attinent, projecit anima propter Christi jucunditatem; ipsum insequitur cum modestiæ operibus mentis castitate atque psallit: « Offerentur regi virgines et prosequentur [15]; » Christum sibi repræsentat, prævidet et dicit: « Prospexi Dominum coram me omni tempore, quia a dextris est mihi [16].» Christo conjungitur per charitatem et clamat: « Domine, omne desiderium meum est ante te [17].» Christum semper intendit dicendo: « Oculi mei semper ad Dominum [18]. » Per puram orationem cum Christo loquitur, delectatur et lætificando canit: « Quam jucundum ipsi eloquium meum? ego autem gaudebo in Domino [19]. » Qui orationis colloquium recipit Deus. amatur, invocatur et in adjutorium requiritur: deprecanti animæ ineffabilem gratiam concedit. Per orationis colloquium Dei recordatur anima et delectionem habet a Domino; « Dei recordatus sum et gaudio sum perfusus [20].»

B α'. Ὁ νοῦς φεύγων τὰ ἔξω, καὶ συναγόμενος ἐπ τὰ ἔνδον, πρὸς ἑαυτὸν ἐπανάγεται · εἴτουν τῷ φυσικῶς κατὰ διάνοιαν ἑαυτοῦ λόγῳ συγγίνεται · καὶ διὰ τοῦ συνόντος αὐτῷ οὐσιωδῶς λόγου, συνάπτεται τῇ εὐχῇ · καὶ διὰ τῆς εὐχῆς, εἰς γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνει μεθ' ὅλης τῆς ἀγαπητικῆς δυνάμεώς τε καὶ διαθέσεως. Τότε σαρκὸς μὲν ἐπιθυμία οἴχεται, πᾶσα δὲ ἡ καθήδονος ἀργεῖ αἴσθησις, καὶ τὰ ὡραῖα τῆς γῆς ἀηδῆ καταφαίνεται. Ὀπίσω γὰρ ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ πάντα τὰ τοῦ σώματος καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα θεμένη, ὀπίσω τῆς ὡραιότητος τοῦ Χριστοῦ γίνεται, αὐτῷ κατακολουθοῦσα μετὰ τῶν ἔργων τῆς σεμνότητος καὶ τῆς κατὰ διάνοιαν ἁγνείας, καὶ ψάλλουσα · « Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὀπίσω αὐτου · » Χριστὸν φανταζομένη, καὶ προορῶσα, καὶ λέγουσα · « Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ C παντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν · » Χριστῷ προσκολλωμένη διὰ τῆς ἀγάπης, καὶ κράζουσα · « Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου · » Χριστῷ διὰ παντὸς ἐνατενίζουσα, καὶ βοῶσα · « Οἱ ὀφθαλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον · : Χριστῷ διαλεγομένη διὰ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, καὶ ἡδύνουσα εὐφραινομένη · « Ἡουνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή μου. Ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. » Ἀποδεχόμενος γὰρ ὁ Θεὸς τὴν ἐκ τῆς εὐχῆς διαλογὴν, καὶ ὡς ἀγαπώμενος, καὶ ὡς ὀνομαζόμενος, καὶ ὡς ἐπιζητούμενος εἰς βοήθειαν, τὴν ἄῤῥητον τῇ δεομένῃ ψυχῇ χαρὰν χαρίζεται. Μνημονεύουσα γὰρ Θεοῦ διὰ τῆς κατὰ τὴν προσευχὴν διαλογῆς, κατευφραίνεται ὑπὸ Κυρίου · « Ἐμνήσθην γάρ, φησὶ, τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην. »

2. Cave a sensibus et rerum sensibilium jucunditatem innocuam posuisti. Cave a jucundis intelligentiæ phantasiis, et innocuam effecisti idearum advenientium obstinationem. Qui post phantasmata non abiit nec illa captat spiritu, non vanis cogitationum desideriis informatur sed in omni simplicitate se signat et munit, super res sensibiles incedit atque fictiones, ad Deum ascendi per intelligentiam, nec quid aliud profert quam Dei nomen, sicut infantulus patrem suum repetitis invocat vicibus: « Invocabis me nomine meo, et Dominus

D β'. Φεῦγε τὰς αἰσθήσεις, καὶ ἤργησας τὴν τῶν αἰσθητῶν ἡδονήν. Φεῦγε καὶ τὰς κατὰ διάνοιαν φαντασίας τῶν ἡδέων, καὶ ἤργησας τὴν ἡδυπάθειαν τῶν λογισμῶν. Ἀφάνταστος δὲ μένων ὁ νοῦς, ὡς μὴ καταδεχόμενος, μήτε ὑπὸ τῶν καθ' ἡδονὴν τρόπων, μήτε ὑπὸ τῶν κατ' ἐπιθυμίαν λογισμῶν τυποῦσθαί τε καὶ σφραγίζεσθαι ἐν ἁπλότητι εὑρίσκεται · καὶ ὑπεράνω πάντων τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν γενόμενος, εἰς Θεὸν τὴν ἔννοιαν ἀναβιβάζει, μηδὲν ἕτερον, ὅτι μὴ τὸ ὄνομα Κυρίου διὰ τῆς συνεχοῦς μνήμης βαθέως ὑποφωνῶν, ὡς βρέφος τὸν πατέρα αὐτοῦ. « Καλέσω

[15] Psal. XLIV, 15 [16] Psal. XV, 8. [17] Psal. XXXVII, 10. [18] Psal. XXIV, 45. [19] Psal. CIII, 54. [20] Psal. LXXXI, 20.

γάρ, φησί, τῷ ὀνόματί μου, Κύριον ἐναντίον σου. » A Καὶ ὥσπερ ὁ Ἀδὰμ χειρὶ Θεοῦ πλασθεὶς ἀπὸ χοὸς γέγονεν εἰς ψυχὴν ζῶσαν ἐν φυσήματι θείῳ, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ταῖς ἀρεταῖς διαπλασθείς, πυκνῇ ἐπικλήσει Κύριον ἐκ καθαρᾶς διανοίας, καὶ θερμῆς διαθέσεως ὑπᾳδομένη, τὴν θείαν ἀλλοίωσιν ἀλλοιοῦται, ζωογονούμενος καὶ θεοποιούμενος ἐκ τοῦ γνώσκειν καὶ ἀγαπᾷν τὸν Θεόν.

γ' Ἐὰν ἐκστῇς τῆς τῶν γηΐνων ἐπιθυμίας τῇ συνεχεῖ καὶ εἰλικρινεῖ προσευχῇ, καὶ ἀντὶ ὕπνου καταπαύσῃς ἀπὸ πάσης ἐννοίας τῆς μετὰ Θεόν, καὶ στηριχθῇς ὁλικῶς εἰς μόνην τὴν τοῦ Θεοῦ μνήμην, ἀνοικοδομηθήσεται ἐν σοὶ καθάπερ ἄλλη βοηθὸς ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη. Ἡ γὰρ ἐκ προσευχῆς κατὰ διάθεσιν βοὴ τὴν θείαν ἀγάπην ἀναδίδωσι, καὶ ἡ θεία ἀγάπη διϋπνίζει τὸν νοῦν, πρὸς φανέρωσιν τῶν B ἀποκρύφων. Τότε ὁ νοῦς, τῇ ἀγάπῃ συναρμοσθείς, τὴν σοφίαν καρποῦται, καὶ διὰ τῆς σοφίας τὰ ἀπόῤῥητα καταγγέλλει. Ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος, διὰ τῆς κατὰ τὴν προσευχὴν βοῆς κατὰ διάθεσιν ὀνομαζόμενος, λαμβάνει τὴν τοῦ νοῦ νόησιν, καθάπερ πλευρὰν τὴν γνῶσιν χαρίζεται, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀναπληρῶν τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν, δωρεῖται τὴν ἀρετήν, οἰκοδομεῖ τὴν φωτοποιὸν ἀγάπην καὶ ἄγει παρὰ τὸν ἐξεστηκότα νοῦν, καὶ ὑπνοῦντα, καὶ ἀναπαυόμενον ἀπὸ πάσης γηΐνης ἐπιθυμίας. Ἡ δὲ ἀγάπη ἄλλη βοηθὸς εὑρίσκεται τοῦ καταπαύσαντος νοῦ, ἀπὸ τῆς ἀλόγου τῶν αἰσθητῶν προσπαθείας. Ὅθεν καὶ διϋπνίζει τὸν νοῦν ὡς καθαρὸν εἰς τὰ τῆς σοφίας ῥήματα. Τότε πρὸς αὐτὴν ὁρῶν ὁ νοῦς, καὶ καθηδυνόμενος, τὰς κρυπτὰς τῶν ἀρετῶν διαθέσεις, καὶ τὰς ἀθεάτους ἐνεργείας C τῆς γνώσεως, τοῖς ἄλλοις δημοσιεύει, διὰ τῆς τῶν λόγων ἐκτάσεως.

δ'. Ἔκστηθι πάντων των κατ' αἴσθησιν, καὶ κατάλιπε τὸν τῆς σαρκὸς νόμον· καὶ ὁ πνευματικὸς νόμος γραφήσεται τῇ σῇ διανοίᾳ. Ὡ γὰρ ὁ πνεύματι περιπατῶν, ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ τελεῖ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οὕτω καὶ ὁ ἐξιστάμενος αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν, σαρκὸς δηλαδὴ καὶ κόσμου, εἰς τὸ πνεῦμα περιπατεῖν, καὶ τὰ τοῦ πνεύματος φρονεῖν ἔρχεται. Καὶ τοῦτε διδάχθητι, ἐξ ὧν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδὰμ πρὸ τῆς παρακοῆς κατειργάσατο.

ε'. Τὸν περὶ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν διαγωνιζόμενον, καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς προσευχῆς διακαρτεροῦντα, καὶ τῷ Θεῷ προσεδρεύοντα διὰ τῆς συνεχοῦς μνήμης, ὁ Θεὸς ἐξιστᾷ ἀπὸ τῶν τῆς σαρκὸς φιληδόνων ἐνεργημάτων, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κατ' D αἴσθησιν κινημάτων, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κατὰ διάνοιαν σχημάτων, καὶ νεκρὸν τοῖς πάθεσι καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ παρασκευάζων, τῆς θείας ζωῆς μέτοχον καθίστησιν. Ὡς γὰρ ὁ ὑπνώττων, καὶ νεκρὸς παρεικάζεται, καὶ ζῶ ὑπάρχει· τὸ μέν, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ σώματος, τὸ δέ, τῇ συνεργείᾳ τῆς ψυχῆς· οὕτω καὶ ὁ πνεύματι παραμένων, σαρκὶ μὲν καὶ κόσμῳ νεκροῦται, ζῇ δὲ τῷ τοῦ πνεύματος φρονήματι.

ς'. Εἰ γνώσκεις ἃ ψάλλεις, λαμβάνεις ἐπίγνωσιν. Ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως κτᾶσαι σύνεσιν. Ἐκ τῆς συνέ-

[21] Psal. XLI, 5.

A ante te [21]. » Quemadmodum Adamus, manu Dei creatus, et a terra transiit in animam viventem sub afflatu divino, sic et spiritus, qui virtutibus informatur, frequenter Deum invocat pura mente et fervore magno, per divinam operationem immutatur, vivificatur et deificatur, quod Deum noscat et amet.

3. Si continuæ et puræ orationi institeris, et appetitum rerum terrenarum abjeceris et per somnum ipsum omnes cogitationes tuas erexeris ad Deum, si totus in sola Dei recordatione firmatus fueris, amor Dei ceu novus auxiliator in te habitabit. Quod per habitum orationis tibi inest adjutorium, divinam producit charitatem, charitas autem B evigilat et excitat spiritum ut abscondita manifestet. Qui charitati conjungitur spiritus, obtinet sapientiam et per sapientiam ineffabilia enarrat. Deus est Verbum, per orationis auxilium et habitum invocatur; Spiritus postulantis sensum comperit et cogitationem concedit abundantem; juxta bonam animæ dispositionem largitur virtutes, illuminantem ibi collocat charitatem; spiritum vero aberrantem, dormitantem et defatigatum ab omnibus sæculi desideriis liberat. Qui ab omni irrationabili et sensibili appetitu liber est spiritus, magnum charitati præstat adjutorium: purus enim a somno ducitur et convertitur ad verba sapientiæ. Dum charitatem aspicit, magnam percipit voluptatem; aliis facultatibus explanat absconditas virtutum formas et invisibles cognitionis operationes verbo- C rum significatione communicat.

4. Ab omnibus abstine sensibilibus et legem carnis derelinque: tunc lex Spiritus inscribetur cordi tuo. Quo ambulat spiritu, desideria carnis non perficit, uti Apostolus dicit; qui sensus et sensibilia, carnem videlicet et mundum fugit in spiritu ambulare incipit et secundum, spiritum sapere. Quod et illis tibi compertum sit quæ Deus ante Adami delictum peregit.

5. Hic de divinorum mandatorum custodia certat in paradiso, instat orationi et Domino astat per orationem assiduam; a Deo liberatur de jucunditate operationum carnis, de motibus sensuum, de men- D tis phantasmatibus; mortuus est passionibus et illecebris peccati, imo vitæ divinæ factus est particeps. Ita et dormiens, et si vivat, mortuo tamen potest assimilari: cecedit enim corporis operatio, spiritus autem potentiæ subsistunt: sic qui spiritu conjunctus remanet in carne, huic sæculo mortuus est, vivit autem sensu spiritus.

6. Si noveris quæ cantas, notionem acquiris; ex cognitione procedis ad sensum; ex sensus intelli-

gentia ad cognitionis fructum, id est, ad operationem devenis. Per operationem vero habitualem percipis cognitionem, qua si usus fueris ad veram considerationem assurgis; exinde, per illuminantia gratiæ verba oritur sapientia, quæ lumine suo mentem adimplet et exterioribus explicat res absconditas.

7. Primum spiritus quærit et invenit; deinde unitur cum objecto invento. Investigatio fit per verbum, unificatio autem per charitatem. Verbi investigatio fundatur in veritate, charitatis autem unificatio fit propter bonum.

8. Qui super fluctuationem rerum præsentium ascendit, nec ad prætereuntia habet affectum, hic non despicit ad infima neque speciosa desiderat hujus mundi. Ast oculos sursum tollit, cœlorum pulchritudinem aspicit, et felicitatem intuitur nullis vicissitudinibus obnoxiam. Qui terrenis inhiat et carnis voluptates insequitur, clausos habet cœlos, et spiritus oculos obnubilatos; qui autem terrestria contemnit et projicit, mentem elevat ad superna, æternitatis gloriam aspicit, et reservatam sanctis claritatem intelligit; descendentem recipit charitatem Dei, fit templum Spiritus sancti, requirit mandata divina, Spiritu Dei conducitur, et in filiorum adoptionem transit; complacet Deo et Deum habet complacentem, uti scriptum est: « Quotquot Spiritu Dei aguntur, ipsi sunt filii Dei [22]. »

Nunquam et ne unum quidem diem, dum ducas spiritum, infirmitatis causa prætermittas orationem; dicentem audias: « Cum infirmor, tunc potens sum. » Quod si feceris, magnam percipies utilitatem; oratio enim brevi te sublevabit, divina cooperante gratia; ubi consolatio Spiritus, ibi non permanebit infirmitas nec tædium.

[22] Joan. I, 12.

A σεως ἡ πρᾶξις τῶν ἐγνωσμένων βλαστάνει. Ἐκ τῆς πράξεως τὴν καθ' ἕξιν γνῶσιν καρποῦσαι. Ἡ δὲ ἐν πείρᾳ γνῶσις τὴν ἀληθῆ θεωρίαν ἀναδίδωσιν. Ἐκ ταύτης ἡ σοφία ἀνατέλλει διὰ τῶν φωτοβόλων λόγων τῆς χάριτος, τὸν ἀέρα τῆς διανοίας πληροῦσα, καὶ τοῖς ἔξω διασαφοῦσα τὰ κεκρυμμένα.

ζ'. Πρῶτον ὁ νοῦς ζητεῖ καὶ εὑρίσκει· εἶτα ἑνοῦται τῷ εὑρεθέντι, καὶ τὴν μὲν ζήτησιν ποιεῖται διὰ τοῦ λόγου, τὴν δὲ ἕνωσιν διὰ τῆς ἀγάπης. Καὶ ἡ μὲν διὰ τοῦ λόγου ζήτησις γίνεται διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἡ δὲ τῆς ἀγάπης ἕνωσις διὰ τὸ ἀγαθόν.

η'. Ὁ τὴν ῥοώδη τῶν παρόντων φύσιν ὑπερβαίνων, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν παρερχομένων παρατρέχων, οὐ βλέπει ἐπὶ τὰ κάτω, οὐκ ἐπιποθεῖ τὰ B ὡραῖα τῆς γῆς· ἀλλὰ τὰς ἄνω ὁράσεις ἀνοιγομένας ἔχει, καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς, κατοπτεύει κάλλη, καὶ τὴν τῶν ἀκηράτων κατασκοπεύει μακαριότητα. Ὡς γὰρ τῷ ἐπιχάσκοντι ταῖς ὕλαις τῆς γῆς, καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς ἐγκύπτοντι, κεκλεισμένοι εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, ὡς τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμοὺς ἐσκοτισμένους ἔχοντι· οὕτως ὁ περιφρονῶν τὰ κάτω καὶ ἀποστρεφόμενος, μετάρσιον ἔχει τὸν νοῦν, καὶ τὴν τῶν ἀϊδίων ὁρᾷ δόξαν, καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἁγίοις κατανοεῖ λαμπρότητα. Οὗτος καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην ἄνωθεν κατιοῦσαν ἐπ' αὐτὸν δέχεται, καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος γίνεται, καὶ τὰ θεῖα θελήματα ἐπιποθεῖ, καὶ πνεύματι Θεοῦ ἄγεται, καὶ υἱοθεσίας καταξιοῦται, καὶ τὸν Θεὸν ἔχει εὐδοκοῦντα καὶ ἀρεσκόμενον αὐτῷ. « Ὅσοι γὰρ Θεοῦ πνεύματι ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ. »

C Χάριν ἀσθενείας μὴ ἐάσῃς τὴν εὐχὴν μίαν καὶ μόνην ἡμέραν ἕως ἐμπνέῃς, ἀκούων τοῦ λέγοντος· Ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι· τοῦτο γὰρ ποιῶν, μειζόνως ὠφεληθήσῃ, καὶ αὕτη ἐν συντόμῳ σε ἀναστήσει, συνεργούσης τῆς χάριτος· ὅπου γὰρ παράκλησις πνεύματος, ἀσθένεια ἢ ἀκηδία οὐκ ἐπιμένει.

THEOLEPTI

PHILADELPHIENSIS METROPOLITÆ.

CANTICUM COMPUNCTIONIS

Ex meditatione æterni judicii.

(Bibl. PP. ed. Lugd. tom. XXII.)

—

ODE I.

Agedum, anima miserrima, seclusis hujus vitæ curis, et vitiorum cogitationibus, carnisque volu- D ptatibus, futuri status hominum horribilia considera.

Angor ingens et timor plurimus, animam omnem

incesset, quando mortalium ossa omnia concursantia, suas quæque coagmentationes, et juncturas diligenter requirent.

Universa terra, velut mulier prægnans, cum tremore mortuos suos ad annum edet. Tuba quippe horrendum insonante, illico unusquisque de loco redivivus prodibit.

Ad opem tuam, ceu ad petram tutamque anchoram, immaculata Virgo confugio. Ne me repelle, sed toties in peccata lapsum erige.

ODE II.

Flebis affatim, et gemitus dabis altos, anima mea quando omnium sæculorum mortales nudos resurgere, et ante judicem, qui muneribus non corrumpitur, stare videbis.

In novissimo et terrifico illo die, fratres mei, omnes illic sistemur, in ictu oculi. Nam et feræ bestiæ, et volucres, et pisces devoraverint reddent.

Rapidus ignis fluvius, colles, montes et opera hominum per terras furenter absumet. Flammæ universa depascentis impetum et minas quis non pehorrescet?

Non est fidelibus portus alius, Virgo sanctissima, præter te quæ Christum, tanquillitatem securitatemque nostram, genuisti. Quæ omnes vexationibus, et injuriis inimici dæmonis ceu tempestate jactatos, quieti ac saluti restituis.

Tria ista timeo, o anima: egressum e corpore. In hora mortis occursum veniente communi omnium judice: et quam idem pronuntiabit justam incorruptam sententiam.

ODE III.

Terra inflammabitur, mare subsidet ac decrescet; aer concutietur, et totum cœlum involvetur, lumina et astra ejus decident. Quomodo hæc, anima, sustinebis?

Lamentaberis vehementer, anima mea, cum missos festinato angelos, a quatuor terrarum finibus Deos placitos congregare cernes.

En, totum genus humanum attonitum stupebit, cum judicem illum formidandum in duas partes quidquid est hominum secernentem, et actionum trutinæ subjicientem intuebitur.

Dies retributionis veniet sicut fur in nocte, peccatores omnes exterrens. Tum tu casta Mater, miserta mei, a supplicio me vindica.

ODE IV.

Pudor et confusio operiet facies eorum qui sibi verbo et opere commissorum conscii fuerint. Etenim actiones suas omnes vultu ipso inseparabiliter præ se ferens unusquisque resurget.

A rea et flagellante conscientia liberi, fiducia pleni et hilares apparebunt justi omnes. Suorum quippe laborum multorumque certaminum quæ subierunt mercedem exspectabunt.

Clarisonus tum clamor dicet: Ecce judex venit, ut populos omnes judicet, et pro dignitate quilibet suorum laborum præmia juste accipiat.

A Divina luce tua, a bona, animam meam affectionum malorum tenebris offusam illumina: quo tanquam filius lucis opera lucis faciens, a tenebris exterioribus liberer.

ODE V.

Mens et renes contremiscent, ubi terribilem illius tubæ clangorem clamoremque audierint, Abyssi ingemiscent, et virtutes cœlorum commovebuntur.

Invenient quo divertant, qui lugent, quippe pauperes sunt secundum Deum, et castitatem colunt, et qui per viam augustam ambulant, atque Eden hæreditatem habent, in mansionibus intemeratis permanentes.

Divites ardebunt igne humanitatis, et pauperes in tabernaculis, atque in sinu Abrahæ conspicientes, guttam aquæ rogabunt, nec erit qui illis tribuat. Formidemus omnes.

B

Da mihi, Virgo, pedicas et laqueos vitæ hujus vanæ, ac perituræ effugere, et vires suffice, quibus ad vitam futuram curram, et a stridore dentium me libera.

ODE VI.

Judex est incorruptus, judicium imprimis formidabile, ira intolerabilis, et tribunal hoc nulla potest calliditate versutiaque circumveniri. Angeli cum timore et tremore ministrant; libri occulta mortalium produnt. De cætero depone mores improbos, anima, et amaras funde lacrymas.

Cum hinc emigravero, ne, Tirgo, me deseras. Tunc enim nequam spiritus animam meam captabunt. Heu me! qua ratione effugiam illos, aut quid faciam? Heu me! quomodo horribiles locos pertransibo? Tu spes mea, tu portus meus, et ante te ego famulus tuus me prosterno.

C

ODE VII.

Quis erit sensus animæ, cum positi fuerint throni, et ad judicandum judex ille integerrimus consederit, et libri exhibebunt hominum actiones, cogitationes et consilia? Væ tibi tum, o vilis anima et miserrima!

Oratorum ad persuasionem accomodatæ argumentationes, et orationis ornamenta, artificia, verborum strophæ ac fallaciæ desinent; sapientes omnes obmutescent, libri operum loquentur, hominibus angelisque simul audientibus.

Innumerabilium angelorum exercitus astabit ac thronum circumdabit. Homines autem universi stabunt tristes, necessitatem horriferam videntes, et sententiam justissimam metuentes.

D

Aspersione roris tui, intacta Virgo, ardorem libidinis meæ restingue. Nam in te Verbum Dei sicut pluvia in vellus descendit, fidelibus, gehennæ rogum exstinguens.

ODE VIII.

Tunc ordines fidelium examinabuntur, episcopi quoque, sacerdotes, levitæ, monachi: nam in ordine suo quisque resurget, ut quisque actorum suorum rationem reddat.

Trepidabunt omnes principes, opulenti, reges et

dynastæ, consules ac præsides. Ab omni Christiano quæretur quomodo pacta conventa in baptismo inita servaverit.

Patefactis et manifestis omnibus omnium actionibus, tremendam judex proferet sententiam, et justos a dextris constituet, peccatores in supplicium dimittet.

A flamma gehennæ, a tenebris et verme, a stridore dentium et tartaro, a lacu ignis et omnigenum pœnarum libera, Virgo, te in fide collaudantes.

ODE IX.

Mortalis omnis rebus caducis deditus, tunc voluptatos irridens atque contemnens, et acerbe plorens dicet : Ubi pater, ubi mater, ubi liberi, ubi noti, ubi amici, ubi cognati, ubi honoris imaginatio? Omnia evanuerunt.

Ibi animæ lamentabuntur et frendebunt, a cognatis et amicis separationem perpetientes. Fratres enim devellentur, pater a filio, amicus ab amico, conjuges a conjugibus locis tormentorum sæviter discernentur ac disjungentur.

Reges instar infantium flebunt, et expellentur principes ab Eden, projicienturque in gehennæ ignem : hinc illinc videntes angelos, a quibus eo compellentur, illisque supplicantes, verum nihil proficientes.

En amici, diei horribilis necessitatem audivistis omnes. Præoccupemus Christi faciem in psalmis, et precibus. Ora pro nobis, Virgo ; orent angeli, Præcursor, sanctorum apostolorum duodenarius, omnes demum sancti. Amen.

ANNO DOMINI MCCCXXX

GEOGIUS PACHYMERES

NOTITIA

(Ex Leone Allatio *De Georgiis*, ap. Fabric. Bibl. Gr. tom. X.)

Georgius Pachymeres, Constantinopoli oriundus, sed Nicææ ortus atque educatus, in sacerdotum numerum cooptatus, hieromnemonis, protecdici (*a*) et dicæophylacis honore auctus est claruitque sub Michaele et Andronicis Palæologis (*b*). Ipse de se in principio Historiæ. Γεώργιος Κωνσταντινουπολίτης μὲν τὸ ἀνέκαθεν, ἐν Νικαίᾳ δὲ καὶ γεννηθεὶς, καὶ τραφεὶς, ἐν Κωνσταντίνου δὲ καταστὰς αὖθις, ὅτε Θεοῦ νεύματι ὑπὸ Ῥωμαίων ἐγένετο, εἴκοσιν ἑνὸς δέοντος τηνικάδε, καὶ κλήρῳ δοθεὶς θείῳ, καὶ ἀξιώμασιν ἐν ἐκκλησιαστικοῖς διαπρέψας, καὶ ἐς πρωτεκδίκου φθάσας τιμὴν, ἔτι δὲ καὶ ἐν ἀνακτόροις εἰς δικαιοφύλακα τιμηθεὶς, τάδε ξυνέγραψεν. *Georgius Constantinopoli oriundus, Nicææ tamen ortus et enutrius Constantinopolimque rursus restitutus, cum Dei nutu in potestatem rediit Romanorum, decem et novem tunc annos natus et clero divino ascriptus, et dignitatibus ecclesiasticis condecoratus, et ad dignitatem usque protectici promotus, dimo et in aula dicæophylacis officio insignitus hæc conscripsit. Protecditus* male et epitome Cesneriana in *protecdium*, et in supplemento epitomes Antonii Verderii *protectitum* mutatus est ; quod nihili est.

1. Scripsit *in* universam fere *Aristotelis philosophiam epitomem* (*c*) quæ a Philippo Bechio philosopho ac medico in Latinum sermonem conversa edita Basileæ 1569, apud Frobenium in fol. cum Synesii orationibus. Hoc quippe compendio Pachymeres obscuriora Aristotelis loca non tantum de suo, sed aliorum etiam sententiis atque expositionibus prolatis, nec ineleganter explanat ; ita ab ipsa Porphyrii Isagoge opus exorsus, et per omnes suas partes philosophiam percurrens, in ipsius metaphysicæ compendiosa epitome finem facit. Bechius scribit hoc opus accepisse se ex Basiliensi admodum lacunoso, mendoso, et quasi indistincto ; altero Fuggerano multis in locis corrupto, fuisseque adjutum in locis difficimilis a Joanne Hospiniano et Gulielmo Xylandro ; ut omnino in spem bonam venerit, auctorem hunc non pessime a se rursum in lucem prodire. *In reliquis, ubi Pachymeres,* ait Bechius, *vel suas, vel aliorum meditationes affert, majori etiam dificultate propter obscuritatem sum versatus. Nam verbis interdum utitur non adeo tristis ac usitatis, interdum sententias inchoat, et vix tandem interjectis bene longis parenthesibus, absolvit.* Unum et integrum opus ob sui molem raro uno volumine clauditur, ideoque in partes scissum sub diversis titulis, tanquam diversi tractatus proponuntur. Ejus partes editas et manuscriptas, ut variæ alio atque alio dispersæ in bibliothecis inveniuntur, hic referam. Ex hoc itaque com-

(*a*) Ὑπομνηματογράφος dicitur Pachymeres in ms. apud Lambecium VIII, p. 385.

(*b*) Andronicus Palæologus Michaeli patri in imperio successit A. C. 1282.

(*c*) Græce superest ms. in variis bibliothecis, ut in Coislinia, testes Montfaucono, p. 222. Versus quos Pachymeres ipse epitomæ huic suæ præfixit, exhibet Allatius infra.

pendio edita sunt, Γεωργίου διακόνου, καὶ δικαιοφύλακος, τοῦ Παχυμέρου, περὶ τῶν ἓξ τῆς φιλοσοφίας ὁρισμῶν, καὶ τῶν πέντε φωνῶν καὶ τῶν δέκα κατηγοριῶν. *Georgii diaconi et dicæophylacis, Pachymeræ, de sex philosophiæ definitionibus, et de quinque vocibus et de decem prædicamentis.* A Jacobo Foscareno translatum Græcæ et Latine Venetiis per Stephanum, et fratres de Sabio 1532, cum Pselii et Nicephori Blemmidæ compendiis in Logicam Aristotelis; et postea Parisiis, anno 1548, 8. Græce auctiora apud Vascosanum, et una cum illis compendium in reliquos Organi Aristotelici libros, *De interpretatione* nempe, *Priores, et Posteriores Analyticos, Topicos, oc Sophisticos Elenchos* (*d*)*;* quæ antea Latine ex interpretatione Joannis Baptistæ Rasarii ediderat idem] Vascosanus ibidem, anno 1557, 8. De hoc opere Michael Vascosanus : *Aristotelis universa opera Georgius Pachymeres, Græcæ facundiæ auctor gravissimus ac magister, ob nimium ejus protestatem, ac disserendi subtilitatem ab usu remotam, in epitomem contraxit, ita tamen singulas ejus partes complectens, ut quæ ad optimarum rerum cognitionem, atque in iis exercitationem pertinerent, nihil eorum omiserit, quæ res divinitus ad nos delapsa videtur hoc maxime tempore, quo omnes de prolixitate studiorum in philosophia conqueruntur.* Et Rasarius scribit codicis illius copiam sibi factam fuisse a Joanne Baptista Speciano; in quo licet omnia Aristotelis opera brevi quadam via contracta, et in augustum redacta continerentur, ipse tamen, qui prius omnes Aristotelis libros, qui ad disserendi rationem pertinent,perlegerat,illam epitomem perlegit, et illam partem, quæ artem eloquendi petractabat, convertit, et edidit. Præterea, *De sex philosophiæ definitionibus, de divisione philosophiæ, de quinque vocibus, de decem prædicamentis,* Latine impressa sunt Basileæ per Joannem Oporinum, cum Porphyrii quinque vocibus, et Aristotelis prædicamentis, etc., a Joachimo Perionio versis. Epitome Generiana. *Et de sex definitionibus et divisione philosophiæ* Græce cum Archytæ Categoriis. Lipsiæ in 8° (*e*). Antonius Verderius in supplemento,nulla tamen cum re dubitavit, an auctor hujus epitomes idem sit cum Georgio Pachymere. *Georgius diaconus protecdicus scripsit Græce epitomem Logices Aristotelis, Parisiis. in* 8°, *apud Vascosanum* 1346. *Nescio an is auctor sit idem, qui et Georgius Pachymeres, cujus opera Græca in epitome Biblioth. Gesner. continentur.* Idem enim et unus est Georgius, epitomes Logices auctor, et aliorum operum quæ Pachymerio a Generianis epitomatoribus tribuuntur.

2. Ejusdem, *De lineis insecabilibus,* Paraphrasis inter Aristotelis opera sub Aristotelis nomine edita est Basileæ 1531, in lof., et alibi postmodum ex interpretatione Jacobi Schenchi (*f*). Georgio restituta Græce et Latine in editione Casauboniana, anno 1597, in 8°, et 1946, in fol. Coloniæ Allobrogum, ubi additur ex nonnullorum opinione Paraphrasim illam Georgio tribui : cujuscunque tamen illa est, digna est et Georgio, et quæ inter Aristotelis opera conseatur, indigna tamen, quæ Aristoteli tribuatur. Vidit id Henricus Stephanus epistola ad Petrum Victorium, quam Aristotelis et Theophrasti scriptis quibusdam præfixit (*g*),plus tamen nimio scriptioni detrahens:*Mirum est vero exstitisse ullos homines tam* παχεῖς, *ut cum* Παχυμερίου *paraphrasim in librum Aristotelis* περὶ ἀτόμων γραμμῶν *haberent, ipsum se Aristotelis librum habere sibi persuaderent. Quam multa enim vel in ipso limine reperiuntur, ex quibus id a lectore etiam dormitante deprehendi facile poterat? quæ certe apud homines adeo* παχεῖς, *uti dixi* λεπτομερῶς *explicare me pudeat.*

3. *Paraphrasis* porro *in universam Aristotelis Philosophiam* (*h*) Græce manuscripta visebatur in bibliotheca Antonii Augustini cod. 206. *Georgii Pachymeræ libri XI de Philosophia. Primus respondet Organo Aristotelis, secundus libris Physicorum, tertius libris de cœlo, quartus libris de ortu et interitu, quintus Meteoris, sextus libros de partibus animalium, septimus libris de motu et incessu animalium, octavus libro de sensu et sensili, nonus libris de Generatione animalium, decimus libris Metaphysicorum, undecimus Ethicis ad Nicomachum.* In bibliotheca regis Gallorum, *Georgii Pachymeræ Synopis philosophiæ Aristotelis. Philosophica, lib.* 12. *De somno et vigilia, de alimento, de insomniis, de divinatione per insomnia, de motu animalium, de juventute et senectute, de respiratione.* In bibliotheca Bavarica cod. 170, et cod. 171, *Georgii Pachymeræ, epitome in metaphisicam Aristotelis. Liber philosophicas D. Georgii Pachymeræ, qui est Epitome in Metaphisic. Aristotelis, cap.* 13. In catalogo exhibitio a Grammatico apud Verderium, in supplemento; qui et apud Joannem Suzium,eodem referente, reperiebatur. Epitomatores Gesneriani:*Georgii Protectii* (*i*) *in universum Aristotelis Organum Commentarii cum schmatibus et figuris,* in 4° ms. Biblioth. Imper. Viennæ : et, *Georgius Pachymerius, qui Hieromnemon cognaminatur, scripsit philosophiæ compendium quod*

(*d*) Compendium hoc Organi Aristoteli Græce et Latine recudi curavit Eduardus Bernardus Oxiniæ 1666, 8.

(*e*) Sine anni nota, edente Joachimo Camerario, qui adjunxit Nicephori Illemidæ scriptum breve de quinque vocibus,quod incipii : Ἡ φωνὴ ἢ ἔναρθρός ἐστιν ἢ ἄναρθρνς. Et Anonymi διάληψιν περὶ τῆς καλουμένης λογικῆς τί τε καὶ ποῖόν τι ἐστίν. Incipit : τῆς φιλοσοφίας τῷ τῆς γνώσεως γένει. Nec non Anonymi μέθοδον εἰς τοὺς τρόπους τῆς φιλοσοφίας, qua sex definitiones philosophiæ a Pythagora, Platone et Aristotele traditæ, philosophiæ idem divisio in theoreticam practicamque et quatuor methodi dialecticæ per divisionem, definitionem, resolutionem et demonstrationem explicantur.

(*f*) Scheghii.Confer si placet quæ de hæc Pachymeris paraphrasi,et de libro Aristotelis ipso,quem II. Stephanus primus restituit, dixi, lib. III, c. 6, § 28.

(*g*) A. 1557, 8.

(*h*) Hæc Paraphrasis ab Epitoma philosophiæ Aristotelis, de qua supra, neutiquam diversa.

(*i*) Protecdici.

exstat in biblioth. Medicum. Ejusdem epitome totius physicæ tractationis, fortassis idem liber cum superiori, Romæ exstat in Vaticana bibliotheca, et expositio in Logica, Historia. Commentaria in libros de Auscultatione naturali ibidem servantur, et apud Diegum Hurtadum Venetiis; qui etiam habet Paraphrasim hujus auctoris in Mechanica Aristotelis. Ejusdem Commentarii, aut Paraphrasis in libros Ethicorum exstat Græce apud Hurtadum Mendozam. Fertur autem in omnia fere Aristotelis opera Paraphrasim scripsisse. Pachymerii in Organum Aristotelis copiosæ expositiones Græce manuscriptæ in bibliotheca Sambuci. Ejusdem, libri 12 Græce manuscripti, Paraphrasis totius philosophiæ Aristotelicæ in bibliotheca Augustana. In catalogo bibliothecæ Thergius (j) *nominatur. Ejusdem historia et logica problemata Græce in bibliotheca regis Gallorum servantur. Item de anima, de sensu, memoria, somno, vigilia, insomniis,* etc., *ibidem.* E in alio indice manuscripto Græco, Γεωργίου Παχυμερίου σύνοψις τῆς πάσης Ἀριστοτέλους φυσικῆς φιλοσοφίας. *Georgii Pachymerii Synopsis universæ Aristotelis naturalis philosophiæ.* Et Mediolani in Ambrosiana, et in Indice bibliothecæ regis Catholici, quæ Scoriaci est, notantur. Γεωργίου τοῦ Παχυμέρου εἰς τὴν Λογικὴν, καὶ ἐπιτομὴ αὐτῆς. Ἐξήγησις εἰς τὴν φυσικὴν Ἀριστοτέλους ἀκρόασιν. Ὡς δέ τινες, τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ ν. ζ. 7, παράφρασις εἰς τὴν Ἠθικὴν Ἀριστοτέλους Νικομάχειον. 11. λ'. 2. *Georgii Pachymeræ in Logicam, et Epitome ipsius. Enarratio in Physicam Aristotelis Auscultationem, sed ut alii volunt, Imperatoris Joannis Cantacuzeni. Paraphrasis in Ethica Aristotelis ad Nicomachum.* Ex his plerosque in bibliotheca regis Galliæ, Joannes Schenchius (*k*) in *Bibliotheca Medica*, et Israel Spachius in *Nomenclatore philosophico* asservari retulerunt. Et index præterea Augustanus, *Blemmidæ et Georgii Pachymeræ Epitome philosophiæ complectans logicam, ethicam, physicam.* Compendium hoc philosophiæ quod contineat, adnotavit nescio quis : Ἰστέον οὖν, ὡς περιέχει ἡ παροῦσα πραγματεία βιβλία δώδεκα, φέροντα μὲν τίτλους μζ', κεφάλαια δὲ σλε' τὰ τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας ἁπάσης ὡς ἐν τύπῳ παρέχοντα θεωρήματα. *Advertendum est præsens opus continere libros duodecim, libros titulis quadraginta septem finiri, in capita* 235 *divisos*; *quæ Aristotelicæ universæ philosophiæ speculationes brevissime complectuntur.*

4. Ejusdem in omnia Dionysii Areopagitæ opera quæ exstant Paraphrasis edita est Græce Parisiis apud Guilielmum Morellum 1561, in 8°, cum Dionysii operibus, et rursus apud Claudium Morellum 1615, in folio. Nunc demum Græce et Latine ex interpretatione Baltassaris Corderii in officia Plantiniana Baltassaris Moreti 1634, in-fol. Opus inscripsit Athanasio Alexandrino patriarchæ (*l*) cujus ille hortatu laborem aggressus fuerat, cum Constantinopolim advenisset. Nec ullam causam video cur inscriptio præfixa Paraphrasi delenda sit, qua dicitur, auctorem illum manus operi admovisse hortatu Athanasii patriarchæ Alexandrini tunc viventis, ut vult Possevinus, et ante Possevinum Baronius in prætermissis ad tomum secundum, cum scribit : *Quamobrem rejiciendus est commentitius ille titulus, qui affixus est ejusdem Paraphrasi in ejusdem Dionysii epistolas, quo dicitur, auctorem opus illud egressum esse hortatu S. Athanasii patriarchæ Alexandrini, tum agentis Constantinopoli. Miratus sum equidem virum eruditum Godefridum Tilmannum qui eamdem Paraphasim Latinis edidit, et longam disputationem pro iisdem scriptis elaboravit, hæc adeo manifesta non cognovisse, nec etiam correxisse. Quonam pacto, rogo, potuit ea scripsisse Georgius tempore S. Athanasii, si in illis Commentariis meminit auctor hæresum Nestorii et Eutychetis, quæ post multos annos ab Athanasii obitu emersere? Nec est quod de secundo Athanasio itidem episcopo Alexandrino ea potuissent intelligi, qui sedere cœpit anno Domini* 489, *longe ante etiam quam viveret Pachymerius, fuitque ille non sanctus, sed hæreticus, et Acephalorum patronus.* Et qui Baronium exscripsit Vincentius Riccardus Comment. ad orat, 6 Procli archiepiscopi CPolitani : *Et ibi Georgius Pachymerius, qui quidem minime floruit S. Athanasii Magni Alexandrini episcopi tempore, ut perperam in ejus Commentariis prænotatur. Nam in comment. ad Epist.* 3 *et* 1, *ad Caium, contra Nestorium et Nestorianos invehitur, et in epist.* 6, *contra Nestorium, Apollinarium, Eutychetem et Dioscorum, qui sane multo post S. Athanasium fuere. Eutyches et Dioscorus in* IV *universali concilio Chalcedonensi damnati fuere, S. Athanasius tempore concilii* I *Nicæni floruit.* His enim iisdem temporibus, quibus Pachymerius floruit, Athanasius patriarcha Alexandrinus vivebat, qui eum ad divini operis interpretationem exstimularat. An quia semel patriarcha in eo throno sederat Athanasius nomine, non potuit alius, subsecutis temporibus eodem nomine Ecclesiæ illi præesse? At sciant præter hunc Pachymere σύγχρονον, alios etiam a Magno illo Athanasio diversos (*m*), ut ex catalogo illorum patriarcharum colligitur, quod nec Baronius negat, rexisse. Et eo ipso tempore rexisse constat aperte ex ejusdem Pachymeræ *Historia*, pluribus locis. Nec obstat *Sancti* nomen præfixum. In ea etenim Ecclesia etiam scelestissimis, sanctitatis nomen tributum adnotabam in Eustachio Antiocheno de Eusebio Cæsariensi (*n*), et alibi; quod postea et apud Occidentales observavi. Haberi hanc Paraphrasim manuscriptam in bibliotheca

(*j*) Pro Georgio.

(*k*) Schegkius.

(*l*) Hic fuit ab anno 1251 ad 1262 Vide Eusebium Renaudotum in Historia patriarcharum Alexandrinorum. Paris, 1715, 4, pag. 600.

(*m*) Athanasius, Petri Moggi successor ejusque defensor hæreseos, cognomento Celetes sive *herniosus*, ab A. 490 ad 497. Vide Renaudotum, p. 125, et Laur. Zaccagnii præfet. ad Collectanea monumentorum veterum, p. LXIV.

(*n*) Eustathio Antiocheno *in Hexaem*, statim sub initium Eusebius τῶν ἁγίων τις. Sed ex hoc ipso rectius colligas id scriptum non esse Eustathii veteris illius Antiocheni, cui Eusebius non erat sanctus, sed hæreticus.

Vaticana tradit Gesnerus; et Medicea Possevinus in Indice : et Gallica, indices manuscripti. Vincentius Marinerius Valentinus epist. ad Franciscum Dazam anno 1536 edita, scribit se Commentarios Pachymeræ in Dionysium Areopagitam in linguam Latinam vertisse.

5. Scripsit præter jam dicta Historiam sui temporis, quam orditur a temporibus Michaelis Palæologi sub quo vixit. Illa, sed mutila asservatur in bibliotheca Augustana cod. 19, plutei 5, ex cujus codice carie confecto ac mutilo excerpta quædam exhibuit Wolfius post Nicephorum Gregoram. Partem illorum, quæ in Augustano codice manuscripto deesse Wolfius admonuerat in synopsi libri quinti, cum Nicephori patriarchæ Constantinopoli Breviaro historico ab obitu Mauritii usque ad Constantinum Copronymum, Græce nuper edidit Dionysius Petavius. Parisiis 1616, in 8. Integra tamen ea ex Lolliana bibliotheca in Vaticanam transvecta est, quæ emendatior, [et charactere uti antiquiori, ita et elegantiori in Barberina conservatur, suntque ἱστορίας συγγραφικῆς λόγοι ιγ'· Cod. 1 4 et 164. Inter Vaticanum et Barberinum codices, ne id quoque nescius sis, lector, maximum non tantum in verbis. ac modo dicendi, sed rerum narratarum etiam quandoque ordine inesse descrimen, ipse non singula percurrens, neque enim licuit, adnotabam : adeo ut mihi facile persuaserim, Pachymerium, quemadmodum supra diximus de Acropolita, et infra quoque de Phrantza dicemus, duas suæ Historiæ editiones tempori ac genio inservientem conscripsisse, ideoque ex utrisque multa errata corrigi, obscura illustrari, mutila suppleri, ac demum historiæ corpus unum perfectum, in integrum absolvi posse existimo. Stylus est accuratus, ad antiquum succum ac sanguinem efformatus, et præter historiæ captum tumidior, et perplexa nominum connexione ambiguus et obscurus; pro illo tamen ævo, quo debacchari capere erat, mollis ac prudens. Auctor dum veritatis sectator videri cupit, in ecclesiasticos, et præcipue Latini nominis fautores, Græcis suis nimis propensior, linguam acuit. Imperatorum etiam ac principum res gestas assiduus in pejorem partem rapit. Fidem tamen ita suæ Historiæ astruit : Τὰ δὲ συνέγραψεν οὐ λόγους λαβὼν ἄνωθεν ἀμαρτύρους, οὐγ' ἀκοῇ πιστεύων μόνον, ἣν τις λέγει ἑωρακὼ, ἢ καὶ ἀκούσας αὐτὸς, πισαοὺς δ' ἀξιοίη τοὺς λόγους, εἰ μόνον λέγει, λογίζεσθαι, ὡς αὐτόπτης τὰ πλεῖστα, οὕτω ξυμβὰν γεγονὼς, εἰ καὶ μαθὼν ἀκριβῶς, παρ' ὧν τὸ πρῶτον ὡράθη πραχθέντα, πλὴν δ' οὐκ ἀμάρτυρα, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς ἄλλοις συνηγαρούμενα, ὡς ἂν μὴ ὁ ξύμπας χρόνος, φύσιν ἔχων τὰ πολλὰ κρύπτειν συχναῖς κυκλικαῖς περιόδοις, καὶ τάδ' ἀφανίσῃ κατὰ μικρὸν ἐξίτηλα τῇ παραδρομῇ γενόμενα· διὰ τὸ φανέντα κρύπτεσθαι πάντα ἀνάγκην εἶναι, ὥς πού τις τῶν σοφῶν ἔφη, καὶ ἀληθῶς ἐγνωμάτευσεν. *Hæc composuit non rumores olim sparsos. absque testimonio congerens, nec tantum auditui fidens, si quis se vidisse, aut audisse dicat. Eos porro sermones fide dignos esse sentit, quorum ipse, ut plurimum, si ita fieri contigit, oculatus spectator fuit, aut ab illis accurate didicit, qui ea, cum primum gesta sunt, conspexere : neque ea temere proferam, sed multorum aliorum etiam testimonio comprobata; ne tempus futurum natura sua Pleraque occultans, frequenti suo circuitu, hæc quoque paulatim transcursu continuo evanescentia deleat. Quodcunque enim semel apparuit, contegi atque abdi necesse est, quemadmodum nescio qui e sapientibus dixit, vereque enuntiavit.* Hæc eadem Historia Pachymeræ licet fine mutila habetur in bibliotheca Veneta S. Marci, Scamno 21, num. 12, et Scoriaci in biblioth. Regis Catholici, Possevinus in Indice bibliothecæ Patmi insulæ : *Historia conscripta a Gregorio quodam genere Constantinopolitano, et Nicææ enutrito : conscripta sunt autem acta Palæologorum regum usque ad Joannem Palæologum.* Mendum est in nomine auctoris, est enim Georgius Pachymeres. In bibliotheca etiam regis Gallorum, *Georgii Pachymeræ Historiæ Constantinopolitanæ lib. XIII.* Est et apud me integra, et optimæ notæ.

6. Ejusdem *Epistolas Græcas* alicubi in Italiæ bibliothecis exstare, tradit Gesuerus, quas licet anxius perquisierim ad hunc diem, nullas inveni. Eas tamen elegantissimas futuras, et dicendi antiquo nectare, præterquam quod eo ævo scriptores sueverant, plenas suspicor; cum minus aliis in eloquendo Pachymerius, quod ex Historia et aliis ejusdem tractionibus colligi potest, ineptiat.

7. Plura etiam in Rhetoricis ingenii experimenta non omnibus obvia edidit, digna tamen, quæ diu non lateant, sed bono publico, et adolescentium potissimum ad eloquentiam viam sibi parantium publicentur: eorum Indicem, ut ab humanissimis, et bono litterarum natis Puteanis accepi ex cod 883 Bibliotheca Regiæ Gallorum hic interponam.

7. Γεωργίου δικαιοφύλακος καὶ πρωτεκδίκου τοῦ Παχυμέροος μελέται εἰς τὰ προγυμνάσματα, καὶ εἰς τὰς στάσεις. α) Μῦθος. *Georgii Dicæophylacis. et Protecdici Pachymeræ in Progymnasmata, et status exercitamenta. Fabula.* P. Ἀρότου καιρὸς ἦν, καὶ γεωργοί.

β) Διήγημα τὸ κατὰτὴν Ὀδυσσέα. *Narratio de Ulysse.* P. υσνέϐη ποτὲ καὶ ἡ ἐπὶ τὴν Ἴλιον.

γ) Διήγημα τὸ κατὰ τὴν κεκαυμένην ζώνην, *Narratio de zona torrida.* P. Ὁ τῆς οὐρανόθι ζώνης περὶ θέλων.

δ) Χρεία λογική. *Chria quæ tantum sententia constat.* P. Χαιρήμων ἔφη· Πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐν μόνῳ τῷ φρονεῖν ἐστιν.

ε) Γνώμη Δημοσθένους. Δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθθι τῶν δεόντων. *Sententia Demosthenis. Opus est pecuniis, et sine his nihil quod opus factu sit, fieri nequit.* P. Οὕτως ἄρα τῷ Δημοσθένει ὁ αἶνος ἦν ἱκανός.

ϛ) Ἀνασκευὴ τοῦ περὶ τοῦ ῥόδου διηγήματος. *Destructio. Narrationem de rosa nullo modo verosimilem esse.* P. Εἴπερ ἀληθείας οὐδὲν ἀσφαλέστερον.

ζ) Κατασκευὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου τοῦ διηγήματος τοῦ κατὰ τὸ ῥόδον. *Assertio : Narrationem illam verisimilem esse*. P. Ἔγωγε μὲν φιλεῖν.

η) Κοινὸς τόπος κατὰ λοιδόρου. *Locus communis contra Maledicum*. P. Ἄνδρες δικασταὶ, λόγων ὀλίγων πεπαιδευμένων.

θ) Ἐγκώμιον Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου. *Laudatio Ajacis Telamonii*, P, Εἰ μὲν ἦν τὸν ἅπαντα βίον.

ι) Ψόγος τοῦ Πάριδος Ἀλεξάνδρου, *Vituperatio Paradis Alexandri*. P. Οἶδέ τις καὶ κέρδος ἀπὸ κακίας.

ια) Σύγκρισις ἐλαίας καὶ ἀμπέλου. *Compario olivæ, et vitis*. P. Καὶ τὰ φυτὰ παρεοικέναι ἀλλήλοις.

ιβ) Ἠθοποιία. Τίνας λόγους εἶπε φειδωλὸς ἀναγκαζόμενος ἑστιᾷν ἑτέρους καλέσαντας πρότερον. *Ethopœia. Quæ dixerit avarus, cum cogeretur eos in convivium vocare, qui eumdem prius conviuio exceperant*. P. Φεῦ! ὡς λαμπρὸς ἑστιάτωρ ἐγὼ, καὶ πρὸς τὰ δεῖπνα.

ιγ) Ἔκφρασις τοῦ Αὐγουστεῶνος. *Deseriptio Augusteonis*. (*a*) P. Τὸ τοῦ Θεοῦ τέμενος ἡ σοφίη πολλαῖς μὲν, καὶ παντοδαπαῖς.

ιδ) Θέσις, εἰ πλευστέον. *Propositum, an navigandum*. P. Καλὰ μὲν καὶ τὰ αὐθιγενῆ δῶρα τῶν πόλεων τοῖς ἐποίκοις.

ιε) Κατηγορία νόμου τοῦ κελεύοντος τοὺς ἀπὸ ναυαγίου καταίροντάς που σκυλεύεσθαι παρὰ τῶν ἐκεῖ. *Accusatio legis præcipientis, naufragium passos, et appellentes in aliquem locum, ab iis, qui inibi sunt spoliandos esse*. P. Ἐγὼ δὲ ἀλλὰ καὶ νόμον σανιστἄντα πολιτείαν ἀσπάζομαι.

ις) Εἰς τὸ ἐναντίον, περὶ τοῦ τοιούτου νόμου, καὶ τῆς τοιαύτης συνθέσεως. *Oppositum de eadem lege et compositione*.

ιζ) Σκηπτοῦ κατενεχθέντος εὕρηνται χίλιαι πανοπλίαι ἐν τῇ τοῦ Περικλέους οἰκίᾳ, καὶ κρίνεται τυραννίδος ἐπιθέσεως. Μελετῶμεν τὸν φεύγοντα, ὃς καὶ ὡς στρατηγὸς λέγει, καὶ ὡς ῥήτωρ διισχυρίζεται. Ἡ στάσις στοχασμός. *Ictu fulminis in Periclis domo mille armaturæ adinventæ sunt, et in judium vocatur de tentata tyrannide. Declamat reus, qui ut exercituum dux sermonem concipit, et ut orator contentionem init· Status est conjecturalis*. P. Οὐδὲν ὡς ἔοικεν ἐστὶν ἀνδρὸς συκοφάντου βαρύτερον.

ιη) Φιλόσοφος ἔπεισε τύραννον καταθέσθαι τὴν τυραννίδα, καὶ αἰτεῖ τὸ γέρας τῶν τυραννοκτόνων. Ἀντιλέγεται δὲ παρά τινων. Καὶ μελετῶμεν τὸν φιλόσοφον. *Philosophus suasit tyranno tyrannidem deponere. Et præmium postulat tyrannicidarum : denegatur illi ab aliquibus. Declamat philosophus*.

ιθ) Ζωγράφος ναυάγια γράψας καὶ περὶ τοῖς λιμέσι στήσας, μὴ καταιρόντων ναυτῶν κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων. *Pictor naufragii a se depictas tabulas in portibus appinxerat, cum nautæ non appellerent publicorum criminum reus fit*. P. Ἔδει ποτὲ καὶ ζωγράφον δημοσίων ἐγκεκλημένον παρελθεῖν ἐνθάδε.

κ) Στρατηγὸς πυρπολήσας τὰς ναῦς, ὡς ἔξω χρείας δοξάσας, καὶ διὰ ταῦτα νικήσας, κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων Μελετῶμεν τὸν φεύγοντα. *Dux exercitus concrematis navibus tum inutilibus, et hostibus postmodum debellatis, pnblicorum criminum reus fit. Declamet reus*. P. Ἐγὼ μὲν καὶ γέρας ὑπελάμβανον, ἄνδρες, ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις κομίζεσθαι.

κα) Ἐν τρισὶν ἡμέραις νομος ἐκέλευε περὶ πολέμου βουλεύεσθαι. Ἐλάτειαν κατασχόντος Φιλίππου, συνεβούλευε Δημοσθένης αὐθημερὸν ἐξιέναι, καὶ μάχεσθαι. Σύστασις πραγματική. *Tribus diebus ex præcepto legis de bello faciendo consulendum erat. Cum Philippus Etatium occupasset, Demosthenes hortatur eodem die urbe exire, et pugnam experiri. Status negotialis*. P. Περὶ πολλῶν ἄν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νομίζω προσήκειν ὑμῖν τοῦ πρὸς Φίλιππον ἀγωνίζεσθαι.

κβ) Ἀριστεύσας τις ᾔτησεν εἰς τὸ γέρας πολίτου φόνον. Δέδωκεν ἡ πόλις. Εὕρηται προαπεκτονὼς αὐτὸν, καὶ κρίνεται φόνου. Μελετῶμεν τὸν κατήγορον. *Cum in bello quispiam optime se gessisset, præmium sibi dari postulavit, civis caput. Urbs concessit. Cum ante impetratum præmium occidisset, de homicidio postulatur. Declamet accusator*. P. Τῆς μὲν ἀριστείας, ὦ νεανίσκε, πολλοῦ δεῖ καὶ τοῦ παντὸς ἐμφεσθαι:

κγ) Πολέμου ὄντος, καὶ πολιορκίας ἀνελθών τις ξένος ἐπὶ τὸ τεῖχος ἠρίστευσεν νόμου κελεύοντος μὴ ἀνιέναι ξένον ἐν τοιούτῳ καιρῷ, καὶ ὑπάγεται τῷ νόμῳ. *Premente bello atque obsidione, advena quidam ascenso muro prima præmia meretur. Verumtamen cum lex prohiberet, ne quis advena tempore belli murum ascenderet, de volatione legis postulatur*. P. Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ πρὶν εἰς ἀπολογίαν καταστῆσαι.

κδ) Νόμος τὸν ἀποκήρυκτον μὴ μετέχειν τῶν πατρῴων, καὶ πάλιν ἄλλος, τὸν ἐπιμείναντα χειμαζομένῃ νηῒ δεσπότην εἶναι τῆς νεώς. Ἀποκήρυκτος ἐπέμεινε πατρίδα νηῒ χειμαζομένῃ, καὶ εἴργεται αὐτῆς ὡς πατρῴας· Μελετῶμεν τὸν ἀποκήρυκτον. *Lex est, abdicatus in paternis partem non habeat. Et alia qui in navi tempestate jactata perstiterit, dominus navis est. Abdicatus in paterna navi procellis obruta perse-*

(*a*) Hæc Augustalis in templo Sophiæ CPolitano descriptio Græce edita a clariss. Boivino ad Gre-[illegible] p. 764, e codice 3119 Regis Christianissimi. De Augusteone vide Goarum, in notis ad Codinum p. 130.

veravit; ab ejus tamen possessione, quod paterna sit, abigitur. Declamet abdicatus. P. Εἰ καὶ ὁ ἐμὸς σοφώτερον θέλων ἴσα πράττειν τῶν ἄλλων.

κε) Νόμος τὸν ἐκ πόρνης γεγονότα μὴ λέγειν ἐπὶ τοῦ βήματος. Ἐκ πόρνου τις γεγονὼς κωλύεται λέγειν. Μελετῶμεν τὸ ἐκ πόρνης * γεγονότα. *Lex ait, ex meritoria muliere satus, ne ex suggestu concionetur ad populum; ex meritorio viro quidam natus a concione abigitur. Declamet qui ex meritorio natus est.* P. Εἰ καὶ λέγειν ἐπ' ἐκκλησίας κωλύομαι παρὰ τοῦ θαυμαστοῦ τούτου καὶ πιθανοῦ ῥήτορος.

κϛ) Ἑταίρα χρυσία εἰ φορείη, δημοσία ἔστω. Πεφώραταί τις ἑταίρα φοροῦσα χρυσία, καὶ δημοσίαν τίς φησιν ἀπὸ νόμων εἶναι. Ὁ δὲ παρὼν οὗτος, ὃν μελετῶμεν, οὐκ αὐτὴν εἶναι δημοσίαν φησὶν, ἀλλὰ τὰ χρυσία, προπαροξυτόνως ἀναγινώσκων [*nempe* δημόσια]. *Meretrix aurea si gestaverit, publica sit: deprehensam meretricem aurea gestantem ex legibus contenditur publicam esse. At qui declamat, non eam publicam esse, sed aurea, immutato accentu asserit.* P. Μισθοῦ μὲν, οὐδὲ δώρων ἕνεκα ταύτην τὴν γραφὴν ἐνεστησάμην ὑπὲρ τῆς τέως δοκούσης ἀτίμου.

κζ) Αἱ ἐπίλοιπο παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἀντιθετικῶν τρεῖς, τὸ ἀντέγκλημα, καὶ μετάστασις, καὶ ἡ συγγνώμη. Καὶ πρῶτον ζήτημα τὸ ἀντέγκλημα ἀριστεὺς πορνεύοντα τὸν υἱὸν ἀπέκτεινε, καὶ φόνου φεύγει. Μελετῶμεν τὸν ἀριστέα. *Præ comparationis, sive compensationis, tres alii sunt assumptivorum status, recriminationis, translationis criminis, et deprecationis. Et prima quæstio recriminatio. Victor et de patria bene meritus scortantem filium interemit, et in jus vocatur. Declamet de patria bene meritus.* P. Τῆς μὲν ἐμῆς ἀριστείας πολλά καὶ μεγάλα τὰ δείγματα.

κη) Τριακόσιοι νύκτωρ τῶν πολεμίων ἀποδράντες, καὶ πρὸς ταῖς πύλαις τῆς πόλεως γενόμενοι ἱκέτευον τὸν στρατηγὸν ἀνοῖξαι τὰς πύλας τῆς πόλεως εἰς τὸ εἰσελθεῖν καὶ σωθῆναι· νόμου ὄντος μὴ νύκτωρ τὰς πύλας ἀνοίγεσθαι, οὐκ ἤνοιξεν ὁ στρατηγός. Φθάσαντες οἱ καταδιώκοντες ἀνεῖλον αὐτούς. Καὶ κρίνεται ὁ στρατηγὸς τῶν δημοσίων ἀδικημάτων. Μελετῶμεν τὸν κατήγερον *Noctu tercentum ex hostibus profugi, cum ad fores urbis pervenissent, ducem deprecabantur ut illis foribus apertis pro incolumitate ingressus in urbem pateret; cum lex prohiberet noctu fores reserari, dux non aperuit. Deprehensi interim a persequentibus internecione deleti sunt: et dux publicorum criminum reus fit. Declamet accusator.* P. Μηδεὶς, ὦ παρόντες, νομίσῃ βασκαίνοντά με τῆς δόξης τῷ στρατηγῷ.

κζ) Στρατηγὸς ἁλοὺς παρὰ τοῖς ἐχθροῖς ἐπὶ πολὺ βασανιζόμενος εἰπεῖν τὰ τῆς πόλεως ἀπόῤῥητας, εἶτ' ἀναγκασθεὶς, καὶ ἐξειπὼν ἀπολύεται καὶ τῶν βασάνωτ, καὶ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ ἐπανελθὼν παρὰ τῶν ἰδίων κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων. Μελετῶμεν τὸν στρτηγόν. *Cum diutinis tormentis secreta urbis hostes a duce deprehenso deposcerent, vi tandem exsculpunt, ideoque ille et servitute, et tormentis liberatur. Reversus in patriam a suis publicorum criminum reus fit. Declamet dux.* P. Ἔδει θανεῖν παρὰ τοῖς ἐχθροῖς ἐπὶ τῶν βασάνων ἐκείνων, ἄνδρες, πρὶν ἢ δοῦναι λόγους πλημμελείας παρ' ὑμῖν ἀναγκάζεσθαι.

8. Scripsit præterea carmina de vita sua, cujus ipse meminit in Historiis libro x, cap. 14.

Καὶ τότε ἀστὴρ κομήτης ἀφ' ἑσπέρας ἐξέλαμπε, περὶ οὗ καὶ ἐν τοῖς κατ' ἔμακτον δι' ἐπῶν ὑπέμνησα οὕτω γράφων.

Ἤδη μὲν φθινοπωρὶς ἰσημερίη ἐπέλαυνεν,
Ἠέλιος δ' ἔχε παρθενικῆς ἐρατεινὰ πρόσωπα,
Καὶ τότε λαμπρὸς λάμπε Θρηΐκηθε κομήτης,
Ἐκτεταδίην τε κόμην ἔχων ἀντολίην τε ῥέπουσαν,
Ἑσπέριος δ' ἤκμαζεν ἐπὶ τόσον νυκτὸς ἰούσης
Αἰὲν ἀπανύμενος τὸ πλέον νῦν ἢ τὸ πάροιθεν
Ὅσσον ἀνωτερίεσσ, διαλλάξεσιν ἔφασκεν.
Οὐ γὰρ ἐν ἀπλανέων κατὰ μοῖραν χῶρον ἔτετμεν,
Ἀλλ' ἄγ' ἑκάστης νυκτὸς ἀνώτερα εἶχε κέλευθα
Μέσφα ὑπερπόδισ' ἀνώτερος ἀμφαναβαίνων,
Ἔνθα οἱ ἄκρας τὰ πρῶτα τρόχες ἐμπεφύασιν,
Ἦκα μαραινόμενος μείουρος, καὶ τότε λῆξε.

Et tunc stella cometa ab occidente resplenduit; de qua in iis, quæ de me carminibus composui, mentionem feci, sic scribens: Jam vero autumnale æquinoctium finiebat, et sol habebat Virginis desiderabilem faciem et tunc splendidus illuxit ex Thracia cometes provexam comam habens in orientem vergentem; vespertinus splendebat in quantum nox procederet, semper vindicans magis decursu temporis, quam antea, qaantum superioribus immutationibus lucebat: neque enim in fixagum regione locum invenerat; sed qualibet nocte sublimiora itinera occupabat, quousque transgressus est semper sublimior ascendens. Ubi illi in summitate primum comæ innatæ fuerant: paulatim marcescens, mutilus, et decurtatus tunc desiit. Et cap. 15. Εἰ καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς καθ' αὑτοὺς ἐποποιοῦντες τῇ ἐκείνων ἠκολουθήκαμεν ἐξηγήσει. Et infra, καὶ ἡμεῖς οὕτω πως ἐν τοῖς ἡμετέροις γεγράφαμεν·

Μῆνα δὲ Ληναιῶ πρώτη βάσις ἵστατο μήνης·
Ἡ διχόμηνις ἔην, καὶ δὴ φθίνε καλὰ πρόσωπα·
Καὶ τότε νυκτὸς ἐνὶ τριτάτῃ σχεδὸν ἑσπερίηθεν
Λάμπετ' ἐπιδίφριος, αἴφνης δὲ σκοτόεσσα τέτυκτο

* **Leg.** ἐκ πόρνου.

'Αρξαμένη τὰ πρῶτ' ἐκλείπειν ἀντολίηθεν
Μέσφ' ὅλη ἐξαπόλωλεν, ἐφ' ὥρην μηδὲν ἐοῦσα.
Ὥρης δὲ τρίτον ἔσβη, ἀτὰρ ἀπήρχετο φώσκειν.
Καὶ πάλιν ἀντολίηθεν ἐς ὥρην ἔμπλεος ὦπτο.
Ταῤῥὰ καὶ ἐς μετέωρα ἐειδώς τις ἔειπε.
Καί γ' εἰδῶν θηήσατο, ὃς γε προμάνθαν ἀκούσας.

Licet nos in iis, quæ de nobismet ipsis carmine explicavimus, in eorum expositionem ivimus. Et infra. *Et nos hoc modo in nostris scripsimus*. Carmina non verti ; neque enim operæ videbatur. Ut autem securius de itiusmodi Pachymeræ carminibus judicium feras, en alios duodecim versus, quos ille suæ de philosophia epitomæ præfixit, adhuc ineditos.

Δέχνυσο ἡμετέροιο πόνου ἐριούνιον ὕφος
Εὔμορ' ἐμῶν προπόλων πολέων κυδέστατε πασῶν
Πλὴν εὐήτριον ἐκ Σταγείρης νήματ' ἔνεικε,
Ταῤῥὰ καὶ εὐφυέως ξυγκερκίσαι ἤθελον αὐτὸν
Ὡς κεν ἐϋπλοκίης, μηδ' ὅσσον τυτθὰ λίπαιτο.
Καὶ κεν ἀεικελίης μεταμώλια νήματ' ὄλωνται,
Ἔμπης δ' αὖτε καθ' ἡμέτερον νόον οὔτι γ' ἔλειψεν,
Ἔργον ὅπως πυκάσαιμι ὑπέρτερον ἀσχολίης τεῦ.
'Εντὸς ἀπάστοσύνης ἱερῶν τετελεσμένον εἰδῶν
Πρώτη τῇδε μεταγραφίης μάλα νήϊδι δέλτῳ.
Τῷ καὶ ὅσον τύχε συντελίης δόμα ὑψόθεν ἔστω.
Ὅσσον δ' αὖτ' ἀπέκυρσεν ἁμαρτάδος ἦεν ἐμοῖο.

Ferreus ipse sum, si quid est hisce carminibus in tota antiquitate durius. Chalybs ipse, et incus, et s quid est in rerum natura asperum, ac perversum præ his carminibus mollius est, et tractabilius. Ben factum, quod ea amisimus, nam in eorum lectione, nonnisi ferrea addisceremus ; jam fateor posteriorum Græcorum musas, nullas gratias, nullas venores habuisse, et omnia præter humanum sermonem sæpe locutas. Hæc postrema carmina ita vertit Philippus Bechius :

Eumore, et affines inter sacrosque ministros,
Maxima cura mihi, nostrorum carpe laborum
Exim a telam non utilitate carentem,
Rite quidem textam, complexam haud cuncta Stagiræ
Fila tamen ; volui ingenii, quæ texere et ipse
Pro ratione mei, ne de tam stamine claro
Fors quid omittatur, pereant si marcida fila
Dissimilis telæ. Tamen ut sententia nobis
Firma stat, hand quidquam linquetur, sive peribit.
Nempe tuis ut opus studiis insigne pararent,
Per pia confectum sacri jejunia luci
Quod fragili inscriptum huic tabulæ transcribere primum
Deinde errata mihi quoque jam dignare notare.
Perfectum quoad ut fuerit tibi cœlica dentur
*Dona, quoad judicis *, mihi crimen id omne putetur.*

9. Ejusdem, *de quatuor mathematicis scientiis*. In biblioth. regis Gallorum. An opus idem (*p*) cum Pselliano edito, vel diversum ?

10. Servatur præterea penes me ejusdem opusculum Græcum Περὶ κατάσκευασίας καὶ ἐξεργασίας τῶν ἐπιχειρημάτων. *De apparatu et constructione argumentorum* P. πᾶν κατασκευάζεται δι' ἕξ. Breve illud quidem, sed succo plenum.

11. Nec non ejusdem Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι διὰ τοῦτο λέγεται Πνεῦμα Υἱοῦ διὰ τὸ ὁμοούσιον, ἢ διὰ τὸ χορηγεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ τοῖς ἀξίοις. *Ad eos, qui dicunt, propterea dici Spiritum Filii, quod ejusdem cum eo substantiæ sit, vel quod ab eo dignis exhibeatur*. Leges illud Græce et Latine a me conversum in meo syntagmate (*q*) de utriusque Ecclesiæ occidentalis, atque orientalis perpetua consensione.

An recte de fide senserit ? Possevinus erga Romanam Ecclesiam non bene affectum fuisse tradit, ideoque circumspecte legendum, idque ex capitibus Latinis, ex ejus Historia adjunctis Gregoræ deprehendit. Petrus Halloix quæst. 2 de scriptis Dionysii Areopagitæ, vere catholicum vocat ; falso utique elogio. Non potuit enim esse catholicus, qui schisma propugnavit (*r*), et contra Romanam Ecclesiam scripto etiam defenderit, et in eam sæpius oblatrarit, ut ex ejus Historia liquido constat. Pachymeræ obitum Manuel Phile in carminibus non ineleganter deploravit :

* Versus ratio aliud requirit vocabulum. Sensus est : *Si quid peccatum fuerit*.

(*p*) Ut diversum memorat Labbeus p. 117 Bibl. novæ mss.

(*q*) Lib. II, cap. 2, § 13, p. 516-522, et in Allatii Græcia Orthodoxa t. I, p. 390-395.

(*r*) Passim eo nomine in Pachymerem Allatius invehitur, ut de consensu lib. II, c. 15, § 15, p. 781, et lib. II, cap. 2, § 11, p. 509. *Favet utique schismaticis, causam eorum ubique etiam vecte sententium srmone labefactatam, quamvis nulla occasii sit, nec obscure tuetur*. Idem tamen *sincerus accuratissimusque rerum ævi sui Byzantinarum scriptor* dicitur a Stephano de Altimura sive Michaele le Quien in ponoplia contra schisma Græcorum p. 369. Georgii Pachymeris *responsionem ad calumnias Georgii Cyprii* allegat Nic. Comnenus p. 257 Prænot mystagog ; ejusdem *suggestionem de officio diaconi patriarchalis*, p. 398.

Ἄλλον μὲν ἄνδρα ζωγραφεῖν ἴσως θέλων
Καὶ τῷ θεατῇ γειτνιῶντι δεικνύειν
Ἐκεῖνον αὐτὸν ἐν σοφῷ κεκρυμμένον,
Συνηγόρους ἂν εἶχον εὐθὺς τοὺς λόγους,
Ὡς καὶ πνοὴν κιρνῶντας ἰσχὺν τοῖς τύποις.
Ἐπεὶ δὲ σου θανόντος, ὦ διδάσκαλε,
Δοκοῦσι νεκραὶ τῶν λόγων αἱ χάριτες,
Δέδοικα μὴ δύσφραστον εἰσοίσω κρότον
Ἀνδρὶ σοφιστῇ, καὶ παθῶν ἐλευθέρῳ.
Πλὴν εἰ περιὼν ἐξ ἀτύφου καρδίας
Καὶ τῶν ἀμαθῶν ταῖς γραφαῖς ἐπεκρότεις,
Ὡς ἂν ἔχει πρόθυμον ἡ φύσις δρόμον.
Νῦν τάφον οἰκῶν, καὶ σιγῆς λίθον στέγων
Καὶ βιβλίων ἔρημον εὐρὺν πυθμένα,
Πῶς ἂν παρ' οὐδὲν τοὺς ἐμοὺς ἄγεις λόγους,
Καὶ ταῦτα μικροῦ συντελευτῶντας χάριν ;
Ἀλλ' ὢν πόλεις πενθεῖτε κοινῇ τοὺς νόμους.
Ὁ γὰρ παρ' ὑμῖν εὐσεβὴς Δημοσθένης
Τῆς ῥητορικῆς οὐ σκαλεύει τὴν φλόγα,
Μὴ χέρσος ὀφθεὶς τῶν δικαστῶν ὁ θρόνος
Ἔγκεντρον ἐνδίδωσι λημμάτων βάτον.
Ὅμηρε, πῶς τοσοῦτον ἠρεμεῖς χρόνον ;
Ἰλιάδα γράφειν σε δευτέραν δέον,
Καὶ τὴν παλαιὰν δυσπραγοῦσαν δακρύειν.
Εἰ μὴ γὰρ ἦν ἐκεῖνος ἐν διδασκάλοις
Ὁ νῦν σιωπῶν, καὶ καθεύδων ἐν τάφῳ.
Τίς ἂν τὸ βαθὺ τῆς πλοκῆς λύσας γέφος
Ἀνῆκε λαμπρὰν τῆς γραφῆς τὴν αἰθρίαν ;
Νῦν καὶ σὺ νῦν τέθνηκας, ὦ γέρων Πλάτων·
Οὐ γὰρ μετεμψύχωσις, οὐδὲ Σωκράτης.
Γλώττης δὲ ταυτότης σε, καὶ τέχνης κράτος
Ἔμπνουν καθαρῶς ὠργάνουν τῳ κειμένῳ,
Ἀριστότελες. ἆρα κομπάζεις ἔτι ;
Καὶ μὴν κρυβῆναι δεῖ σε, καὶ σιγὴν ἄγειν,
Κλύσαντα σαυτοῦ δυστυχῶς τὰ βιβλία.
Ὁ γὰρ κατα σε τεχνικὸς διδάσκαλος
Ἄριστον ἐκτήσατο, καὶ φίλον τέλος
Αναλυτικῶς εκδοθεὶς τοῖς Πατρασιν.
Ῥώμη νέα, στέναζε, καὶ θρήνους πλέκε.
Τῶν γὰρ λόγων ὁ κόσμος εἰς γῆν ἐκρύβη.
Πλὴν εἰ πάλιν αἴσθησιν εἰς λόγους ἔχοις,
Παχυμέρη, πρόελθε, καὶ λογογράφει,
Καὶ τοὺς τὰ μαθήματα συνθέντας νίκα
Καινὰς ἐπ' αὐτοῖς ἐκδιδάσκων εὑρέσεις.
Ἵνα δὲ τὰ πρέποντα συλλήβδην φράσω,
Ὁ συλλογος πᾶς τῶν σόφων κόπτεσθέ μοι.
Ἡ γαρ κιβωτὸς τῶν καθ' ἡμᾶς βιβλίων
Εις τὴν κιβωτὸς τῆς φθορᾶς ἀνετράπη.
Δικαιοφύλαξ, εἰ μέτεστί σοι πάλιν,
Θεσμων φυλακή, καὶ βραβεύεις ταῖς δίκαις.
A Θέσπιζε, δογμάτιζε, τὰς στάσεις λύε
Τὴν ἀπροσωπόληπτον ἐξάγων κρίσιν.
Ζῆλος γὰρ ὁ πρὶν οὐ συναπέθανέ σοι.
Ἆρ' οὐχὶ καὶ ζῶν τὴν τελευτὴν ἐσκόπεις,
Καὶ τόνδε καλῶς ἐτραγῴδεις τὸν βίον.
Ὦ κύκνε λευκὲ τῷ πρεπώδει τοῦ χρόνου,
Ἐκεῖνο οὗτος καὶ τοσούτων φεῦ ! πόνων
Τὸν τοῦ τέλους τρίπηχυν ἄνθειλον τάφον.
Ὦ γλῶσσα δεινή, καὶ Γραφῶν θεῖον στόμα,
Καὶ νοῦ καθαρέ. ποῦ ποτ' ἐκρύβης ; λέγε.
Ἰδὼν ἔγωγε, φησί, τὸν θνητὸν βίον
Ὡς ἔστιν οὐδὲν ἢ σκιᾶς ἴνδαλμά τι
Καὶ φάσμα ῥευστὸν ἐν μετάρσει Εὐρίπου,
Καὶ πομφόλυξ, καὶ τέφρα και καπνοῦ χύσις
Ἢ παικτὸς ἀστράγαλος ἐν μειρακίοις,
Ἢ κύβος ἑστὼς εἰς ἀσύστατον βάσιν
Παρῆλθον εἰς τὸν δεῦρο τῆς ταφῆς τόπον,
Ἀναμένων σάλπιγγος ἐσχάτης κτύπον,
Ὑφ' ἧς ἐπαρθεὶς εἰς συνάντησιν φθάσω
B Τοῦ τὴν κτίσιν κρινοῦντος ἐνδίκῳ λόγῳ.
Τὸ γοῦν ἀφιλόκομπον ἐνθάδε γράφων,
Σιγᾷ τὰ σεμνὰ τοῦ γένους ἀθύρματα.
Ἡ γὰρ ταπεινή, καὶ πατουμένη κόνις,
Κἂλ ἐκριπισθῇ, καὶ πρὸς αἰθέρα δράμῃ,
Ἀλλ' οὖν πάλιν κάτεισιν οἷάπερ κόνις,
Ὅταν ὁ κλωστὴρ τῆς ζωῆς παραδράμῃ.
Βίβλοι δὲ πᾶσαι, καὶ λόγοι, καὶ σχήματα.
Καὶ συλλογισμοί, προτάσεις, καὶ στάσεις,
Εἰς οὐδὲν ἐῤῥέτωσαν, ὡς ὄναρ μόνον.
Ἡ δὰρ τελευτὴ συμπεραίνει τὸν βίον
Εις τὴν ἀναπόδεικτον εὐτηρίαν.
Σὺ δ' ἀλλὰ μὴ θαύμαζε τῶν ἄλλων πλέον
Αὐθαίρετον πενίαν, ἦθος μέτριον,
Βίου τε παντὸς ἐμμελῆ μουσουργίαν,
Καὶ τῆς ψυχῆς τὸν φθόγγον, εἰ βούλει, ξένε,
Δι' οὗ τὰ δεινα τῶν παθῶν ἦγε θράση
Αὔρας μουσικῆς ἐκμιμούμενος τόνους.
Ὡς εὖγε σοι γένοιτο, καὶ τῶν νῦν λόγων,
C Τῷ μυσταγωγῷ τῶν σοφῶν παιδευμάτων.
Οὐ γὰρ σιωπᾷ, ἀλλὰ κἀνταῦθα πλέον
Τῆς ἀρετῆς τὸ χρῆμα δεικνύεις ὅσον.
Ὥστε σχεδὸν ζῇς, καὶ δοκεῖς τι συγγράφειν,
Οἰκῶν, σοφιστά, τὴν στοὰν τὴν ἐσχάτην
Καὶ τὴν περισπούδαστον ἀποδημίαν
Ἢ τὴν πρὶν Ἀθήνησιν ἀκαδημίαν.
Ἔγωγε δὲ μάλιστα νῦν μαθὼν ἔχω
Ὅτι οἰκαιοις, ἂν τελευτῆσαι φθάσῃ.
Ἔσται πρὸς ἀνάπαυσιν, ὃ Γραφὴ λέγει,
Καὶ ζῇ καθαρόν, καὶ παθων ξένον βίον,
Εἰς φως μετελθὼν εὐτυχῶς ἐς ἑσπέρας.

NOTITIA ALTERA

(Fabric. Bibliotheca Græca ed. Harles, tom. VII)

—

Georgius Pachymeres, Canstantinopolitano patre exule, Nicææ circa A. C. 1242 natus ibique educatus, et postea undeviginti annorum juvenis (*a*) Constantinopolim, a Mich. Camnemo Palæologo a 1261 cuperatam delatus, animum omni genere doctrinæ imbuit, muneribusque insignibus in Ecclesia et aula CPolitana functus, diaconum, patriarchæ ἱερομνήμονα et πρωτέκδικον et imperatoris δικαιοφύλακα gessit. Manuelis Phile præceptor fuit, qui fumus ejus carmine Græco iambico deploravit, quod exhibet Allatius (*in Diatriba supra*). A Petro Halloisio *vere catholici* elogio mactatur qu. 2, de scriptis Dionysii Areopagitæ : quod Allatius (*b*) ipsi invidens : *Non potuit*, inquit, *esee catholicus qui schisma* (Græcæ puta Ecclesiæ) *propugnavit et contra Romanam Ecclesiam scripto etiam defendit.* Certe Λατινόφρων non fuit, et patriarchis, Latinæ fautoribus Ecclesiæ, Josepho, Joanni Vecco et Gregorio Cypiro strenue sese opposuit. Vitam non diu videtur produxisse ultra A. C. 1310 (quanquam Lambecius tom. III,

(*a*) Pachymeres ipse sub inum Hist. Allatius *De Georgiis*, p. 365 ; Hanckius *De scriptoribus Hist. Byz*, lib. 1, cap. 31 : (Fabr.) — Jac. Bruker *Hist. crit. phil.* tom. III, p. 545. Hamberc. *Z. N.* IV, p. 839 sqq ; Saxius in *Onom.* II, p. 327 (Harl.)

(*b*) Allatius *De Georgiis* p. 373, et *De consensu utriusque ecclesiæ* II, 15, 15, p. 781.

pag. 237 (*c*), et tom. VII, p. 71 (*d*), eumque secutus Neselius ait, eum anno 1340 obiisse). Neque enim post illud temporis in Historia CPol. memoratur, et Historiam suam continuasset saltem ad finem imperi, Andronici, a. 1332 denati, neque in anno ejus XXVI, a. 1308, subtitisset, si tam diu nltra ejus non modo ætatem, sed junioris quoque Andronici annum undecimum imperii annos suos proximus centenario produxisset.

Exstant ejus *Historiæ Byzantinæ libri XIII* de rebus per annos XLIX gestis, a tempore nati Michaelis Palæologo, A. C. 1258, Andronici Palæologi (senioris) usque ad a. 1508, qui fuit annus ætatis ejusdem, Andronici XLIX, imperii XXVI. Est autem opus bipartitum ; nam priores sex libri res Michaelis Palæologi ante imperium et ipso imperatore gestas complectuntur ; posteriores libri septem tradunt quæ Andronico imperitante acciderunt per annos sex et viginti. Pachymeris et imperatarum, Michaelis atque Andronicis quemadmodum et Theodori Lascaris junioris (cujus et ipsius res in priore parte Historiæ Pachymere attingit) icones, e ms. codice expressas, Hieronymus Wolfius præmissit (*e*) suo Nicephoro Gregoræ. Basil. 1502 fol., recuso Paris. 1567 fol,, Francol. 1568 fol. Idem ad voluminis calcem argumenta capitum Historiæ Pachimerianæ, ex eodem codice ms. bibl. Augustanæ versæ a se Latine exhibet. Fragmenta quædam, quæ in Augustano codisse ms. deesse Wolfius admonuerat in Synopsi libri V Græce vulgavit Dionysius Petavius, ad calcem Breviarii historici Nicephori, patriarchæ, Paris. 1616, 8. Plura Pachymeris Historiæ, tum adhuc ineditæ, loca Græce produxit Allatius in suis scriptis præcipue in notis ad Acropofitam a. 1651 Lutetiæ excusis. Primus totum opus e bibl. Barberina cod. 163, 164 in lncem protulit Petrus Possinus, S. J., vertitque Latine, et cum versione sua ac tribus observationum libris vulgavit Rem. 1666 et 1669, fol., duobus voluminibus, quæ rarius, quam cæteri scriptores Byzantini, Parisiis excusi, occurrunt, et centum amplius marcis Lubecensibus venduntur. Priore volumine libri sex de Michaele Palæologo, posteriore septem de Andronico continentur. Ex observationum vero Possinianarum libris tribus primus glossarium verborum obscuriorum exhibet, secundus notas et castigationes, tertius chronologiam, cui jungendæ rarissime itidem obviæ Mauritii Davidis, presbyteri Divionensis, animadvertiones Chronologicæ in Pachymeris Michaelem Palæologum, quas in Bovinii notis ad Gregoram laudari vidi, in ipsas necdum incidi. (Rec. Venetiis in corp. Byzant. script. vol. XIII et XIV, v. supra, p. 524) dem Boivinus p. 760 monet, operæ pretium fore, si quis editionem Romonam Pachymeris conferat cum codice ms. regio 2548 scripto A. C. 1448 (*f*) quem possimus haud vidit, uti nec mutilum Augustanum, ex quo Hieron. Wolfius argumenta, de quibus supra dixit, protulit. Nescio, an de hoc Pachymere accipiendum sit, quod Latinius tom. II, epist. pag. 102 : *Sirletus*, inquit *allatum esse etiam recens Georgium quemdam variarum rerum scriptorem, qui, cum multa de primæ notæ philosophis tanquam censer pronuntiavit, plurima etiam Aristotelis loca obscura illustravit.* Quandoquidem Latinis haud favet, itaque *parum æquus historicus* appellatur Allatio lib. De consensu pag. 759, qui tamen alibi (*g*) stylum Pachymeræ laudat ; cæterumnotat, inter Lollianum codicem in bibl. Vaticana, et Barberinum, quum emendatiorem et charactere antiquiore atque elegantiore descriptum testatur, maximum non tantum in verbis ac modo dicenti, sed rerum narratarum etiam quandoque ordine inesse discrimen, ut verisimile sit, Pachymerium duas suæ Historiæ editiones tempori ac genio inservientem conscripsisse, ideoque ex triusque multa errata corrigi, obscura illustrari, mutila suppleri, ac demum historiæ corpus unum perfectum ac integrum posse absolvi. Cum, idem mss. codices ejus lem Historiæ, mutilum Venetum in bibl. S. Marci, et Scoriacensem, et ex Possevimo (qui male male Gregorium pro Georgio appellat), tertium bibliotheca Patmi insulæ, quartumque regis Christianissimi commemorasset, *Est et apud me*, inquit, *integra et optimæ notæ* (FABR.). — In cod. Escorialensi (teste Pluero in Itin. per Hispan. pag 170), in index : exaratus vero dicitur a. 1443, Lambecius quoque in Comm., VIII. p. 1087 Kollarii dolet Possino de fuisse cod. *Cæsar*. 67 (quem Lamb. a pag. 1066 copiose recenset), in quo sunt Gregorii Cypri epistolæ, ex quibus multa necessaria potuissent haurici, et Historiæ Georg. Pachymeris, operis difficilis, obscuritatem magis illustrari. Ex eodem cud. publicavit, p. 1689 sq. ad supplendam Historiam Georgii Pachym., lib. II, cap. 9, *formulam solemnem*, qua patriarchæ, Gregorio Cypro adversarii, promiserunt, ipsum publice declaratum iri orthodoxum et prorsus liberum ab omni labe et suspicione pravæ doctrinæ, si is prius scripto pollicere-tur, se, posit acceptum iliud innocem iæ suæ testimonium publicum, sine mora dignitate patriarchali se abdicaturum esse — In cod. 39, vol. VIII, p. 819 est fragmentum Georgii Pachym. philosophicum, περὶ ὕλης καὶ εἴδους. κεφ β', in cujus initio Georg. dicitur σιλόσοφος καὶ διάκονος κληρικὸς ὑ πομνηματογράφος καὶ πρωτέκδικος της καυολικῆς μεγανης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιας. (HARL.)

(*c* In indice rd vol. III, p. 611, de codice X, qui continet Psatterium totum cum catena ex operibus variorum vel, scriptorum ecclesiast., in his Pachymeris, contexta, quem recenset Lambec. in vol. cit., p. 53 sqq. (HARL.)

(*d*) Seu pag. 153 ed. Kollarii, cujus notam conferes. Ibi cod. recensetur 33 qui comprehendit *Georgii Pachymeris expositionem totius Organi Aristotelis*, s. omnium ejus librorum, qui ad logicam pertinent, Lambecius itidem in nota A, p. 155 : » Protecdicus, ait, suscipiebat captivos de clero in causis crimenalibus, et de iis judicabat, providebatque ne quis iis injuriam faceret. (HARL.)

(*e*) Imagines Pachym. nec non imperatorum, Michaelis Palæologi sen. et Andronici Palæologi senæri incisas exhibet quoque Lambec. ad p. 155. vol. comm. VII. De cod. Hugust. Vind. v. Reiseri cal, p. 68. (HARL.)

(*f*) Montfauconus Palæograph. Græca, p. 79, *Fabr*. In catal. codd. *Paris*., bibl. publ. II, p. 393, numeratur cod. 1724, Georgii Pachymeris Historiæ Byzantinæ libri tredecim : præfixus sex priorum

(*g*) Allatius de Georgiis. p. 368, 369(*supra col* 413).

cod. Venet. Marc. 404 (secundum cat. Gr. codd. p. 196, postremus tamen liber mutilus est), Pachym Romanæ Historiæ libri duodecim priores. — Secund. Montfauc. B. bibl. mss. Romæ in B. Vaticana Georgii Pachym. Chronicon. (I, p. 10. *A.*) — Paris. in bibl. Coislin. codd. 138 — 143, qui sex olim uno tenore CII inscripti erant, libri XIII. In primo cod. sunt tres priores libri: usque ad finem cap, 16, in adversa pagina habetur versio Latina, diversa ab ea, quam adornavit et edidit Petrus Possinus; aliquot item in margine scholia, quæ in edito non comparent. Quomodo differant librorum numeri ab editione, docet Montfanc. in bibl. Coislin. pag. 209 sq. — Georgii Pach. Historiam editurus erat cum versione Lat. notisque Matias Berneggerus, atque maximam laboris partem profligarat; at vano Tarini, novam quoque edit, molientis, strepitu, auctoritate Rigaltii, denique morbi vehementia motus abjecit suum consilium: qua de re plura scripsit ad varios amicos in epistolis, ab Heumanno publicatis in Pœcile, tom. II, p. 219, sqq. imprimis p. 240 sq (HARL.)

De Sapientia Indorum, quam Latine a se versam e Græco Possinus Pachymeræ priori volumini, sive Michaeli Palæologo subjecit.

Specimen sapientiæ Indorum, sive dialogus inter Absalonem, Indorum regem, et gymnosophistam quemdam, per fabulas scite confictas, animi sui sensa ei pandentem moresque instituentem, quem Possinus, utpote a Mich. Palæologo, apud Pachymerem singulariter commendatum, priori Pachymeris tomo Latine subjunxit, ab eodem versus est e Græco codice Allatiano Simeonis Sethi (*h*), qui in Græcum ex Arabico transtulit circa a. C. 1100, in gratiam Alexii Comneni imp., postea Græce ex codice Holsteniano, qui exstat Hamburgi in bibl. Johannea, hunc eumdem librum, sed passim a Possiniano differentem, Græce cum nova versione sua Latina vulgavit Sebastianus Godfridus Starckius (*i*), Berolin. 1697, 8. Titulus in Arabico est *Calila et Dimna*, (*j*) cujus editionem promisit Tho. Hyde præf. ad lib. *De ludis Orientalium*. In Græco Στεφανίτης καὶ Ἰχνηλάτης, quasi *coronatum et investigatorem* dicas. Liber jucundus et utilis lectu, refertusque fabulis lepide et ingeniose excogitatis, quibus malitia, fraudes et stultitia hominum, in vita communi et in aulis frequens, ad vivum depingitur. Dicitur scriptus ante duo amplius annorum millia, Indorum lingua (*k*), et deinde in gratiam Chrosrois, Persarum regis (vero nomine Nouechiruan sive (*l*) Nuschi-ranan, Justiniano imp. coævi). Persice (*m*) versus a Peroze, sive Perzoe, medico (alii Stephanum Edessenum appellant). Nec minus Syriace (*n*), atque etiam Arabice (*o*), et iterum Persice (*p*) ex Arabico, tum ex Arabico Turcice (*q*), atque, ut dixi, Græce, quæ interpretatio in codice

(*h*) Claruit hic Simeon Sethus, imperitantibus Michaele Duca, Nicephoro Bolaniata et Alexio Comneno et in ms. regis Galliæ 1261, vocatur πρωτοβεστιάρχης τῶν Ἀντιόχου, h. e. *Protovestiarus in palatio Antiochi* CPolitano, de quo Cangius in *CPoli Christiana*, lib. II, sect. 16, n. 5, et ad Zonaram, pag. 46. Male inde ab Allatio de Simeonum scriptis, p. 181, vocatur Simeon *Vestus et magister Antiochenus*. De aliis hujus scriptis post eumdem Allatium accuratius dicam infra libro VI, ubi ad Medicos pervenero. (FABR.) — Add. Fr. X, vol. X, p. 324 sq. et quæ ego adnotavi ad vol. I, p. 650 sq., in not. (HARL.)

(*i*) Obiit Berolini a. 1712, nec sine merito laudatur a B. D. Abrahamo Hinckelmanno præfat. ad Alcoranum, Arabice primum Hamburgi editum, in quo edendo Hinckelmannum juvit, Arabica prius ab eo edoctus. Debemus huic Starckio præterea, ut orationes quasdam et præf. ad Andreæ Mulleri Greifenhagii Alphabeta omittam, catalogum mss. maximam partem orientalium, laudati Hinckelmanni: specimen versionis Coranicæ, et versionem Germanicam libri Io. Lockii de liberorum educatione, nec non biblia Hebraica forma minima et typis minutissimis excusa Berolini, quibus immortuus est. Nam Photio contra Manichæos, historiæ Alexandri Magni Hebraicæ, quam Ptolemæo Lagi codex ms. tribuit, et aliis, quæ moliebatur, fata viri docti intercesserunt. (FABR.) V. acta erud. 1697, pag. 379 sqq. et Heumanni *Acta philos.*, tom. II, p. 187 sqq. (HARL.)

(*j*) Nomina hæc duo *Thoum*, quæ sect. I et II loquentes inducuntur. Θῶες genus animalis vulpi simile et in Asia atque Africa non infrequens, de quo Bochartus III, 8 et 12, Hieroz., pag. 694, 801 seq. 804. (FABR.) Θὼς est Persarum *Schakal; canis aureus* ap. Lineum. V. meam et cel. Schreberi not. ad Theocriti idyll. I, v. 71, et in Indice ad voc. Θὼς, Ælian. *De nat. anim.* 1, cap. 7, ibique Schneider. et Hardum. ad Plin. H. N. VIII, cap. 34. (HARL.)

(*k*) Saphadius commentario ad carmen Tograi apud Hydeum prolegom. ad lib. *De ludis Oriental.*, d. 3: *Tria sunt, quibus excellant Indi, quibusque reliquos homines prævertant, Liber Culcila et Dimna, ludus Shatrangi, et novem figuræ numerariæ.*

(*l*) Vide Herbeloti Bibl. oriental. in *Nouschirvan.*

(*m*) Simeon Sethi præf. Confer B. Tenzelii *monatl. Unterredungen*, anno 1695, pag. 710, et a. 1697, p. 572; Possinum ad Pachymerem, tom. II, p. 482 seq.

(*n*) Ebed Jesu in catalogo, cap. 161, auctorem Syriacæ versionis libri Calaileg et Damnag, ex Indico factæ, laudans Bud Peridiotam.

(*o*) Arabicam versionem ms. in bibl. Mazariniana memorat Abraham Ecchellensis notis ad catalogum Ebed Jesu, p. 87, atque ex Ismaelis Schiahinsciah Historia gentium narrat librum Clilah et Damnah compositum esse ab Isamo, quinto Indorum rege: Arabice autem redditum ex Indico trecentis ante Alexandrum Macedonem annis. Habuit etiam Arabice, sed ex recentiori longe versione B. Hinckelmannus noster et Hydeus. Verisimile enim est hisce codicibus, quemadmodum et in Mazariniano extare versionem Arabicam factam e Persico, jussu chalifæ Abiafari Almanzoris.

(*p*) Hanc fortasse ex Oriente secum attulit Chrisianus.

(*q*) Persicæ et Turcicæ interpretationis bina sibi exempla mss. ad manus fuisse testatur præf. ad Lexicon suum Franciscus a Mesgnien Meninski, illa scilicet, quæ in bibl. Vindobonensi asservantur. Turcicam sub titulo *Humaiun Name* sive Speculum principum habuit etiam Golius et notis illustravit, ut in catalogo ejus mss. adnotatur. Catalogum codicum orientalium bibl. Vindobonensis idem Meninskius concinnavit, ubi num. 145 versio illa a singulari elegantia commendatur.

bibl. Vindobonensis refertur ad Secundum (*r*), philosophum, quam alii codices, ut Augustanus, Florentinus, Bodleianus, Leidensis, Holstenianus, Allatianus [*Paris.* n. 2231, bibl. publ.] aliique referunt, ut jam dixi, ad Simeonum Sethum (*s*). Hebraicam versionem (*t*) Rabbi Joelis memorat Germanica et Italica: et nescio quis Starckio spem ejus fecerat, membrana eleganter ante aliquot sæcula descriptæ et multis imaginum ornamentis conspicuæ. Latinam ex Hebraica vidi apud Jo. Philippum Palthenium, Gryphiswaldensis academiæ, cum viveret, decuset a multis annis mihi junctum amicitia, qui editionem ejus parabat, et dedisset haud dubie, nisi morte ab hoc et majoris momenti aliis præclaris conatibus exclusus, vel potius tot et tantis, quæ patriam ejus ab eo tempore vexarunt, calamitatibus præreptus fuisset. Vidi autem excusam sine anni nota in forma folii, hoc titulo : *Directorium humanæ, vitæ, interprete Joanne de Capua* (*u*) Vidi etiam duplicem Italicam (*v*) versionem, diverso tempore excusam, et tum inter se, tum a Græco mire differentem. Differt itidem a Græco plurimum, licet fabulas et apologos multos eosdem habeat Gallica versio Gilberti Gaulmini, ex Persico Nasrallæ Ben Muhammed a. 1644 composita et Paris. 1698, 12, atque in Belgio reusa sub titulo *Les fables de Pilpay* (*x*), *philosophe indien*, atque inde in hac urbe

stianus Ravius, in cujus spolio Orientis Centur. I, num. 20, *Liber Eticus et politicus titulo Clilæ et Dimnæ Persice*. Ravii codicem extare in bibl. Berolinensi, testatur Starckius præf. ad Sapientiam Indorum, qui præterea notat, occurrere Persice ms. Vindoboræ in bibl. Cæsarea n. 137, et Vratislaviæ et Lugduni Batavorum, fuisseque inter libros Golianos. Alterius etiam meminit interpretationis Persicæ Huctius De fabulis Romanensibus, pag. 22. *Califam Abiafarum Almanzorem deinde aiunt hunc librum ex idiomate Persico Arabice reddi jussisse : alium ex Arabico in Persicum denuo vertisse, postque has interpretatione Persicas aliam elaboratam esse, a superioribus diversam, ad quam tamen Gallica* (Gaulmini, sub titulo fabularum Pilpæi) *interpretatio sit exacta*. Herbelotus Bibl. orientali, p. 118, *Anuar Sohaili*, les lumières de Canopus. *C'est le titre d'un livre fort fameux dans tout l'Orient, que* Hassan ben Sohail, *Vizir du khalife Almamon traduisit du persien en arabe ; c'est pourquoi il lui donna son nom : car Sohail, en arabe, signifie l'étoile de Canopus. Cet ouvrage est originalement écrit en indien, et a porté premièrement le nom de* Testament de Houschenk, *ancien roi de Perse de la première dynastie, et celui de* Glavidan Kird, *c'est-a-dire la sagesse de tous les siècles. Il fut premièrement traduit de la langue indienne en la langue pehelevienne, qui est celle des anciens Persans, par Buzrovieh, médecin du roi Cosroès, surnommé Nouschirvan, que ce prince avait envoyé exprès aux Indes pour recouvrer ce livre. Cette traduction porta le nom persien de* Humaioun Nameh. *livre auguste, Aboul Mauli mit cette traduction en langue persienne moderne: mais son travail fut retouché et enrichi par Haussain Kaschesi, et porta depuis le titre de* Calilah u Damna, *aussi bien que celle qui été faite en langue turque pour le sultan Soliman. Car c'est un dialogue entre deux animaux, auxquels on a donné ces deux noms propres. Ces animaux s'appellent du nom de leur espèce schacal, et nous n'avons rien dans ces pays-cy, qui en approche plus que le renard, soit pour la figure, soit pour l'instinct.* Idem, p. 245: *Koddemir dit, que le livre* Calilah u Damna *fut composé en faveur de Baharam Schah penultime sultan de la dynastie des Gaznevides, prince d'un très-grand mérite, et qui favorisait beaucoup les gens de lettres. L'auteur du Lebtarikh* (confer Schickardi Tarich, p. 144 seq.) *écrit dans la Vie de ce même prince qu'il aimait extrêmement les lettres et ceux qui en faisaient profession: que l'on lui dédia plusieurs beaux ouvrages, et entre autres celui de* Kalilah et Damnah, *composé par Nasvallah, fils d'Abdelhamid, en l'état que nous le voyons aujourd'hui dans la langue persienne en prose, et que ce fut le poëte Rondeki qui le mit depuis en vers. C'est ce même livre, lequel a été traduit en langue turque, et qui porte le titre* d'Anvar Sohaili, *les lumières de Sohail, ou de l'astre qui porte le nom Canopus.*

(*r*) Vide Lambecium, lib. VI, pag. 119 [pag. 272 sq. Kollar.]

(*s*) Id. Lambecius, lib. v, p. 241 [p. 495.— edit. Kollar.] Starckius præfat. § 23. Possinus in præf, ad Sapientiam Indorum et glossario, tom. I Pachymeris, voce ἰχνηλάτης, Allatius de Simeonibus, p. 183 seq. et de Georgiis, p. 345, ubi Georgii Ceramei jambioica in Simeonis Sethi Stephaniten et Ichnelaten commemorat. (FABR.) Kollarius, l. c., pag. 495, notitiæ Fabric. ea, quæ sequuntur, addidit : « Turcicæ versionis, *Humajun Nabe* inscriptæ, auctor est *Aali Tschelebi*, Philippopolitanus, Turcarum disertissimus. In Hispanicum idioma Turcicæ versionis caput primum convertit Vincentius Bratuti, Ragusinus, atque in lucem protulit Madriti hac sub epigraphe: Espejo politico y moral, para principes, y ministros, y todo genero de personas. Traducido de la lengua turca en la castellana. Por Vicente Braluti Raguseo, interprete de la lengua turca de Felipe Quarto el grande rey delas Epanas, etc. Parte primera, en Madrid, por Domingo Garcia y Morras, anno 1654, in 4. Est, ut jam monui, solummodo caput primum celeberrimi hujus operi, ex quatuordecim cann. constantis. Utrum cætera a Bratuto typis edita, vel saltim conversa fuerint, mihi quidem non liquet. Lacimam bene longam Persicæ, Turcicæ et Hispanicæ versionis, tironum gratia, protulit Meninskius, grammaticæ suæ Turcicæ, a. 1680 Viennæ editæ, adjactam. Nos in eadem Meninskiana grammatica, excitationibus analyticis aucta, atque a. 1756 sub prelum revocata, versionis Turcicæ apospasmatium quoddam una cum analysi et versione nostra vulgavimus tom. altero, p. 243.» Hactenus Kollarius (HARL.)

(*t*) De hac confer Wolfii bibl. Hebraicam, tom I, pag. 468.

(*u*) Titulus unius est: *La moral philosophia del Doni trata da gli antichi Scrittori, o vero la philosophia de sapienti antichi scritta da* Sendebar *moralissimo philosopho Indiano et tradotta nella lingua Toscana da gli academici Peregrini* ; *Venet.* 1552, 5, additis figuris sive iconibus, quæ in editione Ferrat. 1610 8, desiderantur. Altera versio illa ipsa, quam Allitius inspexit, lucem vidit Ferrariæ a. 1582, 8. *Lelo Demno* (ita male, pro Calilah u Damnah) *del Govereo de regni, sotto morati essempiati animali ragionanti tra loro, tratti prima di lingua Italiana.*

(*v*) De hac versione et editione, de auctore ipso variisque versionibus etc. copiose agit Fraytag in *Appar. litter.* III, p. 106 — 118 (HARL.)

(*x*) In catalogo bibl. Leidensis pag. 301, et in Herbeloti bibl. oriantali pag. 206 et 455 vocatur *Bidpai*, quod nomen interpretantur medicum miscricordem. Sed Hebeloti verba ascribenda sunt: *Homaioum Nameh, ou Humaioun, Nameli*, le livre Royal ou Auguste. *C'est la traduction persienne du livre intitulé Kalilah ve Damnah. Ce livre, qui n'est qu'un tissu d'apologues et de fables tirées des propriétés des animaux, fut composé par un philosophe indien, nommé* Bidpai, *pour un roi des Indes, qui portait le*

quoque Hamburgi a. 1707, 12. cum Æsopi fabulis subjecta prelo. In his recentioribus editionibus judicio viri eruditissimi, dum Gallica elegantiora dare voluerunt, de veteris præstantia non parum detrivere : *on a gâté l'ancienne version en le mettant en meilleur françois.* Cæterum jampridem Antonius Gallandius spem fecit plenioris longe Gallicæ editionis videndæ, siquidem is nactus est Turcicam versionem, editis Pilpæi fabulis quarto tanto ampliorem atque adeo integram ejusdem libri factam e Persico, cui titulus *Humaioun Nameh*, hoc est *liber imperialis* sive *regius*, quoniam artem imperandi libro illo contineri Orientales sunt persuasi. Castellana sive Hispanica versio in præfatione ad Italicam memoratur ; Germanica vero, quæ ex Latina Joannis a Capua composita esse traditur auspiciis Eberhardi I, ducis Wirtembergici, sæpius lucem vidit, atque a Starckio memorantur editiones Ulm. 1483, fol (y). *Beyspiel der alten Weisen von Geschlecht zu Geschlecht*, et Argent. 1525, fol. *das Buch Weisheit darin erlenet wird der Welt Lauff*, et sine loci notatione 1547, 4 *der alten Weisen Exempel, Spruche und Uterweisungen :* et Francof. 1565. 8, *das Buch der Weisheit der alten Weisen von Anbeginn der Welt von Geschlecht. zu Geschlecht.* Belgica denique Zachariæ Heins, Zwollvæ, 1623, 8, woorbelsels deoude wysen uyt d'Iudisebe spraake in d'Arabische, etc. [Ad omnem hunc locum cf. præfatio ad libellum inscriptum Στεφανίτης καὶ Ἰχνηλάτης e cod. ms. bibl, Acad. Upsal. edita et Latine sersa, dissertatione acad, quem. — præsidio *Jo. Flodoro*, Prof. etc. publ. examini submittit. *Petr. Fabian Aurivilius*, — Ups. 1780, 4 *Beck.*

Alia Pachymeræ scripta edita.

Præter Historiam Byz. de qua dixi, et de cujus editione Possiniana consuli etiam potest Jo. Gallæsius in Ephemeridibus eruditorum, Paris. 6. Dec. 1666 et 2 Martii 1671, exstant non minus typis exscripta, eodem Georgio Pachymere auctore :

1. *Paraphrasim operum Dionysii Areopogitæ.* ad Athanasium patriarcham tum Alexandrinum, in qua Maximum fere semper secutus est, ita ut Pachymerem *non magnis Dionysii, quam Maximi fidissimum*

nom de Dabschelim. Il est rempli de préceptes moraux et politiques. Nouschirvan, roi de Perse, envoya son médecin nommé Buzrvieh. (hic in Graca versione vocatur Περζωέ.) *exprès pour recouvrer ce livre, qui était gardé soigneusement dans la bibliothèque des rois des Indes, et l'ayant entre les mains, il le fit traduire de l'indien en langue peheleviennc, qui est l'ancien persien, et lui donna le nom de* Humaionn Nameh. *Abougiafar Almansor, second kalife des Abbassides, le fit ensuite traduire de l'ancien persien en arabe par l'imâm Abulhassan Abdal'ab ben Mocanna sous le titre de* Kaldah et Damnah. *Quelque temps après le sultan Nasser ben Ahmed de la dynastie des Samanides, le fit encore traduire de la langue arabique en persien plus moderne par un docteur inconnu, et cette version fut mise aussitôt en vers par le célèbre poëte persien nommé Roudechi. Baharam schacth fils de Massoud, sultan de la dynastie de Gaznevides, non content de cette version, fit travailler Nasrullach Aboulmâala, le plus éloquent homme de son temps, sur le texte arabique de Mocanna, et c'est cette version persienne que nous avons aujourd'hui sous le titre de Kalilah ve Damnach. Ce livre a acquis une si grande estime dans l'Orient, que dans la fin du neuvième siècle de l'hégire l'émir Sohaili, généralissime des armes de Houssain ben Mansour, ben Baicurah ou Baicra, sultan de Khorassan, qui était de la postérité de Tamerlan, entreprit d'en faire faire une nouvelle version* (en langue arabique sur l'ancien texte persien,) *par le docteur Hussain Vaëz dit al Kaschefi, laquelle surpasse toutes les autres en élégance et en clarté. Cette nouvelle version porte le nom* d'Anvar Sohaili, *les splendeurs, ou les lumières de Canopus, à cause qu'elle fut faite à l'instance de l'émir. qui portait le nom de cette constellation ; et a été traduite en langue turquesque en prose et vers. Gemali l'a mise en vers pour Bajazeth second du nom sultan de la race des Ottomans.* Idem pag. 399 *: Giavidan Kird,* la sagesse de tous les temps. *c'est un livre de philosophie morale, composé de Huschenk, ancien roy de Perse, lequel a été traduit plusieurs fois, et en plusieurs langues — Une partie de ce livre a été traduite en françois par David Saïd d'Ispahan et imprimé à Paris 1644. sous le titre* de livre de lumière la conduite des roys. *Le traducteur dit dans sa préface, que ce livre fut traduit de persien en arabe par Abulhassan bdalla, par ordre d'Abugiafar Almansor, un des khalifes Abbassides, mais il se trompe : car ce fut Hassan vizir d'Almamon, qui en fit la traduction.* Idem pag. 206 : Bidpai et Pilpai, *philosophe indien vizir de Dabschelim, ancien roy des Indes, est l'auteur* du Testament de Auschemek, *second roi de Perse de la première dynastie. Ce livre, qui a changé plusieurs fois de nom, est le même que* Giavidam Khird, Homaionn Namé. Kalilah ve Daumah. et Anvar Sohaili. Idem pag. 465 : *Il est encore aussi peu vraisemblable que ce prince* (Huschemek, roi de Perse,) *soit l'auteur d'un livre intitulé* Giavidam Khird, *la sagesse éternelle ou de tous temps, auquel on a donné aussi le nom de* Testament de Huschenk : *mais l'ancienneté et la réputation de ce monarque ont fait emprunter son nom pour donner plus d'autorité a cet ouvrage, qui est d'ailleurs fort estimable et lequel est parvenu jusqu'a nous sous le titre de* Humaion Nameb.

(y) Hanc editionem uberius descripsit Kastuer in vermischten Schriften, part. I, p. 219 sqq. Inscriptio autem hæc est : Hie endet sich das buch der weisheit der alten weisen von ambeginne par welt von geschlect zu geschlecht. Gedruckt und vollendet durch *lieuhart hollen* zu Ulm nach cristi 1485, fol. add. el. *Zapfii* alteste Buchdruckergeschichte Schwebens, p. 86, sq. imprimis clar. Pauzer in Annalen der altern deurchen Litteratur, p. 143, sq. qui ex *Freytatii* notitia citata memoratu digniora excerpsit. Idem N. D. ibid. descripsit p. 152, edit. alteram Ulmensem ap. Hollen 1484. fol. et pag. 135 ex Gerkenii itinerar. part. I. p. 308. Das Buch der weisheit oder der alten weissen, etc. Augustæ Vindelic per Hans Schonfperger. 1484. fol. — p. 158. Das Buch der biespiel der altem weisen, etc. Ulmæ per Conr. Dinckmut. 1485, fol. — pag. 256. Das Buch der weisheit etc. Argentor per Hans Gruninger. 1001, fol. — *Freytag* l. c. p. 117, longiorem editionis alius a Starkio omissæ, dedit notitiam : Der alten weisen exempel, spruch mit vil schoenen Beyspicien und figuren erieuchtet, etc. Argentor. ap. Jac. Froelich 1539. fol. Denique jam laudavit Brucker *Histor. criticam philosoph.* libr. II, cap. 4, § 8, tom. I, pag. 210 sqq. — Italicas versiones, Venetiis. 1552, 4 — 1567, 8, — Trident. 1594, 8. — Vicentiæ, 1597, 8, — Venet. 1605. 4 — Ferrariæ. 1503, 8, et 1610, 8, uberius recenset Paitoni in bibl. degli Autori — volgarizzati tom. IV, p. 52 58. (HARL.)

paraphrasten vocet Combefisius tom. I Auctar. noviss. pag. 496. Et quando τοὺς παλαιοὺς laudat, Maximum præcipue intelligit, qui τῶν παλαιῶν τις a Pachymere appellatur, tom. II, edit. Dionysii Corderienæ p. 64. Prodiit primum Græce apud Guil. Morellium Paris. 1551, 8, hoc titulo: Τοῦ λογιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἱερομνήμονος τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ΓΕΩΡΓΙΟΥ τοῦ ΠΑΧΥΜΕΡΗ παράφρασις εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάτυρα Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην ἐκ προτροπῆς κοῦ ἁγιωτάτου πάππα καὶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κυροῦ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, ἐπιδημοῦντος τῇ Κωνσταντίνου, πρὸς ὃν καὶ τὸ προοίμιον. Præter illam editionem (non cum Dionysii operibus, ut ex Simlero scribit Allatius, p. 367, de Georgiis, sed separatim excusam), prodiit hæc paraphrasis etiam Græce, juncta scriptis S. Dionysii in editione Græco Latina operum hujus Lanseliana Paris. 1615, fol., nisi quod paraphrasi in epistolas Dionysii, versionem suam Petrus Lansselius S. J. addidit. totam Latine vertit Græceque et Latine cum Dionysii operibus et Maximi scholiis edi curavit Baltasar Corderius S. J. Antw. 1634, fol. Godfridi quoque Tilmani (z), Carthusiani, versionem Possevinus memorat, et aliam Vincentii Marinerii Allatius, sed typis non exscriptam. (Fabr). Confer supra, in hoc volumine p. 9, 12 et 13, et de codd. p. 14, 15 (ubi quoque citata est edit. Dionysii Areopagitæ, cum paraphrasi Georgi. Pachym. Venet. 1755, fol. tom. I. p. 6-152), et p. 16 conf. Jo. Fabricii Hist. bibl. Fabric., part. 1, p. 112-116. — Item Dionysii Areopagitæ cœlestis Hierarchiæ fragment. cum paraphrasi Pachymer. in cod. Barocc. in bibl. Bodlei. nr. 65 — paraphrasis, etc., in cod. Escorial. teste Pluero in itiner. per Hispan. p. 170. — Opera Dionysii Areopag. cum paraphrasi Georgii Pachym. in cod. Coislin. 86, teste Montfaucon in bibl. Coisl. p. 140, add. Bandinii catal. codd. Gr. Laurent. Medic. vol. I, p. 209 (Harl.)

2. *De processione Spiritus sancti*, πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι διὰ τοῦτο λέγεται Πνεῦμα Υἱοῦ διὰ τὸ ὁμοούσιον, ἢ διὰ τὸ χορηγεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ τοῖς ἀξίοις, *adversus eos qui dicunt propterea dici Spiritum Filii, quod ejusdem cum eo substantiæ sit, vel quod ab eo dignis suppeditatur*, Græce et Latine exstat in tomo I *Græciæ orthodoxæ*, una cum editoris, Allatii, interpretatione, Rom. 1652, 4, p. 390-399. Adde eumdem *De Consensu utriusque Ecclesiæ* p. 517, seq. (Fabr) Add. in vol. X, p. 384. (Harl.)

3. Ἔκφρασις τοῦ Αὐγουστεῶνος, *Augustatis in templo Sophiæ CPolitano descriptio*, Græce edita a Boivinio ad Gregoram, p. 764 tom. II, e codice regio 3119, De Augusteone Codinus Origg. CPol, n. 32, Goarus ad Codinum p. 130.

4. Ex *paraphrasi in totam Aristotelis philosophiam*, quæ lib. XII titulis 47, et capitibus 435 [vel potius 258, v. Buhle in edit. opp. Aristot. tom. I, p. 166, et Lamb. VII, p. 234, Bandin. II, p. 285, not.] comprehensa in Bibliothecis quibusdam integra adhuc Græce asservatur, prodiit (a), (b) *Epitome Logices Aristotelis*: Γεωργίου διακόνου πρωτεκδίκου καὶ δικαιοφύλακος τοῦ Παχυμεροῦς ἐπιτομὴ τῆς Ἀριστοτέλους λογικῆς, Latine, interprete Jo. Baptista Rasario, Paris. apud Vascosan, 1347, 8, et Græce ibid. 1548, 8, et Græce atque Latine, Ed. Bernhardo curante, Oxon. 1606, 8. In hac epitome sub initium statim leguntur, quæ *De sex definitionibus et divisione philosophiæ* ediderat Græce Joach. Camerarius Lipsiæ in sine 8, anni nota (b), una cum Archytæ libello De decem categoriis et cum alibis

(z) Reprehendit Possevinus Tilmanum, quod Pachymerem Athanasii σύγχρονον scripsit. Ac sane non fuit æqualis Athanasii illius antiqui Arianorum sæculo IV mallei; attamen non minus certum est, etiam Pachymeræ ætate fuisse patriarcham Alexandrinum nomine Athanasium cujus plus simplici vice ille in Historia sua Byz. meminit, et cui paraphrasim suam Dionysianam, suadente ipso compositam, inscripsit. (Fabr.) In codd. 996 bibl. publ. Paris. exstat Ge. Pachym. epistola ad Athanasium, patriarcham Alexandriæ, Libyæ, Pentapoleos, totiusque Ægypti et Æthiopiæ. (Harl.)

(a) Vide Allatium supra.

(b) Mabricius tamen infra in vol. XII, p. 523, in indice scriptorum Jo. Camerii non solum pleniorem dedit hanc inscriptionem: *Archytæ* decem prædicamenta: anonymi de logica: quid et quale quid quomodo definiendum esse videatur: alterius methodus εἰς τοὺς τρόπους τῆς φιλοσοφίας Georgii Pachymerii de sex definitionibns philosophiæ: omnia Græce: cum præliminari epistola Græca Joachimi Camerarii ad Michaelem Sophianum. Lipsiæ typis Mrnesti Voegelini, 8, sed etiam anno 1e64 editionem asserit, — adde seq., notam. De plurimis codd. jam supra in vol. III, in cap. de *Aristotele* sermo fuit p. 209, not. *oo*, Ge. Pachym. expositio totius Organi Aristotelis et epitome universæ Aristot. philosophiæ; — p. 210, Pachym. libri XI de philosophia in cod. Bavar. 170 (quorum quidam, e. g. De cœlo, in Aristot. Ethica, etc., separatim in codd. aliis seperiuntur): in cod. Bavar. 171 est Pachym. epitome in Metaphysicam Aristotelis — tum alia p. 216, 220, 227, 229, 258, et sæpius. — In bibl. Escorial. sunt in aliquot codd. Pachym. 1) in universam Aristot. Logicam et utramque philosophiam epitome; 2) Logica et philosophia; 3) paraphasis in libros Ethnicorum ad Nicomachum, 4) De mechanica, cap. 20. — 5 in quædam Aristotelis, teste Aluero l. c. pag. 170. — Florentiæ in cod. Laur. Medic. II, plut. 86, Ge. Pachym. compendium philosophiæ ex mente Aristot. libris constans XII, titulis 47, cap. 258. Plura vide in Bandinii cat. codd. Gr. III, p. 288 sq. Adde not. seq. — Paris in bibl. publ. codd. 1930, 1931 et 1935, exstat Pachym, paraphrasis in universam Arist. philosophiam; in cod. 2136 opusc. De anima. — Vindobonæ in cod. Cæsar. 67, nr. 1, Pachym. fragmenta nonnulla de cœlo; — in cod, 32. nr. 1. et codd. 44 nr. 2, et cod. 95 nr. 2. Pachym. prolegomena in Aristol. libros octo naturalis auscutlationis, et nr. 18, cod. 44, excerpta ex Ge. Pachym. de cœlo, sole, eclipsi solis, diebus et noctibus, et de quator anni temporibus; — in cod. 43 Pachym. expositio in Arist. naturalis auscultat. libros octo, V. Lambec. comm VII, p. 237, 397, 173, 177, 178, 181, 182. — Taurini in bibl. Regia, cod. 365. Ge. Pachym. liborum Aristotel. De physica auscultatione synopsis et compendiaria expositio, nondum edita; — in cod. 262 prolegg. in octo libros physicorum Aristot. V. cat. codd. Taur. Gr. p. 485 et 372. — Venetiis in bibl. Marc. cod 203 index philosophiæ Pachymeræ; — in cod. 212 Arist.

quibusdam, quæ supra lib II, cap. 13, (vol. I, p. 834), in Archyta recensui: Latine vero Oporimus Basil. 8, cum Porphyrii quinque vocibus (c) et Aristotelis prædicamentis a Joach. Perionio versis. Et quæ Græce atque Latine cum Jacobi Foscareni versione prodierunt Pachymeræ *De philosophiæ definitionibus et quinque vocibus ac decem prædicamentis*, Venet. 1532, 8, addita Pselli et Nicephori Blemmidæ compendiis in Logicam Aristotelis. β) περὶ ἀτόμων γραμμῶν, *de lineis insecabilibus* libellus sæpe utraque lingua in Aristotelis operibus editus et Aristoteli ipsi a multis, antequam errorem notarent. Camotius et H. Stephanus, perperam adscriptus. Latine vertit Jac. Schekius. Vide, si placet, quæ dixi lib. III, cap, 5, § 28 (3ol. III, p. 261.) γ) *Epitone* denique ipsa *philosophiæ* Latine ex interpretatione Philippi Bechii, philosophi ac medici, Basil. 1560, fol cum Synesii orationibus (d). Hanc epitomen Eumoro cuidam auctor dicavit, ut patet ex Pachymeræ ad eum versibus (*surrn col.* 419 *editis*).

In Casaubonianis p. 21, laudatur Georgii Pachymeris *vita Chrysostomi*, de qua nihil usquam legere me memini. Quam enim habemus scriptam a Georgio Chrysostomi Vitam, quod Casaubonus ignorare minime potuit longe antiquioris est, et Photio jam laudati Georgii Alexandrini episcopi, de quo prolixe Hanckius, de scriptoribus Byz. part. I, cap· 10. Sed Casauboni verba adscribam : *Georgii Pachymeris de Vita Chrysostomi liber est eximus et propter argumentum et nonnihil etiam propter scriptorem ipsum : pura est hujus oratio* (at in Georgio Alex. stylum reprehendit Photius) *neque omni artificio nudata, et cura dictionis* : ἐπιστάσεις αἰτιατικαὶ *quales in historicis observabamus frequentissimæ.*

Pachymeræ scripta inedita.

Præter *Paruphrasim in universam Aristotelis philosophiam*, de qua jam dixi, et cujus major pars Græce adhuc bibliothecis atque integra in Vindobonensi (e) delitescit, servantur in bibl. regis Galliæ cod. 3149 (f) Pachymeris μελέται εἶς τὰ προγυμνάσματα καὶ εἰς τὰς στάσεις. *Exercitamenta rhetorica in progymnasmata et status.* Singulorum titulos et initia exhibet Allatius de Georgiis p. 369, 370, 471 (*supra col.* 413) in quibus est etiam ἔκφρασις τοῦ Αὐγουστεῶνος, quam Boivini beneficio habere nos jam monui. *Epistolas*, quas in bibliothecis Italiæ latere scripsit Gesnerus, nunquam reperire se potuisse, licet anxie perquisitas, testatur idem Allatius et dolet : *Eas enim*, inquit, *elegantissimas futuras, et dicendi antiquo nectare, præterquam quod eo ævo scriptores sueverant plenas suspicor ; cum minus aliis in eloquendo*

Ethic. Nicomach. libri X, cum Georgii Pachym. paraphrasi marginali nondum edita V. catal. codd. Gr. p. 112 et 114, et supra vol. III, p. 264. — In cod. Coislin. 164 Georgii Pachym. philosophia, libri XII ; v. Montfauc. bibl. Coisl. p, 222. (HARL.)

(c) V. supra. vol. V. p. 738. (HARL.)

(d) Vide not. antec. — add. in cod. August. Vindel. Nicephori Blemidæ et Georgii Pachym. epitone philossophica complectens Logicam, Ethicam et Physicam : teste Reisero in cat. p. 77. — Vindobonæ in cod. cæsar. 67. Ge. Pachym. epitome universæ Aristotelis philosophiæ, divisa in libros XII, titulos 37, et cap. 238. V. Lambec, comm. VII. pag. 234 sqq., ubi inter alia, « quæ, ait, epitome primum quidem a Phil: Bechio, philosopho, medico, atque academiæ Basileensis professore dialectico ex aliis duobus mss. codd. et iis quidem, ut ipse testatur, valde lacunosis, mendosis et corruptis, in Latinum sermonem translata, et a. 1560 Basil. typis Froben. in fol. Latine tantum edita est; beneficio autem tertii hujus codicis msti cæsarei Græce simul et Lat. longe melius et accuratius denuo edit poterit. » Indicat hoc ibidem Ipse Sambucius hac suæ manus incriptione : *Philippus Bechius, medicus Basileensis, convertit Basileæ, et excudit Episcopius cum Frobenio, a.* 1560 *Verum hic codex longe duobus, quibus uti interpreti tunc licuit, integrior et probior est, Bechius sæpe nec verba apprehendit, nee sensus reddidit. Sambucus hunc emit octo coronatis, missum ex Italia, a* 1583. In illo cod. præfationem excipit index totius operis, quem quidem Leo Allatius in diatriba de Georgiis p. 367, perperam existimabat ab alio quodam compositum ; contra Lambecius, ab ipso Georgio Pachym. esse confectum, ex connexione cum præfatione manifeste apparere contendit. — Quod Lambec. et Sumbuc. de eod. Vindob. prædicarunt, id etiam de cod. Florent. Medic. XXII, plut. 86, in quo est Pachym. compendiem philosophiæ (uti in cod. 2. in superiore nota laudato), Bandin. III, p, 365 sq. affirmat, ope illius codicis Medic. optimi atque integerrimi Græce simul est Lat. longe meliorem et accuratiorem editionem posse adornari. Ille tamen cod. præterea ab initio habet διαίρεσιν, etc.; divisionem locorum dialecticorum, quemadmodum ipsos divisit Italorum quidam, dictus Boetius, qui quidem in Gr. linguam translati sunt. Tum in fine adduntur Man. Phile versus iambici centum sepulcrales in Pachymerem, quibus ille sui præceptoris obitum deplorat. — In cod. 1, nr. 3, plut. 86, excerpta tria ex Ge. Pach. paraphrasi in universam Aristot. philosophiam. V. Bandin. III, p. 284 sq. — In cod. Cæsareo 95, nr. 4, in Arsenii, Monembasiæ in Peloponneso archiepiscopi, *syntagmate logico* insunt Michaelis Pselli, Nic. Blemmidæ et Georgii Pachymeris opuscula varia ad logicam pertinentia, et quidem Pachym. libell. de sex philosophiæ definitionibus ; ejusdem divisio philosophiæ, ejusdem libellus de quinque vocibus et libell. de decem prædicamentis. V. Lamb. VII, p. 380 sqq· qui quoque adnotavit, idem Arsenii syntagma logicum editum esse Græce Paris. 1550, 12, et Latine, Jacobo Foscareno interprete, ibid, 1541, 12. — In cod. 39, nr. 6, est fragment. περὶ ὕλης, etc., ut jam supra adnotavimus. — In bibl. acad. Leidensi sunt Hermias Ammonius in Isagogen Porphyrii. Magentinus in libr. Aristot. De interpretatione et in priora analytica; Nili De ratiocinationibus libellus. Item Georgii Pachymerii *in universam Aristotelis disserendi artem epitome, ex interpretatione* Jo. Baptistæ Rasarii. Lugduni 1547, fol. — Pselli introductio in sex philosophiæ modos, etc. — Nicephorus Blemmidos de quinque vocibus, Georgius Pachymerius *De sex phylosophsiæ definitionibus*, etc. Græce. Venetiis (ut videtur), aliqua sunt adscripta Græce : in catal. B. Leid. p. 155, 163 et 165. — Georgii Pachym. in universam Aristotelis disserendi artem epitome, Latine, Jo. Baptista Rasario interprete. Paris. ap. Michael. Vascosanum 1545, 8. (Maittaire A. T. III, p. 379). HARL.

(e) V. notas anteced. (HARL.)

(f) In cat. codd. Paris. tom. II, p. 584, numeratus 2983.

Pachymerius, qaod ex historia et aliis ejusdem tractationibus eplligi potest, ineptat (*g*) Refert autem nactum se Pachymeræ opusculum Περὶ κατασκευασίας καὶ ἐξεργασίας τῶν ἐπιχειρημάτων, *De apparatu et constructione argumentorum*, cujus initium : Πᾶν κατασκευάζεται δι' ἕξ. Ait etiam, Pachymeræ libellum *De qaatuor mathematicis* scientiis exstare ms. in bibl. regis Galliæ, sed dubitat, idemne sit, qui sub Pselli nomine editus est, et de quo Allatius libro de Psellis cap. 37. Sane idem scriptum Arsenius, cum primum Romæ edidit, dubitavit. Enthymiumne an Psellun haberet auctorem, licet Pselle a pluribus tribuatur : Labbeus vero in Bibliotheca nova ms., pag. 117, tanquan diversa memorat Georgii Pachymeræ *De quatuor mathematicis, arithmetica, musica, geometria et astronomia* (quo ipso ordine etiam disciplinæ illæ in Pselliano libello pertratautur), *in codice regio* 859, *et de iisdem Euthymii Pselli codice* 891. *De iisdem incerti codice* 481. (Fabr.) — Secundum codd. calal. . Paris. vol. II, in cod. 2338, 2339 et 2340, Georgii Pachym. vel Mich, Pselli arithmeticæ, musicæ, geometriæ et astronomiæ institutiones ; in cod. 2341, Georgii Pachym. arithmetica (ubi primum caput desideratur), geometria et stereometria. — In cod. 2438 (e cod. Vaticano a. 1594 descripto), nr. 3, Pachym. arithmeticæ quater inchoata descriptio duorum librariorum manu diversa ; nr. 4, ejusdem *harmonicæ* inchoata descriptio — in cod. 2536 opusculum de *Mucica*. e veterum et recentiorum scriptis a Georgio Pachymera in illorum gratiam, qui rei musicæ operam dant, collectus, opus ineditum, quod incipit δευτέραν ἔχει τάξιν. — In cod. Naniano 255 Venetiis, ἡ τετράβιβλος τοῦ Παχυμέρη — tum τοῦ σοφωτάτου κυροῦ Γεωργίου πρωτεκδίκου — τοῦ Παχυμέρη, σύνταγμα τῶν τεσσάρων, μαθημάτων, ἀριθμητικῆς, μουσικῆς, γεωμετρίας καὶ ἀστρονομίας. Sequuntur triginta versus iambi senarii : post hos incipit opus. Plura ex illo cod. dedit auctor cat. codd. Nanian. pag, 448. — Leidæ inter codd. Vossianos ἁρμονικὴ μουσικὴ Παχυμερίου. V. cat. bibl. Leid. 394. nr. 62. — An etiam Pachymerem pertineant, quæ sunt in cod. Augustano Vindel (*Reiser*. cat. p. 87). epitome logica, initio mutila, reliquis etiam paginis magnam partem exesis ; alia epitome arithmetices, etc, aliaque epitome musices, geometriæ, astronomiæ, etc., collatione cum aliis codd. certius erit definiendum. (Harl.)

Τὰ καθ' ἑαυτὸν, *Carmina de vita sua* memorat Pachymeres et ex illis versus quosdam hexametros adducit lib. x Historiæ Byz., cap. 14 et 15. (Fabr) Florentiæ in cod. Laurent. Medic. V, plut. 87, qui continet Aristot. physicæ ausculiat. libros VIII, cum expositione marginali Georgii Pachymeris : in fini leguntur versus quidam heroici in laudem libri, ascripto nomine τοῦ Παχυμέρη, quos publici juris fecit Bandin. in cat. Gr. III, p. 385 sq. — In cod. Veneth Marc., qui continet Macarii Chrysocephali Ροδωνιὰν,, fol 231 adducuntur excerpta ex carminibus, quæ Georgius Pachymeres de vita sua conscripsit, ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν ἐπῶν τοῦ Παχυμέρη κυροῦ Γεωργίου, δι' ὧν τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγεῖται ἐν τμήμασιν ἐννέα, et fol. 233 rect. τοῦ αὐτοῦ (Παχυμέρη) στίχοι ὑφαντοί· ἔστι δὲ ὁ ὑφαινόμενος στίχος, ἄνωθεν κάτω καὶ κάτωθεν ἄνω. V. cel. Villoison anecdoct. gr. tom. II, pag. 7, imprimis pag. 76 sqq. ubi στίχος, istos quamvis barbaros ineptosque. Græce vulgavit. In versibus autem heroicis laudatis Pachymeres indice Villosionio, veteres poetas, præcipue homerum et Gregorium Nazianzenum, non infeliciter imitando expressit. (Harl.)

(*g*) Add. supra, vol. I, p. 703. (Harl.)

GEORGII PACHYMERÆ

DE

MICHAELE ET ANDRONICO PALÆOLOGIS

LIBRI XIII.

—

PETRI POSSIMI DEDICATIO

—

SANCTÆ MEMORIÆ URBANI VIII SUMMI PONTIFICIS

GEORGIUS PACHYMERES. EJUS BENEFICIO REDIVIVUS, IMMORTALES GRATIAS.

Synagogæ veteris pontificibus sacræ litteræ memorant singulari privilegio tributum, ut morte sua panderent reditum exsulibus, Plus posse novæ legis et Christi Ecclesiæ pontifices feliciter experior hodie a te, cujus gratia dudum mortui jampridem et ipse mortuus lucem

aspicio. Propagasse me putaram vitam brevem in posthumæ immortalitatis perennitatem, scribenda dum viverem historia mei temporis, et actis non indignis cognitu principatuum duorum, quibus et nos aliquod nomenque decusque gesteramus, ex oculata notitia duplici volumine vulgantis : sed quam sint incertæ spes et providentiæ humanæ sero deprehendi, post cineres demum sentiens ista duo a me longis elucubrata vigiliis, at parum faustis auspiciis opera pro arce Minervæ quam eis desponderam, nihil nisi carcerem Latonæ reperisse, ubi tenebrosis constricta vinculis famam secum meam oblivionis quodam tumulo conditam premerent. Nempe illa Othomanica tempestas, quæ deleto imperio Orientali, subjugata Constantinopoli, opes litteratæ Græciæ funesto naufragio submersit, meæ quoque historiæ exempla barbaricis fluctibus absorpsit pleraque, tabulis duntaxat truncis, et reliquiis exilibus in quædam velut littora ac partus bibliothecarum ejectis. Harum in Augustana congestum cumulum vidit olim Wolfius, sed velut ille evangelicus Levita in occursu Hierichuntini viatoris latronum injuria saucii, cum esset secus locum et videret, pertransiit, quid enim aliud fuit, omisso edendi vertendique officio, lemmatum ac titulorum exscriptione facili defungi? Aliquanto plus sacerdos fecit, eruditissimus Petavius, qui qua via veterum monumentorum scrutandorum descendebat, forte nactus narrationem mearum fragmenta nonnulla, qualia invenerat edidit Parsiensibus typis. Verum et ipse præterivit, merito detrectans interpretandi operam, in tam corrupto, quale nactus erat, exemplari utique perdendam. Equidem (fatendum enim est) pejori longe loco eram quam vulneratus ab Hierichuntinum iter obsidentibus sicariis viator, ille siquidem utcunque confosus spirabat adhuc tamen ego animam exhalaveram sensu plane cassus ac spiritu, non minus quam ille memoratus in libris Regum, quem qui humaturi exierant, instantium latrunculorum metu festinantes in sepulcrum Elisæi conjecerent, casu ipsi fortunato : etenim contactu ossium prophetæ revixit mortuus. Par mihi felicitas ex te contigit. Os tuum et caro tua, Eminentissimus Francicus cardinalis Barberinus, me conclamatum, depositum, examinem colligens, tollens, amplectens, tandem ut viverem effecit, tuis scilicet obsecutus votis et mandatis : tu enim exemplum mei operis integrum accersitum e quodam angulo Græciæ illius fidei vivens commiseras, hortans intansque ut edendum aliquando curaret. In hoc ille nulli openæ, contentioni, sumptui pepercit, Misit, egit, movit multa longo tempore quoad longanimitate atque efficaci perseverantia obstaculis perruptis optati compos, mihi derelicto atque objecto verus beneficus Samaritanus sospitator exstitit. Ille humo me sublatum ac pulvere isti a quo sum Latinitate donatus interpreti velut stabulario commendatum, denariis multo ultra quam duobus descriptionis et excusionis ab amanuensibus ac chalcographis necessaria mihi vulgando opera redempta, tum cæteris omnibus in lucem emergendi subsidiis non munifice solum, sed magnifice etiam instructum, in hunc litterariæ celebritatis meridiem protulit, ubi mea Historia, tanquam illa Memnonis statua insueti sibi solis percussa nunc primum radiis, erumpat in voces immortale tuum ac tuorum, sanctissime Pontifex, in me ac rem litterariam meritum orbe late toto prædicaturas.

PETRUS POSSINUS LECTORI.

I. Quod nunc primum e Græciæ naufragiis emergit Georgius Pachymeres, historicus non minus alioqui luce dignus Latina quam multi ejus æquales ac posteri jam pridem typis et litteris evulgati nostralibus, non sola infelicitas, sed culpa ejus quædam fecit. Retrusus et antiquarius scriptor, quem loqui cum vulgo quidquam piget, præterea perplexus et hiantis sententiæ compositor, tot tenebris suas vigilias obvolvit, ut eruditissimorum, quibus innotuit, interpretum a sui editione tentanda curas conatusque deterruerit; idem passus quod sepias aiunt atque torpedines, qui pisces quod rarius mensarum honore dignentur, caligini quam offundunt, torpori quem afflant, imputent, illa oculos, hoc manus et brachia piscantium a nisu eos e nativo gurgite tollendi soliti repellere.

II. Erat tamen haud dubium operæ pretium in ejus publicatione historiæ, quæ res magnas ac memorabiles per annos fere octoginta sæculi obscuri ac testium inopis gestas, si minus semper diserta, saltem prudenti, diligenti, morata et plerumque fideli narratione prosequatur; quæ postremæ quasi scenæ Orientalis imperii sub domo Palæologa ita principia exhibet, ut in iis causas tragicæ catastrophes, qua Turcis et Muhammedi Constantini regia succubuit, advertere prudens lector manifestas queat; quæ plurima docet nusquam alibi notata; quæ a Niceta et Acropolita ad Cantacuzenum, hiatum quemdam explens publicæ memoriæ, viam quasi regiam insternit albis velut quadrigis historicæ veritatis, qua nostra usque ad tempora nuspiam hærente aut abrupta triumphi pompa invehatur; quæ denique negotium omnis ævi maximum et celeberrimum, conciliationis ecclesiarum Græcæ cum Latina, sic a primis originibus evolvit, sic a deliberationum arcanis verisque rationibus, per anfractus inde fucosarum artium hinc fidei sinceræ, ad suos exitus perducit, ut asserere non dubitem id argumentum ingens a nullo prius Græco scriptore lucis accipere.

III. Non me fugit intercedi adversus hæc speciosa et plausibili exceptione posse a merito querentibus Pachymerianam hanc historiam non raro Græcorum schismati favere, Latinorum res et jura deterere narrando, auctoris pronum in partem sequiorem multis modis studium ostendere. Non nego, non excuso; et ita factum, et large in hoc peccatum a Nostro confiteor. Tamen contendo utilem publico et ipsi quin etiam in his læsæ veritati atque ortodoxæ fidei optabilem talis libri evulgationem esse. Neque ad hoc evincendum utar præjudiciis Ecclesiæ, historias Eusebii Cæsariensis, Ariani a multis habiti; Socratis et Sozomeni, palam Novatianorum; Nicephori Callisti e fæce licet interdum haurientis hæresum, et alias suspectorum pariter scriptorum, legi sinentis et probantis. Aio, vel si omnes quos nominavi exterminarentur, peculiari nomine interesse apostolicæ sedis et Romanæ communionis universæ, subjici oculis et teri manibus cunctorum hoc Pachymeris opus, in eo sanitas doctrinæ de processione Spiritus sancti ex Patre Filioque, de primatu papæ et jure provocationis ad Romanam sedem ex quocunque patriarchatu; sincera charitas et vera sanctimonia Gregorii X aliorumque Romanorum per ea tempora pontificum; Joannis Vecci Constantinopolitani patriarchæ, partes Latinorum studiosissime amplexi, constantissime tuiti, eruditio maxima, liberrimum idemque perspicacissimum ingenium, veracitas intrepida, vita inculpa mores sancti, divinis etiam illustrationibus probati, palam magnificeque prædicantur, idque ab oculato teste, et quod caput est, domo adversantium producto, ipsoque haud dissimulanter adversariis studente, ut quod dicit nobis favens, expressum evidentia veritatis, quod contrarium immiscet, edurationis vitio inolitum, subornatum adulatione, ambitiosis spebus, obnoxiis a vi tyrannica timoribus contra officii conscientiam extortum, merito debeat intelligi. Ausim dicere: si totus orthodoxus esset Pachymeres, minus juvaret. Sunt veneno carentes et prorsus inodoxii serpentes: Sed ii theriacam non faciunt. Viperis opus est exitiali succo turgidis, lethali dente infestis, unde salutare alexipharmacum possit exsistere; adeo malis interdum etiam et pestibus sua inest utilitas! Habes cur non tolerabilis solum, sed etiam expetibilis schismatici scriptoris editio sit. Cæterum etsi non magis periculum esse video ne Catholicus e Pachymeris lectione schisma discat, quam ne Christianus, deorum falsorum passim occurrente in libris veterum Græcis Latinisque vulgo tritis mentione, in idolatriam pertrahatur, dedi tamen diligentem operam in notis ad singula loca maculosa, ne calumniæ ac mendacia impune auctori, fraudi lectori forent.

IV. Quod superest, editionis hujus consilia, causas, facultates totamque rationem edisserenti operam mihi ne, quæso, gravere, lector, brevem commodare. Sanctæ memoriæ Urbanus pontifex, ejus nominis octavus, duo historica Pachymeris opera, totidem distinctis transmarinæ ac perantiquæ manus exarata voluminibus, in suo thesauro librario servabat, integra et haud paulo saniora quam quæ Augustanus Wolfio visus codex habuit. Prior tomus, in libros tributus sex, Michaelis Palæologi res gestas ante imperium et in imperio enarrat; alter libris septem magnam partem actorum longi principatus Andronici Senioris exhibet. Utrumque illum a se perlectum commentarium, pro ea qua valebat Græcæ linguæ peritia doctissimus is pontifex, dignum qui Latine legeretur judicabat; idque ut procuraret familiarissimo et fidissimo sibi capiti, eminentissimo cardinali Francisco Barberino, fratris, filio, sæpe impenseque commendavit. Quam ad hoc ille per hos annos viginti, et quod excurrit, diligentiam adhibuerit, infinitum sit minute persequi Satis fuerit dixisse nihil in hoc genere quod utcunque tentari posset, ab eo unquam uspiamve prætermissum. Obtulit, invitavit, rogavit, promisit, voce coram scriptis litteris, per amicos conventis viris doctis: nihil denique non egit, quo Pachymeri Latini alicunde interpretis suppeteret copia, missis etiam procul extra Italiam ipsis codicibus archetypis, quasi ut suam per se ipsi causam agerent et miserationem præsentes ac supplices moverent: quos tali occasione multis annis in viri doctissimi jacuisse scrimis multi sciunt. Successus fuit, qualem comitiorum de regno arborum sacer apologus memorat, ut nimirum vite, oliva, ficu, cunctis pro se quaque plantis felicibus recusantibus, ad rhamnum res devolveretur. Licet eram mihi conscius suppellectilis curtæ, minoris facultatis, temporis diversissimis occupationibus addictissimi, tamen cognitis desideriis viri summi de me optime meriti, verecundiæ meæ vim facientibus et imperiorum occupantibus partes, audere supra vires non dubitavi, ejusque onue negotii subire, in quo sustinendo defungendoque vice otii ingeniique omnis studium mihi esse deberet atque obsequium

V. Sic ad eum laborem aggrediens, in recensendo vertendoque fundum habui Barberrinum codicem, eum de quo multa dixi, omnium, opinor, qui exstant uspiam integerrimum et optimum, in charta transmarina, vetustatis auctori Pachymeri æqualis manus non speciosissimæ quidem aut lectu facillimæ, cæterum eruditæ et exactæ. Duos consului alios in dubiis, Vaticanum et Allatianum. Priori a bibliotheca pontificia, ubi asservatur nomen feci. Fuit is quondam V. C. Aloysii Lollini, episcopi Bellunensis, qui eum moriens cum aliis mss. quæ multa collegerat, Vaticanæ bibliothecæ legavit Hunc ut inde domum auferrem, ibique ad continuum et liberiorem usum multis mensibus tenerem S. D. N. Alexandri VII præstans benignitas concessit. Tertium humanissime suppeditavit e privato peculio librario illustrissimus Leo Allatius, præfectus bibliothecæ Vaticanæ. Præfert is antiquitatem quadragentorum facile annorum chartæ et scripturæ specie ac πίνῳ, sed est ἀκέφαλος καὶ ἀτελής, decem circiter capitibus primis mutilus, finem item lacu-

nis interpolatum et injuriis ævi ac tempestatum corruptum habens. Vaticanus longe recentioris est manus. In Barberino codice pertusis casu quodam foliis duobus, in capitibus 5 et 6 libri I, hiatus totidem fuere, quos explere non potui ex Allatiano, qui primis, ut dixi, capitibus decem caret, nec ex Vaticano, qui non tam apographum historiæ Pachymeris quam compendium est, diversis pleraque verbis exprimens, non paucis prætermissis. Recurri ergo ad exemplar asservatum in bibliotheca regis Christianissimi Parisiensi, unde meo rogatu R. P. Philippus Labbe, quod opus erat ambabus lacunis coæquandis, diligenter excripsit et misit.

VI. Interpretationis non anxie addictæ, sed et in paraphrasim aliquando redundantis hæc peculiaris excusatio est in hoc omnium, qui Græce historias ediderunt, obscurissimo scriptore. Lectorum alii Græce sciunt, alii (quæ major turba est) non item. Neutrorum accommodatam rationibus putabam versionem scrupulose sedulam, balbutientum et illautam, quæ jejuna squalidis, intricata perplexis, ambigua confusioribus mutaret. Nam Græce quidem docti, si queis cupido insit indolem noscendi Pachymerianæ dictionis, longe id assequentur facilius Græco ipso contextu protinus visendo, quam male terso intuendo velut quodam speculo interpretamenti sesquibarbari, latinitatem invitissimam per omnia Græcismi vestigia lutulento tramite reptantis. Cæterorum qui una freti Latinæ linguæ peritia historiam hanc in manus sument, manifestum est non id votum aut destinatum esse, noctium et labyrinthorum ambagiosi scripti experimentum præsens capere, potius quam absconditæ defossæque illic fidei gestarum vere rerum liquido lucidoque testimonio doceri. Studui ergo, quo his obsecundarem, indagatum magno plerumque labore meo hujus scriptoris sensum quam clarissime proponere, adeoque, ubi res posceret, distincta e confusis, ex horridis nitida, plana e pravis, aperta ex ænigmaticis reddere.

VII. Erunt tamen (scio) quibus nec facti defensio probabitur. Hi vero vel ostracismo me, licet, exterminent, modo testæ causam ascribant *Proscriptum te volumus, quod tenebricosissimum scriptorem primo aspectu intelligibilem feceris.* Sed meliora Venusinus auguretur, e diverso responsans :

Solventur risu tabulæ, tu missus abibis.

Enimvero si mentem scripti non assequitur, si affingit aliena, si non repræsentat quidquid subest, jure vapulet interpres ; donec quidem latentia produci, involuta exerit, obruta eruit, dum nucleum, succum intimum, meram medullam sententiæ abstrusæ fracto extractam cortici, velut cibi cocti et conditi paratum legenti ferculum apponit, sinant isti morosi serviri suis commodis, et vereantur id damnare unde, nisi dissimulant, se quoque ipsos juvari sentiunt. Nec eo tamen hæc trahi velim quasi nuspiam offendisse me arroganter asseverem, aut ubi meruerim culpari abnuam. Unum deprecor, ne judicium præcipitetur, neve ad primam nævi speciem veru ac nigrum theta plagosus censor expediat. Cognoscere prius ne gravetur in glossario et notis, quæ me ad sic interpretandum causæ impulerint. Vel absolvet vel ignoscet, vel mitius forte castigabit perspecto quid in re sit. Typographi menda ne imputentur mihi cur postulem, quod ipsa ultro æquitas largitur ? ne multa graviaque intervenirent, cura est non mediocri certatum : ne ulla vel levia irreperent vitare ultra humanam facultatem fuit. Index præcipuorum appensus ad calcem observationum est, cujus admonitu manu adjuvet qui adverterit, et benefacti locum occupet. Chronologicas controversias (nam erant et hic nodi ejus generit digni vindice) in librum proprium seposuimus, cui ἐπίμετρον superjectum est *Specimen sapientiæ Indorum veterum* liber tertio succedentium invicem translationum gradu ex Indico, Persico, Arabico Græcus factus, et velut tunc notissimus Constantinopoli, ab imperatore ibi apud hunc nostrum concionante laudatus, quærendi sui necessitatem imposuit haud aliter intellecturis locum in quo memoratur. Inventus in locuplete talium penu, museo illustrissimi Allatii, ejus benigna gratia visus a me Latineque redditus, ejusdem judicio et hortatu editus hic integer est, non invenusta, ni fallor, peregrinitate placiturus. Vale.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΗ
ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

—

GEORGII PACHYMERÆ
MICHAEL PALÆOLOGUS

SIVE

HISTORIA RERUM A MICHAELE PALÆOLOGO ANTE IMPERIUM ET IN IMPERIO GESTARUM.

INTERPRE PETRO POSSINO S. J.

—

Α.

α'. Προοίμιον τοῦ ξυγγραφέως, καὶ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων.

[P. 4] Γεώργιος Κωνσταντινουπολίτης μὲν τὸ ἀνέκαθεν, ἐν Νικαίᾳ δὲ καὶ γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς, ἐν Κωνσταντίνου δὲ καταστὰς αὖθις ὅτε Θεοῦ νεύματι ὑπὸ Ῥωμαίων ἐγένετος, ἔτη γεγονὼς εἴκοσιν ἑνὸς δέοντος, τηνικάδε καὶ κλήρῳ σωθεὶς θείῳ καὶ ἀξιώμασιν ἐκκλησιασρικοῖς διαπρέψας καὶ ἐς πρωτεκδίκου φθάσας τιμὴν, ἔτι δὲ καὶ ἐν ἀνακτόρων εἰς δικαιοφύλακα τιμηθεὶς, τάδε ξυνέγραψεν, οὐ λόγους λαδὼν ἄνωθεν ἀμαρτύρους, οὐδ' ἀκοῇ πιστεύων μόνον, ὥσπερ πολλάκις συμβαίνει τῷ βουλομένῳ γράφειν, ἥν τις λέγοι ἑωρακὼς ἢ καὶ ἀκούσας αὐτὸς, πιστοὺς δ' ἀξιοίη τοὺς λόγους, εἰ μόνον λέγοι, λογίζεσθαι, ἀλλ' αὐτόπτης τὰ πλεῖστα οὕτω ξυμβὰν γεγονως, ἢ A καὶ μαθὼν ἀκριβῶς παρ' ὧν τὸ πρῶτον ἑωράθη πραχθέντα, πλὴν δ' οὐκ ἀμάρτυρα ἀλλὰ καὶ πολλοῖς ἄλλοις συνηγορούμενα, ὡς ἂν μὴ ὁ ξύμπας χρόνος φύσιν ἔχων τὰ πολλὰ κρύπτειν συχναῖς κυκλικαῖς περιόδοις καὶ τάδ' ἀφανίσῃ κατὰ μικρὸν ἐξίτηλα τῇ παραδρομῇ γιγνόμενα διὰ τὸ φανέντα κρύπτεσθαι πάντα ἀνάγκην εἶναι, ὥς πού τις τῶν σοφῶν ἔφη καὶ ἀληθῶς ἐγνωμάτευσεν. Οὐ μὴν ὥστε καὶ τὸ ἀληθὲς περὶ ἀλάττονος τοῦ ψεύδους ποιήσασθαι περὶ τοιούτων λέγοντα· ἱστορίας γὰρ, ὡς ἄν τις εἴποι, ψυχὴ ἡ ἀλήθεια, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας χρῆμα ἐπάναγκες ἱερὸν, ὁ δὲ πρὸ ταύτης τὸ ψεῦδος ἄγων ἄντικρυς ἱερόσυλος. Ἄλλως τε καὶ ἡμῖν ἥκιστα πρόθεσις τοῖς πραχθεῖσι μέγεθος ἐντιθεναι ὡσανείπερ κινουμένοις ἐκ μίσους ἢ μὴν εὐνοίας, ὡς ἂν πλέον

I.

1. *Proœmium, de auctore hujus historiæ, et qua fide is scripserit.*

Georgius Constantinopolitanus genere, ortus et enutritus Nicææ, Constantinipolim rursus translatus, quando ea, sic Deo annuente, sub Romanorum dominium rediit, annos tunc natus undeviginti, clero ascriptus ac primis Ecclesiæ dignitatibus ornatus, adeo ut usque ad protecdici honorem eveheretur, in palatinis quoque officiis dicæophylacis magistratu honoratus, hæc litteris tradidit, non rumores longe petitos nulloque testimonio probatos excipiens, neque solum famæ fidens, ut sæpe **1-12** scribenti usuvenit, dum nimis facile creditur omni qui dicat se audisse aut vidisse, verum qui per me ipse pleraque viderim sic contigisse ut refero vel si ab aliis acceperim, diligenter excusserim a qui- C bus primum ea sint visa dum fierent, ac nec sic B unius testimonio crediderit, sed multorum affirmationi concordi. Scripsit autem, ne tempus suapte natura involvens ac legens multa, crebrisque suis circuitionibus obruens, hæc quoque deleat fugientia ipso decursu. Necesse quippe est, quæ aliquando visa sunt, contegi tandem, ut doctus quidam asseruit ab vere pronuntiavit. Sed neque par est de his rebus dicentem mendacio minoris facere veritatem. Historiæ namque, uti quis dixerit, anima veritas; et veritas ipsa revera res sacra est. Is igitur qui pluris facit mendacium, aperte sacrilegus est. At neque propositum nobis est gestis aliorum pondus addere, quasi vel odio vel benevolentia moveremur, ut et quod male accidit, plus æquo laceretur, et quod belle cecidit, impensius celebretur, historia C legentibus imponente. Quandoquidem enim quæcunque, ubivis terrarum gesta sunt, licet quidem

ἢ εἰκὸς ἢ τὸ κακῶς ξυμβὰν διασυρείη ἢ τὸ εὖ ξυμπεσὸν ὑμνηθείη, τοῦ λόγου τὰς ἀκοὰς γοητεύοντος. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὁπουδήπου πραχθέντα ἔστι μὲν καὶ διεξιέναι, οἷς δὴ καὶ λέγειν βουλομένοις ἐστὶν, ἔστι δὲ καὶ ἐᾷν ἀῤῥήτα, μὴ ἀνάγκης ὑπούσης, νικᾷ κατ' ἐμὴν γνώμην τὸ σιωπᾷν ἢ τὸ λέγειν ἄλλως ἢ ὡς ἐπράχθησαν, καὶ κρεῖττον δήπου τοῖς ἀκούουσι τὸ μὴ μανθάνειν ὅλως ἢ τὸ μανθάνειν ἄλλως ἢ ὡς ἡ ὄντως ἱστορία βούλεται, ὡς ἐκεῖθεν μὲν τῆς ἁπλῆς εἰσαγομένης ἐκείνης ἀγνοίας, ἐξ ἧς οὐ μῶμος προστρίβεται, ἐντεῦθεν δὲ τῆς διπλῆς, ὡς τὸ μὴ εἰδέναι συμβαίνειν τὸν εἰδέναι οἰόμενον, οὗ δὴ καὶ χεῖρον οὐδέν. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἐγκεχείρηκα ἂν τῇ γραφῇ, ἥν μοι μὴ ἐπῄει ἐλπίζειν προϊόντος τοῦ χρόνου [P. 5] τὰ χείρω καὶ ἔτι ξυμβαίνειν, ἐκ τῶν παρόντων καὶ τὰ ἐσαῦθις στοχαζομένῳ, ἢ μᾶλλον ἐκ B τῶν συμβάντων λογιζομένῳ τὰ συμβησόμενα. Πολλῷ γὰρ δήπου εἰς ἀκοὴν ὠτίου θαυμασιώτερον ἐκ τοιαύτης, ἣν δὴ καὶ γεγεύμεθα, ἡσυχίας καὶ καταστάσεως εἰς τάδε ξυμφορᾶς τὰ πράγματα προελθεῖν, ἢ τοιαῦτα φανέντα καὶ οὕτω τῆς προτέρας εὐθαλείας δεινοῦ χειμῶνος ἐπεισφρήσαντος καταῤῥεύσαντα εἰς τὸ ἀκμάζον καταυανθῆναι, ὥστε μὴ ὀπώραν εὐθαλεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ζωτικῆς τὸ πνεῦμα παράπαν μετέχειν κινήσεως.

β'. Διὰ τί τὰ τῶν πρότερον βασιλευσάντων ἐνθάδε οὐ μνημονεύεται.

Τὸ γοῦν ἀνατρέχειν ἐπὶ τοὺς πρότερον ἢ καθ' ἡμᾶς A ἄρξαντας, κἀντεῦθεν ἄρχεσθαι τὰ ἐκείνων ἐπιόντας, ὅπως ἀσφαλῶς καὶ μεθ' ὅτι πλείστης τῆς εὐβουλίας, ἧς οὐδὲν ἄμεινον, διῴκουν τὰ πράγματα, τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν κατοχυροῦντες, καὶ ταῦτα περιγραφείσης εἰς μικρὸν ταύτης αὐτοῖς ἐπὶ τρισὶ καὶ μόναις ἐπιπολαζούσαις ἀρχῆθεν ταῖς πόλεσι, Νικαίᾳ, Προύσῃ τε καὶ τρίτῃ Φιλαδελφείᾳ, τῆς πατρίδος ἐκπεσοῦσιν ἐξ ὧν αἰτιῶν ἴδμεν μαθόντες, οὔ μοι δοκεῖ, κἂν λέγειν θέλωμεν, ἀνυστὰ τῷ τε πολλὰ καὶ μεγάλα ξυμβῆναι μεταξὺ κρατούντων ἐκείνων καὶ πολλῆς εἰπεῖν μάλιστά δεόμενα ἀσχολίας, καὶ τῷ μηδ' ἡμᾶς ἐς τἀκριβὲς εἰδέναι τί καὶ ἐφ' οἵαις ταῖς αἰτίας ξυνέπεσεν ἕκαστα, ἄλλως τε ὅτι καὶ ἄλλοις εἰπεῖν ἐπῆλθε περὶ ἐκείνων, οὐ πεπλανημένους, οἶμαι, καὶ ὥστε μὲν σφᾶς ἑαυτοῖς ἀσφαλῶς πιστεύειν ἐπεξιόντας B καθ' ἕκαστον, ἀλλ' ἀκριβῶς καὶ ὡς εἰδότας ἐξ ὧν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἦσαν καὶ περιῆσαν ἔτι εἰς τέλος πραχθέντων καὶ τὸ τοῦ χρόνου μηχάνημα ἄπρακτον ἦν, ἅμα πραττομένων καὶ ἅλα γραφῇ δεδομένων, ἀντιμαχομένου καὶ ἀντισκοποῦντος οἷον τοῦ Ἑρμοῦ τῇ Λητοῖ, ἢ καὶ μᾶλλον τὴν ἐκείνης πρόοδον ἀνακόπτοντος. Ταῦτ' ἄρα καὶ τὰ κατ' ἐκεῖνο συμβάντα τοῦ χρόνου ἐᾶσέον ἡμῖν ὡς οὐκ ἀνυστὰ καὶ ἄλλως τοῦ προκειμένου σκοποῦ ἐξαγώνια. Ἓν δὲ καὶ μόνον τέως λεκτέον ἐστὶ, καὶ ἴσως οὐ περιττὸν, ὅτι καὶ μόνον ἐκεῖνό τινες αἰτιῶνται καὶ τῆς τότε τῶν πραγμάτων ἀσφαλείας καὶ καταστάσεως καὶ τῆς νῦν ἀνατροπῆς καὶ συγχύσεως, [P. 6] πλὴν οὐ κατὰ ταύ-

narrare argumenta dicendi quærentibus, licet et C omittere indicta, nulla necessitate scribere cogente, satius profecto sit, ut ego quidem arbitror, silentio præterire quam secus ac gesta sunt tradere. Præstat enim legentibus nihil eorum scire quam contra ac vere acta sunt doceri. Illinc enim inscientia quædam, et simplex illa quidem, innascitur, nullam inurens turpitudinem **13**: hinc duplex oboritur ignoratio, homine scire ac putante quod omnino nescit; quo sane nihil pejus. Verumenimvero nec ipse scribendi provinciam aggrederet, nisi futura ex præteritis æstimans, magnopere timerem difficiliora asperioraque imminere in posterum. Multo enim videlicet auditu mirabilius est ex tanta, quam degustavimus, tranquillitate in hanc ultimam calamitatem decidisse res nostras, quam hæc nunc ita composita quæ cernimus, procella quadam nova D ingruente, ex hac prosperitate deturbari in perturbationem adeo miseram, ut ex specie ac flore omni prioris felicitatis tempestas atrox ingruens vix tantum satis agrisque modo virentibus reliqui faciat, quanto esset opus, non dicam perducendis ad maturitatem fructibus, sed vel ad vitam intus vegetabilem, cum spe proditurorum iterum quandoque germinum, ægre ac misere tundam.

2. *Cur omissa priorum principum acta.*

Cæterum non facile, opinor, fuerit, vel si maxime cuperemus recurrere ad propria tempora, et ab eorum qui ante nostram ætatem rebus præfuerunt principatibus actisque repetendis hujusquam modo meditamur initium historiæ ducere, exponendo ut secure consultissimaque, qua nihil præstantius, prudentia rempublicam gubernaverint, imperium ea maxime cura munientes, utcunque angustis illud ipsum circumclusum finibus, trium videlicet duntaxat relinquarum tum ipsis civitatum, Nicææ, Prusæ et tertiæ Philadelphiæ, in quas exclusi patria, iis quas didicimus causis, confugere ibique se continere coacti fuerant. Magna, sane ac scriptione nec brevi digna imperantibus illis evenerunt: verum, **14** ut duxi, nobis perdifficilia narratu, tum quia rerum illius temporis haudquaquam exacta certaque ad nos est memoria perlata, consiliorum præsertim ac causarum, ex quibus quidque tunc gestorum contigit suscipi; tum quod istud argumentum præoccupatum ab aliis jam est, non mala, ut equidem arbitror, fide in eo versatis, sed ex præsenti notitia eventus in ipsorum oculis tum viventium patratos fideli prosecutis historia, quæ res, prout gerebantur, ex visu et experientia statim in litteras mitteret, sic machinationes eludens temporis, conantis semper obumbrare veritatem, et suorum flexibus lapsuum involutam, quasi ne exstet, obruere, commisis invicem videlicet ac jacula contra infesta minantibus, ut Græci aiunt, Mercurio et Latona, aut illo potius hujus artes ac vim prævertente, ac quasi machinam rumpente. Quare acta ejus temporis indicta intentataque nobis relinquantur, utique ad rem quam agimus non perti

τὸν οὕτως ἔχον, ἀλλὰ παρὸν μὲν καὶ ὡς ἐχρῆν τελούμενον ἀσφαλείας, ἀπὸν δὲ καὶ ὡς οὐκ ἐχρῆν παρορώμενον τῆς παρούσης συγχύσεως.

γ'. Ὅπως οἱ παλαιοὶ κατωχύρουν τὰς ἄκρας.

Ἐκεῖνοι τοίνυν δυοῖν μέσον ἐχθροῖν ἐναπειλημμένοι, ἐξ ἕω μὲν Περσῶν, ἐκ δύσεως δ' Ἰταλῶν οὐ μόνον τὸ πρὸς τῇ θαλάσσῃ ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνώτατον κατασχόντων, καὶ εἰς στενὸν κομιδῇ ἀμφοτέρωθεν καταστάντες ὡς μηδ' ἐλευθέρως ἀναπνεῖν ἐᾶσθαι, τῇ μὲν Ἰταλικὸν ἔχοντες συμμαχικὸν ἐπῄεσαν Πέρσαις, τῇ δὲ Σκυθικὸν προσλαβόμενοι ἄρτι τότε φανέν τε καὶ προσληφθὲν ἀνώθουν τοὺς Ἰταλούς. Σκοπὸς δ' ἦν ἐκείνοις ἀσφαλέσι τὸ μέσον κατοχυροῦν. Καὶ τὸ μὲν πρὸς θάλασσαν οὐκ εἶχον ὀχυρώματι ἄλλῳ ἢ θαλάσσῃ κατασφαλίζεσθαι· οὐδὲ γὰρ ἦν, θαλασσοκρατούντων τῶν Ἰταλῶν καὶ προσκατεχόντων τὰ πρόσω, ἀσφαλῶς τὸ λοιπὸν διάξειν· τὸ δὲ πρὸς ἕω ὀχυροῦν εἶχον ἐρυμνοῖς τε καὶ δυσβάτοις ὀρέων, εἰ προλάβοιεν. Καὶ διὰ ταῦτα ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἅμα πρὸς ἑκάτερα μάχεσθαι, καὶ ὅτι τὰ μὲν πρὸς ἕω ὄρη μέχρι πολλοῦ ἀνέχοντα καὶ τὸ ἀσφαλὲς κατεγγυῶντα Ῥωμαίοις, Πέρσαις δὲ, ὡς εἰπεῖν, ἀμελούμενα, προσδοκίαν παρεῖχεν αὐτοῖς κατασχεῖν κἀντεῦθεν ἀσφάλειαν

A καταχτήσασθαι, τῷ δὲ τῆς θαλάττης μέρει οὐχ οἷοί τ' ἦσαν χρήσασθαι ὀχυρώματι πρότερον ἢ τοὺς Ἰταλοὺς ἐκβαλεῖν, διὰ τοῦτο πλέον μὲν ἐσπένδοντο Πέρσαις καὶ ἀνακωχὴν ἐδίδουν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς ἐκείνους, ἐτήσιον τέλος τάξαντες, ὃ δὴ καὶ ἐδίδουν οὐχὶ μικρὸν, τοῖς δ' Ἰταλοῖς ὅλαις ἐπεῖχον ὁρμαῖς. Συχνοῖς δὲ πόνοις καὶ ἀκαταγωνίστοις πολέμοις ἐνιδροῦντες ἐκείνους μὲν ἐξῶσαν, καὶ ναυσὶν οἰκείαις παραπλέειν παρεσχηκότες τὴν θάλασσαν ἱκανὴν τοῖς ἐκεῖσε τῶν Ῥωμαίων οἰκοῦσιν ἐδίδουν ἀσφάλειαν, εἶτα νῶτα στρέψαντες ἑκόντων ἀκόντων Περσῶν τοῖς ὄρεσιν ἐπεβάλοντο, συχνοῖς δὲ τοῖς πανταχόθεν ἐποίκοις καὶ ἰσχυροῖς κατασφαλισάμενοι ἐρυμνὰ τείχη καὶ οἷον δυσεπιχειρήτους θριγκοὺς τῇ Ῥωμαΐδι ταῦτα κατέστησαν.

B δ'. Ὅπως τῶν ἐν ταῖς ἄκραις ἐπεμελοῦντο ἀνδρῶν καὶ πραγματων.

Οὐ μὴν δὲ καὶ [P. 7] ἀτημελήτους τοὺς πρὸς τοῖς ὄρεσιν οἰκοῦντας εἴων, ὡς ἑτοίμους μεταναστάντας, εἴ που ἀμηγέπῃ ὡς ἐναντίοι προσβάλοιεν, μηδὲν ἔχοντας τὸ πεῖθον μένειν καὶ παρὰ δύναμιν, εἴ ποι παρείκοι, πρὸς ἐκεῖνα ἀνδρίζεσθαι· ἀλλ' ἀτελείαις μὲν τοὺς πάντας, προνοίαις δ' ἐκ τούτων τοὺς ἐπιδοξοτέρους, καὶ οἷς τολμῆεν τὸ φρόνημα, γράμμασιν

nentia. Unum ex illa tantum præterita memoria resumendum hic nobis non inutiliter, ni fallor, est, propterea quod ille tale est, cui soli quidam adscribendam putant et securitatem tranquillitatemque quæ tunc fuit rerum, et perversionem ac confusionem quæ nunc cernitur, una causa contrarios effectus non eodem statu ac modo producente, sed tranquillitatem quidem operante quoad præsto fuit et præsens adhibita est, postquam vero (quod minime oportuit) neglecta eadem omissaque est, perturbationem inducente qua nunc laboratur.

3. *Ut arces a veteribus munitæ fuerint.*

Illi ergo duplici utrinque obsessi genere hostium, Persis quidem ab Oriente, ab Occasu Italis, non oram modo maritimam, sed et superiora **15** occupantibus, et valde in angustum undecunque contrusi, vix ut libere respirare sinerentur, aliquando quidem usi auxiliaribus Italis Persas incursabant, aliquando Scythicis adjuti armis, quæ non ita pridem apparere in his partibus et societate nobis jungi cœpere, repellebant Italos. Hoc autem in istis difficultatibus potissimum spectabant, ut quod hinc atque inde medium inter ipsos et hostes ipsorum erat, munitis et valido præsidio insessis arcibus firmaretur. Ac maritimis quidem locis non aliud adjicere munimentum potuerunt quam ipsum mare: non enim licebat, dominantibus mari Italis et partem continentis præsidio tenentibus, ita illum munere limitem, ut nihil inde timeretur. Confinium Orientalium alia natura erat. Prætentis enim ab ea parte altis et præruptis montibus, magna spes erat intercludendi hostibus transitus, si juga et angustæ fauces subjacentium vallium præoccuparentur.

Quare cum pares non essent binis e diversa parte sustinendis hostibus, ut saltem interim pax a Persis esset, arcibus eos inde præsidiisque objectis summovere decreverunt. Nec nimis difficile id fuit, quod et longus ibi tractus erat asperorum montium, et custodia vallium, per quas arctus, erat

C transitus, ferme ab Orientalibus alio intentis negligebatur. Dilato ergo consilio muniendi oppida maritima in id tempus quo Italos continenti ejectos longe submovissent, in quo tunc potissimum laborabatur, quietem interea redemerunt a Persis pactione tributi annui, quod ipsis non modicum pendebant: sicque toto Italos impetu ruerunt, crebrisque laboribus ac bellis difficillimis insudantes eos tandem expulsos propriis **10** navibus trans mare deportarunt, magna sic stabilita tranquillitate Romanis illic degentibus. Inde a Persis, vellent nollent deficientes, muniendorum montium cura resumpta, multis et robustis undique convocatis advenis, sedes in iis stabiles assignarunt, iisdemque custodiendas commiserunt munitissimas, quas

D extruxerant opere solidissimo, ac fere inexpugnabiles arces. Quo modo Romanorum res optimo sane loco posuerunt.

4. *Ut curaverint præsidiarios arcium et res ipsorum.*

Cæterum istos sic objectos hostibus et ad præsens, si Persæ ingruerent, defectionis et transfugii periculum expositos, utpote nihil habentes quod in fide ac statione constantiam suaderet, haudquaquam imperatores necessaria in tali periculo destituerunt providentia, sed tales effecerunt ut ipsis expediret, et omnino vellent, etiam supra vires Persis obsistere. Id consequebantur plena immunitate tribu-

ἐσωροῦντο βασιλικοῖς. Καὶ δὴ τοῦ χρόνου προϊόντος ηὔξανον ταῖς περιουσίαις, καὶ πλοῦτος ἐπέῤῥει σφίσι συχνός. Παρ' ὅσον δ' ἐκείνοις ἐνευθηνεῖσθαι ξυνέβαινε τοῖς κατὰ τὸν βίον, παρὰ τοσοῦτον καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἐθάῤῥουν, καὶ πολλοῖς τοῖς ἐκεῖθεν ἐτρύφων, νυκτολοχοῦντες καὶ ὁσημέραι τὴν τῶν ἐναντίων περικόπτοντες καὶ τὰ πολλὰ ληϊζόμενοι. Ἐξ ὧν συνέβαινεν αὐτοῖς μὲν ὁμόσε τοῖς ἀντιπάλοις χωροῦσι προβεβλῆσθαι τῶν ἐνδοτέρων, τοὺς δ' ἐξαρτωμένους τὰς ἐλπίδας ἐκείνων ἐπὶ τῆς οἰκείας διατρίβειν ἀνέδην καὶ ταῖς οἰκείαις προσανέχειν φροντίσι, τοὺς μέντοι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς στρατηγίας ὄντας, τῶν ὄπισθεν ἀσφαλῶς ὡς οἷόν τε ἔχοντας, τὴν μάχην ἑτέρωσε τρέπειν καὶ μὴ οὖσαν ταῖς ἐπιθέσεσιν ἐρεθίζειν, καὶ φθάνειν κακῶς διατιθέντας ἑτέρους πρότερον ἢ ἀναμένειν πάσχειν ἑτέρωθεν τὰ δεινά. Τὸ δὲ σύμπαν ἦν κατορθούμενον τῶν ἄκρων καλῶς ἐχουσῶν καὶ μηδ' B ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο τῶν ἐκεῖ καθυπειξόντων ἀνδρῶν, εἴ τι καὶ ἀντιτείνειν τολμῷεν οἱ ἀντικείμενοι, καὶ ταῦτα καὶ τῆς ἀρχῆς ἐγγύθεν οὔσης, ἀνθεξούσης ἑτοίμου πρὸς ἅπαν τὸ ἀντιστησόμενον. Καὶ τὰ μὲν πρότερα τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα, οὐ μόνον αἷς ἐῤῥέθη ἀτελείαις τε καὶ προνοίαις ἀλλά γε καὶ καθημεριναῖς φιλοτησίαις βασιλικαῖς τῶν τὰς ἄκρας

A οἰκούντων βρενθυομένων, καὶ οὐδὲν ὅτι μὴ πλούτου σημεῖον ἐχόντων, κἀντεῦθεν καὶ ἀῤῥαθυμότερον μὲν φυλασσόντων, θαῤῥαλεώτερον δ' εἰσβαλλόντων καὶ ἀντισχόντων τοῖς, εἴ πη ἰσχύσειαν, κακοποιοῦσι τὰ ἡμέτερα.

ε'. Ὅπως ἁλούσης πάλαι τῆς πόλεως παρ' Ἰταλῶν ἐξησθένησε τᾶ κατὰ τὴν Ἀνατολήν· καὶ περὶ τοῦ Χαδηνοῦ.

[P. 8] Ἐξ ὅτου δ' ἡ Κωνσταντίνου πόλις Ῥωμαίοις ἑάλω, καὶ ἦν μεταναστρέφειν ἀνάγκη τῇ πατρίδι τὰ τέκνα, καὶ πρότερον τῶν ἄλλων οἷς ἦν τὸ κρατεῖν, ξυνέβαινε μὲν ἔνθεν ἐξασθενεῖν ἐκείνους τῇ διαστάσει τῶν βασιλέων, ἔδει δ' ἐκείνοις πάντως προνοίας, καὶ μᾶλλον ἐφ' ᾧ καθ' ἑαυτοὺς οὐδὲν ἧττον θαῤῥοῖεν, εἰ μηδ' ἄλλοθεν, ἀλλ' οὖν νεῦρα πολέμου τὸν σφῶν πλοῦτον ἔχουσιν. Ἀλλὰ χρόνῳ ὕστερον τῆς βασιλείας B μεταπεσούσης Χαδηνός τις, ᾧ δὴ καὶ τὸ τῆς ἐπαρχίας ἀξίωμα ἐσαῦθις ἐπέθηκεν ὁ κρατῶν, τὰ πολλὰ παρ' ἐκείνῳ δυνάμενος ἐξ αἰτιῶν ὅσον οὐκέτι ῥηθησομένων (ἐκεῖθεν γὰρ καὶ ὁ παρὼν λόγος εἰς κατάστασιν τὴν πρέπουσαν ἀναχθήσεται), ἐκεῖνος τοίνυν συμφέρον δοκεῖν ἐθέλων συμβουλεύειν τῷ βασιλεῖ (Παλαιολόγος δ' οὗτος ἦν Μιχαὴλ) βουλὴν εἰσάγει τήνδε καὶ λίαν ἐπισφαλῆ, ὡς τὸ πρᾶγμα ἔδειξεν

torum ac vectigalium limitem hunc incolentibus indulgenda, annuis quoque ex fisco pensionibus illustriores ipsorum honorando. Unde procedente tempore aucta isti plurimum re familiari, magnas plerique opes congesserunt. Porro quo meliori ac commodiori loco res domesticæ ipsorum ac fortunæ C erant eo fortius alacriusque in hostes irruebant, illecti ad hoc ipsum frequentandum audaciusque tentandum gustu prædæ non semel nocturnis insidiis abactæ, assiduisque inde incursionibus hostem vexantes, ejusque sic infringentes impetum, vastantes quin etiam agros ac terras lateque populantes, manusque obvias cædentes, ac ipsa interiora Persidis latrociniis et excursionibus infesta sollicitaque reddentes, eademque opera Romanis **17** læta domi et opulenta otia præbentes, secure deinceps ac sine hostili ullo metu familiaria curantibus. Indidem ducibus quoque Romanæ militiæ, quippe quos jam nihil retro vereri ac respicere cogere, securitas et facultas aderat vim alio vertendi, ultroque, cum operæ pretium erat, lacessendi hostes alios, prævertendique bella imminentia, consiliaque suspec- D tarum gentium mature præoccupandi, saluberrimo auxilii genere, non expectante malorum exortum, et præcavere damno publica satius habente quam ulcisci aut sæve grassantia depellere. Hi fructus erant insessarum validis istiusmodi præsidiis arcium. Quæ ne unquam desererentur retrocedentibus præsidiariis ob vim majorem urgentium eos interdum acrius Persarum, satis providebatur collocatis opportune non procul ab illo limite Romanis castris, unde auxiliorum quantum esset opus, in tempore submitti laborantibus posset. Hic status tum illic rerum fuit, imperatoribus, qui ea tempestate reipublicæ præerant, utilissimam istam limitaneorum militum alacritatem in hostes foventibus non modo immunitatibus et pensionibus quas dixi præstandis, sed et quotidianis extra ordinem largitionibus operam insigniorem et clariora quæ ferrentur arces obtinentium facinora regie remunerando. Unde passim præsidiariorum istorum tantum animi creverant, ut minima par ipsis officii videretur tueri commissas arces, quod ludibunde ac nullo negotio præstabant, nisi audacissime longissimeque incursarent hostiles terras, apparatusque Persarum, si procederent ad perfectum, rebus nostris perniciosos futuros, in exorsu protinus ipso primaque molitione disjicerent.

5. *Ut recepta olim ex Italis urbe, debilitatæ res Orientales fuerint; et de Chadeno,*

Ex quo autem recepta Constantinopolis a Romanis est, et reducere quemque filios in patriam oportuit, principes maxime, contigit præsidia finium Persicorum debilitari ob imperatorum in urbem reversorum distantiam; ex qua fiebat ut pensiones ad diem prius reddi solitæ nequaquam **18** ea fide solverentur, qua tunc opus vel maxime fuerat ad excitandos militares animos, ut vellent atque auderant quantum iis locis et temporibus publicæ necessitates poscebant. Tamen aliquatenus huic incommodo medebatur, quod illis abundabant opes propriæ, quæ belli nervos subministrarent, donec posteriori tempore, in deteriorem statum imperio prolapso, Chadenus quidam, cui et præfecturæ dignitatem deinde imperator contulit, multum in aula pollens ex causis paulo post memorandis (ab hujus enim mentione nostra in suum finem historia procedet consilium suggessit impe-

ὕστερον. Καὶ δεχθεὶς ὡς δῆθεν συμφερόντως λέγων, πέμπεται καταπρᾶξαι ἃ φθάσας βεοούλευται. Καὶ δὴ ἐπιστὰς ταχέως τοῖς τόποι (οὐ γὰρ ἦν πρὸς τὰ ἐπεσταλμένα βραδύνειν ὅλως αὐτὸν καταρξάμενον), ἄνδρας βαθυπλούτους εὑρὼν καὶ κτήμασι καὶ θρέμμασι βρίθοντας, στρατεύει τούτους ἐκ τῶν σφετέρων ἐκείνων καὶ οἷς ὁ ἑκάστου βίος συνεκεκρότητο, καὶ εἰς τεσσαράκοντα νομίσματα τῷ ἑνὶ συμποσώσας, καὶ τούτων τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν αὐτοῦ, τὸ λοιπὸν τοῦ τεθέντος τέλους, οὐκ ὀλίγον ὄν, τῷ βασιλικῷ ταμιείῳ εἰσκομίζεσθαι ἔταξεν. Ὃ καὶ πραχθὲν, πρώτως παθόντων τῶν ἀνδρῶν ἃ οὐκ ἤλπισαν πώποτε, ἐπέκλασέ τε τὴν προθυμίαν βουλομένοις, καὶ καθυφείκεσαν τῆς δυνάμεως.

ς' Ὅπως οἱ Πέρσαι κατέσχον τὰ Ῥωμαΐδος ὄρη.

Ἐντεῦθεν καὶ τοῖς τῶν Περσῶν μαχίμοις καὶ οἷς ἐν μαχαίρᾳ τὸ ζῆν, τῶν ἄλλων ὑποκλιθέντων τοῖς Τοχάροις ἄρτι κατασχοῦσι τὴν τῆς Περσίδος ἀρχὴν, συμφέρον ἐδόκει ἀφηνιάζουσι καταφεύγειν πρὸς τὰ τῶν ὀρῶν ὀχυρώτερα καὶ τὰ πλησίον κατατρέχοντας νόμῳ λῃστῶν ἀποζῆν [P. 9]. Ὃ καὶ γεγονὸς συνέστησαν κατ' αὐτοὺς πλεῖστοι, καὶ συχνάκις ἰσχυροὶ ἐπετίθεντο ἀσθενέσι γενομένοις τοῖς ἡμετέροις, καὶ περιόντες κατ' ὀλίγον ἀδυνατούντων ὑπείκειν ἐποίουν. Καὶ τάχα ἂν ἐσχωροῦντες ὁσημέραι τοῖς ἐναντίοις τῶν θριγκῶν παρεχώρησαν, εἰ μή γε ταχθείσαις ῥόγαις (τὰ γὰρ σφέτερα οὐκ εἶχον κατ- A ἔχειν) μόγις ὑπεῖκον προσοικοῦντες ἀντέχειν. Καὶ ἀντεῖχον τέως, τὰ πλεῖστα μὲν καὶ ἐξ ἑαυτῶν, ἦν δ' αὖ καὶ πολλῶν ἐπεισφρούντων τῶν ἐναντίων δῆλα τιθέντες τῷ ἡμετέρῳ στρατεύματι καὶ ἄπρακτον πολλάκις τὴν ἐκείνων ἐπισύστασιν καθιστῶντες. Καὶ ταῦτ' ἦσαν ἕως ἐδίδοντο ῥόγαι καιροῖς ὡρισμένοις κατὰ τὸ συνηθες. Πλὴν φυλάσσεσθαι μόνον ἦν τὸ κακὸν ἐπιὸν, καὶ μὴ προσχωρεῖν σφᾶς ἔτι μηδὲ περιγίγνεσθαι, μηδ' αὐτοὺς ζητεῖν κακοῦν τὴν ἐκείνων καταστρέψαντας, ἀλλ' ἑαυτοὺς συντηρεῖν ἐπὶ τῆς οἰκείας μένοντας, ὡς μαχουμένων μὲν, ὅτε ἐκεῖνοι ἐπὶ μέσου τῆς ἡμετέρας τὸν πόλεμον ἐξενέγκαιεν, μὴ μαχουμένων δὲ, εἰ μὴ ἐκεῖνοι θέλοιεν πολεμεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ ταύτας οἱ ἄρχοντες ἐγλισχρεύοντο, καὶ μόλις καὶ ὑπερήμερον καὶ παρὰ τὸ ἀρχαῖοε μεῖον ἦν B τὸ διδόμενον, ἐφ' ᾧπερ καὶ οἱ κατὰ καιροὺς τῶν στρατευμάτων ἡγεμόνες μερίτας ἐκ κλεμμάτων ἑαυτοὺς εἰσῆγον, ἀπώλετο μὲν ἡ πληθὺς ἐκείνων, τῶν μὲν ἔργον μαχαίρας γεγονότων, τῶν δὲ καὶ προσχωρησάντων τοῖς ἐναντίοις, ἄλλων δὲ καὶ ἀλλαχοῦ που, ἐπεὶ οὐκ ἦν ἐκεῖσε προσμένουσι φευκτὰ τὰ δεινὰ, μετοικησάντων καὶ ὡς εἶχον διαγαγόντων τὸν βίον, κατὰ πολλὴν δὲ τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν κατέσχον οἱ ἐναντίοι τὰ ὀχυρώματα, ἐξ ὧν καὶ κατατρέχειν οἷοί τ' ἦσαν, ὁσάκις ἦν αὐτοῖς βουλομένοις, καὶ κακῶς ποιεῖν οὐχ ὅπως τοὺς προσχώρους (τοῦτο γὰρ εἶχον αὐτόθεν), ἀλλὰ καὶ ὧν ἐς μακρὰν ἀπεῖχον. Τοῖς δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατεύμασιν ἀσχολίαν παρεῖχον οὐ τὴν

ratori (fuit is Michael Palæologus) valde perniciosum eventu deprehensum, cum ipse utile putaret; eoque probato, exsecutor ipse missus est qui suaserat. Quare is celeriter in illas Orientalis limitis profectus arces, cum degentes in iis reperisset prædivites homines latifundiis agrorum, gregumque atque armentorum provenitus opulantos, militari censu habito initaque pecuniæ cujusque summa, stipendium singulis nummorum quadraginta constituit, quod reliquum erat, pretii non parvi, ex annuis illorum tractuum vectigalibus, fisco deinceps præcepit reddi. Hinc evenit primum ut præsidiarii, quæ minime timuerant passi, frangerentur animo et antiquam alacritatem bellandi perderent, moxque, ut fit, minutis copiis multo infirmiores redderentur.

6. *Ut Persæ occuparint Romani limitis montes.*

Posthæc viris fortibus inter Persas, quibus omnis vivendi spes et conditio in armis erat, cæteris inclinatis ad Tocharos, qui nuper imperium Persarum occuparant, rebellantibus, visum opportunum est refugere **19** ad claustra castellaque montium, et inde vicina incursando raptu ac prædis victum quærere. Id consilium quo exsecutioni mandarent, convenerunt plurimi, vilidaque identidem conflata manu infirmiores jam nostros sunt adorti, et paulatim circumveniendo tenues opibus et prioris parte haud modica potentiæ destitutos facile coegerunt sibi cedere. Et arces quidem ipsas quo minus quotidianis valentiorum insultibus fracti desererent C hostibusque dederent, sola prohibuit stipendiorum ab imperatore solutio, eatenus satis certa fide facta. Cum enim propria jam non haberent quæ defenderent, solo illo recte numerati stipendii vinculo utcunque in officio continebantur, eatenus tantum ut contra oppugnantes e vicino Persas propugnacula castellaque tuerentur; ac si quando majori ea vi Persæ coeuntes adorirentur, necessaria e nostrorum castris auxilia evocarent, quibus sæpe in tempore adjuti conatus hostium reddiderunt irritos. Res eo loco fuerunt, quamdiu processerunt ex imperatoris fisco statis pensionibus repræsentata stipendia de more. Toto enim illo tempore præsidiarii non quidem ut quondam longe submovebant Persas et damna ipsis reponebant, excurrentes in terras eorum, et illorum agros regionesque vastan- D tes: tamen, ut dixi, loca obtinebant ipsis credita castrisque ac vallo clausi fortiter obstabant oppugnantibus, cessantibus et negotium non facessentibus de cætero non molesti. At postquam parcius deinde ac malignius cœperunt stipendia persolvi, et neque ad diem neque **20** pari ac prius summa pecuniæ militibus numerabatur, quinetiam missi eo certis intervallis duces exercituum prædæ ex hoste partæ divisores se constituerunt, parte videlicet majori sibi ipsis excepta, Romanorum illum limitem tuentium multitudo varie dilapsa consumptaque est, plerisque cæsis, multis qua vi qua coacta deditione hosti subjectis. Sic demum arces in Persarum

τυχοῦσαν, πρὸς ἐκείνους ἐφ' ᾧπερ ἐπισχεῖν ἐς ἀεὶ ῥέπουσι, καὶ τῶν ἄλλων ἀφεμένοις οὐκ ὀλίγης χρηζόντων ἐπικουρίας, καὶ μᾶλλον τῶν πρὸς δύσιν, ἃ δὴ καὶ κενωθέντων τῶν ἀνατολικῶν ἐκεῖσε τάξεων πρὸ τέλους ἢ ταῦτα γενέσθαι μὴ ὅτι γε τὰ ἑῷα προσεζημίουν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὰ ἀπόρως εἶχον τῶν δυτικῶν ποτὲ μὲν ἐφ' ἡμᾶς, ποτὲ δ' ἐπ' ἐκείνους τρεπομένων, καὶ τῇ τῆς γνώμης ἀστασίᾳ τριβὴν ἐμποιούντων τοῖς ἀμφοτέροις, ὡς παρόντων μὲν τῶν στρατευμάτων χωρὶς ὑποκλίνειν ἀνάγκης, ἀνακωχῆς δὲ γενομένης ἐπὶ σμικρὸν πρὸς θἄτερα αὖθις ῥᾳδίως τρέπεσθαι. εἰ μόνον ἴοιεν μεθ' ὅπλων ἐπ' αὐτούς. Οὕτω δ' ἐχόντων τῶν τῆς ἀνατολῆς [P. 10] καὶ οὕτω τῶν δυσχερῶν ἐπιόντων, ἐς ὃ τύχης ὕστερον τὰ κεῖθι πράγματα προὔβησαν ἐσαῦθις ἐροῦμεν, προσθέντες καὶ τὰς αἰτίας· τέως δ' οὖν ἐπαναλαβόντες τὸν λόγον, B τὴν ἀρχὴν, ἐξ οὗπερ καὶ οὐ χεῖρον ἄρχεσθαι, μεταστήσομεν.

ζ΄. Ὅπως ἐπὶ βασιλέως τοῦ Ἰωάννου ἐπὶ τῇ εἰς βασιλεῖς πίστει ὁ Παλαιολόγος Μιχαὴλ κατησφαλίζετο.

Ἤδη μὲν αὐτοκρατοῦντος μετὰ πατέρα τοῦ Λάσκαρη Θεοδώρου, ὁ ἐπὶ θυγατρὶ αὐτανεψίου ἐκείνου γαμβρὸς ὁ Παλαιολόγος Μιχαὴλ τῷ τοῦ μεγάλου κονοσταύλου διαπρέπων ἀξιώματι (τὸ δ' ἀξίωμα A προνόμιον εἶχεν ἐκ παλαιοῦ εἰς χεῖρας ἄγειν τὸν ἔχοντα τοῦτο ἅπαν τὸ ἐξ Ἰταλῶν στρατιωτικὸν καὶ ὑπήκοον) ὕποπτος μὲν εἰς βασιλείαν ἀεί ποτ' ἦν καὶ δῆλος, ἐξ ὧν ὑποκαθημένων εὗχε, νεωτερίσων, εἰ καιροῦ λάβηται, τὰ πιστὰ δὲ δοὺς τῷ τοῦ κρατοῦντος πατρὶ ἀσφαλέσιν ὅρκοις, καὶ δὴ καὶ ἀρχιερατικαῖς ἐμπεδωθεὶς ἀφοριζούσαις τῶν πιστων ἐκεῖνον ἀραῖς, εἴ που καὶ ἀποστατεῖν προαιροῖτο καὶ δυσνοεῖν ὅλως τοῖς βασιλεύουσιν. Καὶ ταῦτ' ἐπράττετο, ὅτε τὴν τῶν δυτικῶν ἐμπεπιστευμένος παρὰ τοῦ βασιλέως ἀρχὴν αἰτίαν ἔσχε τοῦ συνθήκας ποιεῖν δι' ἀποῤῥήτων πρὸς τὸν δεσπότην τῶν δυτικῶν Μιχαὴλ τὸν Ἄγγελον, ἐφ' ᾧ κατεγγυῆσαι τὸν δεσπότην ἐκείνῳ τὴν ἰδίαν παῖδα πρὸς γάμον, αὐτὸν δὲ παραδοῦναι τὴν τοῦ βασιλέως χώραν, καὶ ὑπ' ἐκείνῳ γενόμενον συμπράττειν ὡς εἰκὸς τὴν ἀρχὴν B τῷ δεσπότῃ καὶ πενθερῷ. Προσαγγελθεὶς δ' ἐπὶ τούτῳ πρὸς βασιλέα πρὸς οἰκέτην, ᾧ δὲ καὶ τὰ τῆς βουλῆς, ὡς ἐκεῖνος κατηγορῶν ἔλεγε, προσανετίθετο, ἀνήρπαστό τε τὴν ταχίστην παραλυθεὶς τῆς ἀρχῆς, καὶ τῇ φυλακῇ σιδηρόδετος ἐῤῥίπτειτο. Μὴ δήλου δὲ γενέσθαι δυναμένου τοῦ κατηγορήματος, ἄδηλον ὂν εἴτ' ἀληθεύοι ὁ προσαγγέλλων, ὡς ἐκεῖνος ἰσχυρίζετο, εἴτε συκοφαντοίη, ὡς ὁ Παλαιολόγος ἀντεπιφέρων ἕτοιμος ἦν ὑπὲρ ἀληθείας μονομαχεῖν

venerunt potestatem ; ex quibus erumpentes agerent ferrentque Romanum limitem quoties liberet, Romanisque exercitibus molestissimum negotium præberent, alia, præsertim in occiduis partibus, quantumvis urgentia et ope vel maxime indigentia, C ut his obsisterent, omittere coactis. Quæ erat misera et reipublicæ damnosa jactatio copiarum nostrarum, nunc a Persis, cum eos minuto numero citra magnum periculum instantes cernerent, ad Romanos se convertentium, rursus cum redire iidem fortiores formidolosioresque nuntiarentur, eo respectantium totaque vi occurrentium, ista quadam incertitudine consiliorum ac desultoria vicissitudine bellandi magnam securim infligente successibus ac tranquillitati publicæ. Hoc statu Orientalem rerum, et in hunc modum ingruentibus adversis, quo tandem res nostras fortuna detruserit, deinceps narrabitur expositis eventuum causis. Adeoque hinc sumpto exordio historiam auspicabimur.

7. *Ut imperante Joanne, Michaelis Palæologi fides erga imperatores firmata fuerit.*

21 Imperante jam Theodoro Lascari post patrem qui filiam nepotis ejus ex fratre matrimonio sibi junxerat, Michael Palæologus, magni conostauli dignitate conspicuus, et istius magistratus veteri jure ac privilegio Italicas omnes copias in potestate habens, semper obnoxius suspicionibus affectati regni, vota ejus generis mente clam intima subsidentia frustra ipso celante, cum ultro indiciis erumperent, manifestum argumentum præbuisse visus est ambitionis inhiantis novitatibus, et ad aliquid audendum prorupturæ, si se ulla rei cum spe aliqua tentandæ opportuna occasio præberet. Fidem ille tamen parenti imperatoris firmissimo jurejurando astrinxerat : et se ultro, subjiciens pontificalium anathematum diris quam maxime horrendis, si unquam aut deficere aut omnino dissidere ab impecatoribus in animum induceret persuasisse videbatur se constantem in officio futurum ; cum Occidentis procuratione sibi ab imperatore credita, initarum occulte pactionum cum Occidentis despota Michaele Angelo insimulatus est. Nimirum inter eos convenisse ferebatur, ut despota filiam desponderet Palæologo, ille vicissim, pro ea qua polleret apud imperatori subjectas gentes et apud exercitum auctoritate, ambitu et suffragatione suo viam ad imperium socero muniret. Hac de re apud imperatorem per familiarem delatus (quem totius consilii, ut ipse accusando aiebat, participem fecerat) actutum comprehensus et redactus in ordinem catenisque contrictus carceri traditur. Ac quanquam nullo satis evidenti exD stante tanti criminis indicis, merito dubitaretur **22** verane delator ferret, ut ipse contendebat, an calumniatur, uti contra pertendebat Palæologus, paratum se exhibens ad suam innocentiam singularis certaminis experimento comprobandam, quæ dubiarum accusationum purgandarum ratio antiquo imperatorem comprobato usu invaluit, tamen nec sic amoleri suspicionem aut plene diluere cogitate defectionis crimen valens, longo tempore vinctus detinebatur. Cumque diu nullus esset qui pro tam suspecto reo imperatorem alloqui auderet, exstitit tandem tunc patriarchatus honore præfulgens Manuel, qui cum jam plures menses in Lydia una

κατά τι κρατῆσαν ἐπὶ τοῖς ἀδήλοις τῶν προσαγγε- A λιῶν ἀρχαῖον ἔθος τοῖς βασιλεῦσιν, ὅμως τὴν ὑποψίαν οὐκ εἶχε διολισθαίνειν καὶ τὸ τῆς ἀπιστίας ἔγκλημα εἰς τέλος διαδιδράσκειν, ἀλλ' ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τῇ φυλακῇ κατείχετο δέσμιος, καὶ ἡ ὑποψία προσῆν. Ὡς δ' οὐκ ἦν ὑπὲρ ἐκείνου ἄλλον τολμᾷν καὶ πρεσβεύειν [P. 11] τῷ βασιλεῖ, ὁ τηνικάδε πατριαρχεύων Μανουὴλ ἐπὶ μησὶ πλείστοις συνδιάγων κατὰ Λυδίαν τῷ βασιλεῖ, ἐπεὶ πρὸς ἔδοξον ἦν καὶ δῆλος ἦν ὁ κρατῶν πρὸς χάριν τελεῖν τι τῷ ἱερεῖ προθυμούμενος, αὐτίκ' ἐκεῖνος ἀφεὶς τἄλλα τὴν ὑπὲρ τοῦ σιδηροδέτου πρεσβείαν εἰσῆγε, καὶ ὡς συκοφαντούμενον ἱκέτευε κατοικτείρειν. « Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ μὴ παρὰ σοὶ καθαρῶς, ἔφη, τῆς ὑποψίας ἀφεῖται, ὦ βασιλεῦ, ἀλλ' ἐκεῖνος τὸ πιστὸν δώσει πρὸς τοὐπιὸν, τὰς τῆς Ἐκκλησίας ἐφ' ἑαυτὸν ἐπιτι- B μήσεις καταδεξάμενος, αἷς καὶ μάλα κατεμπεδούμενος καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ἀκατέργαστον τοῦ νοὸς περὶ ἀποστασίας ἐνθύμιον οὐ προσήσεται, ἀλλά γε Χριστιανὸς ὢν τὴν τοῦ Θεοῦ δίκην φυλάξεται, καὶ ἀδόλως ἐμμενεῖ τοῖς ὅρκοις εἰς τὴν πρὸς σὲ πίστιν καὶ τὸ γένος τὸ σόν. » Οὕτως εἰπόντα δυσωπεῖ τὴν δέησιν ὁ κρατῶν, καὶ ἐπινεύει πρὸς τὴν τοῦ κατακρίτου συμπάθειαν, εὐμενῆ συνόλως ἐκείνῳ τὴν ἰδίαν γενέσθαι ψυχὴν κατεγγυησάμενος, εἰ κἀκεῖνος τὰ τῆς εἰσέπειτα πρὸς αὐτὸν εὐνοίας, ὡς ὁ ἱερεὺς ὑπέσχετο, πιστὰ καταστήσειε. Καὶ δὴ περί που τὴν Ἀχυράους ὁ ἱερεὺς γεγονὼς, σύναμα καὶ πλεί-

A στοις ἀρχιερεῦσι, στέλλει πρὸς τὸν κρατοῦντα, οὕτως ἐκείνου πρὸς τὸν ἀρχιθύτην συνταξαμένου καὶ οὕτω τάξαντος, τινὰ τῶν αὐτοῦ οἰκετῶν καὶ ἱερωσύνῃ κοσμούμενον, ὃν ὁ κρατῶν δεξάμενος ἀνίησι μὲν παραυτίκα τὸν κατεχόμενον τῶν δεσμῶν, ἀπολύει δ' ἀσμένως πρὸς τὸν ἱεράρχην, ὀπαδοὺς αὐτῷ συνεξαγαγών. Ἅμα γοῦν ἐπέστη καὶ ἅμα παρὰ τῆς συνόδου τὰ εἰκότα ἐνωτισάμενος τὴν ἐκείνων ἐπιτίμησιν εἰς ἀσφαχῆ τῶν πρὸς βασιλέα ἰδίων ὅρκων βεβαίωσιν δέχεται. Καὶ πρὸς τὸν κρατοῦντα αὖθις ἐπανιὼν πολλῆς τῆς παρ' ἐκείνου εὐμενείας ἐτύγχανεν. Οὕτω τοιγαροῦν ἔχων καὶ οὕτω σπεύδων ἑαυτὸν φυλάττειν πάσης κακυποψίας ἀνώτερον, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ ἀξιώματος ἐπέβη μεγίστου, πολλῷ πλέον πρὸς τὸν μετ' αὐτὸν τὸ κράτος ἔχοντα ἁλῶναι B τῆς ὑποψίας διεφυλάττετο.

η'. Ὅπως ὁ δεύτερος Λάσκαρις πολλοὺς τῶν ἐν ἀξιώμασιν ὑπεραρῶν ἑτέρους ἀντικαθίστησι.

Ἀλλ' ἐπειδὴ θερμὸς ἦν ἐκεῖνος πρὸς πάντα, ἔτι δὲ καὶ τὴν τοῦ [P. 12] καταφρονῆσαι δόξαν (ἡ γὰρ νόσος ἐπεισπεσοῦσα καὶ μᾶλλον τρύχουσα ἔπειθε δεινὰ ὑπιδέσθαι), παραλύει μὲν τοῦ ἀξιώματος εἰς πρωτοβεστιαρίου τεταγμένον τιμὴν τὸν Ῥαοὺλ Ἀλέξιον, ἀντεισάγει δ' εἰς ταύτην τὸν ἐξ Ἀτραμυτίου Γεώργιον τὸν Μουζάλωνα, συνοικίσας αὐτῷ καὶ τὴν ἐκ Καντακουζηνῶν Θεοδώραν, τοῦ Παλαιολόγου οὖσαν ἀδελφιδῆν, τὸν δὲ μετ' ἐκεῖνον Ἀνδρόνικον μέγαν δομέστικον, Κλοϊστᾶ τὴν τοῦ Ῥαοὺλ θυγατέρα οἱ

cum imperatore fuisset atque in procinctu esset ad reditum, appareretque imperatorem ita in eum affectum ut non gravate concederet, si quid gratiæ C loco posceret; omnibus aliis omissis preces obtulit pro Palæologo, et ut ejus tanquam calumniam passi misereretur oravit. « Quod si, o imperator, aiebat, suspicionem de illo non plene deponis, at ille quidem in posterum qualicunque ac quantocunque voles fidei pignore tibi cavebit, seque censurisEcclesiæ subjiciet,quarum incurrendarum met vel ipsam defectionis umbram aversaturus omnino sit. Homo enim Christianus judicium utique Dei pertimescet, et ejus comminatione sancitis firme stabit promissis ; nec obligatam tali cæremonia tibi ac tuo generi fidem unquam in animum inducet fallere. » Hæc loqentem illum imperator reveritus damnati carcere liberationem **23** annuit pollicens insuper animo se in illum plane benevolo D futurum, si is quoque pro se, uti patriarcha spondebat, suum erga principem studium fidemque præstaret. Hinc cum apud Achyraum patriarcha cum plurimus simul præsulibus aliis adesset,mittit ad imperatorem, prout ipse discedenti præscripseret, e familiaribus unum sacerdotio præditum, quo imperator excepto auditoque solvit continuo Palæologum vinculis et ad ipsum patriarcham perlibenter mittit cum comitibus pariter liberatis. Eo cum pervenisset, postquam audivit graves in synodo et accommodatas causæ ac tempori adminitiones et comminationesPatrum,obnoxis professus nihil recusare se canonicæ animadversionis ac pœnarum si deinceps

peccaret, novum fidelitatis inviolatæ juramentum proprie sibi dictata ab iis formula concepit; sicque C ad principem reversus, magna est ejus benevolentia et significatione gratiæ dignatus. Hoc ille suarum statu rerum invigilabat sibi acriter, undique circumspiciens ac sollicitissime observans, quo se omni superiorem prava suspicione servaret. In eaque cura custodiaque perseverebat eo intentius, qno se in maxime apice dignitatis magis expositum invidiæ imperantiumque offensioni cernebat, præsertim junioris ipsorum et successoris in principatu designati, a cujus præsertim suspicaci animo sibi et timebat et quantum poterat cavebat.

8. *Ut junior Lascaris plures e magistratibus contemptim amaverit, aliis suffectis.*

At quoniam hic ingenio ardenti cum præceps in D alia cuncta ferebatur, tum facillimus erat ad opinandum sese contemni (morbus enim quo tenebatur et multum urgebatur, opportunum eum paratumque talibus credendis rebusque quas audiret aut cerneret in partem sequiorem interpretandis faciebat), Raulem Alexium protovestiarii dignitate ornatum privat magistratu, et ejus in locum promovet Georgium Muzalodem Atramyttinum, **24** cui et Theodoram e Cantucazenorum gente, Palæologi neptem ex sorore, dedit conjugem. Hujus quoque fratrem minorem Andronicum magnum domesticum creat, collocata ipsi in matrimonio Cloista Raulis filia. Tertium denique horum fratrem prothieracarium sive summum accipitrariæ

συναρμόσας, τὸν δὲ τρίτον τῶν ἀδελφῶν προβάλλεται πρωθιερακάριν, ἄνδρας οὐχ εὐγενειας μὲν μιτέχοντας τὸ παράπαν, εἰς παιδοπούλους δὲ αὐθεντοπουλευομένῳ τεταγμένους αὐτῷ. Δύο μέντοι γε τῶν μεγιστάνων τῶν ὀμμάτων στερεῖ, ὧν ὁ μὲν εἷς υἱὸς ἦν τοῦ Στρατηγοπούλου Ἀλεξίου, ὁ Κωνσταντῖνος, ὃς ἠξιοῦτο καὶ κήδους (τὴν γὰρ ἀδελφιδῆν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐκείνου διδόντος εἶχε) περιφανοῦς καὶ μάλα λαμπροῦ, ἅτερος ὁ Φιλῆς ἦν Θεόδωρος. Καὶ πόλλ' ἄττα ἐκαινοτόμει, τὴν ὀφρὺν τῶν πρὸς αἵματος καθαιρῶν, καὶ τὸ ἀσφαλὲς ἐντεῦθεν ἑαυτῷ, ὡς ᾤετο, προμηθούμενος· οὐ γὰρ ἀναπνεῖν εἴα ἐκεῖνον ἡ νόσος. νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὰ μὴ καλὰ φανταζόμενον.

θʹ. Ὅπως ὁ Κότυς τὸν Παλαιολόγον παρασκευάζει αὐτομολῆσαι πρὸς Πέρσας.

Τότε δὴ καὶ τοῦ Παλαιολόγου εἰς κεφαλὴν τεταγμένου Μεσοθυνίας καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων ἐκείνου προστάξαντος, καὶ τὰ πολλὰ κατ' Ἰταλῶν πράττοντος, προσῆν τις τοῦ παλατίου. Κότυς ἐπώνυμον τῷ ἀνδρὶ, καὶ εἰς τὰ μάλιστά οἱ τῶν φίλων ὤν. Καὶ δῆλος ἦν περὶ τούτῳ ἀγωνιῶν ἐξ ὧν πρὸς αὐτὸν διεξῄει, καὶ, « Εἰ μὴ φυγαδείᾳ χρήσαιο, » ἔλεγεν, « ἡμερῶν ὀλίγων εἰς μέγα συμφορᾶς τὰ κατὰ σὲ προβήσεται. Ἀλλ' οὐδ' ἐμοὶ τοὐντεῦθεν ἀκίνδυνον μένειν, ἀλλ' αὐτομολητέον πρὸς Πέρσας καὶ ἀμφοτέροις, εἴ σοι μέλει τῶν ὀφθαλμῶν. » Ταῦτα λέγει, καὶ πείθει πληροφορῶν φίλος ὢν τὸν ἀεὶ περὶ ἑαυτῷ

A δεδιότα διὰ τὴν ὑποτρέχουσαν τῆς ἀρχῆς ὑποψίαν. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸν θεῖον τούτου εἰς μέγαν χαρτουλάριον τεταγμένον, Παλαιολόγον Μιχαὴλ καὶ αὐτὸν ἀκούοντα, ἀκίνδυνον εἴα ἡ ὑποψία, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐρωτηθέντα ἁπλοϊκῶς φάναι λέγεταί ὡς, εἴ κεχρεώστηταί τῳ πρὸς Θεοῦ τὸ ἄρξαι [P 13] ἀνυπαίτιος ὁ καλούμενος· οὗ δὴ χάριν καὶ νεμεσηθεὶς οἷον παρὰ τοῦ κρατοῦντος, εἰ τοιοῦτος ὢν τοιούτοις μετεωρίζει τὸν νοῦν, τῇ φυλακῇ δίδοται δέσμιος. Τότε τοίνυν μαθὼν καὶ ὡς εἰκὸς δείσας, εἰ μένων μὲν κινδυνεύοι, δεινὸν ἡγεῖτο καὶ λίαν ἐλεεινὸν, τὸ δ' αὐτομολεῖν αὖθις πρὸς ἀλλοτρίους σωτήριον μὲν, ἀλλ' ἐπίμωμον ἔκρινε. Τέως δὲ δυοῖν νομιζομένοιν κακοῖν, τοῦ φόβου προστεθέντος, αἱρεῖται τοὔλαττον. Καὶ δὴ ἐκ πολλῶν, ὡς εἶχε, προμηθευσάμενος τὸ
B ἀφώρατον, παραλαβὼν καί τινας τῶν οἰκείων καὶ τὸν ποταμὸν περαιωθεὶς Σάγγαριν, τὴν εὐθὺ Περσίδος ἀνὰ κράτος ἵεται καὶ τῷ σουλτὰν προσχωρεῖ. Ὁ δ' ἀσμένως δέχεται τοῦτον καὶ τιμᾷ τοῖς προσήκουσι. Τέως δέ γε κἀν τῇ ἀλλοδαπῇ σημαίαις βασιλικαῖς παραταξάμενος σὺν ἐκείνοις κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ σουλτὰν ἀριστεύει, τὸν βασιλέα, εἴ που ἀκούσοι, ἐντεῦθεν ἐκμειλισσόμενος. Εἶτα μεταμεληθεὶς, οἷον καὶ παλινδρομεῖν προαιρούμενος, τῷ τηνικάδε Ἰκονίου προσέρχεται, καί οἱ μεσίτῃ χρᾶται πρὸς βασιλέα, εἴ πως τὰ πιστὰ γράμμασι δόντος ἐκείνου, ἦ μὴν τὴν ὀργὴν καθαρῶς ἀνασχεῖν, αὐτῷ καὶ πάλιν ἐπανελθεῖν γένοιτο. Τοῦ δὲ ἱεράρχου

venationis et regii aucupii præfectum nominat, homines patriciæ nobilitatis prorsus expertes, sibi vero puerili famliaritate notos ac commendatos, quod ipsi ab infantia inter honorarios ephebos apparuissent. Duos quin etiam ex optimatibus oculis privavit ; quorum alter filius fuit Alexii Strategopuli, viri perillustrtris ac in primis splendidi, Constantinus nomine, dignatus ab ipso affinitate regia, siquidem neptam imperatoris Joannis illo tradente uxorem habuit. Alter Theodorus Philes erat. Hæc ille et alia multa nova exempla edebat, in dies, intentus deprimendo supercilio principum regii sanguinis, inde securitatem sibi prudenti, ut quidem arbitrabatur, consilio parans. Non enim respirare illum sinebat morbus diu noctuque prava imaginantem.

9. *Ut Cotys Palæologo persuaserit fugam ad Persas.*

Tum enimvero Palæologo Mesothyniæ præfecto, præpositoque ipsis optimatibus jussu imperatoris, ac strenue contra Italos rem gerenti, adfuit e palatio quidam cognomento Cotys, ex intimis ejus, vultu qui significaret eum non parem angi iis quæ dicturus veniebat ; quibus expositis : « Ac nisi te fuga proripis, » adjunxit, « paucis diebus in magnam calamitatem res tuæ prolabentur. Sed neque mihi tuta hic deinceps **25** mora est, verum transfugiendum ad Persas pariter utrique nostrum, si oculorum cura tibi est. » Hæc ille ; quæ facile persuasit amicus amico, sibi semper timenti propter

clam grassantem de se suspicionem affectati im-
C perii. Nam ne patrum quidem ejus in magnum chartularium cooptatum, qui et ipsæ Michael Palæologus vocabatur, sine periculo esse patiebatur suspicio. Cum enim is interrogatus de imperio candide respondisse diceretur, si cui divinitus deberetur, illum impune capessere qui vocaretur, ep dicto relato invisus exosusque imperatori, rem indignam nec ferendam arbitrato talem virum in ejusmodi cogitationes mentem attollere, custodiæ vinctus traditur. Quibus ille auditis, sibique non immerito metuens, hic quidem grave et perquam miserandum putabat cum tanto periculo remanere, inde vero ad externos transfugere salutare quidem, at probrosum judicabat. Quare cum utrumque malum videretur urgente ad eligendum alterum periculo præsenti, quod minus e duobus est visum
D optavit. Itaque multa adhibita ad latendum attentione ac diligentia, aescitisque quibusdam e familiaribus, transmisso flumine Sangari recta in Persidem magnis contendit itineribus, sultanumque convenit, qui hominem cum gaudio et quibus par erat honoribus excipit. Hoc interim spatio apud exteros sub regiis vexillis cum hostibus sultani congressus fortissime se gerit, imperatorem inde, si forte audiret, sibi consiliandum aut saltem deliniendum sperans. Inde palam pœnitens transfugii, ac **26** recurrere ad suos certus, ei qui tunc Iconiensi Ecclesiæ præerat consilium communicat, illoque deprecatore utitur apud imperatorem, si

γράμμασι σχεδιάσαντος τὴν πρεσοείαν ὁ κρατῶν A κατένευσε τὴν συμπάθειαν, καὶ βασιλικαῖς συλλαδαῖς ἐπ' ἀσφαλείᾳ τοῦ μή τι παθεῖν ἀνήκεστον ἐξ ὀργῆς ἐπάνεισιν. Ὁ δὲ καὶ δέχεται τοῦτον πρόφρων ταπεινωθέντα, καὶ ἀγκαλίζεται προσιόντα, καὶ ὁμολογοῦντ: ὡς ἑαυτῷ σύνοιδε πταίσας ἀσύγγνωστα συμπαθεῖ, καὶ ἐπὶ τῆς προτέρας ἔχων τιμῆς.

ι'. Ὅπως ὁ Παλαιολόγος ἐπανελθὼν καὶ δεχθεὶς στέλλεται στρατηγὸς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Δύσιν.

Ἐπεὶ δὲ τῆς κατὰ δύσιν Ἐπιδάμνου κατειλημμένης πρὸς τῶν ἡμετέρων ἠγγέλλετο τὸ συμβὰν, καὶ τοῖς ἐκεῖσε ἔδει μὲν ἀρχιερέως, ἔδει δ' ἡγεμόνος καὶ στρατιώτιδος τάξεως, ἀρχιερέως ἐπικηρυχθέντος τοῦ Χαλκούτζη, ὃς καὶ τὴν τοῦ μεγάλου σκευοφύλακος ἐπὶ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας εἶχε τιμὴν, τούτῳ συνεκπέμπει κἀκεῖνον ἡγεμονεύσοντα τῶν ἐκεῖ, B προστάξας συμπράττειν τὸ δόξαν καὶ ἄλλοις μὲν ἀρχηγοῖς τοῖς ἐκεῖ, μάλιστα δέ γε τῷ ἱερεῖ. Ὡς Θεσσαλίας διὰ ταχέων ἐπέβησαν καὶ ἤδη πρὸς τὸ περαιοῦσθαι τὸν ποταμὸν Βαρδάριον ᾖσαν, [P 14] περαιοῦται μὲν ὁ ἡγεμὼν σὺν ταῖς τάξεσι πρότερον, εὑρίσκει δὲ τὰ τῇδε συγκεχυμένα καὶ πρὸς απιστίαν κλίναντα, ὅ τε καὶ ὁ τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ ἐκ νοθείας σκότιος παῖς Μανουὴλ τυχὼν ἐκεῖσε σὺν ἱκανῷ στρατεύματι, καὶ συμπλακεὶς τῷ πολέμῳ, τὰ πρῶτα μὲν ὁμόσε χωρήσας τῷ ἡγεμόνι τῷ κοντῷ συνωθεῖ καὶ ῥιπτεῖ, ἔπειτα δὲ συστάντος καὶ ἐπικαθεσθέντος τῷ ἵππῳ παρ' ἐκείνου καιρίαν βάλλεται μὴ λαβὼν ἴσην.

ια'. Ὅπως ἀποστέλλεται Χαδηνὸς ἀγαγεῖν αὐτὸν σιδηρόδετον.

Ἀλλὰ τοῦ Δυῤῥαχίου πρὸς Θεσσαλονίκην ὑποστραφέντος διὰ τὴν σύγχυσιν, κἀκείνου ὡς εἰκὸς διαπονουμένου ἐφ' ᾧ συσταλείη τὸ ἀνθιστάμενον, φήμη προτρέχει τὸν τῶν βασιλικῶν ἵππων κόμητα Χαδηνὸν ὅσον οὐκ ἤδη καταλαμβάνειν Θεσσαλονίκην ἀγγέλλουσα, οὐκ ἄλλου χάριν ἢ τὸν Παλαιολόγον καθέξοντα ὡς βασιλέα δέσμιον ἐνεγκεῖν. Καὶ ὃς (ἔφθασε γὰρ διατρίβων ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ τηνικάδε) ἀκούσας τὸ φημιζόμενον δεινὰ ἐποίει, καὶ στρέφων ἦν ἐπὶ λογισμῶν τί ποτε ἄρα τῷ βασιλεῖ δόξαν ὡς ἑαυτὸν οὐχ ὡς ἔπεμψεν ἐπανάγει, ἀλλὰ τιμῇ προπέμψας ἐπανελθεῖν ἀναγκάζειν θέλει μετ' ἀτιμίας, καὶ ὃν συμπαθείας ἠξίου διὰ γραμμάτων καὶ οὕτω καρτερῶς ἀμνημονεῖν ἐῴκει τῶν πεπραγμένων ὡς καὶ ἡγεμονίας ἀξιοῦν μεγίστης, τοῦτον, τὰς συνθήκας ἀναλαμβάνων, ὡς ἐφ' ὁμολογουμέναις καθοσιώσεσι κατακρίνει. Ὅμως οὐκ ἔχων ὅποι τῶν λογισμῶν καὶ τῶν ὁδῶν τράποιτο, ἐπὶ Θεὸν καταφεύγειν ἔγνω. Κοινοῦταί τε τῷ Δυῤῥαχίου τὰ κατὰ γνώμην, καί οἱ τῆς πρὸς τὸ Θεῖον ἱκετείας συνάρασθαι δέεται. Εὐθὺς τοίνυν (ἐδόκει γὰρ αὐτόθεν καὶ τὸ πρᾶγμα θεοφιλὲς) ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀκατονίου μονῆς ὑμνολογεῖται παράκλησις νυκτὸς ἀφ' ἑσπέρας, τῆς ἐπιγενησομένης

forte impetrare posset regias litteras, quibus sibi fides certa fieret iræ imperatoris plane sedatæ, sicque tutus ipsi et securus contingeret reditus. C At præsule negotium urgente missis sine mora litteris imperator annuit veniamque concessit, chirographo cavens homini, nihil asperum ab ira aut grave passurum. Reversum benigne excipit, demittentem se et accedentem amplectitur, et fatenti nullam se mereri veniam parcit, eumque pristinæ restituit dignitati.

10. *Ut reversus et bene exceptus Palæologus missus fuerit dux in Occieentem.*

Quoniam vero de Epidamno in Occidente capta sermones et litteræ nostrorum proferebantur, ibique desiderabantur et præsul et dux et militaris acies, renuntiato præsule Chalcutze, qui Magnæ Constantinopolitanæ ecclesiæ præerat sacrario cum hoc missus une Palæologus est ut ducis ibi D munere fungeretur, cui mandatum nominatim in in decernendis rebus cum cæterorum qui isthic essent ducum, tum in primis præsulis consilio uteretur. Hoc itinere celeriter trangressi Thessaliam, cum jam Bardarium flumen transmissuri essent, trajicit primum dux cum copiis, ubi omnia perturbata et ad defectionem inclinata reperit, quando et Michaelis despotæ nothus et obscurus filius Manuel cum haud sane contemnendo exercitu forte eo veniens, conserto prælio, primum quidem aggressus ducem lancea propellit **27** et projicit, deinde cum is assurrexisset et equo insedisset, vulnus ab eo lethale accepit, nec par reposuit.

11. *Mittitur Chadenus ducturus Palæologum catenis vinctum.*

Verum Dyrrachi præsule Thessalonicam ob eas turbas reverso, eodemque, prout res poscebat, satagente ut mitterentur qui tumultuantibus obsisterent, rumor præcurrit imperatorii equitatus comitem Chadenum quamprimum perventurum Thessalonicam, non aliam ob causam quam ut Palæologum comprehensum vinctumque ad imperatorem duceret. At ille (versabatur enim et ipse tunc Thessalonicæ) audito quod ferebatur, sane quam ægre ferebat, secumque ipse animo multa versabat, desquirens quæ causa tam inopinati consilii fuisset imperatori, ut tam diverso modo de se statueret, et quem tam honorifice modo miserat. statim tam ignominiose revocaret, cuique regiis litteris venia paulo ante securitateque stabilita cum plena oblivione veterum delictorum gratiæ non vulgaris locum apud se tribuerat, dignatus ipsum honore maximo, eum nunc pactis conventis momento rescissis, velut criminis detestabilis compertum, repente damnaret. Cæterum cum quid consilii caperet quove se verteret non haberet, ad divinam petendam opem sibi confugiendum esse duxit; communicataque cum Dyrrhachiensi cura, eum ut sibi adesse divina pro se ope imploranda ne gravetur rogat. Quo facile annuente (res enim per se pia Deoque grata videbatur peti) in Acatonii monasterio a vespera nocturnæ decantatæ sunt preces: postera quippe die sacrum facere præsul decreverat. **28** Ut igitur illucescente die statas ac solemnes horas percurrere, divinam factu-

ἡμέρας ἐν νῷ θέντος τοῦ ἀρχιερέως τὴν ἱερὰν τελέσαι μυσταγωγίαν. Ὡς γοῦν ἐπέφωσκεν ἡ ἡμέρα καὶ τὰς νομιζομένας ὥρας διελθεῖν ἔμελλεν ὁ ἀρχιερεὺς ἐφ' ᾧ λειτουργήσειε, σιγὴν μὲν ἐπισκήπτει τοῖς ἔξωθεν, αὐτὸς δὲ κατὰ μόνας ὡμίλει Θεῷ, καὶ τὰς συνήθεις καὶ προτελεστικὰς εὐχὰς μεθ' ὅτι πλείστης ἀπεδίδου τῆς ἡσυχίας. Τότε δὴ τότε λέγεται ἀκοῦσαι φωνῆς τῆς αὐτῆς ἐκεῖνον ἐκ τρίτου, οὐχ ἅμα ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ καιροῦ διαλείποντς. [P. 15] Καὶ ἡ φωνὴ λέξεως οὐ συνήθους, οὔτε μὴν οὐχ ὅπως Ἑλληνικὴ, ἀλλ' οὐδὲ τινι ἑτέρᾳ γλώσσῃ προσήκειν δοκοῦσα · Μάρπου γὰρ ἐλέγετο, καὶ πλέον οὐκ ἦν. Ἐφ ᾧ δὴ θαυμάσαντα τὸν ἀρχιερέα εὐθὺς προσελθεῖν τῷ Θεσσαλονίκης (ὁ δισύπατος ἦν Μανουὴλ) καὶ ἀπαγγεῖλαι ὅπως τε σταθείη εἰς τὴν μετὰ ψαλμῳδίας ἐντυχίαν Θεοῦ, καὶ ὅπως ἀπροόπτως ἀφίκοιτο ἡ φωνὴ, B λογιζομένῳ περὶ ὧν λογίζεσθαι ἔφη. Καὶ ἐφ' ἱκανὸν τὴν λέξιν σκεψάμενον, τὸ συμβὰν ἐπὶ τὸ πάλαι Βέκλας λαβεῖν ἐπὶ λογισμῶν, καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς λέξεως ἀναπτύξαντα ἀριδήλως φάναι τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων τῷ Παλαιολόγῳ μνηστεύεσθαι · Μιχαὴλ γὰρ Ἄναξ Ῥωμαίων Παλαιολόγος Ὀξέως Ὑμνηθήσεται, ὡς ἔλεγε, τὴν λέξιν δηλοῦν. Εἰσὶ δ' οἵτινες λέγουσι μήτε τὸν Δυῤῥαχίου τοιαῦτα ἀκοῦσαι μήτε τὸν Θεσσαλονίκης τοιαῦτα φοιβάσασθαι, ἀλλὰ σοφὸν ἐκεῖνον ὄντα, καὶ περὶ τοιαύτας βίβλους αἳ δὴ καὶ βασιλείας ἐς τοὔπιδν διατυποῦσιν ἐπτοημένον, φιλο- A πονώτερον ἐρευνῶντα περὶ τοιούτων ἐγνωκέναι. Καὶ δὴ γνωρίσαι θέλοντα ταῦτα ᾧ γε καὶ ἡ τῆς βασιλείας κατηγγυᾶτο περιωπὴ, καὶ ἀναφέρειν οἷον ἐκεῖνον τῆς λύπης, ἐπεὶ καὶ περὶ αὐτῇ τῇ ζωῇ ἐδεδοίκει, τὸ μὲν ἐκ βίβλων εἰδέναι λέγειν μὴ ἔχειν ἐκείνῳ πιστεύειν (οὐδὲ γὰρ ἀραρότως εἶχε ταῖς βίβλοις ἐπ' ἀδήλοις ταῖς ἀποβάσεσι), τὸ δ' ἐκ Θεοῦ φανερῶς ἀκοῦσαι, μὴ καὶ πολλάκις τὸν λόγον πιστεύειν διαπεσεῖν δεδοικέναι, καὶ διὰ ταῦτα τῷ Δυῤῥαχίου περὶ τῶν τοιούτων κοινολογησάμενον αὐτῷ μὲν ὑποθέσθαι λέγειν τῆς φωνῆς ἀκοῦσαι, ἐκεῖνον δ' ἀναπτύσσειν προσποιεῖσθαι πρὸς ὅπερ καὶ βούλοιτο τὴν παρ' αὐτοῦ συντεθεῖσαν λέξιν. Ἃ δὴ τῷ Παλαιολόγῳ πιστεύοντες καὶ ἀμφότεροι ἐκεῖνον μὲν ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσιν εἶχον μετεωρίζειν, ἑαυτοῖς δὲ, εἰ μὴ οὕτως B ἀποβαίη. παραίτησιν ὑπελείποντο ὡς ἁμαρτοῦσι τῆς ἐξηγήσεως, ἄλλο τι τῆς φωνῆς τάχα δηλούσης ἢ ὡς ἐκείνοις ἐξήγητο. Πλὴν ἀλλ' ἐν τοσούτῳ φθάνει καὶ ὁ τῶν βασιλικῶν ἵππων κόμης ὁ δηλωθεὶς Χαδηνὸς, καὶ ἐπιβαίνει ἀπτέρῳ τάχει Θεσσαλονίκης, καὶ αὐτίκα τὸ πιστὸν τῆς φήμης ἔδειξε πράξας, τὸν Παλαιολόγον ἐν ἀσφαλεῖ κατασχών. Σιδήροις μέντοι οὐκ ἔγνω δεσμεύειν τὼ πόδε, ὡς δή οἱ καὶ προστεταγμένον ἦν, οὐκ οἶδ' εἴτε τὸ τοῦ ἀνδρὸς αἰδούμενος εὐγενὲς, εἴτε τι καὶ φιλίας πρὸς ἐκεῖνον · τὸ γὰρ ὑπονοεῖν τι περὶ ἐκείνου τῶν ἀγαθῶν τὰ τῆς ὀργῆς οὐκ ἐδίδουν. Τέως δ' ἀφοσιωσάμενος ἐκείνῳ τὰ τῆς τιμῆς

rus rem cœpit, silentium indicit populo. solusque secum ipse Deum intentissime alloquens, quæ ante sacrificium rite fundi consueverunt preces summa C tranquillitate recitabat. Tum enim vero vocem inaudisse tertio eamdem intermisso tempore dicitur. Erat autem vox insueta plane, nullius affinis notæ linguæ, nedum Græcæ. *Marpou* nimirum pronuntiari audiebat, et nihil aliud. Quod præsul admiratus, statim Thessalonicensem convenit (is erat Disypatus Manuel), eique nuntiat agenti sibi cum Deo per sacram psalmodiam, et ea mente versanti quæ se cogitasse referebat, missam et clare prolatam quam retulimus vocem. Eam cum ille diu attenteque considerasset, aliquid in ea simile suspicatus est ac deprehensum fuisset alias in vocabulo divinitus pariter edito *Beclas*; unde singulas ejus ignoti nominis excutiens litteras, planissime asseruit Romanorum imperium Palæologo promitti. Illas enim hisce litteris designari voces: Michael D Augustus Romanorum Palæologus Ocyus Vocabitur. Sunt tamen qui dicant hæc neque a Dyrrhachiensi audita neque a Thessalonicensi fuisse dicta, sed hunc ingenio atque arte rem totam commentum. Erat nimirum Thessalonicensis mire deditus lectioni ac meditationi librorum qui artem profitentur divinandi futuras quorumdam evectiones ad imperia, totoque in isto qualicunque artificio prædorandi eventura plurimum **29** exercitatus. Ergo cum res istius generis curiosissime investigans nescio quid de imperaturo Palæologo comperisse sibi esset visus, aiunt ista eum notitia opportune uti voluisse ad exhilarandum Palæologum eumdem tanto tunc oppressum animi mœrore, ut de vita ejus metueretur. Non sperasse autem se ipsi persuasurum quod volebat, si ex libris id se hausisse affirmaret, quoniam ob multas prædictiones tales eventu frustratas haut erat verisimile huic eum tranquille ac secure acquieturum. Propterea finxisse manifeste sibi auditam missam a Deo vocem, cui signo utpote raro et miro facilius crediturum Palæologum putabat. Inde re cum Dyrrhachii præsule communicata, illi penitus suasisse ut is vocem inaudisse diceret: se prout liberet eamdem a se confictam explicare simulaturum. Quibus Palæologo veluti ad aurem ab utrisque creditis, in magnam spem hominem erexerunt, sibique, si eventus ad extremum falleret, excusationem probabilem reliquerunt, quasi quos conjectura induxisset in errorem, non satis feliciter interpretatos vocem aliud revera indicantem, prout eventa monstrarent, quam quod ipsi suspicati tum fuissent. Interea dum hæc geruntur, imperatorii equitatus dictus jam comes supervenit Chadenus, Thessalonicamque ingreditur perceleriter, statimque quod communi fama atque omnium sermonibus vulgatum fuerat, re ipsa ostensa confirmavit. Nam Palæologum secura custodia tenuit, parcens tamen eum ferrea stringere compede, quamvis id haberet in mandatis. Quod ille utrum tantæ nobilitatis verecundia, an amicitiæ quodam instinctu fecerit, haud affirmaverim. Vereor enim ut satis verisimiliter **30** suspicari liceat ministrum iræ tam atrocis tam humanos sensus atque affectus, dum sævum imperium

ὡς οἷόν τε [P. 16] ἀσφαλῶς, μὴ καὶ ἐπὶ πολλῶν ἐντὸς ἀτιμῷτο τῆς πόλεως τοῖς σιδήροις πεδούμενος, νυκτὸς ἔξεισιν. Ἐπεὶ δ' ἱκανῶς τῆς πόλεως ἀπηλλαττέτην, ὁ μὲν γνωρίζει τὰ ὁρισθέντα, καὶ ὡς αὐτὸς ἐν προνοίᾳ τινὶ τῆς ἐκείνου χάριν τιμῆς καταπεφρονήκει τῶν ὁρισθέντων, οὐκ ἐς πλέον δὲ τὰ τῆς τόλμης (οὐ γὰρ ἀσφαλῶς ἀμφοτέροις) προβαίνειν ἐβούλετο· ὁ δ' αὖθις καὶ χάριν ὑπὲρ τούτου πολλὴν ἐοικὼς εἰδότι, ἕτοιμον παρεῖχεν ἑαυτὸν ἐκείνῳ τοῦ τὸ προσταττόμενον ἐκτελεῖν. Καὶ δὴ σιδήροις περιβαλὼν, ὥστ' ἐκεῖνον καὶ ἐπὶ θάτερα τῶν πλευρῶν ἵππῳ ἐπικαθέζεσθαι, οὕτω σὺν ἐκείνῳ τὴν ὁδὸν ἤνυον καὶ ἀμφότεροι. Συνέβαινε δὲ καί τις τότε τὴν ὁδὸν ἀνυόντων, ὡς λέγεται, ἀγαθὸς ὄρνις καὶ οἷον προφοίβασμα τοῖς μικρὸν γενησομένοις ὕστερον. Τὸ δ' ἦν· διήρχοντο μὲν, ὡς εἰκὸς, ὁ μὲν πρὸς τὸ μέλλον ἀλύων, ὁ δ' ἀναφέρων ὡς εἶχε τῆς λύπης ἐκεῖνον καὶ μεταβάλλειν πειρώμενος πρὸς τὸ εὐθυμότερον· ἐπεὶ δέ ποτε τῆς πολλῆς ἀναπνεύσας ἐκεῖνος λύπης προσέταττε ψάλλειν καὶ ὃ παρασταίη κατὰ νοῦν ἐκείνῳ καλλιφωνεῖν (ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, εἴδησιν καὶ ὁ φέρων ἔχων πρὸς ταῦτα), ὡς ἂν, φησὶν, ἐντεῦθεν καὶ μικρὸν ἀνεθείημεν, τηνικάδ' ἐπῄει ἐκείνῳ παραυτίκα ἐμμελῶς ψάλλειν « Νῦν προφητικὴ πρόῤῥησις πληρωθῆναι ἐπείγεται, » οὐκ ἀνειμένως ἄλλως καὶ ἀναβεβλημένως, ἀλλ' ἐνθουσιαστικῶς οἷον μάλα ὑπερφωνοῦντι καὶ ὑπὲρ δύναμιν. Ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τὸν δεσμώτην τότε μεταβαλεῖν πρὸς τὸ εὐθυμότερον καὶ ἡσθῆναι δόξαι, ὡς μὲν ἦν δοκεῖν καὶ τῷ φαινομένῳ, τῇ μελῳδίᾳ, τῇ δ' ἀληθείᾳ καὶ ὡς οὐκ ἦν τὸν μελῳδοῦντα ὑπονοεῖν, τῷ ἐπὶ τοῖς παροῦσι δόξαντί οἱ χρηστῷ ὄρνιθι. Ἀλλ' οὕτω μὲν ἐφ' ἡμέραις τὴν ὁδὸν ἐξανυσάντων καὶ ὡς βασιλέα φθασάντων, ἐμφανίζεται μὲν ὅσον τάχος ὁ πεμφθεὶς τῷ κρατοῦντι καὶ ἀπαγγέλλει τὴν ἄφιξιν, τὸν δὲ μηδὲ τὸ παράπαν εἰσαχθέντα ἡ εἱρκτὴ ὡς κατάκριτον δέχεται. Ἦν δ' ἄλλως ὑπονοούμενον τοῦ ἐνευκαιρήσαντος τοῦ κρατοῦντος ἐξετάσει τἀκείνου δοθήσεσθαι μείζονι ἢ κατὰ τὸν τότε καιρόν. Ἀλλὰ χρόνος ἐτρίβετο μεταξὺ νοσοῦντος τοῦ αὐτοκράτορος, κἀκεῖνον εἶχε δεσμώτην ἡ φυλακὴ, πλὴν οὐχ ὡς ἐφ' ὁμολογουμέναις καθοσιώσεσιν. Οὐ γὰρ ἦν ἔγκλημα τὸ παράπαν, εἰ μή γε τὴν ὑποψίαν καὶ τὸ πολλοὺς ἐν ἀποῤῥήτοις ἐκφέρειν, πρὸς οὓς ἦν πιστεύειν ὑποφωνοῦντας τὸ μόρσιμον, ἔγκλημα θείη τις τῷ κατεχομένῳ. Ἐδόκει δὲ τέως καὶ ἡ πρόφασις ἔγκλημα· ἡ δ' ἦν . . . ἀλλ' ἀνακτέον τὸν λόγον. [P. 17] ἵν' εὐμαθέστερον τῶν προκειμένων ἔχοιμεν.

ιβ'. Ὅπως νοσῶν ὁ βασιλεὺς πάντας ἐπὶ μαγείαις ὑπώπτευε· καὶ τὰ κατὰ τὴν Μάρθαν.

Νόσος ἦν ἐνσκήψασα τῷ κρατοῦντι, καὶ ἡ νόσος δεινή· ἐπείληπτο γὰρ καταπίπτων συχνάκις. Τὸ δ'

exsequitur, animo versare potuisse. Tamen ille qualicunque ex causa sic ejus dignitatis rationem habuit, non permittendo talem virum intra civitatem in oculis civium ferreis vinctum compedibus ignominiose traduci, ut simul satis provideret ne qua posset elabi. Quare illum magno suorum ambiens comitatu nocte educit; ac ubi jam ambo aliquantum extra urbem processissent, mandata, quæ acceperit quæque honoris ejus gratia omiserit, indicat, simul admonens non audere se amplius indulgere suo in eum affectui: id enim utrique periculosum fore. Ad quæ ille iis verbis respondit quæ multum se ipsi eo nomine debere significarent, gratiasque agens plurimas, paratumque se continuo exhibuit ad subeundam omnem acerbitatem imperatorii mandati. Quare mox volens ferreas induit compedes, inseditque equo pendentibus in latus alterum ambobus cruribus ferro devinctis. In hunc modum cum cœpto uterque itinere pergerent, aliud quoque ipsis euntibus, ut fertur, oblatum est augurium prosperum et velut omen eorum quæ paulo post erant eventura. Tale autem id fuit. Ibat Palæologus præsentis, ut par erat, mali sensum frontis mœstitia præferens, consolari eum, prout poterat, et avocare a tristitia dolentem animum ad quamdam hilaritatem conante Chadeno. Cujus officiosis ejus generis hortatibus quasi ut cedere se Palæologus monstraret, composito vultu ad quamdam speciem respirantis ab ægritudine animi: « Quin tu, » inquit (nam belle illum **31** psallere aiebant), « aures et mentem mihi demulces modulando aliquo cujuscunque argumenti cantico, quod tibi cumque primum in buccam venerit? » Tunc ille quamdam subito cantilenam exorsus est, cujus hoc erat initium: « Nunc prophetica prædictio impleri festinat. » Exorsus est autem non quidem remisse ac leniter, sed impetu pene fanatico vocem ultra omnem modum ac prope supra vires attollens, contentione summa; unde contingit recreari vinctum atque hilarescere, non tantum (quod solum videri cupiebat) suavi vocis sono, sed potissimum recordatione per id carmen ingesta vaticinii sibi regnum olim polliciti, cujus fidem hoc casu inopinati canus velut novo quodam divinæ significationis auspicio confirmare tacite sibi blandiens gratulabatur. Interim diebus aliquot confecto itinere, imperatorem primo statim accessu adit comes, nuntiatque adventum Palæologi; quem admissione minime dignatum carcer excipit uti jam damnatum, quanquam ipse, ut diximus, arcana ex divinis ostensis fiducia de se prosperiora mente versabat. Dilata est autem ejus causæ accurata cognitio in tempus quo imperatori per valetudinem liceret ei rei attendere. Diuturna hæc fuit mora, pertinacius durante principis morbo, et vincto tamdiu in custodia perstante, non illo quidem veluti convicto criminis majoris: solis enim fere suspicionibus laborabat antiquis illis, sed de novo eventilatis afflatu maligno delatorum, subinde clam insusurrantium imperii præsagitiones de Palæologo jactatas. Ea erat vera detentionis ejus causa, cui obtendebatur crimen affectati regni. Verum altius repetenda narratio est, ut proposita res ad captum lectoris accommodatius tractetur.

12. *Ut imperator ægrotans omnes veneficiorum ac præstigiarum suspectos habuerit; et de Martha.*

32 Invaserat imperatorem morbus, et is quidem

ἦν, ὡς ἔοικεν, ἐκ ζέσεως φυσικῆς ἐγκαρδίου. Ὅθεν, οἶμαι, καὶ τὸ εὐφυὲς ἐκείνῳ καὶ ὑπὲρ τὸ προσῆκον ἦν, οὐ στέγοντος τοῦ μορίου τὸ πάθος κἀντεῦθεν ἐκτρεπομένου τοῦ εἰκότος, ὡς μηδὲ χρησίμους πολλάκις ἀναπέμπειν τῷ ἐγκεφάλῳ τὰτ ἀναπνεύσεις, ὅθεν καὶ τὸ λογίζεσθαι. Ἐν τούτῳ γὰρ καὶ φιλοσόφων ἔριν περὶ τοῦ φρονεῖν συμβιβάζειν τις ἔχοι· πηγὴ γὰρ λογισμῶν ἡ καρδία, πλὴν ἀναγομένων πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, ὡς ἐκεῖνος συμμετρίας ἢ μὴν ἀσυμμετρίας ἔχοι, οὕτως εἰδοποιεῖσθαι συμβαίνει τὸ ἀναγόμενον. Τότε τοίνυν ἐπιπιπτούσης συχνάκις τῆς νόσου, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν, μήνιμα εἶναι τὸ πάθος ὁ πάσχων ἐκ μαγγανείας δαιμόνιον ὑπελάμβανε. Καὶ οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἔξω, οἷς ἦν τὰ τοιαῦτα πιστεύειν, τὸ ἔγκλημα προσέτριβον τοῖς Μουζάλωσι, παρὰ λόγον, καὶ ὡς οὐκ ἂν προσεδόκησαν, τῶν ἀξιωμάτων τυχοῦσι· τῷ μέντοι γε πάσχοντι πᾶς ὕποπτος ἦν, εἰ μόνον τις ἐπὶ μαγγανείαις κατηγοροίη. Ὅθεν καὶ πλεῖστοι καὶ τῶν τυχόντων συνελαμβάνοντο, εἴ πού τις γρύξειεν ἐγκαλῶν. Καὶ ὁ μὲν διώκων μαγγανείας ἄλλον ὑπὲρ ἑαυτοῦ πολλάκις ἢ τοῦ πλησίον προὔβαλλε τοὔγκλημα, ὡς δίκας ληψόμενος ἀποδείξας· ἀναγόμενον δὲ πρὸς βασιλέα τὸ ἔγκλημα ἐκ τοῦ παραυτίκα (οὐ γὰρ ἦν σιωπᾷν ἀκούσαντα), ὁ δὲ οὐχ ὑπὲρ ἄλλου του ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτοῦ συνόλως ἀγωνιῶν προσέταττεν ἐξετάζεσθαι. Παράστασις δὲ τοῦ μὴ ψήφοις ἁπάσαις τὸν κρινόμενον αἱρεῖσθαι οὐ μαρτύρων παραγωγαί, οὐ

A προτεινόμενοι ὅρκοι, οὐ βίων τῶν πρὸ τοῦ ἐξετάσεις, οὐκ ἄλλ' ἄττα οἷς τὸ ψεῦδος ἐλέγχεται· ἀλλ' ἓν καὶ μόνον ἦν τὸ σῶζον τοὺς ἡλωκότας, [P. 18] εἰ μύδρον ἐκ πυρὸς ἤδη ζέοντα, ὃ δὴ καὶ ἅγιον ἐπεφήμιζον, τολμώσῃ χειρὶ κύψαντες ἀναλάβοιεν καὶ τρὶς βηματίσειαν ἔχοντες, πρότερον τρισὶν ἡμέραις τοῦ ταῦτα γίνεσθαι νηστείᾳ καθηγνισμένοι καὶ προσευχῇ, ἐπισεσημασμένοι καὶ τὴν χεῖρα κεκρυφάλῳ καὶ βουλλῃ ὡς μήτις ἐπιχειροίη ἀλείφων τισὶν ἐφ' ᾧ μὴ ψαῦσαι μηδὲ καῦσαι τὸ πῦρ. Καὶ εἶδεν ὁ γράφων, ἡβῶν τῷ τότε, ὑποστάντας τινὰς τοιαῦτα, πλὴν ἀλωβήτως ἀπαλλάξαντας, τὸ θαυμάσιον. Τότε τοίνυν ὥριστο μὲν καὶ ἄλλοις παρὰ τοῦ κρατοῦντος λαμβάνειν εἰς γάμον εὖ τοῦ γένους ἐχούσας, κἂν ἐκεῖνοι πολλάκις ἐκ σπερμάτων ἦσαν οὐκ εὐγενῶν· πλὴν τὸ

B εὐγενὲς ἐκείνοις πρὸς τοῦ κρατοῦντος ἔῤῥεπε, καὶ ὡς σφᾶς ἔδει σεμνύνεσθαι ἀξιώμασιν, ἐν εὐεργεσίας μέρει καὶ ἀμφοτέροις τὸ κῆδος ὁ κρατῶν ἐτίθει, ὥστ' ἐκείνους μὲν ταῖς ματρώναις, ὡς ὁ Ῥωμαῖος εἴποι, ὡς εἰκὸς μεγαλύνεσθαι, ἐκείνας δ' αὖθις συμμετέχειν τῶν ἀξιωμάτων τοῖς ἀγομένοις. Προστάττει τοίνυν σὺν τοῖς ἄλλοις καί τινι τῶν εἰς παιδοπούλους ταχθέντων ἐκείνῳ τοῦ πατρὸς ζῶντος, Βαλανειδιώτῃ τοὐπίκλην, τὴν τῆς αὐταδέλφης τοῦ Παλαιολόγου Μαρίας, εἴτε καὶ Μάρθας, κόρην Θεοδώραν, ἣν τῷ Ταρχανειώτῃ μεγάλῳ δομεστίκῳ ἐκείνη γεγέννηκεν, εἰς γάμον νόμιμον ἀγαγέσθαι. Καὶ ἦν ὁ λόγος τοῦ βασιλέως αὐτοῖς βεβαία τις κατεγγύησις, κἂν-

gravis, epilepsia, qua subinde apprehensus concidebat. Origo ejus versimiliter imputabatur naturali effervescentiæ cordis (quam et causam ei fuisse reor ruboris in vultu flagrantis (1), haud sese videlicet capiente ardore principis illius membri, quin foras usque in os et genas erumpente interni æstus indicio se proderet. Sed et fuligines ex isto incendio sursum in cerebrum perlatæ rationis usum perturbabant. Quod quemadmodum fiat, quantumvis philosophi rixentur inter sese, certum tamen experientiæ suffragio est fontem recti judicii cor esse, et prout exhalantur ex eo accommodati ad sanum temperamentum capitis aut ei adversarii vapores, ita delirare hominem aut sapere. Tunc igitur istiusmodi caliginum incommodo in cerebrum appulsu subinde perculsus æger, laborare se vi sæva mali dæmonis magorum artibus immissa judicabat. Ac vulgus quidem ad talia credulum crimen ejus maleficii impingebat Muzalonibus, quasi qui non contenti dignitatibus concessis, ad majores, quibus inhiabant, viam sibi eo scelere sternerent. Ægro autem suspectus quivis erat, quem quomodocunque insimulari præstigiarum audiret. Quare statim ad primos susurros vel temere deferentium obvii passim quique comprehendebantur. Quo animadverso qui aliquem oderant, certam eam inibant rationem ejus male multandi, ut jam delatio magiæ indicium esset iræ injustæ pœnas per **33** calumniam de inimico repetentis. Perlata autem ad imperatorem accusatione (non erat enim liberum ei dissimulare quod ejus generis auditum

C fuerat), statim is turbatus et æstuans, tanquam non in alium quam in sese qui deferebatur noxias artes intendisset, disquiri de re jubebat. Elabendi autem e judicio atque innocentiæ probandæ una erat ratio, non in calculis judicum aut laudibus testium aut jurejurando dato aut vitæ prius inculpatæ actæ suffragio sita, sed in innoxia pertractatione ferri candentis, quod sanctum vocabant. Hujus purgationis hic ritus erat. Qui se ad illam offerret, triduo prius jejunio et oratione se parabat, custoditus interim et manu velo involuta, cui sigillum esset regium impressum, ne quis eam unctionibus adversus ignis sensum roborantibus muniret. Tum productus in medium audacter arripiebat ignitum globum nuda manu, et eum per tria conclavis spatia

D portabat. Vidit qui hæc scribit in ætatem jam tum puberem adultus quosdam isti examini subjectos citra ullam defunctos noxam candentis metalli tactu, mirantibus qui aderant, illæsos integrosque recedere. Cum autem per id tempus non raro soleret imperator viris haud nobilibus præmii loco vel gratiæ nobilissimarum virginum conjugia decernere, inter alia ejus generis exempla cuidam adolescenti e regiis ephebis, Balanidiotæ nomine, Theodoram **34** Marthæ filiam sororis Palæologi, e magno domestico Tarchaniota genitam, desponderi jussit. Celebrata consensu partium mandato prin-

(1) Cf. Possin. Glossar. v. Εὐφυής

τεῦθεν, ἐπεὶ καὶ πρὸς τὸν γάμον τὰ μέρη ἦσαν συγκάταινα, ὡς γαμβρὸς ἀνέδην τὴν τῆς κόρης οἰκίαν εἰσήρχετο. Ἀλλὰ παρεῤῥυη χρόνος ὀλίγος ὁ τὴν μνηστείαν ἐκείνην ἐπιμετρῶν, καὶ οὐκ οἶδ' ὅ τι παθὼν ὁ κρατῶν, πλὴν ἀλλ' ἡ ἐξουσία κρεῖσσον δικαίου, τῷ τοῦ Καβαλλαρίου υἱῷ Βασιλείῳ εὐγενεῖ τε ὄντι ἐξεδίδου εὖ γένους ἔχουσαν τὴν ῥηθεῖσαν. Ὁ δ' ἐν εὐεργεσίας μέρει δέχεται ἀσμένως τὸ δωρηθὲν καὶ κατεπείγει τοὺς γάμους. Ταῖς μέντοι γε γυναιξὶ πρὸς τό πρῶτον ῥεπούσαις συνάλλαγμα, προκατειλημμέναις ἄτιμον ἐχούσαις τὸ μεταβαίνειν, ἀπόστοργος ὁ νυμφίος ἦν. Τέως δὲ (ὁ γὰρ κρατῶν προσέταττεν) ἑκουσῶν ἀκουσῶν ἐκείνων τὰ νομιζόμενα ἐτελεῖτο καὶ περιφανῶς οἱ ὑμέναιοι ἤγοντο. Ἀλλ' ὁ νυμφίος ἐφ' ἡμέραις οὐκ ἐπλήρου τῇ κόρῃ τὰ τῶν ἀνδρῶν. Καὶ πυνθανομένου τοῦ βασιλέως ὅπως τοῦτο γένοιτο, ὁ B δὲ πρῶτον μὲν ὑπεσκίαζε τὸν ἀπόλογον ὡς μὴ θέλων ἀνακαλύπτειν δῆθεν, εἶθ' ὡς καὶ δραστικώτερον ἀνεκρίνετο, μαγγανείαν τὸ ἐμποδὼν ἔλεγε. Καὶ εὐθὺς ὑποψία περὶ ἑαυτῷ τοῦ κρατοῦντος καὶ θυμὸς [P. 19] πολλὰ δεινὸς, καὶ οὐδὲν ὑφεῖναι δοκῶν εἰ μὴ ὁμολογοῖτο ἡ μαγγανεία. Εὐθὺς οὖν σάκκος ἀχυρμιᾶς, καὶ γυμνὴ σύναμα γαλαῖς ἡ εὐγενὴς γραῦς ἐντὸς συναπείληπτο, ὧν λύγοις ἔξωθεν μυωπιζομένων ταῖς τῶν ὀνύχων ἀκμαῖς ἐπερονᾶτο ἡ πάσχουσα, ἐφ' ᾧ ἀναγκαζομένην καὶ ἄκουσαν ἐξειπεῖν τὸ ἀπόῤῥητον. Ἀλλ' οὐκ ἦν πλέον παρ' ἐκείνης ἀκούειν ἢ τὸ μὴ συνειδέναι τι τοιοῦτον ἑαυτῇ πραξάσῃ, καὶ

A ὡς οὐκ οἶδ' εἰ ὁ νυμφίος μεμίσηται τῇ παιδὶ ἄλλῳ τῳ πρότερόν κατηγγυημένῃ. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς εἴτε πρὸς τὴν ὑποψίαν καὶ ἔτι ἀμετάθετον ἔχων ὡς ἐκείνην μαγγνείαις εἰθισμένην εἰκὸς καὶ κατ' αὐτοῦ τολμῆσαι τοιούτοις χρήσασθαι, συνυποπτευομένου καὶ τἀδελφοῦ ὑπ' αὐτῇ τραφέντος καὶ στεργομένου, εἴτε μὴν καὶ εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν μή πως τῶν πραχθέντων ὡς εἰκὸς ἀκουσθέντων ὁ Παλαιολόγος ὑβριοπαθήσας ὡς ἀδελφὸς πρὸς νεωτερισμὸν ἀποκλίνειεν, οὕτως ἔχων πέμψας καὶ τῆς ἡγεμονίας ἐκεῖνον παραλύσας ἀνάγει δέσμιον, τῷ μὲν δοκεῖν περὶ τοῦ τῆς μαγγανείας ἐγκλήματος ἀπολογησόμενον, τῇ δ' ἀληθείᾳ πρόσχημα ἦν τὸ πραχθὲν δειλίας, τοῦ μή τι νεωτερίσαι ἀκούσαντα. Τὸ δ' ἦν δῆλον ἐκ τοῦ μὴ ὅπως μετ' ὀλίγον τῆς εἱρκτῆς ἐκεῖνον ἐσαῦθις ἀνακαλεῖσθαι καὶ συμπαθεῖν, ἀλλὰ καὶ περὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ πράγμασι δεδοικότα διὰ τὴν νόσον ἀνάδοχον ἀξιοῦν εἶναι τῷ γένει, καὶ ἀπομνημονεύειν τὴν χάριν αὐτῷ ἐν τούτοις, ὅτι παθεῖν κακῶς ἄξιον ὄντα διὰ τὰ φθάσαντα οὐδὲν ἐκεῖνον ἐκ συμπαθείας ἀνήκεστον ἔδρασε.

ιγ'. Θάνατος τοῦ βασιλέως Θεοδώρου, καὶ τὰ ἔτι ζῶντος αὐτοῦ κατορθώματα,

Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου πρὸς τὸ φθινοπωρινὸν ἀποκλίνοντος ἐπὶ τέτρασι παισὶ μεταλλάττει τὸ βιοῦν ὁ κρατῶν, τρισὶ μὲν θηλυτέραις, ἑνὶ δ' ἐνναέτει ἄῤῥενι παππωνυμοῦντι τῷ Ἰωάννῃ. Αἱ γὰρ πρῶται τῶν θυγατέρων, ἡ μὲν τῷ Βουλγαρίας ἄρχοντι Κων-

cipis rite sponsalia sunt, et aliquanto inde spatio is juvenis sponsi fiducia ædes puellæ frequentaverat, C cum ecce nescio qua repentina mutatione imperator, jure ac pactis absoluta potestate susque deque habere jussis, inopinatissime imperat Tarchaniotæ magni domestici filiam viro nobili Basilio Caballarii filio nubere. In magnæ loco gratiæ id Basilius habuit, et pro se rem urgebat. Feminis, matri filiæque, charitate sponsi prioris illigatis, et indecorum arbitrantibus resilire a conventis ac fidem fallere, negotium omnino non placebat; quare apud illas gratia carebat intrusus procus. Tamen incumbente iteratis jussis in idem principe, volentibus nolentibus matre filiaque nuptiæ palam ac splendide celebratæ sunt. At multis inde diebus nuptialis conjugum congressum haudquaquam sequebatur. Cujus rei forte cognitæ percontatus ex Basilio causam imperator, ab eo primum eludeba- D tur ambiguis responsis: tandem instans efficacius audivit nodum Veneris magico maleficio novis sponsis injectum. Hac mentione præstigiarum in familiares suspiciones revolutus princeps, et se quoque ipsum infernis artibus appetitum autumans ab eodem indicati fascini auctore, vehementer excanduit, extrema experiri quæque certus ad artificem veneficii noscendum. Saccus expeditur illico stramentitius, et in eum anus misera nobilissima matrona unda conjicitur cum felibus, qui videlicet acubus immissis per textum legetis compuncti unguibus **35** vetulam discerperent. Ea immani

quæstione sperabatur elicienda mulieri vera confessio. Nihil tamen aliud expressum nisi se haud consciam talis sceleris: cæterum virginem sponsi prioris necessitudine devinctam a secundo abhorrere. Hæc audiens non ultra sævire imperator voluit, sibi metuens ab exercitata, ut suspicabatur, diris incantationibus anu, ne vim maleficam in ipsum verteret, si amplius irritaretur; seu veritus ne Palæologus tam atrocem sororis injuriam defectione ulcisceretur. Atque hoc quidem ut præverteret, misso, ut diximus, Chaldeno redactum in ordinem Palæologum et vinctum ad sese curavit adduci, specie quidem ut veneficii causam diceret, revera, quod indicavi, ne is audita contumelia germanæ ad rebellandum induceretur. Id enim patuit ex eo quod imperator eum paulo post eductum carcere non solum venia donavit et in integrum restituit, sed et suis rebus, ob morbum ex quo periclitabatur, metuens, proprios ei liberos commendavit, gratiam in eum suam memorans ea indulgentia testatam, qua ipsum ob vetera utique crimina pœna dignum: benigno affectu miserans, nulli atroci et immedicabili supplicio subjecisset.

13. *Mors Theodori Augusti, et ipsius dum viveret res præclare gestæ.*

Eodem porro anno in autumnum vergente moritur imperator, pupillos relinquens quatuor liberos, tres feminas et novennem unum marem avo cognominem Joannem. Nam filiæ priores collocatæ dudum **36** fuerant in matrimonium, una quidem

σταντίνῳ τῷ Τείχῳ, ἡ δὲ τῷ τοῦ δυτικοῦ δεσπότου Μιχαὴλ παιδὶ Νικηφόρῳ πρὸς γάμον ἔφθασαν ἐκδοθῆναι. Ὃ δὴ καὶ προεσήμηνέ τι σημεῖον· ἥλιος γὰρ ἐκλελοίπει ἐφ' ὥραν τρίτην τῆς ἕκτης ἡμέρας, καὶ βαθὺ σκότος τὸ πᾶν κατειλήφει, ὥστε καὶ ἄστρα φανῆναι κατ' οὐρανοῦ. Καὶ δὴ ἁρπάζεται καὶ πρὸ ὥρας ἀνὴρ βασιλικῶς μὲν καὶ γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς, βασιλικῶς δ' ἀναχθεὶς καὶ παιδευθεὶς, κἂν εἰ τῷ πατρὶ οὐ προσεῴκει τὸ βαθύ τε καὶ συνετὸν πρὸς ὅ τι λέξοι καὶ πράξοι καὶ τὸ τῆς γνώμης στεῤῥόν τε καὶ ἀμετάθετον, ἀλλ' οὖν ἐκ πάππου μὲν ἔχων τὸ [P. 20] ἐς πάντ' ὀξὺ καὶ μεγαλόφρον καὶ ἀρεϊκὸν, ἐκ δὲ μητρὸς τὸ φιλοδωρότατον, ὡς ὅλαις χερσὶ τοῖς ὑπηκόοις τὰ χρήματα ἐξαντλεῖν καὶ ἐξαντλοῦντα οὐχ ὅπως ἀνιᾶσθαι ἀλλὰ καὶ χαίρειν, φιλολογώτατος δ' ἐς τὰ μάλιστα ὢν, καὶ πᾶσι μὲν λογικοῖς εὐεργετικῶς προσφερόμενος, οὐχ ἧττον δὲ καὶ αὐτὸς λογικῇ παιδείᾳ προσεσχηκὼς, οὐ μᾶλλον ἐκ μαθήσεως ἢ φύσεως τὴν περὶ τὸ γράφειν δύναμιν ἔχων, ὡς καὶ πολλὰ ἐπιῤῥύδην ἐκτιθέναι, εἰ μόνον ὁρμήσειεν· ἔδει γὰρ, καὶ σιωπῶ τὰ πλεῖστα, ἡ περιφανὴς ἁγίου ἐφειστήκει μνήμη, οὐδὲν προσθέντα, ἢ ὅπως μακρὸν τῶν πραγμάτων ἀνεθέντα, ἑνὸς τῶν τοῦ κλήρου σχολαιότερον τὸ προκαταρκτικὸν τοῦ ὄρθρου μονολογοῦντος ἑξάψαλμον κανόνα πλακῆναι τῷ μνημονευομένῳ ἐς

A ὅτι μάλιστα ἄριστον, ὥστε καὶ παμπληθὲς ἐκινδύνευεν εὐεργετεῖσθαι μὴ ὅτι τοὺς ψάλλοντας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τῶν ὕμνων ἀκροωμένους, κἂν τῶν προκοιτούντων ἦν τις κἂν τῶν ὁπλοφόρων καὶ σωματοφυλακούντων τῷ βασιλεῖ, κἂν ἄλλως ὑπηρετοίη τοῖς βασιλείοις, κἂν ἄλλως ἄλλοθεν ἐπελθών. Πᾶσι γὰρ ἐξ ἴσου τὸ βασιλικὸν ἀνεξαντλήτως ἔχευεν ἔλεος, στρατιώταις δὲ μᾶλλον καὶ οἷς ὁ λόγος τὸ σπούδασμα ἦν. Οὐ γὰρ ἦν ἡμέρα, οὐ νὺξ, οὐ καιρὸς δυσθυμίας, οὐχ ὥρα χαρᾶς, οὐκ ἀνατέλλων ἥλιος, οὐ δυόμενος, ὅτε τις εὐεργεσίας δίχα τὸν ἄνακτα, ἢ εὖ ἐκεῖνος πάσχων ἢ ἄλλων τὰ ἴσα πασχόντων, ὁρᾷν ἢ καὶ ἀκούειν εἶχε. Τοιοῦτος δὲ ὢν βαρὺς ἔδοξε τοῖς ἐν τέλει, ὅτι οὐ κατ' εὐγένειαν καὶ κῆδος βασιλικὸν, ἀλλὰ ἀριστίνδην τοὺς ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐκλεγόμενος B τοῖς προσήκουσιν ἐσέμνυνεν ἀξιώμασιν. Οἷς δὲ συνέβαινε προσγενέσιν εἶναι καὶ οἱ πρὸς αἵματος, ἀρκεῖν ἔκρινε τὸ τοιοῦτον καὶ ἱκανὸν εἰς λόγον σεμνώματος. Τὸ δὲ ἦν, εἰ σκοποίη τις, ἀρετὴν ὀφέλλοντος ἄρχοντος καὶ παρακαλοῦντος πρὸς εὐδοκίμησιν τὸ ὑπήκοον. Οὐ γὰρ βλακείας χάριν, ἀλλ' ἀριστείας καὶ τοῦ καλῶς ἄγεσθαί τε πρὸς ἐκείνου καὶ ἄγειν ἄλλους τὰς βασιλικὰς φιλοτησίας ἔκρινεν διανέμεσθαι. Καὶ τὸ φοβερὸν προσῆν, ὡς ἑτοίμων καὶ τὸν ἄλλως ἢ ὡς ἔδει ποιοῦντα κολάζεσθαι καὶ τὸν κατορθοῦντα εὐερ-

Constantino Techo Bulgarorum principi, altera vero Nicephoro Michaelis despotæ Occidentis filio. Nec plane improvisus accidit hic casus, quippe prænuntiatus cœlesti portento. Etenim sol defecerat ad horam tertiam sextæ diei, et densæ tenebræ cuncta comprehenderant, adeo ut apparerent stellæ per cœlum. Ita præripitur acerba morte vir regie natus et nutritus, regie quoque educatus et edoctus, patri non ille quidem similis in profunda consummataque prudentia dictorum pariter et actorum, neque in immutabili constantia semel recte decretorum, cætorum ex avo habens celerem ad omnia, excelsum ac magnum belloque acrem animum; ex matre vero beneficentissimam naturam, quæ ambabus manibus dona in subdditos effunderet, nullo mœrore largissime, imo effundere gauderet. Studiossimus in primis litterrarum, et litteratos amplecti beneficiis solitus, meditationi quin etiam optimarum artium intentus et non magis institutione quam indole magnam eleganter scribendi D facultatem assecutus, ut multa diserte componeret quoties tanti duceret in id incumbere Cujus rei documentum (multa similia reticens) unicum proferam, ubi solemnius sancti cujuspiam festum illuxerat non alia adhibita præparatione quam avocatione mentis a negotiis, uno modo clericorum sedatius distinctiusque pronuntiante senarium psalmorum qui premitti consueverunt matutino cantui, elogium beati, quod vocant canonem, ex tempore pangebat, **37** ei cujus memoria celebrabatur laudes quam scitissime contexens ornatissimo præconio; quod tam liberali largitione cumulabat ut spargere passim in quosvis ac pene projicere

dona videretur. Adeo non psallentes, non dantes operam canentibus, indonatos relinquebat. Seu qui in excubitorum ordine, seu in satellitum et corporis custodum numero, seu alio quopiam aulico ministerio imperatori appareret, sive etiam aliunde aliqui eo forte veniens tunc occurreret, in omnes ex æquo regiam beneficentiam extendebat. milites præsertim et litterarum studiosos. Non enim nox, non dies, non tempus mœstum, non hora lætior, non oriens sol non occidens ipsum vacantem a beneficiendo reperiret. Videres audiresque circa eum semper aut qui munus acciperent, aut qui accepto recederent, qui non frustra peterent, qui nacti quod voluerant gratias agerent. Atque hic tamen talis cum esset imperator, gravis erat primoribus procerum, idcirco qod in demandandis præfecturis non patricii generis aut necessitudinis cum principali domo rationem haberet; sed quemque viritim ex propria præstantia verisque dotibus æstimans, admovebat rei gerendæ ad quam aptus erat, ac meritis dignitatibus ornabat. Cognatis vero ac consanguineis suis censebat sufficere debre istum nataliumhonorem, suam sortem ac claritudinem prosapiæ abunde magnæ dignitatis loco ducere. Id autem et judicium et factum erat, si quis recte consideraret principis virtutem promoventis, et provocantis subditos ad studium omnis veræ laudis. Non enim auctoramenta inertiæ, sed vel stadia vel præmia heroicæ virtutis illustres esse magistratus; quos ita et illis demum debere committi decernebat qui et se **38** præclare ipsos in iis genere et alios commode salubriterque posse gubernare judicentur. Inerat ejus moribus et terrificum

γετεῖσθαι. Οὐ γὰρ μικρὸν τὸ τοῦ μεγιστᾶνος σφάλμα ἢ μὴν ἔμπαλιν τὸ κατόρθωμα, ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἐκτομίου πάθει προσέοικεν ὡς τῇ τοῦ μορίου ἀφαιρέσει μέγαν ἔχοντος λόγον τῇ φύσει πάντα συμπαρασπᾶσθαι καὶ παρατρέπεσθαι, τὸ δὲ κατόρθωμα τῷ τοῦ κύκλου κέντρῳ, παμπόλλην ἀσφάλειαν τῇ περιφερείᾳ προσνέμοντι, εἰ κατὰ χώραν ἐκεῖνο μένει. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν τὴν ἀρχὴν [P. 21] διοικεῖν κατὰ τὸ προσῆκον, ὅστις ὑπὸ τοιῷδε πατρὶ, μηδ' ὄνομα βασιλείας ἔχων, ὢν ἐξ ἐκείνου καὶ μόνος, ὅμως ἀγελατεῖν ἀσφαλῶς προὐδιδάσκετο;

ιδ'. Ὅπως ἐπαιδεύετο ὁ Λάσκαρις παρὰ τοῦ πατρὸς Ἰωάννου εἰς βασιλείαν ἀναγόμενος.

Ὃς ἐπεί ποτε καὶ χρυσοφορῶν ἐξῄει εἰς κυνήγιον, ὑπέστρεφε μὲν ἐκεῖνος ἐκεῖθεν, συνήντα δὲ κατὰ τὸ προστυχὸν τῷ πατρί. Καὶ δὴ προσκυνήσαντί οἱ μὴ βλέπειν ἐκεῖνος μηδὲ προσέχειν προσεποιεῖτο, καὶ προσιόντος ἠμέλει. Ὃ δὴ καὶ συμβαῖνον ὀργῆς πρὸς αὐτὸν πατρόθεν σημεῖον, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ἦν, ἔδοξεν. Ὅθεν ἀλύων καὶ ὅτι ἁμάρτοι διανοούμενος καὶ ζητῶν πρόσεισιν οὐ μάλα θαῤῥούντως τῷ πατρὶ κατ' ἰδίαν. Ὁ δ' ἰδὼν εὐθέως καὶ ἀλαστήσας πρὸς ἐκεῖνον οἷον τὴν τῆς ἀμπεχόνης ἀκαιρίαν ὠνείδιζε, καὶ « Τί καλὸν συνειδὼς ἑαυτῷ δράσας Ῥωμαίους, » ἔφη, « τὰ ἐκείνων ἐκχέεις ἐν διατριβαῖς μηδὲν τὸ ἀναγκαῖον ἐχούσαις; Ἢ γὰρ οὐκ οἶδας, » φησὶν, « αἵματα εἶναι Ῥωμαίων τὰ χρυσόσημα ταῦτα καὶ Σηρικὰ, οἷς ὑπὲρ ἐκείνων ἔδει χρῆσθαι ἐκείνων γε οὖσι; Ζητεῖς δὲ μαθεῖν καὶ ὑπὲρ ἐκείνων πότε; Ὅτε δηλαδὴ ἐπιστᾶσι πρέσβεσιν ἐξ ἀλλοδαπῆς τὸν ἐκείνων πλοῦτον λαμπρειμονοῦντες δηλοῦν ἔχοιμεν. Ὁ γὰρ βασιλέων πλοῦτος πλοῦτος τῶν ὑπηκόων λογίζεται, παρ' ἣν αἰτίαν καὶ τὸ εἰς δουλείαν καθυπείκειν ἑτέροις σφίσιν οὕτως ἔχουσι καὶ λίαν ἀπώμοτον. Οἷς σὺ διακενῆς χρώμενος οὐ λογίζῃ τὸ πλημμελὲς ὁπόσον. » Οὕτω καὶ ἐπὶ τοιούτοις ὁ εἰς βασιλείαν ἀναχθησόμενος ἐπαιδεύετο.

ιε'. Ὅπως ὁ πρωτοβεστιάριος Μουζάλων τοῦ μειρακίσκου βασιλέως Ἰωάννου ἐπετρόπευεν.

[P. 22] Τότε δὲ θανόντος ἐκείνου, ἐπεὶ καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος Μουζάλων τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἀφήλικος βασιλέως ἔχειν ἠγγέλλετο παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως τὸν μοναχὸν ὑπελθόντος, τῷ μὲν μειρακίσκῳ ἐκείνῳ ἄνακτι Ἰωάννῃ οὐχ οἵῳ τ' ὄντι διὰ τὴν ἡλι-

quid, vultu sermoneque declarantibus haud impune laturos qui aliter ac oporteret agerent, uti et e contrario, qui prout par erat officio fungerentur, nequaquam mercede carituros. Ingentis enim utramvis in partem omnino momenti est hominis in civitate primarii recte aut secus factum, prava siquidem vita et mala facinora nobilium par vitium reipublicæ important ac virilium exsectio humano corpori, quod inde universum debilitatur enerveque fit ac flaccidum. Contra virtus et actio laudabilis principum virorum similis est centro circuli, quo recte constante ac situm immobiliter obtinente proprium status orbis ac circumferentiæ totius fixus ac firmus permanet. Enimvero quidni sperari debuit tanta consiliorum sapientia usurum moderatebue ac utiliter præfuturum rebus illum principem, qui rudimentum imperandi sub tali tantoque justi regiminis magistro, patre optimo, posuerit, a quo unicus licet et adultus filius in privatæ sortis humilitate relictus, exclususque consortio ac nomine imperii, accurate otioseque præexercitatus est in omnibus meditamentis artis spisæ ac multiplicis homines regendi?

14. *Ut Lascaris a patre Joanne ad imperium eruditus fuerit.*

Huic aliquando venatum egresso cum veste auro texta, indeque domum redeunti, occurrit forte pater, et eum se dimississime venerantem nec aspectu dignatus velut inobservatum præteriit, moxque ab adeunte contemptim se avertit. Capuit id frigus, nec male ratiocinatus, prudens filius in argumentum haud dubium paternæ in se iræ. Unde postquam æstuasset aliquandiu et severe secum inquirens causam offensionis frustra in sua conscientia quæsiisset, privatim patrem convenit sane sollicitus nec metu vacuus. Quem ille statim iis intuens oculis qui quidam indignationem præ se ferrent, exprobavit illi cultus istius ac vestitus insolentiam tali occasione **39** intempestivi: « Nam quid, » ait, « tibi conscius es perfecisse te in Romanorum commodum, ut inde tibi licentiam partam putes abutendi opibus illorum in tuas remissiones ad privatum duntaxat tui animi fructum, non vero ad ullam pertinentes utilitatem publicam? An nescis istas auro insignes et sericas vestes sanguinem esse Romanorum; quibus idcirco in eorum tantum commoda utendum est, cum res ipsorum sint? Quæres fortasse quando et quomodo illæ in ipsorum bonum usurpentur? Tunc videlicet quando admissa exterarum gentium legatione Romani populi opes ostentari in cultu et ornatu principis publici honoris interest, divitiæ siquidem regum divitiæ subditorum reputantur. Extra quam causam publica insignia majestatis ad privatas etiam relaxationes adhibere, id vero sit dominum se monstrare non principem, et quasi servitutem indicere civibus, qui cum liberos se putent et haberi velint, ista vestium odiosa superbia esse velut in mancipiorum ordinem redigi detestantes indignantesque conquerentur. Num jam igitur intelligis, ista levitate traducti ad venatorium usum regii ornatus quantum flagitii consciveris? » Istiusmodi monitis, hac histitutione tam severa hæres imperii a patre optimo ad moderatam et popularem principatus administrationem informabatur.

15. *Ut provestiarius Muzalon pueri principis Joannis tutelam susceperit.*

Hoc porro nunc mortuo palam vulgatum est protovestiarium tutorem pueri principis a patre imperatore declaratum eo tempore quo morti proximus monachi habitum induit. Sane succedenti in imperium huic puero Joanni ea ætate, cui nec ad providendum sit ratio, neque ad se tuendum vires

κίαν τὸ ἀσφαλὲς περιποιεῖν ἑαυτῷ προνοίας ἔδει πάντως τοῦ μή τι παθεῖν ἀπροόπτως, πολλῶν ὄντων τῶν ἐπιβουλευόντων, κἂν τι μικρὸν κινηθείη, εὐθὺς δρασειόντων τὰ μέγιστα. Διὸ καὶ τῷ κατὰ τὸν Ἕρμον τῆς Μαγνησίας φρουρίῳ ἐκεῖνον φέροντες ἐγκατέστησαν, συχνοὺς τοὺς ὀπτῆρας ἐπὶ βασιλικαῖς ὑπηρεσίαις τάξαντες. Οἱ δὲ μεγιστᾶνες, οἱ μὲν ἐν ταῖς τιμαῖς ἔτι μένοντες, οἱ δὲ καὶ τῶν ὅπη ποτὲ γῆς ἀκηδέες ἔμενον ἐξ ὀργῆς γωνιῶν ἐξάλμενοι, τῶν μὲν πραγμάτων ἐλευθέρως εἶχον, τῆς δὲ γλώσσης οὔπω θαῤῥοῦντες (οἱ γὰρ Μουζάλωνες ἐφειστήκεισαν) ἐδυσσοδόμευον τὰς ὀργάς, καὶ πάντες προσεποιοῦντο πρὸς ἐκείνους τὸ εὐπειθὲς ὡς ὑπὸ βασιλεῖ δῆθεν τελοῦντες τῷ μειρακίσκῳ, εἰ καὶ ὀδὰξ οἱ παθόντες παρὰ τοῦ πατρὸς, φαγόντος τοὺς τῆς ὀργῆς ὄμφακας καὶ κόνδυ πικρίας ἐκείνους ποτίσαντος, αἱμωδιᾷν ὠρέγοντο τὸν υἱόν. Πλὴν καὶ οὕτως ἔχοντες δυσμενείας οἱ μὲν τῷ ἐπιτροπευομένῳ καὶ νέῳ, οἱ δὲ τοῖς ἐφεστηκόσι, παθόντες μέν τι καὶ ἐξ ἐκείνων τὸ πρὶν, οὐ μὴν δ' ἀλλ' οὐδ' ἡ νέμεσις ἠρεμεῖν εἴα οὕτω παρὰ τὸ εἰκὸς τιμηθέντων μὴ δυσμεναίνοντας κακουργεῖν, τῷ πρὸς ἐκείνους τέως φόβῳ συγκατεκλίνοντο. Τότε

A δ' ὁ πρῶτος τῶν Μουζαλώνων, ὃς καὶ τῷ τοῦ πρωτοβεστιαρίου τετίμητο ἀξιώματι, ὁρῶν τὸν φθόνον πολὺν καὶ δεινὸν ὑφέρποντα, καὶ ὡς βασιλειᾷν παρὰ πολλῶν ὑποπτεύοιτο, κἀντεῦθεν τὸν μέγαν κίνδυνον ὑφορώμενος, ἔγνω συνετὸς ὢν πείρᾳ τὸ στράτευμα δοκιμάσαι, ἅμα δὲ καὶ τοὺς μεγιστᾶνας γνωρίσαι ὅπως ἔχοιεν ἐκείνῳ διαθέσεως, πολλὰ πρότερον ὑποταγῆς καὶ δουλείας σύμβολα πρὸς τὸν ἀφήλικα δεσπότην σπουδάζων οἷς λέγοι καὶ πράττοι ἐνδείκνυσθαι. Τότε τοίνυν συγκαλεσάμενος ὅσον ἦν τὸ τῆς γερουσίας καὶ ὅσον τοῦ βασιλείου γένους ὅσον τε τῶν ἀρχόντων καὶ ὅσον τῆς στρατιωτικῆς τάξεως, παρόντων ἐκεῖσε καὶ τῶν τοῦ προπάππου [P. 23] τοῦ βασιλέως Λάσκαρι αὐταδέλφων, ὃς δὴ καὶ οὗτος τὸ πάλαι βασιλείας διέπρεπε διαδήματι καὶ τὰ τῆς
B Ῥωμαΐδος πράγματα συγχυθέντα ὡς εἶχεν ἀνεκαλεῖτο, οὐδὲ τυφλῶν ἐκεῖθεν ἀπόντων (ὁ Στρατηγόπουλος δ' οὗτοι ἦσαν καὶ ὁ Φιλῆς), καὶ παντὸς ἄλλου μεγιστᾶνος συμπληροῦντος τὸν σύλλογον, ἐφ' ὑψηλοῦ στὰς ὡς ἂν ἅμα οἵ τε πρῶτοι ἀκούοιεν καὶ οἱ ὕστατοι, ἔλεγε τάδε·

suppeterent, opus omnino erat idoneo præsidio, ne quid improvisum pateretur. Multorum quippe ipsi clam insidiantium infesta odia imminebant in occasionem ei nocendi; quos sane, si quis motus rerum vel levissimus exsisteret quo aliqua modo quidpiam novandi opportunitas daretur, avide illam captaturos et vel extrema quæque **40** strenue ausuros apparebat. Quare illum in munitissimam arcem ad Hermum Magnesiæ submovendum censuerunt, addito idoneo comitatu et solita regiæ familiæ ac palatini ministerii frequentia, studiose delecta ex fidis viris et ad invigilandum saluti pupilli principis gnavis et acribus. Cæterum optimates, sive qui in usu honorum et functione magistratuum perstabant, sive qui varie dispersi, indeque male animati erga exsilii auctores hac conversione rerum prosilierant ex angulis, libere jam agere illi quidem audebant, continebant tamen linguas, et metu invigilantium acriter et quasi e specula susurros omnes aure anxia captantium Muzalonum taciti ringebantur, ira odioque penitus conditis et simulatione obsequii velatis. Præ se ferebant enim parere se ipsis velle ut vicem gerentibus imperatoris parvuli, cui etiam per ministros et vicarios imperanti libenter obtemperarent. Hæc in speciem ostentabantur, interim dum ii præsertim qui nupero principatu passi adversa fuerant, mordicus in proposito contrario hærebant, ulciscendi videlicet in filii caput acceptas a patre injurias, ac vehementer optabant efficere ut Joanni filio dentes obstupescerent ex eo quod Theodorus pater ejus uvam acerbam iræ immitis et ipse mandisset et expressum ex ea succi amari poculum ipsis propinasset. Hujus generis infestis sensibus atque affectibus arcano passim gliscentibus partim in adolescentulum principem paterna laborantem invidia, partim in potentes rerum, ut quisque ab iis alias se aliud

quam quod optasset passum meminerat, pronum judicatu est haudquaquam temperaturam a conatu lædendi nocendique capitibus exosis multitudinem iratam, nisi metus potentiæ armatæ conscium sibi exiguarum virium furorem privatum coerceret. Neque hic tam suspectus et minax tumor rerum quor-
C sum tandem erumperet non verebatur Muzalonum natu maximus, protovestiarii eminens dignitate. Ergo is homo nec hebes nec incautus, perspecta non dubiis signis invidia contra se ingenti, cognitoque **41** tacitis suspicionibus multorum designari se ac reum agi affectati per scelus imperii, indeque quantum suo capiti periculum impenderet, prudenter æstimans, sapienti consilio decrevit experimentum capere voluntatis studiique militum erga se, explorareque quemadmodum in se affecti optimates essent. Igitur multis prius documentis palam exquisiti affectus fidei ac venerationis erga impuberem Augustum editis dicto factoque, ex quibus omnes intelligerent se ab omni cogitatione insidiandi capiti aut majestati ejus esse quam alienissimum, convo-
D cavit quotquot aderant senatores principesque universos regii sanguinis, quantumque magistratuum quantum ex militari ordine cogi ex propinquo potuit. Convenerunt quoque in eum cœtum fratres proavi imperatoris, Lascaris, qui et ipse olim magnam sibi laudem peperit imperii præclare administrati, rem Romanam ex afflicta et retro lapsa in multo meliorem revocans statum. Ne cæci quidem abfuere Strategopulus et Philes, concurrentibus pro se quoque magnatibus similiter cæteris. Quibus cunctis consessu specioso ac venerabili conventum ornantibus apparuit stans in loco superiori protovestiarius, unde conspici pariter ob omnibus et a primis non minus quam ab ultimis audiri posset, statimque in hunc modum loqui cœpit:

ιϛ'. Δημηγορία τοῦ πρωτοβεστιαρίου Μουζάλωνος.

« Τὸ μὲν τὰ ἡμέτερα ἀρχῆθεν πρὸς ὑμᾶς ἀρτίως συντάττειν, εὐγενεῖς ἄνδρες καὶ σύντροφοι, περιττὸν, οἶμαι, δοκεῖ καὶ τοῦ παρόντος ἔξω καιροῦ· ἀνάγκη γὰρ ἐπείγει ταῦτα παρέντας τοῦ κατὰ πόδας διεξιέναι. Τέως δ' οὖν μόνον οὐ γεννηθέντες ἐν τοῖς βασιλείοις ὑπὸ πατρὶ ὑπηρετοῦντι κἀκείνῳ τοῖς βασιλεῦσιν ἐτράφημεν, καὶ προσληφθέντες ἀνήχθημεν παιδευόμενοι ὑπὸ τοῦ μακαρίτου βασιλέως ἡμῶν ὑφηγεμονεύοντος τῷ πατρί. Καὶ ὡς πιστῶς ὑπηρετοῖμεν προσκείμενοι, ἐφ' οἷς ἂν καὶ προστάσσοι, ἀγάπην φόβῳ μιγνύντες, πάντες ἂν μαρτυρήσοιτε. Οὐ γὰρ ἦν ἡμᾶς ἄλλο τι τρέπεσθαι ἢ καθυπουργεῖν ἀδόλως τῷ κυριεύοντι, κἂν ἴσως τὸ εὐδοκιμεῖν οὐκ ἦν ἐφ' οἷς προὐθυμούμεθα· πίστιν δὲ μετὰ προθυμίας, κἂν μὴ ἀνύῃ τις, καὶ δύσνουν νικᾶν εὐδοκίμησιν οἴδαμεν. Τὸ δὲ καὶ τιμὰς λαβεῖν ἡμᾶς καὶ τῶν ἀξιωμάτων παρ' ὃ προσεδοκῶμεν τὰ μέγιστα βασιλεύσαντος τοῦ δεσπότου, ἐκείνου θέλοντος ἦν. Τί γὰρ ὑμῖν καὶ ἦν εἰς τὸ θαυμαστὸν, ὥστε καὶ τιμηθῆναι τοσαῦτα; ὅμως ἐδόκει τῷ βασιλεύοντι, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῶν ἀξιωμάτων ἦμεν, οὐ μὴν δὲ ὥστε καὶ κακεντρεχῶς A ὑπέρχεσθαι τὸν καιρὸν καὶ τὰ ἐς βλάβην τισὶ πραγματεύεσθαι. [P. 24] Οἶδεν εἰς τοῦτο τὸ ἡμέτερον συνειδός. Οὔτε γὰρ τὸ τοιοῦτον ἦρξεν ἡμῖν τῆς τιμῆς, καὶ τὸ μετὰ ταῦτα κρατύνειν οὕτως αὐτὴν λίαν ἡγούμεθα τῶν αἰσχίστων· ἀνδρὶ γὰρ δυναμένῳ μέγα παρ' ἄρχοντι, εἰ τοὺς ἄλλους πτερνίζοι ὑποβάλλων τὰ μὴ καθήκοντα, οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ δικαίως ἂν νεμεσήσειεν. Ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ θωπείαις ἀγεννέσι καὶ ἀνελευθέροις ὑποποιήσεσιν ὑποτρέχειν τὸν ἄρχοντα, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐφέλκεσθαι τὰς θύρας τῆς ἐκείνου εὐμενειας τοῖς ἑτέροις ἐπιζυγοῦντας, ἔδειξαν αἱ πολλαὶ τῶν ἐκείνου πληγῶν ἐπιφοραὶ, ὥστε πολλάκις ἡμᾶς ἐγγίζειν τῷ θανάτῳ μαστιγουμένους. Ὅπως δὲ καὶ πρὸς ὑμῶν ἕκαστον ἀγάπης εἴχομεν, καὶ ὡς τὴν ὑμετέραν παρ' ἐκείνῳ ἀποδοχὴν τοῦ παντὸς B ἐτιμώμεθα, πολλοὺς οἶμαι γινώσκοντας ἐξειπεῖν. Εἰ δέ ποι καὶ μὴ ἀνύοιμεν ἱκετεύοντες, οὐ πρὸς ἡμᾶς οἶδα τοῦτο. Πλὴν τὸ δύσκολον τοῦ καιροῦ περιβάλλειν μεγίσταις ὑποψίαις καὶ τοὺς μηδὲν δικαίως ἂν ἐγκληθησομένους, εἰ ὀρθῶς τις κρίνοι, οὐδὲν ἀπεικὸς ἴσως. Ἡ γὰρ τοῦ καιροῦ δυσκαλία ἁψαμένη καὶ τῶν μεγίστων, καὶ οἷς οὐκ ἦν παθεῖν ἐκ δικαίου, ἐκείνοις μὲν συμφορὰν, ἡμῖν δὲ ὑποψίαν (οὐ γὰρ κα-

16. *Concio protovestiarii Muzalonis.*

« Res nostras a principio apud vos hodierna oratione repetere, viri nobiles æquales et sodales mei, superfluum opinor videretur et alienum ab hoc tempore, quo aliud nobis objicitur necessarium dicendi argumentum, isti utique prævertendum. Obiter solum innuam nos tantum non in palatio genitos a patre, ministro et ipso imperatorum, in aula **42** educatos esse, et in palatinum pædagogium adscitos sub imperatore, quem modo mortuum lugemus, rudimenta puerilis institutionis prima posuisse. In ejus obsequio sub patre dominantis adolevimus; et qua ei fide servierimus incumbentes impetu affectuque toto in ea quæ jubebat, amorem cum metu miscentes, testari potestis universi vos. Nunquam enim vel tantillum deflexîmus a recta fidelis obsequii via, nec aliud studuimus quam sine fraude ac fuco sincere obedire domino, etiam in his ubi forte, quod studio summo conabamur, ad finem illi placendi non pertingeret. Sic enim statuebamus, fidem cum officiosa voluntate, licet successu destitutam, præferri debere obsequio quod non studiose nec benevolo suscipitur affectu, licet prospere ac cum agentis laude perpetretur. Quod autem honores admisimus et dignitates exspectatione nostra majores, atque adeo maximas, imperante domino nostro, voluntati ejus imputandum est. Quid enim nos egimus tam egregium ut tantum honorari mereremur? Tamen ita imperanti visum. Et nos in dignitatibus sumus, non tamen ut astuta malignitate immineamus occasionibus nocendi, et in cujusquam damnum potestate abutamur. Testem in id damus conscientiam nostram. Neque enim aut ejusmodi damnatæ artes viam nobis ad crescendum munierunt, aut conducere putamus ad firmandam nobis possessionem honorum turpissimum istud genus astutiæ. Homini quippe apud principem potenti, si conetur supplantare alios, suggerens quod irritare adversus innoxios regnantem possit, nemo est qui non juste succenseat et dira imprecetur. Sed neque nos adulationibus vilibus et libero indignis assentatiunculis circumvenisse facilitatem C principis, et ita in ejus irrepsisse gratiam ut fores ejus benevolentiæ supra nos attraheremus **43** excludendis aliis, satis indicant inflictæ nobis ab ipso liberis dictis offenso multæ nec leves plagæ, ita ut ad mortis sæpe viciniam flagella nos ejus admoverint. Charos autem nobis vos omnes esse, et ut vestram cujusque introductionem in ejus gratiam commodorum etiam nostrorum ac fortunæ damno procuraverimus, multos puto dicturos, qui præclare norint. Quod si quid ex cujuspiam vero impetrare supplicando nequivimus, non id imputandum nobis, utique consciis sincerissimi in ejusmodi officiis studii, sed tribuendum difficultatibus temporum, suggerentibus menti principis acres suspiciones in quosdam omnino inculpatos, si recte judicaretur, D Quis enim moris humani sciens non ita evenire solere novit? Temporum, inquam, certis momentis confusa quædam maligne perplexitas summis etiam viris suspiciones iniquissimas aspergit, importat que calamitates iis qui multari ex merito non poterant; nobis autem familiaribus principis suspicionem verisimilem, non veri tamen criminis imponit, quasi causis et auctoribus malorum quæ prævertere nequivimus. Cæterum hujusmodi omnium judex si divinus oculus, qui scit malitiam punire; nec ei fraus cujusquam valet obrepere. Itaque si quæ contigerunt talia, nobis invitis et plane innoxiis contigerunt. Et quæ pœnæ innocentibus

κίαν εἴποιμεν) ἐκ τοῦ εἰκότος προσῆψε. Πλὴν ἑκάστου κριτὴς τὸ θεῖον ὄμμα, ὅς οἶδε κακίαν κολάζειν μηδὲν ἐχόντων παραλογίζεσθαι. Οὕτως ἡμεῖς ἐλεύθεροι τῶν τοιούτων, ἄν τισι συνέβη καὶ τὰ ἀνήκεστα. Τὸ γὰρ ἐκείνου θέλημα περιῆν παντὸς ἐμποδὼν ἱσταμένου, ᾧ δὴ προσίστασθαι μὴ καὶ κίνδυνος ἦν ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἡ ἀκαιρία προσῆν· κρείσσων γὰρ βασιλεὺς, ὅτ' ὀργίζοιτο χείρονι. Καὶ ταῦτα μὲν ὥστε δεῖξαι μήτε τὰ ἀξιώματα σπουδάσαντας σχεῖν, μήτε τῆς ἐπί τινας τῶν μεγιστάτων τοῦ βασιλέως ὀργῆς δικαίως ἔχειν ἡμᾶς αἰτιᾶσθαί τινας. Ἀλλ' ἦν μὲν ἴσως καὶ πταῖσμά τινι, ἦν δ' ἄλλοις καὶ οὐκ ἐν ἀγαθοῖς ὑποψία, ἦν δὲ καὶ βασιλέως ἐπί τισι θέλημα θυμῷ συγκροτούμενον. Καὶ ἄλλος ἀγαθὸς ὢν ἀδόκιμος ἔδοξε καὶ παρώραται, ἥκιστ' ἄξιος ὤν. Ἦν οὖν ἐκείνων καιρὸς, οὕτω δόξαν τῷ κρείττονι. Ἀλλὰ νῦν, οἶμαι, ἔστι καὶ τῆς ἀνέσεως, Ἰδοὺ γὰρ ὁ κρατῶν ἐκποδὼν, καὶ ὁ ἐξ ἐκείνου ἄξιος ἄρχειν μεῖράξ ἐστιν, ὡς ὁρᾶτε, καὶ διὰ τοῦτο πολλῆς μὲν πιστοῖς οὖσι τῆς ἐπ' αὐτῷ δεῖ φροντίδος, συχνῆς δὲ τῆς ἐπιμελείας, ὡς ἂν καὶ πρὸς τοὺς ἐντὸς καὶ πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀγρυπνεῖν ὀφείλουσι, μή πως λαθόν τι τῶν ἀνηκέστων γένηται. Ὅπως δὲ καὶ καλῶς ἔχει καὶ δίκαιον πιστοτέραν τὴν ὑπηρεσίαν νῦν ἢ τὸ πρότερον συντηρεῖν τῷ δεσπόζοντι, οὐδὲν ὑποστειλάμενος λέξω.

A [P. 25] Πρῶτον μὲν τὸ νέαις τῆς ἡλικίας φροντίσιν ἀττάλλειν καὶ μηδὲν ὑπορύττειν τὸν βασιλεύοντα πρὸς τὰ παρὰ τῶν ἀρχομένων πραττόμενα ἐφέλκοντός ἐστιν ἐφ' ἑαυτὸν εὔνοιαν, μηδὲν ὑπονοούντων πείσεσθαι, καὶ τοῦ φόβου ἀπόντος μὴ δειλιῶντι καὶ περὶ ἑαυτῷ ἕτοιμος ἐσεῖται τὰ τῆς ἀγάπης ἐνδείκνυσθαι. Τὸ γὰρ σπουδαῖον, ἐφ' ᾧ τις ὑπηρετοίη, ἢ φόβου ἢ μὴν ἀγάπης συνιστώντων, καὶ ἡμῖν ἀνάγκης πάντως οὔσης ὑπηρετεῖν, ἀπόντος τοῦ φόβου τῇ ἀγάπῃ τὸ πᾶν περιστήσεται· παρούσης δὲ καθαρᾶς τῆς ἀγάπης καὶ ἀθολώτου οὐσ ἔστιν ὅστις καθυφήσει τοῦ πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ἐπιβάλλοντος ὥστε καὶ ἀμελεῖν. Καὶ πρῶτον μὲν τοῦτο, δεύτερον δὲ καὶ ὅτι ὑπὸ νέῳ καθισταμένῳ δεσπότῃ βασιλευόμενει, ὅτι καὶ μὴ ἀναγκαίαν οὖσαν τὴν εὐεργεσίαν B τὴν ἀπ' ἐκείνου πρὸς τὸ ὑπήκοον ὁ καιρὸς ἀναγκαίαν ποιεῖ, οὐχ ὅπως ἐκφύγοιμεν κακῶς παθεῖν μέλλοντες ζητήσαιμεν, ἀλλ' ὅπως εὖ παθεῖν ἡμῖν γένοιτο ἐλπίζοιμεν προσδοκῶντες. Ἑτοίμως δὲ καὶ ὧνπερ ἕκαστος θέλει, εἰ μόνον ἄξιος κρίνοιτο, τυχεῖν ἔστι, καὶ τὸ δαψιλὲς τῆς εὐεργεσίας προσέσται. Νέος γὰρ ὢν ὁ κρατῶν καὶ ὑπὸ κηδεμόσι τελῶν τῇ μὲν σφετέρᾳ βουλήσει, ὅθεν πολλάκις καὶ τὸ σφάλλεσθαι πρὸς τὸ πρέπον ἐστὶν, ἀρχοντικοῦ τύφου τοὺς λογισμοὺς ὑπερβαίνοντος, οὐχ ἕξει χώραν διδόναι. Τοῖς δὲ κη-

deinde irreparabiles si inflictæ sunt, sine consensu, sine culpa sunt nostra inflictæ, sola et nobis ineluctabili regnantis voluntate. Dicet aliquis : Potuit talibus præsens objicere se medium et injuriæ C obstare. Potuit, sed patientibus inutiliter, sibi noxie: suam enim sic fortunam perderet, alienæ non prodesset. Vis contra major et invicta necessitas ruebat, obstantia quæque perruptura. Prævalet enim rex, cum imbecillo irascitur. Hæc dicta sint, ut demonstretur neque quod dignitates, non studio quæsitas, acceperimus, neque si quæ iratus princeps sæve in quosdam optimatum infesteque decreverit, crimini nobis juste a quoquam verti posse. Sed vel his causam præbuerit quis **44** lapsu quodam suo ; alios tanquam non bonos falsa suspicio traduxerit ; excesserit denique in aliquos ira consultrice non fideli usa voluntas principis. Perque similes his causas evenerit ut qui bonus erat pro suspecto rejiceretur, præteriretur non minus dignus D assumpto. Sic tum erant tempora. Sic tunc visum summam habenti potestatem. At præterito illi jam tempori aliud successit plane diversum, tempus remissionis et securitatis. Ecce qui tunc regnabat sublatus e medio est : ei successit ex illo genitus dignus imperio. Puer est, ut videtis. Propter hoc fidorum plurium eget cura, frequenti etiam et sollicita diligentia. Custodibus tam chari capitis intendenda vigilia est, tam in eos qui intus quam in eos qui foris sunt, ne quod ei alicunde malum immedicabile clam obrepat. Causas porro, cur fas et æquum juri et officio consentaneum sit fidelius ministerium obsequiumque constantius pariter et alacrius nunc quam antea unquam exhibere nos ac

navare communi domino, nihil dissimulans dicam. Primum illa simplicitas domini, puerili sinceritate, sine arte fuco quidvis agentis, nihil occultando, nihil clanculum aut arcane machinando, nihil suspiciose cogitando de iis quæ subditi faciunt, quid aliud quam trahit et ineluctabili quadam pellacia rapit ad sese omnium benevolentiam, studia, tenerrimos affectus, utique erga omni jam ex parte amabilem principem, a quo nemo quidquam quod nolit passurum sese vel cogitando possit fingere? Excluso autem metu omni restat pura charitas et libera, cujus solius generoso ac laudabili impulsu pronum est **45** ut studium quisque ostendat in principem, unde quod sibi metuat plane nihil est. Sane obsequia civium in reges harum fere altera causarum movet, timor aut charitas. Quare cum nunc constiterit timori nullum locum esse, sequitur id totum imputandum charitati. Ubi autem adest vera et sincera charitas, fieri non potest ut quidquam quisquam recuset, quidquam negligat eorum quæ ad illius quem vere diligit obsequium pertinent. Altera quæ quod proposui suadet ratio, hæc est. Recens instituto principi beneficentia in subditos, alio tempore libera, tali rerum articulo necessaria fit. Non modo igitur metu vacamus, sed in spes optimas vocamur; nec tota nostra in securitate a malo felicitas sita est, quibus præterea ostentetur expectanda copia bonorum. In promptu est quod quivis optat. Velit modo, accedat : accipiet, si dignus judicetur ; votis quamvis avidis occurret largitas minime avari, quippe juvenis, principis, ejusdemque non proprio arbitrio res dispensantis. Quod si esset, timeri magis posset ne illi sua per se tractanti obreperet

δεμόσιν ἔστι καὶ προσελθεῖν ἐκ τοῦ παραχρῆμα, καὶ νύξαι λέγοντα συνεχέστερον. Τῶν νῦν ἐλπίζειν ἐντεῦθεν ῥᾳδίως τυχεῖν ὧν ἔραταί τις, πῶς οὐ μετὰ ῥᾳστώνης ἁπάσης δουλευτέον τῷ βασιλεῖ; χωρὶς δὲ τούτων, καὶ σιωπῶ τὰ πλεῖστα, τότε μὲν γὰρ καὶ δέος ἦν μὴ κατορθώσας παρακρουσθῇ τις, ἄλλων τὴν βασιλικὴν ὑποποιουμένων ὁρμὴν τρόποις οἷς ἐκείνη πέφυκε κλέπτεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο οὔτ' ἦν σπουδάζειν ἐπὶ τὸ μεῖζον ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους πράττειν πειρᾶσθαι, τοῦ δυνάμενου λέγειν πρὸς βασιλέα καὶ μαρτυρεῖν καθαρῶς οὐκ ὄντος, καὶ μάταιος ἦν ἡ σπουδὴ τῷ σπουδάζοντι παραλογιζομένῳ πολλάκις καὶ ζημιουμένῳ τὴν ἐφ' οἷς ἔπραξεν εὐδοκίμησιν. Νῦν δ' ἀλλ' ἐπὶ τῶν κηδεμόνων τῶν πραγμάτων τελουμένων καλῶς ἂν ἔχοι τὴν ἑκάστου σπουδὴν φανερὰν εἶναι καὶ τοῖς ἀμείνοσιν ἀνταμείβεσθαι. Διὸ καὶ σπουδαστέον ἡμῖν, ἐπεὶ οὐκ ἔστι τὸ τὸν βασιλέα δεδιέναι, τὸ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως φοβεῖσθαι, ὡς ἐντεῦθεν ἢ εὖ, εἰ σώζοιτ' ἐκεῖνος, ἢ κακῶς, εἰ μὴ σώζοιτο, ἡμῖν ἐλπίζειν συμβαίνειν. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς ἐμους συστρατιώτας ὑμᾶς καὶ συντρόφους· [P. 26] πρὸς δὲ τοὺς οἷς ὑπερέχει τὸ γένος καὶ διαπρέπει τὰ ἀξιώματα, ὑπέρχεταί μοι μετὰ

A παῤῥησίας καὶ τῆς προσηκούσης ἐλευθερίας εἰπεῖν ὡς ἀληθῆ λέξοντι. Ἐγὼ οὔτ' ἰδίαις καὶ αὐτοβούλοις προαιρέσεσιν οὔτε μὴν σκοπῷ τινι καὶ μελέτῃ ταῖς τοῦ βασιλέως προσανέχειν ἐπιτροπαῖς ᾕρημαι, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐπιστολὰς πληρῶν βασιλέως, ἔπειτα δέ. Ἀλλ' οὐ βούλομαι λέγειν. Πλὴν καὶ ὑμῶν θελόντων, οὕτω καὶ μόνον προσανέχειν καὶ ἔτι ταῖς ἐπιτροπαῖς βούλομαι. Εἰ δ' οὖν, ἄλλ' ὑμεῖς μὲν τὸν ἐπιτροπεύσοντα ἐφιστᾶτε, ἐμοὶ δ' ἀρκέσει τὸ ἐπ' ἐσχάτοις τάττεσθαι. Κἂν τις τὴν βασιλικὴν σωτηρίαν πρεπόντως πολυωροίη καὶ ἰδιωτεύσας ἀγαπήσω, καὶ προσλιπαρήσω μὴ ὀργίζεσθαι τὸν δεσπότην, εἰ λυπεῖν τινας ὑμῶν δοκοίη τὸ ἐμὸν ἀξίωμα. Κρεῖσσον γὰρ ὡς ἕνα τῶν στρατιωτῶν ἐξυπηρετοῦντα ἀσφαλῶς διάγειν ἢ φόβῳ καὶ ὑπονοίαις μετ' ἀξιώματος
B ζῆν. Ἰδοὺ τοίνυν κατ' ἀγαθὴν πάντως πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ὑπήκοον εὐπειθεῖ καὶ τὸ στρατιωτικὸν εὐτακτεῖ καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν ἠρεμεῖ. Καὶ πολλοί τινες ὑμεῖς καὶ μεγάλοι, οἱ μὲν πρὸς αἵματος τῷ κρατοῦντι, οἱ δὲ καὶ τοῖς ἀξιώμασι διαπρέποντες καὶ καθ' ὅ τι ἂν τις εἴποι καλὸν καὶ γενναῖον ὑπερτεροῦντες. Καὶ ἀνάγκης οὔσης νεοκομεῖσθαι τὸν βασιλέα, ἐκλεγέσθω μὲν ὁ μὴ ἀπᾴδων, ἕψομαι δὲ κἀγὼ

consuetus regum fastus ad spernendos subditos minusque curandas necessitates eorum; metueretur etiam ne non adiri posset, ne non illi vacaret attendere. Nunc nihil oberit. Habetis expositos ad vestros usus curatores ejus; convenire licet quando et quoties libebit, instare quin etiam, iterare petitiones, quam crebro et quam assidue opus fuerit urgere. Annon igitur justa causa est facile ac prompta voluntate obsequenti principi, spes certa et fundata impetrandi et consequendi ab eo quæ quiscunque concupierit? Hæc non essent, si res non gubernarentur per fidos et accessu facili cunctis expositos ministros. Nam cogitate nupera, et conferte cum præsentibus. Plurimas reticebo differentias, has tantum indicans. Tunc metus erat ne qui etiam rectissime egisset, offenderet gratiaque excideret, aliis in eum principis iram concitantibus, iis modis **46** eaque arte quam ex observata natura ejus atque indole fore intelligebant ad scopum intentum efficacem. Hinc erat inutile contendere studium et conari plura quam alios, cum nemo esset qui posset hoc ipsum imperatori significare ac debitum virtuti testimonium reddere. Vanus, inquam, erat labor impendere se publico et magna in rem principis moliri, cum sæpe contingeret delusum et circumventum, qui sic egerat, pro laude ac gratia damna et contumeliam referre. Nunc rebus ministrorum fidelium curæ commissis, nullum recte factum latebit, cujusque virtus agnoscetur, studium palam erit, labor compensabitur condignis præmiis. Quare augendum studium est, contendenda industria in obsequium principis, et a quo nihil timemus, ei cuncta timeamus. Felices erimus si salvus sit, si quid illi acciderit, perierimus nos quoque. Bona et mala nostra ex fortuna

et prosperitate illius pendent. Hæc hactenus ad commilitones et sodales meos dixi; deinceps ad eos quorum eminet genus, quorum dignitates in republica præfulgent, hæc dicenda judicavi, cum ea libertate ac fiducia quam inspirat loquenti conscientia veritatis. Ego non propria inclinatione privatisque consiliis ad tutelam principis accessi
C nec arte aut ambitu incubui ut ab ejus patre tam arduo negotio præficerer, sed primum eo prosilui supremis mandatis imperatoris obsequens, deinde. — Sed revoco me, neque isto genere orationis uti volo. Id solum apud vos profiteor, ita me velle perseverare in hoc munere, si vos jubeatis. Decernite igitur quod placet. Præficite isti curæ, si videtur, alium: cedam libenter, redigique me patiar in ordinem, loco **47** vel infimo contentus; videnseque a vobis delectum alium idoneum qui pupilli principis saluti, ut par est, invigilet, æquissimo animo privatæ quietis sortem amplectar. Agam quin etiam infimis precibus cum principe, ne moleste ferat recedere me ab ejus cura, quod ea tanta tamque honorifica præfectura ornatum esse me
D quibusdam vestrum non probetur. Præstabilius enim longe est in militis vel gregarii conditione ac fortuna reipublicæ servire, quam metu et suspicionibus anxium in dignitate vivere. En igitur per beneficam providentiam Numinis et subditi dociles ad parendum sunt, et disciplinam milites servant, et quiescunt quiescereque nos sinunt hostes, et iste vester ordo amplissimorum principum abundat numero, quorum quidam imperatoris consanguinei, quidam primis sunt dignitatibus illustres, dotibusque omnis generis præclaris, quæ quemque commendare vel maxime possint, summe conspicui. Ex his eligatur qui, quod res poscit et necesse est,

καὶ τῷ κοινῷ ψηφίσματι θήσομαι. Οὐ γὰρ ἰδίας συστάσεις, ἀλλὰ τὴν τοῦ βασιλέως προὔργου παντὸς ποιούμεθα. Κἂν οὐ θέλοι τις ἄλλων ψηφιζομένων, οὐδὲν ἀνύσειεν ἂν μὴ θέλων ἐκεῖνος· ἡ γὰρ ὑμετέρα ὑπερτερήσει βούλησις. Οὕτως ἐγὼ δημοτικῶς ἔχω ὥστε καὶ μηδὲν ἐπὶ μηδενὶ ἀξιούμενος μείζονι ἀγαπᾷν, καὶ θελόντων μὲν προφρόνων ὑμῶν ἐπὶ τῶν πραγμάτων μένειν αἱρεῖσθαι, μὴ θελόντων δὲ πάντ' ἐᾷν καὶ μηδὲν πολυπραγμονεῖν ἐθέλειν, κἂν ζημιοῦμαι τὰ ἔσχατα. Παρακαλῶ τοίνυν μηδὲν ὑποκρυπτομένους καὶ ὑμᾶς τἀληθὲς ἐρεῖν. Τίς γὰρ ἡ τῆς δειλίας ἀνάγκη τοῦ μὴ παριστάμενον λέγειν; ὁ γὰρ ἀντιλέξων οὐκ ἔστι, καὶ φόβος οὐδεὶς, ἥν τις τὸ δοκοῦν λέγειν αἱρεῖται. Αὐτόθεν τοιγαροῦν καὶ βουλευέτω τις καὶ πραττέτω σὺν ἄλλοις τὸ χρήσιμον, καὶ τό τινι παραστὰν εἰς γνώμην εἰπεῖν ἀσφαλὲς, ὡς εὐμενῶς ἀκουσομένων κἂν ὅ τι λέξειε. Δεσπότῃ γὰρ προσκρούειν ἴσως οὐκ ἀσφαλὲς, ἐξ ἴσου δὲ προσφερομένῳ τῷ λέγοντι τὰ τῆς παῤῥησίας ἔχοι καιρόν, ὡς μείζονος ὂν ἢ κατ' ἐκείνους τὸ κρίνειν. Ἀλλὰ καὶ τούτου νῦν οὐχ ὑπόντος, ὁ λέξων ὅ τι καὶ βούλεται ἑκατέρωθεν ἔχει τὸ εἰς αὐτὸν ἀκίνδυνον. »

A [P. 27] Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ πρωτοβεστιαρίου ἄθρουν μὲν τὸ πλῆθος ξυμμιγῆ τὴν φωνὴν ἀφῆκαν, καὶ ὑπεραποδεχομένοις ἐῴκεσαν τῷ ὑπ' ἐκείνῳ μετὰ τὸν βασιλέα τετάχθαι, ἐμφανεῖς τε ἦσαν ἐνασμενίζοντες μὲν τῷ κρατοῦντι, παρενείροντες δὲ κἀκείνῳ πλείστους καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ἐπαίνους ὡς ἀξίῳ μετ' ἐκεῖνον σφῶν ἄρχειν ἐθεράπευον τὸν καιρὸν οὐχ ἧττον, τὴν παρακινδύνευσιν δεδιότες, ἢ τὰ κατὰ νοῦν ἔλεγον. Τῶν δέ γε μεγιστάνων ἄλλος ἄλλο τι πρὸς τὸ παρὸν ὑποφωνοῦντες δῆλοι ἦσαν τῷ καιρῷ χαριζόμενοι, σεμνολογοῦντες οἷον καὶ ἑαυτῶν ἐκεῖνον ὑπερτιθέμενοι. Τῶν δὲ συμβάντων τοσοῦτον ἀπεῖχον ἐκεῖνον δοκεῖν αἰτιᾶσθαι, ὥστε καὶ τῷ βασιλεῖ μόνῳ τὰς αἰτίας προσῆπτον, καὶ ὡμολόγουν οὐκ ἔξω τοῦ δικαίου παθεῖν, εἰ μὴ δι' ἓν ἄλλο ἢ τὸ ὑπὸ δεσπότην B τελοῦντας τὴν σφῶν εἰς χεῖρας ζωὴν ἔχοντα, ἐκείνῳ καὶ μόνον δοκοῦν ὑπευθύνους εἶναι καὶ τιμωρεῖσθαι.

ιζ'. Ἀπολογία πρὸς τὴν δημηγορίαν τοῦ Παλαιολόγου.

Ὁ δέ γε Παλαιολόγος Μιχαὴλ καὶ μέγας κονοσταῦλος τὸ τηνικαῦτα, ἢ καὶ ταῖς ἀληθείαις ὢν θεῖος ἐκ γυναικὸς ἐκείνου καὶ συμμετέχειν ὥσπερ τοῦ γένους

tutelam pueri principis exerceat. Assentiar, accedam, et communibus calculis meum adjungam: non enim privatas rationes status fortunæque nostræ, sed principis utilitatem ac salutem ante omnia quærimus et cunctis præferimus. Qui electus a vobis fuerit, si deprecabitur honorem, frustra erit: vincet enim consensus vester ejus modestiam, nec sua eum verecundia judiciis omnium vestrum ad extremum obniti patietur. Me quod attinet, ita comparatus sum, ut nec si vos jusseritis pergere in suscepto munere detrectem, etiam nullo addito honore vel auctoramento majori; et si alio nutus vestri propenderint, statim sim acquieturus et tranquillo securoque animo recessurus domum, nihil inquirens de causis quæ vos ad sic de me statuendum impulerint, etiamsi damna fortunarum et status in me **48** inde gravissima redundarent. Oro igitur obsecroque vos ut et ipsi sine ullo fuco quod vere sententis efferatis. Quæ enim est timendi causa? Aut quæ obtendi posset excusatio idonea ignavæ dissimulationis ab eo qui sententiam de republica rogetur in hoc amplissimo et gravissimo concilio? Promatur libere quidquid in animo est. Excipietur æquis auribus, nec erit qui mera contradicendi libidine oppugnet. Nullus denique metus impendet, quo revocari aut retardari quivis possit ab eo qualicunque proferendo, quod aut mentis judicio senserit aut voluntatis arbitrio elegerit. Agedum, statim ex nunc eatur in sententias, consulat quisque, in medium, agatque quod vult, quod putat utile. Securum et tutum est promere quidquid demum in mentem venerit. Attentos, faciles, ad quivis audiendum paratos en nos omnes. Ubi princeps in senatu est, causa esse potest circumspiciendi quid quis dicat: prona enim est dicenti apud dominum offensio, nec ea si quæ contigerit vacans periculo. Quali non est expositus qui loquitur ad sibi pares. Nullus hic principali eminens fastigio astat dicendorum arbiter: similis conditio est omnium et commune judicium. Quare hic liberæ orationi et nihil metu reticenti, quamcunque in partem incubuerit sententia, hic profecto, si usquam, locus est. » Hæc protovestiario locuto conferta quidem multitudo nescio quid mistum C confusis acclamavit vocibus, quæ declarare videntur libenter se illi post imperatorem subjici, apparebat ea dici studio assentandi principi. Congerebant et in protovestiarium liberaliter laudes, etiam invidiosas, dignum videlicet eum qui ipsis imperaret prædicantes. Quæ magis servientium tempori et liberæ orationis pericula caventium voces erant, quam quæ veros animorum sensus exprimerent. Optimatum vero **49** alius aliud pro re præsenti submisse ac perfunctorie dixerunt, ita ut gratificari eos potientibus tunc rerum palam esset. Laudabant protovestiarium, et sibi ipsis præferebant: eorum vero quæ gravia quibusdam et publice invisa contigerant, tantum aberant ab eo criminando, ut causas omnium in imperatorem diserte conferrent, D addentes quod quasi eum excusarent, talia sese non plane injuria passos, si non ob aliud, certe quia impositum cervicibus tulerant dominum vitæ ipsorum arbitrium habentem, cui quod tantum ita videretur, reos se fuisse ac juste punitos.

17. *Responsio Palæologi ad concionem protovestiarii.*

At Michael Palæologus, magnus tunc conostaulus vel vere favens illi cujus uxoris avunculum se meminerat, et communione generis in participationem quoque ipsius gloriæ se venturum putans, vel quod et ipse adulationis haud expers captandam duceret

ἐκείνῳ οὕτω καὶ τῆς δόξης οἰόμενος, ἦ μὴν καὶ θωπευτικῶς πρὸς τὸν καιρὸν ὑπερχόμενος, μετὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀπολογίαν καὶ τὴν ἐμφαινομένην ὑπόπτωσιν παῤῥησιαστικώτερον πρὸς τοὺς λόγους ἀπελογεῖτο· [P. 28] « Καὶ τί ποτε ἄρα τοιαῦτα λέγειν παρέστη σοι πρὸς ἡμᾶς ἀρτίως, ὁ ταῖς ἀξίαις ὑπερέχων καὶ τῶν ἄλλων κρίσει βασιλείῳ ὑπερφερόμενος; τί δέ σοι καὶ περὶ ἡμῶν ἤκουσται ὡς ἐγκοτεῖν δῆθεν δοκούντων διοικοῦντι τὰ βασιλέως; τίς δέ σε καὶ αἰτιάσαιτο δικαίως ὧν ὀργισθέντος τοῦ βασιλέως ξυνέβη οἱ παθεῖν; οὐδεὶς εἰς τόσον προεληλύθει ἀγνοίας ὥστε καὶ βασιλέως ὀργὴν ἀγνοεῖν καὶ τὴν τοῦ καιροῦ μὴ εἰδέναι πικρίαν, ὁπόση ἦν καὶ ὅπως ἐφῆπται πᾶσι, καὶ μᾶλλον τοῖς πλησιάζουσι. Και τις γὰρ, εἰ μὴ πόῤῥω τῶν ἡμετέρων ἔτυχεν ὢν κἀκ γένους ἀλλοδαπός; Πλὴν ἐπεὶ ξυμβαίνει δολοῦσθαι ὅρκοις καὶ συνθήκαις ἐπὶ πίστει συνισχημένους, οὐδὲν ἀπεικὸς καὶ πάσχειν ἀνήκεστα δοκοῦν ἐκείνῳ, κἂν μηδεὶς ἐποτρύνῃ ἐπηρεάζων τῷ πεισομένῳ· Ὅπου τοίνυν τῆς αἰτίας καὶ ὁ δράσας ἀφεῖται τοῖς τὰ τῆς μοναρχίας ἐπισταμένοις ἴδια, σχολῇ γ' ἂν ἁλῷεν ἄλλοι συκοφαντεῖν ὑπονοούμενοι καὶ ἐξάπτειν τὰ τῆς ὀργῆς. Γέγονε ταῦτα καὶ παρῆλθε, καὶ τὸ περὶ τοιούτων ἀρτίως διεξιέναι ὅμοιον ὥσπερ ἂν εἰ περὶ νεκρῶν ὅπως ἐντεῦθεν ἀπῆλθον ἐπολυπραγμο-

A νοῦμεν· ὡς γὰρ ἐκεῖ τὸ χρεὼν ἀναγκαῖον κἂν νόσος ἐνσκήψῃ κἂν μὴ, οὕτως ἐνταῦθα τὸ παθεῖν ἐγγὺς τοῦ χρεὼν, κἂν εἶεν οἱ λόγους ὑποβαλλόμενοι κἂν μὴ εἶεν. Καὶ τὸ τεταγμένον ὑπ' ἄλλῳ καὶ δοῦλον ὄντα ὅσον εἰς λύπην παθεῖν δικαίως, τοσοῦτον εἰς παραμυθίαν τὸ ἀδίκως κἂν τὰ μέγιστα πάσχοι παθεῖν. Ποῦ τοίνυν καιρὸς τῶν τοιούτων ἡμῖν οὕτως ἔχουσι τῶν πραγμάτων μεμνῆσθαι, καὶ μηδὲν προσῆκον ὑμῖν ἔγκλημα περιάπτειν; τὸ δ' ὑμᾶς παρὰ τοῦ βασιλέως τιμᾶσθαι τοῖς μείζοσιν ἀξιώμασιν οὐ θέλημα μόνον ἦν βασιλέως καὶ σχέσις περὶ ὑμᾶς ἄκαιρος καὶ ὁρμή τις ἄλογός τε καὶ περιττὴ (μαίνοιτο ἂν τις εἰ οὕτως ὑπονοοῖτο)· ἀλλὰ τὰ ὑμῖν προσόντα πλεονεκτήματα, καὶ τὸ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς εἰδέναι καὶ λέγειν καὶ πράττειν, καὶ ἡ πρὸς ἐκεῖνον B ἄδολος πίστις καὶ καθαρὰ, καὶ τὸ τῶν βασιλείων πραγμάτων ὑπερπονεῖν, καὶ τἄλλα οἷς ἂν ὁ ἀληθὴς ἀνὴρ σεμνύνοιτο τοιαύτην ἔχων κατάστασιν, ταῦτα τὴν βασιλέως ἔπειθε γνώμην καλῶς ἔχειν ὑμῖν καὶ τιμᾷν τοῖς προσήκουσι. Τί δὲ παρὰ τοῦτο καί τις ἠδίκηται; ὥσπερ ἂν οὐκ ἄλλως ἦν τοὺς ἄλλους τιμᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν ἐσχάτῃ τάξει ὑμεῖς τάττοισθε. Εἰ μὲν γὰρ οὕτως ἦν τὸ τοὺς ἄλλους τιμᾶσθαι ἐκ τοῦ ὑμᾶς παρορᾶσθαι, καλῶς ἂν εἶχεν ὑμᾶς ἐν αἰτίας εἶναι· ἐπεὶ δὲ ἦν ἅμα καὶ ὑμᾶς τιμᾶσθαι καὶ τοῖς

occasionem insinuandi se in gratiam tunc præpollentium, post eas quas indicavimus responsiones aliorum et significatam submissionem, altius et quasi liberius vocem tollens, sic ad concionem respondit: « Qui tibi tandem, » inquiens, « in mentem venit hanc quam modo explicuisti ad nos orationem habere? Quasi non meritis et dignitate præemineas judicio imperatoris præpositus cunctis. Quæ porro nos apud te falsa infamavit delatio, tanquam qui videremur ei esse infensi qui vices imperatoris gereret? Quis autem tibi juste culpam imputet eorum quæ ab ira forte mortui principis ipsi pati contigerit? Nemo tam ignarus rerum est, cui nota non sit natura ejus qui prius imperavit iracundior. Quis etiam ignoret quanta fuerit acerbitas temporis illius, quæ in omnes grassata est, et magis in propinquiores? **50** Plane hujus expers fuit fere nemo, nisi forte remotissimus a nobis et ortu exterus. Verum ab eo cui fidem sacramento et pactis conventis obligatam ut principi habemus, etiam intolerabilia ferenda sunt, si ei libuerit, utcunque nemo eum impellat aut malignis delationibus irritet in miserum, cui est infensus. Ubi ergo ipse qui nocuit injuriæ absolvitur, jure proprio regni cunctis noto, otiosum sane fuerit incessere alios suspicionibus calumniosarum suggestionum, quibus iram videlicet quasi non per se satis ardentem accenderint. Fuerunt hæc, et transierunt et in his modo sermone retractandis immorari simile fuerit ac si de mortuis cur decesserint anxia instituatur inquisitio. Ut enim ibi fatalis necessitas, sive morbus ingruerit sonticus sive non, causam absolvit, ita et hæc nos pati fatum fuit,

sive adforent sive deforent maligni suggestores. Cæterum homini sub aliena potestate constituto et suæ conditione fortunæ mancipato servituti supremi domini, quantum dolorem augit inflicti mali culpæ conscientia, qua se id juste promeritum agnoscit, C tantum ad consolationem valet etiam pessime multatis innocentia, cujus ipsi teste sibi sunt, et certa inde nata persuasio sese injuste pati quæ perferunt. Quid ergo utique nobis vacat hoc reipublicæ statu ejusmodi transactarum jam rerum et oblitterandarum meminisse, crimenque vobis affingere a quo estis alienissimi? Nam quod ab imperatore dignitatibus estis amplissimis ornati, non id imputandum solum gratiæ et benevolo in vos studio faventis Augusti, quasi is intempestivo in vos indulgens affectui et impetum ratione carentem nimium sequens id fecerit. **51** Insaniat profecto qui sic sentiat. Sed quæ insunt vobis eximiæ, quibus supra cæteris excellitis dotes, facultas intelligendi, loquendi et agendi melius quam plerique, sincera in illum ac fuci expers fi- D des, labores in administratione reipublicæ assidui et magni, cæteraque, quæ summum ejus ordinis virum vel maxime commendent, imperatorem in istam vos promovendi et ut par erat honorandi sententiam traxerunt. Quid autem hoc, quæso, cuiquam nocuit? Quasi vero non aliter potuerint alii honorari, nisi vos in sortem ultimam detruderemini. Nam sane, si ita res haberet ut aliis speratus optatusve honor ex vestri despectu et depressione penderet, possent cum aliqua specie imputare vobis neglectum proprium, qui se præteritos queruntur. Cum vero nihil prohibuerit quominus et vos ornaremini, et aliis contingerint meritæ aut concupitæ dignitates, cum

ἄλλοις οὐδὲν ἧττον τὰ τῶν ἀξιωμάτων ὡς εἰκὸς προσνέμεσθαι, καὶ τοὺς μὲν τὰ οἰκεῖα ἔχειν, [P. 29] τοὺς δὲ καὶ λαμβάνειν παρὰ βασιλέως τὰ σφίσι προσήκοντα, ποῦ δίκαιον, εἰ μὴ ἦν ἄμφω καὶ ἐνεχώρει, οὕτω δοκοῦν βασιλεῖ, ὅμως ὑμᾶς, δεξιᾶς πειρωμένους τῆς τύχης, αἰτίους τῆς ἐκείνων δυσπραγίας κρίνεσθαι; παῦσαι τοίνυν τοιούτους λογισμοὺς στρέφων ἐν τῇ ψυχῇ, ἐξ ὧν συμβαίνει οὐκ ὀλίγα λυπεῖσθαι καὶ τοὺς ἀκούοντας, ὡς ἔγωγε πολλὰ ἂν εἰπεῖν, ἔχων περὶ τοιούτων ἓν καὶ μόνον ἐρῶ, ὡς εἴπερ ἐπ ἀλλοδαπῆς ἦτε τοιοῦτοι ὄντες, πολλὰ ἂν εὐξαίμην ἂν ἐν ἀκαρεῖ, εἴπερ οἷόν τε, τοῖς ἡμετέροις, οὕτω καὶ μᾶλλον ἔχουσιν, ἐπιστῆναι, ἢ ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ χρήμασι καὶ τρόποις ἑτέροις ζητεῖν τὴν ὑμετέραν πρὸς ἡμᾶς ἄφιξιν, καὶ ἀξιοῦν ἐπιστάντας τῶν ἡμετέρων ἀντιλαμβάνεσθαι. Σὺ δὲ, ὥσπερ ἂν ἀξιώτερος ἄλλος ἦν εἰς κηδεμονίαν βασιλικὴν, τὴν ἡμετέραν βούλησιν ἀναμένεις, Τίς τοίνυν ἱκανὸς ἀναλύειν ψῆφον βασίλειον; τίς δὲ παρὰ σὲ τὸ ἐχέγγυον ἔχων φανεῖσθαι ἐπὶ μεγίστῃ τοιαύτῃ προσεδρείᾳ καὶ βασιλικοῖς πράγμασι; σὺ γὰρ καὶ ταῖς ἀξίαις προέχεις καὶ συνέσει ὡς οὐδὲν ἐλλείπων ὑπερτερεῖς. Ἄρχε τοίνυν. καὶ προνόει μὲν βασιλέως, προνόει δὲ καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας πραγμάτων. Καὶ ἡμεῖς εὐπειθοῦντες ἑψόμεθα· οὐ γὰρ πάντες ἄρξομεν, οὐ-

A δὲ πάντες ἐπιτάττειν ἔχομεν· ἄναρχον γὰρ τὸ πολύαρχον. Ἐπεὶ δ' ἕνα προέχειν μετὰ βασιλέα τῶν ἀναγκαίων ἐστι, τίς ἄλλος καὶ προάρχειν ἄξιος εἰ μὴ ὁ ταῖς ἀξίαις ὑπερφερόμενος; Τὸ γοῦν ἐμὸν ὅσον ἦν εἰπεῖν, εἴρηται· ὅτῳ δ' ἑτέρως δοκεῖ, καλὸν ἕξει, πεῖν τέως· οὐ γὰρ δέος κωλύσει, καὶ ἀκουσόμεθα, ἂν ἄλλως τέως ἔχει τις λέγειν. Ἀλλὰ μηδέ τις; τῶν πάντων, ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων ἔστι μανθάνειν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐξ ὧν ἀκούω λεγόντων, ἀμφιγνωμονήσοι πρὸς τὰ λεγόμενα. » Ταῦτα τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου διεξελθόντος, οἱ ἐν τέλει πάντες ὡς ἀπὸ μιᾶς ὥσπερ ὁρμῆς καὶ προθέσεως, ὡς δῆθεν μὴ πλέον ἔχοντες λέγειν, ἐμφανεῖς ἦσαν συντιθέμενοι τοῖς ῥηθεῖσι, μᾶλλον μὲν οὖν ὤχθησάν τε καὶ βαρυνομένοις ἐῴκεσαν παραχρῆμα, εἰ ἄλλο τι παρὰ τὰ λεχθέντα λέγειν
B ὑπονοοῖτό τις ἐκεῖσε παρών. Ὅθεν καὶ προὐλάμβανεν ἄλλος ἄλλου λέξων τὰ πρὸς χάριν, καὶ δείξων ὡς τὸ ὑπ' ἐκείνῳ τάττεσθαι τοῦ ἄρχειν αὐτὸν ἐκεῖνον περὶ πλείονος ἄγοι. Τὰ δ' ἦσαν σκῆψις καὶ κόμπος ἄλλως, ὡς ἔδειξε. Τότε γοῦν τοῦ συλλόγου διαλυθέντος, τὰ πιστὰ λαβὼν ἐντεῦθεν ὁ πρωτοβεστιάριος τοῦ καὶ ἑκόντων δῆθεν τῶν μεγιστάνων βασιλέως [P. 30] καὶ τῶν πραγμάτων αὐτὸν καὶ μόνον ἐκεῖνον εἶναι διαφερόντως τὸν φροντιστὴν, ἀναλαβὼν τὴν πᾶσαν δύναμιν ἐπὶ Μαγνησίας ἐχώρει. Καὶ δὴ

simul fieri potuerit, ut et ii qui jam erant in honoribus possessa conservarent, et qui digni erant nihilominus apta ipsis ab imperatore acciperent, quomodo justum sit contraria et se invicem excludentia fingere quæ simul esse potuerunt? Et quo jure aliqui repulsas si quas sunt passi, et si quæ ipsis dolent exclusiones ab honoribus, favori imperatoris propenso in vos et vestræ propriæ fortunæ assignandas ut veræ causæ arbitrantur? Desine igitur tales suspiciones animo versare, quibus, cum eas verbis exprimis, auditores non modice contristas. Atque ego, cum de his habeam multa quæ possem dicere, unum modo addam: si vos, cum tales sitis, peregre in aliqua extera regione degeretis, votis optarem ardentibus transferri huc vos divinitus **52** momento temporis et gubernationi rerum nostrarum, quo statu sunt hodie, præponi, nedum ut moles ferrem vos ipsos impensis modisque aliis vestrum huc adventum procurare et dignari curam difficilem reipublicæ hoc tempore nostræ suscipere. Tu vero jam scilicet, quasi dignior te alius sit cui rerum administratio tradatur, nutum, ut ais, ad id nostrum et voluntatis significationem opperiris. Quis autem nostrum sibi tantum arroget ut judicium de te imperatoris irritum faciat? Quem autem præter te inveniemus ad recte sustinendam istius supremi loci dignitatem resque imperiii, ut dignum est, gerendas idoneis, et quibus confidi non temere possit, instructum opibus et dotibus; qui et meritis ac dignitate, idemque nihilominus prudentia et sapientia præcellis? Perge igitur et gubernare imperium et consulere atque invigilare principi Romanæque rei ac negotiis publicis. Nos obedienter obsequemur. Non enim imperare

omnes possumus. Non omnes, inquam, regere ac præcipere convenit aut fas est: ubi enim omnes præsunt, nullus præest. Quoniam ergo sub principe unum imperare necessarium est, quis alius isto loco dignior quam qui meritis et dignitate præeminet?
C Aperui sensum meum, et effudi quantum in animo habebam. Dicat, si cui aliud videtur. Nullus obstat metus, secure licet. Omnes libenter audiemus, quisquis erit, cui quod præferendum putet in mentem veniat. Verum nullus est omnium, prout res ipsæ monstrant, et quas audio multorum voces, qui non eadem nobiscum judicet et plane assentiatur his quæ jam dicta sunt.» Hæc cum magnus conostaulus perorasset, qui aderant in concilio viri primarii, uno velut omnes studio ac proposito præ se tulerunt, **53** quasi scilicet nihil haberent quod auditis adderent, sese dictis assentiri. Quin potius significarunt grave sibi ac molestum fore, si quis illic præsentium suspicaretur diversum ipsos quidquam a modo propositis sentire aut dicturos fore. Unde et præoc-
D cupabant se invicem affectatis ad gratiam sermonibus passim assentabundi, ac pro se quisque certatim ostentantes longe pluris esse ac multo malle protovestiario subjici quam ipsos imperare. Hæc autem nihil aliud quam fucus et mendax ostentatio erant, ut eventus demonstravit. Tunc igitur soluto conventu plane persuasum protovestiario quod volebat est, velle nimirum et gratum habere optimates et res imperii et tutelam principis suæ unius curæ arbitrioque permitti. Quare securus jam et certa confirmatus fiducia universis secum copiis assumptis Magnesiam proficiscitur; ibique ad custodiam imperatoris certa fidissimorum sibi militum cohorte

τὰς φυλακὰς τὴν μὲν βασιλέως ἀνδράσι πιστοῖς ἐγχειρίσας, τὴν δὲ τοῦ βασιλικοῦ ταμιείου ἑτέροις ὁμοίως πιστοῖς καὶ ἀξίοις, ἀπὸ πολλῶν τὸ ἐχέγγυον ἔχουσιν, ὧν δὴ ὁ λογοθέτης τότε τῶν ἀγελῶν ὁ Ἁγιοθεοδωρίτης ἐξηγεῖτο αὐτὸς ἐπὶ ταῖς τῶν κοινῶν διοικήσεσι μετὰ τῶν λοιπῶν ἐσπουδαιοτρίβει. Συνετάττοντο τοίνυν προστάγματα πανταχοῦ πόλεων τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀποσταλησόμενα, καὶ κατ' ἄλλας μὲν χρείας ἑτέρας, τὸ δὲ πλεῖστον καὶ μέγιστον κατά τε δήλωσιν τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως, ἅμα δὲ καὶ τῆς τοῦ νέου βασιλέως ἀναῤῥήσεως, καὶ τοῦ εἰς ἐκεῖνον προστίθεσθαι χάριν συνθήκαις ὅρκων κατὰ τὸ σύνηθες. Καὶ ἐξετίθεντο μὲν τὰ προσταττόμενα παμπληθεί, τὰς δὲ δι' ἐρυθρῶν βασιλικὰς ὑποσημάνσεις, ἐπεὶ οὐκ ἦν τὸν νέον βασιλέα χεῖρα κινεῖν καὶ ὑποσημαίνεσθαι, τῷ δηλωθέντι λογοθέτῃ τῶν ἀγελῶν **B** ποιεῖν ἐνεδίδοσαν. Ὁ μὲν οὖν πρωτοβεστιάριος πρὸς ταῖς περὶ τῶν ἄλλων φροντίσιν ἦν, καὶ ἀσχόλως εἶχεν, ἐλευθέρῳ χρώμενος ὡς μηδὲν ὑπειδόμενος τῷ φρονήματι ἐφ' οἷς ἔπραττεν.

ιη'. Ἐπίθεσις τοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Μουζαλώνων.

Ἦν δὲ ἄρα ὁ πρὸς ἐκεῖνον φθόνος οἰδαίνων βαρὺς, καὶ δεινὸς ὑφεῖρπεν ἐκείνῳ μὴ τὸ σύνολον ἐπαΐοντι. Καὶ ἡ σκῆψις τῶν ἀποῤῥήτων κατ' ἐκείνου τοῖς ὀργιζομένοις ὡς πιθανή· ἐδόκουν γὰρ καὶ ὑπὲρ βασι- **A** λέων ζηλοῦν, τοῦ μὲν ὅτι μαγγανείαις ταῖς παρ' ἐκείνων συσκευασθείσαις νοσοίη καὶ ὡς κακῶς ἀπαλλάξειε πρόωρος, τοῦ δὲ ὅτι βασιλειᾷ καὶ ὑφαρπάζειν τὴν ἀρχὴν μελετᾷ καὶ μεῖζον ἢ καθ' αὑτὸν φρονεῖ, περιφρονῶν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν βασιλείαν εὐπροσώπως ὑποποιούμενος. Τοῖς δὲ τῶν ξενικῶν Ἰταλοῖς, οὓς δὴ καὶ ὑπὸ χεῖρα εἶχεν ὁ μέγας κονοσταῦλος, καὶ ἄλλα ἴδι' ἅττα ἦσαν τῆς κατ' ἐκείνων ὁρμῆς αἰτιάματα, ὡς παρὰ Μουζαλώνων, καὶ μᾶλλον [P. 31] ἑνὸς τοῦ πρώτου, στεροῖντο ζῶντος βασιλέως τῶν εἰς ῥόγας αὐτοῖς ἀποτεταγμένων, ὡς καταφρονοῖντο ἐφ' οἷς ἐδικαίουν ἑαυτοὺς τετιμῆσθαι, ὡς τῆς πρὸς βασιλέα ἀποκλείοιντο παῤῥησίας εἰσηγήσεσι ταῖς ἐκείνου, ὡς ἀτιμοῖντο τοῦ πρωτοβεστιαρίου προστάσσοντος. Τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις τὸ ξανθόν τε **B** καὶ ἀρειμάνιον γένος ἐπεθιζόμενοι ἕτοιμοι ἦσαν κατασφάττειν ἐκείνους, εἰ μόνον τις παρορμῴη. Αἰτίαν δὲ ἔσχεν εἰς τοῦτο, ὡς ὁ τῶν πολλῶν λόγος ἔχει, ὁ τούτων τῆς φάλαγγος ἐξηγούμενος, ὃς καὶ πάλαι μὲν ὡρμημένους αὐτοὺς τότε δ' ἐξαφθέντας πλέον ἀνεθέντας τοῦ φόβου καὶ δρασείοντας τὰ ἀνήκεστα ἐξ ἑτοίμου ἠρέθισε τὸν φόνον ἐπιτολμῆσαι καιρὸν ἔχοντας. Καὶ ὁ λόγος ἐκ τῶν ὕστερον φέρει τὸ πιθανόν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἐτόλμων, εἰ μή τινας προβιβάσεις εἶχον, ἀλλοεθνεῖς ὄντες καὶ τὸ πλέον ἐπήλυδες. Καὶ εἰ οὕτως εἶχον καὶ μόνος θαῤῥεῖν, ἀνάγκη παντὸς μᾶλλον τὸν ἄγοντα ὑποπτεύεσθαι.

præposita, similiter ærarium regium servandum aliis concredidit æque probatis ac multis variisque experimentis compertissimæ sibi fidei viris, quorum dux erat agelarum sive gregum tunc logotheta **C** Hagiotheodorites; quibus ita provisis, ipse cum reliquis cæteræ gubernationi reipublicæ attente ac studiose vacabat. Scribebantur ergo edicta in omnes Romanæ ditionis urbes mittenda, cum ad alia quæ præsens poscebat usus, tum in primis, quod universe omnes spectans maximi momenti erat, ut significaretur mors imperatoris, et pueri filii ejus in locum ejus successio; mandaretur ut omnes studerent a novo principe gratiam inire, obliganda ei fide consueto tali occasione sacramento. In eam sententiam conficiebantur magno simul labore **54** plurium scribarum diplomata numero quam maximo, quorum rubras subscriptiones, quæ manu imperatoris fieri debebant, quoniam manum adhuc per ætatem puer imperator movere ad id nequibat, modo memorata logothetæ agelarum faciendæ tra- **D** debantur. Interim protovestiarius curandis aliis quæ usus poscebat præsens secure ac libere vacabat, nullas suspicatus insidias in se comparari negotiis publicis intentum.

18. *Seditio exercitus in Muzalones.*

Tumescebat autem gravis atque atrox in eum invidia, clamque serpens eadem periculose gliscebat, ipso nihil plane sentiente. Et erat arcanæ in ipsum iræ causa infensis illi probabilis. Videbantur enim ipsis, se zelo fideli agi erga imperatores patrem ac filium, quorum illum quidem putabant procurato hujus magicis maleficiis morbo consumptum et dira immature morte sublatum, hunc vero miserabantur mox privandum imperio injusta istius vi efferentis se improbe supra privatum modum, et haud dubie regno inhiantis, contemptaque Augusti pueri ætate imperium sibi honestis prætextibus parantis. Auxiliaribus porro Italis, peculiari magni conostauli subjectis præfecturæ, præter alias quasdam, hæ vehementiores proprie erant odii in eum et meditati impetus causæ, quod se a Muzalonibus, et præsertim ab hoc inter eos natu maximo, privatos meminerant donativis et stipendiis ipsis ab adhuc vivente imperatore decretis, quod contemnerentur in iis quibus juste se honorari debere contendebant, quod aditu et gratia imperatoris suggestionibus hujus excluderentur, **55** quod protovestiarii jussu ignominiis et contumeliis afficerentur. His et similibus rufum et bellicosum genus irritati, parati erant ad eos trucidandos, si quis vel paululum impelleret. Jactatum etiam est sermone multorum ducem istius Italicæ phalangis partem istius culpæ conscivisse non parvam, quippe qui suos olim in hunc cædem pronos, tunc autem occasione accensos nova, metu solutos et gestientes dirum facinus patrare, reparata incitaverit ut erumpere quo destinaverant auderent. Qui quidem rumor ex iis quæ consecuta sunt verisimilis fit: neque enim ausi tantum essent, nisi freti auctoribus et instincti persuasionibus idoneis, alienigenæ et plerique advenæ: quo statu homines si vel cogitent vim inferre, prorsus necessse sit suspicari agi utique ad id ipsos impulsore quopiam.

ιθ'. Ὅπως παρὰ τοῦ σρτατοῦ ἐτολμήθη ὁ φόνος τοῖς Μουζάλωσιν.

Τέως δ' οὖν ἡ ἐπὶ τῷ ἀποιχομένῳ ἐννάτη κειμένῳ παρῆν, καὶ ἔδει τὴν μνήμην ἄγειν ἐκείνῳ κατὰ τὸ σύνηθες. Ἀνέρχονται τοίνυν εἰς τὴν τῶν Σωσάνδρων μονὴν, ὅπου καὶ ὁ νεκρὸς τοῦ βασιλέως ἐχόμενα τοῦ πατρὸς τεθαπτο, τῶν ἱερωμένων ὅσοι παρῆσαν ἐκεῖσε. Ἀνέρχονται δὲ καὶ οἱ ἐν τέλει πάντες, χωρὶς δ' ἐκείνων καὶ τῶν γυναικῶν αἱ προύχουσαι ματρῶναι, καὶ πᾶν ὅσον ἦν ὑπηρετικὸν τοῖς κρατοῦσι. Τὸ μέντοι γε στρατιῶτικὸν ἐκ προνοίας καὶ μᾶλλον κάτω περὶ τὸν βασιλέα ἐγκαταλέλειπτο. Ὡς γοῦν πανοικὶ καὶ οἱ Μουζάλωνες ἤεσαν, ἰδίαν περὰ τοὺς ἄλλους στοργὴν πρὸς τὸν θανόντα ἐπιδεικνύμενοι, τότε τὸ στρατιωτικὸν, διαφερόντως δὲ τὸ Ἰταλικόν τε καὶ ξενικὸν, ἁρπάσαντες τὸν B καιρὸν, οἱ μὲν ἀμύνεσθαι τοὺς λυπήσαντας ὀρεγόμενοι, οἱ δ' ἐφηδόμενοι τοῖς, εἰ δυνηθεῖεν ἐκεῖνοι, τολμηθησομένοις (ταῖς γὰρ καινοτομίαις ἀεί ποτε χαίρουσιν ἄνθρωποι, καὶ ῥᾷόν τις ἰδὼν καινὸν κακὸν τελεσθὲν ἐφησθείη τοῖς παθοῦσιν ἢ ἀγαθὸν συνησθείη τοῖς ἀπολαύσασι), συμμιγεῖς [P 32] τῷ πλήθει γενόμενοι φωνὸς ἠφίουν δεινὰς κάτωθεν ἄνω

A καὶ μὴ φαινομένῳ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπενεκάλουν κατὰ τῶν δῆθεν ἀπίστων, τοὺς Μουζάλωνας αἰνιττόμενοι, ζῆλον ὑπὴρ αὐτοῦ καὶ τοῦ γένους ἐνδεικνυμένοις ἐοικότες θερμόν. Καὶ ἵνα μὴ φθάσειαν ἐκεῖνοι πρὸ τοῦ παθεῖν δράσαντες, δεδιότες δῆθεν ἐπέσπενδον τὴν ἐπ' ἐκείνους τοῦ βασιλέως ἐγχώρησιν, καὶ ἅμ' ἐδήλουν ὡσ εἴπερ ὁ βασιλεύων ἐφήσει· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἐκεῖνοι καὶ οὕτως ἐπιδραμοῦνται καὶ καταπράξονται. Ταῦτα λεγόντων ἅμα καὶ θομυβούντων, οἱ τὴν βασιλικὴν φυλακὴν ἐπιτετραμμένοι, δηλωθὲν κἀκείνοις τὸ τόλμημα, ἢ καὶ παρὰ τοῦτο πρότερον, ἢ μὴν ἅμα τῷ θορυβεῖν ἐκείνοος δείσαντες δῆθεν, ἐξάγουσιν εὐθὺς τὸ παιδίον, κατὰ δυσωπίαν ἐλπιζομένην ὡς ἐκείνους ἐμφαίνειν ποιοῦντας ἐμφανῆ τὸν κρατοῦντα. Ὡς δὲ φανέντος τοῦ νέοσ καὶ μείζων B ἤρετο ἡ φωνὴ καὶ ἀτακτότερον ἐθορύβουν, Χειρὶ κατανεύειν οἱ ἀμφ' ἐκεῖνον διδάσκουσι. Τὸ δ' ἦν ἅμα κροῦον καὶ πρὸς ἀμφότερα, ὅτε τε ἀναστέλλοι τὸν θόρυβυν καὶ ὅτι ἐκχωροίη διδούς. Καὶ τοῖς μὲν περὶ τὸν νέον ἄρχοντα ἱκανὸν εἰς ἀπολογίαν ἐς ὕστερον πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἡ τῆς χειρὸς κατάνευσις ὑπολέλειπτο, ὡς δῆθεν ἐπισχεῖν οἰκονομοῦσι τὸν θόρυβον, τοῖς δὲ καὶ λίαν ὀρχοῦν ἐνομίζετο πρὸς

19. *Ut Muzalones ab exercitu interfecti sint.*

Tunc commodum nonus illuxerat a morte imperatoris dies, quo ejus memoria consuetis honorari ritibus debebat. Conveniunt igitur in Sosandrorum monasterium, ubi corpus imperatoris juxta patrem sepultum fuerat, quantum erat ibi sacrorum hominum; conveniunt et magistratus omnes, mulieres C quoque primæ dignitatis ac matronæ, tum quidquid in obsequio principum erat. At militares copiæ de industria infra, quasi ad custodiam circa principem, sunt relictæ. Ut autem ipsi quoque Muzalones cum universis ipsorum familiis eodem ascenderant ostentandæ studio quasi præcipuæ cujusdam ipsorum in defunctum charitatis, tunc exercitus, præsertim vero Italicæ et auxiliares exteræ copiæ, captata occasione, partim ultionis ab iis qui læserant expetendæ desiderio instinctæ, partim conniventes audentibus quadam **56** dulcedine novitatis et curiositate spei mista mox videndi quis responderet successus ancipitibus aliorum cœptis, et an non forte aliquid ipsis utile privatim e statim perturbandarum confusione rerum oriretur (inopinatis enim mutationibus fere semper delectantur homines; et facilius quis videns D novum quodpiam in aliquos malum ingruere, malignum de aliena calamitate sentiat gaudium quam bono fruentibus collætetur), tunc, inquam, militares utriusque generis copiæ, partim furentes, partim faventes furentibus, plebi nihilo mitius animatæ passim mistæ, insanos attollebant clamores ex imo et atriis palatii sursum et fenestras versus, ubi imperatorem, qui non apparebat, esse putabant, deposcentes ad pœnam perfidos, quo nomine Muzalones innuebant, zelum in Augustum et genus ejus ostentantes et egregie simulantes ardentem, ac significantes metu se malorum Augusto imminentium

impelli, nihilque studere aliud nisi præoccupare destinata jam ab istis dira in principem facinora, dareque operam ut nefarii latrones prius juste patiantur ea quibus digni sunt, quam immaniter exsequantur quæ in principis et reipublicæ perniciem cogitant. Hac benevola de salute imperatoria C sollicitudine monstranda id agebant, ut assensum ejus in vim quam parabant elicerent, quasi cupientes cum bona ejus venia quod decreverant perficere, simul subindicantes, si princeps remissior in indulgentia perstaret, se tamen procursuros quo intenderent, et destinata perpetraturos. Talia illis vociferantibus, simul et tumultuantibus, ii quibus commissa principis custodia luerat, sive a quopiam de re quæ agebatur prius edicti, sive sibi ipsis in tanto tumultu metuentes, educunt puerum Augustum, præ se ferentes id se agere spe placandæ seditionis aspectu et reverentiæ principis, componendique nutu ejus in modestiam inquietos furores plebis **57** effrænis. Ut autem objecto publicis conspectibus adolescentulo major sublatus est clamor et impotentius bacchabantur, suggerunt ei qui circa ipsum D erant ut manu innueret. Erat autem id signum anceps et in contraria pariter ambiguum, cum et videri posset comprimere tumultum eo gestu voluisse, et interpretatione non inverisimili trahi posset idem in indicium concessæ a principe in parum ipsi fidos sæviendi facultatis. Neque id ignorasse videbantur qui principi aderant: sed sibi, si hoc periculo innoxie defungerentur qui rebus præerant, receptum in excusatione parabant tanquam ab ipsis eo tantum animo suasa illa protentione manus, ut seditio per eam comprimeretur. At tumultuantes satis clare sibi concessam eo gestu quod vellent agendi licentiam crediderunt. Statim igitur sublata vox est

ἐκχώρησιν. Εὐθὺς οὖν βοὴ ἤρθη ὡς ἐκχωροῦντος τοῦ βασιλέως, καί ἅμα ἐχέοντο παμπληθεὶ, καὶ ὡς τιμωρὸς τῆς βασιλικῆς σωτηρίας συνέθεεν ἕκαστος ὡς καὶ προσκινδυνεύσοι, εἰ δεοι. Καὶ ἀλλήλους τῷ θορύβῳ παρακρατοῦντες ἐπὶ τῆς μονῆς ἠπείγοντο τῶν Σωσάνδρων, τὰ ἔσχατα κακὰ τοὺς, ὡς αὐτοὶ ἔλεγον, δύσνους τῷ βασιλείῳ κράτει πραξείοντες. Εἰσὶ δ' οἳ καὶ ἔμενον μὴ συναπιόντες, προμηθέστερον ποιοῦντες ἢ τολμηρότερον, καὶ ἅμα ιἰ εκποδὼν γενομένους τοὺς καθ' ὧν συνέθεον μάθοιεν, αὐθαδέστερον δρασείοντες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς πρὸς τὸ ἐκφορεῖν τὰ κειμήλια· μὴ γὰρ εἶναι τὸν κωλύσοντα οὕτω τῶν κεκτημένωμ ἀπολωλότων. Ὡς γοῦν οἱ μὲν σύναμα καὶ τισι τῶν ἐν τέλει τῆς ὑμνῳδίας τελουμένης ἐντὸς εἱστήκεισαν τοῦ ναοῦ, οἱ δὲ συνέθεον πανδημεὶ θορυβοῦντες παρὰ τὸ σύνηθες καὶ ἤδη τοῖς ἐντὸς ἐμφανεῖς ἦσαν εὐθὺ τῆς μονῆς ἰόντες, τινὲς τῶν ἐκτὸς ὄντων ὑπηρετῶν τὸν ἐκείνων ὑποτοπάσαντες θόρυβον, μή τί που καὶ τῶν ἀπειρημένων δράσαιεν σχεδὸν αὐτόνομοί ὄντες, ἅμα δὲ καί τὸν νεωτερισμὸν ὑποπτεύοντες, δηλοῦσι σὺν ὠχρῷ τῷ προσώπῳ τοῖς ἔνδον· Οἱ δὲ σπουδῇ [P 33] τοῖς κυρίοις τὸ δηλωθὲν ἀπαγγέλλουσι, καὶ ἐπιζυγῶσαι τὰς τῆς μονῆς πύλας τοῖς ἐρχομένοις συμ-A φέρει, μάλα θερμῶς εἰσηγοῦνται. Οἱ δ' ἠμέλουν ἀκούοντες, (μηδὲ γὰρ ἔχειν συμβαλεῖν ὁπόθεν ἐπὶ σφετέρῳ κακῷ ἴοιεν οἱ συνθέοντες), ἔρχεσθαι δὲ κἀκείνους εἰς τὰς κοινὰς ἐκείνας τελεστὰς ὑπελάμβανον. Ὡς δὲ καὶ αὖθις ἐξελθόντες ἐκεῖνοι πλησιασάντων λαὶ μᾶλλον τὸ θορυβῶδες καὶ ἄτακτον ὑπενόουν, ἔτι μᾶλλον κατωῤῥώδουν καὶ μετὰ σπουδῆς εἰσήγγελλον τὰ γιγνόμενα, καὶ ἐπ' ἐκείνοις ἄλλοι ταχυδρομοῦντες, καὶ αὖθις ἄλλοι· οὐδὲ γὰρ ἦν ὅστις τότε βλέπων μὴ ἐπὶ κακῷ μεγίστῳ τὴν ἐκείνων ἄφιξιν ὑπενόει. Ὅθεν λαὶ πολλοὶ μὲν περὶ ἑαυτοῖς δεδιότες ἐκ τῶν οὐ καλῶν ἐκείνων ὑποψιῶν ἄλλος ἀλλαχοῦ κατεδύοντο. οἷς δ' ἔμελε τῶν Μουζαλώνων πλέον τῶν ἄλλων, προσιόντες καὶ αὖθις ἀτάκτῳ ἤθει καὶ προσώπῳ τὴν εἰσβολὴν τῶν ἀνδρῶν ὑπεμίμνησκον, B καὶ ἐφεκτέον τὸ τάχος ἔλεγον προκαταλαβοῦσι τὴν ἐκείνων ὁρμὴν διὰ τῆς τῶν πυλῶν ἐπιθέσεως, μή πως καὶ φθάσωσιν εἰσελθόντες· μηδὲ γὰρ ἐπὶ καλῷ τινι τὸν τοσοῦτον θόρυβον εἶναι, ἀλλ' εἴς τι λήξειν κακόν. Οἱ δὲ τῶν φόβους λεγόντων οὐκ ἤκουσαν ὅλως· ἦγε γὰρ, οἶμαι, τούτους τὸ μόρσιμον, καὶ τὸ λεγόμενον ἀληθὲς, ὡς ἀφαιρεῖται τὰς φρένας ὧν ἀπολέσαι μέλλει τὸ Θεῖον. Οὐ μὴν δὲ ἀλλ' οὐδὲ τοῖς παροῦσι τῶν μεγιστάνων ἔμελε τὸ δρώμενον ἀκού-

assentiri Augustum et auctorem fieri. Tum vero pro se quisque procurrere, singulis viritim sese ultores injuriarum et vindices salutis principis opinantibus, et velut in studio rei præclaræ prævertere invicem festinatione mira certantibus, ac periculum præoccupare quasi heroici facinoris perturbatissimo discursu et mutua extrusione ruentium impetu maximo versus monasterium Sosandrorum, ferocibus extremorum malorum minis iis inferendorum, quos invidiosis vocabulis infidorum Augustæ potestati principisque hostium designabant. Non tamen defuere qui subsisterent, continentes sese in illo effuso aliorum cursu, vel quod cautius quam audacius agere consultum ducerent, vel quod simul etiam sperarent, post negotium a currentibus confectum sublatosque potentes rerum, quæstuosiorem sibi relinquendam operam irrumpendi in ædes ipsorum et pretiosissima inde quæque exportandi; quas in opimas prædas utilius expromerent totam vim audacissimæ rapacitatis, nemine tum prohibituro, quippe jam mortuis possessoribus opera eorum quos in id præcurrere sinebant. Cum ergo dum hymnodia celebraretur, Muzalones cum primoribus optimatum intra templum starent, 58 ruens, ut dictum est, tumultu insolito multitudo adventabat. Et jam qui intus erant intelligere cœperant eam turbam recta in monasterium ferri, cum quidam e ministris Muzalonum foris opperientibus, veriti quo tempestas suspectæ novitatis incumberet, et non sine causa metuentes ne armata et legum secura seditio in fœdum aliquod desineret facinus, pallido vultu periculum nuntiarunt iisqui ex interiori comitatu Muzalonum intra templum versabantur. Hi rem statim ad dominos detulerunt et studiose suggesserunt e re videri templi valvas occludi venientibus; idque ardore maximo urgebant ut statim curaretur. At illi audientes negligebant, nulla idonea conjectura fieri verisimile causati ad ullum ipsorum periculum istum cursum pertinere: nimirum C opinabantur agi religione aut studio cohonestandi principis turbam illam, et nihil aliud quam spectare aut frequentiorem reddere funebrem Augusti mortui panegyrim cupere. Ut autem qui hæc suntiaverant rursum egressi propius jam appulsæ multitudinis furentis fremitum e vicino terribiliorem hausere sensibus, eo, plus cohorrescentes iterarunt indicium crescentis mali, nuntiantes, ut prius, quæ recentius cognorant. Quod mox confirmarunt cursu anhelo festinantes alii super alios. Neque enim jam ulli, qui uteretur modo sensibus, dubium erat quin in tragicum exitum fanaticus iste accursus erumperet. Quare multi sibi privatim metuentes admonitu indiciorum ingruentis mali alius alibi abscondebant sese. Quibus autem major quam cæteris Muzalonum cura erat, denuo trepido cursu D vultuque turbato ipsos adibant, impetum armatorum irruentium indicantes, et magnopere suadebant, juberent opponi furentibus portarum obices 59 et templum statim claudi jamjam intro irrupturis, si pateret : nam tantum tumultum nihil boni portendere. Narrabantur ea surdis. Perstabant in summo periculo temere securi. Agebat quippe illos fatalis puto cæcitas in decretum ipsis infortunium. Verum scilicet est quod dici solet, quos perdere vult Deus, iis ante omnia mentem eripere. Sed nec qui aderant proceres, multum curare videbantur quorsum spectarent quæ audiebant fieri, vel quadam prænotione gerendorum, vel ad ipsos haud rati pertinere

ουσιν, εἴτε κατά τινα πρόγνωσιν τῶν μελλόντων, εἴτε μὴν καὶ αὐτοῖς οὐ μέλον κἂν ὅ τι καὶ δράσειαν συναχθέντες. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ τὰς εἰσόδους προκαταλαμβάνουσι καὶ κρατοῦσιν οἱ ἐπιόντες, καὶ ἅμ' εἰσχεομένων ἐντὸς κακοὶ θόρυβοι ἦσαν, καὶ οἷς ἔδρων τε καὶ ἠπείλουν πρότερον ἢ τὸν ναὸν εἰσελθεῖν δῆλοι ἦσαν φονῶντες. Ἦν οὖν τῷ πρωτοβεστιαρίῳ γραμματικὸς οἰκεῖος, Θεοφύλακτος τοὔνομα καὶ ἐμὸς συγγενὴς, προσόμοιος τῷ κυρίῳ τὰ πάντα. Ἐξελθόντος γοῦν ἐπὶ τῷ μαθεῖν ἐκείνου σφάλλει τοὺς ἐπιόντας ἡ ὁμοιότης, συναιρομένης καὶ τῆς ἀμπεχόνης πενθίμου οὔσης ἐπ' ἴσης καὶ μικροῖς καὶ μεγάλοις διὰ τὸν βασιλέως θάνατον. κἀκεῖνον ὑποτοπάσαντες τὸν ζητούμενον εἶναι εὐθὺς ἀναιροῦσι κοπίσι μυρίαις· οὐ γὰρ ἦν ὅστις καὶ τεθνηκότι τὸ ἔγχος οὐκ ἔβαπτεν ἐπ' ἐκείνῳ. Ὡς δὲ ἐγώ B τινος ἤκουσα, ἀπεῤῥόφουν ἐκ τῆς δεινῆς μανίας τοῦ αἵματος. Πλὴν ἀλλ' εὐθὺς οὐκ ἠγνόουν σφαλέντες· τὸ γὰρ πέδιλον ὑποφανὲν τοῦ ποδὸς μέλαν ὂν [P 34] τῶν δεδρακόντων φανερὰν ἄγνοιαν κατηγόρει. Καὶ παραυτίκα μεθ' ὅτι πλείστης μανίας καὶ ταραχῆς ξιφήρεις ἐμπίπτουσι τῷ ναῷ, καὶ παραχρῆμα φανέντων τῶν φονώντων ἐκεινων ὁ μὲν ἱερὸς ὕμνος κατασιλάζεται, ἄλλων ἀλλαχοῦ τῶν ψαλλόντων σκεδαννυμένων καὶ παραδυομένων γωνίαις καὶ τόποις οἷς ἤλπιζον σώζεσθαι. Οἱ δὲ Μουζάλωνες, ὁ μὲν τοῖς ἀδύτοις προστρέχει καὶ ὑπὸ A τὴν μυστικὴν τράπεζαν ὑπελθὼν ἐκεῖθεν ᾤετο σώζεσθαι, ὁ δ' ὄπισθε τῆς τοῦ ναοῦ πύλης ἑαυτὸν συνωθήσας ἐφ' αὐτῷ ἐφεῖλκε στεῤῥῶς καὶ ὡς εἶχεν ὡς συνιζάνειν ἐν ἐπιπέδῳ οἱ τὴν θύραν, ὡς καὶ προσκολλᾶσθαι δοκεῖν ἠνεῳγμένην τῷ ἀντιθύρῳ μηδενὸς ἐμποδὼν ὄντος. Ὁ δ' ἐκείνων γαμβρὸς (καὶ οὗτος γὰρ ὥσπερ τῆς εὐπραγίας τοῖς συγγενέσι μετεῖχεν, οὕτω καὶ κοινωνὸς ἔμελλε γενέσθαι τῆς δυσπραγίας) ἀλλαχοῦ περί που τὸ τῶν βασιλέων ἡρῷον ὡς εἶχε παραδυόμενος λαθεῖν ἔσπευδεν. Ὁ μέντοι γε πρωτοβεστιάριος ἐν τοῖς ἀδύτοις καὶ αὐτὸς εἰσελθὼν τοῦ ναοῦ, καὶ πρὸς τῇ κόγχῃ γενόμενος τῆς προθέσεως, ἐπί τι κιονῶδες ἱστάμενον ὑπανέρχεται, καὶ τῷ ἐκεῖσε σκοτώδει σὺν τοῖς ἀδύτοις θαῤῥεῖ. Ἀλλ' οὐκ ἦν οἱστισινοῦν ἐκείνων διαδρᾶναι B τὸν κίνδυνον. Πλεῖστοι γὰρ ὄντες οἱ ἐφορμῶντες τοὺς μὲν ἄλλους ἐποίουν φεύγειν, περὶ τῇ σφετέρᾳ ζωῇ θέοντος ἑκάστου, ἀπενενοῦσθαι δὲ καὶ τοὺς ἐν τέλει συνέβαινε μηδὲν εχοντας πράττειν. Ἐκεῖνοι δὲ ἐκ πολλοῦ τοῦ πρὸς τὸ θαῤῥεῖν περιόντος παράβακχόν τι καὶ μανικὸν ἐφαλλόμενοι ἀκριβῶς ἠρεύνων, μηδὲν τῶν τοῦ ναου καταλιπόντες ἀνεξερεύνητον. Ὅθεν καὶ ἄλλος ἄλλον εὑρών τε καὶ κατασχὼν ἀπηνῶς καὶ ὡς αὐτῷ δοκοῦν διεχρᾶτο. Οὐ μὴν δὲ οἱ ἄλλοι κατεῤῥαθύμουν, ἀλλ' ἐφ' ἑνὶ πολλοί τινες περιστάντες ἔβαλλον, ἔπληττον, ᾐκίζοντο καὶ νεκρὸν τὸν ἄθλιον, ὡς καὶ εἰς πολλὰ τὸν ἕνα κατακεκό-

quod acturi erant qui concurrebant. Interim aditus præoccupant et præsidio muniunt qui jam pervenerant seditiosi: quorum infundente se sæva undique vi C tota passim æde sacra tumultus ingens fuit. Ex his quæ et fecerant et minati erant priusquam templum ingrederentur, palam erat cædem ipsos spirare. Erat protovestiario grammaticus familiaris Theophylactus nomine, meus consanguineus, domino per omnia similis. Hunc prodeuntem ut videret quid rei geretur, conspicati seditiosi protovestiarium esse ipsum credidere, fallente ipsos oris et staturæ similitudine, et errorem confirmante pari tum genere vestitus; quod ut in luctu et exsequiis principis, atrati omnes parvi æque ac magni, pulla similis admodum formæ veste utebantur. Ergo hunc ipsum rati quem quærebant, conficiunt innumerabilibus plagis: nemo enim erat qui in jam mortui corpore ferrum non tingeret. Atque ut ego ex quodam ibi præsentium D audivi, etiam sanguinem occisi vesana rabie suxerunt. Cæterum statim agnoverunt se deceptos: nam cum pedis calceum in mortuo nigrum observassent, per errorem se in illo sævisse intellexerunt. Ac **60** confestim rabie ac strepitu quam maximis, armata strictis gladiis manu, in templum irrumpunt, ubi homicidis apparentibus statim sacer cantus conticuit, cantoribus aliis alio dispersis et varie in angulos, aut ubicunque posse latere speraverant, se abdentibus. At Muzalonum hic quidem in adyta confugit, et sub mysticam se condens mensam ibi putabat se salvum fore: alter insinuans se retro portam templi, eam super se maximo attraxit nisu et quam potuit valide adduxit, applicuitque muro adverso tam arcte ut plane cohærentibus sine obice lateri valvis suspicio excluderetur latebræ illic humani corporis capacis. Illorum vero gener (et hic enim, ut prosperitatis affinibus particeps fuerat, ita ei consors calamitatis futurus erat) irrepens qua potuit in tenebrosas angustias circa monumentum Augustorum latere studuit. Cæterum protovestiarius in adyta ingressus templi, cum observasset prope mensam altari collateralem vicinum conchæ intercolumnium obscurum, in id se abstrusit, experturus an ibi posset vel loci religione vel tenebrarum beneficio servari. Sed nihil horum ipsis ad vitandum periculum profuit. Irrumpentibus enim in sacram ædem affluxu continuo plurimis, et inde late vulgato terrore passim aliis studio vitæ tuendæ fugam captantibus, abire a templo magistratus quoque ipsos contigit, nihil esse quod ibi agerent ratos. Porro seditiosi, crescente usu et successus sceleris audacia, furiosum plane in **61** modum bacchabundi cursabant scrutantes attentissime cuncta, nullamque templi partem non inspectam et exploratam curiosissime linquentes. Unde factum ut alii alium repertum et correptum crudeliter quo vellent modo interficerent, aliis interim haud cessantibus: nam unumquemque comprehensorum multi circumstantes pulsabant, cædebant, excarnificabant, etiam in ipsum sævire pergentes cadaver exanime, ita ut unum in multa dissectum fragmenta late spargeretur corpus. Tanta istos vesania urgebat, eo provectos amentis iræ, ut supra humanum

φθαι· οὕτως ὥπλιζεν αὐτοὺς ἡ κακία, καὶ ὁ θυμὸς μεμηνότας θῆρας ἐδείκνυ. Τὸν μίντοι γε πρωτοβεστιάριον Κάρουλός τις τῶν ἀδύτων κατατολμήσας καὶ τὰ πολλὰ διερευνησάμενος, ἐπεὶ οὐχ εὕρισκεν, ἀπειπὼν ἔμελλεν ὑποστρέφειν. Ἀλλ' ἡ μοῖρα οὐδ' ἐκεῖνον εἴα τοῦ πάθους ἐκτος· τὴν γὰρ πρόθεσιν εἰσελθὼν καὶ τῇδε κἀκεῖσε περιβλεψαμενος ἐπὶ γόνασι συνιζάνοντα κάτωθεν εἶδε τὸν οἴκτιστον, καὶ ἰδὼν ὁρμᾷ καθαιρεῖν ἀπηνῶς. Καὶ ὃς δυσωπεῖ τὸ οἰκεῖον αἷμα πολλοῦ τινος ἐξωνούμενος. Ὁ δὲ οὔτε πρὸς τὸ σχῆμα τῆς ἱκετείας ἀπεῖδεν οὔτε μὴν ὑπεκλάσθη τοῖς ἐπηγγελμένοις, ἀλλ' εὐθὺς ατασχὼν ἀναιρεῖ ξιφιδίῳ. [P 35] Καὶ δῆλον γεγονὸς τὸ πραχθὲν οὐκ ἦν ὅστις ἀπῇν, ἐκεῖθεν, ἀλλ' ἕκαστος ἐπιστὰς ὡς εἶχεν οὐτάωζων καὶ μεθ' ὕβρεων ᾔκιζε, καὶ ἐς τοσοῦτον μελεϊστὶ κατεδάσαντο ὥστε καὶ τοὺς ἐνταφιαστὰς ὕστερον σάκκῳ τὰ μέλη καταθέντας οὕτως ἐκφορῆσαι καὶ τάφῳ δοῦναι. Ἐπεὶ δ' εἰς τέλος τοῖς ἀνημέροις ἐκείνοις ἐπράχθη τὸ τόλμημα, συὸς τρόπον θήξαντες τοὺς ὀδόντας ὡς μηδὲ καὶ τοὺς ἐν τέλει κατωπαδὶς ἐκείνων ἔχειν ἵστασθαι καὶ ἐλέγχειν ἢ μὴν ἐρωτᾷν τί παθόντες καὶ τίνος ὁρμήσαντος τοιαῦτα πράττοιεν, ἐπὶ τὰς σκηνὰς εὐθὺς ὥρμων τῶν φονευθέντων, καὶ ᾧ προστετύχει ἕκαστος μεθ' ὅτι γενναίου τοῦ παραστήματος, ὡς οὐδενὸς καινοῦ γεγονότος, ἐξεφόρουν ἐπεγγελῶντες, καὶ τὸ ἐπὶ γλώσσης ἔγκλημα συχνάκις λεγόμενον ἦν, « Οἱ ἐχθροὶ καὶ δύσνοι τοῖς βασιλεῦσιν. οἱ βασιλειῶντες, οἱ παντὶ τρόπῳ, εἰ μὴ κεκώλυντο, οἷοί τ' ἄρξαι, οἱ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀλιτήριοι, οἱ μαγγανείαις μὲν τὸν πατέρα μεθ' ὑπουλότητος ὑπελθόντες, φυλακῆς δὲ δόξῃ καὶ ἀσφαλείας τῷ υἱῷ ἐφεδρεύοντες, ὡς δεδώκασιν ἀξίας καὶ ὡς ἔδει τὰς δίκας, ὡς εἰκότως διαπεπράχαται, καὶ ὡς εὐνοϊκῶς τοῦ λοιποῦ δουλεύσομεν τῷ δεσπότῃ τῶν ἐκεῖθεν ἀπαλλαγέντες κακῶν: » Ταῦτ' ἔλεγον, καὶ λείαν Μυσῶν τἀκείνων ἐποίουν, ἀμφοτέραις ἐξαντλοῦντες τὸν πλοῦτον ἐκ τῶν σκηνῶν. Τούτων οὖν οὕτω τελεσθέντων, μηδενὸς οἵου τε δοκοῦντος μαργῶντι πλήθει καὶ ἀναρχίᾳ ἐμποδὼν ἵστασθαι, τῶν μὲν ταῖς ἀληθείαις δεδιότων, τῶν δὲ καὶ κατὰ προσποίησιν (σημεῖον δέ· καὶ γὰρ τῆς τοῦ πρωτοβεστιαρίου συζύγου ἐκεῖ παρούσης καὶ δεινὰ ποιούσης καὶ λεγούσης ἐπὶ τοῖς τολμηθεῖσιν, ἐμβριθέστερον ὁ μέγας κονοσταῦλος καὶ θεῖος αὐτόθεν ἐπεῖχεν, ἐπιτάττων σιγᾷν φοβουμένῃ μὴ καὶ αὐτὴ πάθοι, εἰ μὴ σιγῴη, τὰ ὅμοια), — ὡς γοῦν συνεχύθησαν ἅπαντες, καὶ κύριοι καὶ ὑπηρέται ἐπ' ἴσης εἶχον τῶν φοβερῶν, ἑκάστου ζητοῦντος τὸ σώζεσθαι, ἀπαίρουσιν ἐκεῖθεν εὐθὺς, ἐφ' ὅ τι καὶ παραγένοιντο μὴ φροντίσαντες, καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ φεύγοντες. Τῷ μὲν βασιλεῖ ἀσφαλῆ πλέον ἢ πρότερον τὰ τῆς φυλακῆς ἐφιστῶσι, μήτι καὶ νεωτερισθῇ πλέον. Οὕτω συγχυθέντων ἁπάντων, ἕκαστος τὰ καθ' ἑαυτὸν, ὡς εἶχε, κατησφαλίζετο.

modum ferina prorsus rabie ruerent. Quærens denique protovestiarium Carolus quidam penetrare ausus in adyta, et ibi multa nequidquam scrutatus, desperata inventione recedere parabat. Sed fatum non sivit illum evadere immunem damni : nam resumpta repente Carolus scrutandi cura sacram mensam subiens, et huc illucque versans oculos, depressum subtus in genua miserrimum deprehendit, nec distulit in eum trucidaturus irruere, frustra illo deprecante, et quantum vellet sui sanguinis offerente pretium, siquidem latro nec habitu supplicis flexus, nec rigore animi magnitudine promissorum vel tantillum infracto, statim apprehensum pugione confecit. Quod cum mox esset publicatum, nullus fuit qui eo non accurreret ac supra stans cæderet cumque contumelia conscinderet mortuum. Adeoque illum menbratim conciderunt, ut qui deinde sepelire voluerunt, necesse habuerunt laceros et abinvicem discissos artus in saccum colligere quo ad sepulturam efferre possent. Postquam vero immanes sanguinarii voti se compotes perpetrato audacissimo scelere viderunt, tum vero stridere dentibus instar aprorum frendentium, ut nemo etiam optimatum aut magistratuum **62** prope ipsis astare sustineret, multo minus reprehendere, aut quid passi quove instigante talia facerent rogare. Subito deinde ædes irruperunt interfectorum, ibique quidquid cuique quod placeret, occurrerat, tam secura ludibundi ac ridentes efferebant audacia ac si nihil novi contigisset, iu ore habentes ac crebro iterantes mortuorum crimen his expressum verbis: « Hostes et proditores imperatorum, principatum affectantes, et quovis modo, nisi sic prohiberentur ad tyrannidem perventuri, militaris ordinis oppressores detestabiles, magicarum artium clandestino maleficio in patrem Augustum grassati, filio pupillo specie custodiæ et præstandæ securitatis insidiantes, ut pœnas dederunt prout oportuit digna! ut jure ac merido quod decuit factum est! ut fideli ac devoto alacres animo, dira scelestorum liberati tyrannide, Domino deinceps serviemus! » Hæc simul loquebantur, simul impune velut e Mysis prædam congerebant, agentes ferentesque res opimas e plena Muzalonum domo. Hæc in hunc modum sunt acta, nemine sibi tantum auctoritatis aut virium inesse putante, quanto esset opus ad reprimendum furorem effrenatæ multitudinis, obstandique contumaciæ legum et imperii victrici, aliis revera timentibus, aliis simulantibus timorem. Argumento sit quod protovestiarii uxorem illic præsentem, et quæ par erat videntem talia deplorantem ac loquentem, magnus conostaulus ejus patruus graviter increpitam corripuit et silere jussit, metu ne pateretur viro similia, si verbis irritare furentes pergeret. Ergo cohibitis in direpta domo pari timore **63** cunctis æque dominis et famulis, unoquoque in lucro ponente si salvus evaderet, abscedunt inde tandem. nihil pensi habentes quo ferrentur, ac quasi fugientes nullo ordine, principi quidem validiorem quam prius custodiam apponunt, ne quid ex eo novæ rei posset exsurgere. Sic confusis cunctis, unusquisque securitati ac saluti propriæ quam poterat diligentissime cavebat.

κ'. Ὅπως τῶν μεγιστάνων διὰ ταῦτα τινες ὑπεχώρουν, οἱ δὲ διεφυλάττοντο.

[P 36] Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Καρυανίτην πρωτοβεστιαρίτην τότε τυγχάνοντα, ἄνδρα γεραρὸν καὶ πολλοῦ τινος ἄξιον, φυγῇ ἐχρῶντο πρὸς Πέρσας αὐτομολοῦντες: οὐ βασιλεῖ ἐγκοτοῦντες, ἀλλὰ περὶ ἑαυτοῖς δεδοικότες διὰ τὴν τῶν πραγμάτων σύγχυσιν. Εἴτε γὰρ αὐτοβούλως ὥρμων οἱ ἐπιθέμενοι μή τινος παρορμῶντος, ἔχειν καὶ πάλιν οὕτως ὁρμᾶν μηδ' ὁτιοῦν κολασθέντας· εἴτε καὶ ἄλλοι σφᾶς ὁρμῶντας παρώτρυναν, ἐκείνους καὶ κατ' αὐτῶν παροτρύνειν ἔχειν, κἀντεῦθεν κινδυνεύειν μὴ προσδοκῶντας πολλούς, καὶ μᾶλλον τοὺς ἐπ' ἐξουσίας ὄντας, οἷς ὁ φθόνος ὑφεῖρπε πολὺς καὶ δεινός. Οἱ μὲν οὖν διά ταῦτα αὐτονυχεὶ εὐθὺ Περσίδος ἀνὰ κράτος ἤλαυνον, ἄλλοι δ' ἀλλαχοῦ ἀνεχώρουν, κινδύνους ὑφορώμενοι τοὺς μεγίστους, ἄλλοι δὲ καὶ ὡς οἷοί τ' ἦσαν διεφυλάττοντο. Ὁ μέντοι γε μέγας κονοσταῦλος τοὺς ἀδελφοὺς ἐπιστήσας, νέους ὄντας καὶ συνετούς, ὧν ἅτερος μὲν Ἰωάννης, ὁ δὲ δεύτερος μετ' ἐκεῖνον Κωνσταντῖνος ἐλέγοντο, ὀφφικίοις οὔπω σεμνυνομένους, τάς πρεπούσας ἑαυτῷ φυλακὰς καθίστη. Ἐντεῦθεν μὲν καὶ συνεχέστερον ἐφοίτων πρὸς βασιλέα, καὶ διημέρευον σὺν ἐκείνῳ, οἱ πλείους δὲ καὶ διενυκτέρευον. Τὰ δὲ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίας καὶ πίστεως καὶ μᾶλλον φιλοτιμούμενοι πρὸς ἀλλήλους ἐνεδεικνύοντο [P 37] ἐμφανῆ καὶ ὡς οὐκ ἄλλως γε μείζονα.

A κα'. Ὅπως ἐφιλονείκουν οἱ ἄρχοντες περὶ τὴν τοῦ βασιλέως κηδεμονίαν.

Ὅμως καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐφιλονείκουν καὶ ἐρίζειν ἀπήρχοντο. Ἡ δὲ φιλονεικία ἐκ φιλοτιμίας σφίσιν ἐτύγχανεν· ἠμφισβήτουν γὰρ ἀλλήλοις τῆς περὶ τὸν βασιλέα φροντίδος, ἑκάστου τῶν ἐν ἀξιώματι ὄντων μὴ φέροντος τοῖς ὁμοίοις ὑποτετάχθαι. Ἦσαν γὰρ ἔνθεν μὲν οἱ ἐκ Λασκαρίων Τζαμάντουροι, γήρᾳ τε καὶ συνέσει κεκοσμημένοι, οὐ μὴν δὲ ἀλλά καὶ τὸ πρὸς τὸν νέον βασιλέα συγγενῶς ἔχειν καὶ παππικῶς πολλήν ἐνεποίει τὴν τοῦ ταῦτα ζητεῖν παῤῥησίαν· ἔνθεν δὲ οἱ ἐκ Τορνικίων τὸ γένος ἕλκοντες, ὧν ὁ πρῶτος καὶ μέγας πριμικήριος ἦν. Εἶχον γοῦν καὶ οὗτοι τὸ πρὸς τὸ ἀμφιβαλλόμενον ἰσχυρὸν τὸ ἀπὸ πατρὸς οἰκεῖον καὶ ἀδελφικὸν ἐν
B γράμματι πρὸς τὸν τοῦ νέου πάππον καὶ βασιλέα Ἰωάννην τὸν Δούκαν. Ἐκεῖθεν οἱ Στρατηγόπουλοι, ὧν τοῦ γένους ἐπίδοξος ὁ Ἀλέξιος, πολλὴν φέρων τὴν αἰδῶ ὡς εὐγερῶς ἀπὸ πάντων καὶ πλεῖστα προσέτι κατωρθωκώς. Οὗ καὶ ὁ παῖς Κωνσταντῖνος γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφιδῇ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐξ αριστείας φανεὶς ὕστερον στερεῖται τῶν ὀφθαλμῶν, ἄρτι Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι μοναρχήσαντος. Αἰτίαν δ' ἔσχεν ὡς καθυπερηφανεύοιτο τοῦ κρατοῦντος, ὑπεροπτικῶς πρὸς ἐκεῖνον ἔχων νεωστὶ μετὰ τὸν πατέρα τῶν σκήπτρων ἐπειλημμένον. Καὶ οἱ ἐκ τοῦ Ῥαοὺλ εὐγενεῖς ἄλλοι, μετὰ πατέρα τὸν τοῦ ἀξιώματος ἐκπεσόντα, ὡς φθάσαντες εἴπομεν, ἔτι

20. *Ut quidam magnatum propter hæc recesserint, alii aliter sibi caverint*

At Caryanites quidem tunc protovestiarites, vir ætate jam matura venerabilis meritique maximi, cum necessariis et familiaribus ipsa nocte recessit transfugiens ad Persas, non quod imperatori succenseret, sed quod sibi metueret ob perturbationem rerum. Sive enim id per se nemine instigante seditiosi ausi erant, jure timeri paria rursus eosdem attentaturos impune, summo discrimine gerentium magistratus, in quos gravis incumbebat invidia: sive ipsos alii impulerant, etiam iterum concitandam vim militarem ab iisdem in minime opinantes multos jure formidari. Alii similiter alio se receperunt, maxima quæque rati domi manentibus impendere pericula. Porro alii in attenta sui ipsorum custodia perstabant. At magnus conostaulus fratribus (quorum natu major Joannes, minor Constantinus vocabatur) ad communem tutelam adhibitis idoneam cuique subjecit præsidiariorum manum. Adolescentes **64** hi prudentes erant, nondum ad officiorum promoti honorem, eoque, utpote alia vacui cura, apud imperatorem magis assidui, ac cum eo soliti non dies solum totos exigere, sed etiam non raro pernoctare, de fide in illum ac charitate certantes inter se, nullamque occasionem prætermittentes declarandi quam maxime poterant sui erga principem studii præstantis.

21. *Contentio inter principes de tutela principis pueri.*

Verum omnes qui remanserant principes acris

C habebat æmulatio sollicitos invicemque commissos unoque sibi ambiente nec ulli alii cedere parato curam peculiarem ac tutelam imperatoris adhuc pueri. Erat ea singulorum nobilitas ac dignitas, et ex harum conscientia sui opinio, ut subjici cuiquam eorum quibus se pares existimabant nemo unus æquo animo passurus videretur. Hinc se offerebant e Lascaridum gente Tzamanturi, qui gravi senectute venerabiles et fama prudentiæ conspicui, efficaciter sibi suffragari confidebant ad impetrandam procurationem pupilli principis et communionem cum eo intimam sanguinis et auctoritatem quasi paternam a natura ipsis datam in natu minorem suæ familiæ alumnum. E diverso se ostentabant orti e Torniciorum genere, quorum primus magnus erat primicerius. His fiduciam auferendi præ omnibus ambiti cæteris honoris dabat patris ipsorum apud
D avum imperatoris Joanem Ducam Augustum summa gratia familiaritate intima conjuncta. Occurrebant aliunde Strategopuli, in quibus genere illustris Alexius, cujus omnes in canitie decora magnis rebus gestis virtutem ac famam reverebantur. Hujus filius Constantinus Gregorius, affinis imperatoris Joannis ducta ejus nepte ac claris factis inclytus, postea privatus **65** oculis fuerat Theodoro Lascari regnante, gravi arrogantiæ pœna qua superciliose despexisse imperatorem visus erat, cum is post patris mortem rerum habenas in manus sumere cœpisset. Accedebant et filii Raulis, alii patricii, qui post obitum Joannis Augusti dignitatibus exciderant ; alteri præterea Palæologi, et cum his

νεάζοντες, καὶ Παλαιολόγοι. Σὺν οἷς καὶ Βατάτζαι καὶ οἱ τοῦ Φιλῆ, ὧν ὁ πατὴρ Θεόδωρος τετύφλωτο καὶ αὐτὸς σὺν τῷ Στρατηγοπούλῳ τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ χάριν αἰτίας, σὺν Καβαλλαρίοις τε οἱ Νοστόγγοι καὶ οἱ Καμύτζαι, σύν τε καὶ Ἀπρηνοῖς καὶ Ἀγγέλοις οἱ Λιβαδάριοι, Ταρχανειῶται Φιλανθρωπηνοὶ καὶ οἱ εὐγενεῖς Κανταχουζηνοὶ, καὶ ὅσοι ἄλλοι οἷς ἡ μεγαλογενὴς σειρὰ καὶ χρυσῆ συγκεκρότητο. Ὁ μέντοι γε Νοστόγγος Γεώργιος καὶ προσεφιλοτιμεῖτο· ἐκυδροῦτο γὰρ τῶν ἄλλων εἰς κῆδος βασιλικὸν προτιμώμενος. Καὶ γὰρ ἔτι ζῶν ὁ κρατῶν ἁρμόξειν εἰς γάμον αὐτῷ τὴν παῖδα διὰ βουλῆς ἔχων πολλοῖς καὶ ἄλλοις ἐπίστευε τὴν βουλὴν, κἂν ἐπλήρου καὶ τὸ συνάλλαγμα, εἰ μή γε [P 38] θάνατος τῷ βασιλεῖ ἐπελθὼν ἐμποδὼν ἔστη τῇ πράξει. Τότε δ' αὖθις ἐπιθαῤῥοῦντα τοῖς ἐγνωσμένοις ὡς καὶ πάλιν τυχεῖν ἔσται οἱ τοῦ B κήδους μέγα φρονεῖν ἡ ἐλπὶς ἐποίει, καὶ κατηλαζονεύετο πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ μᾶλλον τὸν αὐτανέψιον, ὃς ἦν ὁ μέγας κονοσταῦλος, διαφιλοτιμούμενος. Ὅθεν κἀν τοῖς βασιλικοῖς προαυλίοις ἀνέδην ἐσκήνει, καὶ καθ' ἡδονὴν διατριβῆς ἱππαζομένοις τοῖς ἄρχουσιν ἐπὶ κοντῶν συντριβῇ ἢ καὶ κατὰ παίγνιον σύνηθες σφίσι τῆς σφαίρας ἐκ μεγάλου τοῦ θάῤῥους συνιππάζετο καὶ συνέπαιζεν, ἐγγὺς ἱσταμέναις καὶ ὁρώσαις ταῖς βασιλίσιν ἐπιδεικνύμενος.

A κβ'. Ὅπως προετιμήθη εἰς τοῦτο τῶν ἄλλων ὁ Παλαιολόγος.

Τέως γε μὴν, ἐπεὶ οὐκ ἦν ἀνεπιτρόπευτον μένειν τὸν βασιλέα, ἐν ἀφήλιξι γνωριζόμενον καὶ ἁπαλὸν ἦτορ φέροντα, συνελθόντες ἅμα οἱ ἐν τέλει καὶ βουλευσάμενοι ὡς οὐκ ἀσφαλὲς δίχα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ταύτης προεστῶτος (Ἀρσένιος δ' οὗτος ἦν) καθιστᾷν τὰ τοιαῦτα, πρὸς μὲν τὸν ἐξ Αὐτωρειανῶν πατριάρχην πέμπουσι τὴν ταχίστην μετακαλούμενοι Νικαίηθεν τοῦτον, αὐτῶν δὲ καθ' ἑαυτοὺς ἐφ' ἡμέραις διασκεπτομένων, ἄλλον ἄλλου εἰς κηδεμονίαν τοῦ βασιλέως προκρίνοντος, τέλος ἐπὶ τῷ ῥηθέντι Παλαιολόγῳ ἡ κοινὴ βουλὴ καταντᾷ ὡς αὐτοῦ γε καὶ μόνου παρὰ τοὺς ἄλλους ἱκανοῦ πρὸς τοῦτο φανέντος· εἴπερ γὰρ ἄλλον, στρατηγικώτατον B εἶναι τὸν ἄνδρα, καὶ οἱ ἐκ παλαιοῦ αὔταρκες εἶναι τὸ εὐγενὲς, καὶ τρίτον τὸ πρὸς τὸν κρατοῦντα συγγενὲς ἅμα μὲν αὐτόθεν, ἅμα δὲ καὶ ἐκ τῆς συζύγου (τῆς μὲν γὰρ δεύτερος αὐτανέψιος ἦν, τοῦ δὲ δευτέρου αὐτανεψίου υἱὸς) πολλὴν ἐμποιεῖν αὐτῷ τὴν εἰς τὸ κηδεμονικὸν τοῦ βασιλέως παρὰ τοὺς ἄλλους ἐκχώρησιν. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνου πρὸς τὸ προτιμᾶσθαι τῶν ἄλλων δίκαια ταῦτ' ἦσαν, καὶ ὁ ὑπὲρ ἐκείνου λέγων ταῦτα προὐβάλλετο· παρέχει δὲ καὶ τὸ εἰκὸς ἐννοεῖν ὡς κἀκεῖνος τὸ πρᾶγμα

Batatzæ et Philis filii, quorum parens Theodorus cum Strategopulo eamdem ob causam excæcatus est, et cum Caballariis Nostongi ac Camytzæ, et cum Aprenis atque Angelis Libadarii, Tarchaniotæ, Philanthropeni et nobiles Cantacuzeni; tum si qui alii, quibus illa magnifica series et quasi aurea nobilissimorum procerum corona constabat. Nostongus inter eos Georgius æmulationis communis modum peculiari ambitionis arrogantia superabat, eo maxime in superbiam elatus quod imperator adhuc vivens filiam illi collocare in matrimonio decreverat, et multos istius sui consilii participes fecerat. et omnino mandaturus exsecutioni rem eam fuerat, nisi morte fuisset præoccupatus. Porro tunc adhuc Georgius in ea perstans fiducia perficiendæ hujus affinitatis jam ante destinatæ, ista ipsa spe in tumorem non modicum inflabatur, cum alios superbe despiciens, tum ipsum maxime nepotem ex sorore magnum conostaulum impotentius æmulans. Quare in atriis imperatorii palatii vane ac impudenter sese jactabat, adeo ut non dubitaret puerilibus Augusti ludis se immiscere, collusorem se principi obtrudens, et cum eo simul equitans in arundine, pariterque, ut solitum illis, pila **66** ludens, et in similes ejus ætatis remissiones sese ingerens familiaritate nimis audaci, sicque sese reginis sororibus imperatoris coram e propinquo spectantibus venditans vano gloriolæ pruritu.

22. *Ut prælatus cæteris Palæologus fuerit, demandata ei tutela imperatoris.*

Verumenimvero cum diutius non posset parvulus imperator in tam imbecilla ac tenera ætate certi tutoris providentia destitutus relinqui, ad electionem apti ad id munus coeuntes magno numero præcipui quippe magistratus atque aulæ proceres ante omnia decreverunt haudquaquam tutum videri C tanta de re statuere sine cleri et Ecclesiæ consensu ejusque consilio ac nutu qui rebus ecclesiasticis tunc præerat (is erat Arsenius). Itaque per Exautorianorum patriarcham illum ex urbe Nicæa curriculo accersunt. Ipsi vero interim serio in deliberationem ingressi post multam et attentam disquisitionem disceptationesque varias, alio alium præferente, tandem in eam sententiam majori ex parte conveniunt quæ curam imperatoris ac tutulam sæpius memorato magno conostaulo Palæologo committendam censebat: videri enim illum unum præ cunctis reliquis ad eam rem idoneum maxime, utpote virum fortem et rei militaris experientissimum, cuique affatim suppeteret antiquæ nobilitatis. Accedebat tertio loco domestica sanguinis necessitudo D cum imperatoribus avo et patre principis regnantis, ex utraque stirpe paterna maternaque. Nam Augustæ quidem pronepos, ex imperatoris vero pronepote natus erat. His vere firmamentis nitebatur Palæologi spes, eaque allegabat potissimum qui ejus electionem suadebat orator. Verisimile tamen est haud plane his argumentis confisum eum, præterea quæ palam agebantur **67** dicebanturque, admovisse clanculum arcanas artes corrogandis varia industria suffragiis studiisque velificari ejus ambitioni valentium, qualium multos putatur amplis sibi promissionibus adjunxisse, præsertim ex iis qui nuperis aulæ tempestatibus jacturam dignitatum fecerant. Et suberat causa cur occasionem non

ποικίλως μετεχειρίζετο, οὐκ ὀλίγους κλέπτων ταῖς ἀγαθαῖς ὑποσχέσεσι, καὶ μᾶλλον οἷς ἐκπεσεῖν τῶν ἀξιωμάτων συνέβη ἐκ τῆς τοῦ καιροῦ δυσκολίας τὸ πρότερον. [P 39]. Ὁ δὲ ὑπελθεῖν μὲν τὴν φροντίδα μηδὲν μελλήσας κατένευε, πένησ ὢν καὶ μηδὲν ἔχων κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀξιώματος φιλοτιμότερον διαζῆν· ὡς ἂν δὲ μὴ δοκοίη τῷ ἐξ ἑτοίμου λαμβάνειν χάριν τοῖς παρέχουσιν ἔχειν, μηδ' ὡς φορτίον ἐπωμιζόμενος παραιτεῖσθαι, ἐζήτει μὲν καὶ τὴν τοῦ πατριάρχου ὅσον οὔπω ἐπιστησομένου συναίνεσιν, οὐ κατὰ χρείαν μᾶλλον, ἀλλ' ἵν' ἀσφαλέστερον τὸ γινόμενον καθιστῷτο. Πλὴν ἀλλ' ἀντιδοθῆναί οἱ καὶ τῆς ἐπὶ τῷ βασιλεῖ κηδεμονίας τὰ ὑψηλότερα τῶν ἀξωμάτων προσαπαιτεῖ.

κγʹ. Ὅπως Παλαιολόγος ἐτιμήθη εἰς μέγαν δοῦκα.

Οἱ δὲ τῶν μὲν ἐκείνων βουλευμάτων τὸ κῦρος οὐχ ἧττον καὶ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἤθελον εἶναι, οὐ μὴν δὲ ὥστε καὶ σφᾶς ἀναγκάζεσθαι ἐφ' οἷς ἐδέδοκτο σφίσι μεταβουλεύεσθαι· τὸ δὲ προβιβασθῆναι τὸν τοῦ βασιλέως ἐπίτροπον εἰς βαθμὸν τοῦ ἀξιώματος μείζονα εἰκός γε εἶναι διωμολόγουν, καί πως καὶ ἀμηγέπη διὰ ταῦτα κἀπὶ τούτῳ συνεφώνουν οἱ πλεῖστοι. Καὶ εἰς μέγαν δοῦκα ὁ τῶν βασιλικῶν πραγμάτων ἐπίτροπος μετατίθεται, βασιλέως δῆθεν

A διδόντος, καὶ τὸ λοιπὸν ὁ Παλαιολόγος μέγας δοὺξ καὶ τοῦ βασιλέως ἐπίτροπος φημιζόμενος πρὸς ταῖς φροντίσι τῶν κοινῶν ἦν, καὶ ἐξ ἐπιτάγματος ἀπαραιτήτου συμπραττόντων καὶ τῶν ἐν τέλει διῴκει ταῦτα. Καί πως ἀμηγέπη διὰ ταῦτα κατ' ἀναγκαίας χρείας τῶν βοσιλικῶν ταμιείων προσήπτετο. Ἦν γὰρ χρημάτων πλῆθος ἐναποτεθησαυρισμένον ἐν Μαγνησίᾳ, οὐ ῥᾳδίως ἀριθμητὸν, συλλεγὲν καὶ ἀποτεθὲν παρ' Ἰωάννου τοῦ Δούκα καὶ βασιλέως. Τὸ γὰρ παρὰ τοῦ παιδὸς ἐκείνου Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι συναγόμενον ἰδίως ἄλλο [P 40] τι χρῆμα, εἰς βασιλείας αὔταρκες ὄγκον, ἐν τῷ κατὰ ἄνω Σκαμάνδρου φρουρίῳ τῷ οὕτω πως Ἀστυτζίῳ ὑποκοριζομένῳ ἀσφαλῶς ἐναπέκειτο. Πλὴν οὐκ ἐκλογαὶ ταῦτα ἢ εἴσπραξις ἄδικος, οὐδ' ἀνθρώπων B βίος καὶ πενήτων οὐχ ἧττον ἢ χρυσὸς αἵματα, ἀλλὰ πλοῦτος ἔκ τε τῆς περὶ τὰ ἴδια προμηθείας καὶ ἐκ τῆς τῶν ἀλλοτρίων κατὰ προσένεξιν εἰσφορᾶς συλλεγείς τε καὶ αὐξηθείς· τὸν μὲν γὰρ ἐκ γεωπονίας συνῆγον, τὸν δ' ἐξ ἀλλοδαπῆς συνέλεγον. Πλὴν οὐχ ὥστε καὶ ἀποτεθησαυρίσθαι τὸν πάντα μηδενὸς μετέχοντος, ἀλλ' ἐξαιρουμένων τῶν ἀναγκαίων εἰς δόσεις καὶ ῥόγας καὶ δαπανήματα, καὶ μᾶλλον εἰς ἐπιφανῶν μὲν ἀνδρῶν φιλοτιμίας, πενήτων δὲ χορηγίας, ὡς ἐκχεῖσθαι κατ' ἀεννάων ποταμῶν πλημ-

negligeret, sed curam intenderet omni cunctatione omissa in rem sibi unice necessariam in statu præsentis fortunæ, exhaustæ atque inopis, egestate siquidem pecuniæ summa laborabat, non habens omnino unde dignitatem tueretur, multo autem minus unde, quod naturaliter amabat, munifice ac splendide viveret. Porro ne hinc quidem visus accipere nimis cupide oblatum honorem, obnoxium se ac gratiæ debitorem deferentibus constitueret, inde vero formidare onus impositi officii quasi conscientia infirmitatis videretur, mediam inter illa extrema viam tenens, primum petiit patriarcham auctorem fieri decretæ sibi dignitatis, ideoque conclusionem deliberationis ultimam in ejus proximum, ut putabatur, adventum differri, non quod hujus assensum omnino necessarium, sed quod eo accedente securius transigendam firmiusque constituendam rem putaret. Deinde rogavit ut sibi boni publici studio difficilis et gravis procurationis subeunti pondus, in pretium operæ ac sollicitudinis regenda imperatoris pueritia exantlandæ, annuere vellent excelsiores aulæ dignitates.

23. *Ut Palæologus magni ducis honore auctus fuerit.*

Quibus auditis congregati proceres morem illi gerendum in utroque quæsito censuerunt: nam et ad auctoritatem immutabilitatemque rerum a se decretarum conducere putabant ratas eas ab Ecclesia haberi, absque eo tamen ut iterum in dubium ac deliberationem vocarentur; et æquum plerisque consentaneumque visum est tutorem gubernandæ teneræ principis ætati præpositum in sublimiorem, quam in quo hactenus stetisset, dignitatis gradum attolli. Quare id pluribus suffragiis 68 jusserunt. Magno igitur procerum consensu curator electus reipublicæ per teneram regnantis ætatem, concedente imperatore, magni ducis appellatione insignitur. Itaque mox Palæologus simul dux magnus, C simul tutor principis acclamatus, de publici consilii sententia rem administrare publicam cœpit, eaque occasione regium attigit ærarium. Erat autem vis pecuniæ condita in urbe Magnesia non facile numerabilis, collecta et ibi deposita a Joanne Duca imperatore: nam quæ alia proprie a Theodoro Lascari ejus filio congregata pecunia fuerat tanta numero, ut ad quasvis imperii expensas posset sufficere, secure custodiebatur in arce ad Scamandrum sita, quæ diminuto vocabulo Astytzium, hoc est urbecula, vocatur. Cæterum non ex corrasionibus et extorsionibus iniquis hæ summæ conflatæ fuerant, neque ejus generis erant hi thesauri quos raptim congestas in unum hominum vitas et pauperum sanguinem non immerito quis dixerit, sed ex tem- D peranti parcimonia natæ copiæ, fructus œconomicæ prudentiæ perceptus ex proventibus agrorum aut justa commutatione commercii e terris exteris, innoxio redituum genere, nihil admistum habens odiosæ corrogationis ex alieno censu. Nec porro ibi detinebatur avara custodia necessarios invidente usus egentibus, sed non parce profundebatur, cum erat opus, in donativa, stipendia similesque sumptus, maxime in munificas largitiones, quibus vel insignibus viris magnorum laborum egregiorumque facinorum merces numerabatur, vel inopi turbæ suppeditabatur unde viveret, ut ex his quasi fontibus regiæ misericordiæ in felicitatem publicam peren-

μύρας τὸ βασιλικὸν ἔλεος, τὸ λοιπὸν τῶν χρημάτων τοῖς ταμιείοις ἐντεθησαύριστο. Τὸ γὰρ ἐπὶ Κύρου καὶ Δαρείου τὸ πάλαι λεγόμενον ἐπ' ἐκείνοις ἄντικρυς ἦν, καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης πατὴρ Ῥωμαίων, ὁ δ' αὖ Θεόδωρος δεσπότης ἐπωνομάζοντο. Εἰς τόσον καὶ γὰρ ὁ μὲν Ἰωάννης προμηθευτικῶς τοῖς ἅπασιν εἶχεν, ὥστε καὶ ἰδίαν πρόνοιαν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τὰ λεγόμενα ζευγελατεῖα ἡδούμενος παρ' ἕκαστον κάστρον καὶ φρούριον κώμας ἐπὶ τούτοις καθίστη, ἐφ' ᾧπερ ἐκ τῆς ἐκείνων ἐπικαρπίας καὶ εἰσφορᾶς σιταρκοῖτο μὲν καὶ τὸ παρακείμενον φρούριον, ἔχοι δέ γε καὶ ὁ κρατῶν ἐντεῦθεν πολλοῖς ἢ καὶ πᾶσιν ἐξαντλεῖν τὰς τῆς εὐεργεσίας ἀμάρας. Ὁ δέ γε Θεόδωρος εἰ καὶ δραστικώτερον ἐχρυσολόγει ἐκ κοινῶν συνδόσεων, ἀλλ' εἰς τὸ πολλαπλάσιον ἐξεκένου γνώμης ἁπλότητι, ἐξ ὧν ἀμπώτιδές τινες B καὶ χαρύβδεις ὡς ἐκεῖ τῆς θαλάσσης ἐνταῦθα τῶν χρημάτων ἐδείκνυντο· τὸ γὰρ ἀφαιρούμενον ἐπληροῦτο πάλιν ἐκ τοῦ ῥᾳδίως, καὶ ἦν ἡ τοῦ ὄντος ἀφαίρεσις τοῦ προσγινομένου τοῖς ἀφαιρεθεῖσι πρόσθεσις πλείων, ἑκάστου μεῖον μὲν συνδιδόντος διὰ τὴν κοινὴν εἴσπραξιν, πλέον δ' ἔχοντος οὗπερ ἀφῄρηται ἐκ τοῦ πάντας ἐκ βασιλέως ἔχειν, κἀντεῦθεν καὶ ἐπιχορηγεῖν ὅτου δέοιτό τις ἐκ τοῦ προχείρου, κἀν τῷ διδόναι μᾶλλον χαίρειν ἢ τῷ λαμβάνειν. Καὶ

A τί γὰρ ὁ τοῦ Χριστοῦ νόμος ἄλλο βούλεται ὁ διδόναι πᾶσιν ἐπιτάττων αἰτοῦσιν ἢ ὥστε πάντας ἔχειν καὶ ἐξαπορεῖσθαι μηδένα, κοινοῦ προκειμένου τοῦ νόμου, ὡς ἄλλου παρέξοντος ἑτοίμου, εἴγε ἄλλος ἀπορήσει διδούς. Τοῖς δέ γε μικροψύχοις καὶ τὸ κατ' ἐγγύην Χρέος εἰς πολλαπλάσιον πρόσεστι, καὶ ἐγγυητὴς Θεὸς, τὸ θαυμάσιον.

κδ'. Ὅπως νοσήσας ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης πολλὰ τοῖς πένησιν ἐχορήγησεν.

[P 41]· Βούλομαι τοίνυν καὶ ἄλλο τι διηγήσασθαι περὶ τούτων, παραιτοῦμαι δὲ, ὅτι καὶ ὁ λόγος διὰ τὸ χρήσιμον παραβέβασται. Νόσος ἐνέσκηψε τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ ποτὲ ἀφαιρεθέντι τὴν ἐπ' ἀγαθοῖς βοηθὸν σύζυγον, τὴν οὐκ οἶδ' ὅ τι καὶ φῶ τῶν θαυμασίων ὀνομάτων Εἰρήνην. καὶ ἡ νόσος ὡς χαλεπή· ἐπείληπτο γὰρ διὰ τὸ γῆρας, οἶμαι. Τῶν γοῦν ἰα- B τρῶν ἀπορούντων ἐφ' ὅ τι καὶ τράποιντο, αὐτὸς ἐπὶ Θεὸν καταφεύγει, καὶ τὸ ἐκείνου πρὸς πάντας ἔλεος κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκμιμεῖται· Ὤριστο τοίνυν, καὶ σακκοις ὁ χρυσὸς ἐξαντλεῖται, καὶ ἀνὰ ἓξ καὶ τριάκοντα τῶν ἀκιβδήλων νομισμάτων ἑκάστῳ τῶν ὁπουδήποτε ἀόρων δίδοται, χωρὶς τῶν εἰς θείους ναοὺς καὶ μονὰς καὶ θεοφιλεῖς ἄνδρας ἐξαντληθέντων, ἐπιμετρουμένου τοῦ ἐλέους πλείστοις ἡμιόνων σάγμασιν. Ἀλλ' ἐπιμετρεῖται τῷ ἐλέει τὸ τοῦ Θεοῦ

nia flumina redundarent. Quod **69** vero istis superErat sumptibus, sedulo conservabatur. Quod enim de Cyro Darioque dicebatur, hisce quoque omnino conveniebat principibus. Ac Joannes quidem Romanorum pater, Theodorus vero dominus vocabatur. C Tam provida namque cura Joannes quidem cuncta gubernabat, ut nec indignum fastigio duceret ad procurationem humilem descendere instrumenti etiam rustici ac jumentorum ad agriculturæ ministeria, vel aratra vel sarraca trahentium; cujus generis provisores ac præfectos per castra singula constituerat, attributis cuique arci ejusque præsidio certis pagis, unde sufficientis annonæ copia non solum militibus suppeteret, sed ex abundanti etiam inde princeps haberet quod larga in multos beneficentia profunderet. Theodorus porro etsi efficacior in auro ex communi collatione congregando, tamen idem erat præ simplicitate mentis haud satis cautæ in eodem prodige dispergendo profusior, ut quod in maritimis æstibus Euriporum ac Charybdum, hic D quoque quadam alterna reciprocatione effluentis refluentisque pecuniæ cerneretur, exhausti per largitiones ærarii damnis facili mox corrogatione repositis, imo quod expensum erat abundantius redeunte per modicas licet singulis, cæterum propter multitudinem conferentium in summas vel maximas excedentes contributiones subditorum; nec inde exhausta privata quorumcunque facultate, utique quam late ad omnes promanantes et varie in domum ac fortunam quamque perenni quodam cursu profluentes principalis beneficentiæ alerent rivuli. Prompta quippe præsto aderat omnium necessitatibus larga benignitas principis libentius tribuentis

quam acciperet: quin enim **70** aliud Christi lex præscribit, dare cuivis petenti præcipiens? cujus beati fructus est abundare universos, egere neminem, compensante vicissitudine communiter utili mutuos defectus, dum præsto est qui refundat ex publico quantum ex privato quilibet contulit. A quo ne abhorreant commercio animi pusilli, fidejussorem, quod mirum est, se Deus offert, pollicens se repensurum multiplicato fœnore quod datum fuerit.

24. *Ut ægrotans imperator Joannes multa pauperibus erogaverit.*

Nolo et aliud hujus generis narrare, petoque veniam, si argumenti utilitate tractatus digressionibus indulgeo. Morbo correptus aliquando est imperator Joannes recens viduatus præclara in rebus bonis adjutrice conjuge, illa, inquam, admirabili Irene, cui pro merito laudandæ verba desunt. Erat autem morbus sane sonticus et gravis, quippe casus inducebat epilepticis accessionibus similes, etsi forte hi debilitati ætatis jam provectæ justius imputari potuissent. Incertis medicis quo se verterent, æger ad Deum confugit, et ejus largam in omnes misericordiam prout poterat imitatur. Ergo ejus mandato hauritur et thesauris aurum plenis saccis, et ad sex et triginta probæ monetæ nummi egenorum cuilibet ubicunque degentium divisi sunt, præter ea quæ in sacra Dei templa, in monasteria et viros Deo devotos sunt expensa, liberalitate ea per multos onustos mulos quo oportuit missa. Hæc Augusti misericordia divinam in eum attraxit. Ergo is ægritudine primum facta leviori, deinde plane convaluit, gaudio ejus et fructu animi, quan-

ἔλεος, καὶ ῥαΐζει τῆς νόσου ὁ ἀσθενων, καὶ ἐπιγάννυτάι, ὡς εἰκὸς, τῷ ἐλέει. Καὶ Ῥωμαίοις ἀπολογεῖσθαι θέλων ὡς ἀμείωτα τὰ κοινὰ τοῦ τοσούτου προβάντος ἐλέου, αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἐλεήσαντα τῶν λεγομένων ἔφερε μάρτυρα πρὸς τὸν πατριάρχην Μανουὴλ λέγων ὡς οὐδὲν ἐξήντληται τῶν κοινῶν, ἀλλ' ἐκ προμηθείας κτήσαιτο ταῦτα καὶ μελέτης ἰδίας, ἐξ ὧν γεωπονῶν οὐκ ἀνίει δι' εἰδημόνων ἀνδρῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς δὴ τοῖς κτήμασί θρεμμάτων διαφόρων ἐπιμελόμενος. Οὕτως ἦν αὐτοῖς τὸ θεοφιλὲς, καὶ οὕτω τὸ φιλορρώμαιον ἔγνωστο.

κε'. Ὅπως ἐπιπολαίως ὁ μέγας δοὺξ τῶν βασιλικῶν χρημάτων ἀπτόμενος περιεποίει ἑαυτῷ τὴν εὔνοιαν.

Τότε δὲ πολλοῦ τινος ἐν Μαγνησίᾳ τεθησαυρισμένου χρήματος, οὐκ ἐξὸν ἦν τῷ μεγάλῳ δουκί τε καὶ
B
ἐπιτρόπῳ ῥᾷστα λαμβάνειν καὶ χορηγεῖν ὅπου ἦν βουλομένῳ οἱ· ἐφειστήκει γὰρ τὸ Κελτικὸν καὶ πελεκυφόρον, ἐφέξον ἤν τις ἐπιχειροίη, καὶ φυλακὴ ἦν τοῖς ταμιείοις [P 42]; ὡς γνωστῶς δίδοσθαι ὅπου τὸ ἀναγκαῖον τῆς χρείας ἀπῄτει. Ἐδίδοντο δὲ πολλάκις καί τισιν ἐπιτάττοντος προφάσετι χρείας οὐκ οὔσης. Κἀντεῦθεν ἀρχὰς ἑαυτῷ εὐμενείας προκατεβάλλετο, οἷς οὐκ ἦν τῆς εὐεργεσίας ὑπιλελῆσθαι, καὶ δικαίως ἂν ἀπολογησόμενος, εἰ μή τινι παρεῖχεν αὐτὸς διὰ τὴν ἐνοῦσαν πενίαν, ὅμως ἀφορμὰς ἐδίδου λαμβάνειν

A
τινὰς, οὐ μᾶλλον κατὰ φιλοτιμίαν ἢ κατὰ πρόνοιαν τῶν μελλόντων, ὡς ἔδειξε. Τὴν δ' ἐκείνου πενίαν εἰπόντος ἐκείνου ποτὲ παρὼν καὶ ἀκούσας ὁ γράφων εἰ μαρτυροίη, ψεύδους ἁλῶναι οὐ δέδοικεν, ἐπεὶ κἀκείνῳ εἰς καύχημα δόξη ἦν ἡ πενία τότε λέγοντι. Τρισὶ γὰρ μόνοις νομίσματι κατὰ τὰς κατ' οἶκον χρείας τὸ ποσὸν αὐτῷ, ὅτε βασίλεύοι, ὡς ἔλεγε, περιίστατο. Καὶ τὸν Ἄγγελον ἀδελφὸν ὄντα τῆς αὐτοῦ πενθερᾶς, ὃν μέγαν πριμικήριον αὐτὸς βασιλεύσας ἀπέδειξεν, ἐκάλει παρόντα, ὅπως αὐτὸς λαγχάνοι παρ' αὐτοῦ δίκας ὑπὲρ τῆς τῆς ἀδελφιδῆς προικὸς μαρτυρήσοντα. Κἀκεῖνος ἐγγὺς παραστὰς ἐμαρτύρει, καὶ ἡμεῖς ἠκούομεν λέγοντος καὶ ὅρκον προστιθέντος τοῖς λεγομένοις. Τότε τοιγαροῦν τοὺς πολλοὺς, καὶ μᾶλλον οἷς εὐγενὲς τὸ γένος, ὑποποιούμενος παρ-
B
εῖχεν ἐξ εὐλόγου δῆθεν προφάσεως τῶν βασιλικῶν χρημάτων ἀπόνασθαι, αὐτὸ τέως ὡς εἶχε συντηρῶν ἑαυτὸν τῶν λημμάτων ἀνώτερον.

κς'. Ὅπως ἐλθόντος τοῦ πατριάρχου πολλὴν ὁ μέγας δοὺξ ἐπεδείξατο τὴν ὑπόπτωσιν.

Ἐν τοσούτῳ δὲ λάὶ ὁ πατράρχης σύν τε τοῖς ἐκκρίτοις τοῦ κλήρου καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι παρεῖναι ἠκούετο· καὶ ὃς αὐτίκα μαθὼν πρὺ τῶν ἄλλων αὐτὸς ὑπαντᾷ μακρόθεν, τιμὴν τὴν μεγίστην ἀφοσιούμενος τῷ πατριάρχῃ καὶ παντὶ τῷ ἱερῷ πληρώματι, πεζῇ

tum fas erat ex tam evidenti experimento divinæ misericordiæ capere. Tum purgare se apud Romanos volens, si forte quererentur effusa in pauperes liberalitate publicum **71** ærarium exhaustum, illum ipsum cujus gratia sanatus fuerat Deum testem allegavit, patriarchæ Manueli sancte affir-
C
mans nihil prorsus ex iis quæ data fuerant, e thesauris reipublicæ depromptum, sed ex privata penu et ex partis ac collectis propria industria ac providentia, exercenda scilicet per gnavos et experientes colonos agrorum cultura, gregibusque atque armentis per idoneos homines curandis. Sic illi Dei amantes, sic pariter rei Romanæ studiosos se monstrabant.

25. *Ut magnus dux levi delibatione regiæ pecuniæ hominum sibi benevolentiam conciliaverit.*

Hoc porro de quo scribimus tempore cum magnus apud Magnesiam publicæ pecuniæ numerus esset depositus, non erat facile magno duci et tutori principis inde aliquid sumere erogandum in quos
D
vellet: obstabat enim Celtarum securigerorum enexorabilis ei thesauro imposita custodia, haud sinens inde aliter quam cunctis præsentibus et coram intuentibus dispensari quidquam. Jubebat tamen non raro quibusdam inde donari haud necessariis de causis; quæ benignitas illi quasi fundamentum fuit popularis in eum benevolentiæ. Cæterum si quis eo nomine de ipso quereretur quasi non satis severo publicæ pecuniæ custode, ei se purgabat negans in proprios se usus quidquam inde sumere; in cujus rei fidem suam domesticam ostendebat paupertatem. Tamen quæsitis occasionibus identidem procurabat ut quidam inde acciperent,

non magis id agens ambitionis instinctu quam sapienti prævisione futurorum, prout rei exitus monstravit. De illius porro modo memorata paupertate, si quæ audivit ex ipso quondan præsens hujus historiæ scriptor, hic pro testimonio dixerit, non
C
sane veretur ne coarguatur mendax, neve hoc illi cedat in dedecus quod Palæologus gloriæ sibi fore autumans de se jactabat, ostentans paupertatem suam sane tantam ut affirmaret etiam jam **72** imperans domestici sibi quot diebus usus omnes expensas tribus solis nummis constare. Et hoc jurejurando confirmavit, cum in quadam lite fratris suæ socrus Angeli, quem ipse imperans magnum primicerium creavit, de dote suæ neptis judicio certantis, rogatus in testimonium adesse gravatus non fuisset, ea quæ diximus proferre Deo in testem vocato. Tunc igitur multos, præsertim genere nobiles, variis ad id quæsitis prætextibus, et plausibiles in speciem prætendens causas donativis, e publico curavit honorari, ipse interim in
D
egestate familiari permanens superior cupiditate purasque omni avaro contactu manus servans.

26. *Ut venientem ad se patriarcham dux magnus summa demissione exceperit.*

Interim patriarcha cum electis ex clero et archiepiscopis adventare audiebatur; quod simul Palæologus cognovit, ante omnes ipse longissime processit obviam, nihil ad summam tum erga patriarcham tum erga sacrum collegium venerationem sibi reliqui faciens, quippe qui pedibus incedens, cerreptis manu muli quo patriarcha vehebatur habenis, cum usque intro palatium regium

τε βαδίζων καὶ τὰν τῆς ἡμιόνου τοῦ ἱερως χαλινοὺς κατέχων, ἕως καὶ αὐτῶν ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων προηγούμενος καθιστᾷ. Καὶ δὴ σκηνὴν μὲν βασιλικὴν ἐκείνου χάριν ὑποστῆναι κελεύει, ἅμα μέν καὶ κατὰ τὴν εἰς ἐκεῖνον τιμὴν, ὑποτρέχων ἐν πᾶσι καὶ θεραπεύων, ἅμα δὲ καὶ ἐς πρόφασιν ἀναγκοίαν τοῦ ἔχειν ἐκ τοῦ ῥᾴστου πλησιάζειν τῷ βασιλεῖ τοῦ καιροῦ διδόντος αὐτὸν ἐκεῖνον [P 45] τὸν πατριάρχην μηδεμιᾶς ὥρας τοῦ κρατοῦντος ἀπολιμπάνεσθαι. Συγκεχωρήκει δέ οἱ ἀσμένως πάντα ὡς οὐκ ἄλλως ἐπιτροπεύσων, εἰ μὴ αὐτός γε κελεύοι καὶ ἐπινεύοι ἡ σύνοδος. Ὅθεν καὶ φέρων μὲν τὸν νέον εἰς χεῖρας τῷ πατριάρχῃ ποιεῖται οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις μέσον, τῆς βουλῆς δ' ἐκείνου ἐξαρτᾷ τὰ παρόντα, καὶ πολλάκις ἄγει καὶ δείκνυσι τά κειμήλια, σιωπηλῶς τὴν ἐξουσίαν ἐμφαίνων ἐξημμένην ἐκείνου καὶ μόνου, κἂν αὐτὸς κελεύοι, ἐκεῖθεν τοὺς ἄλλους ἕξοντας. Ἦν δὲ ἄρα οἱ τὸ σοφὸν ἐκείνῳ μὲν ἐνδιδόναι τῶν ὅλων ἄρχειν, αὐτὸν δ' ὑποποιούμενον τὸν ἐξάρχοντα λαμβάνειν οἷόν τ' εἶναι ὡς ἐπ' ἀναγκαίοις παρέξοντα· καὶ ἐπεὶ ἀνάγκη ἦν ἐκ τῶν κοινῶν τοῖς περὶ τὸν πατριάρχην οἰκονομεῖσθαι, καὶ μᾶλλον τοῖς ἀρχιερεῦσι, τὰ ἐπιτήδεια, αὐτὸς λαμβάνων ἐδίδου, καὶ προσεπεφιλοτιμεῖτο τά πλειονα, τὸ μὲν πρόδηλον ἐπ' ἀναγκαίαις ταῖς προφάσεσι, τὸ δέ γε σπουδαζόμενον παρ' ἐκείνου σοφῶν ὀφθαλμοὺς ἐκτυφλώττειν δώροις καὶ

A τὴν ἐκείνων ὑποποιεῖσθαι εὔνοιαν. Ὃ καὶ γινόμενον καθ' ἑκάστην ῥοπὴν εὐμενείας ἐνεποίει μεγίστην παρ' ἐκείνων ἑαυτῷ διδόντι, καὶ τὰ τῆς πρὸς ἕκαστον ἐκείνων τιμῆς τε καὶ ὑροπιώσεως ἦσαν ὡς ὀλίγον τὸ μεταξὺ διελθεῖν καὶ πάντας ἔχειν ἐκείνους ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ ἄγειν δύνασθαι ὅπῃ βούλοιτο. Οὐδὲ γὰρ ἦν, οὐκ ἦν ἐκείνων ὅστις οὐ δι' εὐφήμου μνήμης ἐκεῖνον μὴ παρόντα ἐπὶ τοῦ κοινοῦ συνεδρίου ἐποίει, καὶ ὃς οὐκ ἠξίου ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τὸν Παλαιολόγον ἐπὶ τῶ κοινῶν εἶναι κατασταθέντα, πλὴν καὶ ἐπὶ μεγίσταις ἀξίαις καὶ βασιλεωπάτορα φημιζόμενον. Ταῦτα δ' ἦσαν αἱ νυκτεριναὶ πρὸς ἐκείνους πεμψεις καὶ σκέψεις καὶ πρὸς τὸ μέλλον ὑποσχέσεις μεγίσταις συγκροτήσεσι.

κζ'. Ὅπως κατεδημαγώγουν τοὺς πλείστους οἱ
B περὶ τοῦ μεγάλου δουκὸς λέγοντες, καὶ δεσπότης γέγονε.

Τῷ γὰρ ὑπούλῳ τῆς γνώμης καὶ τῷ τῶν τρόπων θωπευτικῷ οὕτως ἑάλωσαν πάντες, ὡς ἐκκλησίας γενομένης ἐφ' ᾧ τοὺς ἱεράρχας σύναμα τοῖς ἐν τέλει περὶ τῆς ἀρχῆς σκέπτεσθαι [P 44], καὶ ὁ καιρὸς ἐζήτει τὸν τεν πραγμάτων ἀφηγησόμενον, τοὺς τοῦ ἱεροῦ καταλόγου πάντας ὑπὲρ ἐκείνου λέγειν καὶ μὴ λαλοῦντος, ὡς οὐ χρὴ τὸπ τῆς βασιλείας ἐπίτροπον, καὶ ταῦτα τοιοῦτον ὄντα, κατὰ τοὺς ἄλλους εἶναι, ἀλλ' ἐξῃρημένον τῶν πολλῶν μεγίστῳ

præiens duxerit, tum ibi Augustalis fastigium in ejus gratiam dimitti jusserit, simul discursu per sese in omnem partem sollicito satagens in omnibus quæ ad honorem faciebant antistiis præsentis, simul etiam necessario fungens obsequio turbæ submovendæ, ne quid obstaret quominus facile ad Augustum accederet patriarcha in ipso momento admissionis ac nullo deinde tempore ab eo **73** disjungeretur. Jam præ se ferebat permittere se prorsus arbitrio patriarchæ electionem suam, neque aliter quam ipso jubente et annuente synodo tutoris officium subiturum. Quod ut significaret, productum puerum principem tradit in manus patriarchæ, medium inter ecclesiasticos proceres circumdantes undique, quasi ex ejus et sacri collegii sententia et nutu pendere unice negotium promotionis suæ volens. Quam eamdem in speciem sæpe producebat ostentabatque insignia delatæ sibi potestatis, sic tacite indicans agnoscere se provectionem sui in eam dignitatem ex solo patriarchæ nutu judicioque suspensam, ita ut, si juberet, alii eum haberent. Id vero ille sapienter omnino sic agebat, totum rei arbitrium patriarchæ deferens, nec sibi alias quam obtemperandi patres relinquens, si e re publica censeret præficere se tutelæ principis, et in eum locum conscendere jussis suis cogeret. Et quoniam suppeditari victus e publico debebat patriarchæ ac familiaribus ejus, præsertim archiepiscopis, id manu ipse sua faciebat large ac plane munifice, in speciem quidem rem ex more debitam reddens, arcana vero destinatione animi occasionem eam captans excæcandi sapientum

oculos ingestis donis et eorum sibi conciliandi amoris. Iteratum enim quotidie id officium suggerendæ annonæ singulis erogationibus momentum
C addebat novum benevolentiæ ipsorum erga tam liberalem præbitorem. Itaque tantum profecit illa diligentia honoris et demissa professione reverentiæ erga sacras illas personas, ut paucis diebus postquam ita cum illis agere cœperat, omnes illos sibi obnoxios haberet, possetque quasi naso tractos quocunque vellet circumducere. Nec sane jam erat illorum quisquam qui non per sese, nullius admonitu, ipsum absentem in Patrum concessu loquens laudibus in **74** cœlum ferret, et unum omnium dignissimum prædicaret Palæologum qui præesset rebus potestate quam amplissima, cuique præter exquisitissimos quoque cæteros honores etiam appellatio patris principis merito tribueretur. Hic ei constabat fructus nocturnarum ad ipsos
D missitationum et artificiosarum significationum obsequii, adjunctis amplissimis in posterum promissis.

27. *Ut magnus dux ingenti amicorum ambitu despota renuntiatus fuerit.*

Nam ista callida utilium ad occultos ambitionis fines blanditiarum arte et pellacissima commoditate morum ita omnes capti sunt, ut cum conventus haberetur quo sacrorum præsides una cum reipublicæ proceribus de imperio deliberarent, universi sacri præsules velut ex composito eum de se silentem certatim extollerent studiosissimis orationibus hujus ferme sententiæ : haud decere imperii tutorem, præsertim iis moribus, ac dotibus

σεμνύνεσθαι καὶ βασιλικῷ ἀξιώματι. Ἐπι τί γὰρ καὶ φροντίζων ὁσημέραι πονοίη καὶ φόβον ἐν ἑαυτῷ τὸν μέγιστον ἕλκοι, εἰ μή τι καὶ κερδαίνειν ἔχοι ὁ τόσον ὄχλον ἀναδεξάμενος; καὶ ἄλλως οὕτως αὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἐπιταγῆς ἄνυστον, εἴπερ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὧν ἐπιτάττει. Καλὸν σεμνύνεσθαι δεσποτείᾳ τὸν τοῦ βασιλέως ἐπίτροπον· οὕτω καὶ γὰρ αὐτὸς τηρήσει τὰ τῆς εὐνοίας ἀθόλωτα, πρὸς τὸν ἐκ γένους βασιλεύοντα ἀξίαν νομίζων ἀμοιβὴν τὸ ἀξίωμα. Τί δὲ καὶ ξένον κεκλῆσθαι δεσπότη, ᾧ δὴ καὶ ὁ πρὸς μητρὸς πάππος δεσπότης ὢν κατ' Ἰταλῶν κατώρθου τὰ μέγιστα; Ἢ γὰρ οὐκ οἴδαμεν τοῦτον ὡς θεοφιλῆ, ὡς ζῆλον ἔχοντα τοῦ καλοῦ, ὡς φιλομόναχον καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐκτόπως σέβοντα; μαρτυρεῖ τὸ προσὸν αὐτῷ ταπεινὸν καὶ δημοτικὸν καὶ ἱλαρὸν πρὸς ἅπαντας, τὸ δὲ γε φιλόδωρόν τε καὶ μεταδοτικὸν τὸ B τῆς περιουσίας πενέστατον παραστήσει, ὥστε καλῶς ἂν ἔχοι καὶ συμφερόντως τοῖς πράγμασιν, εἰ πρὸς τῇ βασιλεωπατορίᾳ καὶ ἀξίως τιμῷτο ὁ ἐπιτροπεύων τοῦ βασιλεύοντος. Ταῦτά τινων προτεινόντων, πολλοὶ μὲν τῶν ἀρχιερέων ὡς δικαίοις δοκοῦσι τοῖς λόγοις συνῄνουν, καὶ τῶν ἐν τέλει τισὶ συνεδέδοκτο· οἱ ἄλλοι δὲ διεφιλονείκουν καὶ τὰς γνώμας ἀλλήλοις οὐ-

A μενοῦν οὐ συνέβαινον. Οἱ μὲν γὰρ, καὶ μᾶλλον οἱ ἐκ τῶν Λασκαρίων Τζαμάντουροι, σὺν οἷς καὶ ὁ Νοστόγγος Γεώργιος, τὸ μὲν βασιλεοπάτορα καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι μόλις μὲν ἀλλ' ὅμως καὶ μὴ θέλοντες ἐνεδίδουν, ἱκανὸν δ' εἶναι τῷ ἐπιτρόπῳ τὸ τῆς δουκικῆς μεγαλεῖον ἀξίας διισχυρίζοντο. Ὀφφικίῳ δὲ βασιλείας φέροντι ὄνομα σεμνύνεσθαι τοῦτον καὶ τοιαύταις ἀξίαις τιμᾶσθαι κρείττοσιν ἢ κατ' αὐτὸν, μὴ καὶ ἐπὶ τοῖς μεγίστοις τε καὶ τιμίοις παράβασις εἴη. Εἶναι γὰρ βασιλίδας ὡραίας γάμων, ἃς ἀνάγκη γαμεῖσθαι τοῖς προέχειν δοκοῦσιν· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' αὐταῖς ἐξ αὐτῶν μέγα τὸ δίκαιον ἔχειν τοιούτοις μετὰ τῶν συζύγων σεμνύνεσθαι ἀξιώμασιν, αὐταδέλφαις βασιλέως οὔσαις καὶ βασιλίσιν ἐκ τριγονίας ἢ καὶ τετραγονίας μᾶλλον βασιλικῆς. Οἱ ἀμφὶ τὸν Στρατηγόπουλον δὲ Ἀλέξιον καὶ οἱ τοῦ Φιλῆ, καὶ σὺν αὐτοῖς B οἱ Τορνίκιοι καὶ οἱ τυφλοὶ μᾶλλον, οἳ δὴ καὶ παθόντες ἀμύνειν ἤθελον, [P 45] σὺν δ' αὐτοῖς καὶ ὅσοι κατὰ συγγένειαν ἢ αὖταν ἢ ἐλπιζομένην τοῖς Παλαιολόγοις προσέκειντο, ἰσχυρῶς ἀντέσπων, δίκαιον εἶναι λέγοντες καὶ ἄλλως συμφέρον τὸν ἐγγὺς βασιλέως ὄντα καὶ πατρὸς ὄνομα φέροντα τιμᾶσθαι καὶ δεσποτείᾳ. Οὕτω γὰρ εἶναι τὸ συγκεχωρηκὸς αὐτῷ παρὰ

præditum, eadem teneri conditione qua vulgus hominum, sed eximium et eminentem supra plerosque maxima et regia venerationi publicæ commendari dignitate. Cur enim tot se quotidie curis attereret, tantum angorem ex metu assiduo periculorum impendentium subiret, si nullum ipsi lucrum rediret ex tam tumultuosa procuratione in publicum suscepta commodum, præserti meum ista quam ei optamus supra cæteros excellentia efficacitatem reipublicæ utilem adjunctura sit mandatis imperiisquæ salubribus, absque majori quam quæ nunc est jubentis auctorite facile impuneque negligendis? Dignum prorsus æquumque est ornari domini appellatione tutorem imperatoris: sic enim ipse sincerum affectum paternæ charitatis erga eum, cui sors nascendi jus imperii contulit, turbetur, eam vicem officii mutuam debere se sentiens ei cujus causa et assensu isto se viderit honore auctum· Quid **75** porro extraordinarium et novum est eum dici despotam, cujus maternus avus eadem ista despotæ insignis potestate præclaris se facinoribus permultis bello contra Italos inclitum fecerit? an nescimus quanta insit ei charitas in Deum, quam ardens studium rerum honestarum, quantus amor in monasticum ordinem, res denique omnes et personas ecclesiasticas quam impense veneretur? testis quæ inest ipsi modestissima demissio, popularitas hilaris ad omnes. Benignitatis porro ejus et profusionis in donando indicium idem effectusque est, summa paupertas rerum supra usum redundantium, quam sciens volensque in se ambit ac procurat liberalissima largitione bonorum talium. Quocirca et justum et reipublicæ utile fuerit, si præter appellationem patris principis aliis insuper congruis tali dignitati titulis honoretur tutor imperatoris. Hæc proferentibus quibusdam multi e Patribus ecclesiastici concessus præsidibus sacrorum applaudebant, ut justis et rationi consentaneis, prout ipsis videbatur: nonnulli quin etiam senatores et ex gerentibus primos magistratus consentiebant. Alii contra tendebant, sententiis tamen inter C sese discordibus. Nam hi quidem, maxime Lascaridæ Tzamanturi, cum quibus et Nostongus Georgius, vocari et esse Palæologum patrem principis ægre licet ac subinviti concedebant; tamen illud tenebant mordicus præfracteque contendebant sufficere debere tutori imperatoris præstantissimam dignitatem ducis magni: officio vero regni et supremi dominii nomen habente insignire ipsum et istiusmodi honoribus privatum modum excedentibus efferre, quid minus, aiebant, quam in maximis et summi momenti rebus prævaricari fuerit? esse enim regias virgines, sorores imperatoris, ætate jam nubili, quæ honeste ac consentanee natalibus earum collocari **76** non possent nisi viris excelleuti dignitate conspicuis, quam dignitatem vel ex se jam habeant vel in talis matrimonii favorem acD cipiant. Quare hisce servandos titulos istos, quos quidam cumulandos in unum jam abunde ornatum contenderent, ne occupatis cunctis gradibus sublimioris honoris regiæ virgines, non ex patre solum, sed avo etiam, proavo et abavo regnantibus genitæ, deprimi nutiis nimis imparibus et misere in ordinem ex augusto fastigio redigi necesse habeant. E contrario Strategopulus Alexius et Philæ filii, cunque his Tornicii, et maxime qui excæcati fuerant, utpoteque injuriam passi, vindictæ cupidi, pariterque cum istis quinque cognatione atque affinitate præsenti aut sperata ad Palæologos propendebant, magno nisu aliorsum rem trahebant,

πάντων, καὶ οὕτω τὰ πράγματα διιθύνεσθαι. Παιδὶ γὰρ μὴ οἵῳ τε φρονεῖν τίσ ἂν καὶ προσέξει; Εἰ δὲ καὶ ὁ ἀντ' ἐκείνου προστάσσων ἰδιώτης εἴη, οὐδὲν τὸ πρὸς ἀνάγκην πεῖθον ἔσεῖται. Μιμητέον τοίνυν τοὺς ἐπὶ τῶν νεῶν. Ἐκεῖνοι γὰρ κα' αὐτοὺς τὸ ἐλεύθερον ἔχοντες καὶ αὐτόγνωμον, κατὰ πλοῦν ἀναγκαῖον ἐμβάντες ἐπίτροπον ἐκλεξάμενοι ἐφιστᾶσι τοῖς σφῶν πράγμασιν, ᾧ δὴ καὶ πείθονται δουλωθέντες ἑκόντες, εἴ τι λέγοι· ὁ δέ γ' ἀπειθῶν δίδωσι τὰς δίκας ἀξίας ὡς εἰς δεσπότην τὰ μέγιστα ἁμαρτών. Πλὴν οὐ καθ' αὐτοὺς καὶ ὡς ἕνα πάντων αὐτων καθιστᾶσιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ σεμνότερον μετασχηματίζουσι, καὶ τῷ τῆς καταστάσεως μεγαλειοτέρῳ τὸ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀπ' αὐτοῦ φοβερὸν σχεδιάζουσιν. Οὕτω καὶ πόλις καὶ ἀρχὴ συσταθήσεται πᾶσα τοῦ ἐφεστῶτος ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ὄντος. Οἱ δέ γε τυφλοὶ καὶ ἠλευθεροστόμουν καὶ παῤῥησιαστικώτερον. « Μὴ διὰ βρέφος ἕν. » ἔλεγον, « ἀρχὴ τοσαύτη καὶ τόσα πράγματα κινδυνεύσειαν, ἀλλὰ καταστατέον εἰς ἀρχὴν τὰ παρόντα, εἰ μέλλο μεν σώζεσθαι. Ἢ οὐκ οἴδαμεν ἐς ὁπόσον δυστυχίας ἡ τῶν Ῥωμαίων προῆλθεν ἀρχή, ὥστε καὶ ἀπελαθῆναι τῆς πατρίδος καὶ τὸ πᾶν ἀπολέσαι μικροῖς περιγραφομένην ὁρίοις, βασιλέων ὄντων καὶ ταῦτα; Ἀλλ' ὅμως τῷ μὴ κατὰ τρόπον ἄρχεσθαι ἐξ εὐπλοίας ὅτι θαυμαστῆς ἐναυάγησαν. Εἰ γοῦν τῷ μὴ καλῶς ἐς τὸ ἀκριβὲς ἄρχεσθαι τόσα συνέβη τὰ δυσχερῆ, τὸ μὴ ὅλως ἄρχεσθαι πόσον εἰς κίνδυνον; Ἡμῖν μὲν οὖν καλὸν μὲν καὶ τὸ πρὸς τὴν βασιλείαν πιστὸν ἥγηται, καλὸν δὲ καὶ τὸ τοῖς ὅρκοις ἐμμένοντας σώζεσθαι· κἂν ἀπῇ τὸ σώζεσθαι. μάταιον τὸ πιστόν. Κατὰ τί δὲ καὶ λυμανεῖται τῇ βασιλείᾳ, εἰ προσέσται τῷ φροντιστῇ τὸ ἀξίωμα; μᾶλλον μὲν οὖν καὶ συνοίσει τὰ πλεῖστα. Ὄνομα γὰρ τίμιον περιθέμενος ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων κρατυνεῖ μᾶλλον τὴν ἀρχὴν τῷ κρατοῦντι· ἐκ γὰρ πολλοῦ τοῦ περιόντος πρέσβεσι μὲν χρηματίσοι, λαοῖς δ' ὁμιλήσοι, ἐπιτάξοι δὲ στρατιώταις καὶ ἄρχουσι, καὶ οὐδὲν ὅ τι μὴ ὡς εἰκὸς καταστήσοι, δυσωπουμένων τὸ ἀξίωμα πάντων. Εἰ δέ τις τοῖς ἐξ ἴσου κἂν ἄρχοι προσφέροιτο. οὐ πείσει ῥᾳδίως ὅ τι προστάσσοι, μηδὲν ἐξ ὑπερτέρας χειρὸς ἐπιτιμῶν τοῖς ἀνθισταμένοις. [P 46] Ῥωμαίων δὲ πολιτείαν εἰ ἄλλως ἢ κατὰ μοναρχίαν διοικεῖν ἐθέλοι τις, θαυμάζοιμεν ἄν. Ἀμέλει τοι καὶ προηγείσθω μέν, κἂν ἀτελὴς ὁ κρατῶν εἴη, τὸ μοναρχεῖν· μενεῖ γὰρ καὶ οὕτω, κἂν δοκοίη, τὸ σύνηθες. Ἀρισταρχήσεται δὲ κατ' ἀνάγκην τὸ καθ' ἡμᾶς μα-

æquum esse aientes et alioqui utile, virum proxime admotum imperatori. et patris erga eum et necessitudinem gerentem et nomen, honorari titulo despotæ. Cedi enim huic ab omnibus convenire, quæ omnium præter principem uni subjectio isto despotæ signetur vocabulo. Sic cursum publicæ rei prosperum fore. Puero enim ratione adhuc per ætatem uti non valenti quis obaudiendum putet? Si vero qui ejus vice imperat privatus sit nemo erit qui non putet plane arbitrarium parere, nulla vi majoris auctoritatis obsequendi neccessitatem imponente. Imitandos igitur esse vectores in navi: illi enim utcunque singillatim liberi et sui quique juris, quod omnibus expedire communiter sentiant ad finem cunctis æque propositum fortunandi cursus in cujus aleam se dederunt, gubernatorem eligunt sibique præficiunt, cujus et jussis et nutibus obtemperant servitute voluntaria; qui vero contra ejus præscripta fecerit, dignas dat pœnas, ut qui maxime in dominum peccaverit. Cæterum non eum sic instituunt, ut eo provectus similis nihilominus deinceps cum cæteris sortis sit sed ad venerationem **77** quodam illum habitu induunt insignioris auctoritatis; et ut eum universi vereantur, quodam ipsi velut impresso minaci charactere majestatis assequuntur. Sic et urbs, et imperium totum recte ordinabitur, si qui præest vere supra multitudinem emineat. Fortior liberiorque, erat cæcorum oratio, « Ne propter puerulum » aientium « tantum imperium totque res periclitentur. Sed constituendus in veri formam imperii præsens rerum status, si salvi esse volumus. An ignoramus in quantam infelicitatem Romanum imperium prolapsum sit, adeo ut patria ipsa exterminaretur et rerum summam perderet augustis finibus circumscriptum? Et hæc acciderunt imperatoribus ibi dominantibus. Sed quod ii recte non gubernarent, ex summa felicitate navigationis in miserum naufragium decidimus. Si ergo tanta in nos calamitas incubuit ex eo quod non bene regebamur, quid non timendum nobis malorum fuerit, si omnino non regimur? Honesta sine dubio et laudanda res habetur fides in principatum: sed tum demum honesta cum salus in jura fide perstantium inde consequitur· At si fructus fidei salus abfuerit, stulta fides est. Quid autem nocebit principatui, si ejus curatori accesserit dignitas? Quin potius inde juvabitur plurimum. Nomine quippe venerabili assumpto ejus administrator magis firmabit imperium principi. Sic enim incomparabiliter convenientius et efficatius legatos audiet, tractabit cum populis, militibus ac **74** magistratibus prescribet quod e re fuerit, nihil non denique recte constituet, verentibus dignitatem cunctis. Si vero quis simul imperet, simul in patri cum subditis consistat gradu, næ is haud assequetur facile ut mandetur executioni quod jusserit; quippe cujus manus principali auctoritate nuda et quodammodo inermis vindicare contumaciam mandata spernentium nequeat. Miremur autem si quis speraverit Romanam rempublicam alio quam monarchico gubernationis genere regi posse. Igitur ante omnia sua summa conservetur auctoritas monarchiæ, etsi qui eam interim administrat homo privatus sit: illo enim dum principali fungitur munere, convenienter ornato, manebit regni consueta sua species. Populus autem obedienter parebit, uni obsequi solitus, uno præfecto cæteris, qui simul potestate prævaleat, simul præcellat dignitate. Qui quidem eo quod unus sit monarchiæ imaginem præfert: quod autem ex privatæ

θὸν μοναρχεῖσθαι, ἄρξει δ' εἷς τῶν λοιπῶν δυνάμει προὔχων καὶ ἀξιώματι, ὡς ἂν τῷ μὲν εἷς εἶναι τὸ μόναρχον εἰκονίζοιτο, τῷ δὲ σὺν πολλοῖς πράττειν ἀδυνατεῖν κινδυνεύων τοῦ μονήρους χάριν νικῴη τῷ ἀξιώματι. Οὕτως ἐστὶν ἐπάναγκες τὸν ἐκλελεγμένον εἰς ἐπιτροπείαν τῷ βασιλεῖ μέγα φέρειν καὶ τὸ ἀξίωμα. Κἂν ὁ ταχθεὶς ἐξ ἡμῶν εἴη, αὐτῷ προσέσται καὶ τοῦτο. Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἄλλος ζητείσθω, ὅτι μηδ' αὐτὸς ἀκλεῶς τὰς ἐπὶ τούτῳ φροντίδας εὐμαρῶς ὑπέρχεται. Κἂν ἐκεῖνος καὶ δίχα σεμνώματος καταδέχοιτο τὴν ἐπὶ τοῖς πράγμασι προσεδρείαν, ἀλλ' οὖν ὁ τῆς ἀνάγκης λόγος οὕτως ἀπαιτεῖ, καθὼς καὶ λέλεκται, τὴν ἐπιτροπείαν γίγνεσθαι. »

κη'. Ὅπως ὁ πατριάρχης συνήνει τοῖς ὑπὲρ τοῦ Παλαιολόγου λέγουσι.

Τούτων ῥηθέντων τῶν λόγων, ἐπεὶ καὶ ὁ πρωτοθύτης τὴν πλείστην ῥοπὴν ἐδίδου τοῖς ὑπὲρ τοῦ Παλαιολόγου λέγουσι, — προκατείληπτο γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τούτῳ ὡς καλῶς ἄρξοντι, προσπαθῶν ἐκ πολλοῦ, ἔτι δὲ καὶ τὸ μεῖζόν τι πρᾶξαι ἐκ πολλῶν συνηρπάζετο. Καὶ δῆλον ἐξ ὧν ἀγγελθὲν αὐτῷ ἐν Νικαίᾳ ὡς τεθνήκει ὁ βασιλεὺς, οὔπω μαθόντων τῶν ἄλλων, ἐπίστευε μὲν τὸν λόγον τινὶ τῶν αὐτοῦ καὶ οἰκείων (ὁ Γεμιστὸς δ' οὗτος ἦν, ὃς καὶ μέχρι τοῦ μεγαλοι- A κονομάτου κατηντήκει κατὰ τὴν πόλιν ἐς ὕστερον), [P. 47] ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τῆς τῶν πραγμάτων διοικήσεως ὁ λόγος ἐκείνοις ἦν, τὸν Παλαιολόγον ἐκεῖνος προὐτίθει πάντων. Ἐπὶ τούτοις οὖν ὁ πατριάρχης προκατειλημμένος ὢν εὐθὺς συγκάταινος ἦν τοῖς ὑπὲρ τοῦ Παλαιολόγου λεγομένοις, καὶ τὴν δεσποτείαν αὐτῷ ἐψηφίζετο. Καὶ δὴ ὁ μὲν Παλαιολόγος τὸν μέγαν δοῦκα εἰς τὸν δεσπότην μετεσκευάζετο, ὁ δὲ βασιλεὺς παρεῖχε συναιρομένου καὶ τοῦ πατριάρχου τὰ τῆς δεσποτείας καὶ σύμβολα. Ἀμέλει ὡς δεσπότης ἐπεβάλλετο μὲν ἀνέδην τοῖς πᾶσιν, ὑπεποιεῖτο δὲ τοὺς ἐν τέλει φιλοτιμίαις ἁπάσαις καὶ τοῖς ἐκ τῶν κοινῶν χαρίσμασι. Βεβαίας δὲ καὶ τὰς πρὸς ἐκείνους ὑποσχέσεις παρεῖχε δοκεῖν ἐς ὕστερον ἐξ ὧν ἐποίει τῷ τότε, καὶ φιλοτιμότερον προσεφέρετο. Τοῖς δέ γε τοῦ ἱεροῦ καταλόγου καὶ ἐκ φιλοτιμοτέρας B χειρὸς ἐχορήγει, καὶ κρύφα καὶ φανερῶς, τὸ μὲν ὡς ἀνάγκης οὔσης ἐφ' ᾧ διαζῆν ἐκείνους, τὸ δὲ κρύβδην νυκτὸς πεμπομένων, καὶ τὸ μεῖζον ὑπορύττοντος καὶ ζητοῦντος, ὡς οὔπω αὔταρκες ὂν ἐκείνῳ, εἰ συμβασιλεύει τῷ βασιλεῖ. Προὐβάλλετο γὰρ κινδύνους καὶ φόβους ἐπηρτημένους αὐτῷ, καὶ τὰ τῶν Μουζαλώνων εἰσῆγεν ὡς κἀκείνων οὕτως ἀπολωκότων ἐκ φθόνου, καὶ τὸ τῆς ὑποψίας δεινὸν ὑπεδείκνυ ὡς αὐ-

conditione sortis illi deest auctoritatis et efficacitatis ad flectendos in sui obsequium plurimos, suppleatur accumulanda ei dignitate, cujus vi cuncta vincat obstantia. Quæ cum ita sint, prorsus necesse est electum in tutelam principis eminere subnixum excellentis titulo dignitatis ; atque adeo etiamsi qui C ad id munus adhibitus fuerit ex nostro sit ordine, debet omnino sic ornari ut fiat idoneus officio recte gerendo. Dicet aliquis : Ergo alius quæratur, si reperiri forte possit, qui curis et laboribus tutelæ principis se parem existimet etiam sine istius adjunctione dignitatis. Ad id respondemus nos in hoc non personæ consulere, sed præfecturam ipsam armare instrumento navandæ operæ necessario. Quare non nos, sed res ipsa et natura negotii exigit quod diximus, nempe ut cum tutela principis summa dignitas jungatur. »

28. *Ut patriarcha faventium Palæologo studia comprobarit.*

79 Cum hæc utrinque dicta essent, iis quæ allegata pro Palæologo fuerant magnum ab auctoritate patriarchæ momentum accessit. Præoccupatus D is dudum fuerat affectu in ipsum, nato ex opinione qua eum iis dotibus et artibus ducebat præditum quæ ad bene imperandum sunt necessariæ. Quin et ad majus aliquid pro eo tentandum multis causis incitabatur. Apparuit id ex sermone quodam ejus arcano, qui nobis innotuit. Perlato ad eum Nicææ degentem nuntio de morte imperatoris, priusquam res in populum vulgaretur, communicavit eam cuidam e familiaribus suis Gemisto, qui postea usque ad magnum œconomatum in urbe pervenit. Cum ergo inter eos illa occasione de administratione reipublicæ sermo esset exortus, patriarcha non dubitavit Palæologum omnium ad eam rem aptissimum dicere. Isto igitur antiquo in Palæologum favore præoccupatus patriarcha suffragio statim suo comprobavit quæ in ejus gratiam dicta fuerant, et despotæ dignitatem ipsi tribuendam censuit. Quare Palæologus ex magno duce factus est despota. Et imperator, adjuvante patriarcha, ei dignitatis ejus insignia contulit. Despotamque exinde cum palam ipse se ferebat, tum vulgo universi agnoscebant. Demerebatur autem optimates omni genere indulgentiæ ac largitionibus e publico, simul præsentia beneficia promissis in posterum amplissimis cumulans ; sicque arte ambitionis magna studia eorum sibi parabat. Eamdem quoque liberalitatis prælargæ machinam ad ecclesiasticos proceres sibi adjungendos adhibebat, prodiga in eos manu profundens **80** multa, tum palam tum occulte. Nam præterquam quæ dari eis e publico solebant, publice ac large conferebat, etiam noctu ad eosdem dona missitabat, insusurrans interim ac blande insinuans nondum satis cautum securitati suæ, neque prius in tuto se futurum quam imperii particeps et Augusti collega declaratus esset. Hoc ut persuaderet, allegabat metum periculorum impendentium, et casum Muzalonum memorabat. Se porro aiebat non minori quam cui illi succubuissent invidiæ objectum, ideoque anxium in acri sollicitudine vivere perniciem in momenta singula, si vel minimum de summa custodia remiserit, timentem. Neque porro tot distentum suspicionibus satis posse commissa sibi cura custodiendi principis defungi, utique cum magnam attentionis ac vigiliæ partem in sui necessariam cautionem derivare necesse habeat. Miserum nimis esse æstuare assidue inter diversas offi-

τίκα κινδυνεύσων εἰ μὴ προσέχοι. Ὁ δὲ φυλάττειν, ἄλλον ἐπιτραπεὶς, αὐτὸς πολλοὺς φυλαττόμενος, οὐκ ἔμμονον ἕξει τῷ φυλαττομένῳ τὴν ἀσχολίαν, περὶ ἑαυτῷ δεδοικὼς τὰ πλεῖστα. Παντὶ δ' ἐγχωρεῖν μᾶλλον ἢ φύλακι δεῖσθαι φύλακος.

κθ'. Ὅπως ὑποποιούμενος ὁ Παλαιολόγος τοὺς πολλοὺς ἀπῄτει δ' αὐτῶν καὶ τὸ μέγιστον.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα προτείνων πολὺς ἦν καὶ τὸ μεῖζον προσαπαιτῶν. Ἀμέλει τοι καὶ ὅθοις ὑπόπτως εἶχε καὶ πρὸς τὸ παρὸν δυσχεραίνοντας καὶ πρὸς τὸ μέλλον προστησομένους, ἰσχὺν ἐντεῦθεν λαβὼν καὶ κράτος ἔχων τὸ μέγιστον ἐκποδὼν ἐποίει, τοὺς μὲν ἐκρυσίους ὑποχωροῦντας [P. 48] καὶ καθ' ἑαυτοὺς διάγοντας, τοὺς δὲ καὶ αὐτὸς καθειργνὺς, καὶ ἄλλους μὲν ἀλλαχοῦ, τὸν δὲ Τζαμάντουρον εἰς Προῦσαν ἐξαποστείλας καὶ οἱ φυλακὴν ὡς καταχρίτῳ ἐγκαταστήσας. Οἱ δέ γε προσκείμενοι τούτῳ καὶ λίαν ἐν ἐλπίσιν ἦσαν χρησταῖς καὶ ἀνέδην συνήργουν ἐς ὅτι μάλιστα, θάτερον δὲ τῶν ἀδελφῶν Ἰωάννην τῷ τοῦ μεγάλου δομεστίκου ἀξιώματι, τοῦ βασιλέως διδόντος δῆθεν, περιφαμῆ καθιστᾷ καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων μέγα δυνάμενον. Τότε τοίνυν καὶ μείζοσι θερμανθέντες ἐλπίσι, παρὰ τὸν πατριάρχην γενόμενοι καὶ τὴν σύνοδον οὐκ ἀνήσειν ἔφασκου, εἰ μή γ' ὁ δεσπότης καὶ τοῦ μείζονος ἐπιλήψαιτο. Αὐτὸν γὰρ εἶναι καὶ μόνον τὸ μετὰ τὸν ἐκ γένους βασιλέα ἄξιον ἄρχειν καὶ σὺν ἐκείνῳ, καὶ δεῖν οὕτως ἔχουσι βασιλέως ἐντελοῦς ἐς ὅ τι καὶ πράξοι. Τὸ μὲν οὖν ἀναμένειν τὴν τοῦ ἀφήλικος ἡλικίαν, μὴ καὶ φθάσει τις κηδεμονίας δεόμενος ἐμποδὼν γεγονὼς πρὶν ἢ ὁ εὖ πράξων ἐκεῖνον τελείαν λάβῃ τὴν ἡλικίαν· τὸ δ' ἐπὶ τῶν πραγματων ὄντα τὸν κηδεμόνα μὴ ὡς βασιλέα πράττειν, μὴ καὶ ἀβέβαιος ἡ χάρις καὶ ἄστατος ᾖ. Ταῦτ' ἔλεγον οἱ ἐν τέλει, καὶ τὸν πατριάρχην μαλακιζόμενον ἔπειθον· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκεῖνος ἠμέλει τῶν καθηκόντων καὶ οἷς ὁ ἱερὸς μαλάσσοιτο σύλλογος. Ὥριστο μὲν οὖν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναῤῥήσεως, ἡ δὲ ἦν ἡ τοῦ Ἑκατομβαιῶνος νουμηνία, τῆς τότε τρεχούσης δευτέρας ἐπινεμήσεως.

λ'. Ὅπως ὁ ἐν τῇ δύσει δεσπότης Μιχαὴλ κατεπήρθη τῶν πραγμάτων.

Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ ὁ ἐν τῇ δύσει δεσπότης Μιχαὴλ, ὁ τοῦ προβεβασιλευκότος Θεοδώρου ἀνεψιὸς, ἀκούσας τὰ κατ' ἀνατολὴν ὡς εἶχον, καὶ ὅτι ἐκποδὼν γεγονότος τοῦ Λάσκαρι ἐν μειρακυλλίοις μὲν ὁ ἐξ ἐκείνου Ἰωάννης τελεῖ, εἰς προνομὴν δὲ ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία κεῖται τῷ βουλομένῳ, ἀνάγει τὸν νοῦν πρὸς τὸν θεῖον Θεόδωρον, ὅπως κἀκεῖνος εὐγενὴς

cii publici et privatorum discriminum curas; unde illum qui electus ad hoc sit ut salutem tueatur principis omnium undique telis et innumerabilibus insidiis expositum vel maxime ipsum præsidio et excubiis egere. Quare præstabilius videri locum cedere cuilibet volenti quam in eo angore ac tormento vivere.

29. *Ut delinitis Palæologus plerisque principum summum honorem eblanditus sit.*

Hæc et ejus generis multa proferens vehementer incumbebat in petitionem supremi honoris. Porro interim quos suspectos habebat, quibusque intelligebat displicere præsentia, cordi esse nova, in spes futurorum inquietas imminentibus, eos sane summa quam obtinebat potestate strenue utens amovit e medio, partim injecto terrore efficiens ut sponte ad sua se reciperent et domi se tenerent, partim vi publica coercens. Quo in genere cum alios alio amandavit, tum Tzamanturum relegatum Prusam ibi custodia teneri velut reum jussit. Interim alacres in spebus optimis florentesque **81** volitabant qui fortunam sequebantur Palæologi, clientes, amici ac quocunque nomine necessarii, parati semper ad nutum, impigreque curantes quicquid ad communes rationes expedire videretur. In his alterum fratrem Joannem magni domestici amplissima dignitate ornari per imperatorem despota curavit, sic eum et illustri honore et maxima gerendarum rerum potestate instruens. Quo facto jam majoribus incensi spebus Palæologi fautores patiarcham et sacram synodum ambire, ac dicere nullam quietem rebus fore aut securitatem imperio, quoad despota in unum adhuc gradum provehatur altius. Ipsum solum esse omnium qui, post principem prærogativa nascendi jus adeptum, dignissimus imperio sit: ideoque collegam ei adjungendum. Egere profecto rempublicam maturo jam principe et ad per se agendum quod sit opus apto, nec exspectari posse dum puerulus in virum adoleverit, ne Romana res præsenti vigentis imperatoris ope indigens vel maxime, tot cincta periculis, per tantam moram prius pereat corruatque funditus, quam qui eam vindicaturus ab interitu sit, in florentem adoleverit ætatem. Impositum autem curatorem negotiis non ut principem agere, sed precaria quadam et auctoritatis principalis egena functione, et infirmum et instabile reipublicæ solatium esse. Talia cum optimates dicerent, persuaserunt patriarchæ per se. ut diximus, emollito in Palæologum. Sed nec ipse cujus res agebatur cessabat Palæologus: quin satagebat in cunctis ad spei affectum facientibus, in primis ad sibi deliniendos cleri ac sacrorum antistitum animos. Denique his artibus impetratum ut dies diceretur proclamando in collegam imperatoris Palæologo. Ea fuit neomenia Hecatombæonis seu Kalendæ Januariæ, indictione tunc currente secunda.

30. *Ut in Occidente despota Michael elatus in spem majorem nova molitus sit.*

Dum hæc geruntur, despota Occidentis Michael, Theodori, **82** qui ibi imperaverat, fratris filius, audito rerum orientalium statu, sublato videlicet e medio Lascari Joannem ejus filium esse adhuc infantulum, Romanum vero imperium cuivis rapere volenti in prædam expositum jacere, mentem in spes amplas extulit, proposito sibi exemplo Theodori patrui. Is nobilis atque adeo ex prima nobilitate, a priore illa Romanarum perturbatione rerum sumptis

ὢν καὶ τὰ πρῶτα [P 49] τῶν εὐγενῶν τῆς πρώτης ἐκείνης συγχύσεως συμπεσούσης Ῥωμαίοις ἑαυτὸν ἀναλαμβάνει, καὶ πλείστοις ὅσοις τοῖς κατ' Ἰταλῶν πολέμοις ἐνανδραγαθήσας τῆς βασιλείας ἐπείληπτο, στεφθεὶς παρὰ τοῦ Ἀχριδῶν Ἰακώβου, καὶ τὰ κατὰ δύσιν τοὺς Ἰταλοὺς ἀφελόμενος προσεκτήσατο, μέγας ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀναφανεὶς, μέχρι καὶ μοίρᾳ λαιᾷ προσκρούσας καὶ κατασχεθεὶς τῷ Ἀσᾶν ἀφῃρέθη τῶν ὀφθαλμῶν. Ταῦτα τοίνυν ὁ Μιχαὴλ ἐν νῷ θέμενος, καὶ καταλαζονευθεὶς τῶν πραγμάτων ἀῤῥώστως ἐχόντων, ἐπεὶ καὶ τὸ κατά πόλιν Ἰταλικὸν ἠσθένει τοῖς καθ' αὑτὸ πράγμασι, βουλὴν βουλεύεται ὡς λίαν νεανικὴν καὶ τῆς αὐτοῦ εὐγενείας ἀξίαν. Ἡ δὲ βουλὴ, πλείστας ὅσας συναθροίσας δυνάμεις καὶ τῇ πόλει προσνὼν περικαθίσαι καὶ πειραθῆναι κατασχεῖν, καὶ οὕτω βασιλεὺς ἀναγορευθῆναι Ῥω- **B** μαίων. μὴ γὰρ εἶναι πρὸς αὐτὸν μηδὲν μήτε Λάσκαριν μήτ' ἄλλον ὁντινοῦν αὐτάρκη πρὸς βασιλείαν, εὐγενῆ τε ὄντα καὶ τῶν Ἀγγέλων· καὶ δὴ ἐπεὶ γαμβροὺς ἐπὶ θυγατράσιν εἶχε τόν τε ῥῆγα Πουλίας Μαφρὲ, τὸν καὶ τῆς δεσποίνης τῶν Ῥωμαίων Ἄννης αὐτάδελφον, ἣ πρὸς τῷ γήρᾳ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἡρμόσατο. Εἶχε μὲν οὖν ἐκεῖνον ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἑλένῃ γαμβρὸν ὁ δεσπότης, εἶχε δὲ ἄλλον ἐπὶ τῇ Ἄννῃ τὸν πρίγκιπα τῆς Ἀχαΐας Γουλίελμον. Πέμ-

A ψας παρὰ μὴν τοῦ Μαφρὲ τρισχιλίους οὓς αὐτοὶ λέγουσι καβαλλαρίους λαμβάνει, ἀνδρείους ἐκ Γερμανῶν, τὸν δέ γε πρίγκιπα ὅλον εἶχε σὺν τοῖς στρατεύμασιν. Εἶχε δὲ καὶ τὸν ἐκ νοθείας υἱὸν Ἰωάννην μετὰ τοῦ οἰκείου λαοῦ τὰ μέγιστα συναιρόμενον. Ἐκεῖνος καὶ γὰρ ἤδη καθ' αὑτὸν τῇ τοῦ Ταρωνᾶ θυγατρὶ συνὼν, λαὸν ἐξαίρετον ἔχων, δυνατὸς ἦν καὶ μόνος στρατηγεῖν καὶ προσκτᾶσθαι· τοὺς γὰρ τὸ παλαιὸν Ἕλληνας, οὓς Ἀχίλλεὺς ἦγε, Μεγαλοβλαχίτας καλῶν ἐπεφέρετο, ὥστε μηδ' ἔξω προβαίνειν εἴα Βεῤῥοίας τὸν Παλαιολόγον μέγαν δομέστικον Ἰωάννην, τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον καὶ τρίτον τὸν Ῥοὺλ Ἰωάνννην, συχνὰς δυνάμεις περὶ αὐτοὺς ἔχοντας. Τότε τοίνυν συναγαγὼν ὁ δεσπότης τοὺς εἰρημένους, ἔχων καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἐς ὅτι πλείστους, προσκροῦσαι μὲν τὰ πρῶτα τοῖς στρατηγοῖς καὶ συῤῥήξας. **B** ὡς ᾤετο, προσβαλεῖν Θεσσαλονίκῃ καὶ τὰ κατὰ δύσιν καταδραμεῖν καὶ αὐτῆς δὴ πειραθῆναι Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ νοῦν ἔστρεφεν· εὔκαιρον γὰρ καὶ τοῦτό οἱ ξυνέπιπτεν ἐξ αἰτίας τῆς ὅτι καὶ ὁ Μαφρὲ παρὰ πατρὸς Φερδερίχου ὡς κλῆρόν τινα εἶχε τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποστατεῖν, [P 50] ὥστε μὴ ξένον εἶναι τὸ Γερμανοὺς τοῖς ἐν πόλει Ἰταλοῖς μάχεσθαι. Καί γε ὁ πρίγκιψ κατ' ἑαυτὸν ἦν τὰ περί τε τὴν Ἀχαΐαν πᾶσαν καὶ τὸν Μορέαν προσκεκληρωμένος. Ἐπεὶ οὖν

opportune animis, multis præclaris editis facinoribus in plurimis contra italos bellis, imperium arripuit, coronatus ab Achridensi Jacobo, et occiduas provincias Italis ablatas imperio restituit, magnam iis rebus gestis famam adeptus, quoad **C** adversa prolapsus sorte et comprehensus ab Asane privatus est oculis. Talia Michael mente agitans, et in magna suarum virium fiducia contemnens infirmitatem quæ tunc esse videbatur Romanarum rerum, cum ipsos Italos, qui urbem regiam tenebant, idoneis destitutos copiis animadverteret, rem aggreditur valde arduam et ipsius notabilitate dignam. Constituit videlicet contractas quam posset plurimas copias ipsi protinus admovere Constantinopoli, eamque obsidere et occupare conari, tum si negotium succederet, efficere ut ibi Romanorum imperator ipse proclamaretur. Neninem enim esse putabat qui plus ad id haberet vel meriti vel verisimilis spei, non Lascarin, non alium quemlibet, utique quorum nulli vires sustinendo imperio idoneæ adessent. Quippe se et nobilem et ex Angelorum gente, **D** affinitatibus quin etiam potentissimis subnixum. Generos enim habebat ex Helena quidem filia Manfredum Apuliæ regem, fratrem Annæ **83** Augustæ, quam Joannes imperator jam senior uxorem duxerat, ex Anna vero altera filia principem Achaiæ Gulielmum. Et a Manfredo quidem per missos ad eum certos homines impetraverat tria millia lectorum ex Germanis militum, virum fortium, quos ipsi caballarios vocant; principem vero cum universis ejus copiis socium expeditionis ad se traxerat. Habebat et nothum filium Joannem cum auxiliis non contemnendis populi cui præerat. Hic ducta Taronæ

filia dynasta gentis populosæ, egregias sub signis habens copias et militaris artis eximie peritus, vel per se solum idoneus erat cuivis rei magnæ bello tentandæ adjungendisque ditioni suæ terris ab alio possessis. Ex ea quippe gente sibi subjecta conflatum exercitum ductabat, quæ Græci olim generis et nominis Achille imperatore militavit: nunc Megaloblacuitæ vocabantur. Et ejus generis copiis succinctus tantum poterat, ut unus sufficeret coercendis, ne ultra Berœam progrederentur, tribus adversariorum ducibus, Joanni Palæologo magno domestico, Strategopulo Alexio et Joanni Rauli, quorum quemque numerosæ stipabant copiæ. His igitur tunc congregatis in unum omnibus despota, et iisdem adjectis quot ex suis ipse terris potuerat cogere, cogitabat primum quidem acie decernere cum adversariis ducibus, tum iis, ut sperabat, victis aggredi Thessalonicam et occiduas regiones incursionibus vastare, ipsamque adeo tentare Constantinopolim. Cujus rei majorem habebat ex eo facultatem, quod cum Manfredus velut hæreditariam a Friderico patre accepisset contumaciam et rebellionem in Ecclesiam, Germani, quos despotæ auxiliarios miserat **84** bellis prius Italicis exercitatos, nihil sane turbabantur ad propositionem oppugnationis urbis, quippe ab Italis defensæ, cui dudum generi hostium assuevissent. Nec invitus eodem concurrebat princeps, cujus ditioni subjectæ regiones, Achaia nimirum universa et Morea, viciniam Italorum in urbe dominantium formidabant. Ubi ergo unum in locum tot simul copiæ convenerunt, jamque sese ad prælium parabant (nam et ipsi pro se duces adversi, audito Italicarum tot copiarum

ἐς ταυτὸν αἱ δυνάμεις συνῆσαν καὶ ἤδη πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζοντο (οὐδὲ γὰρ οὐδ' οἱ στρατηγοὶ ἠρεμεῖν εἶχον, τόσον συνηθροῖσθαι τὸ Ἰταλικὸν πυνθανόμενοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἑτέρωθεν εὐτρεπίζοντο), ὡς γοῦν ὅσον οὔπω ὁμαιχμήσαντες οἱ τοῦ δεσπότου ἔμελλον προσβαλεῖν, ἡ μυθευομένη Ἔρις ἐκείνη ἡ μεταξὺ τῶν τριῶν θεαινῶν τὸ μῆλον ῥίψασα πρὸς φιλονεικίαν τὴν περὶ κάλλους, ἐκείνη καὶ τούτοις ἐμπίπτει. Καὶ ἡ αἰτια παρὰ μικρὸν ἐμφερής.

λα'. Ὅπως τῆς Ἀχαΐας ὁ πρίγκιψ Ῥωμαίοις ἑάλω.

Λέγεται γὰρ τοὺς περὶ τὸν πρίγκιπα μεγιστᾶνας, οὓς ἐκεῖνοι καβαλλαρίους λέγουσι, τούτων τινὰς ἐποφθαλμίζειν κατ' ἔρωτας τῇ τοῦ Δούκα Ἰωάννου συζύγῳ, ἣν καὶ τοῦ Ταρωνᾶ θυγατέρα ὁ λόγος B ἐδείκνυ. Τοῦτο δ' ἦν ἄρα τῷ ἐκείνης ἀνδρὶ εἰς προφανῆ τινα ὕβριν καὶ καταφρόνησιν, καὶ δὴ ὑβριοπαθῶν ἐκεῖνος ἐν τούτοις δεινὰ ἐποίει καὶ τοῖς ὑβρίσασιν ἀνταμύνεσθαι κατηπείλει. Καὶ ἔρις ἦν ἀμφοτέρωθεν ἰσχυρὰ καὶ εἰς πόλεμον ἐκορύσσετο, καὶ οἱ εἰς ὁμαιχμίαν κληθέντες κατ' ἀλλήλων συνίσταντο. Τότε λέγεται καὶ αὐτὸν τὸν πρίγκιπα ὁρῶντα τὴν μάχην ἀγανακτεῖν, καὶ τοῖς μὲν σφετέροις μὼ ἔχειν ἐπιπλήττειν, τῷ δέ γε Δούκᾳ καὶ λίαν ἐπιμωκησάμενον χλευάσαι, καὶ τὰ εἰς γένος, ὡς νόθος, λίαν λαμπρῶς ὀνειδίσαι. Καὶ ὡς οὗτος

A εἴη φάναι, τὸν Νικηφόρον δείξας, ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς, σὺ δὲ σκότιος, μὴ οὐχ ὅπως ἐλεύθερος ἀλλὰ καὶ δοῦλος αὐτοῦ. Ταῦτα μετ' ἐμβριθείας εἰπόντος τοῦ Πρίγκιπος Ἀχιλλεὺς ἦν ἄλλος ὁ Ἰωάννης μηνίσας. Τότε θέλων δεῖξαι αὐτὸς ὢν τὸ πᾶν τοῦ στρατοῦ, καὶ οἷς ἂν προσκέοιτο, ἐκείνους νικῶντας, πέμψας δι' ἀποῤῥήτων νυκτὸς τοῖς στρατηγοῖς διαμηνύεται ὡς αὐτὸς μετ' αὐτῶν ἔσται καὶ ὡς ἐπιθήσοιτο τοῖς μετ' αὐτοῦ Ἰταλοῖς, [P. 51] βλαξὶ καὶ τρυφεροῖς οὖσιν, εἰ μόνον ἐκεῖνον ὀρῷεν. Πλὴν καθιστῶν πρὸς ἐκείνους τοὺς ὅρκους, τὰ πιστὰ ἐτήρει τοῖς περὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Νικηφόρον, ὥστε ἀλωβήτους αὐτοὺς διατηρήσαντας, τοῖς λοιποῖς Ἰταλοῖς οὖσι, καὶ διαφερόντως τοῖς, τοῦ Πρίγκιπος, ὁμόσε χωρεῖν. Ταῦτα συνθεμένων ἐκείνων, B καὶ ἀνταλλαξάντων εἰς τοὺς ἄρχους τὰ ἱερὰ περιάμματα, συῤῥήγνυται μάχη μεγίστη ἔνθεν μὲν Ῥωμαίοις σὺν Πέρσαις καὶ Σκυθικῷ πλείστῳ, ἐκεῖθεν δὲ τοῖς τοῦ Πρίγκιπος Ἰταλοῖς· τὸν γὰρ πατέρα καὶ ἀδελφὸν σὺν τοῖς περὶ ἐκείνους σφισι τὰ δεινὰ ἐπισείσας ἀποναρκᾶν πρὸς τὴν μάχην ἐποίει, καὶ οὐχ ὅπως τὸν πόλεμον ἀναβάλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πόδα ἀναχωρεῖν, αὐτὸς δὲ κατὰ νώτου τοῖς Ἰταλοῖς προσεπιτιθέμενος δεινὰ ἐποίει. Καὶ τότε ἔγνωσαν Ἰταλοὶ παραδεδομένοι, καὶ ἀπεδίδρασκον. Οὐ μὴν δὲ καὶ τὸν κίνδυνον ὑπεξέφυγον, ἀλλὰ πολλοὶ τῷ Σκυθικῷ στρατεύματι συγκαταλαμβανόμενοι, συχ-

conventu haud cessandum rati, ad pugnam ipsi quoque procincti e regione stabant), tali inquam, articulo rerum ac temporis, cum tantum non acie instructi despotæ milites signum conflictus expectarent, medium intervenit simile quiddam illi notæ ex fabulis discordiæ, quæ inter deas tres malum præstantis formæ præmium jaciens tragica eas æmulatione conmisit. Sic enim et nunc fœderati principes rixa, hic quoque non dissimili ex causa nata, distracti ab invicem sunt discidio funesto.

31. *Ut Achaiæ princeps captus a Romanis sit.*

Aiunt enim quosdam e comitatu Principis proceres, quos caballarios illi vocant, cupiditatis adjecisse oculos in ducis Joannis conjugem, quam Taronæ fuisse filiam diximus, in manifestam viri ejus contumeliam et præsentis contemptum; cujus ille haud dissimulans dolcrem gravissime questus est, minatus etiam gravem ultionem auctoribus injuriæ, quibus ad ea superbe responsantibus certamen accensum est utrumque vehemens, iræque ignescentes D in bellum internecivum inflammabantur, mira brevis commutatione momenti, ut qui paulo ante socii communem aciem contra hostes ex adverso intructos conflabant, se invicem infesti peterent. Tunc principem hæc cernentem ferunt indignatum graviter suos quidem objurgare non sustinuisse, **85** duci autem ut tumultus auctori succentem, eum contumeliose appellasse, exprobrato etiam luculenter ac palam dedecore natalium. Cum enim is Nicephorum ostendens « frater meus » dixisset, — « Apage, »

ait Princeps voce sublata, oculo eum comtemptore figens: « Tu enim spurius nec liber tenebrio, vix eo jure aspires ut servus sis. » His verbis haud mitius quam ille vetus Agamemnonis conviciis novus Achilles Joannes concitatus, in iram non minus C memorem et exitu noxiam excanduit. Moxque ut demonstraret præcipuam se partem harum copiarum esse, ac quocunque inclinasset secum victoriam tracturum, missis arcanis noctu litteris ad duces hostium significat se cum ipsis fore, et impetum eum suis facturum in Italiorum multitudinem mollium imbelliumque, si eos illi adorirentur. Cavit tamen, exacto in id ab eis jurejurando, patri suo despotæ ac fratri Nicephoro, ut salvi uterque innoxiique dimitterentur. In reliquos Italos, maximeque in milites Principis, omni vi belli sæviretur. His inter eos conventis, et firmata utrinque jurejurando fide per commutationem sacrorum amuletorum, atrox pugna committitur, hinc quidem Romanis cum Persis et Scytharum manu magna D irruentibus, stantibus contra Italis, qui sub Principe merebant. Nam patri et fratri Joannes persuaserat, grave ni facerent periculum intentans, ut non tantum abstinerent pugna, sed pedem etiam referrent atque in tutum se reciperent. Ipse porro a tergo Italos adortus magnam eorum stragem dedit. Tum demum sese Itali proditos senserunt; sparsique in fugam passim nec sic **86** periculum fugerunt circumventi a Scythicis maxime copiis, quarum creberrimis confixi jaculis cadebant, alii a Persis capiebantur. Ipse ad extremum Princeps

νοῖς τοῖς ὀϊστοῖς τιτρωσκόμενοι ἔπιπτον, ἄλλοι δὲ τοῖς Πέρσαις ἡλίσκοντο. Καὶ τέλος αὐτὸς ὁ πρίγκιψ θάμνῳ τινὶ παρεισδὺς ἐκεῖθεν ἐθάῤῥει λαθεῖν, ἀλλ' οὐκ ἤνυε τὸ παράπαν· ἐπιστάντες γὰρ καὶ αὐτὸν ἀκλεῶς ᾕρουν. Καὶ μέγα τι ἀκονιτὶ ἐν στενῷ κατόρθωμα τότ' ἐπράττετο, ἐν ὀλίγῳ πόνῳ κέρδος νεανικόν. Τότε τοίνυν τὰ θαυμαστὰ καὶ μεγάλα οἱ στρατηγοὶ ἀπενεγκάμενοι λάφυρα, ἐφ' οἷς καὶ αὐτὸν δὴ τὸν τῆς Ἀχαΐας πρίγκιπα, ἐπ' ἀνατολὴν σύναμα καὶ τῷ περὶ αὐτοὺς στρατεύματι ἤλαυνον, κατοχυρώσαντες ὡς οἷόν τε πρότερον καὶ τοὺς κατὰ δύσιν τόπους, ὡς ἐπὶ πλεῖστον φυλάττοιντο. Ὡς γοῦν ἐπανῆκον μετὰ λαμπρῶν τῶν τροπαίων, κατειλήφει μὲν καὶ ἔτι ὁ Στρατηγόπουλος ἐν ἀκαταστασίᾳ τὰ πράγματα, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ αὐτὸς τῷ Παλαιολόγῳ συναίρεται τῆς ὀρέξεως. Τὸν μέντοι γε πριγκιπα κατὰ τὸ παρεστὼς μὲν τότε τῇ φυλακῇ ἐδίδοσαν· μετέπειτα δὲ ἁλούσης τῆς πόλεως (ὡς ἂν καθ' εἱρμὸν καὶ ταῦτα ῥηθείη καὶ μὴ τὸ τῆς διηγήσεως συνεχὲς διακόπτοιτο, εἰ καὶ ξυνέπεσεν ὕστερον) τῆς γοῦν πόλεως ἁλούσης, ἐτοῖν παραδραμόντοιν δυοῖν, ὁ μὲν πρίγκιψ τὸν σοβαρὸν αὐχένα κλίνας τῷ βασιλεῖ καὶ ἄρτι πρῶτον-βλέπειν ἐκεῖνον ἄνακτα Ῥωμανίας ἔλεγεν ἐπειλημμένον ὡς ἐχρῆν τοῦ θρόνου, καί γε ἑαυτὸν πείθειν καθυποκλίνεσθαι καὶ εἰς πό-

A δας πίπτειν βασιλεῖ γε ὄντι τελείῳ. Εἰ δὲ βούλοιτο, καὶ λύτρα διδόναι ὑπὲρ αὐτοῦ ὧν ἔχει τὰ κάλλιστα, ἃ εἰ μή γε ἀνὰ χεῖρας ἡ πόλις ἔκειτο, οὐκ ἂν ἠξίωντο τοῖς Ῥωμαίοις τοῦ μηδενός· [P. 52] νῦν δὲ καὶ λαβεῖν ἀσμένως πιστεύειν καὶ ἔχοντας ἱκανῶς μεγαλύνεσθαι. Ὁ μὲν πρίγκιψ ταῦτα, ἀξιῶν καὶ δοῦλος ἐς ἀεὶ κεκλῆσθαι καί τι σημεῖον ἔχειν ἐκ βασιλείας τῆς δουλείας σύμβολον· ὁ δέ γε βασιλεὺς ἀκούσας μὲν καὶ τὰ λύτρα καὶ διαγνοὺς ἱκανὰ (πόλεις γὰρ ἐδίδου καὶ χώρας ἀπόμοιραν ἑαυτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ἱκανὰς εἰς δεσποτείας σέμνωμα μέγαν, ἀποβλέψας δὲ καὶ πρὸς τὴν εἰσέπειτα τοῦ Λατίνου δουλείαν, ὡς ἐντεῦθεν καὶ μεγαλύνεσθαι τοὺς Ῥωμαίους καί γε κερδαίνειν, ἔγνω σπείσασθαι τὰ πρὸς τοῦτον. Ἐπὶ ῥητοῖς γοῦν ἐκβάλλει τοῦτόν τε τῆς
B φυλακῆς καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὅσοι περιῆσαν ἐν φυλακαῖς προσταλαιπωρούμενοι, τιμᾷ δὲ καὶ δεξιοῦται τοῖς πρέπουσι, καὶ οὕτως ἑαυτῷ οἰκειοῦται ὥστ καὶ ἀνάδοχον αὐτὸν καταστῆσαι παιδὸς ἰδίου ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος κατά τινα πληροφορίαν μεγίστην. Συνέθεντό τε μετὰ ταῦτα τοὺς ὅρκους φρικτοὺς, ὥς λέγουσί τινες, ὥστε καὶ φρύκτωρα ἀνάψαντας ἅμα τοῖς λεχθεῖσιν εἰς ὅρκους καὶ ἀρὰς τὰς παλαμναιοτάτας σβῆναι ποιῆσαι, ὃ δὴ καὶ εἰς ἀσφαλὲς τοῖς Ἰταλοῖς τῶν παρ' ἐκείνοις ἀφορισμῶν

saltum ingressus arbustis densum ibi tutas se inventurum latebras sperabat frustra : ram detectus inglorie captus et ipse est. Magna tunc res brevi momento ac facile peracta, exiguique laboris ingens nec prudentibus sperabile pretium constitit. Sub hæc Romani duces incredibili spoliorum vi ditati, captivum Achaiæ principem ducentes cum exercitu in Orientem reverterunt, munitis prius quantum fas fuit et necesse visum est, ut quam diutissime secure tenerentur, Occidui limitis locis. Redux autem post illa splendida tropæa Strategopulus cum sociis res haudquaquam adhuc in aula quietas reperit, ac perstudiose Palæologo favens multum ad ejus votorum effectum contulit. At principem custodiæ tum quidem tradiderunt. Postea vero capta civitate (hic enim juvat res principis Achaiæ una simul serie dicere, ne si suis quidque posterius gestum temporibus servetur, incommode abrupta hiet narratio) quando, inquam, urbs a Romanis recepta est, annis post hæc duobus, flexit tandem superbam cervicem ea suorum Latinorum clade fractus animus principis, et tunc primum agnoscere sibi visus in Michaele veram speciem ac majestatem imperatoris, cum Romaniæ principem dixit, eumdem professus est rite ac legitime thronum occupasse. Denique affirmavit se jam minime dubitaturum procidere ad pedes ejus, eique se subjicere ut justo imperatori, in quo Augusti fastigii totum instar esset. **87** Præterea si tractari de sua liberatione vellet, pretia libertatis ei soluturum quæ haberet optima. Hæc utcunque Romani, antequam urbem in manibus haberent contemnere forte potuissent, nunc tamen confidere se et illos

ea libenter accepturos, et cum habuerint, non parum inde crevisse suam magnitudinem sensuros. Addebat non recusare se, quin etiam ultro cupere, subjici imperatori, et clientelæ nexu perpetuæ se
C suumque principatum ei obligare ; velleque hujus subjectionis signum ac symbolum sumere titulum officii ab eo impositi. His imperator auditis, et probat: pretio rerum in redemptionem libertatis oblatarum a principe (erant hæ urbes et regiones, pars non modica principatus ejus in Peloponneso, quantam qui possideret merito ferre titulum ac sustinere dignitatem despotæ posset), simul etiam considerato quem amplum illi esset tantum inter Latinos dynastam clientem in posterum ac subditum habere, unde et decus Romanæ rei et lucrum accresceret, optimum factu judicavit accipere quæ offerebantur, et fœdus ostensis conditionibus icere. Pactis igitur secundum dicta initis, educit principem e carcere, et quotquot ex ejus familiaribus superstites sunt reperti : nam aliquos diuturnæ
D custodiæ miseriæ absumpserant. Honoravitque illum et splendide tractavit, ut decebat : tantumque sibi admovit, ut suscipi ab eo ex sacro baptismate proprium Filium vellet in signum et pignus certissimum reconciliatæ fide optima gratiæ. Celebrata deinde conventio est mutuo jurejurando, horrificis etiam, ut aiunt, utrinque sancito ritibus : nam funale accensum præferentes, ubi suum quisque caput, si a pacto resiliret, diris quam maxime formidolosis devovit, illud exstinxerunt ; cujusmodi cæremonia putant Itali exsecrationibus seu excommunicationibus more ipsorum **88** in quospiam intortis efficacitatem et firmitatem adjungi maximam. Porro

τελεῖται. Ἦσαν δέ σφισιν αἱ συνθεσίαι, ἦ μὴν τὸν μὲν πρίγκιπα Ῥωμαίοις δοῦναι καὶ βασιλεῖ ἐξ αὐτῆς κατασχεῖν εἰς δεσποτείαν ἀναφαίρετον τὰ κατὰ Πελοπόννησον ταῦτα, Μονεμβασίαν, Μαΐνην, Ἱεράκιον Μυζηθρᾶν (Ἀνάπλιον δὲ καὶ Ἄργος ἐν ἀμφιβόλοις ἐτίθει) καὶ ἅμα πᾶν τὸ περὶ τὴν Κινστέρναν θέμα πολύ γε ὂν τὸ μῆκος καὶ πολλοῖς βρύον τοῖς ἀγαθοῖς, καί γε αὐτὸν ἐς ἀεὶ δοῦλον κεκλῆσθαι Ῥωμαίων καὶ βασιλέως, καὶ ὀφφίκιον ἐντεῦθεν εἰς δουλείας σημεῖον ἀποφερόμενον, τὸν δέ γε βασιλέα σεμνύναντα τοῦτον τῷ τοῦ μεγάλου ἀξιώματι δομεστίκου μετὰ τιμῆς ἀποστεῖλαι σύναμα τοῖς ἀφ' αὐτὸν, ὅσοι καὶ περιόντες ἦσαν, Καὶ δὴ ἐπὶ τούτοις γεγονότων σπονδῶν αὐτὸν μὲν ἀπέστελλε σὺν τιμαῖς πρεπούσαις, τοὺς δέ γε ληψομένους τὰ λύτρα προσεπεπόμφει. Καί γε ὁ πρίγκιψ τὰ ἴδια κατελάμβανε, πρίγκιψ Ἀχαΐας καὶ μέγας δομέστικος Ῥωμανίας ἐπιφημιζόμενος, καὶ ἅμα τῷ ἐπιστῆναι μηδὲν μελλήσας ἀπεδίδου τὰ λύτρα ὡς προϋπέσχετο Κἂν ἐνέμεινε καὶ ἐς τέλος ἐνσπόνδως ἔχων πρὸς Ῥωμαίους τῷ τῆς Ῥωμαΐος κλεϊζόμενος ὀφφικίῳ, εἰ μή γε ὁ πάππας ἀκούσας, παροξυνθεὶς καὶ ταῦτα πρὸς τοῦ ῥηγὸς, καὶ αὐτοῦ γε προσδραμόντος καὶ ἱκετεύσαντος (οὐ γὰρ εἰς συνοῖσον ἐδόκει οἱ τὸ διὰ τέλους σπένδεσθαι πρὸς Ῥωμαίους), τὰς συνθήκας ἐκείνας [P. 53] διέλυε καὶ τοὺς ὅρκους παρ' οὐδὲν ἐτίθει ὡς ἐν φυλακῇ καὶ ἀφύκτοις δεσμοῖς, καὶ μὴ ἑκουσίως, ὡς ἐχρῆν πράττοντος. Ὅθεν καὶ εἰς τὸ μετέπειτα συνεχεῖς καὶ μεγάλοι σφίσι καὶ ἀμφοτέροις ἀνερρώγασι πόλεμοι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπράττετο τῇδε.

λβ'. Ὅπως ὁ Μιχαὴλ δεσπότης νικᾷ Ῥωμαίους καὶ αἱρεῖ Καίσαρα.

Ὁ μέντοι δεσπότης Μιχαὴλ νῦν μὲν καὶ ἀπὸ τούτων κολουθεὶς τῆς δυνάμεως (πλείστῃ γὰρ ἐχρᾶτο καὶ παρὰ τοῦ τῆς Ἀχαΐας πρίγκιπος τῇ συμμαχίᾳ), ἔτι δὲ καὶ παρὰ τῶν ἀμφὶ τὸν τότε σεβαστοκράτορα Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον μεθ' ὕστερον τὰ πολλὰ κακωθεὶς, ὡς καὶ ἐν στενῷ καταστῆναι πάμπαν τῶν τε χωρῶν καὶ ταύτης τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, πέμψας πρὸς Μαρφὲ τὸν τῆς Πουλίας ῥῆγα καί γ' ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸν ἑαυτοῦ, καὶ πλείστην συμμαχίαν λαβὼν, παραδίδωσι τὰς δυνάμεις τῷ υἱῷ αὐτοῦ Νικηφόρῳ συμπράττοντι κἀκείνῳ, ὃς καὶ συμβαλὼν περὶ τὴν Τρικόρφυον τοῖς ἀμφὶ τὸν Καίσαρα, καὶ μάχην συῤῥάξας δεινὴν, πλείστους τε πεσεῖν τῶν Νικαέων παρεσκεύασε, πλείστους τε καὶ ἄλλους οὓς μὲν φονεύσας, οὓς δὲ περισχὼν καὶ αὐτὸν αἱρεῖ Καίσαρα. Ὡς δ' αὖθις σπονδῶν γενομένων ἐλύετο, τότε μὲν τὰ κατὰ τὴν πόλιν συμπράττει, περὶ ὧν αὐτίκα ῥηθήσεται, ὕστερον δ' αὖθις τοῖς δυτικοῖς καὶ προσβάλλων αἱρεῖται πάλιν καὶ τότε παρὰ τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ, καὶ ἀποστέλλεται πρὸς τὸν ῥῆγα Πουλίας τὸν Μαφρὲ, καί γε τῷ παρ' ἐκείνῳ δίδοται φυλακῇ, χρόνῳ δ' ὕστερον τῆς δεσποίνης Ἄννης ἀδελφῆς οὔσης Μαφρὲ ἀνταμείβεται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐσαῦθις ἐροῦμεν.

conventionum inter eos istarum capita hæc erant, principem cedere Romanis et imperatori, jure quam optimo possidenda et in perpetuum ejus dominium ex nunc transitura, hæc in Peloponneso sita, Monembasiam, Mainam, Hieracium, Myzethram. Anaplium vero et Argos ut controversa et juris dubii relicta in medio sunt, uti et tractus universus circa Cinsternam valde in longum patens et multis scatens bonis. Principem autem ipsum perpetuum fore Romanorum et imperatoris clientem, et in subjectionis signum officium inde sumpturum. Vicissim ab imperatore principem ornatum dignitate magni domestici honorifice dimittendum liberum, cum iis suorum qui tunc superstites reperirentur. In hæc fœdere facto dimisit principem imperator eo quo par erat honore, missis simul cum illo qui pretia libertatis, de quibus convenerat, reciperent. Rediit igitur domum princeps, Achaiæ principis et magni domestici Romaniæ titulos referens, nec quidquam cunctatus post reditum cuncta quæ promiserat. redemptionis pretia exsolvit. Mansissetque perpetuo in fide pactorum, quippe auctoratus Romanis memorato magni domestici officio, nisi papa re audita, cum per se indignatus, tum in id ipsum impulsus precibus regis Apuliæ, quorum neutrius rationibus accommodatum videbatur tantum suarum hactenus partium principem stipendiarium Romanis permanere, pactum illud dissolvisset, juramentaque irrita declarasset quasi extorta ineluctabili vi necessitatis ab homine diris vinculis constricto, ac per hoc non sui juris, nec ejus libertatis ac proprii arbitrii **89** compote, quæ requirebantur ad hoc ut conventio rata validaque esset, unde consecutis inde temporibus continua et magna inter utrosque arserunt bella : et ea quidem sic se habuerunt.

32. Ut Michael despota Romanos vicerit. et Cæsarem acceperit.

At despota Michael in præsens quidem ob eventa narrata minutus copiis, quæ illi pleræque accesserant societate principis Achaiæ, præterea a sebastocratore Joanne Palæologo plurimus postea damnis affectus, adeo ut multum in arcto ipsi res essent cum provinciarum tum exercitus, missis ea de re legatis ad regem Apuliæ Manfredum suum generum, et magnas ab eo auxiliares copias adeptus, eas tradidit suo filio Nicephoro, suas strenue in idem propositum et opes et operam conferenti. Hic cum Cæsare circa Tricoryphum acri prælio congressus maximam stragem Nicæensium dedit, alios plurimos partim occidit, partim cepit, ipsum denique captivum abduxit Cæsarem ; qui pace deinde facta liber dimissus ea quæ mox referemus ad urbem gessit, et rursum cum Occidentalibus pugna inita captus iterum est a Michael despota, et ad regem Apuliæ Manfredum missus ab eo custodiæ traditus est, insecuto deinde tempore cum domina Anna sorore Manfredi permutatus. Sed hæc suis locis deinde referemus.

B'.

α Ὅπως ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος ἐν φροντίσιν ἦν περὶ τῆς ἀρχῆς.

A [P. 57] Ἀρσενίῳ δὲ τῷ πατριάρχῃ νέων ἦρξε φροντίδων ἡ τῆς ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ καταστάσεως τοῦ Παλαιολόγου ἀνάγκη, μεγάλη τις οὖσα καὶ ἀπαραίτητος. Πλὴν γὰρ ὀλίγων, καὶ τούτοι καιρὸν οὐκ ἐχόντων διὰ τὴν τῶν ἄλλων πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων βούλησιν ἐφ' ᾧ ἐπίσχοιεν, φανερῶς οἱ ἄλλοι πάντες μιᾶς βουλῆς ἦσαν καὶ γνώμης, ἀγαπητῶς ἔχοντες εἰ βασιλεύοιντο ὑπ' ἐκείνῳ. Ἀρίστην γὰρ βασιλείαν εἶναι οὐ τὴν κληρωτὴν, ἣν ὀλίσθῳ τύχης τινὶ ἔστι λαγχάνειν καὶ τὸν ἀνάξιον, οὐδέ γε τὴν ἀπὸ γένους, εἰς ἣν παρεισφθαρέντες πολλάκις λανθάνουσι καὶ οἱ κάκιστοι, οὓς δὴ καὶ ἀποδοκιμάσειεν ἂν ὁ ἀγαθὸς ἄρχων καὶ ἐν ὑπηκόων ἐξετάζεσθαι μοίρᾳ, ἀλλὰ τὴν ἐξ ἀρετῆς καὶ δοκιμασίας ἀρίστης ὢν ἄρχειν μέλλει. Αὕτη γὰρ καὶ λυσιτελὴς τοῖς πλήθεσιν, εἰδότων τῶν εἰς ἀρχὴν καταστάντων ἐπὶ τίνι καὶ προσεκλήθησαν. Ἰατρόν γὰρ οὔτε τὸν ἐκ τύχης οὔτε τὸν ἐκ γένους εἰς τὸ ποιεῖν ὑγείαν τοῖς νοσοῦσιν ἀξιόχρεων εἴποιμεν· καὶ εἰ ἐκ γένους τὸν κυβερνήσοντα ἐγκρινοῦμεν, καταποντιστὴν μᾶλλον ἢ κυβερνήτην ἐπιστήσομεν τῇ νηΐ. Κινδυνεύειν δ' οὕτω καὶ τὸν μᾶλλον καθάρσεως εἴτ' οὖν παιδεύσεως εἰς τὸ καλῶς βασιλεύειν δεόμενον ἀκάθαρτον εἶναι μάλιστα, ἅμα γεννηθέντα καὶ ἅμα τρυφαῖς καὶ σπατάλαις παραληφθέντα βασιλικαῖς, ὑφεδρευούσης μὲν κολακείας, ἐκποδὼν δ' οὔσης ἀληθείας, καὶ τῶν κακίστων ὡς καλλίστων ὑποκοριζομένων, ὡς ὁ παλαιὸς λόγος ἔχει, ὅτε καὶ τὸ ἐμμελὲς βήττειν ἀκούειν ἦν ἐκ κολάκων τῷ ἅμα μὲν ἄρχοντι ἅμα δὲ πάσχοντι, κἂν τις νουθετῶν ὑπογρύξῃ, ὡς δύσνους καὶ κάκιστος διεβάλλετο, ὡς τὴν παραίνεσιν πρόσταξιν ἐχόντων. Οἱ δὲ καὶ τὰ γινόμενα δυσχεραίνοντες οὐδὲν ἧττον κολακεύουσιν, ἀποσεμνύνοντες πλέον τοῦ μετρίου τὸν ἄρχοντα, καὶ τὸν τῦφον συναύξουσιν. Ἐκεῖνοι δὲ ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς διάφορα προσωπεῖα περιτιθέμενοι, B πρὸς τὸ ἀρίστως βασιλεύειν τὸ γένος ἐχέγγυον οἴονται, ὥσπερ ἐν ταῖς πρώταις τῶν σπερμάτων καταβολαῖς βασιλικῶν τινων δυνάμεων εἰς ἀρίστην ἡγεμονίαν ἐνουσῶν. Ταῦτα λέγοντες ἐπέκειντο πλέον ἰδεῖν τὸν δεσπότην καὶ στεφηφόρον, καὶ ἤνυτον προσαναγκάζοντες συνεχῶς. [P. 58] Ἦν γὰρ καὶ ὁ Παλαιολόγος ἐντεῦθεν συγκροτηθεὶς τὰ αὐτὰ λέγων, καὶ

II.

1. *Ut Arsenius patriarcha in sollicitudine fuerit ob res imperii.*

90 At Arsenio patriarchæ novarum sollicitudinum initium attulit magna et ineluctabilis necessitas imminens evehendi Palæologum ad imperium. Nam præter paucos momentum non habentes, quod eorum suffragia multitudine contrariorum obruerentur, concordi omnes studio in unam sententiam desideriumque conspirabant Palæologo ut imperatori serviendi. Vulgo ut optimam laudabant eam demum principatus formam, quæ principis delectum non prærogativæ generis addiceret, ac sic permitteret arbitrio sortis, cujus temerario judicio velut cæco aleæ casu non solum indignus interdum præficeretur, sed in summum sæpe locum irreperent pessimi homines, et omnino tales quos si satis exploraret gravis et accurrata censura, vix in infimum subditorum gradum admitteret. Tutissimum esse illum igitur eligendi modum, quo vita ejus et mores qui promovendus est, ipsorum quibus est præfuturus subjiciuntur examini: ista enim rationem et populis æque utilem et ipsis principibus, utique per eam intelligentibus cur et ad quid officii vocentur. Sane nunquam dixerimus aptissimum fore illum ægro curando medicum, quem genus aut fortuna commendarint; et si ex genere gubernatorem navigantes adsciverimus, demersorem potius quam utilem rectorem imponemus navi. Periculum porro esse ne qui sunt in regno nati omnium sint ineptissimi ad percipiendam institutione **91** disciplinam atque artem recte administrandæ reipublicæ, quippe quos et deliciæ in quarum sinu nutriuntur, et assiduæ imperantium pestes, adulatorum greges, ita depravant ut nec sensum habere veritatis assentationibus exclusæ, nec judicium recti et æqui, aut formam capere moderati regiminis valeant, utique cum C qui eorum et latera obsident et auribus insidiantur individui comites, ad gratiam loqui omnia parati, pessima quæque, ut vetus verbum habet, pulcherrimarum rerum appellatione cohonestent, usu subactis principum animis ad ista et toleranda et credenda, adeo ut etiam libenter audiant viles istius fæcis hominum voces, quibus modulatam etiam sibi videri ægrotantis principis tussim putidissime garriunt. Quibus si audeat intervenire quispiam sapiens, et quæ vera et justa sunt hiscere, continuo ut defectionem meditans et homo nequissimus traducitur, iis siquidem qui sic imperant omnis admonitionis loco absoluta et liberrima quidvis imperandi licentia est, cum interim ipsi quoque qui ea moleste ferunt, accinere assentantibus cogantur, et ultra omnem modum qualicunque principi encomia vel D maxima dicere, quibus scillicet magis magisque tumidus ejus animus inflatur. Atque hoc genus principes. diversas sibi larvas velut in scena imponentes, ad optime imperandum abunde putant sufficere generis regii claritatem, quasi nascentium in purpura primigenia ipsa semina vin quamdam arcanam secum ferrent, dotium ad præclare imperandum necessarium præbitricem. Hæc dicentes exardescebant in impatientem instantiam videndi præpositum rebus verum dominum et corona dignum, seque compotes votorum, utpote subjectos principi ejus formæ quam descripserant. Is quoque ipse quem istis vocibus designabant, Palæologus

ὡς εἰ μὴ ἄξιος τῆς ἡγεμονίας κριθείη καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ, **A** αὐτὸς ἐντεῦθεν ἐκεῖνον ἀποψηφίζεται. Πλὴν καὶ πολλά τινα κατορθοῦν ὑπισχνεῖτο, τὴν μὲν Ἐκκλησίαν ἀνυψοῦν ὅσον, τοὺς δ' ἱερωμένους καὶ πλέον τοῦ μετρίου τιμᾷν, ἀξίαις τε μεγίσταις καὶ τοὺς ἀξίους τῶν ἐν τέλει προβιβάζειν, καὶ κρίσεις ὑπεραποδέχεσθαι δικαίας, καὶ τοὺς ἀῤῥεπῶς κρινοῦντας ἐγκαθιστᾷν, ὧν καὶ μάλα καὶ πρώτιστον τὸν Κακὸν Μιχαὴλ καὶ Σεναχηρεὶμ ἐπικεκλημένον, εὖ τῶν λόγων καὶ τῶν νόμων ἔχοντα, ἐν τῷ δοῦναί οἱ καὶ πρωτοασηκρῆτις πάλει σβεσθὲν ἀξίωμα, καὶ οἱ θέλειν ἀσηκρῆτις ὑποτάξαι, ἐφ' ᾧ ἀδεκάστως καὶ ἀνεριθεύτως κρίνοιεν. Ἔτι τε λόγον τιμῆσαι καὶ τοὺς ἐν λόγῳ περὶ πλείστου τῶν ἄλλων ποιεῖν. Τὸ δέ γε στρατιωτικὸν ὑπεραγαπᾷν, καὶ τὰς ἐκείνων προνοίας, κἂν ἐν πολέμῳ πίπτοιεν κἂν ἀποθνήσκοιεν, γονικὰς **B** ἐγκαθιστᾷν τοῖς παισὶ, κἂν τισιν αἱ γυναῖκες κατὰ γαστρὸς ἔχοιεν τὸ κυοφορούμενον. Εἰσπράξεων δ' ἀδίκων μηδ' ὄνομα εἶναι, μηδὲ χώραν διδόναι διαβολαῖς, ἀργοῦντος μὲν τοῦ ἐπὶ ταύταις μονομαχίου, ἀργοῦντος δὲ καὶ τοῦ σιδήρου, ὡς ἐπηρτημένου καὶ κινδύνου μεγίστου, εἴ τις τολμῴη τῶν δυναμένων καὶ ἐν ἀρχαῖς ὑπέχειν τὸν μύδρον καταναγκάζειν. Τὰ δὲ τῆς πολιτείας οὕτως ἀφόβως ἐν εἰρήνῃ διατηρεῖσθαι, ὥστε καὶ τοὺς ἀποροῦντας καὶ ἱκανῶς τῆς περιουσίας ἔχοντας ἐπιδεικνυμένους τὰ ὑπάρχοντα κυδροῦσθαι καὶ τὸ παράπαν μὴ δεδιέναι. Ἐπὶ πᾶσιν ὑπακούειν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μητέρα ταύτην ὡς εἰκὸς ἡγεῖσθαι, καὶ πᾶν τὸ εἰς κατάστασιν αὐτῆς πραγματεύεσθαι. Ταῦτα δὲ προσετίθει, ὅτι καὶ ἐν ὑπονοίαις ὁ προβασιλεύων ἦν τοῦ καταφρονεῖν τῶν ἐκείνης προνομίων καὶ βασιλικῶς κατεπαίρεσθαι, ὥστε καὶ ἐπὶ πολλοῖς τὸν πατριάρχην λυπεῖσθαι καὶ τὴν τοῦ λαοῦ προστασίαν ἀποπροσποιεῖσθαι, μηδὲν κἂν δικαίως ὑπέρ τινων λέγοι εἰσακουόμενον. Ἦν οὖν τότε τῷ πατριάρχῃ, καὶ οἷς τῶν ἀρχιερέων τὸ εἰς τὸ μέλλον προμηθὲς ἦν, διττοί τινες λογισμοὶ πρὸς ἀμφότερα κρούοντες καὶ ἑκατέρωθεν ἰσχυροί. Ὅτε γὰρ πρὸς τὴν τῆς βασιλείας ἐντέλειαν ἀποβλέψαιεν, καὶ τὸ παρ' ἀμφοῖν βασιλέοιν, τοῦ μὲν νεοκο-

eadem illa loquebatur, addens etiam se, si forte imperaret et filium haberet non præditum dotibus artibusque ad bene regendum aptis, ultro abdicaturum redacturumque in ordinem. His inserebat promissienes magnificas perficiendarum, si declararetur **92** imperator, laudatarum et cunctis expetitarum rerum Ecclesiam quidem sese in altissimum fastigium evecturum, sacros vero ministros honoraturum exquisitissime. Præterea magistratus et præfecturas non nisi dignis ex primo **C** ordine tributurum. Judiciorum curam susceptu-rum, ut juste ac sine calumnia fierent, æquique tenaces et inflexibiles ad gratiam ei rei viros præfecturum. Cujus rei jam nunc specimen et quasi pignus dedit in quopam notissimo tunc et omnium primo judice, perdocto illo quidem et consultissimo juris, sed injustitia infami, unde illum Malum Michaelem et Senacheribum vulgo vocitabant. Quem specie honoris in posterum coercuit: extinctam enim prius dignitatem primi a secretis resuscitans ei tradidit, subjiciens sic illi assessores multos probos viros a secretis, hoc est arcanis suffragiis judicaturos, et sic citra personarum acceptionem sine ullius respectu ac verecundia, quod justum esset decreturos. Pollicebatur etiam sese litteratos eximie culturum prælaturumque cunctis· Ad hæc **D** eximiam erga militarem ordinem caritatem pro-mittebat, stipendiis ad diem numerandis donativis repræsentandis, eorum vero qui in bello cecidissent et in obsequio reipublicæ vitam profudissent liberis, si quos reliquissent, debita patri præmia reddendo: in eoque tam diligentem fore, ut si cujus occisi militis uxor prægnans superesset, fetus in ea concepti providentiam gereret eique servari mortui parentis honoraria curaret. Injustarum porro exactionum ne nomen quidem audiri passurum. Nec locum daturum calumniis; unde jam nemo ad earum depulsionem singulari certamine decertaret, nemo contactu ferri candentis innocentiam probaret satis gnaro unoquoque magistratuum magnum mali gravissimi sibi periculum impendere, si vel tantum conniveret, ut quivis delatus ad experimentum massæ candentis adigeretur. Spondebat quin etiam summam securitatem pacis publicæ, per quam etiam tenues et prius **93** egentes jam tantum abundarent, ut nec ipsis deforet facultas ostentandarum opum et se familiamque domestica copia honestandi, omni prorsus metu vacuis. Super omnia obedientissimum sese, ut par est, Ecclesiæ præbiturum, et matris illam loco ducturum, nihilque non moliturum quod ad ejus statum pacemque servandam videretur conducibile. In quo ut abundantius religionem ostentaret, incitabatur spe comparationis a populo instituendæ factorum suorum ejus generis cum contrariis exemplis imperatoris nuper defuncti, de quo sciebat invaluisse suspicionem haud magni eum facere Ecclesiæ auctoritatem, efferreque se in eam fastu regio. Unde et contigerat eo regnante multas offensiones et dolendi causas patriarchæ offerri adeo ut jam non auderet suscipere patrocinium populi, nec deprecatorem se ingerere in periculis miserorum, quoniam non speraret se auditum iri, quantumvis æqua diceret. Tunc porro patriarcha et ii ex antistitibus qui futuri providentiam habebant, cogitationibus invicem adversis et valide utrinque in contraria incurrentibus distrahebantur. Quando enim bonum imperii statum reputabant, præclarum ipsis et populo salutare videbatur, administrari republicam nomine atque auctoritate simul junctis principum duorum; alterius pupilli et in perfectam ætatem debita cura educandi; alterius per se valentis resque opera consilioque propriis gerentis. Rursus cum extendebant animum in provisionem rerum futurarum, hinc quidem occurrebat quantum expectari boni posset ex imperio

μουμένου τοῦ δ' ἐνιργοῦντος, ἄρχεσθαι ὡς καλὸν ὁμοῦ καὶ τῷ ὑπηκόῳ σωτήριον κατενόουν. [P 29] Πρὸς δὲ καὶ τὰ μέλλοντα προσγενήσεσθαι, ἅμα μὲν ἐξ ὧν τὴν ἱκανὴν πληροφορίαν ἐπὶ τἀνδρὶ εἶχον ἐκ πλείστου, ἅμα δὲ καὶ ἐξ ὧν τότε ὑπισχνουμένου κατήκουον, ὑπεραποδεχομένοις ἐῴκεσαν τὰ κατὰ βουλὴν πραχθησόμενα. Ὅτε δ' αὖ πάλιν πρός τε τὸ τοῦ ἑνὸς ἀφιλονείκητόν τε καὶ ἀνερίθευτον καὶ τὸ ἐπὶ δυσὶ στασιαστικόν τε καὶ μάχιμον ἐνοήσαιεν, τάσ θ' ἑκατέρωθεν ἐπιβουλὰς καὶ τὰς ὑποψίας ἑνὸς ἐπὶ θάτερον καὶ τέλος τὸν ἐφ' ἑνὶ κίνδυνον παρὰ τοῦ κρατήσαντος, διεφώνουν καὶ ἀπηγόρευον. Εἶναι γὰρ τὴν βασιλείαν καὶ ἄλλως χρῆμα μὲν ὀρεκτὸν καὶ τοῦ παντὸς ἄξιον, ὑποπτικὸν δ' ἄλλως, ὥστε καὶ μὴ οὖσαν κακίαν εἰδωλοποιῆσαι διὰ τὴν ὑποψίαν καὶ οὖσαν, μετιέναι παρασκευάζειν τὸν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὡς οὕτω μόνος ἀσφαλῶς βασιλεύσοντα, ἂν καὶ τὰ μὴ ὄντα μετίῃ. Ὧ δέ τις πρὸς ταῦτα καὶ ὑποστέλλοιτ' ἄν, τῷ μή τισιν ἄδικος δόξαι τῇ μοναρχίᾳ ἐπιθέμενος. σοφόν τινα λόγον καὶ παλαιὸν ἐκ τραγῳδίας εἶναι τὸν ἐξαιροῦντα τὸν ἐπὶ τῇ δόξῃ τῆς ἀγικίας μῶμον, λέγοντα, εἴπερ ἀδικεῖν δέοι, ὑπὲρ τυραννίδος κάλλιστον ἀδικεῖν. Ταῦτ' ἐκείνοις λογιζομένοις δέος ἐπῄει· καὶ παρὰ ταῦτα μὲν πλησίον ἦσαν τοῦ πράττειν, τούτων δὲ προσκρουόντων τοὺς λογισμοὺς ἀργοὶ πρὸς τὸ δρᾷν ἦσαν, κἂν ὅσοι καὶ ὥρμων λέγειν. Νικᾷ δ' ὅμως τὸ μόρσιμον. Καὶ τοῦ μὲν τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίζειν ἐκείνῳ οἱ πλεῖστοι γίνονται, καὶ σχεδὸν πάντες· ὅμως δ' ἐμπεδοῦν τοῖς φρικώδεσιν ὅρκοις, ἀραῖον ἔχειν ὑπὲρ θατέρου θάτερον τοῦ μή τι δεινὸν βουλεύσασθαι κατ' ἀλλήλων τοὺς βασιλέας, τῶν εἰκότων ἐνόμισαν.

β'. Ὅπως ἀνίεσαν τὸν Παλαιολόγον ἀρῶν αἷς ὑπέκειτο.

[P. 60] Ἑτοίμως δ' ἀφῄρουν καὶ τὸ δοκοῦν τοῖς πραττομένοις προσίστασθαι ἐφέσει τοῦ ταῦτα γενέσθαι. Ὡς γὰρ αἱ γεγονυῖαι συνθεσίαι τοῦ Παλαιολόγου πρὸς τὸν πάππον τοῦ βασιλέως καὶ αἱ δι' ἀφορισμῶν ἐμπεδώσεις, ἦ μὴν μή τι κατὰ τοῦ γένους τοῦ βασιλείου βουλεύσασθαι, παρά των προὐτείνοντο, ὡς ἱστὸν ἀράχνης ὁ τῶν ἀρχιερέων συλλογος τὰς συνθήκας ἐκείνας διέλυον. Μὴ γὰρ εἶναι τὸ τοιοῦτον κατὰ τοῦ βασιλεύοντος κάκιστον βούλευμα, ὀλλὰ μᾶλλον συνεργίαν τῆς βασιλείας καὶ συντήρησιν ἀδιάδοχον, κατὰ

Palæologi, de cujus et sapientia et bonitate et fortitudine plene sibi persuasi videbantur; eoque momento haud dubie propendebant in eam partem, quæ tali tamque probato et parato imperatori, tam fausta et optabilia tum promittenti tum idoneo præstare, certam et perpetuam collati jam honoris possessionem optabat. Iidem tamen ubi deinde reputabant secum quam tranquilla, concors, a dissidiis et factionibus secura sejunctaque sit singularitas imperantis; e contrario quam **94** infida, instabilis, ad rixarum, seditionum et civilium tumultuum præsens periculum exposita sit duorum in uno imperio societas, quæ utrinque insidiæ, quæ suspiciones, quæ machinationes uniuscujusque in æmulum, ad extremum quæ clades quamque tragicus exitus maneat imbecilliorem, posquam potentiori aut feliciori succubuerit, hæc, inquam, cogitantes revocabant damnabantque vota illa sua et consilia priora, toti videlicet defixi in imagine miseriarum imperii discordis. Existimari quippe vulgo imperium rem in primis expetibilem et quantovis bene pretio parandam, præsertim iis qui ejus gustum experiendo perceperint. Idem porro esse suspiciosissimum negotium; nec quiescere unquam animos collegarum in suprema potestate, quin se inquietissime torqueant curis anxiis in se vicem intentis imaginante unoquoque de alio infestissima quæque, et æque ambobus tam sæpe sine causa quam semper sine venia sese invicem insidiarum capitalium suspectos imo reos et convictos habentibus, atque adeo in ista inquietissima vigilia suspicionum anxiarum et iniquissimarum spem ac rationem secure regnandi sitam esse ducentibus. Quod si cujus forte a vi scelerata perfidisque fraudibus in collegam abhorreat animus, et famam crudelitatis injustæ vereatur, occurret statim in subsidium ambitionis contra humanitatem vetus e tragœdia oraculum, quo edicitur, si jus violandum unquam sit, minime vituperabilem et maxime tempestivam ejus violandi causam esse plenam in solidum acquisitionem supremæ auctoritatis: talia reputantes, et quæ ex istis pronum erat sequi metuentes, ecclesiastici proceres impelli se sentiebant ad fovendum ambitioni Palæologi: rursus vero incurrentibus ex adverso miseratione pupilli principis ac fide in domum Augustam, segnes ad agendum, muti etiam ad loquendum quæ opus erant reddebantur. Vicit tamen divina prædestinatio quæ imperium Michaeli desponderat: nam ad huic imperium decernendum plerorumque ac ferme omnium sententiæ conspirarunt. Appositum id tamen in mutuam cautelam communi consensu temperamentum **97** est, ut ambo principes juramentis quam maxime horrendis, diris etiam exsecrabilibus additis, obligarentur ad fidem invicem charitatemque præstandam abstinendumque a vi omni ac fraude, quæ in alterutrius perniciem tenderet.

2. *Ut Palæologum antistites solverint juramentis et diris quibus tenebatur.*

Sacri porro antistites, hæc fieri valde desiderantes, facile dissolverunt quæ ipsorum exsecutioni obstare videbantur: siquidem ne novum juramentum rite a Palæologo conciperetur, videbatur obstare adhuc vigens religio veteris jurisjurandi, quo ille avo pueri principis dudum sacramento fidem addixerat, non in ipsius tantummodo personam, sed in stirpem ejusdem ac posteros, additis etiam anathematum, si falleret, incurrendorum devotionibus ac diris. Quæ nunc omnia cœtus præsulum ut telas aranearum disrupit ac fecit irrita, magno consensu declarans,

καιρὸν συναιρομένου τῆς ἀρχῆς τῷ νέῳ τῆς βοηθείας χρῄζοντι· Τὰς. τοὐντεῦθεν δὲ τῶν ὅρκων συμβάσεις ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ἰσχυρὸν ἔχειν καὶ ἀδιάλυτον ὥστε καὶ τὰς προτέρας συεῖναι ταύταις, ὡς καὶ ἀμφοτέραις τὸν Παλαιολόγον ἐνέχεσθαι, εἴ ποι τῷ νέῳ ἐπιβουλεύοι. ὁ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως ἐζήτει τὴν ἀρὰν τίθεσθαι καὶ τοὺς ὅρκους γίνεσθαι, εἴ ποι καὶ ὁ νέος κατ' αὐτοῦ μελετήσας διαπράξοιτο, ὡς ἐξ ἀνάγκης τοῖς αὐτοῖς ἐνέχεσθαι. Προβαίνει ταῦτα, καὶ γραφαῖσ οἱ ὅρκοι κατοσφαλίζονται, Καὶ ὁ γράφων ὁ εἰς πρωτασηκρῆτις τεταγμένος Κακὸς ἦν.

γʹ. Οπως ὤμνυον καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις δουλείας ὅρκον Ῥωμαῖοι, καὶ ἐν ποίοις διορισμοῖς.

[P. 61] Τάτεται δὲ καὶ τοὺς ὁπουδήποτε τῆς Ῥωμαΐδος ὀμνύειν ἐπ' ἀμφοτέροις ὅρκον δουλείας κατὰ τὸ σύνηθες· πλὴν προσέκειντο τοῖς συντεθειμένοις ἐπ' ἀσφαλείᾳ καὶ ἀμφοτέρων μείζονι. ἦ μὴν ἕτοιμον εἶναι τὸ ὑπήκοον ἐπ' ἐκεῖνον ὁρμᾷν φονώσῃ χειρὶ, ὃς ἂν ἐπιβουλεύσοι θατέρῳ. Ὡρκωμότουν γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο, κατὰ φόβον, οἶμαι, ἢ χρείαν ἀληθινήν. Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' οὐδὲν ἂν καταγνοίη τις μεῖζον τῶν ταῦτα πραττόντων ἢ τὸ ἐμφυλίους πολέμους τῷ κοινῷ προξενεῖν, εἴ ποτε τοῦτο συμβαίη. Ὅμως ἐδόκει ταῦτα, καὶ εἰς ἔργον τὰ βοαλεύομενα προὔβαινον. Χεῖρα τοιγαροῦν ἐτίθουν, καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων ὤμνυον ἦ μὴν καὶ ἀμφοτέροις δουλεύειν καὶ ταῦτ' ἐκτελεῖν.

δʹ. Ὅπως ὤμνυεν ὁ Παλαιολόγος ἐπὶ τῷ παιδὶ καὶ οἱ μεγιστᾶτες.

τέως δ' ἡ κυρία παρῆν, ἥτις ἦν, ὡς ἐῤῥήθη, Ἑκατομβαιῶνος νουμηνία. Καὶ πρῶτος αὐτὸς ὁ εἰς βασιλείαν προβιβαζόμενος ὤμνυεν ὑπὲρ τοῦ παιδὸς τὰ εἰκότα καὶ Βασιλέως, πλὴν οὐχ ὡς δουλεύσων ἀλλ' ὡς συμβουλεύσων ἐκείνῳ καὶ μηδὲν ἀνήκεστον μελετήσων κατ' ἐπιβουλήν. Ὤμνυον δὲ καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ ὡς δουλεύσοντες ἀμφοτέροις, καὶ ὡς ἀμυνοῦντεν αὐτίκα, ἤν πού τις ἐβουλεύοι, τῷ ἐπιβουλευθέντι. Καὶ οὕτω τελεσθέντων τῶν ὅρκων, ἀσπίδι βασιλικῇ ἐνιζάνει ὁ εἰς τὴν βασιλείαν ἑτοιμαζόμενος, πρῶτον τὼ πόδε τοῖς βασιλικοῖς συμβόλοις ἐναρμοσθεὶς, καὶ χερσὶν ἔνθεν μὲν ἀρχιερέων ἔνθεν δὲ μεγιστάνων ἀρθεὶς ἀνακτορικοῖς παιᾶνοις

quod fieri Palæologum contigerat participem imperii, nequaquam esse nefarium et fidei juratæ contrarium facinus, sed utilem reipublicæ collationem operæ in bonum imperii, et conservationem principatus ei ad quem de jure spectabat, sine ulla spe potestatis istius precariæ in prolem successione transmittendæ: quæ salutaris tum rei Romanæ cooperatio peropportuna et necessaria judicabatur imbecillæ ac tali auxilio egenti pupilli pueritiæ. Itaque nihil obstante prioris sacramenti religione, novum juramentum ratum inviolabilemque firmitatem habiturum, quippe cum neutra conventio quidquam alteri contrarium habeat, quominis ambæ valere simul possunt; unde fore ut duobus deinceps totidem fœderum sacramento sancitorum vinculis constrictus Palæologus teneretur, et si ullas unquam collegæ puero insidias strueret, duplicis perjurii reus foret. Quæ Palæologus admittens vicissim petiit devinciri mutuo quoque juramento ad securitatem suam adolescentulum imperatorem, imprecando et ipsum sibi diras et anathema statim inevitabiliter incurrendum si quidquam unquam adversus Palæologum machinaretur aut ageret. Hæc uti convenerat processerunt, conceptis utrinque juramentis et **96** re tota in publicas rite tabulas relata ad memoriam firmitatemque irrevocabilem, scribente ista et authenticis commentariis mandante Malo illo, quem diximus, antiquato prius et ejus causa reposito primi a secretis officio donatum.

3. Ut fidelitatis juramentum utrique principi de novo præstiterint; et quibus de novo additis cautionibus.

Edictum quoque est ut per omnes Romano imperio subjectas regiones omnes utrique pariter principi sacramento fidem obsequiumque suum de more obligarent. Sed ad majorem utriusque securitatem consuetæ talium formulæ adjungere tunc visum, Deo similiter teste firmatam, professionem et promissionem universi populi, bello et inexpiabili odio persequendi eum e duobus, cujus essent et in collegæ vita vel nefaria vis vel insidiæ deprehensæ. Tali extraordinario additamento populare juramentum cumulatum metu magis, ut opinior, nimio proclivis in regni societate dissensionis, quam ulla satis magna utilitate remedii ad tantum mali prævertendum ancipitis. Nam si recte quis æstimet, istud profitentes belli jam tum civilis et internecini signum tollebant, ex prona et vix evitabili suspicione facile ac cito exarsuri. Cæterum qualicunque consilio, ista sic tunc decreta et exsecutioni mandata sunt Romanis ubique viritim universis imposita sacris Evangeliis manu, jurantibus se et fidem utrique principi concorditer imperanti subjectionemque præstituros, et si quis ipsorum in alterum insurgeret, auctorem injuriæ ulturos.

4. Ut Palæologus et proceres imperatori puero jurejurando caverint.

Jamque aderat inaugurationi designati Augusti dicta dies, quæ fuit, ut dictum est, kalendæ Januariæ, quando is qui ad imperium evehebatur juramenta, de quibus convenerat, primus conceptis verbis protulit, fidem per ea obligans puero principi non ut ei subditus futurus, sed ut consulturus ac suggesturus opportuna, nihilque in ipsum insidiose moliturus. Jurarunt post ipsum optimates se utrique subditos futuros, et **97** si quis ipsorum insidiaretur alteri statim ultionem de insidiatore sumpturos. Sic consummata juramentorum cæremonia, designatus princeps scuto regio insedit, utroque prius pede imperatoriis insignibus ornato; et manibus hinc quidem antistitum inde optimatum

καὶ κρότοις παρὰ πάντων ἐμεγαλύνετό τε καὶ ἐφημίζετο.

ε'. Ὅπως ὁ Παλαιολόγος καταστὰς εἰς τὴν βασιλείαν ἐφιλοτιμεῖτο τὰ μέγιστα.

[P. 62] Τὸ δ' ἐντεῦθεν οἱ μὲν τῆς γερουσίας προσήκουσιν ὀφφικίοις ἐνεσεμνύνοντο, καὶ ἄλλοις μὲν ἄλλα τὰ μὲν ἐδίδοντο τὰ δ' ἐν ὑποσχέσεσιν ἦσαν· τὸν δ' αὐτάδελφον Ἰωάννην, μέγαν δομέστικον ὄντα, τῇ τοῦ Τορνικίου Κωνσταντίνου θυγατέρι πρὸς γάμου κοινωνίαν συνήρμοσε, κἂν ἐν ἀναβολαῖς ἦν τὸ ἀξίωμα. Θάτερον δὲ τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντῖνον, ἔτι ἔχοντα ἐν ἰδιώταις, κατὰ καιρὸν τιμᾷν αὐτὸς Καίσαρα προθυμούμενος, συνήρμοττε δὲ καὶ αὐτῷ πρὸς γάμον τὴν τοῦ Βρανᾶ παῖδα εὐγενῆ οὖσαν, σοφόν τι ποιῶν καὶ τοὺς ἐν τέλει τοῖς κήδεσι προσποιούμενος. Καὶ τοὺς μὲν τῆς γερουσίας οὕτω μεγαλοπρεπῶς ἐθεράπευε, προνοίας τούτοις ἐπαύξων καὶ προστιθεὶς καὶ χαίρειν ἀφιεὶς τοῖς πᾶσι, τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν λαμβάνουσι, τὰ δ' ἐλπίζουσι· τὸ δὲ στρατιωτικόν τε καὶ τὴν πληθὺν, τοὺς μὲν καθημεριναῖς φιλοτιμίαις ὤφελλε, καὶ χρυσοβούλλοις τὰ ὑπεσχημένα τούτοις ἐπλήρου, καὶ πρὸς τὸ μέλλον εὐθυμοτέρους καθίστα ὡς ἀθανάτους τὰς τῆς ζωῆς προνοίας καὶ τὰ διδόμενα σινηρέσεα τοῖς παισὶν ἕξοντας, τοὺς δ' ἐθεράπευεν, ἀνοιγνὺς φυλακὰς καὶ χρεῶν δημοσίων

A ἀπολύων τοὺς ὠφληκότας, ἀπορουμένοις τε τὰ πρὸς ζωὴν διδοὺς ἀφθονώτερα, καί γε τοῖς ἠδικημένοις ἀμύνων καὶ φιλοτιμότερον προχέων τὸ δαψιλὲς, ὥστ' εἶναι ἅμα μὲν ἀνενεγκεῖν περί τού τινα καὶ ἅμα προβαίνειν γράμμα βασιλικὸν προστάσσον ἐκείνῳ τὸ κατὰ βούλησιν, εἰ καὶ δυσὶ χρόνοις ὕστερον ἀνελάμβανε τὰ προστεταγμένα. Κἂν πού τις ἐφ' οἷς εἶχεν ὀχλούμενος τὸ γράμμα τῆς χάριτος προὔτεινεν, εὐθὺς φανὲν δευτέρας ἰνδικτιῶνος ὂν, τὴν δόσιν ἀπεψηφίζετο, ὡς ἐν καιρῷ μηδὲν ἀκριβείας καὶ προσοχῆς ἔχον τὸ γεγονός. Τότε δὲ καὶ πόλλ' ἄττα τοῦ κοινοῦ ταμιείου ἐξεφόρει, καὶ δημηγορῶν τοῖς συνειλεγμένοις πρὸς χάριν ἅπασαν, εἶτ' ἀμφοτέραις ἐκείνοις ἐξήντλει τὰ χρήματα, χύδην ἐκρίπτων κυνηδὸν συλλέγουσιν·

B ς', Ὅπως τὰς ἄκρας ὠχύρου καὶ μήπω στεφθεὶς ὁ Παλαιολόγος.

[P. 63] Ἦν ταῦτα, κἀκεῖνος μὲν καταχυροῦν τὰς ἄκρας προὔργου ποιούμενος, ἅμα δὲ καὶ δηλοποιούμενος αὐτῷ προσώπῳ τὴν τῆς βασιλείας ἀνάῤῥησιν, ἐπὶ Φιλαδελφείας ἔγνω χωρεῖν, λιπὼν τὸν νέον ἐν Μαγνησίᾳ, βασιλικῶς, ὡς ἔδει, θεραπευόμενον. Συνείπετο δέ οἱ καὶ ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν προασπίζον τοῦ βασιλέως μεθ' ὅτι πλείστης εὐνοίας καὶ πρὸς τὸ πονεῖν ὁρμῆς ἑτοῖμον, ὅπου γε καὶ καθ' ὧν

sublatus, acclamationibus et plausu, quibus excipi novi imperatores solent, ab universis salutatus et Augustus declaratus est.

5. *Ut Palæologus erectus in imperium regia liberalitate cunctos demeruerit.*

Inde senatores quidem officiis pro cujusque meritis honorabantur, et aliis alia partim donabantur, partim promittebantur. Fratrem vero Joannem tum adhuc magnum domesticum sebastocratoris ornare dignitate æquum censuit, et ei Constantini Tornicii filiam matrimonio conjunxit, destinatam dignitatem in tempus aliud differens. Alterum vero fratrum Constantinum in privata tunc quidem adhuc reliquit sorte, suo tempore creare ipsum Cæsarem habens in animo. Dedit autem et huic uxorem Branæ filiam sane prænobilem, sapienti consilio affinitatibus patricios sibi devinciens. Et senatores quidem in hunc modum magnifice demeruit, pensiones iis adaugens, et donis superadditis cumulans, cunctisque gaudendi materiam offerens honorum vel collatorum præsenti fructu vel certa pro-
D **missorum exspectatione. Jam exercitum ac plebem varie delinivit : nam et plerosque quotidianis donativis juvit et quibus per diplomata bullis aureis munita promissum aliquid fuerat, cum fide repræsentavit, sic illos in futurum securos et bene animatos efficiens, utpote jam certos processura ipsis et liberis eorum in omne tempus ad victum decreta subsidia et 98 frumenti demensa constituta. Plebem vero præcipue demulsit aperiendis custodiis, et iis qui fisco quid deberent nec solvendo essent, liberis dimittendis, præterea largiendo liberaliter alimenta, et passos injuriam consolando, vexatoribus eorum**

condigno supplicio multatis. Et inerat multa popularitas in modo hæc agendi, facilitate et amabilissima benignitate largientis dona per se grata multo reddente gratiora. Quippe non raro statim ac quis
C **de sua quapiam necessitate retulerat ad principem, is sine mora diploma regium ipsi quod postulabat asserens in manum dabat, unde is lætus abibat, etsi nonnunquam non nisi post biennium pensio numeranda prescriberetur. Quod si quem, ubi scriptum legerat, tæderet moræ referretque diploma et gratiam repræsentari posceret, placidus ille ac renidens recognoscebat scriptum, et ubi revera dilatum in secundam indictionem donum videbat, ultro damnabat scripturam quasi a parum attento minimeque assecuto mentem suam librario formatam, jubebatque corrigi. His et similibus de causis profundebat largiter ærario prius regio conditas opes. Et ab concionem passim loquens omnia ad popularem gratiam composita, utraque mox manu hauriebat et publico thesauro vim pecuniæ ingentem, effusissime projiciens quæ avidissime colligebantur.**

6. *Ut arces munierit nondum coronatus Palæologus.*

Hæc quidem sic se habebant. Cæterum ille operæ pretium se facturum ratus, si arces muniret, simul et præsenti conspectu exhibiturus populis, qui ejus acclamationi non interfuerant, specimen sibi creditæ supremæ potestatis, Philadelphiam decrevit proficisci, relicto puero collega Magnesiæ cum regio, uti par erat, satellitio. Secutus eum est universus exercitus circumdans principem cum omnibus et veris indiciis 99 benevolentiæ summæ,

ἴοι, προθύμως πολεμησείοντες. Τὸν μέντοι γε πατριάρχην εἰς Νίκαιαν ἀποπέμπει, μετ' ὀλίγον καταλαβεῖν καὶ αὐτὸς ὑπισχνούμενος σύναμα τῷ νέῳ, ταινιωθησόμενοι καὶ ἀμφότεροι. Ὁ μὲν οὖν πατριάρχης σύναμα τῷ κλήρῳ καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι, συνταξάμενοι τὰ εἰκότα τοῖς βασιλεῦσι, τῆς ἐπὶ Νίκαιαν ἥπτοντο· ὁ δέ γε βασιλεὺς τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν καὶ συντάξας συνάμα καὶ τοῖς ἐν τέλει ἐπὶ Φιλαδέλφειαν ἤλαυνε, καὶ δὴ ἐπιστὰς τῇ πόλει ἐκεῖθεν τὰς ἄκρας ὠχύρου, τοὺς μὲν πέμπων, ἄλλους δ' ἐκεῖθεν δεχόμενος κατιόντας καὶ δώροις ὡς οἷόν τε φιλοτιμούμενος, προθύμους εἰς φυλακὴν ποιῶν καὶ θαρβαλεωτέρους ἐλπίσι χρησταῖς καθιστάς. Προβὰς δ' ἐκεῖθεν μικρὸν καὶ τὰ κύκλῳ περιελθὼν, καὶ τοὺς μὲν προσλαλιαῖς ἀγαθαῖς, τοὺς δὲ φιλοτιμίαις, τοὺς δὲ καὶ ὑποσχέσεσιν, ἔστι δ' οὗ καὶ φόβουν κιρνὰς ἡμερότητι, τὰ παρεμπίπτοντα βασιλικῶς μετερχόμενος, ὡς οἷόν τε κἀκεῖ καθίστα καὶ ἀσφαλέστερον φρουροῖς κατωχύρου· Εἶχε γὰρ τὴν ἐπὶ δύσιν μέριμναν, ὡς ἑτοίμων πρὸς τὸ ἀφηνιᾷν ὄντων, εἰ εὐκαιρίας τινὸς ἐπιδράττοιντο. Ὅθεν καὶ πρέσβεις εἰς Πέρσας ἐξαποστείλας, τοῦτο μὲν δηλώσοντας εἰς τὴν ἀρχὴν καταστάντα ὃν καὶ ἀκριβῶς ἰδόντες ᾔδεσαν, τοῦτο δὲ καὶ τῷ σουλτὰν περὶ τῶν ἐκεῖ πραγμάτων κοινολογησομένους, οὐδὲ τοῦ-

A τῷ ἀγνοοῦντι τὸν βασιλεύσαντα, ἀλλ' ἐς τὰ μάλιστα φίλῳ ὄντι, αὐτὸς τὴν ταχίστην ὑποστρέψας καὶ τὸν παῖδα παραλαβὼν ὑπὸ πολλῇ τρυφῇ τε καὶ δορυφορίᾳ μεγίστῃ τῆς ἐπὶ τῆς Νικαίας ἥπτετο. Ὡς δ' ἐπέστησαν μὴ μελλήσαντες (οὐδὲ γὰρ ἦν ἀμελεῖν περὶ τῶν δυτικῶν σκοπουμένοις), εὐθὺς εὐτρεπίζοντο τὰ τῆς ταινιώσεως, ἐλπιζόντων πάντων, ὃ δὴ καὶ συγκείμενον ἦν, [P. 64] ταινιωθῆναι μὲν τὸν νέον βασιλικῶς καὶ πρώτως εὐφημηθῆναι στεφανωθέντα καὶ προκατάγειν τὸν θρίαμβον, ἐκεῖνον δὲ καὶ τὴν ἐκείνου σύζυγον ἐν ὑστέρῳ στεφανωθέντας τῷ πρώτῳ μεθέψεσθαι κατὰ τὴν βασιλικὴν καὶ συνήθη προέλευσιν.

ζ'. Ὅπως παρελογίσατο τὰς συνθήκας τῆς στεφηφορίας ὁ Παλαιολόγος.

B Τὸ δ' ἦν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας δόλος καὶ παρασπόνδησις, εἰς οἷον ἧξον τέλος, οὐδὲν τὸ παράπαν ἀγνοηθὲν τοῖς πολλοῖς. Οἱ μὲν οὖν ἐν τέλει προκατελήφθησαν εὖ παθόντες καὶ εὖ ἔτι τυχεῖν ἐλπίζοντες· ἐπέδησε γὰρ αὐτῶν τὰς γλώσσας, πλὴν ὀλίγων τινῶν τὰ φιλοτιμήματα, καὶ εἶχον ἡσύχως καθ' ὅ τι πραχθείη. Τινὲς δὲ τῶν κακῶς παθόντων εἰς ἄμυναν λογιζόμενοι τὴν τοῦ παιδὸς καταφρόνησιν καὶ προσέχαιρον. Ὁ μέντοι γε πατριάρχης ἔτι καὶ αὐτὸς ἐν ἐλπίσιν ἦν τοῦ μηδέν τι παραβαθῆναι τῶν

alacritatem quoque maximam præferens ad quosvis subeundos labores pugnandumque ubicunque et adversus quoscunque duceret. Patriarcham interim Nicæam præmittit, brevi eodem secuturum se pollicitus cum puero Augusto, regii diadematis una cum illo rite assumendi gratia. C Quare Arsenius cum clero et præsulibus vale dicto Augustis, Nicæm versus iter tenuit. Imperator vero sumptis secum copiis, salutatis in digressu optimatibus, Philadelphiam profectus inde muniendis arcibus curam impendit, mittens ad eas præsidiarios, accersitosque qui illic fuerant benigne accipiens, et donativis pro copia præsenti magnificis liberalissimisque promissis bene animatos ad perseverandum in fide custodiæ creditæ speque plenos optima remittens unde venerant. Hinc paulum progressus cuncta per circuitum lustravit, et hos quidem allocutionibus benignis, alios largitionibus, quosdam promissis demeruit. Fuit ubi et terrorem clementiæ submisceret. Denique ibi omnia auctoritate ac sapientia majestatem imperii D decente constituit, et ad securitatem in posterum præsidiis idoneis firmavit. Imminebat enim in rerum Occiduarum curam, cum non ignoraret inhiare rebus novis qui plurimum illic poterant, et ad detrectandum obsequium jugumque palam excutiendum nihil nisi commodam occasionem exspectare. Indidem etiam legatos ad Persas misit; partim ut illis significaret suam evectionem in imperium, quæ grata ipsis fuit ob priorem ejus notitiam et amicitiam veterem; partim ut sultani quædam interius communicarent de modo et causis mutationis **100** nuper factæ, quem illum averterent a metuendo

inde quidquam sinistrum hæredi Theodori prioris imperatoris sibi olim non ignoti, quinetiam amicissimi. His peractis celerrime reversus, assumpto secum Joanne puero, cum splendido apparatu pompaque magnifica numerosissimi satellitii Nicæam iter intendit. Quo ut pervenerunt, nihil cunctati (non enim tempus terere sinebat sollicitudo rerum Occiduarum) statim se accingere cœperunt ad solemnem coronationem. In qua eventus ostendit frustra speratum ab universis, ut, quemadmodum convenerat, prior imperatorio diademate insigniretur et Augustus acclamaretur adolescentulus, præiretque cunctis in pompa triumphali, quæ tali occasione coronationis imperatorum solet institui, Paleologus vero et hujus conjux secundo post illum ordine procederet.

7. *Ut pacta conventa in coronatione transgressus sit Palæologus.*

Hoc vero fuit impingere in limen et a primis aberrare carceribus per dolum et fœderis infractionem; ex quo fœdo principio in quem finem proclivis esset prolapsio, nemo fere prudentium non sentiebat. Verum præoccupati beneficiis et suspensi spebus plerique potentiorum tacuerunt: linguas enim omnium, perpaucis exceptis, ambitiosæ largitiones devinxerant, ut quidvis taciti ferrent. Quidam etiam a parte pueri quæ non voluerant passi, dulcedinem vindictæ quamdam degustabant in depressione filii ejus a quo se affectos injuria putabant. Quare hoc ipsis jucundum accidebat. Patriarcha totus incumbens ad sperandum quod optabat, rata videlicet pacta conventa in summa rei fore, nihil in his magnopere

συγκειμένων, καὶ οὐδέν τι προσεξηρεύνα. Ἐκεῖνος δὲ τισι τῶν ἀρχιερέων τὸ σκέμμα κοινωσάμενος, καὶ ὡς οὐκ ἄξιον εἴη παιδὶ ὄντι καὶ τὴν ἡλικίαν ἀτελεῖ τὴν τῆς βασιλείας ταινίωσιν προδεδέχθαι καί οἱ προβεβηκότος ἤδη καὶ τὸν βίον κατατετριφότος ἐν πράγμασι προηγεῖσθαι ἐν θριάμβοις καὶ εὐφημίαις, ἐθάῤῥει λαβὼν ὑποσχέσεις, ὡς καὶ αὐτοὺς ἀξιοῦντας ταῦτα καὶ ὡς δικαίοις προσκειμένους τοῖς λεγομένοις ἔχειν καὶ τὸν πατριάρχην συμπείθειν τὰς ἐπὶ τῷ παιδὶ ἀναῤῥήσεις πρὸς τὸ παρὸν ἀναβάλλεσθαι ὡς ἐγκαίρως ταινιωθησομένῳ. Εἵπετο δὲ πάντως ἐντεῦθεν, εἰ μὴ βασιλικῶς στέφοιτο, κἀν ταῖς εὐφημίαις καὶ πᾶσιν ἑτέροις τοῦ ἤδη ταινιωθέντος καθυστερεῖν. Πλὴν σοφιστέον ἔλεγον τὴν ἐγχείρησιν, καὶ ἅμα τελουμένων κινητέον τὰ περὶ τούτου. ὅπως μὴ καὶ προαισθόμενος τὸ στέφος δώσων τὰς ταινιώσεις ὑπέρθοιτο.

η'. Ὅπως ἐστέφθη ὁ Παλαιολόγος καὶ τὸ παιδίον παρεωράθη.

[P. 65] Ἦν ταῦτα, καὶ ἡ κυρία τῶν ἡμερῶν παρῆν, καὶ πάντ' εὐτρεπῆ ἦσαν, καὶ ἀρχιερεῖς τὰς στολὰς ἐνδύντες τὰς ἱερὰς πρὸς τὸ τὰ τῆς τελετῆς ἐνεργεῖν ἑτοίμως εἶχον, καὶ τοὺς βασιλεύοντας περιέμενον. Ἀλλ' εὐθέως κινεῖται τὸ σκέμμα, καὶ ταραχὴ ἦν, τῶν μὲν ταῦτα, τῶν δ' ἐκεῖνα λεγόντων. Τῶν δέ γε τῆς γερουσίας τινὲς καὶ προσηπείλουν κακῶς δρᾷν τὸ παιδίον καὶ διαχρᾶσθαι, εἰ ἄλλως πράττειν ἡ Ἐκκλησία βούλοιτο. Λόγοι γοῦν ἐγένοντο, καὶ διεφιλονείκουν. Ὁ δὲ πατριάρχης ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν, καὶ οὐκ εἶχεν οἷς προστεθείη, Παρήρχετο ἡ ἡμέρα, καὶ συμφωνεῖν οὐκ εἶχον. Μόλις οὖν καὶ μετὰ τὴν πολλὴν διαφιλονεικίαν οἱ ἀρχιερεῖς πάντες πλὴν τινων ὑποκλίνουσιν. Ἦσαν δ' οὗτοι Ἀνδρόνικος ὁ τῶν Σάρδεων καὶ Μανουὴλ ὁ Θεσσαλονίκης ὁ τοὐπίκλην Ψαρᾶς καὶ Δισύπατος. Ἀλλ' ὁ τῶν Σάρδεων ἅμα τῷ τὸν πατριάρχην πεισθῆναι καὶ αὐτὸς συνεπείθετο, τὰ πολλὰ συμβαλομένου τῇ καταθέσει τοῦ τῆς κατὰ τὴν Ὀρεστιάδα Ἁδριανουπόλεως Γερμανοῦ, ἔτι δὲ Γρηγορίου τοῦ Ἀγκύρας καὶ τοῦ Μελαγγίων Κωνσταντίνου. Ὁ δέ γ' Ἐφέσου Νικηφόρος εὐλαβὴς ὢν ἀνὴρ καὶ τίμιος οὐχ ὑπενόει τὸ ὑπορυττόμενον ὡς ἐν ἁπλότητι ζῶν, καὶ εὐθὺς συνυπήγετο. Τοῦτ' ἔπασχον καὶ ἄλλοι πολλοί. Ὁ δὲ πατριάρχης ἔγνω μὲν ἀπατηθεὶς, οὐκ εἶχε δὲ ὅ τι πράττοι πολλῆς τῆς ἀνάγκης περιστάσης. Καὶ δὴ καθυπέγραφον μὲν οὗτοι τὰ ἐγνωσμένα, τῷ δέ γε Θεσσαλονίκης οὐδ' ἀκουστὰ ταῦτ' ἦσαν, μηδ' ἄκροις ὠσὶ δέξασθαι καταδεχομένῳ· τὸν γὰρ τῆς βασιλείας κληρονόμον πρῶτον ἠξίου ἐν πᾶσι γίγνεσθαι. Ὡς δὲ τὸ Μάρπου ὑπεμιμνήσκετο, καὶ πέμπων ὁ βασιλεύων κατωνεί-

scrutari voluit; unde nec nisi sero quid pararetur sensit. Palæologus autem totam jam ante machinam cum quibusdam antistitum **101** sibi magis obnoxiis composuerat, clam ipsos conveniens, et factu indignum absurdumque affirmans puerulum rationis haud compotem augusto diademate, cæremonia religiosissima, celebritate amplissima decorari, plaususque et acclamationum primas ferre, se vero ætatis perfectæ virum, tota vita gerendis negotiis maximis tritum, asseclam larvati ornamento incongruo infantuli traduci regia pompa et plane triumphari. Quibus illi se persuasos fassi, spoponderunt daturos operam ut patriarcha coronatione pueri in præsens supersederet, specie illius in tempus magis opportunum differendæ. Porro consequens hinc futurum ut, si puer ea die non ornaretur imperatoria corona, in honore acclamationis et cunctus id genus auspiciorum ac jurium prærogativis omnino ei subjungeretur cui soli ea celebritate diadema imperii augustis ritibus esset impositum. Cæterum addebant lutendum arte ac gubernandum arcano consilio negotium, nec prius de tali re hiscendum quam jam inchoata communis inaugurationis cæremonia, ne præmature quid strueretur sentiens is qui diadema erat impositurus, totam solemnitatem et ex æquo coronationem utriusque differendam in tempus aliud decerneret.

8. *Ut Palæologus coronatus, puer vero despectus fuerit.*

His in hunc modum constitutis, adfuit dicta coronationi dies, cuncta erant ad cæremoniam parata, sacris induti vestibus præsules in procinctu religiosæ functionis stabant et Augustos exspectabant, cum ecce inopinatissime proponitur quid Palæologus æquum censeat. Turbatur statim, et varie murmur gliscit, hæc quorumdam aliorum alia loquentium. Auditæ inter hæc minæ nonnullorum e senatu, vim puero inferendam et vitam adimendam, si obfirmarent animum præsules in consilio ejus sic **102** immature coronandi. Miscentur sermones, ardescit contentio, æstuat patriarcha incertus animi quam in partem se adjungant. Præteribat dies, nec finis dissensionum erat. Ægre tandem post multam contentionem antistites ad Palæologi desiderium inclinantur omnes, paucis exceptis. Erant hi Andronicus Sardensis, Manuel Thessalonicensis cognomento Psaras, et Disypatus. Verum Sardensis, simul ac patriarchæ sententia plurium persuasa est, et ipse accessit, multum ad hujus assensum eliciendum conferente Germano Adrianopolis ad Orestiadem episcopo, simul etiam Gregorio Ancyræ et Constantino Melangiorum. At Nicephorus Ephesinus, vir pius et honoratus, præ innata simplicitate non pervidit quid clam molirentur qui hæc movebant, ideoque facile tractus in partes est, quod aliis item multis usuvenit. Patriarcham porro fraudem fieri non latuit: sed facere aliud nequivit, urgente undique insuperabili necessitate. Tamen in omnes subscripserunt decreto communi, solo Thessalonicensi ne mentionem quidem rei, quam iniquissimam putabat, vel primis admittente auribus. Nam imperii hæredi prærogativam principatus servandam in omnibus contendebat. At cum esset ei revocatum in mentem vocabulum *Marpou*, quod ipse cœlo missum audierat, et per missos Palæologus exprobrasset haud consequenter ipsum agere, qui

διζεν ὡς αὐτὸς εἴη ὁ προαγγέλλων τὴν βασιλείαν ἐν ἰδιώταις ἔτι τελοῦντι ζῶντος τοῦ βασιλέως, ἐκεῖνος καὶ προσωμολόγει, καὶ ἕτοιμον ἑαυτὸν παρεῖχε δέχεσθαί τε καὶ στέργειν, εἴπερ ἐν ἅπασι προηγοῖτο ὁ κατὰ κληρονομίαν βασιλεύς. Ὡς δ' ἐκείνῳ παρίστων καὶ τὸ παιδίον διερμηνεύοντες κατανεύειν τὸ ταινιωθῆναι μόνον ἐκεῖνον, καὶ αὐτὸν ἀγαπᾷν, καὶ δὴ ταῦτα πρὸς τὸν ἀρχιερέα ψελλίζον ἔλεγεν ὡς καταδέχοιτο, εἲ μόνον αὐτὸ ζῴη μηδὲν παθὸν ἔκ τινος [P. 66] (πολλοὶ γὰρ καὶ ἠπείλουν προεξανίστασθαι, εἰ ἀντέχοιτο, καὶ τὸ Κελτικὸν πελεκυφόρον περιεστὼς ἕτοιμον ἦν καὶ κατὰ φυλακὴν καὶ κατ' ἐπίθεσιν πράττειν, εἴγ' ὁρισθείη παρὰ τῶν δυναμένων μάλιστα), ὁ ἀρχιερεὺς ὀλίγα τῶν παρὰ τοῦ παιδὸς λεγομένων φροντίζων ἑνὸς ἦν τοῦ ὑπὲρ ἐκείνου ἀντέχεσθαι. Ἀλλ' ἀντίσχειν εἰς τέλος οὐκ εἶχε· πολλοὶ **B** γὰρ καὶ προσωνείδιζον καὶ προὐτρέποντο νεμεσῶντες, εἰ μόνος αὐτὸς ὁμόσε τοσούτοις χωροίη. Τότε τοιγαροῦν ὑπογράφει κἀκεῖνος πεισθείς. Πλὴν εἰς πιθανὴν δοκοῦσαν παραίτησιν τὸ ὁμοιοτρόπως προσέθετο· τοῦ ὁμοίου γὰρ ἐπὶ χειρίστοις λαμβανομένου παρὰ τῷ ποιητῇ, ἐξέφηνεν ἐκεῖνος ἐκ τούτου τὸ ἀναγκαστικὸν καὶ κακότροπον τῆς ὑπογραφῆς, ὡς οὐκ ἐν καλῇ πάντως πίστει καὶ χάριτι τὴν πρᾶξιν

A προσέμενος, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης καὶ βίᾳ τοῦ συνειδότος· Ὃ δὴ τὸ ὁμοῖον ὑπέφηνεν· ὁμοῖος γὰρ πόλεμος καὶ ὁμοῖον γῆρας τῷ ποιητῇ λελέχαται.

Ἐπεὶ γοῦν τὰ τῆς βασιλείου τελετῆς ἤνυσται καὶ ἔδει χωρεῖν τοὺς στεφθέντας πρὸς τὰ ἀνάκτορα, προηγοῦντο μὲν οἱ τὸ στέφος δεξάμενοι, μεθείπετο δὲ τὸ παιδίον οὐκ ἐν στέφει βασιλικῷ, ἀλλ' ἐν μόνῳ κεκρυφάλῳ ἡμιτυμβίῳ, λίθοις καὶ μαργάροις κεκοσμημένῳ. Ἦν δ' ἐκείνῳ μέλον οὐδὲν μὴ νοοῦντι, ἕκαστος δὲ τὸ καθ' ἑαυτὸν σκοπῶν οὐ προσεῖχεν. Ἔμελλε δ' αὐτοὺς πάντως ἡ δίκη εἰς τὸ μετέπειτα μετελθεῖν, ὡς ἐγνώκαμεν.

θ'. Ὅπως στεφθεὶς ὁ Μιχαὴλ ὑπεποιεῖτο τοὺς πολλοὺς καὶ λόγοις καὶ πράξεσιν.

Τότε δὲ ἀτημελήτως τὸ παιδίον διάγον πρὸς παιγνίοις, ἦν παιδικοῖς, καὶ ὁ βασιλεύων ἐν δημηγορίαις τῆς ἡμέρας συχνάκις. Εἶθ' ὕστερον καὶ προσφιλοτιμούμενος τοὺς πολλούς, κατὰ μέσον σφῶν ἐρρίπτει καὶ ἀμφοτέραις ἀργύρια. Οἱ δὲ προσυλλέγοντες ἀνύμνουν δῆθεν τὸν εὐεργέτην, παιδίον καὶ τὰ κατ' ἐκεῖνο χαίρειν ἐῶντες, μηδ' οἱ κακοῦ εἰδότες γεγόνασιν. Ἡ γὰρ κατὰ θατέρου ἐπιβουλὴ [P. 67] τοῦ ἑτέρου ἐντεῦθεν ἤρχετο. Τί γοῦν λοιπόν; ὑγρῶν ὄντων ἔτι τῶν γεγραμμένων αὐτοὶ κατημέλουν μὴ ξί-

cui alias privato, regnante adhuc hujus pueri patre, imperium prædixisset, nunc tam pertinaciter obsisteret necessariam tuendæ dignitati rem petenti, recordari se ille ac probare, dixit, sed sic demum Palæologi honori assentiri, si primas **103** omnium ferret qui hæreditario imperaret jure. Tunc qui agen- **C** tem hac constantia Thessalonicensem circumstabant, admonuerunt ut mentem adverteret ad innuentem ipsi pro quo tam pugnaciter certabat puerum, et gestu indicantem æqui bonique se consulere ut solus Palæologus coronaretur; quo nihil ille motus audivit etiam mox voce balbutiente sibi dicentem Joannem, sufficere sibi tunc quidem si tutus viveret et securus a vi. Multi enim minabantur se ipsum de medio sublaturos, si resisteret; aderatque Celtarum secures gestantium circumstans cohors, ancipiti obsequio ad nutum potentiorum parata, vel tueri puerum vel tollere, ac facere omnino quidquid juberetur. Sed contemnebat istas quoque ut pueri expressas metu voces perstans intrepidus in cœpta intercessione Thessalonicensis, in uno semper fixus eo quod dixerat. Verum persistere ad extremum **D** non valuit: coortus enim est clamor in eum plurimorum certatim qua monentium qua increpantium, ecquid puderet unum tot et talibus viris coram in os obsistere adversumque niti? Victus igitur denique subscripsit, sed iis verbis quæ recte intelligentibus exortam manui subscriptionem, non animo sententiam indicarent: adscripsit enim similiter se assentiri, memor apud poetam simile ad pessimi significationem trahi. Quare sic innuebat se coactum extrema necessitate, contra mentem, ut bonum approbasse visum, quod malum judicabat, reclamante persuasione animi ac vim ineluctabilem

excusante conscientia; ideoque id similiter se facere dixisse, hoc est pessime, quo sensu simile bellum et simile senium Homerus dixerit.

Ut ergo coronationis cæremonia peracta est, et procedere in palatium Augustos oportuit, præiverunt qui coronati fuerant Palæologus cum **104** conjuge, post ipsos puer sine regia corona, sed simpliciter redimitus vitta fimbriata gemmis et margaritis ornata. Nec ille id scilicet curabat, per ætatem nondum sentiens. Et ne ad istud magnopere præsentes adverterent, ea causa erat, quod veriti passim quorsum hæc vergerent, vertebant pro se quisque curas in sese, ac vel in metu vel in spe rerum propriarum habitabant. Omnes porro machinationis hujus insidiosæ participes divina deinde, ut cognovimus, suo tempore ultio excepit.

9. *Ut coronatus Michael multitudinem delinierit verbis et factis.*

Tunc vero securam vitam puer degens totus in ludicris et illius ætatis remissionibus erat. Imperator sæpius in die ad concionem dicebat, subindeque, ut peroraverat, deliniendæ causa multitudinis, argenteos utraque manu in medium conferti populi jactabat. Illi certatim colligentes laudibus videlicet tollebant beneficum largitorem, puerum et res ejus valere jubebant, ignari quidem quo malorum devenissent. Nam initia hæc erant insidiarum alterius Augustorum in alterum. Populus autem oblitus tam cito juratæ in primum insidiarum machinatorem ultionis, adhuc udis ex recenti scriptura tabulis fœderis inter Augustos sacramento firmati, tam longe aberat a stringendo gladio in auctorem injuriæ, ut ipsi effusissime applauderet. In ordine ecclesiastico clerus quidem in pari cum populo

φος κατὰ τὰ ὀμωμοσμένα κινεῖν. Εἰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας κἂν ὁ κλῆρος ἠμέλει, ἀλλ' οἵ γε τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα φέροντες, τί μὴ ἔχοντες ἀμύνειν, τὸν λαὸν οὕτω κατενεπέδουν φρικώδεσιν ὅρκοις ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἓν τῶν δύο τούτοις ἐπισυμβαίνειν, ἢ ἐμφυλίοις ἐνδιδόναι πολέμοις καὶ σφάττεσθαι, ἢ μὴν τὰ μέγιστα εἰς Θεὸν ἁμαρτάνειν ἐπιορκοῦντας. Ἀλλ' ὡς ἔοικε, τὸ παρὰ πολλοῖς ὑμνούμενον ἀληθὲς, ὡς τὸ μέλλον γενέσθαι ἀντιπράττει καὶ τῷ φρονεῖν. Ἐκεῖνος τοίνυν μεθὸ καὶ δημηγορήσειε, κοντοῖς καὶ σφαίραις τοῖς ἄρχουσι συνιππάζετό τε καὶ συνέπαιζε, καὶ τρυφὴ ἦν τοῖς βλέπουσι τὰ πραττόμενα. Εἰς τόσον δὲ τὸ πλῆθος δημηγορῶν εἰς ἄνεσιν ἔτρεπε καί σφιν χρηστὰς τὰς ἐλπίδας ὑπέτεινεν ὡς καλῶς εἰς τοὐπιὸν βιώσουσιν, ὥστε καὶ χαρίτων ἀρχαίων πολιτικῶν ὑπεμίμνησκεν ἐλευθερίας φερουσῶν σύμβολον. Ἦσαν δ' ἐκεῖναι προσκλώθειν τὰς γενειάδας πέκοντας καὶ χαίρειν ἀνέδην· καί τινες προσέκλωθον δίχα, καὶ σφᾶς ἑώρων ἐγὼ γαννυμένους ὅτι τοῦτο κελεύει ὁ βασιλεὺς, τὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων εὐμάρειαν ὑπισχνούμενος. Ἦσαν δέ τινες οὐκ οἶδ' ὁπόθεν τῶν μελλόντων προφοιβασταὶ, καὶ κλώθειν προσέταττον χαίρουσι τοῖς ἐλπιζομένοις, ὡς συροῦσι λυπουμένοις τοῖς πραττομένοις, εἰ πεινῷεν ἐσύστερον. Οἱ δ' ὡς εἰκαίως λεγομένοις οὐ προσεῖχον, ἀλλὰ

A τῶν ἀγαθῶν ἦσαν ἐλπίδων, κἂν φόβους τις λέγοι. Εἰ γοῦν ἀληθῆ τὰ φοιβάσματα, ἔδειξεν ὁ καιρὸς, καὶ ἡμεῖς κατὰ τόπον ἐροῦμεν, μηδὲν προσθέντες εἰς τὴν τῆς ἀληθείας σύστασιν. Τότε τοίνυν ἐφ' ἡμέραις τισὶ διατρίψας κατὰ τὴν Νίκαιάν, ἐπεὶ παλινοστεῖν ἔδει πρὸς Νύμφαιον, τῷ πατριάρχῃ συνταξάμενος, καὶ τὸ παιδίον παραλαβὼν ὁ κηδεύειν ὑποσχὼν ἑαυτὸν, ἔξεισιν ἅμα τοῖς ἐν τέλει καὶ τῷ στρατῷ.

ι'. Ὅπως ὑποστραφεὶς εἰς Νύμφαιον μετὰ τοῦ παιδὸς πρέσβεις ἐδέχετο πανταχόθεν.

[P. 68] Καὶ ὁ μὲν καταλαβὼν τὸ Νύμφαιον Περσῶν μὲν ἐδέχετο πρέσβεις καὶ δῶρα, καὶ τῷ σουλτὰν καταιγιζομένῳ ἐκ παλιῤῥοίας πραγμάτων ὑπισχνεῖτο προσχωρήσαντά οἱ ὑπτίαις δέχεσθαι ταῖς χερσὶ καὶ εἰς καιρὸν πέμπειν αὖθις μετ' ἀσφαλείας B τῶν πραγμάτων ἡσυχασθέντων. Ὁ γὰρ Μελὴκ προσκεχωρήκει, καὶ δέος ἦν τῷ σουλτὰν μήπως ἐκεῖνος ἐπανήξῃ μεθ' ἱκανῆς, καὶ ὅσην οὐκ ἦν ὑποστῆναι, δυνάμεως. Ἐγγύας δ' ἐδίδου τοῦ μὴ φοβεῖσθαι τὴν πάλαι συνήθειαν Ἐπρεσβεύοντο δὲ πρὸς ἐκεῖνον καὶ οἱ κατὰ τὴν μεγαλόπολιν Ἰταλοὶ, καὶ ἀνακωχὴν ἐδίδου τῇ πρὸς ἐκείνους μάχῃ, ὡς καὶ μετ' ὀλίγον κραταιότερον σπεισόμενος σφίσιν, εἰ προτενοῦντός τινα ἐκπληροῖεν. Πλὴν καὶ τοὺς πρέσβεις Ῥωμαίους καὶ ἐκ Ῥωμαίων ὄντας ὡς εἶχέ μετεχειρίζετο, καὶ

dissimulatione ac rerum quæ attentabantur negligentia versabatur : episcopi autem non habentes aliud quo puerum defenderent aut ejus violati scelus ulciscerentur, insistebant adigendo populo in nova et diris imprecationibus tremenda juramenta præstandi quod promiserat. Ex quo alterum duorum necessario secuturum erat, nempe ut aut civili bello temere suscepto sese trucidandos armatis objicerent, aut inexpiabili se flagitio perjurii apud Deum obligarent. Sed verum est vulgare dictum, quod **105** omnino futurum est nulla posse prudentia præverti. Cæterum Palæologus post illas conciones contis et pila colludens cum principibus, ludicra equestria magna spectantium voluptate decurrebat. Porro istis concionibus tantum bonæ spei lætitiæque popularibus animis injecerat, ut quasi certi duraturæ felicitatis vitam sibi omni prosperitate cumulatam in posterum augurarentur, et passim familiari gratulatione quædam ex antiqua memoria facetæ urbanitatis, libertatis omen habentia, dicta retractarent frequentarentque sermonibus. Erant autem ea, licere nunc pilos barbæ mulcere, pectere digitisque torquendo crispare fas otiumque esse, utique profuse gaudentibus. Nec secus vulgo factitabant gestiente quadam alacritate, innatos genis pilos nonnulli bifariam discriminantes. Et memini me videre sic agentes exsultatione ingenti, et addentes sic jubere imperatorem, dum tam beata rebus otia tum præstaret, tum in posterum polliceretur, frustra obstrepente insanis gaudiis morosa tristitia vatum ominosorum, nescio unde hausta divinandi fiducia mala denuntiantium, quorum has inter inauspicatissimas voces : « Vibrate licet pilos malarum præ gaudio speratæ durationis hujus prosperi rerum status, postea illos vulsuri piæ impatientia sævissimæ, quæ vobis fauces opprimet, famis, » illi ludibundi nec attendere dignati C tanquam anilia garrientes aspernabantur. Quæ tamen an ex vano jactarentur, eventus declaravit; et nos in loco dicemus, nihil adjungentes veritati. Tunc igitur Palæologus aliquot diebus per hunc modum Nicææ transactis, ubi opportunum visum est redire Nymphæum, salutato patriarcha et assumpto puero, ac renovatis promissis ejus paterne curandi, profectus est prima nobilitate et exercitu comitantibus.

10. *Ut Palæologus reversus cum puero Nymphæum undecunque legatos exceperit.*

Simul vero **106** Nymphæum pervenit, Persarum legatos audivit et accepit dona; sultanoque rebus retro lapsis periclitanti promisit se illum, si ad sese veniret, obviis ulnis excepturum, et ubi detonuisset D ejus domestica tempestas, securum ad sua remissurum. Causa timendi sultano fuerat quod audiebat Molecum adventare, verebaturque ne tantas secum ac tales copias duceret, quibus ipse sustinendis haud par esset. Pignus porro fiduciæ erga Palæologum sultano erat amicitia inter eos mutuis officiis contracta cultaque, quo tempore in Perside simul fuerant. Venit eodem ad eumdem legatio magna in urbe degentium Italorum, quibus inducias concessit belli quod in eos gerebatur, pollicens firmius se mox et plenius cum ipsis fœdus initurum, si quædam in antecessum, quæ propositurum se aiebat, exsequerentur. Cæterum ipsos legatos, utpote Romanos et ex Romanis ortos, quam potuit liberalis-

μηδὲν ἔχων ἐν τῇ πόλει ζητούντων· ἐδίδου εἰ ἕξει, A καὶ χρυσοβουλλείοις λόγοις κατησφαλίζετο τὰ διδόμενα. Κἀντεῦθεν προσεφέρετο ὡς ἰδίοις, καὶ πεῖραν διδοὺς καὶ λαμβάνων ἀνήρτα τὰ τῶν σπονδῶν, προσδοκῶν τι μεῖζον ἐξ ὧν ἐμάνθανε τοῖς πρέσβεσιν ὁμιλῶν. Τοῖς δὲ δυτικοῖς προσετετήκει. Ὅθεν καὶ τὸν οἰκεῖον ἀδελφὸν Ἰωάννην, μέγαν ἔτι δομέστικον ὄντα, σύναμα πλείσταις δυνάμεσι πέμπει.

ια'. Ὅπως ὁ τοῦ βασιλέως αὐτάδελφος Ἰωάννης τὰ ἀξιώματα ἐλάμβανε.

Ὃς τοῖς δυτικοῖς ἐπιστὰς φοβερὸν ἔδοξε πνέειν ἐκείνοις, ἅμα μὲν τῷ θερμῷ τῆς νεότητος, ἅμα δὲ καὶ τῷ περὶ ἐκεῖνον στρατεύματι κουφιζόμενος, καὶ ἀπτέρῳ τάχει αἱρεῖ μὲν τὸ περὶ τὰ Κάνινα φρούριον, αἱρεῖ δὲ καὶ τὸ περὶ τὰ Βελλάγραδα καὶ Πόλογον καὶ Κολώνειαν, χειροῦται δὲ καὶ Καστορίαν καὶ Πε- B λαγονίαν καὶ Δούρας Τζέρνικόν τε καὶ Διάβολιν καὶ Πρίλαπον Βοδεεινά τε καὶ Βόστρον, [P. 69] ἐλλιμνον νῆσον, Πέτραν Πρέσπαν τε καὶ Στερίδολα καὶ Ἀχρίδαν καὶ τὰ Ἰλλυριῶν ὀχυρώματα, καὶ ἕως Δυῤῥαχίου φθάνει τὸ δόρυ κινῶν. Προσβάλλει δὲ καὶ Πάτρᾳ καὶ Τρίκκῃ, καὶ τὰ κύκλῳ κατὰ συνθήκας κρατήσας, καὶ ἀμαχεὶ τὰ πλεῖστα, εἰς φόβον μέγαν καθίστησι τὸν δεσπότην καὶ ἐν στενῷ κομιδῇ. Τότε καὶ ἐγγίονος ἀξιῶν τύχης αὐτὸν ὁ κρατῶν, πέμψας τὰ σύμβολα, σεβαστοκράτορα καθίστα.

ιβ'. Ὅπως Μιχαὴλ ὁ δεσπότης στενοχωρηθεὶς πέμπει τὴν σύζυγον καὶ τὸν υἱὸν παρὰ τὸν βασιλέα.

Ὁ δέ γε Μιχαὴλ, μεθὸ συγχρησαμένου ταῖς ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ Μαφρὲ συμμαχίαις τὰ κατὰ τὸν Καίσαρα συνέβη περὶ ὧν μοι προανετάχθη νοῦν λαβὼν ἁλούσης τῆς πόλεως πέμπει πρὸς βασιλέα τήν τε σύζυγον Θεοδώραν καὶ Ἰωάννην τὸν παῖδα, ἐκείνην μὲν τὰς εἰρηνικὰς πρεσβεύσουσαν, τὸν δ' υἱὸν ἐσόμενον ὅμηρον, πλὴν ἐς διηνεκὲς, ἐφ' ὅσον ζῴη, ἀξόμενον καὶ τὴν συνοικήσουσαν προσηκόντως, ἣν δὴ καὶ δώσει ὁ βασιλεύς. Τότε γοῦν ἐκεῖνος διὰ τάχους καταστρεψάμενος τἀκεῖ ἀρεϊκῶς ἠγωνισμένος, μᾶλλον δὲ καὶ καταστήσας, φρουροὺς ἐμβαλὼν καὶ φυλακὰς ἐπιστήσας ἐπανέζευξε μετὰ λαμπρῶν καὶ πε- B ριφανῶν τῶν τροπαίων, καὶ λείαν οὐκ ὀλίγην περιβαλόμενος. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐκεῖνον, σὺν ἐκείνῳ δὲ καὶ πολλοὺς ἄλλους μεγίσταις δωρούμενος ταῖς ἀξίαις.

ιγ'. Ὅπως τοὺς μεγιστᾶνας ἀξιώμασιν ἐτίμα ὁ κρατῶν.

Τὸν μὲν οὖν Ἰωάννην δεσπότην ἐγκαθιστᾷ, αἱ δέ γε πράξεις ἐκείνου καὶ μέγαν ἐφήμιζον, θάτερον δὲ τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντῖνον σεβαστοκράτορα μετὰ Καίσαρας· [P. 70] ἅμα γὰρ τὸν Ἰωάννην σεβαστοκρά-

sime tractavit. Et cum adhuc in urbe nihil haberet, tamen quæ in ea sibi ab ipso petierunt jam tum concessit, traditurum se promittens, si unquam urbem recuperaret; idque diplomatibus aurea bulla munitis sanxit. Deincepsque sic cum iis velut cum C suis egit, et experimenta mutuæ fiduciæ dans vicissim et accipiens suspendit conclusionem fœderis, exspectans aliquid majus ex his quæ legatorum sermone didicerat. Occiduarum porro rerum sollicitudo illum penitus urebat; quare illuc proprium fratrem Joannem, magnum tum adhuc domesticum, cum plerisque copiarum destinat.

11. *Ut imperatoris frater Joannes ad dignitates sit promotus.*

Is ad Occiduum delatus limitem magnis ibi spiritibus rem gerens terrorem sui per illos late populos ingentem sparsit. Fiduciam audendi juveni dabat et fervor ætatis, et copiarum **107** quibus erat succinctus optimarum robur et numerus. Cepit ergo mira celeritate arcem ad Canina, arcem alia ad Bellagrada sitas, præterea Pologum et Co- D loneam; subegit Castoriam, Pelagoniam, Duros, Tzernicum quoque et Diabolin et Prilapum, Bodeena item et Bostrum insulam in lacu, Petram, Prespam, Steridola, Achridam et Illyriorum munitiones, Dyrrhachium usque armata progressus manu. Aggressus etiam Patram et Triccen, et cunctis per circuitum deditione potitus, plerisque sine admota vi solo terrore debellatis, maximum incussit metum dominanti illic despotæ, et in arctas illum angustias contrusit. Quibus Palæologus cognitis, tam strenuum fratrem dignum ratus qui suo ipsius principali fastigio propius admoveretur, illum sebastocratorem missis ejus præcelsæ dignitatis insignibus creavit.

12. *Ut Michael despota in arcto positus conjugem et filium ad imperatorem miserit.*

Cæterum Michael post ea quæ ipsi suo auxiliaribus copiis a Manfredo ejus genero submissis adversus Cæsarem successerant, de quibus antea diximus, ad saniora tandem consilia inclinans animum, ubi deinde audivit urbem imperatoris potestati redditam misit ad ipsum conjugem Theodoram et filium Joannem, illam ut de pace viri cum imperatore conveniret, hunc obsidis loco mansurum in omne deinceps tempus in Augusti comitatu, et uxorem ibi ducturum, quamcunque ipsi dare imperator dignaretur. Sed hæc postea. Tunc porro Joannes Augusti frater domita brevissimo tempore tota illa regione, bello magno fortissime felicissimeque ac simul velocissime confecto, qua victoria rempublicam illis partibus labantem egregie restituit, præsidia ubi opus erat collocans, idoneos virtute numero quæsitis conservandis custodes apponens. Post quæ tropæis erectis illustribus, **108** spoliis et præda dives opima domum reversus est. Ample illum, ut erat meritus, honoravit imperator, et multos alios qui cum eo fuerant, maximis ipsos dignitatibus remunerans.

13. *Ut proceres dignitatibus imperator honoraverit.*

Ipsum quippe Joannem constituit despotam, cui titulo res ejus gestæ magni cognomen adjunxerunt. Alterum verum fratrum Constantinum sebastocratorem post Cæsarem creavit : simul enim Joan-

τορα καὶ Καίσαρα ἀπεδείκνυ. Τὸν δέ γε πενθερὸν τοῦ δεσπότου τὸν Τορνίκιον Κωνσταντῖνον ἐκ μεγάλου πριμικηρίου σεβαστοκράτορα καὶ αὐτὸν καθίστησι, πλὴν οὐ κατὰ τὸν πρῶτον καὶ ἀδελφόν· ἐκεῖνον γὰρ καὶ βασιλικοῖς ἀετοῖς κατὰ τὸ σύνηθες ἐμεγάλυνε, τοῦτον δὲ δίχα τῶν συμβόλων ἐκείνων ἐν μόνοις τοῖς κυανοῖς σεβαστοκράτορα ἔγραφεν. Ἐξεδίδου δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τὴν μετὰ τὴν προτέραν, ἣν ὁ δεσπότης εἶχε, τῷ τοῦ δεσπότου υἱῷ ἐκ δύσεως Ἰωάννῃ, ὃν καὶ ὡς ὅμηρον πεμφθῆναι τῷ βασιλεῖ παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ λόγος προέγραφεν. Ἀλέξιον δὲ τὸν Στρατηγόπουλον γέροντα προὐβάλετο Καίσαρα. Τὸν δὲ γέροντα Λάσκαριν τὸν τοῦ Τζαμαντούρου ἀδελφὸν (αὐτὸς γὰρ ὑπέδυ τὸν μοναχὸν) μέγαν δοῦκα ἐφήμιζεν. Ἰωάννην τε τὸν Ῥαοὺλ υἱὸν τοῦ πρωτοβεστιαρίου Ῥαοὺλ, καὶ τὸν τοῦ πηρωθέντος Φιλῆ υἱὸν Ἀλέξιον, τὸν μὲν τῇ τοῦ πρωτοβεστιαρίου Μουζάλωνος, πρὸ μικροῦ χηρωθείσῃ τρόπον ὃς εἴρηται, Θεοδώρᾳ, ἀδελφιδῇ αὐτοῦ γε οὔσῃ, Εὐλογίας ἐκ Καντακουζηνοῦ θυγατρὶ 'τῆς αὐτοῦ αὐταδέλφης, εἰς γάμον συναρμόσας πρωτοβεστιάριον ἀποκαθίστησι, τὸν δὲ εἰς ἓν λέχος τῇ αὐταδέλφῃ ταύτης Μαρίᾳ συναγαγὼν μέγαν δομέστικον ἀποδείκνυσι. Τὴν δὲ ἐκ θατέρας τῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ Μάρθας γεννηθεῖσαν Θεοδώραν, ἣν καὶ ὁ Καβαλλάριος Βασίλειος εἶχε, διαζεύξας ἐκεῖνον αὐτῆς τῆς αὐταδέλφης δεηθείσης διὰ τὰ συμβάντα οἱ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ αἰτίαν, τῷ Βαλανειδιώτῃ ἐκδίδωσιν, ὃν καὶ μέγαν στρατοπεδάρχην τιμᾷ. Τοὺς δὲ ταύτης αὐταδέλφους, Μάρθας τῆς αὐ-A ταδέλφης υἱοὺς, νέους ὄντας ὑπερηγάπα καὶ ἐντὸς τῶν βασιλείων εἶχεν ἐκτρεφομένους (Μιχαὴλ δ' ἦσαν καὶ Ἀνδρόνικος καί γε Ἰωάννης αὐτοῖς τὰ ὀνόματα), ὡς καὶ πολλῷ ὕστερον καὶ τὸν ἐκ δύσεως Παλαιολόγον Ἀνδρόνικον, ὃν καὶ ἐξάδελφον ἔγραφε, συναναβάντα τῷ δεσπότῃ σύναμα καὶ ἄλλοις πολλοῖς δυτικοῖς ἄρχουσι συνοικίσας τῇ τοῦ Ῥαοὺλ θυγατρὶ, κεχηρωμένῃ οὔσῃ καὶ ταύτῃ τοῦ Ἀνδρονίκου Μουζάλωνος, ὃν καὶ μέγαν δομέστικον ἀνεγράφομεν, πρωτοστράτορα ἀποδείκνυσι. Τότε δ' ἐπὶ τῷ ἀξιώματι τούτῳ τὸν Φιλανθρωπηνὸν Ἀλέξιον ἐγκαθίστα. Τὸν δὲ τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ αὐτάδελφον Ἄγγελον μέγαν ποιεῖ πριμικήριον, πρωτοσεβαστὸν δὲ τὸν Νοστόγγον Μιχαὴλ καὶ μυστικὸν τὸν Παλαιολόγον Μιχαὴλ, οὓς καὶ αὐτανεψίους ἐλέγομεν εἶναι κατὰ B γένος τῷ βασιλεῖ [P. 71]· Ἄλλους τε πολλοὺς τῶν ἀρχόντων τοῖς ὀφφικίοις προσανεβίβαζεν, ὡς καὶ τὸν λογοθέτην τῶν ἀγελῶν Ἁγιοθεοδωρίτην λογοθέτην τῶν οἰκειακῶν ἐπαναβιβάζων ἐκάλει, καὶ Μιχαὴλ τὸν Κακὸν πρωτασηκρῆτις ἀναδείξας εὐγενεῖ συνήρμοττε κόρῃ ἐκ τοῦ τῶν Φιλανθρωπηνῶν γένους, καὶ ἁπλῶς πολὺς ἦν τοὺς ἄρχοντας δεξιούμενος.

δ'. Ὅπως διὰ σπουδῆς εἶχεν ὁ βασιλεὺς τὸ τὴν πόλιν ἑλεῖν, καὶ ὅπως Σηλυβρίαν εἷλεν.

Ἦν οὖν αὐτῷ διὰ σπουδῆς μεγίστης καὶ τὴν πόλιν ἑλεῖν, καὶ προσηνάγκαζε τρόπους ἐφευρίσκων μάχης πρὸς Ἰταλοὺς, καὶ τὰ κύκλῳ ταύτης προκαταλαβεῖν ἠπείγετο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἔτι παρ' Ἰταλῶν ἡ

nem sebastocratorem et Cæsarem declaraverat. Socerum autem despoantæ, Tornicium Consttinum ex magno primicerio sebastocratorem fecit, sed cum aliqua a Cæsare differentia: nam fratrem isto afficiens honore imperatoris quoque de more aquilis insigniverat, hunc vero sine illis symbolis in solis cæruleis sebastocratorem scripsit. Collocavit autem Tornicii filiam secundogenitam, sororem uxoris despotæ sui fratris, Joanni filio despotæ Occidentis, quem obsidem imperatori a parte missum paulo ante diximus. Senem porro Alexium Strategopulum creavit Cæsarem; et senem Bascarim Tzamanturi fratrem (hic enim monachi vestem induerat) magnum ducem appellavit. Joannem vero Raulem, protovestiarii Raulis Filium, protovestiarium creavit, conjuncta ei matrimonio vidua protovestiarii Muzalonis nuper occisi quo modo narravimus. Hæc autem vidua, nomine Theodora, neptis erat imperatoris Palæologi, ejus sororis Eulogiæ ex Cantacuzeno filio. Cujus Eulogiæ filiam alteram, germanam Theodoræ, Mariam, nuptiis copulavit **109** Alexio, Philæ qui excæcatus fuerat filio, quem et magnum domesticum declaravit. Aliam præterea Theodoram ex altera sorore sua Martha genitam, quam Basilius Gaballarius duxerat, ab eo adjunctam rogatu germanæ propter ea quæ ipsi Marthæ ejus causa contigerant, uxorem dedit Balanidiotæ, quem magni stratopedarchæ honore decoravit. Hujus Theodoræ fratres quoque, Marthæ sororis suæ C filios, adhuc adolescentulos, caros in primis habuit et apud se regie curavit educari. Nomina horum erant Michael Andronicus et Joannes. Similiter (quamquam hoc multo posterius) Andronicum alium Palæologum ex Occidente, quem et patruelem scripsit, qui cum despota et aliis multis tractus Occidui principibus ad se ascenderat, collocata ei vidua Andronici Muzalonis, quem magnum domesticum fuisse jam scripsimus, protostratorem creavit, eodem tempore collegam ei simili dignitatis appellatione tribuens Alexium Philanthropenum. Socrus autem ipsius fratrem Angelum, magnum facit primicerium, protosebastum vero Nostongum Michaelem et mysticum Palæologum Michaelem, quos ex genere consobrinos imperatori fuisse diximus. Pari modo D multos alios ex principibus ad officia promovit. uti logothetam agelarum Hagiotheodoriten, quem logothetam domesticorum constituit; et Michaelem cognomento Malum, primum a secretis antea creatum, **110** nobili virgini conjunxit e Philanthropenorum stirpe. Denique multus erat in demerendis ac sibi conciliandis primaris viriis familiisque.

14. *Ut imperator studium adhibuerit ad recuperandam urbem; et ut Selybriam ceperit.*

Item porro incumbebat omni studio in curam recuperandæ urbis. Itaque invento prætextu belli contra Italos, loca Constantinopoli undecunque per circuitum vicina præoccupare contendebat. Et quoniam Selybria tunc adhuc erat in potestate Italo-

Σηλυβρία κατείχετο, πέμψας αἱρεῖ κατὰ κράτος καὶ τῶν Ῥωμαίων ποιεῖται τὴν πόλιν ἀκονιτί. Ἔτι τε προσεχώρουν ἐγγύτερον οἱ ἡμέτεροι, καὶ τὰ ἔξω τῆς πόλεως ἐν χερσὶν εἶχον πλὴν Ἀφαμείας ἰσχυροῦ φρουρίου κατεχομένου τοῖς Ἰταλοῖς. Ἦσαν δέ τινες κατοικοῦντες ἀπὸ Χρυσείας τε καὶ ἐπέκεινα, ἀνέτους τὰς γνώμας ἔχοντες εἴτε πρὸς Ῥωμαίους εἴτε πρὸς Ἰταλοὺς ἐθέλοιεν ἀποκλίνειν, τῶν μὲν Ῥωμαίων προσκειμένων αὐτοῖς οὖσι Ῥωμαίοις, τῶν δ' Ἰταλῶν φυλακὴν ἐκ τούτων πιστευόντων ἔχειν διὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς σύνηθες· οὐ γὰρ ἦν ἑτέροις πιστεύειν. Τὸ δὲ καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐκδιῶξαι, μὴ καὶ κίνδυνος ἐκ τῆς ἐρημίας προσέσται. Ἦσαν γοῦν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἰταλῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκέκληντο καὶ θεληματάριοι, τὴν ἔξω τῆς πόλεως γῆν καρπιζόμενοι, διαζῶντες ἐκεῖθεν καὶ παρ' ἀμφοτέ- B ρων εἰς ἄνεσιν μένοντες, χρῃζόντων ἑκατέρων τῆς ἐκείνων ἀγάπης, ὡς ἄν γε μὴ βλάπτοιντο. Δῆλοι γὰρ ἦσαν διὰ μίσους τοὺς οὐκ οἰκείους ἕξοντες· ἦν γὰρ καὶ τοὺς Ἰταλοὺς ἐκ τοῦ ἀναχωρεῖν ἐκεῖθεν ἐκείνους βλάπτεσθαι ἐρημωθέντος τοῦ τόπου, καὶ τοὺς Ῥωμαίους, εἰ ἐγχειροῖεν ἐπί τι, μὴ ὅπως γε συνεργεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ κατὰ κράτος εἴργεσθαι παρ' αὐτῶν διὰ τὸ πρὸς ἐκείνους μῖσος καθαρῶς προσκειμένων τοῖς Ἰταλοῖς. Μετὰ γοῦν τὴν τῆς Σηλυβρίας ἅλωσιν οὐδὲν ἦν μέσον αὐτῶν τε καὶ τῶν ἡμετέρων, ἀλλ' εἴ που συντύχοιεν ἀλλήλοις, φιλικῶς εἶχον αὐτοί τε

A πρὸς ἐκείνους κἀκεῖνοι πρὸς τούτους, καὶ τρόπον μάχης οὐδέτεροι θατέρους ἐσκύλευον. Ἐδόκει γοῦν τῷ βασιλεῖ δι' Ἑλλησπόντου περαιωθέντα τὴν Σηλυβρίαν ἄρτι ἁλοῦσαν καταλαβεῖν, καὶ τὰ περὶ [P. 72] τοῦ πῶς ἂν ἡ πόλις Ῥωμαίοις ἁλώῃ ἐκεῖ καθήμενον πραγματεύεσθαι. Ἀλλὰ τὸ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν συμβὰν οὐκ εἴα τοῦτον διαπερᾶν.

ιε'. Ὅπως ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος τοῦ πατριαρχείου ὑπεξίσταται.

Ὁ γὰρ πατριάρχης Ἀρσένιος εἴτ' ἐπιλογισάμενος τὸ ἐπὶ τῷ βασιλεῖ πραχθὲν, ὡς ἐξηπάτηται μὲν αὐτὸς, ὁ δὲ τῆς βασιλείας ὄρπηξ ἀγέραστος μένει περιφρονούμενος, τῶν πραγμάτων ὅλων ὑπὸ τῷ Παλαιολόγῳ διοικουμένων, εἴτε καὶ ἄλλου νύξαντος ὡς B ἐπινυστάξειε μέγιστα πράξας καὶ ἄλῃστα, εἴτε τι καὶ ἄλλο τι τὸ λυποῦν ἦν (οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος δῆλον ἦν ποιῶν ἐφ' ᾧ ἐξεχώρει, αἰτίας δ' ἐπλάττετο ὡς καταφρονοῖτο καὶ ὡς οὐδὲν παρὰ βασιλεῖ ἀνύοι λέγων ὑπὲρ τῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ καθηκόντων), ἅμ' εἰπὼν πρὸς τὸν κλῆρον καὶ ἅμ' ὁρμήσας τὴν πύλην τῆς πόλεως Νικαίας καταλαμβάνει πεζῇ, καὶ ὡς εἶχε τὸν περὶ αὐτὸν ὄχλον ἀποτιναξάμενος ἀμεταστρεπτὶ ἵεται, ὀλίγους ἔχων τοὺς συνεπομένους. Καί τινι πρὸς τῷ τείχει τῇ τοῦ ἀγάλματος προσκαθίσας μονῇ, νυκτὶ τὴν πορείαν πιστεύει, καὶ φέρων ἑαυτὸν τῇ τοῦ Πασχασίου μονῇ δίδωσι, μονῇ πρὸς ἡσυχίαν εὐθέτῳ.

rum, missis copiis primo eam incursu cepit et facile adjecit ditioni Romanorum. Propius etiam admoventes sese urbi nostri suburbana occuparunt, C excepta Aphamea, munitione valido Italorum præsidio defensa. Erant autem terræ illius inquilini quidam a Chrysea et locis ulterioribus profecti liberi homines et sui juris, anticipitique in Romanos atque Italos favore, et ad alterutros prout libuerat inclinare soliti, Romanis in ipsos upote Romanos naturali caritate propendentibus, Italis gentis sibi ad tutelam finium perutilis demereri studia conantibus consuetudine commercii utrinque quæstuosi commodique. Non enim alios habebant quibus fiderent; et si hos expellerent unicos suburbani territorii colonos, desertæ ipsis incultæque regiones victum negarent. Cum ergo inter Romanos et Italos neutrarum essent partium, Thelematarii (quasi diceres voluntarii) vocabantur, quod, ut dixi, ad quos volebant impune propenderent, campos urbi D vicinos colentes indeque viventes, nec Latinis ipsos nec Romanis infestantibus, quod eorum opera et benevolentia pariter utrique indigerent. Nam utrosvis ob acceptas injurias odissent, afficere damno poterant, Italos quidem recedendo inde, et desolatis incultisque relinquendis, unde victus partem maximam **111** habebant, terris, Romanos vero ulciscendo, si irritarentur, et manu armata persequendo; in quam partem erant per sese proniores, usu et instituto vitæ palam incumbentes in favorem Italorum et a Romanis abhorrentes. Hi postequam capta est Selybria, nihil jam habebant inter ipsos et nostros medium. Tamen necessariis in illa vicinia occursibus amice pacateque defungebantur, nec Romanis ipsos nec ipsis Romanos inciviliter tractantibus aut vim ullam injuriamve efferentibus. Tunc visum opportunum imperatori est transmisso Hellesponto in nuper captam Selybriam se conferre, ibique ex propinquo consilia capere rationesque inire urbis potiundæ. Sed revocatus ab ea cogitatione transmissioneque est eo quod præter opinionem in Ecclesia tunc contigit.

15. *Ut patriarcha Arsenius patriarchatu cesserit.*

Patriarcha siquidem Arsenius, sive reputans sibi illusum interversa coronatione pueri Augusti, indigneque ferens hærede imperii contempto pœneque in ordinem redacto ad nutum unius Palæologi cuncta gubernari, sive indormivisse sibi conscius in maximis et publicæ notitiæ indelebiliter insculptis quis alius urebat occultus dolor (nam apparebat eum non fateri quid esset quo vere moveretur, et fingere quas allegabat causas, quod nimirum animadverteret sese contemni ab imperatore et, cum ei de rebus Ecclesiæ loqueretur, nihil proficere), talia clero cum dixisset, repente impetu capto pedes ad portam urbis Nicææ progressus est, ibique persequentem effuse turbam a se repellens irrevocabiliter se in viam dedit **112** paucis comitantibus et cum in quodam vicino mœnibus monasterio Agalmatis vocato paulum consedisset, nocturno itinere se contulit ad monasterium Paschasii ad tranquil-

ἔνθεν μὲν ἐχούσῃ τῇ θάλασσαν, ἔνθεν δ' ὑπεράνω χειμένῃ τοῦ ποταμοῦ Δράκοντος, καὶ ἐφ' ἡσυχίας ἐκεῖσε καθῆστο. Καὶ ὁ μὲν οὕτω τῷ τόπῳ ἐνησυχάζων οὐδενὸς τῶν καθηκόντων τῇ παριαρχίᾳ ἥπτετο, πάντ' ἐάσας, ἑαυτῷ δὲ μόνῳ προσλαλῶν καὶ Θεῷ. Οἱ δὲ τοῦ κλήρου, καὶ ὅσοι τῶν ἀρχιερέων τῇ Νικαίᾳ ἐπεδήμουν, δεινὸν τὸ συμβὰν ἡγοῦντο καὶ προσεπέστελλον ἱκετεύοντες, μή που καὶ βασιλεὺς ἀκούσας ἐν δεινῷ τὸ πραχθὲν ποιήσοι. Καὶ ἄλλως δίκαιον εἶναι, εἴ τίς που καὶ λυποίη, αὐτοῦ που τοῦ πατριαρχείου καθῆσθαι καί γε ἐλέγχειν τὸν κατ' ἐπήρειαν ἐνοχλοῦντα, προσαφέροντα καὶ τῷ βασιλεῖ, εἰ δ' αὐτὸς καὶ μόνος εἴη ἐνοχλῶν, αὐτὸν νουθετεῖν ἐλέγχειν παρακαλεῖν, συλλαμβανόντων καὶ τῶν ἀρχιερέων καθόσον ἰσχύοιεν. Τὸ δ', ἀναχωρεῖν μὴ προφανῶς τὰς αἰτίας λέγοντι, μὴ μάταιον νομισθῇ τὸ ἐγχείρημα. Ἦν δὲ ἄρα καὶ ἀμφοτέροις ἀνήνυτα τὰ πραττόμενα, τοῖς τ' ἐπιστέλλουσι [P. 73] καὶ τῷ ἡσυχάζοντι, δοκήσει τῶν μὲν τοῦ μὴ ἔχειν ἀποσπᾷν ἐκεῖθεν ἐκεῖνον, κἂν ὅ τι λέγοιεν, τοῦ δὲ τοῦ μὴ ἐπὶ ῥητοῖς ἱστᾷν τὰ τῆς ἀναχωρήσεως αἴτια, ἐφ' ᾧ πολλάκις καὶ θεραπεία γένοιτο. Τριβομένου δὲ τοῦ καιροῦ φθάνει καὶ ἐς βασιλέα τὸ δρᾶμα, καὶ βαρὺ αὐτίκα δοκεῖ ἀκουσθέν. Καὶ ὃς τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀρχιε-

A ρεῦσι τὸ πραχθὲν τῷ πατριάρχῃ κοινοῦντι καὶ τὸ ποιητέον ζητεῖ. Τοῖς μὲν οὖν προτροπὴ ἦν ἐπὶ τὸ διὰ πλείστου τιθέναι τὴν ἀνεχώρησιν τό τε τοῦ πράγματος ἀηθες καὶ ἡ τῆς εἰρήνης συνήθεια καὶ τὸ μὴ ἐξ ἑτοίμου δόξαι ἀποπροσποιεῖσθαι τὸν πρῶτον καὶ ζητεῖν ἕτερον, πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ἡ τοῦ βασιλέως παράκλησις Μιχαὴλ, λιπαρῶς δεδιότος μὴ ἐφ' αὐτῷ τὰ τῆς ἀναχωρήσεως γένοιτο αἴτια· τὸ γὰρ συνειδὸς ἀῤῥεπὲς κριτήριον ἦν καὶ τὸ λυποῦν οὐκ ἠγνόει, κἂν ἐκεῖνος οὐκ ἔλεγε φανερῶς, λυπην μόνην κωρὴν καὶ καταφρόνησιν προβαλλόμενος. Ἐκεῖσε γοῦν τῶν ὁπουδήποτε συναχθέντων ἱεραρχῶν ζήτησις ἦν περὶ τούτων καὶ σκέψις. Καὶ τέλος πέμπουσι τοὺς περὶ τὸν Ἡρακλείας Νικήταν (ἔτυγε γὰρ τότε καὶ πατριάρχης τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Διο- B μήδους προσμένων) ἀγγελοῦντας μὲν πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς συνόδου μετακαλουμένης αὐτὸν καὶ βαρεῖαν δοκούσης ἡγεῖσθαι τὴν ἀναχώρησιν, ἑτοίμου τ' οὔσης πρὸς τὸ μαθεῖν εἰπόντος τὰ αἴτια, πλὴν δὲ καὶ ὀνειδιοῦντας ὡς οὐ δεόντως διαπρέξοιτο, ἀλλὰ συναρπασθεὶς ἴσως ἐξ ὀδύνης τὸ μὴ κατὰ τὸ εἰκὸς ποιήσειεν, ἣν ἔδει συναχθεῖσι δηλοῦν καὶ διορθοῦν ἀξιοῦν πατριάρχην ὄντα καὶ τοὺς τῶν Πατέρων κανόνας διὰ πλείστου τιθέμενον. Ποῦ γὰρ τὸ ἐλέγχειν, ποῦ

lam quietem opportune situm, hinc quidem mari prætentum, illinc Dracone flumine, ad cujus ripam constructum erat; ibique in altum se otium condidit, nullam deinceps usurpans ex propriis patriarchæ functionibus, sed cunctis omissis, sibi uni Deoque colloquens. At clerus Nicæensis, et quotquot C episcopi in ea urbe tum regia negotiorum causa diversabantur, moti, ut par erat, tam insueto facto, scripserunt ad illum supplices litteras, orantes ut rediret, et suggerentes fore ut imperator re tali audita offenderetur: quod si quid ipsi eorum quæ fiebant displiceret, æquum fuisse illum insidentem throno suo, patriarchali auctoritate perperam actum reprehendere, et si cui per se mederi non posset, ad imperatorem referre: quin ipso in imperatore si esset quod succenseret, moneret ipsum, objurgaret etiam pro potestate divinitus accepta, hortandoque ac rogando revocaret, cooperaturis in id ipsum pro virili cæteris episcopis. Secedere vero non allegatis idoneis tantæ novitatis causis, videret etiam atque etiam ne parum sanum videri consilium posset. Hæc et ejus sententiæ alia missa perlataque sunt, labore juxta scribentibus et ei cui consultum ibant prorsus inutili. Nam nec illum abstraxerunt a suis latebris, nec saltem spem ipsis relinquebat proficiendi quidquam in posterum taciturnitas patriarchæ, obfirmate perstantis in non prodendo quas ob causas secessisset; quæ si cognoscerentur, **113** ut plerumque contingit curari ægritudines quarum origo non latet, iniri nonnulla fortasse potuisset utilis ratio remedii. Nunc in cæca ignoratione arcanorum senis sensuum, quamlibet multa dicerent, verba in irritum jactarent, uti qui jaculantur scopo non viso. Consumpto in his frustra dierum aliquot spatio desperatoque regressu, perfertur ad imperatorem rei fama, quæ gravis ei permolestaque sane accidit. Itaque is communicato quod audierat episcopis qui forte adfuerunt, quærebat ab ipsis quid faciendum tali occasione censerent. Perplexa eorum oratio fuit, primum exaggerantium momentum inusitatissimi facti, secessisse de medio repente principem sacrorum nulla nota causa, in plena cum Ecclesiæ tum reipublicæ pace, tum addentium haud in promptu esse rationem aut loco movendi primum antistitem, aut alium quærendi qui ei sufficeretur. Sed præ his omnibus augebat æstum eorum qui consulebantur de re tali, ejus qui consulebat eminens ex vultu et frustra dissimulata perturbatio. Ipse quippe Michael dum rogabat quid opus facto, male metuebat ne audiret quod sua (cujus est inflexibile in gratiam judicium) intus ipsi exprobrabat conscientia, causam nimirum dedisse ipsum secedendi patriarchæ, quantumvis ille id fateri recusaret, sed mutum dolorem obtentu nescio cujus, de quo solo querebatur, sui contemptus D occultaret. Continuo ergo episcoporum undecunque conquisitio fit. Evocatis deliberatio indicitur de re præsenti. Convenitur in id tandem ut Nicetas episcopus Heracleæ mitteretur ad patriarcham (nam is tunc diversari dicebatur in monasterio S. Diomedis) perlaturus ad ipsum jussa synodi revocantis ipsum, et publice noxiam intempestivamque judicare se ipsius secessionem declarantis, seque paratam exhibentis ad audiendas ex ipso causas **114** ejus inopinatissimi nec probabilis facti; interim autem reprehensurus quod perperam egisset ille quidem forte in transversum actus ægritudine quadam animi: cæterum illam, qualiscunque demum esset,

τὸ παρακαλεῖν, ποῦ τὸ ἐπιτιμᾷν, εἰ καὶ τούτου δεήσειε τέως δὲ καὶ ὡς θέλοιεν πάλιν μαθεῖν τὰς αἰτίας ὡς καὶ θεραπεύειν, εἰ δύναιτο, ἕτοιμοι. Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν πρὸς ἐκεῖνον· προστέτακτο δὲ τοῖς ἀπαγγελοῦσιν ὡς εἰ μὲν πραΰνοιτο καὶ ἐπανήξτιν ὑπόσχοιτο, εἰ δ' οὖν, ἀλλ' αὐτοὺς ἀναγκάζειν δυοῖν θάτερον ἐκτελεῖν, ἢ ἐπανελθεῖν πάλιν καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀναλαβεῖν, ἢ μὴν εἰ μὴ βούλοιτο, διδόναι λίβελλον παραιτήσεως· μηδὲ γὰρ καλὸν εἶναι τὴν Ἐκκλησίαν ἀποίμαντον. Ταύτας οἱ ἀμφὶ Νικήταν δεξάμενοι τὰς ἐπιστολὰς ἐπὶ Νικαίας ἐχώρουν, σπουδῇ τὰ προστεταγμένα ἐπιτελέσοντες. Ὡς δ' ἐξελθόντες ἐπέστησαν τῇ ἐν ᾗ κατῴκει μογῇ, προσελθόντες τῷ πατριάρχῃ καθὼς εἶχον τῆς ἀπὸ τῆτ συνόδου κελεύσεως ἔλεγον. Ὁ δὲ τὸν μὲν τῆς αἰτίας καιρὸν αὐτοῖς παρῳχηκέναι φήσας, πρέπειν [P. 74] δὲ σιγῇ τῶν πραγμάτων ἐξίστασθαι (μηδὲ γὰρ εἶναι θεραπεύειν τὰ ἀνιάτρευτα) ὅλος ἦν πρὸς τὸ παραιτεῖσθαι. Οἱ δ' ὡς πολλάκις προβαλόντες, ἐφ' ᾧ τῆς ἐκείνου γνώμης κρατήσειαν, ἐν ἀμηχανίᾳ τοῦ πράττειν τι καὶ ἀνύειν ἐγένοντο, ὅπερ εἶχον δι' ἀποῤῥήτων πράττειν, ἐπὶ τούτοις ἐξέφαινον. Καὶ ἐξαιτούντων ἐκείνων παραίτησιν εὐθὺς παρῃτεῖτο. Ὡς δ' ἔδει συντάττεσθαι ταύτην καὶ

A συνετάττετο τοῦ Ἡρακλείας ὑπαγορεύοντος, τὸ ἀνάξιον προστεθὲν τῆς ἱερωσύνης εἰς τὸ τῆς παραιτήσεως εὔλογον ἠγρίαινέ τε τὸν ἄνδρα, καὶ ταραχὴ ἦν. Καὶ « Τί δ' οὐκ ἀρκούμενοι, » ἔλεγε, « τῇ ἐκ λόγων ἢ μὴν καὶ πράξεως παραιτήσει, καὶ αἰτίαις οὐκ ἀγαθαῖς συμπλέκειν ἡμᾶς βούλεσθε; Ἑκόντες ἐξιστάμεθα τῶν πραγμάτων, οὐδὲν ἡμῖν μέλον κἂν ὅ τι γένηται. » Οὕτω τοίνυν ἀποκρουσθέντες ἐμβριθῶς ἀποπεμπομένου, διὰ ταχέων τὸ μεταξὺ διανύσαντες πρὸς τὸν κρατοῦντα καὶ τὴν σύνοδον ἀπαντῶσι, καὶ ἀπαγγέλλουσι μὲν τὰ τῷ πατριάρχῃ λεχθέντα, τέλος δὲ καὶ τὰ τῆς παρενείροντες ἀμετάθετον τὴν ἐκείνου γνώμην διεβεβαίουν· ἀπολήψεσθαι δὲ καὶ τὴν πεῖραν ἀσφαλεστέραν, εἴ τινων σταλέντων τὴν βακτηρίαν καὶ τὸ λαμπαδοῦχον ἀναλαβεῖν αὐτὸς
B εὐθέως παράσχοι. Ὁ δὴ καὶ γέγονε, καὶ παρεχώρει λαμβάνειν, εἰ βούλοιντο. Ὁ βασιλεὺς δ' ἐπὶ τούτοις οὐκέτι ἀνεκτὸν ἡγούμενος ἀναμένειν, εἰς ἱκανὴν ἀπολογίαν τῷ πατριάρχῃ τῶν ἐπιγενησομένων καὶ τὴν παρ' ἑαυτοῦ λιπαρὰν νομίσας ἀξίωσιν, ἄλλως τε δὲ καὶ τοῦ Ἐφέσου Νικηφόρου μὴ κατὰ κανόνας προβῆναι τὴν χειροτονίαν ἐκείνου διαβεβαιοῦντος (σπουδὴ γὰρ ἦν τοῦ τότε κρατοῦντος Θεοδώρου

prius oportuisse significari convocatis ad id ipsum Patribus, et perquirendas ipsorum de remedio sententias, ac ex eorum consiliis emendanda quæ a recto declinarent, auctoritate quæ in ipso resideret utpote patriarcha, quem deceret plurimi facere ac religiosissime observare canones Patrum, et juxta scita eorum modo arguere, modo obsecrare, modo increpare, si et hoc opus esset; denique iterato denuntiaturus ipsi velle omnino congregatos Patres exponi sibi causas quæ illum ad secedendum impulerint, paratos ad adhibendum quam efficacissimum possent remedium cognitis malis. Ea mandata synodi ad patriarcham fuerunt. Imperatum autem misso est ut nisi obsequentem se præberet ac reditum polliceretur, omnino ediceret decernere synodum et citra omnem tergiversationem ab eo exigere ut alterum horum faciat quod malit, aut redeat et rursus Ecclesiæ curam sumat, aut si id recuset, det libellum cessionis throno: non enim bonum esse relinqui Ecclesiam sine pastore. His Nicetas mandatis et epistolis acceptis, strenue defuncturus commisso negotio Nicæam advolat, et inde quam celerrime ad monasterium in quo tunc erat patriarcha perveniens exponit ei quæ synodus mandaret. Ad ea ille respondit, quod causam secessionis suæ quærerent, nihil jam attinere declarari eam, quippe cujus emendandæ tempus præteriisset; nec sibi reliquum aliud esse quam ut tacitus a negotiis abscedat: non enim incurabilibus adhiberi remedium posse. Et apparebat eum inflexibiliter perstiturum in tacendo causam: adeo præfracte illam enuntiare recusavit, et expiscari **115** ex eo aliquid sæpius conatum semper Nicetam constantissime repulit. Tunc is habito consilio cum suis, postquam frustra se contendere nec spem relinqui ullam melioris

successus, si pergerent instare, satis constitit, ad ea quæ in arcanis mandata postremo acceperant circa optionem offerendam devenerunt. Ea re audita patriarcha statim se loco cessurum dixit. Ac quia libellum cessionis indicem conscribere oportebat, opera in id continuo collata est. Sed cum suggere-
C ret Heracleensis addere patriarcham debere, ut videretur idonea cessionis causa, indignum se tali sacerdotio fuisse, exasperatus ea mentione Arsenius turbavit cuncta, cœptumque abrumpens, « Nempe, » inquit, « vobis non sufficit et verbo et facto renuntiare me dignitati, sed causis præterea probrosis implicare me quæritis? volentes cedimus administratione rerum, nec curamus quidquid inde secuturum sit. » Sic tractatione indignanter abrupta dimissus inciviliter Nicetas, summaque celeritate remensus viam, ad Augustum et synodum rediit, retulitque primum quid dixisset patriarcha: deinde cessionis negotium quo in nodo stetisset, et quam frustra speraretur flecti eum ad quidquam eorum quæ recusasset posse docuit. Adjunxit restare viam adhuc aliam explorandæ ipsius circa cessionem
D sententiæ, si missis ad eum certis qui pontificium lituum et candelabrum ab eo reciperent, utrumque præberet. Successu consilium non caruit: petentibus enim illa respondit patriarcha, sumerent, si vellent: se quidem haud prohibere. Quidem imperator cognitis nihil ad sui excusationem apud omnes et apud ipsum patriarcham, si quid ei minus gratum accideret, amplius expectandum ratus, cum præsertim Nicephorus Ephesi episcopus affirmaret minime **116** canonicam patriarchæ Arsenii ordinationem fuisse (festinante quippe ad suæ coronationis cæremoniam Theodoro tunc imperatore, et ipsum perurgentibus Occidui limitis rebus illo tem

ἐφ' ᾧ ταινιώσεσθαι καὶ τεταραγμένοις τοῖς κατὰ δύσιν ἐπεισπεσεῖν πράγμασι· παρ' ἣν αἰτίαν παρ' οὐδεμίαν μεταξὺ σχεδὸν ἡμέραν, ἀλλὰ συνεχῶς ἁπάσαις τοὺς τῆς ἱερωσύνης βαθμοὺς ἐτελεῖτο πάντας, καὶ οὕτω πρὸς τὴν πρώτην τῆς ἱεραρχίας τάξιν ἀνεβιβάζετο), διὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐφῆκε πράττειν ὅ τι καὶ βούλοιντο. Καὶ δὴ σκεπτομένων ἐκείνων ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ἡμέραις οὐδὲν πλέον ὑπῆρξε τῷ πατριάρχῃ παθεῖν ἀνυπομονησίας καὶ καταγνώσεως, ὡς ἐξὸν λέγειν καὶ ζητεῖν διόρθωσιν μικροψυχοῦντι καὶ τοῦ θρόνου ἑτέροις παραχωροῦντι. Κἀκεῖνοι μὲν οὕτως· ἦν δὲ ἄρα, ὡς ἔδειξεν ὕστερον, τὸ ζητούμενον μὴ ὅτι γε δυσχερῆ θεραπείαν προσιέμενον, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀνιάτον, διὸ καὶ δίκην τῆς ἀγνοίας ἄντικρυς ἑκουσίαν εἰς ἀπολογίαν τὴν πρὸς Θεὸν ἐπιτιθέναι ἐβούλετο ἑαυτῷ, μὴ κατ' ἐλπίδας προχωρησάντων [P. 75] αὐτῷ τῶν πραγμάτων. Ἐκεῖνοι δὲ τότε περὶ τοῦ τίς ἂν τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸ ἐχέγγυον παραλήψαιτο τὰ πολλὰ ζητήσαντες, καὶ μᾶλλον οἱ δοκοῦντες, ὧν καὶ τὸ λοιπὸν τῶν ἀρχιερέων πλῆθος ἐξήρτηντο, τέλος μιᾶς ἐπὶ τῷ Ἐφέσου γνώμης γίνονται, ἀνδρὸς εὐλαβοῦς καὶ κατ' ἀρετὴν ἐπιδόξου καὶ λόγῳ μετρίως κοσμουμένου, γηρῶντος ἤδη, ᾧ δὴ καὶ ζῆλος ἦν ἱκανὸς ὡς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν αὐτῆς νόμων καταφρονουμένων ἐκκαίεσθαι.

ιϛʹ. Ὅπως ὁ τῆς Ἐφέσου Νικηφόρος πατριάρχης ἀπεκατέστη.

Συμβὰν δὲ καί τι, ὃ δὴ καὶ τὸν ὅλον τῆς ἱεραρχίας χρόνον ἐκεῖνον ἐπέκνιζεν (ἐψήφιστο γὰρ εἰς πατριαρχεῖον παρὰ τῆς συνόδου ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Δούκα πρὸ τοῦ πατριάρχου Μανουὴλ, καὶ ὁ βασιλεύων τὰς ψήφους συνέχει, τὸν ζῆλον δεδιττόμενος τοῦ ἀνδρὸς, φήσας· « Ὃν οὐ δύναταί τις ὑποστῆναι ἀρχιδιάκονον ὄντα, πῶς ἂν πατριαρχοῦντα ὑπομείνειε; » διὸ δὴ καὶ τῆς Ἐφέσου προχειρισθεὶς ὅμως ἀδικεῖσθαι παρὰ βασιλέως εἰς τὴν ἰδίαν τιμὴν διετείνετο)· τοῦτο δὴ μεσολαβῆσαν ἐποίει τότε τὸν ἄνδρα πειθήνιον προσκαλούμενον, καὶ τὴν ἐκλογὴν ἀσμένως ἐδέχετο· εἶναι γὰρ ἔκτοτε τεταγμένον εἰς τοῦτο παρὰ τῆς χάριτος, εἰ καὶ κωλυθέντος παρὰ τὴν ῥηθεῖσαν αἰτίαν, ἱκανήν [P. 76] γε οὖσαν καὶ ταύτην μᾶλλον εἰς σύστασιν ἑαυτοῦ, τὸν αὐτοῦ τόπον ἐξ ἀνάγκης ἀναπληρώσαντες εἰσήχθησαν ἕτεροι. Οὕτως ἐκεῖνος τὴν ἐκλογὴν θεόθεν κατὰ τὴν δικαίαν ἐκείνου κρίσιν ὑπολογισάμενος, οὐδὲν ἀναβαλλόμενος, ἀναγορεύεται πατριάρχης. Ὃν δὴ καὶ ἐν τιμῇ μεγίστῃ ὁ βασιλεὺς πρὸς Νίκαιαν ἀποστείλας, αὐ-

pore turbatis, quo ad spem magni successus, si strenue occurreret, vocabatur, præcipitatam ejus jussu adeo fuisse inaugurationem patriarchæ, ut legitimis interstitiis ordinum non servatis gradus omnes sacerdotii quasi uno saltu, vix interposito dieculæ unius medio spatio pervolaverit, et sic ad throni patriarchalis fastigium transcenderit contra manifestas regularum Ecclesiæ veterum sanctiones), his, inquam, simul cunctis Palæologus motus edixit præsulibus congregatis se nihil obstare quominus quod ipsis optimum videretur in re præsenti decernerent agerentque. Tunc Patres aliquot diebus in inquirendo ac deliberando consumptis, nihil aliud quod vitio verterent patriarchæ repererunt nisi quamdam impatientiam et præmaturam desperationem emendationis rerum quas improbaret; quarum in correctionem prius debuisset incumbere, tum per se agendo, tum exquirendo ab aliis et in commune consulendo, non autem, ut fecit pusillanimitate victus, abjicere clavum periclitantis Ecclesiæ et ejus gubernationem aliis cedere. Ita illis videbatur. Cæterum posterius apparuit insedisse animo patriarchæ altius vulnus, et non solum difficile curatu, sed plane insanabile, pœnitentiam videlicet seram toleratæ infractionis fœderis prætermittenda coronatione hæredis imperii, cujus culpæ tam acerbus illum urebat sensus, nunc maxime videntem quam contra spem prius conceptam negotia succederent, ut quo istius admissæ licet per ignorantiam conniventiæ crimen apud Deum expiaret, voluntarium hoc exauctorationis propriæ supplicium sibi ultro consciscendum putaverit. Tunc porro Patres synodi, vel potius eminentes inter ipsos, ex quorum auctoritate ac nutu cæteri pendebant, cum **117** attente circumspexissent diuque quæsissent quis ipsorum videretur idoneus ad regimen Ecclesiæ capessendum, denique uno consensu in Ephesium convenerunt. Erat is religione ac virtute omni conspicuus, satis doctus, jam senior, cui zelus inerat non mediocris, adeo ut ubi Ecclesiam aut leges ejus despici videret, totus exardesceret.

16. *Ut Ephesi episcopus Nicephorus patriarcha sit factus.*

Contigerat dudum quiddam, unde is toto episcopatus sui tempore doloris et querelarum causam habere justum sibi videretur. Vacans olim patriarchalis sedes destinata prius ipsi quam, qui mox in eam successit, Manueli fuerat, haud dubio favore synodi: sed qui tunc imperabat Joannes Ducas consensui Patrum obstitit, zelum viri præfervidum metuens. Cujus enim, aiebat, spiritus adhuc archidiaconi ferre vix possumus, ei quis suprema patriarchæ armato auctoritate resisteret? Sic ille in tanto inferiorem Ephesinæ submotus Ecclesiæ thronum nec patienter unquam nec tacite interverti sibi supremi honoris injuriam, ut ipse passim quiritans vocabat, et contumeliam tulit. Ea illum animi præparatio facilem tum reddidit ad annuendum desideriis synodi frequentis, et electioni libenter assentiendum suæ, constare siquidem ipsi videbatur jam pridem se ad patriarchatum divini gratia Spiritus electum, etsi hactenus exclusum possessione debiti honoris insuperabili obstaculo humanæ potentiæ. Ergo ille nihil cunctatus, imo prædicans apparere manifestum Dei numen in sui restitutione, seque non delatum nunc primum suffragiis eligentium, sed justo dudum judicio Providentiæ sibi decretum nata divinitus occasione quæ **118** ad

τὸς ἠπείγετο πρὸς τὴν Λάμψακον περαιωθησόμενος πρὸς τὴν ἀντιπέραν Καλλιούπολιν· συνεκρότει γὰρ καὶ δυνάμεις οὐκ ὀλίγας κατ' Ἰταλῶν ἐφ' ᾧ προσκαθίσας πειρῷτο κρατήσειν τὸ καταντικρὺ τῆς Βυζαντίδος φρούριον, τὸ οὕτω πως λεγόμενον Γαλατᾶν.

ιζ'. Ὅπως ὁ Σάρδεων καὶ ὁ Θεσσαλονίκης ἐπὶ τούτοις οὐ συνεφώνουν τοῖς ἄλλοις·

Τότε τοίνυν ὁ Σάρδεων Ἀνδρόνικος καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Μανουὴλ (ὁ γὰρ Καλοφόρος Σμύρνης εἰ καὶ παρῃτεῖτο, ἀλλ' οὖν αἰτίας ἑτέρας προὐβάλλετο δοξάσας ἱκανὰς εἰς παραίτησιν]· οἱ δὲ φανερῶς ἀντέτεινον, καὶ τῷ δοκεῖν μὲν ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου κακῶς παροφθέντος ἐζήλουν, τῷ δὲ κρυπτομένῳ καὶ ὑπὲρ ὧν ὁ πατριάρχης ζηλῶν ὡς τέως οὐκ ἀνυστῶν ὑπεχώρει. Ὁ μέντοι γε τότε πατριαρχεύων Νικηφόρος ὁ ἀπ' Ἐφέσου. συγκροτούμενος μὲν τῇ συνόδῳ, πολλῷ δὲ πλέον καὶ τῇ τοῦ βασιλέως θελήσει, ἔχων καὶ πολὺν συναχθέντα ἐκ τῆς Ἐφέσου χρυσὸν ἐφίσταται τῇ Νικαίᾳ· Καὶ πρῶτοο μὲν ἐπειρᾶτο ποικίλως τῶν σχιζομένων ἀρχιερέων ἐφ' ᾧ συνέλθοιέν τέ οἱ καὶ εἰρηνεύοιεν, καὶ πολὺς ἦν αὐτοὺς μετερχόμενος ἀπειλαῖς· ἀλλ' οὐκ ἔπειθε, πλέον δὲ παρέθηγε τὸν ζῆλον ἐκείνοις, καὶ κατεγέλων τῶν μηνιμάτων. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθε πάντα πράξας, ἀντεισάγειν ἄλλους ταῖς ἐκκλησίαις ἐσκέπτετο, ὃ δὴ καὶ γέγονεν ὕστερον. Αὐτὸς δὲ τῶν ἄλλων ἐπεπειρᾶτο, καὶ ἡ ταραχὴ πολλὴ ἦν, καὶ τὸ κατ' ἐκείνου σκάνδαλον ἤρετο· πλὴν γὰρ τῶν εἰς ἄρχοντας τεταγμένων τῆς Ἐκκλησίας οἱ λοιποὶ τὴν ἐκείνου κοινωνίαν ἀπέστεργον. Ὅμως οἱ μὲν ἑκόντως οἱ δὲ καὶ ἀκόντως πλὴν ὀλίγων καθυπεκλίνοντο, διασεσεισμένοι δ' ὄντες τὰς γνώμας πράξει τοὺς μὴ πειθομένους ὠχύρουν. Τὸ δὲ λαϊκὸν πλῆθος τὸν νέον ποιμένα καὶ λίαν ἀποπροσποιούμενοι ἐζήτουν τὸν γνήσιον. [P. 77] Οὕτω γοῦν τεταραγμένων τῶν πραγμάτων, ἐπεὶ καὶ τὸν κρατοῦντα ἐμάνθανε μάχην μέλλειν συγκροτεῖν μεγίστην κατὰ φρουρίου τοῦ Γαλατᾶ ὥσθ' αἱρήσειν, κἂν εἴ τι καὶ πάθοι (ἐκεῖθεν γὰρ καὶ τὴν τῆς μεγαλοπόλεως ἤλπιζεν ἅλωσιν), ὀλίγον κατὰ Νίκαιαν διαμείνας, ὁρμήσας αὐτίκα καὶ κατὰ τὴν πύλην γεγονὼς τὸν κονιορτὸν τῶν βλαυτῶν ἀποτιναξάμενος ὡς εἰς μαρτύριον ἐνῆθεν ἐξῄει, καὶ διὰ τοῦ κατὰ τὴν Ἑλενόπολιν τῆς θαλάσσης πορθμοῦ πρὸς ἐκεῖνον ἠπείγετο, ἅμα μὲν ἐνασμενίζων ἐκεῖθεν τῇ ἐκ βασιλέως παραμυθίᾳ, ἅμα δὲ καὶ μεγάλα ἤλπιζε, συγκροτουμένην μάχην βλέπων κατὰ τῆς πόλεως, ὡς ἁλούσης αὐτίκα τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβησόμενος, ἀπαλλαγεὶς Νικαίας καὶ τῶν ἐκεῖ· Ἐν ὅσῳ δὲ τὴν μεταξὺ πορείαν διήνυεν, ἐν τῇ Σηλυβρίᾳ καὶ

id cogeret, locum accipere, patriarcha renuntiatus est; quem cum summo honore imperator Nicæam dimittens, ipse Lampsacum contendit, trajecturus inde in adversam Calliopolim. Collectis enim copiis in Italos non paucis eo condixeral, animo tentandæ occupationis arcis ex adverso Byzantii sitæ, cui Galata nomen.

17. *Ut Sardensis et Thessalonicensis episcopi non consenserint in subrogationem patriarchæ.*

Tunc igitur Sardensis Andronicus et Manuel Thessalonicensis episcopi palam declararunt se non probare quæ facta fuerant, prætexentes zelum, ac præ se ferentes miseratione se moveri exauctorati non juste patriarchæ. Calophoro quoque Smyrnensi displicebat factum : cæterum ille alias, ut ipsi videbatur, idoneas istius sui judicii causas obtendens, suas sibi separatim res agebat. Alii duo concordes in iis quæ retuli publice allegandis, aliud quiddam clam coquebant : nam ea ipsa quorum desperatione corrigendorum Arsenius recesserat, impatienter ferre putabantur. At novus ex Ephesi episcopo patriarcha Nicephorus, judicio synodi quæ ipsum elegerat, et multo magis imperatoris voluntate fretus, auro etiam abundans cujus vim magnam Epheso extulerat, Nicæam pervenit; ibique multa varie conatus ad revocandos in concordiam dissidentes episcopos, ad extremum incubuit in minas, deterreri eos posse denuntiatione malorum magnopere sperans. Sed frustra in hoc quidem fuit : quippe ira illorum sic magis irritata, obfirmati acrius in proposito, etiam adversus quas iste intentabat pœnas se risu contemptuque securos ferebant. Itaque cum alia non procederent, de transferendis eorum ecclesiis in alios cogitare cœpit, quod et postea contigit. Interim alios sibi adjungere tentabat, **119** multaque erat perturbatio, ac magnum de ipso publice scandalum ortum est. Verum alii fere præsules ecclesiarum ejus communionem amplectebantur, sed partim volentes partim inviti, paucis ex animi sententia in ejus partes inclinantibus, Cumque isti arcano dissentientes occulta sua studia non plane dissimularent, palam dissidentes eos quos dixi observata ista fautorum Nicephori titubatio in cœptæ discissionis pertinacia firmabat. At laicum vulgus vehementer abhorrebat a novo pastore, veteremque ut legitimum requirebat. Sic turbatis rebus, Nicephorus audiens imperatorem magno belli apparatu imminere Galatæ, certum quovis periculo ejus præsidii potiri, sperareque se non solum ejus voti compotem futurum, sed ipsum quoque magnam urbem præterea capturum, parum Nicææ moratus discessit inde, et ad portam civitatis excusso solearum pulvere, in testimonium scilicet, exivit. Moxque per fretum Helenopoleos ad ipsum ferebatur, simul recreandum se ibi sperans præsenti consolatione imperatoris ipsi propitii, simul amplum sibi et ad rationes cæteras opportunum ratus adesse illic se præsentem, cum civitas regia, quod brevi futurum augurabatur, oppugnanti nunc eam imperatori redderetur : sic enim fore ut ipse statim in illam ingressus veram patriarchalis sui throni primus possessionem iniret, Nicæa et infensa illic sibi plebe valere deinceps jussa. Dum autem ille in eo itinere est, Selybriæ adhuc Augustus morabatur, quando et Sardensem ibidem adesse

ἔτι ἦν ὁ κρατῶν, ὅτε συνέβη καὶ Ἀνδρόνικον τὸν Σάρδεων ἐκεῖσε παρεῖναι. Δτοιν γὰρ σχιζομένοιν, αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Θεσσαλονίκης Μανουὴλ, ἐκεῖνος μὲν ἑαυτὸν εἰς ἐξορίαν ἐδίδου καὶ ἐξωρίζετο.

ιη'. Ὅπως ὁ Σάρδεων κατὰ τὴν Σηλυβρίαν μοναχὸς ἀπεκείρατο.

Ὁ δὲ Σάρδεων σοφόν τι οἰόμενος πράττειν, εἰ μὴ τῷ βασιλεῖ διαμάχοιτο τοῦ πατριαρχεύοντος ἀφιστάμενος, ἔγνω δι' ἄλλης ὁδοῦ ὑπελθεῖν τὸν κρατοῦντα. Καὶ δὴ, ἐπεὶ ὁ μὲν Φιλαδελφείας Ἰωαννίκιος κατὰ τὴν μονὴν τοῦ Σωτῆρος ἱερούργει τοῦ βασιλέως προτρεψαμένου, ὁ δὲ βασιλεὺς παρῆν καὶ ὁ Σάρδεων συμπαρῆν, προσελθὼν αὐτὸς τῷ βασιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ ὑπεμίμνησκεν ὡς τὰ τῶν μοναχῶν ἀναληψόμενος ταῖς τοῦ Φιλαδελφείας χερσί. Καὶ ὅς (οὐδὲ γὰρ ἠγνόει τὸ τῆς γνώμης τοῦ λέγοντος ὕπουλον, ὡς B ἕξοντός ποτε, εἰ αἱροῖτο, πρόφασιν τὴν τοῦ ἄνακτος παρουσίαν, ὡς βίᾳ τῇ ἐκεῖθεν λαβόντος τὸ σχῆμα· μηδὲ γὰρ θέλειν ἐκ προαιρέσεως), ἐκεῖνον μὲν καὶ τί παθὼν διηρώτα μετασχηματίζεσθαι βούλοιτο, καὶ εἰς τί βλέπων τὸν ἡσύχιον καὶ ἀπράγμονα βίον αἱροῖτο· Πλὴν οὐδεὶς, ἔλεγεν, ὁ κωλύσων, εἰ οὕτω βούλεται. Ἐκείνου δὲ τὰς αἰτίας συνείροντος [P. 78] καὶ τὴν τοῦ ὑπονοουμένου σκανδάλου δόξαν διὰ πολλῶν ἀναιροῦντος, ὁ βασιλεὺς διακόψας, ἐπεὶ καὶ τὰ τῆς λειτουργίας ἤνυστο, προσέρχεται μὲν τῷ λειτουργήσαντι καὶ σφραγίζεται, λαβὼν εἰς ἁγιασμὸν καὶ τὸν ἱερὸν κλάσμα, ἐκείνους A δ' ἀφεὶς παραυτίκα ἐξέρχεται τοῦ νεὼ, ὡς ὅ τι θέλοιεν ἀπόντος ἐκείνου πράξοντας. Ὁ δὲ καὶ οὕτω προσέρχεται καὶ τὸ σχῆμα δέχεται, Ἀθανάσιος ἀντ' Ἀνδρονίκου ὀνομασθείς.

ιθ'. Ὅπως πολλοὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δι' ὀλίγου θνήσκουσιν.

Θαυμάσειε δ' ἄν τις καὶ τὴν δίκην τότε· οὐδὲ γὰρ ἐξ αὐτομάτου γενέσθαι τὸν τόσων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων ὑποτοπάσειε θάνατον· θνήσκουσι γὰρ ἐγγὺς τῶν δέκα ἐννέα μηνῶν ἄνδρες πολὺ τὸ σεμνὸν καὶ ἀξιοπρεπὲς ἔχοντες. Ἐφ' οἷς ἔλεγεν ὁ τοὔναρ ἰδὼν πρότερον ἢ θανεῖν ἐκείνους — ὁ Βέκκος δ' ἦν οὗτος Ἰωάννης, ὃς ἐσύστερον καὶ μετὰ τὸν χαρτοφύλακα πατριαρχεύσας πολλὰ πέπονθε τὰ δεινὰ, ὡς ὁ λόγος κατὰ τὸν καιρὸν ἐρεῖ. — Τὸ γοῦν ὄναρ ἐκεῖνος ἰδὼν ἐξήγγελλεν οὕτως. Ἔδοξε γὰρ ἐπ' ἀγB χωμάλου πεδίου διερχομένους ἐφίππους τοὺς ἄρχοντας, πολλὴν ἐξηνυκότας ὁδὸν, κατὰ χεῖλος στῆναι μεγίστου καὶ φοβεροῦ ποταμοῦ παραῤῥέοντος, ἄρξασθαι δ' ἐκείνους κατὰ τὴν τάξιν τοῦ σφίσιν ἀποβησομένου θανάτου περᾷν πρῶτον τόνδε καὶ δεύτερον τόνδε καὶ ἐφεξῆς τοὺς λοιπούς, οὐδὲ γὰρ σύνδυο καὶ σύντρεις ἐπεραιοῦντο, ἀλλ' εἷς ἕκαστος καθ' αὑτόν. Ὡς γοῦν ὁ βλέπων ἱστάμενος καὶ θεωρῶν ἐξεπλήττετο, ἔμφροντις ὢν κἀκεῖνος ὅπως περαιωθήσεται, ἀκούει φωνῆς ἔκποθεν διικνουμένης· « Τί φροντίζεις; οὐ σὺ νῦν διαβήσῃ τὸν ποταμόν· Ἔνι γὰρ καιρὸς καθ' ὃν καὶ αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης

contigit. Nam duorum schismatis auctorum Andronici Sardensis et Thessalonicensis Manuelis, hic C quidem ultro exsilium sibi consciscens extra **120** fines recesserat.

18. *Ut Sardensis apud Selebriam in monachum sit detonsus.*

Sardensis vero sapienter se facturum ratus, si non palam repugnaret imperatori, patriarcham quem ille probaret rejiciens, aliam ineundam sibi rationem duxit insinuandi sese et callida ipsum simulatione fallendi. Itaque cum Joanniciusepiscopus Philadelphiæ rogatu imperatoris et ipso præsente apud monasterium Salvatoris sacrum faceret, Sardensis, qui et ipse aderat, accedens ad imperatorem indicavit ipsi esse sibi in animo sacrum monachi habitum ibi sumere manibus Philadelphiensis. Ad quæ imperator non ignarus astuta id dici et agi ratione, ut deinde, cum se ipsi daret opportunitas D deponendæ larvæ, causari Sardensis posset vi adactum sese minime volentem ab imperatore præsente ad vestem monasticam induendam, quæsivit ex eo quid passus quidve sequens mutatum iret cum habitu vitæ formam ex actuosa in tranquillam otiosamque se transferens. Cæterum, addidit, nemo prohibet quin facias utique quod velis. Hic Sardensis ad hoc se moveri dixit causa tollendi scandali satisfaciendique offensioni multorum falso de se persuasorum, tanquam penes ipsum turbarum quæ tunc erant culpa resideret, tum alias prætera nectebat causas. Eam verbose contextam orationem abrumpens imperator, ubi missa peracta est, accessit ad celebrantem, et sese cruce signans sacram particulam rite sumpsit, moxque templo excedens ipsos reliquit facturos, se absente quidquid vellent. Processit nihilominus Sardensis ad destinatum, et monachi habitum sumpsit, ex Andronico Athanasius vocatus.

19. *Ut multi ecclesiasticorum brevi tempore sint mortui.*

121 Miretur autem quispiam tunc ostensum Dei judicium. Non enim casu contigisse tot simul ecclesiasticorum principum obitus suspicari verisimiliter licet. Mortui quippe sunt spatio fere novemdecim mensium viri auctoritate dignitateque summa conspicui, quorum obitus prædixerat qui de iis præmonitus per somnium fuerat. Erat is Joannes Veccus, qui postea, postquam chartophylax fuerat, patriarcha factus multa in ea dignitate gravia passus est, ut hæc nostra historia suo loco reddet. Somnium porro istud suum ille narrabat in hunc modum, aiens visum sibi videre principes ecclesiastici ordinis in equis incedentes per æquam planitiem lati campi, longo spatio confecto pervenisse tandem ad ripam maximi et aspectu terribilis amnis præterfluentis, quem statim trajicere cœperint eodem ordine quo sunt postea mortui, primum illum, hunc secundum, et sic reliquos: non enim duo aut tres simul, sed singuli seorsim trajiciebant. Ut autem ipse qui videbat astabat stupens, sollicitus quomodo et ipse trajiceret, audisse vocem alicunde

περαιωθήσῃ. Νῦν δ' ἀπελθὼν σώζου ἐν πραγμάτων A ἡμέρῃ διατηρούμενος. » Οὕτως ἔλεγεν ὁ τοὔναρ ἰδὼν μετὰ χρόνους, καὶ ἡμεῖς ἀκούοντος ἐθαυμάζομεν. Ἐκεῖνος δὲ καὶ ἄλλως φιλαλήθης ὢν εἰς πίστιν τῶν λεγομένων προσετίθει καὶ ὅρκον, θαυμάζων ἅμα καὶ τὸ τῆς Προνοίας δραστικόν τε καὶ ἄφυκτον.

κ'. Περὶ τῆς κατὰ τοῦ Γαλατᾶ φρουρίου τοῦ βασιλέως προσβολῆς.

[P. 79] Ὡς γοῦν ὁ κρατῶν τὰς δυνάμεις συναγαγὼν πολλὰς οὔσας καὶ διαφόρους τῷ Γαλατᾷ προσέβαλεν, αὐτὸς μὲν ἐφ' ἱκανὸν μακρόθεν σκηνοποιησάμενος ἐφ' ὑψηλοῦ καθῆστο προσορῶν τὰ δρώμενα, ἅμα δὲ καὶ πειρώμενος εὐσύνοπτος εἶναι τοῖς ἐναντίοις πρὸς ἔκπληξιν, συνέρρεον δὲ πανταχόθεν δίκην ῥυάκων οἱ πολεμεῖν μέλλοντες, καὶ δὴ B ὅσον ἐξωτέρω βέλους εἶναι, καὶ αὐτοὶ σκηνοποιησάμενοι ἕτοιμοι προσβαλεῖν ἦσαν. Εὐθέως δὲ προσβολὰς ἐποιοῦντο μερισθέντες, ἔστι δ' οὗ καὶ τειχομαχικὰ στήσαντες ἐπειρῶντο τοῦ τείχους. Πλῆθος δ' ἦν μεῖζον ἢ κατὰ πόλεμον τοιούτου φρουρίου· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις πολλοῖς γε οὖσι καὶ ἰσχυροῖς μάχεσθαι καὶ ἄνδρες τοξόται ἐκ τῶν κατὰ Νίκαιαν μερῶν ἐκεῖσε προστάττοντος τοῦ βασιλέως συνήχθησαν, καὶ εὔσκοπα βάλλοντες οὐδὲ παρακύπτειν τοὺς ἐντὸς εἴων, ἀλλ' ἀπήντων συχνῶς τοξαζόμενοι κατὰ στόμα, εἴ που φανεῖεν. Ἰταλοὶ δὲ ἐκ διαδοχῆς καθ' ἡμέραν νέοι ταῖς ἁλιάσι διαπεραιούμενοι; διὰ τῆς πρὸς θαλάσσῃ πύλης διεκπαιόμενοι, ἑαυτοὺς εἰσώθουν, καὶ ξύλοις μεγάλοις τὸ ἐντὸς εἰς περίπατον κρατυνάμενοι καρτερῶς ἀπημύνοντο τοῦ τείχους, ἐξ ὧν συνέβαινε συχνοὺς καταπίπτειν τῶν ἔξω ἐξ ἀφανοῦς βαλλομένους· ποσὶ γὰρ ἀσφαλέσιν ἑστῶτες ἀκμῆτες ἄνδρες ἐκ διαδοχῆς ἄρτι φανέντες ἐνέτεινόν τε ῥᾳδίως τὰ σφίσι συνήθη γε ἰοβόλα σκεύη, καὶ σκεπόμενοι ταῖς ἐπάλξεσι δι' ὀπῶν κατηκόντιζον. Οἱ ἔξω δὲ ταῖς τειχομαχίαις περιῆσαν πετροβόλοις βάλλοντες μηχανήμασι, πρὸς ἃ κληματίδας ξυμφορήσαντες ἐξ ἀμπέλων καὶ τὰ πονοῦντα τῶν μερῶν πυκάσαντες ταῖς βολαῖς ἀντεῖχον. Αὐτοὶ δὲ προσ- B καταβαίνοντες ταῖς στοαῖς τὸ ἀσφαλὲς μὲν κατὰ κεφαλῆς ἐκ τῶν κληματίδων εἶχεν ἐκεῖθεν δὲ κατὰ διοπτίαν ταῖς ὀπαῖς χρώμενοι ὡς εἶχον ἠμύνοντο. Καὶ τοὺς μὲν πλῆθος καὶ ἰσχὺς μετ' ἐμπειρίας παρεκρότει, ἅμα δὲ καὶ τὸ ἐφορῶντος τοῦ βασιλέως μάχεσθαι, Ἰταλοὺς δὲ τὸ σπονδαῖον καὶ εὐσύνετον, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἐκ διαδοχῆς εἰς ἡμέραν προκινδυνεύειν, οἴκοθεν ὡρμημένους. Ἐκδρομαὶ μὲν οὖν οὐκ ἀσφαλεῖς σφίσιν ἦσαν [P. 80] (τῷ γὰρ πλήθει καὶ λίαν ἡττῶντο τῶν ἔξω), τόλμῃ δὲ τρεφομένῃ δέει συγ-

missam: « Quid sollicitus es? Non tu modo trajicies hunc fluvium: erit tempus quo te quoque ipsum transfretare oportebit. Nunc salvus abi in diem negotiorum reservatus.» Sic referebat longe postea ipse qui somnium viderat, audientibus et miranti- D bus nobis. Ille autem vir alioqui veritatis amans, ad fidem adjungebat juramentum, admirans Providentiæ inevitabilem efficaciam.

20. *De oppugnatione arcis Galatæ per imperatorem.*

122 Sed ut ad imperatorem redeamus, cum ille copiis multis variisque collectis in unum Galatam aggressus est, ipse quidem idoneo a muris arcis intervallo fixo Augustali sedebat in loco excelso conspicuus, intuens quæ gerebantur, simul etiam ostendens sese hostibus, et experturus ecquid eos sua species et præsentia terreret. Confluebant undique concitatorum ritu torrentium oppugnaturi arcem milites ducesque; et fixis extra teli jactum tabernaculis procincti ad irruptionem signum expectabant. Mox in manus divisi multifariam oppu- C gnationem inchoant. Fuit ubi erectis machinis quaterent murum perrum pereque conarentur. Multitudo erat major quam pro unius oppugnatione arcis: nam præter alios sane multos ac valentes sagittarii e partibus circa Nicæam evocati ab imperatore aderant, qui assueti collimare ad scopum neminem ex arce caput e muro impune sinebant ostentare, ubicunque quivis apparuisset, statim eum in faciem misso jaculo petentes. At Itali novis ex urbe quotidie per piscatorias naviculas juvenibus, qui per vices alii aliis succederent et conferti porta maritima irrumperent, submissis pomœrium intus vallo e lignis alte per gyrum erecto firmaverant, indeque validissime propugnabant murum. Unde contingebat multos exterius oppugnantium cadere telis ex occulto jactis. Nam pedibus in tuto positis viri D robusti fessis recentes assidue suffecti vivido semper, qualis est inchoantium, nisu intendebant quas longo usu tractare didicerant catapultas, et noxia pondera varii generis magna hostium pernicie jaculabantur ipsi tuti lorica murorum, per quorum fenestellis hiantium inobservatas rimas tela **123** exitiala jactabant. Oppugnantibus extra succedebat negotium quatiendorum mœnium quæ saxis ingentibus balista intortis haud innoxie pulsabant; atque ad horum labem scalas admovebant materiæ viteæ, protentis scutis partes ictibus obnoxias tegentes. Qui cum sic ad summas mœnium porticus eniterentur, capita quidem ascendentium in tuto erant, protecta, ut dixi, clypeis sursum obversis: tamen qui intus erant per fenestellas, quibus crebris hiabat murus, collimantes tela vare nocebant, defensabantque arcem pro virili. Nostros sua multitudo, tum virtus conscia peritiaque belli animabat, sed ante omnia imperatoris præsentis aspectus quid quisque præclari faceret coram oculo signantis. Italos suus ardor utique pro aris focisque pugnantium, præsentiaque solertis animi, præsertim vero receptus fessorum facilis, statæque quietis vices successione quotidiana recentium, tum certamen quoddam laudis, verentibus semper qui subibant ne impares dentibus succenturiati viderentur, firmabant, accendebantque in acrem pertinaciam resistendi. Et eruptiones quidem ipsis haud erant securæ, multitudine siquidem obsidentium obrueban-

κροτούμενοι δσημέραι διεκαρτέρουν. Ἀγὼν δ' ἦν A ἀμφοτέροις, τοῖς μὲν τοῦ κρατοῦντος ἑλεῖν ὡς ἅμα τῷ φρουρίῳ τὴν πόλιν ἕξουσι, τοῖς δ' ἀντέχειν ὡς συναπολλυμένης ἐξ ἀνάγκης τῷ φρουρίῳ τῆς πόλεως. Κατήντα δ' ἡ μάχη σφίσι διαχρονίζουσι μαχομένοις τοῖς μὲν περὶ τὸν βασιλέα εἰς αἰδὼ προφανῆ τοῦ μὴ περιγενέσθαι φρουρίου ἐπὶ τοσοῦτον μαχομένους τόσον πλῆθος οὐδὲν σεμνὸν ἔχοντος καί τισιν ὀλίγοις διαφυλαττομένου, τοῖς δ' Ἰταλοῖς εἰς φιλοτιμίαν τοῦ τόσους μὴ περιγενέσθαι παρασκευάσαι αὐτοὺς ὀλίγους ὄντας ὡς μηδὲ τολμᾷν ἐξιέναι, ἅμα δὲ καὶ τοῦ αὐτὸν βασιλέα δόξαι νικᾷν καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐπὶ ταυτὸ συνελθοῦσαν ἅμα. Τότε γοῦν πολλῶν καθ' ἡμέραν ἐκ τοῦ τείχους βαλλομένων τε καὶ πιπτόντων ἰοβόλοις μεγίστοις μαγγάνοις, ὥστε καὶ οἰκτίζοντο κατειρωνευόμενοι, B μὴ θέλοντες βάλλειν, ἀλλ' ἀποπέμπειν τὸν ἐντὸς τοῦ βέλους ἰόντα διὰ τὴν ἐγγύτητα, ὡς τῇ γυναικὶ, ὡς ἔλεγον, διασώζοιτο, καὶ ἅμα φήμης διαχυθείσης ὡς ἐξ ἀποστολῆς ἐπέστησαν ἄλλοι πλεῖστοι καὶ ἰσχυροὶ, ὑπερπαθήσας οἷον διά τε τὸ τοῦ κόπου κενὸν, καὶ μετὰ τὴν τῶν πεσόντων ἀποβολὴν εἰ καὶ γέλωτα ὤφλει μὴ καταπράξας, ἔγνω καταλύειν τὸν πόλεμον, πλὴν οὐ κατὰ συνθήκας, ἵν' ἑαυτῷ ἀπολογίαν εὐπρεπῆ καταλείψοι ὡς καὶ πάλιν κατ' ἀγαθὰς ἐλπίδας ἐπιθησόμενος.

κα'. Περὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ βασιλείου Βουλγαροκτόνου.

Τότε δέ τινες τῶν οἰκείων τῷ βασιλεῖ κατ' ἄνεσιν διατριβῆς ἐξελθόντες ἐπέστησαν τῇ κατὰ τὸν Ἕβδομον τοῦ θεολόγου μονῇ, ὄνομα μόνον, οὐ σχῆμα σωζούσῃ μονῆς, καὶ τὸν ἐκεῖσε ναὸν εἰσελθόντες, ἠρειμμένον καὶ τοῦτον καὶ εἰς θρεμμάτων [P. 81] ἔπαυλιν ὄντα, καὶ τῇδε κἀκεῖσε περιβλεπόμενοι καὶ τό ποτε τοῦ ναοῦ κάλλος ἐκ τῶν λειψάνων θαυμάζοντες [ἦσαν δ' οὗτοι οἱ περὶ τὸν Ἰατρόπουλον Δημήτριον καὶ λογοθέτην τότε τῶν οἰκειακῶν) ὁρῶσιν αἴφνης κατὰ γωνίαν ἱστάμενον ἀνδρὸς πάλαι τεθνεῶτος λείψονον ὁλόκληρον καὶ τὸ πᾶν ὁλομελὲς, γυμνὸν ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς. Εἶχε δὲ καὶ ἐπὶ στόματος καλάμην ποιμενικῆς σύριγγος, εἰς χλεύην τινῶν οὕτω ποιησάντων οἷς ἔμελε θρεμμάτων. Ὡς δ' ἰδόντες ἐθαύμαζον μὲν τὴν τοῦ λειψάνου ὁλομέλειαν, διηπόρουν δὲ οὗτινος ἂν καὶ εἴη ὁ πεπηγὼς ἐκεῖνος καὶ ἔτι εἰς σῶμα συνιστάμενος χοῦς, ὁρῶσιν ἐκ δεξιῶν τὸ κενήριον καὶ ἐπ' αὐσῷ γεγραμμένους στίχους δηλοῦντας τὸν κείμενον. Ἦν οὗτος, ὡς ἐδήλου τὰ γράμματα, ὁ Βουλγαροκτόνος Βασίλειος. Ὡς

tur. Audacia tamen vigebant quotidianis alta successibus oppugnationis hactenus sine noxa toleratæ obnixa utrimque studia vincendi, spe metuque inflammata contrariis, sperantibus videlicet nostris si arcem expugnarent, urbem statim dedendam, Latinis, quod hoc ipsum timerent, ultimo conatu certantibus ne urbs in arce caperetur. Longissimam vero perseverantiam neutra ex parte remissi prælii in imperatore quidem obstinabat pudor non captæ tanto tempore a tam multis toto impetu oppugnatæ haud famosissimæ ejusdemque a paucis defensæ munitionis, in Italis vero ambitio gloriæque ardor, ingens sibi decus fore **124** cernentibus, se tam paucos ut prodire non auderent, ab ingruente undecunque innumerabili multitudine superari nequivisse, blandiente præterea, si ad extremum invicti durarent, spe non vane gloriandi præsentem ipsum Augustum cum coactis in unum universis imperii viribus Latinorum parva manu debellatos. Cæterum oppugnantium quotidie plurimis, telis ingentibus catapultarum ex crebris muri fissuris assidue jaculantium, cadentibus, addebatur ludibrium damno, C etiam illudentibus ex tuto libratoribus, et quem intra jactum per fenestellas cernebant, ex propinquo compellatum ironica misericordia timere vetantibus: haud enim sese ipsum utcunque contiguum telo petituros, ne tam bellus vir uxorculæ suæ periret. Super hæc sparsa fama est mox affore a sede missas apostolica lectas validasque copias in auxilium obsessis. Tunc demum imperator quasi fractus animo, quod præter irritum laborem et tot strenuorum militum jacturam etiam metueret ne magno suo probro per vim inde re infecta pelleretur, sponte obsidionem solvere et oppugnatione absistere constituit, sed citra conventionem cum obsessis ullam, id ad qualemcunque valiturum excusationem autumans, quasi non tam omitteret inceptum quam in tempus opportunius differret, cum rei prosperius tentandæ se offerret occasio.

D 21. *De cadavere imperatoris Basilii Bulgaroctoni.*

Tempore istius obsidii quidam ex familia imperatoris circumquaque, ut fit, evagantes animi gratia devenerunt in theologi monasterium, in suburbio cui nomen Hebdomum situm. Supererat nomen solum monasterii, forma ejus omnis ruinis deleta. Illi templum quod ibi fuerat ingressi, destructum et ipsum et in stabulum armentorum mutatum, huc illucque circumferebant oculos, et miserabili specie reliquiarum, quanta fuisset illius cum adhuc staret ædis sacræ pulchritudo, non sine admiratione **125** quadam æstimantes. Erat in his Iatropulus Demetrius logotheta tunc domesticorum. Ita circumspectantibus apparet improviso in quodam angulo stans viri olim mortui cadaver, integrum plane ac membris suis omnibus apte cohærentibus constans, nudum a capite ad pedes. Habebat autem ori affixam cannam pastoritiæ fistulæ, ludibrio quorumdam greges istic stabulare solitos curantium. Mirabantur qui hæc videbant integritatem corporis ex longo, ut apparebat, exanimi. Ambigebant autem cujus esset illud sic solide compactum et humanam adhuc formam retinens cadaver. Cernunt a dextris sepulcrum et inscriptas ipsi litteras indicantes quis ibi jacuisset. Erat autem hic, prout litteræ significabant, Basilius Bulgaroctonus. Ut vero reversi, quid vidissent, imperatori retulerunt, miseratione intima tactus ille, continuo missis sericis

δ' ὑποστρέψαντες σφίσι τὸ θεαθὲν τῷ βασιλεῖ προσανέφερον, οἰκτίζεται αὐτίκα ὁ βασιλεὺς, καὶ πέμψας σηρικὰ χρυσόσημα πέπλα, ἔτι δὲ ἐξαποστείλας τοὺς ὑμνοπόλους σὺν οὐκ ὀλίγοις ἄρχουσιν, ὑπὸ πολλῇ τιμῇ καὶ δορυφορίᾳ, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, ἀνακομίζεται ἐν θήκῃ τιμίᾳ πρὸς τὸν Γαλατᾶν τὸ λείψανον, κἀκεῖ προστάττει τῷ ἀδελφῷ σεβαστοκράτορι ἐνθεῖναι τῇ σφετέρᾳ σκηνῇ τὴν θήκην, πέπλοις τε χρυσοῖς ὑπ' ἀκοιμήτῳ φωτὶ ἐχόμενα τῆς ἐκείνου στρωμνῆς θέντα τιμᾷν τοῖς προσήκουσιν, ἕως ἐκεῖθεν ἀναχωρούντων αὐτῶν εἰς Σηλυβρίαν ἐντίμως καὶ λαμπρῶς μετακομίσαντες ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος καταθεῖναι μονῇ. Ἐκεῖθεν τοίνυν ἐπανακάμπτουσι πρὸς τὸ Νύμφαιον καθιστῶντο τὰ κατὰ δόσιν, ἄχρι καὶ Ὀρεστιάδος καὶ τὸ ἐπέκεινα προφθασάσης τῆς βασιλέως φήμης καὶ καταστελλούσης τὸ ἀνορμοῦν.

κβ'. Ὅπως ὁ πατριαρχεύων Νικηφόρος σὺν ἅμα βασιλεῖ καταλαμβάνει τὸ Νύμφαιον.

Καταλαβόντων δὲ σὺν πολλῷ τάχει τὸ Νύμφαιον, ὁ πατριαρχεύων συνὼν τῷ κρατοῦντι, ἐπεὶ ὁ Θεσσαλονίκης καὶ ὁ τῶν Σάρδεων τοῖς δοξάζουσι σφίσιν ἀμεταθέτως ἐμμένοντες ἐκποδὼν ἦσαν ἐξωρισμένοι, ἀντικαθιστᾷ τούτων ἑτέρους ταῖς Ἐκκλησίαις, καὶ τὸν μὲν Κυδώνην Ἰωαννίκιον τῆς τῶν Σωσάνδρων μονῆς [P. 82] ἐξάρχοντα Θεσσαλονίκης, τὸν δέ γε Χαλαζᾶν Ἰάκωβον ἐκ δύσεως προσχωρήσαντα τῷ κρατοῦντι Σάρδεων ἀποδείκνυσιν. Εἶχε δὲ καὶ εἰς ψῆφον Σμύρνης τὸν Ἰσαὰκ, ἄνδρα καὶ αὐτὸν γεραρὸν, ἐκ τῆς κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ξηροποτάμου μονῆς ὁρμώμενον. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ τῆς ἐκείνου χειροτονίας φθάνει πεσὼν εἰς νόσον ὁ πατριάρχης, καὶ προτροπαῖς ἰδίαις ἢ μὴν καὶ τοῦ ἐξυπηρετοῦντος αὐτῷ (καὶ τοῦτο γὰρ λέγεται· ἐκεῖνος γὰρ ἠναισθήτει τὰ λοίσθια πνέων) ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης Νικήτας Δυῤῥαχίου χειροτονεῖται. Ἀλλ' ἡ κυρία τότε τοῦ θανάτου ἐφίσταται τῷ πατριαρχεύοντι, καὶ ὁ ἐκ τῆς τοῦ Πέλοπος ἐκ πριγκίπων μοναχὸς Θεοδόσιος, ἀνὴρ εὐλαβὴς καὶ ἐπὶ πλείστοις χρόνοις ἀσκήσας, ἔτι δὲ καὶ τὴν συνουσίαν ἡδὺς καὶ χαρίεις καὶ ποικίλος τὴν ὁμιλίαν, ὡς μόνον ἐκεῖνον ἰδόντα τινὰ, κἂν τὰ μέγιστα λυποῖτο, χαρᾶς ἔμπλεων ἀπαλλάττειν, καὶ ὡς εὖ ἔχων τοῦ γένους θεῖος τοῦ κρατοῦντος ὀνομαζόμενος, τὴν οἰκονομίαν τοῦ ὅσον οὔπω τεθνηξομένου παρὰ τοῦ ἄνακτος ἐπιτρέπεται, ἐπεί τοί γε καὶ χρήμασιν ἐπλούτει ἐκ τῆς Ἐφέσου πολλοῖς. Τότε γοῦν νύξαι τὸν κείμενον λέγεται τὸν ἐπίτροπον, εἴ πως αἱροῖτο ἐπενδυθῆναι τὰ μοναχῶν· ὁ δὲ οὐχ ὅπως ἐπείσθη, ἀλλὰ καὶ βαρέως τὴν ὑπόμνησιν ἤνεγκεν ὡς τεθνηξείων ἀρχιερεύς. Καὶ δὴ ἐξ ἀνθρώπων γεγονότος ὡς τάχος, ὁ νεκρὸς ἐκείνου διακομίζεται πρὸς τὴν Ἔφεσον, κἀν τῇ μητροπόλει τῷ τάφῳ δίδοται, ἀνὴρ τὸν βίον μὲν φοβερὸς, ἀκατάπληκτος δὲ τοῖς ἄρχουσι, τῶν δέ γε φοβερῶν ὑπερόπτης, κατὰ ἀρετὴν παιδιόθεν συνήθης, δόξας δὲ τότε τοῖς πολλοῖς ἐπαχθὴς, οὐ διὰ τὴν μετάθεσιν τόσον ὅσον τὸ ζῶντος πατριάρχου γνησίου αὐτὸν μετατίθεσθαι.

auro intextis velis, cantoribus quoque ac principum non paucis eodem se conferre jussis, cum multo honore ac satellitio, psalmis et hymnis personantibus, in theca pretiosa deferri curavit id corpus in castra ad Galatam, et ibi fratri suo sebastocratori mandavit ut thecam qua erat conditum in tabernaculo suo servaret velis aureis opertam, et facibus circum noctu diuque lucentibus, prope suum ipsius stratum, eo quo par est honore, haberet. Sicque illic fuit, quoad motis inde castris recedentes illi Selybriam honoratis ac splendidis exsequiis portarunt, ubi depositum est in Salvatoris monasterio. Hinc flexerunt versus Nymphæum iter, utili consilio pacandis tractus Occidui tumultibus: nam progressa usque Orestiadem et ultra propinqui et **126** quasi adventantis imperatoris fama multum valuit ad comprimendos inquietos motus illarum gentium.

22. *Ut patriarcha Nicephorus simul cum imperatore venerit Nymphæum.*

Cum autem magna celeritate Nymphæum pervenissent, patriarcha qui cum imperatore simul erat, videns Thessalonicensem et Sardensem in suis privatis obtinatos sententiis amotos e medio exsulare, substituit ipsis alios in illarum curam Ecclesiarum, et Cydonem quidem Joannicium, monasterio Sosandrorum antea præpositum, Thessalonicensi, Jacobum vero Chalazam, qui ex Occidente accesserat imperatorem, Sardensi præficit Ecclesiæ. Elegerat etiam in Smyrnensem episcopum Isaacum virum et ipsum honoratum, qui e monasterio Xeropotami, sito in partibus Occiduis, prodierat. Sed cum esset in procinctu ad hunc ordinandum, incidit in morbum patriarcha, cujus consilio ac voluntate, vel potius ministri ejus (nam et hoc dicitur) cum jam ipse destitutus officio sensuum ageret animam, Thessalonicensis Nicetas in Dyrrhachiensem promotus est thronum. Cæterum patriarchæ constituta morti dies illuxerat, et Peloponnesius monachus ex principum ibi dominantium stirpe Theodosius, vir pius, quique ex longo jam tempore vitam religiosam exercuerat consuetudine vero tam comi ac faceta varietateque jucundi sermonis grata, ut quivis quantumvis mœstus eo viso exhilaratus et gaudens abiret præterea nobilissimo genere, ita ut patruus imperatoris nominaretur administrandis bonis **127** moribundi patriarchæ prædivitis, ut dictum est, pecunia Epheso portata, præpositus ab Augusto est. Hic languentem suæ curæ commissum tentavit ecquid vellet monachi vestem induere. At ille adeo non est assensus, ut etiam istam mentionem moleste tulerit, ostendens se omnino velle patriarcham mori. Porro hujus, postquam migravit ex humanis, corpus celeriter deportatum Ephesum illic apud metropolitanum templum sepulturæ traditur. Vir fuit vita severus, intrepidus in obstando principibus, periculorum minarumque contemptor, virtuti a pueroassuetus, visus autem tum multis instrusus in patriarchalem thronum, non tam quod translatus ex Ephesina sede, quam quod legitimo adhuc vivente patriarcha translatus fuisset.

κγ'. Ὅπως ὁ βασιλεὺς τὸν νέον Ἰωάννην ἀπεσκευάσατο.

Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς ὅσον εἶχε διὰ γνώμης κατωρθωκὼς, μηδενὸς ἀντιπράττοντος (τὸ γὰρ παιδίον κατ' ὀλίγον παρέῤῥιπτο καὶ ἠσθένει πρὸς τὴν ἀρχὴν, ὡς καὶ αὐτὰ δὴ τὰ τῆς βασιλείας σύμβολα ἄχθος φέρειν κενόν· ὥριστο γὰρ καὶ ταῦτα ἀποβαλεῖν), διὰ τοῦτο ἐν ἀνακωχαῖς ἦν καὶ ἐτρύφα, τῇ τῶν γυναικῶν αὐταδέλφων θεραπείᾳ θρυπτόμενος, αἷς καὶ εἰς πάντ' ἐχρῆτο, τῇ μὲν Μάρθᾳ ὡς αὐτῷ φανείσῃ κατὰ μητέρα καὶ κατ' οἶκον [P. 83] ἀναγούσῃ, τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ εἰς ὁμόζυγον οὔσῃ, πολλοῦ τινος τιμωμένῳ τῷ βασιλεῖ (ὁ περίπυστος δ' ἦν ἐκεῖνος Ταρχανειώτης), τῇ δ' Εὐλογίᾳ ὡς καὶ αὐτῇ καλῶς ἐχούσῃ τοῦ ἤθους καὶ πλέον ἢ ἐκείνη τυρβαζομένῃ πρὸς βασιλέα, οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ τὸ ὑποτείνειν ἐλπίδας χρηστὰς ἐπὶ τῇ μεγαλοπόλει τῷ βασιλεῖ ὡς ταύτην αἱρήσοντι ἐκ μορσίμου. Τὸ δὲ μόρσιμον, μεθὸ μὲν ἡ πόλις ἑάλω, ἐκείνη τρανῷ διηγεῖτο στόματι καὶ ἀπεθαύμαζε λέγουσα, ἔδει δὲ καὶ τὴν πρὸ τοῦ λέγουσαν θέλγειν. Τὸ δὲ ἦν, ὡς κατακοιμίζοιτο μὲν ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τίτθης βρέφος ἐν λίκνῳ ποτὲ, πολλάκις δ' ἠγρίαινέ τε καὶ ἐκλαυθμύριζε τὸν ὕπνον ἀποδιοπομπούμενον, ἐπεὶ δ' ἐκείνην ἔδει τινὶ μέλει διὰ τὸ ἀγριαῖνον κατασιγᾷν, πολλὰ μὲν ἐκ μελέτης συνεῖρε καὶ ἐμελῴδει, οὐδενὶ δ' ἔθελγε τὸ παράπαν. Ἀλλ' ὅταν μεμυκόσι χείλεσιν ὑποκοριζομένη τὸ περὶ τὴν πόλιν διεξῄει (ἦν δὲ τὸ λεγόμενον ὡς εὖγε τῷ βασιλεῖ τῆς πόλεως, καὶ ὡς κατὰ χρυσέαν πύλην εἰσελθεῖν μέλλοι, καὶ ὡς τὸ καὶ τὸ ἐκεῖσε μεγαλυνόμενος ἐκτελέσειεν), αὐτίκα τούτοις ὥσπερ Σειρῆσι τὸ παιδίον θελγόμενον κατεσίγα, καί πως μαλακῶς καὶ ἡδέως κατεκοιμίζετο. Οὕτως ἦσαν αἱ αὐτάδελφαι τῷ βασιλεῖ καὶ πάλαι μὲν εἰς προμήθειαν τὴν προσήκουσαν, καὶ τότε δὲ πολυωροῦσαί τε καὶ κηδεύουσαι, ὑφ' αἷς λιπαρούσαις μὲν πολλά τισιν εἰς εὐεργεσίας ἔπραττε, συμβουλευούσαις δὲ προσεῖχε καὶ συγκατήνυε. Λέγεται δὲ καὶ ὡς βουλῇ σφῶν, καὶ μᾶλλον τῆς Εὐλογίας (θατέρα γὰρ περὶ τὰ πλεῖστα μαλακώτερον εἶχαν), ἰδιωτεύειν τὸν Ἰωάννην αἱροῖτο.

κδ'. Τὰ κατὰ τὸν Χαλυφᾶν καὶ τοὺς Πέρσας, ὅπως Τοχάροις ὑπετάγησαν.

Τηνικαῦτα καὶ τῶν Τοχάρων, οὓς ἡ κοινὴ Ἀταρίους λέγει συνήθεια, δίκην συῤῥευσάντων χειμάῤῥου κατὰ Περσίδος, ὁ μὲν Χαλυφᾶς χρυσοῖς παρ' ἐκείνων ψωμιζόμενος ἐτελεύτα, οὐ μᾶλλον κατὰ χρείαν σφαγῆς ἢ κατὰ χλεύην, ὡς ἐξὸν τὸν χρυσὸν ἐκχέειν καὶ νικᾷν τὸν ἐχθρὸν, ὁ δ' ἠγάπα πλέον

23. *Ut imperator puerum Joannem exauctoraverit*

Succedebant porro imperatori negotium trahenti ad se in solidum imperii, resque nemine jam quidquam contra moliente procedebat. Puer enim paulatim removebatur principatu, nec jam nisi tenuem et evanidam ejus speciem habebat, insignia regni gestans ille quidem adhuc, sed tanquam inane pondus; quæ et ipsa ei auferenda jam decretum erat. Quare Michael securo jam liberoque animo se in quietem deliciasque relaxabat, prolixo in his indulgentique admittendo ministerio sororum certatim Augustum fratrem obsequiis favore mollibus muliebri sdulitate satagentium. Porro ille germanarum opera non in cura solum corporis, sed in aliis æque cunctis utebatur, plurimum utrique illarum in omni genere fidens tribuensque, Martham quidem studio fiduciaque filiali solitus amplecti, ex quo ab ea ut matre educatus amantissime fuerat habente ipsum secum in viri sui domo magni domestici, ab imperatore tum regnante multo in pretio habiti. Fuerat is inclytus ille Tarchaniota. Altera erat **128** germana imperatoris Eulogia, suavissimis et ipsa moribus, frequentiusque solita itare ad principem fratrem seseque immiscere negotiis, haud scio an non ei peculiariter jucunda, quod augurio ipsi prospero recuperationem magnæ urbis fratri ominaretur ut fato debitam. Unde autem in eam spem esset ingressa, sic illa, postquam est deinde capta civitas, narrare, consueverat, admirans divinam in eo providentiam. Oportebat autem eos qui hoc audire ex ipsa vellent, delinire ipsam prius et rogare. Referebat porro in hunc modum: cum imperator adhuc infans sub ubere jaceret in cunis, fuisse illum sæpe rabiosiuscule querulum et somni difficilis, se vero sororia caritate soporando fraterculo dantem operam multas et varias solitam ad eum demulcendum cantillare nænias, nulla earum pacante inquietudinem pueruli, donec semiapertis labris data opera balbutiens modulari cœpisset cantilenam de urbe hujus fere formæ: « Euge imperator urbis, in eam aurea inveheris porta, resque has et has isthic magnificas plane perficies. » Ad ea quippe statim verba puerulum velut Sirenum quodam cantu delinitum siluisse, mollique ac suavi quievisse somno. Tales et sic in ipsum affectæ imperatoris sorores erant; quæ et ipsum olim, cum ejus vel ætas vel fortuna ipsarum auxilio eguit studio ac caritate providentissima fovissent et nunc ejusdem imperantis securitati ac conversationi pervigili cura prospicerent; quarum commendatione ac precibus multa in quosdam beneficia contulit, consilia vero earum et libenter audivit et plerumque secutus est. Dicitur etiam harum suggestione **129** inductus, maxime autem Eulogiæ (in hanc enim teneriori fere videbatur propendere affectu), redigere in ordinem et insignibus imperii exuere Joannem statuisse.

24. *De Chalypha et Persis, ut Tocharis sint subjecti.*

129. Tunc Tocharis, quos Atarios vulgus solet vocare in Persidem torrentis ritu confluentibus, Chalyphas auro liquefacto in os infuso interemptus ab illis est, non tam quod non alium expeditiorem haberent ejus tollendi modum, quam in exprobrationem cæcæ ipsius avaritiæ, qui cum facile potuisset aurum effundendo hostes vincere, maluerat auro

ἐκεῖνο ἢ ἑαυτὸν, ὡς καὶ χρυσοτραγήσων ἄντικρυς. [P. 84] Καὶ ὁ μὲν οὕτω κατ' οἰκείαν κρίσιν δῆθεν ἐπνίγετο, τὰ δὲ τῆς Περσίδος ἤδη ἐνόσει καὶ κακῶς εἶχεν, ὡς μηδὲ δίχα φόβου καὶ αὐτὸν τὸν σουλτὰν Ἀζατίην ἐᾶσθαι. Κατωῤῥώδουν γὰρ τὸ ἔθνος οἱ Πέρσαι καὶ κατημέλουν, ζητοῦντες καθ' αὑτὸν ὡς εἶχεν ἕκαστος τοῦ σώζεσθαι. Καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τὰ τῆς Περσίδος ἐκλυδωνίζετο τῶν σατραπῶν ἐπανισταμένων, ὥστε καὶ δύο τῶν μεγιστάνων ἐκεῖθεν προσχωρῆσαι τῷ βασιλεῖ, τοῦ σουλτὰν, ὡς βλακικῶς διῆγε καὶ κατ' ἰδιώτην ἀκόλαστον, ἐκ τοῦ προχείρου ὑπεριδόντας. Οἱ Βασιλικοὶ δ' οὗτοι ἦσαν, ἄνδρες ἐκ Ῥόδου μὲν ἀνέκαθεν ὄντες, ἐκ θυμελικῆς δ' ἐπιτηδεύσεως τῷ σουλτὰν προσῳκειωμένοι, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὡς εὖ ἔχοντες τοῦ φρονεῖν τὰ πρῶτα φέροντες ἐν ἐκείνῳ, βρύοντες δὲ καὶ χρυσῷ πολλῷ, B ὅσος ἦν ἐν ἐκπώμασι καὶ ὅσος κατειργασμένος εἰς Χαλυφικὸν νόμισμα. Τὸ δὲ τῶν βήλων, ἔτι δὲ λίθων καὶ μαργάρων αὔταρκες ἦν τοὺς εἰδότας θαυμάσαι. Παλαιᾶς γοῦν φιλίας τῆς πρὸς τὸν βασιλέα ὑπομνησθέντες, ἱκανοῦ δοκοῦντος σφίσι καὶ τοῦ κρατοῦντος εὖ παρ' ἐκείνων παθόντος πάλαι κατὰ τοὔπιὸν ἀπομνημονεύειν τὴν χάριν, βασιλέως καταστάντος καὶ δυναμένου, τὰ πιστὰ λαβόντες διὰ γραμμάτων ἐν

A ἀποῤῥήτοις βασιλικῶν, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς εὖ διαθέμενοι, ὅλῳ ῥυτῆρι πρὸς τὸν βασιλέα χωροῦσιν ἐν αὐτομόλων σχήματι. Ὁ δὲ δέχεταί τε ἀσμένως καὶ τιμᾷ τοῖς προσήκουσι, τὸν μὲν παρακοιμώμενον τοῦ κοιτῶνος καταστησάμενος τὸν Βασίλειον, θάτερον δὲ τὸν Βασιλικὸν μέγαν ἑταιρειάρχην ἀποδείξας. Καὶ ἐχρᾶτο τούτοις δεξιοῖς ἐς ὅτι μάλιστα εἰς τὰ πράγματα φαινομένοις, καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς φιλία τοῦ βασιλέως προσῆν. Οἱ δὲ πολλὰ μὲν οἴκοθεν ἔχοντες, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς οἰκονομίαν λαβόντες, πιστῶς μάλα καὶ εὐνοϊκῶς κατὰ Ῥωμαίους μετασχηματισθέντες ὑπηρετοῦντο τῷ βασιλεῖ· οὐδὲν γὰρ οὕτω συνίστησι τὰς εἰς τὴν βασιλείαν εὐνοίας ὡς ἡ κατ' ἀξίαν χάρις τοῖς ἀξίως οἰσομένοις ἐξ ἑτοίμου προτεινομένη. Τότε καὶ ὁ σουλτὰν ἔτι μᾶλλον τῶν ἀμφ' αὐτὸν κραδαινομένων ἅμα μὲν διὰ τὸ φανὲν τῶν Τοχάρων ἔθνος ἅμα δὲ καὶ ἰδίων πραγμάτων ἕνεκα, καὶ μηδὲν ἔχων ὅ τι καὶ δράσειε τῶν ἁπάντων διεγηγερμένων, ἔγνω ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις, πρὸς δὲ καὶ γηραιᾷ μητρὶ, Χριστιανῇ εἰς τὰ μάλιστα οὔσῃ, καὶ ἀδελφῇ, καταφεύγειν εἰς βασιλέα, ὡς ἐκεῖθεν καὶ μόνως ἕξων βοήθειαν καὶ κατὰ καιρὸν ἐπανήξων αὖθις ἐξ ὑπερτέρας χειρὸς καὶ ἰσχύος. [P. 85] Μηδὲ γὰρ

parcere quam vitæ ac saluti propriæ prospicere, jure ab illo quod adeo perdite deamaverat metallo tragicum exitum nactus. Et hic quidem in hunc modum statuta ipsi proprie a divino judicio pœna suffocatus est. Res vero Persidis graviter laborabant malis et periculis magnis urgentibus, quæ nec ipsum sultanum Azatinem metu vacuum sinebant. Horrebant enim Persæ vehementer gentem illam, et quasi desperato resistendi successu negligentes in commune consulere privatam sibi, prout quisque poterat, nundinari salutem satis habebant, etiam aliunde imperio Persidis nutante, insurgentibus passim et res aliis alio trahentibus satrapis, adeo ut ex optimatibus duo illinc ad imperatorem accederent, spreto sultano ut homine inerti desidiæ dedito et omissis principatus curis, tanquam si privatus quispiam nepos esset, luxuriose ac moliter vivente. Hi Basilici vocabantur, oriundi ex Rhodo, lyrices olim ac fidium artificio in sultani gratiam insinuati, deinde quod consilio prudentiaque excellerent, ab eo in primis familiarium culti, iidem prædivites auro multo vel **130** in scyphos vasaque similia formato, vel cuso in monetam typo Chalyphæ signatam. Velorum vero, gemmarum et margaritarum tantum in recondito habebant, quantum si cui ostenderent jure miraretur. Hi ergo antiquæ recordati amicitiæ quam cum imperatore, quando is adhuc privatus ad Persas fugit, contraxerant, memores etiam se in eo signa observasse mutuæ in ipsos benevolentiæ, non dubitarunt esse illum hominem iis moribus quem non frustra confiderent acceptam in privata fortuna gratiam in imperio etiam, postquam ad illud ascendisset, agniturum, et quo plus jam posset, eo liberalius repensurum.

Quare cum ab illo arcanis prius convento nuntiis regias clam perlatas litteras, quibus ipsis plene cavebatur, accepissent, suis illic otiose convasatis et tuto asportatis rebus, summa celeritate se ad imperatorem conferunt specie transfugarum. C Eos ille cum libenter ac perbenevole excepit, tum ut digni erant honoravit, alterum quidem eorum Basilium nomine excubitorem cubiculi faciens, alterum vero Basilicum magnum et hetæriarcham ereans. Expertusque mox eos ad omnia ad quæ adhibebantur dextros atque industrios, eorum opera frequenter utebatur, pronamque in ipsos suam gratiam haud dubiis declarabat indiciis. Porro illi multa ex se habentes, non pauca ipsis ab imperatore administranda commissa summa fide benevolentiaque tractarunt, gratissime semper utilissimeque servientes. Plane transformati in mores habitumque Romanorum fidelissimum obsequium imperatori præstiterunt: nihil enim ita subditis in principem verum amorem sinceramque fidem inspirat ut gratia meritis prompte reddita et benefi- D cium dignis ac referre scientibus ultro repræsentatum. Tunc et sultanus, magis adhuc magisque vacillantibus qui circa ipsum erant, simul ob sese ostentantem terribili specie Tocharorum gentem, simul ob peculiarem rerum suarum **131** statum nesciens quo se verteret cuive confideret, cunctis arrectis in spes metusve rerum imminentium nec satis uspiam consistentibus, decrevit cum uxoribus et filiis cumque matre vetula optima Christiana, præterea cum sorore ad imperatorem confugere, a quo solo tali articulo rerum suarum juvari poterat et in posterum auxilium sperare, quo, si unquam resedisset illa tempestas, tentaret redi-

πιστεύειν ἔχειν ἑτέρῳ τὴν σωτηρίαν, ἐπεὶ καὶ ὁ προῤῥηθεὶς Μελὴκ πρὸ χρόνων αὐτομολήσας παρὰ βασιλέως κατείχετο, ὃν δὴ καὶ αὐτὸν ὑπώπτευεν ὁσημέραι μὴ λυθεὶς ἐπιστῇ μετὰ πλήθους καὶ οὐ καλῶς ἔχειν τὸ εἰς ἀρχῆς κράτος ἐντεῦθεν γένοιτό οἱ. Ἐπίστευε δὲ καὶ ταῖς εἰς βασιλέα παλαιαῖς ἐκείναις φιλοφρονήσεσι, καὶ ἐθάῤῥει φανεὶς ἀνύσαι τὰ πρὸς θυμοῦ· Συμφορήσας τοιγάροῦν πλῆθος χρυσίων οὐ ῥᾳδίως ἀριθμητὸν, καὶ τὸν Περσῶν πλοῦτον περιϐαλόμενος, ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις, τοῦ Πισσιδίας προαγωγοῦντος ὡς βασιλέα χωρεῖ. Ὁ δὲ, ὡς εἰκὸς, ἀσμένως δεξάμενος οὐκ εἶχεν ὅ τι χρήσαιτο τούτῳ, πλὴν μάλα φιλοφρονησάμενος πρὸς ἐκεῖνον, καὶ θαῤῥεῖν διδοὺς ὡς κατὰ καιρὸν ἐπανήξοι καὶ τὴν ἀρχὴν ἀναλάϐοι αὐτοῦ συνεργοῦντος, ἐφῆκε διάγειν ᾧ, οἱ σύνηθες ἦν αὐτῷ οἴκοι τῆς Περσίδος ἄρχοντι. Ὅθεν καὶ σέλμασι βασιλικοῖς τῷ βασιλεῖ παρεδρίαζε, καὶ φοϐεροὺς περὶ αὐτὸν εἶχε σώματος φύλακας, καὶ τοῖς τῆς ἀρχῆς συμϐόλοις ἐχρῆτο ἐρυθροϐαφὲς πέδιλον ὑποδούμενος. Τὰ πιστὰ δὲ καὶ πρὸς τὸ εὖ πράξειν εἶχε διὰ τὴν ἐξ ὑπογυίου χάριν,

A ἣν κατὰ καιρὸν διδοὺς ἤλπιζε παρὰ τοῦ λαϐόντος τὰ κρείττω. Τὸ δὲ ἦν ἄρα οὐ σταθερά τις ἐλπὶς τοῖς νοοῦσι βαθύτερον. Ἀλλὰ τότε τὸν καιρὸν θεραπεύων ὁ βασιλεὺς τοὺς μὲν περὶ αὐτὸν, καὶ μᾶλλον γυναῖκας καὶ τέκνα, κατὰ συντήρησιν πρὸς Νίκαιαν πέμπει, τῷ μὲν δοκεῖν τὸ ἀσφαλὲς ἐκείνοις παρέχων ἐφ' ᾧ μὴ βλαϐεῖεν ἀφύλακτοι ὄντες· οὐδὲ γὰρ καλὸν ἐδόκει συνεκστρατεύειν τῷ βασιλεῖ ἀήθεις ὄντας καὶ τῆς γυναικωνίτιδος· τὸ δὲ πάλιν σφᾶς διατρίϐειν ἐπ' ἀνατολῆς ἀναχωροῦντος τοῦ βασιλέως, μὴ καὶ εἰς κίνδυνον γένοιτο. Τὸν δέ γε σουλτὰν συμπεριάγων αὐτῷ σὺν προσηκούσῃ τιμῇ τὴν ἐπὶ τοῖς ἐκείνου συνεσκίαζε πρᾶξιν, ἣν τῷ μὲν δοκεῖν, ὡς εἴρηται, ὑπὲρ ἀσφαλείας ἐκείνων προσέταττε, τῇ δ' ἀληθείᾳ δι' ἐκείνων τὸ ἀσφαλὲς ἐχόντων τὸ ἐν ἀσφαλεῖ τὸν
B σουλτὰν εἶναι καὶ μὴ συνισχημένον πραγματευόμενος. Προκατελάμϐανε γὰρ τὴν πρὸς τὸν τῶν Τοχάρων ἄρχοντα Χαλαοῦ εἰρήνην, ὡς ἐνευκαιρήσοντος ἐντεῦθεν ἐκείνου τοῖς τῆς Περσίδος, μηδ' ὀνομαζομένου τοῦ σουλτὰν ἐν ταύτῃ. Καὶ διὰ τοῦτο ἡμερῶν ἐφ' ἡμέραις τριϐομένων τὰ τῶν Περσῶν ὑπεκλίνοντο

tum in principatum validis Romanæ potentiæ subnixus copiis. Cuncta enim circumspiciens, neminem tunc reperiebat cui recte committere salutem suam et fidere satis posset, quandoquidem et prius memoratus Melech, cum aliquanto antea ipse quoque transfugisset, ab imperatore detinebatur; a quo scilicet quotidie metuebat ne qua nactus exitum e custodia numerosum in se duceret exercitum, et sic in irritum reciderent spes conatusque, quos intendebat in statuendo sibi firmandoque principatu. Magnopere autem nitebatur vetere imperatoris amicitia, magnis sibi officiis, cum esset olim in Perside, testata; confidebatque, simul ejus coram affandi contigisset copia, se quod cuperet ab eo impetraturum. Congesta igitur in capsas quas secum extulit aureorum multitudine non facile numerabili, et ditissimis luxu Persico vestibus indutus, cum conjugibus et liberis, Pisidiæ præside duce itineris, ad imperatorem se confert, qui eum humanissime excepit. Et quanquam non habuit tunc in quo ejus opera uteretur, omni tamen significatione benevolentiæ consolatus est; spemque ipsi fecit auxiliorum a se subministrandorum in tempore, quorum ope tuto rediret in Persidem, et principatu recuperato florentem ibi ut prius et tranquillam domi suæ vitam in consueta dignitate degeret. Itaque in suggestibus regiis imperatori **132** assedit, et minaces ipse quoque circa se corporis custodes habuit, et insignibus imperii utebatur, rubros induens calceos. Hæc autem honoris amorisque signa non vane ostentari, sed ex vere propenso in ipsum ac sincere favente, quæque polliceretur præstituro, imperatoris animo proficisci persuasit ipsi conscia memoria suorum in illum meritorum, quo tempore supplicem eum benevolo exceperat hospitio, cujus gratiæ vicem mutuam a non immemore, et ab eo cui plus contulerat, id

modicum quo nunc egeret accepturum plane confidebat. Erat autem ea spes non usquequaque certa fundataque, judicio eorum qui non hærentes in superficiaria specie res penitus ipsas introspicerent ac profundiore prudentia examinarent. Cæterum tunc quidem imperator in occasionem imminens familiam sultani, præsertim uxores ac liberos, Nicæam misit, prætextu plausibili necessariæ
D securitatis, ut in tuto ibi servarentur neve cujusquam injuriæ paterent in loco minus munito depositi, aut militantem imperatorem cum sultane assectantes itinerum insueto labore parvuli mulieresque vexarentur, rursus ne si relinquerentur in urbe Orientali magis admota limiti, cum ab ea contingeret imperatorem expeditionum occasione distare, non satis remoti essent ab omni discrimine quod inde jure timeretur. Porro sultanum ipsum circumducens secum quocunque iret, ac exquisitis ubique semper afficiens honoribus, ista familiaritatis ac reverentiæ specie id consequebatur imperator, ut ille nihil sinistri latere suspicaretur in illa filiorum et uxorum ejus Nicæensi custodia; quasi in solum ipsius commodum et securitatem ejus familiæ decreta. Revera tamen aliud spectabat astutus prin-
C ceps, cui erat propositum custodiendis certo sibi et tuto loco tam caris sultano capitibus sultanum ipsum tot pignorum caritate quasi constrictum apud se retinere, ne quo subito forte capto fugæ consilio recederet. Quo ille faciendo demerebatur Tocharorum principem Chalaum, quicum certis jam conditionibus de pace transegerat: hic enim sultano procul alibi detento, et ejus ob absentiæ diuturnitatem **133** memoria sensim exolescente apud Persas, tanto facilius feliciusque universæ potiri Persidis poterat, prout reipsa fecit. Imperatore quippe sultanum suspensum spebus inanibus tenente, sicque diem ex die ducendo moras assidue nectente

τοῖς Τοχάροις, ὡς καί τινας οὕς ἂν εἴποι τις σκηνί- A τας καὶ τῇ πολιτείᾳ ἀπηχθημένους, μὴ θέλοντας ὑποτάττεσθαι. [P. 86] καθ' αὐτοὺς εἶναι, ἐπειλημμένους τῶν ἡμετέρων ὀχυρωμάτων, πλὴν καὶ τὸν ἐντεῦθεν ὑποτοπάζοντας κίνδυνον, εἰ φανερῶς ἐπιτιθοῖντο, κατὰ μὲν τὸ κοινὸν καὶ καθόλου ἐνσπόνδους εἶναι τῷ βασιλεῖ, καθ' ἕνα δὲ νυκτὸς λοχῶντας τοῖς ἐκ τῶν ἡμετέρων κλέμμασι χρῆσθαι. Ἃ δὴ καὶ τῶν ἡμετέρων ἐξ ἴσου πρὸς ἐκείνους ποιούντων οὐ πόνος ἦν. Ἐκ παντὸς δὲ τρόπου τὸ ἔθνος τῶν Τοχάρων δι' ἐννοίας ἔχων ὁ βασιλεὺς ὡς ἀνυπόστατον τὴν ὁρμὴν κατὰ τὸ εἰκὸς δοκοῦν ἔχειν ἄρτι, κινῆσαν, τοὺς μὲν κατὰ τὰ ὀχυρώματα Πέρσας καὶ λίαν ὑπεποιεῖτο, ὡς θριγγοῖς ἐλπίζων χρᾶσθαι εἰ ἐπιβρίσειαν ἐκεῖνοι, ἐκείνοις δ' εἶχε διὰ μελέτης καὶ ἄλλως σπένδεσθαι διὰ κήδους. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ φοβερὸν ἐδόκει καὶ B μόνον πρὸς ἐκείνους πόλεμον ἐννοεῖν, ὥστε καὶ ἕως ἐκείνου καὶ τοὔνομα μόνον εἰς φόβον ἡγεῖσθαι [P. 87] καὶ δεδιέναι.

A κε'. Ὅπως εἶχον οἱ πρὶν βασιλεῖς περὶ Τοχάρους ἀκουομένους.

Πρώην μὲν γὰρ ὁ Δούκας Ἰωάννης κλέος μόνον ἐκείνων ἤκουε, καὶ κατωχύρου τὰ φρούρια σίτῳ καὶ ἅρμασιν, ὧν τὸν μὲν καὶ εἰς χρόνους προσέταττεν ἀποτίθεσθαι, βούλλαις μολυβδίναις τὸν ἐνόντα τοῖς ἐποίκοις σφραγίζων, φέροντας δ' ἔξωθεν ἐπιτάττων σιτίζεσθαι, τὰ δὲ καὶ ἀναγκαῖα ἐτίθει τοῖς κτησομένοις, ὡς ἐκείνων πᾶν τὸ εἰς περιουσίαν ὂν ὑστερεῖν. Προικοδοτοῦντας γὰρ μετὰ τὴν σεβασμίαν εἰκόνα τὰ ὅπλα προσέταττε καταγράφεσθαι· μηδὲ γὰρ ἔχειν εἰδέναι τί τὸ ἐξορμῆσαν τῶν σφῶν φωλεῶν ἔθνος, καὶ ὁποίοις τοῖς ἤθεσι χρᾶται, κἂν εἰρηνεύειν θέλοι κἂν μάχεσθαι. Τόσον ἦν ἄδηλον ἕως τότε τὸ ἔθνος. Παρὰ πολλοῖς δ' ἐλέγοντο κυνοκέφαλοι, καί γε διαίταις ἀπει- B ρημέναις ἠκούοντο χρώμενοι, ὥστε καὶ ἀνθρωποφαγεῖν ἐπιστεύοντο. Θεοδώρου δὲ τὴν ἀρχὴν βασιλεύσαντος, ἐπεὶ ἐλέγοντο διὰ Περσίδος πρὸς ἐκεῖνον πρεσβεύεσθαι, καὶ ὁ λόγος ἀληθινὸς, φόβος δὲ καὶ τάραχος

ne rediret unde venerat, res Persarum omni alio destitutæ præsidio tandem ad Tocharos inclinarunt, tam universali consensu, ut quidam ibi jam antea segreges, quos jure quis scenitas dixerit, semper soliti a communibus abhorrere consiliis et res sibi suas habere privatim, cum aliis omnibus sponte subeuntibus imperium Tocharorum illi uni subjicere se ipsi recusarent, coacti fuerint in arces, de quibus diximus, nostri limitis recedere. Ubi satis intelligentes se haud sine suo periculo tali tempore palam inde incursaturos Ro- C manas terras, callido consilio universim quidem ac communiter fœderatos se imperatori profitebantur, singillatim vero grassationibus nocturnis res nostrorum deprædabantur, in quo damnum nostrum haud magnum erat; nam illi limitanei strenue par pari referentes clandestinis et ipsi rapinis infidos hospites ulciscebantur et facile amissa reponebant. Omni autem ratione sibi conciliandam statuerat imperator gentem Tocharum tunc novo impetu et potentia ineluctabili motam, ut cui hostiliter irrumpenti nihil posset obsistere, eam beneficiis præoccupatam ab infestis consiliis averteret. Putavit etiam prudenter utendum illo, quem memoravi, adventu segregum Persarum in arces Romani limitis. Et hos enim blandissime definivit officiis promissisque, scilicet sperans D istis se, quasi sepe objecta, mediis usurum ad arcendam Tocharorum vim, si quando, quod a gente bellicosa barbara timeri prudentia jubebat, bellum cum Romanis quam pacem mallent. Studebat autem imperator vehementer quam arctissima necessitudine fœderis Tocharos sibi devincire, quoniam armis cum ea gente decernere rem adeo terribilem putabat, ut ne cogitatione quidem prima tenus belli cum iis suscipiendi mentionem admittendam duceret. Omninoque adeo id horribile putabat, ut vel solo prolato istorum nomine causam se habere idoneam duceret metus non ignavi et

consternationis non reprehensibilis experiundæ fatendæque.

184 25. *Ut se habuerint priores imperatores audita fama Tocharorum.*

Et antehac quidem Joannes Ducas, audita solum illorum fama, munivit arces frumento et armis. Ac frumentum quidem ea copia quæ sufficeret in usum quam longissimi temporis congeri jussit, obsignarique singula horrea bullis plumbeis indicantibus quantum in quoque conditum servaretur. Atque ut certius is numerus constaret, præceperat eos qui id frumentum comportabant non inde ad proprium victum sumere, sed ipsis aliunde subministrari, quo interim, dum ei convectioni navabant operam, vescerentur. Armorum vero redundantem etiam numerum necessarium putabat, tale id esse genus rerum statuens, cujus nunquam affatim utentibus sit, quippe quorum etiam dum innumerabilis videbatur affluere copia, sæpe in occasione penuria sentiatur. Quare illos quibus incumbebat ex officio gratis quædam suppeditare militibus jussit adscribere catalogis suggerendarum e fisco rerum, post sacram iconem, arma cujusque generis et usus. Istius tam accuratæ provisionis prudenti huic principi causam præbuit rumor procul auditus parantis erumpere gentis barbaræ numerosæ vehementis, etiam cum nondum intelligeretur quid esset, quantum posset, cur suis latibulis exiret, quibus uteretur moribus, pacemque an bellum præoptatura videretur. Tam vulgo enim increbuerat cum horrore terroreque ad Tocharorum mentionem quasi panico istius ejusdem cæca quædam ignoratio populi, ut eos plerique caninis deformes capitibus dicerent, passimque audiretur de immani eorum genere victus, ac crederentur humanis carnibus ingluviem explere. Cum vero ad Theodorum in imperio recentem dicerentur ii ex Perside legatos mittere (nec fama mentiebatur), magnum illi ea res metum et perturbationem admovit. Decrevit tamen imperator

ἦν. Ἔγνω δ' ὅμως ὁ βασιλεὺς τὸ φοβερὸν πλασάμενος ἐκείνους κατασοφίσασθαι. Καὶ πρῶτον μὲν προαπέστελλεν ὡς δῆθεν ἀγγελοῦντας ἐπὶ Περσίδος ὡς ἐπ' αὐτοὺς εὐτρεπίζοιτο, καὶ οἱ ταχυδρομοῦντες ἐπέμποντο. Μισθὸς δ' ἦν τοῖς ἀγγελοῦσι ταῦτα, εἰ κινδυνεύοιεν ἐνιστάμενοι καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνυπόστατον πᾶσιν ὁμολογοῦντες ἔθνεσι, δαψιλῆ τέκνοις σφετέροις καὶ γυναιξὶ σιτηρέσια. Εἶτα δὲ τοῖς πρέσβεσι προσελαύνουσι πέμψας τοὺς ὑπαντήσοντας ὡς δῆθεν καὶ σφίσι τὰς ὁδοὺς ὁδηγῆσαι, δι' ὅτι δυσχώρων ἐξεπίτηδες τόπων ἐκείνους διαβιβάζειν προσέταττε, κἂν τις ἀποκναίων ἐρωτῴη τὴν δυσχωρίαν, οὕτω πᾶσαν ἔχειν τὴν τῆς Ῥωμαΐδος γῆν ἀποκρίνεσθαι, ὡς ἑτοίμως ἐχόντων τῷ μὴ εἰδέναι πιστεύειν. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς βασιλέα πολλὰ πονέσαντες παραγένοιντος τηνίκα καὶ ἄλλ' ἄττα φοβερὰ ὑπενόει ὡς αὐτίκα καὶ ἐκ τῆς θέας φοβήσων. Ἐπέταττε γὰρ τὰς δυνάμεις ἐν ταυτῷ συνελθεῖν; καὶ ὁπλισθέντας κατὰ φρήτρας καὶ φῦλα καὶ τάξεις, ἐν ποσοῖς τισι των ὁδῶν διαστήμασιν ἱσταμένους καταφράκτους σιδήρῳ, φόβον κατὰ παιδιὰς ἐμποιεῖν.

A Τὸ δέ γε τῆς γερουσίας καὶ ὅσον ἦν τῶν ἐν [P. 88] τέλει καὶ τῷ βασιλεῖ πρὸς αἵματος, πάντας πρὸς τὸ μεγαλειότερον ἐσκευασμένους καὶ στολαῖς καὶ γενναίῳ τῆς ψυχῆς παραστήματι, ὡς αὐτίκα τὸν κατὰ πόδας λαπάξοντας, πολλάκις διιόντας ἐξ ἀφανῶν ἐς ταυτὸ ξυμπίπτειν, ὡς τοὺς αὐτοὺς μὲν εἶναι ταῖς ἀληθείαις, δοκεῖν δ' ἄλλους καὶ ἄλλους καὶ μηδέποτε τοὺς αὐτούς, τρόπον δακτυλιδίου σφενδόνην μὴ ἔχοντος, ἥν τις βούλοιτο ἐπ' ἐκείνου τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον θεωρεῖν, ὡς τὸ αὐτὸ μὲν πολλάκις λαμβανόμενον εἶναι, δοκεῖν δ' ἕτερον τῇ μεταλλαγῇ Αὐτὸν δὲ βασιλικῶς ἐσταλμένον, μηδὲν τῶν φοβερῶν ἐλλείποντα, ἄνω που καθῆσθαι σπάθην φέροντα ταῖς χερσί, βήλοις τε πολυτελέσι περικεκλεισμένον, ἄλλων καὶ αὐτῶν φοβερῶν περιισταμένων, ἱκανῶν ὄν- B των καὶ τούτων καταπλῆξαι τὸν ὁρῶντα καθ' ἑαυτούς. οὕτω ποιεῖν χρηματίζειν τοῖς πρέσβεσι, μακρὰν μὲν ἱσταμένοις, ὅσον εἰκάζειν τὸν βασιλέα καὶ ὁρᾷν τὰ δρώμενα, ἐξαίφνης δ' ἐξ ἀδήλου τῶν παραπετασμάτων διανοιχθέντων οὕτως ἐγγενέσθαι σφίσι βλέπειν τὸν βασιλέα ἐπὶ τοῦ θρόνου μάλα σοβαρευόμενον,

dissimulata formidine ipsos fallere. Ac primum misit certos homines qui nuntiarent in Persidem Romanorum imperatorem comparare **125** sed ad movendum in eos infestis signis. Hi alii super alios varie mittebantur quam velocissime, cum mandatis magnopere extollendi Romani imperii potentiam, ut resistere nulla quamvis fera et numerosa gens possit, in eaque affirmatione quam efficacissime inculcanda insistendi, quoad fidem facerent. Cujus rei C periculo ne deterrerentur, provisum erat magnitudine promissæ mercedis. Constituebantur quippe his qui istam operam reipublicæ navabant ampla demensa et publico et statæ perpetuoque duraturæ in alimenta pensiones, quibus si quid humanitus, ut in periculoso ministerio, pati contingeret eos qui meruerant, uxores ipsorum liberique fruerentur. Alios etiam destinavit in occursum legatorum qui monstrarent iter : sed his præcepit ut eos de industria per loca maxime aspera inviaque ducerent, excusantes soli naturam et difficultatem situs, indeque captata occasione commendantes istud ipsum ipsis exibitum officium tanquam videlicet imperator audito illorum adventu, et conscius asperitatis itinerum, multa benignitate obvios deductores viæque indices miserit. Admonueratque ut si quis forte D legatorum inter ægre superanda præcipitia rupium et saltuum perplexa offensus percontaretur, ecquis vel longo circuitu quæri posset alibi commodior transitus, constantes concordesque asseverarent nusquam quidquam tolerabilius sperandum : ubique enim similiter præruptam impeditamque terram Romanam esse, hoc siquidem facile credituros audacter indigenis affirmantibus peregre appulsos barbaros ob necessariam ignorationem tam longinquæ regionis. Quandocunque autem post multum denique laborem ad imperatorem pervenirent, excogitaverat modum objectandi eis illic scenam

plane terrificam, quæque ipsos quamlibet feros primo aspectu percelleret. Præceperat enim exercitum convenire universum, omnesque milites armatos per manipulos, cohortes, legiones, structis et digestis ordinibus, ad certa viarum intervalla stationibus descriptis, apparere cataphractos et totos rigentes ferro, insuper monitos ut artem adderent negotio, efferandaque data opera contumacia quadam oris ac superciliorum minis quasi per ludum formidinem augerent. Senatores quoque cunctos ac quotquot **126** in præcipua dignitate erant præsertim imperatori sanguinis principes, jusserat quam magnifice ac speciosissime vestitos perculiari cura majestatem ac fastum affectare, imo trucibus oculis vultuque irato feros spiritus præ se ferre velut mox obtrituros quemcunque occurrentem, sicque ire redireque sæpius, ostentare se rursusque occultare, statimque denuo intrare, ut alii aliique viderentur et numerus in speciem cresceret. Sicut enim annulum pala carentem qui secundo videt facile alterum credit, quippe non habentem quo discernatur aut unde judicet spectator eumdem unum secundo tertiove sumi, quare illi facile persuadetur multos esse plane similes sibi succedentes, ita pronum erat exteros intrantem in aulam offerentemque se subinde senatorem aut principem eumdem pro diversis sumere. Porro ipse imperatoriis vestibus maxime augustis splendidissime ornatus præcelso residens solio, minaciter supinus, vultu ac fronte terrorem spirantibus, ensem districtum manu vibrans latebat intra septum velis undique pretiosissimis oppansis clausum, non statim conspicuus admittendis in aulam, quæ aliis varie cincta terriculis haud dubia formidine perfusura erat quantumlibet constantem audacemque spectatorem. Traductos per istam terrorum pompam in ipso conspectu veli thronum regium tegentis mora longiuscula deti-

ὀλίγα τε εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι μεταξυλογούντων τινῶν, φοβερὰ δὲ καὶ ταῦτα δοκοῦντα, ὡς μόνον λεγόμενα καταπλῆξαι. Καὶ οὕτως ἐπ' ὀλίγον ἀφοσιωσάμενον τὸν χρηματισμὸν, ἀποπέμπει διὰ τῶν αὐτῶν καὶ πάλιν δυσχωριῶν τοῖς ὁδηγοῖς ἐπαναγομένους. Τὰ γοῦν πρότερα ταῦτ' ἦσαν, καὶ οὕτω δεδιότας ξυνέβαινεν ἀντιφοβεῖν ἐκ συνέσεως· τότε δ' ὁμαλῶς καὶ ἠπίως πάνυ ἐπεχείρουν πρεσβεύεσθαι μὲν ἐπ' ἐκείνους, ἐκεῖθεν δὲ πρέσβεις δέχεσθαι, ὡς αὐτίκα καὶ κατὰ κήδη σπένδεσθαι μελετᾷν.

κϛ'. Περὶ τῶν κατὰ δύσιν· καὶ ὅπως Καῖσαρ προσέβαλεν ἐκ παρόδου τῇ πόλει.

Οὕτω δὲ τῶν τῆς ἀνατολῆς μερῶν κρατυνομένων καὶ κατ' ἐλπίδας ἀγαθὰς, ὄντων, τὰ κατὰ δύσιν καὶ αὖθις ἐκύμαινον. Ὁ γὰρ δεσπότης Μιχαὴλ [P. 89] μὴ εὐχερῶς φέρων στερούμενος τῶν φρουρίων καὶ τῆς χώρας ἀπεληλαμένος, ἣν ὁ θεῖος αὐτοῦ καὶ πατὴρ ὁ Θεόδωρος, ὃς καὶ βασιλικῆς ἀναῤῥήσεως κατὰ δύσιν ἠξιώθη τοῦ Ἀρχιδῶν ταινιώσαντος Ἰακώβου, ἱδρῶσι πλείστοις καὶ σπάθῃ ἐκσπάσας τῶν Ἰταλῶν τοῖς ἰδίοις προσεποιήσατο, τούτων μὴ φέρων ὁ Μιχαὴλ στερούμενος ἀνελάμβανέ τε τὰς πρὸς τὸν βασιλέα συνθήκας, καὶ τὰ κατὰ δύσιν ὑποποιούμενος εὐχερῶς πρὸς ἑαυτὸν διὰ τὸ καὶ ἄλλως τῶν δυτικῶν εὐρίπιστον ἔπειθεν ἀποκλίνειν αὖθις. Διὰ ταῦτα τὸν μὲν δεσπότην ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην, σπουδῇ τὰ φωσσάτα λαβόντα, προσέταττε τὸν πόλεμον πρὸς ἐκεῖνον ἐκφέρειν· ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Σικελικῆς ῥηγικῆς ἐξουσίας πολλὰ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῆς νέας Ἠπείρου προσεσφετερίσαντο, πέμπει κἀκεῖσε τοὺς ἀντιταξομένους. Καὶ δὴ τῷ Καίσαρι Ἀλεξίῳ τὸ Σκυθικὸν παραδοὺς σὺν οὐ πολλοῖς ἄλλοις πρῶτον πρὸς Θρᾴκην ἐξώρμα, τὰ κατὰ τὴν Ὀρεστιάδα καλῶς ὡς εἶχε διαθησόμενον, ἐν δευτέρῳ κἀκεῖνα τιθέμενος. Τὸ γὰρ Βουλγαρικὸν οὐκ ἤθελεν ἠρεμεῖν, καὶ μᾶλλον κατ' ἔχθραν καὶ μῖσος τὸ πρὸς βασιλέα, τῆς πρώτης τῶν θυγατέρων τοῦ Λάσκαρι Θεοδώρου καὶ βασιλέως Εἰρήνης τὸν σύζυγον Κωνσταντῖνον, ὃν καὶ βασιλέα Βουλγάρων ὁ λόγος ἐδείκνυ, μάλα θερμῶς ἐξοτρυνούσης κακοῦν τὴν χώραν, ἀντίποινα δῆθεν ὧν ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης ἔπασχε. Τῷ γοῦν Καίσαρι προστεταγμένον ἦν πρὸς βασιλέως ἐπιστάντι τοῖς τῆς Θρᾴκης μέρεσι καὶ τῇ πόλει προσσχεῖν ἐκ παρόδου, καὶ ἐπισεῖσαι μὲν ἀπειλοῦντα τὸ ξίφος τοῖς Ἰταλοῖς, μὴ μὴν δὲ καὶ ὁτιοῦν, πράττειν· οὐ γὰρ ἱκανῶς εἶχε τῶν στρατευμάτων. Ὡς γοῦν τὴν Καλλίου ὁ Καῖσαρ περαιωθεὶς κατέλαβεν, ἔγνω πρότερον ἢ τοῖς κατωτέρω προσσχεῖν, κατὰ Σηλυβρίαν γενέσθαι, καὶ τῇ πόλει ἐκ τῶν δυτικῶν μερῶν [P. 90] προσεγγίσας (μηδὲ γὰρ εἶναι κωλύμην ἁπάντων τῶν ἐκεῖ τῷ βασιλεῖ ὑποτεταγμένων) κατοπτεῦσαι μὲν καὶ ταύτην ὡς εἶχε τότε καὶ μαθεῖν τὰ τῶν ἐντὸς πῶς

nuit : tum suspensus expectatione sollicita repente aulæis undique reductis angusta illa et verenda, de qua dixi, majestate perculit; jussos dehinc dicere quæ vellent contemptim aliud agens audivit, cuidam identidem aliquid in aurem insusurranti partem attentionis commodans. Ubi perorarunt, perpauca eaque minacia respondit. Ita dimissos imperat extra limitem per easdem confragosas **137** et præruptas vias duci. In hunc modum tunc ille suspectam arrogantiam gentis barbaræ simulata prudenter superbia retundere sategit, utili tum consilio. Sed aliud secuta post tempora poposcerunt. Quare non minus sapienter qui postea imperarunt, Tocharos et exceperunt venientes humanius et vicissim honorificis legationibus convenerunt, omni eos ratione sibi conciliare satagentes et fœdere quam arctissimo conjungere.

26 *De rebus Occiduis; et ut Cæsar obiter urbem tentaverit.*

Sic Orientalium provinciarum statu qua pace in præsens qua spe bona in posterum firmato, res Occiduorum tractuum fluctuare denuo cœpere. Nam Michael despota iniquo animo ferens privatum se arcibus et expulsum regione, quam patruus ejus et pater Theodorus (qui etiam acclamatus in Occidente imperator fuerat, coronante ipsum Jacobo episcopo Achridensi) multo sudore armata manu extortam Italis suæ ditioni adjecerat, his, inquam, se spoliatum Michael non ferens revocavit quæ paulo ante imperatori promiserat, et Occiduas gentes rursus ad se trahere aggressus facile ad defectionem impulit leves ac faciles populos. Ob ea imperator despotam Joannem jussum statim exercitum educere ad Michaelem bello urgendum misit. Præterea quoniam missæ copiæ a rege Siciliæ multa Illyrici et novæ Epiri loca sibi subjecerant, destinavit etiam illuc qui ipsis obstiterent. Alexium insuper Cæsarem, Scythis et auxiliaribus cum aliis non multis copiis traditis, primum in Thraciam immisit, cum mandatis ut invigilaret Orestiadi ejusque securitati quam **138** posset optime prospiceret. In quo tamen aliud præcipue spectabat. Videbat enim Bulgaros in apparatu esse novarum rerum, Irene videlicet Theodori Lascaris, qui nuper imperaverat, filia Constantino, quem regem Bulgarorum factum superius diximus, nupta, virum instigante in Palæologum nunc imperantem, et ardenter urgente ad irrumpendum in terras ditionis ejus, sicque repetendam ultionem injuriæ quam ab ipso patiebatur Joannes frater ejusdem Irenes contra fas et pacta redactus in ordinem. Mandaverat porro imperator Cæsari ut, cum attigisset partes Thraciæ, urbi ex propinquo minaretur, obiter id quidem et tentandi potius terrendique Italos gratia quam expugnandi spe : non enim habebat idoneum tantæ rei apparatum aut exercitum. Ut igitur trajecto Cæsar freto Calliopolim tenuit, decrevit priusquam inferius descenderet, accedere Selybriam et inde a partibus Occiduis prope se admovere Constantinopoli (nihil enim erat quod id vetaret, cunctis ab illa parte imperatori subjectis), et sic e vicino contemplari quo tunc illic statu res essent explorareque Latinos urbem tenentes, quid animi et virium haberent, voluntarios quoque, de quibus diximus,

ἔχοιεν, ἰδεῖν δὲ καὶ τοὺς θεληματαρίους, οὓς καὶ ὁ λόγος προέγραφε, καὶ ὁμιλῆσαι τά οἱ δοκοῦντα περὶ τῆς πόλεως. Ἐλθὼν οὖν καὶ σκηνώσας ἐν τοῖς περιπολίοις προσεκαλεῖτο κρυφηδὸν τοὺς δοκοῦντας ἐκείνων, καί γε κατεπίστευε σφίσι τὰ κατὰ νοῦν, ὑποτείνων κἀκείνοις ἐλπίδας, εἰ συνεργοῖεν, τὰς μείζους. Τῶν δὲ καιρὸν ἔχειν εἰπόντων ὡς ἐγκαίρως ἐπιθησομένων (τὸ γὰρ τῶν Ἰταλῶν πλώϊμον ὅσον ἦν ἐν τῇ πόλει ἐπὶ Δαφνουσίας ὡς ἀλῶσαν τὴν νῆσον χωρεῖν, καί γ' ἐπὶ πλείσταις ἡμέραις προσταλαιπωρεῖσθαι καθήμενον, ὄχλον δ' ἄλλως εἶναι τὸ κατὰ πόλιν καὶ πολέμων ἀπείρατον), ταῦτ' εἰπόντων καὶ τὰ πιστὰ διδόντων ὡς συνεργήσουσιν (ὁμονοήσειν γὰρ σφίσι καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπὶ τοῦτο), ὁ Καῖσαρ αὐτίκα, ὅτε μὲν πρὸς τοὺς ἀπ' ἐκείνων λόγους ἀπεῖδε καὶ τὴν προθυμίαν ἑώρα ὡς ἑτοίμως ἐχόντων προσ- B βοηθεῖν, ἐθάῤῥει τὴν προσβολήν, ὅτε δὲ πρὸς τὸ τῆς ἐγχειρήσεως δυσχερὲς αὖθις ἀπέβλεπε καὶ τὸ κινδυνῶδες τοῦ πράγματος, εἰ οὕτω μετ' ὀλίγων καὶ ἐκ παρέργου πόλιν τοιαύτην, ἣν καὶ πολλαὶ δυνάμεις οὐχ ἑλεῖν ἠδυνήθησαν, αὐτὸς ἐν ἀκαρεῖ παραστήσεται, κατώκνει καὶ ἀνεβάλλετο. Ὅμως καὶ τοὺς λόγους λαμβάνων ἐν κοινῷ τὸ πρακτέον ἐτίθει. Κἀν-

A πειδὴ ὁ ἀνεψιὸς ἐκείνου Ἀλέξιος ἐπέκειτο προσβιαζων, καί τις τῶν θεληματαρίων Κουτριτζάκης τοὐπίκλην μετὰ θάῤῥους ὅπως πραχθείη λέγων τὸ ἔργον ὑφίστατο (τὸ γὰρ εἱμαρμένον ἄφυκτον ὥσπερ ἐμψύχοις οὕτω καὶ πόλεσιν), ἀναθαῤῥεῖ τε κἀκεῖνος, καὶ πρὸς τὸ κρατῆσαι μετέωρος ἦν. Ὅθεν καὶ τῶν ἄλλων μαθόντων τε καὶ συμφωνησάντων ἑτοίμως συγκαταπρᾶξαί οἱ τὸν λόγον, αὐτὸς μὲν ἄλλοτε μὲν περιῄει καὶ τὸν τόπον ὡς εἰκὸς κατεσκέπτετο, τότε δὲ τὴν ὑποψίαν διαφυλαττόμενος ἐκποδὼν ὤν, τοῖς ὑποβαλλομένοις προσέχων, εὖ εἰδὼς τῶν τόπων συνῄει, καὶ προσεσκέπτετο ὅπως ἄριστα γένοιτο καὶ μετὰ σπουδῆς τὸ μελετώμενον σφίσι, μή πως καὶ ἀντιλλαξάντων τινῶν τὸ ἐν κρυπτῷ φωραθείη.

κζ' Ὅπως ἑάλω ἡ πόλις τοῖς Ῥωμαίοις.

[P. 91] Ὡς γοῦν ἔστη τὸ πᾶν τῆς βουλῆς, καὶ ὁ καιρὸς ἐτάττετο νυκτὸς γὰρ τὴν ἐπιβουλὴν συνοίσειν καὶ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου μὴ προσδοκώντων ἔγνωσαν. Κἀκείνοις μὲν μέλον ἦν ἐπαναβεβηκότας τὸ τεῖχος διὰ κλιμάκων ἀψοφητὶ τοὺς φυλάττειν τε τεταγμένους καταῤῥιπτεῖν ἄνωθεν καὶ τὴν τῆς πηγῆς πύλην ἀνοίγειν σφῆνας ἐμβαλόντας, τὸν ἐκ λίθων μόνων προσαρμόζοντα ταύτῃ τοῖχον κατερηριφότας πρότε-

videre, agereque cum illis quæ opportuna videbantur ad spem urbis aliquando recuperandæ. Cum igitur accessisset et in ipsis suburbiis tabernacula fixisset, clam vocavit præcipuos eorum, et ipsis confidenter quid in animo haberet aperuit, ostentans eis spes maximi proventuri ipsis commodi, si conferre operam vellent. Quibus admonentibus nun- C quam opportuniorem quam nunc esset offerri posse occasionem capiendæ urbis, quoniam quantum in ea prius **139** navalium copiarum Itali habuerant totum aberat, procul inde occupatum in oppugnanda insula Daphnusia, quam multis jam diebus multa sua ærumna obsiderent (superesse tantummodo in urbe vulgus imbelle), his ille auditis, et accepta fide cooperaturos pro virili ad expugnationem voluntarios (consentientes enim sibi cæteros habebant qui loquebantur), non mediocriter animatus ad audendum est : faciebat quippe istorum et significata verbis et declarata vultu signisque cæteris alacritas, procinctorumque ad strenue juvandum ardor eminens, ut non usquequaque temerarium id cœptum videretur. Mox tamen cum ad difficultatem D negotii mentem adverteret, cumque reputaret secum quanti periculi aleam jaceret, si cum tam paucis, obiter et consilio citra præviam deliberationem in arena capto, urbem tantam aggrederetur, quam paulo ante universæ vires imperii frustra oppugnassent, cunctabatur, et quærendum amplius putabat quid tali occasione esset agendum. Cum autem vocatis super ea re in concilium ducibus Alexius ejus patruelis ad persuadendam oppugnationem vehementer incumberet, et quidam ex voluntariis cognomento Cutritzacos fortissime in eam sententiam loquens operis etiam successum in se reciperet (inevitabilis efficaciæ videlicet sunt decreta

Providentiæ, non solum in interitu aut alio casu singulorum viventium, sed etiam in mutationibus fortunisque civitatum), tandem et ipse adductus ad audendum est, et nihil jam aliud nisi victoriam cogitans totus in negotium incubuit. Itaque cæteris similiter per exercitum cunctis consilium, simul cognoverunt, impense probantibus, expeditibusque pro se quoque impetum ad omnem sive insidiandi sive irruendi necessariam operam, ipse **140** quidem interdum circuibat lustrans exploransque, ut par erat, cuncta, identidem autem, ne suspicionem Latinis urbem tenentibus moveret, recedens removensque se a conspectu, semper iis quæ suggerebantur attendens: ibat enim una cum ipso idem ille Cutritzaces peritissimus locorum, pariter cuncta circumspiciens. Providebant autem ambo simul ut quam optime quamque celerrime quod meditabantur fieret : periculum enim erat in mora, ne aliquid alicunde sentientes custodes mœnium vociferarentur et quod clam parabatur palam proderent.

27. Ut urbs capta sit a Romanis.

Ut igitur de omnibus convenit quæ conducibilia ad successum negotii sunt visa, et constitutum tempus est (noctu enim et ex improviso supervenire minime opinantibus decreverant), suis quique partibus strenue defungendis intenti expectabant signum. Aliis enim cura demandata est conscendendi sine strepitu scalis admotis muro, eoque superato quos ibi custodes reperirent superne extra dejiciendi, ac portam cui a fonte nomen est patefaciendi, cuneis impactis, ubi obductam ostio maceriam prius diruissent. Cæsari vero reservatum excitatos per noctem et pransos paratos secum trahere

ρον, τῷ δὲ Καίσαρι τοὺς στρατιώτας διὰ νυκτὸς ἐφελκόμενον ἑτοίμως εἰσβάλλειν καὶ κατὰ τὴν ἀνοιχθεῖσαν πύλην εἰσέρχεσθαι. Εὐθὺς τῆς ὡρισμένης νυκτὸς ἐπιστάσης οἱ μὲν ἦσαν πρὸς τοὔργῳ, καὶ τόπον εὔθετον στοχασάμενοι ἐκεῖσε προσῆγον τὴν κλίμακα, εὐφυλάκτως τὸ σύμπαν ἔχοντες, μή π..ς τοῖς φύλαξι φωραθεῖεν καὶ τὴν θήραν ἀνασοβήσωσε, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ μέγιστος αὐτοῖς κίνδυνος ἐπιστῇ, εἰ ἁλῷεν ἐπιβουλεύοντες. Καῖσαρ δὲ τῆς νυκτὸς ἐκείνης τὸ Σκυθικὸν καὶ ὅσον ἦν ἄλλο λαβὼν ἠπείγετο πρὸς τὴν πόλιν, καὶ ἐπεὶ πρότερον ἢ τοῦ πράττειν ἐκείνους ἔφθασαν καὶ ἡ νὺξ ἀργοῦσι παρῴχετο, περιδεῶς εἶχε πρὸς τὴν ἀργίαν καὶ ἀντεπιβουλὴν ὑπώπτευεν. Ἀλλ' ὁ Κουτριτζάκης ἀνελάμβανέ τε τῆς δειλίας ἐκεῖνον καὶ ἐλπίζειν εὐθαρσῶς παρεῖχεν ὡς ἐκείνων τι πραττόντων ἐντός. Οὐ μὴν δὲ καὶ ὑποψίας ὁ Καῖσαρ ὑφίετο· ποῦ γὰρ καὶ ὁπενόησεν ἀργεῖν ἐκείνους ἐφ' ᾧ κατερείπειν τὸν ἐπὶ τῇ πύλῃ τῆς πηγῆς ἐκ λίθων ξηρῶν ἐπιτειχισμόν; ὅθεν καὶ ἐμφανεῖς προεξεδέχετο τοὺς κινδύνους, καὶ δῆλος ἦν χλευασθεὶς ἀλύων. Ὁ γὰρ θεραπεύειν ἠλπισμένος ἐπίβουλος ὑπωπτεύετο, καὶ συνδέειν ἐδοκίμαζε τὸν ἀναλαμβάνοντα ὡς συνειδότα

A τοῖς ἐντὸς τὴν ἐπιβουλήν. Ὅθεν καὶ συνέδει διδόντος ἐκείνου καὶ ἕτοιμον ἑαυτὸν παρεχομένου παθεῖν ὅ τι βούλοιτο, εἰ ἐκεῖνοι ἐπιβουλεύοιεν. Συγκατήνει δὲ τοῖς λεγομένοις καὶ ὁ Ἀλέξιος ἐπιθαῤῥύνων τὸν θεῖον καὶ τὸ δέος ἀποκρουόμενος. Καὶ ὁ μὲν περὶ τὴν μονὴν τῆς πηγῆς προσεκάθητο, τὸν στρατὸν κατέχων σιγῇ καὶ μετέωρος ὢν πρὸς τὸ σύμβολον (τὸ δ' ἦν ἡ τῶν βασιλέων εὐφημία ἐπὶ τοῦ τείχους ὑψηλοφωνεῖσθαι μέλλουσα)· [P. 92] οἱ δὲ ἡσύχως καθ' ἕνα ὑπαναβάντες τὰς κλίμακας προσπαίουσιν εὐθὺς τοῖς φρουροῖς κοιμωμένοις, Ἰταλοῖς γε οὖσι, καί σφιν οἱ ἐπιόντες ὄναρ ἐπέστησαν φοβερόν· εὐθὺς γὰρ τοὺς μὲν μηδ' αἰσθομένους ἐκποδὼν κατασχόντες ἐῤῥίπτουν, σφάττοντες πρότεροι, τοὺς δὲ καὶ τῆς ταραχῆς ἐπαΐοντας καὶ πρὸς φυγὴν τρεπομένους φθάνοντες κατεσπάθιζον, ὡς μηδ'
B ἄγγελον τῶν δρωμένων ὑπολελεῖφθαι, ὅπου γε καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ κωλύσοντος φόβον ἐνίκων αἱ προθυμίαι, καὶ δῆλοι ἦσαν, ἥν τις ἀντισταίη, μαχούμενοι. Ἐλθόντες δὲ πρὸς τὴν τῆς πηγῆς πύλην καὶ ταύτην ἀναπεφραγμένην εὑρόντες λίθοις κατέσπων εὐθέως, κἀκ μέσου ποιοῦντες τοὺς λίθους δίοδον τῇ στρατιᾷ ἡτοίμαζον εὐμαρῆ, εἶτα δὲ καὶ σφησὶ χαλ-

milites, quos opportune immitteret et per apertum ostium cum ipsis irrumperet. Statim ergo ut condicta nox adfuit, illi quidem in opere præscripto versabantur, clam scalis erectis idoneo ac solerter delecto loco, cautionem adhibentes summam, ne custodibus indicium sui darent, et quam venatum ibant prædam strepitu intempestivo terrerent præmature moverentque. Ad quam sedulitatem cavendi
C excitabantur magnitudine proprii periculi, utique quibus certa pernicies impendebat, si interciperentur in ipsa molitione insidiosi assultus. Cæsar porro per eam noctem sumptis secum Scythis et cunctis aliis copiis **141** festinabat urbem versus. Et quoniam ad viciniam portæ cum suis prius pervenit quam alii perfecissent id quod facturos ipsos convenerat, et nox ipsis cessantibus abibat, male cœpit metuere ne cujus magni mali aut causa aut effectus esset ista cessatio. Contrarias videlicet insidias et ancipitem proditionem suspectabat. Verum Cutritzaces revocabat eum ab illo metu quantum poterat, et spem optimam ut conciperet orabat, affirmans aliquid omnino facere intus eos qui murum conscenderant. Nec tamen illum audiens a suspicione con-
D quiescebat Cæsar: comminisci enim non poterat ubi et quamobrem tam diu feriarentur, nec quod statim facturos spoponderant, adhuc dissipassent murum subitarium e lapidibus temere congestis sine cæmento retro portam fontis erectum. Quæ maxime res inquietissimum illi terrorem admovebat magni a mox erupturis hostibus periculi. Itaque vultu haud dissimulabat mœrorem quasi seræ pœnitentiæ, quod illudi sibi ac fucum fieri seque ac exercitum fraude in insidias trahi passus esset. Quem illi errorem qui demere consolando conabatur, adeo parum proficiebat, ut sese potius ipsum tanquam doli successum

fallaci sermone promoventem ei suspectum redderet. Quare statuit eum veluti conscium insidiarum constringere custodiendumque suis dare, quod et fecit volente ipso ac se paratum exhibente ad quidvis supplicii subeundum, si quidquam insidiarum ab iis qui jam urbem intraverant strueretur. Comprobabat quæ a Cutritzace fidenter ea occasione dicebantur Alexius, confirmans similiter patruum, et ut metum deponeret adhortans. Ergo ille circa monasterium ad fontem situm quiescebat, continens exercitum silentio, et intentus observando signo de quo convenerat. Erat autem id acclamatio, qualis fieri imperatoribus solet, supra murum edita voce sublata et late intelligibili. Illi porro tranquille magnaque **142** vitandi strepitus cura, singillatim conscensis scalis, offendunt statim custodes dormientes (Itali hi erant) et terribile illis somnium portant: subito enim eos nec sentientes corripiunt ac deturbant deorsum, jugulatos prius. Socios vero quosdam ipsorum, qui tumultu exciti fugam expediebant, præoccupantes concidunt gladiis, ut nemo superesset qui nuntiaret quæ gerebantur. Nempe jam metum, quo mœnia timide subeuntes æstuaverant, ne qua vi majore ab incepto prohiberentur, nunc denique alacritate animorum ac fortitudine sucessu aucta vicerant exstinxerantque, planeque præ se ferebant se quemvis, qui adversaturus se objiceret, armis ultro adoriri non dubitaturos. Progressi ad portam fontis, et hanc maceria retro obstructam reperientes, diruunt eam statim abstractis disjectisque lapidibus raptim congestis ac temere superstructis, quibus constabat, ingressum irrupturo mox exercitui latum et inoffensum ea opera pandentes. Deinde autem cuneis æneis cardines valvarum demolientes revellunt. Forte præsens adfuit hoc illis

κίοις τοὺς θαιροὺς τῶν πυλῶν ἐκκρούσαντες κατασπῶσι. Καὶ εὐθὺς, ἔτυχε γὰρ παρὼν ἐκεῖσε καὶ τῶν ἱερωμένων ὁ Λακερᾶς, ἐκ τῶν θεληματαρίων ὢν καὶ αὐτὸς καὶ συνεργῶν ἀνδρικῶς, ὑπαναβαίνει τὸ τεῖχος σύναμα Γλαβάτῳ τινὶ καὶ λοιποῖς ἑτέροις. Οὐδὲ γὰρ ἔτι ἐτόλμα, καὶ ἡ φωνὴ συναπεσβέσθαι τῷ δέει ἐγγὺς ἐκινδύνευεν, ὅπου γε καὶ τὸ τεῖχος δοκεῖν ὁ φόβος ἐδίδου κραδαίνεθαι, ὡς καὶ καταπίπτειν τὸν μέγα φωνήσοντα τὴν τῶν κρατούντων εὐφημίαν. Ὅμως παρακρατούμενος τοῖς ἑτέροις τρεμούσῃ φωνῇ τὴν βασιλικὴν ὑπεσήμαινε, καὶ συνήχουν οἱ κάτω τοῖς ἄνω, καὶ ἡ φωνὴ διήρετο καθόσον ἦν ὑψηλότερον. Τότε καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν Καίσαρα τὴν φωνὴν καραδοκοῦντες ἀκούσαντες ἐκπηδῶσι τοῦ λόχου, καὶ ἅμα τάχει ἀπτέρῳ ἐπὶ τῆς πύλης ἐχώρουν, καὶ προκαταλαβόντες εἰσχέονται παμπληθεί. Ἔτι δ᾽ ὑπ᾽ αὐγαῖς ταῖς πρώταις τῆς ἡμέρας οὔσης ἐξαίφνης τὴν χώραν κατέθεον καὶ ἐπόρθουν τὸ προστυχὸν σκυλεύοντες. Τὸ δέ γε Σκυθικὸν εὐσυνέτως μὴ σκεδαννύμενον εἶργον τὸ προσγινόμενον ἐκ τῆς πόλεως πλῆθος, εἴ που συσταῖεν τινες μαθησείοντες τὸ γινόμενον· πλάσματι γὰρ τὸ πραχθὲν ἐῴκει λεγόμενον. Ὁ μέντοι γε Καῖσαρ στρατείαις πολλάκις ἐσχο-

A λακὼς καὶ εἰδὼς τὰ τῶν ἁλώσεων δυσχερῆ, δεδιὼς σχολῇ προσέβαλεν, ἕως τῆς ἡμέρας ὑπαυγασάσης τέλεον μάθοι τὴν ἐντὸς δύναμιν ἀκριβέστερον. Μεταλαμβάνει δὲ τὴν δειλίαν ταύτην ἕτερος θόρυβος, ἱκανῶν Ἰταλῶν φανέντων ἐν ὅπλοις καὶ ἰσχυρῶς φαινομένων ἔχειν ἀμύνειν. Ἐγγὺς δ᾽ ἐλθεῖν ἐκινδύνευε διὰ ταῦτα πάλιν τραπέσθαι τε καὶ τὴν πρᾶξιν ἀναβαλέσθαι· οὐδὲ γὰρ εἰς μάχην οἱ εἰσελθόντες ἀξιόχρεῳ ἐνομίζοντό οἱ, μόλις εἰς πεῖραν καὶ λόγον ἀρκέσοντες. [P. 93] Ἀλλὰ προστίθενται τούτοις καὶ οἱ θεληματάριοι, καὶ ἄλλως μὲν θαῤῥαλέοι ὄντες, ὅμως δὲ καὶ ὁ περὶ τῶν ὅλων κίνδυνος τότε καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς σφᾶς ἐποίει ἀνδρίζεσθαι, ὡς μὴ περιεσομένους ἂν κρατοῖεν οἱ Ἰταλοί. Τῷ τοι καὶ συσταθέντες καὶ ἑαυτοὺς ἀρτύναντες ἀντεῖχον καὶ περιῆσαν, ὀλίγους μὲν ἀποβαλόντες, ἐνίκων δὲ καὶ κατετροποῦντο, καὶ
B νῶτα διδόντας τῷ εἰς φυγὴν τραπέσθαι ὑποδῦναι σκότος ἐποίουν, ἔνθα ἂν καὶ σωθεῖεν. Τότε τοιγαροῦν τὸ μὲν Σκυθικὸν ἀνέδην ταῖς σκυλεύσεσιν ἐπεβάλοντος, καὶ ἀποθήκαις τῶν χρειωδῶν προσπαίοντες ἐνεφοροῦντο τῶν ἀναγκαίων. Ὅμως δέ γε καὶ πάλιν ἀμφὶ τὸν Καίσαρα συνελέγοντο τῆς ἡμέρας πολλάκις, καὶ περιτειχιζόμενοι τοῦτον ἐφρούρουν τε καὶ ἐφρου-

agentibus sacerdos quidam nomine Laceras, e gente et ipse voluntariorum; qui ubi ad portæ demolitionem viriliter cooperatus ipsis esset, murum conscendit cum quodam Glabato nomine et aliis reliquis. Sed terror cum tantus constrinxerat ut vix expedire posset vocem; parumque aberat quin ea in faucibus metu exstincta condictæ acclamationis signum edere nequiret: nam etiam murus, postquam in eum ascendit, tremere ipsi utique turbato videbatur et totus concuti. Quare opportunus ei confirmando fuit comitatus aliorum, qui misere formidantem ne, simul vocem attolleret in constitutam acclamationem Augustorum, de muro statim præceps caderet, sic adhortationibus undique instantes animarunt, sicque amplexando tenendoque a vano periculo ruendi ex alto securum fecerunt ut conari tandem auderet, ac tremente quidem intermortuaque voce, solemnem formulam bene precandi Augustis utcunque pronuntiaret. Responderunt statim qui **143** infra murum erant, et vocem superne acceptam multiplicam robustius frequentarunt, quæ late jam clareque audita ubi Cæsarem cum suis id ipsum exspectantes admonuit, exsiliunt ex insidiis et volucri celeritate ruentes ad portam per eam occupatam densi subeunt. Hora erat dilucescentis primulum diei, quando ingressi urbem milites Cæsaris incursare regionem primum obviam ac diripere cœperunt, spoliantes quotquot occurrerent. At Scythicæ copiæ, prudenti sane consilio, militariter ordinatæ perstiterunt, submoventes affluentem e reliqua urbe multitudinem, sicubi coeuntes quidam consisterent cupidi cognoscendi quid gereretur: non enim fidem faciebant qui rem ut erat narrabant. Cæterum Cæsar longo usu rerum bellicarum edoctus, sæpeque ac diu versatus in expeditionum et

oppugnationum periculis, indeque reputans quam sit anceps et erroribus perniciosis obnoxia res expugnatio urbium, sapienti cunctabundus metu nonnisi caute ac pedetentim procedebat, exspectans dum adulta jam die plene ac certo cognosceret quantum intus esset copiarum. Quam ejus progrediendi timiditatem alius continuo tumultus excepit.
C Italis videlicet sat magno numero apparentibus in armis ea specie ut fortissime viderentur pro urbe liberanda pugnaturi. Hi cum se admovissent propius Cæsari parum abfuit quin ille receptui caneret opusque relinqueret inceptum: non enim ipsi videbantur. quos in urbem induxerat, resistendo pares, quippe quos vix ad tentandum ex insidiis insultum sufficere putabat. Verum iis se adjunxerunt voluntarii fortes alioquin et bello boni, tunc autem audaciores facti certitudine impendentis ipsis extremi periculi, **144** si res eo loci deducta omitteretur: neque enim erat dubium quin, si eo periculo incolumes Itali defungerentur, gentem sibi obnoxiam, quæ ipsos esset perdere conata, pari exigenda tam acris injuriæ vindicta funditus perde-
D rent. Coeuntes igitur magno numero instruentesque sese in aciem egregie restiterumt, tandemque superiores, paucis suorum amissis, vicerunt fuderuntque hostes, et tergo vertere compulsos in latibula cuique nota compulerunt, ubi tenebrarum beneficio vitam servarent. Tunc demum secure ac palam Scythæ congerendis ex hoste prædis spoliisque operam dederunt, et in apothecas rerum ad victum paratarum incurrentes expleverunt se cibo potuque, sic tamen ut rursus circa Cæsarem se subinde congregarent ipsumque vallarent, ac vicissim ab ipso copiisque quas ducebat protegerentur, ac sic omnes, si qui de novo adversariorum apparerent, eos alacriter

ροῦντο, ὡς, εἴ τινες φανεῖεν. εἰσβαλοῦντες προθύμως. Ὁ δέ γε βασιλεὺς ἐκείνων ὁ Βαλδουῖνος, ἐκπλαγεὶς οἷον ἀκούσας καὶ τῶν φρενῶν ἔξω γενόμενος, οὐδὲν ἀλλ' ἢ πρὸς τῷ φυγεῖν ἦν. Καὶ δὴ καταλιπὼν τὰ τῶν Βλαχερνῶν ἀνάκτορα ὡς οὐ δυνατῆς δοκούσης ἀμύνειν τῆς γῆς, δρόμῳ χωρεῖ (ἐπίστευε γὰρ τῇ θαλάσσῃ πλέον) πρὸς τὸ μέγα παλάτιον, καὶ ὡς εἶχεν, ἀφεὶς μὲν καλύπτραν, ἀφεὶς δὲ καὶ σπάθην, τὰ τῆς αὐτοῦ βασιλείας σύμβολα, νηῒ καταβὰς πιστεύει τὴν σωτηρίαν. Τῆς ἡμέρας δὲ ταύτης οἱ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπιστάντες φάλαγγος ἐφ' ᾧπερ εὑρήσειν καὶ καθέξειν τὸν βασιλεύοντα, τῆς φυγῆς ἐχρῶντο συμβόλοις, καὶ ἀπεθάῤῥουν πλέον ἐντεῦθεν δραπέτου γεγονότος τοῦ ἐπὶ τῷ φυλάσσειν τεταγμένου, τὴν δέ γε καλύπτραν καὶ τὸ ξίφος ἀναλαβόντες ἀπαρχὴν αὐτάρκη ταῦτα τῶν κατὰ πόλιν λαφύρων καὶ ἀκροθίνιον ἐποιοῦντο. Καὶ ἅμα σημεῖον ἦν τοῖς ἐπ' ἐκείνῳ θαῤῥοῦσιν ὡς οὐδὲν ἐκεῖθεν ἀγαπήσαντος φεύγειν ἔχοιεν. Ἐπεὶ δ' ἔκπυστον ἐγένετο τὸ πραχθὲν, αὐτῶν γε καὶ ἔτι κατεπτηχότων καὶ μὴ καθαρῶς πιστευόντων ἔχειν τὰ ἐν χερσὶ κρατούμενα, ἀφικνεῖται ταχέως καὶ ἐπὶ τοὺς περὶ τὴν Δαφνουσίαν φήμη γε οὖσα καὶ Θεὸς ἡ φήμη, καὶ ἅμ' ἤκουσαν διαπεφωνήκεσαν, περὶ ταῖς σφετέραις γυναιξὶ καὶ τέκνοις κατοῤῥωδήσαντες· Ὅμως ἐτάχυναν ἐπιστῆναι καὶ ὡς εἶχον ἀμῦναι· περὶ γὰρ τριάκοντα καὶ πρὸς, λόγος ἔχει, μακραῖς ναυσὶ μονήρεσί τε καὶ τριήρεσι κατὰ Δαφνουσίας χρήσασθαι. Ταύταις ἁπάσαις ταχυναυτούσαις ἠπείγοντο πρὸς τὴν πόλιν, ἅμα θαῤῥοῦντες καὶ τῷ ἐκ Σικελίας μεγίστῳ πλοίῳ πολλοὺς ἔχοντι τοὺς ἐπιβάτας, ὡς καὶ αὐτοὺς συναμύνειν τῷ γένει καὶ τοῖς ἐπιοῦσιν ὁμόσε χωρεῖν. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τοιαύταις ἐλπίσιν ἠπείγοντο, [P. 94] ὁ δὲ Καῖσαρ προαισθόμενος τούτων τὴν ἔφοδον τοὺς Ῥωμαΐζοντας προσκαλεῖται, οἳ καὶ ὡς Ῥωμαῖοι ἐνόντες ἄκοντές τε συνήργουν τοῖς ἡμετέροις. Ἦν οὖν τότε οἰκεῖος τῷ Βαλδουΐνῳ θεράπων ὁ Φύλαξ λεγόμενος Ἰωάννης, ἀνὴρ βαθὺς καὶ τοῦ φρονεῖν εὖ ἥκων εἰς τὸ ἀκρότατον, ὃς καὶ βουλὴν εἰσάγει τότε μάλα καιρίαν καὶ τῷ καιρῷ πρόσφορον, ἣν κἂν ἄλλος εἰσάγειν ἀπώκνησε πρὸς τὸ τοῦ πράγματος ὀλέθριον ἀποβλέψας. Εἰδὼς γὰρ ἐκείνους μαχομένους ἐξ ἀνάγκης καὶ ὑπὲρ δύναμιν ὑπέρ τε γυναικῶν καὶ γνησίων οἴκων τε καὶ περιουσίας ἁπάσης, καὶ συὸς τρόπον ἐπιτεθησομένους ὑπὲρ αὐτῶν ὥστε ἢ περιγενέσθαι ἢ μὴν πεσεῖν εὐκλεῶς, εὐβούλως μερίζει τὴν χρείαν, καὶ πῦρ μὲν ἐμβαλεῖν ὑποτίθεται,

adorirentur. Cæterum imperator Latinorum Balduinus consternatus audito urbis captæ casu, et mentis impos factus, nihil nisi fugam meditabatur: et relicta regia Blachernarum, nihilque ad salutem spei amplius in terra constituens, cursu contendit ad magnum palatium: mari enim plus fidebat, et ut erat, amisso capitis tegmine abjectoque ense, ipsius insignibus imperii, navi raptim conscensæ salutem credidit. Ea porro die duces Romanæ phalangis, quo militum studia incenderent ad investigandum capiendumque Latinorum imperatorem, palam ostentarunt imperii ejus insignia, quæ quod in hostium manus venissent judicio erant fugisse ipsum. Quæ res etiam valebat ad augendos **145** Romanis animos, utique qui viderent inde non difficile negotium restare absolvendæ expugnationis urbis quam is cui proprie incumbebat ex officio tueri ac propugnare deseruerat. Tegmen ergo regium capitis et ensem imperatoris fugientis tanquam primitias spoliorum urbis captæ et votivum anathema consecrarunt palam appendentes, id quoque consecuturi ut isto spectaculo fiducia omnis Byzantinis excuteretur, si quam in Latinorum opibus tanquam idoneis ad ipsos defendendos collocassent: qui enim ab iis jam tale sperare possent cum eorum principem spem suæ ipsius salutis ultro in fuga constituisse cernerent? Accidit autem ea res tam mira, cum vulgata est, ut ipsi Romani victores inopinatissima successus novitate stupefacti vix propriis oculis crederent, ac se quæ manibus tenebant ægre persuaderentur possidere. Pervolavit autem celerrime ad Latinos Daphnusiam oppugnantes captæ urbis fama, vere fama, hoc est divinum nec humano delatum ministerio judicum cum adhuc res fieret divulgatum procul. Illi simul audierunt, simul consternati fractique animis sunt horrore discriminis extremi, in quo versari carissima pignora liberorum conjugumque sentiebant. Quare omnes uno impetu solvunt, occurrere ad defensionem aut ultionem festinantes. Aiunt classem Latinorum ad Daphnusiam fuisse navium longarum circiter triginta uniremium aut triremium. Quibus cunctis toto impetu ad urbem ferebantur, fidentes etiam oneraria quæ aderat ex Sicilia maxima, plurimis onusta vectoribus, quorum auxiliari opera pro necessitudine generis usuros se non dubitabant in prælio, si decernendum foret. His illi spebus animati procedebant. At Cæsar infestum eorum adventum præsentiens Romanos qui sub Italis in urbe constiterant convocat, et admonitos originis volentes nolentes adegit ad nostras pro virili juvandas partes. **146** Erat tunc familiaris Balduini minister Joannes Phylax sive custos dictus, profundi vir ingenii, solertiaque summa præditus. Is consilium suggessit opportunum et tali rerum articulo utilissimum, ejusmodi tamen quod nemo alius propter ejus perniciosam atrocitatem sustinuisset proponere. Considerans enim eos qui ex Daphnusia desperati serum urbi jam perditæ auxilium ferebant, caritate utique liberorum ac larium, ultimæ adactu necessitatis supra vires, aprorum instar intra casses frustra frendentium, ferocia nihil nisi in cladis cumulum cum exitio gentis profectura pugnaturos, quippe irrevocabili ruentes proposito aut vincendi, quod fieri non posset, aut honorifice cadendi; videns hoc, inquam, et sapienti consilio decernens necessariis afflictæ improvisa clade reipublicæ usibus illas reliquias servare, subjiciendum per urbem ignem domibus suasit. Cujus miræ propositionis rationes hunc fere in modum subducebat: Flamma in ædes injecta consumet so-

ὡς καυσομένων καὶ οἴκων καὶ περιττῆς καὶ ἀρχήστου ὕλης, γυναικῶν δὲ καὶ παίδων ἐξ ἀνάγκης διαφυλαξομένων τῷ ἐκδραμεῖν, ἔστι δ' οὗ καὶ φυλαξόντων καί τινα τῆς καθαρᾶς καὶ εἰς πλοῦτον ὕλης, ἐκείνους δ' ἐκ νηῶν ἰδόντας πυρὶ μὲν οἴκους ἀμαθυνομένους, γυναῖκας δὲ καὶ παῖδας τὰς χεῖρας ἐκτείνοντας εἰς ἀντίληψιν, τῶν μὲν ὑπεριδεῖν ὡς μηκέτ' ὄντων, ἐκείνους δ' ἐκζητεῖν καὶ σώζειν, καὶ οὕτω χάριν τοὺς διδόντας τιθέναι τοῖς ἐκζητοῦσιν, ἀγαπῶσιν εἰ αὐτοὶ καὶ γυναῖκες καὶ τέκνα σώζοιντο. Εἶναι γὰρ ἐξ ἑτοίμου τούτοις καὶ τὰς τριήρεις ὑποδεξομένας τὸ πλῆθος, κἂν ἄλλοι θέλοιεν, καὶ αὐτοῖς ἐφιέναι· ἱκανὴ γὰρ ἡ ἐν Σικελίας ναῦς αὐτοὺς ὑποδέχεσθαι. Οὕτω τῆς βουλῆς ῥηθείσης καὶ ἀγαθῆς δοξάσης, καὶ μᾶλλον ἀντέχειν μὴ ἔχουσι διὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ὀλιγότητα, πῦρ ὑφάπτουσι παραυτίκα ὅπου μᾶλλον B οἶκοι καὶ πράγματα. Ὃ δὴ καὶ νεμόμενον, τοὺς οἴκους ἐσπόδει. Ἐξέθεον δ' οἱ ἐν οἴκοις τεθορυβημένοι μελισσῶν τρόπον καπνιζομένων, καὶ τοὺς λόφους τῆς πόλεως καταλαμβάνοντες γυμνοὶ ὡς εἶχον, ἅμα δὲ καὶ περιδεεῖς περὶ τῆς σφῶν σωτηρίας, δακρύοις

A παρεκάλουν τοὺς ἔξω θεωμένους τὰ δρώμενα. Τότε δὴ καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ τοῦ δρᾷν τι γενόμενοι (εἴτε γὰρ ἀνύοιεν, οὐ καλῶς ἔχειν αὐτοὺς γυμνωθέντας, καὶ ἅμα κινδύνου τοῖς σφετέροις ἐπικειμένου· εἴτε δὲ καὶ μὴ νικῷεν, τελέως αὐταῖς γυναιξὶ καὶ τέκνοις ὀλέσθαι) πρὸς ἱκεσίαν τρέπονται, καὶ τοὺς οἰκείους μάλα θερμῶς ἐξαιτοῦνται, εἰ μὲν βούλονται, σύναμα καὶ τοῖς περιοῦσι πράγμασιν, εἰ δ' οὖν, ἀλλ' αὐτάρκες εἶναι τούτοις τὸ σῶς ἀπολαβεῖν τοὺς γνησίους. Τότε τοίνυν δεινά τε καὶ σχέτλια ἐτελοῦντο, μέγιστα ὧν ὄψει καὶ ἀκοῇ παρειλήφει τις [P. 95]· γυναῖκες γὰρ ἀνύβριστοι καὶ παρθένοι ὑφ' ἑνὶ χιτῶνι, διερρωγότι καὶ τούτῳ, τοῖς τυχοῦσι περιστελλόμεναι, νηλίποις ποσὶν ὑπὸ πολλῶν ὄψεσιν ἀτίμως πρὸς τοὺς οἰκείους ἐξέθεον. Καὶ δίκας ἐτίννυον ἄντικρυς Ἰταλοὶ ὧν ἐκεῖνοί ποτε πρὸς Ῥωμαίους ἐποίουν. Ἅμα δὲ καὶ τὸ παλαιὸν θέσπιον ἐπληροῦτο, « Ἀλέξιος Ἀλεξόπουλος καὶ ἐπὶ τούτοις Κουτριτζάκης, » Ἔφθασε γὰρ καὶ πρὸ τοῦ ταῦτα γενέσθαι ὁ συγγραψάμενος ἀκούειν παρὰ πατρὸς ὁμιλοῦντος ἄλλῳ καὶ τὸν τοῦτον λόγον λέγοντος. Ὡς γὰρ πολῖται ὄντες ἐκεῖνοι

lum materiam migraturis inutilem, hostibus profuturam, et personas avellet salubri necessitate a noxio nunc complexu penatium in quibus natæ sunt, quos nisi deserant, præda hostibus erunt. Nec uxores solum liberique nostrorum sic salvi fient, sed pretiosissima, ut fit, conditarum domi rerum secum asportabunt. Classiarii porro nostri huc appulsi ubi ex navibus cernent ardentes quidem domus, conjuges vero ac filios manus e littore tendentes obsecrantesque ut se in tutum recipiant, tecta quidem C ut jam perdita negligent, chara vero capita periculo subducere contendent; et sic ablata in manifestum exitium ruendi causa, temerarium deponent propositum pugnandi sine spe cum hoste potentiori et certo victoriæ, satis habentes dulcissimos affectus domesticarum necessitudinum a flamma, gladio, et servitute hostili ereptos salvos secum ipsis pariter incolumibus et tutos in navibus habere. Adfore autem triremes et capacia quantævis multitudinis ea occasione accursuræ navigia, **147** præsertim maximum unum e Sicilia, solum satis amplum cunctis fere qui terræ pericula mari fugere vellent recipiendis. Ea Joannes cum exposuisset, suadere utilia est visus, ea maxime ratione cunctos in assensum necessarii consilii trahente, quod satis pateret ne ex- D positis quidem in terram navalibus copiis eum se numerum habituros militum quo plane opus esset ad urbem in tali discrimine tuendam et victores inde pellendos. Igitur qua frequentissimæ confertissimæque ædes erant ignem statim injiciunt, qui momento in materiam grassatus, et obvia quæque avide correpta momento redigens in cinerem, quem par est credere tumultum ac trepidationem habitantibus objecit. Prodibant apum instar fumo ex alveis pulsarum, in editiora urbis concurrentes loca, nudi aut eo habitu in quo eos flammæ terror oppresserat, trementes, anxii de propria salute, quos

procul extra videbant vicissim intentos in ea quæ fierent, cum lacrymis orantes ut succurrerent in extremo discrimine miserrima patientibus et metuentibus pejora. Tali spectaculo reducibus e Daphnusia Latinis objecto, steterunt hi aliquantulum incerti et deliberabundi quid agerent. An, prout decreverant, exscenderent, et hostes invaderent? At inconsultum videbatur ipsos nudos, ut erant, apparatu terrestris belli, pro focis et re familiari, quibus se jam spoliatos populante cuncta incendio videbant, cæco impetu decertatum ruere, cum certa pernicie non sui solum ipsorum, sed conjugum præterea et liberorum, nisi vincerent (quod sperari vix poterat), cum ipsis haud dubie periturorum. Hæc reputantes satius putarunt descendere ad preces, supplicesque instanter petierunt ut sibi necessarii domesticique redderentur, si quidem vellent, cum ea quæ superesset familiari suppectili, sin minus, vel sola restitutione charorum capitum contentos abituros cum iis nudis licet, at incolumibus et salvis. Tunc vero graviora acerbioraque contigere quam quisquam unquam visu audituque perceperit. Honestæ mulieres ac virgines indusiis modo aut tuniculis male tectæ singulis, iisque **148** pertusis, qualescunque fugam expedientibus primæ occurrerant, nudis pedibus, sub oculis multorum, ad propinquos ignominiosissime cursabant. Et pœnas omnino æquas Itali dederunt earum injuriarum quibus olim Romanos affecerant. Simul etiam veteri oraculo sua fides constitit. Ejus hæc erant verba : «Alexius,» Alexopulus et super hos Cutritzaces.» Id ego hujus historiæ scriptor, antequam urbs caperetur, memini me audire ex patre meo cum alio quodam de his agente et vaticinium nondum eventu patratum recitante. Cum enim ambo illi Constantinopolitani cives essent et exulare cogerentur, patriæ, ut fit, desiderio prophetias scrutabantur, si quæ recupe-

τὰ οἴκοι ἐζήτουν καὶ εἴ ποθι ἅλωσις τῆς πατρίδος συμβαίη ἐσκόπουν ὑπὸ φωτὶ νυκτὸς (ἦν δ' ἐγὼ ὁ τὸν κηρὸν κατέχων καὶ φαίνων ἐκείνοις), τοῦτο ξυνέβαινε λέγεσθαι παρ' ἐκείνων ὡς εἰδότων ὡς εἰδόσι τάχα ὁπόθεν ἁλῴη· ἐπὶ γὰρ γενησομένου τινὸς βασιλέως Ἀλεξίου ὑπενόουν τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν, καὶ τινων ἄλλων, οὓς ἔλεγεν ὁ χρησμός. Ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Καῖσαρ Ἀλέξιος ἄντικρυς, ὁ ἀνεψιὸς ἐκείνου Ἀλέξιος τὰ πολλὰ συμβαλλόμενος, καὶ ὁ δοκῶν τῶν θεληματαρίων Κουτριτζάκης, ὃς καὶ τὴν βουλὴν πρῶτος ὑπεσήμαινε τῆς ἁλώσεως.

κη'. Περὶ τοῦ Πρωτασηκρῆτις Σενναχηρεὶβ, τί ἔπραξε διὰ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω κατὰ τὴν πόλιν ἐπραχθησαν. Ἐπεὶ δ' ἐχρῆν πανταχοῦ φημίζεσθαι τὰ πραχθέντα, καὶ μᾶλλον ὅσον τὸ θαυμασιώτερον εἶχον, ὡς ἐκ παρόδου ἁλῶναι τοιαύτην πόλιν τοῖς γε μὴ ἐπὶ τούτῳ τὴν ἀρχὴν ἀφιγμένοις, τινὲς τῶν ταχυς δρομούντων ἐπὶ συγχαρείας ἔθεον πανταχοῦ γῆς, ὡς ἁλῴη ἀγγελοῦντες τὸ μέγα ἄστυ, ἡμέρας ἐπισήμου, ἐφ' ἑορτῇ τῆς Θεομήτορος Ἄννης, μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος, ἀκονιτὶ σχεδὸν καὶ ὡς οὐκ ἤλπισάν ποτε οἱ ἁλόντες. Σημεῖν δ' ἀληθείας τῶν λεγομένων ἐκείνοις ἦν κοκκοβαφὴς σάρισσα δεικνυμένη. [P. 96] Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς Νικομήδειαν ἔφθασαν, ἐνεστώσης τῆς πανηγύρεως τοῦ ἐν μάρτυσι μεγίστου Παντελεήμονος, ἔτυχε δ' ἐκεῖσε καὶ ὁ κακὸς Σεναχηρεὶμ ἐν πρωτασηκρῆτις ὀφφικίῳ μεγαλυνόμενον καὶ τὸ φημιζόμενον ἤκουσε· πρῶτον μὲν διηπίστει καὶ ὡς πλάσμα τὸν λόγον ἀπέπεμπεν, ὡς δ' ἐξελθὼν ἤκουσε καὶ ἐπίστευεν, εἰσελθὼν ἅμα καὶ τῶν σφετέρων γενείων ἀπρὶξ ταῖς χερσὶ δραξάμενος, « Ὢ οἷον, » εἶπεν, « ἀκούω. Τοῦτο ταῖς ἡμετέραις ἐταμιεύετο, τί γε ἁμαρτοῦσιν ὡς ἐπιζῆν καὶ βλέπειν τοσαῦτα δεινά; τοῦ λοιποῦ καλόν τις μὴ ἐλπιζέτω, ἐπεὶ Ῥωμαῖοι καὶ αὖθις πατοῦσι τὴν πόλιν· » Ταῦτ' ἔλεγεν ἐκεῖνος, καὶ δῆλος ἦν δυσχεραίνων τὰ παρὰ πολλοῖς θαυμαζόμενα. Ὅπου δὲ κατήντησαν ταῦτα, ὁ λόγος κατὰ τόπον ἐρεῖ.

κθ'. Ὅπως ἤκουσται τῷ βασιλεῖ ἡ τῆς πόλεως ἅλωσις.

[P. 97] Τότε πολλοὶ καὶ πρὸς βασιλέα ἠπείγοντο κατὰ τὸ Νύμφαιον διατρίβοντα, καὶ ἀντεφιλονείκουν ἀλλήλοις, ὅστις ἂν προφθάσας κηρύξοι τὰ εὐαγγέλια. Προφθάνει δέ τις κατὰ σπουδὴν, μηδὲ παρὰ τοῦ Καίσαρος γράμματα κομιζόμενος. Καὶ ἐπεὶ μηδένα ἔδει ἀκούειν τῆς ἀγγελίας πρό γε βασιλέως αὐτοῦ, ἐκεῖνος μὴ οἷός τε ὢν τῆς πρὸς τὸν βασιλέα προσόδου τυγχάνειν, ἀπελθὼν ἀπαγγέλλει τῇ ἀδελφῇ τοῦ βασιλέως Εὐλογίᾳ ὡς ἁλῴη καθαρῶς τὸ Βυζάντιον. Ἐκείνη δ' εὐθὺς τὸν λόγον δεξαμένη, ἕωθεν καὶ παρὰ τὸ σύνηθες ἐλθοῦσα πρὸς τὰ ἀνάκτορα ἐφι-

rationem urbis regiæ promitterent. Versabantur autem in ea conquisitione per noctem, me ipso, qui hæc scribo, facem ipsis ceream, ad cujus lumen lucubrabant, prætendente ac sic e propinquo audiente quæ inter sese loquerentur. Significabant autem, quantum recordor, compertum sibi, ex isto videlicet vaticinio, capiendam aliquando Constantinopolim sed id faciendum opinabantur a quodam deinde regnaturo imperatore, nomine Alexio, adjuvantibus illis aliis post eum in oraculo expressis. Cæterum eventus docuit non imperatorem expugnatorem urbis, sed Cæsarem Alexium futurum; Alexopuli autem nomine indicatum ibi Alexium juniorem, prioris patruelem, qui multum ad hanc rem contulit, uti et inter voluntarios existimatione et auctoritate præstans Cutritzaces primus auctor consilii de urbis expugnatione tali tempore tentanda.

23. *De primo asecreteris Sennacherib, quid is egerit audito urbis captæ nuntio.*

Ac negotium quidem recuperationis civitatis regiæ transactum hoc modo est. Quoniam vero conveniebat divulgari facti famam eo celerius quo mirabilior res erat, obiter et ab aliorsum missis expugnari tantam **149** urbem, quidam velocissimi cursores tantæ gratulationis nuntii discurrerunt per omnem late terram, ubique promulgantes captam fuisse magnam urbem die insigni, sacra S. Annæ Deiparæ Virginis matri, mense Julio, facile ac fere sine certamine, quo modo ne ipsi quidem qui ceperant unquam sperassent capi posse. Ostentabant autem in signum veritatis nuntiatæ rei sarissam cocco tinctam. Horum aliqui Nicomediam cum venissent quo die ibi celebrabatur panegyris S. Panteleemonis in martyribus maximi, fuit ibi forte malus ille Sennacherib in primis a secretis officio magnifice se jactans. Is audito nuntio, primum non credidit et tanquam figmentum rejecit. Ut autem alio abeunti undique occurrerunt tot veri argumenta quæ plane rem persuaderent, domum mœstus ingreditur, pilos genarum utraque manu vellens, et, « Quid, inquiens, audio? Hoc nostris diebus servabatur! quid peccavimus ut vita produceremus in hanc horam et tam acerba videremus? de cætero nihil boni speretur, Romanis iterum urbem calcantibus. » Sic est locutus ille, non dissimulans se molestissime ferre id ipsum quod passim populus admirans gratulansque prædicabat. Quid ex his deinde secutum sit, historia nostra in loco memorabit.

29. *Ut audita sit ab imperatore urbis expugnatio.*

Multi tunc incitato cursu ad imperatorem ferebantur Nymphæi tunc comorantem, contendebantque omni conatu se mutuo prævertere, gratiam primum allati tam optati nuntii pro se quisque affectantes. Prævolavit **150** eo ante omnes celeritate usus summa quidam; qui cum a Cæsare litteras non ferret, et satis intelligeret neminem prius tam fausto nuntio impertiri oportere quam imperatorem ipsum, ad quem tamen ut statim admitteretur non poterat impetrare, sororem ejus adit Eulogiam, eique plane captum Byzantium asseverantissime affirmat. Hæc statim ab hoc audito summo mane præter solitum regiam ingressa re-

σταται ὑπνοῦντι τῷ βασιλεῖ. Τὸ γοῦν διυπνίζειν ἅμα καὶ λέγειν τοιαύτην ἀγγελίαν οὐκ ἐδοκίμαζε, μή πως καὶ πάθοι τι ἐξαίφνης καὶ παρὰ προσδοκίαν ἀκούσας ἅμα τῷ τὸν ὕπνον διολισθεῖν, σοφόν τι καὶ οὐ κατὰ γυναῖκας ποιοῦσα. Τοῦ γὰρ ἐμφύτου πνεύματος μετὰ τὴν τροφὴν περὶ τὴν πέψιν ἀσχολουμένου καὶ ἐντὸς εἰσδύνοντος ἀνάγκη τὰς αἰσθήσεις ἢ ἀργεῖν ὑπνούντων ἢ ἀτονεῖν γρηγορούντων, μὴ σφίσιν ἐπιπολάζοντος, εἶτα κἂν τι περὶ τὰ αἰσθητὰ συμβαίη μὴ καταστάντος κατὰ χώραν [ὑπνούντων] καὶ τι καὶ πρὸς ἀντίληψιν προσβιάζωνται, εἰ μὲν ὁμαλὸν καὶ τῶν συνήθων ἐστὶ τὸ ἀντιλαμβανόμενον. αἴφνης ἀκούσαντας κατεῤῥαθυμημένως προσέσθαι, εἰ δ' ἀτηρὸν ἄλλως ἢ τοὔμπαλιν χαρίεν καὶ τῶν ἀσυνήθων, μὴ ἱκανῶς ἔτι πρὸς ἀντίληψιν ἐχούσας θορυβεῖσθαι καὶ τῇ ψυχῇ εὐθέως τεθορυβημένας προσπαιούσας **B** ἔκπληξιν ἀπεργάζεσθαι. Τότε τοίνυν ἐκείνη τῆς τοῦ βασιλέως ἀσφαλείας οὐχ ἧττον ἢ τοῦ τὰ ἡδέα λέγειν προὐνόει, καὶ κατ' ὀλίγον γρήγορσιν ἀνελάμβανε. Τῶν γὰρ τοῦ ποδὸς δακτύλων τὸν μέγιστον κατασχοῦσα μετρίως ἐπίεζε τοῖς δακτύλοις ὡς ὁμαλῶς διυπνίσουσα, καὶ διύπνιζε παραυτίκα. Καὶ ὃς τῇ μοναχῇ ἐνιδὼν ἱσταμένῃ, ὅ τι παθοῦσα πράττει τοιαῦτα διεπυνθάνετο. Ἡ δὲ γέλωτι μὲν καὶ χαροπῷ

A τῷ ἤθει ἐμφανὴς ἦν τὰ καθ' ἡδονὴν ἐροῦσα, οὐ μὴν δ' ἐκ τοῦ παραυτίκα τὰ κατὰ νοῦν ἐξήγγελλε, μέχρις ἂν κατασταίη κατὰ τὸ εἰκὸς τὸ φρονοῦν. Ἐπεὶ δὲ καθίστατο καὶ αὖθις ἠρώτα μαθεῖν γλιχόμενος τὸ ἡδυνοῦν, ὡς ὑπενόει, τότε προσετίθει τὰ εὐαγγέλια, ὡς ἥ τε πόλις ἁλῴη ὅ τε Καῖσαρ μετὰ τοῦ Σκυθικοῦ ἐντὸς ἀνέδην διάγοι, [P. 98] καὶ ὡς εὐαγγέλια ἐκεῖθεν ἥκοντος, ἐπὶ τούτοις ἰσχυριζομένου τὰ μάλιστα ὡς ἐκεῖ πραττομένων παρόντος. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰ ἀποσταλείη παρὰ τοῦ Καίσαρος οὗτος ἀνεπυνθάνετο, ἡ δὲ οὐκ εἰδέναι μὲν ἔφασκεν, ὅμως αὐτὸν παρόντα αὐτάρκη εἶναι ἀποκρινεῖσθαι. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς ἐννοῶν μὲν καὶ τὸ τοῦ πράγματος ξένον καὶ δὴ καὶ ὡς οὐκ ἀποστέλλοι ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τούτοις, ἐννοῶν δὲ καὶ τὸ τῶν ἐφεπομένων **B** πλῆθος ὡς ἔλαττον ὂν ἢ ταῦτα πράττειν, καὶ ὡς εἰ βουληθείη, οὐκ ἂν ἠδυνήθη, οὐδ' ὅλως τοῖς λεγομένοις, ἑαυτὸν ἐδίδου. Τὰ δὲ χλεύη καὶ πάλιν εἶναι, μὴ καὶ ἀβέλτερος εἴη ὁ ταῦτα συσκευαζόμενος. Αὐτὸς οὖν ἔγνω καθίσας διερωτᾷν τὸν ἥκοντα, οὐ τῷ τοῖς ῥηθησομένοις ἐξ ἑτοίμου θήσεσθαι, τῷ δὲ νομίζειν ἐκεῖνον εἰς φόβον καταστάντα βασιλικὸν τἀληθῆ λέξειν, τἀληθὲς ἐλπίζων πυθέσθαι· Εἰσήγετο τοίνυν τοῦ βασιλέως προστάξαντος, καὶ ἐρωτώμενος ἔλεγε, καὶ

perit dormientem imperatorem; et in tanta licet tam expetitæ rei cito indicandæ prurigine muliebrem cupiditatem sapientia majori in potestate habuit, moderata sibi, ne fratri e somno excitato tantam subito lætitiam objiceret, qua periclitari valetudo ejus posset, extremi gaudii vehementissi- **C** mum ex inopinato appulsum tali articulo haud innoxie fortassis excepturo semisomni corpore, siquidem naturali spiritu post cibum sumptum in ejus concoctione occupato, et intus ea causa retracto, necesse est sensus aut plane otiari dormientium, aut recens excitatorum languere, copia videlicet spirituum, quorum affluxu vigent, tunc adhuc alibi detenta. Quare si, quod in momento quo quis expergiscitur movet sensum, lene fuerit et solitum, percipietur sine noxa, mediocri attentione, et qualis est ludibundorum et aliud agentium, ad id sufficiente. Porro ad hanc satis instructa facultas, est utcunque intro adhuc teneatur pars major spirituum. Sin vero inopinatum quiddam et magnum objiciatur, in utrumvis mali aut **D** boni, doloris aut gaudii extremum excedens, turbat animum vehementius, et eum raptim incitans ad exigendas e sensibus, tunc, ut dictum est spirituum absentia debilitatis, acres operationes, lædit eos et valetudinem corrumpit, **151** corpore interdum in deliquium et symptoma sonticum redacto. Hæc sapienter tunc reputans Eulogia instillare gaudium quam superfundere fratri maluit; nec nuntium felicissimum nisi præparatis idoneæ suspensionis mora expergiscentis auribus commisit Primum vellicato pedis articulo majori sopiti fratris somnum excussit. Cumque is oculis apertis solam eo loco ac tempore sororem vidisset, quæsivit

admiraos, satin'sana et quorsum ibi esset quidve ageret. Illa hilari arridens vultu satis ipsa oris renidentia monstrabat prosperæ se rei adesse indicem. Nondum tamen quid afferret exposuit, otium præbens sensibus excutiendi torporis vigorisque resumendi. Tum ubi satis spatii datum naturæ judicavit ad restituendam in statum consentaneum intelligendi facultatem, cupide flagitanti Augusto ne diutius taceret quod dulce auditu nuntiatura venisset, tandem exposuit captam teneri urbem et Cæsarem intra eam secure cum Scythicis copiis degere. Id certo sciri ex oculato teste homine inde summa celeritate profecto, constantissimeque affirmante sese interfuisse dum res gereretur et gestam vidisse. Interrogante vero imperatore ecquid ille missus a Cæsare venisset, illa se nescire dixit cæterum adesse hominem et interrogari posse, quippe idoneum reddendæ sui rationi. Prudens imperator reputans quam nova et inopinata narraretur res, de qua nuntius a Cæsare, qui gessisse dicebatur, nullus appareret, memor etiam paucitatis copiarum cum cæsare profectarum talis ut tantam urbem occupasse etiam ultro sine certamine apertam, vel si voluissent maxime, haud potuisse viderentur, sustinuit accensum nec fidem adhibuit nuntio, **152** suspicatus quin etiam illudi sibi ab homine fortasse nimium simplici aut plano qui hæc astute aut stulte confinxerit. Decrevit igitu ipse per otium eum interrogare, sperans agniturum ex ejus responsis quid in re esset: nam metu præsentis majestatis simulationem, si quam adhibuisset, ipsi excutiendam, fassurumque ex vero cuncta. Tunc igitur ad imperatorem jussu ipsius introductus cursor est, et ab eo interrogatus

ὡς ἴδοι ἐπιτελεσθεῖσαν τὴν ἅλωσιν ἐβεβαίου. Λέγων A οὖν καθ' ἕκαστον πολλοῖς μὲν ἐνειργάζετο πίστιν, πᾶσι δὲ κατάπληξιν. Ὁ μέντοι βασιλεὺς παρὰ τοὺς πολλοὺς δοκεῖν θέλων εἰδέναι, καὶ μᾶλλον ἐπὶ στρατείαις, καὶ ἅμα ψευδῶν μὲν ὄντων τῶν λεγομένων μὴ ξυναρπαγῆς ἔγκλημα φέρειν, ἀληθινῶν δὲ τὸ μετὰ δοκούσης ἀσφαλείας τῶν ὡς αὐτὸν ἀναφερομένων κερδαίνειν, προσέταττε φυλάττεσθαι δεδεμένον. Πλὴν ἄσμενοι ἦσαν ἅπαντες, εἰ πιστεύοιντο Ἰταλοὶ οὕτω τῆς πόλεως ἐξωθούμενοι. Ὡς δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πλείους οἱ πεμπόμενοι πρὸς Καίσαρος ἦσαν, καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ τὴν καλύπτραν καὶ τὴν σπάθην τοῦ Βαλδουΐνου ὡς βέβαιον κομίζων τεκμήριον, βασιλεῖ δὲ καὶ τὰ γράμματα ὅπως εἴη ἡ πόλις συνειλημμένη ἐδήλου, οὐκέτι ἀμφίβολος ἦν, ἀλλ' ἐπίστευε. Καὶ ἀντεδίδου μὲν τῶν λόγων τὰ μείζω, τὸν μέντοι B γε πρύτανιν τούτων καὶ παροχέα ὡς δυνατὸν ἐμεγάλυνεν· οὐδὲ γὰρ μικρὸν οὕτως ᾤετο τῇ ἐκείνου βασιλείᾳ προστεθῆναι τοιοῦτον κατόρθωμα. Καὶ δὴ μεγίστης ἑορτῆς ἄγων ἡμέραν ἐκείνην, μετημφιάζετο μὲν πρὸς τὸ μεγαλειότερον, συνεκάλει δὲ τοὺς συνησομένους, καὶ αὐτοὺς ὡς εἰκὸς ἐστολισμένους ποικίλοις, καὶ σφίσι δημηγορῶν συνήδετο, μηδὲ τοὺς πόῤῥω κενοὺς ἀφιεὶς ἡδονῆς, ἀλλά γε καὶ πρὸς ἐκείνους γράμματα πέμπων συνεκάλει πάντας πρὸς εὐχαριστίαν τοῦ κρείττονος.

λ'. Δημηγορία βασιλέως ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς πόλεως.

[P. 99] « Οἴδατε, » λέγων πρὸς τοὺς παρόντας, « ἄνδρες βασιλείας ὑπήκοοι τῆς Ῥωμαίων, ὅσοι τε μεγιστᾶνες καὶ ἡμῖν πρὸς αἵματος καὶ ὅσοι τοῦ πλήθους, ὅπως πάλαι τοῦ Θείου μηνίσαντος ἀνέμοις ἐξώσταις οἷον τοῖς Ἰταλοῖς ἐξώσθησαν τῆς πατρίδος οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, καὶ ὡς εἰς στενὸν τὰ τῆς ἐκείνων ἀρχῆς κατηντήκεσαν. Καὶ παρεῶ τὰ πάλαι, ὅτε ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ πρὸς ἕω μὲν Εὐφράτῃ καὶ Τίγριδι, πρὸς δύσιν δὲ Σικελίᾳ καὶ τοῖς πρόσω Πουλίας ὡρίζετο, Αἰθίοπας δ' εἶχε πρὸς νότον καὶ πρὸς Βοῤῥᾶν τὰ προσάρκτια. Ἀφίημι ταῦτα. B Ἀλλ' οἴδατε πάντως ἀκούοντες ὡς ταύτης δὴ τῆς θαλάσσης ἐντὸς πρὸς ἤπειρον οὐ δυοῖν καὶ τριῶν ἡμερῶν, ἀλλ' ἔστιν ὅπου καὶ δέκα καὶ τούτων πλέον τόπου διάστημα παρὰ τῶν ἡμετέρων τότε κατείχετο, χωρὶς ἁπασῶν νήσων, καὶ τῶν μεγίστων. Ἀλλὰ Θεοῦ θέλοντος, ἢ μᾶλλον παραχωροῦντος κατ' εἴσπραξιν τῶν εἰς ἐκεῖνον πλημμελημάτων, αὐτῆς ὡσανεὶ τινος καρδίας τῆς πατρίδος παθούσης συνενεκρώθησαν πάντα, καὶ τὰ μὲν Ἰταλοὶ τὰ δὲ Πέρσαι,

constanter asseveravit spectatum a se coram negotium confectum captæ urbis, simul referens minutim prout contigerint singula, multis quidem fidem fecit, cunctis admirationem ac stuporem movit. At imperator, qui affectabat videri plus quam vulgus sapere in cæteris tum in militaribus negotiis maxime, simul cogitans, si forte ad extremum fal- C sum id deprehenderetur iudicium, subiturum se notam levis credulitatis, nec deprehenso mendacio decorum sibi fore impunitam dimisisse impostoris audaciam ; sin veritas dictorum ejus tempore pateret et consensu aliorum inde mox affuturorum firmaretur, nihil illi fraudi fore moram cautæ suspicionis brevem (repræsentanda quippe ipsi cum fide præmia debita velocitati qua prævenisset omnes in afferendo tam læto nuntio), jussit hominem vinctum custodiri. Tamen isto ipso, cujusquemodi tandem foret, indicio jam tum omnes lætabantur ; præcipiebantque præsagis animis triumphale gaudium quo perfundendi essent, ubi plane constitisset sic expulsos urbe Italos. Ut autem eodem die multi advenerunt missi a Cæsare, et D super hos qui tegmen capitis ensem in certissimum receptæ urbis argumentum imperatori cum laureatis Cæsaris litteris afferret, plane affirmantibus receptam urbem Romano præsidio teneri, non amplius dubitavit **153** imperator, sed omnino jam persuasus plura et majora quam promiserat est primo nuntio largitus. Ac ducem quidem facti auctoremque successus gratiis et laudibus quam potuit amplissimis prosecutus est : non enim existimabat parvum ornamentum imperio suo additum facinore tam illustri. Itaque diem illum festum egit solemnitate summa : quippe sumptis ipse magnificentissimis vestibus ad proceres celebrandi causa communis gaudii ad se vocatos, splendido et ipsos varioque insignes ornatu, gratulatoriam orationem habuit. Ac ne absentes quidem ejus voluptatis expertes passus, scriptis et quoquo versum missis ejusdem cum oratione sententiæ litteris cunctos ad agendas Deo gratias publiceque lætandum adhortatus est.

30. *Concio imperatoris super expugnatione urbis.*

« Nostis, » inquiens ad præsentes, viri Romano imperio subditi, quique optimates nobisque consanguinitate juncti, cæteraque multitudo huc adestis, nostis, inquam, ut olim Deo irato, ab Italis, velut ventis quibusdam vehementibus, majores nostri expulsi patria fuerint et in arctum contrusa ditio eorum. Ac vetera prætereo illa, quando Romanum imperium ab ortu quidem Euphratem ac Tigrim limites habuit, ab occasu vero Siciliam et hac ulteriorem Apuliam, in meridiem processit usque ad Æthiopas, versus septentrionem usque ad admotas polo regiones. Omitto illa, tantum obiter memorans quæ fando audita cognovistis, intra illud mare versus continentem non solum quantum bidui aut tridui cursu emetiri spatium potest, sed quantum decem et eo plus diebus, in nostrum fuisse potestate, præter omnes insulas, in quibus quædam **154** sunt amplissimæ. Cæterum Deo volente, aut potius permittente in ultionem injuriarum ipsi factarum, cum ipsa rerum principe nostra patria, velut corde imperii, clade ultima oppressa, cuncta pariter reipublicæ membra lethali quasi morbo elanguerunt, dum eorum quædam Itali, alia Persæ, Bulgari, Triballi cæteræque omnes

Βούλγαροί τε καὶ Τριβαλλοὶ καὶ πάντες ἄλλοι διεμερίσαντο, ἔστι δ' ἃ καὶ Ῥωμαῖοι τῇ βασιλείᾳ ὑπήκοοι νοσφισάμενοι καθ' αὑτοὺς ἦσαν δεσπόζοντες. Τὰ δὲ γ' ἡμέτερα Νικαίᾳ καὶ Προύσῃ καὶ τρίτῃ Φιλαδελφείᾳ καὶ τοῖς πέριξ διεγνωρίζοντο. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα πῶς καὶ αὖθις ἀνεζωώθησαν, καί γε ἀναζωοῦνται κατὰ μικρὸν ἐλεοῦντος πάλιν τοῦ Θείου, τί χρὴ καὶ λέγειν : πλὴν ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἦν ἀσφαλῶς ἔχειν λειπούσης τῆς βασιλίδος. Ποῖος γὰρ ἡμῖν οὐ προσκρούων ὠνείδισεν, εἴ που καὶ διεπρεσβευσάμεθα, ὡς ἀπόλισι καὶ πόῤῥω τοῦ βασιλείου θρόνου κατ' ἀνάγκην διάγουσιν ; [P. 100] ἄστρασι τοίνυν τὴν πατρίδα διασημαινομένους ζητεῖν τὰ λοιπὰ, καὶ ἀνακαλεῖσθαι παρὰ τῶν κατεχόντων, μηδ' εἶναι την ἀγωγὴν εὔλογον. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν βασιλέων πολλὰ πονεσάντων, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ἡμῶν πρότριτα παθόντων οὐδὲν ἠνύσθη. Τὸ γὰρ καὶ φυλαττομένης πόλεως εἰς κενὸν ἀγρυπνεῖν, καὶ εἰς χεῖρας κειμένης αὖθις γενέσθαι εἰς μάτην τοὺς πειρωμένους πονεῖν, Θεοῦ ἐστι μάλιστα, Θεοῦ, ὅς οἶδε καὶ τὴν εἰς κίνδυνον νομιζομένην κεῖσθαι φυλάττειν ἀφύλακτον οὖσαν, καὶ τὴν ἰσχυροῖς ὁπλίταις ὠχυρω- A μένην ἐγκαταλείπειν εἰς χεῖρας πίπτειν τῶν πολεμίων. Τὸ γὰρ πολλὰ καὶ μεγάλα πραγματευσαμένους περὶ αὐτῆς, καὶ διὰ τοσούτων περαιωθέντας δεινῶν, μηδὲν ἐξανύειν πολλαπλασίους ὄντας τῶν ἐνοικούντων, δεικνύντος Θεοῦ ἦν ὡς ἔργον ἐκείνου καὶ μόνου ἐξ ἐλέους ἔσται τὸ δοῦναι, οὗ δὴ καὶ τὸ λαβεῖν ἐπιστεύετο. Ἔφθασε τοίνυν ἡ τῆς εὐσπλαγχνίας κυρία. καὶ ξένον, ἡμῶν βασιλευόντων τῶν τίς ἄν εἴποι ἀγαθὸν ἐχόντων. Καὶ δὴ εὐχαριστεῖν ἐστι δίκαιον ἀπολαβόντας τὴν πατρίδα, καί γε ἐλπίζειν, ὥσπερ καταπεσούσης ταύτης συγκατέπιπτον τὰ λοιπὰ, οὕτως ἀνακληθείσης αὐτῆς οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἀνακληθήσεσθαι ταῦτα, Ἡ γὰρ παλίμπους περιστήσεται δίκη, καὶ πολλῶν πρὶν φρυαττομένων αὐχένες (σὺν Θεῷ εἰρήσθω) καθυποκλιθήσονται πρὸς B τὸ ταπεινότερον. Εἲ μὲν οὖν οἱ πατέρες ἡμῶν οὐκ εἶδον τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος, ἀλλ' ἡμῖν ἰδεῖν γέγονεν, υἱοῖς ἐκείνων γε οὖσιν. οὐ γὰρ προσώποις, ἀλλὰ γένεσιν ἐς τὰ μάλιστα καὶ τὴν εὐεργεσίαν καὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ γενέσθαι. Τοῦτ' ἐπράχθη καὶ ἐπὶ τῶν πάλαι. Καὶ τοῖς πατράσιν ἐπαγγειλάμενος τὴν ἀγαθὴν γῆν ἐκείνην τὴν πάλαι προαγγελθεῖσαν

gentes barbaræ inter sese partirentur. Fuerunt et nonnulla quæ ipsi Romano imperio, cui erant subditi, rebelles avulsa et seorsim tracta dominorum nomine tenerent. Nostræ vero res Nicæa, Prursa tertiaque Philadelphia cum terris adjacentibus definiebantur. Et alia quidem ut rursus revixerint (nam paulatim Deo miserante revaluerunt) quid attinet dicere? verum ne hæc quidem vel servata vel recuperata secura nobis et certa esse poterant, quandiu principe urbe carebamus. Quotus enim quisque legatos nostros, si quos rerum repetendarum causa mittebamus, non irrisos convicio repellebat tanquam ab exsulibus missos patria ejectis et procul imperii sede necessario degentibus? Quare illos qui domesticos lares, hostibus insessos, designare ubi tandem essent nonnisi geographico radio ex ratione astrorum quibus essent suppositi valerent, incongruum absurdumque esse reliqua tanto minus præcipua imperii membra a detinentibus reposcere. Qui maxime nodus ne ante nos imperantium multi et magni labores quidquam admodum proficerent obstitit, idem nostros quoque non paucos pro nostræ facultatis modulo his retro diebus tentatos conatus cassos effectu reddidit. Quod porro novissime nunc accidit, multos accresque custodes amplissimæ opulentissimæque civitatis frustra vigilasse, et hostium reducem exercitum rei tum adhuc gerebatur supervenientem, recipere illam rursus ejiciendo paucos e nostris qui in eam penetrarant nequidquam conatus **155** esse, Dei profecto potissimum opus est, qui novit et periclitari visam, utcunque destitutam præsidio, custodire civitatem, et eamdem validissimis armatorum defensam cohortibus, in manus hostium tradere cum libet. Nam quod nuper contigit, ut eamdem nos urbem trajecto tot ærumnis et laboribus freto validissimis et omnium ejus incolarum ingentem licet multitudinem numero longe superantibus oppugnantes copiis re infecta recedere cogeremur, qui aliud fuit quam Dei admonitio declarantis suum id solius opus esse suæ misericordiæ reservatum, dare quando et cui dignabitur tantum istud decus regiæ recuperandæ civitatis? Istud ergo diu suspiratæ misericordiæ momentum C ecce nunc beatum et fortunata dies illuxit, nobis, quod mirum est, imperantibus, qui nihil in nobis boni agnoscimus quo tantum beneficium mereremur. Quare totos nos in gratiarum actiones effundere justum est recepta patria; fas etiam sperare, sicut ea quondam cadente cætera pari ruina conciderunt, ita eadem in pristinum modo revocata statum reliqua similiter quæ afflicta fuerant in fortunam restituenda meliorem. Nam divinum nos protegens injuriasque nobis factas ulciscens judicium, quod a nostris quasi partibus deficiens nos deseruisse videbatur, iterum ex hoc principio vim suam in nostrum patrocinium seque favens ac propitium nostræ causæ adjungit. Quare plurium istorum nos supurbe prius descipientiam illæ arduæ indomitæque cervices (Dei fretus auxilio sic loquor) D frangentur inflectenturque, velint, nolint, in subjectionem demisissimam. Hæc felicitas servabatur nobis, ut usu visuque experiremur gratiam miserantis Dei: patribus nostris tanti fructus gaudii negatus est, nobis utique filiis eorum abunde nunc cumulateque repræsentatus. Non enim personis singulis, sed generibus statæ vices alternis commeantium in vitam hominum beneficiorum et suppliciorum divinæ providentiæ reddi solent. Hoc ita factum **156** cernere licet et in antiquis. Nam promissum patribus felicem terram, dudum prænuntiatam Abrahamo tanquam statim dandam

τῷ Ἀβραὰμ, ὡς αὐτίκα τῆς Αἰγύπτου ἀπαλλαγεῖσι A ληψομένοις ἐκείνην, ὁ δὲ ἐκείνων μὲν ἐπὶ τῆς ἐρήμου πεσεῖν τὰ ὀστᾶ παρεσκεύασε, τοῖς δ' υἱέσι πληροῖ τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ οὐ διέπεσεν ἡ ὑπόσχεσις. Οὕτω δικαίοις μέτροις καὶ σταθμοῖς αἱ θεῖαι πράξεις οἰκονομοῦνται. Καιρὸς γοῦν μετοικεῖν προστάσσοντος τοῦ Θεοῦ, οὐ σκιαδείοις ἐκ φύλλων ἐν λαμπήναις (ταῦτα γὰρ ἦσαν τὸ πάλαι), ἀλλὰ σκεπομένοις χάριτι τοῦ Θεοῦ. Καὶ δὴ ἐξ αὐτῆς ἅμα πεμπέσθω τις τῶν ἀρχόντων, καὶ λαμβανέτω τοὺς οἴκους οἱ πανοικεὶ κατοικήσει. Εἰ μὲν συμβαίνοι τοὺς πατρίους εἶναι καὶ τοὺς τοῦ γένους περιόντας ἔτι, εὖ ἂν σχήσοι· εἰ δ' οὖν, ἀλλά τις ἐκλεγέσθω τοὺς ἁρμοδίους. Ἐχρῆν γὰρ Θεοῦ διδόντος [P. 101] τὴν χάριν κατὰ νόμους ἐκείνου ποιεῖν καὶ προσφιλοτιμεῖσθαι τὸ μέρος ἑκάστῳ. Οὐδὲ γὰρ ἡμῖν μόνοις, B ἀλλὰ καὶ ὑμῖν δίκαιον ἡγεῖσθαι τὸ Θεῖον χαρίζεσθαι· καὶ ὥσπερ τὸ ἀπεῤῥῖφθαι κοινὸν τὸ τῆς ὀργῆς ἅμα πίνουσι κόνδυ, οὕτω καὶ τὸ ἐπανακαλεῖσθαι καθολικὸν τὴν εὐεργεσίαν λαμβάνουσιν. Ἕψονται δ' ἐφεξῆς ἄλλοι, καὶ οὕτω πάλιν τὸ κενωθὲν ἀναπληρωθήσεται, πόλιν ἀντὶ πολιχνίων αἱρουμένων, τὴν ὄνομα ἔχουσαν τῶν ἀνωνύμων καὶ εὐτελῶν. Οὐ μὴν δὲ καὶ καταφρονητέον τῶν τῇδε· ἀσφάλεια γὰρ τῶν ἐντὸς μεγίστη, εἴ τὰ κύκλῳ φεύγοι τὸν σάλον. Ταῦτα δὲ τὸν σάλον φευξοῦνται πολυωρούντων τῶν οἰκητόρων ἅμα τοῖς πεμπομένοις ἄρχουσιν. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ καιρὸν καὶ λεχθήσονται καὶ πραχθήσονται, Θεοῦ συναιρομένου δι' ἔλεος· νῦν δ' κἀκείνοις δι' ὧν ἐπεμετρήθη ἡμῖν ἡ χάρις (καὶ γὰρ δίκαιον) γράφοντες τὰ εἰκότα δείξωμεν χάριν σφίσιν εἰδότες μετὰ Θεόν » Τῷ τοι καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα κελεύει γραφῆναι τὰ χαριστήρια, ἐκλέγεται δὲ καὶ οἷς ἂν πεμφθεῖσι τὴν κληροδότησιν ἐπιτρέψοι τῶν μεγιστάνων. Τοῖς γὰρ πολλοῖς γε καὶ ἀνεβάλλετο τὸ διδόναι, καὶ πρόφασις ἐκείνῳ τὸ διὰ σπάθης ἑλόντος μηδένα εἶναι τὸν δικαίως ἂν τῶν ἰδίων. εἴ που παρεῖεν, ἐπὶ τῆς πόλεως ἀνθεξόμενον. Περιῆσαν γὰρ ἔτι οὐκ ὀλίγα καὶ τῶν τυχόντων, ἐν ὀκτὼ μόνοις πρὸς τοῖς πεντήκοντα ἔτεσι κατεχομένης τῆς πόλεως τοῖς ἐχθροῖς. Ἐν οἷς καὶ πάντα ἂν περιῆσαν, εἴγε εἰρήνην εἶχον πρὸς ἐκείνους οἱ βασιλεῖς· εἰ γὰρ μὴ τῶν

liberatis ex Ægypto ipsius posteris, hi quidem non acceperunt in deserto mortui, sed eorum ossibus peregere relictis feliciores illorum filii desponsa non singulis quibusvis capitibus, sed universim Israeliticæ genti hæreditate adeunda fidem vaticiniorum liberarunt, splendideque demonstrarunt haud excidisse ac ad extremum cassa eventu remansisse quæ Deus prædixerat. Sic justis mensuris æquisque ponderibus divinæ semper dispensantur operationes. C Tempus igitur nunc est jubente Deo, ut non umbraculis foliorum aut ramorum attegiis protecti pompam curalibus taberuaculis festam traducamus (id erat veteris jam antiquati moris), sed ornati Dei gratia celebremus lætitiam quam ipse fecit, atque adeo jam nunc præmittatur in urbem aliquis principum metator domorum avitarum, in quas sumus migraturi. Et siquidem illas ipsas quas patres incoluerunt hæreditario cuique jure debitas idoneas repererit, bene habebit: sin vero, quascunque aptas inveniet, paret pro tempore. Decet enim nostiam singulari Dei beneficio affectos legitimus ei in ipsa illa quam liberalissime concessit Ecclesiæ et imperii metropoli gratias agere, ac cum eo, ut divina lex jubet, in sua quemque postliminio reducere. D Non enim nobis solis, sed vobis etiam et vestrum viritim et singulis gratificari hoc miro eventu Deum voluisse putandum est. Quin sicut communiter ad omnes imperantes juxta subditosque pertinuit expulsionis e patria calamites, atque in calice iræ Dei per omnes circumlato partem quisque suam amaræ potionis hausit, ita convenit ut conversæ in melius sortis et exuberantis inde lætitiæ sensu omnes profundantur. Post primos qui illuc remigraverint, sequentur eodem suo deinde ordine reliqui. Et sic iterum exhausta replebuntur, unoquoque, **157** ut par est, præoptaturo in urbe quam in municipiis degere, et regiæ inclytæque splendorem civitatis obscurorum et sine nomine oppidulorum augustiis et sordibus præferre. Nam tamen hæc ubi nunc sumus spernenda aut penitus relinquenda sunt. Nam ut media tuta sint, circumjecta sunt tuenda; nec potest securitas intus esse, si exteriora in tumultu sint. Providebitur autem ut hæc in pace contineantur, tum colonorum hic relictorum et sua curantium fida custodia, tum adjuvante atque invigilante providentia magistratuum ex urbe mittendorum. Sed hæc suo tempore edicentur agenturque, Deo pro sua misericordia nobis adfuturo; nunc, age, illis quibus ad tantum nobis largiendum bonum divina beneficentia ministris usa est, grates rependamus, quas per et æquum est iis referri quibus secundum Deum debetur a nobis plurimum. » Sub hoc confestim præcepit conscribi authentico diplomate decreta victoribus præmia: elegit etiam e proceribus quos ad urbem missos ibi præesse juberet distributioni domuum et terrarum, et si qua residua e bonis cæteris erant, optimatum cuique faciendæ rerum ad ipsos ex paterna avitave successione hæreditario jure pertinentium. Optimatibus autem nunc quidem solis in eo genere providit: plebi pariter consulere distulit, in animo habens id prorsus omittere, nullo se ad id astringi justitiæ officio existimans, quod urbem vi et armis receptam ex hoste, jure belli spectare in solidum ad principem et in prædam ac fructum victoriæ cedere æquum esse duceret; quo nomine quæstum haud modicum fecit. Supererant enim adhuc e bonis privatorum et hominum e vulgo a dominis antiquis agnoscibilia non pauca, ut in civitate octo et quinquaginta solum annis ab hostibus detenta. In qua plura etiam atque adeo cuncta servanda et in primo statu fuisse relinquenda verisimile est, si principes qui post urbem a Latinis captam Ro-

πιτηδείων ἐκ τῶν συχνῶν μαχῶν ἐν σπάνει ἐγένοντο, οὐκ ἂν καὶ τῶν θαυμαστῶν ναῶν ἥπτοντο. Πλὴν τὰ ξένα κατέχοντες, καὶ αἰὲν ἐν δειλίᾳ ὄντες τοῦ ἐξωσθῆναι τῶν μὴ σφίσι προσηκόντων, ἔσπευδον ἄλλος αλλο τι εἰς χεῖρας τὸ ἀλλότριον ἔχων ὑποσπᾷν τε καὶ ὑποκλέπτειν, ὡς ἐπὶ πολὺ μὴ ἕξων. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ταῦτ' εἰπών τε καὶ πράξας διὰ ταχέων ἀπέστελλε πρὸς τὸν Καίσαρα, οὔθ' ἅπαξ ἕνα οὔτε τοὺς πάντας ἅμα, ἀλλὰ συχνοὺς καθ' ἡμέραν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις, ἅμα μὲν πλειστάκις πρὸς ἐκείνου ζητῶν μανθάνειν περὶ ἑκάστων, ἅμα δ' ἐπιτάττων καὶ καθιστάναι τάκεῖ, ὡς μετ' οὐ πολὺ κἀκεῖνος σὺν τοῖς ἀμφ' ατὐὸν ἐπιδημήσων· εὐτρεπίζεσθαι γὰρ καὶ τὰ τῶν παλατίων προσέταττεν. Οἱ δέ γε μεγιστᾶνες καὶ αὐτοὶ καθ' ἕνα τὸν οἰκεῖον ἀπέστελλον ὡς αἰτήσοντάς τε καὶ ληψομένους τὰς οἰκίας· μηδὲ γὰρ καὶ αὖθις εἶναι βραδύνειν βασιλέως κινηθέντος. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐπιστάντες, καθὼς ἕκαστος εἶχε, τοῖς προστεταγμένοις [P. 102] προσεῖχον. Ὁ Καῖσάρ τε διένεμε τοὺς οἴκους τοῖς τε προσώποις καὶ ταῖς ἀξίαις προσηκόντως. Ἅμα δὲ καὶ διὰ σπουδῆς συνεχοῦς εἶχε, μηδ' ἀναπνεῖν ἐώμενος ταῖς φροντίσιν, ἡμέρας μὲν A καθιστᾷν τὸ πλῆθος, Ῥωμαίοις μὲν πιστεύων, Ἰταλοὺς δ' ὑποπτεύων. Ἦν γὰρ ἐνσεσωρευμένον πλῆθος, ξύγκλυδες ἄλλως καὶ ἀπόλεμοι ἄνδρες, ταῖς χειρὸς ἐργασίαις προσέχοντες· ὅμως δὲ καὶ τὴν τούτων ὁρμὴν ὡς ἐπιθησομένων τὸ [γὰρ] τοῦ γένους ἀλλότριον, τό τ' ἐξ ὑπογυου γυμνωθῆναι τῶν ὄντων, καὶ πρὸς τὸ νεωτερίσειν ἑτοίμως ἂν ἔχειν ὡς οὐ πολλῶν τῶν ἀντιστησομένων ὄντων, ἅμα δὲ καὶ μὴ ἀτρεμούντων ἔτι, ἔπειθε δεδιέναι. Ταῦτ' ἐν νῷ βαλλόμενος ἡμέρας μὲν διὰ μελέτης εἶχε καταστέλλειν τὸ πλῆθος, φόβον ἐμποιῶν, νυκτὸς δὲ διατάττων τοὺς διατρέχοντας, καὶ νυκτεπάρχου τρόπον ἀγυιὰν ἑκάστην προσερευνῶν, μὴ κακὸς ἔξω πλανῷτο· πανταχοῦ γὰρ ἐκέκλαστο καὶ τὸ τεῖχος, ᾧ δὴ τοιαῦτα πράττειν ἦν βουλομένῳ. Ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἐπισωρευόμενοι B πλείους ἔξωθεν ξυνδιέφερον μὲν τὰς φροντίδας ἐκείνῳ, ἐν ἀφοβίᾳ δὲ τοὺς ἡμετέρους καθίστων.

λα'. Ὅπως ὁ βασιλεὺς εἴσησιν εἰς τὴν πόλιν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχόντων.

[P. 103] Ὁ δὲ βασιλεὺς συνταξάμενος ὅσον ἦν τὸ περὶ αὐτὸν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν Αὐγούσταν, ἔτι δὲ καὶ τὸ νεογιλὸν θάλλος τὸν ἐξ ἐκείνου Ἀνδρό-

manæ rei præfuerunt, pace cum **158** ipsis facta, quietos illos ac securos reliquissent. Nam nisi ex crebris bellis penuria urgeret, continuissent utique a templis sanctissimis rapaces manus. Verum exteri raptores magnæ nec spe secura possessæ incubantes prædæ, utique assidue circumsonantibus minis insultibusque repetentium et ex urbe ipsos pellere conantium, fecerunt quod solent qui rerum alienarum brevem modo furtivamque nacti usuram iis C non ut suis ac propriis parcunt, sed mox sibi extorquendas arbitrati, interim dum licet iis abutuntur veluti mox auferendis et profuturis hosti, quod prævertere subtrahendo ac pro se quisque deripiendo prudens consilium putabant. His dictis et actis imperator misit ad Cæsarem quam celerrime non unum semel aut omnes una, sed multos quotidie alios, super alios, simul ut quam sæpissime, mutuis expeditis ab eo nuntiis, certior fieret de singulis quæ ibi erant aut fiebant; simul ista mandatorum frequentia efficacius urgendum Cæsarem ratus ad præparanda in urbe, quod maxime volebat, cuncta proximæ suæ isthuc migrationi cum familia et comitatu imperatorio. Quamobrem peculiariter præscripserat purgari adornarique D palatia in quibus veteres imperatores habitassent. Optimates pariter pro se quisque familiarem aliquem mittebant propria ibi cujusque curaturos, petendo scilicet recipiendoque avitas ipsorum ædes et ad proximam habitationem instruendo, providentes haud sibi fas fore cunctari differreque reditum in urbem, quando imperator, quod mox facturum cernebant, eo iter intendisset. Porro qui publice aut privatim adornandis illic cunctis præfecti erant, strenue atque attente negotium curabant; et Cæsar dividebat domos personis et dignitatibus, prout cuique conveniebat. In quo urgendo, uti et cæteris simul ejus loci ac temporis curis, ita occupabatur **159** ut respirandi vix spatium haberet, per dies quidem intentus continendæ multitudini urbanæ; quæ cum e Romanis Italisque constaret, illis fidebat, hos ut suspectos observabat. Erat autem magna vis confertæ plebis collectitii generis, vulgus plerumque imbelle, parando manu victui variis artificiis attendens. Tamen et ab his cavebat, utpote qui si efferati vim pararent (quo traherentur exteri de statu incerti, ne mox spoliarentur metuentes, pronum erat), vel ipso numero formidabiles erant, cum armati non sat multi ad manum essent qui eis opponerentur; quare utcunque acquiescere præsenti sorti videbantur, non tamen de iis securus Cæsar erat, sed eventus incertos reputans, per diem quidem (ut dicere cœpi) sedulam dabat operam compescendis turbis et coitioni disturbandæ plurimorum; quod assequebatur plateas obiens cum idoneo armatorum comitatu, ac circumferenda per urbem terrifica sui specie, metum utilem incutiens: per noctem rursus vigilum cohortes cursare per vicos omnes. fora et angiportus obire cunctos jubens, scrutarique diligenter num quis uspiam domo egressus aut in urbem per hiatus murorum, qui multi undique patebant et facilem dabant aditum, ingressus vagaretur. Cæterum quotidie fugientes conferti. quo quisque posset, ex illa quam dixi collectitia multitudine plurimi parte sollicitudinis Cæsarem levabant, securioresque reddebant nostros.

31. *Ut imperator comitantibus principibus ingressus in urbem sit.*

At imperator satis jam omnibus compositis universum quem secum habebat procerum ac familiarium comitatum ducens, Augustam quoque suam conjugem et regiæ stirpis tenerum surculum ex ea

νικον, οὗ δὴ καὶ τῇ προσηγορίᾳ τὸν πατέρα οὐκέτ' ὄντα ἐτίμα, οὗ τὴν μνήμην ὡς φιλοπάτωρ καὶ ἐνόρκιον ἐφ' ἑκάστῳ ἐτίθει, τὸν μέγαν ἐπὶ γλώττης φέρων δομέστικον, καὶ τὴν τῆς Αὐγούστης μητέρα, ἣν μεγάλην κυρίαν κατὰ τιμὴν ὠνόμαζον οἱ πολλοί, σύναμα τῇ γερουσίᾳ πάσῃ καὶ τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐπὶ τῆς πόλεως ὥδευε, καὶ δὴ περαιωσάμενος τὸν Ἑλλήσπεντον ἐκεῖθεν ἐχώρει πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἐλθὼν δὲ καὶ τὴν Χρυσέαν πύλην κατειληφώς, ἐκεῖ καθήμενος ἐφ' ἡμέραις τὴν εἰς πόλιν εἴσοδον, ὅπως θεοφιλῶς ἅμα καὶ μεγαλοπρεπῶς γένοιτο, ἀνεσκόπει τε καὶ συνέταττε. Καὶ δὴ πέμψας ἄγει ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος τὴν σεβασμίαν εἰκόνα τῆς ἁγνῆς Θεομήτορος, ἣν λόγος ἔργον μὲν εἶναι τοῦ θείου Λουκᾶ, ἐκεῖσέ που παρούσης κἀκείνης καὶ θεωμένης, δῶρον δὲ μετὰ ταῦτα γενέσθαι Πουλχερίᾳ τῇ B βασιλίδι παρὰ τῆς νύμφης αὐτῆς Εὐδοκίας τῆς ἐξ Ἀθηνῶν καὶ δεσποίνης, καὶ δῶρον ἀξιόχρεων ὄντως ἐκ Παλαιστίνης ἀποσταλέν. Ὑπὸ δὴ ταύτῃ ὁδηγῷ γε οὔσῃ, δι' ἧς ἐπεπιστεύκει καὶ ἀπολήψεσθαι, εἰσελαύνων τὴν πόλιν ἀποχρώντως ἡγεῖτό οἱ ἔχειν τὴν εἰς ἐκείνην ἀπονέμειν χάριν. Ἔταττε δὲ καὶ τῶν ἐκεῖσε ἀρχιερέων ἕνα, τὸν τῆς Κυζίκου Γεώργιον, τὴν στολὴν ὑπενδύντα τὰ τῆς εὐχῆς ἄγειν καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν πραττομένων εὐχαριστίαν ἀποπληροῦν. Ἤνοικτο τοίνυν ἡ Χρυσέα πύλη χρονία, καὶ ἀρχιερεὺς τῆς εὐχῆς

A ἐξῆρχεν. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς καὶ πᾶν τὸ περὶ αὐτὸν σχολαίῳ ποδὶ καὶ ἀνατεταμένῃ διανοίᾳ μεθ' ὅτι πλείστης τῆς πρὸς Θεὸν ἀνθομολογήσεως τὴν πόλιν εἰσέρχεται, πεζῇ βαδίζων καὶ τὸ τῆς βασιλείας σοβαρὸν ὡς μὴ τοιαύτῃ τελετῇ πρέπον συνόλως ἀποτιθέμενος. Ἦν δὲ τότε καὶ τὸ τῆς ἡμέρας μεσημβρινὸν τοῦ μετρίου πλέον ἐκκαῖον, τοῦ ἡλίου κατὰ κορυφὴν ἱσταμένου, καὶ ἡ τῶν συνειλεγμένων προθυμία πρὸς τὸ πνῖγος διεφιλονείκει, ὡς εἴ τι καὶ συμβαίη καταληψομένων σύναμα τῷ βασιλεῖ τὸ μέγα παλάτιον. [P. 104] Τὸ γὰρ τῶν Βλαχερνῶν οὐκ εὐπρεπῶς ἦν ἔχειν πρὸς τὴν τῶν βασιλέων κατοίκησιν· ἔγεμε γὰρ καπνοῦ καὶ λιγνύος Ἰταλικῆς, ἣν οἱ τοῦ Βαλδουίνου δαιταλευταὶ ἐκ πολλῆς τῆς ἰδιωτείας ἐκείνου τοῖς τῶν ἀνακτόρων τοίχοις προσέπαττον, ὡς ἔργον εἶναι τὴν ἐκείνων κάθαρσιν. Ἅμα δ' ὅτι καὶ εἰς ἀσφάλειαν ἱκανῶς εἶχε βασιλεῦσι πρώτως ἐπιβᾶσι πόλεως τῶν πραγμάτων τεταραγμένως ἐχούσης. Τὸ μὲν οὖν ἡσυχίᾳ χαῖρον τοῦ δήμου, ἄρτι πρώτως βασιλέα Ῥωμαίων ἐν τοῖς ἀνακτόροις θεώμενον, μεταβαλὸν τὴν ἔκπληξιν εἰς χαρὰν ἐν ἐλπίσιν ἦν τοῦ λοιποῦ εὐπραγεῖν ὑπὸ τούτῳ βασιλευόμενον. Δοκοῦσι δέ μοι πρὸς ἐκείνην τὴν ὄψιν καὶ οἱ κατὰ τὴν πόλιν Ἰταλοὶ μεταβαλέσθαι ἂν καὶ ἀγαπᾷν οὕτω πραχθέντων (μηδὲ γὰρ ἀδοξεῖν τοιούτῳ δουλεύοντας), εἰ μή γε ἡ κατὰ γένος κόρυζα εἰς ὀλιγωρίαν ἐτύφου

susceptum Andronicum, cui tali tribuendo nomine honorare studuerat patris sui Andronici dudum mortui memoriam, per quam etiam quadam ostentatione **160** filialis pietatis vulgo jurare consue- C verat, cum quid affirmaret, magnum domesticum passim in ore habens, et Augustæ matrem quam magnam dominam plerique honoris causa nominabant, denique cum majoribus natu cunctis et universo senatu in urbem iter arripuit, ac trajecto Hellesponto processit inde versus Byzantium; quo perveniens et ad Auream delatus portam ibi per aliquot dies substitit, sedulo providens et mandatis opportunis curans ut in ea, qua parabat in regiam civitatem invehi triumphali pompa, nihil ad religionis sanctitatem, nihil ad splendorem magnificentiæ posset desiderari. Inter cætera jussit afferri ex monasterio Pantocratoris sacram imaginem intemeratæ Dei Matris, quam aiunt opus esse divi Lucæ, ejus penicillo ac manu e vivente coramque D spectata Deipara expressum, missum deinde ad Pulcheriam Augustam ab hujus fratria domina Eudocia Atheniensi ex Palæstina, donum plane mittente et accipiente dignum. Hac duce præeunte ingrediendo civitatem quam ejus beneficio sibi apertam traditamque crederet, putabat se testaturum satis cui tanti successus gratiam deberet, et sic quantum posset officium grati animi patronæ tam liberali repensurum. Jussit prætera unum e præsulibus qui aderant Georgium Cyzicenum, stola induta solemnem precationem præire ac conveniente præsenti gaudio gratiarum actione rite defungi. Tum denique, postquam diu clausa perman-

serat, subito aperta est porta Aurea, et antistes orationem inchoavit, quando imperator et universus ejus comitatus gravi et tardo incessu, mente vero **161** in Deum penitus intenta, demississima professione summæ gratiæ a se pro tam insperata felicitate Numini debitæ, civitatem ingressus est pedibus ambulams, omni regiæ majestatis fastu velut tali cæremoniæ non congruente prorsus deposito. Erat tunc hora meridiana et summus diei fervor, sole supra verticem altissimo ignitos radios vibrante. Tamen devota pompam celebrantium alacritas cum æstu incommodo certabat, unoquoque ipsorum, et Augusto præ cæteris, subire libenter parato si quid detrimenti valetudo pateretur ex ardentissimo cœli verticem insidentis meridie solis vapore tolerato, dum sic lento gressu ad magnum palatium feruntur, nondum apta ad imperatorem excipiendum regia Blachenarum propterea quod hæc sordebat adhuc fumo plena nidoremque olens Italicum, parietibus illic passim fuligine inquinatis per Balduini coquos illita (ipso id haud digna principe negligentia fieri sinente), quæ purgari nisi longiori tempore et laboriosiori opera nequiret. Præterea illa magni palatii visa est securior interim sedes futura principibus in urbem nondum plene pacatam ex tam diuturna hostili oppressione tunc primum ingressis. Plebs porro quiete gaudens, viso tum primum in urbano palatio Romano imperatore, stupore in gaudium verso bene de cætero sperabat, proventura ex talis principis præsenti regimine læta sibi cuncta confidens. Mihi quoque videntur ipsi qui supererant in urbe Itali ad hanc

καὶ ἄλλως ἐξ ὑπογύου τὰ δεινὰ παθόντας. Πλὴν τελεσθείσης τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπὶ κρότοις ἐπινικίοις καὶ θείοις ᾄσμασι, τὴν μὲν νύκτα φρουραῖς ἀσφαλέσι διείληπτο τὸ παλάτιον.

λβ'. Ὅπως προσηνέγκατο βασιλεὺς ταῖς τῶν Λατίνων φυλαῖς εἰσελθών.

Πρωΐας δὲ ὅλος ἦν πρὸς βουλαῖς, ὅπως τε τὰ κατὰ τὴν πόλιν καταστήσας ὀχυρώτει φρουροῖς τὸ ἄστυ, καὶ ὅπως ἂν τοῖς δοκοῦσι τῶν Ἰταλικῶν γενῶν (οὗτοι δ' ἦσαν Γεννουῖταί τε καὶ Βενετικοὶ καὶ τρίτοι Πισσαῖοι) σοφῶς προσενεγκάμενος καὶ ὑφ' αὐτῷ ποιήσοι· οὕτω γὰρ ἂν αὐτῶν ὑποποιηθέντων, οἵων τ' ὄντων τὰ μέγιστα συγκροτεῖν ἐς ὅ τι καὶ ῥέψοιεν, τοὺς ἄλλους καὶ μὴ θέλοντας ἠρεμεῖν. Ὅθεν καὶ προσκαλούμενος ἡμέρας ὅλης ἐχρημάτιζε τὰ εἰκότα, καὶ ταῖς τῶν ἐλπίδων ἀμείνοσιν ὑπέσπα τε τῆς πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς οἰκειότητος καὶ κατ' ὀλίγον προσεποιεῖτο, καί γε τὰς ὁρμὰς σφίσι σοφῶς ταῖς χάρισιν ὑπετέμνετο. Αἱ δ' ἦσαν ἐν καλῷ τε τῆς πόλεως κατοικεῖν ἀνέδην, τόσον τοῦ τόπου λαβόντας, καὶ τὴν σφίσι συνήθη τάξιν ὑπ' ἄρχοντι πεμπομένῳ [P. 105] παρὰ τοῦ κοινοῦ συνεδρίου τοῦ γένους αὐτῶν, ὃν καὶ ποτεA στάτος ἐξουσιαστὴν εἴποι ἂν ἡ Ἑλλήνων γλῶσσα, νόμοις ἰδίοις προσέχοντας πολιτεύεσθαι, ἀτέλειαν δ' ἔχειν καὶ ἐλευθερίαν ἐφ' ἅπασι ναυσὶ χρωμένους καὶ μεταχειρίζοντας κατ' ἐμπειρίαν τὰ πράγματα. Καὶ ταῦτα μὲν Γεννουΐταις τὰ ἐπαγγέλματα, Βενετικοῖς δὲ καὶ Πισσαίοις τὰ ὅμοια προσεφιλοτιμεῖτο, τοῖς μὲν ὑπὸ παϊούλῳ, ὃν Ἕλλαν ἂν εἴποι ἐπίτροπον, τοῖς δὲ Πισσαίοις κονσούλῳ, ἐφόρῳ νόμοις τοῖς αὐτῶν χρωμένοις, πράττειν τε τὰ αὐτῶν ἀκωλύτως, ἐλευθέρως διαβιοῦντας. Πλὴν τοῖς μὲν Γεννουΐταις οὐκ εἶχε πιστεύειν ἐντὸς περικεκλεισμένοις τοῦ ἄστεος. πολλοῖς γε οὖσι καὶ οὐ κατ' ἐκείνους ἀμφοτέρους δύναμαι, ἐκείνους δ' ἠλαττωμένους τῷ πλήθει ἐντὸς κατέχων οὐκ ἤλγει. Τὸ δ' οὖν διαιρεῖν τὰ γένη, καὶ τοῖς μὲν παροῦσι φιλικῶς ἔχειν, τοῖς δὲ καὶ ἀποῦσι B πόῤῥωθεν δώροις ὑποχαλᾶν τὰς ὁρμάς, δεικνύντος ἦν ὡς δεδίει τὴν ὁμαιχμίαν, καὶ μᾶλλον ὅτι Βαλδουῖνος φυγαῖς χρησάμενος καὶ Καρούλῳ συμμίξας, ἀνδρὶ σοβαρῷ καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον φρονοῦντι, συνήλλαττε λαμβάνων ἐφ' υἱῷ τὴν ἐκείνου θυγατέρα καί οἱ ὡς ἕδνα τὴν πόλιν ἣν οὐκ εἶχε διδούς. Ὁ δ' ἐλάμβανε καὶ μὴ ἔχοντος παρ' ἐκείνου, ἐλπίζων ὡς καταλήψαιτο στόλον ἐξαρτύσας.

speciem multo augustioris majestatis aliquantum deliniri potuisse, ac non longe futuri fuisse ab acquiescendo præsenti fortunæ, haud ignominiosum sibi ducentes tali principi subesse, nisi rancor ingenitus in contemptum potestatis homini non sui generis commissæ traheret, præsertim **162** memores calamitatum recentis cladis, et pejora ex proclivi metuentes, alioqui superbos animos. Cæterum consumpta tota ea die plausibus triumphalibus et festis canticis, per noctem sequentem valido præsidio palatium septum est.

32. *Ut se gesserit imperator cum diversis Latinorum post ingressum in urbem.*

Mane consecuto totum se imperator impendit consiliis et deliberationibus de optima ratione constituendæ ac præsidiis firmandæ civitatis, deque via ac modo conciliandi atque in partes suas, quoad posset fieri, trahendi præcipuos quosque Italici generis (hi erant Genuenses, Veneti et tertii Pisani): nam si hos sibi devinxisset, spes erat vel pariter assensuros et quasi vi quadam, vellent nollent, attrahendos reliquos, vel si contumacia invicta in odio perstarent, exarmatos eorum discessione minus deinceps ad nocendum valituros et quieturos necessario cæteros. Quare iis ad se vocatis alloquendis solidum sumpsit diem, idonea commemorans deliniendis ipsis, et spe commodorum cuique privatim oblatorum abducendis a communi universo Latinorum generi conspiratione in odium Græcorum. Nec nihil proficiebat ista opera: sensim enim circurabat feros, et sævos iratorum impetus beneficiis emolliendo frangebat. Ipsis quippe indulgebat ut in bono urbis loco habitare secure possent, tantum loci occupantes quantum sibi sufficere putarent, sua ipsorum propria utentes disciplina, sub cura præfecti a concilio gentis publico missi, quem Potestatem ipsi vocant, nomine significante prætorem aut magistratum rerum judicandarum et administrandarum, auctoritate præditum, propriis item obtemperantes legibus; præterea ut essent immunes **163** ac prorsus liberi in omni ratione navigationis ac commercii, negotia solita ipsis industria C gerentes. Hæc Genuensibus promissa, Venetis autem et Pisanis paria similiter ostentata sunt, nempe ut illi quidem sub bajulo (vocabulo, si in Græcum interpreteris, præpositum sonante), Pisani autem sub consule, quasi dicas ephoro aut ædile, legibus ipsorum quisque propriis uterentur suasque res agerent prohibente nemine, libere per omnia viventes; cæterum Genuensibus satis fidere non poterat intra urbem degentibus, quod multi essent nec cum Pisanis et Venetis communiter viverent, sed suas sibi separatim res haberent; quos allatrari, cum apparerent, et plebis proscindi conviciis haud moleste ferebat, sic illos (quod sibi utile putabat) cohiberi ne facile prodirent, et intus detineri gaudens. Ea porro industria tractandi separatim cum D unaquaque gente, et præsentibus quidem benevolentiam exhibendi, procul vero absentium iras exarmandi donis missis et privilegiis indultis, ejus erat qui ostenderet formidare se rationum harum consensum et conspirationem in communem expeditionem bellicam; quem illi magis admovebat intendebatque metum acceptus de Balduino nuntius istum referens fuga eelatum ad Carolum, præferocem et magnorum spirituum virum, affinitatem cum eo contraxisse jungenda suo Caroli filia, imputata in patrimonium et maritalem dotem urbe Constantinopoli, quam licet qui assignabat non haberet, admisit nihilominus Carolus libenter, sperans se illam recepturum classe, quam ad id armabat, immissa.

λγ'. Ὅπως ἐτάχθησαν τὰ κατὰ τὴν πόλιν παρὰ βασιλέως.

Πρῶτον γοῦν τῶν ἐκείνου ἔργων ἐντὸς τοῦ πολίσματος τοὺς ἐποίκους εἰσάγειν τε καὶ οἰκίζειν, πρὸς τῇ θαλάσσῃ κατῳκισμένους τὸ πρότερον, δεύτερον κληροδοτεῖν τοῖς ἐν τέλει ἐκτός τε καὶ ἐντὸς πόλεως τόπους εἰς γεωργίαν, ἐξῃρημένης τῆς εἰς χάριν γονικευθείσης τοῖς θεληματαρίοις, τῆς ἐκείνων σπουδῆς καὶ εὐνοίας ἕνεκα γῆς ἀγαθῆς εἰς καρπογονίαν καὶ ἀρετώσης εἰς πᾶν τὸ καταβαλλόμενον. Ἔτι τ' ἀφοσιοῦν ταῖς μοναῖς ἑτέρας μάλα πιείρας. Ἦν γὰρ αὐτῷ τὸ σπούδασμα καὶ ταύταις προσαρμόττειν τὰς ἔξω, [P. 106] αἳ δὴ ὑπὸ πολλῷ πλούτῳ κατ' ἀνατολὴν παμπληθὲς αὐτάρκως ἔχουσαι τῶν ἐπιτηδείων συνίσταντο· οὕτω γὰρ ἐκεῖθεν καὶ ταύτας συνιστᾷν ἐγκώκει. Τρίτον τοῖς συνειλεγμένοις ἐκδιδόναι τόπον B ἐφ' ᾧ κτίζοιεν ἐπὶ τέλει. Τὸ δὲ πρὸ τούτων καὶ μεῖζον ἀρήγειν ἐπανηκούσαις πρὸ τὸ πρῶτον τὸ δοκεῖν μοναῖς εἶναι, ἀνακτίζειν τε καὶ τὸ πόλισμα πάνυ σπουδαίως τοὺς ἀπὸ στρατιωτῶν ἐλαφροὺς εἰσάγοντα. Μηδὲ γὰρ ἠρεμήσειν οὕτως ἐξελαθέντας τοὺς πρὶν κατέχοντας, ἀλλὰ στόλῳ συνεπιθήσεσθαι. Τῷ τοι καὶ στόλον ἐξήρτυε καὶ ἐναυπηγεῖτο, καὶ A τοὺς προσελῶντας ἐκ τῶν χωρῶν καὶ εἰς χιλιάδας ἔταττε πλείους. Ἄλλα τε πολλὰ κατέπραττε, τὰ μὲν κατὰ χρείαν τὰ δὲ καὶ κατ' ἔκπληξιν, προαναστέλλων τὰς ἐπιθέσεις.

λδ'. Ὁποῖαι ἦσαν αἱ περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου τῶν ἀρχιέρεων βουλαί.

Ἦν δὲ ἄρα μέλον ἐκείνῳ καὶ τῆς Ἐκκλησίας οὕτω κεχηρωμένης ποιμένος. Συνῆγε τοίνυν τοὺς ἱεράρχας καὶ βουλαῖς σὺν αὐτοῖς ἐχρῆτο, τὸ ποιητέον θέλων μανθάνειν. Τοῖς μὲν οὖν ἐδόκει ἀνακαλεῖσθαι ἔτι περιόντα τὸν πατριάρχην Ἀρσένιον· μηδὲ γὰρ κανονικῶς προβῆναι τὰ κατ' ἐκεῖνον· ἔδει γὰρ ἐπιμένειν παρακαλοῦντας, καὶ μὴ ἐᾷν παρευθὺς ἀνέγκλητον ὄντα. Τοῖς δὲ τοὔμπαλιν αὐτὸν μὲν μένειν ἐφ' οἷς κατέγνωστο· ἱκανὴν γὰρ εἶναι καὶ εἰς παραίτησιν τὴν ἐκχώρησιν, καὶ τὸ ἀξιούμενον μὴ B καταδέχεσθαι, ἀλλ' ἀποπέμπειν τοὺς ἱκετεύοντας δηλοῦντος ἦν ὡς ἀπολέγοι τὴν προστασίαν. Τούτων οὕτω κινουμένων καὶ λεγομένων, ὁ βασιλεὺς καὶ ἀμφοτέροις τιθεμένῳ ἐῴκει προμηθείας τῆς κατ' αὐτὸν ἕνεκα. Τό τε γὰρ ἐκεῖνον μετακαλεῖσθαι καὶ ἐφιστᾷν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν εὖ ἔχειν ἐδόκει, εἰ ὑπ' ἐκείνῳ πατριαρχοῦντι τὰ κατὰ γνώ-

33. *Ut res urbis ordinatæ sint ab imperatore.*

Primum imperatoris urbem ingressi opus fuit suburbiorum inquillinos in urbem inducere, ad mare prius habitantes : secundum distribuere **164** optimatibus hæreditaria bona intra et extra civitatem, domos et agros ad culturam, segregata tamen ea parte quam in gratiæ loco eximie voluntariis reser- C vaverat, præmium debitum studio et benevolentiæ ipsorum : erat autem illa portio terræ optimæ et in omni fructuum genere feracis. Excepit et partes alias monasteriis valde pingues. Erat autem ei in animo monasteria urbana iis quæ multa extra urbem variis per Orientem locis visebantur ditia, et magnæ multitudini alendæ quod sufficeret habentia, conjungere, sic fore autumans ut ex alterorum copia alterorum inopiæ subveniretur ; quam optimam putabat monasteriorum urbis recte constituendorum rationem. Statuit quoque ut evocatis ad urbem frequentandam assignarentur loca in quibus ædificarent, certo indicto vectigali quod fisco penderent. Ante hæc et aliud instituit majus memoratuque dignius, decernens videlicet ut ope ac favore regio D juvarentur conatus eorum qui antiqua monasteria desolata vel destructa restituere in pristinum splendorem curarent. Incubuit etiam studio ingenti mœnibus urbis instaurandis reficiendisque, qua hiarent aut labem facerent, imponendisque turribus ac propugnaculis ad custodiam manu promptis expeditisque militibus. Satis enim intelligebat minime quieturos pulsos inde Italos, sed classe quam primum armata venturos ad recuperationem tentandam sic amissæ urbis. Quare et ipse classi apparandæ ædificandisque navibus operam impendit. Et in navale ministerium e multitudine quæ in urbem, ex quo erat recepta, concurrerat e cunctis undique regionibus, ad multa remigum millia centuriavit. Plura quoque ejus generis alia fecit, partim ad usum verum imminentis belli, partim ad speciem, sperans terrore ipso varii apparatus et ostentata inde confidentia se repressurum spes audaces inhiantium urbi Latinorum et novam in eam expeditionem parantium.

34. *Deliberatio antistitum de patriarcha Arsenio.*

165 Curæ quoque imperatori fuit status Ecclesiæ tunc viduatæ pastore. Congregavit ergo episcopos, et sententias eorum exquisivit, quid opus esset facto discere cupiens. Erant in iis quibus Arsenius revocandus ad sedem patriarchalem videretur. Negabant enim canonice factam ejus exauctorationem : quippe aiebant oportuisse amplius exspectare postquam ille invitatus ad reditum fuerat, nec tam cupide procedere ad ejus nec accusati nec damnati depositionem. Alii contra dicebant satis constitisse de fixo ejus et irrevocabili abdicandæ dignitatis proposito, ne aliam expressiorem recusationem exspectari debuisse quam ipsum secessum, ex quo nullis precibus missorum a sacra synodo retrahi potuerit. Inter hæc ultro citroque mota dictaque alternans imperator, et modo his modo illis assentiri visus, nunquam expediebat in utra potius contrariarum sententiarum acquiesceret quia nesciebat utrum consilium esset utilius ad finem ipsi propositum confirmandi et in majus promovendi res suas. Nam hinc quidem hominem expertæ facilitatis, auctoritatis magnæ, rebus iterum ecclesiasticis imponi honestum, amplium et vulgo placiturum apparebat : et idem erat imperatori percommodum, si quo modo senem potuisset inducere ad ea quæ habebat in animo, quæque agere jam cœperat,

μην προβαίη, ὥστε καὶ ὅ τι αἱροῖτο πράττειν καὶ μηδὲν μηδέσιν ὑπολελεῖφθαι εἰς σκανδάλου πρόφασιν. [P. 107] Ἐδεδίει δ' αὖθις μή πως ἐκκρουσθεὶς ἁμάρτῃ τῶν κατὰ γνώμην, καὶ οἱ ἐντεῦθεν βυθὸς πραγμάτων ἀναῤῥαγείη. Τὸ δ' ὑπερφρονεῖν καὶ ἀντικαθιστᾷν ἕτερον προβαίνειν μὲν ἀκωλύτως ταῖς πράξεσιν οὐκ ἀμήχανον ἐλογίζετο, ταραχὴν δ' ἄλλως εἶναι, δι' ἣν οὐδὲ τὰ γενόμενα προσήσεσθαί τινας, δεινὰ, καὶ ἄλλως ὄντα, τῶν εἰκότων ἔκρινε. Μέσος οὖν ἐναπειλημμένος ἀμφοτέρων τῶν λογισμῶν ἐν ἀπορίᾳ καθειστήκει τοῦ τισι τίθεσθαι. Ὅμως ἐκχωρῶν τῷ καιρῷ προϊόντι ὡς κρεῖττόν τι ἐπάξοντι, ἀφεὶς κατὰ σφᾶς τοὺς ἱεράρχας περὶ τούτου βουλεύεσθαι ὥστε καὶ ὁμολογεῖν ἀλλήλοις μὴ διαφωνοῦντας, αὐτὸς ἐπὶ τὰς τῶν κοινῶν ἐτρέπετο διοικήσεις, οὐ μὴν δὲ ὥστε καὶ ὀφροντίστως ἐκείνων ἕξειν.

λε'. Ὅπως ὁ βασιλεὺς ἐκ ποδῶν τὸν νέον Ἰωάννην ἐποίει. Καὶ ὅπως κατοικίζοντο Ἰταλοί.

Τὸ γὰρ κατὰ νοῦν βυσσοδομευόμενον οὐχ ἡσυχάζειν ἐποίει τοὺς λογισμούς. Οὐκ ἀφανὴς γὰρ ἦν ἐξ ὧν τοῖς ὑπονοουμένοις τῷ Ἰωάννῃ προσκεῖσθαι ἔγκλημα A δυσνοίας πρὸς ἑαυτὸν ἐπῆγε καὶ ὑπεβλέπετο, ἔστι δ' οὗ καὶ αἰτίας πλαττόμενος ἀπηνῶς ἐκόλαζε, μηδὲ μέχρις ὀνόματος κοινωνὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ θέλων ἔχειν τὸν Ἰωάννην καὶ τὸ ἐκποδὼν τῶν ὅλων καταστῆσαι διὰ πλείστου ποιούμενος. Ἦν δὲ τὸ μὲν ἐρεθίζον εἰς ταῦτα τῶν μὲν ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν ἀδελφὴν Εὐλογίαν, τῶν δὲ πραγμάτων τὸ τὸν υἱὸν Ἀνδρόνικον τῇ ἡλικίᾳ προκόπτειν, ὃν μὴ κατὰ βασιλέας ἀνάγειν δεινὸν ἐποιεῖτο καί οἱ οὐ φορητὸν ἐνομίζετο, τὸ δὲ πλέον ἡ μεγίστη φιλοτιμία καὶ τὸ ἄκαιρον ὑπερήφανον μένειν ἐπὶ μετρίοις οὐκ ἀρκουμένου. Ἡ δὲ τοῦ δοκεῖν οὐκ ἀλογίστως ταῦτα βούλεσθαι πρόθεσις ἡ τῆς πόλεως ἅλωσις, [P. 108] εἰς θρόνον βασιλείας λογιζομένης αὐτάρκη τῷ κατασχόντι· αὐτὸν δ' εἶναι καὶ μόνον τὸν εἰς ταύτην B κληθέντα προτείνων, αὐτὸν καὶ μόνον βασιλεύειν συνελογίζετο. Ἔτι δ' ὅμως ὕπουλον ἦν τὸ δεινὸν καὶ τοῖς πολλοῖς οὐκ εὐσύνοπτον, εἰ καὶ πως οἱ βαθύτερον ἐπιβάλλοντες ἔκ τε πολλῶν ἄλλων καὶ τοῦ μὴ συνεισελθεῖν τὴν πόλιν ἐκείνῳ τὸν Ἰωάννην οὐ δυσχερῶς εἶχον ὑπιδέσθαι τὸ μελετώμενον, ὃ δὴ τρε-

patriarchalis auctoritatis nutu et suffragatione roboranda, Sic enim et quod decreverat perficeret, et simul omnem omnibus offensionis ac querelarum occasionem demeret. Sed rursus verebatur ne spe ista excidens securim suis rebus magnam infligeret, ac quasi quadam mota Camarina novarum inde tempestatum periculosissimas excitaret nubes; e contrario si persisteret in Arsenio procul habendo aliumque patriarcham eligi curaret, occurrebat fieri quidem tunc posse ac facile sperari ut consilia C de amovendo a spe imperii pupillo exitum haberent: cæterum **156** orituras inde turbas providebat, cupidis rerum novarum speciosum adversum sese conjurandi prætextum non neglecturis; quorum utique seditiosi conatus favorem apud vulgus haud dubium inde traherent, quod justitiæ ac religionis in vindicanda sacri capitis injuria, jam plurimum invidiosa, colore honestissimo commendarentur. His suspensus curis atque utramvis in partem ambiguus optimum judicavit permittere negotium quasi sortis arbitrio, ipsos qui convenerant episcopos sinendo libere decernere quod vellent, autumans, allaturum ut solet, aliquid forte in rem non incommodum tempus ipsum ac moram; quæ ut longior contingeret, antistites inter se commissos admonuit, darent operam mature con- D siderandis cunctis, nec deliberationi finem imponerent quoad omnes ad unum in concordem sententiam convenirent. Ipse alio curas vertit ad instantium administrationem, haud tamen attentione penitus aversa ab iis quæ in synodo a Patribus agerentur, quos quasi furtivus obtutibus, aliud licet agere simulans, perrexit observare.

35. *Ut imperator puerum Joannem amoverit; ut Italis domicilium attributum fuerit.*

Nam quod machinabatur animo, acquiescere ipsum in re tali et nimiæ fiduciæ indormire non sinebat. Multorum in imperatorem gliscebant non obscuris excitatæ indiciis suspiciones, parum eum benevole in pupillum Joannem affici atque adeo in ejus circumventionem incumbere, unde crimen perfidiæ in se ipsum attrahens obliquis plerorumque indignitatem rei non ferentium oculis designabatur. Constabat eum fictis causis graviter multasse quosdam, quorum culpa non erat alia quam Joannem imperatorem libera voce prædicasse; quem ne nomine quidem tenus sibi adjungi collegam supremæ potestatis ferre poterat. Nec dissimulabat redigere plane se puerum in ordinem et ab omni funditus excludere participatione imperii omni studio cupere, ac in eo verti fortunam salutemque propriam ducere. Eo illum incitabant partim homines, partim ipsæ res. Eulogia videlicet ejus soror nullum faciebat finem ejus iniquitatis suadendæ. Andronicus autem puer, filius imperatoris Palæologi, crescens in die spe indoleque bona, tacito sui aspectu partem assidue **157** stimulabat, quasi deprecans ne se privatum adolescere permitteret. Quo tantum commovebatur, ut videre charissimum filium expertem summi honoris rem plane intolerandam arbitraretur. Vehementissimum porro machinationis injustissimæ incentivum erat ingens ambitio et intempestiva superbia moderari sibi atque infra fines, æquæ mediocritatis se tenere dedignantis; cui prætextum coloremque cupiditati fucandæ suggerebat aliquem recuperatio urbis, quæ sedes esset imperii præcipua, quasi ea capienda proprie in imperii thronum ascendisset, ac ut in eam solus, suis utique expugnatam auspiciis, evocatus esset, sic imperare solus in ea et ex ea deberet. Porro id propositum habebat in arcano indeprehensibile primis obtulibus occurrentium. Si qui tamen penitius intro piscerent, cum ex aliis signis, tum ex eo quod secum Joannem in urbem

φόμενον ὑπ' ἀγρίας πλεονεξίας, εἰς Θεὸν πειθούσης ἁμαρτάνειν τὰ μέγιστα διὰ τῆς τῶν ὅρκων παραβάσεως, μεῖζον ἤρετο ἢν ὥστε παρορᾶσθαι τῷ μελετῶντι. Τὸ δ' ἦν ἄρα τὸ τοῖς Ῥωμαίοις μεγάλων ἄρξαν κακῶν καὶ ταραχῆς ἀνυποίστου ῥεχθέν. Τότε δὲ τὰ τῆς πόλεως ὡς οἷόν τε καθιστὰς πρὸς τὸ ἀσφαλέστερον, Γεννουΐτας μὲν τούς τ' ὄντας τούς τε προσδοκωμένους προσγενέσθαι πλείστους ἐνιδὼν, καὶ δυσχερεῖς ἢ ὥστε καὶ ὑποκλίνεσθαι ῥᾳδίως Ῥωμαίοις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις προφάσεσιν ὑποκινηθησομένους ἂν ὡς ὑπερόφρυς καὶ συβαρούς, ἐντὸς μένειν τῆς πόλεως οὐκ ἐγνώκει συμφέρον, ἰδίᾳ δὲ προσκαθῆσθαι, καὶ πρότερον μὲν κατὰ τὴν Ἡράκλειαν τῆς Θρᾴκης φέρων κατῴκιζεν, ὕστερον δὲ καταντικρὺ τῆς περαίας παρὰ μόνον τὸ τοῦ Γαλατᾶ φρούριον ἀσφαλὲς ἐδοκίμαζε κατοικίζειν· Βενετικοὺς δὲ καὶ Πισσαίους, τὸ κατὰ πλῆθος ὀλίγον, μένειν ἐντὸς ἐδικαίου, ἀποκεκριμένους καὶ τούτους τῶν ἄλλων. Ὅθεν καὶ ἐν ἀκινδύνῳ τῷ κατ' αὐτὸν ἐκέλευε μὲν αὐτίκα τό τ' ἐντὸς ἀνοικοδομηθὲν πρὸς τῷ κατὰ θάλασσαν μέρει τῆς ἀγορᾶς φρούριον τό τ' ἐκτὸς τὸ τοῦ Γαλατᾶ ἀμφότερα κατερεῖψαι, καὶ οὕτω Γεννουΐτας μὲν κατὰ τὴν πρὸς δύσιν περαίαν πρὸς τῷ Γαλατᾷ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιμήκιστου παρεκτείνοντας κατοικεῖν, τοῖς δὲ λοιποῖς ἀποτάχθῆναι A ἰδίους τόπους πρὸς οἴκησιν. Ἔχειν δ' ἕκαστον γένος τοὺς ἰδίους φόρους ἀκωκύτως προσέταττε.

λς'. Τὰ κατὰ τοὺς εἰς τὸν πάπαν καὶ τοὺς Ἰταλοὺς πρέσβεις τοῦ βασιλέως.

[P. 109] Διεπρεσβεύετο δὲ καὶ πρὸς τὸν παππαν διὰ ταχέων ἐκμειλίσσων δώροις. Δύο δ' ἦσαν οἱ πρέσβεις, εἷς μὲν ὁ Νικηφορίτζης λεγόμενος, ἅτερος δὲ ὁ Ἀλουβάρδης, ἄνδρες εἰς ὑπογραμματέας τελοῦντες πρὶν τῷ τῶν Ἰταλῶν βασιλεῖ τῷ Βαλδουΐνῳ, αἰτίαν δὲ προδοσίας πρὸς Ῥωμαίους σχόντες. Οἷς δὴ καὶ τὴν Ἰταλίαν καταλαβοῦσι κίνδυνος ἐπιπίπτει βαρὺς, ὃν οὐδ' αὐτὸ τὸ σχῆμα τῶν πρέσβεων μὴ παθεῖν τὰ χείριστα παρῃτεῖτο. Ἀλλ' εἰ καὶ τὰ τῆς προδοσίας ὀνείδη ταῖς τιμαῖς συνεκάλυπτεν ὁ κρατῶν εἰς αὐτὸν παραπρεσβευόντων ἐκ πόλεως, ἀλλ' ἐκεῖνοι B χαλεποί γε ὄντες καὶ ἄλλως, παρακνιζόμενοι δὲ καὶ τῇ στερήσει τῆς πόλεως εἰς μανίαν μείζονα, κατὰ τῶν πεμφθέντων ἐπ' αἰτίαις τῆς προδοσίας, ὡς ἐπιστάντας ἑωρῶντο, τιμωρεῖν ὥρμηντο. Ὅθεν καὶ τὸν μὲν Νικηφορίτζην κατασχόντες ἐκ ποδῶν ἐς κεφαλὴν ζῶντα ἀνηλεῶς ἐξέδερον, τιμωροῦντες αἰτιαθέντα, ἅμα δὲ καὶ ἐπ' ἀτιμίᾳ τοῦ πέμψαντος· ὁ δ' Ἀλουβάρδης προγνοὺς τὴν ἐπιβουλὴν ἀνὰ κράτος φεύγει. Καὶ ταῦτα μὲν τόνδε τὸν τρόπον συνέβη τοῖς παρ' Ἰταλίαν πεμφθεῖσι πρέσβευσιν.

non duxisset, subodorabantur quid pararet. Cogitatum profecto nefarium et ortu primo exstinguendum. Nunc illud sinu gignentis factum et lacte quodam feræ cupiditatis edoctum usque ad audaciam Deum ipsum fœdifrago perjurio violandi, erupit denique magnam in perturbationem perni- C ciemque Romanorum. Sed hæc postea: hoc vero tempore cœpto imperator insistens operi res urbis in statum quam maxime securum componendi, Genuenses quidem, quique jam aderant quique mox venturi exspectabantur, plures et contumaciores cernens quam ut spes esset subjici bona fide Romanis posse, providensque fore ut levibus quibusque subinde causis aut prætextibus ad arma et rebellionem concitarentur, utpote homines arrogantes et feroces, eos intra ipsam habitare civitatem haud putavit tutum; eponendos **168** igitur duxit in proprie ipsis assignatum locum. Ac principio quidem Heracleam Thraciæ ipsos transtulerat. Deinde tamen securius existimavit collocare illos e regione Peræ, et sua intra solam arcem D Galatæ habere domicilia jubere. Venetos autem et Pisanos, quorum erat non ita magna multitudo, manere intra urbem permisit, sed separatos ab invicem et ab aliis. Inde ad omne periculum certius, quantum in ipso erat, prævertendum dirui et solo funditus æquari jussit munitiones tum intra urbem arcis exstructæ ad maritimam fori partem, tum extra suburbii Galatæ. In quo sic propugnaculis nudato habitare Genuenses ex adverso oppositæ ipsi ab occasu Peræ, extensa quam maxime in longum domorum serie, præcepit, aliis quoque decernens præscribi locos ad habitandum, et cuique genti suos census et vectigalia, nullo prohibente provenire.

36. *De legatis ad papam et Italos ab imperatore missis.*

Misit et quamprimum legatos imperator ad papam, donis eum deliniens. Duo autem legati erant, quorum unus Nicephoritzes, alter Alubardes vocabatur. Uterque scriba Balduini fuerat nuper imperatoris Italorum; unde quod ad partes Romanorum transissent, proditionis accusabantur a Latinis. Hos in Italiam appulsos grave periculum excepit, in quo ne nomen quidem sacrosanctum legatorum extrema ipsis mala deprecari potuit, quanquam alias imperator proditionis in se reos ex urbe tum a Latinis detenta subdole missos benigne accepisset, crimen honore legationis occultatum se videre dissimulans. Itali enim cum alias irritabiles **169** ac vehementes, tum incommodo recenti amissæ Constantinopoleos efferati adversus hos tali tempore sese ipsi offerentes in rabiem solito majorem, ulcisci supplicio prorsus atroci crimen ipsis impactum proditionis aggressi repente sunt. Captum videlicet Nicephoritzen a pedibus ad caput vivum crudeliter excoriarunt, non magis in pœnam sceleris ipsius quam in imperatoris ipsum mittentis ignominiam ac contemptum. At Alubardes, comperto quid sibi pararetur, prævertit infortunium fuga matura. Hic successus missæ in Italiam legationis fuit.

Γ'.

α'. Ὅπως ἐσκόπει ὁ βασιλεὺς τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἀρσένιον.

[P. 113] Ὁ δὲ βασιλεὺς στοιχιζόμενος ταῖς ἐννοίαις, ὡς ἄλλως οὐκ ὂν πατριάρχου δίχα τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἰθύνεσθαι, ἐσκόπει καθ' ἑαυτὸν πῶς ἂν καὶ τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην κατασταίη καὶ τὰ κατὰ γνώμην ἐκβαίη, θατέρου δ' εὐοδήσαντος εἰ θάτερον ἀπολείποιτο, τὸ πᾶν ἂν χωλεύειν ἀναγκαῖον ἡγεῖτο. Εἴτε γὰρ καταστάντος τοῦ πατριάρχου αὐτὸς ἐμποδίζοιτο ταῖς βουλήσεσιν, ἐπὶ μεγίστοις ἀτυχεῖν· εἴτ' ἀπόντος ἐκείνου αὐτὸς τὰ κατὰ βούλησιν πράττοι, τῶν πρὸς αὐτοῦ μὲν ἥκιστα ἁμαρτάνειν, πολλοὺς δὲ συμπλέκοντας ταῦτα τῷ περὶ τὸν πατριάρχην συμβάντι ὡς οὐκ ἐνδίκως ἀπρακτοῦντος μεγίστην αἴρειν τὴν ταραχήν, καὶ προσεῖναι τὸ εὔλογον, ὡς εἰ παρῆν πάντως, ἐμποδὼν ἂν ἐκεῖνον στῆναι ταῖς ἐπινοίαις. Νῦν δὲ προαιρουμένου τοῦ βασιλέως παρανομεῖν, παρανόμοις ἄλλαις ἀργαῖς συμπέρασμα παράνομον ἐπεισῆχθαι, ὡς καὶ τὸν πατριάρχην παραλογίσασθαι καὶ τὸν βασιλέα πτερνίσαι ταῖς οὐ καλαῖς περὶ τὸ θεῖον ὑπολήψεσιν, ὡς ἐκείνου ἢ μὴ ἐφορῶντος A ἢ μὴ μετελευσομένου τὸν ἁμαρτήσαντα. Τὰ δ' εἰς μεγάλην εἶναί οἱ τὴν ταραχήν, ὡς καὶ κίνδυνον ὑπονοεῖσθαι. Ταῦθ' ὁ κρατῶν λογιζόμενος συνάπτειν ἤθελε τὰ ἀσύναπτα, τήν τε τοῦ πατριάρχου ἀποκατάστασιν καὶ τὴν τοῦ γνησίου βασιλέως απραξίαν· τὰ δ' ἦσαν λίνον μὴ λίνῳ συγκλώθοντα πραττειν. Ἔγνω γοῦν πειρᾶσθαι τοῦ πατριάρχου, εἰ οὕτω τῶν κατὰ τὸν Ἰωάννην ἐχόντων ἀπηρτημένως πάντη καὶ ἀνειμένως αὐτὸς κατανεύοι τὴν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον, πρὸς δὲ καὶ τὴν προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ στέφειν αὖθις ἐκεῖνον βασιλικῶς κατὰ τὸ δεύτερον προαιροῖτο ἐπὶ τῆς πόλεως (εἶναι γὰρ καὶ ἄλλως δίκαιον πρώτως εἰσαχθέντα καὶ πρῶτον τῶν βασιλέων στέφεσθαι), ὡς εἰ διδοίη ταῦτα καὶ τἀπὶ τούτοις ἐλπίζειν, ὡς ἐφησυχάσοι πραχθέντων. Τρισὶ B δ' ᾤετο πείσειν τοιαῦτα λέγοντα, τῷ τε μεμαλακίσθαι τοῦτον τῷ χρόνῳ ἐν ὑπερορίαις διάγοντα, τῷ τε δεδιέναι μὴ καὶ αὖθις ἀντικαταστῇ ἄλλος, γεγονὸς καὶ ἐπ' ἄλλῳ ἤδη, καὶ τρίτῳ τῷ ἀνάγκην εἶναι καὶ αὐτὸν ἐρᾷν τῆς πατρίδος, ἧς ἀδύνατον ἐπιβῆναι, καὶ ταῦτα μεθ' ὑπερτάτης τιμῆς τε καὶ δόξης [P. 114]

III.

1. *Quid consilii ceperit imperatov circa patriarcham Arsenium.*

At imperator multis undique cogitationibus occurrentibus tandem intelligons fieri non posse ut res Ecclesiæ sine patriarcha componerentur, deliberabat secum quo pacto consequeretur ut et sedi vacanti daretur patriarcha et simul sibi ex sententia destinata procederent. Nam horum alterum si succederet, altero deficiente, claudicaturum necessario statum suum providebat. Quippe si restituto patriarcha ipse prohiberetur exsequi quod decreverat,e maximis se spebus im par lapsurum infortunium exhorrescens cogitabat: sin relicto illo ubi erat, ipse per sese quæ vellet efficeret, **170** ingentem se subiturum invidiam et erupturis inde assultibus vix parem futurum reputabat,siquidem habituros parum sibi æquos plurimos,rebus imminentes novis, speciosum prætextum validæ conflandæ factionis, obtendendo videlicet arcanis odiorum causis, livori et ambitioni, publice plausibili et in speciem religioso zelo vindicandi ab injuria et reponendi in thronum ereptum exsulantis sine causa patriarchæ, ac verisimiliter jactando voluisse imperatorem eo procul habendo amovere a se molestum arbitrum, quem satis nosset haud unquam acquieturum ingratis ejus et injustis molitionibus, et quoniam præoptasset illegitimam monarchiam legitimo collegio supremæ potestatis,ecclesiasticum quoque supremum magistratum illegitimum maluisse, quoniam ex eo, cum talis esset,suffragationem in suum ipsi similem sperasset; ac duplici utraque scelestissima injuria consciscenda in patrem sacrorum, quem circumvenisset, in pupillum principem, quem supplantasset, male se de Deo sentire declararet, quippe quem videretur opinari aut non videre quæ in ipsum peccantur, aut connivere ad scelera, pœnis eorum nunquam repetendis. Quibus ex rebus vel propria probabilitate vel artificiis adversantium populo persuasis maximam orituram perturbationem palam erat, tamque atrox excitandum discordiæ civilis incendium, quo periculum esset ne caput ac familia ipsius simul cum ipsa republica conflagraret. Talis reputans formidansque C imperator connectere insociabilia voluit, patriarchæ videlicet restitutionem et exauctorationem legitimi principis. Hoc autem erat telam texere lino linum non jungendo,sed diversas nec natura cohærentes in unum stamen intricare materias. Hoc proposito aggressus ante omnia est tentare patriarchæ animum, ecquid persuaderi seni posset ut relictis in suspenso et in incerto, uti tunc erant, Joannis pupilli rebus,venire ipse in urbem annueret, ac throno patriarchali in sua vera metropoli conscenso emolliri se pateretur ad sese coronandum ibi denuo pompa et cæremonia solemnissima.Nec desperabat rem ipsi probari posse, quidquid **171** alias in coronatione repugnasset, quoniam causa nunc erat idonea, ut qui prior imperatorum in urbem suis D unius auspiciis captam intraverat, prior quoque ibi coronaretur. Quæ si ab Arsenio impetrarentur, spes erat in aliis quoque assensurum, ac cum forent perpetrata quæ imperator destinarat, factis acquieturum. Tres autem secum reputans reperiebat causas, quæ ipsi sperandum suaderent fore nunc exorabiliorem in his quam antea Arsenium. Prima erat, quod esset verisimile tædere ipsum exsilii tam longi, eoque tædio emollitum ad libenter paciscendum de reditu. Altera,quod vix esset dubium quin

μὴ ταῦθ' ὑπισχνούμενον ἐκτελεῖν. Εἰ δέ γε μὴ πεί- A θοιτο, αὔταρκες πρὸς ἐκεῖνον εἶναί οἱ τὸ ἀξιῶσαι. Τοιούτοις τοιγαροῦν ὁ βασιλεύων συγκροτηθεὶς, ἔτι τῶν ἀρχιερέων διαφωνούντων, προστίθεται καὶ αὐτὸς τοῖς ἐκεῖνον ψηφιζομένοις, καὶ ἀμφιῤῥέπει τὰ τῇδε προστιθέντος τοῦ βασιλέως. Θάτερον δὲ μέρος ὡς ἀσθενῆσαν ἐντεῦθεν συγκατακλίνεται, καὶ μᾶλλον ὅτε ἐπὶ ῥητοῖς πρὸς βασιλέως καὶ τῆς συνόδου καλοῖτο. Ἦν γὰρ καὶ αὐτοῖς ἰδίως προσαπαιτούμενον ἀμνημονεῖν μέν σφισι τῆς εἴτε προπετείας εἴτ' ἀδικίας χρὴ λέγειν, καὶ παραυτίκα κοινωνεῖν ἐκείνοις τῶν ἱερῶν καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Νικηφόρου χειροτονηθέντας δέχεσθαι, καὶ μὴ σχίζειν τὴν Ἐκκλησίαν ἔκ τινος μικροψυχίας μηδένα ἐχούσης καιρόν. Ταῦτα συνθέντες ἀποστέλλουσι τοὺς ἀπαγγελοῦντας. Ὁ δ' ὡς ἤκουσε τῶν διαμηνυμάτων, πρῶτον μὲν ἐσχετκιάζεν εἰ καλοῖτο προσαπαιτούμενος καὶ μὴ παρακαλοῖτο συγγνώμην τῶν ἡμαρτημένων παρασχεῖν· τὸ μὲν γὰρ δίκαιον ἐχόντων ἐφ' οἷς ἔπραξαν εἶναι, τὸ δ' ἁμαρτόντων. Ὅμως παρακαλούμενος ἐπραΰνετο, καὶ ἕτοιμος ἦν πρὸς τὸ προσχωρεῖν. Πλὴν πεζῇ τὴν πορείαν ἐκεῖθεν διηνυκὼς ἐν τοῖς Ῥουφίνου γίνεται, ὡς τοῦτο μὲν προσαναπαυσόμενος, τοῦτο δὲ καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἐντελέστερον ἐκ τοῦ παρασχεδὸν δώσων ἐφ' οἷς ἀπήτητο.

β'. Ὅπως μετακληθεὶς ὁ πατριάρχης εἰς τὴν πόλιν εἰσάγεται, καὶ στέφει αὖθις τὸν βασιλέα,

[P. 115] Ἐκεῖσε τοιγαροῦν πεμπομένων πρός τε τοῦ βασιλέως καὶ τῆς συνόδου, καὶ κινουμένων τῶν ζητημάτων, ὁ δὲ τὰ μὲν διδοὺς τὰ δὲ καὶ προσυποσχόμενος περαιοῦται τε τὴν ταχίστην, καὶ τῆς πόλεως ἐπιβὰς ψήφῳ κοινῇ καὶ γνώμῃ τὴν Ἐκκλησίαν καταλαμβάνει. Πρῶτος οὖν ὁ βασιλεὺς ἀπολογούμενος ἐκείνῳ περὶ τῶν πραχθέντων μεγάλαις ἤγαλλε ταῖς τιμαῖς, καὶ ταῖς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προσόδοις ἐτίμα. Καὶ τὸ μὲν ἱερὸν ἅπαν μετεποίει πρὸς τὴν προτέραν κατάστασιν, ἐκτραπὲν ἐπὶ πολλοῖς παρὰ τῶν Ἰταλῶν. Καὶ B δὴ ἐπιστήσας τὸν μοναχὸν Ῥουχᾶν, ἄνδρα δραστήριον ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, τό τε βῆμα καὶ ἄμβωνας καὶ σωλέαν καὶ ἄλλ' ἄττα βασιλικαῖς ἐξόδοις ἀνῳκοδόμει. Εἶτα πέπλοις καὶ σκεύεσιν ἱεροῖς τὸ θεῖον τέμενος καθίστα πρὸς τὸ εὐπρεπέστερον. Εἶτα καὶ χώρας προσετίθει τῇ ἐκκλησίᾳ, φθάσας προσθεῖναι καὶ ἄλλας εἰς τὴν τῶν ὑμνοπόλων οἰκονομίαν, ὡς μὴ ἐν-

metueret ne alius in patriarcham iterum se vivo eligeretur. prout jam semel erat factum, et id malum prævertendi oblata occasione feret gavisurus. Tertia erat patriæ charitas, qua eum sollicitari ad desiderandum in urbem jam receptam adventum suum necesse erat: uti et verisimile, sic affectum minime recusaturum oblatam conditionem regrediendi cum summo splendore in patriam charissimam, præsertim cum intelligeret ea rejecta sibi spem nullam restare patriæ urbis unquam revisendæ. Si autem ille sic C invitatus admittere oblata et petita polliceri non induceret in animum, ipsam tamen istam supplicem invitationem idoneæ ad populum excusationis loco fore ad avertendam ab Augusto culpam omnem officii neglecti, et totam invidiam in eum qui compellatus renuisset exonerandam. In hunc ferme modum subducta secum imperator consiliorum summa ingressus synodum bifariam scissam contrariis sententiis. horum revocantium, illorum excludentium Arsenium, ipse ad revocantes se adjungit et sui accessione suffragii quasi momento alteri lanci addito eatenus ambiguæ deliberationis æquilibrium depressit, accedentibus mox quoque qui Arsenium excluserant, præsertim ubi per synodum, satagente imperatore, ipsorum et securitati et honori cautum D est abunde decreta oblivione nuper actorum, et sancito ne cuiquam fraudi foret illa, sive injustitia sive temeritas dicenda esset, qua fuerat vel exauctoratus Arsenius vel Nicephorus electus. Communio **172** quoque subito excommunicatis eo nomine reddita. Statutum etiam ut ordinati a Nicephoro reciperentur, ne intempestiva morositate Ecclesia scinderetur. His constitutis synodi Patres mittunt ad Arsenium qui ipsum ad reditum invitent. Quos ille ut audivit, primum graviter ferre visus est, quod tantum invitaretur, non etiam rogaretur veniam dare ob ea quæ in se peccata fuerant, causando invitationem meram eorum esse qui se nullius peccati conscios profiterentur: nam si agnoscerent culpam, utique deprecarentur. Tamen cum hac ejus exceptione admoniti legati preces etiam adhibuissent, mitigatus senex exhibuit se promptum ad eundum quo vocabatur. Reque ipsa partim terrestri partim maritimo itinere ad Rufini prædia se contulit, vel paululum illic acquiescendi causa, vel inde clarius ex propinquo certiusque respondendi, cognitis distinctius quæ peterentur.

2. *Ut revocatus patriarcha invectus in urbem sit, et illic rursus coronaverit imperatorem.*

Igitur conventus illic patriarcha legationibus cum ab imperatore tum a synodo missis, postque disceptationem ultro citroque cunctorum accuratam, partim largitus partim pollicitus quæ postulabantur, celeriter transfretavit, et invectus in urbem, consentientibus jam omnium votis ac calculis, patriarchalem rursus insedit thronum. Ibi eum primus imperator, postquam diligenter excusasset quæ acta fuerant, demisse veneratus exquisitis affecit honoribus, et in liberaliter a se collatorum Ecclesiæ munerum proventuumque possessionem misit. Ac sacrorum quidem apparatum et ecclesiasticam suppellectilem, imminutam multis aversis per Italos, reposuit atque in pristinum reformavit statum, præposito ei rei curandæ monacho Rucha, viro industrio. **173** Ornavit de novo altare; ambonem et soleam, tum alia quædam, refecit regiis impensis; velis præterea et vasis sacris Dei ædem instruxit ad convenientem speciem elegantiæ. Adjunxit etiam nova Ecclesiæ prædia præter ea quæ prius attribuerat ad alimenta et stipendia cantorum sacrorumque ministrorum, ne ii necessariorum patientes penuriam officia sua negligentius obirent. Omnia ea

δεῶς τὰ τῶν ἐπιτηδείων ἔχοντες ἀμελοῖεν. Ὁ δ' ἀρχιερεὺς καὶ ὡς εἰς τιμὴν μὲν τοῦ Θείου ταῦτα γινόμενα συνόλως προσαπεδέχετο, εἰδέναι δὲ καὶ χάριν ἰδίως, ὡς χάριν αὐτοῦ γίνοιτο, τῶν εἰκότων ἐνόμιζεν. Ὅθεν καὶ στέφειν ἤθελε τὸν διδόντα, καὶ ἀμνημονεῖν τῶν πραχθέντων τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐβούλετο, τοῖς δέ γε παρὰ τοῦ Νικηφόρου χειροθετηθεῖσιν ἐκχωρήσας τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἅπαντα, παρὰ μόνον τὸ συλλειτουργεῖν, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἐχρῆτο· εἶναι γὰρ νομίζεσθαι δίκαια τὰ εἰς ἐκεῖνον πραχθέντα, καὶ αὐτῷ συνδοκεῖν, εἰ τὴν ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκείνων κοινωνίαν καταδέχοιτο. Ἐπεὶ δ' ἔδει καὶ περὶ τοῦ ἐκ δευτέρου στέφειν τὸν βασιλέα κοινολογεῖσθαι, ἑτοίμως καὶ ταῦτ' ἐδίδου. Καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ τῶν ἡμερῶν κυρία παρῆν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τεμένους μεγαλοπρεπῶς ἔστεφε. Μνήμη δ' οὐκ ἦν τὸ σύνολον Ἰωάννου, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τῷ Καίσαρι Ἀλεξίῳ προσεπεφιλοτίμητο, ὡς δι' αὐτοῦ ἁλούσης τῆς πόλεως, τὸ μετά τε τοὺς βασιλεῖς καὶ τὸν πατριάρχην ἐν ταῖς συναπταῖς μνημονεύεσθαι.

γ'. Ὅπως ὁ βασιλεὺς διεπρεσβεύετο πρὸς Τοχάρους κῆδη ποιῶν, καὶ πρὸς Αἰθίοπας.

[P. 116] Τότε δὴ τῷ βασιλεῖ τῶν πραγμάτων καλῶς καὶ ὡς ἤθελε καταστάντων, ἐξήγοντο καὶ πρὸς τοὺς μακρὰν πρεσβεῖαι, τοῦτο μὲν πρὸς τὸν ἄρχοντα τῶν A Τοχάρων Χαλαοὺ, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὸν τῶν Αἰθιόπων σουλτάν. Τὸν γὰρ τῶν Περσῶν μεθ' ἑαυτοῦ εἶχε τὸν Ἀζατίνην, ἐπὶ τῆς πόλεως βλακικῶς διάγοντα, κώμοις καὶ μέθαις ἀνὰ πᾶσαν διημερεύοντα ἄμφοδον· κενῆς γὰρ οὔσης ἀνθρώπων ἔτι τῆς πόλεως συνέβαινε τὰς ἀμφόδους ὡς ἐρημίας εἶναι, ἐφ' αἷς ἐκεῖνος ἀνέδην καθήμενος σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν πολλοῖς καὶ μεγάλοις οὖσιν ὠργίαζέ τε τῷ Διονύσῳ καὶ ἐμεθύσκετο. Πρὸς γοῦν ἐκείνους εἶχε διαπρεσβεύεσθαι καὶ αὖθις λαμβάνειν ἐκεῖθεν πρέσβεις. Τῷ μὲν Χαλαοὺ μετὰ τοῦ μοναχοῦ καὶ ἱερέως Πριγκιπος ἐξεδίδου τὴν ἐκ τῆς Διπλοβατατζίνης ἐκ νοθείας παῖδα **Μαρίαν**. Καὶ Πρίγκιψ, ἀρχιμανδρίτης ὢν τότε τῆς τοῦ Παντοκράτορος μονῆς, ὑπὸ μεγάλαις φαντασίαις τε καὶ ἁβρότησι σύναμα καὶ πλούτῳ παντοδαπῷ τὴν κόρην ἐκόμιζεν, B ἐπιφερόμενος καὶ σκηνικὴν νεὼ ἐκ πέπλων στιβαρῶν μετάξης, τὰς δέ γε τῶν ἁγίων μορφὰς χρυσῷ πεποιημένας ἔχοντα, σταυροῖς καὶ σχοίνοις ἐρηρεισμένας, καὶ ἅγια σκεύη πολύτιμα κατὰ χρείαν τῆς ἱερᾶς θυσίας. Καὶ οὕτω μὲν πρὸς τὸ μεγαλειότερον τὸ συνάλλαγμα ἐξηρτύετο, κἂν τοῦ Χαλαοὺ ἐξ ἀνθρώπων γεγονότος πρὶν ἐκείνους φθάσαι ἡ κόρη τῷ υἱῷ ἐκείνου Ἀπαγὰ, διαδόχῳ γε τῆς ἀρχῆς καταλειφθέντι, ἐν ὑστέρῳ φθάσασα ἐνηρμόζετο. Τὸν δέ γε τῶν Αἰθιόπων σουλτὰν ἄλλη τις χρεία τῷ βα-

patriarcha et ut in Dei honorem facta donataque religiose ac liberaliter jucundissime admisit, et ut in sui quoque gratiam studiosius impensa grate agnoscere imputareque in beneficii proprie accepti partem ac locum præ se tulit. Eoque maxime inductus est ad coronandum munificum largitorem, C obliviscendumque priorum, omni deponendo injuriarum nupera depositione sibi factarum sensu. Ordinatis quin etiam a Nicephoro omnem functionem sacerdotii permisit, excepto solum secum una pariter, ubi sacris solemniter operaretur, ministrandi usu. In cæteris promiscue pari jure ac reliquos adhibuit. Causam autem exceptionis hujus allegabat hanc, quod videri posset ut justa et rite acta comprobare quæ gesta contra se fuissent, si ordinatos ab instruso in suum locum in consortium faciendi secum ad aram sacri communis admitteret. Simul autem est ei propositum videri convenire ut imperator iterum ritu solemni coronaretur, libenter ad id quoque annuit. Quare dies isti cæremoniæ dicta est Dominica proxima, qua patriarcha imperatorem D magnifico apparatu coronavit, nulla prorsus facta mentione aut significata memoria Joannis, sed potius eodem tacite rejecto per id quod honorarii muneris loco concessum ea occasione Alexio Cæsari est in præmium captæ urbis, ut videlicet statim post inperantes (hoc est **174** Augustum cum conjuge) et patriacham memoraretur in precibus publicis, quas synaptas vocant.

3. *Ut imperator legationem miserit ad Tocharos affinitatem cum iis contrahens, et ad Æthiopas.*

Hac vice rerum imperator succedentibus sibi ad votum negotiis, et pace domi constituta, tempus aptum putavit mittendis ad gentes longinquas legationibus, ad principem videlicet Tocharorum Chalau et ad Æthiopas. Nam sultanum Persarum secum habebat Azatinem, in urbe vitam degentem ignavissimam ac totos etiam in triviis comessando compotandoque consumentem dies, quippe exhausta tum adhuc et raris incolis pro sui magnitudine habitata civitate, vacare plateas frequentia civium et quasi desertas cernens, libera illa solitudine fruebatur, et sic tanquam rure degeret procul ab arbitris, securus cum familiaribus et magnis suæ gentis ac comitatus viris, mensis in propatulo positis assidens bacchanalia quotidiana celebrabat, vino sese barbara impudentia palam ingurgitans. Ad eos igitur quos dixi solos destinandas legationes habuit, et mutuas inde vicissim accipiendas. Atque ad Chalau quidem, principem monachum et sacerdotem misit, qui filiam ipsius notham nomine Mariam, quam ex Diplobatatzina susceperat, desponsam ipsi conjugem comitaretur. Et princeps cum tunc esset archimandrita monasterii Pantocratoris, splendidissima specie mollissimi simul ditissimique apparatus ista sponsæ deductione functus est, circumferens inter cætera templum solutile tabernaculi ritu crassis e serico velis circum et superne tectum, sanctorum formas auro elaboratas habens, crucibus et funibus firmatas, præterea vasa sancta pretiosissima ad usum divini sacrificii. **175** Tali magnificentia nuptialis ista conventio celebrabatur. Verum Chalau mortuo antequam ad eum princeps cum sponsa pervenissent, puella sero licet adveniens re infecta non rediit: nupsit enim filio et successori Chalau in principatu, vocato Apaga. Sultanum porro

σιλεῖ σπένδεσθαι κατηνάγκαζεν. Ἐκ Κομάνων γὰρ ὢν ἐκεῖνος, εἷς τῶν εἰς δουλείαν ἀποδεδομένων, τὸ γένος ἐζήτει κατ' αἰτίαν συνετὴν ὅτι καὶ ἐπαίνων ἐγγύς. Τὰ γὰρ ἀντικρὺ ἀλλήλων κλίματα τῆς γῆς, τό τε βόρειον καὶ τὸ νότιον, ἐμφύτοις τισὶ δυνάμεσιν ἐπί τε σωματικῇ καὶ ψυχικῇ διαθέσει ἀντιπεπόνθασιν, ὥσπερ δῆτα καὶ κράσεσιν, ἐν αἷς οὐ μόνον ζώων ἀλόγων πρὸς ὅμοια ζῶα διαφορὰς εὕροι τις ἐμφανεῖς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἀνθρώπων. Βορείοις γὰρ τὰ ζῶα λελεύκωται, νοτίοις δὲ μεμελαίνωται. [P. 117] Ἄνθρωποι δὲ ἐν μὲν βορείοις ἀσύνετοι ἄλλως καὶ μόλις λογικοὶ καταλαμβανόμενοι, ἐν οἷς οὐ λογικαὶ ἐπιστῆμαι, οὐ μαθήματα φυσικὰ, οὐ γνῶσις, οὐ φρόνησις, οὐ περὶ τὸν βίον οἰκονομίαι καὶ τεχνῶν ἐργασίαι καὶ τἄλλα οἷς τῶν ἀλόγων ἄνθρωποι διαστέλλονται, ὁρμὰς μέντοι παραβόλους καὶ πρὸς μάχην ἑτοίμους ἔχοντες, καὶ ἑτοίμως ὁρμήσοντες ἥν τις ἐποτρύνῃ, παράβαλόν τι καὶ βακχικὸν ἔχοντες ἐπ' ἀλλήλοις, καὶ τῷ Ἄρει σπένδοντες· ἐν δὲ νοτίοις τοὐναντίον ἅπαν. Ἐκεῖνοι γὰρ εὐφυεῖς μὲν ἄλλως καὶ ἄγαν συνετοὶ καὶ ἄριστοι τὰ ἐς πολιτείαν καὶ τέχνας καὶ λογικὰ μαθήματα καὶ βουλὰς

A ἐφ' ἑκάστῳ, νωθροὶ δὲ τὰ ἐς ὁρμὰς καὶ μαλακοὶ πρὸς μάχας καὶ ἀπραγμοσύνῃ μᾶλλον συζῶντες ὀλίγα ἔχειν ἢ πολλὰ πολυπραγμονοῦντες αἱρούμενοι. Τούτων δὲ τὸν ἥλιον αἰτιάσαιτ' ἄν τις φυσικευόμενος, τῷ μὲν ὁμιλεῖν ὀλίγα καὶ πρὸς ὀλίγον οὐ μετρίως θερμαίνοντα τὸν ἐγκέφαλον, ὅθεν καὶ ἡ εὐφυΐα προσγίνεσθαι πέφυκε, τὸ δέρμα δὲ συμπιλοῦντα ἀπεργαζόμενον τοῖς μέλεσι τὴν στεῤῥότητα, ἐπὶ δὲ θάτερα τῶν μερῶν τῷ ἐπὶ πλέον ὁμιλεῖν θερμαίνοντο μὲν εἰς εὐφυΐαν, ἔκλυτον δ' εἰς ἀνδρίαν ἀπεργαζόμενον τὴν ὁλομέλειαν τῶν σωμάτων· συμμετατίθεσθαι γὰρ τοῖς σώμασι τὰς ψυχὰς ὁ φυσικὸς λόγος δίδωσι. Διὰ τοιαῦτα καὶ πρότερον μὲν πολλοῦ ετίμων τὸ Σκυθικὸν Αἰθίοπες, κατὰ δουλείαν μὲν κτώμενοι, ἄλλως δὲ στρατιώταις ὑπὲρ αὐτῶν B χρώμενοι. Τότε δὲ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν καταστάντος Σκύθου τὸ Σκυθικὸν ἀνεζητεῖτο ὡς στρατεύματος σφίσιν ἐκεῖθεν συστησομένου, ὅπερ οὐκ ἄλλως ἦν αὐτοῖς ὠνουμένοις μετακομίζειν, εἰ μὴ διὰ τοῦ στενοῦ τις Εὐξείνῳ προσβάλλοι θαλάσσῃ. Τοῦτο δὲ ποιεῖν μὴ ἀξιοῦντας τὸν βασιλέα ἀμήχανον. Διὸ καὶ πολλαῖς ἐδωρεῖτο τοῦτον ἀποστολαῖς, ἐφ' ᾧ τὰς

Æthiopum aliæ utilitates impulerunt ad fœdus cum imperatore faciendum. Erat is genere Comanus, venditus olim in servitutem, qua in regnum mutata satagebat prudenti laudabilique consilio ut commeatus esset facilis popularibus suis ad eos quibus imperabat, indigere ipsos sentiens tali auxilio. Sunt enimvero non magis situ quam indole naturalique qualitate inter se adversæ atque e diametro oppositæ arctoæ austrinæque nationes, commissis invicem penitusque dissidentibus qua corporum qua etiam animorum affectionibus, pro differentia videlicet temperamenti ac cœli, quæ inter utrumque tractum intercedit; cujus etiam vestigia cernuntur in brutis animantibus, quarum sub Septentrionibus natæ alitæque a generis ejusdem genitis educatisque in regionibus meridianis haud modicis diversitatibus differunt, color siquidem etiam ipse corporum discrepat, in Borealibus fere candidus, in Australibus ater. Sed animorum in hominibus majoris momenti discrimen est, stolidorum et vix ratione utentium in septentrionalibus, apud quos frustra requiras logicas physicasve disciplinas, scientiam aut prudentiam, cum ne ratio quidem parandi necessarii victus aut convenientis cultus, non artes, non opificia, non cætera quibus homines a belluis differunt, in iis reperiantur. Vividi e contrario acresque, projecti ad contemptum periculorum cupidique præliorum Boreales sunt, tum irritabiles, et si quis lacessierit, fanatico ruentes impetu in cædes mutuas, **176** martiale prorsus genus et cruente pugnax. Quorum cuncta in Australibus contraria, solertibus, mansuetis, eximie callidis, politicæ rationis consultis, industrii ad artes, rationalis disciplinæ capacibus, fecundis consiliorum, et in omni occasione quid optimum factu sit momento videntibus, vicissim ad labores pigris, ad pugnas mollibus, otio gaudentibus, egere feriando quam satagendo abundare malentibus. Cujus tantæ discrepantiæ si quis soli causam imputaverit haud a vero, ni fallor, aberrabit. Quia enim ejus radii Arctoos et exiguo tempore et raro et oblique illuminant, non eam cerebris humanis vitalis caloris mensuram afflant, quæ ad expediendas operationes mentium, sensusque communis acrimoniam requireretur. C Frigus porro illius cœli naturale, solaris teporis admistione liberum, addensat duratque cutem corporum, crassitiemque et soliditatem inducit membris. Sub meridiano contra circulo aut in accedentibus ad illum terris frequentius imminens constantiusque immorans ac superne incoquens subjecta vapor ardentis solis eliquat corpora, et ad omnen motuum alacritatem audaciamque certaminum fluxos languidosque artus efficit. Afficit autem alterarique animos consensu quodam qualitatibus et temperamento corporum, naturalis tradit ratio, experientia sane suffragante. His de causis et olim Æthiopes valde gaudebant affluente ad ipsos copia mancipiorum Scythici generis quippe quorum opera cum ad omne laboriosum ministerium tum ad contentiones D impetusque præliorum in usu necessariæ tuendis finibus militiæ percommode uterentur; quos minus mirum imperitatnem jam ipsis hominem ortu et natalibus exterum, cum proprio, tum populi cui præerat genio, suæ gentis consortium consuetudinemque affectasse, militari utique, qua egebat, manu non aliunde ipsi quam ex empta evocataque inde juventute suggerenda. Quia vero Scythas ad se tuto deportare nisi missis ad Euxinum navibus nequibat, cujus maris fauces cum haud dubie forent in **177** potestate imminentis illis Constantinopolitanæ civitatis, facile vibebat prudens barbarus nequaquam sibi, quod optabat, aliter quam gratia

ἐκεῖθεν διαπλοϊζομένας νῆας ῥᾳδίως. Εὐξείνῳ προσβάλλειν, καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς πολλὰ διδόντας μείρακας Σκυθικοὺς ἐξωνεῖσθαι καὶ πρὸς τὰ ἴδια ἐπανήκοντας φέρειν, ὃ δὴ καὶ πολλάκις γεγονὸς ἔγνωμεν, ἐκεῖθεν μὲν τῶν χαρισματων πρὸς βασιλέα διαπεμπομένων, ἐντεῦθεν δ' ἀνοιγομένης σφίσι τῆς πρὸς ἐκεῖνον κελεύθου.

δʹ. Περὶ καμηλοπαρδάλεως, ὁποῖόν ἐστι.

[P. 118] Ἐν δὲ τοῖς χαρίσμασιν ἦν καὶ καμηλοπάρδαλις, ζῶον θαυμάσιον καὶ ἀσύνηθες, περὶ οὗ ὀλίγα βούλομαι λέγειν, τοῖς μὲν ἰδοῦσιν ὑπόμνησιν, τοῖς δὲ μηδὲ θεασαμένοις διδασκαλίαν. Σῶμα τούτῳ μέτριον κατ' ὄνους οὓς κάνθωνας ὀνομάζομεν δέρμα κατὰ παρδάλεις, λευκὸν καὶ πυῤῥαῖς φολίσι κατάστικτον, θέσις σώματος κατὰ τὰς καμήλους ἐξ ὀπισθίων βουβώνων ἐς ὤμους ἀνωφερής, τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν ὑπερκειμένων αὐτάρκως τῶν ὄπισθεν· Τράχηλος κατὰ γεράνους ἐπὶ μήκιστον ἐκτεινόμενος καὶ ἐς κεφαλὴν ἀναγόμενος, ὡς ἀγέρωχον τὸ ζῶον ἐγκαθιστᾷν. Κεφαλὴ δὲ βαιὰ καὶ καμηλοειδὴς τῷ σχήματι. Λευκὸν τὴν κοιλίαν, καὶ ἀπὸ τραχήλου διὰ ῥάχεως πάσης καὶ ἕως οὐρὰς μετρίας γραμμὴν ἐπὶ στάθμην μέλαιναν ἰθύντατα περικείμενον. Πόδες λεπτοὶ κατ' ἐλάφους καὶ διχηλοῦντες. Ἥμερον δ' ἄλλως, ὡς καὶ παισὶ παίζεσθαι ἀγόμενον ἐκ ῥινὸς, καὶ πειθήνιον ἐς ὅπου θέλοις ὁρμᾷν, ποηφάγον, καὶ ἄρτῳ καὶ κριθῇ κατὰ τὸ πρόβατον ψωμιζόμενον. Τὸ δ' ἦθος χειρόηθες, Ἡ δ' ἄμυνα τούτῳ πρὸς τὸ λυποῦν (τῷ μεγιστῳ γὰρ μέρει καὶ τοῦτο φιλοτιμεῖται τοῖς ζώοις ἡ φύσις, ὡς εἴ τις ἐπιτίθοιτο προσαμυνεῖσθαι) οὐχ ὁπλῇ κατὰ τοὺς ἵππους, ἢ κέρατι κατὰ βοῦς (οὐδὲ γὰρ κέρασιν ἔστεπται), οὐκ ὀδόντι κατὰ τοὺς κάπρους, οὐκ ὄνυξι κατὰ τὰς γαλᾶς, μόνοις δὲ τοῖς ὀδοῦσιν, οἶμαι, διὰ δηγμάτων μετρίων, ὅσον καὶ ἀποσοβεῖν τὸ λυποῦν μὴ βλάπτον· οὐδὲ γάρ τις ἰὸς τοῖς ὀδοῦσιν ἐντέθραπται κατ' ἐκεῖνα ἃ δὴ τοῖς τοιούτοις ἡ φύσις ὁπλίζει. Τοῦτο ὡς εἴ τι τέρας ἐκεῖθεν πρὸς βασιλέα διακομισθὲν ἑκάστης θέαμα ἦν καὶ τρυφὴ τοῖς ὁρῶσι δι' ἀγορᾶς ἑλκόμενον.

εʹ. Ὅπως αὐξηθέντες Αἰθίοπες τὰ κατὰ Συρίαν διεπράξαντο. Καὶ τὰ κατὰ τὸν Νόγαν.

[P. 119] Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῷ κρατοῦντι πεπρᾶχαται δοκήσει τοῦ συνοίσειν τοῖς ἡμετέροις. Καὶ ὅσον μὲν εἰς εἰρήνην ἀνυστὸν ἦν τὸ πραγματευόμενον, ἄλλως δὲ καὶ ἐς μέγιστον ἐλυμήναντο· ταῖς γὰρ συνεχέσι μετακομίσεσι τῶν βορέαθεν μειρακίσκων πλῆθος ἐν καιρῷ συστὰν στρατιωτικὸν ηὔξησέ τε τὴν τῶν Αἰθιόπων ὁρμὴν, καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἐπήδων, ὡς πολλάκις τῷ κατὰ σφᾶς ἀσφαλεῖ θαῤ-

et beneficio imperantis illic posse contingere. Quare isto ut placato benevoloque uteretur, multis legationum et missorum cum illis munerum conabatur officiis assequi. Nec votis excidit: augusto quippe annuente libere commeabant in Euxinum missi cum auro multo ab Æthiopum principe, qui Scytharum adolescentulorum maximum magna pecunia coemptum numerum ipsi perducerent; quod sæpe factitatum novimus, ex quo blanditiis donorum delinitus imperator eam aperiri et tuto frequentari permisit viam.

4. *De camelopardali, quale animal sit.*

Cæterum in donis hac de causa missis camelopardalis fuit animal rarum et mirabile, de quo pluscula hic sujicere decrevi, ut qui viderunt recordentur qui non viderunt discant. Moles ei corporis non magna, qualis ferme magnorum asinorum, quos canthones vocamus. Pelle obducitur pardalibus simili, rubris in albo sparsim compuncta maculis, magnitudinis ac figuræ squammarum. Forma corporis camelos imitatur, a tergo et femore ad armos sursum eminens, anterioribus cruribus longitudine non modice superantibus posteriora. Collum ut in gruibus longissime protensum alte in verticem assurgit fastidiose circumquaque despectantem quodam quasi supercilio ferinæ superbiæ. Caput exiguum a camelis figura non discrepans. Venter albus, a capite per dorsi spinam usque ad caudam, quæ modica est, linea nigra velut ad normam rectissime producta signatur. Pedes tenues in similitudinem cervinorum, fissis **178** et ipsi ungulis. Ipsum alioqui animal mansuetum ac cicur, ut etiam ludendum se pueris præbeat et naso tractum non invitum sequatur quocunque duxeris. Herba vescitur: sed et panem et hordeum non minus quam oves libenter gustat. Indoles tractabilis nec iracunda. Si quid offendat (nam ferme animantibus natura quibus injurias propulsent arma non negavit), si quid, inquam, infestum ingruerit, non id calce ut equi, non ut boves cornu, quo caret, non dente sanguinario et terribili, ut apri, non unguibus ut feles, sed solis, puto, non acutis dentibus ulciscitur per morsus non rabiosos, sed moderatos, ut intelligas nolle ipsum aliis nocere, satis habens sab sese quomodocunque propulsare noxam. Neque vis ulla veneni dentibus subest in perniciem dentes natura pro armis dedit. Talo peregrinæ formæ animal ex Æthiopia ad imperatorem missum spectaculum diu quotidianum et jucundum Byzantinis præbuit, per fora et plateas ductum.

5. *Ut aucti viribus Æthiopes in Syria rem gesserint, et de Noga.*

Quæ imperator ostentabat eo consilio, ut populus delectatus fructu isto longinqui commercii pacem et societatem initam cum Æthiope ut nostris rebus utilem probaret. Et erat in ea forte conducibile quidpiam si quis in præsentis usu tranquillitatis acquiesceret: sed qui longe consuleret in posterum, magnam summæ rerum et nomini Christiano parari perniciem ista in barbaros indulgentia sentiret. Experientia certe docuit auctos et corroboratos Æthiopas isto libere concesso commeatu puerorum e borealibus tractibus, qui deinde in cœlo mitiori affluente victus copia in acres bellatores adolescerent formidabiles evasisse, conscriptis exercitibus invi-

ῥοῦντας ὑπερορίους ἐκφέρειν πολέμους καὶ κατὰ Χριστιανῶν ἀνδρίζεσθαι. Τῶν γὰρ Ἰταλῶν τὴν τῆς Συρίας ἁπάσης παραλίαν κατεχόντων καὶ Φοινίκης ἀρχόντων καὶ αὐτῆς Ἀντιοχείας τὸ κράτος ἐχόντων, διαμφισβητούντων δ' ἐξ ὑπερτέρας ἰσχύος καὶ τῶν τῆς Παλαιστίνης τόπων ὡς ἁγιότητος δόξαν ἐχόντων, καὶ μάλα εἰκότως διὰ τὰς ἐκεῖσε τοῦ Σωτῆρος διατριβὰς καὶ τὰ τῆς οἰκονομίας τεραστικά, αὐτοί γε θαρσήσαντες ταῖς ἐκ τῶν Σκυθῶν συστάσαις δυνάμεσιν, ἐξελθόντες πᾶσαν ἐκείνην τὴν γῆν Μυσῶν τὸ λεγόμενον λείαν ἐποίουν, ἕως οὖν κατ' ὀλίγον (οὐδὲ γὰρ ἦν τοῖς Ἰταλοῖς πρὸς αὐτοὺς σπένδεσθαι ἐχθρούς γε ὄντας καὶ λεγομένους τοῦ τιμίου σταυροῦ) καὶ αὐτῶν δὴ τῶν μεγίστων πόλεων ἐξώσαντες αὐτὰς εἰς ἕδος κατήρειψαν. Καὶ νῦν κεῖται μὲν ἡ περιφανὴς Ἀντιόχεια, κεῖται δὲ ἡ Ἀπάμεια, κατέσκαπταί τε Τύρος καὶ Βηρυτός, καὶ Σιδὼν τὰ ὅμοια πάσχει. Ἑτέρωθεν δὲ θρηνεῖ Λαοδίκεια. Τρίπολίς τε καὶ Πτολεμαΐς, τὰ μεγάλα τῶν Ἰταλῶν ἄστεα, ὡς οὐδ' ἂν ἦσαν λογίζονται. Καὶ δὴ Δαμασκὸς ἡ καλλίστη, τὰ ποτὲ τῆς Ῥωμαΐδος ὅρια καθ' ἑῴαν, ἠφάνισται παντελῶς, καὶ ὅλως πλὴν τῶν εἰς Ἀρμενίους τελούντων οὐδὲν ὅ τι συνίσταται. Ὁ δὲ παμπληθὴς ἐκείνωῦ λαὸς πανταχοῦ γῆς διεσπάρη ἄνευ τῶν

A πεσόντων, τῶν μὲν πολέμου νόμῳ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως νόμῳ μαρτυρικῷ, μὴ καταδεχομένων τὴν ἄρνησιν. Καὶ ταῦτα μὲν Αἰθιόπων τὸ Χριστιανικὸν ἀπώναντο ταῖς ἡμετέραις ἀβουλίαις ἢ κακονοίαις ἢ αὐτονόμοις ὁρμαῖς καὶ ὀρέξεσι· Τοχάρων δὲ τοῦ θράσους καὶ ἔτι ἀνέχομεν, οὐ δυνάμεσιν οὔμενον [P. 120] θαρσαλέαις, ἀλλὰ φιλικαῖς εἴτ' οὖν δουλικαῖς ὑπελεύσεσι, κήδη ποιοῦντες καὶ δωροφοροῦντες συχνάκις τὰ κάλλιστά τε καὶ μέγιστα, ὡς καὶ δεύτερον ἄλλο μετὰ ταῦτα καὶ χρόνοις ὑστέροις συνέστη πρὸς τοὺς δυτικοὺς Τοχάρους, ἔκ ποθεν ἀφανῶν ἐπιστάντας καὶ τὰ βόρει κατασχόντας μεθ' ὅτι πλείστου δυνάμεως, συνάλλαγμα τῷ ἄρχοντι τούτων Νογᾷ, ἐνδόντος τοῦ βασιλέως ἑτέραν παῖδά οἱ ἐκ σκοτίων σπερμάτων γεγεννημένην, Εὐφροσύνην τοὔνομα, ἐξ ὧν συνέβαινε μετὰ φιλίας ἐκείνους ἔχειν ἃ δὴ προσταλαιπωροῦντες B πολέμῳ μόλις ἂν ἐκτῶντο.

ς'. Ὅπως αἱ τρεῖς βασιλίδες ἀνδράσιν ἡρμόσθησαν καὶ ὁποίοις.

Τῷ μὲν οὖν βασιλεῖ μετὰ ταῦτα διέγνωστο ἀπαλλαγῆναι καὶ τῶν βασιλίδων τῶν καὶ αὐταδέλφων τοῦ παιδὸς Ἰωάννου, δοκουσῶν ἔχειν καὶ τούτων τὸ μέρος βασιλείας κλῆρον ἀπὸ πατρός. Καὶ διὰ τοῦτο βαθύ τι σκοπῶν ἐκεῖνος Ῥωμαίους αὐταῖς οὐ συνήρ-

ctis; nec jam virium conscios suarum sese intra cancellos **179** olim fixos tenuisse aut secura possessione propriorum contentos domi acquievisse, verum ausos erumpere ac sæpe bella finitimis inferre, sicque magno rei Christianæ damno famam sibi parasse bellicæ virtutis. Italis enim oram Syriæ maritimam universam obtinentibus, imperantibus C etiam Phœniciæ et ipsi urbium olim principi Antiochiæ dominantibus, et eductis inde validis copiis prospere subinde certare solitis de possessione locorum Palæstinæ antiqua sanctitatis fama merito inclytorum, quod in iis versatus, passus et mira operatus fuerit Deus factus homo, illi, de quibus agimus, Æthiopes freti exercitibus ex juventute, ut diximus, Scythica conflatis, erumpentes e suis latebris istas regiones universas latrociniorum et prædatum campum habuerunt, ferentes illic agentesque cuncta, et tanquam de Mysis, quod dici solet, impune spolia raptantes, donec paulatim (Italis abhorrentibus a fœdere cum ipsis icendo utpote venerandæ crucis notissimis et implacabilibus hostibus), quoad, inquam, paulatim post ejectos D Christianos e maximis urbibus ipsas solo æquarunt. Et nunc jacet quidem illustris illa Antiochia, jacet et Apamea. Destructa est Tyrus et Berytus. Sidon quoque similia patitur. Alia ex parte luget Laodicea. Tripolis et Ptolemais, magnæ Italorum urbes, ac si nunquam fuissent, reputantur. Pulcherrima etiam Damascus, terminus olim Romanæ ad Orientalem ditionis, funditus eversa est. Et omnino præter vectigales Armeniis regiones nihil ibi subsistit. Numerosissima vero provincias illas opimas incolentium multitudo per omnes dispersa terras in miserrimo gemit exsilio, præter eos qui aut

bello ceciderunt aut tyrannicis tormentis **180** Christianæ causa fidei, quod eam abnegare jussi renuerent consumpti sunt. En quid Christiana respublica profecerit ex auctis Æthiopum viribus imprudentia vel potius malitia nostra, consiliisque ambitiosis et privatis utilitates bene quantovis emptas dispendio arbitratis cupiditatibus! Tocharorum vero in clades Christianorum ferociam adhuc quidem utcunque coercemus non armorum utique metu aut viribus nostris, quibus quam parum fidamus ipsi norunt, sed precario emendicata gratia illorum, sive, ut vero vocabulo rem ut est exprimamus servilibus obsequiis, affinitatibus illos honorantes, et ditantes donis creberrime missitatis, quam in rem optima et pretiosissima nostrorum impendimus. Huc pertinet quod aliquanto post hæc tempora fœdus inivit imperator cum Tocharis Occiduis, ex prius ignotis prodere se ac proferre in lucem incipientibus, et quæ nostris finibus a Septentrione objacent vi maxima occupantibus. Quorum principi Noga dicto imperator aliam suam filiam, et ipsam ex pellice genitam, dedit uxorem, Euphrosynem nomine. Unde contigit ipsos ultro a nobis amicitiæ nomine condonata auferre quæ ancipiti et laborioso bello vix unquam acquirere potuissent.

6. *Ut tres reginæ traditæ viris, et quibus fuerint.*

Post hæc decrevit imperato amovere a se tres reginas pueri Joannis sorores germanas, quæ videri poterant partem aliquam juris ad imperium a patre trahere. Quare cavendum etiam atque etiam putavit ne iis Romani conjuges darentur, ne qua inde cuiquam offerri rerum novarum moliendarum

μοττε. Τὴν μὲν γὰρ τῷ ἀπὸ τοῦ Μορέου εὐγενεῖ Λατίνῳ Μαΐῳ Διβελικούρτῳ λεγομένῳ συνῆγεν εἰς λέχος ἐντεῦθεν ἐνδημήσαντι, τὴν δὲ δευτέραν Λατίνῳ μεγιστᾶνι, ὃν ἂν ἐκεῖνοι φαῖεν σεμνύνοντες κόντον, ὄνομα Βιντιμίλια, ἀπὸ Γεννούας τότε προσελθόντι κατὰ φήμην τῷ βασιλεῖ, εἰς γάμον ἐκδοὺς καὶ δώροις τὰ εἰκότα φιλοφρονησάμενος ἀποπέμπει σύναμ' ἐκείνῃ συζύγῳ, τὴν δὲ τρίτην Βουλγάρῳ τῷ Σφεντισθλάβῳ κατὰ Μυσίαν τῶν κατὰ τὸν Αἷμον ὀρεινῶν ἄρχοντι δίδωσι. Καὶ οὕτως ἐκείνων ἀπαλλαγεὶς καὶ τῶν φροντίδων τῶν ἐπὶ ταύταις ῥαΐσας ἑτέραις πράξεσιν ἐπιβάλλεται.

ζ. Τὰ κατὰ τὴν δέσποιναν Ἀλαμάναν Ἄνναν.

[P. 121] Φθάνει μὲν οὖν τῷ πρὸς Ἀλαμάναν Ἄνναν, ἣν συνοικοῦσαν ἐπ' ὀλίγον εἶχεν ὁ τοῦ Λάσκαρι (B) πατὴρ Ἰωάννης ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ, Φρεδερίχου τοῦ τῆς Σικελίας ἄρχοντος παῖδα, τοῦ Μαφρὲ δ' ἀδελφήν, ἣν δὴ καὶ ἐκ πρεσβείας ἐλθοῦσαν ταινιώσας ὁ δηλωθεὶς βασιλεὺς Ἰωάννης Αὐγούσταν δεικνὺς σύνοικον εἶχε καὶ ἔστεργε, — τῷ γοῦν πρὸς αὐτὴν ἔρωτι ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἁλοὺς ἐν ἀσφαλεῖ μὲν εἶχεν ἐφ' ᾧ τάχα μὴ ἀποδρᾶναι πρὸς τοὺς οἰκείους, ὅμως δ' ἐκείνῃ προνοῶν τῶν ἐπιτηδείων βασι- (A) λικῶς πάντα τρόπον ἐπεῖρα τῆς σωφροσύνης περιγενέσθαι. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθε πολλὰ πράττων καὶ δεξιούμενος (μηδὲ γὰρ ἂν καλὸν εἶναι ἢ εὐπρεπὲς βασιλέως ἀκούσασαν δάμαρτα· οὕτω μεγίστου καὶ φοβεροῦ ἐν ὑστέρῳ τὸ λέχος αἰσχῦναι καὶ τῷ δούλῳ, εἰ καὶ βασιλεύοι νῦν, παλλακεύεσθαι μεγίστην οὖσαν ἐκ μεγίστων), ἄλλον τινὰ τρόπον ἔγνω θεραπεύειν τὸν τυραννοῦντα μανικὸν ἔρωτα. Καὶ δὴ αὐτῇ μὲν ὑπέσχετο ἑαυτῷ συνοικίζειν εἰς γάμον ἀφέντα τὴν ἑαυτοῦ, πλὴν ἐπὶ δοκούσαις εὐλόγοις προφάσεσιν, ἃς καὶ προὔτεινεν ἐπὶ πολλῶν, καλὴν μὲν εἶναι τὴν Θεοδώραν (οὕτω γὰρ ὠνομάζετο ἡ Αὐγούστα) καὶ γένους ἀξίου τούτου βασιλικοῦ, καὶ μηδὲν ἔχεις ἐπαιτιᾶσθαι ἢ γένους ἢ σωφροσύνης τρόπων παραβεβασμένων ἢ τοῦ μὴ φί- (B) λανδρον εἶναι καί οἱ ἀξίαν συμβασιλεύειν. Ἀλλ' ἀναγκαῖον εἶναι πάντως εὐφυλακτότερον καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἔχειν ἐπὶ τῆς πόλεως ὄντας, ἧς πολις μὲν ὁ ζῆλος ἀναγκαῖος δ' ὁ κίνδυνος, οὐκ ὀλίγων ἐπεισφρεῖν ἐχόντων, καὶ ταῦτ' Ἰταλῶν τῶν ἐχόντων πρότερον, παρακεκνισμένων καὶ ἄλλως εἰς μῆνιν, ὅτι ἔχοντες ἀφηρέθησαν. Καὶ νῦν παρακινηθέντας στόλον ἀκούεσθαι φοβερὸν ἐξαρτύεσθαι, αὐτοὺς δ' ἀντωπεῖν ὁρμαῖς τοιαύταις μὴ ἔχειν· οὔτε γὰρ

posset occasio et oriri perturbatio sibi familiæque suræ periculosa. Igitur unam quidem ipsarum nobili Latino Maio de Bellicurto **181** nuncupato, qui ex Moreo, unde ortus erat, Constantinopolim advenerat, matrimonio conjunxit; alteram Latino item megistani, quem sui perhonorifico apud ipsos vocabulo contum appellabant, nomine Vintimilia, qui tunc famam secutus ex urbe Genua ad imperatoris (C) comitatum accesserat, uxorem dedit, et donis eum magnificis honoratum in patriam cum nova remisit conjuge. Tertiam collocavit Bulgaro Sphentisthlabo, montanæ circa Hæmum regionis in Mysia principi. Sicque his imperatorii generis mulieribus procul amandatis, solutus ea parte curarum, aliis pro arbitrio gerendis jam securiorem applicuit animum.

7. *De domina Anna Alamanna.*

Ante omnia memorandum est quid de Anna Alamanna tentaverit. Fuerat hæc exiguo tempore conjux Joannis Augusti, patris Theodori Lascaris, ab eo ducta in extremo senio, Friderici Siciliæ regis filia, Manfredi soror, quam a legatis ad eam accersendam missis deductam et solemni, coronationis ritu (D) Augustam declaratam memoratus imperator Joannes uxorem, eamque percaram, habuerat. Hujus amore captus imperator Michael custodivit eam diligenter ne rediret ad suos, magnifice tamen ipsi ac regie quæ opus ipsi erant ad victum cultumque suppeditans, at nullam non interim admovens machinam ad ejus, si qua ratione posset pudicitiam expugnandam. In quo frustra fuit, artes ejus omnes indiosasque blanditias matrona repellente, quippe quæ sapienter reputaret quam probrosum foret se tali ortam domo, vita in summa dignitate per inoffensam hactenus famam transacta, viduam maximi et potentissimi **182** imperatoris, contaminare lectum ejus et augustale decus cum illustri memoria tanti conjugis fœdissimo pellicatu profligare, subjiciendo sese turpi libidini servi olim ejus ac subditi, licet hodie ad imperium evecti. Cujus honestissimi certa proposita cum tamen prudenter vereretur quorsum amor impotens desperati successus furiis incensus in tyrannica licentia posset erumpere, optimum factu putavit hanc deliniendæ flagrantis cupiditatis inire rationem. Dixit imperatori haudquadam se abhorrere ab ejus conjugio, si quis modus reperiretur ejus legitime sancteque committendi. Quare videret ecquid eo quo nunc esset implicatus matrimonio sese rite posset exsolvere. Tali nexu libero se, ut honeste, ita non illibenter postea nupturam. Arrexit aures ad eo Michael, et excitatum oblata spe animum cupide advertit ad comminiscendas et quibus opus erat artificiose insinuandas speciosas causas repudiandæ, quam habebat in contubernio, conjugis. Aiebat haud se hire inficias talem esse Theodoram (id erat Augustæ nomen) in qua nihil ad regii generis claritatem, ad pudicitiæ decus, ad morum sanctitatem aut caritatem in virum posset requirere, quominus dignissimam fateretur quæ secum imperaret. Considerandum tamen esse necessitatem gravem, immineti nunc rebus Romanis atroci periculo impositam, sollicite præcavendi Latinorum iras, erepta nuper Constantinopoli furentium. Opibus ipsos et numero valere, causa quoque irritari communiter plausibili, pulsos ex possessione diuturna et multis spoliatos, quæ propria dudum carissimaque habuerant. Concitatum audiri totum Italorum nomen, et armari conspi-

ναυσὶ τοσαύταις εἶναι πρὸς ἐκείνους ἀντέχειν, A οὔτε μὴν οἵους τ' εἶναι στρατεύμασι πολεμεῖν κατὰ γῆν. Τοὺς δὲ Βουλγάρους καὶ αὐτοὺς ἑτέρωθεν ἀπειλεῖν εἰσβάλλειν διὰ Θρᾴκης, καὶ μᾶλλον τῆς τῷ τῶν Βουλγάρων, ἄρχοντι Κωνσταντίνῳ συνοικούσης Εἰρήνης μὴ ἠρεμεῖν ἐώσης τὸν σύζυγον τῇ πρὸς τὸν βασιλεύοντα ἀπεχθείᾳ. Κύκλῳ [P. 122] γοῦν τῶν ἐχθρῶν παρακινουμένων χρῆναι φυλάσσεσθαι τὰς ἐπιθέσεις εἰς ὅσον δυνατὸν, ἰδίως δὲ δεδιέναι καὶ τοὺς τῆς βασιλίδος Ἄννης οἰκείους ὡς ἑτοίμως διὰ ταύτην κἀκείνους τοῖς ἄλλοις συνεξορμήσοντας. Εἰ δέ τι προμηθευσαίμεθα, κρεῖττον καιρὸν ἔχοντες, μὴ μόνον ἐχθροὺς ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ φίλους γενέσθαι, αἰδουμένους τὸ κῆδος, καὶ κατ' ἀγχιστείαν, εἰ συνοικίσομεν ἑαυτοῖς τὴν ἐκείνων, οἰκείως πρὸς ἡμᾶς ἔχοντας. Ταῦτα τοῦ βασιλέως B βουλευομένου καὶ σοφιστικῶς λέγοντος (ἔπειθε γὰρ ὁ ἐκκαίων ἔρως, καὶ μᾶλλον παρὰ τῆς δεσποίνης Ἄννης περιφρονούμενος) ἡ βασιλὶς Θεοδώρα πυθομένη χαλεπῶς εἶχεν ἐνέγκαι, εἰ δέσποινα ἐστεμμένη οὖσα καὶ γνησία γυνὴ, ὑπ' ἀνδρί τε τῷ βασιλεῖ τεκοῦσα παῖδας, καὶ πρῶτον μὲν ἀποιχόμενον ἄλλον τὸν Μανουὴλ, εἶτα δὲ καὶ τὸν περιόντα Ἀνδρόνικον, ὃν βασιλικῶς ὁ πατὴρ τρέφοι, καὶ τρίτον τὸν ἐπὶ τῆς πόλεως γεννηθέντα τὸν Πορφυρογέννητον Κωνσταντῖνον, τοιαῦτα πάθοι ἀπολειφθεῖσα, στερηθεῖσα μὲν τοῦ ἀνδρὸς, στερηθεῖσα δὲ καὶ τῆς βασιλείας, καὶ πάσης ἀπεῤῥιμμένη τιμῆς, τὴν δ' ἀντίζηλον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας ὁρῶσα συμβασιλεύουσαν τῷ ἀνδρί. Ὅθεν καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην πέμψασα ἱκετεύει τοιαύτην συμφορὰν ἀμῦναι ταύτῃ, καὶ νόμων θείων ὑπερμαχεῖν ἀξιοῖ. Ὃς δὴ μαθὼν καὶ ἀγάμενος, εἰ τοιούτοις ἐπιχειροίη ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνέδην τῶν ἀθίκτων ἅπτεται, ὡς καὶ τοὺς κειμένους νόμους ἐθέλειν καταπατεῖν, αὐτὸς τοιοῦτος μὴ νομιζόμενος πρότερον, δεινὰ ἐποίει καὶ διεμήνυε, τὸ μὲν ὀνειδίζων, τὸ δ' ἐπισείων ἐκείνῳ καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ ἀγανάκτησιν. Τὰς δέ γε προφάσεις ὡς ἱστὸν ἀράχνης διέλυε· τὸ γὰρ φόβον θεῖον παρ' οὐδὲν τίθεσθαι κακῶς κρίνειν εἰδότος εἶναι τὸ φοβερὸν, τὸ μέντοι γε τοὺς θείους νόμους φοβεῖσθαι ἀφοβίαν εἶναι μεγίστην τῷ φοβουμένῳ, κἂν ὅ τι προτείνοι τις ἐπὶ τῷ φοβεῖν. Ταῦτα τοῦ πατριάρχου καὶ λέγοντος καὶ μηνύοντος, ἔτι δ' ἑτοίμου ὄντος ἀποκόπτειν

rante sententia potentiaque ferocissimarum gentium potentissimam classem, cui vix habeat Romanum, quo nunc statu est, imperium quid satis validum opponat. Neque maritimo apparatu haud dubie impares, terrestribus saltem copiis fidere possumus, quibus satis negotii facessent exurgentes e Bulgaria **183** motus, unde Constantinum principem assidue in nos stimulatum ardentissimis instigatio- C nibus Irenes conjugis nobis perinfensæ minari audimus irruptionem in terras nostras per Thraciam. In tanta multitudine et rabie coorientium in nos ex omni circum parte ferocissimorum hostium, quis non videt consulturum utique circumventæ undique reipublicæ, qui dederit operam numero eorum minuendo quibusdam aut ad nostram societatem attrahendis aut a communi certe aliorum conspiratione abducendis? jam illud satis constat, in primis Latinorum ditione ac vi bellica imperatricis Annæ cognatos numerari. Porro istos communione nominis ac generis satis per se pronos in partes hostium nostrorum propriæ in nos sævius commovebunt causæ, repetendæ reducendæque domum consanguineæ matronæ quasi detentæ a nobis D indigna custodia, nisi mature precavemus et ex ipsa mali causa remedium quærimus, tempestiva si unquam affinitate contrahenda, qua propinquorum dominæ Annæ non solum exarmentur iræ sublatis incentivis odiorum sed etiam amores auxiliaque concilientur, tanquam utique propinquis et necessitudine connubii cum sorore Manfredi filiaque Friderici jam quasi domesticis ipsorum. Talia versare animo ac sophisticis honestare conari rationibus imperatorem (prout adigebat illum exurens intime væsanus amor, irrideri sese a a domina Anna et vana objecta imagine nunquam successuri conjugii deludi non sentientem) audiens Augusta Theodora graviter, ut erat consentaneum, tulit. Quam enim intolerandum contumeliæ genus fore se legitimam conjugem, quæ viro imperatori tres mares peperisset, primum Manuelem fato præreptum, alterum Andronicum superstitem, regie a patre educatum, tertium, ex quo Constantinopolim migraverant, ibi natum in purpura, Constantinum, inde Porphyrogenitum, post tanta merita nullius compertam culpæ repudiari, exauctorari, viro, imperio, honore omni privatam abjici, et æmulam in locum suum intrusam **184** cernere. Hoc metu anxia mittit ad patriarcham qui eum suo nomine suppliciter rogarent ut tam atrocem a se injuriam arceret, dignareturque pro sua auctoritate deterrere imperatorem, ne tam proterve uxores pro libito commutando divinis legibus illudere auderet. Miratus plurimum hoc audiens patriarcha est cogitari attentarique res tales ab imperatore, palam inconcessis inhiante, nec verente per conculcatas leges in cupiditatum obsequium ruere, quantæ illum nequitiæ capacem non ante credidisset. Quare haud molliter castigandam ratus erumpentem in tam inverecundos ausus insaniam, gravissime illum qua exprobrando qua objurgando increpuit, minis etiam intentatis iræ divinæ. Simul allegatos in obtentum protervæ lasciviæ prætextus ut telas aranearum amovit diflavitque, sapienter monens formidare vim hominum et Dei numen ac vigilem in scelera vindictam audaci licentia spernere nonnisi ejus esse qui de vero terribilibus pessime judicet, hinc quidem stulte trepidus, inde præpostere securus. Quæcunque sibi demum terrorum spectra prave formidolosi confingant, divinas vereri leges veram demum securitatem esse. Desineret igitur vana comminisci et trepidationem inanem justo et sancto Dei metu comprimeret. Hæc et his consentanea gra-

ἐκεῖνον, εἰ ἄλλο τι πράττοι, τῆς τοῦ Χριστοῦ ὁλομελείας ὡς μέλος σεσηπὸς ἤδη καὶ θεραπείαν μὴ προσιέμενον, ἐπεὶ ἔγνω προσκρούσας ὁ βασιλεὺς ἰσχυροτέρῳ τῶν αὐτοῦ δυνάμεων καὶ ὡς πρὸς Κρῆτα κρητίζει δῆθεν τὸν ἤδη μαθόντα τὰς ἐκείνου ὑπιχειρήσεις (οὐδὲ γὰρ ἐπὶ μικρὸν οὐδ' ἐκείνου ἠρεμεῖν εἴα τοὺς λογισμοὺς ἡ τοῦ παιδὸς Ἰωάννου ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ παρόρασις), πρύμναν τε κρούεται, τὸ τοῦ λόγου, καὶ ὡς εἶχεν ἐφοδιάσας τὴν δέσποιναν Ἄνναν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα πέμπειν αἱρεῖται, [P. 123] πλὴν ἐπ' ἀνταμοιβῇ τοῦ παρὰ τἀδελφῷ ταύτης Μαφρὲ κατεχομένου Καίσαρος· ἐκεῖ γάρ οἱ ὁ πενθερὸς ἐκείνου Μιχαὴλ ὁ δεσπότης τοῦτον κρατήσας ἐξέπεμψεν, ὡς προείρηται. Ὅτι δὲ σκῆψις ἦν ἐκείνῳ τὸ προβαλλόμενον, καὶ μόνον ἔρωτος θεραπεία καὶ οὐ τοῦ κοινοῦ προμήθεια, ὁ τῶν πραγμάτων εἰδὼς ἀκριβῶς τὴν μελέτην συνελογίζετο.

η'. Τὰ κατὰ τὸν ἀδελφὸν Ἄννης τῆς δεσποίνης Μαφρὲ καὶ τὸν Κάρουλον.

Ἡ γὰρ Ἄννα Φρεδερίχου μὲν ἦν θυγάτηρ, Μαφρὲ δ' αὐταδέλφη, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἀποστατῶν
A τοῦ πάππα καὶ τῶν τοῦ πάππα, καὶ ὡς αὐτοὶ φαῖεν ἄν, τῆς αὐτῶν Ἐκκλησίας. Οὐδὲ γὰρ ἐβούλοντο κατὰ τοὺς ἄλλους καὶ αὐτοὶ εὐπειθεῖν τε καὶ ὑποκατακλίνεσθαι καθ' ὅ τι λέξοι καὶ πράξοι ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἐπειλημμένος, ἀλλ' αὐτονόμοις χαίρειν ὁρμαῖς καὶ οὕτως ἐπὶ Σικελίας καὶ τῶν ἐκτὸς τὴν ἀρχὴν διοικεῖν. Ὑβριοπαθῶν δ' ὁ πάππας πρὸς ταῦτα, εὑρὼν δραστήριον ἄνδρα, ἀδελφὸν ῥηγὸς τῶν Φραντζίσκων ὄντα καὶ εἰς κόντους τεταγμένον τὸν Κάρουλον, τὸν κατ' ἐκείνων ὡς δῆθεν ἀποστατῶν ἐγχειρίζει πόλεμον, τάξας ἐκεῖνον, εἰς τὴν αὐτῶν ῥῆγα, καὶ πόλεμον ἐμβαλὼν ἐκείνοις ἐντεῦθεν ἀκήρυκτον [P. 124] Πῶς οὖν οἱ τόσον διαφερόμενοι πρὸς τὸν Κάρουλον ὁμαιχμεῖν μετὰ τοῦ βασιλέως ἔμελλον πώποτε; Ὅμως τὸ μελετώμενον ἀπεκρούσθη, καὶ ὁ βασιλεὺς ἔμενεν
B ἐπὶ τρόπου καὶ τὰ αὐτοῦ ἔπραττε. Τὰ δ' ἦσαν τὸ βουλὰς ὑφαίνειν σὺν ἄρχουσιν, ὅπως ἀνακτίζοιτο μὲν ἡ πόλις διὰ ταχέων ἐπ' ἀδήλῳ τῷ τί Ἰταλοὶ φρονοῖεν περὶ αὐτῆς (δέος γὰρ μὴ ἀφανῶς ἐπιθοῖντο), ὅπως δὲ φυλαχθείη Ῥωμαίοις ἐπιστάντων ἐκείνων, καὶ μὴ φανέντες λαφύξαιεν ὡς ἐξ ἀνάγκης κραταιότερον ἐπιθέμενοι. Οὐδὲ γὰρ ἠρεμεῖν οὐδὲ μικρὸν

vitate tali persona digna monentem patriarcham, clareque insuper minantem sese illum, si porro cogitata promoveret, e Christi corpore velut membrum putridum et curationem respuens abscissurum, reveritus imperator, aut potius confusus deprehensa turpis voti conscientia, eventumque desperans cœpti facultate (quod sero sentiebat) et viribus superioris, insuper metuens ne veteres patriarchæ in se offensiones ob amotum ab imperii
C collegio Joannem refricaret, ac clare tandem intelligens frustra se fucum perspicacibus **185** facere conatum erumpente in notitiam male tecta fraude, remigium, ut sic loquar, inhibuit, et quasi a cursu temere initio se reprimens incubuit, quod dicitur, in porram, retro cessim nitendo, novo videlicet ex re capto consilio, dimittendi ad sua copioso instructam viatico dominam Annam, cæterum postulans cum ea permutari et vicissim liberum dimitti Cæsarem apud Manfredum Annæ fratrem detentum eo quippe illum a se bello captum ejus socer despota Michael ducendum curaverat, ut dictum est. Porro istam ab imperatore ostentatam sollicitudinem præcavendi ne cognati Annæ Augustæ cum cæteris Latinis conspirarent, nihil nisi vanum et in-
D verisimilem prætextum fuisse vafra simulatione obtentum vitioso amori quo flagrabat, palam apparuit statum rerum tunc Italicarum ex vero scientibus.

8. De fratre dominæ Annæ Manfredo, et de Carolo.

Fridericus enim et Manfredus, quorum illum quidem Annæ patrem, hunc fratrem fuisse diximus, ambo a papa et papæ partibus defecerant, et ut ibi loquebantur, excommunicati ab Ecclesia ipsorum suas sibi seorsim res habebant. Non enim sicut cæteri obtemperare ac se morigeros præbere jussis ac placitis moderantis Ecclesiam volebant, sed affectabant usurpabantque nemini obnoxiam licentiam agendi et statuendi prout liberet, ac sic tam in Sicilia quam extrema, pleno et nullum agnoscente superiorem dominio, regnare. Quarum intolerabilium injuriarum nactus papa idoneum ultorem Carolum fratrem regis Francorum, ex contorum sive comitum ordine, virum strenuum, bello eum præfecit illis veluti rebellibus et apostatis indicto, regnum ipsis ereptum illi tribuens quam optimo jure possidendum, si eos vi et armis inde pelleret; id quod summa ope tunc cum maxime ille ardens nihilque non movens conabatur. Quodnam ergo, quæso, periculum erat, ne isti **186** cum Carolo communis in nos expeditionis societatem inirent, quicum capitalibus commissi odiis internecino bello de statu et salute dimicabant? In hunc modum illæ de novo conjugio imperatoris cogitationes evanuerunt, ipso in officio permanente ac de cætero intento rebus suis. Inter quas quæ tunc urgebant, erant deliberationes crebro ab illo habitæ cum primis suorum de restauranda quamprimum urbe, sicque omni præsidiorum genere et intentæ vigiliæ custodia firmanda, ut quæ arcano comparari ferebantur ad eam recuperandam insidiosæ molitiones Latinorum, quandocunque in vim erupissent, successu frustrarentur. Timebantur enim occultæ artes et proditionum fraudes. Copiarum quoque ac cæterorum apparatuum belli curabatur, ut tantum esset ad manum quantum opus erat ad prohibendum, ne statim atque in conspectum urbis venisset formidabilis ille, quem fama e erat adornari, exercitus Italorum, eam absorberet, sed ab illorum quantumvis vehementibus defenderetur insultibus et Romano imperio servaretur. Frequentes porro memorabant nuntii haud cessare ulla in parte Italos, sed in expeditionis apparatu duplici totos esse

ἠκούοντο, ἀλλὰ στόλον μέγιστον ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης κατὰ τῆς πόλεως ἐξαρτύεσθαι.

θʹ. Ὅπως σανίσιν ἀνυψοῦντο τὰ πρὸς τῇ θαλάσσῃ τείχη, καὶ διὰ τί. Καὶ περὶ ἑτοιμασίας τοῦ βασιλέως.

Ἐδόκει γοῦν πρὸς τὰ παραστάντα διὰ ταχέων ἀνυψοῦν τὰ τείχη τῆς πόλεως, καὶ μᾶλλον τὰ πρὸς τῇ θαλάσσῃ, ἃ δὴ καὶ χθαμαλὰ ἦσαν· εἰκότως θαλασσοκρατοῦντος τότε τοῦ πρώτως ἀνεγείραντος Κωνσταντίνου τοῦ οὐχ ἧττον τὸ σέβας ἢ τὰς πράξεις μεγίστου, κατεπείγοντος δὲ τοῦ καιροῦ, ἐπεὶ οὐκ εἶχοιεν πέτραις σὺν τιτάνῳ τὴν ἀνοικοδόμησιν ἐκτελεῖν, μόσυσι, σανίσι πλατείαις καὶ ἐπιμήκεσι σὺν τῷ καὶ στιβαρὰς πρὸς τὸ ταῖς ἐπιφοραῖς ἀντέχειν εἶναι, τούς τε πύργους καὶ τὰ τείχη προσανυψοῦν, πρὸς δέ γε τὸ αὐτάρκως ἔχειν τῶν ἀνθεξόντων ἐντὸς B πλῆθος στρατιωτῶν ἔξωθεν εἰσοικίζειν, πλὴν ἐλαφρῶν ὡς ἐντὸς μενόντων ἐπὶ τοῦ τῆς μάχης καιροῦ, ἢν δέ τε δέοι καὶ ἀπὸ γῆς ἐκφέρειν πόλεμον, εἶναι τοὺς ὑποστησομένους ἐκ στρατευμάτων μεγάλων βασιλικῶν. Τὰ δέ γε τῆς τροφῆς αὐτοῖς, εἰ ἐπὶ μήκιστον παραμένοιεν προσκαθήμενοι, ἑτοίμως ἀπὸ τῆς πόλεως ἑτοιμάζεσθαι· εἰσαχθέντων γὰρ βοῶν

A ἱκανῶν εἰς γεωργίαν τῶν ἀρουρῶν, ὅπου ἂν εἴησαν αὗται καὶ παρ' ὧν κατέχοιντο, τῶν ἐντὸς λέγω τῆς πόλεως, αὐτοὺς γεωργεῖν ἔχειν νεοῦντας καὶ σπείροντας καὶ θερίζοντας, ὡς εἶναι καὶ τοῖς ἀνθρώποις αὐτάρκη τροφὴν, [P. 125] πρὸς τῷ καὶ ταρίχη προεισαχθῆναι τοῦτο μὲν ἐξ ὑείων κρεῶν τοῦτο δέ γε καὶ ἐκ τοῦ τῶν προβάτων γάλακτος, καὶ χιλὸν τοῖς ἵπποις προσαπομένειν, εἶναι δὲ καὶ γεωργοῦσιν ἐντὸς τὰ ἐς τροφὴν ἀνθρωπίνην τῶν ζώων ἐξ ἀνάγκης περιγινόμενα, ὡς τρέφειν ἱκανῶς ἔχουσι. Περιβλήματα δὲ ἐκ βοείων δερμάτων ταῖς σανίσιν ἐπιτεθεῖσθαι, μὴ καὶ πῦρ ἐναύσαντες ἐκκαίοιεν οἱ πολέμιοι. Τὰ μὲν οὖν τῶν σανίδων εἰς ἔργον ἐξέβη, καὶ πύργοι μὲν ὡς ἐπὶ τρεῖς ἀνυψοῦντο πήχεις, τείχη δὲ ἀναλόγως τοῖς πύργοις τὴν αὔξην ἐλάμβανον· τὰ δὲ λοιπὰ ὑπερετίθεντο ὡς ἐπὶ καιροῦ πράξοντες. Τὸ δ' ἐλαφροῖς τῶν στρατιωτῶν οἰκίζειν τὴν πόλιν καὶ λίαν ἐπ' ἀνάγκης εἶχεν, ὅπου γε καὶ Λάκωσι πλείστοις ὕστερον ἐκ τοῦ Μορέου ἀφιγμένοις ἐπιμερίσας τόπους ἐπὶ τῆς πόλεως παρεῖχε κατοικεῖν ὡς αὐτόχθοσι, καὶ ῥόγαις ἐτησίοις δωρούμενος καὶ πλείστοις ἄλλοις φιλοτιμήμασιν ἐπὶ πολλοῖς καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἐχρῆτο, ὡς ἀξίαν τριβὴν ἐν πολέμοις ἔχουσι.

nam et classem instruebant maximam, quæ mari rem gereret, et terrestrem exercitum prævalidum armabant, quo urbs undecunque oppugnaretur.

9. *Ut mœnia urbis quæ mare spectant suggestu tabularum aucta sint, et quam ob causam. Tum de cætero imperatoris apparatu.*

Visum igitur est necessarium ad occurrendum C instantibus ante omnia summa celeritate mœnia urbis attollere, præsertim quæ mare spectabant, quippe quæ humiliora erant, eo qui condidit, quod mari dominaretur, munire illa diligentius ea parte superfluum rato. Is fuit Constantinus, non religione minus quam civilibus et bellicis actis maxime inclytus. Quia vero angustiis temporis urgebantur nec petræ et calx ad manum erant, tabulis latis et prælongis usi trabibus, quas ubi deficiebat summitas depressioris muri, validis nexibus ædificio **187** priori committebant, suggestum coronæ mœnium et surgentibus per intervalla turribus adstruxerunt, quantum sufficeret ad tegendos intus defensores; quorum ne deesset copia, foris accivit et intra urbem collocavit, domiciliis pomœrio vicinis, magnum numerum militum levis armaturæ: non enim loricis cæteroque gravi apparatu opus erat pugnaturis ex tuto, pinnis murorum protegentibus. Nam ad eruptiones, si quas usus belli posceret, et apertas in campo dimicationes cum obsessoribus, præsto adfuturos cataphractos e castris majoribus imperatores. Providit autem ne præsidiariis hisce urbanis alimenta unquam deforent, quantumcunque durarit obsidio, sed esset semper affatim unde ipsis ex urbe suppeditarentur ad victum necessaria; quam ad rem introduxit in urbem boum numerum, quantus sufficeret culturæ camporum suburbanorum, quorum opera industrii agricolæ arando, serendo metendoque conficerent frumenti quod esset opus ad annonam in urbe degentium, addita quam pariter intro congeri curabat copia magna duratorum sale ac fumo ad diuturnam conservationem ciborum, partim ex suillis carnibus, partim ex ovino lacte. Feni quoque vim ingentem in pabulum equorum reposuit, non defutura ipsis agricolis intra urbem degentibus et ex ea in culturam ruris undique vicini quotidie prodituris etiam obsidionis tempore quadam copia carnium etiam recentium, nonnullo utique numero animalium suburbanis pascuis alendo; unde non solum soboles succresceret apta laboribus aratri ac plaustri, sed quæ in macelli quoque ac mensarum usum urbanum abundaret. Porro coria boum sic in cibos absumptorum imponi agglutinarique jubebat exterius iis tabulis, quas dixi muris additas fuisse, quo illæ protegerentur ab igne hostili, si forte injiceretur. Ac suggestus quidem ille murorum ex materia, uti destinatus fuerat, peractus est, turres attollens supra molem priorem ad tres cubitos, et mœnia similiter, debita proportione ad D turres. Cætera ejus generis ut minus urgentia in præsens **188** suo tempore curanda dilata sunt. Illud quippe jam nunc necessarium mature ac cum sollicitudine curatum, ut expediti leviterque armati milites ad urbis præsidium idoneo numero, admotis circum undique pomœrio domiciliis, collocarentur. Quo in genere Laconibus plurimis e Moreo post receptam Constantinopolim profectis assignatis locis ædes attribuit, pensionibus illos, tanquam si essent indigenæ, annuis donans, cæteraque plurima liberalitate sibi devinciens. Unde illos promptos habebat ad quævis obsequia, libentesque libenter adhibebat ad multa intus et extra urbem, quippe usu idoneo præditos rei bellicæ. Gasmulico quin etiam Hybrida-

Τῷ δέ γε Γασμουλικῷ, οὓς δὴ συμμίκτους ἡ τῶν Ἰταλῶν εἴπεις γλῶσσα (ἦσαν γὰρ ἔκ τε Ῥωμαίων καὶ Λατίνων γεγεννημένοι), προσανεπαύετο ἐκπέμπων ἐπὶ νηῶν· ἦσαν γὰρ τὸ μὲν προμηθὲς εἰς πολέμους καὶ συνετὸν ἐκ Ῥωμαίων, τὸ δ' ὁρμητικόν τε καὶ αὔθαδες ἐκ Λατίνων ἔχοντες. Καὶ στόλον μέτριον ἐξηρτύετο, καὶ προσεκτᾶτο τὰ τῶν νήσων ἐγγύτερα, ῥόγας μὲν ἀποτάττων αὐτοῖς ἐκ τοῦ κοινοῦ ταμιείου καὶ φιλοτιμίαις αὔξων τὰς προθυμίας, ἀντιλαμβάνων δ' ἐκ τῆς ἐκείνων σπουδῆς καὶ ἐργασίας πλείονα. Εἶχε γὰρ ταῖς ἀληθείαις καὶ τὸ εὐεργετικὸν πρὸς ἅπαντας, καὶ ἀμφοτέραις ἐξήντλει πολλῶν προαποκειμένων, οὐκ οἶδα εἴτε τις τὴν φύσιν τοιοῦτος ὤν, ἢ προσποιούμενος δι' ἄλλα μέγιστα τὸ φιλότιμον, ἀναγκαστικάς τὰς εὐνοίας ὑποποιούμενος, ὡς δῆθεν οὐκ ἐκδίκως ἄρξας, ἢ τό γε τρίτον, πρὸς τὰς τῶν προτέρων βασιλέων εὐεργεσίας ἀντιβαλλόμενος, κἂν μὴ τόσον εὐηργέτει μηδ' οὕτως. Τέως δέ γε κατὰ βασιλεῖς ἠναγκάζετο χρῆσθαι τοῖς πράγμασι, μὴ καὶ δόξοι σκηνικῶς τὸ ἄρχειν ἐπιτηδεύων. Οὔτε γὰρ ἥλιος ποθεινὸς μὴ τὰς ἀκτῖνας παρίσχων τοῦτο μὲν γῇ τοῦτο δ' ἀνθρώποις καὶ ζώοις ἅπασιν, οὔτε βασιλεὺς τὸ ἀληθι- A νὸν πρὸς ἄρχειν ἕξει μὴ τοὺς ὑπηκόους εὐεργετῶν. Ὅστις δὲ βασιλεύων γλίσχρος ἐστὶ πρὸς τὸ διδόναι, ἐκεῖνος σκηνὴν βασιλείας, οὐ βασιλείαν μεταχειρίζει. [P. 126] Τεκμήριον δὲ ὁ ἐπὶ σκηνῆς Ἀγαμέμνων καὶ Οἰνόμαος, Οἰδίπους τε καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ καὶ Ἄδραστος βασιλεὺς Ἄργους καὶ οἱ λοιποὶ, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω τῶν ἐπὶ σκηνῆς βασιλέων. Πότε γὰρ ἐξ ἐκείνων τις εὖ πάθοι, πότε δὲ καὶ εὐεργετηθείη, ὑποκρινομένων τὰ τῶν βασιλέων πρόσωπα; Ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ἔστι καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ τὴν μέμψιν διαφεύγειν τὴν τῶν πολλῶν· σχήματα γὰρ προσώπων καὶ οὐ πρόσωπα ὄντας ἀνάγκη καὶ σχήμασι μόνοις εὐεργετεῖν· τούτοις δέ γε τίς ἀπολογία καὶ ὑπολέλειπται μὴ διδοῦσιν; Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ σχηματίζονται καὶ οὗτοι τὸν βασιλέα, βασιλεῖς μὴ ὄντες B μηδ' ὁπωσοῦν. Τοιοῦτοι δ' ὄντες τί ἀξιοῦσι τιμᾶσθαι, μὴ ἀληθινῶς βασιλεύοντες; ἡ γὰρ τιμὴ βασιλεῖ μετὸν καὶ οὐ σκηνικῶς βασιλεύοντι. Ταῦθ' ὁρῶν ἐκεῖνος, καὶ μᾶλλον ἐξ ὑπογύου βλέπων τοὺς παρὰ τῶν ἀπελθόντων βασιλέων εὐεργετουμένους, συνειδὸς ἔχων ἠλέγχετο, καὶ εὐηργέτει μὲν, πλὴν οὐχ ὅσον ἐκεῖνοι, τὸ μὲν διὰ τὴν ἀνάγκην καὶ τοὺς ἐλέγχους δεδιὼς ὡς κατ' ὀφθαλμοὺς ὄντας, τὸ δὲ φύσει χρώ-

rum genere, quos Italorum lingua commisto diceret, confidit, partem tulibus reipublicæ committens, navalem videlicet militiam, in quam eorum plerosque conscripsit, aptos ei functioni utpote prudentiam solertiamque ex Romanis, impetum vero et audaciam ex Latinis haustam simul habentes. Itaque ex his maxime classem instruxit satis magnam, qua vicinas insulas recuperavit et obtinuit, stipendia et donativa ipsis ex ærario communi constituens, ac cum fide repræsentans, aliisque præmiis ultro subinde datis alacritatem ipsorum excitans augensque, vicissimque ab iis utilem operam studiumque in obsequia etiam periculosa promptum recipiens. Habuit enim hic imperator vere liberalitatem in omne hominum genus effusam, utraque hauriens manu ex parata copia conditarum longa parcimonia opum, quæ late spargeret in usus egentium, haud equidem scio an instinctu indoleque naturæ, an judicio animi ob præsentem ejus rei utilitatem benefici nomen effectantis, eo scilicet adigente necessitate parandæ sic vulgi benovolentiæ, qua in primis opus **189** erat ei qui sibi esset conscius usurpati fraude nec juste possessi principatus. Potest et tertia excogitari causa, quæ Michaelem Palæologum ad large plurimis benefaciendum potuerit impellare, æmulatio laudis in isto genere præclaræ illarum qui ante ipsum imperaverant; quorum effusum studium bene merendi tribuendique ex priori memoria cum repeteret, nunquam se putaret, quantumuis large passim donando conaretur, decus hoc ipsorum ac famam æquare imitando aut assequi. Mihi quidem sic videtur, illum ex quo imperatoris nomen assumpserat, indixisse sibi inelectabilem necessitatem imperatorio more agendi, ne non vere imperare sed velut in scena simulare imperatorem videretur. Ut enim amabilis sol non esset nisi radios spargeret, per quos juvat terras, homines et cunctas animantes, ita ille verum instar principis non habet, qui cumulare beneficiis non studet eos quibus imperat. Mea, inquam, sententia, qui regis habens nomen parcus et tardus ad donandum est, simulacrum et larvam gestat regni, C minime autem veram ejus tituli majestatem obtinet. Argumento sint illi tralatitii scenarum reges, Agamemnon, Œnomanus, Œdipus et hujus posteri, Adrastus quoque Argorum rex, et ne singulos numerem, ejus formæ cæteri; a quibus qui unquam spectatorum patientem ipsis operam inhianti silentio dantium, dum se magnifice ostentant in purpura non sua, mutuæ quidquam accepit gratiæ? Quem unum juverunt re ulla? Cui commodi quidquam aut doni tribuerunt? Atque hi quidem excusationem habent purgandæ ad populum illiberalitatis suæ plausibilem, quod personati tantummodo sunt principes; quare ipsis ad utcunque defungendum precario isto quodam officio simulatæ ad horam potestatis abunde sit simulata item et vano expressa D gestu beneficentia. At istis qui veros se reges putant, quid ad defensionem relinquitur; nisi largiantur, quo minus in larvatorum quoque regum numerum ac gregem compingendi sint? Prorsus vero exturbandi longeque submovendi a censu **190** ac concessu verorum principum, quorum qui ergo sibi honorem arrogant, cum tales non sint? Nam honor regis veri propria res est, non mimi diademate larvati. Hæc Michael clare perspiciens, ac beneficia quæ magna in multos exstabant priorum imperatorum, suis comparata præcellere sentiens; simulque, quod ipse convincente intime conscientia tacitus fatebatur, ne alii monstrante

μενος, ἴσως μὴ παρακατέχειν αἰρούμενος ζωὴν ταλαιπώρων ἀνθρώπων, τῶν προὔργου παντὸς ἀναγκαίου πορίζειν ἔχοντος τὴν τροφὴν ἐπὶ θεραπείαν ἐκείνων ἰόντων κατά τι ἀρχαῖον νόμιμον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως καὶ παρακαίρια, ἐφ' ᾧ μόνον δεῖξαι φύσει προσὸν τῇ βασιλείᾳ τὸ εὐεργετικόν. Οὗ ἐκεῖνος αὐτάρκως μετεῖχεν, οὐ τὰ πολλά γε μικρολογούμενος. Ἀπέστελλε δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐπιδόξους τῆς Ἰταλίας, καὶ μᾶλλον τοὺς τῆς Ἐκκλησίας, φίλους ἐκείνους καὶ μακρόθεν κτώμενος.

ι'. Ὅπως τὸν Ἰωάννην ὁ βασιλεὺς ἐκποδὼν ποιῶν ἐξετύφλου.

[P. 127] Τότε δ' ἐνευκαιρήσας ἐκ τῶν ἄλλων τὸν τῆς καρδίας ἔμμονον λογισμὸν ἔγνω καταστέλλειν κακίστοις ἐπιχειρήμασιν. Ὁ μὲν οὖν λογισμὸς τὸ καὶ εἰσέπειτά οἱ συνάρχειν τὸν Ἰωάννην καὶ δυοῖν κεφαλαῖν (τὸ τοῦ λόγου) μίαν ἐπικεῖσθαι καλύπτραν καὶ λίαν ἀπᾷδον εἶχε, χωρὶς καὶ τοῦ μὴ ἐν ἀσφαλεῖ καθίστασθαι· τὸν μὲν γὰρ οὗτος τὸν δ' ἐκεῖνος στέρξοι, ἀνὰ μέρος ἀποστέργων τὸν ἕτερον, καὶ οὕτως ἄτακτον τὸ πολύαρχον. Χρῆναι γοῦν σβεννύειν τὸ εἰς ἐκεῖνον τῶν πολλῶν θάῤῥος, καὶ δὴ καταρξάμενον τελειοῦν. Ἥμισυ γὰρ τοῦ παντὸς τὴν ἀρχὴν φασί τινες, ἀρχὴν δ' εἶναι τὸ οἷον κατασιγασθῆναι τὴν ἐκείνου μνήμην, ὡς μηδὲ συνάρχειν ὑπολαμβάνεσθαι· τὸ γὰρ καὶ δεύτερον στεφομένου μὴ κἀκεῖνον συντιμᾶσθαι καὶ συνευφημεῖσθαι τοῦ πατριάρχου στέφοντος ἠρέμα πως ὑποῤῥεῖν ἀνάγκη, καί γ' εὐχερὲς ἂν εἶναι καὶ τὸ πλέον ἐπιτεθῆναι, ὡς μηδ' ἐλπίδα ὑπολελεῖφθαι. Τούτοις καταστρατηγηθέντος τοῖς λογισμοῖς τοῦ βασιλέως (ὑπέκαιε γὰρ αὐτὸν ὁ τῆς μοναρχίας ἔρως, καὶ τὴν παρερχομένην δόξαν περὶ πλείονος ἐτίθει τοῦ θείου φόβου διὰ τὴν τοῦ πλείονος ὄρεξιν) βουλὴν βουλεύεται μάλα μὲν αἰσχίστην, μάλα δὲ καὶ Θεοῦ πόῤῥω βάλλουσαν, καὶ πέμψας ἐκτυφλοῦν τὸν παῖδα προσέταττε, παιδίον ἁπαλὸν καὶ μηδὲν ἔτι σχεδὸν τελέως ἢ τὸ χαίρειν ἢ τὸ λυπεῖσθαι μαθὸν, καί κ' ἐν ἴσῳ τιθέμενον τό τ' ἄρχειν καὶ τὸ ἄρχεσθαι, μόνῳ δὲ τῷ πατριάρχῃ πιστεῦον καὶ τοῖς οὕτω τὰ κατ' αὐτὸν διοικοῦσι, καὶ μηδὲ ὅτι τί ἐστιν ὅρκος εἰδὸς, ἐξ οὗ καὶ θαῤῥεῖν εἶχε μὲν οὐκ αὐτὸς, ἀλλ' οἱ περὶ ἐκεῖνον, ἐκεῖνον σώζεσθαι. Γίνεται γοῦν ὡς τὴν ἀρχὴν προσετάχθη, καὶ τοῦ βρέφους μικρὸν ὑπερβεβηκὸς παιδίον στερεῖται τοῦ βλέπειν, τοῦτο μόνον φιλανθρωπευσαμένων τῶν ἐξυπηρετουμένων τῷ μιαρῷ τολμήματι, τὸ μὴ σιδήροις ἐκπυρωθεῖσι

rerum evidentia cernerent et in se invidiose loquerentur, metuens, cum hujus præcavendæ ignominiæ necessitate, tum indole bonæ naturæ haud sustinente vitam miserorum hominum intervertenda operariis mercede injustis detinere manibus, quod antiquissima lex vetat, stimulis ultro additis haud mollibus innatam ad bene merendum propensionem incitavit. Sed hæc otiosius et forte intempestive disputamus. Sufficiat igitur hactenus demonstrasse natura conjunctum cum suprema potestate benefaciendi studium esse. Quo ille, quantum sat esset, præditus etiam ad illustres per Italiam viros, præsertim ecclesiastici ordinis, pretii non exigui dona misit, longe aucupans sibi utilem gratiam eorum ad arcanas opportunitates consiliorum votorumque, quæ mente versabat.

10. *Ut amotum ab imperii consortio Joannem imperator excæcaverit.*

Horum unum erat, et profunde quidem animo fixum olimque versatum, expunctio pupilli, cujus cogitationis ex hactenus utcunque dissimulata in opus apertum aliquando proferendæ commodam nunc sibi videbatur opportunitatem temporis nactus. Absurdum et perincommodum putabat adhærere istum sibi puerum imperii collegam, nec magis tolerabile aut facile quam duo (quod aiunt) capita uno tegi pileo. Nam præterquam quod sic nutare ac minime sibi certum existimabat fore principatum **191** suum, votis videlicet hominum divisis, et quibusdam quidem uni duorum Augustorum, aliis alteri studentibus, etiam perturbatio reipublicæ totius et quæ sequuntur ex regimine plurium incommoda inde jure timebantur. Omnino igitur expedire semina novitatum in multorum jam animis, pueri fiducia, periculosos ausus designantium elidere in capite, matureque exstinguere mox erupturam e scintilla flammam; nec cessare in consummando quod inchoatum, imo promotum sit; dimidium enim totius recte dici cœpisse, cœptum autem dudum et quidem feliciter, id negotium, abolita pæne pueri memoria ac nemine jam fere imperare illum opinante, utique Michaele semel ac bis, sine ulla ipsius ut imperii collegæ acclamatione aut omnino mentione, coronato per solemnem a patriarcha cæremoniam; unde sensim diffluere ac evanescere hunc illius honorem necesse sit, ut facile jam sit quod deest addere, ac fastigium alte jam exstructis ultimamque velut manum operi provecto imponere demenda in posterum omni spe. Ejusmodi in Michaelis animo, calcata juris et æqui reverentia, prævalebant impiæ cogitationes, ambitione vesana et cæco amore principatus posthabere fluxæ gloriæ Dei metum suadentibus. Itaque his impulsoribus expeditur impetus in immane quem atrox Deoque exosum facinus, mittente imperatore qui suo jussu excæcarent puerum adhuc tenellum, et necdum fere quid sit gaudium aut dolor scientem per ætatem, cuique idem aut perinde esset imperare vel subesse, infantia, quæ vixdum excesserat, talium rerum ignorante discrimen, acquiescentem autem unice fidei providentiæque patriarchæ, nescientem vero quid juramentum sit quæque vis religionis istius, quam non ipse, sed ii quibus erat curæ profuturam ei ad tutelam securitatemque frustra speraverant. **192** Ergo privatur oculis parvulus paulum supergressus infantiam, hoc solum humane indulgentibus ministris barbari mandati, ut non ferreis clavis e fornace candentibus ocellos tenellulos foderent, sed crepitaculo quodam ignito aciei luminum objecto videndi facultatem absumerent et sensim arefactam

τοὺς ὀφθαλμοὺς λυμήνασθαι, ἀλλ' ἠχείῳ τινὶ πυρωθέντι ἐπὶ τῶν ὄψεων φερομένῳ ἐξοπτῆσαι τῷ νεανίσκῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπομαρανθέντας τῇ ἐκπυρώσει καὶ ἠρέμα σβεσθέντας τὸ ὀπτικόν. Μεθὸ δὲ ταῦτ' ἐτολμήθη κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Σωτῆρος, καθ' ἣν ἄρα καὶ ἐγεννήθη [P. 128] χειρὶ μὲν παρανόμῳ, προστάξει δὲ παρανομωτέρᾳ, φέροντες φόρτον ἐλεεινὸν καὶ οἷον ἄψυχον τῷ πρὸς θάλασσαν τῶν Νικητιάτων τῆς Δακιβύζης φρουρίῳ ἐν ἀσφαλεῖ κατακλείουσι, καὶ οἱ φρουροὶ ἐγκαθίστανται, ἀποταχθέντος αὐτάρκους σιτηρεσίου τῷ ἐγκεκλεισμένῳ. Ὅρκοι δ' ἐκεῖνοι καὶ συνθεσίαι καὶ ἐμπεδώσεις φρικταὶ ὡς λάχανα κατεδήδοτο βασιλεῖ δοκοῦντι θεοφίλειαν ἔχειν, δι' ἣν καὶ προύτιμᾶτο παρὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' ἦν ἄρα τὸ λεγόμενον ἀληθὲς, ὡς Ἀρχὴ δείξει ἄνδρα· ἔδειξε γὰρ ἡ ἀρχὴ κἀκεῖνον, ὅπως ἔμελέ οἱ τοῦ δικαίου καὶ τῆς περὶ τὸν Θεὸν εὐλαβείας. Πλὴν τυφλώττων κἀκεῖνος τῇ τῆς δόξης ματαιότητι τὴν ψυχὴν ἐκτυφλοῦν ἐκέλευε σωματικῶς τὸν ἀναίτιον.

ια'. Τὰ περὶ τοῦ Ὀλοβώλου Μανουὴλ, καὶ τῆς τῶν λοιπῶν ὑποβλέψεως διὰ τὸν Ἰωάννην.

Τότε δὲ καὶ αἰτίας πλασάμενος τῷ Ὀλοβώλῳ Μανουὴλ, παιδίῳ γε ὄντι καὶ εἰς τοὺς οἰκείους τότε A τελοῦντι γραμματικοὺς, ὑπὲρπαθοῦντι δ' ὅμως τοῦ Ἰωάννου τοιαῦτα παθόντος ἀδίκως, ὢ δίκη! καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς, ἀφαιρεῖται ῥινὸς αὐτῆς μετὰ τῶν χειλέων. Ἐκεῖνος δὲ παραυτίκα ῥακενδυτήσας τὴν μονὴν τοῦ Προδρόμου εἰσέρχεται. Καὶ δὴ ἄλλους πλείστους διὰ ταῦτα ὑποβλεπόμενος τοὺς μὲν ἐν οὐδεμιᾷ ἔταττε μοίρᾳ, τοὺς δὲ καὶ ἐκόλαζε. Τοιοῦτον γὰρ τὸ μὴ εὐνόμως ἄρχειν ἀλλὰ τυραννικῶς· οἷς γὰρ ἁμαρτάνειν συμβαίνει τὸν ἄρχοντας τούτοις ὑπειδόμενον τοὺς τῶν ἀνθρώπων εὐσυνειδήτους ἄχθεσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἐκεῖνον μετανοεῖν ἐφ' οἷς ἐπράχθη καὶ συγγνώμην ζητεῖν παραιτούμενον, ἀνάγκη δικαίως πιστεύοντα ἀπεχθάνεσθαι μισεῖν ἐντεῦθεν τοὺς ὑπονοουμένους καὶ τιμωρεῖν. Ἦν οὖν τότε κατὰ τὸ ἀρχεῖον ταραχὴ λογισμῶν φόβῳ σύμμικτος, τῶν μὲν B λογισμῶν [P. 129] μηδὲ τὸν ἀνάλγητον φύσει ἠρεμεῖν ἐώντων, τοῦ δὲ φόβου, ὡς μή τις μαθὼν προσαγγείλοι καὶ οὐ φυκτά οἱ τὰ τῆς κολάσεως γένοιτο, παρευθὺς συστέλλοντος· δεινὴ γὰρ ἐν προσαγγελίαις διαφερόντως ἦν ἡ τοῦ τινα δοκεῖν προσκεῖσθαι τῷ παιδὶ Ἰωάννῃ καὶ συμπαθεῖν.

ιβ'. Τὰ κατὰ τοὺς Ζυγηνοὺς, ὅπως ἀπεστάτησαν βασιλέως διὰ τὸν Ἰωάννην.

Παρ' ἣν αἰτίαν καὶ ὀλίγον ὕστερον οἱ κατὰ τῆς

depascerentur. Id facinus supra omnem modum crudele die omnium sanctissima et maxime festiva, Christi Salvatoris nostri natali, perpetratum est, manibus scelestissimis, mandato multo etiam detestabiliori. Quo statim facto harpyæ immanes iisdem unguibus, quibus prædam innoxiam excarnificaverant, onus miserabile corpusculi luce cassi et velut exanimi tollentes in arcem illud maritimam Nicetiatarum, Dacibyzæ dictam, importarunt, tuta illic et impenetrabili custodia tenendum fidissimi præsidii, annona in alimenta inclusi, quantum sat foret, provisa. Juramenta porro illa et pacta exquisitæque ad firmandam fidem cautiones, horrendæ quinetiam dirarum imprecationes in fallentem, ut olera deglutita sunt ab imperatore religionem habere viso, et ut tali eximie ab Ecclesia honorato præque cunctis ad imperium promoto. Verum nempe est quod dicitur, Magistratus ostendet virum. Nam hunc qualis esset, palam ostendit magistratus: quam illi curæ jus fasque esset, qualis esset in Deum pietate, demonstravit imperium. Cæterum excæcatus et ille animo, et caliginosis nebulis gloriæ caducæ veræ mentium lucis intuitu amisso, nefarie pæcepit innocentem visu corporis privari.

11. *De Holobolo Manuele, et de suspicionibus odiisque in reliquos Joannis causa.*

Neque hoc contentus, confictis tunc causis Manuelem Holobolum, puerum teneræ ætatis et in domesticorum grammaticorum tunc ordine **193** merentem, quod is graviter ferre visus esset quæ in Joannem tam crudeliter acta viderat, quam injuste (testor jus et æquum), quam ultra omnem modum immaniter, mutilari fœde jussit absciso cum labris naso. Ille autem miser ita deformatus centunculo indutus in monasterium Præcursoris ingressus est. Alios item plurimos similem ob causam sibi suspectos invisosque partim ultus contumelioso neglectu est, nullam eorum in distributione honorum ac munerum rationem habens, partim quæsitis prætextibus male multavit. En fructus imperii non juxta leges tyrannice parti gestique. Quippe princeps C istiusmodi, quæ large peccaverit; cum a probis et bonæ conscientiæ hominibus aut animadverterit aut suspicatus fuerit vituperari, exardescat in furias necesse est; et qui pœnitentiam profiteri perperam actorum aut veniam poscere alienum a sua dignitate ac morte pejus vitandum censeat, toto incumbit animo ad existimandum præ seque ferendum justa esse quæ fecit. Unde quid est consequens nisi ut odisse cogatur et pro viribus ulcisci secus de se censentes? Erat ergo tunc in aula confusio cogitationum metu perplexa. Nam hinc quidem nemo quamvis ferus et ad sensum humanitatis gelidus informare animo poterat tragicam speciem exercitæ in puerulo ejus loci prorsus innoxio crudelitatis tam immanis, quin commoveretur intime et ad vindi- D candum incitaretur: inde pariter omnes constringebat metus et sollicitudo cujusque de se ipso, ne si quod emanaret istorum sensuum indicium, cupide collectum a paratis delatoribus ad tyranni aures perveniret, secutura statim inevitabili eaque atroci pœna, siquidem ex omni genere delationum illæ impotentissime celerrimeque concitabant in sævissimos furores Michaelis animum, quæ de quopiam forte nuntiarent condolere illum Joanni puero et casum ejus ægre ferre.

12. *De Zygenis sive montanis, ut in imperatorem rebellarint Joannis causa.*

Propter quam causam etiam paulo post agrestes qui vicinos Nicææ montes incolunt, aratores homi-

Νικαίας τἄκρα χωρῖται, ἀγρόται μὲν ὄντες καὶ γεωργίᾳ προσέχοντες, θαῤῥαλέοι δ' ἄλλως, πίσυνοι τόξοις, ἅμα δὲ καὶ ταῖς κατὰ σφᾶς δυσχωρίαις τὸ πιστὸν ἔχοντες ὡς οὐ ῥᾳδίως πεισόμενοι κἂν τι πράττοιεν, εὑσόντες ἥκοντά ποθεν νεανίσκον νόσῳ λελυμασμένον τοὺς ὀφθαλμοὺς, φήμης προοδευούσης ἐκείνου παρὰ τῶν συσκευασαμένων τὸ δρᾶμα ὡς αὐτὸς εἴη τὸ παιδίον ὁ Ἰωάννης, ἀπρὶξ συναχθέντες ἔχονται τούτου, ἅμα μὲν ὡς δεσπότου ὑπονοουμένου σφίσιν, ἐφ' ᾧπερ καὶ ὅρκοις τοῖς πρὸς τὸν πατέρα πεδούμενοι ταῖς ὑπὲρ ἐκείνου προθυμίαις ἐσφάδαζον, ἅμα δὲ καὶ ὡς ἠδικημένῳ προσαμύνοντες. Καὶ ἀποστατεῖν ἤρξαντο, δῆλοι ὄντες ἐξ ὧν ἐποίουν τοῖς ἐπιθησομένοις πολεμησείοντες. Καὶ δὴ περιστείλαντες τοῖς εἰκόσιν ἐκεῖνον καὶ δουλικῶς προσφερόμενοι προΐστων εἰς βασιλέα καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύειν B ὥρμων. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς μαθὼν τὰ περὶ τούτου, ἀνέζει τε τῷ θυμῷ καὶ καθεκτὸς οὐκ ἦν, εἰ ἄκραι τοιαῦται παρασπᾶσθαι τῆς ἐντρεχούσης φήμης ἕνεκα κινδυνεύουσιν, ἐξ ὧν εἰκὸς εἶναι καὶ ἄλλους παρακινεῖσθαι πλείστους ἀποστατεῖν. Ὅθεν καὶ πά- A σαις ταῖς κατ' ἐκεῖνον προυθμίαις ἐνεδίδου, καὶ ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν ἐν ταυτῷ συλλέξας ἀπέστελλε πολέμους πολεμήσοντας ἐμφυλίους. Καί γε πολλοὶ τῆς κατὰ σφᾶς ἰσχύος κρείττονες ὥρμων δοκήσει τῆς πρὸς βασιλέα εὐνοίας, καὶ ἔρις ἦν ἥν τις προκινδυνεύσας χαρίσαιτο. [P. 130] Οἱ δὲ μαθόντες οὕτω πολλοὺς καθ' αὐτῶν ὁρμῶντας ὡς ἀποστατῶν ἄντικρυς, τὴν μὲν ἀποστασίαν πολλοῦ τινος συγκαλύπτειν ἐδέησαν, ὥστε καὶ ὡμολόγουν καὶ μέγα τι ἐδόκουν πράττειν εἰς δεῖγμα τῆς κατὰ σφᾶς εὐσεβείας, εἴ γε καὶ ὑπὲρ βασιλέως καὶ ἠδικημένου κινδυνεύοιεν, Καὶ σύνθημα ἦν ἐκείνοις ἓν, ἢ νικᾷν ἢ πάντας πίπτειν. Ὅθεν περισχόντες τὰ ὀχυρώματα, ἀπ' αὐτῶν τε τὰ διὰ τόξων βέλη ἐνίεσαν καθ' ὅστις ἂν καὶ ἐγγὺς πρόσβάλλοι, καὶ προπηδῶντες γυμνῖται προσέβαλλον, τόλμῃ τε προσπίπτοντες μείζονι κατηκόντιζον μὴ καταθαῤῥοῦντας ἐκείνων τοὺς στρατιώτας. Οἱ δὲ καὶ πονοῦντες ὑφίσταντο καὶ δεινὸν ποιοῦντες, εἰ πλείους ὀλίγων καὶ ἄγροικοι ἀστικῶν περιγένοιντο· προσεβοήθουν τε ἀλλήλοις, καὶ ἐπέπιπτον κραταιότερον, καὶ πολλοὺς μὲν ἔφθειρον, οὐ μὴν δὲ ὥστε

nes et **194** agriculturæ attendentes, fortes alioquin et audaces, arcubus freti, simul autem, propter asperitatem inaccessorum saltuum et cacuminum in quibus sedes habent, confisi se non facile damni quidquam passuros quantumvis quid agerent quo imperatorem irritarent, cum invenissent profectum nescio unde adolescentulum morbo excæcatum, de quo fama præiverat opera quorumdam istius fabulæ artificum esse illum puerum Joannem, congregati C magno numero irrevocabiliter ei adhæserunt ut suo domino, quem videlicet ipsum esse opinabantur Theodori nuper imperantis filium, cui se obstrictos existimabant religione sacramenti dudum ab ipsis rite concepti in verba Theodori patris et decessoris ejus, studioque ingenti ad quidvis pro hujus salute ac dignitate audendum subeundumque incubuerunt, ultores injuriæ atrocis ipsi factæ se ferentes. Ergo palam ab imperatore defecerunt, si qui ab eo contra venirent, acriter se restituros ac qualecunque discrimen pugnæ libentissime adituros demonstrantes. Primum omnium vestitu ornatuque Augustæ majestati congruo indutum circumdatumque comitatu eum ut imperatorem agnoverunt colueruntque, ac se pro illo cujusvis periculi aleam jacere paratos professi sunt. Quibus imperator cognitis incredibiliter D exarsit, mistis ira metuque indignationem vehementissimam incendentibus. Extra enim sese ferebatur cum cogitabat illa famæ late vagantis vanitate periclitari sese, ne illi montes et arces tanti momenti a suo imperio avellerentur; simulque reputabat verisimiliter inde secuturam plurimorum quoque aliorum defectionem. Quocirca totum, quo tunc motu primo ardens flagrabat, impetum iræ continuo admisit ad severe quamprimum vindicandam horum rebellionem. Itaque subito immisit in istud civile bellum raptim undique coactas imperii copias, in quibus plerique alacritate ruebant viribus majori, cupidi pro se quisque ostentandæ præcipuæ cujusdam erga imperatorem benevolentiæ, **195** certatim sese mutuo prævertere studentes periculis ultro deposcendis adeundisque. Illi porro quos iste apparatus petebat, cum audissent tantum in se numerum oppugnantium immitti tanquam in vere rebelles et hostes imperii, rebellionis quidem probrum atque invidiam enixe depellebant: quin contra profitebantur et ultro jactabant magno se utique documento monstrare fidem ac pietatem suam, qui pro imperatore a gravissima injuria vindicando capita fortunasque suas ipsorum sub extremum discrimen mitterent. Quare hac animati conscientia piæ belli causæ, hoc quasi pro tessera in ore ac mutuis sermonibus assidue habebant forte atque irrevocabile propositum vincendi aut omnino moriendi. Ergo insessis magna multitudine arcibus ac editis situ locis, inde ingentem telorum vim ejaculabantur arcubus tuebanturque spatium intra jactum, ne quis eo se impune admoveret: sed et auctis mox animis prosilientes inde, sine loricis et galeis, irruere audebant manu facta, et ultro aggressores lacessere crebro jaculorum missu. Quibus milites imperatoris, haud ausi descendere in certamen cominus vel æquo se campo credere, tuta procul jaculatione respondebant, magna pernicie ipsorum, cum in confertos nullum telum iret irritum. Illi indignantes tantum inferri sibi damni non ab exercitu acie instructo sed a præsidiariis stationum sparsim positarum, in quarum viciniam irruerent, ingensque rati suum dedecus si plures a paucis et durati frigore montano ac rustico labore ab innutritis otio urbano deliciisque vincerentur, concurrebant majori numero atque impetu, mutuo se hortantes adjuvantesque; unde et plures ipsorum contigit cadere stragemque non parvam edi. Nec tamen id ad minuendam audaciam eorum remittendosque ardentes im-

καὶ ὑποχαλᾷν ἦν τὰς ὁρμὰς σφίσι. Μᾶλλον μὲν οὖν κακουμένοις καὶ παρὰ τὴν αὐτῶν ὑπόληψιν ἐπῄει ἀνδρίζεσθαι, καὶ ἀπτέρῳ τάχει τὰς δυσχωρίας καταλαμβάνοντες ἀπ' αὐτῶν ἠμύνοντο βάλλοντες. Τοῖς δὲ οὔτε κατὰ τὰς φάραγγας προσιτὸν ἦν, καὶ τὸ μακρόθεν βάλλειν μάταιον ἐνομίζετο· ἐπενδυόμενοι γὰρ ἐκεῖνοι τὰ δένδρα βάλλειν μὲν εἶχον καὶ εὐστοχεῖν καθ' οὗ τις τὸ βέλος ἐντείνας τὸ τόξον ἀνίῃ, βάλλεσθαι δὲ οὐδὲ τὸ παράπαν ἦν. Ἀπορουμένων δὲ πάντοθεν τῶν ἐκτὸς μηδὲν ἐχόντων ᾗ προσβάλλοιεν, ἐδόκει πῦρ ἐνιέναι· ταύτῃ καὶ γὰρ καὶ μόνως ἀποχωρησάντων αὐτοὺς ἔχειν ἐγγίζοντας τοῖς οἰκείοις αὐτῶν ἐπεισπίπτειν. Ἀλλ' ἡ δυσχωρία οὐχ ὑπήκουε τῷ πυρί· ἐφ' ὅσον γὰρ τὸ πῦρ ἥπτετο, ἐπὶ τοσοῦτον ὑποχωροῦντες ἐκεῖνοι κατὰ θάτερα παραταττόμενοι ἐκάκουν τοὺς ἐνιέντας καὶ ἀπεκώλυον. Ἐκείνοις δ' ἦσαν οὕτω καὶ τὰ κατ' οἶκον ἐν ἀσφαλεῖ, ὡς γυναῖκας μὲν καὶ παιδάρια ταῖς ἐσωτέραις παραδύεσθαι δυσχωρίαι, καὶ σταυροῖς δὲ ἐπιμήκεσι καὶ ἁμάξαις διειλῆφθαι τὸν κύκλῳ τόπον, ὡς μηδ' εἰσβαλόντας τολμᾷν εἰσελθεῖν. Ἔπιπτον τοίνυν καθ' ἡμέραν οἱ δοκιμώτατοι τῇ τοῦ θυμοῦ παραθηγόμενοι ζέσει, καὶ οὐκ ἐπ' ὀλίγον ἐκαινοτομοῦντο στρατεύματα οἷά τε δοκοῦντα καὶ μεγάλων δυνάμεων κατευμεγεθεῖν, οὓς ὀλίγοι τινὲς πρὸς ἐκείνους πλείους ὄντας καὶ ἀγρόται ἐπὶ πλεῖστον τοῦ καιροῦ κακουμένους τῷ πολέμῳ κατηγωνίζοντο. Πρὸς τούτοις τε αὐτοὶ μὲν ἦσαν ἐν ἀσφαλεῖ, κἂν ὅ τι ποιοῖεν οἱ ἔξω μὴ ἐπαΐοντες, τῷ τοῖς τόποις κατωχυρῶσθαι, κἂν πλείους ἔτι προσβάλλοιεν· οὐδὲ γὰρ ἦν ἢ αὐτοὺς προσπίπτοντας ἀλλήλοις [P. 131] τῇ ῥύμῃ τῶν τόξων μηδ' ἀντιχεῖν ἔχοντας παραπόλλυσθαι. Ἐκείνους δὲ, εἴ πού ποτε καὶ μερισθεῖεν κατὰ χρείας ἀνάγκην, ἀπολελειμμένους ὀλίγους ἑκασταχοῦ κινδυνεύειν συνέβαινεν ἐξ αἰτίας τοῦ τοὺς μὲν τὴν χώραν πρὸς αὐτῶν ἔχοντας καὶ μηδὲν εἰς κίνδυνον κατὰ νώτου προσδοκῶντας ἔχοιεν, τετραμμένους πρὸς τοὺς πρόσθεν, ἐπηλυλαζομένους καὶ τούτους ἐκ φόβων δένδρεσι, κατολιγωρεῖν, τοὺς δὲ προσδοκῶντας ἐφ' ἅπασι καὶ κύκλῳ τὸν κίνδυνον ἐκδεχομένους πολυωρεῖν, καὶ οὕτω

petus valuit: quin potius inopinatæ sensu cladis velut stimulo ad contendendum enixius viriliusque pugnandum incitari visi sunt. Itaque suis redditi rupibus ac jugis inviis, quo summa celeritate se receperunt, inne tantam quoquoversum telorum vim assidue **196** spargebant, ut plane jam nulli securus esset aditus subjectarum vallium. Jaculis vero procul impetere jaculantes ex alto vanum experientia deprehensum est: nam qui ad id se accingerent in ipso conatu tendendi arcus præoccupabantur et sternebantur sagittis montanorum, e densis ramis arborum quas inscenderant otiose ac secure in exposita undique collimantium, nemine illos vicissim contingere jaculis valente, quippe non conspicuos sed plane tectos obtentu frondium. In quibus difficultatibus melioris inopes consilii milites imperatoris optimum factu judicarunt ignem injicere obviis saltibus: silvis enim flamma populatis sperabant recessuros haud dubie rusticos, et iter apertum iri ad intimas latebras eorum, ubi familias abscondererent. Cæterum ne id quidem successum habuit, ipsa eadem obstante difficultate locorum, siquidem cum in unam partem incumbebatur immittenda flamma, inde fugientes rustici alio coibant, unde commodo in incendiarios jactu telis eos configebant, prohibebantque ne perficerent quod ceperant. Porro ipsis tuta erant domi omnia: mulieres enim et parvulos in sinus intimos maxime abruptorum submoverant montium, septoque ibi valido decussim innexarum per circuitum trabium vallaverant, ut neque si quis nostrorum militum eousque penetraret, tentare intra id vallum aditum foret ausurus. Ducebatur hoc modo bellum, et telis montanorum multi quotidie Romani, iique ex præstantissimis, cadebant. Tum enimvero ardere ira exercitus et successu inopinatissimo fremere, quasi qui hactenus se idoneos arbitrati vel fortissimis et exercitatissimis pari numero profligandis copiis, nunc experimento deprehenderentur ne tanto quidem paucioribus quam ipsi essent, iisdemque ab aratro ac sarculo semiermibus rusticulis debellandis pares, cum quibus utique ne æquo quidem Marte, sed longe pejori sua sorte, plurimis suorum **197** inultis cadentibus, tandiu pugnarent. Inter hæc montanorum optimo loco res erant. In tuto ipsi laresque ac pignora ipsorum, non modo citra teli jactum, sed etiam, quidquid intus agerent, extra notitiam et sensum frustra dudum obsidentium stabant, naturali situ et asperitate locorum abunde muniti. Contra quam si vel insanire oppugnatoribus liberet palam contra nitendo acie instructa, quid aliud quam ignominiam damno cumularent sua capita pro scopis ostendentes exercitatissimis arquitis, ex alto et tuto in densam turbam nunquam jactu irrito vibraturis spicula? Quod si non universis simul copiis sed per manipulos segregatos et seorsum immissos tentaretur assultus, id quoque cum frustra tum perniciose factum iri experientia monstrabat. Nam qui hactenus ob locorum multos simul non capientium angustias necessario divisi a cæteris aggredi montanos voluerant, aut in conatu ceciderant, aut male multati coacti fuerant recedere. Cujus rei causa erat, quod nostri conscientia castrorum late cuncta quæ a tergo erant obsidentium circumveniri non timentes, et in solos ex adverso positos intenti hostes, quorum plerique non aspectabiles latebant inter ramos arborum et latebras familiarium silvarum, falsa securitate provehebantur in loca unde receptus non esset, propterea quod observantes eorum incautum progressum ex occulto rustici eruptionibus illos opportunis a latere aut a tergo, unde minime timebatur, coorti cædebant. Porro ille ipse metus et sollicitudo montanorum, reputantium se paucos a plurimis, loco uno clausos ab universam late circum regionem obtinentibus impeti, acuebat eorum vigiliam in excubiis, ne opprimi a nostris ulla in parte improviso pos-

συχναῖς ὅπου παρείχοι χρωμένους ταῖς ἐκδρομαῖς ἐπεισπίπτειν καὶ ῥοπάλοις (οὐ γὰρ εἶχον ἅπαντες σπάθας) καταγωνίζεσθαι. Οὕτω γοῦν ἐπὶ πολὺ τοῦ πολέμου συνισταμένου καὶ τῶν πραγμάτων τριβομένων, ἐπὶ οὐκ ἦν σφίσι μαχομένοις περιγίνεσθαι τῶν ἀνθισταμένων, ἔγνωσαν εὐσυνέτως ὑπέρχεσθαι μετ' εἰρήνης, οὐ πάντας ἅμα· ἀδύνατα γὰρ οὕτως ἦν ὑποκλίνεσθαι σπενδομένους· τοῖς γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐγνωσμένοις ἐμμένοντες μεταβάλλειν ᾐδοῦντο τὸν πλησίον ἕκαστος, καὶ τὸ δύσελπι σφίσι προσῆν ὡς ἀπολουμένοις εἰ ἐνδοῖεν. Τῷ τοι καὶ καθ' ἕνα πέμποντες τῶν μὲν συμβάντων ἀμνηστίαν ἔχειν καὶ βασιλέα καὶ αὐτοὺς ὑπισχνοῦντο, ἐκείνοις δὲ μὴ διηνεκῆ τὴν ἐπὶ κακίστοις ὁμόνοιαν πρὸς τοὺς ἄλλους ἔχειν ὡς οἷόν τε συνεβούλευον, καὶ σφᾶς, εἰ θέλοιεν, προῆγον εἰς τόπους σεσημασμένους ὄντας, πλὴν μεθ ὁμήρων (οὐ γὰρ ἀπατᾷν ὀρέγεσθαι), ἐντυγχάνειν, ἐξ ὧν εἶναι μανθάνειν ὁπόσα πρὸς βασιλέως εὐεργετηθήσονται ἐνδόντες μὲν τὰς ἐνστάσεις τῷ σπένδεσθαι, προδόντες δὲ καὶ τὸν εἰς βασιλέα φημιζόμενον πλάνον. Μηδὲ γὰρ εἶναι τοῦτον τὸν Λάσκαριν

A Ἰωάννην, μηγ' ἂν πάντες λέγοιεν· αὐτὸν γὰρ ἀποκεκλεῖσθαι τῷ τῶν Νικητιάτων φρουρίῳ καὶ ἀσφαλῶν ἐγκαθείργνυσθαι. Ἢν δέ τις καὶ βούλεται βλέπειν ἐφ' ὅρκοις λαβὼν τὰ πιστὰ φρικώδεσι, προσεῖναι τοῦτον ἰέναι καὶ βλέπειν. Τούτοις καὶ πλείοσιν ἐκείνους ὑπεξάγοντες καθ' ἡμέραν, ἅμα δὲ καὶ προσπέμποντες ἱκανὰ, μόλις ἔπειθον καὶ ἐδούλουν τὰς γνώμας χρυσίῳ μερίζοντες. Καὶ νῦν μὲν τοῦτον, νῦν δὲ ἐκεῖνον ὑπερχόμενοι τοῖς μηνύμασι, τοῦτο μὲν θεραπεύοντες, τοῦτο δέ γε καὶ ὑπισχνούμενοι παρέπειθον τοὺς πολλοὺς, καὶ μᾶλλον τοὺς ἐπιδήλους Οἳ δὲ ὁσημέραι πλέον μαλακιζόμενοι ὑποψίαν τοῦ προδιδόναι παρεῖχον τοῖς ἄλλοις. Πλὴν καὶ τῆς μεταβολῆς αἰσθανόμενοι οὐχ εἶχον ὅ τι καὶ πράξειαν· μόνους γὰρ τοὺς σπενδομένους ὑπελάμβανον σώ-
B ζεσθαι, [P. 13°] κἀκείνοις ὁσημέραι πολλοὶ προσετίθεντο δέει τοῦ κινδυνεύειν. Ἦσαν δὲ καί τινες οἳ πολὺ κρείττονα τὸν ἐν τῷ πολέμῳ ἡγοῦντο θάνατον τῆς προσδοκωμένης, εἰ καθυφεῖντο καὶ προδοθεῖεν, κολάσεως, καὶ ἀννέχειν διὰ ταῦτα διὰ τέλους ἤθελον.

sent. Ac quanquam illorum plerique carentes ensibus clavas solum et ramalia nodosa pro armis habebant, tamen adjuvante iniquitate locorum nostros utcunque optime armatos, per notu ipsis diverticula deprehensos, facile opprimebant vincebantque. Hac conditione tam nobis damnosa belli cum longo jam esset tempore pugnatum nec res exitum haberet, versi ad artes nostri, quod vis non succederet, tentandum sibi putarunt, si paucos saltem hostium ac per vicem **198** singulos, abducere ac conspiratione
C communi et ad pacis tractationem inclinare possent. Ratio hæc erat consolii prudentis. Haud sperandum videbatur posse admitti ac vel audiri patienter a communi consilio gentis, et ira flagrantis et successu belli elatæ, compositionis mentionem: fixi quippe omnes erant in proposito vindicandi tuendique, quem se habere putabant, legitimi sui principis; ad hæc insidias in conventione suspectantes, et non sine causa metuentes ne dolose inducti specie pacis irritatissimis hostibus ad pœnas atroces dederentur, cuncta ejus generis statim oblata respuebant. Ergo primum ad unum et alterum, mox sensim succedente negotio ad alium aliumque mittuntur certi nec ingrati privatim homines, qui oblivionem utrinque transactorum proponerent, pollicentes optima
D fide ab imperatore sanciendam, si et ipsi paria spondere de se vellent. Sub hæc insinuabant sese illis, amice suggerendo consulerent rebus suis privatim, nec cæco se multorum impetu in certum exitium abripi præcipites sinerent. Non se postulare ut verbis crederent: capere licere præsens experimentum rerum ipsarum. Venire modo ne gravarentur, obsidibus in tutum reditum acceptis, ad loca designata, ubi distinctius explicandum illis foret quantis essent ab imperatore cumulandi præmiis, se redire cum eo in gratiam vellent impostore illo, pro quo pugnassent, abdicando. Non enim esse illum Joannem Lascarim, quidquid ipsis fuisset

universi persuasum, sed agyrtam et planum, falso se venditantem nomine ipsisque illudentem: et manifestam imposturæ convictionem offerebant, servari verum Joannem affirmantes tutissima custodia in arce Nicetiatarum, quo spectatum se conferre sine ullo periculo possent: præsumpturos enim quantascunque vellent juramentorum aut pignorum cautiones, sicque istuc æquo ac securo intraturos animo, cum pleno arbitrio liberi reditus, citra ullam suspicionis umbram. Ejusmodi **199** blandi mentis plausibilium sermonum aliquantulum initio labefactata duritie quorumdam e montanis, accedente vero larga missitatione munerum vehementius impulsa, vix tandem loco cessit, placida docilitate succedente ac plena promissione veri in imperatoris obsequia studii, auro, ut solet, distrahente concordes et studia invicem votaque committente prius unanimiter conspirantium. Ea ratione traxerunt in partes multos, et in iis capita ipsa nationis, auctoritate illic et existimatione principes. Quibuscum utcunque isthæc arcano tractabantur, et ipsi sedulo celabant, tamen cum in deliberationibus de bello et in omni occasione similium sermonum ii molliores in dies se præberent, suspicionem aliis moverunt quasi proditionem meditarentur. Moxque suspicio in opinionem transiit, idoneis exstantibus mutationis signis. Unde non parum conturbari contigit plerosque, videlicet existimantes sibi cavere soli ac salutem duntaxat proprium pacisci eos qui cum imperatore tractarent: cæteros omnes iræ hostium expositos relinqui. Eo valuit hujus periculi metus, ut multi quotidie ad eos qui tractabant se aggregarent. Erant tamen qui mortem in bello minus acerbam ducerent malis suppliciisque, quibus se subjiciendos exspectabant, si aut ultro cederent aut aliorum dolo procederentur. Quare obfirmabant se in sententia resistendi bellandique, quoad vincerent aut caderent.

ιγ'. Ἀπολογία τῶν Ζυγηνῶν πρὸς ἀλλήλους ὑνὲρ τοῦ ὃν ὡς Ἰωάννην ὑπεδέξαντο.

[P. 133] Ἐπλεονέκτουν δὲ μᾶλλον οἱ καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ τυφλώττοντος προβαλλόμενοι. Καὶ, « Τί γὰρ, » ἔλεγον, « δίκαιον ἡμῖν πέπρακται ἐπὶ τῷ ἀλλοδαπῷ τῷδε, εἰ κἀκεῖνοσ εἴη, εἴ ἄλλος; ἐοειδὴ δεξάμενοι ἐτίθεμεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς ψυχὰς, γυναῖκας καὶ αὐτὰ τὰ γνήσια προβαλλόμενοι, ἐς ὅς σιωθείη ὁ εἴς χεῖρας ἡμετέρας καταφυγὼν, νῦν μεταβαλόντες καταπροώμεθα; τί δ' ἡμῖν εἰς ἀπολογίαν πρὸς τοὺς μεμφομένους ἐπεῖται προδοῦσιν; ὅτι παρώτρυνε μὴ θέλοντας; Ἀλλ' ἡμῖν γλιχομένοις ὑπὲρ δεσπότου πάσχειν ἐπέστη. Ἀλλ' ὅτι τά καθ' ἡμᾶς ἐν ταραχῇ κατέστησεν; ἀλλ' ἡμῖν γε προθυμουμένοις μᾶλλον ἢ τούτῳ μέμψοιτό τις. Ἀλλ' ὅτι ὑπεκρίθη τὸν βασιλέα καὶ προσικέτευσε; καὶ πρῶτον μὲν τίς οἶδεν ἂν ἀληθῆ ταῦτα; B ῥᾷον αὐτοῖς ἄλλον ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς· ἐμφανίζειν καὶ ἀπατᾷν, εἰ ἐπισταῖμεν, ἢ τοῦτον ἄλλον ὄντα ἐκεῖνον ὑποκρινεῖσθαι. Εἶτα ἔστω καὶ τοῦτο. Πλὴν πᾶσι μὲν ἡ τοῦ πλείονος ἔφεσις, καὶ ἀγαπητὸν μέν αὐτὸν ἕκαστον ὄντα τὸν σπουδαζόμενον τῶν καλῶν τυγχάνειν, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ καὶ τὸ δοκοῦντα μεγαλόνεσθαι μοῖραν οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλοτιμίας ἔχει. Τί οὖν ἑαυτοῖς

A ἀφέμενοι μέμφεσθαι, συναρπασθεῖσιν οὕτος καὶ κινδυνων ἐπανηρτημένοις, μῶμον ἐκείνῳ προστρίβομεν, καὶ ἀντὶ τοῦ σώζειν μεγίστῳ κινδύνῳ περιβάλλομεν, ἄλλως τε, εἰ καί οἱ τὰ παγχάλεπα πέπρακται, τὸ γοῦν σχῆμα τῆς ἱκετείας ἱκανὸν καὶ τὸν κάκιστον σώζειν. Οὐδὲ γὰρ ἂν τί παθεῖν ἐκεῖνον, ἀλλὰ τί ποιεῖν ἄξιον ἡμᾶς προσκοπεῖν. » Ταῦτα τινῶν λεγόντων ἐδόκει τισὶν ἀδοξεῖν τὰ μεγάλα, εἴ καταπροοῖντο τὸν ἱκέτην. Καὶ τὸ μὲν διηνεκῶς πολεμεῖν (καὶ γὰρ ἂν ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι μὴ περιγενομένους τῶν πάντων, τοῦτο δ' ἦν ἀδύνατον) ὡς κινδυνῶδες καὶ ἄλλως ὃν ἀπρεπὲς ἀπέλεγον, τὸ δ' αὖθις καταπροεμένους τὸν ξένον σπένδεσφαι ἐπίμωμον ἔκρινον καὶ ἄδικον πάντῃ πρὸς τὸν ἥκοντα, εἴ πιστεύσας ἐκείνοις σφάζοιτο. Τῷ τοι καὶ τὴν μέσην χωροῦντες, B αὐτὸν μὲν ἀπεῖπον μὴ προδιδόναι, αὐτοὺς δὲ σπένδεσθαι οὕτως, εἰ θέλοιεν· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ διὰ τέλους μάχεσθαι συνετίθεντο. Ἐν τοσούτῳ οὖν τοῦ καιροῦ τριβομένου καὶ τῶν μὲν μηδὲν ἐχόντων [P. 134] ποιεῖν, τῶν δὲ μή τι ἀποκρινεῖσθαι, ὁ μὲν ξένος ἀνεῖτο φεύγειν πρὸς Πέρσας, οἷς δ' ἦσαν ὑποσχέσεις παρὰ τῶν τῇδε καὶ συνθεσίαι, ἐσπένδοντο τὰ πιστὰ λαβόντες τοῦ μὴ παθεῖν. Οἱ δὲ ταῖς σπονδαῖς πρὸς

13. ***Allegata montanorum inter sese pro eo quem ut Joannem acceptum apud se habebant.***

Maxima horum pars erat miserantium cæcum quem apud se habebant,et factu indignum contendentium illum, quicunque esset, prodere. Quo enim,aiebant, jure alienum hunc,sive Joannes est Lascaris sive non est hostibus ejus ad cruciatus et necem acerbam dederemus? Postquam enim pro C illius ad nos confugientis salute capita nostra,uxores et charissima quæque in discrimen misimus,si hunc modo mutata repente sententia destituimus, quid nobis ad defensionem faciemus reliqui,quominus ab omnibus proditionis perfidiosissimæ damnemur? An dicemus nos ab ipso nolentes impulsos coactosque? A nobis jam antea paratis et **200** gestientibus pro domino injusta passo vindicando pugnare supervenit.An illud causabimur,ejus gratia perturbatas res nostras esse? Atqui nostræ verius præcipiti ad novandum audaciæ quam huic culpa istius tumultus imputabitur.An quod se imperatorem esse simulavit,et ut tali sibi sucurreremus oravit? Primum quis scit simulasse illum,et non esse verum qualem se nominat Joannem? Et cui certo D poterit constare illum alium,quem ostendere nobis se paratos aiunt, custoditum apud ipsos cæcum adolescentulum revera Joannem esse Lascarim? Deinde esto ita, sit : tamen isti culpæ, ne a nobis tam atrociter vindicanda videatur, magnam partem detrahit invidiæ innata omnibus et late communis cupiditas augendi fortunam suam,præsertim ingerente se crescendi occasione et studiis hominum ultro ad majora vocantibus;quo tempore quis non venia dignam existimet ambitionem ejus qui regnum a volentibus delatum non recusaverit? Quid igitur attinet nobis culpa solutis illi crimen impingere?

Quem utique absentem desideratum, occurrentem evectum, ac si quid in eo deliquit, peccare a nobis coactum tueri potius et servare deberemus quam, quod sine justa vituperatione nequimus facere,gravissimo illum periculo exponere,sitientissimis cruoris ejus ipsum hostibus condonando.Atqui vel atrocissimi compertum convictumque flagitii pessimumque palam caput habitus supplicis fas ac verecundia confugientis in fidem atque asylum protectionis nostræ, præstare intactum immunemque communi humanitatis officio deberet: neque enim tunc tam spectare oporteret quid eum pati justum esset, quam quid nos facere deceret. Talia quidam disserentes persuadebant aliquibus non posse sine summa suæ gentis infamia prodi ab ipsis dedique hostibus supplicem.Iidem tamem anxii secum inquirebant: quid igitur agendum? Utrum pugnandum semper? Id quippe necessario consequi ex proposito perseverandi ad extremum **201** in defensione pueri.Nisi, quod sperari non poterat una ipsi nec magna gens universum in se conjuratum imperium vincerent, ac ne si quidem posset succedere, tamen tentari conveniret. Hic vere cum ad unicam oblatam componendæ pacis rationem referebant animum,ad deditionem nempe pueri hospitis, abhorrebant atque aversabantur, potiusque propendebant in anceps damnosumque consilium bellandi ad extremum periculo quocunque. Inter hos multorum æstus,cum longa perplexarum deliberationum mora certi consilii nihil expediretur, cæcus advena,causa tantorum motuum, dimissus ad Persas fugit. Qui porro ex montanis pacisci cum nostris et arcano tractare dudum cœperant, ii fœdus jam palam icerunt,receptique in gratiam, cum essent, ut dixi, et multi et præcipui montanorum, reliquos infirmiores illius

ἐκείνους ἡμερωθέντες τοῖς ἄλλοις κακῶς καὶ ἀπηνῶς προσεφέροντο, καὶ προσετίμων ζημίαις οὐ φορηταῖς καὶ μείζοσιν ἢ ὥστ' ἐνεγκεῖν ἐκείνους. Τὸ δ' ἐλαύνειν ἐκεῖθεν ἐξορίζοντας, ἄσμενοι ἂν εἰς τιμωρίαν μεγίστην πράξοντες, ὅμως ἐκωλύοντο πράττειν, μὴ καὶ τὰς ἄκρας ἐρημοῦν ἀνδρῶν τὰς ὁρμὰς τῶν Περσῶν ἀνέχειν δυναμένων. Ταῦτα περὶ τοὺς Τρικοκκιώτας καὶ τοὺς τοῦ ζυγοῦ διαπραξάμενοι ἀνεχώρουν ἐπ' οἴκων.

ιδ'. Ὅπως γιετέθη ὁ πατριάρχης μαθὼν τὰ συμβάντα, καὶ ὅπως τὸν βασιλέα ἀφώρισεν.

Τὸ μέντοι περὶ τὸν παῖδα Ἰωάννην συμβὰν, μέγιστον ὂν ἢ ὥστε κρυβῆναι, ἔκπυστον γέγονε καὶ τῷ πατριάρχῃ. Ὁ δ' ἀκούσας ἐν δεινῷ ἐτίθει τὴν ἀγγελίαν, καὶ οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ πράξοι, οὐδὲ καθεκτὸς ἦν ἀλύων. Εἶτα μὴ κρίνας ἀσφαλῶς ἑαυτῷ ἐπὶ τοιαύταις πράξεσι σιωπᾶν καὶ μὴ ἐπεξιέναι ἐπιτιμῶντα, προσκαλεσάμενος τοὺς περὶ αὐτὸν ἱεράρχας, καὶ δεινὰ σχετλιάσας τὸ πρῶτον ὡς χλευασθεὶς, καὶ ὅτι νόμοι καταφρονοῖντο Θεοῦ διὰ τῆς τῶν ὅρκων παραβασίας ὑπεραγανακτήσας, τέλος τί δεῖ ποιεῖν κατεσκέπτετο, ὡς μὴ ψεῦδος ἀληθείας καταχαυχήσαιτο

A καὶ ὁ ἀδικήσας κερδαίνειν δόξοι ἀνεχομένης τῆς δίκης. « Τὸ γοῦν ἐξ ἡμῶν, » ἔφη, « ἂν ἐκείνη περιαργοίη, δίκαιον γίνεσθαι, ὡς ἂν τῷ περὶ τούτων ἀγανακτεῖν μισοπόνηροι δόξωμεν. » Ταῦτα [P 135] τοῦ πατριάρχου λέγοντος ἀπήχθοντο μὲν οἱ περὶ ἐκεῖνον ἐκτόπως καὶ ἀπεστύγουν τὰ πεπραγμένα, τὸ δὲ πᾶν ἐπ' ἐκείνῳ κεῖσθαι διωμολόγουν, ὡς καὶ αὐτῶν ἑψομένων, εἴ τι ἂν ἐκείνῳ καὶ δόξοι. Ὁ δὲ ὅρκων ἐκείνων καταστενάξας, καὶ μνησθεὶς ὅπως ἐμπεδοῖντο καὶ ἄλλοι μὴ οἷοί τε πράττειν τὰ ὀμωμοσμένα, αὐτὸς τὸ εἰς ἐκεῖνον ἧκον ποιεῖν ἀνεδέχετο μόνος. Πλὴν οὐ σωματικῶς σφάττειν ᾑρεῖτο (οὐδὲ γὰρ ἄξιον)· ὅσον δ' ἧκε κατὰ ψυχὴν πράττειν, οὐκ ἐρρᾳθύμει. Τὸ δ' ἦν πάντως ὅπερ διὰ τῆς μαχαίρας τοῦ πνεύματος γίνεται, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ· ὡς διαι-
B μεῖν τὸν ἄξιον καὶ τὸν ἀνάξιον, καὶ τὸν μὲν εὐλογεῖν, τὸν δ' ἐκπέμπειν τῆς ὁλομελείας τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα στήσας καθ' ἑαυτὸν, τῶν ἄλλων τῷ μὲν δικαίῳ δυσωπουμένων τῷ δὲ φοβερῷ συστελλομένων, μὴ καὶ ἀνεδέστερον ἀπεργάσαιντο, πέμψας ἐκεῖνος ἅμα τε ἐλέγχει ἀσεβήσαντα καὶ ἅμ' ἐπιφέρει τὴν τοῦ πνεύματος τομὴν τὸν ἀφορισμόν. Ἐνταῦθα

gentis iræ ministrorum imperatoris objecerunt; qui eos acerbe crudeliterque vexarunt, spoliantes intolerabiliter miseros, et multæ nomine summas ab iis pecuniæ majores extorquentes quam quas, ne venditis quidem quæ habebant universis, possent conficere. Nec ulla imperatorios misericordia tenuit ab iis exterminandis et exturbandis sede patria in ultionem rebellionis : sed ab eo consilio illa eos cura revocavit, quod providebant fore ut his inde
C pulsis nemo jam esset qui juga illa, propugnacula Romani limitis, a Persarum assidue illis partibus insidiantium crebroque irrumpentium incursionibus tuta præstaret. His circa Tricocciotas et montanos gestis Romanæ copiæ domum reverterunt.

14. *Ut affectus fuerit patriarcha audita excæcatione Joannis, et ut imperatorem excommunicaverit.*

Cæterum quod puero Joanni evenerat, majus utique atque atrocius quam ut taceri posset, ad aures patriarchæ quoque perlatum **202** est. Is porro acerbo consternatus nuntio æstuabat animo, quid ageret incertus; nec teneri poterat quin se in cuncta palam luctuosissimi doloris indicia effunderet. Deinde ratus haud securum esse sibi super tali facinore silere nec justæ id animadversionis ulcisci vindicta, convocatis qui ad manum erant præsuli-
D bus, graviter conquerens primum se delusum irrisumque tum fœde contemptas Dei leges nefaria violatione juramentorum, indignitatem horrendi flagitii exaggeravit; ac denique deliberandum proposuit quid tali occasione facere deceret, ne mendax perfidia de conculcata veritate impune gloriaretur, neve grassator iniquissimus opimo, quod immanissime rapuerit, spolio gauderet, connivente justitia divina ; quæ si suis, ut plerumque solet, incompertis humano ingenio consiliis cunctetur, tamen nostris esse officii non negligere quod possumus, sed saltem demonstratione aliqua insigni mundo et posteris testari non sane probantibus aut tolerantibus nobis at vehementer indignantibus et detestantibus, tam atrox scelus fuisse perpetratum. Talia loquente patriarcha exhorruerunt ad mentionem fanaticæ crudelitatis qui aderant antistites, nulloque non signo declararunt abominari sese totis animis facinus adeo exsecrabile. Adjunxerunt, decerneret quod tali occasione fas et æquum poscere putaret : comprobaturos sese ac pro virili secuturos. Ad ea ille gravi ex alto pectore ducto gemitu, recordari se testatus qua religione jurisjurandi sese omnes astrinxerint ad statim vindicandam videt manu perfidiam, in utro Augustorum exsisteret alteri contra pacta conventa insidiari ac grassari in alterum audente, addidit, quoniam appareret deesse facultatem cæteris jurata exsequendi, se quidem quod esset in se facturum. Non stricturum autem sensibilem gladium in corpus ac jugulum sacrilegi (haud enim id sibi convenire), sed quod suæ potestatis foret, minime cunctaturum exsequi, utendo gladio spiritus, quod est verbum **203** Dei, ad dividendum justum ab impio, et illi quidem bene precandum hunc vero abscindendum a Christi corpore. Hæc se plane facere decrevisse cum ille significasset, aliis ob manifestam rei æquitatem improbare non audentibus, et terrore tamen haud dubio concussis, ne diris omnes suppliciis, satellitibus ab irritato anathematis ignominia imperatore immissis, conciderentur, patriarcha pronuntiato palam et merita severitate objurgato Michaelis Augusti scelere, ipsum, legitima prolata talis judicii formula, spirituali sectione a communione Christo credentium rite resecat. Fuit in modo ac circumstantia quadam hujus facti quod jure quis reprehenderet: sed nec defuit quod ad excusationem

τις καὶ μέμψαιτο τοῖς γεγονόσιν ὡς οὐ κατὰ τρόπον γεγονόσι, καὶ ὑπεραπολογήσαιτο τῶν παρξάντων πάλιν ὡς οὐκ ἄλλως ποιεῖν ἐχόντων. Καὶ ἡ μὲν μέμψις, ὅτι θεὶς τὸν δεσμὸν ἐφῆκε τοῖς τοῦ κλήρου ψάλλειν ἐκείνου χάριν, ὥστε οἱ καὶ κοινωνεῖν ἐκείνους διὰ τῶν ἱερῶν τελετῶν, αὐτός τε τὰς ἱερὰς ἐτέλει μυσταγωγίας, ἐφ' αἷς ἦν ἀριδήλως τὸν δεσμοῖς πνευματικοῖς κατεχόμενον μνημονεύσθαι. Ἡ δ' ἐπὶ τούτοις ἀπολογία, ὅτι αὐτάρκως εἶχε τοιούτῳ προσώπῳ τὰ τῆς ἐπιτιμήσεως, ὡς εἰ καὶ προσετίθετο πλέον, κινδυνεύειν συγκεχύσθαι τὰ πάντα κατὰ τὸν Ἐμπεδόκλειον σφαῖρον, καί τι καὶ παράλογον προβῆναι τοῦ βασιλέως ἀπαυθαδίσαντος. Εἰ γὰρ δυσχερὲς μέγαν οἶκον μικρὰν δυστυχίαν δέχεσθαι, ὥσπερ καὶ μικρὸν μεγάλην, ἀλλ' οὖν τὸ τὴν μεγάλην δυστυχίαν τῷ μεγίστῳ οἴκῳ ἐπεισπεσοῦσαν μὴ κατὰ τὸ εἰκὸς ἐκμειλιχθεῖσαν καθυφιέναι τῆς ἀπηνείας οὐκ ὀλίγα βλάψειν ἄν. Οἰδίποδες ταῦτα καὶ θοῖναι Θυέστου καὶ πλάνοι Ὀδύσσειοι μαρτυρήσουσιν. Οὕτω μὲν οὖν τοῦ πατριάρχου μετελθόντος τὸ τοῦ βασιλέως τόλμημα, ἑκὼν μὴ θέλων δέχεται τὴν ἐπιτίμη-

A σιν ὁ κρατῶν, καὶ πόπον διδοὺς τῷ δικαίῳ θυμῷ ἡσύχαζεν, οὔτε μεμφόμενος (οὐ γάρ οἱ ἄξιον), καὶ τὰ τῆς πράξεως ὡς εἶχεν ἀπελογεῖτο. Ὅμως ἐν ἀφύκτοις οὐκ ἀγνοῶν κατεχόμενος ἠρέμα διέφερε τὴν ὀργὴν, καὶ καιρὸν μετανοίας ἐζήτει ἐφ' ᾧ τὴν συγχώρησιν δέξασθαι. Ἤλπιζε γὰρ ὡς εἰ μικρὸν ἡσυχάσας, εἶτα μεταγνῶναι δόξας τὴν λύσιν ζητοίη, ἕψεταί οἱ παραυτίκα καὶ ἡ συγχώρησις.

ιε. Ὅπως διὰ τῶν τριήρεων ἠνδραγάθουν ὁ τοῦ στόλου τῆς Ῥωμαΐδος λαός.

[P 136] Ἀμέλει τοι καὶ μικρὸν ἐπισχὼν τὰ αὐτοῦ ἔπραττεν. Ὁ δ' οὖν σὴς τοῦ συνειδότος ὡς ὀστέον τὴν καρδίαν εβόσκετο, καὶ ταπεινὸς ἐδόκει, κἂν τῷ σοβαρῷ τῆς βασιλείας αἵρεσθαι προύνοεῖτο, ἐφ' ᾧ μὴ καταφρονούμενος καὶ τῶν ἀναγκαίων ἀποτυγχάνοι. B Τὸ γοῦν ναυτικὸν ἔπλει, καὶ αἱ τριήρεις ταῖς νήσοις προσίσχουσαι οὐκ ὀλίγας ἐκείνων ᾕρουν, καὶ παραυτίκα αἱ ἁλοῦσαι φρουροῖς ἠσφαλίζοντο, καὶ Ῥωμαίοις προσεκτῶντο αἱ Λατίνοις δουλεύουσαι. Ἐξ ὧν ἁλισκομένη μὲν ἔγνωστο Νάξος, αἱρουμένη δὲ Πάρος ἠκούετο, καὶ Κέως καὶ Κάρυστος Ὠρεῷ

contra vicissim allegaretur pro sic agentibus, quod aliter vix possent. Inconsequens videri potuit patriarcham, excommunicato nominatim imperatore permittere, quemadmodum fecit, clericis ut consuetas pro eo preces palam in choro pronuntiarent (nam hoc erat ipsos cum eo in sacris communicare qui a communione abscissus fuerat), tum præterea patriarcham ipsum per se operari rei divinæ, in qua sciebat honorifice memorandum eum quem diri anathematis vinculis irretisset. C Verum ad hæc dici potest merito visum sufficere debere in tali persona severitatem animadversionis, quæ aliquid e summo rigore remitteret: periculum enim fuisse, ne si vel pauxillum plus acerbitatis admisceretur negotio per se odioso, cuncta statim modico momento in perniciem præcipitata confunderentur, quemadmodum in Empedocleo contingebat globo, quem ventis compressis et sopitis fœtum si quis imprudentius contrectaret, ex eo repente procellæ immanes cuncta late conquassantes erumpebant. Nam quo non erat verisimile prodire immanitatis posse efferatum nimis acri contumelia, irritabilem alioqui, ad hæc summæ potestatis sibi conscium imperatoris animum, cui tenendo dum vehementi cupiditate raperetur, infirmos esse verecundiæ cancellos atque D officii satis erat experientia compertum. Sane si non fere patientius domus magna parvum infortunium quam domus parva cladem maximam **204** tolerat, quis neget prudenter factum ut de maxima in familiam potentissime regnantem necessario immittenda calamitate, quantum posset, detraheretur et adjungerentur delinimenta quibus amarities temperaretur, ne stimulis justo acutioribus ira concitata efferretur in desperatum impetum universa secum pessum in exitium trahendi? Testes hujus rei Œdipodes, cœnæ Thyestis et Ulyssei errores, extrema omnia consilia, in quæ priscos heroas nimis aeribus præcipitatos injuriis tota queritur antiquitas, responsantibus hodieque tragicis scenis. Itaque patriarchæ nunc quoque istius suæ moderationis hic fructus constitit, ut imperator suum facinus anathemate diro vindicatum aut tulerit aut ferre simulaverit patienter, ac volens nolens submissa ferienti cervice, dans locum justæ iræ, quieverit, non murmurans de pœna, sed factum ut poterat excusans: cum enim non ignoraret talis se compertum criminis quod nulla satis posset defensione dilui, si quam intus in animo adversus ulciscentem iram concepit, prodere saltem distulit, in præsens contentus leni responso, spatium ad pœnitentiam poscere, qua promereri veniam posset, sic secum subducta spei ac rationum summa, post brevem obnoxiæ quietis moram, si velut jam datis satis illustribus pœnitentiæ suæ signis reconciliationem peteret, voti statim se compotem futurum, quippe mox ab exoratis præsidibus sacrorum libenter redintegrandum in statum pristinum.

15. *Ut navales Romanorum copiæ triremibus bene rem gesserint.*

Hoc consilio se ipsum cohibens aliquandiu suas sibi privatim res habuit, lucti indulgens, vero fortasse dolore, quem utique vermis conscientiæ, teredinis instar ossa intime rodentis, cor depascens animo penitus infigeret. Inde habitu tristi demissoque majestatis imperatoriæ deprimebat fastum, cum eo tamen ut simul caveret ne in contemptum perniciosum rebus suis ista humilitate caderet. Quæ igitur opus erant non omittens vel tali tempore curare, jussit prodire navales copias; et **205** triremes ad insulas appulsæ non paucas earum Latinis antea subditas recuperarunt, captasque statim præsidiis impositis in Romanorum possessione firmarunt. Horum nuntii successum alii super alios advolantes merita gratulatione excipiebantur, dum

κατὰ καιροὺς ἰδίους συνελαμβάνοντο, καὶ σὺν ἄλλοις ἄκρα Πελοποννήσου ἀμφὶ Μονεμβασίαν σὺν Σπάρτῃ καὶ Λακεδαίμονι ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένοντο.

ιϛ'. Ὅπως οἱ ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως τὰς τῶν δυτικῶν ἐνεχειρίσθησαν διοικήσεις.

[P. 137] Τότε τοίνυν τοῖς ἀδελφοῖς ἐγχειρίσας τὰ δυτικὰ, τῷ μὲν δεσπότῃ Ἰωάννῃ τὰς ἀνατολικὰς παραδοὺς δυνάμεις σύναμα τῷ Σκυθικῷ τὰ κατὰ γῆν προσέταττε μετιέναι, καὶ τὰ τῶν Ἰλλυριῶν μεθέπειν καὶ Τριβαλλῶν, καὶ τὰ τοῦ Πηνειοῦ πέραν, τὴν ἰδίως Ἑλλάδα λεγομένην, κατατρέχειν, τῷ δεσπότῃ Μιχαὴλ πολεμοῦντα· οὐδὲ γὰρ ἦν αὐτῷ προφασίζεσθαι ὅτι ἔξω που τῆς πατρίδος ὄντος τοῦ βασιλέως δικαιοῖτ' ἂν κἀκεῖνος τὰ μέρη κατέχειν. Τὸν δέ γε σεβαστοκράτορα Κωνσταντῖνον ναυσὶν ἐμβιβάσας ἐπὶ Μονεμβασίας ἐκπέμπει, παραδοὺς κἀκείνῳ ὅσον ἦν ἐκ Μαγεδῶνος Ῥωμαίων, καὶ τὸ Περσικὸν ἅπαν· τὸ γὰρ Ἰταλικὸν μὴ ἁρμόζον πρὸς μάχην Ἰταλικὴν ὁ δεσπότης συνεπεφέρετο. Συνῆσαν δὲ τῷ μὲν δεσπότῃ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τῶν μεγιστάνων καὶ ὁ Καντακουζηνὸς Μιχαὴλ ὁ καὶ μέγας ἐν ὑστέρῳ κονοσταῦλος, οἱ ἀνεψιοὶ ἐκείνου Ταρχανειῶται, καὶ ἄλλοι συχνοὶ ἐκ τῆς δύσεως τῷ βασιλεῖ προσχωρήσαντες, τῷ δέ γε σεβαστοκράτορι ἄλλοι τε πλεῖστοι καὶ ὁ μέγας δομέστικος ὁ Φιλῆς Ἀλέξιος, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ Μακρηνὸς, ὃν παρακοιμώμενον ὁ κρατῶν εἶχε. Τὸ δέ γε ναυτικὸν ἔπλει ἐξ ἦρος ἐς Ἀρκτοῦρον, κἀν πολλοῖς εὐστόχει. Ἦγε δὲ τοῦτο ὁ Φιλανθρωπηνὸς ὁ πρωτοστράτωρ Ἀλέξιος, ἀνὴρ γεραρὸς καὶ γενναῖος, παρὰ τοσοῦτον εἰργόμενος τῷ μεγαλοδουκάτῳ σεμνύνεσθαι ἀξιώματι παρ' ὅσον ἦν ἄλλος ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος, ὁ τοῦ παλαιοῦ Λάσκαρι τοῦ βασιλέως αὐτάδελφος, ἔξωρος ἤδη καὶ παρηβηκὼς ἐπὶ τῆς Κωνσταντίνου καθήμενος, βουλαῖς καθ' ἡσυχίαν τῷ βασιλεῖ τῆς τῶν κοινῶν φροντίδος ὡς ἐνὸν συναιρόμενος, ὁ μέντοι γε Φιλανθρωπηνὸς ἀγχιστεύων τῷ βασιλεῖ· τὸν γὰρ ἀνεψιὸν ἐκείνου τὸν τῆς Μάρθας υἱὸν Μιχαὴλ γαμβρὸν εἶχεν ἐπὶ θυγατρί. Ὁ γοῦν τοιοῦτος κατεῖχε τὸ πλόϊμον, καὶ ἦρος ἐξαρτυόμενος στόλον ἀπέπλεεν, ὅμως δ' ἐσύστερον θανόντος τοῦ Λάσκαρι τὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς ἀξίαν παρὰ βασιλέως εἰς ἀμοιβὴν τῶν κόπων ἐλάμβανεν, ὡς ῥηθήσεται. Ἀλλ' οὗτοι μὲν τριχῇ κοσμούμενοι ἀνὰ μέρος τὰ κατὰ δύσιν μεθεῖπον. Καὶ ὁ μὲν δεσπότης τῷ Μιχαὴλ δεσπότῃ ἐπεῖχε, καὶ ἀνεκαλεῖτο [P. 138] τὴν ἐκείνου χώραν ὡς πάλαι τῇ βασιλείᾳ προσήκουσαν. Ὁ δὲ εἶχε μὲν πρότερον προφασίζεσθαι, καὶ ἐπροφασίζετο πιθανολογούμενος, ὡς οὐκ ἀνάγκη αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τὸν τῆς βασιλείας θρόνον (ὁ δ' ἦν ἡ Κωνσταντινούπολις) μὴ κατέχοντος αὐτὸν ἀπαιτεῖσθαι τὸ λεῖπον· ἀπαιτητέα γὰρ εἶναι μᾶλλον τὸν θρόνον τοὺς Ἰταλοὺς ἢ ἐκεῖνον τὰ κατὰ δύσιν, οὕτως

referrent modo Naxum occupatam, alias expugnatam Paron, Ceon ac Carystum quoque cum Oreo subinde capta; et ut cætera omittam, montana Peloponnesi circa Manembasiam cum Sparta et Lacedæmone Romanis ea expeditione subjecta sunt.

16. *Ut fratribus imperatoris Occiduæ provinciæ commissæ fuerint.*

Porro tunc imperator suis fratribus Occiduas provincias commendavit. Ac Joannem quidem despotam copiis Orientalibus et Scytharum auxiliis instructum terra gerere rem jussit per Illyrios et Triballos, atque ultra Peneum regionem proprie Græciam vocatam incursare, bellando adversus Michaelem despotam. Cui jam dempta erat illa excusatio, qua prius, cum provincias illas repeteretur excipere solebat, parum convenire imperatorem, qui urbe sua patria et imperii capite careret, membra illa et partes ejusdem quasi corporis extremas requirere ac longe persequi. Sebastocratorem autem Constantium impositum navibus adversus Monembasiam mittit, tradens illi quantum Romanorum prius in Magedonum regione militaverat, et universam præterea militiam Persicam. Nam Italicum exercitum, haud aptum visum bello adversus Italos gerendo, Joannes despota secum abduxerat. Cum eodem porro despota comites expeditionis iverunt alii quoque multi optimatum, inter quos Cantacuzenus Michael, qui postea magnus conostaulus uit, illiusque patrueles Tarchaniotæ; insuper alii, qui frequentes ex Occiduis tractibus ad partes imperatoris transierant. Sebastocratorem vero sequebantur cum alii plurimi **206** tum magnus domesticus Philes Alexius; cum ipso Macrenus et quem imperator cubiculi præfectum habuit Classis navigavit a vere ad Arcturum, et multa cum successu tentavit. Ductabat illam Alexius Philanthropenus protostrator, honoratus vir et strenuus, designatus jam dux magnus, et dignitatis istius titulo atque usu in tantum abstinens, quod vivebat adhuc alius illo magistratu insignitus frater germanus Lascaris senioris Augusti, effetus jam senio et fere decrepitus, in quiete quam ætas extrema poscebat, consiliis imperatori opportunis ad commune regimen cooperans. Affinitate porro Philanthropenus imperatori arcta conjunctus erat, quippe qui Michaelem Martha imperatoris sorore natum, collocata ipsi filia, generum haberet. Talis igitur vir navalibus præfectus copiis classe primo vere instructa navigavit, et Lascari paulo post mortuo magnis ducis dignitatem ab imperatore in præmium laborum accepit, ut dicetur. Hunc in modum trifariam instructi fratres et necessarii imperatoris in totidem Occiduarum partium tractus moverunt. Ac despota quidem Michaelem despotam adortus repetebat occupatas ab eo provincias ut olim ad imperium pertinentes. Eæ cum antea reposcebantur; solebat ille plausibiliter causari haud tempestivam repetitionem istam esse; nam quid attineret imperatorem sede ipsa imperii urbe Constantinopoli, exclusum de rebus tanto minoris momenti recuperandis esse sollicitum? Reciperet primum ab Italis solium regni, tum sane de regiunculis istis Occiduis **207** ab se reposcendis cogitaret. Nec porro istam rem, quam dixisse

ἀνηρτημένους πάμπαν καὶ μόλις ὁριζομένους Θεσσαλονίκῃ. Τοιαῦτα γοῦν ἀπελογεῖτο πρότερον. Τότε δὲ ἀλλὰ χώραν ἣν οἱ γονεῖς ἐκείνου πόνοις καὶ ἱδρῶσι καὶ μόνον οὐχ αἵμασι στάζοντες προσεκτήσαντο καὶ κλῆρον κατέλιπον τοῖς παισὶ, πῶς ἂν καὶ δικαίως ἀπαιτούμενος ἀποδῴη; Ἰταλοὺς γὰρ ἀφαιρουμένους, καὶ μὴ Ῥωμαίους, κατὰ τὸ δίκαιον καὶ τοῖς ἐξ ἐκείνων εἰς διαδοχὴν καταλείπειν ὡς σφέτεφον κλῆρον ἐξ ἀρετῆς· εὖ γὰρ καὶ λελέχθαι ὡς υὐδὲν οὐδενὸς πλὴν τοὸ σπουδάζοντος κατὰ πόλεμον. Καὶ οὕτω μὲν διαμφισβητούντων τὰ Ῥωμαίων τῷ δεσπότῃ στρατεύματα κατετρίβοντο· ὁ δέ γε σεβαστοκράτωρ τῇ Μονεμβασίᾳ καὶ τοῖς πέριξ προσκαθήμενος καθημερινοὺς πολέμους πρὸς τὸν Πρίντζην ἐξῆγε· μηδὲ γὰρ ἀρκεῖσθαι τῷ μέρει τῆς νήσου, πᾶσαν δὲ κρατῆσαι θέλων, ὑπάρχους ἔχων τόν τε μέγαν δομέστικον τὸν Φιλῆν καὶ τὸν παρακοιμώμενον Μακρηνὸν, ὡς ἐνὸν ἠγωνίζετο.

ιζ. Τὰ κατὰ τὸν παρακοιμώμενον Μακρηνὸν Ἰωάννην.

Ἦν δ' εὐδοκιμῶν ὁ παρακοιμώμενος, καὶ παρ' ἐχθροῖς ὄνομα ἔχων ἐπὶ στρατείᾳ καὶ τὸ φοβερὸν ἐνδεικνύμενος, ὥστε καὶ τοῦ σεβαστοκράτορος ἐκεῖ- A θεν ἐπαναζεύξαντος ὕστερον αὐτοὺς ἐγκαταλελεῖφθαι καὶ τοῦ στρατεύματος ἄρχειν, καὶ δὴ μαχομένους πολλάκις μὲν εὐστοχεῖν, μίαν δέ γε σφαλέντας κρατηθῆναι κατὰ πόλεμον καὶ ἀμφοτέρους. Τότε τοίνυν ἐπ' ὀλίγον κατεχομένων [P. 139] ἐν φυλακαῖς ὁ μὲν μέγας δομέστικος ἀποθνήσκει, ἡ δ' ἐκείνου πενθερὰ Εὐλογία δεινὰ ἐποίει τῷ βασιλεῖ προσαγγέλλουσα ὡς προδώη μὲν ὁ παρακοιμώμενος τὸν ἐκείνης γαμβρὸν, καὶ ὡς ἐπίτηδες κρατηθείη καὶ οὗτος εἰς πόλεμον, ὀρύσσων βόθρον τῷ συστρατήγῳ, καὶ ὡς ἀληθῶς ἐπὶ τούτοις κατηγορεῖται, λόγους ἔχων καὶ συμφωνίας πρὸς τὸν Πρίντζην λόμβάνειν τὴν τοῦ Λάσκαρι Θεοδώρου τοῦ βασιλέως θυγατέρα (κεχήρωτο γὰρ τοῦ ἀνδρὸς) ἐκεῖσε διάγουσαν, καὶ μετ' αὐτῶν εἶναι παραδόντα τὴν χώραν, καὶ ἀντιπράττειν τῷ B βασιλεῖ. Ταῦτα λέγουσα καί γε προστιθεῖσα ἡ Εὐλογία πρὸς τὸν ἀδελφὸν πιθανὴ ἐδόκει· ἦν γὰρ ἐκ πολλοῦ τοιαῦτα ἀκούσας περὶ ἐκείνου καὶ ὁ βασιλεύς. Συνίστα δὲ τὰς κατηγορίας καὶ τὰ τοῦ ἀνδρὸς κατορθώματα, ὡς εἰκὸς εἶναι οὕτως εὐδοκιμοῦντα ὑπελθεῖν ἐκεῖνον τὸν Πρίντζην καὶ τοιαῦτα μετ' αὐτοῦ συσκευάζεσθαι. Τὸ δέ γε πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως κῆδος καὶ λίαν ἱκανὸν οἰόμενος πείθειν ἐκεῖνον ὡς μεγίστοις ἐπιγαμβρευσόμενον, καὶ λίαν παρ-

omnino prævertendam, facilem aut brevi transigendam apparere : Italos enim tam procul esse a reddenda Romanis imperii metropoli, ut etiam spe non prorsus vana majoribus inhient, et adeo non contemnendis sint viribus ut eorum ditio ægre Thessalonica finiatur. Hac, inquam, ejus omni, qua prius se jactaverat, oratione nunc sublata, illud modo pro se allegabat, regionem se obtinere quam patres sui laboribus, sudoribus ac tantum non fuso stillatim proprio sanguine parassent. Hanc, hæreditatem ab ipsis ad filios transmissam possidere sese jure quam optimo : quorsum ergo ipse illam inique repetentibus relaxaret? Sane si reddenda esset, iis potius reddi oporteret quibus erepta sit. Non autem Romanis, sed Italis prius jure belli obtinentibus terras illas vi extorsisse majores suos, quorum se posteros ac sobolem frui, quam legitime crevissent, hæreditate ac patrimonio virtutis, quis non fas et æquum esse fateatur? Vere siquidem dictum illud ferri, nihil cujusdam meliori jure proprium censeri quam quod satagens quisque ac periclitans manu sibi ac Marte quæsierit. Inter has utrinque in longum procedentes sua jura hinc atque inde allegantium altercationes copiæ Joannis despotæ ductu militantes tempus rem regendi contriverunt. At sebastocrator Monembasiam et circumposita obsidens loqua quotidie cum principe pugnabat : non enim ea quam Romani jam occupaverant Peleponnesi parte contentus, universam subjugare affectabat, ad id ipsi pro virili cooperantibus quos sub se habebat duces, Phile præsertim magno domestico et Macreno sacri cubiculi præfecto.

17. *De Joanne Macreno Augusti cubiculi præfecto.*

In his sacri cubiculi præfecti præcipua erat gloria, jam apud hostes celebris fama peritiæ rerum bellicarum et eo nomine ipsis formidati. Unde sebastocratore illinc postea recedente, is ibi cum Phile est relictus, ut exercitui præessent. Qua in præfectura cum sæpe prospere pugnassent, **208** semel offenderunt, ita ut prælio infausto ambo capti hostium custodia detinerentur, in qua magnus domeC sticus est mortuus. Hujus socrus Eulogia cum istum nuntium dolore suo maximo auditum imperatori referret, proditum ab sacri cubiculi præfecto suum generum questa est, asserens volentem Macrenum bello victum, fuisse, et ex composito inductum ab ipso in provisas insidias magnum domesticum. Et revera quædam increbuerat non prorsus inverisimilis talis perfidiæ opinio, multis ex suspicione affirmantibus egisse clam et convenisse cum principe Macrenum, promissa huic ab illo Theodori Lascaris imperatoris nuperi filia : hæc enim ibi nupta, ut diximus viro deinde mortuo apud principem vidua perstabat. Pollicitum autem tali mercede Macrenum aiebant traditurum sese principi quæ Romani in Peloponneso ceperant, et imperatori quantum posset obstiturum. Hæc Eulogia fratri dicens verisimilia D loqui visa est, eo quod jamdudum talia de Macreno imperator audisset. Addebant autem accusationi fidem fortia viri facta, ex quibus credibile apparebat conatum fuisse principem delinire tam inclytum bello ducem et in suas eum partes attrahere. Quod porro addebatur de conjuge ipsi destinata filia imperatoris Theodori, id et efficassimum incentivum quidvis audendi Macreno futurum videbat, utique summe expetibiles tales nuptias sibi credituro propter affinitatem quam per eas cum maximis iniret domibus. Et quia idem matrimonium periculosis-

ἐκνιζεν εἰς ὀργὴν διὰ τὴν τοῦ μίσους τῆς γυναικὸς ὑποψίαν. Ὅθεν καὶ ὡς ἀληθινὰ τὰ πιθανὰ δεξάμενος, τιμωρεῖν παραυτίκα ἤθελε καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς ἐν τῇ φυλακῇ συνισχημένον τὸν ἄνδρα. Καὶ πέμψας αὐτὸν ἀνταλλάττει μεγίστων προσώπων Ἰταλικῶν, καὶ παρασχεδὸν τῶν ὀφθαλμῶν ἀφαιρεῖται, ἀξίας ἀντιδόσεις διδοὺς τῶν ἀνδραγαθημάτων ὧν ἐκεῖνος εἰργάζετο κατὰ πόλεμον, τοῖς ἐχθροῖς γενναίως καὶ ἀνδρικῶς ἀνθιστάμενος. Ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ ταῦτα συνέβη· ὁ δέ γε πρωτοστράτωρ Φιλανθρωπηνὸς Ἀλέξιος ταῖς νήσοις προσίσχων τὰς ναῦς (τὸ γὰρ Γασμουλικὸν θαῤῥούντως εἶχε πρὸς τὰς μάχας, ὡς αὐτοὺς μὲν πρὸς μάχην, τοὺς δέ γε λεγομένους προσελῶντας εἰς ἐλασίαν καὶ μόνην τάττεσθαι), προσέτι δὲ καὶ Λακωνικὸν ἔχων οὓς δὴ ἀπὸ Πελοποννήσου μετῴκιζεν ὁ κρατῶν, τούτους πάντας ἐπὶ νηῶν φέρων B ἐκάκου τὰς νήσους καὶ τὸν τῶν ἐχθρῶν πλοῦτον προσῆγε τῷ βασιλεῖ.

ιη'. Πρεσβεῖαι πρὸς πάπαν, καὶ ὅπως ὁ βασιλεὺς τὰ περὶ τὸν Αἷμον διατεθείκει, αὐτὸς ἐπιτάττων τοῖς στρατηγοῖς τῶν δυνάμεων οἴκοι καθήμενος,

[P. 140] Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ὁ βασιλεὺς οἴκοι καθήμενος ἠπράκτει καὶ τῶν πραγμάτων κατεῤῥᾳθύμει, πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Εἶχε γὰρ τοῖς ἀληθείαις

A καὶ βασιλικὸν φρόνημα ὁ ἀνὴρ, καὶ οὐ κατεδέχετο περιφρονούμενος. Ὅθεν καὶ συχνάκις μὲν πρὸς τὸν πάπαν πρέσβεις ἐξῆγε καὶ δώροις ὑπήρχετο· αἰὲν γὰρ ἐκεῖθεν τὸν κίνδυνον καθυώπτευεν, ὡς μηδ' ὁπωσοῦν ἠρεμησόντων τῶν Ἰταλῶν. Δι' ὧν καὶ τἀκεῖθι ὡς ἐνὸν κατασφαλιζόμενος ἐπεχείρει τοῖς ἄλλοις θαῤῥούντως. Συχναῖς γοῦν πρεσβείαις καὶ δεξιώσεσι μὴ μόνον τὸν πάπαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν καρδηναλίων καὶ τῶν παρ' ἐκεινῳ δυναμένων ἐξεμειλίσσετο. Πρὸς δέ γε τοὺς Βουλγάρους, οὐδ' ἐκείνους ἠρεμεῖν εἴα, ἀλλ' ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρεκίνει. Ἦν γὰρ καὶ ἄλλως προφανὲς τὸ πρὸς ἐκεῖνον ἔχθος τοῦ Κωνσταντίνου, ἐξοτρυνομένου παρὰ τῆς γυναικὸς Εἰρήνης τοῦ παιδὸς χάριν Ἰωάννου ἀδελφοῦ γε ὄντος, καὶ ὧν ἐξ ὑπογύου οὐκ ἐνδίκως, ὢ δίκη, πέπονθεν. B Ἀνάγκη δ' ἦν ἔχθος ἔχοντα παρ' ἐκείνων τὸν βασιλέα καὶ αὐτὸν ἐχθραίνειν καὶ ἀντιξύειν τὸν ξύοντα. Μέχρις οὖν Ὀρεστιάδος ὁριζομένης τῆς Ῥωμαΐδος καὶ μόλις πρότερον, ὡς τῶν ἐκεῖθεν ὑπὸ Βουλγάροις ὄντων, πέμπων αὐτὸς συχνὰς ἀποστολὰς στρατευμάτων, αὐτὸς ἐντεῦθεν διατατττόμενος, τὸ θαυμάσιον (καὶ γὰρ ἃ μὲν ξυνέβη ἰδεῖν, τούτοις γινώσκων τοὺς πεμπομένους ἐπέταττε, καὶ ὅπου προσκαθίσαιντ' ἂν καὶ ὅπως ξυμβάλοιεν καὶ ὅθεν ὁρμήσαιντ' ἂν, ἢ ἐκ λόχων ἢ φανεροὶ, ἡμέρας ἢ καὶ νυκτὸς, τάττων ἐν-

simum rebus suis futurum intelligebat, idcirco quod eam mulierem utpote sororem excæcati a se Joannis sibi esse infensam suspicabatur, concitatus in vehementem iram, et quæ tantum verisimiliter narrabantur, pro veris et omnino certis habens atrociter ulcisci vel primam istius invisi sibi connubii C cogitationem in **209** Macreno constituit. Ergo eum ostium adhuc custodia detentum, permutatum cum maximis personis Italici generis ad se jussit adduci, et appulsum confestim excæcavit, hanc ei dignam scilicet mercedem rependens tot heroicorum facinorum ab illo editorum, dum contra hostes Romani nominis toties tam generose ac fortiter pugnaret. Et hæc quidem sic se habuerunt. Cæterum protostrator Alexius Philanthropenus, egressus cum classe, quam habebat egregie instructam militibus Gasmulici generis, quibus maxime in præliis fidebat (iis solum ad bellicas res utens, aliis vero, quos Proselontes vocant, ad remigium duntaxat), præterea Lacones secum habens, quos e Peloponneneso imperator transtulerat, D cum his omnibus bellum per insulas circumtulit, iisque vastatis opulentam ex hostibus prædam imperatori rediens obtulit.

18 *Legationes ad papam*; *et ut imperator rem ad Hæmum absens et domi residens bene gesserit.*

Haud porro interim otiosus domi desidebat imperator, aut indormiebat rebus, negotiorum occasiones prætermittens. Unde autem posset hoc quisquam de illo autumare, qui a talis suspicione negligentiæ longissime omnium abfuit? Verissime quippe dici potest fuisse viro huic animum et spiritus plane regios; neque is se sane contemni sustinebat, unde

et crebro ad papam legatos misit, et donis eum delinivit: nam inde assidue periculum suspectabat, nunquam quieturis, ut apparebat, Italis. Verum optimum factu putabat officiis et propositionibus pacis, quoad fieri poterat, res ab ea parte firmare, quo posset ipse securiorem jam cæteris mentem advertere. Igitur frequentibus hisce missitationibus legatorum et largitionibus magnificis non papam solum, sed multos etiam **210** cardinalium aut alioqui apud ipsum potentium studebat demereri. Quod Bulgaros attinet, neque illos quiescere patiebatur, sed e vicino lacessebat. Erat enim publice notum adversus imperatorem odium Constantini Bulgari, continuo stimulati ad id ab uxore Irene propter puerum Joannem fratrem utique mulieris istius, tam injuste, o jus fasque! immania passum occulta ex insidiis grassatione crudelitatis. Cujus sibi facinoris imperator conscius, cum non posset quin invisus et capitaliter exosus tam propinquis oppresso pupillo personis esset, sequebatur ex more ac vitio malitiæ ut vicissim illos ipse odisset ac mutua collisione detereret obterentes se. Cum igitur Romana ditio finiretur Orestiade, vixque ultra eam antea porrigeretur Bulgaris videlicet ulteriora obtinentibus, crebras eo immisit militarium copiarum manus, præscribens ipsis sigillatim quid vellet fieri. In quo erant solertiæ ipsius et peritiæ bellicæ artis experimenta prorsus mira. Nam si quos eorum locorum ipse antea vidisset, edicebat absens missis litteris quo loco stativa figere, ubi et quomodo pugnare oporteret, unde impetum facere, vel ex insidiis vel luce palam, aut etiam per noctem, ex memori visorum imagine apte cuncta ordinans, velut si coram in-

τεῦθεν τὰ πάντα· εἰ δ' οὐκ εἶδε τὸν τόπον, κελεύων **A** διαγράφειν τοὺς εἰδότας αὐτὸς καθίστα προστάττων, καὶ ἦν ἐπηρτημένη κρίσις τῷ παρακούσαντι), αὐτὸς τοίνυν πέμπων τὰς δυνάμεις τῷ τότε συχνὰ τῶν ἐκεῖ ὑπ' αὐτῷ ἐποίει, καὶ ἡλίσκετο μὲν Φιλιππούπολις, ἐκρατεῖτο δὲ Σθενίμαχον φρούριον, καὶ ἅπας ὁ ἔξω τοῦ Αἵμου ζυγὸς συγκατείχετο. Ἑάλω δὲ τοῦ Μυλτζῆ διδόντος, ὡς λεχθήσεται, καὶ Μεσέμβρεια μεγάλη πόλις, καὶ Ἀγχίαλος συνηλίσκετο. Καί γε τὰ πέριξ ἐκείνων, ἅπαξ γευσάμενα τῆς μεταβολῆς, ἠγάπων ὑπὸ βασιλεῖ διοικούμενα [P 141] Κωνσταντίνῳ δὲ διὰ ταῦτα ἔκπληξις ἐμπίπτει, καὶ ἀμύνεσθαι μὲν οὐκ εἶχε τὸ τηνικάδε, ὅμως δ' ἐνεχότει τοῖς πεπραγμένοις, καὶ καιρὸν ἐζήτει, ὃν δὴ καὶ τῶν πραγμάτων ψυχὴν λέγουσιν, ἀξίως ἀμυνεῖσθαι.

ιθ'. Ὅπως ὑπερχόμενος ὁ βασιλεὺς τὸν πατριάρχην **B** τὴν τοῦ ἀφορισμοῦ λύσιν ἐζήτει.

Τῷ μέντοι γε βασιλεῖ καὶ ταῦτα πράττοντι οἱ λογισμοὶ ὁσημέραι διεταράσσοντο. Οὐ γὰρ ἠρεμεῖν ἐκεῖνον εἴα συνειδός· τὸ γὰρ τοιούτοις δεσμοῖς συνδεδέσθαι ἴσα καὶ τὸ μηδὲν εἶναι ἐτίθει. Τῷ τοι καὶ μήτε τόπον ὁπολογίας ἔχων μήτ' ἐπίνοιαν τοῦ τὴν δίκην ἀποθέσθαι, ὑπ' ἀμηχανίας ἐοὶ μεσίτας πνεύματι ζῶντας καὶ συνήθεις τῷ πατριάρχῃ ἐτρέπετο, καὶ κατηντιβόλει θερμῶς τοῦ δεσμοῦ τὸν ἱκέτην ἀνεῖναι, καὶ μετεγνωκότι τὴν θεραπείαν ἐπάγειν, ἣν ἐκεῖνος βούλεται· εἶναι γὰρ ἕτοιμον πράττειν ὅ τι προστάσσοι, τὸ μέντοι γε γεγονὸς ἀποίητον θεῖναι μὴ δυνατὸν ὅλως εἶναι. Οἱ δὲ παρὰ τὸν πατριάρχην ἐρχόμενοι ἀπήγγελλον μὲν καὶ τὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀφ' αὐτῶν δὲ πλεῖστα προσετίθουν τῷ βασιλεῖ χαριζόμενοι. Ὁ δ' ὑπερεώρα τὴν δέησιν καὶ οὐδ' ὅλως προσεῖχε. Περιστερὰν γὰρ βαλεῖν εἰς τὸν κόλπον ἔφη, κἀκείνην μετασχηματισθεῖσαν εἰς ὄφιν δῆξαι πρὸς θάνατον· ὑπεδήλου δὲ δι' ἀμφοῖν τῶν ἐναντιωτάτων ζώων τὸν αὐτὸν βασιλέα καὶ ἕνα, οὐ φύσιν, ἀλλὰ γνώμην σφίσι παρεικαζόμενον. Ἐπὶ ταῦτα μὲν ὁ πατριάρχης καὶ πλείω τούτων, καὶ ὡς οὐδ' ἂν εἴ **B** τι καὶ γένοιτο τὸν ἀφορισμὸν λύσειε, κἂν προσαπειλῇ τὰ κακὰ, κἂν αὐτὸν θάνατον. Οἱ δ' ὑπονοστοῦντες καὶ τὰ τοῦ πατριάρχου δηλοῦντες εἰς ἀμηχανίαν πλείστην ἐνέβαλον τὸν κρατοῦντα. Καὶ ὅς, ἐπειδὴ καὶ τὸ αὐτοπρόσωπον ἀντιφάρμακον λέγουσι (τοῦτο γὰρ εἶναι ταῖς ὑπονοίαις καὶ τὴν Γοργὼ), αὐτὸς ἔγνω προσερχόμενος ἐντυγχάνειν καὶ τὴν

tueretur. Quodsi locum in quo bellari contingebat nunquam præsens spectasset, descriptionem ejus in tabula figuratam ab illic versatis habens præ oculis, minute omnia mandabat quæcunque geri agique e re foret; et sanciebat disciplinam metus, certo impendente non obtemperantibus periculo judicii, supplicio mox damnationem secuturo. In hunc modum missis tunc copiis pleraque illorum **C** tractuum sibi subjecit. Nam capta est Philippopolis, occupatum Stenimachum castellum, jugum universum extra Hæmum Romanæ adjunctum ditioni est. Recepta **211** est Myltza, ut dicetur, dedente Mesembrea, magna civitas, cum qua et Anchialus in potestatem nostrorum venit. Porro quæ circum has urbes oppida pagique erant, gustu semel mutationis accepto malentes imperatori subesse, certatim a Bulgaro deficiebant. Urebant hæc intime Constantinum imparem tunc resistendo et jacturis ac cladibus toties repetitis attonitum. Ringens ergo ac fremens (nam aliud in præsentia non poterat) exspectabat, et inhianter captabat ultionis opportunitatem, quam animam negotiorum quidam non immerito dixerunt.

19. *Ut patriarcha convento et suppliciter rogato imperator excommunicationis absolutionem petierit.*

Hæc agentis imperatoris cura ingens agebat ferebatque anxiis cogitationibus perturbatum animum. Non enim illum quietis partem ullam capere sinebat morsus intimus conscientiæ; adeoque fructum nullum præsentis felicitatis sentiebat, dum se diri anathematis constrictum vinculis meminerat, ut tali statu esse ac nihil esse paria putaret. Itaque cum nec probabilem ullam criminis depulsionem nec viam aut rationem excutiendæ justæ pœnæ, multum licet cogitans, comminisci posset, inops expeditioris consilii vertit sese ad interpretes ac conciliatores pacis pro se ad patriarcham allegandos. Quam ad rem ratus idoneos quosdam vitæ sanctioris professores, assiduos et familiares patriarchæ, per hos preces suas ad illum detulit, vehementer orans ut se supplicem nodo quo stringebatur **C** solveret, ac pœnitenti satisfactionem quam vellet imperaret: se quippe promptum paratum ad exsequendum quodcunque præciperet. Hoc restare unum: nam quod factum sit infectum reddi arte aut conatu ullo non posse. Ea illi patriarcham adeunte copiose accurateque imperatoris nomine egerunt, multaque adjunxerunt studio proprio, magnopere satagentes persuadendo ac placando patriarcha imperatori gratificari. At patriarcha talia precantes repulit, et ne audire quidem sustinens columbam **212** dixit se in sinum admisisse, illam autem ibi mutatam in serpentem morsum sibi letalem infixisse, unum eumdemque hominem, videlicet imperatorem, duabus istis maxime contrariarum animantium designans symbolis, ad indicandum **D** non naturæ in illo, sed morum mutationem factam. Post hæc et alia in eam sententiam multa intulit, eo vultu ac spiritu qui satis declararent nunquam ipsum, quidquid fieret, inducendum ad excommunicationis absolutionem indulgendam, ne si quidem mala quantavis imperator mortemque ipsam minaretur. Quare deprecatores mœsti repulsa, quæ audierant imperatori referentes, in angustias eum æstusque multo majores conjecerunt. Ille autem memor vulgaris dicti quo significantur vim inesse præcipuam præsenti facieri coram afflantis medenti offensionibus et gratiæ demerendæ (id enim indicatum fabulosa Gorgone, oris objectu immutante

λύσιν ἐξομολογούμενος ἐκζητεῖν, [P 142] Ἐφίστατο τοίνυν πολλάκις, καὶ ὁ μὲν ἐζήτει τὴν θεραπείαν τοῦ τραύματος, ὁ γὲ τὰ τῆς θεραπείας πράττειν προσέταττε, πλὴν οὐλ ἐπὶ ῥητοῖς, ἀλλ' ἀορίστως καὶ ἀφανῶς. Καὶ ὁ μὲν ῥητῶς ἐζήτει μαθεῖν ἐπὶ τὸ ποιεῖν προθυμως ὅ τι καὶ λέγοι, ὁ δὲ καὶ πάλιν ἀοριστaίνων ἔλεγε, « Ποίει τὴν θεραπείαν, καὶ δέξομαι. » Ὡς δὲ πολλάκις ἐκεῖνος μὲν ἐζήτει τὰ φάρμακα ὁ δὲ οὐ φανερῶς ἔλεγεν, εἰπεῖν τὸν βασιλέα, « Καὶ τις οἶδεν εἴ καὶ πλείω ποιοῦντα οὐ προσθήσῃ τοῦ δέξασθαι; » καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι ὡς μεγάλων ἁμαρτημάτων μεγάλην εἶναι δεῖ καὶ τὴν ἀντίποινον θεραπείαν. Καὶ τὸν βασιλέα πρὸς τὸ βαθότερον βαψαντα, « Τί δαὶ, » εἰπεῖν, « μὴ τῆς βασιλείας ἐκστῆναι κελεύεις; » καὶ οὕτω λέγοντα τὴν σπάθην ἀποζώννυσθαι καὶ διδόναι, τῆς ἐκείνου διανπίας ἀποπειρώμενον. Ἐκείνου δὲ τὴν χεῖρα κατα σπουδὴν προτείναντος ἐσ' ᾧ λαμβάνειν τὸ δῆθεν διδόμενον μή πως τελέως καὶ τῆς ὀσφύος ἀπολυθὲν, παλινῳδίαν τε ᾄδειν τὸν βασιλέα, καὶ ὡς ἐπιβούλῳ οἱ τῆς σφετέρας ζωῆς ὀνειδίζεν εἰ οὕτω βούλεται. Πλὴν καὶ τῆς κεφαλῆς καλύπτραν ἀποτιθέμενος ἐς πόδας ἐκείνῳ ἑαυτὸν ἐῤῥίπτει, καὶ πολλῶν βλεπόντων οὐ κατηδεῖτο. Ὁ δ' ἀπέπεμπεν ἐμβριθῶς καὶ ὑπερεώρα ἀπρὶξ τῶν γονάτων ἐχομενον. Οὕτως ἡ ἁμαρτία περιδεὲς, οὕτως ἡ ἀρετὴ τίμιον. Ὡς δὲ πολλάκις παρακαλῶν ἠκολούθει καὶ κατηνάγκαζεν, ἐκεῖνος εὐθὺς τὴν κέλλαν ὑποδυόμενος, ἀπεζύγου τὰς θύρας αὐτῷ κατὰ πρόσωπον καὶ ἀργὸν ἠφίει. Ταῦτα πολλάκις προσιὼν καὶ δράσας τε καὶ παθὼν καὶ μηδὲν ἀνύων ἐξηγρίαινέ τε αὐτίκα, καὶ σκληρότητα τοῦ πατριάρχου ἐπὶ πολλῶν κατηγόρει, καὶ ὡς τὰ κοινὰ κελεύοι καταπροεῖσθαι διελοιδόρει, καὶ μήτε φόρους ἐκλέγειν μήτε τέλη πράττειν μήτε μεταχειρίζειν πράγματα μήτε μὴν διοικεῖν τὴν ἀρχὴν ὅλως προστάττων, οὕτω θεραπεύειν αἱρεῖται ὁ τῶν ἡμετέρων θεραπευτής. Καὶ τέλος ἐπετίθει πολλάκις ὡς ἐπεὶ καὶ κανόνων ὑπερφρονεῖ ὁριζόντων μετάνοιαν, προσπίπτειν τῷ τῆς Ῥώμης πάππᾳ καιρὸς καὶ ἀντιβολεῖν σώζεσθαι. Οὕτως ἔχων, ἐγκοτων ἐντεῦθεν καὶ βαρυνόμενος ἐπὶ τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν πάλιν ἐτράπετο, ἀπειπάμενος μὲν προσπίπτειν καὶ αὖθις (ᾔδει γὰρ οὐκ ἀνυσων), ἐγκαίρως γὲ τὴν ἄμυναν διαθέσθαι τῶν δεόντων ἡγεῖτο.

κʹ. Ὅπως συνῆλθον ἐν ταυτῷ κατὰ συνθεσίας οἱ δεσπόται Ἰωάννης τε καὶ Μιχαὴλ ὁ τῆς Δύσεως.

[P 143] Τότε τοίνυν καὶ πάλιν ἀπεπειρᾶτο τῶν

homines) decrevit per se adire patriarcham et crimen ei proprium confessus veniam coram rogare. Ivit prociditque ipsi supplex sæpius; et detecto animi vulnere curationem petiit. Ad quæ ille facere ipsum ea quibus curari tantum mali posset jussit. Cæterum quæ ista essent non expressit, indefinite sic atque obscure præcipere contentus. Imperator vero rogabat indicare nominatim ne gravaretur quid fieri a se vellet, se exhibens ad cuncta obsequi paratum quæcunque dixisset, patriarcha nihilominus in illis indefinitis præscriptionibus perstante, ac tantum illud dicente: « Exhibe satisfactionem culpæ respondentem, et accipiam. » Cum autem ille sæpius distincte præscribi sibi remedia petiisset, nec clare patriarcha responderet, dixisse imperatorem aiunt: « Et quis scit an, cum ego plurima fecero, tu satis accepturus sis? » Cui graviter respondisse patriarcham ingentium criminum ingentia esse piacula debere. **213** Tum imperatorem, ut penitius viri animum tentaret, « Quid porro? » intulisse: « Num me etiam imperio jubes cedere? » Atque hoc dicentem ensem balthco solvere cœpisse ipsique porrigere, causa experiundi quid tandem vellet. Patriarcha vero cupide manum protendente quasi ad accipiendum quod dabatur, revocasse Augustum sese, ac nondum a femore expeditum retinuisse gladium, exprobrasseque insuper velut insidianti vitæ suæ, qui se sic exarmatum iret; et tamen tegmine capitis deposito abjicere se ad pedes ejus, multis videntibus, non dubitasse: patriarcham vero ipsum acerbe repulisse, nihilque inflexum despexisse arcto sibi complexu genua stringentem, adeo formidolosa conscientia sceleris est. Adeo virtus venerabilis! Cum autem sæpius idem rogans et vehementer instans etiam abeuntem sequeretur, quasi expugnandæ vi pia severitatis certus, ferunt patriarcham cellam ingressum fores in os arcte clausas obdidisse assectanti, sicque illum vacuum et precis irritum crude dimisisse. Nec semel talia expertus imperator, sed eadem hæc sæpius et locutus et operatus et passus, nequidquam semper, efferatus ad extremum est, et de duritia patriarchæ apud multos est questus, invidiose exaggerans, velle jubere illum abjici a se curam communium rerum, nec sinere se amplius aut e terris tributa aut e mercimoniis vectigalia exigere; denique tractatione omni publicorum negotiorum interdicere, ac ne ullam deinceps reipublicæ partem administrare aut omnimo attingere imperator audeat, vetare. Hunc sui curandi modum excogitasse patriarcham, cui ex officio incumbat quærere optimam rationem adjuvandorum et in statum pristinum reparandorum eorum qui humanitus lapsi sunt. Post hæc declamata **214** adjungebat, sæpius iterans, quoniam patriarcha palam contemneret sacros canones dari lapsis pœnitentiam jubentes, tempus esse recurrendi ad papam Romæ sedentem, et ab eo suppliciter petendi salutare peccati remedium. Sic indignans exasperatum tam sævis repulsis animum ita deinceps ad reipublicæ administrationem retulit, ut amplius non curaret convenire patriarcham, satis guarus se nihil profecturum, præterea judicans omnino convenire, ac curandum sibi esse opportuno tempore, ut istius atrocis inclementiæ culpam congruis aliquando pœnis patriarcha lueret.

20 *Ut de pace convenerint inter se ambo despotæ Joannes et Michael in Occidente dominans.*

Quod nunc instabat, nulli prævertendam rei

δυτικῶν. Οὐδὲ γὰρ ἦν, οὐκ ἦν ἐπὶ ταυτοῦ μένειν ἐκείνους, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἦν ἠρεμεῖν καὶ τὸν δεσπότην Ἰωάννην οὐδὲ πρὸς ὀλίγον, ἅμα μὲν καθέδρᾳ, ἅμα δὲ καὶ ὁρμητηρίῳ Θεσσαλονίκῃ χρώμενον. Ἔνθεν τοι καὶ αὖθις, καίτοι τῶν κατ' ἀνατολὴν πονούντων, ἅμα δυνάμεσι πλείσταις τὸν δεσπότην ἐκπέμπει. Καὶ δὴ τὴν ταχίστην ἐπιβὰς ἐκεῖνος Θεσσαλονίκης συνέταττέ τε τὰς δυνάμεις καὶ πόλεμον ἐξάγειν κατὰ Μιχαὴλ εὐτρεπίζετο. Καὶ μηδὲ τελέως ἀκουσθεὶς ἐπιστὰς ἅμ' ἠκούετο καὶ ἅμα ταῖς χώραις προσέβαλλε, λείαν τε πλείστην περιβαλόμενος ὑποστρέφει. Καὶ ὁ μὲν τὰς δυνάμεις κατεῖχε διαχειμεριούσας περὶ τὸν Βαρδάριον, ὡς ἅμα ἦρι προσβαλὼν αὖθις· ὁ δὲ Μιχαὴλ φόβῳ ληφθεὶς οὐ μετρίῳ (τὸν γὰρ δεσπότην καὶ ἐξ ἀκοῆς ἐδεδίττετο τὰ πολλὰ πρὸ τοῦ τῷ Ἰταλικῷ στρατεύματι φρυαττόμενος· διὰ γὰρ τὸ πρὸς τὸν τοῦ Φρεδερίχου παῖδα τὸν Μαφρὲ κῆδος ἐπὶ τῇ θυγατρὶ ἕτοιμον βοηθῆσον εἶχε τὸ ἐκεῖθεν στρατιωτικὸν) ἀφεὶς τὸ ἐπ' ἐκείνοις θαῤῥεῖν ἐπὶ σπονδὰς καταφεύγει, καὶ πέμψας ἱκετεύει τὸν Ἰωάννην μετακλαιόμενός τε τὰς προτέρας παλιμβολίας, καὶ πρὶ τῶν μελλόντων ἐχέγγυον ἀσφαλὲς τοὺς ὅρκοος ἐδίδου. Ἐζήτει τε καὶ συνελθεῖν ἅμ'

A ἐκείνῳ, καὶ πίστιν γενέσθαι βεβαίαν ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους θέας ἐβούλετο. Ὁ γοῦν δεσπότης τὴν πρεσβείαν δεξάμενος, ὡς λαβὼν παρὰ βασιλέως ἐκχώρησιν, ἐκέλευε τοὺς ὅρκους γενέσθαι. Καὶ δὴ συνελθὼν αὐτῷ ἐφ' ὁρισθείσης ἡμέρας, καὶ κατασπασάμενος ἀπλάστῳ ἤθει, εἰ κἀκεῖνος καὶ πάλιν τὸν δόλον ἔκρυπτε, πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐκπέμπει.

κα'. Ὅπως ὁ δεσπότης Ἰωάννης ἀπαλλαγεὶς τῶν Δυτικῶν τοῖς κατ' Ἀνατολὴν ἐχθροῖς προσβάλλει. Καὶ μερικὸς ἔπαινος τούτου.

[P 144] Τὸν μέντοι γε δεσπότην Ἰωάννην μετακαλεσάμενος ἐκ Θεσσαλονίκης ὁ βασιλεὺς, μικρὸν ὅσον διατρίψαντά οἱ, ἅμα ταῖς δυνάμεσι πρὸς ἀνατολὴν ἐκπέμπει, τοῖς Πέρσαις ὡς ἦν συμμίξοντα. Ἦν δὲ κἀκείνῳ τρυφὴ τὸ ἐκείνοις ἐφεστάναι, καί τι τῆς B αὐτοῦ δόξης ἄξιον διαπράξεσθαι. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ταῖς ἀληθείαις ὀξύτατος, ὡς νῦν μὲν ἐνταῦθ' ἀκούεσθαι, νῦν δὲ παρεῖναι ὅπου τις μηδὲ προσεδόκησεν ἂν πώποτε. Σκευὰς δ' ἐκείνας καὶ ταγμάτων πλήθη καὶ θεραπείας ἀφιείς. ἑσπέρας σκευαζόμενος ἵπποις ἐχρῆτο ταχυδρομοῦσι, καὶ τοῖς μηδ' εἰς νοῦν τὴν ἐκείνου ἔχουσι παρουσίαν ἐφίστατο. Καὶ ἵνα μὴ καταχαλῷτο τὸ σῶμα κινούμενον ἐφ' ἵππων καὶ ἀνα-

putavit expeditionem in Occiduos tractus alteram; non enim, non utique aut sperandum erat, aut omnino fieri poterat ut præsentibus acquiescerent aut secure quiescere nos sinerent inquietissimæ gentes. Quare cessandum, ac ne cunctandum quidem vel minimum, ab eis ultro invadendis et malo donandis Joanni despotæ non erat, magnam ejus belli habente facultatem secura possessione Thessalonicensis urbis, ubi et stationem certam et ad impetus incursionum in omnem circumquaque sitas terras Michaeli subjectas despotæ habebat opportunam, cum parato receptu. His de causis eo rursus imperator Joannem despotam misit cum maxima parte copiarum, licet iis laborantes et ipsæ Orientales provinciæ non parum indigerent. Is porro cito pervectus Thessalonicam exercitum in Michaelem adeo celeriter immisit, ut famam opinionemque prævertens vix prius auditus cerneretur et sentiretur agere ferreque Michaelis ditionem omni clade belli. Præda dehinc omnis generis onustas in tutum copias recepit, et circa Bardarium amnem hiematuras locis commodis disposuit, ut videlicet ex **215** propinquo, vere primum illucescente, hostiles iterum regiones invaderent. At Michael, dolore damnorum quæ jam senserat imminentium metu cumulato, vehementer afflictus ad Joannis vel solam mentionem consternabatur, remissa non parum illa ferocia priori, qua solitus antea erat insolescere, fiducia utique Italicorum auxiliorum a Manfredo genero, Friderici filio, ipsi paratorum. Sed tunc ista spe opeque damnata quasi malis urgentibus reperta impari, ad tractationem pacis confugit; et legatis ad Joannem supplicibus missis, serio jam pœnitere sese fraudum et inquietudinum præteritarum obnoxio ac lamentabiliter professus, fidei constantiæque in posterum

immutabilis pignus atque obsidem obtulit jurisjurandi religionem, qua præsenti se obstringeret, colloquii copiam ad id postulans, et sperare se aiens mutuo conspectu sinceræ suæ voluntatis in æternam concordiam fidem, quantumlibet dubitanti se facturum. Haud aspernatus legationem despota Joannes, qui se plena ad tractandum potestate in- C structum ab imperatore meminerat, diem locumque juramentorum cæremoniæ constituit; eoque ad condictum occurrens, ut erat naturali facilitate et recti conscientia credulus, sincera ipse mente non pari candore jurantem ac dolos tunc quoque verborum fallacia celantem audivit Michaelem, eumque fœdere icto remisit ad propria.

21. *Ut despota Joannes perfunctus expeditione in Occiduos, cum hostibus in oriente sit congressus; et laudum ejus distinctior prædicatio.*

At imperator despotam Joannem Thessalonica revocatum post modicam apud se moram cum copiis in orientem mittit, adversus Persas illic pugnaturum. Delectabatur hic vir isto expeditionum labore, et summæ illi voluptatis loco erat aliquid laude di- D gnum gerere. Vera ejus gloria erat velocissimum ducum omnium in belligerando esse, ita ut cum alicubi versari audiretur, mox illic adesset quo nemo unquam existimasset **216** tam brevi tempore pervolare potuisse. Nempe impedimenta suppellectilis castrensis et illas ambitiosas ducum sarcinas ministeriaque famulorum et longas clitellariorum mulorum mandras, apparatum tarde mobilem, ubicunque oppressisset vesper, omittens, pernicibus in equis expeditus vasta noctibus emetiens spatia, ibi repente apparebat quo perlatum tam volucri celeritate fidem omnem ac cogitationem excederet; et ne rapiditate incitatissimi motus corpus in equis effu-

βρασσόμενον συνεχῶς, κειρίαις τὸ σῶμα διειλημπτό τε καὶ συνεσφίγγετο. Διὰ ταῦτα καὶ ἠνδραγάθει τὰ μέγιστα, φοβερὸς ἅπασιν ὤν, ἅμ' ἀκουόμενος καὶ ἅμ' ἐφιστάμενος. Τὸ μέντοι γε στρατιωτικὸν καὶ λόγοις ἔθαλπε καὶ δώροις ἐθεράπευε, καὶ τὸ μέγιστον, οὐ δεσποτικῶς ἐκείνοις, ἀλλ' ἀδελφικῶς προσεφέρετο, ἀνὴρ θεοφιλὴς καὶ πρᾶος καὶ χρηστὸς, ἀνυπόκριτος. Εἰς δὲ φιλοδωρίαν καὶ πάντας ἐνίκα. Ἐπήνθει δὲ καὶ τὸ σῶφρον ἐκείνῳ, ὡς μηδὲν παρὰ μίαν ἀκουσθῆναι ὑποταγεῖσαν αὐτῷ πλὴν τὴν σύζυγον εἰς ἡδονῆς νόθου κλωπείαν· Ἐκείνη δ' ἐκ νοθείας καὶ μόνη τούτῳ θυγάτριον φυσικὸν, ἀλλ' οὐ νόμιμον ἀπεγέννησεν, ὃ καὶ τῷ Μέπε Ἰβηρίας Δαυῒδ εἰς γάμον ἐδίδοτο. Τὰ δ' ἄλλα μέτριος ἦν καὶ καρτερικὸς ἐφ' ἅπασιν, εἰς δ' οἰκειακὴν τάξιν καὶ λίαν φιλότιμος, καὶ τὸ σύμπαν περιφανής. Καὶ ἀκριβῆ σημεῖα τῆς μὲν φιλαγαθίας αὐτοῦ καὶ φιλοκαλίας περὶ τοὺς οἰκείους, [145] ἐξ ὧν ἐκείνους παιδεύεσθαι συνέβαινεν ἐς τὸ ἀκριβὲς καὶ εἰς ἀληθινοὺς ὑπηρέτας ἀποβαίνειν, τὸ θανόντος ἐκείνου τοὺς ἐκείνου θεραπευτὰς ἐπ' ἀξιώμασι μεγίστοις ἀξίους λογισθῆναι δουλεύειν τῷ βασιλεῖ. Τῆς

A δέ γ' ἀφιλοχρηματίας ἢ μᾶλλον μισοχρηματίας, εἰπεῖν οἰκειότερον, καὶ τοῦ πάντα στρατιώταις προΐεσθαι, τὸ ἐξὸν πιθάκνας ἔχειν χρημάτων καὶ ὑπερπλουτεῖν ὡς πολλοὺς καὶ μεγάλους διενεγκόντα πολέμους καὶ χώρας πάσας ταῖς στρατιωτικαῖς ἐμπειρίαις παραστησάμενον, ἔτι δὲ κἀκ τῶν ἐνόντων εἰς ἰδίας οἰκονομίας προσκτᾶσθαι πλείονα, τὸ μετριώτατον, ὅτι καὶ πολλοῖς δοκεῖ ἀρετῆς ἄκρας σημεῖον τὸ τὰ οἰκεῖα καρπίζεσθαι μηδὲν ἔξωθεν προσκτωμένους, ὁ δὲ τοιαύτας εἰς τὸ πλουτεῖν ἀφορμὰς προβαλλομένης τῆς τύχης τὸ οὕτω πλουτεῖν ἐκ πλεονεξίας ἐκτόπως ἀπέστυγε καὶ ἐμίσει, μόνῃ τῇ δόξῃ ἐνασμενίζων, ἧς οὐδὲν εἶχε προτιμᾷν ἄλλο. Μόνη γὰρ τῶν κατὰ βίον πραγμάτων δόξα τοῖς ἀπελθοῦσι παρέπεσθαι πέφυκε. Καὶ ὁ μὲν νόμος τοῦ τῶν Χριστιανῶν νομοθέτου B Χριστοῦ, οὐ Σόλωνος οὐδὲ Λυκούργου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ πλάστου καὶ ποιητοῦ καὶ Θεοῦ, ἐκ τῶν προσόντων διδόναι καὶ ἀντιλαμβάνειν τὰ μείζω. Ὃ δὴ καὶ πιστευτέον ἐπάναγκες, εἰ πιστεύοι τις τῷ Χριστῷ μὴ μόνον καθότι βαπτίζοιτο. ἀλλὰ καθότι καὶ ἀληθινὸν ἐκεῖνον ἔχοι ἐφ' οἷς ἐπαγγέλλεται. Βαπτισθέντα

sissime currentibus æstuans relaxaretur, devinctum illud semper habebat fasciis, arto undique amplexu stringentibus. Ea præclarorum in bello successuum causa illi magna erat, imperatos plerumque sic deprehendenti hostes haud facile aliter superabiles, simul longe auditus, simul conspectus præsens et vim inferens ineluctabilem; unde terror ejus late in hostes manaverat, cunctis ad ejus mentionem trepidantibus. Militarem multitudinem et verborum benignitate consolabatur et donorum largitate demulcebat; et quod caput est, non domini supercilium, sed affectum fratris cum iis agens demonstrabat. Erat idem religiosissimus Dei cultor et amator, mitis, benignus, simulationis expers; munificentia vero et ad donandum pronitate omnibus antecelluit. Efflorescebat in eo castimoniæ quoque decus, adeo ut ne fando quidem aliquando sit auditum furtivis eum indulsisse amoribus aut aliam unquam voluptatis causa mulierem attigisse quam propriam conjugem. At hæc multum illi dissimilis, filiam ex alio peperit, naturalem sed illegitimam prolem, quæ ei postea Mepe Iberiæ Davidi data in uxorem est. De cætero moderatus erat et fortis in omnibus. Disciplina domesticos exacta continuit. Mirus in familia semper ordo, incompositum nihil; cuncta ad splendorem dignitatemque illustri quadam et digna principe ambitione comparata. Quo in genere insigne deinde argumentum exstitit diligentiæ **217** et elegantiæ ipsius in familiaribus curandis, quod qui ei ministraverant, sic in omni laude istius officii eruditi et exercitati evaserunt ut eos post ipsius obitum omnes requirerent, utpote qui callere ad unguem omnes artes aulici ministerii, et veram ideam perfectorum famulorum cunctis repræsentare viderentur; quare digni habiti sunt qui promoverentur ad maxima quæque et honoratissima officia domus Augustæ. Verum hic idem vir quam non

amaverit pecuniam, aut potius quantum eam contempserit, memorare convenientius fuerit. Erat ei, si vellet, facillimum doliis, ut aiunt, plenis congerere opes et numerum omnisque generis pretiosarum rerum acervos struere immensos, utique qui bello semper felix quascunque hostiles invasit regiones (invasit autem plurimas easque ditissimas) jure victoriæ diripuerit. Ille vero prædam semper C erat solitus, ne minima quidem ejus parte sibi eximie servata, militi condonare universam; ac ne patrimonium quidem aut rem familiarem suam augere consuetis et licitis artibus, et in modum splendidis expensis abunde sibi hæredibusque suffecturum attente colligendo formare magnopere unquam studuit, licet id in parte laudabilis providentiæ boni etiam et moderati numerent plerique. Alia ejus secta fuit planeque diversa ratio, qui totum sibi sinum pandentis fortunæ, ultroque congerendis undique occasionibus lucrandi non injuste ad innocenter ditescendum invitantis, munera magno semper animo rejecerit, avaritiæ speciem in sedula congestione quantumvis legitime partorum quamdam suæ virtuti exosam abominans. Amores ejus omnes in gloriam ferebantur: unam D spectabat, una illa delectabatur, nihil unquam admiratus aut complexus quod illi præferret, nihil quod pro illa promerenda parandaque non pacisceretur ac profligaret libentissime, quippe quam inter omnes res humanas sciebat unam esse quæ duraret post hanc vitam et funeri superstes morte hinc migrantes coronatura sequeretur. In eleemosynas profusus, hanc ejus **218** studii rationem disserebat, legem esse non Solonis aut Lycurgi, sed legislatoris Christianorum Christi, creatoris ejusdem conservatorisque rerum omnium Dei, quæ nos jubeat quod possumus ex præsenti copia largiri, spe certa recipiendi majora. Huic promissioni

δὲ καὶ πιστεύσαντα μὴ τοῖς λόγοις πιστεύειν ἐκείνου, A μηδὲ τὸ πρώτως πιστεύειν ἔχειν, κἂν ὅ τι λέγοι. Καὶ ὁ μὲν Χριστοῦ νόμος οὗτος ἀνταμείβεσθαι κατὰ τὸ ἑκατονταπλάσιον ἐπαγγέλλεται · χωρὶς δὲ καὶ τοῦ προσδοκᾷν ταῦτα ἀπόχρη καὶ μόνη ἡ παραμένουσα δόξα, ἵν' εἴποι τις καὶ κατ' ἄνθρωπον, πείθειν τὸν συνετὸν οὐχ ὅπως πλεονεκτικῶς χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ προσόντα τοῖς τυχοῦσι προΐεσθαι. Ἐξαίρω δέ γε τοῦ λόγου τοὺς ἐπ' ἀναγκαίαις δοκούσαις χρείαις τινὰ τῶν ὄντων παρακατέχοντας, εἰ μή γε καὶ αὖθις ἔχοιεν ἐκπορίζεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ δεσπότης Ἰωάννης καὶ λίαν ἔγνω, καὶ γνοὺς τά οἱ συνοίσοντα ἔπραττεν. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἀμφὶ τὸν μοναχὸν Νεῖλον, ὃς ἐκ Σικελίας μὲν ὥρμητο, ἐπὶ κακῷ δὲ τῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτείας ἐπέστη, διδάσκων γλισχρεύεσθαι καὶ προμηθεῖς εἶναι τοὺς ἀνθρώπους B περὶ τὴν δόσιν, μήπως λαθών τις μετρίως τῶν πραγμάτων ἔχων λαβὼν τῷ μὲν διδόντι τὴν τοῦ κακῶς οἰκονομεῖν τά οἱ προσόντα προστρίψοι μέμψιν, τὴν δὲ χάριν ἐκείνην οὐκ ἐπὶ μισθῷ, ἀλλ' ἐν κενοῖς γενέσθαι παρασκευάσοι, ὡς ἐντεῦθεν μηδένα διδόναι τῶν πάντων ἐξ ἀνάγκης ἐχόντων τι, [P. 146] διότι καὶ τοῦ εὖ πάσχειν κατὰ τὸν ἐκείνων νόμον ἀπείργοιτ' ἂν εὐπρεπῶς, καὶ οὕτως ὁ τῆς μεταδόσεως ἀσθενοίη νόμος, — ὦ πῶς ταῦτά τις καὶ ἐξαγγεῖλαι, ἰδίου καιροῦ χρῄζοντα; ὁ γοῦν δεσπότης ἔχων πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς καὶ τὸ φιλομόναχον, ἐκείνους που παρεισφρήσαντας τῇ οἰκίᾳ ὡς ἀρετῆς φίλους δέχεται, κἀντεῦθεν σύγχυσίς τις ἐπὶ μικρὸν περὶ τὰς τῶν οἰκείων δόσεις ἐκ τῆς ἐκείνων διδασκαλίας ἐπηκολούθει. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν δεσπότην οὕτω · ἐνέαζε γὰρ ταῖς προθυμίαις, καὶ δῆλος ἦν τὴν τῆς Ῥωμαΐδος σύστασιν περὶ πλείστου ποιούμενος. Τότε τοίνυν τῶν κατὰ τὴν ἕω πραγμάτων κακῶς ἐχόντων σὺν πολλῷ τῷ τάχει τοῖς κατὰ τὸν Μαίανδρον τόποις ἐπεχωρίαζεν. Ἔτι δὲ καὶ περιφανεῖς κατ' ἐκεῖνο καὶ μεγάλαι μοναὶ ὑπὸ σκοπῷ καὶ φύλακι τῷ δεσπότῃ συνίσταντο. Καὶ δὴ ἃ μὲν οἱ Πέρσαι προκαταλαβόντες κατέσχον συνεκχωρησάντων τῶν πολλῶν ἐκεῖθεν τοῖς βασιλεῦσι, κἀκείνου λείποντος, τὰ περὶ τὴν

necessario credendum ab eo utique est qui fidem in Christum profitetur, non solum quatenus baptismum suscepit, sed quatenus etiam palam acquiescit assentiens sacræ doctrinæ passim in ecclesia propositæ. Porro baptizatum quempiam, et assentiri se irrevocabiliter Christianis dogmatibus professum, Christi deinde verbis fructum uberem eleemosynæ pollicentibus non credere argumento est ipsum neque antea vere credidisse, quantumcunque se credere simulaverit et affirmaverit. C Nec vulgaris remuneratio est quam lex Christi largitori misericordi promittit, sed quæ centum pro uno referat. Me vero, et quemvis, ut arbitror, prudentem hominem, etiam humano duntaxat usu sensuque de rebus judicantem, vel si nihil tale juberemur exspectare, moveret abunde ad benefaciendum egentibus ipse splendor efflorescentis inde gloriæ, in ævum omne permansuræ; cujus spe invitante non modo avertor ab avare congerendis superfluis opibus, verum etiam facile inducor ad subtrahendum usibus etiam ipsis meis quæ in obvios pauperes effundam, non tamen aut in aliis damnans aut mihi vetans reservare quæ opportuna videbuntur vel jam urgentibus vel in posterum impendentibus necessitatibus vitæ, præsertim ubi occasio præsens largiendi non occurrit. Tales despota Joannes et D alte impressos pleneque persuasos versabat animo sensus, et iis consentanee operans ad propositum ipsi finem gloriæ tendebat. Istud tamen ejus incensum large donandi studium paululum refrigerarunt sectatores Nili pseudomonachi e Sicilia huc magno malo Romanæ reipublicæ profecti, docentes parcimoniæ attendere, suadentesque hominibus magna circumspectione in dando uti 219 ne forte quis clam, alioqui habens quod satis ipsi sit, et callide simulata egestate, pecunia emungens parum cautum misericordem, labem illi allinat multum facilis et sua inconsulte dilapidantis; prætereaque illum fraudet frustra sperata mercede talis operis, quippe quod non jam ipsi ad præmium imputandum, sed inter vana et otiosa numerandum sit. Ex hujusmodi doctrina credita receptaque necessario sequebatur ut nemo aliquid habentium quidquam alteri donaret, sicque omnis ex eleemosynis proventus, quo spes ratioque victus ac status plerorumque tenuium continetur, hac istorum prava disciplina funditus exterminaretur e consuetudine usuque hominum, illo plausibili prætextu inquirendi anxie ante largitionem, verene an simulate egerent qui petebant, nullum jam erogationi beneficæ locum relinquente; atque adeo hac arguta cavillatione tota lex eleemosynarum abrogaretur. O quis hujus perniciem dogmatis satis explicet! ad quod utique proprio ejus argumenti commentario esset opus. Igitur despota, cui laudes inter cæteras inerat amor nullus veneratioque monachorum, quosdam e Nili sectariis eam vitam profitentes et se insinuantes in ejus domum facile in consuetudinem recepit, viros bonos e veste existimans. Unde contigit longe deinceps manare parcius, pravæ istius doctrinæ quodam obice prohibitum, fontem beneficentiæ greges inopum ex illo haurire solitorum antea tam benigne irrigantem. Talis erat despotæ indoles vitæque ratio, viri utique ad omne decus alacri impetu ruentis, natique, ut apparebat ac divinitus facti ad restituendam in decus pristinum Romanam rem. Tunc ergo rebus Orientalis limitis male habentibus, summa is celeritate in regiones Mæandro circumsitas se contulit, maxim inter cætera bono dudum exstructorum in illis terris magnorum atque illustrium monasteriorum, quæ providentia custodiaque ipsius a clade ruinaque ultima servata sunt Horum quædam jam Persæ præoccupata detinebant, plerisque oppidis ac pagis in ea vicinia positis 220 in Persarum ditione simul aut vi ractis, aut ne traherentur ultro

Στρόϐιλον λέγω καὶ τὴν Σταδιοτραχίαν, ὡς ἀδύνατα ὄντα ἐπανακεκλῆσθαι, οὐδ' ἐπεχείρει κατὰ πεῖραν κατασχεῖν· ὅσον δ' ἦν τὸ κατὰ Μαίανδρον καὶ Τράλλεις καὶ Κάϋστρον, τὰ τῆς Ἀσίας βαθύτατα, ἐκράτυνέ τε προπολεμῶν καὶ τῆς κατὰ σφᾶς ἀσφαλείας μετέχειν ἐδίδου. Τοὺς δέ γε Μαγεδωνίτας (ἐκάκου γὰρ αὐτοὺς τὸ πολλῶν ἔνθεν ε'ς τὰς κατὰ δύσιν δουλείας μεταγομένων καταῤῥεῖν τῶν λελειμμένων τοὺς Πέρσας) καὶ λίαν συνίστα καὶ ἠσφαλίζετο· ἦν γὰρ τὸ ἐκείνων πλῆθος πίσυνον τόξοις καὶ περὶ τὸ ἀντιμαχεῖν δεξιώτατον, καί γε τὰς προθυμίας ἐῤῥώννυ χρυσίῳ, καὶ σφᾶς ἐδωρεῖτο φιλοτιμίαις. Οἱ μέντοι γε Πέρσαι τὸ τάχος τῆς ἐπιστασίας μαθόντες κατωῤῥώδουν τε, καὶ αὖθις παλινοστοῦντες ταῖς δυσχωρίαις ἐνεδύοντο, ἀπογνόντες δὲ τοῦ θαῤῥεῖν αὐτίκα διεπρεσϐεύοντο ἀπέλυόν τε τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἠγάπων σωζόμενοι. Ὁ δὲ τὸ μὲν ἡσυχίαν σχήσειν ἐκείνους εἰσαῦθις καὶ μάλα θαῤῥῶν ἐπίστευεν, οὐκ ἐξ ὧν ἐκεῖνοι διωμολόγουν, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτὸς οἶδεν ἐπιθησόμενος καὶ νικήσων, εἴ που καὶ παρακινηθεῖεν· τὸ δὲ μὴ παθεῖν ὧν ἔδρασαν τοὺς προσ- A χώρους ἀντίποινα οὐκ ἐδικαίου τὸ σύνολον. Πλὴν ἱκετεύοντας προσεδέχετο, καὶ σφίσιν ὅρους ἐτίθει, ἐς ὁπόσον ἂν καὶ κινηθεῖεν προσκαταϐαίνοντες ταῖς σκηναῖς, ὡς τὰς μεγίστας δώσοντες δίκας, εἰ παρασπονδοῖεν. Καὶ οὕτω μὲν ὁ δεσπότης τὰ κατὰ τὴν ἕω καθιστῶν τῆς προτέρας δυσκληρίας ἀνελάμϐανε τοὺς ἐκεῖ, καὶ θαῤῥεῖν παρεῖχεν ἀνέδην τὰς αὐτῶν γεωργοῦντας καρπίζεσθαι.

κβ'. Ὅπως ἐνόσει ἀπολλύμενα τὰ κατὰ Μαρυανδηνούς, τὰ Βουκελλάριά τε καὶ ἡ Παφλαγονία.

[P. 147] Ἐνόσει δὲ τὰ τῶν Βουκελλαρίων Μαρυανδηνῶν τε καὶ Παφλαγόνων καὶ λίαν οἰκτρῶς. Τὸ δ' αἴτιον ὅτι τοῦ κρατοῦντος τὰ τεθησαυρισμένα σκορπίσαντος κατά τε κήδη καὶ βαρείας φιλοτιμίας τὰ B πρὸς τὰ ἔθνη, συχναῖς ἀποστολαῖς χρωμένου. — [P. 148] οὐκ οἶδα δὲ εἴ καὶ σκῆψις ἦν τὸ προϐαλλόμενον, τὸ ἐνδεὲς δηλαδὴ πρὸς τὰς χρείας· μὴ καὶ μᾶλλον ἦν τὸ ὑπ' ὀδόντα λεγόμενον, ὡς τὸ ὑπήκοον ὑποπτεύων διὰ τὰ συμϐάντα τῷ ἀλαφῷ κακοῦν ζημίαις συμφέρον ἔγνω, μὴ καὶ κατεξανασταῖεν ἐντρυ-

cedentibus. Unde et alia illa tractus ejus jam imperatoribus parere desierant: ea dico quæ Strobilo et Stadiotrachiæ ajacent loca, ita validis incessa præsidiis hostium, ut eorum recuperationem desperatam ne tentandam quidem aut tunc cogitandam Joannes putaverit. Quantum autem erat circa Mæandrum, Tralles ac Caystrum et Asiæ intima, confirmavit propugnans, atque ut secure propriis indigenæ fruerentur, proferendo ultra bello effecit. C Magedonum quoque gentem Romano asseruit imperio, in extremo tunc positam discrimine deficiendi ad Persas aut ipsis succumbendi. Laborabant enim illorum res, plerisque illorum evocatis ab imperatore et militatum missis contra hostes Occidui limitis, ibique præsidio relictis, idcirco quod ejus generis, utpote arcubus peritissime utentis, opera in velitationibus et præliis laudaretur. Inde porro factum ut vicini Persæ, qui alioqui numerosam nationem sagittandi exercitatione formidabilem non temere lacesserent, nunc eam delectibus exhaustam imparem ob paucitatem juventutis suis insultibus rati audacter invaderent, haud dubie subacturi, despondentibus jam animos exiguis illis reliquiis, ni a Joanne despota confirmarentur, auro ipsos et munificis largitionibus deliniente, sicque ad fidei D erga imperium constantiam et resistendi hostibus alacritatem excitante. Persæ porro incurrentis in ipsos tanta celeritate despotæ improvisis consternati nuntiis, terrore ac desperatione successus aversi retro sunt, seque statim in suorum, unde prodierant, inaccessa latibula montium recondiderunt. Ac velut ne illic quidem se tutos rati, legatis missis captivis redditis, pacem fecerunt, in lucro ponentes quod salvi superessent. Joannes autem quieturos ipsos in posterum certo confidebat, non quoniam promissis ipsorum multum fidei tribueret, sed quia sibi conscius et virium et animi ad eos si quid amplius moverent, ita male multandos ut præteritarum injuriarum cumulatas persoluturi pœnas forent, isto metu continendos illos in officio speravit. Pacem autem dedit iis petentibus, quos se bello superaturum, si conaretur, **221** minime dubitabat, miseratione gentium vicinos ipsis incolentium tractus, ne victi illi malorum ac cladium quas passi bello essent ultionem a debilioribus vexationi opportunis, tempore deinde capto, exigerent. Cæterum quo minus causæ haberent a pactis resiliendi, fines iis præscripsit satis laxos, intra quos abunde pascuorum suis armentis et gregibus haberent, serio edicens, si ultra erumperent, violati fœderis piaculum maxima ipsorum calamitate luendum. In hunc modum per Orientis provincias despota, deleta ignominia prius acceptarum illic cladium et rerum statu emendato, fiduciam illis gentibus fecit, otio ac pace ubique restitutis, libere deinceps attendendi culturæ agrorum et secure legendi fructus uberes terrarum in quibus habitarent.

22. ***Ut pessimo in statu fuerint plane perditæ Maryandenarum Bucellariorumque regiones et Paphalagonia.***

Laborabant autem et miserum in modum afflictæ jacebant Bucellariorum et Maryandenorum regiones, itemque Paphlagonia; cujus rei causa hæc erat. Imperator iis quæ superiorum principum parcimonia congesserat consumptis in tot largitiones ac donativa ambitosa prætereaque in pretiosa munera principibus aut exteris gentibus missa, quibus illi ad federa et societates allicerentur, exhaustum ærarium supplere crebro missis per omnes provincias qui pecunias colligerent, curabat. Haud porro scio an vera illa fuerit exinanitio publici thesauri, an non potius, quod quidam introspicientes penitius submurmurabant, imperator eo falso prætextu obtento, vere metuens ne propter invidiam

φῶντες. Ταύτης γοῦν τῆς αἰτίας ἢ οὔσης ἢ καὶ δοκούσης ἕνεκα συχναις ἀναγραφαῖς τὰς χώρας ἐκαλαμᾶτο. Ἐνεπίστευε δὲ τὰς τοιαύτας οἰκονομίας καὶ ἐξισώσεις ἀνδράσιν οὐδέσι, μεγάλων ἐπὶ τούτοις τεταγμένων τὸ πρότερον· Καῖσπρ γὰρ Ῥωμανὸς καὶ μέγας δομέστικος ὁ τοῦ βασιλέως πατὴρ ἐξισωταὶ κατὰ Σκάμανδρον ἦσαν. Πλὴν ἐχρυσολόγουν ἐντεῦθεν καὶ τῷ κοινῷ ταμιείῳ προσῆγον τὰ χρήματα. Τοῦτο συμβὰν καὶ τοῖς Παφλαγόσι καὶ τοῖς προσωτέρω, ἠργυρολογοῦντο τῷ χρόνῳ κάμνοντες. Τῶν μὲν χρειωδῶν καί γε λίαν εἶχον εὐπόρως διδούσης τῆς γῆς, νομισμάτων δὲ πενιχρῶς εἶχον ὡς πάντων γεωργούντων τὰ ἀναγκαῖα. Κεφαλαιουμένων γοῦν τῶν τελῶν ἐπὶ νομίσμασι χρυσίου καὶ ἀργυρίου, διδόντες τὸ τεθὲν ἐξ ἀνάγκης ἐξηποροῦντο. Ἦσαν δ' ἄλλως καὶ στρατείας οὐδὲν εἰδότες. Ὅμως ἔθνους φιλοκερδοῦς πονηρίαν πολλὰ ἂν κάμοι τις διορθοῦν θέλων, εἰ καὶ μὴ πάσχοι. εἰ δὲ πάσχει, οὐκ ἔστιν ὅπως μὴ ἀπρακτεῖν πᾶσαν ἐπίνοιαν. Ἐκεῖνοι τοίνυν, καὶ μᾶλλον A οἱ ταῖς ἄκραις προσκαθήμενοι, τῷ τε πάσχειν ἐνθένδε καὶ τῷ ἐλπίζειν ἐκεῖθεν τὰ λῷονα, εἰ μόνον προσχωροῖεν ἑκόντες, προσχωρεῖν ἔγνωσαν καὶ ὁσημέραι προσετίθεντο Πέρσαις. Τοῦτο γοῦν ἐπ' οὐκ ὀλίγον γενόμενον, σύναμ' ἐκείνοις οἱ Πέρσαι ὁδηγοῖς ἅμα καὶ συμμάχοις χρώμενοι καταθαῤῥεῖν εἶχον τῶν λελειμμένων. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκδρομὰς ποιοῦντες κατέθεον τὴν γῆν ἐκείνων, καὶ σκυλεύοντες (οὐδὲ γὰρ ἐθάῤῥουν μένειν) ὑπέστρεφον· εἶτα τῶν μὲν ὑποκλινομένων, τῶν δὲ καὶ ἀποικιζομένων δέει τῷ περὶ τοῦ ζῆν, εὐχερεῖν ἐκ τοῦ ῥᾷστα τοῖς ἐναντίοις ἦν, καὶ κατασχόντες τὴν χώραν κακὸν ἦσαν γειτόνημα τοῖς πλησίον. Τῷ μέντοι γε βασιλεῖ δόξαν ἀνακλητέον ἐκεῖνθν εἶναι, ὅτε δὴ καὶ θελήσοι, ὡς ἐπὶ θύρας οὖσαν, οὐ μέλον ἦν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς δυτικοῖς B πᾶσαν εἶχε τὴν ἀγχολίαν, τὰ ἐν ποσὶ καταπροϊέμενος. Εἴωθε γὰρ ἀεὶ τὸ μὲν ἀνὰ χεῖρας καταφρονεῖσθαι διὰ τὸ σύνηθες, ζητεῖσθαι δέ γε τὸ μὴ κρατούμενον ὡς θέλξον ἤδη ἐξ ἀσυνήθους προσγεγονός.

excæcati Joannis et inde secutam a patriarcha excommunicationem provinciæ rebellarent, rebus tunc suis utile putaverit spoliare subditos et facultatibus privare, ne ad contra se insurgendum vires haberent. Ut cunque sit, ea tunc vel vera vel ficta causa egestatis ærarii, crebris imperator censibus ac descriptionibus per ministros quoquoversum dimissos avare ac rapaciter exercitis **222** spicilegia regionum factitabat, utens ad id opera hominum nihili, cum antea hujuscemodi lustris condendis collationibusque exigendis populorum nobilissimi quique præfici soliti essent: nam Cæsar Romanus et magnus domesticus imperatoris pater censuras istius generis per regiones circa Scamandrum sitas gesserant. Hi porro vilissimi ministri aurum immisericorditer extortum undique in ærarium congerebant. Qui cum obirent Paphlagoniam et ulteriores regiones pecuniis acerbe corradendis, eo magis offendebant illos populos, quod vexationem per se odiosam intempestivitas tunc quædam aggravabat. Agriculturæ gentes illæ plusquam mercimoniis deditæ, rebus ad victum quas terra gignit abundabant, signatæ pecuniæ parum habebant. Quare ipsis erat perdifficile aureos argenteosque nummos, qui singula in capita indicebantur, numerare; et se ad quod non possent damnis ac prehensionibus cogi indignissime scilicet ferebant, præsertim quoniam inde sequebatur toto ipsos deinceps anno necessariis egere, postquam messes et vindemias, ut summas indictas quoquomodo conficerent, alieno tempore vili pretio distrahere totas exactorum inclementia compulsi fuerant. Nullum quidem fere plerique illorum rei bellicæ usum habebant, ut rebellio minus timenda videretur. Tamen gentis lucri cupidæ, etiamsi nulla extorsione irritatæ, per se pronam ad quæstuosum perjurium indolem cum semper magnus labor sit ab utili visa defectione cohibere, tum certe quando exacerbata damnis acribusque injuriis ad desperationem efferata fuerit, frustra quantavis adhibebitur industria ad illam in fide officioque continendam. Igitur illi, præcipue vero quorum arcibus Persico præsidio insessis viciniores sedes erant, quod a nostris quidem atrocia paterentur, ab hostibus vero commodiora sperarent, pollicentibus videlicet illis et, si ultro se dederent, mite imperium spondentibus, deficere ad Persas decreverunt, flebantque aliorum post alios quotidianæ C transitiones ad benigniores, ut putabant, **223** dominos. Quod primo a singulis tentatum, et ubi successus impune fieri probavit, crebrioribus exemplis frequentatum, irreparabili jacturæ provinciæ totius occasionem dedit, siquidem Persæ his qui ad partes ipsorum transierant ducibus et adjutoribus usi, paucitatem eorum qui constantes in fide imperatori jurata perstabant contemnentes, terras eorum crebris infestare incursionibus cœperant; e quibus onusti præda, spoliatis subinde miseris, redibant domum, nondum ibi ausi considere, quoad multis istorum experientia malorum inclinantibus ad Persas, multis quotidiana vitæ pericula fuga et voluntario exsilio redimentibus, subactu jam faciles Persæ regiones suæ ditioni subjunxere, fixisque ibi D domiciliis malam finitimis viciniam præstabant, infestantes eos latrociniis. Hæc audiens imperator eo accurere neglexit, existimans se istas provincias, quippe in propinquo sitas, recuperaturum quandocunque foret libitum, et tunc in res Occidui tractus spe ac cupiditate totus imminens, in eaque una defixas cura cogitationes habens, more ingenii humani, plerumque, dum inhiat longinquis, amittentis coram posita, et voluptatem ex absentium acquisitione speratam, quod insolita sit potiorem arbitrantis fructu propter quamdam assuetudinis nauseam minus jucundo, qui ex præsentium olim possessorum consueto amplexu percipitur.

κγ'. Τὰ περὶ τοῦ φανέντος πομήτου ἐκ βοῤῥᾶ ἐπὶ μησὶ τοῖς θέρους, καὶ τῆς ἐπὶ δύσιν ἐποτρατείας τοῦ βασιλέως. Καὶ περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου.

[P 149] Οὕτω τοίνυν ἐκείνων κακουμένων, ἀστὴρ κομήτης ἐκ δώσεως κατὰ τὸ ἑωθινὸν ἐξέλαμπεν ἐξ ἦρος ἐς φθινόπωρον, ἐφόβει δὲ τοὺς ὁρῶντας πυρὶ καπνὸν σύμμικτον ἀποπάλλων, ὥς τι κακὸν προσημαίνων. Ἦν γὰρ, οὐκ ἦν, φαινόμένων τοιούτων ἐξαισίων κατ' οὐρανὸν οὕτω, μὴ καὶ τινα κατὰ γῆν καὶ ἔθνη παρὰ τὸ συνηθες γίνεσθαι. Εἰ δὲ καὶ τῶν κομητῶν εἶεν οἱ φοβερώτατοι, ὡς ἐλεῖνος ἦν τότε τὸ κακὸν πρόδηλον ἐλευσόμενον. Μαρτύριον δὲ τοῦ λόγου καὶ τὸ λεγόμενον, « Οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὔ. » προστιθεῖσι γὰρ καὶ τὸ λοιπὸν οἱ εὖ εἰδότες τῶν τοιούτων, τὸ « φύσει κακός, » ὡς γίνεσθαι τὸ σύμπαν ἴαμβον.

Τότε τοίνυν δόξαν τῷ βασιλεῖ τῶν δυτικῶν καὶ αὖθις κινουμένων, ὡς καὶ παρασπᾶσθαι παρ' ἐκείνων τὰ τούτων, οὐκ ὀλίγας δυνάμεις συναγαγὼν τῆς ἐπὶ τῆς Θεσσαλονίκης ἥπτετο, ὡς ἐκεῖθεν συναρτύσων τὰ τοῦ πολέμου. Εἰς Ξάνθειαν οὖν καταντήσας ἐκεῖσε κατασχεῖν ἔγνω διαχειμεριούσας τὰς συντάξεις. Τοῦ καιροῦ γοῦν τριβομένου, — συνήχθησαν γὰρ ἀμφ' ἐκεῖνον καὶ τῶν ἱεραρχῶν οὐκ ὀλίγοι, καὶ ἦν σκέψις

A περὶ τοῦ πατριάρχου. Ἐκτὶ γὰρ καὶ τισιν ἐκινοῦντο λόγοι πρὸς ἐκεῖνον ἀναφερόμενοι, ἔγκλημα ὡς δῆθεν καθοσιώσεως, καὶ διὰ ταῦτα διεμηνύετο καὶ ὁ πατριάρχης κατὰ Ξάνθειαν ἀπαντᾷν, πεμφθέντων δυοῖν ἀρχειρέοιν εἰς τοῦτο. Κἀκεῖνος οὐχ ὑπακούων, ὅμως τὸν καιρὸν [P 150] θεραπεύων, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἐκ τῶν τοῦ κλήρου ὡς βασιλία ἀπέστελλε, τοῦτο μὲν καὶ εἰρηνικῶς περὶ τῶν βασιλικῶν ὑγειῶν μαθησόμενος τοῦτο δὲ καὶ ἀνὰ μέρος ἀπολογούμενος τῷ προστείνειν αἰτίαν δολοῦσαν εὔλογον τοῦ μὴ παραγίνεσθαι. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἑκὼν ἄκων τὰς ἀπολογίας ἐδέχετο καὶ προσεποιεῖτο τὰς εἰρηνικὰς, καὶ πρὸς μὲν τὸν πατριάρχην ἀντιπέμπων τὰ φιλικὰ ὑπεκρίνετο, καὶ οἱ εὐμενῶς ἔχειν ἐδόκει. Τοῖς μὲν οὖν ἀρχιερεῦσιν, ὡς ἐννοεῖν ἦν, οὐδὲ γὰρ ἠφίει τὸ B ἔγκλημα κατὰ τὸ λεληθὸς τὰ περὶ τούτου ζητεῖν· οὐδὲ γὰρ ἐχρῆν, δημηγορῶν τις ἔλεγε, τὴν τοῦ παντὸς καρδίαν τὸν βασιλέα μὴ παρὰ τῆς ἐκκλησίας τὴν θάλψιν ἔχειν, ἀλλ' ἐκεῖθεν ὥς τινα φθοροποιὸν ἀέρα τὴν δύσνοιαν εἰσδεχόμενον κινδυνεύειν. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κρατῶν καὶ ἄλλα προὔτεινε πλεῖστα, ἀποπροσποιούμενος μὲν τὴν πρὸς τὸν πατριάρχην δοκοῦσαν δυσμένειαν, ἐκείνοις δὲ προανατιθεὶς ἐρευνᾷν ὡς ἄξιον ὂν ζητεῖσθαι κατὰ σχολὴν τὰ κινούμενα.

23. *De cometa ex parte boreali apparente mensibus æstivis, et expeditione imperatoris in Occidentem; denique de Arsenio partriarcha.*

Illis in hunc modum male habentibus, cometa ex occidente in ortum effulsit a vere usque ad autumnum : terrebat autem intuentes, ignem fumo C mistum evibrans; illa ipsa horribili specie cunctis suadente aliquod malum isto signo portendi. Vix enim in memoria omni reperias post talia ostenta per cælum hoc modo visa non aliquas per terram ac gentes præter solitum mutationes secutas. Quodsi apparentes cometæ de genere peculiariter terrificorum sint, qualis omnino hic fuit, manifestum augurium est infortunii aut cladis imminentis, astipulante vulgari **224** dicto. « Nullus cometa quin sit, » cui inchoatæ sententiæ nemo peritus audiens non continuo subjiciat illud ad absolvendum Græce senarium iambicum deficiens : « Natura malus. »

Tunc porro visum imperatori, Occidui tractus incolis rursus turbantibus ita ut ab illis res nos- D trorum raperentur, Thessalonicam proficisci ductis secum copiis non paucis, ut illic e propinquo commodius bellum adornaret; sed cum Xantheam eo itinere venisset, ibi detinere decrevit in hibernis exercitum. Quare dum tempus expeditioni aptum exspectatur, per illud ibi otium, cum ad eum episcopi non pauci confluxissent, agi de patriarcha cœptum est quibusdam non dubitantibus reum ipsum pronuntiare irreligiosæ contumaciæ in neganda contra sacros canones pœnitentia. Quare ex istorum sententia citatus is rite est, ac jussus ad Xantheam se sistere, duobus ad illum antistibus ea causa missis. Non paruit ille quidem, tamen aliquantulum de duritie remittens ut tempori serviret, semel iterumque certos de suo clero ad imperatorem misit officiose illum a se salutaturos, et percontaturos ex usu inter amicos consuetudinis humanæ ut Augustus cum conjuge ac liberis valeret, simulque excusaturos, velut necessariam ob causas alias dicendas, eo nunc occurendi moram. His officiis quanquam non plene satisfiebat imperatori, tamen ipse quoque in præsens animi vulnere dissimulato et salutationem et excusationem placido excepit vultu, vicissimque per quosdam e comitatu allegatos patriarcham amice salutavit, placido se in illum esse animo significans. Cæterum inter episcopos causa criminque patriarchæ occulta **225** inquisitione tractabatur. Qua de re auditus ex illis nonnemo dum hæc concionabundus declamaret, nec consentaneum nec ferendum videri principem, cor utique reipublicæ, non ab Ecclesia foveri ut id ex quo salus unice pendeat publica. Quale igitur fuerit, si non modo inde non foveatur, sed maligno et pestilenti dissensionis spiritu afflato in discrimen manifestum inducatur? Ea etsi clam procurante imperatore agebantur, tamen is istis quæ retulimus et aliis plurimis benevolentiæ significationibus in illum editis, diligenter simulabat æquum erga patriarcham et offensione omni vacuum animum, sic libere sinens congregatos Patres per otium considerare quid tali statu rerum optimum ipsis factu videri ac decernere par esset.

κδ'. Τὰ περὶ τοῦ Βέκκου καὶ Ξιφιλίνου τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀρχόντων.

Συμβαίνει δέ τι κατὰ τὴν πόλιν ὃ δὴ καὶ τὸν βασιλέα εἰς ἄμυναν ἐξηρέθισεν. Ἥπτετο δὲ τὸ δεινὸν καὶ τοῦ πατριάρχου, κἂν πλαγίως ὡς ἄλλων πασχόντων. Τοῦ γὰρ Βέκκου τὸ χαρτοφυλακικὸν ἀξίωμα ἔχοντος (προνόμιον δ' ἔστι τὸ προτροπαῖς ἐκείνου τὰς ἱερολογίας γίνεσθαι) τῶν τις ἱερέων ἐκδουλεύων καὶ ἐν τῷ κατὰ τὸν Φάρον ναῷ τῶν μεγάλων ἀνακτόρων νυμφίους ἱερολόγει διχα τῆς τοῦ χαρτοφύλακος προτροπῆς. Καὶ εὐθὺς ἀκουσθὲν, ὡς πρόστιμον ἐκείνῳ ἡ τῆς ἱερωσύνης ἐπίσχεσις ἦν. Τοῦτο γοῦν οὐκ ἔδοξε τοιοῦτον ἤ τι ἄλλο μέτριον τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν, ἀλλ' ἀφορισμὸς ἄντικρυς τοῦ βασιλικοῦ κληρικοῦ. Καὶ εὐθὺς (συνυπενόει γὰρ καὶ τὸν πατριάρχην ὡς δῆθεν συμπράξαντα) ὑβριοπαθῶν οὖν οἷον ὡς ὑπεροπτικῶς B ἔχοντος θυμῷ ἦν κάτοχος, [P. 151] καὶ ὀργὴ ἦν κατὰ τῶν τῆς Ἐκκλησίας κοινὴ, καὶ ὡς Ὁ πατριάρχης, κεκραγὼς ἐπῆγε, τεθέληκε διὰ ταῦτα τὸ τῆς βασιλείας κράτος ἐξονθενεῖσθαι καὶ τὰ ἱερὰ ἀνάκτορα ἀφορίζεσθαι. Ἦν γὰρ καὶ τοῦτο λῆμμα πρὸς τὸ παριστάμενον, ὅτι ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων ἔτυχεν ὁ πρεσβύτερος, ὅτε οἱ τοῦ χαρτοφύλακος πέμψαντος διεμηνύετο ἡ ἐπίσχεσις. Καὶ δη τὸν μὲν πατριάρχην οὐκ εἶχεν ὅπως ἀμύνοιτο, ἄλλον δὲ τρόπον βαθύτερον καὶ τὸν καταφρονήσαντα ἀμυνεῖσθαι, εἰ καὶ τὸν πα- A τριάρχην πλέον δύναιτο λυπήσειν, ἢ μὴ δόξειν ὡς ἀμυνεῖσθαι καὶ πλέον δύναιτο προὐνόει. Καὶ πέμψας διὰ ταχέων τῷ σεβαστοκράτορι Τορνικίῳ προσέταττεν (αὐτῷ γὰρ τότε τὰ τῆς πόλεως ἐπετέτραπτο) καταχαλᾷν μὲν τὰς οἰκίας τοῦ τε χαρτοφύλακος καὶ τοῦ μεγάλου οἰκονόμου (οὗτος δ' ἦν ὁ Ξιφιλῖνος Θεόδωρος), ἐκριζοῦν δὲ τὰς ἀμπέλους, καὶ αὐτοὺς δεσμίους ὡς ἐκεῖνον ἐκπέμπειν. Ἐβούλετο δὲ τὸ προσταττόμενον κυνὶ λέοντα ἐκδεδίττεσθαι, καί γε τούτων ἀποκλινάντων πρὸς βασιλέα διὰ τῆς ἐπὶ τῇ τιμωρίᾳ προσπαθείας μηδὲν οἷόν τε εἶναι τὸν πατριάρχην καθ' αὑτὸν ὄντα πράττειν, καὶ οὕτω κἀκεῖνον ὑποχαλᾷν ἀναγκάζεσθαι. Ὁ γοῦν σεβαστοκράτωρ ἐπιστὰς ἕτοιμος ἦν κατὰ τὰ ἐπιτεταγμένα πράττειν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι τὴν ἔφοδον πρυαισθόμενοι B ἅμα γυναιξὶ καὶ παισὶ τὸ ἱερὸν προφεύγουσιν, ὡς ἐκεῖθεν τὴν ἀσυλίαν ἕξοντες. Ὡς δ' ἐκεῖνος ἐπιστὰς τῷ ναῷ ἐκσπᾷν ἐπειρᾶτο (ᾔδει γὰρ βλαβησόμενος μὴ ἀνύσας), λέων ἦν μετὰ ξίφους. Ὁ δὲ πατριάρχης αὐτίκα προσυπαντῶν καὶ ἐμβριθῶς ἀπέπεμπε τὸν ἐπιόντα, καὶ, « Τί παθόντες, » ἔλεγεν, « ὀφθαλμοὺς καὶ χεῖρας καὶ ἀκοὰς ἡμετέρας, τοὺς μὲν ἐκτυφλοῦν, τὰς δ' ἐκκόπτειν πειρᾶσθε ; » ἐπεβοᾶτο δὲ καὶ Θεὸν καὶ ἀνθρώπους ὡς ἀδικοῖτο πλεονεκτούμενος· μηδὲ γὰρ δίκαιον εἶναι Θεῷ καθιερωμένους ἄνδρας εὐθύνεσθαι κοσμικοῖς. Ὡς δ' ἀπεπάγη πρὸς ταῦτα ὁ πρὸ

24. *De Vecco et Xiphilino primarias præfecturas in Ecclesia gerentibus.*

Contigit poro quiddam in urbe quo magis exasperaretur imperator et ad ultionem irritaretur, ex C qua quod secutum malum est ipsum patriarcham oblique perstrinxit, resiliente in ipsum ignominia quæ aliis irrogabatur. Vecco chartophylacis dignitatem obtinente, cui magistratui juxta usum ac leges id juris competit ut sine illius nutu et assensu nuptiales benedictiones non administrentur, sacerdos quidam ministrans in templo Magni Palatii ad Pharum sito sponsis benedixit non requisito chartophylacis assensu. Ea re statim audita is in pœnam a sacerdotii functione suspensus est. Id sibi nuntiatum imperator atrociter accepit, quasi ea non mediocris aliqua censura, sed vera et suprema excommunicatio fuisset regii clerici ; ac statim suspicatus id factum conscio et cooperante patriarcha, gravissime offensus est, contemni se ratus, ira communiter **226** in universum ecclesiasticum ordinem exardescente D vehementi ; unde in clamores erumpebat vociferans: « Nempe hoc patriarcha sic voluit consentanee ad prius in nos contumeliosissime gesta, ut nullam occasionem prætermitteret vilipendendæ et contemptu extremo conculcandæ imperatoria majestatis, regia etiam imperiali sacris prohibenda interdictoque supponenda. » Hoc dicebat, quoniam intra imperatorium palatium forte repertus est sacerdos ille, quando ei missi a chartophylace sententiam suspensionis intimarunt. Totus porro defixus in cogitatione vindictæ, patriarcham tunc quidem ipsum recta in propria ulcisci persona non valens, modum astute commentus est eam pœnam ab sui contemptore repetendi, quæ simul patriarchæ dolorem inureret ; sic se cumulate injuriam utriusque ultu rum ratus, curriculo mittit ad sebastocratorem Tornicium tunc præfectum urbi, qui a se juberet diruere continuo illum ædes chartophylacis et magni œcomonii (erat hic Xiphilinus Theodorus), evellere stirpitus vineas amborum, ipsosque vinctos ad se mittere. Volebat nimirum ista ratione terrere (quod aiunt) leonem exemplo male multati canis. Futurum autem sperabat ut hi supplicii metu ad obsequendum imperatori quodcunque vellet inclinarentur ; quod si contigisset, non modo nihil ausurum patriarcham solum et virorum talium in partes principis traductorum auxilio destitutum contra se agere, sed etiam coactum iri cedere et de duritia remittere in causa excommunicationis. Igitur sebastocrator præsto aderat stans in procinctu exsequendi mandata. Cæterum de ejus infesto adventu præmonitio ambo illi cum uxoribus et liberis ad **227** templum confugiunt, jure illic asyli tuti futuri. Quo sebastocrator cognito, reputans magnum sibi ab imperatore malum affore nisi quæ is jubebat effecta redderet, in templum ense stricto ut leo irruens extrahere illos inde conabatur. At occurrens patriarcha eum graviter increpitum repulit, « Quid vobis, » inquiens, « volentes oculos et manus et aures nostras, illos quidem eruere, istas autem abscindere postremo has obstruere conamini ? » testabaturque vociferans Deum et homines, vim sibi per sacrilegam injuriam fieri ; neque enim fas esse Deo sacros homines a sæcularibus corripi. Obstupuit ad ea

μικροῦ ὑπέροφρυς ὡς ἐκσπάσων κἂν εἴ τι γένοιτο, A τοῖς μὲν ἀνδράσι τὸ ἱερὸν πατοῦσιν αἱ ὁρμαὶ ἀνεῖντο μὴ δεδιόσιν, ἐκεῖνος δὲ πρὸς τὰς οἰκίας τρέπεται. Ἀμπέλοις δ' ἐπιθέσθαι οὐκ ἦν, ὅτι οὐδ' ἦσαν ἐκείνοις ἄμπελοι τῇδε. Ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκιῶν ἀποτρέπεται ὡς μὴ σφίσιν ἀληθῶς οὐσῶν, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς Ἐκκλησίας λογιζομένων. Ἐκκρουσθεὶς οὖν τοῖς ὅλοις ὁ ἐπιτιμητὴς ἐκεῖνος πέμπει Νικαίαζε, καὶ τὰ προστεταγμένα ἐπὶ τοῖς σφῶν κτήμασι διαπράττεται. Κωλυθεὶς δὲ ἀποπέμπειν δεσμίους, ὡς ἡ πρόσταξις εἶχε, συνεβούλευε σφίσιν αὐτοὺς ἀνέτους ὡς βασιλέα χωρεῖν, [P 152] τοῦ ἀληθῶς φρουρίου ἀποσπασθέντας, ὡς ἦν ὁ ναὸς ἄντικρυς. Ἀπολογίαν γὰρ ἐκεῖνον ἔχειν πρὸς βασιλέα τὴν ἀσυλίαν τοῦ ἱεροῦ καὶ τὴν τοῦ πατριάρχου κώλυσιν, καὶ ὡς αὐτοὺς εὐθὺ τοῦ βασιλέως ὁρμῶντας δεσμεύειν οὐκ ἦν, ὡς παρ' αὐτοῖς μενούσης τῆς προσφυγῆς τοῦτο μὲν τῷ ἑκόντας ἀποφοιτᾶν, τοῦτο δὲ καὶ τὸν πατριάρχην ἐπιτιμῶντα ἀμφέπειν πανταχοῦ διάγοντας. Προσέτι δὲ καὶ τὸ τῆς εἰς βασιλέα προσόδου σχῆμα τὸ ἀνέτους σφᾶς διατηρεῖσθαι δίδωσι· πρόσωπον γὰρ βασιλέως θεώμενον συμπαθείας ἀνάγκην ἔχειν, κἂν γοῦν πρὸς ὥραν, τοῖς κατακρίτοις. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια λέγων ἔπειθέ τε τοὺς ἄνδρας ἀποφοιτᾶν τε τοῦ ναοῦ καὶ πρὸς βασιλέα χωρεῖν. Καὶ δὴ παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐκχωρηθέντες δόξαν συνοῖσον σφίσι τὸ ἀπελθεῖν (τὰ γὰρ συμβάντα τούτοις πικρὰ, καὶ ὡς εἴ ἐπὶ καθοσιώσει εὐθύνοντο) εὐθὺς ταῖς τοῦ ἱερέως ἐφοδιασθέντες εὐχαῖς τε καὶ εὐλογίαις τῆς πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην φερούσης ἅπτονται. Ἃ μὲν οὖν ἐπιμίξασιν ἐκείνοις Θεσσαλονίκῃ καὶ βασιλεῖ προσελθοῦσι συνέβη, οὐ τοῦ παρόντος λέγειν καιροῦ. Πλὴν εἰκάσαιτ' ἄν τις ὡς οὐκ ἂν εὖ ἐκεῖθεν ἔπαθον, εἰ μή γε θεραπεύουσι τὸν καιρὸν συνέβη ταῦτα παθεῖν. Τοῦτο δ' ἦν μεμονῶσθαι τὸν πατριάρχην ὑποκλιθέντων, ὡς καὶ τῶν ἄλλων, ἐκείνων.

B κε'. Τὰ περὶ τοῦ σουλτὰν Ἀζατίνου, καὶ τὰ περὶ τῶν Τοχάρων.

[P 153] Ἀναληπτέον καὶ τὸ τοῦ σουλτὰν Ἀζατίνου, ὃς μοῖρά τις γέγονε δυστυχὴς Μακεδόσιν, εἴπω δὲ καὶ Θρᾳξὶ, καὶ τὸ τοῦ κομήτου προάγγελμα εἰς

perculsusque a cœpto destitit qui tanto prius fastu extracturum se supplices, quidquid quivis contra moliretur, ostenderat; eoque sese domum recipiente re infecta, Veccus et Xiphilinus intra septa ædis sacræ tuti securique versabantur; sed nec vineas exscindere potuit, cum neuter illorum vineta circa Constantinopolim haberet; ab ædium quoque quibus utebantur demolitione prohibitus est, denuntiato ipsi haud esse illas juris ipsorum, C sed Ecclesiæ, quæ usum duntaxat habitandi suis illic ministris precarium concederet. Ergo hic tam acer ultor undique rejectus, et cunctis exclusus quæ tentarat, ne nihil ageret, Nicæam certos misit qui in prædiis istorum in illo territorio sitis vastationem ab imperatore præscriptam exercerent. Cum autem nequiret mittere illos vinctos, ut fuerat jussus, suadere ipsis instituit ut ultro ad imperatorem proficisci vellent, id communiter tam ipsis quam sibi consilium esse utile disserens, quoniam si volentes ipsi sacro asylo absisterent adeundi principis causa, idonea ipsi apud imperatorem futura esset excusatio omissæ comprehensionis et constrictionis ipsorum sibi ab eo imperatæ. Nam ne illos intra templum caperet, sanctitatem loci et **228** occurrentis ac repellentis pa- D triarchæ auctoritatem prohibuisse, plausibiliter causaturum sese. Porro ipsos sponte abdicantes tutelam sacrorum adytorum ut communi domino se sisterent, fas haud fuisse abs se corripi darique in vincula, facile quemvis videre, nec imperatorem dubitaturum. Plenam igitur ab se quidem fore ipsis securitatem inviolatæ libertatis, si quod suadebat facerent. Nullum autem ab alio quovis metuendum ipsis esse tale periculum demonstrabat, vel quod recta tendentibus ad principem nemo facessere molestiam auderet, vel quia declarato in ipsos patriarchæ palam protegentis patrocinio tuti ubique inviolatique futuri essent, tantæ illius ac tam venerabilis respectu potestatis. Denique postquam eo pervenissent, ipso vultu ac conspectu principis certissimum aciebat accepturos ipsos salutis et securitatis pignus; nam faciem imperatoris coram vel ad momentum oculis objectam gratiæ ac veniæ erga intuentes, etiam prædamnatos reos, necessariam causam existimari. Hæc et hujus sententiæ alia cum allegaret, persuasit quod volebat, siquidem illi conducibile id sibi futurum rati, patriarchæ in id iter assensu impetrato, templi refugium relinquere adque imperatorem se conferre decreverunt, etiam inde allucente successus in tali consilio spe, quod satis intelligerent ea quæ in ipsos tam acerbe acta essent, decreta esse ab imperatore arbitrato utilia illa esse emolliendæ duritiei patriarchæ et impetrandæ ab eo suæ ipsius reconciliatonis cum Ecclesia. Statim igitur, bene precante ipsis in digressu patriarcha et viam votis prosequente, Thessalonicam versus profectionem susceperunt. Quid porro ipsis, postquam eo pervenerunt et imperatorem adierunt, contigerit, non hujus est temporis referre. Cæterum facilis prudentibus conjectura suggeret haudquaquam illos quidquam gratiæ aut beneficii fuisse ab imperatore accepturos, nisi quantum promereri obsequendo potuerunt servientes tempori; unde contigit (quod in primis avebat imperator tanto magis solum relinqui patriarcham) **229** his quoque, sicuti jam alii fecerant, ad partes imperatoris transeuntibus.

25. *De sultane Azatino et de Tocharis.*

Resumenda nunc est naratio rerum sultanis Azatini, qui fatum triste atque infaustum quoddam Macedonibus exstitit aio etiam Thracibus; et quæ læva sævaque minax cometa portenderat eventu

ἔκβασιν ἔθετο προφανῆ. Ἐκεῖνος γὰρ ἐπὶ πλεῖστον τῇ Κωνσταντίνου προστετηκὼς, καὶ ὁσημέραι προσδοκῶν ἐπανήξειν μεθ' ὅτι πλείστης ἰσχύος, ἐπεὶ τὸ ἐν ἐλπίσιν ἀπέγνωστο (ᾔδει γὰρ ἄλλα τὸν βασιλέα πραγματευόμενον, καὶ τὸ κῆδος ἔπειθε τὸ πρὸς τὸν Ἀπαγᾶν ὡς οὐκέθ' ὑποστρέψειεν), εὑρὼν τῷ τότε καιρὸν ὄν ἡ τοῦ βασιλέως ἀπουσί δέοντά οἱ παρεῖχεν, διαμηνύεται τῶν τινι συγγενῶν, ἐπιδόξῳ γε οντι κατὰ τὰ πρὸς ἄρκτον μέρη τοῦ Εὐξείνου πόντου, δυσωπῶν ἐπαμῦναί οἱ ἀσιδήρῳ πεφυλαγμένῳ παρὰ φίλῳ τῷ βασιλεῖ, οὐδὲν ἐχθροῦ διαφέροντι. Εἶναι γὰρ ἐκείνῳ, εἰ βούλοιτο βοηθεῖν, συνελθεῖν Κωνσταντίνῳ καὶ σπεύδοντα παροτρῦναι πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως ἐπίθεσιν. Καὶ αὐτὸν οἰκονομεῖν παρ' ἐκεῖνον ἰέναι, καὶ οὕτως ἐκείνῳ συνόντα ῥᾷον καθ' ὁδὸν ἐκπεσεῖν εἰς χεῖρας ἐκείνοις. εἰ μόνον Τοχάροις συνεξίοι ἅμα Κωνσταντίνῳ μετὰ Βουλγάρων. Καὶ εἰ μὲν ἁλῷ καὶ αὐτὸς βασιλεὺς, εὖ εἶναι τοῖς ἐπιθησομένοις· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ λείαν περιβαλομένους πλείστην ὅσην, ἔτι δὲ καὶ τῶν τοῦ βασιλέως πολλὰ λαβόντας ἐπαναζευ- A γνύειν, τὸ κρεῖττον τῆς λείας καὶ αὐτὸν διαφερόντως ἀγομένους. Μεμνῆσθαί τε συγγενείας προτέρας καὶ δόξης. Καὶ εἰ μὴ δι' ἄμφω καὶ ὡς συγγενῆ σπεύδειν καὶ ὡς ἐλπίζοντα μεταλαμβάνειν πάλιν τὰ μείζω θεῤῥεῖν, ἀλλ' οὖν δι' ἓν τούτων ἄξιον συμπράττειν οἴεσθαι, ἢ ὡς συγγενεῖ βοηθοῦντα ἢ ὡς εἰδότα κατελεοῦντα. Ταῦτα δηλώσας τῷ θείῳ δ' ἀποῤῥήτων, τὰ πιστὰ λαβὼν ἐκεῖθεν διὰ γραμμάτων προσεποιεῖτο ἐφετὴν εἶναι οἱ τὴν βασιλέως θέαν, καὶ γράμμασιν ἐδήλου τῷ βασιλεῖ, καὶ ἱκέτευεν ἐφεῖναι παρ' ἐκεῖνον γενέσθαι· οὐδὲ γὰρ ἀνεκτά οἱ εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ἐστερῆσθαι τῆς βασιλικῆς ὄψεως. Εἰ γοῦν προστάσσοι· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' αὐτὸν ἥξει καὶ οὕτως, ἐπεὶ πόθος ἐπείγει καὶ τυραννεῖ. Ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς, (καὶ ποῦ γὰρ τὸν δόλον εἶχεν ὑπονοεῖν;) B διὰ γραμμάτων [P. 154] ἐφίησιν ἀφικέσθαι παρ' ἐκεῖνον· ἰδεῖν γὰρ καὶ δυτικοὺς τόπους ἐγγενέσθαι οἱ, οὓς οὐκ ἦν ὁρᾷν κατ' ἀνατολὰς διάγοντα. Ὁ μὲν οὖν σουλτὰν ἐκχωρηθεὶς τὴν ἔξοδον ἐπετάχυνε, καὶ πλῆθος χρημάτων ἀφεὶς, ἔτι δὲ καὶ γυναῖκας

manifesto, pernice publica patravit. Hic postquam diu apud Constantinopolim tædiosa contabuisset mora, in dies exspectans reduci se cum magno exercitu in Persidem, ubi spes ejus rei omnis exstincta ipsi funditus est, tum longa infinitarum frustrationum experientia, tum maxime quod non ignoraret qui cum suis hostibus clam tractaret imperator, et fœdus ab eo ictum cum Apagane compertum haberet, unde satis intellexit nullam sibi redeundi unquam amplius ad amissum principatum reliquam esse fiduciam debere, nactus accomodatam suis rationibus occasionem, absentiam imperatoris, allegat fidum sibi hominem ad quemdam e cognatis in septentrionali Euxini Ponti tractu præpotentem, orans ut sibi subveniret citra ferrum et vincula custodia detento ab imperatore amico in speciem, revera nihil ab hoste differente. Posse enim illum facile, si vellet, auxiliari sibi opes cum Constantino conjungendo, et hunc sponte currentem incitando ad irruendum improviso in imperatorem. Sese ipsum jam id agere, ac consecuturum sperare, ut adire imperatorem sibi liceat, eo consilio ut præsens eum dissimulanter in paratas per viam insidias præcipitet. Venire tantum et eductos secum Tochoros cum Constantino Bulgarisque in communem expeditionem traheret; ac si quidem, quod pronum speratu videbatur, caperetur imperator, facile apparere quantum **230** inde bonorum in ipsos redundaturum esset: sin id non succederet, certe non posse dubitari quin quæstuossima ipsi foret ista militia, utique reducturo ex ea copias onustas opima præda, cum aliarum omnis generis rerum, tum apparatus ac supellectilis imperatoriæ, ex quibus excipere sibi præstantissimum quidque posset, et ipsum consanguineum supplicem indigna custodia ereptum incolumen ac liberum cum pretiosis spoliis domum recipere. Meminisset prioris suæ gloriæ, ex qua felicitate in quam miseriam tam arta ipsi cognationis necessitudine devinctus princeps decidisset, reputans misereretur. Quodsi hæc parum moverent ad audendum quod suadebatur, ac fructum cogitaret inde ipsi proventurum uberem vel successu belli lucroso præmiisque victoriæ, vel a propria gratitudine sui ipsius, postquam sese in statum fortunæ pristinum reposuerit, omnia liberatori debituri. Hæc si viderentur infirma singula, simul tamen C conjuncta omnia vim habere maximam apud ejus animum par esse. Ageret igitur, et vel consanguinitatis respectu auxilio veniret, vel suæ infelicitatis, quam ipsi aperiret, notitia indigna ferentem misereretur. His arcano expositis patruo, litterisque ipsius mutuis assensu ipsius fideque accepta, simulavit desiderare se majorem in modum conspectum imperatoris, in eamque sententiam ad imperatorem scripsit, orans etiam atque etiam ut sibi permitteret ipsum adire. Neque enim sibi tolerabile videri tanto jam tempore usu ac visu privari charissimi atque honoratissimi sibi principis: jubere igitur quamprimum dignaretur se venire; sin gratificari hoc sibi differret, sciret tanta se uri ejus coram intuendi cupiditate, ut vix sibi temperare posset a profectione istuc injussu tentanda; quod D si faceret ignosci æquum fore, tyrannicam esse vim desiderii, et erumpere plerumque ultra rationis atque humani arbitrii præscripta frenum eluctatos ejus impetus. His imperator acceptis, nec quidquam de occultis quas diximus machinationibus suspicatus, rescripsit humaniter indulgens sultani quod petebat, ultro quin etiam invitans ad occasionem usurpandam visendi provincias et urbes Occidui tractus, quarum nunquam hactenus, quippe semper moratus in Oriente, coram et usu præsenti cognoscendarum copia ipsi contigisset. Non distulit sultan concessa **231** uti facultate, sed statim, pecuniæ magna vi opumque cæterarum, uxoribus

καὶ τέκνα καὶ ἀδελφὴν καὶ μητέρα, τὸ μὲν ἐπιλύων τὴν ὑποψίαν, τὸ δὲ καὶ τὰ ἐμποδὼν ὑποτεμεῖν ἄριστον γνούς, ἔξεισι σὺν τοῖς οἰκείοις τῆς πόλεως, καὶ καταλαβεῖν τὸν βασιλέα ἠπείγετο. Ὁ δέ γε ῥηθεὶς θεῖος ἐκείνου παρὰ τὸν βασιλέα Βουλγάρων Κωνσταντῖνον γεγονώς, ἢ μᾶλλον τὴν ἐκείνου σύζυγον, τὰς κατὰ βασιλέως ὑποθήκας προτείνων καὶ πάλαι παρακεκινημένους ἔπειθε. Καὶ δὴ πέμψας μετακαλεῖται πλῆθος Τοχάρων ὡς κερδανοῦντας αὐτίκα, εἰ ἐπεξίοιεν ἅμ' αὐτῷ καὶ Βουλγάροις. Οἱ δὲ καὶ ἄλλως πλῆθος ὄντες αὐτόνομον ἔτι (οὔπω γὰρ τελέως τῷ Νογᾷ καθ' ὑπηκόους ὑποτετάχατο· ὁ γὰρ Νογᾶς τότε πρώτως ἀποστατεῖν τῶν δεσποτῶν ἤρχετο καὶ φίλος ἦν κατ' αὐτοὺς ἐν ἴσῳ διάγων, ὅτι καὶ μετ' αὐτῶν ἀποσταλεὶς παρ' ἐκείνων οὐ τῷ Κάνῃ, ὡς αὐτοὶ φαῖεν, τὰς χώρας ἐκτᾶτο, ἀλλ' ἀρετώσας ἰδὼν ἑαυτῷ σὺν ἐκείνοις ἐσφετερίζετο) ἅμ' ἀκούοντες τότε ἔσπευδον, δίκην κυνῶν ἀγαθὰς χώρας κατατρωξείοντες. Ἔτι δὲ καὶ τὸ κῆδος τὸ πρὸς Νογᾶν οὔπω ἦν συνεστώς, ὅπερ μετὰ ταῦτα ἐπὶ νόθῳ θυγατρὶ τῇ Εὐφροσύνῃ ὁ κρατῶν πρὸς ἐκεῖνον ἔμελλε συνιστᾷν.

A Ταῦτ' ἄρα καὶ ἅμα μὲν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν πόλιν τὰ κατὰ δύσιν περιελθὼν ἐνέτεινε τὰς ὁδούς, ἅμα δ' ἐκεῖνοι ἐξαίφνης καταδραμόντες σὺν Κωνσταντίνῳ τὰς δυσχωρίας τοῦ Αἵμου διεκπαίοντες παμπληθεὶ φανερῶς ἐστρατοπεδεύοντο. Οὐχ ἦν δὲ τούτοις ἡ σύνταξις μία καὶ ἐφ' ἑνὶ τόπῳ κυροῦσα, ἀλλ' ἀγεληδὸν κατ' εὐλαμοὺς ἐσκεδάννυντο, καὶ κατὰ λόχους ἅμα τοῖς ἄλλοις προσέβαλλον, καὶ δεινὰ ἐποίουν, σκυλεύοντες, σφάττοντες, ἀπαγόμενοι, οὐδὲν ὅ τι μὴ πράττοντες τῶν κακῶν· Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς τὰ κατ' αὐτοὺς ὡς εἰκὸς ἀκούσας (οὐδὲ γὰρ λάθρα καὶ πεφυλαγμένως τὰς εἰσβολὰς ἐποιοῦντο, ἀλλὰ δίκην πυρὸς ἀγρίου διὰ ταχέων τὸν χῶρον ἅπαντα διελάμβανον), τὰς φρένας κατασεισθεὶς ἀθρόον ἐπεισπεσούσης τῆς φήμης, ἐν ἀμηχανίᾳ παντοίᾳ τοῦ ποῖ B τράποιτο ἦν. Οὔτε γὰρ ἦν μάχεσθαι συνταξάμενον· αἱ γὰρ δυνάμεις προδιελύθησαν εἰς τὰ ἴδια, καὶ μετ' ὀλίγων ἐκεῖνος καὶ τῶν τῆς αὐλαίας αὐτοῦ ἐπανεζεύγνυ, καὶ ἄλλως δὲ ἀμάχητα πρὸς Ῥωμαίους τὰ τῶν Τοχάρων. Οὔτε μὴν φεύγειν εὐώδει· κύκλῳ γὰρ [P. 155] διειληφότες καὶ περισχόντες τὰ ὀχυρώματα

præterea liberisque cum sorore ac matre Constantinopoli relictis, itineri se dedit. Tantorum pignorum ibi dimittendorum causa illi fuit partim cura celandi quæ coquebat animo, et omnem a se suspicionem amoliendi, partim prudens metus ne non satis expeditus esset ad ea quæ meditabatur, si tantis charorum capitum affectibus et pretiosarum sarcinarum impedimentis implicaretur. Ita ille cum familiari comitatu egressus urbe ad imperatorem festinabat. C Interim autem ejus patruus profectus ad Constantinum Bulgarorum regem, cum ei, tum potissimum ejus conjugi consilia sibi suggesta imperatoris invadendi communicavit; et facile, olim videlicet eo propendentes, quo volebat perpulit. Ipse statim certis hominibus submissis magnum ad se Tocharum numerum evocavit. Nec difficile fuit pellicere spe ostentanda ingentis ac parati lucri, si conjuncti Bulgaris prædatum in Romanorum terras exirent. Tocharum numerosa gens tunc adhuc sui juris erat: nondum enim eam sibi plene Noga subjecerat. Hic videlicet Noga rebellare tunc primum et dominorum jugum excutere incipiebat, amici familiaritate cum militibus suis Tocharis et æqualitate civili vivens, socios tunc illos defectionis habere contentus: D nam cum ipsis missus, opera illorum subactas bello regiones non Cani (principem illic sic vocant) acquirebat, sed uberes atque optimas illas esse terras animadvertens suo proprio atque illorum obtinebat nomine. Hi tunc audita, quam diximus, invitatione ad prædam accurrerunt quali canes ad saginam ruunt impetu, fertiles et opulentas devoraturi regiones. Nondum fœdus affinitatis vinculo astrictum Nogam imperatori conjunxerat, quod ille filia notha Euphosyne Nogæ in uxorem danda deinde contraxit. Tunc porro eodem prorsus articulo temporis et **232** imperator urbem versus, rebus in Occidente compositis, iter capessivit; et illi de quibus diximus, junctis cum Constantino copiis, repente per invias asperasque Hæmi saltuum ac faucium angustias ingenti multitudine populabundi erumpentes, palam se hostes declararunt, castris in Romana terra positis. Non erat autem una eorum manus, neque uni pariter omnes imminebant loco, sed gregatim per cohortes aut manipulos dispergebantur, et insidiis multis simul locis varie positis uno omnia tempore infestabant, spoliantes, mactantes, abducentes obvios, nullum non passim barbare rapacitatis ac crudelitatis edentes exemplum. Non potuit non statim hæc audire imperator, utique cum isti non dissimulanter aut clanculum has grassationes exercerent, sed libere ac palam more ignis luculenter emicantis et cunctis quæ vi sæva comprehenderit arentis silvæ partibus exsuperantem alte flammam ostentantis procul. Ardentis igitur improviso isto incendio universæ late regionis raptim ad imperatorem evolans fama perculit vehementer ejus animum, et in magnos eum cogitationum æstu angustiasque conjecit. Nesciebat qui consilii caperet quove se verteret. Non erat instructus ad gerendum bellum; copiis enim pace confecta paulo ante sacramento solutis, domum militum quemque demiserat; et cum paucis ipse, domestico duntaxat comitatu, quippe per pacatas, uti crediderat, provincias, in urbem revertebatur. Et nec si haberet exercitum auderet committere cum Tocharis, terribili tunc Romanis gente, nec bello a nostris superabili credita. Restabat fugæ consilium: sed eam intercludebant validæ hostium manus, quorum præsidiis loca edita universa faucesque, denique aditus exitusque omnes tenebantur. Probabantque ubique se adesse unquam non stragibus edendis, et solutissima metu omni quoquoversum incursandi licen-

σὺν οὐδενὶ φόβῳ διέθεον πανταχοῦ, οὓς μὲν σφάττον- A τες παμπληθεί, οὓς δὲ ἀπάγοντες ἐλεεινὰ τοῖς βαρβάροις σκῦλα, ὡς μηδὲν εἶναι ὅπου προσβάς τις ἤθελε σώζεσθαι ἐπιεικῶς ἐλεύθερον. Καὶ δὴ κύκλῳ περιστάντες ὅσον οὔπω προσμίξειν τῷ κρατοῦντι. Οὐδὲ γὰρ ὅσον καὶ ἡμισείας ἡμέρας ἱππηλατοῦντι διαστημα ἦν τῆς ὁδοῦ, ἐφ' ὅσον παρ' ἑκάτερα οἱ πολέμιοι διηγγέλλοντο τὰ δεινὰ πράττειν, ὡς ἐκείνους ἑσπέρας κατασκηνεῖν ὅθεν πρωΐας ἐξώρμα ὁ βασιλεὺς, καὶ ἄλλους ἐκεῖθεν ἐξορμᾷν τήμερον ὅπου χθὲς ἐκεῖνος κατέμεινε. Τόση τις ἦν σύγχυσις τῶν ἐπιόντων ὡς μηδ' αὐτοὺς κατὰ φάλαγγας μένειν, ἀλλὰ πανταχοῦ ἐκθέειν λημμάτων ἐλπίδι ὑπὲρ δέος τοῦ παθεῖν ἅπαν. Ἦν δ' ἀνὰ μέρος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐφ' ἁμάξης φερόμενος (τὸ γὰρ σκέλος κατεαγώς ποτε οὐκ εἶχε κατὰ τρόπον τοῖς ποσὶν εἰς ὁδὸν τότε χρῆσθαι οὔτε B πεζῇ, οὐχ ἧττον δὲ καὶ μεθ' ἵππων), τοὺς Βουλγάρους ἀμφ' αὐτὸν ἔχων, καὶ αἰὲν ὅπη σκηνοίη ἐπέχων ὡς καταληψόμενος μονωθέντα. Οἱ γὰρ περὶ τὸν βασιλέα πάντες, ὅσον ἦν θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον, ἀμφ' αὐτοῖς ἕκαστος δείσαντες, ἄλλος ἄλλοσέ πη ὁρμῇ πάσῃ φεύγοντες παρεδύοντο, ἀφέντες καὶ βασιλέα περὶ ἑαυτοῦ φροντίζειν ὅπως σωθείη. Σπουδὴν γὰρ ἕκαστος ἐποιεῖτο τοῦ μόνον σωθῆναι, καὶ ἀμελεῖν παρεσκεύαζον τοῦ πλησίον οὓς μὲν οἱ προμηθεῖς φόβοι οὓς δὲ καὶ δειλίαι ἄκαιροι, τοὺς μὲν ὡς ἐξ ἀνάγκης, εἰ μὴ σπουδάσαιεν, ἁλώσεσθαι προσδοκῶντας, τοὺς δὲ μηδ' εἰδότας οἱ κακοῦ γεγόνασι, τῷ βλέπειν ἄλλους εἰς ἔννοιαν ἐρχομένους καὶ διὰ ταῦτ' ἀποχωροῦντας ὅπη τις ἤλπιζε σωθήσεσθαι. Οὐ γὰρ ἦν συνησπικότας κατὰ συντάξεις ἐπιόντας δέχεσθαι τοὺς ἐχθρούς· ὁ γὰρ ἄγων ἐκείνους καὶ αὐτὸς συντετάρακτό τε τῷ αἰφνιδίῳ, καὶ ὅπη φύγοι ἐσκέπτετο. Ὀλίγους γοῦν περὶ αὐτὸν ἔχων, καὶ μάλιστα τοὺς οἰκειοτάτους καὶ οἷς ἐπίστευε πλέον, σὺν ἐκείνοις ἅμα μὲν τὰς ὑποχωρήσεις τῶν φοβερῶν ἐποιεῖτο καὶ ἅμ' ἑτέροις φοβεροῖς προσέκρουεν, ὡς τοὺς μὲν ἀποδιδράσκειν τοῖς δ' ἐμπίπτειν, καὶ τῶν προτέρων μὴ φθάνειν ἀνεῖσθαι φόβον καὶ δευτέρους ἐκδέχεσθαι μείζους. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ τῶν ὀρῶν ἀναστήματα φαντασίαν παρεῖχον πολεμίων, ἐπεισπεσούσης δειλίας ἀφάτου. Ὅμως δὲ καὶ ἄλλως ἠγγέλλετο τὸ δεινόν· οὐ γὰρ ἦν ὅστις καὶ προσιὼν ἢ καὶ φανεὶς ἐξ ἑτοίμου οὐ φόβον ἤγγελλε. Κἂν που καὶ παρεσκευ-

tia, cunctis pariter locis partim trucidatorum acervatim cumulos struentes, partim raptantes **233** libera corpora omnis ætatis in cervitutem ad barbaros miserabilem, ita ut omnino quocunque quis prodire cogitaret, nullam viam a præsenti exitio non dico plane tutam, sed ne talem quidem cui verisimiliter aliquatenus posset fidere et caput salutemque suam cum nonnulla vel dubia spe committere, ullam usquam reperiret. Cæterum ii omnia per circuitum in hunc, quem dixi, modum C velut indagine amplexi, ita ex omni parte properabant, ut tantum non contigui telis ac mœnibus in momenta singula cominus adorituri timerentur, vix tanto ab illis pone instantibus spatio quantum itinere dimidiæ diei facile possent emetiri, imperatore cum familiaribus paucis equitante eodemque assidue turbato accurrentibus ab utroque latere trepidis nuntiis direptionum ac cædium, quæ nusquam non circumstantium locorum exercebantur. Admovebatque metum quod fere contingebat, unde mane discessisset imperator, ibi hostes tabernacula vespere figere, et in quo pago aut oppido ipse heri pernoctasset, ex eo prodire hodie infestas ita licenter ac secure latrocinantium manus, ut manipulatim palare dispersi et quocunque D alliceret præda inordinati accurrere non dubitarent: eo fiduciæ ac contemptus nostrorum armorum impune hactenus ausorum experientia devenerant. Ductabat in propinquo sejunctum a Tocharis suorum agmen Constantinus curru vehens: fracto enim quondam crure ita nunc adhuc utebatur debili, ut nec pedes incedere nec equitare potis esset. Tenebat circa se Bulgaros plurimos expeditos in equis, evagari eos ut Tocharos non sinens, sed intenta cura semper inquirens ubinam diversaretur imperator, proposito scilicet ac cupiditate eo confestim irruendi capiendique ipsum pene jam solum relictum. Nam quæ turba illum familiæ ac ministerii domestici comitari cœperat hoc iter ingredientem, diffluebat in horas, metu fidem ac reverentiam vincente, unoquoque pro se sollicito, modo suam ipsius veloci fuga et penetratis latibulis ignotis hosti salutem in tuto possuisset parum pensi **234** habente quid sociis, quid ipsi contingeret principi. In quo erat mira et misera varietas incondite quoquoversum ruentium, cum alios prudens timor, alios panica consternatio, alios rumor falsus, quosdam, ignaros alioqui quid ageretur, ipse tumultus anxie circumspectantium et cursantium contagione inquietudinis quadam abriperet quo salvum se quisque sperabat fore, hoc jam effusius et verecundia minori, quod nec si quid cuiquam præsentis ad resistendum esset animi, facultas ejus rei adesset ulla, utique ipso ductore novitate mali subiti perculso, spem palam repugnandi damnante omnem, et nihil aliud quam fugam et latebras quærente. Hic ergo cum paucis quos habebat secum reliquos ex maxime intimis ac fidissimis, prorsum retrorsum, læva dextra, in partem omnem se circumagebat vitabundus et incurrens, hinc repulsus terrore conspecti mali, pejus illic quæ refugerat reperiens, tum a quæsito alibi perfugio specie tetrioris inde se ostentantis exitii exclusus, anxius semper et æstuans, perturbatæ, ut fit, menti errore occulorum formidinem addente, ac juga montium aliaque obiter apparentia in hostes armatos irruentesque deformante. Imaginabant subinde miseriam desperantis jam principis obviorum undecunque atroces nuntii, vera, dubia, ficta, tristissima omnia horrendaque referentium. Id sæpe comites experti submovebant deinde venientes, nec affari principem sinebant, unde etiam utilium indi-

άζετο συγκατιέναι [P. 156] πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐπὶ τῷ μαθεῖν ὁπόσοι καὶ ὅπως ἴοιεν, οἱ περὶ ἐκεῖνον διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου κατεῖχον, ὡς ἐπὶ μόνον ὁρᾷν τὸ σώζεσθαι. Μόλις γοῦν νυξὶ καὶ παροδίαις βοηθούμενος προσβαίνει τῷ Γάνῳ, ἀπολιπὼν τοὺς λοιποὺς ζητεῖν ὅπη σώζοιντο. Τῶν γὰρ κατόπιν ἰόντων καὶ μάλ' ἀπεγίνωσκεν ὡς ἁλωσομένων. Ἦσαν δ' οὗτοι οἳ δὴ τὸ βασιλικὸν ταμιεῖον διεκόμιζον, καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν σουλτὰν Ἀζατίνην Ἐκεῖνος μὲν οὖν ὑποδὺς τὸ ὄρος, ταχυδρόμους πέμπων, ἔνθεν μὲν ἐσκέπτετο τοὺς ἐχθροὺς ἐπιόντας λανθάνων ἐκφεύγειν, ἔνθεν δὲ καὶ ταχυναυτοῦσαν τριήρη προσχεῖν διὰ ταχέων τοῖς ὄρεσι παρεσκεύαζε. Καὶ δὴ τοὺς μὲν ἐκ τόπου τόπον ἀμείβων συνετῶς ἐμφανεῖς ὄντας κατὰ τὸ λεληθὸς διεδίδρασκε· τὴν δὲ μαθὼν εὐτρεπισθεῖσαν παρεῖναι, συγκαταβὰς τοῖς λοιποῖς τοῦ B ὄρους ἐπέβαινέ τε καὶ ἐς Κωνσταντινούπολιν διεσώζετο. Οἱ δ' ἄλλοι διασκεδαννύμενοι πανταχοῦ τῆς Θρᾴκης οἱ μὲν ἡλίσκοντο, οἱ δὲ ἐκ τοῦ παρὰ δόξαν καὶ διεσώζοντο. Οἱ μέντοι γε τῶν οἰκείων, οἷς τε τὸ κοινὸν ταμιεῖον ἐπετέτραπτο, σύν τούτοις δὲ καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν σουλτὰν, τὰς τῶν ἐχθρῶν μόλις διαδράντες

A χεῖρας τὸ τῆς Αἴνου φρούριον ὑπεισδύντες τῶν δεινῶν ἀναπνέουσιν· Οὐ μὴν δὲ καὶ εἰς πολὺ σφίσιν ἦν ἡ τῶν πόνων ἄνεσις, ἀλλ' ἐκεῖνοι μαθόντες τὰ περὶ τὸν σουλτὰν, καὶ ὅτι τῇ Αἴνῳ προσμένει, ἅμα δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἐκεῖσε πανδημεὶ σύναμα καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ συναθροισθέντες τὴν πόλιν περιεκάθηντο καὶ δεινὰ ἐποίουν, δῆλοι ὄντες ὡς ἀνάστατον ποιήσοντες. Ἠκροβολίζοντο γοῦν καθ' ἡμέραν περικυκλοῦντες τὸ φρούριον, καὶ ἠπείλουν τοῖς ἐντὸς, εἰ μὴ προδοῖεν, τὰ χείριστα, Οἱ δὲ ὁρῶντες μὲν καὶ τὰ δεινὰ ἐν χρῷ σφίσιν ὄντα, καὶ ὡς οὐ φυκτὰ τὰ κατὰ σφᾶς, εἰ ἐπιβρίσειαν πλῆθος ὄντες οὐδ' ἐπὶ μικρὸν λογιζόμενοι, ὁρῶντες δὲ καὶ τὸ φρούριον ὡς κατερηριμμένον καὶ ἐνδῶσον αὐτίκα εἰ μηχανήμασι προσκρουσθῇ, ἐν δεινοῖς ἦσαν. Πλὴν οὐδ' οἵ γε κατεῤῥᾳθύμουν μὴ καὶ προνοεῖν ἑαυτοῖς τὰ εἰς σωτηρίαν. Ἐν μέρει δὲ καὶ οἱ περὶ τὸ κοινὸν ταμιεῖον ἐν ἐννοίαις μείζοσιν ἢ φέρειν ἦσαν, πῶς ἂν διασωθείη τόσος σωρὸς χρημάτων, ὅσος ἐν νομίσμασι καὶ ὅσος ἐν διαφόροις θεωρούμενος εἴδεσι. Καί γε καὶ περὶ πλείονος τῆς σφῶν σωτηρίας ποιοῦντες, δεινὸν ἡγούμενοι καὶ πεσόντων ἐκείνων εἰ τόσων τὸ κοινὸν στε-

ces qui de hostibus quo loco essent et quid agerent, necessaria scitu suggesturi advolarant, inauditos repelli contingebat, imprudentia sine dubio excludentium magna : sed sua eos excæcaverat consternatio, nimio, ut fit **235** exitii metu in exitium ruentes. Tandem ægerrime, faventibus noctium tenebris, juvante ad latendum solitudine callium inviorum, Ganum montem conscendit imperator, C relictis comitibus, et sibi prout quisque posset jussis consulere. Nam eos suorum qui pone assectabantur magis magisque desperabat effugere posse manus hostium. Erant autem hi qui penum et pecuniam imperatoriam portabant, et sultan Azatinus cum suis. Porro imperator ubi montem subiit, celeres in diversa mittens, hic quidem adventantes speculabatur, attentione summa satagens latere ipsos et effugere; in aliam vero partem missos curare diligenter jussit ut triremis quam primum occurreret, monti qua mare tangit confestim se admovens; et hostes quidem mox apparentes locum ex loco mutans solerter elusit, nunquam iis etsi acerrime indagantibus conspectus. Triremem autem cum cognovisset instructam præsto esse ad designatum D littus, eo cum exiguis comitatus dilapsi reliquiis descendens e monte conscendit in paratam navim, et sic Constantinopolim salvus tenuit. Alii passim dispersi per Thraciam partim capti sunt, partim præter opinionem incolumes evaserunt. At illi domesticorum quibus erat imperatoriæ suppellectilis et pecuniæ deferendæ cura commissa, quibuscum, ut est dictum, sultan ibat, ægre manibus hostium elapsi Æni arcem subeuntes paululum a gravissimis ærumnis respirarunt. Sed non longa illis contingit remissio laborum. Nam hostes cognita de sultane ubi esset, et eum cum aliis in Æni arce versari, statim congregati cum Constantino universi urbem

obsederunt, oppugnantes quam poterant ferocissime, ac plane præ se ferentes destructuros se oppidum cum arce. Corona igitur cinctam munitionem sagittis undique **236** ac jaculis per diem continue petebant, et atrocissima quæque præsidiariis, ni se dederint minabantur. Qui autem intus erant in arto se deprehensos, admota cominus et jam cutem exorsa urere ineluctabilis vi mali, sentientes, æstuabant anxii et tantum non despondebant animos haudquaquam sese pares repellendis assultibus hostium, si, quod mox futurum apparebat totis viribus irruerent, quippe qui se tanto ipsis inferiores numero viderent, ad hæc arce inclusos se infirma et semidiruta, cujus quæ restabant integra haud essentiam solidi operis ut posssent machinarum mox undique admovendarum sustinere impetum. Tamen in tantis malis memores virtutis nullam diligentiæ providentiæque partem omittebant, omni ratione satagentes et se ipsos et sibi commissam servare arcem. Peculiaris inter hæc sollicitudo erat custodum imperatoriæ suppellectilis ac pecuniæ publicæ, quo ferrent et ubi salvum in tuto deponerent tantum acervum rerum pretiosissimarum, quantum in cistis conditum numerum ferebant partim aureæ argenteæque monetæ, partim vasorum ac vestium conspicuæ artis ac pretiii. Tandem rei momento et sui ipsorum officii debito perpenso, suarum esse partium statuerunt vitam potius profundere quam tanto thesauro in manus hostium tradendo irreparabili damno rempublicam affligere. Certi ergo conatu omni atque industria contendere in custodiendo tanti pretii deposito primum pretiosissima gemmas et margaritas velis quibus erant intextæ detrahentes, una cum ornamentis imperatoriis et eo quod in tota penu erat exquisitioris pretii, abstrusissimis infodientes sub terra commendarunt late-

ροῖτο, πρόνοιαν φυλακῆς ἐποίουν. Καὶ δὴ λίθους μὲν ἐκείνους καὶ μαργάρους τῶν πέπλων ἀπέσπων καὶ ἐν ἀφανεῖ κατέκρυπτον ἅμα καὶ τοῖς βασιλείοις φορέμασι, [P. 157] καὶ πᾶν εἴ τι λαμπρὸν καὶ τίμιον παραδυοῦντες ἐτέρουν, αὐτοὶ δὲ πρὸς τῷ πολεμεῖν ἦσαν σὺν τοῖς λοιποῖς, καὶ ἐφ' ὅσον ἴσχυον παρεσκευάζοντο, ἔνδοθεν βάλλοντες τόξοις τε καὶ σφενδόναις. Ἀλλ' οὐκ ἤνυτον τὸ παράπαν· τῷ γὰρ πλήθει οἱ ἐχθροὶ περιῆσαν, καὶ κλίμακας εὐτρεπίσαντες ἐπιθεῖναι τοῖς τείχεσιν ἐπειρῶντο· παρώτρυνε γὰρ ἐκείνους πλέον καὶ ἡ τῶν χρημάτων εἰς χεῖρας ὅσον οὔπω γενησομένων ἐλπὶς, καὶ ἐπέβριθον ὡς λαφύξοντες. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὸ πολὺ πλῆθος, οἷς οὐκ ἦν ἄλλο ἢ τὸ κερδαίνειν προὔργου παντός· οἱ δέ γε προεστῶτες καὶ οἷς ἦν ἡ σκέψις, τὸ μὲν κερδαίνειν τοὺς ἐκείνων καὶ ἔξωθεν ἐκ τῆς χώρας εἶχον ἕτοιμον ὂν καὶ πλέον ἢ τὴν σφῶν ἐμπιπλᾷν ἐπιθυμίαν, αὐτοὺς δ' εἰ ἀστοχοῖεν τῶν ἐξ ἀρχῆς προκειμένων γέλωτα ὀφλεῖν ἐνόμιζον. Ὅθεν καὶ πέμψαντες μετὰ τὴν παράστασιν τῶν δεινῶν καὶ τὸ δεῖξαι ὡς ἱκανοί εἰσι περιγενέσθαι καὶ πάντ' ἔχειν, ἐφ' ἑνὶ τῷ σουλτὰν τὸ πᾶν ἐτίθουν, καὶ ἀπῄτουν ἐκεῖνον ἅμα λαῷ τε

καὶ χρήμασι, καὶ τούντεῦθεν καθυπισχνοῦντο σφίσι τὴν ἄδειαν. Τοῖς δ' ἀκούσασιν ἡ βουλὴ διάνδιχα ἦν· τοῖς μὲν γὰρ ἐδόκει διδόναι, ὡς κρεῖττον ὂν αὐτὸν ἑκουσίως ἐκδόντας τἄλλα περιποιεῖν ἢ μὴ θέλοντνας πρὸς τῷ συναποβαλεῖν αὐτῷ τὰ πάντα καὶ αὐτοὺς κινδυνεύειν, οἱ δὲ τὸν ἐκ τοῦ βασιλέως ἀντετίθουν φόβον, καὶ ὡς ὑπομονητέον ἔλεγον· τάχα γὰρ κἀκεῖθεν προσαποστελεῖ δύναμιν (μηδὲ γὰρ ἀμελήσειν τόσων χρημάτων) καὶ προσβοηθήσει διὰ θαλάσσης καὶ ἡμῖν ἐπαμυνεῖ τὸν κίνδυνον. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τὴν τοῦ σουλτὰν κεφαλὴν ἀποτεμόντας ἔξω τοῦ τείχους τοῖς ἐχθροῖς ῥιπτεῖν, ὡς ἢ καραδοκήσασιν ἀποχωρεῖν, ἢ ὁρμηθέντων ἀμύνεσθαι ἡμᾶς ἀντέχειν ἕως θανάτου, καὶ ἢ Θεοῦ που συνεργίᾳ περιγενέσθαι ἢ πίπτειν ὑπὲρ τῆς εἰς βασιλέα πίστεως. Ταῦτα βουλευομένων B ἐκράτει μὲν ἡ δευτέρα βουλὴ, καρτερεῖν καὶ ἔτι ἐκδεχομένους βοήθειαν, καὶ τοῖς μὲν ἔξω ἀναρτᾷν ἐλπίδας ὡς ἐκδωσείοντας, αὐτοὺς δὲ μένοντας εὖ τὰ κατὰ σφᾶς ὡς οἷόν τε τίθεσθαι, ὡς ἀνθεξομένους ἐφ' ὅσον παρείκει καὶ μὴ βοηθείας φανείσης. Εἰ δὲ κινδυνεύοιεν πλεόνων ἐπιβρισάντων τῶν χαλεπῶν κεφαλὴν μὲν τοῦ σουλτὰν μήτ' ἐκκόπτειν μήτε ῥι-

bris. Ipsi sic expediti accinxerunt se cum cæteris ad quam fortissime pugnandum, jaculantes simul omnes e muris in oppugnatores arcubus et fundis; quanquam in hoc quidem proficiebant parum, obruente multitudine **237** hostium, qui etiam præparatis scalis in muros insilire conabantur. Addebat enim ruentibus calcar odor subemanans tantæ in propinquo ac quasi sub manum pecuniæ jacentis, C cujus opimæ objectæ faucibus ac quasi famem afflato ex vicina nidore proritantis confestim abliguriendæ admota prædæ spes immane quantum rapacissimæ gentis, toto dudum nisu incumbentis ad perrumpendum quidvis obstans, novis cumulis furoris inflammabat impetus. Eæ tamen cogitationes erant vulgi duntaxat minoris ac militaris fæcis, lucrum intuentis unum, eo cuncta referentis, extra id nihil magnopere curantis. Alia sentiebant optimates ac duces, quorum arbitrio deliberationes concludebantur et regimen vertebatur universum. Hos cupiditas inhians et avaræ spes in hujus arcis oppugnatione non tenebant, facile utique videntes affatim extra prostare per regionem universam spoliorum ac prædæ, quæ raptu congestuque facilior ad exsaturandam quantamvis aviditatem satis D esset. Sed eo movebantur quod providebant se, nisi destinata perficerent, risum debituros impuneque fore ludibrio. Quare ad finem propositum rectam hanc esse viam rati, territos, ut par erat credere, apparatu atque insultibus primis Romanos custodes arcis per certos homines tentarunt, admonentes haud esse ipsos resistendo, et satis pro sua prudentia videre posse Constantinum et Tocharos facile perficere quod erant aggressi, et arcem unam istam a fundo diruere. Consulerent igitur sibi et cladem ultimam matura nec indecora pactione prævertérent. Has leges compositionis fore: Sultanem cum populo et pecunia dederent, ipsi salvi abirent quo liberet, omnis ab se molestiæ securi. His Romani auditis in duas se contrarias sententias sciderunt. Quibusdam videbatur præstabilius dari ultro mature quod mox extorquendum vi erat, et beneficio exitium redimere cum sibi tum iis pariter impendens, quæ stulta supra vires obstinatione tueri contenderent. Ab his alii dissentiebant, contra disserentes ista quæ ab hostibus exitia metuerentur, justius ab imperatore formidanda; qui utique ipsos, si juratam fidem terrore abjecerint, meritis legum suppliciis mactaturus **238** sit. Quare aiebant obfirmandum animum in resistendi constantia, et patienter exspectandas copias imperatoris ipsis sine dubio non ita multo post auxilio venturas; non enim neglecturum prudentem principem tantam suam pecuniam servare, missa strenue classe quæ patente mari auxilia portaret obsidioni solvendæ suffectura: id vel si deforet, censere sese abscissum sultanis caput ad hostes e muro superne jactandum: aut enim quos ibi detinuisset eatenus cupida exspectatio recipiendi sultanis, desperato jam ejus voti effectu recessuri confestim erant, aut ipsis irritatis amici eæde et sævius in nos ad ultionem expetendam ruentibus, optabilem nobis occasionem datum iri vel fidei erga imperatorem nostræ obita pro eo pugnando morte obsignandæ, vel gloriosæ, si Deus adjuverit, victoriæ. Talia ubi altercantes utrinque aliquandiu jactarunt, media tandem sententia prævaluit, decernens perseverandum adhuc et exspectandum auxilium imperatoris, nec tamen plane præcidendam hosti deditionis spem, quin eam potius alendam industria et simulatione, quo ipsi suspendantur animis, et extremis temperantes conatibus re in longum tracta otium auxiliis nostrorum huc se admovendi præbeant: rebus inte-

πτεῖν· παραβόλων γὰρ ἀνδρῶν καὶ θανατώντων τὸ τόλμημα εἶναι, τὸ δ' ἐν σπονδαῖς ἀποδιδόναι τοῦ σώζεσθαι τὰ λοιπὰ εὐβούλου ἐγγὺς προνοίας. Τούτοις συγκροτηθέντες τοῖς λόγοις πέμπουσι τὴν ταχίστην καὶ ὑπισχνοῦνται βουλευσαμένους [P 158] ἐφ' ἱκανὸν ἐξανύειν ὅ τι ζητοῖεν. Καὶ ἦν μὲν αὐθημερὸν ἡ ἀνακωχή, οὐ μὴν δὲ καὶ ἐς πλέον ἠφίουν, ἀλλ' ἐπολιόρκουν κυκλοῦντες καὶ μάχην καρτερὰν συνίστων, πρὸς ἣν οἱ ἐντὸς ἀντέχειν κατηναγκάζοντο. Καὶ πολὺς ἦν ἡ ἐξ ἀμφοτέρων ἔρις. Ὡς δ' οἱ ἐντὸς ἤδη ἠσθένουν καὶ ὁ κίνδυνος ἦν κατὰ κεφαλῆς, πρεσβεύονται παρ' ἐκείνους ἦ μὴν ἐκδιδόναι, πλὴν ὑφ' ὅρκοις τοῖς κατὰ Θεοῦ καὶ θείων (καὶ γὰρ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον διεμηνύοντο) ἀσφαλῶς γενομένοις. Οὕτω διαπρεσβευσάμενοι, κατανευσάντων κἀκείνων, ἐπὶ πᾶσι χρῶνται τῷ ἐκεῖσε ἀρχιερεῖ. Ὁ δὲ τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἐνδὺς, λαβὼν τὰς θείας εἰκόνας, σὺν παντί τε ἔξεισι κλήρῳ καὶ παρὰ τὸν Κωνσταντῖνον γίνεται. Καὶ δὴ τελεσθέντων τῶν ὅρκων ὑπὸ Θεῷ καὶ τῷ ἱεράρχῃ εἴσεισι μὲν ὁ ἀρχιερεὺς, ἐκεῖνοι δ' εὐθὺς καὶ σουλτὰν καὶ πάντα τὰ ἐκείνου σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐκδιδοῦσι, καὶ αὐτίκα ἀνεχώρουν λαβόντες, μηδὲν ἄλλο, προσεπιθέντες· ἦσαν γὰρ τὰ τῶν ὅρκων ἦ μὴν τὸν σουλτὰν λαβόντας ἀρκεσθῆναι, μηδὲν πράξοντας πλέον. Ἀλλ' ὡς ἔοικε, τὸ μοιρίδιον ἰσχυρὸν, κἂν ὅ τι βουλεύσαιτό τις ἀντιπεριστᾷν τὸ μόρσιμον. Τῆς γὰρ

A ἐπιγενομένης ἡμέρας καὶ δευτέρας μετὰ τὴν πρᾶξιν φαίνονται κατὰ θάλασσαν καὶ αἱ τοῦ βασιλέως τριήρεις. Καὶ αἱ μὲν ὅσον οὔπω ἐνώρμουν πρὸς τοῖς λιμέσι, τοῖς δὲ μετέμελε τῶν συμβάντων. Ἀλλ' οὐκ εἶχόν τι πράττειν οὕτω γενομένων. τὸ γὰρ ἐπιμηθῆ μεταμέλειν ἦν, ἀλλ' οὐκ ἐξανύοι τὸ σύνολον. Ὅθεν καὶ ἐπεὶ οὐκ εἶχον μεταμελόμενοι τὸ γεγονὸς ἀποίητον θεῖναι, ἐπὶ τοῖς χρήμασι τοῦ ἀσφαλοῦς προὐνόουν, μὴ καὶ ἐπὶ τούτοις σφαλεῖεν. Ἐπεπλήμμυρε γὰρ καὶ ἔπι ὁ τόπος ἐχθρῶν διασκεγαννυμένου τοῦ πλήθους. Τῷ τοι καταντικρὺ μὲν τῆς πόλεως τὰς τριήρεις ἔστησαν φέροντες, στῖφος δ' ὁπλιτῶν ὡς τεῖχος ἐφ' ἑκάτερα στήσαντες οὕτως ἐξῆγον τὰ τῶν βασιλείων χρημάτων, καὶ φέροντες ταῖς τριήρεσιν ἐναπετίθουν. Τέλος δὲ καὶ αὐτοὶ ἐμβάντες ἀπέπλεον. B Ἐπεὶ δὲ κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τῷ βασιλεῖ ἠγγέλλοντο τὰ πραχθέντα, αὐτίκ' ἐκεῖνος πρὸς τὴν ἀγγελίαν παροξυνθεὶς ἄσχετος ἦν τῷ θυμῷ καὶ δεινὰ ἐποίει. Καὶ δὴ τὸν μὲν ἀρχιερέα εἰς τὴν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας κρίσιν καθίστα, καὶ ἐκρίνετο, καὶ ἐγγὺς ἦλθε τοῦ κινδυνεύειν εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιτιμίαν ὡς τοῖς πραχθεῖσι μεσολαβήσας ἐκεῖνος· τοὺς μέντοι γ' οἰκείους ὁ βασιλεὺς μαστίξας καὶ ὡς ἦν γυναικείαις ἀτιμώσας στολαῖς ἀπὸ προσώπου [P 159] ἐποίει· Καὶ πέμψας τὰς μὲν τοῦ σουλτὰν εἰς γυναῖκα καὶ θυγατέρα, ἔτι δὲ καὶ μη-

rim nostris quam fieri poterit optime providendum, ut quam diutissime resistemus, tardante quantumlibet auxilio; ac si vis interea major ingruerit, nunquam eo tamen deveniendum ut aut abscindamus aut projiciamus sultanis caput: nam id facinus C esset temere furentium et insana desperatione mortem sibi vituperabilem accersentium. Quæ porro quoad vires suppetierint defenderis fortiter, ea, vel potius reliquias eorum semiconsumptorum, defensione ipsa extremos jam discrimine urgente pro salute ac capite pacisci, sapientis affine providentiæ censetur. In hæc decreta ubi omnes consensissent, mittunt statim qui hostibus promittant facturos se quod **239** juberent, postquam aliquam, cessatione oppugnandi, liberam ipsis indulsissent ad consultandum moram. Concessæ in unum illum diem induciæ, quas cum produci postulassent, nihil ultra impetrare valuerunt: quin potius die statim sequente omni ex parte vehementissime oppugnati summa vi resistendo contendere sunt coacti. Certatum utrin- D que totis viribus, quoad jam fatiscentes obsessi, et futurum clare cernentes ut mox opprimerentur prævalente multitudine, mittunt tandem qui deditionem pollicerentur, ea tamen conditione, si prius in pacta conventa jusjurandum solemne per Deum et divina rite ab oppugnantibus daretur. Ea legatio directa ad Constantinum est, quicum securius tractari posse videbatur; quo assentiente oblatis, etiam de consilii et ducum exercitus sententia, adhibitus ad juramenti cæremoniam loci antistes pontificalem indutus stolam, sacras imagines manu gestans, cum suo universo clero prodiit ad Constantinum. Nullam die moram fecit promissorum a se fidem Deo teste sanciendi conceptis rite verbis, sub auctoritate ac nutu episcopi præsentis. Qui cum ad suos rediisset, statim qui arcem tenebant sultanem dimiserunt cum suis rebus cunctis universoque ipsius comitatu. Eo recepto confestim hostes recesserunt, nihil amplius facessentes molestiæ: cautum enim sacramenti formula diserte fuerat ut sultane ipsis tradito contenti nihil ultra requirerent. Hoc eventu apparuit ineluctabilis divini decreti potentia, cui frustra obsistere conetur vis ac prudentia quantavis. Die sequenti, secunda ab ea qua deditus sultan est, apparent in mari triremes imperatoris; quarum appulsu vicino tantum non jam subeuntium portum **240** sera festinatæ deditionis pœnitentia imperatorios invasit. Sed quæ facta erant infecta fieri nequibant. Cum ergo aliud non possent, ne supellectilem et pecuniam imperatoris e tantis tam ægre hactenus periculis servatas in aliquo adhuc discrimine relinquerent, utique in regione hostibus iisque rapacissimis redundante, ordinatis utrinque in binam seriem ab arce in portum militibus armatis regias illas gazas eduxerunt imposueruntque triremibus; tum super et ipsi conscendentes solverunt. Inde ubi appulerunt Constantinopolim, cognitis imperator quæ contigerant immane quantum excanduit. Ac antistitem quidem ad tribunal ecclesiasticum reum fecit; parumque abfuit quin is acerbo supplicio lueret functionem recepti jusjurandi. Domesticos quidem suos ab Æni arce reduces, prius flagellatos, inde muliebribus ad exprobrationem ignaviæ dehonestatos stolis, a conspectu

τέρα καὶ ἀδελφὴν ταττομένας, καὶ τοὺς ἐκείνου παῖδας σὺν τοῖς περὶ ἐκείνους ἅπασιν εἱρκταῖς ἀσφαλέσιν ἐδίδου. Ὅσον δ' ἦν ἐκείνῳ πλῆθος χρημάτων ἐν ἀργύρῳ τε καὶ χρυσῷ καὶ πέπλοις ἐξάλλοις, ἔτι δὲ καὶ στολαῖς καὶ ζώναις, ἀλλὰ καὶ μαργάροις καὶ λίθοις, πάμπολυ ὄν, ὡς φασὶ, καὶ ἱκανὸν εἰς τρυφὴν Περσικὴν, τῷ κοινῷ ταμιείῳ προσανατίθησι.

κϛ'. Ὅπως ὑπεδέξατο ὁ πατριάρχης ἐλθόντα τὸν βασιλέα, καὶ μεθ' ὅσου ἐλέγχου καὶ ζήλου.

[P 160] Τέως δὲ, πρότερον ἢ ταῦτα γεγενῆσθαι, ἐπεὶ πολὺς ὁ πατριάρχης κωλύων ἦν τὸν βασιλέα κατὰ Χριστιανῶν ἐκστρατεύειν ὡς οὐκ εὐοδήσοντα πάντως ἐμφυλίους κινοῦντα πολέμους, τότε μὴ κατὰ τρόπον βασιλικὸν τῇ Κωνσταντίνου ἐπιδημήσαντι, τῷ μεγάλῳ νεῷ ἐπιστάντι ἐφ' ᾧ προσκυνῆσαι καὶ ἀποδοῦναι τὰ τῆς εὐχαριστίας ῥύσια, κατελθὼν ὁ πατριάρχης ὠνείδιζέ τε αὐθὺς, προσεπιτιθεὶς καὶ τὰς εἰς Θεὸν τῆς σωτηρίας ἐκείνου εὐχαριστίας, καὶ, « Τῷ Θεῷ χάρις, » ἔλεγε, « ὅτι σέσωσαι, καὶ χερσὶν οὐ παραδέδοσαι τῶν τὴν σὴν ψυχὴν ζητούντων ἐχθρῶν. Τί δαὶ τὰ παρ' ἐμοῦ σοι τότε λεγόμενα; ἢ οὐ μέμνησαι ὡς τὴν ἐκστρατείαν ἐκώλυον ὡς οὐ συνοίσουσαν ἄντικρυς; οὐ τούς ἐμφυλίους πολέμους A ἀπέλεγον μὴ ζητεῖν; καὶ τί γε ἄλλο ἢ σὲ καὶ τὰς σὰς δυνάμεις εἰς μάχην τῷ δεσπότῃ Μιχαὴλ ἰέναι καὶ τοῖς ἐκείνου στρατεύμασιν; οὐχ ἅμα σὺ μὲν τῷ Χριστοῦ ἐνεσημάνθης ὀνόματι κἀκεῖνος λάτρης Χριστοῦ; τίσιν εὐκτέον, ἔλεγον τότε, ποιοῦντας τὰς εἰς Θεὸν ἱκεσίας, καὶ κατὰ τίνων ὁμιλητέον Θεῷ ὡς ἐκσπόνδων ἐχθρῶν; αἱ ὑπὲρ ἡμῶν εὐχαὶ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων πάντως, ἐπειδήπερ καὶ μιᾶς μάνδρας ἐστὲ τοῦ Χριστοῦ. Νῦν δὲ, ἀλλ' εὐλογητὸς Κύριος ὁ ῥυσάμενός σε ἐξ ἐχθρῶν ἀνόμων. Ἐπέσεισε γάρ σοι σφέας ἐφ' ᾧπερ [P 161] ἀναμνῆσαι ὡς οὓς μὲν ὡς ἐχθροὺς ἐζήτεις, οὐκ ἐχθραντέοι πάντως δικαίως. Ὅρα δὲ τοὺς ἐχθροὺς, εἰ βούλει, οἷς οὐκ ἂν ὁμόσε χωρήσεις, ἢν μὴ ἐγὼ θέλοιμι. Ἔδειξε τοίνυν καὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ φοβήσας μόνον μεταβαλὼν ἐῤῥύσατο. B Οὕτως οἶδε Κύριος κρίματα ποιῶν. » Ταῦτα τοῦ πατριάρχου λέγοντος εὐμενῶς ὁ κρατῶν ἐδέχετο τὰς ἐλέγξεις καὶ προσεπῄνει· ἀντιλέγειν γὰρ ὡς δικαίοις οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἐπῆγεν ὡς δῆθεν ἀπολογούμενος ὡς καὶ εἰρήνην μᾶλλον τὰ τῆς ὁδοῦ κατηντήκεσαν καὶ ὡς κῆδος μεσολαβῆσαν τὰς εἰσαῦθις σπονδὰς ἐβεβαίωσεν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς οὕτως εἰπὼν (οὐ γὰρ ὁ καιρὸς ἐδίδου καὶ πλείονα λέγειν) ἀποπεμφθεὶς

imperator removit suo, palatinis officiis privatos. Tum missa militum manu sultanis uxorem et filiam, matrem præterea et sororem filiosque ejusdem cum domesticis et cuncta familia omnium eorum securæ custodiæ mandavit. Quantum porro eidem sultani divitiarum ibi fuit in auro argentoque signato aut facto velisque insignibus, stolis ac zonis, unionibus quin etiam et varii generis exquisiti pretii gemmis, C quod ex usu luxuriæ Persicæ plurimum omnino fuisse aiunt, totum corrasit et in publico ærario deposuit.

26. *Ut exceperit patriarcha redeuntem imperatorem, quam acri reprehensione ac zelo.*

241 Cæterum priusquam hæc fierent, opportune occasionem arripuerat imperatoris objurgandi patriarcha. Multus is dudum fuerat in dehortando imperatore ab expeditionibus adversus Christianos suscipiendis, non successuras feliciter eas ipsi denuntians: neque enim civili contra ejusdem religionis professores bello Deum adjutorem fore. Talia frustra sæpe a se monitum videns tunc; non ut imperatore dignum fuerat, sed indecora fuga D vix salvum sese recipientem Constantinopolim, ubi primum is a reditu magnum in templum se contulit Dei adorandi et pro evitato summo discrimine gratias agendi causa, cominus accedens increpavit palam verbis haud mollibus, id tantum intermiscens delinimenti, ut gratulari se simul ipsi salutem insperato servatam, reddendis Deo pro ea gratiis, significaret: « Deo gratias, » inquiens, « quod salvus evasisti, et non es traditus manibus hostium quærentium animam tuam. Ecquid autem eorum meministi quæ sæpe apud te egi, expeditiones istiusmodi dissuadens ut prorsus noxias? Non dixi et serio denuntiavi tibi ne bella civilia susciperes? Cur ergo te tuasque copias Michaeli despotæ exercituique ejus in aciem progressus objecisti? nonne et tu nomine Christi signatus es et ille Christum agnoscit. Dominum? Inter tales, aiebam, prælio commisso pro quibus orabimus? Utris victoriam, utris cladem impetrare conabimur a Deo, dum sacris operamur? Neutros hostium habere numero possumus, utrisque astricti communi fœdere religionis. Quas pro vobis preces offerimus, eædem pro illis valent, quandoquidem ad unum æque ambo pertinetis ovile pastoris Christi. Nunc autem benedictus Dominus, qui liberavit te ab hostibus a lege Christi alienis, quos immisit in te ut **242** admoneret non juste a te illos hostiliter impeti quos hostes tibi quæsisti, exhiberet autem et tuis objiceret oculis veros hostes, quasi diceret: En in quos fas piumque sit, si pugnare libet, omnem belli vim effundere; quos ipsos tamen frustra debellare prælio adortus conaberis, nisi ego volens et propitius adfuero. Ostendit igitur tibi hostes, et terruisse contentus eorum a te vim arcuit, e periculis insidiarum in tutum incolumem transferens. Sic agere novit Dominus judicia faciens.» Hæc loquentem patriarcham placide audivit imperator, reprehensionique acquievit obnoxie, ultro comprobans et meruisse confitens: quid enim contra opponeret veris et palam justis, non habebat. Illud tantum ad quamdam excusationem subjecit: « Atqui ad pacem, » inquiens, « cum Christianis sanciendam ista qua sum periclitatus via properabam: huc enim ferebar ut fœdus jam ictum cum illis, quos me habere hostes vetas, etiam affinitatis necessitudine astringerem, firmitate in posterum certiori. » Tantum impera-

πτεῖν· παραβόλων γὰρ ἀνδρῶν καὶ θανατώντων τὸ τόλμημα εἶναι, τὸ δ' ἐν σπονδαῖς ἀποδιδόναι τοῦ σώζεσθαι τὰ λοιπὰ εὐβούλου ἐγγὺς προνοίας. Τούτοις συγκροτηθέντες τοῖς λόγοις πέμπουσι τὴν ταχίστην καὶ ὑπισχνοῦνται βουλευσαμένους [P 158] ἐφ' ἱκανὸν ἐξανύειν ὅ τι ζητοῖεν. Καὶ ἦν μὲν αὐθημερὸν ἡ ἀνακωχή, οὐ μὴν δὲ καὶ ἐς πλέον ἠφίουν, ἀλλ' ἐπολιόρκουν κυκλοῦντες καὶ μάχην καρτερὰν συνίστων, πρὸς ἣν οἱ ἐντὸς ἀντέχειν κατηναγκάζοντο. Καὶ πολὺς ἦν ἡ ἐξ ἀμφοτέρων ἔρις. Ὡς δ' οἱ ἐντὸς ἤδη ἠσθένουν καὶ ὁ κίνδυνος ἦν κατὰ κεφαλῆς, πρεσβεύονται παρ' ἐκείνους ἦ μὴν ἐκδιδόναι, πλὴν ὑφ' ὅρκοις τοῖς κατὰ Θεοῦ καὶ θείων (καὶ γὰρ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον διεμηνύοντο) ἀσφαλῶς γενομένοις. Οὕτω διαπρεσβευσάμενοι, κατανευσάντων κἀκείνων, ἐπὶ πᾶσι χρῶνται τῷ ἐκεῖσε ἀρχιερεῖ, Ὁ δὲ τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἐνδὸς, λαβὼν τὰς θείας εἰκόνας, σὺν παντί τε ἔξεισι κλήρῳ καὶ παρὰ τὸν Κωνσταντῖνον γίνεται. Καὶ δὴ τελεσθέντων τῶν ὅρκων ὑπὸ Θεῷ καὶ τῷ ἱεράρχῃ εἴσεισι μὲν ὁ ἀρχιερεὺς, ἐκεῖνοι δ' εὐθὺς καὶ σουλτὰν καὶ πάντα τὰ ἐκείνου σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐκδιδοῦσι, καὶ αὐτίκα ἀνεχώρουν λαβόντες, μηδὲν ἄλλο, προσεπιθέντες· ἦσαν γὰρ τὰ τῶν ὅρκων ἦ μὴν τὸν σουλτὰν λαβόντας ἀρκεσθῆναι, μηδὲν πράξοντας πλέον. Ἀλλ' ὡς ἔοικε, τὸ μοιρίδιον ἰσχυρὸν, κἂν ὅ τι βουλεύσαιτό τις ἀντιπεριστᾷν τὸ μόρσιμον. Τῆς γὰρ

A ἐπιγενομένης ἡμέρας καὶ δευτέρας μετὰ τὴν πρᾶξιν φαίνονται κατὰ θάλασσαν καὶ αἱ τοῦ βασιλέως τριήρεις. Καὶ αἱ μὲν ὅσον οὔπω ἐνώρμουν πρὸς τοῖς λιμέσι, τοῖς δὲ μετέμελε τῶν συμβάντων. Ἀλλ' οὐκ εἶχόν τι πράττειν οὕτω γενομένων. τὸ γὰρ ἐπιμηθῆ μεταμέλειν ἦν, ἀλλ' οὐκ ἐξανύοι τὸ σύνολον. Ὅθεν καὶ ἐπεὶ οὐκ εἶχον μεταμελόμενοι τὸ γεγονὸς ἀποίητον θεῖναι, ἐπὶ τοῖς χρήμασι τοῦ ἀσφαλοῦς προὐνόουν, μὴ καὶ ἐπὶ τούτοις σφαλεῖεν. Ἐπεπλήμμυρε γὰρ καὶ ἔτι ὁ τόπος ἐχθρῶν διασκεγαννυμένου τοῦ πλήθους. Τῷ τοι καταντικρὺ μὲν τῆς πόλεως τὰς τριήρεις ἔστησαν φέροντες, στῖφος δ' ὁπλιτῶν ὡς τεῖχος ἐφ' ἑκάτερα στήσαντες οὕτως ἐξῆγον τὰ τῶν βασιλείων χρημάτων, καὶ φέροντες ταῖς τριήρεσιν ἐναπετίθουν. Τέλος δὲ καὶ αὐτοὶ ἐμβάντες ἀπέ-B πλεον. Ἐπεὶ δὲ κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τῷ βασιλεῖ ἠγγέλλοντο τὰ πραχθέντα, αὐτίκ' ἐκεῖνος πρὸς τὴν ἀγγελίαν παροξυνθεὶς ἄσχετος ἦν τῷ θυμῷ καὶ δεινὰ ἐποίει. Καὶ δὴ τὸν μὲν ἀρχιερέα εἰς τὴν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας κρίσιν καθίστα, καὶ ἐκρίνετο, καὶ ἐγγὺς ἦλθε τοῦ κινδυνεύειν εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιτιμίαν ὡς τοῖς πραχθεῖσι μεσολαβήσας ἐκεῖνος· τοὺς μέντοι γ' οἰκείους ὁ βασιλεὺς μαστίξας καὶ ὡς ἦν γυναικείαις ἀτιμώσας στολαῖς ἀπὸ προσώπου [P 159] ἐποίει· Καὶ πέμψας τὰς μὲν τοῦ σουλτὰν εἰς γυναῖκα καὶ θυγατέρα, ἔτι δὲ καὶ μη-

rim nostris quam fieri poterit optime providendum, ut quam diutissime resistemus, tardante quantumlibet auxilio; ac si vis interea major ingruerit, nunquam eo tamen deveniendum ut aut abscindamus aut projiciamus sultanis caput: nam id facinus C esset temere furentium et insana desperatione mortem sibi vituperabilem accersentium. Quæ porro quoad vires suppetierint defenderis fortiter, ea, vel potius reliquias eorum semiconsumptorum, defensione ipsa extremos jam discrimine urgente pro salute ac capite pacisci, sapientis affine providentiæ censetur. In hæc decreta ubi omnes consensissent, mittunt statim qui hostibus promittant facturos se quod **239** juberent, postquam aliquam, cessatione oppugnandi, liberam ipsis indulsissent ad consultandum moram. Concessæ in unum illum diem induciæ, quas cum produci postulassent, nihil ultra impetrare valuerunt: quin potius die statim sequente omni ex parte vehementissime oppugnati summa vi resistendo contendere sunt coacti. Certatum utrin- D que totis viribus, quoad jam fatiscentes obsessi, et futurum clare cernentes ut mox opprimerentur prævalente multitudine, mittunt tandem qui deditionem pollicerentur, ea tamen conditione, si prius in pacta conventa jusjurandum solemne per Deum et divina rite ab oppugnantibus daretur. Ea legatio directa ad Constantinum est, quicum securius tractari posse videbatur; quo assentiente oblatis, etiam de consilii et ducum exercitus sententia, adhibitus ad juramenti cæremoniam loci antistes pontificalem indutus stolam, sacras imagines manu gestans, cum suo universo clero prodiit ad Constantinum. Nullam die moram fecit promissorum a se fidem Deo teste sanciendi conceptis rite verbis, sub auctoritate ac nutu episcopi præsentis. Qui cum ad suos rediisset, statim qui arcem tenebant sultanem dimiserunt cum suis rebus cunctis universoque ipsius comitatu. Eo recepto confestim hostes recesserunt, nihil amplius facessentes molestiæ: cautum enim sacramenti formula diserte fuerat ut sultane ipsis tradito contenti nihil ultra requirerent. Hoc eventu apparuit ineluctabilis divini decreti potentia, cui frustra obsistere conetur vis ac prudentia quantavis. Die sequenti, secunda ab ea qua deditus sultan est, apparent in mari triremes imperatoris; quarum appulsu vicino tantum non jam subeuntium portum **240** sera festinatæ deditionis pœnitentia imperatorios invasit. Sed quæ facta erant infecta fieri nequibant. Cum ergo aliud non possent, ne supellectilem et pecuniam imperatoris e tantis tam ægre hactenus periculis servatas in aliquo adhuc discrimine relinquerent, utique in regione hostibus iisque rapacissimis redundante, ordinatis utrinque in binam seriem ab arce in portum militibus armatis regias illas gazas eduxerunt imposueruntque triremibus; tum super et ipsi conscendentes solverunt. Inde ubi appulerunt Constantinopolim, cognitis imperator quæ contigerant immane quantum excanduit. Ac antistitem quidem ad tribunal ecclesiasticum reum fecit; parumque abfuit quin is acerbo supplicio lueret functionem recepti jusjurandi. Domesticos quidem suos ab Æni arce reduces, prius flagellatos, inde muliebribus ad exprobrationem ignaviæ dehonestatos stolis, a conspectu

τέρα καὶ ἀδελφὴν ταττομένας, καὶ τοὺς ἐκείνου παῖδας σὺν τοῖς περὶ ἐκείνους ἅπασιν εἱρκταῖς ἀσφαλέσιν ἐδίδου. Ὅσον δ' ἦν ἐκείνῳ πλῆθος χρημάτων ἐν ἀργύρῳ τε καὶ χρυσῷ καὶ πέπλοις ἐξάλλοις, ἔτι δὲ καὶ στολαῖς καὶ ζώναις, ἀλλὰ καὶ μαργάροις καὶ λίθοις, πάμπολυ ὄν, ὡς φασὶ, καὶ ἱκανὸν εἰς τρυφὴν Περσικὴν, τῷ κοινῷ ταμιείῳ προσανατίθησι.

κϛ'. Ὅπως ὑπεδέξατο ὁ πατριάρχης ἐλθόντα τὸν βασιλέα, καὶ μεθ' ὅσου ἐλέγχου καὶ ζήλου.

[P 160] Τέως δὲ, πρότερον ἢ ταῦτα γεγενῆσθαι, ἐπεὶ πολὺς ὁ πατριάρχης κωλύων ἦν τὸν βασιλέα κατὰ Χριστιανῶν ἐκστρατεύειν ὡς οὐκ εὐοδήσοντα πάντως ἐμφυλίους κινοῦντα πολέμους, τότε μὴ κατὰ τρόπον βασιλικὸν τῇ Κωνσταντίνου ἐπιδημήσαντι, τῷ μεγάλῳ νεῷ ἐπιστάντι ἐφ' ᾧ προσκυνῆσαι καὶ ἀποδοῦναι τὰ τῆς εὐχαριστίας ῥύσια, κατελθὼν ὁ πατριάρχης ὠνείδιζέ τε αὐθὺς, προσεπιτιθεὶς καὶ τὰς εἰς Θεὸν τῆς σωτηρίας ἐκείνου εὐχαριστίας, καὶ, « Τῷ Θεῷ χάρις, » ἔλεγε, « ὅτι σέσωσαι, καὶ χερσὶν οὐ παραδέδοσαι τῶν τὴν σὴν ψυχὴν ζητούντων ἐχθρῶν. Τί δαὶ τὰ παρ' ἐμοῦ σοι τότε λεγόμενα; ἢ οὐ μέμνησαι ὡς τὴν ἐκστρατείαν ἐκώλυον ὡς οὐ συνοίσουσαν ἄντικρυς; οὐ τούς ἐμφυλίους πολέμους A ἀπέλεγον μὴ ζητεῖν; καὶ τί γε ἄλλο ἢ σὲ καὶ τὰς σὰς δυνάμεις εἰς μάχην τῷ δεσπότῃ Μιχαὴλ ἱέναι καὶ τοῖς ἐκείνου στρατεύμασιν; οὐχ ἅμα σὺ μὲν τῷ Χριστοῦ ἐνεσημάνθης ὀνόματι κἀκεῖνος λάτρης Χριστοῦ; τίσιν εὐκτέον, ἔλεγον τότε, ποιοῦντας τὰς εἰς Θεὸν ἱκεσίας, καὶ κατὰ τίνων ὁμιλητέον Θεῷ ὡς ἐκσπόνδων ἐχθρῶν; αἱ ὑπὲρ ἡμῶν εὐχαὶ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων πάντως, ἐπειδήπερ καὶ μιᾶς μάνδρας ἐστὲ τοῦ Χριστοῦ. Νῦν δὲ, ἀλλ' εὐλογητὸς Κύριος ὁ ῥυσάμενός σε ἐξ ἐχθρῶν ἀνόμων. Ἐπέσεισε γάρ σοι σφέας ἐφ' ᾧπερ [P 161] ἀναμνῆσαι ὡς οὓς μὲν ὡς ἐχθροὺς ἐζήτεις, οὐκ ἐχθραντέοι πάντως δικαίως. Ὅρα δὲ τοὺς ἐχθροὺς, εἰ βούλει, οἷς οὐκ ἂν ὁμόσε χωρήσεις, ἣν μὴ ἐγὼ θέλοιμι. Ἔδειξε τοίνυν καὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ φοβήσας μόνον μεταβαλὼν ἐῤῥύσατο. B Οὕτως οἶδε Κύριος κρίματα ποιῶν. » Ταῦτα τοῦ πατριάρχου λέγοντος εὐμενῶς ὁ κρατῶν ἐδέχετο τὰς ἐλέγξεις καὶ προσεπῄνει· ἀντιλέγειν γὰρ ὡς δικαίοις οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἐπῆγεν ὡς δῆθεν ἀπολογούμενος ὡς καὶ εἰρήνην μᾶλλον τὰ τῆς ὁδοῦ κατηντήκεσαν καὶ ὡς κῆδος μεσολαβῆσαν τὰς εἰσαῦθις σπονδὰς ἐβεβαίωσεν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς οὕτως εἰπὼν (οὐ γὰρ ὁ καιρὸς ἐδίδου καὶ πλείονα λέγειν) ἀποπεμφθεὶς

imperator removit suo, palatinis officiis privatos. Tum missa militum manu sultanis uxorem et filiam, matrem præterea et sororem filiosque ejusdem cum domesticis et cuncta familia omnium eorum securæ custodiæ mandavit. Quantum porro eidem sultani divitiarum ibi fuit in auro argentoque signato aut facto velisque insignibus, stolis ac zonis, unionibus quin etiam et varii generis exquisiti pretii gemmis, quod ex usu luxuriæ Persicæ plurimum omnino fuisse aiunt, totum corrasit et in publico ærario deposuit.

26. *Ut exceperit patriarcha redeuntem imperatorem, quam acri reprehensione ac zelo.*

241 Cæterum priusquam hæc fierent, opportune occasionem arripuerat imperatoris objurgandi patriarcha. Multus is dudum fuerat in dehortando imperatore ab expeditionibus adversus Christianos suscipiendis, non successuras feliciter eas ipsi denuntians: neque enim civili contra ejusdem religionis professores bello Deum adjutorem fore. Talia frustra sæpe a se monitum videns tunc; non ut imperatore dignum fuerat, sed indecora fuga vix salvum sese recipientem Constantinopolim, ubi primum is a reditu magnum in templum se contulit Dei adorandi et pro evitato summo discrimine gratias agendi causa, cominus accedens increpavit palam verbis haud mollibus, id tantum intermiscens delinimenti, ut gratulari se simul ipsi salutem insperato servatam, reddendis Deo pro ea gratiis, significaret: « Deo gratias, » inquiens, « quod salvus evasisti, et non es traditus manibus hostium quærentium animam tuam. Ecquid autem eorum meministi quæ sæpe apud te egi, expeditiones istiusmodi dissuadens ut prorsus noxias? Non dixi et serio denuntiavi tibi ne bella civilia susciperes? Cur ergo te tuasque copias Michaeli despotæ exercituique ejus in aciem progressus objecisti? nonne et tu nomine Christi signatus es et ille Christum agnoscit. Dominum? Inter tales, aiebam, prælio commisso pro quibus orabimus? Utris victoriam, utris cladem impetrare conabimur a C Deo, dum sacris operamur? Neutros hostium habere numero possumus, utrisque astricti communi fœdere religionis. Quas pro vobis preces offerimus, eædem pro illis valent, quandoquidem ad unum æque ambo pertinetis ovile pastoris Christi. Nunc autem benedictus Dominus, qui liberavit te ab hostibus a lege Christi alienis, quos immisit in te ut **242** admoneret non juste a te illos hostiliter impeti quos hostes tibi quæsisti, exhiberet autem et tuis objiceret oculis veros hostes, quasi diceret: En in quos fas piumque sit, si pugnare libet, omnem belli vim effundere; quos ipsos tamen frustra debellare prælio adortus conaberis, nisi ego volens et propitius adfuero. Ostendit igitur tibi hostes, et terruisse contentus eorum a te vim arcuit, e periculis insidiarum in tutum incolumem D transferens. Sic agere novit Dominus judicia faciens.» Hæc loquentem patriarcham placide audivit imperator, reprehensionique acquievit obnoxie, ultro comprobans et meruisse confitens: quid enim contra opponeret veris et palam justis, non habebat. Illud tantum ad quamdam excusationem subjecit: « Atqui ad pacem, » inquiens, « cum Christianis sanciendam ista qua sum periclitatus via properabam: huc enim ferebar ut fœdus jam ictum cum illis, quos me habere hostes vetas, etiam affinitatis necessitudine astringerem, firmitate in posterum certiori. » Tantum impera-

ταῖς εὐχαῖς ἐχώρει πρὸς τὸ παλάτιον, τὰ δὲ περὶ τοῦ κήδους οὕτως ἦσαν.

κζʹ. Κῆδος ἐπί τε τῇ θυγατρὶ τῆς Εὐλογίας Ἄννῃ καὶ Νικηφόρῳ δεσπότῃ υἱῷ τοῦ δεσπότου Μιχαήλ.

Ἐπειδὴ γὰρ πολλάκις ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς καὶ τὰς δυνάμεις προσβαλὼν ἀπεκρούετο (ἐχρῆτο γὰρ καὶ ὁ Μιχαὴλ τῷ Ἰταλικῷ εἰς βοήθειαν, καὶ καρτερῶς κρατυνάμενος τὰς δυνάμεις ἀντεῖχε, καὶ οὐδὲν ὁ ἐπιὼν ἤνυεν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ προσεζημιοῦτο ταῖς ἐν κενοῖς ἀσχολίαις), μόλις κατὰ τὴν πολλὴν πεῖραν, ἱκετεύσαντος τοῦ δεσπότου καὶ πρεσβείαις συχναῖς ἐκμειλιξαμένου τὸν αὐτοκράτορα, πρὸς εἰρήνην καὶ οὗτος ἀπέκλινε. Καὶ ἐπεὶ παῖδες ἦσαν τῷ B Μιχαὴλ τρεῖς μὲν γνήσιοι, ὧν ὁ μὲν Ἰωάννης ἀνὰ χεῖρας ἦν τοῦ κρατοῦντος, πεμφθεὶς μὲν πρὸς πατρὸς, δοθεὶς δὲ καὶ παρὰ μητρὸς ἠκούσης εἰς ὅμηρον, ὃν καὶ γαμβρὸν τοῦ σεβαστοράτορος Τορνικίου ὁ λόγος προϋπεδείκνυ, δύο δὲ παρὰ τῷ πατρὶ, Νικηφόρος τε καὶ Δημήτριος, ἕτερος δ' ἐκ νοθείας ὁ Ἰωάννης, καὶ ὁ μὲν Δημήτριος ἀντίπαις ἦν ἔτι καὶ ἐν ἀπραγμοσύνῃ ζῶν διετέλει, ὁ δέ γε Νικηφόρος κεA χήρωτο γυναικὸς (ἡ γὰρ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως [P 162] Λάσκαρι ἐτεθνήκει), τούτῳ ἐγνώκεσαν καὶ ἀμφότεροις τὴν τρίτην τῶν τῆς Εὐλογίας θυγατέρων Ἄνναν ἐκδοθῆναι πρὸς γάμον, δεσπότῃ γε ὄντι, ἐκ τοῦ προτέρου κήδους παρὰ τοῦ προβεβασιλευκότος Ἰωάννου ἔχοντι τὸ ἀξίωμα. Καὶ δὴ μετὰ πολλῆς δορυφορίας ἀποστείλας τὴν Ἄνναν τοὺς γάμους ἐτέλει, εἶτα καὶ τὸν Νικηφόρον εἰς ἑαυτὸν συγκαλέσας κατὰ τὴν Κωνσταντίνου κρατύνει μὲν τὸ ἀξίωμα, καὶ τιμαῖς μεγαλύνας καὶ δώροις ἀγήλας πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐκπέμπει. Καὶ οὕτω τὰ κατὰ δύσιν καταστήσας τὰ τῆς ἀνατολῆς πονοῦντα προσανεκτᾶτο, καὶ ἄλλους μὲν πλείστους προσαποστέλλων, ἐξαιρέτως δὲ τὸν δεσπότην Ἰωάννην, ᾧ δὴ ἐπεθάῤῥει αὐτάρκη τὴν τῶν κακουμένων ἐπικουρίαν· ταῖς γὰρ ἀληθείαις ἀσχολουμένου τοῦ βασιλέως τοῖς δυτικοῖς ὡς δῆθεν B ἀνακαλουμένου τῇ βασιλείᾳ τὸ λεῖπον, ἠσθένει τὰ καθ' ἕω διχόθεν, τῷ τε τὰς ἐκεῖ δυνάμεις πρὸς τὴν δύσιν ἐνπέμπεσθαι καὶ τῷ καταμελεῖσθαι μακρόθεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, τῶν δυτικῶν ἡσυχαζόντων, πέμπων ὁ βασιλεὺς καθ' ὅσον οἷόν τε ἀνεκτᾶτο καὶ πρὸς τὸ πρότερον ἐπανῆγεν. Οὐ γὰρ ἦν, οὐκ ἦν τοῦ δεσπότου φανέντος ἐκεῖσε τοὺς Πέρσας μὴ ἠρεμεῖν, ἢ μᾶλλον καὶ μὴ σὺν φόβῳ πλείονι ἀναστέλλεσθαι.

tor locutus (non enim tempus id erat plura disserendi) recessit in palatium, bene precante in digressu patriarcha. Affinitas porro cujus modo facta est mentio, sic se habuit.

27. Affinitas inter imperatorem et despotam Michaelem contracta, Anna Eulogiæ filia sororis Augusti Nicephoro despotæ Michaelis filio in uxorem data.

Cum sæpe imperator vel aliorum vel proprio ductu immissis in tractum Occiduum copiis, illicque cum hostibus congressus, semper repulsus esset, propterea quod ibi dominans Michael auxiliis Italicis utebatur et horum vi confirmatus resistebat validissime, adeo non proficientibus contra quidquam Romanis ut etiam male multati plerumque redirent, longa experientia militiæ damnosæ tandem persuasus otium ibi et operam in nullius frugis, nullius spei negotio male consumi, induxit in animum non jam aspernari amplius crebras despotæ preces, nec se, ut hactenus, inexorabilem præbere delinimentis ejusdem et supplicibus officiis, sed ad pacem cum ipso inclinare. Quoniam autem **243** Michaelis erant despotæ filii tres legitimi, quorum Joannes quidem in manibus ac potestate imperatoris erat, missus quidem a patre, traditus autem in obsidem a matre præsente, ad conciliandam conventionem ultro Constantinopolim profecta, quem et generum factum sebastocratoris Tornicii superius docuimus; duo autem degebant apud patrem, Nicephorus et Demetrius, cum tertio ex pellice genito Joanne; ac Demetrius quidem primum tunc pubescens immaturus negotiis nihil nisi puerilibus remissionibus vacabat. Nicephorus vero viduus erat nuper mortua ipsius conjuge, filia Lascaris Augusti, huic decreverunt communiter tertiam Eulogiæ natarum Annam copulare nuptiis, titulum ac dignitatem despotæ jam ex priore habenti a socero imperatore Joanne accoceptam. Itaque cum multo satellitio splendidoque comitatu C Anna missa nuptias imperator istas peregit; tum vocato ad se Constantinopolim Nicephoro, prætterquam ei dignitatem confirmavit, honoribus etiam illum auctum majoribus donisque dignitatum domum remisit. Sicque constitutis in Occidente rebus, Orienti jamdudum laboranti recuperando attendebat, cum aliis eo missis plurimis tum præsertim Joanne despota, quo maxime innitebatur, abunde illum idoneum confidens emendandis sarciendisque cunctis per illum tractum detrimentis reipublicæ, et illis periclitantibus populis, quanto esset opus ad illos imperio servandos, auxilio juvandis tegendisque. Revera enim intento imperatore Occiduis rebus, et omni cura satagente illa divulsa membra imperii corpori conjungere iterum ac restituere, infirmari ac debilitari contigit provincias **244** ad Orientalem limitem sitas duplici ex causa, primum quod D quæ illas prius defendebant copiæ inde in Occidentem abstraherentur, deinde quod in necessitatibus urgentium et remedio præsenti egentium casuum propter longinquitatem negligerentur. Cæterum ubi, ut dixi, pacatus fuit Occidens, missis ad illas partes imperator copiis quantam potuit maximam iis recuperandis curam impendit, fereque in statum pristinum reduxit. Nam despotæ Joannis ea virtus, ea fama erat, ut eo apparente fieri non posset quin Persæ quiescerent, aut potius cum metu et terrore majori reprimerentur.

κη'. Περὶ τοῦ φημισθέντος ψεύδους διὰ Τοχάρων ἐπιδρομὴν κατὰ Νίκαιαν.

Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους, μηνὸς Κρονίου, τῶν θείων ἡμερῶν τῆς νηστείας τελουμένης, ἡμέρᾳ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος δευτέρᾳ συνέβη τῇ Νικαίᾳ ἐκ παραδόξου τε καὶ ἐξαίφνης πρᾶγμα πραχθὲν μὲν φοβερὸν καὶ μηδενὶ ἄλλῳ εἰς λόγον ὑπερβολῆς παραχωροῦν τῶν πρωτείων, νῦν ὅ τι καὶ ὅπως συμβαίη, ὅσον τῇ προσβολῇ καὶ μονῇ καὶ τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ, ὡς ἤδη μεγίστοις κακοῖς περιβεβλῆσθαι ἀναγκαῖον εἶναι τοῖς δεχομένοις καὶ μηδὲν [P. 163] τῶν εἰς σωτηρίαν ἐλπίζειν, λεγόμενον δὲ μὴ τόσον ἔχον εἰς φόβον καὶ συστολήν. Εἴωθε γὰρ ὁ λόγος τοῖς μετρίοις μέγεθος ἐπιφέρειν ὡς οἷός τ' ἐκείνων περιεῖναι, τοῖς δὲ μεγίστοις ἐξατονῶν ὕστερος σφῶν φαίνεσθαι. Πλὴν καλὸν ἐν τοῖς τοιούτοις μὴ τοῖς λεγομένοις ἐμμένειν τοῖς λόγοις προσέχοντας, ἀλλὰ καὶ ἐς μάλα τὸν νοῦν ἐπανάγειν καὶ ὡς ἐπ' αὐτῶν ὄντας τῶν πραγμάτων ἀναπολεῖν τὰ λεγόμενα. Πρώτῃ τοίνυν φυλακῇ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὑπερανabεβηκότος τὸν ὁρίζοντα τοῦ ἡλίου ὅσον καὶ ἐπὶ μοίρας ζῳδίου τριάκοντα, ἐπ' ἔργοις ὄντων τῶν ἀνθρώπων τῶν μὲν πνευματικοῖς τῶν δὲ καὶ σωματικοῖς, ἐξαίφνης φημίζεται λόγος οὐκ ἐν τῷδε μὲν τῷ μέρει τῆς πόλεως ἐν τῷδε δ' οὔ, ἀλλὰ κύκλῳ περὶ τὴν πόλιν ἅπα- A σαν, Τοχάρων ἔθνος τῷ πλήθει θαρσῆσαν, τοὺς τῶν πυλῶν κρεουργῆσαν φύλαξας, εἰσελθεῖν τὴν πόλιν μεθ' ὅτι πλείστων καὶ δεινῶν ὁρμημάτων, ὥστ' ἐν ἀκαρεῖ τοὺς ἐμπίπτοντας σφίσιν ἀπροσδοκήτως ἀπηνῶς κατασφάττειν. Καὶ ὁ λόγος ἅμα μὲν ἐῤῥήθη, ἅμα δὲ καὶ τὴν πόλιν περιελάμβανεν. Ἐκπηδήσαντες τοιγαροῦν τῶν οἰκιῶν, καθὼς ἕκαστος ἔχων εὑρέθη, ἐξέθεον ἀσυντάκτως κατὰ τὰς ἀμφόδους, καὶ οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δ' ἐκεῖθεν φερόμενοι ἀλλήλοις προσέπιπτον. Ἦν δὲ καὶ τούτοις κἀκείνοις εἷς καὶ ὁ αὐτὸς πόνος. Καὶ ὥσπερ κατὰ νώτου καὶ ἀμφοτέροις ἐπείγοντος τοῦ κακοῦ συγκρούοντες ἀλλήλοις, ἅτεροι ἐξ ἑτέρων μανθάνειν ἤθελον τίς ἡ φήμη, καὶ εἰ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα. Οὔτε δ' οὗτοι οὔτ' ἐκεῖνοι ἀσφαλῶς εἶχον φράζειν, πλὴν τοῦ ἀληθῆ εἶναι ταῦτα συμφώνως ἁπάντων B ἰσχυριζομένων εἰς τοῦτο. Καὶ ἕκαστος περὶ ἑαυτῷ ἀμφιβόλως ἔχων τὸ σώζεσθαι, ἀναμφιβόλως εἶχε περὶ τὴν φήμην. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτ' ἐκείνοις ἦσαν, κατόπιν ἄλλοι ἐκτρέχοντες ἐτραγῴδουν τὰς συμφορὰς, καὶ οἰκείοις ἔλεγον ὀφθαλμοῖς τεθεᾶσθαι τοὺς ἐπιόντας τὸν ἐντυγχάνοντα σφίσι μεληδὸν κατασφάττοντας, ὡς εἶναι τὴν ἐκείνων θέαν ἅμα καὶ θάνατον οἴκτιστον, τῶν φόβων, οἶμαι, εἰδωλοποιούντων τὰ πάθη καὶ γρηγοροῦσι καὶ τὰ μὴ ὄντα πλαττόντων ὀφθαλμοῖς τὸ ὀπτικὸν πλανωμένοις καὶ τῆς ἀληθείας

28. *De Vulgata Nicææ falso nuntio invadentium eam urbem Tocharorum.*

Ejusdem autem anni mense Martio, cum sacri dies jejunii celebrarentur, die secunda hebdomadis secundæ, contigit Nicææ ex inopinato et subito quiddam adeo terrificum, ut si cum maxime turbulentis et tumultuosis eventibus, qui maximam afferre consternationem solent, conferatur, nulli omnium diritate commotionis ac popularis formidinis insana concitatione concedat. Unde ac quomodo acciderit tam vehementer ingruens, tam longum durans, tam anxia exspectatione mali gravissimi crucians terror, tam inevitabiliter in summæ calamitatis sensum quasi præsentem cum extrema desperatione salutis quos comprehendebat miseros conjiciens, conandum est dicere, utcunque sit difficile narratione rem exprimere uti se habuit, quippe quæ sit necessario minus atrox appáritura legentibus quam eam experti senserunt. Nam quæ mediocribus quidem affingere magnitudinem ars atque amplificatio sermonis potest, eadem infra maximarum per se rerum subsidere fastigium impar assequendo solet. Quare sapientis lectoris est sublevare judicio in talibus infirmitatem scriptionis cui cognoscendæ dat operam, et quasi supplere imaginando quod dictio minus exprimit, evolante animo in ipsam præsentiam periculi, sensusque induente quales fuisse consentaneum sit eorum quibus contigit in **245** re, dum gereretur ipsa versari. Primo igitur triborio diei illius, eminente supra horizontem sole quasi partibus signi triginta, cum operibus homines vacarent alii spiritualibus, corporeis alii, confestim fama dissipatur, non in hac quidem urbis parte, in illa vero non, sed late per urbem totam uno circum undique tenore, gentem Tocharorum multitudine fretam trucidatis portæ custodibus in civitatem irrupisse rapidissimo C et sævissimo simul impetu, ita ut passim ipsis inopinato ubivis occurrentes momento ab iis immanissime omnes conciderentur. Et rumor hic simul prolatus, simul universam pariter complevit comprehenditque civitatem. Exilientes igitur extra domos eo quisque habitu quo illo rerum articulo repertus est, discurrebant confusissime per vias et angiportus, ruentes ille huc, hic illuc, alter in alterum accidentes mutuo collisu, labore utrinque contrario, sed pari; in quem illos trudebat opinio cuique instantis a tergo mali. Ac sese pulsantes percontabantur quæ hæc esset fama, et ecquid vera narrarentur. Porro neque hi neque illi certum quidquam expedire poterant. Cæterum omnes voce consona verissima dici affirmabant; nam quam D quisque incertus erat consilii de via modoque propriæ salutis in tuto collocandæ, tam certum se ferebat de veritate gliscentis famæ. In his dum isti erant, ecce a tergo alii currentes miserabiliter deplorabant infandam cladem, propriis modo se vidisse oculis memorantes, **246** dum hostes quempiam sibi obvium membratim concerpserint, difficili judici immaniorne illa crudelitas cædis an tristius et miserabilius spectaculum fuerit. Credideram terrorem, partes invadentem Morphei, somnia vigilantibus tetra quædam objectasse, atque ut per noctem imaginationi solet sopor, ita oculis luce palam illusisse, visa ostentando falsa. Vis nempe illa est insanæ formidinis, ubi mentem

ἀποτυγχάνουσι. Τὸ γὰρ κατὰ νοῦν φοβερὸν λαμβάνον τὸ ὀπτικὸν, ὡς τοῖς ἔξω σκοτασθὲν διὰ τὸ περιὸν τῆς δειλίας, καὶ κατὰ τρόπον βλέπον, προσεῖχεν ὡς ἀληθεῖ εἰδωλοπλαστουμένῳ τῇ φαντασίᾳ, καὶ ὃ ὑπενόει μόνον ὡς ὂν ὑπετόπαζε. Τί γὰρ ἐκείνοις [P. 163] ἠβούλετο τὸ τὰ ἀνύπαρκτα ὡς ἐν ὑποστάσει ὄντα πιστοῦσθαι, οἱ δ' ἀκούοντες τῶν πρόσθεν μὲν ἐξεκρούοντο, παλινδρομοῦντες δ' ἐς οἴκους οἱ μὲν ταῖς γωνίαις ἐζήτουν παραδύεσθαι κατὰ τὸ σφίσιν αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν ἱκανὸν νομιζόμενον, καὶ οἱ μὲν τάφους πάλαι κατατεθνεώτων ἀνοιγνύντες εἰσέδυον, οἱ δ' ἀσφαλέσι τόποις ἑαυτοὺς ἐνεπίστευον· ἄλλοι δὲ ἀνδρῶδές τι καὶ θαῤῥαλέον ἡγούμενοι πράττειν ὅπλα τε περιετιθουν καὶ λόγγαις σὺν ἀσπίσιν ἐχρῶντο καὶ τὸν ἡγησόμενον ἐξεζήτουν. Ἦσαν δὲ τότε ὁ μὲν εἰς προστασίαν τῆς πόλεως τεταγμένος οὐκ εὖ εἰδὼς πολέμων, ἀλλὰ λημμάτων ὁ Μανουηλίτης Νικόλαος, τιμὴν ἔχων τὸ προκαθῆσθαι τῆς πόλεως, ἄλλοι δὲ πλεῖστοι πολεμικαῖς ἐμπειρίαις ἐντεθραμμένοι, οἷς οὐδεμία τις ἐνῆν τὸ τηνικάδε ἔννοια τοῦ πολλάκις καὶ ψεῦδος εἶναι τὸ φημιζόμενον, ἀλλὰ πᾶσι κοινὸς προσπεπαίκει φόβος. Καὶ μὴ μόνον τὸ κατὰ σφᾶς ἤθελον, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν σώζεσθαι. Ὁπλισθέντες τοιγαρουν διέθεον πᾶσαν τὴν πόλιν,

A οἷά τινες διᾴττοντες συνεχεῖς, καὶ οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δὲ ἐκεῖθεν μεθ' ὁρμῆς ἐξαλλόμενοι οὐδὲν ἑώρων τῶν λεγομένων, μόνων δὲ ὀδυρμῶν καὶ στεναγμάτων ἤκουον ὡς ἁλόντος τοῦ ἄστεος καὶ ὡς τοῦ δεινοῦ σφίσιν ἐν χρῷ γεγονότος, καὶ σχῆμα ἦν ἄντικρυς ἁλούσης πόλεως τὰ πραττόμενα, πλὴν οὐκ ἐκ τῶν δρώντων εἰκονιζομένων τῶν χαλεπῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πασχόντων τὰ τῆς ἁλώσεως. Οὐ γὰρ κενὸς ἐκάλει κενὸν ὡς ληψόμενος τὸν ἀργὸν πρὸς τὸ λήψεσθαι, οὐδὲ πλήρης ὢν ἄλλος παρώτρυνεν ἕτερον, ἀλλ' οἷον ἐκσπασθέντες τῷ φοβόληπτοι γεγονέναι, καὶ τοῖς οἰκείοις ὡς ἀλλοτρίοις προσπταίοντες, ὑπώπτευον καὶ τοὺς συνήθεις ὡς πολεμίους, παρὰ τοσοῦτον οὐ σφάττοντες παρ' ὅσον καὶ τὸ πρὸς ἐκείνων παθεῖν ἐφυλάττοντο, δύσμοροι τῆς ὁμαιχμίας καὶ ἄθλιοι τῆς B κατὰ σφᾶς προθυμίας ἕκαστος. Τότε καὶ οἱ ἐν εἱρκταῖς σιδήροις πεδούμενοι (πολλοὶ γὰρ τῶν πολεμίων κρατηθέντες ὡς εἱρκτὴν λήθης τὴν ἐν Νικαίᾳ φυλακὴν κατεκρίνοντο, ὡς οὐ ῥᾳδίως ἂν ἀποδράντες) ἐκεῖνοι τοίνυν τὴν κοινὴν θεώμενοι ταραχὴν ἐπίστευον τοὺς ἐχθροὺς εἰσιέναι καὶ κρατῆσαι τὸ ἄστυ, οὐκ ἐξ ὧν ἐκείνους ἔβλεπον, ἀλλ' ἐξ ὧν τὸν τῶν ἐποίκων θόρυβον ἐθεῶντο. Καὶ δὴ τῶν πεδῶν ἐκλυθέντες οὐραγοί τινες ἦσαν προεκθεούσης τῆς φάλαγγος,

consternaverit, furorem inde oculis offundere, ut sibi coram cernere mœsta tetraque simulacra videantur, quæ nusquam sint alibi quam in errore delirantis animi, unici artificis illorum, persuasione quamvis vana stultaque in certo affirmandi fiduciam abundante. Talia qui a contra venientibus audierant, referebamt retro pedem domos versus; pars angulos scrutabantur, sicubi cavum invenirent quo se com- C pingerent : alii aliud salutis spem offerens latibulum captabant; nec deerant qui sepulcris dudum mortuorum sese insinuantes ibi mussarent; locis quidam munitis et firmi operis caput vitamque commendabant. Ab his diversi nonnulli digno viris, et ut ipsis videbatur, generoso consilio, armis indutis, arrepta lancea scutoque, qui duceret adversus hostem quærebant. Homo erat urbi præpositus prædarum quam præliorum scientior, Manuelites Nicolaus. Hic honor obtigerat præsidendi tunc Nicææ. Erant et alii plurimi, militiæ usu nonnullo, multorum annorum stipendiis imbuti. Horum nulli tum venit in mentem cogitare vanos plerumque ferri ejusmodi rumores, ideoque serio **247** disquerire quid in re esset; sed pariter omnes una communi perculsi formidine, satagebant non se solos, verum et cives tectaque servare. Armati ergo discurrebant per totam civitatem, velut quidam ultro citroque continue commeabundi celeres nuntii. Ac dum hi hanc, alii aliam in partem impetu feruntur, nihil quidem eorum quæ dicebantur videbant : solum ejulatus undique planctusque audiebant, velut capta civitate lamentantium; erantque voces ac clamores plane quales hominum, quos cum maxime præsens pungit ac penitus vulnerat atrocis ingruentis mali sensus; nihilque deerat ad scenam tragicam extremæ calamitatis, qualis in direptione urbis expugnatæ cernitur, nisi quod solæ quæ patiebantur personæ partes illic, et quidem perfectissime, agebant suas, vim inferentes comparebant nusquam. Non enim, ut fit in deprædationibus captarum civitatum, vacuus vacuum exhortabatur ad secum rapiendum, et in hoc segnem increpabat. Non rursus plenus prædæ alius ostentabat socio spolia exposita, incitans ut strenue auferret. Nihil, inquam, spectabatur tale, sed tantum turba tumultuans avulsorum domibus et temere cursantium metu lymphatorum : qui ubi in domesticos procursu offenderant, cohorescebant tanquam in hostes incidissent, terrore panico, quo erant fascinati, familiares deformante in barbaros, quos ne occidere conarentur sola tuendi se ipsos ab eorum scilicet infesta vi et armis cura retardabat. Infelices dira cæcitate, qui non discernerent cives et socios ab hostibus; nec minus miseri fortitudine intempestiva, qua in amicos atque adeo in se ipsos mucroem impetumque unusquisque vertebat. Tunc hi quoque quos custodiæ ferro vinctos tenebant D (multi enim bello capti perpetuo carcere. Nicææ detinendi damnati erant, ad id ista delecta civitate, quod inde difficilius vias fugiendi reperire posse viderentur), isti, inquam, communi animadversa perturbatione, persuasi revera ingressos hostes **248** et in urbe prævalere, non quod ipsos viderent, sed ex trepidatione quam cernebant civium ducta conjectura, soluti vinculis se comites addiderunt iis de quibus dixi armatis, et extremo velut agmine cohortem auxerunt obeuntem, ut est memoratum, vias urbis, et præcurrentes sequebantur,

πλὴν οὐ κατ' ἄμυναν, ἀλλὰ κατὰ προθυμίαν του φυλάσσεσθαι. Ἦν δὲ τὸ τῆς ἐκδρομῆς τέλος ἐπὶ τὰς πύλας ἰέναι τῆς πόλεως. Καὶ ὁ λαὸς [P. 165] εἵπετο χύδην, καὶ ἐν ἀλογίστῳ τῇ καθ' αὑτὸν ἀσθενείᾳ ὠῤῥώδουν ἕκαστος, ὡς ἢ τεθνηξόμενος τῶν πρώτων πεσόντων, εἰ οἱ πολέμιοι ἔξωθεν διεκπαίοιεν, ἢ τούτων ἀνωθούντων τοὺς εἰσχεομένους καὶ ἀναστελλόντων ἔνδοθεν αὐτὸς οὐραγῶν συνελευσόμενός τε καὶ ἐκφευξόμενος. Τὸ δὲ ἦν ἄρα ὄνειδος αὐτοῖς. Προσπεσόντες γὰρ ταῖς πύλαις οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς προθέσεως ἐπήρχοντό τε καὶ ἀνεχώρουν, ἀλλ' ἐν ταραχῇ καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ ἐμπίπτοντες μεθ' ἡσυχίας καὶ σὺν καταστάσει τῇ προσηκούσῃ ἀνεζεύγνυον. Εὕρισκον γὰρ καθ' ἡσυχίαν καθημένους τοὺς φύλακας καὶ μηδὲν ἐπαΐουτας τῶν ἀνὰ τὴν πόλιν γενομένων. Ὅθεν καὶ μᾶλλον ἤλγουν ὡς τόσον ἠπατημένοι, ἢ ὠῤῥώδουν ἐν ἄλλαις πύλαις ἐλπιζόμενον τὸ κακόν. Ὃ δὴ καὶ πλείω παρεῖχεν ἐκείνοις τὴν ταραχὴν, εἰ οὕτω βραδυνάντων τῆς πρὸς τὰς μηδένα φόβον ἐχούσας πύλας ἁπτομένων οἱ ἐχθροὶ καθ' ἑτέρας πύλας μετ' εὐχερείας πάσης εἰσελῷεν. Καὶ δὴ ἐκεῖθεν διασκιδνάμενοι, οἱ μὲν ἔνθεν, A οἱ δ' ἐκεῖθεν φοιτῶντες, ἅμα καθ' ἡμίσεις ταῖς καθ' ἑκάτερον πύλαις ἐφίσταντο. ἀπογνόντες ὡς μὴ πονούσης τῆς καθ' ἕω. Ὡς δὲ τὰ ἴσα καὶ ἐν ἐκείναις εὗρον (τὴν γὰρ πρὸς αἰγιαλὸν οὐδεὶς ὡς προδώσουσαν καθυπώπτευεν), εἰς ἓν συναχθέντες καθίσταντό τε τὰς ψυχὰς καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ τοῦ τί πράττειν ἦσαν· μὴ γὰρ ἂν κατ' ἀέρος πεσεῖν τοὺς ἐχθροὺς πτέρυγας περιθέντας. Ὡς δὲ καὶ τὴν ἐς αἰγιαλὸν φέρουσαν ἐπιστάντες ἐλευθέραν καὶ ταύτην δέους εὗρον παντὸς, τῶν φυλάκων καὶ εἰς χλεύην τιθεμένων σφίσι τὴν ἀπάτην, ἀνέπνευσάν τε εὐθέως τοῦ δέους καὶ τὴν αἰτίαν τῆς φήμης ἠρεύνων· μὴ γὰρ ἂν αὐτόθεν γῆς μυκησαμένης ἐξενεχθῆναι, εἰ μή τις πρῶτος τὸν φόβον ἐψευδολόγησεν. Ἐπὶ πολλὰς γοῦν τραπόμενοι τὰς ὁδοὺς, μηδὲ τὸ τυχὸν παριδόντες, ἥν τις προβάλ- B λοιτο, οὐδὲν πλέον εἶχον εὑρέσθαι τοῦ ἐξ ἀφανοῦς ἅμα γε γεννηθῆναι καὶ ἅμα τραφέντα συνδιειληφέναι τὰς τῶν πολλῶν ἀκοάς. Τὸ δ' ἐκ προχείρου καὶ πιθανὸν εἰς αἰτίαν τὸ τῆς εἰκόνος τῆς θεομήτορος καθ' !κεσίαν ἐκφερομένης πλῆθος ἕπεσθαι γυναικῶν, ἃς δὴ καὶ ἐκφωνεῖν ἀναγκαῖον τὴν δέησιν κατόπιν ἠκούσας. Τούτων οὖν ὀλοφυρτικῶς κατὰ Περσῶν καὶ Τοχάρων θεοκλυτου-

non illi quidem animo aut impetu pugnandi ultionisve ab hoste sumendæ, sed tædio carceris occasionem, ut fit quomodocunque oblatam usurpandæ libertatis libenter amplexi. Ista porro cunctorum sic euntium procursio ad portas civitatis ferebatur. Sequebatur autem multitudo confusa populi, exhorrescente pro se unoquoque, dum reputat quam infirmus per se sit ad propulsandum malum ingruens, et ita se pluribus applicante, sic fere subducta errantium cogitationum summa, aut se statim morituros, si hostium ferro per portam patentem extrinsecus irruentium primi armatorum, quos sequebantur, cecidissent; aut si hi fortuna usi meliori repellerent ingredientes barbaros et majore impetu incumbendo reprimerent vim ipsorum, non desperabant singuli eorum, quos diximus custodiis elapsos, invenire in communi trepidatione viam sibi privatim consulendi, erumpendo per aperta ostia simul cum referentibus pedem hostibus, et ita effugium alicubi captandi. In fine autem hujus vitæ ludibrium sui risumque repererunt. Cum enim ad portam, quo iter intenderant, pervenissent, non eodem æstu et anxietate animi qua venerant redierunt, sed tumultuose inordinateque eo progressi tranquilli securique recedebant, custodes siquidem portæ quiete desidentes sine ullo adhuc rerum quæ per urbem gerebantur sensu inveniunt. Unde una re dolebant, quo illusum sibi esset, non tamen omni adhuc sollicitudine vacabant, reputantes potuisse fieri ut per alias portas hostes in urbem penetrassent. Imo cum attentius cogitaverant, illa ipsa, quam videbant, **249** nimia securitas custodum curam ipsis admovebat augebatque, reputantibus pari forte negligentia solutos aliarum portarum præsidiarios, facile oppressos subito incursu hostium, aditum Tocharis in urbem præbuisse.

Quare rursus anxii partiuntur sese bifariam; et ad duas quæ restabant (præter Orientalem, quam vacare incommodo videbant, et maritimam, qua nemo suspicabatur venire hostes potuisse) duas, inquam, eodem tempore reliquas portas adierunt; ut autem ne in his quidem repererunt damni aut suspicionis quidquam, respirarunt videlicet mentesque a gravi perturbatione receperunt. Tamen C adhuc incerti quo se verterent, ubi delitescerent, unde, qua irruissent hostes, omnia circumspectando quærebant, Quid enim? dictitantes: an illos putabimus alis per aerem invectos superne intra urbem involasse? Cum autem postremo illam ipsam quæ littus maris spectabat, portam lustrantes similiter liberam omni metu deprehendissent, et custodum ibi quoque errorem ipsis et credulitatem exprobrantium ludibrio irrisi essent, respirarunt ab omni formidine tunc plane, et solutis jam animis investigabant quæ origo falsæ opinionis quisve auctor mendacis indicii fuisset: non enim videlicet terræ quodam mugitu extitisse vocem quæ ingressos denuntiasset hostes, sed omnino primum aliquem fuisse vani nuntium metus. Postquam vero diu et diligenter in ista sunt inquisitione ver- D sati, explorantes circum omnia nihil aliud reperire potuerunt nisi mendacem famam multis eodem momento locis simul natam, simul increbrescentem, simul vulgi complesse aures, simul animos inani terrore perfudisse. Una tantum quæ aliqua verisimilitudine niteretur publici erroris causa memorabatur, supplicatio tunc forte per urbem ducta, circumdata de more in thensa per solemnem ea die pompam imagino Deiparæ, turba mulierum sequente quod solet in supplicationibus acclamari ab mala deprecantibus carmen pone frequentantium: **250** ac videlicet quæ tunc maxime timebant, distincte

σῶν, εἰκὸς τὰ τῆς φωνῆς διελθεῖν, καὶ συμβῆναι τὰς μὲν κατ' ἐκείνων μεγαλοφωνούσας ποτνιᾶσθαι, τοὺς δὲ πέριξ καὶ ἔξωθεν τὴν φωνὴν δεχομένους τὰ κατ' ἐκείνων [P. 166] ὡς περὶ ἐκείνων ἐρχομένων ὑποτοπάζειν, καὶ οὕτω διαδοθῆναι σύναμα φόβῳ τὸν λόγον, καὶ τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς πληροῦντα παραθῆξαι τὸν θόρυβον. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν οὕτως, ὁ δέ γε βασιλεὺς μετὰ ταῦτα μαθὼν ὅπως γένοιτο, ὑπερεπάθησέ τε καὶ πέμψας διὰ γραμμάτων τὰ πολλὰ κατεμέμψατο. Μηδὲ γὰρ ἀνδρῶν εἶναι φρονίμων καὶ νοῦν A ἐχόντων πρὸς τὸ παρεμπῖπτον τῆς φήμης θορυβουμένους εὐθὺς θορυβεῖν· δεῖν γὰρ ἐννοεῖν τὸ τοῦ πράγματος ἀνυπόστατον, καὶ ὅπως ἐχθροὶ μὴ περικαθήμενοι πόλιν μηδ' ἐν χρῷ τῶν πύργων ὄντες, ἀλλὰ μόλις καὶ ἀκουόμενοι διάγοντες ἐν Περσίδι, αὐτίκα παμπληθὲς ἀπέχοντες πετασθέντες ἐμβαῖεν δίχα πολέμου καὶ προσβολῆς. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα γράψας καὶ ὀνειδίσας ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἑξῆς καθίστα πρὸς τὸ εὐφυλακτότερον τὸν λαόν.

—

poscenda eorum liberatione nominatim exprimentium, nec sine ejulata ingeminantium : « Defende nos, Deus, a Persis, a Tocharis erue, a barbaris nos, Deus, protege, » talia cum meticulosum genus mulieroularum et in iis consternatiores aniculæ quædam vociferarentur acutius, credibile est voces illas Persarum et Tocharorum percussisse aures quorumdam aliud agentium, et novitate ipsa ac tono formidinem ciente, multos, indiscusso statim indicio gliscente, in absurdam ingressorum urbem istorum, quos appellari audierant nominum, opinionem ac fidem fuisse ridicule pertractos. Nam ne cito deprehenderetur primus error, perturbationem ex dira mentione statim natam obstitisse, et persuasionem cum metu late disseminasse ; ita tumultum urbis et illam insanam trepidationem ortam auctamque, sic illi conjectantes disserebant. Cæterum imperator ubi ea post cognovit, cum humaniter compassus errori est. tum litteris scriptis haud perfunctorie duces præsertim primoresque reprehendit, negans virorum prudentium ac ne sensu quidem communi satis expedite utentium fuisse, statim usque adeo turbari fama temere illata, primum siquidem explo- B rare oportuisse quo fundamento rumor niteretur, præsertim male cohærentia nuntians : quomodo enim hostes intra urbem et in civium jugulis, de quibus auditum nundum esset foris approximasse, circumsidere muros, turribus se admovisse? Quomodo qui paulo ante dicti essent hærere in Perside, subito alis sumptis volucris exercitus supra starent imminentes desuper cervicibus, tantum intervallum, ubi et arces et præsidia Romana sint, victoriis momento emensos? Hæc et his similia merito exprobrans per epistolam Nicæensibus imperator id agebat ut in posterum cautiores illos redderet in occursu similium casuum.

—

Δ'.

α'. Δημηγορία βασιλέως πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς περὶ τῶν κατ' αὐτόν.

[P. 170] Ἄρχεται δ' ἐνθένδε τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἀρσένιον. Ὁ γὰρ βασιλεὺς πᾶς γιγνόμενος πρὸς τὸ πεῖσαι αὐτῷ τε ἠπίως προσενέγκασθαι καὶ τὸν δεσμὸν λύειν, ἐπεὶ ἀπέγνωστό οἱ τὰ τοῦ σκοποῦ, πολὺς ἦν ὀριγνώμενος ἐκ παντὸς τρόπου ἐκεῖνον ἀποσκευάσασθαι. Ὅθεν καὶ πολλάκις τους ἀρχιερεῖς συγκαλῶν ἐμαρτύρετο τὴν ἀνάγκην, ὡς « Δέον ὂν ἄγοντα τῶν ἄλλων σχολὴν τὰ τῆς ἀρχῆς πολλὰ ὄντα καὶ δυσεξάνυστα προσκοπεῖν, ὁ δὲ κἀκείνοις ἐνειλού- C μενος ἐξ ἀνάγκης ἀπαραιτήτου, ὡς μέγα τι καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ πατριάρχου δεσμὸν ἐφόλκιον ἐπισύρεται. Ἐχρῆν δ' οὐχ οὕτως. ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τῷ πράγματι νεμεσᾷν, εἰ πλημμελήματος μὴ οἵου τ' ὄντος τῇ εἰς τὸ ἀρχαῖον τῶν πραγμάτων ἐπανακάμψει ἐξαληλίφθαι ὁ πρὸς τὸ θεραπεύειν ταττόμενος δυοῖν θάτερος πράττοι, ἢ τὰ πρότερα ὡς εἶχεν ἀνταπαιτῶν, ἢ τὴν θεραπείαν ἀναβαλλόμενος. Τὸ μὲν γὰρ ἀδύνατον, τὸ δὲ πάντως ἀνοικονόμητον. Καὶ δέον ὂν παραινεῖν καὶ τὴν τοῦ μεταγνῶναι δεικνύειν ὁδὸν καὶ τῷ μηδὲν τοῦ πλημμελήματος αἰσθομένῳ ἢ καὶ καταρρᾳθυμοῦντι

IV.

1. *Oratio imperatoris ad episcopos de rebus suis.*

251 Hinc incipiunt res adversus patriarcham Arsenium gestæ. Cum enim imperator totus hactenus fuisset in deliniendo patriarcha, omnibusque officiis eblandiendo ut mitius agere secum vellet et anathematis injecti vinculum solvere, postquam animadvertit se nihil proficere desperavitque plane meliorem in posterum successum petitionis istius suæ, conversa velificatione vehementer in consilium incubuit ejus omni ratione amovendi. Ei rei præmuniendæ, sæpius convocatis sacrorum præsidibus, contestans exponebat angustias quibus conflictaretur, « inter hinc quidem urgentes ineluctabili D necessitate curas imperii, tales omnino quæ solutum a cæteris animum requirerent, ac vel sic vix a satagente connitenteque prout oportebat expedirentur, inde autem obstantem duritiam patriarchæ impedientis se ac quasi constrictum trahentis diris vinculis anathematis infandi. Considerarent hæc, et viderent an non esset æquius venire ipsos secum in partem sollicitudinis publicæ, improbanda ista intempestiva pertinacia. Patriarcham, cujus essent partes adhibere curationem lapsis, obfirmasse inflexibiliter animum in prosecutione alterius harum duarum rerum, aut ut reponatur in priorem statum id quod meo peccato mutatum est; aut ni hoc fiat,

ἐκ προαιρέσεως, ὁ δὲ καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ νυττόμενον τῷ γνησίως μεταγνῶναι, καὶ τὴν θεραπείαν ἐκτόπως θέλοντα δέχεσθαι, κἂν καυστῆρσιν οἰκονομοῖτο, ἐκεῖνος ἀπωθεῖται, καὶ τῷ μεταγνῶναι τὸ ἀπογνῶναι συνείρει, ὡς κρεῖττον ὂν μὴ μεταγνῶναι ἢ ἀπογνῶναι μεταγνόντα· τὸ μὲν γὰρ ἀναλγησίαν κατηγορεῖ, τὸ δ' ἀπώλειαν αἰωνίζουσαν. Αὐτὸν μὲν οὖν καὶ πολλάκις προσελθόντα ἀποπέμπεσθαι, καὶ ζητοῦντα τοὺς τρόπους τῆς ἰατρείας οὐχ ὅπως λαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ προσονειδίζεσθαι, καὶ τέλος οὐδὲν ἄλλο πυνθάνεσθαι πλὴν τὸ ἀνάγκην εἶναι τὸ τραῦμα ἰᾶσθαι, ὅπως δ' ἰῷτο μὴ μανθάνειν, ἀλλὰ πρὸς τὸ πράττειν προτρέπεσθαι μηδὲν εἰδότα τῶν πράττειν ὀφειλομένων, εἶναι δ' ὑποπτεύειν τὸ πᾶν χλεύην. Ὥρα γοῦν δεδοικέναι μή τι καὶ πράττοντος ἐκεῖνος ἀναλαμβάνων τὸ ἔγκλημα, ὡς μηδενὸς αὐτάρκους γενομένου, μὴ καταδέχοιτο, καὶ οὕτω πονέσας ἀνήνυτα γνώσομαι. Ὃ δ' οὖν καὶ ἐμφαίνει πλαγίως, ἀκούσαντες ἂν διαγνῶτε ἥν ὅλως συμφέροι. [P. 171] Ἀποθέσει γὰρ A βασιλείας καὶ ἰδιωτισμῷ μετιέναι τὸ ἔγκλημα βούλεται. Τῷ δὲ, ᾧ ἂν καὶ συνενέγκοι σκοπῶν, οὐδ' ὅλως εὑρίσκω. Ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς κοινοῖς, αὐτόθεν δῆλον, καὶ οὐδὲν δεῖ ἐρωτῶντας μανθάνειν· τὸ γὰρ μήτ' ἐκείνου οἵου τ' ὄντος τὰ πράγματα διοικεῖν, καὶ μηδὲ συμβάντος ἐκστῆναι, ὡς μέγα τι τὴν ἐρημίαν λογίζεσθαι, οὐδὲν ἀλλ' ἢ ζητοῦντος οἶμαι κοινὸν ὄλεθρον καὶ Τελχῖνος τρόπον ἐνδεικνυμένου. Ὃ δὲ καὶ μᾶλλον διαφερόντως τῶν ἄλλων ἅπτεται τῶν ἐμῶν, μακρὰν ἂν τὴν δημηγορίαν κατέτεινα ἄν, ἥν μήγε καὶ ἀφ' ἑνὸς μόνου οἷός τ' ἦν παριστᾷν τὴν βλάβην. Τί γάρ μοι καὶ ἐχέγγυον τοῦ δὲ αὖθις ἀπραγμόνως βιῶσαι καταθεμένῳ τὴν ἐξουσίαν; Τί δὲ γυναικὶ καὶ παισὶ μᾶλλον; οἷς ἂν παρευθὺς μοῖραν ἐφεδρεύειν ἀνάγκη ἧς ὁ τυχὼν οὐ γηθήσειεν. Ἐμοὶ μὲν οὖν οὐκ B ἔστιν ἀμφισβητεῖν ἐκείνῳ τῆς πνευματικῆς ἰθμοσύνης, κἂν ὅ τι κελεύοι· τέως δ' ἐν τούτοις πολλοῦ γε δέω προσεπαινεῖν. Ποῦ γὰρ καὶ τίνι ποτ' ἔθνει τὸ τοιοῦτον ἔβλαστε; καὶ εἰς τί παράδειγμα βλέπων ὁ

mihi omnes spes redeundi unquam ad communionem Ecclesiæ inexorabili severitate præcidatur. Atqui, ut vos pro vestra prudentia videtis, alterum quidem istorum fieri non potest; alterum perquam inhumanum est et ab Ecclesia materna in suos indulgentia **252** maxime abborrens. Veri pastoris et providi patris munus fuerat hortari ad pœnitentiam, et viam ostendere aberranti, calcarque addere, ut ad Deum frugemque rediret, etiam suam miseriam non sentienti, negligentique ac respuenti obstinata contumacia remedium. Ille autem me ultro C damnantem detestantemque scelus meum, me omnia veræ pœnitentiæ signa exhibentem, me etiam atque etiam poscentem pœnas mihi imponi salutares me patientia obnoxia profitentem sectionis quoque et ustionis austeris subeundis curationibus paratum, rejicit atque aspernatur tamen, et culpæ utcunque a resipiscente damnatæ conscientiam æquum censet extrema desperatione constringere. Mihi vero minus malum minusque noxium videtur non agnoscere culpam propriam, quam ejus improbatæ revocatæque veniam desperare. Prius enim illud duritiam solum arguit alias emendabilem impœnitentis in præsens animi: hoc posterius in æternæ utique damnationis exitium inevitabile detrudit pecatorem. Expertus omnia hæc queror. D Nihil non tentavi. Adivi supplex patriarcham sæpius; toties rejectus sum. Rogavi ut mihi satisfactionis modus præscriberetur: non modo non impetravi, sed acriter increpitus, sed contumeliose objurgatus sum, a non aliud extremi responsi loco ad finem adjiciente, nisi necesse esse curari vulnus, quæ autem ei possit fieri medicina, se nescire. Verumenimvero an non irrideri se superbo ludibrio ille jure suspicaretur, cui suadeatur et tanquam necessarium præscribatur efficere aliquid, et tamen quo id modo quave ratione queat suscipi ac perduci ad exitum, ipse qui jubet ignorare se testetur? Nonne hinc justa causa mihi relinquitur timendi ne, si ultro aggrediar satisfacere pro crimine, ubi multa impendero, multa tentavero multum sudans nitensque in sceleris expiationem mei peregero, haud ea tamen ille satis accipiat, sicque contentiones me illas ærumnasque perdidisse spretus ad extremum ac repulsus sentiam? Audite autem et pro vestra sapientia æstimate quale sit et ecquid expediat reipublicæ, quod per istas ambages oblique **253** innuit. Videtur velle me depositione principatus et reditu ad vitam privatam expiare scelus quod conscivi. In hoc ille quid spectet, et in quem transferre cogitet principatum mihi ereptum, comminisci equidem nequeo. Quanta porro quamque perniciosa inde foret oritura perturbatio, subjicere sibi quisque circumspiciendo cuncta potest, ut alium consulat neminem. Cum enim ille cui interversum imperium patriarcha jure queritur, nec per ætatem aut experientiam par sit moli ferendæ publicarum rerum, prætereaque in calamitatem inciderit cum immedicabilem tum omnimo talem, quæ ut abunde cuncta cætera suppeterent, omnem ei prorsus facultatem ac vim adimat principatus unquam quomodocunque fungendi, satis patet quam perniciose consulat reipublicæ, qui me amoto redactoque in ordinem solum istum et destitutum ope collegæ universo rerum omnium regimini præficiat. Hoc enim quid esset aliud quam in exitium certissimum cuncta projicere, ac mali dæmonis invidentis rebus bene constitutis indolem præferre? Idem hoc porro consilium quam meis privatis rationibus status, famæ, salutis capitale atque immaniter infestum sit, distinctius exsequerercr longa oratione singula enumerando, nisi totam latissime patentis injuriæ perciciem brevi possem compendio oculis, in uno veluti specimine, subjicere. Quem enim idoneum mihi vadem dabunt tranquille me ac secure deinceps victurum, postquam imperium abdicavero? Quid tunc fiet uxori, quid meis liberis? quos utique principali delapsos fastigio illa exspe-

ἱεράρχης ἀνεμεσήτως ἀξιοῦν ἔχοι τοῦτο καὶ ἐν ἡμῖν; ἢ οὐκ οἶδε τὸν τοιαύτης γευσάμενον καθάπαξ μεταβολῆς μὴ τρόπον εἶναι μετεγκλίναντα τελευτᾷν; πόσοις γὰρ ἐφεδρεύεται βασιλεία; ὁπόσοις δὲ καὶ ἡ πίστις ἔψυκται ἐπὶ τοῦ σχήματος, σωζομένου καὶ ἔτι τοῦ βασιλέως, οὓς καὶ καθυφεικότος ὡρμημένους πάλαι θαῤῥεῖν ἀνάγκη. Κἂν αὐτοὶ μὴ δρῷεν ἰάπτοντες ἄλλως, ἀλλὰ τῷ γ' ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καταστάντι, ὥσπερ ἀντιζηλοῦν εἰκὸς, οὕτω καὶ δρᾷν τὰ χείριστα ῥάδιον. Τί δὴ καὶ ἀνάγειν εἰς τὴν ἀρχὴν ἔδει, ὃν μετ' οὐ πολὺ κατάγειν ἐβούλετο, ὡς γεύσαντα μόνον ἀποστερεῖν; χωρὶς δὲ τούτων καὶ Θεὸν, εἴπερ τινὶ ἄλλῳ μεγίστῳ, καὶ καταστάσει βασιλείας συνιέναι πιστεύομεν. Θεοῦ δὲ βουλὴν διασκεδᾷν ἐθέλειν ὡς δ' αὔθαδες, ὡς δὲ καὶ μέγαν ἔχον τοῖς τολμῶσι τὸν κίνδυνον. Ταῦτα τοίνυν ἐνθυμουμένους δεῖ καὶ ὑμᾶς τῷ δικαίῳ τῆς βασιλείας συμπράττειν, καὶ μὴ οὕτω καταμελεῖν ἡμῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἀπαγχομένων τοῖς λογι- A σμοῖς. Τί δαὶ, οὐ τῇ Ἐκκλησίᾳ μετάνοια ὥρισται; οὐ νόμοι ταύτης θεῖοι προβέβληνται; οὐχ ὑμεῖς κατ' ἐκείνους τοὺς πολλοὺς θεραπεύετε; ἢ τοῖς βασιλεῦσι διαφερόντως πρὸς τοὺς πολλοὺς οἱ τῆς Ἐκκλησίας πρόκεινται νόμοι; εἰ δ' οὐδ, ἀλλ' εἰ μὴ παρ' ὑμῖν μετανοίας θεσμοὶ, ἀλλαχοῦ τῶν ἐκκλησιῶν, εἰσὶ, καὶ προσδραμοῦμαι ταύταις, καὶ παρ' ἐκείνων θεραπευθήσομαι. Ἡμῖν μὲν οὖν τὰ κατὰ γνώμην εἴρηται, ὑμῖν δὲ σκεπτέον τὸ ποιητέον βουλευομένοις σύναμ' ἐκείνῳ. [P 172] Οὐδὲ γὰρ καὶ εἰσέτι ἀνέξομαι πάσχειν ἀνίατα. Καλὸν γὰρ ἢ παρ' ὑμῖν ἰᾶσθαι, ἢ ζητεῖν τὸν τρόπον τῆς θεραπείας ἑτέρωθεν. » Ταῦτα τοῦ βασιλέως διαλαλήσαντος τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ οἷον πρὸς τὰ τῆς μάχης ἀκροβολισαμένου, ἐκεῖνοι ἐφ' ἑκάστῳ τῶν λεγομένων τοῖς ἀχθομένοις προσεοικότες B δῆλοι ἦσαν τὰ πρὸς βασιλέα τοῦ πατριάρχου συνόλως οὐκ ἀποδεχόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ καὶ αὐτοὶ προτιθέντες καὶ ἅμα συνείροντες θεραπεύειν

ctat, illa statim excipiet vitæ sors, qua vix homo de vulgo contentus degeret. Quæ ego dum reputo, etsi haud præfracte iverim inficias inesse fortasse spiritualem patriarchæ prudentiam in aliis plerumque quæ præscribit, tamen adduci unquam nequeam ut credam posse illum mihi juste ac sapienter tantum detrimentorum ac calamitatum, quantum ista perniciosissima fortunis capitique meo ac meorum exauctoratio continet, pœnæ nomine medicinalis aut pœnitentiæ salutaris specie injungere. Ubi enim locorum, qua in gente, tale quidquam exstitisse fando unquam audivimus? et cujus tandem quod veluti **254** exemplar fuerit intuitus, auctoritate C probati alias facti tantam istam se putavit excusare posse, aut etiam commendare, novitatem? An nescit ei qui ex vita privata in imperium evectus principatum semel degustaverit, non aliam quam cum præsentissimo conjunctam mortis periculo conditionem ostendi fortunæ prioris resumendæ? plurimorum etenim semper insidiis principatus obsidetur: plerorumque vero subditorum fides et amor in principem vana duntaxat superficie ostentati exterius obsequii totus expromitur, intus nihil habens solidi. Quare necesse est eum a quo violando sola reverentia potestatis odia malevolorum coercebat, cum primum nudatus præsidio imperii telis invidiæ fuerit objectus, iis insultibus impeti vel palam oppugnantium vel clam faventium oppu- D gnantibus, quibus salvus haud possit obsistere. Quæ cum æquos et sapientes omnes æstimatores rerum reputare apud sese par fuerat, tum eum maxime qui me suo ipse in primis suffragio ad imperium extulerit, hoc est invidiose et offensionibus exposito implicuerit negotio. Unde ipsius est tueri quod fecit, non autem id agere, mea exauctoratione procuranda et per eam in me armanda invidia æmulorum, ut quem detulit superemus honor, in extremum mihi vertatur exitium. Quid enim attinebat in summum fastigium evehere quem paulo post in perniciem ultimam detrahere inde ac præcipitem dejicere conaretur, tanto miserius seneurum calamitatem, quanto eam experientio prius degustatæ in suprema potestate felicitatis acerbiorem intolerabilioremque reddiderit? Præter hæc, si quod humanum majoris momenti negotium Deus peculiari cura dignatur, evectionem alicujus in imperium rem esse, utique cui semper interveniat studiosior aliqua Numinis providentia, vulgo et merito existimamus. Quod igitur divino consilio decretum effectumque sit revocare ac rescindere hominem conari, quis non videt quam temerarium, quam insolenter arrogans, quam denique audentibus periculosum censeri debeat? Hæc vobiscum **255** reputantes, æquum est, Patres, dare vos operam ut imperialis dignitatis, prout fas piumque est, ratio habeatur, neque negligere nos tanto jam tempore misere suspensos atque æstuantes inopi consilii. Quid enimvero? an non ab Ecclesia pœnitentiam dari poscentibus definitum est? nonne hoc olim ejus leges divinæ sanxerunt? non juxta eas quotidie quisque vestrum quoscunque opus est (plurimi autem offeruntur tales) præscribendis satisfactionibus curatis? an pejori conditione principes sunt? an illos unos Ecclesia ab universali sua id filios indulgentia exceptos exclusosque vult, nec legum omnibus latarum frui beneficio patitur? Respondete num ita sit; declarate, inquam, non esse apud vos pœnitentiæ locum, nec excipi a vobis resipiscentem qui pœnas sibi sceleri purgando injungi salutares petat: tum meæ partes erunt mihi consulere, et alibi quærere rem necessariam cujus hic copia non suppetit. Aliæ aliis in locis ecclesiæ sunt: eas adibo, ab iis pœnitentiam petam et consequar. Exposui vobis sensus intimos animi mei: considerandum vobis relinquo, et cum ipso patriarcha consultandum, quid fieri conveniat. Non enim amplius patiar pro deposito me abjici. Jam, inquam, mihi plane decretum est aut accipere curationis modum a vobis aut alibi quærere. » Talia episcopis locuto imperatore, ac per hæc quasi prima

ἤθελον τὸν κρατοῦντα. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ καθυπισχνοῦντο μόνον καὶ αὐτοῦ βασιλέως προσπέμψαντος αὐτοὶ τὰ μεγάλα συλλήψεσθαι.

β'. Ὅπως τὸν τοῦ Γαλησίου Ἰωσὴφ πρὸς τὸν πατριάρχην ἀπέστελλεν ὁ κρατῶν, ζητῶν λύσιν τοῦ ἀφορισμοῦ.

[P 175] Ὁ γοῦν βασιλεὺς καὶ ἄλλους μὲν καθ' ἕνα πλείστους ἀπέστειλεν ἀξιῶν τὸν ἱεράρχην λῦσαί οἱ τὴν ἀθυμίαν, ἑτοίμῳ ὄντι, ὡς ἐκεῖνος ὑπισχνεῖτο, τὸ κελευόμενον ἐκπληροῦν· τέλος δὲ καὶ τὸν τῆς μονῆς τοῦ Γαλησίου προϊστάμενον Ἰωσήφ, ὃς δὴ καὶ Γαλησίου φανερώτερον ἐκαλεῖτο, ἄνδρα πνευματικὸν καὶ εἰς πατέρα τεταγμένον τῷ βασιλεῖ, ἀποστέλλων κατηντιβόλει δέχεσθαι τὴν πρεσβείαν καὶ συγκατανεύειν τῇ ἀξιώσει. Ἀλλ' ὁ πατριάρχης πολλὰ μὲν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως ἱκετευόμενος, ὡς οὐκ ἄξιον λεγόντων οὕτως ἐπὶ τοσοῦτον τῷ ἐπιτιμίῳ συνίσχεσθαι, πολλὰ δὲ καὶ παρὰ τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου καὶ θείου ἀνδρὸς ἀξιούμενος ἐφ' ᾧ τὴν παιδείαν ἄλλως οἰκονομοίη τὸν δεσμὸν λύσας καὶ προστιμφὴ τῷ βασιλεῖ τῶν εἰκότων, ὁ δὲ καὶ μᾶλλον

A ἠγρίαινε καὶ ἀμεταθέτως εἶχε τῆς γνώμης, ὡς καὶ τοῖς πρεσβεύουσιν ἐπιπλήττειν καὶ αὐτῷ δὴ τῷ Ἰωσὴφ γενναίως ἐπέχειν, τολμῶντι ὡς δῆθεν τὰ τῆς βασιλέως ἀναδοχῆς παρὰ τὴν ἐκείνου θέλησιν. Αἱρεῖ δὲ καὶ λόγος παρὰ πολλοῖς ὡς καὶ ἐπιτιμήσειεν ἐφ' ᾧ μηδὲ πνευματικὸς ἀναδέχοιτο· ὃ δὴ κἂν γεγονὸς ἢ ἐφυλάχθη ἢ καὶ παραβαθὲν ἐλύθη ἢ καὶ ἄλυτον ἔμεινε, κἂν μὴ γεγονὸς ἐφημίσθη, ὡς καὶ ὁ Ἰωσὴφ πατριαρχεύσας ὕστερον ἀπολογούμενος ὑπὲρ τούτου διισχυρίζετο, ὅμως πολὺς ἐντεῦθεν ἀνεῤῥάγη κλύδων τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἰσχυρὸν προτεινόντων τῶν Ἀρσενιατῶν κατ' ἐκείνου ἔγκλημα πατριαρχεύσαντος σχιζομένων.

γ'. Ὅπως λίβελλος κατηγορίας κατὰ τοῦ πατριάρχου ἐδόθη τῷ βασιλεῖ.

B [P. 174] Τότε τοίνυν Βοηδρομιῶνος ἱσταμένου καὶ τῶν συνήθων νηστειῶν τελουμένων, ἑορτῆς ἀγομένης ἣν Ἀκάθιστον σύνηθες ὀνομάζειν, τῶν τις τοῦ κλήρου ἐν νοταρίοις τῷ πατριάρχῃ τελῶν μετὰ τὸν σφῶν πριμικήριον, ὃν καὶ Μεσίτην εἰώθασιν οἱ πολλοὶ σεμνύνοντες λέγειν, τοὐπίκλην Ἑψητόπουλος, λίβελ-

velitatione auspicato prælium, illi ad singula quæ dicta fuerant dolore significato, declararunt, quæ severe ac dure patriarcha erga imperatorem ageret, sibi minime probari: ac propterea post multa invicem collata disceptataque paratos se ostenderunt ad offerendam Augusto pœnitenti reconciliationis viam. Non tamen tunc adhuc ulterius processerunt quam ut promitterent se intercessuros apud patriarcham quam efficacissime possent, suadentes ut pro se ipse de novo allegaret ad eum oratores supplices, quibus ad impetrandum quod rogarent ipsi se pro virili cooperaturos recipiebant.

2. *Ut præpositum Galesii Josephum ad patriarcham allegaverit imperator, petens absolutionem ab excommunicatione.*

Igitur imperator cum alios singillatim allegavit **256** plurimos, suppliciter orans patriarcham ut se cura mœstitiaque liberare dignaretur, offerens se paratum ad quidvis exsequendum quod juberet. Tandem et Josephum ad id misit monasterio Galesii præpositum, cœnobii quod regebat nomine quam suo ipsius vulgo notiorem, virum spiritualem et qui imperatori patris loco esset, quippe audiendis ejus confessionibus præfectus. Hunc ergo pro se supplicem allegans, obsecrare obtestarique patriarcham D instituit uti tandem inflexus induceret in animum non amplius aspernari preces suas. Vehementer id ipsum ab eodem episcopi contenderunt orantes, argumentis etiam adhibitis, et indignum videri contestantes principem tanto tempore isto quasi ergastulo diri anathematis constrictum detineri. Urgebat pro se quoque ardenter rem eamdem spiritualis Pater supplicis, ille, quem dixi, vir reverendus, demississimo deprecans suscepti sui nomine ut castigationem quam æquam judicasset præscriberet, et ea perfunctum miseratus anathematis vinculo solveret. Surdo hæc canebantur. Obduruit, quin etiam exasperatus efferatusque magis est audiens ista patriarcha. Adeoque inflexibiliter hæsit in proposito, ut etiam ea rogantes objurgaret, et ipsum Josephum acriter coerceret, eo scilicet nomine quasi is imperatorem absolvere ausus esset contra patriarchæ voluntatem. Fama certe increbuit per multos vulgata, prohibitum interdicto Josepho a patriarcha fuisse ne deinceps ipse confessiones, ut solebat, ejus privatas acciperet eumque absolveret: C Quod interdictum, si vere contigit, an observatum sit, an id transgressus Josephus transgressionis istius venia impetrata restitutus in integrum fuerit, an postremo crimen istud contumaciæ contra interdictum et revera consciverit Josephus et inexplatum id manserit, in medio relinquam. Fama quippe illi priori contraria sparsa quoque est, asserens nunquam perlatum a patriarcha tale interdictum. Et hac defensione Josephus ipse, factus **257** postea patriarcha, utebatur, asseverantissime affirmans nequaquam id sibi prohibitum unquam a patriarcha, contradicentibus nihilominus et in asserto perseverantibus auctoribus oppositi rumoris, qui in satis magnam inde celebritatem abiit. Adeoque id unum et potissimum erat in criminibus, quæ Arseniani objectabant Josepho, ab eo schismate discissi.

3. *Ut libellus accusationis contra patriarcham datus sit imperatori.*

Tunc igitur sub initium Aprilis, solemnis jejunii tempore, dum festum ageretur quod Acathistum vulgo nominant, quidam ex clero Epsetopulus cognomento, in ordine notariorum patriarchæ inserviens, post ipsorum primicerium, quem Mesiten sive mediatorem plerique solent amplo nomine vocare, libellum a se digestum accusationibus plenum sponte imperatori tradidit, noctu post finem hym-

λον κατηγορημάτων πλήρη συνθέμενος ἀσμένῳ ἐγχειρίζει τῷ βασιλεῖ, νυκτὸς τότε οὔσης μετὰ τὴν τῆς ὑμνῳδίας ἐκπλήρωσιν. Ὁ δὲ τοὺς παρατυχόντας ἐκ τῶν τοῦ κλήρου συγκαλέσας ἅμα ἠρώτα εἰ καὶ αὐτοὶ συνοίδασι τῷ Ἐψητοτούλῳ τά οἱ πραχθέντα. Ὡς δ' οὐκ ἦν κατανεῦσαι ἀκούοντας πλὴν ἑνὸς ἢ καὶ δευτέρου, περί τε τῶν κεφαλαίων διεπυνθάνετο, καὶ ὁποίας εἴη τῆς ὑπολήψεως ὁ τὸν λίβελλον ἐγχειρίσας. Ὡς δ' ἐμαρτύρουν μὲν τῷ διδόντι τὰ μέτρια, περὶ δὲ τῶν κεφαλαίων ἀπελογοῦντο, ἀνάγκην τὸν εἰς τοιούτους ἀγῶνας ἀποδυσάμενον καὶ τοὺς συνειδότας ἔχειν ὁ βασιλεὺς εὐθὺς οἰηθείς, καὶ εἰς χεῖρας ἔχειν τὸν λέοντα, ἀπρὶξ εἴχετο τῶν γραμμάτων καὶ καιρὸν ἐτίθει τῆς περὶ τούτων σκέψεως. Οἷς δὲ κεφαλαίοις ὁ λίβελλος συγκεκρότητο, τάδ' ἦσαν, ὡς εἰπεῖν καθ' ἕκαστον· πρῶτον τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς ὀρθρινῆς ὑμνῳδίας τὸν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ψαλμὸν ἐγκόψαι, μόνῳ δὲ τῷ τρισαγίῳ καὶ τῷ ἐπ' αὐτῷ μνημοσύνῳ κελεῦσαι προοιμιάζεσθαι· δεύτερον τὸ προσκεῖσθαι τοῖς τοῦ Σουλτὰν εὐμενῶς, ὡς καί σφιν ἐφεῖναι τῷ λουτρῷ τῆς ἐκκλησίας συχνάκις ἐλλούεσθαι, τιμίων χαρακτήρων σταυροῦ ἐκεῖσε τοῖς μαρμάροις ἐγκεχαραγμένων, Ἀγαρηνοῖς οὖσι καὶ ἀμυήτοις· τρίτον ὡς καὶ τοῖς υἱέσιν ἐκείνου τῷ ἰδίῳ μοναχῷ μεταδιδόναι τῶν ἁγιασμάτων κελεύσειεν, ἄδηλον ὂν εἰ τῷ θείῳ λουτρῷ ἐτελέσθησαν, καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις, ὡς ὁ αὐτὸς Σουλτὰν A σὺν τοῖς σατράπαις αὐτοῦ κατὰ τὸ ὀρθρινὸν τῆς λαμπρᾶς καὶ μεγάλης Κυριακῆς τῷ πατριάρχῃ λιτανεύοντι συνέλθοι τε καὶ συλλιτανεύσειε. Καὶ ἃ μὲν τῷ λιβέλλῳ διειλήφατο, ταῦτά τε καὶ τοιαῦθ' ἕτερα· τῷ μέντοι γε πατριάρχῃ τὸ παράπαν ἀγνοεῖν οὐκ ἦν, ὅμως δὲ Θεῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέπων ἡσύχαζεν. Ὁ δέ γε βασιλεὺς τῶν γραμμάτων ἅπαξ ἐπειλημμένος τοὺς ἐπιδημοῦντας [P. 175] τῇ Κωνσταντίνου τῶν ἀρχιερέων ἐπισυνῆγε, καὶ δὴ προὔτεινε μὲν ἐκείνοις εἰς γνῶσιν τὰ γράμματα, ἐκοινοῦτο δὲ σφίσι τὴν σκέψιν ὅπως ποιοίη. Οὐ γὰρ ἦν ὑπερθέσθαι πρᾶγμα δοκοῦν συμβάλλεσθαι τῷ σκοπῷ, κἂν οὐκ ἐδόκει ἀποχρῶν πρὸς τὸ τὸν πατριάρχην δεδίξεσθαι. Ἐκεῖνος γὰρ καὶ μὴ πρὸς ἀπολογίαν ἔτι καλούμενος ἀπελογεῖτο, τὸ μὲν τοῦ ψαλμοῦ, ὡς αὐτὸς εἴη ὁ τάξας τοῦτο τὸ πρῶ- B τον, ὡς τοῖς μοναχοῖς σύνηθες ὄν, κἂν τῇ ἐκκλησίᾳ τελεῖσθαι, καὶ αὐτὸς ἀθετοίη πάλιν ὡς αὐτάρκους δοκοῦντος τοῦ τρισαγίου σὺν τῷ μνημοσύνῳ εἰς εὐχῆς ἐκπλήρωσιν· καὶ δικαίως ἂν ἀπολογησόμενος εἰ καὶ τοῦτο τελοίη οὕτω τοῦ βασιλέως ἔχοντος, πῶς ἂν δικαίως ἐγκαλοῖτο καθυφεὶς τοῦ παντός; τὸ δὲ τοὺς τοῦ Σουλτὰν ἐπὶ τῷ λουτρῷ λούεσθαι αὐτὸν μὲν μήτ' εἰδέναι μήτε κελεύειν. « Τέως δικαίως ἂν ἐκκλείοιντο πάντων ἐκεῖνοι τῶν λοετρῶν, οὐχ ἧττον ἢ τοῦ τῆς ἐκκλησίας, ὡς τῶν ἄλλων πρὸς τοῖς χαράγμασι τοῦ σταυροῦ καὶ εἰκόνων εὐμοιρούντων ἁγίων.

nodiæ. Imperator convocatis qui forte præsentes adfuerunt e clero, simul omnes interogabat ecquid consensu et conscientia ipsorum Epsetopulus id egisset. Cum autem nemo annueret audientium præter unum aut alterum, de capitulis percontabatur, simulque cujus esset existimationis qui libellum obtulerat. Ad ea clericis datori quidem libelli mediocre testimonium reddentibus, crimina vero excusantibus, opinatus statim fieri non posse quin haberet conscios qui tantum se in certamen daret cupide scriptum oblatum tenuit, occasionem inde sibi nasci turam augurans leonis, cujus tantam experiretur sævitiam, in potestate habendi. Mox diem præscripsit examini. Capitula libello comprehensa hæc ferme erant, primum, ex principio matutinæ **258** hymnodiæ psalmum pro imperatore recisum a patriarcha, jubente solo Trisagio et super eo commemoratione procemium absolvi. Secundum, nimium se propensum et familiarem Sultani præbuisse, adeo ut ei et comitibus permiserit sæpius lavari in lavacro ecclesiæ, ubi sunt signa venerandæ crucis marmoribus insculpta, cum isti essent Agareni et Christi mysteriorum expertes. Tertium, quod filiis ejus communicari per suum monachum sacras Eucharistiæ reliquias jussisset, cum non constaret an sacro baptismo initiati fuissent. Prætereaque ipse sultan cum suis satrapis per matutinum splendidæ magnæque Dominicæ patriarchæ litanias celebranti adfuisset et simul Litanias recitasset. Hæc et id genus alia libello inerant. Porro patriarchæ haud usquequaque ignotum erat quid gereretur: tamen is totum Deo permittens quiescebat. At imperator admissa semel delatione scriptisque accusatoriis receptis, congregravit episcopos aliarum urbium qui tunc Constanti- C nopoli sunt reperti, eisque ad notitiam scripta sibi tradita protulit, et ut communiter secum considerarent quid sibi esset faciendum petiit. Non enim erat cur differretur negotium quo dudum aspirabat viam pandens, etsi non videbatur sufficiens ad terrendum patriarcham. Ille quippe, utcunque nondum citatus ad pro se dicendum, respondebat objectis, ad primum quidem de psalmo, aiens se auctorem fuisse istius psalmi tali tempore cantandi, et cum antea solis a monachis id fieri consuevisset, primum se in Ecclesiæ usum induxisse. **259** Verum eumdem se id postea improbasse revocasseque, quod sufficere videretur Trisagium cum commemoratione ad orationis expletionem. Præterea si alia facti hujus defensio deesset, illa se uti justa potuisse quam suggereret præsens status im- D peratoris; qui quo jure queri posset exclusum se particula quadam ecclesiasticarum precum, postquam patienter et demisse acquievisset excommunicationi, qua omnium sacrorum participatione arceretur? Ad sultanis comites quod attineret, lotos eos ecclesiæ balneo nescire se, neque id jussisse. Cæterum si allegata ratio valeret, excludendos eos esse cunctis pariter urbis balneis, non minus quam illo quod ad ecclesiam pertineret, cum aliæ quoque thermæ, præterquam signis crucis insculptæ sint, sacris etiam imaginibus ornentur. Si autem id non obstat quominus iis, quantumvis veræ religionis expertibus, usus permittatur alio-

A Εἰ δὲ τἆλλα σφίσιν ἀνεῖται καὶ ἀσεβέσιν οὖσιν, εἰς τί τοῦ τῆς ἐκκλησίας λουτρῶνος ἐκδιωχθήσονται; Τὸ δὲ τῷ Σουλτὰν καὶ τοῖς υἱέσιν ὡς Χριστιανοῖς προσφέρεσθαι ἀρχιερέως μὲν μαρτυροῦντος τοῦ Πισσιδίας ἀνεύθυνον οἶμαι· εἰ δ' ἄλλως ἐλέγχοιντο ἔχοντες, ἐκείνου καὶ μόνου, ἀλλ' οὐκ ἐμὸν τὸ πλημμέλημα. » Ἀλλ' οὐχ ἱκανὰ ταῦτα τοῖς ἀμφὶ τὸν βασιλέα ἐδόκουν τὰς εὐθύνας ἐξελέσθαι τῷ πατριάρχῃ, ἀλλὰ σύνοδον ἤθελε συγκροτεῖν ἐξ ἁπάντων τῶν ἀρχιερέων, παρόντων ἐνταῦθα καὶ πατριαρχῶν δύο, τοῦ τε Ἀλεξανδρείας Νικολάου καὶ τοῦ Ἀντιοχείας Εὐθυμίου. Ὅθεν καὶ βασιλικαῖς συλλαβαῖς μετεστέλλετο τοὺς ἀρχιερεῖς πανταχόθεν, ὥστε παρῳχηκυίας τῆς ἑορτῆς ἀνυπερθέτως ἀπαντᾷν πάντας, μηδεμιᾶς προφάσεως ἀποχρησούσης πρὸς παραίτησιν. Ἅμα γοῦν τελείῳ ἦρι συνήγοντο, καὶ τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην B συναχθεῖσιν ἐπιμελέστερον ἐκινεῖτο.

δʹ. Ὅπως καὶ ὅπου ἐζητοῦντο τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἀρσένιον.

Τόπος δὲ τῆς αὐτῶν συνόδου ὁ βασιλικὸς Ἀλεξιακὸς τρίκλινος ἦν, ἵνα καὶ προὐκάθητο μὲν ὁ κρατῶν, συγκαθέζοντο δὲ καὶ οἱ μεγιστᾶνες καὶ ὅσον ἐν ἀξιώμασιν ἦν, συνεδρίαζον [P. 176] δ' οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ πᾶν τὸ τῆς συγκλήτου παρίσταντο. Συνῆσαν δὲ καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν μονῶν οἱ προὔχοντες μονήρεις συνάμα τοῖς σφῶν προεστῶσιν. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ τῆς πολιτείας ὅσον ἦν περιφανὲς καὶ δῆλον ἀπῆν. Καὶ ὁ μὲν κατηγορῶν ἐς μέσον παριὼν τὸν λίβελλον προὔτεινεν, ὁ δ' ἀνεγινώσκετο ἐπὶ πάντων. Καὶ ἐπεὶ ἐδόκει προκαλεῖσθαι καὶ τὸν πατριάρχην, πέμποντες τρεῖς μὲν τῶν ἀρχιερέων, τρεῖς δὲ τῶν κληρικῶν προσεκάλουν ἀπαντήσοντα πρὸς ἀπόλογον. Ὁ δ' ἀνένευε πάμπαν, καί γε κρίσιν μὲν μὴ παραιτεῖσθαι, τρόπον δὲ κρίσεως καὶ τόπον καὶ πρόσωπα φεύγειν ἔλεγε, καὶ δικαίως, ὡς οἴεσθαι· πατριάρχην μὲν γὰρ κρίνεσθαι παρόντος μὲν βασιλέως, παρόντων δὲ μεγιστάνων καὶ κοσμικῶν, καὶ ἐν ἀνακτόροις, καὶ ταῦτα καὶ βασιλέως οὕτως ἔχοντος καὶ εἰς ἄμυναν προειλημμένου, οὐκ ἄξιον οὐδὲ τῶν δικαίων εἶναι τὸ σύμπαν. Ταῦτα πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ πατριάρχου λέγοντος, γραφῇ ἐδίδοντο τὰ λεγόμενα, ὡς μή τι συκοφαντηθείη. Οἱ δ' ὑποστρέφοντες ἐδήλουν πάντα μετ' ἀσφαλείας τοῖς ἀποστείλασι, καὶ B σύλλογος διελύετο. Τοῦτο δὶς εἶτα καὶ τρὶς γεγονὸς ἔκ τινων καιριακῶν διαλειμμάτων (ἔμελε γὰρ καὶ κανόνων ἐκείνοις τοιαῦτα πράττουσιν) οὐδὲν ἦν πλέον ἐκ τούτων ὅτι μὴ τὸν πατριάρχην παραιτεῖσθαι τὸν τρόπον τῆς κρίσεως, τοὺς δ' ἀντεπιστέλλειν ἐκείνῳ, ὡς ἐπιστημονάρχου τοῦ βασιλέως εἶναι δικαιουμένου ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι, μὴ δίκαιον εἶναι μηδ' εὔλογον τὰ τοιαῦτα μέγιστ' ὄντα δίχα βασιλικῆς ἐπιστασίας κινεῖσθαι.

εʹ. Ὅπως ὁ πατριάρχης πρὸς βασιλέα ἀφίκοιτο καὶ ὅπως παρὰ μικρὸν παραλογισθείη.

Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτ' ἐπράττετο, ἐννοήσας ὁ πατριάρ-

rum lavacrorum, quid est cur repellantur ab ecclesiæ balneo? Denique cum sultane et ejus filiis tanquam cum Christianis egisse irreprehensibile videri, quoniam id auctore idoneo fecerit, episcopo videlicet Pisidiæ tales illos esse testante. Quod si jam ostendatur nequaquam ipsos fuisse Christianos, illi soli ascribenda, non mihi ejus facti culpa fuerit. Sed hæ defensiones imperatori non videbantur sufficientes ad purgandum patriarcham: verum decrevit congregare synodum omnium antistitum, cui interessent duo patriarchæ, Alexandrinus Nicolaus et Antiochenus Euthymius. Itaque regiis litteris convocavit undique præsules ut post festum sine mora convenirent, nullo prætextu ad recusationem **260** suffecturo. Pleno igitur vere convenerunt, et causa patriarchæ ventilari a congregatis est cœpta.

4. *Quando et ubi quæsitum de patriarcha Arsenio sit.*

Locus synodi regium Alexiacum triclinium fuit, ad id delectus ut præsidere posset imperator. Assidebant et aulæ magnates, ac quotquot in dignitatibus erant, simul cum episcopis. Aderat et senatus universus, et ex cunctis monasteriis præcipui monachorum cum suis quique præpositis; nec aberant clariores illustrioresque civium. Et accusator quidem in medium prodiens libellum obtulit. Is cunctis audientibus recitatus est. Tunc cum esset visum citari debere patriarcham, mittentes tres episcopos et tres clericos ipsum vocarunt ad C causam dicendam. Ille autem omnino venire renuit, cum diceret judicium quidem haud se recusare, modum autem et locum judicii personasque fugere, a qua exceptione juris species non aberat. Nam judicari patriarcham præsente imperatore, præsentibus optimatibus et sæcularibus personis, idque in palatio, præsertim imperatore sic constituto et palam occasionem vindictæ captante, indignum videbatur, et tota res inique comparata. Ea porro loquente patriarcha missis a synodo, excepta sunt scripto verba ejus, ne quid calumniæ interveniret. Inde qui missi fuerant redeuntes ad synodum cuncta ex fide retulerunt ad eos qui miserant, et cœtus solutus est. Idem iterum et tertio est factum, certis intervallis temporis interpositis: studebant D enim qui hæc agebant, nihil omittere eorum quæ canones in eo genere præscribunt. Cæterum nihil aliud ex **261** iis missitationibus et responsis elici potuit nisi displicere patriarchæ judicii modum, et ob id comparere recusare. At quæ hoc erat Patrum responsum patriarchæ per remissos ad ipsum vocatores redditum, cum sit olim existimatum æquum imperatori tribui principem locum in cognitione rerum ecclesiasticarum, nec justum nec rationi consentaneum esse, quæ ex eo genere negotia nunc agitarentur, maximi utique momenti alibi aut aliter quam præsente ac præsidente principe moveri.

5. *Ut patriarcha ad imperatorem accesserit; et ut parum abfuerit quin deciperetur.*

Dum autem hæc ita gererentur, intelligens pa-

χης, ὃ καὶ ἀληθὲς ἦν, ὡς οὐδέν ἐστιν ἄλλο τὸ κινοῦν τοιαῦτα ἢ τὸ τοῦ κρατοῦντος πρὸς αὐτὸν ἀμυντικὸν, ὅτε καὶ κινδυνεύοι καινῷ τὸ κακὸν ἰᾶσθαι, τῇ τοῦ πατριάρχου καταδίκῃ τὸ πρὸς ἐκείνου ἀπεχθὲς καὶ ὀχλῶδες, ὥστε καὶ ἀπεσκευάσθαι ταῦτα βούλεσθαι, παριδὼν πᾶσαν μικροψυχίαν, ἵππου τε ἐπιβὰς, μὴ πρότερον εἰωθὼς ἐξ οὗ τὴν Κωνσταντίνου κατέλαβε, καὶ βασιλεῖ πρόσεισιν. Ἡμέρα δ' ἦν καθ' [P. 177] ἣν ταῦτ' ἐπράττετο κυριώνυμος. Ὁ γοῦν βασιλεὺς καιρὸν ἐκεῖνον οἰηθεὶς ἐπιστῆναι ὃν καὶ ἐζήτει πάλαι, τὸν τῆς ἀνέσεως (ἔπειθε γὰρ ἐννοεῖν τοιαῦτ' ἐκεῖνον τό τ' ἐπιβῆναι ἵππου τὸν πατριάρχην καὶ παρὰ τὸ σύνηθες πρᾶξαι, τά τε κινούμενα ὡς ἐν χρῷ καταδίκης καὶ αὐτὸν γεγενῆσθαι), καὶ ὡς ἐκμειλίξασθαι παραγένοιτο, φιλοφρόνως ὑποδέχεται προσιόντα, καὶ πλεῖστον ὅσον ὁμιλεῖ τὰ χαρίεντα. Ὡς γοῦν καιρὸς τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἐπέστη καὶ ἤδη ἦν ὁ κρατῶν πρὸς τὸ τῷ ναῷ ἐπιστῆναι, πέμψας ἐκεῖνός τινα τῶν αὐτοῦ τοὺς ἐπὶ τῆς λειτουργίας κατησφαλίζετο, καὶ ἐκέλευεν ἅμα θεασαμένους αὐτὸν μήτε περιμένειν τὴν πρὸς τὰς ἁγίας εἰκόνας προσέλευσιν αὐτοῦ προσκυνήσοντος μήτ' ἄλλο τι περιαργοῦντας πράττειν, ἀλλ' εὐθὺς ἐκφωνεῖν μὲν τὸν διάκονον τὸ Εὐλόγησον, εὐλογεῖν δὲ τὸν Θεὸν με-

A γαλοφώνως τὸν ἱερέα κατὰ τὸ σύνηθες, καὶ τῆς λειτουργίας ἀπάρχεσθαι. Τοῦτο δ' ἦν πάντως πρὸς ὃ ταῦτ' ἐκεῖνος παρεσκευάζετο, τὸ τὸν ἱεράρχην ἅμ' αὐτῷ ἐπ' ἐκκλησίας συναγαγεῖν, κἀντεῦθεν σιωπηλῶς τὴν τοῦ δεσμοῦ λύσιν πραγματευσάμενον ἔχειν. Καὶ δὴ ηὐτρέπιστο μὲν τὰ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, ὁ κλῆρος δ' ἅπας μετασκευασάμενος τοῖς εἰκόσι καραδοκοῦντες τὸν βασιλέα ὅσον οὔπω ἀφιξόμενον περιέμενον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦ ἱεροῦ μανδύου τὸν πατριάρχην κατέχων, κατά τινα ποσὰ διαστήματα, ἅμα μὲν ἱστάμενος ὡμίλει, ἅμα δὲ καὶ ὡς ἐπὶ τὸν ναὸν προσήγετο. Ὡς δέ ποτε τοῦ οὐδοῦ ἐπέβη καὶ ὁ διάκονος τὸ Εὐλόγησον ἐξεβόα καὶ εὐθὺς ἡ ἐκ τοῦ ἱερέως εὐλόγησις, ἐκσπᾶται τῷ παραδόξῳ ὁ πατριάρχης, καὶ τὸν δόλον συνεὶς αὐτίκα ἀντέσπα καὶ τῆς χειρὸς τοῦ κρατοῦντος ἐξώλισθε, καὶ, « Τί, λέγων,
B οὕτω δολερῶς κλέπτεις τὴν εὐλογίαν, καὶ παραλογίζῃ τὸ θεῖον ἄνθρωπος ὤν, οὐ δέον ὂν οὐδὲ συμφέρον; » Ἔτι δὲ καὶ, « Καλά γε ταῦτα, » προσονειδίζων, « καί γε βασιλεῖ ἐννόμως ἄρχειν προαιρουμένῳ πρέποντα, καὶ δυσφόρητα τοῖς ἄλλοις ἀκοῦσαι, ὥστε καὶ ἐπαινεῖν, » εὐθὺς ἀετὸς ἦν λιπὼν ἐκεῖνον καταιδεσθέντα καὶ ἀφιπτάμενος, καὶ διὰ τῆς σιδηρᾶς τοῦ τρικλίνου πύλης ὡς τάχος πεζῇ διαθέων, ἧ πο-

triarcha, quod verum erat, non esse aliam horum motuum causam quam iram in se imperatoris ultionem expetentis, in qua prosecutione periculum erat ne is malo aliud malum pro remedio apponeret, suo videlicet in patriarcham odio et rancori patriarchæ ipsius damnatione procuranda mederi aut potius obsequi satagens, speravit uno sui cum infenso imperatore congressu istud præverti discrimen posse. Quare pusillanimitate posthabita equum inscendit, desuetus id facere jam ex quo Constantinopolim advenerat, et imperatorem adit. Dies qua hæc gesta sunt Dominica erat. Igitur imperator ratus optatam diu sibi remissionem anathematis ad se ultro deferri (suadebat hoc enim equitatio illa insolita patriarchæ adventusque inopinatus, et verisimilis conjectura, impulsum illum metu intentati judicii et periculo damnationis imminentis ad hunc conatum sui deliniendi), perhumaniter occurrit venienti, et eum benevole accedentem atque hilariter excipit, tum blandis perdiu sermonibus detinet. Ut ergo sacræ liturgiæ **262** tempus adfuit, imperator jam in procinctu adeundi templi misit certum e suis qui præmuniret, prout oportebat, sacrificii ministros, jubens eos, simul imperatorem ingredientem viderent, statim, non exspectato dum ille ad sacras imagines adoraturus accederet, nullaque omnino alia quacunque ex causa mora interposita, protinus inchoare functionem sacram, diacono versiculum *Benedic* pronuntiante, et Dei benedictionem solemnem sacerdote pariter proferente voce contenta. Ac consilium in his imperatoris hoc erat: se una simul cum patriarcha intra templum stante missæ sacrum rite peragi, tacita quædam futura ipsi videbatur sui

a dudum injecto anathematis vinculo solutio. Atque ita compendio quodam opportunæ occasionis consecuturum se sperabat quod tanto jampridem circuitu captatum iverat. Succedebatque illi hactenus dolus egregie. Nam clerus universus præ-
C monitus, ut dixi, ad inchoandum missæ sacrificium proxime instructus omni convenienti apparatu et ornatu, exspectabat dum appareret adventans imperator. Qui astute ad quod intendebat sacram penulam comitantis secum patriarchæ tenebat manu incedens una, et per intervalla urbane interposita consistens, confabulansque plane familiariter, donec eum intra templum simul ingrediens induxit. Supergresso autem ipso limen, statim diaconus *Benedic* inclamavit; quam vocem secuta continuo est sacerdotis benedictio. Perculsus inopinato facto patriarcha, et dolum subito intelligens, proripuit se, ac manui tenentis imperatoris elapsus est: « Cur, inquiens, dolose furaris benedictionem, et decipere Deum conaris, homo cum sis? quod nec oportebat nec expediebat a te tentari. » Addidit
D præterea haud molliter exprobrans: « Pulchrane hæc putas et convenientia imperatori magnifice professo se juxta leges **263** imperare velle? quid homines dicent ubi audierint? an laudare ista, ad saltem vel tolerabilia censere poterunt? » Et his repente dictis avolavit instar aquilæ, pudore confusum imperatorem relinquens; ac per portam triclinii ferream, pedes quanta maxima posuit pernicitate currens, pervenit ad mare, ibique nave conscensa domum se retulit. At imperator plenus licet contumeliæ, ac tam probrosæ repulsæ sensu intimo doloreque æstuans, tamen magnanimitate simulata sacrificio perrexit attendere, quoad missa

δῶν εἶχεν ἐχώρει πρὸς θάλασσαν, καὶ νεὼς ἐπιβὰς κατελάμβανε τὰ οἰκεῖα. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς ὑβριοπαθήσας οἷον καὶ αἰδεσθεὶς προσποιεῖται οὖν ὅμως τὸ μεγαλόψυχον. Καὶ ἐπεὶ τέλος τὴν ἱεραν λειτουργίαν ἐλάμβανεν, ἐξελθὼν, σταθεὶς ἐν τῷ Ἀλεξιακῷ τρικλίνῳ, τούς τε τῶν ἱεραρχῶν παρατυχόντας καὶ τοὺς τοῦ κλήρου μεταστειλάμενος, [P. 178] ἐπενεκάλει τῷ πατριάρχῃ σκληρότητα, καὶ, « Ἴδετε, λέγων, ὅπως ἀμαθῶς οὕτω τῶν ἡμετέρων χειρῶν ἀπεδίδρασκε. Καὶ εἰ λυπήσων ἐφάνη, κατὰ τί γε καὶ παρ' ἡμᾶς ἀφῖκται; ἀλλ' ὡς ἔοικε, τοὺς ἐλέγχους διαφυγγάνειν πραγματευόμενος, ἔλαθεν ἑαυτὸν συνωθήσας μάλιστα πρὸς τὴν δίκην. Μὴ γοῦν ἐπὶ πλέον φευγοδικῶν κερδαινέτω, Ἀλλ' ἐπεὶ τὸ τρίτον ἐναπολέλειπται μήνυμα, συναχθέντων γενέσθω καὶ τοῦτο, καὶ εἰ μὲν ἀπαντήσει, κρινέσθω, εἰ δ' οὖν, Ἀλλ ἀύμῖν γε μελήσει πῶς ἂν φυγοδικοῦντα μετελεύσεσθε. Τὸ δ' ἐμὸν ἀναθετέον Θεῷ ὅπως ἂν ὡς ἐκείνῳ βουλητὸν οἰκονομηθείη. » Ταῦτ' εἰπὼν καὶ προσθεὶς κατά τινα πρόληψιν κἀκεῖνα εὐμεθόδως, ὅτι καὶ τὸ τούτους πολλάκις ἀναφέροντας περὶ τῶν κατὰ σφᾶς ἐκκλησιῶν μὴ εἰσακούεσθαι αἰτίαν μίαν εἶναι τὴν τοῦ πατριάρχου πρὸς αὐτὸν ἀπέχθειαν, καὶ ὡς εἰ ἐκποδὼν τὸ σκάνδαλον γενηται, αὐτοὺς τὰ μεγάλα παρ' αὐτῷ δύνασθαι, καταπαύει τὸν λόγον.

A ς'. Ὅπως συναχθέντων τῶν ἀρχιερέων τὸ τέλειον μήνυμά καὶ ἐπὶ τούνῳ ἡ ἀοόφασις γέγονεν.

Τῆς δὲ μετ' αὐτὴν ἡμέρας ἅμα συναχθέντων καὶ πάλιν μετὰ πολλὰ τὰ λαληθέντα καὶ τὴν τοῦ βασιλέως οἷον παραίτησιν, ὡς μηδὲ αὐτὸν θέλειν παρεῖναι, εἰ μή γε τῆς Ἐκκλησίας δεσμοὶ ἐξεχώρουν καὶ προσκατηνάγκαζον, καὶ τὸ λοιπὸν πέμπεται μήνυμα, ἀρχιερέων κἀν τούτῳ μεσολαβησάντων καὶ κληρικῶν. Ὡς δὲ καὶ αὖθις ὁ πατριάρχης ἀπεῖπε τὴν ἄφιξιν, προστιθεὶς ὡς « Τὸ δοκοῦν ὑμῖν ἀπόντος γενέσθω· οὐδὲ γὰρ ἀπαντήσαιμι κἂν ὅ τι γένοιτο, » τότε μετὰ τὴν πολλὴν σκέψιν οἱ ἱεράρχαι κανόσιν οἷον ἐπερείδεσθαι θέλοντες εἶχον μὲν καὶ τὸν τῆς φυγοδικίας κανόνα τῶν ἀποστόλων τὰ πολλὰ σφίσι πρὸς τὸ τὰ δοκοῦντα ἀποφαίνεσθαι συμβαλλόμενον, B ὅμως δὲ γε ἐν ἀσφαλεῖ βουλόμενοι πράττειν, ἐπεὶ καὶ ἐπὶ πάσης ὡς εἰπεῖν τῆς πόλεως ταῦτ' ἔπραττον [P. 179] τοῦ βασιλέως οἰκονομοῦντος διὰ τὴν τῆς ἀπεχθείας ὑποτρέχουσαν ὑποψίαν, καὶ ἵνα μὴ καὶ αὖθις σχίζοιντο μαθόντες τὰ γεγονότα, παρίστων καὶ αὖθις ἐπὶ μέσου τὸν Ἐψητόπουλον. Ὁ λίβελλος καθ' ἓν κεφάλαιον ὑπανεγινώσκετο, καὶ εἰ ἔχοι τοὺς μαρτυρήσοντας ἠρωτᾶτο. Ὁ δὲ γε, « Πραγμάτων φανερῶν, » εἶπεν, « οὐ τόνδε ἢ τόνδε ἀνάγκη εἶναι τὸν μάρτυρα, ἀλλ' ἅμα σύμπαντας, ὅτι καὶ πάντες συνοίδασι γε-

peracta regressus stansque in Alexiaco triclinio, apud eos quos ibi forte reperit episcopos, et alios ex clero quos vocaverat, questus est de patriarchæ duritia : « Videte, inquiens, quam inurbane nostris se manibus proripuerit. Si offensurus prodierat, quid attinebat etiam ad nos accedere? Verum, ut apparet, effugere judicium moliens induit se magis, intricavitque illis ipsis quos declinare cupit laqueis quæstionis de ipso cœptæ ; quam censeo sine mora urgendam, nec committendum ut cavillationum, quibus eludere leges nititur, fructum optatum secure auferat, quæsitam impunitatem. Quoniam igitur tertia tantum citatio superest, ea, velim, congregatis statim vobis decernatur et fiat ; et si vadimonium citatus stiterit, continuo judicetur : sin minus, vestrum erit videre quid de contumaci recusatore judicii æquum sit statuere. Id equidem in vestro arbitrio relinquens, Deo permitto ut prout illi placuerit gubernetur. » Ea cum dixisset, illud præterea per quamdam utilem intento præoccupationem adjunxit, quod plerumque contingeret ipsos de negotiis **264** suarum ecclesiarum audiri postulantes non admitti, unam causam esse odium in se patriarchæ ; tolleretur istud modo scandalum : visuros eos statim quam multum apud se possint preces omnes et significationes voluntatis ipsorum. In ea verba loqui desiit.

6. *Ut congregatis Patribus ultima citatio et post eam damnatio contigerit.*

Postridie congregatus rursum cœtus est. Ibi post multa varie dicta, postque aliquam imperatoris ad specimen modestiæ affectatam recusationem interveniendi synodo, si per vincula Ecclesiæ, quibus constringeretur, id minime liceret, tantem is, velut consensu coactus invitantium Patrum, ingressus assedit. Ad ultimam inde, quæ sola supererat, patriarchæ C citationem rite peragendam episcopi, ut antea, et ex clero aliqui missi sunt. Cum autem more solito patriarcha se venturum negasset, addidit : « Me utique absente, quod vobis videbitur, fiat : nunquam enim omnino, quidquid ad id moveatur, adducar ut illic me sistam. » Tunc post multam deliberationem et considerationem attentam Patres, maxime studentes inniti canonibus, reperiebant in primis accomodatum ad rem præsentem canonem apostolorum de recusatione judicii. Quanquam autem is sufficere ipsis videbatur ad sententiam jure ferendam, tamen quia in oculis universæ, ut sic dicam, civitatis, prout imperator ordinaverat, hæc gerebantur, per quam erat vulgatissima opinio ac notitia simultatis, qua is a patriarcha sibi vi- D cissim infenso dissidebat, ne per eam causam infirmandi judicii tanquam ex odio ad imperatoris gratiam lati occasio quæpiam et ex ea prætextus schismatis nasceretur iis qui forte rem uti nunc gerebatur narrari postea audirent, statuerunt iterum in medio Epsetopulum ; et libellum sigillatim expensis capitulis relectus **265** est, et an testes haberet quibus confirmaret quæ accusabat, interrogatus est delator. Ille vero respondit rerum palam manifestarum hunc aut illum adduci testem non debere, sed simul universos, quod æque omnes conscii factorum a se allegatorum sint. Ut autem selecti quidam ex clero interrogati præsertim de sultane, utrum ille simul lita-

νομένοις. » Ὡς γοῦν ἐκλεγέντες τινὲς ἠρωτήθησαν τῶν τοῦ κλήρου, καὶ μᾶλλον περὶ τοῦ σουλτὰν, καὶ εἰ συλλιτανεύσας τῷ πατριάρχῃ συδκαθίσειεν ἀναγινωσκομένου τ.ῦ θεολογικοῦ λόγου κατὰ τὸ σύνηθες, εὐθὺς ὡμολόγουν οὕτω γενέσθαι, τὸν δὲ σουλτὰν εἰ Χριστιανός ἐστιν εἴτε καὶ μὴ μὴ εἰδέναι ἔφασκον, τέως δ' ἐκεῖνον τότε Χριστιανὸν νομίζειν ἄντικρυς. Οἱ γοῦν κρίνοντες τοῦτο μόνον λαμβάνειν ἤθελον τὸ συλλιτανεύσαντα καθεσθῆναι, τὸ δ' εἴτε Χριστιανὸς εἴτε καὶ μὴ, ὡὐτοῖς ἔφασκον ζητητέον εἶναι, καὶ ἐπὶ τούτοις πολλοὶ παρήγοντο μαρτυρήσοντες τὸ σέβας ἐκείνῳ μὴ κατὰ Χριστιανοὺς εἶναι, οὐκ οἶδα δ' εἴτ' ἀληθὲς, εἴτε μὴν θεραπεύοντες τὸν κρατοῦντα. Τέως δέ γε, ὡς ὕστερον ἡμᾶς πυνθάνεσθαι τῶν τοιούτων τέλος λαβόντων, ὁ σουλτὰν ἀποστείλας πρὸς τὸν κρατοῦντα, ἐπεὶ παρὰ τὴν αὐτοῦ αἰτίαν μεμαθήκει τὸν πατριάρχην ἐξελαθέντα, σὺν ἄλλοις οἷς ἐμήνυε, καὶ τοῦτο χαριέντως ἢ μᾶλλον καὶ βαθέως ἁπτόμενος προσεμμήνυεν, ἀξιῶν στεῖλαί οἱ τῶν ἐκείνου διαφερόντως τὰ ἱερὰ περιάμματα, ἃ δὴ καὶ ἐγκόλπια ὁ κοινὸς ὀνομάζει λόγος, καὶ εἰ βούλοιτο, καὶ χοίρου ταριχευθέντα μηρὸν ὡς ὀρεγόμενος φάγοι. Καὶ τοῦτ' ἦν τότε τῷ βασιλεῖ περὶ τοῦ πατριάρχου ἔλεγχος ἄντικρυς, τῷ μὲν εἶναι τῶν θείων ἐκτυπωμάτων προσκυνητὴν τὸ σέβας αὐτοῦ παριστῶντος, τῷ δὲ

A καὶ κρεῶν ὑείων ὀρέγεσθαι τὴν κατὰ Χριστιανοὺς πολιτείαν ἐμφαίνοντος. Τότε δὲ ὡς ἀτελέστου περὶ τοῦ σουλτὰν βουλευομένων ἐκείνων ἐδόκει κίνδυνος ἐξῆφθαι τῷ πατριάρχῃ. Ἦσαν δ' ἄλλοι οἳ καὶ γλαφυρώτερον ἐπεχείρουν δῆθεν προσεπιτιθέμενοι ταῖς κατηγορίαις, ὡς εἴπερ κἀκεῖνος εἰς Χριστιανοὺς ἀληθῶς ἐτέλει, τὸ γοῦν περὶ ἐκεῖνον Περσικὸν καλὸν ἦν ἐκτόπως τὸν πατριάρχην φυλάττεσθαι· μηδὲ γὰρ κἀκείνους πάντας Χριστιανοὺς εἶναι ἢ καὶ λογίζεσθαι. Ὡς γοῦν πρὸς τὸ τὰ δοκοῦντα ἀποφαίνεσθαι ἦσαν, οἱ μὲν πλείους, ἢ καὶ πάντες παρά τινας (ὁ Ποντοηρακλείας Θεόδωρος οὗτος ἦν, ὁ Εὐχαΐτων Ἀλέξιος, ὁ Βρύσεως Ἰωάννης, καὶ μετ' αὐτῶν ἄλλοι· ὁ γὰρ [P. 180] Μιτυλήνης Γρηγόριος τὰ πολλὰ τῷ πατριάρχῃ προσέχων, ἐπεὶ τὴν δίκην ἀπηρτημένην
B ἑώρα οἱ, νόσον σκηψάμενος ἀπῆν, ᾧ δὴ καὶ μετ' ἐμβριθείας ὁ κρατῶν ἐμὲ ὡς νοτάριον ἀποστέλλων ἢ ἀπαντᾷν ἢ διδόναι τὴν γνώμην ἐκέλευε, καὶ μόλις τὴν οἰκείαν γνώμην τῷ τε Λαρίσσης Θωμᾷ, τῷ Ναυπάκτου Ἰωάννῃ καὶ τῷ Ἀδριανουπόλεως Γερμανῷ προσανετίθετο), οἱ γοῦν παρὰ τοὺς εἰρημένους ἐκ τοῦ παραχρῆμα καθαίρεσιν τοῦ πατριάρχου κατεψηφίζοντο, πλὴν ὡς φυγοδικοῦντος τὸ πλέον· τὸ γὰρ σουλτὰν εἴτε Χριστιανὸς εἴη εἴτε καὶ μὴ, ἐπ' ἀμφιβόλοις ἐτίθουν, ὁποχρῶν δὲ πρὸς καταδίκην τῷ κα-

nias recitasset cum patriarcha, et dum legeretur divinus sermo de more, assedisset una, statim responderunt ita factum fuisse, sultan vero Chsistianus necne sit se nescire; ac tum quidem se putasse illum Christianum. Velle autem se aiebant, judices hoc solum pro testimonio accipere, simul orasse et assedisse sultanem : qualis autem fuerit, Christianus an paganus, quærendum ex se non esse. Præter hos ergo producti alii multi sunt qui testificarentur non esse illum religionis Christianæ cultorem. Quod utrum illi ex vero affirmarent an obsequentes imperatori fingerent, haud habeo compertum. Cognovimus tamen postea, perlato jam et executioni mandato judicio, sultanem ubi audisset sua causa depositum patriarcham, misisse ad imperatorem (sive id joco sive serio aut quocunque demum consilio fecerit) qui eum rogarent ad se mittere ne gravaretur quædam ex suis sacris amuletis, quæ vulgaris sermo vocat encolpia, icunculas videlicet gestari de collo pendentes ad sinum religionis causa solitas, et jussisse ut adderent se, si vellet imperator religionis suæ specimen capere, vel porci salitum femur avide comesturum. Quo testimonio plane **266** confirmabatur imperatori culpa in hoc vacare patriarcham, cum revera Christianum sultan se probaret tum exhibendo se sacrarum imaginum veneratorem, tum se gustare libenter carnes suillas declarando. Cæterum tunc cum in illis de patriarcha disquisitionibus quasi pro fundamento poneretur minime illum fuisse Christianis mysteriis initiatum, utique videbatur inte impendere periculum patriarchæ. Erant qui callidius et ad finem intentæ damnationis assequendum efficacius argu-

mentarentur, allegantes parum ad summam criminis referre sultanis ipsius statum quoad religionem. Ut enim ille revera Christianus fuerit, certe a Persis ejus comitibus pariter et promiscue simul
C cunctis admittendis cavere debuisse patriarcham, cum satis constaret nequaquam illos universos aut fuisse aut habitos esse Christianos. Ut autem ad dicendas sententias ventum est, plerique aut potius omnes præter quosdam (hi fuerunt Theodorus Heracleæ Ponti, Alexius Euchaitarum, Joannes Brysis, et cum his alii : nam Gregorius Mitylenes, patriarchæ multum deditus, ubi prospexit ei damnationem imminere, simulato morbo abfuit, ad quem impetu ardenti imperator me, pro eo quo tunc fungebar notarii munere, ire confestim jussit denuntiaturum ut omnino aut veniret aut sententiam suam mihi ad synodum relaturo ederet; ad quæ is ægre tandem responsum expediens, dixit se, quod Thomas Larissæ, Joannes Naupacti, Germanus Adrianopoleos episcopi censerent, etiam
D ipsum sentire, ac velle tribus ipsorum suffragiis suum quartum plane consentiens adjungi), exceptis, inquam, his quos modo nominavi, reliqui omnes præsentem exauctorationem patriarchæ concordibus calculis decreverunt, sed majori ex parte ob contumaciam **267** non sistendi se judicio : nam crimen de sultane longam nec necessariam aiebant poscere disquisitionem de religione ejus, qua defungi liceret, in ambiguo relinquendo Christianus necne fuerit, nitendo autem ad damnationem accusati eo quod et certo constaret et secundum leges sufficeret, recusatione videlicet comparendi ante legitimum tribunal, quo rite citatus fuerit.

τηγορουμένῳ τὸ τῆς φυγοδικίας καὶ μόνον ἐνέμιζον ἔγκλημα, ὡς ἐπ' ἐγκλήμασι τῷ φυγοδικοῦντι συμβαῖνον. Οἱ δὲ καὶ σφίσιν ἀντέβαινον ἱκανῶς, ὡς εἰ μὲν ὡς κοινωνήσας ἀλλοσεβέσιν ὁ πατριάρχης εὐθύνοιτο, πρῶτον μὲν, ἀλλ' ἄδηλον ὂν εἰ ἀσεβεῖς ἐκεῖνοι, τὸ ἔγκλημα συμβαίνειν ἐξασθενεῖν. Εἰ δὲ καὶ ταῖς ἀληθείαις ἔξω τῆς αὐλῆς τοῦ Χριστοῦ ὁ σουλτὰν, τὸν μὲν πατριάρχην καὶ οὕτως ἀνεύθυνον εἶναι, τοῦ παντὸς ἐπὶ τῷ μαρτυροῦντι κειμένου· ὁ δ' ἦν ὁ Πισσιδίας Μακάριος. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ συνευθύνεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους τῷ πατριάρχῃ, Χριστιανούς γε ὄντας καὶ προσκεκληρωμένους τῷ θείῳ, καθ' ὀνδηποτοῦν εὑρισκομένους βαθμὸν, οἷς δὴ καὶ ὠφείλετο ἐξ ἀνάγκης ὑπομιμνήσκειν τῷ πατριάρχῃ καὶ ἀναστέλλειν τὴν ἐκεῖθεν βεβήλωσιν. Τὸ δὲ τούτους παραδραμόντας ἐπὶ μόνῳ τῷ πατριάρχῃ δίκην ἱστᾷν μὴ εἶναι δίκαιον τὸ παράπαν μηδ' ἐπιεικῶς εὔλογον. Ὁ δ' οὖν Πισσιδίας πρὸς τὸ ἀποβησόμενον ἀφορῶν (τὸ γὰρ ἔγκλημα μαρτύριον ἦν τοῦ καὶ τοῦτον τῇ καταδίκῃ συνυπάγεσθαι· οὐ γὰρ ἂν δόξαιεν πάντως τὸν πατριάρχην δικαίως καταδικάζειν, εἰ μὴ καὶ αὐτὸν εὐθύνοιεν) ἐφ' ἡσυχίαν καθήμενος ἦν. Τόσον δ' ἐκείνοις ἔμελε τούτου ὥστε οὐδὲ τὸ πρῶτον συνεκαλέσαντο μαθεῖν ἐξ ἐκείνου τὰ περὶ τοῦ σουλτάν. Τέως δ' ὅμως οὐκ ἦν αὐτὸν δέχεσθαι τοὺς δι' αὐτὸν ἐπενεγκόντας τὴν τῆς δίκης ψῆφον τῷ πατριάρχῃ. Ὃ δὴ καὶ συνέβη, ἐξορισθέντος ἅμα τῷ καθαιρεθῆναι, ἢ μᾶλλον καὶ ἐρήμην ἁλῶναι, κἀκείνου. Ὡς δὲ πολλῶν τότε κατατεινομένων λόγων τέλος καὶ οὗτοι συνῆλθον τοῖς ἄλλοις ἑκόντες ἄκοντες, κυροῦται ἡ ψῆφος καὶ ὁ πατριάρχης ἐπὶ καθαιρέσει καταδικάζεται. Λῦσαν δ' αἰψηρὰν ἀγορὴν, ποιητικῶς φάναι, τῶν βασιλέων εὐφημηθέντων κατὰ τὸ σύνηθες. Πλὴν καὶ δύο τάττονται παρὰ [P. 181] τῶν ἱεραρχῶν ἱεράρχαι ἀπελθόντες τὰ παρὰ τῆς συνόδου πραχθέντα σημῆναι τῷ καταδίκῳ.

ζ'. Ὅπως ἀπελθόντες τρεῖς ἀρχιερεῖς ἐξ ἀποστολῆς τῶν ἄλλων τῷ πατριάρχῃ τὰ τῆς καθαιρέσεως παρεδήλωσαν.

Ὀψίας γοῦν δείλης πρὸς ἐκεῖνον ἀπηντηκότες, παρόντος καὶ τοῦ κλήρου παντὸς, ἐδήλουν τε τὴν ἀπόφασιν καὶ ὡς ἐξελθεῖν ἑτοιμασθείη διεκελεύοντο. Ὁ δὲ πρῶτον μὲν εὐχαριστήσας Θεῷ ἕτοιμον ἑαυτὸν παρεῖχεν ἀπέρχεσθαι, ὅπη καὶ βούλοιντο. Ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τὸν κλῆρον στραφείς· « Τὰ μὲν κατ' ἐμὲ ὅπως συνέβη παραχωροῦντος Θεοῦ, οἴδατε, τέκνα· δεῖ δ' ὅμως εὐπειθεῖν τῷ θείῳ θελήματι, κἂν ὅπως οἰκονομοίη τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἡμεῖς μὲν οὖν ποιμένες ταχθέντες κρίμασιν οἷς οἶδε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ καλέσαν, εἰ καὶ ἀναξίους, ἡμᾶς, ὅπως κατὰ

His, quatenus in ambiguo relinquebant crimen de sultane, obsistebant alii satis verisimili ratione, contendentes plane purgatum de eo videri debere patriarcham. Nam eum quidem quo pacto æquum sit damnari, quia profanos in rerum sacrarum communionem admiserit, si profanos istos quos admisit fuisse non constet? Et utcunque se res habuerit, idoneum eos pro Christianis habendi patriarcha habuerit auctorem Macarium episcopum Pisidiæ, penes quem in solidum ejus, si qua est, acti culpa resideat? præterea non patriarcha solus eo nomine damnandus venerit, sed et alii multi qui simul tunc cum eo in templo fuere, non Christiani solum, sed etiam clero ascripti, quorum singulos pro ratione gradus cujusque stringebat sua pars officii ad excludendos adytis profanos et non communicandum in mystica functione cum non initiatis. Quis enim possit dubitare quin saltem ii debuerint admonere patriarcham, et cum non fecerint, quin ejus, si quod est, piaculi contagionem in se traxerint, ob quam et ipsi sint pœnæ obnoxii? Præteritis porro tot aliis participibus culpæ, in uno puniendo severitatem hærere patriarcha neque æquum neque tolerabile omnino videri posse. Hæc videns Pisidiæ antistes, et vim præjudicii ad se quoque in eamdem cum patriarcha damnationem involvendum pertinentis secum reputans, tacitus **268** sedebat. Nocuit illi nimius favor Patrum. Nam ut ei parcerent, abstinuerant ab eo juridice interrogando tum cum discuteretur patriarchæ circa sultanem factum, cujus ipse pars fuerat. Nunc serum erat illum vocare, manifesto utique præjudicio damnatum. Nec poterat locum amplius habere qualiscunque ipsius defensio, jam prolatis multorum sententiis in eos qui cum profanis communicassent, quæ suffragia nihilo minus Pisidiensem quam ipsum patriarcham affligebant. Itaque damnato patriarcha, aut potius indicta causa propter neglectum vadimonium deposito, Pisidiensis quoque in exsilium pulsus est. Post multa in ista concertatione ultro citroque allegata, tandem et hi volentes nolentes cum aliis convenerunt, et concordi jam synodi judicio depositio patriarchæ sancita est. Solverunt autem, ut poetice dicam, subitum conventum, et acclamationibus in honorem imperantium editis de more, prætereaque duobus præsulibus electis qui nomine synodi exauctorationem patriarchæ denuntiarent suam, finis impositus negotio est.

7. Ut missi a synodo ad patriarcham duo episcopi suam ei damnationem significaverunt.

Inde sub vesperam conveniunt patriarcham ii quos diximus ad id a synodo electos, et clero præsente universo, postquam suam illi depositionem juridice declararunt, eadem ipsum auctoritate jusserunt expedire sese ac comparare ad proximum discessum. At ille gratiis primum Deo actis, promptum paratumque se exhibuit ad eundum quo vellent. Tum ad clerum conversus, « Res, inquit, uti se meæ habeant Deo permittente, nostis, filii: oportet tamen acquiescere divinæ voluntati, et boni consulere quidquid de nobis Providentia decrevit. Nos cum fuissemus pastores præfecti judiciis notis Spiritui sancto, qui vocavit nos quamvis indignos, **269** tamen prout potuimus gregem pavimus et vos Ec-

δυνατὸν ἡμῖν ἐποιμάναμεν καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς διεξ- ιμεν, οὐ καλῶς μὲν ἴσως, ἱκανῶς δὲ κατὰ τὴν ετέραν δύναμιν, οἴδατε· τί τὰ δῆλα καὶ λέγω; ως πολλοὺς μὲν ἴσως καὶ ἐλυπήσαμεν, παρὰ πολ- ν δὲ καὶ ἐλυπήθημεν, συνδιαφέροντες ἀλλήλοις ; παρ' ἀλλήλων ἀπεχθείας. Τοιαῦτα γὰρ τὰ τῆς κλησίας σπλάγχνα. ὡς καὶ βαρυνομένων ἡμῶν πατέρων ὑμᾶς ὡς τέκνα ἀνέχεσθαι, καὶ ἀπεχθα- μένων τινῶν ὑμᾶς αὖθις ἀλογοῦντας τῆς ἀπεχθείας μέλη γνήσια περιέπειν τοὺς ἀπεχθανομένους. ν οὖν καιρὸς ἀλλήλοις ἀφεῖναι τὰ ὀφειλήματα. ὶ δὴ τὸ μὲν ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐκπληρῶ, καὶ συγχωρῶ σι, καὶ ὅπη τῷ Θεῷ βουλητὸν προθύμως ἀπέρ- μαι. Ὑμεῖς δὲ ἀλλὰ τὰ τῶν σκευῶν τὰ τῆς Ἐκ- κλησίας, καὶ ὅσα ἐν πέπλοις τιμίοις καὶ λειψάνοις ίων καὶ βίβλοις, ἀπελθόντες [P. 182] καὶ καθ' ἓν ντες καὶ ἀναψηλαφήσαντες παραδέξασθε, μὴ καὶ ; ἱεροσυλίας ἡμᾶς γράψηται. Καὶ τὸ λοιπὸν χαί- ρετε ἐν Κυρίῳ, τέκνα, καὶ σώζεσθε. Ἡμῖν δὲ ὁ ενδύτης καὶ τὸ πυξίον καὶ τρία τῶν νομισμάτων, δὴ καὶ τῷ πατριαρχείῳ προσβαίνοντες εἴχομεν τὰ κανόνα τῶν μοναχῶν, καὶ ταῦτα ἰδίοις κόποις ῖς ἐκ μετεγγραφῆς ψαλτῆρος κτηθέντα πάλιν λα- ντες ἕξιμεν. » Ταῦτα καὶ τοιαῦθ' ἕτερα πρὸς τὸν ῆρον εἰπών, ὥστε καὶ ἐκ τοῦ σχεδὸν ἀπελθεῖν τι- ς ἐπὶ τῇ τῶν ἁγίων παραλήψει, ὧν καὶ αὐτὸς ἦν,

A στραφεὶς πρὸς τοὺς πεμφθέντας, « Ἀδελφοί, » εἶπεν, « ἰδοὺ ἡτοιμάσθην, καὶ οὐ ταραχθήσομαι, κἂν ὅ τι καὶ ἐπ' ἐμοὶ βούλοισθε. Τὸ οὖν ὑμέτερον, ὡς φατὲ, κατ- επράχθη Πραττέτω καὶ τὸ λεῖπον ὁ Βασιλεὺς, καὶ ὅπου ἰτέον ἡμῖν ἐξ αὐτῆς κελευέτω, ἢ μᾶλλον πεμ- πέτω καὶ τοὺς ἀπάξοντας. Οὐδὲ γὰρ ἐρίσομεν τὸ πα- ράπαν, κἂν ξίφος προσετοιμάζοι κἂν θάνατον. » Ταῦτ' εἰπὼν ἀπέπεμπε μετ' εἰρήνης πάντας, αὐτὸς δὲ τοῖς ὅλοις ἐξαμελήσας ἐκάθητο, τὸ ἀπὸ τοῦ κρα- τοῦντος ἀναμένων πρόσταγμα.

η'. Ὅπως πέμψας ὁ βασιλεὺς ἐξάγει τοῦ πα- τριαρχείου τὸν πατριάρχην, καὶ τὰ τότε συμ- βάντα.

Νὺξ ἦν, περί που τὰ τελευταῖα Πυανεψιῶνος, ὅτε καὶ πρὸς τὸ αἰθριώτερον καθίσταται ὁ ἀὴρ τῶν ἀπὸ B τοῦ χειμῶνος ἀπαλλαγεὶς δυσχερῶν, τὸ πολὺ τῆς νοτίδος ἀποβαλών. Καὶ δὴ τὴν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐκείνης οἱ τοῦ βασιλέως πέμπονται ἐφ' ᾧπερ τὸν καταδικασθέντα καταγαγόντες ἀπαγαγεῖν ὅπου καὶ προσετάχθησαν. Ὡς γοῦν αὐτίκα κατήγετο, ἐπι- βὰς τοῦ μεγίστου ναοῦ, στὰς πρὸς ταῖς μεγίσταις πύλαις, ἀφωσίου τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ τὰ εὐχαριστή- ρια προσκυνῶν τε καὶ συντασσόμενος. Ὡς δ' ἔμελλε διὰ τῆς κατ' ἀνατολὰς πύλης ἐξέρχεσθαι ἐφ' ᾧ κατα- λαβεῖν τὸ ἐν τῇ Βαρβάρᾳ κελλύδριον τοῦ θαυμα- τουργοῦ Νικολάου, ὃ δὴ καὶ συνίστατο τότε πρὸς τῇ

esiamque gubernavimus, forsitan non bene, ve- ımtamen, quantum virium facultatisque nostræ nuitas tulit, fideliter. Testes vos habemus omnium: uid attinet nota proloqui? Inter hæc fieri potest t nos molestiam multis facessiverimus, uti et vicis- m perpessi sumus molestias plurimorum. Ignosca- us condonemusque nobis invicem mutuas offen- ones in visceribus ecclesiasticæ charitatis. Nam ter nos comparatæ necessitudinis poscit officium, ; et nos patres libenter feramus quæ gravia per- ti a filiis contingit, et vos filii quod a paterna bernatione minus gratum interdum accipit tole- tis; itemque quæ forte a fratribus offensiones sistunt, non mutuis ulcisci odiis, sed ut membra ısdem corporis vera illos ipsos graves vobis et festos amplectamini. Tempus nunc est dimittendi vicem debita. Equidem, quæ in hoc meæ partes nt, quam plenissime possum exsequor, indulgens ndonansque cunctis cuncta; et quo Deo placi- m est, alacris pergo. Vos ite, censum facite ec- siæ vasorum; et quidquid velorum cæteræque etiosæ vestis, quidquid sanctarum reliquiarum librorum ecclesiasticæ habent capsæ, recogno- te, probate, numerate, accipite, ne quis deinde s sacrilegæ rapinæ possit accusare. De cætero ıdete in Domino, filii, et salvete. Nos palliolo, gillaribus et tribus nummis, mercede operæ li- triæ describendo psalterio locatæ, quæ omnia ta monasticam regulam prius possedimus quam riarchales ædes ingrederemur, ut propriis re- nptis, eximus. » Hæc et alia ejusmodi quædam ıtus ad clerum, et tanquam mox discessurus pro-

perare jussis quibusdam e præsentibus, quorum ego unus fui, ad sacram, **270** ut dixerat, supellectilem numerato recipiendam, conversus ad missos a syno- C do: « Fratres, inquit, en paratus sum, et non turbabor, quidquid de me volueritis. Quod vestrarum, ut dici- tis, erat partium, fecistis. Faciat et imperator quod reliquum est, et quo eundum nobis sit extemplo præscribat, aut potius qui eo deducant mittat; non enim resistemus, aut quidquam omnino recusabi- mus, sive is gladium sive mortem etiam paret. » His dictis dimisit in pace omnes. Ipse placide om- nium securus assedit, ab imperatore mandatum exspectans.

8. *Ut mittens imperator eduxerit patriarchali domo patriarcham; et quæ tunc contigerint.*

Mox erat circiter extrema Maii mensis, cum in serenitatem exhilaratus aer ex hiberno rigore et humoris per vernos tepores exuberantis parte D magna resoluta, liquido liberius cœlo ridet, quando circa prima vigiliam adfuerunt quos imperator miserat ad condemnatum abducendum quo jussi erant. Is cum abduceretur, superatis gradibus templi maximi stans ad portam majorem gratias egit venerabundus Christo Domino, adorans et ut in digressu valedicens. Mox cum exiturus esset per obversam orienti portam, ut ad cellulam in Barbara sitam mirifici Nicolai se conferret (ea tunc domuncula mari admota, et ad Oxeensis monasterii jus dominiumque pertinens, ideo parata fuerat obiter excipiendo Arsenio, quod ei sedem exsilii apud Oxeam, opportunitatem quamdam loci secu-

θαλάσσῃ καὶ ὡς μετόχιον τῇ Ὀξείᾳ ἡρμόζετο (ἐκεῖ γὰρ προχείρως κατεδικάζετο ἀπελθεῖν, καὶ τοῦτο κατ' οἰκονομίαν οἶμαι Θεοῦ, ὅτι καὶ τὸ ῥάκο ἐκεῖνος ἐν τῇ Ὀξείᾳ πρώτως ὑπέδυ τὸν μοναχὸν μεταμφιεννύμενος) — ὡς τοίνυν πρὸς τῇ ἐξόδῳ τῆς ἐκκλησίας ἦν, [P. 183] αἰθρίας ἐς τότε οὔσης κατ' οὐρανὸν ἐξαίφνης νέφος σκοτόεν ἐπλήρου τὸ πᾶν, καὶ ῥαγδαῖος σύναμα χαλάζῃ κατεφέρετο ὑετὸς, χρῆμά τε ἐξαίσιον ἀστραπῶν τὸν ἀέρα πυρεκβολοῦν ἐξέκαιε, καὶ κτύποι βροντῶν συνεχεῖς τὰ τῶν ἀκουόντων συνετάρασσον ὦτα. Κἀκεῖνος ἐν τόσοις δεινοῖς τοῖς ἀπάγουσιν εἵλκετο, ἕως καὶ ἐς τὴν μονὴν κατηντήκεσαν. Ἐκεῖσε γοῦν διαγαγόντος τὴν ἡμέραν, τῇ ἐπιγενομένῃ νυκτὶ νηῒ ἁλιάδι ἐνθέμενοι περιώριζον ἀνὰ τὴν Προικόννησον, τῷ ἐκεῖσε μονυδρίῳ τῷ ἄνω τῆς ἐγχωρίως λεγομένης Σούδας κειμένῳ ἐγκατακλείσαντες, τάξαντες καὶ ὀπτῆρας ἐκ τῶν βασιλικῶν, ὡς μὴ θεῷτο τοῖς βουλομένοις.

θ'. Ὅπως οἱ τῆς ἀνατολῆς πατριάρχαι, ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, περὶ τὴν καθαίρεσιν τοῦ πατριάρχου διετέθησαν.

Οὕτω μὲν οὖν τὰ κατ' ἐκεῖνον διαταξάμενοι, ἐπεὶ καὶ τοὺς πατριάρχας ἐπ' ἐκείνῳ γνωμοδοτεῖν τῶν ἀναγκαίων ἐνόμιζον, ἀξιουμένων ἐκείνων ὁ μὲν Ἀντιοχείας Εὐθύμιος ὡρμημένος καὶ πάλαι εἰς τὴν κατ' ἐκείνου ἀπέχθειαν ὡς μὴ παρ' ἐκείνου εἰς κοινωνίαν δεχόμενος, αἰτίαν φέρων, εἰ ἀληθῆ ἄδηλον ὄν, ὅμως δὲ φέρων ἐκ φήμης ὡς συγκοινωνοίη κατά τι τοῖς Ἀρμενίοις, τότε διὰ ταῦτα καὶ προσαπεδέχετο τὸ ἐκποδὼν ἐκεῖνον γενέσθαι καὶ συνῄνει γνωμοδοτῶν. Ὁ δ' Ἀλεξανδρείας Νικόλαος τοσούτου συναινεῖν ἐδέησεν ὥστε καὶ καθάπαξ τῶν καταψηφισαμένων ἐσχίζετο, καὶ ἔμεινεν ἕως τέλους ἐν τούτῳ, μηδὲν μεταλλάξας τῶν ἐγνωσμένων.

ι'. Ὅπως ἤθελεν ὁ πατριάρχης ἐπὶ τῆς τιμῆς ὧν ἀνακαλεῖσθαι ὡς ἀρχιερέα τὸν Σάρδεων.

Τῶν δ' ἀρχιερέων, πλὴν τῶν προτέρων ἐκείνων, Μανουὴλ τε τοῦ Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Σάρδεων Ἀνδρονίκου, [P, 184] οὐδεὶς ἄλλος ἦν ὁ σχιζόμενος. Τὸν Ἀνδρόνικον, ὡς καὶ κατὰ μοναχοὺς ἀποκαρείη, φθάσαντες εἴπομεν. Ὃν καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοῦ πατριαρχίας Ἀρσένιος, εὖ εἰδὼς ὡς δι' ἐκεῖνον τὸ πρῶτον ἐξορισθέντα ὑπέδυ τὰ μοναχῶν ἐξεπίτηδες, ἤθελεν ἀνορθοῦν ἀποθέμενον εὐθέως τὰ ῥάκη. Ἀλλ' οὐκ ἐξεγένετό οἱ εἰς τοῦτο καὶ τοὺς ἱεράρχας συμπείθειν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος τότε τῷ πατριάρχῃ κατ' ἰδίαν κοινολογησάμενος εὗρεν, εἰ μόνον θελήσοι καὶ ἡ σύνοδος, κατανεύοντα, ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ἔγνω πείρᾳ διδόναι τὸ πρᾶγμα. Καὶ δὴ κατὰ μίαν τῶν συνοδικῶν ἡμερῶν, συνεγνωκότος καὶ τοῦ πατριάρχου, μανδύαν τε ἀρχιερατικὸν πε-

tus, imperator decreverat, id quod equidem non sine numine factum arbitror, dum animo reputo sacram monachi vestem ac professionem primum **271** ab Arsenio susceptam apud Oxeam), cum inquam, in eo esset ut templo egrederetur et sudum purumque cœlum esset, fœda repente nubes tetra cuncta caligine complevit, vehemensque simul imber mista grandine decidit, fulguribus horrendis late aerem incendentibus. Per has ille ærumnas ab abducentibus trahebatur, quoad in illam, de qua dixi, domunculam pervenerunt; ubi cum diem posterum transegissent, nocte insecuta navi Arsenium piscatoriæ imponentes, deportatum ultra Proconnesum incluserunt mansiunculæ illic sitæ supra locum, quem vulgo incolæ Sudam vocant, appositis custodibus et satellitio imperatoris, ne adiri exsul a quibusvis invisere volentibus posset.

9. *Ut Orientales patriarchæ Alexandrinus et Antiochenus circa patriarchæ depositionem affecti fuerint.*

Horum in hunc modum contra patriarcham Arsenium actorum magni referre, quin imo necessarium esse, qui egerant putabant, ut cæteri patriarchæ auctores fierent concordibus in ea suffragiis dandis. Cum igitur illi ut id annuerent rogarentur, Antiochenus quidem Euthymius facile assensus est: erat enim haud obscure jam olim Arsenio infensus, quod ab ipso in communionem non reciperetur. Causa ferebatur (haud equidem definierim an vera, sed hanc tamen vulgus sermone celebrabat) quod Antiochenus communicasset quadam in re cum Armeniis. Quare idem occasione ultionis cupide arrepta exauctorationem adversarii libenter amplexus est, et suæ illam sententiæ auctoritate adjuncta confirmavit. At Alexandrinus Nicolaus tantum abfuit a comprobando facto, ut semel ea causa illos qui Arsenium damnaverant a sua communione abscissos **272** nunquam amplius admiserit, neque eorum quæ tali occasione decreverat mutare quidquam ad finem usque voluerit.

10. *Ut Arsenius in patriarchæ dignitate adhuc constitutus restituere in integrum voluerit episcopum Sardensem.*

Episcopum vero, præter priores illos Manuelem Thessalonicensem et Andronicum Sardensem, nullus alius schisma faciebat. Andronicum detonsum in monachum superius diximus. Hunc Arsenius, postquam restitutus patriarchali throno fuit, sciens sua causa expulsum, ut exsilium lucrifaceret, monasticam vestem induisse, reponere in statum pristinum voluit sed non valuit aliorum in id antistitum elicere consensum. Res in hunc transacta modum est. Egit secreto Andronicus cum Arsenio iterum patriarcha, et ex eo intellexit per ipsum non stare quominus continuo deposito monachico centone episcopales iterum infulas sumeret: addi modo ad suam curaret Patrum quoque ac synodi voluntatem. His Andronicus cognitis experiri negotium decrevit; et quadam die, qua congregati antistites erant cum patriarcha rei conscio, episcopalem humeris mandyam, capiti cidarim imponit, et sic ad fores sedens postulat admitti. Nuntiatur Patribus quis, quo ornatu, quid peteret. Displicuit plerisque ausum esse injussu monachum episcopalem resumere ornatum. Ergo hominem consensu rejecerunt; et cum aliquis quamdam ejus epistolam protulisset, cui seipsum

ριβάλλεται καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν ἱερὰν ἐπιτίθεται κίδαριν, καὶ καθεσθεὶς ἔξω καιρὸν ἐζήτει συνελθεῖν τῇ συνόδῳ τῷ πατριάρχῃ συνεδρευούσῃ. Ὡς δ' ἠγγέλλετο τῇ συνόδῳ τὰ περὶ τούτου περιμένοντος καὶ ἀρχιερατικῶς ἐστολίσθαι ἐμάνθανον, δεινὰ ἐποίουν καὶ οὐκ ἤθελον δέχεσθαι. Ὡς δέ τις ἐκείνων καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἐνεφάνιζε τὴν ἐκείνου, ἐν ᾗ ἐπέγραφεν ἑαυτὸν οἰκείαις χερσὶν Ἀθανάσον, αὐτίκα τῷ μὲν πατριάρχῃ τὴν τοῦ βοηθεῖν ὁρμὴν ἠμβλύσθαι καὶ τὸ ὑπὲρ ἐκείνου θερμὸν ἐψῦχθαι συνέβαινε, τῷ δ' ἀνακοπέντι καθυφεῖναι τῆς πείρας καὶ ἀπραγμόνως ἐντεῦτεν διάγειν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρότερον· τότε δὲ πολλοὶ τῶν τε μοναχῶν καὶ τῆς λαώδους μοίρας ἀποσχισθέντες κατ' αὐτοὺς συνελέγοντο, « Μὴ ἅψῃ μηδὲ θίγῃ τὸ παράπαν, » λέγοντες, « ὃς ἂν συναινοίη τῇ καθαιρέσει τοῦ πατριάρχου ἢ μὴν κοινωνοίη τοῖς συναινοῦσιν. » Ἀλλ' ὁ βασιλεύς, ἐπεὶ οὐκ ἦν τὴν Ἐκκλησίαν ἀποίμαντον διαμένειν, τοῖς μὲν ἀρχιερεῦσιν ἐφῆκε ψηφίζεσθαι τὸν σφίσι δοκοῦντα, αὐτὸς δὲ βαθύ τι συνορῶν, καὶ ἀναστέλλειν θέλων τὰ σχίσματα, σύναξίν τε κοινὴν παραγγέλλει, καὶ πάντων ἐν ταυτῷ συλλεγέντων ἐκ τοῦ παραθύρου τῆς αὐτοῦ κέλλης, ὃ δὴ καὶ σιδηροῖς τοῦτο μὲν ὀρθίοις, τοῦτο δ' ἐγκαρσίοις περιεδρυφακτοῦτο τοῖς κάμαξι, λόγων ἥπτετο πρὸς αὐτοὺς τοιῶνδε.

ια'. Δημηγορία τοῦ βασιλέως περὶ τῶν σχιζομένων.

[P. 185] « Ἐγὼ νομίζω, ὦ τῆς ἐμῆς βασιλείας A ὑπήκοοι, μηδένα τῶν ἁπάντων ὑμῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἥκειν φρενοβλαβείας ὥστε μὴ ἑαυτῷ δύνασθαι χρῆσθαι συμβούλῳ, ἀλλὰ τῷ πέλας. Εἰ γὰρ καὶ ἡ παρὰ τῶν ἄλλων βουλὴ συλλαμβάνειν τὰ πλεῖστα πέφυκε τοῖς βουλευομένοις (ταύτῃ γὰρ καὶ συμβουλὴ λέγεται εἰς ταυτὸ συναγομένων ἀμφοῖν τῶν βουλῶν), ἀλλ' ἀναγκαῖον τοῦτο ἐφ' ὅσοις ἐπ' ἀμφιβόλῳ κεῖται τὸ βουλευόμενον, ὡς ἀμφοτέρωθεν λογισμοὺς ἰσοῤῥόπους κινεῖσθαι, κἂν ὁποίας τις ἅψηται. Ἐφ' ὅσοις δὲ ἑτεροῤῥεπῆ τὰ τῆς δόξης, ὡς ἐντεῦθεν μὲν μετὰ τοῦ καλοῦ καὶ τὸ πάγιον ἀναφαίνεσθαι, ἐκεῖθεν δὲ δῆλον εἶναι τὸ βλάπτον, ἐκαῖον ὄντως καὶ ἀλυσιτελὲς λογισμῶν συντρόφων ὑπερορῶντα ἀλλοτρίοις χρῆσθαι, οἷς ἔνι μὲν ἀβουλία, ἔνι δ' ὄρεξις πρὸς τούτοις καὶ τὸ ξένον ἀεί ποτ' ἀνάλγητον, ὡς παντὸς τοῦ B οἰκείου πεφυκότος πιέζειν. Δεῖ τοίνυν γε καὶ ὑμᾶς τοῖς ἐφ' ἑαυτῶν λογισμοῖς προηγουμένως χρῆσθαι, καὶ οὕτω δοκιμάζειν τοὺς ἔξωθεν. Ὃς δὲ τῶν οἰκείων ὑπερφρονῶν ἑαυτὸν τοῖς ἔξωθεν λογιζομένοις παρέχει ὡς εἴ τι ἂν φέροιεν ἐκεῖνοι προσέξων, ὁ τοιοῦτος ὁμολογῶν ἴστω ὡς ἄφρων ἐστὶ τὸ καθ' αὑτόν. Ἄφρονος δὲ πάντως τὸ μήτ' ἀφ' ἑαυτοῦ συνιέναι, καὶ τὸ κἄν τις καὶ τῶν ἔξωθεν λέγοι, μὴ διακρίνειν εἰδέναι τὸ κρεῖττόν τε καὶ τὸ χεῖρον· καὶ λοιπὸν οὐδὲ τῆς θυραίας ἐκείνῳ συμβουλῆς ὄφελος. Τὰ οὖν ξυμπεσόντα οἴδατε πάντως, καὶ οὐδὲν ἐξ ἡμῶν τῶν γενομένων κέκρυπται· ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ᾠκονομεῖτο ἡ ἐφ' ἑκάστῳ ὑμῶν ἐνταυθοῖ συνδρομή, οὕτω

manu propria Athanasium inscripserat, contigit patriarchæ quoque ipsi juvandi ejus hebetari impetum et studii erga eum refrigescere ardorem, ipsum vero perculsum infelici successu ad quietem vitæ, quam frustra excutere **273** tentaverat, constantius deinceps amplectendam domitum repulsa convertere animum. Sed hæc prius evenerant. Tunc autem multi monachi et laici e plebe, abscindentes sese a communione eorum qui damnaverant Arsenium, seorsim convenerunt, et vulgare carmen aversantium usum commerciumque profanorum adhibendum sibi nunc ad excludendos a se reliquos sanxerunt: « Ne tractes, « dicentes,» ne tangas, ne omnino ad ullam consuetudinis partem admittas ullum eorum qui vel patriarchæ exauctorationem probaverint vel probantibus communicaverint. » Cæterum imperator intelligens non posse relinqui Ecclesiam sine pastore, electionem patriarchæ liberis antistitum suffragiis permisit. Ipse altius reputans perniciem schismatum, si ruere qui errare cœperint sinantur, concione omnis generis hominum vocata, e fenestra cubiculi clathrata ferro, rectas transversis decussatim nectentibus virgis invicem que in cratis formam implexis, hunc ferme in modum disserere orsus est.

11. *Oratio imperatoris de schismate avulsis.*

« Equidem existimo, o meo imperio subjecti, neminem omnium vestrum eo stultitiæ processisse, ut non suo ipsius, sed alterius solum uti possit consilio. Etsi enim aliorum sententiam exquirere C ac cum sua conferre deliberantes solent, unde Græcum consilio nomen ortum est, ut συμβουλή diceretur quasi sententiarum in unum collatio duarum, tamen id tantum locum habet in rebus quarum in ambiguo pendet judicium, paribus utrimque argumentis aiendi negandique incertum eligendi arbitrium librantibus. Ubi autem haud dubiis in lancem alteram momentis **274** fas et æquum vergit, adeo ut hinc quidem manifeste honestum et tutum appareat quod proponitur, illinc quod ostenditur evidenter noxium cernatur, tum enimvero vanum inconsultumque sit quempiam innato intimoque naturæ ac menti propriæ sensu abdicato alienis uti consiliis, quibus inest quidem imprudentia, inest et cupiditas, prætereaque prurigo novitatis et quædam malesuada dulcedo inexper- D torum, inquieto conjuncta tædio solitarum et quotidianarum rerum. Faciendum igitur vobis est ut ante omnia vestris ipsorum mentibus ac judiciis auctoribus utamini, et ad horum examen vocetis quæ vobis aliunde suggeruntur. Nam qui suis ipsius ratiocinationibus rejectis, aliunde oblatis advertit animum et inhæret obnoxie, is sane habendus pro fatente se stultum et judicii expertem. Stulti quippe ac judicio destituti omnino est nihil ex se intelligere, sed quidquid aliunde offertur cæca credulitate recipere, melius id sit an pejus nihil discernendo. Tali autem non video quid prosit suggestum ab alio consilium. Quæ nuper contigerunt scitis

τοῦ ἡμετερου κελεύσαντος κράτους. Τοῦτο γὰρ καὶ ἄλλοτε ξυνέβη. Πλὴν τὸ ἐπὶ ταῖς αἰτίαις διαλλάττον ἀμφισβητεῖν παρέζει τισί. Τότε μὲν οὖν ἐθελίμου παραιτουμένου τοῦ ἐπὶ τῆς πατριαρχίας ὄντος ἄλλος ἀντικαθίστατο· νῦν δὲ καὶ ἐπὶ κεφαλαίοις καθαιρεθέντος, ὡς οἴδατε, ἄλλον ἐγκαταστῆναι τὸ εἰκὸς δίδωσιν. Ὃ γοῦν ἐκ τοῦ παρελθόντος ἐσφάλη, τοῦτο πρὸς τὸ μέλλον βέλτιστον προοικονομεῖν. Τότε τοίνυν τινὲς τῶν τῆς ὀχλώδους μοίρας καὶ ἀπαιδεύτων οἷς ἡ ταραχὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀσμένισις, παρεισδυόμενοι ταῖς τῶν ἀνθρώπων οἰκίαις πορισμεν εἶχον ἐντεῦθεν τὸ σχίσμα. [P. 186] Κἂν μετῆμεν ἐκείνους, εἰ μήτε τὸ βραχὺ τοῦ καιροῦ ἐκείνοις τε τῆς ἀταξίας καὶ ἡμῖν τῆς ἐπεξελεύσεως ἐμποδὼν ὡρμημένοις ἔστη. Τοιοῦτόν τι καὶ τὰ τῦν ὑποπτεύεται γίνεσθαι· οὐ γὰρ ἀπόλωλεν ἡ ἀταξία, ὥς τινας ἐπειλημμένους αἰτίας πάλιν ἀνασοβεῖν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ σχίζειν πειρᾶσθαι. Τὸ γοῦν ἐκείνους ζητεῖν, φύσιν ἔχοντας ἄντικρυς ἐξ ἐθισμοῦ συνεχοῦς ταῖς γωνίαις ἐπηλυγάζεσθαι καὶ κρυφηδὸν τὸ αὐτῶν πράττειν ἔργον, ἄλλως δὲ γε καὶ περιττόν· τοῖς δ' ὑπαγομένοις οὕτως ἀβούλως τοῖς ἐκείνων ὀαρισμοῖς προστιμᾷν τῶν χειρίστων οὐ κατονήσομεν. Εἰς τί

A γὰρ καὶ τις σκανδαλισθείη; ὅτι μεταλλάττεταί τι τῆς δόξης αὐτῷ; Ἀλλ' οὐδὲν τῶν ἡμετέρων παραβέβασται, μὴ δή τι καὶ παραβαθείη τὸ σύνολον. Ἀλλ' ὅτι τοῦ συνήθους ἐξέστραπται; Ἀλλ' οὐδὲν ἔχοι ἂν τις εἰπεῖν, κἂν πολλὰ κάμοι. Ἀλλ' ὅτι ὑπὸ ποιμένα τελοῦντες, ἐκείνου παρακινηθέντος αἰτίας ἱκαναῖς, ἄλλου τὸ παράπαν οὐκ εὐμοιρήσετε; Ἀλλὰ μὴν καὶ εὐμοιρήσετε καὶ κρειττόνως ὑπ' ἐκείνῳ διάξετε ποιμαινόμενοι. Τίνι γὰρ ἀπ' ἐκείνου τῶν πάντων εὖ ἐξεγένετο πράξειν και τὰ τῆς ἡμετέρας εὐμενείας ἕξειν, ἥν που ἀβουλήτοις καὶ περιπέσοι; διὰ τί; καὶ πάντως οὓς νῦν εἰς ταύτὴν ὑμᾶς συνῆξα σκοπῶν ὅπως ἂν αὐτὸς τοῦ ἡμετέρου κράτους κατηγοροίην· Ἀλλὰ τὴν αἰτίαν λέγω, καὶ οὐκ ἐπικρύπτομαι, τοῦ μή τι τυγχάνειν τῶν προσηκόντων ἐκ βασιλικῆς νεύσεως τὸν ἐλέους B χρήζοντα. Οὔτε γὰρ ἐκείνῳ τὰ πρὸς ἡμᾶς εὔοδα, κωλυούσης τῆς ἀπεχθείας, οὔθ' ἡμῖν μὴ παρ' ἐκείνου ἀξιουμένοις τὰ τῆς εὐμενείας ἀνυστὰ πρὸς τὸν χρήζοντα, ὅπου γε καὶ εἰ ἠξίου, οὐκ ἂν ἐτύγχανε τῶν δεόντων, καὶ, τί γὰρ δεῖ ἐπικρύπτειν; οὐχ ἡμῶν πρὸς τὸ εὖ πράττειν ἀποπεφυκότων, Ἀλλ' ἐκείνου μὴ οἰκονομοῦντος τῇ ἀξιώσει τὸ εὔχαρι. Τίκτεσθαι γὰρ χάριν χάριτι μεμαθήκαμεν, καὶ οὐκ ἦν αὐξάνειν τὸν

omnes : nihil eorum quemquam vestrum latet. Idcirco huc concurristis, vocante ac jubente me. Quod factum modo est, contigerat et alias. Verum similium eventuum duorum diversæ causæ ambiguitatem objicere quibusdam possent. Tunc quidem ei qui voluntarie dignitatem patriarchalem abdicaverat, subrogatus est successor : nunc cum ob crimina depositi, ut scitis, locum alteri tribuere oporteat par et æquum est præcavere, ne quod priore illa simili occasione perperam actum est, iterum hoc tempore attentetur. Tunc 275 quidam et turbulento genere indoctorum hominum, quos delectat Ecclesiæ tumultus, insinuantes se domibus fructum inde ipsis optatum schisma retulerunt. Describerem informaremque plenius quinam illi fuerunt, nisi quam mihi præscripsi brevitas, illos honore mentionis nostræ, nos labore de iis fuse dicendi, licet ad id promptos inclinatosque prohiberet. Iteranda nunc fore quæ tunc acta sint, prona prudensque suspicio est : non enim perversitas exstincta est funditus. Facile, inquam, est quosdam arripientes occasionem nocendi, conturbare iterum et Dei Ecclesiam scindere conari. Quid hoc genus hominum spectet, quid venentur et captent isti, ex usu assiduo quasi naturam habentes delitescendi in angulis et suum opus clanculum actitandi, supervacaneum sit dicere : illud non cunctabore facere, quod puto necessarium, increpare videlicet pro rei pernicie acriter stoliditatem inconsultam illorum qui abduci se sinunt susurrationibus istorum. Quid est enim cur quis hinc scandalizetur? an quod immutatum ipsi quidquam sit de Christiano quod tenebat dogmate? Verum nec hactenus quidquam e sacræ doctrinæ placitis motum est, ac ne quidquam in posterum moveatur, et vota facimus et operam

pro virili dabimus. Quid igitur? An quis verti aliquid contigit eorum quibus insueveramus? At id quidem ne interdum accidit vitari nulla contentione possit; quare vanum sit hac de re queri. An denique quod pastorem vobis præpositum sortiti, eo deinde justis et necessariis amoto causis, desperatis fieri posse ut alium unquam æque commodum C nanciscamini? Atqui ne dubitate : nanciscemini etiam commodiorem, a quo indulgentius curemini, sub quo felicius vivatis. Nam ab isto quidem ejecto cui uni tandem vestrum 276 omnium juvari unquam et beneficio affici contigit? quem etiam dolens indignansque recolo fructum nostræ in vos pronæ ac paratæ in necessitatibus quæ inciderant liberalitatis intervertisse. Pœnitens hoc, inquam, et me reprehendens reputo : quin idcirco vos huc convocavi, ut me ipse accusarem apud vos benignitatis rarius ac parcius exercitæ. Simul tamen clare dicam ejus errati causam, nec dissimulabo amplius impedimento fuisse patriarcham ne qui ex vobis egerent a nostra liberalitate quo opus habebant consequerentur. Etenim cum nec ille ventitaD ret ad nos, prohibente odio quo a nobis immaniter abhorret, nec nos ad illum accedere possemus, quippe qui sciremus haud admissum iri, nulla restabat nobis via cognoscendi legitimo et consueto Patris communis indicio necessitates pauperum, iisque providendi. Quanquam (fatebor enim) neque si maxime indicaret ille rogaretque, idoneus interveniret deprecator nobis ad misericordiam flectendis aut quidquam impetraret, non quod natura duri simus et a dando aversi, sed quod in summa illa dignitate ingratissimum erga nos se præbens, indignum se reddiderit, cui gratificari tanti duceremus. Gratia quippe, ut sæpe dici audivimus, gignit gra-

ἔρωτα γεννηθέντα. μὴ ἐπιγεννηθέντος καὶ τοῦ ἀντέρωτος, Τάχα ἂν μυθολόγον με οἰηθείητε. Ἀλλὰ τὸ τοῦ μύθου ὡς ἀληθείᾳ προσπαῖον ἐπαινετόν. Ἔφησε γὰρ καί τις τῶν ἔξω ἐρημίας γείτονα τὴν αὐθάδειαν· τῷ γὰρ αὐθάδει οὐδεὶς προσέξοι προσβάλλων, κἀντεῦθεν ἐρημωθέντι τῶν ἄλλων καθ' αὐτὸν αὐτὸν διάγειν ξυμβαίνει. Τί γοῦν τὸ εἰσέπειτα; Εἰδήσετε πάντως καὶ εὐμενείας ὑμῖν προσβαλλούσας ἀκτῖνας, τοῦ ποιμένος κινοῦντος τὴν ἡμετέραν γνώμην ὑπερτάτοις μεσιτείας τρόποις. Μόνον μή τις ἐνδῷ πρὸς τὸ χεῖρον, μηδέ τις τὸ καθ' αὐτὸν σκοπῶν [P. 187] καὶ μόνον ἐν οὐ παικτοῖς παιζέτω, μηδ' οὐκ ἐπὶ ἀνυστοῖς σπουδαζέτω. Τὰ γὰρ καθ' ἕκαστον ὀλισθήματα ἐμπιπλᾶσι πραγμάτων τὰς πόλεις, καὶ ἑνὸς ἁμαρτάνοντος πολλοὶ τῶν κακῶν ἀπηύρων. Φεύγετε τοίνυν τὰς παρασυνάξεις, καὶ τοῖς σχίσμασιν ἀπεχθάνεσθε. Παλλοὶ σακκοφόροι ταῖς οἰκίαις ὑμῶν παρεισδύσονται, οὐχ ὅπως ὑμῖν εὖ γένηται προθυμούμενοι, ἀλλ' ὅπως ἂν αὐτοῖς παρ' ὑμῶν πορισθείη τὰ κατὰ χρείας σκοποῦντες. Εἶτα κατηγορήσουσι μὲν βασιλέων, καινὰ δὲ τοῖς παλαιοῖς μίξαντες μὴ καλῶς ἔχειν τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐποίσουσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὺς τάχα πλανᾶσθαι τὴν διόρθωσιν (οὕτω γὰρ A ἐκεῖνοί ἴσως ἂν καὶ λέξειαν διαβάλλεντες) ἀποκαραδοκοῦντας. Τί γοῦν ποιητέον ὑμῖν ἐστί; Τὸ μὲν μεταδιδόναι καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν ὄντων οὐ φθόνος· πραττέω τις ὡς βούλεται τοῦτο. Τὸ δὲ τοῖς λόγοις αὐτῶν καθυπάγεσθαι καὶ σὺν ἐκείνοις πλανᾶσθαι οὔ μοι δοκεῖ οὔτ' ἐμοὶ ἀνεκτὸν οὔθ' ὑμῖν ἀσφαλές, Διὸ προσθάνει τῆς τιμωρίας ἡ ἀπειλή, μή πως ἐπὶ τῶν ἔργων γεγονώς τις πτθὼν εἴσεται. Ἀνάγκη γὰρ τοῖς ὀλίγοις συνδιαστρέφεσθαι τοὺς πολλούς· καὶ τούντεῦθεν τίς οὕτω νυστάζων ὡς μὴ ζητεῖν φτῆσαι τὴν ῥύμην; ἐγὼ μὲν οὖν διακελεύομαι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ, καὶ πρεσβύτῃ καὶ νέῳ, ἀστικῷ τε αὖ καὶ ἀγροίκῳ, δοκιμάζειν πρῶτον τοὺς πλησιάζοντας, καὶ οὕτω χρῆσθαι. Τὸ γὰρ νοσοῦν ἐκ τῶν ὑγιαινόντων ἔχει τὰς βοηθείας· εἰ δ' αὐτοὶ τὰς B γνώμας νοσοῖεν, τί ἂν τοῖς ἄλλοις παράσχοιεν ἀγαθόν; ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνων ὁ καιρὸς ἴσως δείξει· ὑμῖν δὲ τὴν ἐκείνων κακίαν ἀπομοργνυμένοις καὶ τοῦ ὀρθοῦ ἐκκλίνουσιν οὐ συνοίσει. Κἂν ἐκεῖνοι διαδιδράσκοιεν, ὑμῖν τὸ ἔγκλημα περιστήσεται. Μέγα μὲν ἐρῶν οἶδα, ὅμως δὲ καὶ ὑμῖν δοκοῦν, ὅτι τὸ τοῦ σχίσματος ἔγκλημα ἐν ἴσῳ καὶ ἀπιστίας σεθήσεται, καὶ ὁ ἐγκληθεὶς ἐπὶ τούτῳ κολάσεις ὑφέξει καθοσιώ-

nec potest amor natus adolescere, quin paribus assurgat incrementis alius post priorem genitus, mutuus amor, Anteros, vocatus. Hæc me loquentem parum aberit quin fabulatorem opinemini. Cæterum fabula, ut in scopum veritatis recta collineans non raro utilis et laudabilis habetur. Non male quidam externorum dixit solitudini finitimam superbiam esse, idcirco quod superbum nemo curat, nemo adit, unde necesse fit eum semotam a consuetudine hominum et solitariam vitam degere. Quid autem in posterum? Aio et confirmo vobis: mutationem in melius magnam experiemini. Pervenient ad vos benigni radii nobis innatæ beneficentiæ, nulla jam intercepti nube patriarchalis offensionis: **277** quin imo grato nobis in locum retrusi et implacabilis istius successuro pastore, commoditates apud nos vestras decentibus illam personam efficacibus intercessionibus procurante, large in vos effundi sentietis bona quæ desideratis omnis generis. Tantum ne quis vestrum agi se in transversum sinat; nec sua unius spectans commoda ludat in rebus quæ ludum non admittunt, aut ea quæ perfici non possunt serio conetur. Nam singulorum perperam offendentium civium lapsus universas tricis implent turbisque civitates, natura rerum ita ferente ut ex uno peccante pœna in multos propagatur. Fugite igitur conventicula, aversamini schismata. Multi saccis induti domos in vestras se insinuant, non ut vobis prosint, sed ut sibi eblandiantur aut quomodo conficiant ex vobis quæ cupiunt, quibus indigent. Inde imperatorem quidem accusabunt: tum nova veteribus miscentes, haud bene habere res Ecclesiæ subinferent, et propterea videlicet largiter erratum in viis correctionis ineundis, nullo inter ecclesiasticos idoneo reperto emendandis malis quibus respublica pessum iret. Sic enim illi forsitan garrient, criminantes eos qui sapienter cunctantur circumspicientes omnia, et in occasiones imminent opportune procurandæ publicæ salutis. Quid igitur agendum vobis est? Quin e vestra copia largiamini quibus videbitur, nulla invidia est. C Faciat in eo genere quisque ut volet. Abduci autem persuasionibus istorum, et cum errantibus vos pariter errare, nec probarim equidem nec patiar; non enim est tolerabile, ac ne vobis quidem expedit. Propterea præcedit ecce ultionem comminatio, ne quis sero sapiat, ubi deprehensus quæ meruit patietur. Cum enim necessario ex tolerata pravitate paucorum multi pervertantur, quis tam dormitans custodiendæ reipublicæ præpositus non rationes ineat et conatum adhibeat, quo, si posit, sistat impetum ruentis in præceps **278** multitudinis incautæ? Ego igitur diserte denuntians præcipio viro cuivis et mulieri, seni juxta juvenique, urbano pariter et rustico, ut exploret prius quales sint qui ad se accedunt, tum si bonos reperit, utatur. Nam æger a sanis juvetur: si autem animo, labo- D rantem mente corrupti adierint, quid ex iis exspectare boni queat? sed istorum quidem nequitiam dies forsitan deteget. Vobis autem eorum malitiam imitantibus et a recto declinantibus, vere ac clare prædico, non abibit stulta facilitas impune. Ac illi forte pœnam fuga lucrifacient: vos deprehendemini; hærebit in vobis luendum crimen. Magnum scio esse quod edico comminans, sed tamen tale quod vobis attente considerantibus æquum confido visum iri, schismatis crimen pari cum apostasia pœna multandum. Et qui convictus ejus fuerit, debita sacrilegæ defectioni supplicia perferet. Vos ergo circumspecto rerum presentium statu, quid

σέως. Ὑμεῖς γοῦν οἴδατε ὅπως ἕξετε πρὸς τὰ παρόντα, ὡς ἢ τῷ ἡσυχάζειν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐσόμενοι, ἢ τῷ τοιαῦτα ζητεῖν μηδὲν ὅλως ὑμῖν προσήκοντα τιμωρηθησόμενοι. »

ιβ'. Ὅπως ψηφίζεται ὁ τῆς Ἀδριανοῦ Γερμανὸς εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ ὁποῖος οὗτος.

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τούτοις τε καὶ ἄλλοις τοιούτοις τὰς προαναφωνήσεις δοὺς τῷ λαῷ, ἀπολύει ἐπ' οἴκων πορεύεσθαι τῶν οἰκείων [P. 188] ἕκαστον· οἱ ἀρχιερεῖς δὲ τὸ ἐνδόσιμον λαβόντες ψηφίζεσθαι τὸν δοκοῦντα σφίσιν ἐπὶ τῇ μεγίστῃ προστασίᾳ τὸν ἐπιτήδειον, ἐν ταυτῷ συνίασι πάντες κατὰ τὸ ἱερὸν καὶ μέγα τῶν Βλαχερνῶν τέμενος, καὶ ἄλλον ἄλλου προβαλλομένου τέλος ἐφ' ἑνὶ πάντες συμφωνοῦσι, τῷ Ἀδριανουπόλεως Γερμανῷ, ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ τὸν τρόπον καὶ ἱεραῖς διεξαγωγαῖς πρέποντι, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐκ βασιλέως ἐκ παλαιοῦ πλουτοῦντι διάθεσιν. Ὢν γὰρ ὁ ἀνὴρ ταῖς ἀληθείαις φιλόκαλος μὲν καὶ φιλολόγος ἐς ἄκρον, καλὸν δ' ἅπαν εἰδὼς ὃ ἂν καὶ εἰς τὰ πράγματα χρησιμεύοι, μὴ μόνον εἰς ἀρετὴν, ἐν προτιμήσει πολλάκις τῶν ἐπαίνων ἐτίθει τὸν μετ' ἐντρεχείας καὶ τὸ ἐς ψυχὴν ἀσφαλὲς ἔχοντα τοῦ ὅλως ἀρετῇ συζῶντος γυμνῇ, εἰ κατὰ βίον καὶ μὴ ἐπ' ἐρημίας διάγοι. Ὅθεν λόγιος μὲν οὐκ ἦν, λογίοις δὲ A μετ' αἰδοῦς καὶ τοῦ πρέποντος προσεφέρετο, καὶ λόγου ἀκούων ἠγάπα, καὶ φίλος ἦν ἐς τὰ μάλιστα τῶν τοιούτων, ὡς καὶ αὐτὸς τοῦ καλοῦ μετέχοι ὡς ἄριστα. Ἀρετῆς δὲ μετῆν τῷ ἀνδρὶ οὐχ ἣν ἂν οἱ παρόντες αἰνοῖεν, ἢ μᾶλλον οἱ παρ' ἑαυτοῖς προὔχειν δοκοῦντες τῶν ἄλλων, βρώματα καὶ πόσεις φιλοκρινοῦντες καὶ ἡμέρας τούτων ἑκάστῳ πρεπούσας καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς προσνέμοντες, πεζῇ τε καὶ βάδην αἱρούμενοι διέρχεσθαι τὰς ὁδοὺς, ἀνιπτόποδες καὶ χαμαιεῦναι καὶ μονοχίτωνες, ἐν δευτέρῳ δὲ τούτων τὸν οἶκτον καὶ τὴν ἀγάπην τιθέμενοι, ἔτι δὲ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν συμπάθειαν καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν τὴν διάκρισιν, σκληροί τινες ὄντες καὶ τοῖς ἄλλοις μωμητικοὶ καὶ μεμψίμοιροι, ὡς ἑαυτοῖς σφίσι καὶ μόνοις τὴν ἀρετὴν περιποιεῖν αἱρούμενοι, κἂν ὅ τι ἐκεῖνοι καὶ πράττοιεν, ἀλλ' B ἀρετῆς τῆς κατ' ἄνθρωπον ὄντως, καθ' ἣν ἂν καὶ ὁ ἀληθινὸς χαρακτηρίζοιτο ἄνθρωπος, καὶ μᾶλλον ὁ ἐπ' ἐξουσίας, ᾧ δὴ καὶ τὸ μετριοπαθὲς τοῦ ἀπαθοῦς μᾶλλον ὀφείλεται· οὗ δὴ βίου [Λ. 189] εἰ ἐξαρεῖς τὴν διάκρισιν, τὸ πᾶν ἀπώλεσας ἐξ ἑνός. Τοιαύτῃ τοίνυν κοσμούμενος ἀρετῇ, ἣν δὴ καὶ πολιτικήν τινες λέγουσι καὶ τὸν κατ' αὐτὴν βίον πολιτικὸν, μέσον ὄντα θεωρητικοῦ τε καὶ ἀπολαυστικοῦ, ὁ δηλωθεὶς τῆς Ὀρεστιάδος ἀρχιερεὺς προκριθεὶς τῶν ἄλλων (καὶ γὰρ ἐλέγετο

vestrum unicuique conducat, decernite. Videte, inquam, an non sit melius quiete vivendo bonis frui quam intricando se rebus as vos nihil attinentibus in pœnas incidere gravissimas. »

12. *Ut suffragiis electus sit in patriarcham Adrianopoleos episcopus Germanus; et qualis hic fuerit.*

Hæc imperator et ejusmodi alia locutus conticuit, locum dans acclamationibus populi solitis, concioneque soluta remisit domum unumquemque. At episcopi facultate accepta eligendi liberis suffragiis quem omnium aptissimum judicarent ad supremam Ecclesiæ præfecturam coeunt omnes in sacrum ac magnum templum Blachernarum, et postquam alius alium proposuisset, ad extremum universi convenerunt in Germano **279** Adrianopoleos episcopo, viro liberæ indolis et sacris functionibus decore peragendis idoneo, ad hæc gratioso plurimum jam olim apud imperatorem. Erat enim revera homo elegans et eruditus ut qui maxime, ac cum in nullo non exercitatus laudabilium genere artium, tum illas ex iis D quæ non ad solam virtutem sed ad res bene ac cum successu gerendas essent utiles, præferre plerumque judicio ac commendatione cæteris solitus, et ex hominibus eum qui cum dexteritate agendi versandique in rebus salutis animæ rationes in tuto haberet, illo existimare potiorem in se totum nudæ ac mere virtuti dederet si ei non in sollitudine sed in societate ac usu hominum vivendum esse. Unde cum non esset ipse quidem eloquens, disertos tamen scita et reverenti consuetudine demerebatur, benevolus auditor perorantium, amorisque in id hominum genus eximii professor; quibus rebus assequebatur, ut doctrinæ ac sapientiæ, quam in aliis amabat, vel plurimum in se habere videretur. Virtus vero quam in vita exprimebat, non erat illa quidem qualem hodierna laudarent tetrici, aut potius C qui arcano conscientiæ fastu præstare se reliquis existimant, magnopere sibi placentes in moroso quodam ciborum ac potionum delectu, suis unicuique, voluntaria religione, ultra præscriptum communiter ordinem diebus assigandis, affectantes itinera conficere pedibus, quos etiam semper illotos ostentare amant, humi cubantes, una tunica contenti, cæterum misericordiam hisce charitatemque post habentes prætereaque benignitatem et humanum condolendi mœrentibus officium, denique ut uno verbo cuncta complectar, discretionem, asperi quidam et superciliosi censores, nullam carpendi ac vellicandi cuncta obvia modum **280** finemve facientes, sua mirantes, se unos rectam vitæ sequi sectam, unos sapere, penes unos vim decusque laudis ac religionis residere omnis, in cunctis quæ agunt se opinari præferentes. Non talis, inquam, hujus viri virtus erat, sed longe diversi generis, accommodata omnimo ad humanum captum, quali eum insigniri fas sit qui verum hominem vera humanitate sese præstet, prout præsertim eum decet qui contsitutus in præfectura sit, a quo non exigitur ut perturbationum funditus expers sit, sed ut eas mediocritate quadam temperatas habeat in potestate; a quo vitæ generesi discretionem tollas, omnia ex uno perdidisti. Hujusmodi ergo ornatus virtute, quam civilem quidam vocant, ut et vitæ secundum eam ductæ civilis appellationem tribuunt, mediæ cuipiam inter contemplavitam et voluptariam, ille

γάν τῷ κατ' ἀνατολὴν ὄρει τῷ μέλανι καὶ τῇ κατ' ἐκεῖνο μονῇ ἐγχρονίσας ἀσκῆσαι τὸ πάλαι τὰ μέγιστα) παρὰ τῶν λοιπῶν ἠξιοῦτο τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προστασίαν ἀναδέξασθαι. Σὺν οἷς καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν ψῆφον ἀποδεξάμενος κατηντιβόλει τὸν ἄνδρα, καὶ ἐφ' ἡμέραις προσιὼν ὅλαις ὁρμαῖς παρώτρυνε καὶ ἠξίου μὴ ἀποπέμψασθαι τὰ τῆς κλήσεως.

ιγ'. Ὅπως ἀνάγεται Γερμανὸς εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ τί διαπράττεται.

Καὶ δὴ παρακληθεὶς εἶξε. Καὶ μηνὸς Μαιμακτηριῶνος ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἑορτῇ ὑπὸ τόμῳ κοινῷ γεγονότι πατριάρχης ἐπικηρύσσεται, καὶ σφίσιν ἅμα συλλειτουργήσας τῷ ἱερῷ ἐφιζάνει θρόνῳ καὶ τῶν ἄλλων προΐσταται. Ἅμα δὲ τῷ προσβῆναι τῷ θρόνῳ ἔργον ἐκείνῳ ἀσχολίας πάσης ὑπέρτερον τιμᾷν τε τοῖς προσήκουσι τοὺς ἀρετῇ δοκοῦντας ἢ καὶ λόγῳ προέχειν τῶν ἄλλων, τοὺς μὲν ἀξιώμασι, τοὺς δὲ φιλοτησίαις ἁπάσαις καὶ δώροις παντοίοις. Ἦν γὰρ καὶ περιφρονητὴς χρυσίου τὰ μάλιστα, ὡς μηδὲ κεκτῆσθαι βαλάντιον, ἀλλὰ τὸ προσαγόμενον ἔκποθεν ἐπὶ τῆς στιβάδος ἐκείνου κελεύειν τίθεσθαι, ὡς ἕτοιμον εἶναι ταῖς χρείαις τῆς εὐποιίας ὅπου ἂν ἐκεῖνος κελεύσειε. Τοιούτῳ δ' ὄντι ἐκείνῳ τὸ τῆς

A μὲν ἁπλότητος πλεονέκτημα εἰς κατηγορίαν ἀδιαφορότητος περιίστατο, τὸ δὲ τῆς εἰς βασιλέα αἰδοῦς τε καὶ κυβερνήσεως εἰς ἔγκλημα κολακείας καὶ ψεύδους πρὸς τοὺς πολλοὺς ἄντικρυς. Τῷ γὰρ ἁπλῷ τοῦ τρόπου καὶ ἀνυπούλῳ καὶ ἐλευθερίῳ πρὸς τὸ τοῖς παροῦσι χρήσασθαι μὲν καὶ αὐτὸν, ἐφεῖναι δὲ καὶ τοῖς ἰδίοις χρῆσθαι, τὴν τοῦ καταχρῆσθαι προσειλήσει δόξαν. [P. 190] Τῷ δὲ κυβερνᾷν τὸν κρατοῦντα, καὶ μᾶλλον ἐφ' ἱκετείαις, ὅτε ἐκεῖνος μὲν προσαναφέρων ἠξίου, ὁ δὲ κρατῶν οὐ ῥᾳδίως κατένευε, κἀντεῦθεν κατὰ τὸ δοκοῦν ᾠκονόμει τῷ δεομένῳ τὸν ἐλπισμὸν, ὡς μὴ ἀπογνοίη ἀποπεμφθεὶς, ἐλπίζων ἴσως ἀνύειν ἐσύστερον, κἂν λέγων πολλάκις οὐκ ἤνυε, τὴν τοῦ ψεύδους ὑποψίαν προσκτώμενος κατεκρίνετο. Τὰ δὲ ἐγκλήματα ταῦτα καθάπαξ τοῖς

B τῶν πολλῶν ψυχαῖς ἐνιζήσαντα ἐξῆπτε τὸ ἀπὸ τῶν πολλῶν μῖσος, ὅτι τε ἀντίζηλος εἴη τῷ πατριάρχῃ τὴν ἐκείνου κατασχὼν Ἐκκλησίαν, καὶ ὅτι ἀπὸ θρόνου τῆς θυγατρὸς τῷ θρόνῳ τῆς μητρὸς (οὕτω γὰρ τὰς ἐκκλησίας ἐκάλουν) ἀνέδην οὕτω καὶ αὐθαδῶς εἰσπηδήσειεν, ὅθεν καὶ δυσὶν ἐνισχομένου ἐγκλήμασιν οὐκ ἦν ὅστις ἀγαθὸν ἐλάλει περὶ ἐκείνου, τῶν μὲν προσκειμένων τῷ πατριάρχῃ, τῶν δὲ καὶ ἐπομέ-

supra memoratus Orestiadis episcopus, prælatus aliis etiam commendatione vitæ quondam asceticæ summa laude diu exercitatæ in monasterio Nigri Montis ad Orientem siti, a reliquis orabatur ut præfecturam ecclesiasticam Constantinopolitanæ urbis capesseret: cum quibus et imperator electionem comprobans, magnopere incumbebat ad idem ab eo impetrandum, quotidie adiens et omni persuasionum et obsecrationum impetu adurgens, ne respueret vocationem.

13. *Ut evectus Germanus in patriarchalem sedem fuerit; et prima ejus acta.*

His ille precibus moveri se tandem passus, mense Junio in festo sancti Spiritus concordibus suffragiis decreto communi perlato patriarcha declaratus est, et sacro cum illis celebrato, sacræ impositus sedi præsidere cunctis cœpit. Simul autem thronum attigit, opus omni actione superius ratus afficere meritis honorum præmiis virtute aut doctrina præcellentes aliis, qui **281** tales essent partim dignitatibus partim donativis et largitionibus omnis generis liberalissime ornare ac cumulare orsus est. Erat enim auri contemptor ut qui maxime, ne crumenam quidem habere dignatus: sed quidquid undecunque offerretur, supra lectum a portantibus deponi jubens, quo ibi expositum in promptu esset ad usus beneficentiæ, erogandum ejus mandato quocunque rationes egentium poscerent. Tali autem huic viro abundantia simplicitatis solutioris in vita licentiæ accusationem comparavit: pudor vero erga imperatorem, et in agendo cum eo cura vitandæ offensionis adhibita, labem ipsi apud multos adulationis et mendacii aspersit. Cum enim is sinceræ ab omni fuco indoli obsequens, candida ac secura su-

spicionum libertate quoslibet promiscue obvios affari excipereque consuesset, cumque suis domesticis liberiorem istiusmodi pariter cum quibusvis conversationem permitteret, usus ille utrorumque securior apud suspiciosum vulgus in abusuum occultorum opinionem incurrit. Tractatio autem obsequiosa et

C verecunda cum principe, ex qua ille fiduciam sumebat suspendenti affectum supplicationum patriarchæ, id agens isto ambitioso artificio differendæ gratiæ, cujus spem non auferebat, ut eum quam diutissime sibi supplicem et sic obnoxium teneret, in causa erat ut cum quæ patriarcha impetraturum se receperat, ad diem non provenirent, qui frustra exspectarant, verba sibi ab eo data quererentur; si vero nossent aditum ab eo revera principem, frigide id ac timide nimium ab eo, videlicet assentante, actum rati, auctoritatem et robur dignitati patriarchæ consentaneum in eo desiderarent, ac propterea tali loco minus idoneum ducerent. Hæc sinistra de Germano judicia multorum semel animis infixa subjectis invidiæ facibus exardescebant in offensionem **282** publicam, multis jam illum intuentibus

D ut intrusum pro vero patriarcha, ereptam injuste innoxio Ecclesiam tenentem, et e throno filiæ in thronum matris (sic enim ecclesias vocabant) impudenter ac temere insilire ausum. Quibus sensim gliscentibus sensibus, evenit tandem adeo illum maculosum apparere duplicis istius labe criminis, ut non esset qui de eo boni quidquam jam loqui sustineret, conspirantibus in unum odiis ambarum factionum, tam ejus videlicet quæ Arsenio favebat, quam alterius quæ suas privatas secuta rationes a Germano abhorrebat. Nec deerant maleferiati blaterones in maledicentiam faciles, qui per scomma cum Marmutzan nominarent, vocabulum ipsi Per-

νων ἴσως ταῖς γνώμαις ἐκείνων. Ἦσαν δὲ καὶ τῶν περιττῶν καὶ εἰς κατηγορίας εὐκόλων, οἳ καὶ προσονειδίζοντες Μαρμουτζᾶν προσωνόμαζον, προσάπτοντες ὄνομα Περσικὸν ἐξ αἰτίας τῆς ὅτι ἐκεῖνος τὸ γένος τὸ σύνεγγυς Λάζος ἦν, τὸ δ' ἀνέκαθεν καὶ Γαβρᾶς. Τέως τὸν τρόπον μεμφόμενοι τὸν ἐκείνου δῆθεν τοῦτο μὲν ὡς ἀπερίσκεπτον καὶ θρασὺν μὴ εἰδότος ἧς οὐ μετὸν ἐπιβαίνει τιμῆς, τοῦτο δὲ καὶ ὡς ἐπὶ κολακείᾳ διαβαλλόμενον τῇ πρὸς βασιλέα, προσεμωκῶντο τὸ γένος ὡς ἐκεῖθεν ὂν ὁπόθεν καὶ τὸ Περσικὸν εἶναι διωμολογεῖτο. Ὅμως γέρων ὢν καὶ παίδευσιν ἀρχαίαν ἔχων ἐκκλησιαστικὴν Γερμανοῦ τοῦ μακαρίτου, πολλὰ τῶν τῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας καθίστα πρὸς τὸ ἀρχαιότερον παρηρημένα καὶ χρόνῳ [P. 191] καὶ ἀμελείαις.

ιδ'. Ὅπως τὸν Ὀλόβωλον μεταγαγὼν ὁ πατριαρχεύων εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν ὀφφικίῳ ῥήτορος ἐτίμα καὶ διδάσκαλον καθίστα.

Τὸ δὲ μεῖζον ὅτι καὶ φιλολόγος ὢν τὰ μάλιστα τῷ Ὀλοβώλῳ εὐφυεῖ γε ὄντι καὶ πλήρει λόγων καὶ προσεστήκει, ὥστ' ἀποχρῶν κανὰ τὸ παρεστὸς ἡγούμενος, τοῦτο μὲν εἰς τὴν ἐκείνου παραμυθίαν παθόντος οἷα πεπόνθει, τοῦτο δὲ καὶ εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν A ἀγωγὴν εἰς παίδευσιν λογικὴν, τὸ ἐκεῖνον ἐκ τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς ἐξελθεῖν καὶ προσοκεῖλαι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἔργον πάσης ἀσχολίας ἐπέκειν τίθεται τὸ ὑπὲρ τούτου πρεσβεῦσαι τῷ βασιλεῖ καὶ τὸ τῆς πρεσβείας ἐπαγωγὸν προβαλέσθαι, ὡς « Ἤδη μὲν ὁ Ἀκροπολίτης καὶ μέγας λογοθέτης Γεώργιος, ἐφ' ἱκανὸν ἐκ προστάξεως σῆς, βασιλεῦ, ἐνιδρώσας παραδιδοὺς τὰ μαθήματα, ἤδη καὶ ἀποκεκαμήκει, καὶ χρεία ἐστὶν ἄλλους ἀνάγεσθαι, καὶ τῶν ἄλλων οὐχ ἧττον τοὺς τῆς ἐκκλησίας, παρ' ὅσον καὶ ἀνάγκη προβαίνειν τούτους τῷ λόγῳ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις ὡς μάλιστα χρησιμεύσοντας. Κατάνευε τοίνυν ἡμῖν ἀξιοῦσιν ὡς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας πρεσβεύουσι, καὶ ἐξευμενίζου τῷ Ὀλοβώλῳ, καὶ δέχομαι τοῦτον καὶ κατὰ τὸ εἰκὸς τιμῆσαι καὶ εἰς διδα- B σκαλον καταστῆσαι τοῖς προσφοιτῶσι τῆς λογικῆς παιδεύσεως. » Καὶ ταῦτα μὲν τὸν πατριάρχην ἐκεῖνον εἰπεῖν, καὶ ἐπόντος εὐθὺς κατανεῦσαι τὸν βασιλέα καὶ τῇ ἀξιώσει καθυποκλῖναι. Ἦν γὰρ ταῖς ἀληθείαις κἀκεῖνος πρὸς τὰ παλαιὰ τῆς Κωνσταντίνου παρακνιζόμενος, ὡς καταστῆσαι μὲν κλήρους, ἕνα μὲν ἐπὶ τῷ περιωνύμῳ τῶν ἀποστόλων ναῷ, θάτερον δὲ ἐπὶ τῷ τῶν Βλαχερνῶν, καὶ ὑμνοπόλους ἐρ-

sicum aptantes, quod genus suum proximum a Lazis, remotius a Gabra urbe Persidis duceret, simul eadem dicti contumelia lacerantes ejus mores, quasi hominis inconsiderati et barbare audacis, qui cæca sui provectus ignorantia inconcessum non dubitasset sacri honoris fastigium invadere, non sine admista amara irrisione adulationis ejus erga imperatorem infamia late manante dissipatæ, velut innuentes familiare id illi et domo allatum inesse vitium, utpote homini qui suos majores ex ea urbe oriundos fateretur, quam omnes scirent esse Persicam. Tamen is qui ad multam ætatem veteris ecclesiasticæ eruditionis plurimum adjunxisset exemplo et auctoritate Germani alterius sibi cognominis patriarchæ, qui Patrum memoria laudabiliter eamdem Ecclesiam rexisset, multa ex ejus tempore in deterius per incuriam prolapsa ad veterem exactamque revocare disciplinam castigando est aggressus, eo successu ut non pauca in melius restitueret.

14. ***Ut Holobolum patriarcha Germanus translatum in Dei ecclesiam officio rhetoris honoraverit et magistrum constituerit.***

In his palmare fuit quod suo ingenti, de quo dixi, et cognoscendarum et promovendarum doctrinarum obsequens studio, complexus est favore ac patrocinio Holobolum ingenii præstantis hominem et litterarum **283** plenum; de quo cum judicaret idoneum ac sufficiens, si præficeretur studiis, instrumentum eum fore provehendæ ad celebritatem litteraturæ ac reponendæ in florem pristinum, sua sane illum opinio non fefellit; quanquam ad hunc ornandum non sola utilitatis publicæ ratione motus est, sed misericordia præterea infesti casus, quo ille infeliciter afflictus fuerat, curaque debita consolandi ejus in tam acerba calamitate. Moliendum ergo sibi putavit ut cum bona gratia imperatoris, illum e monasterio. Præcursoris eductum ecclesiæ applicaret, ibique scholæ ecclesiasticæ præficeret, erudiendos ipsi committens juvenes clericos. Idque negotium cunctis prævertendum ratus, confestim adiit imperatorem, cum eoque, nihil non adhibens quod C velere ad impetrandum arbitraretur posse, hunc ferme in modum egit: « Acropolita et magnus logotheta Georgius tuo dudum, Auguste, jussu versatus in tradentis disciplinis, postquam multis jam annis insudavit ei operæ, fractis demum viribus fatiscit, et ut ei emerito alii succedant opus omnino est. Id cum universim juventutis gratia me suggerere teque curare dignum est, tum præsertim mihi convenit ecclesiasticis in eo genere adolescentibus prospicere, quos ita educare ut quam aptissimi evadant ad omnes functiones ordinis nostri, quarum pleræque litteris et exquisita doctrina indigent, ad nostram in primis providentiam pertinet. Annue igitur orantibus nobis et universæ Ecclesiæ nomine petentibus veniam gratiamque erga Holobolum tuam permittens ut transferam illum accipiamque in col- D legium cleri nostri et cum debito honore magistrum præficiam nostræ juventuti, disciplinis liberalibus in ludo litterario operam daturæ. » Hæc locuto patriarchæ concessit statim prolixe quod volebat imperator; erat enim et ipse proprio genio non parum inclinatus ad revocandum in omni gloriæ parte antiquum **284** splendorem urbis; quam ad rem duo cleri corpora constituerat, unum collocans in celebri apostolorum templo, alterum in templo Blachernarum, cantoresque annuis stipendiis utrique addiderat ex sacerdotibus urbis. Præterea apud sacram ædem magni Pauli in antiquis orphanotrophiis gram-

ῥόγους τάξει τοῖς κλήροις τοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἱερεῖς, συστήσασθαι δὲ καὶ κατὰ τὸν τοῦ μεγάλου Παύλου νεὼν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ὀρφανοτροφείοις γραμματικευομένων σχολὴν, καὶ ῥόγαις ἐτησίοις ἐπιῤῥωννύειν τόν τε διδάσκαλον καὶ τοὺς παῖδας, ὡς ἐφιστάνειν ἐνίοτε τῇ σχολῇ, καὶ ὁποῖος ἕκαστος καὶ ὅπῃ λόγων προκόπτοι, ἔστι δ' οὗ καὶ τὰ εἰκότα φιλοτιμεῖσθαι, εἰ δ' οὖν ἀλλ' ἄνεσιν τοῖς παισὶ διδόναι τῆς ἀσχολίας κατά τι πάτριον σύνηθες. Τότε δ' οὖν ὑποκλιθέντα ταῖς τοῦ ἱεράρχου αἰτήσεσι προσπαθῆσαί τε αὐτίκα τῷ καταδίκῳ καὶ ἐξελθεῖν κελεῦσαι. Ὃν δὴ κἀκεῖνος δεξάμενος πολλοῖς [P. 192] ἦν ἀγάλλων τοῖς ἀγαθοῖς, προσεπισφραγίσας καὶ ῥήτορα, καὶ ὑπ' αὐτῷ διδάσκοντι πᾶσιν ἐξηνοίγνυ τὸ τῶν μαθημάτων διδασκαλεῖον.

ιε'. Ὅπως ἐγκληθέντες τινὲς τῶν τοῦ παλατίου καθοσιώσεως, καὶ τὸν πατριάρχην εἰσῆγον Ἀρσένιον.

Τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ καθοσιώσεως ἔγκλημα τοῖς περὶ τὸν Φραγγόπουλον, οἰκεῖον βασιλεῖ γε ὄντα, κἀκείνοις ἀριθμουμένοις εἰς δώδεκα προσετρίβετο, ὧν δὴ καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως μελετησάντων ὡς κτενούντων εἰ εὐοδοῖεν αὐτίκα, Κάρουλός τις, ᾧ δὴ καὶ τὴν πρωτοβεστιαρίου Μουζάλωνος σφαγὴν ὁ λόγος ἐξεργασθεῖσαν ἐδείκνυ τὸ πάλαι, εἷς κἀκεῖνος εἰς

A κοινωνίαν τῆς τε βουλῆς καὶ τῆς πράξεως προσκληθεὶς, ὁ δὲ μὴ ἀναμείνας γενέσθαι τῷ κρατοῦντι κακὸς ἐκ πράξεως, ἐκ προσαγγελίας ἐφάνη κακὸς τοῖς καλέσασι, καὶ εὐθὺς προσήγγελλέ, καὶ ἡλίσκοντο. Οἳ δὴ καὶ ἐταζόμενοι ταῖς βασάνοις ἐφ' ᾧπερ τοὺς συνειδότας εἰπεῖν, καὶ μᾶλλον εἰ καὶ ὁ πατριάρχης συνῄδει πραξείουσιν, οἱ δὲ ἄλλους μὲν οὐκ εἶχον ὁμολογεῖν, τὸν δέ γε πατριάρχην κἂν ἀληθῶς κἂν ἐκ βίας τῆς ἐκ βασάνων τῇ εἰδήσει ἔλεγον συνεσχῆσθαι αὐτὸν προσαναγγειλάντων. Κἀκείνοις μὲν ἀπήντων αἱ δίκαι βαρεῖαι, ποινὰς διαφόρους κατὰ τὸν τῶν ἁμαρτημάτων λόγον ἐπάγουσαι. Ἀλλ' οὐδ' ὁ πατριάρχης ἀνεῖτο τοῦ προστριβέντος ἐγκλήματος, ἀλλ' ἐπέχων καὶ μᾶλλον ἐπεμβαίνων κειμένῳ οἱ ὁ βασιλεὺς ἐπενεκάλει τὸ ἔγκλημα πρὸς τὴν σύν-
B οδον καὶ δεινὰ ἐποίει, εἰ μὴ ἐκδικοῖτο μὴ ἀνεχόμενος. Αὐτοὺς μὲν γὰρ ἐπ' ἐγκλήμασιν ἐκκλησιαστικοῖς τὴν δίκην ἐπαγαγεῖν, αὐτὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἐπὶ τῷ πρὸς βασιλέα ἐγκλήματι ὑπόσχοι ἑτέραν δίκην τὴν πρέπουσαν ὁ προδήλως κατηγορούμενος, μὴ ἀνεκτῶς τὸ σύνολον ἔχειν, κἂν ὅ τι πεπόνθει πρότερον· μηδὲ γὰρ εἶναι καλὸν μηδὲ δίκαιον τὸν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως πολυωρεῖν ὀφείλοντα τοῖς ἐχθροῖς βασιλέως καταπροΐεσθαι, [P. 913] Ὡς γοῦν σκεπτομένων τὰ περὶ τούτου ἐδόκει καλὸν ἀποστέλλειν καὶ

maticæ scholam instituerat, et pensionibus annuis tum magistri tum puerorum sustentationi providerat, adeoque rem curabat ut non dedignaretur invisere per se interdum ludum illum et coram probando cognoscere quantum auditorum quisque proficeret, datis etiam, ubi res posceret, præmiis ingenio ac profectui merentium, necnon et more patrio ferias pueris indulgens. Tunc igitur inflexus patriarchæ precibus remisit subito pœnam olim damnato, et ut monasterio educeretur præcepit. Porro hunc patriarcha paterno sinu exceptum quamplurimis potuit amoris significationibus donisque recreavit, rhetoremque diplomate rite sigillato declaravit; ac ludum omnibus aperuit, ubi ab hoc præceptore disciplinæ traderentur.

15. *Ut accusati palatinorum quidam læsæ majestatis patriarcham Arsenium in eamdem secum criminationem involverint.*

Illo porro anno crimen læsæ sacræ majestatis impactum est Phrangopullo cuidam, quo imperator intime familiari utebatur, et aliis, ipsi consciis numero duodecim. Conspirasse dicebantur in imperatorem, quem etiam interficere quamprimum decreverant, si quam invenire rationem commodam possent rei conficiendæ. Vocatus a conjuratis in partem et consilii et facti fuerat Carolus quidam, a quo trucidatum protovestiarium Muzalonem superius docuimus; verum is non sustinens malefacere **285** imperatori cooperando cædi ejus, totam perniciem avertit in capita machinatorum tanti sceleris a quibus erat in ejus communionem ascitus. Eos enim detulit in id atque patefecit; unde subito comprehensi omnes sunt. Tum dira quæstione toti ut

conscios proderent et nominatim de patriarcha interrogati alium quidem nominarum neminem, patriarcham autem, seu ex vero seu vi tormentorum mentiri cogente, participasse ipsis in meditati facinoris
C conscientia declararunt. Ac illi quidem meritis subjecti suppliciis sunt, unoquoque ipsorum pro modo culpæ congrua pœna multato. Sed nec de patriarcha neglectum indicium est. Quin arripuit crimen imperator vehementi erumpens impetu in prosecutionem ultionis; causamque ardenter ad synodum detulit pro rei atrocitate conquerens, et præ se ferens neutiquam acquieturum se, quoad tantum scelus, prout par erat vindicaretur: « Enimvero, aiebat, indigna nimium et minime ferenda iniquitas esset, episcopos quidem cum ipsis nos videmur in ecclesiasticum aliquod incurrisse crimen, statim pœnam imponere, me vero in horrendo scelere contra vitam ac caput imperatoris deprehenso, tamen præ modestia judicium tanti me doloris ac periculi per me attingere verentem, sed obnoxie confugientem ad tribunal ecclesiasticum, pa-
D ti repulsam aut frustrationibus eludi. » Multa quidem se hactenus gravia tulisse: tamen huic injuriæ tolerandæ imparem ultro fateri suam esse patientiam; et quidquid antea dissimulaverit, in posterum profecto neutiquam passurum adeo nihili pendi majestatem imperatoriam, ut vitam et sanguinem captis reipublicæ nefariis perduellibus prodere impune liceat ei ipsi cui ex officio potissimum incumbebat saluti ejus invigilare. His tam acerbis expostulationibus imperatoris coacti Patres negotium **286** capessere, concordibus suffragiis decreverunt mittendos qui reum interrogarent, et sive fateretur crimen, sive quantumvis infitians idoneis tamen indiciis teneri facti con-

ἐρωτᾷν, κἂν εἰ ὁμολογοίη ἢ καὶ μὴ ὁμολογῶν ἁλίσκοιτο, ἐπιφέρειν, τὴν δίκην, εἰ δ' οὖν, καὶ ἐσαῦθις σκέπτεσθαι, ὁ βασιλεὺς αὐτόθεν ἠξίου σχεδιασθῆναι τὸν τῆς συνόδου ἀφορισμὸν, καὶ οὕτως ἀπελθόντας οὓς ἂν καὶ τάξοιεν ἔρεσθαι, καὶ εἰ ὁμολογοίη, ἐπενηνέχθαι τὸ πρόστιμον δίκαιον ὂν ὑπὲρ βασιλέως τῷ κατὰ βασιλέως τοῖς ἐπιθησομένοις συμπράττοντι, εἰ δ' οὖν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντος, τὸν δεσμὸν κεῖσθαι καὶ ἐπαναρτᾶσθαί οἱ πρὸς ὅ τι καὶ σύνοιδε περὶ τούτων, ὥστε ἐνέχεσθαι μὲν, εἰ τέως ἁλίσκοιτο κακουργῶν, εἰ δ' οὖν, ἐλεύθερον εἶναι τοῦ βάρους ὡς ἀδίκως διαβαλλόμενον. Ταῦτα τοῦ βασιλέως προσαπαιτήσαντος καὶ ἡ τῶν ἀρχιερέων πληθὺς συγκατένευον.

ιϛʹ. Ὅπως ὁ συγγραφεὺς σὺν ἅμ' ἀρχιερεῦσιν εἰς ἐκεῖνον πέμπεται, καὶ περὶ ὧν αὐτοῖς συνέβη.

Καὶ δὴ σχεδιάζεται μὲν τὸ τῆς δίκης γράμμα, ἐκλέγονται δὲ τὴν ταχίστην ἐκ μὲν σφῶν αὐτῶν δύο, ὅ τε Νεοκαισαρείας Μονοκωνστάντινος, φίλος ὢν καὶ μᾶλλον ἐκείνῳ, καὶ ὁ Μωκησσοῦ, προεδρεύων τότε τῆς Ἐκκλησίας Προικοννήσου κατὰ λόγον ἐπιδόσεως, ἐκ δέ γε τῶν κληρικῶν ὁ τὸ τηνικάδε ἐπὶ τῶν σεκρέτων Γαληνὸς, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐγὼ τέταρτος, βίᾳ μὲν συνυπαχθεὶς καὶ κελεύσει βασιλικῇ, τέως δ' ὅτι παρ' ἐκεῖνον ἱκοίμην, καὶ τὸ μέρος προσαποδεχόμε-

A νος. Πέμπτην μὲν τότε καὶ εἰκοστὴν εἶχεν ὁ Ἀνθεστηριὼν, καὶ ἡμεῖς τῆς νηὸς ἐπιβάντες, δυσὶν ἡμέραις ὕστερον προσσχόντες τῇ νήσῳ τῷ πατριάρχῃ ἐμφανιζόμεθα, καὶ περὶ τῶν προκειμένων πρὸς ἐκεῖνον γίνονται λόγοι. Ὁ δὲ ἠγρίαινέ τε παραυτίκα μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐνεγκὼν, καὶ « Τί μοι κακὸν πρὸς τὸν βασιλέα πέπρακται, [P. 194] μετ' ὀδύνης πλείστης καὶ συνοχῆς ἔλεγεν, « εἰ αὐτὸν μὲν ἐγὼ ἰδιώτην ὄντα τῆς βασιλείας ἐπέβησα, ἐμὲ δ' ἐκεῖνος πατριάρχην εὑρὼν οὐ καλαῖς αἰτίαις ἠτίμωσε; καὶ νῦν γε κάθημαι ἐπ' ἀκρωρείας ταυτησὶν ὡσεί τις ἀτίμητος μετανάστης, τὸν παρὰ τῶν Χριστιανῶν καθ' ἑκάστην ἐπεκδεχόμενος ἔλεον. Ὅμως καλὰ τὰ συμβάντα, καλὰ ταῦτα, καὶ ὁ πατριάρχης αὐτοῦ εὐλογείτω σὺν τῇ Εὐλογίᾳ τἀκείνῳ πραττόμενα. »
B Ἐδήλου δ' ὁ λόγος τὴν αὐταδέλφην τοῦ βασιλέως, ἣ δὴ κακῶς εἶχεν ἐκεῖνος ὡς τὰ κατὰ τοῦ παιδὸς Ἰωάννου συμβουλευσάσῃ τῷ βασιλεῖ. Ὡς δ' ἀνεπτύσσετο καὶ τὸ γράμμα ὑπαναγνωσθησόμενον, ἐκεῖνος γνοὺς ἔκποθεν τὸ ἐκεῖ ἐμφερόμενον ποκὺς ἦν ἀντιβαίνων καὶ ἀνεισπῶν μὴ ἀκούειν ὅλως, καὶ προσαπεχώρει ταχέως ὑπαναγινωσκομένου ὡς μὴ ἀκούσειε. Κἀκείνων ἐπικαταλαμβανόντων ἀποδιδράσκοντα παρὰ τὸ καθῆκον κινουμένοις καὶ ταχέσι ποσὶν, ἐπέδυε τὰ ὦτα τοῖς παρηρτημένοις τῆς κα-

scientia convinceretur, continuo afficeretur condignis pœnis: si vero nec propria confessione nec sufficientibus ad plenam probationem argumentis reus sceleris delati peragi posset, deliberaturam iterum de causa synodum. Hoc satis imperatori non est visum sed petiit jam nunc absolute excommunicationis sententiam in Arsenium a synodo rite ferri reo coram intimandam a mittendis ad ipsum; ac si quidem ille fateretur scelus, supplicium ei statim inferretur, quod pati æquum est qui sicariis parricidis cædem imperatoris machinari ausis assenserit conscius; sin is negaret, tamen ut ex delatione de ipso a consciis morituris clare facta plus nimio suspectus excommunicationi subjaceret, quoad aut plene convictus puniretur, aut si forte contingeret sufficienter purgari, noxa omni liberaretur tanquam injuste calumniam passus. Eam petitionem imperatoris Patres synodi plerique arbitrati æquam, ut ita fieret annuerunt.

16 *Ut auctor hujus historiæ una cum episcopis ad Arsenium missus sit, et quid iis contigerit.*

Perscriptum igitur festinato criminationis instrumentum est, et electi celeriter qui reum convenirent, e Patribus quidem duo, prior episcopus Neocæsareæ Monoconstantinus, multum amicus Arsenio, alter Mocessenus, tunc ecclesiæ Proconnesi specialis concessionis privilegio præsidens, e clericis vero, cui tunc secreta commissa erant, Galenus, et cum his ego quartus, vi quidem in id adactus utique jubente imperatore, tamen quod illum cui studebam quomodocunque revisum irem, ex parte perlibenter. Quinta et vicesima die Julii mensis navem conscendimus

solventem: biduo post ad insulam appulsi patriarcham adiimus, et **287** quorum causa venerimus agere cum eo cœpimus. Ad primam rei mentionem ille vehementer exacerbatus ne audire quidem ulterius sustinuit, sed cum immenso dolore et angustia
C in has querimonias prorupit: « Quid imperatori male feci? ego ipsum ex privato in imperii solium extuli; ille vero me cum patriarcham reperisset non honestis ex causis honore privavit. Et nunc desideo in hoc jugo deserti montis, ubi velut infamis exsul Christianorum quotidie misericordiam exspecto. Tamen bene habent quæ contigerunt; pulchra hæc, inquam, per me sunto: suus ei patriarcha bene precetur, et cum benedictione comprobet quæ ab illo fiunt. » In his Græco benedictionis vocabulo, quod ipsum nomen erat Eulogiæ sororis imperatoris illa ipsa mulier designabatur, cui erat Arsenius peculiariter infensus, quod ipsam maxime sciret fuisse fratri auctorem eorum quæ crudeliter et impie in puerum Joannem attentaverat. Ut autem
D explicatæ litteræ sunt velut mox ipsi legendæ, Arsenius cum alicunde præsensisset quid in iis esset scriptum, vehementi nisu sese contorquens ac retrahens auditionem aversatus omnino est; et cum legi nihilominus cœptum esset celerrime recessit, ne audiret. Sed qui aderant cursu insecuti fugientem, vix tandem comprehensum (currebat enim velocius quam ab illa ætate gravitateque exspectari potuisset) retraxerunt invitissimum ad auscultanda quæ ex scripto clara voce proferebantur. At ille appendicibus galeri ad aures ambas utraque manu valide appressis sonum lectionis frustra pronuntiatæ non accepit. Denique gravissimum significans animi

λύπτρας ἑκατέρωθεν τῶν ὤτων ὠτίοις, ὡς μηδ' ἐπαΐειν ἀναγινωσκομένου τοῦ γράμματος. Τέλος δυσθυμήσας οὐρανόν τε καὶ γῆν ἐπεμαρτύρετο μεγίσρῃ φωνῇ ὧν δὴ καὶ πάσχοι, καὶ μὴ μόνον οἷς εἶπον οἱ κατειπόντες ἠξίου προσέχειν, ἀλλὰ καὶ ἀντήκουον ἂν παρ' αὐτοῦ εἴπερ ἀνέφερον ὅλως προσηξίου σκοπεῖν, εἰ μὴ ἐπείχοντο ἐμβριθῶς, εἰ μὴ καὶ μεγάλως ἠπειλοῦντο κολάζεσθαι πρὸς Θεοῦ, ἐπιχειροῦντες ὅλως. Καὶ ὡς « Καλῶς ἄν, » ἔλεγεν, « ἠρχιερατεύσαμεν, φόνον τῷ βασιλεῖ συνυφαίνοντος, οἳ δὴ καὶ ἐν ἐσχατιᾷ ταύτῃ παραῤῥιφθέντες Θεὸν εἰς καλὸν ἐπειλῆφθαι τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἱκετεύομεν, κἂν ἐκεῖνος λιμῷ καὶ δίψει ἐπ' ἐρημίας ὡς καταδίκους ἀπόλλυσι. » Ταῦτα καὶ τοιαῦθ' ἕτερα ἐν ὀδύνῃ ψυχῆς καὶ πικρίᾳ ἐξενεγκών, τὰ μὲν αὐτῷ βασιλεῖ, τὰ δὲ καὶ τῷ ἐς τὸν θρόνον καταστάντι προσενειδίσας, ἢ καὶ ἐποικτισάμενος μᾶλλον, ἀπέπεμπεν. Ἡμεῖς δὲ καὶ αὖθις τῆς ἐπελθούσης ἡμέρας προσελθόντες, καὶ ὅσον ἦν τὰ προσανακείμενα ἐκτελέσαντες, ἀφωρμοῦμεν τοῦ λιμένος αὐτίκα, καὶ τοῦ βορέου λαμπροῦ καταβαίνοντος διὰ τῶν κατὰ δύσιν τῆς νήσου μερῶν ἀνεκτότερον ἡγούμεθα πλέειν ἐπισκεπτομένους τοῖς ὄρεσιν. Ἀλλὰ μᾶλλον ὁ κλύδων μέγιστος ἐπηγείρετο, καὶ ὤδινεν ἡ θάλασσα πλέον, καὶ τῷ Γαληνολιμένι μόλις προσσχόντες τὴν ναῦν, ὃ δὴ καὶ Γαλη-

A νολιμὴν ἰδιωτικῶς οἱ ἐπιχώριοι παραφθείροντες λέγουσι, μεγάλοις ἐκεῖσε φοβεροῖς ἐνετύχομεν, κατ' εἴσπραξιν οἶμαι τοῦ μὴ [P. 195] μετ' εὐλογίας ἀπολυθῆναι τοῦ πατριάρχου. Ὃ δὴ καὶ ἤθελε μὲν ἕκαστος ἀνὰ μέρος, ὡς ὕστερον ὡμολόγουν πρὸς ἀλλήλους μεταμελόμενοι. Ὅμως δὲ τὴν ἐντεῦθεν κατηγορίαν ὑφορώμενοι κατημέλουν. Νυκτὸς γὰρ μέσης σεισμὸς ἐπεισπίπτει βαρὺς, καὶ τὸ ὄρος θραυσθὲν καὶ πεσὸν εἰς θάλασσαν τὸν ἐκεῖσε τόπον κατέκλυσε, δόκησίν τε καὶ ἡμᾶς κατακλυσθῆναι παρέσχε κατ' αἰγιαλὸν μένοντας. Ἀλλὰ μόλις πολλὰ τῇ θαλάσσῃ προσταλαιπωρήσαντες τῆς Κωνσταντίνου ἐπέβημεν, μηνὸς ἑξκαιδεκάτῃ Ποσειδεῶνος, καὶ τῷ πατριαρχοῦντι πρότερον προσελθόντες καὶ τὸ πᾶν ἀναγγείλαντες θερμὴν ἀξίωσιν οἷον ἠξιούμεθα παρ' ἐκείνου, B πᾶν λυπηρὸν τῆς ἀπαγγελίας ὑπεξελέσθαι πρὸς βασιλέα λέγοντας, καὶ εἴ τι λέλεκται. Οὕτω δ' ᾠκονόμηται τὰ τότε πρὸς βασιλέα, ὥστ' ἀκούσαντα διαγνῶναι μὲν τὴν ἀπολογίαν, ὅτι καὶ εἰκὸς ἀκούσαντα ἐπισχεῖν ἐκείνους, μὴ θέλοντα δὲ τοὺς καθ' ἡμῶν ἐμφανίζειν σιγᾷν, δεινὸν δὲ καὶ τὸ κακοπαθεῖν ἐκεῖνον ἡγήσασθαι, ὥστ' αὐτίκ' ἐπιτάξαι τριακοσίοις ἐτησίοις νομίσμασιν ἐκεῖνόν τε καὶ τούς περὶ ἐκεῖνον καθικανοῦν, ὑπεραπολογούμενον καὶ μεθ' ὅρκου ὡς καὶ πρότερον ἐπιτάξοι οὕτως καὶ ὡς παρ' ἐκεῖνον μὴ

angorem, cœlum terramque voce maxima testes adhibuit eorum **288** quæ pateretur. Et non solum ad ea quæ ipsi denuntiabantur non attendit: sed neque qui eum alloquebantur audivissent omnino ab eo quidquam de negotio proposito, quod ad synodum referrent, nisi eum expedire se ab ipsis summopere conantem vi majori utique tenerent, et graves intentarent a Deo minas, si persisteret in contumacia. Tandem summis conatibus responsum exprimere qualecunque satagentium visus cedere: « En, inquit, ut bene patriarchatum gessimus, necem imperatori machinantes! cui videlicet etiam projecti e rebus humanis in hoc extremum desertæ insulæ Deum propitiare non cessamus, obsecrantes ut ejus animæ bene consulens misereatur, utcunque ille fame ac siti nos velut marte damnatos in hac solitudine interficiat. » Hæc et ejusmodi alia summo dolore atque amaritudine animi profatus, multa simul imperatori, simul in thronum intruso exprobrans aut potius imprecans, dimisit ad se missos. Nos autem illo iterum postridie convento, et omni eo quod sperari potuit effecto, e portu confestim solvimus, et valido ingruente Borea in Occiduam insulæ oram, satius duximus navigare protegentibus montibus. At vehemens coorta procella est, intumuitque commotum amplius mare. Quare navim ægre applicuimus ad locum Galenolimena nuncupatum, quasi portum serenum diceres. Accolæ lingua vulgari, corrupto vetere vocabulo, Galilolimen appellant. Magnis ibi periculis sumus exerciti, in pœnam, opinor, non petitæ et acceptæ a patriarcha in digressu benedictionis. Quod facere unusquisque sigillatim voluerat, ut postea, in mali sensu sero **289**

pœnitentes invicem fatebantur; sed verente pro se quoque ne id sibi crimini verteretur, pariter id omnes neglexerant facere. Nam nocte media terræ motus incidit gravis, et abruptus mons imminens ac superne præcipitatus in mare illud coegit in terC ram late vicinam inundare, tanto æstu ac tumultu ut qui stabamus in littore nos continuo demergendos crederemus. Cæterum ærumnosissimo inde cursu transfretantes ægre Constantinopolim tenuimus sexta decima die mensis Augusti, et primum adito patriarcha, ubi quæ contigerant retulimus, quam potuimus ardentissime illum oravimus ut pro ea qua valeret apud imperatorem auctoritate gratiaque nobis adesset quæ acta erant renuntiantibus, ac si quid necessario diceremus quod Augusti animum pungeret, deliniret ipse præsens qua valebat arte, atque ut cuncta boni consuleret daret operam. Fecit cumulate quod petiimus; eoque mox successu cum imperatore egimus, ut ille placatus Arsenio acceptaque defensione ipsius ultro significaret creD dere se, si quid de conjuratione in vitam suam facta cognovisset Arsenius, conaturum eum fuisse conjuratos a nefario cœpto avertere; siluisseque, si quid horum novit, ab iis indicandis religione cohibitum quadam, quod suam forte personam decere non putaret irritare principem in subditos horum in ipsum machinationibus illi manifestandis. Præterea simul audivit a nobis egestatem miseriamque qua ille in exsilio conflictabatur, adeo motus in misericordiam est ut statim juberet trecentos ei nummos annuos ad sui suorumque victum assignari affirmaretque in excusationem suam, juramento etiam interposito, se prius decreturum ipsi eam

θέλοντα δέχεσθαι τὸ μὴ δεδόσθαι ἦν, τέως δὲ καὶ A αὖθις δεδιότα μὴ ὅπως δέχοιτο, προσανατιθέναι τῇ δεσποίνῃ τὴν χορηγίαν, ἐφ' ᾧ αὐτὸν μὲν ἀποστεῖλαι καὶ αὖθις φίλους ἐκείνῳ νομιζομένους κατά τινα τὴν ἀπ' αὐτοῦ παραμυθίαν τε καὶ εὐμένειαν, τὴν δὲ δέσποιναν μετ' ἐκείνων πέμπειν ὡς ἀφ' ἑαυτῆς τὰ νομίσματα. Ὃ δὴ καὶ μετ' οὐ πολὺ πέπρακται, καὶ ἀποστέλλονται ὁ τῆς Ἐκκλησίας ὑπομνηματογράφος Γεμιστὸς, ὁ τοῦ βασιλικοῦ κλήρου λαμπαδάριος ὁ Οἰναιώτης, καὶ τρίτος ὁ τῆς Ἱερᾶς ἱερομόναχος Μάρκος, ἄνδρες ἐκ παλαιοῦ φίλοι ἐκείνῳ τὰ μάλιστα, οἷς δὴ καὶ παρὰ τῆς δεσποίνης τὰ εἰς χρείαν συναπεστέλλοντο. Τῷ μὲν οὖν βασιλεῖ οὐκ ἦν ἐς τοσοῦτον τὰ τῆς σπουδῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ πλέον προσεπεζήτει, μᾶλλον δὲ καὶ οὗ χάριν ταῦτ' ἐπράττετο. Τὸ δ' ἦν ἄρα ὅσον ἐν σπουδῇ ἐκείνου τοῦ ἀνυσθῆναι, B τόσον ἐν ἀπορίᾳ τοῦ πῶς ἂν ἀνυσθείη καὶ παρὰ τίνος.

ιζ. Ὅπως ὁ βασιλεὺς ἐβουλεύετο τὰ περὶ τῆς ἑαυτοῦ λύσεως, καὶ πρὸς τίνος.

Ἤθελε [P. 196] μὲν οὖν τὴν τοῦ δεσμοῦ λύσιν γενέσθαι παρά τε τοῦ πατριάρχου καὶ πάσης τῆς συνόδου, τὸν δὲ λύσαντα ὑφεωρᾶτο μὴ καὶ δόξοι ἄλυτα λύων ἐκ τοῦ πρὸς ἐκεῖνον τὸν λαὸν ὀλιγώρως ἔχειν τοῦτο μὲν διὰ τὸ μὴ ἐπ' ἐκείνῳ πληροφορεῖσθαι, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμφαινομένην τοῦ θρόνου μετάθεσιν. Ὁ δ' ἐννοίας τοιαύτας ὑποβάλλων τῷ βασιλεῖ ὁ δηλωθεὶς Γαλησίου ἦν Ἰωσὴφ, ὃς οὐ τόσον ὑπερεπάθει τοῦ Ἀρσενίου ὅσον τῷ Γερμανῷ ἀπηχθάνετο διὰ τὴν ἐκ θρόνου ταπεινοῦ εἰς τὸν ὑπέρτατον ἐπιπήδησιν. Τῷ τοι καὶ ἐσχίζετο μὲν ἐκεῖνος, ὑπέτεινε δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ οὐ καλὰς ἐννοίας περὶ ἐκείνου ὡς οὐ λύσοντος, ἄν γε καὶ λύοι· οὔτε γὰρ ἱκανὸν εἶναι τοῦτο παρὰ Θεῷ καὶ αὔταρκες, οὔτ' ἀκατάγνωστον τῷ βασιλεῖ. Ὡς γοῦν ταῦτ' ἔλεγεν ὡς ἐν ἀνθρώποις εἰς πατέρα τεταγμένος αὐτῷ, καὶ B πείθειν ἦν ἐκεῖνον ἐκ τοῦ προχείρου καὶ δι' ἄλλα μὲν πρὸς τὸ δοκεῖν ἱκανὰ, μάλιστα δὲ καὶ ὅτι ἐπ' ἐκείνῳ πεπληροφόρητο τὰ πολλὰ πατρί γε νομιζομένῳ, ἐν ἐννοίαις ὁ κρατῶν ἦρ, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ τὸ σχίσμα πλέον ἐγένετο διὰ τὴν μετάθεσιν, κἂν ἐκεῖνος κατωλιγώρει τῆς εἰς αὐτὸν ὕβρεως καί γε

summam fuisse, si sperasset induci eum posse ad istam a se pensionem acceptandam; sed cum superstitione ipsum quadam abhorrere a communione quacunque secum **390** intelligeret, ingerere quod scrupulosum senem offenderet non ausum. Ac ne nunc quidem velle molestiam facessere infirmæ hominis conscientiæ, ideoque metuentem ne recusaret necessarium subsidium si suo ipsi nomine offerretur, consentire se ut id Augustæ imputetur. C Denique velle se mitti ad eum aliquos ex amicis ejus ad quamdam calamitosi senis consolationem et recreationem, et iis deferendos ad ipsum tradi trecentos illos nummos tanquam donatos ab Augusta, cum certa promissione rediture quotannis ab eadem manu paris summæ. Id quod non multo post ita factum est. Delegati enim ad Arsenium sunt Ecclesiæ Commentariensis Gemistus, cumque hoc regii cleri lampadarius Œnæota et tertius monaterii Hieræ dicti monachus Marcus, viri omnes ipsi olim charissimi; qui et memoratum ipsi ab Augusta subsidium apportarunt. Quæ cum altius reputo, suspicor equidem non hoc tantum in senem parum sibi æquum studium ex solatum miseratione imperatori natum esse, homini utique minime simplici aut unum et cuivis obvium D spectare in iis quæ ageret solito; quare puto illum plus in eo vidisse, atque hoc facto studuisse munire ac complanare sibi viam ad antiquum, quo dudum tendebat, scopum absolutionis impetrandæ; quam rem quanto vehementius cupiebat, tanto solertius cogitabat quanam optime ratione et a quo facilius honestiusque consequeretur.

17. *Ut modos quæsierit imperator suæ absolutionis impetrandæ, et a quo.*

Cogitationum porro ejus summa in id conferebatur, ut curandum existimaret solvi sese ab anathematis vinculo per patriarcham et per synodum. De patriarcha verebatur ne parum eo exorando proficeret, ipso libenter quidem assensuro; sed quoniam exigua ejus apud populum et gratia erat et auctoritas, timendum videretur ne invidia auctoris actum infirmaret et talem absolutionem pro nulla plerique irritaque haberent, tanquam latam ab homine cujus auctoritati parum fiderent, et de quo an legitime promotus esset, propter vetitam canonibus de throno in thronum translationem abigeretur. Auctor et **391** suggestor hujusmodi sollicitudinum Augusto fuit supra memoratus Joseph Galesii præfectus, non tam ille quidem in hoc miseratione in Arsenium quadam motus quam indulgens minime dissimulato adversus Germanum odio, quem palam culpabat quasi e sede humiliori in supremam saltu ambitioso nec per sacras leges concesso transcendisset. Unde cum se ipse ab ejus communione segregavit, tum istas quas dixi adversas Germano cogitationes atque formidines imperatoris animo subjecit, metuendum denuntians ne non idoneam ille haberet solvendi potestatem, ac quod erat inde consequens, si a tali absolutus fuisset imperator, nec apud Deum nec apud homines vere liber a diro vinculo censeretur. Quæ Augustus audiens ab eo quem patris habebat loco, cui et ut conscientiæ suæ arbitro et ut omnium quæ ad procurationem spectarent animarum consultissimo passim habito fidei plurimam venerationisque tribuebat, anxietate constrictus est maxima, quam subinde magis magisque intendebat augescens in dies schisma multorum ob invidiam translationis Germani communionem aversantium, ipso secure nimis indormiente injuriæ suæ tantæ, nec purgare aut delinire omnino gliscentem invidiam ulla re conante. Nam tametsi omnes illi nuntiarent quæ contra illum dicebantur et fiebant, nemini succensuit, nullum compescuit, nullum vel minimum,

οὐδὲν οὐδενὶ ἠνώχλει, κἂν πάντες προσήγγελλον. Μεταβαλὼν γοῦν τῆς γνώμης ὁ βασιλεὺς πολὺς ἦν ὀριγνώμενος διὰ ταῦτα ἐκστῆναι τοῦ θρόνου τὸν Γερμανὸν, κἂν μὴ ἐξ ἑαυτοῦ μαθὼν ὑπεκσταίη, ἀλλ' οὖν ἄλλον ἐπιθαῤῥῆσαι συμβουλεύειν ἐκείνῳ τὴν ὑποχώρησιν. Ἕτοιμος δ' ἦν εἰς τοῦτο τὸ παραυτίκα ὁ Ἰωσὴφ, πλὴν ἀνεμφάτως, καὶ ὡς ἂν οἰηθείη τις ἀγνοοῦντος τοῦ βασιλέως· ἐκεῖνος γὰρ καὶ ἐς τέλος τὴν ὑποψίαν ταύτην [P. 197] διεφυλάττετο.

ιη'. Ὅπως ὁ Ἰωσὴφ τῷ Γερμανῷ συνεβούλευεν ἀποθέσθαι τὴν πατριαρχίαν.

Καὶ δὴ τοῦ βασιλέως ἐνδόντος, ἐν ἀποῤῥήτοις ὁ Ἰωσὴφ τῷ Γερμανῷ προσιὼν ἐν σχήματι συμβούλου χρηστοῦ τὴν πατριαρχίαν συνεβούλευεν ἀποθέσθαι. Πολὺν γὰρ εἶναι τὸν τάραχον, καὶ οὐχ οἷόν τ' ἔσεσθαι ἐς μακρὰν ἀντισχεῖν ἐκείνου, κἂν ὅσον παρὰ τοῦ βασιλέως συνέχοιτο· ἀπαυδήσειν γάρ ποτε καὶ αὐτὸν βασιλέα μαθόντα τὸ σχίσμα. « Ἢ οὐχ ὁρᾷς ὁπόσοι τε ἀμφὶ τὸν Ὑάκινθον ὁπόσοι τ' αὖθις ἀμφὶ τὴν Θεοδοσίαν καὶ τὸν αὐτάδελφον αὐτῆς Ἰωάννην τὸν τῆς Μάρθας καὶ τὴν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὴν αὐτῶν A τὴν Νοστογγόνισσαν συνέστησαν; οὐ βλέπεις τοὺς μοναχοὺς ἀποφοιτήσαντας τῶν μονῶν, αἷς ἐνίδρωσαν ἐγγηράσαντες τοῖς ἀσκητικοῖς πόνοις; εἰ δ' ἐπὶ τῇ Εὐλογίᾳ θαῤῥεῖς, ἀλλ' ἴδε τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Μάρθαν, ἴδε τὰς αὐτῆς θυγατέρας, ὅπως τῷ Ἀρσενίῳ προστετήκασι καὶ σοῦ ὀλιγωροῦσιν ὡς μηδενός. Οἱ δὲ κοσμικοὶ, ἀλλ' οὐκ ἔχω σοι λέγειν ὅπως τῷ Ὑακίνθῳ πρόσκεινται καὶ τῇ Νοστογγονίσσῃ μοναχῇ, ἣν ἀδελφὴν οἶδας οὖσαν Θεοδοσίας καὶ Ἰωάννου τῶν εἰρημένων. Τί γοῦν σοι λοιπὸν ἐναπολειφθήσεται, εἴ γε καὶ βασιλεὺς ἀπειπὼν ἀπολείψοι σε; σπεῦσον μετὰ τιμῆς ἐξελθεῖν, ὡς καιρὸν ἔχεις τοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ πράττειν, μή πως ἐπιστάντος σοι τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἀβουλήτως πράττειν ἀναγκασθήσῃ, καὶ γέλωτα ὄφλοις, ἀποχωρῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἄκων. » Ταῦτα B μὲν οὖν ἐκεῖνος ἐν ὑποθήκης τρόπῳ πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ πατριαρχείου συνεῖρεν· ἀλλ' ἡ ὄρεξις προσίστατο τοῦ ἀκούοντος, καὶ ὁ λέγων οὐκ ἔπειθε. Ποῦ γὰρ καὶ εἰς νοῦν ἐκείνῳ, ὡς καὶ βασιλεὺς ἐπινεύει ταῦτα καὶ τὰ τῆς συμβουλῆς Ἰωσὴφ ἐκεῖθεν προανακέκρουσται; Ἔμεινε γοῦν καὶ ἔτι καὶ ἐπεστοίβασε κληρικούς τε καὶ ἱεράρχας χειροτονῶν, ἀφορῶν πρὸς

ut oportuit, nascenti et augescenti malo remedium objecit. Mutata igitur sententia imperator multus jam erat in disquirendo secum qua maxima ratione posset consequi ut e throno Germanus amoveretur. Cupiebat consilium ultro inde recedendi per se illum capere. Quod cum ei suggerere pudor suus non sineret, optabat alicunde aliquem exsistere liberum monitorem, qui suadere homini auderet C ut quod omnes desiderarent occuparet volens facere ac vim arbitrio præverteret. Commodum adfuit in id officii paratus ipse primus tricarum artifex talium Josephus, monitus tamen, et instinctu pronus in idem, periculo velut proprio tentandum id sumere, nec **292** præ se ferre consensum in hoc ullum aut conscientiam Augusti; quam ille cautionem ad finem usque negotii fideliter adhibuit, suspicionem talis molitionis ab imperatore avertens, et videri affectans proprio nomine ac judicio id agere.

18. *Ut Josephus Germano suaserit abdicationem patriarchatus.*

Igitur clam concedente imperatore Josephus arcano Germanum adiens, specie ac persona benevoli consiliarii suggessit optime facturum illum si ultro patriarchatu cederet: intumescere quippe vulgarem offensionem in molem invidiæ tam validam, cui mox, ubi paulo plus se corroboraverit, perrumpendæ par non sit fururus. Nec faventi sibi Augusto nimium fideret: et ipsum enim pro sua sapientia, simul invaluisse schisma viderit, niti contra torrentem frustra et pernicie certa desiturum. « An enim, addebat, non vides quam multi cum Hyacintho, quam multi rursus cum Theodosia fratreque ipsius Joanne Marthæ filio et sorore horum ex alio parente Nostongonissa conspiraverint in exauctorationem tui? Non cernis monachos turmatim ad eadem urgendam erumpentes claustris, quibus insenuerant asceticis insudando laboribus? Contra quæ si Eulogiæ potentia te satis munitum putas, at reputare te oportet opes ferme pares in contrariam non dubie additæ factionem sororis ejus Marthæ. Considera quippe filias hujus ut studeant Arsenio, ut in ejus favorem vehementer incumbant, ut te pro nullo et supposititio palam spernant. Qui sæculares? dicere tibi vereor quam indivulse adhæreant Hyacintho et Nostongonissæ monachæ quam Theodosiæ ac Joannis modo memoratorum sororem nosti. Quid igitur tibi fiet reliqui, si Augustus metu schismatis adigatur ad te deserendum? Præverte, si mihi credis, ignominiam, et festina cum honore inde exire, unde mox cum **293** dedecore extrudendus es. Breve restat tuo spatium arbitrio, brevis est occasio voluntarie ac laudate defungendi. Si negligis, statim tempus aderit quo jam coactus et cum risu æmulorum ecclesia invitus excedere compellaris. » Hæc ille, fidi se consilii benevolum auctorem ferens, patriarchalem dignitatem gerenti suggessit. Sed non reperit D aditum in audientis animo aviditate in gustu præsentis boni defixa preoccupato qualis ista cunque suggestio: quomodo enim id persuaderi sibi Germanus sineret, ignorans quo inclinaret imperator, ac ne suspicari quidem valens talia sibi nutu ejusdem ac impulsu proponi? Perstitit igitur adhuc in proposito tuendæ possessionis throni seque in ea firmandi, ad hoc affectans tunc cum maxime usum ostentare labantis potestatis, quasi eam sibi multo illius exercitio magis assereret. Frequentes ego clericorum et episcoporum ordinationes celebravit, fretus scilicet ostentato principis favore, qui tamen ludibrium merum et

τὴν τοῦ κρατοῦντος εὐμένειαν. Τὸ δ' ἄρ' ἦν χλεύη A καὶ γέλως, καὶ τὸ εἰς ἐκεῖνον ἐλπίζειν ὅσον καὶ τῷ ἐν μνίοις θαλάσσης, ἐπεὶ τῆς νεὼς ἀποπέσοι, [P. 198] θαῤῥοῦντι σώζεσθαι. Ἀλλ' ὁ κρατῶν τὴν ὑποψίαν ἐκκλίνειν ἐθέλων καὶ συνέχειν προσεποιεῖτο καὶ εὐμενῶς προσεφέρετο, καὶ παρεῖχεν ἐκείνῳ πλεῖστα, ἐφ' ᾧ διδοίη καὶ τὰς τῶν πολλῶν ἐξωνοῖτο γνώμας, ὥστε καὶ τῆς τῶν βαΐων ἑορτῆς ἐπιστάσης, ὅτε καὶ ἡ συνήθης ἐξ ὄρθρου λιτανείᾳ τελεῖται, αὐτὸς πέμψας πλεῖστα ἐξ ἀργύρου καὶ χαλκοῦ νομίσματα πρὸς τοῦ κρατοῦντος ἐλάμβανε, καὶ ἀρπεδόσιν ἐνδεῖσθαι παρασκευάσας τὰ συνήθως λεγόμενα ἐπικόμπια καί αὐτὸς, μέχρι καὶ των τεσσαράκοντα μαρτύρων τὴν λιτὴν κατατείνων, ῥιπτεῖν ἐκέλευε τῷ λαῷ. Καὶ τοιαῦτ' ἦσαν τὰ πρὸς ἐκεῖνον τοῦ βασιλέως ἐπικαλύμματα, ἐφ' ᾧ μὴ γνωσθείη μηδ' ἀμηγέπη τὴν ἐκείνου θέλων ἐξέλευσιν. B

ιθ'. Περὶ Ὑακίνθου, ὅστις καὶ ὅθεν, καὶ τῶν περὶ αὐτόν.

Οὐ χεῖρον δὲ λέγειν καὶ τὰ περὶ Ὑακίνθου καὶ αὐτῆς δὴ Θεοδοσίας καὶ Ἰωάννου καὶ τῆς αὐτῶν ἑτεροθαλοῦς τῆς Νοστογγονίσσης. Ὁ μὲν οὖν Ὑάκινθος μοναχὸς ἦν ἐκ δύσεως, καί γε Νικαίαθι γεγονὼς ἔν τινι τοῦ ἀρχιστρατήγου ναῷ, ἐγγὺς τοῦ ἐκεῖσε πατριαρχείου προσκαθίσας ξένος τε καὶ ἀγνὼς τὰ πλεῖστα, παῖδάς τε ἐπισυνάγει, καὶ τούτους ἀνάγων τὰ εἰς προπαιδείαν ἐπορίζετο τὰς τροφάς. Ἀλλὰ τῷ πατριάρχῃ προσαγγέλλεται ὡς δῆθεν ἀτακτῶν μοναχὸς παῖδας ἐκδιδάσκων· καὶ ὃς προσεκαλεῖτο καὶ ἀνηρώτα, καὶ ἐπεὶ δεξιὸν ἑώρα τὸν ἄνδρα καὶ ἄλλως ἀδεῆ τε καὶ ἐς παῤῥησίαν ἕτοιμον, ἦν δ' ὡς ἔλεγε καὶ τῶν ἱερωμένων, προσλαμβάνει τε τοῦτον καὶ ὡς οἰκείῳ ἐχρῆτο. Εἶτα συμβάντων τῶν κατὰ πατριάρχην, ἐπεὶ καὶ αὐτός δόκιμος ἐφάνη ὑπὲρ τῶν ἐκείνου ζηλῶν, ἔτι μᾶλλον τὰ εἰς φιλίαν ἐκείνῳ συνήπτετο. Καὶ ἐπεὶ [P. 199] ἐν τῇ Κωνσταντίνου πάλιν ὁ πατριάρχης ἀνήγετο, συνῆν ἐκείνῳ πιστότατος τῶν οἰκείων, συνάμα καὶ Ἰγνατίῳ Ῥοδίῳ, ἀνδρὶ καὶ αὐτῷ εὐλαβείας πλήρει καὶ μοναχικῆς καταστάσεως. Συνήτην οὖν ἄμφω τῷ πατριάρχῃ κοινωνοὶ καὶ τῶν θλίψεων καὶ τῶν βουλευμάτων, καὶ μᾶλλον ἐδεικνυέτην ζηλοῦντε ὑπὲρ ὧν καὶ ὁ πατριάρχης ζηλῶν ἠγωνίζετο. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἐξεβέβλητο τῆς πατριαρχίας, κἀκεῖνοι ὡς εἶχον παρεισδύντες γω-

irrisio erat; cui vanæ simulationi benevolentiæ niti eum magnopere simile nimirum fuit quiddam ac si quis navigans spumosa superficie undantis maris, crusta quadam fluxa innatantium sordium, muscosi cespitis aut ingestæ arenis algæ soliditatem mentientis, sustineri se speraret posse, atque ad extremum a demersione servari, ubi e navi excidisset. Cæterum imperator suas quasdam C secutus rationes, ob quas vitandam putabat suspicionem aversæ a Germano voluntatis, egregie perstitit in simulatione fovendi protegendique ipsum, non solum vultu sermoneque in congressibus, cunctis veræ benevolentiæ indiciis monstrandis, verum etiam pecuniis large donandis, quibus ille videlicet adversas sibi reconciliaret voluntates, Quo in genere contigit instante Palmarum festo, quo selemnis duci per urbem supplicatio precibus decantandis consuevit; ut cum missis ad imperatorem suis patriarcha ei confidenter indicasset indigere se lineis hamo esca induto instructis, quibus ad se homines traheret, intelligens ille petere ipsum nummos, quibus imminente pompa spargendis in plebem studia parum sibi faventium emererentur, D continuo **294** misit magnam copiam æreæ argenteæque monetæ qua ille quæ vulgo vocant epicompia concinnari curans ea jactari jussit in populum toto spatio quo pompa supplicantium processit, ad sanctorum quadraginta martyrum templum usque producta. Tali callidus imperator astutæ dissimulationis artificio fucum faciebat nimium credulo antistiti, ne subolere ipsi quidquam posset arcanæ voluntatis, qua cupiebat amoveri eum a sede patriarchali.

19. *De Hyacintho, quis et unde esset*; *ac de ipsi adhærentibus.*

Non intempestivum, opinor, fuerit quæd hic dicere de Hyacintho deque ipsa Theodosia et Joanne sororeque horum ex patre Nostongonissa. Hyacinthus monachus fuit ex Occidente, qui Nicæam profectus, in quodam sancti cœlestis militiæ principis templo, vicino palatio patriarchali quod in ea urbe est, degens, homo peregrinus et plerisque ignotus pueros in contubernium congregavit, quibus non tantum litterarum elementa et liberales artes per se traderet, sed etiam alimenta suppeditaret. Id dum agit delatus ad patriarcham, quasi contra ordinem disciplinæ quam profiteretur monachus pueros doceret, ideoque citatus ab eo et præsens interrogatus, gnavus industriusque vir est visus, prætereaque intrepidus, et ad quod opus esset libere agendum et loquendum expeditus. Quare cum is præterea se sacerdotio initiatum diceret, assumpsit ad se illum et in familiarium numero habuit. Deinde cum incidissent ea patriarchæ tempora de quibus diximus, cum in iis Hyacinthus fidem constantem et studium patrono ardens probasset, arctiori ei amicitiæ necessitudine junctus est. Ac ubi Constantinopoli rursus patriarcha repositus in thronum est, adfuit illi familiarium intimus, et cui plurimum fideret, **295** una cum Ignatio Rhodio, viro et ipso pietatis et monachum decentis gravitatis pleno. His maxime duobus in illis augustiis rerum suarum participibus malorum et consiliorum auctoribus usus; est; quorum exstabant amborum studia sensibus affectibusque patriarchæ consentientia per omnia. Illo demum ejecto e patriarchali sede abdiderunt hi sese amoveruntque a conspectu: non enim est iis permissum exsulatum eunti se comites addere, cladem que illam ac calamitatem rati propriam, in luctu ac dolore malum ineluctabile ferebant, Non diu post hæc Ignatius vitam cum morte commutavit: Hya-

νιῶν ἀφανείᾳ (οὐ γὰρ εἴωντο τῷ πατριάρχῃ συνοπαδεῖν) τὰ τῆς ἀνάγκης ἀλγεινῶς μὲν, ἀλλ' ἀναγκαίως δείφερον Καὶ ὁ μὲν φθάνει τὸν βίον ἐκ τοῦ πλησίον ὑπεξελθών, Ὑάκινθος δὲ σὺν τοῖς ἀμφ' ἐκεῖνον τὸν βασιλικὸν ὑφπρώμενος φόβον, ἐπεὶ καὶ τὴν ἀδελφὴν ἐκείνου Μάρθαν ἑώρα τῷ πατριάρχῃ προσκειμένην τὰ μάλιστα, ἐκείνῃ δὴ προσφοιτᾷ, καὶ που παρεισδὺς τὰ ἐς τροφὴν ἐκεῖθεν εἶχε, μηδὲν τοῦ βασιλέως εἰδότος. Ἦν οὖν τῇ μοναχῇ Μάρθᾳ καὶ ὁ Ἰωάννης υἱός. Τριῶν γὰρ αὐτῇ τῶν ἀῤῥένων ὄντων, ὁ μὲν Μιχαὴλ τε καὶ Ἀνδρόνικος συνῆσαν τῷ βασιλεῖ, καὶ μετ' οὐ πολὺ τούτων ὁ μὲν τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου ἀξίωμα ὁ Μιχαὴλ, ὕστερον δὲ ὢν τοῦ Ἀνδρονίκου, παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἐλάμβανεν, ἅτερος δὲ ὁ Ἀνδρόνικος μέγας κονοσταῦλος προεχειρίζετο· παρ' ἣν αἰτίαν καὶ ἐπὶ ταῖς τιμαῖς ζηλοῦντος τοῦ πρώτου πλεῖστα ξυμβεβήκει, ὡς κατὰ τόπον ἱκανῶς ἐροῦμεν. Καὶ οἱ μὲν δύο οὕτω συνήτην τῷ βασιλεῖ, μηδὲν πολυπραγμονοῦντες· ὁ δ' Ἰωάννης ὕστερος ὢν τέως μὲν πρὸς τοῦ θείου καὶ δεσπότου Ἰωάννου ἐκείνῳ καθυπηρετούμενος ἐπαιδεύετο, τὴν δὲ μητέρα προσκειμένην βλέπων τῷ πατριάρχῃ καὶ αὐτὸς ἐκτόπως ἐζήλου, « Μὴ ἅψῃ, μὴ θίγῃς » μέχρι καὶ τῶν εὐτελεστάτων ὑποφωνῶν καὶ διατηρούμενος. Σὺν ἐκείνῳ ἦν καὶ ἡ ἀδελφὴ Θεοδοσία τοῖς αὐτοῖς προσέχουσα, ἤδη κεχηρωμένη τοῦ ἀνδρὸς Βαλανειδιώτου A καὶ πρὸς τὸ μοναχικὸν ἀποκλίνουσα. Συνῆν δὲ τούτοις τὰ αὐτὰ φρονοῦσα ἡ Νηστογγόνισσα μοναχὴ, ἣν ἑτεροθαλῆ ὁ λόγος ἐδείκνυ, ὅτι ἐκ προτέρας γυναικὸς τῷ Ταρχανειώτῃ γεγέννητο. Ἦσαν οὖν οὗτοι πάντες τῷ Ὑακίνθῳ συνόντες, καὶ ζηλοῦντες ἐκτόπως ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου κακῶς, ὦ νόμοι θεῖοι καὶ δίκη, ἐξορισθέντος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

κ'. Ὅπως καὶ διὰ τοῦ Σάρδεων Χαλαζᾶ ἐπιχειρεῖ ὁ βασιλεὺς τῷ πατριαρχοῦντι Γερμανῷ.

[P. 200] Ὁ δέ γε βασιλεὺς καὶ ἄλλην πεῖραν τῷ πατριαρχοῦντι ἀρτύει. Τοῦ γὰρ Χαλαζᾶ Σάρδεων ἐφ' ἱκανὸν τῇ Κωνσταντίνου προσδιατρίψαντος, ἐπεὶ ἔδει πρὸς τὴν λαχοῦσαν ἐκεῖνον ἀποδημεῖν, εἰς τοῦτο B παρασκευαζομένου, ὑποθήκας ἐμπιστεύει οἱ δι' ἀποῤῥήτων ὁ βασιλεὺς ἐφ' ᾧ ἢ αὐτοπροσώπως ἐντυχεῖν τῷ πατριάρχῃ καὶ τὰ αὐτὰ τῷ Ἰωσὴφ εἰπεῖν πρὸς ἐκεῖνον, ἢ καὶ γράψαι καὶ ἐπιστεῖλαι μᾶλλον ἐκ Χαλκηδόνος ἐξορμῶντα πρὸς τὴν ἀνατολήν. Καὶ τὸ σκέμμα ὡς βαθύ τε καὶ εὐπρεπές. Τό τε γὰρ ὑψίθρονον παρὰ τοὺς ἄλλους λέγειον πρὸς ἐκεῖνον τὰ αὐτὰ ἐδίδου, καὶ τὸ χειροτονίας ὄντα τὸν Σάρδεων ἣν ὁ Ἀρσένιος οὐκ ἐδέχετο, τοιαῦτα τῷ πατριάρχῃ παραινεῖν, δέον παρ' αὐτοῦ δεχθεὶς ἀγαπᾷν, δεικνύντος ἂν εἴη ὡς ἄλλο τι βαθύτερον ὑπορύσσων τοιαῦτα λέ-

cinthus autem cum suis et defuncti superstitibus amicis iram imperatoris metuens, præsidium adversus eam sibi quærendum apud Martham putavit ejus sororem, quam commpdum perspexerat favere plurimum et condolere expulso patriarchæ. Ergo ad eam ventitans adeo se insinuavit in ejus gratiam, ut etiam victum inde haberet, horum ignaro funditus principe. Erat porro Marthæ monachæ Joannes filius. Tres enim illa cum mares genuisset, eorum Michael et Andronicus apud imperatorem erant, quos etiam ille non multo post hæc honoribus ornavit: nam Michael minor Andronico magni primicerii dignitatem ab Augusto accepit, Andronicus magnus conostaulus declaratus est; per quam ambitionem honorum, æmbulante primo alterum, multa inter fratres contigerunt a nobis memoranda quantum erit opus suo loco. In hunc modum hi quidem duo in imperatoris comitatu versabantur, nihil his se immiscentes. At Joannes ambobus minor natu hactenus in familia D et obsequio aulico **298** avunculi despotæ Joannis educabatur. Hic matrem observans benevole affectam patriarchæ in hanc se partem, vehementer etiam incumbens æmulansque supra modum, addiderat, adeo ut nemo eo frequentius, nemo pugnacius tritam illam formulam aversantium communionem adversæ tanquam profanæ factionis verbis factisque usurparet, ad omnem occursum partes tuentium Germani: « Cave contingas, » inclamans, superstitione usque ad minimi quoque ac levissimi usus fastidiosissimam declinationem abundante. Cum eo in his erat Theodosia soror iisdem prædita studiis, quæ vidua relicta morte Balanidiotæ conjugis ad monasticam se vitam receperat. Iis adhærebat concordi sententia Nostongonissa etiam C monacha, quam horum ex patre sororem supra memoravi, quoniam ex priori conjuge a Tarchaniota genita fuerat. Horum erat omnium arcta consuetudinis et consiliorum cum Hyacintho necessitudo, ardenti pariter affectu condolentibus cunctis misero Arsenio, injuste (o jus fasque! o divinæ leges!) e sede patriarchali in exsilium ejecto. Sed hæc hactenus.

20. *Ut per Sardensem Chalazam iterum imperator Germanum patriarcham tentaverit.*

At imperator patriarchæ novam alteram tentationem adornavit. Cum enim Sardium episcopus Chalaza sat diu Constantinopoli moratus differre non posset suum in propriam ecclesiam reditum, atque adeo in procinctu ejus profectionis esset, egit clam cum eo imperator ut aut verbo coram, antequam abiret, aut scriptis Chalcedone in digressu versus Orientem litteris eadem patriarchæ suggereret quæ frustra Josephus suaserat. Callide id excogitatum, utpote ad spem successus non parum accommodatum, consilium fuit; nam et auctoritatis habitura plurimum suasio **297** videbatur ab eminentis throni antistite profecta, et maxime purgatam ab omni suspicione partium futuram eamdem erat consentaneum, idcirco quod cum Arsenius Sardensis ordinationem admittere pro legitime renuisset, palam hic ab Arseniana factione alienissimus putabatur. Quin hac ipsa ex causa insinuabatur

γοι τε καὶ συμβουλεύοι οἱ ἀφεῖναι τὸν θρόνον. Εἰ μή τι ἄλλο γὰρ, ἀλλ' οὖν τὸ τῆς μεταθέσεως ἂν καὶ παρ' ἄλλοις ὡς ἔγκλημα τῷ μετατιθεμένῳ ἰσχυρὸν ἐδόκει, ὥστε καὶ ἐκχωρεῖν ἀναγκάζεσθαι· ἀλλ' οὖν ἐκείνῳ παρὰ τοιούτου τοῦ ἀπ' Ἐφέσου Νικηφόρου τὴν ἀρχιερωσύνην λαβόντι προσίστατο ἂν τὰ μεγάλα, ὡς οὐ μᾶλλον ἐκεῖνον καταδικάζειν ἢ ἑαυτὸν, τοιαῦτα λέγοντι. Ἃ δὴ καὶ τὸν πατριαρχοῦντα τότε λαβόντα τὰ παρ' ἐκείνου γράμματα, ἐπειδὴ τὸν Θρᾳκικὸν ἐκεῖνος περαιωθεὶς Βόσπορον ἅμ' ἐπέβαινε τῆς νεὼς καὶ ἅμα τοιαῦτ' ἄττα κινητικὰ πρὸς παραίτησιν ἔγραφεν, εἰς οὐκ ἀγαθὰς ὑπονοίας ἐνῆγε, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἐκεῖνος τολμῴη τοιαῦτα γράφειν καὶ τὸν πρῶτον καθυβρίζειν, εἰ μή γ' ἄλλοθεν εἶχε τὸ ἐγχωροῦν. Τέως δὲ πείρᾳ τὸ πρᾶγμα διδοὺς παραυτὰ πρὸς τὸν βασιλέα πέμπειν ὡς εἶχεν ἔγνω τὸ γράμμα, μαρτύριον τὸν ἐκεῖθεν ἐκβησόμενον τῶν παρόντων θέμενος ἀψευδέστατον, ὡς εἰ μὲν ἐπαλγήσει τοῖς γραφεῖσιν ὁ βασιλεὺς κἂν δεινῷ θήσει τὸ πρᾶγμα, ὥστε καὶ ἀποστέλλειν καὶ ὑποστρέφειν [P. 201] καταναγκάζειν A τὸν γράψαντα ἐφ' ᾧπερ κριθείη τοιαῦτα πρὸς τὸν πρῶτον ἐκθέμενος, δῆλον εἶναι ὡς οὐκ εἰδότος τοῦ βασιλέως προέβη ταῦτα, καὶ ἀσφαλῶς ἔχειν ἐντεῦθεν εἶναι τῆς καταστάσεως· εἰ δὲ μαθὼν παρ' οὐδὲν θήσει τὰ γεγραμμένα, ἀλλὰ προφάσεσιν ἐπειλύει καὶ ἀναρτᾷ ὡς κατὰ καιρὸν ἴσως ζητήσων, ἢ καὶ ἄλλως πῶς ἐπιστείλειεν ὡς δῆθεν καταπαύων καὶ ἡμερῶν, τοὐντεῦθεν μὴ εἶναι πλέον εἰς τὸ μαθεῖν ὡς ὁ βασιλεὺς περὶ αὐτὸν ἠψικόρησε καὶ βουλῇ τούτου τὰ τοιαῦτα γέγραπται. Ταῦτ' ἐν νῷ θέμενος, προσθεὶς ἐκ μηνυμάτων καὶ ἀλγεινὰ ὡς λυποῖτο τὰ πλεῖστα, ἐκπέμπει τὸν τὸ γράμμα διακομίσοντα. Ὁ δὲ λαβών τε καὶ ἀναγνοὺς οὐχ ὅπως τοῖς γεγραμμένοις ἐπήλγησεν, ἀλλ' οἷον ἑαυτὸν ἐπαλαστήσας εἰ οὕτω ταῖς τῶν κοινῶν σειραῖς συσφιγγόμενος καὶ περὶ τοῦ πατριάρχου φροντίζειν ἐπαναγκάζοιτο, B αὐτίκα μηδὲν μελλήσας μηνύει ὡς « Ἐν χερσὶν αὐτὸς ἔχεις τὸν ἄνδρα, οὕτω τῶν κανόνων διδόντων, καὶ οἱ περὶ σὲ πολλοὶ τῶν τοιούτων κριταὶ, καί σοι τὰ περὶ τούτων ζητεῖν ἐφειμένον ποίει ὡς βούλει· βασιλεῖ γὰρ οὐ

commendabaturque Germano velut sincerum et ex vero studio profectum consilium talis auctoris, cui privatim utile appareret perstare in patriarchatu Germanum, a quo utique pro vero episcopo agnosceretur. Quare ut is tamen ipse contra proprias utilitates secessum inde consuleret, prona erat conjectura occultioribus eum quibusdam et diversis ab iis quæ vulgo allegarentur rationibus moveri. Nam quod ab aliis excipi soleret contra Germanum de translatione sedis, apud Sardensem momentum habere nullum manifestum erat, cum hunc constaret ab eo patriarcha suam ipsius, quam pro legitima tuebatur, ordinationem accepisse, quem omnes scirent ab Ephesina sede in Constantinopolitanam fuisse translatum. Quomodo enim is ex ista translationis ex Adrianopolitano throno causa Germani promotionem posset irritam ducere videri, qui Nicephori transitum ex Ephesina in patriarchalem urbis sedem non solum pro canonico agnoverat, sed etiam a tali accepta sua ipsius inauguratione in Sardensem sedem, cujus se verum justumque profiteretur possessorem, rejicere nequiret quin se ipse damnaret. Quare aliud quidpiam idemque magnum par erat existimari vidisse Sardensem, quo ad tam inopinatam suggestionem impelleretur. Talis ergo epistolam sententiæ quæ abdicationem patriarchatus consuleret, scriptam ad se trajecto Bosporo a navem ad discessum conscendente Sardensi, Germanus accipiens, in perplexam ingressus suspicionem est, merito reputans nunquam fuisse futurum ut ille auderet ista scribere ac primum se auctorem ferre consilii contumeliosi patriarchæ, quem palam probaret imperator, nisi huic haud ingratum id esse perspexisset. Ergo experimentum dubiæ rei capere certum volens, epistolam eam statim ad imperatorem mittit, **298** testimonium ex eventu veracissimum omnium quæ tunc haberi possent eliciturum sese ratus, quo clare intelligeret quid arcanæ his de rebus sententiæ imperatoris animo subesset. Si enim visis litteris dolorem significaret et displicere sibi factum ostenderet, mitteretque post epistolæ auctorem qui eum ex itinere retractum Constantinopoli sisterent, repetendum utique rationem in judicio legitimo irreverentis ausi, quo ad principem sacrorum tale scriptum suo nomine non dubitasset dare tunc sane fore manifestum ignaro imperatore C contigisse ista, et securum sibi statum ea ex parte esse. Si autem re cognita totum illud scriptarum temere litterarum crimen videretur nihili ducere, sed prætextus ei excusando quæreret aut judicium suspenderet tanquam videlicet in tempore de facto inquisiturus, vel si etiam non ignoto ipsi artificio rescriberet humaniter quasi demulcendi ac mitigandi officio, tum sane non fore sibi exspectandum indicium certius ad plane intelligendum imperatoris satietate jam sui capti consilio et voluntate talia fuisse scripta. Hoc animo consilioque Germanus acceptam a Sardensi, adjuncta alia a se scripta, qua significaret vehementer ea se re offensum in suo gravissimo dolore ad notum expertumque imperatoriæ gratiæ præsidium confugere, per fidum hominem ad imperatorem mittit. Ille au- D tem acceptis lectisque litteris adeo non indoluit amici causa, ut sua potius ægre ferens quereretur inique secum agi, cui curis reipublicæ gravissimis oppresso etiam alienarum de patriarcha sollicitudinum nulla misericordia onus injiceretur. Hisque indignanter dictis statim conversus ad nuntium responsum ei quod referret patriarchæ in hanc sententiam reddidit, habere ipsum hominem in manu, potestati utique juxta præscriptum sacrorum canonum subjectum suæ. **299** Adesse ipsi antistites multos, legitimos talium judices. Iret, quæstionem institueret, ageret quod vellet : imperatorem enim in ejusmodi negotia non se ingerere,

μετὸν τούτων, ἀλλὰ πραγμάτων καὶ θορύβων τῶν κατ' αὐτὸν, πολλῶν ὄντων καὶ ταῦτα καὶ ἀναγκαίων. » Ταῦτ' ἀντιμαθὼν ἀκούσας ὁ πατριάρχης ἔγνω τὴν σκῆψιν, καὶ ἀντιλέγειν ὅλως οὐκ ἔχων (μηδὲ γὰρ ἐριστὰ τὰ πρὸς βασιλέα εἶναι ἐκείνῳ) ἐξίστασθαι τοῦ πατριαρχειου παρεσκευάζετο.

κα'. Ὅπως ἐξῆλθε τοῦ πατριαρχείου ὁ Γερμανός.

[P. 202] Μὴν μὲν ἐφειστήκει τότε Γαμηλιὼν, ἤγετο δὲ ἡ τοῦ τιμίου σταυροῦ ἑορτὴ, ἣν καὶ Ὕψωσιν ὀνομάζομεν. Ἐν ταύτῃ γοῦν τὰ ὕστατα στολισάμενος, καὶ τελέσας ἅμα μὲν τὴν ὕψωσιν τοῦ σταυροῦ, ἅμα δὲ καὶ τὴν θείαν ἱερουργίαν, τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὀψίας δείλης ἀποχωρεῖ, καὶ πρὸς τὰ ἐν ταῖς Μαγγάνοις αὐτοῦ κελλία τὰ πρὸς θάλασσαν ᾠκοδομημένα ἐλθὼν ἡσύχως διάγειν ἐκεῖ τοῦ βίου ᾑρεῖτο. Ἀλλ' ἅμα ἕῳ φωσκούσῃ καὶ ὁ βασιλεὺς ἀκούσας εὐθὺς ἐφίσταται ἅμα μὲν συγκλήτῳ, ἅμα δ' ἀρχιερεῦσι καὶ παντὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι, καὶ τὸν λυπούμενον προσποιεῖται, καὶ ἀξιοῖ, καὶ ἀπειλεῖ

A προσβιάζεσθαι, εἰ μή γε ἀκούοι, καὶ οὐδὲν ἐλλείπει προθυμίας τε καὶ θελήσεως τοῦ μὴ ἀνάγειν καὶ πάλιν αὐτόν. Πρὸς Κρῆτα δ' ἐκρήτιζε πάντως. Ταῦτ' ἄρα κἀκεῖνος τὸν μὲν ἀγνοοῦντα προσεποιεῖτο, καὶ χάριν τῆς εὐμενείας λέγειν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς εἰδήσειν οὐκ ὤκνει, αὐτὸν δ' εἶναι γήρᾳ κατειργασμένον καὶ ἀσθενείᾳ, καὶ πρὸς τὸ διδόναι καὶ παραίτησιν τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου καὶ λίαν ἀσμένως ἔχοντα, ἣν καὶ δέχεσθαι ἀντηξίου καὶ βασιλέα καὶ τοὺς παρόντας ἀρχιερεῖς, ἅμ' ἐκβαλὼν καὶ δεικνὺς τὸ γράμμα· μηδὲ γὰρ ἂν τοῦ λοιποῦ, κἂν εἴ τι συμβαίη, τὴν προστασίαν λαμβάνειν, κἂν αὐτὸς ἀναγκάζοι ὁ βασιλεύς. Τότε τοιγαροῦν ὁ κρατῶν ἔχων ἐν χερσὶ φανερῶς ὃ ἐν ἀδήλῳ ἐβούλετο, τοῦ μὲν αὐτὸν καὶ πάλιν προσαναγκάζειν ἀνῆκε, σχῆμα δεικνὺς ἀπειπόντος, τὸ δ' ἀγάλλειν ἄλλως καὶ τιμᾷν ᾑρεῖτο.

B Καὶ τὰ πρῶτα μὲν τὰ δοκοῦντά οἱ περὶ πατριάρχου ἐκεῖνον ἠρώτα, τῷ σύμβουλον ἀξιοῦσθαι ἐπ' ἄλλῳ προστησομένῳ ἐξημερῶν τὰ τῆς αὐτοῦ παραιτήσεως· εἶτα καὶ τὸ πατέρα ἔχειν αὐτὸν καὶ γράφειν προσεφιλοτιμεῖτο, ὃν ἐκεῖνος, ὡς λέγεται, πρῶτος

satis habentem alibi quod curet, plurimisque tam tumultuosis quam necessariis publicæ administrationis officiis districtum. His renuntiatis patriarcha agnovit tandem quid princeps, quantumlibet dissimulans, cuperet. Ac certus non reluctari (vanam enim et stultam contra intellectam imperatoris voluntatem contentionem fore) ad cedendum patriarchatu se accinxit.

21. *Ut Germanus patriarchatu cesserit.*

Mensis inierat September, et agebatur venerandæ crucis festum, quod Exaltationem appellamus. In ea sacris ultimum vestibus indutus, sicque celebrata crucis exaltatione, sacraque diei ejus liturgia rite functus, vespere sub crepusculum recedit, et in suas, quas sibi ad mare in Manganis extruxerat, cellulas sese recipiens quiete illic deinceps vivere constituit. At diluculo posteræ diei audita re imperator statim adfuit, una cum senatu et episcopis universoque cleri corpore, ac dolere se simulans orat ut revertatur, et coacturum se minatur, nisi precibus annuat; denique nihil ad omnem veri studii voluntatisque significationem sibi facit reliqui, quominus ex animo cupere procurareque velle putaretur reditum ejus ad thronum. Ad ea Germanus, cum Cretensi, ut dicitur, cretizans, et in simulatione ignorandi mentem intimam principis gnaviter persistens, plurimas se benignitati ejus tantæ et agere jam et deinceps semper habiturum referreque haud cunctaturum, ubi posset, gratias respondit : **300** cæterum senio se et infirmitate fractum, indeque imparem oneri tantæ administrationis, ad libentissime dandam rite conceptam cessionem Constantinopolitanæ sedis promptum paratumque esse, eamque ut acciperent rogare imperatorem et præsentes episcopos. Simul ea dicens scriptam cessionis formulam porrexit, graviter edicens ne sperarent acquieturum se

omnino, aut quidquid contingeret, remissurum de proposito, aut iterum admissurum patriarchalis ecclesiæ regimen, vel si Augustus sese ad id adigere conaretur. Tunc imperator habens jam in manibus quod votis tacitis optarat, partes tamen semel susceptas agere perseveravit, contendens, citra tamen imperium ac vim, ne in recusandi consilio perstaret, cunctisque gestibus ac modis personam ægre ferentis exprimens, ac cum diu nihil proficeret, quasi victus,

C ad propositum certe profitendum verissimum descendens semper ejus eximie impenseque honorandi. Quod exsequi cœpit ante omnia benevolentissime roganda Germani sententia circa electionem successoris ejus, plane præ se ferendo (et eo videlicet ipso delinere satagendo, si qua ei superesset in ipsum offensio penetrata forsitan Augusti arcana voluntate, cujus esset respectu ad abdicationem coactus) plane, inquam, declarando se omnino velle plenum ei arbitrium servari circa delectum novi patriarchæ. Addidit quin etiam se patris deinceps loco ipsum habere decrevisse, celebravitque istum honorem scriptis ei ambitiose litteris tali titulo, quem splendidiorem faciebat attributum, ut ferebatur, a Germano primo omnium imperatori

D gloriosum cognomen novi Constantini : quid enim majus videri poterat quam in patris affectum et auctoritatem a novo Constantino suscipi? Nec omittam qualicunque occasione de ista nomenclatione explicare aliquid distinctius. Ejus inventor quidem et primus artifex Germanus fuit, sua quadam in id excogitandum provectus innata indole obsequiosissime gratificandi regnantibus. Excepit autem imperator non ut elogium temere delatum, sed ut **301** id in quo perspici gauderet quam sibi non vanum omen fuisset domestici veteris cujusdam augurii, quo se, ut aiebat, recordabatur Constantinum a parentibus vocitari puerulum solitum. Sunt tamen qui non

τῶν ἄλλων νέον Κωνσταντῖνον προσεπευφήμει. Τί δὲ μεῖζον εἶναι τοῦ εἰς πατέρα τετάχθαι τῷ νέῳ Κωνσταντίνῳ καὶ βασιλεῖ; Τὰ γὰρ περὶ τούτου πλατυκῶς εἰπεῖν, ἔταξε μὲν Γερμανὸς πρῶτος τῷ βασιλεῖ χαριζόμενος, οἷος ἐκεῖνος τὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας θεραπείαν, ὑπεραπεδέξατο δὲ καὶ βασιλεὺς ὡς [P. 203] οὐχ ἁπλῶς συμβάντος, ἀλλ' ὅτι ποτὲ νηπιόθεν Κωνσταντῖνος παρὰ πατέρων, ὡς ἔλεγεν, ἤκουε. Οἱ δὲ Μανουὴλ λέγουσιν· ὃ καὶ ἀληθικώτερον οἶμαι διὰ τὸ παρ' αὐτὸ προφοίβασμα ἰσαριθμῆσον τὰ μέτρα τὰ τοῦ βίου, τῆς κλήσεώς τέ φημι καὶ τοὐπωνύμου. Ὃ δὴ καί τινας ἔσφαλλεν ἱστῶντας τοὺς χρόνους, ἐς δεκαεπτά. Τὸ γὰρ Παλαιολόγος Μιχαὴλ στοιχεῖα ζ φέρει. Προσνείμενον δὲ τὸ Μανουὴλ τὸν εἰκοσιτέταρτον τῆς βασιλείας χρόνον ἐδήλωσεν ἄντικρυς. Τότε γοῦν καὶ περὶ τῆς κατ' ἐκεῖνον προσκοποῦντος προνοίας καί γε οὐκ ὀλίγα προσεπαγγελλομένου, « Ὄψεται Θεὸς τὸν εἰς τὸ ποιμαίνειν αὐτάρκη, πρὸς δὲ καὶ συνεπιλήψεταί οἱ τῶν ἱερῶν μεριμνῶν. Τὸ δ' εἰς πατέρα τετάχθαι τῷ βασιλεῖ μέγα μὲν καὶ ἄλλως σεμνόν· πλὴν ὃν καὶ Θεὸς εἰς υἱοθεσίαν προσεπελάβετο, τίς ἱκανὸς εἰς πατέρα κεκλῆσθαι τούτῳ, εἰ μὴ ὃν ἐκεῖνος μὲν μόνος ἄξιον εἰς τὴν ἐπιτροπείαν κρινεῖ; τὸ μέντοι γε τῶν ἀναγκαίων προμηθεύεσθαί τι καὶ

A προνοεῖν περιττὸν ἄλλως καὶ οὐκ ἀναγκαῖον τοῖς καὶ τὸν τοὺς νεοσσοὺς τῶν κοράκων τρέφοντα ἔχουσι. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡ ἐμὴ ἐκκλησία » (ἐδήλου δὲ τὴν Ἀδριανούπολιν) « τὸν ἐμὸν ἀρχιερέα πλουτοῦσα, ἔχει τρέφειν καὶ ἄμφω, σύναμα καὶ Θεῷ χορηγοῦντι. » Ταῦτα μὲν οὖν τότε ὁ Γερμανὸς ἐπὶ πᾶσι τοῖς προβληθεῖσι παραιτούμενος ἔλεγεν. Ἣν δ' ὃν ἔλεγεν ἑαυτοῦ τῇ Ἀδριανουπόλει ἐπικηρυχθέντα μετ' αὐτὸν παρ' αὐτοῦ ὁ ἀνεψιὸς ἐκείνου Βαρλαὰμ εἴτ' οὖν Βασίλειος, ὃς πρὸς μὲν τὰ εἰς πνευματικὴν πολιτείαν καὶ λίαν ἀμελῶς εἶχεν.

κβ'. Περὶ τοῦ Ἀδριανουπόλεως Βασιλείου εἴτ' οὖν Βαρλαάμ.

[A. 204] Ἄλλως δὲ φιλόκοσμος ὢν ἵπποις ἐχρῆτο, B ἔστι δ' ὅτε καὶ ὅπλοις, καὶ προσεφιλοτιμεῖτο ὁμόσε τοῖς πολεμίοις χωρῶν. Ταῦτ' ἄρα καὶ ζῶντος μὲν τοῦ θείου ἐν καταγνώσει ταῦτα πράττων συνεγινώσκετο. ὕστερον δὲ καὶ ἄλλων προστριβέντων αὐτῷ κατηγορημάτων, τοῦ γέροντος μεταλλάξαντος, ἐπεὶ εἰς κρίσιν καλούμενος ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις τὸν ἐπίληπτον ὑπεκρίνετο ὡς προσποιεῖσθαι μηδὲν τῶν καθ' αὐτὸν εἰδέναι, τέλος ὑφίστατο τὴν ἀπὸ τῆς συνόδου καθαίρεσιν. Καὶ εὐθὺς μεθ' ἡμέρας ὁ ἐκστὰς δῆθεν ἔμφρων,

Constantinum, sed Manuelem appellatum in infantia Michaelem Palæologum prodiderint. Id quod equidem puto verius, quod sic eventu perpetratum appareat auspicium e numero litterarum ejus nominis ductum ad prædestinatum ipsius imperio temporis spatium indicandum. Nam is numerus tunc tantum cum numero annorum quibus imperavit convenit, cum non sola veri ejus nominis, sed præterea cognominis istius elementa in unam conflata summam fuerint. Nam inde deceptos quosdam novimus, qui regnaturum hunc principem annis duntaxat septemdecim autumaverant, eo quod nomen hoc Michael Palæologus totidem constet litteris, non animadvertentes adjungendum huic fuisse cognomentum Manuelis, cujus elementis ad priora septemdecim additis numerus absolvetur quatuor et viginti, quot annis fuisse illum imperaturum eventa demonstrarunt. Tunc igitur cum præterea imperator effunderetur in omnem significationem liberalis benevolentiæ, ultro pollicendo census annuos, proventusque copiosos, ad ea simul omnia Germanus respondit in hunc modum: Quod primum defers ut successorem meum nominem, minime id opus, est; providebit Ecclesiæ suæ Deus idoneum pastorem et ei propitius adjutor auctorque aderit in sacris ejus arduæ functionis curis. Eligi deinde assumique me in Patrem imperatoris magnam equidem rem et summæ dignationis honorem esse judico: verum ejus quem Deus adoptare in filium est dignatus, quis homo se talem ferat ut recte vocari pater possit, nisi quem ipse Deus, et quidem solus nec humani præventus prærogativa suffragii, dignum judicaverit cui gubernandam committat Ecclesiam? Quod jam attinet ad obblatam mihi necessarii pro-

visionem victus, minus eam duco necessariam, eum utique nutritium habentibus qui pascit pullos corvorum. Cæterum et mea **302** ecclesia (Adrianopolitanam designabat) illi quem ei domestica mihi necessitudine obnoxium antistitem præfeci, eas copias C suppeditat quæ ad nos æque ambos alendos abunde sint. Talis tunc Germani fuit oratio, quæ ipsi obtulerat imperator generose recusantis. Fuit autem is quem dixit a se sui loco præpositum Ecclesiæ Adrianopolitanæ, ipsius ex fratre vel sorore Barlaam, alio nomine Basilius dictus, eorum quæ ad religionem et sacram disciplinam pertinebant admodum negligens.

22. *De episcopo Adrianopoleos Basilio sive Barlaam.*

Cæterum decori cultus studiosus equis utebatur interdum et armis, in quo etiam ambitiose generositatem ostentare amabat, cominus congrediens cum hostibus. Et hæc quidem jam tum patruo vivente, parvipendens ejus utcunque contrarium vel judicium vel exemplum, palam actitare cum cernetur, D impune tulit, veniam juvenili levitati gravis et gratiosi senis conciliante verecundia. Postea tamen, cum aliorum quoque impactorum ipsi criminum invidiosis accusationibus premeretur, sene jam defuncto citatus ad dicendam causam, multis diebus simulata insania et per eam secura ignorantia molitionum quæ in ipsum struebantur, judicium eludere conatus nequidquam est, synodo nihilominus depositionem ejus rite decernente; quæ res illi simulationem excusit. Nam ille prius scilicet impos mentis, nec aut sciens quid in se pararetur aut quid ageret quidve pateretur, ut videri volebat, pensi habens, cœpit repente sapere, et imperatorem adiens oravit, sineret se obsequi naturæ propria

καὶ ὁ μηδὲ περὶ ἑαυτοῦ εἰδὼς ὅ τι ποιοίη καὶ ὅ τι πάσχοι, περὶ ὧν ἐκείνῳ λόγος οὐδεὶς διετείνετο, καὶ τὸν βασιλέα λιπαρῶς ἠξίου ἐφεῖναί οἱ χρῆσθαι τῇ ἕξει καὶ στρατηγεῖν ὡς οἵῳ τ' ὄντι ὁμόσε τοῖς ἐχθροῖς ἰέναι καὶ συχνὰ τὰ ἐκείνων ἱστᾶν τρόπαια. Τὸ δ' ἄρ' ἦν τοῦ βασιλέως ἀκούσαντος εἰς ὑποψίαν ἐκείνῳ κακίστην, εἶτα καὶ κίνδυνον. Συννοήσας γὰρ ὁ κρατῶν ὡς ὁ ταῦτα λέγων δυνατὸς ἐσεῖται καὶ πρᾶξαι (ἥ τε γὰρ ἡλικία καὶ τὸ τοῦ σώματος ἰσχυρὸν καὶ τρίτον ἡ περὶ ταῦτα πεῖρα πιστὴν ἡγεῖσθαι τὴν ὑποψίαν ἐδήλου) καὶ γ' ἐπειλημμένος ἀνέσεως οὐχ ὑπὲρ ἡμῶν μᾶλλον κατ' ἐκείνων, ἀλλὰ καθ' ἡμῶν μετ' ἐκείνων τῷ ἀποδρᾶναι καὶ μελετήσει ἴσως καὶ διαπράξεται, ἐν φυλακαῖς δέσμιον κατασχὼν ἐτήρει, μὴ δὲ φθάσας, φησὶ, καθ' ἡμῶν ἐκτελέσας ἃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπηγγείλατο. Εἶτα τῆς περὶ ἐκεῖνον φροντίδος ἀνεῖσθαι θέλων, προστάσσει τῷ Τζυκανδύλῃ, ὀτρηρῷ γε ὄντι πρὸς ταῦτα, ἀπαγαγόντι πρὸς Νίκαιαν αὐτόν τε καὶ σὺν αὐτῷ Βούλγαρον καὶ αὐτὸν ὄντα ἐν ὑποψίᾳ τοῦ ἀποδρᾶναι, Τζουΐλαν, πρὸ τοῦ εἰς τὸ κάστρον εἰσαγαγεῖν ἄμφω στερῆσαι τῶν ὀφθαλμῶν, ὃ δὴ καὶ γέγονε μετὰ ταῦτα.

κγ'. Ὅπως εἰς πατριάρχην ψηφίζεται παρὰ τῶν ἀρχιερέων Ἰωσήφ.

[P. 205] Ὁ μέντοι βασιλεὺς τὸν Γερμανὸν ἀποσκευασάμενος περὶ πατριάρχου συνεσκόπει τοῖς ἱερεῦσιν, ὡς μηδὲν εἰδὼς δῆθεν, οὐδ' ἕτοιμον ἔχων ὃν καὶ ἐν καρδίᾳ προὐκατεβάλετο. Οἷς γοῦν οὐκ ἐν ἐπιστάσει τὰ τούτων, τούτοις ἐπιπολαίως λογιζομένοις ἔνθεν μὲν τοῦτον, ἔνθεν δ' ἐκεῖνον οἱ τῆς καρδίας ὑπέγραφον λογισμοί. Ὅσοι δὲ καὶ εἰς νοῦν ἔβαπτον τοῦ κρατοῦντος καὶ κατηυστόχουν τῶν ἐννοιῶν, ἐκείνοις εἷς καὶ μόνος ἐδόκει ὁ εἰς τὴν προστασίαν ἐπιτήδειος ὁ καὶ θυμήρης τῷ βασιλεῖ. Κοινῶς γοῦν συνδιασκεψάμενοι τὸν Γαλησίου Ἰωσὴφ ἐψηφίζοντο ἄνδρα πνευματικόν τε καὶ ἀγαθὸν, ἁπλοϊκὸν καὶ εὐήθη τοὺς τρόπους, φέροντα δέ τινα καὶ ἐκ τῶν ἀνακτόρων, ἐπεὶ γυναικὶ συζῶν τῷ τῆς μακαρίτιδος δεσποίνης Εἰρήνης συνετάττετο κλήρῳ καὶ κατ' ἀναγνώστας ἐξυπηρέτει, καὶ ἐλευθερίας ἱκανὰ δείγματα. Ἠγάπα δὲ καὶ τὸ τῶν εἰς χεῖρας πεσόντων μεταδιδόναι τοῖς ἄλλοις, ὅσα καὶ ἀσφαλῶς ἀποφήνασθαι, ὡς ἄλλοι δὴ οἱ καθ' ἡμᾶς τὸ γλισχρεύεσθαι. Τὸ δὲ ξένον ὅτι καὶ τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ ἐνασμενίζων ἐν ψαλμῳδίαις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ὑδροποσίαις, ὅτ' ἔδει, ἐν πρᾳότητι καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἤθει χρηστῷ καὶ ἁπλότητι καὶ συνόλως ἀκαταγνώστῳ διαγωγῇ, οὐδὲ τῆς κατ' ἄνθρωπον ἀρετῆς ἠμέλει, τοῦ καὶ προεντυχεῖν τινι καὶ προσπτύξασθαι καὶ τὰ φιλικὰ συλλαλῆσαι καὶ μειδιᾶσαι καὶ διαχυθῆναι πρὸς γέλωτα, εἴ που ἐλέχθη παρά τινος κατ' ἄνεσιν ἢ καὶ

ipsum indole in rem bellicam trahenti; auctoraret ergo sese aliqua militari præfectura, qua ipsi prædito, ut dudum optaverat, liceret lacessere manu hostes et de iis fusis cæsisque crebra statuere tropæa. Id quod imperatori audienti gravem et ad extremum supplicanti exitiosam suspicionem movit. Nam reputans Augustus hæc loquentem facile quæ **303** minabatur acturum, utique cui nec flos ætatis nec robur lacertorum nec, quod caput erat, usus jam aliquis ausorum istiusmodi deesset, in eam ex suspicione fixam opinionem transiit, timendum omnino ne, si ei quod vellet agendi liberum ostium daretur, aut transfugiens ad hostes aut in factionem aliquam reipublicæ infensam sese addens istum inquietum animum et gladiatorias vires ad patriæ perniciem conferret, machinareturque et attentaret periculose multa contra quietem publicam. Constringendum igitur præcipitis ingenii hominem putavit, et illo carceri mandando prævertendum, ut aiebat, ne nostro damno perficeret quod in hostium exitium esse dixisset meditari. Postea vero defungi semel cupiens ancipiti cura in tuto detinendi reum difficilis custodiæ, Tzycandylæ cuidam, impigro et talibus obsequiis is idoneo ministro, mandavit ut hunc simul cum Tzuila Bulgaro, et ipso transfugii suspecto, Nicæam abductum, ambos priusquam illic in castrum conderet, oculis privaret: id quod postea est factum.

23. *Ut suffragiis episcoporum in patriarcham electus fuerit Josephus.*

Hoc porro tempore imperator, amoto e sede Germano, idoneum qui patriarchali throno imponeretur iuquirebat una cum episcopis, egregie dissimulans quid in votis haberet, nec ulla significatione prodens paratum sibi designatumque unum menti obversari, quem prælatum omnibus impense cuperet. Quotquot ergo antistitum simplicioribus arcanus erat sensus principis ignotus, ab iis sane, utpote rem æstimantibus e superficie, et quam relinqueret ipsis integram evehendi quem mallent libertatem vere se habere arbitrantibus, alius aliusque pro cujusque animo tacitis cogitationibus ad eum honorem designabatur. At perspicacioribus aliis quos **304** non laterent imperatoris intimi affectus, unus et solus ad istam præfecturam aptus scilicet videbatur, quem prærogativa gratiæ principis tacitorumque in id votorum commendaret. Consilio igitur inter se habito concordibus calculis Josephum Galesii præfectum elegerunt, virum spiritualem et bonum, simplicem natura facilemque moribus, non nihil in usu vitæ e palatina elegantia trahentem. Nam uxorem habens in familia principis feminæ vixerat, ascriptus olim clero domestico dominæ Irenes piæ memoriæ, ibi ministrans in ordine lectorum; unde liberalis fiduciæ, qualis esse in aulis educatorum solet, multa in ejus sermone ac conservandi forma vestigia exstabant. Communicare quin etiam largiendo aliis ex in ejus manus incidentibus, quæcunque secure ostenderentur, sic amabat, ut fere aliis quod novimus, talia recondunt et sibi avaro servant. His ejus moribus inopinatum admiscebatur quiddam, quod videlicet homo ex animo amplecti præ se ferens sanctimoniam monasticam in psalmodiis, in vigiliis, in jejuniis frequenter, in potu abste-

ἐπράχθη εὔχαρι, καὶ ὑπελθεῖν ἄρχουσι δυναμένοις, καὶ ζητεῖν ὑπερ ἄλλων, καὶ ἁβραῖς τραπέζαις σὺν διαφόροις οἴνοις τε καὶ τραγήμασι τοὺς πολλοὺς ἑστιᾷν, καὶ μᾶλλον ὅσοις ὁ βίος ἄπορος καὶ ἀπάλαμνος καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἀναδοχῆς ἔχρῃζον. Τοῦ γοῦν τοιούτου καταδεξαμενου τὴν ψῆφον, ὁ βασιλεὺς εἰς πατριάρχην τοῦτον προβάλλεται, μηνὸς Σκιροφοριῶνος εἰκοστῇ ὀγδόῃ τῆς δεκάτης ἐπινεμήσεως τοῦ 'ςψοε' ἔτους, Ἑκατομβαιῶνος δὲ νουμηνίᾳ χειροτονηθεὶς εἰς ἀρχιερέας τελέσται. Περὶ δὲ γε τὴν χειροτονίαν καὶ τοιοῦτόν τι γίνεται.

κδ'. Ὅπως παραδοκιμηθέντος τοῦ Ἡρακλείας Πιναχᾶ, ὄντος τῆς χειροτονίας τοῦ Γερμανοῦ, ὁ Μιτυλήνης Γρηγόριος χειροτονεῖ τὸν Ἰωσήφ.

[P. 206] Ὁ γὰρ Πιναχᾶς μοναχὸς παρὰ Γερμανοῦ τὴν χειροτονίαν δεξάμενος Ἡρακλείας τῆς κατὰ Θρᾴκην ἦν ἀρχιποίμην, ᾧ δὴ καὶ προνόμιόν ἐστιν ἐκ παλαιοῦ δικαιουμένῳ ἐκ Βυζαντίου, ὡς ἀνέκαθεν τελοῦντος ὑπὸ τὴν Ἡράκλειαν, τὸν πατριάρχην χειροτονεῖν. Ἀπεπροσποιεῖτο γοῦν τὴν ἀπ' ἐκείνου χειροτονίαν ὁ Ἰωσήφ. Καὶ ὁ κρατῶν σοφόν τι ποιῶν ἐκεῖνον τότε προσκαλεῖται πρὸς τὰ ἀνάκτορα, ἐν τῷ κατ' ἐκεῖνα ναῷ λειτουργήσοντα. Καὶ δὴν ἐκεῖνος μὲν ὑπὸ πολλῷ μισθῷ τὴν λειτουργίαν ἐπλήρου, ὁ A δέ γε Μιτυλήνης Γρηγόριος ἐκ παλαιοῦ φέρων τὴν χειροτονίαν χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην ἐκλέγεται. Ὅλου γοῦν τοῦ μηνὸς ἐκείνου ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ οὐκ ἦν ἐκείνῳ τῆς τοῦ ἀφορισμοῦ λύσεως προὐργιαίτερον, ἐδίδου τῷ πατριάρχῃ καιρὸν σὺν τοῖς ἀρχιερεῦσι σκέπτεσθαι πῶς ἂν καὶ κατὰ τρόπον γένηται, προλαμβάνων αὐτὸς ἑκάστης διὰ τοῦ πάντ' ἐκκληροῦν ῥᾳδίως, περὶ ὅσων ὁ πατριάρχης ἐκεῖνον ἠξίου, εὔοδα ποιεῖν τὰ τῆς λυσεως. Ἐς τοσοῦτον γὰρ ἡδέως αὐτοῦ λέγοντος ἤκουεν, ὥστε καὶ δὴ ὁρισμῶν πεμπομένων ἑκασταχοῦ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας προσέταττεν αὐτὰς δὴ τὰς τοῦ πατριάρχου γραφὰς ἀντὶ προσταγμάτων ἰδίων δέχεσθαι τοὺς ἐπ' ἐξουσίας, προσπειλουμένων καὶ κολάσεων τοῖς μὴ κατὰ τὰ ἐπιτεταγμένα, ὑπὲρ ὅτου ἂν καὶ γράψοι, τελέσουσιν. B Ἤνοιξε μέντοι καὶ φυλακὰς καὶ πολλοὺς τῶν ἐγκεκλεισμένων ἐξείλετο τῶν δεσμῶν, καταδίκους συμπαθείας ἠξίωσεν, ἐξωρισμένους ἀνεκαλέσατο, καὶ οἷς ἀπεχθῶς εἶχε κἀκείνοις ἐξιλεοῦτο, τοῦ πατριάρχου μεσιτεύοντος,

κε'. Ὅπως ἐλύθη τοῦ ἀφορισμοῦ ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ Ἰωσήφ,

[P. 207] Ἐπέστη γοῦν ἡ μηνὸς Ληναιῶνος δευ-

mio, quando erat opus, in mansuetudine, in justitia, in benigno animo et simplicitate, uno verbo in irreprehensibili conversatione, non tamen negligebat humanitatem consuetudinis urbanæ, frontem lætam exhibens occursibus, obvios complectens, blando sermone detinens, non renidens modo, sed et in risum C se effundens, si quid facete a quoquam forte diceretur aut lepide fieret ad gratiam. Idem non ignorare artem insinuandi se ad principes, ab his **305** pro aliis petendi, non refugere ad delicatas mensas, cum vinis varii generis et bellariis, multos etiam vulgaris sortis adhibere, præsertim quibus ratio victus in arto esset, nec per se hobantibus nec parare aliunde gnaris, ideoque indigentibus hospitali benignitate amicorum. Hunc talem justo suffragiorum comprobatum numero ad patriarchatum imperator evexit, mensis Decembris die octava supra vigesimam, Indictionis decimæ, anni 6775. Mox kalendis Januariis ordinationem idem episcopalem rite accepit; circa quam cæremoniam tale quiddam contigit.

24. *Ut posthabito Heracleota Pinacha, quod is ordinatus fuisset a Germano, Mitylenensis Gregorius Josephum ordinaverit.* D

Pinachas monachus, qui ordinationem a Germano acceperat, Heracleæ Thraciæ archiepiscopus erat, et ei ut tali competebat ex antiquo jus consecrandi Constantinopolitani patriarchæ, inde ducta ratione privilegii, quod urbs Byzantina primis Ecclesiæ temporibus sedi Heracleensi fuisset subdita. Nolebat autem Josephus impositionem manuum ab isto accipere. Hujus expediendi nodi rationem opportunam excogitavit imperator. Pinacham videlicet in ædes imperatorias accitum palatinis sacris præficit, missæ illic sacrificium solemni ritu peracturum; quem ille honorem quæstu ingenti conjunctum propter ditissima stipendia ejusmodi fungenti officio decreta dum libenter accipiens ibi celebrat, Mitylenensis Gregorius, adversus cujus ordinationem utpote antiquam nulla erat exceptio, eligitur ad ordinandum patriarcham. Totum porro reliquum Januarium mensem imperator, cui nihil erat magis optatum quam solutionem anathematis, cui subjacebat, rite ac modo nulli calumniæ obnoxio consequi, concessit novo patriarchæ ut per otium cum cæteris episcopis consideraret quanam illa posset ratione optima confici, interim, quod ad se attineret, nulla die omittens studiosissime **306** cuncta exsequi, quæ vei necessaria vel opportuna præparando negotio suggereret patriarcha, cujus preces omnes ac signa voluntatis promptissima quidvis largiendi facilitate statim explebat, adeo libenter illum, quidquid ad se referret, audiens continuoque indulgens, ut etiam missis quoquoversum edictis per omnes imperii terras sanxerit, ut litteræ patriarchæ prescriptæque voluntates quocunque missæ a cunctis locorum magistratibus sic exciperentur et executioni mandarentur, tanquam si quæ iis indicabantur, qualiacunque forent, ipse imperator jussisset, minis etiam pœnarum gravium ascriptis in eos qui secus fecissent. Aperuit quin etiam custodias publicas, et multos illic detentorum vinculis solvit; damnatis quoque gratiam indulsit supplicii decreti, exsules revocavit, et quibus erat iratus condonavit offensas, intercedente patriarcha

25. *Ut solutus anathemate imperator fuerit a Josepho.*

Adfuit tandem decreta imperatoris absolutioni

τέρα. καθ' ἣν καὶ ἡ Ἐκκλησία ἄγει τὴν τῆς Ὑπαπαντῆς A ἑορτήν. Καὶ ὁ πατριάρχης σύναμα πᾶσιν ἀρχιερεῦσιν ὑπὸ πολλῷ τῷ τῶν λαμπάδων φωτὶ καὶ ὕμνοις τῇ ἑορτῇ πρέπουσιν, ἔτι δὲ καὶ ταῖς ὑπὲρ βασιλέως πρὸς Θεὸν ἱκετείαις, ὡς ἔδει καὶ περιφανῶς παννυχεύσας, τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἐπιτελεῖ. Καὶ ἤδη ὡς ἤνυστο πᾶσα, τοῦ βασιλέως ἐν βασιλικαῖς ἱσταμένου δορυφορίαις σύναμα συγκλήτῳ πάσῃ καὶ πολιτείᾳ, τοῖς ἁγίοις προσεγγίζει θυρίοις, τῶν ἀρχιερέων ἔνδον τοῦ βήματος ἱσταμένων. Ἀποθέμενος οὖν τὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καλύπτραν, ἀκαλύφῳ τῇ κεφαλῇ προσπίπτει Θεῷ καὶ ποσὶ προηγουμένως τοῦ πατριάρχου, καὶ μεθ' ὅτι θερμῆς τῆς προθέσεως τὴν συγχώρησιν ἐξαιτεῖ, ὁμολογῶν μεγαλοφιώνως τὸ τόλμημα. Καὶ δὴ ἐπ' ἐδάσους κειμένου τοῦ βασιλέως, ὁ πατριάρχης χάρτην ἀνὰ χεῖρας ἔχων ᾧπερ B ἡ συγχώρησις ἐνεγέγραπτο, διεξιὼν καὶ ῥητῶς τὸ πλημμάλημα λέγων τὸ ἐπὶ τῷ τοῦ βασιλέως παιδὶ δηλαδὴ Ἰωάννῃ. συνεχώρει τρανῷ τῷ στόματι, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἄλλος καὶ μετ' ἐκεῖνον ἕτερος καὶ καθεξῆς οἱ πάντες, ᾧ ἐφ' ἑκάστῳ προσπίπτοντος καὶ τὴν συγχώρησιν αἰτουμένου, ἐκεῖνοι καθ' ἕνα τὸν χάρτην ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας, τὸν αὐτὸν τῷ πατριάρχῃ συνεχώρουν τρόπον, πολλῶν χεομένων δακρύων, καὶ μᾶλλον τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου, πρὸς ἐξιλέωσιν. Καὶ τέλος ἀναστὰς καὶ τρόφου ἱεροῦ μετασχὼν, καὶ ὡς εἰκὸς προσκυνήσας καὶ συνταξάμενος, ἐχώρει πρὸς τὰ ἀνάκτορα. Ἐπέταξε δὲ καὶ τῷ ἐγκεκλεισμένῳ κατὰ τὸ τῶν Νικητιατῶν τῆς Δακιβύζης φρούριον Ἰωάννῃ εἰς τροφῆς οἰκονομίαν καὶ ἐνδυμάτων τὰ ἱκανὰ, πολυωρῶν ἐκεῖνον συχνάκις καὶ τοῖς ἀναγκαίοις καθ' ἑκάστην σχεδὸν φιλοφρονούμενος. Ἐντεῦθεν καὶ πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τῶν κοινῶν σπουδαιότερον τρέπεται.

πς'. Περὶ τοῦ κήδους τοῦ τε Ταρχανειώτου Ἀνδρονίκου υἱοῦ τῆς τοῦ βασιλέως ἀδελφῆς Μάρθας, καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ δυτικοῦ Ἰωάννου.

[P. 208] Καὶ ἐπεὶ πάλιν ἀνοιδαίνειν ὥρμων τὰ δυτικὰ, τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ ἐξ ἀνθρώπων γεγονότος, καὶ τὸν μὲν Νικηφόρον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἀρχῇ καταλείψαντος, τῷ δέ γε νόθῳ Ἰωάννῃ χώραν οὐκ ὀλίγην διανενεμηκότος ἰδίαν, καὶ ὁ μὲν Νικηφόρος ἠγάπα κατέχων τὰ ἑαυτοῦ, ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾷν ὠρέγετο καὶ τῶν τοῦ ἀδελφοῦ ἀποσχόμενος τῶν ἡμετέρων προσήπτετο, σκυλεύων τὸ προστυχὸν, πολέμῳ μὲν ἐκεῖνον ὁ βασιλεὺς μετιέναι οὐκ ἐδοκίμαζε θερμουργὸν ὄντα καὶ νέον ἀρχῆς ἀψάμενον, δι' εἰρήνης δ' ὑπελθεῖν καὶ κατὰ κῆδος σπένδεσθαι πολλῷ κρεῖττον ἡγεῖτο τοῦ πολεμεῖν. Ὅθεν καὶ πρεσβείαις μὲν τὸ σκληρὸν ἐκείνου μαλάσσει καὶ αὔθαδες, ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος καὶ ὡραίαν γάμου ἔτρεφε

dies, secunda mensis Februarii, qua Ecclesia celebrat festum Hypapantes; et patriarcha cum omnibus episcopis ad multam lampadum lucem hymnis decantandis solemnitati consentaneis, imperatore quoque suas Deo preces suppliciter offerente, splendide, ut ritus et mos legitimus poscebat, nocte pervigilata, sacram liturgiam celebravit; quæ ut peracta tota est, imperator, qui eatenus seorsum steterat, stipante regio satellitio, una cum universo senatu et civium corpore, procedens admovit se sacris valvis, episcopis intra septum altaris stantibus. Ibi ille abjecto capitis tegmine, nudo vertice, coram **207** Deo procidens, ad pedes ante omnia se abjicit patriarchæ et quam ardentissima supplicatione veniam poscit, confitens magna voce scelus suum. Tunc patriarcha, humi sic prostrato imperatore, chartam quam in manibus habebat et in ea scriptam formulam absolutionis legens, et distincte pronuntians facinus iniquum in filium imperatoris, D videlicet Joannem, attentatum, illud imperatori clara voce condonavit. Post hunc eamdem pariter formulam recitavit alius episcopus, inde alius, et sic ordine universi legentes e scripto, coram unoquoque ipsorum vicissim se prosternente Augusto et veniam enixe postulante, cunctis, sicut patriarcha fecerat, coandonantibus: multis inter hæc lacrymantibus, præsertim e senatu, ac Dei pacem exorantibus. Tandem surgens princeps sacro impertitus epulo est, sub quod debita rite adoratione perfunctus, salutato denique cœtu, in palatium recessit. Decrevit autem incluso apud Nicetiatas in arce Dacibyzæ Joanni pensiones in victum vestitumque copiosas, sollicite deinceps eum curans, multis subinde, qui eum necessariis large suppeditandis consolarentur, et sibi carum esse verbis C rebusque quam officiosissime testarentur, missitatis. Hinc jam solutiorem animum ad reipublicæ procurationem studiosius vertit.

26. *De nuptiali fœdere inter Tarchaniotam Andronicum filium Marthæ sororis imperatoris, et filiam Joannis in Occidente dominantis.*

Tumere deinde rursus et tumultum minari Occidui tractus res cœperunt, despota Michaele mortuo. Is principatum quidem suum legitimo transmisit successori Nicephoro filio, fratri autem ejus notho Joanni non parvam regionem propriam excepit, qua is sibi peculiari frueretur; **208** ac Nicephorus quidem contentus sua sorte quiete agebat, Joannes vero inquieti vir ingenii, æstuans intra limites angustos et erumpere gestiens, fratris tamen ditione abstinebat, nostras sibi finitimas incursabat terras, agens ferensque quidquid occurreret. Ea injuria imperator cognita bello tamen adoriendum non putavit juvenem præfervidum et novitate principatus projectum ad audendum quidvis, tutius arbitratus insinuare se ipsi pacatis artibus, et affinitatis cum necessitudine conciliare sibi. Quare ferocem ejus animum legatione blande supplici deliniens, hominem ad pacem invitavit nuptiali fœdere firmandam, filia, quam is habebat nubilem, cuidam ex imperatoris consanguineis jungenda. Erat hic Joannes indole strenuus, manu promptus, ingenio præceps, et quocunque incumberet, vehemens, ad hæc usu præditus rei militaris tanto, ut

θυγατέρα, ἐβούλετο διὰ κήδους βεβαιώσασθαι τὴν εἰρήνην. Ἦν γὰρ καὶ ἄλλως ὁ Ἰωάννης δραστήριος, ὡς καὶ τῇ τῶν ἐπιτηδευμάτων ταχύτητι σὺν τῇ περὶ τὰς μάχας συνέσει καὶ λίαν ἀριστουργεῖν, καὶ εἰς δέος τὸν δεσπότην πολλάκις ἐτίθει, μή πως καὶ αὐτὸν ἐπιτηδευόμενος παρακρούσαιτο καὶ τῇ τῆς νίκης ἀδοξίᾳ περιβαλεῖν δυνηθείη. Διὰ ταῦτα καὶ σπεύσας ὁ βασιλεὺς λίαν σοφῶς τε καὶ ἀσφαλῶς τὴν ἐκείνου προκατελάμβανεν εὔνοιαν, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ καὶ υἱῷ τῷ τῆς Μάρθας Ἀνδρονίκῳ, πέμψας καὶ σὺν οὐκ ὀλίγῃ τιμῇ ἀγαγὼν, εἰς γάμον ἐδίδου, ὀνομάζων ἐξ ἀξιωμάτων τὸν γαμβρὸν μέγαν κονοσταῦλον, τὸν δὲ πενθερὸν Ἰωάννην σεβαστοκράτορα. Καὶ τῷ μὲν Ἰωάννῃ ἐσπένδετο διὰ ταῦτα, καὶ ὅσον τὸ μέρος ἐκείνου, ἀνακωχὰς οὐ τὰς μικρὰς εἶχον τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα. Οὐ μὴν δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἀποπεφροντίκει, ἀλλὰ πολὺς ἦν ἔνθεν μὲν ἐκ θαλάσσης τῷ ναυτικῷ χρώμενος, ἐκεῖθεν δὲ κατὰ γῆν Τριβαλλοῖς τε καὶ Ἰλλυριοῖς προσεπέχων. Καὶ τὸ ναυτικὸν ἦγεν ἀνὴρ γενναῖος ὁ Φιλανθρωπηνὸς, πρωτοστράτωρ μὲν ἐξ ἀξίας, τοῦ δὲ μεγάλου δουκὸς Λάσκαρι ἐξώρου ὄντος ἤδη καὶ μὴ οἵου τε πολέμοις ἐνασχολεῖσθαι καὶ μάχαις τὸ γῆρας ἀνέχων [P. 209] καὶ τὴν ἐκείνου τάξιν ἀναπληρῶν. Καὶ ὁ μὲν Φιλανθρωπηνὸς ἐπεφέρετο τὰ πρωτεῖα καὶ τοῖς ὅλοις ἐπεστά-

A τει, οἱ δ' ὑπ' ἐκείνῳ πολλοί τε ὄντες καὶ μέγιστοι εἰς λοχαγοὺς καὶ ταγματάρχας καὶ κόμητας καὶ ναυάρχους ἐτάττοντο. Ὁ γὰρ στόλος πολὺς καὶ πολλαῖς ναυσὶν ἐξηρτύετο, τὰς μέντοι γε ναῦς ἄνδρες ἐπλήρουν νεανικοὶ, τὰς ὁρμὰς καὶ τὰς προθυμίας λαφυκτικοὶ, οἱ ἀνὰ τὴν πόλιν Γασμοῦλοι (οὓς ἂν ὁ Ῥωμαῖος διγενεῖς εἴποι) ἐκ Ῥωμαίων γυναικῶν γεννηθέντες τοῖς Ἰταλοῖς, ἄλλοι τε πλεῖστοι ἐκ τῶν Λακώνων, οὓς καὶ Τζάκωνας παραφθείροντες ἔλεγον, οὓς ἔκ τε Μορέου καὶ τῶν δυτικῶν μερῶν, ἅμα μὲν πολλοὺς, ἅμα δὲ καὶ μαχίμους, ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς Κωνσταντινούπολιν μετῴκιζεν ὁ κρατῶν. Ἦσαν δ' αὐτοῖς καὶ εἰς ὑπηρετῶν τάξιν οἱ πανταχόθεν προσελῶντες, ὡς εἴ τις εἴποι νηῶν εἰς τὸ πρόσθεν ἐλάται, οὓς πανταχοῦ τῶν κατ' αἰγιαλοὺς χωρῶν καλούς τε καὶ B πλείστους ἀπέταξεν ὁ κρατῶν· οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλῶς κατέχειν τὴν πόλιν τοὺς Ῥωμαίους, ὡς αὐτὸς ἔλεγε, μὴ τὸ πᾶν θαλασσοκρατοῦντας.

κζ'. Ὅπως καὶ ὁπόσαις δυνάμεσι στρατηγοῦντος τοῦ δεσπότου, καὶ ἐπὶ τοῖς δυτικοῖς συχνάκις ἐπιχωριάζοντος, τὰ ἀνατολικὰ ἀπώλοντο.

Τῶν γὰρ κατὰ γῆν δεσπότης Ἰωάννης ἐξηγούμενος πολλοὺς καὶ μεγάλους εἶχεν ὑφ' αὐτῷ στρατηγοὺς, τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἐν ἀλλαγίοις, ὡς αὐτοὶ φαῖεν ἂν οἱ ἐπὶ τῶν ταγμάτων κοινολογούμενοι, πλείστοις συνίσταντο. Ἦν γὰρ τὸ Παφλαγονικὸν

ne fratrem quidem suum tot successibus bellicis clarum despotam Joannem tuto cum eo committi posse imperator duceret, metuens Martem commu- C nem ancipitesque præliorum casus, nec satis fidens, si bellarent invicem, nunquam eventurum ut aut vi aperta superatus aut fraude circumventus despota præteritarum decora palmarum pudenda clade corrumperet. Hæc pro sua prudentia imperator reputans, provido securoque consilio præoccupare ac devincire sibi periculosum adversarium decrevit, et consecutus quod optaret videbatur, filia Joannis istius, de qua dixi, splendido a se misso comitatu e paterna domo Constantinopolim deducta, collocanda Tarchaniotæ Andronico Augusti nepoti e sorore Martha, quendo generum pariter socerumque novis amplissimis imperatoriæ aulæ dignitatiqus honestavit, nepotem quidem suum magnum conostaulum, Joannem autem sebastocratorem creans. In hunc modum pax cum **209** Joanne D constituta, et quies ab hac quidem parte securitasque non exigua firmata Romanis est exercitibus. Sed me reliqua curare imperator negligebat, hinc quidem in mari strenue classe rem gerens, inde in continente non segnius terrestribus copiis Triballos Illyriosque observans et admoto mali metu in officio continens. Classi præerat Philantropenus, vir fortis, dignitate interim protostrator, cæterum magni ducis Lascaris, ævo jam effeti nec per ætatem fere decrepitam amplius apti curis laboribusque bellicis, in illo maximi honoris titulo successionem exspectans, intereaque locum ejus ac vices obiens. Ac Philantropenus quidem suprema erat pote-

state cunctis navalibus copiis præfectus, sub se autem habebat multos et maximos titulis præfecturarum inferioribus insignes, tribunos, ordinum ductores, comites, navarchos. Classis quippe magna erat, ingenti constans numero navium plenarum flore pugnacis et avidæ prædarum juventutis. Pars hujus ex urbe Gasmuli, quos Romanus digenes, hoc est duplici mistos genere diceret, e Romanis mulieribus et viris Italis natos, alii plerique ex Laconibus (hos vulgus corrupte Tzaconas vocat), quos uti ex Moreo, sic alios ex Occiduis partibus, multos bellicososque cum uxoribus et liberis Constantinopolim ad urbem frequentandam imperator transtulerat. Aderant his abunde qui servirent ministeriis nauticis undecunque coacti, quos Proselontas vulgo vocant, quasi dicere navium in anteriora propulsores, valentissimi remiges, quos e cuncta circum ora maritima robustissimos et plurimos congregari curaverat Augustus, intelligens, **210** quod et dicere solebat, nunquam in urbe securos Romanos fore, nisi toto late mari classe invicta dominarentur.

27. Ut Romanis maximis copiis, duce despota Joanne, crebro in Occiduos tractus aversis, Orientales perierint.

Nam terra in tuto res videbantur, Joanne ibi despota multis maximisque suo se ducibus numerosas et bonas copias regente. Conflabatur hic exercitus ex differentibus corporibus et velut collegis militum, quæ Allagio solent appellare qui militarium vocabula ordinum lingua efferunt vulgari. Unum erat Paphlagonicum, numerosum et maximum, aliud cum et ipsum multitudine tum vi

πολύ τε καὶ μέγιστον, ἦν δ' ἐξ Ἀλιζώνων πλεῖστον καὶ τὰ εἰς πόλεμον ἀγαθὸν, οὓς καὶ Μεσοθινίτας ὁ κοινὸς εἴποι λόγος. Ἦσαν ἔνθεν μὲν Θρᾶκες, ἐκεῖθεν δὲ Φρύγες, ἔνθεν μὲν Μακεδόνες, ἐκεῖθεν δὲ Μυσοὶ, καὶ Κᾶρες ἄλλοι καὶ πολλοί. Τὸ ἐκ Μαγεδῶνος καί γε τὸ Σκυθικὸν προσῆν, καὶ τὸ ξενικὸν Ἰταλικὸν, πλεῖστον ἄλλο. Καὶ ἁπλῶς φάναι τὸ ὅλον ἐν ἀνυποστάτῳ δυνάμει συνεκροτεῖτο, οὓς κινῶν ὁ δεσπότης φοβερὸς ἦν ὅπηπερ ἐπισταίη, καὶ μᾶλλον τοῖς δυτικοῖς. [P. 210] Παρ' ἣν αἰτίαν καὶ τὰ τῆς ἀνατολῆς ἐξησθένουν, τῶν Περσῶν ἐπιθαῤῥούντων καὶ εἰσβαλλόντων ταῖς χώραις παρὰ πᾶσαν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν. Ὅθεν καὶ Μαίανδρος μὲν ἐξῳκεῖτο, οὐκ ἀνδρῶν μόνον τῶν ἐν πλείσταις τέ καὶ μεγίσταις χώραις, ἀλλὰ καὶ αὐτων μοναχῶν. Ἄλλη γὰρ Παλαιστίνη ὁ χῶρος ὁ περὶ Μαίανδρον ἦν, οὐ βοσκημάτων καὶ μόνον αὐξῆσαι ἀγέλας καὶ ποίμνια, οὐδ' ἀνδρῶν φορὰν ἐνεγκεῖν ἀγαθὸς, ἀλλὰ καὶ μοναχῶν οὐρανοπολιτῶν ἐπιγείων συστῆσαι πληθύας ἄριστος, παρὰ τοσοῦτον ἐπ' ἄλλοις τὰ πρωτεῖα φέρων πρὸς Παλαιστίνην παρ' ὅσον ἑνὶ καὶ μεγίστῳ ἡττᾶτο, τῷ τὰς διατριβὰς ἐκεῖσε γενέσθαι τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. Καὶ οὕτω μὲν κατ' ὀλίγον Μαίανδρος ἠρημοῦτο, εἰσχωρούντων ἐνδοτέρω τῶν ἐκεῖσε διὰ

A τὴν τῶν ἐθνῶν ἐπίθεσιν, ἅπας δὲ ζυγὸς ἐκεῖνος τῶν Νεοκάστρων, Ἄβαλά τε καὶ Καΰστρου χῶραι καὶ Μαγεδὼν καὶ ἡ περίπυστος Καρία πᾶσα τοῖς ἐχθροῖς κατετρέχοντο· Ἐῶ λέγειν Τραχεῖαν καὶ Στάδια Στρόβιλόν τε καὶ τὰ ἀντιπέραν Ῥόδου, ἃ χθὲς καὶ πρώην ὑπὸ Ῥωμαίους τελοῦντα ἐχθρῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐγένοντο ὁρμητήρια. Τὰ δὲ πρὸς θατέρᾳ θαλάσσῃ φῦλα, ἵνα μὴ τὰ μέσα λέγω, ὅσα τε ἐν Μαρυανδηνοῖς τε καὶ Μόσυσιν καὶ ὅσα ἐν τοῖς μεγαθύμοις Ἐνετοῖς ὄντα τῇ Ῥωμαίων ὑπήκουον, σὺν οἷς καὶ ἔτι τὰ ἔνδον μέχρι Σαγγάρεως, ἐπὶ τοσοῦτον ἠφάνιστο ὥστε καὶ Μαρυανδηνοῦ θρηνητῆρος χρῄζειν ἀξίως τάκει θρηνήσοντος. Τῶν γὰρ δυνάμεων, πολλῶν τε καὶ θαυμαστῶν οὐσῶν, συγκατατριβομένων τοῖς δυτικοῖς καὶ κατ' ὀλίγον δαπανωμένων, τοῖς κατ' ἀνατολὴν τοσοῦτος ὁ κίνδυνος περιέστη, ὥστε B μηδ' εἰς αὐτὴν Ἡράκλειαν τὴν τοῦ Πόντου βαδίζειν εἶναι πεζῇ τοὺς ὁρμωμένους ἐκ πόλεως, τῶν ἐκεῖσε ὁρίων τῷ Σαγγάρει περικλεισθέντων, καὶ τῶν πέραν πάντων λείαν γεγονότων οὐ Μυσῶν, ἀλλά γε Περσῶν Μόνα δὲ τὰ πρὸς θάλασσαν φρούρια κατελείφθησαν, τά περί τε Κρῶμναν καὶ Ἄμαστριν καὶ Τῖον καὶ Ἡράκλειαν, τόπων ὀνόματα μόνα σώζοντα· ἃ δὴ εἰ μὴ τῇ θαλάσσῃ προσεχρῶντο, καὶ

et arte præstans bellica ex Halizonibus, quos Mesotthinitas vulgare dicat idioma. Erant item hinc quidem Thraces, inde autem Phryges, illinc Macedones, isthinc Mysi, aliunde Cares, et hi numerosi. Tum qui ex Magedone venerant. Super his Scythicæ copiæ et exteræ Italicæ, plurimæque aliæ, ex C quibus membris unum, vere dicam, valentissimum et ineluctabilis potentiæ coalescebat corpus; cujus quasi animus despota, dum illud movet et quocunque circumfert, terribilis ubique apparebat præsertim in Occiduis tractibus, ubi frequentius militabat; quæ causa fuit cur limes Orientalis debilitaretur. Persis absentia præsidiorum ejus vexandi fiduciam sumentibus, incursantibus ac latrocinio vastantibus miseras illas regiones, nullo plane prohibente. Itaque Mæander domo, ut sic dicam, cedere coactus plane desolatus est, non aliis solum incolis plurimarum illarum amplissimarumque regionum, sed ipsis etiam inde passim migrantibus monachis, alia siquidem Palæstina terra illa undecunque Meandro amni prætenta videri ac dici potuit, quippe non solum læta pascuis et gregum D armentorumque opima genitrix altrixque, non solum hominum quoque multorum et egregiorum ferax, sed præterea **311** monachorum, hoc est cœli civium in terris peregrinantium, condendis et concursu lectissimorum conventuque frequentandis aptissima coloniis, tanto in cæteris Palæstina superior, quanto in uno ei, eodemque maximo, sine controversia cedit, quod hæc nimirum vita et conversatione Domini mei et Dei Christi honorata præ cunctis fuerit. Talem ob causam Mæander, ut dixi, paulatim desertus et in solitudinem redactus est, recedentibus in interiore qui prius illic habitaverant propter incursiones barbararum gentium. Universum autem jugum illud arcibus nuper conditis antea insessum. Abuta quoque et assistæ Caystro regiones et Magedon et inclyta Caria, impune hostium grassationibus conculcabantur. Mitto dicere Tracheam et Stadia, Strobitum et sitas e regione Rhodi terras, quæ loca paulo antea Romanorum subjecta ditioni exiguo tempore latronum receptacula barbarorumque stativa facta sunt. Obversæ autem ex parte altera mari nationes, ut nihil de mediis dicam, ac quantum in Maryandenis, in Mossynibus, in magnanimis Enetis gentium locorumque censebatur, cuncta Romano subjecta imperio, simulque his interiora usque ad amnem Sangarim, ita universa vastata destructaque sunt, ut Maryandenum lugubris cantus artificem adhibere debeat qui hæc volet pro dignitate deplorare. Nam copiis Romanis, quæ multæ mirificæque erant, morantibus in Occiduo tractu, et iis paucis quæ relictæ Orientalium præsidio fuerant sensim absumptis, in tantum infestantis itinera latrocinii periculum increvit, ut ne Heracleam quidem usque Ponticam via terrestri liceret ex urbe proficisci, finibus illinc imperii Sangari **312** circumscriptis, ulterioribusque plane cunctis in prædam non Mysorum, sed Persarum condonatis. Maritimæ tantum arces retentæ utcunque sunt circa Cromnam et Amastrin et Tium et Heracleam, sola locorum nomina servantes; quæ nisi prompto maris ad auxilia opportune accipienda commercio uterentur, dudum utique fortunam eamdem urbium ac locorum quibus adjacent experirentur, cumque istis ditioni Persicæ adjectis Romano imperio periissent. Quod autem in exitum harum provinciarum cooperatum

ταῦτα, τῶν χωρῶν κατεχομένων τοῖς Πέρσαις. πάλαι ἂν ταῖς χώραις καὶ αὐτὰ συναπώλοντο. Ἓν δὲ τὸ συντελέσαν τῇ τούτων ἀπωλείᾳ καὶ τῶν ἄλλων μέγιστον, ὡς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ὕστερον ἔλεγεν, ὅτε μικρὸν πρὸ θανάτου πατῶν τὸν τόπον ἑώρα σὺν οὐκ ὀλίγῳ καὶ ταῦτα στρατῷ, καὶ τὰ πλεῖστα κατῳκτίζετο, ἡ τῶν πεμπομένων ἐκεῖσε ταξιαρχῶν γλισχρότης τε καὶ φειδωλία [P. 211] καὶ ἡ ἐπὶ τῷ λαμβάνειν σπουδὴ πὺ περιοριζομένη μέτρῳ καὶ κόρῳ, καὶ ἡ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν κρατοῦντα ψευδολογία μηδὲν ἐκστρατεύοντα, ὡς ὀλίγιστόν τι ἀπώλετο, ὡς ἐπὶ μικροῖς ἡ ζημία, ὡς τὸ πᾶν ἐπὶ κεφαλαίοις ἵσταται καὶ τὸ ἀφαιρεθὲν σπουδῆς ὀλίγης ἀνακαλεῖσθαι, καὶ τἄλλα οἷς συνεχέσι ποτίμος μὲν τῷ φαινομένῳ, ἁλμυροῖς δὲ τῇ ἀληθείᾳ τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς περιήντλουν καὶ γράφοντές το καὶ διαμηνυόμενοι. Τὸ δὲ τῆς στρατείας αἴτιον, ὡς καὶ τοῦτο αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ὡμολόγει, τὸ συῤῥαγὲν σχίσμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ πολὺ τῶν ἀνυποτάκτων ῥακενδυτῶν τε καὶ σακκοφόρων πλῆθος, καὶ ὁ πολὺς ἐκείνων φορυτὸς τῶν εἰς αὐτὸν κατηγορημάτων, καὶ ἡ πρὸς ταῦτα τοῦ βασιλέως δειλία τὴν ἀποστασίαν ὑποπτεύοντος. Οὐ A γὰρ ἦν ἡσυχάζειν αὐτοὺς, ἀλλ' εἰσδυομένοις τὰς τῶν ἀνθρώπων οἰκίας σφίσιν ἦν ἐκ προχείρου συνείρειν τὰ πολλὰ κατὰ βασιλέως, ὡς τὸν κληρονόμον ἀδικήσειεν, ὡς ἐξελάσειε τοῦ θρόνου τὸν πατριάρχην. Ἀλλ' οἱ ὅρκοι, ἀλλ' αἱ συνθῆκαι, ἀλλὰ τὸ καὶ τὸ, οἷς ἐκεῖνοι μὲν πορίζεσθαι εἶχον, πλεῖστα τῶν ἀκουόντων ἀπολαμβάνοντες, ἐμὲ δὲ, φησὶν, οἱ φόβοι καὶ αἱ δειλίαι περιίσταντο, μὴ καί τι τῶν ἀβουλήτων νεωτερισθείη. Ἐξ ὧν συνέβαινον ὑποψίαι, ἃς ἀνάγκη φυλαττόμενον ἀποκεκλεῖσθαι καὶ ἠρεμεῖν, τὸ καθ' αὐτὸν πολυωροῦντα καὶ τὰ τῶν πραγμάτων τοῖς τυχοῦσιν ἐπιτρέποντα. Ταῦτ' ἔλεγε μὲν ὕστερον ὁ κρατῶν πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον, ὡς αὐτὸς ἡμῖν ἀπήγγειλεν, ὅτε συνὼν κἀκεῖνος ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας κατὰ παραμυθίαν τῷ βασιλεῖ ἑώρα B μὲν τὰς τῶν χωρῶν οέραν τοῦ Σαγγάρεως ἐρημώσεις, κατήκουε δὲ τῶν τοιούτων ἐποικτιζομένου τοῦ κρατοῦντος ταῖς ἐρημώσεσιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἡμεῖς κατὰ τόπον ἐροῦμεν πλατύτερον.

κη'. Περὶ τοῦ κατ' Ἐκκλησίαν σχίσματος, καὶ περὶ τῶν Παντεποπτηνῶν μοναχῶν.

[P. 212] Τότε δὲ καὶ ταῖς ἀληθείαις τὸ σχίσμα

vel maxime est, hoc fuit, prout ipse sero agnoscens confessus imperator est, quando paulo ante mortem ea loca cum exercitu non modico perambulans oculis omnia fidelibus subjecit et clare perspecta miseratus plurimum est præfectorum qui illuc mittebantur tenacitas et avara parcimonia cum ardenti immensa inexplebili undique capiendi ac congerendi aviditate conjuncta. Quibus accedebat indidem nata circumventio principis mandacissimis decepti relationibus vaferrimorum hominum, qui privatis suis rationibus pernicie publica non dubitantes consulere imperatorem ab expeditione in eas partes, ut erat necesse, suscipienda, deprehendi, si res coram paterent, et multari metuentes, avertebant, elevando fallacissime jacturas factas, et ut quæque arces aut urbes captæ a Persis erant, minimum id quiddam et momenti nullius esse dicendo : capita enim ipsa rerum et quasi claves limitis adhuc teneri, minuta ista nunc ablata quoties volemus exiguo conatu recuperanda. Ejusmodi vanissimis commentis tum scripto procul missis, tum voce coram inculcatis, lactatum imperantis animum indormire malis facile initio curabilibus cogebant, nihil pensi habentes, dum res agerent suas, insidiari credulis principum auribus, et eis infundere quasi plenis poculis exitialia quidem venena, sed arte assentandi sic diluta conditaque ut virus eorum non sentiretur. Porro istam, de qua dixi, seram perditis rebus in ista loca expeditionem imperatoris ipse fatebatur a se metu erumpentis jam in apertam perniciem Ecclesiæ schismatis **813** susceptam. Cum enim timeret in tanta colluvies claustris egressarum excusso jugo disciplinæ vagantiumque quoquoversum pannosorum quorundam et saccis cilicinis horrentium, insinuentium se obviis, domuum intima penetrantium, cuncta implentium murmurationibus in principem, passimque invidiosissime criminantium ab illo tutore circrumscriptum oppressumque nefarie pupillum, ab eodem avitam patriamque hereditatem imperii legitimo successori et possessori Augusti filio interversam iniquissime, his additam ejectionem in exsilium deturbati de throno patriarchæ, cunctaque ista perjurio perfidiaque cumulata ab eo qui nullo jurisjurandi quo se ob- C strinxisset, fœderum quæ sanxisset respectu hæc et illa (plurima sigillatim exaggerabant) attentasset, atque his vulgo plausibilibus populariter buccinandis emungentium pecunia credulam plebem et largas corradentium prædas, quo minus illos abstituros tam utili privatim cœpto erat verisimile, -- cum, inquam, hæc intelligens Augustus formidaret ne tam vehementibus seditionum flabris apertæ rebellionis et belli civilis incendium, ægerrime postea restinguendum, inflammaretur, ad necessariam præcautionem mali tanti, atque ad explorandam inspectione præsenti eorum fidem quibus non satis sibi perspectis arces et provincias commiserat, istam se profectionem suscepisse deinde declaravit ipsemet familiari sermone Athanasio Alexandrino patriarchæ, illius tum ipsi viæ comiti, confidenter viro tali D suas animi ægritudines et non vanos metus suspicionesque aperiens, quæ ille audiens non omittebat qua poterat consolatione delinire. Porro ex isto ipso nos hæc eadem Athanasio, audita tum sibi postea referente, cognovimus. Addebatque ista occasione se oculis usurpasse miserrimum plane ac meritissimo præsenti **814** imperatori deploratum statum regionum ultra Sangarim, extrema vastitate desolatarum. Verum ista nos quoque fusius exsequemur suo loco.

28. *De Ecclesiæ schismate, et Pantepoptenis monachis.*

Hoc porro tempore in quo enarrando versamur,

τῆς Ἐκκλησίας ηὐξάνετο, ὡς λαὶ κατ' οἰκίαν τοὺς ἐντος διῃρῆσθαι. καὶ ἄλλως μὲν πατέρα διάγειν, ἄλλως δ' υἱὸν, καὶ μητέρα καὶ θυγατέρα, καὶ νύμφην καὶ πενθεράν. Ἦσαν δὲ πλείους καὶ οἱ περὶ τὸν Ὑάκινθον μοναχοὶ, ἄστατοί τινες καὶ εἰς τόπους ἐκ τόπων πλανώμενοι, ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου ζηλοῦντες ἐξορισθέντος. Ἄλλοι δέ γε καὶ εἰς ἀρετὴν διαβεβοημένοι ἔκ τε τοῦ Γαλησίου καὶ ἑτέρων μονῶν, ὡς οἱ τότε τῇ τοῦ Παντεπόπτου μονῇ προσκαθήμενοι, ἀποῤῥαγέντες τῆς ποίμνης ἕκαστος τῆς ἰδίας καθ' ἑαυτοὺς διέζων μηδ' ὁπωστιοῦν τὸν Ἰωσὴφ εἰς κοινωνίαν δεχόμενοι, τοῦτο μὲν ὡς καὶ αὐτοῦ ἐπιβάντος δῆθεν τοῦ θρόνου ἐπὶ τῷ πτερνίσαι τὸν Γερμανὸν, τοῦτο δὲ καὶ ὡς αὐτοῦ τὸ πρῶτον ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου ζηλοῦντος καὶ τὴν τοῦ Γερμανοῦ κοινωνίαν ἀποτρεπομένου καὶ τοῖς ἄλλοις προτρέποντος. Ἔγκλημα δ' εἶχε καὶ οὗτος ἴδιον μεῖζον τοῦ προλαβόντος. ἐκεῖνος μὲν γὰρ τῇ μεταθέσει προσέκρουεν, ὁ δ' Ἰωσὴφ A τῷ ἀπὸ τοῦ πατριάρχου ἀφορισμῷ, ὃν ἀφωρίσθαι ἐπὶ τῷ μὴ τὸν βασιλέα εἰς πνευματικὴν υἱότητα δέχεσθαι. Οἱ δ' ἐπὶ τῆς τοῦ Παντεπόπτου μονῆς μοναχοὶ καὶ ἀπεθάῤῥουν καὶ παῤῥησιαστικώτερον ἔβαλλον, ἅμα μὲν ὡς ἐπιβήτορι, ἅμα δὲ καὶ ὡς ἀφωρισμένῳ τῷ πατριαρχοῦντι ἐπέχοντες. Ἐντεῦθεν γὰρ καὶ μέγα τι συνελογίζοντο, τὸ καὶ λύειν ἄλυτα, καὶ μᾶλλον εἰς κρῖμα καὶ εἰς ἐπίτασιν, οὐχ ὅπως ἀμετόχως, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ἐνεχόμενον τὸν λύοντα. Πολλὴν δὲ καὶ τὴν ἐκ λόγων ἐπιφέρειν πιθανότητα ἅμα μὲν τῷ τῶν προσώπων σφῶν σεβασμίῳ, ἅμα δὲ καὶ τῷ συζηλοῦν ἐκείνοις ὑπερ τοῦ πατριάρχου τὸν Ἰωσὴ, ὃν καὶ ὡς ὀστράκου μεταπεσόντος ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἤκουον ἐφιζάνοντα. Τούτους περὶ πλείστου ποιούμενος ἤ πείθειν ἢ ποιεῖν ἐκποB δὼν (ὀξεῖαι γὰρ ἀκίδες κοτὰ ψυχὴν εὐσυνειδητοῦσαν οἱ ἔλεγχοι) εὐπροσώπως χρῆται τῷ βασιλεῖ, [P. 213] καὶ ἐπειδὴ τὸ πείθειν οὐκ ἦν (ποῦ γάρ;) ἄνδρας

minime jam dubiis iisdemque magnis incrementis schisma Ecclesiæ augescens quotidie gliscebat, utique jam in domuum intima receptum funestis conjunctissimorum dissidiis. Fervere ibi jurgiis cuncta, patre cum filio, filia cum matre, nuru cum socru commissis, declaratis in partes contrarias pertinacique contentione propugnatis judiciis et studiis. Valentissima erat Hyacinthi factio, ingenti promota numero vagorum quorumdam et hinc inde, rursus illinc huc, inquietissime cursantium monachorum. His intoleranda declamabatur Arsenii patriarchæ injusta in exsilium ejectio, omnibusque modis ejusdem procuranda restitutio pro unico videbatur C proposito scopo. Exsurgebant aliunde prodibantque, alia quædam vociferantes emendanda fama virtutis inclyti sodales Galesii cœnobii necnon quorumdam aliorum, uti qui in ea tempestate in monasterio Pantepoptæ dicto morabantur, a suo singuli avulsi grege et viritim consulentes, dux auctorque sibi quisque. Commune his cunctis Josephi recentis patriarchæ plane communionem aversari, nec eum rite promotum agnoscere, tum quod et ipse invasisset scilicet alienum thronum, supplantato indeque detruso Germano; tum ob inconstantiam, qua miserari antea solitus Arsenii fortunam et eum restituendum patriarchatui dicere, ex eoque aversari communionem cum Germano et aliis aversandam suadere, adeo jam contraria prioribus D illis dictis actisque facta ostenderat, in partem se inserens agnitæ sibi quoque damnatæque palam injuriæ, et locum insidens unde inique depulsum questus esset viventem adhuc patriarcham legitimum. Verum hoc cum esset illi commune cum alio crimen, alia erat peculiaris quæ illum vehementer gravabat invidia. Ut enim Germanus supra injuriam exclusi Arsenii propria laborabat infamia mutatæ contra canones sedis et Constantinopolitani ex Adrianopolitano transcensi throni, sic et offendebat in **315** Josepho probrum illi uni conveniens idemque late diffamatum, quod illum aiebant in excommunicationem incurrisse, sub cujus interminatione vetitum ei olim a patriarcha fuisset habere deinceps imperatorem loco spiritualis filii et illius confessiones, ut antea consueverat, in posterum accipere, quod facere tamen perexisset. Atque hoc utroque nomine tum invasoris in veri antistitis viventis locum, contra fas intrusi, tum excommunicati propter conscitam culpam cujus prohibitioni fuerat anathematis ipso facto incurrendi denuntiatio annexa. Pantepopteni præsertim monachi liberrime audacissimeque omnium Josephum exagitabant, alteram in primis criminationem vehementer exaggerantes, ejusque indignitatem argumentis e jure ac disciplina ecclesiastica speciose collectis demonstrantes, quod non tantum absolvere absolutionis incapacem, privatus ipse nominatim jurisdictionis potestate, attentasset; sed præterquam expers auctoritatis solvendi alterius, etiam ligatus ipse quoque et contracti conscitique anathematis vinculo constrictus, istud ipsum præsumpsisset: in quo non oratione tantum, loco utique vecti plausibili, ad persuadendum valebant, verum etiam auctoritate propter speciem sanctimoniæ personæque ac oris commendabilem reveritamque vulgo gravitatem, persuadere semper quidvis idoneam, tum autem efficacia ineluctabili trahentem, quando, ut tunc usu veniebat, eodem impellebant quo studia sponte plerorumque incurrebant, jam per se incredibiliter infensorum Josepho ut subsessori Arsenii, proque illo solo vero legitimoque, cujus oppressam innocentiam vindicare optabant, patriarcha momentanea conversione, velut temerario tegulæ lapsu, repente supposito subintrusoque pseudoantistiti. Quæ Josephus initia tumultus animadvertens, et minime contemnenda recte censens, talem eorum sopiendorum rationem iniit, quæ multo vehementiorem in ipsum invidiæ flammam accenderet. Cum enim adhibito in consilium dolore contumeliæ propriæ, cujus acerrimi sunt stimuli erga sibi recte conscias mentes, omnino sibi faciendum statuisset ut auctores injuriæ qua conflictabatur, aut de sententia deduceret aut de medio tolleret,

ἀμειλίκτους τὴν ἔνστασιν, κολάζειν ᾑροῦντο. Ἀνατίθεται τοίνυν τὰ περὶ τούτων τῷ Ἀκροπολίτῃ Γεωργίῳ καὶ εἰς λογοθέτας μεγάλῳ καὶ σοφῷ τὰ μάλιστα, πλὴν κατημελημένως τῶν εἰς συνείδησιν ἔχοντι. Καὶ δὴ ἐπὶ οἰκίας ἐπαγαγὼν χαλεπῶς ᾐκίζετο, δαίρων, κρεμαννύων, μαστίζων, τοὺς δέ γε κρείττους ἐκείνων καὶ ἀτιμῶν τῷ δι' ἀγορᾶς θριαμβεύειν ἀτίμως ἐπ' αἰτίαις κακίσταις καὶ πεπλασμέναις, ἄνδρας πολὺ τὸ ἀξιοπρεπὲς ἔχοντας ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς σφῶν καταστάσεως, οὓς καὶ μετὰ τὸ πικρῶς ὡς οἷόν τε μετελθεῖν ἐξορίαις ἐδίδου, τοὺς καθάπαξ τῆς γῆς καὶ τῶν γηΐνων ἐξωρισμένους. Καὶ τότε πρώτως πολλοῖς ἐπέκλασε τὰς συνειδήσεις ὁ Ἰωσήφ, καὶ τῇ τούτων παραθέσει ὁ προλαβὼν τὸ κρεῖττον ἐφέρετο ὡς μηδὲν μηδενὶ ἐνοχλήσας καθότι καὶ λέγοιεν. Ὧ δὴ καὶ ὁ κρατῶν καὶ αὖθις ἐχρῆτο, καὶ πατέρα ὠνόμαζε, καὶ εἰς βουλὴν εἶχε, καὶ εἰς πολλὰ ἐχρῆτο **B** συλλήπτορι, καὶ ἡδέως ἤκουε μεσιτεύοντος. Ἦν γὰρ ὁ ἄνθρωπος καὶ τῷ κόσμῳ σύντροφος, καὶ δεινὸς ὑπελθεῖν ἄρχουσι, καὶ πεῖσαι ὅτε καιρὸς, καὶ θυμὸν μαλάξαι καὶ ἀγριᾶναι· Εἶχε δὲ σὺν τῇ γνώμῃ καὶ

A τοῦ σώματος ἰσχυρῶς, ὡς πολλάκις τοῦ μηνὸς ἢ καὶ τῆς ἑβδομάδος ἐνίοτε πρόσοδον ποιεῖσθαι πρὸς βασιλέα, τοῦτο μὲν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ, τοῦτο δὲ καὶ καλούμενος.

κθ'. Ὅπως ἀποστέλλεται εἰς Παιονίαν μετὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Λάσκαρι ὁ προπατριαρχεύσας Γερμανὸς, κἀκεῖθεν ἤγαγε νύμφην τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ, καὶ προσεστέφθησαν.

[P. 214] Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ υἱὸς τῷ βασιλεῖ ἤνδρωτο Ἀνδρόνικος, ὃν καὶ εἰς βασιλείαν διάδοχον ὡς καὶ τῶν ἄλλων πρότερον προητοίμαζε, καὶ ἔδει συναρμόττειν αὐτὸν τῇ πρεπούσῃ συζύγῳ, τὸ μὲν πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς πρεσβεύεσθαι εὐόδως οὐκ εἶχε, τοῦ Καρούλου μεταξὺ κειμένου κατὰ τὴν Πουλίαν, ὅν καὶ ἐχθρὸν ἀκήρυκτον ἑαυτοῦ καὶ Ῥωμαίων ἐγίνωσκε διὰ τὴν πόλιν καὶ τὸ μετὰ τοῦ Βαλδουΐνου ἐπὶ τοῖς παισὶν αὐτῶν κῆδος· ἤδη γὰρ τὸν Μαφρὲ καταλύσας ἐμεγαλύνετο ῥὴξ ὁ πρότερον κόντος, ὡς τοῦ ῥηγὸς Φραγγίας αὐτάδελφος· τοῦτο γάρ οἱ καὶ συμπεφωνημένος μισθὸς ἦν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐπὶ τῷ Μαφρὲ ἀποστατοῦντι ὁρμῆς, ἂν εἰς τέλος νικῴη.

primo non succedente (quomodo enim homines capto communiter impetu **216** irrevocabiliter ruentes blande ac tranquille dedocendo placaret ac sisteret?) potentia imperatoris, pro gratia qua apud illum præcipua valebat, ad alterum efficiendum vi sæva incubuit. Demandavit autem negotium Georgio Acropolitæ inter logothetas magno, et in primis erudito callidoque, sed conscientiæ parum temeræ, minimumque pensi habere in rebus gerendis credito **C** quid fas et officium moneret. Ille igitur domos obiens patriarchæ obtrectatores prehensos abducebat, vexans, cædens, proscindens, suspendens, flagellans, qui vero inter illos eminerent dignitate, probris dehonestans ac per fora ignominiose traducens, prætentis veræ, quam celabat, causæ odiosissimis iisque confictis criminibus, intolerabili utique tyrannide viris ante conspicuis et inoffenso cursu honoris eatenus in vita usis; quos etiam postquam tali acerbitate deformasset, exilio multabat, nihil sanctam reveritus professionem religiosorum, qui semel abdicato mundo exsules se terræ ad cœlestem ultro conversationem transtulissent. Fructum consilii talis hunc Josephus tulit, ut multorum qui ei hactenus studuerant hac violentia conscientias offenderet abs seque alienaret voluntates. Apparuitque **D** inde quanto saniori consilio decessor ejus Germanus in incommodo simili fuisset usus, contumeliam dissimulans, et nemini molestiam eo nomine facessens quod in se quidvis aliter quam vellet comperisset dictum. Ergo hic etiam post casum; et redactus in ordinem, existimatione gratiaque floruit, gratus ipsi principi. Pater ab eo vocatus, in consilium adhibitus, procuratione demandata negotiorum honoratus, et libenter ac effectu impetrationis sequente auditus cum pro amicis intercederet. Erat enim homo innutritus mundo, multo usu vitæ civilis, insinuere se principibus sciens, persuadereque quæ

opus esset; tum eosdem placare concitareque prout res poscerent. Accedebat his animi bonis et corporis robur palatinæ militiæ laboribus par: nec enim **217** huic, ut multis aliis, obstabat valetudo quominus sæpius in mense, interdum plus semel in hebdomade, adiret imperatorem, partim ultro partim accersitus.

29. *Ut missus in Pannoniam cum magno duce Lascari expatriarcha Germanus inde sponsam imperatoris filio duxerit, utque novi sponsi coronati sunt.*

Quoniam vero jam in virum adoleverat filius imperatoris Andronicus, quem is ut primogenitum sibi principatus successorem destinabat, eique propterea idoneam jam nunc conjugem expediebat jungere, circumspiciebat Augustus ubi ad id aptam inveniret. Ac ne talem in Italia quæreret prohibebat præsens ibi status rerum. Regnabat in Apulia, hoc est in parte Italiæ Orientali obversa imperio, Carolus, palam et irrevocabiliter Constantinopolitanis infensus ob ereptam Latinis urbem ejectumque inde Balduinum, quicum ipsi affinitatis arcta necessitudo intercedebat, liberis amborum connubio fœderatis. Quare manifestum erat legatis Romanis, si forte in ulteriorem mitterentur Italiam filiæ cujusdam ille imperitantium Augusto filio poscendæ, per irreconciliabiter infestos Romano nomini terrarum mariumque tractus iter, ut necessarium, ita minime tutum fore. Jam enim Manfredo æmulo perculso abjectoque victor Carolus, frater regis Franciæ, ex conto sive comite, qualis prius vocabatur, regium magnifice nomen assumpserat, ampla ea mercede ab ecclesia remuneratus ob navatam ei fidelem et felicem operam in Manfredi defectione ulciscenda ipsoque rebelli profligando. Hæc reputans imperator animum et spes vertit in Pannoniam, eoque legatos decrevit mittere. Rex ibi dominabatur partem Ro-

Ἐπεὶ ταῦτα, ἔγνω πρὸς Παίονας τὴν πρεσβείαν στεῖλαι· ὁ γὰρ ῥὴξ ἐκείνων υἱὸς ἦν Ῥωμογενὴς ἐκ μητρὸς τῷ ῥηγὶ γεννηθεὶς τῆς τοῦ παλαιοῦ Λάσκαρι θυγατρός. Τρεῖς γὰρ ἐκείνῳ βασιλεύοντι τηνικάδε θυγατέρες ἦσαν, αὕτη μία, καὶ θαυμαστὴ Εἰρήνη δευτέρα, ἣν ὁ Ἰωάννης σχὼν ἐβασίλευσε τὸν πενθερὸν διαδεξάμενος, καὶ τρίτη ἡ τῷ μεγάλῳ κυρίῳ κατὰ τὴν πόλιν ἐκδοθεῖσα Εὐδοκία. Ἐξ ἐκείνης γοῦν τῆς προτέρας ὁ τῆς Παιονίας ῥὴξ τῷ ῥηγὶ καὶ πατρὶ γεννηθεὶς γυναῖκα πάνυ ὡραίαν ἐκ Κομάνων καὶ αἰχμάλωτον, ὡς λέγουσιν, ἑαυτῷ διὰ τὸ κάλλος ἁρμοσάμενος θυγατέρα γεννᾷ. Ταύτην ὡς εὐγενῆ καὶ ἐκ τῶν Λασκαρίων καταγομένην συναρμόττειν ὁ βασιλεὺς ἐβούλετο τῷ υἱῷ. Καὶ δὴ εἰς πρεσβείαν ἐκλέγεται περὶ τούτων τὸν ἀπὸ πατριαρχῶν τοῦτον Γερμανὸν καὶ τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Λάσκαριν, ἔξωρον ἤδη ὄντα, διὰ τὸ πρὸς ἐκεῖνον αὐτοῦ συγγενές· τοῦ γὰρ πάππου τὸν τόπον τῷ ῥηγὶ ἐπλήρου ὅσα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Λάσκαρι βασιλέως. Οἳ δὴ καὶ ἀπελθόντες πεζῇ τὰ τῆς πρεσβείας ἐπλήρουν, καὶ τὴν τοῦ ῥηγὸς θυγατέρα τῷ υἱῷ τοῦ [P. 215] βασιλέως καὶ βασιλεῖ νύμφην φέρουσιν, ᾗ δὴ καὶ Ἄνναν ὄνομα τίθησιν ὁ κρατῶν, καὶ περιφανεῖς τοὺς γάμους τελεῖ αὐτῇ τε καὶ τῷ υἱῷ ἐπὶ τοῦ θείου καὶ μεγάλου

A τεμένους τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σοφίας, τοῦ πατριάρχου Ἰωσὴφ εὐλογήσαντος. Καὶ αὖθις τοῦ ἐπιόντος ἔτους μηνὸς Μουνυχιῶνος ὀγδόῃ βασιλικῶς αὐτοὺς σὺν τῷ πατριαρχοῦντι ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ ταινιοῖ, καὶ οἱ ὡς βασιλεῖ τὰ τῆς θεραπείας πρὸς τὸ μεγαλειότερον ἀποτάττει. Τάττει δὲ τούτῳ καὶ τρία τῶν ὀφφικίων ἰδίως ὡς ἀναγκαῖα, καὶ τὸν μὲν Λιβαδάριον πιγκέρνην ἀποκαθίστησι, τὸν δέ γε Βρυέννιον ἐπὶ τῆς τραπέζης τιμᾷ, καὶ τρίτον τὸν ἐκ Χριστουπόλεως Τζαμπλάκωνα τατᾶν τῆς αὐλῆς αὐτοῦ ἐγκαθίστησιν. Εὐτρέπιστο μέντοι τούτῳ καὶ βακτηρία βασιλικὴ χρυσῇ ὑπόξυλος, ἐς ὃ κρατεῖν ταύτην ἐπὶ τῶν θείων ὕμνων, ὡς ἔθος, σὺν τῷ πατρί. Καὶ ἐπράχθη καὶ τόδε, ἅπαξ ἢ καὶ δεύτερον ἢ καὶ πλέον ἡμῶν ἰδόντων κρατοῦντα. Ἔπειτα δόξαν τῷ βασιλεῖ (μίαν γὰρ εἶναι τὴν ἀρχὴν, βακτηρία δὲ τῆς ἀρχῆς
B σύμβολον, χρῆναι νὲ καὶ ταύτην μίαν εἶναι) διὰ ταῦτα ἠθέτητα τοῦτο. Ἐδόθη δὲ καὶ προστάσσειν καὶ ὑπογράφειν βασιλικῶς, πλὴν οὐ μηνολογεῖν, ὡς ἔθος, τοῖς βασιλεῦσιν, ἀλλὰ γράφειν δ' ἐρυθρῶν οἰκείᾳ χειρὶ, « Ἀνδρόνικος Χριστοῦ χάριτι βασιλεὺς Ῥωμαίων. » Οἱ δὲ πρὸς τὸν πατέρα οἱ ὅρκοι καὶ βασιλέα μετὰ τὴν εἰς Θεὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐγγράφως ἀσφάλειαν, ὡς μὴ ἐπιβουλεύοι, ἀλλ' ὑποτάττοιτο, καὶ λίαν ἀσφα-

mani generis ex matre trahens senioris Lascaris filia. Huic enim apud nos imperantis tres tantummodo filiæ fuerunt, quarum una regi nupta Pannoniæ ipsius filii nunc regnantis genitrix exstitit. Altera Joanni viro imperium a socero transmissum secum attulit; tertia denique Eudocia magno apud urbem domino elocata est. **318** Ex prima ortus qui nunc regnabat in Pannonia, filius et hæres regis patris, uxorem e Comanis captivam olim, sed insignis, ut aiunt, formæ merito e servitute in regnum evectam habuit; ex eaque genuit filiam, quam ut Romano Lascaricæ gentis prænobilem sanguine dignam imperator duxit quam filio et designato successori desponderet suo. Legatos igitur ad illam postulandam illuc destinans, idoneos ad tale negotium putavit expatriarcham Germanum simulque magnum ducem Lascarim, emeritæ jam licet ac parum aptæ gerendis rebus ætatis virum : sed illum eximie ad hanc quidem tractationem commendavit nomen et consanguinitas, quæ in regem virginis poscendæ patrem auctoritatem ei quasi avi tribuebat, utpote germano Augusti Lascaris genitoris ejus matris. Hi terrestri itinere quo destinabantur perlati, negotio e sententia confecto, brevi reduces filiam memorati regis sponsam adducunt filio imperatoris, jam ipsi imperii participi. Virgini Augustus senior Annæ nomen imposuit. Tum illustri pompa et magnificentia præcipua nuptias ejus cum suo filio celebravit apud magnum templum Sanctæ divini Verbi Sapientiæ, bene precante novis sponsis Josepho patriarcha. Anno inde secuto, die octava mensis Novembris, regie ambos ipse pater, præsente ac sacris operante patriarcha coronavit, deincepsque Andronico ut jam imperatori familiam et ministerium auxit in

modum supremæ dignitati convenientem, tres præficiens palatinis Augustæ majestati necessariis officiis. Nam Libadarium imperatoris novi pincernam constituit, Bryennium autem honoravit **319** præfectura mensæ regiæ; tertium denique ex Christo-
C poli Tzamplaconem Tatam aulæ ipsius declaravit. Paratus Augusto juniori quoque est baculus regius auro exterius obductus, intime ligneus, quem teneret de more cum patre, quoties divinis hymnis interesset. Idque factum est semel, iterum aut etiam sæpius, nobis videntibus. Aliud postea visum Augusto seniori. Nam cum reputaret unum esse principatum, utcunque communicatum principibus duobus, sceptrum imperii symbolum unum tantum ostendi deinceps oportere censuit. Concessa etiam Andronico est facultas edicta condendi, subscribendique chartis regiis ut imperatores solent, excepta tamen appositione mensis, quam sibi reservatam uni voluit senior Augustus, ita ut filio in imperio collegæ liceret solum extense ac citra compendium
D scribere rubrica manu propria in hunc modum. Andronicus Christi gratia imperator Romanorum. Juramenta deinde a novo Augusto, post cautionem scripto datam de sua in Deum et Ecclesiam fide obsequioque, exacta sunt talia, quæ clare pietatem et obedientiam ejus erga patrem Augustum plenam inviolatamque præstarent, distincte ipso, Deo teste pollicente se non insidiaturum, se in subjectione obnoxia perstiturum. Sub hæc a populo et ecclesiasticis juratum in verba novi Augusti. Decretum quoque pontifices rite pertulere, quo excommunicationi subjiciebant eum quisquis foret, qui in novum imperatorem insurgeret. Id actum est curante seniore, fratrum propriorum ambitionem suspectante

λεῖς προέβαινον. Ἐφ' οἷς οἱ τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτὸν ὅρκοι καὶ οἱ τῆς Ἐκκλησίας ἐγίνοντο. Ἐτομογράφουν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, ὑπ' ἀφορισμὸν ποιοῦντες τὸν ὃς καὶ ἐπαναστταίη τῷ βασιλεῖ. Εἶχε γὰρ εἰς ὑποψίαν τοὺς ἀδελφοὺς ἔτι, καὶ μᾶλλον τὸν δεσπότην Ἰωάννην. πολὺ τὸ θερμὸν παρ' ἐκείνῳ βλέπων εἰς μάχας, καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνον παρὰ ἁπάντων διὰ τὸ εὐεργετικὸν καὶ πρὸς τὰς δόσεις πρόχειρον τοῖς αἰτοῦσιν ἀγαθοθέλειαν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω δουλοῖ τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἡ μετὰ χάριτος εὐποιΐα. Κἂν ἀφέλοιο τὸ εὐεργετικὸν τῶν ἀρχόντων, εὑρήσεις ἐκείνους ἀλαλάζοντα τύμπανα, ἃ κτύπον ἔχουσιν ἐν τῷ μᾶλλον εἶναι κενά. Οὕτω καὶ λόγος παρ' ἄρχουσιν ἄπρακτος, κρεῖττον ὂν τὸν δυνάμενον εὖ ποιεῖν πρᾶξιν ἔχειν τὸν λόγον ἢ λέγοντα μόνον τὸν ἄρχοντα ψεύδεσθαι. Καὶ μαρτύριον ἀψευδὲς αἱ ὠφελοῦσαι βοτάναι καὶ τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων χρήσιμοι, αἳ δὴ σιγηλῶς τὸ ὠφελοῦν [P. 216] προΐσχονται. Εἰ δέ τινας μικρολόγως ἡ τῶν χρημάτων ἀπουσία λυπεῖ, δειξάτωσαν ἐκεῖνοι τὴν παρουσίαν, τί πρὸς ἡδονὴν συμβάλλεται. Καὶ εἰ ἡδονὴν ζητοῖεν, πολλῷ κάλλιον τήν τ' ἐνεστῶσαν ἔχειν καὶ τὴν μέλλουσαν ἐλπίζειν. ἁπάν- A των μὲν εὐφημούντων τὸν εὐεργέτην, Θεοῦ δ' ὑπισχνουμένου τὸ μέλλον. Ἴστωσαν δ' ὅτι Πτολεμαίου μὲν καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ τὴν βασιλείαν τῇ εὐεργεσίᾳ ὁρίζοντος (οὐ γὰρ ἔχω λέγειν τοὔνομα, οἶμαι δὲ, Τῖτος ἦν) ταῦτα τὰ χρήματα, δι' ὧν ἑαυτοῖς προσποιήσαντες τὴν ἀθάνατον εὔκλειαν ἡμῖν καὶ αὖθις ἀφῆκαν μηδὲν δαπανήσαντες. Καὶ οὗτός ἐστιν ἀδαπάνητος πλοῦτος, ἡ εὐποιΐα, ἣν ἐκεῖνος ἔχων πρὸς πάντας καὶ ὑπὲρ βασιλεῖς ἐκλεΐζετο. Ταῦτ' ἄρα καὶ ὑποπτευόμενος πολλὰ παρῃτεῖτο τῶν ὄντων. Τὴν γὰρ ἀρχὴν ἐνεχωρεῖτο τούτῳ μὴ ὅτι βαρδαρειώτας καὶ κορτιναρίους μόνον καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος ἔχειν, καί γε τοὺς ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς, οὓς δὴ καὶ ἑταιρειάρχους λέγουσιν, ἀλλά τι καὶ πλέον τῶν τῆς βασιλικῆς θεραπείας συνεπιφέρεσθαι. Ἀλλ' εἰς τὸ πρόσθεν ἰὼν ἐξησθένει, τὰ μὲν ἑκὼν, τὰ δ' ἄκων B προσαφαιρούμενος· καὶ γὰρ καὶ τὸ πολὺ τῆς οἰκονομίας ἀφῄρητο. Νῆσοι γὰρ πᾶσαι τὸ πρότερον, Μιτυλήνη λέγω καὶ Ῥόδος, καὶ κατὰ γῆν πλεῖστά τε καὶ μέγιστά οἱ εἰς αὐτάρκη πρόνοιαν ἦσαν. Τότε δὲ καὶ τὴν δουλείαν ἐμφαίνων πρὸς τὸν νεωστὶ βασιλεύοντα, εἴ πού τι καὶ εἰς φιλοτιμίας λόγον χλαμύδα

maximeque despote Joannis, quem ad quidvis sperandum magnis videbat præsidiis instructum, fortitudinis bellicæ tot præliorum successibus spectatæ, studiique erga eum præcipui omnium propter ejus benevolentissimam **820** in donando et quidquid a quovis rogaretur prolixe gratificando largitatem. Nam nihil sic animos mortalium hominibus subjicit ut beneficentia grate ac liberaliter exercita; quam si principibus abstuleris, invenias illos aliud nihil nisi tympana resonantia, quæ eo plus strepunt quo magis sunt vacua. Horum enim inani sono similia sunt promissa principum effectu sequente destituta, cum melius longe sit, eum qui potest reipsa dare, nihil dicendo, sed vice verborum opera exhibendo, quam pollicentem quæ minime deinde præstet, principem mentiri. Hujus rei manifestum exemplum videre est in herbis utilibus vitæ humanæ, quæ juvant et non loquuntur succosque salubres tacitæ ministrant suos, eo gratiores quo simplicius et ab ambitione disjunctius prosunt. Quodsi quibus avare sordidis dolet abjungere a se donando pecuniam, cujus a conspectu remotæ desiderium scilicet non ferunt. ii quæso, dicant quam veram et non imaginariam voluptatem nummorum ipsis sub oculis et in manu positorum afferat præsentia. Si gaudere quærunt, quod gaudium eo majus, quod vel præsens largiendo percipitur vel certo inde secuturum speratur? Homines jam nunc beneficiis affecti benefactores acclamationibus faustis laudibusque dulcissimis cumulant : Deus autem etiam in futurum ingentia se repensurum beneficiis præmia confirmat. Sciant autem ejusmodi angusti animi principes unum istum ipsis proprium et semper mansurum divitiarum constitutum fructum, gloriam quæ ex distributione ipsarum in eorum nomen redundat. Nam alioqui Ptolemæus Alexander et ille alius (nomen nunc non occurrit), qui utilitatem principatus sola definiebat facultate bene merendi de hominibus (Titus opinor, is fuit), eas ipsas pecunias, quibus largiendis immortale consecuti sunt decus, inconsumptas poteris moriendo transmiserunt, unum ex ipsis lucrati bonum inamissibile, beneficiorum famam æternam. Qua Joannes despota C late clarus **821** apud omnes, plus etiam quam imperatores ipsi, prædicabatur. Hinc videlicet in suspiciones incurrebat regnantium; quibus illi solliciti acri cura incumbebant ad detrahendum de opibus ejus cæteraque gloria, quantum citra declarati odii publicam professionem possent. Cum ergo principio concessum ei fuisset non Bardareotas et cortinarios solum ac præfectos cubiculi habere in ministerio domestico, sed et admissionales, quos hetæriarchas dicunt, et si quid his amplius in regio fere satellitio censetur, quocunque iret circumducere libere permissum, deinceps ista contrahi sensim ac restringi cœpta sunt, modo hoc modo alio ex illis privatum excedentis modum honoris insignibus ablatis, nunc ipso, quod ita expedire sentiret invidiæ placandæ, sponte abdicante, nunc D dominis vel ab invito auferentibus. Quin etiam splendorem ejus obscurare domesticum non contenti, plerasque attributæ olim potestatis partes paulatim carpendo resumebant, simul dignitatem, simul ejus sustinendæ fundamenta, proventus pecuniæ annuos, malignitatis jam male dissimulatæ minime obscura grassatione minuentes. Datæ illi prius insulæ fuerant pleræque nec parum uberes, Mitylene, inquam, et Rhodus aliæque, tum in continenti plurima maximaque territoria, unde illi mercedes ad victum sumptumque cæterum amplissimæ redirent. Cunctis hisce demptis, non modo in ordinem, sed et in tam miserum servitutis re-

παρὰ βασιλέως ἐλάμβανε, μέγας ὢν μικροῖς ἱματίοις καὶ εἰς γόνυ μόλις περιεστέλλετο, καὶ ὁ ἥρως ἐκεῖνος ἐπὶ τῶν ἀνακτόρων πολὺ πλέον ταῖς παιδικαῖς ἀμπεχόναις ἐνηγλαΐζετο ἢ τοῖς ἰδίοις καὶ κατὰ τρόπον τοῦ σώματος ἔχουσιν. Οὕτως ἐκεῖνος ἐκ τῶν ἔξω καὶ οἷς ἐποίει, τὴν ἔνδον διάθεσιν καὶ ἃ ἐλογίζετο παρενέφαινεν, ὅπου καὶ αὐτὴν δὴ τὴν διὰ μαργάρων καλύπτραν καὶ τὰ ὀξύλευκα παράσημα ἀπεβάλετο, κατὰ τρόπον ὃς καὶ μετ' οὐ πολὺ ῥηθήσεται, τὸ ταπεινὸν ἑαυτῷ προνοῶν διὰ τὸ ἐκεῖθεν ἀσφαλὲς καὶ πάσης καχυποψίας ἀνώτερον.

λ'. Τοῦ μεγάλου κονοσταύλου τοῦ Ταρχανειώτου πρὸς τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἰωάννην αὐτομόλησις.

[P. 217] Ἀλλὰ πρότερον ἢ τοῦτο ῥηθῆναι, τὸ κατὰ τὸν μέγαν κονοσταῦλον τὸν Ταρχανειώτην Ἀνδρόνικον καὶ ἀνεψιὸν τοῦ κρατοῦντος λεγέσθω. Ἔφθασε μὲν ὁ λόγος καὶ γαμβρὸν ἀπέδειξε τοῦτον τοῦ Δούκα Ἰωάννου καὶ ἐξ ἀξιωμάτων σεβαστοκράτορος· Τούτῳ τοίνυν τὰ κατὰ τὴν Ὀρεστιάδα τε καὶ τὰ ἐνδότερα τοῦ Αἵμου ἐπιτετράφατο, καὶ ἦν αὐτῷ σύναμα τῇ γυναικὶ κάθισμα ἡ Ἀδριανούπολις. Ὡς γοῦν ἐκεῖσε

A ὄντι χρόνος ἐτρίβετο πλεῖστος, οὐκ οἶδ' ὅ τι παθών, ὡς δ' ὁ τῶν πολλῶν λόγος ἔχει, τῷ ἀδελφῷ Μιχαὴλ ὑστέρῳ γε ὄντι αὐτοῦ εἰς μέγαν δομέστικον καταστάντι ἐγκοτῶν ἐκτόπως, δι' αὐτὸν δὲ καὶ τῷ τιμήσαντι, βουλὴν βουλεύεται λίαν αἰσχρὰν καὶ τοῦ γένους ἀναξίαν. Εἰς νοῦν γὰρ βαλλόμενος αὐτομολεῖν πρὸς τὸν πενθερὸν, ἐπεὶ ἐν καταστάσει τῶν ἐκεῖ πραγμάτων ὄντων οὐκ ἀνυστά οἱ τὰ τῆς αὐτομολίας διέγνω γίγνεσθαι, τὴν ἐπὶ τῆς πέτρας σηπίην μιμεῖται. Ἐκείνη γὰρ (καὶ σιωπῶ τὸν φυσικὸν λόγον οὐχ ὡς ἐξέρασμα τὸ μέλαν δοχόμενον, ἀλλ' ἀκούσιον διαχώρημα ῥυὲν ἐξαίφνης τῷ φόβῳ συστελλομένης καθεκτικῆς δυνάμεως, ᾧ δὴ καὶ συμβεβηκότος τὸ ζῶον εἰς βοήθειαν χρῆται καὶ ἀποφυγὴν τῶν δεινῶν), ἐκείνη τοίνυν θέλουσα φεύγειν τοὺς θηρατὰς ἐξεμεῖ τὸ μέλαν καὶ τὸν πόντων συγχέει, καὶ οὕτω ῥᾳδίᾳ τῇ B [P. 218] φυγαδείᾳ χρῆται. Κἀκεῖνος συγχεῖν θέλων τὰ πράγματα ὡς βοηθησόμενος πρὸς τὴν φυγὴν τῇ συγχύσει. Τοχάρων ἐξελθεῖν γένος παρασκευάζει, οἳ καὶ φανέντες τὴν γῆν πᾶσαν ἐκείνην ἐπέθεον ὡς ἐπὶ κέρδει συγκληθέντες. Ἃ τοίνυν ἐκεῖνοι τὸ τηνικάδε τοὺς ἀνθρώπους ἔδρασαν, ἰδίαν ἀπαιτεῖ σχολὴν πρὸς

ductus est gradum, ut palam jam cerneretur ambire aulica sedulitate Augustum juniorem, ac si quando is ipsi, velut in præmium obsequii, aliquam e suis chlamydem donaret, reverenter acciperet indueretque, etsi ea, quippe ad formam nondum plene adulti adæquata corporis, viro, qualis erat ipse, perfectæ ætatis staturæque altioris parum conveniret. Ergo videres heroa illum tan- C tum per regiam fratris aulam curtis et paulum modo excedentibus puerilium mensuram tunicarum ægreque ad genua promissis sese multo majus ac libentius ostentare vestibus quam propriis e suo domestico depromptis, suoque videlicet ipsius adaptatis modo corporis. Sic ille, qua **222** penitus esset in animo affectus, modestam fastuque superiorem omni demissionem habitu factisque gaudebat exterius proferre. Quo in genere tegmen quoque capitis margaritis distinctum et ex roseo candentia deposuit insignia ultro ac volens, ut paulo post dicetur, obsequiosæ modestiæ instinctu, humilem in se speciem affectans propter speratam ex ea securitatem et malarum de se suspicionum abolitionem plenam.

30. *Magni conostauli Tarchaniotæ ad Joannem ipsius socerum transfugium.*

Sed ista priusquam referimus, de magno conostaulo Andronico Tarchaniota sororis Augusti filio dicatur. Hunc paulo superius narravimus generum fuisse factum ducis Joannis, dignitate sebastocratoris : porro eidem post istas nuptias credita fuerat gubernatio provinciæ, quæ præter Orestiadem et adjacentes huic terras etiam interiora Hæmi complectitur; qua cura ut commodius ex propinquo fungeretur, domicilii sedem Adrianopoli fixerat, ubi cum uxore morabatur. Ibi longo jam

tempore versatus, repente nescio quid passus, ut vero plerique aiunt, audita promotione Michaelis fratris sui minoris in dignitatem magni domestici, incredibiliter offensus tam ipsi quam ei a quo is fuerat in istum evectus gradum, ad cogitationem valde vituperabilem et genere indignam suo applicat animum, consilium iniens transfugiendi ad socerum. Quia vero tranquillo, ut tunc erant, rerum statu tuto atque impune id se facere posse desperabat, quo ei ex sententia negotium succederet, sepiam hærentem petræ sibi putavit imitandam. De hujus aquaticæ animantis natura breviter dicere non omitto, quod qui observarunt diligentius, tradunt non esse illi atramentum in potestate, quasi id sponte cum vult evomat, sed atrum istum liquorem piscis hujus visceribus conceptum excrementum ipsi **222** esse, quod ex contractis metu infirmi et formidolosi animalculi membris necessario effundatur. Astutiæ porro quasi cuidam ejus tribuitur, quod ipsam necessitatem velut vertens in consilium, ista suffusione liquoris atri salutem plerumque sibi conficit, manus sic effugiens pren- D santium. Cum enim piscatorem imminere sibi captantem sentit, evomit atramentum, et aquam in qua est, prius pellucidam, turbat obfuscatque : atque in illis tenebris effugii viam invenit. Sic Andronicus Tarchaniota, ut secure ac sine impedimento deliberatum exsequeretur transfugium, turbare prius ac miscere omnia constituit, accitis in Romanas terras Tocharis, qui statim ad ostensam accurrentes prædam, magno numero intra fines imperii sunt visi. Quantum autem illi tunc cladis, et omnis generis injuriarum miseris illorum tractuum hominibus intulerint, proprii nec parvi operis argumentum esset, pro magnitudine atrocium malorum non litteris, sed lacrymis scribendi.

τὴν τῶν δεινῶν ἐξαγγελίαν, οὐ γράμμασιν, ἀλλὰ δά- A κρυσι γνωριούμενα. πλὴν ὡς ἂν ἀσφαλῶς εἴποι τις, οὐχ ἧττω ταῦτα τῶν μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου προτέρων σφαγῶν. Αὐτὸς δὲ τῇ τούτου συγχύσει προσβοηθούμενος ἅμα γυναικὶ αὐτομολεῖ πρὸς τὸν πενθερόν· Ὁποίας γοῦν τῆς ἀναδοχῆς ἐκεῖθεν εὐμοίρησε, περιττὸν ἴσως καὶ λέγειν, ὅμως δὲ ὕλην ἐδίδου τὴν μάχην ἀνάπτεσθαι. Καὶ γὰρ τέως ὁ Δούκας τοῖς ἰδίοις ἀρκούμενος ἡσύχαζεν ἀναμένων, ἔστι δ' οὗ καὶ τὸν ἴδιον τρόπον κατασκευάζων ἐπὶ τὰ τοῦ βασιλέως ἐπιτειχίσματα καὶ τὰ περὶ τὰ Ἰωάννινα παρασπῶν. Ἠρεμεῖν δ' οὐκ ἦν ὅλως ἐκείνῳ ἀνδρὶ μάχαις χαίροντι καὶ πολέμοις, ἐξ ὧν κερδαίνειν ἀεί ποτ' ἤλπιζεν. Ἡ γὰρ τοῦ εὐεργοῦ σχολὴ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀργοῦ ἀσχολίαν τὰ μεγιστα κατεργάζεται· ὡς γὰρ ἀργῆς ψυχῆς καὶ κατεῤῥᾳθυμημένης τὸ ἐνεκαιρεῖν ἐν B κενοῖς, οὕτω θερμῆς καὶ σπουδαίας τὸ χωρεῖν ὁμόσε τοῖς πράγμασιν. Οὕτως ἦν ἐκεῖνος τῷ τότε τῆς αὐτῆς πείρας καὶ στρατηγίας ὕλῃ τοῖς παραπέμπουσι χρώμενος, οὐ πολεμῶν ὅτε δόξοι τοῖς ἐναντίοις, ἀλλὰ μᾶλλον τῷ ἐνεργεῖν διεγείρων καὶ τὸν ἀπάλαμνον.

λα'. Ἐκστρατεία τοῦ δεσπότου Ἰωάννου σύναμα χιλιάσι στρτοῦ πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ τὰ τῆς ἀνδραγαθίας τοῦ Ἰωάννου.

[P. 219] Ταῦτ' ἄρα καὶ βασιλεὺς δεινοπαθῶν ἐπὶ τούτοις δυνάμεις παρασκευάζεται πλείους, πλῆθος ὡσεὶ τεσσαράκοντα σὺν τῷ ναυτικῷ χιλιάδων, ὡς λέγεται, καὶ παραδοὺς τῷ δεσπότῃ πέμπει διὰ ταχέων ἐπὶ τὸν Ἰωάννην. Συνεκπέμπει δ' ἐκείνῳ καὶ ἄλλους πλείους τῶν λοχαγῶν καὶ ἐκ μεγιστάνων, ὧν εἷς ἦν καὶ ὃν εἶχε δομέστικον τῆς τραπέζης. Ὁ δ' ἦν ὁ Καβαλλάριος Ἀλέξιος. ἀνὴρ γεννάδας καὶ ἀνδρικὸς, ὃς καὶ παραπήλαυσεν ὕστερον τοῦ πολέμου τοξευθεὶς ἐν τῇ μάχῃ παρά του, κἀκείνῳ μὲν κλέος, ἑαυτῷ δὲ πεσεῖν εὐκλεῶς παρέσχεν οὗ κάλλιστον τοῖς νέοις πιπτειν πεσών Ὡς γοῦν τὰς δυνάμεις παραλαβὼν ὁ δεσπότης πρὸς δύσιν ἤλαυνε θαῤῥῶν ταῖς παρασκευαῖς ὡς καὶ αὐτὸ κινήσων τὸ ἔδαφος, ὁ βασιλεὺς καὶ λαὸν διὰ θαλάσσης ὁπλίζει, καὶ στόλον ἐξαρτυσάμενος ἱκανὸν ἐκ πόλεως καὶ τῶν ὁπουδήποτε χωρῶν τε καὶ νεωρίων, ὡς εἶναι τας πάσας ναῦς μακρας τε ἅμα καὶ ταχυναυτούσας τροῖς πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα, παραδοὺς ταύτας τῷ πρωτοστρά-

Cæterum id dici sine mentiendi periculo breviter potest : calamitatem vastitatemque ista occasione huic importatam regioni nihilo mitiorem, minusve acerbam crudelitate cædium, avaritiaque rapinarum ea fuisse, quæ aliquanto ante iisdem populis irruptione Constantini Bulgari Tocharos secum ducentis fuerat illata. Per hanc ille sibi ad finem destinatum utilem confusionem rerum, ad socerum C una cum conjuge profugit. Ut autem exceptus ab eo fuerit, et quis ipsi novi fractus hospitii constiterit, superfluum opinor nobis sit exsequi : illud constat, quod ad nostram rem facit, subministratum inde prætextum Joanni duci belli in nos movendi. Eatenus enim ille suis contentus utcunque quiescebat occasionem exspectans : et quanquam erumpebat nonnunquam impatiens fœderum animus, tentandis, cum aderat opportunitas, munitionibus imperatoris : quo in genere quæ circa Joannina sunt ad se attraxerat : tamen larvam adhuc haud plane abjecerat; non ille quidem natura talis ut in illa diu **224** simulatione teneri posse speraretur. Quippe vasti pugnacisque vir animi, nihil nisi vim et bella spirans, ex quibus auctorum sese fortunas, et lucris ingentibus di- D tandum confidebat. Porro viri strenui vel ipsum otium, negotio remissi ac languidi, rebus peragendis maximis efficacius est. Nam ut animæ desidis ac negligentis est in vanis sibi placere, ac felicem se putare complexu exsilium bonorum : sic acris e contrario atque arrectæ ardenterque majoribus usque inhiabundæ proprium est, prorumpere in opus quavis occasione, ac nullam frustra offerri movendarum rerum ansam sinere. Talis tunc erat dux Joannes; ipsis illis quas furtim primum attentaret grassatiunculis et successibus modicis pro fundamento ulteriorum utens : nec exspectans tunc bellare cum hosti videretur; sed ex sua spe ac commodo articulos occasionum captans; et non minis admonens, sed agendo expergefaciens adversarium indormientem rebus.

31. *Expeditio Joannis despotæ cum multorum millium exercitu adversus Joannem ducem; et de hujus facinore insigni.*

Hæc ita erant : quibus cognitis indignatus imperator, exercitum comparat ingentem; numero, ut fertur, quasi quadraginta millium, navalibus in eam summam comprehensis copiis. Et hoc tanto apparatu tradito Joanni despotæ, vadere illum confestim infestis signis in Joannem jubet. Misit etiam cum eo plures alios tribunorum et magnatum, quorum unus erat, quem domesticum mensæ habuit, Caballarius Alexius, vir generosus et fortis. Hunc Mars hoc bello pignoratus est, sagitta in prælio sublatum a quopiam ignoto, qui sibi gloriam, hosti honestum funus peperit. Sic enim decus illi contigit gloriosæ mortis ibi oppetitæ, ubi cadere juvenibus est honestissimum. Eum igitur succinctus magnis hisce terrestribus copiis despota Joannes tantis animis in Occidentem movit, ut **225** terram haud dubie se concussurum confidere videretur, destinavit imperator eodem quoque classem oneratamque superbissimo delectu, cum ex urbe tum ex cunctis provinciis ac navalibus diligentissime habito, ita ut numerus navium partim longarum partim celerum ad tres et septuaginta ascenderet; quas commendans protostratori Philanthropeno, jussit eum cum ea classe oras legere Latinicarum regionum, infestasque habere, ac sicubi res ferret exscendere incursionibusque urere, sic arbitratus certius faciliusque processuras ad spem plenæ victoriæ belli universi rationes, si proprio impliciti periculo Latini cogitare de mittendis Joanni auxi-

τορι Φιλανθρωπηνῷ καὶ αὐτὸν ἐκπέμπει, ταῖς Λατινικαῖς χώραις προστάσσων, εἴ ποι παρείχοι, προσβάλλειν· οὕτω γὰρ μᾶλλον εὐοδεῖν τὸν κατὰ γῆν πόλεμον ᾤετο, εἰ ἔχοντες καθ' αὐτοὺς οἱ Λατῖνοι τὸν περὶ σφίσι φόβον τῆς πρὸς τὸν Ἰωάννην βοηθείας ἀπόσχοιντο. Καὶ δὴ τὴν ταχίστην τῷ τόπῳ τῶν νέων Πατρῶν ἐπιστάντος τοῦ δεσπότου ἔκπληξις κατεῖχε πάντας καὶ ταραχή. ὡς προσχωρεῖν μὲν ἐντεῦθεν ἐκείνῳ τάς χώρας, γνωσιμαχεῖν δὲ τὰ φρούρια ὡς μικρὸν ἀντισχόντα, ὅσον ἀφοσιώσασθαι τὴν πίστιν τῷ Ἰωάννῃ, προδοῦναι μὴ ἐνεγκόντα τὴν ἔφοδον· ποῦ γὰρ ἂν τις καὶ ἤλπισεν ἐξ ἄλλου τινὸς τρόπου καὶ μηχανῆς σώζεσθαι; ὁ μέντοι γε Ἰωάννης τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ μόνους ἔχων, τῷ πλήθει κατὰ πολὺ λειπόμενος, ταῖς ἐπινοίαις ἐπεχείρει σώζεσθαι. Ὅθεν καὶ νῦν μὲν ἔνθα, νῦν δ' ἐκεῖσε προβαίνων, ὡς οἷόν τε ἦν, κατησφαλίζετο τὰ αὑτοῦ· τὸ γὰρ χωρεῖν εἰς μάχην ἕν τι τῶν ἀδυνάτων ἐδόκει. Ἀλλ' οἱ τοῦ δεσπότου ἰχνηλατοῦντες οἷον ἐκεῖνον ἐπέτρεχον συνεχέστερον, προκαταλαμβάνοντες [P. 220] τόπους οἷς αὐτὸν ᾤοντο σώζεσθαι, ὅθεν καὶ τῷ ἀποχωρεῖν μὲν προσῆγεν ἐκείνους, τῷ δὲ γε δειλίαν ἐμφαίνειν θαρβαλεωτέρους ἐποίει προσβάλλειν· τῷ γὰρ πλήθει περιῆσαν, καὶ κατημέλουν διώκοντες. Ὡς δὲ κόρον

A ἐκεῖνος ἐλάμβανε τῆς ἀποφυγῆς καὶ τὰ ἔξω προσυπώπτευεν ἤδη τῶν ἁπάντων καταληφθέντων, ἔγνω φρουρίῳ ἑαυτὸν πιστεῦσαι, καὶ φέρων ἑαυτὸν ταῖς Πάτραις ὀχυρᾷ πόλει καὶ ἐκ νέου συστάσῃ δίδωσι καὶ πιστεύει φυλαχθησόμενος. Καὶ ὁ μὲν καταφυγὴν ὀχυρὰν εὗρε τὰς Πάτρας, οἱ δ' ἀμφὶ τὸν δεσπότην μαθόντες τὴν πόλιν κύκλῳ περικαθίζουσιν. Καὶ συχναὶ πρὸς τοὺς ἐντὸς διαμηνύσεις ἐδένοντο τοῦ δεσπότου, ἑαυτοῖς μὲν προνοεῖν τῶν βελτίστων, ἐκεῖνον δὲ παραδόντας σώζεσθαι· μή γὰρ ἀποχωρεῖν ἐκεῖθεν, μὴ ἄλλοθί που τραπέσθαι, μὴ φροντίσαι τὰ πέριξ καίοντα καὶ ἀγροὺς κατασκάπτοντα καὶ ἀμπελῶνας τέμνοντα, καὶ τέλος καὶ αὐτοῖς ὡς πολεμίοις χρώμενον τέλεον ἀφανίζειν, κἂν ὅπῃ καὶ ὁ χρονος προβαίη. Ταῦτα τοῦ δεσπότου διαμηνύοντος ἐκεῖνοι, ἢ
B ταῖς ἀληθείαις ἢ παρ' ἐκείνου προβιβαζόμενοι ἔνδον ὄντος, ἠπιως, τε ἀπελογοῦντο καὶ προσελιπαρουν σφᾶς τῶν ὁρμῶν ἀνεῖναι, μετ' οὐ πολὺ προδοῦναι καὶ τὸν Ἰωάννην καθυπισχνούμενοι. Ὡς γοῦν μεταξὺ χρόνος ἐτρίβετο, καὶ οἱ μὲν ἀναβολαῖς ἐναιώρουν τὴν προδοσίαν, οἱ δὲ ὅσον οὔπω ἀνύσαι τὸ πᾶν ἤλπιζον, ἐπιχειρεῖν τι τῶν συνήθων ἔγνω ὁ Ἰωάννης. Καὶ σκοπητέον ὡς ἄριστα. Νυκτὸς γὰρ ἑαυτὸν σχοίνοις διὰ τοῦ τείχους καταχαλάσας, ὡς μὴ φωραθείη διὰ

liis prohiberentur. Cum ergo velocissime despota Joannes in locum esset pervectus novarum Patrarum, ingens ibi cunctos terror et consternatio turbavit, adeo ut ei passim pagi et oppida se dederent, arcium vero præsidia inter ancipites sententias fluctuarent. Exigua nec longum, ut apparebat,
C valitura fidei Joanni datæ reverentia cohibente ab ipso ad primam statim irruptionem prodendo; nam ad extremum vitare se posse deditionis necessitatem desperaverant, utique cum circumspicientibus cuncta, salutis alia via expediendæ ratio humanitus appareret nulla. Inter hæc Joannes ipse passim desertus a plerisque, nec alio jam fere quam familiarium domesticorum septus comitatu, arte atque ingenio supplere defectum opum et capiti ac summæ rerum suarum quam posset optime consulere nitebatur, loca ex locis mutans, nusquam diu consistens, nunc hic, mox illic improviso apparendo, conatus insequentium, quoad poterat, frustrans. Nam manum conserere, et aleam jacere prælii, destitutum copiis, ultra omnem
D ut facultatem, ita cogitationem erat. Porro duces ac milites despotæ late per regionem sparsi ducem hostium ubi lateret omnibus vestigiis indagabant, scrutantes assidue loca cuncta quibus **326** eum abscondi vel exigua suspicio esse posset. Unde cum ille latebras subinde mutuans continue fugeret, trahebat post se hostes, ulterius sic semper in ejus ditionis sese promoventes intima: quos ille ipse manifestis deprehensus indiciis ducis fugientis timor audaciores scilicet in eo invehendo faciebat, fretos utique qua clare prævalebant multitudine, nec magnopere formidandum quidquam arbitrantes ab eo qui viribus palam diffidens, spes

salutis omnes in fuga reponeret. Ut autem satis denique illum desultorii erroris et fugæ infinitæ tædium cepit, simulque cunctantium ab exteris auxiliorum suspicatus conjectura causam, ab universis jam se sociis derelictum intellexit, arci cuipiam munitæ caput saluterque confidere decrevit. Ergo se Patras conferens (prævalida hæc erat et propugnaculis recens structis munitissima civitas) eo se inclusit, idoneum id præsidium ratus cui summam rerum et reliquias fortunæ in extremo discrimine custodiendas recte crederet. At despota Joannes qui tanquam indagine clausam feram venator undique vestigans nullum finem quærendi Joannis ducis inque suam potestatem redigere conandi faciebat, ubi cito cognovit Patris eum inclusum, eo confestim exercitum rapiens corona urbem circumdedit, prono ad id usus studio ducum ac militum, quos et ipsos belli uno in capite patrandi percupidos alacritate pelliciebat ad contendendum mira ipsa non dubia vicinia prædæ, cui dudum inhiaverant, quam suis utique jam manibus elabi negabant posse. Crebris ante omnia colloquiis et promissionibus tentati obsessorum ab obsidentibus animi sunt. Proponebatur ipsis per subinde missos pellax et quæstuosa conditio, paciscendi sibi præter incolumitatem securam, amplissima certissimaque præmia, quæ promereri statim possent facili deditione unius hominis, causæ tot malorum vel in præsens urgentium vel in futurum imminentium. Sic enim certo haberent, nunquam inde abscessuros, aut alio quovis respectu avertendos Romanos nisi confecta re; nec interim parcituros, aut ulla misericordia revocandos ab urendis tota regione frugibus ac tectis, agris ac satis conculcanda cor-

στρατοπέδου βαδίζων, εὐθύς τε μετασχηματίζεται καὶ χλαῖναν μὲν μέλαιναν περιτίθεται, κρατεῖ δ' ἀνὰ χεῖρας ἵππου ῥυτῆρα, καὶ κατὰ θεράποντα μετασκευασάμενος καθευδόντων περὶ μέσας νύκτας ἅπαν τὸ στρατόπεδον διεξῄει ἐρωτηματικῶς ἐκφωνῶν συχνάκις περὶ ἵππου δῆθεν ἀπολωλότος. Καὶ οι μὲν κατημέλουν, οἱ δὲ και ἀπελογοῦντο ἔνδοθεν τῶν σκηνῶν μὴ ἰδεῖν τὸ σύνολον, ἐκείνου καὶ τὰ εἰς εὕρεσιν δαψιλῆ καθυπισχνουμένου. Καὶ οὕτω λαθὼν τὰς ἁπάντων γνώσεις ἀπολύεται μὲν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοπέδου, ἐνσκευασθεὶς δὲ ἅμ' ἕῳ, καὶ δι' ἀδήλων τὰς Θήβας ἐν ἡμέραις μετρίαις καταλαβὼν, μηδενὸς τῶν αὐτοῦ εἰδότος (οὐδὲ γὰρ οἱ ἔνδον Πατρῶν πλὴν τῶν οἰκείων καὶ οἷς ἐπίστευεν ᾔδεσαν, οἵ δὴ καὶ ἐφ' ἡμέραις ἔμελλον συσκιάζειν τὸ δρᾶμα τοῖς ἐν τῇ πόλει μὴ φαινομένου τοῦ Ἰωάννου), ἐκεῖσε τοίνυν τὸν μέγαν κύριον καταλαμβάνει, ὁμωνυμοῦντά οἱ [P. 221] (Συριωάννης γὰρ κατὰ γλῶτταν ἐλέγετο), καὶ δὴ προσ-

A λιπαρεῖ βοηθεῖν, εἰς πίστιν δὲ τῶν σπονδῶν ἑαυτοῖς καὶ κῆδος ἐτίθει γενέσθαι, ὡς λαβεῖν ἐκεῖνον γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρί. Ὁ δὲ μέγας κύριος Ἰωάννης τα καθ' αὐτὸν μὲν παρῃτεῖτο, ὡς μηδ' εἶναί οἱ δυνατὸν ἐπὶ συζυγίᾳ καταληφθῆναι ἀσθενεῖ γε ὄντι καὶ ποδάγρᾳ δεινῇ προσπαλαίοντι, ἀδελφὸν δέ οἱ εἶναι τὸν παῖδα Γουλίελμον, ὃν καὶ εἰς κῆδος οἷον ἐκεῖνος προὔτεινε καὶ λίαν χρήσιμον παρεδείκνυ. Ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ κήδους καὶ ὕστερον ἔλεγε τελεσθήσεσθαι τῶν συναλλαγμάτων κειμένων, ὃ δὴ καὶ γέγονε· τότε δὲ τριακοσίους καβαλλαρίους δοὺς αὐτῷ, ἢ καὶ πλείους, ὡς λέγεται, ἐξ αὐτῆς ἀποπέμπει, ἄνδρας ἀρεϊκοὺς καὶ πολλῶν τινων καθυπερτεροῦντας. Οὓς λαβὼν καὶ τοῖς αὐτοῦ προσμίξας διὰ ταχέων, ὡς μηδενὶ φωραθείη, καιρὸν ἐπιτηρήσας ἐμ- B πίπτει τῶν πραχθέντων μὴ αἰσθομένοις μηδέ τι προσδοκῶσιν, ἀλλ' ἐν ἀνέσει παντοίᾳ διάγουσι λογισμῶν ,ὡς ἔνδον ἐγκεκλεισμένου. Τέως δὲ ὡς εἰσ-

rumpendis, excidendis vineis, denique ipsis, si accipere oblata recusarent, tanquam hostibus inexorabiliter infensis, omni belli clade perdendis, quantacunque **227** ad id perficiendum patientia opus esset. Nam sibi abundare otium, et unice vacare soluto curis aliis, quantumlibet spatium in ea obsidione consumere. Talia denuntianti despotæ Patrenses sive vere sinceraque mentis propriæ sententia, sive ita faciendum suggerente, quem intus secum habebant, Joanne duce, mansuete modesteque respondebant; excusantes, maturam in præsenti rem non esse; suppliciter orantes remitti tantisper C oppugnationis impetus; magnum brevis moræ pretium fore; nam se interim confirmatis viribus, ubi præsidio, quod impositum cervicibus perferrent, eluctando satis possent, omnia quæ poscerentur effecturos et Joannem in suam redactum potestatem tradituros. Auditæ preces sunt. Vis suspenditur; fides exspectatur promissorum. Longum in his tempus abit, hinc Patrensibus in artificio quod prodesse cœperat, gnaviter perstantibus, inde Romanis spe sibi vana victoriæ proximæ blandientibus. Hoc articulo rerum tentandum aliquid magnum dux Joannes constituit, adhibita in consilium, præter ipsi familiarem innatamque audaciam, extrema necessitate rerum suarum ultimo jam in discrimine pendentium: noctu per fidos paucos, D juratos arcano factum habituros, demitti se curavit funibus per murum, veste antea mutata, ne posset agnosci. Tum ut erat sago nigro in famuli speciem larvatus, equi habenas manu tenens, nocte concubia dormentibus cunctis, per media transit castra, identidem inquirens supplici clamore, si qui sciret quo abiisset sibi elapsus equus domini, monstrare ne gravaretur: magnam indicii mercedem fore. Sic euntem si qui vigiles videbant, procedere sinebant, nihil suspicati: alii abditi tabernaculis quos somnus ab audiendo non arceret, negligenter reddita intus voce respondebant negantes equum sibi visum. In hunc modum

impune trajectis quam late patebant castris Romanis universis, sub auroram per vias occultas contendit Thebas versus, quo paucis diebus inexspectatissimus pervenit. Qui enim ibi quidquam præmoneri de **228** ejus adventu potuisset, quem ne Patrenses quidem Patris excessisse adhuc noverant, paucis illis domesticorum factum, cujus soli erant conscii, silentii quod sancte promiserant fide summa celantibus. et prout convenerat Joannis absentiam tegentibus artificio facile avertente curiosas suspiciones sollicitæ præsertim et alio attentæ tali statu civitatis. At Joannes magnum Thebis dominum invenit sibi cognominem: Syrioannes quippe linga illic usitata vocabatur. Hunc adiens infimis precibus orat ut sibi auxilietur, oblata in pignus fœderis propria filia ipsi nuptura. Ad ea magnus dominus Joannes negabat se aptum nuptiis, quippe cum malis desperati remedii aliis, tum incurabili præsertim conflictatum podagra. Sed fratrem sibi esse adolescentem Gulielmum, quem in istam affinitatem sibi valde probatam et utrimque judicatam utilem offerret. « Verum hæc, » inquit, « jam nunc inter nos conventa suo videlicet curabuntur tempore, » prout est revera factum, istis deinde rite celebratis nuptiis: « nunc ut quod instat prævertamus, accipe a me auxilia quæ postulas. » Datisque illi caballariis trecentis, aut, ut quidam asserunt, pluribus, eum continuo dimisit. Erant hi bellatores lectissimi omnes, pluriumque instar singuli. Hos suis admistos summa celeritate parique silentio, ne ullo sensu rei quæ parabatur hostes admonerentur, castris ad Patras positis admovens, in ea opportuno captato tempore totis viribus irrumpit. Omnium horum prorsus ignari Romani erant nihil tum minus quam tale quidpiam exspectantes. Quin, ut in supina securitate fieri amat, in omnis se generis remissiones relaxaverant, curas solvente cunctas opinione, cui ut certissimæ acquiescentes persuasissimum habebant Joannem utique ducem a quo uno metuere

βάλλει ποτὲ στρατὸς ἀκούσαντες σχεδὸν ἐταράχθησαν, ἀγνοοῦντες τὸ δρᾶμα. Τότε τοίνυν συμμίξαντες ἔνθεν μὲν οἱ περὶ τὸν Ῥιμψᾶν Πέρσαι, πολὺ δὲ τὸ Ῥωμαϊκὸν καὶ οἱ περὶ τὸν δεσπότην κράτιστοι, ἐκεῖθεν δὲ οἱ περὶ τὸν Ἰωάννην Ἰταλοὶ καὶ οἱ αὐτοῦ πολλοί γε ὄντες καὶ μάχιμοι συνεῤῥήγνυντο. Καὶ συμπεσόντες ὀλίγοι πλείους ἐνίκων. Οἱ μὲν γὰρ τῇ κατ' αὐτοὺς συντάξει θαῤῥοῦντες ἀκμῆτες ὄντες καὶ ἐξ αὐτῆς ἕτοιμοι προσβαλεῖν κατὰ τρόπον ἐνέπιπτον· οἱ δὲ τοῦτο μὲν τῷ ἀπροσδοκήτῳ καταμλαγέντες, τοῦτο δὲ καὶ πλῆθος σύμμικτον ὄντες, ἐν οἷς ἀνάγκη καὶ τινας καὶ παρὰ τὸ χρεὼν ὀῤῥωδεῖν, ἀτάκτως καὶ ὡς οὐ σφίσι θαῤῥοῦντες ἐμάχοντο. Καὶ τέλος τῆς πρώτης φάλαγγος ἐκλυθείσης αἱ κατόπιν ἐν οὐ προσηκούσαις δειλίαις ἦσαν, καὶ συνεταράσσοντο καθ' αὐτοὺς θορυβούμενοι, καὶ μικρὸν ὀπισθοποδοῦντες τέλος εἰς φυγὴν ἔβλεψαν, καὶ τὸν πρότερον ὁ ἐπιὼν κατηπόδει, κἀκείνῳ ἄλλος προσέπαιε, καὶ οὕτω συγχυθέντες ἀπεδύοντο μὲν τὰ ὅπλα, ἀπέλυον δὲ τοὺς ἵππους, καὶ μόνοις ποσὶν ἐθάῤῥουν τὸ σώζεσθαι, πολλὰ τοῦ δεσπότου τὸ μὲν συνισῶντος εἰς θάῤῥος, τὸ δ' ἀπειλοῦντος, ἔστι δ' οὗ γε καὶ παροτρύνοντος.

A Ἐκλίνθη δ' ἡ μάχη, εἶπεν ἄν τις ποιητικῶς, καὶ τῶν τοῦ δεσπότου φωνῶν ἠλόγουν, περὶ ἑαυτοῦ τετρεμαίνων ἕκαστος. Ὤοντο γὰρ μὴ τριακοσίους ἢ καὶ τούτων διπλασίους ἢ καὶ πλείονας εἶναι· ἀλλὰ τῷ κατὰ σφᾶς πλήθει τὸ πλῆθος τῶν ἀντιπάλων [P. 222] ὥριζον, ὡς οὐκ ἂν θαῤῥησάντων, εἰ μή γε καὶ αὐτοὶ πλείους ὄντες τοῖς τόσοις ἐπῄεσαν. Τότε καὶ ὁ δεσπότης ἀποκαραδοκήσας τρέπει τε χαλινοὺς καὶ τὸν ἵππον ἀνιεὶς κατὰ κράτος φεύγει. Κἀντεῦθεν ἦν βλέπειν ἄλλους μὲν πίπτοντας, ἄλλους δὲ φεύγοντας, τοὺς δὲ θάμνοις κρυπτομένους καὶ πρὸς τὸ σώζεσθαι ἱκετεύειν ἑτοίμους ὄντας, ἄλλους δ' ἀποῤῥῶγας καὶ πέτρας καταλαμβάνοντας, ἄλλους δ' αὖθις ἀπαγομένους, ὁπόσων ἡ λίχνη χεὶρ ἐκείνων καὶ πρὸς τὸ σφάττειν ἀπότομος τῷ μεταβόλῳ τῆς τύχης μαλασσομένη παρὰ τὸ δόξαν σφίσιν ἐφείδετο. Πᾶσι δ' B ἡ μοῖρα ἦν ὄλεθρος, σώμασι, χρήμασιν, ὅπλοις, ἵπποις, αὐτοῖς ἐνδύμασι· τὸ γὰρ ὁμογενὲς μὴ διόλου ἔπειθε σφάττειν, τὸ δὲ γυμνοῦν τὸν ἁλόντα ὡς ἐνδυμάτων πᾶσιν ἐπ' ἴσης ἦν. Τέλος φευγόντων ταῖς φορηταῖς οἰκίαις ἐπιθέμενοι τῶν μεγιστάνων καὶ αὐτοῦ γε τοῦ δεσπότου πολὺν ἐξεφόρουν τὸν πλοῦ-

aliquid poterant, conclusum teneri arce, quam arctissima **329** ipsi undique obsidione circumcingerent. Ad primam igitur impressionem re videlicet inopinatissima perculsi turbatique nostri omnes sunt: steterunt tamen in armis Persæ sub Rimpsane, magna pars Romani exercitus, in primis vero Joannes despota cum fortissimis suorum. In hos invectus dux Joannes cum suis Italis, plurimis et ipsis manuque promptissimis, prælium commisit acre ac cruentum, quo Romani ab Italis plures a paucioribus plane victi sunt. Nam hi confirmatis animis, ordine servato, fortes ipsi exercitatique congressibus bellicis, parati re provisa, disciplinæ industriæque vim admiscentes ineluctabilem ruebant in adversos. Illi primum casus novitate attoniti, deinde ut vulgus e vario mistum genere male cohærentes, nec ita lecti omnes ut non inter fortes ignavi quidam horrore periculi trementes incomposite pugnarent et diffisi præsentibus tutiora circumspicerent, succubuerunt ad extremum. Porro ista phalange priore dissipata fractaque, qui retro in subsidiis stabant, pudendo correpti metu, confusam et tumultuabundam utcunque objicientes aciem, statim pedes retulerunt, initio cum quadam ordinis cura, mox effuso temere quoquoversum impetu trudentes invicem incurrentesque in sese mutuo, dum prævertere præcedentem posterior studet. Denique jam confusione prævalente pro se quisque arma exuere, equos dimittere, pedibus salutem quærere, despota quidem revocante ad officium, hortante, increpante, minas ubi cætera non profuerant addente, postremo corripiente manu quosdam et in hostem vertente. Frustra omnia: inclinata semel, ut poetice quis dixerit, pugna, metu videlicet lymphati ne sentire quidem voces despotæ, nedum curare videbantur, ad sibi privatim **330** consulendum sollicitudine unice omnium versa. Putabant enim non trecentos aut duplo triplove plures, sed plane pari saltem, forte superiore ipsis numero hostes instare victores: quomodo enim nisi multitudinis sibi conscii majoris talem exercitum invaderent? Eatenus sustinuerat despota belli sortem exspectans: tunc tandem desperatis haud dubie rebus, versis C equi habenis in fugam se quam effusissimam avertit. Hinc jam miserabilis facies campi. Videres ibi alios cadentes, alios fugientes, quosdam se abdentes inter ramos arbustorum, paratos tendere supplices manus; tutiores alios latebras in præruptis petrarum fissuris quærere; non paucos in servitutem trahi, quibus videlicet præter spem parcerent crudeles licet illæ ac in cædes promptæ manus, satietate sæviendi, aut emolliente quodam miserationis humanæ sensu in tam subita conversione fortunæ. Fatale autem ingruerat exitium cunctis pariter rebus, corporibus, pecuniis, armis, equis, vestibus ipsis miserorum, quibus si forte commendatis communione generis condonaret vitam misericors humanitas victoris, a spoliandis tamen iisdem nihil D avaritiam tempus suum nactam avertebat. Itaque passim congestarum avida spoliatione vestium magni et invicem fere pares unicuique Italorum acervi constabant. His in campo gestis, rapacitas in stativa desolata fuga exercitus incubuit. Tabernacula portatilesque domos illic proceres Romani militantes, despotaque in primis, pro copia cujusque magnifice instructas habuerant. In has prædatores versi multum inde divitiarum exportarunt. Pocula enim illa, qualibus principes utuntur, exquisitam supellectilem, arma, equos, alia instrumenta usus familiaris, totumque illum speciose delicatum apparatum superbæ regiæque luxuriæ converrentes exhauserunt, avara usque ad pulvisculum diligentia,

τον· ἐκπώματα γὰρ ἐκεῖνα καὶ ἔπιπλα καὶ ὅπλα καὶ ἵππους καὶ θεραπείαν ἄλλην χλιδῶσαν τρυφῆς ἐξεκένουν, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιπόδων μυώπων, πλεῖστα παρακερδαίνοντες· καὶ τηνικάδε οἱ τότε ἔδειξαν προφανῶς τὸ τοῦ Ἀντισθένους ἀληθινόν· φησὶ γὰρ ἐκεῖνος πάντ' εὔχεσθαι τὰ καλὰ τοῖς ἐχθροῖς πλὴν συνέσεως, ὡς πάνθ' οἷά τε παρὰ τούτοις γενέσθαι, ἣν σύνεσιν ἔχοιεν. Ἐδήλωσαν δὲ καὶ τὸ τῆς εὐβουλίας χρῆμα τοῖς ἀντιξοοῦσι καὶ μᾶλλον χρήσιμον· χιλιάδας γὰρ τόσας ὡς καὶ εἰς μυριάδας ποσοῦσθαι ἓν παρεστήσατο βούλευμα, καὶ οἱ χθὲς πλουτοῦντες καὶ τρυφῶντες τοις πλήθεσι σήμερον ταπεινοί τε καὶ πενιχροί, ἀνταγωνισαμένης τῆς ἀβουλίας. Ἄρχοντα γὰρ χρὴ πειρᾶσθαι καὶ κινδυνεύοντα ὡς ἢ νικήσοντα ἢ εὐκλεῶς πεσούμενον. Κατὰ τί γὰρ καὶ ἄρχοι, εἰ μή γε προμηθοῖτο τῶν ἄλλων, ὧν ἄρχειν ἐτάχθη; Καὶ σκοπὸς μὲν οὐκ ἀνεύθυνος, εἰ μὴ προείποι καὶ προυλάξηται, ἄρχων δ' ἀνεύθυνον πάντως. εἰ μὴ προκινδυνεύοι ὧν ἐτάχθη σκοπός; Οὐμενοῦν, οὐ· πολλοῦ γε καὶ δεῖ.

Οὕτω μὴν οὐ παραλόγου τῆς τύχης συμβάσης καὶ τῶν ὑπολελειμμένων κατεπτηχότων, ἀνεῖσα τὸ πτερὸν ἡ φήμη θεὸς οὖσα, ὡς λέγεται, περιαγγέλλει τὸ δυ-

A σχερὲς ἐκεῖνο καὶ ἀπροσδόκητον σύμβαμα, πολλοῖς μὲν εἰς λύπην ἄλλοις δὲ καὶ εἰς ἔκπληξιν, τοῖς δ' εἰς κατάγελων, οὓς δὴ καναφρονεῖν ἔπειθε τῶν μηκέτ' ὄντων καὶ τοῖς λειπομένοις προσεπιτίθεσθαι. Ἀκούσαντες γὰρ τὸ περὶ τὸν Εὔριπον ναυτικὸν. οἷς δὴ καὶ εἰς τριάκοντα [225] ναῦς ὁ στόλος ὀλίγου δέοντος ἐξηρτύετο, κατεθάῤῥουν τῶν ἐπὶ δὶς καὶ τρὶς πλείστων. Καὶ δὴ ἐξ αὐτῆς γε ναυστνλησάμενοι κατὰ τοῦ βασιλείου στόλου ἐξώρμων ναυλοχοῦντος περί που τὴν Δημητριάδα, ὡς αὐτίκα φανέντες αἱρήσοντες. Καὶ ἅμ' ὁρμήσαντες ἔφθασαν, τῇ παραυτίκα τόλμῃ καὶ μόνῃ ἀραρότως ἐλπίζοντες καταπλῆξαι τοῖς πρὸ τοῦ κατεπτηχότας σφάλμασιν. Ἐφῆπται δ' ἄρα καὶ τούτοις παρὰ μικρὸν οὐ μικρὸς κίνδυνος. Τοῦτ' ἀγγελθὲν τῷ δεσπότῃ διάγοντι κατὰ τὴν Δριμίανιν, ἢ καὶ
B μᾶλλον τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν καὶ ἀλύοντι τοσούτου συμβάντος πράγματος, ἀνέζεσέ τε τὰς τῆς ψυχῆς ὁρμὰς καὶ ὑπερεπάθησε δείσας περὶ τῷ στόλῳ, εἰ τοσούτου γεγονότος μὴ ἐμπλησθῇ τὸ μοιρίδιον, ἀλλὰ καὶ πέρα τῶν γεγονότων προέλθοι. Καὶ δὴ ἐξ αὐτῆς δυοῖν ἡμερῶν διάστημα ὅλης καὶ μόνης μιᾶς ποιεῖται νυκτὸς, καὶ τὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ συναθροίσας ἐγκαταλείμματα, παραλαβὼν σὺν αὐτῷ, τῇ Δημη-

siquidem ipsos quoque aculeos calcarium sedulo **331** colligentes apponebant lucro, tali successu demonstrante manifeste quam prudens votum fuerit Antisthenis omnia hostibus optantis bona præter mentem : nam cui consilium defuerit, ejus thesauri quantivis in prædam sapientiori cedent. In millia bellatorum toties multiplicata ut myriadem non unam conflarent, ita evertit afflixitque momento consilium hominis unius, et tot illi ac tanti ex heri opulentis et copia rerum usque ad luxum et delicias circumfluentibus hodie humiles, egentes, vagi palmas porrigerent, non mendicitate magis quam professione dedecoris proprii, quos sua ipsorum socordia debellasset. Nimirum ducem exercitus fortem quidem et vitam quoque ac sanguinem pro gloria victoriæ pacisci certum, sed præterea vigilem ac futuri providum esse oportet, semperque acri solertia intentum, ne quis inopinatus ingruat casus. Id enim officii omnis præfectura, maxime autem militaris, sustinet. Ad hoc, inquam, tales in summo collocantur, ut longe prospiciant. An enim speculator in culpa est qui non prævi-derit, non præindiacverit perniciem ingruentem cujus observando appulsui constitutus in specula fuerit : dux habebitur innocens, qui non præscierit, non præcaverit insidias, furtivosque impetus sagacitate præoccupans, mature obvians averterit, quod potissimum ut faciat in id evectus fastigium est? Non profecto. Minime id, inquam; nec de hoc quisquam qui sapiat dubitaverit.

Cæterum ut hunc inopinatissimum casum strenue, ut solet, in omnes late partes fama vulgavit, varios in variis repens nuntius excitavit animorum motus. Multos gravi dolore affecit; non paucos usque ad stuporem perculit; quibusdam lætus accidit, et risum nostro ludibrio movit. Denique non defuerunt qui ex metu, quo prius tenebantur Romanæ potentiæ, in contemptum transirent, et præcipuum copiarum imperii robur **332** excisum dilapsumque gratulantes, delendarum quoque reliquiarum impetum caperent. Nam Latina classis quæ ad
C Euripum stabat, navium paulo minus triginta, sic animis aucta est audita nostri terrestris exercitus clade, ut non dubitaret triplo numerosiorem imperatoris navalem exercitum, stationem tunc circa Demetriadem habentem, incursu repentino aggredi. Inspirabat alacritatem in audax consilium certa fiducia pari fortuna utendi maritimo quoque prælio. Persuaserantque sibi, si perculsis incommodo terrestri et recenti clade territis infesti supervenirent, specie ipsa sui præsentique occursu debellaturos, potiturosque mox navibus, portu præsertim inclusis et per angustias explicare sese in navalem aciem non valentibus. Et parum abfuit quin spei compotes fierent, momentoque ingens periculum summæ illic rerum fuit. Cujus cum esset raptim
D indicium perlatum ad Joannem despotam in locum cui nomen Drimianis fuga receptum, in quanquam plenus cladis et pudore mœroreque confusus, excitavit sese tamen, haud molles admovente stimulos justo metu, ne si novus iste quoque succederet ad votum hostium conatus, non solum accepto jam incommodo fatalis cumulus adderetur, sed ulterius quoque usque in irreparabilem imperii ruinam damni pernicis excederet. Quid enim timeri mitius poterat, si classis, sola tunc pars virium Romanis salva, deleretur? Hac sollicitudine instinctus ex effugio illo ac latebris erupit suis; et quod Drimianim ac Demetriadem intererat iter bidui una nocte pervolans, raptis secum, quas

τριάδι ἐφίσταται, καὶ τὸν στόλον ἐν χοῷ κινδύνου A καταλαμβάνει. Ἤδη γὰρ καὶ αἱ τῶν ἐχθρῶν νῆες ἐμφανεῖς ἦσαν προσβαλοῦσαι τὸ τηνικάδε. Ὡς γοῦν κατὰ στιχας ἔστησαν, κακεῖναι μὲν ἅμα προσέβαλον, αἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στιχηδὸν κατὰ δεκάδας ἐπήεσαν, αἱ μὲν τῆς πρώτης δεκάδος τὴν πρώτην ἐδέχοντο μάχην, καὶ τῆς δεκάδος ἡ πρώτη προώρμα, ὅπου καὶ ὁ Φιλανθροπηνὸς πρωτοστράτωρ ἦν καὶ τὸ βασιλικὸν ἀνεγήγερτο σκῆπτρον, ὡς σύνηθες, καὶ δὴ συμπεσοῦσαι μάχην ἤγειραν κρατεραν. Ἀλκ' οὐχ ἦν μίαν ἐπεισφρησάντων πολλῶν ἐνεγκεῖν· ὅθεν καὶ περιῆσαν ἐπιθέμενοι μαχομένοις, σφάττοντες ἀντεχομένους, καταβάλλοντες ἀνθισταμένους. Τότο μὲν πολλοὶ καὶ μαχαίρας ἔργον ἐγένοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὀλισθαίνοντες ἐναπέθνησκον, ἄλλοι δ' αὖ τραυμαχίαι γεγονότες εἰς τέλος ἀντεῖ- B χον. Τὸν δὲ γε πρωτοστράτορα καὶ πολλαῖς ἔβαλλον ταῖς ἀκίσι, κνὶ ἐπεὶ καθικέσθαι οὐχ ἦν ὡπλισμένου πεσόντος, τὰς μαχαίρας ἐμβάλλοντες τῶν ὅπλων ἐντὸς ᾐκίζοντο. Τοῦτο ταῖς λοιπαῖς ναυσὶ δίχα καὶ τοῦ κατ' αὐτὰς κινδύνου εἰς δειλίαν ἀνήκεστον περιίστατο. Ὁ δέ γε δεσπότης τοῖς αἰγιαλοῖς ἐφιστάμενος ὤρεγε χεῖρας, καὶ κατηντιβόλει τὰ μέγιστα A φωνῶν τε καὶ ποτνιώμενος, καὶ ὡς αὐτὸς ὁ δεσπότης εἴη καὶ προσβοηθεῖν ἔχοι, καὶ ὁ καιρὸς ἀνακλιθῆναι σφίσι σφάλμα, εἰ μόνον προσέχοιεν. Ὤρεγέ τε χεῖρας ἔξωθεν τοῖς ἐντός, καὶ προθυμίας παρεῖχε σύμβολα, [P. 224] ὡς ἐντεῦθεν πέμψων βοήθειαν. Οἱ δὲ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ἠνδρίζοντο, καὶ δίκην ἀγρίων συῶν κατεσφάττοντο. Ὁ δὲ ταῖς παρατυχοῦσιν ἁλιάσιν ἀκμῆτα λαὸν προσέπεμπε καὶ προσεπεβοήθει, καὶ φωναῖς καὶ σχήμασι πρὸς ἄμυναν παρεκάλει, ἐφ' ᾧ μὴ σφαλείη καὶ τὰ ἐκεῖ. Ὡς δ' ἐπὶ ξυροῦ ἐκείνοις ὁ κίνδυνος ἵστατο, ἄλλως ἔγνω παρακαλεῖν καὶ θερμῶς ἱκετεύειν αὐτῷ δὴ τῷ ταπεινπῷ σχήματι· ἐκ γὰρ τῆς δεινῆς ἑκατέρωθεν ἀντιστάσεως πολλοὶ τῶν πιπτόντων [P. 225] ἦσαν, καὶ θάλασσα ῥέεν αἵματι.

B λβ. Ὅπως κατὰ θάλασσαν ὁ πρωτοστράτωρ Φιλανθρωπηνὸς νικᾷ τοὺς Ἰταλοὺς κατὰ κράτος, συνεργοῦντος ἔξωθεν καὶ τοῦ δεσπότου Ἰωάννου.

[P. 225] Ἤδη δὲ καὶ ἡ πρωτοτακτοῦσα κατεδικάζετο ναῦς καὶ ἤδη τοῖς ἐχθροῖς ἀπήγετο, ἐν ᾗ καὶ ὁ τῶν νηῶν ἔξαρχος ἦν καὶ αἱ βασιλικαὶ σημαῖαι καὶ οἱ τῶν μαχίμων ἀνδρῶν πρόκριτοι. Καὶ τότε

colligere potuerat, reliquiis exercitus terrestris, extremo jam discrimine periclitantem Romanam ibi reperit classem. Apparebant ab alto expeditæ ad invadendum prælium hostiles naves ordinatæ seriatim. Stabant ex adverso Romanæ productis in decadas **223** versibus, acie per multiplices ordines profunda; cujus quæ frons erat decas prima com- C mittere jam cœperat, excipiens primum impetum irruentium vi summa Latinorum. In his decem nostris princeps erat ipsa prætoria, qua vehebatur Philanthropenus protostrator, unde erectum prominebat de more alte conspicuum sceptrum imperii. Ea expedito ante omnes procursu miscuerat se hostibus strenueque dimicabat, imitantibus pro virili novem cæteris. Verum cum in unam illam extra ordinem evectam undique Latini coorientes conatibus pro se quisque vehementissimis irrumperent, non sustinuit vim atrocem ad extremum, admisitque victores, qui eluctati constantiam resistentium fortissime nostrorum, trucidantes adversos, dejicientes obvios, miserabilem ediderunt stragem. Tunc multos absumpsit confossos gladius, multos hausit in aquam delapsos mare. Alii tamen D adhuc, licet semineces vulneribus, ad finem usque resistebant. Protostratorem ipsum multis petierunt telis, quæ quoniam perferre ictum in corpus nequibant valida ubique protectum armatura, gladiis per rimas et commissuras armorum insinuatis sæve illum excarnificabant per intima fodientes. Id vero animadversum ab aliarum militibus navium, acerrimis et ipsarum insultibus laborantium, fregit denique pertinacem in id loci constantiam, tristi et immedicabili injecta ex desperatione formidine, quando apparuit e littore despota manus tendens, ac supplici clamore vociferans, starent adhuc animis : en adesse sese despotam auxilia ferentem; occasionem adesse reponendæ hostibus cladis nuperæ, si paulum modo conniterentur. Hoc loquens vultu, oculis, manuum protensione commonebat, e terra intuens in navibus pugnantes, nutu, gestu, omni præterea significatione indicans adducere se auxilium prævalidum mox moxque adfuturum. Id enimvero plurimum valuit. Nostri milites a nota **224** facie ac voce novis receptis animis, instar aprorum, qui circumventi venabulis in ipsa morte dirum frendent, haud impune trucidabantur. Interim iis subsidio despota, piscatoriis forte naviculis repertis, lectos bellatorum manipulos submittere; vocibus pariter et signis procul, ut cœperat, animare; concitare in ultionem, admonere ultimum id tempus fore servandæ Romanæ rei, haud dubie perituræ, si offensioni terrestri clades maritima superveniat. Hæc ardentissime agens licet, parum proficiebat : intendebatur enim periculum, et parum a conclamata pernicie res aberat. Ille conspicatus magis magisque Romanos cadere, congeminari cædes, coacervari cadavera suorum, decoloratum cruore pontum, ineluctabili vi ruere victores, aliunde jam ratus auxilium quærendum, Dei opem veniamque ardenter invocat quam demississimo habitu supplex, non frustra, ut mox videbitur.

32. *Ut mari protostrator Philanthropenus Italos vicerit, adjuvante a terra despota Joanne.*

Jam prætoria nostra expugnata vi hostium ab ipsis abducebatur, et in ea universæ classis præfectus, imperatoria insignia, ipsumque adeo robur nostræ militiæ navalis, lectissimi fortissimique bellatores, quando, ut dictum est, novam addendi

τὰς προθυμίας ἐκείνων ἐπαύξων ῥιπτεῖ κατὰ γῆς A τὴν καλύπιραν τῆς κεφαλῆς, καὶ κόνιν πάττεται, καὶ δάκρυσιν ἱκετεύει λίαν ἐλεεινῶς μὴ καταπροέσθαι τῶν συμβόλων ἀπαγομένων. Οὕτω τὰ πολλὰ καταλιτανεύων καὶ λόγοις καὶ σχήμασι καὶ τῷ τοῦ τρόπου ταπεινῷ, πολλούς τε προσεπιβάλλων τοῖς ἔξωθεν ὡς ἀναπληροῦσθαι τοὺς λείποντας, ἀνήγειρέ τε τοὺς μαχομένους καὶ παρεθάῤῥυνε, καὶ ἀναισθήτουν πίπτοντες, καρτερικοί τινες καὶ παρὰ τὸ δέον φαινόμενοι. Καὶ τέλος περιγίνονται τῶν ἐχρῶν σὺν πόνῳ πολλῷ καὶ μόχθῳ· καὶ δὴ δυοῖν ἢ καὶ τριῶν ἀποδρασασῶν αἱ λοιπαὶ κατὰ κράτος ἁλίσκονται· καὶ οἱ μὲν σφαγέντες πεσόντες εἰς θάλασσαν ἀπεπνίγοντο, ἰχθύσι μᾶλλον ἢ ἀλόχοις καὶ τέκνοις ἦσαν φίλτατοι· οἱ δ' ἄλλοι συγκλεισθέντες γαστέρι νηὸς ἰδίας ἕκαστοι πρὸς τὴν πόλιν ἀνήγοντο δείλαιοι, μι- B κρὰν ὅσην παραμυθίαν ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσι δεινοῖς τοῖς σφαλεῖσι θέμενοι. Ὁ δὲ δεσπότης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ γυμνοὶ τῶν ἁπάντων ὄντες, προσβαλόντες τῷ Ἀχριδῶν Κεραμέᾳ, θέα ὄντως ἐλεεινὴ καὶ δακρύων ἀξία, περιστέλλονταί τε ὡς εἰκὸς παρ' ἐκείνου τοῖς ἱδρεθεῖσι, καὶ ὡς οἷόν τε θεραπεύονται. Τότε δ' ὑπερπαθήσας καὶ ὁ δεσπότης καὶ περιαλγήσας τῇ συμφορᾷ, δεσπόσυνον τρόπον φεύγων ὅσον ἐκ τῶν συμβόλων ὁ δουλείας ἐντὸς παρὰ μικρὸν κινδυνεύσας ἐλθεῖν ἢ καὶ ἐλθὼν τό γε μέρος τῶν ἄλλων καὶ τῆς συνόλης δυνάμεως, σύμβολά τε τῆς δεσποτείας ἐκεῖνα, [P. 226] ὅσα ἐν καλύπρτᾳ καὶ ὑποδήμασι καὶ γε ἐν ἐφεστρίσιν ἵππων καὶ χαλινοῖς καὶ τῇ ἐκ πορφύρας ὑπογραφῇ, ἀποτίθεται, οὕτω δικαιώσας ὀφθῆναι τῷ βασιλεῖ, οὐκ οἶδα κατὰ λύπην σφετέραν ἢ καὶ τὴν ἐκείνου ἐκμείλιξιν· ἄλλοις δὲ κοινοῖς καὶ καλύπτρᾳ ἐξ ἐρίων καταστολισθείς, οὕτως ἤϊεν εἰς τὸ πρόσω τῷ βασιλεῖ ἐμφανισθησόμενος. Καί γ' ἐμφανισθεὶς B τὸ πολὺ τῆς ὀργῆς καταπαύει τῇ τῶν συμβόλων ἀπαμφιάσει, κἀκ μόνης τῆς θέας δόξας ἐλεεινὸς τῷ πρὸ τοῦ ὠργισμένῳ τὰ μέγιστα.

victis animi rationem ineundam ratus despota tegmen capitis in terram abjicit, pulvere se aspergit; et quo habitu numinis opem imploraverat, in eodem perseverans vehementissime cum miserabilibus lacrymis milites orabat, ultimum prohiberent ab imperio dedecus, Augusta signa ne impune abduci, ne triumphari ab hostibus sinerent. Talia diu lamentabiliter ingeminans, demissioneque ac supplici gestu obtutuque vocem adjuvans, nec segnius continuo submittens recentes laborantibus, quæ opportune subvenirent, fortium virorum manus, C unde cæsorum damna supplerentur, robur audaciamque pugnantibus immisit excitavitque animos, ut jam supra vires conniterentur, projicerentque se in tela hostilia cæco quidam impetu. Ardor erat in mortem ruentium, quem amentum ac rationis impotem diceres. Nec minori opus erat tali articulo desperatarum rerum. Sic pene **225** victores a jam perculsis superati tandem sunt, sudore quidem multo cruoreque: sed tanti decus fuit conversæ e discrimine ultimo publicæ fortunæ in successum tantum, ut duabus tribusve tantummodo elapsis reliquæ omnes expugnatæ Latinorum naves a Romanis caperentur, plerisque vectorum lapsis aut projectis in mare, ubi gaudium epulo saginaque sui maximum piscibus dederunt, quan- D tum scilicet allaturos sese conjugibus et liberis triumphali domum reditu speraverant. Alii Latini superstites intra naves quique suas diligenti custodia servati deductique in urbem sua miseria gratum infensis spectaculum fuerunt, qualicunque solatio præcedentis cladis. At despota cum suis spoliati omnibus quæ habuerant, ad Achridensem Cerameam pervenerunt, miserabili prorsus et digna lacrymis specie. Ille nudos et omnium egenos vestivit recreavitque, quantum pro præsenti copia humanissime potuit. Hinc jam sensu pudoreque offensionis tantæ ac tam insolito ictu adversæ fortunæ fractus animo despota insignia istius tituli abjecit indignum iis sese reputans, qui modo in tam propinquo servitutis periculo fuisset, a qua non suæ illum opes aut virtus, sed casus et fuga liberassent. Quare, iis quæ usurpare prius erat solitus in capitis tegmine, in calceis, in phaleris et frenis equestribus, in rubra subscriptione, symbola despoticæ potestatis, deinceps abstinens, sic imperatori se sistit, haud scio an magis testando proprio dolori, an iræ illius deliniendæ. Et hoc quidem ipsi ex voto contigit. Videns enim eum Augustus in communi vestitu, privatoque ex lana pileo, multum de indignatione, quam audita exercitus clades in ejus **226** animo excitaverat maximam, remisit; commovente vicissim ista humili specie misericordiam in fratre, viri tanti, subita conversione sortis et tanta gloria dejecti.

Ε'.

α'. Ὅπως μεταξὺ λύπης καὶ ἡδονῆς ἐγένετο ὁ κρατῶν διὰ τὰ συμβάντα ἐν τῇ δύσει.

[P. 230] Οὕτω μὲν οὖν τῶν κατὰ δύσιν ξυμπεσόντων, καὶ τοῦ κατὰ γῆν σφάλματος ἀντισηκωθέντος τῷ κατὰ θάλασσαν εὐτυχήματι, λύπης ὁ βασιλεὺς μεταξὺ καὶ ἡδονῆς ἦν. Ὅμως δὲ τοῖς λογισμοῖς ἐπι-

V.

1. *Ut medius inter mærorem et gaudium imperator fuerit ob ea quæ in Occidente evenerant.*

Rebus in hunc modum in Occidente gestis, et offensione terrestri successu navali compensata, cum medius aliquandiu inter luctum et lætitiam quasi pependisset imperator, tandem cætera liberis hominum judiciis utriusque facti æstimatione permissa, magis ipse incumbens in auspicatiorem par-

A τρέπων τὰ πράγματα, τὸ μὲν δυστύχημα κλαπεῖσιν ἐτίθει, τὸ δ' εὐτύχημα περιφανῶς ἀριστεύσασι, καὶ τὸ μὲν χλεύην οἷον ἡγεῖτο τοῦ ἀποστάτου ἐργολαβοῦντος τὰ παρὰ δύναμιν, τὸ δὲ πολέμου κατόρθωμα καὶ τρόπαιον ἄντικρυς. Ὅθεν καὶ τὰ τῆς ἡδονῆς ἐνίκα, νῆας ἐκείνας ἐννοοῦντος τῶν πολεμίων καὶ ἄνδρας ἐν αὐταῖς πλείστους, τὰς μὲν καταχθείσας τῷ νεωρίῳ, τοὺς δὲ ταῖς εἱρκταῖς ἐκδοθέντας σιδηροδέτους καὶ μόνῃ θέᾳ τὸ κατ' αὐτῶν δεικνύντας τρόπαιον. Ἐλύπει δέ γε τὸν βασιλέα καὶ ὁ ταῖς κοπίσι κατάκοπος στρατηγὸς, ὡς ἐγγὺς δοκεῖν εἶναι διὰ τὰς πληγὰς τοῦ θανάτου· πρὸς γὰρ ταῖς ἄλλαις καὶ μίαν τὴν κατὰ νεφρῶν εἶχε καιρίαν ἀπειλοῦσαν θάνατον. Ὅθεν καὶ ἰατροῖς ἐπιμεληθεὶς καὶ μόλις πρὸς τὸ ὑγιεινότερον κλίνας τὸ περὶ αὐτοῦ δεδοικέναι τοὺς πολλοὺς ἀφῃρεῖτο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀγάλλειν B ἔδει τοῦτον τὸν βασιλέα ἀντίποινα τῶν δεινῶν ὧν ἐκαρτέρει, τῷ τοῦ μεγάλου δουκὸς τιμᾷ ἀξιώματι. Ὁ μέντοι γε ἀδελφὸς τοῦ κρατοῦντος ὁ Ἰωάννης τὴν αἰτίαν ἀπαιτηθεὶς παρ' ἣν καὶ τὰ τῆς δεσποτείας ἀπέβαλε σύμβολα, καὶ γ' ἀποκριθεὶς τὰ ἐς χάριν, ὡς υἱῶν ἐκείνου ἀνδρωθέντων ἤδη μὴ ἂν δίκαιον

A εἶναι δεσποτείας ὄνομα φέρειν τοὺς ἔξωθεν, καὶ προσαπεδέχθη. Ὅθεν καὶ κοινὴν ἄλλως ἐκ χρυσοσύρματος καλύπτραν ἐνθέμενος, μελαμβαφέσι δὲ πεδίλοις καὶ τοῖς καθ' ἵππον στολισμοῖς χρώμενος, μόνον τὸ δεσπότης κεκλῆσθαι ἀναφαίρετον εἶχε.

β'. Ὅπως σχιζομένων τῶν κατ' ἀνατολὴν ὁ πατριάρχης διὰ ταῦτα τοῖς ἐκεῖ ἐπιδημεῖ.

[P. 231] Τὰ μέντοι τῆς Ἐκκλησίας ἐνόσει περιφανῶς, καὶ τὸ σχίσμα εἰς μέγα ἤρετο, τῶν Ἀρσενιατῶν ἐπὶ πλέον προστιθεμένων, ὡς μὴ μόνους ἐκείνους οἳ δὴ τῷ πατριάρχῃ Ἀρσενίῳ ἐντυχόντες εἶδον σχίζεσθαί τε καὶ ζηλοῦν ὑπὲρ ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδ' ὅλως ἰδόντας καθυπαγομένους τοῖς ἄλλοις. Ποτὲ δὲ καὶ τὸ περὶ τοῦ Ἰωσὴφ φημιζόμενον, B ὡς ἀφωρισμένος εἴη, αἱρόμενον τὰς τῶν πολλῶν ψυχὰς ἐκτόπως ἐκύμαινε, κἂν ἐκεῖνος συχνὰ λαμβάνων παρὰ βασιλέως χρήματα τὸ φιλόδωρον τοῖς προσκειμένοις ἐπηύξανεν. Οὐ γὰρ ἦν ὃ ζητήσας οὐ παρευθὺς ἐλάμβανεν, ὡς λέγειν πολλάκις τὸν βασιλέα, τοῦ ἱερατικοῦ μανδύου τὸν πατριάρχην κατέχοντα, ὡς αὐτὸς εἴη ὁ τὰς τῆς Ἐδὲμ πύλας αὐτῷ

tem, infortunium furtivæ grassationi hostium, victoriam generositati heroicæ suorum, cunctas sortis iniquitates fortitudine splendide prævalente palam vi aperta perrumpentium, æquum censebat imputari. Atque illud quidem contemni debere contendebat velut quoddam joculare ludibrium fœdifragi nebulonis ausi majora suis viribus, hoc magni fieri ut arduum et gloriæ solidæ plenum experimentum C veræ bellicæ virtutis, cui honos tropæi jure quam optimo deberetur. Facile igitur vincebat in ejus animo gaudium mœrorem, recurrente præsertim memoria tot hostilium navium navalibus additarum suis, tot hostium in iis captorum indeque detrusorum in custodias, ubi ferro vincti tacito sui spectaculo tropæum quasi quoddam exstarent Romanæ felicitatis. Hic tamen ne plane purus Augusto esset fructus animi, periculum Philanthropeni temperabat, **337** ita decumbentis ex vulneribus navali prælio acceptis ut ejus vitæ timeretur. Horum erat vulnerum unum præsertim in renibus gravius, ex quo secuturam mortem plerique ominabantur. Evanuit tamen triste augurium, medicis enixe ad curandum ægrum nec sine successu D contendentibus, ita ut brevi post tempore non dubiis rediturae valetudinis indiciis exstantibus, qui ejus causa solliciti fuerant, cura solverentur, quando imperator suarum esse partium ratus consolari passum et periclitatum sua causa talem virum, pretium ei ærumnarum ac plagarum rependit amplum, magni ducis dignitate ipsum honorando. Frater autem imperantis Joannes, cum esset ex eo quæsitum cur despotæ insignia deposuisset, obnoxie ad gratiam respondit, postquam jam filii ex Augusto nati in viros adolevissent, haud æquum esse despoticæ potestatis nomen in extraneis hærere. Accepta responsio est, libenterque uti deinceps sua

ista modestia Joannem imperantes permiserunt. Ergo is pro aureo fimbriato, quem prius gestaverat, vulgarem promiscui usus capiti pileum imposuit; nigris quoque induit pedes calceis, nigris equos proprios ephippiis instravit. Vocitari tamen in posterum quoque despota, ut ante, non desiit, populo ex consuetudine deferente, nec Augustis invidentibus, merum et re significatæ vacuum nomen.

2. *Ut schismate per Orientem invalescente, eo se patriarcha contulerit pacis conciliandæ gratia.*

2. Interim ecclesiasticæ res manifestius jam quam ut posset dissimulari laborabant, et schisma incrementis ingentibus augebatur, plurimis se in dies ad Arsenaitarum factionem addentibus. Neque enim ii solum qui Arsenium patriarcham viderant eique studuerant, abscindere se jam a communione adversariorum ejus et pro ipsius restitutione certare palam cernebantur, sed et alii passim nulla illius peculiari notitia, nullo in eum proprio affectu præoccupati unquam antea, tamen in eas partis ambitu et studio sectariorum ejus attrahebantur. Vulgo in primis illud omnium **338** ore celebratum de Josepho, esse illum sibi conscium excommunicationis contractæ, vehementer perturbabat plerorumque animos. Et quantumvis iste acceptis ad id a principe pecuniis large profundendis exstinguere invidiam, quæsito per beneficentiam favore, conaretur, in eamque indulgentiam tam pronus incumberet, ut nemo ab eo quidvis posceret quin statim assequeretur, tamen nec sic efficiebat quin magna et tristis circa eum solitudo cerneretur. Quo facete alludens imperator, manu sæpe prehenso patriarchæ præsentis pallio, dicere solitus erat aperuisse illum sibi paradisi januas, quo ipse

ἀνοιγνὺς, ὡς ἅμ' ἐκείνῳ καὶ αὐτὸν εἰσελθεῖν πιστεύειν κατόπιν, μηδενὸς ἐμποδίζοντος. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους, οἳ κατὰ πόλιν διατρίβοντες ἠνώχλουν ἀνέδην ἐκτρεπόμενοι τοῦτον, οὐδὲν ἔχων δρᾷν ἄλλο ἢ τὸ μηδὲν φροντίζειν ἐκείνων εἰς τιμῆς λόγον καὶ προστασίας, οὐχ ὅπως ἠξίου, ἀλλὰ καὶ ἠλόγει λεγόντων τὰ μάλιστα. Ἄνδρας δὲ πνευματικοὺς εἰδὼς κατ' Ἀνατολὴν ἐνιδροῦντας καὶ Θεῷ μόνῳ ζῶντας, ἀκούων καὶ περὶ ἐκείνων ὡς σκανδαλίζοιντο, ἔσπευδε κἀκείνων τὰς γνώμας προκατασχεῖν, αὐτοῖς ὄμμασι θεαθεὶς τοῖς ἐκείνων. Καὶ δὴ περὶ τούτων τῷ βασιλεῖ κοινολογησάμενος, ὑπὸ πολλῇ τῇ σπατάλῃ ἐνσκευασθεὶς ἐπ' Ἀνατολῆς ἤλαυνε, καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἐπιστὰς, ὧν δὴ καὶ εἷς τὰ μάλιστα ὁ θαυμαστὸς ἅμ' ἀρετὴν καὶ λόγον Βλεμίδης ἦν, πολὺς ἦν τοὺς ἄνδρας ὑποποιούμενος. Καὶ προσέπειθε λέγων προσκεῖσθαι μὲν καὶ αὐτὸς Ἀρσενίῳ καὶ πατριάρχην ἡγεῖσθαι, τῶν κατ' ἐκείνου συσκευασθέντων διακενῆς μηδὲ τὸ βραχὺ φροντίζων· ὅμως δ' ἀνάγκης οὔσης τὴν Ἐκκλησίαν ποιμαίνεσθαι, ἀνάγκην εἶναι τινὰ τὸν ἐκείνου τόπον ἀποπληροῦν, ἐκείνου μὴ ὄν-

A τος. Αὐτὸς δ' εἶναι παρὰ τοὺς ἄλλους δοκιμάσαι τὸν χρησιμεύοντα· αὐτῷ γὰρ προσκεῖσθαι καὶ βασιλέα πληροφορούμενον, ὥστε μὴ ὅπως ξυμβαίνειν τισὶ χαλεπὰ καὶ ἀνήκεστα προσκειμένοις ἐκείνῳ, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς ἄλλοις [P. 232] εὖ γίγνεσθαι διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν βασιλέως ἀγαθοθέλειαν. Τοῦτο καὶ πρὸς ἄλλους τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν ἔλεγε, τοῦτο καὶ πρὸς αὐτὸν Βλεμμίδην, καὶ παρεσύλα τὰς ἀπ' ἐκείνων εὐνοίας φιλοφρονούμενος. Τῷ δέ γε Βλεμμίδῃ καὶ ἄλλο κατὰ σκοπὸν ἦν τὸ πεῖθον ἐκεῖνον δέχεσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος φιλόσοφον διαζῶν βίον ὅλος τῶν ὧδε ἐξῄρητο καὶ ἀπαθῶς εἶχε πρὸς τὰ γινόμενα, οὔτε τινὶ προσπαθῶν οὔτε μὴν ἐμπαθῶν, ἀλλ' ἦν ὁ νοῦς ἐκείνῳ ὡς εἰ μὴ σώματι ὅλως κατείχετο, ἓν ἐλογίζετο καὶ Ἀρσένιον εἶναι καὶ Ἰωσὴφ, οὐ γυμνοῖς
B αὐτοῖς προσέχων τοῖς γιγνομένοις, ὡς τὸν μὲν κρίνειν ἀδικηθέντα, τὸν δ' ἐπιβήτορα· ταῦτα γὰρ χαμερποῦς τινος διανοίας καὶ μηδὲν ἐχούσης τῶν παρόντων πλέον εἰς θεωρίαν ἡγεῖτο, ἀλλ' εἰδὼς Θεοῦ μὲν τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀκίνητον, ἀνθρώπων δὲ τὸ μηδὲν ἐν μηδενὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κἂν βραχὺ μένειν (εὖ

post eum, nullo turbæ obstantis impedimento, facile ingressurus videretur. Ac eos quidem qui palam in urbe adversus Josephum declamantes populum ab eo avertebant, cum is jam omnia frustra expertus nihil haberet aliud quod ageret, contemnere optimum putavit negligereque, nulla eorum in distributione præfecturarum et honorum ratione habenda, rejiciendisque petitionibus talium, ac si qua forte urgente necessitate studiosius cum
C eo quidpiam cogerentur agere, auribus superbe avertendis, duritia quam facile sentirent in contumaciæ ipsorum ultionem affectari. Cæterum idem audiens viros spirituales per Orientem insudantes virtutibus. Deo viventes soli, etiam ipsos in sese scandalizari, prævertendum inde ingruens malum omni studio putavit, dignamque rem eam statuit cui præsens procurandæ nulli parcens operæ vacaret, spe videlicet invitante fore ut apud eos auditarum in se absentem criminationum calumniam conspectu ultro oblatus blandusque coram sermo refelleret. Consilio igitur imperatori communicato probatoque, comitatu multo splendidoque usque ad luxum apparatu, in Orientem profectus est; ibique cum alios viros celebres repertos, tum illum in primis admirandum religione ac doctrina Blem-
D midam, ut suis partibus adjungeret, **239** enixe nec plane frustra laboravit. Persuasit enim eis fere quod volebat, cum diceret studuisse se quoque ipsum Arsenio, et pro vero illum habere patriarcha, existimareque vanas inique structas contra eum hactenus et artificiose compositas machimationes omnes, actaque ista cuncta ducere pro irritis nec nauci facere. Sed cum iis obsistere nequiret, videret autem destitutam Ecclesiam gravissimis esse periculis expositam, ad eam sublevandam et certissimo exitio subtrahendam accessisse, supplendo utcunque loco pastoris veri, aliena nec a

se revocabili injuria ejecti. Secutum autem in hoc judicia multorum, aptum se ad id necessarium Ecclesiæ in necessitate tanta exhibendum officium consentium, ob eum maxime vel auctoritatis vel gratiæ locum quem apud imperatorem obtineret, a quo audiretur, qui suis consiliis deferret, suis precibus annueret, prout esset utilitate probatum publica. Non modo enim opera fuisse sua mitigatam imperatoris iram in Arsenii fautores, effectumque ne iis ulciscendis maleque multandis summa princeps potentia uteretur, sed procuratum etiam cum successu, multis ut aliis bene esset, propensa in se privatim imperatoris benevolentia in cunctorum, quoad potuisset, egentium commune beneficium derivanda. Talia cum religiosis illis ascetis, cum ipsi Blemmidæ, sigillatim quemque conveniens, omni ea adhibita, quam habebat plurimam, conciliandorum quibuscum ageret suavi efficacia, memorasset, vertit nimirum in sese studia eorum affectusque rapuit, cooperante in id ipsum non parum liberali largitione, quo cunctos opportune delinivit, non illibenter admittentes; quanquam hæc quidem res parum ad emolliendum ipsi Blemmidam valuit. Longe aliæ viro illi, pro genio peculiari ac secta disciplinæ cujusdam propriæ, Josephum rationes commendarunt. Inerat Blemmidæ animus alta quadam et aspernatrice vulgo spectatarum rerum philosophia subnixus, abstracta mens quædam a concretione corporis, et procul abjuncta contagione humilium curarum. Nil magnopere mirari; ne tangi quidem tenerrimis affectibus naturæ, non indolere tristibus, non exsultare lætis, non efferri speciosis, omnia unumesse ac perinde haberi omnium securo; nullo discrimine odii gratiæve de **240** personis, nullo respectu privatarum rationum de quibuscunque judicanti. Ergo huic tali Arsenius aut Josephus nomina erant mera, quibus auditis nihil ille

γὰρ καὶ Ἡρακλείτῳ εἰρῆσθαι τὸ μὴ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι δὶς βάπτειν, καὶ Κρατύλῳ μᾶλλον ὡς μηδὲ ἅπαξ, τῶν πραγμάτων δίκην ἀειῤῥόου ῥεύματος παρατρεχόντων), μὴ καινὸν εἶναι μηδ' ἄλλως ξένον, εἰ καὶ Ἀρσένιος ἀδικοῖτο. Τὸ γὰρ ἀναγκαῖον ἓν εἶναι καὶ μόνον τὸ εὐσεβὲς, τούτου δὲ τηρουμένου τἄλλ ἀπεῤῥίφθαι ἀνάγκη τοῖς αἱρουμένοις ζῆν κατὰ τρόπον. Ταῦτ' ἄρα καὶ Ἰωσὴφ ἐδέχετο, καίτοι πρὸς ἐκεῖνον οὕτως ἔχων ὡς μηδὲ τῆς κέλλης ἐξελθὼν προϋπαντῆσαι, ἀλλὰ μηδὲ προσιόντι προεξαναστῆναι μακρόθεν, μηδ' ἄλλο τι τῶν εἰς θωπείαν καὶ σμικροπρέπειαν εἰς χάριν αὐτῷ διαπράξασθαι. Τὸ γὰρ πρὸς φιλοσοφίαν ἐπικλινὲς καὶ τὸ πρὸς τὰ εἴδη καὶ μόνα τῶν πραγμάτων ἐπιβλητικὸν ἀμείλικτον ἐκεῖνον ἐτίθει τὰ πρὸς ὕλην, καὶ τὸ ἐφετὸν κατὰ νοῦν ἔχων παρεώρα τὸ ἐφιέμενον. Ὅθεν οὐκ ἀνθρώποις, ἀλλὰ πράγμασιν ἐπιβάλλων, ἐκείνοις μὲν ἐτήρει τὸ θαῦμα καὶ ὑπερεξεπλήττετο καὶ ἄλλως τιμᾷν ᾑρεῖτο

A ἢ τὴν κατ' ἀνθρώπους τιμὴν, ἢ δὴ δεξιώσεις ἔχει καὶ προϋπαντήσεις καὶ δουλοπρεπεῖς καταστάσεις καὶ ἄλλ' ἄττα, οἷς δὴ χαίρομεν ἄνθρωποι. Καὶ ταῖς μὲν ἕξεσιν ἐκείναις οὕτω δὴ τιμητικῶς εἶχε καὶ ὑπερεθαύμαζε, δῶρα Θεοῦ ταύτας ἡγούμενος· τοῖς δ' ἔχουσι, καθὼς ἂν καὶ κατελάμβανεν, εἶχεν, ὡς οὐ παντὸς γινομένου τοῦ γινομένου κατὰ Θεὸν καὶ ἀξίως, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ κατ' ἄνθρωπον, παραχωροῦντος Θεοῦ. Τὴν γοῦν τοιαύτην δεισιδαιμονίαν ἀεί ποτ' ἀποτρεπόμενος ἔδειξε καὶ τῷ Ἰωσὴφ τότε τὴν ἕξιν, οὐ προθέμενος αὐτὸν ἀτιμοῦν, ἀλλ' ἐπ' ἴσων πᾶσιν ἔχειν τὴν κρίσιν αἱρούμενος. [P. 233] Οὕτω γὰρ καὶ τὸ φιλόσοφον φιλοσόφως ἐπλήρου τῷ μὴ λαμβάνειν πρόσωπα εἰς τὴν τοιαύτην κρίσιν, ἣν καὶ καθ' αὑτὸν κέκρικε. Πλὴν κἀκεῖνος εἰδὼς ἄνθρωπος ὢν καὶ τὸ
B χρεὼν λειτουργήσων, ἐπεὶ τὰ καθ' αὑτὸν διαθέμενος χάρταις ἐδίδου τὸ βούλημα, — τὸ δ' ἦν καθ' αὑτὴν τὴν μονὴ ἀεί ποτε διαμένειν, μηδὲν κατὰ μηδένα

sane ad favorem invidiamve moveretur. Unum interesse putabat sua, justum amplecti, nocentem aversari Tum de causis protinus ipsis sine præjudicio a personis ducto statuenti Arsenius quidem injuste dejectus, Josephus illegitime intrusus videbatur. Trahi enim in censendo judicium a studio, et pendens arbitrium liberæ mentis inclinari momentis aut obsequii obnoxii aut quæstuosarum rationum, vitio imputabat animæ humi reptantis, nec attollere se aptæ supra massam hanc vilem crassæ concretionis in contemplationem sibi congenerum et se dignarum idearum superioris sphæræ. Cæterum ut in rivo profluente tam momentaneus est transitus succedentium invicem irrequieto cursu partium æquæ, ut nemo bis in eamdem, quod recte dicebat Heraclitus, digitum immersum possit tingere, imo ne semel quidem, si Cratylo creditur, existimanti unicam quoque tinctionem pluribus vicissim respondere particulis semper labentis undæ, nihil novum aut inopinatum videri debere, si rebus humanis instabili sese vertigine volventibus, nullaque vel ad breve spatium immota permanente, Arsenius quoque vice sua passus esset injuriam. Porro necessarium in vita unum esse, tenere officium religiosæ Deoque subjectæ mentis; in quo qui perstare volet et ex præscripto virtutis vivere, abjicere hunc oporteat curas mortalium eventuum, et anxiis studiis sapienti casuum occurrentium neglectu semel defungi. Hæc cum peculiariter familiaria sibi dogmata tum Blemmidas Josepho coram ipsi disseruisset, comprobavit ille laudavitque; nec mutam ab illo tamen assentationis ullius expressit vicem. Adeo enim ab huic adulando abfuit Blemmidas, ut neque ad se invisentem patriarcham obviam e cella prodire dignaretur, ac ne ingresso quidem et ad sedentem ipsum pergenti ex intervallo assurgeret aut ullam omnino tralatitiæ istius urbanitatis venerationem curaret adhibere, pusilli esse atque ad servitutem abjecti animi reputans ad hujusmodi sese aucupia gratiæ demittere. Mens

nimirum ejus exaggeratæ cujusdam et modum supergressæ vulgarem philosophiæ **341** theorematis irretorto defixa suspectu, adeoque ex altissimis duntaxat assueta rationibus æstimare res humanas, rigidum sustinebat illum et inflexibiliter erectum ab ista humilitate officiorum aulicorum omninoque a quovis respectu materiæ, quippe qui abstracte intuens quod optandum erat, quod passim optabatur negligeret. Unde non hominibus sed rebus intentus, his quidem servabat admirationem, his attentissime considerantis instupescebat, alia eas veneratione prosequendas statuens quam ista
C superstitiose sedula commercii humani, quæ constat exceptionibus ad blanditiam compositis, affectata renidentia vultuum, occursibus officiosis cæteraque servilis obsequii professione simulata, quales nos illusiunculas invicem commutare in consuetudine vitæ urbanæ homines gaudemus. Ille autem habitus quidem istos a concretione materiæ sejunctos (nam hos sic nude spectabat) et veneratione prosequebatur magna et supra modum admirabatur, dona Dei illos reputans. Eos porro in quibus cernerentur, pro modo quo eos ab ipsis arbitrabatur participari tractabat, sic apud se statuens, non æque omnes, quibus inessent, illos secundum Deum digne possidere, sed quosdam interdum secundum hominem, Deo permittente.
D Usum porro istum suum et morem libere omittendi superstitionem istam quamdam personarum anxia sedulitate venerandarum etiam tunc in Josepho tenuit, non eum præcipue contemnens, sed exceptionem a suo universali judicio et modo sibi præfixo cum omnibus agendi in hujus unius gratiam sibi non faciendam censens. Ita enim se philosophice obsequi putabat præscripto illi suæ philosophiæ jubenti non admittere ullum respectum singularium personarum in judicio de rebus, nude ac mere ut sunt ab eo, ut dictum est, spectari æstimarique solitis. Cæterum vir hic talis reputans se hominem, et commune naturæ debitum

τρόπον ὑποπεσοῦσαν ἑτέρᾳ, καὶ ἅπερ εἶχεν ἐκ βασιλέων φιλοφρονήματα, ὡς συμποσοῦσθαι τὸ πᾶν τῶν νομισμάτων εἰς ἑκατὸν λιτρῶν ἀριθμὸν, καὶ αὐτὰ τῇ μονῇ τοῦ ὄντος Θεοῦ (τῷ γὰρ ὄντι κυρίως καὶ προσανέκειτο) ἀναφαίρετα διατηρηθέντα εἰς περιποίησίν τε καὶ τὴν τῶν ἐλλειμμάτων ἀποπλήρωσιν εἶναι. Τὸν δὲ τοιοῦτον τῶν ἀποτεταγμένων χάρτην καὶ αὐτὸν ἠξίου τὸν πατριάρχην ὑποσημαίνεσθαι, καί γε βασιλέα ἐπικυροῦν λιπαρῶς ἀξιῶσαι πρὸς τὴν πόλιν ἐπανελθόντα. Καὶ γέγονεν οὕτω, κἂν ἀποθανόντος ἐκείνου, ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἀνελάμβανόν τε τὰς ἐπικυρώσεις καὶ τὰ διατεταγμένα διέλυον, ὡς τὰ μὲν νομίσματα τῇ Μεγάλῃ ταυτηῒ ἐκκλησίᾳ προσανατεθῆναι εἰς περιποίησιν, τὴν δὲ μονὴν ἐκείνην τῇ τοῦ Γαλησίου μονῇ ὑποτεθῆναι εἰς μετόχιον. Ὁ γοῦν ἱεράρχης Ἰωσὴφ τῇ ἀνατολῇ ἐφ' ἱκανὸν διατρίψας ὑπέστρεφεν εἰς Βυζάντιον.

γʹ. Ὅπως τῷ Βουλγάρων βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ ἡ τῆς Εὐλογίας θυγάτηρ εἰς γάμον ἐξεδόθη.

[P. 234] Καὶ μετὰ μικρὸν τῆς τοῦ βασιλέως Βουλγάρων Κωνσταντίνου συζύγου Εἰρήνης μεταλλαξάσης, εἰς σπονδὰς ὁ κρατῶν ἐκεῖνον θέλων συνάξαι ἐς ὃ τοῖς κατὰ τὸν Αἶμον καὶ αὐτῇ γε Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ ἀνακωχὴν γενέσθαι, ἐπὶ πολὺ δαπανωμένων τῶν στρατευμάτων τοῖς συνεχέσι πολέμοις, πέμψας διαπρεσβεύεται, ὑπισχνούμενος εἰς κῆδος ἐκείνῳ δοῦναι καὶ τὴν ἀδελφιδῆν ἑαυτοῦ Μαρίαν τὴν τῶν θυγατέρων τῆς Εὐλογίας δευτέραν, ᾗ δὴ συνῴκει τὸ πρότερον ὁ Φιλῆς Ἀλέξιος καὶ μέγας δομέστικος. Καὶ δὴ τῶν ὅρκων προβάντων ὡς συλλαμβάνεσθαι τούτοις καὶ Μεσέμβρειαν καὶ Ἀγχίαλον (ἐκείνου γὰρ οὔσας κατασχεῖν βασιλέα, καὶ αὖθις ἄξιον εἶναι τὸν πρὶν ἔχοντα λαμβάνειν αὐτὰς ἐπὶ τῷ γενησομένῳ ὡς προῖκα κήδει) ὁ μὲν βασιλεὺς τὰ μὲν τοῦ κήδους ἐπλήρου ὡς λίαν φιλοτίμως καὶ βασιλικῶς. Συνεξῄει γὰρ τῇ νυμφευθησομένῃ αὐτὸς βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, κἀν Σηλυβρίᾳ γενόμενοι, ἐκεῖσε δεσποινικῶς μετασκευασάμενοι τὴν εἰς γάμον πεμπομένην τῷ Κωνσταντίνῳ, ἐκείνην μὲν ὑπὸ πλείστῃ δορυφορίᾳ πρὸς ἐκεῖνον ἀπέλυον, αὐτοὶ δ' ὑπέστρεφον. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κήδους οὕτως ὁ βασιλεὺς ἐξεπλήρου, τὰ δὲ περὶ τὰς πόλεις ἀνεβάλλετο, ταῖς μὲν ἀληθείαις εἰδὼς ἐντεῦθεν παραιρεθησομένην τὴν Ῥωμαΐδα τὰ κράτιστα, τῷ δὲ Κωνσταντίνῳ προφάσεις ἐπλάττετο πιθανὰς, ἄλλας τε καὶ τὸ μὴ ἔχειν ἐνθέως δοῦναι, μὴ τῶν ἐποίκων καταδεχομένων τῶν πόλεων· Ῥωμανίας γὰρ εἶναι μέρος ἐκείνας καὶ

se soluturum sciens, testamento condito de suis rebus statuit in hunc modum. Monasterium, **342** in quo degebat et perseverare semper decreverat, sic ut tunc erat, manere semper liberum, nulli unquam subjiciendum alteri, jubebat. Quod autem pecuniæ possidebat largitione imperatorum, centum librarum summam conficiens, hoc totum monasterio eidem Deo qui est sacro (nam hæc erat peculiaris ejus domus nuncupatio) proprium servari perpetuumque attribui mandabat in fundationis augmentum aut supplementum amissorum vel quovis modo casuve deficientium. Iis porro tabulis supremæ suæ testibus voluntatis, quibus ista commendarat, subscribere patriarcham voluit; impetravitque ab eodem ut cum reversus in urbem esset, curaret easdem ratas haberi ab imperatore, et ipsius auctoritate ad quantam possent maximam firmitatem roborari. Quod et factum est, exiguo quidem operæ pretio. Nam Blemmida deinde mortuo, cunctis illis promissis et spebus, velut tegulæ, quod aiunt, interlapsu, in irritum evanescentibus, rescissum id revocata confirmatione et cassum effectu testamentum fuit. Ac pecunia quidem magnæ huic ecclesiæ in dotis auctarium attributa est, monasterium vero, cui tam sollicite Blemmidas caverat, Galesii monasterii dominio suppositum, ex eo pendere eique inservire jussum est. Cæterum Josephus per hunc modum, aliquanto tempore moratus in Oriente, Constantinopolim revertit.

3. *Ut regi Bulgarorum Constantino filia Eulogiæ Maria in uxorem data sit.*

Non multo post regis Bulgarorum Constantini conjuge Irene mortua, studens istum regem imperator devincire sibi firmiori aliquo vinculo, et sic regionibus Hæmo subjectis, uti etiam Macedoniæ ac Thraciæ, pacem ac quietem asserere, quod eo tunc magis factu necessarium putabat, quia tot continuis expeditionibus ac bellis magna jam pars Romanæ militiæ absumpta fuerat, missis eum legatis ad fœdus invitavit, pollicens **343** in sponsam se illi daturum propriam neptem, Eulogiæ suæ sororis filiam secundo genitam Mariam, quam prius in matrimonio habuerat Philes Alexius magnus domesticus. Processit, Constantino annuente tractatus usque ad conventionem fœderis sanciti juramentis, quæ distincte comprehenderent Mesembream et Anchialum, ad Constantini utique ditionem pertinentes urbes, sed hactenus occupatas ab imperatore, quas utrisque tum visum est æquum esse bona fide reddi antiquo possessori et imputari in partem dotis novæ sponsæ. His hinc promissis, illinc stipulatis, imperator deductionem sponsæ ambitiose ac regia plane pompa celebravit, ipse proficiscentem mulierem cum patriarcha comitatus Selybriam usque, indeque illam ad Constantinum frequenti ac superbo satellitio perducendam curans, ac sic Constantinopolim reversus eatenus fidem pactorum imperator præstitit. Nam quod promissarum attinebat restitutionem urbium, in ea non festinandum ratus varios ejus differendæ prætextus quæsivit revera periculum diræ vastationis ex ea imminens terris imperio subjectis præcavendum censens. Cæterum interim Constantinum lactabat speciosis obtentibus multis colorem aliquem habentibus, quorum hic verisimilitudine inductus nonnulla videbatur. Aiebat videlicet istarum incolas urbium recusare Bulgari subjici, cum ipsi Romani

Ῥωμαίους αὐτοὺς, μὴ εἶναι δ' εὔλογον Ῥωμαίοις [P. 235] ὑπὸ Βουλγάρῳ τελεῖν. Οὐ μὴν δ' ἐς τέλος ἀπέλεγε τὴν δόσιν ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ προσανήρτα καιρὸν τὸν τῆς τεκνογονίας δῆθεν, ὡς ἂν καὶ κληρονόμου τούτῳ φανέντος ἐκ γένους Ῥωμαϊκοῦ εὐπροσωποῖτο καὶ ἡ ἀπόδοσις. Τὰ δ' ἦσαν γέλως ἄντικρυς καὶ συνειρόμενον ψεῦδος τῷ χρόνῳ συγκρύπτοντος. Ὅμως δέ γε καὶ ἄκων ὁ Κωνσταντῖνος ὑπέμενε καὶ ἐσπένδετο, εἰ καὶ ἡ δοθεῖσά οἱ οὐ τοσοῦτον βοηθὸς ἐκείνῳ ὅσον τῇ Ῥωμαΐδι ἐπέμπετο. Ἐπεὶ δ' ἐξ ἐκείνου παιδίον ἑώρα τὸν Μιχαὴλ ἑαυτῇ, δεινὰ ἐποίει, καὶ τὸν σύζυγον κατηνάγκαζε τὰς σπονδάς γε λύειν καὶ πολεμεῖν τὰς πόλεις προσαπαιτοῦντα. Κἀντεῦθεν καὶ δεινὰ οὐκ ὀλίγα ξυνέβαινε, καὶ ξυμβεβήκει ἂν πλεῖστα, εἰ μή γε ὁ βασιλεὺς κῆδος πρὸς τὸν Νογᾶν ἐπὶ νόθῳ τῇ Εὐφροσύνῃ φθάσας ποιῆσαι ἀνεῖχε τὰς ὁρμὰς ἐκείνου τῇ πρὸς τὸν Νογᾶν δεξιώσει καὶ διέλυε τὰ βουλεύματα, ὡς αὐτίκα κατόπιν ἐπιδραμουμένων τῶν Τοχάρων, ἣν αὐτὸς ἐπίῃ τοῖς βασιλέως.

δ'. Τὰ περὶ τοῦ Νογᾶ καὶ Τοχάρων, ὅπως εἶχον τὸ πρίν. Καὶ περὶ τοῦ πρώτου βασιλέως καὶ νομοθέτου αὐτῶν.

Ὁ δὲ Νογᾶς αὐτὸς κράτιστος ἦν ἀνὴρ τῶν Τοχάρων, εἰς στρατηγίαν τε ξυνετὸς καὶ τρίβων τοῖς πράγμασιν, ὃς ἅμα πλείσταις δυνάμεσιν ἐξ ὁμογενῶν Τοχάρων, οὓς αὐτοὶ Μουγουλίους λέγουσιν, ἐξαποσταλεὶς ἐκ τῶν κατὰ τὰς Κασπίας ἀρχόντων τοῦ γένους, οὓς Κάνιδας ὀνομάζουσιν, εἰσβάλλει τοῖς ἀνὰ τὸν Εὔξεινον βορείοις ἔθνεσιν, ἃ δὴ τὸ πάλαι τοῖς Ῥωμαίοις ὑπήκουε, τῆς πόλεως δ' ἁλούσης καὶ τῶν πραγμάτων εἰς στενὸν καταστάντων Ῥωμαίοις, τῶν κυρίων ἀπολειφθέντα, αὐτόνομα ἦν. Ταῦτ' ἄρα καὶ ἀκονιτὶ φανεὶς προσελάμβανε καὶ κατεδουλοῦτο. Ἰδὼν δὲ χώρας ἀρετώσας καὶ ἔθνη εἰς ἀρχὴν κατὰ σφᾶς αὐτάρκη, ἀφηνιάζει μὲν τῶν πεμψάντων καὶ ἑαυτῷ τὰ ἔθνη προσκτᾶται. Ὡς δὲ χρόνου τριβομένου, ἐπιμιγνύντες σφίσιν οἱ περὶ τὴν μεσόγαιον κατῳκημένοι, Ἀλανοὶ λέγω, [P. 236] Ζίχχοι καὶ Γότθοι, Ῥῶσοι καὶ τὰ προσοικοῦντα τούτοις διάφορα γένη, ἔθη τε τὰ ἐκείνων μανθάνουσι καὶ γλῶσσαν τῷ ἔθει μεταλαμβάνουσι καὶ στολὴν, καὶ εἰς συμμάχους αὐτοῖς γίνονται. Καὶ μετ' οὐ πολὺ εἰς πλῆθος ἀριθμοῦ κρεῖττον ὁ ἐπελθὼν τῶν Τοχάρων λαὸς ἀνδίδωσι, καὶ ἀνυπόστατοι ὅπου ἴοιεν γίνονται ταῖς δυνάμεσιν, ὡς καί τινας τῶν ἄνω κυρίων πολέμου νόμῳ ἐπ' αὐτοὺς ἀποστάτας ἰόντας οὐχ ὅπως περιγενέσθαι, ἀλλὰ καὶ σφαλῆναι τὰ πλεῖ-

essent, nec se adhuc, quantumvis conaretur, potuisse huic eorum aversioni mederi. Ut res fiat suaviter, exspectandum videri, dum natus Constantino filius foret ex nova conjuge: tunc enim fore omnia proniora, rege tum scilicet **244** Bulgarorum hæredem habente Romani sanguinis, cui sacramento dicere Romanos non dedeceret. Hæc allegabantur, quæ, ut vere loquamur, mera erant elusio et mendacium promissione tempus obducente inumbratum, nec plane fallens Constantinum, quanquam is volens nolens dissimulare cogebatur, et tacite dolere fucum sibi factum obtrudenda conjuge, quæ non tam ipsi adjutrix quam terræ Romanæ data esset. Maria vero postquam Constantino pepererat Michaelem filium omni jam excusatione cunctationi dempta ipsa quoque transire palam in viri sensus et utrique factam injuriam accusare indignanter cœpit, maritum assidue sollicitans ad repetendas bello injuste negatas urbes. Unde multa mala orta sunt; et plura gravioraque prodiissent, nisi Augustus mature sibi præoccupasset novo fœdere Nogam, data in uxorem ei filia sua notha Euphrosyne. Qua necessitudine devinctus imperatori Nogas palam ostendit irrupturum se cum Tocharis, quibus præerat, in Bulgarorum fines, statim atque Constantinus regiones incursare Romanas cœpisset. Suspendit hic metus consilia Bulgari, et malorum inducias Romanis fecit.

4. *De Noga et Tocharis, originibusque gentis, deque primo eorum rege ac legumlatore.*

Hic porro Nogas potentissimus Tocharorum erat, bellicæ artis longis experimentis multam peritiam adeptus, usu rerum in tractatione negotiorum tritus. Is cum magnis copiis e genere, cujus erat et ipse, Tocharorum, qui se ipsi Mugulios nominant, missus a principibus ejus gentis (Canidas appellant) circa portas Caspias degentibus, irruperat in boreales Euxino gentes Romanis quondam subditas, sed quæ post captam a Latinis urbem, et res imperii redactas in artum, necessario neglectæ **245** a dominis sui tunc juris erant. Has facile ac sine magno certamine prima statim ostensione sui cepit sibique subjecit. Et animadvertens uberes terras ac populos ad constituendum per se regnum idoneos, frenum excussit imperii eorum a quibus erat missus, et res agere suas instituit, proprio principatu constituto. Processu deinde temporis miscentes se ipsis qui mediterranea illic incolunt, Alani videlicet, Zicchi, Gotthi et Rhossi, quique finitimas hisce habitant terras diversorum generum populi, mores paulatim ipsorum didicerunt, et cum vitæ usu linguam etiam ac vestitum eorum usurpantes, in militiæ quoque consortium assumpti, non ita multo post exercitus confecerunt innumerabiles, quarum conscientia usuque virium in potentiam immane quantam Tocharorum gens profecit, adeo ut quocunque se verterent, ineluctabiliter cuncta prosternerent, et cum e superioribus dominis quidam ad ipsorum defectionem ulciscendam eosque sub jugum revocandos bellicas in eos expeditiones suscepissent, non modo ipsos non vincerent, sed magnis acceptis cladibus in lucro ponerent quod plerisque suorum bello cadentibus pauci salvum reditum haberent. Gaudet hæc gens vita simplici; hærent invicem mutuo nexu civilis charitatis; tolerantes sunt laborum, in bella promptissimi; paucis ad victum cultumque indigent,

στα πεσόντας. Ἔστι τὸ ἔθνος ἁπλότητι μὲν χαῖρον A καὶ φιλαλληλίᾳ, καὶ ὀξύ τε πρὸς πολέμους καὶ πονηρὸν, καὶ τὴν ζωὴν αὔταρκις, καὶ γε τὰ κατὰ βίον ἀνεπινόητόν τε καὶ ἀπρομήθευτον. Ἐχρήσαντο γὰρ ἀνέκαθεν νομοθέτῃ οὐ Σόλωνι ἢ Λυκούργῳ ἢ Δράκοντι (οὗτοι γὰρ Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις καὶ τισιν ἄλλοις οἱ νομοθέται σοφοὶ σοφοῖς καὶ συνετοῖς τὰ ἐς λόγον λόγιοι), ἀλλ' ἀνδρὶ ἀγνῶτι καὶ τὸ πὰν πονηρῷ, χαλκεῖ μὲν τὸ πρῶτον. εἶτα δὲ καὶ εἰς Κάνιν (ἄρχοντά τις εἴποι) καταστάντι, ὃς καὶ ἐκ Κασπίων πυλώνων ἀνιστῶν τὸ ἔθνος ἐξελθεῖν θαῤῥῆσαν, καὶ σφίσιν ἀεὶ τὸ νικᾷν ὑπετίθει, εἰ τοῖς ἰδίοις νόμοις προσέχοιεν. Οἱ δ' ἦσαν τοῖς ἁβροῖς ἀπέχεσθαι, τοῖς τυχοῦσιν ἀρκεῖσθαι, τὸ φιλάλληλον ἔχειν, τὸ αὐτόνομον ἀποστρέφεσθαι, τὸ κοινωνικὸν ἀσπάζεσθαι, τὸ μηδὲν περὶ βίου σπεύδειν, τὸ πάσαις χρῆσθαι τροφαῖς, μηδὲν τῶν βεβήλων ἔχοντας, B τὸ γυναιξὶ συνοικεῖν πλείσταις, καὶ ταύταις προσανατιθέναι τὸν τῶν ἀναγκαίων πορισμὸν, ὡς ἅμα μὲν τὸ γένος πληθύνεσθαι ἅμα δ' ἔχειν καὶ ὧν δέοιντο, τὸ μηδὲν τῶν καθ' ὑπόστασιν προσκτᾶσθαι κτημάτων, μηδ' ἐμμένειν κδίσμασιν οἴκων, ἀλλὰ μεταβαίνειν καὶ μεταφοιτᾷν πρὸς τὸ χρήσιμον, κἂν χρεία τροφῆς εἴη τῳ, ὀϊστῷ χρωμένους θηρᾷν ἢ καὶ

τὸν ἵππον ἐκκεντοῦντας ἐκροφᾷν αἵματος εἰ δέ τῳ καὶ στεγανωτέρας προσδέοι τροφῆς, ἐγκάτῳ οἰὸς τὸ αἷμα συγκλείοντας ὑπὸ τὴν ἐφεστρίδα τιθέναι, ὡς ἐντεῦθεν μικρὸν συσταθὲν ἐκ τῆς ἐκεῖθεν θερμότητος δεῖπνον τίθεσθαι, κἂν τί που ῥάκος ἐντυχὼν τις εὕροι, ἐπιῤῥάπτειν τῇ ἀμπεχόνῃ, κἂν οἷον ἐκεῖνο καὶ ᾖ, λὰν ἡ ἀμπεχόνη μὴ δέοιτο (ὁ γὲ σκοπὸς, ὡς ἂν καὶ ἄνευ χρείας τοῦτο ποιοῦντες, ἐπὶ τῆς χρείας ποιεῖν ἀναγκαζόμενοι μὴ αἰσχύνοιντο, τοῖς παλαιοῖς τὰ νέα προσεπεμβάλλοντες), καὶ οὕτως αὐτοὺς μὲν ἐν ἀνέσει παντοίᾳ ζῆν, σάριτταν καὶ ἐφεστρίδα καὶ ἔνδυμα καὶ αὐτὴν ζωὴν παρὰ τῶν τῆς γυναικωνίτιδος ἔχοντας, αὐτοὺς δὲ πολεμοῦντας τὰ τῶν ἄλλων ἔχειν, μηδὲν πολυπραγμονοῦντας. [P. 237] Ταῦτα τοῦ νομοθέτου Τζιγκίσκανι (νῦν γὰρ ἀνεμνήσθην τοὔνομα· Τξιγκὶς γὰρ τὸ ὄνομα, ὁ δὲ Κανις βασιλεὺς) τὰ παραγγέλματα ἐν ἀσφαλεῖ ἔχοντες ἀλήθειάν τε ἐν λόγοις ἀσκοῦσι καὶ δικαιοσύνην ἐν πράξεσι, τὸ μὲν ἐλευθεριῃ προσῆκον ψυχῆς, τὸ δ' εὐθύτητι γνώμης, ὡς ἀνεξαπάτητον μὲν εἶναι οἷς ἂν ἀκούοι τις ἑτέρου λέγοντος, ἀνεπιβούλευτον δὲ οἷς πράττοι ἂν πρὸς ἐκεῖνον ἕτερος. Ἀλλὰ Νογᾶν μὲν κηδεύσας ὁ βασιλεὺς τηνικάδε, τὸν ἐκείνων ἄρχοντα, πέμπων οὐκ ἀνίει πλεῖστα, ὅσα τε πρὸς ἐνδυμάτων χρῆσιν καὶ

nec sollicite congerunt aut consulunt in futurum avara providentia. Ad hanc scilicet formavit eos disciplinam priscus ipsorum legislator quidam, non sane Solon aut Lycurgus aut Dracon (hi enim Atheniensibus, Lacedæmoniis, et quibusdam aliis sapientes sapientibus, eruditi doctis, ad rationem C exactas condiderunt leges), sed idiota ignobilis, vilis opificii labore tritus, prius faber **246** ferrarius, ex officinæ ac fornacis fuligine in imperium productus et Canis declaratus : sic illi principem appellant. Hic gentem excitavit istam ut e Caspiis portis prodire non dubitaret, polliceri ausus, quocunque bellum inferrent, nunquam victoria fraudandos, si legibus a se propositis accurate observandis attentam diligentiam impenderent. Summa legum hæc erat : Delicias aversantor. Obviis contenti sunto. Mutuæ societatis charitatem servanto. Privatim sibi pro arbitrio consulere vitanto. Nihil in vita victuque exquisitum affectanto. Cibis quibuscunque sine mundi immundive discrimine utuntor. Uxores simul plurimas habento; et his D curam parandarum rerum ad victum vestitumque utilium mandanto : inde multiplicationem gentis, indidem necessariorum abundantiam nacturos. Prædiorum ac soli possessiones aspernantor. Fabricandis domibus non immorantor : vitam desultoriam hinc illuc, quocunque utilitas vocaverit, assidue migrabundam adamanto. Ubi cibus defuerit, aut sagitta et venatu paranto, aut secta equi vena sanguinem sugunto. Si solidiori opus alimento sit, intestinum ovis sanguine oppletum sub ephippium ponunto. Sic mora concretum et illo calore coctum sanguinem, cum vescendi desiderium fuerit, voranto. Ubicunque cuivis panni aut pellis

laceræ segmentum forte abjectum occurrerit, sublatum statim vesti, qua tegitur, assuito, etiamsi bona sit nec sarto egeat. Nimirum hoc citra necessitatem fieri jubens id agebat, ut, cum opus foret, neminem puderet indumentum manu sua proprium sarcire et consarcinatis per veteramenta novis assuta pannis vestiri centonibus. Porro his præscriptionibus sperabat assecuturum se ut sui summa vitæ securitate fruerentur, expeditosque ad nutum **247** haberet semper omnes, nulla uspiam sollicitudine affixos, quippe quibus sarissa, ephippium, vestis et alimenta, quibus unis egebant, muliebri ministerio cuncta e gynæceo suppeditarentur, ipsi rei bellicæ uni vacarent spoliandisque alienis, nihil præterea negotii habentes, aut curiose inquirentes quid futurum esset. Talium auctor legum Tzinciscanis fuit. Nam cum proprio nomine Tzincis hic vir vocaretur, Canis vocabulum, quod regem sonat, ejus privatæ adjunctum appellationi Tzinciscanis nomen efficit, nunc memoriæ commodum occurrens : nam cum agere de hoc cœpi, nondum venerat in mentem. Cæterum his ejus præscriptis acquiescentes contingebat istos populos veracitatem in loquendo, æquitatem in agendo tenere, quorum illud libertati animi convenit, hoc rectitudini morum illud rursus tutum præstat audientem a circumventione fraudulenta mentientis socii : hoc a cunctis quemque insidiose grassantium dolis liberat. Hujus gentis principem tunc Vogam sibi fœdere conciliatum imperator cum missis affatim luxuriæ nostratis instrumentis ad delicias Romani usus invitaret, minimum profecit, quod ad mollitiem quidem vestium ei suadendam spectat. Nam cum ciborum ei exquisiti gustus offerri curasset variam

ὅσα πρὸς τροφῶν ποικιλίαν, πρὸς δὲ καὶ ἀνθοσμιῶν οἴνων ὅλας πιθάκνας φιλοτιμούμενος. Ὁ δὲ τὰ μὲν εἰς βρῶσιν καὶ πᾶσιν μαθὼν ἠγάπα λαμβάνων, καὶ χρυσὸν δὲ καὶ ἄργυρον ἐν ἐκπώμασι προσεδέχετο· τὰ δὲ ποικίλα ἢ πρὸς καλύπτρας ἢ πρὸς ἐνδύματα (ἐφιλοτιμεῖτο γὰρ καὶ ταῦτα προσαποστέλλων ὁ βασιλεὺς) ἀφώμενος ταῖς χερσὶν ἀνηρώτα τὸν διακομισάμενον, εἰ χρησιμεύοι πρὸς κεφαλὴν ἐπὶ τῷ ἄπονον εἶναι καὶ ἀνάλγητον ἡ καλύπτρα, εἰ ὁ ἐπανεσπαρμένος μάργαρος ἀμύνειν ἔχοι ταύτῃ τὰς ἀστραπὰς εἴ εἰς βροντῶν κτύπους, ὥστε μὴ ἐμβρόντητον γίνεσθαι τὸν φοροῦντα, ὁ λίθος συναίροιτο, εἰ τὰ πολυτελῆ αὖθις ἐνδύματα εἰς ἀπονίαν μελῶν συλλαμβάνοι· Εἰ μὲν οὐκ ἔλεγον, παρεῤῥίπτει, εἰ καὶ ἐνδυθεὶς ἐπ' ὀλίγον ὅσον τὰς φιλίας ἀφοσιώσασθαι, ἀπεκδυόμενος παραυτίκα μετελάμβανε κυνῆν ἢ προβατῆν τὴν συνήθη, καὶ φορῶν ἐκυδροῦτο πλέον ἢ ὅσον ταῖς πολυτελέσι στολαῖς. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ ταῖς καλύπτραις ἐποίει, τὴν πρὸς χρῆσιν ἀναγκαίαν τῶν περιττῶν, κἂν ἦν τῶν πολυτελῶν, ἀνθαιρούμενος. Εἰ δ' ἐκεῖνος πλαττόμενος ὄνησιν φέρειν ἔλεγε τῷ φοροῦντι τὸ κτέρας τὴν οἱανοῦν τε καὶ ὁπουδήποτε, εὐθὺς πιστεύων ἐφόρει, οὐ λίθοις οὐδὲ μαργάροις, ἀλλ' ὠφε- A λείᾳ προσέχων. Τοῦτον τοιγαροῦν ἔχων ὁ βασιλεὺς ἕτοιμον τοῦ Κωνσταντίνου καταγραμεῖσθαι καὶ τὴν ἐκείνου σκυλεύειν χώραν, εἴ τοῖς τοῦ βασιλέως ἐκεῖνος ἐπίοι, οὐ Μεσεμβρείας μόνον στεῤῥῶς ἀντείχετο καὶ τῆς Ἀγχιάλου, ἀλλὰ καὶ Σωζόπολιν καὶ Ἀγαθιούπολιν καὶ Κανστρίτζιν καὶ ἄλλ' ἄττα φρούρια, ἅπερ οἱ τοῦ βασιλέως ἐπισκευασάμενοι προσεκτῶντο τῷ βασιλεῖ, καὶ λίαν ἐν χεροῖν εἶχε, μηδὲ φρουρίου σκιὰν προϊέμενος. Μεσέμβρειαν γὰρ καὶ ἐκ δικαίου πάλαι ποτ' εἶχε, λαβὼν παρὰ τοῦ Μυτζῆ.

ε'. Τὰ περὶ τοῦ τοὺς Σέρβους κήδους τοῦ βασιλέως καὶ διὰ ταῦτα τῆς τοῦ πατριάρχου ἐπιδημίας ἐκεῖσε.

Ὁ δὲ Μτυζῆς οὗτος, [P. 238] ἵν' ἐπαναλαβὼν εὐμαθέστερον διηγήσωμαι, γαμβρὸς μὲν ην ἐπὶ θυγατρὶ τῷ Ἀσὰν, σύγγαμβρος δὲ Θεοδώρου τοῦ B Λάσκαρι. Ἀσὰν δ' οὗτος ἦν ὃν λόγος καὶ Ἰωάννῃ συνελθεῖν τῷ Δούκᾳ καὶ βασιλεῖ, καί γε σὺν ἐκείνῳ τὰ κατὰ δύσιν ἐπιδραμεῖν, φιλοκαλίας πάσης ἔχοντα δειγματα. Ὡς γοῦν ἐκεῖνος ἐτελεύτα καὶ οὗτος τὴν ἀρχὴν ἐδέχετο τῶν βουλγάρων βούλγαρος ὢν, συνέβαινέν οἱ μὲν προσκρόυειν καὶ βασιλεῖ, ὡς καὶ πολλάκις δι' ἔχθρας καὶ πολέμων τοῖς τῶν Ῥωμαίων

copiam vinique odorati tota dolia, his quidem non illibenter est usus. Aurum item et argentum in vasis poculisque dono datis probans admisit. At versicoloria varii generis tum capitis tegmina tum membrorum indumenta cæterorum, quarum item rerum vim magnam regia eidem munificentia imperator miserat, hæc, inquam, aspernabundus **348** in manus sumens percontabatur ab offerente an id certo præstaret bellus iste pileus capiti quod tegeret, ut nullo deinceps mali appulsu læderetur, nullum dolorem sentiret; an inspersi huic uniones cæteræque insertæ gemmæ vim haberent arcanam quampiam fulgura fulminaque avertendi a gestante; vestes item illæ speciosæ ac molles num membra quæ ambirent lassitudine in labore prohiberent. Tum illo scilicet negante, Nogas quidquid horum interrogans attigerat fastidiose rejectabat. Ac quanquam amicitiæ mutuæ contestandæ causa unam e missis ab Augusto vestibus sibi circumdare sustinuit, brevissimo eam tulit spatio, familiare statim e canina vel ovina pelle vestimentum resumens, eo se magnifice ostentans, nec minus, ut apparebat, in illo sibi quam quovis regio paludamento placens. Sic et in operimentis capitis fecit, opportuna et sibi assueta præ speciosis pretiosisque eligens. Quod si qui hæc ipsi attulerat forte fingens respondisset inesse iis quam requirebat vim doloris ac fatigationis malive omnis arcendi, tunc sane ille statim credens cuncta induisset perseveranterque gestasset, non gemmas aut margaritas videlicet, verum promissam utilitatem curans. Istum igitur tam potentem principem habens paratum imperator ad irrumpendum in Bulgariam, quoties inde se commovisset Constantinus ad deprædandas aut quoquomodo infestandas regiones imperio subjectas, non Mesembream solum et Anchialum securus pactorum mordicus tenebat, sed præterea Sozopolim, Agathiopolim, Canstritzim et alias quasdam arces, a ducibus ejus oblata usis occasione captas; quas ille omnia sic arripuerat, ut certus videretur non amittere de manibus, ac ne umbram quidem ullius C ex his nuper acquisitis vel minutæ munitiunculæ unquam **349** reddere. Nam Mesembream olim possessam jure jam suo se putabat obtinere, quippe sibi donatam a legitimo tunc ejus domino Mytze.

5. *De Mytze, et ut is imperatori Mesembream dederit.*

Hic porro Mytzes, ut altius repetens distinctius rem exponam, gener erat Asanis ducta ejus filia, cujus sororem in matrimonio habuit Theodorus Lascaris, pari Asani affinitatis gradu admotus. Asan autem hic est, quem historia docet Joanni Ducæ imperatori socium fuisse, junctisque cum eo copiis incursasse communi expeditione Occiduas regiones, D magna omnis elegantiæ indicia præbentem. Ut autem Joanne jam mortuo Asan regnum Bulgarorum Bulgarus ortu accepit, contigit eum apud imperatorem offendere, simultatibus in bellum quoque apertum prorumpentibus, Asane non semel suas copias Romanis opponente. Sed et item contigit parum gratum suis ipsum evadere Bulgaris, multis et præcipuis ipsorum ei graviter offensis infensisque. Unde is in perturbationes haud parvas incidit, proceribus, quos ab eo alienaverat invidia, inclinantibus ad Constantinum, dimidium generis trahentem ex Serbis; cui nulla cum Asane cognatione juncto quantum ad suffragium principatus deerat

ἰέναι στρατεύμασι, συνέβαινε δὲ προσκρούειν καὶ πολλοῖς ἅμα καὶ μεγιστᾶσι τῶν Βουλγάρων καὶ ταραχαῖς οὐ προσηκούσαις ἐμπίπτειν. Ταῦτ' ἄρα καὶ τούτῳ διαφθονούμενοι πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον ἐκ Σέρβων ἐξ ἡμισείας τὸ γένος ἔχοντα ἀποκλίνουσιν. Ὅσιν οὖν ἐνέλιπέν οἱ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐκ σφετέρου γένους, μηδὲν τῷ Ἀσὰν προσήκων, τὴν ἐκείνου ἐκγόνην λαβὼν εἰς γυναῖκα τοῦ Ἰωάννου πέμψαντος, ἐπ' ἴσων εἶχε τὸ πρὸς τὴν τοῦ Ἀσὰν βασιλείαν δίκαιον Μυτζῇ· κἀκεῖνος μὲν τὴν Τέργονον εἶχε, καὶ τὰ τῆς βασιλείας κλέη ἐπεφέρετο μεγαλοπρεπῶς· ὁ δὲ Μυτζῆς τὰ κύκλῳ περικρατῶν ποτὲ μὲν ἠρκεῖτο τούτοις καὶ καθησύχαζε, ποτὲ δ' αὖθις καὶ ἀντεφιλονείκει πρὸς Κωνσταντῖνον, ὃν καί ποτε διώκων ἀπέκλεισεν εἰς Σθενίμαχον ἡμέτερον ὄν. Καὶ εἰ μὴ ταῖς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεσιν ἐχρήσατο πρὸς βοήθειαν, τάχ' ἂν καὶ ἀλοὺς ἀπώλετο. Ἀλλ' ἡ τύχη ῥέπει τὰς πλάστιγγας, καὶ δυναμωθεὶς αὖθις ὁ Κωνσταντῖνος τὸν Μυτζῆν διώκει θαῤῥαλεώτερον. Ὁ δὲ ἅμα τέκνοις καταλαβὼν τὴν Μεσέμβρειαν, ἐκεῖθεν ἱκετεύει [P. 239] τὸν βασιλέα δέχεσθαι τοῦτον καὶ λύτρα λαμβάνειν τὴν πόλιν. Στέλλει γοῦν ὁ βασιλεὺς ἐξ αὐτῆς τὸν Γλαβᾶν κουροπαλάτην καὶ μέγαν παπίαν ἐσύστερον, καὶ ὃς ἄλλοις σύναμα μετὰ καὶ αὐτάρκους στρατοῦ, καταλαβὼν τὴν Μεσέμβρειαν, ἐκείνην μὲν

A περιποιεῖ τοῖς Ῥωμαίοις, τὸν δέ γε Μυτζῆν διὰ τοῦ Αἵμου πεζῇ ἄγει πρὸς βασιλέα. Τὸν δὲ καὶ δέχεται πρόφρων καὶ παρηγορεῖ εὐμενῶς, καὶ πρὸς τῷ Σκαμάνδρῳ ἀποχρώντως προμηθευσάμενος ἐκεῖσέ που σὺν τοῖς τέκνοις κατασκηνοῖ, συνθήκας πρὸς αὐτὸν ποιησάμενος ὥστε καὶ τὸν πρώτιστον υἱὸν Ἰωάννην συναρμόσαι τῇ θυγατρί.

ζ. Τὰ περὶ τὸ Δυῤῥάχιον, καὶ τοῦ σεισμοῦ τοῦ ἐκεῖ ἐνσκήψαντος.

Ἀλλὰ τῇ μὲν πρωτίστῃ τῶν θυγατέρων Εἰρήνῃ οὕτω προὐνόει τῶν γάμων, τὴν δέ γε δευτέραν Ἄνναν ᾑρεῖτο πέμπειν τῷ υἱῷ Μηλωτίνῳ (ὁ γὰρ ὁμωνυμῶν τῷ πατρὶ καὶ πρῶτος τῷ ῥηγὶ Παιονίας εἰς θυγατέρα γεγάμβρευτο) εἰς γάμον συνάπτειν. Καὶ δὴ τῶν πρὸς ἀλλήλους συνθεσιῶν στέλλει μὲν εἰς πρεσβείαν τὸν ἱεράρχην, συνεκπέμπει δὲ καὶ τὴν κόρην B ὑπὸ θεραπείᾳ μεγίστῃ βασιλικῇ. Καί γε καταλαβοῦσι τὴν Βάῤῥοιαν σφίσι τὰ τῆς βουλῆς ἔστη πεμφθῆναι πρὸς τὸν Οὔρεσιν Στέφανον τὸν χαρτοφύλακα Βέκκον, ἅμα δὲ σὺν ἐκείνῳ καὶ τὸν Τραϊανουπόλεως Κουδουμηνήν. Ἦν δὲ καὶ πρὸς τῆς δεσποίνης ἐντεταγμένον τῷ χαρτοφύλακι αὐτὸν προαπελθεῖν καὶ γνωρίσαι τὰ κατὰ τοὺς Σέρβους τρανότερον, ὅπως μὲν σφίσιν ἐστὶν ἡ δίαιτα, ὅπως δὲ ἡ τάξις τῆς ἐκείνων ἀρχῆς διιθύνεται· ἐκείνη γὰρ καὶ μεγίστην τὴν

ex genere, supplevit affinitas, quæ illum ducta in uxorem Irene filia Theodori et Asanis nepte, a patre Theodori Joanne Augusto in Bulgariam ad has nuptias missa, in pari jam juris ad Asanis successionem gradu cum Mytze constituit. Et Constantinus quidem urbem Bulgariæ regiam Tenobum tenens, cæteris etiam cunctis ejus principatus ornatus insignibus, pro haud dubio Bulgarorum rege sese palam magnifice ferebat. At Mytzes circumsitis regionibus imperitans interdum quidem his contentus acquiescebat, interdum **350** contendebat cum Constantino, ac fuit cum eum bello persequens includere sese cogeret in arcem quamdam nostram cui Sthenimachum nomen est, ubi quominus caperetur et periret, opportune allatum a Romanis copiis auxilium prohibuit. Sed fortuna deinde vices alternante successuum, auctus rursus animi et viribus Constantinus tanto tamque valido impetu incubuit in Mytzen, ut his impar resistendo Mesembream cum liberis confugiens, inde legatis ad imperatorem supplicibus missis pactus cum eo deditionem sit cum sui tum ejus civitatis, qua in sui servati pretium offerret. Nec recusavit imperator, sed statim Glabam curopalatam, qui postea magnus papias fuit, cum aliis et idonea manu militum misit. Is ingressus Mesembream ejus rite possessionem iniit imperii Romani nomine; tum Mytzem per Hæmum itinere terrestri perduxit ad imperatorem, qui ei perhumaniter excepto omnique amoris significatione recreato uberes fundos apud Scamandrum assignavit, quorum annui proventus ad victum ei cultumque splendidum abunde sufficerent. Ubi et ipse deinceps cum filiis diversatus est, pacto prius

C cum imperatore inito, quo inter ipsos mutuo convenit ut Mytzæ primogenito Joanni primogenita item imperatoris filia desponderetur.

6. *De fœdere imperatoris cum Serbis, deque profectione patriarchæ in Serbiam ea de causa.*

Sic Irenæ maxime natarum Augusti provisum conjugium est. Ab hac vero secundam Annam decrevit pater mittere ad cralem Serbiæ Stephanum Uresim, secundo ejus filio Melotino nupturam: nam primogenitus patri cognominis jam uxorem habebat regis Pannoniæ filiam. **351** Cum igitur de omnibus ante conventum esset, ad exsecutionem pactorum mittit imperator legatum patriarcham et cum eo sponsam virginem regio magnifice stipatam comitatu. His simul cunctis ubi Berrhœam pervenerunt, expedire communiter visus est præmittendos ad Stephanum Uresim chartophylacem Veccum et cum eo Traianapoleos episcopum Cudumenen. Fuerat autem ab Augusta peculiariter D commendatum chartophylaci ut præcederet sponsam, priorque in Serbiam adveniens exploraret ad liquidum quodnam id esset hominum genus, quæ ibi forma vitæ cultusque, quæ ratio consuetudinis civilis, quis ordo publicæ rei, ac jus ususque principatus. Nam cum illa proficiscenti filiæ apparatum et pompam quam potuerat maxime regiam, et cum specie ac pretio ad magnificentiam, tum usu, et copia ad mollitiem deliciasque comparatam, ambitiose attribuisset, muliebri scilicet curiositate nosse avebat ecquid paria illis, aut qua istis proportione respondentia, repertura esset sua filia. Ea de causa jusserat priorem eo proficisci Veccum, et sibi per nuntios significare quæ com-

θεραπείαν τῇ θυγατρὶ προητοίμαζεν ἐπὶ χλιδῇ παντοίᾳ βασιλικῇ. Ἐκείνῳ τοίνυν προαπελθόντι γνωρίσειν καὶ σημανεῖν προσετάσσετο, πρὶν ἂν ἐπιβῇ Σερβίας ὁ πατριάρχης. Οἱ δ' ἐπιστάντες οὐ μόνον οὐδὲν τῶν εἰς θεραπειαν εἶδον ἐκεῖσε καὶ ἀρχῆς τῆς τυχούσης ἄξιον, ἀλλὰ καὶ τὸ θεραπευτικὸν τὸ ἐν [P. 240] ἐκείνοις βλέπων ὁ Οὔρεσις καὶ οἰκίδιον, καὶ μᾶλλον τὸ τῶν ἡμιανδρίων, τί ἂν καὶ εἴησαν οὗτοι διεπυνθάνετο. Ὡς δ' ἤκουε παρ' ἐκείνων ὅτι τάξις ἐστὶν αὕτη βασίλειος, καὶ ὡς τῇ βασιλίδι εἰς θεραπείαν ἀκολουθήσαιεν, ἐκεῖνος ἀταλαστήσας φησὶν, « Αἶ αἶ, τί ταῦτα; καὶ ἡμῖν οὐ συνήθης αὕτη ἡ δίαιτα. » Καὶ τὸν φάναι τε καὶ ἅμα τὴν νύμφην δείκνύειν πενιχρὰ φοροῦσαν καὶ ταλασίᾳ προσέχουσαν, καὶ, « Οὕτω, » λέγειν χειρὶ δεικνύντα, « ταῖς νύμφαις ἡμεῖς προσφερόμεθα. » Ἦσαν δὴ καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς τὸ παράπαν λιτά τε καὶ εὐτελῆ, ὡς ἀποζῆν θήραις καὶ κλέπτοντας. Ὡς γοῦν ὑπέστρεφον οἱ πεμφθέντες καὶ ἀκριβῶς ἐδήλουν τῷ πατριάρχῃ ἅ τε εἶδον καὶ ἃ ἤκουσαν, ἐπέκλασάν τε τοῖς περὶ ἐκεῖνον τὴν προθυμίαν, καὶ περὶ ἑαυτοῖς ὠῤῥώδουν, μὴ καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐνέδραις χαλεπαῖς περιπέσοιεν· οὐ γὰρ εἶχον πιστεύειν ἀνδράσι μὴ ἐπιστρεφομένοις αἰσχύνης καὶ μέμψεως. Τέως ᾔεσαν εἰς τὸ πρόσω νωθεῖς τινες τὴν πορείαν καὶ τοῖς ὅλοις ὑπόπτως ἔχοντες. Ὡς δὲ κατέλαβον τὴν Ἀχρίδα, τὴν μὲν βασιλίδα καὶ τὸ περὶ αὐτὴν οἰκετικὸν καὶ ὅσον εἰς θεραπείαν αὐτοῦ που διαναπαύουσιν, ἐκεῖνοι δὲ προαγγέλους πρὸς Οὔρεσιν πέμποντες καὶ αὐτοὶ σχολαίως τοῖς πρόσω προσέβαινον. Τῇ Πολόγῳ δὲ παραγγειλάντων, ἣν δὴ ἄλσος Θεοῦ ἐκεῖνοι κατὰ γλῶσσαν εἴποιεν, καὶ ἤδη καὶ πρὸς Λιπαίνιον ἰόντων, πέμπεται μὲν πρέσβυς ἐκεῖθεν ὁ καὶ μεσάζων ἐκείνων, Γεώργιος τοὔνομα, ᾧ δὴ καὶ λόγος ἀνδρῶν ἐνεδρεύσας προσεζημίου. Τὰς δ' ἐνέδρας καὶ πρώην οἱ περὶ τὸν πατριάρχην ἀκούοντες ἐδειλίων. Τότε δὲ καὶ ἀκριβῶς ἐς φόβον μέγαν καθίσταντο, μὴ καὶ νεωτερισθῇ τι σφίσι τῶν ἀνηκέστων· τοὺς γὰρ οὕτω καὶ τοῖς ἰδίοις καὶ μᾶλλον τοῖς ἐνδόξοις καὶ ἄρχουσιν ἐνεδρεύοντας σχολῇ γοῦν ἀποσχέσθαι τῶν ἀλλοτρίων. Ἤκουον δὲ καὶ παρὰ Γεωργίου τὰ μὲν εἰς πρεσβείαν πάντῃ τῷ σκοπῷ τῶν βασιλέων

perisset, priusquam patriarcha cum nova sponsa Serbiam ingrederetur. At Veccus et Cudumenes ubi pervenere, adeo nihil ibi ad ministerium commodum, ad pompam exquisite ornamentum, aut omnino vel mediocri dignum magistratu repererunt, ut ipsum illorum instrumentum ac comitatum Stephanus Uresis admiraretur, viso tabernaculo, præsertim autem familia obsequioque eunuchorum,quasi obstupescens inopinatissima re, quæreret quid hæc tandem essent et quem usum haberent, cum vero audisset partem esse illam præmissam satellitii ac supellectilis reginæ adventantis, indolescenti similis exclamaret : « Heu, heu, quæ et quorsum ista? Nos harum deliciarum usum non habemus; » et **252** hæc loquens simul nurum ostenderet paupertino sordidam vestitu ac lanificio intentam, unaque manu eam indicans subjiceret : « En tali nos cultu nurus consuevimus habere. » Porro in cætero circa cralem apparatu nihil nisi vulgare, obsoletum ac plane plebeium apparebat. Nulla victus mundities : e venatu illauto, ac tumultu sane venatorio, nulla specie aut ordine ministerii, nulla mensarum elegantia raptim cibi vorabantur. Ut ergo hæc sibi explorata qui missi fuerant reversi ad patriarcham retulerunt, utque distinctius narrarunt quæ audierant, conturbarunt ea non parum comitatum universum, infregeruntque cunctis animos, sollicitudine injecta ne insidiis excepti spoliarentur : quid enim exspectarent mitius a Barbaris adeo incultis, quos nullus mos aut pudor, nullus respectus humanitatis aut officii verecundia revocatura viderentur ab audendo quod liberet cunque? Tristes igitur hisce curis segnesque procedebant, anxia constricti formidine periculorum in monumenta,ut putabant,singula impendentium. In his suspicionibus cum Achridam devenissent, regiam ibi reliquerunt virginem cum familiari ministerio : ipsi cœpto itinere lente pergentes,præmittunt nuntios ad Uresim, qui docerent præstolaturos se mandata ejus et occursus ab eo missorum apud Pologum. Est id loci nomen patria Serborum lingua sonans, ut aiunt, nemus Dei. Ea spe Lipænium progredientibus occurrit a crale legatio, cujus erat caput Georgius quidam, magistratu illic simili præditus ejus qui mesazon apud nos dicitur. Huic ex insidiis latrocinio illatum damnum et ante nostri audierant et ipso referente cognorunt certius. Atque ut primo rei auditu cohorruerant, **253** ita facti accepta confirmatione mœstissimi senserunt quo locorum malorumque devenissent : quid enim non jure metuerent in tanta barbariæ licentia? aut quomodo sperarent parcituros exteris ac temperaturos avidas manus a gaza peregrina eos qui ne a popularibus quidem suis,iisdemque illustri magistratu conspicuis, abstinerent injurias extremas? Cæterum de negotio ipso ac fœdere principum duorum tam inconsequenter atque ambigue Georgius iste locutus est, ut spem successus omnem prudentibus excuteret. Primum omnium deprehensum est errorem imperatori oblatum in re ipsa ac substantia negotii, dum is filiam despondere se suam credidit minori quidem filio cralis, verum propter morbum incurabilem majoris hæredi haud dubio et successori designato regni Serbiæ. Nunc autem intelligebatur ex Georgii sermonibus vana illa fuisse, quæ jactata fuerant de fracto crure ac desperata valetudine primogeniti, qui filiam regis Pannoniæ in matrimonio habebat. De cæteris ad rem quæ agebatur spectantibus, idem legatus non minus inopinata et ambigua ferebat, alia quædam, quorum nulla erat unquam audita prius mentio, proponens, circuitusque vafre captans, eaque de quibus certo convenerat astuto involvens silentio. Quæ omnia mirantibus nostris simul occurrebant

ἀπῳδά τε καὶ ἄλλως σαθρά. ἐκεῖνοι γὰρ καὶ ὡς ἄρξοντα μετὰ τὸν πατέρα εἰς κῆδος προσίεντο τὸν υἱὸν, τοῦ προτέρου τῶν παίδων Στεφάνου τὸ σκέλος κατεαγότος καὶ βίον ζῶντος ἀπράγμονα· ὁ δὲ ἄλλ' ἄττα κύκλῳ περιβαλλόμενος τὰ ὡμολογημένα ἐπηλυγάζετο. Τὰ δ' εἰς τὴν ὁδὸν δυσχερῆ τε ἄλλως, καὶ ὡς αὐτὸς ἐδείκνυ ζημιωθείς. Ἦσαν δ' ἀνὰ μέρος καὶ οἱ περὶ τὸν χαρτοφύλακα (αἱ γὰρ τῆς δεσποίνης παραγγελίαι καὶ ἀξιώσεις δειναὶ εἰς τὸ ποιεῖν ἐκείνων φροντίζειν, οὕτως ἰδόντα) ἐπικλῶντες τὰς προθυμίας τῷ πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἄρχουσιν, [P. 241] ἐφ' ᾧ μὴ πλέον προβῆναι· μηδὲ γὰρ ἀνυστὰ καὶ ἐπικίνδυνα. Οὕτως ἐχόντων γίνεταί τι καὶ ἄλλο δεινὸν, ὃ δὴ καὶ εἰς ὑποψίαν ἐμβάλλει σφᾶς τοῦ καὶ πρόσθεν ἰόντας παθεῖν τὰ χείριστα. Οἱ γὰρ τὴν χώραν ἐπῳκημένοι κατὰ στίχας ἰόντες ἐφίσταντο καθημένοις πολλάκις, καὶ ἑώρων ὡς ἄλλοθέν που ἥκοντας. σφίσι δ' ἦν σκοπὸς παρατηρεῖν τὰ ἐκείνωνι ἐφ' ᾧπερ καὶ νυκτὸς ἐπελθόντες συλήσειαν. Ὃ δὴ καὶ μετ' ὀλίγον λαμβάνει τέλος· νυκτὸς γὰρ ἐπιόντες ἀψόφῳ ποδὶ τοὺς ἐκείνων ἵππους συλῶσι, καὶ ᾗ ποδῶν εἶχον, ἀφανίζουσιν ἑαυτούς Οἱ δ' ἅμ' ἕῳ καὶ ὑπ' αὐ-

A γὰς γνωρίζουσι μὲν τὸ πραχθὲν, ζητοῦσι δὲ τοὺς δεδρακότας. Ἀλλὰ ζητοῦσι μάταιος ἦν ἡ σπουδή· οὔτε γὰρ εἶχον μαθεῖν παρ' ἐκείνων τοὺς σφετέρους ἐπειλυόντων, καὶ τὸ δραστικῶς ἐξετάζειν καὶ ἀπαιτεῖν οὐ συνήνεγκε, μὴ καὶ πλέον ἐπισυμβαίη, ἀνθρώποις μὲν τὴν ἰδέαν, θηρίοις δὲ τὸν τρόπον παρεμπεσόντων. Ὅμως τοῖς ἐκείνων ἄρχουσι χρησάμενοι εἰς βοήθειαν (μηδὲ γὰρ ἔχειν ὅπως καὶ κινηθεῖεν), τῶν κρειττόνων ἵππων ἀπολωλότων ἀντισηκούμενοι τοῖς τῆς χώρας οὐκ ἐπ' ἴσων, ἀλλ' οὐδ' ἐγγὺς, μετανάστεύειν εἰς τοὔπισθεν ἐβουλεύοντο. Καὶ δὴ δοξάσης τῆς βουλῆς ἀγαθῆς καὶ συνοισούσης πλέον ἢ μὴν βλαψούσης, πρύμναν τε κρούονται, τὸ τοῦ λόγου, καὶ τοῖς ὄπισθεν ἐπεκτεινόμενοι ἕως Ἀχρίδας ᾔεσαν. Ἐκεῖθεν δὲ σύναμα τῇ βασιλίδι Θεσσαλονί-
B κης ἐπιβάντες, κῆδος ἐκεῖνο καὶ συνθήκας καὶ συναλλάγματα παρ' οὐδὲν θέμενοι, πρὸς βασιλέα ὑπέστρεφον.

η'. Τὰ κατὰ τὸν ῥῆγα Κάρουλον, καὶ ὅπως στόλον ἐξηρτύετο.

[P. 242] Τότε τοίνυν μετὰ καιρὸν καὶ τὰ περὶ τὸ Δυῤῥάχιον ξυνέβη ἐλεεινὰ καὶ πλήρη δακρύων. Κρο-

pericula infestæ latrociniis viæ, quæ quam non sine causa timerentur, ipse legatus sua ejus generis recens accepta damna commemorans plenam faciebat fidem. Partem etiam momenti, nec eam levem, ad novum inclinantibus consilium addebant, quæ chartophylax coram perspecta retulerat de sordibus et miseria domestica regis Serbiæ, quæque idem sibi enixe commendata dicebat ab Augusta de prospiciendo dignitati ac commodis filiæ, quam, uti se res habebant, manifestum erat, si perduceretur quo intenderant, non in regnum aut regni spem, sed in servitutem transcribi tristissimam. Hæc patriarchæ ac reliquis in eo comitatu præcipua dignitate conspicuis omnem infringebant impetum ulterius pergendi, utique reputantibus nullum cœptorum commodum aut saltem tolerabilem exitum, nullum longæ ac laboriosæ viæ fructum sperandum apparere. Ne pactis quidem videri constituram fidem, si futura e præsentibus æstimarentur. Quid igitur attineret in ambiguum et obliquis anfractibus confusum negotium velut in cæcum perplexumque labyrinthum sese altius et irrevocabilius immergere, et non potius deprehensa vel sera **254** fraude pedem statim referre, tandemque imperii honori, imperatoriæ virginis dignitati salutique consulere? Talia illis deliberantibus et adhuc sententiæ incertis supervenit quidpiam, quo suspiciones in metum et exspectationem verterentur certam grave quiddam et exitiale patiendi, si porro pergerent, siquidem incolæ regionis per turmas accedentes recedentesque, ubi cominus aspexerant minime familiari vultu, ac sic speciem præbentes euntium præoccupatum insidiis locum, unde noctu erumpentes impetum facerent in peregrinos, quorum iter explorassent et quam multum prædæ traherent præsenti conspectu observassent, formidinem nostris admove-

runt, quæ cito in dolorem transiit. Nam non ita multo post nocturni grassatores clam appulsi, pede suspenso summa cura strepitus vitandi, equos nostrorum abduxerunt et cum iis quam longissime fugerunt. Romani sub auroram furto agnito quærunt auctores facti, de obviis percontantes ecquid horum nossent. Sed vanum scilicet studium erat
C indicii testimoniique corrogandi a consciis furum in suos ipsorum populares sociosque, quorum rapacitatem haud paulo imitaturi libentius quam accusaturi viderentur. Itaque prudens consilium fuit rem istam non nimium urgere, ne ista ipsa instantia irritata gens barbara, belluinam feritatem humana celans specie, pejus aliquid funestiusque designaret. Tamen ne quid intentatum relinquerent, magistratus locorum adierunt, rogantes ut equos sibi restitui curarent, sine quibus institutum ad regem ipsorum iter perficere nequirent. Verum ab his nihi aliud impetrari potuit nisi ut equos ipsis regionis ejus, nulla parte cum amissis comparabiles, offerrent. Quæ videntes nostri ad consilium tandem in proram, **255** quod aiunt, incumbendi reflectendique retro itineris compulsi sunt. Refe-
D rentes ergo pedem quam maxima velocitate in tantis difficultatibus licuit, Achridam se receperunt, ibique resumptam regiam virginem Thessalonicam deducentes, inde omissa jam omni cogitatione indignæ ac perniciosæ affinitatis ad imperatorem redierunt.

7. De Dirrhachio, et de terræmotu quo est illa civitas eversa.

Circa hoc tempus aut paulo post contigit miserabilis et omnium digna lacrymis Dyrrachiensis clades, hunc ferme in modum. Mense ineunte Martio sonori e terra fragores increbuere in strepitum fere

νίου γὰρ ἐνστάντος μηνὸς ἀσυνήθεις ψόφοι τὴν γῆν ἐτάρασσον συνεχῶς, οὓς δὴ βοασμοὺς κοινολογῶν εἴποι τις, καὶ δῆλοι ἦσαν σημαίνοντες ἐπιὸν ἐγγύθεν κακόν. Μιᾶς γοῦν ἡμέρας καὶ συνεχέστερον ἐπήχουν οἱ κρότοι καὶ μεῖζον ἢ πρότερον· Τοῖς μὲν οὖν ἐμπεσοῦσα δειλία ἔξω που κατοικεῖν τοῦ ἄστεος ἔπειθεν, ὡς εἰ πλέον γένηται ἀλυξείουσιν. Ἀλλὰ νὺξ ἦν ἐπιγινομένη τοῖς ἡμερινοῖς ἐκείνοις θορύβοις, καὶ σεισμὸς ἐμπίπτει βαρὺς καὶ τῶν μνημονευομένων μείζων. Ἦν δ' ἐκεῖνος οὐ τρόμος, ὡς ἄν τις εἴποι, γῆς κατὰ τὸ λέχριον κινουμένης, ἀλλὰ κατὰ σφυγμοὺς ἀνατιναγμὸς, ὡς ἐν ἀκαρεῖ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐκείνην ἐκ θεμελίων ἀνατραπῆναι καὶ πεσεῖν εἰς τοὔδαφος. Οἶκοι δ' ἐκεῖνοι καὶ ἀναστάσεις κτισμάτων μηδὲ τὸ βραχὺ ἀντισχόντες ἐνεδίδοσαν καὶ κατέπιπτον, ἐναπολαμβανομένων ἐντὸς τῶν ἀνθρώπων, μηδενὸς ἔχοντος ὅπη φύγοι. Τὸ γὰρ τῶν οἰκοδομημάτων συνεχὲς τῇ ἐκείνων φυγῇ προσίστατο, καὶ πολλῷ ἦν ῥᾷον ἐντὸς οἴκιῶν ἢ ἐξιόντας σώζεσθαι, πλὴν κἀκείνων σωθεισῶν ἐκ μέρους· οὐδὲ γὰρ ἦν ἥτις καὶ κατὰ τὸ ἀκέραιον διεγένετο. Ἄλλη γὰρ ἐπ' ἄλλῃ συνέπιπτε, καὶ ὁ ταύτης πεσούσης τὸν κίνδυνον ἀποδρὰς
A κατά τινα τύχην ἐπιπεσούσης ἄλλης συνελαμβάνετο. Καὶ ἦν ἀθρόον μὲν τὸ δεινὸν, δυσχερὲς δὲ ἢ ὥστε τινὰ φυγόντα σώζεσθαι. Πολλοῖς δὲ καὶ ὄναρ ἐπέστη, οἳ καὶ πρὶν μαθεῖν τὸ συμβὰν οὐκ ἔφθανον ἀπολλύμενοι. Παιδάρια δὲ καὶ βρέφη μηδ' ἔχοντ' εἰδέναι τὸ χαλεπὸν τοῖς ἐρειπίοις συγκατεπνίγοντο. Τοσοῦτος δ' ἦν ὁ ἐξαίφνης κτύπος καὶ θόρυβος, ὥστε καὶ τῆς θαλάσσης ἀναβρασσομένης ἔξωθεν τοὺς περιγεγονότας ὑπονοεῖν, οὐχ ὅπως ἀρχὴν ὠδίνων [P. 243] ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τοῦ κόσμου ἐπιστῆναι συντέλειαν· τῷ γὰρ παραθαλασσίαν μὲν τὴν πόλιν ἐκείνην εἶναι, δεινὸν δὲ καὶ τιναγμὸν ἐμπεσεῖν ἐξαίφνης, τόσου μὲν θορύβου γεγονότος ἀνθρώπων, τόσου δὲ κτύπου ἐπικαταπιπτόντων ἀλλήλοις τῶν οἰκημάτων, οἱ ἔξωθεν εὑρεθέντες μειζόνως κατασεισθέντες τὰς ἀκοὰς οὐ-
B δὲν εἶχον ὑπονοεῖν ἕτερον ἢ τοῦ κόσμου παντὸς ἐξαφάνισιν. Ἐπ' οὐκ ὀλίγον οὖν τοῦ σεισμοῦ κρατήσαντος, ὡς μηδὲν ἑστὼς ἐγκαταλειφθῆναι, ἀλλὰ πᾶν τὸ ἐντὸς καταπεσεῖν καὶ τοὺς ἀνθρώπους συγκαταχῶσαι, παρὰ μόνην αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν (ἐκείνη γὰρ καὶ ἀντέσχε καὶ οὐχ ὑπήκουε τῷ σεισμῷ), ἡμέρας δὲ φανείσης συντρέχουσιν οἱ περίοικοι ἅμα μακέλλαις

continuum; quales boasmos sive boatus cum vulgo loquens quis dixerit. Hi nimirum clare denuntiabant imminens malum. Cum sic aliquandiu inferne tonuisset, repente die quadam acutius et continentius insonuere cœpta tonitrua, quo eorum augmento moti quidam in formidinem acriorem tectis excesserunt, diversorio extra urbem quæsito, ut si quid inde funestius ingrueret, salutem in tuto haberent.
C Nocte porro superveniente diurnis hujusmodi tumultibus terræmotus incidit gravis et omnibus de quibus est fando auditum vehementior. Non enim is erat tremor quasi quis dixerit terræ in obliquum nutantis, sed reciprocus validissimus impulsus, nunc velut contrahentis sese, nunc impetu contrario se dilatantis et ejicientis soli. Quo ex alterno succussu contigit universam illam momento a fundamentis everti concidereque civitatem. Domus enim, quæ, illam conflabant, et illa quantavis exstructa firmitudine exaggerataque ædificia, haud paria resistendo prostrata sunt, deprehensis intus hominibus misere oppressis, nemine quo aut qua effugeret habente. Nam erumpentibus e proprio domicilio domuum undique aliarum ruinæ occurrebant, ut sperabilior **256**
D salus sub tecto manentibus quam prodeuntibus videretur. Sed et si qua pars domuum terræ assultibus obsisteret (nulla autem fuit domus quæ non saltem ex parte iis dejiceretur), si cujus, inquam, ædificii membrum firmius non labefactaretur concussu terræ, superne tamen obterebatur altiorum in vicinia murorum casu. Alia quippe super aliam cadendo cumulabatur domus, ita ut si quem in prima succussione fortuna servasset quædam, non longum id beneficium esset: alia enim mox superincidens domus exitium frustra servato repræsentabat. Quam ergo subitum ac vehemens, tam ineluctabile ulla vi, ulla fuga vitabile malum erat, ut commodissima sors plerorumque videri potuerit, quos dormientes, velut triste somnium, mors invasit: lucrifecerunt enim angustias præcessuri, si vigilarent, fatum extremum metus et desperationis sævissimos horrores, qui calamitate improvisa citra sensum hausti sese perire nescierunt. Quæ præcipua felicitas lactentium aut nondum per ætatem rationis compotum puerulorum fuit. Tales enim obriti suffocative unam experiebantur miseriam corporum, nullo prævio exacerbatam angore animorum. Inter hæc cum ad sonitum ruentium tectorum, ad clamores et gemitus pereuntium hominum accederet horribilis fremitus insolito quoque simul æstu effervescentis maris, qui adhuc supererant hæc tam atrocium initia dolorum non uni quantovis usitato infortunio rerum humanarum, sed ultimæ consummationi naturæ ac mundi universi præludere putabant. Cum enim ad mare tumultuosius tum quam antea unquam intumescens sita Dyrrachiensis urbs esset, cumque ex urbis universæ varia ruina, ex collisione caducarum molium, ex ejulatibus consternatorum aut morientium concentus horrifice mistus immanium sonorum fragorumque aerem compleret, qui extra Dyrrhachium illa nocte fuerunt, accipientes attonitis auribus tumultuosissimam istam confusionem vocum et strepituum horribilissimorum, nihil sane suspicari mitius poterant quam advenisse finem **257** extremum rerum humanarum et fatalem cœli ac terræ destructioni diem. Hac violentia per spatium temporis non exiguum grassatus in urbe terræmotus nihil ibi jam in quod pergere sævire reliquum fecerat; præter arcem, quæ una illæsa stetit, omnia ædificia collapsa omnes in iis repertos homines communi sepulcro tumulaverant. Eam tragicam ubi late ostendit oculis speciem ortus diei, quæ tam diram exi-

τε καὶ δικέλλαις καὶ παντὶ τῷ προστυχόντι ὀργάνῳ πρὸς ὀρυγὴν χρώμενοι, καὶ προσπεσόντες ὤρυττον, ἵνα γοῦν καί τισι ταλαιπώροις ἔτι ζῶσιν ἀπαμύναιεν τοῦ κινδύνου, τὸ δὲ πλέον ὡς ἂν καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν ἐκφορήσαντες τοῖς ἐρειπίοις κατασπασθέντα λαβόντες ἔχοιεν· τότε γὰρ τοῖς πράγμασι τῶν πεσόντων καὶ οἱ κληρονόμοι συγκατεδύοντο, καὶ ὁ λαγχάνειν τὰς ἐξούλης δίκας ἐκείνοις οὐκ ἦν. Ἐφ' ἡμέραις οὖν ἅπαν τὸ γεγονὸς εἰς ἔδαφος κατασκάψαντες καὶ χρυσοῦν ἀμήσαντες θέρος Ἀλβανοί τε καὶ οἱ περίοικοι, ὡς ἄμαις χρώμενοι ταῖς δικέλλαις, τέλος ἔρημον ἀφιᾶσι τήν ποτε πόλιν ἐκείνην, γνωριζομένην σημείοις τισὶν ἀμυδροῖς, ἐν οὖσι καταλεγομένην οὐ τῷ εἶναι, ἀλλὰ μόνῳ τῷ ὀνομάζεσθαι. Ὁ δ' ἐκείνης ἀρχιερεὺς Νικήτας εὑρεθεὶς κἀκεῖνος τῷ τότε, καὶ φυλαχθεὶς μὲν, ἀλλ' ἐν πολλοῖς τῶν μελῶν τὰ σύμβολα τοῦ κινδύνου φέρων, πικρὰν ἰδὼν συμφορὰν καὶ ἣν ἥκιστ' ἄν τις καὶ προσεδόκησε πώποτε, κατάφοβος φεύγει, ἀφεὶς ἔρημον οὐχ ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ταύτης ἐποίκων καὶ κάλλους κτισμάτων καὶ πραγμάτων αὐτῶν τὴν μητρόπολιν.

η'. Τὰ κατὰ τὸν ῥῆγα Κάρουλον, καὶ ὅπως στόλον ἐξηρτύετο.

[P. 244] Τότε τοίνυν καὶ ὁ ῥὴξ Πουλίας Κάρουλος, A ἔκπαλαι τὸν Μαφρὲ καταγωνισάμενος, ἐν ἀκμῇ ἦν τῶν καθ' αὑτὸν πραγμάτων, καὶ νεῶν παρασκευαῖς πλείστων ἐμεγαλύνετο, ἔκσπονδος ὢν βασιλεῖ τὰ πλεῖστα ἐπ' αἰτίαις τῶν Βαλδουΐνου συναλλαγμάτων, ὡς ἐντεῦθεν ἐπὶ τῇ πόλει οἴεσθαι δικαιοῦσθαι. Παρεσκεύαζε μὲν καὶ τὸ ναυτικὸν πλεῖστον ὅσον, καὶ σώμασι καὶ ὅπλοις καὶ χρήμασι συνεκρότει· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸν πάππαν προσελιπάρει καὶ θερμῶς ἐδέετο ἐφεῖναί οἱ τὴν κατὰ τῆς πόλεως ἐκστρατείαν, ὡς καὶ ἄλλως δίκαιον ὂν ζητεῖν τὰ τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐφ' οἷς σφίσι συμφωνοῦσι καὶ ἡ Ἐκκλησία συνῄνει καὶ συνεργεῖν τὰ μέγιστα ὑπισχνεῖτο. Καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν, ἐκ πολλοῦ παρασκευαζόμενος· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀνέριστα τὰ πρὸς ἐκεῖνον διαγινώσκων καὶ τὸ πᾶν ἀδήριτα, ὅτι καὶ πλεί- B σταις μὲν ταῖς ναυσὶν ἐξηρτύετο, πολλῷ δὲ καὶ τῷ κατὰ γῆν πεζικῷ διὰ Βρεντησίου περαιωθησόμενος εἰς τὸ τοῦ Δυῤῥαχίου ἐπίνειον, ἐρήμου ὄντος ἢ καὶ μᾶλλον παρ' ἐκείνου κατεχομένου, εἰς τὸ ἀνακτισθῆναι χρησόμενος, ὡς ἐλέγετο, δυνατὸς ἦν, κἀντεῦθεν διττὸν ᾠκονόμει τὸ στράτευμα, ἄλλως ἔγνω τὴν πρὸς ἐκεῖνον μάχην μεταχειρίσασθαι. Καὶ δὴ πολλάκις μὲν οὐκ ἰδίους πέμπων παρὰ τὸν πάππαν (οὐ γὰρ ἐδύνατο ἐκείνου κατὰ θύρας ἀπαντῶν-

cepit noctem, concurrerunt ex agris undique quam maximo numero, sumptis in manibus ligonibus et marris omnique terræ movendæ apto instrumento, quod cuique tn manum quærenti venerat. Cum his acervum illum immanem ruinarum, qui pridie urbs fuerat, undique aggressi fodere cœperunt, sive urgente charitate, si quem forte miserum adhuc spirantem inter ruta et cæsa dirutarum ædium vindicare ab interitu possent, sive, quæ maxima pars erat, instinctu avaræ cupiditatis, ut tot divitias ibi cum possessoribus sepultas nec alium jam habentes legitimum hæredem, dominis cum sobole et cognatione universa pariter occumbentibus, in suos ipsi usus auferrent, securi forensium tricarum nec metuentes interdictum unde vi. Hic aliquot dierum labor fuit, quo illa versando scrutandoque evoluta congeries et in unam utcunque æquatam complanata superficiem est. Ex eo multi campo messuere segetem auream, ligonibus usi vice falcium, Albanitæ cæterique circum habitantes, demumque cum præda recedentes plane desertam reliquerunt illam olim urbem, ubi fuerit signis nunc tantum exilibus monstrantem, in urbibus numeratam dicis tantum causa, et nomine tenus, cum modo urbs non sit. At ejus antistes Nicetas unus repertorum inter ruinas, et servatus superstes ille quidem, cæterum in multis cicatricibus reliquis ex plagis quas illapsu saxorum tignorumque acceperat, luculenta vestigia mirabiliter vitati periculi circumferens, memoria ipsa cladis, quam viderat et senserat atrociorem **358** opinione omni, perculsus adeo est ut locum fugerit nec sustinuerit insistere sepulcro suæ metropolis, quam orbatam civibus, corona mœnium et ædificiorum elegantium omni ornatu, opibus quoque spoliatam, hæc ad extremum sui pastoris accessio reliquit plane desolatam.

8. *De rege Carolo, ut is classem armaverit.*

Hac tempestate fortuna regis Apuliæ Caroli, qui C jampridem Manfredum debellaverat, in flore atque apice felicitatis erat. In primis apparatu ingenti navali potens et formidandus habrtur. Palam autem se ferebat infensum imperatori ob societatem affinitate firmatam quæ ipsi cum Balduino intercedebat. Cui velut jus vindicaturus pristinum, expeditionem in urbem Constantinopolim adornabat, navesque ad id et prævalidas et plurimas et tum corporibus tum armis tum cæteris utilibus ad scopum rebus copiosissime instructas compararat et congregaverat. Neque his contentus a Papa etiam petebat et ardentibus instabat precibus, ut Constantinopolitanæ hujusmodi expeditionis auctor ipse fieret seque isti negotio præficeret: dignum enim esse id bellum, quo videlicet repetenda filiorum ejus esset hæredi- D tas, quod Patris communis nomine auspiciisque generetur. In quæ illis consentientibus, Ecclesia quoque consilium probavit, et cooperaturam se ad effectum votorum quam posset maxime promisit. His tunc agitandis conficiendisque intentus Carolus erat. Imperator vero prorsus imparem se sentiens isti sustinendo bello, nec quidquam dubitans quin succumberet Romana res, si contra eam Carolus duceret tum illam, de qua dixi, instructissimam classem, tum simul fortissimum, quem item paraverat, terrestrem exercitum, Brundusio in Dyrrhachii navale jam vacuum et occupanti expositum mox, prout destinaverat, **359** deportandum. Bifariam enim isto modo partiri copias Carolus de

τος), ἄλλως δὲ γραμματοφόρους κρυφηδὸν, καὶ δὴ καὶ Ἰταλῶν ἐπιδόξους ὅσους ᾔδει φιλοῦντας καὶ τῆς ἐκείνων συμμορίας γινωσκομένους, ἔστι δ' ἐνίοτε καὶ οὓς φρερίους αὐτοὶ λέγουσιν, ἀδελφοὺς δῆθεν, ὑπερχόμενος καὶ θωπεύων, πολὺς ἦν δυσωπῶν τὸν Ῥώμης ἀρχιερέα καὶ καταποτνιώμενος μὴ ἐφεῖναι Καρούλῳ τὰ κατὰ νοῦν πράττειν, μηδὲ συγχωρεῖν Χριστιανοῖς ἐπὶ Χριστιανοὺς στρατεύεσθαι· εἶναι γὰρ καὶ Ῥωμαίους, οὓς αὐτοὶ Γραικοὺς ὀνομάζουσι, τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας τοῖς Ἰταλοῖς, ἔχειν δὲ καὶ αὐτὸν τοῦτον πατέρα πνευματικὸν καὶ λογίζεσθαι ἀρχιερέων ὄντα τὸν πρώτιστον. Ἤδη δὲ καὶ ὑπισχνεῖτό οἱ τὰ χρηστότερα· [P. 245] τὰ δ' ἦν τὸ μίαν μάνδραν γενέσθαι τὴν Ἐκκλησίαν Θεοῦ, καὶ ἀρθῆναι τὸ μέσον σκάνδαλον, ἀνόνητα ἐπεισφρήσαν ἐκ παλαιοτέρου ταῖς Ἐκκλησίαις· μηδὲ γὰρ εἶναι λοιπὸν ἐμποδὼν τοῦ ταῦτα γίνεσθαι ἀποκατασταθείσης τοῖς ἐξορίστοις τῆς πόλεως. Ταῦτά τε συχνάκις διεμήνυε, καὶ χρυσὸν πέμπων Καδδηναλίοις (στρόφιγξιν ὁ Ἕλλην εἴποι, ὡς θύρας οὔσης τοῦ πάππα κατὰ τὴν Χριστοῦ μίμησιν) καὶ οἷς ἀλ-

A λοις ἐπίστευε φίλοις, εὔοδα τὰ τῆς πρὸς τὸν πάππαν ἱκετείας καθίστα, καὶ ὁ Κάρουλος ἐκωλύετο. Αὐτὸς δὲ καὶ πλέον ὁ βασιλεὺς τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν εἰρήνην ἐπισυνδέων, τοὺς μὲν ἐκεῖθεν ἐρχομένους, καὶ μᾶλλον εἰ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης εἶεν, φιλοφρόνως προσίετο, ὡς καί ποτε τὸν Κροτώνης ἐπίσκοπον, ἄνδρα λόγιον ὄντα καὶ διγλωσσοῦντα κατ' ἐπιστήμην τὴν θείαν, ὃν καὶ τῷ πατριάρχῃ πέμπων καὶ κυβερνῶν μετὰ καιρὸν μετημφίαζε πρὸς τὸ Ἑλληνικώτερον, καὶ ἐκκλησίαν διδόναι οἱ τῷ λόγῳ τῆς ἐπιδόσεως, ὡς σχολάζοντι τῆς λαχούσης, ἤθελέ τε καὶ ᾠκονόμει· κἂν ἐγένετο, εἰ μή γε φωραθεὶς ἐκεῖνος εἰς δύσνοιαν καὶ τῶν ἡμετέρων βλάβην τὸ μὲν καθ' Ἕλληνας ἐστολίσθαι καὶ πάλιν εἶχε, τὴν δὲ βασιλικὴν εὐμένειαν ἀπολωλεκὼς περί που τὴν Ποντοηράκλειαν ἐξωρίζετο. B Τέως δ' οὖν τῇ Ἐκκλησίᾳ οὐκ ἦν ἐμποδὼν κατὰ πᾶν ἐκείνῳ συγχρῆσθαι οὕτως ἔχοντι. Ἄλλους δὲ πολλοὺς πλείστους φρερίους ἐδέχετο καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἔπεμπεν ἀρχιερεῦσι καὶ πατριάρχῃ, ἐκ τῆς προσφορᾶς αὐτῶν κοινωνίας ἐν ψαλμοῖς, ἐν ταῖς ἐπὶ τῶν ἀδύτων εἰσαγωγαῖς τε καὶ

creverat; et jam misisse Dyrrhachium dicebatur qui solum præoccuparent ubi steterat illa civitas, quam etiam, ut ferebatur, reficere cogitabat. Cum, inquam, hæc secum reputaret imperator, alia omnino ratione quam vi aperta instantibus occurrendum malis censuit. Missitabat igitur frequenter preces et litteras supplices ad papam, non per legatos aut homines agnitos pro suis (frustra enim C tales mittere conaretur, tenente citeriores Roma provincias et quasi portas ipsas aulæ pontificiæ Carolo, haud dubie prohibituro ne transirent), sed per alios fidos et non suspectos ob dissimulatum habitum tabellarios, et per quosdam Italos illustres, quorum sibi amicitiam paraverat quosque a Caroli partibus alienos norat. Utebatur et ad id interdum ejus generis hominum ministerio, quos Latini Frerios vocant, quasi diceres fratres, quos ad id sibi officii præstandum artificio blanditiarum attraxerat. Horum interventu omnium multus erat in obsecrando obtestandoque Pontifice Romano, ne sineret Carolum exsequi quæ destinaverat, neve permitteret Christianos Christianis bellum inferre: esse enim nos quoque Romanos, quos Latini Græcos appellarent, uni eidemque subjectos Christo, D unum unius Ecclesiæ corpus cum Italis conflantes; se quoque papam habere atque agnoscere spiritualem Patrem, episcoporum omnium principem. Huic professioni promissiones in posterum plausibiliores addebat, daturum se ei videlicet efficacem operam quo in unum ovile redigeretur Ecclesia Dei, nationum discrimine sublato, et scandalo damnosi discidii, quo dudum perniciose communis concordia dirimebatur, de medio amoto: nihil enim jam obstiturum quominus id fieret, restitutis in patriam antiquam suam Constantinopolim illis qui ex ea **360** dudum pulsi per Latinos fuerant. Talia simul subinde inculcabat, simul aurum transmittebat ad cardinales, quæ vox Latina Græcæ respondet significanti cardines, studens hac arte papam, qui et ipse, quod de Christo dicitur, quasi ostium est, his quasi cardinibus ei affixis in quam ipsi esset utile partem invertere, quod non frustra tentavit, impetrato tum a papa quod petebat, et Carolo ne sibi bellum inferret prohibito. Ipse autem interim imperator magis magisque attendebat paci Ecclesiæ procurandæ arctiusque stringendæ, homines Italicæ ditionis, maxime si ecclesiastici essent et Latini ritus, forte Constantinopoli peregrinantes aut degentes benevolentissime admittens adhibensque. Id quod observare licuit in episcopo quondam Crotonæ, viro litteris divinis pereruditio et lingua juxta utraque diserto, quem in patriarchæ comitatu collocatum eique commendatum post aliquod tempus sacris Græci ritus vestibus induit, volens procuransque ut ecclesia hic ei gubernanda per delegationem, ut solet dici, traderetur; cujus delegationis capax erat, quippe qui ejus, quam primum fuerat sortitus, cura et gubernatione liber esset. Quod effectum haud dubie fuisset, nisi sub hæc ille deprehensus moliri nescio quid inimico animo in nostrum damnum, in vestitu quidem Græco perseverare permissus etiam postea fuisset, tamen amissa deinde imperatoris gratia exsulatum circa Heracleam Ponti missus esset ob nescio quam civilem causam. In qua ipsa eam adhibuit moderationem, ut declararet non obstare se quominus eo, licet exsulante suo jussu, Ecclesia ad quodcunque utilem putaret uteretur. Alios vero Latinos plurimos et in iis sæpissime Frerios, humaniter excepit et in ecclesiam misit, ut ibi ab episcopis et patriarcha in omnem libere sacrorum communionem admitterentur, oblationis, psalmodiæ, ingressus adytorum, stationum, participationis **361** divini panis, quem antidorum vocant, cunctis hisce com-

στάσεσιν, ἐν μεταλήψει τοῦ θείου ἄρτου, ὃν ἀντίδωρον λέγουσιν, ἐκ πάντων ἄλλων πλὴν μεταλήψεως (οὐ γὰρ ἔχρηζον) τὴν εἰς ἐγγύας κειμένην τῶν Ἐκκλησιῶν εἰρήνην κατεμπεδῶν τε καὶ προασφαλιζόμενος,

θ'. Ὅπως πρέσβεις ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν ῥῆγα Φραγγίας ἀπέστελλεν.

[P. 246] Ἔπεμπε δὲ καὶ ἄνδρας ἐκκλησιαστικοὺς πολὺ τὸ ἀξιοπρεπὲς ἔκ τε τρόπου καὶ ὀφφικίων ἔχοντας πρὸς τὸν ῥῆγα Φραγγίας, αὐτάδελφον μέν τοῦ Καρούλου τὸ γένος ὄντα, τοὺς τρόπους δὲ ἥκιστα ἀδελφίζοντα. Οἱ δ' ἦσαν ὅ τε τῆς Ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ ὁ Βεκκος καὶ ὁ τοῦ βασιλικοῦ ἀρχιδιάκονος κλήρου Μελιτηνιώτης. Οἷς δη καὶ οὐκ ἐκχωροῦν εἰς βρεντήσιον διαπεραιοῦσθαι καὶ γῇ χρωμένους βαδίζειν, τὴν μὲν μέχρι καὶ Αὐλῶνος ὁδὸν ἵπποις χρωμένους ὁδεύειν παρεῖχεν, ἐκεῖθεν δὲ νηὸς ἐπιβάντας καὶ θάλασσαν τέμνοντας τὴν ἐς τὸν ῥῆγα, ὅπου ποτ' ἂν εὑρεθείη διάγων, ποιεῖσθαι διαπεραιωσιν. Ἦν δέ οἱ ὁ τῆς πρεσβείας σκοπὸς κἀκεῖνον δώροις καὶ λόγοις ὡς δυνατὸν ἐκμειλίσσεσθαι, καὶ παρασκευάζειν εἰρηνικὸν ὄντα ταῖς φήμαις γράφειν μὲν καὶ προς τὸν ἀδελφὸν τὰ εἰκότα καὶ τὸ θράσος ἐκμαλάττειν καὶ τὰς ὁρμὰς ἐκείνου ἀνέχειν. Ῥᾶον γὰρ, ὡς καὶ τινα οἴεσθαι, πρῶτον ὄντα καὶ ῥῆγα τετιμημένον ἀρ-

A χῆθεν καὶ ἐπὶ μεγαλειότητι ἐξουσίας τιμώμενον, πρὸς δὲ καὶ τοὺς τρόπους εὐθὺν, τὸν δεύτερον καὶ χθὲς εἰς ῥῆγα τετιμημένον, πρὸς δὲ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ λειπόμεπον καὶ δε σκολιὸν πείθειν· μηδὲ γὰρ ἀπευθύνεσθαί ποτε τὸ ὀρθὸν πρὸς τὸ σκολιὸν, εἰ δ' οὖν, μηδ' ἀποσκολιοῦσθαι, ἀλλὰ τὸ σκολιὸν πρὸς τὸ εὐθὺ, παρ' ὃ καὶ ἡ προσηγορία τῆς ποιότητος εἴληπται. Εἴ μὲν οὖν πείθοι, ἀλλ' οὖν ἐντυγχάνειν τῷ πάππᾳ ὑπὲρ Γραικῶν, ἀδελφῶν καὶ αὐτῶν ὄντων καὶ τοῦ αὐτοῦ ἠξιωμένων ὀνόματος, καὶ οὕτως ἐκκόπτειν πειρᾶσθαι τὰ κατὰ τῶν Ῥωμαίων τοῦ ἀδελφοῦ μηχανήματα. Ταῦτα τοῦ βασιλέως ὀναθεμένου τοῖς πρέσβεσιν, ὑπὸ μεγάλῃ θεραπείᾳ λαοῦ τε καὶ βασιλικῶν εἰκόνων καὶ ἐκπωμάτων καὶ βαρείας ἐξόδου. ὡς καὶ φανέντας μόνον ἐκκλῆξαί, ἐξῄεσαν. Ὡς δ' B Αὐλῶνα φθάσαντες καὶ νηὸς ἐπιβάντες Παχύνῳ ἄκρᾳ Σικελίας προσέσχον, μανθάνουσι πέραν πρὸς Καρχηδόνα, ἣν Τούνισιν λέγουσιν, ἀπελθόντα τὸν ῥῆγα τοῖς κατὰ Λιβύην Αἰθίοψι πολεμεῖν. Καὶ δὴ ἐφ' ἡμέραις ἐκεῖσε ναυλοχησάμενοι ἀπαυτόθεν εὐθὺς Τουνίσεως ἤλαυνον, τὸ Σικελικὸν καταμετρούμενοι πέλαγος, [P. 247] ἐφ' οὖν δὴ καὶ ναυαγίῳ χρησάμενοι παρ' ὀλίγον ἦλθον τοῦ βυθισθῆναι. Ὡς δὲ μόλις πολλὰ παθόντες ὀπέβαινον, τῷ μὲν ῥηὸὶ ἐν ἀῤῥωστίᾳ ὄντι χαλεπῇ προσελθόντες τὰ βασιλικὰ ἐνεχείριζον γράμματα. Ὁ δὲ ῥὴξ μὴ ἔνων ὅ τι καὶ δρῴη, τοῦτο

municationibus (excepta interim sola perceptione sacri calicis : non enim hanc illi quærebant), quam serio procuraturum spoponderat et perpetraturum receperat, Ecclesiarum pacem jam nunc auspicans et sensim usurpando obstaculaque amoliendo præmuniens.

9. *Ut legatos imperator ad regem Franciæ miserit.*

Misit autem et viros ecclesiasticos multæ dignitatis, tum merito virtutum tum officiorum auctoritate quæ gerebant, ad regem Franciæ, Caroli genere fratrem, quanquam utriusque mores minimum inter se germanitatis præferebant. Hi autem fuere chatophylax ecclesiæ Veccus et regii archidiaconus cleri Meliteniotes. His cum non licet recta Brundusium trajicere propter ibi dominantis Caroli metum, prescriptum ut via terrestri Aulonem equitando se transferrent, indeque nave conscensa per altum in Franciam tenderent, illic regem conventuri ubicunque versari eum contigisset. Scopus legationis erat regem donis et verbis quantum fieri posset delinire, conarique adducere ipsum, quem fama ferebat pacis esse studiosum, ad suadendum fratri scriptis litteris ne bello inquietaret Orientem Erat autem verisimile magnum pondus habituram auctoritatem majoris natu germani, qui rex a principio fuisset tantumque ipsi potentia præstaret, ad hæc qui vita rectus et moribus inculpatus haberetur, ad emolliendum animum et feroces impetus frenandos Caroli minoris natu fratris, qui nuper tantum vocari rex cœpisset, angustiusque ac opibus 232 fraterno inferius regnum haberet,

denique obliquorum et a recto inflexorum morum homo, quibus dirigendis aptissima esset amussis domestici exempli et late celebrata rectitudo sancti C ejus regis tam arto illi sanguinis vinculo conjuncti: non enim rectum ad obliqui normam exigendum est (enimvero depravatio hæc quidem, non correctio esset), verum obliquitas detorti exæquanda ad rectum, ut sic sua constet regulæ ratio ac vis origine indicata vocis a regendo et dirigendo ductæ. Quod si persuadere fratri non posset, certe ageret apud papam pro Græcis, fratribus et ipsis et eodem Christianorum nomine dignatis, sicque conaretur infringere fratris machinationes in Romanos. His ab imperatore mandatis acceptis, dant se in viam legati comitatu ac satellitio stipati numeroso pariter et ornato, regio ipsi cultu instructuque supellectilis splendidæ, imperatoriarum imaginum ac vasorum, ut longo ista portantium tractu cæteraque magnificentia illustris pompæ mirificam egredientes urbe D attonitis visu populis speciem fecerint. Aulonem pervecti, ubi nave illic conscensa Pachynum Siciliæ tenuerunt, audiunt transgressum regem in adversum litus prope Carthaginem, quam nunc vocant Tunisim, cum Æthiopibus Africam tenentibus bellare. Ergo ibi morati paucis diebus, solventes ad Siculum emetiendum fretum Tunissim versus, navem illo cursu fregerunt, et parum abfuit quin mergerentur. Ut autem vix tandem multa perpessi exscenderunt, regi ex gravi morbo decumbenti litteras imperatoris reddiderunt. Rex incertus quid ageret, hinc quidem morbo urgente, inde belli districtus curis, supersedebat expeditione ne-

μὲν ἀῤῥωστῶν, τούτο δὲ καὶ πολέμοις ἐνασχολούμενος, ἀνήρτα τε τούτοις τὰ πράγματα καὶ πρὸς τὸ νοσοκομεῖσθαι ἦν. Οἱ δὲ καθ' ἡμέραν θέαμα ἑώρων ἐλεεινὸν Ἀγαρηνῶν μεταξυ καὶ Λατίνων. Ἔξω γὰρ θαλάσσης ἐπιταφρευσάμενοι Ἰταλοὶ ὀχυρώματι ἐχρῶντο τῇ τάφρῳ, τὸ μεταξὺ κατέχοντες· Αἰθίο ες δὲ Καρχηδόνι φρουρίῳ τε καὶ ὁρμητηρίῳ χρώμενυι εἶχον μὲν ἐν ἀσφαλεῖ καθῆσθαι, εἶχον δὲ καὶ ὅπη παρείκοι θαῤῥούντως ὁρμᾷν. Καὶ συνεχῶς καθ' ἡμέραν διεπολέμουν πρὸς ἀλλήλους, ὡς πλείστους ἀμφοτέρωθεν πίπτειν. Ἐπέκειτο δὲ λοιμὸς ἰσχυρὸς, ἔθνησκον δὲ ἐπασσύτεροι, καὶ ὁ θάπτων οὐκ ἦν, πυρσὶ δὲ νεκύων οὐ καίοντο κατατεθνηώτων. Ἡ τάφρος δ' ἐκείνη εὐρεῖά τε καὶ βαθεῖα οὖσα οὓς ζῶντας ἐτήρει, τούτους καὶ θανόντας ἐδέχετο, καὶ οὕτω πλείστους ὥστε καὶ ἀναχωματοῦσθαι κατὰ μέρη κινδυνεύειν ἀγχωμαλοῦσαν. οὕτω συχνοὶ ἔνθεν μὲν τῷ πολέμῳ, ἐκεῖθεν δὲ τῷ λοιμῷ ἔπιπτον. Ὁρμὴ δ' ἐκείνοις ἀνέζει ὡς ὑπὲρ σταυροῦ κινδυνεύουσι. Τότε καὶ ὁ ῥὴξ, ἐπεὶ χεῖρον εἶχε καὶ οἱ τὰ τῆς σωτηρίας ἀπέγνωστο, ὅσον ἦν χρηματίσας ἐκείνοις, καὶ δείξας ῥοπὴν πρὸς εἰρήνην ἔχων καί γ' εἰ περιέσται καὶ συγκροτήσων εἰς δύναμιν, ἐκέλευεν ἀναμένοντας ἡσυχάζειν. Ἐπεὶ δ' τῆς ἐπιούσης ἐπέστη οἱ τὸ χρεὼν καὶ ἤδη ὁ ῥὴξ ἐτελεύτα, οἱ μὲν ἀμφ' ἐκεῖνον

A εὐθὺς ἐνσκευασάμενοι τὸν νεκρὸν ἐκείνου ὡς ἐν πληροφορίᾳ ᾠκειωμένου Θεῷ, μύροις ἀλείφοντες καὶ βράσμασι λεβήτων ἐνέψοντες, τιμίοις χηλοῖς ἐναπετίθουν τὰ λείψανα ὡς τῇ πατρίδι ἀνακομίσοντες, οἱ δέ γε πρέσβεις κεναῖς, ὃ λέγεται, τῶν ὑπεσχημένων ὑπέστρεφον ταῖς χερσίν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς οὐκ ἠφίει προσμηχανᾶσθαι ἁμαρτὼν τῶν ἐκ τοῦ ῥηγὸς, ἀλλὰ πολλοῖς ἑτέροις μεσολαβοῦσι πρὸς πάππαν (ἡ γὰρ τοῦ Καρούλου ἐπίθεσις ἔπειθε) τὰ τοῦ σκοποῦ διανύειν ἐξ ἅπαντος ἐπειρᾶτο.

ι'. Ὅπως ἀκουομένου τοῦ στόλου τὰ κατὰ πόλιν ὁ βασιλεὺς παρεσκευάζετο.

Οὐ μὴν δὲ καὶ τῶν εἰσ παρασκευὰς κατεῤῥᾳθυμημένως εἶχε καὶ ἀμελλῶς, ὡς ἐκεῖθεν μόνον προσδοκῶν ἀποχρώντως γενήσεσθαι, [P· 248] ἀλλὰ καὶ

B αὐτὸς ὡς εἶχε παρεσκευάζετο. Εἰσαγαγὼν γοῦν ἔξωθεν σῖτον ὥστε πύργολς πληρῶσαι τῷ πλήθει, τὸν λοιπὸν τοῖς πολίταις παρεῖχεν εἰς φυλακὴν ὡς κατὰ καιρὸν αὖθις ἀντιπαρέξουσι, καὶ χοίρων ὅλας ἀγέλας, καὶ αὐτοὺς ἐπεμέριζε τοῖς πολίταις ἀνὰ δέκα καὶ πλέον ἢ καὶ ἐλλεῖπον ἑκάστῳ διδοὺς ὥστε σφάττειν καὶ αὐτοὺς ἀποκερδαίνοντας τὰ ἐντόσθια τὰ ταρίχη τῷ κοινῷ φυλάττειν, ὅπλα τε μυρία καὶ ὀϊστοὺς καὶ ὄργανα πετροβόλα, ὁπλοτέχναις καὶ μη-

gotiorum, intentus valetudini **363** curandæ. Per has moras feriebantur oculi quotidie nostrorum spectaculo luctuoso atrocium et cruentorum Latinos inter Agarenosque certaminum. Aliquantum a littore fossam Itali longam duxerant, et quod eam inter ac mare patebat spatii tenebant. Æthiopes Carthagine pro arce usi ad receptaculum tuta, ejus fiducia erumpebant audacius in hostes. Hinc quotidianæ velitationes et pugnæ conserebantur, plurimis utrinque cadentibus. Grassabatur interim perniciosa pestis, densabanturque mortes, adeo ut funeribus Libitina deesset, superstitibus ad cadaverum sepulturam non sufficientibus. Unum scilicet illud ad tragicam Iliacorum malorum faciem deerat, quod pyræ mortuorum non arderent, sed fossa eadem illa profunda et lata, quæ vivos tuebatur, defunctos hauriret, tanto jam numero, ut brevi complenda videretur et ad æqualitatem attollenda campi; tam in eam multi quotidie partim hostili cæsi ferro, partim lue pestifera exstincti devolvebantur. Vigebant tamen animis reliqui; et sibi conscii pro crucis gloria periclitari sese, ardorem audaciamque a causa belli trahentes, fortissime adversus quantamvis fortunæ iniquitatem nitebantur. Rex interim morbo invalescente in eum redactus statum ut de vita ejus desperaretur, allocutus tamen legatos est, magnam ostendens propensionem ad pacem inter imperatorem fratremque procurandam. Eamque conciliationem pro viribus se promoturum, si vita suppeteret, promisit, exspectare interea ipsos et quiescere jubens. Ab his dictis postera ei dies suprema illuxit. Rege mortuo, qui ei astabant, defuncti cadaver, pro

C merito animæ, quam Deo esse charissimam persuasissimum habebant, unguentis delibutum et alienis ferventibus incoctum pretiosis condiderunt **364** loculis, venerandas illas secum in patriam reliquias relaturi. Legati vero nihil nisi vacuas, quod dicitur, manus ex tantis promissis reportarunt domum. Cæterum imperator per regis mortem spe frustratus sua, non tamen destitit alia ad destinatum via grassari, sed multis aliis apud papam intercessoribus adhibitis (nam ingens a Carolo metus omnia experiri suadebat) impetrare ab eo ut Caroli expeditionem impediret conabatur.

10. *Ut ad famam venturæ infestæ classis in urbe imperator præparaverit quæ necessaria putabantur ei tuendæ.*

Nec porro idem his conatibus arte Martem avertendi adeo confidendum putavit tanquam haud dubie successum optatum habituris, ut apparatus negligere, bellicos: simul enim providendi ei in om-

D nem eventum quæ ad vim arcendam opus essent, diligentem impendit operam. Primum omnium frumentum invexit in urbem tanta copia, ut quod ab horreis publicis et turribus expletis multum adhuc supererat, deponeret apud cives signato numero, repræsentandum ab ipsis pari mensura, quando repeterentur. Induxit et numerosissimos suum greges, quos item civibus distribuit, decem cuique plus minusve porcis assignatis. Hos qui accipiebant, occidere confestim jubebantur, et intestina quidem sibi habere, membra solida salita publico servare. Immensam ad hæc comportari curavit armorum omnis formæ copiam, jaculorum præsertim, sagittarum ac telorum cujusvis generis.

χανικοῖς τὸ ἱκανὸν παρέχων, ἡτοίμαζε. Καὶ τὸ ναυτικὸν ἐξήρτυεν ἅπαν. Οἰκοδόμους τ' ἐπιστήσας πλείονας καὶ ἐπιστάτας ἐδιδύμου τὸ τεῖχος τῆς πόλεως τὸ πρὸς θάλασσαν· τὸ γὰρ πρὸς τὴν γῆν δεδίπλωτο πάντως. Καὶ λαὸν πλεῖστον καὶ μάχιμον, ὅσον ἀποχρῶντα τοιαύτῃ παρασκευῇ πολέμου ᾤετο, ἐξ αὐτῆς διέταττεν, ὡς εἰς καιρὸν εἰσαχθησομένους ἅμ' ὅπλοις καὶ δαπανήμασι. Πέμπων τε τοὺς μὲν τῶν κατ' αἰγιαλοὺς κατωχύρου καὶ νήσους, τοὺς δ' ἀνέστελλε. Καὶ τὸ ἐν Βλαχέρναις νεώριον οὐκ ἀποδεχόμενος ὡς κατὰ πρόσωπον παρέχον ταῖς ναυσὶ πρὸς τὰς τῶν ἐχθρῶν τὴν μάχην, τὸ δὲ κατὰ πρόσωπον δυσχερὲς εἶναι ὡς ἀντιστατούσας ἰσχυρῶς μάχεσθαι, τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ τῷ παλαιῷ νεωρίῳ προσήχθετο (λέγω δὲ παλαιὸν οὐχ ᾧ χθὲς καὶ πρώην Λατῖνοι ἐχρῶντο, τῷ πρὸς τῇ μονῇ τοῦ εὐεργέτου Χριστοῦ, ἀλλὰ τὸ πρὸς τῇ πύλῃ τοῦ νεωρίου ἐκεῖθεν ὠνομασμένῃ) ὡς πάντως τοῦ κατὰ θάλασσαν κέρατος λιμένος ὄντος καὶ ταυτὸν τοῖς 'Ρωμαίων ναυσὶν ὅσον καὶ ταῖς τῶν ἐχθρῶν διδόντος. 'Αλλ' εἰδὼς τὸ κατὰ νώτου γινομένας μάχεσθαι ὅσον θαῤῥαλεώτερον μὲν A ἀνδράσιν, ἀσφαλέστερον δὲ πράγμασι, τὸ πρὸς τὸν Βλάγκα Κοντοσκέλιον ἀνοικοδομεῖν ἤθελεν, ὥστε γυρῶσαι μὲν μεγίσταις πέτραις τὸν κύκλῳ τόπον, ἐμβαθῦναι δὲ τὴν ἐντὸς θάλασσαν, ἄργυρον ὑγρὸν χυτὸν ἐμβαλόντα, ἐποικοδομῆσαί τε καὶ στέγη ταῖς ναυσὶν ἀποχρῶντα, πύλας δ' ἐπιθεῖναι ἀραρυίας [P. 249] ἐκ σιδήρου τῇ ἐν ταῖς πέτραις εἰσίθμῃ ἔξωθεν, ὥσθ' ἅμα μὲν ἀσφαλῶς ἔχειν τὸν στόλον, ἅμα δὲ καὶ ταῖς τῶν ἐχθρῶν ἀναγομέναις (μὴ γὰρ εἶναι διὰ τὸ ῥοῶδες τῆς θαλάσσης ἵστασθαι) κατόπιν ἐμπίπτειν τὰς ἡμετέρας. 'Ησφαλίζετο δὲ καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς περαίας Γεννουΐτας, ὡς μὴ συνεπιτιθῶνται στέργοντες τὰς σπονδὰς, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἄλλως φυλάττοιντο τὴν πρὸς τοὺς ἐπελευσομένους κοινωνίαν, κἂν ἀπόσχοιντο τοῦ πρὸς ἐκείνους πολέμου διὰ τὸ γέ- B νος, ἄλλως δὲ καὶ παρέσπα καὶ ἰδίους ἐποίει (λυζίους εἶπεν ἄν τις ἐκείνων) ταῖς εὐμενείαις. Καὶ ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος πρεσβείας αὖθις συχνὰς ἀποστέλλειν οὐκ ἀπώκνει παρὰ τὸν πάππαν διὰ θαλάσσης, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ συνεχῶς οἱ πάππαι ἀπηλλάττοντο, τῷ θανάτῳ. Καὶ τὸ τῶν πρεσβειῶν

Ballistas præterea et machinas ejaculandis saxis fieri plurimas jussit, fabris earum artificibus justa mercede numerata. Classem in primis expedivit suam, cunctisque necessariis instruxit. Architectis item et structoribus uno tempore adhibitis pluribus, murum urbis qua mare spectat geminavit alio astructo: nam qui partibus civitatis ad terram versis prætendebatur duplicatus ubique dudum fuerat. **365** Multitudinem quoque quam maximam fortium C et exercitatorum bellis hominum, quaniam abunde suffecturam rebatur cunctis simul locis vastæ urbis defensandis, jam nunc congregatam certis extra urbem stationibus disposuit, introducendam in tempore cum armis et commeatu, quæ foris habuisset. Misit etiam per littora et insulas qui maritimos aditus munitionibus præoccuparent; in quo delectum et judicium adhibuit, non portuum ex æquo cunctorum, suspiciendam defensionem censens, navale siquidem Blachernarum non probabat, quod naves, si quæ ibi relinquerentur, hostili contra appulsuræ classi adversas objiceret; id quod ad pugnæ successum plurium vi summa ex alto invehentium contra pauciores terræ admotas, periculosum existimabat. Vetus pariter navale ipsi non placebat. Vetus navale voco non illud, quo nuper Latini urbem tementes ute- D bantur, quod est prope monasterium Christi benefactoris, sed aliud portæ vicinum, quæ ab illo portæ navalis nomen accepit. Causa cur hoc displiceret erat, quia totum illud cornu mari prætentum late portuosum est, et parem commoditatem ibi standi hostilibus juxta Romanisque præbebat navibus. Sed intelligens fore utile Romanis navibus posse Latinas a tergo adoriri (sic enim et audacius pugnaturos viros, et rebus securius consultum iri), Contoskelium quod Blancæ adjacet reædificare voluit. Itaque locum ambivit muro lapidibus maximis exstructo, et comprehensum eo gyro mare profundius effecit, deprimi jubens fundum immisso argento vivo. Moli quoque illi muri circularis inædificavit loricam idoneæ altitudinis ad naves intus positas tegendas; tum ostio claustri ejus catenam ferream imposuit exterius arte commissam foramini ad eam inserendam in saxis vi cavato. Hæc consecuturum se putabat isto munimento, ut tutas a vi omni ea statione haberet naves, et ut illæ inde **366** opportune in hostiles aversas possent erumpere: providebat enim fore ut invehentes sese ad ostium ejus portus Latinæ naves, adituque prohibitæ obice catenæ, ibi diu propter maris fluxum consistere nequirent, sicque in eas, simul proras vertissent, nostræ a puppi facile ac tuto possent impetum facere. Præoccupavit quoque renovato fœdere ac præmunivit Genuenses habitantes in Peræa, ne Latinis se adjungerent ad urbem simul oppugnandam, sed volentes in fide pactorum perstarent quiescerentque. Quin etiam ad quantum posset prævertendum ne libido eos caperet cum popularibus ipsorum Italis, ubi armati advenissent, aliquam saltem communicationem usurpandi, quo utique impulsura erat eos necessitudo cognitionis et generis ac patriæ communis, et peculiariter invitatura hostium ab ipsis verisimiliter vim belli temperaturorum moderatio, pellexit blanditiis beneficiisque præcipuos eorum ut clientes sibi et (quod eorum vocabulum est) ligii fierent, hoc singulari professæ subjectionis officio ad fidem inconcussam devincti. Inter hæc varie providenda parandaque non cessabat variis subinde missitatis via maritima instare apud Papam, urgendo quod cœperat; et quia contingebat frequenti pontificum morte alios ex aliis papas fieri, ut quemque de novo creatum noverat, statim deliniendam per suos sibique ut poterat conciliandum curabat. In capite harum omnium cum papa tractationum ponebatur speciosa illic ei optata res, conci-

κεφάλαιον ἡ τῶν Ἐκκλησιῶν ἕνωσις καὶ τοῦ παλαιοῦ σκανδάλου ἀναίρεσις. Συγκρίνων γὰρ τὸ ἐπὶ τοῦ Δούκα Ἰωάννου συνοδικῶς γεγονὸς παρ᾽ αἰτίαν τοῦ ἀποστέλλειν ἐκεῖθεν καὶ συμμαχεῖν τοῖς ἐν τῇ πόλει ἀποσχέσθαι, ὡς ἑτοίμων τῶν ἡμετέρων ὄντων λειτουργεῖν ἐκεῖσε καὶ μνημονεύειν τοῦ πάππα ταῦτα ὑποσχνουμένου (καὶ ἀπεστέλλοντο δ᾽ τε Σάρδεων Ἀνδρονικος καὶ ὁ Κυζίκου Γεώργιος, καὶ τάχ᾽ ἂν ἐγεγόνει, οἱ ἐκεῖνοι κατεδέχοντο) — συγκρίνων οὖν ἐκεῖνο πρὸς τοῦτο, καὶ ἀναγκαστικώτερον εὑρίσκων τὸ νῦν ἢ τὸ πρότερον, ὅσῳ τότε μὲν προσλαβεῖν ἠπείγοντο τὸ μὴ παρ᾽ αὐτοῖς ὄν, νῦν δ᾽ ἀποβαλεῖν τὰ ἐν χερσὶ κινδυνεύουσι, τὰ αὐτὰ προὔτεινε καὶ οὕτω τοῖς πάλαι. Μηδὲ γὰρ ἄλλως ἔχειν πείθειν τὸν πάππαν ὑπερμαχεῖν τῶν Γραικῶν, εἰ μὴ ταῦτα λέγοι καὶ πράττοι· προσίστατο γὰρ τὸ σκάνδαλον, καὶ τὸ λευκοὺς Ἀγαρηνοὺς εἶναι Γραικοὺς παρ᾽ ἐκείνοις μεῖζον ᾔρετο. Ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ᾠκονόμει διὰ μὲν τῶν A τοιούτων εἰρηνικῶν σπονδῶν τὸ σκάνδαλον λύεσθαι, διὰ δὲ τῆς τοῦ σκανδάλου λύσεως ἐπισχεθῆναι τῷ Καρούλῳ τὸν στόλον, διὰ δὲ τοῦ πάλιν ἀσφαλῶς τοὺς Ῥωμαίους ἔχειν καὶ μὴ χθὲς καὶ πρὸ τρίτης μόγις ἰδόντας τὴν πατρίδα καὶ δυσχερῶς ἐπανασωθέντας πάλιν ἀφέντας ἐπανακάμπτειν, πρὸς τῷ καὶ ἄλλως ἐξῆφθαι τοῖς πλείτοις κίνδυνον. Ταῦτα διανοούμενος πολὺς ἦν καὶ πατριάρχην πείθων καὶ σύνοδον. Οἱ δ᾽ ἀφωσιωμένως οὕτω καὶ ἐπιπολαίως ἀκούοντες πτερῷ, τὸ τοῦ λόγου, τὰ ὦτα κνωμένοις ἐῴκεσαν. Οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς ἀντιστῆναι τὸ πρῶτον καὶ ἀπολέγειν τέλεον, ἀλλὰ μένειν καὶ αὖθις ἐν τῇ κυρίᾳ τὴν Ἐκκλησίαν ἡγούμενοι. [P. 250] καθὼς καὶ ἀρχῆθεν εἶχε, καὶ μὴ παρὰ καπήλων κινδυνεύειν κρίνεσθαι καὶ βαναύσων, πρῶτον μὲν οὐκ εἶχον εἰς νοῦν οὕ- B τως ἐν ἀκαρεῖ τελεσθῆναι τὸ παρὰ τοῦ βασιλέως κινούμενον, ἀλλ᾽ ὡς καὶ πολλάκις κινησάντων βασιλέων ἄλλων τὰ περὶ τούτων ἀνακυπτουσῶν αἰτιῶν

liatio Ecclesiarum et antiqui scandali amotio. Ad hoc ille sic agendum movebatur exemplo e Joannis Ducæ principatu repetito. Memoria quippe non ita vetus exstabat, Joanne Duca imperante synodi consensu decretam missamque legationem ad papam, qua nostri profitebantur separatos obsequi pontifici Romano ejusque in sacra liturgia mentionem rite facere, si is societatem abrumperet cum Latinis urbem Constantinopolim tenentibus, et se illis auxilia non missurum polliceretur. Ea legatione functi sunt episcopi duo, **367** Sardensis Andronicus et Cyzicenus Georgius. Fecissentque nostri quod offerebant, si illi propositam conditionem acceptare voluissent. In hac recordatione celebris facti comparans imperator ambo tempora, reperiebat magis nunc necessarium id consilium videri, siquidem tunc, ista majores nostri paciscebantur ad recuperandum quod non tenebant: modo autem agi de non amittendo quod in manu esset. Solet autem majus putari malum perdere quod possideas, quam non acquirere quod tibi debitum existimes. Si ergo recte ac prudenter tunc nostri pro spe recuperandi urbem talia promittere potuerunt, quidni nos easdem sine justa vituperatione paciscamur in præsenti metu ejusdem urbis amittendæ; cujus nempe jacturam vitare aliter non possumus? Manifestum autem esse non posse ulla ratione agi cum papa spe inducendi eum ad favendum Græcis, nisi prima in fronte tractationis talium rerum promissio certa collocetur: quandiu enim conciliatio Ecclesiarum non ostenditur, perstat scandalum vetus, et conventionis omnis viam obstruit lapis quidam antiquæ offensionis, inveterataque Latinis consuetudo Græcos existimandi vocandique Sarracenos alios; qui sensus quoad in ipsorum viguerit animis, frustra speretur ullam unquam processuram cujusvis cum iis concordiæ ineundæ rationem. Quare suo serviens tempori omnino constituit hoc æternorum dissidiorum semen et necessariæ conciliationis unicum obicem tollere, pace conditionibus memoratis paciscenda: scandalo porro amoto, pronum deinde speratu erat non ægre impetrandum ut expeditio maritima Caroli, quæ præsertim timebatur, inde impediretur. Qua ex re Romanis præsens idemque quantivis pretii fructus exsisteret, nempe ut firmarentur in secura possessione nuper tanto vix labore recuperatæ patriæ, neu cogerentur, quod miserrimum idemque non vitabile aliter esset, quam ab heri aut nudius fere tertius revisere cœpissent ex tam diuturam tamque dira servitute summa vi receptam dulcissimam C patriam, relinquere iterum et in longinqua exsilia redire. Talia imperator assidue secum reputans, et apud familiares disserens cum continua inculcatione periculi extremi æque **368** cunctis impendentis, cujus hæc una prævertendi offerretur via, multus item erat in suadendo ista tum patriarchæ tum synodo. Illi autem etsi obiter hæc potius ac perfunctorie quam libenter audiebant, per se tamen tunc tulerunt gratam eam sibi jucundamque inferri mentionem, velut ea ipsorum demulceretur aures; quod falso simulabatur, longe ab arcanis discrepans sensibus. Verum illis ut non placebat negotium, ita nec suppetebat præsens animus ad obstandum coram in os principi contra nitenti, cujus gratia et verecundia obnoxie constricti acquiescentium speciem præbebant. Utcunque illis certum D erat perstare deinceps quoque in semel adita possessione auctoritatis independentis, qua Ecclesiam, ut prius, ab omni absolutam alieni primatus subjectione se fixum habebant tuituros, ne cauponum illiberalis sortis homuncionum subjici unquam ipso (quod abominabantur) judicio contingeret. Dissimulare autem in istis initiis tuto se putarunt posse, primum quia nunquam ipsis in mentem venit uno sic momento consummandam rem, quam movere incipiebat imperator, verum eventurum nunc quoque confidebant quod sæpe aliis alias imperatoribus idem aggressis usu venerat, nempe ut disturbaretur per sese negotium, sponte natis, ut

ἐκωλύετο, οὕτω γενέσθαι καὶ τότε, δεύτερον δὲ ὡς εἰ καὶ μὴ γένοιτο, μὴ ἄν οὕτως ἀρθῆναι μέγα τὸ καθ' ἡμᾶς σκάνδαλον. Ἐν τούτοις μὲν οὖν τὰ ἐκείνων. Καὶ φρερίοις μὲν καὶ λοιποῖς Ἰταλοῖς ἀγαπητικῶς προσεφέροντο, καὶ ὅσον ἦν τὸ κατὰ Χριστιανοὺς οὐ διΐσταντο, ἐπὶ δὲ τῷ πλέονι οὐδ' ἐγνωσιμάχουν, μαμάκουθοί τινες ὄντες (ἢ τί ἂν εἴποιμι;) ἀναισθήτως τῶν πραττομένων ἔχοντες. Ἔδει γὰρ ἀρχῆθεν ἐπέχειν καὶ ἀντισπᾷν μὴ καταδεχομένους, κἂν ὅ τι γένοιτο, εἴπερ τῶν ἀπηγορευμένων ἐνόμιζον τὸ τελούμενον. Ἀλλ' ἐκεῖνοι τὴν Ἐκκλησίαν ἔχειν ἐν ἀσφαλεῖ οἰόμενοι, ὡς προείρηται, καθ' ὅ τι καὶ πράξοι νομισθὲν συμφέρον, ἡσύχαζον, καὶ κινουμένων παρὰ βασιλέως τῶν τοιούτων (ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐτρίβετο τὸ κινούμενον) κατημέλουν καὶ ὡς οὐδὲν ἐνόμιζον.

ια. Ὅπως σταθέντος πάππα τοῦ Γρηγορίου, ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν μετ' ἐκείνου εἰρήνην ᾠκονομεῖτο.

[P. 251] Τέλος τοῦ κατὰ Συρίαν Γρηγορίου, ἀνδρὸς

A διαβεβοημένου εἰς ἀρετὴν καὶ ζηλωτοῦ τῆς ἀρχαίας τῶν Ἐκκλησιῶν εἰρήνης καὶ ὁμονοίας, εἰς τὸ παππικὸν προσκληθέντος ἀξίωμα καὶ ἤδη τὴν ἐπὶ Ῥώμης ἐκ Συρίας ἀνύοντος, γίνεται οἱ ἐνθύμιον (ἤκουστο γὰρ ἐκείνῳ κἀκ τῶν τοῦ βασιλέως μηνυμάτων πρὸς πάππαν ὡς τὴν εἰρήνην τῶν Ἐκκλησιῶν αἱροῖτο) πέμψαι πρὸς βασιλέα, καὶ φιλικῶς μὲν τὰ πρῶτα ἐκεῖνον ἀσπάσασθαι, ἅμα δὲ καὶ δηλῶσαι τὴν κλῆσιν, καὶ ὡς τῆς εἰρήνης ἐκτόπως τῶν Ἐκκλησιῶν ὀρέγοιτο κἂν βούλοιτο τοῦτο καὶ ὁ βασιλεύς, οὐκ ἂν ἐν ἄλλῳ γενέσθαι κάλλιον ἢ αὐτοῦ γε τὴν παππικὴν ἀξίαν κατέχοντος. Ταῦτα τοῦ Γρηγορίου διὰ φρερίων διαμηνυσαμένου, δῆλον ἦν ὡς ὁ μὲν κρατῶν κατὰ δειλίαν τὴν πρὸς τὸν Κάρουλον τὴν εἰρήνην ἐζήτει, ὡς αὐτῆς γε μὴ οὔσης μηδ' εἰς νοῦν φέρειν ἐκείνην πώποτε, οἱ δὲ περὶ τὸν Γρηγόριον δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ τῆς B εἰρήνης καλὸν καὶ τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἕνωσιν. Μηδὲ γὰρ δίκαιον μηδ' ὅλως εὔλογον ἔθνη τοιαῦτα ἐπὶ μικροῖς τισι διαφέρεσθαι, ἀλλ' ἢ ἀποδούμενον τὰς αἰτίας τὸν αἰτιώμενον εἰρηνεύειν παρέχειν τοῖς

fit, in ipso tractationis decursu offensionibus collidentium sese votorum studiorumque inter partes longe diversis utrinque præoccupatas affectibus et sensibus; unde in plenum effectum sinceræ concordiæ perduci tractatio nunquam posset. Deinde quia vel si forte conventio partium asssensu coalesceret in pacta utrinque stipulata, haud secuturam tamen unquam opinabantur ex parte Græcorum exsecutionem propter alte impressam animis nationis illius universæ aversionem a ritibus moribusque, ac præsertim imperio spirituali auctoritateque in rebus ecclesiasticis superiori agnoscenda Latinorum; ex qua iras odiaque in tantum exarsisse dissidiorum æternorum incendium videbant, cui bona fide restinguendo nullam suffecturam appareret qualiscunque conciliationis inter capita partium, quantavis sancitæ religione, reverentiam. Ei fiduciæ Ecclesiæ tunc nostræ principes indormientes, præterquam, ut dixi, placide admiserunt primam illatam ab imperatore mentionem subjectionis papæ profitendæ, ultro etiam, quasi auspicantes concordiam, Frerios et reliquos Italos, qui tunc Constantinopoli versabantur, benevolentia non vulgari amplecti deinceps affectarunt communionem sine discrimine admittentes eorum in omnibus quæ Christianam religionem attinebant; et si **369** quid plus exigeretur, haud se præfacte repugnaturos præ se ferebant, nimium simplices quidam ac stulti (quid enim dicam lenius?) qui non sentirent quid ageretur, et quem in exitum ab his principiis pronus lapsus esset, præ mentis hebetudine non prospexerint. Oportuerat enim a primis jam initiis obstitisse acriter ac clare reclamasse, denuntiando neutiquam se accepturos aut ratam unquam habituros conventionem ullam, qua dudum apud ipsos sancita de prærogativa suæ sedis deque aliis dogmatibus ac ritibus, ab usu sensuque Latinorum ab horrentibus, rescindi vel infirmari quoquomodo viderentur. Illi autem in tuto mansuram salvis suis privilegiis ac juribus Ecclesiam, quidquid imperatoristis molitionibus utilitatis intuitu præsentis efficeret, arbitrari, ut dictum est, quieverunt, vel ipsos illo quodam tacito silentii suffragio comprobare visi quæ imperator movere de talibus inceptabat. Nec processu ipsos negotii per lentas tracti moras excitati sunt, stolide securi per opinionem falsam, qua cœpta ejusmodi nunquam ad finem C provehenda persuasum habebant.

11. *Ut constituto papa Gregorio imperator cum eo tractari pacem procuraverit.*

Dum hæc agitantur, Gregorio qui erat in Syria, viro late celebrato fama virtutis et insigniter studioso antiquæ Ecclesiarum pacis atque concordiæ, tandem in papalem dignitatem vocato et e Syria Romam jam ad hoc proficiscenti, venit in mentem mittere ad imperatorem certos homines cum litteris, qui eum primum a se benevolentissime salutarent, indicarentque sui vocationem ad papatum, denique declararent ingenti se ardere desiderio procurandæ pacis Ecclesiarum et firmæ inter eas conciliandæ concordiæ. Quocirca significarent, si pari studio teneretur imperator (audierat enim Gregorius quid D ab ipso moveri cœptum de hoc genere fuisset, quidque jam super ea re decessori suo papæ Clementi nuntiandum a se curasset), nunquam ei fore commodius tempus ejus negotii **370** tractandi quam se papalem obtinente dignitatem. Talia cum Gregorius imperatori per Frerios denuntiasset, manifestum fuit imperatorem quidem per pusillanimitatem solum, metu consternatum apparatuum Caroli, ad istud procurandæ pacis Ecclesiarum consilium appulisse animum, nullam unquam absque hoc foret rei talis cogitationem suscepturum: Gregorium vero in idem studium incumbere sola captum ejus rei honestate, quod videret quantum

ἀδελφοῖς, ἢ μὴν ἐν τοῖς ἰδίοις ὀφφικίοις εἴτ' ουν προνομίοις ὄνθ' ἑκάτερον [P. 252] μὴ οὕτω διαφόρως ἔχειν καὶ ἀκηρύκτως ἀλλήλοις ἀπεχθάνεσθαι· ἀρκεῖν γὰρ ἀμφοτέροις τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, καὶ ἀγαπητὸν ἀποχρώντως φέροντας ὄνομα τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἐκείνους μάχεσθαι, ὅπου καὶ τὸ νικᾶν ἐπαινετὸν καὶ τὸ ἀποτυγχάνειν σωτήριον, ἔργῳ τὴν προθυμίαν δείξασιν. Οὕτω μὲν οὖν πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες βασιλεὺς καὶ Γρηγόριος, ὁ μὲν ᾔειν εἰς τὸ πρόσω τὴν χειροτονίαν δεξόμενος, βασιλεὺς δὲ πολὺς ἦν ἐντεῦθεν τῇ συνόδῳ ἐπέχων καὶ τὸν πατριάρχην θωπευτικῶς ὑπερχόμενος ὑποκλίνειν καὶ ἀνύειν τὸ σπουδαζόμενον· εἶναι γὰρ καὶ ἄνδρα τῆς εἰρήνης τὸν πάππαν καὶ ἐπιθυμίας τῆς κρείττονος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καταστάντος τοῦ Γρηγορίου πρέσβεις ἐκεῖθεν καταλαμβάνουσι τὸ Βυζάντιον, καὶ οἱ πρέσβεις φρέριοι, ὧν εἷς ἦν Ἰωάννης Παράστρων ὠνομασμένος, πολίτης ἀρχῆθεν καὶ ξυνετὸς τὰ ἐς γλῶσσαν Ἕλληνα, ᾧ δὴ καὶ ζῆλος ἦν ὑπὲρ τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἑνώσεως, ὡς ἐκεῖνος λέγων παρίστα, ὥστε καὶ πολλάκις κατεύχεσθαι ἑαυτοῦ αὐτίκα θάνατον, ἢν μόνον προβαίη τὰ τῆς εἰ- **A** ρήνης, ὃ δὴ καὶ γίνεται ὕστερον. Ταῦτ' ἔλεγε, καὶ ταῖς ἀληθείαις σπουδαστὴς ἦν τῆς εἰρήνης θερμότατος, ὥστε πολλάκις καὶ παραβάλλων πατριάρχῃ τε καὶ τῇ συνόδῳ κατελιπάρει καὶ ταύτην ἐπέσπευδε, τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἐκθειάζων, ὥστ' ἐνίοτε καὶ ὅτε ὁ πατριάρχης λειτουργοίη, αὐτὸν ἀποτιθέμενον τὴν καλύπτραν, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ συλλαμβάνοντα, εἰσέρχεσθαι τὰ ἄδυτα, καὶ παρὰ τὸν τυχόντα ἀρχιερέα ἱστάμενον τὰς μυστικὰς συναναγινώσκειν εὐχὰς μετὰ πάσης ἐνθουσιότητος. Τοῖς μὲν οὖν ἡμετέροις οὕτω κοσμίως καὶ εὐλαβῶς προσεφέρετο, πρὸς δ' Ἰταλοὺς ἀφορῶν καλὸν εἶναι καὶ ἀσφαλὲς ἔλεγεν ἀφεμένους τῆς προσθήκης εἰς σκάνδαλον προειμένης τοῖς ἀδελφοῖς οὕτως εἰρηνεύειν. Εἰ δ' οὖν, καὶ αὐτοὺς ἀπολογουμένους ἐπὶ τῇ προσθήκῃ **B** δίκαιον δέχεσθαι, ὥστε καὶ τοὺς μὲν λέγοντας ἐκ Πατρὸς Υἱοῦ τε, ὑμᾶς ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, παραπληκτίζειν καὶ ἄμφω εἰς Θεοῦ μυστήρια παρακύπτοντας. Ἐκεῖνος μὲν ταῦτ' ἔλεγε καὶ συσκιάζων τὸ ἐπὶ τῷ Συμβόλῳ τόλμημα, πρέσβις ὢν καὶ προὔργου μᾶλλον παντὸς τὸ πρεσβευόμενον θέλων ἀνύτειν· οἱ δὲ τῆς Ἐκκλησίας

boni ex ea conciliatione redundaturum in publicam felicitatem foret, reputaretque nec justum nec conveniens esse tales ac tantas gentes exiguis causis in æternas implicari simultates, quantoque conducibilius futurum esset, quæcunque ipsarum in culpa deprehenderetur, eam bona fide emendare ac purgare crimen suum, sublataque offensione præbere fratribus pacem, vicissimque acceptam **C** sincera mente colere; aut certe si post disquisitionem constaret nihil in utravis esse quod jure culparetur, perseverare tranquille ambas in propriis unamquamque officiis ac ritibus usu legitimo statutis, nihil alteri succensentem, nec internecinis, ut hactenus, invicem odiis contentionibusque commissas implacabilium et exitiosarum utrique discordiarum funem ducere; sufficere quippe utrisque hostes crucis, quorum finis interitus. Abunde, inquam, ac multo plus quam sit satis suppetere gentium infensarum, in quibus oppugnandis qui Christi nomine censentur virtutem suam bellicam experirentur, quibus bellis et vincere gloriosum et vinci salutare est propter ingentem mercedem illis qui suum studium, opera etiam successu cassa, **D** ostenderint a Deo fidelissime repræsentandam. Sic invicem affecti animis imperator et Gregorius, hic quidem cœpta via progrediebatur, ordinationem percepturus suam; ille autem multus erat in ambienda synodo eblandiendoque patriarchæ consensu in ea quæ cogitabat, passim commemorans et cunctis subinde inculcans, esse Gregorium perstudiosum **371** hominem pacis, et vero instinctum desiderio boni publici ac splendoris rei Christianæ universæ. Paulo post a jam inaugurato et in sede apostolica rite constituto Gregorio eodem adfuerunt Constantinopoli legati Frerii, quorum unus erat Joannes Parastron nominatus, origine civis noster, prudensque ac disertus Græca lingua. Hic et verbo affirmabat et factis præ se ferebat ingenti se studio flagrare conciliandæ inter discordes Ecclesias pacis, adeo ut sæpe audiretur optare atque imprecari sibi mortem tanquam nihil consenti sibi restare amplius quod in vita cuperet, si modo contigisset procedere feliciter ad desideratum finem negotium quod tractaretur pacis; cujus et compos voti deinde factus est. Hæc ille loquebatur, et revera promotor erat ardentissimus ecclesiasticæ concordiæ, adeo ut sæpe de negotio tractans cum patriarcha et synodo Patres illos vehementissime oraret, ut quæ suarum essent cujusque partium in rem studio communi conferre ne gravarentur, res interim nostras magni faciens, usus, inquam, cæremoniasque nostri ritus dilaudans et veneratione palam prosequens summa, ita ut interdum sacrum faciente patriarcha, nudato ipse capite cæteraque adhibita significatione infimæ reverentiæ suis secum comitibus assumptis ingrederetur adyta, et coram quocunque illic reperto astans præsule mysticas simul cum eo legeret preces cum omni fervore religionis. Et ille quidem erga homines nostri ritus ita pie decoreque se gerebat: Italos autem præsentes intuens, æquum et tutum aiebat esse dimisso eos amotoque additionis ad symbolum scandalo cum fratribus, quos viderent coram, Græcis conciliari; vera ita demum coalitura pace. Simul tamen admonebat nostros, par esse ipsos quoque quas Latini allegarent additamenti symbolo inserti excusationes non aspernari, sed potius ut idoneas accipere. Qui autem omni **372** rejecta compositione, invicta utrinque pertinacia, in contentione perstare vellent, vociferantes hinc quidem ex Patre Filioque, illinc autem ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, nullo jurgiorum

καλὸν μὲν ἔλεγον τὴν εἰρήνην εἶναι, καὶ πῶς γὰρ οὔ; καὶ μᾶλλον Ἐκκλησίαις τοιαύταις, κεφαλῆς λόγον ἐχούσαις τοῖς [P. 253] ὁπουδήποτε τοῦ εἰρηνάρχου Χριστοῦ μαθηταῖς, πλὴν μετ' ἀσφαλείας καὶ οὐχ ὡς ἔτυχεν· εἶναι γὰρ τὸν κίνδυνον μέγαν τοῖς τοῦ ὀρθοῦ ὁπωσοῦν ἁμαρτάνουσι. « Καὶ τοῦτο οὐχ ἡμῖν ἄρτι ξυνέβη πεπρᾶχθαι, ὡς καὶ αἰτίαν ἔχειν τοῦ τε καινοτομεῖν ἃ οὐδεὶς πρότερον, καὶ τοῦ μὴ θέλειν μεταβάλλειν πάλιν εἰς ὃ καὶ πρὶν ἦμεν· ἀλλ' ἄνδρες μεγάλοι τὴν ἀρετὴν καὶ σοφοὶ τὴν γνῶσιν περὶ τούτων λαλήσαντες διηνέχθησαν, καὶ δόξαν ἐκείνοις διέστησαν. Τὸ δὲ καὶ εἰς πλέον τὴν ἔριν ἐκτείνεσθαι τοῦ μετρίου οὔτ' ἐκείνοις ἦν θελητὸν, καὶ τοῖς πλεονάζουσιν ἀμαθὲς ἄλλως καὶ τολμηρὸν ὁ πλεονασμός. Πλὴν τὸ καὶ ἡμᾶς τὴν προσθήκην προφέρειν ὑμῖν τότ' ἂν χώραν εἶχε καὶ δικαίως ὀνειδιζοίμεθα, εἰ δυσσεβείας ὑμᾶς ἢ ἀσεβείας, τὸ χείριστον, διὰ τὴν πρόσθεσιν ἐγραφόμεθα, ὡς ὁμοίως καὶ ἡμῶν ἀσεβούντων διὰ τὴν προσθήκην τὰ ὅμοια. Ἐπεὶ δὲ τὴν ἐπὶ τῷ Συμβόλῳ προσθήκην ἀποτρε- A πόμεθα, ὡς μὴ καλὸν ἄλλως ὂν μηδ' ἀσφαλὲς τὸ σύνολον κατησφαλισμένοις ἐπεγχειρεῖν, κἂν ἐντὸς λέγοιεν τοῦ ὀρθοῦ, ποῦ δίκαιον ἡμῖν προτείνειν τὰ ὅμοια; Τίς γὰρ ἡμῶν ἐτόλμησε πώποτε οὕτως ὡς λέγεις μετὰ προσθήκης ὁμολογεῖν: Καλὸν οὖν καὶ συμφέρον τὴν εἰρήνην σε σπεύδοντα τῶν Ἐκκλησιῶν οὕτω πειρᾶσθαι συνιστᾷν ταύτην, σοφῶς οἰκονομοῦντα παρ' Ἰταλοῖς τὴν τοῦ σκανδάλου ἀφαίρεσιν, κἂν ἡμεῖς ὦμεν οἱ αἰτιώμενοι τοῦ σκανδάλου, δικαίως ἡμῖν ἐπιπλήττοντα ὡς ἑτοίμοις οὖσι δέχεσθαι τὴν ἐπίπληξιν. Εἰ δὲ παρ' ἐκείνοις τὸ σκάνδαλον ἔβλαστεν, ἀνάγκη πνευματικὸν ὄντα καὶ πρεσβευτὴν τῆς εἰρήνης ἐκείνοις ὠθεῖν πειρᾶσθαι τὸ ἐπὶ τῇ καινοτομίᾳ τοῦ Συμβόλου ἁμάρτημα. » Οὕτως ἔλεγον οἱ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οὕτως εἶχον ὡς οὐδὲν ἀκουσόμενοι B βασιλέως, εἰ προστάσσοι ἐν τούτοις, καὶ εἴ γε τὰ μέγιστα ἀπειλεῖ.

ιβ'. Ὅπως ὁ βασιλεὺς τοὺς τῆς Ἐκκλησίας κατηνάγκαζε διὰ τὴν εἰρήνην.

Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἅπαξ τοῦ τοιοῦδε σκοποῦ γενόμε-

fine, eos, quicunque essent, insanire pariter aiebat, et inverecundos scrutatores mysteriorum Dei, ultra quam fas esset humanæ infirmitati, curiosos in profunda Divinitatis immittere oculos. Hac ille ancipiti ambas in partes oratione, minuere obumbrando tegereque conabatur invidiam temere attentatæ additionis ad Symbolum, pro suo videlicet legati, hoc est sequestri mediatorisque inter invicem adversos, officio ac munere; in quo sane fungendo fide optima diligentiaque summa versabatur, nihil C non experiens, nihil tanti ducens, quo pro spe assequendi legationis suæ scopi libenter pacisci recusaret. Ad ea porro Ecclesiæ nostræ proceres in hunc modum respondebant: « Honestam sane ac expetibilem pacem esse, quis hoc quidem neget? præsertim inter Ecclesias adeo conspicuas, quæque haud dubie capitum instar haberent æstimatione universorum, qui ubivis terrarum degunt, discipulorum Christi principis pacis. Verum pacem istam secure ac tuto, non autem quomodocunque conciliandam. Magnum enim impendere periculum a recto in utramvis partem aberrantibus. Quod ad hanc conventionem mutari a nobis vultis, non recens aut nunc primum institui contigit a nobis, quibus ideo jure impingatur crimen aut usurpatæ audaci novitate rei quam nemo prius attentaverit, D aut obstinatæ recusationis eo redeundi ubi antea eramus: sed viri magni virtute, doctrina sapientes, ista multum inter se tractata constituerunt in hunc modum, et dogmatis summa constantia tenendi eis auctoritatem indiderunt. Quod autem inde secutum est, ut contentio in rixas immodicas erumperet, nec ipsi voluerunt, et culpa ejus omnis imperitis et audacibus ultra fas hac **373** in parte excedentibus imputanda est. Cæterum quod queremini culpari vos a nobis ob additamentum symboli, tunc querela hæc locum haberet, et juste id nobis exprobraretur, si alienæ aut, quod pessimum, falsæ impiæque doctrinæ vos propter istam additionem accusaremus. Tunc enim jure causaremini nos dogmate per additionem indicato rejiciendo istud, quod vobis falso impingeremus, impietatis crimen vere consciscere. Cum autem non dogma in additione reprehendamus, sed contendamus tantum universim nec probabilis nec securi exempli rem esse, immutari prælicenter aliquid aut adjungi scriptis prius editis et cum summa consideratione tum æterna firmitate stabilitis, quantumcunque quod mutatur aut additur intra recti fines sistat, eoque duntaxat nomine vestram istam additionem reprobemus, quo jure in hoc quidem causari potestis paria nos in hoc genere peccare, cum a nemine, quod sciatur, nostrum fando unquam sit auditum professionem fidei cum ulla tali adjectione recitatam. Bonum igitur conveniensque fuerit te conciliare pacem Ecclesiarum sincero, quemadmodum præ te fers, studio conantem eam potissimum eo perveniendi viam insistere quæ rectissima ad scopum istum est, nempe ut Italos pro tua et sapientia et auctoritate gratiaque apud ipsos satagas adducere ad scandalum amovendum, positum utique ab ipsis, utcunque id factum a nobis falso criminentur. Nam si penes nos scandali objecti vere culpa resideret, merito nos objurgares et patienter reprehensionem exciperemus, quod sumus parati facere quoties erimus nobis conscii meruisse reprehendi. Si vero scandalum ab illis ortum est oportet te, cum spiritualis sis et tractator pacis, amovere ab illis conari crimen temere præsumptæ novitatis in immutatione Symboli. » Sic loquebantur Ecclesiæ proceres; et sic comparati erant, ut imperatorem audituri non essent, quidquid circa hæc juberet, etiamsi gravissima quæque minaretur.

12. *Ut imperator ecclesiasticos urserit ad pacem.*

374 Perstabat ille tamen fixus irrevocabiliter in

νος, οὐκ οἶδα εἰ θέλων ἢ καὶ προσβιαζόμενος, ὃ δὴ κἀκείνοις μὲν ὑπεκρύπτετο, ἡμῖν δ' ἐνεφάνιζε, φόβους παραπλέκων καὶ πολέμους καὶ χυθησόμενα αἵματα, ἀμεταθέτως εἶχε κἂν ἅ τί τις ἔλεγε. [P. 254] Μιᾶς γοῦν συνιόντων περὶ τὸν βασιλέα τοῦ τε πατριάρχου καὶ τῶν ἀρχιερέων καί τινων ἐκ τοῦ κλήρου, ἐμβριθέστερον σφίσι περὶ τῶν προκειμένων ὁ κρατῶν διελέγετο, συνείρων μὲν καὶ τοὺς φόβους συνήθως, οὐ μὴν δὲ ἀλλ' οὐδὲ πάμπαν ἐπισφαλὲς ἐδείκνυ τὸ γενησόμενον. Εἶχε γὰρ καὶ τοὺς ὑποβαλλοντας, τοὺς ἀμφὶ τὸν ἀρχιδιάκονον λέγω Μελιτηνιώτην, τοὺς ἀμφὶ τὸν πρωταποστολάριον Γεώργιον τὸν Κύπριον, καὶ τρίτον, εἰ καὶ μὴ οὕτως ὡς τούτους, ἀλλ' οὖν ἀφωσιωμένως καὶ ἐπιπολαίως, τὸν ῥήτορα τῆς ἐκκλησίας Ὁλόβωλον. Καί γε λαμβάνων καὶ ἀπ' ἐκείνων τὰς τῶν ἱστοριῶν συνάρσεις, προὐβάλλετο μὲν τὸν Δούκαν Ἰωάννην καὶ βασιλέα B καὶ τοὺς ἀμφ' ἐκεῖνον ἀρχιερεῖς καὶ τὸν πατριάρχην σφῶν Μανουήλ, ὅπως ἐνεδίδου ἀπελθόντας ἀρχιερεῖς λειτουργεῖν τε καὶ μνημονεύειν, εἰ μόνον ὁ πάππας τῆς πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει βοηθείας ἀπόσχοιτο. Καὶ ἅμα μὲν τὸ κωδίκιον τῆς Ἐκκλησίας εἰς πίστιν προεκομίζετο, ἅμα δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ τὸ τότε καὶ A νῦν πράγματα συνεκρίνετο. Προὐβάλλετο δὲ καὶ τὰς κατ' ἐκεῖνον ὡς δῆθεν σφῶν γραφάς, πῶς μὴ κατηγοροῦντες ὅλως ἀσεβείας τοὺς Ἰταλοὺς ἠξίουν παραιροῦντας τὴν προσθήκην τοῦ Συμβόλου, ἐν ταῖς λοιπαῖς γραφαῖς ἀνάγραπτον ἔχοντας, συνδιιέναι τοῖς πεφρασμένοις ἀναγινώσκοντας. Προὔτεινε δὲ καὶ ἐφ' ὅσοις τῶν μεγίστων μυστηρίων οὐ διαστέλλοντα Γραικοὶ κοινωνεῖν Ἰταλοῖς οὐδ' ὁπωστιοῦν, [P. 255] ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκείνων πρὸς τοὺς ἡμετέρους μετάβασιν ὁμοίαν εἶναι εἰ γλῶσσαν γλώσσης ἤμειβον, Ἑλληνικὴν τῆς σφετέρας. Τίνα δ' ἔχει ἀντικανοίαν ἡ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναφορα τοῦ ὀνόματος, ὅπου γε καὶ μὴ πάππας ὄντας τοὺς ἄλλους ἀνάγκη μετέχειν τοιᾶσδε τῆς κοινωνίας τοῖς ἐκκλησιάζουσιν συνισταμένους, λειτουργοῦντος τοῦ ἱερέως καὶ τὴν τῆς Τριάδος χάριν πᾶσι διδόντος κοινῶς; Ἀδελφὸν δὲ καλεῖν καὶ πρῶτον ἐκεῖνον μείων αἰτία, ὅπου καὶ πατέρα τὸν Ἀβραὰμ ἐκάλει ὁ ἐν τῇ φλογὶ πλούσιος, τόσον ἀπέχων τοὺς τρόπους ὅσον καὶ τὸ μέσον ἐκείνων χάσμα τῆς ἐκείνωτ διαστάσεως ἦν μαρτύριον. Εἰ δὲ διδοῖμεν καὶ ἔκκλητον σχολῇ τινα τόσην τέμνοντα θάλασσαν τῶν δικαίων ἀμφισβητεῖν. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα τοῦ βασιλέως λέγοντος, ὁ πατριάρχης παρὼν

prosecutione istius cœpti, haud scio an volens an coactus; quod illis quidem abscondebat, nobis autem indicabat, sermone perplexo præferens sollicitudinem anxiam bellorum impendentium plurimique sanguinis fundendi; quibus malis prævertendis, immutabiliter hærebat fixus in proposito negotii quod cœperat urgendi, quidquid contra quivis allegaret. Quadam igitur die cum convenissent apud imperatorem patriarcha, antistites et ex clero quidam, instantius iis efficaciusque imperator de pacis negotio disseruit, intexens, ut solebat, orationi suæ formidines atrocium malorum, quæ vitandi ratio hæc una offerretur. Adjungebat nihil esse periculi in assentiendo Latinis quod cuperent, multis id rationibus demonstrans: habebat enim qui talium ei argumentorum copiam suggererent, auctores studiosos ejus pacis, archidiaconum Meliteniotem, protapostolarium Georgium Cyprium, et tertium (quanquam minus ardenter, sed fere dicis causa et superficiarie rem ejusmodi amplectentem) rhetorem ecclesiæ Holoboum. Proferebat ergo e penu ab iis historiæ deprompta memoriæ veteris exempla, maxime illud imperatoris Joannis Ducæ et antistitum qui tunc erant simul cum patriarcha Manuele; ut consenserint, promiserintque, missis etiam episcopis qui in hæc paciscerentur, communicaturos se Latinis in sacra liturgia et papæ mentionem in ea facturos, si modo ille abstineret ab auxilio juvandis Latinis qui urbem obtinebant. Ad cujus rei fidem codex ecclesiæ, in quo ea perscripta erant, prolatus in medium est. Circa id vero factum disserebat imperator, comparans statum rerum qui tunc erat cum **375** præsenti. Proferebat etiam præscriptas et chirographo munitas de hoc sententias præsulum illius temporis, quas ratas haberi et ut proprias censeri ab ipsis, qui nunc eodem essent loco, debere contendebat, in iis considerari jubens ut Patres illi omnino abstinuerint ab arguendis Italis impietatis aut hæreseos propter additionem in Symbolo attentatam; quam tolli solum a Symbolo petebant, indulgentes ut in cæteris et C haberetur et quemadmodum cætera legeretur. Commemorabat deinde distincte persequens maxima quæque mysteria, in quibus Græci communicare Latinis non dubitarent aut vel minimum cunctarentur, iidemque præ se ferrent transitionem ipsorum ad nostros ritus simile quidpiam esse ac si quis linguam cum lingua commutet et Græce prius locutus Latino deinceps uti sermone malit, aut e converso. Quid porro habet canonibus adversum prolatio nominis Papæ publice in ecclesia pronuntiati? utique cum multos, qui papæ non sunt, mos obtinuerit et ex usu inducta necessitas impertiendi tali genere communionis, nominatim exprimendo illos dum præsentes in ecclesiæ conventu adsunt celebrante sacerdote ac Trinitatis gratiam D omnibus dante communiter. Fratrem autem illum et primum vocare minus habet offensionis, cum patrem Abraham vocet in flamma dives, tantum ab illo distans moribus quantum chaos illud magnum inter ipsos interpositum demonstrabat. Si autem et provocationem demus, periculum scilicet est ne quis tam vasto et infesto mari litem illuc secuturus naviget? Hæc et ejus generis alia disserente imperatore, patriarcha præsens, ubi aliquandiu frustra exspectavit ut chartophylax, cui ut erudito et in id argumentum parato fidebat, pro Latinis dicta extemplo **376** refelleret, intelligens eum, ne quod promiserat facere auderet, imperatoris contrarium palam sensum studiumque demonstrantis verecundia con-

ἐκεῖσε καὶ τὰ πιστὰ φέρων τῷ χαρτοφύλακι ὡς αὐτίκα ἐλέγξοντι ἐκ τῆς ἀπ' ἐκεινου βίας καὶ ἀκουσίως ἀφορισμὸν ἐπιτίθησιν ἱσταμένῳ, ἔφ' ᾧ κατ' ἀνάγκην εἴποι τὰ εἰς κρίσιν ἴδιαν περὶ τῶν Ἰταλῶν. Ὁ δ' ἐνσχεθεὶς ἀυφοτέρωθεν, ἔνθεν μὲν τῷ τοῦ βασιλέως φόβῳ, ἐκεῖθεν δὲ τῇ τοῦ ἀφορισμοῦ εὐλαβείᾳ, μέσος ἐναπολειπτὸ, καί γε ὡμολόγει τὸ πάθος, ὡς δυοῖν κρήμναται ἀυφοτέρων φόβου καὶ εὐλαβείας, καὶ ὅτι τὰ τοῦ πνεύματος προτιμητέα ἢ τὰ τοῦ σώματος. Τότε διαιρῶν ἔλεγεν ὡς, « Οἱ μὲν ἐπί τινι καὶ εἰσὶ καὶ λέγονται, οἱ δὲ οὔτ' εἰσὶν οὔτε λέγονται, οἱ δὲ λέγονται μὲν, οὐκ εἰσὶ δὲ, οἱ δ' ἀνάπαλιν εἰσὶ μὲν, οὐ λέγονται δέ· ἐν τούτοις τακτέον καὶ Ἰταλοὺς, μὴ λεγομένους μὲν, ἀλλ' ὄντας ἐνόχουσα ἱρέσει. » Τοῦτο τὸν μὲν πατριάρχην ἐθάῤῥυνε πλέον, βασιλεῖ δὲ δεινὸν ἔδοξε καὶ βαρύ. Λῦσε δὲ λαιψηρὴν ἀγορὴν αὐτίκα, μὴ οἷός θ' ὑπενεγκεῖν τοὺς λόγους· ἀνασεσόβηται γὰρ ἐντεῦθεν ἡ θήρα τῷ βασιλεῖ, καὶ οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ λέξει, ὡς ὑπ' ἀνάγκης ἀληθεύειν δοκοῦντος. Ἀλλ' οἱ ἀμφὶ τὸν ἀρχιδιάκονόν τε καὶ τὸν πρωταποστολάριον δίκην σφηκῶν ὁρμήσαντες ἐνοδίων ἐπεῖχον στεῤῥῶς τῷ Βέκκῳ ὡς κακῶς κρίνοντι, λογίῳ καὶ ταῦτά γε ὄντι καὶ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς δοκοῦντι φρονεῖν.

A ιγ' Ὅπως ὁ Χοῦμνος Ἰωάννης κυτηγόρει τοῦ χαρτοφύλακος Βέκκον.

[P. 256] Ἡμέρα παρῆλθεν ἐκείνη, καὶ ὁ χαρτοθύλαξ τῷ βασιλεῖ ἀπηχάνετο, αἰτίας ἐργολαβοῦντι τοῦ βλάψαι. Καὶ δι' ὑπερβολὴν ὀργῆς τὸν χοῦμνον προστησάμενος Ἰωάννην ὡς παραπρεσβευτὴν ἐκείνου διώκοντος ἔκρινεν. Εἰσάγει τε τὴν κατηγορίαν ὁ Χοῦμνος ἐπὶ συνόδου, καὶ ὁ κατηγορούμενος τὴν ὑπόθεσιν παρεγράφετο καὶ τὴν κατηγορίαν ὡς ὑπερήμερον παρεκρούετο, κατηγορίαν λέγων ταύτην καὶ μόνου τοῦ βασιλέως, αὐτὸν δ' οὐχ οἷόν τε εἶναι μετὰ δεσπότου κρίνεσθαι. Ταῦτ' ἔλεγεν ἐπὶ συνόδου σταθεὶς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τόπου οὗ τὸ πρότερον ἐκαθέζετο, τοῦ Χεύμνου μέσον ἱσταμένου καὶ κατηγοροῦντος, τῶν δὲ συγκλητικῶν ἀρχόντων, τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Ἀκροπολίτου, τοῦ λογοθέτου τῶν οἰκειακῶν
B του Ἰατροπούλου καὶ ἄλλων, συνεδριαζόντων τῇ συνόδῳ καὶ θελόντων κρίνειν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως πεμφθέντων. Τότε τοίνυν οἱ μὲν ἀρχιερεῖς παρῃτοῦντο τὴν κρίσιν, μὴ ἔχειν κρίνειν λέγοντες κληρικὸν πατριάρχου, εἰ μὴ αὐτὸς ἐπιτρέψειεν. Ὁ δὲ πατριάρχης οὐδ' ὅλως ἐδίδου, ἀλλ' ἅπαξ εὑρὼν συνεργὸν ὑπερμαχεῖς ἤθελεν. Ἀπραξία δ' ἐντεῦθεν κατηκολούθει καὶ συνόδῳ καὶ ἄρχουσιν, ὡς εἰπεῖν

stringi, tandem invitus licet in necessarium consilium trahitur imperandi ei sub anathematis, si recuset, incurrendi pœna, ut quid judicaret de Italis proferret. Hoc imperio perturbatus Veccus est, inter hinc quidem haud molliter urgentem præsentis Augusti metum, inde autem contra stimulantem consciscendi anathematis scrupulum medius in arcto deprehensus. Itaque hujus ipsius confessione angustiæ orationem ingressus, ei exordio subjecit sese, cum hinc a sæculari potestate, cujus vis in corpus est, inde a spiritali, quæ in animam valet, in diversa propellatur, potius animæ consulere velle quam corpori. Tum usus partitione sic dixit : « Quidam et sunt et dicuntur hæretici; nonnulli neque sunt neque dicuntur; alii dicuntur quidem, sed non sunt; postremo aliqui vice versa sunt, licet non dicantur, tales. In hanc ultimam classem redigendos puto Italos, quippe qui cum hæreseos non dicantur rei, revera tamen eo crimine tenentur. » Ea libera vox magnam adjecit patriarchæ confidentiam, perculitque eadem imperatorem, qui non leviter indignans sic obductum consiliis suis ostium, conventum subito abrupit, cum non haberet in promptu quid reponeret inopinato dicto, cui necessitas ipsa illa, qua fuerat expressum, veracitatis auctoritatem adjungeret. Verum archidiaconus et protapostolarius instar irritatorum in trivio crabonum coorti acriter in Veccum in os illi vehementer obsistebant ut male iniqueque judicanti, quamvis cætera sapiens esset et præstare multis doctrina videretur.

—

13. *Ut Joannes Chumnus accusaverit chartophylacem Veccum.*

In hunc modum transacta eo die res infixum imperatoris animo reliquit gravis in Veccum indignationis aculeum, quo ille stimulante causas 377
C nocendi quærens eo iræ vehementia elatus est, ut apposito ei accusatore Joanne Chumno dicam male obitæ legationis impegerit. Detulit autem Chumnus ad synodum id crimen. Contra quod Veccus præscribens exceptione falsi etiam delationem ipsam ut seram et intempestivam rejiciendam contendebat, addens satis apparere non Chumni accusationem istam, sed imperatoris esse : sibi autem haud tantum suppetere virium opumve, ut litigare cum domino auderet. Hæc apud synodum locutus est, persistens in ipso loco ubi prius sederat, Chumno, qui accusabat, in medio stante. Intererant synodo ab imperatore missi senatorii magistratus, Acropolita magnus logotheta et Iatropolus logotheta domesticorum, aliique nonnulli considentes una cum Patribus. Hi porro impera-
D toris causa magnopere nitebantur, ut delatio acciperetur et judicium fieret. Verum id episcopi recusabant, nefas esse dicentes clericum patriarchæ judicari nisi ipso permittente. Patriarcha vero id sese permissurum palam negabat : nactus enim semel ad quod optabat adjutorem, eum omni sibi ope ac contentione tueri decreverat. Hic nodus negotio injectus cum Patres synodi, tum quos dixi magistratus, ignaros quid agerent tenebat. Ut tandem exsurgens synodoque excedens magnus logotheta diceret : « Chartophylax synodum sibi obnoxiam naso quo vult trahit; unde cum hic nobis non satis constet quid facere oporteat, id quæsituri,

τὸν μέγαν λογοθέτην τότε καταφερόμενον τῆς συνόδου, Ὡς ἀπὸ ῥινὸς ἕλκει ὁ χαρτοσύλαξ τὴν σύνοδον, καὶ τί ποιητέον οὐκ οἶδα. Οὕτως ἀποκρουσθέντες ὑπέστρεφόν τε πρὸς βασιλέα, καὶ ἃ συμβεβήκει ἀπήγγελλον. Περὶ μέντοι τοῦ καθ' αὐτὸν ὁ χαρτοφύλαξ ὑποστελλόμενος, ὡς μὴ δοκοίη προσκρούειν τῷ βασιλεῖ, ἀπελθὼν ἠντιβόλει μὴ ἀκαταιτιάτῳ μηνίειν. Αὐτὸς γὰρ ἕτοιμος εἶναι καὶ ὀφφίκιον ἀποθέσθαι καὶ πᾶσαν ἀφεῖναι τὴν πρὸς αὐτὸν πρόσοδον, κοινωνικὸς δὲ εἶναι τῇ Ἐκκλησίᾳ, κἂν ὅ τι πράξοι, μὴ παραιτεῖσθαι τὴν βασιλέως χάριν καὶ τοῦτο, ὡς μὴ σχίζειν τὴν Ἐκκλησίαν δοκοίη. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι, εἰ θελητὸν [P. 257] τῷ κρατοῦντι, καὶ τοῦτ' εἶναι πρόθυμος. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς τὴν τῆς ὀργῆς ἀδοξίαν τῷ δῆθεν πρὸς αὐτὸν φιλανθρώπῳ συγκρύπτων, ἀπέπεμπε πρὸς τὰ οἴκοι μηδὲν εἰπών. Ὁ δὲ καὶ εἰς ἐξορίαν προητοιμάζετο, καὶ τὰ αὐτοῦ τῷ σκευοφυλακίῳ τῆς ἐκκλησίας ἀνατιθεὶς ἱματίων πενιχρῶν ἑαυτῷ προὐνόει, καί γε τοὺς ἰδίους φέρων καὶ ἑαυτὸν τῷ μεγάλῳ ναῷ κατεπίστευεν. Ὡς γοῦν οὐκ ἀνυστὰ ἐδόκει τὰ πρὸς ἐκεῖνον τῷ βασιλεῖ τῷ ναῷ προσφυγόντα, πέμψας βασιλικὰς συλλαβὰς ἐνσεσημασμένας τῷ ἐρυθρῷ μεθ' ἁπάσης ἐκεῖνον μετεκαλεῖτο τιμῆς. Καὶ ὃς καθυπήκουε, καὶ ἐξελθὼν

A αὐτίκα εὐθὺ ἄπεισι τοῦ καλοῦντος, καὶ πρὶν ἐμφανισθῆναι κατέχεται, καὶ εἰς φυλακὴν τὴν τοῦ Ἀνεμᾶ πύργου τοῖς Κελτοῖς σωματοφύλαξι δίδοται. Ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν.

ιδ'. Τὰ περὶ τοῦ τόμου ὃν ἀπέστειλε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ βασιλεύς.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς περὶ αὐτὸν λογίοις χρησάμενος, ὧν πρῶτοι καὶ κράτιστοι ὁ ἀρχιδιάκονος καὶ ὁ πρωταποστολάριος ἦσαν, συντίθησι τόμον καὶ ἀπὸ διαφόρων ἱστοριῶν τε καὶ χρήσεων ἀκαταιτίατα τὰ κατὰ τοὺς Ἰταλοὺς παριστᾷ, καὶ πέμψας πρὸς τὸν πατριάρχην τὸν Ἀκαπνίου Ἀρσένιον, ἄνδρα γεραρὸν μὲν καὶ τίμιον, τὰ δέ γε κατ' ἐκεῖνα τὰ πράγματα ἐπ' ἀμφοτέραις χωλεύοντα ταῖς ἰγνύαις, δέξασθαι B μηνύει τόνδε τὸν τόμον καὶ κοινὸν πρὸς ταῦτα τὸν ἀπόλογον σχεδιάσαι, πλὴν ἐξ ἱστοριῶν καὶ γραφικῶν χρήσεων. « Τὸ γὰρ ἀπὸ κοιλίας φωνεῖν ἀσθενὲς μὲν ἄλλως καὶ μάταιον· πλὴν δ' ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς δέξομαι. » Ἐκεῖνος μὲν οὕτω ταῦτα, θαῤῥῶν ὡς οὐκ ἀποδύσεταί τις πρὸς τὰ γραφέντα· τὸν γὰρ χαρτοφύλακα ἐν ἀφυλάκτοις εἶχεν, ἐν ᾧ σαλεύειν εἶχε τὰ πάντα, νικήσειν ἐκ λόγων ᾤετο. Ἀλλ' ὁ πατριάρχης σὺν τῇ συνόδῳ περὶ τοῦ τόμου διασκεψάμενοι, πέμ-

alibi recedimus.» Ita repulsi redierunt ad imperatorem, et quæ contigerant narrarunt. At chartophylax apud se considerans quo statu res essent suæ, contrahi animo cœpit; et ne temere lacessivisse imperatorem atque in ejus offensionem **378** ultro incurrere videretur, eum adiens rogat ne sibi innocenti irascatur. Nam se paratum esse vel ad officium abdicandum, renuntiandumque emolumentis et proventibus quæ inde perciperet. Se quidem esse de cleri corpore: tamen quocunque statu sit, non recusare imperatoris gratiam, quin magni facere ac sibi ambire ipsius Ecclesiæ causa, ne scindere ipsam videri posset. Quodsi gratia se indignum imperator sua judicans amandare in exsilium vellet, etiam ad tantum mali subeundum se promptum exhibere. Hæc imperator audiens iram penitus animo conceptam sibi dedecori futuram, si proderetur, ratus, fucata benevolentiæ in Veccum specie occultans, remisit hominem domum nullo verbo addito. At ille in exsilium se comparabat. Et sua familiari supellectile, excepto quem inde sibi ad præsentem providit usum paupertino vestitu, in apothecis ecclesiæ deposita, ipse obsoleta veste cum suis asylo magni templi se commisit. Quo imperator comperto, haud se jam videns perficere posse quæ cogitabat propter religionem loci sacri quo Veccus confugerat, missis regiis litteris rubrica insignibus, omni eum honoris significatione ad se vocavit. Nec ille recusavit, sed statim exiens ad vocantem recta pergebat. Verum priusquam admitteretur, comprehensus est et in carcerem turris Anemæ conclusus, Celtis satellitibus custodiendus traditur. Et hic quidem in his erat.

14. ***De scripto quod misit ad Ecclesiam imperator.***

At imperator eruditione usus doctorum hominum, quos circa se auctores adjutoresque hujus negotii habebat, quorum primi valentissimique erant prius memorati archidiaconus et protapostolarius, scri- C ptum composuit ex variis contextum historiis et testimoniis, quibus demonstrare conabatur **379** nullam inesse Latinis hæreseos labem. Hoc deferri a se curavit ad patriarcham manu Arsenii filii Acapnii, viri gravis et honorati, sed circa istas controversias in utramque, quod aiunt, tibiam claudicantis. Hic patriarchæ volumen reddens addidit mandare imperatorem ut illud legat, et si quid deinde haberet quod his opponeret ad suæ sententiæ defensionem, contrario id apologetico scripto complecteretur. Cæterum videret ut in eo nihil allegaret nisi ex probatis et fidei non dubiæ historiis sententiisque idoneorum auctorum: nam auctoritate propria et quasi Pythonissæ instar ex ventre loqui infirmum ad fidem et vanum fore; et D diserte jam nunc profiteri Augustum se, si quid tale offeratur, haud accepturum. Hæc ita mandabat imperator magnopere fretus invicta, ut putabat, soliditate scripti; nec putans fore unquam ut aliquid plausibiliter excipi contra illud posset, maxime cum securus jam esset a chartophylace, in quo utique partis contrariæ spes universa penderet, et a quo videlicet uno jure timeri aliquid in hoc genere potuisse videbatur. Itaque sibi certo persuaserat se rationibus et auctoritatibus illo scripto allegatis plane causam evicturum. Patriarcha vero consilio habito cum synodo de eo quod circa id scriptum agi oporteret, congregandos putavit eos quos suarum esse partium credebat. Erant hi

ψαντες συνῆγον τοὺς μετ' αὐτὸν εἶναι δοκοῦντας. Ἦσαν οὖν καὶ ὅσον τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἔκκριτον. Ἦσαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Τερνικικόπουλον Ἰωαννίκιον, σχιζόμενοι μὲν τοῦ πατριάρχου περιφανῶς, ὅμως δὲ τῆς χρείας καλούσης [P. 258] τὰ τῆς μικροψυχίας ἐκείνης χώραν οὐκ εἶχον. Σὺν τούτοις δὲ παρῆν καὶ ἡ τοῦ βασιλέως αὐταδέλφη Εὐλογία, καὶ πᾶν ὅσον ἦν μετ' αὐτοῖς ἐν μοναχοῖς καὶ λογίοις ἐξεταζόμενον. Οἷς σκοπὸν εἷς ἦν πρὸς τὸν τόμον ἀπολογεῖσθαι τῷ βασιλεῖ. Καὶ δὴ ἀνεγινώσκετο μὲν ὁ τόμος, ἄλλος δ' ἄλλο τι πρὸς τὸ παρεστὼς τοῖς προκειμένοις ἀντέλεγεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ χρεία ἦν συμφρασθῆναι τοὺς λόγους καὶ εἰς ἕνα συντεθήσεσθαι τόμον, καὶ ἐζητεῖτο ὁ συνθησόμενος, ἀνεδέχετο μὲν τὸ ἔργον ὁ Ἰασίτης Ἰὼβ, εἶχε δὲ καὶ ἄλλους καὶ μᾶλλον τὸν συγγραφέα τῶν τοιούτων ἐμὲ τῶν ἐννοιῶν συλλήπτορας. Καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ τόμος ἐξείργαστο, ὃν δὴ καὶ κοινῶς ἀναγνωσθέντα πάλιν τοῖς ὅλοις, καὶ ὅσον ἦν πρὸς τὸ εὐσχημότερον μεταπλασθέντα, ὡς μὴ λυποίη σκληρῶς ἔν τισιν ἔχων τὸν ἄνακτα, μετ' αὐτοῦ δὴ τοῦ Ἀρσενίου πέμπουσιν. Ὁ μέντοι γε A βασιλεὺς δεξάμενος τὸν ἀπόλογον καὶ ἀκριβῶς διελθὼν ἐπεὶ ἔγνω πολλῷ λελειμμένος τοῖς λόγοις, καὶ εἴπερ ἐμφανισθείη, αἴτιος αἰσχύνης ἑαυτῷ γενησόμενος, τῷ δοκεῖν ὑπὸ περιφρονήσεως καὶ οὐ κατὰ δειλίαν, ὡς ἦν ἀληθὲς, ἐπεριορᾷν, ὑπερηφάνει, καὶ ἀνεβάλλετο τὴν ἀνάγνωσιν.

ιε'. Ὅπως ὁ Βέκκος εἰς φυλακὴν εἱργμένος, ὅμως βιαζόμενος κατετίθετο.

Οὕτως οὖν ἐκκρουσθέντες οἱ περὶ τὸν βασιλέα τῆς ἐγχειρήσεως ἄλλως ἔγνωσαν ὑπελθεῖν τὸν Βέκκον ἐν φυλακαῖς. Τεμάχια γὰρ ἐκ βίβλων συλλέγοντες ἱερῶν, ἐπεὶ καὶ λογίῳ ἀντικαθίσταντο καὶ λόγοις ἦν ἀνάγκη πείθειν, λόγους γοῦν ἁγίων, ὅσοι καὶ ὑπὲρ Ἰταλῶν ἐδόκουν εἶναι, B προύτεινον ἐκείνῳ κατὰ φυλακὴν καθημένῳ. Ὁ δὲ λαμβάνων καὶ διερχόμενος [P. 259] ἡμέρα πως εἰς εἰρήνην συγκατεκλίνετο. Καί γ' ἁπλοῦς ὢν καὶ φιλαλήθης εἰς ἅπαν τῷ μὲν ἁπλῷ ταῖς γραφαῖς καθυπήγετο, ταυτό γε πάσχων τοῖς ἀποροῦσιν, εἰ μετρίως ἀποροῖεν, ἀπροσδοκήτως τὸ πᾶν οἰομένοις

lectissimi quique ac flos delibatus Ecclesiæ. Nec abfuit ab eo numero Ternicicopolus Joannicius cum suis, utcunque illi palam se a patriarcha separaverant. Tamen nunc communi utilitate vocante minutas illas offensiones animorum, causas ejus simultatis, seponendas tantisper putaverunt. Cum his adfuit et soror imperatoris Eulogia, simulque quidquid in monachis et aliorum ordinum doctis laudatisque hominibus eximium et spectatæ claritatis fuit. **380** Horum unus erat animus, et conspirans in id ardor incumbebat, ut scriptum concinnaretur volumini ab imperatore misso contrarium. Ad eam rem visum opportunum recitare cunctis audientibus imperatoriam scripturam; et ut quodcunque ex illa caput auditum esset, continuo quemque proferre quæ forte occurrerent utiliter in contrarium alleganda. Negotium deinde colligendi cuncta et in unum diversa digerendi suscepit ad id delectus Iasites Job; qui et alios habuit adjutores ejusque participes laboris, in primis hujus historiæ auctorem. Omnes hi collata diligentia in ordinandis collocandisque variorum sensibus, brevi tempore volumen confecerunt, idque conscriptum in communi cœtu cunctis audientibus legerunt, unoquoque admonente si quid mutandum aut temperandum censeret, in id maxime universis intentis, ne quidquam in eo relinqueretur aculeatum aut durum, quo imperator offenderetur. Denique opus elimatum quantum satis est visum, per eumdem Arsenium ad imperatorem mittunt. Is eo accepto et attente lecto multum se opinione illa falsum agnovit, qua negotium scriptione sua illa mittenda statim conficiendum existimaverat. Tamen hunc ipsum præsentem sensum animi dissimulavit, erubescendi, si is enotesceret, necessitatem sic prævertendam putans. Publicam vero scripti oblati lectionem differebat contemptu quodam, ut videri volebat : sed vera causa erat ejus moræ convictionis metus, superciliosi obtentu fastidii velatus.

15. *Ut Veccus carcere detentus, et ibi nihilominus sollicitatus, attractus in partes fuerit.*

Tali consiliorum successu repulsus ab optatis imperator et qui cum eo sentiebant, alia sibi grassandum via statuerunt, Vecco ipso intra carcerem C tentando. Animadvertentes enim hominem, qualis erat Veccus, sapientem ac doctum non alia certius expugnandum videri machina quam argumentis et testimoniis ex ecclesiastica eruditione petitis, **381** ei custodia detento considerandas obtulerunt excerptas ab ipsis sacrorum librorum sententias quæ Latinorum causæ faverent. Eas ille in manus sumptas attente perlegens sensim ad pacem inclinabatur, duabus ad id ei suffragantibus dotibus, candore quodam animi fuci expertis et innato amore veritatis. Quarum a priori assebatur ut, cum simpliciter ac citra præjudicium suspicionemve fraudis ad cognoscenda quæ proponebantur accederet, facile induceretur similitudine veri, passus idem quod mediocriter dubitantes solent, qui levi momento in partem D inclinantur alteram, et ubi vel paululum imminutas conspicantur ambigendi rationes, quibus antea in suspenso tenebantur, continuo causas se nactos idoneas rati dubitationis deponendæ, tenere se rem ipsam et liquere jam sibi negotium prius obscurum existimant. At altero illo sincero studio profitendæ veritatis prohibitus affirmare quod non erat, cum nondum omnem sibi abstersam caliginem sentiret, haud sane simulare sustinuit sibi plane esse perspectum id quod apparere ipsi duntaxat et prima blandiri specie cœperat : verum nullo tardatus malo pudore ingenue fatebatur se non adhuc clarissime videre quid penitus in re

ἔχειν. Τῷ αὖ φιλαλήθει οὐκ ἠδόξει ὁμολογεῖν μὴ εἰδέναι μήτε μὴν ἐντυχεῖν. Καὶ ἡ αἰτία τὸ ἐφ' Ἑλληνικαῖς σχολάζοντι μὴ θείαις γραφαῖς ἐγγενέσθαι οἱ ἐμμελετῆσαι. Θέλειν μέντοι καὶ ἰδεῖν τὰς βίβλους καὶ ἀναγνῶναι ἐπιμελέστερον, ἐφ' ᾧ τῷ νῷ τῶν γραφῶν προσέξειν, καὶ οὕτως ἢ πεισθέντα ἀνάγειν ἔχειν ἐπ' ἐκείναις τὸ θάῤῥος καὶ παγίως ἵστασθαι ἐς ὅ τι καὶ κλίνοι, ἢ μὴ πεισθέντα τὰς αἰτίας ἐμφανεῖς παριστᾷν δι' ἃς μὴ πείθοιτο. Ταῦτ' ἔλεγε, καὶ ὁ βασιλεὺς κατένευεν, ἐξαγαγών τε τῆς φυλακῆς τὰς βίβλους εἰς ἀνάγνωσιν παρεῖχεν ἐπὶ σχολῆς. Τῷ μέντοι γε πατριάρχῃ μέλον ἦν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πρὸς βασιλέα ἀποκρίσεων, μειζόνως ἤδη ἐπιτιθέμενον καί γ' ἠρεμεῖν μὴ ἐῶντα.

ις'. Ὅπως ὁ πατριάρχης γνωματεύων ἐγγράφως ὤμνυε μὴ καταδέχεσθαι τὴν εἰρήνην.

Ταῦθ' ὁρῶν ὁ μοναχὸς Ἰὼβ Ἰασίτης, καὶ περὶ τὴν γνώμην ὀῤῥωδήσας τοῦ πατριάρχου, μὴ καθυφείη τῆς ἐνστάσεως ἀπειπών, μηχανᾶταί τι τοιοῦτον ἐπὶ τῷ τὴν γνώμην τοῦ πατριάρχου στηρίξαι. Ὑποτίθεται γὰρ γνώμην γράφειν καὶ πέμπειν τοῖς ὁπουδήποτε εὐλαβέσιν ἀνδράσιν εἰς πληροφορίαν δῆθεν, προστιθέντα καὶ ὅρκον ἐφ' ᾧ μὴ κλονοῖντο, ἀλλ' ἀραρότως ἔχειν, ὡς οὐ καθυφείη πιστεύοντας, καὶ οὕτως ἕλξειν ἐκείνους πρὸς τὸ εὐμενέστερον, ὥστε καὶ σχιζομένους τὸ πρῶτον δέχεσθαι. [P. 260] Τούτοις τοῖς λόγοις ὁ ἱεράρχης πεισθεὶς ἐγχωρεῖ οἱ ἐκτιθέναι τὴν γνώμην, καὶ ἐξετίθετο τὴν ταχίστην. Πρὶν δὲ πεμφθῆναι, ἔδοξε τῶν ἀρχιερέων ἀποπειρᾶσθαι, ὡς μάθοι εἰ εἰς τέλος ἀντίσχοιεν. Συναχθέντων τοίνυν ὑπανεγινώσκετο μὲν ἡ γνώμη τοῦ πατριάρχου, ἠρωτῶντο δὲ εἴ γε καὶ αὐτοὶ ἐμμένειν ἔχοιεν κατὰ ταύτην. Καὶ ὡμολόγουν αὐτίκα, καὶ τὴν γνώμην ἕκαστος ἰδίᾳ ὑπογραφῇ, πλὴν τῶν προνοεστέρων, ἐβεβαίου τε καὶ κατησφαλίζετο. Ὡς γοῦν ἐπέμφθη μὲν ἡ γνώμη, ἐν ἀφύκτοις δ' ἦν ὁ πατριάρχης τοῦ μηδ' εἴ τι καὶ γένοιτο μεταβάλλειν (τοῖς γὰρ ὅρκοις συνείληπτο), δῆλος ἦν καὶ πρὸς βασιλέα λέγων ὡς οὐ ποιήσων οὐδὲ
B καταπραξάμενος τὴν ἐγχείρησιν. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς ἀπογνοὺς οἷον ἐντεῦθεν τῆς ἐκείνου κατανεύσεως (δεινοὶ γὰρ οἱ ὅρκοι κωλύειν) ἐν δεινῷ μὲν τὸ συμβὰν ἡγεῖται (ἐπ' ἴσης γὰρ ἦν αὐτῷ βουλητὸν τὸ προβῆναι τὴν πρᾶξιν εἰς τέλος τῷ μετὰ τοῦ πατριάρχου προβῆναι), ὅμως δ' ἀποκρουσθεὶς ἐκείνου τοὺς ἀρχιερεῖς προσήρχετο ἐμβριθέστερον. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ Βέκκος ἐνσχολάσας ταῖς βίβλοις, καὶ συνορῶν πολλὴν ἐντεῦθεν ἐπὶ τῇ πράξει βοήθειαν, ὡς μηδὲν

esset, negabatque satis convictam sibi mentem ad ultimum expediendum de controversia tanta judicium. Et causam ejus cunctationis ex eo repetebat, quod hactenus sæcularibus plurimum intentus litteris minus otii studiique tribuisset sacræ scriptorum divina tractantium eruditioni meditandæ. Quare cupere sese attentius ista cognoscere, librosque ipsos perlegere diligentius, quo ipsa jam penitus introspecta sententia oraculorum aut certo eo stitueret nihil exceptionis idoneæ superesse, quo minus plane confideret irrevocabili amplectendum assensu ad ipsum in quod inclinari jam cœperat, aut si non persuaderetur, causas explicaret ob quas hæreret. Eam viri orationem probavit imperator, et ei continuo e custodia educto libros per otium expendendos præbuit. Patriarcha interim in acri erat meditatione defixus, disquirens apud sese quid probabilis responsi opponeret argumentis imperatoris, quem pro suscepta palam causa nunc jam vehementer instantem utique nec in posterum **382** quieturum satis apparebat.

16. *Ut patriarcha sua palam scripto edita sententia juraverit se in pacem non consensurum.*

In ea conflictantem meditatione patriarcham conspicatus monachus Jobus Iasita, et non sine causa veritus ut par ad extremam foret eluctandæ contrariarum rationum et molitionum instantiæ, tale quidpiam machinatus est ad firmandum in resistendi constantia patriarchæ animum. Suggerit illi consilium scribendæ mittendæque pastoralis ad universos curæ suæ subditos fideles epistolæ, qua et illos admoneret quid tenendum in his esset, et quo efficacius iis persuaderet in commendatis constantiam, juramento palam interposito sponderet nunquam se defluxurum a rigore semel fixæ sententiæ, aut eo descensurum, quantumvis a quovis traheretur, ut a quibus jure se suosque abscissos hactenus putasset, eos in communionem acciperet. His Jobi suggestionibus acquiescens patriarcha ei commisit ipsi negotium formandæ in eam sententiam circularis epistolæ.
C Qua statim composita, priusquam emitteretur visum patriarchæ est experimentum capiendum judicii de his rebus episcoporum, ut inde perspiceret ecquid sic animati apparerent, ut recte confidi posset eos usque ad finem inflexibiliter in recusandi constantia mansuros. Congregatis ergo ipsis lecta est prescripta, ut dixi, a Jobo monacho patriarchæ sententia. Moxque interrogati singuli sunt an idem et ipsi sentirent, et num certo decrevissent in eo perseverare. Omnes statim assenserunt, et cunctorum præter providentiores paucos propriis firmata subscriptionibus epistola missa quoquoversum est. Ea vulgata, constrictoque patriarcha insolubili nexu, ne in ullam circa hæc mutationem sese posset relaxare, quippe cui jam non esset integrum a sententia tam publica professione declarata resilire, jusjurandi utique, religione devincto, is sane præ se
D ferebat se negaturum imperatori **383** quod petebat, et nunquam consensurum in concordiam Ecclesiarum quæ tractabatur. Quare desperato imperator assensu patriarchæ propter juramenti obstaculum ineluctabile, æstuabat animo, difficilem inde fore negotii exitum providens. Nam utrumque ex æquo imperator optabat, et iniri concordiam et in eam consentire patriarcham. Tamen inde repulsus ad urgendos episcopos vehementius incubuit. Inter

πλέον τολμησάντων τῶν Ἰταλῶν ἴσως ἢ τὸ ἐπὶ τῷ A Συμβόλῳ προσθεῖναι, καὶ τὴν τοῦ θαυμαστοῦ Κυρίλλου λέξιν παρῆγεν, ἡμᾶς τε κἀκείνους κατὰ τὸ ἐγχωροῦν συμβιβάζουσαν, τὴν « Τὸ ἐξ ἀμφοῖν οὐσιωδῶς ὑπάρχον, τουτέστιν ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ, » ὡς ἐκείνων μὲν ἐχόντων τὴν ἐκ, ἡμῶν δὲ τὴν διὰ, καὶ ἀμφοῖν τούτων ἐκεῖνον συμβιβαστὴν γίνεσθαι. Ταῦτα καὶ πολλὰ τῶν τοιούτων ἰδὼν, καὶ πρὸς τούτοις τὸν μέγαν Μάξιμον εὑρὼν μαρτυροῦντα, ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν πρὸς Ῥουφῖνον μετὰ πολλὰ οὕτω λέγοντα· « Ἐξ ὧν οὐκ αἰτίαν σφᾶς τὸν Μονογενῆ τοῦ Πνεύματος ἀπέδειξαν λέγειν, ἀλλ' ἵνα τὸ δι' αὐτοῦ προϊέναι δηλώσωσι καὶ ταύτῃ τὸ συναφὲς καὶ ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας παραστήσωσιν. » ἀδύνατον δ' εἶναι καὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου κατήκουεν, ἐν τῇ τῆς Τριάδος τάξει τὸ Πνεῦμα γινώσκεσθαι μὴ προοδικῶς δ ἐκ Θεοῦ δι' Υἱοῦ, ἀλλὰ ποιητικῶς, ὡς λέγουσι. B Τούτοις τε καὶ τοῖς τοιούτοις συγκροτηθεὶς οἷον ὁ Βέκκος ἐφ' ᾧ τὴν ἰδίαν θεραπεῦσαι συνείδησιν, ὑπεκλίνετο πρὸς εἰρήνην. Καὶ ὁ βασιλεὺς πολλὴν ἐντεῦθεν ἐλάμβανε τὴν ῥοπὴν, πολέμου δὲ τοὺς ἐφεστῶτας καὶ αἵματα ἐκχυθησόμενα προβαλλόμενος, ὅμως δὲ ἐν ἀσφαλεῖ μένειν πράξαντα παρὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν λογίων λαμβάνων. Ὅθεν καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι [P. 261] πολὺς ἦν ἐμπίπτων καὶ καταναγκάζων τὴν πρᾶξιν, ἐγχρενιζόντων καὶ μᾶλλον τῶν πρέσβεων.

ιζ. Περὶ τῶν ἀποκρισιαρίων τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς τοῦ πατριάρχου ἀποχωρήσεως.

Ὡς γοῦν καὶ ἔτι ἀνήρτηντο τὰ τοῦ πράγματος, καὶ ἦν ἀνάγκη πρέσβεις πέμπεσθαι ἐφ' ᾧ παρ' ἐκείνων τὸ ἀσφαλὲς γενέσθαι, ὡς ἐντεῦθεν μὴ ὑποπτεύειν τὸν κίνδυνον ὑποταγέντας τῇ τῶν Ἐκκλησιῶν πρωτίστῃ καὶ ἤδη γνησίους ἐκείνης νομιζομένους, ἐξελέγοντο μὲν οἱ πρέσβεις, οἱ δ' ἦσαν ὁ προπατριαρχεύσας Γερμανὸς καὶ ὁ Νικαίας Θεοφάνης, καὶ τῶν συγκλητικῶν ὁ μέγας λογοθέτης Ἀκροπολίτης, ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου Πανάρετος, καὶ ὁ μέγας διερμηνευτὴς Βεῤῥοπιώτης. Οἳ δὴ καὶ ἀνὰ μίαν τριήρη, ἐντεῦθεν μὲν οἱ τῆς Ἐκκλησίας, ἐκεῖθεν δὲ πλὴν τοῦ μεγάλου λογοθέτου οἱ ἐκ τοῦ βασιλέως, λαβόντες ἀνήγοντο, ἐπιφερόμενοι καὶ πολλὰ τῶν ἱερῶν δώρων, στολὰς λέγω καὶ κατάχρυσα εἰκονίσματα καὶ σύνθετα πολύτιμα θυμιάματα, πρὸς δὲ καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἐνδυτὴν ἐκ χρυσοπάστου

hæc Veccus lectis libris, cum in iis observasset multa quæ conventionem Ecclesiarum multo quam putarat expeditiorem ostenderent, quippe cum inde constaret summam demum peccati Latinorum in additamento verbi unius ad Symbolum consistere, et quod dogma ipsum attinebat, exstaret sancti Cyrilli testimonium, quod nos et illos in hoc quidem capite conciliabat, illud nimirum quo sanctus ille doctor ait Spiritum sanctum substantialiter ex duobus exsistere, hoc est ex Patre per Filium: ut jam C tota controversia in præpositiunculam redigeretur, nempe ambobus æque agnoscentibus Filii cum Patre in spiratione consortium, cum hoc solo discrimine quod Latini ex Filio, Græci per Filium procedere Spiritum dicerent; quæ parva erat et nullius momenti differentia, nihil prohibens quominus in summa dogmatis consentire Ecclesiæ viderentur. His, inquam, et multis ejusmodi consideratis Veccus insuper invenit aliud ad eam rem palmare testimonium sancti Maximi in epistola ad Rufinum, ubi post multa sic scribit: « Ex quibus non principium se Unigenitum Spiritus ostenderunt dicere, sed ut per ipsum procedere significarent, et e ratione cohæsionem inseparabilis substantiæ constituerent. » Suadebat idem auctoritas magni Athanasii diserte D affirmantis fieri non posse ut in Trinitatis ordine Spiritus agnosceretur, **384** quin ex Deo per Filium non progressive, sed efficienter, ut loquuntur, exsisteret. His tandem et horum similibus attente perpensis Veccus omni jam exempto conscientiæ scrupulo, totus ad pacem propendebat. Quæ res magno incitamento imperatori fuit ad inceptum urgendum. Ergo eo jam fidentius illas sibi solitas formidines allegabat, bellorum videlicet, ni concordia iniretur, impendentium cruorisque fundendi, addens nullam esse causam tam necessariæ præcautionis omittendæ, cum quod ad prævertenda tanta mala petebatur, securum innoxiumque quiddam esset judicio præstantium theologorum, et ab omni erroris aut culpæ periculo remotum. Quare multus erat in instando episcopis, iisque omni conatu perurgendis ad negotium conficiendum, exspectantibus ad ipsum qui aderant a Romano pontifice legatis, et reditum differentium spe tandem obtinendi quod petebant.

17. *De legatis imperatoris et secessu patriarchæ.*

Hic erat tunc status negotii pendentis. Quo articulo rerum jam maturum atque adeo necessarium visum est legatos ad Papam mutuos mittere, quo videlicet tanto securius formidata Latinorum expeditio suspenderetur, prætextu jam dempto Carolo Græcos oppugnandi ut schismaticos, quorum esset in Italia legatio Romanam Ecclesiam principem ecclesiarum agnoscentium, et obsequium profitentium, ac ut suam rite venerantium dominam et matrem. Electi ergo in legatos hi sunt, Germanus qui patriarcha fuerat, et episcopus Nicææ Theophanes, præterea ex senatoriis magnus logotheta Acropolita, præses vestiarii Panaretus, et magnus interpres Berrhœota. His triremes ab imperatore datæ sunt duæ: unam qui ex Ecclesia erant simul conscenderunt, altera regii vehebantur excepto magno logotheta. Extulerunt autem secum multa et pretiosa **385** supellectilis sacræ dona, stolas, inquam, et aureas effigies, tum composita ex variis speciebus aromatum ingentis pretii thymiamata. Ad hæc et majoris ecclesiæ endyten sive tapetem altaris, rosei coloris, auro illusum, unionibus insertis. Hunc imperator, quando est anathemate solutus, divino templo sacraverat, donum revera tali persona et tali

ὀξείας διὰ μαργάρων, ἣν ὁ βασιλεὺς προσενεγκὼν A τῷ θείῳ τεμένει δῶρον ὄντως ἐπάξιον, συγχωρούμενος, ἐπεὶ οὐκ ἔφθασεν ἑτέραν εὐτρεπισθῆναι τῷ μεγάλῳ τῶν Κορυφαίων ναῷ, ἀνταλλαγὴν τοῦ γινομένου πρὸς τὸ ὂν οἷον ποιούμενος, λαβὼν ἀπέστελλε καὶ αὐτήν. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ἀναχθέντες ἀπέπλεον· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπεὶ οὐκ εἶχε ῥᾷον ἀποσχέσθαι τοῦ πατριάρχου (ἀντείχετο γὰρ ὡς λεπὰς πέτρας ἐκείνου διά τε τὴν ἀπ' ἐκείνου συγχώρησιν καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνον πληροφορίαν. ὡς ὑπ' αὐτῷ σωθησόμενος), συνθήκας ποιεῖται μετὰ τοῦ πανριάρχου [P. 262] (οἱ γὰρ ἀρχιερεῖς καὶ μόγις καθυπεκλίθησαν) οὕτως ἐχούσας, αὐτὸν μὲν ἐξελθόντα τοῦ πατριαρχείου ἐν τῇ τῆς Περιβλέπτου καθῆσθαι μονῇ, σωζομένων τῶν προνομίων αὐτῷ καί γε μνημονευομένου κατὰ τὰ τὸ σύνηθες, ἀπελθόντων δὲ τῶν πρέσβεων εἰ μὲν ἡ πρᾶξις ὁπωσδήποτε διακωλυθείη, αὐτὸν καὶ πάλιν εἶναι τὸν πατριάρχην εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἀνελθόντα, καί γε μετὰ τῶν ἀρχιερέων εἰρηνεύειν, μηδὲν τῶν συμβάντων ὑπολογιζόμενον· εἰ δὲ προβαίη καὶ εὐοδοῖτο εἰς τέλος τὸ προτεθὲν, αὐτὸν μὲν ἐντεῦθεν ἀργῆσαι πάμπαν, ἄλλον δὲ ἀντ' αὐτοῦ ἐπιστῆσαι τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς μὴ χωροῦν ἐκεῖνον εἶναι, τοῖς ὅρκοις προκατειλημμένον. Ταῦτα πρὸς ἀλλήλους συνθεμένων ὁ μὲν πατριάρχης κατελθὼν εἰς τὴν τῆς Περιβλέπτου μονὴν προσκαθίζει, ἑνδεκάτῃ μηνὸς Ἑκατομβαιῶνος, δευτέρας ἐπινεμήσεως τοῦ ͵ςψπβ' ἔτους, κατέχων καὶ τὰ αὐτοῦ προνόμια ἀναφαίρετα. Τὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἔτι ἐν γαλήνῃ ἦσαν πλὴν τῶν τῆς Ἐκκλησίας τεταγμένων εἰς ἄρχοντας.

ιη'. Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς κληρικοὺς ἀνάγκης.

Ἐκείνοις γὰρ καὶ λίαν ὑπόπτως ὁ κρατῶν εἶχεν ὡς οὐ συνθησομένοις ῥᾳδίως, καὶ μᾶλλον πολλάκις αὐτοῖς τοῦ Βέκκου διαλεγομένου καὶ προβαλλομένου τὰ τῶν ἁγίων ῥητὰ μὴ πειθομένοις πάμπαν, ἀλλὰ δήλοις οὖσι μὴ καταδεξομένοις, εἰ προβαίη, τὴν πρᾶξιν. Ὅθεν καὶ αἰτίας σφίσιν ὁ κρατῶν ἐπλάττετο ὡς πρὸς αὐτὸν τὴν πρὸς δουλείαν ἀφηνιάζουσι καὶ ὡς ὀνειδίζουσι μὲν ἀρχιερεῦσιν ὑποκλιθεῖσι, καταρωμένοις δὲ βασιλεῖ τοιαῦτ' ἀναγκάζοντι γίνεσθαι. B Ἀμέλει τοι καὶ πρῶτον σφᾶς θωπείαις ὑπελθεῖν ἔγνω, καὶ προσεκαλεῖτο, καὶ τιμητικῶς προσεφέρετο κύκλῳ καθίσας καὶ τὰ συνήθη προβαλλόμενος. Μηδὲ γὰρ χάριν ἄλλου πραγματεύεσθαι τὴν εἰρήνην ἢ τοῦ δεινοὺς πολέμους ἀνακοπῆναι καὶ Ῥωμαίων αἵματα περιποιηθῆναι ἐκχυθήσεσθαι κινδυνεύοντα. Μένειν δὲ καὶ πάλιν τὴν Ἐκκλησίαν ἀκαινοτόμητον, μηδὲ τοῦ τυχόντος [P. 263] παροφθησομένου. Τρισὶ δὲ κεφαλαίοις καὶ μόνοις τὸ πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίαν πραττόμενον περιστήσεσθαι

cæremonia dignum. Receperat autem illum apud se, animo curandi ut similis formæ alius fieret, a se magno principum apostolorum templo dicandus. Occasione porro invitatus hac proficiscentium Romam legatorum eum ipsis tradidit, compensaturum C se abunde recipiens quidquid ecclesiæ, subtracto isto ei dudum parto donario, deperire videretur. Et illi quidem in hunc modum solverunt Italiam versus. At imperator avelli se a patriarcha haud facile ferebat: ei enim hærebat ut lepas petræ, vel sensu beneficii, quod ab eo se meminisset anathemate solutum, vel antiquo usu et ex eo nata fiducia salutis per eum assequendæ. Quare illum quoquomodo segregare a causa schismatis studens (alios enim episcopos in suam tandem sententiam pertraxerat) convenit in hæc cum illo, ut patriarchali palatio egressus diversaretur in Peribleptí monasterio, salvis ei proventibus et honore consueto commemorationis in sacro. Quod si quæ res obstaret ne profecti Romam legati negotium conficerent, rediret D ille in patriarchales ædes et suæ ut prius dignitatis usurparet munia, tumque in communionem reciperet episcopos, nihil illis succensens quod in pacem cum Latinis consensissent. Sin cœpta ex voto peragerentur, fixo ipso manente in rejectione pacis, quippe cui acquiescere fas sibi non putaret ob juramentum, tum sane absisteret honore, locumque alteri Ecclesiæ vice **386** ipsius præficiendo concederet. His inter ipsos conventis patriarcha in Peribleptí monasterium migravit die 14 Januarii secundæ indictionis anni 6782, fruens ibi reditibus suis annuis sine diminutione. Sic Ecclesiæ quidem corpus in quadam tranquillitate erat, non item qui ei præerant.

18. *Ut imperator quam potuit vehementissime clericos urserit.*

Hos enim valde suspectos habebat imperator, haud facile assensuros autumans, utique cum dissserenti plerumque apud eos Vecco, et testimonia sanctorum Patrum, quibus fuerat ipse convictus, proponenti, non acquieverant, sed in sententia perstabant, præ se ferentes non accepturos omnino concordiam, si conventum de illa foret. Hinc irritatus princeps comminiscebatur quæ ipsis impingeret crimina; quasi subjectionem ipsi debitam detrectarent, exprobrarentque episcopis pacem probantibus, imperatorique maledicerent, quod eos in suam sententiam traxisset. Prius tamen quam hæc persequeretur infestius, blandis eos experiundos suasionibus putavit, si posset delinitos adducere. Convocatis igitur iis et exceptis perhonorifice medius considens solita illa sibi et sæpius ante allegata memoravit, non alia se moveri causa ad tractandam pacem profitens quam necessaria precautione imminentium inevitabiliter, nisi de illa conveniret, bellorum atrocium, et pia parcimonia Romani sanguinis, quem aliter immanissime fundendum periculum præsens esset. Ne porro dubitarent quin post istam quoque pacem mansura in statu pristino, citra ullam momenti majoris immutationem, foret Ecclesia. Cordi hoc sibi fore; nec quidquam in ea cura neglecturum sese certo confideret. Tribus demum solis capitulis totum hoc concor-

σθαι, πρωτείῳ ἐκκλήτῳ καὶ μνημοσύνῳ, ὧν ἕκαστον εἴ τις ἀκριβῶς σκοποίη, κενὸν εἶναι ἀνάγκη. « Πότε γὰρ καὶ παρουσιάσας ὁ πάππας προκαθίσει τῶν ἄλλων; Πότε δέ τισι καὶ ἐπέλθοι δίκην ἔχουσι θάλασσαν τοσαύτην ταμέσθαι καὶ τόσον ἀναμετρῆσαι πέλαγος, ἐφ' ᾧ τῶν νομιζομένων πρωτείων τυχεῖν; τὸ δ' ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ καὶ μόνῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ δευτέρᾳ τῇ καθ' ὑμᾶς καὶ μεγάλῃ, τὸν πάππαν μνημονεύεσθαι τοῦ πατριάρχου λειτουργοῦντος, τί ἂν τῷ ὀρθῷ προσσταίη; πόσαις οἰκονομίαις οἱ Πατέρες πρὸς ὅ τι γενέσθαι συμφέρον ἐχρήσαντο; καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τὸν Θεὸν γενέσθαι ἄνθρωπον καὶ σταυρὸν ὑπομεῖναι καὶ θάνατον καταδέξασθαι, ἄλλως ὄντα Θεῷ ἀπρεπῆ, εἰ μὴν καὶ Θεῷ συνειλημμένῳ σώματι, ἀλλ' οὖν κατ' οἰκονομίαν τὴν ἀνωτάτω γέγονε, καὶ τῶν μὴ πρεπόντων Θεῷ σαρκοφόρῳ γενομένων πᾶσα ἡ οἰκουμένη σέσωσται. Οὕτω χρῆμα θαυμαστὸν ἡ οἰκονομία. Καί γ' ἡμεῖς εἴπερ οἰκονομικῶς τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον φύγοιμεν, οὐχ ὅπως εἰς ἁμαρτίαν λογισθήσεται, ἀλλὰ καὶ προσαποδέξονται οἱ γνώσεως ἀρίστης ἐπήβολοι. Ὑμεῖς δὲ, ἀλλ' ὡς ἀκούω, καὶ ἀρχιερεῖς εἰς τοῦτο συγκατανεύσαντας ἀποστρέφεσθε, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν πειρᾶσθε σχίζειν, καὶ ἡμῖν, ὡς ἤκουσται, καταρᾶσθε. Τὰ μὲν οὖν περὶ τούτων ἔστι καιρὸς εὐθετεῖν καὶ πληροφορεῖν καὶ ἀνὰ μέρος πληροφορεῖσθαι· οὔτε γὰρ ἡμῖν εὐπρεπὲς τοιαῦτ' ἀκούειν, οὔθ' ὑμῖν ἀσφαλὲς τοιαῦτα λέγειν καὶ φόβον ἐμβάλλειν πολλοῖς ὡς οὐ στησόμεθα ἡμεῖς ἐπὶ τούτοις, ἀλλὰ προσβιασόμεθα ἐφ' ᾧ καὶ ἤθη ἀλλάττειν καὶ ὁμολογεῖν ὡς ἐκεῖνοι λέγουσι. Ταῦτα πληροφορεῖν ἔστι καιρὸς, καὶ πληροφορήσομεν. Τὸ δὲ νῦν καὶ βουλῆς τῆς ἐξ ὑμῶν χρήζομεν, καὶ λεγέτω ἕκαστος ὃ οἱ δοκοίη· μόνον μὴ τῷ οἰκείῳ στοιχείτω θελήματι αὐταρεσκῶν ἄντικρυς, ἀλλ' ἐκκλησιαστικὸς ὢν ἐκκλησιαστικῶς καὶ λεγέτω. Τὸ γὰρ κατεπεῖγον ἕν ἐστι, τὸ φυγεῖν κίνδυνον ἀναγκαῖον εἰ ταῦτα πράττοιμεν. Ὁπόσον δὲ τοῦτο, καθ' αὑτὸν ἕκαστος ἐννοῶν οὕτω προφερέτω τὴν γνώμην, ὡς ἄνευ ἐκείνου οὔθ' ἡμῖν κινητέα ταῦτα καὶ ὑμῖν τὸ περὶ τούτων ὅλως σκοπεῖν ἀνόνητον. » Τούτοις καὶ τοιούτοις ἑτέροις τοῦ βασιλέως καταδημαγωγοῦντος τοὺς τῆς Ἐκκλησίας προέχοντας, ἐκεῖνοι καὶ ἀπρεπὲς σφίσι καταρᾶσθαι τῷ βασιλεῖ καὶ ἄλλως κινδυνῶδες ἡγοῦντο, καὶ πάμπαν ἐξ αὐτῆς ἀπηρνοῦντο, [P. 264] καί γε σφᾶς πρὸς τιμωρίας ἑτοίμως ἐδίδοσαν, εἰ ἀληθῶς ἐλέγχοιντο. Τὸ δὲ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς διαφέρεσθαι μὴ εἶναι τῶν ἀπεικότων ἔλεγον· διισταμένους γὰρ ταῖς πράξεσι τοὺς λόγους ἐναντίους ποιεῖσθαι τῶν

diæ cum Ecclesia Romana negotium **287** contineri, primatu, appellatione, commemoratione. Quorum unumquodque, si quis recte consideret, in vanum abiturum appareat. Quando enim venturus Constantinopolim papa primatus istius sui ac præsidentiæ præsens sit possessionem aditurus? Quem autem putarent causam hic dicentem provocaturum Romam, et tanto intervallo vasti maris, lite illuc sequenda jus ex provocatione cognoscendı assensurum Romano Pontifici? Mumorari autem Papam in nostro primario et patriarchali templo, in altero item illo vestro magno, sacris operante patriarcha, quid utique a recto exorbitans videri sapienter æstimantibus queat? An latet prudentes rerum quam obsequiosis accommodationibus consueverint Patres libenter redimere publicas utilitates? Exemplo utique ipsius Dei, non indignum majestate sua rati accommodare sese nobis usque ad susceptionem humanæ naturæ, et in eo ipso nostrorum simili assumpto corpore perpessionem crucis et mortis. Qua benignissima supremæ Divinitatis carne indutæ ad nostras miserias demissione orbi universo parata salus est. Nobis igitur adeo non imputabitur ad culpam, si periculum impendens simili accommodatione declinaverimus, ut potius eo nomine peritis rerum et perspicacibus commendandi simus. Vos vero etiam episcopos, qui tam justis adducti causis nobiscum sentiunt, aversamini, ut audio, et Ecclesiam conamini scindere: imo nobis, ut fertur, male peccamini. His providendi nunc tempus est, et ante omnia explorandi ad liquidum quid vere in re sit, ut et vobis quid nos velimus, et nobis quid vos aut cogitetis aut egeritis, mutuo perspectum plenaque sigillatim explicatum notitia constet. Neque enim talia vel nobis audire decorum est **288** vel vobis securum loqui, et falsum incutere populo metum, quasi nos ulterius quam præferimus, simus in hoc pacis negotio processuri, et in animo habeamus mores etiam et ritus nostros commutare cum Latinis ac per omnia idem cum illis profiteri. Hæc ac liquidum, uti dixi, explorandi nunc tempus est; dabimusque operam ut de iis plane constet. In præsens consilio vestro egemus; quare dicat unusquisque quod ei videbitur. Tantum ne nimis indulgeat proprio affectui, sibi unice placens, sed cum sit ecclesiasticus, ecclesiastice loquatur; quod enim nos urget, unum est, effugere periculum, inevitabile ni hæc facimus. Quantum autem id periculum sit, quisque apud se cogitans æstimet prudenter prius, et sic quid opus facto judicet dicat. Certe nos, absque isto periculo foret, ista non moveremus. Inutile autem fuerit vestrum quempiam tota ista de re deliberandi, quasi jam integra, judicium sumere. His aut hujus sententiæ verbis cum delinire satagisset imperator præcellentes in Ecclesia, illi ante omnia crimen diluere curarunt quo erant insimulati maledixisse principi: id enim valde ipsis indecorum, nec minus aliunde periculosum arbitrabantur. Quare id confestim infitiati sunt, et se ad quævis subeunda paratos supplicia obtulerunt, si vere de hoc convincerentur. Dissidere autem sese ab episcopis, qui contrariam amplexi sententiam essent, ultro sunt fassi: sed id non esse inconveniens dixerunt, cum valde esset consequens contrarios eorum esse sensus et sermones, quorum essent facta contraria. Cæterum in hoc dissidio versatos citra maledicentiam in adversarios, quid-

λίαν ἀκολούθων εἶναι. Πλὴν οὐ κακολογοῦντας, ὡς A αὐτοί φασι, καὶ τὴν κατάνευσιν ὀνειδίζοντας σφίσι. Γνώμης γὰρ ἰδίας ἕκαστον εἶναι κύριον, καὶ ὃ σήμερον οὐ δοκεῖ τινι, αὔριον ἴσως στέρξειν, καὶ ἀγαπήσειν οὐ παλίμβολόν τινα ὄντα καὶ κατὰ τὸ τυχὸν ἐκτρεπόμενον, ἀλλὰ λογισμοῖς δουλεύοντα, ἐκείνων μετακλινομένων ἐς ὅ τι καὶ δόξοι συμφέρον καὶ αὐτοὺς πράττειν. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μὴ παρὰ συνείδησιν, ὡς πιστεύομεν. Τὸ δὲ περὶ τῶν προκειμένων ἡμᾶς ἐρωτᾶσθαι, πρῶτον μὲν ὡς οὐ μετὸν ἡμῖν τῆς περὶ τούτων σκέψεως ἐκ κανόνων, ὑπ' ἀρχιερεῖ τελοῦσι καὶ ὀφείλουσιν ἕπεσθαι, τί χρὴ καὶ λέγειν; πλὴν ἀλλ' ἕκαστος ἰδίᾳ καθ' αὑτὸν ἐρωτάσθω, καὶ ἴσως φόβος οὐδεὶς τῆς σῆς βασιλείας εἰς βουλὴν προτιθείσης τὸ προκείμενον, λέγειν τὸ παριστάμενον. Τότε τοίνυν ἐρωτωμένων ὁ μὲν ἀπέλεγε καὶ τὰ τρία· μηδὲ γὰρ τούτων B καταλαβεῖν ὅλως τὴν Ἐκκλησίαν ἐνὶ χρησαμένην καὶ μόνῳ, χρῆναι δὲ διατηρεῖν καὶ τοῖς ὀψὲ γενησομένοις ὃ δὴ σφεῖς ἐκ τῶν προτέρων παρέλαβον. Εἰ δ' ἐπισείεται κίνδυνος, αὐτοὺς μὲν μὴ χρεὼν φροντίζειν πλὴν μὴν τοῦ εὔχεσθαι, τὸν δέ γε κρατοῦντα μὴ ἀνιέναι μηδὲν τῶν εἰς μέριμναν ἡκόντων. Ἐφ' ᾧ ἀκινδύνως τὸν κίνδυνον ἄλλως ἐκφύγοιμεν. Ἦσαν δ' οἳ καὶ πρωτεῖον μόνον ἐδίδουν καὶ ἔκκλητον, ὡς αὐτῶν γε καὶ μόνων οἵων τ' ὄντων ὑποκριθήσεσθαι καὶ σχῆμ' ἕξειν κτὶ ὄνομα πλὴν τοῦ πράττεσθαι· μνημόσυνον δὲ μετεῖναι τῷ πάππᾳ δοκοῦντι διαφέρεσθαι, ἐπὶ Συμβόλῳ καὶ ταῦτα πίστεως, μὴ καὶ τῶν λίαν ἀπειρημένων ᾖ. Ὁ δὲ Ξιφιλῖνος μέγας οἰκονόμος ὢν τῷ τότε, τῷ γήρα τε καὶ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα συνηθείᾳ πιστεύων, καὶ προσελιπάρει σταθεὶς καί γε τῶν γονάτων τοῦ βασιλέως ἁπτόμενος, μὴ ζητῶν ἀναχαιτίζειν ἀλλότριον πόλεμον, ἴδιον καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς προσεπινοεῖν· μηδὲ γὰρ εἰρηνεύσειν πάντας, κἂν ἡμεῖς, φησὶν, εἰρηνεύσαιμεν.

ιθ'. Ὅπως εἰς δύσνοιαν διαβαλλόμενοι οἱ κληρικοὶ ἠνοχλοῦντο.

[P. 265] Ἐν τούτοις τῆς ἡμέρας τελεσθείσης ἐκείνης, ἐπισχὼν ἐφ' ἡμέραις ὁ βασιλεὺς, καὶ μαθὼν ὡς ἐν κλύδωνι τὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰσὶ καὶ εἰς τὸν ἕνα οὐ παραδέχεται ὁ δῆθεν ἀνένδοτος τὸν ὑποκλιθέντα, πρῶτον μὲν σχεδιάσας τόμον σκοπὸν τὴν πρὸς βασιλέα εὔνοιαν ἔχοντα ἐκέλευεν ὑπογράφειν, οὐκ

quid ipsi falso quererentur, et citra exprobationem ullam mutatæ sententiæ. Judicii enim proprii quemque arbitrum esse; et **389** quod quis hodie non probaverit, cras forte præferet atque amplectetur, non inconstantia vel fortuita levitate sese versans, sed momenta rationum sequens. Credere sese illos antistites, qui sententiam mutassent, aliquid vidisse quo moverentur ad propendendum in C partem alteram, fecisseque in eo ipsos quod sibi expedire judicassent; neque censere ista in re ab ipsis contra conscientiam peccatum. Quod vero imperator ipsorum de his sententiam rogaret, ad id sic responderunt, primum sibi per sacros canones non licere deliberare de talibus, qui patriarchæ subessent, ejusque sequi judicium et præceptis obtemperare deberent. Quare non habere se quod in commune dicerent. Posse autem quemque privatim interrogari. Sic enim metus scilicet nullus tardabit sigillatim interrogatos a majestate sua, ne, quid ipsis in mentem venerit, proferant super iis quæ proponentur. Fecit hoc statim imperator; et eorum quos privatim audivit, alius tria ex æquo cuncta capitula rejecit, nullum eorum accipi ab Ecclesia posse contendens, quæ uni supremo capiti patriar- D chæ suo parere didicisset; oportere autem tenere et transmittere ad posteros, quod a Patribus accepissent. Pericula porro quæ impendere dicerentur, sui privati muneris non esse alio modo prævertere quam orationibus pro eorum amolitione Deo fundendis. Principis vero id solum postulare officium, ut is nihil politicæ bellicæque sollicitudinis omittat, quæ præcavendis malis et reipublicæ ab iis incolumi servandæ profutura videatur. Erant nonnulli qui duo priora capita, primatum et provocationem, sine magno damno relaxari posse dicerent, quippe quorum neutrum ultra nomen et speciem ad factum procederet, sed sub obtentu vano subjectionis ostentatæ, non exhibitæ reipsa, integram nec ullo interruptam usu Græcis servaret juris hactenus usurpati possessionem. Longe ab his diversum videri **390** abire tertium de commemoratione Papæ in sacro. Per id enim induci jus in usum, et verba facto sanciri: tum enimvero id concedi quod tam obnixis hactenus studiis recusatum a nostris semper est, ut scilicet palam in nostram communionem admittantur ii quos constat in scripturam publicam, et eam quidem ipsam qua fidei regula traditur, nempe in Symbolum, ausu intolerabili peccasse. At Xiphilinus magni tunc œconomi officium exercens, ea fiducia quam ei auctoritate senectutis et multa cum imperatore familiaritas dabat, eum orare stans aggressus, mox etiam procidit coram ad pedes, et genua principis amplexus his eum obtestabatur: « Vide etiam atque etiam, domine, ne satagens nimis anxie avertere a nobis externum bellum intestino difficiliori nos implices, cum eoque pacem pariter utramque, ecclesiasticam et civilem, perdas. Neque enim vel si nos in hanc pacem convenerimus, in pace illi scilicet cuncti perstabunt. »

19. *Ut calumniam passi clerici quasi parum fideles imperatori essent, vexati eo nomine fuerint.*

In his illa consumpta die, per aliquot inde consecutas nihil novi Augustus movit. Tandem videns tumultum in Ecclesia increbrescere factionibus commissis, dum unus alium in communionem non recipit, et qui fixus in antiquo sensu perstat, eum qui novis propositionibus assensit ut profanum aversatur, gliscenti obviam ire malo decrevit in hunc modum. Ante omnia scriptum concinnavit quo solum id agere videbatur ut fidem et obsequium imperatori a subditis debitum sibi firmaret. Sub-

οὐδ' ἐπὶ ποίαν χρείαν πλὴν τοῦ δόξαι σχεῖν τῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑποσημάνσεις, κἂν αἱ ὑποθέσεις τὸ διάφορον εἶχον. Κἀκεῖνοι προθύμως ὑπέγραφον τὸ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ τοῦ Θεοῦ, « Οἱ εὐλογοῦντές σε εὐλογημένοι, καὶ οἱ καταρώμενοί σε κεκατήρανται. » Ἔπειτα πέμψας τοὺς ἰδίους οἰκίαν ἑκάστου κατεψηλάφα, ὅς τ' αἴτιος ὅς τε καὶ οὐχί. Καὶ ἡ πρόφασις, ὡς αὐτὸν μὲν εἶναι τὸν κατασχόντα τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ καὶ μόνου καὶ τὰς οἰκίας εἶναι, ἀποχαρίζεσθαι δὲ ταύτας τοῖς εὐνοοῦσι, τοῖς δὲ κατά τι ἀφηνιάζουσι καὶ τὴν χάριν ἀνατρέπειν, δίκαιον δ' εἶναι καὶ τὰ τῶν ὄπισθεν χρόνων ἀναζητεῖν τοὺς ἐνοικοῦντας ἐποίκια. Ἀνεκεφαλαιοῦντο παραυτίκα κόσμιά τε παντοῖα καὶ ἔπιπλα καὶ πᾶν ὅ τι τις εἶχε, καὶ τὸ μεῖζον ἐκρίνοντο καὶ εἰς καθοσίωσιν. Ἡτοιμάζοντο δὲ καὶ φορτίδες τοῦ ἐξορίζεσθαι τοὺς ἤδη κατακρίτους δοκοῦντας. Οὐ μὴν δὲ καὶ μέχρις ἐλπισμῶν τὰ δεινὰ ἦσαν, ἀλλὰ καὶ πείρᾳ τινὲς τῶν δεινῶν μετεῖχον, ὡς τοὺς μὲν εἰς Λῆμνον, τοὺς δ' ἐς Σκῦρον, ἄλλους δ' ἐς Κέω καὶ ἄλλους ἐς Νικαίας πόλιν περιορίζεσθαι, ἄλλοτε δ' αὖθις τῆς πόλεως τοὺς μὲν ἀκουσίως, τοὺς δ' ἑκόντας ἐξορίζεσθαι, [P. 266] ἄλλους δὲ μέχρι Σηλυβρίας καὶ Ῥαιδεστοῦ, τινὰς δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ κατὰ τὸν Φάρον λιμένος γνωσιμαχήσαντας ὑποκλῖναί τε καὶ ὑποστρέψαι.

κ'. Τὸ κατὰ τὸν ῥήτορα τῆς ἐκκλησίας διηγημα, καὶ τοῦ συγγραφέως σχετλίασις.

Τούτοις προσκείσθω καὶ τὸ κατὰ τὸν ῥήτορα διήγημα, φοβερὸν ὂν ἰδεῖν, φοβερὸν δὲ καὶ παθεῖν, πλὴν οὐκ ἐπὶ τούτου τοῦ καιροῦ γεγονὸς, ἀλλὰ πρότερον. Συνάπτομεν δὲ τοῖς δεινοῖς τὰ δεινὰ εἰς τὴν τῆς τότε βίας παράστασιν. Αἲ αἲ ὅτι καὶ τοσαῦτα παθόντες τοῖς ὕστερον ἐλθοῦσι μηδὲ φανεῖσι, μὴ λέξασι, μὴ παθοῦσι, μόνον δ' ἀφανείᾳ κρυβεῖσι καὶ τοῦ μηδεμιᾶς ἀξιοῦσθαι φροντίδος χάριν, ἀπηνῶς ἐκρινόμεθα, εἴπω δὲ καὶ κρινόμεθα. Ὑμεῖς, ὦ οὗτοι, τοὺς τῆς Ἐκκλησίας· ποῦ στάντες ἢ ποῦ βάντες ἢ τί καὶ χρήσιμιον ἐνδειξάμενοι; ἀλλ' οὐχ ὑμῖν, τοῖς δὲ δεξαμένοις ἡ μέμψις, καὶ μᾶλλον ὅτι κἀκείνοις ἐπιτιθεμένοις ἐχρώμεθα. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων ἅλις. ἡμῖν δὲ καιρὸς τὸ καινὸν διηγεῖσθαι διήγημα. Ἡμέρα ἦν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀνακτόροις συνάξεως, καὶ ἡ σύναξις ἱερὰ, καὶ ὅσον ἐν ἱερομονάχοις καὶ ἄλλως ἱερωμένοις

scribere illi jussit unumquemque, haud scio quem ad usum, nisi forte ut subscriptiones ecclesiasticorum expressisse tandem ipsum fama vulgante, multi putarent ipsos ad omnia assensos, qui scilicet ignorarent nihil ecclesiasticum eo scripto contineri. Promptos se passim ad isti subscribendum formulæ ecclesiastici præbebant, prolixe imperatori bene precantes, verbis illis Dei ad Abrahamum: « Qui benedixerint tibi, sint ipsi benedicti: **391** qui maledixerint tibi, maledictioni subjaceant. » Post hæc immisit satellitium suum passim in domos scrutatum et contrectatum odiose intima, sine discrimine innocentis aut culpati. Allegabat, ex quo ipse urbem ex hoste ceperit, in suum proprium jus transisse domos ejus universas. Harum porro usum citra pretium indulgere se fidis sibi: suspectis autem et quadam in re sibi parere abnuentibus istam nolle gratiam facere, sed et ex his jure se utentem suo pretium locationis respondens concessæ habitationi tot retro annorum repetere. In summam ergo conferebatur pecunia debita pro usu ædium ab annis jam ante multis; et ejus præsens solutio exigebatur, idque peracerbe pignoribus statim captis et eo nomine ablata familiari supellectile. Ita corradebatur quidquid ornamenti aut pretiosæ rei cives in ædibus habebant. Naves etiam parabantur, quæ illos, qui jam satis ejus criminis comperti damnatique viderentur, in varia exsilia deportarent. Nec jam in minis aut sola exspectatione mala hærebant, sed in præsens illorum experimentum miseri trahebantur; quorum aliqui in Lemnum, alii in Scyrum, nonnulli in Ceum, quidam denique in urbem Nicæam relegabantur. Alii passim exterminabantur urbe, vel jussi excedere nominatim vel sponte necessitatem prævertentes, quibusdam, quoad adhuc deliberarent, usque ad Selybriam et Rhædestum exsilio præfinito, nonnullis citra portum qui ad Pharum est; quorum multi malo ad assensum tracti, professique se paci acquiescere, postliminio revocati redibant domum.

20. *Narratio supplicii atrocis irrogati rhetori, et de eo lamentatio historici.*

His addatur narratio de rhetore, atrox quædam et terribilis etiam spectantibus, multo magis patienti. Quanquam hæc quidem res non hoc tempore contigit, sed paulo ante. Referemus autem hoc loco, **392** conjungentes similia similibus, gravia gravibus, in specimen exercitæ tunc violentiæ. Heu! heu miseros nos! quod tanta passi ab his qui posterius venerunt, quorum in hoc toto negotio nec facies visa nec audita vox est; qui quod nihil passi sunt, obscuritati suæ vilitatique debuerunt, utique non tanti habiti, ut curare de ipsis aut omnino cogitare dignarentur qui hæc movebant. Ab his, inquam, non judicabamur; et quid dico judicabamur? nunc quoque judicamur. Vos alloquor, o ecclesiastici, ubi stantes, aut quo progressi, aut quid omnino in communem utilitatem operati? sed vestra hæc culpa non est. Illi sunt reprehendendi qui ista acceperunt; quanquam est aliud majus quod iis succenseamus. Non enim tolerasse vel approbasse contenti quod alii agebant, in partem ipsi injuriæ venerunt; ipsi in nos infesti ruerunt, ipsorum auxiliarem operam nostris oppressoribus navantium experti vim sumus. Sed querelarum satis. Id potius quod suscepimus agamus: nam rei novæ inopinatæque referendæ hoc tempus elegimus. Dies erat ecclesiastici conventus in sacro palatio. In sacrum eum cœtum collectum fuerat quantum erat tum in urbe sacerdotum et monachorum. Aderat et patriarcha cum universa synodo. Deliberationis argu-

καὶ μοναχοῖς πάνδημος. Παρῆν δὲ καὶ πατριάρχης καὶ ἅπασα σύνοδος. Ἡ δὲ σκέψις περὶ τῆς κινουμένης εἰρήνης ἐκείνης. Τότε γοῦν καθεσθέντων, τιμηθέντων δ' ἐπὶ καθέδρᾳ καὶ ἀμφοῖν τούτοιν ὡς συναγωνιζομένοιν τῷ βασιλεῖ, τοῦ τε ἀρχιδιακόνου Μελιτηνιώτου καὶ τοῦ πρωταποστολαρίου Κυπρίου, ὁ ῥήτωρ Ὀλόβωλος ἵστατο, προσδοκῶν τὴν ἀπὸ βασιλέως ἐκχώρησιν. Ὡς δ' οὐχ ὡρίζετο ἐπὶ καθέδρας καὶ αὐτὸν ἕζεσθαι, ἐξελθὼν καθῆστο. Ἐπεὶ δὲ λόγων κινουμένων καὶ ὁ ῥήτωρ ἐζητεῖτο καὶ χρήσιμος ἐδόκει [P. 267] ἡ παρουσία ἐκείνου, ἀνεζητεῖτό καὶ παρίστατο, οὐ μὴν δὲ ὥστε δοκεῖν εὐμενὴς τὰ πρὸς βασιλέα διὰ τὸ ὡς δῆθεν τῆς ἀτιμίας ἐκείνης ὑπόγυον. Ὅθεν καὶ ἐρωτώμενος οὐκ ἀπεκρίνετο, καὶ ἐλπιζόμενος τὰ πρὸς χάριν λέγειν, ἐκεῖνος παλινῳδίαν οἷον πρὸς τὰ πρότερον ποιησάμενος, τὴν ἐναντίαν τῷ βασιλεῖ δῆλος ἦν βαδίζων ὡς μὴ συνοίσοντος οὐδαμοῦ τοῦ εἰς ζήτησιν προκειμένου. Καὶ εὐθὺς αἴρεται μὲν τῷ βασιλεῖ ὁ θυμός, καὶ βοῇ ἦν, καὶ ὡς δύσνους ἀεὶ καὶ τῷ φρονήματι ἀλλοπρόσαλλος, καὶ ὅτι οὐ παρ' ἄλλην αἰτίαν ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀεὶ δυσνοεῖν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ῥινὸς πέπονθεν, αἰνιττομένης τῆς ποινῆς ἐντεῦθεν. Ὁ δὲ ἀκράτῳ πάθει φιλοτιμίας καὶ δόξῃ καταφρονήσεως θυμὸν ἄκαιρον μίξας τὴν τῆς ποινῆς αἰτίαν ἐπαρ- A ῥησίαζεν· ἡ δ' ἦν, ὡς ἐκεῖνον λέγειν, ἡ πρὸς τὸν παῖδα Ἰωάννην καὶ βασιλέα εὔνοια. Καὶ ὁ μὲν εἶπεν, οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα ὡς δῆθεν εὐνοοῦντες εἰς χάριν ἄλλος ἀλλοθέν πόθεν ἐκπηδήσαντες διασπᾷν ὥρμων. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ὡς δῆθεν φιλανθρωπευόμενος διεκώλυε, καιρὸν εἰς ἐκδίκησιν θείς, ὡς ἔδειξεν ὕστερον· Ὁ μὲν οὖν ῥήτωρ τὴν τοῦ κρατοῦντος ὀργὴν ὑποπτεύων τῇ ἐκκλησίᾳ προστρέχει, καὶ παρ' αὐτῆς ἤλπιζε σώζεσθαι. Ὁ δὲ λαβὼν ἐκεῖθεν περιορίζει εἰς Νίκαιαν, ὡς ἐπ' εὐμενείᾳ δῆθεν εἰς τὴν τοῦ Ὑακίνθου ἀποστέλλων μονήν. Οὔπω χρόνος τετέλεσται, καὶ κινουμένων τότε τῶν ἡμετέρων, ἐπεὶ κἀκεῖνον ἤκουε τῶν δεδογμένων ἀποστατεῖν, δεξάμενος καὶ κατηγορίας μὴ προσηκούσας ἐκείνῳ μηδ' ὁπωσοῦν, ἄλλοθεν καιρὸν νομίσας κἀκεῖνον μὲν τιμωρῆσαι, ἡμᾶς δὲ δεδίξασθαι ἐκεῖνον εἶναι τὸν πρέ- B ποντα, πέμπων ὑπὸ δεσμοῖς ἄγει, καὶ πρῶτον μὲν ἀπηνῶς προστάσσει καὶ ἀπανθρώπως αἰκίζεσθαι, ἔπειτα δὲ τὸν καινὸν ἐκεῖνον θρίαμβον ἀπεργάζεται. Σχοίνῳ γὰρ μακρᾷ τῶν τραχήλων κελεύσας ἐκδῆσαι ἐκεῖνόν τε πρῶτον καὶ τὸν Ἰασίτην Μελίαν δεύτερον καὶ ἐξῆς ἄλλον, ἕως καὶ ἐς δέκα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνδρῶν ποσωθέντος, ὕστατον δὲ καὶ τὴν ἐκείνου ἀνεψιὰν εἰς τὴν τῶν μαγειῶν δῆθεν ἔνδειξιν, τοὺς

mentum erat propositum, pax Ecclesiarum illa de qua instituta tractatio fuerat. Considentibus jam cunctis, et dignatis honore cathedræ a præsenti Augusto duobus illis, quibus ad id negotium adjutoribus fidis utebatur, archidiacono Meliteniota et protoapostolario Cyprio, rhetor Holobolus stabat C exspectans ut imperator ipsum quoque juberet assidere; sed cum id diu frustra exspectasset, exiens is in proximo consedit. Disputatione mox inchoata requisitus est rhetor, cujus opera præsentis profutura **393** videbatur. Ille accitus adstitit, sed implacito in principem animo, a quo se spretum omissa delatione sessionis penitus indignabatur. Ergo interrogatus primo præter opinionem siluit. Urgente vero imperatore, qui eum confidebat, in suam, ut antea, sententiam locuturum, ille non dissimulans pœnitere se prius actorum, et contrarias imperatori partes deinceps secuturum præ se ferens, libere affirmavit negotium quod proponebatur haudquaquam fore utile videri. Perculsus inopinatissimo dicto imperator excanduit, increpavitque hominem magnis clamoribus: nempe illum vociferans exprobrabat non nunc primum sibi infensum, ambiguum jamdudum et in contraria versatilem, non alia magis causa per opposita circumagi quam malevola libidine sibi obstandi, quem pessime odisset. Ferre illum istius suæ malignitatis stigmata in naso, illi videlicet olim absciso in pœnam aversi animi a principe. Ea rhetor audiens elatus inconsulta ira, quam ambitio impotens opinione contemptus irritata ultra fas propulit, veram istius quæ sibi nunc exprobraretur pœnæ causam est liberrime professus, clare dicens se naso multatum, quod Joanni puero, legitimo imperatori, fidem et benevolentiam debitam præstaret. Hæc eum locutum, qui circa imperatorem erant, alii aliunde erumpentes, quod sic ei gratificari se putarent, quasi discerpturi petierunt. Verum eos imperator affectata moderationis specie prohibuit, pœnam non condonans, sed in aliud tempus differens, ut postea apparuit. Rhetor autem iram imperatoris veritus ad ecclesiam confugit, sacro se asylo ad salutem usurum sperans. At imperator blandis inde illum suasionibus extractum perpulit ut quasi animi gratia in monasterium Hyacinthi se conferret, commodum videlicet **394** diversorium; quo facto hominem humane consulendi specie relegavit Nicæam, ubi erat id monasterium situm. Nondum annus effluxerat, cum inter hasce nostras de concordia Ecclesiarum motas ardentius controversias, certis comperto nuntiis imperator Holobolum e priori quod alias ostenderat judicio pacis istius consilium probante palam jam resiliisse, perindigne id ferens aures facile præbuit calumniatoribus indigna quæ- D dam et a tali viro aliena de Holobolo deferentibus. Quare occasionem eam commodam ratus simul invisi capitis ulciscendi, simul deducendi nos ab opinione, quam de ejus ut viri præstantis auctoritate doctrinaque præclaram habebamus, adduci eum vinctum in urbem jubet. Hic primum illum crudeliter inmaniterque concidi flagris imperat, deinde novi hujus spectaculi per civium ora pompam traducit. Longum de collo trahentes funem primum Holobolus, secundo loco Jasites Melias, tum alii continua serie virorum decadem explentes, adjuncta undecima muliere, Holoboli ejusdem nepte, ostentui tracta velut maga, per universam urbem et peculiariter circa ecclesiam fœdo triumpho ducti

μὲν δύο τοὺς πρώτους ὡς καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει μὴ κατανεύοντας καὶ ἐγκάτοις προβάτων ἐπιφορτίζει σὺν αὐτοῖς τοῖς ἐκείνων διαχωρήμασι, τὸν ῥήτορα δὲ διαφερόντως καὶ ἥπασι προβάτων κατὰ στόμα κελεύει τύπτεσθαι συνεχέστερον, καὶ οὕτως ἀνὰ τὴν πόλιν ἅπασαν θριαμβευομένους κύκλῳ τῆς ἐκκλησίας περιαγαγεῖν, ἀτιμοῦντας ἐκεῖσε πλέον εἰς φόβου καὶ ἀπειλῆς τοῖς κληρικοῖς ἔνδειξιν, [P. 268] Ἐπράττετο μὲν οὖν ταῦτα Ἐλαφηβολιῶνος ἕκτῃ μηνὸς τοῦ ἐπιόντος ἔτους, τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου πρότερον ἢ ταῦτα γίνεσθαι ἡμερῶν ἓξ κατὰ τὴν νῆσον μεταλλάξαντος, εἴτ' οὖν τριακοστῇ Γαμηλιῶνος μηνός. Οἱ δὲ τοῦ κλήρου τὸν κίνδυνον σφίσιν αἰωρούμενον βλέποντες καθικέτευον τὸν κρατοῦντα ἀνεῖναι αὐτοὺς τῆς ὀργῆς ἐφ' ᾧ ἡσύχως καθῆσθαι, μέχρι ἂν οἱ πρέσβεις ἐκ Ῥώμης ἐπαναζεύξωσιν· ἀλλ' οὐκ ἔπειθον πολλὰ λιπαροῦντες, ἀλλ' ἄντικρυς ἐκρίνοντο τῆς πρὸς βασιλέα καθοσιώσεως, ἣν μή γε τὰ τῆς ὑπογραφῆς τελοῖεν. Ὡς δέ τινες εἰς φόβον κατέφευγον τοῦ μή τι καὶ πλέον προσβιασθῆναι, ὁ βασιλεὺς αὐτίκα προστάσσει, καὶ λόγος ἐκτίθεται χρυσοβούλλειος, πλήρης μὲν φρικωδεστάτων ἀρῶν, πλήρης δὲ καὶ ὅρκων παλαμναιοτάτων, ἦ μὴν μὴ ἐκβιάσασθαι πλέον, μὴ διαπράξασθαι, μὴ παρεγχειρῆσαι μηδ'

A εἰς νοῦν βαλεῖν μέχοι καὶ ἐς κεραίαν μίαν καὶ ἰῶτα τοῦ συμβόλου παραγαγεῖν, μὴ πλέον τῶν τριῶν κεφαλαίων, πρωτείου καὶ ἐκκλήτου καὶ μνημοσύνου, καὶ τούτων ἐπὶ ψιλοῖς ὀνόμασι κατ' οἰκονομίαν, ζητῆσαι, εἰ δ' οὖν, ἐξώλη τε καὶ προώλη γενέσθαι καὶ τὰ φοβερώτερα ὑποσχεῖν. Ταῦτα γράψας καὶ ὑπογράψας, προσέτι δὲ καὶ βούλλῃ χρυσῇ κατασφαλισάμενοις, πέμπει τῇ Ἐκκλησίᾳ διά τοῦ πρωτασηκρῆτις Νεοκαισαρειώτου Μιχαήλ. Ὧ δὴ καὶ βεβαιωθέντες ὑπογράφουσιν, ἄνευ καὶ τότε τινῶν, οἳ δὴ καὶ ἐξορισθέντες, μετὰ καιρὸν συγκαναθέμενοι, κατάγονται καὶ ἑνοῦνται τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐδενὸς τῶν τοῦ κλήρου ἐλλείψαντος.

κα'. Ὅπως οἱ πρέσβεις τοῦ βασιλέως κατὰ θάλασσαν ἐκινδύνευσαν.

B [P. 269] Ἀλλὰ ῥητέον καὶ τὰ τῶν πρέσβεων. Ἐκεῖνοι γὰρ παρὰ καιρὸν πλεύσαντες (Κρονίου γὰρ ἀρχομένου μηνὸς ταῖς ναυσὶν ἐμβάντες ἀπέπλεον) πρὸς αὐτῷ τῷ Μαλέᾳ, ὃν καὶ ξυλοφάγον καλεῖν εἰώθασι, λήγοντος τοῦ μηνὸς γίνονται, καὶ τῇ ἐνισταμένῃ τότε μεγάλῃ πέμπτῃ ἑσπέρας ναυγίῳ χρῶνται δεινῷ. Αὐτίκα γὰρ ὤδινε μὲν ἡ θάλασσα, καὶ κατέβαινεν Ἑλλησποντίας λαμπρὸς, σὺν δὲ νεφέεσι γαῖαν

sunt. Et duo quidem priores, quasi videlicet objecta sibi et satis probata crimina pertinaciter negarent, intestinis ovium ipso adhuc fimo refertis impliciti onustique procedebant, addito in singularem Holoboli dehonestationem, ut per totam viam jecinoribus earumdem ovium e ventre recens extractis in facie C continenter cæderetur. Quæ sic acta sunt non magis ad ignominiam infelicis illius quam ad deterrendos perstantes adhuc in pacis rejectione clericos, quibus hoc exemplo luculenter ostentabatur quantum ipsis in tali proposito perstantibus impenderet mali. Hæc gesta sunt incunte anno die sexta Octobris, patriarcha Arsenio **395** sex prius diebus quam ea fierent in insula mortuo: suprema enim illi dies fuit tricesima mensis septembris. Porro clerici tali edito specimine iræ imperatoris, proprii haud vana imagine periculi territi, rogarunt imperatorem breves inducias, et ne in ipsos aut decerneret aliquid gravius aut omnino urgeret, quoad qui Romam missi fuerant inde legati redissent. Sed nihil impetrarunt, quantumvis ardenter orarent. Quin eis severe D denuntiatum est inexorabiliter damnandum læsæ majestatis, quicunque ipsorum non statim subscriberet capitulis concordiæ quæ tractabatur. Quarum terror minarum cum quosdam in fugam egisset, veritos ne vi majori cogerentur facere quod aversabantur, jussu imperatoris vulgatum statim ejus diploma est, aurea munitum bulla, quo sub imprecationibus dirissimis et juramentis horrificis contestabatur haud in animo sibi esse, ac ne prima quidem cogitatione tenus venisse in mentem, adigere ulterius quemquam aut urgere inducereve ad admittendam vel unius iota minutissimæ apicis adjectionenm ad symbolum. Contentum se omnino fore assensu cunctorum in tria duntaxat capitula primatus, provocationis et commemorationis, quæ et ipsa nomine solum tenus, necessaria quieti ac securitati publicæ accommodatione, concedi cuperet. In hæc ni obtemperarent, perniciosissima sibi quæque ac prorsus exitialia mox a se ipsis eventura certum haberent. Quas minas quam exaggeratissime atque asseverantissime inculcans intentabat in illo diplomate, quod scriptum et subscriptum, et aurea prætereamunitum bulla, mittit Ecclesiæ per primum a secretis Neocæsariensem Michaelem. Eo plerique persuasi securique effecti subscripsere, quibusdam tamen adhuc tunc quoque id facere recusantibus; qui propterea in exsilium missi, post aliquod tempus resipiscentes, **396** assensu dato revocati sunt et Ecclesiæ conjuncti, nemine jam ex clero residuo, qui non consentiret in pacem Ecclesiarum ad votum imperatoris.

21. *Ut legati imperatoris in mari periclitati fuerint.*

Sed dicendum de legatis. Illi enim alieno navigare orsi tempore, sub initium videlicet Martii nave conscensa, ad Maleam, quem vulgo lignivorum ob crebras illic navium submersiones vocant, extrema mensis ejus decade pervenerunt. Ibi quinta die majoris hebdomadæ sub vesperam naufragium miserabile fecere. Subito enim æquor intumuit, et validus ab Hellesponto ventus ingruens terram pariter et pontum aterrimis obduxit nubibus. Nondum quidem prorsus dondito in occasum sole commissa nox erat: verum opacabat late cuncta nox alia quædam nihilo tetra minus quam illa naturalis, ex umbra terrei globi solita induci, eo etiam tristior, quod nullus eam lunæ astrorumve temperabate

ὁμοῦ καὶ πόντον κάλυψε. Καὶ νὺξ μὲν οὐχ οὐρανόθεν ἀρώρει, ἀλλ' ἦν ταῖς ἀληθείαις νὺξ ἡ σκιὰ γῆς καὶ συνήθης, πλὴν ἀσέληνός τε καὶ ἀλαμπὴς ἐξ ἀστέρων. Ἡ δὲ τοῦ ἀέρος ἀκαστασία καὶ σύγχυσις τὸ δεινὸν ἐπηύξανε τῆς θαλάσσης, καὶ δεινὸς ἐφῆπται τοῖς πλέουσι κίνδυνος. Πρῶτον μὲν οὖν διέσχεν ὁ κλύδων τάς ναῦς ἀπ' ἀλλήλων, καὶ οἱ ἐν αὐταῖς οὐκ εἶχον εἰδέναι ποῦ προΐασιν ἅμα ἑκάτεροι· ἐνέδοσαν γὰρ τῷ κύματι σφοδρῶς πλημμυροῦντι ὅπου προσαράσσων ἀγρίως καὶ φέροι. Ὅθεν καὶ οἱ περὶ τὸν Γερμανὸν καὶ τὸν μέγαν λογοθέτην ἀνώθουν τε πρὸς πέλαγος τὴν τριήρη καὶ ἐξουρίαζον, τῷ πελάγει πιστεύσαντες ασφαλέστερον ἢ κατὰ τοὺς λοιπούς. Ἐκεῖνοι γὰρ μικροψυχήσαντες διὰ τὸν κίνδυνον, καὶ τῇ ξηρᾷ ἐγγὺς οὔσῃ ἐλπίζοντες σωθήσεσθαι εἰ λιμένι ἐντύχοιεν, τὴν γῆν μὲν ἐφυλάσσοντο τὸν ἀπὸ ταύτης δεδιότες κίνδυνον, πλὴν δ' ἀλλ' οὐδὲ πάλιν τῷ πελάγει ἐπίστευον. Ὅθεν καὶ κατὰ μικρὸν τῆς φορᾶς τῶν κυμάτων ἡττωμένου τοῦ κυβερνήτου ἀφανῶς ταῖς ἀκταῖς προσπαίουσι, καὶ οὕτως αὐτόνεῳ καταδύονται, δῶρα ἐκεῖνα βασιλικὰ καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας πολύτιμον ἐνδυτὴν αὐτοῖς ἀνδράσι συγκαταδύσαντες, ἑνὸς καὶ μόνου διασωθέντος, ὃς δὴ καὶ ἄγγελος ἐγεγόνει τῆς συμφορᾶς. Καὶ οὕτω μὲν οἱ ἀμφὶ τοὺς ἄρχοντας ἐξαπολωλότες ἠγγέλλοντο· οἱ δὲ περὶ τοὺς τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸν μέγαν λογοθέτην τὴν

A νύκτα πᾶσαν πρός τε κῦμα πρός τε θάλασσαν διαναυμαχοῦντες, καὶ πολλάκις ἐγγὺς ἐλθόντες τοῦ καταδῦναι, μόλις καὶ σὺν πολλῇ βίᾳ ὑπαυγαζούσης ἡμέρας πρὸς Μεθώνην γίνονται, μόγις ἀποδράντες παρ' ἐλπίδα πᾶσαν τὸν ἐφεστῶτα κίνδυνον. Ἐκεῖσε δ' ἀνέσαντες ἡμέρας πλείους ἐφ' ᾧ μαθεῖν τὰ τῆς ἄλλης τριήρεως [P. 270] εἴ που τοῦ κλύδωνος διαγένοιτο, ἐν εἰδήσει γίνονται τῆς πικρᾶς ἀγγελίας μετ' οὐ πολύ. Οἳ δὴ καὶ μόνοι λειφθέντες, ἐπεὶ οὐκ ἦν ὑποστρέφειν, τοῖς πρόσω ἐπιβαλλόμενοι πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπέπλεον. Καὶ δι' ὀλίγων ἡμερῶν καταλαβόντες τὸν πάππαν τὰ τῆς πρεσβείας ἐπλήρουν, ἀσμένως ὑποδεξαμένου τοῦ πάππα τοὺς πρέσβεις, ὥστε καὶ τιμῆσαι σφᾶς τιάραις τε καὶ μίτραις καὶ δακτυλίοις, ὡς ἡ ἐκείνων ἔχει ἐπ' ἀρχιερεῦσι συνήθεια.
B Ἔαρ οὖν καὶ θέρος ἐκεῖσε διαγαγόντες, καὶ τὰ εἰκότα φιλφρονηθέντες παρὰ τοῦ πάππα, τὰ τῆς πρεσβείας διευθετοῦσι. Καὶ φθινοπώρου λήγοντος σύναμα πρέσβεσι τὴν πόλιν καταλαμβάνουσιν.

κβ'. Ὅπως ὁ πάπας ἐμνημονεύετο ἀργήσαντος τοῦ πατριάρχου.

Ἦν οὖν ἀπεντεῦθεν ἀργῆσαι μὲν τὸν πατριάρχην κατὰ τὰ συγκείμενα τέλεον, μνημονεύεσθαι δὲ τὸν πάππαν, καὶ εἶθ' οὕτως καὶ τὸν εἰς πατριάρχην ἀνάγεσθαι μέλλοντα ψηφίζεσθαί τε καὶ καθιστᾶν.

cœlo splendor. Violentissimi vero motus procellosi aeris conflictusque collidentium sese ventorum horribili fragore tumultum vehementer magis augebant, gravissimo inde imminente navigantibus periculo. Ac primum vis tempestatis distraxit ab invicem, tamque longe abduxit triremes duas, ut neutrius harum vectores scirent quid sociis actum, quove aliam navem vis cœli salique propelleret, hoc tantum æque utrisque sentientibus, cedere se necessario ineluctabili vi æstuantis vehementissime pelagi, nec quo impetu tanto impingerentur exploratum habentibus. In hoc incerto tamen rectores triremis qua Germanus cum collegis et magno logotheta ferebantur, sapientius consuluerunt, trudentes in altum navim et totis accipientes velis abigentem a terra ventum, quod tali tempore plus a littore quam a lato æquore metuendum recte ducerent. In quo alios ratio fefellit **397** stulta pusillanimitate pelagus vitantes, terræ viciniam affectantes, quasi spes inde salutis ostenderetur, portu, si legere oram pergerent, facile inveniendo, quo tutus receptus foret. At quanquam interim illi quidem satis, ut sibi videbantur, ab impingendo in procurrentia littora cavebant, nave sustinenda ne propius æquo terræ admoveretur, ad extremum tamen arte ipsorum omni conatuque victis, validissimo impulsu ruentium in littus fluctuum impacti ripæ navem fregerunt, demersique cum illa perierunt omnes uno excepto, qui nuntius calamitatis natavit, e quo casus ille tristis ut evenerit est postea cognitum. Eo naufragio præter homines mare absorpsit regia illa, de quibus diximus, dona, et in his insignem

C illam ac pretiosissimam endyten sive pallium altaris ecclesiæ Majoris. At episcopi cum magno logotheta noctem totam cum fluctu marique omni nautarum industria luctati, ac sæpe in extremum demersionis admoti discrimen, ægre summa vi sub auroram Methonem tenuerunt, elapsi præter omnem spem periculo præsentissimo. Ibi quieverunt diebus aliquot, exspectantes indicium de eo quod comitibus evenisset, si quo forte tempestas similiter salvam appulisset sociam triremim. Verum non multo post tristis eos ejus naufragii nuntius perculit. Unde intellecto sibi jam solis haud amplius collegas exspectandos, nec causam esse cur re infecta reverterentur, versus Romam solverunt, et paucis diebus pervenientes ad Papam legatione functi sua sunt, perhumaniter **398** illos excipiente Papa, adeo ut eos honoraverit tiaris, mitris et annulis, quibus insignibus episcopos ornari mos illic obtinet. Vere igitur et insequenti æstate ibi exactis, omnibus culti
D a Papa benevolentiæ indiciis, transegerunt quæ in mandatis habebant. Tum extremo autumno mutuos ipsis adjunctos a Papa legatos Constantinopolim perduxerunt.

22. *Ut Papæ commemoratio facta in sacro sit, exauctorato patriarcha.*

Ex hoc legatorum adventu pacem factam referentium duo consecuta sunt, vi prius conventorum, exauctoratio patriarchæ, et papæ in sacro commemoratio publica; quin etiam ad electionem successuri in patriarchatum palam vocati quibus in id jus est suffragii. Ac quod primum quidem horum atti-

Τὸ μὲν οὖν τὸν πατριάρχην παρακινεῖσθαι ἐργῶδες ἦν, ἐπεὶ οὐκ αὐτόθεν ἐκεῖνος παρῃτεῖτο τὴν προστασίαν. Ὡς γοῦν οὐκ ἦν παραιτεῖσθαι, μάρτυρας τῶν πρὸς βασιλέα λόγων ἐκείνου ὡς ἦν παραστήσαντες (οἱ δ' ἦσαν οἱ περὶ τὸν δικαιοφύλακα Σκουταριώτην) ὡς ὑπισχνουμένου δῆθεν τοῦ πατριάρχου τὴν ἑκουσίαν ἐκχώρησιν εἰ εὐοδοῖτο τὸ ἔργον, ταύτην τὴν φωνὴν ὡς παραίτησιν τελείαν, προσέτι δὲ καὶ τὸν ὅρκον ἔκρινον οἱ ἀρχιερεῖς, τὴν μὲν ὡς ὑπόσχεσιν, τὸν δὲ ὡς κωλύμην ἄντικρυς. Τὸ γὰρ ἔνθεν μὲν μὴ καταδέχεσθαι τὴν πρᾶξιν ὀμνύοντα, ἐκεῖθεν δὲ γεγονυίας ἐκχωρεῖν ὑπισχνούμενον, δηλοῦντος ἦν πάντως προχωρούσης τῆς πράξεως τὴν ἰδίαν παραίτησιν· ἐπὶ τί γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων εἶναι τῆς πράξεως ἀποβάσης, ἧς χάριν καὶ ὅρκους ἐτίθει τοῦ μὴ δέξασθαι καὶ B ὑποσχέσεις τοῦ ἐκχωρεῖν αὐτίκα προβάσης; Διά τοι ταῦτα καὶ ἀργίαν ἐκείνου καταψηφίζονται, καί γε μηνὸς Ἑκατομβαιῶνος ἐννάτῃ παύεται τὸ τούτου μνημόσυνον, [P. 271] καὶ πρὸς τὴν κατὰ τὸν Ἀνάπλουν Λαύραν ἐκ τῆς περιβλέπτου μεταφοιτᾷ. Τοῦ δ' αὐτοῦ μηνὸς ἕκτῃ καὶ δεκάτῃ, τοῦ Χαλκηδόνος Νικολάου ἱερουργοῦντος κατὰ τὰ ἀνάκτορα, ἀναγινώσκεται μὲν διττῶς, τῶν πρέσβεων σύναμα τῷ A βασιλεῖ ἐκεῖσε παρόντων, ὁ ἀπόστολος εἴτ' οὖν ἡ περικοπὴ τῆς τῶν Πράξεων βίβλου (Πέτρου γὰρ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων ἤγετο ἑορτή, ἣν ἑορτάζει ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ τῇ Καταθέσει τῶν θείων ἁλύσεων), ἀναγινώσκεται δὲ ὡσαύτως καὶ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον Γραικικῶς τε ὁμοῦ καὶ Ῥωμαϊκῶς, καὶ οὕτω κατὰ τόπον οἰκεῖον καὶ ὁ πάππας παρὰ τοῦ διακόνου ἐμνημονεύετο. Ὁ δ' ἦν ὁ Γρηγόριος ἄκρος ἀρχιερεὺς τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ οἰκουμενικὸς πάππας μνημονευόμενος.

κγ'. Περὶ τοῦ σχισματος καθόλου τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐντεῦθεν τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐνόσει, καὶ διεστέλλοντο ἀπ' ἀλλήλων ἄνθρωποι, καὶ ὁ μὲν ἐκοινώνει τῷδε τῶν θείων συνάξεων, οἱ δὲ « Μὴ ἅψῃ, μὴ θίγῃς » B μέχρι καὶ ἐκπωμάτων αὐτῶν καὶ προσφωνημάτων ἀπακριβούμενοι. Ἤρετο δὲ μεῖζον τὸ σχίσμα, καὶ ὁ χθὲς ἐπὶ τῷδε πληροφορούμενος σήμερον ἀπεστρέφετο. Καὶ ὥσπερ εἴ τις κακοσπλάγχνως ἔχων ἐπισυμβάντος καὶ ἄλλου νοσήματος διπλοῦν ἔχει τὸ ἄλγος, καὶ τὸ πρότερον αὔξεται τῇ τοῦ ἐπιγενομένου προσκρούσει, ἐκεῖνα δ' αὖθις πρὸς ἄλληλα διαφέρετον ὥστε τὸ εἰς θεραπείαν τούτου καὶ συστολὴν εἰς αὔξην θατέρου γίνεσθαι καὶ ἀπαγορεύειν τὸν κα-

net, nonnullius negotii res fuit deponi e sede patriarcham, ipso dignitatem eam ultro non abdicante, nec sperari sinente abdicaturum. Interrogare autem eum an paratus esset sponte cedere, et rem aleæ committere non explorati responsi, haud tutum est visum. Expeditius judicatum est interpretari C voluntariam ejus abdicationem velut jam factam ex iis quæ pactus cum imperatore fuerat. Auditi ergo testes sunt idonei, princepsque in iis Dicæophylax Scutariores; qui confirmarent promisisse Josephum, si legati Romæ negotium concordiæ transigerent, patriarchatu se cessurum; eumdemque juratum asseverasse se consensurum nunquam in istam pacem. His compertis congregati super hoc episcopi concordibus votis statuerunt videri hoc ipso patriarchum a Josepho jam nunc ultro depositum, utique conditione, ex qua ille suam liberam abdicationem suspenderat, jam clare impleta, ipsoque manifeste deinceps inhabili, propter jusjurandum quo se obstrinxerat, ad eam gerendam dignitatem. Nec istam longe quæsitam interpretationem censeri posse, sed veram expressionem certæ D voluntatis, quæ ex conditionata in absolutam eventu ipso rei per conditionem expressæ transierit, præsertim cum qui fidem ad id suam etiam religione irrevocabili juramenti **399** obligaverit, omnem sibi ad inde resiliendum occluserit exitum, nec integrum sibi amplius reliquerit, conclusa jam Ecclesiarum concordia, in ea sede perstare, in qua se non perstiturum, si de ista pace convenirentur, Deo palam teste pollicitus sit. His de causis concordi suffragio Patrum vacare sedes Constantinopolitana judicata est. Itaque mensis Januarii undecima die primum sacra fieri cœpta sunt sine consueta Josephi ut patriarchæ mentione; et ipse ad Lauram prope Anapium sitam ex Peribleпti monasterio migravit. Ejusdem porro mensis die sexta decima, Nicolao Chalcedonensi sacris operante in palatii sacra æde, duplici lingua pronuntiata est, quam vocant, epistola; fuit ea sectio ex libro Actorum: Petri enim principis apostolorum festum ea die agebatur illud, quod consuevit Ecclesia celebrare titulo Depositionis sacrorum vinculorum. Sacrum quoque Evangelium simili differentia linguarum Græce pariter et Latine recitatum est. Et sic loco proprio Papæ etiam per diaconum solemnis mentio est facta, et Gregorius summus pontifex apostolicæ Ecclesiæ ac œcumenicus papa proclamatus.

23. *De schismate universam Ecclesiam turbante.*

Hinc res Ecclesiæ laborabant, et disjungebantur ab invicem homines, dum alterius alter communionem admittit, alii odiosas illas divortii formulas usurpant: « Cave adire, cave tangere, » superstitiosam istam contaminationis ex promiscuo usu formidinem usque ad vitandum poculorum etiam contactum, usque ad compellationes allocutionesque omittendas **400** extendentes: augescebatque in dies schisma, ita ut qui heri non dubitasset consuetudine uti cujuspiam, eumdem hodie aversaretur. Ac veluti si cui jam male interius affecto novus aliunde insuper morbus accesserit, duplicatur misero dolor, et prius malum a superveniente languore gravitatis ac molestiæ augmentum accipit, quin etiam ipsi ambo morbi pugnant inter sese in perniciem ægroti, cujus ad incommodum miseriamque redundat quod quæ remedia levando forte lan-

μνοντα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τότε τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ συνέβαινε. Προόντος γὰρ ἀποχρώντως τοῦ κατὰ τὸν Ἀρσένιον σχίσματος, ἐπισυμπίπτει καὶ δεύτερον τόδε, ὥστ' εἶναι μὲν καὶ ἄμφω τὰ μέγιστα ἀῤῥωστήματα καὶ τὸ μέγα τῆς Ἐκκλησίας σῶμα καὶ ἀστασίαστον οἷά τε διαλυμαίνεσθαι, καθ' αὑτὰ δὲ καὶ λίαν ἀξύμβατα, αὐτοὺς δ' αὖθις τοὺς ἑκατέρας μερίδος πρὸς ἀλλήλους διαφωνεῖν, καὶ τοὺς μὲν [P. 272] οὕτως, τοὺς δ' ἄλλως, καὶ τοὺς μὲν ἁπλῶς, τοὺς δ' ἀκριβέστερον διακεῖσθαι ἐπὶ τῷ σχίσματι. Τίς ἂν τὰ τότε ἀξίως θρηνήσοι, ὅπου γε καὶ πᾶν καὶ τῶν ἀπειρημένων πλημμέλημα οὐδὲν ἐδόκει καὶ εἰς συγκρίσεως λόγον τοῦ κοινωνεῖν ἀνεκτότερον; οὐδὲ γὰρ ὅσον καὶ πέπρακτο ἐπὶ τοῖς ἔξω διεφημίζετο, ἀλλὰ προσετίθουν πλείω καὶ χείριστα. Ἐπιδαψιλευόμενοι τοῖς κακίστοις, ὡς ἂν ὑπαγάγοιεν καὶ τὸν ποσῶς ἡσυχάζοντα. Τό γε γὰρ τῶν λεγόντων κακοῦργον καὶ τῶν ἀκουόντων ἰδιωτικόν τε καὶ ἀγροῖκον ἐπῆγε πίστιν τοῖς λεγομένοις. Σῶφρον μὲν οὖν τὸν ἀγροῖκον μὴ πολυπραγμονεῖν, ἀλλ' ἀπραγμόνως ἐᾶσθαι σώζεσθαι. Ἢν δέ τις κινοίη καὶ διεγείροι πρὸς τὸ δῆθεν ἀσφαλίζεσθαι τὰ εἰς πίστιν, φεῦ τῆς

A κορύζης ὁπόση! Ὅ τι δ' ἂν τις ἐκεῖνον καὶ πείσειε λέγων, μετριάζειν πρὸς ταῦτα ὡς μηδὲν πλέον εἰδότα μακέλλης τε καὶ σκαπάνης καὶ βιοτῆς ἀπράγμονος. Τοιούτους πολλοὶ τοὺς πολλοὺς εὑρόντες (οὐδὲ γὰρ πάντων ὁ λόγος ἅπτεται) οἷς δὴ καὶ λόγος τῆς διαφορᾶς προειστήκει καὶ ἱστορίας μέλημα ἦν καὶ γραφαῖς προσεῖχον καὶ τὸ τῆς αἰτιάσεως ὁπόσον ἦν ἐγίνωσκον, καὶ οὐχ ἧττον μετρίως ἢ ἀσφαλῶς ἐχρῶντο τοῖς πράγμασι, μεῖζον ἐποίουν ἢ ὅσον ἔδει τὸ σχίσμα. Ἐχρῆν γὰρ ἴσως ὁπόσον ἦν χθὲς τὸ πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς ἐκείνοις διάφορον, τοσοῦτον καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους ἔχειν, ὅπου γέ τινες καὶ αὐτοῖς δὴ τότε κατὰ χρείαν κοινωνοῦντες καθ' ὅ τι τις εἴπειε, τῶν ἰδίων ἀδελφῶν ὡς ἐναγεστάτων διίσταντο. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνων οὕτω, καὶ ὁ λόγος παρενήνεκται τοῦ εἰκότος, τοῦ B πάθους κινήσαντος. Οὐδὲ γὰρ ἐγκαλεῖν ἀλλ' ἱστορεῖν προεθέμεθα. Ὅθεν καὶ ὁ μὲν λόγος ψιλὰ τὰ πραχθέντα τίθησιν, ἔξεσται δὲ κρίνειν τῷ βουλομένῳ.

κδ'. Περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Χαρτοφύλακος Βέκκου εἰς τὸ πατριαρχεῖον.

[P. 273] Τότε τοίνυν τοῦ μὲν Ἰωσὴφ ἀργήσαν-

gnorum alteri utilia admoventur, eadem simul alteri vires accumulent, sic Dei Ecclesiæ tunc contigit, cui cum jam antea abunde malorum esset ex Arseniano schismate, alterum hoc supervenit, grave utrumque per sese vulnus, sed quodvis eorum ex mutua societate importunius ac tetrius, magno Ecclesiæ corpore utcunque tum ab hæresium seditionibus libero per hos quosdam infestos invicem assultus compugnantium intra ejus viscera pestium duarum varie discerpto misereque lacerato. In quo illud etiam inopinatum cernebatur, ut qui unam in partem consensisse videbantur, rursus inter se contenderent, ea de quibus convenerant, quibusdam hoc, nonnullis alio modo interpretantibus, his caput controversiæ simpliciter accipere contentis, illis subtilius enucleantibus velut arcanos ejus sensus; et dum obnixe in sua quique placita incumbunt, scissuram propagantibus. Quis hæc pro dignitate deploraverit? ubi totum demum scelus assentiri renuentium, si quis ex vero censeret, nihil esse deprehenderetur, ac certe comparatum cum incommodis ex promiscua cum prius abscissis communione orientibus tolerabilius reperiretur. Neque enim quantum intus in eo est actum, fideli famæ indicio foris enotuit. Addebant scilicet palam ostensis abstrusa plura, eademque pessima, liberales isti extrusores mercium pestilentissimarum, quibus scilicet addictius sibi adjungerent, quos natura vel usu **401** remissiores non satis habebant utcunque acquiescere videri, quando hinc fraus artificiosa dicentium, inde audientium incaute simplex rusticeque indocta simplicitas, conspirabant in conciliandadictis fide. Atqui sobriæ moderationis officium fuerat temperare ab inquietando curiosis allegationibus crasso captu idiotarum; et si quid quisquam ipsorum dubii moveret, ac prætextu scilicet firmandi se in fide recta quæstionis interponeret, non

uti isti, heu quam putide! faciebant, effundendæ eruditionis intempestivæ occasionem sumere obruendis oblimandisque non intelligendorum ingestione rudium mentibus, sed monere ipsos ut in mediocritate isti statui accomodata se tenerent, neu ultra marram et ligonem vitamque tranquillam affectarent de his sapere. Verum haud sic agebant qui multi multos tales repererunt. Non enim omnes C hæc mea reprehendit oratio, sed solos eos qui perspectum et propositum oculis habentes discriminis articulum et controversiæ tunc agitatæ verum statum, quippe qui nec in historia peregrini essent, et Scripturis attenderent, et quantum in se invicem dissidentes Ecclesiæ culparent plane cognoscerent, eo tamen quod eam in hoc negotio haud adhibuere moderationem, quæ ad pacem publicam securitatemque optanda fuerat, majus longe quam oportuerat schisma fecerunt. Satis enim et plusquam satis, opinor, fuerat non abhorrere nos fastidiosius a nostris qui modo conciliati Latinis sint, quam Græci Latinique prius a se invicem abhorruissent: nunc quosdam Græcos vidimus, qui cum antea ne ipsos quidem ita essent Latinos aversati ut non aliqua saltem eos humani usus ac civilis commercii D communione dignarentur, quos postea intelligerent pacem Ecclesiarum amplexos, fratres licet suos abominarentur ut detestabiles. Sed de his hactenus: jam enim sentio exire me fluxu sermonis ultra officii cancellos, dum efferor affectu, immemor non accusandi, sed narrandi suscepisse me provinciam. Quare in **402** orbem jam nunc redeat oratio, res nude ut gestæ sint proponens judicatoris pro arbitrio lectoribus.

24. *De electione chartophylacis Vecci in patriarchalem dignitatem.*

Tunc igitur, vacante, ut dictum est, per depositionem Josephi patriarchali sede, et ei qui succe-

τον, ὡς προλέλεκται, τῆς δ' Ἐκκλησίας ζητούσης τὸν προστησόμενον, πολλοὶ ἐνεκρίνοντο τῶν δοκούντων ἀπό τε των μοναχῶν καὶ τῶν ἄλλως ἱερωμένων, ἔῤῥεπε δὲ πλέον ἡ ψῆφος τῷ Πρίγκιπι, ἀνδρὶ εὐγενεῖ μὲν τα ἐς γένος, ἐκ Πριγκίπων δὲ τῶν κατὰ Πελοπόννησον κατάγοντι τὸ ἀνέκαθεν, ὁπόθεν νέος ξενιτεύσας κατ' ἀρετῆς λόγους καὶ πολιτείας ἀκριβεστάτης ἔν τινι τῶν κατὰ τὴν ἀνατολὴν μονῶν τοῦ Μέλανος ὄρους, ὅπου γε καὶ τὸν ἀπὸ πατριαρχῶν Γερμανὸν ἀσκεῖν ἐλέγομεν, φέρων ἑαυτὸν ἐγκλείει. Ἐκεῖθεν δὲ μετὰ χρόνους τῷ βασιλεῖ προσχωρεῖ, καὶ τὴν τοῦ Παντικράτορος μονὴν πιστευθείς, καταστὰς εἰς ἀρχιμανδρίτην, εἶτα καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς Τοχάρους διαπρεσβεύσας, τὴν νόθον Μαρίαν τοῦ βασιλέως εἰς νύμφην ἀγαγὼν ἐκεῖσε τῷ Ἀπαγᾷ, πρός τινι κελλίῳ τῆς τῶν Ὀδηγῶν μονῆς ἐπανελθὼν ἡσύχαζεν. Ὕστερον δὲ κἀν τῇ τῆς Ἀντιοχείας ἐκκλησίᾳ εἰς πατριάρχην καθίσταται. Τότε δὲ καθ' αὑτὸν ὄντι καὶ ἡσυχάζοντι ἡ ψῆφος ἔῤῥεπε τῶν λοιπῶν πλέον εἰς ὃ τῆς κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἐκκλησίας προστήσεσθαι. Κἂν ἐγεγόνει τοῦτο, ἣν μή γέ τινες των ἀρχιερέων εὐδόκουν ἐπὶ τῷ Βέκκῳ, ἅμα μὲν χαρτοφύλακι ὄντι, ἅμα δὲ καὶ μεγάλῳ σκευοφύλακι, καὶ κλέος ἔχοντι μέγιστον. Ἀνατεθέντων δ' ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τῶν κατὰ τὰς ψήφους, ὁ Βέκ-

A κος ἐδέδεκτο ἀξιώτερος τά τε ἄλλα καὶ ὅτι λόγιος ὁ ἀνὴρ καὶ καταστέλλειν ἔχει τὸ σχίσμα τῇ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας πολυχρονίῳ πείρᾳ καὶ λογιότητι. Ὅθεν καὶ συναχθέντες οἱ ἀρχιερεῖς ἐν ταυτῷ ἐπὶ τοῦ θείου καὶ μεγάλου τεμένους ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν καὶ πρῶτον καὶ δεύτερον ψηφίζονταί τε καὶ τρίτον. Καὶ ὁ Βέκκος εἰκοστῇ μὲν καὶ ἕκτῃ Πυανεψῶνος μηνὸς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πατριάρχης προβέβληται, δευτέρᾳ δὲ Μαιμακτηριῶνος, τῇ ἐπιούσῃ Κυριακῇ, ἐν ἐπισήμῳ ἡμέρᾳ τοῦ Πνεύματος, τὰ τοῦ Πνεύματος δέχεται καὶ τελειοῦται ἀρχιερεύς. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς ἐπ' ἐκείνῳ μικρὸν σχολάσας τὸν νοῦν, ὡς ἂν γε κατασταίη πρὸς τὴν [P. 274] πνευματικὴν ἐκείνην ἀρχήν, τὸ λοιπὸν κοσμικαῖς ἐδίδου φροντίσιν, εἰδὼς ἱκανὸν ἐκεῖνον ὄντα
B τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἰθύνειν μετ' αὐτάρκους πείρας καὶ τῆς περὶ ταῦτα παμπόλλης συνέσεως. Παρεῖχε δὲ οἱ ἕτοιμον ἑαυτὸν συλλήψεσθαι ἐς ὅ τι καὶ δέοιτο, ἐλπίζων παρ' ἐκείνου καὶ αὐτὸς τὰ ὅμοια πάσχειν. Ἐδίδου δέ οἱ καὶ παῤῥησίας χώραν ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἀνθρώπων τὰ πρέποντα, καί γε ἀνύτειν, ὡς οὐ παρὰ τὸ δέον ἐντευξόμενον. Διένεμε γὰρ ἑαυτὸν δίχα τοῖς τε δεομένοις ἐξ ἐλέους εὖ πάσχειν τοῖς τε φερομένοις καί τι πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐγκλημάτων δικαίωμα. Καὶ τοῖς μὲν τὰς ἐφ' ἑαυτοῦ προσωποποιῶν λι-

deret in sui curam Ecclesia poscente, multi quidem idonei ad hoc visi designabantur, qua ex monachis, qua ex alterius instituti sacerdotibus. Plurium tamen in Principem suffragia propendebant. Erat is genere nobilissimus, e veteri prosapia Principum
C Peloponneso imperitantium ; unde juvenis profectus vitæ perfectioris profitendæ gratia in quoddam Orientalis tractus monasterium Montis nigri, ubi et expatriarcham Germanum monasticam exercuisse vitam diximus, eo sese inclusit. Inde multo post tempore ad imperatorem accedens, commisso sibi Pantocratoris monasterio archimandritæ potestate præfuit. Deinde legatione functus ad orientales Tocharos, et Maria imperatoris filia notha in sponsam eo ducta conjunctaque Apagæ, reversus in quadam cellula monasterii Hodegorum tranquillæ vitæ ac contemplationi se reddidit. Insecutis temporibus vacanti pastore Antiochenæ Ecclesiæ patriarcha est præpositus. Hunc tum apud se agentem tranquilleque religioni operantem plurium, ut dixi, calculi ad Constantinopolitanæ sedis regimen
D vocabant. Pervicissentque quod volebant, nisi non parvo antistitum numero potior ad eam rem Veccus fuisset visus, qui et in officiis momenti maximi, chartophylacis supremique custodis supellectilis sacræ, fidem atque industriam nunc cum maxime probaret, et summa in existimatione **403** apud omnes esset. Ea suffragiorum differentia cum delata ad Augustum esset et ejus voluntati compromisso permissa, ille haud cunctatus Veccum prætulit cum aliis præstante in dotibus tum maxime doctrina, postremo quod is vir tam longo usu ecclesiasticarum rerum, tanta fama sapientiæ auc-

toritateque præditus unus utique omnium aptissimus videretur ad comprimendum schisma, negotiumque concordiæ eatenus promotum fine optato coronandum. Ergo rite congregati apud templum majus episcopi, prærogativam imperatoris sequentes, magno consensu studioque primis, secundis tertiisque suffragiis Veccum eumdem unum patriarcham declararunt. Veccus igitur sexta et vicesima mensis Maii, festo sanctorum Nicæensium Patrum, patriarcha creatus est: secunda vero Junii, dominica proxime secuta, illustri de Spiritus sancti Spiritus ejusdem per sacram ordinationem particeps factus, rite inauguratus in patriarcham est. Imperator sub hæc initia per tempus non longum studio sollicitudine immoratus in stabiliendo tali homini isto spirituali principatu, securam deinde mentem imperii negotiis advertit, solutus omni metu de Ecclesia, utique cujus regimen et commendatum sciret, qui et experientiæ satis et prudentiæ plurimum habens nullo deficeret eorum quæ ad res ecclesiasticas recte salubriterque regendas possent desiderari. Exhibuit autem se novo patriarchæ paratum ad eum adjuvandum quacunque in re opus haberet, sperans vicissim ab illo in occasione similia. Dedit eidem et fiduciæ locum, quo auderet suscipere agereque secum causas hominum egentium gratia principis, non frustra se id facturum sperans : confidebat enim nihil eum nisi quod fas esset concedi petiturum. Porro Veccus has interveniendi pro miseris partes toto animo capessens, partitos habebat in duo genera quos isto misericordiæ officio juvaret : prius erat carentium **404** necessariis, quorum esset egestati

τὰς τε ῥυσσάς τε παραβλῶπάς τ' ὀφθαλμώ, ἐθήρα τὸν ἐκ τοῦ βασιλέως ἔλεον, ὁμολογῶν μὲν αὐτὸς ὑπὲρ ἐκείνου τὸ πταῖσμα, δεόμενος δὲ ἀφεθῆναι τοῦ προστιμωμένου τῷ πταίσματι· τῶν δὲ καὶ θαῤῥαλεώτερον ὑπερμαχῶν τῷ κρατοῦντι ὡς ἀδικουμένων ἐζήτει τὴν λύσιν. Οὐ γὰρ ἑρμηνέως ἔχρηζεν ἐς ὅ τι μάθοι τὰ τοῦ δεομένου πῶς ἂν ἔχοιεν, ἀλλ' αὐτὸς ἀκούων, μόνον ἀξιῶν ἀληθεύειν τὸν λέγοντα ὡς ἀνυσθησομένων τῶν λόγων, τῷ βασιλεῖ αὐτὸς διακρίνων τάς ἀναδοχὰς ἐποιεῖτο κατὰ τὰς κρίσεις. Εἵποντο δὲ καὶ οἱ πρὸς τὸν κρατοῦντα λόγοι κατὰ τὰς ἀναδοχᾶς. Προφκονόμει γὰρ πρὸς τὸ χρήσιμον καὶ τὰς περὶ ἑκάστου ἀναφορὰς, ὡς τὴν μὲν προτάττεσθαι, τὴν δ' ὑποτάττεσθαι, καὶ τὴν μὲν πρωτολογησομένην, τὴν δ' ὑστερήσασαν, ὥστε καὶ πολλάκις μετεγγράφεσθαι τὸ τῆς ἀναφορᾶς γραμμάτιον συμβεβήκει, ὡς δευτέρου ἢ καὶ τρίτου ἢ καὶ ὑστάτου τεθησομένου τοῦ παραξυσμὸν ἐκ των εἰκότων κινῆσαι βασιλέως ὑφορωμένου, πρῶτον δέ γε τοῦ ἢ ῥᾳδίως ἀνυσθησομένου ἢ καὶ εἰς χαριεντισμόν τινα δόξοντος. Ἐπ' αὐτῷ γὰρ καὶ τῶν πολλῶν ἐθάρσουν αἱ τόλμαι ὡς μέχρι βασιλέως ἀναχθησόμεναι, καὶ ἔνδοξος ἦν ὁ τολμῶν αὐτίκα περὶ τῶν σφετέρων δικαίων λέγειν, ὡς ἀληθῆ δόξαν λέγειν δι' ἐκείνου πρὸς τὸν κρατοῦντα. Οὕτως ἦν πρὸς τὰς ἀναδοχὰς τῶν ἀνθρώπων ὁ ἀνὴρ δοκιμώτατος, ὥστε καὶ προλαβεῖν οὐ χεῖρόν τινα τῶν αὐτοῦ εἰς δεῖγμ' ἀκριβοῦς παῤῥησίας καὶ τῆς περὶ τὸ δίκαιον ἀντιλήψεως. Θέρους ἦν ἀκμὴ, καὶ ὁ κρατῶν περὶ τὸ τῆς μεσημβρίας σταθερώτατον, μετὰ τὸν μετ' ἄριστον ὕπνον, κατὰ τὰ ὠάτου μέσα καθήμενος ἐναιθρίαζε. Συνεδριάζων δ' ἦν ἐκείνῳ καὶ πατριάρχης ἐγγύθεν ἐκ τῆς χώρας ἔχων, ἡνίκα καὶ βασιλεὺς ἐξ ὕπνου ἀνέγροιτο, ἐκ τοῦ ῥᾷστου παραγίνεσθαι. Ἐνετύγχανε τοίνυν, καὶ ἡ ἐντυχία [P. 275] ἀξίωσις ὑπὲρ ἀνθρώπου ἦν ὃν ἠδικῆσθαι μὲν ὁ ἱερεὺς διεγίνωσκεν, οὐ καλῶς δ' ἔχων ὁ βασιλεὺς περὶ ἐκεῖνον οὐ κατένευε σώζεσθαι. Καὶ ἡ ἔνστασις ἀμφοτέρωθεν ἱκανὴ ἦν θορυβῆσαί καὶ τὸν ἀκούοντα. Τοῖς δ' οὐκ ἔληγεν ἔτι, ἀλλὰ τῷ μὲν ὡς ὑπὲρ δικαίου λέγοντι ὁ ζῆλος ἀνέζει καὶ παῤῥησιαστικώτερον ἔπληττε, βασιλεῖ δὲ τὸ ἐπὶ τῷ διαπρεσβευομένῳ ἔχθος πρὸς τὴν κατὰ τοῦ πρεσβεύοντος

largitione consulendum, alterum delatis criminibus periclitantium, quibus vel ad depulsionem objectorum falso patroni efficacis opera vel ad delicti convicti veniam impetrandam auctoritas deprecatoris optaretur. Ac horum quidem eo studio causas amplectebatur ut officiosas illas hominum generi noxæ medicatrices Litas, quas Homerus claudas, rugosas, distortis oculis inducit, ipso corporis habitu agens repræsentaret, tali captans specie miserationem principis susceptis suis necessariam, confitens quidem ipse eorum nomine peccatum, remitti autem pœnitentibus pœnam rogans. Pro alio miserorum genere culpa vacantium interveniebat confidentius, obnixe contendens et principem urgens, ut penuria laborantibus opem jure quodam ipsorum debitam ne indulgere cunctaretur, velocissimus ad intelligendas necessitates indigentium, ut eis exponendi eas fusius seu laborem seu verecundiam lucrifaciens, perspicacitate benigni animi auditu statim primo cuncta comprehendentis, sine mora operave diligentioris interpretis. Abundabatque patroni charitas ad omnem falsi suspicionem abolendam plenamque conciliandam clientulis fidem, dum suas angustias narrabant. Occurrebat quin etiam diffidentiæ supplicum, et impetrabilia petere ipsos asserens ultro addebat timide agentibus animos audendi, suggerebatque ad persuadendum aptas, pro genere ac statu causæ, postulati evincendi rationes; easdemque digerebat accommodato ad finem optatum ordine, perite dijudicans quæ illarum proponi prior, quæ subjici alteri, quæ postremo subjungi loco deberet. Unde contingebat sæpe refingi rescribique libellum supplicem, etiam jam oblatum principi, usque interdum ad principis ejusdem **405** offensionem cui et stomachum et suspiciones nonnunquam movebat, quod iterum et tertio interpolatus una de re ipsi libellus inculcaretur, ut jam qui primam propositionem acceperat placidus vultuque benigno spem fecerat, ad toties relicatas instantias corrugaret frontem, metuensne jam suæ facilitati illuderetur, præsertim increbrescente confidentia multorum, qui freti conciliatore admissionis et eodem supplicationis suffragatore patriarcha, audientiis sine fine captandis producendisque aures imperatoris obtundebant et videlicet irritabilis natura fortunaque hominis fatigabant patientiam, eo ipso gratiam ad populum patriarchæ cumulante, quod eum, ut consuleret miseris, videret ne favoris quidem apud principem proprii cavere dispendium. Tam effusum efficaxque in novo patriarcha eminebat sublevandorum inopum studium. Cujus hic singulare aliquod exemplum haud inutile fuerit referre, unde specimen prudens lector capiat liberæ fiduciæ viri istius fortisque in justitia propugnanda constantiæ. Æstas erat summa, et imperator altissimo stante sub medium diem sole recens a pomeridiano somno in medio cœnaculo frigus captabat. Obsidebat autem fores audientiam exspectans patriarcha e vicino ad hoc profectus et ibi considens, ut ad primam ab experrecto imperatore paratus admissionem staret. Admissus tandem causam agere cœpit hominis, ut ei compertum erat, injuste damnati. Cæterum odio quodam in hunc hominem præoccupatus imperator, salutem miseri quam petebat patriarcha non annuit. Hinc præsule ad instantius deprecandum incumbente, principe vero in negandi proposito perstante, certamen ortum est utrinque sic accensum ut audientes conturbarentur, cum finem patriarcha urgendi, Augustus renuendi non faceret. Ad extremum conscius patriarcha se pro justitia pugnare, in zelum exarsit, et liberioribus imperatorem pupugit verbis. Ille odium quo flagrabat in reum, in nimis vehementem, **406** ut putabat, ejus pa-

βαρύτητα τρέψαντα συνέβαινε παροξύνεσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἐδέετο, ὁ δ' ἀνένευεν. Ὁ μὲν καὶ δραστικώτερον ἠντιβόλει, ὁ δ' ἠγρίαινε. Τέλος ἀλλ' ἀδικεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἔλεγεν, ὁ δ' οὐκ ἐφρόντιζεν. Ὡς δὲ καὶ δῆλος ἦν πράξων παραβολώτερον, ἢν μή γ' ἀκούοι, ὁ δ' ἀλλ' οὐκ ἐδίδου τὸ παράπαν τὴν λύσιν, κἂν ὅ τι καὶ πράξοι. Καὶ εὐθὺς ζῆλος εἰσέδυ τὸν ἱερέα, καὶ, « Τί δὲ, » φησὶ, « καὶ ἀπὸ τίνων ἀρχιερεῖς εἶναι ἄξιον ἢ μαγείρους καὶ στράτωρας, οὓς ὑποκλίνευν ἀνάγκη κἂν ὅ τι θέλοιτε; » Ταῦτά τε εἰπεῖν καὶ ἀθρόον τὸ τῆς πατριαρχίας σύμβολον ῥίψαι τὴν βακτηρίαν, τὴν δ' ἐπιῤῥοιζῆσαι πρὸ ποδῶν τῷ βασιλεῖ πεσοῦσαν, τὸν δ' ἅμ' ἀναστάντα, ᾗ ποδῶν εἶχεν, ἔξω χωρεῖν. Καὶ τὸν μὲν βασιλέα ἐν αἰσχύνῃ ποιοῦντα τὸ πρᾶγμα ἐνεὸν ἀνίστασθαι, ἐκεῖνον δὲ, πολλῶν ἐπεχόντων καί γε τῶν ἐκ βασιλέως συχνῶν πεμπομένων καὶ ὑποστρέψαι παρακαλούντων ὡς εἰς λύπην τῷ βασιλεῖ γενησομένης τῆς ἐκχωρήσεως, τὸν δὲ μηδ' ὅλως ἀκοῦσαι, ἀλλὰ πεζῇ διελθεῖν καὶ τὴν μονὴν τῆς χώρας καταλαβεῖν, ἔργῳ δείξαντα τὴν τοῦ ζήλου φύσιν ὁποία, καὶ ὡς οὐ λαμβάνει πρόσωπον ἂν κατὰ Θεὸν γίνηται. Ἄλλοτε δὴ πάλιν (προτρέχει γὰρ καὶ τοῦτο ῥηθῆναι) ὑπὲρ ἀνθρώπου δέησις ἦν

A δοκοῦντος ἔχειν τὸ δίκαιον ἐφ' οἷς καὶ βασιλέως δέεται. Ἀλλὰ πολλάκις εἰπὼν οὐκ ἠκούσθη, καὶ ὑπερήμερος ἐφαίνετο ἡ βοήθεια. Δράττεται τοίνυν ὁ πρεσβεύων καιροῦ, καὶ ὁ καιρὸς ἑορτὴ ἦν τοῦ ἐν μάρτυσι περιφανοῦς Γεωργίου καὶ σύναξις ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγων ἀνὰ τὴν τῶν Μαγγάνων μονήν. Καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς τὴν ἀναίμακτον ἐτέλει θυσίαν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἱστάμενος ἐτελεῖτο. Ἐπεὶ δ' ἐτελεύτα ἡ τῶν δώρων ἀναφορὰ καὶ ἔδει τὸν βασιλέα νιψάμενον προεισελθεῖν ἐφ' ᾧ τε μετασχεῖν ἀντιδώρου καὶ εὐλογίαν παρὰ τοῦ λειτουργήσαντος δέξασθαι, ἀνοίγνυνται τὰ πρόσθεν τῶν ἀδύτων θύρια, ἐμφανίζεται ὁ τὴν εὐχὴν τελέσων τῷ βασιλεῖ, πρόσεισι βασιλεὺς ἐκτείνει τὰς χεῖρας τοῦ θείου ἄρτου ληψόμενος, ἐπέχει τὴν δεξιὰν ὁ ἱερεὺς τὸ τοῦ ἱεροῦ ἄρτου κλάσμα κατέχουσαν. B [P. 276] Καὶ οὕτω τῶν μὲν χειρῶν ἐκτεταμένων τῷ βασιλεῖ, τῆς δὲ δεξιᾶς τῷ ἱερεῖ ἀτρεμούσης, ἡ γλῶσσα θέρει τὴν ἱκεσίαν καὶ τῷ λυπουμένῳ ζητεῖ τὴν λύσιν. Εἶδες ἂν τότε γενναῖον παράστημα ψυχῆς, τοῦ μὲν ἱκτεύοντος δοῦναι τὴν λύσιν, καὶ τοῦ μὲν εἰς καιρὸν ἀναρτῶντος ὡς μὴ ὄντος ἐκείνου καιροῦ λύσεως, τοῦ δὲ καὶ μᾶλλον ὡς ὄντος ἐξανακράζοντος ἅμα μὲν ἁγιασμοῦ ἐκ Θεοῦ, ἅμα δὲ καὶ συμπαθείας

tronum vertens, asperius et ipse responsavit. Processerat pene in jurgium lis, poscente hoc, abnuente illo, efficacius hoc deprecan'e, contra illo excandescente. Tandem contestante præsule injuriam homini fieri, principe nihil id se curare ostendente, præsule se adhuc fortius acturum, ni audiretur, præ se ferente, principe contra ostentante, quidquid faceret aut diceret, nihil impetraturum, ne tum quidem patriarcha victus abscessit aut susceptum suum deserere sustinuit, sed æstu elatus effervescentis intus zeli: « Quid igitur? inquit; an censes æquum episcopos apud vos nihilo pluris esse quam coquos aut stratores, quibus omnia vobis obsequi et ad nutum servire necesse est? » Simul hæc dicens pastoralem baculum, patriarchalis insigne dignitatis, ante imperatoris pedes abjicit: ipse impetu exsurgens velocissimo passu se foras ejicit. Id videns imperator et ad ignominiam pertinere suam reputans, sollicitus assurgit, multis digredientem tenere patriarcham conantibus, et aliis super alios ab imperatore missis ejus nomine rogantibus ut rediret ad vocantem Augustum et discessum hunc ejus molestissime ferentem. Ille ad omnia surdus cursum tenuit, quoad in vicinum, ubi diversabatur, monasterium pedes pervenit, reipsa ostendens quæ indoles zeli sit, quamque ille, cum Deum habet auctorem, reverentia quantævis etiam præsentis personæ non retardaretur. Alias rursus (nam et huc impetu semel digrediendi capto prono lapsu procurrat oratio) alias, inquam rursus orabat patiarcha pro homine, cui justum censebat ab imperatore id indulgeri quo egebat, sed replicata sæpius nihil proficiebat oratio; et 407 jam longa adeoque infinita videbatur sæpe frustra rogati auxilii mora.

Arripit agitur occasionem intercessor, quam a religione fore putavit efficacem. Festum agebatur perillustris inter martyres Georgii, et conventus erat non modicæ multitudinis apud ædem sacram monasterii Manganorum, incruentum ibi sacrificium offerente patiarcha. Imperator sacris astabat. C Ubi vero perfecta oblatione donorum tempus adfuit quo ex more lotus imperator accedere debebat ad perceptionem panis benedicti, quem antidorum vocant, et eulogiam a celebrante accipere, recluduntur anteriores adytorum fores, et prodit qui bene precaturus imperatori juxta morem erat. Præsto est Augustus: et manus porrigit sacrum sumpturus panem. Cohibet dexteram sacerdos, qua fragmentum sacri panis tenebat. Et sic extensis imperatoris palmis, manu vero patiarchæ rigide suspensa, lingua ejus toties antea rejectam supplicationem iteravit, et homini ægre habenti, ut ab imperatore quod optabat, contingeret precata est. Videres hic utrinque obnixam in proposito constantiam duorum invicti rigoris animorum. D Nihil enim de sententia dimotus imperator fragmentum petebat, patriarcha vicissim veniam orabat pauperi. Atque imperatori excusanti non esse id aptum veniæ isti concedendæ tempus, et differri negotium poscenti, patriarcha contra reponebat optime conjungi cum perceptione gratiæ ex Deo indulgentiam in hominem veniæ; tum asseverabat nunquam se tributurum sacrum panem, nisi quo petebatur largiretur imperator. Finem certamen non habebat, quoad tandem intentiori supplicatione institit Augustus ut sibi panis daretur, non tam ad usum fructumve, ut aiebat, proprium quam ad offensionem spectantis populi vitandam, apud quem existimationis jacturam subiret, si vacuus et sacri

πρὸς ἄνθρωπον. Τέλος ἀντιβολεῖ βασιλεὺς τὸ κλάσμα λαμβάνειν, οὐ κατὰ χρείαν μᾶλλον, ὡς ἔδειξεν, ἢ εἴγε κενὸς ἀποστρέψει τὸν λαὸν αἰσχυνόμενος. Ὡς δ' οὐκ ἐδίδου, εἰς κρῖμα λέγων λαμβάνειν, εἰ μὴ λύει τῷ διακενῆς λυπουμένῳ τὴν λύπην, μεταβαλεῖν τε τὸν βασιλέα τὸ ἱλαρὸν εἰς ὀργὴν, καὶ μηδὲν προσθέντα τοῦ, « Ἀνέορτα, » εἰπεῖν, « ἑωρτάσαμεν, » χωρῆσαι πρὸς τὸ παλάτιον.

κε' Ὅπως μὴ φέρων ὁ βασιλεὺς τὴν παρά τοῦ πατριάρχου ἐνόχλησιν τὴν τρίτην ἔταττεν.

[P. 277] Ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς αἰδεσθεὶς τὸν ἄνδρα, ὠρέγετο μὲν ἔκποθεν αἰτίαν σχεδιασθῆναι τοῦ ὅπως ταπεινωθείη τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀκατάπληκτον, τῷ δὲ γε τέως τοῖς περὶ αὐτὸν ἀπολογούμενος ὅπως πολλάκις ἀντιβαίνει καὶ οὐ πείθεται μεσιτεύοντος, τὴν B συνεχῆ προσεδρίαν ᾐτιᾶτο τῆς ἀπειθείας, καὶ ὡς συνεχῶς ἐνοχλούμενος ταυτόν τι πάσχει τοῖς ἀψικόροις πολλῶν παρατιθεμένων βρωμάτων· ὀργίζεσθαι γὰρ ἐκείνους, ἢν μή τις ἀποσκευάζηται τὰ τεθέντα, καὶ αὐτὸν πολλῶν καθ' ἑκάστην ἐπαντλουμένων τῶν ὑποθέσεων, καὶ ταῦτ' οὐκ ἐκ μηνυμάτων, ἀλλ' αὐτοπροσώπως, ὁπότε καὶ ἡ ἀντιλογία κάιρὸν ἔχει A πρὸς ἕκαστον, διὰ τὸ ἀξίωμα ἀγανακτεῖν καὶ δυσκολαίνειν πρὸς τὴν κατάνευσιν, πολλῶν ἐπεισρεόντων ἄλλοθεν ἄλλων καὶ μεθελκόντων ἑκάστου πρὸς ἑαυτὸ τὸν νοῦν τὸν βασίλειον. Καὶ τὸν μαθεῖν καὶ ζητῆσαι καιρὸν ἐντυχίας ἴδιον, μιᾶς ἡμέρας εἰς τοῦτο τῶν ἑπτὰ ἐκλεγείσης. Καὶ ἐκλεγῆναι τὴν τρίτην, ὡς εἶναι μόνην ταύτην τῆσ ἑβδομάδος ἁπάσης καιρὸν ἐντυχίας ὑπὲρ ἀνθρώπων τοῦ πατριάρχου πρὸς βασιλέα, ταχθῆναί τε καὶ γραμματικὸν ἴδιον τὸν Ξιφιλῖνον Μιχαὴλ, ἐφ' ᾧ τὰς λύσεις τῶν ἀναφορῶν ἀναδεχόμενον γράφειν. Οὕτως ἦν ἡ τρίτη ἀφωρισμένη Θεῷ ἐλέους καὶ παρακλήσεως. Ὡς ἂν δὲ μὴ ἀφαιροῖτο ἡ ἡμέρα τοῦ προνομίου, ἀσχοληθέντος ἐπ' ἄλλοις κατ' ἀνάγκην τοῦ ἄνακτος, τόπος ἀναπαύσεως τοῖς περὶ τὸν πατριάρχην ἡ τῆς χώρας ἐτάχθη μονὴ, εἰς ἣν καὶ ὑποστρέφων ἐνίοτε, ἢν τί πρωῒαθεν μὴ ἀνύσειεν ἐξ ἀναγκαίας ἀσχολίας ἐπεισπεσούσης τῷ βασιλεῖ, ἡ δείλη ὀψία μέχρι καὶ ἐς ὀψὲ τῶν νυκτῶν ἀνεπλήρου τὸ ἐλλειφθέν. Καὶ πολλῶν καλῶν ἐκ τῆς περὶ ταῦτα τοῦ πατριάρχου σπουδῆς ἀπώναντο ἄνθρωποι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον, ἃ δὴ καὶ καθ' εἱρμὸν προσλαβὼν ὁ λόγος ὑπέμνησεν.

408 expers ferculi ab ara reverteretur. Verum ex adverso patiarcha magis timendum cavendamque studiosius indicans Dei offensionem : Acciperes in judicium, Auguste, inquit, hunc sacrum cibum, quoad certum fixumque tibi erit homini iujuste vexato solatium negare. » Tunc vero caperata fronte imperator, et priori placiditate vultus in C manifesta iræ indicia mutata, cum surgens dixisset: « Ergo festum infestum egimus, » nullo præter ea verba addito in palatium recessit.

25. *Ut non ferens imperator molestiam, quam ei nimis crebræ patiarchæ pro egentibus supplicationes facessebant, tertiam ipsi feriam ad admissionem assignavit.*

His experimentis veritus imperator tam acrem in urgendo virum, cupiebat alicunde aliquam expediri rationem commodam intrepidæ ejus et inflexibilis retundendæ vehementiæ. De qua cum apud suos familiares sese purgans ageret, accusare contumacis pertinaciæ solebat irrevocabilem illam patiarchæ perseverantiam in usque et usque instando ad impetrandum id quod iterum, et sæpius D petitum, idoneis causis negatum fuisset. Addebat fatigatum se molestis hisce obtrusionibus petitionum frequenter rejectarum, idem pati quod nauseantes solent ingestis cibis magna copia, quibus iram commovet importunitas reponere non desistentium fastiditam cramben. Multa quoditie sibi negotia ejus generis ingeri assiduitate insatisabili. neque id per litteras aut nuntios, sed coram ab ipso astante per seque agente patriarcha; unde fieret ut quoties quod concedi non expediret peteretur, grave sibi et permolestum esset renuere propter verecundiam viri tantæ auctoritatis præsentia incussam. Id per se incommodum intolerabilius reddi concursu et gravitate principalium curarum et occupationum, undecunque ingruentium principis in diversa trahentium. His ut modum adhiberet, coustituit certam præscribendam patriarchæ congressibus **409** diem, unam e septem orbem heddamodarium conflantibus, extra quam ab audiendo patriarcha, patrocinio reorum aut egentium fungente, vacatio principi certa constaret. Idonea ad id visa feria tertia patriarchæ admissioni tales causas acturi assignata propria est; ordinatusque notarius in id oficii proprius Xiphilinus Michael, qui et causas tali audientia relatas et responsa imperatoris ad singulas in commentarium referret. Sic Deo et solatiis afflictorum consecrata dies hebdomadis tertia est. Ne vero interverti talis in id temporis usuram, superveniente forte principi alio neccessario negotio, unquam contingeret, diversorium in eam diem patiarchæ provisum est in monasterio viciniæ; in quod is subinde recedens, si qua inevitabili avocatione imperatoris averteretur attentio, immineret e propinquo in occasionem resumendæ opportune tractationis, ita ut quod mane perfici non potuisset absolveretur vesperi, excurrente nonnunquam in aliquot commissæ jam noctis horas et antistitis diligentia et patientia imperatoris. Non facile dixerim quam multa commoda ex hoc tam assiduo benevoloque patriarchæ studio in homines solatio egentes redundare contigerit. Sed de his hactenus, quæ variis transacta temporibus unam in seriem, ordinis et memoriæ compendio, oratio nostra complexa est.

κϛ'. Ὅπως καὶ αὖθις προς τὸν πάππαν πρέσβεις ἐστέλλοντο.

A

[P. 278] Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς πρέβεις εὐτρεπίσας ἀποστέλλει πρὸς πάππαν, ἅμα μὲν δηλώσοντας τὸν τῆς πράξεως ἐπιτελεσμὸν, ἅμα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν Κάρουλον μαθησείοντας, εἰ κάθυφῆκε τῆς ὁρμῆς ἐκείνης καὶ πρὸς τὸ ταπεινότερον ὑπεκλίθη. Οἱ δὲ παραγενόμενοι τὰ μὲν τῆς εἰρήνης δηλώσαντες ἀπεδέχθησαν, καταλαμβάνουσι δ' ἐκεῖσε τὸν Κάρουλον θυμοῦ πνέοντα καὶ λιπαρῶς τῷ πάππᾳ προσκείμενον καὶ προσλιπαροῦντα ἐφεῖναι τούτῳ τὴν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐπέλευσιν. Ἑώρων οὖν ἐκεῖνον ὁσημέραι τῶν ποδῶν τοῦ πάππα προκυλινδούμενον, καὶ ἐς τοσοῦτον ταῖς μανίαις συνισχημένον ὥστε καὶ τὸ ἀνὰ χεῖρας σκῆπτρον, ὃ σύνηθες κρατεῖν τοῖς τῶν Ἰταλῶν μεγιστᾶσιν, ὀδοῦσιν ἐκ μανίας καταφαγεῖν, ἐπειδὴ λιτανεύων καὶ τὴν πρὸς ἀπαρτισμὸν ἔξοδον προβαλλόμενος καὶ προτείνων τὰ αὑτοῦ δίκαια οὐδ' ὅλως τὸν πάππαν ἔπειθεν ἀπολύειν, ἀλλ' ἦν παρὰ κωφῷ λέγων. Ἀντεπῆγε γὰρ καὶ ὁ πάππας τὰ ὑπὲρ τῶν Γραικῶν δίκαια, ὡς ἐκείνων οὖσα ἡ μεγαλόπολις ἐκείνοις πάλιν καὶ προσεγένετο, καὶ ὅτι νόμος ἀνθρώποις ταῦτα, καὶ δῶρα πολέμου καὶ πόλεις καὶ χρήματα, τὸ δὲ μεῖζον τῆς Ἐκκλησίας υἱοὶ καὶ Χριστιανοί. Χριστιανοῖς δὲ κατὰ Χριστιανῶν ἐφεῖναι, μὴ καὶ εἰς παροργισμὸν τοῦ Θείου πράττοιμεν.

κζ'. Ὅπως Ἰκάριος προσχωρήσας τῷ βασιλεῖ καθίσταται ἐπὶ τοῦ στόλου

Οὕτως ἀναχαιτιζομένου τοῦ Καρούλου, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐξ ἐκείνου φροντίδων ἀπολυθεὶς ἐπεβάλλετο τοῖς ἐγγὺς κραταιότερον. Καὶ Ἰκάριον προσχωρήσαντα δέχεται, ἄνδρα πολλὴν μὲν τὴν ἐς μάχας πεῖραν ἔχοντα, κατάρχοντα δὲ καὶ νήσου μεγίστης, [P. 279] ἣν Ἀνεμοπύλας ἔθος τοῖς ἐκεῖ λέγειν, συμβάματι δὲ τύχης ἐκεῖθεν φυγόντα. Τὴν γοῦν νῆσον προσκυροῖ βασιλεῖ, καὶ αὐτός τοῖς τοῦ βασιλέως οἰκείοις ἐγγράφεται. Βασιλεὺς δ' ἀποβαλὼν μὲν πρὸ ὀλίγου σεβαστοκράτορα, ἀποβαλὼν δὲ καὶ δεσπότην, τοὺς αὐταδέλφους, ἔτι δὲ πρὸ τούτων καὶ ἄλλον σεβαστοκράτορα καὶ Καίσαρα καὶ πρωτοβεστιάριον καὶ μέγαν δοῦκα καὶ ἁπλῶς τοὺς ἐν τοῖς μεγίστοις ἀξιώμασιν, ἄλλους ἀνάγκην εἶχεν ἱστάναι. Καὶ δὴ τοῦτον B μὲν τὸν Ἰκάριον καὶ ἔτι ἐν ἰδιώταις εἶχε, καὶ ἅμα δυνάμεσι πεζικαῖς ἐμβιβάσας ναυσὶν ἐκεῖνον ἐπ' Εὐρίπου πέμπει τῷ μεγάλῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ συμμίξοντα. Καὶ δὴ ἐπεὶ στρατὸς τῶν νεῶν ἀπέβαινε περί που τοὺς Σωρεοὺς, ὁ Ἰωάννης πυθόμενος τὴν ἐκείνων ἀπόβασιν, καὶ γ' ὡς εἶχε ποδαλγὸς ὢν τῆς πρὸς ἐκείνους οὐκ ἀπέσχετο μάχης, ἀλλ' αὐτόθεν συνταξάμενος καὶ τὸ Λατινικὸν εὐτρεπίσας εὐθὺ τῶν ἀκουσθέντων ᾔει. Καὶ μάχην κρατερὰν συμμίξας ἀκοντισθεὶς πίπτει· τὸ γὰρ τῶν ποδῶν ἄλγημα οὐ

26. *Ut iterum ad Papam legati sint missi.*

Cæterum imperator expeditos instructosque legatos mittit ad Papam, simul significaturos perpetratum jam negotium et exsecutioni conventa C mandata, simul clam sciscitaturos quid rerum moliretur Carolus, et ecquid adhuc demisisset animum, fero illo quo in Græcos antea incitabatur **410** impetu remisso. Legati appulsi nuntiarunt consummatam pacem, et excepti perbenevole sunt. Invenerunt autem ibi Carolum minas spirantem, et omni contentione precum incumbentem ad exorandum Papam ut sibi permitteret expeditionem in urbem Constantinopolim. Videbant igitur quotidie advolventem se Papæ pedibus, et eo subinde furoris inquietissimi prorumpentem, ut quod manibus more Italicorum principum gestabat sceptrum, commorderet rabiose admotis dentibus, indignans sibi negari, quam instantissime petebat, facultatem exsequendi quod constituerat, paratum D scilicet exercitum adversus imperatorem educendi: juribus ad id frustra commemoratis suis, haud persuaso ut id bellum approbaret et surdo ad preces omnes tales persistente Papa. Qui vicissim allegabat Carolo Græcorum jura, placide admonens possessam ab illis dudum Constantinopolim, iterum ad antiquos dominos fortuna revolutam. Eas esse rerum humanarum vices, et urbes et opes demum cæteras præmia esse belli, eique legi acquiescendum, præsertim cum Græci quoque Ecclesiæ filii Christianique essent: « Neque, aiebat, possumus Christianos cum Christianis committere, ne iram in nos Dei provocemus. »

27. *Ut Icarius ad imperatorem transfugiens classi præpositus fuerit.*

Sic represso impetu Caroli, imperator ista cura levatus eo animosius incubuit in res suas quam optime constituendas ex præsenti usu, quando ad se confugientem benigne Icarium excipit, virum multa præliorum experientia militarem scientiam adeptum. Princeps is fuerat insulæ maximæ, quam qui illic degunt Anemopylas, hoc est ventorum portas, **411** vocare consueverunt. Inde autem casu ut conversione quadam sortis ad imperatorem fugere compulsus jus in eam insulam suum ei cessit, ipse in domesticorum Augusti censum ascriptus. Imperator autem amisso paulo ante sebastocratore, amisso item despota fratribus suis, et ante hos morte pariter sublatis alio sebastocratore, præterea Cæsare, tum protovestiario ac magno duce, et ut verbo complectar uno, plerisque illorum qui dignitatum maximarum titulos gerebant, cum deberet sufficere alios in eorum loca, hunc quidem Icarium adhuc in privatorum ordine tenuit: cæterum eumdem cum pedestribus copiis impositum navibus in Euripum mittit, cum magno domino Joanne dimicaturum. Expositis hisce in terram copiis et usque circa Soreos progressis, audito earum excensu Joannes, et si æger podagra, prælium non detrectavit, sed subito instructam Latinorum aciem eo recta ducens ubi versari hostes audierat, acri commissa pugna telo ictus concidit. Pedum enim dolor haud passus eum librare se firmiter in equo et scalis equestribus utrinque pendentibus robuste insistere, vim ademit susti-

παρεῖχε στεῤῥῶς ἀντιβαίνειν τοῖς ἐφ' ἑκάτερα τῆς ἐφεστρίδος κλίμαξιν, ἀλλ' ἅμ' ἠκοντίζετο καὶ παρευθὺς ἔπιπτε καὶ ἡλίσκετο. Καὶ σὺν αὐτῷ ἄλλοι τε πολλοὶ συμποδίζονται, καὶ δὴ καὶ ὁ τοῦ Ἰκαρίου αὐτάδελφος. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ στρατὸς ἀπὸ ξηρᾶς εἰσβάλλει, οὓς ἦγεν ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Συναδηνὸς Ἰωάννης καὶ ὁ μέγας κονοσταῦλος ὁ Καβαλλάριος Μιχαήλ. Καὶ δὴ ὁρμήσαντες ἐπὶ Φάρσαλα φρούριον, ὃ Φθίαν ὁ παλαιὸς ἔχει λόγος, ἐφ' ᾧ σιταρκοῖεν τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ, προσπίπτουσι τῷ ἐκ νοθείας Ἰωάννῃ, ὃς δὴ καὶ σφίσι συῤῥάξας πόλεμον γενναῖον καὶ ἀνδρικὸν αἱρεῖ μὲν καὶ τὸν Συναδηνὸν καὶ μέγαν στρατοπεδάρχην, τὸν μέντοι γε μέγαν κονοσταῦλον ὁ ὑπ' ἐκείνῳ λαὸς Ἰταλὸς διώκων καταλαβεῖν οὐκ ἴσχυσεν, ἀλλ' ὅλαις ἡνίαις ἐκεῖνος ἐνδοὺς εἰς φυγὴν ἤλαυνε, καὶ τοὺς μὲν διώκοντας πολὺ προθέων ἐξήλυξε, τὸ δέ γε μοιρίδιον ἀλύξαι οὐκ ἦν ἐκείνῳ, κἂν πάντ' ἔπραττεν. Ἀτακτότερον γὰρ ἐλαύνων τὸν ἵππον, τοὺς ὄπισθεν οἰόμενος φθάνειν καὶ πρὸς ἐκείνοις μόνοις ἔχων τὸν νοῦν ὅπως ἐκφύγοι, προσπταίει δένδρῳ μεθ' ὅλης τῆς τοῦ ἵππου φορᾶς, καὶ κατὰ στῆθος συνθλᾶται. Μόλις δέ τινες τὸν ἵππον στήσαντες (οὐ γὰρ ἦν ἐκείνῳ μέλον τοῦ ἵππου, ἀλλά γε τῆς πληγῆς τε καὶ τοῦ θανάτου) ἡμιθνῆτα καταβιβάζουσι, καὶ ὡς εἶχον πρὸς Θεσσαλονίκην ἀπαγαγόντες ἐκεῖ θάπτουσι τελευτήσαντα. [P. 280] Τοῖς

A δὲ περὶ τὸν Ἰωάννην ἀνέδην ἦν κτείνειν τὸν προστυχόντα καὶ πολέμου γέρα σκυλεύειν. Ἔγνωσαν δὲ καὶ τότε Ῥωμαῖοι λειφθέντες μάχῃ τοῦ Ἰωάννου· οὐ γὰρ ἐξ ἐμφανοῦς ὥρμα παραταξάμενος, ἀλλ' ἐκ λόχου προσβαλὼν, οἷος ἐκεῖνος τὰ τοιαῦτα, κατέπληξε θεαθεὶς, καὶ λαὸν ἔκκριτον καὶ ἐπιεικῶς μαχῶν ἔμπειρον τῷ παρ' ἐλπίδα πταίσματι ἀνδρικῶς καταγωνισάμενος δόξαν εὐκλείας ἀποφέρεται τῆς μεγίστης. Τὸ δέ γε ναυτικὸν καὶ ὅσον ἐν αὐταῖς ναυσὶν ἦν ἀζήμιοι διατηρηθέντες, ἢ μᾶλλον καὶ γέρα μάχης ἐπενεγκάμενοι τοὺς περὶ τὸν μέγαν κύριον Ἰωάννην, εὐθύμῳ καρδίᾳ πρὸς τὸν κρατοῦντα γίνονται. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν μέγαν κύριον ὑπὸ δεσμοῖς φρουρᾷ δίδονται, τιμᾶται δὲ ὁ Ἰκάριος ἀντίποινά τῶν ἀγώνων τῷ τοῦ μεγάλου κονοσταύλου B ἀξιώματι. Ὁ μέντοι γε τῶν Θηβῶν λαὸς τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου Γουλίελμον μέγαν κύριον ἀντικαθιστᾶσιν. Ἐκεῖνον δ' ἀγήλας ὁ βασιλεὺς καὶ δοκιμάσας λαμβάνειν γαμβρὸν ὑφ' ὅρκοις ἀσφαλέσιν ἀπέλυε. Μετέωροι δ' ἦσαν οἱ γάμοι καθ' ὑποσχέσεις καὶ μόνας. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἅμ' ἐπιοὰς τῆς πατρίδος, νόσῳ περιπεσὼν τελευτᾷ. Διαδέχεται δὲ ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου Γουλίελμος, ὃν καὶ γαμβρὸν Ἰωάννου ὁ λόγος παρίστα, ὁλοτελῶς τὴν τοῦ τεθνηκότος κυριότητα. Καὶ ἦν πρὸς Ῥωμαίους ἀντιφερόμενος, εἰ καὶ κατ' ἔτος ὁ στόλος ἐκεῖσε προσβάλλων ἐκάκου τἀκείνου

nendi se post ictum, effecitque ut primo statim teli qua percussus est impulsu sella excussus corruerit captusque subito fuerit, et cum eo alii multi casu eodem implicati, quippe necessaria subveniendi duci laboranti cura a fuga maturanda prohibiti, comprehensi pariter in custodiam sint dati. In his fuit ipsius Icarii frater. Interim et exercitus a terra irrupit, quem ductabat magnus stratopedarcha Synadenus Joannes et magnus conostaulus Caballarius Michael. Hi cum **412** Pharsala tenderent (arx ea est, cui nomem antiquum Phthia fuit) animo commeantum importandi præsidio, incidunt in Joannem nothum, qui statim eos acri prælio adortus non minus fortiter quam feliciter rem gessit captis cum aliis plurimis, tum ipso Synadeno magno stratopedarcha. Magnum conostaulum Itali milites Joannis diu persecuti assequi nequivere. Ille quippe totis habenis effusus in fugam longum insequentibus præceperat spatium, ut jam periculo defunctus videretur. Sed fatalem horam ne ista quidem contentione conatuque summo frustrari aut differre infelix potuit: dum enim incautius equum impellit securus anteriorum, a tergo solum ingruere periculum existimans eoque sollicite respectans, in obviam arborem toto equi currentis impetu impactus dirupto pectore concidit, equo libero abeunte: neque enim equiti, diro casu et letali vulnere afflicto, vacabat de eque cogitare. Hunc tamen ægre aliqui morati, seminecem ei caballarium impositum Thessalonicam cum deportassent, mox ibi mortuum sepelierunt. Joannes interim cum suis multa impune facta nostrorum

cæde, spolia plurima pretiosamque prædam victoriæ præmium tulerunt. Hoc altero jam eventu Romanos tristis experientia docuit quis et quantus bello esset C Joannes hic nothus, vir omnium callidissimus ad insidias struendas, tum ubi ex iis in plures cum paucis erumperet, imperterriti dux animi roborisque perrupturi quidvis oppositum. Ergo is nunc quoque non palam occurrens ex adverso, sed ex latibulis improviso irruens, inopinatissimat illa specie copias alioqui bonas et satis exercitatas **413** primo perculit, mox impressione vehementi disjecit stravitque, gloriam suo nomini maximam tali facinore adeptus. At navalis exercitus universus incolumis, quippe incruenta victoria potitus, insuper spoliis dives, Joannem cum suis bello captum ducens, gaudio et gratulatione ingenti ad imperatorem rediit. At Joannes quidem cum sociis vincti custodiæ traduntur: Icario vero merces operæ bello feliciter navatæ repræsentata est magni D conostauli attributa dignitate. Sub hæc populus Thebarum fratrem Joannis Gulielmum magnum dominum pro eo constituit. Verum Joannem ipsum imperator honorifice tractatum, propria ei filia in conjugem promissa, post firmatum jurejurando fœdus liberum dimisit, nutante adhuc conjugii spe, quippe non ultra pacta et sponsalia progressi. Cæterum destinatus sponsus simul patriam attigit, morbo correptus obiit, successorem principatus in solidum universi relinquens Gulielmum fratrem quem superius diximus Joannis nothi filiam duxisse, quique ideo soceri partibus addictus infensus Romanis mansit: quare classis in ejus

καὶ οὐδὲν εἷα ἀνύειν, περιζωσαμένου τὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς ἀξίαν τοῦ Ἰκαρίου καὶ τὸν στόλον ἄγοντος.

κη'. Ἔτι τὰ κατὰ τὸν πατριαρχεύσαντα Ἰωσὴφ καὶ τὸν Βέκκον.

Τοῦ Ἰωσὴφ δὲ καθημένου ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀνάπλουν μονῇ, νόσος ἐπεισπίπτει τῷ Ἰωάννῃ πατριαρχοῦντι δεινή· ἦν δ' αὐτὸς ὁ Βέκκος ὁ καὶ πρότερον χαρτοφύλαξ. Καὶ δὴ πολλὰ παθὼν καὶ ῥαΐσας, τοῖς ἰατροῖς δόξαν ἐν σχολῆς τόπῳ μετατεθέντα τὸν ἀρρωστοῦντα κατ' ἰδίαν θεραπεύεσθαι, μὴ καὶ ἡ ἀσχολία τρίβην ἐμποιῇ τῇ νόσῳ, ἐπεὶ καὶ ῥαΐσας πρὸς τῷ καὶ πόμα [P. 281] καθαρτικὸν προσφέρεσθαι ἦν, ὁ τῆς Λαύρας πρὸς ταῦτα τόπος ἐκρίνετο χρήσιμος. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς διὰ ταῦτα μεταθεῖναι τὸν Ἰωσὴφ ἐβούλετο, B ὡς οὐκ εὐπρεπὲς ἄλλως ὂν ἐν μιᾷ μονῇ διατρίβειν τόν τε ἀργὸν ἐκ πατριαρχίας καὶ τὸν ἤδη πατριαρχεύοντα. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ἅμα μὲν εἰδὼς τὸ τοῦ Ἰωσὴφ ἱλαρὸν, καὶ ὡς αὐτοῦ σχεδὸν ψηφισαμένου ἐκεῖνος τὰ πηδάλια τῆς Ἐκκλησίας ἐλάμβανε (καὶ γὰρ τὴν ἀπ' ἐκείνου βουλὴν θέλων ὁ κρατῶν λαμβάνειν περὶ προσώπου διεπυνθάνετο, κἀκεῖνος τοῦτον παρὰ τοὺς πολλοὺς ἐξελέγετο ὡς A ἄλλως λόγιον καὶ ἐπὶ τοῖς πράγμασι τρίβωνα,) ἅμα μὲν οὖν διὰ ταῦτα, ἅμα δὲ καὶ τῷ τῆς σφετέρας γνώμης πιστεύων εἰρηνικῷ, διεκώλυσε μὲν τὸν Ἰωσὴφ μετατίθεσθαι, οὕτω δ' ὄντος ἐκεῖσε καὶ αὐτὸς τῇ μονῇ ἐνδημεῖ, καὶ ἦν τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ προσαποστέλλων πρὸς Ἰωσὴφ, καὶ τὰς ἀπ' ἐκείνου ἀποκρίσεις φιλοφρόνως καὶ μετὰ προσηνείας πάσης δεχόμενος. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος εἰρηνικός τε καὶ ἱλαρὸς, καὶ τοσοῦτον τῇ τῆς Ἐκκλησίας πράξει ἀπήχθετο ὥστε μηδ' αἰσχύνεσθαι πολλάκις ὁμολογεῖν τὸν ὅρκον γενέσθαι κωλύμην τοῦ καὶ αὐτὸν ἐν τούτοις εἶναι, ἐπεὶ πλέον οὐκ ἦν γενέσθαι τῶν πραχθέντων, ὡς ὑπελάμβανεν. Ἐν τούτοις διάγων ὁ Ἰωάννης πολλὰ μὲν γραμμάτια εἰς χεῖρας εἶχε λαμβάνων, ἃ δὴ καὶ οἱ σχιζόμενοι ἐξετίθουν, δεικνύντες τὴν πρᾶξιν ὡς σφαλερὰν καὶ Θεοῦ πόῤῥω βάλλουσαν, B ἅμα δὲ καὶ τοὺς Ἰταλοὺς ἐνόχους αἱρέσεσιν οὐ συνεσκιασμέναις ἄλλως καὶ ἀμφιβόλοις, ἀλλ' ἐμφανέσι καὶ λαμπραῖς. Εἶχον δὲ καὶ ἀπὸ Γραφῶν ὡς δῆθεν τὰς ὑποδείξεις, ἃς καὶ κατεστρώννυον συνεχέστερον, κἂν πού τι καὶ ἁγίοις ἐῤῥήθη θεληματικὸν, εἴποι τις, καὶ τὸ κατὰ σφᾶς παριστᾶν ἰδίως, ὡς περὶ εἰρήνης οἷον ὡς εἰρηνευτέον μὲν ὅπου μὴ Θεὸν ζημιούμεθα, καὶ πολεμητέον αὖθις ὅπου ζημιοῦσθαι Θεὸν κινδυ-

terram quotannis invecta eam vastabat, damnis afficiens ingentibus; nec Gulielmo spatium prospere quidquam agendi ac ne respirandi quidem dabat hostis ei oppositus impiger Icarius, magni jam ducis potestate classem ductans.

C 28. *Rursus de expatriarcha Josepho et de Vecco.*

Diversante porro, ut dictum est, Josepho in monasterio ad Anaplum sito, morbo corripitur gravi Joannes patriarcha, Veccus nimirum, idem qui chartophylax prius fuerat. Per eum languorem cum multa vel **414** a malo ipso vel a remediis passus meliuscule jam habere videretur, medicis visum transferri ægrum oportere in seductum a turba negotiorum locum, ubi curari per otium posset, nulla interpellante molestia quotidianarum occupationum. Decreverant autem in ista ei quiete propinare purgantia quædam pharmaca, morbi videlicet reliquias et noxios humores ejus causas funditus exhaustura. Secessus porro ad eam rem aptissimus Laura putabatur eadem illa ubi degebat qui patriarcha fuerat Josephus, D quem ideo imperator alibi collocare statuerat, haud consentaneum existimans eodem hospitari domicilio decessorem successoremque patriarchatus. Verum Joannes simul compertam habens comem hilaremque Josephi indolem, simul conscius ipso tantum non clare palamque suffragante sese nuper ad Ecclesiæ fuisse gubernacula promotum (etenim Josephi sententiam de successore volens imperator explorare, consuluerat cum de persona quam ei muneri aptam judicaret; et Josephus Veccum præ multis ad id elegerat ut et alioqui disertum ac doctum, præterea negotiorum administratione tritum, denique præter cætera, quod ejus tranquillo et studioso pacis ingenio confideret), hæc, inquam, Joannes reputans obstitit quominus inde Josephus amoveretur. Illo igitur ibidem permanente, eodem et ipse divertit, missitans subinde officiosas ad eum salutationes, et mutuas ab ipso comitatis humanissimæ significationes recipiens. Erat enim Josephus adeo pacificæ placidæque naturæ, ut eo quod hactenus Ecclesia egerat ad pacem oblatam disturbandam offenderetur, nec veritus fuisset fateri sæpius se, nisi præoccupatus juramenti a se palam editi religione fuisset, ad omnia fuisse assensurum: nec enim **415** jam suspicabatur quod antea timuerat, rem ulterius processuram quam quo esset hactenus promota. Eo igitur hospitio Joannes utens, multos in manus sumpsit legitque libellos ab iis compositos qui perseverabant in schismate; quorum erat scopus ostendere suspectum hoc totum pacis negotium esse, longeque a Deo ac vera religione nos abducens; præterea Italos hæreseon teneri reos, earumque non occultarum aut ullo modo dubiarum, sed evidentium et meridiana claritate compertarum. Talium assertorum documenta se habere scilicet aiebant manifesta planeque convincentia testimonia scriptorum authenticorum, quæ et ambitiose contexentes proferebant. Ac si quod sanctorum assertum in contrarium opponeretur, primum excipiebant arbitrarium, ut quis dixerit, id esse, hoc est pro sola voluntate paci studentium ad concordiæ oblatæ comprobationem accommodari. Deinde concedebant faciendam sane pacem, sed tunc tantum, quando non exigeretur consensus in id quo Deum offendi constaret: neque enim Dei jactura bene tranquillitatem emi; satiusque multo esse

νεύομεν, ταῦτ' ἐκεῖνοι πρὸς τὸ καθολικώτερον μεταφέροντες, καὶ ἄλλα πλεῖστα τοιαῦτα παρενείροντες ταῖς σφῶν συγγραφαῖς, παρίστων τὴν πρᾶξιν ὡς σφαλεράν. Ἦν δὲ τὸ ἑπόμενον ἐξ ἀνάγκης γράφειν κἀκεῖνον καὶ ἀπολογεῖσθαι ἐφ' ἑκάστῳ τῶν λεγομένων. Ἀλλ' εἰδὼς αἰρόμενα σκάνδαλα ὡς λόγων λόγοις μαχομένων, ἐξ ὧν οὐκ ἔστι διαδιδράσκειν ἢ οὖσαν ἢ δοκοῦσαν κατηγορίαν ἐπὶ παραβάσει τῶν μειζόνων τὸν γράφοντα, ἔμενεν ἠρεμῶν. Καὶ γε τῷ Ξιφιλίνῳ, ἀνδρὶ γεραρῷ καὶ μεγάλῳ οἰκονόμῳ τῆς Ἐκκλησίας ὄντι, [P. 282] καθυπισχνεῖτο μὴ ἂν καὶ γράψαι ποτὲ εἰς ἀντίῤῥησιν δῆθεν, « Μὴ δόξωμεν, φησὶ, τοῖς κειμένοις παρεγχειροῦντες κἂν ὅ τι λέγοιμεν. Ἐκείνοις μὲν δοκοῦσι νεωτερισμῷ τινι ἐπὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὁμόσε χωρεῖν καὶ ἀνέχειν πειρᾶσθαι, κἂν εἴ τι φαῖεν, κἂν φανερῶς καὶ τοῖς κειμένοις προσκρούοιεν δόγμασιν, αὐτάρκης ἀποφυγὴ τὸ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας δῆθεν ἵστασθαι, καὶ τὴν τῆς ἐργολαβίας πεῖραν ῥᾷον ἐκκλίνοιεν ἄν· ἡμῖν δὲ, κἂν τὰ φανότατα λέγοιμεν, ἀγαπητὸν εἰ μὴ προσελοίμεθα μόνον, ἀλλὰ μὴ καὶ περὶ τροπῆς τῶν κειμένων φεύγοιμεν. » Ταῦτ' ἔλεγεν ἐκεῖνος τότε, τὰς τῶν σχιζομένων λαμβάνων ἀνὰ χεῖρας γραφὰς, αἷς πολὺ τὸ σαθρὸν ἐχούσαις ἐπὶ πολὺ οἷς ἔλεγον ἐβούλετο μὲν ἀντιλέγειν, ἐπείχετο δὲ, κἂν τέλος τὴν πεῖραν οὐ διέδρα, ὅθεν δὴ καὶ πολλοῖς περιπεπτώκει τοῖς χαλεποῖς. Τότε δ' ἐφ' ἡμέραις τῇ Λαύρᾳ προσκαρτερήσας καὶ καθαρῶς ὑγιάνας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανέστρεφε, τῷ Ἰωσὴφ μεθ' ἱλαρότητος συνταξάμενος.

κθ'. Ἔτι τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἰωσήφ.

Οὐκ ἧνδε τινας ἠρεμεῖν ἐντεῦθεν, ὥστε καὶ τὸν Ἰωσὴφ ἐκεῖσε καθήμενον ἀναπαύεσθαι, ἀλλ' ὁσημέραι προσφοιτῶντες ἠνώχλουν τὸν ἄνδρα καὶ συχναῖς περιέβαλλον ἀσχολίαις, τὸν αὐτοῦ ζῆλον (καὶ γὰρ κατ' ὀλίγον κατέψυκτο τῇ τῶν τρόπων ἁπλότητι) ἀναζωπυροῦντες οἷον καὶ πρὸς [P. 283] τὸν θερμότερον διεγείροντες. Ἦν γάρ ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τοσοῦτον ἱλαρὸς καὶ μέτριος, ὥστε καὶ εἴπερ χρεία γεγόνει τινὰς τῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ κοινωνούντων προσφοιτᾶν ἐκείνῳ, οἱ δ' ἤθελον εὐλογεῖσθαι, μόνον ἦν ἐκείνους προσπίπτειν καὶ τὴν εὐλογίαν ἐπιζητεῖν, καὶ αὐτὸν εὐθέως

decertare, ubi ne a Deo veraque religione excidamus præsens periculum sit. Talia illi in maxime catholicam conformantes speciem scribebant disserebantque, multa in eam sententiam accuratis lucubrationibus plausibiliter congerentes, quibus appareret anceps istud totum ac periculi plenum videri debere negotium. Ea ille legens, necessitatem subire videbatur manifestam scriptis ista contrariis refellendi respondenditque sigillatim ad singula. Sed idem providens ex isto aientium et negantium conflictu scriptorum eruptura scandala, raris lectoribus ea luce animi vigentibus, ut blandientem utrinque in commissis invicem argumentis altercantium verisimilitudinis speciem sano judicio discernerent, nec facile scriptori quamvis cauto fore eam in tali tractando argumento moderationem tenere, ut satis sese subtraheret plerorumque reprehensionibus, **416** verum ei aut apparens prævaricationis in rebus maximis crimen impacturis, sustinebat se a scribendo quietusque perstabat. Quin et Xiphilino viro gravi, magno tunc œconomo ecclesiæ, confirmavit se haud quaquam commentariis ejus generis elucubrandis operam unquam daturum : Ne videamur, inquiebat, semel constituta rursus in dubium vocare, quasi quæ semel fixa tenere decrevimus, eo ipso in concertationis aleam de novo jaciamus, quod cum iis qui contraria palam sentiunt quosque pro novatoribus in rebus ecclesiasticis habemus, ultro descendamus in certamen audire cognoscereque sustinentes quid illi pro se allegent. Cum enim manifestum sit eos semel statuta rataque habita conari convellere dogmata, unum nobis idemque sufficiens adversus instantias eorum omnes, in contrario palamque pro nobis stante Ecclesiæ consensu, patet effugium, quo abunde securis, nullo fine miscendarum litium ac jurgiorum, licet nobis compendium facere disceptatione declinanda, qua utcunque pro nostra parte clarissima argumenta proferamus, vix sperare possumus assecuturos nos ut quæ allegaverimus attente cognoscantur ; multo autem verisimilius timere possumus ne nobis imputetur reflctio revocatioque in dubium semel omni firmitate constitutorum dogmatum ; quod odiosius et nobis fugiendum vel maxime crimen est. Ea tunc ille dicebat, C quoties in manus sumeret hærentium adhuc schismati commentarios auctorum ; quos tamen cum deinde legeret, animadvertens multam eorum labem fraudemque, impetum interdum capiebat refutandi splendide quæ mendaciter affirmabantur, et fucatis ratiocinationibus detrahendi larvam. Sed tenebatur, ne id faceret, ea quam dixi ratione ; qua tamen excussus ad extremum est, venire coactus ad experimentum scripto disputandi adversus contra sentientes ; unde in multas et graves contigit eum angustias incidere. Tunc autem sat multis diebus diversatus apud Lauram, et jam plene restitutus valetudini, Constantinopolim revertit, salutato in digressu humanissime Josepho.

29. *Adhuc de Josepho quondam patriarcha.*

D **417** De reliquo haud poterant quidam vel ipsi quiescere vel quiescere sinere fruentem isto secessu Josephum, sed quotidianis hominem turbabant congressibus, multum ei negotii facessentes, dum ejus languescentem, ut querebantur, nimis morum simplicitate zelum excitare ac quasi subjectis facibus accendere tentabant. Erat autem is tam remissæ ac comis naturæ vir, ut si cui eorum qui cum Ecclesia communicabant causa incidisset adeundi ejus, et qui accedebat, vellet benedictionis ipsius particeps fieri, non opus alio haberet quam procidere et benedictionem petere : statim enim quemcunque ad communionem admissum prolixe impertiebat

κοινωνεῖν ἐκείνοις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνευματος· ὃ καὶ τοῖς περὶ ἐκεῖνον καὶ λοιποῖς ἄλλοις οὐκ οἰστὸν ἦν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁσημέραι προσφοιτῶντες ἀνεθάῤῥυνον πλέον πρὸς τὸ τελέως σχίζεσθαι. Τοῦτ' ἀκουσθὲν τῷ κρατοῦντι, ὁ δὲ πληροφορίαν τὴν εἰς ἐκεῖνον ἐκείνην ἀφεὶς, καὶ τὸ ἐπὶ πολλοῖς συγκεχωρηκὸς ἐκ προθέσεως οὐ πάνυ μετρίας, ὡς οὐ δίκαια πάσχων κατεμέμφετο, εἰ αὐτὸς μὲν συνήδεταί οἱ ταῖς ἀναπούσεσιν ὡς εἰκὸς προσαποδεχόμενος, ἐκεῖνος δ' ἀνδράσι προσφέρεται εὐμενῶς καὶ οἰκείως πάνυ πολὺ τὸ πρὸς αὐτὸν διεστηκὸς ἔχουσιν, ὥστε καὶ τὸ σῶμα κατατέμνειν τῆς Ἐκκλησίας. Χρῆναι δ' ἐκείνους αὐτῷ, καὶ μὴ αὐτὸν σφίσιν ἕπεσθαι, ἐχθροῖς ἀριδήλως οὖσι καὶ ἐπὶ τοῖς μεγίστοις διαφερομένοις. Προὔπεμπε τοίνυν τοὺς ἀπεροῦντας μὴ δέχεσθαι σφᾶς, ἣν μέλοι οἱ τοῦ καθ' ἡσυχίαν καθῆσθαι. Ἰωσὴφ δ' ἀπεκρίνατο, ἣν αὐτόν τε περιορίζειν θέλοι καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν, οὕτω καὶ ἀναγκαίως τοὺς προσιόντας μὴ δέχεσθαι, πρότερον δ' οὐ καλῶς ἔχειν κατηγορεῖσθαι, ἣν τινας προσιόντας καὶ δέχοιτο· ἀνάγκην γὰρ εἶναι προσφοιτᾷν σφίσι καὶ τῶν ἀγνώ-

A των, μὴ ὅτι γε τῶν γνωρίμων συχνοὺς εἰς παράλλησιν. Ἢ γοῦν περιορίζειν, εἰ θέλοι, ἢ ἄνετον ἀφέντα ἀκαταιτίατον μὴ μέμφεσθαι. Ταῦτα μὲν Ἰωσὴφ ἀπεκρίνατο, οὐ τῷ πλέον εἰς κακουχίαν τῶν παρόντων ἐθέλειν, ἀγλὰ πιστεύων τῇ διαθέσει, ἅμα κιρνὰς τοῖς λόγοις καὶ τῆς βαρύτητος οὐκ ὀλίγον, εἰ τῆς τιμῆς ἐξοστρακίσας ποιεῖν ἐθέλει καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων παρακλήσεως ἔρημον. Ὁ δὲ βασιλεὺς οἷον ἐκ τῶν λόγων λαβὼν τό οἱ συνοῖσον, καὶ ὅτι κατῆρξεν ὁ πεισόμενος λέγων οὗ αὐτὸς βουλόμενος ἴσως ποιεῖν κατὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον δυσωπίαν ἀπέσχετο, εὐπρόσωπον οἷον ἐντεῦθεν τὸν περιορισμὸν ἐκείνου θέμενος ὡς ἐκείνου πρώτως μνησθέντος, πέμψας ἐξάγει τε τῆς Λαύρας, κἀν τῇ Χηλῇ (φρούριον δ' αὕτη ἐπινησίδιον πρὸς τοῖς ἄκροις τῆς Εὐξείνου θαλάσ-
B σης) περιορίζει, εὐχερεῖ μὲν ἐνεαρίζειν, δυσχερεῖ δὲ πάμπαν διαχειμάζειν, ὡς κατὰ στόμ' ἀπαντῶντος τῇ νήσῳ βορέου καὶ τὴν πικρίαν ἐκπνέοντος τῆς ψυχρότητος. Τινὰς δὲ καὶ τῶν μοναχῶν, οἳ δὴ κἀκείνῳ προσέκειντο, [P. 284] ἄλλον μὲν ἀλλαχοῦ ἐξορίζει καὶ νήσοις τοῖς κατ' Αἰγαῖον περιορίζει, τὸν

gratia sancti Spiritus; quod et iis qui circa ipsum erant et reliquis aliis videbatur intolerabile. Quare ipsum quotidie adeuntes etiam atque etiam urgebant, ut plane se ac palam abscinderet ab omni consuetudine partem contrariam sectantium. Id vero sibi nuntiatum imperator gravius accepit quam pro cætera sua in eum hactenus demonstrata benevolentia et fide, culpans in eo quod nimis se facilem præberet studiis factiosorum; in quo ejus cum prudentiam constantiamque requirebat, tum præterea querebatur injuste ab eo secum agi, qui ei tam liberam tranquillamque, quod ea ipsum gaudere arbitraretur, quietem ac securritatem daret: ipse autem non dubitaret nec cessaret in intimam etiam familiaritatem admittere homines, a quibus longe alia sentientibus et in contrariam toto nisu factionem incumbentibus corpus Ecclesiæ laceraretur, cum potius oportuisset ipsum pro auctoritate sua dare operam ut illi sese ipsi accommodarent acquiescendo publice decretis et tranquille vivendo, non autem committere ut exemplo eorum turbulentisque consiliis abripi ipsum et partes **418** palam sequi hostium manifestorum, in rebus maximis ab Ecclesia reque publica irrevocabiliter dissidentium, appareret. Misit ergo ad Josephum imperator certos homines, qui suo nomine vetarent ne talium deinceps hominum convictum congressumque admitteret, si quietis, qua gauderet, certam sibi vellet constare possessionem. Respondit Josephus unam rei quam juberet exsequendæ rationem esse, si se ac eos qui secum essent in exsilium amandaret imperator: relegatis enim facultatem defore istos quorum familiaritate interdiceretur alloquendi. Quandiu vero eo loco degeret, haud se jure culpari quod adeuntes ad se aliquos non excluderet: nam nisi humano solatio carere omni in isto secessu vellet, necesse sibi esse officia non aspernari ultro ad se venientium etiam ignotorum, multo autem magis admittere notissimos sibi olim et familiares plurimos. Aut igitur exsilio me multet imperator, aut libere me frui sinat hoc quod indulget otio; nec colloquiis, sine quibus vita hic quidem vitalis non sit, criminis quo carent notam appingat. Hæc fuit ad missos ab imperatore oratio Josephi non illius quidem ejici volentis, aut a suburbani secessus, quo liben-
C ter utebatur, quiete divelli, sed magnopere fidentis olim in se prospecto affectu imperatoris; quem nunquam eo venturum sperans ut tam charum sibi caput amandare sustineret, de industria in ea quam fecit exsilii mentione verbis est usus acerbitatis non parum sono ipso præferentibus, cum sic exaggerans diceret: Exterminet sane nos, postquam honore dejecit; et si omni humano privatos solatio vult, in feram aliquam ejiciat solitudinem, tali scilicet commemoratione confidens commoturum se aliquam in animo principis sibi devinctissimi aut misericordiam au verecundiam sui. At longe opinione falsus est sua; quippe imperator, cujus in animo tener ille vetus ac filialis in Josephum amor refrixerat non parum, hoc illius responso plausibilem nec sibi negligendam offerri excusationem apud
D vulgu scredidit sententiæ durioris, magnam invidiæ partem detractum iri recte ratus decreto in Josephum exsilio, si, quod egit, studiose divulgaret id ultro sibi conscivisse poposcisseque ipsum; se in eo tantum voluntati ejus apertis verbis indicatæ **219** annuisse. Ergo illum educit Laura, et deportari curat Chelam. Arx ea est insularis in extremo Euxino mari, habitatio jucunda verno tempore, hieme aspera nec fere tolerabilis, quippe illam Septentrioni obversam insulam sævo totis faucibus Borea perflante et frigus inhalante rigidissimum. Quosdam vero monachorum, qui ei adhærebant, alium alio exsulatum misit, varie in Ægæi relegans insulis

δέ γε μοναχὸν Ἰασίτην Ἰὼϐ ἐν Καϐαίᾳ (φρούριον δ' αὕτη πρὸς τῷ Σαγγάρει κείμενον ποταμῷ) ὑπ' ἀσφαλείαις πέμψας περιορίζει.

λ'. Ὅπως τοὺς κατὰ τὴν πόλιν Γενουίτας ἐταπείνου ὁ βασιλεύς.

Τότε μὲν οὖν καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκστρατεύειν ἐπ' Ὀρεστιάδος παρασκευαζόμενος, τοὺς Γενουίτας παρακινουμένους ἐξ ἀναιδείας ταπεινοῦν ἐϐούλετο. Πρότερον μὲν γὰρ πολλῷ προεῖχον σφῶν Βενετικοὶ καὶ τὸ κατὰ σφᾶς συνέδριον πλούτῳ τε καὶ ἅρμασι καὶ παρασκευαῖς ἁπάσαις, ἅτε καὶ τῇ θαλάσσῃ προσχρωμένους πλέον ἐκείνων, καὶ μακραῖς ναυσὶ τὰ πελάγη διαπεραιουμένους, καὶ προσκτᾶσθαι πλείονα κέρδη συνέϐαινεν ὧν οἱ Γενουῖται προσεκτῶντο πραγματειῶν μετακομίσεσι καὶ κινήσεσιν. Ἐξ ὅτου δὲ τοῦ Εὐξείνου πελάγους ἐγκρατεῖς ἐγένοντο Γενουῖται βασιλέως διδόντος καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ πάσῃ καὶ ἀτελείᾳ, καὶ κατετόλμων αὐτοῦ καὶ μέσου χειμῶνος ἐν συστελλομέναις κατὰ μῆκος ναυσὶν, ἃς ἐκεῖνοι ταρίτας λέγουσι, πλέοντες, μὴ μόνον Ῥωμαίοις ἀπέκλεισαν τὰς κατὰ θάλασσαν κελεύθους καὶ πραγματείας, ἀλλὰ καὶ τῶν Βενετικῶν πλούτῳ τε καὶ παρασκευαῖς ὑπερέσχον. Διὰ τοῦτο ξυνέϐαινε σφίσι καὶ καταλαζονεύεσθαι μὴ μόνον τῶν τοῦ γένους ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαίων αὐτῶν. Προσπεφιλοτίμηται μὲν οὖν βασιλεὺς ἰδίως καί τινι εὐγενεῖ Γενουίτῃ, Μανουὴλ λεγομένῳ τοῦ Ζαχαρίου, τὰ τῆς κατ' ἀνατολὴν Φωκαίας [P. 285] ὀρεινὰ, μέταλλον στύψεως ἔχοντα, ἐφ' ὧν δὴ κατοικήσας σύναμα τῷ ἰδίῳ λαῷ εἰργάζετο. Καὶ πολλὰ τῆς ἐργασίας ἀπονάμενος καὶ πλέον ἤθελεν ἔχειν ἐκ τῆς τοῦ κρατοῦντος πρὸς ἐκεῖνον εὐμενείας καὶ διαθέσεως. Ἠξίου γοῦν μὴ ἀνεῖσθαι Γενουίταις ἐκ τῶν ἄνω μερῶν διὰ θαλάσσης Εὐξείνου κατάγειν στυπτηρίας μέταλλον, ἐπεὶ πολλῇ τινι χρῶνται ταύτῃ τὰ ἐξ ἐρίων ὑφάσματα μιαίνοντες χρώμασι διαφόροις, ὡς ὁρᾷν ἔξεστι. Καὶ ὁ βασιλεὺς κατανεύων ἐπέταττεν. Οἱ μὲν οὖν ἐν τῇ πόλει Γενουῖται ἅμα μὲν αἰδούμενοι τὴν βασιλικὴν πρόσταξιν, ἅμα δὲ καὶ ὡς τὴν πόλιν τὴν ἐσχάτην ἀπόϐασιν ἔχοντες, ἔμενον ἐπὶ τρόπου τοῦ τὰ ἐπεσταλμένα πληροῦν. Ἄλλοι δέ τινες ἐκ Γενούας παρ' οὐδὲν τὴν πρόσταξιν θέμενοι, ναυπηγησάμενοι μείζω φορτίδα στρογγύλην τῶν βαρυφορτηγουσῶν ἐξέπλεον

At monachum Jasiten Jobum Chabæam, quæ arx est ad Sangarem amnem sita, fida ibi custodia tenendum misit.

30. *Ut Genuensium in propria ipsorum urbe degentium fastum depresserit imperator.*

Circa hoc tempus imperator expeditionem in Orestiadem adornans, Genuensium sese insolenter afferentium fastum deprimere constituit. His antea quidem Veneti haud dubie præcelluerant opibus cæteroque splendore, ita ut horum proceres, unde concilium publicum et gentis senatus constat, divitiis, armis et reliquo apparatu omnis generis Genuensibus longe copiosiores apparerent. Causa erat differentiæ, quod Veneti plus mari uterentur, et navibus longis assidue ultro citroque commeantes quæstuosissimis commerciis vim pecuniæ congererent, haud paulo majorem quam quantam lucrari contingeret Genuensibus intra fines angustiores et quasi timidius negotiantibus. Ex quo autem Euxini potentes maris, concedente imperatore, fuere Genuenses cum plena libertate atque immunitate portoriorum et vectigalium quorumvis, tanta et attentione et assiduitate in rem incubuere, ut ne media quidem hieme **420** dubitarem Pontum transfretare, utentes ad id non penitus rotundis, sed contractæ longitudinis navibus, quas ipsi Taritas vocant. Hac illi strenuitate ac diligentia non modo Romanis maritimæ negotiationis vias omnes interclusere, fructumque ac lucrum ad se traxere navalis universi commercii : verum etiam id consecuti sunt, ut numero pecuniæ, et quod inde plerumque consequitur, cultu ac luxu ornatus varii pompaque domestica speciosæ pretiosæque supellectilis Venetos jam ipsos post se relinquerent. Hinc more ingenii humani contigit ipsis efferre sese arrogantius et insolescere, non aliis modo Latinis præ se spernendis, sed Romanis etiam in Oriente dominantibus. Attribuerat autem liberali privilegio imperator cuidam Genuensi nobili, cui Manueli nomen erat, Zachariæ filio, Phocææ monata quæ Orientem spectant, quibus insunt aluminis fodinæ. Ibi ille habitans cum sibi subjecta operarum multitudine indefesse laborabat eruenda distrahendaque ista merce ; ac cum inde plurimum congessisset lucri, gustu, ut fit, quæstus in amplius ditescendi sitim accensus voti se hujus fore compotem speravit, si benignitate imperatoris, quem sibi faventem erat expertus, ulterius uti pergeret. Cum igitur exposuisset prono ad illi gratificandum Augusto accommodatis simum ad sui compendii rationes fore, si negaret deinceps aliis Genuensibus facultatem importandi alumen a superioribus per Pontum Euxinum partibus, inde siquidem vim inferre magnam illi consueverant istius mercis vendibilis in primis, quoniam plurimus, prout hodieque cernitur, ejus usus est in pannis e lana texta colore vario fucandis, impetravit quod voluit ; et edicto Augusti rite signato interdictum ea negotiatione Genuensibus est. Isti decreto, ubi enotuit, ea quidem Genuensium pars, quæ domicilium Constantinopoli habebat et sede fortunarum jam illic constituta non alium alibi uspiam receptum se habere sentiebat, refragari auctoritati principis, in cujus dictione viveret, non ausa, talis deinceps invectione mercimonii **421** abstinuit obnoxie, mandatis imperatoris obtemperans. Verum alii quidam ex ea gente domicilia Genuæ habentes, præscripto imperatoris nihili habito, fabricati navem ingentem rotundæ formæ onerariam, e proprio solventes portu et in Thracium evecti Bosporum per Ponti fauces in Euxinum penetrarunt, nulla cura aut ratione habita vel imperatoris

τῆς σφετέρας, καὶ δὴ τῷ Θρᾳκικῷ προσοκείλαντες Βοσπόρῳ διέπλεον τὰ στενὰ τοῦ Πόντου, ἀφροντίστως ἔχοντες καὶ βασιλέως καὶ τοῦ κατὰ σφᾶς συνήθους· μηδὲ γὰρ εἶναι τὸν προσίσχοντα τοῖς ἐνταυθοῖ ἐκ Γενούας, πρὶν ἂν πρὸς ταῖς Βλαχέρναις γενόμενον βασιλέα τε εὐφημεῖν τὰ εἰκότα καὶ προσκυνεῖν, ἑτέρωθι τρέπεσθαι. Τότε τοίνυν ἐκεῖνοι καὶ αὐτῶν συνθεσιῶν τῶν κατὰ σφᾶς ἀμελήσαντες, οὐρίῳ χρησάμενοι τῷ ἐκ νότου πνεύματι ἀνήγοντο ἀφροντίστως, καὶ τὸ στόμα διεκβάντες τοῦ Πόντου πρὸς τοῖς βαρείοις τῆς θαλάσσης λιμέσιν ἐνώρμων. Κἀκεῖνοι μὲν τὰ πολλὰ ἐπὶ χρόνον πειρατεύοντες διετέλουν. Ὕστερον καὶ φορταγωγοῦσαν ληϊσάμενοι ναῦν, οὐκ ὀλίγον μέρος τοῦ φόρτου καὶ στυπτηρίαν ἔχουσαν, ἐν ταύτῃ τὰ πάντα νηησάμενοι κατ' ἀσφάλειαν θαρροῦντες κατέπλεον. Βασιλεὺς δὲ πυθόμενος τὴν διάβασιν ἐν δεινῷ τὴν καταφρόνησιν ἐποιεῖτο, καὶ ἐπὶ λογισμῶν ἔστρεφε πῶς ἂν ἐγγένοιτο ἐν χερσὶ τοὺς καταφρονήσαντας περισχεῖν. Ἀλλ' οὐδ' ἐκείνοις ἠγνόητο τὸ παράπαν ἡ τοῦ βασιλέως θέλησις. Ἀμέλει τοι καὶ διὰ φροντίδος ἐποιοῦντο τῆς οὐ τυχούσης τὸν πλοῦν εὐοδῆσαι σφίσι καὶ αὐτοὺς διαδρᾶναι τὸν κίνδυνον, ὃν ἐπυνθάνοντο ἐπηρτῆσθαι τούτοις παρὰ βασιλέως. Ὡς γοῦν ἐκεῖθεν πλέουσι τὰ τῆς ἀνατο-

A λῆς κατεφαίνοντο ὄρη, καὶ ἦν μὲν αὐτοῖς ποτὲ ἐξ οὐρίων πλέειν, ποτὲ δὲ καὶ λεχρίους πρὸς τὸν ἐμπίπτοντα ἄνεμον, ὅπως ἂν σφίσι ῥέποι τὸ πνεῦμα, ἐν ἄλλοις μὲν αὔταρκες ἦν τὸ τοιοῦτον καὶ σφίσι ἀποχρώντως εἶχε πρὸς εὔπλοιαν, τῇ Φάρῳ δὲ προσίσχουσιν ἓν καὶ μόνον ἐδοκιμάζετο πνεῦμα χρησιμεῦσον τὸ τοῦ βορρᾶ, [P. 286] πλὴν οὐκ ἀνειμένον καὶ καταῤῥᾳθυμημένως ἄον ὡς καὶ εἰς νηνεμίαν ἀμφιβάλλεσθαι τὸ τοῦ ἀέρος κατάστημα ἐκ τοῦ τὰ λαίφη καὶ μόνον ψαίρειν, ἀλλ' ὃν ἄρα καὶ Ταναΐτην ὀνομάσετέ τις τῶν ναυτικῶν· τούτῳ γὰρ καὶ μόνῳ εἶχον ἰσχυρίζεσθαι, ἀπηλπικότες τῶν ἄλλων, πρὸς τὸν ἀπὸ τοῦ βασιλέως λόχον ταῖς πορείαις αὐτῶν ἐφιζάνοντα. Καὶ γ' ἐφ' ἡμέραις προσδοκῶσιν ἀσμένοις σφίσιν ἐπέστη καὶ λαμπρὸς ἔπνει, καὶ ἐξ οὐρίων τὸ πνεῦμα
B ἵστατο τῇ νηΐ. Ὧ δὴ θαῤῥήσαντες τὰς τόλμας ἐθάῤῥυνον τὰς ἰδίας, καὶ τοὺς φώσσωνας αὐτίκα διαπετάσαντες ὅλους κατὰ ῥοῦν ἐφέροντο, πίσυνοι μὲν καὶ τῇ τοῦ πνεύματος σφοδότητι, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ πλευρὰ τῆς νηὸς βόαις αὔαις ἐξήρτυον καὶ ὅπλοις κατεκοσμοῦντο, ὡς ἀποχρώντως ἀνθεξούσης μὲν πρὸς πῦρ καὶ πᾶν τὸ βαλλόμενον τῆς νεώς, πολεμησόντων δὲ καὶ αὐτῶν, εἴ τινες ἐκ βασιλέως ἐπίθοιντο. Τὰ μὲν οὖν περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς πυθόμενος ἀπο-

vel antiquæ consuetudinis ipsorum, qua soliti eatenus fuerant, ubi primum comparebant in his partibus, adire recta palatium Blachernarum, nec quidquam antea rerum gerere aut quoquam divertere, quam ibi suum obsequium imperatori professi solemni acclamatione ac veneratione fuissent. Tunc igitur iis omnibus contemptis, ac cunctis officii modestiæque rationibus susque deque habitis, austro inflante vela valido secure trajecerunt per angustias Bospori, et in Septentrionales Ponti portus invecti non sua solum illic per otium negotia tractarunt, sed prædis agendis et piratica toto illo mari facienda non parum temporis triverunt. Tandem in onerariam incurrentes magnam et pretiosis gravem mercibus, quarum pars erat non exigua pondus ingens aluminis, ea expugnata prædaque universa in suam navem condita retro proram in patriam verterunt, transituri denuo securissime præter urbem ac portum Constantinopolis, sine ullo cujusquam metu, per summum Romanæ potentiæ contemptum. Ejus audaciæ superbiæque certior factus imperator indignissime, ut par erat, injuriam tulit; decrevitque non committere ut se impune tantum ausos gloriari Genuensibus liceret. Disquirebat autem modum quo isto sub manum ac potestatem suam redigere contemptores posset. At neque his ignotum erat votum studiumque imperatoris. Itaque curam ac diligentiam non vulgarem adhibebant in expediendo cursu explicandoque sese ab insidiis **422** Romanarum navium, quarum rectoribus sciebant ab imperatore mandatum ut observare ipsos in transitu ac omni ratione comprehendere conarentur. Ut igitur ipsis e Ponto patriam versus cursum tenentibus montes Orientis apparuerunt, facile usi sunt, ope artis nauticæ, vento, qualiscunque tunc spirabat, non plane adversus, illum nunc recta oppansis velis, nunc obliquatis capientes, prout opus erat ad flectenda promontoria: ad quod sufficiebat aura modica. Ergo sic progressi continenter
C sunt ad Pharum usque, ubi subductis rationibus instituti cursus et periculum impendentium, statuerunt deinceps non quemcunque sibi a Septentrione ventum satis fore; qui enim tunc flabat lenis erat, molliter solum stringens, non pleno impetu impellens vela, ut malaciæ proprior cœli status videretur. Egere se autem ad eluctandos quos providebant occursuros obices vehementi Borea; qualis est ille quem Tanaitem nautæ vocant. Huic, inquam, confidere uni se statuerunt posse; qui nisi contingeret, plane desperabant insidias se Romanarum posse navium effugere. Ecce autem postquam aliquot ibi dies substitere, commodum ille ipse optatus ventus spirare ab arcto vehemens cœpit; nec cunctati videlicet illi sunt totos illi libentissime
D pendere linteorum sinus, audacterque invecti spe optima ferebantur, evolaturos sese rati vi auræ tam prosperæ trans quamlibet infestos insidiantium conatus. Navis latera quin etiam siccis boum coriis munierunt, ut ab igne forte injecto aut alia quavis ab hostibus ejaculata peste tuta forent. Arma ipsi expedierunt, vim repellere parati quæcunque ab imperatoris inferretur. His imperator compertis **423** imperavit Genuensibus Peræ degentibus mittere qui sisterent hos populares suos, et iis suaderent non sic insalutato imperatore præterire. Fecerunt id illi studiose; sed nihil profecerunt, perstantibus aliis in proposito et monita convicio repellentibus. Quare illi, ne sibi fraudi esset aliena contumacia,

στέλλων προσέταττε τοῖς κατὰ περαίαν Γενουΐταις πέμπειν τοὺς κωλύσοντας, οἳ καὶ συχνοὺς πέμποντες τοὺς ἀπεροῦντας μὴ πλεῖν προσωτέρω οὐκ εἶχον πείθειν. Οἱ δ' ἀπεστύγουν μὲν πρὸς τὴν ἔνστασιν, ὅμως τὸ ἐφ' ἑαυτῶν προορώμενοι μόνον εἴς τε τὸ πρὸς βασιλέως εὔνουν καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸ γένος ἐπιστροφὴν, ἠφίουν τὸ πᾶν ἐπ' ἐκείνῳ. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς ἐσχάτην περιφρόνησιν ἡγησάμενος, καὶ γ' εἰς ἀτιμίας μείζονος λόγον, εἰ καθυφεικότος ἐκπλεύσειαν, ἐπαγείρει μὲν τὰς κατὰ τὴν πόλιν εὑρεθείσας ὁλκάδας, περισυνάγει δὲ καὶ καθώς τις ἐπακτὴρ κύνας τὸ ἀνὰ τὴν πόλιν Γασμουλικὸν, ἐφιστᾷ δὲ τούτοις τὸν βεστιάριον Ἀλέξιον τὸν Ἀλυάτην. Κἀκεῖνος ἅμα τοῖς περὶ αὐτὸν τὸν Βόσπορον ὡς εἶχε διαπεραιωθεὶς δεινὰ ἐποίει προστάσσων· καὶ εἰ μὴ τούτους καταλωνίσονται, ἴσον ἐτίθει καὶ τῷ τῆς ἀρχῆς στέρεσθαι. Συνταξάμενοι τοιγαροῦν οἱ ἐπὶ τῶν νηῶν, οἱ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ παραταξάμενοι, τὴν φορτηγὸν κατιοῦσαν ἐδέχοντο. Καὶ οἱ μὲν προσπίπτοντες καί γε κύκλῳ περιπτυσσόμενοι μαχητῶν ἔργον ἐπλήρουν, ἀλλ' οὐκ ἤνυον τὸ παράπαν· ἥ τε γὰρ ἐξ οὐρίας ὁρμὴ καὶ τὸ ὑπερανεστηκὸς τῆς νηὸς ἐκείνοις ἐς ὅτι μάλιστα ἐβοήθει, καὶ μάταιος τοῖς ἀνθισταμένοις ἦν ἡ σπουδή· Καὶ οἱ μὲν ἐπεῖχον ὁρμῶντες ἐφέξειν, οἱ δ' ἐπὶ τῆν νηὸς κατημέλουν ὡς μηδὲν ἀνυσόντων· συχνῶν γὰρ ὀϊστευόντων τοὺς

A φώσσωνας καὶ πολυοποὺς ποιούντων τὸ ὑπέρβον ἐνίκα τοῦ πνεύματος, καὶ προσεχώρει μεῖζον ἢ ὥστ ἐπισχεθῆναι τοῖς [P. 287] κάτωθεν ἐμποδίζουσι, καὶ κατ' ὀλίγον διολισθαίνουσα διεφύγγανε τοὺς ἐπιτιθεμένους κύκλῳ, πολλοὺς πρὸς ὀλίγους ὄντας. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔξω που καθήμενος ἔσφυζε τὰς ὁρμὰς ἐνορῶν τὰς ἀποφυγὰς, καὶ συχνοὺς ἔπεμπεν, ἄλλους ἐπεθάῤῥυνεν, ἄλλους κελεύων καὶ προσαπειλούμενος. Αἱ σπουδαὶ δ' ἦσαν ἀνόνητοι, καὶ τῶν σπευδόντων τὰς χεῖρας τῷ οὐρίῳ τοῦ πνεύματνς ἡ ναῦς ἀπεδίδρασκεν. Ὡς γοῦν ἐκεῖνοι μὲν ἐν ἀπόροις ἦσαν, ὁ βασιλεὺς δ' ἐν ἀθυμίᾳ δεινῇ, χλεύην τὸ πρᾶγμα οἰόμενος καὶ ἄντικρυς γέλωτα, εἰσάγει τις τῶν ἀμφ' αὐτὸν βουλὴν δοκοῦσαν συνοίσειν. Ἡ δ' ἦν χρησαμένους παρὰ Καταλάνων τῇ σφῶν νηῒ, μεγίστῃ τῶν B ἄλλων οὔσῃ, ἐπιβῆναι τοὺς αὐτάρκεις πολεμάρχους, καὶ οὕτως ἐπεμβαλόντας τοὺς ἐκείνης φώσσωνας τῷ προσαράσσοντι πνεύματι ὡς πρώτως μετέχοντας τοὺς τέως ὠργυιωμένους ἐπιτειχίσαι, ὥστε καὶ ἀπνοεῖν, καὶ οὕτω τῆς ὁρμῆς καθυφεῖσαν ἐπ' ἐκείνην ὁρμᾷν τοὺς ἐπὶ θατέρας ὄντας. Τοῦτο γοῦν βουλευθὲν ἅμα τῷ λόγῳ τὸ ἔργον ἠνύετο, καὶ δὴ τὴν ταχίστην ἐμβάντες ἐκ πρύμνης γίνονται τῆς κπταγομένης· ἔτυχε γὰρ καὶ ἡ ναῦς ἐγγὺς, καὶ εὐχερὴς ἦν μετενεχθῆναι πρὸς τὰ προηγούμενα. Κἀκείνης πεσούσης πρόσθεν αἱ τῆς δευτέρας πνοαὶ

retulerant imperatori se quod suarum erat partium sedulo egisse, dolere autem quod hi sui cives sibi morigeri non fuerint: coerceret eos ipse pro sua potentia, nec peccantium culpam imputaret insontibus, aut gentis universæ proprium esse duceret paucorum crimen. His imperator auditis summæ sibi fore ignominiæ reputans tam proterve se contemni sibique illudi sinere, immittit in eos repente quantum expeditarum in navalibus et portubus repertum est navium. Hæ omnes universis e Gasmulica navali militia, qui tum Constantinopoli fuerunt, plenæ, canum instar irritatorum coortæ in transeuntes Genuenses sunt undique, vehementissime instantes. Impositus ad hoc dux ipsis fuerat vestiarius Alexius Alyattes, qui cum suis confestim trajecto Bosporo nihil sibi reliqui ad omnem contentionem faciebat, mandans atque instigans, sicque in animum inducens, si non expugnaret tali loco temerarios piratas, nihilo sibi minus id fore dedecus quam si præfectura ignominiose privaretur. Ordinati ergo hinc quidem in foris navium, hinc et terra in littore milites, pro se quisque ejaculando impetebant onerariam. Sed cum nihil minus quam quantum ab optimis exspectari militibus poterat tali tempore facerent, frustra erant tamen, utique adversus onerariam exstantibus alte, iisque munitis, lateribus protectam, et valido a pupi impulsam vento, sicque prorsum irrevocabili ruentem cursu, strepitus **424** vani circum tumultuantium egregie securam. Ridebant igitur ejus vectores conatus hostium inanes et cum distenta vento carbasa crebris undecunque sagittis perforarentur, iis utcunque pertusis pedem

nihilo secius facere pergebant, abundante vi auræ propitiæ; qua longius ante a tergo sequentes efferebantur, quam ut esset periculum ne a quoquam eorum prope adiri, nedum capi aut teneri possent. C Quæ vero naves a lateribus incurrerent, eas utpote humiliores et minores ludibunde repellebat ingens mole et plenis velis oneraria pervolans. Cernebat hæc imperator ex edito longe intuens, alios missitans super alios, adhortans, jubens, minans. Sed et ipsius jubentis et parentium cunctorum æque inania effectuque cassa studia erant, evolante inter manus navi beneficio venti prosperi. Cum ergo milites quidem quo se verterent ignari, imperator autem sui contemptu ludibrioque tanto in iram irratus maximam, varie, sed inutiliter æstuarent, fuit qui Augusto consilium e re nata non improbabile suggereret. Id erat ut in quamdam, quæ magna et prævalida forte illic stabat, Catelanorum navem commodato a dominis acceptam, inductis D repente quot ea posset capere militibus, juberet illam continuo expansis eidem vento totis velis in puppim fugientis invehi, et sic infracta vi auræ viaque Boreæ obstructa, velocitatem imminuere ruentis cursumque retardare. Dictum in opus confertur. Momento se admovet a **425** tergo inumbrans et ventum intercipiens oneraria, latitudine vaste patentium alarum obicem opponens vento propellenti Genuensem navem; quæ sic destituta constitit, otiumque admotis hostibus dedit in insiliendi. Adjuvabat id agentes e Catelano paris altitudinis navigio varius et vehemens undique conatus humiliorum undique navium omni ex parte adorientium. Nec obsisti

εμπαίουσι τῇ προτέρᾳ, καὶ τὸ πολὺ φύσημα τῶν φωσσώνων της πολεμίας εἰς ὀλίγον περιστὰν αὐτίκα ὀκίνητον τὴν ναῦν ἐνειργάζετο. Ἐμπιπτουσῶν τοιγαροῦν ἀμφοῖν ἐκ θατέρας ἐκθοροῦντες εἰς ἐκείνην, καὶ τῶν κάτωθεν προσβοηθουσῶν, μεγίσταις προθυμίαις ἔβαλον. Καὶ οὕτως ἐπ' αὐτοῖς ἄλλοι καὶ ἐπ' ἐκείνοις ἕτεροι ἐπεμβαίνοντες, τοῦ βασιλέως παραθαῤῥύνοντος ἔξωθεν, κρατερᾷ μάχῃ ἐπὶ πολὺ τῆς θαλάσσης προελθοῦσαν αἱροῦσι τὴν ναῦν. Καὶ ταύτην μὲν πρὸς τῷ βασιλκῷ νεωρίῳ ἱστᾶσι κατάξαντες, αὐτοὺς δὲ ταῖς ὀξίαις δίκαις ὑποβαλόντες ἐτιμώρουν. Πολλοῖς δ' ἐκείνων καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρυττον τοῖς προστυχοῦσι πασσάλοις, ἀντίποινα τῆς πρὸς τὸν βασιλέα καταφρονήσεως. Παρεοικὸς τούτῳ ξυμπίπτει καὶ ἄλλο τι, καὶ τοῖς Γενουΐταις προστρίβεται ἔγκλημα. B Τινὸς γὰρ ἐκείνων ὑπερηφανευσαμένου προσελῶντι, καὶ εἰπόντος ὡς « Ἡ πόλις καὶ πάλιν ἔσται τοῖς ἡμετέροις, » ζηλώσας ἐκεῖνος βάλλει κατὰ κόῤῥης καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἀχρειοῖ τῷ Λατίνῳ, καὶ εὐθὺς τῷ πλήξαντι ὁ διὰ μαχαίρας ἐσχεδιάζετο θάνατος. Τοῦτο μαθὼν βασιλεὺς δεινὰ ἐποίει, καὶ τὸν ἴδιον προσερέτην οὐκ ἀνίει ζητῶν. [P. 288] Ὡς δ' οὐκ ἐδίδουν (οὐδὲ γὰρ ἦν,) εὐθὺς θυ-A μὸς αἴρεται κατ' ἐκείνων, καὶ τῷ Μουζάλωνι Μανουὴλ αὐτίκα προστάσσει τὸ γένος ἐξαναστατοῦν ἅπαν μηδὲν μελλήσαντα. Συνῆκτο τοίνυν ἐν ἀκαρεῖ τὸ στρατιωτικὸν, ὅσον ἦν ἐν τῇ πόλει καὶ ὅσον ἔξωθεν προσεγένετο. Καὶ ἅμα φοβεροὶ μὲν ἰδεῖν, φοβερώτεροι δ' ἐπιθέσθαι τὰς ἁπάντων οἰκίας κυκλοῦσι, καὶ πρὸς τῷ ἐγχειρεῖν ἦσαν, τὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἀναμένοντες κέλευσιν. Οἱ δὲ τῷ φοβερῷ ἐκπλαγέντες, καὶ καθ' ὅσον οἷόν τε συστείλαντες τὸ ἔμφυτον τοῦ θυμοῦ, ἀπηνεοῦντο πρὸς τὰ πραττόμενα, καὶ τῆς κατὰ σφᾶς ἰσχύος ἀμείνους τῇ ὑποκλίσει καὶ τῷ ταπεινῷ σχήματι κατεφάνησαν, καὶ δὴ πρὸς ἱκεσίας ἐτράποντο, καὶ προσελιπάρουν τῶν ἰδίων τραχήλων ἐκδήσαντες ἐαυ τοὺς ἐς ὅ τι καὶ βούλεται ὁ κρατῶν χρήσασθαι, ὁμολογοῦντες ἥττους εἶναι τῆς B βασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ ὅ τι προστάσσοι εὐπειθεῖν ὑπισχνούμενοι, μηδ' ἀναφυγὴν εἶναι σφίσι πλὴν τὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως συμπάθειαν. Οὕτω ταπεινωθέντες τῷ φόβῳ πλῆθος ἄθρουν πρὸς τὸ κελευόμενον ἐνεδίδουν, καὶ πολλῷ χρυσίῳ προστιμηθέντες τὴν βασιλικὴν ὀργὴν μόλις καταμαλάττουσι, πολλῷ τῆς σφῶν κορύζης ἐκείνην ἀνυσιμωτέραν γνωρίσαντες. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις.

diutius potuit. Alii super alios irrumpentes perruperunt tandem aditum; et post longam atrocemque pugnam, adhortante suos e loco conspicuo præsente imperatore, capta tandem oneraria in urbis navale deducta est, vectores autem ejus meritis subjecti pœnis. Multis enim eorum effossi sunt oculi sudibus forte repertis sub miserorum palpebras infixis, C debito, ut exprobrabant, supplicio, despectui habere non veritis Augustam majestatem. Contigit et quiddam alias huic non absimile, unde gravis in eosdem Genuenses et invidia publica et indignatio principis exarsit. Cum enim quidam ipsorum jactabunde Proselonti dixisset: « Iterum a nostris urbs obtinebitur, » indignans ille infregit colaphum tam valide Latino ut oculi ei usum ademerit, non impune: nam statim percussor gladio confossus interiit. Quadam ejus rei fama sparsa commotus imperator hanc certo factum explorandi rationem init. Suum reddi sibi remigem a Genuensibus poscit, graviter id urgens, et ni faciant minans. Ut autem illi non reddebant (nec sane poterant eum repræsentare qui nusquam jam esset), pro convictis hoc ipso pa- D tratæ cædis eos habens, nec ferendum id facinus ratus, Manueli Muzaloni subito imperat, **426** exterminet sine mora genus universum Genuensium. Ille momento, quantum erat in urbe, quantum in suburbana vicinia militum, cogit. Adstabat acies visu ipso terribilis, minis et procinctu sæviendi formidolosior multo, iis utique quibus præsens pernicies intentabatur. Circumeunt extemplo cunctorum domos, ferventes impetu proximo diri adoriendi negotii, ad quod nutum modo imperatoris exspectabant. Fregit hæc species quantumvis audaces alias animos, et tumentes licet istus innatæ, offensione nova irritatæ ferociæ compressit spiritus. Cum enim sedatiori mente reputarent quam in præcipiti res eorum salusque penderet, facile viderunt non esse id tempus experiendarum virium, quas male comparato certamine succubituras, si cum imperatoris potentia committerentur, haud esset dubium. Ira ergo propria in potestate habita, ad alienam, unde metuerent, exarmandam efficacissimum delinimentum adhibuere supplicis demissionis, siquidem humili provoluti habitu ad pedes principis, et funibus in suas ipsi cervices injectis apparentes, misericordiam implorabant, obnoxios se ferentes, paratosque ad quidvis subeundum quod decerneret Augustus, cujus potestate se inferiores agnoscerent et majestati obsecuturos ad nutum sancte pollicerentur. Unum sibi tutum in clementia ejus a clade imminente videre perfugium: in id se confugere, ac ne illo excludantur etiam atque etiam orare. Sic metu in modestiam subacta conferta illa plebs pertinaciam remisit prius ostensam prompte quod mandabatur exsequens. Indictum enim multæ nomine magnum auri pondus exsolverunt, lucro non parvo imputantes vel sic placare atque a propriis capitibus quantovis fortunarum damno avertere potuisse imperatoris iram, eam jam tandem agnoscentes efficaciorem ad vindicandum scelus quam esset ipsorum ad audendum perpetrandumque projecta temeritas. Et hæc quidem sic se habuere.

Ω'.

α'. Ὅπως καὶ ἐκ ποίων τῶν αἰτιῶν τὰ κατὰ τὸν Αἶμον καὶ αὖθις παρεκινοῦντο.

[P. 292] Βασιλεῖ δὲ καὶ αὖθις φροντίδων ἦρξε τὰ κατὰ τὸν Αἶμον κινούμενα. Αἱ γὰρ συνθεσίαι τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἐπὶ τῷ κήδει σπονδαὶ συνεχέοντο ἤδη, τῆς Μαρίας κινούσης τὸν ἄνδρα πρὸς ἔχθραν ἐφ' οἷς καὶ παιδοποιησαμένων τὸν Μιχαὴλ ἐν ἀναβολαῖς τὰ περὶ τὴν Μεσέμβρειαν ἦσαν, καὶ δῆλος ἦν βασιλεὺς ἐκείνοις πλαττόμενος ἀφορμὰς τοῦ μὴ διδόναι ἃ καὶ καθάπαξ διδόναι οὐκ ἦν βουλομένῳ ἐκείνῳ. Ἀνεῤῥίπιζε δὲ τὸ μῖσος καὶ ἡ πρὸς βασιλέως τῆς μητρὸς ἐκείνης Εὐλογίας παρόρασις. Τὸ δ' αἴτιον ἡ περὶ τῶν γεγονότων τῇ Ἐκκλησίᾳ διαφορὰ, ὡς εἰς ἐχθρὰν λογίζεσθαι τῷ κρατοῦντι μὴ ὅπως αὐτὴν σχιζομένην τῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν σχιζομένων περιποιοῦσαν καὶ περιθάλπουσαν. Ταῦθ' ἡ Μαρία πυνθανομένη τῶν ὁσημέραι παρ' αὐτὴν φοιτώντων (ἦσαν γὰρ καὶ τῶν μοναχῶν οὐκ ὀλίγοι τὴν εἰς ἐκείνην στέρξαντες ἱκετείαν) δεινὰ ἐμελέτα κατὰ τοῦ θείου, στυγοῦσα μὲν καὶ τὴν πρᾶξιν, ὡς πρὸς τοὺς ἱκετεύοντας ἔλεγεν, ἐν δεινῷ δὲ ποιουμένη καὶ τὴν τῆς μητρὸς πρὸς βασιλέως ἀπέχθειαν. Ὅθεν καὶ πρὸς ἴσα δεικνῦσα τὸ ἔχθος πειρᾶται πράττειν καὶ μεῖζον ἢ κατὰ γυναῖκα· τὸν γὰρ Ἰωσὴφ σὺν ἄλλοις, ὃν δὴ καὶ Καθαρὸν ὠνόμαζον, πέμπει πρὸς Παλαιστίνην ἅμα μὲν τῷ τῆς Αἰλίας πατριάρχῃ τὰ πραχθέντα διασαφήσοντα, ἅμα δὲ καὶ τὸν σουλτὰν κατὰ βασιλέως ὡς ἐνὸν ἐκείνῳ παρακινήσοντα, ὥσθ' ἅμα ἐκεῖνον μὲν ἔνθεν, Βουλγάρους δ' ἐντεῦθεν συνελθόντας τὴν χώραν τοῦ βασιλέως κακοῦν· εἶναι γὰρ καὶ τῷ Θείῳ ἀπηχθημένον τὸν βασιλέα ὡς παραβάντα τὴν πρὸς ἐκεῖνον θρησκείαν, οὐδὲν δ' ἄλλο εἶναι τὸ κινοῦν Θεὸν ἐπ' ἀνθρώπους ἢ τὸ παραβῆναι σφᾶς τὴν πρὸς ἐκεῖνον νομιζομένην δόξαν ἀρχῆθεν. Τῷ μὲν οὖν πατριάρχῃ οἱ παρὰ τῆς Μαρίας πεμφθέντες πιστὰ λέγειν ἐδόκουν, καὶ παρ' ἄλλων μαθόντι τὰ γεγονότα· ὅθεν καὶ παρὰ μόνον τὸ μεγεθύνειν προστιθέντας τὸ πρᾶγμα ἀληθινοὺς πρέσβεις εἶχε, καὶ οὐκ ἐπολυπραγμόνει τὸν πέμψαντα. Ἐπίστευε δὲ τοὺς περὶ τὸν Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον καί γε τὸν Ἀντιοχείας Εὐθύμιον ἐκεῖνο πράττειν ὃ καὶ μό-

VI.

1. *Ut et quibus de causis ad montem Hæmum turbari pax cœperit.*

427 Cæterum imperatori novarum initium curarum attulerunt res apud Hæmum iterum turbatæ. Nam conventiones Constantini et illa fœdera, nuptiali utcunque necessitudine firmata, jam confundebantur, Maria virum in hostile adversus Romanos odium movente eo efficacius, quo pluris ea esse apud ipsum cœperat edito ei filio, qui Michael est dictus, cessante interim imperialium promissorum fide. Nam cum pactis sponsalibus recepisset imperator Mesembream Constantino se cessurum, nondum eam tradiderat; et satis apparebat deliberatum esse ipsi nullo unquam fine comminisci prætextus non dandi quod amitteret invitissimus. Subjecit jam per se ardenti offensioni flammam nova injuria neglectæ spretæque ab imperatore Eulogiæ, quæ mater erat uxoris Constantini. Causa inter eos dissidii fuit Eulogiæ declarata propensio in eas quæ minus imperatori probabantur factionum ecclesiasticarum partes, quam ille odio sororis in se cuidam imputabat. Sane matronæ hujus in ea re ita eminebat studium, ut non contenta se ipsam a communione consentientium fratri Augusto segregare, plerosque etiam auctores participesque schismatis conciliare demerendo sibi fovereque patrocinio palam affectaret. Hæc Maria quotidianis audiens nuntiis (cursitabant enim inter matrem filiamque nundinandis in causam schismatis mulieribus suffragiis intenti monachi non pauci) gravia in avunculum machinari orsa est, invita ipsa quidem et abhorrens ab impio in speciem facto, ut dicere solebat implorantibus ejus opem quos dixi monachis, tamen excusans sinere inultam se non posse **428** aversionem a matre sua quam præ se ferebat imperator; cui proinde parem odii mensuram rependere aggressa, plus nocere conata est quam verisimiliter potuerat a muliere timeri, siquidem Josephum quemdam cognomento Catharum cum aliis in Palæstinam misit, partim ut Æliæ patriarchæ manifestarent quæ acta fuerant, partim ut hujus opera, collaborantes eodem et ipsi pro virili, sultanem illic dominantem in imperatorem concitarent; quo illo inde, Bulgaris ex parte alia irrumpentibus, imperatori subjectæ provinciæ ancipiti utrinque malo vexarentur. Nam exosum esse utique Deo imperatorem ob ea quæ contra ritus patrios in religione immutasset: una re autem maxime moveri et concitari Deum adversus homines, si eos videat olim sancita ecclesiasticæ doctrinæ dogmata legitimumque usum sacrorum corrumpere intrusa novitate non vereri. Ac patriarchæ quidem missi a Maria facile persuaserunt quæ narrarunt, utpote ipsi jam ab aliis audita; itaque cum hi novi cognitarum antea rerum nuntii nihil nisi exaggerarent indignitatem fama jam celebrium actorum, pro veris eos et sincere agentibus legatis habuit, nihil curiose indagans circa mentem ejus a quo mittebantur, aut inquirendum suspiciose ducens de toto istius legationis consilio, ecquid arcani quidpiam artificii et politicarum privatarumve rationum specioso zeli pro religione obtentu celaret. Itaque tanto studio in negotium incubuit, ut vel si contingeret Alexandrinum Athanasium et Antiochenum Euthymium imperatori assentiri, profiteretur solum se non dubitaturum obsistere. Sultanem quod attinet, inexspectatissima hæc ei accidit legatio, quippe

νος ἠξιοῦτο [P. 293] ποιεῖν. Τῷ δέ γε σουλτὰν παρ' A ἐλπισμὸν ἦν πάντα ἡ ἐκείνων πρεσβεία ὡς μηδὲ ποτ' ἄλλοτε γενομένη τοῖς πρὸ αὐτοῦ τῆς Αἰγύπτου ἄρχουσι· προσέτι δὲ καὶ τὸ ἔθνος τῶν Βουλγάρων μὴ περιφανὲς ὂν ὥστε καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνάγεσθαι, ἐν ὑπονοίαις τὴν πρεσβείαν ἐποίει, καὶ σιγηλῶς ἀπέπεμπε. Τὸ μέντοι γε δοκοῦν τῷ τῆς Αἰλίας πατριαρχεύοντι. Γρηγορίῳ καὶ λίαν ἀληθινὸν ἦν. Ὁ γὰρ Ἀντιοχείας καὶ προεπεδήμησε τῇ Κωνσταντινου, ῥυσθεὶς τῶν τοῦ ῥηγὸς Ἀρμενίας χειρῶν. Ἐκεῖνος γὰρ ἔχθος τῷ πατριάρχῃ τηρῶν καὶ θέλων ἐκποδὼν ποιῆσαι, ἐπεὶ ἀνὰ χεῖρας εἶχε τὸν ἄνδρα, ἐκδίδωσι τοῖς ἀπάξουσιν ᾗ δὴ καὶ ἀπολλύναι ἐκ τοῦ παραχρῆμα ξυμβαίη. Καὶ οἱ λαβόντες ἀμφιάλῳ κατεπίστευον πέτρᾳ, ἐρήμῳ οὔσῃ καὶ ἀπανθρώπῳ τὰ εἰς παράκλησιν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ῥυσθείς, ὡς ἔλεγε, ταῖς τοῦ B θαυματουργοῦ Νικολάου ἐπιστασίαις, βασιλεῖ προστρέχει καταχθεὶς εἰς πόλιν. Ὁ δέ γε Ἀλεξανδρείας καὶ αὐτὸς ὕστερος τῶν πραχθέντων γεγονώς, ἀναλύειν μὲν οὐκ εἶχε τὸ γεγονός, ὅμως δ' εἰρήνευεν, ἐμποδὼν ἔχων τὴν ξενιτείαν τοῦ ταῦτα ζητεῖν. Οὐ γὰρ προσκέκλητο ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' αὐτὸς κατὰ παραμυθίαν ὧν ἔπασχεν λυπηρῶν ἐν τοῖς ἀθέοις διάγων ὡς ἐπὶ λιμένα τὸν βασιλέα κατέφευγε, καὶ ἐπιτετελεσμένοις ἐπιστὰς ἔκρινε δεῖν ἡσυχάζειν, τοῦ μὲν συμπρᾶξαι παντελῶς ἀπέχων, τὸ δ' ἀνακινεῖν καθεστῶτα ἡγούμενος ἄκαιρον.

β'. Ὅπως ἡ Μαρία κατεσοφίσατο τὸν Σφεντίσθλαβον.

[P. 294] Ἡ μέντοι γε Μαρία Μιχαὴλ τὸν παῖδα καὶ παρὰ τὴν ἡλικίαν στέψασα βασιλικῶς ἔτρεφε καὶ ἀνῆγε, τὴν εὐφημίαν μετὰ πατέρας τῷ παιδὶ παρέχουσα. Ὑπόπτως δὲ τῷ Σφεντισθλάβῳ καὶ λίαν ἔχουσα, δεσπότῃ γε ὄντι, ὑποποιεῖται δὲ δολίως ἐκεῖνον· τὰ τοῦ Κωνσταντίνου ἀσθενῶς ἔχοντος γὰρ ἐποίει τοιαῦτα κατασκευάζειν περὶ τῷ παιδὶ δειλιῶσαν. Πέμψασα γοῦν, ὅρκοις μὴ ἐπιβουλεῦσαί οἱ, πείθει παραγενέσθαι τὸν Σφεντίσθλαβον παρ' αὐτήν. Ὁ δὲ τοῖς ὅρκοις θαρρήσας εἰς Τέρνοβον ἧκε, καὶ ἤδη παρηβηκότα υἱοποιεῖσθαι ἠξίου. Καὶ δὴ ἐπ' ἐκκλησίας περιφανῶς τῇ Μαρίᾳ ἐκεῖνος υἱοπεποίητο· μετὰ γὰρ τὰς τοῦ ἱερέως ἐντεύξεις καὶ τὰ ἐπ' αὐταῖς φῶτα, διασχοῦσα τὸν ἐπενδύτην ἄμφω Μιχαὴλ καὶ Σφεντίσθλαβον παρ' ἑκάτερα τῶν αὐτῆς ἀγκαλῶν ἐτίθει, καὶ συνθεσιῶν γενομένων ἀπελύετο ἐπ' οἶκου υἱὸς κεκλημένος τῆς τῶν Βουλγάρων δεσποίνης μετὰ Μιχαὴλ ὁ Σφεντίσθλαβος. Οὔπω πολὺς

qualem nullam unquam fando esset auditum decessores suos Ægypti principes accepisse. Offendebat etiam obscuritas Bulgaricæ gentis parum hactenus celebris **429** nec multum posse judicatæ; quare ab ipso tota res pro suspecta contempta est, legatique silentio dimissi. Cæterum Æliæ patriarcham C sua minime fefellit opinio Gregorium, in iis quæ de aliis duobus patriarchis autumaverat. Nam Antiochenus quidem jam tum Constantinopolim advenerat, liberatus e manibus regis Armeniæ. Hic enim rex ei patriarchæ infensus, et amovere de medio ipsum cupiens, forte incidentem in suas manus tradiderat certis hominibus abducendum eo ubi perire illum brevi necesse esset. Et illi acceptum rupi desertæ mari circumfluæ commiserant ad certum exitium, omni quippe humani subsidii commerciique destitutæ facultate. Verum ille liberatus inde, ut aiebat, cœlesti auxilio thaumaturgi Nicolai, ad imperatorem confugit, Constantinopolim se conferens. Alexandrinus autem, post ita quæ de religione nuper sancita quidam improbabant evectus in thronum, retexere prius D acta non curavit; quare quietus permanebat, eo securius quod propter locorum ubi degebat longinquitatem a Constantinopoli minime aspergendum sese confideret qualicunque invidia rerum illic transactarum, præsertim ad quarum ipse consilia vocatus non fuisset. Accedebat quod multis, ubi erat inter Barbaros veræ religionis hostes vivens, adversis conflictatus, obstruere sibi quem unum habeat ad confugium paratum portum gratiæ imperatoris e re sua non putabat. Itaque obnoxium se illi a quo solatium exspectaret præbuit, nihil succensens ab eo constitutis, sed quietem amplectens, abstinens tamen diserta comprobatione jam actorum, verum iis quomodocumque semel statutis intempestivum nunc quidem existimans a se controversiam moveri.

2. *Ut Maria Sphentisthlabum deceperit.*

Interim Maria Michaelem filium ætate immatura coronari curavit, regieque inde alebat educabatque, in acclamationibus publicis locum **430** ei post parentes tribuens. Sed his illam intentam conturbabat a Sphentisthlabo molesta suspicio, jus utique non inverisimile ad Bulgariæ principatum habenti, nec contemnenda ad id tuendum potentia subnixo, quippe qui despota jam esset; quare optimum putavit dolis illum aggredi, prætextu fraudis indidem sumpto unde causa ipsi pro puero timendi major erat, e morbo videlicet regis et viri sui Constantini sine spe decumbentis. Mittit ergo certos homines ad Sphentisthlabum, qui postquam juramentis ei quam religiosissimis sinceræ in ipsum Mariæ benevolentiæ fidem plenissimam fecissent, quam blandissime rogarent venire ad ipsam ne gravaretur. Persuasus ille ac fretus religione jurisjurandi, Ternobum se confert. Nec ibi aspernatus senex annosus est ridiculam a tanto juniori femina oblatam adoptionem, quæ fratrem illum, et quidem minorem, faceret pueruli lactentis. Res palam in ecclesia celebrata sic est. Post adhibitos a sacerdote solemnes in talibus occursus benedictiones et ritus cæteros, magno allucente funalium numero, Maria regium diducens pallium ambos hinc atque inde ulnis admovit, Michaelem pusionem ac senem Sphentisthlabum; e quibus hic in hunc modum fœdere sancito, domum retulit novum titulum filii

χρόνος τὴν υἱοποιίαν παρεμέτρει, καὶ δολιευσαμένη κτείνει ἡ δῆθεν μήτηρ τὸν υἱοποιεῖσθαι πιστεύσαντα. Ἀλλ' ἡ Δίκη οὐχ ὥσπερ ἔθος αὐτῇ τὰ πολλὰ κατημέλει, ἀλλ' ἀνιστᾷ τὸν ἐκζητήσοντα τὸ αἷμα τοῦ ἀδίκως πεφονευμένου. Καὶ ὁ λόγος ἄνωθεν βούλεται μεθελθεῖν τὰ τῆς διηγήσεως.

γ'. Τὰ κατὰ τὸν Λαχανᾶν ἀρχῆθεν, καὶ ὅπως τὸν Κωνσταντῖνον πεφόνευκεν.

Ἦν ἀγρότης ἐκεῖσε μισθοῦ βόσκων χοίρους, Κορδόκουβας κεκλημένος· τὸ δ' ὄνομα ἡ Ἑλλήνων γλῶσσα εἰς λάχανον ἐκλαμβάνει, καὶ Λαχανᾶς ἐντεῦθεν φημίζεται. Οὗτος τῶν χοίρων ἐπιμελῶς ἔχων ἑαυτοῦ κατημέλει, οὔτ' ἐπὶ τροφαῖς οὔτ' ἐπ' ἐνδύμασιν ἀσχολούμενος, [P. 285] μόνῳ δ' ἄρτῳ ἀποζῶν καὶ ἀγρίοις λαχάνοις ἀπερίττως εἶχε καὶ ἀφελῶς, καὶ πρὸς τοὺς ἑταίρους καὶ αὐτοὺς κατ' ἐκεῖνον ὄντας οἷς διεξῄει πολλάκις, δῆλος ἦν μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ φανταζόμενος. Οἱ δὲ οὐχ ἧττον κατεγέλων ἢ μὴν ἐπίστευον. Ἐντεῦθεν ἐκεῖνος τοιαύταις οὐκ οἶδ' ὁπόθεν ἐλπίσι μετεωρίσας τὸν νοῦν ἑαυτῷ προσεῖχε, καὶ εὐχὰς ἀπεδίδου Θεῷ ὡς ἔχων ἔτυχε· ποῦ γὰρ ἐκείνῳ μετὸν καὶ θείων λογίων κἂν ἐπὶ νοῦν, ἐν τοῖς ἀγροῖς ἴσα καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ βοσκομένοις χοίροις τὸ παράπαν ἐκδεδιῃτημένῳ καὶ ἀφελῶς ἔχοντι; Σύννους οὖν τὰ πολλὰ διάγων, καὶ οὐδὲν προὔργου τιθέμενος τῆς πρὸς ἀρχήν τινα καταστάσεως, πολλάκις τὰ αὐτὰ διεξῄει τοῖς ἀγρόταις ἐκείνοις καὶ συφορβοῖς, ἁγίων τινὰς ἐντυχίας λέγων καὶ παρακινήσεις τὰς παρ' ἐκείνων εἰς ὃ κινηθῆναι καὶ ἔθνους ἄρξαι. Ταῦτα πολλάκις διεξιὼν ἐπιστεύετο. Καὶ ἤδη ἄλλως προσεῖχον αὐτῷ ἢ ὡς ἐδόκει· τὴν γὰρ προθεσμίαν ἐγγὺς ἐδήλου τοῦ κινηθῆναι. Μιᾶς οὖν τὸ τῆς ὁρμῆς σύνθημα λέγων λαβεῖν, αὐτίκ' ἐκείνους ἐφέλκεται πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θεραπείαν, κἀκείνῳ ἕπονται ὡς μέγα τι ἐλπίζοντες πράξειν. Ἀπέρχονται γοῦν εἰς χώραν, καὶ τὸ τοῦ συφορβοῦ κηρύττουσιν ὄνομα, ὡς θεόθεν ἧκέ οἱ τοῦ ἄρξαι σύνθημα. Καὶ ἅμα λέγοντες ἔπειθον, καὶ προσεπετίθεντο πλείους ἑκάστης. Κἀκεῖνος πρὸς τὸ εὐσταλέστερον μετεβάλλετο, ἀμπεχόνην τ' ἐνεδιδύσκετο καὶ σπάθην περιεζώννυτο ἵππου τ' ἐπέβαινε, καὶ ἐθάρῥει πρὸς ἔργα μείζω ἢ κατ' αὐτόν. Τοῦ γοῦν Κωνσταντίνου ἀσθενῶς τοῦ σώματος ἔχοντος (τὸ γὰρ σκέλος κατεαγὸς ἔχων ἀκίνητος ἦν, κἄν που καὶ ἀπελθεῖν ἔδει, ἐφ' ἁμάξης ἐφέρετο φόρτος κενὸς) πολλοὶ κατωλιγώρουν, καὶ μᾶλλον οἱ πρόσοικοι Τόχαροι, ἐκδρομὰς ἑκάστης ποιοῦντες καὶ Μυσῶν ὄντως λείαν τὰ

dominæ Bulgarorum a Michaele puero secundi. Non multum ab hac adoptione tempus processerat, cum circumventum insidiis, eo facilius quod a sibi cavendo fiducia eum novæ contractæ necessitudinis averterat, egregia mater adoptatum occidit. At divina justitia non qua solet in plerisque patientia sceleris hujus pœnam distulit. Statim excitavit qui sanguinem impie cæsi requireret. Cujus eventus narratio paulo altius repetenda est.

3. *Initia Lachanæ, et ut is Constantinum interfecerit.*

Erat in iis partibus rusticus quidam mercede porcos pascens, Cordocubas appellatus, cui voci cum quædam inesset usu popularis illic **431** linguæ oleris notio, Græci qui olus lachanum vocant, istum, ubi cœpit innotescere, hominem Lachanæ vocabulo celebraverunt. Hic ita sollicite suibus sibi commendatis attendat ut sese negligeret, non curans quid vestiret aut quo vesceretur, naturali simplicissime defungens victu, solo pane et herbis agrestibus contentus. Familiaribus utebatur indolis et educationis similis homunculis; quibus plerumque magna de se quædam olim futura quasi vaticinans jactabat, sæpe illis irridentibus, nonnunquam etiam non plane detrectantibus credere. His ille nescio unde spebus inflatus, gravitatem affectare cœpit insolitam, componereque se in speciem sanctimoniæ, colligens subinde animum, et Deum invocans quibus uti poterat precibus homo funditus omnis institutionis rudis, quippe in agris semper versatus pascendis intentus porcis. Apparebat igitur fere cogitabundus, verbis sæpe significans volvere se animo nescio quam machinationem novi constituendi principatus, quem quasi ad scopum acta et meditamenta cuncta sua dirigeret. Habebatque de talibus ad suos illos sodales rusticos et subulcos serios sæpe sermones, memorans mira etiam visa et quasdam apparitiones sanctorum, a quibus impelli se aiebat ad jugum excutiendum et sibi usurpandum gentis imperium. Ejusmodi tam sæpe disseruit, ut quantumvis incredibilium fidem faceret. Jamque alio ei plerique studio quam prius attendebant, maxime cum ediceret fatale tempus decretæ sibi divinitus potentiæ imminere, moxque se erupturum in ejus arripiendæ conatum, quem prospero successu fortunandum sciret. Ad hæc arrectis aliquandiu subito diem pronuntiavit, qua die proditurus esset e latebris et maturo jam præclaro cœpto felix auctore Deo auspicium daturus. Nemo dubitavit aut renuit. Conclamarunt omnes duceret quo vellet; se alacriter in cunctis obsecuturos. Nec facta dictis abfuere. **432** Addunt addicuntque ipsi se frequentes, magnis elati spebus. Cursant per regionem proclamantes subulcum a Deo missum, et ad manum jam conflatam ingentem certatim undique accurrentium aggregant numerum. Crescebat in dies multitudo, et novus dux ad consentaneum assumptæ dignitati se fingens habitum, abjectis centonibus honestiorem induit vestem; enseque succinctus, equo inscenso, ad opera majora quam ejus hactenus fortuna caperet palam se accinctum ostentare ausus est. Valetudine tum, ut dictum est, Constantinus infirma utebatur: nam crure dudum fracto facultatem incessus amiserat, et si quopiam esset necesse proficisci, curru pondus iners trahebatur. Ea res contemptum illi conciliavit plurimorum. In his Tochari finitimi, fera gens et

Μασῶν τιθέντες. Φάλαγγι γοῦν Τοχάρων προσκρούσας ὁ Λαχανᾶς ἐμπίπτει σφίσι μεθ' ὧν ἐπεφέρετο, καὶ κατὰ κράτος νικᾷ, καὶ αὖθις ἄλλῃ, καὶ οὕτω πρὸς τὸ μεγαλειότερον ἐπ' οὐ πολλαῖς ἡμέραις καθίστατο. Χωραι τοίνυν προσετίθεντό οἱ, καὶ ἐπ' αὐτῷ πολὺν τὸν τοῦ εὖ πράξειν ἐλπισμὸν ἀραρότως εἶχον. Καὶ ὁ Λαχανᾶς πολὺς ἦν φημιζόμενος πανταχοῦ· οὐδὲ γάρ ἡμέρα ἐφίστατο καθ' ἣν οὐ πλείους τῶν προτέρων εἶχε καὶ ἠνδραγάθει προσβάλλων. Τοῦτο ἐθορύβησε μὲν καὶ τὸν Κωνσταντῖνον τὰ πλεῖστα, ἀγγελθὲν δὲ παρὰ δόξαν καὶ αὐτὸν θορυβεῖ βασιλέα· τὸ γὰρ οὕτως ἐπελθὸν παρ' ἀξίαν οὐκ ἂν ἐπελθεῖν εἰ μὴ ἐπὶ μεγίστοις τισὶν ᾤοντο. [P. 296] Ὁ μὲν οὖν Κωνσταντῖνος μόνον ταράξας τὰ κατὰ τὸν ζυγὸν μετήνεγκε τὸν νοῦν πρὸς τὸ ἀπροσδοκήτως φανὲν καὶ ὡς οὐκ ἂν μὴ ὅτι γ' οὗτος, ἀλλ' οὐδ' ἄλλος τις ᾠήθη ποτέ· Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο μὲν καὶ τάχει καταστῆσαι θέλων, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὰ ἀκουσθέντα διαταραχθεὶς, προλαβεῖν ἠπείγετο καὶ τὰς ἄκρας κατοχυροῦν. Καὶ δὴ ἐξελθὼν τῆς Κωνσταντίνου ἐπ' Ὀρεστιάδος ἤλαυνεν ὅλῳ ῥυτῆρι, Χειμῶνος δ' ἐξελθὼν καὶ πάγοις ἐπιὼν πάσχει τι καὶ τῶν ἀνηκέστων· συμποδίζεται γὰρ ὁ ἵππος ἐπὶ

A πάγων βαίνων τῷ βασιλεῖ, καὶ συμπεσὼν ἐκείνῳ ὁ ἐποχούμενος πτῶμα δεινὸν χεῖράς τε καὶ πρόσωπον δρύπτεται, οὕτω χαλεπῶς ὡς μηδ' ἀρκέσαι τὸν τῆς ἐκστρατείας ὅλον χρόνον ἀπαλεῖψαι τὰ τραύματα, ἀλλ' ἔτι λείψανα τῶν πληγῶν ἐμμένειν ἐπανελθόντι τῷ βασιλεῖ. Ἅμα γοῦν ἐπέβη ὁ κρατῶν τῆς Ἀδριανοῦ, καὶ ἅμα ἡ σφαγὴ τοῦ Κωνσταντίνου ἀγγέλλεται. Ὡς γὰρ ηὐξάνετο καθ' ἡμέραν ὁ Λαχανᾶς καὶ πολλοὶ προσεχώρουν ἐκείνῳ κατολιγωροῦντες τοῦ σφῶν βασιλέως, ἐκποδὼν δ' ἦν ἤδη καὶ ὁ Σφεντίσθλαβος τῶν δόλων ἀπονάμενος τῆς Μαρίας, οἱ δέ γε προσῳκειωμένοι τῷ Κωνσταντίνῳ ἐξ ἀνθρώπων ἦσαν ταῖς τῆς Μαρίας κακεοτρεχείαις κατειργασμένοι, ὅσοι δὲ καὶ περιῆσαν, οἱ μὲν παρ' ἐκείνων ἐπὶ δυσνοίαις ὑπωπτεύοντο, οἱ δὲ καὶ ταῖς ἀληθείαις
B ἐδυσνόουν, μόνος ἢ μετ' ὀλίγων ἐγκαταλειφθεὶς Κονσταντῖνος ὁρμᾷ μετελθεῖν τὸν ἤδη καὶ αὐτοῦ κατολιγωροῦντα. Καὶ δὴ συνταξάμενος τὰς δυνάμεις ἐφέρετο μὲν ἐφ' ἁμάξης. Οἱ δὲ οἷς ἐκεῖνος ἐπίστευε τὰς ὑπὲρ ἐκείνου ὁρμάς κατεκλῶντο. Ὁ δὲ Λαχανᾶς ὁμόσε χωρήσας ἐκείνῳ, ἅμα φανεὶς ἐπεισπίπτει καὶ κατὰ κράτος αἱρεῖ, κἀκεῖνον μηδὲν κατὰ πόλεμον πράξαντα βασιλείας ἄξιον δίκην ἱερείου κατασφάτ-

assueta rapto vivere, nihil a claudo principe timentes liberrimis in Mysiam excursionibus agebant ferebantque passim cuncta, et veteri celebratas proverbio prædas Mysorum impune frequentabant. In horum unam manum incurrens cum suis Lachanas eam internecione delet. Alia die deprehensam similiter cohortem istorum alteram ut priorem interficit. Hinc paucis diebus celebre fit ejus nomen, et videlicet non parvis et populi et regionum accessionibus opes ejus augescunt, cunctis pro se quoque spem in eo summam emendandi publica incommoda collocantibus. Famæ interim ambitioso præconio Lachanas ubique buccinabatur. Nec dies præteribat qua non et ejus numero cresceret exercitus, et qua non ipse aliqua se insigni de hoste victoria commendaret. Conturbarunt hæc non parum subinde nuntiata Constantinum. Ipsum quoque, ubi fides tandem non **433** creditis primo indiciis famæ constantia facta est ipsum, inquam, quoque inopinatissima novitas vehementer commovit imperatorem. Hunc sua suspectare prudentia cogebat, ne subesset his quidpiam incomperti mali: quomodo enim homo tam vilis tam secure prodiret, nisi productus fiducia opum non apparentium, et multo majorum quam quæ cernerentur, sibi conscius virium? Cæterum in communi admiratione amborum Constantinus solus, quem periculi vis propinquior ureret, trepidis raptim habitis toto jugo delectibus, admovendam strenue putavit manum remedio mali longe ultra quam quisquam imaginari potuisset inopinatissime nascentis crescentisque. Porro imperptor nondum ille quidem expedivit consilium bellandi: tamen sibi proficiscendum versus istum limitem constituit, partim ut ex propinquo cognosceret certius et, si quid ibi labaret, confirmaret; partim ut qui ab illa parte patebant in Romanam ditionem aditus, per quos ne Lachanas irrueret audita de illo timere cogebant, præsidiis et munitionibus idoneis præoccuparet. Hoc animo dum citatis equis versus Orestiadem contendit per concretos rigida hieme gelu campos properans,
C contigit et pati eum et periclitari gravissime. Nam equus quo vehebatur lapsus in glacie, eum sessorem effudit, tum supra ipsum tota mola concidens tantum non oppressit, vulneratum in manibus et vultu adeo non leviter, ut vix totius ejus diuturnæ expeditionis spatio persanari plagæ potuerint, aut effici quin luculentæ cicatrices reducem ipsum in urbem adhuc deformarent. Cæterum tunc illi eo itinere Adrianopolim advenienti occurrit certus de cæde Constantini nuntius. Cum enim adolesceret in dies potentia Lachanæ, et Bulgari passim a rege suo ipsis spreto ad subulcum deficerent, nec qui potuisset obsistere Sphentisthlabus **434** superesset, insidiosis Mariæ delinimentis miser lucratus exitium, procerum vero gentis qui maxime Constantino studuerant, partim sceleratis Mariæ moli-
D tionibus interfecti fuissent, qui vero adhuc vivebant partim falso suspectarentur quasi rebellibus faverent, partim revera regnantibus offensi penderent in prævalescentem factionem, Constantinus ferme solus in medio relictus acri necessitate compulsus est tentare cum paucis opum antiquarum reliquiis aleam belli et se Lachanæ jam ipsum contemnenti objicere. Instructam ergo contra inferens aciem ipse in curru vectus, et fidi ei pauci reprimere impetus impune hactenus grassantium sunt adorti. At Lachanas contra se venientibus occurrens, simul vidit, simul admovit, simul vesano irruens impetu cædit exercitum et plene vincit; ac

τει. Τινὰς δέ τῶν ἐκείνου καταγωνισάμενος τοῖς λοιποῖς ὡς σφετέροις ἐχρῆτο. Καὶ ἤδη βεϐαίως ἐπισχὼν τὴν χώραν καὶ πόλεων ἥπτετο, καί γ' αὐτὰς αἱρῶν οὐκ ἀνίει ὡς ἄρχων καὶ βασιλεὺς φημιζόμενος. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατ' ἐκεῖνον οὕτω, καὶ οὕτως ὁσημέραι πλέον ἐμεγαλύνετο καὶ εὐοδούμενος ἐπεδίδου.

δ'. Ὅπως ὁ βασιλεὺς τῇ θυγατρὶ Εἰρήνῃ τὸν Ἀσὰν εἰς γάμον ἥρμοσεν.

[P. 297] Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ μὲν παρὰ δόξαν συμϐάντι ὡς εἰκὸς ἐπαλγήσας, τὰ δὲ καθ' αὑτὸν ὡς ἐνῆν κατασφαλιζόμενος, ὅσον ἀσφαλῶς εἶχεν ἐκ Κωνσταντίνου πεσόντος, ἐπαύζειν ἤθελε ταῖς πρὸς τὸν Λαχανᾶν ἀγχιστείαις. Καὶ πέμψας μὲν ἐπεπειρᾶτο τοῦ βαρϐάρου, ἐφ' ᾧ καὶ γνῶναι εἰ ἱκανῶς ἔχοι καὶ πρὸς τὸ πρόσω χωρεῖν, οὕτως ἀρξάμενος μὲν ἀπερίττως. τὰ μέγιστα δ' εὐτυχηκὼς ἐκ τοῦ ῥᾷστα. Καί γε καὶ γαμϐρὸν ἐπὶ θυγατρὶ διενοεῖτο ποιεῖν, εἴ σφίσι δόξειεν ἐνικανωμένος καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχήν. Ὅμως δ' ἐνορῶν καί τὸ τῆς τύχης ἄστατον, ὡς ἅμα μὲν χαρίζεσθαι καὶ τὰ μέγιστα,

A ἅμα δὲ καὶ τὰ ἀρχαῖα προσαφαιρεῖσθαι κλίνουσαν τὰ ζυγὰ, ἀρετῇ δὲ καὶ τὸ προσγενόμενον οἰκεῖον καὶ τὸ ἀπογενόμενον οὐκ ἀνέλπιστον, ὑπώπτευε τὰ πολλὰ τὴν τυχην, μὴ δοῦσα μεγάλα ἐξαίφνης τὸ πᾶν ταχέως ἀφέληται, καὶ ἀρετῆς μὴ οὔσης μηδὲ βραχὺ καὶ τὸ παρ' ἐκείνης διδόμενον ἀμαυρῷτο, ὡς μὴ φθάνειν ἐπιτυγχάνοντα θαυμάζεσθαι καὶ ἐλεεῖσθαι ἀποτυγχάνοντα. Διὰ τοῦτο καὶ ταῦτα στρέφων ἐπὶ λογισμῶν, βουλὴν συνέλεγε τοὺς ἀμφ' αὐτὸν συγκαλῶν. Ἔϐλεπε γὰρ τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν τοῦ προστατήσοντος χρῄζουσαν ἐξ ἀνάγκης, παρετίθει δὲ καὶ τῷ Λαχανᾷ τὸν ἐκ τοῦ Μυτζῆ Ἰωάννην, καὶ τῷ μὲν τύχην καὶ θράσος καὶ τὸ ἐπὶ τῶν πραγμάτων εἶναι εἰς πρόσϐασιν τῆς ἀρχῆς συντελέσοντα ἐγίνωσκε, Ἰωάννην δὲ τὸ γένος καί τὴν ἀφ' αὑτοῦ σύναρσιν κατοχυ-
B ροῦν εἰς ἀρχὴν οἷά τ' ὄντα καὶ μᾶλλον διέκρινε. Καὶ πολλοῖς γε ἤρεσκεν ἡ βουλὴ, τὸν τοῦ Μυτζῆ υἱὸν εἰς γαμϐρὸν γενέσθαι τῷ βασιλεῖ, καὶ οὕτως ἐπὶ τῇ πρόσθεν βασιλείᾳ καταστάντα συνεγερθῆναι καὶ ἀπ' αὐτοῦ [P. 298] βασιλέως, ἅμα μὲν διὰ τὸ πρὸς τῷ Μυτζῇ δίκαιον καὶ τὸ ἀπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ πρὸς σφᾶς ἱλαρὸν, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως πρὸς

regem ipsum, qui nihil eo prælio fama dignum ac tanti nominis fastigio egisset, miseræ instar victimæ victor obtruncat, reliquos suis adjungit. Et jam apertæ plene regionis potens, ad urbes sibi subjiciendas convertit animum, solito successu : nunc enim hanc, nunc illam capiebat ; nec quietus videbatur, quoad rex totius haud dubie Bulgariæ ubique acclamaretur. Sic se res Lachanæ habebant, quotidianis proficientes successibus, et ad summam brevi, ut apparebat, potentiam perventuræ

4. *Ut imperator filiæ Irenæ Asanem conjugem dederit.*

Imperator vero indoluit quidem, ut par erat' inopinato casui : cæterum securitati rerum suarum quam fieri optime poterat studens consulere, conandum existimavit id quod ex Bulgari ditione olim usurpaverat, cujus possessionem firmatam sibi videbat Constantini morte, sibi certius asserere, quinetiam augere, conciliando ac jungendo sibi per affinitatem Lachana. Misit igitur qui tentarent animum Barbari, et eadem **435** opera dissimulanter explorarent vires opesque ejus, ecquid tantæ, ac cætera ejus omnia tali loco essent, ut exspectari jure posset eum qui tam tenuia initia protentosæ felicitatis multiplicatis hactenus successibus cumulaverat, pari deinceps quoque profectuum tenore ad culmen fortunæ summum perventurum. Quodsi horum relatu cognovisset non esse illum inidoneum regno Bulgariæ, nec imparem ejus nominis sustinendæ utcunque majestati, haudquaquam abhorrebat a cogitatione generum sibi illum asciscendi propria ipsi collocanda filia. Tamen reputans attentius cum inconstantiam fortunæ simul maxima indulgentis, simul subita inclinatione lancis etiam antiqua eripientis, tum virtutis tanto præstabilio-

rem conditionem ac naturam, cui et quæ insunt bona vere propria inamissibiliter possidentur, et quæ desunt verisimiliter sperantur, vereri magnopere cœpit ne cuncta hæc sortis beneficia cita ejusdem, mature pœnitere donorum solitæ, mutatione auferrentur; et vel si perseverarent, tamen quod virtutis ne modicum quidem subesset, eadem
C brevi mora obscurata obsolescerent, seroque intelligeretur non fuisse properandum in nimium mirando consecutum ista, aut eo qui talibus careret misero putando. Quare perpensis istis alio vertens animum, convocavit viros pudentes quos habebat secum, iisque exponens videre se necesario providendum principem Bulgariæ, duos proposuit qui ei præfici posse viderentur, Lachanam et Mytzæ filium Joannem ; et illi quidem fortunam suffragari, inesse animum audendi, magnisque nec improsperis cœptis munitum abunde ipsi videri posse iter ad summam isthic potentiam. Joanni tamen ut non desperandum videatur posse od optatum succedere conatum istuc aspriandi. facere genus ipsius et cætera in ipso sita bona præsidiaque, quibus
D haud dubie attolleretur ad spem non imprudentem in eo prævalendi, si tentaret. Addidit in hunc magis esse propendere, meliusque collocandam in hoc promovendo arbitrari operam. Idem plerisque placuit, magnoque assensu probatum imperatoris consilium est asciscendi **436** Joannem in generum, et jus ei genere ac hæreditaria ratione competens ad istum principatum imperii viribus fulciendi. Nec videri dubitandum quin eo magis inclinarent Bulgari, ac facile præferrent barbaro subulco juvenem nobilissimum, tum patris ejus Mytzæ respectu cui regnum Bulgariæ debitum fuisse meminissent, tum memoria mitis in ipsos lætique imperii majorum ejus cæterorum, tum denique metu palam ei fœde-

αὐτὸν κηδεμονίαν, ὅσα καὶ πενθεροῦ πρὸς γαμβρόν. Εἰκὸς δὲ καὶ τὸν Λαχανᾶν ἐκ τύχης ἐξαίφνης φυσηθέντα, ὑποχαλάσαντα τὰς ὁρμὰς φανεισῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκεῖσε δυνάμεων ἢ πρὸς δουλείαν ὑποπεσεῖν ἢ μὴν καί που κρυβῆναι φεύγοντα, μὴ ἔχοντα ὅπη ἄρα καὶ ἰσχυρίσαιτο. Μαρίαν δὲ καὶ παῖδα ταύτης ῥᾷον τοὺς Τερνοβίτας προδοῦναι· τὰ γὰρ πρὸς αὐτοὺς ἐκείνης κακὰ οὐ τοσοῦτον μικρὰ ὥστε καὶ λήθῃ διδόναι.

ε'. Ὅπως ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τούτῳ πέμψας ἐζήτει βουλὴν καὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου.

Ταῦτ' ὁ βασιλεὺς βουλευσάμενος, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριάρχου βουλὴν πέμψας ἐν ἀποῤῥήτοις ἐζήτει. Καὶ ὃς τὰ πολλὰ πρὸς τὸν Μυτζῆν ἔῤῥεπε, καὶ γράφων τὴν ἐπὶ τῇ βουλῇ ῥοπὴν ἐδίδου· Τοῦτο καὶ Πρίγκιψ ὁ ἱερομόναχος Θεοδόσιος, ἀξιωθεὶς καὶ οὗτος πρὸς συμβουλὴν τὴν περὶ τούτων, ἔγραφεν, ἤδη εἰς ψῆφον ὢν πατριαρχείου· ὁ γὰρ Εὐθύμιος ἐτεθνήκει τῆς Θεουπόλεως. Τὸ δ' ὅπως οὐ χεῖρον εἰπεῖν. Κεχήρωτο μὲν οὖν τὸ πατριαρχεῖον, καὶ πολλοὶ τῶν τῆς ἀνα-

A τολῆς ἐπισκόπων παρῆσαν, οἱ μὲν ἐκεῖθεν ἰόντες, οἱ δὲ καὶ ἐνταῦθα ταῖς ἐκείνου προτροπαῖς γενόμενοι· ἤρεσκε γὰρ ἐπὶ τούτοις καὶ ἡ τοῦ Ἀναζάρβου Θεοδωρήτου βουλή, εἰς νόσον ἤδη κλιθέντος τοῦ πατριάρχου, τοὺς ἱκανοὺς ἐκ προτροπῆς ἐκείνου γίνεσθαι, ἐφ' ᾧ τὸν μετ' ἐκεῖνον προσκληθησόμενον ἀνεπιλήπτως ὡς ἱκανῶς ψηφίζοιντο. Ὡς γοῦν ἐζητεῖτο ὁ χρησιμεύσων, [P. 299] καὶ οὐδεὶς τοῦ Πρίγκιπος ἀπεγίνωσκεν, ἦν οὖν εὐθὺς καὶ ψηφίζεσθαι καὶ προσκαλεῖσθαι τὸν ἄνδρα. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς σοφόν τι συνορῶν ἐπὶ τούτοις ὑπώπτευε τὴν χλεύην, καὶ τὸν κρεμάμενον ἐκ τῆς ὑποψίας κατάγελων μήπως ὀφλήσῃ προὐνόει. Τὸ γὰρ Ηρίγκιπα μὴ δι' ὅλου τῇ Ἐκκλησίᾳ ἑνούμενον διὰ τὰ συμβάντα οὐδ' ὅλως ἠγνόει, τὸ δὲ συνυποκλίνεσθαι κατὰ τιμὴν ὑπερτάτην προτει-
B νομένην ᾤετο μὲν, οὐκ εἶχε δ' ἀραρότως πιστεύειν. Εἰ γοῦν ψηφισθεὶς ἀπερεῖ, εἶναι μὲν ἐκείνῳ τὴν ὅτι καὶ ἀξιούμενος οὐχ ὑπήκουσεν αὐτάρκη τιμήν, τοὺς δέ γε καλέσαντας ἐξ ἀνάγκης ἀποφέρεσθαι τὸ ἧττον, ὅτι καὶ ἀξιοῦντες οὐ προσεδέχθησαν. Γράφει γοῦν καὶ ταῦτα ἐν ἀποῤῥήτοις τῷ πατριάρχῃ, πειρᾷν

rati tamque arto et insolubili pietatis domesticæ vinculo irrevocabiliter adstricti imperatoris, quanta inter socerum et generum intercedit necessitudo; ex quo certi essent totis eum imperii viribus adjuvandum; quod videntem Lachanam erat verisimile remissurum statim multum de audacia, et compresso tumore quo aspirantis fortunæ aura levem hactenus hominem inflasset, fuere tam licenter desiturum, atque ubi Romanas acies in suo sibi
C solo videret oppositas, aut servitutem relapsurum pristinam, aut fuga matura, damnatis prævalendi spebus, latebras alicubi captaturum. Mariam porro filiumque ejus facile prodendos a Ternobitis, in quorum essent uterque potestate, verisimile ex eo esse, quod tantæ ac tam recentes exstarent mulieris ejus in ipsos injuriæ, ut earum ipsos jam plane oblitos credibile non esset.

5. *Ut imperator de affinitate cogitata consilium a patriarcha per missos quæsierit.*

Hæc cum a concilio dicta essent, imperator patriarchæ super ea re sententiam exquirendam putavit, arcanis per viros idoneos missis litteris. Ille in Mytzam sponte dudum sua propensus, ce-
D leri rescripto id consilium prolixe commendavit, et videlicet prærogativa tantæ auctoritatis ultimum in eam partem pendenti deliberationi momentum addidit. Eodem concors accessit judicium hieromonachi Theodosii cognomento Principis: nam ad hunc quoque imperator consilium postulans scripserat, utpote **437** justo suffragiorum numero designatum patriarcham in locum Theopolitani Euthymii jam mortui. Quo de toto negotio non abs re fuerit distinctius hic aliquid ponere. Viduata pastore patriarchali Antiochiæ sede aderant multi Orientalium antistitum, quidam ea causa e suis ecclesiis Constantinopolim profecti, nonnulli jam

antea a degente illic Euthymio vocati, huic enim ex morbo quo decessit decumbenti persuaserat ei assistens Theodoritus episcopus Anazarbi, e sui patriarchatus præsulibus idoneum ad sese jam nunc evocare numerum, qui videlicet, si quid ei deinde contigisset humanitus, ejus successorem justis possent suffragiis eligere. Inter hos Euthymio jam mortuo de substituendo ei viro loco isto digno disceptantes satis constabat cunctorum judicio concordi neminem Principi videri præferendum. Nec ulla per quemquam ipsorum mora erat quin protinus perferretur decretum evectionis ejus in dignitatem istam, isque in eam rite vocatus inauguraretur, nisi paulisper supersederi deliberationemque suspendi jussisset imperator. Verebatur is, pro ea qua solebat intimum rerum occurrentium profunde perspicere prudentia, ne sibi obrepi illudique in hoc negotio sineret, meritoque sapientibus risum deberet, si hominem circa eam quæ tunc flagrarei in Ecclesia controversiam a se diversa sentientem, contra se ac quam putaret meliorem causam, tanta repente armari auctoritate permitteret. Cæterum quia eumdem illum Principem ita videbat non dissimulasse inclinationem propriam in factionem schismate avulsam, ut tamen non tam in eo fixus irrevocabilisque videretur quin sperari posset transitio ejus in partes eorum qui supremi ejus honoris voluntaria delatione nihil non ab eo meruissent, necessarium esse credidit hujus spei pignus antecapere nec rem tantam nimis periculose aleæ committere. Quid si enim aliter ille jam proclamatus et inauguratus patriarcha quam speratum erat saperet; et dignitatis summæ, quam a stulte confidentibus accepisset, toto pondere incumberet in depressionem ipsorum eorumdem qui sic ipsum inexplorato **438** promovissent? His de causis

πρότερον, εἶθ' οὕτω καὶ ἐφιέναι ψηφίζεσθαι. Ἡ δὲ πειρα ἦν διὰ τυῦ συγγράφοντος τάδε· οὗτος γὰρ συνήθειαν ἔχων εἰς ἐκεῖνον τὴν μεγίστην καὶ ἐπὶ τῇ πείρᾳ ταύτῃ τῶν ἄλλων προὐκρίνετο. Τότε γοῦν κατὰ τὰ ἐν ἀποῤῥήτοις ἐπεσταλμένα μὲν πρὸς βασιλέα τῷ πατριάρχῃ, ἐπεσταλμένα δὲ παρὰ πατριάρχου τῷ συγγραφεῖ, φοιτῶν ἐκείνῳ συχνάκις καὶ τὰ περὶ τοῦ πατριαρχείου προτεινόμενος, εἰδὼς μὴ εἰδότι τὸν νοῦν ἐθηρώμην καὶ τὴν γνώμην ἐνεχύραζον, καί γ' ἐπληροφόρουν πληροφορούμενος ὡς κληθεὶς ὑπακούσειε καὶ τὴν εἰς τὸ πατριαρχεῖον κλῆσιν προσήσεται. Γέγονε ταῦτα, καὶ ὡς ὑποψηφίῳ ἐντεῦθεν προσφερόμενος ὁ κρατῶν τὰ φιλικά τε ἐπέστελλε καί γε τῶν ἀναγκαίων κατὰ βουλὴν κοινωνὸν ἐποίει, Τότε τοίνυν τὰς αὐτῶν δεξάμενος συμβουλὰς, καὶ πρό γε τούτων τὴν τῆς δεσποίνης, ἔργῳ τὰ τῆς βουλῆς ἐπλήρου, καὶ πέμψας ἄγει τε εἰς ἑαυτὸν τὸν Ἰωάννην ἐκ τῶν κατὰ Σκάμανδρον Τρωϊκῶν (ἐκεῖ γὰρ καὶ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο, αὐτάρκως τῶν εἰς πρόνοιαν ἔχων) καὶ μετασχηματίσας γαμβρὸν ἐκάλει καὶ βασιλέα Βουλγάρων. Μετετίθει δὲ καὶ τοῦτον εἰς τὸ τοῦ πάππου Ἀσὰν ἀνὰ πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν

A πλῆθὺν θριαμβεύων τοὔνομα, καὶ δίκας προστιθεὶς τὰς ἀξίας τοῖς γε μὴ οὕτως λέγουσι κατά τινα μεμνημένοις χρείαν. Καὶ τῶν Βουλγάρων τοὺς μὲν προσχωρεῖν ἑτοίμως ἐκάλει ὡς αὐτίκα εὐεργετήσων, τοὺς δέ τι καὶ προνοοῦντας τοῦ ἀσφαλοῦς πέμπων δώροις μὲν ἤγαλλεν, ἀνεῤῥώννυε δὲ ταῖς ἐλπίσιν ὡς εὖ πράξοντας εἰ τὸν Ἰωάννην δέξοιντο βασιλέα ἀποστάντες Μαρίας. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ ᾠκονόμει, [P. 300], καί τινας αὐτίκα πρὸς μόνην τὴν φήμην προσχωροῦντας εὖ ἔδρα, καὶ κατεδημαγώγει Βουλγάρους ταῖς ὑποσχέσεσιν.

ς'. Ὅπως καὶ τὸν Μιχαὴλ ἐκ δύσεως ἐπελθόντα γαμβρὸν ἐποιήσατο.

Ἐπανελθόντι δ' ἐς πόλιν ἠγγέλλετο καὶ ἡ τοῦ Μιχαὴλ ἐκ τῶν δυτικῶν ὅσον οὐκ ἤδη ἄφιξις. Ὁ δ' ἦν
B ὁ τοῦ Μιχαὴλ δεσπότου υἱὸς ὕστατος, Δημήτριος μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς λεγόμενος, θανόντος δὲ τοῦ πατρὸς τοὔνομα κατὰ μνήμην ἐκείνου ἀνταλλαξάμενος. Ὧ δὴ καὶ μοῖρα τῶν τοῦ πατρὸς χωρῶν προσκεκληρωμένη οὐκ ἀποχρῶσα τῷ μεγέθει τῆς κατ' αὐτὸν ἀξίας, ἧς παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἐτύγχανεν ἤδη γαμβρὸς

scripsit imperator arcano patriarchæ videri e re fore, si priusquam destinatæ electionis monachi Principis in patriarcham indicium emanaret, experimentum caperet ejus animi, et sic tantum perferri faventia ipsi suffragia permitteret, si qualia vellent et ad Ecclesiæ pacem expediret, facturum eum certo constitisset. Hoc porro experimentum per scriptorem hujus historiæ captum est: is enim
C ex longo familiarissimus Principi ad ista exploratione fideliter feliciterque fungendum idoneus præ cunctis est judicatus. Huic ergo patriarcha juxta sententiam arcanæ imperatoris epistolæ arcana scripto ipse quoque mandata cum misisset, ille pro amicitia sæpius adiens Principem monachum, ei subinde, quasi ficta sermonis causa conditione, mentionem patriarchatus, ignaro quid de se cogitaretur, sciens ipse ita intulit, ut certo expiscaretur penitissimum ejus sensum animi; qui cum talis esset qualem imperator et patriarcha Constantinopolitanus optabant, et utrique persuasus prius ego persuasissem illum, si patriarcha declararetur, secuturum non invitum quo ab Augusto et urbis patriarcha consentientibus vocaretur, itum
D a Patribus nullo jam obstante in suffragia est, et conspirantibus legitimo numero calculis rite est electio perlata. His ita gestis imperator Theodosio uti jam electo et designato patriarchæ honorem habens, et amice scribere et communicare deliberationem de rebus magni ad rempublicam momenti, in qua versabatur, ejusque super iis consilium exquirere bonum factu censuit. Horum tunc porro responsis per omnia congruentibus acceptis, et ipsius in primis, quam item consuluerat, Augustæ, consilium in rem contulit. Accersitum enim e Scamandro et Troicis regionibus Joannem, ubi ille prius morabatur, abundante ipsi e suis ibi

prædiis ad victum cultumque splendidum proventu, mutato habitu **439** generum simul suum, simul regem Bulgarorum appellavit; cognomentum quoque ipsi addidit ab avo Asane, et universo suo comitatui, novo isto illum celebrans nomine, magnifice ostentavit, pœnis etiam decretis in eos qui, quocunque incidente usu mentionem ejus deinceps faciendi, aliter quam Asanem et regem Bulgariæ vocarent. Bulgaros quoque quotquot in præsens parati ad accedendum sunt reperti, spe beneficiorum statim a se percipiendorum evocavit: ad alios qui adhuc deliberarent, idoneos qui allicerent misit donis eos jam nunc deliniens, in posterum autem spebus corroborans quasi consecuturos cuncta quæ cuperent ad vitæ florentem statum, si deficientes a Maria Joannem regem accepissent. Hæc ex Adrianopoli providit; et quosdam ad primam talium famam statim concurrentes beneficiis affecit, cæterosque Bulgaros magnis pollicitationibus trahere in partes populariter sategit.

6. *Ut Michaelem etiam ex Occidente ad se profectum imperator generum fecerit.*

Reverso post hæc in urbem imperatori nuntiatus est appulsus mox futurus adventantis Constantinopolim ex Occiduo tractu Michaelis. Erat hic Michaelis despotæ filius natu minimus, Demetrius a principio vocatus, sed patris postea mortui nomen ad ejus memoriam omisso proprio usurpaverat; cui cum quæ jure contigerat hæreditario paternæ ditionis pars sufficere non videretur magnitudini sustinendæ novæ quam tum primum inibat dignitatis generi imperatoris (sic enim esse et appellari jam cœperat, Augusti filia ipsi a patre desponsa), ea relicta se ad imperatorem transtulit, confisus litteris ejus jurejurando firmatis. Erant

ὑπεσχημένος γενέσθαι, οὐδαμῶς ἐδόκει. Τῷ τοι κἀκείνην ἀφεὶς βασιλεῖ προσιχώρει, πιστεύων γράμμασιν ὅρκοις κατησφαλισμένοις. Ἦσαν μὲν οὖν τῷ βασιλεῖ ἑκατέρων τῶν θυγατέρων Εἰρήνης ἅμα καὶ Ἄννης (ἡ γὰρ Εὐδοκία μικρὰ ἦν καὶ ἔτι) αἱ πρὸς τοὺς νυμφίους συναρμόσεις ἐμπρόθεσμοι· ἀλλ' οἱ τῆς Εἰρήνης γάμοι τῷ ἤδη βασιλεῖ ψηφιζομένῳ Βουλγάρων Ἀσὰν ἐτελοῦντο περιφανέστερον. Συμβόλοις γὰρ ἐχρῆτο βασιλικοῖς, ἐξ ἐρίων μὲν κατ' ἐφεστρίδας, τοῖς δ' ἄλλοις τοῖς αὐτοῖς βασιλεῖ· καὶ συνθεσίαι ἦσαν, εἰ μὲν εὐοδοῖντο ἐπιβαίνειν Τερνόβου σύναμα καὶ ταῖς τοῦ βασιλέως δυνάμεσιν. [P. 301] εἰ δ' οὖν, ἀλλά, καὶ αὖθις εἰς δεσπότας τῆς Ῥωμαΐδος σεμνύνεσται. Τοῖς· μὲν οὖν τετελεσμένοι ἦσαν οἱ γάμοι, καὶ βουλαὶ προὐτίθεντο συνεχεῖς ὅπως ἂν καὶ τὰ πρόσω κατ' εὐμάρειαν προχωροῖεν. Τοῖς δὲ τοῦ Μιχαὴλ γάμοις καὶ τῆς δευτέρας τῶν βασιλέως θυγατέρων Ἄννης προσίστατό τι τῶν τῆς Ἐκκλησίας κανόνων, οὓς δὴ Σισίνιος πάλαι θεὶς ἀφορισμοῖς ἐκράτυνεν ἀσφαλέσιν. Ἡ μὲν οὖν τοῦ δεσπότου Νικηφόρου Ἄννα τῆς τοῦ βασιλέως θυγατρὸς Ἄννης αὐτανεψία ἦν, Νικηφόρος δὲ καὶ Μιχαὴλ αὐτάδελφοι πάντων. Περιισταμένου γοῦν τοῦ κατ' αὐτοὺς συνοικεσίου εἰς ἕκτον βαθμὸν τὸν ἔνθεν μὲν ἐκ τεσσάρων, ἐκεῖθεν δ' ἐκ δύο συγκείμενον, ἔδει συνόδου περὶ A τούτων σκεψομένης καὶ τῆς παρ' αὐτῆς λύσεως. Ἐπεὶ δ' ἐσκέπτοντο, καὶ τὰ τῶν βασιλέων συναλλάγματα ὡς εἰς εἰρήνην γινόμενα ἐδόκουν πλείω τὴν ἄνεσιν ἔχειν ἢ δὴ τὰ τῶν ἄλλων, ἀντισηκοῦσθαι τὸ ὡς δῆθεν παρὰ κανόνας γινόμενον τῷ πρὸς τοὺς δεομένους ἐλέει κοινῶς ἐδόκει. Καὶ τόνδε τὸν τρόπον τοῦ προσισταμένου λυθέντος ἐτάττετο μὲν εἰς δεσπότας ὁ Μιχαήλ. τῇ Ἄννῃ δὲ βασιλίδι οὔσῃ γε συνεζεύγνυτο. Καὶ ἦν ἐντεῦθεν ὁ μὲν Μιχαὴλ βασιλεῦσι δοῦλος ἐν ὅρκοις, ὁ δ' Ἰωάννης ἔνσπονδος δι' ὅλου, εἰ βασιλεύσοι Βουλγάρων, Ῥωμαίοις ἐν ὅρκοις, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὅρκοις πιστῶς δουλεύσων τοῖς βασιλεῦσιν, ὑπὸ τούτοις δεσπότης ταττόμενος.

ς. Τὰ κατὰ τὴν Μαρίαν, καὶ ὅπως τῷ Λαχανᾷ συνῴκησε.

B Ἐβούλετο δὲ βασιλεὺς προλαμβάνειν Μαρίαν, μὴ καὶ φθάσῃ τὰ καθ' αὐτὴν εὖ θεμένη ἀλιώσῃ τε τὴν βασιλέως βουλήν, καὶ κατέσπευδε συχνοὺς ἐπ' ἐκείνην πέμπων, οὐ τόσον τἀκεῖ καταστρέψοντας ὅσον ἡμέρως μεταχειριουμένους ἐφ' ᾧ παραδοῖεν Μαρίαν καὶ τοὺς τοῦ βασιλέως δέχοιντο παῖδας. Ἡ μέντοι γε Μαρία ἐν ἀφύκτοις ἔγνω γενομένη καὶ δυοῖν μέσον ἐναπειλημμένη κακοῖν· [P. 320] ἔνθεν μὲν γὰρ τὸ φανὲν ἐκ νέου κακὸν ὁ Λαχανᾶς προσκείμενος

igitur Augusto ambarum filiarum Irenes et Annæ (nam Eudocia parvula **440** adhuc erat) decretæ jam et in procinctu expedito nuptiæ. Cæterum Irenes cum declarato jam palam rege Bulgarorum Asane illustriori celebritate matrimonium peragebatur, rex siquidem gener insignibus utebatur, regiis, quod colorem quidem solum in phaleris et stratis equestribus, quæ ex lana tantum erant, in cæteris autem iisdem plane cum ipso Augusto. Conventionum nuptialium hæc erant capita, expeditione in Ternobum communi junctis Asani copiis imperatoris, conari civitatem illam et cum ea Bulgariæ regnum novo Augusti genero acquirere: si fortuna cœpto non responderet, eidem in aula imperatoria despotæ honorem auctoritatemque conferri. In hæc pacta peractis nuptiis, continuæ jam consultationes erant qua optima et facillima ratione possent destinata circa regnum Bulgariæ ad votum confici. Michaelis cum altera filiarum imperatoris Anna connubio nonnihil obstabat ecclesiastici impedimenti ex canonibus D quondam a Sisinios perlatis et excommunicationis ad firmitatem omnem comminatione munitis. Etenim Nicephori despotæ uxor Anna filiæ imperatoris Annæ consobrina erat, quippe nata ex sorore imperatoris ejusdem : Nicephorus autem et Michael germani omnino fratres. Intercedebant ergo inter ambos designatos conjuges sex gradus affinitatis, ex una quidem parte quatuor, duo ex altera; et opus erat synodo ad rite de isto impedimento cognoscendum illudque relaxandum, si expedire judicaretur. Sed ubi Patribus consultantibus visum, propter bonum pacis quæ inde firmanda speraretur, causam esse justam faciendæ regiis sponsis gratiæ obstaculi canonici, quo eorum conjunctio vetabatur, magno consensu itum est in sententiam permittendarum nuptiarum, ex C quibus quod nasciturum apparebat publicæ quietis commodum, abunde præponderaret indecentiæ, si qua inesset ex canonicis præscriptis in connubio **441** personarum tali prius invicem necessitudine innexarum. Quare suffragiis cunctorum indultum principibus quod petebant est, et titulo despotæ Michael honoratus Annæ reginæ, quippe imperatoris filiæ, rite matrimonio junctus est. Inde Michael idem sacramento Augusti in clientelam obligavit fidem. Joannes autem Asan juratus promisit se fœdus cum Romanis societatis servaturum, si Bulgarici sibi regni secura possessio contingeret. Sin id non succederet, clientelari nexu subditum permansurum Augustis, gradu sub ipsis inferiori despotæ, cujus titulo dignitatis, si regni Bulgarici spes non succederent, insigniendus esset.

7. *De Maria, ut Lachanæ nupserit.*

Studebat autem imperator ante omnia capere Mariam, ne illa spatium liberum sibi consulendi nacta res suas bene constitueret obicemque impenetrabilem opponeret consiliis et spebus imperatoris. Ergo is festinabat alios subinde atque alios contra ipsam mittere, non tam hostiliter illic grassaturos aut vastaturos regionem, quam blande pellecturos Bulgaros ut Mariam dederent et generum filiamque imperatoris in regnum loco ejus acciperent. Hæc Maria intelligens redactas in ar-

ἠρήμου τὴν χώραν καὶ προσεκτᾶτο τὰ πέριξ προσβάλλων μόνον, ἐκεῖθεν δ' αἱ δυνάμεις τοῦ βασιλέως ἐπιοῦσαι πλείους δῆλαι ἦσαν τὸ μὲν ταπεινὸν καὶ ὅσον ἐκτὸς ζημιοῦντες, τὸ δὲ ἐντὸς καὶ περιφανὲς ἐκ παντὸς τρόπου ὑποποιούμενοι. Ὅθεν καὶ περὶ ἑαυτῇ τε καὶ τῷ παιδὶ τετρεμαινούσῃ δειναὶ φροντίδες ἐτάραττον τὴν ψυχήν, καὶ πρὸς ἀμφότερα μέρη μὴ σθένουσα ἵστασθαι θάτερον ἐξημεροῦν ἔγνω, πλὴν ὅσον καὶ ταύτην ἀπόνασθαι τῶν καθ' ἡμέρωσιν πραχθέντων τὰ μείζω. Τὸ μὲν οὖν πρὸς βασιλέα κλίνειν τῶν εἰκότων μὲν ἔκρινε, καὶ ἄλλως εὐπρεπὲς ἑαυτῇ σωζούσῃ μὲν τὰ τῆς σωφροσύνης καὶ τὰ πρὸς τὸν ἀποιχόμενον δίκαια (δίκαια δὲ πάντως μὴ συνοικεῖν τῷ σφαγεῖ,) ζητούσῃ δὲ παρ' ἐκείνου σώζεσθαι παρ' οὗ δὴ καὶ τὴν τιμὴν ἐκτήσατο. Διὰ ταῦτα γοῦν τὸ πρὸς βασιλέα πέμπειν καὶ ἱκετεύειν τῶν δικαίων B ἔκρινεν. Ὅσον δὲ τὸ καθ' αὐτὴν συνοῖσον καθ' ὃ ἦν βουλομένη, καὶ λίαν ἀπῷδον ἐγίνωσκεν· αὐτῇ μὲν γὰρ τὴν τιμὴν κατοχυροῦν αὐτῇ τε καὶ παιδὶ Μιχαὴλ διὰ σπουδῆς εἶναι, βασιλέα δὲ μηδ' ἂν ἐν ὕπνοις θελῆσαι ἀφέντα τοὺς παῖδας, οὓς δὴ καὶ ἤρξατο καθιστᾷν, ἐκείνοις περιποιεῖν τὴν ἀρχήν. Οὕτω μὲν A οὖν τῶν ἀπὸ βασιλέως καὶ μᾶλλον ἱκανῶς ἀπεγίνωσκε, τὸ δὲ πρὸς τὸν βάρβαρον πέμπειν καὶ ἀξιοῦν σπενδομένην καθ' αὑτὴν διατελεῖν τοῦ ἔθνους ἄρχουσαν, οὔτ' ἔχειν λόγον τὴν ἀξίωσιν ἔκρινε· τὸν γὰρ ἀρχῆς ταύτης ἀντιποιούμενον σπένδεσθαι πρὸς τὴν κατέχουσαν ταύτην ἀδύνατον. Καὶ τὰ ἀπὸ βασιλέως συννοοῦσαν φροντίζειν ἐποίει· μηδὲ γὰρ ἠρεμεῖν βασιλέα ἅπαξ ὑπὲρ παίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀρξάμενον διαφέρεσθαι. Ἔγνω τοίνυν παριδεῖν μὲν τὰ τοῦ ἀποιχομένου δίκαια, παριδεῖν δὲ καὶ ἀνθρώπων νέμεσιν, εἰ τοιαύτη τις οὖσα τοιούτῳ ἑαυτὴν ἐκδοίη, πρὸς μόνον δὲ τὸ δοκοῦν συνοῖσον αὐτῇ τε καὶ παιδὶ συνιδεῖν. Τὸ δ' ἦν, ὡς ἐδόκει, ὅλην ἑαυτὴν ἐπιῤῥίψαι τῷ συφορβῷ, καὶ ὑπανοῖξαι θύρας αὐτῷ βασιλείας καὶ πόλεως, αὐτῷ τε συνεῖναι καὶ συνοικεῖν ὡς βασιλεῖ δέσποινα. Ταῦτα διανοησαμένη αὐτίκα πέμπει (οὐδὲ γὰρ ἠρεμεῖν εἴων αἱ τοῦ βασιλέως ἀποστολαὶ) τοὺς διασαφήσοντας τῷ βαρβάρῳ τὰ τῆς βουλῆς τε καὶ ἀξιώσεως. Καὶ ὃς ἀκούσας πρῶτον μὲν καθυπερηφανεύετο δῆθεν καὶ τοῖς ἀπεσταλμένοις ἀπεσεμνύνετο, διαθρυπτόμενος οἷον, εἰ ἀρχὴν ὅσον οὔπω κτησομένην αὐτῷ σπάθῃ καὶ δυνάμει [P. 303] κρείττονι ἐκείνη φθά-

tum res suas sentiebat, duobus in se unam hinc atque inde ingruentibus malis. Hinc enim nuper exorta pestis Lachanas victricibus instans copiis regionem desolabat, quocunque intenderat cuncta statim adventu primo capiens, et sic plerorumque circa Ternobum locorum jam dominus effectus. Ex altera vero parte copiæ ab imperatore plures supervenientes increscebant, quarum ducibus id C apparebat esse propositum, ut extra urbem quidquid infirmum et expositum injuriæ jacebat deprædarentur agentes ferentesque, intra ipsam porro civitatem præcipuos quosque procerum promissis ad defectionem **442** delinirent. Quare illi pro se ac filio sollicite trepidæ curæ acres animum turbabant. Ac cum ambobus simul hostibus obsistere nequiret, placare si posset alterum decrevit. In quo festinandum judicabat, ne sibi, dum hæc parat, ab altero interim duorum vehementer utrinque instantium irreparabiliter oppressæ serum deinde talia moliendi consilium et conatus irritus evaderet. In hac illi deliberatione dubium non erat quin ipsam officium et pudor ad imperatorem potius traheret. Quo enim decentius, quo honestius quam ad avunculum neptis, ad amicum viri de- D functi vidua confugeret? Potius utique (cum alterum vitari non posset) quam interfectori mariti se dederet, et cum summa injuria defuncti conjugis torum ejus prostitueret subsessori a recenti adhuc illius cæde cruore manenti. Prius igitur, ut par fuit, eo propendit, ut ab illo salutem quæreret a quo dignitatem acceperat, et ad imperatorem, per quem se meminerat in regnum Bulgariæ provectam, legatos supplices mittere rectum et conveniens putavit. Sed æquitati honestatique acris adversaria in contrarium incumbens obluctabatur utilitas, alio avertens deditam spebus avaris et quæstuosis rationibus defixam mentem mulieris mordicus sua tenentis, et nihil non agere ac pacisci certæ pro statu ac regno sibi filioque asserendis. Ab hoc autem proposito perquam abhorrens consilium erat confugiendi ad imperatorem, cujus menti nullam, ne per somnium quidem, obversaturam unquam cogitationem apparebat regni Bulgarici Mariæ Michaelique puero servandi, quippe quod regnum jam spe avara propriis prensare addicereque filiis cœperat, in id irrevocabiliter incumbens; ut genero illud filiæque subjiceret. Quare id quidem miseræ perfugium præclusit desperatio inde impetrandi quod emptum quovis pretio volebat. Inde autem repulsa quo se verteret? nam a Lachana per legatos poscere ut secum tanquam Bulgariæ regina iis conditionibus pacisci **443** vellet, quæ integram illi et Michaeli puero certamque relinquerent possessionem principatus, petitio erat tam a spe omni consecutionis procul remota, ut nec proponi dignam Maria ipsa judicaret: quando enim aut quibus in id illectus pactis fretus numero, ferox successibus barbarus, regnum quod palam affectaret, cujus partem jam teneret, proprium in solidum iis cederet quibus id summa contentione tum cum maxime extorquere conabatur? Unum ergo restabat, turpe quidem et probrosum, sed nihil non pro regno pacisci paratæ necessarium, vale honori ac famæ dicto, spretis juribus regiæ viduitatis, maculata nobilitate imperatorii sanguinis, prostituere se subulco, vilique ac cruento latrone simul in civitatem simul in torum admittendo pudoris et existimationis quantovis damno ambitioni litare. Tanti ergo arbitrata, ut regina ipsa, ut mater designati Bulgarorum regis dici pergeret, Lachanæ uxor esse vocarique, cupide ac raptim (nam ab imperatore

νοι χαρίζεσθαι. Ὅμως καὶ τὰ τοῦ λέχους προσίετο, πονηρῶς ἄγαν καὶ βαθέως, οὐχ ὥς τις ἂν εἴποι φιλογύνης καὶ τῆς γυναικωνίτιδος ἐραστής· τὸ γὰρ μαλάττειν τὰ ἤθη τῶν δεξομένων καὶ λίαν ὡς καταφρονησόντων αὐτίκα διεφυλάττετο, ἄλλως δὲ κατ' εἰρήνην καὶ τοῦ μὴ χέσθαι ἐμφυλίοις πολέμοις αἵματα κατεδέχετο, ὡς χάριν διδοὺς, οὐ λαμβάνων. Ὅρκων οὖν γενομένων καὶ συνθηκῶν ἐξ ἑκατέρων ὑπανοίγνυσί τε αὐτῷ τὰς πύλας, καὶ ἐντὸς δεξαμένη τελεῖ ἑαυτῇ σὺν ἐκείνῳ τοὺς γάμους, καὶ τὰς ταινιώσεις τῆς βασιλείας καὶ αὖθις σύναμα δέχονται, καί γε παρασκευάζει τῷ βασιλεῖ ἀντίπαλον, ὡς ᾤετο, ἱκανόν. Τοῦτο συμβάν τε καὶ ἀκουσθὲν τὸν βασιλέα αὐτάρκως καὶ ὡς ἐνῆν διετάραξεν, ὑπεκρίνετό τε κἀκεῖνος μὴ ἀθυμεῖν σφαλλόμενος τῶν ἐλπίδων, ἀλλὰ στυγεῖν τῷ παρ' ἀξίαν ἐκείνης πταίσματι, ὥστε καὶ τὸ γένος καταισχῦναι καὶ τὴν ἀρχὴν προσαπολλύναι τῷ μηδενὸς ἀξίῳ κανεγχειρίσασαν· μηδὲ γὰρ ἀνθέξειν A ὅλως καὶ ὑποσχεῖν ἐκεῖνον ἐπιβρίσασαν ἐκ Τοχάρων δύναμιν ἣν εἰκὸς ἐπεισπίπτειν, ἅμα μὲν ὡς ἐχθρὸν προφανῆ, ἅμα δὲ καὶ παρὰ τῶν οἰκείων καταφρονούμενον. Ταῦτα λέγων οὐκ ἀνίει καὶ αὖθις πέμπων τε δυνάμεις ἀγωνιουμένας καὶ τὰ πρὸς καταβολὴν Μαρίας κατασκευαζόμενος. Ὁ τοίνυν Λαχανᾶς πρὸς τὰς τῆς γυναικὸς θρύψεις καὶ ἀπήχθετο καὶ βαρβαρικῶς ἤθελε διαζῆν, τοὺς ἀμφ' αὐτὸν καὶ λίαν ὑποποιούμενος· ἔγνω γὰρ ἀμφοτέρωθεν ἐξαρτυομένους πολέμους καὶ τὰς βλακείας μηδέν οἵας τε οὔσας κατευνάζειν τοὺς ἐκ τῶν πολέμων κινδύνους, ὥστε καὶ πολλάκις πρὸς ἐκείνην διαφιλονεικοῦντα ἐντείνειν πληγάς. Αὐτὸς δὲ κρείττω πάσης ἀσχολίας τὰ κύκλῳ συνανιστάμενα κρίνων ὑπεποιεῖτό τε τοὺς ἄρχοντας τῶν Βουλγάρων, καὶ πρὸς πολέμους ἡτοιμάζετο τοὺς κατ' ἄμφω. Οὐδὲ γὰρ ἦν οὔτε Τοχάροις B διὰ τὰ πραχθέντα σπένδεσθαι οὔτε τοὺς τοῦ βασιλέως ὁπωσοῦν ἀναρτᾷν. Διὰ τοῦτο καθ' ὅσον ἴσχυεν ἀντι-

metus cunctari non sinebat) mittit ad Barbarum qui suas illi nuptias cum dotali offerrent regno. Ad ea ille primum aspernabundo similis talis interpretes fœderis superciliose repellebat, cavillans ridicule offerri quod majori ex parte jam teneret, gratiæque imputari reginæ quæsitum jam sibi armis victoriisque principatum. Tamen ne durus nimis ferusque videratur, nuptias talis fœminæ admisit,astute id ipsum tamen,quasi alienæ indulgendo voluntati, non propriæ obsequendo libidini, annuens,in quo erat profundior ejus quædam quam ab homine sic nato sperares prudentia. Vitandam C enim recte putavit contemptum ipsi parituram apud suos opinionem uxorii et in voluptates ex bellica ferocia emolliri facilis viri. Quin et humanitatis famam aucupans moveri præ se tulit miseratione fundendi civilis, si qua cœperat tenderet, sanguinis. Ad extremum ea verborum voltusque gravitate qua non accipere ipsum quidquam gratiæ sed beneficii loco tribuere se significaret, quæ offerebantur accepit.Scribuntur mox conventiones, **444** pacta jurejurando utrinque dato muniuntur. Nec Maria moram fecit aperiendarum Lachanæ portarum Ternobi, seque ipsi nuptiis jungendi. Coronationis inde novorum conjugum cæremonia splendide celebratur, acclamata denuo regina Bulgariæ Maria novo titulo uxoris Lachanæ regis. D Sic illa se comparasse gravem adversarium imperatori avunculo putabat. Quo non parvam ei revera nec parum molestam adjecit curam. Quanquam ille quidem audita repente rei fama, dissimulatione se solita involvens, diligenter cavit ne causam doloris, quo intime urebatur, veriorem præcipuamque proderet, quod nimirum excidisse se votis et interversas sibi spes proxime jam ad exitum perductas cerneret.Ostentavit autem plausibiliores alias de facto isto dolendi rationes, infamiam videlicet quam illa infelix istis esset flagitiis promerita maximam, generi ac familiæ probrum fœdissimum inurens. Simul autem cum honore dignitatem ac nomen regium perditum ivisset; quo ipso mox privanda, sensura esset inutiliter se peccasse, dum id scelus spe tuto regnandi consciverit. Nam regnum quod homini nulla re nisi mala digno turpissime tradidisset, ipsi mox extorquendum a Tocharis,quorum potentiæ irruptionem in Bulgariam parantium nihil posset Lachanas opponere quod par resistendo foret. Tocharos autem, ut movere quamprimum in Lachanam non omitterent, duæ causæ incitabant : etenim quod eos prior ille lacessivisset eorum copias cædens, ulciscendi hostem apertum necessitate ad eam expeditionem impellebantur ; et rei ad id audendum facilitate incitabantur,quod Lachanam esse scirent hominem nihili, exosum et spretum etiam suis Bulgaris. Talia passim apud familiares imperator disserens,non cessabat interim alias super alias in Bulgariam copias mittere,omnemque admovere machinam ad dejiciendam eo regno Mariam.At Lachaas cito pertæsus regii luxus et deliciarum uxoris,iis cum stomacho rejectis, immundam illautamque barbarici ritus, cui dudum insueverat,vitæ ferinæ **445** rationem usurpabat, hoc ipsum videlicet æstimans utile demerendis sibi familiarium suorum affectibus et studiis, quorum alendæ augendæque in sese benevolentiæ cuncta quæ ad id conferre viderentur sedulo adhibebat. Satis enim intelligebat quantam indigeret eorum opera, utique cum sibi duplici ex parte diversa et magna imminere bella cerneret. Qua ipsa ex causa muliebrem victus cultusque mollitiem exercitam oblatamque ab uxore contumaciter adeo reprobabat, noxiam criminans et enervandæ tunc maxime necessariæ bellicæ virtuti accomodatam,ut eo nomine Mariam non solum plerumque increparet verbis, sed verberibus etiam ac plagis miseram contunderet, intentus interea sane, prout res poscebat, sollicite cunctis per circuitum parandis ad excipiendos ingruentium utrinque impetus hostium.Quam ad rem arte qua poterat maxima delinire ac conciliare sibi satagebat

παρετάττετο τὸ μὲν ἑκὼν, τὸ δ' ἄκων. Ἀρχὴν γὰρ A λαβὼν ἣν οὐκ ἤλπιζεν, ἔσπευδε μὴ μόνον ἔχειν, ἀλλὰ καὶ συνιστᾷν. Ἐπιτιθεμένων δ' ἄλλως καὶ τῶν ἔξωθεν ὁσημέραι καὶ ἄκων κατηναγκάζετο μάχεσθαι· ᾔδει γὰρ καὶ βάρβαρος ὢν πολεμήσοντα ἐξ ἀνάγκης τὸν μὴ θέλοντα πολεμεῖν. Διὰ ταῦτα γοῦν τὰ κατ' ἐκείνου εὐώδει παραβολώτερον συμπλεκόμενα. Οὔτε γὰρ οἱ ἀνθιστάμενοι ἴσχυον [P. 304] ὁρμαῖς ἀτακτούσαις ἀντισχεῖν, καὶ τὸ διευτονοῦν κατωῤῥώδει τὴν ἀπέντευξιν ὡς μὴ καλῶς χρησομένου τοῦ περιγεγονότος. Τὸ γὰρ εἰς χεῖρας γενέσθαι τῷ Λαχανᾷ ἴσα καὶ θάνατος ἦν ἀπηνείας ἕνεκα τῆς ἐσχάτης· βάρβαρα γὰρ ἤθη τὰ ἐκ τύχης ἐλεεινὰ μαλάσσειν οὐκ οἶδεν. Ὅθεν καὶ πολλάκις ταῖς τόλμαις περιγενόμενοι παραυτίκα τῷ τῶν δεινῶν ἐλπισμῷ, εἰ ἄλῷεν, συστελλόμενοι ἀπηντεύκτουν. Πολλαῖς μὲν οὖν ταῖς ἀμφὶ τὸν Ἀσὰν B δυνάμεσι περιεστοιχίζετο· πλὴν οἱ ἐκεῖθεν ἐνίοτε καὶ ἄκοντες ἁλισκόμενοι ἐν καλοῖς ἦσαν διὰ τὸ προσπίπτειν αὐτίκα, ὡς δῆθεν τυράννου μὲν ἀπαλλαγέντες, βασιλεῖ δὲ προσγινόμενοι. Τοῖς δ' ἐντεῦθεν ἀπαγομένοις ἐκεῖ οὐκ ἦν ὑπονοηθῆναι τὸ σῶζον, ἀλλ' ὡς ἐχθροὶ ἐκολάζοντο.

η'. Ὅπως Μαρία μὲν παρεδόθη βασιλεῖ, Ἀσάν.

[P. 305] Ἐτρίβοντο μὲν οὖν ἐντεῦθεν τὰ πράγματα, ἄλλην δ' ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν οὐκ ἦν ἐλπίζεσθαι εἰ μὴ τοῦ βαρβάρου ἀπαλλαγήν. Ἧς καὶ ταχέως ἐξελθόντος ἐπιστάσης (τὸ γὰρ παλίμβολον τῆς τύχης ὅσον οὔπω οὐκ ἦν ἐκφυγεῖν ἐκεῖνον, καὶ μᾶλλον φυσηθέντα τὸ πᾶν ἐκ τύχης, ὅθεν καὶ Τοχάρων ἡττημένος ἠγγέλλετο) ταῖς ἐκεῖθεν φήμαις ἐμπίπτει Τερνοβίταις καιρὸς ὡρμημένοις πάλαι κατὰ Μαρίας, καὶ ἅμα παιδὶ προδιδόναι ταύτην ἔγνωσαν τοῖς τοῦ βασιλέως, τὸν Ἀσὰν δὲ δεσπότην ἐδέχοντο καὶ ὅτι καὶ ἐκ παλαιοῦ προσῆκέ οἱ τὰ Βουλγάρων πράγματα. Ἡ μὲν οὖν Μαρία ἔμφορτος οὖσα τῷ ἀπὸ τοῦ βαρβάρου κυήματι, ἅμα παιδὶ Μιχαὴλ πρὸς βασιλέα (ἐπεδήμει γὰρ τῇ Ἀδριανοῦ τὸ δεύτερον) ἤγετο,

primores principes Bulgarorum, ut eorum ad bellum, quod utrinque atrox expectabat, fida strenuaque uti opera posset. Non enim ei supererat spes salutis aliunde ulla quam ex vi aperta, cum esset manifestum neque cum Tocharis, quos implacabiliter irritatos magnis a se accepit cladibus sciret, neque cum imperatore, quem domesticæ rationes ad irrevocabiliter urgendam generi filiæque in Bulgariæ regnum evectionem compellebant, tractationem iniri ullam aut vel tentari conventiones fœderis posse. Quocirca quantum valebat maxime ad C fortiter resistendum se parabat, vellet nollet eo illum adigente necessitate tuendi regni; quod cum capessere ausus esset, non modo tenere, illud sed etiam sibi firmare atque asserere contendebat. Cum autem assidue modo hac modo illac hostes irrumperent, Lachanas raptim ad omnia occurrens præliari ferme quotidie cogebatur. Id ipsumque alacriter agebat, quippe quantumvis homo barbarus, satis judicii habebat ad intelligendum quod est verissimum, pugnaturum eum cum non volet qui non pugnat cum potest. Ac propter istam impigram audaciam ad quævis ultro pericula occurrendi favebat ei plerumque fortuna belli, vehementibus, licet inordinatis, ruenti incursibus; quos sæpe, ineluctabiles experti milites nostri, parum jam fidebant disciplinæ atque ordini quem obser- D vare in acie didicerant, ac passim horrebant cum eo congredi, præsertim quod exempla crudelitatis quæ homo ferus et immanis in bello captis edere solebat, late vulgata refrigerarent impetus missorum contra eum militum nostrorum, **446** inde morte pejus horrentium manus cum tali hoste conserere, quem nulla calamitatum humanarum misericordia molliret ad sublevandam indulgentia vel minima eorum sortem, quos in ejus potestatem Mars varius infelici casu redegisset. Huic certe causæ imputabatur, quod majori sæpe commissi potentia Lachanam non vincerent, quia nimirum totis suis viribus non uterentur, et horrore captivitatis nimio constricti retardarentur a connitendo quantum possent. In hoc tum nodo hærebat bellum, cito alioqui finiendum. Nam et plurimæ et florentissimæ undecunque conclusum Lachanam Asanis copiæ tenebant; nec tamen debellabatur, metu perculsis Romanis militibus ob nimium diversam conditionem utrinque captivorum. Nempe qui a nostris bello capiebantur, felices dupliciter erant tum quod sævitiæ diri tyranni, cui servierant, subtracti essent, tum quod in lenem atque humanam transissent potestatem clementis principis: e contrario qui a Lachanæ militibus abducebantur, certum habebant nullam superesse salutis spem; quippe statim, ut hostes, inexorabili feritate trucidabantur.

8. *Ut Maria quidem tradita imperatori, Asan autem intra Ternobum admissus fuerit.*

Extracti per has moras in longius æquo tempus belli Bulgaridi non aliunde a prudentioribus exitus exspectabatur quam a clade Lachanæ; qualem fuit brevi ssperventuram aliquam verisimilis spes esset, quod is frequentissime perioulosissimeque dimicaret, nec semper superaturum appareret propter solitam inconstantiam sortis, præsertim cum inflatus successibus multa temere inconsulteque susciperet. Id non falso provisum haud multo post constitit, fama vera vulgata victi a Tocharis prælio Lachanæ. Quo nuntio exciti Ternobitæ ad captandam dudum optatam occasionem excutiendæ, cervicibus fœdæ tyrannis Mariæque ulciscendæ, in quam antiquis odiis flagrabant, dedere ipsam decreverunt una **447** cum filio ducibus exercitus imperatoris, Asanemque in dominum recipere, cui jus vetus competebat ex genere ad successionem in regnum Bulgarorum. Maria igitur uterum gerens ex barbaro Lachana, simul cum Michaele puero, deducta ad imperatorem Adrianopolim est (in eam enim urbem imperator secundo advenerat), ubi

καὶ φυλακαῖς ταῖς προσηκούσαις ἐδίδοτο· Ἀσὰν δὲ A καὶ σὺν Εἰρήνῃ, οὐχ ἅμα, ἀλλὰ μετὰ τὸν Ἀσὰν ἐκείνῃ, βασιλέως πρὸς πόλιν ἐλθόντος ἀνέδην ἐπέβαινον Τερνόβου καὶ βασιλεῖς ἐφημίζοντο. Ἦν δ' ἐν τοῖς μάλιστα τῶν προὐχόντων καὶ Τερτερῆς, ᾧ δὴ καὶ μεγάλως τὸ Βουλγαρικὸν προσεῖχε καὶ παρ' ἐκείνοις ἐμεγαλίζετο. Τοῦτον ἐβούλετο μὲν βασιλεὺς τῷ Ἀσὰν κατὰ γένος συνείρειν καὶ τιμᾷν ἀξιώμασι· τὸ γὰρ ὑφέρπον ἀπ' ἐκείνου πρὸς βασιλείαν πολὺ ἦν, ἐπεὶ καὶ στρατηγῶν δῆλος ἦν τοῦ μείζονος ἐφιέμενος. Ἐμποδὼν δ' ἦν τοῖς βουλευομένοις ἡ σύζυγος· τὸ γὰρ ταύτην ἔχοντα τιμᾶσθαι μηδὲν τῷ Ἀσὰν κατὰ γένος συνάπτοντα λαμβάνοντος μᾶλλον ἦν πρὸς τὴν τῶν ὑπονοουμένων ἄναψιν πλεῖστον ὅσον ἐμπύρευμα. Διὰ τοῦτο καὶ Δεσπότην προτείνει ποιεῖν, εἰ τῆς γυναικὸς ἀποστὰς τῇ τοῦ Ἀσὰν αὐταδέλφῃ εἰς B γάμον συνάπτοιτο. Γέγονε ταῦτα, καὶ ἡ μὲν τοῦ Τερτερῆ σύζυγος ἀχθεῖσα πρὸς βασιλέα τῇ κατὰ Νίκαιαν ἐδίδοτο φυλακῇ σὺν υἱῷ Ὀσφεντισθλάβῳ, ἡ δὲ τοῦ Ἀσὰν αὐταδέλφη τῷ Τερτερῇ συνηρμόζετο καὶ τῷ τῆς δεσποτείας ἀξιώματι ἐσεμνύνοντο.

θ'. Ὅπως Ἀσὰν ἐκ Τερνόβου ἀπεχώρησεν.

[P. 306] Εἶχεν οὖν ἐντεῦθεν τῷ δοκεῖν τὰ μεγάλα πρὸς συνεργίαν ὁ Ἀσὰν, καὶ χρόνος ὀλίγος αὐτῷ παρεμέτρει τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχήν. Ἐπεὶ δὲ ταχέως παρακεκίνηντο (πρὸς γὰρ ἀπιστίαν τὸ Βουλγαρικὸν ἕτοιμον, καὶ αὔραις ἔστι πιστεύειν ἀνέμων μᾶλλον ἢ σφῶν εὐνοίαις), καὶ τὰ τῆς ἀποστασίας δῆλον ἦσαν ἐκ πολλῶν ὠδίνοντες, ἀνεζωπύρει δὲ τούτοις τὰς γνώμας καὶ Τερτερῆς κρυφηδὸν βασιλειῶν ἤδη, καὶ τἄλλα φανερὸς ὢν εἰς τὴν ὑποψίαν μόνῳ τῷ πρὸς τὸν Ἀσὰν κήδει συνεκαλύπτετο, ὡς μὴ προδώσων δῆθεν ᾧ κατὰ γένος συνήπτετο, συνιδὼν τὴν παρακίνησιν ὁ Ἀσὰν, καὶ δείσας μὴ προλαβόντες ἐκρήξοιεν τὸ δεινὸν καὶ οὐ φευκτὰ ἔσοιτό οἱ τὰ τοῦ κινδύνου, τὴν φυγὴν εὐσχημόνως ποιεῖσθαι προὐνόει καὶ μετὰ κέρδους. Ὃ δὴ καὶ ἐνεχώρει κερδαίνειν· τὰ γὰρ τῆς βασιλείας τῶν Βουλγάρων πράγματα, ἃ δὴ καὶ κάλλιστ' εἶχον ἐκ Ῥωμαίων λαβόντες ἡττημένων τὸ πάλαι στρατηγοῦντος τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου, καὶ γ' ἐνέκειντο τεθησαυρισμένα κατ' αὔχημα μᾶλλον ἢ κατὰ χρείαν, ταῦτα δὴ καὶ ὅσον ἦν ἄλλο φόρτος

custodiæ convenienti commissa est. Asan vero non tunc simul cum Irene (illa enim post Asanem eo venit, imperatore jam Constantinopolim reverso) magna celebritate invecti sunt Ternobum et reges acclamati. Erat porro inter proceres dignitate in Bulgaria præstante quidam Terteres, maximæ apud eam gentem existimationis et gratiæ vir, summisque ab iis efferri et honoribus et laudibus solitus. Hunc imperator voluit Asani affinitatis C necessitudine jungere et dignitatibus honorare, præversurum se ratus hoc pacto periculum insidiarum imminens novo regi ab homine quem potens facto suorum clam ad regnum promovebat, et ipsum bellicæ peritiæ fama inclytum, quique ita militares gessisset præfecturas, ut plus quidpiam privato fastigio spectare a penitius intuentibus esset amimadversus. Cæterum huic imperatoris studio incommode obstabat uxor quam tum habebat Terteres; cui si in eo primo conjugio perstanti honores et beneficia imperator congereret, nihil Asanem juvaret, sed potius ejus periculum augeret potentia ejus æmuli novis opum accessionibus corroboranda, et quasi accumulando novo fomite, quo facilius exardesceret incensium formidatum. Igitur proponendum Terteri curavit imperator se D despotam eum creaturum, si repudiata, quam haberet, conjuge vellet in novam sponsam accipere sororem Asanis. Facta hæc sunt, cito assentiente Tertere, cujus conjux prior cum filio, Osphentisthlabo, dicto, ad imperatorem **448** ducta hujus jussu custodiæ mandata apud Nicæam est. Asanis vero germena Terteri, nupsit, et novi sponsi titulo despotarum cohonestati sunt.

9. *Ut Asan Ternobo recesserit.*

Hæc Terteris affinitas magnam Asani facultatem obtinendi secure quod capessere cœperat regni attulisse videbatur; sed videbatur tantum. Nam eventu mox ipso apparuit non diuturnam eum ejus principatus Bulgarorum possessionem adiisse. Nutare illa cito cœpit nobilissimæ levitate gentis: Bulgari enim adeo ad perfidiam faciles habentur, ut auræ atque incertissimis flatibus ventorum quam horum benevolentiæ confidere sit tutius. Ac defectionem quidem ab Asane machinari eos ex multis apparebat: excitabat autem ipsorum in id studia Terteres arcanis molitionibus regnum affectans. Exstabant quidem indicia non vana quæ talis hunc ambitionis suspectum merito facerent: sed ea ne animadverterentur inumbrabat affinitas ejus cum Asane. Quis enim facile crederet suo ipsum insidiari generi, et prodere ac eventere velle hominem cujus haberet in matrimonio sororem? Tandem tamen erupit res in notitiam minime jam dubiam Asanis. Quare ille veritus ne opprimeretur improviso quodam assultu nec salvus periculum evaderet, præoccupare fugam statuit, honestum prætextum obtendens consilio, ut rebatur, necessario; quod etiam quæstuosum facere studuit prædo adjecta. Occasionem enim ejus rei commodam sibi nactus videbatur habens in potestate thesaurum regium Bulgariæ, in quo sapelleu speciosissima et pretiosissima servabatur ex Romanis olim parta, quando ducente Issacio Augusto male ii cum Bulgaris pugnaverunt, amissis impedimentis, in quibus fuerunt ipsa insignia imperii: quæ ex illo tempore condita Ternobi custodiebantur ad ostentationem potius quam ad usum alium. Hæc et alia quæcunque elatu facilia reperta tum sunt in regiis apothecis Bulgarorum, clam compilata saccisque **449** indita exportari noctu Asan ex urbe Ternobo curavit: ipseque mox cum uxore ac comitatu quasi animi gratia ruris amœnitate fruiturus, egressus indidem summa celeritate Constan-

εὐκόμιστος, ἐν ἀφανεῖ περισχόντες σάκκοις καὶ τῆς πόλεως ἐκβαλόντες νυκτὸς, αὐτοὶ τοὺς εἰς ἄνεσιν καὶ τρυφὴν τῶν ἔξω που τῆς πόλεως ἐξιόντας σχηματισάμενοι ἀνὰ κράτος εὐθὺ τῆς μεγαλοπόλεως ἔφευγον. Καὶ πρῶτον εἰς Μεσέμβρειαν ὑπὸ βασιλικῷ κόμπῳ καὶ τρυφῇ φθάσαντες, ὡς μὴ φωραθεῖεν φεύγοντες, οὕτω θαλάσσῃ χρῶνται καὶ πλῷ πρὸς τὴν πόλιν. Καὶ δὴ καταχθέντας τῇ κατὰ τὸν Ἀνάπλουν τοῦ ἀρχιστρατήγου μονῇ ἐφ' ἡμέραις ὁ κρατῶν οὐκ ἐδέχετο, ἐν ὀργῇ παντοίᾳ τὴν ἀποφυγὴν ποιούμενος, καὶ τὸ πᾶν δειλίᾳ καὶ κακανδρίᾳ ἐκείνων κρίνων, πολλῶν πόνων καὶ ἐξόδων ἀπώλειαν ἐν βραχεῖ. Ὡς δ' οὐκ ἦν τὸ γεγονὸς ἀναλύεσθαι, ἐκείνοις μὲν ἐκχωρεῖται τὴν πόλιν εἰσελθόντας τῷ βασιλεῖ ἐμφανίζεσθαι, [P. 307] ὁ δέ γε Τερτερῆς ἐρήμης βασιλείας, θελόντων καὶ τῶν Βουλγάρων, ἐπιλαμβάνεται. Καὶ ἐν ὀλίγῳ ἅμ' ἠκούετο βασιλείας ἐπιβαίνων, καὶ ἅμα ταινιούμενος κατὰ βασιλέας ἐγκρατὴς τῶν Βουλγάρων ἦν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον, τὰ δ' ἐντεῦθεν ἐσαῦθις ἐροῦμεν·

ι'. Ὅπως κατηγορίαι κατεσκευάσθησαν κατὰ τοῦ πατριάρχου Βέκκου.

Ἤδη δὲ χρόνων παρῳχηκότων τεττάρων Ἰωάννῃ τὰ τῆς πατριαρχίας διαφέροντι, κατὰ μῆνα Ληναιῶνα τῆς ἑβδόμης ἰνδικτιῶνος δειναὶ κατηγορίαι τούτῳ παρά τινων τοῦ κλήρου συῤῥάπτονται, ψευδεῖς μὲν καὶ διακενῆς τὸ παράπαν, οὐ μὴν δὲ καὶ δυσχερεῖς τῷ κρατοῦντι δέχεσθαι. Ἦν γὰρ ἐκείνῳ διὰ σπουδῆς πλείστης ὑποχαλᾷν τὸν τόνον τοῦ ζήλου τῷ πατριάρχῃ, καὶ μᾶλλον τὰ οἱ πραχθέντα ἐξ ὑπογύου ἔχοντα, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐῤῥέθη. Ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλ' ἄττα πλεῖστα ἐπισυμβαίνοντα ἀνῆπτε μὲν τὴν βασιλέως ὀργὴν, οὐ μὴν δ' εἶχεν ὅπως τῆς ὁρμῆς ἐπίσχῃ τὸν ἄνδρα καὶ ἄλλως ὁρμηνίαν ὄντα καὶ θερμουργὸν, πλὴν οὐ τὰ καθ' αὑτὸν (τούτων γὰρ καὶ ἀπεριμερίμνως εἶχεν), ἀλλὰ τὰ καθ' ἑτέρους συνοίσοντα. Ζητοῦντι γοῦν τρόπον καθ' ὃν ὑποκλίνῃ τὸν λέοντα, χρήσιμ' ἦσαν τὰ κατηγορημένα, ἄλλως οὐκ ἀληθῆ δοκοῦντα οὐδ' εὐπαράδεκτα. Ῥοπῆς γὰρ εἰς πορνείαν κἂν Πηλεὺς ὦφλεν ἂν ἢ ἐκεῖνος, ἱεροσυλίας δὲ ἔγκλημ' ἂν ἀπηνέγκατο καὶ ὁ ἐπ' ἀνθρώποις ἀδωρότατος Ἀριστείδης μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ δικαίως προσήπτετο. Τὸ δὲ εἰς βασιλέα ὡς καταρῷτο, αὐτόθεν τὴν συκοφαντίαν προΐσχετο ἀκουόμενον. Ἐκεῖνος γὰρ πάλαι πρεσβεύων εἰς βασιλέα ὑπέρ τινος τῶν χρῃζόντων ἐλέους πολλάκις μὲν κατὰ πεῖραν προὔτεινε τά οἱ δοκοῦντα συνοίσειν, τοσαυτάκις δὲ προσ-

tinopolim versus iter arripuit. Ac Mesembream quidem usque regia pompa luxuque speciem securitatis ostentarunt: quæ simulatio necessaria erat ne fuga deprehensa sisterentur. Cæterum ibi nave conscensa mari Byzantium feruntur. Exceptos illic primo exscensu sancti Archangeli Michaelis monasterio prope portum sito imperator aliquot diebus admissione exclusit, iratus ipsis vehementer ob fugam quam judicabat intempestivam; totumque id consilium vanæ ignavæque formidini ascribebat, qua fructus laborum expeditionumque multarum uno momento inconsultæ levitatis jacturam irreparabilem querebatur factam. Denique tamen, cum quod factum quomodocunque fuerat infectum fieri nequiret, permisit iis ingressis civitatem sibi se sistere. Interim Terteres vacuum Asanis fuga regni thronum, magna Bulgarorum voluntate, palam occupavit, unoque nuntio auditus est et occupasse regnum et solemni ritu coronatus sicque in plena et certa constitutus possessione Bulgarici principatus. Hæc tunc in hunc modum se habuerunt. Quæ secuta sunt, in tempore reddemus.

10. *Ut accusationes adornatæ sint contra patriarcham Veccum.*

Jam autem evolutis annis quatuor ex quo Joannes patriarchatus honor; præcellebat, mense Februario septimæ indictionis, graves in eum accusationes a quibusdam e clero conflantur, mendaces illæ quidem ac plane inanes, non tamen ejusmodi quas ægre imperator admitteret. Studebat enim ille vel maxime nancisci modum hebetandi aciem nimii, **450** que dudum offendebatur, zeli patriarchæ. Pupugerant autem eum et exasperaverant non parum illa quæ nuper ausus in ipsum agere ac coram loqui libere atque ardenter patriarcha fuerat, prout superius memoravimus. Ea, inquam, et alia, plurima ejus generis quæ subinde occurrerant, bilem haud dubie moverant non patientissimo principi; cui tamen ad manum non erat frenum aliud ullum quo impetum ejus cohiberet, viri natura vehementis, et cum ad aggrediendum ardua facilis, tum in urgendo cœpta irrevocabilis ardoris. Verum hæc in quorum promotionem sic studio prodibat, haud erant cum privatis ejus rationibus aut quæstu proprio implicita. Talium enim supra vulgarem modum negligens erat. Exardescebat autem in iis accurandis quæ ad aliorum utilitates spectarent. Quærenti ergo Augusto modum hujus quasi cujusdam leonis exarmandi, utiles hæ sese crimitationes offerebant, quamlibet alioqui destitutæ veri specie, nec dignæ quarum haberetur ratio. Nam impudicitiæ verisimilius insimularetur Peleus quam ille: direptarum vero sacrarum rerum plausibilius crimen appingeretur Aristici, cujus erat in ultro etiam oblatis repudiandis donis abstinentia vulgo notissima. Male denique precatum Augusto Veccum qui dicebat, statim calumniæ convincebatur ipsa simplici narratione facti, unde occasionem criminandi delator sumpserat. Id tale fuit. Aliquando pro more suo Veccus adierat imperatorem cum supplice cui erat imploraturus misericordiam Augusti. Sæpe in conspectum producto illius, frustra semper ei propitiare principem studuit, toties ab eo cum stomacho rejectis quæ pro suscepto allegabat. Tres igitur longo tempore suas quisque parte strenue agere perseverarunt, reus demisse supplicandi, patriarcha patrocinandi ardenter urgendo, denique imperator, procrastinandi ac differendæ sine fine gra-

6άλλων οὐκ ἤνυτε τὸ παράπαν. Τριῶν οὖν ὁ μὲν [P. 308] ἐδέετο συνεχέστερον, ὁ δὲ προσέκειτο καρτερώτερον, βασιλεὺς δὲ τρίτος ὑπερετίθετό τε καὶ ἀνεβάλλετο. Καὶ ὁ μὲν ἐδέετο προσαναφέρειν καὶ πάλιν, ὁ δὲ πείρᾳ γνοὺς οὐκ ἀνύσων (ᾔδει γὰρ καὶ παροργίσων, εἴ αὖθις λέγοι), τὸ καθ' ἑαυτὸν οἷον πρὸς τὸν ἱκέτην ἀπολογούμενος ὡς οὐ καταῤῥᾳθυμήσας τῷ βασιλεῖ προτείνειν τὰ τούτου δίκαια, Θεὸν παρεισῆγε τῆς σπουδῆς μάρτυρα καὶ, « Θεὸς ὁρᾷ τὰ περὶ ὧν προβάλλῃ, » ἔλεγεν. Ὁ δ' ἐκεῖσε παρὼν συκοφαντήσας τὸν λόγον συμπλάττει τὸ ψεῦδος, ὡς Θεὸν δῆθεν κατὰ βασιλέως ἐκλαλουμένου τοῦ ἱερέως εἰς τὴν τῶν ἀδικουμένων ἐκδίκησιν. Τούτοις ὡσπερεί τισιν ἰσχυροῖς κατασείσταις ὑποχαλᾷν τὸν πύργον τῆς ἐκείνου ψυχῆς ᾤοντο. Ἦν δ' ὁ τὰς ὁρμὰς σφίσιν ὑπανάπτων ὁ τῆς Ἐφέσου Ἰσαὰκ, εἰς πα- B τέρα τεταγμένος τῷ βασιλεῖ, οὐδεμίαν δ' ἔχων αἰτίαν ἀπεχθείας τῷ πατριάρχῃ παρόσον τὸ τὰ δοκοῦντα ξυμπράττειν αἱρεῖσθαι τῷ βασιλεῖ, ἢ γοῦν τοῦτο μόνον ἢ καὶ δεύτερον τὸ τὰ κατ' ἀνατολὴν πατριαρχικὰ ὑφ' αὑτῷ θέλειν ποιεῖσθαι, μηδὲν ἀξιῶν πλέον ἔχειν τὸν πατριάρχην εἰς ἐνορίαν ἢ κατὰ μόνην Κωνσταντινούπολιν περιοριζόμενα, τὰ δ' ἔξω ταύτης ὑπὸ

A τοὺς ἐπισκόπους γίνεσθαι, ὧν δήπου καὶ αἱ ἐνορίαι εἰσί. Ταῦτ' ἔσπευδε καὶ κατώρθου οὐκ ἄλλῳ τῷ μηχανήματι ἢ τῷ διιστᾷν βασιλέως τὸν ἱερέα. Ὃ δὴ καὶ ἐποίει τοὺς κατηγοροῦντας δεχόμενος καί γε κατὰ τὸ δυνατὸν ὑποθάλπων.

ιαʹ. Ὅπως βασιλικὴ νεαρὰ προβαίνει ἐπὶ τοῖς σταυροπηγίοις.

[P. 309] Προβαίνει γὰρ νεαρὰ βασίλειος ἄλλ' ἄττα πλεῖστα διοριζομένη καὶ τάττουσα, καὶ τὸ τὰ ὁπουδηποτοῦν πατριαρχικὰ, ὅσα ἐν χώραις καὶ μοναῖς, ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους ὧν αἱ ἐνορίαι τελεῖν. Ἔγκλημα γὰρ ἐφαίνετο καὶ παρὰ κανόνας τὸ ἐκ παλαιοῦ γινόμενον, ὑπερόριον κεκτῆσθαι τὸν Κωνσταντινουπόλεως δίκαιον, μηδὲ τοῦτ' εἰδότος τοῦ λέγοντος, ὡς B κολούει τῷ πατριάρχῃ τὸ οἰκουμενικὸν, ἐντὸς αὐτὸν περιορίζων τῆς Κωνσταντίνου, μηδ' ἐνορίαν ὅσα καὶ τοῦ τυχόντος ἐπισκόπου προσνέμων. Ἀλλ' ὁ Ἰσαὰκ τότε τὸν καιρὸν τῆς ἀπεχθείας ἁρπάσας ὡς ἕρμαιον, περιεποίει τοῖς ἐπισκόποις αὐτοῦ, ταυτὸν δὲ καὶ ἑαυτῷ λέγειν, τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δίκαια. Τὸν μέντοι γε πατριάρχην οὐκ ἀνίει παρ' ὅλους δύο μῆνας ὁ βασιλεὺς ποτὲ μὲν εἰς κρίσεις ἐγκαθιστῶν,

tiæ. Quadam vice instabat vehementius apud Veccum cliens, ut pro se iterum imperatorem **451** rogaret. Ille autem experientia jam gnarus negationi dilationem obtendi, necnon intelligens, si denuo de hoc compellaret imperatorem, in iram se illum concitaturum, ut saltem clienti se purgaret forte suspectaturo ex eventu remissius egisse C patronum, Deum testem adhibuit sinceri sui ea in causa studii, alta voce contestans Deum utique, quem nil lateat, videre qua fide, quoque effectu eo patrocinio fungeretur. Ex hac Dei mentione calumniæ ansam qui præsens forte tunc adfuit delator sumens, multo deinde posterius in malignam istam accusationem processit, criminans scilicet patriarcham, dum supplicis causam ageret, diras Augusto imprecatum in ultionem negatæ supplici gratiæ. His quasi quibusdam machinis aut validissimis arietibus concussuros et dejecturos sese turrim illam invicti animi calumniatores nequissimi putabant. Incitabat autem eos accedens ad rem urgendam Ephesi antistes Isaac, quo spirituali Patre atque arbitro conscientiæ tunc Augustus utebatur, D non quod ullam ipse quidem proprie haberet odii causam adversus patriarcham, sed ut gratificaretur imperatori in eam quam ille hac arte procuratum ibat retusionem confidentiæ Vecci, ne deinceps tam libere agere secum auderet, efficacem pro virili conferret operam. Quanquam non aliena solum causa, sed proprii etiam respectu quæstus in hoc motum suspicabantur quidam, opinati studuisse per hoc ipsum rapta opportune occasione ex periculo Vecci, suo juri subjungere loca jurisdictioni patriarchæ reservata in cunctis per Orientem diœcesibus, ita ut ea tantum sacra loca quæ intra unam urbem Constantinopolim sita essent, ordinariæ potestati patriarchæ subjecta remanerent: quæ extra urbem essent, eorum auctoritate subjacerent præsulum qui diœceses ubi erant illa posita episcopali auctoritate gubernarent. Id ille olim meditatus tunc perfecit, non alia efficaciori adhibita machina quam imperatoris a patriarcha vel procurando vel provendo dissidio. Quod fecit hujus accusatores adjuvans, **452** et tota sua fovens potentia,

11. *Ut perlata promulgataque fuerit imperatoria novella de stauropegiis sive locis sacris proprie patriarchæ subjectis.*

Prodiit enim imperatoria Novella, qua cum alia decernebantur quædam, tum illud in primis, ut quæ ubicunque vel cujusquemodi loca vel, monasteria patriarchæ uni subjecta eatenus censebantur, ea deinceps episcopis, quorum illæ propriæ diœceses essent, jure ordinario subjacerent. Addebatur decreti ratio, per abusum videri et contra sacrorum canonum auctoritatem attentum id quod ex longo hactenus tempore factitatum fuerat, ut nempe patriarchæ Constantinopolitano ultra fines diœcesis propriæ jus competeret. Quod qui dicebat, non intelligebat eripere se patriarchæ titulum œcumenici, quippe quem circumcluderet urbe Constantinopoli, nec saltem ei concederet diœcesim quanta et qualis cuivis etiam vulgari tribuitur episcopo. Verum id tum quidem nihil pensi habens Isaac, et in lucri parte numerans oblatam occasionem gratificandi quomodocunque amicis suis episcopis, quos multos offendebant istæ in propriis diœcesibus exceptiones locorum subtractorum ordinariæ ipsorum potestati ac patriarchæ auctoritati subjectorum; et passim contendebant non plus juris Constantinopolitani in alienas dioceses quam cuique ipsorum in Constantinopolitanam esse. Cæterum patriarcham imperator

ποτὲ δὲ καὶ ὑπὲρ ἐκείνου ἱστάμενος καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἀπολύων ὡς συκοφαντούντων τῶν κατηγόρων ἄντικρυς. Ἦν δὲ διττὰ στρέφων, τοῖς μὲν κατηγόροις κατὰ πρόωπον ἐγκαλεῖν ἐφιεὶς καὶ δῆθεν ἐλέγχειν, ἐκεῖνον δ' αὖθις τὸ μέρος καταψῶν τε καὶ περιποιούμενος τῷ γ' ἐπικπίνειν ὡς πικρῶς συκοφαντοῖεν οἱ λέγοντες, καὶ εἰ ἤθελεν οὗτος λέγειν, οὐκ ἄν συκοφαντίας ἠνοίγοντο στόματα. Ἦν δ' ἐμφανὴς ἐντεῦθεν προσονειδίζων τῷ πατριάρχῃ τὸ πρὸς ἐκεῖνον φίλερι· ἔριν γὰρ τὸν ζῆλον, καὶ τὸ ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων λέγειν ἐνοχλεῖν ἔκρινεν.

ιβ'. Τὰ συμβάντα τῷ πατριάρχῃ διὰ τὴν τῶν Κολύβων ἀποστολὴν.

[P. 310] Οὐ χεῖρον δὲ καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ τῶν κατηγορημάτων συμβὰν, ὡς χάριεν, ἱστορῆσαι, καὶ δεῖξαι ὁπόσα πονηρία προσλαβοῦσα καιρὸν ἀνύει. Σύνηθες μὲν οὖν ἦν περιφανῶς τελεῖσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν τῆς Ὑπαπαντῆς ἑορτὴν, ἅτε κατ' ἐκείνην τυχόντος παρ' Ἰωσὴφ τοῦ κρατοῦντος τῆς συγχωρήσεως. ἦν δὲ καὶ ἑφθῷ σιτῳ σύναμα καρποῖς ὀπωρῶν ποικιλλομένας τὰς τῶν ἐκπωμάτων πλατείας εἰς εὐλογίαν προτίθεσθαι, ὧν ὡς ἀπαρχή τις ἡ κρείτ- A των τῷ βασιλεῖ προσήγετο ἐπιδόρπιος. Ἐπεὶ δ' εἰκὸς τὰς χαλκᾶς ἐκείνας πλατείας ὑποδοχὰς πλείστας οὔσας ἔξωθεν ἐρανίζεσθαι, σὺν ταῖς ἄλλαις ἦν μία δοκοῦσα καὶ πρωτεύειν τῷ κάλλει καὶ ἀξίᾳ τῷ βασιλεῖ προσάγεσθαι, ἣ δὴ καὶ γράμμασιν Αἰγυπτίοις ὡς ποικίλμασί τισιν ἐνεσκεύαστο. εἴθισται γὰρ, ὡς ἐλέγετο, Αἰγυπτίοις ἀντ' ἄλλων τινῶν ποικιλμάτων ἔν τε πέπλοις καὶ φωταγωγοῖς καὶ σκεύεσι παντοίοις τοῖς γράμμασι χρῆσθαι. Ἔτυχον δὲ τὰ γράμματα τοῦ καταράτου Μαχούμετ, ταυτὸν δ' εἰπεῖν καὶ Μωάμεθ, ὄνομα φέρειν εἰς ἔπαινον, Τοῦτο κύκλῳ τῇ πλατείᾳ ἐγγεγραμμένον τοὺς κατηγοροῦντας οὐκ ἔλαθε, Καὶ δὴ ἔξω κειμένης ἔτι πρὶν ἂν εἰσαχθείη τῷ βασιλεῖ, οὗτοι πέμψαντες ἀναγγέλλουσιν ὡς οὐκ εἰσιτά γε τὰ τῆς πλατείας εἰς βασιλέα φερούσης τὸ B ἐξάγιστον ὄνομα, καὶ ὡς ὁ πατριάρχης ἐωίτηδες ἐνσκενάσαιτο ἐκείνην πεμφθῆναι τῷ βασιλεῖ, ἥπερ μὴ μόνον οὐκ εὐλογίας μετὸν διὰ τὸ τῆς γραφῆς μυσαρὸν, ἀλλὰ καὶ μύσους τὰ μέγιστα προεστρίβετο. Ταῦτα πυθόμενος ὁ βασιλεὺς, πείρᾳ θέλων γνωρίσαι τὰ ἀγγελθέντα, ἐξ αὐτῆς πέμπει τὸν τοῦ κοιτῶνος παρακοιμώμενον τὸν βασιλικὸν Βασίλειον ξυνετὸν ὄντα γραμμάτων Ἀγαρηνῶν, καὶ ὃς ἀνεγίνωσκέ τι

ex suo voto his calumniis egregie exercitum per duos totos menses habuit, nunc sententiis eum judicum permittens, nunc ei visus suffragari criminibusque ipsum solvere, mentiri accusatores et nihil nisi meras afferre calumnias asserens. Sustinebat autem in hac quasi scena personam duplicem, hinc quidem palam accusatoribus permittens criminari patriarcham et ei dicam in os coram impingere, inde rursus eumdem seorsum conventum deliniens, condolere illi simulans quasi per calumniam injustissime vexato. In quo quam male cohærerent dictis facta palam erat. Si enim tam erat illi perspecta, quam videri volebat, innocentia delati, cur delatores tam licenter obstrepere tanto tempore sinebat, quos latebat neminem ne hiscere quidem ausuros, si eis vel semel declarasset imperator sibi displicere quod illi agerent? Sed hoc **453** omnes videbant ab astuto principe ita fieri, ut per se patriarcha, intelligeret luere se pœnam contentiosæ pertinaciæ qua jurgari cum principe non esset veritus. Jurgium enim ille ac contentiosam pugnacitatem appellabat religiosum zelum patrocinandi circumventis calumnia vel alia quavis injuria oppressis.

12. *Quid contigerit patriarchæ ex missione Colyborum.*

Non abs re fuerit et quod initia hujus accusationis accidit joculare ac dictu lepidum referre, ut ex hoc specimine lector æstimet quantum sibi licere malignitas velit et quid non occasione arrepta perficiat. Ad consuetum ubique ac semper celebrem apparatum ritumque augustum anniversario cultu honorandæ solemnitatis Hypapantes aliquid hoc tempore cæremoniæ exquisitioris adhiberi erat solitum in gratiam atque honorem imperatoris, quod is, ut dictum est, tali die communioni Ecclesiæ restitutus et anathemate solutus a Josepho fuisset. In his autem quæ ex abundanti addebantur ad passim usitatos ejus religionis ritus, illud erat ut in lancibus encaustico opere variegatis, pictura fructus fere autumnales exprimente, frumentum tostum C patriarchæ ad aram facientis benedictione sanctificandum offerretur, tum harum lancium eximia una, primitiarum ritu quodam, epulanti Augusto mensis secundis inferretur. Quoniam vero æenearum istiusmodi lancium ad hos usus corrogari ab externis plurimos necesse erat, inter illas quæ hoc anno commodatæ a variis fuerant, una forte speciosior visa cæteris, et eo digna præ cunctis quæ imperatori sisteretur, seposita ad hoc ipsum est. Huic porro, præter cæteram inducti eleganter tectorii speciem, Ægyptii quoque inscripti characteres inerant. Consuetum quippe, ut aiunt, Ægyptis est in velis candelabris vasisque reliquis insigniendis istam et litteris ipsorum speciose illitis ornamenti rationem affectare. Forte autem evenit, ut quæ hanc imperatori destinatam lancem elementa Ægyptia D pingebant, exsecrabilis **454** Machumetis, seu, quod idem est, Mahometis, honorifice nomen exprimerent. Non latuit accusatores circum orbem hujus patinæ abominandum id vocabulum inscriptum. Cum ea igitur adhuc in templo seposita, quemadmodum est dictum, ut ad imperatorem deferretur, staret, misso hi certo homine ei nuntiant lancem ipsi offerendam studiose delectam a patriarcha, quæ detestabilis esset nominis ascriptione profanata, ut videlicet pro separata Augusta ex ejus sacri apophoreti participatione gratia macula ipsi infandi piaculi contagione velut quadam exsecratæ superstitionis allineretur. Hæc audiens imperator,

καὶ τὸ ἀληθὲς προσεμαρτύρει τοῖς ἀπαγγείλασιν. Ἡ μὲν οὖν πλατεῖα οὐκ εἰσήγετο διὰ τὴν συνείδησιν, τὴν ἀποστολικὴν παραίνεσιν τοῦ βασιλέως τηρήσαντος· τὸ δὲ τῇ ἐξῆς ὡς ἔγκλημα καὶ τοῦτο προὐτίθετο μέγιστον.

ιγʹ. Ὅπως παρητήσατο τὸν θρόνον ὁ πατριαρχεύων Ἰωάννης.

[P. 311] Ὡς τοίνυν τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην ἐπὶ μησὶ δυοῖν ἐτρίβετο καὶ οὐδὲν ἠνύετο, μόνον δ' ὕθλος καὶ λοιδορία καὶ πᾶν ὅ τι κάκιστον ἦν, (καὶ τί γὰρ, ὅπου καὶ κλίμακα κατὰ φιάλης ἐνσκευασθεῖσαν τῷ πατριάρχῃ κατά τινα ἄνεσιν δένδρων ἐκεῖσε καταφυτευθέντων παντοίων, ὕλην εἶχον καὶ ταύτην τῆς κατ' ἐκείνου συκοφαντίας, παρ' ἣν αἰτίαν καὶ μόνον ἀκούσας κατὰ πᾶν ἐκέλευε καί γ' ἀφανίζειν τέλεον;) B ὡς γοῦν οὐδὲν ἄλλο ἢ λοιδορία ἠνύετο, σκοπὸς δ' ἦν ἐκεῖνον ἀπειρηκότα πρὸς τὰς ἐπιφορὰς τῶν ὕβρεων παραιτεῖσθαι τὸν θρόνον, μηνὸς Κρονίου, μεσούσης νηστείας, λίβελλον γράφειν τῷ συγγραφεῖ παραιτήσεως ἐπιτάττει, καί γ' ἐπιδοὺς βασιλεῖ προσποιουμένῳ μὴ δέχεσθαι ἀπηλλάττετο, καί φέρων τῇ τῆς Παναχράντου μονῇ ἑαυτὸν δίδωσιν. Ἦν οὖν ἡ Ἐκ- A κλησία ποιμένος κεχηρωμένη, μήτ' ἐκείνου παρόντος, καὶ ἄλλον ἀντεισάγεσθαι οὐκ ἦν ὅλως τῷ βασιλεῖ θελητόν· ἐν τῷ μεταξὺ γὰρ πέμπων καὶ αὐτὸν δὴ τὸν αὐτοῦ τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον ἐπειρᾶτο μαλάττειν·

ιδʹ. Τὰ κατὰ τοὺς πρέσβεις τοῦ πάππα καὶ τὸν πατριάρχην Ἰωάννην.

Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ πρέσβεις ἐκ Ῥώμης παρά τοῦ πάππα ἐφίστανται ἔξω που πόλεως τῆς Ἀδριανοῦ ἐπανήκοντι βασιλεῖ. Καὶ ὃς θέλων συσκιάζειν σφίσι τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην, ἐκείνοις μὲν αἰτίας πλαττόμενος ὡς ἀπειρηκὼς ἔλεγε πρὸς τοὺς πόνους ὁ πατριάρχης, καὶ ἀνεθῆναι θέλων ἐπὶ πολὺ, ἐκχωρεῖ πρὸς καιρὸν τοῦ πατριαρχείου. [P. 312] καί γε μέλλειν B ἐντυχεῖν σφᾶς ἐκείνῳ παρά τισι τῶν κατὰ τὴν πόλιν μονῶν· ἐκεῖνον δὲ πέμψας ἠξίου ἀποθέσθαι μὲν τὰ τῆς μικροψυχίας ὡς ὄντος καιροῦ μᾶλλον ἢ βουλήσεως, ἀπελθεῖν δὲ πρὸς τὴν μονὴν τῶν Μαγγάνων, κἀκεῖ τοῖς πρέσβεσιν ἐντυχεῖν παραγεγονόσι, μηδὲν τῶν προτέρων σημήναντα. Οὕτως ἔλεγε, καὶ ἅμ' ἐκείνοις τὴν πόλιν εἰσήρχετο. Πρὶν δ' ἐντυχεῖν ἐκείνους συνόδῳ καὶ πατριάρχῃ, ὁ βασιλεὺς γνοὺς τὸ

quo ab liquidum exploraret an ita haberent, curriculo mittit Augusti cubiculi præfectum Basilium, peritum Sarracenicarum litterarum, qui ubi legisset, rem vere fuisse nuntiatam imperatori retulit. Prandenti ergo mox Augusto cum esset de more lanx allata, non admissa ab eo est, quasi religioso metu conscendæ noxæ, et cura obsequendi C Apostolico mandato jubenti eum qui cognoverit cibum ipsi appositum oblatum prius idolo fuisse, abstinere illius esu propter conscientiam. Postridie porro ad crimina patriarchæ afficta novum istud tanquam omnium maximum invidiosissime adjunctum est.

13. *Ut patriarcha Joannes throno renuntiaverit.*

Cum igitur duobus, ut dixi, mensibus agitata hæc patriarchæ accusatio fuisset, nec quidquam proficeretur, sed ludibrium, contumelia, et quidquid dici pessimum potest, in re tota versaretur, (quid enim pro bono et æquo facturos speres, qui etiam scalæ formam peregrinis litteris, ludo quodam pictoris inter anaglypha implexarum arborum amœnæ varietatis **455** per phialam conscribillatæ, D in atrocem calumniam traxerint quasi piaculi nefandi, cujus ad solam mentionem conclamandum exterminium esset ultimum ei quicunque insimularetur tam horrendi videlicet sacrilegii?) cum, inquam, judicium id nihil nisi petulans convicium et ignominiosa traductio patriarchæ nominis et existimationis esset, facileque appareret unum illud spectare auctores fautoresve tumultuosæ hujus criminationis, ut qui ea licentissime incomitiabatur, ferendæ impar istiusmodi vexationi atque infamiæ sedem honoremque detrectaret, id Joannes intelligens, mense Martio circa medium quadragenarii jejunii, me hujus historiæ scriptorem jussit libellum abdicationis suæ conscribere; quem cum imperatori obtulisset, illo simulante se non accipere, continuo recedens in Panachrantæ monasterium se abdidit. Erat ergo Ecclesia pastore viduata, hoc quidem non comparente, et alium in ejus locum subrogare nolente omnino imperatore. Nam inter alios quos ad patriarcham ex isto recessu revocandum et ut publico ac suo muneri se redderet orandum per id tempus allegavit, ipsum etiam filium proprium et imperii collegam Andronicum conferre se ad illum et conari exorare jussit.

14. *De legatis papæ et patriarcha Joanne.*

Dum hæc geruntur, legati Roma a Papa missi occurrunt imperatori revertenti Adrianopolim et illam civitatem nondum ingresso. His ille in primis studuit quæ circa patriarcham nuper evenerant in speciem quam minimum invidiosam fucare, ac quod dissimulari nequibat factum, inumbare comminiscendis causis, cum diceret prægravatum patriarcham laboribus functionis istius, quo ab iis respiraret otiosius seque reficeret, e patriarchali ad tempus excessisse palatio, futurum tamen ipsis præsto cum eo congressuris apud quædam urbis monasteria. Ipsum autem Vecum per certos a se missos rogavit, deponeret pusillanimitatem omnem; **456** quæ acta essent imputaret tempori potius quam voluntati suæ; conferre se ne gravaretur in monasterium Manganorum congressurus cum legatis illuc occursuris, quibus orabat ne significaret quidquam eorum quæ nuper contigissent. Sic præmunito patriarcha ingressus urbem est cum legatis imperator; et quorsum ea legatio spectaret intelligens, dedit operam ne illi cum synodo cumque

τῆς πρεσβείας κεφάλαιον, τὸ δ' ἦν μὴ λόγοις εἶναι τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν εἰρήνην καὶ μόνοις, ἀλλ' ἔργῳ δεικνύντων τῷ καὶ σφᾶς κατ' ἐκείνους τὴν πίστιν ὁμολογεῖν, καὶ οὕτω πληροφορεῖν τὴν ἕνωσιν. Παρωτρύνοντο γὰρ κἂν τοῦτο καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων, ὡς ἔλεγον, σχιζομένων, οἳ δὴ καὶ πολλοῖς τῶν ἐν ἐκείνοις φρερίων μιγνύτες χλεύην ἔλεγον τὴν εἰρήνην εἶναι, καὶ δεῖν δοκιμάζειν εἰ καὶ αὐτοὶ τὸ Τύμβολον οὕτω λέγοιεν, οἰομένων ἐντεῦθεν εἰς μερίμνας ἄγειν τὸν βασιλέα, ὡς δυοῖν ἐξ ἀνάγκης γενέσθαι θἄτερον, ἢ μὴ καθυποκλιθέντος τὴν εἰρήνην συγχέεσθαι, ἢ καὶ τι τῶν κειμένων παραβάντα μειζόνως ἁμαρτεῖν, καὶ σφᾶς ἰσχυρίζεσθαι φεύγειν ἔτι δικαίως τὴν ἕνωσιν ὡς ἄντικρους παραβάντων. Γνοὺς ταῦτα τοίνυν ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰδὼς ἐξαπιναίως ἀκούσαντος θορυβηθησομένους καὶ τοὺς τέως εἰρήνην ἄγοντας, πέμψας πετακαλεῖται καὶ ἀρχιερεῖς καὶ κλῆρον ἅπαντα, καὶ σφᾶς κατ' ἰδίαν λαβὼν (κοσμικοῖς γὰρ ἀπείρητο μὴ παρεῖναι).

ιε'. Πληροφορία βασιλέως πρὸς τοὺς τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὰς παραλόγους ἀπαιτήσεις τῶν πρέσβεων.

[P. 313] « Τὰ μὲν τῶν παρόντων, εἶπεν, ὅπως καὶ

A κατεπράχθη καὶ μεθ' ὅσης τῆς δυσχερείας ἡνώθη, οἴδατε πάντως. ἐπεὶ οὐδ' ἐμοὶ τόσον ἀναλγήτως ἔχοντι τάδ' ἐφῆπται. Οἶδα γὰρ καὶ πατριάρχην ἐντεῦθεν παριδὼν, τὸν Ἰωσὴφ, λέγω, ὃν δὴ ἴσα καὶ τὸν γεννησάμενον ἔστεργον, μᾶλλον δὲ καὶ ἔτι πλέον, ἐπεὶ ἐκεῖνος μὲν τῆς εἰς σφᾶς προόδου, οὗτος δὲ τῆς εἰς τὸ κρεῖττον ἐπανελεύσεως αἴτιος γέγονεν. Οἶδα καὶ πολλοὺς βιασάμενος καὶ τοὺς φίλους σκανδαλίσας, πρὸς, δὲ καὶ τοὺς ἡμετέρους λυπησας. Καὶ μαρτυρήσουσιν οἱ ἐν φυλακαῖς, προσγενεῖς, οἷς παρ' οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ πρὸς Ἰταλοὺς πραγματευθὲν καὶ μόνον ἥ τε πρὸς ἡμᾶς ὀλιγωρία ξυνέβη καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν αὖθις ὀργὴ σφίσιν. Εἶχον μὲν οὖν ἐπὶ λογισμῶν ἀνύσαι τὸ πᾶν ἐντεῦθεν, ὡς μηδὲν πλέον ζητησόντων τῶν Ἰταλῶν· οὕτω γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς B ἐποιούμην τὰς συνθεσίας, καὶ ὁ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ χρυσοβούλλειος λόγος τοῖς λόγοις που μαρτυρήσει. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἡμετέρων τινὲς, ὡς πέπυσμαι, καὶ μᾶλλον οἷς ἁνδάνει τὸ σχίζεσθαι, οὐκ οἶδ' ὅ τι παθόντες, εἰ μή τις πεῖράν θ' ἡμῶν ταῦτ' εἴποι καὶ μεριμνῶν ἐπανάστασιν, φρερίοις ἐντυχόντες κατά που τὴν περαίαν χλεύην τὴν εἰρήνην εἶπον καὶ ἀπάτην εἶναι, καὶ προὐβίβασαν ζητεῖν σφᾶς τὸ πλέον κατὰ

patriarcha prius agerent, qnam ipse quæ ad rem putabat opportuna prævertisset. Quod præcipunm in mandatis legati habebant hoc erat, serio denuntiare Græcis pacem Ecclesiarum non meris verbis contineri, sed factis. Probare ipsos et præstare rebus ipsis oportere quæ dictis ostentassent, se nimirum in unius ejusdemque confessione fidei C convenire cum Latinis. Sic eos demum persuasuros pacem inter Ecclesias concordiamque vere coalitam. Atque in hoc, ut contino fieret vehementer insistere jussi erant argumento necessitatis ducto a schismate quod aiebant inter nostros esse, aliis alios aversantibus, prout scilicet admitterent aut rejicerent pacem de qua conventum videbatur. Et revera quidam etiam nostrorum, Freriis sese multis iis admiscentibus assensi, paria cum his et ipsi loquebantur, affirmantes pacem quæ velut firmata jactaretur, nihil hactenus nisi ludibrium videri. Unde tanto jam speciosius legati contenderent veniendum ad explorationem, et certum experimentum capiendum fidei ac sententiæ Græcorum. Ejus porro pignus idoneum fore, si et ipsi Symbolum sicut Latini pronuntiarent. D His illi postulandis in arctum se coacturos imperatorem arbitrabantur. utique necessario ex his secuturo duorum altero, aut ut eo non annuente quod petebant pax rescinderetur, aut ut eodem transgressionis conventorum palam convicto, ac per hoc criminis majoris manifeste reo, plausibilior jam ipsi causa suppeteret constanter abnuendi communionem cum eo velut adhærente trangressoribus pactorum manifestis. Talia versare animo legatos cum præsensisset imperator, et inde intelligeret Græcos, qui eatenus **457** actis utcunque jam acquiescebant, ejusmodi audita oratione legatorum statim tumultuaturos, missis quoquoversum certis hominibus ad se convocavit episcopos et clerum universum, illisque seorsum adhibitis (nam sæculares adesse vetuit) in hæc verba locutus est :

15. *Oratio qua imperator certo persuasa ecclesiasticis sua in proposito constantia, præmunivit eos ne turbarentur ad inconvenientes petitiones legatorum.*

« Quæ in statu præsenti Ecclesiæ cernuntur, quemadmodum acta sint et quanta cum difficultate perfecta, scitis omnino ; neque mihi adeo hebes ad molesta sensus est, ut tam cito memoria evolaverint ea quorum eventus acri meo dolore redemptus est. Recolo enim me ne tenerrimis quidem affectibus, ut ea conficerem, pepercisse. Unum, ut scitis, habui cui nihil minus pietatis et amoris, quam genitori tribuerem : imo aliquanto plus ei me debere rebar, quoniam cum pater in hanc me lucem eduxerit, hic mihi exorto sacramentorum religionis usuram et communionem Ecclesiæ restituit, quod beneficium arbitror majus. Josephum tamen charissimum mihi caput hac causa despicere sustinui. Multis præterea vim feci, securus offensionis amicorum. Et vestro quoque corpore non paucos haud leviter vexavi. Testes sint qui e nostris quoque propinquis in custodiis squallent; quibus ista cum Italis conventio causa fuit unica et obsistendi nostræ voluntati et iræ vicissim nostræ subeundæ. Sic autem cum illa gererem putabam, constiturum intra hos terminos negotium, nec plus ad ejus perfectionem Italos quæsituros. Ita enim promisi dudum vobis, et exstat in Ecclesia nostræ hujus persuasionis illustre documentum, diploma in hanc sententiam disertum cum appositione bullæ aureæ. Quoniam vero nostrorum quidam, quibus

τινα δοκιμὴν, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τῆς ἐπιστάσης πρεσβείας κεφάλαιον, βούλομαι προλαβὼν μικρὰ πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν καὶ πληροφορῆσαι, ὡς ἂν μὴ ἐξαπιναίως ἀκούσαντες ταραχθείητε, μηδέ τι πάλιν ἡμῶν τὸ πρὸς σφᾶς κυβερνητικὸν ἰδόντες ὑποψίαις ταῖς οὐ καλαῖς περὶ ἡμῶν βληθείητε. Ἐγὼ γὰρ, κἂν συνίστωρ εἴη Θεὸς, ὑπὲρ τοῦ μή τι παραλυθῆναι τῶν ἡμετέρων μέχρι καὶ αὐτῆς κεραίας ἢ μὴν ἰῶτα, αὐτὸς ἐγὼ καθυπισχνοῦμαι αὐτὸ τὸ θεῖον Σύμβολον τῶν Πατέρων ἐνθεῖναι σημαίᾳ, καὶ πολεμῆσαι μὴ ὅτι γε Ἰταλοῖς, ἀλλὰ καὶ παντὶ ἔθνει ὑπὲρ τούτων ἀμφισβητοῦντι. Καὶ αὕτη μέν ἐστιν ἡ πληροφορία, ἣν δίδωμι πρὸς ὑμᾶς· ἄλλως δὲ κυβερνῆσαι καὶ μετ' εἰρήνης ἀποπέμψαι [P. 314] τοὺς πρέσβεις οὔτ' ἐμοὶ νέμεσις πάντως οὔθ' ὑμῖν ἀδικία τὸ σύνολον. Ἀξιῶ οὖν καὶ προσπτύσσεσθαι σφᾶς φιλικῶς καὶ ἀσπάζεσθαι εὐμενῶς, μήπως καὶ τὴν θήραν, ὃ δή φασιν, ἀνασοβήσωμεν, καὶ μᾶλλον πάππα γεγονότος νέου, καὶ οὐ κατὰ τὸν Γρηγόριον ὄντος εὐμενοῦς οὕτω τοῖς ἡμετέροις πράγμασι. Τὸ δ' ἐντεῦθεν ἐμοὶ μελήσει, μηδὲ διωρίαν λαβόντι βουλῆς, τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀποκρίσεως. » Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος ὁ μὲν πατριάρχης ἐφίσταται τῇ τῶν Μαγγάνων μονῇ, καὶ οὕτω τὰ καθ' αὐτὸν διασκευάζεται ὡς μηδὲ τῶν εἰς αὐτὸν πραχθέντων γνῶσίν τινα παρασχεῖν σφίσι· τῶν δ' ἀρχιερέων τε καὶ τῶν ἐκκρίτων τοῦ κλήρου ἀμφ' αὐτὸν συναχθέντων παραγίνονται καὶ οἱ πρέσβεις. Καὶ τὰ τῆς πρεσβείας κινοῦντες, δῆλον ἦσαν ἐκεῖνα προτείνοντες ἃ δὴ φθάσας ὁ βασιλεὺς προεδήλου· παρ' ἣν αἰτίαν καὶ προενηχηθέντες εὐμενῶς ἤκουον, ἃ δὴ μὴ προμαθόντες καὶ λίαν δυσχερῶς ἂν ἠνωτίζοντο.

ις'. Ὅπως ἀπεστάλησαν οἱ πρέσβεις ἰδεῖν τοὺς ἀποκλείστους ἐν φυλακῇ.

Ταῦτ' ἄρα καὶ βασιλεὺς ὡς οὐ χλεύην εἶναι τὴν εἰρήνην πληροφορῶν, τὸν Ἐφέσου Ἰσαὰκ σὺν πρέσβεσιν ἀποστείλας καθειργμένους ἐδείκνυ προσγενεῖς ἐν ταῖς φυλακαῖς. Οἱ δ' ἦσαν ὁ πρωτοστράτωρ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὁ πιγκέρνης Ῥαοὺλ Μανουὴλ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰσαάκιος, καὶ τέταρτος ὁ τοῦ πρωτοστράτορος αὐτανέψιος Παλαιολόγος Ἰωάννης· οἳ δὴ καὶ τέτραχα κοσμηθέντες, εἴποι τις ποιητὴς, βαρείαις ἁλύσεσι φυλακῆς τετραγώνου γωνίαν ἐπεῖχεν ἕκαστος. Τότε καὶ ὁ πιγκέρνης Ῥαοὺλ ἰδὼν τὸν Ἐφέσου, καὶ οἷον ὑπερπαθήσας εἰ αὐτὸς μὲν ἐν ἀνέσει

nimirum discidium cordi est, nescio qua moti causa (nisi quis dixerit ad probationem hæc nostram et angorum cumulum **458** contingere) cum Freriis apud Peræam congressi dixerunt nihil nisi ludibrium et fraudem banc pacem esse, et hoc imprudenti dicto Latinis occasionem præbuerunt exquirendi plus aliquid, ut experimento satis certo constet serio ac vere rem peractam, unde hæc, quam audituri mox sumus, legatio nata est, cujus scopum præcipuum esse comperi hoc quod modo dixi a nobis exigere, volo paucis præoccupare ac præmunire vos, ne ubi quæ illi loquentur audietis, subito conturbemini, neve in vestros animos suspicioni de nobis sinistræ ulli pateat aditus, utique postquam clare perspexeritis quam sincera quamque constanti ratione in tota hujus cum Latinis gubernatione negotii versemur. Ego enim sancte polliceor, et ut conscium habeo Deum, ita testem invoco eumdem irrevocabilis propositi : profiteor, inquam, et verissime promitto rigorem inflexibilem usque ad exclusionem vel iotæ vel apicis unius. Confirmoque me neutiquam passurum addi Symbolo Patrum vel minimam notulam ; et si opus sit, ea causa bellum suscepturum, non solum cum Italis, sed cum quavis omnino gente ad id nos adigere volente. De hoc certi estote, in quod do vobis fidem plenissimam. Cum eo tamen deprecor ne placide rem administrare ac pacifice dimittere legatos vel mihi ad reprehensionem imputetur, aut ad damnum ullum vestrum injuriamve pertinere omnino censeatur. Volo igitur et amplecti eos amice et salutare benevole, ne forte, quod dicitur, feris intempestive terrendis venationis fructum perdamus. Quæ magis nunc necessaria est cautio, cum papa novus sit, isque haud pari ac Gregorius favore in res nostras instinctus. Meæ de cætero curæ fuerit ita illis respondendo satisfacere, ut a fixa in statuto jam consilio **459** constantia ne minimum quidem deflectamus. » Talia locuto imperatore, patriarcha quidem in Manganorum monasterium se contulit, et ita se gessit ut nulla eorum quæ in eum acta fuerant notitia per eum ad legatos emanaret. Congregatis porro ibi ad eum episcopis ac primoribus cleri adfuerunt et legati, et videlicet palam et libere illa ipsa protulerunt quæ postulaturos ipsos jam imperator præmonuerat. In quo ejus providentiæ fructus is constitit, ut tantæ offensionis verba placide ac sine tumultu audierint, irritabiles alioqui homines, quos, nisi prudenti fuissent admonitione præparati, certo certius est in acre jurgium prima illa mentione prorupturos.

16. Ut deducti sint legati ad custodias publicas, visuri eos qui illic clausi tenebantur.

Excogitavit et aliud imperator perefficax futurum ad persuadendum legatis non esse ludibrium pacem jam factam. Misit videlicet Ephesi episcopum Isaacum cum legatis in custodias publicas, jubens ipsis illic ostendi cognatos ipsos ac necessarios suos ibi detentos, quod paci non consensissent. Ili erant protostrator Palæologus Andronicus, pincerna Raul Manuel, frater hujus Isaacius, et quartus protostratoris ex fratre nepos Palæologus Joannes ; qui sane in aspero ornatu, ut poeta quispiam diceret, quadrati unius carceris singulos singuli angulos tenebant, gravibus vincti catenis. Tunc pincerna Raul Ephesinum videns, et scilicet indignans eum quidem libere in remissione ac deliciis vivere, se autem cum sociis conflictari tetri carceris ærumnis ecclesiasticam ob causam, pro qua ipsum nimirum,

ζῇ, ἐκεῖνοι δὲ προσταλαιπωροῦνται τῇ φυλακῇ, ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνον μᾶλλον ἢ αὐτοὺς ἔδει μάχεσθαι, συνάγει τε λεληθότως τὴν ἅλυσιν ἣν ἐφόρει, προάγων ὅσον ἦν ἐγγυτέρω, καὶ σφάκελλον ποιήσας τὸ πτύγμα κατ' ἐκείνου ῥίπτει ὡς πλήξων, κἀν ἀπετύγχανεν εἰς ἑαυτὸν τοῦ τραχήλου τὴν ἅλυσιν ἕλκοντος.

ιζ. Ὅπως ἀνήχθη ὁ Ἰωάννης ἐς τὸ πατριαρχεῖον τὸ δεύτερον.

[P. 315] Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐς πίστιν ἐντεῦθεν τοῦ ἀληθῆ πράττειν τοῖς πρέσβεσιν ἀφοσιωσάμενος, προὔργου παντὸς τίθεται τὸ καὶ αὖθις τὸν πατριάρχην ἀναγαγεῖν. Οὔτε γὰρ ἐν παραδοχῇ τὰ τῆς παραιτήσεως τοῖς ἀρχιερεῦσι, κἂν ὁ βασιλεὺς ἐδέχετο ταύτην· ἀλλ' οὖν οὐ προΐσχετο ὅλως αὕτη τῶν ἱερῶν πραγμάτων ἀνάξιον, μόνον δὲ θόρυβον παρά τῶν καὶ ταραχὴν ἄλογον, καὶ ὅτι πληχθέντων ἐπὶ τούτοις τὰς συνειδήσεις τινῶν οὐκ ἔκρινε δεῖν προσμένειν, μή πως, φησί, τισὶ παρὰ συνείδησιν ᾖ τὸ προσέρχεσθαι. Τοῦτο δὲ τί ἂν παραιτήσεως ἔχοι; εἰ μὴ A καὶ μᾶλλον ἐλέγχου τοῖς τὴν κακίαν οἵοις τ' οὖσι κωλύειν. Ὅθεν καὶ κοινῇ σκέψει ἀξιοῦσιν ἀρχῆθεν τὸν ἄνδρα τὴν προστασίαν δέχεσθαι. Ὁ δ' οὐχ ὑπήκουε, ζητῶν τὴν ἐπὶ τοῖς συκοφάνταις ἐκδίκησιν. Τὸ δ' ἦν καὶ ἓν τῶν ἀδυνάτων τῷ βασιλεῖ, προϊσχομένῳ συνήθειαν ἄλογον τῶν κρατούντων, καθ' ἣν τὴν μὲν συκοφαντίαν ἰᾶσθαι καὶ τὸν συκοφαντούμενον ῥύεσθαι τοῦ κινδύνου, συκοφάντην δὲ μηδ' ὁπωσοῦν τιμωρεῖσθαι, κἂν συκοφαντοίη τὰ ἔσχατα, τέτακται· μηδὲ γὰρ εἶναι τὸ ἀληθὲς τῷ βασιλεῖ μανθάνειν, ὅπου τῷ μὴ ἀποδείξοντι κίνδυνον ἐφῆφθαι ξυμβαίνοι. Ταῦτ' ἄρα καὶ μὴ ἀνύων, καὶ μᾶλλον ἀφιέναι τὸ πταῖσμα παρακαλούμενος, μίμησιν φέροντα τοῦ Χριστοῦ, τὴν πρόκλησιν δέχεται, καὶ ἕκτῃ Ποσειδεῶνος ὑπὸ λαμπρᾷ τῇ δορυφορίᾳ συγκλητικῶν τε ἅμα καὶ ἐκ- B κλησιαστικῶν, τῆς αὐτῆς ἰνδικτιῶνος, ἀνάγεται. Τότε συμπλασάμενοι γράμμα τῆς πρὸς τὸν πάππαν ἀπολογίας (Οὐρβανὸς δὲ τότε ἦν) πολλαῖς μὲν ὑπογραφαῖς μήτ' ὄντων ἐπισκόπων μήτ' ἐπισκοπῶν οὐσῶν, μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ χειρὶ τοῦ γραφέως, ὡς δῆθεν

utpote antistitem, certare ac dura subire fuerat æquius, collegit clam in manum e pendentium, quibus ligabatur, tractu **460** catenarum volumen grave, et observato tempore quo episcopus tam prope ad ipsum accesserat ut contiguus intra jactum videretur, ferream in eum intorsit fascem, ferire studens; etsi aberravit ille quidem, catenis, ipso collum retrahente unde pendebant, ad ipsum intacto antistite redeuntibus.

17. *Ut Joannes in patriarchales ædes inductus denuo sit.*

Cæterum imperator hoc quasi primo officio defunctus demonstrandi legatis serio rem a se actam, qui non dubitasset tantæ dignitatis viros ea de causa tetro carceri addicere, operæ pretium se præterea facturum existimavit, si patriarcham liberæ suæ potestatis functioni restitueret. Rem eam sui arbitrii putabat esse, quippe non alia corrogatione suffragiorum aut repetitione electionis egentem. Haud enim vere vacasse unquam Constantinopolitanam sedem Vecci abdicatione, quam utcunque imperatori significatam et oblatam episcopi nec admisissent nec probassent. Sed neque is ipse libellus recusationis sedis, quem imperatori a Joanne datum diximus, iis erat formatus verbis, quæ veras canonicasque legitimæ depositionis causas exprimerent. Etenim haud in eo quidquam allegabatur quo appareret Joannem ut indignum eo loco et administrationi Ecclesiæ ineptum aut imparem inde submoveri. Causabatur ibi tantum ipse Veccus tumultuari contra se quosdam, a quibus etsi pateretur injustam vexationem ipse innoxius, tamen vereri sese offensionem infirmorum, qui forte vulgatis in se calumniis moti ad dubitandum ecquid citra noxam et piaculi contagionem possent tam diffamati hominis uti consuetudine, oblatis deinde occasionibus cum eo agendi æstuarent animo, et forte contra officii præscriptum ex errore natum operarentur. Ea de causa ducere satius renuntiare dignitati, et eo loco cedere ubi se nonnisi cum aliquo scandalo aut saltem periculo teneras pusillorum conscientias lædendi hærere non posse judicaret. In his autem quæ vola quodque vestigium abdicationis appareret? Ubi potius tacita querela sugillarentur illi qui cum potuissent improborum malitiæ obsistere, auxiliari circumventæ innocentiæ omisissent. His cum ab imperatore C tum a synodo consideratis, communi omnibus consensu visum est restituendum Joannem in intermissum exercitium nunquam abrogatæ ablatæve potestatis. **461** Ad quod cum idem consequenter vocaretur, renuebat obsequi, postulans prius affici pœnis meritis, qui se calumniose criminando traduxissent. Verum id posse impetrari ab imperatore sperandum non erat: causabatur enim ille se id facere nequire. Tenebat videlicet mordicus inveteratum in aulis morem delationes cujusquemodi inter principatus instrumenta censendi, et sic calumniæ medendi, cum regnantibus expedit aut libet, ut eximatur quidem periculo male culpatus insons, impune autem omnino ferat iniquus accusator quantumvis falsæ atque impudentis criminationis scelus. Cui flagitioso abusui hanc solent D causam obtendere, quod omnis spes ac facultas principi eriperetur cognoscendi quidquam de machinationibus occultis, quæ contra ipsum aut rempublicam iniri contingeret, si gravi periculo deterrerentur ab audenda denuntiatione qualescunque delatores. Ergo imperator certus convictos licet calumniatores non ulcisci, egit ipse cum Vecco, rogans etiam atque etiam, condonaret iis noxam exemplo Christi. Nec ille ad extremum abnuit; et assensus jam studiis cunctorum die sexta mensis Augusti ejusdem indictionis, splendido deductus comitatu senatorum et Ecclesiæ procerum, in pala-

πολλῶν ἱερῶν ἀνδρῶν καὶ μεγάλων κατησφαλίζοντο, εἰ μὲν καὶ πατριάρχῃ δοκοῦν, οὐκ οἶδα, τέως δέ γε καὶ λίαν τῷ βασιλεῖ, φέρειν πίστεις προνοουμένῳ ἐπὶ τῇ τῶν Ἐκκλησιῶν συμβάσει παρὰ δοκούντων πολλῶν καὶ κατ' ἐκείνους ἐπισκόπων. Καὶ γὰρ σφίσιν οὕτω τὰ τῶν ἐπισκόπων ἐπεπύκνωτο [P. 316] ὡς καὶ εἰς ἑκατοστύας. ἀριθμεῖσθαι πλείστας τὴν παρ' ἐκείνοις σύνοδον. Ταῦτ ἄρα καὶ τὰ ἡμέτερα ἐξισάζειν θέλων ἐκείνοις ταῦτ, ἔπραττε. Πολλαῖς δ' ἑτέραις γραφαῖς τῶν ἡμετέρων Πατέρων, ταῖς ἐκ τοῦ Υἱοῦ δηλαδὴ προχεῖσθαι, χορηγεῖσθαι, δίδοσθαι, ἐκλάμπειν, ἐκφαίνεσθαι, καὶ ταῖς ὁμοίαις, τὴν τοῦ ἐκπορεύεσθαι λέξιν ἐπείλυον, δηλοῦντες καὶ τοῦτο, ὡς « Καὶ τοὺς μὴ πειθομένους εἰρηνεύειν ταῖς ἀξίαις δίκαις καθυποβάλλομεν. » Τὸ δ' ἄρ ἦν ὄνειρος, καὶ ἐπὶ ψεύδεσιν ἐγκληθέντες ἀπολογούμενοι οὐ διαλύειν, ἀλλὰ συνιστᾷν τὸ ἔγκλημα τοῖς εἰδόσι διεγινώσκοντο. Ἔμελλε δὲ καὶ τοῦτο τοῖς ταλαιπώροις τῆς. Ἐκκλησίας ἐσύστερον πρόσκομμ' εἶναι, ἐγκαλουμένοις ὡς

A ἐξεκηρύχθησαν οἱ ὀρθόδοξοι, καὶ αἱ πρὸς τὸν πάππαν γραφαί, φασί, μάρτυροι σοφώτατοι. Τὸ δ', ὡς ἐμὲ γοῦν εἰδέναι, ἄλλως εἶχεν, εἰ καὶ πρὸς τὸν πάππαν κατά τινα θωπείαν οὕτως ἐγράφετο.

ιη'. Τὰ κατὰ τὸν Ἰγνάτιον καὶ Μελέτιον, ὅπως εἰς τὸν κάππαν ἀπεστάλησαν.

Ὅτι δὲ κἀκείνοις μάταια ἦσαν τὰ τῆς θωπείας, Μελέτιός τε καὶ Ἰγνάτιος ἔδειξαν, [P. 317] σχιζόμενοι μὲν τῆς Ἐκκλησίας περιφανῶς, δίκην δὲ πρὸς βασιλέως ὑποσχόντες ἀπαχθῆναι πρὸς πάππαν ὡς τὰ καὶ τὰ πεισόμενοι. Καὶ παρεδίδοντο πρέσβεσι καὶ ἀπήγοντο. Τῷ δὲ τοσοῦτον κολάζειν ἐμέλησεν, ὥστε καὶ ἐποικτίζεσθαι εἰ Ἐκκλησιῶν μεγάλων εἰρήνῃ ἐμποδὼν ἵστανται. Καὶ μεθ' ἱλαρότητος πάσης τῷ B βασιλεῖ ἀντεπέμποντο, ἀξιοῦντος τοῦ πάππα καὶ βασιλέα ἀνθρώποις δοκοῦσι τοῦ ἀσφαλοῦς ἀντέχεσθαι κατ' εὐλάβειαν ἱλαρῶς καὶ αὐτὸν προσφέρεσθαι. Ἦν οὖν ὁμοίως καὶ τὰ τῶν γραμμάτων ἐκείνων θωπευ-

tium patriarchæ iterum solemni ritu invectus est. Hinc jam data est opera concinnando scripto quo papæ (is tunc erat Urbanus) super mandatis per legatos renuntiatis satisfieret. Hunc libellum studuerunt ambitiosa subscriptionum pompa commendare; in quo multos pro episcopis obtrusere qui nec ordinati unquam fuerant in istum gradum, nec a quibus denominabantur loca, episcopatus titulum aliunde habuerant quam a librarii, qui scriptum hoc formavit, manu; quæ etiam varia peritia chirographos effingendi de suo addidit nomina plerorumque illic subscriptorum tanquam ab ipsis videlicet posita, eum quoque in numerum congerens multos e sacris hominibus fama illustres, ut tanto certius persuaderetur quod optabant. Hæc an conscio patriarcha sic acta sint, haud equidem habeo compertum. Imperatoris æmulationem in hoc quamdam video, ambitiose conati exæquare cum Latinis res Ecclesiæ Græcorum. Cum enim in instrumentis **462** allatis Roma sancitæ illic cum Græcis concordiæ densissima subscribentium iis episcoporum nomina vidisset (crebri enim adeo in illis partibus episcopatus sunt, ut eorum [synodi plurimis sæpe centuriis episcoporum constent), imperator vel ad fidem tanto pleniorem faciendam, vel, ut dixi, ad ostentationem quasi cujusdam in hoc quoque æqualitatis Orientalis Ecclesiæ cum Occidua, istam tum adhibuit multiplicationem speciosam nostratium præsulum. Illud etiam in eodem scripto curatum est, ut in expressione dogmatis de Spiritus sancti processione numero ingenti congererentur variæ undecunque corrasæ Patrum nostrorum locutiones, aientium sanctum Spiritum ex Filio profundi, præberi, dari, explendescere, micare autostendi, similesque, quibus accumulandis id clam agebant, ut quasi obruerent procedendi usitatum Latinis verbum, et cum id aliorum istorum obtentu tegeretur, tacite abrogarent, ejus assertoribus ista prolatorum a nostris in speciem æquipollentium specie

aversis a requirendo quidquam ulterius a nobis. Addebatur in scripto ad extremum: « Si quis huic pacis conventioni non obtemperabunt, eos dignis pœnis afficiendos decernimus. » Quæ vana erant cuncta, nec ultra inanem quasi somnii speciem solida, eo quidem affectata, ut abjectum mendacii ac transacti non bona fide hujus negotii crimen diluerent, sed revera, si quis introspiceret penitus et rem ad liquidum pernosceret, talia quæ istius ejusdem criminis reos peragerent eos ipsos qui illud tanta C cura depellebant. Cæterum hæc in futurum quondam criminationum argumentum et vexationis occasionem miseris ecclesiasticis cessura erant, olim accusandis quasi orthodoxis anathema dixissent; cujus rei velut testes certissimi hæ tunc ad papam scriptæ litteræ allegandæ erant. Quanquam illæ meo quidem judicio non eo revera scriptæ sensu sunt, quem vel in speciem præferebant vel persuasum tunc Latini habuerunt, fucatæ siquidem per assentationem ad papam fuerant in speciem illic placituram.

18. *De Ignatio et Meletio, ut ii ad papam missi fuerint.*

Nec vicissim non ipsi Latini assentati nobis in hoc negotio quædam sunt, prout in Meletii et D Ignatii causa apparuit. Hi quod **463** plane ac palam se abscissos ab Ecclesia ferebant, damnati ab imperatore ac dediti Papæ sunt, gravibus ab eo videlicet multandi pœnis; ad idque revertentibus Romam traditi legati, eo demum perducti. Verum tantum abfuit ut eis pontifex ullum supplicium decerneret, ut ultro miseratus ipsos sit, quod invidiosa suspicione gravarentur, quasi obstare vellent ne inter magnas Ecclesias pax stabiliretur. Itaque cum omni significatione benevolentiæ remissi adi imperatorem, etiam commendatitias a papa e reddiderunt, quibus ille rogabatur ut homines sine causa suspectos, et qui viderentur rectam et secu-

τικὰ, ἄλλως προβάσης ὡς πολλοὺς εἰδέναι τῆς ἐκκηρύξεως. Ἐπειδὴ γὰρ τινες τῶν περιττῶν καὶ εὐκόλων, οἷς οὐδ' ἦν τὸ παράπαν εἰδέναι τὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰταλῶν, οὔτε μὴν καὶ ἀξιοῦσι ξυνιέναι, ὡς πάλαι ποτὲ ἦσαν ἐν πρώτοις ἡνωμένοι τῶν ἄλλων πλέον, κἄν τι συμπεσὸν παρέλυσε τὸν δεσμὸν, ὅμως δὲ πάλιν ἀπαράθραυστα μένουσιν ἡμῖν τε κἀκείνοις τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ μυστήρια, ὡς μηδὲν παρεγχειρεῖν τολμᾷν τινας ἐοὶ τε τελεσμῷ βαπτίσματος καὶ ἱερωσύνῃ καὶ γάμῳ καὶ μοναχικῇ καταστάσει καὶ τοῖς λοιποῖς οἷς ἄρα καὶ ἡ καθολικὴ καὶ μία Ἐκκλησία τοὺς αὐτῆς ἐπιτελεῖ τροφίμους, ἀλλ' ὥσπερ ἃ ἐκ δρυὸς ἢ ἀπὸ πέτρης ἀρχῆθεν ἦσαν, μηδὲν τῶν τοῖς Χριστιανοῖς ἀνηκόντων εἰδότες καὶ διὰ ταῦτα ἐκείνους ἐκτόπως ἀποστρεφόμενοι, καὶ τὰ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἐβδελύσσοντο ἅγια καὶ κρημνοῖς καὶ ποταμοῖς καὶ ὄρεσιν ἐδίδουν ὡς μηδὲν ὄντα τίμια, κἀντεῦθεν ἐκώλυον τά τῆς πίστεως, ἀναλαμβάνει ζῆλον ὁ βασιλεὺς, καὶ πάντας ἐπισκόπους προσκαλεῖται καὶ μοναχοὺς, ἔστι δ' οὗ καὶ τινας τῶν σχι- A ζομένων, πλὴν ἐπ' ἀσφαλείᾳ περιφανεῖς, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ ἐν Φρυγανοῖς Ἀκάκιος καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Γερμανὸς καὶ λοιποὶ πλεῖστοι, καὶ μέσον αὐτῶν ἵσταται, καὶ καθικετεύει ἐκ τῶν Ἰχνηλάτου Παραβολικῶν, τοῦ μὴ προλαβεῖν τοὺς ἐπιτιθεμένους ἀργούντων, ὡς καὶ πολλοὺς μνημονεύειν, κατὰ τὸ πρόσφορον προοιμιασάμενος, μὴ παριδεῖν κινδυνεύουσαν τὴν θρησκείαν, μηδὲ σχήματι εὐσεβείας προδιδόμενα τὰ τίμια παρ' οὐδὲν τίθεσθαι, ἀλλ' ἀμύνειν παντὶ τρόπῳ τοῖς τῆς Ἐκκλησίας [P. 318] θεσμοῖς. Εἶναι γὰρ μεγάλην ἀνίαν, ἣν διά τι παρεισφρῆσαν κατ' οἰκονομίαν τῶν μὴ συνήθων, ἀνάγκης παραπεσούσης, αὐτοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀποστατοῦντες οὐχ ὅπως τὸ μὴ δοκοῦν φυλάττοιντο σφίσι καθ' αὑτοὺς, ἀλλὰ καὶ νόμους Ἐκκλησίας παρα- B λύειν τολμῷεν, ὧν τοῖς τολμήμασιν ἓν μόνον κακὸν λείπει, τὸ μὴ χριστιανίζειν ὁμολογεῖν. Ὥστε παρόντος τούτου ἰσχὺν τοὺς ἀναχαιτίσοντας ἔχειν τῷ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας δεσμῷ, ἐφ' ᾧ ἢ καὶ αὐτοὶ δέει ληφθέντες ἀπόσχοιντο τοῦ κατὰ τῶν ἰδίων σπλάγχνων τὸ

ram religionis viam insistere, blande ipse quoque ac humaniter exciperet apud seque haberet. Ut hæc porro assentatorie agebantur et scribebantur ex parte Latinorum, sic erant et illæ, quas dixi, a nostris ad papam datæ litteræ non expertes adulatorii fuci, profitentes videlicet nec ullum jam agnosci qui Latinos aut iis adhærentes pro excommunicatis haberet, et si quis in posterum id audere detegeretur, haud impune laturum, cum tamen multis notum esset non deesse qui ita sentirent et palam anathema dicerent amplectentibus pacem. Erant hi supervacanee morosi quidam et delicatis superstitiosi fastidiis, qui cum et funditus ignorarent et discere non curarent res Ecclesiæ Latinorum, ut videlicet cum iis olim in dogmatibus mysteriisque præcipuis vel omnium intime conjuncti Græcis fuissent, etsi nescio quid deinde incidens illud antiquæ concordiæ vinculum paulisper relaxasse visum esset, tamen etiam postea inviolata permanserit utrinque consensio in fide ac usu capitalium Christianismi sacramentorum, ita ut neutrubi quidquam temere attentatum publico consilio fuerit circa ritum baptismatis, sacerdotium, matrimonium, monasticum statum, et reliqua mysteria quibus una et catholica Ecclesia suos alumnos initiare consuevit. Cum, inquam, hi non magis horum quidquam quæ in Christianorum jam olim **464** republica versabantur notum haberent quam si querei stipites aut lapideæ moles essent, ea ipsa ignorantia in superciliosum elati contemptum cum Latinos ipsos impotentissime aversabantur, tum nostra ipsorum sacra post sancitam pacem, quasi admissione consortioque Latinorum profanata pollutaque, non verebantur exsecrari, devovere diris, et (quæ erant blasphemæ ipsorum voces) præcipitiis ac fluviis præruptorumque tesquis inviis montium abjicienda abolendaque, tanquam nullum jam priscæ religionis decus servantia, dicere. Hæc cum in gravem ac perniciosam Christianæ fidei grassari perturbationem imperator cerneret, zelo pro indignitate rei assumpto, omnes ad se cum episcopos tum monachos convocat, et in his quosdam in parte schismaticorum illustres, data ipsis ad hoc securitate. Horum unus erat Acacius Phryganorum, alter ejus discipulus Germanus, cumque his alii quoque plurimi. Istorum in consessu cunctorum medius imperator oravit ex C Ichnelatæ Parabolicis, cujus libri et loci ad hoc tempus opportuni plerosque ipsorum recordari confidebat, ne potius mallent ruere imitatione præfestinantium impatienter in negotiis, quam adhibere cunctatricem cessationem dantium spatium percoquendæ maturitati cœptorum lente proficientium in successus seros. Sic sermonem ingressus, obsecravit cunctos qui aderant, ne religionem despicerent periclitantem, neve otiosi absque auxiliandi cura videre sustinerent, dum specie pietatis sanctissima quæque proderentur. Cui enim recte erga Ecclesiam affecto non gravem mœrorem afferat certorum hominum temeraria protervia, qui non ferentes induci quidpiam in usum præter solitum, quanquam ea et summæ rei nihil nocens, necessariis incidentibus causis per prudentem accommo- D dationem facta innovatio fuerit, erumpunt in feros motus, rebellantes in Ecclesiam; et neque istum furorem ferre saltem tacitum ac conceptum animo citra hominum conscientiam tegere volentes, palam Ecclesiæ leges effringere non dubitant, quorum audaciæ unum **465** modo illud deest, ut se Christianos non esse fateantur. Quod cum negare nec audeant nec possint, istu ipso vinculo ecclesiasticæ conjunctionis, quo se teneri adhuc agnoscunt, intelligere debemus vim nobis atque auctoritatem conferri plenam eos pro potestate coercendi, ut vel ipsi metu repressi desinant in propriæ matris Ecclesiæ viscera ensem velut quemdam factiosæ

ξίφος ὠθεῖν, ἢ μὴν ἀποναρκᾷν εἴη οὕς μέλλουσι πείθειν πράττειν ἀνόσια. Ταῦτ' ἦν τότε τὰ τῷ βασιλεῖ προβαλλόμενα, μὴ ἀνθρώπους ἐκκηρύττειν ἀσφαλιζομένους, οὔμενουν, ἀλλὰ κακίαν ἀναστέλλειν παρὰ τὸ εἰκὸς προβαίνουσαν, ἐπεὶ πολλοί γε τῶν τὴν εἰρήνην ἐκείνην δυσχεραινόντων παρῆσαν ἐκεῖ καὶ συγκατεψηφίζοντο τὴν κατάραν τοῖς τὰ τίμια καθυβρίζουσι. Μαρτύριον τῶν λεγομένων τὸ πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων καὶ συμπληρούντων ἐκεῖ σύλλογον μηδένα διστάσαι, μὴ ἀντειπεῖν, μὴ ἀποσκιρτῆσαι, μήτε μὴν ἐνδείξασθαί τινα ῥοπὴν ὑπολογισμοῦ. Εχρῆν δὲ πάντως, εἰ οὕτως ἀνέδην Χριστιανοὶ ἐκκηρύττοιντο. 'Αλλ' ἦν ταῖς ἀληθείαις πρόβλημα εὐλαβείας τὸ πραχθὲν ἐκεῖνο τοῦ μὴ πάντα τολμᾶσθαι ἐκ τοῦ πρώτως παραστάντος τισίν, ἀλλὰ καί τὴν κατάραν εἰς ὑπολογισμὸν εἶναι πάντως τοῖς εὐλαβῶς B μετιοῦσι τὰ τίμια. 'Αλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον.

ιθ'. Πάλιν τὰ κατὰ τὸν Λαχανᾶν, καὶ ὅπως παρὰ τοῦ Νογᾶ πεφόνευται.

[P. 319] Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους, ἐπεὶ οὐκ ἦν τὸν Λα- A χανᾶν ἠρεμεῖς ἀφαιρεθέντα καὶ Τερνόβου καὶ συνοικούσης, λαὸν συναθροίσας τὸν ἱκανὸν τοῖς Τερνοβίταις περιεκάθητο. Καὶ ἔτι μὲν τοῦ 'Ασὰν ἐντὸς ὄντος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Τζασίμπαξιν πρωτοστράτορα, ὃν καὶ βασιλεὺς ἐτίμα τῷ αὐτῷ ὀφφικίῳ 'Ασὰν εὐνοοῦντα τὸ πρότερον, τὰς τῶν 'Ρωμαίων δυνάμεις ἔδρα τὰ χείριστα. Καὶ γὰρ πρῶτον μὲν περὶ δέκα χιλιάδας οὔσας καὶ συμμαχούσας ἔξωθεν τοῖς ἐντός, ἃς ὁ πρωτοβεστιαρίτης Μουρῖνος ἦγεν ἐπὶ τῷ Διαβαινᾷ στρατοπεδευσάμενος, Λαχανᾶς πολλοῖς μὲν μετ' ὀλίγων προσβάλλει, καὶ ἑπτακαιδεκάτῃ μηνὸς 'Ανθεστηριῶνος συῤῥάξας πόλεμον σφίσι κατὰ κράτος νικᾷ, καὶ πολὺν φόνον ἐργάζεται, οὓς μὲν κατὰ πόλεμον, οὓς δὲ καὶ αὐτὸς κατασχὼν, ἀπηνῶς ὕστερον κατασφάξας. Αὖθις δὲ μετ' ὀλίγον Ποσειδεῶνος πεντεκαιδεκάτῃ τοῖς ἀμφὶ τὸν 'Απρηνὸν πρωτοβεστιαρίτην ἐπεισπεσὼν κατὰ τὸν ἔξω ζυγὸν, ὡσεὶ πέντε χιλιάδας μαχίμων ἄγοντα, τοὺς μὲν εἰς τέλος κατηγωνίσατο, τὸν δ' ἔργον δεικνύει μαχαίρας. Καὶ πολλὰ τότε λυσσομαχῶν κατειργάζετο. Ὕστερον δὲ ἀποχωρήσαντος τοῦ 'Ασὰν, τοῦ Τερτερῆ δὲ τὴν βα-

scissionis adigere; aut si fuerit ipsorum immedicabilis furor, saltem alii retardentur a pravis horum suasionibus sequendis et imitanda temeritate ausorum impiorum. Talis quædam tunc fuit imperatoris oratio, fucans inumbransque artificioso obtentu verum statum controversiæ, nec de ipso dogmate præscribens quidquam, sed in genere damnari homines aut pro excommunicatis a quoquam privatim haberi vetans; quo non excludeba- C tur tacita exceptio subintellectæ conditionis, si nempe illi orthodoxe sentirent; unde ista generalis præscriptio reprimendæ in ausa nefaria prorumpentis licentiæ caput ipsum mali veramque causam tumultuum non tangebat. Argumentum hujus rei manifestum est, quod cum in eo cœtu multi essent qui ægre ferrent sancitam pacem eamque improbarent, nemo tamen eorum recusavit suffragio comprobare proprio istam universalem definitionem, qua diris in genere devoverentur qui sancta violare contumeliose attentaret, non exprimendo distinctius quinam illi tandem forent. Nullus, inquam, palam infensorum paci, quales et plurimi et magnæ auctoritatis ac potentiæ viri præsentes isto in conventu cernebantur, ad ejus damnationis propositionem resiliuit restititve; ne dubitavit qui- D dem vel minimum, aut ullum reclamandi vel quidpiam in contrarium excipiendi vel primum impetum significavit. Obstitissent autem sine dubio acriter vehementerque reclamassent, si istam universim editam Christianos quoscunque damnandi et tanquam pravi reos dogmatis aversandi prohibitionem in se quisque ipsos intelligerent latam. Ergo revera obtentus hic merus fuit et superficiaria provisio, pro tempore, quantum opus erat ad speciem, retardatura fervidiores quosque, ne quidvis licentius auderent et ad primum prolatam improbatæ ipsis rei mentionem efferati vociferarentur et jurgia miscerent. Hos autem in silentio ac patientia continuit illa videlicet secreta fiducia, qua est eorum sibi quisque tacite blanditus, diris ista sanctione generatim intortis nullum devoveri 466 qui recte sentiret et sancta religiose tractaret, quales cum se putarent esse, nihil hic decerni quod ipsis privatim obesset pro certo statuentes, secure acquiescebant. Sed de his hactenus.

49. *Rursus de Lachana, et ut is a Noga interfectus fuerit.*

Eodem porro anno Lachanas, quem sperandum non erat erepta ipsi urbe regia Ternobo et uxore regina quieturum, contracto satis magno exercitu Ternobitas circumsedit, cum iis adhuc intra eam urbem hærente Asane, ipse habens secum Tzasimpaxim protostratoris officio sibi servientem, quem prius imperator, tunc Asani benevolum, titulo simili honoraverat. Per eam obsidionem magis a Lachana cladibus attriti Romani sunt. Primum enim circiter decem milia nostrorum militum in obsessorum auxilium venientia duce protovestiarite Murino, cum loco Diabæna dicto se admovissent, ubi castra Lachanas habebat hoc cum paucis erumpente die septima decima mensis Julii fusi victique sunt, cum strage ingenti partim prælio cæsorum, partim captorum a Lachana et ab eodem crudeliter postea interfectorum. Rursus paulo post, die quintadecima mensis Augusti, idem Lachanas circa jugum exterius in Aprenum protovestiariten irruens, quinque circiter bellatorum fortium millia ductantem, hos quidem plane debellavit, illum gladio confecit. Similia idem exempla multa tunc edidit rabiosi ardoris in pugnando. Aliquanto post hæc, egresso jam Asane Ternobo et Tertere illic regnante, decrevit Lachanas confugere ad Nogam et ejus opem implorare. Aliunde

σιλείαν λαβόντος, ἔγνω Νογᾷ προσχωρεῖν, καὶ οἱ ἀμύνειν καθικετεύει. Οὐ μὴν δὲ καὶ βασιλεύς ἑτέρωθεν κατημέλει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πρὸς Νογᾶν τὸν Ἀσὰν πέμπει σύναμα καὶ δώροις πλείστοις, ἀξιῶν μὴ παριδεῖν τὸν ἐκ γένους Βουλγάρων ἄρχοντα, ἀλλὰ προσεπαμύνειν ἀδελφῷ ὄντι καὶ τῶν καθ' αὑτὸν δικαίων χρήζοντι. Ὁ μέντοι γε Νογᾶς δέχεται μὲν καὶ Λαχανᾶν ἐλθόντα πρότερον, δέχεται δὲ καὶ Ἀσὰν εὐμενῶς. Πλὴν δῶρα μὲν δέκτο καὶ ἀμφοτέρων, πόνον δ' ἀμέγαρτον ὄφελλε. Κατέχων γὰρ ἐκείνους ἐπὶ πολὺ, καί γε περιφέρων μεθ' ἑαυτοῦ (ἡ γὰρ πρεσβεία μία ἦν ἀμφοτέροις κατὰ τοῦ Τερτερῆ, εἰ καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἠμφισβήτουν πρὸσ ἀλλήλους [P. 320] τῆς βασιλείας καὶ πλεῖστον ὅσον διενηνεγμένοι ἦσαν) οὐδὲν ἐκεῖνος ἐποίει, ἀλλ' ἔτριβε χρόνον, ποτὲ μὲν τούτῳ, ποτὲ δὲ θατέρῳ προσυπισχνούμενος, Ἐδούλευον δ' ἐκεῖνοι καὶ ἄκοντες ταῖς ῥοπαῖς. Τέλος καθίζει συμπόσιον, καὶ ὁ πότος ἐς πολὺ προέβαινε πίνουσιν. Ὡς δὲ μέθυος ἦσαν πλήρεις καὶ ὁ λογισμὸς ἐκείνοις παρήγετο, εὐτὺς ὁ Νογᾶς οἷον ἐξ ὕπνου θορῶν καὶ τῶν ἀμφισβητήσεων ἐκείνων ὡς ἦν τότε μνησάμενος (καὶ γὰρ τὸν μὲν Ἀσὰν παρ' ἑαυτῷ εἶχε καθήμενον, Λαχανᾶν δὲ καὶ τὸν αὐτοῦ πρωτοστράτορα Τζασίμπαξιν κατωτέρω, πλὴν ἐφ' ἑκάτερα) προστάσσει τοῖς αὐτοῦ ἀπεριμερίμνως οὕτως, ὥσπερ A μηδὲν πράττειν μέλλιων, κατασχεῖν τὸν Λαχανᾶν ὡς εἶχεν ἐκεῖνος καθήμενος. Καὶ τὸν μὲν εἰπεῖν, « Οὗτος ἐχθρός ἐστι τοῦ πατρός μου βασιλέως, καὶ ζῆν ὅλως οὐκ ἄξιος, ἀλλὰ τέμνεσθαι, » ἐκείνους δ' ἐξαπιναίως κατασχόντας τὰς χεῖρας ἑκατέρωθεν μάχαιραν ἐμβαλεῖν τῷ φάρυγγι καὶ φονεύειν ἐκεῖσε πεσόντα. Εἶτ' αὖθις καὶ τὸν Τζασίμπαξιν θεασάμενον προστάξαι μὲν κατ' ἐκείνου τὰ χείριστα, καὶ δὴ κἀκεῖνον εὐθὺς κτείνειν τὸν ὑπηρέτην, ἐμβαλόντα τῷ αὐχένι κοπίδα. Τότε καὶ ὁ Λσὰν βλέπων πρὸς τὴν θέαν ὅλως ἀποπέπηκτο, καὶ περὶ ἑαυτῷ φόβον εἶχε τὸν μέγιστον, κἂν τὰ ὅμοια κἀκεῖνος τότε πεπόνθει, εἰ μή γε ἡ Εὀφροσνη περιποιησαμένη ἀπέπεμπε μετ' ὀλίγον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον.

B κ'. Ὅπως ἐκστρατεύει ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος εἴσ Ἀνατολήν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ πάλιν τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν νοσοῦντα μαθὼν, ἐξ ὅτου περ ὁ δεσπότης Ἰωάννης ἐξ ἀνθρώπων γεγονὼς ἐκεχειρίαν παρεῖχεν ἐς τοσοῦτον Πέρσαις ὥστε καὶ ἰσχύειν Ῥωμαίοις ἐπιτίθεσθαι καὶ κακοῦν (τὰ γὰρ κατὰ Μαίανδρον καὶ Καρίαν καὶ Ἀντιόχειαν ἤδη καὶ τετελευτήκει, τὰ δὲ τούτων καὶ [P. 321] ἔτι ἐνδοτέρω δεινῶς ἐξησθένει καὶ τοῦ ἰατρεύσοντος ἔχρηζον, καὶ ἡλίσκοντο μὲν τὰ

imperator haud negligens res Bulgaricas. Asanem ad Nogam eumdem mittit cum **467** donis plurimis majorem in modum rogans ne auxilio destitutum sineret legitimum et jure generis hæreditario nitentem Bulgarorum regem, ipsi Nogæ quasi fraterna necessitudine devinctum, quod uxores Asanis et Nogæ sorores essent;quare hominem tam intima sibi affinitate junctum ope ipsius egentem juvare ne graveretur in recuperando injuste ablato principatu. Nogas jam antea venientem Lachanam humaniter exceperat;Asanem quoque posterius appulsum benigne admisit. Cæterum ille accepit quidem utriusque munera, ærumna vero æque ambos immensa cumulavit, detinens simul utrumque perdiu et secum quocunque circumducens.Unus utriusque legationis scopus erat impetrare auxilia contra Terterem communem hostem amborum, a se invicem non levius quam ab ipso Tertere dissidentium. Cum ergo illi pro se quisque assidue contendentes juris ad regnum Bulgaricum sui firmamenta proferrent,disceptantes et quasi sub judice causam perorantes propriam,ille sic audiebat ut sententiam expediret nunquam,infinita eos mora suspenderet, utrique se tamen per vices venditans, et modo huic modo alteri promittens,miseris quantumlibet invitis adulantibus,eoque magis se obnoxios præbentibus ad nutus ejus omnes, quo ille alterna ostentatione favoris aut tædii sperandi timendique miscebat causas artificioso intextu, et communium votorum accendebat cupidis pretium. Hunc tandem exitum res habuit post suspensionem diuturnam. Sedebat ad mensam aliquando cum hospite utroque Nogas. Celebratur hilaritate maga convivium. Pocula eousque frequentatur ut ebrii jam cuncti vix mente constarent.Tunc subito quasi e somno expergiscens Nogas, et ancipites illas frustrationes, quibus se usum hactenus meminerat, C decidere aliquando volens in favorem Asanis forte tunc sibi ad latus assidentis (inferius autem, sed invicem adversi hinc Lachanas, inde protostrator hujus Tzasimpaxis consederant) imperat **468** suis tranquille ac quasi nihil acturus, corripiant secure recumbentem, ut erat, Lachanam ; idque dum illi agunt,dicit:«Hic hostis est imperatoris patris mei, et plane indignus qui vivere sinatur;» quæ illi audientes correptis infelicis utrinque manibus cultrum in jugulum demittunt, et mox ibidem cadentem enecant. Iteratur mox ferum imperium in Tzasimpaxim et adverso spectantem,qui impacta in ejus cervicem manu satellitis securi trucidatur.Tragico spectaculo perculsus Asan sibi vehementissime timuit, non sine causa : nam paria et ipse passus esset, ni tunc Euphrosynes interventu ac studio D servatus, paulo post incolumis dimissus esset. Atque hæc quidem se in hunc modum habuere.

20 *Expeditio imperatoris Andronici in Orientem.*

At imperator, comperto laborare res Orientales, ex quo sublato ex humanis Joanne despota fiduciam tantam Persæ sumpserant, ut non modo non dubitarent ultro Romanos invadere, sed passim fines eorum incursando vastarent. Regiones circa Mæandrum et Cariam et Antiochiam jam plane perierant : sed et his adhuc interiora graviter debilitata jacebant medici sospitatoris ope vehementer egentia. Diripiebantur vicina Caystro et Prienæ loca

κατὰ Κάϋστρον καὶ Πριήνην, ἡλίσκοντο δ' ἤδη καὶ τὸ κατὰ Μίλητον, καὶ Μαγεδὼν καὶ τὰ πρόσχωρα κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν ἐξηφανίζοντο), δεῖν ἔγνω τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ βασιλέα Ἀνδρόνικον σύναμα καὶ ταῖς κατ' ἀνατολὴν δυνάμεσι πέμπειν. Καὶ δὴ παραγεγονὼς ἅμα δεσποίνῃ τάχει καθίστα, ἔχων ἀμφ' αὐτὸν σὺν πολλοῖς ἄλλοις μεγιστᾶσι τόν τε μέγαν δομέστικον Μιχαὴλ τὸν Ταρχανειώτην, ὃν δὴ καὶ Παλαιολόγον ἔγραφον μητρωνυμικῶς καὶ ἐς πρωτοβεστιαρίου ἀνῆγον τιμὴν ἐσύστερον, καὶ τὸν παρακοιμώμενον τῆς μεγάλης σφενδόνης Νοστόγγον, καὶ σὺν αὐτοῖς ὅτι πλείστους τὰ τῶν δουλειῶν διευθύνοντας. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τὸ παρὰ Μαίανδρον διερχόμενος εἶδε καὶ πόλιν μεγίστην τὰς Τράλλεις, καὶ δὴ ἑάλω τε ταῖς τοῦ τόπου χάρισι, καὶ οἱ λογισμὸς ἐπῄει ἀνεγείρειν πεσοῦσαν καὶ τοὺς ἐξῳκηκότας B ἐκεῖθεν σὺν ἄλλοις πλείστοις οἰκίζειν, καὶ καταστάσῃ παρέχειν τὸ ἐξ αὐτοῦ ὄνομα, ὡς μὴ Τράλλεις ἐντεῦθεν, ἀλλ' Ἀνδρονικόπολιν εἴτ' οὖν Παλαιολογόπολιν ὀνομάζεσθαι. Σπουδὴν γοῦν τὴν μεγίστην περὶ ἐκείνην εἰσῆγε, καὶ τὸν μέγαν δομέστικον ἐπιστήσας ἀνοικοδομεῖν ἐκέλευε τὴν ταχίστην. Ὡς γοῦν ἔργου

A ἥπτοντο καὶ προὔκοπτον ἀνοικοδομοῦντες, τὴν εἰς τὸ πονεῖν προθυμίαν καὶ μᾶλλον ἐπηύξει χρησμὸς εὑρεθεὶς ἐκεῖσε ἐγγεγραμμένος μαρμάρῳ ὡς δῆθεν ἀναστήσοντός τινος ταύτην πεσοῦσαν καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον ἢ πρότερον ἐπανάξοντος. Ὃς δὴ καὶ παρεμφερὴς ἐῴκει πρός τε τὰ πραττόμενα καὶ τὸν ἀναστήσοντα κατὰ πάντα, ὥστ' αὐτὸν λογίζεσθαι βασιλέα καθ' ὃν εὖ πράξειν ἐχρησμολογεῖτο τὴν πόλιν. Καὶ διὰ ταῦτα πολὺς ἦν Ἀνδρόνικος βασιλεὺς ἐπισπεύδων τὴν τῆς πόλεως ἐξανάστασιν· εἱμαρμένους καὶ γὰρ χρόνους ἐδίδου τῷ ἀναστήσοντι ὁ χρησμός. Καὶ ἀνῳκοδόμουν μηδὲν μέλλοντες. Χλεύη δ' ἄρ' ἦσαν καὶ ὄνειρος τὰ γραφόμενα· εἵμαρτο γὰρ κἀντεῦθεν καὶ μυριοστύας ὅλας ὀλέσθαι τῶν ἐκεῖ κατοικησόντων, ὡς ὁ λόγος ἤδη δηλώσει. Ὡς γὰρ ἀνίσταντο μὲν τὰ τείχη καὶ πόλις τῶν μεγίστων τὸ B ἐρείπιον ἦν παρὰ γαληνὰ ῥέοντα Μαίανδρον, ἔδει δὲ καὶ τοὺς κατοικήσοντας πανταχόθεν συλλέγεσθαι, ὡς ἂν μὴ μόνον τείχεσιν, ἀλλὰ καὶ ἀνδράσιν ἐν περιφανέσι τῶν πόλεων ἀριθμῷτο, ὡς ὑπὲρ τριάκοντα μὲν καὶ ἓξ χιλιάδας τὸν τῶν ἐποίκων ἀριθμεῖσθαι λαὸν, μεγάλα δ' ἐλπίζειν σφᾶς σχήσειν τῷ οἰκισμῷ

ferebantur etiam et agebantur quotidianis incursantium prædis Milesius ager et Magedon, quæque his affinia, in summa destitutione præsidii omnis injuriis hostium exposita. Cum hæc, inquam, Augustus reputaret, faciendum sibi statuit ut filium suum et in imperio collegam Andronicum eo mitteret cum copiis quantæ per Orientales **469** provincias erant. Is igitur eo cum Augusta profectus C lapsas ibi res constituit, habens circa se cum multis aliis procerem magnum domesticum Michaelem Tarchaniotam, quem in Palæologam transcriptum gentem a matre denominabant et in protovestiarii dignitatem postea evexerunt. Aderat præterea custos magni sigilli Nostongus, et cum ipsis quamplurimi aulæ ministeriis fungentes. Porro imperator Andronicus regiones ad Mæandrum lustrans vidit civitatem olim maximam, tunc eversam Tralles, et loci opportunitate grataque amœnitate captus cogitationem suscepit ejus restaurandæ frequentandæque reducendis postliminio qui reperiri uspiam possent dudum exterminatis hujus civibus, et aliis undecunque ad justum urbis magnæ complendum numerum addendis. Decrevit autem sic restitutæ D civitati nomen a se novum indere, ut non Tralles dienceps, sed Andronicopolis aut Palæologopolis vocaretur. Studio igitur quam maximo in id incubuit, præposito isti operi magno domestico, qui impigre fabricam adorsus moliri tecta ac muros cœpit. Commodum autem, mole jam ædificii crescente, alacritatem perducendi ad colophonem cœpti miram injecit forte inventum inter rudera oraculum, insculptum marmori, litteris quibus significabatur exstiturum quemdam qui urbem eam prostratam iterum attolleret et in meliorem quam prius fortunæ ac felicitatis statum excitaret. Iis autem signis adumbrabatur iste novus instaurator Trallium eversarum, quæ commode in Andronicum cadere viderentur, ut non putaretur dubium quin hæc ipsa quæ tunc gerebantur verus eventus istius essent vaticinii, adeoque qui aderat princeps, ille plane ipse foret cujus **470** melioribus auspiciis reponendam in florentiorem quam unquam antea fortunam prophetica istæ litteræ spondebant. Hinc scilicet animatus Andronicus multus erat in opere urgendo, illectus maxime spe longissimi vitæ ac regni spatii, quod Trallium instauratori post eas restitutas divinitus ibi promitti videbatur. Summa ergo festinatione accuratum opus est, et tantæ urbis ædificatio brevi perfecta. At ludibrium et somnium ea fuit inscriptio: id enim vere demum in fatis erat, prout eventa demonstrarunt, multa mortalium millia, qui recens isthic domicilia fixissent, male peritura, prout contigisse mox docebimus. Ut enim erecta per circuitum mœnia fuerunt, e parietinis rediviva urbs exstitit maxima, ripæ insistens præterfluentis placide Mæandri. Eam porro ne structuris conspicua solis in claritatem novo conditori destinatam non efflloresceret, frequentari nimirum oportuit convocatis magno numero colonis. Summo id studio curatum, eo successu ut brevi recens inductorum illuc civium sex et triginta millibus capitum multitudo censeretur. Hi omnes optimis alacres spebus, quippe auspiciis faustissima spondentibus, novæ habitationis encænia celebrabant, ignari se re maxime necessaria carere. Non enim cisternas paraverant, aut manu effossa circumque structo et solide inducto tectorio munita conceptacula aquarum vel excipiendarum e cœlo, cum plueret, vel e fluvio comportandarum in usus domesticos et temporum annonam dubiorum. Hujus rei prævertendæ causa erat, si advertissent, necessaria, natura soli illius venarum expers subtus manantis aquæ, ita ut

Ἠγνόουν [P. 322] δὲ ἄρα μὴ ἔχοντες τὸ ἀναγκαιότατον. Οὔτε γὰρ ὑδάτων εἶχον ὑποδοχάς. ὡς κατὰ καιρὸν ὑδρευσόμενοι καταφερομένων ὄμβρων, εἴτε καὶ τοῦ ποταμοῦ ἀνιμωμένου· τό τε κατορύξαντας εὑρεῖν ὕδωρ ὑπόγαιον τῶν ἀδυνάτων ἐφαίνετο. Αἴτιον δ' οἶμαι τὸ μὴ στεγανὸν τοῦ πεδίου διὰ τὴν γειτονοῦσαν ἰκμάδα τοῦ ποταμοῦ, ἣν οἵαν τε μὴ οὖσαν ἐμμένειν ὁ προσβάλλων ἥλιος θερμὸς ὢν ἀνιμᾶσθαι πεφύκοι πρὸς τὸ ἐπιπολάζον ἀνασυρομένην τῆς γῆς, καὶ τὸ ξηρὰν ἤδη καθάπαξ γίνεσθαι τῷ συχνῶς ἀνιμᾶσθαι τῷ ἡλίῳ τὴν ἰκμάδα διὰ τὸ τῆς ὑγρότητος μᾶσθαι τῷ ἡλίῳ τὴν ἰκμάδα διὰ τὸ τῆς ὑγρότητος ἔκλυτον τῆς συχνῆς ἐκ τοῦ ποταμοῦ καὶ αὖθις εἰς τὰ κενὰ προσρύσεως μὴ ἐώσης, τὸ δ' εἰς βάθος προσβαίνειν τὰς λιβάδας, ὡς καὶ εἰς διώρυχας εὐπετεῖς εἶναι καὶ ἀνοίξεις φρεάτων, τοῦ ἐπιπολαίου τῆς γῆς κωλύοντος, οἶμαι, ἅμα δεχομένου τὴν ἐπεισρέουσαν νοτίδα καὶ ἅμ' ἐξεμοῦντος. Πέφυκε γὰρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα τῇ ἀρχῇ συγκινεῖσθαι τὸ πᾶν ἐφεξῆς, ὡς ὅπη ποτὲ ῥυῇ τι τούτων λαβὸν ἀρχὴν, ἐκεῖσε καὶ τὸ λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης συνεχῶς φέρεσθαι. Παρ' ἣν αἰτίαν καὶ τῷ συνεχῶς μὲν τὸ ὂν ἀπογίγνεσθαι, συνεχῶς δὲ καὶ τὸ μὴ ὂν προσγίνεσθαι, τῆς ἰκμάδος μὴ ἐπι-

A λειπούσης, τοὺς μὲν καρποὺς τρέφεσθαι ξυμβαίνοι ἐς ὅτι μάλιστα, ὑφίστασθαι δ' ὕδωρ εἰς βάθος μὴ πεφυκέναι. Τοῦτο τὰ πλεῖστα τοὺς κατοικήσαντας ἔσφηλε. Τέως γὰρ τοῦ ποταμοῦ πίνοντες καὶ τὸ μέλλον μὴ προορώμενοι ἀφροντίστως εἶχον. Ἠγνόουν δὲ ἄρα ὅτι Προμηθεὺς πολλῷ κρεῖττον Ἐπιμηθέως, καὶ τὸ κατ' ἀνάγκην ξυμβαῖνον διωρίαν οὐκ ἔχει βουλῆς.

κα'. Ὅπως αἱ Τράλλεις ἀνακτισθεῖσαι ὑπὸ τῶν Περσῶν ἑάλωσαν.

[P. 323] Οὕτω τοίνυν ἔχουσι, καὶ οὕτω χρησταῖς ἀπῃωρημένος ταῖς ἐλπίσιν ὡς πολίταις διαφερόντως τοῦ βασιλέως διάξουσιν, ἐφίσταταί σφισι πλῆθος
B Περσῶν· πρὸς γὰρ τὸ ἐλπιζόμενον ἀντιπράττειν καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν ἵστασθαι ἡ σπουδὴ τῶν ἀνθισταμένων ἕρπει. Καὶ Σάλπακις μὲν, ὃν ἂν ἡ ἐκείνων γλῶσσα ἀνδρεῖον εἴποι, Μανταχίας τοὔνομα, πολλῷ τινι γαυριῶν τῷ πλήθει τῇ πόλει προσβάλλει καὶ περικάθηται, ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ μέγας χαρτουλάριος Λιβαδάριος ἐν ἀμηχανίαις παντοίαις ἦν, οἱ δ' ἐντὸς ἐλίμωττον καὶ πλέον προσεταλαιπώρουν τῇ λειψυ-

puteus Trallibus viva scaturigine perennis ex iis esset rebus quæ sperari non possent, quasque qui conaretur operam perderet. Causa, opinor, est paulo profundius subsidentis soli ariditas exsucca, nec par soliditas liquori continendo præ solubilitate cinereæ simili, cum tamen superficiem versus ad aliquam altitudinem exudet passim humus madore lutoso. Id oritur ex prope stagnantis humore fluminis, quem vis **471** solis ibi potentior sustinet jugi attractu, nec sublabi sinit, extenuans in vapores terræ superne raræ meabilem levitatem imbuentes indeque sursum exhalantes, sic in his absumpta humiditate tota suffusi laticis, ut ne stilla quidem reconditiores influat telluris intime squallentis sinus natura siquidem hæc quædam et conditio communis aquæ et auræ est, ut in principia refundantur sua, eodemque resolvantur desinentes unde nascentes prodiere, decursu nativis usque effluxibus consentaneo, nec exorbitante fere a limite quem originis impetus signavit. Nec aliunde repetendam causam duxerim celebratæ felicitatis soli Trallensis in gignendis maturandisque omne genus fructibus. Præsto nimirum est abundans iis alendis uber quoddam soli contigui stirpibus, superficiario exudantis succo, nec quidquam derivantis suæ copiæ in demissiores partes ariditate maceratas intima, sed vitalem illum totum effundentis humorem in pinguedinem pomorum et baccarum mitissima saliva celebrium. Inde (ut ad rem me referam) intelliges excavaturis isthic puteos duo invicem contraria obstitisse. Prius erat paludosa mollities vicinæ superficiei terræ, in grave fodientium impedimentum redundans; quam si quis difficultatem patienter egerendo vinceret luto, occurrebat alterum impedimentum, soli depressioris strigosa siccitas, præter sitim arentis glebæ etiam ob friabilitatem fluxi pulveris fundum negans capacem latici tenendo, nisi et pavimentum substerneres et latera circumædificares opere solido perduceresque ad summum, unde manu repositam vel cœlo illapsam deinde aquam ad usum promeres. Id tum facere novi Trallenses neglexerunt, gravi et graviter ipsis luendo postmodum errore. In præsens videlicet
C abunda ipsis ad potum suppetebat latex limpidus ex amne profluente, quo se interclusum iri vi hostili haud tum sane providebant, infelices qui nescirent, quanto Prometheus præstantior sit Epimetheo, quanto, inquam, **472** salubrius prævertantur impendentia mala sagacis præcautione providentiæ, quam nil profuturis ad extremum lamentis seræ pœnitentiæ deplorentur: verum quod fatali necessitate ingruit, nec averti nec differri consilio potest.

21. *Ut T alles restauratæ a Persis captæ sint.*

Novis enim Trallensibus in illa felicium auspiciorum gratulatione sæcula sibi aurea spondentibus (nam quid non spe præsumerent Junioris Augusti, longum, ut erat verisimile, ac florens imperium inchoantis, peculiares clientes ac cives, inde præci-
D puo semper apud eum in loco gratiæ futuri?) supervenit ecce inopinatissimus exercitus Persarum, quos eædem videlicet ad obstandum initiis hujus coloniæ impellebant causa, quæ Andronicum ad condendam eam moverant: ut enim hic frenum licentiæ prædandi ac receptaculum copiarum in clades Persidis imminentium constitutum in ista vicinia voluerat, ita illi ea ipsa metuentes omni mature incumbendum conatu censebant ad excutiendum hoc jugum velut impositum cervicibus, et certam perniciem a suo limite removendam. Ergo Mantachias quidam cognomento Salpacis, quæ vox linga Persica fortem sonat, innumeris quas ducta-

δρίᾳ, ὡς,ἐκεῖθεν μὲν καὶ τῶν ἀπηγορευμένων ἅπτεσθαι, ἐντεῦθεν δὲ ὕδατι πονοῦντας ὑγροῦ τινος μηχανὴν ἐκζητεῖν, καὶ συνεχῶς φλέβας τῶν ἵππων τέμνοντας τοῦ αἵματος ἐκροφᾷν. Ἀλλ' οὐκ ἦν ἐντεῦθεν τὸ πᾶν τῆς δίψης ἰᾶσθαι. καὶ ἔθνησκον ἐπασσύτεροι. Πρὸς γὰρ τὸν λιμὸν καὶ μᾶλλον ἀντεῖχον· ἐπήρκουν δὰρ σφίσι καὶ τὰ τῶν θνησκόντων ἀλόγων σώματα. καὶ γε αὐτῶν θνησκόντων πολλάκις, οὕτως ἐνδεῶς εἶχον τῶν ἀναγκαίων ὡς καὶ αὐτῶν ἅπτεσθαι. Τῇ δέ γε δίψῃ καὶ μᾶλλον οὔσῃ βιαιοτέρᾳ οὐκ ἦν ἐπινοῆσαι θεραπείαν, καὶ ταῦτα τὸ μεσημβρινὸν τοῦ ἡλιου φλέγοντος. Ὅθεν καὶ προσεχώρουν ἑκόντες τοῖς πολεμίοις. ἀνκεκτότερον ἡγούμενοι θανάτου τρόπον ἅπαντα τοῦ διὰ λιμοῦ τε καὶ δίψης, καὶ καγκάνοις προσλιπαροῦντες τοῖς χείλεσιν, ὡς ἐντεῦθεν ἐλέους τύχοιεν, ἐκεντοῦντο καὶ ἔπιπτον ἀκηδεῖς, μηδὲ ταφῆς ἀξιούμενοι. Πέρσαι δὲ καὶ ἔτι τοῖς ἐντὸς ἀντίσχουσιν (ἤλπιζον γὰρ ἀφίξεσθαί ποθεν συμμαχίαν ἢ μὴη ἐπικουρίαν τῆς συμφορᾶς) ἐπενόουν τὰ χαλεπώτατα, καὶ πέλσαις συχνοὶ τῶν θυρεαφόρων ἐφιζάνοντες ἐκολλῶντο τοῖς τείχεσιν. Οἳ δὴ καὶ ὑψόθεν πέτραις βαλλόμενοι τῶν βολῶν ἠλόγουν· πατάγῳ γὰρ καὶ μόνῳ περιῆν ἐκείνοις τὸ φοβερὸν, κάτωθεν ὑπορύσσουσι μοχλοῖς τε καὶ κατασείσταις. Τοῦτο πολλαχοῦ γεγονὸς τοῦ τείχους ὑπεσπῶντο μὲν θεμέλια, τὸ δέ γ' ἐπικείμενον τῶν κτισμάτων ξύλοις ἑτοίμοις εἰς ἄναψιν ὑπηρείδετο, καὶ μόνον ἦν πῦρ ἐμβαλεῖν ὡς μηδὲ πρὸς ὀλίγον ἀνθέξουσι. Καὶ δὴ πολλάκις ὁμολογίαις τὴν πόλιν παραστήσασθαι βουληθέντες, [P. 324] ὡς καὶ πέμποντες ἠξίουν, καὶ σώζειν τοὺς περιόντας, οἱ δ' ἀποκρουσθέντες τῶν σφίσε βεβουλευμένων μάχαις αἱροῦσι καὶ κατασκάπτουσι, καί τὴν πρὶν ἐν χρησμοῖς κειμένην περιφανέσι καί δ' ἐλπίσιν ἀπηωρημένην χρησταῖς εἰς χοῦν καταβάλλουσι, καὶ πλῆθος ἐκεῖνο πὰν οὐ ῥᾳδίως ἀριθμητὸν ἔργον μαχαίρας ποιοῦνται. Τοῦτο ξυμβὰν κατόρθωμα δεύτερον Πέρσαις μετὰ τὸ πρῶτον τὸ κατὰ Νύσσαν, ᾧ δή ὁ παρακοιμώμενος Νοστόγγος ἐλλελειμμένος μεγίστοις ἀνιαροῖς τοὺς ἀμφ' αὐτὸν περιέβαλεν, ὥστε μετὰ τὴν σφῶν ὧν μὲν σφαγὴν, ὧν δ' ἅλωσιν καὶ αὐτὸν ἁλῶναι, μεγάλως πρὸς θάῤῥος ἐπῆρε, καὶ τᾶ τῆς ἀνατολῆς κατέθεον κραταιότερον. Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος πύλίζετο τέως κατὰ τὸ Νύμφαιον, ἐμπρόθεσμος ὢν ἀπαντᾷν πρὸς τὸν πατέρα κατὰ μικρὸν.

κβ'. Ὅπως ὁ πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος εἰς τὰ πατὰ Δύσιν ἀποστέλλεται.

Βασιλεὺς δὲ καὶ τὸν μετὰ τὸν βασιλέα πορφυρογέννητον Κωνσταντῖνον γυμνάζειν οἶν θέλων πρὸς

bat succinctus copiis urbi Trallium se admovet, eamque undique obsidione amplectitur. Statim,ut in improvisa re, magnis conflictatus angustiis est summus novæ civitatis magistratus, magnus chartularius Libadarius. Nam cives famis subito ac sitis incommoda tam gravia senserunt, ut et cibis immundis infandisque ora polluere, et cum arentes fauces humor omnis deficeret, sectis equorum venis eductum sanguinem avide haurire cogerentur. Ac cibi quidem desiderium tolerabilius initio fallebant substitutis in locum meliorum carnibus morientium sponte jumentorum et omnis generis animantium brutorum; quarum non sufficientem copiam multi non raro supplebant vorandis **473** hominum quoque fato absumptorum cadaveribus. Sitis levandæ difficilior erat ratio, quod illa quam dixi, cruoris equini potio nec satis ardorem restingueret, et tabem ingenerans mortes frequentaret. Itaque destituti liquore omni, meridie præsertim sole flagrante, ultro ad hostes accedebant, quamvis diram necem minus horribilem rati lento sitis ac famis viscera depascentium vivicomburio. At miseri siccis labris aquam suppliciter petentes adeo non flectebant ad misericordiam barbaros, ut hastilium mucronibus confossi repellerentur; et qui plerique istis vulneribus occumbebant, fœde inhumati jacerent, nec pulveris injectione dignati. In his tamen spe auxilii a Cæsare venturi constantiam circumsessi obstinabant, qua Persæ indignati oppugnare hactenus tantum obsessos omni ope decreverunt. Mœnibus igitur se densi admovent, illicque perstant scutis capita protecti, et sub tuta testudine casus omnes devolutarum ex alto molium excipientes innoxie. Tum securi experta soliditate tegminis, omne aliud præterquam strepitus et inanis soni dejectorum superne ac citra damnum resilientium telorum incommodum arcentis, suffossioni muri per otium vacabant, terebris ferramentisque id genus emolientes locis subinde varii, et egerentes saxa, quoad fondamenta ipsa subvellerent molemque superiorem tibicinibus e ligno subditis suspenderent. certa mox secutura murorum strage, ubi subjicendus in tempore ignis tigna consumpserit. Inter hæc crebris lacessebant invitationibus obsessos ad salutem deditione paciscendam; quas cum illi repellerent, subruti undique muri ruinam fecerunt, aditus aperientes vastos irruentibus Persis. Sic destructa mox ab ortu suo est infelix civitas, mendacibus ominibus vaticiniorum **474** illustrium in spes vanissimas inflata; et ille non facile numerabilis populus gladii barbarici miserabilis victima concidit. Alter hic successus fuit armorum Persicorum a priori ad Nyssam relata victoria, qua præfectus sigilli Nostongus cum suis circumventus et in maximis sine auxilio derelictus angustiis, cunctis quos habebat secum aut morte affectis aut servituti addictis, ipse quoque captus multum et fiduciæ et facultatis victoribus addidit universum deinceps Orientalem limitem impune incursionibus vastandi. Dum hæc agebantur, junior Augustus ad Nymphæum diversabatur, constitutam propinquo ad patrem occursui opperiens.

22. *Ut Porphyrogenitus Constantinus in tractus Occiduos missus sit.*

Imperator autem junioris Augusti fratrem natu minorem Porphyrogenitum Constantinum imbuere

Μάχας ἀρεϊκὰς, ἄλλως τε δὲ καὶ τῶν Τριβαλλῶν κεκινημένων, ὡς καὶ τινι Κοτανίτζῃ ἀποστατήσαντι βασιλέως τὰ ἐκείνων στρατεύματα ἐγχειρίζεσθαι καὶ μέχρι Σερρῶν δι' αὐτῶν κακοῦσθαι τὴν χώραν, πολλοὺς καὶ μεγάλους ἄρχοντας παραδοὺς πρὸς δύσιν ἐκπέμπει· αὐτὸς δὲ τῶν καθ' ἕω κακῶς ἔχειν ἀγγελλομένων, ὅσον περὶ Σάγγαριν ἦν ἔκ γε στομίου καὶ μέχρι Προύσης, ἐξ αὐτῆς, ὡς εἶχεν ἐνσκευασθεὶς διαπερᾷ τὸν Βόσπορον, καὶ πρὸς τοῖς πρόποσι τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου βουνοῦ ἐκεῖσέ που κατασκηνοῖ, ἀναμένων στράτευμα δυτικὸν ἐπὶ ῥητοῖς συλλεγόμενον ὥστε παρ' ἐκεῖνον ἰέναι συνεκστρατεύσοντα. Καὶ δὴ ἐπεὶ καὶ παρὰ τοῦ Ἰωσὴφ, ὃς δὴ εἰς Χηλὴν ἐξώριστο, ἠξιοῦτο ἐφ' ᾧν μετοικίζεσθαι (εἶναι γὰρ τὸν τόπον δυσχερῆ χειμεριοῦσιν, [P. 325] ὡς καὶ πείρᾳ γνοὺς ἐμάνθανεν ἐκεῖσε τὸν χειμῶνα διενεγκὼν, B κἂν εἰ τὸν ἐπιόντα διαγαγεῖν ἀναγκάζοιτο, μὴ ἂν ἀντισχόντα περιεῖναι), πέμψας μετακαλεῖται, καί γε παρ' ἑαυτῷ κατεῖχεν ἐν ταῖς σκηναῖς. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπράττετο μηνὸς Μαιμακτηριῶνος, κἀκεῖνον ἔχων παρ' ἑαυτῷ καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας βλέπων ὑποποιούμενος περιέθαλπεν, ἡδέως ἀκούων καὶ πολλοῖς ἀνύων δι' ἐκείνου μεσιτεύοντος τὰ αἰτήματα. Ἀπένεμε δέ οἱ καὶ πρὸς τὴν ἐσαῦθις κατοι-

A κίαν τὴν τοῦ Κοσμιδίου μονήν. Καὶ διὰ ταῦτα καὶ ὁ γέρων ἠπίως καὶ προσηνῶς προσεφέρετό οἱ, ὥστε καὶ τὸν μὲν βασιλέα χαριεντιζόμενον ἐκεῖνον εἰς τὸ πατριαρχεῖον καλεῖν, κἀκεῖνον λέγειν ἕτοιμον εἶναι, εἰ μόνον ἀναλυθείη τὰ γεγονότα. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα τότε λύεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὖθις νέου γεγονότος πάππα τοῦ Νικολάου ὁ μὲν κρατῶν καὶ πάλιν τοὺς παρ' ἐκεῖνον ἐλευσομένους ἔπεμπεν. Ἀπέστελλε δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὸν τῆς Ἐκκλησίας δομέστικον Μανδᾶν ἢ καὶ Μερκούριον εἰς τὰ περὶ Ἀπουλίαν, ἔννοιαν δώσων ἐκείνοις τὸν πάππαν, εἰ μὴ ποιοῖεν τὰ ἐπεσταλμένα· εἰς τοῦτο καὶ γὰρ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς χρῆσθαι πρέσβεσιν. Ὃς καὶ περιπεσὼν τοῖς τοῦ ῥηγὸς Καρούλου ἁλίσκεται· καὶ αὖθις ἀγγελθὲν ὡς πρωτοκῆρυξ τῆς Ἐκκλησίας ὁ συσχεθεὶς, καὶ B προσταχθὲν αὐτίκα παρὰ τοῦ πάππα, φυλακῆς ἀπολύεται. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κρατῶν ἐποίει, πολὺς ὢν τῆς φαινομένης ἐκείνης εἰρήνης διανιστᾷν. Ὅθεν καὶ χώραν οὐκ εἶχον οἱ τοῦ Ἰωσὴφ πρὸς ἐκεῖνον λόγοι, πλὴν τοῦ φιλικῶς ἔχειν καὶ τὰ εἰς ἀνάπαυσιν ἐκείνῳ προσνέμειν.

κγ'. Ὅπως ὁ Βέκκος γράφων δι' ἣν αἰτίαν καὶ περὶ τῶν δογμάτων ἐκίνει.

Τῷ δὲ πατριαρχεύοντι Ἰωάννῃ οὐκ ἦν τὰς ὁμολο-

rudimentie militaris artis et experientia jam tum formare ad fortitudinem bellicam cupiens, ejuo in expeditionem mittendi occasionem sumpsit ex quodam motu Triballorum, eousque progresso ut ii adscito in ducem exercituum suorum quodam Cotanitza, qui ab imperatore defecerat, regiones imperio subjectas incursare usque ad Serras vexando vastandoque nuntiarentur. Movit ergo C Constantinus in Occidentem jussu patris, qui viros ei primariæ dignitatis multos et magnos militiæ comites istius et ministros potestatis assignavit: Ipse autem Augustus denuo comperto certis nuntiis periclitari vexarique Orientalem quam late patet circa Sangarim tractum, ab hujus ostio retro usque ad Prusam, confestim instructus quam optime licuit ex copia præsenti, transfretat Bosporum, et ad radices collis Sancti Auxentii fixis tabernaculis moratur exspectans Occidui limitis exercitum, qui locis interim condictis congregabatur, quo deinde simul junctus imperatori se 475 adjungeret eumque in expeditione sequeretur. Illic diversanti perlatæ preces a Josepho sunt, exsulante, ut dictum est, apud insulam Chelem; D unde transferri petebat, causatus inclementiam illius cœli per hiemem, cujus rigorem hibernis jam unis expertus affirmabat constare sibi certo haud se posse aliam illic hiemen vita salva traducere; quare cogi manere illic nihil mitius esse quam occidi. His annuens Augustus statim accersitum senem apud se in tabernaculis habuit, Junio qui tunc currebat mense, gratumque hospitem rursus veteri benevolentia dignatus humanissime fovebat, sæpius in die visens, libenterque quæ rogabat audiens; unde multis tunc contigit ejus interventu impetrare ab imperatore quod optabant.

Assignavit autem ei in habitationem commodiorem, qua deinceps uteretur, monasterium Cosmidii. His delinitus senior placide amiceque, oblitteratis offensionibus, cum Augusto agebat pari familiaritate respondente, adeo ut quodam inier eos ejus generis colloquio quasi jocans imperator seni diceret velle se illnm patriarchali sedi restituere; cui pariter renidens reposuit Josephus paratum ad id se esse, modo jam acta revocarentur. At illa in eam jam firmitatem coaluerant, ut rescindi tunc quidem nequirent. Quin potius nova tunc nuntiata creatione papæ Nicolai, astringendis fortius pactis imperator intentus legatos ad eum alios destinavit. Misit et deinde domesticum Ecclesiæ Mandam sive Mercurium in partes Apuliæ, confisus inviolatum fore ob perspectam imperatoris apud pontificem gratiam. Et quia intelligebat pontificio favore protegendum efficacius ecclesiasticum, tali potius ad res etiam reipublicæ tractandas quam sæculari utebatur. Nec spes in hoc eum plane sua fefellit: nam cum Mandam rex 476 Carolus comprehensum custodiæ dedisset, papa cortior factus eum qui mancipatus carceri fuerat Ecclesiæ præcentorem esse, solvi eum confestim et dimitti liberum curavit. In hunc modum multus erat imperator in ista, fucata licet nec ex vero coalita, pace coagmentanda. Quare locum apud eum non invenerunt illati contra eam sermones a Josepho, qui gratiam apud principem antiquam nova reconciliatione resarcitam eatenus tenuit, ut ipsi tunc restituto in familiaritatem pristinam etiam de commodiori diversorio ad votum provideretur.

23. *Ut Veccus scribere aggressus, ea occasione de dogmate controversiam moverit.*

Cæterum patriarcha Veccus tenere se non po-

γίας φυλάττειν, ἃς πρὸς τὸν γεραρὸν ἐκεῖνον ἄνδρα A τὸν μέγαν οἰκονόμον [P. 326] τῆς Ἐκκλησίας τὸν Ξιφιλῖνον ἐποίει Θεόδωρον, ὡς οὐ γράψοι, ὡς οὐκ ἀντείποι περὶ δογμάτων κἂν ὅ τι λέγοιεν ἄλλοι· ἀλλ' ὁσημέραι δεχόμενον τὰ τῶν ἄλλων, οἳ δὴ καὶ ἐς μέγα ηὔξανον τὴν παραβασίαν ἐξ ὧν ἀπὸ Γραφῶν δεικνύειν ᾤοντο οἷς πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς εἰρήνευσαν, καὶ τῷ κατὰ σφᾶς ἀσφαλεῖ τὴν τῶν ἄλλων ὀργὴν ἐξέκαιον, εἰ τοιούτοις συνισχημένοι τοῖς χαλεποῖς ἀγνοοῦσι. Διὰ ταῦτα παρῆγον κἀκεῖνον γράφειν, καὶ ἀπὸ Γραφῶν συνιστᾷν ὡσαύτως ὡς οὐκ ἔσφαλται σφίσιν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν καταπραξαμένοις εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τοῦ εἰς συμφέρον προβῆναι, αὐτὴν καθ' αὑτὴν ἀσφαλῶς ἔχειν ἐκείνοις πράξασι, συγκροτουμένην καὶ ἀπὸ Γραφῶν ἄλλοθεν. Πίπτει γοῦν εἰς χεῖρας ἐκείνῳ τὰ τῷ σοφωτάτῳ B Βλεμμίδῃ γραφέντα πρός τε τὸν βασιλέα Θεόδωρον, ἀρχὴν ἔχοντα τό, « Ὁ ζητῶν ἐν οὐ καιρῷ καὶ λαμβάνων ἐν καιρῷ, » καὶ τὰ πρὸς τὸν Βουλγαρίας Ἰάκωβον, τό, « Ἔστι μοι πάθος ὅπερ ἐξαγγελῶ· πρὸς ἀκέστορα γὰρ ἱερὸν » προοίμιον φέροντα. Ἐμπίπτει καὶ βίβλος ἄλλη τοῦ Μαρωνείας Νικήτα, ὃν ἡ μὲν Μεγάλη ἐκκλησία, ἐν τιμίοις καὶ εἶχε χαρτοφύλακα, ὕστερον δὲ ἡ μεγαλόπολις Θεσσαλονίκη ἀρχιερέα ἐπλούτησεν ἐν ὅλοις πέντε λόγοις τὰ τῶν θείων Γραφῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνελίττουσα. Καὶ ταύταις οἱονεὶ θεμελίοις χρησάμενος συνεῖρε τὰ πλεῖστα, κατὰ σκοπὸν μὲν τῶν ἐκείνοις γεγραμμένων βάλλειν ἐθέλων, ὅμως δὲ καὶ λίχναις ταῖς γραφαῖς ὁρμῶν ἐπιμελέστερον ἀνηρεύνα, καὶ πάντ' ἴθυνε πρὸς τὸν πρῶτον σκοπὸν ἐκεῖνον, ὡς ἐπ' ἀσφαλεῖ πεπραγμάτευται. Πλὴν οὐκ ἐπ' ὀλίγοις ἴστα τοῖς ἀριδήλοις τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς μὴ ἁρμόττουσι λιχνευόμενος, οἷς καὶ ἀντιλογία εὔλογος ἐφῆπτο, ταυτόν τ' ἔπασχε τοῖς κακοσίτοις, οἳ χρησίμην τροφὴν καὶ τῷ στομάχ ῥᾳδίαν κατασχεῖν προσφερόμενοι, ὕστερον καὶ τοῖς μὴ χρησίμοις ἐπιχήναντες, ἐξέμεσαν σύναμ' ἐκείνοις καὶ τὴν συνοίσουσαν. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Μάχη τις ἐπ' οὐ καιρίοις καὶ φιλονεικία συνίσταται. Τὸ δὲ τῆς μάχης κεφάλαιον ὅτι κινοῦνται δόγματα. Μέλεοι, εἶτα ὑμῖν μὲν ἐφεῖτο ἐς ὅτι χρήσασθε δόγμασι, καὶ εἰσιτὰ ἐς οἶκον Κυρίου, ταυτὸν δ' εἰπεῖν καὶ δογμάτων, κἂν ὃ τι λέγοιτε· ἄλλοις δ' οὐκ ἦν μεμνῆσθαι δογμάτων ἀπολογουμέ-

tuit intra fines pactorum quibus ultro se obstrinxerat viro illi præstanti magno œconomo Ecclesiæ Theodoro Xiphilino, pollicens se non scripturum aut contradicturum circa dogmata, quidquid alii dicerent. Cum enim quotidie acciperet nova adversantium scripta, quibus invidiose exaggerabant crimen admissorum in communionem Latinorum, quod nihil minus quam nefariam apo- C stasiam esse contendebant, id demonstrare se putantes certis quæ allegabant Scripturarum testimoniis, adjungebantque ipsos falsa ista et perversa securitate, qua impio facto velut recto et laudabili per errorem delusæ conscientiæ acquiescebant, accendere in se iras odiaque aliorum propter cæcitatem animi, qua non cognitis quibus impliciti hærerent malis in iis sibi placerent, — cum hujus, inquam, sententiæ libellos prodire spargique in vulgus plurimos cerneret, pertractus tandem ad scribendum est, contraque demonstrandum testimoniis pariter scriptorum authenticorum, nihil a se aut a suas partes sequentibus erratum in omnibus quæ hactenus egissent pro pace concilianda Ecclesiarum, sed vel si nulla ratio haberetur utilitatum ingentium quæ ex hac D reconciliatione in rempublicam universam redundarent, ipsam per se concordiam honestissimam fuisse remotamque ab omni periculo conscientiæ lædendæ, quippe cujus æquitas et sanctitas auctoritatibus veterum Patrum gravissimisque **477** omnis generis sacræ antiquitatis suffragiis egregie commendata probaretur. Procincto autem Vecco ad hoc tractandum argumentum inciderunt forte in manus quæ sapientissimus Blemmidas ad imperatorem Theodorum scripserat hoc initio : « Qui quærit non in tempore et accipit in tempore ; » et aliud ad Jacobum Bulgariæ ejusdem viri scriptum, cujus est hoc exordium : « Laboro morbo quem aperiam : cum sacro enim medico sermo mihi est. » Præterea opus aliud Maronensis Nicetæ viri venerabilis, qui ex magnæ ecclesiæ chartophylace magnæ Thessalonicensis Ecclesiæ archiepiscopus fuerat, quo opere libris quinque explicabantur e divinis Scripturis quæ ad pacem ecclesiarum constituendam pertinerent. Hæc igitur Veccus accurate sibi lecta scriptionis quam meditabatur quasi fundamenta habuit; quibus aliunde colligens astruxit plurima, pro scopo intuens illud ipsum quod istorum commentariorum auctores sibi proposuerant. Contendens autem ad istum finem cupido quodam impetu scribendi, indeque perscrutatus singula diligentius, cuncta direxit ad primum illum scopum demonstrandi recte ac secure in hac concordiæ tractatione acta esse omnia. Verum capto semel impetu scribendi non in paucis illis constitit quæ demonstrantur evidenter: at prolapsus aviditate quadam alia his attexuit non convenientia, quibusque non sine ratione contradictum est, simile quid passus iis qui crudi, et stomacho infirmo, ubi cibum utilem et facilis concoctionis perceperunt, alia super ingerunt non salubria, gulæ inhiantis aviditate tracti, unde contracta nausea profuturum, si solum fuisset, alimentum, una cum noxio pariter evomunt. Quid autem **478** inde consecutum est ? Conflatum nempe certamen intempestivum commissumque jurgium, acriter repugnantibus Vecco plurimis; quorum in ipsum querelarum hoc caput erat quod per eum moverentur dogmata, quod tam ipse quam ei adhærentes rixas inanes sererent. Addebant : « Liceat sane privatim istas inter vos de dogmate agitare controversias, sed abstinete ab

νοις περὶ δογμάτων, κἂν μεμνῶνται ἀναγκαζόμενοι, A ἀδικοῖεν ἄν; Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι. Πλὴν μέχρι καὶ αὐτῶν βασιλικῶν ἀκοῶν τινες ἀνῆγον τὸ ἔγκλημα, καὶ γ' εἰρηνεύειν [P. 327] ὑπισχνοῦντο, εἰ βασιλεὺς ῥητῶς προστάσσοι μὴ λαλεῖν τινὰ δόγματα, κἂν οἷα καὶ ὅπως λέγοι. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς θέλων μὲν καὶ τὴν εἰρήνην ἐκείνων, δυσχεραίνων δὲ καὶ τὴν αἴτησιν, ἐκτίθεται δόγματα γράμμασι, δοκοῦν μὲν ἀσφαλὲς σφίσιν ἐφ' ᾧπερ ζητοῖεν, ἄλλως δ' ἔλεγχον προϊσχόμενον. Θεοῦ γάρ, ἔλεγε, μνημονευτέον μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. Δόγμα ἄρα μνήμη Θεοῦ. Τὸ μέντοι γε τῶν Γραφῶν παρεκκλίνειν κωλυτέον εἶναι καθάπαξ προσέταττεν· Οὐ μὴν δὲ καὶ αἰτίας ὁ πατριαρχῶν ἀπολέλυτο, πρᾶγμα σκιῤῥωθὲν ἤδη χρόνοις πλείστοις ἐξαπιναίως μαλάττειν ἐθέλων, καὶ ταῦτα τιμωρίαις μεγίσταις τοῦ βασιλέως τοὺς ἀποστατοῦντας εὐθύνοντος. B Σῶφρον οὖν ἦν, εἰ σιγῶν διετέλει καὶ τὴν κατηγορίαν διέφερε πράως· ἧττον γὰρ ἦν τὸ δεινόν. Αἰδοῦς δ' αἰὲν ὑπεκκαύματα μάχης οὐκ ἀσφαλέσι πάμπαν ἀντιλογίαις ἐκείνοις μὲν παρεῖχε λαβάς, ἑαυτῷ δὲ καὶ τοῖς κοινωνοῦσι τὴν ἐσαῦθις βλάβην προὐξένει. Τότε δὲ τὴν Ἰωσὴφ πυθόμενος ἄφιξιν, ἔτι δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἐφέσου τῷ βασιλεῖ προσεδρίαν ἐν οὐ καλαῖς ὑποψίαις ποιούμενος, ἐπιστέλλει τῷ Ἐφέσου, προστιθεὶς τὸ πᾶν τῷ ἱερωτάτῳ κατὰ θωπείαν, τῷ γράφειν πανιερώτατον, Βασιλεῖ ἐντυγχάνειν ἠξίου, τὴν εἰς ἐκεῖνον τοῦ πατριάρχου ἄφιξιν εὐμενῶς κατανεύειν, εἰ δὲ καὶ ῥητῶς προστάσσοι, πρὸς τοῦτο εἴσεσθαι χάριν οὐ μετρίαν τῷ συνεργήσαντι. Ἐκεῖνος μὲν οὖν τὰ τοῦ πατριάρχου δεξάμενος γράμματα, θέλων ὑποκρίνεσθαι τὸν φιλοῦντα (ἦν γὰρ οἱ καὶ ἔτι τῶν χθιζὰ κινηθέντων χάριν παρασπαίρουσα ἡ ἀπέχθεια), βασιλεῖ προσαγγέλλει καί οἱ ἀνύει τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἄφιξιν. Τὰ δὲ τῆς ἀπεχθείας αἴτια (ἀναγκαῖον γὰρ καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν) ἦσαν μέν τινα καὶ ἄλλα, ὧν οὐ πολὺς λόγος,

his rixis introducendis in domum Domini, » quasi dicerent: « Sentire vos et loqui privatim de dogmatibus ut vultis, fuerit tolerabile. Illud deprecamur: temperate ab his disceptationibus vulgandis et turbanda simplicitate rudis populi bona fide traditis asquiescentis. » Hæ multorum voces audiebantur occasione scriptorum Vecci, in quibus et illud quidam reprehendebant, quod in iis iniqua conditione certamen cum adversariis capesseret, disceptans ipse de dogmate, qua de re sciebat aliis silentium indictum. In quo si eos lacessere pergeret, et ii pro necessaria propugnatione re- C ceptæ doctrinæ mentionem in respondendo facere cogerentur dogmatum, an contra interdictum agerent et jure mulctarentur? equidem haud crediderim. Illud scio, perlatas usque ad aures principis accusationes eo nomine adversus Veccum a nonnullis, pollicentibus acquieturos sese porro jam statutis et in pace tranquille perstituros, modo diserte vetaret imperator ne quisquam in iis quæ deinceps ederentur scriptis dogma ipsum attingeret, pacem tueri ac recte justeque initam quibuscunque aliis vellet ac posset argumentis defendere contentus. His auditis imperator, qui et istos se quomodocunque continere in usu et amplexu pacis magnopere optaret, nec tamen probaret quod petebant, ingratam petitionem elusit vulgando ambiguo edicto, quo cum videretur D securos eos quantum opus erat reddere super eo quod proposuerant, callide se tamen subducebat invidiæ querelisque partis contrariæ; qui ei etiam se commendabat arcana submista suggillatione horum ipsorum quos placare tunc velle videbatur. Hæc enim erat edicti sententia: Dei utique mentionem pari cum respiratione frequentia iterari jus fasque esse. Quare dogmatis, quod Dei memoria contineretur, professionem adeo non a se **479** vetari, ultro etiam commendaretur. At pervertere Scripturas aut declinare a vero eorum sensu permitti nulla ratione posse. Itaque se id quidem omnino prohibere. Sic ille. Nec per hoc tamen plane culpa solvebatur patriarcha, qui rem induratam inveterata possessione longissimi temporis repente mollire aggrederetur; aggravabantque invidiam pœnæ atroces ab imperatore repugnantibus inflictæ. Sapientius igitur facturus erat, si taceret accusarique sese moderate ac mansuete sustineret: minus enim id malum erat. Nunc ad omnes contradictiones exardescens, et fomenta semper nova flagranti plus satis per se rixæ subjiciens, contentiones accendit in aliquid ipsi ad extremum perniciosum erupturas: non enim tam caute multa disputare poterat, quin daret ansas adversariis, quas illi quandoque arripientes ipsi et ejus sequacibus haud levia deinde intulerunt damna. Tunc porro audito Josephi ad imperatorem accessu, tum præterea cognito Ephesinum cum eodem imperatore assidue versari, suspicionem ingressus non inanem, facile fieri posse ut hi quidpiam adversum se moverent; ejus periculi prævertendi hanc rationem iniit. Scribit ad Ephesinum; eumque ut ipsa inscriptione demereretur, non simpliciter ἱερώτατον sanctissimum, qui solet titulus episcopis tribui, sed πανιερώτατον plane sanctissimum in fronte litterarum nuncupat. In ipsa deinde epistola etiam atque etiam orat ne gravetur impetrare sibi ab Augusto facultatem ejus conveniendi, cumulaturus beneficium, si daret operam ut ad hoc ultro ab ipso principe invitaretur. Certe ageret efficaciter ut se ad ipsum proficisci saltem placide annueret. Ingentis se gratiæ in omne tempus ei debitorem fore, si hoc sibi votum ex sententia conficiat. His Ephesinus litteris acceptis gnaviter persistendum statuit in simulatione amicitiæ. Etsi ergo multum, nec prorsus familiaribus obscurum, in ejus penitus animo flagrabat arcanæ in Veccum offensionis ob nuper gesta, imperatorem tamen adiit, et exposito patriarchæ desiderio, ut ei quod cupiebat indulgeret persuasit. Aversionis porro Ephesini a **480** Vecco

τὸ δὲ χείριστον ὅτι οἱ περὶ τὸν Ἐφέσου καὶ πολλοί τινες τῶν ἀρχιερέων, πολλὰ παθόντες πρὸς τὸ καταδέξασθαι τὴν εἰρήνην, οὕτω μόλις καθυπεκλίθησαν καὶ τῷ δοκεῖν εἰρήνευον, θεραπεύοντες τὴν συνείδησιν οὐκ ἀπὸ γραφῶν μᾶλλον (οὐ γὰρ ἦν ἐκ τούτων καιρὸς), ἀλλ' ἐκ τοῦ πολλὰ τοιαῦτα πολλάκις οἰκονομηθῆναι τῇ Ἐκκλησίᾳ χάριν μειζόνων καλῶν, ἀντιστατικῶς εἴποι ἄν τις τῶν ῥητορευόντων, ὅταν, τι τῶν οὐ καλῶν γίνηται καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ πεπραγμένου μεῖζον ἀπαντήσῃ καλόν. Οὕτω γὰρ καὶ Παῦλον ξυρήσασθαι καὶ ἁγνεῦσαι καὶ περιτεμεῖν Τιμόθεον· οὕτω τὸν Μοψουεστίας μὴ ἐκκηρυχθῆναι παρὰ τῆς τρίτης συνόδου Θεόδωρον· οὕτω πρὸ τούτου τὸν μέγαν Βασίλειον [P. 328] τὰ τοῦ Οὐάλεντος δῶρα τῇ ἐκκλησίᾳ προσαγόμενα δέχεσθαι· οὕτω τὰ καὶ τὰ, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγοι τις, δοκιμασάντων τῶν B ἐπὶ τῶν πραγμάτων τότε πεπρᾶχθαι. Οὕτω τοίνυν καὶ οὗτοι τὴν εἰρήνην ἐδέχοντο, ὥστε καὶ προσομολογεῖν ἡμαρτῆσθαι σφίσιν, ἥν τις σκοποίη πρὸς τἀσφαλὲς, καὶ τοῖς ἀποστατοῦσιν ὁσίως προσφέρεσθαι ὡς ἀπηκριβωμένοις μάλα πρὸς τὸ ὀρθόν. Τῷ A δ' οὐκ ἦν ἀρεστὸν νύτω, ἀλλ' εἰ υὴ δεικνύοι καὶ σφάλλοντας τοὺς προτέρους δῆθεν ἐκ τῶν γραφῶν, οἳ δὴ καὶ τὴν πρὸς ἐκείνους εἰρήνην οὐ κατεδέχοντο, οὐδὲ βιωτὸν εἶχε τὸν βίον. Ὅθεν καὶ συχνὰς συνόδους καθίστα, καὶ προσεκαλεῖτο πολλοὺς καὶ τῶν ἔξω, καὶ βίβλους ἀνείλιττεν, καὶ ἄλλας ἐξετίθετο πλείστας, δεικνύων, ὡς εἶχε, τὴν εἰρήνην τὸ ἀσφαλὲς ἔχουσαν, καὶ τὰ πλεῖστα προσελιχνεύετο. Δέον γὰρ Δαμασκηνόν τε καὶ τὸν θεῖον Μάξιμον καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν θεῖον Ταράσιον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν καὶ τὴν ἑβδόμην σύνοδον πᾶσαν, ὅτι καὶ πάντες τὴν ἐκείνου ὁμολογίαν τὴν πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς πεμφθεῖσαν ὑπεσημήναντο καὶ διὰ τῆς ἐκεῖσε προσθήκης ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὁμολογίᾳ, ἐκ Πατρὸς γὰρ διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι διδασκόμεθα παρ' ἐκείνων λέγειν, δέον οὖν ταύτας προϊσχόμενον καὶ αὐτὸν ὅσον ἐπὶ τῇ προσθήκῃ καὶ θεραπεύεσθαι καὶ θεραπεύειν, καὶ μηδὲν παρεγχειρεῖν ἐξηγήσεσιν, ὁ δὲ πολλὰς τῶν Γραφῶν συνεφόρει. Καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον εὑρὼν τὴν ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκ τὴν διὰ μεθαρμόζοντα ὡς ὑπαλλαττομένων τῶν προθέσεων, ὡς τὸ, « Ἐκτησάμην ἀν-

causas exponere hic distinctius operæ pretium judico. Erant quidem et alia incentiva hujus odii non multis nota; cæterum capitale in iis et immedicabile maxime unum eminebat, quod tam Ephesinus ipse quam alii plurimi paria sentientes episcopi, magnis adacti malis ad amplexandam pacem, ea tantum tenus in eam consenserant, ut seposita ratione dogmatis et nulla re in scriptis ac C decretis immutata, quorum in dubium vocandorum aut de novo discutiendorum tempus negabant esse exterius duntaxat concordiam cum Latinis tenerent, salvo se fidei ac religionis officio consentire in id posse rati accomodationis necessaria temporibus ratione, cujus exempla multa in Ecclesiæ veteris historiis habebant. Censebant, inquam, sic duntaxat tuta conscientia Latinorum communionem admitti, ut rem non per se probabilem aut usquequaque ad fidei regulas exactam, verum ut quæ tolerari prudenter posset metu incommodorum graviorum; quodque non absolute, sed comparative, ut magistri artis rhetorices loquuntur, commendaretur et bonum putaretur, non prout in se spectabatur, sed quatenus conferebatur cum D majoribus, quæ ex hoc nascebantur bonis. Sic nempe Paulum caput sibi totondisse aliosque usurpasse purificationum Judaicarum ritus; sic ab eodem Timotheum circumcisum; sic abstinuisse tertiam synodum ab excommunicando Theodoro Mopsuestiæ; sic antea magnum Basilium Valentis dona Ecclesiæ illata suscepisse; sic alia et alia in priscis rerum gestarum monumentis ejus generis notata reperimus, ne sigillatim persequamur singula. Hoc igitur hi modo pacem nuper sancitam accipiebant, ut faterentur in eo peccatum a se videri posse ei qui de re ipsa per se censeret, et de officio religionis, quo jubemur abberantium a fide communionem rejicere, severe et rem ad vivum resecando statueret. Vecco autem ista exceptio non **481** placebat, sed nisi demonstrare evinceretque ex certis, ut putabat, scriptorum authenticorum testimoniis errasse priores in repudianda communione Latinorum. Vitam sibi vitalem non putabat. Unde et crebras coegit synodos, et convocavit multos externorum quoque, et libros evolvit veteres, ediditque multos novos, omnem lapidem movens ad astruendum posse ac debere cunctos, cum omni securitate conscientiæ, huic paci ut per se probæ justæque adhærere; nec quidquam in hoc sibi ad summam contentionem faciebat reliqui, studio intemperanter indulgens. Cum enim illum oportuisset eo esse contentum quod tradiderat Damascenus et divus Maximus ac super hos divus quoque Tarasius aut, quod idem est dicere, septima synodus universa, cujus Patres omnes prærogativam ejusdem Tarasii secuti confessioni de hoc articulo, quæ Orientales missa fuerat, subscripserunt, siquidem ab his, dum occasione additionis tali professioni insertæ dogma ipsum explicant, dicere docemur Spiritum sanctum ex Patre per Filium procedere, — cum, inquam, oportuisset Veccum eas in hoc explicando mysterio adhibentem voces quas nostri Patres usurparunt, additamento Latinorum ad eas quoad posset, accommodando, ejus et suam ipsius invidiam purgare aut minuere excusando, contra ille extra terminos susceptæ tractationis declarationum argutiis evagans multa congessit scriptorum veterum loca; inter quæ cum reperisset magnum Basilium illud *ex*, quod de Filio dicitur, in *per* commutantem, tanquam essent hæ præpositiones invicem æquivalenter mutabiles, prout probatur his Scripturæ auctoritatibus,

θρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ, » τουτέστιν, ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ, « Γεννώμενον ἐκ γυναικὸς, » τουτέστι διὰ γυναικὸς, ἵνα μὴ τὴν ὡς διὰ σωλῆνος αἵρεσιν, φησὶ, παρεμφήνῃ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁσημέραι συνερανιζόμενος πολλὰ καὶ τὴν ἐκ εἰς τὴν διὰ παρεξῆγε, κἀντεῦθεν δῆθεν τὴν ἐκ ἐθεράπευε. Τὴν δὲ τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ ῥῆσιν εὑρὼν τὴν διὰ λόγου προβολεὺς ἐκφαντορικοῦ Πνεύματος λέγουσαν, καὶ τὸ πποβολεὺς εἰς τὸ αἴτιος μεταλαμβάνων, αἴτιον μὲν οὐκ ἔλεγε τὸν Υἱὸν Πνεύματος, αἴτιον δὲ διὰ τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα τοῦ Πνεύματοσ ὡμολόγει, ἐπεὶ καὶ διὰ Λόγου προβολεὺς εἴτ' οὖν αἴτιος λέγεται τοῦ Πνεύματος ὁ Πατήρ. Ταύτην τὴν ῥῆσιν τινὲς μὲν ὡς νόθον γέννημα τοῦ Πατρὸς Δαμασκηνοῦ οὐκ ἐδέχοντο· τινὲς δὲ καὶ δεχόμενοι μετήμειβον τὸ προβολεύς εἰς τὸ παροχεὺς, καὶ τὴν ἐκφαντορίαν οὐκ εἰς [P. 329] τὴν ὕπαρξιν ἐξελαμβάνοντο, ἀλλ' εἰς τὴν ἐς ἀΐδιον ἔκφανσιν. Μέντοι γε καὶ σκανδάλων μεγάλων ἀφορμὰς τὰ τοιαῦτα παρέσχον τοῖς ὕστερον, Ὥσπερ δῆτα καὶ τὸ τοῦ Νύσσης Γρηγορίου Πατρὸς ῥητὸν τὸ κατὰ διαίρεσιν προαγόμενον καὶ οὕτω πως λέγον, ὡς τὸ μὲν αἴτιον πιστεύειν τὸ δὲ ἐκ τῆς αἰτίας, τοῦ

A δὲ ἐξ αἰτίας ὄντος πάλιν ἄλλην διαφορὰν ἐννοοῦμεν· τὸ μὲν γὰρ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, τῆς τοῦ Υἱοῦ μεσιτείας καὶ ἑαυτῷ τὸ μονογενὲς φυλαττούσης καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς τοῦ Πατρὸς σχέσεως μὴ ἀπειργούσης. Ταῦτα μὲν ὁ πατριαρχεύων εἰσῆγε, δεικνὺς τὴν μεσιτείαν τοῦ Υἱοῦ ἐξ ἀτάγκης εἰσάγουσαν τὴν διὰ, καὶ διὰ ταύτης τὴν ἐκ τῶν Ἰταλῶν προσιέμενος ὡς ἀντιπαραχωρουσῶν τῶν προθέσεων. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐφέσου καὶ τὸν Ἀθηνῶν Μελέτιον καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ἐσκανδαλίζοντο, μείζονος κακοῦ τοῦ δοκεῖν παρακινεῖν δόγματα ἔλαττον κακὸν τὸ ἡμαρτῆσθαι σφίσι ποιησαμένοις εἰ ῥήνην μετὰ σφαλλόντων ἐν θείοις δόγμασιν ἀνθαιρούμενοι. Ἀλλ' ὁ μὲν Μελέτιος καὶ λίαν ἐπαῤῥησιάζετο, καὶ ὡς μιᾶς πολλὰ ἐν συνόδῳ λαλῆσαι, B καὶ τέγος τὸν ἐπενδύτην κελεῦσαι τῷ ὀπαδῷ ἀράμενον ἕπεσθαι ὡς καὶ εἰς ἐξορίαν ἕτοιμον, ὡς ὑπὲρ τοιούτων ἀγωνιζόμενος. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐφέσου προνοητικῶς μὲν εἶχον διὰ βασιλέα, μὴ θέλοντες δοκεῖν εἰσάγειν ἐν καθεστῶσι σκάνδαλα· ὅμως δὲ καὶ βαρέως ἔφερον καὶ ἐκποδὼν ποιεῖν κατὰ τὸ λεληθὸς ἐκεῖνον, ὡς ἐβούλοντο.

« Possedi hominem per Deum [1], » id est, ex Deo, et, « Factum ex muliere [2], » hoc est per mulierem, ne **482** illam hæresim insinuasse divinus Apostolus putetur qua Christus quasi per canalem transisse per virginem fingitur : hæc, inquam, similiaque undique conferens quotidie plurima, *ex* in *per* immittebat, eas particulas conflando in C notionem unam; sicque videlicet diluebat crimen additamenti in Symbolum intrusi, quo sanctus spiritus, ut ex Patre, ita ex filio procedere affirmatur. Præterea idem inventa divi Damasceni sententia qua Pater per Verbum προβολεὺς emissor enuntiatorii Spiritus dicitur, et vocem προβολεὺς emissor sive prolator tanquam idem significantem quod αἴτιος causa sive principium usurpans, ubi observasset non dicere quidem Damascenum simpliciter Filium esse causam sive principium Spiritus sancti, fateri tamen Patrem esse causam Spiritus sancti per Filium, quandoquidem ab eo Pater per Verbum Spiritus sancti προβολεὺς, quod idem sonat ac αἴτιος, esse affirmetur. Hanc sententiam aliqui ut subdititiam et falso attributam D Patri Damasceno rejiciunt. Quidam autem eam admittentes, loco vocabuli προβολεὺς substituunt in illa παροχεὺς præbitor, et quæ illis mentio adjungitur ἐκφαντορίας enuntiatoriæ prolationis, non ad ὕπαρξιν exstantiam referunt, sed ad ἀΐδιον ἔκφανσιν æternam exhibitionem. Enimvero scandalorum magnorum occasiones talia præbuerunt posteris, ut videlicet et hoc Nysseni Gregorii Patris dictum, in quo divisim de personis divinis agitur his verbis : « Ut illam quidem causam credamus, hanc autem ex causa rursus aliam differentiam intelligimus : hæc enim continue ex prima, ista per mediationem Filii qui continue ex prima est, qua mediatione Filius idem et sibi Unigeniti proprietatem servat et Spiritum a relatione Patris non arcet. » Hac allegabat patriarcha, ostendens **483** mediationem Filii necessario inferre præpositionem *per*, et propter hanc præpositionem *ex*, quam Latini usurparent, admittendam contendens, quoniam promiscue permutabiles inter sese has particulas esse appareret. Verum Ephesinus unaque Atheniensis Melesius et alii plurimi scandalizabantur, existimantes movere ac de novo in disceptationem vocare olim constituta dogmata majus esse malum quam ut consciscere id ipsi possent, quamvis gravium malorum prævertendorum causa conscentias suas accomodassent ad levius illud peccatum admittendum, quo se obligassent pace cum illis facienda qui in divinis dogmatibus errarent. Ac Meletius præsertim magna de his libertate disserebat, adeo ut die quadam, postquam multa super hoc argumento in synodo declamasset, pedissequum jusserit sublato pallio procinctum ad iter sibi adesse tanquam in exsilium tali de causa mox parato proficisci. Moderatius se gerebat Ephesinus imperatoris respectu, apud quem se providebat offensurum, si videretur offendicula et turbarum causas iis objicere qui bona fide conventis acquiescebant. Ringebatur tamen et ipse penitus, ægerrime cum suis ferens quæ a Vecco agebantur ; apparebatque non dubitaturos ipsos conari, si possent, clandestinis artibus illum a sede patriarchali amovere.

[1] Gen. IV, 1. [2] Galat. IV, 4.

κδ'. Ὅπως εἰς τὸ ὄρος τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου ἀπῆλθεν ὁ πατριάρχης. Καὶ περὶ τῶν τοῦ βασιλέως ἐκεῖ.

[P. 330] Τότε τοίνυν δωδεκάτῃ Ἀνθεστηριῶνος μηνὸς τὸν Βόσπορον διαπεραιωσάμενοι εὐθὺ βασιλέως ἠλαύνομεν, καὶ τῇ τῆς λυχίας μονῇ ξεναγηθέντες ἐκεῖθεν καθ' ἡμέραν τῷ βασιλεῖ συνεμίσγομεν. Τὰ δ' ἐκείνῳ τότε πραττόμενα δακρύοις μᾶλλον ἢ μέλανι γράφειν ἦν ἄξιον. Λογισμοῖς γὰρ ἀγρίοις διεκβακχευθεὶς ὁ κρατῶν καὶ πᾶσιν ὑπόπτως ἔχων, οὐκ οἶδα καθ' ὅ τι, τέως δέ γε τοῖς φαινομένοις καὶ τῷ δοκεῖν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ δῆθεν θρησκείας πονῶν, εἰ ὀρθοδοξῶν ἐς τὰ μάλιστα τά πρὸς παρατροπὴν πίστεως διαβάλλοιτο, δεινὰ ἐποίει. Ὅθεν καὶ πέμψας ἐξάγει τῆς φυλακῆς τοὺς εὐγενεῖς ἄνδρας ἐκείνους ὧν καὶ πρώην ἐμνήσθημεν, τοὺς ἐκ Ῥαοὺλ αὐταδέλφους, τὸν Μανουὴλ τε καὶ τὸν Ἰσαάκιον, καὶ τρίτον τὸν ἐκ Κανταχουζηνῶν Ἰωάννην (ὁ γὰρ πρωτοστράτωρ Ἀνδρόνικος φθάσας ἐν τῇ φυλακῇ προτετελευτήκει), καὶ σφᾶς πρὸς ἑαυτὸν καταχρίτους φέρει. Οὓς δὴ καὶ ἐφ' ἡμέραις ἐτάζων λόγοις καὶ ὕβρεσι πλείσταις τε καὶ δειναῖς, τέλος ἐπεὶ οὐκ ἦν σφᾶς ὑποκλίνεσθαι τῷ τοῦ κρατοῦντος θελήματι, [P. 331] τὸν μὲν Μανουὴλ A πρῶτον, ἐπ' ἐκείνῳ δὲ καὶ τὸν Ἰσαάκιον στερεῖ τῶν ὀμμάτων κελεύσας ἄμφω καὶ μόνους· ὁ γὰρ Κανταχουζηνὸς ἀπαγόμενος δειλιάσας ὑπέκλινεν. Ἐπ' ἐκείνοις γὰρ μόνοις τὸ παθεῖν καὶ μὴ ἦν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκείνῳ μὲν ἦν ὑποκλιθέντι σώζεσθαι, οἱ δὲ τὴν τοῦ διαπράξασθαι ἃ μηδεὶς ἄλλος ἐτόλμα δόξαν ὑπὲρ πατρίων ἐθῶν ἀπηνέγκαντο, πολλὰ πρότερον καὶ αὐτὸν πατριάρχην ἐπὶ βασιλέως ἐλέγξαντες, ὡς ἐκεῖνα πείθονται τούτῳ ἃ δὴ ἐφ' ἑαυτοῦ ὢν ὡμολόγει καὶ ἐπιτιμίοις πεδούμενος, καὶ οὐχ ἃ τέως μετ' ἀξιώματος. Καὶ εἶδε μία ἡμέρα ἐστερημένους ὀμμάτων οὓς μία γαστὴρ ὤδινε, καὶ οὓς ἥ τε σχέσις συνῆγε καὶ τὸ ὑπὲρ ἑνὸς παθεῖν, τούτους ἀπ' ἀλλήλων διῃρημένους, ὡς τὸν μὲν ἀλλαχοῦ πού, τὸν δὲ Μανουὴλ ἐν ταῖς κατὰ Σκάμανδρον Κεγχρεαῖς ἀπανθρώπῳ τινὶ B φρουρίῳ ἐγκατακλεισθῆναι φρουρούμενον. Ἐπ' ἐκείνοις καὶ τὸν τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ υἱὸν Ἰωάννην, ὃν ὡς ὅμηρον ἡ μήτηρ τῶν συνθηκῶν ἀναγαγοῦσα ἐκ δύσεως τῷ βασιλεῖ ἐνεχείριζε καὶ γαμβρὸν ὁ κρατῶν ἐτίθει τοῦ Τορνικίου σεβαστοκράτορος, κἂν ἐκεῖνος τὴν σύζυγον ἀποστέργων καθ' ἑαυτὸν ἐμονοῦτο, πέμψας ἄγει δέσμιον ἐκ Νικαίας· ἐκεῖσε γὰρ στρατηγῶν κατώρθου τροπαίοις Περσῶν ἐναγλαϊζόμενος, ἐφ' ᾧ καὶ ὑποψίαν ἔσχε βασιλειῶντος, οὐκ

24. *Ut ad montem Sancti Auxentii iverit patriarcha; et de actis imperatoris illic.*

Tunc igitur duodecima Julii mensis Bosporum transgressi ad imperatorem recta contendimus; et obiter hospitio excepti apud monasterium Lychniæ, qua inde discessimus die imperatori astitimus. Eo tempore quæ ab illo gesta sunt lacrymis potius quam atramento dignum erat scribere. Feris enim quibusdam sensibus per acerbas intemperies ægri animi debacchatus princeps est, omnes suspectos habens, nescio quamobrem, **484** nisi quod, ut apparebat aut videri volebat, de se suaque videlicet religione sollicitus iniquissime secum agi querebatur, qui etsi nihil studii ac contentionis omitteret in quærenda tenendaque recta divini cultus ac sanæ doctrinæ via, fidem tamen pervertere per summam calumniam accusaretur. Inde missis satellitibus educit e custodia nobiles illos patricii generis viros, quorum nuper meminimus, fratres scilicet duos Raulis filios, Manuelem et Isaacium, tertiumque Joannem ex Cantacuzena familia (nam protostrator Andronicus prius in carcere obierat), sistique eos sibi non ut judicandos sed ut jam damnatos jubet. Hinc cum eos per dies aliquot verbis asperrimis contumeliisque plurimis ac gravissimis vexasset, ad extremum inflexibiliter recusantes obtemperare voluntati principis, Manuelem quidem pridem, deinde vero Isaacium quoque oculis privari mandat. In solos hos duos atroci hac sævitum pœna, quoniam Cantacuzenus seorsum ab his conventus et minis territus manus dedit, idem haud dubie quod duo illi passurus, nisi salutem et lucis usuram obedientia redemisset. Illi ergo ambo soli gloriam tulerunt constantiæ invictæ in agendo patiendoque pro patriis moribus quæ nemo alius ausus esset facere ac subire. Prius autem quam excæcarentur, voce liberrima coram ipso imperatore patriarchæ exprobrarunt credere se et ad C extremum credituros quæ ab ipso didicissent, tunc quando ex sensu loquebatur proprio, quando supplicia et vincula pro illa fide tolerabat: nolle autem credere quæ jam doceret corruptus ambitione, pretium mutatæ sententiæ patriarchatum nactus. Sub hæc una dies vidit luminibus orbatos **485** quos unus venter pepererat; eosdemque quos necessitudo germanitatis et patiendi causa jungebant, longe invicem abductos, Manuele videlicet relegato Cenchreas ad Scamandrum, ibique in tetri cujusdam et humano destituti cultu castelli custodiam incluso, altero alio uspiam abducto. Aliud post hoc, et ipsum acerbum visu, spectaculum datum est. Joannem Michaelis despotæ filium, quem sua quondam mater ab Occiduis Constanti- D nopolim profecta partibus obsidem icti tunc fœderis imperatori adducens dederat, quemque postea ille Tornicii sebastocratoris generum fecerat, quanquam ipse conjugem aversatus seorsum ab illa res sibi habebat suas, curavit imperator vinctum ad se Nicæa duci. Ibi enim ille copiarum dux, multis prœliis secundis erectisque ob devictos Persas tropæis plurimis late factus inclytus, suspicionem incurrerat imperii affectati, non aliis id argumentis suadentibus quam ejus in bello felicitate et claritate apud populum invidiosis efferre ipsum laudibus solitum. Incendebat istam imperatori suspicionem, quod audierat Theodorum Cotyn monachum crebros et longos semotis arbitris interdiu et de no-

ἄλλῳ τῷ μαρτυρίῳ ἢ τῷ κατορθοῦν καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ δοξάζεσθαι. Ἦν δὲ καὶ τὸ τὴν ὑποψίαν ἐκκαῖον ὁ Κότυς Θεόδωρος μοναχὸς μόνος μόνῳ κατὰ σχολὴν ἡμέρας πολλάκις καὶ νυκτὸς συγγινόμενος. Οὗτος δὲ ὁ Κότυς ἦν ὅς δὴ πάλαι μὲν τελῶν ἐν τοῖς κοσμικοῖς, τὴν κατὰ τούτου δὲ τοῦ τότε μεγάλου κονοσταύλου πεῖραν πυθόμενος, ὡς βασιλεὺς ἐκτυφλοῦν ἐκεῖνον ἐβούλετο, ἐλθὼν προσαγγέλλει κατὰ φιλίαν καὶ σὺν ἐκείνῳ ἐπὶ Περαίδος αὐτομολεῖ. Τῷ γοῦν κἀκείνῳ τότε βασιλειῶντι τοιαῦτα, ὡς οἶμαι, λέγειν, καὶ οἱ λόγοι προὔβαινον, τοῦτ' ἦν τὸ καὶ τὴν κατὰ τοῦ Ἰωάννου ὑποψίαν βεβαιοῦν, ὡς εἰδότος ἐκείνου καὶ ἔτι πλέον. Πέμψας γοῦν ἄγει κἀκεῖνον. Τὸ γοῦν κινούμενον προφανῶς ἔγκλημα ἦν ὡς κακηγορήσειε τὸν πορφυρογέννητον, καὶ ὡς ἐπειδὴ βασιλεὺς προστάσσων ἐκεῖνον ἐπὶ Πέρσας ἐφώρμα, ὁ δὲ κατειρωνευόμενος τῶν ἐπεσταλμένων λέξειεν, ὡς Ἐλθέτω πορφυρογέννητος ἀποσταλεὶς ἐφ' ᾧ κατορθώσει τὸ προσταττόμενον. Τὸ γοῦν προὖπτον τοῦτ' ἦν, ὃ δὲ νυκτὸς ἐζήτει, ἐκεῖνο, τῇ ὑποψίᾳ συνταραττόμενος. Κἀπειδὴ οὐκ ἦν δείκνυσθαι, τὸν Κότυν, εἰ μὴ ὁμολογοίη, [P. 332] δεινὰ ἠπείλει ποιεῖν, καὶ τὴν συχνὴν προσεδρίαν ἐς ὅτι μάλιστα ἀνακρίνων. Ὁ δὲ τοῦ μὲν

A συχνῶς προσεδρεύειν συνήθειαν ᾐτιᾶτο καὶ τὸ ἐπὶ ῥητοῖς συμφωνεῖν τὴν τοῦ σφετέρου κτήματος πρᾶσιν (τὸ δ' ἦν ἡ Βρύσις τῆς Γραίας, ἐκ πατέρων ἐκείνῳ προσκληρωθὲν), τὸ δὲ περὶ διαδοχῆς βασιλείας εἰδέναι ἴσον ἐτίθει καὶ περὶ τῶν ἀντιπόδων διισχυρίζεσθαι. Τὰ δὲ λέγων οὐκ ἔπειθεν. Ἐβούλετο δ' ἐρευνᾷν καὶ τὰ κατὰ τὸν ἰατρὸν Περδίκκαν, ἐφ' ᾧ τι μαθεῖν παρ' ἐκείνου τῶν καθ' ὑποψίαν κατ' Ἰωάννου, ὡς παρ' ἐκεῖνον σχολάζοντος. Τῷ τοι καὶ αὐτὸν μὲν φυλακαῖς ἐδίδου, τὸν δὲ Κότυν τοῖς Κελτοῖς παραδοὺς κρεμαννύειν καὶ ἐτάζειν ἐκέλευεν. Ὁ δ' οὐκ ἔφθη δεθεὶς, καὶ τῷ φόβῳ διαπεφώνηκε, καὶ φόρτος ἐλεεινὸς ἀρθεὶς πολλῶν βλεπόντων τῇ γῇ παρεδίδοτο. Ἰωάννην δὲ καὶ οὕτως ἀφαιρῶν ἠτίμου τὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καλύπτραν μεγιστᾶσιν οὖσαν ἀξίαν, καθ' ἣν ἐτίμα τὸ πρότερον. Εἶτα δέ γε καὶ B τῷ παρακοιμωμένῳ βασιλικῷ ἐγχειρίσας, προνοίᾳ τοῦ λαθεῖν ἐκεῖνον παντοίᾳ, εἰς Δαματρύα ἐξεληλακότα ἐκτυφλοῦν κελεύει, πολλὰ πρότερον τοῦ Μιχαὴλ δεσπότου καὶ αὐταδέλφου λιτανεύοντος μὲν δέσποιναν, λιτανεύοντος δὲ πατριάρχας τε καὶ οἷς ὁ κρατῶν ἐπληροφορεῖτο πνευματικοῖς ἀνδράσιν, ἐφ' ᾧ τὴν ποινὴν ἀργῆσαι. Ἀλλ' οὐκ ἔπειθον λιτανεύοντες. Ὡς

ote cum Joanne sermones habuisse. Hic Cotys ante monasticam professionem, sæcularis adhuc, olim huic ipsi nunc imperanti, tunc magno conostaulo, consilium imperatoris excæcare ipsum parantis amice indicaverat, auctorque fuerat ut fugeret in Persidem, quo et ipsum erat comitatus. Quia vero sibi tunc imperium optanti forte recordabatur C prædictam ab eo, nec falso, ut eventa monstrarunt, felicitatem istam, tale ipsum quoque quidpiam tractasse cam Joanne et hoc arcanarum inter eos argumentum fuisse collocutionum opinabatur. Ergo et Cotyn comprehendi sistique sibi mandat. In Joannem porro quod publice jactabatur crimen erat male illum **486** de Porphyrogenito locutum. Ferebant enim, cum ab imperatore mandatum fuisset Joanni perlatum bellum inferendi Persis, dixisse illum non sine ironico aculeo: « Veniat patris missu Porphyrogenitus, prospere scilicet exsecuturus quidquid injungetur. » Ac de hoc quidem luce palam Joannes interrogabatur. Alia instituebatur de eodem nocturna quæstio, qua curiosissime indagabatur ecquid extundi D conjecturæ posset, quæ suspicionem maxime tunc inquietantem principis animum ambiti a Joanne imperii roboraret. Quia vero convinci haud aliter ejus criminis Joannes quam Cotys testimonio poterat, hunc imperator gravibus urgebat minis ad fatendum quod res erat, subjecturum se, ni faceret, acerrimis eum tormentis denuntians, et nullum finem faciens instantissime quærendi quid tandem longis illis assiduisque cum Joanne sermonibus egisset. Ad ea Cotys, quod assiduus apud Joannem fuisset quodque ipsum frequenter allocutus, causam fuisset dicebat coalitam inter ipsos ex amicitia familiaritatem. Intervenisse quinetiam

negotium : tractatam enim inter ambos fuisse venditionem agri, qui Cotyi hæreditate a parentibus obvenerat et Fons vetulæ vocabatur. De successione autem in imperium, asseverantissime affirmabat haud magis meminisse aut scire se quidquam tunc vel prima mentione motum, quam de rebus Antipodum. His imperator haud persuasus explorare præterea voluit medicum Perdiccam, experturus ecquid ab eo, quem et ipsum constaret qui apud Joannem commoratum, posset expiscari quo adstrueretur concepta suspicio. Igitur et hunc tradi custodiæ præcepit. Cotyn autem Celtis tradidit suspendendum et diris adigendum cruciatibus ad prodenda quæ celaret. At ille cum ligaretur ad suspendium, exanimatus metu concidit; et pondus miserabile sublatus **487** multis cernentibus terræ mandatus est. Nec tamen Joanni profuit desperata inde convictio. Jam tunc enim, ad quoddam præjudicium, dehonestatus is est ablato capitis tegmine, quod insigne præcipuæ dignitatis viris summatibus concedi solitum ipsi prius tribuerat imperator. Qui et statim inde præfecto Augusti cubiculi Joannem eumdem tradidit abducendum Damatrya ibique excæcandum, commendato prius ut quod illic facturus esset, quam cautissime toto itinere dissimularet. Id antequam executioni mandaretur, Michael despota instantissime oravit ut fratri tam diri supplicii gratia fieret. Ambivit ad hoc precibus infimis Augustam, ambivit patriarchas veterem et novum, ac quoscunque intelligere potuit apud principem aliquid in persuadendo valere, sanctitatis opinione commendatos viros. Nec illi aut detrectarunt officium, aut eo segniter functi sunt. Cæterum quantocunque agerent studio, nihil plane impetrarunt. Cum

δ' ἡ γῆ μεσημβρίας ἐσείετο μεθ' ἡμέραν, ὁ Περδίκκας, ὅτι μόνον οὐ τὸ τὴν γῆν σείεσθαι; ἀλλὰ τὸ μὴ καταπίπτειν ἐκείνοις τὸ ὄρος τοιαῦτα πράττουσιν ἔλεγε τεθηπέναι, ποινὴν ὑπέσχε τὴν ἐκτομὴν τῆς ῥινός. Καὶ ἄλλος ὅτι μόνον οἰκεῖον ἐκείνῳ παῖδα ἐκ παλαιᾶς συνηθείας ἰδὼν τὰ φιλικὰ προσεπτύσσετο, σχισμὰς τῶν ῥωθώνων τῶν παιδικῶν ἀπώνατο. Τῷ δὲ τοῦ Παχωμίου Γεωργίῳ γραμματιστῇ γε ὄντι καὶ ἐλλογίμῳ, ἐπειδὴ τῷ Στρατηγοπούλῳ Μιχαὴλ συνὼν κατὰ τὴν Πόντου Ἡράκλειαν ὡμίλει διὰ τὴν ἡμερινὴν πρὸς τἄλλ' ἀσχολίαν νυκτὸς τὰ πλεῖστα, καὶ προσηγγέλλοντο, ἐκεῖνον μὲν τῆς στρατηγίας παραλύσας ἀγαγὼν ἔκρινεν ὡς βασιλειῶντα, τῷ δὲ τὴν τοῦ λέγειν περὶ τούτων ἐκ βίβλων δῆθεν εἰδότα βασιλειῶν δεινὴν ὑποψίαν ἀνῆπτε. Κἀπειδὴ προθέμενος ἐκτυφλοῦν ἐκεῖνον ταῖς τῆς δεσποίνης δυσωπίαις (ἦν **B** γὰρ αὐτανεψία ἐκείνου) καὶ παρὰ γνώμην ἀνεχαιτίζετο ἐκείνῳ μὲν καὶ ἔτι τὴν ποινὴν ἀνήρτα, Παχωμίῳ δὲ τὸ πᾶν τῆς ὀργῆς προσῆπτε. Τὸ γὰρ ὄνομα φρικτὸν ὂν ἀκούειν [P, 333] καὶ μόνον ἔκ τινων φοιβασμάτων ἐκποδὼν ποιεῖν τὸν ἔχοντα παρεσκεύαζεν, ὥς τί οἱ κακὸν κατὰ μοῖραν περιέχον. Ἐξέκρουε δ'

A ἄρα ἡ ὁμωνυμία τὸ μάντευμα· ἐκεῖνος μὲν γὰρ τὸ μόρσιμον φεύγων ἐξετύφλου τὸν ἄνδρα, τὸ δέ γε κατὰ Μακεδονίαν τοῦ Παχωμίου χωρίον ὅσον ἤδη ἐκεῖνον ἀναμένον τὰς ἐπὶ τῷ θανάτῳ εὐπρέπιζεν οἰμωγάς. Κἀκεῖνος μὲν τυφλὸς ἀλᾶτο, πάτον ἀνθρώπων οὐκ ἀλεείνων, ἀλλὰ πληρῶν θαυμασμοῦ, εἰ μέχρι καὶ ἐς τοιούτους ἄνδρας χώραν ἔσχον αἱ περὶ τῆς βασιλείας ὑποψίαι· ὁ δὲ, τὰς τυφλὰς ἐλπίδας, ᾤετο μὲν δραπετεύειν, οὐ μὴν δὲ καὶ κατὰ τὸ ἀληθὲς ἐδραπέτευεν. Ἐντεῦθεν ὀργὴ κατὰ μοναχῶν οὐχ ὅτι τῆς Ἐκκλησίας ἀποστατοῦσιν, ἀλλ' ὅτι ἡμέρας ἀριθμοῦσιν αὐτοῦ καὶ χρόνους περιορίζουσιν, ὡς ἀνασείοντες τῶν κακῶν ἐντεῦθεν. Καὶ δειναὶ μὲν ἦσαν αἱ κατ' ἐκείνων ἀπειλαὶ ἐξ ὀργῆς ἀνημμέναι, ὅμως δ' ἀνηρτῶντο προνοίᾳ τοῦ μὴ δοκεῖν κολάζειν ἀλόγως, εἰ καὶ μικρὸν ὅσον καὶ Γαλακτίωνα μὲν τῶν ὀμμάτων στερεῖ, Μελέτιον δὲ ἀφαιρεῖται τῆς γλώσσης. Αἱ δ' ἐξορίαι καὶ μᾶλλον τοῖς ἀνδράσιν ἐμετριάζοντο, ἐκκλίνουσι τὰς ποινάς. Λάζαρον μὲν οὖν τὸν Γοριανίτην, ἄνδρα σεβάσμιον, ἀποστείλας τοὺς ἐκτυφλώσοντας ταῖς ποιναῖς ὑπῆγε. Πρὸς δὲ καὶ Μακάριον, τὸν καὶ Περιστέρην παρονομασθέντα τοῦ

autem inter hæc contigisset a meridiana parte per diem moverit terram, Perdiccas dixisse delatus non se mirari terram concuti, sed non ruere vicinum montem supra talia agentes, pœnam dicti tulit truncationem nasi. At alius qui propinquum hujus adolescentem, veteri familiaritate charum, tunc forte obvium amanter amplexus fuerat, narium abscissionem ea in puerum amoris significatione **C** lucratus est. Dicendum et quod Georgio Pachomii contigit, litteratori in paucis ejus generis præstanti cæteraque honesto. Is nuper apud Heracleam Ponti suæ professionis operam navans præfecto illic Strategopulo Michaeli, cum hujus publicis occupationibus prohiberetur munus istud suum de die obire, plerumque noctu scholas suas habuerat. Hoc auditum imperator interpretatus atrociter, repente Michaelem quidem abrogato magistratu redactum in ordinem **488** citat ad sese dictorum causam affectati regni. Nec morata miseri damnatio est, pœna excæcationis et ipsi decreta, continuoque inferenda, nisi precibus infimis contentioneque annisa summa, quæ reo erat neptis, Augusta ægre tandem supplicii dilationem **D** impetrasset. In Pachomium ira effusa omnis sine obice pervenit. Ex hujus fama doctrinæ cum nocturnis istis, de quibus erat nuntiatum, comparata congressibus in eam suspiciosissimus princeps opinionem incubuerat, esse illum unum aliquem ex istis aucupibus prænotionum de futuro, qui libros scrutari reconditos soliti fata imperiorum et successionum in hæc seriem, audacibus explorata conjecturis, quæstuose curiosis venditant. Suberat et alius haud ita multis notus odii fomes, horror ex omine vocabuli. Quippe imperator, et ipse avidus captator præsagiorum, nescio quid submurmuratum inaudierat, quo Pachomii nomen

cum sua ipsius pernicie fatalis nexu necessitatis implicaretur. Id ille, quod optimus vaticiniorum interpres postmodum eventus explicuit, non clare intelligens quo pertineret, et quo vergeret impotenter exhorrescens, in eam persuasionem rapuit ut sibi successurum in imperio hunc Pachomium portendi crederet. Id vero ratione omni prævertandum ratus, istum infelicem reddere imperio ineptum immani oculorum effossione occupat. Nec sic, infelicior ipse cæcis spebus in crudele tractus facinus, instantem vitavit, si non potius arcessivit, calamitatem, quæ ipsum apud Macedoniam in agro dicto Pachomii, in hujus et aliorum ultionem scelerum, haud longo post tempore manebat. Interim miserrimus Pachomius instrumentis litterariæ suæ professionis luminibus orbatus, adeo non jam providere amplius arcanorum indicio librorum futura poterat, ut ne præsentia quidem cerneret et vitare ambulando incursum obviorum nisi alieno nequiret admonitu, admirantibus, qui hæc videbant cunctis etiam usque ad ludimagistros, alienissimæ homines a regno sortis, ambitionis atrociter æmulantis armatas furore suspiciones non dedignatas esse descendere. Eadem hac afflatum atra rabie imperatoris mox in monachos odium erupit, non ea illis infensi causa quod Ecclesiæ rebelles schisma facerent, sed quod dies ipsius numerarent et definirent tempora, morte scilicet ejus se defuncturos malis **489** quæ patiebantur arbitrati. Hos ille acribus et ira flagrantibus percellebat minis, quas ne statim in rem conferret, quædam sustinebat famæ cura, et metus ne videretur sine causa idonea sævire. Tamen et hunc paulo post respectum eluctatus, Galactioni quidem eruit oculos, Meletio vero linguam abscidit. Exsilia decernebat mera, cum remittere se in

ἁπλοῦ καὶ ἀκάκου χάριν, ὑπαγαγὼν δίκῃ καθοσιώσεως ὡς τοὺς δυτικοὺς ἄρχοντας κατὰ βασιλέως διεγείραντα, ἔξω που τῶν ἡμετέρων ὁρίων καθήμενον, ἐπαγγείλας τῷ Ἰκαρίῳ τὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς περιεζωσμένῳ τιμὴν, εἰς χεῖρας ποιεῖται, καὶ προτείνων τὴν καθοσίωσιν τοῦ ἐγκλήματος ἀνίῃ, εἰ τὴν εἰρήνην δέχοιτο, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τῇ δίκῃ καθυπάγειν. Ὁ δὲ τῇ ἐνστάσει διακαρτερῶν τὴν τιμωρίαν ὑπέχει· Κόκκους δὲ μοναχοὺς καὶ τοὺς κατ' ἐκεῖνον ἐῶ. Ἐς τόσον γὰρ παρωξυσμένος ἦν ὥστε προβάλλειν ἦν μόνον τινὰ κινηθέντα, καὶ τὴν προβολὴν ἡ ποινὴ διεδέχετο, ὥστε καὶ πιστὸς ἦν ὁ λέγων μόνον εἰπὼν, ταῖς πρὸς τοὺς ὑπηκόους ὑπονοίαις ὡς ἱκαναῖς μαρτυρίαις ἰσχυριζόμενος. Καὶ πρὸς τὸ τῆς ὀργῆς ἀπαραίτητον ἀνδράσιν οἷς ἦν παῤῥησιάζεσθαι πρὸς ἐκεῖνον ἀπολογούμενος βασιλικοὺς προέτεινε B νόμους, ὡς μὴ καλὸν ὂν οὐδὲ δίκαιον κατὰ μοναστὰς τοὺς Ῥωμαίους πολιτεύεσθαι, ὡς μετανοίαις ἐξιᾶσθαι τὰ πταίσματα. Ἔχειν δὲ καὶ τῷ προσαγγέλλοντι δυσμενῶς, ὅτι λέγοι ἢ ἀκούσας ἢ καὶ πλαττόμενος ἐκ

A τῆς περὶ τὸν πλησίον ἀπεχθείας· αὐτὸν δ' ἀκούσαντα ἀνάγκην εἶναι μετιέναι [P. 334] τὸ ἔγκλημα. Ταῦτα πολλάκις ἀπελογεῖτο, καὶ ὅτι φίλος μοναχῶν ἀκούων βρεφόθεν εἰς ἀνάγκην ἦλθε μισεῖν μοναχοὺς διὰ τὴν σφῶν δύσνοιαν. Δύσνοιαν δὲ τὴν ἀποφυγὴν τῶν πραττομένων ἐκάλει. Παρ' ἣν αἰτίαν ἴσως καὶ χρόνους ἠρεύνων ὁπότε μὴ βασιλέως (ἀβασιλεύτοις γὰρ οὐδὲ ξυνήγκε ζῆν, ὡς σώματι μὴ καρδίαν ἔχοντι), ἀλλὰ τῶν κατὰ σφᾶς κακῶν ἀπαλλάξουσιν. Ὁπότε γὰρ τὸ τῆς γνώμης δηλοῦται ἀνθρώποις οὖσι, πλασθεῖσιν αὐτεξουσίοις, ἑνὶ θελήματι κἂν ὅποι ῥέψοι ἀναγκαζομένοις ἄγεσθαι, εἰ μὲν εἰς σῶμα τὸ κινδυνῶδες ὁρᾷ, καὶ τότε παγχαλεπον (ταυτὸν γὰρ τὸ εἶναι τῷ τ' ἄρχοντι τοῖς τ' ἀρχομένοις, καὶ ἄλλως οὐκ ἔστι σφίσι σώζεσθαι, εἰ μή γε ἑκουσίως καὶ συμφωνοῖεν), εἰ δὲ καὶ ἐς ψυχὴν, ὡς τότ' ᾤοντό τινες, σωτήριον ἡ ἀπαλλαγὴ πάντως. Ὃ κἀκείνοις ἴσως ζητοῦσι δεινὰ παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἐφῆπται. Καὶ δέον τὸ σκαμβὸν πρὸς τὸ ὀρθὸν ἀπευθύνεσθαι, ὡς ἰσάζοιεν, ὁ δὲ τὸ ὀρθὸν πρὸς τὸ σκαμβὸν ἀπευθύ-

clementiam volebat. Itaque Lazarum Gorianitem, virum venerabilem, ista moderatio servavit : cum enim misisset qui eum excæcarent, revocatis iis exterminare satis habuit. At Macarium nec sua innocentissima simplicitas, quæ cognomen illi columbæ pepererat, nec locorum ubi degebat dissitorum a nostris finibus longinquitas, imperatoris sævitiæ subtraxit. Hic enim illum postulatum majestatis, quasi conatum in se concitare Occiduorum dynastas tractuum, comprehendi curavit per C Icarium, titulo et honore magni ducis classi præfectum ; captoque conditione lata, ut vel debitas reo perduellionis pœnas lueret, vel eas redimeret approbanda Ecclesiarum concordia, cui eatenus acquiescere renuerat in eum se obfirmantem in rejectione pacis lege actum est. Coccos vero monachos prætereo, et eos qui apud illum erant. Ita enim irritabilis erat in hoc genere, ut quicunque proferret modo aliquid de controversiis quæ tunc agitabantur in contrariam ipsi sententiam, statim prolationem exciperet præsens pœna. Nec vero discrimen aut delectum adhibebat in admittendis de re tali delationibus : sed quisvis quemcunque accusaret, dicto primo faciebat fidem. Quin etiam suspicionibus meris in subditos velut testimoniis D innitebatur ; et cum a viris gravibus, quibus licebat libere **490** cum illo agere, nimiæ in hoc severitatis argueretur, allegabat ille contra in defensionem sui regias leges usitatumque principibus agendi modum, addens haudquaquam rectum esse Romanos ab imperatore gubernari sicut monachos a suis præpositis, qui delicta suorum cœnobitarum pœnitentiis expiare satis habeant. Facilitatem autem credendi delatoribus quadam efficaciter occurrendi nascentibus malis necessitate purgabat, cum diceret, qualecumque indicaretur principi crimen, sive auditum vere a deferente sive fictum malevole, e bono communi esse accusationem

admitti. Hac ille sui defensione sæpius utebatur, adjungens in parte infelicitatis numerare se, quod qui a puero audisset amicus monachorum, nunc istud genus hominum odisse cogeretur propter ipsorum malevolum animum ; malevolentiæ videlicet ascribebat, quod illi refugerent approbare quæ fiebant. Ex hoc porro declarato imperatoris in monachos odio fiebat ut illi curiose indagarent tempora, præsentiscere divinationibus conantes, quando non quidem imperatore (nam sine principe vivere se haud posse, uti nec corpus sine corde, satis norant), sed malis urgentibus liberarentur. Enimvero quoties hominibus arbitra sui potestate Dei conditoris beneficio præditis, ex declarata voluntate jus habentis ipsis imperandi, necessitas faciendi quidpiam incutitur, intentata, ni fecerint, comminatione gravis multæ, si non aliud in obsequendo periculum appareat quam incommodi corporei, subeundum illud est, et quantumcunque malum ejus generis exhauriendum libenter membris, quo capiti cohæreant, hoc est principi, cujus indivulsa connexione cum subditis salus universi reipublicæ corporis continetur. Sin ne obediatur revocet pernicies animæ, quod istis tunc quibusdam videbatur, tunc sane salutaris et propterea tacitis **491** saltem votis expetibilis omnino est mutatio talia jubentis principis ; cui tamen hi nimium forte indulgentes sensui, nec satis caventes ne in apertum arcana desideria prodirent, dum præsagiorum mortis Augusti auguria captant imprudentius, ejus iram in se ipsos acuentes ingentium sibi fuerunt malorum causæ. Agebat ille in hoc quidem non recte ; qui, cum oportuisset obliquum ad recti normam corrigere sicque ambo exæquare, contra cogebat detorquere quod per sese rectum fuerat, conformareque ad pravitatem obliqui, non emendans id quod erat vitiosum, seu crimini vertens, si non depravaretur quod bene

νειν ἠνάγκαζεν, οὐχ εὐθύνων τὸ μὴ καλῶς ἔχον, ἀλλ' ἐγκαλῶν, εἰ μὴ στρεβλοῖτο, τῷ καλῶς ἔχοντι. Ὅτι δὲ καὶ τισιν ἐκείνων παρεξήγετο τὰ τοῦ ζήλου καὶ τοῦ μέσου παρολισθαῖνον τοῖς ἐναντίοις προσέπαιεν, ἔξεστι τῷ διακρινοῦντι σκοπεῖν. πλὴν τὰ τῆς τιμωρίας σβεννύειν εἶχε καὶ τὸ ἀμηγέπη ἐπὶ τοῖς πραττομένοις εὔλογον.

Ἐκκεκομμένης τοίνυν τῆς παῤῥησίας τοῖς ἐλευθέροις ὑπὸ σκότον φάμουσα ἐῤῥιπτοῦντο, τὴν τῆς ἀρχῆς παραβασίαν ἐλέγχοντα. Οἱ δὲ τὸν γράφοντα μὴ ἔχοντες τιμωρεῖν (οὐ γὰρ ἦν ἐμφανίζεσθαι) τοῖς εὑρίσκουσι βαρέως ἐπεῖχον ὡς αὐτοῖς ὑβρίζουσιν· ὕβριν γὰρ ἐκάλουν τὸν ἔλεγχον. Ἐγγράφως τοιγαροῦν ἐκυροῦτο ἡ τιμωρία τῷ μόνον εὑρήσοντι, εἰ αὐτὸς ἀναγνοίη, εἰ ἄλλῳ ἐξείποι, εἰ μὴ κάοι παραυτίκα. Πρὸς δὲ καὶ τῷ βασιλογραφείου ἐγκαλουμένῳ, ὡς ἔχοι μόνον, ἡ ἀπειλὴ θάνατος ἄντικρυς.

κε'. Περὶ τοῦ Καλοειδᾶ καὶ περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δούκα.

[P. 335] Τεκμηριοῖ δὲ καὶ τὸ περὶ τὸν Καλοειδᾶν A γεγονὸς, ἄνδρα εὐλαβείας μὲν εἰς ἄκρον μεταποιούμενον, παρθενίᾳ συζῶντα, καὶ ἐλεημοσύνην καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην ἀσύγκριτον. ἐξυπηρετούμενον δὲ τῇ δεσποίνῃ τῶν ταμιείων, ὃν, ἐπεὶ μόνον ἔχων τοιοῦτον ἑάλω, οὔτε τὸ εὐλαβὲς ἔσωζεν οὔτε μὴν ἡ ὑπὲρ ἐκείνου τῆς δεσποίνης σπουδὴ περιεποιήσατο, ἀλλὰ τῶν ὀμμάτων στερεῖν κελεύων μόλις τὰ τῆς κολάσεως εἰς τὸ ἀνεκτότερον περιίστα διὰ τὴν τῆς δεσποίνης συχνὴν ἱκετείαν. Προστάσσει γὰρ, [P. 336] καὶ ἄγεται ὁ κατάκριτος παρὰ τὸν τοῦ φόρου κίονα ἐν Κωνσταντιαναῖς. Καὶ τοῖς κληρικοῖς ἀπαντᾷν ἐπιστέλλει τὴν ταχίστην μηδὲν εἰδόσι, καὶ τῷ τόπῳ ἐφίστασθαι. Κληρικοὺς δὲ πάντως ἐκάλει, ὑπόπτως ἀεὶ πρὸς αὐτοὺς ἔχων, ὡς ταῖς εἰς ἐκεῖνον τιμωρίαις δεδιξόμενος. Ὅσοις οὖν οὐκ ἐν εἰδήσει ἦν τὰ πραττόμενα, ἀφικνοῦντο· οἱ δ' εἰδότες ἐπραγμα- B τεύσαντο τὴν ἀποφυγὴν, ὡς εἶχεν ἕκαστος. Ἱστῶσι τοίνυν τὸν ἄνδρα, καὶ πρῶτα μὲν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς οὐκ ἐν χρῷ κείραντες, ὡς συνεργοῖεν καίοντι τῷ πυρὶ, ἐμβάλλουσι πῦρ τοῖς χάρταις βεβράναις οὖσι καὶ τῇ κεφαλῇ ἐντιθεῖσιν ὡς ἅμα ταύτῃ

habebat. Neque diffiteor tamen peccatum a monachis, quibusdam eorum inconsulti zeli offervescentia prorumpentibus quo minime conveniret. Verum ne ipsum quidem imperatorem, dum his obsistit, medium laudatæ moderationis tenuisse, sed excedendo impegisse in contrarium extremum, confido judicaturos sapientes, ubi quæ fieri tunc contigit attente perspexerint. Cæterum cum utrinque acta sua quædam coloraret rationis species, valere illa debuit ad extinguendos vel certe temperandos utrorumque insanos ardores, ut nec monachi tam contumaciter Augusto repugnarent, pacem Ecclesiarum reipublicæ utilissimam accomodatione multis probata procuranti, et vicissim imperator mitius eos coerceret, quorum æstuantium metu peccandi, licet vano, infirmis æqum erat conscientiis ignosci. Ut ut porro quisque de his statuat, inde factum est ut oppressa publice sævis suppliciorum exemplis contradicendi libertas in furtivam maledicendi licentiam erumperet, famosique libelli clam noctibus spargerentur, quibus imperatori exprobrabantur vetera scelera invasi perjurio imperii circumscripto pupillo excæcatoque vero hærede.

His imperator cum suis supra modum irritati, quam in auctores libellorum suis latebris tutos effundere iram nequibant, in eos qui sustulissent inventos apud seque tenerent, pœnarum crudelitate satiabant. Nam et objici talia, utcunque vera, summam contumeliam putabant: et hujus contumeliæ veros auctores eos arbitrantur, qui nefaria et visu primo abolenda scripta cum ipsi legerent, tum legenda cæteris servarent. Fixa igitur in publico lex est hujus sententiæ: « Qui famosum invenerit, si legerit ipse, si alii dixerit, si non statim combusserit, si apud se habere deprehensus fuerit, capitis damnator.» Quæstiones inde acres diraque 492 judicia frequentata de hoc crimine, quod basilographium nuncupabatur. Hujus ut reus quis peageretur, satis erat reperiri penes cum aliquem ejus generis libellum. Convicto mors intentabatur.

25. *De Caloida et de Joanne Duca.*

Quam autem non vana quamque irrevocabilis ea supplicii extremi comminatio fuerit, abunde de- C monstravit, quod Caloidæ contigit, viro eximiæ religionis summæque sanctitatis, in virginitate viventi exercentique se assidue in eleemosynis ac cæteris id genus erga proximos, sine differentia delectuve personarum, misericordis charitatis operibus. Erat autem idem de familia imperatricis, penus ejus curam gerens. Hunc tantummodo habere librum talem deprehensum non sua pietas servavit, non patronæ Augustæ quantum posset pro fido et caro cliente ac ministro satagentis suffragatio studiosissima protexit. Illud enim duntaxat ardentissimis et creberrime ingeminatis conjugis suæ pro Caloida precibus vix tandem Augustus relaxavit, ut pœna mortis in excæcationem mutaretur. Jussu ergo ejus damnatus ad fori columnam in Constantianis sistitur. Advocantur eodem et clerici, repentino eoque D acri ac minis in cunctantes sancito accitu, ignari quam ob causam. Adesse autem eos idcirco princeps voluit, ut genus id hominum sibi dudum contumaciæ suspectum exemplo diri supplicii terreretur. Quicunque igitur ex iis quid spectaturi vocarentur ignorarunt, quo jubebantur sunt profecti; qui rem præsenserant, fugam expedierunt qua quisque potuit tutissime. Perducto ad lucum Caloidæ coma detonsa est., non ad cutem, sed pilis a radice ad aliquam adhuc altitudinem relictis exstantibus, ut pabulum igni essent per hos intime pellem ipsam ac calvam ambusti verticis pervasuro. Applicatæ dehinc arcteque appressæ miseri capiti

χαυσομένοις, εἶτα καὶ τὴν ῥῖνα τεμόντες μαχαίρᾳ ἡμιθανῆ εἴτ' οὖν ἡμιδαῆ ἀφιᾶσιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν μικρὸν ὕστερον, ὅτε τῇ πόλει ἐπιδεδήμηκε. Τότε δὲ, Ποσειδεῶνος ἑκκαιδεκάτῃ μετὰ τὴν τῆς Θεοτόκου ἑορτὴν, ἐξεληλάκει μὲν βασιλεὺς, ἐξεληλάκει δὲ πατριάρχης, τοῦ πατριαρχεύσαντος Ἰωσὴφ πεμφθέντος εἰς τὸ Κοσμίδιον. Ἀλλ' ὁ μὲν πέμψας, καὶ τὸν Σφαντζῆν ἀγαγὼν Γαβριὴλ, ὃν αὐτανέψιον ὄντα τοῦ ἤδη τυφλωθέντος Ἰωάννου εἶχε μὲν πρότερον ἐν τῇ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς μεγάλης σφενδόνης τιμῇ, ὕστερον δ' ἐπ' αἰτίαις ἐξετύφλου, συνδυάξει συγγενεῖ γε ὄντι τῷ Ἰωάννῃ, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ ἐπαγόμενος τὴν πρὸς τὴν Νικομήδους καὶ τὰ περὶ ἐκείνην ἤλαυνε. Πατριάρχης δὲ τὸν κατὰ τὴν κιβωτὸν τῆς θαλάσσης τράχηλον διαπεραιωσάμενος εὐθὺ Νικαίας ὥρμα. Καὶ δὴ ὁ μὲν βασιλεὺς τοὺς τυφλοὺς ἄγων, ὅπῃ καὶ περιορίσειε διεσκόπει· ὁ δὲ Ἰωάννης τὴν ποινὴν μὴ φέρων καὶ ἀναξιοπαθῶν ὅλως οὐ τροφὴν προσίετο, οὐ πόσει προσεῖχεν, οὐκ ἄλλο τι τῶν εἰς ἐπιμέλειαν τῶν ὀφθαλμῶν εἴα γίνεσθαι, μόνον δὲ κενὸς φόρτος ἀγόμενος, ὅπῃ τετυχήκει γῆς ἢ καὶ πέτρας, τὴν κεφαλὴν προσαράττων ὡς τεθνηξόμενος ἦν. Καὶ τάχ' ἂν ἐκ τούτων ἐκ πλείστου οἱ ξυνέβαινε τὸ θανεῖν, εἰ μὴ καὶ παρὰ τῶν φυλαττόντων ἐπείχετο. Πλὴν τὸ κατ' ὀλίγον καὶ συχνάκις γινόμενον εἰς ὅσον πλεῖστον συγκεφαλαιωθὲν τὸ θανεῖν ἐπῆγε, κἀντεῦθεν ἀπήλλακτο μὲν ἐκεῖνος ζωῆς ἐπωδύνου, ἀπήλλακτο δὲ καὶ βασιλεὺς τῆς ἐπ' ἐκείνῳ φροντίδος. Αὐτὸς δὲ τὰ κατὰ τὸν Σάγγαριν περιηγησάμενος, καὶ τὰ ἐκεῖσε φρούρια ἐν ἀσφαλεῖ τῇ ἑαυτοῦ παρουσίᾳ θέμενος, Γαμηλιῶνος μηνὸς ὑποστρέφει πρὸς πόλιν. Πατριάρχης δὲ πλησίον ἐλθὼν Νικαίας, καὶ Ἐννάτῳ ἐναυλισάμενος, εἰσελθεῖν [P. 337] τὴν πόλιν οὐκ ἔκρινε τό γ' ἐκεῖνο δεῖν· θέλειν γὰρ ἔχειν διδόναι καί γε γνωρίμοις καὶ προσγενέσιν εὐεργετεῖν, μηδὲν δὲ τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ εὐπορεῖν. Τὸ δ' εἰσελθόντα πάλιν μὴ εὐεργετεῖν ὡς ἄξιον ἀνάξιον ἑαυτοῦ καὶ τῶν μὴ πρεπόντων τοῖς ἐκείνου πράγμασιν ᾤετο. Ὅθεν καὶ πρύμναν, τὸ τοῦ λόγου, κρουσάμενος Πολυπιθίων τε ἐπέβαινε καὶ τὴν ταχίστην ὑποστρέφειν ἔγνω· ἡ γὰρ τῆς ὑψώσεως ἑορτὴ ἀπεῖργε τοῦ μὴ βραδύνειν. Τῷ τοι καὶ αὐτὸς κατὰ πόδας, τρισκαιδεκάτῃ Γαμηλιῶνος, ἀπήντα πρὸς πόλιν. Περὶ δὲ τοῦ καθ' αὑτὸν ὑποστελλόμενος ὡς μὴ διὰ τὰ συμβαίνοντα ὀλιγώρως ἔχειν δοκοίη, ἅμα νῷ τῆς νεὼς ἀποβῆναι πρὸς βασιλία ᾔει, διημέρευέ τε πρὸς χάριν, καὶ πρὸς τὴν ἑορτὴν κεκλημένος πρὸς βασιλέως ἕτοιμος ἦν ἐλθὼν ἐκτελεῖν· παντὶ γὰρ ὑπέστελλεν ἑαυτὸν τρόπῳ ἐξ

chartæ membranæ pice illitæ inflammantur, vimque ardentem ab occipiti ad synciput et frontem usque ad oculos ea corrumpendos **493** spargunt presseque admovent. Naso ad extremum cultri acie truncato, semiustulatum semique mortuum infelicem dimittunt. Verum hæc paulo post sunt acta, reverso jam in urbem imperatore. Tunc autem mensis Augusti sextadecima, postridie festi Deiparæ, discessit inde imperator, discessit et patriarcha, Josepho expatriarcha prius misso ad Cosmidium. Curavit autem imperator adducendum ad se Gabrielem Sphantzen, nepotem ex sorore Joannis nuper excæcati. Huic Sphantzi, quem antea honoraverat præfectura majoris sigilli, postea quasdam ob culpas veras aut affictas eruerat oculos. Hoc porro tempore consociatum eumdem cum suo avunculo Joanne, quem item accersiverat, ducere secum voluit hoc itinere, quo Nicomediam versus et ei adjacentes urbi regiones tendebat. Patriarcha vero trans maris fauces ad Cibotum evectus recta contendit Nicæam. At imperator duos cæcos circumducens, ubi eos sub tuta custodia concluderet quærebat. Cæterum Joannes incredibili mœstitia calamitatem ferens, quam se haud meritum putabat, nec cibum admittebat nec potum, nec cruda etiamnum vulnera recens effossorum oculorum cura foveri necessaria sinebat. Portabatur tantum iners pondus; et ubicunque deponeretur, ad petram aut ad solum, prout occurrerat, allidebat caput, mortem omnino velocem quærens; quam longe prius invenisset, nisi studiose a custodibus teneretur ne noceret ipse sibi. Nec tamen cura quantavis illorum probibere ad extremum **494** potuit quin ex intervallis iterata sæpius in sese sævitia voti miseri compos brevi fieret, in illa desperatione vitam finiens et imperatorem sollicitudine de se liberans. Is autem obiter inspectis, et quo opus habebant præsidio firmatis, arcibus circa Sangarim Septembri mense in urbem revertitur. Patriarcha vero progressus usque ad viciniam Nicææ, et ad Ennatum sive Nonum hospitatus, ingredi urbem noluit. Causa sic statuendi fuit, quod nihil haberet tunc ad manum unde cognatos suos ac necessarios, qui multi degebant illic, muneraretur. Indecens autem ingratumque videbatur, nec aut cætera sua dignum elegantia aut rebus ejus conducibile, primo post adeptum summum honorem sui conspectu nihil suis largiri. Quare in proram, quod dicitur, incumbens retroque inde cedens, Polypithia superavit et confestim reverti constituit: num et exaltationis crucis imminens festum increpabat moras. Festinans igitur die tertiadecima Septembris urbem tenuit. Ac sollicitus de sua apud principem gratia, quam ne refrigerari contingeret non immerito fortasse verebatur ob ea quæ in causa schismatis in dies eveniebant, plerisque reluctantium paci culpam omnem Vecco imputantibus, querentibusque ipsum scriptis suis terminos Patrum et fixa dogmata convellere atque ultra modum omnem efferri. Ob hæc, inquam, sibi timens statim ac navi exscendit, ad palatium recta perrexit imperatorique diem totum officiosissime astitit, eidemque ad festum vocanti paratum se ad eundem et celebrandum exhibuit. Mirabiliter enim ex illo mutatus qui tam libere antea obsistere principi audebat, nunc ad nutum ejus se fingebat in omnibus, malis nimirum iis domitus, quæ passum eum ex offensione Augusti nimia ipsius libertate irritati superius retulimus. Et

ὅτου περ' τοῖς ὀχληροῖς προσέκυρσε, καὶ μεγίστη μοῖρα τῶν εἰς τὸ μετρίως διάγειν ἐλπίδων ἡ πρὸς τὸν βασιλέα ὑποποίησις κατεφαίνετο. Τῆς μὲν οὖν τιμῆς ἐκείνῳ ἐλάττων φροντὶς ἦν. τὸ δὲ πατριαρχεύοντα διακενῆς ἐνοχλεῖσθαι ἴσα καὶ τῷ θανάτῳ ἐτίθει. Ὃ δὴ καὶ ἐκ τοῦ προστυχόντος ὑπονοούμενον ἦν τεθυμωμένου τοῦ βασιλέως εἰς ἅπαν. Τὸ γὰρ καὶ τοὺς οἰκείους διασείεσθαι, καὶ οἷς ἂν ἐκεῖνος ἐθάῤῥει μᾶλλον ὡς παρ' ἐκείνῳ τεθραμμένοις καὶ δόξης τυχοῦσιν, ἀθετεῖν μὲν τὰ συγκείμενα οὐδ' ὅλως ἐποίει, τὸ δὲ πρὸς τὸν πατριαρχεύοντα τὰς αἰτίας ἄγειν (ἡ γὰρ ἀναφορὰ τοῦ σκανδάλου σφίσι πρὸς ἐκεῖνον ἦν, ὡς ἔλεγον, ἀσφαλεῖς τὸ κατ' αὐτὸν Λατίνους, παρὰ μόνην τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ πρόσθεσιν, κρίνοντα) ἕτοιμον ἦν ἐκ τοῦ ῥᾷστα καὶ προφανῶς, καὶ ἀμφοτέρωθεν, ἔκ τε βασιλέως καὶ τῶν πασχόντων, ὁ ὄχλος αὐτῷ περιίστατο, ἐκείνου μὲν ὡς τὴν τῶν οἰκείων ἀπολωλότος εὔνοιαν, τῶν δὲ καὶ δι' αὐτὸν πασχόντων μὴ ἐῶντα τὰ πεπραγμένα τῷ χρόνῳ μᾶλλον ὑποχαλᾶσθαι.

κς'. Τὰ κατὰ τὸν λογοθέτην τοῦ γενικοῦ Μουζάλωνα.

Τοῦτο ξυνέβη καὶ ἄλλοις πλείστοις, ξυμβεβήκει A δὲ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ Ἀκροπολίτῃ καὶ τῷ Θεοδώρῳ Μουζάλωνι, ὧν τὸν μὲν παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ μεγάλου [P. 338] λογοθέτου λαβὼν ἀνῆγε παιδεύων καὶ οἰκεῖον ἀποκαθίστα ἐς ὅτι μάλιστα, τὸν δὲ ἐκ στρατιωτικῆς μοίρας ἀναλαβὼν καὶ τοῖς μαθήμασιν ἐνδοὺς ἐνσχολάσαι λογοθέτην τῶν γενικῶν ἐτίμα, συζεύξας εἰς γυναῖκα οἱ καὶ τὴν τοῦ Καντακουζηνοῦ θυγατέρα, καὶ μεσίτῃ τῶν κοινῶν ἐχρῆτο. Τὸν μὲν οὖν Ἀκροπολίτην καὶ ἀποπροσεποιεῖτο καὶ κρείττω τῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν θυμὸν ἦγε, τῷ δὲ Μουζάλωνι καὶ λίαν χολούμενος ἦν. Τῷ τοι καὶ ἐνστάντος καιροῦ πρεσβείας πρὸς Ῥώμην, ἀφειμένος τῶν ἄλλων ὁ βασιλεὺς κατὰ πεῖραν, οἶμαι, πλέον ἐπεῖχε τούτῳ τὰ τῆς πρεσβείας ἀναδέξασθαι. Ὡς δὲ προστάσσων οὐδὲν ἤνυε πλέον τοῦ δοκεῖν κωφῷ προλέγεσθαι καί B γε τυφλῷ τῷ τούτῳ διανεύειν, καὶ ἡ αἰτία τῆς παραιτήσεως οὐκ ἠγνόητο, αὐτίκα θυμοῦ πρὶν ἐγκρατὴς ὢν ἡττᾶτε τότε, καὶ τῷ ἀδελφῷ προστάξας, ὃν καὶ ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν εἶχεν, ἐκείνου μεσιτεύσαντος τὴν ὑπηρεσίαν πολλὰς καὶ βαρείας ἐντείνει, ὡς μηδὲ τὴν ἐν χερσὶ βακτηρίαν συνεχῶς πλήττουσαν τῷ κατ' ἐκείνου βασιλείῳ θυμῷ ἀρκέσαι, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἀπειπούσης τῇ θραύσει ἄλλην παραληφθῆναι, τὸ ἐκείνης ἔργον ἀναπληρώσουσαν. Ἀλλ' οὐκ ἦν

fructus hujus **495** obsequii non parvus illi constitit. Nam utcunque non probabat imperator controversiam de dogmate moveri, et in pacis negotio ulterius rem provehi quam pactorum conventorum cum Latinis præcise tuendorum necessitas posceret, summa perstitit constantia in protegendo C Vecco, quem, ut dixi, publicæ passim querelæ traducebant quasi fontem atque auctorem perturbationum præsentium, idcirco quod haud contentus utcunque tolerari usurparique concordiam, contenderet insuper demonstrare recte sentire Latinos in dogmate de processione sancti Spiritus, ac vix culpam eorum levem agnosceret duntaxat in additione ad symbolum attentanda. Hac incredibiliter efferabant plerorumque animos. Opinioque multorum non inverisimilis fuit, si ab his Veccus temperasset, futurum fuisse ut sensim fervor schismatis consenesceret et cuncta tempore ad tranquillitatem componerentur. Cum igitur ex his fieret ut quotidie fervidiores quidam zelo inconsulto prorumperent ad negandam imperatori obedientiam D in iis quæ ad observandam pacem juxta pacta præscribebat, iidemque patriarcham transfugii ad partes Latinorum criminarentur, imperator contemni se inobedientia subditorum patientius tolerans, ita exardescebat pro patriarcha ut istas in eum jactatas accusationes morte pejus aversari videretur. Cum autem hoc nomine vehementer irasceretur cunctis ex quocunque ordine ac genere, qui talia murmurarent, tum impotentissime indignabatur quoties id illos agere videbat, quos charitate præcipua complexus educasset a pueris, extulisset honoribus, ideoque ad quidvis sibi obsequendum ingentibus sibi auctoratos beneficiis crederet.

26. *De logotheta generali Muzalone.*

Ex his, præter alios plurimos stomachatos in Veccum non impune, duo præ cæteris fuerunt, Constantinus Acropolita et Theodorus Muzalo, quorum, præsertim Muzalonis, casus hic memorari non abs re opinor fuerit. Horum illum quidem a patre magno logotheta acceptum educarat apud se informarique optimis artibus curarat imperator, sibique jam intime admotum **496** in familiarissimis habebat. Hunc vero ascitum ex militari ordine, et litteris ac disciplinis suo sumptu jussum imbui, logothetæ generalis dignitate honoraverat; eodemque aucto insuper in potentiam affinitate splendida (nam illi filiam Cantacuzeni dedit conjugem) principali ministro in publicarum rerum gubernatione utebatur, atque in Acropolita quidem ulciscendo iram in potestate suam habuit, non ulterius sæviens quam eum privando loco gratiæ quem prius tribuerat et a sua familiaritate removendo: in Muzalonem totas habenas iracundiæ laxavit. Cum enim eum occasione forte instante mittendi legatos Romam, explorandi, ut opinor, ejus animi gratia præ cæteris invitasset ad istam legationem suscipiendam, et ille propter videlicet omnibus notam ejus a Latinis et a concordia cum ipsis aversionem admittere præfracte recusasset, ac ne iteratis quidem apud ipsum de hoc instantiis plus profecisset imperator quam si surdo caneret aut innueret cæco, ad extremum omni excussa priori moderatione excandescens, fratrem ejus, quem sibi admissionalem ipsius commendatione fecerat, accitum corripere fustem jubet suumque germanum validissime pulsare. Fecit id ille non perfunctorie, spectante

ἐκείνῳ τὰ τῆς τιμωρίας ἐς τόδε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ προσώπου ἐποίει καὶ τῆς τῶν κοινῶν μεσιτείας παρακινεῖν οὐκ ἀπώκνει. Καὶ παρεωραμένος διετέλει μέχρις οὗ οἰκειοχείροις ἀσφαλείαις μὴ μόνον πορσήκατο τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ πλέον ἦν ἕτοιμος, εἰ κελεύοι, πράττειν. Ὁ δὲ τοῖς μὲν παροῦσιν ἀρκούμενος, ἐπὶ δὲ τὸ πλέον ἐκείνου μὲν καταγνοὺς δῆθεν ὡς καταψυχθέντος τὸν ζῆλον, ἑαυτὸν δὲ μηδ' ἀνεχόμενον παριστῶν ὅλως παραβαίνειν πλέον τῶν συγκειμένων, δεξάμενος αὖθις τοῖς πραχθεῖσι μόνοις ἐμμένειν ἐπήγγειλε.

κζ. Ὅπως ἐκ δύσεως ὑπέστρεφεν ὁ Πορφυρογέννητος, καὶ τὰ κατὰ τὸν Κοτανίτζην.

[P. 339] Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους ὑποστρέφει μὲν ἐξ ἀνατολῆς ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος, τὴν δέσποιναν ἐκεῖσε καταλιπὼν, ἀνήγετο δὲ πρὸ τούτου καὶ ἐκ δύσεως ὁ Πορφυρογέννητος, οὐδὲν εἰς τρόπαιον φέρων ἢ τὸν Κοτανίτζην ὑπὸ χεῖρα ποιησάμενος ὁμολογίαις ἐνόρκοις τοῦ μηδέν τι παθεῖν ἐκ βασιλέως ἀνήκεστον. Καὶ ὁ μὲν ἐμμένων τοῖς ὅρκοις ἐς τέλος εὐορκεῖν
A ἤθελε, βασιλεὺς δὲ οὐ τὸ ἐφ' ἑαυτοῦ μόνον προορώμενος εἴς τε τὴν ἀπ' ἐκείνου δουλείαν καὶ τὸ ἑξῆς πρὸς εὔνοιαν ἀδολίευτον, ἀλλὰ καὶ τὰ ὀψὲ τῶν καιρῶν σκοπούμενος ἐντυφλοῦν ἐβούλετο· μηδὲ γὰρ αὐτὸν ὀμνύειν, ὡς ἐπιορκίας ἁλῶναι, ἀλλὰ τὸν υἱὸν ὑπὲρ αὐτοῦ μηδὲ συναινοῦντος ὅλως. Τὸν δὲ κακὸν προεώρα κακὸν, οὐ θεσμῷ μαντείας, ἀλλὰ φυσικῇ γνώσει προορῶν τὸ μέλλον· τὸν γὰρ τοῦ λῃστεύειν εἰς πεῖραν ἥκοντα μηδὲν ὁρμαῖς ἑτέρου δουλεύοντα ἀγαπῆσαι. Ὡς γοῦν ἀμεταθέτως εἶχεν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τούτῳ, καὶ τὸν υἱὸν τοὺς ὅρκους προτείνοντα ὅλως ἐπιορκίας ἀπήλλαττε λόγοις (αὐτὸν καὶ γὰρ φυλάττειν τοὺς ὅρκους ὡς μηδὲ προδιδόντα ἢ συναινοῦντα τὸ σύμπαν, ἐκείνῳ δ' ὄντι τῶν ὅρκων ἐλευθέρῳ ἀκινδύνως πράττειν ἐξεῖναι), ἀπειπὼν πρὸς
B τοὺς λόγους καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ ἱκέτου ἱκετείαν ἀσθενοῦσαν ὁρῶν ὁ δεξάμενος βουλὴν εἰσάγει τῷ κινδυνεύοντι καταφυγεῖν πρὸς τὸ Μέλαν καὶ τὰ τῶν μοναχῶν ἀμφιέσασθαι, εἴ πως ἐντεῦθεν σωθείη· τῷ γὰρ ἅπαξ τὰ τοῦ κόσμου ὁμολογίαις ἀποθεμένῳ φρικταῖς μὴ ἂν τινα δυνατὸν εἶναι ὑπόπτως ἔχειν ὡς

instanteque tam inexplebiliter Augusto, ut cum baculus in tundentis manu vehementia ictuum fractus dissiliisset in frusta, nondum ira satiata sumi alterum jusserit plagasque accumulari. Neque hic infelici malorum finis. Eumdem et a suo conspectu et ab administratione rerum amovet. In eoque ejus despectu perseveravit, quoad ille victus malis et prioris fortunæ desiderium non ferens ad preces infimas descendit, declarataque perperam actorum pœnitentia, et idoneis quasi vadibus ac pignoribus de se datis, exhibitione contrariorum operum et sensuum, fidem promissi fecit quo se obstringebat non solum ad deinceps acquiescendum paci, sed et si quid ulterius eo in genere Augusto cordi esset, citra ullam exceptionem **497** aut moram obtemperandum cunctis quæ juberet, in hoc quoque nimius, ut imperator ipse judicavit, qui quod efferebatur eatenus duntaxat accipiens ut Muzalonem perstare deinceps in statutis circa pacem Ecclesiarum gauderet, improbavit apud se graviter præparationem animi quam ostendebat ad ulterius, si juberetur, progrediendum, in quo animadvertebat, non sine tacito contemptu, refrixisse zelum ejus usque ad relaxationem necessariæ constantiæ, quam in rebus religionis invictam exhibere Christiani est officii. Ipse porro imperator et tunc et semper alias oræ se lulit abhorrere omnino se a plus concedendo Latinis quam quantum erant conventionibus stipulati. Muzalonem igitur in locum pristinum recipiens, jussit ea solum inconcussa tenere in quæ utrinque a concordiam tractantibus convenerat.

27. Ut ex Occidente redierit Porphyrogenitus; et de Cotanitza.

Eodem anno rediit ex Oriente imperator Andronicus, domina ibi relicta. Redierat ante hunc ex Occidente Porphyrogenitus, nihil ad tropæum ferens. Non enim bello vicerat, sed ultro subjectum potestati ejus Cotanitzam secum ducens, postquam ei jurejurando caverat nihil illum grave ab imperatore passurum. Ac Porphyrogenitus quidem quantum in ipso erat, præstare juratam fidem ad extremum volebat. Imperator autem turbulentum Cotanitzæ ingenium satis perspectum habens et
C quanquam in præsentia nihil ab eo timendum videret, in posterum providenter metuens ne captato aliquando tempore negotium hæredi facesseret, depositaque obsequii larva, quam ei desperatio rerum suarum utiliter modo induisset, ad fraudes perfidiamque solitas revolveretur, prævertere formidatam perniciem suspecti capitis excæcatione cupiebat. Nec enim quo minus id ageret, religione sacramenti se teneri disserebat, utique cum non ipse jurasset, sed absque jussu consensuque suo filius; cui **498** sufficeret ad exsolvendam fidem abstinere ipsum a supplice multando, non ad se præterea pertinere arbitrantem, si quid aliud suo quodam consilio pater decerneret. Mali porro pravique hominem animi et esse et fore Cotanitzam pro certo habebat imperator, non edoctus
D oraculo aut vaticinandi monstrante vi, sed naturali prudentia quod erat eventurum præsagiens, nec persuaderi sibi sinens ferocem juvenem gustata semel latrocinii dulcedine, bona fide sub alieno imperio victurum, temperaturumve in occasione novandarum rerum a jugo excutiendo. Ab hoc autem, cui inflexibiliter hærebat, proposito frustra Porphyrogenitus Augustum dimovere conabatur, datum a se jusjurandum obtendens: respondebat enim pater ipsi ad conscientiæ securitatem satis esse, quod nec prodente nec suadente nec assentiente se quidquam in dedititium aliter ac sperasset statueretur: se autem sineret, quale-

στραφήσεται πρὸς τὰ πρότερα· σεβασθῆναι δὲ καὶ τὸ σχῆμα τῷ βασιλεῖ, ὥστε ἀποδέχεσθαι τὸν ἐνδεδυκότα μὴ τιμωρεῖν. Ταῦτα λέγων πρὸς ἐκεῖνον ὁ Πορφυρογέννητος, καὶ βουλὴν εἰσάγων τὴν δοκοῦσαν συνοίσειν, δῆλος ἦν ἀπολύων [P. 340] ἐγκλήματος ἑαυτὸν τὸ μέρος, εἰ μὴ ποιῶν κινδυνεύοι· τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ ὅσον ἦν βοηθεῖν δυνατὸν, πεπρᾶχθαι. Κοτανίτζῃ μὲν οὖν καὶ τῷ γαμβρῷ Τορνικίου ἐπηρτημένον τὸν κίνδυνον βλέποντι ἀγαθὸν ἐδόκει τὸ βούλευμα, καὶ τῷ βουλεύσαντι χρῆται μεσίτῃ πρὸς βασιλέα ἐφ' ᾧ τὸν μοναχὸν ὑπενδῦναι, κόσμον καὶ τὰ κόσμου χαίρειν ἐάσας. Ὡς δ' ἀπήτητο καὶ αὐτὸ τὸ τέλειον σχῆμα λαμβάνειν καὶ κατένευεν αὐτίκα, ἀπολυθεὶς τελεῖται τὰ μοναχῶν, καὶ ὁ χθὲς ληστεύων σώφρων ἑωρᾶτο καὶ ἄκακος, πλὴν οὐ τῇ τῆς ψυχῆς προθέσει, ἀλλὰ μόνῳ τῷ φαινομένῳ· ὁ γὰρ μεμεριμνημένος σκοπὸς ἐπὶ τούτῳ καὶ λίαν ἀπῆν, ἀνάγκης δὲ ἄρ' ὑπούσης τὸ γινόμενον ἀσθενές. Ἐς ὁπόσον δὲ κατὰ τοῦτον προέβη, ἐσαῦθις ἐροῦμεν. Ὁ γοῦν Πορφυρογέννητος ἐπὶ τούτοις κατ' ἀνατολὰς γίνεται, καὶ τοῦ

A βατιλέως ἐκεῖθεν ἀπάραντος αὐτὸς ἦν ἀντ' ἐκείνου μεταχειρίζων τάχει.

κη'. Θάνατος τῆς δεσποίνης Ἄννης, καὶ τὰ τότε συμβάντα.

Ἀλλ' ὀλίγον τὸ μεταξὺ, καὶ ἡ δέσποινα μὲν Ἄννα ἐκεῖ τελευτᾷ τὸν βίον. ἀγγέλλεται δὲ μετ' ὀλίγον τῷ βασιλεῖ. καὶ ὃς προνοίᾳ τοῦ μὴ μαθεῖν τὸν υἱόν τε καὶ βασιλέα, ὡς ἐπ' ἀποῤῥήτῳ, στέλλει τὸν αὐτοῦ μὲν ἀρχιδιάκονον, τῆς Ἐκκλησίας δὲ χαρτοφύλακα, τὸν Μελιτηνιώτην Κωνσταντῖνον, ἐφ' ᾧ μετακομίζειν τὸν νεκρὸν, ὡς ἐχρῆν, εἰς Νίκαιαν. Ἅμα δὲ καιρὸν λαβὼν εὐπρεπῆ τοῦ τὸν Πορφυρογέννητον, ἀποβαλόντα διὰ τὸ πένθος τὰ ἐρυθρὰ, μὴ φορεῖν ἄλλοτε παρασκευάσαι, εὐτρεπίσας ἀλλόχροα τὰ σὺν λευκῷ πορφυρᾷ χρυσῷ ποικιλτὰ, καὶ διὰ μαργάρων B τὸ βασιλικὸν [P. 341] σημεῖον τοὺς ἀετοὺς περιθεὶς, καὶ πέμψας ἐκ τούτων πέδιλά τε καὶ χαλινὰ, σφίσιν ὡς παρασήμοις τὸν υἱὸν προσέταττεν ἐμπομπεύειν, μόνῳ τῶν ἐρυθρῶν ἐκστάντα τῷ βασιλεῖ. Σοφὸν δὲ ἄρα καὶ τὸ τοῦ καιροῦ ἦν, ὡς μὴ δόξαι τὰ ἐπισημα

nus citra perjurii periculum posset, quieti publicæ consulere. Hæc scrupulum non eximebant Porphyrogenito: qui cum ob obfirmato in id quod semel decreverat patris animo impetraturum se quidquam desperaret quantislibet pro suscepto suo precibus, ei ipsi patefacta re suasit ut, quæ una restabat vitandi exitii ratio, confugeret ad montemNigrum, illicque monastico induto habitu vitam religiosam profiteretur. Ita videri fore ut securus de eo jam Augustus voluntatem ejus oculis privandi deponeret, quippe et venerari eum id instituti genus,et a semel abjuncto a rebus humanis facile inducendum videri ne rebellionem et civiles turbas metueret. Hæc parum quidem ad geniumCotanitzæ faciebant: tamen homo solertior quam religiosior ingressus intime in curam rerum suarum sic reputare secum instituit, istud sibi amice suggestum a Porphyrogenito consilium fore illi apud omnes excusationis idoneæ loco, ne perfidiæ culparetur ob excæcationem dediti, cui scilicet avertendæ nihil omisisset in potestate situm sua ; sibi autem uni, si parere salutaria monenti renueret, calamitatem imputandam suam. Quare **499** cum summæ rei rationibus subductis non alia certior appareret via declinandæ pestis ejus geminæ quæ Joannem Tornicii generum nuper oppresserat, mentem ad necessarium consilium appelens, ipso Porphyrogenito interprete veniam ab Augusto abstulit sequendi quod ostendebatur. Cumque petitum ab ipso esset ut ipsum habitum professionis vitæ perfectæ indicem sumeret, statim annuit, et mundo vale dicens in sacram se transcripsit militiam, mutatione mira ex hesterno latrone hodiernus monachus, innocentiæ ac temperantiæ modo studens, longe aliter vivere nuper assuetus. Sed verum intus propositum ad ratam religionem necessarium simulatori deerat animo. Nimirum quem intueri solent qui sponte fiunt monachi, divini cultus et propriæ æternæ salutis scopum. Cotanitza sane non spectabat,amoliri periculum instans hoc quasi mimo pœnitentiæ contentus ! ex quo quid consecutum denique sit, suo referemus loco. Sub hæc porro Porphyrogenitus in Orientem est profectus, patris, qui paulo ante inde recesserat, vices obiturus, sustentandis prout posset, illic in ruinam pronis rebus imperii.

28. *Mors dominæ Annæ: et quæ tunc contigerunt.*

C Non longo post hæc intervallo domina Anna vitæ finem invenit illic ubi eam hæsisse diximus, viro ex Oriente reverso in urbem. Perlatus brevi ad imperatorem est ejus acerbi casus nuntius,quem is magnopere haberi studuit arcanum, ne citius quam opus esset perveniret ad notitiam Junioris Augusti, tali morte charissima uxore viduati.Misit ergo confestim in Orientem, celata diligenter mittendi, causa,Meliteniotem Constantinum suum quidem, hoc est palatini cleri, archidiaconum, ecclesiæ vero chartophylacem, ut cadaver defunctæ portari de more Nicæam curaret. Simul etiam occasionem se commodum offerentem prudenter **500** arripuit redigendi ad convenientem deinceps ornatum Porphyrogeniti Constantini minoris sui filii ; D cui quod hactenus indulserat, ut rubris vestibus etiamque calceis similiter atque ipse uteretur,tempestivum amplius non erat,adulto et ad imperatoriam evecto dignitatem primogenito ejusAndronico: poterant enim æmulationes et ambitiosæ spes inde natæ fratres committere, cum perturbatione publicæ tranquillitatis. Ut igitur, quod necessario faciendum erat, quam minime moleste captato apte opportuno tempore fieret, hunc rerum articulum accommodatissimum ad id ratus, quo ipse ultroConstantinus propter luctumAugustæ mortuæ rubra deposuisset, jussit imperator Meliteniotem illi a se offerre quales gestare illum deinceps opor-

μεταλλάττειν καὶ ἅμ' ἀποβαλόντα τὰ ἐρυθρὰ μεταλαμβάνειν τὰ ποικιλτὰ, ἀλλὰ χρόνου ῥυέντος διὰ τὸ πένθος ἐπὶ μόνοις μέλασιν ἀνεκτὴν τὴν μεταβολὴν δεδόχθαι, ὡς ἐξ ἀρχῆς κοσμηθέντος τοῦ φορέσαντος τοῖς μετὰ βασιλέα λαμπροῖς, ὡς ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι βασιλείας τοὐπίσημον ἔχοντος. Καὶ δὴ ἤπειγέ τε τὸν ἀρχιδιάκονον ὁ κρατῶν, καὶ παραυτὰ μηδὲν μελλήσας ἀπέστελλεν, ἐφ' ᾧ μὴ γνοίη ὁ βασιλεύς. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν καὶ τὸν δοθέντα καιρὸν συντεμὼν ἤλαυνεν ἐφ' ἑῴας, βασιλεὺς δὲ πειράσας διαλαθεῖν ὅμως τὸ κατὰ βουλὴν οὐκ ἤνυεν, ἀλλ' εὐφώρατον γέγονε τὸ ἀπόῤῥητον, καὶ τὴν συμφορὰν ὁ παθὼν ὡς εἶχε διέφερεν. Ὁ μέντοι γε πεμφθεὶς ἐπιστὰς βαρὺς ἔδοξεν, ἄδωρα δῶρα φέρων τῷ υἱῷ παρὰ βασιλέως. Ὀλίγον δὲ προλιπὼν ὅσον ἐπισκευάσαι τὸν νεκρὸν εὐάγωγον καθ' ὁδὸν, σπεύσας εἰς Νίκαιαν φέρει. Καὶ παραυτὰ μὲν στέλλεται τὴν ἐπὶ Νικαίας ὁ πατριάρχης, στέλλονται δὲ καὶ ἱεράρχαι ὅσοι δὴ κατὰ πόλιν ἦσαν, καὶ τὸ τοῦ κλήρου ἔκκριτον ξύμπαν. Τὰ δέ γε τῇ ὁσίᾳ προσήκοντα καὶ λίαν περιφανῆ ὁ κρατῶν ηὐτρέπιζε. Τότε τοίνυν τὰ νενομισμένα τῇ κειμένῃ τελέσας ὁ πατριάρχης, καὶ πολλοὺς τῶν γνωρίμων χρυσίοις ἱκανοῖς δωρησάμενος, ἐκ τῆς ὁσίας τὰ πολλὰ κερδάνας, εἰ καὶ τὴν χεῖρα ἡ γνώμη μέμφεσθαι εἶχε τῷ φιλοδώρῳ τῆς προαιρέσεως, τὴν πρὸς τὴν πόλιν καὶ αὖθις ἤλαυνε. Πυθόμενος δὲ τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον πάλιν ἁπτόμενον τῶν καθ' ἕω διαπεραιωθῆναι τὸν Βόσπορον, αὐτίκα παρεγκλίνας ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου βουνῷ κατά που τοὺς πρόποδας σκηνουμένῳ συγγίνεται. Κἀπειδὴ Μαιμακτηριῶνος λήγοντος ἡ τῶν ἁγίων ἀποστόλων προσήλαυνεν ἑορτὴ, ἐκεῖσε μικρὸν ἐπιμείνας τῷ βασιλεῖ ὁμιλῶν τὰ εἰκότα (ἐῴκει γὰρ καὶ συνδεδέσθαι ταῖς πρὸς αὐτὸν ἀγάπαις ὁ βασιλεὺς), τέλος τὴν θείαν ἐκτελέσας μυσταγωγίαν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀρχιστρατήγου κατὰ τὴν ἑορτὴν, καὶ ὡς εἰκὸς ἐπευξάμενος ἀπαλλάττεται.

κθ'. Ἐκστρατεία Μιχαὴλ βασιλέως πρὸς Σάγγαριν, καὶ τὰ γεγονότα ἐκεῖ.

[P. 342] Βασιλεὺς δὲ καὶ αὖθις ἀγγελθὲν ἐκείνῳ ὡς τὰ πέραν τοῦ Σαγγάρεως ἀσθενεῖ, Πέρσαι τε συχναῖς ἐπιτιθέμενοι πείραις κατὰ πολλὴν ἄδειαν διαπεραιούμενοι κακῶς ποιοῦσι καὶ τὰ ἐνδοτέρω τοῦ ποταμοῦ, δυνάμεις συναθροίσας ὅσας ὁ καιρὸς ἐδίδου καὶ ἐγεχώρει τότε κατ' αὐτὸν πράγματα, ἀπτέρῳ

teret vestes, versicolores albo mistas et purpura, intextu auri variegatas, superadditis pro Cæsareo insigni aquilis opere phrygionico formatis contesseratione margaritarum. Ejus generis et formæ tum indumentis crurum pedumque tum ephippiis ac frenis, declaravit imperator per Meliteniotem, velle sese atque æquum censere in posterum uti Constantinum, solius unicoloris et impermistæ purpuræ usu concedentem fratri majori jam Augusto. Strenue curavit quidquid demandatum fuerat archidiaconus, et celerrime clam Andronico pervectus in Orientem ante omnia Constantino Porphyrogenito et mandata et dona, parum licet grata, parentis Augusti reddidit. Cæterum haud sic arcano haberi mors Augustæ diu potuit, ut amentem falleret virum ejus Augustum juniorem; qui cito cognitum sibi luctuosissimum casum tulit ut potuit. Corpus porro dominæ mortuæ simul compositum et curatum ex regio **501** more est, idoneo in id spatio impenso ut jam efferri et in pompa ostendi salvo Augusta majestatis decore posset, splendidis exsequiis eum a Porphyrogenito tum a Meliteniote deportari curatum, magnoque deductum comitatu Nicæam est; quo etiam missu imperatoris patriarcha occurrit cum episcopis, quotquot tunc Constantinopoli fuere, ac flore insuper ipso urbani cleri universi. Magnifice jam ibi ac plane regie parentatum defunctæ est, nihil ad splendorem apparatus pompæque quam augustissimam speciem omittente imperatore curæ ac sumptus. Sub hæc perfunctus cæremonia funebri patriarcha sibi olim familiares ac necessarios multos aureis, quos illo funere lucratus plurimos fuerat, liberaliter elargiendis demeruit, tanta id propensi ad dandum animi declarata vultu ipso ac gestu alacritate faciens, ut satis appareret non respondere facultatem voluntati, et plus longe profundere paratam mentem beneficam quem quantum manus pro dantis voto exiliter instructa suggereret. His actis Veccus se in urbem referens, obiter audito Andronicum Augustum trajecto Bosporo versus Orientem iter capessere, de via declinans eum convenit ad radices monti Sancti Auxentii posito Augustali diversantem. Erat tunc tempus desinentis Junii, festumque imminebat sanctorum Apostolorum, quod Andronicus illic celebrare constituerat. Ea causa pariarchæ ibi paulo diutius detento copiam præbuit liberiorem longiorum colloquiorum cum Augusto, et ut apparebat, bene affecto ac per hoc ipsius consuetudine gaudente. Tandem solemni sacrificio die sanctorum Petri et Pauli rite apud Sancti Michaelis archangeli monasterium a patiarcha celebrato valedicens is imperatori, ipsique in digressu de more bene precatus, cœpto urbem versus itineri se reddidit.

29. *Expeditio Michaelis imperatoris versus Sangarim; et ibi gesta.*

502 At imperator rursus non dubiis nuntiis certior factus ulteriores Sangari regiones laborare, Persæ siquidem opum ibi Romanorum infirmitate crebris incursionum experimentis abunde comperta tantum fiduciæ jam sumpserant ut amne securissime trajecto etiam citeriores Sangari tractus agere ferreque rapinis et vastationibus non dubitarent, contractis copiis quantas pro tempore proque præsenti copia potuit cogere, summa celeritate illuc se contulit, Sangari transmisso. Tunc cernens illic Scythicam quamdam (ut vulgo dicunt) solitudinem tam acri doloris urebatur sensu, parum ut abesset

τάχει τἀκεῖσε καταλαμβάνει διαπεραιωθεὶς τὸν Σάγγαριν. Τότε τοίνυν βλέπων τὴν Σκυθῶν, εἴποι τις, ἐρημίαν ἐκεῖ μονονοὺ τρίχας ἔτιλλε. Κατῳκτίζετο μὲν γὰρ ἐκτόπως τὸν τόπον, καὶ τὴν χλεύην κατωδύρετο τῶν ἰδίων. Πρὸς δέ γε τὸν Ἀλεξανδρείας πατριάρχην, ἐκεῖσε κατὰ παραμυθίαν τῷ βασιλεῖ συνδιάγοντα, τὴν τοῦ ταῦτ' ἠρημῶσθαι αἰτίαν καρδίας στεναγμοῖς ἰσχυρίζετο, τοῦ τόπου μὲν μεμνημένος ὡς εἶχε τὸ πρότερον, ὅτε κατ' ἐπιτροπίαν αὐτὸς ἐστρατήγει, ἐς ὁπόσον δὲ συμφορᾶς κατηντήκει τῷ τότε βλέπων, ὡς μηδὲ βατὸν ἀνθρώποις εἶναι, δένδρεσιν ὑψικόμοις κατειλημμένον. Τὸ δ' αἴτιον, φησὶν, ἡ τῶν ζηλωτῶν ἐπίθεσις, καὶ τὸ ἐκπολεμοῦν βασιλεῖ τὸ ὑπήκοον σπεύδειν, ὡς τὰ καὶ τὰ πέπρακται λέγοντας, καὶ ὡς παρανομοίη ὁ βασιλεὺς, καὶ τἄλλα οἷς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἀλλοτριοῦντες τοῦ βασιλεύοντος ἐποίουν καὶ βασιλέα περὶ ἑαυτῷ δεδοικέναι, καὶ τὴν καθ' ἑαυτὸν ὀῤῥωδίαν πάντως καρδίας οὔσης τὰ μέλη συγκατασπᾶσθαι ξυνέβαινεν. Αὐτίκα γὰρ μέλλησις ἠκολούθει, καὶ τὸ ἐπιτροπαῖς στρατηγῶν καὶ μόναις διοικεῖσθαι τὰ κατὰ τόπους, A οἳ δὴ γλισχρότητος μὲν ἡττημένοι λημμάτων, δέει δὲ τοῦ μή τι παρὰ βασιλέως παθεῖν ὡς παρὰ τὸ εἰκὸς ἐλλελειμμένους, τὰ πταίσματα συγκαλύπτοντες, τῷ κατὰ σφᾶς ἀδεεῖ ψευδῆ γράφοντες, ἠρήμουν τὴν χώραν καὶ τέλος ἔρημον τὴν οἰκουμένην ἀπέφηναν. Ταῦτα λέγων, τρυφὰς βασιλικὰς ἀφεικὼς καὶ θεραπείαν ἅπασαν, ὡς σιτεῖσθαι καὶ τοῖς τυχοῦσι, τῶν πρόσθεν ὡς εἶχεν ἐπέβαινε. Πέρσας δὲ, ἅτον ἐκεῖνος προσεχώρει, ὑπὸ πόδα [P. 343] χωρεῖν ἐκεῖ τοῦ βασιλέως διημερεύοντος, ὡς καὶ ἔτι θερμὰς τὰς ἑστίας ἐκείνων καταλαμβάνοντος, ὅπου δὲ βασιλεὺς ἐφειστήκει, ἐκεῖθεν πρὸ μιᾶς φθανόντων ἐκείνων ἢ καὶ δευτέρας μετασκηνοῦν. Πλῆθος δ' ἦν ὀπωρῶν ἐκκεχυμένων κάτω τῶν δένδρων, ὡς ἐκεῖθεν τὸ πλέον τοῦ στρατιωτικοῦ σιτίζεσθαι· τὸ γὰρ εἰσαχθῆναί B τισι τῶν ἐδωδίμων ἐκεῖ καὶ λίαν διὰ τὸ ὄρος ἀπώμοτον ἦν. Ὅθεν καὶ πολλάκις πέμπων ὁ βασιλεὺς τὰ τῆς τραπέζης τρύφη, τὸν σκληρὸν πιτυρίαν καὶ μέλανα, γυναικί τε ἅμα καὶ πενθερᾷ καί γε πατριάρχῃ καὶ τοῖς γνωρίμοις παρίστα τὸ δυσπαθὲς, γράφων μηδ' αὐτοῦ πηγιμαίου ὕδατος εὐπορεῖν, τὸ

quin pilos ipse sibi capitis velleret. Miserabatur enim incredibiliter calamitatem locorum illorum; et tam impune ibi suos ludibrio esse barbaris ad propriam ipsius pertinere ignominiam reputabat mœrens. Aderat ei hujus expeditionis ad solatium comes Alexandrinus patriarcha. Apud hunc exonerans animum, non sine altis e corde suspiriis, affirmabat compertam sero sibi veram causam obversantis oculis desolationis, quæ quanta quamque miserabilis esset ipse optime omnium nosset, adjutus ad id memoria florentis quondam ac beati regionum harum status, qualem se spectasse recordabatur, cum antequam in imperium eveheretur, Romanis copiis ibi præesset. Comparans ergo animo quam uberes, quam frequentes olim felicibus incolis terræ, in quantam nunc, quæ cernerentur, calamitatem devenissent, ut non exhaustæ civibus colonisque solum, sed ne perviæ quidem jam hominibus essent, nullo passim vestigio viarum, stirpibus atque arbustis densis atque altis enatis ubique temere. Causa, inquiebat, mali tanti hæc demum est, eruptio inconsulti zeli subditos efferens in conatus rebelles impugnandi principem; ubi prodire aliter in rem non possunt, maledicas incitantes linguas ad seditiose murmurandum adversus imperantem, hæc et illa ejus acta percensentes, quæ prava esse contendunt, et reum illum violatarum legum et reipublicæ pessime administratæ licentissime peragunt; **503** per hæc ab eo alienantes animos hominum, et metuere ipsum sibi cogentes; naturale quippe cuique est ad objectum grave vitæ ac status proprii periculum horrere. Hinc capite reipublicæ de se sollicito, et ea necessaria sui cura a consulendo efficaciter subditis averso, membra imperii discerpi contigit. Hinc torpor, addebat, obrepsit nobis; hinc tardi ac segnes fuimus in occurrendo per nos provinciarum malis; hinc defungi cogebamur perfunctoriis provisionibus, mittendis hæc in loca præfectis, quo venire ipsos nos oportuerat. Et venissemus, nisi falsis isti nuntiis necessitatem nostri adventus abscondérent. Erant hi homines avari, rapinis intenti: prædarum suarum et concussionum hic exercitarum testes habere Augusti præsentis oculos timebant. Ideo litteris fallacibus occultabant offensiones C belli ruinasque locorum, ne remedium iis, si notæ fuissent, adhibendum a nobis rationibus ipsorum privatis incommodaret. Ergo ut impune ipsis esset, ut violentarum extorsionum pœnas non luerent, mendacibus nos lactantes scriptis regionem hanc vastarunt, et in frequenti olim ac passim habitata terra solitudinem, quam gementes cernimus, fecerunt. Hæc deplorans, omissis deliciis regiis, cultu ac fastu principali neglectis, curandi quin etiam corporis adeo immemor ut obviis quibusque sine delectu aut apparatu vesceretur, ultra quoad potuit tendebat. Coegitque tum Persas, quantum est ipse progressus, retrocedere. Erat autem itineris ea tunc ratio, ut ubi præcedenti vespere Persæ fuerant, posterum ibi diem imperator exigeret, in hospitia, quibus illi erant usi, focis adhuc ipsorum D fumantia succedens. Itaque dieculæ vix unius aut summum bidui intervallo locus idem et Persas dimiserat pedem sua versus referentes et instantem vestigiis ipsorum excipiebat Augustum. Apparebant autem tota passim regione strata suis quæque sub arboribus poma decidua fructusque omnis generis maturi, tanta copia ut majori exercitus parti cibus inde sufficeret. Nam alia ratione præberi forum et inferri castris illis commeatum, interdicto dudum vi ac metu hostili per **504** omnem hunc late tractum commercio, sperandum haud erat. Itaque sæpe in specimen miseri quo tunc utebatur victus misit imperator ad Augustam et socrum, ad patriarcham

δέ γε ποταμοῦ τρυγοίπῳ διηθούμενον καὶ ἐξαιθριαζόμενον μόλις προσιτὸν εἶναί οἱ ποτόν. Μὴ γοῦν ἱκανῶς ἔχων τότε διώκειν ἐν δυσχωρίαις τὸ Περσικὸν, ἄλλως τε καὶ ἐνδείας ἐπικειμένης τῶν ἀναγκαίων, τὸ τέως ἔγνω τὸν τόπον κατοχυροῦν, καὶ δὴ φρουρίοις μὲν συχνοῖς τὰ παρ' ἑκάτερα τοῦ ποταμοῦ διελάμβανε, τὰ μὲν πεπονηκότα τῷ χρόνῳ ἐπισκευάζων καὶ συνιστῶν, ἄλλα δὲ αὐτὸς ἀνιστῶν ὅπου τοῦ ποταμοῦ λειψυδροῦντος πόρον ἔδει γίγνεσθαι, ὡς ἂν ἅμα μὲν τῇ τῶν φρουρίων πυκνότητι, ἅμα δὲ καὶ ταῖς τῶν ἀναγκαίων τόπων προκατοχαῖς ἐν ἀμηχάνοις τὰ τῶν Περσῶν γίνωνται, Συστεῖλαι δὲ θέλων καὶ τὰς ἐφόδους τῶν ἐπιόντων ὡς μὴ ἀνέδην ὁπόθεν βούλοιντο διεκπαίειν καὶ ἐπεισπίπτειν ἀδήλως, ἀξινηφόρους ἐς πολὺ πλῆθος συναθροισθῆναι κελεύει, καὶ μῆκος μὲν παραμετρήας τοῦ ποταμοῦ ὅσον ἦν ἀναγκαῖον κατοχυροῦσται, πλάτος δὲ τὸ ἱκανὸν λογισάμενος, σπουδῇ τὰ δένδρα κόπτοντας ἐπιτάττει ἐπικαταβάλλειν ἓν ἐφ' ἑνὶ, καὶ οὕτω καταπυκνῶσαι τοῖς κλωσὶ τῶν δένδρων τὸν τόπον ὡς μηδ' ὄφιν οἷόν τ' εἶναι σχεδὸν διέρχεσθαι. Ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν ἐπιτάξας τε καὶ κατασκευάσας τῷ ἐπιμεῖναι ταλαιπωρούμενος, τέλος σιταρκήσας τοῖς ἐν τοῖς φρουρίοις τὸ ἱκανὸν, παρὰ τὸν ποταμὸν μέχρι καὶ

A τῶν τῆς Προύσης μερῶν ἀνάγεται, τὰ τῆς αὐτῶν ἐπισκέψεως, ὥστε καὶ τῶν ἐχθρῶν τελέως ἐκδιωχθῆναι εἰς καιρὸν εὔθετον ἀναθέμενος.

λ' Τὰ κατὰ τοὺς πρὸς τὸν πάπαν Μαρτῖνον ἀποκρισιαρίους.

[P. 344] Ξυνέβη δὲ τότ' ἀνὰ Προῦσαν διάγοντι καὶ τὰ κατὰ τὸν πάππαν μαθεῖν, ὃς δὴ καὶ Μαρτῖνος μετὰ Νικόλαον ἦν. Πρὸς γὰρ αὐτὸν ἔφθασε πέμψαι τόν τε Ἡρακλείας Λέοντα καὶ τὸν Νικαίας Θεοφάνην. Οἳ δὴ καὶ ἐπιστάντες οὐ κατ' ἐλπίδας, ἃς εἶχον ἀποστελλόμενοι, παρ' ἐκείνων ἐδέχοντο, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν. Τὰ γὰρ καθ' ἡμᾶς ὡς εἶχον μαθόντες, καὶ ὅπερ ἦν ὑποτοπάσαντες, χλεύην τὸ γεγονὸς καὶ οὐκ ἀλήθειαν ἄντικρυς (παρὰ μόνον γὰρ B βασιλέα καὶ πατριάρχην καί τινας τῶν περὶ αὐτοὺς πάντες ἐδυσμέναινον τῇ εἰρήνῃ, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ ποιναῖς ἀλλοκότοις ἤθελεν ἀσφαλίζεσθαι ταύτην ὁ βασιλεύς) ἐκείνους μὲν ἐν ἀτίμοις εἶχον, καὶ τὴν εἰς τὸν πάππαν πρόσοδον ὀψὲ καὶ μόλις παρεῖχον, τέλος δὲ βασιλέα μὲν καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὡς χλευακτὰς ἐπιτιμίοις καὶ μὴ ἀληθείαις στοιχοῦντας ἀφορισμοῖς καθυπέβαλον, τοὺς δὲ πρέσβεις μηδενὸς ἀξιώσαντες τῶν εἰκότων ἀπέπεμπον. Ταῦτα γνοὺς

etiam et alios familiares, furfurosum panem durum et atrum, has esse scribens lautitias suæ mensæ; et adjungebat iisdem litteris ne fontanæ quidem sibi aquæ copiam ad potum suppetere, sed et turbido haustum flumine, coli transmissione obiter purgatum refrigeratumque sub dio, quem sitibundæ fauces ægre admitterent, liquorem propinari. Cum autem hostes sic instando contrusisset in asperos jam nec facile pervios limitis ipsorum saltus, haud se idoneis instructum copiis sentiens ad eos ulterius persequendos, et aliunde rerum necessariarum penuria urgente, cogitare de reditu coactus prius tamen, quoad res sinebat, munire limitem studuit arcibus ad utramque fluminis ripam excitatis et præsidio insessis plurimis. Quarum aliquas vetustate ac temporum injuriis semirutas refecit instruxitque, novas ipse aliquas adjungens, ibi præsertim ubi parcior aquæ amnis vado trajici potest, ut sic et crebritate præsidiorum et præoccupatione locorum necessariorum, inopes consilii Persæ redderentur. Quorum etiam incursiones coercere obice opposito studens, ne ut antea prælicenter citra metum illum quo lubebat irrumperent, inobservati ex improviso irruentes, securigeros magno numero congregari præcipit, et longitudinem fluvii dimensus quantam expediebat opere muniri, huicque idonea latitudine juxta congruam proportionem accommodata, festinato cæsas arbores invicem coacervari una uni superposita jussit, colligarique mutuo implicatis ipsarum **505** ramis, densitate tanta ut ne angui quidem fere quædam hæc velut sepes præberet transitum. His in præsens ordinatis et provisis, cum ulteriorem istic moram incommoda gravescentia non permitterent, tandem annona in arces quanta opus erat illata, legens fluminis ripam Prusæ partibus se admovet, diligentiori inspectione locorum eorumdem, uti et plena expulsione inde hostium, in tempus opportunum dilatis.

C 30. *De apocrisiariis ad papam Martinum missis.*

Contigit autem tunc apud Prusam imperatori commoranti afferri nuntium de statu rerum suarum apud papam. Martinus hic erat, qui Nicolao successerat. Ad hunc maturaverat mittere Heracleotensem episcopum Leonem et Nicænum Theophanem. Verum hi appulsi quo mittebantur, haud secundum exspectationem ipsorum istic sunt excepti, quin omnia potius speratis experti contraria. Nimirum edocti ad verum Romani de rebus nostris, et quod res erat suspicati, istam, quæ magnopere jactabatur, pacem nihil demum aliud nisi fucum et ludibrium esse (præter quippe imperatorem solum et patriarcham quosdamque cum his assiduos, cæteros plane omnes tædere concordiæ), insuper etiam illas ab D imperatore ad fidem pacis sincere initæ faciendam affectatas pœnarum ab Ecclesiæ mansuetudine alienarum atrocitates improbantes, frigide legatos ac contemptim habuere, nec eos nisi sero vix tandem et ægre ad papam introduxerunt, eo demum successu legationis, ut imperator cum suis tanquam illusores, et ostentationibus suppliciorum ad simulandam, quam vere non inierant, concordiam abusi, anathemati subjicerentur. Quo facto legatos nulla dignatos benevolentiæ aut honoris significatione dimiserunt. **506** Hæc ubi renuntiata imperatori per Nicænum sunt (nam Heracleota eo itinere obierat) indignissime tulit, adeo ut cum inter sacra de

βασιλεὺς παρὰ τοῦ Νικαίας ἐπανιόντος (ὁ γὰρ Ἡρακλείας ἐτεθνήκει) ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο, ὥστε καὶ τοῦ διακόνου μέλλοντος μνημονεύειν τοῦ πάππα κατὰ τὸ σύνηθες βασιλέως παρόντος ὁ κρατῶν διεκώλυε, καλὰ λέγων τῆς ἀγάπης ἐκείνων ἀπόνασθαι, ὥστ' αὐτὸν μὲν ἐκπολεμῶσαι δι' ἐκείνους ἑαυτῷ τοὺς οἰκείους, ἐκείνους δὲ μὴ ὅπως χάριν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ προσαφορίζειν. Τότε δὲ καὶ διαλύειν ἤθελε τὰς σπονδάς. Κἂν διελύοντο, εἰ μή τι προσίστατο τῇ βουλῇ. Αὐτὸν μὲν γὰρ πολλὰ παθεῖν διὰ ταῦτα καὶ μόλις ἀνύσαι, κἂν ἐξαπιναίως λύοι παλινῳδῶν, ἐπιστάντος καὶ αὖθις καιροῦ τοῦ ταῦτα ζητήσοντος μὴ [P. 345] ἂν ἄνυστα γενέσθαι τὸ σύνολον. Χωρεῖν δὲ ἄλλως καὶ εἰς μεταβολὴν τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα τοῦ Ἰωσὴφ ἐπικαταστάντος. Αὐτὸν μὲν οὖν καὶ εἰρηνικὸν εἰς ἅπαν εἶναι, καὶ μηδὲν ἐξ αὐτοῦ πιστεύειν τῶν ἀνηκέστων γίνεσθαι, οὐ μὴν ἀλλ' ἀνάγκην εἶναι καὶ τοὺς κινήσοντας. Καὶ ταῦτ' οὐχ ἁπλῶς ὑποπτεύων ἔλεγεν, ἀλλά γε τὸ πρὸ τούτων συμβὰν ἀνὰ τὸν Σάγγαριν διατρίβοντος δειλιᾷν ἐποίει περὶ τῶν ὅλων τὸν βασιλέα, εἴ πως ὡς ἐπισφαλῆ τὰ συγκείμενα διαλύσειεν.

λα'. Περὶ τῶν διαθηκῶν τοῦ πατριάρχου Ἰωσήφ.

Ὁ μὲν γὰρ Ἰωσὴφ προσδοκήσιμος ὢν ἐπὶ τῷ θανεῖν τὰς διαθήκας ἐξήνυεν, ἣν δὲ χρεία μεμνῆσθαι καὶ βασιλέως καὶ τῆς ὑπὲρ ἐκείνου εὐχῆς. Καὶ ἐμέμνητό γε καὶ ηὔχετο, οὐ μὴν δὲ προσετίθει τὸ ἅγιος, ὃ σύνηθες ἔχειν ὡς χρισθέντας μύρῳ τοὺς βασιλεῖς. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὕτω πεμφθείσης ἐκείνην ἰδὼν ἔχουσαν ἐδυσχέραινε, καὶ γράφει μὲν πατριάρχῃ, γράφει δὲ καὶ τῷ τὴν πόλιν ἐπιτετραμμένῳ, μανθάνει ἐρωτῶντας πῶς τοῦτο πέπρακται! οἱ καὶ ἐφ' ὅ τι τῆς βασιλείας κολούει τὸ ἅγιος Μή πως ὡς ἀνάξιον, φησὶ, με κρίνων τῆς ἁγιστείας οὕτω γράφει; Γέγραπται δ' ὑπὲρ τούτων καὶ τῷ Ἀντιοχείας πατριάρχῃ τῷ Πρίγκιπι. Οἳ καὶ πέμψαντες ἐπυνθάνοντο τὴν αἰτίαν τοῦ οὕτω γράφειν, ὡς θέλοντος γνῶναι καὶ βασιλέως. Καὶ ὃς μετετίθει τὴν τούτων αἰτίαν εἰς τοὺς ἀμφ' αὐτὸν μοναχοὺς, καὶ εἰς πίστιν ἄλλην προῆγεν οὕτως ἔχουσαν ἐπὶ πᾶσι πλὴν προσκειμένης τῆς ἁγιότητος. Ταύτην γοῦν ἐμφανίζων ἔλεγε γράφειν τὸ πρότερον· ἐπεὶ δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκανδαλίζοιντο, μετεγγράφειν ἀσαῦθις τὴν ἐς χεῖρας ταύτην γεγονυῖαν τῷ βασιλεῖ. Οὕτως ἦν ἐκεῖνος εἰρηνικὸς ἐφ'

more, imperatore præsente, diaconus consuetam papæ commemorationem pronuntiaturus esset, princeps ne faceret prohibuerit. Palam autem ad familiares conquerens, aebat præclarum enimvero sibi fructum constare charitatis in Latinos suæ : se nempe causa eorum necessariis etiam suis certamine suscepto, ne pœnis quidem acribus dubitas se ipsos comprimere, illos autem pro gratiis suæ tantæ in fide ipsorum constantiæ debitis diras et exsecrationes referre. Tunc igitur revocare omnia prius sancita et tutum concordiæ tractatum rescindere voluit. Fecissetque continuo, ni ab hoc eum consilio quædam revocassentR.eputabat videlicet, si quod tam longa et laboriosa molitione vix tandem summis suis ærumnis perfecisset, momento disjiceret, mutationemque ac revocationem tam certo ac palam contestatæ prioris sententiæ ultro profiteretur, inde armanda forte contra ipsum odia malevolorum, et futurum non inversimiliter tempus quo non esset ipsi utile priora hæc ejus acta suo ipsius videri suffragio damnata. Veritus ergo ne si hanc palinodiam præcipitaret palamque divulgaret, id ageret quod aliquando infectum vellet, satius duxit supersedere, videns præsertim Ecclesiæ res in notabilem mutationem pron·is. Quanquam enim, si Josephus, quod futurum apparebat, denuo in sede patriarchali reponeretur, ab ipso quidem, cujus mite ac pacificum ingenium perspexerat, nihil adversum se sinistrum aut infestum tentatum iri confidebat, tamen quod idem esset facilis ad sequendos impulsus aliorum, nec defuturi viderentur qui eum ad exempla edenda in pacis invisæ auctores instigarent, temperandum judicavit a se ipso ultro prædamnando. Quam autem non vane tale quid metueret ab asseclis et consiliaris Josephi, demonstrabat recens factum, quod eo apud Sangarim nuper agente contigerat:

31. *De testamento patriarchæ Josephi.*

Cum enim per id tempus, brevi moriturus, ut tum putabatur, Josephus testes ultimæ voluntatis tabulas rite **507** conficiendas censuisset, in iis ex more mentionem imperatoris, ipsi bene precando faciens, nomini ejus vocabulum ἅγιος, hoc est, sanctus aut sacer, non adjunxit, quo tamen passim imperatores honorari consueverunt, ex quo sacri unctione olei sunt inaugurati. Eas tabulas ad se delatas imperator, legens, miratus in iis omissionem novam, scripsit ad patriarcham ea de re conquerens : scripsit etiam ad præfectum urbis, jubens serio inquirere quo id errore quove consilio factum ita esset : Vide, inquiens, quorsum Josephus me in ordinem redegerit et immperii nostri majestatem imminuerit negato titulo sacri : an quod me peculiariter illo indignum putet ? Scripsit etiam in sententiam eamdem Principi Anticheno patriarchæ; qui cum ambo misissent ad Josephum, quærentes cur hoc fecisset, cupere enim imperatorem id scire, ille utrique respondit, culpam ejus erroris penes monachos ipsi ministrantes residere. Et in fidem dicti sui protulit archetypum exemplar testamenti cætera omnia simile perlato ad Augustum exemplo nisi quod titulus ἅγιος, qui desiderabatur in apographo, clare in autographo legebatur. Se igitur prius ita scripsisse : quoniam vero qui circa ipsum erant scandalizarentur, postea relinxisse in eam formam quæ imperatori esset oblata. Ea ingenua confessione Josephus et suam pacificam indolem et suorum ministerium in Augustum invidiam declaravit ; causamque huic justam præbuit timendi, ne tam male animati in ipsum homines occasionem aliquam arriperent ejus accusandi quasi Ecclesiæ

ἅπασιν. [P. 346] Ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτὸν ὑποπτεύων ὁ βασιλεὺς, ἅμα δὲ καὶ τοῦ μὴ δόξαι συνιστᾷν τὴν καθ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ὡς κατὰ χλεύην καὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν ποιησάμενος, τὰ περὶ τούτων τοῖς ἐφεξῆς καιροῖς τῷ τέως ἀνήρτα.

λβ'. Ὅπως συνέβη τὰ κατὰ Βελλάγραδα.

Ἐν τούτοις δ' ὄντος τοῦ βασιλέως καὶ τὰ κατὰ Βελλάγραδα διηγγέλλοντο. Ἀλλ' ἀναληπτέον μικρὸν ἄνωθεν. Ἰλλυριοὶ μὲν οὖν βασιλέως ἀποστατήσαντες κατ' αὐτοὺς ἦσαν. Περισχόντες δ' ἐρήμην πόλιν τὴν Δυῤῥαχίου ἐκ τοῦ προγεγονότος σεισμοῦ ἀνακτίζουσί τε καί τινας συναποστάτας σφίσιν ἐκεῖ κατοικίζουσι. Τῷ ῥηγὶ δὲ Καρούλῳ ἐξ ἐγγίονος γειτονήματος τοῦ ἀπὸ τῶν Κανίνων φιλίως εἶχον καὶ κατὰ συνθήκας εἰρήνευον. Τὰ μέντοι γε Κάνινα πάλαι μὲν ἦσαν τοῦ Χιλίππου Ἀμηραλῆ, ἀνδρὸς δυναμένου πλεῖστα, ὃν καὶ Μιχαὴλ δεδιὼς ὁ δεσπότης, καὶ μᾶλλον ἰσχύσαντος κατὰ τοῦ Μαφρὲ τοῦ Καρούλου ὡς καὶ ἀποκτεῖναι καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκείνου λαβεῖν συμμαχίᾳ πλείστῃ τῆς Ἐκκλησίας, κήδει ἐποιεῖτο, καὶ τὴν πάλαι τῷ Ζφαντζῇ συνοικήσασαν, ἀδελφήν γε οὖσαν τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, κεχηρωμένην ἐκείνου πέμψας συναρμόζει οἱ, ἐκχωρήσας αὐτῷ καὶ Κανίνων καὶ Κορυφοῦς. Ὡς δὲ δόλῳ κακῶς ἀπεκτόνει, πέμψας τοὺς ἐξ ἀδήλων κατοϊστεύσοντας, καὶ τὸ δρᾶμα ἐγνώετο, καὶ ὁ Ἀμηραλῆς ἐτεθνήκει, ἐβούλετο μὲν κατασχὼν Κάνινα ἔχειν, ἐμποδὼν δ' ἦσαν οἱ ἐν ἐκείνοις εὑρισκόμενοι Ἰταλοὶ, οἳ καὶ τὸν τῆς ἥττης συνδιαγαγόντες καιρὸν αὖθις ἀπέκλιναν πρὸς τὸν Κάρουλον. Κάρουλος δὲ πέμψας κατωχύρου τε τὸ φρούριον, καὶ ὡς ἰδίῳ χρώμενος ἐκεῖθεν ἐξορμᾷν τοὺς αὐτοῦ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἐβούλετο. Τότε τοίνυν ἐθάῤῥυνε μὲν ἐκεῖνον καὶ ἡ τῶν Ἰλλυριῶν ἀποστασία, ἔχων δὲ καὶ τὸν κότον ἀρχῆθεν ὡς ἐκκρουσθεὶς ταῖς τοῦ βασιλέως μηχαναῖς τῆς ἐπὶ τὴν πόλιν ἐκπλοίας, λαὸν ἱκανὸν ἐκ Βρεντησίου ἅμα μὲν ἱππότην, ἅμα δὲ καὶ πεζὸν, [P. 347] ὡς εἰς τρεῖς χιλιάδας ποσούμενον, διαπεραιοῖ τὸν Ἰόνιον. Οἳ δὴ καὶ καταλαβόντες τὰ Κάνινα, καὶ ὡς εἶχον ἐνσκευασάμενοι, οὕτως ἐκεῖθεν ἐξώρμων ὡς τῇ κατὰ σφᾶς τόλμῃ οἴεσθαί τινας μέχρι καὶ πόλεως Θεσσαλονίκης, ἔτι δὲ καὶ πόλεως αὐτῆς πεζῇ συμβαλεῖν. Ἐπὶ τοσοῦτον δ' ἐθάῤῥουν τῇ κατ' αὐτοὺς δυνάμει ὥστε καὶ κατ' ἐλπισμὸν τὸν κρείττω διαμερίζειν καὶ χώρας καὶ πόλεις ἑαυτῷ ἕκαστον τῶν προὐχόντων. Ἐξῆρχε δὲ τούτων ἁπάντων ὁ καὶ τῷ φρονήματι τοὺς πάντας ὑπερφερόμενος. Ῥὼς Σολυμᾶς, μέγιστος μὲν ἡλικίᾳ, σοβαρὸς δὲ ταῖς τῆς

illusisset simulanda pace falsa. Quod crimen quia confirmare potuissent quadam velut confessione ipsius rei, si revocasset imperator ultro quod fecerat, ideo se ille tunc ab eo faciendo continuit, **508** integra ut erant omnia relinquens suspendensque in futurum rerum, ut se habebant, præsentem statum.

32. *Ut res ad Bellagrada gesta contigerit.*

In his imperatori versanti nuntiata sunt quæ ad Bellagrada contigerant. Ea explicaturis hic nobis paulo altius repetendum exordium est. Illyrii quidam dudum excusso imperatoris jugo, sic quasi sui juris essent, res sibi suas habebant. Hi nacti eversam terræ motu Dyrrhachiensem civitatem, eam a se restauratam colonia frequentant e sibi fidis et pariter imperatori rebellibus, fœdere icto cum rege Carolo vicinum his præsidium apud Canina obtinente; qui locus quo casu in ejus potestatem venerit, dicam. Canina olim sub ditione fuerant Philippi Ameralæ viri potentissimi, dotali ei conditione attributa a Michaele despota. Hic enim a Philippo sibi metuens, præsertim postquam Carolus adversus Manfredum prævaluit et hujus toccisi regnum obtinuit, auxiliis Ecclesiæ maximis ad eam victoriam adjutus, præoccupare gratia quem formidabat sibique adjungere affinitate statuit. Obtulit ergo ei in uxorem conjugis propriæ germanam, quæ Sphantze nupserat, et tunc eo mortuo vidua Philippo isti nuptiali fœdere sociata est, conciliante ac mittente despota, qui etiam hac occasione Caninis et Corypho novo affini cessit. Postquam autem idem Michael circumventum insidiis Philippum telis ex occulto jactis per subornatos ad hoc jaculatores interfecit, conatus ille quidem est sceleris sui fructum carpere Caninis domino jam carentibus recipiendis. Sed ne id posset, obstiterunt reperti tunc illic Itali, qui cum Philippo fuerant, quando est occisus. Hi perfidiam insidiatoris detestati **509** rursus ad Carolum inclinarunt. Ille autem missis impigre copiis arcem illam opere et præsidio munitam ut propriam deinceps habuit, stationem istam opportunam judicans ad effectum veterum suarum machinationum : inde enim commode se sperabat erupturum in subditas imperatori regiones, quas dudum invadere optabat. Occasionem porro ejus rei prospere tentandæ offerri sibi maturam ratus a rebellione Illyriorum, eoque animosius obsequens iræ, qua pridem in imperatorem ardebat, quod ille artificiosis suis cum papa tractatibus expeditionem ab eo paratam in urbem Constantinopolim effectu cassam reddidisset, multitudinem sat magnam partim equitum partim peditum, tria simul millia militum explentem Brundusio per Ionium trajecit. Hi perlati Canina, cum ibi se quam potuerunt optime comparassent, eruperunt audacissime vastis inflati spebus, quasi non solum obvia cuncta usque Thessalonicam subacturi, sed ad urbem quin etiam ipsam inoffenso expeditionis terrestri cursu perventuri. Tantum autem confidebant suis opibus ac viribus, ut velut non dubia spe læti successus jam nunc præcipui duces ipsorum inter se partirentur regiones urbesque, quas quisque post victoriam proprias haberet. Præerat autem universis illis omnium longe ferocissimus Rhos Solymas, vir altissimæ staturæ, animi superbissimi, superciliosissimi in congres-

ψυχῆς καταστάσεσιν, ὑπέροφρυς δὲ ταῖς ἐντυχίαις, ξανθὸς τὴν τρίχα, καὶ ὑπεραύχην ἐκ ψυχικοῦ τινος ἐκθέρμου κινήματος. Οἶμαι δὲ κἀντεῦθεν τὴν ὀνομασίαν σχεῖν, παρὰ τὴν πρὸς Ῥῶς ὁμοιότητα. Προαχθέντες τοίνυν ταῖς τόλμαις οἱ Ἰταλοὶ ἐπὶ τὰ Βελλάγραδα πρῶτον ὥρμων ὡς ἐξ αὐτῆς αἱρήσοντες. Τὸ δέ γε φρούριον ἔνθεν μὲν τὸν οὕτω πως λεγόμενον ἐπιχωρίως Ἀσούνην ποταμὸν προϊσχόμενον ἐπίκειταί οἱ κατὰ πλευρὰν, πλὴν οὐκ ἐπ' ἀγχωμάλου, ἀλλ' ἐκκρεμὲς πλημμυροῦντι κάτω γεωλοφούμενον· οὗ δὴ καὶ ἔξωθεν ἐμβόλῳ τινὶ σκευαστῷ, ὡς μὴ τοῖς ἐπιτιθεμένοις ἐμποδὼν ἱσταμένοις κωλύοιντο, ὑδρεύονται ὁσημέραι τοῦ ποταμοῦ πίνοντες. Τόσον δὲ τῷ φρουρίῳ ὁ ποταμὸς παράκειται ὥστ' ἀπὸ ἐγγίονος θέας τοὺς ἐντὸς σαρίτταις ἀπείργειν τοὺς ἐμποδίζοντας, καί γ' ὡς πέλταις τῷ σκεπάσματι τοὺς ἐφ' ὕδωρ ἰόντας χρῆσθαι. Ἐπὶ θάτερα δὲ τούτου λόφος ἕτερος ὑπερανέχει τῆς πεδιάδος, καταντικρὺ κείμενος, οὗ δὴ καὶ ποταμὸς Βοώσης λεγόμενος ἄλλος πλημμυρῶν κατὰ μέσην ἀπείργει τὰ Κάνινα. Παμπληθεὶ γοῦν ἐκεῖνον περαιωσάμενοι, κατασχόντες τὸν λόφον μετεώρους ὄντας ἐπὶ τῷ μέλλοντι φόβῳ τοὺς A τοῦ φρουρίου περικαθίζουσι, καὶ δὴ ἐπιστήσαντε μηχανήματα πετροβόλα ἐκεῖθεν βολαῖς ἰσχυραῖς ἐκάκουν τὸ τεῖχος. Ἡ τούτων γοῦν φήμη ἀπτέρῳ τάχει μέχρι καὶ βασιλικῶν ἀκοῶν φθάνει, καὶ τοὺς λογισμοὺς ταράσσει τῷ βασιλεῖ, καὶ περὶ τῶν ὅλων τετρεμαίνειν ποιεῖται. Θυμῷ γὰρ συγκράτους τόλμας πῦρ ἐλαίῳ μιγνύμενον ἤν τις λέγοι, οὐκ ἂν τῆς εἰκόνος ἁμάρτοι. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο τις εἶχε τοπάζειν ἐκεῖνο ἢ τὰς ἐπισχεθείσας δυνάμεις ἐκ μηχανῶν τόσων διὰ θαλάσσης μηδὲν ἰέναι, ταύτας ἤδη διὰ ξηρᾶς εὐοδεῖν, πλέον ἐχούσας ἐκείνου τὸ δύνασθαι τῷ ἀπ' αὐτῆς βαλβῖδος τῆς μάχης κερδαίνοντας ἀποζῆν. [P. 348] Τῷ τοι καὶ καταφεύγειν μὲν ἐπὶ Θεὸν ἔγνω, ἑτοιμάζειν δὲ καὶ δυνάμεις τὰς ἀποχρώντως ἀνθεξούσας πλῆθος, ὡς ἅμα τῷ φανῆναι στῆναι B σφαλέντας κἀκ τῆς πρώτης πείρας τὸ πρόσω μαθόντας ἄβατον. Τὰ μὲν οὖν πρὸς Θεὸν οὕτως ἐξητοιμάζετο· παρήγγελτο γὰρ πατριάρχῃ τε καὶ ἀρχιερεῦσι σύναμα παντὶ τῷ κλήρῳ πρῶτον μὲν πάννυχον ἱκετείαν πρὸς Θεὸν κατ' ἐκείνων ποιήσασθαι, εἶτα δὲ ἅμ' ἕῳ πατριάρχην τε καὶ σὺν αὐτῷ ἓξ ἄλλους τῶν προὐχόντων ἀρχιερέων, τὰς ἱερὰς στολὰς

sibus despectus, flavus crines, cervice insolenter elata incitatis circumagenda motibus naturalem quemdam ardorem præferens: unde crediderim eum Rhos vocatum ex similitudine capitis ejustum comæ tum vultus colore rubescentis, cum nota specie phalangii Rhox dicta. Ista igitur confidentia Itali ruentes, admovent se primum Bellagradis: arcis id nomen, quam **510** primo se speraverant impetu capturos. Hujus autem talis quidem est situs. Habet hinc quidem prætentum amnem propria indigenarum lingua vocatum Asunem. Adjacet autem amni arx a latere, non plano æqua campo, sed suggestu quodam eminens nativi collis, cujus imum solum fluvius alluit. Ex quo ne haurire ad quotidianum usum hostili vi præsidiarii prohiberentur, protensum a radicibus clivi ad flumen aggestæ molis brachium tegebat, opus olim ad dubiorum discrimina temporum paratum. Tanta porro amnis ad arcem vicinia est, ut qui ex eo aquari externi obsidentes volunt, si id ubi proximus est conspectus tentent, sarissis intus degentium contigui sint. Quare nonnisi protecti peltis id tuto aggrediantur. Ex adverso autem hujus quem arx insidet collis, alius eminet supra æquor camporum tumulus, ad quem alter fluvius, Booses appellatus, profluens et planitiem secans mediam fines Caninorum dirimit. Boosem ergo amnem universæ Latinorum copiæ transgressæ tumulum quem dixi occupant, et sane sollicitos quo apparatus iste desineret Bellagradenses circumsident; moxque ballistis admotis grandium incussu lapidum labefactare murum aggrediuntur. Perlata, velocitate summa, hujus oppugnationis fama ad aures imperatoris, subito ille haud parum conturbatus est: etiam usque ad anxiam de summa rerum formidinem nuntio tali perculsus. Reputabat videlicet incitari Latinos in hanc irruptionem vi duplici utraque vehementi, ira et audacia, quarum simul mistarum ex mutuo crescit consortio pernicies, velut cum igni oleum additur. Ergo **511** expertus quanta difficultate tot artificiis tractatuum, tot objectis apparatibus classium ægre hactenus vixque obstitisset, ne mari Latinæ C copiæ in nostram continentem importarentur; videns jam eas potiri campo, et expeditum deinceps planumque terrestri progressu in ipsa viscera imperii iter insistere, ultimo sibi conatu contendendum statuebat, quo istum primum retunderet impetum; nam eo si non solum impune defungerentur, sed ex hoc etiam cum fructu operæque pretio redirent, in tantum augendos apparebat feroces ipsorum animos, ut iis obsisti amplius nequiret. Igitur ut in tam ancipiti discrimine summæ rerum faciendum omnino sibi putavit, ut ad Deum ante omnia recurreret: simul tamen deinde tam numerosas tamque validas eo destinaret copias, ut eorum objectu solo repressi retroque trusi re infecta hostes primo experimento discerent, quam non facile perviæ ipsorum armis ulteriores, imperii D regiones forent, quarum utique limen ipsum ac limitem viderent ineluctabili potentia vallatum. Porro quæ ad Dei propitiationem attinebant, in hunc modum præparata sunt. Denuntiatum patriarchæ, episcopis, universo clero est, primum quidem ut noctem simul totam implorando contra hostes Dei auxilio pervigilem ducerent, sub auroram vero diei insequentis patriarcha, sex aliis e præcipuis episcoporum secum assumptis et sacris omnes stolis induti, cunctis interim aliis Deum invocantibus, benedictionem sacri olei solemnem rite peragerent; tum paratos ad id fasciculos segmentorum papyri consecrato tingerent oleo,

ἐνδυθέντας, τῶν λοιπῶν ἐκεῖσε θεοκλυτούντων, ἐπιτελεῖν εὐχέλαιον, φακέλλους δὲ παπύρων ποιήσαντος τῷ καθαγνισθέντι ἐλαίῳ βάπτειν, καὶ οὕτω διδόναι τοῖς ταῦτ' ἀπάξουσι πρὸς τὸ στράτευμα, ὥστ' ἀποχρῶντ' εἶναι τῷ τῶν στρατιωτῶν πλήθει, ἐφ' ᾧ ἓν καὶ ἕκαστον τῶν παπύρων ἕνα κρατοῦντα ὁμόσε χωρεῖν τοῖς ἐχθροῖς. Ταῦτ' ἐπετέκτατο καὶ τὴν ταχίστην ἐπέπρακτο, καὶ οἱ θεῖοι φάκελλοι τῶν παπύρων σκεύεσιν ὑελίνοις ἐμβεβλημένοι ἅμα μὲν μετ' εὐχῆς, ἅμα δὲ καὶ μετ' ἀσφαλείας ἐπέμποντο. Βασιλεὺς δὲ τὸν αὐτοῦ γαμβρὸν Μιχαὴλ τὸν δεσπότην καὶ τὸν μέγαν δομέστικον τὸν Ταρχανειώτην καὶ αὐτὸν Μιχαήλ, ἔτι δὲ τὸν μέγαν στρατοπεδάρχην Συναδηνὸν Ἰωάννην, καὶ τέταρτον σὺν τούτοις τὸν ἐκτομίαν Ἀνδρόνικον, ταταν μὲν τῆς αὐλῆς ὄντα τῷ τότε, Ἡνοπολίτην δ' ἐπικεκλημένον, ἐγχειρίσας δυ-
B νάμεις ἱκανὰς πρὸς τοὔργον ἐκπέμπει, ὀῤῥωδίαν μὲν πᾶσαν ἐξ αὐτῶν ἐκβάλλων, θάῤῥος δ' ἐντιθεὶς πλεῖστον ταῖς ἀπὸ τῶν εὐχῶν τῶν ἱερέων συνάρσεσιν. Οὗτοι μὲν οὖν ἀπελθόντες ἀπωτάτω ὅσον ἦν ἐγχωροῦν ἐστρατοπεδεύσαντο, καὶ προσβαλεῖν μὲν ἐξαπιναίως οὐκέτ' ἐτόλμων (ἀλογίστῳ γὰρ ἀντισχεῖν θράσει ἐδόκουν, καὶ μᾶλλον οἱ περὶ τὸν μέγαν δομέστικον, ᾧ δὴ καὶ τὸ πᾶν ἐπετέτραπτο, ἀεὶ προμηθείας θρόνον τιμῶντα), σιταρκεῖν δὲ ἤδη λιμῷ λελοιπότας

A τοὺς τοῦ φρουρίου τοὺς πειράσοντας ἔγνωσαν ἀποστέλλειν. Ἐῴκει γὰρ καὶ ὁ παραῤῥέων τὸ φρούριον ποταμὸς τὰ πολλὰ ξυλλαμβάνειν σφίσιν, ἅμα μὲν δι' αὐτοῦ φορτηγούντων νυκτὸς, ἅμα δὲ καὶ τῷ κατὰ χρείαν ὑδρεύσεως ἐμβόλῳ πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ φρούριον ἀναγωγὴν τῶν φορτίων ἐν ἀσφαλεῖ χρησομένων τῶν ἐπὶ τῷ σιταρκεῖν τεταγμένων. Ταῦτα διανοηθέντες, τοὺς φορτηγοὺς εὐτρεπίσαντες καὶ ἱκανὰ νησάμενοι τῷ ποταμῷ πιστεύοντες ἔπεμπον, καὶ τοὺς παρὰ [P. 349] τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ αὐτάρκεις πρὸς μάχην τῶν ἐπιθησομένων τάξαντες. Τοῦτο γινόμενον μὴ λαθὸν ἐκμαίνει τοὺς Ἰταλοὺς, καὶ ἐπισχεῖν ὡς ἂν οἷοί τ' ἦσαν ἐξέθορον. Οἱ μὲν οὖν παρὰ θάτερα τοῦ ποταμοῦ Ἀσούνη σταθέντες ἕτοιμοι ἦσαν ἐπιόντας ἀμύνεσθαί τε καὶ κωλύειν τὴν σιταρχίαν, λιμῷ
B μᾶλλον τὸ φρούριον ἐλπίζοντες παραστήσασθαι· ὁ δέ γε Ῥὼς Σολυμᾶς, σύναμα τοῖς περὶ ἐκεῖνον πλείστοις καὶ ἰσχυροῖς οὖσι, διέγνω τὸν ποταμὸν διαπεραιωσάμενος τοὺς παρὰ τὸ χεῖλος ἐπὶ φυλακὴν ὄντας καταγωνίζεσθαι. Καὶ δὴ τῷ ῥεύματι μεθ' ὁρμῆς ἐμβαλόντες πλείστης ἱστῶσί τε τὴν τοῦ ὕδατος ῥύμην καὶ κατὰ θάτερα τὴν ταχίστην γίνονται, φριμαγμοῖς καὶ μόνοις τῶν κατὰ σφᾶς ἀγερώχων ἵππων καταπλήξειν τὸ ἀνθιστάμενον ἅπαν οἰόμενοι. Ὡς γοῦν τῷ θάῤῥει προπηδῶντες εἰκαίως ἐπὶ τοὺς πεμφθέν

mox darent expeditis cursoribus, qui hos ad exercitum portaturi in procinctu stabant. Erat autem numerus chartularum oleo tinctarum quantus sufficeret, ut unicuique militi contra hostem ituro sua tribueretur, quam secum in prælio gestaret.
C Hæc ut imperata, sic exsecutioni mandata confestim sunt. Et sacri fasciculi chartarum in vasa vitrea injecti, simul religione congrua, simul velocitate **512** summa mittuntur in castra. Præmiserat enim imperator eo copias quantas ad quod optabat suffecturas putarat, sub ducibus Michaele despota suo genero, magno domestico Tarchaniota, et ipso prænominato Michaele, magno stratopedarcha Joanne Synadeno, et quarto cum his eunucho Andronico tunc aulæ tata, cui Eonopolitæ cognomen erat. Hos mittens omnem abjicere timorem jussit; et certa victoriæ spe niti, magnopere confisos auxilio divino, quod ab exorato precibus sacerdotum numine haud dubitantes exspectarent. Sic illi profecti admoverunt se castris hostilibus quam proxime licuit. Et irruere quidem
D in hostes primo statim adventu noluerunt. Inconsultæ quippe id fore temeritatis arbitrabantur: quæ fuit præcipue sententia magni domestici, cui cura universa negotii totius et suprema in universum exercitum auctoritas commissa fuerat, ita ut ex ejus providentia ac judicio cuncta ibi penderent. Decreverunt autem mittendos e suis qui commeatum obsessis jam fame laborantibus importarent. Ad hoc videbatur profuturus ipsis fluvius, arcem, ut divi, prælabens: nam et impositis illi noctu navibus facile versus arcem promoturi videbantur necessariam annonam; et si hostes id prohibere

conarentur, beneficio valli ab arce ad fluvium producti aquationis tuto faciendæ causa, suos quoque convectores rei cibatriæ commode ad inoffensum transitum tegendos verisimiliter autumabant. Hoc consilio bajulis expeditis, oneratisque commeatu ratibus, eas secundo immittunt amne, dispositis in ripa idoneo numero militibus ad impetus obstare **513** conantium arcendos. Non latuit hostes quid pararetur. Erumpunt statim furioso contra impetu Itali. Pars horum in adversa fluvii Asunæ instructi ripa stabant, procincti ad repellendos eos qui alimenta obsessis inferre moliebantur: hos enim se fame compulsuros ad deditionem speraverant. At Rhos Solymas cum magna suarum manu, virorum utique fortium et roboris præcipui, trajiciendum sibi ultro fluvium statuit ad eos debellandos qui ex adversa ripa secundo amne fluentium transitum defensabant. Ergo equitatu denso eluctati torrentem impetum fluminis, ulteriorem oram brevi tenuere, fastu tanto, ut solo fremitu et hinnitibus ferocium equorum quibus insidebant perculsuros se aversurosque statim in fugam adversarios omnes confidere viderentur. Cum igitur exsilientes e flumine quasi perfunctorie et contemptim prænimia certi successus fiducia in nostros ibi stantes inveherentur, hi partim prudenti cautione periculi, partim arte quadam stratagematis, ad eliciendos hostes in locum iniquiorem, paululum retro cesserunt. Nacti vero locum aptum, fixis in eo vestigiis insequentes equites armatura impeditos gravi jaculis petere cœperunt. Ac in ipsorum quidem corpora galeis ac loricis protecta perferre se ictus sagittarum

τας ἐξώρμων, οἱ μὲν πρὸς μὲν τὴν πρώτην ἐμβολὴν A τοῦτο μὲν φυλαττόμενοι, τοῦτο δὲ καὶ τεχνιτεύοντες ἐπιεικῶς εἶξαν, ἐπιτήδειον δ' εὑρόντες τόπον μετὰ βάρους ὅπλων ἰόντας κατοίστευον. Κἀκείνων μὲν ἐφικέσθαι τῶν ἀδυνάτων ᾤοντο, ἐπείρων δὲ βάλλοντες τοὺς ἵππους, εἴ πως κατευστοχήσαντες τοὺς ἐπὶ τῶν ἵππων γαννυμένους πεζοὺς ἀποδείξαιεν. Ἐτρώθησαν γοῦν καὶ ἄλλοι τῶν ἵππων, τιτρώσκεται δὲ καὶ ἡ τοῦ Ῥὼς Σολυμᾶ, πλὴν οὐ καιρίως ὥστε καὶ ἐξαπιναίως καταπεσεῖν. Ὅμως (τὸ γὰρ βέλος ἤπειγε) καὶ τοῦ πολλοῦ θράσους καθυεῖτο καὶ τὸν ἐπιβάτην εἰκαίως ἔφερεν, ὥστε καὶ σιτοδοχείῳ κατὰ γῆς προσπαῖσαι ἀνεῳγότι, συμποδισθῆναί τε καὶ τὸν ἐπιβάτην καταβαλεῖν. Οἱ δὲ μὴ δυνάμενον κινηθῆναι τὸν σοβαρὸν περιστάντες χερσὶν ἁλίσκουσι. Φημίζεται γοῦν παραυτὰ ἔνθεν μὲν τοῖς τοῦ βασιλέως, ἐκεῖθεν δὲ τοῖς κατὰ τὸ φρούριον ἡ ἐκείνου ἅλωσις. Καὶ οἱ μὲν ἐν χερσὶν εἶχον τὸν τέως μέγα σοβαρευόμενον, οἱ δὲ τοῦ φρουρίου καὶ πρὸ τοῦ τοὺς ἀγγελοῦντας παραγενέσθαι ἐφηδόμενοι τοῖς ἐκτὸς τὴν ἅλωσιν ἤγγελλον. Ἅμα γοῦν ἕῳ οἱ ἐντεῦθεν συνησκηκότες, κρατοῦντες ἕκαστος καὶ τὸν θεῖον ἐξ ἐλαίου πάπυρον, περαιωθέντες τὸν ποταμὸν τεταραγμένοις ἐμπίπτουσι καὶ ἅμα πρὸς φυγὴν τρέπονται. Οἱ μὲν οὖν κατὰ στόμα παιόμενοι διεφθείροντο (οὐ γὰρ πρὸς τὸ ἀντισχεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὸ μαθεῖν μόνον τί τὸ γινόμενον ἐτρέποντο κατὰ πρόσωπον), οἱ δὲ κατὰ νώτου πληττόμενοι διωλίσθαινόν τε τῶν ἵππων καὶ πίπτοντες ἔθνησκον, ἔστι δ' οὗ καὶ ζῶντες συνελαμβάνοντο. Σπουδὴ γὰρ ἦν τοῖς μὲν τὸν ποταμὸν Βοώσην φθάσαι καὶ περαιωθεῖσι σωθήσεσθαι, τοῖς δὲ τοῦ [P. 350] βασιλέως τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν αὐτῶν ὁρμὰς διακλείειν προφθάνουσι. Μὲν δέει τοῦ μὴ κωλυθῆναι παντάπασιν, αὐταῖς σκευαῖς καὶ γυναιξὶν ἐνειλούμενοι, καὶ ὁ ἐπιὼν τὸν προϊόντα καταπατῶν τε καὶ κατασποδῶν, αὐτοὶ παρ' ἑαυτῶν τὰ πλεῖστα ἐσφάλλοντο, πολλοὺς δὲ καὶ ὑπετέμνοντο οἱ ἱππεῖς πρὶν φθάσαι τὸν ποταμὸν, καὶ ἔργον εὐζώνου πεζοῦ ἱππεὺς ἐγένετο σοβαρὸς, ὡς ἁλισκεσθαι μὲν πλείστους, B ἅμα δ' ἑαλωκότας ἀπάγεσθαι πρὸς τὸ φρούριον, καὶ πάλιν ἄλλους καὶ ἐπ' ἐκείνοις ἄλλους, καὶ οὕτως ἐφεξῆς τοὺς μὲν φονεύεσθαι, τοὺς ὀνομαστοὺς δὲ συλλαμβάνεσθαι, μέχρις οὗ καὶ τὸν ποταμὸν Βοώσην φθάσαντες οἱ μὲν ἑκοντὶ ἑαυτοὺς ἐῤῥίπτουν κατὰ τοῦ ῥεύματος, τὸ ἐξαπολωλέναι προτιμῶντες τοῦ μετ' αἰσχύνης πεσεῖν εἰς χεῖρας Ῥωμαίων, οἱ δὲ βίᾳ τὸν ποταμὸν διεκπαίοντες ἐκ πολλῶν ὀλίγοι πρὸς τὸ τῶν Κανίνων φρούριον διεσώζοντο φεύγον-

posse desperantes, in equos collimabant, partem se ferociæ dempturos superbe se ex equis ostentantibus rati, si pedites ex equitibus facerent et sic eos perculsos casu, mole armorum gravatos, facilius obnoxios haberent. Igitur cum alii vulnerati equi sunt, tum equa generosa et præferox, C qua Rhos Solymas insultans minaxque **514** ferebatur, percussa telo est; non lethali quidem ictu, quo statim, concideret: tamen sensu qualiscunque satis alte penetrantis vulneris turbata non parum, multum de priori remisit audacia, sessoremque jam segnius et titubanter sustinebat, quoad impingens forte in excavatam illic foveam frumento, ut fit, condendo, implicatam cavo pedem expedire non valens concidit, equitem superciliosum prius illum ferumque dejiciens; quem ob pondus armorum immobilem hærentem nostri undique accurrentes comprehensum adducunt. Divulgata momento est totis imperatoris castris et intra ipsam obsessam arcem ducis hostium comprehensio. Et in castris quidem certa fides erat oculorum, præsentem, quæ manibus teneretur, prædam cernen- D tium ac scilicet illudentium in eam servitutis humilitatem jam redacto tam tumide paulo ante gloriatori. Obsessi vero etiam antequam ad eos pervenissent qui hoc nuntiaturi missi erant, nescio quomodo casus ejus facti certiores, signa lætitiæ ediderunt, ex quibus nostri procul intelligerent jam scire ipsos quid contigisset. Ergo sub auroram nostri omnes armis sumptis, correptaque quisque in manum tincta oleo sacro chartula, trajecto amne in turbatos clade ducis hostes ruunt. Hi statim funduntur fuganturque, paucis qui os obverterant spectandi potius curiositate quam resistendi animo, subito dejectis. Fugientium autem jam pariter omnium terga insequentes nostri valide incussis missilibus cædebant. Unde prosternebantur equites, vulnere aut offendiculo equis lapsantibus evoluti. Horum plerique occumbebant: vivi nonnulli capiebantur, interclusi eo quod summo studio captabant. Id autem erat pervenire ad Boosem fluvium et eo transito salutem in tuto ponere. At imperatorii **515** cursum istum retardare tum a tergo lacessendo, tum præcurrendo viamque obstruendo, varie certabant. Inter quæ Itali confusi, qua metu ne prohiberentur in tutum evadere, qua mistione inordinatissima sarcinarum et mulierum quas una secum trahebant quibusque impliciti conflictabantur, trudebant dejiciebantque sese mutuo, temere invicem incurrentes ac conculcantes, ita ut eorum multi currentium ad flumen equorum ungulis contererentur; et afflicti lapsu superbe cataphracti, equites præda facilis erant peditum expeditorum. Horum plurimi simul capiebantur, simul ad arcem custodiendi trahebantur, redeuntibus mox qui deduxerant, et aliis alios aliosque similiter, statim ubi corripuerant, in tuta custodia locantibus, eo in his discrimine servato, ut vulgus quidem et gregarii necarentur, insignioribus et primariis reservatis. Per hunc tumultum qui tandem e Latinis ad Boosis ripas pervenire potuerunt, se volentes in flumen præcipitabant, mortem præoptantes ignominiosæ sub Romanis captivitati. Fuere tamen quibus conatus transnatandi succederet. Hi perpauci e plurimis in Caninarum tandem arcem tutum ex effusa fuga receptum habuerunt, nudi, inermes, qui paulo ante fastuosi ac minaces universum Ori

τες, γυμνοί τε καὶ ἄοπλοι καὶ πεζοὶ οἱ πρὸ μικροῦ σοβοῦντες καὶ ὡς νοσσιὰν τὴν Ῥωμαΐδα καταλαβεῖν κατ' ἐλπισμὸν ἔχοντες.

λγ'. Θρίαμβος τῶν ἑαλωκότων κατὰ τὰ Βελλάγραδα.

[P. 351] Ἄξιον δὲ μηδὲ ἐκεῖνον τὸν θρίαμβον τὸν ἐν τῇ πόλει γεγονότα παραδραμεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ κράτος ἐνίκων οἱ βασιλέως, μᾶλλον δὲ καὶ ἀκονιτὶ τὰ θαυμαστὰ κατὰ τῶν ἀλαζόνων κατώρθουν, τοὺς μὲν πεσόντας ἐσκύλευον, πλοῦτον συλλέγοντες ὅπλων τε καὶ ἐνδυμάτων καὶ ἵππων καὶ σκευῶν παντοίων ἐξησκημένων, τοὺς δέ γε ζῶντας αὐτούς τε καὶ ἵππους αὐτῶν ἐπισυναθροίσαντες, καὶ τοὺς μὲν πέδαις ἀφύκτοις δεσμήσαντες, τοὺς δ' ἀνέντες εἰς ὑποζύγια, σφίσι τὴν στρατιὰν ἀναλαβόντες (οὐδὲ γὰρ εἶχον ἐντεῦθεν δεδιέναι πανστρατιᾷ ἑαλωκότων) ἐς βασιλέα μετά γε τροπαίων λαμπρῶν ἀνεζεύγνυσαν, θέα ὄντως φιλορωμαίοις πανθαύμαστος. Ὁ γοῦν βασιλεὺς δεξάμενος μὲν τοὺς ἰδίους, μαθὼν δ' ἐς τἀκριβὲς τὰ πραχθέντα, ἔτι δὲ καὶ ἰδὼν ἕκαστον αὐτοῖς ἵπποις τε καὶ σκευαῖς, τοῖς μὲν κατεσκληκόσι καὶ μόνοις ὀστέοις καὶ δέρμασι τὴν πάλαι δεικνύουσιν εὐκληρίαν, ταῖς δὲ διεῤῥωγυίαις οὐκ αὐταῖς ἴσως αἷς καὶ πρώην ἐχρῶντο, ἀλλὰ ταῖς τυχούσαις καὶ αἷς ἂν ἐκείνους ἐπολυώρουν οἱ ἐλεοῦντες, καί γε στοιχηδὸν διεληλακότας κατανοήσας· σώματα στυγνὰ μὲν τῷ τότε καὶ οἷα μηδὲ σώματ' ἄν τις εἶπεν, ἀλλὰ σκιὰς τῶν πάλαι γιγάντων, ψυχὰς δὲ τῷ μὲν κατὰ σφᾶς πάθει καὶ λίαν καμπτομένας, τῇ δὲ τῶν προσώπων τάσει καὶ τῷ τοῦ φρονήματος ἐμβριθεῖ τὴν πάλαι δηλούσας ἐλευθερίαν, ἐπεκάμφθη μὲν τοῖς κατ' ἄνθρωπον συναντήμασι, χεῖρας δ' αἴρει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὁμολογεῖ τὴν χάριν τρανῷ τῷ στόματι, καί γε θέλων ἀνάγραπτα θεῖναι προστάσσει γράφεσθαι τοῖς τῶν ἀνακτόρων τοιχίσμασι, πλὴν οὐκ αὐτὰ καὶ μόνα, ἀλλ' ἃ δὴ καὶ ἀρχῆθεν Θεοῦ γέγονεν ἐλεοῦντος, κἂν ἐκεῖνα μὲν καὶ αὖθις ἐν προστῴοις γεγράφατο, τὰ δ' οὐκ ἔφθασε τελεσθῆναι ἐπελθόντος τῷ βασιλεῖ τοῦ θανάτου. Ἐκείνους δὲ, τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν δεικνύναι θέλων ἐπὶ πάντων, οὐκ αὐτὸς μεγαλιζόμενος τοῖς πρῴηζα τελεσθεῖσιν οἷά τις ἀπειρόκαλος καὶ μικρόψυχος, ἀλλὰ μᾶλλον Θεὸν μὲν εἰδὼς αἴτιον Θεὸν δὲ καὶ μεγαλύνειν προθέμενος, θρίαμβον προστάσσει καταγαγεῖν. Ὁ δ' ἦν, ἵστατο [P. 352] μὲν ἄνωθεν ἐξ ἀπόπτου ὁ βασιλεὺς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν Βλαχερνῶν, πρὸς κατὰ θάλασσαν δυτικὸν ἀφορῶν, ἐφ' ᾧ ἅμα μὲν θεῷτο, ἅμα δ' εὐσύνοπτος εἴη τοῖς θεωμένοις. Ἤγοντο στοιχηδὸν ἐκεῖνοι καθ' ἕνα, ὡς εἶχεν ἕκαστος ἐφ' ἵππον, κατὰ θάτερα τῶν πλευρῶν καθήμενος. Ἐδίδοτο δ' ἑκάστῳ κρατεῖν καὶ κοντὸν ἐκ

se tanquam avicularum nidum implumium impune rapturos, ablaturos ludibunde, speraverant.

33. *Triumphus captorum ad Bellagrada.*

Dignum porro fuerit nec illum triumphum prætereire, qui hujus gratulatione successus celebratus in urbe est. Postquam enim plenissimam **516** Cæsarei victoriam reportarunt, aut potius facile ac sine pulvere tam mira in arrogantissimos jactatores gesserunt, mortuos quidem spoliarunt, unde divitias congesserunt plurimas ex armis, vestibus, equis, vasis elaboratis omnis generis; superstites autem et equos ipsorum congregantes: illos compedibus vinctos validis, hos solutos et abactos inter jumenta, copias secum universas quas duxerant resumpserunt (neque enim erat cur ibi ad præsidium limitis pars earum ulla relinqueretur, ubique hostibus plane deletis) et redire ad imperatorem instituerunt, splendidis illic prius tropæis positis. Spectaculum sic euntes passim præbebant mirifice jucundum bene affectis erga res Romanas. Imperator ubi qua par erat gratiæ significatione suos excepit, ubi rem ut gesta erat e sigillatim et exacte narrantibus audivit, ubi etiam otiose inspexit unumquemque captivorum cum equis et vestitu, equis strigosis et exsuccis, tamen in illa macie nihil præter pellem obductam ossibus trahentium signa non obscura monstrantibus pristini vigoris, vestitu obsoleto et lacero, non eo videlicet quo prius domo allato usi fuerant, sed ex forte obviis centunculis ad necessarium tegmen spoliatorum corporum precario ascito aut spectantium misericordia concesso, hos, inquam, in longam digestos seriem intuens Augustus attente singulos, corpora observabat squallida illa tunc quidem luridaque, sed quæ non tam corpora quis diceret quam umbras veterum gigantum; quorum animæ tamen, casu licet ac malis fractæ, quadam exporrectione facierum et eminente in fronte ac superciliis audacia veterem libertatem præ se adhuc ferrent, motus intima est miseratione **517** humanorum casuum, manus autem ad Deum sustulit, clara voce gratias ei referens; et quasi votivis volens tabulis gratitudinem hanc suam exstare in posterum testatam, præcepit pingi super parietes palatii totam hujus victoriæ ac pompæ triumphalis seriem, non hoc autem solum, sed et alios præterea prosperos successus, quibus antea quoque suum Deus imperium dignatus erat fortunare. Continuoque inchoatum id opus est in vestibulo porticuum regiæ: sed perduci ad finem, et hujus ultimæ adjunctione victoriæ compleri monumentum id non potuit ante mortem hujus imperatoris Michaelis, quæ paulo post contigit. Porro istos tunc captivos ostentare per urbem triumpho traductos voluit, non ille quidem jactationis suæ causa, quasi sibi laudem glorianter ascribens victoriæ istius nuper partæ, id quod insolenter vani pusillique animi nota non careret, sed eo studio ut et Deo ipse grates debitas profiteretur, et cunctos invitaret ad divinum Numen ob præclarum nobis indultum beneficium laudandum. Pompa igitur ipsa in hunc modum processit. Stabat imperator excelso in loco palatii Blachernarum juxta mare in occasum obverso, ut simul spectaculo frueretur, simul esset ipse late conspicuus multi-

παπύρου ἢ τινος ἄλλου εἰκαίου, ὡς τρόπαιον πάντως νοῦ κατὰ σφᾶς πταίσματος. Ὄχλος δὲ παρ' ἑκάτερα πλεῖστος ἵστατο, οἱ μὲν τὰ τῆς τύχης ἐποικτιζόμενοι καί γε ἐλεοῦντες εἰκαίως ἀγομένους τοὺς μεγιστᾶνας, οἱ δὲ καὶ ἐπιμωκώμενοι, δεικνύντες οἷον ἐς ὁπόσον φέρει μετανοίας ἡ ἀπόνοια, ἣ μικρὰ μὲν σαίνει, μεγάλα δὲ τὰ κακὰ φέρει. Ἄλλοι δὲ καὶ συρίττοντες, οἷα τοῦ πλήθους, ἐχλεύαζον. Τρυφὴ δ' ἦν αὐτοῖς ἡ τῶν ἁλωμένων πομπὴ, οὐ τόπον ἐκ τόπου μεταλαμβάνουσιν ὡς δῆθεν μεταφερομένων καὶ κενὸν σφῶν ἀφιέννων τοὔπισθεν· ἀλλ' ὁ μὲν ἤγετο, ὁ δ' ἐπήγετο, καὶ τρυφὴν ἱκανὴν ὁ πρῶτος τοῖς φιλοθεάμοσι παρασχὼν τῷ μόνῳ φανῆναι ἀπιὼν οὐκ ἐλύπει, ἑτέρου διαεχομένου τὸν τόπον καὶ τὴν τάξιν τοῦ τέρψαντος. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀεὶ νέον ἐπιόντες τῷ ἄλλος καὶ ἄλλος φαίνεσθαι κατὰ τὴν ἐν τῷ κύκλῳ κατατομὴν ἔτερπον τῷ καινῷ πλέον τοὺς θεωμένους. Ἦν δ' ἄρα μὴ μόνον ἀοιδὴ νεωτάτη ἐπίηρος τοῖς ἀκούουσιν, ἀλλά γε καὶ νέα θέα ποικίλη τοῖς ὁρῶσι τρυφή. Ἀντίπαις γὰρ ἐπὶ νέῳ, καὶ νέος ἐωὶ παρηβηκότι, καί γε γυμνὸς ἐπ' ἐνδεδυμένῳ, καὶ ἀκαλυφὴς ἐπὶ καλύπτραν φέροντι, καὶ κατηφιῶν ἐπ' ἀγερώχῳ, A καὶ ἀλαπαδνὸς ἐπ' εὐσωματοῦντι, καὶ καταπεπτωκὼς τῷ πάθει ἐπὶ τῷ λογισμοὺς ὀρθοὺς φέροντι ἐποίκιλλον τὰς τῆς θέας, καὶ ὀφθαλμοὺς εἱστίων τῶν συμμιγῶν ὄψεων. Οὐδὲ γὰρ ἐς ὀλίγον ἡ σχοινοτενὴς ἐκείνη σειρὰ τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἐς ὅτι πλεῖστοο συχναῖς ἑκατοστύσι διείληπτο. Ἕκαστος δ' ἰόντων ἐπὶ τὸ παρ' ἑκάτερα τοῦ βασιλέως γινόμενος καὶ ἄκων ἐδίδου, κύπτων ἐξ ἐφεστρίδος, τῷ βασιλεῖ τὴν προσκύνησιν, μορφάζων τὸ ταπεινὸν καὶ τὸ τῆς ψυχῆς οἰδαῖνον μετασχηματίζων εἰς ἱλαρότητα. Οὕτω μὲν οὖν εἰσελθόντες τὴν πόλιν, καὶ διὰ μέσης ταύτης ἐξ ἄκρων εἰς ἄκρας τοῖς κατὰ σφᾶς ἀνιαροῖς ἐμπομπεύοντες, τῇ τῆς Ζευξίππου δίδονται φυλακῇ (*), τοῖς τυχοῦσι μὲν χλεύη, ἐλεεινοὶ δὲ τοῖς ἐπιεικεστέροις γινόμενοι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπράχθησαν τῇδε.

B λδ'. Τὰ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν Λάζων Ἰωάννην, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ κρατῶν ἐπεγάμβρευσεν.

[P. 353] Βασιλεῖ δὲ οὐ μόνον τῶν αὐτοῦ μετῆν εἰς κόσμον σφᾶς ἄγειν τὰ πρέποντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδὲν προσήκοντας κατά τινα δεσποτείαν ὑπερηρμένους τὰ μέτρα συστέλλειν διὰ σπουδῆς ἦν. Καὶ τοὺς μὲν

tudini spectantium. Ducebantur continua serie captivi sigillatim, idoneo intervallo invicem discreti. Equo quisque proprio vehebat, non libratus in dorso cruribus hinc inde pendentibus, sed sedens pedes compede vinctos in alterum equi latus demittebat. Inditus erat manui cujusque contus ex papyro aut vili alia materia, insigne videlicet offensionis belli qua erant in istam redacti sortem. C Turba constipabatur utrinque densa, quorumdam miserantium fortunæ casus infestos, præsertim ubi in principes ac primarios viros tali traductos ignominia incurrebant oculi **518** aliorum contra irridentium insultantiumque ultro increpando, meritum eos ferre vesaniæ suæ fructum, seram pœnitentiam, quæ proles esse solet inconsultæ amentiæ, modicum quidem initio quos abripit mulcentis, ad extremum gravissime multantis. Erant e fæce præsertim plebis qui etiam miseros exsibilarent. Durabat autem dulcis spectaculi voluptas uno licet in loco hærentibus, nec opus habebant alio migrare, ut viso, quod placuerat, prætereunte fruerentur. Succedebat enim assidue præeunti sequens pari suo dedecore ludibrium exhibens, et oculos D abunde pascens, ne præterlapsum sequi aut requirere curarent. Quin potius crescebat dulcedo spectandi, prævertente satietatem continuæ quadam velut mutatione scenæ, sannis præsertim gregariæ multitudinis et petulantis ætatis materiam præbente ridicula tonsura fœde rasorum orbe toto capitum, novitatis apud vulgus specie jucunda. Qua sicut gaudebant oculi, sic et aures demulcebantur confusis improperiis in hostes jactis digna patientes; quæ instar habebant novæ cantilenæ, placere plurimum (ut vetus habet verbum) populo solitæ.

Distinguebatur autem pompa multa varietate, et ipsa delectante, dum adolescentulo succedebat juvenis, intermiscebantur juvenes viris; semper inexspectatum aliquid vices variæ multiformis spectaculi offerebant, dum nudus post vestitum trahebatur, succedebat pileatus intecto verticem, dejectus vultum ferociter contumaci, macer pingui, fortunam abjecte ferens excelsum animum oris constantia monstranti; quæ velut erant fercula varia, et hoc ipso gratissima, exquisiti oculorum epuli, tanto producti spatio temporis per quantum loci **519** protendebatur longissima catena, vinctas innectens intervallis inter singulos justis, plurimas hominum centurias. Porro singuli ut ad locum venerant, unde superne despectabat imperator, venerari eum vel inviti profunda ex equis capitis demissione cogebantur, id tamen se plerisque libenter facere quadam modestiæ affectatione simulantibus, quin etiam quo penitus contabescebant animi mœrorem renidentis oris ascititia hilaritate fucantibus. Sic ingressi civitatem, et si per eam quantum patet universam probrosa sui dedecoris traducti pompa, in carcerem Zeuxippi conjecti sunt, vulgarium, ut dixi, hominum intemperanti ludibrio irrisi, elegantius institutis et per hoc humanioribus infelicitati condolentibus ipsorum. Atque hæc quidem acta in hunc modum sunt.

34. *De Lazorum principe Joanne, ut eum imperator sibi generum fecerit.*

Cæterum imperatori non solum curæ erat, ut qui cum eo et sub eo vivebant, intra fines sese continerent decentis moderationis; sed et istam extendebat providentiam ad alienos quadam interdum intumescentes fiducia potentiæ, quorum effe-

(*) Cf. Glossarium v Ζευξίππου φυλακή.

ἄλλους δόρυ κινῶν ἠνάγκαζε τοῖς μετρίοις χρῆσθαι, A τὸ μὲν αὐτόνομον ἐκ τύχης ἔχοντας σφᾶς καὶ συμβάματος, τὸ δ' ἄλλως ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾷν καὶ βασιλείας δικαίοις κατωφρυῶσθαι κινδυνῶδες ἑαυτοῖς μαθόντας· τῷ δέ γε τῆς τῶν Λαζῶν ἄρχοντι Ἰωάννῃ παρασήμοις βασιλικοῖς ἐμπομπεύοντι, οὗ μετὸν ὅλως βασιλείας ἐκείνῳ, πέμπων πολλάκις ἐπήγγελλε τῆς μὲν καθ' αὐτὸν ἐξουσίας ἀνέδην ἔχειν ὡς βούλεται, ὀνομάτων δὲ καὶ παρασήμων βασιλικῶν φείδεσθαι· μηδὲ γὰρ ἄξιον, αὐτοῦ βασιλέως ὄντος, ἐπ' αὐτοῦ βασιλείου θώκου καὶ πόλεως, καί τινας ἄλλους ἐπὶ τοῦ μείζονός τε καὶ ὑπερτάτου φημίζεσθαι ἀξιώματος, ἀλλὰ μέρος ὄντα κἀκεῖνον ἐπισυνάπτειν τῷ ὅλῳ, μηδ' οὕτω βασιλικῇ τάξει τὴν σύγχυσιν ἐπιφέρειν. Τοῦτο γοῦν πολλάκις ποιῶν οὐδὲν πλέον ἤνυτεν ἢ τὸ δοκεῖν μηδὲν ἔχων ἀνύτειν· Ὑπερ- B ηφάνει γὰρ βάρβαρος ὢν καὶ ὑπερεώρα τὴν πρόσταξιν, καί τινας προφάσεις τοῦ μὴ αὐτὸς κατάρξαι τῆς ἐπὶ τούτοις παραβασίας, ἀλλ' ἀπὸ πατέρων ἔχειν ἐπλάττετο· προσέτι δὲ μηδὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐᾷν ἔλεγε κολούειν οὕτως ἀξίωμα πατρικὸν ἐκ πλείστου καὶ ἐς αὐτὸν κατιὸν, μηδ' ἀκλεεῖς καὶ αὐτοὺς εἶναι τὸ μέρος εὐκλείας στερηθέντος ἐκείνου βασιλικῆς.

Μείω γὰρ φθόνον πεδίλων εἶναι κοκκοβαφῶν καὶ βασιλείας ὀνόματος τῷ [P. 354] τὰ μείζω ἔχοντι· τὰ δ' ἦν, ὡς ἔλεγεν, ὑπόπτωσίς τε καὶ δουλικὴ ἐντυχία καὶ εἰρηνικαὶ σπονδαὶ καὶ πρὸς τὸ συγκεχωρηκὸς ἐφ' ἅπασιν. Ἔγνω γοῦν ὁ κρατῶν διὰ ταῦτα μετελθεῖν ἄλλως τὸν Ἰωάννην, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ νέον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθίστατο. Κήδει γοῦν θέμενος εἰσποιήσασθαι καὶ τὸ δι' ὑποψίας εἶναι τοῦ κολούειν ἄλλως θέλειν τὴν ἐξουσίαν καὶ μὴ κατ' αὐτὸ τὸ τῆς βασιλείας δίκαιον ἐπαγγέλλειν τὴν μεταμφίασιν ἀναιρεῖν (παισὶ γὰρ οἰκείοις μὴ ἂν ἔχειν χώραν βούλεσθαι τὸ τῶν δικαίων σφίσι καθυφεικὸς), πρῶτον μὲν ἐκ πλείστου μεγιστᾶσι καὶ σοφοῖς τὰς πρὸς ἐκεῖνον πρεσβείας ἐκπληροῦν ἔγνω, ὡς ἂν ἅμα μὲν τῷ τῶν προσώπων ἀξιωματικῷ ἱκανοὺς τὰ ἐς πίστιν ἔχῃ τοὺς λόγους δεικνύειν ὄντας, ἅμα δὲ καὶ τῇ κατ' αὐτοὺς ἐπιστήμῃ τῶν λόγων πείθειν οἷς λέγῃ καὶ πᾶσαν χειρίστην ἐκκρούειν ὑπόνοιαν. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ μέγας λογοθέτης ὁ Ἀκροπολίτης ἔτι ζῶν ἀπεστέλλετο, καὶ ὁ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας μέγας οἰκονόμος ὁ Ξιφιλῖνος, μεσολαβήσοντες μὲν καὶ τὰ τοῦ κήδους (ἦν γὰρ καὶ τρίτη θυγάτηρ τῷ βασιλεῖ Εὐδοκία, ἣν δὴ συναρμόζειν εἰς γάμους τῷ Ἰωάννῃ ἐβούλετο), πεί-

rentem sese supra modum arrogantiam temperare ac comprimere studebat. Quo in genere alios quidem quos fortuna casusve aliquis sui juris et omni subjectione liberos fecisset, manu armata fastum demittere coegit, belli offensionibus edoctos quam periculosum ipsis esset transilire cancellos, et supra quam sors et opes ipsorum ferrent, usque ad C usurpationem jurium regiorum assurgere. Lazorum 520 vero principi Joanni, qui regni insignibus temere ac præter fas assumptis se ostendebat, sæpius denuntiavit nihil se quidem obstare quominus dominio sui principatus pro libito uteretur: illud magnopere monere, abstineret nomine regio, nec eum vestitum aut ornatum adhiberet, qui characterem præferret Cæsareæ potestatis. Meminissetque non decere ipsum, qui pars esset imperii Romani, ejus sibi cultum et notas majestatis arrogare, qui logitime constitutus in throno Augusto imperatricis urbis loci ejus ipsius et summæ dignitatis officio cogeretur dare operam, ne membrum exæquaret se capiti et discrimina graduum honoris ambitione turbulenta confunderet. Verum ex hisce, D licet sæpius iteratis monitis, non alium Augustus fructum retulit quam desperationem quidquam deinceps hac via proficiendi. Superciliosus quippe barbarus tumore se inflabat suo admonitionesque spernebat, prætextus obtendens vanos, fingensque se non primum inchoare ista, quorum scilicet usum a patrum exemplis duceret; ac quando redigere se ultro in ordinem vellet, haud passuros id suos, ad dedecus propriæ reipublicæ pertinere ratos, si transmissum avita successione principatus decus dynasta ipsorum degeneri vilitate abjiceret. Haud enim se tam contemptibilem imperii late clarissimi partem esse, ut indigni videri deberent qui splen-

doris illius antiqui residuis adhuc quibusdam quasi radiis fulgerent. Nec esse cur invideatur honos rubrorum calceorum et regni nomen majora utique habenti. Sic ille, per illa majora, quibus frui se gloriabatur, innuens prostrationes ipsi a subditis in occursu venerantibus fieri solitas, et tractationes pacis ac fœdera æquo jure cum maximis regibus inita. His turgentem magnificis 521 de se sensibus Joannem, flore præterea viridis ætatis et principatus novitate ferociorem, facile intellexit imperator non alia ratione adducendum ad subjectionem erga se aliquam si eum affinitate præoccupatum adoptionis modo quodam in familiam insereret suam. Sic enim se illi suspicionem, qua abalienabatur abs se, dempturum, modestiam istam cultus et titulorum non alio ipsi animo ab imperatore præscribi quam ut exauctoraret ipsum et jure ditionis patriæ privaret. Ubi enim is sensisset vocari se ad honorem imperatorii conjugii, haud amplius formidaturus videbatur talia imperatorem machinari, cum natura non ferat soceros deterere dignitatem minuereque opes generorum velle; quos contra patria charitate complectantur, et auctos fortunis ac titulis etiam supra hæreditaria bona cumulatis cupiant. Hoc animo imperator ac spe, viris summatibus iisdemque prudentissimis legationes ad Joannem demandavit, ut et dignitas ipsorum conciliaret promissis fidem, et eloquentia dexteritasque tractandi cunctas eluctata suspiciones quæ obstarent, persuadere quod optabatur tandem posset. Itaque cum Acropolita magnus logotheta, dum viveret, tum Xiphilinus Magnæ ecclesiæ œconomus ad Lazos missi, ut offerrent Joanni nuptias tertiæ imperatoris filiæ Eudociæ, nihil omiserunt industriæ atque artis, quo vel ipsum

σοντες δὲ αὐτὸν δὴ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ἐκείνους μὲν ἐφεῖναι τῷ νέῳ τὴν πρὸς βασιλέα ἄφιξιν, αὐτὸν δὲ πιστὰς ἔχοντα τὰς ἐλπίδας ὡς ἐπὶ καλοῖς προσκαλούμενον ἀπαντᾷν μετὰ θάῤῥους. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ταῦτα, τοὺς δὲ μήτ' ἐκείνους ἐφιέναι τὸ παράπαν μήτ' αὐὸὸν προθυμεῖν ἥκειν· πολλοῖς γὰρ πρότερον χρόνοις τοὺς ἐκ γειτόνων πρὸς τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἐκγαμίζεσθαι καὶ καθ' αὐτοὺς εἶναι, τὰ βασιλέως ἐν ἄστροις μανθάνοντας, καί γε πρὸ τῶν ἀπ' αὐτῆς καλῶν καὶ μεγίστων τὰ κατὰ σφᾶς αἱρουμένους μέτρια. Ὡς γοῦν ποικίλαις συμβουλίαις οἱ πρέσβεις οὐκ ἔπειθον λέγοντες πάντα δεύτερα τιθεμένομς τῆς σφῶν θελήσεως, πρὺς βασιλέα ὑπεστρεφον μηδὲν τὸ παράπαν ἀνύσαντες. Οὐ μὴν δὲ καὶ ἐς τέλος πειρᾷν διαφῆκεν ὁ βασιλεὺς, ἀλλά προσαποστέλλων συχνάκις τὸ μὲν ἠπειλει, τὸ δὲ καὶ τοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ γενησομένοις ἐκείνοις καλοῖς ἐδελέαζεν ἂν μόνον πεισθέντες ἥκοιεν. Τέλος στέλλει τὸν λυγοθέτην τῶν οἰκειακῶν Ἰατρόπουλον, σύν αὐτῷ δὲ καὶ τῆς Ἐκκλησίας πρεσβύτερον, τὸν μὲν κατὰ τιμὴν τοῦ προσκαλουμένου καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ βασιλέως καλῶν ἀγ-

A γελίαν, τὸν δὲ κατά τινα πληροφορίαν καὶ πίστιν τῶν λεγομένων, ὡς ἐπὶ τούτοις καὶ τῆς Ἐκκλησίας πρεσβευούσης, μηδὲν εἰδυίας κατὰ τὸ εἰκὸς, ὡς ἐκεῖνος ἔπειθε λέγων, ἐφ' οἷς ἂν καὶ [P. 355] συνομολογοίη ψεύδεσθαι, ὥστε παρέντας τὰς ὑποψίας αὐτοῖς τοῖς πραγμασι κρίνειν εἰ παῖδα ἅμα ποιεῖν ἐκεῖνον καὶ κακὸν βούλοιτο. Ταῦτα λέγοντες ἔπειθον, καὶ ὅρκους ταμόντες ἦ μὴν καὶ γαμβρὸν γενέσθαι τοῦ βασιλέως τὸν Ἰωάννην καὶ μετὰ πλείστων τῶν ἀγαθῶν ἐπανήξειν, καλῶς καὶ τῶν περὶ ἐκ εἶνον δεχθησομένων, μακρᾶς νηὸς ἐπιβάντες ἐς πόλιν κατήγοντο. Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς μὲν ἔτυχεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπὼν, διατρίβων ἐν Λοπαδίῳ (ἐκεῖ γὰρ τὰ κατὰ Σάγγαριν διελθὼν καί γ' ὡς ἦν κατασφαλισάμενος ἔστησε τὴν πορείαν, ὡς ἐκεῖθεν κατοχυρώσων
B καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀχυράους ἄκρας(, ἐκεῖνος δὲ τῶν ὁρίων τῆς Ῥωμίων ἐπιβαίνων, βουλὴν καὶ οἱ πρέσβεις εἰσάγουσι τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἰωάννην ἀποθέσθαι τοῦτον τὰ ἐρυθρὰ καὶ πεδίλοις μέλασιν ὑποδήσασθαι, ὡς δὴ παντὸς εὐθὺς παρὰ βασιλέως γενησομένου τοῦ κατ' αὐτὸν ἐξιώματος. Ἦν γὰρ συγκείμενον σφίσι

juvenem Joannem vel ejus familiares ac consiliarios pellicerent, illum quidem ad proficiscendum metu omni deposito Constantinopolim, summis illic honoribus dignandum, hos autem ad id ipsum suadendum suo principi. Successu tamen is conatus tum quidem caruit. Nam nec Lazicæ aulæ proceres auctores fieri Joanni voluerunt itineris talis, nec ipse per se princeps **522** in id propendit, cum concordibus omnes sensibus dicerent exemplis se domesticis doceri non evagari affinitatibus extra ditionis limites patriæ, sed sponsas in gentis ejusdem optimatum domibus quærere : imperatorium vero genus ac stirpem, velut res votis accaptu propriis superiores,sic intueri ut stellas homines ac cœli sidera mirari solent, quæ scilicet ita suspiciunt ut ad contactum eorum a natura negatum non aspirent. Viderent igitur quam non fuisset opus commendari ab imperatore modestiam iis qui nunc oblatorum ultro ipsis honorum maximorum splendorum non dubitarent recusare tanquam mediocritatis ipsorum, qua contenti essent, excedentem modum. Ergo legati omnia frustra experti, redire tandem ad imperatorem re infecta sunt coacti. Nec tamen ille adhuc despondit animum, sed aliis eo atque aliis legationibus crebro missitandis, hinc terrere illo minis, inde allicere promissis, et cum universos tum singulos privatim accomnodatis ad cujusque spes ac captum tentare sermonibus non destitit, terribilia intentans ni facerent, montes aureos pollicens, si audirent, quoad tandem misso illuc logotheta domesticorum Iatropulo, cui comitem Ecclesiæ presbyterum adjunxit, sic secum reputans, logothetæ dignitatem valituram ad faciendam fidem sinceri imperatoris animi in promittendis bonis ingentibus quæ tali interprete offerret,cumulum vero persuasionis addituram ecclesiasticam gravitatem elucentem in

ejus socio, nec dubitaturos ipsis credere pollicitationibus quarum Ecclesia quæ fallere nesciret, se vadem quodammodo exhiberet, compos effectus votorum Augustus est. Cum enim ambo illi pro se quisque constestarentur optima fide ac voluntate imperatorem vocare Joannem in necessitudinem **523** filii, paterno deinde affectu illum omni bonorum genere aucturum, discussis denique suspi-
C cionum umbris Lazi plane assenserunt; ac jurejurando a legatis accepto, quo nomine imperatoris et sua ipsorum fide sancte spondebant omnino fore ut Joannes Constantinopolim proficiscens ibi filiam imperatoris duceret uxorem, ac mox bonis honoribusque cumulatus remitteretur domum, comites quoque suos liberalitate Augusti ditatos reducens secum, nave simul omnes longa conscensa versus urbem solverunt. Quoniam vero forte tunc contigit abesse ab urbe imperatorem commorantem ad Lapadium, ibique intentum vel prævertendis damnis vel ruinis reparandis regionum circa Sangarim (hoc enim ut ageret itinere versus illas partes suscepto, Lopadii consistendum sibi putaverat, inde videlicet vicinia sui cæteraque providentia firmaturus adversus vim Persicam arces
D illius limitis sitas ad Acheraumi, legati Romam) Joannem Lazum deducentes, ea imperatoris absentia obiter cognita, ubi primum fines Romanos attigerunt,occasionem inde opportune sumpserunt suggerendi Joanni eleganter facturum illum, si rubris calceamentis paulisper exutis nigra indueret usque ad imperatoris brevi adfuturi reditum. Et si enim in discessu conventum inter ipsos fuerat profecturum Joannem cum sibi solitis insignibus despoticæ potestatis, tamen causam esse idoneam disserebant cur in eo tum quidpiam remitteret cum fœnore gloriæ mox recepturus honorifico Augusti judicio id quod volens ad tempus brevissi-

καὶ τὰ τῆς δεσποτείας ἐκεῖνον ἀμφιβαλλόμενος σύμβολα, ἅμα τῷ παῖδα γενέσθαι, περιφανῶς ἐσαῦθις κλεΐζεσθαι. Τὸ δ' ἐπ' ἐρυθροῖς μεταλαμβάνειν τὰ ἐκ πορφύρας δίχροα μὴ καὶ ὅλως ἀπρεπὲς ᾖ, πρὸς τῷ καὶ ἄλλως δυσχερὲς φανῆναι τῷ βασιλεῖ. Ταῦτα λέξαντές τε καὶ πράξαντες τῇ πόλει προσίσχουσι, καὶ κατὰ τὸν λιμένα τὸ Κέρας ἀποβάντες νηὸς ξεναγοῦνται πολυτελῶχ ἔν τισι τοῖς κατὰ τὴν πόλιν οἰκήμασι. Καί γ' ἐφ' ἡμέραις τὸν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀποσκευασάμενοι θόρυβον, ἐντολὰς δεξάμενοι βασιλέως, πρὸς τὸ Λοπάδιον γίνονται. Καὶ δὴ τὰ εἰκότα φιλοφρονηθέντες, ἅμ' αὐτῷ βασιλεῖ πλῷ χρησάμενοι, τὴν πόλιν καταλαμβάνουσιν. Ἤπειγον γὰρ αὐτὸν τοῦτο μὲν οἱ γάμοι τῆς θυγατρὸς, τοῦτο δὲ καὶ ἐκ δύσεως Τόχαροι ἀγγελθέντες ἐξέρχεσθαι, οὕς αὐτὸς βασιλεὺς, Νογᾶν ἀξιώσας κατά τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου, ἐκείνου πέμψαντος ἐξεδέχετο. τῷ τέως γοῦν μηνὸς Γαμηλιῶνος λήγοντος ἐπιστὰς τοὺς γάμους ἐτέλει τῇ θυγατρί. Ὅλον δ' Ἐλαφηβολιῶνα διαγαγὼν ἐξήρτυε δυνάμεις καὶ πρὸς ἔξοδον ἡτοιμάζετο.

λε'. Ὅπως ὁ βασιλεὺς μετεκαλέσατο Τοχάρους κατά τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου,

[P. 356] Τῷ γὰρ σεβαστοκράτορι Ἰωάννῃ οὐκ ἦν ἠρεμεῖν, ἀλλὰ καὶ αὖθις σπονδὰς ἐκείνας συγχέας ἐπεχείρει τοῖς μὴ προσήκουσιν. Ἄλλως δ' ἐπισχεῖν αὐτὸν τῶν βουλευμάτων βασιλεὺς οὐκ ἔχων (τὸ γὰρ θερμουργὸν ἐκείνου καὶ αὔθαδες μέχρι καὶ ἐς ἀποκήρυξιν ἐκεῖνον ὡς ἀποστάτην ἐτίθει), εἰ μή γε Τοχάρους ἐπαγαγὼν πᾶσαν μὲν τὴν ἐκείνου λῃίσεται αὐτὸν δ' ἐν στενῷ καταστήσει πραγμάτων τε καὶ ἐλπίδων, εἰ τέως διαδράσει τὸν κίνδυνον ταῦτ' ἐκ νοῦν στρέφων Τοχάρους ἐπῆγεν. Εὔκαιρον δ' εἶχ καὶ τὸν ἐφεστῶτα χειμῶνα· χειμῶνος γὰρ καὶ σύνηθες ἐκείνοις στρατεύειν· ὃν καὶ προκαταλαβεῖν ἠπείγετο, ὡς ἔξω πόλεως συμβαλεῖν Τοχάροις. Ἦν δὲ ἄρα τὸ μελετώμενον μέλημα μὲν ἄλλως στρατιώτῃ πρέπον ἐπιεικῶς, Χριστιανῷ δὲ καὶ λίαν ἀπᾷδον· ἀσεβεῖς γὰρ ἐπὶ Χριστιανοὺς ἐξορμᾷν καὶ γ' ἀθέους ἐφ' ἱερὰ, μὴ καὶ τῶν σφόδρα θείου φόβου ἀνεπιστρόφων τὸ τόλμημα ᾖ. Ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἐξῆγεν ἡ ἀπὸ βασιλέως ἀξίωσις πρὸς Νογᾶν, καὶ τὸ θέλειν πάντως ἐκεῖνον ἐξαφανίσαι καὶ χώρας ἐκείνας καὶ τὸν ἐχθρόν· οὐκ ἦν δὲ ἄρα καταῤῥᾳθυμεῖν τὴν δίκην, ἀλλὰ παλίμπους οὖσα τότε μᾶλλον καὶ προηγεῖτο, ὡς μετὰ μικρὸν ὁ λόγος ἐρεῖ. Τηνίκα δὲ Μουνυχιῶνος μηνὸς ἐνστάντος ἐκεῖνος μὲν πρὸς τὴν ἔξοδον ἡτοιμάζετο, οὐ τόσον τῷ κατ' αὐτὸν πλήθει καὶ ταῖς δυνά-

mum deposuisset. Imperatori quippe decretum esse Joannem, statim atque id necessitudinem filii admotus is sibi foret desponsa ipsi propria filia, magnifice ornare iis symbolis supremæ dignitatis, quæ despotis in aula imperatoris tribui solebant. Doliturum autem ipsi, si Joannem videret ea per se occupasse, quæ habere illum suo beneficio, et sibi suæque erga illum benevolentiæ imputari cuperet. Quin et alioqui parum convenire jam purpura utentem bicolores ex roseo et candido, quæ propriæ despotarum essent, vestes assumere. Itaque ne gravaretur primum occursum imperatori exhibere in eo cultu, qui facultatem ei non præriperet ipsum, quod avebat, insolitis honoris insignibus decorandi. Hæc dicentes **524** persuserunt quod volebant, cumque Lazorum principe eo quem optaverant modo vestito ad urbem appulerunt, excendentesque e navi ad portum Ceras dictum splendide sunt hospitio excepti in suburbanis domiciliis, ubi per aliquot dies refecti e jactatione navis et maris nausea, mandato ad se veniendi ab imperatore accepto Lopadium profecti, quibus decuit benevolentiæ significationibus admissi tractatique ab eo sunt, moxque cum ipsos navi vecti rursus urbem tenuerunt. Festinabat enim imperator tum quod filiæ nuptias conficere quamprimum e re duceret, tum quod nuntiarentur ex Occiduis partibus adventare Tochari, quos a Noga impetraverat adversus Joannem sebastocratorem auxilio sibi mitti. Tunc igitur Septembri mense desinente regressus in urbem nuptias filiæ celebrat. Octobrem inde totum comsumpsit copiis instruendis expeditioneque apparanda.

35. *Ut imperator Tocharos accersiverit contra Joannem sebastocratorem.*

Causa hujus expeditionis fuit, quod Joannes, quem suus inquietus animus tranquille vivere non sinebat, rursus fœdere nuper inito violato conabatur invadere non sua. Ea res Augustum movit, feros ejus audacesque impetus compescere aliter non valentem, ad eum proscribendum ut rebellem, Tocharosque in eum immittendos, qui vastitate terris ipsi subjectis inferenda spes resque ipsius in artum cogerent. Talia versantem animo urgebat hiems imminens, ineptum rei a suis gerendæ tempus, **525** quamvis opportunum Tocharis, qui libentius ea tempestate prodire ad bellum solent. Tamen sua et suorum causa prævertere oportebat, mature occurrendo extra urbem Tocharis, ut illos bene animatos dimitteret ad diripiendas ferroque ac flamma deformandas ditioni Joannis subditas gentes. Cogitatio hæc erat bellatori quidem forte non incongruens, at Christianum dedecens vel maxime. Impios enim in Christianos armare, et atheos sacrilegosque raptores in sacra et templa immittere, facinus fuit immane quantum alienum a timente Deum et Christi cultore principe. Tamen exercitus barbaræ illius gentis a Noga precibus imperatoris flexo missus, jam e finibus egressus suis ad nutum paratus stabat, ut in ditionem Joannis hostiliter irrumperet. Nec hujus sceleris vindicta, quanquam alias cunctari solita, tarde nunc occurrit: verum, ut mox dicetur, quam celerrime repræsentata est. Tunc ergo sub medium Novembrem procinctus imperator in expeditionem imminebat cum paratis copiis, haud tantum harum multitudine confisus quantum robore feritateque Tocharorum. Augusta

μεσιν [P. 357] ὅσον Τοχάροις θαῤῥῶν· ἡ δ' Αὐγούστα τοῦτο μὲν ἀφορῶσα καὶ πρὸς τὸ τῆς ἐκστρατείας παράλογόν τε καὶ παρακαίριον, τοῦτο δὲ καὶ ἀῤῥωστίαν ἐπικειμένην κατανοοῦσα τῷ βασιλεῖ ἐκ τῆς κατὰ τὸ θέρος δυσπραγίας ἐπισυμβᾶσαν, καί τι τῶν ἀβουλήτων ὑπονοοῦσα, ἐπεῖχέ τε σθεναρώτερον καὶ ἐξιέναι οὐκ εἴα, οὐκ ἀφωσιωμένως, ὡς ἄν τις εἴποι, καὶ ἐκ πλαγίου, ἀλλ' ἐνστατικῶς ἄγαν καὶ φανερῶς, ὡς μέγα τι κακὸν ἐξ ἀνάγκης προξενούσης τῆς ἐκστρατείας. Καί, « Τί παθών, ἔλεγεν, ἀφειδεῖς μὲν σώματος, ἀφειδεῖς δὲ καὶ αὐτῆς ζωῆς; ὃν εἰ μή τί γ' ἄλλο εἰς ὑποψίας ἂν ἐνῆγεν οὐκ ἀγαθὰς καὶ δείματα καίρια, ἀλλ' οὖν ἡ νόσος αὐτὴ καὶ τὸ μὴ εὐρώστως ἔχειν ἱκανὸν κωλύειν ἂν ἐνομίζετο. » Τῷ δὲ ταῖς ἀληθείαις κατὰ νοῦν ἦν, περὶ ἑαυτῷ δειλιῶντι κἀκείνῳ, τὴν Θρᾴκην καταλαβόντα συμμίξαι μὲν τοῖς Τοχάροις καί γε λόγοις καὶ δεξιώσεσι διεγεῖραι, οὐ μὴν δὲ καὶ συνεκστρατεῦσαι, ἀλλ' ὅσον ἐγχωροῦν προϊόντα σὺν σφίσιν ἐκείνους μὲν τοῖς οἰκείοις παραδοῦναι καὶ τάξαι τὸ ποιητέον, αὐτὸν δ' ὑποστρέψαι. Ἐτεκμηρίου δὲ ταῦτα καὶ τὸ συνεξελθεῖν υἱέσι τε καὶ γαμβροῖς, ἅμα καὶ αὐτῷ δὴ τῷ πρότριτα γαμβρευσαμένῳ τῷ Ἰωάννῃ. Ἀλλ' ὅμως ὑπὸ πολλῇ

A τῇ παρὰ τῆς Αὐγούστης οχλήσει καὶ ταραχῇ, ὡς μηδὲ τοῖς ἐκτὸς ἀγνοεῖσθα τὰ δρώμενα διοῤῥωδούσης τὸ μέλλον, ἢ μᾶλλον προφοιβαζούσης τῆς ψυχῆς ἐκείνης τὸ συμβησόμενον, ἐπιτεταραγμένως οἷον καὶ ἀνειμένως » βασιλεύς, τὴν τῆς δεσποίνης ὀῤῥωδίαν οὐκ ἀγαθὸν οἰωνὸν κρίνων, τοῖς γνωρίμοις συνταξάμενος ἔξεισι. Καὶ δὴ μέχρι Σηλυβρίας αὐτός τε καὶ παῖδες ἵπποις χρώμενοι ᾔεσαν· ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς νόσου ἐπεδίδου καὶ οὐκ ἦν βαδίζειν ἐκεῖνον πεζῇ, ἐκεῖθεν θαλάσσῃ καὶ νηῒ διεγνώκει μέχρι Ῥαιδεστοῦ χρῆσθαι. Καὶ ἅμ' ἐμβάντων (ἠγγέλλοντο γὰρ ἐγγὺς ὄντες καὶ Τόχαροι, καὶ οὐκ ἦν ἀναβάλλεσθαι ἢ μὴν ἀμελεῖν καὶ διὰ τὴν νόσον ὑπερτίθεσθαι· ἐκακοσπλάγχνει γὰρ καὶ τῶν ἐγκάτων ἀῤῥώστως εἶχεν), ἅμα τοίνυν ἐμβάντων αὐτοῦ τε καὶ παίδων στοχαστής B τις ἂν τότε, καὶ πρὸς τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν ἐξ ἀγχινοίας οἰκείως ἔχων, εὐσκόπως ἅμ' ἐξ αὐτῆς τὸ μέλλον ἂν κατετόπασεν.

λϛ'. Ὅπως κινδυνεύων κατὰ θάλασσαν ὁ βασιλεὺς ὕστερον ἐξελθὼν ἐτελεύτησεν.

[P. 358] Αἴφνης γὰρ εὐδίας οὔσης πρὸς τὸ χειμεριώτερον μετέβαλλεν ὁ καιρός, θάλασσά τε ἡ τέως

vero reputans quam alieno tempore profectionem talem adornaret imperator, quæ vel benevalenti periculosa foret: quanto ergo magis infirmo certam allatura perniciem videretur (nam confractus ærumnis præteritæ æstatis ab imperatore morbus etsi alios ipso celante latebat, perspectus Augustæ tamen erat), omni ope removere virum ab hoc itinere suscipiendo conabatur. In quo non artificioso circuitu aut per obliquos anfractus grassabatur, sed palam damnabat consilium eundi, clareque denuntiabat gravissimam nec aliter quam domi permanendo evitabilem **526** perniciem ista ipsi expeditione cudi. Ejusque ad virum hæ sæpius iteratæ voces erant: Quæ te, malum, præcipitat inquietudo inconsultissima? quin parcis ægro corpori? cur dubiam valetudinem in certum exitium projicis? quæ tanti demum tibi res aut spes est quam vitæ manifesta jactura recte putes emendam? Hæc ita pulsabant imperatoris aures, ut animum quoque commoverent intime, perterrerentque sinistro etiam omine et auguratione infausta tristissimi successus. Sed et ipse morbi sensus per vitalia grassantis facile conscio monstrabat haud vires nunc suppetere militiæ præsertim hibernæ laboribus ferendis. Igitur utcunque simulabat aliud, revera non ultra Thraciam decreverat progredi; destinabatque, visis ibi Tocharis, et ad rem strenue gerendam animatis cum allocutione tum donis, non quidem in hostem eos una secum ducere, sed postquam eos esset comitatus aliquanto ejus viæ spatio, commendatos suis, qui porro cum iis, pergerent et vice sui quid fieri vellet præciperent, ipse dimittere ac sic reverti domum. Hujus arcani consilii signum fuit, quod una secum et filios et generos, etiam ipsum Joannem postridie

fere nuptiarum e filiæ thalamo abreptum, secum prodiens duxit; quod nunquam faceret, si hiemare in expeditione cogitasset. Ergo inter illas quas dixi ominosas reclamationes Augustæ, quæ non ita tegebantur penetralibus regiæ quin ad notitiam externorum erumperent, turbatus augurio et se-C creta præsagitione mentis exhorrescens, obfirmatus tamen in proposito, vale necessariis dicto, egreditur urbe; ac Selybriam **527** usque ipse cum filiis equis vectus, cum invalescere morbum sentiret nec itineri terrestri jam esset par, mari et nave decrevit usque ad Rhædestum uti. Conscendentibus supervenit nuntius indicans in proximo esse Tocharos, ut cunctandi jam amplius facultas nulla restaret, sed quantumvis retardaret morbus ingravescens, occasio urgens necessario traheret, Causa languoris, quo in horas magis magisque debilitabatur, in visceribus male affectis erat, eumque intime acri admonens sui sensu turbabat. ne bene sperare posset. Nec illum consternabat solum minax mœror auspicii funesti; nenio in illam cum eo conscendit navem, qui mala solvere illam D alite et cursum exitiosum inchoare ominaretur. Quorum facies illo pallore attonitas qui cerneret, non sane oraculis egeret ad præsentiendum quod instaret. Suus cuique sagax animus vates erat certus occursuri mox ipsis infortunii, vaticinii fidem statim explere incipientibus eventis.

36. *Ut in mari periclitatus imperator, deinde postquam exscendit, sit mortuus.*

Nam subito ex sereno in turbidum mutatur tempus, et mare prius tranquillum efferatur, valido incumbente borea. Nec placidum tenere cursum poterat navis imperatores vehens, sed feris con-

ἥμερος ἐξηγρίαινε λαμπροῦ πεσόντος τοῦ ἀπαρκτίου, A καὶ οὐκ ἦν τὴν τοὺς βασιλεῖς ἄγουσαν ναῦν εὐσταθεῖν, ἀλλ' ὥσπερ ὑπὸ κυμάτων ἀγρίων ἐνοχλουμένην, τῇδε κἀκεῖσε φερομένην ἀνάγωγον, μηδὲν ὑπείκουσαν τοῖς κελεύσμασιν, αὔτανδρον ὡς εἶχε καταποντίζεσθαι, ὥστε καὶ πολλάκις μὲν καταδύεσθαι οὐκ ἐσαῦθις ἀναδυομένην, τοσαυτάκις δὲ ἀπελπιζομένην ἀναδύεσθαι πάλιν, καὶ ναυτῶν ἀπορούντων καὶ κυβερνήτου ὅπως χρήσονται τῇ θαλάσσῃ. Τότε καὶ τὸν βασιλέα προφανῆ τὸν κίνδυνον βλέποντα, καὶ περὶ ἑαυτῷ τε καὶ πᾶσι τοῖς παισὶν ὀῤῥωδοῦντα, εἰπεῖν πρὸς τὸν κυβερνήτην ὡς ἀγωνιστέα καὶ ὑπὲρ δύναμιν· εἰ γὰρ μὴ κόσμον πάντα, ἀλλ' οὖν Ῥωμαΐδα πᾶσαν ἐπὶ ξύλου ἄγειν ὀλίγου, τοὺς βασιλέας ἔχοντα. Καὶ τὸν ἀπειπεῖν μὲν ὀκνεῖν, μὴ καὶ κίνδυνος ἄντικρυς ἐξαγγέλλοι, προτρέπειν δὲ τὸν ἐξ ἑαυτοῦ λόγον τοῖς B πράγμασιν, ὡς ἀναγκαῖον ὄν, εἰ μὴ Θεὸς ἀρήγοι, χανεῖν πρὸς θάλασσαν πάντας· οὕτω καὶ τέχνη ναυτικὴ πᾶσα τῶν κινδύνων ἡττᾶτο σφίσιν ἐκ χρῷ κειμένων. Μόλις γοῦν διαμαχόμενοι πρός τε κῦμα καὶ θάλασσαν ἀγριαίνουσαν, καὶ πολλάκις ἐγγὺς ἐλθόντες τοῦ καταδῦναι, τῇ Ῥαιδεστῷ ἡμιθνῆτες ἐκ φόβου προσίσχουσιν. Ἐκεῖσε γοῦν ἐφ' ἡμέραις τῆς ταραχῆς ἀνέσαντες καὶ τοῖς ἵπποις αὖθις χρησάμενοι ἐξεληλακότες μέχρι καὶ τῆς Ἀλλαγῆς χώρας κατήντησαν.

Ἀλλαγὴ δ' ἦν ἐκείνη καθ' ἣν καὶ τὸ ζῆν μεταλλάττειν εἵμαρτο τῷ κρατοῦντι· καὶ ὁ μὲν Παχώμιος A φθάσας τετύφλωτο, ὡς μὴ ἐντελεῖς τὰς ὑποψίας ποιοῖτο, τὸ δέ γε τοῦ Παχωμίου χωρίον τὸ μόρσιμον ἐξεπλήρου. Ὡς γὰρ ἐκεῖσέ που κατεσκήνουν ἅμα βασιλεῖς καὶ στρατὸς, καὶ ἡ νόσος ἐπέκειτο πλέον ἔφθασαν δὲ καὶ οἱ Τόχαροι σπεύσαντες συμβαλεῖν βασιλεῖ, βασιλεῖ μὲν οὐκ ἦν οὔθ' ἱππαζομένῳ [P. 359] ὁρᾶσθαι οὔτε μὴν ὁμιλεῖν εἰς νόσον κειμένῳ, ὅτε καὶ τὸν Νοέμβριον ὑπογράφοντι συμβὰν τὰς τοῦ Νοκεραίας συμμῖξαι, ἐπελθεῖν εἰπεῖν Λέγεται ὡς Ἰδοὺ συνέκλεισεν ὁ Νοέμβριος. Τὸ δ' ἦν ὑπονοηθὲν ὡς συνέκλεισαν αἱ πράξεις τῷ βασιλεῖ, τῆς ψυχῆς τὸ μέλλον ὑποδηλούσης. Ἣν οὖν τῇ τοῦ ῥαΐσαι τῆς νόσου προσδοκίᾳ εἰς ἀναβολὰς τιθεὶς τὸ ἐντυχεῖν ἐπιστᾶσι τοῖς Τοχάροις· ἐπεὶ δὲ ἡ νόσος ἐκραταιοῦτο καὶ τῷ ἀπὸ ταύτης δέει καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ἔθνους B ὀῤῥωδία συνῆπται (οὐ γὰρ ἦν ἄλλως ἐλπίζειν ἢ κινηθέντας ἀφανίζειν τὸ πρὸς ποσὶν, εἰωθὼς ἄλλως λῃστείαις ἀποζῆν, τοῦ βασιλέως μεταλλάξαντος), ἀναγκασθεὶς δὴ διὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπ' αὐτοῦ σκίμποδος τῆς ὀδύνης ὁμιλεῖν σφίσιν ἔγνω, καὶ τοῖς μὲν πλήθεσιν ἄλλως ἐς χάριν ποιεῖν, τοὺς δέ γ' ἄρχοντας σφῶν εἰσαγαγεῖν τε καὶ τὰ προσήκοντα εἰπεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι. Τότε τοίνυν καὶ παρασκευασάμενος ὡς εἰκὸς, καί γε τοὺς οἰκείους ἐφ' ἑκάτερα παραστήσας, αὐτὸς καὶ βίᾳ καθήμενος ἐπὶ σκίμποδος, ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πράγματα ἐνεχώρουν, ὀλίγοις τισὶ λόγοις τὴν ἐκείνων ἀφωσιοῦτο

cussa fluctibus huc subinde atque illuc impingens, planeque an nautarum imperia contumax, nibil C certius spondebat quam proximam demersionem sui vectorumque. Nam et sæpe ita deprimebatur ut nunquam speraretur emersura, tam nautis quam ipso gubernatore ignorantibus qua jam vi aut arte maris furorem eluctari possent. Tunc imperatorem ferunt intuentem periculum præsens, et quo loco suæ filiorumque spes salutis essent cum horrore reputantem, navarcho dixisse contendendum ei utique supra vires esse; si minus enim mundum **528** universum. universam certe Romanam rem exiguo illo ligno contineri quo ambo imperatores veherentur. Porro hunc, haud se quidem vel cessasse hactenus vel omissurum quidquam in posterum conatus industriæque profitentem, addidisse, verbis quæ satis appareret nolenti expressa irritis experimentis conatuum summorum, D vitari nulla vi posse, nisi Deus adjuvaret, quin pariter omnes hiante mari absorberentur; adeo palam vinci omnem artem nauticam vehementia ingruentis mali. Tandem extrema diu contentione obluctati fluctibus ac ventis, et sæpe ad ultimum demersionis admoti discrimen, Rhædestum metu semineces appellunt Ibi diebus paucis e jactatione recreati, equis rursum inscensis pervecti Allagen sunt.

Hæc nimirum Allago locus erat, ubi vitæ finem imperatori occursurum irrevocabili olim Deus decreto statuerat. Atque ille quidem excæcatus antea Pachomius ostenderat quam vanis suspicionibus formidata fuisset successio ejus in imperium. Ager porro cui Pachomii nomen a domino adhæserat, vulgati oraculi, cujus ambiguitas suspectum reddiderat Pachomium, fatali eventu fidem explevit. Cum enim ibi fixis tentoriis hærerent imperatores pariter et exercitus, ingravatus seniori Augusto morbus est. Eodem porro brevi accurrerunt festinatis acciti nuntiis Tochari: sed iis frui non licuit optato utrinque conspectu, imperatore decumbere ob morbum coacto, ac ne in equo quidem valente se sociis ostendere, coramque illos, ut cuperet, affari, quando et ei contigit ut nescio cui libello subscriptionem in lecto apponens regiam, in expressione temporis **529** solita, mensem qui tum in cursu erat, Novembrem, litera N designaret, apicibus quibusdam adjunctis qui reliquorum ejus vocabuli elementorum vicem explerent, ac chartam ita signatam reddens diceret: « Ecce conclusus November est. » Quibus altiori quam quo ipse loquens penetraret, significatu indicabatur acta imperatori cuncta conclusa, præsagiente id ipsius anima, et istud ipsum augurium iis verbis efferente. Interim exspectatione melioris rediturae valetudinis differebatur congressus affatusque Tocharorum. Verum imminuta ejus rei spe propter ingravescentem in dies morbum, et metu majori accedente, ne gens effera, desperata salute principis, regiones, in quos erant ejus accitu ingressi, solita ipsis rapacitate deprædarentur, coactus imperator est admittere ad audientiam duces ac primores Tocharorum, eosque e lectulo alloqui. Ergo vulgus quidem militum, nationis ejus

θεραπείαν, χάριν μὲν ἔχειν ἐκφαίνων καὶ τῷ Νογᾷ A τὰ κατ' ἀξίωσιν ἐκτελέσαντι, χάσιν δ' ἔχειν κἀκείνοις ὡς προθύμως ἐπὶ βοήθειαν ἀπαντήσασι, δυσχεραίνειν δ' ἐπὶ τῇ νόσῳ ὅτι μὴ καθαρῶς ἐᾷ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐντυχίαν γίνεσθαι, ἐν ἐλπίσι δ' ἔχειν ῥαΐσαι τῆς νόσου καὶ τὰ πρὸς θυμοῦ ἐκτελέσαι, εὖ ἐκείνους ποιοῦντα ὡς ἄξιον. Ταῦτ' εἰπόντος ἐκείνου τοὺς Τοχάρους σχῆμα μὲν ἀλγούντων ἐνδείξασθαι, σχῆμα δὲ καὶ ἐλπιζόντων αὖθις ἐμφαίνειν ὡς ῥαΐσοι τε τὸ πάθος μετ' οὐ πολὺ καί γε σφίσιν ἔσται τὰ ἀπὸ τοῦ βασιλέως καλὰ ὑγιαίνοντος. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα, ἡ νόσος δὲ ἐπεδίδου καὶ τὰ ἑαυτῆς πληροῦν ἔμελλεν. Ὡς γοῦν ἡ κυρία ἐνέστη καὶ ἤδη τὰ τοῦ θανάτου, καὶ μᾶλλον τοῖς ἰατροῖς, προσδόκιμα ἦν, τῷ μὲν ἀκτουαρίῳ Καβασίλᾳ οὐκ ἀσφαλὲς τὸ ὑπομιμνήσκειν τὰ τοῦ κινδύνου ἐδόκει (νομίζεται γὰρ τοῖς νοσοῦσι B καὶ τοῦτο μοῖρα θανάτου, ὥσπερ ἂν εἰ αἴτιον ἦν ἐπὶ τούτοις τὸ λέγειν τοῦ γίνεσθαι), ἀφεῖναι δὲ πάλιν ἀπελθεῖν ἀνέτοιμον οὐ τῶν καλῶν ἐδοκίμαζε. Τῷ τοι προσελθὼν τῷ ἐξ ἐκείνου βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ ἐθάῤῥει τὸν λόγον τῆς ἀποφάσεως ὡς οὐ βιώσοντος ἔτι τοῦ βασιλέως. Καὶ ὃς οὐδ' αὐτὸς ὑπομιμνήσκειν τὸ ἀπευκταῖον ἐθάῤῥει, ὅμως δὲ τὴν ἑτοιμασίαν σοφίζεται. Εὐθὺς γὰρ τὰ τοῦ δεσποτικοῦ θανάτου σύμβολα εὐτρεπίζεται, ἃ λαβὼν [P. 360] ὁ ἱερεὺς τῶν τοῦ κλήρου καὶ εὐλαβῶν, στολισθεὶς ὡς ἔδει, παρίσταταί οἱ ἀνωΐστως πάμπαν μηδὲν εἰδότι. Ἔτυχε δὲ πρὸς τὸν τοῖχον ὁρῶν βασιλεύς, καὶ τὰ καθ' αὐτὸν (ἦν γὰρ καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐῤῥωμένος) ὡς εἶχε διανοούμενος. Ἵστατο γοῦν ὁ πρεσβύτερος παρὰ θάτερα, τὰ ἅγια δῶρα κρατῶν ἐν χερσί, καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου καὶ μόνου ἐπιστροφὴν πρὸς αὐτὸν παραδοκῶν ἐφ' ἱκανὸν σιωπῶν ἵστατο. Ὁ δὲ εἴτε τι τοιοῦτον ὑπονοήσας, εἴτε καὶ ἄλλως ἐπελθὸν αὐτῷ, ἐπεγκλίνει πρὸς τὸν πρεσβύτερον, καὶ ἅμ' εἶδε καὶ ἅμα συνῆκε, Τὸ δρᾶμα, καί, Τί, φησί, τοῦτο; Τοῦ γοῦν ἱερέως ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐξάμενοι φέρουσιν εἰς βοήθειαν καὶ τὰ δῶρα τὰ εἰς ὑγείαν συνοίσοντα λέγοντος, αὐτὸς διακόψας ἀναθαῤῥεῖ, καὶ τῆς κλίνης B ἀνέγρεται, καὶ ζητεῖ ζώνην, καὶ τὸ ἅγιον διέξεισι σύμβολον, καὶ τό, « Κύριε, ῥῦσαί με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης, » εἰπών, καὶ τὰ εἰκότα ποτνιασάμενος πρὸς τὸν Ὕψιστον, τὴν ἁγίαν μετάληψιν δέχεται, καὶ πεσὼν αὖθις καὶ καιρὸν ἐπισχὼν τὴν ψυχὴν ἀφίησι. Καὶ δὴ τελευτήσας οὐχ ἧττον τοῖς τῶν Τοχάρων ἢ τῶν οἰκείων τετίμηται δάκρυσιν. Οὗ τὸν νεκρὸν τὸ

donativis curavit deliniri: proceres autem in cubiculum, ubi æger decumbebat, accitos audire coram affarique constituit. Id quam decentissimo, pro statu præsenti rerum, apparatu sic actum est. Circumstabant utrinque necessarii ac familiares imperatoris. Ipse connisu, quantum debilitas corporis ferebat, erectus et lectulo insidens, obsequium be- C nevolorum sociorum ad amicam invitationem studiose occurrentium impense commendavit, gratum id sibi et memori animo condendum officium profitens. In primis se Nogæ gratias agere habereque plurimas contestatus est, quod is tam prompte, tam prolixe petenti sibi quod optarat annuisset; quo nomine, ut ipsis quos spectabat præsens, qui tam strenue auxilio venissent, sic illi qui benigne misisset, æternum se obstrictum fore. Perincommodum tali articulo sibi morbum hunc intervenisse, plus ideo molestum quod quibus destinaverat officiis indiciisque **530** veri amoris excipere generosos socios sua causa tam longe profectos interim prohiberetur. Cæterum sperare brevi remittendum; sibique valetudine recuperata optatam mox facultatem affore gratam suam erga ipsos voluntatem D consentaneis et merito ipsorum et suo studio beneficiis exprimendi. Hæc eo paucis et ægre locuto, Tocharii præ se tulerunt dolere se incommodo principis amici, cupereque ac sperare brevi eum restituendum in salubritatem pristinam; tuncque se sinceriori percepturos gaudio promissa ab ipso bona. Ita illi. Cæterum morbus inde augescens vi qua grassabatur sæva, haud obscure Augustum in interitum urgebat, adfuitque non multo post minime dubiis agnoscenda indiciis suprema ægroto dies, quando medicis nihil mitius quam maturum decumbentis obitum palam ominantibus, actuario Cabasilæ haud animus tamen adfuit, prævalente metu offensionis, indicandi Augusto periculum suum. Nam et hoc fatalis hora ingruens afferre solet in primis noxium mortalibus, ut indices quantumvis benevolos imminentis obitus, tanquam si ejus causa essent, exosos fere habeant. Idem porro Cabasillas religioni merito ducebat sic imparatum ex vita excedere Augustum sinere. Quare defuncturum isto se erga illum officio putavit, si filio successorique ejus Andronico discrimen denuntiaret patris extremum, quod et statim fecit. Verum ne Andronicus quidem ausus est tam tristem parenti afferre nuntium. Tamen aliquid excogitavit quo suum utcumque silentium suppleret. Jussu scilicet ejus subito promuntur Dominicæ mortis symbola, quæ sacerdos cleri palatini venerabundus, quo par erat ornatu accipiens, improviso prorsus ad **531** nihil minus cogitantem Augustum accessit. Erat æger tunc forte vultu ad parietem averso, curis ut apparebat familiaribus intentus: vigebat enim animo nec de judicandi ejus aut ratiocinandi solerti acrimonia quidquam morbus imminuerat. Stabat igitur in contraria parte presbyter sacra dona manu sustinens, et dum ille se sponte converteret, sat longo tempore silentio exspectans. Tandem imperator, sive quo excitatus signo sive instinctu propriæ mentis admonitus, ubi faciem aliorsum retorsisset, viso presbytero statim intellexit quorsum is venisset. Interrogavit tamen quid sibi eo ornatu, eo statu vellet. Illoque respondente sese post preces pro ejus salute fusas etiam utilia ei juvando efferenda sacra dona putavisse, quorum perceptio ad morbi quoque valitura expulsionem foret, non exspectato dum id totum pronuntiasset, æger statim excitans se ipsum supra lectum ex-

τάχος οἱ εἰς τοῦτο ταχθέντες συστείλαντες νυκτὸς παρὰ τὴν νέαν μονὴν, ἐγγύς που τῶν ἐκεῖ κειμένην, μετακομίζουσι. Καὶ οὕτως ἀπέρχεται βασιλεὺς ζήσας μὲν τὰ σύμπαντα ἔτη πεντήκοντα καὶ ὀκτὼ, βασιλεύσας δὲ ἡμερῶν δεουσῶν εἴκοσι τὰ εἴκοσι τέσσαρα. Ὑποδεῖται μὲν γὰρ τὰ τῆς βασιλείας ἐρυθρὰ Ἑκατομβαιῶνος πρώτῃ, ὡς λέλεκται, θνήσκει δὲ Σκιροφοριῶνος ἑνδεκάτῃ, ἡμέρᾳ Παρασκευῇ. Καὶ οὕτω καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ σημεῖον ἐτελειοῦτο. Ἦν γὰρ A ἐκ πῖ στοιχείου τριγράμματον τὸν ἐπ' ἐκείνῳ σύμβολον. Δήλωσις δ' οἶμαι ταῦτα τοῦ τε κατ' ἐπίκλην αὐτῷ λεγομένου (Παλαιολόγος γὰρ), τοῦ τόπου καθ' ὃν ἔμελλε τελευτᾷν (τοῦ Παχωμίου γὰρ τὸ χωρίον ἐλέγετο) καὶ τῆς ἐπιτελευτίου ἐπὶ τούτοις ἡμέρας· ἡμέρα γὰρ ἦν Παρασκευὴ καθ' ἣν ταῦτ' ἐπράττετο ἑνδεκάτη, ὡς εἴρηται, Σκιροφοριῶνος τοῦ ,ςψϟα ἔτους.

surgit, zonam postulat, sanctum symbolum pronuntiat, addens et illud : « Libera me, Domine, ab hora hac, » tum quibus par erat demissionis signis Altissimum præsentem veneratus sacram communionem accipit, et in lectulum relapsus exiguo superstes intervallo, paulo post animam emittit. B Cujus mox cognita mors non minus Tocharorum quam ipi subditorum honorata lacrymis est. Ejus cadaver festinato compositum, quibus id negotii datum fuerat, noctu ad novum monasterium in illa vicinia situm deportant. Sic hinc migravit imperator, postquam vixisset omnimo annos octo et quinquaginta, imperasset autem quatuor et viginti, demptis diebus viginti. Nam imperii insigne purpuram induit prima die Januarii, ut dictum 532 est : obiit autem undecima Decembris, die Parasceve. Et sic impletum eventu est quod significasse videri potuit sigillum, quod adhibere obsignando consueverat. Exprimebat autem id characterem formatum ex tribus figuris elementi Græci πῖ, indicantem, quantum interpretor, primo cognomen familiæ ipsius, quod erat Palæologus ; deinde locum ubi erat moriturus, qui Pachomii ager dicebatur; denique diem obitus quæ Parasceve fuit, undecima, ut dictum est, Decembris anni 6791.

PETRI POSSINI S. J.

OBSERVATIONUM PACHYMERIANARUM

AD

HISTORIAM RERUM MICHAELIS PALÆOLOGI

LIBRI TRES.

LIBER PRIMUS. — Glossarium : *quo declarantur obscuriora verba usurpata in historia rerum Michaelis Palælogi.*

LIBER SECUNDUS. — Notæ : *quibus loca perplexa aut quomodocunque declarationis vel emendationis egentia qua illustrantur, qua opportunis cautionibus muniuntur.*

LIBER TERTIUS. — Chronologicus : *ubi characteres temporum in hac historia notati considerantur, ordo gestarum rerum exquiritur, extricantur confusa : denique in expansa tabula annorum fere triginta epochæ præcipuorum eventuum a Pachymere memoratorum suis annis affiguntur.*

(Revocatur Lector non ad columnas nostras, sed ad numeros typis grandioribus in textu expressos.)

LIBER PRIMUS.

GLOSSARIUM.

533-535 [P. 363] Ἁγιάσματα p. 258. Esse ἁγιάσματα particulas sive reliquias tum panis tum vini eucharistici rite consecrati et transsubstan- C tiati in corpus et sanguinem Christi Domini, demonstrare suffecerit ex uno et altero loco liturgiæ S. Basilii, ubi inter orationes quæ post consecra-

tionem ante communionem a sacrificante pronuntiantur, una est in qua dicitur : Σὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ A προσδεξάμενος τὰ δῶρα ταῦτα, καθαρισον ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ δίδαξον ἁγιωσύνην ἐπιτελεῖν ἐν φόβῳ σου, ἵνα ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ὑποδεχόμενοι τὴν μερίδα τῶν ἁγιασμάτων σου, ἑνωθῶμεν, etc. Hic μέρις ἁγιασμάτων vocatur manifeste particula quam quisque communicantium percipit ex pane ac vino consecratis. Paulo inferius in eadem oratione sacerdos rogans ut detur participaturis Eucharistiam perseverantia in gratia usque ad extremum spiritum, quo ista sacra symbola sint illi pro viatico in vitam æternam, sic loquitur? Δὸς ἡμῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς ἀξίως ὑποδέχεσθαι τὴν ἐλπίδα τῶν ἁγιασμάτων σον εἴς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, etc. Cum autem ἁγιάσματα *Eucharistiæ reliquias* B hic verti, nihil diversum ab ipsa Eucharistia significare volui ; quippe qui profitear cum catholicis omnibus sub qualibet sacrarum specierum particula totum christi corpus esse, [P. 364) et ut Ecclesia canit inter sacra, *tantum esse sub fragmento quantum toto tegitur*. Unde quælibet mica τῶν ἁγιασμάτων utique ἅγιασμα et vera Eucharistia est. Usus autem sum illa forma loquendi ut morem innuerem antiquum, in quem historicus hoc loco digitum intendit, significans tunc solitum in Constantinopolitana Ecclesia fuisse reliquias **536** particularum eucharisticarum pueris baptizatis consumendas dare. hoc idem et Nicephorus Callistus. *Hist. Eccl.* XVII, c. 25, testatur his verbis : Ἔθος κεκράτηκεν ἐκ πολλᾶῦ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, ὡς C ἐπειδάν πολύ τι τῶν μερίδων τοῦ ἀχράντου καὶ θείου σώματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐναπολειφθείη, μεταστέλλεσθαι τοὺς ἱερέας παῖδας ἀφθόρους ἐκ τῶνὲς χαμαιδιδασκάλου φοιτώντων, καὶ ταύτας νήστεις ἐσθίειν. ὃ δὴ καὶ ἐμοὶ πολλάκις νεωτέρῳ κομιδὴ γε ὄντι ἐπισυνέβη γενεσθαι, etc. ; *Consuetudo a multo tempore imperanti urbi fuit, ut cum plusculum de partibus immaculati divinique corporis Domini et Dei et Servatoris nostri Jesu Christi reliquum esset, sacerdotes pueros incorruptos ex iis qui ad præceptorem inferioris ludi eum accerserent, qui jejunii reliquias eas ederent. Quod quidem mihi quoque sapenumero, cum puer admodum essem, contigit.* Hic Callistus ; qui cum historiam inscripserit Andronico Palæo- D logo, hujus nostri Michaelis filio et successori, manifestum est quo tempore hæc quæ nunc narrat Pachymeres contigerunt, hunc adhuc morem viguisse. Qui quidem a Dionysio Areopag., Clemente Alexand. et aliis antiquissimis Patribus testimonium habet. Unde ejus honorifice meminit concilium Tridentinum, sess. 21, cap. 4. Cum enim definivisset parvulos ante rationis usum non obligari ad perceptionem Eucharistiæ, hæc addit : *Neque ideo tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit. Ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.* Sic sacra synodus.

Ἀδιαφορότης p. 281. Dudum est cum ecclesiastici, præsertim ascetici, scriptores aliquid innovarunt in notione vocis ἀδιαφορία, pro qua Noster ἀδιαφορότητα hoc loco posuit. Cum enim philosophi veteres Græci de moribus agentes inter bonum et malum medium quiddam ἀδιάφορον vocarent, uti culpæ ita et laudis expers, Christiani, docti forte evangelica Christi sententia, verbum etiam otiosum reddendæ rationi obnoxium esse denuntiante, τὸ ἀδιάφορον vitio accenseuerunt. Quod præsertim in S. Basilio et aliis qui ἀσκητικὰ scripserunt cernere est; prout alias memini annotare me ad epist. S. Nili 335. Ex hoc usu Pachymeres hoc solutiorem nec irreprehensibilem agendi libertatem ἀδιαφορότητα vocavit.

Αἴτιος p. 482. Quod theologi Latini frequentius *principium* appellant in divinis productionibus ad intra, Græcis passim αἴτιον et αἰτίαν dicunt. Nec vocabulum *causa* usquequaque ab eo usu abhorret. S. Hilarius *De Trinit.* lib. XI. Patrem vocat *causam Nativitatis Filii.* lib. XII, agens de generatione Filii, *Et ex causa*, inquit, *perfecta atque indemutabili nascens necesse est ex causa in causæ ipsius proprietate nascatur.* S. Augustinus **537** lib. *Quæst.* LXXXIII, quæst. 16 : *Quod autem rerum omnium causa est, etiam sapientiæ suæ causa est. Nec unquam Deus sine sapientia, Igitur sempiternæ suæ sapientiæ causa est sempiterna.* Victorinus Afer, *adversum Arium* lib. I : *Æqualis Patri, sed major Pater, quod ipse dedit ipsi omnia, et causa est ipsi Filio ut sit, ut isto modo sit.* Utitur et S. Anselmus et Richardus Victorinus hoc modo loquendi. Quamvis S. Thomas Opusc. contra Cræcos cap. 1, et in Summa 1 p. quæst 33, art. 1, et Eugenius IV, in concil. Florent. (P. 365) in lit. Un. et idem concilium sess. 15, doceant, quod Græci *causam* in Trinitate appellant, a Latinis securius et melius *principium* dici.

Αἰψηρὴ ἀγορή p. 268. Sumptum ex Homero *Iliad.* τ, v. 276 : ὣ ἄρ' ἐφώνησεν, λῦσεν δ'ἀγορὴν αἰψηρήν, qui versus idem repetitur *Odyss.* β, priori loco explicat scholiastes vetus αἰψηρὴν τὴν ταχέως ἀθροισεῖθαν. Ab hoc dissentit Eustathius, dum ad geminum locum *Odyss.* β. pag. 1444 ed. Rom. sic adnotat : Αἰψηρὴν δὲ εἶπεν οὐκ ἐπιθετικῶς, οὐ γὰρ αἰψηρή ἐστιν ἀγορὰ πᾶσα, ἐπιῤῥηματικῶς δὲ μᾶλλον ἀντὶ τοῦ ταχύ· καὶ ἔστιν ὅμοιον τῷ, τότε μοι χάνῃ εὐρεῖα χθών. Vides hic sentire Eusthatium solutam concionem *subitam* dici, eadem sententia quasi scriberetur *solutam subito*, epitheto adverbii munere fungente, ut in illo alio versu, *tunc tellus mihi lata dehiscat*, *lata* ponitua pro *late*. Quod et imitatur Virgilius, dum de lupo ait, *gregibus nocturnus abambulat* ; et de Ænea : *Se matutinus agebat.* Crediderim equidem Pachymerem magis adhæsisse priori sententiæ quæ αἰψηρὴν verum ἀγορᾶς sive

συνόδου adjunctum agnoscit. Is enim toto hac narratione satis indicat se favere patriarchæ Arsenio, et injuste damnatum putasse. Unde σύνοδον a qua damnatus est αἰψηρὴν vocando, visus est indicare voluisse judicium istud ejus præfestinatum et cupide perlatum fuisse, in gratiam imperatoris incumbentis in ultionem duritiei patriarchæ, potius quam ex culpæ merito. Adhibet et alibi hanc quasi proverbialem formulam Pachymeres, ut lib. v, cap. 12, sub finem; ubi cum ambo codd. B et A haberent λῦσαι δὲ λαιψηρὴν ἀγορὴν, manifesto mendo, manu remedium attulimus rescribentes, ut oportuit, λῦσεν δ'αἰψηρὴν ἀγορὴν, ea verba, ut plerumque solet, in occursu abhorrentium a vulgari usu, secure omittente Vaticano codice.

Ἀκάθιστος p. 257. Celebrabatur hoc festum ἀκάθιστον dictum τῷ Σαββάτῳ τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς τεσσαρακοστῆς, ait Rituale Græcorum: hoc est *Sabbato quintæ hebdomatis Quadragesimæ*. Unde apparet quo pertineat illa mentio τῶν συνήθων νηστειῶν τελουμένων. Origines porro institutionis istius festi fuse disseruntur in eodem Rituali. Hæc summa est. Profecto in Persidem adversus Chosroen Heraclio imperatore, Chaganus Mysorum et Scytharum dux, rupto cum Romanis fœdere, **536** ab Occiduis partibus cum numerosissimo exercitu infestus Constantinopolim se admovet, obvia quæque fœde vastans et multa blaspheme in Deum minans. Eodem tempore Sarbarus missus a Chosroe cum copiis validissimis Orientales provincias late populatus et ipse altera ex parte Constantinopolim aggreditur, ferro flammaque passim sæviens. Inde ex composito Barbari ambo terra marique urbem simul oppugnant. Sed cum patriarcha Sergius populum ad fidendum in Deiparæ patrocinio ipsamque invocandam non frustra esset adhortatus, tam manifesta ira Dei in utrumque hostilem exercitum incubuit, ut et terrestres copiæ internecione delerentur, et classis universa exortu procellæ subitæ, ex sinu Ceratis dicto ab substructiones templi Deiparæ in littore ad Blachernas siti, allisa frangeretur. In gratiarum actionem pro tanta victoria populus Constantinopolitanus noctem pervigilavit in laudibus Deiparæ, et anniversaria deinceps religione idem repetens initium dedit huic festo, quod deinde in prennem firmitatem est stabilitum Duplici alio Deiparæ beneficio. Nam cum post annum tricesimum sextum imperii Constantini Pogonati Saracenorum innumerabiles copiæ Constantinopolim toto septennio circumsedissent, evidenti ope imploratæ a Constantinopolitanis in auxilium Deiparæ primum hiemantes Cyzici multos suorum amisere, mox metu in fugam classe acta ad Sylæum [P. 366] ingruente sævissima tempestate submersi cuncti sunt. Postremo sub Leone Isauro Iisdem Saraceni victoriis tumidi, quod Persarum regnum evertissent, Ægyptum, Africam, Æthiopiam, ipsam etiam Hispaniam incursionibus vastassent, cum mille octingentis navibus Constantinopolim oppugnantes, jam jamque ut sperabant capturi, Deiparæ suam urbem tuentis ope contriti sunt, primum plus quam viginti millibus ipsorum a Bulgaris cæsis, deinde fœdissimo ad Sosthenium naufragio classe maxima ex parte deleta: denique sæva fame ipsorum reliquiis usque ad esum humanorum cadaverum, quin et stercorum, adactis dum tot mala pauci superstites fungientes cum residuis navigiis per Ægæum currunt, immissa divinitus grandine ardenti, cujus fervor picem qua tabulæ navium agglutinabantur liquefecit, cum sua ibi omnes classe perierunt, tribus tantum navibus ad cladis indicium domum reversis: Διὰ ταυτα (subjicit idem auctor) τὰ ὑπερφυῆ θαυμάσια τῆς πανάγνου καὶ θεομήτορος τὴν παροῦσαν ἑορτὴν ἑορτάζομεν. Ἀκάθιστος δὲ εἴρηται, διότι ὀρθοστάδην τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὸν ὕμνον τῇ τοῦ Λόγου μητρὶ ἔμελψαν, καὶ ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις οἴκοις καθῆσθαι ἐξ ἔθους ἔχοτες, ἐν τοῖς παροῦσι τῆς θεομήτορος ὀρθοὶ πάντες ἀκροώμεθα· hoc est: *Propter hæc omnio tam admiranda a castissima Dei Genitrice opera patrat præsentem diem festum celebramus. Acathistos vero, quasi carens sessione, dictus est, quod populus tota nocte stando hymnum Deiparæ concinat, quodque cum* **539** *in aliis ædibus ex more sedere liceat, in istis divinæ Matris erecti omnes stantes auscultamus.*

Ἀκτουάριος p. 530. Quare hic Cabasilas præ cæteris intellexerit imminere mortem agrotanti Augusto, non aliam comminisci verisimiliorem causam queo, quam quod huic ex officio incubuerit peculiaris cura τοῦ νοσηλεύειν καὶ νοσοκομεῖν imperatorem morbo laborantem, intima, inquam, et quæ tale tempus postulat, febrienti corpori ministeria exhibendi. Cur porro talem ministrum ἀκτουάριον Pachymeres vocet, non facile occurret præoccupatis opinione communi, quam secutus Casaubonus, notis in Trebellium Pollionem, reprehendit Præonium Græcum interpretem Eutropii, quod quam in lib. IX Brevarii Eutropiani, ubi de Victorino agitur, Latine scriptam repereral *actuarii* vocem, ipse Græca ὑπομνηματογράφου non reddiderit, sed propriam eam viri nomen putaverit, in quo secundo sine dubio Pæonius peccavit. Est enim ille ex auctoris mente *actuarius*, ut ex Aurelio Victore et Trebellio Pollione, quos Eutropius exscribit, clarissime patet non proprium personæ, sed appellativum vocabulum, vitæ genus et conditionem exprimens. De cætero erraturum contendo fuisse Pæonium, si ὑπομνηματογράφον pro actuario posuisset, errorem eorum qui speciem pro genere usurpant. Quantum enim ex multis colligens autumo, actuarii universim dicuntur, qui ministeria humiliora usus quotidiani opus his habentibus adhibent, quales servi plerumque veteribus erant, unde non usque adeo imperite idem Pæonius δούλου vocem ἀκτουαρίῳ adjunxit. Sub hac universalitate familiarium administrorum puto comprehensos commentarienses, ὑπομνηματογράφους, sed et

νοσοκόμους infirmorum curatores et chirurgos et horum in quavis vitæ necessitate aut commoditate subadjuvas. Qualium cum plurimam esse oporteret copiam in obsequio castrorum Romanorum, ex iis fuisse non parva ex parte conflatum arbitror actuariorum corpus, quod Aurelius Victor illam ipsam Victorini tyranni per Attititianum quemdam actuarium, cujus ille uxorem stupraverat, procuratam cædem memorans, describit his verbis: *Tantum actuariorum, quorum loco Attititianus habebatur, in exercitu factiones vigent, ut arduum petentibus malitia patraretur. Genus hominum, præsertim hac tempestate, nequam, venale, callidum, seditiosum, habendi cupidum atque ad patrandas fraudes velandasque quasi a natura factum, annonæ dominans, eoque utilia curantibus et fortunis aratorum infestum, prudens in tempore* [P 367] *his largiendi quorum væcordia damnoque opes contraxerit.* Hæc Aurelius Victor; quæ cuncta ὑπομνηματογράφοις, amanuensibus aut exceptoribus eorum quæ dictantur, convenire qui dixerit, næ is milites Romanos fecerit nimis literatos: tum præterea laboravi in expedienda ratione, cur id genus *annonæ dominaretur?* quam verisimillimam **540** reddat, qui panifices, pistores, opsonatores, caupones, coquos, propolas, pincernas, castrorum frumenti menstrui dimensores, et cæteros id genus ad inserviendum militantibus auctoratos, in istum numerum compegerit. Ego vero non parvam talium ministrorum partem fuisse arbitror ægrorum aut morbo aut vulnere corporum curatores, chirurgos, pharmacopœos, valetudinarios; qualium assectari solitam exercitus Romanos numerosissimam multitudinem ex officio et publicis impensis extra omnem dubitationis aleam est. Atque adeo ex hac observatione puto lucem affundi ad intelligendum locum quemdam in Novella Justiniani CXVII, ubi præscribens imperator qua certitudine debeat mulieri mors viri ejus militatum profecti constare, ut rite possit ad alteras nuptias transire, decernit, *siquidem in scholariorum classe vir ille meruerit, a primis scholæ in quam scriptus fuerat, et insuper ab* actuario, hoc est, ut opinor, a chirurgo vel valetudinario ministro, qui videlicet ei morienti astiterit, *testimonium jurejurando firmatum reddi de ejus morte.* Verba legis hæc sunt: Εἰ δὲ σχολάριος εἴη ἐκεῖνος οὗ περὶ τελευτῆς ἡ ἀμφισβήτησίς ἐστι, παρὰ τῶν πρώτων τῆς σχολῆς καὶ ἀκτουαρίου etc. Hosce generatim actuarios militarium nomine designatos a Trebellio Pollione crediderim equidem, dum in libro *De triginta tyrannis* de Victorino, cujus supra memini, sic scribit: *Solus Victorinus in imperio remansit, qui et ipse, quod matrimoniis militum et militarium corrumpendis operam daret, a quodam actuario, cujus uxorem stupraverat, composita factione Agrippinæ percussus*, etc. In his Trebelli: verbis alterutram istarum vocum *militum et militarium* superfluam esse putavit Casaubonus, jure in hoc a Salmasio repre-

A hensus. Qui ipse Salmasius dum subjicit *militares* dici eos qui missionem a militia acceperant, ut consulares dicuntur qui consules fuerant, mihi quidem non persuadet rem ita semper habuisse, etsi non negem aliquando id usu venisse. Non credo, inquam, quoties apud quemlibet scriptorem *militaris* aliquis dicitur, toties intelligi militem emeritum. Nam sæpe militaria ea vocantur quæ ad milites pertinent, ut arma et vestimenta et equi, et calonum, lixarum, institorum, qui castra frequentant ut militibus inserviant, militaris turba dicitur. ¡Quidni ergo qui militibus quocunque nomine ministrant, quales erant actuarii, ut ostendimus, militares dici potuerint? Sane ita vocem illam usurpatam a Pollione, attentius verba ejus **B** perpendenti patet. Quia enim dicturus erat necis causam Victorino fuisse uxorem actuarii stupratam, præmittere illum opportuit non militum solum sed *tuilitarium* etiam, hominum quovis offi:io militiam sequentium, ex quo genere *actuarii* erant, matrimoniis corrumpendis eum operam dedisse. Quare *militarium* vox ad paulo post inductam *actuariorum* mentionem digitum intendit. Hæ mihi fuere suspicandi causæ, Cabasilam **541** cujus hic meminit Pachymeres, νοσοκόμον et valetudinarium curatorem Michaeli Palæologo moribundo adhæsisse; cui cum intima ejus temporis admoveret ministeria, facile signa mortis instantis observare potuerit. Tales enim imperatoribus Constantinopolitanis per hæc tempora ministrare consuevisse, qui actuarii nomine in Palatinæ dignitatis honorem evecto in **C** aula versarentur curandæ Augustorum valetudini, docet nos locus Georgii Acropolitæ in *Hist.*, p. 34, ed. Reg.: Ἀντιλέγει δὲ τοῖς λεγομένοις ὁ ἰατρὸς Νικόλαος, ἀνὴρ ἥκιστα μὲν φιλοσοφίας μετασχὼν, ἄκρος δὲ τὴν οἴκειαν τέχνην, καὶ μάλιστα τὴν διὰ πείρας γινωσκομένην. Πάνυ δὲ οὗτος ἠγαπᾶτο τῇ βασιλίδι, ἀκτουαρίου δὲ εἶχε τιμήν. En Nicolaus medicus in arte sua excellens, et præsertim ejus praxi atque usu dexter, in obsequio erat Irenes Augustæ actuarii dignitate: quidni parem operam, pari auctoramento tituli, Michaeli Augusto memoratus hoc loco Cabasilas navaverit?

Ἀλλάγια p. 310. [P 368] Hic vocem ἀλλαγίοις Vaticanus interpolator, ut solet quando non intelligit, omitit. Ne quæramus originem hujus vocabuli **D** in Græca lingua, deterret auctor ipse, qui non obscure indicat peregrinum id esse et usu illic vulgari militum plerumque exterorum tritum. Ego donec verisimilius aliquid afferat quispiam, suspicor Gallicum esse aut deformatum ex Gallico. Nam Galli sive Franci, ut notissimum est, permulti ab annis ferme ducentis occasione sacrarum expeditionum in illis partibus militaverant. Hi porro cum soleant sedes ad hibernandum attributas militibus in pagis aut oppidis *allogiamenta* sive *allogia* vocare (hodie dicunt *les logemens de gens de guerre*), ea Pachymeres unius litteræ mutatione allagia vocaverit. Res autem satis suadet ipsa, ista corpora

diversi generis militum contuberniis et hospitiis fuisse divisa, ita ut Paphlagones verbi gratia uno in oppido stationem haberent, Thraces in alio, Phryges, Macedones, Mysi, Cares et reliqui similiter, atque adeo tot essent corpora quot allogia sive hospitia aut loca hibernis attributa, unde invaluerit ut ipsæ illæ legiones *allogia* sive *allagia* dicerentur. Hæc si minus cuipiam arriserint, remittam equidem ejus causa non gravate de origine ac notatione: de notione quidem vocis vereor ut possim, cum ejus auctorem habeam idoneum. Georgius Acrop. c. 59. *Hist.*, p. 66 ed Reg., de quodam Constantino Margarite, primum dicit fuisse illum ἄρχοντα ἀλλογίου αὐτοῦ. nimirum imp. Theodori; tum pag. sequente id ipsum explicans ait; Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος ἄρχοντα τῆς αὐτοῦ κατωνόμακε τάξεως. Constantinum Margaritem quem ante dixerat ἀλλαγίου βασιλέως ἄρχοντα, nunc vocat ἄρχοντα τῆς τάξεως βασιλικῆς. Igitur idem τάξις et ἀλλάγιον. Τάξεις autem et τάγματα legiones aut cohortes Græcis dictas quis nescit (1)?

542 Ἀλβανῖται p. 257, Agit de vicinis Dyrrhachio populis, aut potius suburbanis rusticis. Albanorum regionem in Macedonio Ptolemæus agnoscit. Porro antiqua Macedonia postremis hisce Orientalis imperii senescentis temporibus in quatuor divisa partes priscum nomen in sola mediterranea retinuerat. Pars vero ejus confinis Dalmatiæ et Illyrico Albania jam tunc, uti et hodie, appellabatur; ubi erat Dyrrhachiensis civitas, cujus casus terræ motu eversæ hic memoratur. Ex Albania porro recte gentile nomen formatur Albanitæ.

Ἀμηραλῆς p. 508. Videtur usurpare ἀμηραλῆ ut proprium viri nomen, quanquam et videri possit appellativum vocabulum dignitatis, præfectum maris indicans; cujus et notionis et vocis usum satis celebrem apud hos scriptores Neogræcos quivis in iis versatus novit, et docet Meursius verbo Ἀμηράλιος et Ἀμηρᾶς. Ego sine præjudicio rem integram in medio relinquo, exprimens in versione Latinis litteris eam ipsam vocem, quam lector pro suo arbitrio vel proprie vel appellative sumere poterit.

Ἀναδέχεσθαι καὶ ἀναδοχή p. 256. Hoc loco duas [P 369] illas voces ἀναδοχῆς et ἀναδέχοιτο peculiari quadam usurpari ecclesiastica notione, facile attentius omnia circumspicienti patet. Videtur autem prius vocabulum ἀναδοχῆς in eo hic significatu poni, ut indicet absolutionem sacramentalem in tribunali confessionis arcanæ impertiri pœnitentibus solitam a sacerdote jurisdictionem ad id ordinariam vel delegatam habente. Similiter verbum ἀναδέχεσθαι exprimit actionem ipsam sacerdotis absolventis. Continet autem posterior pars hujus sententiæ rationem prioris: ideo enim scribit auctor increpitum Josephum quasi absolvisset in foro conscientiæ Augustum contra voluntatem patriarchæ; quod postquam excommunicaverat Augustum patriarcha vetuisset nominatim ne etiam ejus confessarius Josephus ipsum arcano confitentem deinceps audiret aut absolveret. Id tamen sibi fuisse prohibitum negabat Josephus. Sane scimus dissimulando permisisse patriarcham ut Augustus, licet a se interdictus sacris, aliqua tamen participatione sacrorum uteretur; ut distincte Pachymeres refert, inconsequentiam ejus facti excusans, l. III, c. 14. Quare fieri potuit ut et in relinquendo illi usu libero confessionis arcanæ conniveret, non interdicendo Josepho ejus confessario ne ipsi pœnitentiæ sacramentum privatim ministraret. Vide quæ adnotamus verbo πνευματικός.

Ἀναφορά p. 375, Ἀναφορά hic sonat *prolationem*, ut alibi προφορά. Notum enim προφορικὸν λόγον opponi ἐνδιαθέτῳ apud Græcos, ut apud Latinos opponitur sermo voce prolatus mente concepto. Videri etiam potest adhibita vox quæ propter compositionem ex præpositione ἀνά, repetitionem aut resumptionem significante, innueret istam pronuntiationem inter **543** sacra publicam nominis papæ non nunc primum institutam, sed cum olim ante schisma fuisse usitata, nunc restitutam.

Ἀνέμα πύργος p. 378. De Joanne Vecco agit. Turris hæc Anemæ, quæ, ubi et unde sic dicta sit, docet Anna Comnena, l. XII *Alexiadis*, p. 364, ubi postquam deprehensam Michaelis Anemæ in imperatorem Alexium conjurationem retulit, et se ipsam curasse decretæ ipsi in pœnam excæcationis gratiam damnato fieri, subdit ductum eum fuisse in turrim prope palatium ædificatam, et ibi habitum in custodia. Ascribit deinde hæc verba, quæ indicant isti deinceps loco *turris Anemæ* appellationem adhæsisse. Οὔπω δ' οὗτος τῆς εἱρκτῆς ἠλευθεροῦτο, καὶ τὸν Γρηγόριον αὖθις ἡ τοῦ Ἀνέμα εἶχεν εἱρκτή. Πύργος δ' ἦν τις τῶν ἀγχοῦ τῶν ἐν Βλαχέρναις διακτόρων διακειμένων τειχῶν τῆς πόλεως, ὁ τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενος, ὥσπερ τι λάχος τὴν ἐπωνυμίαν ταυτηνὶ κληρωσάμενος διὰ τὸ πρώτως τὸν Ἀνεμᾶν σιδηρόδετον δέξασθαι ἐπὶ πολὺν ἐν αὐτῷ χρονοτριβήσαντα χρόνον. Hæc ibi Anna; quæ sic olim vertimus: *Nondum is eo carcere liberatus fuerat, cum alium hospitem Gregorium hæc quæ prius Anemæ fuerat unius custodia excepit. Turris autem erat una quædam ex iis quæ per mænium civitatis partem Blachernarum regiam proxime spectantem certis intervallis dispositæ sunt. Ea insignem ex eo quem narramus eventu appellationem in omne tempus propriam nacta est: turris jam passim Anemæ vocata, propterea quod Anemam ferro vinctum primum acceperit diuque tenuerit.*

Ἀνεμοπύλαι p. 410. De Icario ait fuisse illum κατάρχοντα νήσου μεγίστης ἣν ἀνεμοπύλας ἔθος τοῖς ἐκεῖ καλεῖν. Non esse hoc nomen illius insulæ vulgare ubique, docet ipse auctor, dum ab incolis id proprie usurpari solitum admonet. An verum et omnibus notum hujus insulæ nomen Lipara fuerit,

(1) Cf. Possin. Glossar. alterum (Andronic.) v. Ἀλλαγή extr.

quæ septem aut,ut alii, decem Æoliarum insularum maxima et unica inter omnes habitata fertur, [P. 370] viderint peritiores. Ego ἐπέχω, quoad indicium occurrerit certius. Si hoc sit, apparet causa cur hanc insulam Pachymeres μεγίστην *maximam* dixerit, licet nec Cretæ nec Siciliæ comparabilem respectu videlicet ad sex aut novem Æolias minores.

Ἀντίδωρον p. 561. Rursus de eodem p. 407. Erat hic merus, non consecratus aut in Christi corpus conversus panis, qui cunctis promiscue inter sacra in ecclesia distribuebatur apud Græcos, uti et apud Latinos, ritu hodieque vigente, dictus ἀντίδωρον, quod vice sacri doni Eucharistiæ, dispositione, quam exquisitissimam Christi corpus requirit, non præparatis, ministraretur. De hoc fuse et erudite Jacobus Coar Ord. Præd., Notis ad Euchológ., p. 154, quem vide.

Ἀντιχανονία p. 561. Hanc vocem a Pachymere P. 373 usurpatam ad significandum illegitimum, irregularem et sacris **544** canonibus contrarium usum, conjectura divinavi, cum codices omnes ibi manifestissime corrupti aliter nec intelligibiliter eum locum exhiberent. Advertam æquum animum prudens lecter et judicet. Isto quod indicavi capite libri v disserens imperator apud patriarcham et synodum de concilianda inter Ecclesias Latinam et Græcam pace, enumerat capita de quibus conveniendum esset, ut pax illa coalesceret; et contendit demonstrare nullum eorum tale esse a quo admittendo abhorrere quisquam debeat metu culpæ consciscendæ. Primum enim λειτουργεῖν τε καὶ μνημονεύειν, quibus verbis, prout ea suis locis in hoc Glossario enarramus, significavit, priori quidem admittere Latinos in communionem sacræ Liturgiæ, hoc est eam ipsis præsentibus et communiter orantibus non aversari celebrare, altera vero mentionem papæ facere publicam in liturgicis precibus: ea, inquam, ambo esse licita evicisse sibi visus est auctoritate Manuelis patriarchæ cum sua synodo et Joannis ducæ imperatoris, quos missa legatione illa ultro promisisse papæ, si abstineret a juvandis Latinis qui Constantinopoli tunc potiebantur, ostendit ex codice Ecclesiæ ad fidem ejus rei gestæ faciendam prolato. Demonstrat deinde eorumdem auctoritate Latinos propter additionem in Symbolo non esse habendos hæreticos, cum illi nihil tunc aliud a Latinis exegerint, nisi ut additamentum istud a Symbolo tollerent, nihil prohibentes quominus in cæteris scripturis id retinerent et legerent; quod ostendit doctrinam ipsam ac dogma nequaquam ipsis displicuisse, ac consequenter crimen hic hæresis, judicio eorum, non fuisse. Hanc puto esse sententiam illorum verborum, alioquin hujus scriptoris more ac peculiari genio sane perplexorum: Πῶς μὴ κατηγοροῦντες ὅλως ἀσεβείας (huic voci Vaticanus substituit αἵρεσιν, non male) τοὺς Ἰταλοὺς, ἠξίουν παραιροῦντας τὴν προσθήκην τοῦ συμβόλου, ἐν ταῖς λοιπαῖς ἀνάγραπτον ἔχοντας, συν- A διιέναι τοῖς πεφρασμένοις (ita clare ambo codices optimi B et A, cum fragmentum a Petavio editum πεφραγμένοις legat) ἀναγινώσκοντας. Hæc sic ad verbum sonat: *Ut omnino non accusantes impietatis sive hærescos Italos, petierint, sublato modo additamento e symbolo, in reliquis scripturis id conscriptum habentes, simul efferre cum aliis quæ ex iis chartis pronuntiando legerent.* Hanc plane sententiam, Paulo claribus duntaxat verbis, interpretatio ejus capitis nostra exprimit. Transit denique ad demonstrandum nihil esse illiciti in admittenda commemoratione nominis papæ in liturgicis precationibus Græcorum. Et de hoc capite sic loquitur in codice Barberino: Τινὰ δ' ἔχειν τὴν κοινωνίαν ἡ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος, ὅπου B γε καὶ μὴ πάππας ὄντας τοὺς ἄλλους ἀνάγκη μετέχειν τοῖς ἐκκλησιάζουσι συνισταμένους λειτουργοῦντος τοῦ ἱερέως, καὶ τὴν Τριάδος χάριν παραδιδόντος κοινῶς. Allatianus in hoc tantum discrepat **548** quod articulum præpositivum τήν ante vocem κοινωνίαν non habet; uti neque editio Petaviana. [P. 371] Porro cubare in mendo verba illa ἔχεν κοινωνίαν vel τὴν κοινωνίαν inde madifestum est, quod infinitivus ἔχειν non potest cohærere, salva syntaxi, cum nominativo ἀναφορὰ, qui sequitur. Unde sine dubio Pachymeres scrpserit ἔχει in præsentis indicativi tertia persona. Quid ergo illud ν redundans in omnibus exemplaribus, in Barberino vero omnium optimo præterea articulis τὴν; quid hæc, inquam, aliud dixerim quam vestigia in apographis adhuc exstantia archetypæ scripturæ? Auctor videlicet C sic initio scripserit, τίνα δ' ἔχει ἀντιχανονίαν: pro quibus exscriptores perperam posuerunt τίνα δ' ἔχειν κοινωνίαν, securi σολοικισμοῦ et perturbationis inextricabilis in quam tota sententia per istud ipsorum παρόραμα implicata remanet; ut nihil dicam de tædiosa repetitione ejusdem nominis κοινωνία altero statim post versu, et quidem sensu insulsissimo. Quid enim magis ἀσυλλόγιστον fingi potest quam hoc modo argumentari: *Quam enim habet communionem prolatio nominis, cum alios qui papæ non sunt necesse sit participare communioni?* etc. Non me fallit videri alicui posse vocem κοινωνίαν priori loco positam usurpari in ea notione qua κοινὸν interdum *immundum* sonat, ut significet *labem ac maculam*, sententia jam utcunque tolerabili, D sed quæ non tollit verisimilitudinem longe majorem emendationis nostræ, ad quam ideo non dubitavi conformare editionem. Si quis quærat quomodo Vaticanus codex hunc locum expresserit, sciat totum omisse: sic plerumque, cum quid ambigui occurrit, defungi solitus.

Ἀντιλλάξας p. 140. Agit de militibus Cæsaris insidiantibus urbi Constantinopolitanæ, quam improvisio intercipere parabant, summo propterea silentio agentes, ne responsantibus e muro quibusdam proderentur. Codd. B et A cum simplici λ scribunt, Vatic. alterum λ addit. Audio in vulgari Græcis hodie usitata lingua ἀντιλλάξας dici pro ἀντηλλάξας

ab ἀνταλλάττω. noto jam vocabulo ; quod fortasse noster expresserit more populari. Si minus hoc placet, reponi posset ἀντικλαξάντων ab ἀντικλάζω quasi ἀντικλάγγω.

Ἀντιστατικῶς. p. 480. Habebat, ut apparet, in animo hæc scribensPachymeres locum Hermogenis περὶ στάσεων, ubi explicans quod sit ἀντίστασις scribit : Γίνεται ἀντίστασις ὅταν ὁμολογῶν ὁ φεύγνω πεποιηκέναι τι ὡς ἀδίκημα ἀνθιστᾷ ἕτερόν τι εὐεργέτημα μεῖζον δι' αὐτοῦ τοῦ ἀδικήματος πεπραγμένον. Hoc est : *Fit* ἀντιστατικῶς *sive comparatio, quando reus confitens se fecisse aliquid quod maleficium vocetur, opponit ex adverso majus aliquod beneficium cujus auctor fuerit maleficium illud committendo.* Veluti cum peregrinus accusatos quod contra leges murum urbis conscenderit, fatetur id a se factum, sed addit se hoc agendo servasse civitatem, repulsis hostibus, qui tunc **546** nullo civium sentiente murum infesti scalis admotis superaverant. Hinc patet qui velit hoc loco noster, dum ait pacem ab Ephesino et aliis ἀντιστατικῶς duntaxat admissam, confitendo nimirum eam malam esse,sed majorum malorum vitandorum causa recte toleratam arbitrari. In quo detegitur ultimus receptus schismaticæ contumaciæ, et declaratur quam parum sincera fide plerique tunc Græcorum istam cum Latina Ecclesia concordiam sint amplexi.

Ἀποστολή p. 424. Inter causas quæ imperatorem Palæologum moverunt ad absistendum cœpta oppugnatione Galatæ obsidionemque solvendam, enumerat sparsam famam auxiliorum a sede apostolica jam submissorum obsessis validorum et jam [P. 372] adventantium ; ἀποστολή igitur hoc loco nihil aliud quam sedem apostolicam Romanam sonat

Ἀπόφασις p. 268. Denuntiarunt patriarchæ damnationem ipsius et depositionem judicio synodi decretam. Unde intelligitur in titulo cap. sexti,qui sic habet: Ὅπως συναχθέντων τῶν ἀρχιερέων τὸ τέλειον μήνυμα καὶ ἐπὶ τούτῳ ἡ ἀπόφασις γέγονε, vocem ἀπόφασις damnationem sonare. Scio non esse hanc vulgarem hujus vocabuli notionem. Tamen aliquid simile significare interdum,ostendunt loca classicorum auctorum, vulgaribus etiam lexicis relata. Mihi sufficit Hesychius,apud quem lego: Ἀπόφασις, κρίσις, ψῆφος, δίκη Et vetus lexicon anonymi editum a Vulcanio : Ἀπόφασις, sententia.

Ἀπροσποιοῦμαι p. 496. Verbum istud alibi non reperi. Et Vaticanus, ut solet in obscuris, et hoc et comma cum eo totum omisit.Cæterum hujus notio ut contraria τῷ προσποιοῦμαι debet, opinor, accipi. Notum autem non quid προσποιεῖσθαι sit,assumere, adjungere, admovere sibi ; ut solent principes eos quo sua gratia dignos putant. Ergo ἀπροσποιεῖσθαι erit excludere ac rejicere. Quod huc belle quadrat, ut Acropolita favore ac familiaritate imperatoris significetur excidisse.

Ἅρματα In notione vocis ἅρμα qua currum designari sciunt omnes, innovasse recentiores Græ- A cos aliquid, et allini sibi Latinorum usu passos esse ut armaturam et instrumenta inferandi aut propulsandi vim ea significarent, docet Thomas Magister id reprehendens his verbis : Ἅρμα ἐν ᾧ οἱ ἵπποι ζεύγνυνται. Οἱ δὲ ἐπὶ ὅπλων λαμβάνοντες οὐ καλῶς χρῶνται. Percrebuit id tamen satis, ut adversus ejusmodi censuram tueri se quispiam exemplis queat. Omitto quæ testimonia ejus notionis refert Meursius, quæque apud scriptores etiam non usquequaque barbaros facile occurrent. Admoneo tantum Pachymerem, utcunque alias antiquarium, hujus εωτερισμοῦ teneri manifeste. Duo ejus annotavi loca in quibus vocem ἅρματα si quis currus interpretaretur, ab ejus mente aberraret. P. 434, sic scribit de Joanne duca imperatore : Κατωχύρου τὰ B φρούρια σίτῳ καὶ ἅρμασιν. **547** Specie ipsa prima apparet complecti eum duo maxime necessaria præsidiariis arcium, alimenta et arma. Si quis tamen contentiosior currus etiam in apparatu tuendarum arcium non inutiles interdum aut etiam ad convectionem commeatuum necessarios hic memoratos velit, næ huic extorquebit pertinaciam quod ibidem mox περὶ ἁρμάτων dicitur, ea esse ex eo genere rerum cujus nunquam affatim utentibus sit : unde mox additur, id reputantem illum imperatorem jussisse addi catalogis gratis suppeditandraum e fisco militi rerum arma omnis generis et usus ; ubi in Græco ex vox ὅπλα manifeste ut synonyma τοῦ ἅρματος prius memorati posita. Clarissime etiam eadem vox ἅρματα pro ὅπλα usurpata reperitur. p. C 419, ubi Pachymeres ait Nenetos aliquando ditiores splendidioresque Genuensibus fuisse, a quibus, vice rerum humanorum, postea divitiis et cultus magnificentia superati sint. Ergo priorem illam Venetorum magnificentia memorans, ait eorum συνέδριον hoc est proceres, patricios, ex quibus in ea urbe senatus constant, πλούτῳ καὶ ἅρμασι καὶ παρασκευαῖ ἁπάσαις Genuensibus olim præstitisse. Hic ne ἅρματα currus interpretemur, prohibet, si nihil aliud, certe situs urbis Venetæ ad maris æstuaria sic positæ ut cymbis per eam, non rhedis commeetur. Quare ridiculum faceret Pachymerem, qui eum dicere juberit senatores olim Venetos in sua urbe specie rhedarum et magnificentia curruum copias ostentasse. Ut omittam ex aliis hujus historiæ locis, [P. 375] quod alibi observo, apparere, ne in urbi- D bus quidem in plano et sicco ædificatis, iisque regiis, frequentem ea tempestate curruum, rhedarum aut essedorum, splendide præsertim ornatorum, usum fuisse. Ergo sine dubio πλούτῳ καὶ ἅρμασι *divitis et armis* vertendum fuit. Nimirum armis pretiose ornatis instructi gaudebant apparere, more a Satyrico laudato, dum adducit ex heroicis temporibus exemplum cujusdam gemmis non ad ornanda pocula, ut Virro quidam faciebat, ut soliti, sed eas in vaginæ fronte ponere, hoc est in capitulo, conspicuo videlicet loco, ostendare : alludit enim illud Virgilii *stellatum jaspide fulva* ensem Ænea tribuentis. Sed hæc ἐν παρέργου μέρει. Summa sit, ἅρματα in his

duobus Pachymeris locis pro ὅπλοις positum, et arma Latina notione designare, nec ad currus nisi absurde referi posse (1).

Ἀρπιδὼν p. 293. Αὐτὸς πέμψας καὶ ἀρπεδόσιν ἐνδεῖσθαι παρασκευάσας. Hæc licet in contextu disjuncta sic aptanda sunt. Significat Germanum patriarcham valida ad ipsum throno dejiciendum conflata factione, persuasum supina credulitate studere sibi imperatorem quam maxime, confidenter indicasse ipsi opus sibi esse donativis, quibus spargendis adversantium reconciliaret animos. Quam ad rem, in dissimulatione persistens 548 Michael Augustus, nummos ei æreos argenteosque misit, quos dum solemnis litaniarum pompa in festo Palmarum procederet, patriarcha jactaret in confertam plebem. Hæc dona vocat noster ἀρπεδόνας, quæ vox proprie significat lineas aut funes hamo præfixos, quibus pisces escæ inhiastes infixæ avide voratis capti trahuntur in piscantis manum. Atque haud scio an non propterea lineam divitem hujusmodi gratuitas rapinas in plebem ambitiose sparsas alicubi vocaverit Martialis, quod his velut lineis piscatoriis, sed aureis et amabilioribus, hominum studia et voluntates capiantur. Quanquam nec ignoro nec improbo quæ alia eruditi interpretes in eum locum commentantur.

Ἀρχή p. 17. Sententia loci exigit ἀρχήν hic vocari aulam sive comitatum imperatoris, aut urbem imperii sedem.

Ἀτηρόν p. 150. Pro ἀτηρόν hoc loco Vaticanus codex scribit λυπηρόν: notius id enim. Noster videlicet veterum scriptorum abstrusiora vocabula libentius usurpat. Hesychius ἀτηρόν exponit βλαβερόν. Inde fit ἀταρτηρός per epenthesim, vox Homero Hesiodoque frequentata. Eustathius ad Iliad. α originem vocis ἀτηρόν ducit a nomine ἄτη noxa, calamitas, damnum. Cave obtemperes Constantino in Lexico jubenti pro ἀτηρός rescribere ἀτειρής. Quæ mihi causa fuit hæc hoc loco admonendi, alioqui tacituro de voce ἀτηρός, ut ex vulgari veteris Hellenismi notitia satis perspecta.

Ἀττάλλειν p. 44. Agit ibi loquens Muzalo de puero Joanne Augusto; quem eo subditis amabiliorem videri debere ait, quod per ætatem adhuc simplicem, sine fuco, puerili securitate operetur. Est ἀττάλλειν, inquit Eustathius ad *Iliad.* δ, ἐκ τοῦ ᾄττειν καὶ ἅλλεσθαι. Quod idem repetit ad *Iliad.* ε, addens ob euphoniam dempto uno τ scribi ἀτάλλειν, quod tamen Noster hic non est secutus. Sonat autem id verbum movere ac proferre se libere in omnem partem, naturæ indulgendo, citra metum aut respectum; quod et bestiarum est et puerorum, quos nondum ratio compescit. Vocabulum plane Pachymeriani genii, priscum populariter loquentibus musitatum, e scholiastis poetarum in historiam intextum: qualibus hic auctor delectatur.

A [P. 374] Αὐθεντοπουλεύειν. Puer princeps aut regnantis filius parvus, cum procedente in primam pueritiam infantia comitatum natalibus congruum accipit et ministerio ac satellitio circumdatur, αὐθεντοπουλεύειν dicitur Græciæ recenti, cujus usu vox ποῦλος ὑποκοριστική est. Ut ergo αὐθέντης dominum, ita αὐθεντόπουλος parvum dominum sonat. Hinc intelligitur quod scribit Noster, p. 24, de Muzalonibus tribus fratribus Theodoro imperatori charis, quod ei, cum primum puer familiam principalem habere cœpit, in ephebos honorarios datis fuissent. Ἄνδρας οὐκ εὐγενείας μὲν μετέχοντας τὸ παράπαν, εἰς παιδοπούλους δὲ αὐθεντοπουλευομένῳ τεταγμένους αὐτῷ.

549 Αὐτοπρόσωπον ἀντιφάρμακον p. 212.
B Proverbium indicans efficaciam præsentiæ in tractandis negotiis, præsertim reconciliationum, quæ longe citius et facilius a coram affante et os ac vultum notum exhibente transiguntur quam ab absente per litteras aut internuntios. Hoc adagium in vulgatis collectionibus nondum reperi.

Ἀψικορέω p. 298. Verbum hoc ab alio usurpatum videre non memini. Tamen ex vulgata notione vocabulorum ἀψίκορος et ἀψικορία Platoni, Plutarcho et Luciano tritorum, facile intelligo recta analogia formatum verbum ἀψικορεῖν, quod sonet in satietatem cito venire rei aut personæ alicujus. Perapte ad sententiam loci, quo significatur cito pertæsum imperatori Germani patriarchæ, quem paulo ante tanto studio promoverat.

Βαρβάρα p. 270. Res indicat regionem quamdam
C aut partem Constantinopolitanæ urbis aut suburbiorum ejus Barbaram dictam, forte a vicino templo S. barbaræ martyri dicato. Sane Constantinopoli fuisse templum celebre S Barbaræ nomine, docet Petrus Gillius, l. II, c. 2 Topographiæ Constantinopol., quod videtur collocare in prima regione. Quia vero hoc κελλόδριον, de quo hic agitur, dicitur fuisse mirifici Nicolai, hoc est ei dicatum et ex eo nuncupatum, suspicari licet proxime illud adhæsisse templo in honorem ejusdem S. Nicolai a Justiniano olim extructo, ut refert Procopius, l, I *De ædificiis*, c. 6.

Βαρδαρειῶται p. 321. Corrigenda forte sit hujus vocis scriptura, mutato ει in ι, ex Codino, c. 5, ubi postquam Bardariotarum vestitum et ministe-
D rium explicuit. de iis hæc subjungit: Τούτους πάλαι Πέρσας κατὰ γένος ὁ βασιλεὺς μετοικίσας ἐκεῖθεν εἰς τὸν Βαρδάριον ἐκάθισε ποταμόν, ἀφ' οὗ καὶ Βαρδαριῶται καλοῦνται. *Hos genere Persas imperator inde translatos constituit prope Bardarium amnem, ex quo Badariotæ vocantur*. Bardarum hunc amnem appellat Anna Comnena, l. I, p. 18, ubi eum describit et in Thessalia collocat, uti et noster eum memorans l. I, c. 10. Eum Nicetas initio l. III videtur Ἄξιον Axeum vocare. Verisimile est Pachymerem, cum Βαρδαρειώτας scripsit.

(1) Cf. Glossar. alterum v. Ἀρματοφυλάκιον.

id gentile nomen non ex Bardario Codini, sed ex Bardaro Annæ formasse; unde recta analogia Βαρδαρεύς et Βαρδάρειος fluere possunt. Utut sit de vocabulo, de re ipsa constat, gentem hanc origine Persicam, domicilio Tessalam, ab imperatoribus Bizantinis aut etiam proceribus horum consanguineis adhiberi solitam ad certum genus satellitii propriis insignibus distincti, eo ferme modo quo principes Europæi hodie Helvetiis utuntur.

[P. 275] Βασιλογραφεῖον p. 492. Ita codd. omnes, etiam Vaticanus. Unde intelligendum crimen libelli contra imperatorem scripti, lecti, habiti peculiari vocabulo βασιλογραφεῖον fuisse vocatum, et ei mortis pœnam constitutam.

550 Βεβράναις p. 492. Ita concorditer tres codd. nisi quod Vat. ad βεβράναις addit συμπίσσῃ, omissa voce οὖσι. Voluit, opinor, ponere σὺν πίσσῃ, ut significaret picem additam membranis urendis supra caput Caloidæ; qui sic capillis flamma applicata correptis excæcatus miser est. Βεβράναις puto dictum pro μεβράναις ex voce Latina *membranæ*: quid enim aliud suspicer? quin nisi me deterreret consensus codicum, crederem errore librariorum scriptorum βεβράναις pro μεβράναις, eo deceptorum, quod in primis exemplaribus unde exscripsere, τὸ β ea figura pingeretur quæ parum distat a μ. Hoc fieri plerumque solitum esse, norunt qui in codicum Græcorum manu exaratorum lectione versati sunt, Locum porro hunc, ut in cod. duobus B et A legebatur, mendandum ex Vaticano putavi, restituto in locum verbi οὖσι τῷ σὺν πίσσῃ, quod ille suggerit satis ad rem faciens.

Βέκλας p. 28. Τὸ συμβὰν ἐπὶ τῷ πάλαι Βέκλας. Notissima est impostura Photii.quâ sui revocationem ab exsilio eblanditus est a decepto Basilio imperatore fabulosa ejus genealogia supposita, in qua ipsum Basilium prophetice designatum comminiscebatur vocabulo *Beclas*, formato e primis litteris nominum Basilii ipsius,tum hujus conjugis Eudociæ, filiorum præterea ipsius quatuor. Constantini, Leonis, Alexandri, Stephani. Ea fuse narrantur a Niceta in Vita S. Ignatii patriarchæ CP. et a Constantino Manasse.

Βλάγκαρ. 365. Τὸ δὲ πρὸς τὸν Βλάγκα. Ita cod. Allatianus. Barberinus vero τὸ πρὸς νῷ Βλάγκᾳ κοντοσκέλιον. Vaticanus sine mentione κοντοσκελίου sic habet: Τὸ δὲ πρὸς τὸν Βλάγκαν, id referens ad vocem νεώριον, *navale*, superius positam. Quid fuerit hic *Blanca* vel *Blancas*, in monumentis aut descriptionibus Constantinopolitanæ urbis reperire nondum potui.

Βοασμούς p. 355. Sic optimus codex Barberinus, cujus auctoritate corrigendum putamus Allatianum qui βοασκούς clare legit. Nam Vaticanus, licet in hoc vocabulo balbutiens, magis ad Barberinum inclinat, dum sic exhibet hunc locum: Οὓς δὴ βοασμοὺς οἱ κοινοὶ λέγουσιν. Apparet boatus Græca lingua vulgari βοασμούς dictos, et prompta est

A originatio ἀπὸ τοῦ βοᾷν et βοάζειν, unde rectior analogia potius βοασμόν formaverit quam βοασκόν.

Γαβρᾶς p. 282. Invenio Γάβρα nomen civitatis Persicæ apud Ptolemæum; ex qua majores Germani patriarchæ, de quo hic agitur, ortos oportuit. Cæterum ratio ἀντιθέσεως exigeret ut a Graba gentile nomen formaretur, quod responderet τῷ Λάζος; (P 376) nisi noster Γαβρᾶς in recto pro Γαβρεύς aut Γαβραῖος posuerit, norma quadam sua propria, ut amat cum paucis loqui.

Γασμοῦλοι et Γασμουλικόν p. 309. Vulgus Byzantinum Hybridas ex Latinis patribus,matribus Græcis natos **551** γασμούλους vocare consueverat, ut docet nos hoc loco Noster. Origo talis appellationis incerta est.Suspicari tamen licet allusum in
B ea ad vocem Latinam *mulus* Græcis etiam usitatam. Lego enim in Basilic. Eclog, 19: Καὶ ὁ μουλίων, ἐὰν δ' ἀπειρίαν καὶ ἀσθένειαν οὐκ ἐκράτησε τῶν μουλῶν: *Et mulio, si ob imperitiam vel infirmitatem mulos aut mulas tenere nequiverit.* Quia ergo mulus διγενὴς est animal, ex commistione duarum specierum natum, ex ejus vocabulo Græci formaverint nomen quo exprimerent istud genus Hybridarum Constantinopoli ortum ex conjugiis Græcarum cum Latinis. Universa porro talium natio Γασμουλικόν dicebatur. Pachymer., p. 188: Τῷ δέ γε Γασμουλικῷ οὓς δὴ συμμίκτους ἡ τῶν Ἰταλῶν εἴπειε γλῶσσα. Non dissimulabo Vaticanum codicem in hoc secundo loco (nam prior p. 309, in eo non comparet) vocabulum istud per secundam litteram inchoare: scriptum enim exhibet τῷ βασμουλικῷ.
C Reperio etiam Nicetam Choniatem lib. III in Manuele Comneno, describentem idem genus hominum, βασμουλοὺς non γασμούλους vocare. Pachymeres tamen in utroque meliori codice constans est in hoc nomine per tertiam litteram auspicando. Utrius prævalere debeat auctoritas, arbitrio relinquo prudentis lectoris.

Γονικευθείσης p. 164. Ita cod. uterque, B et A. Vaticanus autem: τρίτον ὅπερ ἦν ἐξηρημένον τῆς γῆς τοῖς θεληματαρίοις. Apparet verbum hoc esse agrimensorum arva dividentium et sua cuique assignantium jugera. Nusquam alibi hoc vocabulum memini me legere. Suspicor autem formatum a γόνος significante μίτον, hoc est filum sive funiculum, quo in designatione prædiorum, quæ
D cuique in partitione terrarum attribuuntur, uti coloniarum deductores solent. Unde sunt illi in Scripturis tam sæpe usurpati funiculi hæreditatum I Paral. XVI, 18; Josue, XVII, 5 et 14; XIX, 9 et 29; *Psal.* LXXVII, 54; CIV, 11 et alibi. Fundus mihi conjecturæ Hesychius est apud quem lego γόνον μίτον. Posset etiam forte cuipiam videri deductum verbum γονικεύειν a voce γονία focum significante, ut Meursius tradit, quod in ejusmodi assignationibus agrorum singulis focis, hoc est familiis, sua terræ arabilis portio tribuatur.

Δαιταλευταί, p. 161 Pro δαιταλευταί, quod in duobus codd. B et A legitur, Vaticanus habet μέ-

γειροι, quod secutus sum in interpretatione vocabuli a me quidem alibi non visi. Reperitur quidem δαιταλεύς *conviva, sodalis*; sed fuliginis et carbonum, quibus parietes deturpatos ab istis δαιταλευταῖς noster queritur, mentio aptius in coquos quadrat.

Διαβαινᾶς p. 466. Addit Vaticanus ἐπὶ τῷ Διαβαινᾷ τόπῳ, quod indicat locum quemdam fuisse circa Ternobum, ita vocatum.

(P 377) Διαφωνεῖν. Duplicem habemus hujus verbi usum aqud Pachymerem, inusitatem aut rarum utrumque ac propterea enarratione **552** indigentem. Prior exstat, p. 145. Non usurpari hoc loco verbum διαφωνεῖν in vulgari discrepandi aut dissentiendi notione, satis attendenti patet. Agit auctor de Latinorum Constantinopolim B obtinentium exercitu Daphnusiam oppugnante, tum cum capta est Constantinopolis ab Alexio Cæsare. Cujus rei, dum adhuc fieret, fama quasi divinitus ad Latinos Daphnusiæ oppugnatores momento perlata consternavit illos horrore periculi in quo versari apparebat uxores et liberos ipsorum Constantinopoli relictos. Unde statim solverunt, suppelias, si pervenirent in tempore, laturi. Nullum hic indicium dissensionis inter ipsos. Quare verbum διαπεφωνήκεσαν male hoc loco interpretaretur, qui discordibus tumultuatos sententiis ad talem nuntium Latinos diceret. Nec dubito quin auctor, studiosus affectator eruditionis antiquæ, et captare gaudens notiones abstrusas, τὸ διαπεφωνήκεσαν usurpaverit eo sensu quo a LXX positum id C verbum est Ezechielis c. XXXVII, 11 : Ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, διαπεφωνήκαμεν, quod vulgatus ex Originibus vertit : *Periit spes nostra et abcissi sumus*. Est enim in Hebræo נגזרנו *nigzarenu* a גזר *gazar*, quod est abscindere ; et additur לנו *lanu nobis*, quod nisi abundat, ut alibi non raro, videri potest eo pertinere ut significetur divisio animi quasi a se ipso, sive, ut alibi Scriptura loquitur, confractio cordis, qualis contingit subita et magna calamitate comprehensis, cujus depellendæ nulla aut tenuis spes est. Vatablus vertit : *Succisi sumus nobis*. Puto Hesychio hunc ipsum LXX interpretum locum obversatum animo, cum διαπεφωνήκαμεν interpretatur ἀπωλόμεθα *periimus*, quæ est vox desperantium, et in occursu ineluctabilis mali D angorem animi, qui verbo διαφωνεῖν significatur, exprimentium. Græci tamen posteriores, ex illo fortasse aut LXX Seniorum aut Hesychii loco, verbo διαφωνεῖν exanimandi aut exspirandi notionem subjecerunt. Auctor anonymus Actorum fusissime scriptorum B. Andreæ cognomento Sali, quæ exstant Græce in cod. Vaticano 1574, p. 5, referens quamdam luctam per somnium ostensam, qua idem B. Andreas commissum secum Æthiopem postravit occiditque eliso ejus ad petram capite, sic scribit : Ἔτυχεν αὐτοῦ (Æthiopis) τὸ κρανίον εἰς πέτραν, καὶ κατενεχθεὶς παραυτὰ διεφώνησε, hoc est : *Forte ruens incidit capite in petram, ad* A *quam valido illisus impetu interiit*. Sane mortem illius nigri pugilis ex illo casu secutam indicari verbo διεφώνησε ostendit plausus ibi statim memoratus favitorum Andreæ, qui candidati ea visione apparebant, et gratulatio tanquam plena victoria nece adversarii patrata : Κρότος δὲ μέγας inquit, τῶν λευχειμόνων καὶ χαρὰ γλυκυτάτη τότε ἐγένετο. Hæc non commemorassem, nisi necessaria essent ad alium Pachymeris nostri locum declarandum, p. 486. Agit de Cotye quodam, qui jussu imperatoris correptus a tortoribus, cum vinciretur diris suppliciis excruciendus, eorum **553** ipso metu exanimatus conciderit mortuus. Unde statim eumdem addit pondus miserabile sublatum et humo mandatum fuisse multis cernentibus. Ut non sit necesse ad intelligendum mortem hujus verbo διαφωνεῖν a Pachymere significari, recurrere ad Vaticanum paraphrastem hunc locum sic exprimentem : Ὁ δὲ πρὶν δεθεὶς κρεμασθῆναι τῷ φόβῳ τὴν ψυχὴν ἀποτίθησιν. Hoc est : *Is vero priusquam vinctus suspenderetur, metu animam efflavit*.

Διδυμόω p. 364. Διδυμοῦν pro *geminare* vix apud veteres reperias. Sed origo apparet, et recte constat analogia.

(P 378) Δοκῶν p. 148. Ita codd. B et A. Vaticanus autem more suo libere mutans quæ obscuriora putat, ὁ πρῶτος pro ὁ δοκῶν ponit, non male sententiam interpretans. Sunt enim Græcis etiam veteribus οἱ δοκοῦντες, qui auctoritate, existimatione, dignitate in aliqua gente aut cœtu eminent, antiqua et proba, sed ratiori et ideo hic non frustra declarata notione. Talis autem erat inter hos thelematarios seu voluntarios Cutritzaces, quem superius Noster, p. 138, ubi narravit Cæsarem τοὺς δοκοῦντας θεληματαρίων convocasse, in iis fuisse præcipuum demonstrat, dum illum vice ac nomine omnium locutum refert.

Δόξα p. 275. Vox δόξα hic peculiari notione sumitur pro dogmate sive doctrina sacra, quam inconcussam tenere, pro qua pacisci vitam et sanguinem Christiani cujusvis officium est. Vaticanus sic παραφράζει locum hunc : Εἴς τί γάρ τις σκανδαλισθείη, ὅτι μεταλλαγή τις γέγονε τῆς παραδεδομένης ἡμῖν δόξης ; ἀλλ' οὐδὲν, χορηγοῦντος θεοῦ, παραβέβασται, etc. infra lib. VI, c. 1 usurpatur hæc eadem vox eadem notione in his verbis : Τὸ παραβῆναι σφᾶς τὴν πρὸς ἐκεῖνον (Θεὸν) νομιζομένην δόξαν ἀρχῆθεν.

Ἐγκόλπια p. 265. Intelligimus hinc sacras icunculas, quales habemus cereas effigies agni Dei, aut id genus sacra amuleta gestare de collo suspensa Græcos Christianos solitos, et hoc specimen atque indicium fuisse Christianæ religionis, Nam eo nomine sibi talia mitti Sultan postulat, ut sic probaret se Christianum esse, de quo videbat dubitari. Patet unde ejusmodi religiosa gestamina ἐγκόλπια vocentur, quod nimirum e collo apta in sinum penderent. Fuisse autem, quod dixi,

A formas aut effigies quasdam sacras iis impressas, manifeste docet Noster paulo post, dum ait Sultanem petendo res tales se demonstrasse τῶν θείων ἐκτυπωμάτων προσκυνητήν *divinarum formarum veneratorem*. Ergo illa illaque appellavit ἱερὰ περιάμματα et ἐγκόλπια, erant eadem θεῖα ἐκτυπώματα, expressæ rerum sacrarum formæ, Christi nimirum aut sanctorum. Unde per hæc jurare solitos Christianos Orientales ad sanciendam pactorum fidem, docet Cantacuzeni locus, l. III, c. 17, p. 403 ed. Reg., Συμβάσεις, inquiens, δὲ θέμενοι περὶ τοῦ γάμου, καὶ κατὰ τὸ Ῥωμαίων ἔθος δ' ἐγκολπίων ἐμπεδώσαντες τὴν πρᾶξιν. Video **554** hunc locum parum efficacem visum iri ad confirmandum id quod dixi, de juramento firmandis pactis per ἐγκόλπια dari solito, si lector de isto Cantacuzeni B testimonio judicet ex versione eruditissimi Jacobi Pontani nostri. Is enim nihil ibi agnoscit sacrum, ad civilem mereque humanam observationem cuncta detorquens, dum sic verba modo descripta Latine reddit: *Paciscentes nuptias, et more Romano pronubis monilibus de collo gestandis acta confirmantes* Cum ab omni reprehendendi quemquam supercilio abhorreo natura, tum hujus viri præcipua me dudum veneratio valde alienum facit ab ejus cogitatione sugillandi. Tamen quia veritas cunctis affectibus antistat, non possum abstinere quin hic meum ab ejus sententia diversum judicium proponam, præsertim cum illum videam quæ in interpretatione posuit, etiam in Notis affirmare astrueque diligentius; ea porro sint ejusmodi ut nisi coarguantur, locum tenere suum ac probari nequeant C quæ noster Pachymeres hic affirmat. Accenset ibi nimirum Pontanus ἐγκόλπια nuptiali supellectili, arrhas et pronuba munuscula, ea interpretans, qualibus *vir*, inquit, *sponsam seu uxorem sibi futuram oppignerare quodammodo consuevit*. Et mirum statim in [P. 379] talium rerum numero nominari annulum, manus utique ac digitorum gestamen, non sinus ac pectoris, prout erat necesse, ut ad ἐγκολπίων, rerum e collo in sinum pendentium, classem referretur. Contra ea nos dicimus cum nostro Pachymere vulgaris usus ac promiscui ἐγκόλπια fuisse, plurimumque, a vero aberrare, talia solum a procis in conjugii pignus data, a solis accepta gestataque nupturientibus fuisse feminis. D Præterea contendimus religionis ista insignia, non muliebris tantum aut civilis ornatus monilia fuisse; quippe quæ θεῖα ἐκτυπώματα, *divinas formas* impressas aut insculptas præferrent, et merito idcirco vocarentur ἱερὰ περιάμματα *sacra amuleta*, Putamus autem illum, cujus Cantacuzenus meminit, *Romanorum morem* Ῥωμαίων ἔθος non ad pacta nuptialia proprie restrictum, sed ad omne late pertinuisse conventionum genus, ita ut ex consuetudine Constantinopolitanorum, quicunque quidvis invicem promiterent ac stipularentur, manu ad pectus admota et reverenti attactu pendentium illic sacrorum amuletorum polliciti fidem facerent;

quod Cantacuzeno dicitur ἐμπεδοῦν τὴν πρᾶξιν aut τὰς συμβάσεις δι' ἐγκολπίων. Et quis scit an non inde apud Occidentales quoque Christianos invaluerit, quod hodie in usu videmus esse, ut manu pectori admota fides verbi aut pacti confirmetur? Tam universalem porro fuisse consuetudinem Orientalium Christianorum gestandi hujusmodi religionis signa, ut necessitatem induceret, apparere potest ex eo quod Noster innuit, l. II, c. 25, distribui gratis solitas militibus σεβασμίας εἰκόνας *sacras icones*; quas videlicet e collo suspensus in fidei ac religionis tesseram portarent. Dicet forte adversus hactenus statuta argutior quispiam, **555** istam ἐμπέδωσιν συμβάσεων γάμου δι' ἐγκολπίων, cujus Cantacuzenus meminit, referri ad jusjurandum non posse, quoniam statim post idem auctor juramentorum his adjunctorum distincte meminerit his verbis τοῦ παρακοιμωμένου δὲ καὶ ὅρκους προσθέντος φρικώδεις ἐπὶ τούτῳ. Primum respondeo vocem προσθέντος ad ὅρκους φρικώδεις relatam potius confirmare quod nos diximus: significat enim Apocauchum, qui isthic loquitur, cum vehementi studio incumberet ad persuadendum patriarchæ quod volebat, ad prius illud jusjurandum lenius, gestu tantum et tactu ἐγκολπίων exercitum, alia horibilia φρικώδη adjunxisse, dira sibi nimirum imprecando si falleret, quo certius faceret fidem dictorum. Deinde aio istas horrendas exsecrationes et capitis devotiones sui, ab Apocaucho tunc factas, non ad pacta nuptialia pertinuisse, sed ad cætera quæ persuadere patriarchæ cupiebat, nempe vera esse quæ de consiliis magni domestici patriarcham dejicere throno meditantis falso et calumniose ad ipsum patriarcham detulerat; ejusque calumniæ ut fidem faceret, ac se illi intime jugendo fraudis omnis atque insidiarum suspiciones amoliretur, affinitatem obtulerat per nuptias suæ filiæ cum filio patriarchæ; in quam, ut est dictum, jam ambo consenserant, et consensum firmaverant δι' ἐγκολπίων per tactum sacræ iconis, quam uterque ipsorum de more ante pectus pendulam gestaret. Quare recte hæc ultima verba Pontanus in nostram sententiam sic vertit: *Apocaucho insuper caput suum horrendis exsecrationibus dovovente, ni sincerus sit.* En quo spectarent hi ὅρκοι φρικώδεις adjuncti ἐμπεδώσει δι' ἐγκολπίων, non jam ad sponsalia firmanda, sed ad delationis sinceram veritatem persuadendam. Dedique observet prudens lector evidentem et irrefragabilem horum, quæ dixi, confirmationem ex ipso loci conspectu palam exstantem. Refertur in illo citato historia Cantacuzeni capite colloquium arcanum Apocauchi cum patriarcha: inter id ille huic filiæ propriæ cum ejus filio nuptias obtulit: patriarcha admittente, pactum ab utroque mutuum δι' ἐγκολπίων firmatum est ad duobus patribus de liberorum conjugio in horum absentia transigentibus jure paterno. Quem hic ergo locum habere post arrharum nuptialium aut pronubi annuli

traditio, quam hic interpres cogitavit? Sed de his plus satis.

[P 380]Εἰρκτὴ γήθης p. 247. Non dubito quin hæc scribens habuerit in animo Pachymeres Procopii locum l. I *De belle Persico* c. 5, ubi de Persis deliberantibus quid de rege Cabade redacto in ordinem decernerent, auctor ait: Οἱ δὲ κτεῖναι ἄνδρα βασιλείου αἵματος οὐδ' ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐν φρουρίῳ καθεῖρξαι, ὅπερ τῆς λήθης καλεῖν νενομίκασιν· ἢν γάρ τις ἐνταῦθα ἐμβληθεὶς τύχῃ οὐκ ἔτι νόμος σφίσι γνήμην αὐτοῦ εἶναι, ἀλλὰ θάνατος τῷ ὠνομακότι ἡ ζημία. Διὸ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην πρὸς Περσῶν ἔλαχεν. Hoc est ex novissima optima versione: *Abhorruere* **556** *tamen eorum animi ab effundendo regio sanguine, satisque habuerunt asservare Cabadem in castello oblivionis, ita dicto ex lege, quæ de eo qui fuerit illuc conjectus mentionem unquam fieri vetat, pœna etiam capitali iis proposita qui ipsius nomen pertulerint. Quæ causa fuit appellationis ejusmodi.* Vides in his, ut rem, sic appellationem εἰρκτῆς λήθη ex Perside venisse. Et fuisse ibi videtur certa custodia, in quam qui darentur, de iis mentionem deinde inferre ullam capitale foret. Pari exemplo imperator Michal Palæologus, qui, dum esset privatus, in Perside fuerat, ut Noster docet l. I, videtur imitatione usus quem ibi visum probaverat, instituisse ut quos Nicæensi cuidam carceri mancipasset, in perpetuum ibi tenerentur, nec quisquam orare pro iis aut omnino satagere vel mentione tenus auderet. Hanc imitationem innuit particula similitudinis ὡς, indicans Nicænsem custodiam Palæologo fuisse pro arce aut castello, quam Persæ vocabant nomine æquivalente his Græcis vocibus φρούριον λήθης. Nam non est audiendus Christophorus Persona, dum ibi φρούριον λήθης Latine reddit *custodiam quæ* lethe *vocabatur*, quasi λήθη *lethe* Persicum, non Græcum vocabulum sit. Haud paulo prudentius ultimus tempore, non merito, interpres Procopii Claudius Maltretus noster φρούριον λήθης *castellum oblivionis* Latine reddidit. In quo videri possit si casu quodam præivisse Pachimeres, dum l. IV, de isto eodem agens ergastulo, in quod ea conditione subibatur ut nefas esset illuc semel introductorum memisse, illud κάστρον *castrum* sive *castellum* ἀντονομαστικῶς; appellat. Cum enim de Barlaamo quodam, inquieti ac suspecti ingenii homine, retulisset decrevisse imperatorem eximere sibi semel omnem in posterum de illo metum sollicitudinem, quo id assequeretur, ait præcepisse cuidam e sibi fidissimis eum Nicæam abducere, ac ibi πρὸ τοῦ εἰς κάστρον εἰσαγαγεῖν στερῆσαι, τῶν ὀφθαλμῶν, *priusquam in castellum indroduceret, oculis privare.*

Εἰσιτά p. 478. Multa toto hac commate ἀνάρτητα et invicem inconnexa ponuntur. Exprimuntur enim carptim, solis initiis sententiarum delibatis, quæ Græci, pacem cum Latinis haud ex animo probantes, in scriptis Vecci reprehendebant. Quid autem hic sonet aut quid si vox εἰσιτά, haud in expedito est Forte εἰσιτὰ dictum ut προσιτόν a recto προσιτά *accessibile*, ut εἰσιτόν significet *introducibile*, ut sic dicam, vel *introduci dignum*, quasi dicere vellent, quæstiones quæ a Vecco moverentur, non esse dignas quæ introducerentur in domum Dei, hoc est ecclesiam. An potius existimabimus εἰσιτά, positum pro εἰσιτία, eo sensu ut negare velint introducenda hæc fuisse in Ecclesiam, quippe quæ ejus quietem turbarent.

Ἔκκλητον p. 375. Hic manifeste τὸ ἔκκλητον sonat *jus provocationis.* Alioquin inanis esset quæ affertur ratio ad **557** leniendum [P 381] concessionis hujus incommodum. Nempe quod tale jus, licet a Græcis concessum, haudquaquam tamen redigendum in praxim videretur; nemine verisimiliter curaturo conferre se Constantinopoli Romam laborioso et periculoso tot marium trajectu, ad litem suam provocatione illuc translatam ibi persequendam. Est ergo sine dubio τὸ ἔκκλητον, jus provocationis a judicio patriarchæ Constantinopolitani et aliorum Orientalium ad pontificem Romanum; cujus juris agnitio professioque unum erat e tribus præcipuis capitibus quæ ad ecclesiarum consiliationem a Græcis exigebantur. Ea capita his tribus verbis designabantur τὸ πρωτεῖον, τὸ μνημόσυνον, τὸ ἔκκλητον. Primatus papæ, ejusdem inter sacra publica commemoratio, postremo jus appellationis ad eumdem a sententiis synodorum aut patriarcharum.

Ἑλλησποντίας. p. 396. Venti nomen, ut ἀπαρκτίας. Ventus vehemens flans ab Hellesponto.

Ἐναιθριάζειν p. 405. Non est hic ἐναιθριάζειν *sub dio esse*: summa enim æstate, ut tunc erat, meridiano sole fervente, haud esset illa commoda statio. Intelligendum ergo imperatorem ad auram e septentrionali forte patente fenestra flantem frigus captasse. Aut si frigore aeris cameræ vi a cœli ardore defensi clausis fenestris utebatur, ἐναιθριάζειν pro refrigerari positum fuerit; ex eo quod plerumque fiat, ut quæ sub cœlo aperto jacent refrigerentur, translato eo verbo etiam ad refrigerationem quæ aliter evenit. L. VI, c. 29, mentio fit ὕδατος ἐξαιθριαζομένου *aquæ sub dio refrigeratæ*; quod, et si tunc quoque æstas erat, facilius intelligitur per noctem factum. At hoc loco diserta fit dici mentio, cum designatione horæ pomeridianæ.

Ἐνδυτή, p. 385. Recte Meursius docet ἐνδυτήν esse supremum sacræ mensæ instratum. Primum enim insternebatur aræ quod dicitur ἀντιμίνσιον, sacra mappa, tunc tantum necessario imponenda altari, quando non constabat an illud fuisset consecratum. Supra illud, aut supra nudam aram certo sacratam, extendebatur in præparatione sacrifici linteum, quod appellabant κατάσαρκα, supra quod videlicet ἀμέσως corpus sive caro Domini in eucharistia post consecrationem præsens reclinabatur. Id velum *corporale* Latini vocamus. Nec plus erat in ipsa functione sacrificii.

A At post ipsam ara operiebatur tapete' sive ἐνδυτῇ, textus plerumque magnifici; unde in illos usu pretiosa stragula offerebantur, qualis hæc fuit ἐνδυτή ab imperatore Michaele Palæologo primum magno templo S. Sophiæ donata, deinde etiam ad pontificem Romanum missa. Credibile est ex isto tapete super aram explicato speciose pependisse in frontem altaris fimbrias, tuborum aut nolarum vel etiam malorum formis distinctas; unde Hesychius ἐνδύταν, si forte idem cum ἐνδυτῇ sit, αὐλωτόν dixerit, quomodo αὐλωτοὺς φιμοὺς Pollux memorat lib. x, ubi de ornamentis equorum. Ἐκαλοῦντο δέ τινες, inquit **558** αὐλωτοὶ φιμοὶ διὰ τὸ κώδωνας ἔχειν ἐπηρτημένους, οἷς ἐγχρεμετίζοντες ἵπποι ἦχον ἐποίουν προσόμοιον αὐλῷ. Ita ille, ad sonum referens, quod non inve- B risimiliter ad speciem quoque pertinuit. Nam alioqui κωδώνων, utcunque hinnitibus responsantium sonus non multum ad tibiæ cantum accedit. Forma vero tubi aut nolæ in appendicibus ephippiorum, uti et militarium chlamydum, elegantiam ad aspectum habet. Has appendices calliculas sive galliculas vocabant, quas glossæ veteres τροχάδας Græce interpretantur, ea voce rotundum aliquid et volubile designantes; qualia erant tintinnabula et malogranata ex ora vestis Aaronicæ dependentia, (P 382) Exod. xxxix, 23. Passio S. Perpetuæ describens vestitum Pomponii diaconi in visione apparentis: *Erat vestitus distinctam candidam, habens multiplices calliculas.* Hæc candida videri potest fuisse ἐνδύτας αὔλωτος Hesychii. Ad cujus C formam ἐνδυτή, operimentum aræ, et ipsa αὐλωτός facile fuerit, multiplici appendice callicularum eleganter ornata, insertis etiam speciose unionibus ut hic Noster memorat. Diversa a superius dictis περὶ ἐνδυτῆς καὶ τοῦ κατασάρκα docet Jacobus Goar ad Euchologium p. 627, Meursium corrigi jubens: sed non persuadet, quoniam quem laudat fundum suæ sententiæ Symeonem Thessalonicensem, postquam consului, haud faventem ipsi reperi. Ait in eo errare Meursium quod κατασάρκα non ἀμέσως aræ nudæ, sed supra ἀντιμίνσιον sterni solitum asserat. Atqui non hoc simpliciter aut universaliter Meursius asserit, sed tantum quando non constabat de consecratione altaris; cujus asserti testem producit Manuelem D patriarcham in hæc verba: Τὰ ἀντιμίνσια οὐκ εἰς πάσας ἀνάγκη κεῖσθαι τὰς ἁγίας τραπέζας, ἀλλ' εἰς ἃς οὐ γνώριμόν ἐστιν εἴτε καθιερωμέναι εἰσὶν εἴτε οὔ. *Antimensia non omnibus imponi sacris mensis necesse est, sed in eas de quibus non est notum, consecratæ sint necne.* Addit statim rationem: Τὰ γὰρ καθιερωμένων ἁγίων τραπεζῶν τόπον ἐπέχουσι. *Antimensia enim consecratarum sacrarum mensarum locum obtinent.* Unde concludit: Καὶ ἔνθα εἰσὶ γνώριμοι καθιερωμέναι, οὐ χρεία ἀντιμινσίων ἐκεῖ. *Et ubi perspectum est aras esse consecratas, opus antimensiis non est ibi.* Addit et aliud testimonium Nicephori Homologetæ sive

A confessoris, qui agens de ἀντιμινσίοις, Κυρίως δὲ, inquit, ἐπ' ἐκείναις τῶν τραπεζῶν τίθενται, ἃς καθιέρωσις οὐχ ἡγίασεν. *Proprie vero super eas sacras mensas ponuntur, quas consecratio non sanctificavit.* Non igitur absolute dicit Meursius τὸ κατασάρκα supra ἀντιμίνσιον sterni. Vidi autem et accurate perpendi indicatum a Goare contra Meursium Symeonis Thessalonicensis locum, qui sic habet, aræ ad sacrificium instructæ apparatum memorans: Κατασάρκα δὲ τὸ λεγόμενον εὐθὺς, καὶ μετ' αὐτὸ τραπεζοφόρον κέκτηται. *Quod vocatur* catasarca, *statim; post illud trapezophorum habet.* Agit de ara utique consecrata. Quæ si talis non esset aut esse non sciretur, non negaret superimpositionem **578** necessariam ἀντιμινσίου. Hunc lo- B cum Symeonis Thessalonicens Goar sic vertit: *Interulam vero vestem, quæ ad carnem dicitur, et superne mantile adepta est.* Tria non probo, quod τὸ κατὰ σάρκα *interulam*, quod τραπεζοφόρον *mantile*, quod κέκτηται reddat *adepta est*: nam κέκτηται hoc loco est *possidet* aut *habet*. Κατασάρκα nomen proprium veli sacri in quo ἀμέσως reclinatur eucharistia sive corpus et caro Domini, ecclesiastico vocabulo debuerat exprimi. Denique τραπεζοφόρον velum potius est quo superne sancta conteguntur, quale quod nostro more supra calicem aut sacram pyxidem Christi corpus aut sanguinem continentes supra aram extenditur. Declarat hoc mox Thessalonicensis ibidem Ὅτι, inquiens, τάφος ἐστὶ καὶ θρόνος Ἰησοῦ· Significat: sacra C eucharistia super aram isto quem describit apparatu oculis fidelium proposito duos indicari Christi status, jacentis in sepulcro et resurrectionis gloria conspicui tanquam in throno. Pergit idem declarans, Καὶ τὸ μὲν (κατασάρκα) ἐστὶν ὡς σινδὼν ᾗ περιειλήθην νεκρός. *Ac catasarca quidem, sive corporale sindonem repræsentat qua mortuus Christus involutus est.* Τὸ δὲ ὡς δόξης περιβολὴ, ὡς καὶ ὁ ἐπὶ τούτῳ ἐν τῷ τίθεσθαι ἐμφαίνει ψαλμός. Κύριος ἐβασίλευσε, λέγων, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο *Illud vero* (hoc est τραπεζοφόρον) *ut gloriæ amictus* (partim hic addit de suo interpres nescio quare), *uti et quidum superponitur* (sanctis velum) cani solet *Psalmus demonstrat, dicens: Dominus regnavit, decorem induit.* Hactenus Thessalonicensis; ex quibus ejus D verbis apparet nihil Meursio Thessalonicensem adversari, sed potius refellere ipsum interpretem Euchologii, in eo quod ad ordinem lotionis sacræ mensæ, p. 627 τραπεζοφόρον mantile fuisse dicit, illud præterea confundens cum ἐνδυτῇ, quod illi neutiquam concesserim, nisi testem laudet.

[P 383) Ἐνορία p. 452. Quas nos hodie vulgo diœceses vocamus, ἐνορίας Græci dicunt, regiones episcopi cujusque ditioni ac potestati ordinariæ proprie subjectas; nam diœcesis vocabulum latius olim patebat.

Ἐξαυτωρειανοί p. 66 Πρὸς μὲν τῶν Ἐξαυτωρειανῶν πατριάρχην. Hoc est Arsenium patriarcham. Sic duo codd., Vaticano omittente, ut so-

let in obscuris. Manifeste hic memoratur patriarcha quidem Exautorianorum distinctus a patriarcha simpliciter et κατ' ἐξοχὴν sic dicto. Exauctoriani qui dicerentur, suspicari licet ex his quæ tradit Meursius verbo ἐξαυτωρεία, ubi docet ex Suida ἐξαυτωρείαν dici ἐλευθερίαν ἀπὸ στρατείας *missionem a militia*. Quod et innuit Leo in Tacticis Const. 20, militares dividens in duo genera. Ὅσοι τοῦ στρατοῦ εἰσι, ait καὶ ὅσοι τῆς λεγομένης ἐξαυτωρείας. Hinc videlicet ἐξαυτωρειανοί vocabantur qui emeriti aut aliis idoneis causis legitime missi a militia militum privilegiis gaudebant. Inter quæ suspicari licet et hoc fuisse, ut ubivis agerent, non a loci episcopo, sed a patriarcha in **560** spiritualibus penderent. Quare præsto habebant vicarium patriarchæ, ad quem illo absente recurrerent. Quia vero ubi erat imperator, ut tunc Magnesiæ, magnus erat exautorianorum numerus, et cum illis propatriarcha proprius ipsorum, ad hunc congregati proceres mittunt ut patriarcham, cujus erat vicarius, accerseret Nicæa, quod ejus opera et auctoritate præsentis res de qua tractabatur egeret Hæc opinababar in loco perplexo, donec quid certius occurrit, non nesciens tamen post captam a Latinis Constantinopolim et mortem Joannis Camateri, sub quo patriarcha Græci ex ea urbe pulsi per Latinos sunt, electum ab iisdem Græcis imperii sedem Nicææ habentibus patriarcham titulo nihilominus Constantinopolitanum, qui sacris præsideret, Michaelem Auctorianum, quem alii Saurianum vocant ; quin etiam Arsenium hoc capite memoratum, qui a Michaelo Autoriano septimus eamdem patriarchalem Nicææ sedem tenuit reperio Autorianum quoque dictum . Sed quid hæc ad πατδιάρχην Ἐξαυτωρειανῶν, de quo hic mentio ? quærendum igitur amplius, nisi quis conjecturæ a me prius propositæ acquiescendum puter (*a*).

Ἐπαλαστέω p. 298. Οἷον ἑαυτὸν ἐπαλαστήσας. Repetii et l. v, c. 6. Non posui hoc verbum in hoc catalogo ut lectorem decerem quid valeret, (confido enim id ipsum ex Homeri lectione didicisse, apud quem Ὀδυσσ, α, v. 252 legerit. Τὸν δ' ἐπαλαστήσασα προσηύδα Παλλὰς Ἀθήνη. Ubi Didymus exponit, ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν, ὡς ἀλαστοῖς καὶ δεινοῖς οὖσι , δεινοπαθήσασα), sed ut admoneam de genio Pachymeris, quem delectat verba vel semel poetarum cuipiam veterum usurpata in oratione sua ponere ; quæ una ex causis est ejus obscuritatis. Sed et hoc præter Homeri auctoritatem novat, ut verbum apud illum neutrum ipse activum faciat, Non enim ἑαυτὴν ἐπαλαστήσασα Homerus posuit ut Noster. Et si qui id refert, simplex quoque hujus , ἀλαστήσας , idem princeps poetarum absolute sine regimine casus posuit *Iliad.* μ, v. 165, ubi ἄσιος Ὑρτακίδης. . . . ἀλαστήσας ἔπος ηὔδα, non autem ἑαυτὸν ἀλαστήσας ut hic Michael Palæologus a Pachymere inducitur.

Ἐπέχειν p. 256. Videtur hoc loco ἐπέχειν nove positum pro *coercere et castigare verbis aspire aliquem*. Vide voces ἀναδέχεσθαι et πνευματικός. nam ex ibi dictis patebit ratio interpretationis meæ.

[P 384] Ἐπευκτεῖν p. 288. Lego hic ἐπευκτησάμενος a verbo ἐπευκτεῖν satis inusitato ill quidem, non tamen abhorrente a stylo hujus scriptoris antiquarii, si quis alius, et fastidire obvia, sectari avia palmarium putantis. Forte in legerat apud LXX Jerem. xx, ἐπευκτὴ ἡμέρα, hoc est, ut Hesychius interpretatur, ἐπιθυμητή, ut Suidas, εὐχῆς ἀξία. Satis hoc illi fundamenti fuerit ad verbum ἐπευκτεῖν fabricandum, ut alia passim multa Nam quid hic aliud, quod ad rem faciat, comminiscemur ? Codex **561** Barberinus habet ἐπαικτησάμενος, Allatianus ἐπικτησάμενος , Vaticanus , ut in similibus solet, pro eo quod non intellexit, alia omnia nec sententiæ consentanea subjecit. Manifestum autem est neutram illarum vocum huc quadrare, Nec aliud occurrit quod ad mentem auctoris tolerabiliter se accommodet, quam ἐπευκτησάμενος.

Ἐπίδοσις, p. 286. Κατὰ λόγον ἐπιδόσεως. Significat non ordinarium et proprium fuisse hunc Proconnesiæ ecclesiæ pastorem, sed hoc in ea protempore officium exercuisse ex commissione aut delegatione, ut loquuntur, precario et concessione, quæ hic ἐπίδοσις vocatur ; uti et p. 360, ubi de quodam Latino episcopo quondam Crotonæ scribitur, voluisse imperatorem καὶ ἐκκλησίαν διδόναι οἱ τῷ λόγῳ τῆς ἐπιδόσεως ὡς σχολάζοντι τῆς λαχούσης *commendare ipsi ecclesiam administrandam ex delegatione , non ordinaria potestate, cum is ecclesiæ quam dudum fuerat sortitus, cura jam vacaret.*

Ἐπικόμπια p. 294. Ita cod. Allat. , ex quo putavi corrigendum Barber., qui ἐπιγκόπια exhibet. Vatic, clare Allatiano consentit. Sunt autem ἐπικόμπια ea quæ ab aliis ἐπικόμβρια vocantur a Meursio laudatis eo verbo, nempe sudariola aut linea segmenta, quæ ligatis intus certo numero nummulis materiæ diversæ in plebem confertam jaciebantur solemnitatibus certis. Jo. Cantacuzenus, l. I, c. 41, p. 125 ed. Reg. Τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς χρισθεὶς ἔξεισι τοῦ ναοῦ, παρά τινος τῶν συγκλητικῶν, ὃν ἂν βασιλεὺς ἐθέλοι, εἰς τὸν δῆμον ῥίπτονται ἃ λέγουσιν ἐπικόμβρια· δύναται δὲ τοῦτο ἀποδέσμους τινὰς ἐν ὀθονίων τμήμασι δεδεμένους , ἔνδον ἔχοντας νομίσματα χρυσᾶ τῶν βασιλικῶν τρία καὶ ἐξ ἀργύρου τοσαῦτα ἢ καὶ πλείω, καὶ ὀβολοὺς ἀπὸ χαλκοῦ τοσούτους. Hoc est ex versione Pontani nostri : *Die quo imperator unctus a templo exit, ab aliquo ejus optimatium, qum ad hoc elegerit, in populum jaciuntur quæ vocant epicombia. Sunt autem fasciculi segmentis linteis illigata habentes numismata aurea imperataria tria, totidem argentea aut plura. et obolos æreos*

(*a*) Hic locus citra causam nimis turbavit hominem doctum ; nam si ἐξαυτωρειανοί dividas, scribasque ἐξ Αὐτωρειανῶν, *qui ex Autorianorum familia erant*, omnis evanescet difficultas COTELERIUS *in not ad Testamentum Arsenii*

totidem. Hæc ille. Ex quibus obiter collige cur auri non fiat in nostro Pachymeriano loco mentio, sed argenteorum duntaxat æreorumque nummulorum. Aurei scilicet nummi largitionibus imperatorum causa et nomine factis reservabantur : hæc autem patriarchica erat, non imperatoris epicombiorum sparsio.

'Επιλυγάζειν p. 353. Τὰ ὡμολογημένα ἐπιλυγάζετο. Duo ultima verba Vatic de more παραφράζων his aliis commutat : τὰ συμπεφωμένα ἐπεσκεπάζετο. Significat auctor hunc legatum cralis Serbiæ dissimulasse in tractando prius conventa et stipulata inter imperatorem et eralem, astuto illa silentio legendo, ne mentione facta illorum ea rata habere videretur. Λύγη interpretibus Homeri est ἐν ἴσῳ τῷ ἡλύγη, ὅ ἐστι σκέπη, σκιά. Unde est **562** λυγαῖον [P 385] φῶς maligna lux. Ilinc ἐπιλυγάζειν valebit *obsecurare*, *caligine offundere*, artifici silentio ivolvere.

'Επιστημονάρχης p. 261. 'Επιστημονσρχης vox est composita ex ἐπιστήμων et ἀρχή. ad significandum principem cognitorem, hoc est, eum cui in primis cognoscendi de re aliqua jus competit. Aptum vocabulum ad explicandam principum aut magistratuum sæcularium interventionem in synodis aut cætibus ecclesiasticis. Non enim iis præsident ut judices cum jure suffragii decisivi, sed intersunt ut testes, solo cognitionis approbatricis arbitrio decretis auctoritatem conferentes, et ad exsecutionem robur sæculares potestatis adjungentes. Ubi notandum primatum istum [cognitionis, qui competere principibus, non ecclesiasticis hic dicitur, esse respectu cæterorum sui ordinis, hoc est laicorum, inter quos primis ipsis convenit talia nosse. Alludunt igitur hæc nostri auctoris verba ad veterem memoriam historiæ ecclesiasticæ, quæ Constantinos, Theodosios, Marcianos aut ab his missos legitime præsedisse conciliis fidem facit, isto nimirum quem exposui modo. Quare vox βασιλέως hic universim et indefinite sumenda, quatenus non hanc determinatam personam, sed quemcunque ad imperiale fastigium evectum indicat. Participium autem ei adjunctum, δικαιουμένου, designat jus talis cognitionis et præsentis arbitrii in ecclesiasticis cœtibus, usu antiquo et patrum Ecclesiæ veterum consensu, principibus competens. Reperio usum hoc vocabulo in eadem notione Demetrium Chomatenum archiepiscopum Bulgariæ in responsionibus ad Constantinum Cabasilam archiepiscopum Dyrrhachiensem, relatis a Leunclavio l. v Juris Græco Romani, p. 316 et sq. ed. Francofurtensis an. 1640; ibi enim hæc leguntur : Ὁ βασιλεὺς γὰρ οἷα κοινὸς τῶν ἐκκλησιῶν ἐπιστημονάρχης καὶ ὢν καὶ ὀνομαζόμενος καὶ συνοδικαῖς γνώμαις ἐπιστατεῖ καὶ τὸ κῦρος ταύταις χαρίζεσαι· ἐκκλησιαστικὰς τάξεις ῥυθμίζει, καὶ νομοτεθεῖ βίῳ καὶ πολιτείᾳ τοῦ βήματος, ναὶ μὴν καὶ δίκαις ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ πρό, γε χηρευουσῶν ψήφοις ἐκκλησιῶν. 'Ενάγει δὲ καὶ ἀπὸ ἐλάττονος τιμῆς εἰς μείζονα, δηλαδὴ ἀπὸ ἐπισκοπῶν εἰς μητρόπολιν, ἢ ἀνδρὸς ἀρετὴν ἢ πόλιν τιμῶν, Hæc ibi aliaque, in quibus si cui forte is auctor videatur potestatem hoc verbo indicatam extendere latius quam ut possit contineri intra terminos sacris canonibus et exemplis orthodoxorum principium dudum fixos, præsto est idonea in contrarium exceptio : nempe hominis schismatici, qualem se Demetrius hic eodem isto scripto palam declarat, auctoritatem nihil legitime præscribere contra doctrinam catholicam.

'Επίσχεσις p. 225. Agit de sacerdote qui attentaverat benedicere nuptiis sine facultate chartophylacis, cui ideo in pœnam suspensio a functione sacerdotii irrogatá sit. Est ergo ἐπίσχεσις ecclesiastica notione, quod juris canonici consulti *suspensionem* **563** vocant, speciem ecclesiasticæ censuræ excommunicatione minorem. Quod etiam indicant verba mox sequentia : Τοῦτο-γὰρ οὐχ ἔδοξε τοιοῦτον ἤ τι ἄλλο μέτριον τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν, ἀλλ' ἀφορισμὸς ἄντικρυς. Quibus significatur imperatorem re sibi nuntiata ita exarsisse, quasi non suspensio illud, sed excommunicatio major fuisset, confundendo species gradusque censurarum canonicarum. Vaticanus solita libertate hunc locum παραφράζει, pro illis verbis ὡς πρόστιμον. . . . ἐπίσχεσις ἦν, sic scribens : 'Εσχόλαστο τῆς ἱερωσύνης παρὰ τοῦ πατριάρχου πρὸς καιρόν. De suo addit mentionem patriachæ.

[H 386] 'Εταιρίαρχοι p. 321. Τοὺς ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς οὓς ἑταιριάρχους λέγουσιν. Hinc, præter ea quæ de hac voce notat Meursius, intelligimus introductores sive admissionales imperatorum *hæteriarchos* dictos, quod nempe tribuni prætorianorum, quibus proprie id nomen convenit, plerumque isto admittenti ad principem officio fungerentur.

'Ετεροθαλής p. 292. Τὴν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὴν αὐτῶν, nempe Joannis et Theodosiæ liberorum Marthæ sororis imperatoris. Cap. sequenti de eadem Nostongonissa loquens Noster habet iterum, καὶ τῆς αὐτῶν ἑτεροθαλοῦς τῆς Νοστογγονίσσης. Quid sit hoc loco ἑτεροθαλής, clare docet Eustathius ad *Iliad.* χ, p. 1283 ed. Rom. Παῖδες πατρὸς μὴ ὁμομήτριοι ἑτεροθαλεῖς λέγονται. ***Filii patris ejusdem, sed matris diversæ.*** Res porro in præsenti sic se habuit, ut diserte tradit Pachymeres sub finem c. 19. Tarchaniota, vir Marthæ et ex ea pater Joannis et Theodosiæ, ex priore uxore genuerat antea Nostongonisam, cui videtur ad distinctionem maternum familiæ nomen adhæsisse. Hæc eo notavimus quia in vulgaribus lexicis haud satis disertim exprimitur hæc istius notio vocabuli.

Εὐλογία p. 407. Etsi videri potest agere auctor de benedictione a patriarcha post perceptionem *antidori*, hoc est, ut sue loco demonstravimus, *panis benedicti*, accipienda, tamen verisimilius est εὐλογίας vocabulo panem ipsum benedictum hic significari, ut ἓν διὰ δυοῖν historicus expresserit,

dum et ἀντιδώρου et εὐλογίας distincte meminit quo ejusdem unius rei vocabula continuans. Retinui porro Latine nomen *eulogiæ*, quippe in hac notione Latinis ecclesiastice scribentibus tritum. Unum affero exemplum e plurimis passim occursuris, ex decreto Pii papæ ejus nominis primi, quo putatur hunc usum sanxisse benedicti panis in ecclesia distribuendi his qui ad Eucharistiæ perceptionem parati non essent. Id sic habet *Conciliorum* tomo I, p. 234 ed. Reg. *De oblationibus quæ offeruntur a populo, et consecrationibus quæ supersunt, vel de panibus quos deferunt fideles ad ecclesiam, vel certe de suis, presbyter convenienter partes incisas habeat in vase nitido et convenienti, ut post missarum solemnia, qui communicare non fuerint parati, eulogias* **564** *omni die Dominico et in diebus festis exinde accipiant, quæ cum benedictionis prius faciat.* Hæc Pius papa et martyr, Ex quibus vides cur exclusus participatione eulogiæ in festo S. Georgii Michael Augustus dixerit, ἀνέορτα ἑωρτάσαμεν, *festum infestum celebravimus*. Hoc est: non id ferimus quod fieri festo die ad ejus legitimam celebrationem fas est et usus ecclesiasticus poscebat.

Εὐφυής. p. 32. Sic Pachymeres, causam morbi quo gravi et longo laboravit imperator Joannes Lascaris indicans, scripsit: Τὸ δ' ἦν, ὡς ἔοικεν, ἐκ ζέσεως φυσικῆς ἐγκαρδίου. Ὅθεν, οἶμαι, καὶ τὸ εὐφυὲς ἐκείνῳ καὶ ὑπὲρ τὸ προσῆκον ἦν. Hæc ego in hunc modum verteram: *Origo ejus versimiliter imputabatur naturali effervescentiæ cordis; quam et causam ei fuisse reor ruboris in vultu flagrantis.* Super his, edita jam priori parte illa Pachymerianæ historiæ, convenit me vir et dignitate illustrissimus et ingenio ac eruditione præstans, idemque humanissimus ac mei longe supra meritum amans: et mirari se dixit quod τὸ εὐφυές, quo vulgo ingenium industria, bona indoles; in classicis auctoribus signatur, ego ad vultus ruborem contulerim. Huic ego gratiis prolixe habitis, et ex vero significatu docilitate mea ad obtemperandum recta monentibus, ostendi quid secutus a nota vocis ejus notione deflexissem. Et ille me audito, innuere non est gravatus sibi satisfactium. Quia vero eruditis quoque aliis lectoribus simile quidpiam occursu ejus loci venturum in mentem est credibile, quæ illi respondit, palam hic exponere operæ pretium putavit. Non me latet εὐφυές adaptatum homini plerumque sonare τὸ δέξιὸντοῦ νοῦ καὶ εὖ πεφυκὸς πρὸς τὸμαθεῖν, industriam et facilitatem quamdam acris ingenii. Sed et scio Hesychium εὐφυῆ explicare per ὡραῖον formosum. Formæ autem partem in vultu quis neget ruborem ense? et quid aliud ad formam pertinens ἐκ ζέσεως φυσικῆς ἐγκαρδίου, *ex naturali fervore cordis*, quam roboren hic dici exsistere verisimiliter comminisci potui? Recte Eusthatius ad *Iliad.* η̃, p. 172 ed. Rom. Ῥητέον ὡς διττὴ ἡ φυή, ἡ μὲν κατὰ τὰ ἐκτός.... δεξιότης οὖσα σωματικὴ καὶ εἰς ταυτὸν ἥκουσα τῷ κάλλει.... ἀφ' ἧς καὶ πρόσωπον εὐφυές..... καὶ αὐτὴ μὲν ἡ

A κατὰ σῶμα φυή.... ἑτέρα δὲ κατὰ νοῦν, ὅθεν καὶ εὐφυὴς ὁ εὖ ἔχων εἰς τὸ εἰδέναι. Vides hic clare distingui duplicem vim verbi εὐφυής, quarum ad mentis acrimoniam una, ad corporis ac vultus speciem pertineat altera. Juxta priorem nequaquam hic Pachymerem locutum suadet, quod si inconsequens promptitudinem ingenit nimiæ ac morbosæ cardis effervescentiæ tanquam proprium effectum assignare, præsertim cum mox addat rem plane contrariam, nempe *fuligines ex isto cordis incendio cursum in cerebrum perlatas rationis in Joanne Augusto usum perturbasse*. Hæc enim est sententia verborum illorum: Οὐστέγοντος τοῦ μορίου τὸ πάθος κἀντεῦθεν ἐκτρεπομένου τοῦ εἰκότος, ὡς μηδὲ χρησίμους πολλάκις ἀναπέμπειν τῷ εγκεφάλῳ τὰς ἀναπνεύσεις, Quin et dum reputo Pachymerem
B lectione antiquitatis plenum potius in scribendo respicere quid apud auctores viderit quam curare quid minus ipso tritus in veteri eruditione lector intellecturus statim sit, in animo, cum hæc chartæ illineret, babuisse simul illos Homeri versus *iliad.* δ, Τοῖοί τοι Μενέλαο μιάνθην αἵματι μηροὶ εὐφυέες, simul Plutarchi ex libro. Πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ, locum hunc de juvene progressio jam in studio virtutis: Ἀλλὰ καὶ προσαγορευθεὶς ὑφ' ἑτέρου ταύτῃ τῇ προσηγορίᾳ (φιλοσόφου) φράσειεν ἂν εὐφυὴς νέος, ὥστ' εἰπεῖν μειδιάσας καὶ ὑποπλησθεὶς ἐρυθήματος, Οὔ τίς τοι θεός εἰμι, cum in primo cruentam rubedinem, in altero verecundum ruborem faciei, conjuncta cum vocabulo εὐφυής videret, illud in sua scriptione posuisse ani-
C mo indicandi conspicuum ardorem vultus flagrantis, qualem in Joanne Lascari ex cordis inflammatione, ut credebat, ortum observaverat.

Εὐχέλαιον p. 511. Ad vocem εὐχέλαιον hæc annotat Meursius: *Sic dicebatur* ἡ ἀκολουθία *quæ in consecratione olei psallebatur a septem sacerdotibus.* Eruditus interpres Euchologii notis ad εὐχέλαιον p. 451 sic scribit: *Passim autem rursus* εὐχέλαιον *vocatur quasi dicas (non olei consecrationem, ut barbare Meursius in Glossario)* oleum cum oratione, *compositis ad invicem* εὐχῆς *et* ἐλαίου *vocibus*. Hæc ille; qui vereor ut tam facile præstet æquitatem suæ censuræ quam Meursius ab interpretatione sua barbarici notam eluat. Nam revera
D tota cæremonia ac ritus multis orationibus ac benedictionibus constans quo consecrabatur oleum, εὐχέλαιον vocatur. Videtur autem auctor notarum ad Euchologium tdem hoc loco passus, quod humanitus [P 387] contigisse refert Gellius l. VII *Noctium Atticarum*, c. 17, grammatico cuidam celebri a se interrogato de notione vocis *obnoxius*. quo sic ibi Gellius scribit: *Qua vero ille grammaticus finitione usus est, ea videtur in verbo tam multiplici unam tantummodo usurpationem ejus notasse.* Sic enim et P. Goar, cum plures εὐχελαίου species fuerint, omnia ad unam trahit, eam qua oleum ad unctionem infirmorum parabatur; a qua tamen ipse alibi diversam memorat p. 441, cujus ἀκο-

λουθίαν sive officium ac consecrationis ritum editum A se vidisse ait, etsi suæ collectioni non curaverit inserere propter suspicionem cujusdam in eo ἐθελοθρησκείας et superstitionis. Certe hoc quoque cujus hic Pochymeres meminit εὐχέλαιον, tum ab illo non immerito Goari, suspecto euchelæo pro mortuis, quam Græci vocant τελετὴν ἐλαίου ὑπὲρ τῶν κοιμηθέντων, tum a consecratione olei pro infirmis, manifeste diversum est. Quin docuit me eruditissimis Allatius usu obtinuisse apud Græcos ut quidam ritus εὐχέλαια vocentur, in quibus nullus olei usus intervenit, uti exempli gratia aliquando, inquit, florem aut ramulum sancti cujuspiam reliquis aut imagini præcipuæ {venerationis admotum ad ægrum deferunt, qui confidens sancti ejus precibus juvari, eo flosculo, ramo aut etiam linteo dolentia sibi membra contingit. Hoc, ut B qui vidit fide dignissimus testatur, εὐχέλαιον appellant. Neque hic ἐλαίου mentionem κυρίως ac proprie, sed μυστικῶς et figurate usurpari putant, quatenus olei symbolo Dei, quæ his ritibus imploratur, misericordia designaretur et ἔλαιον ἐντὶ ἐλέου sumitur.

Ζευξίππου φυλακή p. 519. Agit de Latinis captis ad Belidagrama, quos Constantinopolim ductos et illic ostentatos plebi, deinde ait historicus in hunc quem vocant τῆς Ζευξίππου Zeuxippi carcerem fuisse conclusos. Nullum vidi idoneum auctorem qui fuisse Constantinopoli carcerem sic dictum doceat. Procopius, l. I *Pe bell. Pers.* p. 70 ed. Reg, et l. item I *De ædif.* p. 23 βαλανείου *balnei publici* meminit quod ὁ Ζεύξιππος vocaretur. C Nicephorus item Callisti. l. IX, c. 9, p. 697 ed. Paris. δημόσιον λουτρὸν περιφανές τε καὶ μέγιστον, *publicum lavacrum conspicuum et maximum*, τὸν Ζεύξιππον fuisse nominatum tradit. Thermas a Severo conditas has ferunt in templo Διὸς Ζευξίππου Jovis equos jugentis seu curru subjunctis equis tracto vehentis, quod Ζευξίππου vox indicat, fortasse sic dicto qui tali specie Jupiter olim in eo templo effictus videretur. Ex veteri porro illo fano vocabulum recentiori Thermarum ædificio ei adjuncto adhæsisse apparet. Estque id verisimilius quam quod alii suspicantur, a Zeuxis pictoris tabulis, quales illic prostarent, locum nominatum. Statuis enim et signis fuisse videtur insignior quam tabulis : vide quæ ne loci ejus ornatu exqui- D sitissimo collegit e veteribus Petrus Gyllius l. II *De pogto. Constan t.*, c. 7, ubi prolivum exhibet catalogum statuarum illic electarum. Frequentari solitum concursu curiosorum indicat Nazianzenus orat. 25, ubi Zeuxippum propterea vocat novam Jerusalem, quod templo a S. Helena in Calvario condita ei nova Jerusalem vocato splendore ae magnificentia non cederet. Quare solus Pachymeres articulo fem. generis τῆς Ζευξίππου φυλακήν dixerit, non plane comperi. Suspicabar posterioribus temporibus, collapsa ævo parte antiquarum balnearum (nam ante hos centum annos nulla restare vestigia Zeuxippi testatur Gyllius), rudera in στοάν *porticum* efformata, juxta quam spatiis vacuis septo circumdatis multitudo hæc captorum bello Latinorum, quam urbis ordinarii carceres minus caperent, conclusa tunc fuerit et hæc a nostro τῆς Ζευξίππου (subaudi στοᾶς) φυλακή vocata. Sic hodie apud Algerium, ex veteri *Iol cæsaria* deformatum nomen, a piratis capti custodiuntur in balneo, *nel bagno,* prout ab expertis didicimus.

Ζυγῆνοι in titulo captis 12, l. II, (p. 6) τὰ κατὰ τοὺς ζυγήνους, et similiter in titulo c. 13, ἀπολογία τῶν ζυγήνων. Esse hoc nomen non proprium gentis, sed appellativum, ut ἀγρόται **565** et χωρῖται, quibus istos alias vocabulis indigitat Noster, manifeste parte ex fine capitis 13, ubi sic legitur in Allatiano Ταῦτα περὶ τοὺς τοῦ ζυγοῦ διαπραξάμενοι. En quos ζυγήνους dixerat, jam τοὺς τοῦ ζόγου vocat, hoc est, jugum incolentes. Barberinus tamen et Vaticanus vocem ζυγήνους hic quoque retinent.

Ἡμιάνδριοι p. 351. Quid aliud ἡμιανδρίους interpretemur in comitatu virginis regiæ quam semiviros eunuchos, ministrare in Oriente principibus feminis solitos ?

Θεραπεία p. 211. Orat imperator excommunicatus patriarcham τοῦ δεσμοῦ ὄντ ἱκέτην ἀνεῖναι καὶ μετεγνωκότι τὴν θεραπείαν ἐπάγειν ἣν ἐκεῖνος βούλεται. Hic θεραπεία peculiarem et ecclesiasticam habet notionem, significans opera quæ vocant *satisfactio*, puta jejunia, humiliationes et similia rei magni et publici criminis ad expiationem canonicam injungi solita veteri Ecclesiæ disciplina. Quare θεραπεία hic id ipsum est quod Latini ecclesiastici scriptores *pœnitentiam* vocant; uti *pœnitentes*, qui culpas expiant, suppliciis, θεραπευταί Philoni, S. Basilio et aliis Græcis dicuntur. Talem apud Pachymerem esse significatum hujus vocis, demonstrat quod infra eodem capite patriarcha imperatori θεραπείαν πράττειν προσέταττε. Et paulo post hæc patriarchæ ad imperatorem verba recitantur : Θεραπείαν ποίει καὶ δέξομαι : ad verbum *fac pœnitentiam et accipiam.* Unde mox vocatur ἀντίποινος θεραπεία, et additur eam quadam æqualitate respondere gravitati criminis debere.

[P. 388] Ἱερολογία p. 225. Quid sit hoc loco ἱερολογία et ἱερολοχεῖν merito quæritur. Vir eruditus, editor et illustrator Euchologii sive Ritualis Græcorum, ἱερολογίας *sacra registra* interpretatur et ἱερολογεῖν *in registra recensere*. Describens enim in Euchologio p. 268 et sequentibus opusculum cui titulus est Τάξις τῆς ἁγίας Μεγάλης ἐκκλησίας. hæc ex eo verba de chartophylace, ἔχων δὲ τὰς ἱερολογίας τῶμνηστειῶν, ἱερολογῶν αὐτάςε sic Latine reddit : *Sacra insuper registra matrimoniorum penes se habet, quæ postquam in registra recensuerit.* Huic expositioni meus me vetat auctor acquiescere, dum hic scribit προνόμιον fuisse chartophylacis ut nutu arbitratuque duntaxat ipsius istæ quæcunque

demum sint *Hierologiæ* fierent. Hesychius προνόμια esse docet τὰ ὀφειλόμενα τῷ ἀξιώματι, decora aut privilegia quæ eximie debentur alicui dignitati. Splendidus in primis ac præcellens chartophylacis magistratus est : cui propterea vix est ut credi possit attributum vice προνομίου et honorariæ prærogativæ pensum ac laborem non solum penes se habendi *registra matrimoniorum*, sed etiam manu propria conficiendi, nomina nubentium *in registra recensendo*, ut idem interpres loquitur, reddens vocabulum ἱερολογῶν, quo propriam chartophylacis functionem Græcus scriptor declaravit. Atqui hæc quidem munera **566** nihil honorificum aut tanto fastigio dignum habentia actuarios potius ac vulgares scribas vel ad summum tabularii custodes deceant. Longe aliter Thessalonicensis Symeon quid auctoritatis circa matrimonia chartophylax exercuerit indicat his verbis : Καὶ τὰ τῶν γάμων νομίμως φροντίζει γίνεσθαι· *Ut legitime celebrentur matrimonia curat.* Porro institutione Christi, qui matrimonium ex civili contractu in sacramentum evexit, ut id rite perpetretur opus est sacra aliqua ecclesiastici ministri functione, qua, ut Evaristus antiquissimæ pontifex epist. ad episcop. Africanos loquitur, nubentes *suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus et oblationibus a sacerdote benedicantur.* Hujus benedictionis effectus qui sit, docet Siricius item pontifex, epistola ad Himerium Tarraconensem, c. 4, ubi interrogatus *si desponsatam alii puellam alter in matrimonium possit accipere*, respondet : *Hoc ne fiat modis omnibus inhibemus, quia illa benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit apud fideles, sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur.* Hanc benedictionem præsentibus in ecclesia sponsis a sacerdote conferri antiquissimi per omnes ecclesias moris est. Concil. Carthag. IV, can. XIII : *Sponsus et sponsa cum benedicendi sint a sacerdote, u parentibus suis vel paranymphis offerantur.* Quia vero episcopi est designare sacerdotem. quem potissimum velit ista sacra circa conjuges cæremonia defungi, patriarchæ Constantinopolitani hanc proprie curam chartophylaci sive cancellario sua demandaverant, ut vel ipse per sese sponsis hoc modo benediceret, vel sacerdotem eligeret qui id faceret, adeo ut citra ejus assensum ac jussum nullus presbyter id rite ac legitime posset agere. Hoc est quod docet hic Noster, dum ait προνόμιον esse chartophylacis τὸ προτροπαῖς ἐκείνου τὰς ἱερολογίας γίνεσθαι, *non sine facultate ac mandato ejus adhiberi sponsis a sacerdote ullo nuptiales benedictiones.* Quare ille τὰς τῶν ἱερέων ὃς δίχα τῆς τοῦ χαρτοφύλακος προτροπῆς νυμφίους ἱερολόγει, *sacerdos quidam qui citra mandatum ac nutum chartophylacis sponsis benedixerat*, suspensionis ob id pœna est multatus, ut mox Pachymeres subjungit. Est igitur ἱερολογία sacra functio sacerdotis circa sponsos, quando in ecclesia rite matrimonio junguntur; id quod dum ante me docuerat Nicephorus Bryennius Cæsar sub finem libri III Commentariorum a me nuper editorum, ubi narrans illegitimas nuptias contra omne fas attentatas a Botaniate invasore imperii cum Maria Augusta conjuge Michaelis Ducæ solio deturbati adhuc viventis, refert, cum jam sponsi ambo in ecclesiam venissent, sacerdotem qui ad eam unionem peragendam paratus fuerat (ὁ μέλλων τὴν μνηστείαν τελέσαι) collegisse se et quantum piaculi conscisceret et reputantem, si bigamum, cujus etiam secunda uxor adhuc viveret, cum muliere cujus item maritus adhuc superstes esset, ecclesiastica benedictione conjungeret, [P 389] cunctatum esse prodire ex altari; tunc autem conciliatorem **567** sacrilegarum nuptiarum Isaacium Cæsarem alium istius loco sacerdotem submisisse, ὃς καὶ τὴν ἱερολογίαν ἐτέλεσεν, *qui nuptialis ritus cæremoniam peregit.* Hæc Briennius Cæsar, qui paulo ante functionem eamdem verba εὐλογεῖν designaverat, de æstu ac scrupulo prioris sacerdotis sic scribens : Συναγαγὼν ἑαυτὸν καὶ γνοὺς ὅπη κακοῦ φέρεται μοιχείαν ἅμα καὶ τριγαμίαν εὐλογῶν, ubi εὐλογεῖν idem est quod ἱερολογεῖν : utrumque autem significat sacrum illum ritum quo sacerdos illos sponsos in matrimonium conjungit; quem benedictionem ab antiquis ecclesiasticis scriptoribus Latine vocatum vidimus, in quo tamen est præterea observandum esse et aliam benedictionem nuptialem, quæ conjungibus per verba, ut loqui solent, de præsenti rato jam matrimonio a sacerdote copulatis solet adhiberi ; de qua intelligitur illa quæstio quam theologi movent, *An sit peccatum consummare matrimonium ante Ecclesiæ benedictionem*, etc. Vide Sanchez. l. III, disp. 12. Cæterum prior illa de qua diximus benedictio est quæ hic ἱερολογίας et ἱερολογεῖν vocabulis exprimitur. Huc facit Georgii Acropolitæ locus, *Hist.* n. 33 : Πληροῦσι τὴν τῶν παίδων συνάφειαν. τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τὰ τῆς ἱερολογίας τελέσαντος. Agit de nuptiis Theodori Junioris Lascaris cum Helena filia Asanis Bulgariæ regis. Adde et titulum can. 6 Neocæsariensis recitati a Matthæo Blastare verbo γάμος, qui sic habet : Περὶ τοῦ μὴ συνεστιᾶσθαι τῷ διγαμοῦντι τὸν ἱερολογήσαντα.

Ἰχνηλάτης (1) p. 464. Καθικετεύει ἐκ τῶν ἰχνηλάτου παραβολικῶν, etc. Ait imperatorem, cum videret quosdam inconsulto zelo improbare concordiam cum Latinis initam, congregari jussisse episcopos omnes et monachos ; tum ipsum in illo consessu medium orationem inchoasse, rogando ex Ichnelatæ Parabolicis, cujus loci ad hoc tempus opportuni plerosque ipsorum recordari confidebat, ne potius mallent imitari avide præfestinantes quam prudenti patientia maturitatem occasionum et rerum exspectare cessando solitos. Multos dies, ne dicam hebdomadas, in hujus sum loci medita-

(1) Cf. Glossar. alter. v. Ἰχνηλάτης.

tione versatus. Cujus cum intelligendi una spes et ratio sita esset in notitia scriptoris in eo laudati, totum me dedi investigationi istorum παραβολικῶν Ἰχνηλάτου hic memoratorum, ignotissimi tum mihi operis, quoad eruditissimus juxta humanissimusque Leo Allatius ὁ πάνυ primo indicium, deinde etiam copiam perrari ejus et Latinis prorsus hactenus incogniti commentarii fecit. Totum avide perlegi: quin etiam, quod sic expedire visum est, raptim Latinitate donatum in harum Observationum appendicem conjeci. Ibi videbit, si tanti judicet, studiosus lector quem ejus hic indigitat imperator locum, dissertatione parabolica sexta, qua fabellis ad id aptis sultitia traducitur eorum quos ipsis statim exordiis longorum negotiorum impatiens **568** abripit aviditas ad fines successusque prævorandos. Hic agendum mihi puto de nomine Ἰχνηλάτης, quod cum tanquam proprium istius vel auctoris vel operis ponatur, neutri tamen ex origine convenit; quæ mihi fuit causa illud ab ejus titulo in Latina interpretatione removendi. Primus vocabulum Ἰχνηλάτης ac hunc librum appellandum adhibuit Græcus illius interpres Symeon Seth, imitatus, ut ipse ait, sed ex parte duntaxat, Arabem innominatum, qui ex Persica dialecto, in quam has parabolicas dissertationes Perzoes ex Indicis originibus transtulerat, Arabice illas reddens, operi titulum imposuit compositum ex nominibus duarum personarum, quarum dialogus majorem implet partem dissertationis primæ ut ad secundam etiam extenditur. Earum Indica vocabula quæ fuerint, nescimus; quorum tamen ut propriorum retineri sonus et aliarum litteris exprimi debuerat linguarum. Ac ne illa quidem memorantur quæ in sua interpretatione Persica posuit medicus Perzoes. Primus Arabs, qui secundus interpres [P. 390] fuisse dicitur; non solum duos istos interlocutores Arabicis ex origine vocibus indigitavit hisce *Cylile* et *Dimne*, verum etiam operi quindecim dissertationum universo easdem pro titulo præposuit. Id constat ex admonitiuncula Allatiano codici præfixa, quam hic describendam duxi: Βιβλίον φυσιολογικὸν μετακομισθὲν ἐκ τῆς Ἰνδίας καὶ δοθὲν τῷ βασιλεῖ Χοσρόῃ ἐν Περσίδι παρά τινος Περζωὲ σοφοῦ καὶ ἰατροῦ τὴν τέχνην, καὶ μετενεχθὲν εἰς τὴν Ἀράβων γλῶσσαν, παρὰ δὲ Συμεὼν μαγίστρου καὶ φιλοσόφου τοῦ Σὴθ εἰς τὴν Ἑλλήνων διάλεκτον μεταβληθὲν, καλούμενον Ἀραβιστὶ μὲν Κυλίλε καὶ Διμνὲ, Ἑλληνιστὶ δὲ Στεφανίτης καὶ Ἰχνηλάτης. Ἔχει δὲ μύθους παμπόλλους καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὠφελίμους. Hæc ibi; quæ sic Latine sonant: *Liber physiologicus delatus ex India et datus regi Chosroi in Perside a quodam Perzoe, sapiente et medico, translatus etiam in Arabum linguam, a Symeone vero magistro et philosopho cognominato Seth in Græcorum dialectum conversus, vocatus Arabice quidem Cylile et Dimne, Græce vero Stephanites et Ichnelates Habet autem fabulas permultas et omnibus hominibus utiles.* Video ex his verbis restare dubium lectori, an Persica et Arabica, quas fuisse diversas ponimus, non una revera et eadem fuerit versio. Dicitur enim hic tantum librum hunc ex India in Persidem delatum a Perzoe, ita ut quod additur de translatione in linguam Arabicam, tribui eidem Perzoi queat et intelligi versum ab eo Arabice Chosroi oblatum et vulgatum in Perside fuisse, ubi forte lingua Arabica non incognita vulgo fuerit. Verum omnem ambiguitatem tollit quod ad calcem operis subjungitur ab ipso Græco interprete Symeone Seth, post quintam decimam Dissertationem ascriptum his plane verbis: Ταῦτα τὰ ιε' τμήματα ὁ σοφὸς ἰατρὸς Περζωὲ μετέβαλεν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς εἰς τὴν Περσίδα διάλεκτον, μετακομίσας ἐκ τῆς Ἰνδίας τῷ βασιλεῖ Χοσρόῃ. Ἐκ δὲ τῆς Περσικῆς εἰς τὴν **569** τῶν Ἀράβων μετεβλήθησαν γλῶσσαν, ἐκ δὲ τῆς Ἀράβων παρ' ἡμῶν εἰς τὴν Ἑλληνίδα, καὶ εἰσὶ παρ' ἡμῖν μέχρι τῆς σήμερον εἰς ὠφέλε αν τῶν ἀναγινωσκόντων. Hoc est ad verbum: *Has 15 sectiones sapiens medicus Perzoes transtulit ex Indica in Persicam dialectum a se deportatas ex India regi Chosroi. Ex Persica vero in Arabicam versæ linguam sunt, ex Arabica demum a nobis in Græcam. Et sunt apud nos usque in hodiernum diem ad utilitatem legentium.* Ita ibi. Unde manifestum est Persicam quæ dicitur Arabicamque versionem fuisse plane diversas. Cum autem, ut ex prius descripto ejusdem Symeonis prologo constat, titulus *Cylile Dimne* Arabicæ versionis proprius fuerit, uti et ipsa illa vocabula Arabica ex origine putantur, dicendum est et Indica archetypa et Persicam a Perzoe concinnatam interpretationem vel caruisse titulo vel aliter inscripta apparuisse. Unde quivis æquus concesserit nobis, qui non interpretationes Græcam aut Arabicam, sed opus ipsum ortu primo Indicum Latine reddimus, necesse non fuisse Arabicæ aut Græcæ nomenclationis habere rationem, præsertim cum ea parti tantum operis, hoc est duabus duntaxat dissertationibus, conveniat, quibus Coronati et Vestigatoris colloquia recitantur. Quæsivi ex magistris Arabicæ linguæ an *Cylile* et *Dimne* Græce στεφανίτην καὶ ἰχνηλάτην, hoc est Latine *coronatum* et *vestigatorem* significarent. Responderunt in *Cylile* quidem agnoscere se aliquid quod *coronæ* notionem redoleat, in *Dimne* nihil reperire quod ad vestigii significatum vergat. Ex quo fortasse suspicari liceat mendum exscriptoris in ista peregrina voce reddenda, sicut omnino inesse videtur in particula καί, prout illa cum Arabicis conjungitur vocibus, cum Græca sit, Credibile est enim Sethum scribentem Græcis characteribus Arabicum titulum Κυλίλε ου Διμνέ posuisse: illud autem ου, quæ copula est Arabibus. Græcus librarius in καί converterit. Refert doctissimus Allatius diatriba de Symeonum scriptis p. 184 prodiisse Ferraria an. 1584 quamdam hujus operis interpretationem Italicam multis locis mutilam, in cujus prologo legatur hunc librum ex Indica id Agarenam linguam a Lelo Demno Saraceno versum fuisse;

ridiculo errore, ex eo nato quod liber idem ab Arabe interprete *Cylile u Dimne* inscriptus fuerit. Id valere potest ad comprobandum meum consilium alienæ ab originibus nomenclationis removendæ, ne semiliter errandi cuipiam simpliciori daretur occasio [P. 391] existimaturo fortasse *ichnelaten* nomen esse auctoris, qui primus hoc opusculum condidit cum id sine certo scriptoris nomine editum in India Symeon Seth innuat, dum scribit initio præfationis suæ: Ἡ παροῦσα βίβλος ἐγράφη μὲν παρὰ σοφῶν ἀπό τε μύθων καὶ παραλαβῶν, *hunc librum compositum fuisse a sapientibus ex fabulis et parabolis;* quod indicat nullum ei fuisse inscriptum singularis auctoris nomen, jureque ideo me illud *specimen sapientiæ Indorum veterum* nuncupare **570** potuisse. Sed de hic jam plus satis: alia enim vocant.

Καβαλλάριοι p. 328. Retinui *caballarii* vocabulum in versione, idcirco quod existimavi haud sine causa Pachymerem ista voce hic usum potius quam ipsis notissima et obvia ἱππέων. Nempe *caballarius* consuetudine jam tum illius temporis non quemlibet equitem, sed insignem et primarium sonabat eratque (id quod hodieque in Italica lingua inde ductum perseverat) in eo verbo nobilitatis quædam emphasis, minime conveniens equiti gregario. Itaque cum Noster ejusdem hujus initio capitis hunc in modum scribit, Ὁ καβαλλάριος Ἀλέξιος ἀνὴρ γεννάδας καὶ ἀνδρικός, intelligendus est ejus viri nobilitatem claritatemque isto nomine signasse. Nec mihi est incredibile trecentos istos ex eo equitum genere fuisse, qui usu hodie militiæ Gallicæ *maistres* magistri dici solent; quorum videlicet unusquisque alios equites sub se merentes ductat.

Καδδηνάλιοι n. 209. Ita constanter scribitur hoc vocabulum in tribus codd. in hoc et aliis hujus historiæ locis, unde non videtur dubitandum quin vocem nobis usitatam *cardinalis* sic tunc Græci suis litteris exprimerent. Nec id imputandum ignotioni ejus originis ex vocabulo *cardo*. Nam hanc haud ignotam declarat Pachymeres, l. v, c. 8. ubi de imperatore scribit, Καὶ χρυσὸν πέμπων καδδηναλίοις, στρόφιγξιν ὁ Ἕλλην εἴποι ὡς θήρας οὔσης τοῦ πάππα. Ubi vides vocem *cardinis* exprimi Græco vocabulo στρόφιγγος.

Καθοσίωσι p. 284. Καθοσιώσεως ἔγκλημα τοῖς περὶ τὸν Φραγγόπουλον. Hi accusati sunt, ut clare docet auctor in consequentibus, conjurationis in imperatorem, quem interficere decreverant, ut ipsi fassi sunt. Hinc intelligitur ἔγκλημα καθοσιώσεως dici crimen læsæ majestatis, et quidem in primo capite, ut solent loqui. Ad hoc indicandum ideo accommodatur καθοσιώσεως vocabulum, quia vitæ personæque principum res sacræ sunt, quas violare sacrilegium immane sit. Unde passim majestati imperatorum copulatur adjunctum sacræ; et eorum

A litteræ *sacræ* sine addito appellantur, vocabulo etiam Græcis usitato. Usurpat et alibi Noster καθοσιώσιν hac notione, l. v, c. 19: Καὶ τὸ μεῖζον ἐκρίνοντο καὶ εἰς καθοσίωσιν; et c. 20: Ἀλλ' οὐκ ἔπειθον πολλὰ λιπαροῦντες, ἀλλ' ἄντικρυς ἐκρίνοντο τῆς πρὸς βασιλέα καθοσιώσεως. Denique ut alia omittam loca, l. vi, c. 24: Ὑπαγαγὼν (Μακάριον) δίκῃ καθοσιώσεως ὡς τοὺς δυτικοὺς ἄρχοντας κατὰ βασιλέως διεγείραντα.

Κάνης (1) p. 241. Non dubium quin hoc loco Κάνης nomen sit principis, a quo Nogas cum Tocharis missus fuerat et a cujus dominio, ut paulo ante dixit historicus, deficere incipiebat, **571** suas res agens et sibi proprie vindicans quæ bello acquirebat. [P 392] Agitur ergo hic de Tartarorum prin-

B cipe, qui magnus Canes hodieque appellatur; lib. v, c. 5, scribitur hoc vocabulum per ι et inflectitur Κάνις Κάνιδος ι

Κάστρον p. 303. De Barbam et Tzuila Tzycandalæ ab imperatore mandatum refert, ambos πρὸς Νικαίαν ἀπαγαγὼν, πρὸ τοῦ εἰς κάστρον εἰσαγαγεῖν, στερῆσαι τῶν ὀφθαλμῶν. Video hic κάστρον pro ipsa urbe Nicæa posse accipi: nam Justinianus Novella 128, vocem κάστρον synonymam voci πόλις videtur indicare, dum scribit ἐν ταῖς πόλεσιν ἤτοι κάστροις. Quod si recipitur, sensus loci sit jussisse imperatorem excæcari Barlaamum et Tzuilam in itinere priusquam Nicæam intrarent. Et sunt exempla similium excæcationum obiter factarum, ut Basilacii ad locum Clempinam dictum

C prope fontem ab hoc casu deinde nominatum βρύσις Βασιλακίου, ut fert Anna Comnena, l. i. His tamen apud me obstat primum quod in illo Justiniani loco particula ἤτοι non expositive, sed disjunctive videri potest usurpata, et sic contrarium potius ostendet: nempe πόλεις et κάστρα diversas res esse. Deinde quod, utcunque forte minores et mediocres urbes castrorum vocabulo designatæ interdum fuerint, id tamen non videtur fieri potuisse in Nicæa urbe maxima, et quæ, dum a Latinis Constantinopolis tenebatur, sedes Orientalis Græcorum imperii fuerit. Denique quod cum præcedens participium ἀπαγαγὼν, indicativum præteriti temporis, significet prius abductos Nicæam duos illos quam excæcarentur, id tantum factum debere vi-

D deatur intelligi puisquam in arcem sive κάστρον perpetuæ custodiæ ipsorum destinatum includerentur. Docet autem Noster alibi Nicææ fuisse in hunc usum castellum contra vim munitum, quod qui sub issent, eorum de liberatione vel verbum dicere capitale foret, unde εἱρκτὴ λήθης *carcer oblivionis* vocabatur, ad quem vocem quæ annotavimus vide, si tanti est (2).

Κέλλα p. 215. Ἐκεῖνος (ὁ πατριάρχης) Ἀρσένιος εὐθὺς τὴν κέλλαν ὑποδυόμενος. Cella ergo cubiculum dicitur non monachorum solum, sed et alie

(1) Cf. Glossar. alter. v. Κάνις.

(2) Cf Glossar. alter. v. Κάστρον

rum : nam patriarcha tunc non videtur in monasterio fuisse.

Κελλύδριον p. 270. *Cellulam* verti. Est κελλύδριον ὑποκοριστικόν in tertio diminutionis gradu. Puto autem significari sacellum cui adjuncta esset domuncula. Id suadet mentio S. Nicolai, cui dicata videlicet esset ædicula. Nota est ex vetustissimis scriptoribus *cellæ* usurpatio pro loco religioso cujuspiam cultui dicato.

Κελτοί p. 486. Unde essent hi qui *Celti* vocabantur Constantinopoli, docet Vaticanus paraphrastes hunc locum sic exprimens : **572** Τὸν δὲ Κότυν τοῖς Ἀλαμάνοις δοὺς κρεμαννύειν, etc. Ergo Celti Pachymeri dicuntur Alamanni.

Κέρας p. 524. Κατὰ τὸν λιμένα τὸ Κέρας ἀποβάντες νηός. Agit de Joanne Lazorum principe B Constantinopolim appellente ad portum *Ceras* dictum. Κόλπον sinum appellat Procopus, l. I *De ædificiis*, c. 5, originem etiam nominis indicans ; Ἀμφὶ τὸν κόλπον, ait, ὅπερ Κέρας οἱ ἐπιχώριοι Κεροέσσῃ τῇ Βύζαντος μητρὶ τοῦ τῆς πόλεως οἰκιστοῦ ἐπωνύμως καλοῦς. Hoc est ex nova versione Claudii Maltreti : *Circa sinum ab indigenis dictum* Ceras, *de nomine Ceroessæ matris Byzantis qui urbem condidit*.

(P. 393) Κλέπτειν p. 352. Inter sordes oralis Serbiæ numerat illautum et tumultuarium cibatum, nulla munditie mensarum, nullo ordine ministerii, cunctis pro se quoque aviditate venatoria, quidquid quasi furtim arripuerant, vorantibus. Talem quamdam subesse intelliget notionem verbo κλέ- C πτειν hoc loco posito, si quis mentem sententiæ perspexerit.

Κλίμακες p. 411. Non dubitavi Latine vertere *scalas equestres*, hoc est, ex equorum ephippiis utrinque pendulas, recentiori equilandi disciplina. Nam heroicis temporibus Græciæ Latiique instrumentum istud quo pedes equitantium sustinentur, usu ignotum, nomen non habuit. Postera ætas et rem et vocabulum invenit. Græcis quidem citerioris ævi id ἀναβολεύς dictum est, Latinis scala. Utriusque testis Suidas, Ἀναβολεὺς δὲ, inquiens, ἡ παρὰ Ῥωμαίοις λεγομένη σκάλα. Ex quo vocabulo suas hic κλίμακας Pachymeres traxit. Res enim clamat ipsa agere illum de stapedibus sive stapedis aut stapiis, quas subices pedaneos Budæus D dixit. Ego scalæ nomen, testimonio Suidæ ante multa jam sæcula in hac notione Latinis usitatum, κλίμαξιν Pachymerianis rependere debui. Est autem ratio in promptu cur stapia scala dicta sit, quod videlicet inscendenti equum homini scalæ vicem præstet.

Κνώμενοι p. 368. Πτερῷ τὸ τοῦ λόγου, τὰ ὦτα κνωμένοις ἐῴκεσαν. Erant, inquit, patriarcha et ei assistentes episcopi, ad mentionem ipsis reconciliationis cum Latina Ecclesia factam, similes iis quibus auricula pennæ affrictu leni stringitur, etsi revera id obiter et perfunctorie, non aurem, ut videri volebant, gratificantes imperatori, libenter et A jucunde audirent. Ad blanditias titillationem et γαργαλισμόν referri proverbialiter a veteribus stricturam auricularum affrictu pinnulæ, demonstrare accuratius debeo propter causam quam mox referam. Lucianus libro Περὶ ὀρχήσεως non longe a principio Cratinum inducit successentem Lycino quod sederet in Theatro spectans saltantes et cum voluptate audiens tibiarum cantus et mollium ac lascivorum carminum sonos : Κάθησαι καταυλούμενος θηλυδρίαν ἄνθρωπον ὁρῶν ἐσθῆσι μαλακαῖς καὶ ᾄσμασιν ἀκολάστοις ἐναβρυνόμενον, καὶ μιμούμενον ἐρωτικὰ **573** γύναια τῶν πάλαι, τὰς μαχλοτάτας Φαίδρας καὶ Παρθενόπας καὶ Ῥοδόπας τινὰς, καὶ ταῦτα πάντα ὑπὸ κρούσμασι καὶ τερετίσμασι καὶ ποδῶν κτύπῳ, etc. Tum paulo post : Κάθησαι τὰ ὅμοια B πεπονθὼς τοῖς τὰ ὦτα πτερῷ κνωμένοις. Ex quibus manifeste patet : audire cum voluptate cantilenas et numerosum strepitum saltantium, cæterisque aurium deliciis affici, a Luciano dici pati rem similem iis quibus auriculæ penna striguntur. Confirmatur id ipsum evidentius ex alio ejusdem Luciani loco, in libro Περὶ διαβολῆς *De calumnia*, ubi ait : Οἶδα γοῦν τινας οὕτως ἡδέως γαργαλιζομένους τὰ ὦτα ὑπὸ τῶν διαβολῶν ὥσπερ τοὺς πτεροῖς κνωμένους. *Scio igitur quosdam tam suaviter deliniri solitos auditu calumniarum, ut ii quibus auriculæ penna stringuntur*. Hæc afferenda testimonia fuerunt. ut interpretationem hujus Pachimeriani loci nostram tueremur adversus contrariam ei sententiam paraphrastæ Vaticani, qui pro his quæ apud C nostrum auctorem in duobus optimis codicibus B et A leguntur de patriarcha et Patribus synodi, Πτερῷ, τὸ τοῦ λόγου, τὰ ὦτα κνωμένοις ἐῴκεσαν, sic reddit : Οἱ δὲ οὐδ' ἄκροις ὠσὶ ἀκούσαι ἠνείχοντο. *Illi autem ne summis quidem auribus audire sustinebant*. Perperam omnino, ut sæpe alias, et contra auctoris mentem locique sententiam, quæ plane exigit hic intelligi patriarcham et episcopos, (P. 394) ut imperatori gratificarentur, cui obsistere non poterant, simulasse libenter audire quod is proponebat de ineunda cum Latinis pace, cum revera intus in animo id aversarentur et nonnisi perfunctorie audirent, intimum et verum animi sensum exprimere non audentes, nec adeo id necessarium putantes, quod confiderent rem ad extremum successu carituram. His ex occasione ad- D jungam locum II ad Tim. IV, 3, ubi fit mentio hominum κνηθομένων τὴν ἀκοήν, hoc est, ut vulgatus eleganter vertit, *prurientium auribus*, ἰσοδυναμεῖν huic enarrato hoc loco formulæ ex mente Hesychii. Nam is ubi exposuisset κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, per hæc verba : Ζητοῦντές τι ἀκοῦσαι καθ' ἡδονήν, *quærentes aliquid audire ad voluptatem* postea κνώμενοι interpretatur æquivalenti vocabulo κνηθόμενοι.

Κόκκοι p. 489. Quos dicat hic Pachymeres *Coccos* monachos, Vaticanus ipse videtur ignorasse paraphrastes : nam hoc verbum omisit : ut cætera fere quæ non intelligit transilire consuevit. Ne

proprium id nomen putem, obstat numerus : nam quæ ratio patitur ut multi nomine uno velut proprio sint usi? an peculiaris quædam monachorum soladilas hoc vocabulo designata est, sic forte appellatorum a colore vestis coccineum præferente quippiam? Id quidem suspicabar ; et fulciebat conjecturam quod statim subjungitur, fortassis expositive καὶ τοὺς κατ' ἐκεῖνον, quod licet interpretari *et eos qui circa illum*, nempe imperatorem, erant. Non paucis hujus historiæ locis, præsertim capitibus 2 et 18 libri VI, video indicari Josephum ante patriarchatum adhuc monachum assiduum fuisse apud imperatorem, adeoque **574** quod hinc sequitur, in palatio diversatum, utique non solum : nam et illi adhæsisse sui instituti comites pronum est creditu, et fratribus aut filiis imperatoris alios monachos similem operam navasse non est inverisimile. Quid si opinemur hos quasi palatinos monachos, etiam ut cæteros domus regiæ ministros, vestitus aliquando genere aut colore a cæteris discretos, κόκκους μοναχούς vocatos, forsitan quod coccineum aliquid gestarent? Ego tamen ἐπέχω, plus lucis in hac caligine alicunde, si forte affulgeat, opperiens (1).

Κόλυβα. L. VI titulus c. 12 sic habet, Τὰ συμβάντα πατριάρχῃ διὰ τὴν τῶν κολύβων ἀποστολήν. Vaticanus κολύμβων legit; quid quidem hoc loco non describens auctorem, sed more suo liberrime παραφράζων, sic scribit : Ἐν τοῖς ἐκπώμασιν, οἷον τῶν χαλκῶν πινάκων, αἳ τὸν ἑφθὸν σῖτον φέρουσιν, ὡς (legendum puto ὃν) ἡ συνήθης γλῶττα κόλυμβα λέγει Hinc habemus ἑφθὸν σῖτον lingua Græca vulgari κόλυμβα dictum. Sed multis experimentis comperta mihi hujus paraphrastæ indiligentia, non satis illi fidere possum, ut auctoris ipsius nostri duobus exemplaribus optimis B et A probatam lectionem hujus vocabuli non proferam, præsertim cum ei palam suffragetur Suidas. Lego igitur κολύβων, non κολύμβων, et voce κόλυβα intelligo, sic docente Suida. σῖτον ἑψητόν, *frumentum coctum*. Pachymeres in hoc c. σῖτον ἑφθόν vocat, idem, ni fallor, quod antiqui molam vocabant, farris nempe moliti farinam inspergi hostiis solitam. Significat ergo hic locus solitum tunc Constantinopoli fuisse in festo Hypapantes offerri patriarchæ sacris operanti patinas plenas isto farre tosto, quibus cum bene precatus solemni benedictione fuisset antistes, eæ ut sacra apophoreta distribuebantur præsentibus, et una earum mittebatur ad Augustum, quam mos erat ei prandenti offerri sub secundam mensam inter bellaria. Hoc sonant hæc nostri verba : Ὧν (patinarum nimirum earum quas ἐκπωμάτων πλατείας vocat) ὡς ἀπαρχή τις ἡ κρείττων τῷ βασιλεῖ προσήγετο ἐπιδόρπιος. Vide quæ dicimus verbo πλατεῖαι ἐκπωμάτων.

[P. 395] Ἀπὸ κοιλίας φωνεῖν p. 379. Vocat propria auctoritate sine idoneo testimonio in causa sua loqui ἀπὸ κοιλίας φωνεῖν, proverbiali, opinor, formula ex iis ducta sacræ Scripturæ locis quæ Pythonissarum mulierum ventiloquarum meminerunt Act. XVI, 16, et I Reg. XXVIII, ubi pro eo quod vulgatus habet, v. 3 : *Saul abstulit magos et ariolos de terra*, LXX legunt Περιεῖλο τοὺς ἐγγαστριμύθους, *sustulit ventriloquos*, Et ib. v. 7. *Dixitque Saul servis suis : Quærite mihi mulierem habentem Pythonem*. LXX, Ζητήσατέμοι γυναῖκα ἐγγαστρίμυθον. Spiritus malus qui Phyton vocabatur nomine ducto a Græco verbo πυθέσθαι ex πυνθάνεσθαι, quod responsa cederet, Hebræis loco illo, c. XVIII libri I Samuelis **575** vocatur *hebres Ob;* quæ vox libri Job c. XXXII 20, utrem significat quia scilicet dæmon iste insidebat ventrem fanaticarum istarum, ex eoque in modum utris inflato voces emittebat, quas stulti consulentes pro oracullis habebant. Hinc quæ quis rpoprio sensu sine majorum auctoritate affirmaret. ἀπὸ κοιλίας φωνεῖν Pachymeri dicitur.

Κοινόν p. 280. Ὑπὸ τόμῳ κοινῷ γεγονόσι. Cave putes κοινῷ adjunctum hic esse nominis τόμῳ. Est enim κοινόν noutrum substantivum, cœtum communem et corpus universum Constantinopolitani celeri in unum congregatum significans, notione antiquis etiam usitata. Quid sit autem hunc conventum haberi τόμῳ *sub tomo*, dicetur verbo τόμος. Vide etiam verbum ὑποψήφιος.

Κοινωνικός p. 378 Κοινωνικὸς δὲ εἶναι τῇ Ἐκκλησίᾳ. Sic loquens Veccus non ea communione se conjunctum Ecclesiæ dicit, qua quilibet Christianus, etiam laicus, ei adhæret, sed alia peculiari, ascriptorum clero propria, et proventibus ecclesiasticis eo nomine participantium. Quo pertinent superiora his contigua ejusdem Vecci verba : Αὐτὸς γὰρ ἕτοιμος εἶναι καὶ ὀφφίκιον ἀποθέσθαι καὶ πᾶσαν ἀφεῖναι τὴν πρὸς αὐτὸν πρόσοδον. Videtur aliquid hodie simile in usu curiæ Romanæ, ubi notarii quidam apostolici *participantes* dicuntur, quæ vox κοινωνικοῖς respondet, ad differentiam aliorum.

Κονοσταῦλος. Sic scribit passim hoc vocabulum Hachymeres, pronuntiationem, ut apparet. Francorum, a quibus id nomen Græci sumpsere, proprius asseclatus. Illi enim *conestable* hanc dignitatem vocant. Et sic, ut est credibile, tunc quoque per Orientem, ubi multi versabantur, proferebant. Hoc admonendum visum, quoniam alii longe aliter id nomen efferunt, et ne quis me in versione conostaulum reddere miretur.

Κόντος p. 181. Vocem comitis, ut dignitatem notat, scriptoribus citimæ vetustatis tritam, Pachymeres hic exprimit, prout vulgo pronuntiari ab Italis solebat, *conto*, aut ut effertur hodie *conte*; quod Græce κόντον reddit et non *contum* expressimus. Rem autem ipsam quod attinet, etsi Pachymeres passim iniquior Latinis *coutum* hunc, de quo

(1) Cf. Glossar. alter. v Κόκκοι.

agit, ambitiose vocatum a suis dicat, quasi ampliori vocabulo quam modus ejus domesticæ dignitatis ferret, tamen cum hunc Genuensem nominatum dicat *Vintimilia*, andivi ex iis qui antiquitates Genuensium perspectas habent, revera comitis nomen isti familiæ ex vetustissimo tempore tribui consuevisse. [P. 396] Verum fortasse nostrum movit, ut istam nimis splendidam civis Genuensis appellationem putaret, quod maximi tunc principes ea honorari satis haberent. Quo pertinet, quod ejusdem libri c. 8, scribit, de Carolo agens rege Siciliæ: ἀδελφὸν ῥηγὸς τῶν Φραντζίσκων ὄντα καὶ εἰς κόντους τεταγμένον τὸν Κάρουλον. Carolus nimirum, frater S. Ludovici regis Francorum, **576** quando vocatus est ad regnum Neapolitanum et Siculum, comes erat Provinciæ, unde *conte* ab Italis tunc vocatus est ad regnum Neapalitanum et Siculum, comes erat Provinciæ, unde *conte* ab Italis tunc vocabatur. Quo etiam contentus titulo tunc erat, princeps licet in paucis opulentus et præpotens, dynasia Sabaudiæ. Cantacuzenus, l. I, c. 40, p. 120 ed. Reg: Ἐπύθόντο ὡς τοῦ τῆς Σαβωδίας ἄρχοντος, ὃν κόντον ἡ Λατίνων γλῶσσα καλεῖ, etc.

Κοντοσκέλιον p. 365. Reperio apud Petrum Gyllium in *Topog. urb. Constant.* l. I, c. 20, mentionem portæ Condescalæ, quæ Græce Κοντόσκελος dici potuit. Forte illi vicinum et ex ea nomen ducens navale olim istad fuit Contoscelium dictum, quod tunc dirutum reædificare voluisse Michael Augustus hic dicitur.

Κορδοκούβας p. 450. Pronum suspicatu est lingua Mysorum cordocubæ vocabulum aliquid ex oleris notione duxisse, propagatum forte ex quadam corruptione Græcæ vocis κόρχορος notissimam designantis oleris speciem, et vulgari olim adagio celebrate: Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις.

Κορτινάριοι p. 321. Quatuor genera palatinorum ministrorum gradatim dignitate crescentia memorat, Bardariotas ostii custodes instar Helvetiorum, cortinarios, cubicularios et admissionales. Cortinarii fuisse in aulico satellitio ii videntur, quorum erat munus ad cortinam, extra velum intimum, *la Portiera* cubiculi regii, præstolari subitos nutus et fortuita imperia principis, et admissionibus ministrare.

Κορυφώ p. 508. Est hic Κορυφώ recentius nomen insulæ Corcyræ, hodie et ex aliquot retro sæculis vulgo *Corfa* dictæ, quod ideo retinere in interpretatione debui, quandoquidem id auctor sciens insurpat, veteri sibi non ignoto præferens, uti etiam in Μορέῳ vel Μορέᾳ, pro Peloponneso, et in similibus fecit.

Κράλις l. v, c. 6. Sæpe nominat Pachymeres Κραλιν Σερβίας; quam vocem etsi non ignoro a quibusdam pro appellativa accipi æquivalente vocabulo βασιλεύς, tamen cum et Noster et Cantacuzenus et alii eam retineant, nec verbo βασιλεύς commutent, non est quod nos dubitemus idem facere: alioqui nec sultanem Persidis nec Canim aut Canem Tocharorum nec Mepe Iberiæ dicere deberemus, sed regis nomen pro istis vocibus ponere, quod nemo probaverit.

Λαμπῖναι p 156. Ἐν λαμπίναις. Ita uterque cod. B et A: nam Vat. hæc comittit. Λαμπίνη quid sit, non reperio. Nimirum [P. 397] ex usu fortasse linguæ vulgaris Pachymeri obrepserit, ut ι pro η in hoc vocabulo poneret: nam λαμπήνη nota jam vox est. Hesychius: Λαμπήνη εἶδος ἁμάξης ἐφ' ἧς ὀχοῦνται ἔνιοι, ἀπήνη, ἢ ἅρμα σκεπαστόν. Hæc ille, congerens multa quæ simul integram vocis quam explicat absolvunt notionem. Et sane omnia quandrare videntur in hunc locum et in mente scriptoris **577** fuisse. Illa porro verba: Ταῦτα γὰρ ἦσαν τὸ πάλαι, videntur respicere festum Scenopegiæ aut Tabernaculorum a Judæis olim celebrari solitum in memoriam vitæ a patribus in tabernaculis transactæ per annos quadraginta in deserto. Etsi autem Scriptura ubi hoc festum præscribit, meminerit tantum diserte tabernaculorum erectorum extra domos, satis tamen pronum creditu est adhibita ad hunc usum plaustra ramis virentibus superne tecta, et cætero splendore varii ornatus agrestis festivitatis lætitiæ celebrandæ accomodata, quæ hic Noster λαμπίνας vocat.

Λειτουργεῖν p. 374. Hoc loco res ipsa exigit ut τὸ λειτουργεῖν non simpliciter sonet missam sive sacram liturgiam celebrare, sed id facere simul cum Latinis, iis una communicando; in quo erat sita schismaticis amotio: nam schismatici Græci Latinos ut ex communicatos et hæreticos in consortium sacrorum admittere recusabont.

Λέπας p. 385. Ὡς λέπας πέτρας. Vetus proverbium ex Aristophane in Pluto, ubi Chremylum sic loquentem facit sub finem:

> Ὡς εὐτόνως, ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ γρᾴδιον
> Ὥσπερ λέπας τῷ μειρακίῳ προσίσχεται·

ad quem locum sic adnotat vetus scholiastes: Λέπας κογχύλιον ἐφιζάνον ταῖς πέτραις, ὅτ' αὐταῖς προσπήγνυται, δυσαποσπάστως ἔχον, ἐπειδάν τις αὐτοῦ βουληθείη λαβεῖν. Similia idem docet ad versum hunc alium ejusdem Aristophanis in *Vespis*, non longe a principio.

> Προκαθεύδει πρῴ πάνυ
> Ὥσπερ λέπας πρὰσεχόμενος τῷ κίονι.

Idem alii scriptores tradunt. *Lepadem* hanc concham Plautus Latine vocat non semel. Plinius tamen videtur *buccinnm* appellare. Ubi enim l. XIX, c, 36, *buccinum* dixit esse *minorem concham ad similitudinem ejus buccini quo sonus editu, unde est causa nomini*, paulo post addit: *buccinum nonnisi petris adhæret, circaque scopulos legitur* (1).

Μακαρίτης p. 282. υ. Ἐκ Γερμάνου τοῦ μακαρίτου. Aliquando credidit designari hoc loco S. Germanum P. C. scriptis clarum, qui Christi anno 714,

(1) Cf. Glossar. alterum.

imperante Anastasio Augusto, ex Cyzicena sede in Constantinopolitanam est translatus. Impellebat ad sic opinandum mentio antiquitatis bis hoc loco repetita, quasi indicansGermanum hunc patriarcham novum ex ultima vetustate exempla et præcepta emendandæ Ecclesiæ inde usque ab actis et scriptis sancti Germani accersere studuisse. Verum re attentius considerata probabilius existimavi agi hoc loco de Germano longe recentioris memoriæ patriarcha, cujus mortem et elogium habes **578** apud Acropolitam in imperio Joannis Ducæ Batatzæ sub quo floruit : Ἔτυχε μὲν πρὸ καιροῦ τὸν πατριάρχην Γερμανὸν τὰ τῇδε καταλιπόντα πρὸς τὰς θείας ἀπᾶραι σκηνὰς, καλῶς καὶ ὁσίως βιώσαντα καὶ καλῶς τὴν αὐτοῦ ποιμάναντα ποίμνην. Sic Acrop. p. 39 *Hist.* Ut hunc potius indicari hic putem, suadet vox μακαρίτης civilem magis quasi quemdam, ex usu Græcorum, quam religiosum, qualis sanctis ab Ecclesia declaratis debetur, honorem designans, [P 398] præterea recentiorem quamdam defunctorum memoriam indicans. Non enim qui ante multa sæcula sunt mortui, cum nominantur, μακαρῖται dici solent, sed οἱ προσφάτως τελευτήσαντες, quos qui viderint adhuc vivant. Sic hujus libri c. 23, Irenem Augustam Joannis Ducæ uxorem, quæ commodum eodem eum hoc Germano vixerat tempore et ante virum decesserat, μακαρίτιδα vocat. Nullo agitur modo agit hoc loco Pachymeres de sancto Germano patriarcha illo vetustissimo, quem si nominaret, non μακαρίτην, sed μακάριον diceret, verum de isto altero qui viginti circiter annis prius decesserat, memoriam sui laudabilem relinquens.

Μαμάκουθος (1) p. 369. Vituperat hic Pachymeres patriarcham et antistites, qui ei aderant, quod non acriter obstiterint primæ propositioni reconciliationis Ecclesiæ Græcæ cum Latina, sic suum animum ostendens schismati addictum et aversum a pace, utcunque aliud aliquando simulaverit. Μαμακούθους autem Græcos illos præsules vocat, stultitiæ illos insimulans, ut ostendit, quod mox adjungit quasi declarandi gratia, ἀναισθήτως τῶν πραττομένων ἔχοντες. Id porro vocabuli mutuatus videtur a suo Hesychio, quem librum ipsi fuisse familiarem ex aliis locis intelligimus. In Hesychii vero lexico hodie legitur Μαμάκυθος, μωρός. Verum ego non dubito quin in suo meliori exemplari Pachymeres legerit μαμάκουθος : unde hic posuit μαμάκουθοι. Id colligo ex Eustathio, qui (ad v. 562 et 563 Od. κ, Ἐλπήνωρ δέ τις ἔσκε νεώτατος, οὔτε τι λίην ἄλκιμος ἐν πολέμῳ οὔτε φρεσὶν ᾗσιν ἀρηρώς) multos enumerans stultitiæ infamia celebres, post Sannam, Corœbum, Margiten quorum notissima dementia in proverbium et scomma simili vitio laborantium transierit, hæc adjungit : Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν Μαμμάκουθον καὶ τὸν Μελιτίδην καὶ τὸν Ἀμφιετίδην, οἳ διαβόητοι ἐπὶ μωρίᾳ

A ἦσαν : *Similiter autem et Mammachutum et Melitidem, necnon Amphietidem, qui celebres insania fuere.* Ubi significat ista propria fuisse nomina insanorum quorumdam, quæ deinde in similium ipsis appellationem translata fuerint, prout de Sanna nominatim observaverat, sic antea scribens : τὸν μωρὸν οἴδαμεν Σάνναν καλεῖσθαι ὡς ἀπό τινος κυρίου ὀνόματος. *Stultum scimus Sannam vocari tanquam a quodam proprio nomine.* Cujus rei testem facit **579** Cratinum comicum, ita continue subjungens: Καὶ παράγεται Κρατῖνος κωμῳδῶν τοιοῦτον τὸν Θεοδοτίδην Σάνναν. Quia vero Eustathius constanter hanc vocem cum duplici μ scribit, forte sic ea apud Pachymerem, et si ambo codd. optimi B et A concorditer cum unico μ scribant, emendanda fuerit. B Vaticanus solitæ sibi licentiæ in hoc præ cæteris capite indulgens, cum alia passim in eo scripta verbis quibus libuit effert, tum in hac voce quidam καινοτομεῖ. Sic enim habet : Μάκουθοί τινες ὄντες. Videtur autem ex alia origine hanc vocem accersere, nec viri singularis olim fuisse nomen proprium agnoscere, sed propagatam putare ex verbo μακοᾷν, quod Hesychius exponit παραφρονεῖν, προσποιεῖσθαι μὴ ἀκούειν, *desipere, simulare se non audire.* Et hanc potissimum secundam dissimulati auditus notionem huic sic a se decurtato vocabulo imputandi occasionem fortasse sumpserit ex eo, quod paulo superius legerat apud auctorem, patriarcham cum synodo ab imperatore provocatos ad serio cogitandum de ineunda cum Latina Ecclesia concordia ἐπιπολαίως ἀκηκοέναι C *perfunctorie audisse,* et cum rem aversarentur, non tamen obstitisse, sed quasi dissimulantes se percepisse quod dictum fuerat, astuto silentio lucrifecisse invidiam aut periculum palam resistendi: Οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς ἀντιστῆναι, *non enim iis inerat resistendi vis.* Eos tamen non se continuisse intra fines meræ dissimulationis aut silentii, sed præterea etiam, ut imperatori gratificarentur, significasse placere sibi mentionem illatam ab eo pacis, manifeste affirmat Noster, ut ostendimus superius verbo κνώμενοι. Quare non illos μαμακούθους aut μακούθους idcirco vocavit, [P 399] quod simulaverint se non audire, sed quod declaraverint sibi probari quod proponebatur, haud satis providentes quid inde consecuturum esset, in quo ponit stultitiam eorum D hoc verbo reprehensam.

Μανδύας p. 262. Hesych. Μανδύας εἶδος ἱματίου Περσῶν πολεμικόν. Forte πολεμικοῦ. Eustathius ad Od. τ, sub principium ; Αἴλιος Διονύσιος λέγει ὅτι Περσικὸν ὄνομα καὶ ὁ μανδύας. Ἔοικε δὲ, φησὶ, φαινόλῃ. *Ait Ælius Dionysius Persicum esse nomen mandyam. Similis autem est penulæ.* Veteres glossæ verborum juris, μανδύας ἱμάτιον, τὸ λουρίκιον. Sed hæc ut tiara et alia cum res tum nomina ad usum sacrorum sunt translata. Docet eruditissimus Pater Goar O. P. (notis ad Missam S. Joannis Chrysostomi

(1) Cf. Glossar. alterum sub verbo.

p. sui Euchologii 113), fuisse mandyam inter pon- A tificales vestes id quod cappam sive pluviale Latini Christianorum rituum expositores vocant. A qua nec forma nec notione multum abest penula; quam ad sacrorum usum jam tum ab apostolicis accommodatam temporibus non immerito viri doctissimi suspicantur ex Pauli loco II ad Tim. IV, 13. Fuit præterea mandyas propria monachorum vestis ex humeris ad pedes usque defluens et totum ambiens corpus, a parte sola anteriori aperta; qualem etiam in Ecclesia Græca retinere in poncificatu **580** ii solebant qui erant ex monachis promoti. Ex quo genere cum esset Arsenius ex Apolloniensi monasterio ad thronum patriarchalem olim assumptus, ut tradit Gregoras l. III, non mirum si mandyam etiam extra sacras gestaret functiones. B Nam civili et ordinario vestitu fuisse tunc indutum illum, cum privatim et familiariter imperatorem domi suæ inviseret, res ipsa exigit. Nondum me pœnitet μανδύαν sacram penulam hoc loco vertisse; et qui perpenderint quæ de penulæ forma et usu a veteribus traduntur, et ea cum traditis de mandya contulerint, haud multum, ut spero repugnabunt. Vide et Codinum sæpius vocem μανδύας usurpantem.

Μαρμούτζας p. 283. Μαρμούτζαν προσωνόμαζον. προσάπτοντες ὄνομα Περσικόν. Erat igitur Μαρμούτζας nomen Persis familiare; quod in ea gente multi proprium haberent. Id autem idcirco a maledicis Germano imponebatur, quod is, ut paulo post dicitur, remotiorem originem generis a Gabra urbe C Persidis, propinquiorem a Lazis duceret. Codex Allat. Μαρκουτζᾶν legit, anonymus vero ms. quem Allatius exscribit in Exercit. contra Creygtonum, p. 605, Μαλχουτζάν. Et fortasse μαρκουτζᾶς in Barberino legendum fuit, fallente in ms. similitudine characterum μ et κ (1).

Μάρπου p. 28 et 102. Dyrrhachiensi episcopo pro Michaele Palæologo adhuc privato et tum periclitante ac sollicito Deum oranti audita vox refertur incognita, nullam ad linguam pertinens, *Marpou*, quam sibi recitatam Manuel Disypatus episcopus Thessalonicensis sic est interpretatus, ut portendi per eam imperium Michaeli diceret: indicari enim isto vocabulo, ex primis sex vocabulorum litteris ἀκροστίχως conflato, hanc sententiam divinitus ostensam: *Michael Augustus Romonorum Palæologus ocius vocabitur*. D Sic Latine expressimus servata elementorum veritate illa Græca: Μιχαὴλ ἄναξ Ῥωμαίων Παλαιολόγος ὀξέως ὀνομασθήσεται·

[P. 400] Ματρώνα p. 33. Matronæ nomen inveteri usu Romanorum sonat mulierem patriciam et gente nobilem. Clemens in Actis Petri: Ὡς καὶ τῶν εὐγενῶν γυναικῶν τὰς περιφανεστέρας, καὶ ἃς ὁ λόγος ματρώνας οἶδε καλεῖν. Ait ergo Coster solitum Theodorum Augustum viris domo minime nobilibus, cæterum apud se gratiosis, conciliare matrimonia virginum patriciarum, quibus illi deinceps matronis ampli ac beati forent.

Μεγαλοβλαχῖται p. 83. In his apponenda post καλῶν distinctiunculæ, notula fuit, quæ mss. deerat; ne dici videretur Achillem jam tum suo tempore Phthiotas suos Megaloblachitas appellasse. Sed et cum participium καλῶν Joanni adjungitur, id ita intelligendum, ut non solus ita eos vocaret: communiter **581** enim ea tempestate invaluerat ut Thessaliæ montana Magna Blachia vocarentur. Nicetas in Balduino Frandro, p. 313 ed.. Basil. an. 1557: Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ ἄλλος τις τὰ Θετταλίας κατέχων μετέωρα, ἃ νῦν μεγάλη Βλαχία κικλήσκεται, τοπάρχης ἦν τῶν ἐκεῖ. Hujus, qui tempore Balduini Megaloblachitis imperitaverat, unus e successoribus fuit hic Joannes Michaelis despotæ nothus, de quo hic Pachymeres. Meminit etiam μεγάλης Βλαχίας Georgius Acropol. *Hist.* sect. 15, p. 23 ed. Reg. et sect. 38, p. 33.

Μέλεοι p. 478. Τὸ δὲ τῆς μάχης — μὲν ἐφεῖτο. Hæc valde perplexa sunt, more ac indole auctoris, non raro quædam dimidiata congerentis. Videtur autem hic summatim et fastagia carpens indicare quæ essent tunc hominum querelæ de scriptis Vecci. Porro vox μέλεοι sic ibi abrupta pendet, punctis clausa in utroque ms B et A: nam Vaticanus hunc locum, ut fere cæteros difficiles, securus transilit. Μέλεον, ut notum est, significat *incassum*; unde et nomen μέλεος est, vanum et supervacaneum sonans. Si emendatione curandus hic locus esset, posset rescribi μέλεον, ut intelligeretur dogmata moveri frustra, incassum, intempestive. Sed melius citra ullam in contextu mutationem intelligemus commemorari summarie et per inchoatas tantum sectias, quæ tunc ore vulgi contra Veccum et ei adgærentes jactabantur, hæc nimirum, *moveri ab ad ipsis intempestive dogmata. Vanos esse homines et inania miscentes jurgia*, etc. Explerique incompleta oratio posset repetendo τὸ ὅτι superius positum, in hunc modum, ὅτι κινοῦνται δόγματα, ὅτι μέλεοί εἰσι, etc. Mox recitat verba ipsa reprehendentium Veccum et sequaces ejus: Εἶτα ὑμῖν ἐφεῖτο, etc.

Μεσάζων p. 352. Chronicon Constantinopol. μεσάζοντα nomen dignitatis agnoscit, quam cum magni ducis, magni domestici et protostratoris et protovestiarii dignitatibus amplissimis comparat, et eam tunc tributam memorat cuidam Cantacuzeno, quæ erat familia ex primariis. Unde intelligimus magistratus id nomen fuisse in Constantinopolitana aulo in primis splendidi, cui proportione similem apud suos Serbos hic memoratus Georgius gereret. Sequestrum Latine dicere poteram: sed cum sit, ut dixi et Meursius observat, dignitatis propriæ Græcorum nomen, usitatum ipsis vocabulum retinere satius est visum (2).

[P 401] Μεσοθινία καὶ Μεσοθινῖται p. 310. Aliæ-

(1) Cf. Glossar. alter. v. Μεσιτεύοντες.

(2) Cf. Glossarium alterum.

nas, sive ut Eustathius scribendum præcipit plerisque non obtemperantibus, Halizonos, memoratos Homero, Herodoto, Straboni, Stephano et aliis, quanquam cum aliqua scripturæ varietate, Scythiæ Europææ populos, communi Græciæ Byzantinæ recentioris dialecto *Mesothinitas* dictos credendum scilicet Pachymeri est. Ad intelligendam autem ejus appellationis rationem affulgere **582** forte lux nobis a Plinio poterit, qui l. v, c. 30 Halisernem (nisi error in scriptura est) eorum civitatem in ea ora collocat quam idem deinde c 32 a Thynis universam docet habitatam, unde quod in media Thynia essent facile Mesothyni a Græcis dici potuerint. A qua etymologia si quis abhorreat ob discrepantem scripturam vocis, Thynia per *y* scripta, a Thinia Pachymeri memorata, quam ille ubique per *i* scribit, accipiat aliud veriloquium in Strabonis testimonio fundatum. Is enim, l. XIII, in Troadis descriptione Allazonium oppidum Halizonum istorum, quos alii, ut indicavi, Allazonas vocant, collocat ad lævam Æsepi amnis: quia enim θίν littus Græcis sonat, Halizones inter littora hinc fluminis Æsepi hinc Propontidis sitam regionem incolentes merito μεσοθινῖται dicti fuerint. Nec omittenda ex occasione declaratio loci nostri auctoris, c. 9, l. I, cui quæ hic diximus facem præferunt. Scribitur ibi sic: Τότε δὴ καὶ τοῦ Παλαιολόγου εἰς κεφαλὴν τεταγμένου Μεσοθινίας καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων ἐκεῖνου προστάξαντος, καὶ τὰ πολλὰ κατ' Ἰταλῶν πράττοντος, etc. Narratur illic Michaelem Palæologum tum cum maxime ac strenue exerceret præfecturam sibi creditam Romanarum copiarum contra Italos pugnantium, monitum a Coty quodam de consilio imperatoris excæcare ipsum parantis fugisse cum monitore in Persidem. Sed quid sibi vult quod Palæologus εἰς κεφαλὴν τεταγμένος dicitur μεσοθινίας καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων? Traditam illi fuisse regendam Mesothiniam provinciam nulla usquam alibi est mentio. Et provinciam hic sive regionem Μεσοθινίας vocabulo indicari, vix ferat continue adjuncta mentio *optimatum*, et quidem cum pronomine *ipsorum*, καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων. Quid hic dicemus? Aliud sane, postquam multa disquisivi, non occurrit nisi μεσοθινίαν hic poni pro legione quadam aut parte Romanarum copiarum ex iis conflata militibus qui Mesothinitæ vulgari lingua dicebantur. Hoc videtur nos docere noster auctor, dum illo c. 27, l. IV sic loquitur ex versione nostra, de Romanis agens copiis validissimis Joannis despotæ ductui permissis: *Conflabatur hic exercitus ex differentibus corporibus et velut collegii militum . . . unum erat Paphagonicum . . . aliud cum et ipsum multitudine tum vi et arte præstans bellica. ex Halizonibus quos Mesothinitas vulgare dicat idioma.* En quid Mesothina hæc fuerit cui tunc præpositus Michael Palæologus ab imperatore fuerat: non regio, sed legio μεσοθινία Pachymeri dicta, compendio militariter loquentibus tum forte usitato; quale adhiberi hodieque videre me memini in narrationibus præliorum aut oppugnationum in nostra Gallia, ubi legiones, Navarica exempli causa, vel Nortmannica, Navarra et Nortmannia dici non raro leguntur. Jam satis cohæret quod additur, καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων, in quo modus ipse loquendi gradationem indicat, ut aliquid amplius licet in eodem genere optimates isti fuisse intelligantur. Nempe non solum imperator Michaelem **583** Palæologum legioni Halizonum Mesothiniæ vulgo nuncupatæ εἰς κεφαλὴν ἔταξεν *meit en teste*, ut Galli hodie loquuntur, hoc est, ducem præposuit: sed etiam, quod honorificentius fuit, subesse eidem voluit cohortem ὀπτιμάτων dictam, de qua voce videsis, lector, quæ paulo inferius adnotabimus. Non omittam admonere apud Acropolitam c. 64 *Hist.*. Μεσοθυνίαν, de qua hic actum. cum *v* scribi. Codices Pachym. cum ι Μεσοθινίαν constanter scribunt. [P 402] Hos nos expressimus, Sic et in Tocharorum et aliis quibusdam vocabulis Acropolita a Nostro differt, nec nostri judicii est definire uter erraverit. Quare rem integram relinquimus: quod reperimus damus.

Μέπε p. 216 Ait Mepe Iberiæ Davidi datam in uxorem filiam spuriam conjugis despotæ Joannis. Ubi quid suspicemur aliud quam supremam in Iberia potestatem vocabulo isto designari, ut sicut cralis in Serbia, sultan in Perside tunc dicebatur, qui rebus illic præerat, sic Iberorum Asiasticorum rector *Mepe* vocaretur. De quo tamen amplius pronuntio, quoad certius ejus rei testimonium suppetat (1).

Μετάληψις p. 361. Ait admissos ad omnem communionem sacrorum Latinos a Græcis jussu imperatoris, reconciliationem Ecclesiarum procurantis, excepta μεταλήψει, quam non quærebant Et tamen antea dixerat eos communicasse etiam ἐν μεταλήψει τοῦ θείου ἄρτου, ὃν ἀντίδωρον λέγουσιν, *in perceptione sacri panis quem antidorum dicunt.* Qui panis cum repræsentaret Eucharistiam, videntur etiam Latini non recusaturi eam cum Græcis percipere. Nimirum μετάληψις ex usu Græcorum proprie significat sumptionem vini consecrati, sive specierum sanguinis Christi, quam ideo in communione laica Latini *non quærebant*, οὐκ ἔχρῃζον, quod ea sibi sciebat interdictum ritu Occidentalis Ecclesiæ. Docuit me hanc proprietatem vocis μετάληψις vir pereruditus et in primis sciens Græcorum rituum Jacobus Goar O. P. qui notis ad Liturgiam S. Joannis Chrysost. p. 150 *Euch="log.* refert Græcos in ipsa altaris concha depingere imaginem Christi Domini pontificiis vestibus ornati, decussatis manibus panem consecratum dextra, calicem vero sinistra proferentis inscripto ad dexteram et sacrum Christi corpus vecabulo μετάδοσις, ad lævam vero et calicem nostra hac voce μετάληψις. Hinc habemus μεταλήψεως vocabulum aliquando proprie ac-

(1) Cf. Glossarium alterum.

commodari ad perceptionem sacri calicis. Dixi A *aliquando*, quia præter id quod superius, ut modo admonebam, μετάληψις adjungitur τῷ θείῳ ἄρτῳ, etiam infra, c. 36, l. VI, imperator moribundus dicitur τὴν ἁγίαν μετάληψιν δέχεσθαι. Videtur autem indicare illic historicus voluisse, sumpsisse tunc illum Eucharistiam quo modo solebant sumere morituri apud Græcos, hoc est sub utraque specie Nam **584** æque, opinor, ad utramque speciem pertinent memorata paulo prius σύμβολα τοῦ Δεσποτικοῦ θανάτου. Nisi forte qui suspicetur extremo languore conflictantibus dari solitam alteram tantum speciem, nempe liquidam, quam commodius transmitterent per fauces catarrha obsessas, et ideo μεταλήψεως solius, hoc est vini consecrati conversique in Christi sanguinem, factam hic mentionem, B quod id solum tum Augustus perceperit. Nam solitos jam olim Græcos fuisse ægrotis in eum vi morbi statum redactis ut ægre panis species glutirent, ne sine viatico abirent, speciem vini ministrare solam, docet petrus Arcudius. l. III *De concordia Ecclesiæ Oriental, et Occidental.* etc., p. 335.

Μετόχιον, d. 270. Agit de domuncula cum sacello divi Nicolai ad mare sita, quam dicit fuisse μετόχιον τῆς 'Οξείας *metochium* Oxeæ insulæ Propontidis, ad quam deportari jussus expatriarcha Arsenius. In ea ædicula, quippe imminente in rectissimum illuc trajectum, aut forte etiam ad monasterii Oxeensis, cui addicebatur eo relegatus Arsenius, jus dominiumque pertinente, obiter is depositus est. L. v, c. 2, nomen idem iterum a C Nostro [P 403] adhibetur in his verbis; Τὴν δὲ μονὴν ἐκείνην (loquitur de monasterio quod fueret Blemmidæ) τῇ τοῦ Γαλησίου μονῇ ὑποτεθῆναι εἰς μετόχιον. Indicat monasterium quod fuerat Blemmidæ, contributum et subjectum monasterio Galesii. Aliquæ religiosæ familiæ habet extraordinarias domos, quædam quæ vocant *hispitia*, ubi diversentur illarum ministri aut religiosi, qui negotii causa in locis illis peregrinantur. Videtur qui simile voce μετόχιον hic designari.

Μηνολογεῖν p. 319. Hoc loco μηνολογεῖν significat mensem apponere diplomatibus aut chartis regiis; quod sibi uni Michael Augustus reservatum voluit, nominatim excipiens ne id Andronicus filius, quem in imperii consortium admittebat, D facere se vivo posset. Unde idem Noster in Andronico (quod aliud opus. Deo dante, mox edemus) l. I, c. 1, narrat eum post patris Michaelis mortem primum in scripto jussu regio mensem apposuisse ἄρτι πρώτως μηνολογησάμενος πρόσταγμα. Quo eodem scripto ad patriarcham perlato ait illum, cum mors Michaelis celaretur, Hachymeri sibi ipsi forte astanti regiam illam chartam dedisse, 'Ερωτῶν εἰ αὐτὸς ἔχοι γνῶναι διαστοχασάμενος οὗ τινος ἂν εἴη τὸ μηνολόγημα, *Quærens num qua ipse conjectura certo posset dignoscere cujus manu expressus mensis esset.* Si enim Andronici esse constaret, certum foret argumentum obiisse Michaelem. Ne autem id facile discerneretur in causa erat, quod manus et forma litterarum Andronici sic congruebat cum paterna, ut nonnisi ægre etiam a perito distingueretur: 'Επὶ τοσοῦτον γὰρ καὶ παρεῖχτο τοῖς τοῦ πατρὸς ὡς μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι ἔχειν καὶ τὸν εἰδήμονα. Gregoras (l. IV, p. 52 ed. Basil. an. 1562) referens ornatum insignibus imperii a patre Andronicum addit: 'Επέτρεψε δ' αὐτῷ ὁ πατὴρ **585** καὶ δι' ἐρυθρῶν ὑπογράφειν γραμμάτων προστάγματα, οὐ μέντοι μῆνα καὶ ἴνδικτον, ἀλλὰ 'Ανδρόνικος Χριστοῦ χάριτι βασιλεὺς 'Ρωμαίων. *Permisit vero ipsi pater edictis subscribere rubris litteris. cæterum sine mense et indictione; sed, Andronicus Christi gratia imperator Romanorum.* Hæc Gregoras; ex quibus intelliges quid sit quod Pachymeres scripsit ὑπογράφειν βασιλικῶς, *subscribere regie*: est enim id ὑπογράφειν δι' ἐρυθρῶν, *subscribere rubris litteris.*

Μνημονεύειν καὶ μνημόσυνον p. 374. Hæc offerebantur a Græcis papæ, si vellet abstinere a juvandis Latinis Constantinopolim tunc occupantibus Verbo μνημονεύειν significatur distincta mentio papæ in sacris Græcorum litturgiis publice ac nominatim facienda. Ipsa porro talis commemoratio τὸ μνημόσυνον absolute autonomasia compendiaria dicitur in hac historia, ut superius diximus verbo ἔκκλητον. Ab hac Romani pontificis inter sacra commemoratione cur tantopere Græci adhorrerent, causam non esse sapienter ostendit imperator, his illos urgens verbis: Τίνα δ' ἔχει ἀντικανονίαν ἡ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος (subaudi papæ), ὅπου γε καὶ μὴ πάππας ὄντας τοὺς ἄλλους ἀνάγκη μετέχειν τοιᾶσδε τῆς κοινωνίας, τοῖς ἐκκλησιάζουσιν συνιταμένους τοῦ ἱερέως. Quasi diceret: Quid tantum refugitis a nominando inter sacrum papa, cum ibi multos alios, minoris utique dignitatis, nominatim exprimi usu olim legitimo invaluerit? Verissima hæc sunt. Nam in Liturgia sancti Joannis Chrysostomo hæc legimus, p. 78 Euchologii: 'Ενταῦθα ὁ ἱερεὺς μνημονεύει ὧν θέλει ζώντων καὶ τεθνεώτων. Ὑπὲρ ζώντων λέγει. Ὑπὲρ σωτηρίας, ἐπισκέψεως, ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ δεῖνος. *Hic sacerdos meminit quorum vult vivorum et mortuorum, Pro vivis dicit. Pro salute, protectione et remissione peccatorum servi Dei N.* En ut nominatim mentio fit in sacro quorumvis ad arbitrium sacerdotis. P. deinde 79: 'Ο δὲ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ· 'Εν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου ἡμῶν τοῦ δεῖνος. *Sacerdos vero exclamat:* [P. 404] *In primis memento, Domine, sacratissimi metropolitæ nostri N.* Quilibet igitur episcopus a sacerdote in diœcesi ejus celebrante nomine expresso memoratur. Quin etiam, ut mox additur, idem honos habetur simplici sacerdoti et imperatoribus. Sic enim ascribitur: Καὶ ὁ διάκονος πρὸς τῇ θύρᾳ στὰς λέγει· Τοῦ δεῖνος πανιερωτάτου μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου, ὅστις ἂν ᾖ, καὶ ὑπὲρ τοῦ προσκομίζοντος τὰ ἅγια δῶρα ταῦτα εὐλαβεστάτου ἱερέως τοῦ δεῖνος· ὑπὲρ σωτηρίας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν καὶ

πάντων καὶ πασῶν. Ὁ χορός· Καὶ πάντων καὶ πασῶν. *Et diaconus ad januam stans dicit:... Et pro offerente sacra munera hæc devotissimo sacerdote. N, pro salute piisimorum et a Deo custoditorum imperatorem nostrorum, et cunctorum et cunctarum. Chorus repetit: Et cunctorum et cunctarum.* Quia enim imperatorum **586** vocabulo Augustus et Augusta cum liberis eorum significabantur, addebatur ista utriusque sexus expressio.

Μυία p. 293. Non solum alga et muscus, sed quidquid innatans aquis soliditatem aspectu mentitur quamdam, μυίων vocabulo designatur, quantum ex collatis Hesychii, Suidæ, Oppiani, Nicandri et aliorum locis datur intelligi.

Μόρεον p. 180. Quæ olim Peloponnesus dicebatur, eam hodie Græci vulgo *Moream* vocant. Videtur autem Pachymeris ætate τὸ Μόρεον dicta; unde et hanc vocem supplevimus in lacuna capitis 9 ejusdem lib. III. Ad quem locum vide notas. Alicubi tamen Pachymeres Μορέαν scribit: sed constantius in neutro id vocabulum usurpat.

Μόσυνες p. 311. Scio alios scriptores Mosynos, non Mosynas hos populos vocare: tamen cum Μόσυσι non possit esse a recto Μόσυνοι, sed a Μόσυνες, plus sapere quam mens auctor nolui.

Μουγούλιοι p. 344. Videtur dicere eos quos Byzantini Tocharos vocarent, ipsorum Tocharorum usu et lingua Mugulios dici consuevisse.

Μυριοστύς p. 470. Hoc vorabulum μυριοστύας sic scribitur in duobus mss., Vaticano omittente. Flectitur videlicet a recto μυριοστύς. Quo non dubito, etsi alibi exemplum non reperi, quin Pachymeres μυριάδα significet, sicut c. 38, l. VI, ἑκατοστύα centuriam appellat, sic scribens: Ἐς ὅτι πλεῖστον συχναῖς ἑκατοστύσι διείληπτο. Et ejus æqualis scriptor Georgius Acropolita χιλιοστύα chiliadem nominat in his verbis p. 4 ed. Reg.: Οἱ δὲ αὐτομόλοι πρὸς τοὺς πολεμίους χωροῦσι χιλιοστύες πολλαί. Ubi recte doctissimus interpres Leo Allatius χιλιοστύας πολλάς reddit; *multa millia*.

Νοσιά p. 515. Vocabulum νοσιάν sic clare scribitur in codd. Barber. et Vatic. Allatianus autem videtur legere νοσσιάς: sed ex cæteris quoque vestigiis titubantis illic calami satis apparet errorem esse ac omnino rescribendum ubique νοσιάν. Videtur autem νοσιὰ positum a Pachymere συγκοπικῶς pro νεοσσία., quæ (P. 405) vox significat *nidum cum pullis implumibus*. Perstringitur enim proverbiali similitudine confidentia Latinorum, qui Romaniam, hoc est imperatoris Constantinopolitani ditionem universam, tam facile se comprehensuros sperarent quam ludibunde a forte incurrente tollitur avicularum recens ovis exclusarum tota cum ipso nido familia.

Οἰκειόχειρος p. 497. de Muzalone malis inflexo ad obsequendum imperatori. Quæ sint istæ οἰκειόχειροι ἀσφάλειαι divinandum: nam illud οἰκειόχειρον alibi non reperi. Licet opinari voluisse significare auctorem, non solum spopondisse Muza-

A tonem obedientiam in posterum, sed ea prompti obsequii documenta in præsens exhibuisse, quæ fidem abunde facerent **587** sponsioni et imperatori metum omnem adimerent, ne promissis ille postmodum non staret. Sint ergo οἰκειόχειροι ἀσφάλειαι, cautiones et securitates quasi dato pignore ex propriis in antecessum repræsentatis spondentis officiis acceptæ.

Ὀξεῖα p. 385. Duo hic sunt adjectiva feminina sine suis substantivis, supplendis videlicet a lectore, ut fit cum frigida simpliciter ponitur pro aqua frigida. Voci χρυσόπαστος videretur ex auctoris mente subjungenda ἐσθής aut ξυστίς ex Eubulo comico, cujus Pollux initio libri sexti hæc refert verba: Ταῖς ξυστίσι ταῖς χρυσοπάστοις
B στρώννυνται. Verbum στρώννυνται ἐνδύτῃ convenit, quæ stragulum aut instratum supremum erat aræ maximæ, ut suo loco declaramus. Vocabulo ὀξεῖα equidem βαφήν adaptaverim ex Eustathii loco mox describendo verbo ὀξόλευκος: ex quo intelligitur ὀξεῖαν βαφήν roseam esse tincturam.

Ὀξόλευκα p. 322. Verti *e roseo candentia insignia*, doctus ab Eustathio ad Od. n, ubi cum ex Chæremone retulisset ὅτι κοινῶς μὲν τὰ ἄνθη ἔαρος τέκνα ἐκάλεσεν, ἰδίως δὲ τὰ ῥόδα ὀξυφεγγῆ καὶ ἔαρος τιθηνήματα, sic continuo admonet: Ἔνθα ὅρα τὸ ὀξοφεγγῆ χρήσιμον ὂν εἰς τὸ νοῆσαι τοὔνομα τῆς ὀξείας βαφῆς. *Ubi observa vocem* ὀξυφεγγῆ *utilem ad intelligendum quænam vere sit tinctura quam* ὀξεῖαν *nominant*. Quibus verbis satis indicat ὀξεῖαν βαφήν trahere aliquid e colore vigentis rosæ, aut po-
C tium eumdem ipsum esse. Itaque jure, opinor, meo ὀξόλευκον sum interpretatus *e roseo candens*. Neque tale fuisse imperii gradu inferiori a despota participati insigne novum est, cum et rubens et candicus, ex quibus ὀξόλευκος mistus est, ambo regiæ potestatis characterem usu antiquo præferant utique cum purpura in veste regia, candor in diademate commendaretur. Sed et habemus Pachymeris ipsius testimonium hoc confirmans, l. VI, c. 34, ubi cum retulisset decrevisse imperatorem ornare Joannem principem Sazorum, postquam ei filiam Eudociam despondisset, insignibus quæ tribuerentur despotis usu aulæ Constantinopolitanæ, mox illa ipsa insignia despotæ vocat τὰ ἐκ πορφύρας δίχροα, *bicoloria ex purpura*, hoc est, ut hic loqui-
D tur, ὀξόλευκα, *ex candido et roseo mista*.

Ὀπτιμᾶτοι p. 24. Docuit nos pridem eruditissimus Rigaltius in Glossario, quod ipse didicerat ab auctoribus idoneis ibi laudatis, ὀπτιμάτους vocem esse castrensem, certum genus aut ordinem militum signantem. Unde tanto magis confirmantur quæ de vocabulo μεσοθυνία legionem aut cohortem sic nominatam indicante supra suo loco diximus. (P 406) Omnino illo Pachymeris loco Michaelis Palæologi militaris Italico navata bello indicatur opera. Unde illa verba τὰ πολλὰ κατ' Ἰταλῶν πράττοντος de industria sic verti, ut de bellicis ejus quo de agitur facinoribus sermonem

hic esse lector intelligat. Quænam vero et ex quo A 588 genere hominum cohors hæc legiove optimatum dicta in Romano tunc esset excitu, difficile divinatu sit in scriptorem ejus temporis ea de re silentio. Fieri potuit ut nobiles voluntarii et suo sumptu militantes sic appelarentur, qui optimatum vocabulum domo afferrent indicium natalium patriciorum aut census domestici. Forte etiam qui militarem fortitudinem experimentis illustribus probassent, in certam honoris gratia segregati legionem hoc designabantur nomine; quomodo auctor est Olympiodorus in Excerptis Photianis τῶν Ῥοδογαΐσου Γότθων τοὺς κεφαλώτας, capita ipsa et præstantissimos quoque Gotthici exercitus quem ductabat Rodogaisus, optimatos sive optimates fuisse vocatos. Habemus etiam ex Mauritio, l. II *Strateg.*, c. 3, unumquemque optimatum militem sibi obsequentem secum duxisse, qui ἁρμάτος *armatus* dicebatur. Quod ipsum argumentum est excellentioris supra vulgus militum dignitatis ὀπτιμάτων, ad quam respicit vox αὐτῶν hic a Pachymere posita, indicans superiorem honoris et dignationis gradum in præfectura optimatum supra præfecturam Mesothiniæ fuisse.

Οὐδέσι p. 222. Videtur hic nove usurpatum adjective vocabulum οὐδέσι in dat. plurali ob οὐδείς ad significandum viles homunculos de fæce plebis ac nihili. Nam τοῖς οὐδέσι statim opponit μεγάλους, sic subjungens: μεγάλων ἐπὶ τούτοις τεταγμένων τὸ πρότερον. L. III, c. 18, Josephus Galesii Germanum patriarcham alloquens ait: Καί σου ὀλιγωροῦσιν ὡς μηδενός. Hic quoque positive, ut sic loquar, usurpatur τὸ μηδείς: nempe non verus, sed intrusus et supposititius patriarcha Germanus habebatur. Hoc exprimit noster verbo *nullus* μηδείς.

Παπίας p. 350. De magno papia sic Codinus, c. 5, n. 34: Ὁ μέγας παππίας (sic enim scribit, cum Noster π simplex ponat) εἶχε μὲν πάλαι ὑπηρεσίαν ἀνεπίγνωστον, νῦν δὲ οὐδεμίαν· *Magnus pappias habuit olim ministerium incognitum, nunc autem nullum.* Tamen Pontanus noster ad Cantacuzenum docet ex Zonara magnum pappiam dictum judicem illum summum ad quem commentarienses de personis reorum et numero, de qualitate delictorum de clausorum ordinibus referre debebant.

Παρακοιμώμενος p. 206. Ὃν παρακοιμώμενος ὁ κρατῶν εἶχε, et paulo post καὶ τὸν παρακοιμώμενον Μακρηνόν. Apparet ex his officii aulici id vocabulum esse; unde et mox eo sine proprio nomine vir idem designatur, dum additur ἦν δ' εὐδοκιμῶν ὁ παράκοιμώμενος. Erat nempe hic, ut loquitur Codinus, cubiculariorum et epheborum imperatoris caput· Ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος εὑρίσκεται κεφαλὴ τῶν ἐν τῷ κοιτῶνι παιδοπούλων καὶ τῶν κοιτωναρίων. Quodcirca equidem præfectum cubiculi Latine dixi, licet viderem Wolfium in excerptis Gregoræ subjunctis cubicularium interpretari. Sed veram ejus vocis notionem magis videtur Pontanus assecutus initio sui Cantacuzeni, 589 ex cujus sententia interpretor, ut dixi, παρακοιμώμενον hoc loco cubiculi præfectum, nempe imperatorii, sive ut interdum dicitur, sacri cubiculi. Quia vero hujus erat officium excubare noctu imperatori aut excubiis præesse, παρακοιμώμενος vocatur plus significante vocabulo quam sonet, haud ad interpretationem suffecturo excubitoris nomine, (P 407) quod æque cuivis cohortis vigilum gregario conveniret. Bachymeres, l. VI, c. 12: Ἐξ αὐτῆς πέμπει τὸν τοῦ κοιτῶνος παρακοιμώμενον τὸν βασιλικὸν Βασίλειον. En ut singulari nomine effertur hoc nomen personam indicans præstantem; majorisque dignitatis quam quantam capiat excubitoris simplex mentio. Videtur officium B simile ejus quod in aula Romana hodie vocant *maestro di camera*, et in Gallica *premier gentilhomme de la chambre*. Sed et παρακοιμώμενον generale interdum vocabulum esse, omnes indicans qui ex officio in cubiculo imperatorio stationem ordinariam habebant, intelligitur ex iis quæ adnotamus ad vocem σφενδόνη.

Παραπληκτίζειν p. 372. Ex abunde perspecta notione vocabulorum παραπλήξ et παράπληκτος, licuit significatum divinare verbi παραπληκτίζειν lexicographis vulgaribus indicti et tamen a sancto Gregorio Nazianzeno usurpati, cujus locum Joannes Parastron, qui hic loquens inducitur, tacito auctoris nomine recitat. Sanctus enim ille doctor Oratione de Spiritu sancto ante medium, cum hanc C proposuisset interrogationem hæretici Pneumatomachi, Τίς οὖν ἡ ἐκπόρευσις; *quæ igitur est processio?* respondet: Εἰπὲ σὺ τὴν ἀγεννησίαν τοῦ Πατρὸς, κἀγὼ τὴν γέννησιν τοῦ Υἱοῦ φυσιολογήσω καὶ τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Πνεύματος. *Edissere tu mihi ingenerabilitatem Patris, et ego generationem Filii enarrabo et processionem Spiritus.* Tum subdit: Καὶ παραπληκνίσομεν ἄμφω εἰς Θεοῦ μυστήρια παρακύπτοντες. *Et insaniemus ambo in Dei mysteria immittentes oculos.* Ita scribitur hic locus in editione mere Græca Basileensi anni 1550, p. 221, v. 4, longe melius quam in Parisensi Græco-Latina, ubi παραπληκτήσομεν legitur quasi ex παραπληκτέω, quod rectum non est.

Παροχεύς, p. 155. Τὸν μέντοι γε πρύτανιν τούτων καὶ παροχέα ὡς δυνατὸν ἐμεγάλυνεν. Ita codd. D B et A. Vaticanus pro his habet καὶ τὸν γραμματοκομιστὴν ἐγεγάλυνε. Præterquam error est in scriptura θ intruso in locum τ in voce γραμματοκομιστήν, etiam videtur, ut non raro solet hic interpolator potius quam descriptor Pachymeris, aberasse a mente auctoris: qui cum dicit πρύτανιν τούτων καὶ παροχέα μεγαλυνθῆναι, auctorem et præbitorem horum magnificatum fuisse ab imperatore, non vult significare ipsum præmio affecisse tabellarios, qui lætum nuntium attulerant (de mercede quippe istis liberaliter persoluta dixerat antea: Καὶ ἀντεδίδου μὲν τῶν λόγων τὰ μείζω), sed vel agit de Cæsare, qui rem tantam

feliciter fortiterque peregerat, cui propterea se debere profiteretur imperator successum **500** istum, et ejus virtutum ac meritum eo nomine celebraret: vel per voces πρύτανιν καὶ παροχέα Deum indicavit bonorum omnium fontem, cui peculiariter acceptam referens tam insignem felicitatem eum magnificaverit. Hoc confirmari potest ex iis quæ mox subdit : Συνεκάλει πάντας εἰς εὐχαριστίαν τοῦ Κρείττονος. *Provocabat cunctos ad gratias Numini agendas*. Et hujus gratulationis occasione habita concio, quæ capite sequenti recitatur, multa habet in hanc sententiam. Quod hic peculiariter notandum venit, est vox παροχεύς posita, ut videtur, pro πάροχος *præbitor, largitor*. Cujus formæ exemplum haud passim reperias. Legitur tamen et inferius l. VI c. 23, ubi recitato D. Damasceni loco Patrem æternum προβολέα τοῦ ἐκφαντορικοῦ Πνεύματος *prolatorem* sive *emissorem enuntiatorii Spiritus* vocantis ait quosdam ut falso affictum Damasceno hoc dictum rejicisse, quosdam autem id legitimum ejus sancti doctoris testimonium agnoscentes in eo vocabulum προβολεύς in παροχεύς mutasse.

(P 408) Πηλεύς (1) p. 450. Peleum hic memorari patrem Achilis et in exemplum castimoniæ proponi apparet, ut statim post Aristidem in specimen abstinentiæ a furto alienissimæ. Non tamen occurrit adhuc mihi testimonium antiqui scriptoris istam eximiam pudicitiæ laudem Peleo asserentis, cujusmodi quodpiam obversatum animo scribentis hæc Pachymeris suspicor. Neque enim videlicet omnia quæ ille legit in nostras venere manus ; ac fortasse ne nunc quidem supersunt. Quam multa enim vetustatis Græcæ monumenta quingentis his fere annis, quot a Pachymeris ætate ad hanc nostram intercedunt, perire funditus contigit. aut certe hactenus ἀνέκδοτα servari. Sed nec cuncta edita vidimus. Adnimadverto tamen Homerum crebra quam infert mentione Pelei frugalitatis ei virtutisque laudem fere tribuere videri ; quarum videlicet merito ab Actore Phthiæ regnante, ad quem ex Ægina confugerat, propriis filiis prælatus generque ac regni successor electus fuerit, ut Eustathius refert ad *Iliad.* β p. 321 ed Rom., ad quam forte historiam alluserint fabulæ quæ prælatum diis ipsis judicio principis deorum in felicitate nuptiarum, concessa ipsi in sponsam Thetide quam Jupiter ipse pro se ambire potuisset, celebrant Peleum : cujus generis illa sunt Catulli :

Teque adeo, eximie tædis felicibus aucte,
Thessaliæ columem, Peleu, cui Jupiter ipse,
Ipse suos divum genitor concessit amores,

Nec forte a genio Pachymeris multum aberraret qui suspicaretur ita meminisse illum Pelei herois inculpati, ut alluserit ad etymon nominis ejus ἐκ τοῦ πηλοῦ, quod *lutum* significat, formati, velut innuens non magis affinem fuisse Veccum, spectatæ sanctimoniæ hominem, suspicionibus impudicitiæ quam si fictum ex **591** creta et luto corpus, non autem ex carme concretum habuisset. Invenio allusionis non usquequaque absimilis exemplum apud Eustathium (ad *Iliad.* ι p. 772 ed. Rom.) explicantem dictum facetum in cauponem qui venale vinum turbare fæcium admistione solitus audivit a quodam : Μὴ ποίει τὸν Οἰνέα Πηλέα, *Ne facias Œneum Peleum*. Quod ut εὐτραπέλως *salse* dictum bi auctor laudat, sic enarrans : Μὴ τρυγίαν κυκῶν καὶ ᾧ τειρητῆρι παραμιγνὸς, μετάβαλλε τὸν οἶνον ὡς εις πηλὸν, ᾧ δοκεῖ παρωνομάσθαι παιγνημόνως ὁ Πηλεύς. *Ne fæces diluens et crateri admiscens muta vinum velut in lutum : ludicra enim paronomasia videtur verbo Peleus lutum indicasse*. Hæc qui non probarit, condoleat infeliciter conantibus, et meliora, si habet, suggerat grate accepturis.

Πλατεῖαι ἐκπωλάτων p. 453. Quærebam hic quid essent ἐκπωμάτων πλατεῖαι, quas ex æro fuisse mox indicat noster de iisdem iterum agens his verbis : Χαλκᾶς ἐκείνας πλατείας ὑποδοχάς. Solus Vaticanus χαλκᾶς πίνακας appellat, sed huic fides apud me quidem dudum est ex quo decoxit, Certe πίναξ nimis generale vocabulum est : neque in tabulis aut laminis æreis commode id *frumentum coctum*, sive jam molitum, mola videlicet farris tosti, ut antiqui loquebantur, sive granis integris naturali forma, commode gestari potuit, Ne multis : mihi attente consideranti hunc locum veniebat in mentem ἐκπωμάτων πλατείας πγατείας ὑποδοχάς dici hic a Padhymere vasa mensaria quæ *sottocoppe* Italis hodie dicuntur ; quorum est usus in scyphis porrigendis. Habent ea superne latitudinem capacem scyphorum simul multorum (unde πλατεῖαι ἐκπωμάτων recte vocentur), labro per circuitum ad aliquam latitudinem recupinato coronatam, innitentem pedi supposito rotundo, qui et manubrii usum præstat ministranti pincernæ. Ejus formæ lances, aut si dicere liceat, capedines, argenteæ [P 409] fere hodie visuntur in procerum conviviis : tenuiores fictilibus utuntur. Ætate Pachymeris nondum Peruanis ditata metallis æreæ increbuerant : sed materiæ vilitas encausto picturæ variæ fructus autumnales assimulantis tegebatur, ut docet hoc loco noster. Negari non potest quin percommoda fuerit istiusmodi vasis forma ad istas *eulogias frumemti cocti* tum decore admovendas aris, tum inde post sacerdotis benedictionem deportandas in domos tuto, latitudine, ex qua πλατεῖαι dicuntur, paulisper concava, et coupacis rotunditatis, facile admittente materiam talem, et a lapsu prohibente beneficio editi circum marginis, illius nempe de qua dixi, modice reductæ et alte per circuitum exstantis loriculæ. Voces quoque tum ἐκπωμάτων tum ὑποδοχή aptissime in nostram sententiam accidunt. Indicant enim usum istius vasis eo facti ut pocula, ἐκπώματα, imposita exciperet, sic

(1) Cl. Glossarium alterum.

offerenda convivis manu pocillatoris. Porro πλατεῖαι videntur substantive dici, **592** nisi quis malit, cum sola hæc vox ponitur, subaudiendam et tacite supplendam illam alteram ὑποδοχαί.

Πνευματικὸς καὶ πνευματίζων p. 256. Josephum monasterio Galesii præpositum vocat Pachymeres ἄνδρα πνευματικὸν καὶ εἰς πατέρα τεταγμένον τῷ βασιλεῖ. Primo aspectu vox πνευματικός hoc loco videtur idem sonare cum eo quod, l. III, c. 19, memoratur πνευματι ζῶν *spiritu vivens*, quod ibi dicitur de monachis sanctimoniæ opinione venerandis, sumpta ex Paulo apostolo formula loquendi, quales imperator pro se adhibuit μεσίτας πνεύματι ζῶντας καὶ συνήθεις τῷ πατριάρχῃ. Tamen si quis introspiciat, aliud in ea latere deprehendet haud negligendæ notionis. Argumento sit quod paulo post eodem capite scribitur, famam emanasse. interdictum Josepho huic ab Arsenio patriarcha fuisse ne fungeretur officio πνευματικοῦ est Græcis sic habent : ὡς καὶ ἐπιτιμήσειεν ἐφ' ᾧ μηδὲ πνευματικὸς ἀναδέχοιτο. Nimirum πνευματικός est Græcis Christianis idem quod Latinis ecclesiasticis *confessarius*, ut etiam recte dudum Meursius observavit. Itaque suspicor τὸ καί abundare, ut sæpe alibi apud nostrum, sic in loco descripto ; et cum πνευματικὸς καὶ εἰς πατέρᾳ τεταγμένος τῷ βασιλεῖ Josephus dicitur, nihil aliud indicari nisi eum patrem spiritualem, hoc est confessarium imperatori fuisse. Ex qua observatione lux affulget posterioribus a me descriptis Pachymeris verbis. Horum enim hinc patet esse sententiam, iratum imperatori patriarcham vetuisse ne Josephus deinceps etiam privatas ejus confessiones exciperet (ἀναδέχοιτο,) de quo verbo quæ suo loco notamus, huc confer) aut ipsum *in foro*, ut loquuntur *conscientiæ absolveret*, hactenus siquidem post anathema imperatori publice dictum in quibusdam quæ antiquus usus vetabat excommunicatis permetti, connivendum putaverat patriarcha, ut Pachymeres superius admonuit. De hoc genere videtur et hoc fuisse, nimirum tolerare ut privatim confiteretur et in foro conscientiæ absolveretur. Id quod nunc tandem offensus instantia Josephi prohibuerit ; et videlicet jurisdictionem abstulerit necessariam ad absolutionem valide impertiendam. Unde cum nihilo secius postea Josephus perrexisset dare, ut prius operam confitenti Augusto, et illum videlicet de more absolvisset, ansam Josephi criminandi Arseniani ab eo jam patriarcha schismate discissi sumpserunt, quasi attentasset rem nefariam ferendo sententiam absolutionis sacramentalis sine potestate jurisdictionis, quo modo lata talis sententia sine dubio irrita est, unde id attentasse in sacramento nihil minus sit quam sacrilegium. Est autem id extra dubium, emanare ab episcopis ordine hierarchico jurisdictionem istam. Quare si eam rite patriarcha revocasset, certum erat non potuisse deinde imperatorem a Josepho audiri aut absolvi sacramentaliter. Ad id

A porro quid Josephus responderet, commemorat Pachymeres, quamvis subobscure in cod., B et A. Sed in **593** Vaticano clarius, negatum [P 410] nempe ab ipso factum : pertendisse, inquam, haud eo devenisse Arsenium patriarcham ut ubi jurisdictionem adimeret et omnino interdiceret absolutione imperatoris. Verba hæc sunt historici sub finem ejus capitis : Κἂν μὴ γεγονὸς ἐφημίσθη, ὡς καὶ ὁ Ἰωσὴφ πατριαρχεύσας ὕστερον, ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦτο, διισχυρίζετο. Sic in codd. duobus. At Vaticanus sic habet : Ὅμως ὁ Ἰωσὴφ πατριαρχεύσας ὕστερον διισχυρίζετο ψεῦδος εἶναι τὸν λόγον *Joseph postmodum patriarchatum gerens pertendebat falsum esse quod a multis jactabatur* Nempe ut paulo superius dixerat, ὡς χωρὶς τῆς τοῦ
B πατριάρχου βουλῆς ἀντιποιήσοιτο (Josephus) τῆς βασιλέως ἀναδοχῆς, sine nutu et assensu patriarchæ Josephus ingesserit se ad audiendam sacramentaliter confessionem imperatoris. Φέρεται δὲ, subjungit statim, καὶ λόγος παρὰ πολλοῖς ὡς καὶ ἐπιτιμήσειεν ὁ πατριάρχης ἐκεῖνον (Josephum) ὥστε μὴ εἶναι τοῦ βασιλέως ἑωπνευματικόν. *Fertur scilicet sermone multorum patriarcham interdixisse Josepho ne esset confessarius imperatoris.* Ita clarius, ut dixi, Vaticanus paraphrastes ; a quo germanam auctoris sententiam hic expressam confirmat Pachymeres ipse, prout ejus contextus ab optimis codicibus exhibetur, infra, l. IV, c. 28 sic de Josepho dicens : Ὃν ἀφωρίσθαι ἔλεγον ἐπὶ τῷ μὴ τὸν βασιλέα εἰς πνευματικὴν υἱότητα δέχεσθαι. Quæ ibi sic vertit : *Quod illum aiebant in*
C *excommunicationem incurrisse, sub cujus interminatione vetitum ei olim a patriarcha fuisset habere deinceps imperatorem loco spiritualis filii, et illius confessiones, ut antea consueverat, in posterum accipere.* Non poterit autem me quisquam, opinor, reprehendere, quod πνευματικόν confessarium interpreter, quin prius arguat vulgatum Florentinæ œcumenicæ synodi interpretem, qui pagina 17 tomi XXXII, ed. Conc. Reg., illa verba τιμιώτατος πνευματικὸς κύρις Γρηγόριος sic Latine reddit: *Honorabilis a confessionibus domnus Gregorius.* Erat scilicet confessarius imperatoris Græcorum, qui concilio [Florentino interfuit. Ut omittam alia ejusdem notionis verbo πνευματικός subjectæ testimonia a Meursio, ut dixi, recitata, quæ si quis
D omnia consideraverit, næ is haud poterit judicare addidisse me quidquam sensis auctoris mei, dum ab eo memoratam πνευματικὴν υἱότητα ad ministrationem privatam sacramenti pœnitentiæ et exceptionis secretarum confessionum retulit.

Ποιότης p. 362. Παρ' ὃ καὶ ἡ προσηγορία τῆς ποιότητος εἴληπται. Hoc est si ad verbum reddas : *Juxta quod et appellatio qualitatis sumpta est.* Quid autem istud est relativo *quod* indicatum ? Nempe ut apparet ex præcedentibus, obliquum adaptari et exæquari debere ad rectum, non e converso rectum ad obliquum . Confido vel ex hoc loco, cui multi alii

simili ἀσυστασίᾳ et insuspicabili cohæsione tenebrosi per hanc historiam occurrunt, assensurum mibi lectorem prudentem si dixero **594** Œdipum, non Davum esse oportere interpretem Pachymeris, scriptoris, si quisquam ullus, antiquarii, cuique meliori jure quam illli in quemLatinus epigrammatarius hoc versu lusit, exprobraveris :

Non lectore tuis opus est, sed Apolline libris.

Sed παρεργωὲν ἢ προοιμίων ἅλις. Opus vocat ipsum; et attentus consessus dici a me causam exspectat cur in ποιότητος vocabulo non, ut vulgo consùevit, *qualitatem* sed *regulam* intellexerim. Vereor enim ut apud plerosque satis sit aliegare,quod verissime possum, manifestum ex inspectione præcedentium verborum, loci sententiam id flagitasse. Non enim deerunt qui exigant etiam aberrationes et deliria scriptorum ab interpretibus exprimi ; atque adeo in isto genere quam superstitiosissime ineptire fidem vocent. Aio igitur opinatum esse me vidisse aliquid uspiam Pachymerem quo motus ad existimandum sit,ποιότητα regulam interdum significare, istamque ut solet, quamvis raram,notionem oblata qualicunque occasione usurpare affectasse. Non est inverisimile homini obsoletorum verborum aucupi talium collectorem et enarratorem diligantum familiarem Hesychium fuisse : cujus vocabularii baud paulo correctiora Constantinopoli ante hos quadringentos [P 411] annos, hoc est ætate Pachymeris, exemplaria fuisse quam illud ex quo Aldus Manutius editionem expressit suam,nemo prudens dubitaverit.Suspicor itaque Pachymerem in verbo ποιότης apud Hesychium longe aliud legisse quam hoc ibi hodie apparens nullius pretii : Ποιότης χρῶμα ἡδονὴ νότος. Quid quæso νότος, quid ἡδυνὴ ad ποιότητα ? Quid illum ipsum χρῶμα ? quam inopinatum et, ut libere dicam, ἀπροσδιόνυσον ? ac pro illis quidem ἡδονὴ νότος reponendum putarim, ex iis quæ ad verbum γονικεύειν adnotavi, ἢ γόνος, μίτος. Quod nunc attinet, γρῶμα pro χρῶμα in Hesych:oPachymeriano suspicor scriptum apparuisse. *Groma* vox est ex qua qui agrorum metiendorum rationem tradidere, in unum collecti corpus, gromatici scriptores, nomen invenerunt. Est enim id instrumenti vocabulum ista in arte præcipui, quo ad dirigendas limitum lineas in terrarum partione aut dimensione utebantur. *Groma* sive *gruma*, ut vulgo explicant, *mensura quædam est qua flexæ viæ ad lineam diriguntur*, aut, ut Nonius habet, *loca media in quæ directæ quatuor congregantur viæ*, quod nimirum in illo centro campi dimittendi agrimensores grumas suas intenderent,et iis adjuti vel lineas ipsi primis rectas designarent vel curvitatatem prius descriptarum deprehensam corrigerent. Istorum hanc actionem expresit Ennius cum *grumam dirigere*, scripsit. In Glossariis veteribus ab Henrico Stephano et BonaventuraVulcanio editis legitur *gruma* γνώμων. Unde verbum *grumat*, quod ibi explicatur per illa Græca μετρεῖ, ἐξισοῖ. Paulo post ibi ponitur *grumari* καταστρέψαι Δορῶται, pro

A quo Vulcanius legi jubet *grumare* **595** διορθῶσ, uti pro eo quod ibidem mox cernitur *gruma* βασιλικὴ γνώμη reponendum contendit *gruma* διόπτρα τεκτονική. Videtur vocabulum istud antiquum *gruma* a priscis Latinis ex Græco γράμμα formatum. Est autem γράμμα, ut aliæ glossæ Græco-Latinæ veteres docent, ὁ σταθμός *scripulum*. Scrupulum autem sive scripulum, ut ex Varrone et Columella libris de re rustica viri docti colligunt, mensura est adhiberi solita metiendis agris,nempe *gruma* sive *groma*, quæ erat instrumentum cujus ope dirigebatur oculus ad lineas ducendas exacte rectas, promiscui usus architectis et agrimensoribus, unde διόπτρα τεκτονική dicta, ut vidimus. Ex his liquet *groma* sive *gruma* idem esse quod γνώ-

B μων, σταθμός, διόπτρα τεκτονική, scriptulum sive scrupulum, quæ omnia vocabulis Latinis *amussis, normæ regulæ* respondent,et instrumenta significant, quibus visus humanus ad dijudicationem recti a curvo aut ad exæqualionem obliqui ad exacte directum utitur ; ad quod cum esset usus opportunus funicolorum, etiam γόνος, μίτος hoc instrumentum dici potuit ; quæ verba Hesychio funem sonant agrimensorium. Porro cum Hesychius, qui tam multa nobis ignota monumenta vetera viderat, alicubi forte reperisset hoc instrumentum, γρώμαν sive γράμμαν dictum; ποιότην aut ποιότητα vocari, et hoc inter notiones abstrusas vocabulorum, quales innumeras opere illo suo complectitur. exprimendum putasset, fieri facile potuit ut ex eo Pachymeres, captator cupidus verborum inusitati

C significatus, ποιότητος vocabulum hoc loco pro regula posuerit. Hactenus scripta cum ostenderem illustrissimo D. abbati Octavio Falconerio, ipsius ea limatissimo judicio subjiciens,suggessit ille videri posset antiquum Etruscum vocabulum *piota* e Græco ποιότης expositæ hic notionis ortum, promiscuo tunc usu gentium ambarum, et Latinis sive Italis permultis Constantinopoli et in multis aliis Orientalis imperii insulis et locis peregrinantibus aut degentibus, et vicissim non paucis Græcis Pisas atque Etruriam visentibus, varie commerciorum vice. Constat sane apud Dantem Aligherium, antiquum et maximi nominis poetam Thuscum, vocem *piota* pro pede usurpari. Vide ejus *Infernum* sub finem cantus XIX. Vocabuli autem *pes*

D et æquivalentinum in cunctis linguis usu est frequentissimus ad significandam mensuram sive instrumentum metiendi. Unde ille tritus Horatii versus :

Metiri se quemque suo module ac pede verum est.

Ejusdem generis et nominis erant instrumenta plures simul pedes demetientia, [P 412] quæ pro ratione numeri, retento pedis nomine, distinguebantur. Ex his erat decempeda dimetiendis usitata porticibus ex Horatio eodem :

Nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton.

596 Nam, ut supra vidimus, architectis et agrimensoribus communia erant hujusmodi instrumenta mensurarum. Quia porro plerumque fit ut mensuræ nomen rei mensuratæ tribuatur, et dicatur exempli gratia *pes terræ, palmus* sive *ulna panni*, etc., ita videmus Italicum vocabulum *piota* terræ interdum tribui, forte ex dimensione agrimensoria cujus instrumentum *piota* vocaretur. *Piota*, aiunt auctores accuratissimi Lexici Etrusci, *diciamo la zolla di terra che abia seco l'erba*. Ad quod citant *Pietro Veteri Tratiato* VI, in hæc verba: *Non vengono a star molto fuor della terra per cavarsi del semenzario con essa, cieè in una* piota etc. *Piota* ergo Italice idem quod pes, unde et instrumentum agris metiendis dictum sic fuerit, et vox ποιότης Græci ævi sequioris eadem notione usurpata, istum usum Hesychio notante et Pachymere exscribente, prout hactenus diximus, non affirmantes, sed quærentes et quasi micantes in tenebris.

Πράγματα p. 448. Hoc loco vox πράγματα similem notionem habet ejus de qua adnotasse aliquid memini scholiis ad Catenam Græcorum Patrum in Evangelium S. Marci. brevi, nisi litteræ amicorum fallunt, Parasiis edendam. Similem, inquam, non enim pecuniam signatam, sed signa, vasa, gemmas et ejus generis pretiosam et speciosam supellectilem hic eo verbo designari loci sententiam exigit. De re ipsa hic indicata, hoc est de clade Isaacii Augusti, cujus occasione ista venerint in potestatem Bulgarorum, dicimus in notis ad eum locum. Pro voce κάλλιστα in cod. Barberino legebatur μάλιστα, sed et in ejusdem ora codicis κάλλιστα tanquam verior lectio agnoscebatur; et cum eam solam optimus et ipse codex Allatianus in contextum reciperet, non dubitavi quin præferenda esset. Vaticanus solita securitate utramque omittit. Convenit autem adjunctum κάλλιστα satis apte ad significandam speciem insignem coronæ, sceptri, vasorum aureorum, torquium, monilium, gemmarum vestiumque imperatoriarum, quæ hoc loco designantur verbo πραγμάτων. Galli hodie usu simili vocant *effets* res pretio æstimatas, prout distinguuntur a pretio ipso et nummis.

[P. 413] Πρίγκιψ καὶ Πρίντζης, p. 402. Ait plurium suffragiis destinatum patriarchatui Constantinopolitano fuisse monachum nomine Principem ex familia Principum Peloponnesi. Agit de eodem l. III, c. 3, Noster, dum hunc ab imperatore missum ait ad Challia Tachorum Orientalium dynastam deduxisse filiam notham imperatoris ipsi Chalau desponsam; quæ tamen cum eo pervenisset, reperto mortuo Chalau, ejus filio et succcessori Apagæ vel Apagani nupserit. Verba Pachymeris sunt: Τῷ μὲν Χαλαοῦ μετὰ τοῦ μοναχοῦ καὶ ἱερέως Πρίγκιπος ἐξεδίδου τὴν ἐκ τῆς Διπλοβατατζίνης ἐκ νοθείας παῖδα Μαρίαν· καὶ ὁ Πρίγκιψ ἀρχιμανδρίτης ὢν τότε τῆς τοῦ παντοκράτορος μονῆς, etc. Is postea creatus Antiochenus patriarcha ibidem dicitur, et res narratus **597** l. VI, c, 5, ubi hic vir Theodosius vocatur, uti et c. 22, l. II. Ex his habemus ita fuisse peculiare *Principis* nomen dynastis Peloponnesi, ut pro vocabulo familiæ adhæreret singulis ex ea domo prognatis, usu videlicet Græcorum, verum et gentile nomen illius stirpis origine Franciæ vulgo nosse minus curantium, quanquam illud doctiores non nescirent. Nam Georgius Acropolita, *Historiæ* suæ c. 48, Archaiæ et Peloponnesi principem Βιλαρδουΐν *Villarduinem* nominatum docet. Gregoras vero l. VII, p. 109, titulum Principis Peloponneso imperitantibus tributum ait jam a tempore Constantini Magni, uti et Athenarum dynastæ nomen magni ducis et Thebarum Bœotiarum domino appellationem magni primicerii μεγάλου πριμικηρου, quæ postea usu vulgi in μεγάλου κυρίου nuncupationem degeneraverit; obtinenti denique Siciliam regis nomen. Ridicole, quasi jam tum ætate Constantini Magni Sicilia, Thebæ, Athenæ, Peloponnesus avulsa a corpore Romani imperii dynastis propriis subessent, non modo id tolerante novæ Romæ conditore, sed etiam, si superis placet, istos regulos amplis honorare appellationibus curante. Porro l. III, c. 16, hanc vocem aliter Pachymeres scribit in his verbis: Καθημερινοὺς πολέμους πρὸς τὸν Πρίντζην ἐξῆγε. Loquitur de sebastocratore frater imperatoris circa Monembasiam quotidianis velitationibus adversus Peloponnesi Principem decernente, quem Πρίντζην Printizem vocat, vocabulo proprius accedente ad vocem Franciscam *Prince*, quam Francici tunc incolæ Peloponnesi proprium dominum indigitabant.

Προβολεύς p. 482. Merito hic Veccus τὸ προβολεὺς εἰς τὸ αἴτιος μεταλαμβάνει, hoc est, inesse vocabulo προβολεύς vim notionemque principii activi ac causæ contendebat. Sic enim plane eamdem vocem intellexit et usurpavit Gregorius Nazianzenus, Oratione de Filio, in his verbis: Καὶ τοῦτό ἐστιν ἡμῖν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ μὲν (nimirum Pater) γεννήτωρ καὶ προβολεὺς (λέγω δὲ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως), τῶν δὲ (et Filii et Spiritus sancti) τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ πρόβλημα. Ubi clare Pater γεννήτωρ Filii æterni, προβολεύς autem sancti Spiritus dicitur, vicissim autem Filius Patris γέννημα, Spiritus autem sanctus ejusdem πρόβλημα. Ex quibus patet verbum προβάλλειν non quamcunque emissionem Latine significare, sed eam quæ sit cum influxu activo conjuncta; qualis est emissio ramorum ex vivente trunco. Qualium emissionum est mentio Cant. IV, 45: *Emissiones tuæ paradisus malorum Punicorum*. Quare mihi videtur satis bene respondere Græco huic verbo προβάλλειν Latinum *producere*, quod et ipsum causæ notionem habet, adeo ut προβολεύς recte explicetur vocabulo *productor*, sicque in testimonio Damascenus Pater æternus productor sancti Spiritus per Filium dicatur. Multa de vocabulis προβολεύς et προβολή eruditissime disputat Petavius noster c. 8, l. V, *De Trinitate* **598** et alibi in eo opere, quæ videri

apud eum possunt. Hoc enim quod diximus, nobis pro instituto, et loci quem tractamus intelligentia, sufficit in præsens. A

[P. 413.] Προσελῶντες p. 209. Remiges hos fuisse, qui προσελῶντες quasi proprio artis aut ordinis vocabulo dicebantur, et ipsa origo suadet vocis ἀπὸ τοῦ προσελαύνειν sive προσελᾷν *prorsum impellere*, et diserte Noster tradi, tum hic tum c. 30, l. v, ubi quem semel προσελῶντα dixerat, postea συνωνύμως vocat προσερέτην. Wolfius in excerptis Pachymerianis Gregoræ subjectis vitiosam hujus vocabuli scripturam exprimit, ex mendoso videlicet codice, dum hanc recitat ex hoc haud dubie loco sententiam : *Gasmulicum ad bella erat animosum, Pyzylontes vero agendis remis strenui*,

Προσπαίω p. 276. Vix alibi reperies προσπαίειν, etsi παίειν, uti alia ex eo composita, frequens sit. Quid aliud putemus quam metaphoram hic esse a sagitta in scopum intenta [P 413] et illum feriente ductam ? sic enim ait fabulam incurrere in verum ac illud percutere, ut saggittam scopum. Simile quiddam sacrarum Litterarum interpretes adnotant ad illud S. Pauli ad Rom. x, 4 : *Finis legis Christus*. Lex ibi vocatur tota historia vetus sacris libris commendata, quibus et res a patribus gestæ et sacrorum apparatus ac cæremoniæ traduntur, omnia Christum venturum præfigurantia. In quo allusisse Apostolus putatur ad originem vocis Hebraicæ *legem* significante, תורה *thora* enim a radice *iarah* est cujus prima notio est *jecit, projecit*. Unde ejus est usus proprius in ejaculatione. I Regum xx, 36, de Jonathane sagittam ejaculante scribitur וחוא-ירה החצי *vehu iarah hachetsi : et ipse jecit sagittam*. Quo pertinere putatur multorum Psalmorum inscriptio : *In finem*, hoc est in Christum. In quem procul indicandum et quasi indigitandum pleraque ibi scripta dirigebantur. Nec frustra ; veritate quippe prophetis exacte respondente, figure in rem incurrerunt. Fabule morale præceptum adumbratis par ratio est. Ut enim figura prophetica, cum res figurata exhibetur, προσπαίειν ἀληθείᾳ, *in veritatem incidere* dicitur, sic et apologus, cum eo significatum officii monitum declaratur et quasi ad rem ipsam applicatur.

Ηρῶτος p. 298. Πρὸς τὸν πρῶτον ἐκθέμενος. Hic πρῶτος absolute et subtantive usurpatur pro supremo illic præside sacrorum nempe patriarcha.

Ηρωτοκῆρυξ p, 476, Quem antea vocaverat δομέστικον ἐκκλησίας, nunc appellat πρωτοκήρυκα, synonynam, opinior, ursurpens eam vocem pro πρωτοψάλτης. Nam ut Cordinus habet c. 17, n. 40, Οὐ πρωτοψάλτην ἔχει ἐκκλησία, ἀλλὰ δομέστικον. Quibus significat præcentorem, hoc est, eum cujus officium est cantum inchoare in choro, non πρωτοψάλτην solere dici, ut res exigeret, sed *domesticum Ecclesiæ*. Hæc mihi causa fuit **599** opponendi in versione πρωτοκήρυκος vocabulo Latinum *præentoris* nomen.

Πύλαι καὶ πύλα p. 365. Hic vocem ἀραρυίας emendavimus indicio syntaxis, cum ἀραρυίαις, quod in codd. B et A, Vaticano omittente, legebatur, quadrare ad vocem πύλας non potest. Proba in hunc locum est παράφρασις Vaticani codicis his verbis : Καὶ πύλας ἐν ταῖς πέτραι, ἤγουν ἅλυον (lego ἅλυσιν) σιδηρᾶν καὶ ἰσχυρὰν κατεσκεύαζε. Non ergo portæ aut valvæ ex ferro solidæ intelligendæ hic fuere : neque enim id sinit rei subjectæ natura. Non, inquam, portui, ut domui aut conclavi obduci solidum ostium potest. Qui enim aut quibus moliendi machinis tantæ latitudinis postes essent, quanta explere atque obturare, quam vaste hiat, valerent totum os portus, quo magnæ ac longæ naves prælongos hinc inde protendentes remos, B eæque non singulares sed plures interdum simul, aditum exitumque habere commodum debeant ? Ergo hic Noster cum πύλας dixit, intellecturum putavit prudentem lectorem tale ostium quod portui claudendo apponi posset, catenam nimirum ferream. Addam hic satis rarum notionem vocabuli πύλη aut πύλα, cujus usum reperi in Græca versione Speciminis Sapientiæ Indorum, quem librum Latinitate a me donatum huic historiæ imperii Michaelis Palaeologi Augusti, a quo id opus in quadam concione allegatur, hortatu amicorum tanquam παρεμπόρευμα adjunxi. Ibi in prima præventione quæ historiam inventionis et deportationis ejus libri ex India in Persidem recitat, pagina codicis quo utebar Græci nona, sic legitur : Πλὴν C διὰ τό σοι ἀρεστὸν λήψομαι μίαν πύλαν ἐκ τῶν ὑφασμάτων τῆς κώμης Φουϊστὰν, ἵνα ἐν αὐτῇ δοξασθήσομαι κἀγὼ δοῦλός σου ἐν πάσῃ τῇ συγγενείᾳ μου. Λαβὼν δὲ ὁ Περζωὲ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἱματίων etc. [P. 414] In his verbis primum occurit quærendum quid sit πύλα ἐκ τῶν ὑφασμάτων. Nam *portæ* notio, quæ naturalis est πύλη, quam hic sit intempestiva nemo non videt. Omnino agnoscendum est πύλα hic pro πτύλα positum a πτύσσω *plico involvo*, ut volumen aut scapus panni cujuspiam hoc vobabulo nunc significetur. Fundum habeo conjecturæ Eustatium, qui ad illum versum 411 *Iliadis*, θ, πρώτῃσι δὲ πύλῃσι πολυπτύχου οὐλόμποιο, sic annotat p. 721 ed. Rom. Παρηχητικῶς δέ πως ἢ ἐτυμολογικῶς παράκειται ἡ πύλαι καὶ ὁ πολύπτυχος· παρὰ τὸ πτύσσειν γὰρ καὶ ἄμφω, ἵνα D ᾖ πολύπτυχος ὁ πολύπυλος. Hæc ille ; in quibus vides πύλην a πτύσσειν deduci, extrito subjuncto τ. Addam ex occasine de panno hic memorato pagi *Phuistan*, quod in illo videlicet pago texeretur : forte inde natum vulgare nomen hodie in Gallia panni cujusdam ex gossypio texti, quod *fustaine*, *fustanium* appellatur. Ex consequentibus porro verbis intelligitur genus hoc panni regis aut regiæ familiæ usibus fuisse reservatum, ita ut vestiri eo nemo posset sine concessu peculiari regis. Unde characterem haberet **600** eximii honoris et apud principem gratiæ indumentum tale. Propterea enim addit Perzoes accipere se istam

vestem ob prærogativam honoris ei annexi communi æstimatione : Ἵνα, inquit ἐν αὐτῇ δοξασθήσομαι κἀγὼ δοῦλός σου ἐν πάσῃ συγγενείᾳ μου. In quo etiam significat non sua se solius causa istum admitere honorem, sed familiæ ac cognationis inde conspicuæ futuræ, sic ambitionis invidiam pietatis et charitatis in consanguineos laudabilis ostentatione redimens aut saltem minuens. Confirmant autem quod diximus de reservatione hujusmodi panni ad usus regios, illa extrema verba : Λαβὼν δὲ ὁ Περζωὲ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἱματίων. Cur enim, quæ prius nominaverat ὑφάσματα τῆς κώμης Φουϊστάν, nunc ἱμάτι βασιλικά vocaret, nisi quod iis uti regi soli et familiæ ipsius licereret, et si quibus privilegium idem a rege eximii honoris gratia tribueretur ?

Ῥώς p. 509. Ait ducem Latinorum, quem descripsit ferum, ardentem et capite rufum, hominem vastæ staturæ, cui erat nomen Rhos Solymas, videri natum apellationem ex similitudine cum eo quod vocat Ῥώς *Rhos*. Quid autem est hoc? an scripserit Pachymeres Ῥώς pro ῥώξ ? Ῥώς sane constanter scribunt duo codd. optimi B. et A. Vaticano hoc comma omittente. Atqui Ῥώς nihil, quod sciam, huc faciens significat. Ῥώξ autem ex Eustathio Παρεκβολαῖς ad Od. ι p. 1633 ed. Rom. est φαλαγγίου εἶδος, species animalis noxii dicti phalangii. De hoc Plinius, l. XXIX, c. 4 : *Phalangium.... est plurium generum, unum simile formicæ, sed multo majus, rufo capite.* Huic comparatum hunc ducem a Pachymere crediderim. Dixerat enim antea et rufa eum coma fuisse et vultu rubente, quippe accenso naturali ardore. Unde credibile sit vel ξ in ς scienter mutatum ab antiquario scriptore exemplum ejus mutationis alicubi forte scriptorum veterum nacto, vel errore hic librarii ῥώς pro ῥώξ positum.

Σάλπακις p. 472. Ait *Salpacin,* quod erat cognomentum Mantachiæ cujusdam ducis exercitus Persarum, Persica lingua significasse fortem.

Σταυροπήγια. L. VI, titulus est capitis 11 : Ὅπως βασιλικὴ νεαρὰ προβαίνει ἐπὶ τοῖς σταυροπηγίοι. Apud Mathæum Blastarem tituius est : Ὅτι μόνῳ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως δίδοται σταυροπήγια παντοῦ πέμπειν. *Soli patriarchæ Constantinopoleos concessum esse stauropegia quocunque mittere.* Tum rem ipsam sic explicat : Μόνῳ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἐκ συνηθείας [P. 415] ἐφεῖται μακρᾶς σταυροπήγιά τε διδόναι καὶ τὴν ἀναφορὰν καὶ μνήμην τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχειν, οὐ μόνον ἐν οἷς κέκτηται ἰδίοις χωρίοις ὁπουδήποτε κειμένοις καὶ τοῖς ἀκινήτοις κτήμασι τῶν ὑποκειμένων τούτῳ μοναστηρίων, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τῶν μητροπόλεων αὐτῶν ἐνορίαις, ἔνθα ἂν παρὰ τοῦ τὸν νεὼν ἀνεγείροντος δηλαδὴ προσκληθείη. *Soli patriarchæ Constantinopolis* **601** *ex longa consuetudine permittitur stauropegia*, sive crucium fixiones, *concedere et relationem ac memoriam nominis ibi habere, non solum in prædiis aut terris quæ peculiari jure possidet, ubicunque sita sint, et in immobilibus possessionibus subjectorum ipsi monasteriorum, sed etiam in diœcesibus metropoleon ipsarum, ubi videlecet ab aliquo templum ædificante advocatis fuerit.* Ex his licebit intelligere σταυροπηγίων nomine hic significari, jus supremum patriarchæ in ecclesias patiarchatus, sui, quo posset eximere quæ loca quasve personas vellet a potestate episcopi cujusvis, et intra fines diœceseon suum licet antistitem habentium certa sibi monasteria vel ecclesias valeret, exipere, citra nutum aut assensum proprii locorum illorum metropolitæ. Hanc autem potestatem videtur exercuisse patriarcha frequentius in prædiis et agris sibi vectigalibus et in templis de nevo erectis, quorum fundatores, ad operis amplitudinem et commendationem id sati pertinere, affectabant ut uni ἀμέσως patriarchæ illa subjicerentur, a jurisdictione propriorum loci præsulum exempta. Qui vero, cum locum aliquem in aliena diœcesi situm, eximere ab auctoritate ordinarii et sibi reservare patriarcha vellet, id declarare solebat fixa ibi cruce cum certa inscriptione, cujus formulam videre licet apud Meursium, ideo ipsa exemptio et jus illus σταυροπηγίων verbo indicabatur. Id clare patet ex hoc in quo versamur loco nostri historici. Is enim cum in titulo capitis mentionem potuisset Novellæ imperatoriæ circa σταυρνπήγια, ejus Novellæ sententiam in ipso capite sic refert : Προβαίνει νεαρὰ βασίλειος ἄλλ' ἄττα πλεῖστα διοριζομένη καὶ τάττουσα καὶ τὸ τὰ ὁπουδηποτοῦν πατριαρχικὰ, ὅσα ἐν χώραις καὶ μοναῖς, ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους ὧν αἱ ἐνορίαι, τελεῖν, *Prodiit imperatoria Novella qua cum alia decernebantur quædam, tum illud in primis, ut quæ ubicunque cujusque modi prædia vel monasteria patriarcho juri reservata censerentur, ea deinceps episcopis, quorum in propriis diœcessibus illa essent sita subjicerentur.* Ita ille ; quibus verbis vides declarari quid in titulo voce σταυροπηγίων intellexerit. Plura de his non dico, quod et Meursius verbo σταυροπήγιον et post illum vir pereruditus Jacobus Goar O. P. pag. 612, et 615 sui Euchologii copiose ac diligenter hoc vocabulum edisserant, plane in sententiam nostri Pachymeris.

Στύψις καὶ στυπτηρία, p. 420. Non dubium quin utroque hoc vocabulo alumen designetur, merx expetita ob usum celebrem in tingendis pannis laneis, ut ait hic Pachymeres noster, ἐπεὶ πολλῇ τινὶ χρῶνται ταύτῃ τὰ ἐξ ἐρίων ὑφάσματα. Quod distinctius Plinius exsequens, docet l. XXXV, c. 15, cum sint aluminis species duæ, candidi et nigri, inficiendis claro colore lanis candidum liquidumque utilissimum esse, contraque fusco aut obscuro fuco iisdem imbuendis nigrum accommodatum. Mox ibidem Plinius **602** loca percensens ubi alumen provenit, Pontum memorat, unde hic Noster refert solidos illud per Euxinum exportare Genuenses. Phocææ tamen non meminit, ubi fodinas aluminis ponit Pachymeres, serius videlicet detectas nec Plinii jam tum ætate celebres.

Σύμβολα δεσποτικοῦ θανάτου, p. 350. Manifeste in his sacra Eucharistia designatur illis verbis. Σύμβολα Δεσποτικοῦ θανάτου *dominicæ mortis symbola*, quæ statim post ἅγια δῶρα nuncupat. Cujus appellationis rationem nemo requiret, [P 416] qui meminerit illud Apostoli ad I Corinth., XI, 26 : *Quotiescunque manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Unum addo de voce Σύμβολον, cum simpliciter dicitur summam Christianorum dogmatum indicare apud hunc nostrum quoque, ut cum is mox addit meribundum imperatorem in procinctu sacri accipiendi viatici τὸ ἅγιον διεξιέναι Σύμβολον, Symbolum videlicet apostolicum fidei suæ profitendæ recitasse. Alibi sæpe in hac historia, Symbolum Nicænum absolute Symbolum nominat. Intelligebatur enim de quo diceret, ex subjecta materia, cum tractaretur controversia de additione *Filioque* Symbolo Nicæno, vel si exactius loquimur, Constantinopolitano, a Latinis inserta. Vide quæ annotamus ad l. v, 11.

Συγχωρέω καὶ συγχώρησις, p. 385. Aut oblatum ab imperatore sacro templo pretiosissimum altaris velum, cum absolveretur ab excommunicatione, dignum se ac tali gratulatione donum. Ut hic, sic et alibi verbum συγχωρεῖν in ista notione sumitur. Uti et συγχώρησις pro ipsa absolutione hoc ipso capite : ἀντειχετο ὡς λεπὰς ἐκείνου (Josephi patriarchæ novi, qui eum ab excommunicatione solverat) διά τε τὴν ἀπ' ἐκείνου συγχώρησιν, propter absolutionem, quam eum frustra ab Arsenio petiisset, a Germano accipiendam non potuisset, denique a Josepho tertio ab Arsenio patriarcha impetraverat.

Συναπτή, p. 174. Synaptæ nomen Latine retinui, quia non reperio unum aliud in nostra lingua verbum quo res voci συναπτή subjecta satis exprimatur. Multa de ea utiliter docet Meursius. Videtur aliquid simile illi parti litaniarum nostrarum, qua Deo, continua serie multo commendantur, ecclesia pontifex etc., adjuncta cuique acclamatione populi : *Te rogamus, audi nos*, pro quo Græcis est, Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν *Dominum rogamus.*

Συνών, p. 187. Pachomius litterator dicitur τῷ Στρατηγοπούλῳ Μιχαὴλ συνών. Hic τοῦ συνεῖναι verbo non quælibet indicatur præsentia, sed intimus convictus domesticumque in re litteraria ministerium, quale divites olim exibebant ab iis quos apud se habebant, ut eorum eruditione, cum esset opus aut vacaret, juvarentur. Hi haud fere aliter quam συνόντες vocabantur, ut intelligitur ex longo et perelleganti Luciani de his libro, cujus ipse titulus (inscribitur enim Περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ **603** συνόντων) hanc quam asserimus hujus vocabuli notionem demonstrat.

Συριωάννης, p. 328. Agit de Joanne duce profecto Thebas, et illic reperiente magnum dominum, quem lingua popularium ibi Syrioannem vocitatum ait, et tamen cognominem ipse fuisse

A Joanni duci. Unde intelligitur additionem illam primæ syllabæ ad nomen istud non pertinere, sed adjunctam ei consuetudine illarum gentium originis Francicæ, vel ex longa cum Francis consuetudine, nomen *Syre*, quod ex Græco κύριος factum putatur, suo principi accommodantium. Suspicor idem nomen, licet paulum diverse scriptum, fuisse Συριωάννης, quod cuidam nobili Comano in baptismo inditum refert Cantacuzenus, l. I, c. 11.

Σφαῖρος Ἐμπεδόκλειος, p. 203. Primo mihi loci hujus occursu venit in mentem laudari hic sententiam philosophi veteris e discipulis aut sectariis Empedoclis, cui nomen Sphæro esset. Quidni enim talis appellationis quispiam dedisse operam Empedocli [P 417] potuisset, cum Sphærus
B alius e Cleanthis schola, notus auctor multorum operum, Diogeni Laertio memoratus sit ? Animadverti postea obortam opinionem eamdem Hieronymo Wolfio hunc locum in sua Excerpta conferenti. Sed consideranti rem attentius brevi patuit σφαῖρος hic pro σφαῖρα positum plane significare follem, orbicularem, quales videmus pilas majores spiritu confertas, quas Itali *palloni*, Galli *ballons* nominant. Excipiat aliquis contra non reperiri nomen istud hac forma, sed femininæ ubique terminationis et generis apud scriptores classicos legi. Concedo. Quid tum postea ? an est adeo alienum a Pachymeris more quiddam in talibus καινοτομεῖν ? Præterea suspicari licet visum ipsi aliquem librum idonei auctoris ex iis multis qui ad nos
C non pervenerunt, ubi σφαῖρος pro σφαῖρος poneretur. Sed verbi controversiam profligaverimus, re semel ipsa constituta. Demonstrato, inquam, loci quem tractamus sententiam exigere ut σφαῖρος follem rotundæ formæ significet, simul evicerimus istam hujus vocabulli hoc loco notionem esse minime dubiam. Ergo ad id nos accingamus. Ait hic Pachymeres patriarcham Arsenium, postquam Michaeli Palæologo imperatori ob excæcatum pupillum et collegam suum in imperio Joannem puerum sacris interdixerat, dissimulasse tamen, dum quædam fieri videret minime cohærentia eum anathemate rite intorto. Nam cum eum qui tali, ut paulo ante loquitur, *gladio spiritus* a communione fidelium plane abscissus fuisset nefas esset juxta
D sacros canones admittere ad ullam participationem sacrorum, tamen ex eo tempore non destiterunt Constantinopolitani sacerdotes et clerici nominatim memorare in sacro choro atque inter ipsa liturgiæ mysteria imperatorem licet excommunicatum, conivente ad hoc coram se usurpatum patriarcha metu majoris mali. Verebatur **604** enim ne, si et hoc vetuisset, excussa qua utcunque continebatur imperator verecundia quadam sacræ potestatis, omnia in extremam perturbationem impelleret, eveniretque tale aliquid quale in Ulyssis nave, dormiente, ipso, feliciter ad portum aspirante, temeraria cupiditate comitum ejus accidit, qui

Ἀσκὸν μὲν λῦσαν, ἄνεμοι δ' ἐκ πάντες ὄρουσαν

Τοὺς δ' αἶψ' ἁρπάσασα φέρεν πόντονδε θύελλα
Κλαίοντας γαίης ἀπὸ πατρίδος,

ut ipse Ulysses lugens Alcinoo narrat Od. κ sub initium :

Utrem quidem solverunt: venti autem omnes erupere:
Ipsos vero subito rapiens tulit in Pontum procella
Flentes a terra patria.

Ejusmodi quempiam *fœtum tempestatibus utrem*, ut alicubi loquitur Horatius, hic σφαίρου vocabulo designavit Pachymeres, ejus figura imperatoris irritabilem animum adumbrans, quem jam æstuantem ira gravi ob anathema inflictum, si rursus patriarcha lacesseret, periculum erat ne is totas habenas furori laxarat. Audio, dicet forte quidam eruditus lector : sed tunc oportuerat hunc σφαῖρον Ὀδύσσειον, non Ἐμπεδόκλειον dictum a Pachymere. Nam quid utribus Æoliis cum Empedocle? Ad hæc occursurus rogo æquum arbitrum rerum informare secum ne gravetur ideam ingenii Pachymeris supra modum antiquarii, se eruditionis abstrusæ, quod multis ex locis patet, ostentatoris pene putidi. Ergo is non satis habens indicasse notam sibi ventorum in utres coactorum ab Æolo et Ulyssi traditorum fabulam, etiam innuere curavit haud se ignorare quodnam esset ejus fundamentum fabulæ. [P 418] Non enim de nihilo illa Homerus finxit, sed allusit in eo ad magicam vim utrium quorumdam, quibus ad ventos sopiendos præstigiatores jam olim uterentur, e quorum postea numero fuit Empedocles. Hic enim inter alia magicæ artis experimenta, qualium edendorum modum ac viam se traditurum jactabat, sedandorum et excitandorum ventorum arbitrariam potestatem numerat, sic in quodam poemate, discipulum alloquens :

Παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἵτ' ἐπὶ γαῖαν
Ὀρνύμενοι πνοαῖσι καταφθίνουσιν ἄρουραν,
Καὶ παλιν ἣν κ' ἐθέλησθα, παλίντιτα πνεύματ' ἐπά-
[ξεις etc.

Sedabis indefessorum ventorum, furorem, qua supra [terram
Ruentes flatibus devastant sata :
Et rursus, si libuerit, revocata reduces eorum flabra

Quomodo autem hæc præstaret, tradit Timæus Hist. l. 18, sic recitatus a Diogene : Ἐτησίων ποτὲ σφοδρῶς πνευσάντων, ὡς τοὺς καρποὺς λυμῆναι, κελεύσας (Ἐμπεδοκλῆς) ὄνους ἐκδαρῆναι καὶ ἀσκοὺς ποιῆσαι, πρὸς τοὺς λόφους καὶ τὰς ἀκρωρείας διέτεινε πρὸς τὸ συλλαβεῖν τὸ πνεῦμα. *Etesiis aliquando vehementer flantibus, sic ut fructus corrumperentur, jussis excorriari asinis, utres ex earum pellibus factos expandit hiantes auram versus in jugis* **605** *collium et montium, quasi ad spiritum comprehendendum.* Innuit autem historicus hinc consecutam tranquilitatem, velut ventis in carcerem compactis. Quod populus admiratus Empedocli κωλυσανέμου *ventorem inhibitoris* cognomen indiderit. Eustathius quoque Παρεκβολαῖς ad Ὀδ. κ meminit Empedoclis tanquam arte præditi ventorum com-

A pingendorum in utres eorum similes quos Æolus Ulyssi donavit. Ejus hæc verba sunt : Ἀνεμοκοῖται γένος ἐν Κορίνθῳ ἀνέμους κοιμίζοντες. εἰς ὅπερ δεξιῶς λέγεται διακεῖσθαι καὶ Ἐμπεδοκλῆς, οὗ καὶ εἰς αὐτὸ τέχνη ἱστόρηται. *Anemocætæ sectæ hominum nomen est Corinthi ventos sapientium; qua valuisse in primis peritia dicitur Empedocles, cujus in hoc genere ars ab historicis celebrata est.* Ita ille, locos alludens non solum modo memoratos Timæi et Lasertii, sed aliorum etiam, historicorum, puta Porphrii, cujus in Vita Pithagoræ, editionis Holstenianæ, typis Vaticanis, hæc leguntur p. 19 : Ὧν μεταλαβόντας Ἐμπεδοκλέα τε καὶ Ἐπιμενίδην καὶ Ἄβαριν πολλάκις ἐπιτετελεκέναι τοιαῦτα· δῆλα δ' αὐτῶν τὰ ποιήματα ὑπάρχειν. Ἄλλως τε καὶ
B ἀλεξάμενος μὲν ἦν τὸ ἐπώνυμον Ἐμπεδοκλέους. Quæ postrema verba eruditissimus Holstenius sic vertit ; *Quin et Empedocli cognomen erat Alexanemi sive averrunci ventorum.* Hanc ex veterum lectione de Empedocle famam observantem animo Pachymeres habens, dum periculum exitiosissimæ procellæ prudenti conniventia vitatum ab Arsenio patriarcha, utrium Æoli Ulyssi traditarum et ab ejus comitibus ingenti pernicie ipsorum temere contrectatarum exemplo illustraret, non se tenuit quin fabulam cum historia commistam oggereret lectori, Homericos ventorum folles cum asininis a Timæo memoratis Empedoclis utribus una mentione conjungens σφαίρου Ἐμπεδοκλίου. Sic quidem conjectabar. Recte an secus, æqui lectoris esto judicium.

C μεγάλης p. 469, Καὶ τὸν παρακοιμώμενον τῆς μεγάλης σφενδόνης. Meminit hujus officii Codinus c. 4, ubi tradit τὰ τοῦ παρακοιμωμένου σφενδόνης φορέματα, quibus is vestibus et insignibus potestatis uteretur. Gretserus noster ibi vertit : *Præfecti sigilli seu annuli signatorii gestamina,* melius quam Junius, qui παρακοιμώμενον σφενδόνης *accubitorem fundæ* interpretatur, aut etiam quam interpres Juris Græce-Romani cui παρακοιμώμενος τῆς μεγάλης σφενδόνης *accubitor magnæ palæ* dicitur Σφενδόνη proprie *funda* saxis jaculandis, usitatissima translatione a formæ quadam similitudine ducta, palam annuli significat, ut notissimum est; nec minus perspectum obsignari litteras olim solitas annuli pala certis insculpta cha-
D racteribus aut formis, ceræ chartis appositæ impressa. Hinc σφενδόνη *pala annuli*, sigillum dicitur : quod [P 419] cum duplex aut multiplex imperantibus esset, maximi omnium custos παρακοιμώμενος μεγάλης σφενδόνης hoc loco appellatur. Quare autem παρακοιμώμεον? **606** Opinor quia ex iis erat qui ex officio assidue apparere circum imperatorem aut in proximo ad subitas evocationes semper esse debebant, cubiculum principis diu fere noctuque frequentantes. Vide quæ diximus verbo παρακοιμώμενος.

Σχολή, p. 50 et 353. Peculiarem, ni fallor, vim habet vox σχολή hoc loco, emphasim ferens cujus-

dam interrogationis ironia submistæ. Agitur de Serbis populis, quos propria civium et popularium suorum rapere solitos, verisimile non esset ab externis per eorum fines peregrinanibus temperaturos, hac ferme sententia : Qui suos diripere non dubitant, ab alienis scilicet abstinebunt? Iterum in simili notione usurpatum hoc vocabulum habetur, l. v, c. 12, in bis verbis : Εἰ δὲ διδοῖμεν καὶ ἔκκλητον, σχολῇ τινα τόσην τέμνοντα θάλασσαν τῶν δικαίων ἀμφισβητεῖν. *Si vero et jus provocationis concesserimus, periculum fuerit scilicet ne quis tam vasto mari jus suum persecuturus Romam se conferat?* Alium habeo hujus idiotismi testem Symeonem Seth in Græca ex Arabico interpretatione libri quem ipse ἰχνηλάτην vocat. Hunc nos Latine redditum ad calcem harum Obervationum mantissæ loco damus. Ejus in secunda dissertatione sic B Græco legitur : Εἰ γὰρ μὴ ὑπὲρ αὑτοῦ ἀπολογήσηταί τις, σχολῇ γ' ἂν ἑτέρου ὑπερασπίζοιτο. *Qui enim ne se quidem ipsum in periculo defenderit, ab eo scilicet exspectetur ut fortiter pro alterius capite decertet?* In septima quoque sic regina maritum alloquitur, conquerens non communicari sibi ab eo scitu necessarium arcanum : Εἰ γὰρ ἔμοιγ' ἂν ἀποκρύψῃς, σχολῇ γ' ἂν ἑτέροις πιστεύσῃς· *Si enim de hoc me celas tuam conjugem, aliis id scilicet fateberis?* Ita etiam loquitur Georgius Acropolita in Prœmio Historiæ p. 2 ed. Ceg.

Σωλέας, p. 173. Quid sit σωλέας, magna et perplexa quæstio est. Legi accurate, diu meditatus sum, quæ de hoc argumento viri doctissimi Joannes Meursius, Leo Allatius, Jacobus Goar ord. Præd., Jacobus Gretserus et Ludovicus Collotius societatis nostræ scripsere. In rei deinde inquisitionem ipsus attentione longa et acri incubui. Exponam hic, si potere, breviter et clare quid discussis cunctis verisimillimum compererim, luce præsertim mihil affusa ex eruditissima diatriba illustriss. Leonis Allatii ad Fabium Chisium, hodie Alexandrum VII, de hoc proprie argumento novissime et accuratissime scripta. Incipio a consideratione nominis. Σωλέας sive, ut Simeon Thessalonicensis dialogo de sacramentis emendatius scribit, σολέας, vel etiam ut apud Euchologium in ordinatione diaconi legitur, σολέα, non est vocabulum Græcæ originis, ut omnes facile consentiunt; nec fere vidi qui dubitent quin Latinum sit, in Hellenismum, ut alia plurima, usu intrusum. Si ergo disquisierimus, quid Latinis valeat *solea*, forte non fuerit id inutile ad judicium statuendum de re ipsa voce hac indicata, quænam tandem sit. Sextus **607** Pompeius Festus, optimus enarrator antiquarum notionum verbis Latinis subjectarum, non sua solius sed Marci præterea Verrii Flacci, antiquioris nec minus accurati grammatici, auctoritate significatum vocabuli *solea* nobis edisserit his verbis : *Solea, ut ait Verrius non est solum ea quæ solo pedis subjicitur, sed etiam pro materia robustea* (vel ut habet alia lectio, *robusta*), *super quam paries cratitius exstruitur*. Paulus hunc

locum exscribens particulam *pro* negligit. Sic enim A habet : *Solea vel ea dicitur quæ solo pedis subjicitur... vel materia robustea, super quam paries cratitius exstruitur.* In margine editionum optimarum, Venetæ anni 1560 ex bibliotheca Antonii Augustini, et Parisiensis Scaligerianæ anni 1584, ἀντὶ τοῦ *pro* suggeritur alia lectio *per*, [P. 420] ex qua conjectura forte non vana ducatur, scriptum olim in archetypo fuisse *pes e materia robustea*, etc. Nam pes dicitur quod aliud sustinet, ut *pes mensæ* Plinio, l. xii, c. 1 : *Eodem ebore numinum ora spectarentur et mensarum pedes ;* quo sensu stereobaton pes est stylobati. Vitruvius, l. iii, c. 3 : *Supra terram parietes exstruantur sub columnis dimidio crassiores quam columnæ sunt futuræ, uti firmiora sint inferiora superioribus, quæ* stereobata B *appellantur : nam excipiunt onera.* Paulo post : *Exstructis autem fundamentis ad libramentum stylobatæ, sunt collocandæ, supra stylobatas columnæ disponendæ*, etc. Materiæ porro mentione robusteæ non proprie intelligendum hic querceum lignum, sed metonymice corpus quodvis duritiei quantæ opus est moli gravissimæ portandæ. Alluditur enim in similibus origo architecturæ, quæ primum ævo rudiori lignis ædificabat, ex quibus querceum fundando aptum judicabatur ob dotes quas memorat Vitruvius, l. ii, c. 9, his verbis : *Quercus terrenis principiorum satietatibus abundans, parumque habens humoris et aeris et ignis, cum in terrenis operibus obruitur, infinitam habet æternitatem, ex eo quod cum tangitur humore, non habens* C *foraminum cavitates propter spissitatem non potest in corpore recipere liquorem, sed fugiens ab humore resistit.* Retinebantur autem, etiam post substitutos in structuris ligno lapides, vocabula priora. Ut Paulus ex Festo verbo *Rubum* tradit Robum dictum in carcere locum quo præcipitatur maleficorum genus (puta fastigium propugnaculi in præceps imminens, unde malefici convicti dejiciebantur, ut Manlius ex rupe Tarpeia). Causam appellationis statim tradit, *quod ante arces robusteis includebantur*, hoc est, quoniam apud veteres mos erat arcium claustra ad summum usque mœnium lignis roboreis exstruere, inde postea quoque quam e saxis tolli propugnacula consuevere, mansit priscum vocabulum materiæ, ut *robus* etiam tum fasti- D gia aggerum ad pinnæ murorum dicerentur. Quanquam ipsum roboris aut robustei nomen materiæ querceæ proprium non est, sed coloris : unde bos *robus* sive *rubus* priscis erat. Paulus ex **608** Festo : *Robum rubro colore, et quæ rufo significari, ut bovem quoque rustici appellent, manifestum est. Unde et materia quæ plurimas habet venas ejus coloris, dicta est* robur. *Hinc et homines volentes et boni coloris* robusti. Hæc Festus, quæ demonstrant nihil referre ad rem ipsam quæ *solea* in ædificiis vocatur, ligneane sit an saxea, marmorea vel ærea structura. Hactenus informatam ex originibus Latini sermonis ideam rei quæ *solea* dicitur, con-

feramus ad usum disquisitionis præsentis, et indagemus in templis Græcorum ecquid fuerit quod in hanc formam incideret; unde statuere possimus ipsium id αὐτόΧρημα fuisse, quod vocabulo σωλέας indicatur et a nostro hic Pachymere et a Græcis recentioribus passim plurimis. Adyta in Christianis apud Græcos templis inde usque ab originibus religonis septa repagulis fuere, quæ et gressus ab iis profanorum et oculos arcerent. Ac principiis quidem exiguo defungebantur, necessarium secretum majestati sacrorum contenti quomodocunque obduxisse. Aræ gradibus inferne, supra solum obtendebantur e materia cancelli: hi gressus excludebant non initiatorum a sacro septo. Super hos vela tendebantur : hæc conspectum mysteriorum concioni adimebant. Eusebius, l. x, c. 4, de Constantino templa Christiana Græcis exstruente scribit : Τὸ θυσιαστήριον, ὡς ἂν εἴη τοῖς πολλοῖς ἄβατον, τοῖς ἀπὸ ξύλου περιέφραττε δικτύοις, *Altare, ut esset inaccessum populo, ligneis sepsit clathris.* Sic ille de cancellis memoratis, quos alii κιγκλίδας vocant, ut Symeon Thessalonicensis. Gregorius vero Nazianzenus singulari numero totum cancellorum septum κιγκλίδα vocavit illo versu :

Κιγκλὶς διείργουσ' οὐ βίους, ἀλλ' ὀφρύας.

Quia enim intra septum locus erat sacerdotibus, plerisque tunc ejusmodi ut fastu solum ac superbia, non exercitatione virtutum supra vulgus eminerent, eleganter ait cancellos, qui dirimebant sacerdote a populo, non vitas, sed supercilia discrevisse. Similiter loquitur Constantinus Porphyrogenitus infra referendus. Erant hi cancelli pervii portulis, per quas aditus exitusque presbyteris patebat : [P. 421] Hæ καγκελοθυρίδες Codino dictæ. Sed tam hæ quam intercolumnia, aut spatia oculis pervia cancellorum, velis oppansis protegebantur a populi aspectu. Βηλόθυρα his nomens, quo non tantum Codinus est usus, sed etiam Anastasius Bibliothecarius in Stephano, his verbis : *Fecit et in eadem basilica egregii doctoris gentium velothyra quatuor, ex quibus unum auro textum.* Paulo post velothyrorum usum qualem dicimus distinctius indicans, ait data a pontifice eodem *velothyra serica tria in circuitu altaris*, hoc est, ut apparet, intendenda tegendo ab oculis populi presbyterio, quod et in Latino ritu erat circum altare. Illustrat hæc omnia S. Germani locus in Mystagogia, quem ideo describant : Κιόνια ἤτοι τὰ στήθεα διαχωρίζοντα τὸ βῆμα ἀπὸ λοιποῦ ναοῦ, καὶ κάγκελλά εἰσι τῆς προσευχῆς τόπον **609** δηλοῦντα, ἐν οἷς σημαίνει τὴν μὲν ἔξωθεν τοῦ λαοῦ εἴσοδον, τὴν δὲ ἔσωθεν τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων ὑπάρχουσαν καὶ μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν οὖσαν ἐπιβατόν· *Columellæ sive thoraces separantes altare a reliquo templo, et cancelli locum orationis manifestant et signant quousque extertus ingredi populus possit, ac quod interius est, Sancta sanctorum esse, locum solis servium sacerdotibus.* In his verbis notari velim voces illas κιόνα καὶ

A στήθεα, quibus designantur alte exstantia ligna τοῦ δρυφάκτου ἢ δικτύου *cancellati septi reticulato opere hiantis*, rimis tamen aut intervallis velorum oppansu tectis, ut diximus. Atque hæc prius fuere. Postea invenit imperatorum magnificentia rationem ista ornandi et salvo usu religioni ac necessitate ritus in augustiorem conformandi speciem. Pro cancellato e materia septo pretiosiorem e marmore aut ære, argento quin etiam et auro, illuminantibus opus gemmis quoque inserti, scenam obtenderunt sacro altari, omni architectonica elegantia visendam, columnis, signis, vasis, floribus, figuris visu pulcherrimis. Constantinus Porphyrogenitus de vita et rebus gestis Basilii Augusti, postquam retulisset eum munificentia plane regia templi, quod exstruxit, parietes dextra lævaque tectorio

B ex argente aureis interstincto floribus et gemmis obduxisse (Οἱ δὲ ἐκ δεξιῶν καὶ εὐωνύμων τοῖχοι ἄργυρον ἄφθονον καὶ αὐτοὶ ἐπικείμενον ἔχουσι, διηνθισμένον χρυσῷ καὶ τιμίοις πεποικιλμένον λίθοις καὶ μαργάρων λαμπρότητι), statim addit de sacro septo sive solea : Ἡ δὲ διείργουσα τὰ ἄδυτα τοῦ θείου οἴκου τούτου καγκλὶς, Ἡράκλεις, ὅσον ὄλβον ἐν ἑαυτῇ περιείληφεν, ἧς οἱ στῦλοι μὲν καὶ τὰ κάτωθεν ἐξ ἀργύρου διόλου τὴν σύστασιν ἔχουσιν, ἡ δὲ ταῖς κεφαλίσι τούτων ἐπικειμένη δοκὶς ἐκ καθαροῦ χρυσίου πᾶσα συνέστηκε, τὸν πλοῦτον πάντα τὸν ἐξ Ἰνδῶν περικεχυμένον πάντοθεν ἔχουσα, ἐν ᾗ κατὰ πολλὰ μέρη καὶ ἡ θεανδρικὴ τοῦ Κυρίου μορφὴ μετὰ χυμεύσεως ἐκτετύπωται. *Qui vero adyta*

C *hujusce divini templi separant cancelli, Deus bone! quantas in se divitias continent ? quorum columnæ portesque imæ omnes ex argento conflatæ sunt, et capitellis earum superincumbens trabs tota ex puro auro constat, universas Indorum divitias omni ex parte circumfusas habens; in qua multis locis et theandrica Domi forma opere chymico expressa est.* Hæc Constantinus; qui et alibi similia de magnificentissima decoratione templi alterius per eumdem Basilium Augustum facta referens, postquam dixit templi parietes et ipsa præsertim interiora adytorum argento, auro, gemmis et unionibus splendidissime incrustata, proprie addit de exteriori facie septi altare abscondentis : Καὶ ἐκ τῶν ἐκτὸς διείργουσαι τὰ θυσιαστήρια κιγκλίδες καὶ τὰ ἐν

D αὐταῖς περίστυλα, καὶ τὰ ἄνωθεν οἷον ὑπέρθυρα χρηματίζοντα, οἵτε ἐντὸς θᾶκοι, καὶ αἱ πρὸ τούτων βαθμῖδες, καὶ αὐταὶ αἱ ἱεραὶ τράπεζαι, ἐξ ἀργύρου πάντα περικεχυμένον ἔχουσι τὸν χρυσόν. *Et qui ab exteriori templi parte sanctuarium secludunt* **610** *cancelli, et in ipsis columnæ, quæ super eas sunt hyperthyra, et intus sellæ, ipsæque sacræ mensæ, omnia ex argento circumfusum habent aurum.* Ita ille ; quibus similia Codinus de templo S. Sophiæ memorat. Res porro ipsa loquitur, et architecturæ ratio exigit, isti moli columnarum et cæteri ornatus substerni basim debuisse e solo exstantem; quam et Constantinus indicavit illis prioris testimonii verbis οἱ στῦλοι μὲν καὶ τὰ κάτωθεν, co-

lummæ partesque imæ omnes quibus exprimit eam substructionem isti scenæ sustinendæ quam ex Vitruvio superius vocavimus stereobata, super quæ stylobata ponuntur columnarum sedes proxima. Hoc autem veteri Latino verbo propriissime *solea* est. [P 422] Id quod ipsi Græci intellexerunt, superpositos isti quasi crepidini ornatus σολίους appellantes, vocabulo a solea cui innituntur ducto. Theodori Studitæ verba hæc recitat Georgius Hamartolus in Leone Armeno : Οἵ τε θεῖοι κίονες καὶ οἱ σόλιοι καλούμενοι, ἃ τὸ σεβάσμιον τοῦ ἱεροῦ διατειχίζουσι θυσιαστήριον. *Necnon sacræ columnæ, et qui* solii *vocantur quæ venerandum a templo intersepiunt altare.* Parem κυριολογίαν videtur Cedrenus affectasse, dum τοὺς σωλίας verbo plurali vocat multa illa et varia vestibulum et quasi proscenium aræ sacræ componentia ornamenta. Verba ejus hæc sunt : Ἡ τρούλλα τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας φουρνικὴ οὖσα ἔπεσε, τόν τε ἄμβωνα καὶ τούς σωλείας ἐξ ὀνυχίτου λίθου ὄντας συνέτριψε καὶ εἰς χοῦν ἀπετέλεσε· *Trulla sancta Dei Magnæ ecclesiæ comerata in fornicem concidit, et ambonem ac soleas. qni erant ex onyehite lapide, contrivit ei in pulverem comminit.* Hæc Cedremus. Tam erat, opinor, in ea ecclesia unus σωλέας quam unus ἄμβων. Cur igitur historicus ἄμβωνος in singulari σωλειῶν in plurali meminit ? Quid verisimilius dicamus quam idcirco id factum, quia σωλέαν a σωλεαις aut σωλείοις (nam forte σωλείους scripsit) studuit distinguere, verisimilitudine etiam narrationis consulens. Nam contritum illa ruina in minutum usque pulverem soleam, hoc est stereobata solide structa ex materia prædura marmorum aut etiam metalli, credibile minus erat : de columnis, sigillis, liliis, pomis et aliis figuris ex onychite gemma supra soleam erectis, quæ cuncta σωλείων vocabulo intelligit, res erat a fide non abhorrens, quod ista et subtilioris formæ et mollioris materiæ, insuper etiam primo impetus ruentium ex fornice lapidum excepissent. Non infitias iverim tamen alios passim auctores, uti et nostrum hic Pachymerem, dum *soleam* simpliciter nominant, æque stereobata cum superpositis stylobatis, basibus columnis, capitellis, trabe, cymatio, epistyliis, sigillis, vasis ac reliquo ex arte coronamento, una verbi notione comdrehendere. Quin etiam pro certo, habeo, idque magnopere animadvertendum puto, non solam hanc substructionem cum suis ornamentis τὸ βῆμα ἀπὸ τοῦ ναοῦ, altare ac presbyterium a templo reliquo dirimentem, **611** nuucupatam fuisse *soleam*, sed id nomen præterea extensum ad significandum aliquantum spatii soli ac pavimenti ecclesiæ inter soleam et locum ubi stabat populus interjacens. Quemadmodum etiam βῆμα, quod proprie gradum sonat et altare gradibus videlicet sublatum synecdochice indicat, significabat præterea spatium soli satis latum, quod ab infimo altaris gradu usque ad cancellos aut soleam patebat, intra A quod spatium statio antistitum et sacerdotum erat, id quod extra omne dubium est, ex sexcentis passim obviis scriptorum optimorum locis manifestum : ita dicendum quoque necessario est soleæ appellationem propagatam ad designandum similiter spatium aliquod soli, quod statim a solea versus populi ac concionis locum tendebatur, quo in spatio subdiaconi, lectores aliique inferiores ecclesiæ ministri stabant, quibus jus non esset in sacro septa in ipso bemate aut presbyterio stare. Docet hoc nos clare Symeon Thessalonicensis libro de Sacr. his verbis : Ὑποδιακόνου καὶ ἀναγνώστας καθῆσθαι χρὴ ἔξωθεν τοῦ βήματος περὶ τὸν σωλέαν , ὃς δὴ καὶ βῆμα καλεῖται ἀναγνωστῶν· *Subdiaconos et lectores sedere oporB tet extra bema, circa soleam, qui et bema lectorum nuncupatur.* Bema hic dici locum intra sacra septa ab altari ad cancellos pertinens nullus dubitat, quale vulgo presbyterium Latini nuncupamus. Hinc ait Thessalonicensis exclusos subdiaconos lectoresque legitimam stationem habuisse περὶ σωλέαν *circa soleam* ; quem propterea soleam nuncupatum ait βῆμα ἀνάνωστῶν, quasi dicas *altare lectorum*, idcirco quod, ut, βῆμα ἱερέων, nempe sacrum altare, locus erat intimus ad quem progredi sacerdotes possent sacris in eo peragendis, ita soleas meta erat ultima ministoris subdiaconorum et lectorum, quos penetrare in sacra septa nefas erat. Rursus ut spatium circa aram, intra quod usque ad cancellos aut soleam sacerC dotas consistebant, βήματος appellatione comprehendebatur, sic etiam spatium ante soleam, in quo erat subdiaconorum et lectorum statio, [P· 423] soleæ quoque vocabulo designabatur, ita ut in hisce duobus soleas fungeretur ipsis vice βήματος et ideo βῆμα ἀναγνωστῶν *bema lectorum* vocaretur. Hæc sententia est verborum Symeonis, manifeste docentium illam intime admotam soleæ templi partem impertiri solitam nuncupatione soleæ, per extensionem scilicet popularem et minus rigida proprietate. Atque hoc valet ad intelligendum in quod alibi scribit idem Thessalonicensis, libro nimirum contra Hæreses Γίνεται δὲ εἴσοδος εἰς τὸν σωλέαν ἐκ τοῦ βήματος διακόνου καὶ ἱερέως δίχα φώτων· *Fit introitus in soleam e bemate diaconi et sacerdotis sine luminibus.* DeD scribit sacram quamdam functionem, qua mos erat prodire ex presbyterio in templi partem ei prætentam sacerdotem cum diacono. Illam porro templi partem una *solea*, sive cancellis a presbyterio diremptam, *soleam* appellat. Pari notione accipienda necessario vox *solea* est apud Joannem Cantacuzenum, **612** *Hist.* lib. I, cap. 41, ubi describit cæremoniam coronationis Andronici Junioris Augusti in magno templo Sanctæ Sophiæ peractam. Ait enim cætera multa supplicationem circa templum ductam a patriarcha, clero, imperatoribus et omni populo. Tum in reditu versus altare, ubi ventum ad soleam esset, alios quidem

omnes foris mansisse, solum imperatorem, qui coronabatur, ingressum reperisse patriarcham stantem supra sacris cancellis, hoc est in ipso limine portæ soleæ, qua ex presbyterio in reliquum templum prodibatur. Verba Cantacuzeni hæc sunt: Τὸν δὲ ναὸν περιελθόντες κατὰ τὸ ἔθος ἐπειδὰν γένοιντο ἐν τῷ σωλέᾳ, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἑστᾶσιν ἐκτὸς, αὐτὸς δὲ (βασιλεὺς) μόνος εἰσερχόμενος τὸν σωλέαν τὸν πατριάρχην ἐπὶ ταῖς ἱεραῖς κιγκλίσιν ἑστηκότα εὑρίσκει. Hæc ille; quæ clare indicant spatium aliquod templi sacros cancellos una ex parte contingens soleam vocatum, in quod unus imperator introierit, cæteris abstinentibus ingressu. Locum autem fuisse distinctum a prebyterio manifeste patet ex eo quod progressus per illud spatium imperator patriarcham invenerit ἐπὶ ταῖς ἱεραῖς κιγκλίσιν στηκόετα stantem super sacris cancellis, in ipso videlicet sacri septi sive presbyterii aditu. Vides hic eximie concessum imperatorii soli locum intra soleam, hoc est in spatio vicino sacris septis, subdiaconis et lectoribus reservato, unde populus excludebatur. Eo videtur alludere quod Nicetas Paphlago scribit in Vita sancti Ignatii, referens præsagum somnium Bardæ imperatoris, quo præmonitus fuerat de vi quæ ipsi deinde per Basilium illata est: visus enim fuerat sibi videre ad se stantem in templo venientes albatos quosdam, ὧν ὁ μὲν δέσμιον τὸν βασιλέα ἀναλαβὼν καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατασύρων ἐξωθεῖτο τῆς σωλέας, *quorum unus vinctum imperatorem arripiens et ad dextrum latus trahens extrudebat solea*, proprio videlicet imperatoris intra templum loco, unde pelli omen ferebat expulsionis ab imperio. In ritualibus Græcorum libris distincta quoque reperitur cujusdam spatii ante sacros cancellos solea vocati mentio. In ordinatione diaconi hæc leges: Ἐξελθόντες δύο διάκονοι ἐκ τοῦ ἁγίου βήματος λαμβάνουσι τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι διάκονον, ἑστῶτα ἐν τῇ σωλέᾳ. *Exeuntes duo diaconi ex sacro bemate accipiunt eum qui ordinandus est diaconus, stantem in solea*. In ordinatione vero sacerdotis: Μετὰ δὲ τὸ πληρωθῆναι τὸν χερουβικὸν ὕμνον ἵσταται ἐν σωλέᾳ ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι πρεσβύτερος. *Postquam completus fuerit Cherubicus hymnus, stat in solea qui ordinandus est sacerdos.*

Summa dictorum et sententiæ de solea meæ hæc est, fuisse soleam Latino antiquo verbo proprie dictam substructionem stylobatis, columnis, epistyliis cæteroque architectorices elegantis specioso apparatu coronatam, quæ in templis Græcorum magnificentius ornatis, vice ligneorum cancellorum ac velorum, **613** aram maximam et presbyterium ab ingressu inspectuque populi tegebat; extensam quoque appellationem soleæ ad spatium quoddam isti substructioni contiguum designandum. Addam hic humanitatis officio instinctus non intempestivam vindicationem boni scriptoris, dum de solea non in- A scite nec temere disputat, ab alio magis erudito quam humano incomitiati parum civiliter. Conjecturam de solea suam verecunde atque abnoxie (P 434) proponit Ludovicus Cellotius noster, l. VI *De hierarcha*, c. 6, p. 45, in hunc modum scribens: *Quid si divinet aliquis in ea planitie chori ampla et æquabili eductum aut in medio aut rd alterum latus nobilius aliquad solum omni elegantin adornatum, etc.. sicque soleam a sxlo dictum et pavimento*, vel *si mavis ab expensa æquabilitur et fuse exporrecta forma, qualis solæ est*. Hæc Cellotius; quæ confido æqups omnes assensuros haud adeo esse absarda, ut a scriptore religioso tam atrociter et invidiose traducerentur. *Gravius*, inquit, *hullucinatur Cellotius, qui ab expansa et exporrecta ejus forma, qualis* B *est soleæ, sic dictum putat, quasi profanis soleis et non solutis calceamentis terra sancta calcanda foret.* Hic vero merus est succus loliginis. Quid, amabo, soleæ forma ad sacri loci contaminationem pertinet? An omnes soleæ profanæ? etiam illæ quibus pontifices sacris operantes rite utuntur ecclesiastica benedictione sacratis? Videat autem qui piaculum putat ad explicandam figuram loci sacri uti similitudine soleæ, quid enm statuere sit consequens de Innocentio III, pont. max., qui l. I *Mysteriorum missæ*, c. 35, per calceamentum pedum significari docet sacrosanctum incarnationis Verbi mysterium, per quod ait *Deum in Judæa notum, et cujus in Israel magnum nomen, in Idumæam extendisse calceamentum suum.* At etiam ex modestia Cellotii cen- C sor idem, quem honoris causa modo non nomino, ex modestia, inquam, laudabi Cellotii occasionem arripit ei acerbissime insultandi, dum sic scribit: *Quid igitur solea? interrogat seipsum Cellotius.* Hæret mihi aqua, *respondet: turbida est certe, cœno et solo et sordidis ejus soleis profanata.* Hæc catholicus at religiosus sacerdos de catholico et religioso sacerdote scribit; quæ si adversus hæreticum aut Mahumetanum scriberentur, vix excusari ab inhumanitate possent. Cæterum præter vetum tam stomachoso censori contigit ut quæ Jesuitæ libenter infligebat haud parcens verbera, in eum quem minime vellet resilirent, amicissimum sibi, nobis et cunctis merito suo caput, illustrissimum Allatium, qui doctissima dissertatione de D solea, ex una plurimum profecisse me initio sum professus ejus originem nominis quærens. *Non male*, inquit, *etiam a solea non ut crepidam sonat, quanquam ab ea quoque non inconcinne dici quispiam autumaret*. Hæc ille: quibus omnia illa quæ in Cellotium pariter loqui ausum intorta vidimus fulmina, in suum caput attraxisse videri poterat, nisi **614** laureum baculum gestaret, per quem est a procellis istiusmodi tutissimus.

Ταναΐτης, pag. 422. Venti Ταναΐτου dicti meminit Procopius, lib. IV secundæ tetradis cap. 4, p. 573 ed. Reg his verbis: Τάναϊν δὲ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι καὶ τὴν ἐκβολὴν ταύτην ἐκ λίμνης ἀρξαμένην τῆς Μαιώτιδος ἄχρι ἐς τὸν Εὔξεινον πόντον...

ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνεμον, ὅς ἐνθένδε πνεῖ Ταναΐτην προσαγορεύουσιν. Ex quibus intelligimus hujus venti nomen non a vero amne Tanai sumpium, sed ab alveo quodam aut prono fluxu paludis Mæotidis in Pontum Euxinum, qui alveus etiam Tanais nominari consueverit ; ab eo autem spirantem ventum, qui, ait noster, inter Boreales solet esse vehementissimus, Tanaitem dici.

Ταρίτες, prg. 419. Hinc habemus naves quasdam contractæ longitudinis, hoc est minus longas quam triremes, Taritas a Genuensibus iis olim utentibus fuisse vocatas. Verisimile est easdem has esse cum iis quas ταρίδας Nicetas appellat ; qua voce δρόμωνας [P. 425] cum significasse Meursius censet. Unde forte vel hic rescribendum ταρίδες fuerit, vel apud Nicetam ταρίτες emendandum. Videndum etiam an non hinc emanaverit *Tartanarum*, quæ hodie appellantur, nomen. Cæterum si δρόμωνες sint ταρίτες, iis conveniet descriptio dromonum quæ apud Procopium, lib. I *De bello Vandalico*, cap. 11, legitur his verbis : Πλοῖα μακρὰ ὡς εἰς ναυμαχίαν παρεσκευασμένα, μονήρη μέντοι καὶ ὀροφὰς ὕπερθεν ἔχοντα, ὅπως οἱ ταῦτα ἐρέσσοντες πρὸς τῶν πολεμίων ὡς ἥκιστα βάλλοιντο. Δρόμωνας καλοῦσι τὰ πλοῖα ταῦτα οἱ νῦν ἄνθρωποι· πλεῖν γὰρ κατὰ τάχος δύνανται μάλιστα· *Longæ naves ad maritimum prælium instructæ, sed unico actæ remorum ordine, testis desuper munitæ, quo eorum remiges quam minime telis hostilibus paterent. Hoc navium genus hodie dromonas vocant, voce a cursu ducta quo illæ in primis veloci valent.* Hæc Procopius.

Τατᾶς, pag. 512. Hujus dignitatis cui nomen est *tatas aulæ* sæpe meminit Codinus, in lib. *De effic aul.* cap. 2, ubi hoc officium sextum et tricesimum dignitatis ordine esse ait inter Palatina; cap. 4, ejus habitum explicat, cap. item 5, ubi observat huic officio nullum incumbere ministerium οὐδὲ ἓν ὑπηρέτημα κέκτηται. Nusquam autem tradit rationem nominis, aut quem ad finem instituta hæc præfectura sit. *Tata* Latinis jam olim puerile nomen est, quo primum ex infantia in balbutiem prodeuntes parvuli, quos vident viros, *tatas*, quas mulieres, *mammas* appellant, ut docent interpretes Martialis ad illum versum epigrammatis ejus 101. lib. I :

Mammas atque tatas habet Afra : sed ipsa tatarum
Dici et mammarum maxima mamma potest.

Suspicari ex hoc forte possumus *tatam aulæ* quem hic eunuchum videmus, fuisse præpositum educationi ac curæ liberorum **615** imperatoris adhuc parvulorum ; et propterea hujus ὑπηρέτημα nullum exstitisse erga imperatorem, ac ne functionem quidem immediatam ullam erga ipsos parvulos, quod munus ejus esset imperare nutricibus et gerulis, qui eis addicti curandis erant. Nec vana forsitam conjectura fuerit hunc Andronicum eunuchum, quod Andronico nunc Augusto ante patris imperium nato, educando servilibsu ministeriis navasset operam, ab eo jam adulto manumissum patroni nomen more libertorum accepisse, et ejusdem gratia promotum in istam honorificam præfecturam.

Τεθέν, p. 222. Ait, cum regio illa Maryandenorum et Paphlagoniæ rebus ad victum utilibus abundaret, signatæ monetæ parum haberet, quod vectigalia in nummis exigerentur, coactos earum terrarum incolas fuisse, ad exacte conficiendam tributi summam, vendere scilicet vili universa quæ collegerant messe ac vindemia, et sic deinde toto anno necessariis ad victum eguisse. Videtur ergo hic τὸ τεθέν peculiari notione usurpatum, ad significandum quidquid reponebatur in annonam et victum famitiæ per annum. Quanquam non diffiteor posse referri ad summam impositam per censum, cui semel exsolvendæ universa annona alieno tempore vili distracta profliganda erat culonis miseris, in reliquum annum victu carituris, cui notioni magis accedit quod legitur, l. I, c. 5, Τὸ λοιπὸν τοῦ τεθέντος τέλους.

[P. 426] Τελχίν, p. 255 Eustathius in *Iliad.* ν p. 941 ed. Rom. Τελχῖνας, ait, πλάττουσιν οἱ μῦθοι δαίμονάς τινας κακοποιούς. *Telchinas fingunt fabulæ dæmonas quosdam maleficos.* Similia et idem alibi. Hesychius : Τελχῖνες βάσκανοι γόητες, φθονεροί. Etymologicus : Λέγονται δὲ Τελχῖνες οἱ φθονεροὶ καὶ πονηροὶ καὶ βασκανοι δαίμονες. *Dicuntur autem Telchines invidi, mali et immanes dæmones.* His auctoritatibus fretus *malum et invidum dæmones* interpretatus sum hoc loco Τελχῖνα.

Τόμος καὶ τομογραφεῖν, p, 280. Agit de Germano, quem sub finem præcedentis capitis dixerat electum fuisse in patriarcham concordibus plerorumque antistitum suffragiis, quibus et imperatoris calculus accessit comprobantis judicium synodi : Παρὰ τῶν λοιπῶν ἠξιοῦτο τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προστασίαν ἀναδέξασθαι, σὺν οἷς καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν ψῆφον ἀποδεξάμενς Tunc videtur electionis Germani decretum rite perlatum, quod τόμος hic dicitur usitatissima ejus vocis notione in scriptis Græcorum citimæ vetustatis. præsertim de rebus ecclesiasticis agentium. Cæterum difficilem ad assentiendum electioni sui se præbente Germano res pendebat, quoad exoratus is tandem ab imperatore et reliquis amicis annuit. Et tunc ad promulgandum decretum prius factum congretatus est cœtus qui voce κοινὸν hoc loco significatur, ut superius ostendimus. Distinguimusque huc statuendum quid hic dicatur οινῦν ὑπὸ τόμῳ γεγονὸς, **616** *cœtus sub tomo factus.* Videtur significari cœtum hunc vi prius jam perlati de electione Germani decreti coactum, non ut de ea deliberaret, sed ut rem statutam exsequeretur et novum patriarcham quasi in possessionem sedis mitteret. Suspicabar etiam ex facto quadamtenus simili, quod mox referam, Patres qui in tunc cœtum convenerunt exemplum scriptum

decreti a se prius editi manu quemque tenuisse. Sic enim actum videtur in alio ecclesiastico conventu, cujus est mentio in Vita Leonis papæ I, recitata tom. VII *Concil.* ed Reg. p. 50. Verba hæc sunt : *Congregali sunt* 256 *sacerdotess et alii* 406 *episcopi, quorum chirographus cucurrit. Qui congregati sunt una* cum tomo, *hoc est fide apostolicæ Ecclesiæ.* Vides hic decretum antea de fide apostolicæ Ecclesiæ, hoc est dogmate catholico, perlatum tomum vocari, et hunc tomum quemqne congregatorum secum habuisse ; unde et hoc κοινὸν ὑπὸ τόμῳ γεγονός dici potuerit. Ac quod hanc τόμου notionem attinet, actio ipsa decretum condendi alibi a nostro verba τομογραφεῖν exprimitur. Nempe l. IV, c. 29, ubi agitur de coronatione Andronici, ἐτομογράφουν δὲ, inquit, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπ' ἀφορισμὸν ποιοῦντες, etc. Decreto videlicet synodali rite condito, antistites sub anathematis interminatione sanxerunt ratam a cunctis agnoscendam habendamque evectionem Andronici in imperium, procurante id scilicet Augusto ejus patres, quippe studiossime agente ut quam maxime firma et irrevocabilis ista ejus filii esset promotio.

Τρικοκκιῶται, p. 202 Ταῦτα περὶ τοὺς Τρικοκκιώτας. Sic concorditer tres codices. Videtur populi nomen a loco ductum, qui τρίκοκκον vel τρικόκκιον diceretur. Reperi apud geographos Strabonem, Ptolemæum, alios, τρικύριον et τρικόρνιον : sed nusquam alibi τρίκοκκον aut τρικόκκιον. Verum ne quidquam immuetur, consensus codicum prohibet.

Ὑποψήφιος, p. 438. Hoc loco ὑποψήφιος vocatur, qui justa ad dignitatem aliquam electivam suffragia electorum tulit, nondum tamen decretum electionis rite perlatum est. Unde iste Theodosius, (P. 427) in quem præponendum throno patriarchali Theopoleos sive Antiochiæ pleræque Patrum sententiæ conspiraverant, erat electus tantum et quasi designatus patriarcha, nondum tamen in possessionem missus et ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ κοινῷ τόμῳ, ut l. IV, c. 13, de Germano in Constantinopolitanum patriarcham prius electo scribitur, hoc est palam declaratus patriarcha, perlato et legitimis formulis rite sancito communi totius concilii de ista electione decreto, quod τόμου vocabulo significatur.

Φάκελλοι, p. 512 Quid φακέλλους hic putemus aliud quam Latiman vocem diminutivam ex *fascis* quasi *fascellos* dicas, quod frequentius scribitur *fasciculos* ? Synesius, Epist. 133 : Ἅπασι γέγραφα φάκελλον [ἐπιστολῶν Διογένει δούς Hoc **617** est : *Omnibus scripsi, fasciculum litterarum Diogeni commendans.*

Φατριάρχης, p. 287. Verba sunt Arsenii ejecti patiarchatu et in insulam deportati. In his vocabulo πατριάρχης scommatice designat Germanum A in suum locum intrusum ; cujus nomen videtur alludere, dum φατριάρχης quasi φρατριάρχην vocat. Notum enim Constantinopoli erat quid Latina vox *frater* germano synonyma sonaret, cum essent in ea urbe Latini tam multi, præsertim cum simul, ut mox admonet historicus, germanam imperatoris Eulogiam oblique prestringeret. Forte etiam φατριάρχης infense dictum pro πατριάρχης, ut ad Philipp. II, 3 κατατομή pro περιτομή, φ et κ nescio quid δύσφημον trahentibus ex quadam quasi contagione φαύλου et κακοῦ.

Φήμη, p. 145, Ἀφικνεῖται . . . φήμη γε οὖσα καὶ θεὸς ἡ φήμη. Ita noster recondite suo more in codd. B et A, quæ V suo item more omisit. Puto Pachymerem hic in mente habuisse abstru- B siorem quamdam notionem vocabuli φήμη. (1), quæ cum vulgo significet indicium rei gestæ humano testimonio in notitiam absentium sparsum, aliquando proprie designat nuntium non humanitus allatum rei magnæ longinquis in locis actæ, et statim ibi cognitæ quo nulla celeritas cursorum tam exiguo spatio pervenire potuerit. Exempla veteres historici multa referunt. Vide Livium initio l. XLV, et Plutarchum in Æmilio Paulo, ubi præter eventum mirabilem vulgati Romæ prælii quo in Macedonia quatriduo ante debellatum fuerat cum Perseo rege, quatuor alia exempla commemorat similium casuum, et in his unum, cujus ipse Plutarchus testis fuit, ætate sua, ut ait, omnibus perspecti, de perlata Romam eadem die qua in Germania contigit, cæde Antonii, et ejus C exercitus clade qui contra Domitianum rebellarat. Similli autem ratione videtur indicare noster pervenisse ad Latinos Daphnusiam oppugnantes famam captæ a Græcis Constantinopolis, quam propterea *famam divinum* vocat, καὶ θεὸς ἡ φήμη. Significat etiam eam esse veram et propriam nominis φήμη notionem, Homerum, opinor, secutus apud quem, ut Fustathius admonet, φήμη est μαντικὴ κληδὼν, τουτέστιν ὁ μέλλοντός τινος δηλωτικὸς λόγος, ἐξ αὐτομάτου λεγόμενος : *Propheticum amen, hoc est rei futuræ cujuspiam index verbum sponte prolatum.* Quia vero ad prophetiam etiam pertinet notitia rerum absentium longinquis ex locis non humana opera delata, jure suo noster etiam ad hoc Homericam vocabuli *famæ* D notionem transfert.

Φορητὴ οἰκία, p. 330. Non usquequaque, ni fallor, obvia hic usurpatur notio vocis φορητή pro eo quod, **718** analogia e solutili, (P. 420) classicis usitata voce, ducta, fortasse Latine dicere possumus *portatilis*. Hac porro circumlocutione vel σκηνάς *tabernacula castrensia* exprimere Pachymeres voluit, vel, quod verius puto, indicare domos e materia solutiles proceribus Romanis, urbanum luxum in militia quoad possent usurpare studentibus, paratas eo artificio ut partes earum

(1) Habuit Hesioceum illud Θεός νύ τίς ἐστι καὶ αὐτή.

solvi sejungique commissuris et alio delatæ alibi rursus compingi possent. Ejus generis videtur fuisse οἰκίδιον, cujus est mentio infra, l. v, c. 6, quo viso refertur obstupuisse cralis Serbiæ Stephanus Uresis : Ἀλλὰ καὶ τὸ θεραπευτικὸν τὸ ἐν κείνοις βλέπων Οὐρέσις καὶ οἰκίδιον . . . ἐπαλαστήσας φησὶν, Αἴ αἴ, τί ταῦτα ; καὶ ἡμῖν οὐ συνήθης αὕτη ἡ δίαιτα, etc. Quæ indicant eum ista specie quasi nimii luxus offensum. Aliquid etiam simile fuerit σκηνικὴ νεὼς ἐκ πέπλων στιβαρῶν μετάξης, quam monachus nomine princeps, deducens ad Chalaū Tocharorum principem sponsam filiam imperatoris ὑπὸ μεγάλαις φαντασίαις καὶ ἁβρότησι σύναμα καὶ πλούτῳ παντοδαπῷ, circumtulit ad ostentationem magnificentiæ, ut l. III, c. 3 narratur.

Φρέριοι, p. 360. Οὓς φρείορυς αὐτοὶ λέγουσιν, ἀδελφούς. Religiosos videlicet quos *fratres* vocare jam tum apud Italos invaluerat. Galli sivo Franci, ex qua gente plurimi Constantinopoli et passim per Orientem degebant, fratres *fréres*, ut hodie, dicebant ; unde Græci vocem φρερίους formarunt. Usurpat porro noster hoc vocabulum et alibi sæpius. Erant hi plerique e sacris familiis SS. Francisci et Dominici : quanquam et Melitenses equites apud Cantacuzenum frerios videmus dictos.

Φυλακὴ ἡμέρας, p. 245. Ut nox, ita et dies in custodias quatuor dividebatur, trium quamlibet horarum. Hoc secutus φυλακήν hoc loco verti *trihorium*, quam vocem memini me legere apud auctorem satis autiquum nec indiligentem Latinitatis Ausonium in Mosella. Vaticanus post verba quæ descripsi glossema suum quoddam infercit non valde accuratum, sic exprimens hunc locum : (ἀνεραβεβηκότος ἐγγὺς εἶναι τέσσαρας ὥρας τῇ πρῆμέρᾳ πρώτῃ τοίνυν φυλακῇ τῆς ἡμέρας). Quid ita vero ? nonne potuit auctor indicare voluisse initium custodiæ sive trihorii, non autem ultimam ejus partem contiguam horæ diei quartæ ? Imo vero clare significat de principia, non de fine primi diei trihorii, se loqui, dum mox post recitata verba subjungit ὑπεραναρεθρκότος τὸν ὁρίζοντα in V non compareant, non videtur tamen dubium quin sint γνήσια. Indicant autem, id quod ibi narratur, contigisse paulo post exortum solis, hoc est hora palma diei L IV, c. 8, nomen hoc idem φυλακή nocturno tempori, cui magis convenit, patatur in his verbis : Καὶ δὴ τὴν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐκείνης. Ubi nemo non videt, qui quidem totum locum attente inspexerit, κατὰ **915** pro καὶ fuisse reponendum, ut fecimus ; et si in eo mendo tres codd. convenirent.

Φώσσωνες. L. v, c. ultimo ter usurpatur hoc vocabulum, et tertio loco apponitur adjunctum ὠργυιωμένοι, ut non sit dubium quia Pachymeris hæc scribentis obversaretur animo locus ille Lycophronis in Alexandra.

A Ἄφλαστα καὶ φώσσωνας ὠργυιωμένους.

Isaacius Tzetzes, scholiastes ejus obscurissimi poematis, sic ibi enarrat hanc vocem : Φώσσωνας τὰ λαίφη, τὰ ἄρμενα, παρὰ τὸ φῶ τὸ λαμπρύνω· λευκὰ γάρ. Ἢ παρὰ τὸ φυσσᾶσθαι ὑπ' ἀνέμου φυσσῶνες. Ubi vides φυσσῶνας vela navium esse, sic dicta vel quod candeant naturali colore lineæ telæ, a verbo φῶ, quod candere significet, vel quod inflante vento tumeant, (P. 429 a verbo φυσσάω, quod est inflare. Eodem recidunt quæ in eam vocem annotant Eustathius et Hesychius. Nos Græco poetico vocabulo Latinum item poeticum opposuimus, cum alicubi φώσσωνας *carbasa* vertimus.

Χρόνος, p. 35. Hic manifeste sumitur χρόνος
B pro ἔτος· Item l. VI, c. 21 : Τὸν εἰκοστιτέταρτον τῆς βασιλείας χρόνον ἐδήλωσεν ἄντικρυς. Ubi agit de numero litterarum nominis Michaelis Palæologi, cui adjungantur litteræ cognominis ejus minus doti Manuelis, fient elementa viginti quatuor totidem ei annos imperii ominantia, ut eventus ostendit. Nam hic imperator, c. ultimo l. VI, 24 annis inperasse traditur his verbis ; Βασιλεύσας δὲ ἡμερῶν δεουσῶν εἴκοσι τὰ εἴκοσι τέσσαρα, nempo ἔτη, quod nomen prius posuerat. Quare debet resolvi diphthongus ου in nomine Μανουήλ, et pro duobus distinctis elementis computari, ut numerus ex mente auctoris constet. Non omittam autem monere totum hoc comma de cognomine Manuelis et præsagio ex eo ducto annorum imperii Palæologi ad Allatiano et Vaticano codicibus
C abfuisse, in solo ¿comnarere Barberino, Sæpe alibi Pachymeres χρόνον ponit ἀντὶ ἐνιαυτοῦ aut ἔτους, præsertim hoc loco, c. l. 20, l. v : Οὔπω χρόνος τετέλεσται. et l. v., c. 10 : Ἤδη δὲ χρόνων παρῳχηκότων τεττάρων·

Χρυσόσυρμα, p. 337. De Joanne despota deponente pileum, insigno despoticæ potestatis, et alium ejus loco vulgarem imponente capiti. Codinus Curopalata, *De officiis*, c. 3, p. 12 ed. Paris. anni 1625 : Τὰ σκιάδια τῶν γαμβρῶν τοῦ βασιλέως δεσποτῶν ὄντων χρυσοκόκκινα συρματέϊνα καὶ ἔχοντα σταυροὺς μαργαριταρεΐνους καὶ γύρους. *Pilei generorum imperatoris, si sint despotæ, aurei et coccini coloris sunt et fimbriati, habentque cruces ex margaritis et gyros seu circulos.* En
D pileus despotæ aureus et fimoriatus. Hunc iden poster uno vocabulo χρυσόσυρμα nuncupat hoc loco, dum illum vulgari et privato mutatum ait a Joanne despota. **630** Igitur τὸ ἐκ non materiam hic indicat pilei communis, sed terminum unde transierit ad vulgarem pileum is qui antea uti solitus esset aureo fimbriato. Sic Virg. III, Æn.

Quos hominum ex facie dea sæva potentibus herbis
Induerat Circe in vultus et terga ferarum.

Χωλαὶ p. 404. Χωλάς τε ῥυσσάς τε παραβλῶπάς τ' ὀφθαλμώ. Sic enim ex Homero correximus, cum in mss. ὀφθαλμῶν legeretur. Non intelliget hæc

scripta de Vecco pro reis sollicite agente, qui locum Homeri obversatum animo Pachymeris scribentis oculis et ipse lector non subjecerit aut memoria revocaverit. Iliadis decima Phœnix inter alia multa quæ allegat Achilli flectendo, proponit deorum exemplum, exorabilium in veniam culparum, dum precibus conveniuntur.

Οὐδέ τέ σε χρὴ
Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν. Στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοί. . . .
Καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι
Λοιβῇ τε κνίσσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι
Λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβήῃ καὶ ἁμάρτῃ.

Tum et de Litis filiabus Jovis addit :

Καὶ γάρ τε Λιταί εἰσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
Χωλαί τε ῥυσσαί τε παραβλῶπές τ' ὀφθαλμώ.

B Tales deæ ingeniose finguntur ad vim beneficam misericordiæ exprimendam. (P. 430) eximere pœnæ satagentis convictos criminum, et horum angores in se suscipientis : de quibus multa erudite Eustathius disputat ad eum locum. Homerum noster suo genio indulgens hic exscripsit, nihil solicitus de lectore parum forte versato in Homeri lectione, sic nempe solitus passim intexere orationi suæ crudos ignotasque innominatorum auctorum χρήσεις, quasi præscripsisset in vestibulo sui operis simile aliquid ejus quod in foribus scholæ Platonis legebatur Οὐδεὶς πάντων ποιημάτων τε καὶ συγγραμμάτων ἀρχαίων ἀμύητος εἰσίτω. Porro sicut Λιτάς, quasi dicas *supplicationes*, Homerus προσωποποιεῖ εἰς σχῆμα ταλαιπωρίας, sic et in speciem obsequii obnoxii C abjecteque per adulationem demissii subornat blanditias Martialis, dum scribit epist. 72, lib. x :

Frustra, blanditiæ, venitis ad me
Attritis miserabiles labellis. . . .
Jam non est locus hac in urbe vobis.
Ad Parthos procul ite pileatos,
Et flentes humilesque supplicesque.
Pictorum sola basiate regum, etc.

Ψωμίζεσθαι χρυσοῖς, p. 129. Nimirum invadentes Persidem Tochari Calypham illic dominantem, avarum et divitem, auro liquefacto in os ejus infuso necaverunt ; quod nocter obscure
621 dicit ψωμίζεσθαι ρυσοῖς, quasi diceret

A *offis aureis in os ingestis pasci*. Sed rem uti se habuit, declarat Vaticanus Paraphrastes hunc locum sic exhibens : Ὁ μὲν Χαλυφᾶς χρυσοῦ ἑοντος κατὰ λάρυγγος ἐκείνου χυθέντος ἐτελεύτα *Chalypha quidem auro fervente in guttur ejus infuso mortuus est*. Quod ita gestum astipulatur Marinus Sanutus, l. III, partis 13, c. 7 sic scribens : *Capti Calyphæ gutturi liquatum aurum jussit* (Haolonus) *infundi, avaritiam exprobrans, quia cum immensis afflueret thesauris, supiditate detentus pro salute sua eos expendere renuit* Hæc Sanutus.

Ὠάτον, p. 405. Non alibi repereram ὠάτον pro ὑπερῷον, cœnaculo aut aula superiori camerata ovali forma. Quid enim hic aliud intelligamus ?

B Ὠργυιωμένοι, p. 424. Ait immissam a tergo navi Genuensi plenis velis elabenti onerariam Catalanam, quæ ventum ei a puppi suorum velorum oppansu interciperet ac sic sufflaminaret impetum ruentis. Ὠργυιωμένους Teztzes ad Lycophronem interpretatur ἐκτεταμένους, ἡπλωμένους *extensa et explicata vela*. Subditque continuo ἐτυμογολίας in hunc modum : Ἢ ἀπὸ τῆς ὀργυιᾶς, ἤτοι τῆς ἐκτάσεως τῶν χειρῶν. Ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ ὀργῶ τὸ ὁρμῶ. Ὀργᾷν δὲ τὸ ἐκ τῆς συντόμως ὁρούειν τι τῶν φυτῶ ἢ τῶν βοτανῶν. Ita ille, qui statim addit scribi debere ὠργυιωμένους adjuncto ι ad υ secundæ syllabæ ; unde nos codicem nostrum, qui ὠργνωμένους scribebat, correximus. Ὠργυιωμένους, ait Tzetzes. μετὰ προσγραφῆς τοῦ C δεῖ γράφειν. Vides hinc obiter familiarem Pachymeri fuisse Lycophronem, genio videlicet conciliante σκοτεινὸν σκοτεινῷ. Et illum quidem nostrum, qui omnium scriptorum tenebras in suum opus congere studeret, non temperaturum arbitror, si qua occasio daretur. etiam πεαρεγοχρῶτας καὶ φαλακραίος κόρας ἀπαρκτίας περηστῆρος αἴθωνος πνοὰς, quæ Lycophron habet ibidem unde ὠργυιωμένους exscriptum est, in scriptione hac sua ponere, quam tum demum elegantem et eruditam visum iri credidit, si omnium inligi metuentium scriptorum griphos et nocles avide conquisitas ostentaret, parum pensi habens quas cruces lectoribus aut interpretibus suis figeret.

PETRI POSSINI

OBSERVATIONUM PACHYMERIANARUM

LIBER II

COMPLECTENS NOTAS.

In titulo operis.

622 [P. 433], Pachymeris. Cum varii varie Græcum nomen Παχυμερής Latine efferant et inflectant, alii Pachymeram, alii Pachymerium, alii aliter vocantes, mihi commodius et expeditius visum est inflexione uti Latina nominum classis tertiæ. Quin id sit simplicius et ad usum facilius, nemo negaverit. Jure autem fieri, exemplis astruitur. Nam Ulysses, Socrates, Demosthenes similia plurima mere Latine ab omnibus flectantur, nullo respectu ad inflexiones Græcas istorum nominum. Quis enim unquam adumbrare curavit Latino sono genitivum Δημοσθένους aut accusativum Δημοσθένη, balbutiendo *Demosthenus* aut *Demosthene*, Romana Minerva invitissima? Hoc etsi parvum dictu, necesse visum hic profiteri.

Michaelis. Quotus hic inter imperatores Constantinopolitanos Michael fuerit, non erit inutile semel statuere. Primus ad imperium hoc nomen pertulit Michael Curopalata, cognomento Rhangabenus, laudatissimus princeps, anno Christi 811. Secundus homo scelestissimus Michael Balbus, e carcere ubi ad vivicomburium servabatur, vi ad solium erupit anno Christi 820. Tertius Michael Porphyrogenitus Theophili imperatoris filius cum matre Theodora imperium tenuit, magno reipublicæ et Ecclesiæ malo: fuit enim, ubi adolevit, impissimus. Cœpit dominari anno Christi 842. male periit 867. Anno inde Christi 1034 Michael Phaphlago a patria dictus, adulter Zoes Augustæ, Romano ejus viro strangulato imperium arripuit, et tenui annis fere octo. Moriens successorem habuit Michaelem cognomento Calephatem, ejus nominis quintum, qui post annum a Zoe, quæ illum promoverat, imperio et oculis privatus locum cessit Constantino Monacho anno Christi 1032. Quatuordecim post annis Michael cognomento Stratonicus, sextus ejus nominis, coronatur Augustus: **623** sed mox anno 1057 Isaacio Comneno ultro concedens abdicavit principatum. Anno Christ 1071 Michael cognomento Parapinacens, filius Constantini Ducæ impereratoris, mortuo Romano Diogeni successit, septimus inter Augustos Byzantinos Michael; quem inter et hunc
A nostrum cum nemo sic appellatus imperaverit, Palæologus, cujus hic historiam damus, numerandus erit Michael VIII.

[Pag. 434.] Palæologi. Natus hic anno Christi 1224 ex Andronicos Palæologo magno domestico, matre Palæologa, Irenes et Alexii Palæologi despotæ filia. Hæc Irene, Michaelis avia materna, filia fuit Angeli Commeni, quo imperante Constantinopolis capta est a Latinis. Dedit is eam conjugem Alexio Palæologo (ut Phrantzes habet: Acropolita Andronicum appellat), quem et despotam creavit et imperii successorem designavit. Sed is brevi est mortuus, unica ex conjuge filia suscepta quæ Andronici Palæologi magni domestici uxor, Michaelis Palæologi mater fuit. Quare is à patre juxta matreque Palæologie appellationem tulit, Διπλοπαλαιολόγος propterea vocatus, ut Phrantzes habet, c. 1;
B idem tradit Græcoras, l. III, p. 32, sed et Comnenus a matris avo angelo Comnemo imperatore dictus, ut Phrantzes ibidem docet; ac passim ita vocatur ab Acropolita scriptore ipsi faventissimo. Unde crediderim affectasse Michaelem ante imperium dici Comnenum, quod eam rem velificari ambitioni suæ crederet. Sed et hujus posteros ob nobilitatem inclytæ tot Augustis familiæ Commenorum appellatione gloriatos ostendunt inscriptiones Michaelis et Andronici Juniorum a Pontano descriptæ Notis ad Phrantzen. Hunc porro nostrum Michaelem, postquam ad imperium pervenit, haud magnopere curasse Comnenum dici licet intelligere ex Pachymere, qui ei familiaris, et sub ejus filio Andronico
C Seniore, non sine cura demerendæ regnatricis domus gratiæ, scribens, nunquam eum alio gentili quam Palæologi nomine designat.

Historia Rerum. Duas historias separatis voluminibus et titulis Pachymeres reliquit, ut in codicibus optimis Barberino et Allatiano distinctissimæ leguntur. Licet Vaticanus paraphrastes, qui multa contraxit, quædam abdidit, pleraque mutavit, ambas in opus unum conflaverit; cui forte similis fuerit Augustanus ille codex, unde sua excerpta Wolfius sumpsit nam et is unam ex duabus Pachymeris historiam videtur agnoscere. Nos priorem Michealis VIII Palæplogi acta exsequentem modo damus, alias, Deo volente, Andronicum ejus

dem scriptoris, sive de gestis Andronici Senioris libros VII, in lucem emissuri.

Pag. 11. *Constantinopolitanus genere, ortus et educatus Nicææ.* Pachymeres hujus *Histor.* p. 148 testatur patrem suum Constantinopolitanum civem fuisse, exulare a patria coactum ob Latinos ibi dominante Sane cum idem Pachymares hic doceat se annum ætatis undevicesimum agente pulsos Constantinopoli **924** Latinos, et libros harum *Observ.* III demonstraturi simus receptam et Latinis urbem recuperasse Græcos et quinquaginta annis postquam amiserant, facile potuit nasci Nicææ Pachymeres patri quinquagenario, qui usque ad annum ætatis undecimum in paterna domo Constantinopoli educatus ob exosam Latinorum ibi dominationem Nicæam migraverit. Tradit enim Acropolita *Historiæ* suæ c. 6. Latinos urbe capta liberam Græcis dedisse facultatem vel ibi manendi vel alio migrandi : Τῆς πόλεως κυριεύσαντες οἱ Ἰταλοὶ ἄδειαν δεδώκασι τοῖς ταύτης οἰκήτορσι, τοὺς θέλοντας μένειν τε καὶ ὑπὸ χεῖρας εἶναι αὐτῶν τοὺς δὲ ἀκωλύτως ἀπέρχεσθαι ὅπῃ ἂν βούλοιντο. Mox addit plerosque illustriorum clam aut palam abiisse, quorum e numero fuisse Pachymeris patrem verisimile est.

Ibid. *Clero ascriptus.* In Græco legitur apud optimos codd. B et A θείῳ σωθεὶς κλήρῳ, prout expressius. Nemque σώζεσθαι aliquando est appellere aut perdenire. Codinus, c. 22, de sponsa imperatoris : Κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν μέλλει ἀποσωθῆναι εἰς τὴν πόλιν. *Quo die perventura in urbem est.* Vaticanus jam hinc incipiens obscuriora clarioribus mutare θείῳ κλήρῳ δοθεὶς posuit.

Pag. 12. *Ut doctus quidam asseruit.* Apparet ex illis verya διὰ τὸ φανέντα κρύπτεσθαι etc. (P 435) doctum hunc Sophoclem esse, cujus in Ajace μαστιγοφόρῳ illa exstat celebris de tempore sententia :

Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
Φύει τ' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτεται.

Pag. 14. *Istud argumentum præoccupatum ab aliis* Videri potest innuere Nicetam Choniatem, qui et urbis expugnationem a Latinis et res aliquot post eam, annorum, prout geri videbat, scripsit Georgium quidem Acropolitam logothetam et Nicephorum Gregoram ne innui hoc loco a Pachymere putem facit, quod Gregoras post Pachymerem scripsit: Acropolita vero, licet aliquando senior Pachymere, junior tamen fuit quam ut res Theodori Lascaris prioris spectare præsens potuerit, quas ex fama et monumentis in historiam digessit. Hoc ex ejus historia clare discimus. Scribit enim ille ibi c. 29, q. 25, ed. Reg. : Τότε καὶ αὐτὸς πρὸς τῶν γονέων ἐκ τῆς Κωνσταντίνου ἀπεστάλην τῷ βασιλεῖ ἑκκαιδεκάτης (videtur legendum ἑκκαιδεκαέτης ὢν) *Tunc et ipse a parentibus ex urbe Constantinopoli missus sum ad imperatorem sexdecim aunos natus.* Apparet doctissimum interpretem legisse ἑνδεκαέτη pro ἑκκαιδεκαέτης vertit enim *undecim annos natus.* Sed quod addit statim auctor ἐγκυκλίου ἀπηλλαγμένον παιδεύσεως, perfunctum jam tum studiis fuisse humaniorum litterarum, magis, ni fallor, congruit cum ætate annorum sexdecim. Parum enim est verisimile undecennem puerum grammaticam, rhetoricam, ipsam philosophiam, cum artibus quatuor huic subjectis, **925** arithmetica, musica, geometria et astromania, satis perceptas habere potuisse. Παίδευσις siquidem ἐγκύκλιος tot illa complectebatur, ut ex Joanne Tzetze intelligitur, sic de his scribente *Chilliad.* XI, sect. 367 :

Ἐγκύκλια μαθήματα καλοῦνται
Ὁ κύκλος τὸ συμπέρασμα πάντων τῶν μαθημάτων,
Γραμματικῆς, ῥητορικῆς, αὐτῆς φιλοσοφίας,
Καὶ τῶν τεσσάρων δὲ τεχνῶν τῶν ὑπ' αὐτὴν κειμένων,
Τῆς ἀριθμούσης μουσικῆς καὶ τῆς γεωμετρίας
Καὶ τῆς οὐρανοβάμενος αὐτῆς ἀστρονομίας.

Fateor interdum solam grammaticam ἐγκυκλίου παιδεύσεως mentione designari κατὰ κατάχρησιν οὐ λόγῳ δὲ κυρίῳ, ut idem Teztzes ibidem loquitur; nec eo inficias videri posse locutum eo sensu Acropolitam, dum de illa quam percepisse jam tum se ait encyclica doctrina, statim subdit ἣν γραμματικὴν κατονομάζουσιν οἱ πολλοί, *quam plerique grammaticam nominant*, præsertim cum paulo post, c. nimirum 32, idem adjungat se hortatu imperatoris Joannis, ad quem missus fuerat, ὑψηλοτέρᾳ τῶν λόγων παιδεύσει καὶ λογικοῖς παιδεύμασιν operam dedisse, magistro Theodoro Exapterygo. [Verum hæc non obstant jam positis, cum sit vero similius γραμματικῆς vocabulum non καταχρηστικῶς, sed κυρίως ibi Acropolitam usurpasse, ac non alterius generis disciplinas, sed majorem in jam degustatis progressum in schola Exapterygi quæsisse, quippe a quo, ut ipse mox addit, septem annis nihil nisi τῶν ποιημάτων σαφήνειαν καὶ τῆς τῶν λόγων τέχνης διδασκαλίαν perceperit, quorum neutrum encyclicæ limites excedit. Denique sexdecim natum annos se in Joannis aulam admissum satis manifeste demonstrat Acropolita, dum c. 32 primam rem omnium quæ ipsi in comitatu Joannis Augusti contigerunt, memorat sui traditionem in disciplinam Theodori Exapterygi, quem se audire cæpisse ait ἑπτακαιδέκατον ἔτος ἄγοντα, *decimum septimum agentem annum* : quodsi jam undecimo ætatis ad Joannem venisset, oportuisset eum ibi sex totis annis sine alla occupatione desedisse. Pro certo igitur habendum sexto decimo ætatis anno cœpisse Acropolitam Joanni Augusto adhærere. Quo autem id ejusdem Joannis imperii atque adeo Christi anno contigerit, explorandum nunc est, (P. 436) Adventum in aulam Joannis suum in id tempus incidisse narrat Acropolita, quo tempore Roberto Latinorum imperatore mortuo Joannes olim Hierosolymorum rex Constantinopolim est evocatus ad res illic moderandas, quoad Balduinus puer in ætatem imperio idoneam adolevisset, Robertus autem anno Christi 1228 aut sequenti est mortuus ; unde Joannis Brennensis ex Italia, ubi Gregorio Nono

militabat, Constantinopolim appulsus ad Chr. 1229 aut 1230 pertinet, quando Joannes Ratatza, qui anno Christi 1222 Theodoro Lascari suo socero successerat. **629** Nec res igitur Theodori Lascaris, nec primi decennii Joannis Batatzæ acta, scribi ex oculata notitia ab Acropolita potuere. Quare alios nobis incognitos taliam eventuum αὐτόπτας historicos hic innuere Pachymerem agnoscendum est.

Pag. 14. *Commissis invicem Mercurio et Latona* Alludit ad pugnam deorum ab Homero celebratam *Iliad.* υ, ubi eum alii aliis dii diis adversi comparentur, tum par infestorum invicem numinum Mercurins et Latona, ille Græcis, hæc Trojanis militans producitur.

Λητοῖ δ' ἀντέστη σῶκος ἐριούνιος Ἑρμῆς.

Etsi autem, quomodo scribitur Græce, Λητοῦς sive Latonæ nomen nihil commune cum Λήθῃ oblivione habere videatur, certum tamen atque adco vulgare Græcæ litteraturæ non rudibus est Latonam ad noctis et oblivionis signficationem allegorice trahi. Ὡς ἡ Λητὼ (ait Eustathius ad *Iliad*, ξ p. 989 ed. Rom.) οὐ μόνον εἰς λήθην ἀλληγορεῖται, ἀλλὰ καὶ εἰς νύκτα τὴν τῷ ἀέρι Διὶ προσήκουσαν ὅτε μὴ φωτὶ καταλάμπεται, οὐκ ἂν εἴη τις τῶν περὶ λόγους ἀγνοῶν· *Latonam symbolice designare non solum oblivionem, sed et noctem aeri Jovi convenientem quando luce non illustratur, nemo eruditorum ignoraverit.* Inde ad versum superius descriptum et *Iliad.* υ idem enarrator doctissimus hoc observat (ed Rom. p. 1197) : Λητοῖ δὲ, φησὶν, ἀντέστη σῶκος ἐριούνιος Ἑρμῆς· οἵπερ αὖθις ἠθικῶς ἐκλαμβάνονται, ἡ μὲν εἰς λήθην, ὁ δ' εἰς λόγον μεταγόμενοι. Hæc ille, quæ indicant ingeniose adumbratam ab Homero, isto infesto invicem incursu Mercurii et Latonæ, certamen quoddam orationis et litterarum per Mercurium designatarum, adversus ignorantiam transactarum rerum oblivione mortalibus indui solitam, dum *historia*, ut eleganter scribit Anna Comnena in Præfatione ad *Alexandium*, *Ad Letheum quemdam torrentem objicetur velut invictæ soliditatis moles, præcipitem quodummodo inhibitura lapsum temporis, certe prohibitura ne quæ in eo gesta sunt omnia irreparabiliter oblitereatur*, etc. ; Ἀλλ' ὅ γε λόγος τῆς ἱστορίας ἔρυμα καρτερώτατον γίνεται τῷ τοῦ χρόνου ῥεύματι, καὶ ἵστησι τρόπον τινὰ τὴν ἀκάθεκτον τούτου ῥοὴν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα πάντα ὁπόσα συμπεριείληφε συνέχει καὶ περισφίγγει καὶ οὐκ ἐᾷ διολισθαίνειν εἰς λήθης βυθούς. Hæc ibi Anna : quæ emendatiora quam in editis, ope optimi codicis a me post editionem visi, libenter hic descripsi.

Cap. 3. Quæ hic Pachymeres tradit de angustiis in quibus fuerunt qui præerant reliquiis Græciæ post captam a Latinis urbem, Theodorum potissime Lascarim Joannis Batatzæ decessorum et hujus ipsius Joannis prima principatus respiciunt tempora. Vide de his Acropolitam capite præsertim tum historiæ suæ tum Chronici compendiarii septimo.

Cap. 5. Quod innuit hoc cap. Pachymeres de Chadeno ab imperante jam Michaele Palæologo misso ad censum agendum præsidiariorum montes Persis objectus tuentium, non reperio distinctius **627** alibi explicatum a nostro. Tantum de causis gratiæ Chadeni apud Michaelem, quas se alibi dicturum hic significat, invenio c. 11 hujus libri Chadenum hunc dum jussu Theodori Augusti suspectum illi Palæologum [P. 437] Thessalonica vinctum adduceret, humane ac clementer, quoad potuit, dirum imperium exercuisse. Unde pronum creditu est, utcunque id noster diserte nusquam alibi expressit, Michaelem, ubi est ad imperium evectus, eo nomine se gratum Chadeno præbuisse, adhibendo cum familiariter, et ejus opera primis administrationis rei publieæ functionibus utendo. Cum autem referat noster, p. 98, Palæologum statim atque declaratus imperator est, antequam coronaretur, Philadelphiam cum copiis progressum, inde accersivisse præridiarios confinium Persidi montium ei res illius limitis ordinasse, credibile est ex iis quæ hic scribuntur, usum cum in toto illo negotio et consilio et ministerio Chadeni. Quanquam huic conjecturæ videtur intercedere, quod noster hoc loco indicat istam vexationem custodientium montes Persidi oppositos, a Chadeno persuasam Micheli Palæolobo jam imperanti, ad posteriora recuperatæ Constantinopolis pertinere tempora. Quare nisi prolepsis hic quædam agnoscitur, quærendum alibi est quando contigerit quod nunc refertur. Frustra autem tota hac Michaelis historia quæretur, Pachymere fortassis oblito promissum exsolvere, aut se deiunctum satis rato qualicunque indicatione rei ejus alieno loco præmissa.

Cap. 6. Rem dictu parvam, sed admonitu forte non prosus inutilem brevissime transigam. Pronum est docto Græce lectori, dum in hoc capite μαχουμένων his leget, suberiri auspicionem editi mendose loci, cum auctor, prout cæteri solent fortasse. μαχομένων scripserit. Atqui constantissime ac clarissime in codicibus antiquissimis, præsertim Barberino cui potissimum adhæsimus. μαχουμένων scribebatur. Nempe Pachimerem hic quoque loqui cum vulgo piguit, recordantem apud Homerum Od. γ, v. 402, se legisse μαχεούμενον, Od. ω, v. 114, μαχεούμενοι, *Iliad.* α, 355, μαχέοιντο, et alibi similia.

Pag. 21. *Qui filiam nepotis ejus* (hoc est Joannis patris Theodori) *ex fratre matrimonio sibi junxerat Michael Palæologus.* Hæc distinctius narrantem audire operæ prætium est Georgium Acropolitam oculatum gestorum testem. Ergo in *Historiæ* suæ c. 31, pag. 55 ed. Reg. sic scribit : Καὶ ὁ βασιλεὺς (nempe Joannes Augustus Theodori pater) τὸν Κομνηνὸν ἐνεδέξατο Μιχαὴλ, καὶ ζεύγνυσιν αὐτῷ εἰς γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ σεβαστοκράτορος

Ἰσαακίου τοῦ Δούκα ἐγγόνην τὴν Θεοδώραν, ἣν μόνην ὁ πατὴρ αὐτῆς καταλελοιπὼς ὁ τοῦ σεβαστοκράτορος υἱὸς Ἰωάννης ἔτι ἐν μείραξιν ὢν τὸ χρεὼν ἐξεμέτρησε. Ita ille. Ex his habemus Joannem Ducam sive Batatzem Augustum purgato satis a criminibus impactis et recepto in gratiam Michaeli Palæologo, quem **628** acropolita Comnenum vocat, dedisse uxorem fratris sui sebastocratoris Isaacii Ducæ neptim Theodoram, cujus pater Joannes Isaacii filius in adolescentia præreptus acerba morte unicam eam prolem reliquerat uxori suæ Eudociæ Joannis Angeli filiæ, quæ Eudocia florente licet ætate viro amisso, laudabili religionis exemplo in viduitate Deo serviens permansit; unde haud vane opinatur Acropolita partem præmii divinitus tributi virtuti ejus videri potuisse tam felix conjugium filiæ per id ad imperium mox evehendæ.

Ibid. *Magni conostauli dignitate*. Videtur hæc dignitas Michaeli Palæologo collata occasione nuptiarum modo memoratarum, ab ipso earum conciliatore Joanne Augusto. Nam Theodorus hujus successor iniquiore fuisse visus in Michaelem semper est animo quam ut in eum ornandum tam profusus esset, alioqui solitus, ut c. seq. Pachymeres observat, dignitates ejusmodi tribuere novis potius hominibus quam principibus regii sanguinis, quorum erat deprimendo supercilio intentus.

[P. 438] *Vota ejus generis mente clam intima subsidentia*, etc. His exprimere conatus sum illud subobscurum ἐξ ὧν ὑποκαθημένων εἶχε, sententia, ut spero, ab auctoris sensu non abhorrente. Sed deinceps circa similis perplexitatis loca, qualia passim occurrunt in hoc scriptore, nihil morabor lectorem in his notis; quibus tantum necessaria, idque brevissime, indicare propositum est. Quod rem ipsam attinet, qua de hic agitur, certum est Michaelem Palæologum jam a puero titillatum imaginationibus imperii, conscientia natalium Augustorum et præsaga indicatione auguriorum excitatis. Non semel illi narraverat soror Eulogia lactentem adhuc ipsum non ad aliam facilius obdormiscere næniam solitum, quam ad eam quæ Augustum quondam illum invectum iri Constantinopolim per portam Auream carneret. Refert id noster, p. 128. Vocem MARPOV de cœlo missam contextam e sex litteris quæ Michaelum Augustum Romanorum ocius vocandum significarent, a Thessalonicensi antistite lætus audierat, ut narratur hoc p. 28. Denique tacitus, sed gratulans gaudensque intime omen captaverat ex cantu fortuito Chadeni proximum ei vaticiniorum regnum spondentium eventum augurente, prout ibidem, p. 30, legitur. Juveni denique solerti, forti, generoso altos afflabat spiritus Irenes aviæ maternæ primogenitæ Alexii imperatoris jus ad imperium paterna designatione in virum ejus prolemque propagandum. Nam huic, ut refert Gregoras, l. III, p. 32, Augustus genitor rubrarum crepidarum usum decreverat, quod prole carens mascula virum ejus ac sobolem cernere principatus hæreditatem omnino vellet. Nec erat qui non videret talis indolis, tantæ nobilitatis adolescentem tali rerum statu haud absurde in magnas assurgere spes posse. Quare Joannem Batatzen, præclaris alioqui Michaelis faventem dotibus **629** abstinuisse ab eo evehendo, metu ne is successibus insolesceret usque ad ambitum supremæ potestatis, narrat Acropolita c. *Hist.* 50. significans Irenem Theodori Junioris Lascaris primogenitam Michaeli fuisse destinatam ab avo conjugem, sed ei timenti, quod dixi, tutius deinde visum non admovere sibi tam intime suspectæ ambitionis virum. Denique ista suspicio fons omnium quas est imperante Theodoro plurimas passus, miseriarum Palæologo Michaeli fuit, hoc ideo loco, unde ejus incipit historia, merito a Pachymere indicatus, cum ex eo plerarumque mox referendarum rerum argumentum processerit.

Pag. 22. *Singularis certaminis experimento*. Hinc habemus apud Græcos quoque imperatores inva luisse usum purgandi dubias delationes permisso aut etiam præscripto inter accusatorem et delatum certamine coram arbitris. Verisimile est istum morem in Orientem invectum a Francis, qui occasione sacrarum Expeditionum eo profecti longo illic tempore perstiterunt. In antiquiori enim memoria Græcorum aut Romanorum haud facile quidquam tale repereris. Inter Francos autem usitatissimum id olim fuit, ut passim apparet ex veteribus historiis res eorum tractantibus. Hic ritus, de quo fuse disserit noster Detrio, *Disquisit. Magic.* tom. II, merito deinde abrogatus est ut injustus et immanis, confixus ideo gravissimis decretis Julii II summi pontificis, cujus Bulla extat ea de re edita mense Aprili ann. 1508, consilii Tridentini sess. 25 *De reform.*, c. 19, Gregorii XIII constitutione quæ incipit : *Ad tollendum*, etc., edita 9 Dec. an. 1582. Quibus dudum antea præiverat Nicolaus I, cujus de hoc statua inserta corpori juris leguntur 2, q. 4 et 15, q. 6, c. 2.

Ibid. *Cumque diu nullus esset qui pro tam suspecto*, etc. Hæc brevius perstringit noster, quod ad imperium Joannis pertinerent, cum ipse in fine præcedentis capitis et hujus initio significaverit se ab imperio Theodori suœ historiæ principium ducere. Longe autem fusius distinctiusque istam totam Michaelis accusationem ac periculum exponit ex oculata notitia Georgius Acropolita *Hist.* c. 50 et 51. Quem consule.

[P. 439] Pag. 24. *Prothieracarium*. Fuisse hunc locum præcipuæ dignitatis, præterquam hinc patet, cum imperator hominem impense sibi charum in eum promoverit, etiam intelligi potest ex numero ingenti ministrorum ei subjectorum, cujus indicium habemus ex eo quod refert Acropolita, *Hist.* c. 61, his ver : Αὐτίκα γὰρ τοὺς ἐξυπηρετοῦντας τοῖς βασιλεῦσιν ἐν θήραις ταῖς τῶν θηρῶν ἄγραις ἐλάφων τε καὶ χοίρων, καὶ τοὺς δ' ἱεράκων θηρεύοντας

πάντας ἀπαξαπλῶς στρατικοῖς συντέταχε τάγμασι, καὶ ἦν τὸ συνηγμένον πλῆθος πολύ. Hæc ille, ex quibus prudens quivis potest cognoscere ingentem fuisse multitudinem servientium imperatori in venationibus cervorum aprorumque, præsertim autem in aucupio per accipitres, quando ex iis ad militiam translatis magnus exercitus momento conflatus exstitit.

630 Cap. 9. De fuga Michaelis Palæologi in Persidem hoc capite narrata plura refert Georgius Acropolita tunc apud imperatorem Theodorum agens, quando is est ad ipsum nuntius allatus. Operæ pretium lectori fuerit videre et cum his nostri conferre quæ ille narrat c. *Hist.* suæ 64, ubi etiam obiter observare poterit, quæ in Clossario verbo Μεσοθινία notavimus de legione aut cohorte isto nomine appellata, non solum Acropolitæ ipsius, sed et doctissimi ejus interpretis auctoritate confirmata. Nam illa Historici Græca verba, πρὸς τῶν στραταρχούντων ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Μεσοθυνίᾳ, sic reddit illustrissimus Allatius: *A cohortium Bithynicarum et Mesothyniæ præfectis.*

Pag. 25. *Cum hostibus sultanis congressus fortissime se gerit.* Longe hæc fusius ac diligentius Acropolita pertracat toto c. 65, qua occasione, quos ducens, quanta prudentia ac fortitudine. quo denique successu adversus Tacharios (sic enim appellat Acropolita quos noster Tocharos) pro sultane rem gesserit Michael Palæologus, exponens.

Pag. 26. *Reversum benigne excipit.* Reditum Michaelis Comneni ad imperatorem Theodorum breviter memorit Acropolita c. 69, uti et Gregoras l. III, neuter interpositorum in eam rem Idoniensis episcopi officiorum mentionem faciens, fortasse quod illa, ut alia multa rerum Michaelis, nostro melius perspectarum, ignoraverint.

Ibid. *Michaelis despotæ nothus et obscurus filius.* Hæc copiosius distinctiusque referuntur a Georgio Acropolita ex oculata pene notitia; nam is hujus in Occidentem expeditionis Michaeli Palæologo comes fuit, etsi non eodem loco pugnavit, in alia divisarum copiarum parte rem gerens. Quia vero ille quædem aliter ac Pachymeres narrat, equidem Acropolitæ potius hic quidem credendum puto, quippe qui ejus, uti dixi, negotii pars fuerit, quam nostro qui res tunc actas ex fama, nec ea satis explicata, videtur accepisse. Prima discrepantia in nomine ducis hostium est, quem noster Manuelem vocat. Contra Georgius Acropolita, *Hist* c. 71 Theodorum appellat. Sic enim ibi scribit: Ἦν δὲ ὁ ῥηθεὶς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ νόθος υἱὸς Θεόδωρος. *Erat autem is quem dixi defectoris Michaelis nothus filius Theodorus.* Dixerat vero antea ducem copiarum Michaelis despotæ, rebellis occurrentem Michaeli Palæologo hasta percussum ab eo et equi sella excussum: Ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς Μιχαὴλ (nam ut supra monui, Michaelem Palæologum Acropolita semper Comnenum vocat) τῷ πρώτως ἐρχομένῳ ξυναντήσας βάλλει τῷ δόρατι καὶ ῥίπτει τῆς ἐφεστρίδος. Sed leve id discrimen vocabuli videri potest, præut in re ipsa dissentit ab Acropolita Pachymeres, siquidem hic non Theodorum a Palæologo impulsum hasta et loco motum, sed vice versa Palæologum a Theodoro, ut patet ex his verbis: Ὅτε καὶ ὁ τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ ἐκ νοθείας σκότιος παῖς Μανουὴλ
631 τυχὼν ἐκεῖσε σὺν ἱκανῷ στρατεύματι, [P. 440] καὶ συμπλακεὶς τῷ πολέμῳ, τὰ πρῶτα μὲν ὁμόσε χωρήσας τῷ ἡγεμόνι τῷ κοντῷ συνωθεῖ καὶ ῥίπτει, etc. Addit a restituto in sellam, unde fuerat dejectus, Palæologo nothum Michaelis despotæ filium lethali percussum ictu nequivisse parem reponere; quæ significant manu et ferro Palæologi cecidisse Theodorum sive Manuelem istum nothum. Id vero pernegabit qui mecum existimaverit Acropolitæ potius credendum, tantum non his præsenti, quippe hujus socio militiæ. Is enim diserte affirmat excussum sella Theodorum moxque e lapsu sublevatum accurrisse ad Comnenum et suppliciter deprecatum necem. Comnenum autem ignorantem quis hic esset, tradidisse ipsum Turco cuipiam, qui eum interfecit: Τοῦ πτώματος γοῦν ἀναστὰς οὗτος (Theodorus nothus) προσέδραμε τῷ Κομνηνῷ Μιχαὴλ, καὶ ἐδυσώπει μὴ φονευθῆναι. Ἠγνόει δὲ τοῦτον ὁ Κομνηνὸς, καὶ ὅστις ἦν οὐκ ἠπίστατο. Παραδίδωσι γοῦν αὐτὸν Τούρκῳ τινὶ, καὶ ὃς πεφόνευκε τοῦτον. Porro quod σκότιον obscurum hunc Michaelis despotæ filium noster dicit, ad illegitimorum natalium ignominiam pertinet, quam idem et alibi, ut infra, p. 83, solet ista tenebrarum mentione designare, alludens, opinor, Homeri locum Iliad. ζ de Bucolione Laomedontis filio notho:

Βουκολίων δ' ἦν υἱὸς ἀγανοῦ Λαομέδοντος
Πρεσβύτατος γενεῇ· σκότιον δέ ἑ γείνατο μήτηρ.

ad quem locum vetus scholiastes: Σκότιον ἐκ λαθραίας μίξεως τὸν λάθρα γεγενημένον καὶ οὐκ ἐκ τῆς κατὰ νόμον γαμηθείσης, τὸν ἐξ ἀδαδουχήτων γάμων. Ubi eleganter causam innuens cur obscuri dicantur illegitimi, id indicat ex eo factum quod non ex conjugio solemni facum genialium prælatione illustrato, sed furtivo captatis tenebris concubitu nati sint. Istius originationis verbi σκότιος illegitimis aptati, quod ἐξ ἀδαδουχήτων γάμων orti sint, auctorem Eustathius p. 622 ed. Rom. allegat Apionem veterem magni nominis grammaticum.

Cap. 11. Quæ hoc capite narrantur de capto vinctoque per Chadenum Palæologo, deque præsagiis imperii ea occasione illi oblatis, eorum nec vola nec vestigium cernitur apud Acropolitam; opinor ideo quod ille per id tempus in expugnatione Prilapi castri captus et longo tempore custodia detentus ab hostibus, ut ipse docet, *Hist.* c. 62, ista non viderit. Gregoras quoque de his tacet, multo leviori, ut ex cæteris apparet, tinctus noti-

tia rerum Michaelis Palæologi, quas qui plenius hoc nostro tradiderit, frustra quæretur.

Cap. 12. De morbo et morte Theodori pauca pene perfunctorie scribit absens tunc ab aula Georgius Acropolita, in his immorari potissimum solitus quæ spectavit præsens. Brevissime item id transigit Gregoras.

Pag. 33. *In innoxia pertractatione ferri candentis.* Id ferrum in Græco vocat Pachymeres μύδρον ἐκ πυρὸς ἤδη ζέοντα. **632** Potuit sufficere vox μύδρος, quam vetus scholiastes Sophoclis interpretatur πεπυρακτωμένος σίδηρος, et Hesychius σίδηρος πεπυρωμένος : sic enim rescribendum pro πεπυρωμένως. Fuit hæc prava sine dubio innocentiæ probandæ ratio, merito in jure canonico prescripta cap. *Consuluisti*, cap. *Mennam* 2, q. 5; et cap. *Delicti*, extrav. *De purgatione vulgari*, cap *sententiam* extrav., nec eam noster probavit, sed tantum retulit quid fieret, etiam alibi, nempe l. II, c. 1, gratulans tanquam emendato rei publicæ statu quod ista desiissent fieri. Michael quippe Palæologus ante imperium adhuc despota, cœpit abolere usum adigendi homines ad istud periculosum experimentum, quod jam privatus prædamnaverat. Refert enim Acropolita, *Hist.* c. 50. p. 53 ed: Reg., cum Phocas Philadelphiensis metropolita jussu imperatoris Joannis Batatzæ [P 441] Michaeli Palæologo perduellionis suspecto purgationem per ferrum candens præscripsisset, sic cum alloquens: Δεῖ σε τῷ μύδρῳ τὴν ἀλήθειαν παραστήσασθαι, respondisse Michaelem : Ἐγὼ μὲν ἁμαρτωλός εἰμι ἄνθρωπος καὶ τερατουργεῖν τοιαῦτα οὐ δύναμαι. Εἰ δέ μοι συμβουλεύῃ μητροπολίτης ὢν καὶ Θεοῦ ἄνθρωπος τουτὶ διαπράξασθαι, ἔνδυσαι μὲν αὐτὸς τὴν ἱεράν σου πᾶσαν στολὴν, καθὼς εἴωθας ἐν τῷ θείῳ εἰσέρχεσθαι βήματι καὶ ἐντυγχάνειν Θεῷ, εἶτα δὴ ταῖς σαῖς χερσὶν ἐκπύρωσόν μοι τὸν σίδηρον, αἷς τοῦ θείου ἐφάπτῃ θύματος.... καὶ ταύταις δὴ ταῖς ἱεραῖς σου χερσὶν ἐπίθες τῇ χειρί μου τὸν σίδηρον, etc. Petebat nimirum ut antistes prius ipse ignitum ferrum nuda manu otiose tractatum in suam deponeret. Quod metropolita recusans hunc morem esse negat Romani aut ecclesiastici usus, sed barbaricum, excusans ineluctabili se imperatoris auctoritate ad istam illi purgationem indicendam adigi; quam tamen Michael recusavit constantissime. Videri potest ex reliquiis hoc superfuisse ethnicæ, et quidem perantiquæ, superstitionis. Nam Sophocles heroicis jam temporibus Œdipodarum Thebis regnantium exerceri solitum indicat, dum in Antigona facit unum custodum quos rex Creon apposuerat cadaveri Polynicis ut sepeliri prohiberent, postquam id ab Antigona opertum humo fuerat, factum regi referentem, et magnopere excusantem id citra suam et sociorum conscientiam actum, hæc dicere.

Ἡμεῖς δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
Καὶ πῦρ διέρπειν καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν,
A Τὸ μήτε δρᾶσαι μήτε τῷ ξυνειδέναι
Τὸ πρᾶγμα βουλεύσαντι μήτ' εἰργασμένῳ.

Offert se et socios ad contrectandum ferrum candens in probationem innocentiæ : scio ex vetustissimis ejus loci scholiastis unum hoc ad quamdam jurisjurandi cæremoniam referre. Sic enim ibi adnotat : Εἰώθασι γὰρ οἱ ὀμνύοντες ταῦτα ποιεῖν. Μύδρους γὰρ αἴροντες ἐπαρῶνται μένειν τὰ ὅρκια ἕως αὐτοὶ φανῶσι, καὶ ῥίπτουσιν αὐτοὺς εἰς θάλασσαν· *Solent enim* (inquit) *jurantes sublata* **633** *ferri massa et in mare jactata protestari mansuram ipsis Juratorum fidem, quod id pondus e mari emerserit*, quod nunquam scilicet futurum sit. Ita ille; quod ferri posset si μύδρος non significaret, ut ipse docet, πεπυρακτωμένον
B σίδηρον. Nam quid ardor hic faceret, ubi pondus solum in massa ferri requirebatur ? Quare verior est altera, quam mox subjicit, sententia. Εἰώθασι δὲ ὀμνύοντες καὶ πίστεις διδόντες μύδρους βαστάζειν καὶ πῦρ ὑπερβαίνειν· τοὺς γὰρ μὴ ἐνόχους τῷ ἁμαρτήματι ᾤοντο καὶ ἐν τούτοις μὴ ἀλγεῖν· *Soliti sunt jurantes et fidem dictorum facere studentes ferri massas ignitas portare et super prunas ambulare, existimantes citra sensum doloris id facturos eos qui nullius sibi conscii fraudis sint.*

Pag. 33. *Quod sanctum vocabant.* Etiam Acropolita loco laudato, p. 53, ferrum candens quo ad ejusmodi purgationes utebantur ἅγιον *sanctum* vocari solitum indicat. In Gallia tamen *judicium* appellabatur, ut intelligimus ex formula quadam purgationis istiusmodi illic usitatæ, quam profert
C Petrus Loyerius ex S. Mauritii Andegavensis tabulario, et ex eo recitat Defrio tomo II *Disq. Mag.* l. IV. c. 4, q. 4, sect. 3, ubi legitur : *Sponte sua judicium portaturum manu sua obtulit*, et infra : *Post judicium portatum Telbaldus ille, Deo propitiante, illæsus et sanus omnino apparuit. Viderunt autem judicium portari vel manum tertia die de more reguardari fere universi homines*, etc.

Ibid. *Triduo prius custoditus et manu involuta*, etc. Hoc ipsum est quod modo innuebat Andegavensis, illis verbis *manum tertia die de more reguardari*.

Ibid. *Ignitum globum.* Sic μύδρον hic verti, quod non solum materiam ignitam, sed figuram orbicularem aut sphæricam ea voce indicari quidam ve-
D terum significent, ut Anaxagoras apud Laertium, l. II, dum solem vocabat μύδρον διάπυρον. Unde crediderim massas istas ubi μύδροι vocabantur, nempe in Græcia, globosæ formæ fuisse, non nescius alibi, ut in Germania, massas candentes alterius figuræ ad ejusmodi probationem adhibitas, nimirum vomeres ; qualium sex candentium [P. 442] arreptu portatuque innoxio S. Chunegundem, uxorem S. Henrici imperatoris, virginitatem probasse memorant *Annales Boiorum*, l. IX.

Ibid. Nuda manu. Supina scilicet. Quod significans Pachymeres superius posuit χειρὶ κύφαντες.

Ibid. *In ætatem jam tum puberem adultus.* Pachymeres ubi Constantinopolim venit, statim ab ea e Latinis recuperata, undeviginti annos erat natus, ut ipse ait l. II, c. 1; contigit id anno 1261, ut l. III dicemus. Quatuor aut quinque ante hoc annis imperante Theodoro hæ probationes per ferrum candens Nicææ frequentabantur, ubi eas ille 14 aut 15 jam annorum adolescens spectare potuit.

634 Ibid. *Quosdam citra ullam defunctos noxam candentis metalli tactu.* Hoc fiebat, si tamen magicæ artes aberant, Deo miserante infelicem innocentum necessitatem, non autem approbante perversum usum talia jubentium. Vide, si libet, apud Cantacuzenum, l. III, c. 27, p. 439 ed. Reg., mirum exemplum mulieris adulterii reæ sed pœnitentis, quæ sic se innocentem viro probavit. Et alia quadamtenus similia apud Cæsarium, l. III *Miraculorum*, quæ inde recitat Delrio loco jam indicato, p. 321 ed. Lugd.

Cap. 13. Ubi legitur in nostris editis οἷς ὁ λόγος σπούδασμα, cod. Barb. aliam suggerebat lectionem non improbabilem τὸ σπουδαζόμενον.

Cap. 14. Quod duo codd. optimi Barber. et Allat. habent, καὶ ἀλαστήσας πρὸς ἐκεῖνον οἷον, Vatic. reddit καὶ οἷον θυμούμενος. Nempe ἀλαστέω minus usitata vox visa paraphraste aut interpolatore potius quam excriptore in tritiorem usu notioremque mutata est, prout passim deinceps idem solet. Quæ sigillatim notare nimis longum foret.

Cap. 16. Hujus concionis a Muzalone protovestiario habitæ sententiam breviter comprehendisse visus est Nicephorus Gregoras, l. III, p. 30, dum sic scribit: Ταῦτα δὲ οὐκ ἐλελήθει Μουζάλωνα· δεινὸς μὲν γὰρ ὁ ἀνὴρ καὶ πρότερον ἦν ἐς τὸ συνιέναι τοιαῦτα· τότε δὲ καὶ τῶν πραγμάτων ζεόντων καὶ ἀγωνίαν μεγίστην τῇ τούτων ψυχῇ προξενούντων, συνετώτερος αὐτὸς ἐδόκει πολλῷ ἑαυτοῦ. Καὶ δὴ τὴν ταχίστην ἐς βουλευτήριον ἅπαντας μεγιστᾶνας συνηθροικὼς δεξιάν τε ἐδίδου τοῖς ὅλοις, καὶ ἀπὸ τοῦ ἥττονος προὔφερι τὴν ὁμιλίαν, καὶ δῆλος ἦν παραχωρήσων ἀσμένως τῷ βουλομένῳ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν τε κοινῶν πραγμάτων καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ παιδὸς τοῦ βασιλέως. Hæc ibi. Ex quibus patet Georgium Muzalonem protovestiorium bene intelligentem quanta in eum flagraret invidia, ad principes in senatum convocatos cum submisse atque obnoxie locutum, tum serio deprecatum nimios honores quibus esset homo novus nobilissimis prælatus, ultro abdicationem administrationis reipublicæ et tutelæ pueri Augusti obtulisse. Unde apparet vel hanc esse ipsam αὐτόχρημα Muzalonis orationem, cujus exemplum Pachymeres nactus huic loco inseruerit, vel si ab ipso conscripta est Pachymere, apte ab eo ad verum efformatam, Acropolita de his silet, ac solitam diligentiam remittere videtur in istis initiis imperii Michaelis, vitans, ut opinor, tanquam scopulum nefariam oppressionem pupilli Joannis, ne imperatorem Michaelem, cujus nunquam sine elogio meminit, vituperare cogeretur. Quæ ratio fortasse illum impulit ad metam historiæ suæ figendam in recuperatione urbis, quæ Joannis excæcationem haud longo spatio præcessit ut libro III harum Observationum demonstrabimus. Nec abest a verisimili sensisse Acropolitam, [P 443] quippe hominem politicum in paucis, quam esset **635** merito suspectus Michael Palæologus procuratæ clam eversionis ac cædis Muzalonum, cujus ideo catastrophes apparatus ac causas disquirere curiosius omiserit in opere ad gratiam, ut apparet Palæologæ familiæ tunc regnantis edito. Suspicionis ejus (præter Cassianam conjecturam ex successu petitam, quæ si eum onerabat cujus fructu ac bono maximo amoti e medio Muzalones fuerint, neminem magis infamabat quam Michaelem, cui aditus ad imperium hoc facto patuerit) etiam fundamentum aliud Pachymeres suggerit, p. 55 in hunc modum scribens: Αἰτίαν δὲ ἔσχεν εἰς τοῦτο, ὡς ὁ τῶν πολλῶν λόγος ἔχει, ὁ τούτων τῆς φάλαγγος ἐξηγούμενος, ὃς καὶ πάλαι μὲν ὡρμημένους αὐτοὺς, τότε δ' ἐξαφθέντας [πλέον ἀνεθέντας τοῦ φόβου, καὶ δρασείοντας τὰ ἀνήκεστα, ἐξ ἑτοίμου ἠρέθισε τὸν φόνον ἐπιτολμῆσαι καιρὸν ἔχοντας. Καὶ ὁ λόγος ἐκ τῶν ὕστερον φέρει τὸ πιθανόν· οὐδὲ γὰρ ἐτόλμων, τί μὴ τινας προβιβάσεις εἶχον, ἀλλοεθνεῖς ὄντες καὶ τὸ πλέον ἐπήλυδες, etc. Quæ significant jactatum jam tum arcanis susurris plerorumque, cædem Muzalonum ab Italica maxime militia patratam haud sine conscientia et tacito impulsu ducis hujus generis militum videri attentatam. Non ait hic quidem nominatim quis iste dux fuerit; sed superius p. 21 jam dixerat Italicas omnes copias Michaeli Palæologo, ut magno conostaulo, fuisse subjectas. Unde constat hoc loco designatum Michaelem, tacito tamen ejus nomine, ad vitandam scilicet offensionem imperantis domus.

Pag. 49. *Cujus uxoris avunculum se meminerat.* Conjugem protovestiarii Muzalonis Gregoras, l. III, pag. 29, solum ait ex imperatorio genere fuisse: gentem non exprimit. Diligentius noster jam superius, p. 24, scripserat fuisse illam Cantacuzenam ex patre Michaelis Palæologi sorore genitam, nomine Theodoram. Vere ergo scribit noster et hic et sub finem p. 62, Michaelem Palæologum θεῖον, hoc est avunculum fuisse uxoris Muzalonis. Quanquam mihi posteriorem locum interpretanti patrui vocabulum pro avunculo excidit; quod precor lectorem ne corrigere gravetur.

Pag. 50. *Ibi fatalis necessitas causam absolvit.* Mentio hic fatalis necessitatis ad mortis inevitabilem certitudinem pertinet, non autem, opinor, ad astruendum impium dogma libertatem arbitrii. quam doctrina catholica tueri jubet, exterminans perperam asserta causarum æternarum obvia quæque ineluctabiliter rapientium invicta quadam vi. Si tamen hic aut alibi noster historicus aut ipse affirmat quidpiam aut alios aientes refert, in quo ejus proscripti ab Ecclesia erroris vestigium aliquod deprehendatur, meminerit lector catholi-

cus nihil præjudicare contra orthodoxam veritatem quaslibet schismaticorum opiniones. Nam ut in præfatione præmonuimus, hic scriptor schismaticus est.

636 Cap. 19. Quæ urbs scenam dederit huic tragœdiæ, nec noster nec Acropolita nec Gregoras clare, dum eam narrant, exprimunt. Fuisse autem Magnesiam ex duobus argumentis colligimus. Prius est quod c. 15 refert Pachymeres, mortuo Theodoro Augusto ejus filium ab ejus tutore Muzalone deductum in munitissimam arcem ad Hermum Magnesiæ. Quare cum manifestum sit ex ipsa relatione rei nono die a Theodori obitu gestæ, non longe abfuisse Joannem pupillum a loco ubi Muzalones interfecti sunt, oportet id factum non procul ab urbe Magnesia. Aliud argumentum sumimus ex templo Sosandrorum, ubi piaculum illud patratum est. De quo sic scribit Gregoras, l. II, pag. 21, de Joanne Duca sive Batatze et ejus conjuge Augusta Irene: Ἐδείμαντο δὲ καὶ ναοὺς ἀμφότεροι λίαν περικαλλεῖς, πλείστοις ἀναλώμασιν μεγίστας καὶ ποικίλας τὰς τούτων οἰκοδομὰς [P. 414] κατεσκευακότες, ὁ μὲν βασιλεὺς τόν τε περὶ τὴν Μαγνησίαν εἰς ὄνομα τῆς Θεομήτορος Σώσανδρα καλούμενον, καὶ τὸν ἐντὸς τῆς Νικαίας εἰς ὄνομα Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου. En templum Sosandrorum dictum ædificatum magnificentissime a Joanne Batatze Augusto περὶ Μαγνησίαν circa Magnesiam, hoc est, ut opinor, in suburbano ejus civitatis extra ejus muros. Nam hoc exigit antithesis cum alio in honorem S. Antonii Magni, ἐντὸς τῆς Νικαίας intra urbem Nicæam ab eodem structo.

Pag, 6,2 *Impune velut e Mysis prædam congerebant*, etc., sic expressimus Græca illa καὶ λείαν Μυσῶν τἀκείνων ἐποίουν. Notum Græcorum adagium est Μυσῶν λεία; in cujus enarratione assentior potius Zenobio et Suidæ passive id de Mysis prædæ sine vindice expositis interpretantibus, quam Diogeniano Mysos prædatores vicinorum sine auctore idoneo inducenti.

Pag, 59. *Calceum in mortuo nigrum*. Existimarant hunc Theophylactum grammaticum esse protovestiarium Muzalonem, ideoque illum occiderant. Sed cum mortui calceos nigros animadvertissent, errasse se agnoverunt. Nimirum, ut docet Codinus, *De offic.*, c. 4, p. 16 ed. 1 Paris., Τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ (πρωτοβεστιαρίου) πράσινα. Hinc intelligitur in cæteris indumentis nihil tum eximium protovestiario fuisse, quo a privato discerneretur. In quo postea mutatum quidpiam. Ut enim observat idem Codinus c. 2, p, 8, Michael primus e Palæologis imperator prasina indumenta, quæ insigne prius fuerant protosebasti, ad protovestiarium transtulit: Σημείωσαι ὅτι βασιλεὺς Μιχαὴλ τῶν Παλαιολόγων πρῶτος, ἀπὸ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ τὰ πράσινα ἀφελὼν, ἐφόρεσε ταῦτα εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Ταρχανειώτην, τιμήσας πρωτοβεστιάριον. Ita ille.

Pag. 81. *Theodori*. De hoc Theodoro videndus Acropolita, multa de illo his quæ hic indicantur

A consentanea variis historiæ et chronici sui locis referens. Agit et de illo Gregoras, l. II, p. 11 et 12, ubi, etiam ascivisse ipsum sibi nomen imperatoris tradit his verbis, καὶ βασιλείας ἑαυτῷ περιτίθησιν ὄνομα; **637** quorum sententiam non satis expressit interpres, dum vertit *sibi regium nomen asciscit*: satis enim ex consequentibus apparet se illum pro imperatore gessisse, et talem consuetis ritibus inaugurari se curasse a Bulgariæ episcopo, ut mox docet idem Gregoras: cui noster consentiens paulo inferius, hoc capite, id factum ab Achridensi episcopo, cui Jacobus nomen erat tradit. Nempe Achris Bulgariæ metropolis erat,

Cap. 31. Victoria hoc capite narrata, qua princeps Achaiæ a Romanis ducibus captus est, pro-
B ditione Joannis nothi, confuse ab Acropolita c. 82, et a Gregora l. III, p. 35 memoratur. Clarissime omnium eam noster exponit, indicatis ejus causis, quarum præcipua fuit contumelia Joanni notho illata, quam ille proditione ultus suis fœderatis magnam improviso cladem intulerit. Illud tantum a nostro prætermissum hoc loco, sed positum postea, c. 13, l. II, opportune suggerit Acropolita, tres Romanorum duces, quibus hic successus contigit. Joannem Michaelis Augusti fratrem, Constantinum Tornicium et Alexium Strategopulum in præmium victoriæ fuisse ab imperatore auctos honoribus: Joannem enim prius sebastocratorem despotam creatum, Tornicio vero antea magno primicerio sebastocratoris titulum collatum. Denique τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον (verba sunt
C Acropolitæ) μέγαν δομέστικον ὁ αὐτοκράτωρ τετιμηκὼς, δι' ἀποστολῆς τετίμηκε Καίσαρα *Strategopulum Alexium prius a se* [P. 445] *honoratum magni domestici officio, Cæsarem absentem dixit, et istius ipsi dignitatis misit insignia.* Hic Cæsar paulo post captus ab hostibus, ut cap. sequenti noster tradit, sed pace facta liber dimissus, urbem Constantinopolim postea recepit e Latinis Post quod iterum captus, et in Italia detentus custodia, inde permutatione cum domina Anna restitutus est patriæ.

Pag. 91 *Modulatam tussim*, Græce ἐμμελὲς βήττειν. Consuetæ adulatorum voces. Juven. *Sat.* III: *Laudare paratus si bene ructavit*, etc.

D Pag. 91. *Nemo contactu ferri candentis*, etc. Sustulit adhuc despota, sed inhians imperio Michael iniquum usum adigendi accusatos dubiorum criminum ad innocentiam probandam ancipitibus experimentis monomachiæ aut contactus massæ candentis; de quibus nos supra ad pag. 33.

Pag. 94, *Vicit tamen divina prædestinatio*, etc. In evectionibus hominum ad regna peculiarem semper intervenire Dei providentiam, quæ nullum eo perduci patiatur non ante sibi designatum, pro certo et vulgo noto proponit ipse Michael infra, p. 154, his verbis: Καὶ Θεὸν, εἴπερ τινὶ ἄλλῳ μεγίστῳ, καὶ καταστάσει βασιλείας συνιέναι πιστεύομεν, etc.

Pag. 93. Quod hic dicitur, solutum a synodio antiqui religione jurisjurandi Michaelem, quibus exprimitur verbis, non videtur aliud sonare quam declarasse ipsos quid in re esset, et **638** consultos et doctores respondisse non videri vinculum prioris illius sacramenti ad hoc tempus ac rerum articulum extendi. Quanquam si Græci isti et tunc ab Ecclesiæ Romanæ communione discissi antistites aliquam sibi jurisdictionem et potestatem ultra fas et canonum præscriptum attribuerent, minime id mirum esset, cum talia jamdudum impune peccare soliti essent. Ergo et hac, ut alia quæ non pauca in hæc historia occurrent schismatici auctoris vitium redolentia, citra præjudicium et cum cautione debita legantur.

Cap. 8. Loca quæ hic citat Pachymeres ex Homero leguntur in *Iliad.* I, v. 440 : Νήπιον, οὔπω εἰδόθ' ὁμοίου πολέμοιο, et *Iliad*, δ, v. 320 : Ἀλλά σε γῆρας τείρει ὁμοίιον. Ad quem postremum locum vetus scholiastes, quem Didymum quidam putant, sic adnotat : Ἰστέον δ' ὅτι ὁ ποιητὴς πανταχοῦ τὸ ὁμύϊιον ἐπὶ τοῦ φαύλου λαμβάνει. *Sciendum pœtam ubique simile pro malo sumere.* Idem tradit et Eustathius ad eum locum p. 476 ed, Rom., addens et hæc : Ἀπίων γοῦν καὶ Ἡρωδιανός φασιν ὅτι οἱ γλωσσογράφοι ὁμοίιον κατὰ διαίρεσιν φασι τὸ κακόν etc. ibi videnda.

Pag. 104. *Quod omnino futurum est nulla posse prudentia præverti.* Semel superius monui, si hæc ad astruendam pravam de fato humanam libertatem perimente doctrinam cuipiam pertinere videantur, (P 446) erroribus auctoris accensenda, ut nihil contra veri certique dogmatis præscribere auctoritatem queant.

Pag. 113. *Nicetas episcopus Heracleæ mitteretur.* Græca : Πέμπουσι τοὺς περὶ τὸν Ἡρακλείας Νικήταν. Hæc sunt ex cod. Allatiano et ei consentiente Vaticano. Nam Barberinus habebat, Πέμπουσι τοὺς περὶ τὸν Νικομηδείας Ἰωάννην. Tamen idem codex lectionem Allatiani annotabat in margine, uti et Allatianus vicissim lectionem Barber. Quare cum illi duo ambigui essent, suffragio Vaticani eis dirempta est; et omnium jam consensu probatam cunctis restitui lectionem, ex ipsius forte auctoris correctione ortam, qui quod prius posuerat, emendans mutaverit. Certo pronuntiaremus de re, si constaret utra in civitate, Heraclea an Nicomedia, esset monasterium. S. Diomedis, cujus hic mentio.

Pag. 115. Quod candelabrum repetitur ab Arsenio in signum abdicati honoris patriarchalis, inde videtur factum, quod apud Græcos insigne potestatis episcopalis candelabrum haberetur. Nam et in Apocalypsi septem episcopi Asiæ septem candelabrorum symbolo designantur; et ubi ex his uni Ephesino comminatio intentatur eripiendi honoris, ea exprimitur his verbis : *Movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris* (*Apoc.* XI, 5). Ne vero quis ad hodiernam nostratium consuetudinem hæc exigens forte arbitretur candelabrum hic intelligi quale præferri a ministro celebrantibus episcopis solet, argenteo manubrio cereum ardentem portans, quod vulgo in Italia *bugiam* vocant et inter episcopalem supellectilem censetur : ne, inquam, id habere locum **639** possit, obstat, quod candelabrum cujus hic et in locis Apocalypseos laudatis est mentio, non cereum funale prætulit, sed vas olei, sive lampadem intra quam oleo innatans ellychnium flammam conceptam pinguis liquoris succo aleret. Tale quippe fuit candelabrum tabernaculi veteris, Exod. XXV, 31, et quæ ad hujus exemplum candelabra decem aurea fecit Salomon et posuit in templo, II Paral. IV, 7. Itaque et in Apocalypsi candelabra hæc λυχνίαι vocantur, quod cerigeris instrumentis, opinor, non convenit, uti nec quæ hic Græce legitur vox λαμπαδοῦχον. Argenteum vero illud cereigestatorium a Græcis recentioribus videtur μανουάλιυν potius dictum. Nicetas in Isaacio et Alexio Τά τε μανουάλια καὶ κανδήλας. Anna Commena l. XV μανουηλήμ appellat candelabrum ante imperatorem præferri solitum, cum funali scilicet et cerea candelo. Quod si candelabrum quoque pontificibus prælatum, usu similium rerum vocabula vulgante, reperiatur μανουάλιον et ipsum dictum a Philotheo in Diaconico, tamen non illi cereus, sed lampas imponebatur, ut idem ibi observat, Καὶ ὁ διάκονος (inquiens) ἵσταται δεξιόθεν αὐτυῦ κατέχων μανουάλιον μετὰ λαμπάδος ἡμμένης. Proprium ergo videtur ecclesiastici et episcopalis candelabri lampadem cum oleo gestare. Unde forte apud Zachariam prophetam, c. 4, olivarum cum candelabro mentio jungitur. Huc crediderim allusisse Synesium, dum episcopatum ἐλαίου et ἐλαίας, *olei* et *olivæ* symbolis adumbravit. Scribens enim ad amicum qui sui rationem absentis haberi comitiis episcopalibus cupiverat, nec compos optati erat factus, serumque nec spei affine jam id votum erat, quod omnibus vacuis sedibus impositi præsides episcopi fuissent, id ipsum indicat ænigmatice his verbis : Ὁ γὰρ ἔλαιον σύ τε ἀξιοῖς, etc. et paulo post : Οὐδ' ἐλαία τις ἐστιν ἐνοφθαλμισμάτων ἐστερημένη. . . . ἐφ' ἧπερ ἂν ὁ ἡδὺς φίλος ἐγκεντρισθείη. At melius fuerit totam istam Synesiani vere characteris epistolam, quæ inter editas non comparet (*a*), ex optimo Vaticano codice hic describere, adjuncta nostra interpretatione Latina. Sic igitur habet : Συνεσίου [P. 447] ἐπιστολὴ ρκγ', πρός τινα τῶν ἑταίρων ἐπισκοπὴν ἐκ μακρόθεν αἰτήσαντα μετὰ τὴν τῶν ἐπισκόπων ἀποκατάστασιν. Τὰ σοφώτατον γράμμ, etc.

640-641 Cap. 19. (P. 448) Valde videtur notandum somnium hoc propheticum oblatum Joanni Vecco et testimonium quod illius fidei ac veracitati

(*a*) Exstat in nostra editione Operum Synesii. Vide tom. LXVI, col. 1559.

Pachymeres, illi alias, ubi de conciliationis Ecclesiarum negotio agitur, parum æquus, reddit, dum eum φιλαληθῆ εἰς πίστιν τῶν λεγομένων fuisse dicit, hoc est veritatis amentem, et cui tuto quod affirmabat crederetur. Unde intelligimus quæ ille deinde multa magnaque pro Latinis contra Græcos scripsit et dixit, quam ob omni exceptione fraudis et fuci aliena debeant haberi.

Pag. 124. *In suburbio.* Forte aptius scripsissem *in suburbano*. Nam suburbium videtur locus urbi admotior quam hic indicatus, quippe ad septimum situs lapidem. Nondum tamen me ipse condemno, qui sciam in maximis et regiis urbibus suburbia interdum ad decem et ultra miliaria extendi continua fere serie villarum. Romæ sane longiuscule procurrisse ab urbe suburbia jam tunc ævo Ciceronis, indicio est quod legimus Philipp. XII : *Hisce ego me viis committam, qui terminalibus nuper in suburbium, ut eodem die recerterer, ire non ausus sim?* Utut de hoc sit, illud quidem certum est, Hebdomon, de quo noster hoc loco, nomen fuisse suburbani Constantinopoli disjuncti miliaribus septem, prout erudite demonstrat Nicolaus Alamannus Notis ad. c. 15 Historiæ arcanæ Procopii, ex Socrate, Sozomeno et Idatio.

Cap 24. Postquam res Persica, quod hic narratur succuluit Tocharis, videtur contigisse quod noster p. 18 retulit, ut pugnaces quidam Persæ parere Tocharis dedignati, arces Romani limitis vexare ceperint quas et tandam expugnarunt.

Pag. 134. *Non inde ad propium victum sumere.* Græcis illis respondentia : Φέροντας δ' ἔξωθεν ἐπιτάττων σιτίζεσθαι. Hæc videntur a paraphraste Vaticano non intellecta: ut non raro alias aberrat. Pro his enim sic ponit : Φέροντας δ' ἔξωθεν τὸ μὲν ἀρκοῦν τοῦ σίτου χρῆσθαι, τὸ δὲ πλέον πάλιν ἀποτίθεσθαι. Atqui τὸ ἔξωθεν ex mente auctoris ad σιτίζεσθαι refertur : ut voluerit **642** Joannes imperator bajulos frumenti reponendi in arcibus nihil inde obiter minuere ad proprium victum, sed iis aliunde assignari unde in tali via ac ministerio vescerentur.

Pag. 140. *Idem ille Cutritzaces.* Mentio Cutritzacis in Græcis editis non comparet : illa enim expressa sunt ex cod. Barber, et Allat. (P. 449) quorum in neutro legitur. Supplevit autem recte Vaticanus : est enim ad sententiam explicandam necessaria. Ille sic habet : Ὅμως αὐτὸς οὗτος ὁ Κουτριτζάκης τὸν τόπον καλῶς ἐπιστάμενος. Ex quos nos totum locum sic restimendum putabamus: Τοῖς ὑποβαλλομένοις προσέχων, ὁμοῦ γὰρ αὐτὸς οὗτος ὁ Κουτριτζάκης εὖ εἰδὼς τῶν τόπων συνῄει. Quæ inserere contextui ausi, tamen interpretando expressimus : manifeste quippe manca est codicum aliorum lectio, nec sensum per se commodum efficit.

Pag. 139. Jam quod hic noster *inevitabilis efficaciæ* esse ait *decreta providentiæ*, si cui videantur ad damnatam fatalis necessitatis doctrinam spectare,
A repudientur et corrigantur a prudente lectore juxta placita orthodoxi dogmatis.

Pag 141. *Monasterium ad Fontem situm.* Hunc fontem et locum describit Procopius l. 1 Περὶ κτισμάτων, c. 3, dum templi in honore Deiparæ ibi a Justiniano conditi meminit his verbis : Ἕτερον δὲ ἱερὸν αὐτῇ (τῇ θεατόκῳ) ἐν χώρῳ καλουμένῳ Πηγῇ ἀνέθηκεν. Ἐνταῦθά ἐστι δάσος κυπαρίσσων, λειμὼν ἐν ἀπαλαῖς ταῖς ἀρούραις τεθηλὼς ἄνθεσι, παράδεισος εὐφορῶν τὰ ὡραῖα, πηγὴ ἀψοφητὶ βλύζουσα γαληνὸν τὸ ὕδωρ καὶ πότιμον. Hæc ille : quæ sic Latinis sonant ex eleganti interpretatione Claudii Maltreti nostri : *Eidem* (Deiparæ) *templum aliud condidit* (Justinianus) *apud Fontem : sic locum appellant; in quo opacissimum est cupressetum; floribus*
B *molli solo surgentibus pratum vernat ; domis exuberat viridarium ; fons tacita scaturigine lenem et dulcem aquam effundit.* Templum, ut alia pleraque, custodiendum est traditum monachis, quibus domicilium astructum hic monasterium Fontis dicitur. Erat autem id situm, ut idem Procopius paulo post docet, prope portam Auream, ἄγχιστά πῃ τῶν Χρυσῶν καλουμένων πυλῶν. Hæc est *porta Fontis*, cujus paulo inferius Pachymeres meminit. Idem alibi, nempe p. 168, Χρυσέαν πύλην Auream portam appellat. Auctor *Pandectæ Hist. Turc.* c. 200 Selybriæ portam dictam quoque ait : *Inde* (inquit) *pervenitur ad decimam sextam, videlicet Silybriæ vel Selybriæ portam*, quæ a priscis Χρυσῆ πόρτα vel *Aurea porta nominabatur. Nam extra portam hanc est hodieque Fons, qui* χρυσοπηγή *vel aureus fons a*
C *Græcis antiquo nomine dicitur, celebris in eorum historiis, quæ sæpenumero palatii* πηγῆς *sive fontis mentionem faciunt, et templi Deiparæ virginis ad* πηγην *sive fontem.* Ita ille.

Pag. 150. In his Græcis verbis καταστάντος κατὰ χώραν ὑπνούντων, etsi ex codd. optimis Barber. et Allat, cum fide expressa **643** sunt, mendum inest non dubium. Quid enim illuc facit vox ὑπνούντων locum occupans vocabuli, quod respondeat participio καταστάντος ? Recte igitur et ex meliori, opinor, exemplari pro ὑπνούντων Vaticanus ponit πνεύματος, sensu jam plano, quem et nos in interpretatione tenuimus. Quæ sequuntur in iisdem codd. B et A, desperatam perplexitatem habent auctore, ut solet, tam in delectu quam in
D collocatione verborum obviam facilitatem sedulo fugiente. Vaticanus ea compendio et clarius de suo exprimens sic habet : Εἶτ' ἐάν τι περὶ τὰ αἰσθητὰ συμβαίη, μὴ καταστάντος κατὰ χώραν τοῦ πνεύματος εἰ μὲν ὁμαλόν ἐστι καὶ τῶν συνήθων τὸ ἀντιλαμβανόμενον αἴφνης ἀκουσθὲν, οὐ τοσοῦτον γίνεται τὸ βλάβος περὶ τὸ λογιστικόν. Εἰ δὲ λυπηρὸν ἢ χάριεν τὸ ἀντιλαμβανόμενον εὐθέως ἀκουσθὲν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, τεθορυβημένων τῶν αἰσθήσεων ἔκπληξιν ἀπεργάζεται. Ita ille mutans et contrahens pro arbitrio. Nos auctorem ipsum exhibemus, et quam fidelissime ac clarissime conamur reddere.

[P. 450] Pag. 160. ***Postquam diu clausat permanserat aperta est porta Aurea.*** Sic reddidimus quod in Græco legitur, Ἤνοικτο ἡ Χρυσέα πύλη χρονία. Ita clare exprimunt optimi codd. B. et A. Vaticanus autem pro χρονία ponit μόλις. Unde intelleximus velle auctorem significare post longam denique exspectationem patuisse illas diu obseratas fores. More videlicet pomparum solemniorum, quibus, ut Tertullianus de mysteriis scribit initio libri adversus Valentinianos, *cruciantur aditus*; quod referri potest ad moras in vestibulo hærentium. Paulo post idem memorat *suspiria portarum*, juxta lectionem cujusdam codicis non usquequaque fortassis improbabilem, etsi merito viri docti prætulerint *suspiria epoptarum* nam videri potuit velle auctor exprimere suspensam inquietudinem exspectantium ad portas et ad optatam earum patefactionem suspirantium. Admonet autem, opportunet ad quod dicimus, noster imperatorem peculiari studio curasse ut quam maxime augusta sanctaque hæc cæremonia sui solemnis in urbem regiam ingressus evaderet. Quam in rem inter cætera diuturnam istam adhibuit moram portæ Aureæ aperiendæ, ante quam clausam persistentem aliquot dies cum comitatu substitit; et ipso triumphalis introitus non ante meridiem pandi voluit, ut paulo post dicitur. Nec est incredibile tantam a Michaele solemnitatem in suo isto per portam Auream ingressu affectatam, quod eam sibi adhuc lactenti prædictam audisset, narrante ipsi Eulogia sorore. Vide rem descriptam supra, p. 128.

Pag. 163. *Quos allatrari cum apparerent.* Sic expressimus quod Græce ἐκείνους δ' ὀλαντουμένους τῷ πλήθει. Quanquam non dissimulo, ex quo jam hæc sic erant edita, observasse me in conice antiquo ἠλαττομένους pro ὀλακτομένους. Est quidem sine dubio mendosum illud vocabulum, ut ibi scriptum vidi cum o parvo in tertia syllaba, cum ab ἐλαττόω ἠλαττωμένους flecti **644** oportuerit. Cæterum si cui magis hæc placet lectio, referendum pronomen ἐκείνους ad Venetos et Pisanos erit, quos, quia minori numero essent quam ut ab iis timeri seditio posset, haud gravate pateretur imperator intra urbis mœnia degere, cum a Genuensibus multitudine metuendis turbas aliquas timens minime tutum existimaret iis domicilia in urbe tribuere. Quare, ut deinde c. 35 scribitur, ipsos primum Heracleam Thraciæ submoverat, sed postea mutata sententia eos in suburbium Galatam transtulit. Non pœnitet quidem me prioris jam editæ lectionis, quæ sententiam haud inverisimilem exprimit: tamen si quis erit cui plus arrideat altera, is ad eam conformare interpretationem Latinam in hunc modum poterit: *Cæterum Genuensibus satis fidere non poterat intra urbem degentibus, quod multi essent nec cum aliis communiter viverent* (a) *Pisanos et Venetos multo inferiores numero intra mœnium ambitum domos habere haud ægre sinebat.*

Pag. 173. Χειροτονηθεῖσιν. Hanc vocem sic emendavimus, necessaria ut putabamus ratione, cum in archetypis clare legeretur χειροθετηθεῖσιν.

Cap. 8. Quos hoc capite noster Æthiopas appellat, hi erant Saraceni Ægypto per id tempus imperitantes, cum quibus et sancto Ludovico Francorum (P. 451) regi et aliis principibus Christianis Herosolymam et alia Palæstinæ loca occupantibus graves dimicationes fuerunt. Aperit autem hic clare Pachymeres originem famosæ militiæ Mammaluchorum, conflatæ ex mancipiis majori ex parte Scythicis, quæ puerili ætate ex Euxino in Ægyptum deportata ibi educarentur et adolescerent in milites fortissimos, magno Christianorum damno, nec minori culpa Christianorum Constantinopoli dominantium, quibus erat facilimum istud exitiosum Hierosolymitano regno commercium intercipere, nisi avaritia, ambitio, avita æmulatio Latinorum plus apud eos quam religionis rationes valuissent; quare merito Pachymeres capitibus 4 et 5 sequentibus hoc factum improbat.

Pag. 180. *Tres reginæ.* Hoc est tres regiæ virgines: nam ex regibus natas reginas nuncupari usus jam olim invaluit, cujus exempla passim occurrunt.

Ibid. Maio de Belicurto. Indicat forma nominis. Francum hunc fuisse, suadetque idem, quod Peloponneso sive Moreæ, unde hic ortus dicitur, Franci tum imperitabant,

Pag. 181. *Vintimilia.* Nota hæc est appellatio antiquæ ac prænobilis familiæ Genuensis, hodieque, ut opinor, superstitis.

Pag. 183. *In purpura.* Vides hinc non satis fuisse, ut quis Porphyrogenitus diceretur, natum fuisse ex patre jam imperii **645** compote, ut plerique hactenus sunt opinati, purpuræ nomine intelligentes pannum purpureum quo exciperentur partus Augustarum. Requiritur enim præterea nasci intra domum quæ πορφύρα *purpura* vocabatur. Hæc pars erat imperialium ædium Constantinopoli; unde Constantinopolim migrasse prius oportuerat parentes Constantini, ut is Porphyrogenitus nasci posset. Itaque Andronicus, etsi natus esset, ut Pachymeres videtur voluisse, imperii patris anno primo, quod discutiemus l. III, c. 8, non tamen esse vere Porphyrogenitus potuit, quod extra Constantinopolim sit natus, uti nec Theodorum juniorem Lascarim. etsi principio imperii patris Joannis Batatzæ natum, Porphyrogenitum usquam dictum legimus, Nimirum hæc nomenclatio ducebatur ex loco partus, domo cui purpura erat nomen, sita Constantinopoli, in quam partui vicinæ Augustæ immigrare erant solitæ. Anna Comnena, I. VI, p. 166, vocat οἴκημα ἀφωρισμένον πάλαι ταῖς τικτούσαις τῶν βασιλίδων et addit, πορφύραν

(a) *Nec — viverent. Imo et illis utrisque etiam coujunctis numero superiores.*

δὲ τοῦτο οἱ ἀνέκαθεν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν πορφυρογεννήτων ὄνομα εἰς τὴν οἰκουμένην διέδραμεν. Describit eam domum alibi Anna, l. videlicet VII, p. 190, et ei nomen factum ait a colore marmoris ex quo erat structa, quod dicit fuisse Roma portatum ab imperatoribus, quando sedem imperii Byzantium transtulerunt. Hæc verba Constantinum Magnum indignitant. Et memini legere aliquid apud Ælium Lampridium in Alagabalo, quod trahi ad istam translationem adstruendam possit. Verba Lampridii hæc sunt: *Stravit et saxis Lacedæmoniis ac Porphyreticis plateas in palatio quas Antoninianas vocavit, quæ saxa usque ad nostram memoriam menserunt* (scribit hæc auctor sub Constantino, cui hunc ipsum librum dicat), *sed nuper eruta et exacta sunt*. Ita ille. Quidni vero nos suspicemur eruta et Byzantium translata jussu Constantini eo migratis, aut potius credamus Annæ id affirmanti?

Pag. 188. *Quo in genere Laconibus plurimis* Græca hic in codice optimo B, quem, ut sæpe dixi, fundum editionis habuimus, mutila erant. Hunc enim in modum ibi legitur: Ὅπου γε καὶ Λάκωσι πλείστοις ὕστερον ἐκ τοῦ..... ἀφιγμένοις. ubi codex A habet ὕστερον ἐκ τῆς πόλεως ἀφιγμένοις, [P 452] ubi merito quæras ex qua urbe advenisse hi Lacones dicantur. Sane urbis nomine, cum sine addito ponitur apud hos scriptores, Constantinopolim intelligi res ipsa loquitur. Ex urbe autem Constantinopoli quis persuadere sibi possit dici venisse istos, qui potius hic in eam transmigrasse memorent? Itaque recte Vaticanus paraphrastes sic hunc locum effert: Ἐντεῦθεν καὶ Λάκωσι πλείστοις ὕστερον εἰς πόλιν ἀφιγμένοις. Unde fortasse corrigendus sit Allat. codex, reposito εἰς τὴν πόλιν vice ἐκ τῆς πόλεως. Sed hæc non sufficiunt sanando vulneri exemplaris archetypi. Nam in articulus masculinus aut neuter τοῦ indicat, id quod statim deest **646** feminini generis non esse. Ipse igitur se suppleat B codex qui cum p. 180, consentiente sibi Allatiano, scribat ἀπὸ τοῦ Μορέου, suggerit nobis quid post hæc sua verba ἐκ τοῦ..... exscriptor omiserit spatio relicto. Vaticanus loco illo tertium se adstipulatorem addit, nisi quod Μοραίου scribit pro Μορέου. Profecto ex Moreo sive Morea, hoc est Peloponneso, venisse Laconas oportuit, cum ibi sit Laconica. Translati autem inde tunc videntur, quando, ut infra p. 205 noster scribit. Ἄκρα Πελοποννήσου ἀμφὶ Μονεμβασίαν σὺν Σπάρτῃ καὶ Λακεδαίμονι ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένοντο.

Pag. 192 *Dacibyzæ dictam*. Videtur Pachymeres et hic et inferius, p. 198, prætereaque p. 307, Nicetiatarum castrum cum Dacibyza confundere, quæ tamen Acropolita distinguit, sic scribens c. 37 *Hist.*, p. 32: Καὶ παραμείψας τὸν χάρακα ἐπόρθησε τὴν Δακιβύζαν πρὸ καιροῦ καὶ κατέσχε ταύτην, προσέτι καὶ τοῦ Νικητιάτου φρούριον. Forte utrique arci commune Νικητιάτου nomen fuerit, alteri autem earum proprium Δακιβύζης, unde Νικητιάτων, plurali numero, noster posuerit.

Pag. 214. Προσπίπτειν τῷ τῆς Ῥώμης πάπᾳ. Verba sunt imperatoris, quibus offensus duritie Arsenii patriarchæ, sibi confitenti crimen et offerenti se paratum ad satifactionem et pœnam canonicam, pœnitentiam et spem reconciliationis contra canones negantis, ait tempus esse recurrendi ad Romanum pontificem, ad quem videlicet agnoscebat antiquum jus esse provocandi ab iniquis judiciis summorum etiam patriarcharum. Et modus loquendi significat viguisse adhuc illam, etiam in Græcia schismate a Latinis divulsa, opinionem atque sententiam, quippe fundatissimam in sacro dogmate et in omni memoria ecclesiasticæ antiquitatis.

Pag. 216. Ἐκείνη δ' ἐκ νοθείας. Res hic narratur tam incredibilis ut mendum codicis primum legens suspicarer, nec inducere possem in animum uxorem despotæ Joannis, fratriam imperatoris, matronam ejus loci, non solum ex adulterio peperisse, sed palam viro tolerante educasse filiam spuriam, quæ postea, Joannæ scilicet ipso despota et fratre ipsius Augusto conciliantibus, Iberiæ principi collocata sit. Tantumne tam impune mulieribus ibi licuit? Verum conferens alios codices rem ubique constanter in eumdem modum expressam reperi. Disertius etiam in Vaticano qui ubi de Joannis despotæ castimonia dixisset: Ἐπήνθει δὲ καὶ τὸ σῶφρον ἐκείνῳ, ὡς οὐδέποτε ἀκουσθῆναι αὐτὸν ἑτέρᾳ γυναικὶ χρήσασθαι ἢ τῇ ἰδίᾳ καὶ μίνῃ, subjungit: Ἀλλ' ἐκείνη οὐκ ἦν ὡς ἐκεῖνος (vides unde ducta sint illa interpretationis verba, *multum illi dissimilis*), ἀλλὰ καὶ θυγάτριον ἀπεγέννησε νόθον ἐκείνου στρατείαις προσέχοντος. [P. 453] *At illa non erat sicut ille, sed et filiolam genuit nothum illo bellis gerendis attendente*. Cæterum quod attinet ad hujus ex adulterio natæ puellæ nuptias **647** ab imperatore conciliatas cum Mepe Iberiæ principe, agnocere in hoc licet artem politicam adhiberi solitam a Constantinopolitanis imperatoribus, deliniendi barbaros, quibus expugnandis se impares sentiebant, nuptialibus pactis. Audiamus ea de re Cantacuzenum, l. I, c. 39, ubi agit de Mœsis affinitate conciliatis Andronico juniori: Μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἐξημέρου καὶ φιλίως διετίθει πρὸς Ῥωμαίους τὸ ἐκ τῶν βασιλικῶν οἴκων γυναῖκας ἄγεσθαι ἑαυτοῖς. Περιμάχητον γὰρ αὐτοῖς τὸ τοιοῦτο. Et paulo post: Ὃ δὴ καὶ οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς εἰδότες παρθένους τὴν ὄψιν διαπρεπεῖς, οὐκ εὖ γεγονυίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀσήμων γενῶν, ἐν τοῖς βασιλείοις ἐκτρέφοντες, ὡς θυγατέρας ἑαυτῶν, ὁπότε δέοι, τοῖς Σκυθῶν σατράπαις κατηγγύων. *Maxime vero ipsos deliniebat et conciliabat Romanis, quod ex imperatoria familia uxores nanciscerentur. Hoc enim ipsis in primis expetibile videtur et contentione quantavis emi dignum.* Post aliqua: *Id quod Romanorum imperatores cum intelligerent, virgines forma præstantes, non modo legitime ex nobilibus natas, sed et ex parentibus plebeii generis genitas, in palatio alebant, quas, ubi res posceret, filiarum appellatione*

honestatas Scythorum satrapis desponderent. Hæc ibi. Cujus moris exempla in hac nostra historia plura exstant. Sic enim supra p. 174 ad Chalau principem Tocharorum; Michael Palæologus imperator filiam suam notham Mariam mittit conjugem, quæ Chalau mortuo ejus filio et successori Apagæ nupsit. Et mox p. 180, Nogæ Tocharorum Occiduorum regulo alia ejusdem imperatoris filia notha Euphrosyne vocata collocatur. Sic denique hic dynastæ Iberorum puella adulterio uxoris despotæ Joannis nata conjungitur. Ut alia præteream multa similia.

Pag. 223. Cometa, cujus hic meminit Pachymeres, toto terrarum orbe spectatissimus et scriptorum illius ævi monumentis celebratissimus fuit. De illo enim agunt Theodor. in Vita Urbani IV; Supplementum Parisiense Rigordi c. 175; Villanius, l. vi, c. 7; S. Antonin. tit. 19 in fin.; Bernadus Guido in *Chronic.; Magnum Chronicon Belgicum*, in Urbano IV; Palmerius in *Chronic.*, etc. Relatorum ab his summam sic colligit Henricus Spondanus in *Contin. Annalium*, anno 1264 (nam eo annos hic cometa est visus), n. 8: *Cometes visus est, qui ab Oriente surgens usque ad medium hemisphæri versus Occidentem comam protrahebat, et Julio, Augusto ac Septembri mense fere a solstitio æstivali usque ad æquinoctium autumale) insigni magnitudine fulgens, ac speciem ingentem edens, omnes mortales in sui admirationem adduxit, in Græcia et Syria præsertim, ubi etiam cum horrore mortalium visus dicitur.* Hactenus Spondanus ex priscis auctoribus, quibus contrarium noster Pachymeres affirmat, dum hic scribit *ex occidente in ortum effulsisse a vere usque ad autumnum.* Græca sic habent: Ἀστὴρ κομήτης ἐκ δύσεως **648** κατὰ τὸ ἑωθινὸν ἐξέλαμπεν ἐξ ἦρος εἰς φθινόπωρον.. In duobus a relinquorum quos nominavimus indicio recedit. Prius est, quod ab Occidente versus Orientem motum cometem dicat, alterum a vere usque ad autumnum, cum illi contra testentur ab Oriente in Occasum processisse, et circa solstitium æstivum cœpisse apparere. In hac controversia ut facile astipulemur pluribus contra unum, facit quod etiam aliunde comperimus Pachymerem παχυμερέστερον in hujus cometæ observatione versatum. Id enim testificatur quidam eruditus, ut appareret, ejus lector, qui codicem hunc ipsum, quem fundum editionis habuimus, oculis subjectum habens tenere se non potui quin e regione hujus loci ad marginem adscriberet rubrica hæc, ipsa verba: Ὁ δὲ τοῦτο παριστορεῖ. Ὁ γὰρ κομήτης ὡς ἡμεῖς αὐτωπτεύσαμεν, ἐξ ἀνατολῆς τὴν κίνησιν ἐποιεῖτο, περί που τὰς Ὑάδας φαινόμενος. Ἦν δὲ καπνώδης, δίχα διαιρούμενος· οὐδὲ τοῦτο παριστορεῖ. Ἴσως δὲ βορειότερον· ὁ γὰρ βοῦς τῶν βορείων ἄστρων, ὅπου καὶ αἱ Ὑάδες Hæc sine Latine sonant: *Aliter hoc ac revera se habuit refert historicus. Nam cometa quo de agitur, prout nos propriis oculis* [P. 454] *observavimus, ab Oriente movebatur* A *circa Hyadas apparens. Erat autem fumosus, divisus bifartam. In illo quidem haud aberrare a vero dixerim, quod in boreali parte indicat apparuisse: Taurus enim, in quo sunt Hyades, boreale signum est.* Hactenus censura marginalis; quæ quod ait indicasse Pachymerem in boreali parte cometen apparuissse, e titulo capitis sumptum est, ubi in Græco legitur περὶ τοῦ φανέντος κομήτου ἐ βοῤῥᾶ quibus congrue c. 25 initio scribit noster, Macedonibus et Thracibus ad Septentrionem Constantinopoli obversis visum esse cometen infausta minari. quas minas postea sultan Azatinus, qui provinciarum illarum vestationi causam dedit, in rem denuxerit; quæ significant in septentrionali cœli parte cometem visum. Porro hac nota obi- B tex colligo codicem hunc quem Barberimum a-postetiori possessore dicimus, e Græcia delatum in bibliothecam Urbani VIII τοῦ μακαρίτου, videri ex primis fuisse qui per urbem Constantinopolim vulgati sunt ab ipso auctore suam historiam edente, viventibus adhuc multis qui rerum hac historia narratarum αὐτόπται fuerant; quorum unus lapsum historici in relatione hujus phænomeni ex suo aculato testimonio redarguere potuerit. Qui idem quod verbum in titulo capitis positum nomine auctoris ipsius citat, ut vidimus, argumentum nobis suggerit opinandi titulos capitum ab ipso Pachymere inditos et conscriptos, ut in Barb. codice et inde in hac editione nostra Græce comparent, fuisse, contra quam suspicari forte aliquis posset C ex eo quod in Allatiano codice alioqui optimo et perantiquo non legantur. Suadet hæc mentio nobilis cometæ, et tempus quo hæc scribebam mense Aprili anni 1665, similibus phænomenis suspensum, ut hic aliquid de cometis dicam ab his quinque **649** retro mensibus magna passim hominum admiratione et exsoectatione spectatis. Prior mense Novembris superioris anni 1664 cœpisse apparere dicitur; sed a paucis tunc notatus, mense Decembri celebritatem est adeptus, tota tunc Europa, prout e scriptis undecunque vulgatis intelligitur, observatissimus. Vidimus et nos illum Romæ sæpe otioseque cum his ter ulnarum coma, orbe stellas primæ magnitudinis ad oculi judicium æquante, fulgore subpallido micantem, cursu errantem desultorio, mutatis in dies locis. Scripsere de D illo plurimi hujus ævi præstantes astronomi, qui mea nomenclatiane non indigent, fama sua clari. Duos tamen memorabo instinctu grati animi, quod ii suos mihi ejus argumenti commentarios donarunt, D. Joannem Dominicum Cassinum et R. P. Jacobum Grandamy soc. nostræ, quorum illo Romæ, hic parisiis suas de isto cometa lucubrationes ediderunt. Addam universam ejus observationis historiam pauci comprehensam a nostris mathematicis Ingolstadiensibus, qui ad me miserunt: *Anno 1654 cometa exeunte Novembri, ut aliunde nuntiatur, jam exortus. Ingolstadii 18 Decembris 6 mat. primo nobis visus est, infra tropicum Capri-*

corni sub rostro Corvi, barba directe a sole versus A *occasum hiemalem protensa et late qua terminabatur diffusa. 19 nubes. 20 Dec. intra Craterem et Corvum. 21, 22, 23, 24 nubes. 25 Dee 4 mat. infra ventrem Hydri, qua ei Crater insistit, sub eod. trop. comparuit. Caput hae die apparenti diametro fere par Veneri, barbam albicanti luce splendidam ad* 30 *gradus evibare visum,* 26, 27, 29 *nubes.* 30 *Dec.* 9 *vesp. in Lepore velut criintus apparuit : nam ob lunæ viciniam cauda videri non potuit. Porro eumdem hunc cum priore cometa esse, confirmant observationes Trident. quæ* 38 *Dec. eum propre Canem majorem, celeriori quam initio motu progressum ex matutino vespertinum, ex barbato caudatum evasisse testantur.* 31 *Decemb. inter Lepprem et Eridanum, jam multum supra Tropicum evectus* B *conspiciebatur. Anno* 1665 1 *Januarii,* 12 *noctis, ad australem, et eadem die* 9 *vespertina ad borealem Eridani ripam constiti.* 2 *Januarii prope os Ceti.* 3 *Jan. Ceti mandibulam attigit, syrma Orienti obversum trahens.* 4 *Jan æquatorem superavit.* 5 *Jan.* 6 *vesp. in caudæ medio prope nucleum cometæ lueida Ceti, Menkar dicta, elare resplenduit. Qoud etiam Leodii, Olumucii, Viennæ, Mantuæ, Pragæ, Lucernæ, Tridenti sub idem tempus observatum est, Unde gollici potest cometam hunc carere parallaxi sensibili adeogue luna inferiorem non esse.* [P. 455) *Quantum vero supra lunam elevatus sit, ob parallaxium incevtitudincm evidenter demonstrari nequit.* 6, 7, 8, 9, 10 *Januarii per caput Ceti tarde progressus,* 11 *prope anteriores Arieeis pedes comparuit,* C *cauda breviore versus oculum Tauri exporrecta.* 12 *Jan in genu Arietis.* 13 *et deinceps usque ad* 4 *Februarii tentius in dies inter pectus Arietis et Linum* **650** *Piscium progressus, corpore multum imminuto ac syrmate breviori effulsit.* 4 *Februarii postremo caudatum licuit instrumentis observare. Visus tamen porro nobis est intar stellæ nebulosæ* 5, 7, 10 *et* 11 *Februarii inter cornua Arietis et Linum Piscuim. Deinceps vero etiam ab acutissime videntibae deprehendi amplius non potuit. Hlnc constat cometam hunc maximam zonæ torridæ partem perlustrasse, adeoque majori Africæ et magnæ Asiæ ac Armeniæ parti, nunquam, tamen Europæ verticalem incessisse.* Hactenus astronomi nostri Ingolstadienses de priori cometa. Posterior circa Kal. Aprilis ostentandi sui fecit initium contrario priori exortu et motu, D cauda longiori densiorique, de quo videnda quæ cum alii alibi viri doctissimi, tum iidem prius memorati Cassinus Romæ, Grandamy noster Parisiis in lucem ediderunt. Desiit apparere a sole absorptus circiter diem 19 Aprilis, quo die eum S. D. N. Alexander VII hic Romæ in Basilica S. Petri solemnissima cæremonia B. Franciscum de Sales episcopum Genevensem rite sanctorum albo ascripsisset, visa mihi est hæc συγκυρία novi indigeti superum choris inserti et evanescentis cometæ argumentum non illepidum epigrammatis, et remisme libenter e tristitia morosæ occupationis in non intempestivum lusum, his exemplto versiculis pangendis :

Cum superum, Francisce, tibi tribuuntur honores,
Abscondit letricum sponte cometa *jubar.*
Erigor augurio ; nec jam portenta minasque
Tot crinitarum duco timenda facum.
Averruncus adest noxarum, et sancta sacerdos
Qui novus ingreditur monstra luenda piat.
Svme animos, cæli spactris exterrita tellus :
Stat tibi certa salus, *dum tenet astra* Sales.

P. 229 *Fatum iriste.* Græce μοῖρά τις δυστυχής. Fati mentio, si cui hoc loco et aliis hujus operis similibus videatur ullam affinitatem habere cum pravo et hæretico dogmate libertatem humanam sui compotem negante, rejiciendum esset cum cæteris erroribus hujus scriptoris. Vide quæ monuimus ad p. 104 et p. 159.

P. 251. Oratio imperatoris hoc capite relata obscurissima in Græco est. Vaticamus paraphrastes pro ea quod voluit supposuit. Ego conjectura mentem auctoris, ut spero, assecutus partim versione, partim, ubi aliter non potui, paraphrasi eam exposui quam potui clarissime.

P. 257. *Noctu post finem hymnodiæ.* Nam, ut in Glossario verbo ἀκάθιστος innuimus, tota nox patriarchæ, clero, imperatori et populo stantibus illo festo pervigilabatur, continua decantatione psalmorum et hymnorum, quæ ut tandem sub diluculum desiit, hunc loco et tempore captato accusator Arsenii libellum delationis obtulit Augusto.

651 P. 259. Vox ἐκκλείοιντο emendata a me est ex conjectura, cum cod. B haberet ἐγκλείοντο, A vero ἐκκλίνοιντο, Vaticamus porro libertate solita pro eo verbo poneret ἀποστήσονται. Sententia vero loci manifeste postulat ἐκκλείοιντο.

P. 261. *Imperatori tribui principem locum in cognitione rerum ecclesiasticarum.* Jam monui in Glossario verbo ἐπιστημονάρχης cognitionem istam meri fere testimonii, non jurisdictionis aut decisivæ potestatis esse. Sic enim Constantinus Magnus Nicænæ, Marcianus Chalcedomensi, alii aliis imperatores synodis intervenerunt, missis etiam, cum interesse ipsi non poterant, delegatis a se ; quod in recentioribus quoque conciliis, puta Tridentino, servatum scimus, ut in eo legatis imperatoris, regum ac cæterorum principum sæcularium, locus tribueretur non cum jure ferendi ad dicisionem dogmatum suffragii, sed ut testes essent actorum primique cognoscerent vulganda postmodum in populos, interimque auctoritate ac potestate principali libertatem, securitatem, otium decernentibus Patribus facerent. Sic in collatione Carthaginensi, ubi causa Donatistarum tractabatur, *cum episcopis ingressus est* (verba sunt epitomæ Baroinanæ Spondani ann. 411 n. 4) *etiam Marcellinus in locum ad collationem paratum, qui quidem non solum tribunus militaris erat, sed et notarius, hoc est a secretis imperatoris, ut constat ex titulo epistolæ catholicorum ad ipsum ante collationem scriptæ. Nec tamen in illa*

collatione judicis simpliciter sed cognitoris nomen A *præ se tulit. Ita enim nominare consuevit antiquitas judices sæculares, quorum arbitrio cuncta disponerentur, sed ita ut integrum indicium episcopis relinquerent, nec aliquid ipsi sibi usurparent nisi quod ad pacem ac quietum congressum pertineret, utque in omnibus pacta conventa conservarentur, in quibus rite ordinandis eidem interloquendi facultas esset; atque demum cujus alterutrius partis potiora jura essent, ex æquo pronuntiare deberent. Ut de his omnibus constat cum ex ipsis actis præsentis collationis, tum ex aliis diversarum synodorum, ac præsertim æcumenicarum gestis.* Ita Baronius apud suum epitomatorem. Ex quibus cuivis esse planum poterit qualenus se extendat hæc ἐπιστημοναρχία, princeps cognitio rerum ecclesiasticarum laicis princi- B pibus concessa per canones et antiquum usum, de qua hic mentio.

P. 272. *Cui se ipsum manu propria Athanasium inscripserat.* Athanasius nomen erat quod Andronicus iste Sardensis episcopus assumpserat, cum abdicato episcopatu monasticum habitum induerat, prout superius narratum est c. 18 l. II Porro is speraverat fieri posse ut, suæ istius monasticæ professionis abolita memoria, in cœtum, ut prius, episcopum admitteretur: nec enim erat facile rem sub paucis actam testibus probare. Verum prolata epistola quam ipsius esse nota manus proderet, cujus **652** in titulo more antiquo suum præscribens nomen Athanasium se ipse pro Andronico vocaverat, argumentum id irrefragabile visum C monachatus Andronici, cui nec ipse qui ei favebat patriarcha resistere ausus, conatum remisit juvandi ejus, qui sua se ipsa scriptura convinceret.

P. 281. *Sinistra de Germano iudicia.* Hoc loco Pachymeres inter enumerandas odii popularis in Germanum causas unam ex præcipuis omittit, quod paci Ecclesiarum studeret, unde postmodum ab imperatore Romam legatus negotium concordiæ ibi confecit, prout Noster narrat p. 384. Quare ad hoc totum conciliationis Ecclesiæ Græcæ cum Latina negotium vel plurimum ipse contulit. [P. 457] Nam et in concilio Lugdunensi comparuit, ut in ejus sacræ œcumenicæ synodi Actis notatur sess Porro antequam ad hæc adhiberetur, observerat videlicet imperator propensionem ejus ad Latinos, ob- D servaverant et alii, qui addicti schismati ob id ipsum cum pessime oderant et eidem postea imputarunt quidquid in hoc genere contra eorum votum contigit. Anonymus ineditus, cujus exemplum exstat apud ill. Allatium in opere *De translationibus episcoporum*, spiritu schismatico æstuans, hæc scribit: Ὁ Ἀδριανουπόλεως Γερμανός, ὁ ἐπικληθεὶς Μαλχουτζᾶς, ὃς καὶ λατινόφρων γέγονε καὶ κατὰ τῶν εὐσεβῶν διωγμὸν ἐκίνησε μέγαν. *Adrianopoleos Germanus, cognomento Malchutzas, qui et cum Latinis sensit et contra pios* (immo impios schismaticos) *persecutionem movit magnam.*

P. 282 *Germani alterius.* Fuit hic retro quintus in serie patriarcharum Græcorum. Eam Germanus Adrianopolitanus successit Arsenio, Arsenius Manueli, Manuel Methodio, Methodius Germano Nauplio. Hunc potius ut hic innui putem quam alium longe antiquiorem, sanctum Germanum scriptis editis motum, qui anno Christi 714 Kal. Augusti Joanni Constantinopolitano patriarchæ successit, suadet adjunctum μακαρίτης, quod de mortuis non vetustissimæ memoriæ a Græcis usurpatur.

P. 296. Μὴ ἅψῃ, μὴ θίγῃς. Verba sunt ex S. Paulo ad Coloss. c. II, v. 21, quæ Græci usurpabant in occasionibus aversandæ communionis eorum quos heterodoxos aut schismaticos putabant. Sæpius usurpantur in hac historia; de quo semel admonuisse satis visum est.

P. 304. Illa Græca verba ὅσα καὶ ἀσφαλῶς ἀποφήνασθαι, *quæ secure ostenderentur*, utcunque Latina reddens expressi: erant enim in utroque optimo codice, licet ea Vaticanus, ut pleraque non intellecta sibi, transiit. Cæterum fateor me haud satis percipere quid velint. Nisi forte significent Germanum liberaliter largiri solitum egentibus ex iis quæ in manus et potestatem ejus veniebant, nisi talia essent quæ pecularibus ex causis donasse invidiosum esset. Puta si cum ipse episcopus aut patriarcha fuit, ex oblationibus ad se delatis ea daret consumenda **653** pauperibus, quæ qui offerrent appendi tholis sacris aut in thesauro ecclesiastico servari voluissent, moleste laturi si ea teri manibus et consumi usu egentium viderent.

P. 311. Μαρυανδηνοῦ θρηνητῆρος. Alludunt hæc adagium vetus, cujus mentio fit versu 686 Stromatei proverbiorum antiquorum apud Andream Schottum nostrum in collectione Græcorum Parœmiastarum. Versus illic sic sonat:

Μαρυανδηνῶν μέμνησο θρηνητηρίων.

Origo forte adagii fuit quod apud illam Maryandenorum gentem funera ambitiosius celebrarentur, mœstissimo cantu, tibiis et id genus organis adhibilis. Unde in proverbium abierint Μαρυανδηνὸς θρηνητήρ et Μαρυανδηνὰ θρηνητήρια.

P. 313. *Athanasio Audita.* Dixerat paulo ante hunc fuisse Alexandrinum patriarcham. Hic videtur successione Nicolao, cujus mentio est libri hujus c. 9. Ex hujus capitis verbis habemus Pachymeri σύγχρονον et familiarem fuisse quemdam Athanasium patriarcham Alexandrinum, qui sine dubio is fuerit cujus hortatu se Pachymeres ipse profitetur, in titulo paraphrasis suæ ad epistolas Dionysii Areopagitæ. [P. 458], opus illud agressum. Hoc ideo monui, quia video nostrum Antonium Possevinum putasse ibi nominari magnum Athanasium; de quo si ageretur, recte juberet Possevinus deleri illam inscriptionem ut mendacem.

P. 314. Si hoc capite et alibi hoc libro noster historicus parum reverenter loquitur de monachis Græcis, offendere catholicum lectorem non debet, cum ii plerique schismatici fuerint et Romanæ Ec-

clesiæ Latinoque nomini infensissimi, quos potius a Græco et schismatico scriptore ut turbulentos et contumaces traduci, pro testimonio causæ orthodoxæ favente accipiendum est.

P. 316. *Georgio Acropolitæ*. Habemus hujus eruditissimi viri historiam et chronicon; scimus ex aliis multa de ejus vita et rebus gestis, nec tamen uspiam invenimus idoneum fundamentum illum insimulandis laxioris conscientiæ. Quare suspicor ex odio in eum schismaticorum hanc calumniam natam. Cum enim ille homo pereruditus et recti ac liberi judicii ex lectione Patrum veterum, uti et Veccus, agnovisset causam Latinorum, quos sine causa sui Græci aversarentur, justiorem esse, uti et fidem circa dogma de sancti Spiritus ex Patre Filioque processione orthodoxum, totus ex animo incubuit in negotium conficiendæ pacis Ecclesiarum, fidelem in eo ac non parum utilem operam imperatori navans. Qui et in solemni legatione ad Gregorium X papam eum inter sæculares principem misit, ut Pachymeres docet, p. 384, et eumdem cum ex patriarcha Germano comparere vice sui in Lugdunensi concilio voluit, ut ex Actis ejus concilii sess. 4 constat. Hinc videlicet exosus hic schismaticis non modo contumelias ab iis, sed vexationes etiam gravissimas est passus, post Michaelis **654** Palæologi mortem prævalentibus apud Andronicum infensis paci. Qui postquam eam ab illo abrogandam abrumpendamque curarunt, etiam ei suaserunt ut Acropolitam, unum ex columinibus catholicæ partis, in carcerem conderet. Istam ille injuriam quam forti animo, quam invicta constantia tulerit, docet epistola Demetrii Raulis Cabacis ad filium Manuelem Græce, sed stylo semibarbaro scripta, ex qua nuper edita ab ill. Allatio, (in doctissimo opere *Exercitationum in Creyghtonum*, p. 616 et seq.) auctoris verbis, ut ab eodem viro magno Latine redduntur, referam plane heroicum hujus viri factum, quo abunde purgabitur calumnia hic et impacta laxitoris conscientiæ. Sic igitur ait: *Post multos elapsos annos, cum adhuc senior* (Georgius Acropolita hic noster) *in exilio et carcere perduraret causa legationis propter unionem cum catholica Ecclesia, alloquitur imperator D. Andronicus filium illius cæterosque senatus principes, ante eum in consilio assidentes. « Principes, videturne vobis bonum ut magnum logothetam huc adductum pertentemus, an nobiscum conveniat? post tot carceris et exsilii annos forte nobis obtemperabit, et conjunctis sententiis nobiscum concinet in hoc Ecclesiarum discidio. et vitabit rerum asperitatem et quod ter tanto melius est, libertate perfruetur, et addecentiori cura illius valetudini indulgebitur. » Omnes uno ore responderunt, « Bonum est, domine, et exsecutioni mandetur. Imo jussa tua nulli noxia sunt. » Sic itaque cum respondissent, imperator mandavit ut adduceretur*; *eoque præsente, ut mitius negotium disponeretur, sic exorsus est orationem imperator: « Agnoscisne principem illum, quisnam ille sit? » Et digito monstravit filium ejus. Respondit ille imperatori, « Non agnosco. Si quid vero argumentari et conjectura persequi datur ex loco in quo considet, princeps est tui sancti imperii honoribus decoratus. At quinam ille sit nondum capio. » Respondit imperator, « Filius tuus est, dominus Theodorus magnus legota. » Abjecta omni cunctatione filius assurgens nudato capite patrem aggreditur, et salutem ultro citroque pater et filius sibi dederunt. Tum rursus imperator orationem ad eum direxit: « Magne logotheta. res ita ceciderunt coegerunt que ut tibi hæc tristia in magnum malum evaderent. Quare* [P. 459] *modo visum est mihi et hisce rerum gubernatoribus, ut te huc adductum alloqueremur de ea re quæ nobis bona atque honesta videtur, si tamen tua voluntas non abnuit nos audire, ut una mente atque sententia nobiscum convenias circa Ecclesiæ dissidia. Hoc enim mihi et filio tuo magno logothetæ bonum reputatur et decens, ut nobis obtemperes omnia et vulnera ac tristia, quæ necessitate temporis in te illa suat, sanabimns. » Hic porro ad imperatorem ita effatur: « Sancte domine, quæcunque adme enuntiasti percepi. Verum nunc respondeo et refero quod mihi in animo fixum est. Justius est et æquius ut sancta* **655** *regia tua majestas mei domini imperatoris patris tui sententiam subsequatur, et filius meus dominus Theodorus meam, quam nos vestram. » Et nihil ultra retulit. Sed nec qui imperatoris nutus secundabant principes, nec ipse imperator verbum expressit, justitia, ratione, generositate et magnificentia in ruborem suffusi, omnia sequidem, dummodo justum ac decens salvum esset, nihil reputabat.* Hæc ibi: quæ videat et judicet æquus lector an sint hominis κατημεληημένως τῶν εἰς συνείδησις ἔχοντος, *minimum pensi habentis in rebus gerendis quid fas et officium moneret* quod falso videlicet ei Noster imponit hoc loco. Sed ne cuipiam videamur suspiciosus ageris cum Pachymere, qui quod alias fuerat notare patuerit, cum mutabiles sint mores hominum, dicamus sane, si negligentior rationum officii vixit unquam Georgius Acropolita, tum necesse est id fuisse quando addictus adhuc schismati adhærebat erroribus Græcorum : postea quidem quam Ecclesiæ Latinæ reconciliatus est, tantum profecisse illum apparet ut culmen ipsum apostolicæ perfectionis attigisse videatur.

P. 317. *Eudocia magno apud urbem domino elocata est* Quis iste magnus dominus in urbe? Inferius, p. 328, scribitur de Joanne duce, cum obsessum in urbe cui nomen Patræ, cum noctu aufugisset venisse Thebas, et ibi reperisse magnum dominum, τὸν μέγαν κύριον. Sic vocatum apparet Thebarum principem Latini generis. Dici ergo potest Eudociam tertiam filiam Lascaris Augusti magno domino principi Thebarum, hujus forte quem Joannes dux ibi reperit patri aut patruo, fuisse collocatam, matrimoniumque id celebratum in urbe Constantinopoli, ubi tum is princeps fuerit in camitatu imperatoris Latini rerum illic potientis, ita ut τὸ κατὰ τὴν πόλιν ad locum nuptia-

rum sit referendum, non ad magni domini potestatem, quasi is eam in urbe Constantinopoli exerceret ei dominando, sed quod ibi degens titulo sui peculiaris dominii alibi siti, nempe Thebis, insigniretur. Pari exemplo ipse hic imperator Michael unam e filiabus Theodori Augusti Maio Belicurtio principi Peloponnesio conjunxit, alteram comiti Vintimiliæ Genuensi, ut vidimus l. III, c. 6. Istis porro principatibus per Orientem ex ruinis imperii Romani subnascentibus suæ quædam propriæ appellationes erant, quas ab imperatoribus se accepisse gloriabantur. In quo affectabant antiquissimos quosque allegare privilegiorum et honorum istiusmodi largitores, more hominum sua semper facere augustiora satagentium. Itaque ad Constantinum usque Magnum quidam retro nitentes in etsi jactatione pertingebant, auctorem illum suis majoribus talium fuisse nominum ferentes; quod etsi ridiculum dictu, cum Constantini Magni ævo nec longe postea istæ adhuc minutæ dynastiæ constitutæ fuissent, haud tamen aspernatus est Gregoras, apud quem hæc legimus l. VII, p. 109: **656** Ὁ δὲ Ῥωσσικὸς τήν τε στάσιν καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης παρὰ τοῦ μεγάλου κεκλήρωται Κωνσταντίνου. Ὁ δὲ Πελοποννησιακὸς τὸ τοῦ Πρίγκιπος, ὁ δὲ τῆς Ἀττικῆς τε καὶ Ἀθηνῶν ἀρχηγὸς τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς, ὁ δὲ τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου, ὁ δὲ τῆς μεγάλης νήσου Σικελίας τὸ τοῦ ῥηγὸς, καὶ ἄλλοι ἄλλα. *Rossicus statum et dignitatem præfecti mensæ a magno sortitus est Constantino, Peloponnesiacus vero principis titulum, Atticæ autem et Athenarum dynasta nomen magni ducis* (P. 460). *At qui Bœotiæ et Thebis præest, magni primicerii titulum obtinuit, uti et regis, qui magnam insulam Siciliæ habet in potestate, et alii alia.* Ita ibi Gregoras, qui paulo post addit de Thebano dynasta quæ singulariter ad rem nostram faciunt: Τὸν γάρ τοι τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν ἀρχηγὸν, ἀντὶ μεγάλου πριμικηρίου, μέγαν κύριον ὀνομάζουσι νῦν, εἰς τοῦτο παρενεχθέντες ἐκ τοῦ παρενεχθῆναι τὴν πρώτην συλλαβήν. Videtur velle usu et vulgi corruptione tunc invaluisse ut dux Thebarum, qui olim magnus primicerius esset dictus πριμικήριος, sensim compendio κήριον *cerium* pro primicerio vocitatum, ac denique in voce κήριος secundam litteram mutatam, ut κύριος pro κήριος diceretur, et adjuncta quam semper habuit appellatione magni. μέγας κύριος, *magnus dominus*.

P. 324. Videri potest hæc scribens Pachymeres in animo habuisse illos versus Euripidis:

Φιλεῖ τι πόλεμος οὐ πάντ' εὐτυχεῖν,
Ἐσθλῶν δὲ χαίρει πτώμασιν νεανίων,
Κακοὺς δὲ μισεῖ. Τῇ πόλει μὲν οὖν νόσος
Τόδ' ἔστι, τοῖσι δὲ κατθανοῦσιν εὐκλεές.

P. 334. Ἄλλως ἔγνω παρακαλεῖν καὶ θερμῶς ἱκετεύειν. Fateor hic clare non dici Deum invocatum a despota, quod tamen in interpretatione posui. Conjecturam tamen non vana est id quoque verbis illis παρακαλεῖν et ἱκετεύειν significare voluisse μυστηριώδη hunc quemdam et lucifugam scriptorem, sensa sua in suæ mentis penetralibus introspici potius quam signis expressa intelligibilibus exstare in suis paginis gaudentem, præsertim cum alias Joannem despotam impense a religione commendaverit, et mutatio quæ contigit, divini auxilii non frustra implorati fidem fecerit.

P. 340. Εὖ γὰρ Ἡρακλείτῳ εἰρῆσθαι. Ad intelligendam hanc Heracliti sententiam, quam Noster suos indulgens σκοτεινῷ genio, Heraclitea prorsus obscuritate hic involvit, fateri debeo lucem mihi opportune prælatam a paraphraste Vaticano, qui hunc locum sic exprimit: Καθὼς γὰρ Ἡράκλειτος ἔλεγε. τὰ πράγματα ἐν ῥοῇ καὶ ἀποῤῥοῇ. Ὥσπερ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τοῦ παῤῥέοντος ῥεύματος δὶς βάψαι τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς ὕδατος, οὐδὲ στάσιν εὑρεῖν ἔνεστι τῶν πραγμάτων δίκην ἀειῤῥόου ῥεύματος παρατρεχόντων. Hæc ille; quorum auxilio confido me **657** verum auctoris sensum interpretando expressisse. Mitto quærere unde istas Diogeni Laertio (quod quidem repererim) ignotas Heracliti et Cratyli gnomas hauserit Pachymeres; qui utique vidisse multa potuit monumenta Græcorum, quæ nos latent: et fuisse diligentem antiquitatis investigatorum satis apparet.

P. 342. *Monasterio Deo, qui est, sacro* (*nam hæc erat peculiaris domus ejus nuncupatio*). Græce: Τῇ μονῇ τοῦ ὄντος Θεοῦ (τῷ γὰρ ὄντι κυρίως προσανέκειτο). His, ni fallor, significatur, istud in quo Blemmidas debebat, monasterium peculiariter nuncupatum fuisse Θεῷ τῷ ὄντι. Alluditur ad illud Exodi, III, 14, juxta LXX, Dei ad Moysen Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. (P. 461) Unde est et Apoc. I, 4: Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ Ὁ ὢν, etc. Proprius nimirum character naturæ Dei, quatenus comparatur cum creatis, est semper et necessario exsistere. Huic ergo principi quasi Dei attributo singulariter dicatum voluerat Blemmidas suum monasterium.

(P. 483). P. 342. Εἰς περιποίησίν τε. Agit de centum libris auri (nam Vaticanus diserte habet ἑκατὸν λίτρας χρυσίου) quas Blemmidas testamento legabat monasterio in quo degebat, εἰς περιποίησιν· quæ tamen summa post ejus mortem, nulla ratione testamenti habita, προσανενέθη τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ εἰς περιποίησιν, ut paulo inferius dicitur hoc eodem capite. Qua notione usurparet Pachymeres in his duobus locis vocem περιποίησις, quærenti mihi occurrit Hesychius qui σμὸν πλεονασμὸν eam interpretatur. Nam in ejus lexico sic legimus hodie: Περιποίησις, πλεονασμὸς, κτῆσις. Forte alias legebatur πλεονασμὸς κτήσεως, abundantia possessionis, novum bonum accedens ad prius parta, et augmentum superveniens possessioni antiquæ, velut adventitium peculium veteri patrimonio superadditum. Id erudite vulgatus interpres Ephes. I, 14 expressit vocabulo *acquisitionis*. Quod ibi κυρίως, *in stricta proprietate*, sumendum, ut sonet quidpiam superadjunctum antea quæsitis. Quare frustra argutatur novator interpres

et qui eum laudat Henricus Stephanus in Thesauro Græcæ linguæ, dum instincti uterque libidine calumniandi veterem usu Ecclesiæ probatam Novi testamenti versionem, contendunt περιποίησιν illo Apostoli loco sonare *assertionem* sive *vindicationem*, quod quam sit ineptum patebit ex consideratione verborum sancti Pauli. Sunt autem hæc: Ὅς ἐστιν ἀῤῥαβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως. Quæ sic vulgatus vertit: *Qui* (nimirum Spiritus sanctus) *est pignus hæreditatis nostræ in redemptionem acquisitionis.* Nempe, ut enarrat Chrysostomus hunc locum, his qui fidem et charitatem habent, jam nunc datur jus ad hæreditatem, cujus repræsentatur pignus et arrha: quin et ejus quasi substantia confertur infusione gratiæ habitualis, qua constituimur filii Dei. Desunt tamen nobis adhuc multa ut perveniamus ad perfectionem speratæ felicitatis. Gratia igitur **658** habitualis κληρονομίας, *hæreditatis* vocabulo signatur: dona autem nondum habita necessaria perducendis nobis ad finem ultimum consummatæ beatitudinis, περιποιήσεως, *acquisitionis* indicantur verbo. Ista dona velut in aliena manu posita redimenda nobis sunt, hoc est emerenda et impetranda bonis operibus et precibus. Ne autem desperemus ea impetrare ac promereri nos posse, datur nobis (P. 484) eorum præsens pignus sanctus Spiritus, idemque efficacissimus adjutor ad operandum quod a nobis exigitur, ut plenam salutem assequamur. Juxta hunc sensum quam recte cohærent verba Apostoli videt profecto prudens lector; simulque intelligit quam nullam commodam sententiam efficiat Genevensis expositio. Quæ est enim *redemptio assertionis aut vindicationis* ? At *acquisitionis*, hoc est, rei nundum possessæ adjungendæ ad id quod jam habemus, facile quivis perspicit fieri *redemptionem* posse, hoc est, parari eam et quasi enim persoluto pretio idoneo. Certo Latinis scriptoribus prmæ classis *acquirendi* verbum hanc ipsam quam exposuimus notionem habet augmenti et additionis super prius possessa cumulatæ. Cic. epist. 7, l. III: *Postea vero quam ita accepi, ita gessi imperia maxima, ut mihi nihil neque ad honorem neque ad gloriam acquirendum putarem.* Idem in Catilin. *Nam mihi quidem ipsi quid est quod jam ad vitæ fructum possit acquiri.* Ut similia omitam multa passim obvia. Hæc satis sunt ad evincendum contra cavillationes novatorum, veterem interpretem vulgatum non potuisse melius exprimere vim Græcæ vocis περιποίησις quam ei, ut fecit, opponendo vocabulum *acquisitio*; nec nos quod noster hoc loco historicus εἰς περιποίησιν attributum dicit, male declarasse verbis illis *in augmentum fundationis*, etc.

(P. 461) p. 348. *Ne umbram quidem ullius munitiunculæ.* In Græco μηδὲ φρουρίου σκιάν. Hæc alludunt ad vocem μεσημβρίας mox positam. Quæ nomen quidem erat notæ urbis, de qua hic agitur. Sed quod tam prope accederet ad vocem μεσημ- A βρία ut idem esse videretur. Sonat autem μεσημβρία meridiem. Ibi latet antithesis ad σκιὰν *umbram*. Id etsi dictu parvum, admonuisse oportuit, ne lectorem hic offenderet intempestiva et ἀπροσδιόνυσος visa umbræ mentio.

P. 349. Ὁ δὲ Μύτζης. Ut quæ hoc capite referuntur intelligantur, repetendum ex superius sparsim narratis a Pachymere et ex Gregora est, Joannem imperatorem, quem Pachymeres hic Ducam vocat, Cantacuzenus, in Præfatione *Historiæ* Catatzam, cui Theodorus Lascaris prior dotale imperium transmiserat, data ei in uxorem Irene filia, filium et successorem imperii habuisse Theodorum, Lascarim a matre dictum, nepotem Theodori Lascaris primi. Huic desponsam Helenam B Asanis Bulgarorum regis filiam narrat Gregoras. l. II, p. 13, cujus soror Mytzæ conjux fuit, ut nos docet Pachymeres hoc loco, Mytzam **659** et Theodorum Lascarim συγγάμβρους vocans. Ex hoc Theodori Lascaris secundi matrimonio natam Irenem idem Joannes Ducas Theodori pater adhuc vivens Constantino collocavit huic, de quo hic noster, qui partem generis ex Serbia trahebat. Recte autem vocat Constantini conjugem Irenem ἐκγόνην Asanis, hoc est neptem, quippe ex Helena genitam, Asanis filia.

P. 360. *Cardinales quæ vox*, etc. Pius II, oratione ad cardinales, quæ exstat comment. l. IV, sic eos compellat: *Vos veri mundi cardines, supra quibus militantis ostium Ecclesiæ volvendum ac regendum est.* C Ostium autem papa vocatur ut Christi vicarius, qui de se ipso dicit Joannis, X, 9: *Ego sum ostium.* Quod de auro hic scribitur ad cardinales misso ut papam quo volebat imperator flecterent, accipe ut scriptum a schismatico res Latinorum et negotiationem quæ nunc inchoabatur conciliatonis Ecclesiarum infamare conante suspicionibus calumniosis. Quare is auctoritatem in hoc quidem non habet, cui tuto inniti credendo prudens possit. Nec opus erat imperatorem, haud alioqui prodigum, pecunia emere consensum pontificis aut cardinalium in reconciliationem Ecclesiarum, quam illi semper, ut etiam noster alibi non dissimulat, summis votis optaverant, ultro parati pro ea quidvis pacisci. Ad impetrandum vero a pontifice ut Caroli regis adversum se expeditionem prohiberet, D quod facile crediderim præ omnibus voluisse Michaelem, satis ipse intelligebat fore verum suum in pacem Ecclesiarum procurandam declarasse studium. Denique hic tantum qualicunque fide Pachymeres affirmat oblatum ab imperatore cardinalibus aurum, acceptum ab iis non asserit. Et fuisse scimus aliunde illo ævo cardinales aliquos tam sanctos, qui abstinentiam Fabricii, Samnitum aurum aspernantis, in se desiderari non sinerent.

(P 462) P. 361. *Regii archidiaconus cleri.* Sæpius in hac historia Pachymeres indicat fuisse domesticos cleros principum. Sic superius, c. 22, l. IV, scribit Josephum, antequam monachus fie-

ret, lectoris officium exercuisse in clero domestico dominæ Irenes. Hæc fuit prior uxor imperatoris Joannis Ducæ sæpius memorati in Historia Georgii Acropolitæ. Sic de Pinaca Heracleota, capite mox 24, ibi narrat, quando ei ereptus honor est, ipsi alioqui debitus, consecrandi patriarchæ Josephi, datum in solatium ut in palatio sacris aperaretur; quæ res, ut ibidem patitur magnis auctoramentis quæstuosa erat. Sic et in aulis Christianorum Occidentalis Ecclesiæ imperatorum ac regum videmus templa ipsorum domestica suos item cleros et omnis ordinis ministros jam olim habere. Ut de aliis sileam, id prolixe docet Historia Sanctæ Cappellæ domus regis Franciæ dudum edita magno volumine.

P. 363. *Defuncti cadaver pro merito animæ*, etc. Satis hæc consentanea iis quæ Franci scriptores tradunt de morte **660** et funere sancti regis Ludovici, ex quibus compendio refert Spondanus anno 1270, num. 4: *Sacra ejus ossa carne denudata lotione mundissima, pannis sericis eum aromatibus involuta, in loculo reservata fuisse, deferenda ad ecclesiam S. Dionysii*, etc., *Carnem vero et intestina, a suo nepote Philippo rege impetrata, a Carolo ejus fratre honorifice in Siciliam delata, et reposita in ecclesia Montis Regalis, monasterii ordinis S. Benedicti prope Panormum.* Huc respicit mentio a nostro facta *loculorum pretiosorum* in plurali numero: duo enim fuerunt, quorum altero S. Ludovici ossa in Galliam portata sunt, altero intestina et carnes in Siciliam translata.

P. 365. Verti argentum vivum ἄργυρον ὑγρὸν χυτόν imitatus Aristotelis interpretes, l. I *De anima*, qui sic Latine reddunt ἄργυρον χυτόν. Quod et ὑγρόν recte a nostro dicitur: est enim humor liquidus, et *liquor æternus*, ut Plinius loquitur, *Nat. Hist.* l. XXXI.I, c. 6 et 8, *guttis dividi facilis et lubrico humore confluens.* Hydrargyri, quod vulgare hujus rei nomen scio, vocabulo abstinui propterea quod cum hujus liquoris duplex genus sit ex Plinio ibidem, alterum naturale, alterum factitium, hydrargyri appellatio potius, ut ibidem tradit c. 8, factitio tribuitur. De priori vero hic agere Pachymerem, suadetur ex effectu deprimendi fundi maris, quem ei tribuit consentaneæ iis quæ de eodem tradit Plinius loco jam laudato, c. 6, l. XXXIII, ubi sic scribitur: *Est et lapis in his venis* (argenti), *cujus vomica liquoris æterni argumentum vivum appellatur, venenum rerum omnium. Exest ac perrumpit universa permeans tabe dira.* Ita ille; unde facile potest intelligi cur aptum judicatum sit exedendo perrumpendoque et sic altius excavando fundo portus, de quo hic historicus, qui gratiam iniisset a lectoribus, si distinctius modum enarrasset, quo hæc depressio fundi portus per argentum vivum facta est. Credibile quippe est peculiarem quamdam ad id artem et certas forte machinas adhibitas, quæ ignotæ hodie sint, usui futuræ si scirentur.

A P. 366. *Quia contingebat frequenti pontificum morte alios ex aliis papas fieri.* Vere hoc dictum. Nam per hæc tempora βραχυβιώτεροι, ut sic loquar, quam fere alias Romani pontifices fuere, siquidem Alexander IV sex tantum annos vixit, Urbanus vero IV tres, nec multo plus Clemens IV, Gregorius X tres cum dimidio, Innocentius V quatuor mensibus, Hadrianus V ses qui mense non toto, Joannes XXI novem mensibus. Nicolaus III non totis tribus annis. Sed et in hoc erat aliquid quo Græci agnoscere possent meliorem Ecclesiæ conditionem ac statum apud Latinos quam apud ipsos. Etenim cum minus fere crebras patriarcharum mutationes Constantinopoli contingeret fieri quam paparum Romæ, discri- B men erat tamen, quod papæ mortis necessitate mutabantur, patriarchæ Constantinopolitani arbitrio imperatoris amovebantur et subrogabantur Itaque paucis hujus principatus annis Arsenias mox hoc relegato Germanus, hoc detruso Josephus, post istum depositum Veccus fuerunt patriarchæ. Ut fere non minus Michaeli Palæologo conveniat, quod Ephræmius in catalogo patriarcharum Constantinopolitarum de Isaacio Angelo scripsit:

Ἐκκλησίας ἔθιμα καινουργῶν, φύρων,
Ὃν μὲν καθιστὰς πατριαρχῶν ἐς θρόνον,
Ὃν δ' ἐξάγων αὖ, καὶ μόνῃ προαιρέσει.

C P. 368. *Verum illis ut non placebat — principi.* Hæc et quæ mox subjicit superbam, ingravam, contumacem Græcorum antistitum in schismate pertinaciam declarant; quos et se cum illis paria sentiens hic historicus traducit, dum obnoxios principi vili assentatione, contra mentem et sensum intimum, significasse ait sibi vel maxime (P 463) placere id ipsum a quo impotenter abhorrebant; quod immane quantum ab evangelica sinceritate ac generositate alienum est.

Ibid. *In semel adita possessione auctoritatis inde pendentis*, etc. Per gradus ad istam usurpationem auctoritatis independentis Græci Constantinopolitani processerunt. Primum pertæsi Bysantinæ humilitatis, qua olim in ecclesiarum ordine infimo metropolitam Heraciæ Thraciæ superio- D rem agnoverant, ut ipse **661** ultra Pachymeres fatetur, p. 305, facile impetrarunt flagranti apud Constantini Magni gratia, ut in censum majorum ecclesiarum, quæ postea frequetius patriarchales vocatæ sunt, referrentur. Quem nemo ipsis honorem invidit, quoad sibi præscriptos in ejus usu limites perrumpere aut transilire sunt conati. Cum enim sacra Nicæna synodus locum ipsis quartum inter quinque majores assignasset, ipsi æquum censentes novam Romam est imperii sedem alteram etiam in ecclesiastica dignitate ἀμέσως, admoveri Romæ veteri nihil non moverunt quo assequerentur ut Alexandrino et

Antiocheno patriarchis, quorum ille secundus hic tertius a Romano patriarcha ab omni retro antiquitate numerati fuerunt, præponerentur, et secundum protinus a papa auctoritatis ecclesiasticæ gradum insisterent. Atque hoc ipsum palam primo petere non ausi, tantum expugnarunt, suum nacti tempus quo erat. Constantinopolim anno Christi 381 synodus coacta, ut ab ea decernerentur sedi Constantinopolitanæ τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς. Id universim et ambigue dictum cum longo tempore nemo putasset pertinere ad abrogationem Nicæni canonis, quo erat, ut diximus, secundus et tertius a Romana sede dignitatis locus Alexandrino et Antiocheno thronis rite sancitus, tandem in Calcedonensi magna synodo Anatolius Constantinopolitanus patriarcha magno ambitu obtinuit, frustra reclamantibus sedis apostolicæ legatis, ut statueretur Constantinopolitanæ sedi primum post Romanam locum esse tribuendum. Qua de re factus certior sanctus Leo tunc pontifex Romanus intempestivam ambitionem haud perfunctorie retudit, scriptis ad Anatolium litteris, quibus sic illum increpat : *Post illa itaque ordinationis tuæ non inculpato principia, post consecrationem Antiocheni episcopi, quam tibimet contra canonicam regulam vindicasti, doleo etiam in hoc dilectionem tuam esse prolapsam ut sacratissimas Nicænorum canonum constitutiones conareris infringere, tanquam opportune se tibi hoc tempus obtulerit quo secundi honoris privilegium sedes Alexandrina perdiderit et Antiochena Ecclesia proprietatem tertiæ dignitatis amisirit, ut his locis juri suo subditis omnes metropolitani episcopi proprio honore priventur. Quibus inauditis et unquam ante tentatis ita præveniris excessibus, ut sanctam synodum, ad exstinguendam solum hæresim et ad confirmationm fidei catholicæ studio Chirstianissimi principis congregatum, in occasionem ambitus trahas, et ut conniventiam suam tibi det impellas, tanquam rafutari nequeat quod illicite voluerit multitudo, et illa Nicænorum canonum per Spiritum vere sanctum ordinata conditio in aliqua unquam sit parte solubilis*, etc. Pergit enim ibi fuse S. pontifex pari gravitate prave attentatem castigere novitatem. Ac quoniam Anatolus sibi faventem Constantinopolitani supra memorati canonis interpretationem ambitio in **662** suæ prætendebat, hunc prætextum sic paulo post submovet : *Persuasioni enim suæ in nullo penitus suffragatur quorumdam episcoporum ante sexaginta, ut jactas, annos facta subscriptio nunquamque a prædecessoribus tuis ad apostolicæ sedis transmissa notitiam qui ab initio suæ caducæ dudumque collapsæ sera nunc et inutilia subjicere fomenta voluisti, eliciendo a fratribus speciem consensionis, quam tibi in suam injuriam verecundia fatigata præberet.* Post quæ quasi sententiam pronuntians ultimam et litem decretorie finiens, hæc addit : *Non convellantur provincialium jura primatumm, nec privilegiis antiquitus institutis metropolitani fraudentur antistites. Nihil Alexandrinæ sedi, quam per sanctam Marcum evangelistam beati Petri discipulum meruit, pereat dignitatis, nec Dioscoro impietatis suæ pertinacia corruente, splendor tantæ Ecclesiæ tenebris obscuretur alienis.* (P. 464) *Antiochena quoque Ecclesia, in qua primum prædicante beato apostolo Petro Christianum nomen exortum est, in paternæ constitutionis ordine perseveret, et in gradu tertio collocata nunquam se fiat inferior.* Nec contentus sanctus Leo ipsum Anatolium redarguere, scripsit ad Marcianum Augustum instanter orans ut auctoritatem operamque suam interponeret ad coercendum Anatolium ne sic in illicita prosiliret. Ex ista epistola, quæ in ad Com. 57 numeratur, quæque in synodi Romana sub Bonifacio II ab Holstenio edita pag. 107 et seq. legitur, hæc sunt : *Apud Christianum et vere religiosum vereque orthodoxum principem loquor. Multum Anatolius episcopus proprio detrahit merito, si illicito crescere optat augmento. Habeat, sicut optamus, Conctantinopolitana civitas gloriam suam, ac protegente dextera Dei diuturno clementiæ vestræ fruatur imperio. Alia tamen ratio est rerum sæcularium, alia divinarum, nec præter illam Petram, quam Dominus in fundamento posuit, stabilis erit nulla constructio propria. Perdit qui indebita concupiscit. Satis est quod prædicto vestræ pietatis auxilio, et mei favoris assensu, episcopatum tantæ urbis obtinuit. Non dedignetur regiam civitatem, quam apostolicum non potest facere sedem : nec ullo speret modo, quod per aliorum possit offensiones augeri. Privilegia enim Ecclesiarum sanctorum Patrum canonibus institua, et venerabilis Nicænæ synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. In quo odere, auxiliante Christo, fideliter exsequendo, necesse est me perseverantem exhibere famulatum, quoniam dispensatio mihi credita est, et ad me tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum, quæ in synodo Nicæna ad totius Ecclesiæ regimen spiritu Dei instruente sunt conditæ, me, quod absit, connivente violentur, et major si apud me unius fratris voluntus quam universæ domus Domini communis utilitas. Et ideo sciens gloriosam clementiam vestram ecclesiasticæ studere* **662** *concordiæ, et his quæ pacificæ congruunt unitati piissimum præstare consensum, precor et sedula suggestione vos obsecro, ut ausus improbos, unitati Christianæ pacique contrarios, ab omni pietatis vestræ addicetis assensu, et fratris mei Anatolii nocituram ipsi, si perstiterit, cupiditatem salubriter, comprimatis.* Annuisse porro sancti Leonis postulata Marcianum Augustum ipse sanctus Leo significat, alia post ad eumdem epistota scripta, quæ inter editas, opinior, 60 est, et refertur in Collectione Romana Holstenii a p. 127. Incipit : *Litterarum clementiæ vestræ multiplex gratia debita a me veneratione suscepta est,*

et gratulanter agnovi quam piam curam Christianæ religionis, ut consuestis, habeatis, cum inter Domini sacerdotes eam vultis firmare concordiam, quæ et universali Ecclesiæ et divino apta sit cultui. Paulo post: *Nam et vestra mansuetudo insinuationem meam tam libenter accepit, ut et semper scribere dignaretur, et hæc ageret, ut quæ nunc correcta sunt vestræ gloriæ debeantur.* Correctum esse jam testatur, cooperato in id Augusto, et revocatum quod temere Anatolius attentaverat perturbando ordinem sedium et Constantinopolitanam secundam a Romana numerando. Ex his apparet sententiam rescripti Marciani, quod non exstat, eam fuisse qualem, qui viderat, expressit Gelasius: *Probari sibi observantiam sancti Leonis de custodia canonum paternorum, et sibi placere ut et fides Nicæna suam obtineat firmitatem et privilegia Ecclesiarum illibata permanerent.* Qua re deterritus Anatolius humiliter et obnoxie sancto Leoni scripsit significans se desistere a proposito. Exstat hæc epistola in Collect. Rom. a p. 132, ex qua hic exscribam quæ ad demonstrandum quod dixi pertinent. Primum ibi profitetur universim se, quæcunque imperata ei forent Romani pontificis litteris, paratum esse obedienter exsequi; in quo inest tacita declaratio revocati prioris sui consilii circa desiderium gradus secundi post Romanam sedem, quod id clare improbatum in sancti Leonis scriptis ad se litteris viderat. Ejus hæc verba sunt: *Nam penitus absit ut ego eis, quæcunque mihi fuissent mandata per litteras, adversarer.* Deinde distinctius circa factum, de quo agebatur, excusat in hunc modum: *De his autem quæ Constantinopolitanæ gratia sedis sancita sunt in Chalcedonensi nuper universali synodo, pro certo beatitudo vestra hæc habeat, nullam esse culpam in me, homine qui semper otium et quietem, in humilitate me continens, ab ineunte mea ætate dilexerim: sed Constantinopolitanæ* [P 465] *Ecclesiæ reverentissimus clerus est, qui hoc habuit studium, et istarum partium religiosissimi sacerdotes, qui in hoc fuere concordes et sibi pariter adjutores.* Mox autem quodcunque tentatum in hoc genere fuerat irritum agnoscit ex quo illud Romanus pontifex improbasset. Sic enim continuo subjungit: *Cum et sic gestorum vis omnis et confirmatio auctoritati vestræ beatitudinis fuerit* **664** *reservata.* Ita ille satis judicans nihil consecutam novi juris aut loci Constantinopolitanam sedem per Chalcedonensem canonem, qui, ut vim haberet, confirmari debuerit a Romano pontifice, cum eum tamen ille reprobaverit. Ubi est ergo illa possessio independentis auctoritatis, aut quo jure ac quando inita, quam se tueri certos hic Græci schismatici affirmant? Sane illi fundum unicum aut præcipuum αὐτονομίας istius, et liberæ ab omni Romanæ sedis jurisdictione potestatis, Chalcedonensem istum canonem prædicant. Audiatur pro

A omnibus Anna Comnena, l. I *Alexiadis*, p. 21 ed. Reg.: Καὶ μάλιστα ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος εἰς περιωπὴν μεγίστην καὶ πρωτίστην τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀναβιβασαμένη, τὰς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν διοικήσεις ὑπὸ τοῦτον ἐποίησε. Sic Anna ex codice pleniori, cujus mihi post editionem copia contigit. Itaque in tota ista prensatione summi honoris caput ipsum spei ac summa fiduciæ Constantinopolitanis in canone Chalcedonensi repositum fuit. Desperatissima igitur causa ipsorum est et prorsus insana petitio, cum ante omnia de primatu in universum orbem ne per somnium quidem Chalcedonensis canon cogitet; tum id ipsum quod agere voluit, ut sedem Constantinopolitanam ex quarto in secundum pro-B moveret, gradum, reclamante Romano pontifice irritum et effectu cassum manserit. Ac licet temporibus Justiniani seri successores Anatolii, quo jure quave injuria, Alexandrino Antiochenoque patriarchis præpositi legantur in Novellis illius imperatoris, tamen id citra præjudicium primatus Romanæ sedi competentis factum manifeste declarat ipse Justinianus in suo codice L. *Cognoscere*, ubi de Romano pontifice loquitur his verbis: *Nec enim patimur ut quidquam eorum quæ ad ecclesiasticum pertinent statum, non etiam ad ejusdem referatur beatitudinem, cum ea sit caput omnium sanctissimorum Dei sacerdotum.* Hæc ille; ad quæ sic adnotat, alioqui expers Romanæ communionis, Hugo Grotius, in *Sparsione Florum*, C p. 314: *Hæc perpetua fuit piorum principum sententia ad tuendam Ecclesiæ unitatem perquam necessaria. Idem dicunt Valentiniamus et placidia in Actis ante concilium Chalcedonense, judices a Martiano dati, et ipsa synodus Chalcedonensis* IV, *act.* 16. *Adde Novellam* 131. Quare aliam suæ *auctoritatis independentis* Constantinopolitani confirmationem quærant. Nam hæc quidem qua se unniti fatentur, et canone Chalcedonensi, palam οἴχεται, ne ipsis quidem (tanta vis veritatis est), etiam postquam Photiano schismate frontem perfricuerunt, dissimulare interdum valentibus. Quid enim aliud indicat id quod superius hoc ipso est capite narratum, congregatam sub Joanne Duca imperatore Græcorum synodum decrevisse legationem ad papam, qua functi re ipsa sint epi-D scopi duo, Sardensis Andronicus, et Cyzicenus Georgius, per quam profiterentur *se paratos obsequi pontifici Romana ejusque in sacra* **665** *liturgia mentionem rite facere, si is societatem abrumperet cum Latinis urbem Constantinopolim tenentibus,* etc. Neque enim, dum hoc pollicebantur, novum jus se conferre Romano antistiti putabant, sed vetus et ab ultima firmatum antiquitate agnoscere. Quid aliud demonstrat quod, p. 214, Michael Palæologus Augustus ad synodum Græcorum antistitum perorans, ubi esset questus de duritie canonibus damnata patriarchæ Arsenii negantis sibi penitenti reconciliationem, tanquam ex doctrinà

quæ in confesso apud omnes esset, ait *tempus esse procidendi ad pedes papæ Romæ sedentis, et ab eo suppliciter petendi salutare peccati remedium*, nisi certum et nemini dubitabile jus esse, si quando Constantinopolitanus patriarcha a regula disciplinæ veteris deflexerit, provocandi ad pontificem Romanum et ab eo rite petendi sumendique quæ injuste a Constantinopolitano sint negata. Non igitur legitima possessio hæc fuit, sed iniquissima usurpatio *auctoritatis independentis*, [P. 466] quam se temere ad extremum velle hic schismatici testantur. Sed qui ex ipsis aut eorum posteris postea resipuerunt, eam abdicarunt, ut professi deinde sunt in concilio Florentino, sess. 25, p. 516 ed. Reg. his verbis: Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάππα ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἄκρον ἀρχιερέα καὶ ἐπίτροπον καὶ τοποτηρητὴν καὶ βικάριον τοῦ Χριστοῦ, ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον πάντων Χριστιανῶν, ἰθύνειν τε καὶ κυβερνᾷν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. *De primatu papæ confitemur ipsum summum pontificem et dispensatorem, et locum tenentem ac vicarium Christi, pastoremque et doctorem omnium Christianorum, regereque ac gubernare Ecclesiam Dei.* Cum quo ipsis permissum est, dissimulante propter bonum pacis Ecclesia, ut suum Constantinopolitanum patriarcham Alexandrino præponerent, prout ibidem statim addunt: Σωζομένων τῶν προνομίων καὶ τῶν δικαίων τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, τὸν Κωνσταντινουπόλεως δεύτερον, εἶναι μετὰ τὸν πάππαν, εἶτα τὸν Ἀλεξανδρείας, etc. *Salvis privilegiis et juribus patriarcharum Orientis, ut Constantinopolitanus secundus sit a papa, deinde Alexandrinus*, etc.

Pag. 368. *Cauponum et illiberalis sortis homuncionum.* Idiotas Latinos et præ se viles superficilliosissimi et fastu inani turgidi schismatici habebant, ideoque illis quamvis manifesto jure debitam subjectionem negant, immane quantum a Christiana humilitate abhorrentes, quæ piscatores ab initio philosophis prætulit. Sed istam superbiam justa ultio excepit, ut qui subjici apostolicis Christi vicariis contumaciter spreverint, tyrannis barbaris miserrime nunc serviant.

666 P. 372. *Attentatæ additionis ad symbolum.* Magnopere se ostentant in hac passim historia schismatici Græci ex hoc loco, quasi quidquid de dogmate processionis Spiritu sancti ex Patre pariter ac Filio statuatur, fugere Latini nequeant quin saltem temeritatis manifestæ teneantur, quod Symbolo Constantinopolitano vocem *Filioque* non dubitaverint adjungere. Quare necessarium existimo demonstrare, quod clare me facturum spero, nullam in hoc temeritatem fuisse. Id, ni fallor, assequar duobus captibus tractandis, quorum prius *historiam* et *factum*, alterum *jus facti*, rationes scilicet ob quas Latini id citra ullam justam reprehensionem agere potuerunt, dilucide ac breviter exponet.

[P. 467] Historia ejus additionis sic se habet. Cum exortis post Ariana tempora novis hæresibus Eunomii, Macedonii et aliorum sancti Spiritus divinitatem oppugnantium, quasi ex eo quod de Filio solo diserte fuisset in magna synodo Nicæna definitium consubstantialem eum Patri esse, de Spiritu sancto sequeretur, minime illum a Patre procedere, celebratum est Constantinopoli concilium generale secundum indictum a Damaso papa, convocatum a Theodosio seniore Augusto, in quod convenerunt centum quinquaginta episcopi anno Christi 381. Ibi damnata Pneumatomachorum blasphemia, visum est Patribus apponendum aliquid Nicæno symbolo, quod istam deinceps hæresim perimeret. Hæc igitur verba ei adjuncta tunc sunt: *Et in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem, qui ex Patre procedit, qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per prophetas.* Satis hoc visum ad præsentem usum. Sed cum insanire nihilominus Eunomiani pergerent, sequi ex statuto dogmate filium Filii Spiritum **667** sanctum esse cavillantes; quod autem satis constaret unicum esse consubstantialem Patri Filium, Spiritum sanctum, qui Filii filius esset, a divinitatis participatione removendum et ad creaturarum classem submovendum omnino esse: quidam ut isti argumentationi occurrerent, negare cœperunt Spiritum a Filio procedre, sic ut ipsis videbatur, plausibilius rejecturi Eunemianum sophisma, recitatum a sancto Basilio in opere contra Eunomium his verbis: Ἀλλὰ λέγεις. Εἰ Θεοῦ μὲν εἰκὼν ὁ Υἱὸς, Υἱοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα, καὶ εἰ Θεοῦ μὲν Λόγος ὁ Υἱὸς, ῥῆμα δὲ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα, διὰ τί μὴ υἱὸς Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα εἴρηται; τούτῳ γὰρ ἰσχυροτάτῳ πρὸς ἀσέβειαν ἐχρήσω. Ἢ γὰρ υἱὸν ἢ κτίσμα κελεύεις νοεῖν, καὶ ὅτι μὴ υἱὸς ὠνόμασται, διὰ τοῦτο κτίσμα εἶναι βλασφημεῖς. Verum adversus hanc imperitissimam responsionem reclamarunt, præservatim in Occidente, Catholici, utrumque juxta orthodoxum canonem ex æquo profitendum affirmantes, et procedere sanctum Spiritum ex Patre simul et Filio, et tamen eum nec Patris nec Filii filium esse. Ac perseverantibus Græcis quibusdam in negando sanctum Spiritum a Filio procedere, et in sui erroris confirmationem symbolum Constantinopolitanum rapientibus, in quo solum diceretur Spiritum ex Patre procedere, theologi passim orthodoxi, præsertim Romæ ac per provincias Latini ritus, contestabantur ita dici in Constantinopolitano Symbolo Spiritum a Patre procedere, ut non excludatur consortium Filii, cui Pater omnia sua communicet præter esse Patrem, ac consequenter spirationem quoque activam conferat, qua ille fiat secum unum Spiritus sancti principium; quare cum sanctus Spiritus a Patre non quomodocunque, sed per Filium, ut Patres quidam Græci loquerentur, procedat, vere et ad auctorum sensum explicari Constantinopolitanum Symbolum, quo loco ait Spiritum sanctum a Patre procedere adjungendo eum a Filio quoque pro-

duci. Ferventibus hisce dissidiis per hunc modum, A addi cœpit Symbolo a Latinis verbum *Filioque*, voce tantum tenus, in disputationibus de isto dogmate. Eoque pertinere arbitror, quod Josephus episcopus Methonensis in libro *contra Marcum Ephesium* testatur, auctorem laudans Aristinum historicum, mox a secunda generali synodo, jam tum tempore Damasi papæ, additamentum vocis *Filioque* non modo a Latinis factum, sed a Græcis quoque orthodoxis fuisse comprobatum ; quippe consciis eam veram fuisse Constantinopolitanorum Patrum Symboli auctorem sententiam.

Res in eo statu mansisse videtur per annos fere 400 usque ad tempora secundæ Nicænæ synodi, quæ fuit generalis septima, anno Christi 787 celebrata. Tunc enim primum ex verbis in scripta B promota est additio, siquidem ejus œcumenicæ sacræ synodi actione 7 recitatum exstat Constantinopolitanum Symbolum his planis verbis : *Credo in Spiritum sanctum . . . qui ex Patre et ex Filio procedit.* Græce ἐν τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον. **668** Scio Græcos in Florentino concilio sess. 6 contra hoc excepisse, codices eorum antiquos continentes acta Nicænæ 2 synodi Symbolum sine additione illorum verborum καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ *et ex Filio* exibere. Sed iis, ut ibidem refertur, tunc Latini responderunt habere se antiquum Græcorum codicem (P 468) in quo additio manifeste compararet, sicut et in interpretationibus Latinis jam olim editis ejus sacræ synodi Verba ipsorum Græcorum hoc quod dico testan- C tium hæc sunt sess. 6 concil. Florent. tom. XXXII ad Reg. p. 84. Τούτου τοῦ ὅρου ἑβδόμης συνόδου παρ' ἡμῶν ἀναγινωσκομένου, προεκομίσθη παρὰ Λατίνων βιβλίον ἕτερον παλαιὸν γεγραμμένον, τὸν αὐτὸν ὅρον τῆς συνόδου ταύτης περιέχον, ἐν ᾧ εὑρέθη προσκείμενον ἐν τῇ θεολογίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Et addit Græcos illum suæ linguæ codicem cum admiratione spectasse, et probum specie manusque perantiquæ reperisse. Eademque de re p. 86 deinde referuntur Juliani cardinalis verba hæc ad imperatorem Græcorum ; Γαληνότατε βασιλεῦ, τὸ προκομισθὲν παρ' ἡμῶν σύμβολον ἐν τῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ ἐστὶν ἐν βιβλίῳ παλαιοτάτῳ, καὶ ἀδύνατον ὑπονοῆσαι γενέσθαι τινὰ ἐναλλαγὴν D ἐν αὐτῷ. Ἔχομεν δὲ ἱστορικὸν ἄνδρα παλαιὸν καὶ σοφὸν, γεγραφότα περὶ πολλῶν ἄλλων, καὶ δὴ καὶ περὶ τούτου διειληφότα ὅτι τὸ σύμβολον οὕτως ἐξετέθη καὶ ἀνεγνώσθη παρὰ τῆς ἑβδόμης συνόδου. *Serenissime imperator prolatum a nobis Symbolum in septima synodo est in libro antiquissimo, nec cogitari aut excipi cum fundamento potest alteratum aut corruptum id exemplar fuisse. Habemus autem historicum, priscum hominem et sapientem, qui cum de aliis plurimis scripsit, tum de hoc proprie de quo nunc agitur, affirmavit Symbolum sic expositum et lectum apud septimam fuisse synodum.* Ex his habemus satis certo constare Nicænam secundam synodum generalem septimam revera disertam professionem processionis sancti Spiritus ex Filio Constantinopolitano symbolo addidisse, utcumque Græci quidam codicibus corrumpendis ejus rei famam obruere sint conati. Quare Latini deinceps synodi œcumenicæ auctoritate freti, non solum ut antea voce tenus, sed scripto jam quoque vocabulum *Filioque* Symbolo inserere potuerunt. Nondum tamen audebant symbolum cum ista additione inter sacra canere ; qui restabat tum adhuc in istius additionis progressu gradus tertius. Romani pontifices cum et constare de dogmate processionis sancti Spiritus ex Filio viderent, et Symbolum ipsum haberent diserta ejus rei professione auctum, palam propositum a generali synodo, minus necessarium putabant id addi cantato in ecclesia Symbolo, quod satis aliunde in eo intelligi confidebant. Exstat istius eorum tali de re judicii monumentum illustre in primis, quod hic recitari e re puto. Anno Christi 809 celebrata est Aquisgrani præsente imperatore Carolo Magno frequens synodus Gallicanorum **669** Patrum ; qui accurate disputata contra Græcos controversia de processione Spiritus sancti, cum de re ipsa ut oportuit definierunt, certissime tenendum produci Spiritum sanctum a Filio quoque, tum ut contrarium errorem pertinacia Græcorum late grassantem eliderent, petendum a pontifice censuerunt ut Symbolum cum additione vocis *Filioque* cantari in ecclesia juberet. Pervenerunt ad Leonem tertium legati hoc postulantes a synodo et imperatore missi. Quibus Leo respondit, quod ad dogma quidem attineret : *Ita sentio, ita teneo, ita cum his auctoribus et sacræ Scripturæ auctoritatibus. Si quis aliter de hac re sentire et tenere voluerit, defendo ; et nisi conversus fuerit et secundum hunc sensum tenere voluerit, contraria sentientem funditus abjicio.* Quod autem de jubendo cantari ecclesia Symbolo cum additione *Filioque* rogabatur, negavit sibi videri concedendum. Et instantibus legatis per hæc ipsa verba : *Si sciret paternitas tua quanta sunt hodie millia id scentium quia cantatur, qui nunquam sciturі essent nisi cantaretur, fortasse nobiscum teneres, et id tuo etiam consensu ut cantaretur acquiesceres :* respondit Leo : *Interim assentio. Verum tamen, quæso, responde mihi : num universa hujusmodi fidei mystica sacramenta, quæ Symbolo non continentur, sine quibus quisque, qui ad hoc pertingere potest, catholicus esse non potest, symbolis inserenda, et propter compendium minas intelligentium, ut cuique libuerit, addenda sunt ?* Aliquanto post legati sic aiunt : *Ergo ut video, illud a vestra paternitate decernitur, ut primo illud de quo quæstio agitur, de sæpe fato Symbolo* (quod nempe legitur in ecclesia) *tolletur*, [P. 469] *et tunc demum a quolibet licite et libere, sive cantando sive tradendo discatur et doceatur* (extra cantum videlicet ecclsiasticum, qui inter sacra fit). Ad quæ pa-

pa reposuit : *Ita procul dubio a nostra parte decernitur ; ita quoque ut a vestra assentiatur, a nobis omninodis suadetur*. Hæc ex actis illius Aquisgranensis concilii, a Sirmondo, tom. II Conciliorum Galliæ editis, descripsimus: In quibus observari operæ pretium sit, usurpari quidem jam tum in Gallia cœptum ut Symbolum cum additione vocabuli *Filioque* in ecclesiis inter sacra caneretur. Id enim innuunt illa verba legatorum : *Si sciret paternitas tua quanta sunt hodie milia id scientium quia cantatur*. Sed hunc morem a Romano pontifice nondum tunc fuisse approbatum ipsi qui usurpabant norant, dum ejus approbationem petunt. Et quidem hic pontifex Leo III adeo fuit in hoc proposito fixus, ut, quod Petrus Lombardus I. *Sententiarum*, dist. 11 testatur, transcriptum Symboli sine additione *Filioque*, quale nimirum in missa cantari omnino volebat, reliquerit in tabula argentea post altare beati Pauli.

Perventum tamen aliquando ad istum tertium progressus in additionis negotio gradum fuisse manifestum est, ut nimirum, **670** etiam approbante pontifice Romano, Symbolum cum additamento *Filioque* inter sacra caneretur. A quo autem id primum pontifice fuerit admissum, incertum est. Nicolaum et Adrianum quidam nominant. Sed Andreas Rhodius causam Latinorum agens in consilio Florentino de utroque negat, quoniam neutrum eo nomine Photius accusaverit, neutiquam de tali re, si esset vera, taciturus. Addit idem Andreas, conc. Flor. sess. 7, p. 122 ed. Reg. : Ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἠναγκάσθη βλέπουσα τὸν ἐπικείμενον μέγαν κίνδυνον· ἐψάλλετο γὰρ ἤδη ἐν ταῖς Γαλλίαις καὶ Ἱσπανίαις. Ὥστε ἤρεσεν ἐκείνῳ τῷ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ, μετὰ συνεδρίου πολλῶν Πατέρων δυτικῶν τῶν γεγονότων οὐ μικροῦ ἀξιώματος ἢ ὀλίγου ἀριθμοῦ, ἀναπτύξαι ἐκεῖνο ὃ λέγομεν, καὶ ὡς ἐν τῷ Συμβόλῳ ψάλλομεν· *Coacta est Ecclesia Romana* (admittere ut caneretur Symbolum cum additione *Filioque*) *cum magnum videret impendere periculam : jam enim canebatur in Gallis et Hispaniis. Quare placuit summo illi pontifici, cum multorum Occidentalium Patrum concessu, qui nec dignitate tenues nec modici erant numero, illud explicare quod dicimus, et sicut in Symbolo canimus*. Hoc est, decernere ut deinceps vox *Filioque* Symbolo in ecclesia cantato adderetur. Quis fuerit iste summus pontifex non indicatus hic nominatim, adhuc investigandum superest. Baronius ad annum Christi 883 (p. 596 ed. Rom. anni 1602) refert in sua bibliotheca Vallicellana asservari volumen antiquum Græci auctoris anonymi, qui distincte affirmat additionem vocis *Filioque* ad Symbolum quod canitur in ecclesia, primum admissam et decretam a Christophoro papa.

Hic Christophorus, ut idem Baronius alibi docet, Romanam sedem invasit anno Christi 907, dejecto ex ea et detruso in carcerem Leone V, samque per sex menses tenuit. Post quos expulso et in vincula conjecto Christophoro Sergius III iterum apostolicum thronum insedit, in eoque perstitit usque ad mortem suam, quæ contigit triennio post, anno Christi 910. Mihi non videtur inverisimile Andream Rhodium Græcum hominem, ejusdem istius Græci commentarii, cujus exemplar habuit Baronius, notitiam habuisse ; adeoque memorem quid ibi legisset, ea quæ descripsimus in consilio dixisse, abstinuisse autem a mentione distinctiori papæ Christophori, vel quod putaret scriptorem illum Græcum in eo errasse, confundendo eum cum suo successore aut potius expulsore Sergio ; vel quod utriusque istorum tam maculosa vita, tam fœda, memoria esset, ut in concessu tam gravi, cui præsertim, interessent multi parum æqui Romanæ Ecclesiæ, illa infelicissimorum ejus temporum probra refricare memorando non duceret opportunum. Recitat idem Baronius ad annum Christi nongentesimum nonum, qui fuit secundus Sergii III, concilium celebratum in pago sive provincia Suessionensi, in loco Troslelo dicto, præsidente Herveo archiepiscopo Rhemensi, **671** *anno*, ut ibi in fronte scribitur, *Dominicæ incarnationis nongentesimo nono indictione duodecima*, (P. 470) *sexto Kalendas mensii Julii*. In quo præsidens synodo archiepiscopus post multa quæ proponit alia ibi tractanda, hoc quoque de controversia processionis Spiritus sancti memorat, his verbis : *Sane quia innotuit nobis sancta sedes apostolica adhuc errores et blasphemias cujusdam vigere Photii in partibus Orientis, in Spiritum sanctum, quod non a Filio, nisi tantum ex Patre procedat, blasphemantis, hortamur vestram fraternitatem ut una mecum, secundum admonitionem domini Romanæ sedis præsidis, singuli nostrum perspectis Patrum catholicorum sententiis, de devinæ Scripturæ pharetris aculas proferamus sagittas, potentes ad conficiendam belluam monstri renascentis et ad terebrandum caput nequissimi serpentis*. Hæc ibi ; quæ Baronius descripsit ex codice Antonii Augustini, accepto ex bibliotheca S. Remigii Rhemensis. Ex his licet suspicari, increbrescentibus per Hispanias et Gallias disputationibus de dogmate processionis Spiritus sancti ex Patre simul et Filio, consultam de more sedem apostolicam mandasse inquisitionem in synodis provincialibus de ista quæstione fieri ; ac perlatis postea, ut est verisimile, Patrum votis damnatum hæresim Græcorum, et ad eam exstirpandam, prout Patres etiam Aquisgranenses judicaverant, utile judicantium addi Symbolo in ecclesiis cantato vocem *Filioque*, annuisse denique Romanum pontificem, *cum magnum videret inpendere periculum*, ut loquitur Andreas, et multi magnæ auctoritatis Occidentales Patres id necessarium judicarent. Et ita deinceps communi decreto per totum Occidentem Symbolum cum ad-

ditione *Filioque* in missa cantatum, aut potius cum id antea per Galliam et Hispaniam voluntaria ecclesiarum et episcoporum devotione usurparetur, assensu denique Romani pontificis et firmatum.

Dedimus hactenus historiam additionis vocis *Filioque* ad Constantinopolitanum Symbolum, articulis temporum et progressionis gradibus distinctam; ex cujus vel simplici expositione confido apparere innocentiam et æquitatem ejus facti, ut pene potuerim lucrifacere operam secundi ex propositis capituli tractandi, quo sum pollicitus demonstraturum me justis et idoneis de causis istam esse a Latinis additionem factam. Nam primum quidem additionis modum et gradum, quo magistri et theologi catholici allegatum in præsidium erroris a negantibus sanctum Spiritum a Filio procedere testimonium Constantinopolitani Symboli, Patris solius in productione sancti Spiritus disertam mentionem facientis, sic explicabant ut Filium cum Patre conspirantem intelligi oportere contenderent, ac sic voce tenus vocem *Filioque* Symbolo adderent, quis jure possit reprehendere, cum ea non tam additio quam expositio fuerit, rem proferens illic absconditam, non intrudens aliunde importatam? Andreæ episcopi Rhodi 672 hac ipsa de re in concilio Florentino, sess. 6, disputantis probatus ejus sacræ synodi assensu syllogismus huc facit: Οὐδεμία ἔκθεσις, ἀνάπτυξις ἢ σαφήνειά τινος ἐπιστήμης ἢ μαθήματος ῥηθείη ἂν προσθήκη. Ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ Υἱοῦ λεγόμενον ἐν τῷ συμβόλῳ ἐμπεριέχεται τῇ καὶ τοῦ Πατρὸς φωνῇ, ἐξήγησις ὂν αὐτοῦ καὶ ἀνάπτυξις. Οὐκ ἄρα ἐστὶ προσθήκει. *Nulla expositio, explicatio aut declaratio doctrinæ cujuspiam aut dogmatis recte vocetur additio. Atqui vox « Filioque » verbo tenus adjuncta Symbolo jam prius in eo continebatur, latens et subintellecta in ipsa mentione Patris; cujus abstrusi sensu hæc tantum enarratio et explicatio est. Non est igitur additio.* Solo Græcos schismaticos contra excipere, vetitum esse nominatim apponere quidquam Symbolo etiam expositionis causa. Sed eos submovet idem Andreas Rhodius diserte negans id unquam fuisse prohibitum. Verba ejus hæc sunt concil. Florent. sess. 7, p. 107 tomi XXXII Conciliorum ed. Reg.: Ἀφ' οὗ ἕπεται ὅτι ἡνίκα συμπερανθῇ τὸ σύμβολον, καὶ κωλύεται τὸ προσθεῖναι, νοεῖται ὅσον πρὸς τὸν νοῦν καὶ πρὸς ἑτέραν διάνοιαν· ὅσον δὲ πρὸς διασάφησιν, οὐδέποτε ἡ Ἐκκλησία τοῦτο κεκώλυκε. *Unde sequitur prohibitionem addendi, quæ consummato jam Symbolo est apposita, intelligendam esse de additione novi sensus diversæque sententiæ; nam additionem quæ ad meram declarationem pertinet, nunquam prohibet Ecclesia.*

Secundus additionis gradus, auctoritate synodi Nicænæ secundæ, generalis septimæ, factus, apologia non indiget. Quotus enim quisque non sentit [P. 471] nihil minus juris œcumenico concilio Nicæno secundo fuisse declarandi aliquid in Symbolo Constantinopolitani œcumenici secundi, quam ipsi Constantinopolitano secundo fuerat apponendi verba quædam Symbolo prius edito a Nicæna prima generali magna synodo? Apposita vero jam symbolo per generalem synodum voce *Filioque*, quin illam cantare quoque inter sacra continuo potuerit citra reprehensionem ullam Ecclesia Romana, dubitare nemo poterit qui reputet nullam fingi probabilem rationem posse, cum Symbolum a Constantinopolitana secunda generali editum synodo recte in cantum ecclesiasticum sit receptum: idem Symbolum auctiori et explicatiori editione vulgatum a Nicæna secunda generali septima synodo, nefas fuerit ecclesiasticis aptari modulis, et in choro, dum sacra peraguntur, audiri. Dicent fortasse genus mendacii fuisse Symbolum quasi a Constantinopolitanis secundæ synodi Patribus editum cantare, cum additamento tanto posterius illi a septima generali synodo inserto, ex quo non jam amplius id secundæ synodi Symbolum esset, sed aliud septimæ. Respondeo: si multa verba a secunda generali synodo Symbolo Nicænæ primæ generalis addita non obstiterunt quominus id Symbolum Nicænum vocari perseveraret, cur unius quadrisyllabæ voculæ additio impediet ne vere idem Symbolum Constantinopolitanum ut antea possit dici? Nicæno Symbolo 672 Constantinopolitani centum quinquaginta Patres adjunxerunt, post illa verba: *Credo in Spiritum sanctum* hæc *Dominum et vivificantem, qui ex patre procedit, qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per propheta*. Et tamen Symbolum sic auctum Nicænum nihilominus deinceps catholici dixerunt. Durandus in Rationali divin. offic. l. IV, c. 25, postquam apostolicum et Athanasianum Symbola memorasset, subjungit: *Tertium est Nicænum, quod Damasus papa ex constitutione universalis synodi apud Constantinopolim celebratæ instituit.* Similiter Magister Sententiarum, l. I, dist 11 et Alexander Alensis part. III, quæst. 69, membro 5, Symbolum quod in missa cantatur Nicænum ac Nicænorum Patrum vocant. Hujus ratio est quod additio Constantinopolitanorum Patrum nihil novum intulit Nicæno Symbolo, sed quædam quæ in eo latebant explicatius protulit. Hoc affirmat sanctus Gregorius Nazianzenus, unus e 150 Constantinopolitanis Patribus, scribens ad Cledonium: Ἡμεῖς, inquit, τῆς κατὰ Νίκαιαν πίστεως τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐκεῖσε συνελθόντων ἐπὶ καθαιρέσει τῆς Ἀρειανικῆς αἱρέσεως οὐδὲν οὔτε προετιμήσαμέν ποτε οὔτε προτιμᾷν δυνάμεθα, ἀλλ' ἐκείνης ἐσμὲν πίστεως σὺν Θεῷ καὶ ἐσόμεθα. Tantum addit se cum suis in illa sacra Synodo collegis articulatius exposuisse, quæ minus sufficienter, habita ratione deinde subortarum hæresum, de sancto Spiritu declarata a Nicænis fuerant, Προσδιαρθροῦντες τὸ ἐλλιπῶς εἰρημένον περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. In quæ Nazianzeni verba scholiastes ejus Elias sic recte commentatur: Τῷ μὲν σώματι

τῶν λέξεων παρελέλειπτο, τῇ δὲ ψυχῇ (λέγω δὴ τὰ A τῶν νοημάτων) οὐδαμῶς. Διὸ καὶ ὁ ἅγιος οὐ τὸ παραλελειμμένον, ἀλλὰ τὸ ἐλλιπῶς εἰρημένον τοῦ σώματος λέγει διαρθροῦν ἤτοι ἐξακριβοῦν καὶ διαμορφοῦν. Hæc ille; quibus significat non sensibus aut quasi animæ symboli Nicæni defuisse aliquid, dicere Gregorium Theologum, sed sono verborum ac veluti corpori, etc. Unde sequitur additionem identitati non obstare. Idem nunc pari jure dicimus. Quam voculam Nicæna secunda synodus, generalis septima, Symbolo a Constantinopolitana generali secunda edito addidit, ea cum extranea non fuerit, sed ex visceribus ipsius Symboli doctrinæ ac Constantinopolitanorum Patrum sententiæ eruta, non facit ut post hujus epenthesim Symbolum aliud diversum id debeat censeri. Nullum ergo fuerit B mendacium, id Constantinopolitanum ut antea vocare. Quod vero Ecclesiæ Galliæ et Hispaniæ cantare Symbolum in sacro cum additione *Filioque* per se instituerunt, id nimirum sibi licere credidere, postquam ista additio per generalem septimam synodum comprobata et usurpata fuerat. Unde, ut superius vidimus, Leo tertius pontifex id factum non ut nefarium damnavit, sed tantum ut ab eo desisterent suasit propter causam quam ibi commemorat. (P. 472) Sed illa Romani pontificis moderatio, ut tunc fuit laudabilis, sic postea per Græcorum **674** schisma hæresi cumulantium pervicaciam evasit intempestiva. Etenim illi abstinere a cantu Symboli cum additione *Filioque* pro signo profitentium suam de processione Spiritus sancti C ex patre solo hæresim habebant. Sic Photius Leonem tertium tanquam sibi consentientem in ista blasphemia laudat, quod nimirum ille noluisset cantari Symbolum cum additamento *Filioque*. Coacti ergo vere sunt, ut loquitur Andreas Rhodius superius relatus, Romani pontifices cantari jubere Symbolum tali additione auctum, justo metu gravis scandali, tum apud Latinos, quorum Ecclesiæ pleraque jam ultro cantum illum usurparant, tum apud Græcos, qui ejus rei emissionem in erroris sui patrocinium trahebant, et tamen vel sic coacti temperarunt Græcos ipsos adigere ad id Sybolum cum pari additione in ecclesia cantandum. Licet non deessent fervidiores, qui id Græcis injungi suaderent. Contra quos videtur Joannes Parastron, missus Constantinopolim a Grego- D rio X, illa verba a Pachymere hoc capite recitata protulisse; per quæ suadere studet Italis *ut dimisso amotoque additionis ad Symbolum* (a Græcis videlicet exigendæ) *scandalo, cum fratribus, quos viderent palam Græcis conciliari, vera ita demum coalitura pace, vellent*. Uti et vicissim Græcos mox ipsos hortatur ad admittendas et satis accipiendas excusationes quas Latini allegarent pro additamento ad Symbolum, hoc est pro eo quod Symbolum voce *Filioque* auctum in suis ecclesiis cantarent, prout justis et necessariis de causis majores ipsorum id instituissent. Præstitissent mihi videor quod promiseram, et satis evicisse nullam in facto additionis vocis *Filioque* ad Constantinopolitanum Symbolum temeritatem Latinorum posse notari, sed summam potius et Romani pontificis et ecclesiarum Occidentis apparere cum fundatissima ratione moderationem ac sapientiam, in necessitate obsistendi grassanti hæresi, temperantium tamen id a Græcis exigere, quo illos exasperandos et quadam exprobatione præteriti erroris confundendos intelligebant et ista benigna accommodatione studentium eos ad unanimam ecclesiarum allicere concordiam.

P. 390. Τὸ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ τοῦ Θεοῦ. Aliquid quodammodo simile dictum Abraamo a Deo reperitur Genes. XII, 2: *Benedicam benedicentibus tibi*, etc. Cæterum verba, ut hic jacent, potius sumpta B videntur ex Genes. XXVII, 29: *Qui benedixerit tibi, sit ipse benedictus; qui maledixerit tibi, maledictionibus repleatur*. Sed hæc non dicuntur a Deo Abraamo, sed ab Isaaco Jacobo, ut forte hoc sit μνημονικὸν σφάλμα Pachymeris.

Cap. 20. Quando contigerit hoc capite narrata incomitiatio rhetoris ecclesiæ Holoboli, ostendemus infra in Chronologicis l. III harum observationum, c. 5, n. 6; nunc occasionem non omittam demonstrandi Vaticanum paraphrastem nequaquam ipsum **675** fuisse Pachymerem, qui aliam quasi editionem sui operis commutans plurima vulgaverit, id quod virum doctissimum suspicatum video. Si enim is ipse esset, non ita manifeste a se ipso dissensisset, ut hic facit. Cum enim in nostris C optimis B et A codd. Pachymeres hoc loco habeat πλὴν οὐκ ἐπὶ τούτου τοῦ καιροῦ γεγονὸς, ἀλλὰ πρότερον, paraphrastes sic hunc locum effert πρότερον μὲν συμβὰν μετὰ τὸ ἐξορισθῆναι πατριάρχην Ἀρσένιον. Ita ille, et mox ut sibi cohæreat, ubi conventus est mentio habiti congregatis episcopis cum patriarcha, imperatore præsente, [P. 473] Vaticanus patriarcham tunc fuisse Germanum diserte tradit contra manifestam Pachymeris sententiam, qui nihil omnino de conciliationis Ecclesiarum negotio tractatum, quandiu patriarchatum tenuit Germanus, tradit. Nec potest esse dubium quin patriarcha illic tacito indicatus nomine Josephus fuerit; sub quo demum tractatio concordiæ Ecclesiarum moveri cœpta est. Et quidem Josepho patriarchatum gerere incipiente nondum fuisse de- D formatum infami supplicio Holobolum, manifeste patet ex cap. hujus libri 12, quo narratur imperatorem ursisse patriarcham (Josephum videlicet) et quosdam ex clero ad assentiendum paci quam tractabat cum ecclesia Romana, suffragantibus in hoc ipsi archidiacono Meleteniota, Georgio Cyprio protapostolario, et hoc ipso Holobolo, quem inde patet nondum male multatum ab imperatore, quin etiam in gratia tunc apud eum fuisse, donec eam illo ipso conventu imprudentia sua perdidit. Alibi etiam observari scriptorem hunc a Pachymeris, quem interpolat, mente aberrare. Sed hoc in specimen talium abunde sit hic memorasse.

P. 393. *Pœnitere se prius actorum.* Quid viderat Holobolus de novo ut mutaret sententiam, et ex probante consilium reconciliandarum Ecclesiarum repente in ejus pacis adversarium mutaretur? Nihil sane nisi se minus honorifice quam vellet tractatum ab Augusto; quam ille, ut putabat, contumeliam perseverantia in schismate et pervicacia ulcisci studuit. En quo spiritu Græci schismatici ferrentur. Non eos ratio, non auctoritas, non veritatis cura, sed ambitio et superbia privatæque rationes præcipitabant, ipso iis addicto historico fatente. Non ita Joannis Vecci ex adversario in fautorem Latinorum mutatio contigit superius c. 25 narrata; ille siquidem quoad putavit causam Græcorum veritate niti, modeste restitit imperatori usque ad perpessionem carceris; ubi vero per otium lectis Patrum libris clare vidit potius jus esse Latinorum statim agnitam veritatem est professus et constantissime defendit.

P. 394. *Intestinis ovium ipso adhuc fimo refertis impliciti onustique.* Etsi hanc fœdam traductionem damnatorum per urbem καινὸν θρίαμβον Pachymeres vocat, præcesserant tamen ejus exempla Constantinopoli. Vide Annam Comnenam, quid **676** ipsa simile viderit, referentem. l. XII *Alexiadis*, p. 363 ed. Reg., ubi peculiariter in rem nostram notat eos qui hoc modo circumducebantur habuisse capita intestinis boum oviumque quasi ad ridiculum ornatum cincta: Τὰς δὲ κεφαλὰς, inquit, ἐντοσθίοις βοῶν καὶ προβάτων ταινίας δίκην κοσμήσαντες. In optimo ms. Pugetiano, cum quo editam jam Alexiadem contuli et plus quam mille locis emendavi, legitur καταχοσμήσαντες.

P. 397. Πρὸς Μεθώνην γίνονται. Sic contextus trium simul codicum: sed in Barberino supra Μεθώνην ascriptum in glossæ modum Κορώνην legimus. Hoc ab erudito lectore additum putamus ad prævertendam ambiguitatem, quæ posset objici minus cautis a vocabulo Μεθώνης. Isto enim nomine est urbs Thraciæ apud Suidam et Stephanum item alia Macedoniæ in Magnesia, cujus meminere Thucydides, Strabo, Stephanus, Plinius, etc. Methonen etiam in Thessalis memorat Hesychius, illam forte de qua Seneca choro actus 4 *Troadum* his versibus:

> *An frequens ruscis levibus Methone,*
> *Quæ sub Œtæis latebrosa silvis*, etc

Nulla porro harum in hunc locum quadrat: non enim provectos a Malea Laconiæ promontorio Hellespontias ventus plenis velis per totam noctem impellent, quod hic dicitur, appellere retro potuit in Macedoniam aut Thraciam. Est ergo hæc Μεθώνη quam Pausanias Μοθώνην scribit, Messeniæ urbs maritima in modico promontorio, cui adversum aliud angusto sinu diremptum Corone insidet, alia urbs, [P. 474] cujus propterea mentionem opportune suggerit glossema non inutile ad determinandum de qua Methone hic agatur: nam in hanc non inverisimilis cursus a Malea fuit vento qui ab A Hellesponto vehemens spiraret. Hodie hæ civitates nomen fere antiquum in mappis recentioribus obtinent, signatæ vocabulis *Modon* et *Coron*. Porro qui sinum Modonem inter et Coronem situm intrat, is ut Methonem sic et Coronem tenuisse dici potest, ut nihil glossator auctori contrarium alleverit.

P. 420. *Cui Manuéli nomen erat Zachariæ filio* Puta hæc Manuelis et Zachariæ vocabula prænomina fuisse hominum quibus commune fore *Catanex* gentis nomen. Hoc enim dicendum necessario videtur, ut Pachymeres cum Gregora cumque Duca Michaelis nepote, cujus historiam vir doctissimus Ismael Bulialdus ante hos annos quindecim primus edidit, conveniat, siquidem illi ambo docent Mi- B chaelem Palæologum hunc nostrum concessisse Phocæam Cotaneis. Ac Gregoras quidem sub initium libri XI, p. 239, agens de Catane Phocææ principe, et eum Mitylenem tunc occupasse referens in eamque immigrasse, præsidio tamen valido Phocææ relicto, statim subdit: Κλῆρος δ' αὐτῷ περιελθὼν ἦν ἀπὸ προγόνων ἡ Φώκαια πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ πάππου τοῦ βασιλέως σφίσι δοθεῖσα ἐπιτροπῆς ἕνεκα καὶ χρημάτων **677** τινὸς πορισμοῦ. Διὸ καὶ κατὰ χρόνους τακτοὺς οἱ ταύτης ἐφορείαν διαδεχόμενοι γράμματι βασιλικοῖς ἀνανεοῦντες ἀεὶ διετέλουν τὴν δόσιν τοῦ κλήρου, etc. Quorum summa est, Catanem, qui sub Andronico juniore princeps Phocææ erat, eum principatum obtinuisse hæreditario jure transmissum a suis majoribus, C quibus illum imperator proavus Andronici Junioris (fuit is Michael Palæologus prior) certis legibus in feudum, ut loquuntur concessisset. Quare quoties in eo principatu filii patribus succederent, diploma imperatoris impetrare illos oportebat, quo in istius dynastiæ legitimam possessionem mitterentur. Ita ibi Gregoras. Ducas autem c. 20 *Hist.*, p. 89 ed. Reg. sic habet: Ἐν ταῖς ἡμέραις δὲ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ πρώτως βασιλεύσαντος ἐν Παλαιολόγοις, ἦλθόν τινες Ἰταλοὶ αἰτοῦντες τὸ ὄρος (agit de monte Phocidis) δοθῆναι αὐτοῖς. καὶ λαμβάνειν κατ' ἔτος τὸ συμφωνηθέν. *Imperante Michaele Palæologo, eo qui primus in domum Palæologam imperium intulit, venerunt quidam Itali petentes montem Phocææ sibi dari sub pensitatione annui tributi.* Hæc Ducas, qui quan- D quam hic non nominat istos Italos, paulo inferius tamen indicat eos e gente Catanea fuisse, dum scribit: Ἦσαν δὲ οἱ ῥηθέντες τῆς πόλεως (νέας Φωκαίας) κτήτορες ἐκ τῶν Κατανέων Γενουῖται, Ἀνδρέας καὶ Ἰάκωβος, etc. *Erant autem memorati urbis novæ Phocææ domini e Cataneis Genuenses Andreas et Jacobus*, posteri videlicet illorum aut illius qui cum Michaele Palæologo priori de montis Phocææ dominio transegerat. Unde intelligitur hunc cujus meminit hoc loco Pachymeres, qui primus montem Phocidis beneficio imperatoris obtinuit, Manuelem Cataneam fuisse vocatum, filium Zachariæ Cataneæ sive Catanei. Reperimus et Ca-

telusios vocatos : nam qui multi in historiis citerioris ætatis Catelusiorum appellatione memorantur, ex eadem cum Cataneis esse familia certo colligitur ex collatione variorum locorum Villanii, Laonici et aliorum historicorum qui res quingentorum retro annorum scripto complexi sunt. Nec nova res est mutari aliquid in nominibus magnarum domuum, cum olim sciamus Cloantos in Cluentios, Lamos in Lamias, Clausos in Claudios et Clodios, Hortensios etiam in Hortalos transisse, nullo id in argumentum trahente familiæ diversæ ; ut omittam similia plurima passim observata in memoria recentiorum adeoque hodie vigentium stirpium. Non enim his immorari locus aut præscriptæ brevitatis sinit modus, quem quidem jam excessisse me paululum sentio, scilicet officio elatum grati animi erga familiam nobilissima, cujus vetera illustrissimaque exstant erga meam patriam Galliam fidei benevolentiæque non vulgaris monumenta. Rufus quippe, aliis Ruffinus, Cataneus, cognomento [P. 475] de Volta, Philippi Augusti Galliæ regis archithalassus fuit, et eum post expugnatam Acconem deportavit in Apuliam, ut Rigordus docet in libro *De gestis Philippi Augusti*, p. 142. Salvator etiam Vitalis in **678** Chronico Corsicæ tradit, in expeditione S. Ludovici qua cepit Pelusium, unum ex eadem stirpe Cataneorum de Volta inter duces exercitus fuisse. Anno item Christi 1396, cum Genuensis res publica in gravi suo periculo necessarium censuisset subjicere se imperio Caroli VI regis Galliæ, missus ad illum communi consilio Damianus Cataneus summa prudentia parique felicitate negotium confecit, relato domum ex regia gratia titulo atque honore mareschalli Franciæ. Perseveravitque affectus in posteris non sine mutuæ regnum benevolentiæ signis illustribus ; quale fuit quod Ludovicus XII, solemni pompa Genuam invectus, villam Laurentii Catanei ejus invitatu humanissime visit, delectatum se hospitio gratissime præferens. Quare in occasione legationum ad reges Francæi Catanei a Genuensibus plerumque, ut ibi gratiosi, legebantur. Sic anno 1499 Christophorus, anno 1511 Thomas Catanei, anno 1513 alius item Cataneus, legati Genua in Galliam venisse reperiuntur.

Pag. 420, *Aluminis fodinas*. Quis hic labor esset et quantum ex eo lucrum, discimus ex Duca, qui domicilium se habuisse in ista nova Phocæa profitens, quæ refert spectasse oculis creditur : Ἐν τῇ Φωκίδι τῇ κατὰ τὴν Ἰωνίαν ὄρος ἦν ἐν ᾧ μέταλλον στυπτηρίας ὑπάρχει· καὶ ὁ λίθος ἅπας τῆς ἀκρωρείας πυρὶ προσομιλήσας, εἶτα ὕδατι, ὡς ψάμμος γίνεται. Τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ λίθου γενομένην ψάμμον εἰς λέβητα βάλλοντες σὺν ὕδατι, καὶ καχλάζοντος οὐ τόσον, ἡ βληθεῖσα ψάμμος διαλύεται· καὶ τὸ μὲν παχὺ καὶ οὐσιῶδες αὐτῆς ἐν τῷ ζωμῷ μένον ὡς γάλα τυρῶδες, τὸ ξηρὸν καὶ γεῶδες αὐτῆς ἔξω ῥίπτουσιν ὡς ἄχρηστον· τὸν δὲ ζωμὸν εἰς σκάφας κενώσαντες ἄχρις ἡμερῶν τεσσάρων παραδρομὴν, εὑρίσκεται ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ὑποδόχων ἀγγείων πεπηγμένος ὁ ζωμὸς καὶ ὑπεραυγίζων ὁμοίως κρυστάλλῳ, etc. Hoc est ex versione Bulialdi : *In Phocide, quæ Ioniæ adjacet, mons erat metalli aluminis ferax; cunctique lapides, qui in vertice montis, in ignem primum, postmodum in aquam missi in arenam comminuuntur. Hæc ex istis lapidibus collecta in cacabum aqua mista demittitur, ac ubi parum aqua injecta ferbuit, arena liquefit. Quod densum est ejus, offæ simile, ad modum lactis in caseum coagulati servatur : quod durum et terrestre, ut inutile abjicitur. Offa vero illa in vasa diffusa per quatuor dies in eis subsidit ; posteaque circa oras summas vasorum concreta splendensque ad instar crystalli reperitur*, etc. Satis enim hæc sunt ad indicandum istius hic memorati laboris modum. Quæstuosæ porro distractionis hujus mercis causam Ducas mox memorat, quod alumen tinctoribus necessarium sit : Ἔστι δὲ ἀναγκαῖον χρῆμα δευσοποιοῖς. Quæ confirmant id quod noster paulo inferius scribit : *Inde siquidem vim inferre magnam illi* (Genuenses) *consueverant istius mercis* (aluminis) *vendibilis in primis, quoniam plurimus prout hodieque cernitur; ejus usus est in pannis e lana texta colore vario* **679** *fucandis* His omnibus addo Cataneorum imperitantium Phocææ mentionem etiam exstare apud Cantacuzenum, l. II, c 29, p. 290 ed. Reg., ubi eamdem, ut apparet, rem narrans quam superius retulimus e Gregora, Mitylenes videlicet occupationem per Cataneos Phocææ regulos factam, in eo videtur a Gregora discrepare, quod factum id Dominico Cataniæ Adreæ filio tribuit, non autem ipsi Andreæ et Jacobo ejus fratri. Verba Cantacuzeni hæc sunt : Ἠγγέλλετο ὡς Δομένικος ὁ Ἀνδρέου τοῦ Κατανία, ὃς τῆς νέας Φωκαίας ἦρχε βασιλέως παραδόντος κατὰ χάριν, τοῦ πατρὸς αὐτῷ ἀποθανόντος κληρονόμος τῆς οὐσίας καταστὰς, πλούσιος δὲ ἦν, τοῖς χρήμασι φυσηθεὶς Λέσβον διανοηθείη Ῥωμαίων ἀφελόμενος ἰδίαν ἑαυτῷ περιποιήσασθαι ἡγεμονίαν, et cætera quæ ibi pergit narrare, quibus egregie confirmantur quæ de Phocææ dominis beneficio imperatorum Palæologorum Cataneis diximus, necessario ad supplendam in hoc loco nostræ historiæ [P 476] ἀποσιώπησιν Pachymeris, familiæ nomen omittentis in memorando Manuele Zachariæ filio, primo Phocææ possessore ex concessione Michaelis Palæologorum primi Augusti.

P. 421. Vocem ἐνσκευασάμενοι ex margine in contextum intuli, expuncto νηϊσάμενοι, verbo nihili.

P. 429. Quæ hoc cap. narrantur de Maria regina Bulgariæ in avunculum imperatorem, odio pacis Ecclesiarum ab eo procuratæ, concitare sultanem Syriæ conante, faciles ostendunt pravum schismaticorum animum : uti et quæ capite sequenti et deinceps narrantur, quam crudelis, impia, facinorosa hæc mulier fuerit demonstrant;

quare illa protectrice schismastici rebelles glorientur licet, digno patella operculo.

P. 436. Quare hic narrat Pachymeres, se adhibitum ab imperatore ad clam explorandum ecquid Theodosius monachus, si Antiochenus patriarcha fieret, obstiturus esset negotio conciliationis Ecclesiarum, rem illam ex Augusti sententia gessisse, ostendunt hunc nostrum, etsi tacito judicio animi schismati faveret, ut multa demonstrant hujus historiæ loca, tamen imperatoris consiliis ejus generis haud palam adversatum. Imo suspicari forte non immerito possemus eum vivente Michaele vere et ex animi sui sententia favisse paci, sed eumdem historiam deinde hanc scribentem sub Andronico, qui se iterum a Romana Ecclesia abscidit rescissis paternis actis, servisse tempori revolutum in familiares errores.

P. 440. *Ex canonibus quondam a Sisino perlatis*, Non est hic Sisinius ille antiquus Constantinopolitanus patriarcha, qui anno Christi 426 Attico successit ut narrat Socrates, l. VII, c. 26, sed alius, ut apparet, longe posterior, qui anno christi 995 Nicolao Chrysobergi suffectus est. Nam hunc Joannes Curopolates **680** in Hist, ad ann. mundi 6503 testatur canones de matrimoniis sanxisse.

Ibid. *Gradus affinitatis*. Anna filia Michaelis Augusti, sponsa destinata Michaeli despotæ, quarto consanguinitatis gradu contingebat Annam alteram, filiam sororis patris sui, nuptam Nicephoro despotæ, Michaelis despotæ germano; et quia Nicephorus et Anna conjuncti matrimonio pro uno C censebantur, etiam Nicephoro et consequenter Michaeli ejus fratri totidem affinitatis gradibus admovebatur. Porro Michael Annæ uxori sui fratris affinitatis gradu secundo jungebantur, quia suo germano ejus viro secundo consanguinitatis gradu junctus erat. Affinitatis quippe gradus, ut theologi et juris canonici consulti hæc tractantes docent, pari passu sequuntur gradus consanguinitatis. Ut ergo consanguinitatis primus gradus est qui parentes inter et liberos intercedit, secundus fratrum ad fratres, tertius fratris sororisve filiorum ad patruos, avunculos, amitas et materteras, quartus consobrinorum ad consobrinos, ita et affinitatis numerantur totidem; quales revera in hac filia Michaelis Augusti respectu sponsi ei destinati Michaelis despotæ numerabantur. Unde ex hac parte, D ut ait historicus, quatuor erant συνοικεσίου sive affinitatis gradus, ex parte vero sponsi ipsius Michaelis despotæ respectu fratris ejus Nicephori et ejus conjugis Annæ natæ ex sorore Michaelis Augusti, duo; quia ut (P 477) consanguinitatis gradu secundo connectebatur frater fratri, ita secundo pariter affinitatis gradu conjungebantur levir et fratria. Hæc mens hujus loci est; circa quem notanda venit duplex Græcorum illius temporis a Latinis hodiernis discrepantia. Prior est quod, ut hinc apparet, apud Græcos tunc affinitas affinitatem pariebat, cum in usu jam Ecclesiæ La- A tinæ nihil prohibeat quominus aliquis ducat uxorem sororem uxoris fratris sui: altera quod in numerandis cognationis et affinitatis gradibus parentes nunc non imputentur, sed primus gradus constituatur in fratribus, cum, ut numerat hoc loco noster, necesse sit primum gradum respectu patris ac matris poni, secundum respectu fratrum ac sororum. Sic enim tantum Nicephorus despota, qui filiam sororis imperatoris in matrimonio habebat, ab ipsius imperatoris filia quarto affinitatis gradu distare poterat, prout hic dicitur.

P. 448. *Quando ducente Isaacio Augusto*, etc. Rem hic indicatam fuse narrans Georgius Acropolita) *Historiæ* suæ c. 11, p. 10, ed. Reg.) in summa docet Isaacium Augustum in Bulgaros, qui au- B tore rebellionis Asane a se defecerant, expeditione sucepta, Asanem cum præsidiis arta obsidione cinxisse intra oppidulum Strinobum dictum, ἐντὸς τοῦ πολιχνίου οὗ δὴ τὸ ὄνομα Στρίνοβος· Videtur amplificata deinde ab Asane victore hæc civitas, quippe quam noster Ternobum vocans, regiam Bulgariæ urbem fuisse non semel indicat. Pergit Acropolita dicere, cum **680** in extremo discrimine res Asanis et Bulgarorum essent, quos ne in Isaacii Augusti potestatem mox venirent nulla res prohibere humanitus poterat, exiisse ab urbe obressa quemdam specie transfugam, qui trepide imperatori nuntiaret mox irrupturos in ejus castra maximo numero Scythas: quo ille indicio perculsus nocte repente obsidionem C solvens fugit ab oppido postridie dedendo, et ejusdem proditoris etiam in fugæ via consilium fraudulentum sequens se suosque conjecit in angustias, ubi mox plurimi a paucis misere opressi sunt Bulgaris, qui ex composito in circumventos irruentes Romanos plerosque cædunt, imperatore cum non multis ægre se in tutum recipiente, omni apparatu et imperatoria supellectili hostibns relicta. Οἱ δὲ, ait Acropolita, διασωθέντες μετὰ τοῦ βασιλέως γυμνοί τε ἦσαν καὶ ὀλίγοι πάνυ. Ἐντεῦθεν ἐφυσιώθη τὸ τῶν Βουλγάρων φῦλον λείαν πολλὴν ἐκ τῶν Ῥωμαίων κερδῆσαν· ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν παρασήμων τὰ τιμιώτερα· τάς τε γὰρ τοῦ βασιλέως πυραμίδας ἀνελάβοντο καὶ φιάλας τῶν ἐπισήμων καὶ χρῆμα εἰς πλῆθος καὶ αὐτὸν δὴ τὸν βασιλικὸν σταυρόν, etc. Hæc sunt quæ noster hic D vocat *insignia imperii*. In quibus quod τὰς τοῦ βασιλέως πυραμίδας *imperatoris pyramides* Acropolita numerat, lumen accipit ex alio ejus loco, *Hist.* c. 40, p. 36, ubi de Theodoro Angelo imperii insignia deponente sic scribit: Τὰ μὲν γὰρ ἐρυθρὰ πέδιλα ἀπεβάλλετο καὶ τὴν περίμαργαρον πυραμίδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ὑπερκάθηται κόκκινος, βασιλικὰ ταῦτα σύμβολα. Hoc est ex versione doctissimi interpretis: *Namque rubri calcei dimissi, et unionibus interstincta pyramis, super quam lapis rubens emicabat, quæ imperatorum insignea sunt.*

Capp. 10 et 11. Quæ hic narrantur de Vecco libere causam pauperum injuste opressorum

agente cum Augusto, a quo ea occasione pessime tractabatur, palam ostendunt quam ille vir alienus ab omni adulatione fuerit, et quam certum sit, ea quæ pro ecclesia contra Græcos schismaticos egit, dixit, scripsit, purgata videri debere a suspicione fuci ac fraudis. De stauropegiis fuse agimus in Glossario, ubi et vide de Colybis capitis 12.

[P. 478] P. 458. *Me neutiquam passurum addi Symbolo*, etc. Nunquam exegerunt Latini a Græcis ut particulam et ipsi *Filioque* Symbolo Nicæno adderent, modo fidem ipsam processionis sancti Spiritus ex patre et Filio tenerent, et Romanam Ecclesiam faterentur non peccasse cum ad declarandum expressius dogma verbum illud *Filioque* Symbolo addidit. Hæc duo si præstent, qui e schismate Græcorum redeunt, nihil aliud ab iis requirendum sanxit etiam Clemens VIII, cujus ea de re decretum memini me legere apud Possevinum in Apparatu. Vide quæ superius adnotavimus ad c. 11, l. v. Nihil ergo mirum si Michael imperator gnarus quid vere Latini peterent, et videns spargi a schismaticis in populum vanos metus, quasi jussurus statim papa foret ut in **682** omnibus Græcis ecclesiis Symbolum deinceps cum additione vocum vocabulo *Filioque* æquivalentium cantaretur, præmunit animos, profitens se neutiquam id passurum. Consentanee his et Græci loquuntur in concilio Florentino sess. 25, p. 508 ed. Reg: Τὸ τῆς προσθήκης, ἡμεῖς οὐ δεξόμεθα πώποτε ταύτην, ἀλλ' ἐκχωροῦμεν ὑμῖν ἔχειν ταύτην ἐν ταῖς ὑμῶν ἐκκλησίαις, οὐ μὴν ἐν ταῖς τῆς ἀνατολῆς. Καὶ λέγομεν ὅτι ἀνάγκης κατεπειγούσης ἀνεπτύξατε τὸ Σύμβολον· καὶ οὐ λέγομεν τὴν ἐκ τοῦ Υἱοῦ φωνὴν ἢ ἑτέραν πίστιν ἢ προσθήκην τινὰ, ἀλλ' εὐσεβῆ, καὶ σαφήνειαν τοῦ ἡμετέρου συμβόλου. Καὶ εἰσὶ τὰ Σύμβολα ἀμφότερα εὐσεβῆ, καὶ ὡμονοημένα λέγεσθαι ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ, καθὼς ὑμεῖς λέγετε, καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ, καθὼς αὐτοὶ ἡμεῖς λέγομεν. Καὶ οὕτω γενέσθω ἡ ἕνωσις. *De additione: nos illam nunquam admittamus, sed eam vobis in vestris ecclesiis habere permittimus, non autem in Orientalibus; dicimusque Symbolum a vobis explicatum necessitate congente; et vocem illam « ex Filio » non esse aliam fidem aut aliquod additamentum, sed piam et nostri Symboli explanationem; et esse utrumque Symbolum pium et ejusdem sententiæ, ut in Ecclesia Romana recitetur sicut vos dicitis, et Orientali ut nos ipsi dicimus, atque ita faciendum unionem.*

P. 467. Οὐ προΐσχετο ὅλως αὕτη τῶν ἱερῶν πραγμάτων ἀνάξιον. Hinc apparet existimasse Græcos in formula abdicationis aut depositionis alicujus ex episcopali dignitate necessario, ut valida conseretur, exprimi debere, eum qui deponitur indignum eo loco et ineptum officio esse. Quæ causa fuit Nicetæ episcopo Heracleensi misso a synodo ad Arsenium patriarcham, postquam is ab ecclesia fugiens in monasterium recesserat, ut ab eo cessionem patriarchatus exigeret, causa, inquam, hæc ei instandi ut in formula abdicatio-

A nis, quam Arsenius libenter dabat, exprimeretur indignum eum sacerdotio fuisse, ἀνάξιον τῆς ἱερωσύνης, idque εἰς τὸ τῆς παραιτήσεως εὔλογον, *ut videretur idonea cessionis causa*, prout narratur a nostro, p. 115.

P. 461. *Is erat tunc Urbanus.* Demonstrabimus inferius, l. III, c. 10 in Chronico, ad annum 1279, non Urbanum tunc fuisse papam, sed Nicolaum III, ut memoriæ aut calami lapsus hic agnoscendus sit, errore tamen in omnia exemplaria diffuso.

P. 467. Δῶρδα μὲτ δέχνο. Sumpta hæc est ex Homero *Iliad.* β', v. 420: Ἀλλ' ὅγε δέκτο μὲν ἱρὰ, πόντον δ' ἀμέγαρτον ὄφελλεν. Unde et correximus quod in ms. vitiose legebatur ὤφελλεν.

B [P. 479] P. 469. *Oraculum insculptum marmori*, etc. Hoc oraculum Gregoras describit l. v, p. 67. Nos hic illud ex margine codicis Barberini repræsentamus cum nomine auctoris a Gregora taciti, etiam paulo auctius. Nam hæc verba καὶ τὸ παρ' Ἡρακλείου πολίχνιον apud Gregoram non comparent.

683 Οὗτος ὁ χρησμὸς Παυσανίου προέδρου.

Τῆς δὲ πόλεως Τράλλεων τὸ κάλλος χρόνοις ἔσεται σβεννύμενον. Τὸ δὲ πολλοστὸν ταύτης καταλειφθὲν ἐν ὑστάτοις ἐμφοβηθήσεται (Gregoras legit ἐκδοτηθήσεται) ἔθνει ἀνάρχῳ, ἀλωθήσεται (Gregoras ἁλώσεται) δὲ οὐδαμῶς. Εἶτα ἀνακαινισθήσεται παρὰ δυνατοῦ Νικωνύμου, ὃς ὀκταπλῆν ἀγλαῶς ἐνάδα (Gregoras ἐννάδα et in margine ἐννεάδα) βιώσει δίσκων, καὶ τρὶς ἑπτὰ κύκλων πόλιν Ἀττάλου
C λαμπρυνεῖ, καὶ τὸ παρ' Ἡρακλείου πολίχνιον· ᾧ καὶ πόλεις ἑσπέριαι ὑποκύψουσι, καὶ ἀγέρωχοι ὑποκλιθήσονται παιδικῶς.

Hoc est oraculum Pausaniæ præsidis.

Urbis vero Trallium decus temporibus erit exstinctum. Tenues tamen ejus reliquiæ in ultimis exterrebuntur a gente sine principatu: at nequaquam capientur. Renovabitur autem a potente cui a victoria nomen. Qui octuplex splendide novenarium vivet discorum, et ter septem orbium civitatem Attali illustrabit, et quod ab Heraclio oppidulum; cui et urbes Occiduæ subjacebunt, et feroces subjicientur pueriliter.

Vertit, ut in oraculis fieri debet, κατὰ πόδα, ad verbum singulos exprimens apices. Judicium de
D ipso vaticinio, verumne sit an fictum, quod suspicatos et Pachymerem et Gregoram video, tum si verum, quo ejus ἀπόβασις pertineat, lectori relinquo integrum.

P. 470. *In fatis erat.* Vide quæ notavimus ad p. 104 et 139, item ad p. 229; quibus hæreticam doctrinam fatalis necessitatis liberum arbitrium perimentis rejecimus, si forte hic illam scriptor schismaticus indicatam vellet.

P. 478. *Edicti sententia.* Videtur hoc edictum imperator inchoasse ab illis S. Gregorii Nazianzeni verbis quæ sic in oratione contra Eunomianos leguntur p. 195 et 106 ed. Græc. Basileens: Μνημο-

νευτέον γὰρ Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. Quod A deinceps hic historicus culpat orthodoxum patriarcham Veccum, quia is scriptis refellere schismaticos sit aggressus, schismaticæ loliginis succus est, nullo satis specioso tectorio lividam malignitatem velans. Itaque oblitus quam magnifice antea prædicaverit nobilem et liberam Vecci indolem ab omni adulandi servitute disjunctissimam, nunc, si superis placet eum exhibet Persa quovis abjectiorem in assentendo, prodigum titulorum, et nihil sibi facientem reliqui in extollendo honoribus indebitis Ephesinum, cujus opera egeret, antistitem, quo ita sibi eum devinciret. *Scribit,* inquit p. 479, *ad Ephesinum, eumque, ut ipsa inscriptione demereretur, non simpliciter* ἱερώτατον, *qiu solet titulus episcopis tribui, sed* πανιερώτατον B *in fronte litterarum nuncupat.* Ita Pachymeres ; qui videtur hæc scribens nunquam legisse librum in Græcia notissimum, Liturgiam Chrysostomi. In qua sacerdos celebrans voce sublata dicit μνήσθητι, Κύριε, πανιερωτάτου μητροπολίτου **684** ἡμῶν, τοῦ δεῖνος : *Memento, Domine,* πανιερωτάτου *metropolitæ nostri N.* Et iterum mox τοῦ δεῖνος πανιερωτάτου μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου ὅστις ἂν ᾖ, N. *panhierotati metropolitæ aut episcopi, quicunque sit.* Quod si sacerdotem facientem ad aram, et in sacro ornatu Christi personam repræsentantem, non dedecet πανιερωτάτου deferre titulum cuilibet episcopo, quis patriarchæ privatas litteras ad Ephesinæ antiquissimæ et honoratissimæ sedis antistitem danti putet vitio vertendum si tali eum titulo C [P. 480] compellaverit ? Ergo alia quidem schismatici objiciant Vecco, si habent : αὕτη γὰρ ἡ μήρινθος οὐδὲν ἔσπασε.

P. 482. *Enimvero scandalorum,* etc. Satis audacter, ne dicam impudenter et impie schismaticus hic scriptor sanctos Ecclesiæ Patres *scandalorum magnorum* causas dedisse ait, dum sacrum dogma de processione Spiritus sancti ex Patre per Filium, hoc est simul etiam ex Filio, recte et orthodoxe explicant. Quanto sapientius faceret, si cum Vecco, quem hic immerito culpat, exserentem se veritatem, quam prius ignoraverat, admitteret, et cum Latinis profiteretur rem a suis ipsis Græcis Patribus, ut fatetur ipse quoque, manifeste traditam.

P. 484. *Illi ergo ambo soli gloriam,* etc. Quod D hic vides laudari pertinaces in schismate usque ad perpetiendam effossionem oculorum, imputa vitio historici palam, ut dictum est, schismati addicti. Et pertinere huc puta sapiens effatum sancti Cypriani, hæreticos, qui pro sui erroris defensione dira mortemve paterentur, non gloriam martyrii mereri, sed pœnam luere perfidiæ.

P. 495. Constantinum Acropolitam *a patre magno logotheta acceptum.* Videri poterit cuipiam Georgium Acropolitam magnum logothetam hoc tempore jam fuisse mortuum. Id enim ex duobus hic positis potest astrui. Prius est Constantinum hunc aversum se a pace Ecclesiarum palam tulisse quod non est verisimile facturum eum, si pater ejus, pacis ejus quasi auctor et studiossimus, viveret. Alterum, imperatorem Constantino succensentem eo nomine rem ad patrem juvenis non detulisse et ei filium castigandum non commisisse. Sed ad primum dicimus mirum non esse Constantinum a patre dissensisse, cum superius Pachymeres docuerit in singulis ferme tunc familiis paria contigisse. Certe in ipsa imperatoria videmus Eulogiam Michaelis Augusti germanam charissimam palam in ipsum ob pacem factam insurrexisse, et alios consanguineos etiam usque ad carceres, excæcationes et necem ipsam pertinaces in schismate fuisse. Ad secundum respondeo forte abfuisse tunc ab aula Georgium magnum logothetam, legatione aliqua vel provinciali præfectura alibi uspiam detentum. Supervixisse porro illum Michaeli, et ab Andronico propter legationem ad papam et ad concilium Lugdunense **685** pro causa pacis obitam in carcerem conjectum, disertissime tradit idoneus auctor Demetrius Raules Cabaces ex Plethone Gemisto, qui videre potuit quæ dicit, cum Constantinopoli sub Michaele et post hunc sub Andronico viverit, etiam a Pachymere memoratus. Vide quæ notavimus ad p. 314.

P. 496. *In Acropolita quidem ulciscendo iram in potestate habuit.* Scio visum iri cuiqiam Græca illa, καὶ κρείττων τῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν θυμὸν ἦγε, non id quod sonat versio, sed quasi contrarium sonare. Verum adversativa quæ mox sequitur τῷ δὲ Μουζάλωνι καὶ λίαν χολούμενος, hoc intelligi quod expressimus in prioribus verbis indicat, quantumvis illa, huc invita pertrahantur, plane siquidem significare vult auctor diverso ac fere contrario modo se gessisse Augustum cum duobus hisce, Constantino Acropolita et Theodoro Muzalone ; quare diserte affirmans effusam in hunc ab eo totam acerbitatem iræ, hoc ipso necessitatem nobis imponit intelligendi mitius egisse cum altero, et in eo multando iracundiæ frænum attraxisse, utcunque id non clare archetypa exprimant. Quanquam si quis penitius introspiciat, confido deprehensurum etiam ad expressem a nobis sententiam Græca satis posse accommodari (1).

[P. 481] P. 408. *Ad Montem Nigrum.* Supplevi ad illa Græca πρὸς τὸ μέλαν vocabulum ὄρος *montem.* Erant in Monte nigro monachi plurimi, et ad capessendam monasticam professionem accommodatus ille locus. Itaque illic monachus olim vixerat Germanus postea patriarcha, ut noster docet, p. 280; Theodosius item princeps, deinde patriarcha Antiochenus, ut habetur l. v, c. 24. Poterat et ad τὸ μέλαν subintelligi σχῆμα, quod vestis monachorum per Orientem nigra esset: sed verbum καταφυγεῖν commodius refertur ad locum

(1) Cf. Obs. ad Andronic. l. II, c. 1.

agente cum Augusto, a quo ea occasione pessime tractabatur, palam ostendunt quam ille vir alienus ab omni adulatione fuerit, et quam certum sit, ea quæ pro ecclesia contra Græcos schismaticos egit, dixit, scripsit, purgata videri debere a suspicione fuci ac fraudis. De stauropegiis fuse agimus in Glossario, ubi et vide de Colybis capitis 12.

[P. 478] P. 458. *Me neutiquam passurum addi Symbolo*, etc. Nunquam exegerunt Latini a Græcis ut particulam et ipsi *Filioque* Symbolo Nicæno adderent, modo fidem ipsam processionis sancti Spiritus ex patre et Filio tenerent, et Romanam Ecclesiam faterentur non peccasse cum ad declarandum expressius dogma verbum illud *Filioque* Symbolo addidit. Hæc duo si præstent, qui e schismate Græcorum redeunt, nihil aliud ab iis requirendum sanxit etiam Clemens VII, cujus ea de re decretum memini me legere apud Possevinum in Apparatu. Vide quæ superius adnotavimus ad c. 11, l. v. Nihil ergo mirum si Michael imperator gnarus quid vere Latini peterent, et videns spargi a schismaticis in populum vanos metus, quasi jussurus statim papa foret ut in **682** omnibus Græcis ecclesiis Symbolum deinceps cum additione vocum vocabulo *Filioque* æquivalentium cantaretur, præmunit animos, profitens se neutiquam id passurum. Consentanee his et Græci loquuntur in concilio Florentino sess. 25, p. 508 ed. Reg: Τὸ τῆς προσθήκης, ἡμεῖς οὐ δεξόμεθα πώποτε ταύτην, ἀλλ' ἐκχωροῦμεν ὑμῖν ἔχειν ταύτην ἐν ταῖς ὑμῶν ἐκκλησίαις, οὐ μὴν ἐν ταῖς τῆς ἀνατολῆς. Καὶ λέγομεν ὅτι ἀνάγκης κατεπειγούσης ἀνεπτύξατε τὸ Σύμβολόν· καὶ οὐ λέγομεν τὴν ἐκ τοῦ Υἱοῦ φωνὴν ἢ ἑτέραν πίστιν ἢ προσθήκην τινά, ἀλλ' εὐσεβῆ, καὶ σαφήνειαν τοῦ ἡμετέρου συμβόλου. Καὶ εἰσὶ τὰ Σύμβολα ἀμφότερα εὐσεβῆ, καὶ ὡμονοημένα λέγεσθαι ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ, καθὼς ὑμεῖς λέγετε, καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ, καθὼς αὐτοὶ ἡμεῖς λέγομεν. Καὶ οὕτω γενέσθω ἡ ἕνωσις. *De additione: nos illam nunquam admittamus, sed eam vobis in vestris ecclesiis habere permittimus, non autem in Orientalibus; dicimusque Symbolum a vobis explicatum necessitate cogente; et vocem illam « ex Filio » non esse aliam fidem aut aliquod additamentum, sed piam et nostri Symboli explanationem; et esse utrumque Symbolum pium et ejusdem sententiæ, ut in Ecclesia Romana recitetur sicut vos dicitis, et Orientali ut nos ipsi dicimus, atque ita faciendum unionem.*

P. 467. Οὐ προΐσχετο ὅλως αὕτη τῶν ἱερῶν πραγμάτων ἀνάξιον. Hinc apparet existimasse Græcos in formula abdicationis aut depositionis alicujus ex episcopali dignitate necessario, ut valida consereretur, exprimi debere, eum qui deponitur indignum eo loco et ineptum officio esse. Quæ causa fuit Nicetæ episcopo Heracleensi misso a synodo ad Arsenium patriarcham, postquam is ab ecclesia fugiens in monasterium recesserat, ut ab eo cessionem patriarchatus exigeret, causa, inquam, hæc ei instandi ut in formula abdicationis, quam Arsenius libenter dabat, exprimeretur indignum eum sacerdotio fuisse, ἀνάξιον τῆς ἱερωσύνης, idque εἰς τὸ τῆς παραιτήσεως εὔλογον, *ut videretur idonea cessionis causa*, prout narratur a nostro, p. 115.

P. 461. *Is erat tunc Urbanus*. Demonstrabimus inferius, l. III, c. 10 in Chronico, ad annum 1279, non Urbanum tunc fuisse papam, sed Nicolaum III, ut memoriæ aut calami lapsus hic agnoscendus sit, errore tamen in omnia exemplaria diffuso.

P. 467. Δῶρδα μὲτ δέxνο. Sumpta hæc est ex Homero *Iliad.* β', v. 420: Ἀλλ' ὅγε δέκτο μὲν ἱρά, πόντον δ' ἀμέγαρτον ὄφελλεν. Unde et correximus quod in ms. vitiose legebatur ὤφελλεν.

[P. 479] P. 469. *Oraculum insculptum marmori*, etc. Hoc oraculum Gregoras describit l. v, p. 67. Nos hic illud ex margine codicis Barberini repræsentamus cum nomine auctoris a Gregora taciti, etiam paulo auctius. Nam hæc verba καὶ τὸ παρ' Ἡρακλείου πολίχνιον apud Gregoram non comparent.

682 Οὗτος ὁ χρησμὸς Παυσανίου προέδρου. Τῆς δὲ πόλεως Τράλλεων τὸ κάλλος χρόνοις ἔσεται σβεννύμενον. Τὸ δὲ πολλοστὸν ταύτης καταλειφθὲν ἐν ὑστάτοις ἐμφοβηθήσεται (Gregoras legit ἐκβοηθήσεται) ἔθνει ἀνάρχῳ, ἁλωθήσεται (Gregoras ἁλώσεται) δὲ οὐδαμῶς. Εἶτα ἀνακαινισθήσεται παρὰ δυνατοῦ Νικωνύμου, ὃς ὀκταπλῆν ἀγλαῶς ἐννάδα (Gregoras ἐννάδα et in margine ἐννεάδα) βιώσει δίσκων, καὶ τρὶς ἑπτὰ κύκλων πόλιν Ἀττάλου λαμπρυνεῖ, καὶ τὸ παρ' Ἡρακλείου πολίχνιον· ᾧ καὶ πόλεις ἑσπέριαι ὑποκύψουσι, καὶ ἀγέρωχοι ὑποκλιθήσονται παιδικῶς.

Hoc est oraculum Pausaniæ præsidis.

Urbis vero Trallium decus temporibus erit exstinctum. Tenues tamen ejus reliquiæ in ultimis exterrebuntur a gente sine principatu: at nequaquam capientur. Renovabitur autem a potente cui a victoria nomen. Qui octuplex splendide novenarium vivet discorum, et ter septem orbium civitatem Attali illustrabit, et quod ab Heraclio oppidulum; cui et urbes Occiduæ subjacebunt, et feroces subjicientur pueriliter.

Vertit, ut in oraculis fieri debet, κατὰ πόδα, ad verbum singulos exprimens apices. Judicium de ipso vaticinio, verumne sit an fictum, quod suspicatos et Pachymerem et Gregoram video, tum si verum, quo ejus ἀπόβασις pertineat, lectori relinquo integrum.

P. 470. *In fatis erat.* Vide quæ notavimus ad p. 104 et 139, item ad p. 229; quibus hæreticam doctrinam fatalia necessitatis liberum arbitrium perimentis rejecimus, si forte hic illam scriptor schismaticus indicatam vellet.

P. 478. *Edicti sententia.* Videtur hoc edictum imperator inchoasse ab illis S. Gregorii Nazianzeni verbis quæ sic in oratione contra Eunomianos leguntur p. 195 et 106 ed. Græc. Basileens: Μνημο-

νευτέον γὰρ Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. Quod deinceps hic historicus culpat orthodoxum patriarcham Veccum, quia is scriptis refellere schismaticos sit aggressus, schismaticæ loliginis succus est, nullo satis specioso tectorio lividam malignitatem velans. Itaque oblitus quam magnifice antea prædicaverit nobilem et liberam Vecci indolem ab omni adulandi servitute disjunctissimam, nunc, si superis placet eum exhibet Persa quovis abjectiorem in assentendo, prodigum titulorum, et nihil sibi facientem reliqui in extollendo honoribus indebitis Ephesinum, cujus opera egeret, antistitem, quo ita sibi eum devinciret. *Scribit*, inquit p. 479, *ad Ephesinum, eumque, ut ipsa inscriptione demereretur, non simpliciter* ἱερώτατον, *qiu solet titulus episcopis tribui, sed* πανιερώτατον B *in fronte litterarum nuncupat*. Ita Pachymeres ; qui videtur hæc scribens nunquam legisse librum in Græcia notissimum, Liturgiam Chrysostomi. In qua sacerdos celebrans voce sublata dicit μνήσθητι, Κύριε, πανιερωτάτου μητροπολίτου **684** ἡμῶν, τοῦ δεῖνος : *Memento, Domine*, πανιερωτάτου *metropolitæ nostri N*. Et iterum mox τοῦ δεῖνος πανιερωτάτου μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου ὅστις ἂν ᾖ, N. *panhierotati metropolitæ aut episcopi, quicunque sit*. Quod si sacerdotem facientem ad aram, et in sacro ornatu Christi personam repræsentantem, non dedecet πανιερωτάτου deferre titulum cuilibet episcopo, quis patriarchæ privatas litteras ad Ephesinæ antiquissimæ et honoratissimæ sedis antistitem danti putet vitio vertendum si tali eum titulo C [P. 480] compellaverit ? Ergo alia quidem schismatici objiciant Vecco, si habent : αὕτη γὰρ ἡ μήρινθος οὐδὲν ἔσπασε.

P. 482. *Enimvero scandalorum*, etc. Satis audacter, ne dicam impudenter et impie schismaticus hic scriptor sanctos Ecclesiæ Patres *scandalorum magnorum* causas dedisse ait, dum sacrum dogma de processione Spiritus sancti ex Patre per Filium, hoc est simul etiam ex Filio, recte et orthodoxe explicant. Quanto sapientius faceret, si cum Vecco, quem hic immerito culpat, exserentem se veritatem, quam prius ignoraverat, admitteret, et cum Latinis profiteretur rem a suis ipsis Græcis Patribus, ut fatetur ipse quoque, manifeste traditam.

P. 484. *Illi ergo ambo soli gloriam*, etc. Quod hic vides laudari pertinaces in schismate usque ad D perpetiendam effossionem oculorum, imputa vitio historici palam, ut dictum est, schismati addicti. Et pertinere huc puta sapiens effatum sancti Cypriani, hæreticos, qui pro sui erroris defensione dira mortemve paterentur, non gloriam martyrii mereri, sed pœnam luere perfidiæ.

P. 495. Constantinum Acropolitam *a patre magno logotheta acceptum*. Videri poterit cuipiam Georgium Acropolitam magnum logothetam hoc tempore jam fuisse mortuum. Id enim ex duobus A hic positis potest astrui. Prius est Constantinum hunc aversum se a pace Ecclesiarum palam tulisse quod non est verisimile facturum eum, si pater ejus, pacis ejus quasi auctor et studiosissimus, viveret. Alterum, imperatorem Constantino succensentem eo nomine rem ad patrem juvenis non detulisse et ei filium castigandum non commisisse. Sed ad primum dicimus mirum non esse Constantinum a patre dissensisse, cum superius Pachymeres docuerit in singulis ferme tunc familiis paria contigisse. Certe in ipsa imperatoria videmus Eulogiam Michaelis Augusti germanam charissimam palam in ipsum ob pacem factam insurrexisse, et alios consanguineos etiam usque ad carceres, excæcationes et necem ipsam pertinaces in schismate B fuisse. Ad secundum respondeo forte abfuisse tunc ab aula Georgium magnum logothetam, legatione aliqua vel provinciali præfectura alibi uspiam detentum. Supervixisse porro illum Michaeli, et ab Andronico propter legationem ad papam et ad concilium Lugdunense **685** pro causa pacis obitam in carcerem conjectum, disertissime tradit idoneus auctor Demetrius Raules Cabaces ex Plethone Gemisto, qui videre potuit quæ dicit, cum Constantinopoli sub Michaele et post hunc sub Andronico viverit, etiam a Pachymere memoratus. Vide quæ notavimus ad p. 314.

P. 496. *In Acropolita quidem ulciscendo iram in potestate habuit*. Scio visum iri cuiqiam Græca illa, καὶ κρείττων τῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν θυμὸν ἦγε, non C id quod sonat versio, sed quasi contrarium sonare. Verum adversativa quæ mox sequitur τῷ δὲ Μουζάλωνι καὶ λίαν χολούμενος, hoc intelligi quod expressimus in prioribus verbis indicat, quantumvis illa, huc invita pertrahantur, plane siquidem significare vult auctor diverso ac fere contrario modo se gessisse Augustum cum duobus hisce, Constantino Acropolita et Theodoro Muzalone ; quare diserte affirmans effusam in hunc ab eo totam acerbitatem iræ, hoc ipso necessitatem nobis imponit intelligendi mitius egisse cum altero, et in eo multando iracundiæ frænum attraxisse, utcunque id non clare archetypa exprimant. Quanquam si quis penitius introspiciat, confido deprehensurum etiam ad expressem a nobis sententiam Græca satis posse accommodari (1).

D [P. 481] P. 408. *Ad Montem Nigrum*. Supplevi ad illa Græca πρὸς τὸ μέλαν vocabulum ὄρος *montem*. Erant in Monte nigro monachi plurimi, et ad capessendam monasticam professionem accommodatus ille locus. Itaque illic monachus olim vixerat Germanus postea patriarcha, ut noster docet, p. 280; Theodosius item princeps, deinde patriarcha Antiochenus, ut habetur l. v, c. 24. Poterat et ad τὸ μέλαν subintelligi σχῆμα, quod vestis monachorum per Orientem nigra esset: sed verbum καταφυγεῖν commodius refertur ad locum

(1) Cf. Obs. ad Andronic. l. II, c. 1.

quam ad vestem. Nec obstat conjecturæ quod hic dicitur, exactum a Cotanitza (haud dubie ab Augusto) ut statim vestem sacram indueret. Nam hinc potius apparet petitam nomine Cotanitzæ ab imperatore facultatem eundi ad Montem Nigrum: sed hunc veritum ne is sic dimissus alio abiret, exegisse ut statim se alligaret monastica professione, sacro habitu induto. Quod ille nil recusans fecit.

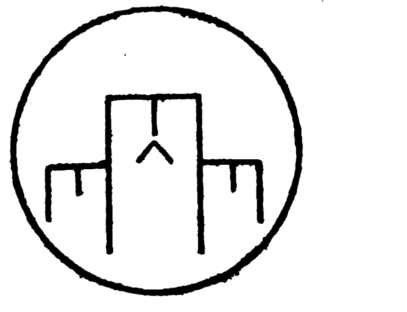
P. 505. *Ut imperator cum suis..... anathemati subjicerentur.* Recitatur ab Odorico Raynaldo hæc excommunicationis in Michaelem Palæologum sententia ad annum 1281. Ubi quanquam culpatur Palæologus quod pacta ex fide circa concordiam Ecclesiarum non explesset, haud tamen facile adducor ut credam, quod illic vir ille doctissimus videtur opinari, culpam imperatoris in eo sitam, quod, sicut promiserat, non effecisset **686** ut Græci particulam *Filioque* Symbolo adderent. Non enim reperimus id ab eo exactum aut ipsum recepisse; adnotavimusque superius ad c. 15 hujus libri, Ecclesiam Latinam satis habuisse, si Græci dogma ipsum processionis Spiritus sancti etiam ex Filio profiterentur, et Latinos agnoscerent justa ex causa declarationis expressioris verbum illud Symbolo Nicæno addidisse, non præcipiendo ut ipsi pariter illud adderent. Fuere autem alia quibus merito suspectus aut etiam convictus fictionis videri potuit Palæologus: puta vexationes Vecci orthodoxi patriarchæ, quæ illum ad ultro abdicandam dignitatem coegerunt, narrate a Pachymere hoc libro a c. 10 ad 14, et quod aut nescivit aut dissimulavit noster, conjuratio imperatoris Michaelis cum Siculis e Petro rege Aragonum contra Carolum Apuliæ et Siciliæ regem a sede apostolica probatum, cujus Gregoras meminit et alii temporum illorum scriptores relati in Annalibus ecclesiasticis ab Spondano et Raynaldo ad annum 1280 et sequentem. Quo pertinet quod istam in Michaelem excommunicationis sententiam perlatam instante Carolo rege historici rerum illarum memorant, ut ibi licet videre. Cogitasse autem Palæologum hoc suæ damnationis nuntio perculsum cuncta quæ pro concordia Ecclesiarum hactenus egerat rescindere, quod hic noster affirmat, non est prorsus inverisimile in homine quem apparet politicis maxime rationibus et metu infensæ sibi potentiæ Caroli regis ad istam tractationem adductum. Tamen id eum non fecisse testatur hic noster. et ipsi Græci schismatici persuasum habuerunt ipsum usque ad mortem in fide concordiæ perstitisse; quæ causa ipsis fuit eum honore sepulturæ fraudandi.

P. 521. *Acropolita magnus logotheta dum viveret.* Hæc indicant scripsisse ista Pachymerem sub Andronico, et quidem multis annis post mortem Michaelis Augusti. Nam Georgius Acropolita mortuus est in carcere, in quem conjectus fuerat ab Andronico sub initium ejus imperii, quod schismaticis assentiri nollet, in eoque constans perse- A ravit per plures annos, repudiata libertate et restitutione in integrum oblata ei ab imperatore si deficere (P. 482) a communione Romana vellet, in qua denique diem obiit confectus ærumnis Dei causa toleratis. Vide quæ superius notavimus ad c. 28, l. IV.

P. 531. Τὴν ψυχὴν ἀφίησιν. Post hæc Vatic. cod. hæc subjungit: Ὁ μηδὲν τὸ παράπαν πώποτε τεθνήξεσθαι προσδοκήσας, διὰ καὶ ὅρκους τοὺς ὄνομα Θεοῦ φέροντας εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο, καὶ ἀδικίαν καὶ φόνους καὶ τιμωρίας ὡς κώνωπος πρᾶξιν ἡγεῖτο· ὅμως ἔκειτο νεκρὸς, καὶ δάκρυσι τῶν οἰκείων ἐβρέχετο. *Qui nunquam se moriturum crediderat, ideoque juramenta Dei nomen ferentia nihili duxerat, injurias vero, cædes et supplicia sæva,* B *quasi non iis homines sed culices læderentur, exercuerat* **687** *Is tamen jacebat mortuus et lacrymis domesticorum rigabatur.* Hæc cum id neutro codicum optimorum reperiantur, non putamus esse Pachymeris, sed interpolatoris et paraphrastæ, quem scimus et alia præter auctoris mentem inseruisse. Moderatior est enim noster historicus quam ut sic atrociter insultasse putandus sit mortuo principi, cujus bona malaque libere, sed citra malignitatem in hac historia expressit. Magna et vera laus est Michaelis Palæologi inter multa, quæ nec dissimulari nec probari possunt, perperam facta, pacem et concordiam Ecclesiarum indefesso ad extremum studio ursisse. Et merito eum hac præcipue te Joanni Batatzæ præcelluisse Georgius Metochita C affirmat oratione prima historica. Ait ibi eum magna spe generosæ indolis, cum cura peculiari ad summa quæque educatum sub Joanne Batatza, non parvo etiam ipsius principis favore, τῶν ἐν ἀριστοβουλίαις καὶ ἀριστοπραξίαις κατωρθωμένον αὐτῷ, *cuncta ejus rectissime consulta optimaque acta imitando expressisse,* καὶ ἐκμαγεῖον γεγονέναι τῶν τούτου πλεονεκτημάτων, *et ad vivum expressam imaginem evasisse decorum illius.* Mox addit eumdem Joannem longe a Michaele superatum, præsertim eo quod, quam ille solum cogitaverat et mentione duntaxat prima informaverat Ecclesiarum pacem, hic consilio, conatu, perseverantia denique peregit, et factam, quoad in vita perstitit, tenuit. Quare totis habenis albas idem Metochita eloquentiæ quadrigas in ejus laudes velut in campum rhetorum D Marathonium admittit, Οὗτος, inquiens ὁ κλεινὸς ἐν αὐτοκράτορσι Μιχαὴλ, τὸ μέγα τῆς ἑῴας καὶ ἑσπερίου λήξεως ὄνομα, μᾶλλον δὲ τῆς οἰκουμενικῆς τετραμερείας, τὸ φοβερὸν καὶ ἀγακλεὲς περιθρύλλημα, ὁ τὴν εὐσέβειαν ἀῤῥαγὴς, ὁ θερμὸς τὴν πρὸς Θεὸν πεποίθησιν καὶ ἀδίστακτος, ὁ παρ᾽ ὅλον αὐτοῦ τὸ βιώσιμον πρόβλημα τὴν εἰλικρινῆ πίστιν ποιούμενος καὶ ὅσα τῆς ἀμωμήτου πίστεως σύμβολα πρὸ παντὸς ἔργου, πρὸ παντὸς διανοήματος καὶ βουλεύματος ἐν παντὶ τρόπῳ τε καὶ καιρῷ, ἐν ταυτῷ τῷ καθεσθῆναι καὶ ἀναστῆναι καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ τυχόντος κινήματος ἢ βαδίσματος, ἡ ἀκάματος φρὴν, ὁ μεγαλόνους ἄνθρωπος καὶ οὐράνιος, ὁ μεγαλοφρ-

γὸς καὶ μεγαλεπήβολος, ὁ Κομνηνοφυὴς Παλαιολόγων βλαστὸς, καὶ σύμπαν ἀξιοθαύμαστος. *Inclytus in imperatoribus Michael, magnum Orientalium et Occiduorum tractuum nomen, aut potius quatuor mundi cardinum terror et gloria, pietate constantissima, fiducia in Deum ardente pariter et immutabili; qui per totam vitam scopo illustri sibi proposito fidei sinceræ, cuncta quæ ad hanc conducerent, quæ illam quomodocunque referrent, præ omni opere, cogitatione, consilio, omni modo et tempore, sedendo, surgendo in omni motu ac passu spectavit amplexusque est. Indefessa mens, magnorum homo sensuum, cœlestis, magna operatus, ingentia conatus; Comnena mistus stirpe Palæologorum surculus, plane admiratione dignus.* Hæc ibi Georgius Metochita; quæ nos encomia **688** laudati auctoris, orthodoxi quippe confessoris, qui tetrum a schismaticis carcerem pro fide apostolica Romana multis annis usque ad mortem invicta constantia sustinuit, mortuo imperatori nostro pro funebri laudatione impendimus, sic prout possumus ἀντισηκοῦντες *compensantes* conviciorum plaustra, quæ passim in eum effundunt Græci schismatici et Latini hæretici, perfectam ab eo Ecclesiarum Orientalis cum Occidua conciliationem livore Satanico indignantes.

[P. 483] P. 532. *Sigillum quod adhibere obsi-* A *gnando consueverat.* Codex Barberinus formam effingit hujus characteris in hunc modum.

Præter eam porro quam affert hic Pachymeres B hujus Πῖ triplicati rationem, ex divina prænotione exitus Michaelis Palæologi petitam, fuisse aliam oportuit in mente ipsi Michaeli, utique ignaro diei ac loci suæ mortis, cum eam ultro ac libens assumpsit. Putarim equidem eum per istud tertio repetitum ΠΪ voluisse indicare id quod initio hujus libri monuimus, esse se Palæologum non ex patre solum, sed etiam ex matre, ac propterea majori littera Πῖ in medio posita se ipsum repræsentasse, aliis duabus a dextra et sinistra parentem utrumque significantibus. Nam Palæologum significare ista Πῖ, indicat littera Λ in ventre medii posita.

PETRI POSSINI S. J.

OBSERVATIONUM PACHYMERIANARUM

LIBER TERTIUS,

CHRONOLOGICUS.

—

689 [P. 485] CAPUT I.

De nominibus mensium a Pachymere usurpatis.

Quæ noster historicus, præter morem usumque cæterorum, in mensibus appellandis novat, ea etsi videri poterant ad grammaticam pertinere rationem, hic tamen exponenda potius quam in Glossario putavi, quia errorem in chronologia obtrudere lectori poterant nisi de iis præmoneretur. Cum enim quis exempli gratia legeret inauguratum imperatorem Michaelem neomenia Hecatombæonis, vix posset, veris ac vulgatis præoccupatus notionibus, aliud animo subjicere quam Junii aut Julii mensis id Kalendis factum. Atqui erraret ita credens toto cœlo, et brumam in solstitium æstivum, Januarium in Quintilem temere transferret. Edis- C seratur hic igitur in limine Pachymeriana nomenclatio mensium, ne qua cuipiam in hoc genere hallucinatio obrepat.

ΕΚΑΤΟΜΒΑΙΩΝ, p. 96, Ἑκατομβαιῶνος νουμηνία. In margine utriusque codicis B et A notatur Ἰανουαρίου, quod solum in contextu Vaticanus exprimit. Idemque constanter observatur ubicunque alias Ἑκατομβαιῶνος nomen ponitur. Ἑκατομβαιὼν vocabulum antiquum est primi mensis in anno Attico, ab hecatombis sive sacrificiis centum boum, quæ auspicandis anni novi Kalendis solemni ritu fiebant, deductum. Verus in cœli ratione situs hujus mensis, ut fuse demonstrat doctissimus Petavius tota descriptione anni Attici, præsertim c. 11, l. 1. *De doctrina temporum,* fuit circa τροπὰς θερινὰς, *solstitium æstivum.* Unde Græci auctores classici,

qui res Romanas tractarunt, Hecatombæonem cum mense Juliani anni Junio fere comparant, Januario autem Juliano potius Gamelionem opponunt. Recentiores autem **690** expeditius Romana nomina Græcis litteris exprimunt, Ἰανουάριαν, Φεβρουάριον, Μάρτιον, et sic de cæteris scribentes : nam alioqui Græci menses lunares exacte respondere Julianis minime lunaribus nequeunt. Nostro tamen Pachymeri visum est nulli tritam veterum aut juniorum viam insistere. Ac cum fere cæteri Ἑκατομβαιῶνος voce Junium aut Julium designent, ipsi libuit id nomen Januario tribuere. In quo satis apparet quam rationem sit secutus. Quia enim primum anni Attici mensem Ἑκατομβαιῶνα sciebat [P 486] dictum, isto quoque vocabulo fas sibi putavit primum item Romani anni mensem appellare, parum curato discrimine tempestatum. Ac similem in aliorum etiam nomenclatura mensium licentiam usurpans implicuerat lectores suos ambiguitate perincommoda, nisi ejus librarii succurrissent notando fere ubique in ora marginis vero nomine mensis indicati.

ΛΗΝΑΙΩΝ, p. 306. Ἡ μηνὸς Ληναιῶνος δευτέρα. In margine amborum optimorum codd. B et A et in contextu V Φεβρουαρίου scribitur. Ac res ipsa loquitur Februarium hic signari, cujus die secunda festum Ὑπαπαντῆς, quod Purificationem beatæ Deiparæ Latini dicimus, celebrari manifestum est. De hoc autem festo hic noster agit nominatim. Unde autem in mentem ipsi venerit Februarium Ληναιῶνα vocare, difficilis conjectura est : neque enim ullus Atticorum vulgo memoratorum ac ne Macedonicorum quidem, Bithynicorum, Pythicorum aut omnino ullius Græce locutæ gentis mensium hoc nomen, quod sciam, fuit. Scribit quidem Petavius, l. I *De Doct. temp.*, c. 34, Βουκάτιον Bœotorum primum mensem Ληναιῶνα vocari ab Hesychio. Verum, quod viri summi pace dixerim, id apud Hesychium non lego, loco quem ipse citavit, verbo scilicet Ληναιὼν, ubi contra sic scriptum exstat : Ληναιὼν μήν. Οὐδένα τῶν μηνῶν Βοιωτοὶ οὕτω καλοῦσιν. Εἰκάζει δὲ ὁ Πλούταρχος Βουκάτιον· καὶ γὰρ ψυχρός ἐστιν. Ἔνιοι δὲ τὸν Ἑρμαῖον, ὅς μετὰ Βουκάτιόν ἐστιν· καὶ γὰρ Ἀθηναῖοι τὴν τῶν Ληναίων ἑορτὴν ἐν αὐτῷ ἄγουσιν. Hoc est : *Lenæon mensis. Nullum mensium Bœoti sic appellant. Indicat autem Plutarchus Bucatium : nam et frigidus est. Aliqui vero Hermæum, qui post Bucatium est : etenim Athenienses Lenæorum festum in ipso agunt.* Hunc locum Hesychii descripsi, quia ex illo suspicor oblatam occasionem Pachymeri Lenæona Februarium vocandi. Nimirum cum inde noster didicisset secundum Thebæorum mensem qui Bucatium anni Thebani caput statim sequitur et Ἑρμαῖος *Hermæus* nomen habet, aliquibus videri Lenæonis quoque verbo designatum, idcirco quod circa tempus secundi mensis Bœotorum Athenienses Lenæorum festum agerent, putavit erudite se facturum si ansam ex eo arriperet secundi Romanorum mensis eodem Lenæonis vocabulo signandi. Hæc scripseram cum incidi in locum Harpocrationis, ubi in Diagrammate mensium Atticorum Romanorumque Ληναιὼν ὁ καὶ Ποσειδεὼν **691** e regione opponitur Φεβρουαρίῳ. Id secutum hoc loco nostrum credibilius est (*).

ΚΡΟΝΙΟΣ. Constanter hoc nomine Pachymeres Martium mensem indigitat. Nam p. 244, ubi sic scriptum est : Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους μηνὸς Κρονίου, τῶν θείων ἡμερῶν τῆς νηστείας τελουμένων, uterque codex B et A e regione vocis Κρονίου in margine annotat Μαρτίου ; et jejunii quadragenarii mentio in eum mensem incurrentis plane Martii characterem habet. Præterea p. 355, ad ea verba Κρονίου μηνὸς ἐνστάντος, uterque codex ad oram libri Μάρτιον clare nominat. Vatic. quoque de more Μαρτίου pro Κρονίου in contextu collocat. Quod item facit p. 396, ubi hæc aliorum codicum verba Κρονίου ἀρχομένου μηνὸς, ipse reddit Μαρτίου ἀρχομένου μηνός. Ut dubitandi locus non supersit quin Martius mensis in hac historia dicatur Κρόνιος. Sed quam manifestum factum, tam obscura facti causa est. Quid enim verisimile comminiscamur cur primus et unus Pachymeres vocem Κρόνιος in ignotissima priscis juxta recentibusque notione usurpaverit? Dum aliud opportunius sagax lector expediet ego suspicabar nostrum, cum forte vidisset in Harpocrationis Diagrammate mensium superius laudato Hecatombæoni pro synonymo Cronium apponi, et aliunde sciret Martium olim fuisse primum anni Romani mensem (juxta illud tritissimum Tibulli :

[P 487] *Martis Romani festæ venere Kalendæ :*
Exoriens nostris hic fuit annus avis),

sed postea additis decimestri anno duobus mensibus honorem ducendi annum Januario tributum, Pachymerem, inquam, hoc se nosse gestientem ostentare, duobus mensibus quasi de primatu certantibus in Romano anno, vocabula duo divisisse quæ Attici anni primo mensi convenirent. Diagramma illud semel hic describere tanti visum est.

Ὀνόματα μηνῶν κατὰ Ἀθηναίους.

Ἑκατομβαιὼν ὁ καὶ Κρόνιος	ὁ Σεπτέμβριος
Μεταγειτνειώ	ὁ Ὀκτώβριος
Πυανεψιών	ὁ Δεκέμβριος
Μαιμακτηριών	ὁ Ἰανουάριος
Ληναιὼν ὁ καὶ Ποσειδεών	ὁ Φεβρουάριος
Γαμηλιών	ὁ Μάρτιος
Ἀνθεστηριών	ὁ Ἀπρίλλιος
Ἐλαφηβολιών	ὁ Μάϊος
Μουνυχιών	ὁ Ἰούνιος
Θαργηλιών	ὁ Ἰούλιος
Σκιῤῥοφοριών	ὁ Αὔγουστους

692 ΒΟΗΔΡΟΜΙΩΝ. p. 257 Βοηδρομιῶνος ἱσταμένου. Uterque cod. B et A in ora libri Ἀπριλ-

(*) Cf. Glossar. alterum v. Ληναιών.

λίου, Vatic. τότε τοίνυν Ἀπριλλίου ἀρχομένου. Boedromionem tertium fuisse mensem in anno Attico demonstrat Petavius, I, 1 *De Doct. temp.* c. 11, testimniuis Aristotelis, Theophrasti et Plinii. Sed cum tertium locum jam occupasset Pachymeris judicio Cronius, quartum illi assignavit, aut aliud est secutus quod non latet. De re ipsa constat, hic Juliani anni Aprilem intelligi, cum describatur festum ἀκάθιστον dictum, jejunio verno celebrari solitum, Sabbato videlicet quintæ hebdomadæ Quadragesimæ, ut ostendimus in Glossario verbo ἀκάθιστος. Quo die Pascha illo anno fuerit, et consequenter in quem Aprilis res hic narrata incide- rit, dicemus infra, ubi de characteribus chronologicis hujus historiæ agetur.

ΠΥΑΝΕΨΙΩΝ, p. 403, εἰκοστῇ μὲν καὶ ἕκτῃ B Πυανεψιῶνος. E regione vocis Πυανεψιῶνος codd. B et A habent Μαίου, quod V de more in contextum recipit. Nec dubium relinquitur ex charactere mox expresso festi instantis Pentecostes, ut inferius demonstrabimus, quin Metus hic mensis indicitur. Unde corrigendum videtur quod p. 270 scribitur πυαντιῶνος; est enim ibi in margine vox Μαίου, antiqua manu, cui glossema recentioris manus subjungitur μεταγειτειωνος Res porro ipsa et loci sententia, ut l. 3 *Observationum* c. 5, clare demonstramus, omnino Maium exigit.

ΜΑΙΜΑΚΤΗΡΙΩΝ, p. 430. Δευτέρᾳ δὲ Μαιμακτηριῶνος. In margine duo codd. Ἰούλιον. Tertius ut solet id nomen contextui inserit nec festum Pentecostes in secundum illo anno Junii incidens, C ut suo loco ducebimus, dubium relinquit quin Junius Pachymori Μαιμακτηριών. sit. Τὸ ὅτι tenemus: τὸ διότι, ut in cæteris, quærendum. Davi enim sumus, non Œdipi (*).

[P. 488] ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΩΝ, (p. 286, ὁ Ἀνθεστηριών. E regione in margine Ἰούλιος. V id solum in contextu habet. Antea, p. 149, Εορτῇ τῆς θεομήτορος Ἄννης μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος. Rursus p. 483 Τότε τοίνυν δωδεκάτῃ Ἀνθεστηριῶνος μηνός. Utrobique codd. de more Ἰουνίου. adnotant. Augusti mensis Pachymerianum nomen in hac historia, quod meminerim, non exstat (**).

ΓΑΜΗΛΙΩΝ, p. 395, Γαμηλιῶνος. μηνός. Codd. B et A e regione adscribunt Σεπτεμβρίου, silente præter morem V, qui hoc comma transilit. Antea D p. 299. μὴν δὲ ἐφειστήκει τότ Γαμηλιὼε ν, ἤγετο δὲ ἡ τοῦ τιμίου σταυροῦ ἑορτή, festum exaltationis S. Crucis 14 Septembris etiam a Græcis celebratum. Consueta et ibi codd. admonent, sed satis ex festi mentione intelligitur September.

693 ΕΛΑΦΗΒΟΛΙΩΝ. pag. 394. Ἐλαφηβολιῶνος ἕκτῃ μηνός. Suggerunt, ut solent, codd. B et A in margine Latinum mensis nomen Ὀκτώβριον, Octobrem, quem et ipse locus per se indicat, cum in eo affirmatur præcedentem ἀμέσως mensem

(*) Cf. Glossar. alter. v Μαιμακτηριών.
(**) Cf. Glossar. alterum v. Ποσειδεών.

A fuisse Gamelionem, quem certo vidimus Septembrem esse.

ΜΟΥΝΥΧΙΩΝ, pag. 318 Μηνὸς Μουνυχιῶνος. Codd. B et A Μουνιχιῶνος glossema solitum ascribunt, Romanum mensis ejus vocabulum exprimens, Νοεμβρίου *Novembris*. Quod vero initium id fuisse anni verba illa ἐπιόντος ἔτους indicant referendum ad indictionem, quæ peculiare anni principium ducebat a Septembri, cum alioqui civilis anni caput in Kal. Januariis fixum esset.

ΣΧΙΡΡΟΦΟΡΙΩΝ. Nomen hoc apud Pachymerem ultimi mensis est Decembris, ut intelligitur ex verbis pag. 305: Ὁ βασιλεὺς τοῦτον προβάλλεται μηνὸς Σκιῤῥοφοριῶνος εἰκοστῇ ὀγδόῃ. Ad marginem e regione in cod. B scribitur Δεκεμβρίου, uti et pag. 532, ubi de imperatore scribitur θνήσκει δὲ Σκιῤῥοφοριῶνος ἐνδεκάτῃ, in margine Δεκεμβρίου. Quod utrobique V in contextum recipit.

CAPUT II

Initium imperii Theodori Lascaris Junioris, unde hæc historia procedit, rationibus chronologicis et cœlesti charactere demonstratur.

I. Non possumus ex opportuniori epocha hujus historiæ caput ducere quam ex initio principatus Theodori Lascaris eo nomine secundi, filii et successoris in imperio Joannis Ducæ, Batatzæ cognominati. Insigniora enim quæque de Michaele Palæologo adhuc privato hic narrata hoc Theodoro imperante contigerunt, cujus præmaturum obitum statim fere Michaelis ejusdem in imperium evectio excepit. Scio sub Joanne quoque nonnihil ejus generis, cap. 6, lib. 1 memorari: verum et id obiter insinuatum duntaxat quasi prætexitur operi: et illud ipsum jure imputari Theodoro potuit tantum non imperanti et apud parentem seniorem eo gratiæ ac potentiæ gradu nitenti, qualem per erat unigenito virilis adepto plenitudinem ætatis, (P.489) haud dubio successori declarato et iam nunc fere collegæ tribui. Recte igitur noster initio modo laudati capitis 7, velut historiam inde suam auspicans scribit, imperante Theodoro Lascari post patrem, Michaelem Palæologum semper obnoxium affectati regni suspicionibus fuisse, quo ex fonte malorum omnium, quæ tunc est passus, causæ fluxerint. Ut ergo limen quasi præstruamus historiæ quam illustratum imus, ante omnia elaborandum nobis est in constituendo præcise tempore, quo cœpit Theodorus Lascaris Junior habenas imperii tractare. Negligentibus in hoc definiendo et quasi de suo nomine παραχυμερέστερον **694** videtur noster historicus defunctus. Sed habemus quos adhibeamus subsidio locupletes auctores duos, Georgium Acropolitam et Nicephorum Gregoram: quorum prior accuratissimus et præsens inspector, quas narrat, rerum c. 52 *Hist.* prioris pag. 56 ed. Reg. sic scribit: Ἐτεθνήκει βασιλεὺς Ἰωάννης

τῷ υἱῷ αὐτοῦ Θεοδώρῳ τὴν βασιλείαν καταλελοιπὼς A τριάκοντα καὶ τρία ἔτη διανύοντι. Τοσοῦτος γὰρ ὁ χρόνος αὐτῷ ὁπόσος τῆς πατρικῆς βασιλείας ἐτύγχανε· σχεδὸν γὰρ τῇ πατρικῇ ἀναῤῥήσει καὶ ἡ γέννησις ἐκείνου ξυνέδραμεν. Hoc est: *Obierat Joannes Augustus, filio suo Theodoro imperium relinquens annum agenti tertium et tricesimum ætatis. Vitæ enim ejus tempora principatus paterni spatium æquabant, quod ferme cum patris acclamatione ortus ipsius concurrisset.* Hæc ille, quæ totidem verbis repetit in secundo opere, cui *Chronicon compendiarum* titulus est, numero item 52 p. 137 ed. Reg. Nicephorus Gregoras, lib. III, p. 24, ed. Basil. de Joannis morte et Theodori successione sic habet: Ἤνυε δὲ ἔτος, ὁπότε ἐτελεύτα, ἑξηκοστὸν, ὁπότε δ' αὐτὸς τὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἐνεχε- B χείριστο σκῆπτρα, ἕβδομον ἤδη καὶ εἰκοστὸν, ὡς μόνα τὰ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ γίνεσθαι ἔτη τρία καὶ τριάκοντα, ὁπόσα δὴ καὶ υἱὸς αὐτοῦ καὶ τῆς βασιλείας διάδοχος ἤνυε Θεόδωρος· ὁμοῦ τε γὰρ αὐτὸς ἐξ ὠδίνων εἰς φῶς προήγετο μητρικῶν, καὶ ὁμοῦ τὰ τῆς αὐτοκρατορίας σκῆπτρα ὁ πατὴρ ἄρτι ἐδέδεκτο. *Agebat autem annum, quando est mortuus* (Joannes) *sexagesimum ætatis, quando vero sceptra imperii in manus sumpsit, septimum jam et vicesimum, ut soli ejus imperii numerentur anni tres et triginta, quot tunc vitæ filias ejus et successor in principatu explebat Theodorus: simul enim hic materno partu in lucem productus est, simul pater ipsius imperii recens accepti moderari sceptra cœperat.* Ita Gregoras; qui mox adjungit Theodorus haud assumptum in consortium impe- C rii a patre adhuc vivente ob causas quas ibi memorat, concensu procerum et excercitus imperatorem fuisse salutatum.

II. Neuter horum præcise annum expressit in æra Græcis vulgari, quo mors Joannis et Theodori successio contigit. Verum Georgius Acropolita cum initio suæ historiæ expugnationem Constantinopoleos a Latinis insignierit anno mundi 6711 et tempora inde diligenter numeraverit, facultatem offert certo investigandi annum quem quærimus, obitu Joannis, inauguratione Theodori notabilem. Scribit is. c. 4 suæ *Hist.* p. 4 edit. Reg. in hunc modum: Ἑάλω παρὰ τούτων (Λατίνων) ἡ Κωνσταντίνου, ἔτους μὲν ὄντος ἀπὸ γενέσεως κόσμου ͵ϛψια' ιβ' Ἀπριλίου ἄγοντος. Τῷ γὰρ ι' ἔτει D Μαΐου ὄντος τῇ πόλει προσώρμησαν· ἐν ἕνδεκα δὲ μησὶ συνέβη γενέσθαι τὴν πόρθησιν. *Capta ab iis* (Latinis) *Constantinopolis est anno ab orbe condito* 6711, *die* 12 *Aprilis Anno quippe* 10 *mense Maio admoverunt se civitati, undecim vero post mensibus direptionem fierit contigit.* Anni æræ Græcorum, ut inter 695 peritos convenit, reducuntur ad annos æræ Christi vulgaris subtractione annorum 5508: tot enim præcessisse mundi annos expletos Græci putant ante Kalendas Januarias proxime secutas Christi Domini natalem diem. Ex hac methodo conficitur expugnatam a Latinis Constantinopolim anno Christi 1203, duodecima Aprilis. Duos inde fere annos ἀναρχία et rerum confusio miserrima inter Græcos fuit. Quibus exactis acclamatur imperator Theodorus Lascarios gener Isaacii Angeli, et a Michaele Auctoriano patriarcha rite coronatur. Georgius Acropolita, c. 6: Δύο γοῦν παραδραμόντων ἐνιαυτῶν, καὶ ὡς δεσπότου παρὰ πάντων φημιζομένου τοῦ Λασκάριος, ἐπεὶ συνδρομὴ γέγονε κατὰ Νίκαιαν ἀπὸ περιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν λογάδων τῆς Ἐκκλησίας, σκέψις τούτων ἐγένετο, ὅπως βασιλεὺς φημισθείη [P. 490] ὁ δεσπότης Θεόδωρος. Paulo post: Ψηφίζεται οὖν πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Αὐτωριανὸς.... ὃς καὶ τὸν δεσπότην Θεόδωρον τῷ βασιλικῷ διαδήματι ἐταινίωσεν. Hæc ibi. Contigisse oportet electionem et evectionem Theodori anno Christi 1205, circa mensem Aprilem. Inde ineunt ejus imperii anni, quos idem Acropolita octodecim numerat p. 17 sic scribens: Ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὁπότε τὸ τέλος ἔσχε τοῦ βίου, τῶν μὲν τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν ὑπερέκεινα ἐλάττων δὲ τῶν πεντήκοντα, βασιλεύσας ἐν τούτων ἔτη ιη'. Hoc est: *Erat autem imperator Theodorus Lascaris, quando vivendi finem fecit, ætatis quidem annorum supra quadraginta quinque, minor tamen quinquagenario. Ex his annos octodecim imperando exegerat.* Ita ibi. Nam si mille ducentis quinque æræ Christianæ annis alios octodecim adjungimus, efficiemus annum Christi 1223, quo currente contigerit mors Theodori Lascaris et generi ejus Joannis Ducæ Batatzæ successio in ejus locum, ita ut idem annus utrique communis fuerit.

III. De Joannis porro Ducæ principatus et vitæ spatio sic refert idem diligentissimus scriptor Acropolita, *Hist.* p. 56: Καταλαμβάνει τὸ Νύμφαιον, καὶ ἐν μὲν τοῖς βασιλικοῖς οὐκ ἀπῆλθεν οἰκήμασιν, ἐν δὲ τοῖς ἐγγύς που τῆς χώρας βασιλείοις κήποις τὰς ἀνακτορικὰς σκηνὰς ἐνιδρύσατο. Ἔνθα καὶ τὸ χρεὼν ἐλειτούργησε τρίτῃ Καλάνδων Νοεμβρίου, ἑξήκοντα καὶ δύο, ὡς οἱ τὰ περὶ αὐτοῦ ἀκριβέστερον εἰδότες ἔφασκον, ἔτη βιώσας, ἐξ ὧν τριάκοντα καὶ τρία βεβασίλευκε. Hoc est: *Pervenit Nymphæam, nec ibi tamen in ædes imperatorias divertit, sed in suburbanis regiis hortiis Augustale fixit. Ubi et naturæ debitum exsolvit, tertio Kalendas Novembris, cum vixisset annos, ut peritiores rerum ejus tradunt, sexaginta duos, ex quibus tres et triginta in imperio transegit.* Sic ibi. Addantur ergo anno Christi 1223; illo ipso annumerato 33 imperii Joannis: conficitur annus Christi 1255, cujus sub finem Octobris idem Joannes diem obierit. De successione porro Theodori materno nomine dicti Lascaris in patris Joannis Ducæ Batatzæ imperium, ex Gregora itemque Acropolita 696 habemus, acclamatum eum quidem a proceribus et exercitu imperatorem statim post patris obitum, inauguratum tamen in ecclesia solemni ritu serius fuisse, propterea quod patriarcha qui cæremoniam perageret nullus tum erat. Etenim, ut Acro-

polita scribit, p. 57: Πέφθακεν ὁ πατριάρχης Μανουὴλ μικρόν τι τοῦ βασιλέως Ἰωάννου προτελευτῆσαι· *Manuel patriarcha paulo ante Joannis Augusti mortem decesserat.* Accesserunt deliberationis in quærendo digno moræ, et post designationem Nicephori Blemmidæ hujus recusatio, sub hanc consultatio nova: et post multos sigillatim expensos, qui variis de causis non placuerunt novo principi, electio monachi Arsenii evocatioque ex monasterio sito ad Apolloniadis lacum, inde hujus sacrorum ordinum expertis initiatio per gradus a diaconatu ad patriarchatum una hebdomade deproperata. Hæc facile totum Novembrem partemque decembris tenuerunt, ita ut coronatio solemnis novi Augusti per novum patriarcham rite perpetrari vix potuerit ante festa Natalitia, et credibile est ipso Christi Natali, quo die auspicatior reperiri alius nequiret, sacram istam cæremoniam peractam.

IV. His ita positis, quæ partim certissima diserta testificatione Acropolitæ tunc viventis et præsentis ac Gregoræ compertissima ex recenti memoria scribentis, partim, quod attinet ad circumstantiam diei Christi Natalis ad Theodori coronationem electi, in silentio scriptorum ex serie naturali rerum verisimillima sunt, offert nobis quidam alioqui perintricatus et obscurus Pachymeris nostri locus occasionem minime spernendam insigniendi luculento cœlesti charactere frontem hanc ipsam et quasi capitalem epocham hujus quam edimus historiæ. Ponit auctor noster, l. I, c. 13, hæc ipsa plane verba de quodam eclipsi solis quæ Theodori præmaturum obitum præsagierit: Ὃ δὴ καὶ προεσήμανέ τι σημεῖον· ἥλιος γὰρ ἐκλελοίπει ἐφ' ὥραν τρίτην τῆς ἕκτης ἡμέρας, καὶ βαθὺ σκότος τὸ πᾶν κατειλήφει, ὥστε καὶ ἄστρα φανῆναι κατ' οὐρανόν. Καὶ δὴ ἁρπάζεται καὶ πρὸ ὥρας ἀνὴρ βασιλικῶς μὲν καὶ γεννηθεὶς καὶ τραφείς, etc. Hæc ad verbum scrupulosissima fide sic Latine sonant: (P. 491) *Quod et præsignificavit signum quoddam. Sol enim defecerat ad horam tertiam sexta diei, et densæ tenebræ cuncta comprehenderent, adeo ut apparerent stellæ per cœlum. Itaque præripitur acerba morte vir regie quidem et natus et educatus*, etc. Hæc in exerpta sua Pachymeriana congerens Wolfius sic effert: *Sub obitum Theodori Lascaris sexto die sol per horam obscuratus est, tenebræque operuerunt omnia, adeo ut stellæ in cœlo apparerent* Henricus Spondanus in continuatione *Annalium* Baronii ad ann. 1259, num. 15, scribit sub obitum Theodori Lascaris Junioris *solem per horam obscuratum esse, ita ut stellæ apparerent.* Sumpsit id nimirum ex Wilfio. Odoricus Rainaldus num. 54 ann. 1259, mortem Theodori referens, ejusdem meminit eclipsis, quam sexto ab ejus obitu die contigisse **697** ait, auctorem laudans Pachymerem. At hic, licet dici sextæ meminerit, haud tamen eam numerandam dixit ab obitu Theodori, sed potius indicavit contrarium,

A eo ipso quod præsignificatam illa eclipsi Theodori mortem asserit; ad quod necesse fuit ecclipsim morte fuisse priorem. Errandi occasionem viris hisce magnis Pachymeres præbuit perfunctorie ac perplexe deliquium istud solis memorans, sine certa anni, mensis, dici, ut in his assolet, indicatione, quin etiam alieno id loco referens, et justam objiciens legenti causam opinandi illud paucis diebus antequam Theodorus moreretur visum, cum aliunde compertum sit nullam toto illo anno 1259, quo certo constat obiisse Theodorum, solis eclipsim Nicææ aut locis finitimis videri potuisse. Quare non immerito Sethus Calvisius in Chronologia Wolfiana anno Christi 1255 Pachymeris excerpta falsi arguit, quæ reprehensio etsi, ut modo

B fatebar ipsum amplectitur Pachymerem, tamen ne injusti simus, partem ejus ipsi quoque suam debemus Wolfio aspergere, qui *sub obitum Theodori* defecisse solem de suo adjecit, eum id Pachymeres non scripserit. Nam quod ex occasione obitus Theodori meminerit istiusmodi eclipsis, qui non videt quam infirmum argumentum sit opinandi eam tunc visam?

V. Ego vero dum cæteram indolem lucifugæ cujusdam, ambagiosæ ac σκοτοδασυπυκνότριχος, ut Gelliano et Aristophaneo verbis utar. Pachymerianæ dictionis cogito, dumque præterea mente amplexus simul cuncta quæ hic referuntur sigillatim expensa colligo, mihi videor animadvertere indiciis haud vanis voluisse nostrum historicum sal-

C tem obscure innuere, si minus clare prædicare, deliquium solare, quod hoc loco memorat, longe ante hoc tempus, in quo narrando versatur, patratum et spectatum fuisse. Argumentum sic sentiendi primum sumo ex plusquamperfecto tempore quod in verbo his affectat, non scribens ἐκλέλοιπεν ἥλιος; sed ἐκλελοίπει, et statim post, σκότος τὸ πᾶν κατείληφε, sed κατειλήφει. *Defecerat*, inquit, *sol*, non autum *tunc defecit*; et tenebræ universa *obduxerant*, multo scilicet prius, non autem *tunc obduxerunt*. Quod si quis quærat quanti temporis intervallum hæc verbo indicata præcessio postulet, reputet quænam eventa præsignata fuisse isto portento auctor censeat. Satis fuse ac distincte persecutus mala quæ Theodori principatum infesta-

D runt morbum prope continuum, suspiciones acres et miseras, aversionem principum ab ipso, brevitatem spatii educendo in robustam ætatem hæredi locum negantem, præter cæteros tumultuosos motus rebellionum et bellorum toto illo nec pleno quadriennio semper undique coorientium, totum id infortuniorum textum relativo ὃ indignitavit Pachymeres, dum scribit ὃ δὴ καὶ προεσήμανε, *quod et præsignificavit.* Cum vero sit manifestum præsignificationem necessario anteriorem esse re præsignificata, quis non intelligit oportuisse signum istud circa ipsa imperi Theodori **698** principia conspectum? Quid illa sextæ dici mentio? Nonne evidenter exigit insignem aliquam unde numeretur epo-

cham? Ea poro cum Theodori mors esse non possit, quippe quæ præsignificari signo posterius edito nequiverit, restat ut ejusdem solemnis inauguratio intelligenda sit, Natali, ut diximus, Christi, 25 Decembris die anni 1253 celebrata. Et commodum ad ista ipsa die quæ sexta illuxit, tricesima Decembris illo eodem anno 1254 et feria fuit quinta, cum illo eodem anno periodi Julianæ 5968 cyclus solis 4,(P. 492) Itttera Dominicalis C. fuerit, die, inquam, 30 Decembris, 6 a coronatione Theodori manu Arsenii patriarchæ in ecclesia facta, anno 1255, eclipsis solis visa Nicææ ingens est, eadem hora quam notavit Pachymeres post meridiem tertia, cum tenebris densissimis toto aere, et apparitione stellarum in cœlo, ut patet ex ejus deliquii exactissimis calculis, quos sequenti mox capite dabimus. Totam hanc conjecturam ac ratiocinationem eo pluris facio quod mei ingenii non est. Cum enim diffisus facultati meæ vires duos mihi amicissimos et astronomiæ peritissimos de hac eclipsi consuluissem, Joannem Baptistam Ricciolum et Jacobum Grantami, ambo convenerunt in affirmando nullam anno Christi 1259, quo est Theodorus Junior Lascaris mortuus, solis eclipsim, qualem pachymeres describit, spectari Nicææ potuisse. Alter vero illorum, Jacobus Grantami, benignissimo mihi gratificandi studio totam intricatissimi hujus loci perplexitatem insigni, mea causa elucubrato, commentario explicuit, id ipsum quod hic compendio proposui uberius et accuratius astruens. Id præclarum viri longe doctissimi, et de me supra quam prædicare possim optime meriti, opus quale accepi erudita ipsius exaratum manu deinceps hic adscribam.

CAPUT III.

Jacobi Grantami e societate Jesu dissertatio de eclipsi solis a Pachymere notata. Ad Petrum Possinum ejusdem societatis.

I. Eclipsis solis supra ex Pachymere descripta non minores in historia temporum et astronomicis legibus tenebras parit, quam dicitur in aere obscuritatem fudisse et lumen plane totum solis exstinxisse; aer enim tecto a luna sole aliqua saltem stellarum luce fulgebat, et quæ in terra gerebantur non omnino invisibilia et intractabilia fiebant: descriptio autem illa obscurare videtur historiam, ut nullam ei penitus fidei lucem aut aspectum veritatis relinquat. Mors imperatoris ponitur anno in autumnum vergente: Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου πρὸς τὸ φθινοπωρινὸν ἀποκλίνοντος μεταλλάττει τὸ βιοῦν ὁ κρατῶν. Prænuntia affigitur solis defectio tanta ut profundæ tenebræ omnia tegerent et stellæ in cœlo lucentes apparerent: Ὃ δὴ καὶ προεσήμηνέ τι σημεῖον. Ἥλιος γάρ, etc, ut 699 supra. Tempus quod assignatur sub horam tertiam diei sextæ, ἐφ' ὥραν τρίτην τῆς ἕκτης ἡμέρας, tenebras magis quam lucem offundit, et dum terminos neque initiorum neque finium præscribit narratio, tam li-

A berum errandi locum facit quam docendæ veritati viam occludit.

II. Quamobrem, ut in his tenebris lux aliqua veritatis, si quæ insit, agnoscatur, ante omnia constituendum quo anno et quo anni tempore vivendi finem fecerit imperator is de quo Pachymeres hic agit. Facem præfert huic historia obscuritati Georgius Acropolita c. 52, auctor accuratus et nobilis, qui summa diligentia res sui temporis certis notis quasi veris coloribus pari elegantia ac fide depinxit.

Is ergo mortem duorum imperatorum Joannis Ducæ et Theodori Lascaris filii ejus ita describit, ut annum et anni mensem clare exprimat. Ait enim de Joanne, obiisse illum diem extremum III
B Kal. Octobris annos natum duos et sexaginta, ex quibus triginta tres regnaverat. Ἔνθα, inquit, id est ad Nymphæum ubi Joannes vitam finivit, καὶ τὸ χρεὼν ἐλειτούργησε τρίτῃ Καλανδῶν Νοεμβρίου, ἑξήκοντα καὶ δύο, ὡς οἱ τὰ περὶ αὐτοῦ ἀκριβέστερον εἰδότες ἔφασκον, ἔτη βιώσας, ἐξ ὧν τριάκοντα καὶ τρία βεβασίλευκε. Idemque paulo post repetit de anno regni 33, cum ait ἐτεθνήκει μὲν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης τῷ υἱῷ αὐτοῦ Θεοδώρῳ τὴν βασιλείαν καταλελοιπὼς τριάκοντα καὶ τρία ἔτη διανύοντι. [P. 493] Τοσοῦτος γὰρ ὁ χρόνος αὐτῷ ὁπόσος καὶ πατρικῆς βασιλείας ἐτύγχανε.

III. Hic porro 54 imperii et mortis Joannis annus erat Christi 1255, ante receptam a Græcis anno 1261 Constantinopolim sextus, ante mortem Theo-
C dori Joannis filii quartus, ut constat ex Duca Michaelis nepote, *Hist.* c. 2, et ex mox dicendis magis adhuc patebit.

De Theodoro vero idem Acropolita hæc habet ib. c. 74: Ἐκεῖνος μὲν οὕτω βιώσας καὶ μήπω ὅλους τέσσαρας ἐνιαυτοὺς αὐτοκρατορήσας, κατὰ Νοέμβριον γὰρ ἄρξας ἐν Αὐγούστῳ μηνὶ τὸ τέλος ἔσχηκε τῆς ζωῆς. Ubi manifeste et quartrs annus imperii nondum finitus, et initium regni mensis Novembris, et finis vitæ Augusti exprimuntur; eaque totidem verbis idem auctor in Chronico compendiario repetit; quibus Nicephorus Gregoras, l. II in fine, omnino consentit in annis triginta tribus tum imperii patris, tum vitæ filii cum imperium a patre suscepit, tum etiam in quatuor annis imperii Theodori non integris, cum asserit
D eum l. III, cum tricesimum sextum vitæ annum ageret, defunctum: Ἕκτον καὶ τριακοστὸν ἀπὸ γενέσεως χρόνον ἀμείβοντι νόσος ἐνσκήπτει τῷ βασιλεῖ χαλεπὴ καὶ βαρεῖα, καὶ ὅπλα φάναι θανάτου φοροῦσα.

IV. Est ergo mortuus Joannes Ducas anno Christi 1255, in fine Octobris, et Theodorus Lascaris ejus filius anno 1259, mense Augusto. Quæ nota temporis recte convenit eum ea quam exprimit 700 Pachymeres scribens Theodorum imperatorem vitam cum morte commutasse anno ad autumnum inclinante.

Sed de eclipsi solis, et tanta quanta a Pachy-

mere describitur vel eo anno vel in morte Theodori vel in autumno facta, auctor alius nullus meminit, et fieri ullam potuisse leges astronomicæ non permittunt. Novilunia enim anni 1259 aut ecliptica nulla fuere, aut non Constantinopoli ac locis vicinis, et auctores chronologi et annalium scriptores, qui solis eclipsim pene totalem referunt ad annum Christi 1259 in morte Theodori, non tabulas astromicas, sed auctorem Pachymerem sequuntur. Ita enim Odoricus Raynaldus ad annum Christi 1259, narrata Theodori morte in mense Augusto, ait paragrapho 54 : *Sexta ab ejus obitu die tradit Pachymeres insignem solis defectionem fuisse, adeo ut unius horæ spatio densissimæ horrerent tenebræ stellæque in cœlo apparerent.* Ita Henricus Spondanus ad eumdem annum; ita alii, qui hujus defectionis meminere, Pachymeris auctoritate se tectos putant sine alio examine, et errant, et alios in errorem inducunt.

Acutior aliis Sethus Clovisius in Chron. an 1255 Pachymeris fragmenta erroris arguit, quod eam solis eclipsim in obitu Theodori indicaverint, quo anno et sequentibus nulla talis inveniatur, et eam putat accidisse in morte Joannis Ducæ, post ejus obitum die 6, 30 Decembris.

Sic Calvisius, ex parte quidem vere, ut ab auctore in rebus astronomicis bene versato, sed ex parte contra historiæ veritatem manifeste pugnantia. Certum enim est jam paulo ante prolatum Pachymerem loqui de obitu Theodori in mense Augusto, anno, ut ipse ait, ad autumnum inclinante; quo non quadrat mors Joannis, quæ in 30 Octobris incurrit, ut etiam paulo superius docuimus. Deinde quid spectaret ad mortem Theodori, quam describit aperte Pachymeres, narratio tam accurata eclipsis solis factæ in morte patris quatuor fere ante annos, nulla alia patris mentione habita aut id exigente causa rationabili? Quomodo denique eclipsis, quæ contigit 30 die Decembris, dici potest accidisse sexto die post mortem Joannis, qui vitæ diem extremum habuit 30 Octobris ?

Hæc igitur Calvisii animadversio non tollit aut minuit quæstionis difficultatem, sed auget potius et ita implicat ut insolubilem facere videatur.

Sic igitur Pachymerem intelligendum arbitror, ut revera mortem Theodori describat, factamque vere asserat inclinante ad autumnum anno, sed eclipsim solis designet non quæ in obitu ejusdem Theodori [P. 494] facta sit (id enim textus non dicit; et inepta ea esset ad præsignificationem, de qua in eo mentio est), sed quæ initio imperii ejusdem Theodori, quasi prænuntia brevis et infelicis ejus regni, quod non multo plus triennio stetit, et in continuis **701** belli motibus et morbi molestissimi sæpe repetitis gravissimis tentationibus actum cum vita finitum est anno ætatis 36 nondum completo.

Quæ tamen cum non satis distinguat Pachymeres, et statim post descriptam mortem Theodori de illa eclipsi sermonem inferat, nihil de initio imperii significans, justam certe non aliud attendentibus erroris causam dedit. At si quis rem attente consideraverit et cum historia illius temporis contulerit, in iis tenebris lucem inveniet. Sic autem eam explico.

Theodorus vivendi finem fecit anno Christi 1259, mense Augusto. Historiæ totius hæc fides est, de qua dubitare non licet. Pachymeres id asserit, cum ait factum vergente in autumnum anno, nempe inter solstitium æstivum et æquinoctium autumnale. Theodorus initium regnandi fecit anno Christi 1255, patre mortuo sub finem Octobris, non declarato filio successore, qui ideo tardius electus, elevatus in clypeo, unctus et coronatus est, tum propter diversa populi studia, tum ob Manuelis patriarchæ paulo ante mortui desiderium. Nicephori in ejus locum electi modestiam in recusanda dignitate, ac Arsenii tandem vocati ad ungendum et coronandum imperatorem longiorem moram, quæ omnia fuse describunt Nicephorus Gregoras initio l. II, et Georgius Acropolita c. 53. Theodorus statim initio regni infestis bellis contra Bulgaros et Thessalos usque ad vitæ exitum infeliciter occupatus est : difficillimis negotiis, implicatus, suspicionibus et humore melancholico ad quædam sua majestate indigna etiam adversus aulicos dignitate et fide erga cum præstantes perpetranda adductus, vixit miserabiliter. Theodorus longa tandem macie confectus, toto corpore exsangui, frustra tentatis omnibus humanis remediis, extra regiam, in gravi luctu pœnitentiæ et habitu religioso, dolens quod Christum deseruisset, regno simul et vita privatur in ætatis flore, anno tantum sexto supra tricesimum, imperii quarto. Theodorus, vehementer anxius de fide et amicitia Michaelis Palæologi, filiolo ad imperii gubernacula inepto, sub hominis obscuri et sub patriarchæ tutela, ad invidiam dignitatis, qua brevi dejectus est, relicto, testamentum condidit in gratiam tutoris illius Muzalonis, quem Romanarum rerum dominum constituebat, quoad filius ad perfectam venisset ætatem, cum gravissima procerum offensione, quam secuta est imperii perturbatio et in Michaelis familiam transito crudelissima. Fuit hic miserrimus Theodori regni et vitæ status eluctuosa mortis conditio, quam brevius Nicephorus, fusius Acropolita describit, qui cum imperii logotheta existeret, frequens imperatori ratione officii aderat, et quæ præsens fieri videbat magna fide et diligentia narrat.

VI. Hæc igitur voluit insinuare Pachymeres, cum scripsit infelicis regni et luctuosi obitus Theodori prænuntiam exstitisse defectionem solis horribilem, quæ sub initium regni ejus facta est, **702** hora tertia post meridiem, sexto die, videlicet post ejus coronationem et unctionem solemnem.

Etenim, si conjecturæ non improbabili locus datur, videtur facta coronatio Theodori ipsa solemni festivitate Nativitatis Christi Domini, sive ut ex

luce diei celeberrimæ aditus ad imperium clarior exsisteret, sive ut inde felicitatis augurium sumeret imperator, quod regnandi principium duceret ab eo tempore quo Christus initium vivendi fecisset ; quo sane modo et ratione gentes et Ecclesiæ nobilissimæ anni exordium a Christi Natalibus auspicantur.

Utut sit de ipsa mente imperatoris, certe ejus consilia non mediocriter turbare visa est defectio solis tam insolens, tam cito post ejus coronationem facta. Visa est enim juxta tabulas astronomicas die 30 Decembris. Visa sereno cœlo, prout innuitur ex notata ab historico apparitione stellarum. Visa hora post meridiem tertia,[P. 495] ante solis occasum fere integra luce deficiente, stellis in cœlo velut in profunda nocte toto crepusculi tempore in densis terræ tenebris apparentibus. Visa insuper est sexta die post imperatoris coronationem, quo præcique tempore de eo consilia et omina futuri eventus, non sine multo in omnem partem sermone, agitabantur.

VII. Et hinc patet quamobrem Pachymeres eam eclipsim ut funestum imperii portentum in ipso aditu, id est sexta die post Theodori coronationem, considerandam dederit, ut quasi ex funerea face præeunte non diuturni imperii male ominosa significatio caperetur ; qualis augurationis et exemplum in vetustioribus historicis Pachymeres non unum habuit, et recentiores quoque idem videmus imitatione celebrasse, saltem dum ex officio referunt judicia vulgi hominum in tales fere præsagitiones proni, quoties istius generis cœlestia portenta sub principatum auspicia incurrunt.

Ex hoc sunt genere quæ apud Julium Capitolium in Gordiano tertio leguntur. Ubi enim hunc cœpisse imperare retulit historicus, statim adjungit : *Sed indicium non diu imperaturi Gordiani hoc fuit, quod eclipsis solis facta est, ut mox crederetur, neque sine luminibus accensis quidquam agi posset.* Ita ille, solis defectionem innuens quæ anno Christi 237, 12 Aprilis, Romæ viso hodieque ex tabulis deprehenditur. Sextus item Aurelius Victor anno U. C. 1062, cum narrasset pacem inter Augustos Constantinum et Licinium factam, ascitis in consortium imperii Cæsarum nomine utriusque liberis Crispo et Constantino, filiis Constantini, et Liciniano filio Licinii, adjungit : *Quod equidem vix diuturnum neque his qui assumebantur felix fore, defectu solis fœdato iisdem mensibus die patefactum.* Contigit ea eclipsis anno veteri Christi 317, 20 Decembris. Ita etiam non ita veteri patrum nostrorum memoria observant historicæ Gallicæ scriptores anno Christi 1544, quo natus est Franciscus Secundus Valesius, quarto **703** post ejus nativitatem die horribilem solis eclipsim contigisse, eodemque anno tres lunæ insignes defectiones visas, eaque prodigia magnum dedisse astrologis judicandi et scribendi argumentum. Unde natum ejusdem principis emblema, tribus lilii floribus e terra emergentibus, sole desuper et luna oppositis, cum hac inscriptione : *Inter eclipses exorior.*

Sed jam tempus est demonstrandi positis ex arte astronomica calculis quam apte ad id quod indicavimus tempus accidat istud indicatum a Pachymere deliquium solare.

VIII. *Epilogismus defectioni solis quæ contigit anno Christi 1255, 20 Decembris, juxta tabulas Rudolphinas subsidiarias Kepleri ad meridianum Nicænum in Bithynia revocatas.*

Novilunium medium.

	D.	H.		
Decembris	29	15	18	45
Tempus proximæ apogæitatis solis.				
Junii	13	14	58	26
intervallum a novilunio medio	165	23	97	41
	S.	G.		
motus intervallo respondens	5	13	0	32
tollendus a loco apogæi solis	2	29	50	17
primus locus solis	9	16	49	45
[P. 496] prima distantia luminarium sole longius progresso	0	5	32	20
Tempus proximæ apogæitatis lunæ.				
	D.	H.		
a prima die Januarii, etc.	385	18	20	4
intervallum a novilunio medio	4	4	34	52
motus intervallo respondens	S.	G.		
addendus	4	21	15	39
locus apogæi lunæ	7	20	1	46
primus locus lunæ	9	11	17	25

tempus prosthaphæreticum addendum novilunio medio, horæ 11. 41. 55.

Novilunium verum.

	D.	H.		
Decembris	30	3	0	40
Correctio.				
	S.	G.		
secundus locus solis	9	16	52	43
secunda distantia luminarium luna longius progressa			31	18
704 tertius locus solis	9	16	49	55
secundus locus lunæ	9	17	24	1
		H.		
secundum tempus prosthaphæreticum tollendum		1	3	50
tertius locus lunæ	9	16	49	55
correctio tollit a novilunio vero		1	3	56
æquatio vero temporis			7	52

Novilunium verum correctum, et perfecte æquatum.

	D.	H.		
Decembris	40	1	48	58

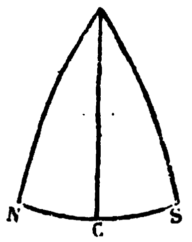
Tempus veræ synodi in meridiano tabularum.

	D.	H.		
Decembris die	30	1	48	58 post merid.
ad meridianum Nicænum magis Orientalem adde		1	54	0
vera synodus Nicææ Decembris die	30	3	22	58

Locus veræ synodi.

	S.	G.		
	9	16	39	55
		Grad.		
ejus ascensio recta		228	16	0
		H.		
Nicææ post meridiem		3	22	58
		G.		
quibus respondet in æquatione		50	43	0
iisque [P. 497] additis ad ascensionem rectam modo positam pro loco veræ synodi, fit ascensio recta puncti culminantis		G.		
eclipticæ seu meridiæi Nicææ		338	59	0
hujus ascensionis punctum culminans sive meridies in ecliptica	S. 11	G. 7	15	56
hujus puncti declinatio australis		8	53	0
addita elevationi poli Nicææ		11	26	0
dat distantiam puncti culminantis eclipticæ a vertice		50	19	0
angulus eclipticæ et merid.		68	7	0
distantia puncti culminantis eclipticæ a vera synodo	S. 1	20	25	41

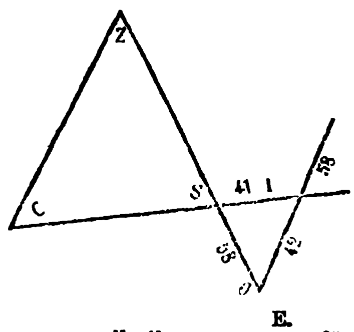
puncto culminante magis Orientali et in semicirculo ascendente. Ideoque nonagesimus gradus eclipticæ, respectu puncti culminantis, ponitur in Oriente: et synodus in Occidentali quadrante eclipticæ 705 fieri dicitur. Ex quibus fiunt et solvuntur trianguli ZNC et ZNS. In quibus

		G.			
ang.	N	90	0	0	
ang.	C	68	7	0	
latus	CZ	50	19	0	
	CS	50	25	41	
	NZ	45	34	0	
	NC	24	11	0	
	NS	74	37	0	
	SZ	79	18	0	distantia lunæ a vertice
ang.	S	46	37	0	angulus parallaticus.

unde nascuntur tres priores parallaxes in synodo vera Nicææ.

altitudinis	58	0
latitudinis	42	58
longitudinis	41	1

	D.	E.		
primum tempus parallacticum		1	25	0
adde ad veram synodum	30	3	22	58
quia fit synodus in quadrante Occidentali eclipticæ				
	D.	H.		
fit visa synodus minus accurata Nicææ	30	4	47	58 P. M.

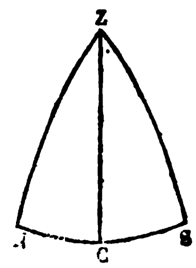
IX. Huc usque ducta eclipsis in horizonte Nicæno caduca invenitur deficiente calculo ea de causa, quod sol et luna tempore visæ synodi minus accuratæ, id est paulo ante quintam pomeridianam, sub horizontem jam descenderant, depressa etiam profundius luna quam debuerat propter parallaxim altitudinis, quæ in quadrante Occidentali eclipticæ sidus dejicit, [P. 498] et tardius in Occidentem toto tempore parallactico apparens reddit. Hæc igitur de causa ultra veram synodum eclipsis observari non potuit 706 Nicææ in Bithynia, ubi Pachymeres sola ejus initia descripsit. Quamobrem ut integra habeatur, et perfectus ejus epilogismus certis suis limitibus tam in quantitate quam in duratione definiatur, mutandus est secundum leges artis loci meridianus et assumendus occidentalior, in quo tota eclipsis eadem observari potuerit eodemque fluxu temporis quo Nicææ ejus initia supra horizontem videbantur. Sic enim fiet ut qualis etiam Nicææ partim visa partim latens reipsa exstiterit, ex observatione alibi facta, ubi tota visa fuerit, tam certo quam facile intelligatur.

Sumo igitur meridianum triginta gradibus, hoc est duabus horis, Nicæno occidentaliorem, in eodem tamen parallelo seu pari elevatione poli, ad eumque accommodo quæ jam supra de Nicæno

A dixi, additis propriis quæ ad ipsum singulariter pertinebunt.

	S.	G.		
locus veræ synodi	9	16	49	55
ejus ascensio recta		288	16	0
	D.	H.		
tempus veræ synodi Nicææ	30	3	22	58
in dato meridiano	30	1	22	58
		G.		
respondent in æquatione Grad.		20	44	30
quibus additis ad ascensionem rectam synodo veræ convenientem		288	16	0
fit ascensio recta puncti culminantis eclipticæ in dato meridiano		G. 309	0	30
	S.	G.		
et punctum culminans	10	6	36	8
ejus puncti declinatio Australis		18	42	0
addita elevationi poli Nicææ		41	26	0
dat distantiam puncti C a ver.		60	8	0
B angulus eclipticæ et meridiani		75	27	0
distantia puncti culminantis eclipticæ a vera synodo	0	19	46	13

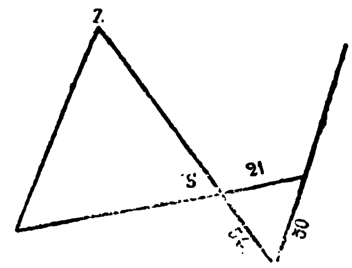
puncto culminante magis orientali quam synodo. Ideoque ut supra, synodo in occidentali parte eclipticæ, et in semicirculo ascendente puncto culminante positis. Unde trianguli ZNC et ZNS. In quibus

		G.			
ang.	N	90	0	0	
ang.	C	75	27	0	
latus	CZ	60	8	0	
	CS	19	46	13	
	SZ	66	44	0	distantia lunæ a vertice.
	NZ	57	40	0	
	CN	23	37	0	
ang.	S	66	1	0	parallacticus.

707 Unde nascuntur tres priores parallaxes in synodo C vera in dato meridiano

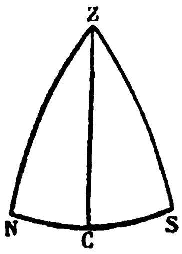
altitudinis	54	0
latitudinis	50	0
longitudinis	21	0

[P. 499] primum tempus parallacticum minus accuratum			45	35
	D.	H.		
adde ad veram synodum D mens. Decembris	30	1	22	58 P. M.
fit synodus visa minus accurata in dato meridiano Decembris	30	2	8	
locus lunæ in synodo visa minus accurata in dato meridiano fit ex parallaxi longit.			21	0
et motu solis			1	49
respondente primo tempori parallactico			45	35
additis ad locum veræ synodi				
	S.	G.		
locus veræ synodi	9	16	49	55
motus lunæ primo tempore parallactico			22	49
locus lunæ in synodo visa minus accurata	9	17	12	44
primum tempus parallacticum			45	35
habet in æquatione respondentes gradus		11	23	4

quibus additis ad ascensionem rectam puncti culminantis eclipticæ in synodo vera		309	0	30
fit ascensio recta ejusdem puncti culminantis eclipticæ in synodo visa minus accurata		320	24	15
	S.	G.		
punctum culminans eclipticæ	10	12	4	0
708 declinatio australis		17	14	0
adde elevationem poli Nicææ		41	26	0
distantia puncti culminantis a vertice		58	40	0
angulus meridiani et eclipticæ		73	44	0
distantia puncti culminantis a luna	0	24	51	16

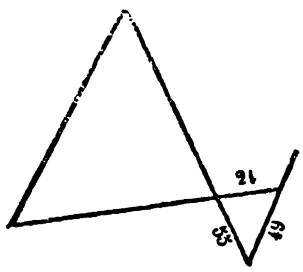
unde trianguli in semicirculo ascendente et quadrante occidentali eclipticæ in synodo visa minus accurata.

		G.		
ang.	N	90	0	0
ang.	C	73	44	0
latus	CZ	58	40	0
	CS	24	51	0
	NZ	55	4	0
	CN	23	42	0
	SZ	68	11	0 distantia lunæ a vertice
ang.	S	62	2	0 parallacticus.

ex quibus tres posteriores parallaxes in synodo visa minus accurata in merid. dato.

altitudinis	55	0
latitudinis	49	0
longitudinis	24	0

comparandæ parallaxes longitudinis.

prima in synodo vera	21	0
secunda in synodo visa minus accurata	24	0
differentia motu crescente	3	0
ideo tollenda est hæc differentia a prima parallaxi	21	0
restant	18	0
qui est motus lunæ visus respondens primo tempori parallactico	45	35

709 [P. 500] per quem invenitur tempus synodi visæ accuratæ per hanc analogiam.

ut motus lunæ visus		18	0	
ad primum tempus parallacticum		45	35	
ita prima parallaxis longitudinis		21	0	
ad secundum tempus parallacticum		53	10	
adde ergo pro conditione quadrantis occidentalis, in quo fit synodus, hoc tempus prosthaphæreticum		53	10	
	D.	H.		
ad veram synodum	30	1	22	58
fit visa synodus accurata Dec.	30	2	16	8

in meridiano dato post meridiem.

Latitudo lunæ.

Locus lunæ in synodo vera in dato	S.	G.		
meridiano	9	16	49	55
adde pro conditione quadrantis occidentalis eclipticæ verum motum lunæ respondentem secundo tempori parallactico			26	27
fit locus lunæ in synodo visa accurata	9	17	16	22
ex hoc tolle locum nodi ☊ corr.	3	25	0	2
restat verus motus latitudinis	5	22	16	20
~ui demptus a sex signis dat di-ᵃntiam a proximo ☋		7	43	3

latitudo borealis sive

A arcus inter centra 42 31

comparandæ parallaxes latitudines in meridiano dato

prima in synodo vera	50	0
secunda in synodo visa minus accurata	49	0
differentia	1	0

motu decrescente

tertia parallaxis latitudinis habetur per hanc analogiam ut primum tempus parallaticum	45	35
ad hanc differentiam	1	0 sive 60
ita secundum tempus parallacticum	53	10 ad differentiam
primæ et tertiæ parallaxis latitudinis	1	10
hanc differentiam 1 10, quia motus fit decresc. tolle a prima parallaxi latitudinis	50	0
restat tertia parallaxis latitudinis	48	50
ab hac terta parallaxi latitudinis	48	50
tolle veram latitudinem, minorem videlicet a majore	42	31
restat visa latitudo	6	19

B (beside "rem videlicet a majore")

ex boreali facta australis propter excessum tertiæ parallaxis latitudinis supra visam latitudinem.

710 Quantitas eclipsis.

ex summa semidiametrorum		30	48
tolle visam latitudinem		6	19
restat quantitas eclipsis		24	29
in scrupulis	1469		
quæ multiplica per	6		
habes	58814	(9	
quæ [P. 501] divisa per semidiam. solis	931		
dant digitos 9, et ex residuo fiunt	36		

quantitas ergo est digiti 9, 36.

Duratio eclipsis.

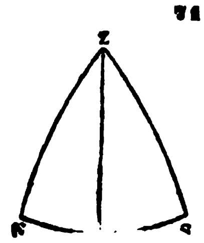
Petitur ex scrupulis mediæ durationis cum motu horario lunæ in incidentia et emersione compositis.

summa semidiametrorum	30	48	1848	
C arcus inter centra	6	19	379	
		summa	2227	33477202
		differentia	1469	31670218
			summa	65147420
		media pars summæ		32573710
scrupula mediæ durationis	30	9	1809	

ad incidentiam					ad emersionem			
locus lunæ una hora ante visam synodum accuratam.					locus lunæ una hora post synodum accuratam.			
	S.	G.			S.	G.		
	9	16	44	52	9	17	47	52
ascensio recta puncti culminantis eclipt.		306	36	15		336	36	15
(punctum (culminans (eclipticæ.	10	4	15	0	11	4	44	0
declinatio australis.		19	16	0		9	49	0
B distantia puncti culminantis a vertice		60	42	0		51	15	0
angulus meridiani et eclipticæ		76	14	0		68	30	0
distantia puncti culm. a luna	8	17	30	8	1	16	56	0

puncto culminante magis orientali quam synodo in semicirculo ascendente, et synodo in quadrante occidentali eclipticæ.

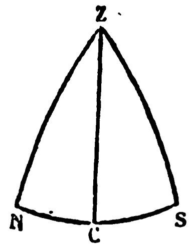
711 Unde trianguli.

		G.		
ang.	C	76	14	0
latus	CZ	60	42	0
	CS	17	50	0
	NZ	57	53	0
	NC	22	59	0
	NS	48	29	0

distantia lunæ a vertice	SZ 66	9	0	A
angulus S. parall.	67	50	0	
parallax. longitud.		21	0	
[P, 502] (tertia parallax. longitud.				
(porterior tempore motu (decrescente in quadrante (occidentali eclipticæ		24	19	
differentia		3	19	
(tollenda ab horario (lunæ vero		28	57	
restat horarius lunæ apparens		24	38	

Unde trianguli.

		G.		
aug.	C	68	30	0
latus	CZ	51	15	0
	CS	46	56	0
	NZ	46	31	0
	NC	16	23	0
	NS	63	19	0 B

distantia lunæ a vertice	SZ 71	60	0	
angulus S parall.	49	44	0	
parallax. longitud.		36	0	
(tertia parall. longitud. (prior tempore, motu (crescente in quadrante (occidentali eclipticæ,		24	19	
differentia		11	41	
(tollenda ab horario (lunæ vero		27	57	
restat horarius lunæ apparens		17	16	

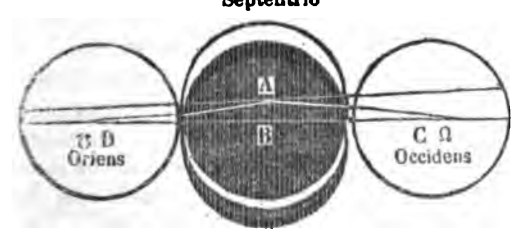
712 onalogia	analogia
ut 24, 58. ad 3600	ut 17. 16. ad 3600
ita scrupula mediæ durationis 30. 9	ita scrupula mediæ durationis 30. 9
H	H
ad 4451 1 14 11.	ad 6286 1 44 46
tempus incidentiæ	tempus emersionis

C

Tota duratio eclipsis
H. 2· 58. 57.

in meridiano dato duabus horis ante Nicænum visa synodus accurata sive eclipsis visæ medium.	in meridiano Nicæno duabus horis redditis medium die 30, hora 16 8
Decembris die 30, hora 2 16 8	initium hora 3 1 57
tolle pro incidentia 1 14 11	
initium die 30, hora 1 1 57	finis hora 6 0 54
adde pro emersione 1 44 46	
finis die 30, hora 4 0 54 post meridiem.	post meridiem.

[P 503] *Typus eclipseos*
Septentrio

Meridies

	H				H		
emersio BD	1	44	46	incidentia BC	1	4	11

Probatio per quadrata.

			radix	quadratum
AC summa semidd.	30	48	1848	3415104
AB arcus inter centra	6	19	349	143641
tolle minus quadratum a majori restat			1809	3271463

cujus radix est 30. 9

idem supra probatum per logarithmos in duratione.

713 X. Ex epilogismo hujus eclipsis tam accurate et per singula quasi momenta examinatæ, manifestum est eam ipsam esse quam Pachymeres designavit, et jam patere omnes illas circumstantias, quæ in ejus descriptione obscuræ adeo et incomprehensibiles videbantur.

In primis enim certum est eam factam anno Christi 1255, mensis Decembris die 30, proindeque non pertinere ad Theodori Lascaris obitum, qui mense Augusto circa autumnum anno Christi 1259 contigit, sed ad ejus solemnem inaugurationem aut coronationem, quæ facta est sub finem anni 1255.

Facta est Nicææ in Bithynia circa horam a meridie tertiam, et apparens ejus initium non duabus integris minutis horam tertiam prætergressum est. Facta est sub finem diei sextæ post coronationem Theodori. Ex conjectura enim probabili supra a nobis exposita Theodorus est coronatus imperator ipso die natali Christi Domini, ut ex gemina celebritate dies magis solemnis ageretur; et post dies sex mensis Decembris 30 facta eclipsis idcirco dicitur ab historico de sexta contigisse: neque enim alius apparet dies, qui sextus haberi possit vel mensis vel hebdomadæ, quandoquidem facta est eclipsis die quinto hebdomadæ, eo anno cyclo solis 4, littera Dominicali C. Adde quod Pachymeres diem Veneris non ἕκτην ἡμέραν, sed παρασκευὴν. appellare solitus est.

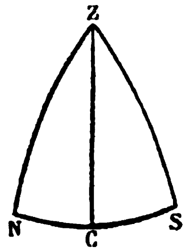
Tenebras autem ita profundas ut sua obscuritate omnia tegerent et stellas in cœlo conspicuas redderent, fecit non tam magnitudo eclipsis, quæ digitos decem non attigit, quam tempus serum quo facta est, nempe circa solis occasum: accedente enim ad diurnæ lucis imminutionem sole ad horizontem appropinquante, defectu luminis solaris et lunæ interpositione, circa solis occasum, et toto tempore consueti crepusculi, visa est etiam profunda nox [P. 504] advenisse et obscuritas omnia tegere cum clara stellarum manifestatione, quod ipsum Pachymerius innuit cum ait solem circa horam tertiam diei sextæ per horam obscuratum.

Unde vulgo existimatum est eclipsim per horam duntaxat durasse, quia nonnisi per horam Nicææ visa est, inchoata circa tertiam, et sole occidente paulo ante quartam in horizonte Nicæno, ubi minimus arcus diurnus non multum excedit horas octo circa solstitium brumale, poli altitudine supra horizontem graduum quadraginta unius cum dimidio, eadem prope cum Romana.

Et quamvis alio meridiano quam Nicæno usus sim ad magis integram et exactam eclipsis investigationem, calculus tamen eodem prope redit; nec descrimen illum notabile invehit levis aliqua mutatio latitudinis lunæ, ut neque parallaxis aut refractionis in distantia ab horizonte. Quare satis convenit reductio, quam adhibui dati meridiani

quibus additis ad ascensionem rectam puncti culminantis eclipticæ in synodo vera		309	0	30
fit ascensio recta ejusdem puncti culminantis eclipticæ in synodo visa minus accurata		320	24	15
	S.	G.		
punctum culminans eclipticæ	10	12	4	0
708 declinatio australis		17	14	0
adde elevationem poli Nicææ		41	26	0
distantia puncti culminantis a vertice		58	40	0
angulus meridiani et eclipticæ		73	44	0
distantia puncti culminantis a luna	0	24	51	16

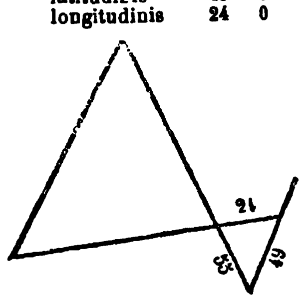
unde trianguli in semicirculo ascendente et quadrante occidentali eclipticæ in synodo visa minus accurata.

		G.			
ang.	N	90	0	0	
ang.	C	73	44	0	
latus	CZ	58	40	0	
	CS	24	51	0	
	NZ	55	4	0	
	CN	23	42	0	
	SZ	68	11	0	distantia lunæ a vertice
ang.	S	62	2	0	parallacticus.

ex quibus tres posteriores parallaxes in synodo visa minus accurata in merid. dato.

altitudinis	55	0
latitudinis	49	0
longitudinis	24	0

comparandæ parallaxes longitudinis.		
prima in synodo vera	21	0
secunda in synodo visa minus accurata	24	0
differentia motu crescente	3	0
ideo tollenda est hæc differentia a prima parallaxi	21	0
restant	18	0
qui est motus lunæ visus respondens primo tempori parallactico	45	35

709 [P. 500] per quem invenitur tempus synodi visæ accuratæ per hanc analogiam.

ut motus lunæ visus		18	0	
ad primum tempus parallacticum		45	35	
ita prima parallaxis longitudinis		21	0	
ad secundum tempus parallacticum		53	10	
adde ergo pro conditione quadrantis occidentalis, in quo fit synodus, hoc tempus prosthaphæreticum		53	10	
	D.	H.		
ad veram synodum	30	1	22	58
fit visa synodus accurata Dec.	30	2	16	8

in meridiano dato post meridiem.

Latitudo lunæ.

Locus lunæ in synodo vera in daso	S.	G.		
meridiano	9	16	49	55
adde pro conditione quadrantis occidentalis eclipticæ verum motum lunæ respondentem secundo tempori parallactico			26	27
fit locus lunæ in synodo visa accurata	9	17	16	22
ex hoc tolle locum nodi ☊ corr.	3	25	0	2
restat verus motus latitudinis	5	22	16	20
qui demptus a sex signis dat distantiam a proximo ☋		7	43	8

vera latitudo borealis sive

A arcus inter centra	42	31
comparandæ parallaxes latitudines in meridiano dato		
prima in synodo vera	50	0
secunda in synodo visa minus accurata	49	0
differentia	1	0
motu decrescente		
tertia parallaxis latitudinis habetur per hanc analogiam ut primum tempus parallaticum	45	35
ad hanc differentiam	1	0 sive 60
ita secundum tempus parallacticum	53	10 ad differentiam
primæ et tertiæ parallaxis latitudinis	1	10
hanc differentiam 1 10, quia motus fit decresc. tolle a prima parallaxi latitudinis	50	0
restat tertia parallaxis latitudinis	48	50
ab hac terta parallaxi latitudinis	48	50
tolle veram latitudinem, minorem videlicet a majore	42	31
B restat visa latitudo	6	19

ex boreali facta australis propter excessum tertiæ parallaxis latitudinis supra visam latitudinem.

710 Quantitas eclipsis.

ex summa semidiametrorum		30	48
tolle visam latitudinem		6	19
restat quantitas eclipsis		24	29
in scrupulis	1469		
quæ multiplica per	6		
habes	58814 (9		
quæ [P. 501] divisa per semidiam. solis	931		
dant digitos 9, et ex residuo fiunt	36		

quantitas ergo est digiti 9, 36.

Duratio eclipsis.

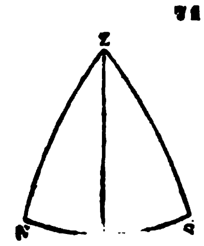
Petitur ex scrupulis mediæ durationis cum motu horario lunæ in incidentia et emersione compositis.

summa semidiametrorum	30	48	1848	
C arcus inter centra	6	19	379	
summa			2227	33477202
differentia			1469	31670218
summa				65147420
media pars summæ				32573710
scrupula mediæ durationis	30	9	1809	

	ad incidentiam				ad emersionem			
	locus lunæ una hora ante visam synodum accuratam.				locus lunæ una hora post synodum accuratam.			
	S.	G.			S.	G.		
	9	16	44	52	9	17	47	52
ascensio recta puncti culminantis eclipt.		306	36	15		336	36	15
(punctum (culminans (eclipticæ.	10	4	15	0	11	4	44	0
declinatio australis.		19	16	0		9	49	0
B distantia puncti culminantis a vertice		60	42	0		51	15	0
angulus meridiani et eclipticæ		76	14	0		68	30	0
distantia puncti culm. a luna	8	17	30	8	1	16	56	0

puncto culminante magis orientali quam synodo in semicirculo ascendente, et synodo in quadrante occidentali eclipticæ.

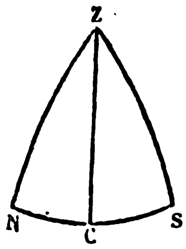
711 Unde trianguli.

		G.		
ang.	C	76	14	0
latus	CZ	60	42	0
	CS	17	50	0
	NZ	57	53	0
	NC	22	59	0
	NS	48	29	0

distantia lunæ a vertice	SZ	66	9	0 A
angulus S. parall.		67	50	0
parallax. longitud.			21	0
[P, 502] (tertia parallax. longitud.				
(porterior tempore motu (decrescente in quadrante (occidentali eclipticæ			24	19
differentia			3	19
(tollenda ab horario (lunæ vero			28	57
restat horarius lunæ apparens			24	38

Unde trianguli.

		G.		
aug.	C	68	30	0
latus	CZ	51	15	0
	CS	46	56	0
	NZ	46	31	0
	NC	16	23	0
	NS	63	19	0 B

distantia lunæ a vertice	SZ	71	60	0
angulus S parall.		49	44	0
parallax. longitud.			36	0
(tertia parall. longitud. (prior tempore, motu (crescente in quadrante (occidentali eclipticæ,			24	19
differentia			11	41
(tollenda ab horario (lunæ vero			27	57
restat horarius lunæ apparens			17	16

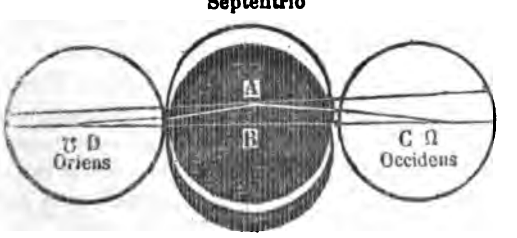
712 onalogia	analogia
ut 24, 58. ad 3600	ut 17. 16. ad 3600
ita scrupula mediæ durationis 30. 9	ita scrupula mediæ durationis 30. 9
H	H
ad 4451 1 14 11.	ad 6286 1 44 46
tempus incidentiæ	tempus emersionis

C

Tota duratio eclipsis
H. 2. 58. 57.

in meridiano dato duabus horis ante Nicænum visa synodus accurata sive eclipsis visæ medium.				in meridiano Nicæno duabus horis redditis medium die 30, hora		16	8
Decembris die 30, hora	2	16	8	initium hora	3	1	57
tolle pro incidentia	1	14	11				
initium die 30, hora	1	1	57	finis hora	6	0	54
adde pro emersione	1	44	46				
finis die 30, hora post meridiem.	4	0	54	post meridiem.			

[P 503] *Typus eclipseos*
Septentrio

Meridies

	H				H		
emersio BD	1	44	46	incidentia BC	1	4	11

Probatio per quadrata.

			radix	quadratum
AC summa semidd.	30	48	1848	3415104
AB arcus inter centra	6	19	349	143641
tolle minus quadratum a majori restat			1809	3271463

cujus radix est 30. 9
idem supra probatum per logarithmos in duratione.

A 713 X. Ex epilogismo hujus eclipsis tam accurate et per singula quasi momenta examinatæ, manifestum est eam ipsam esse quam Pachymeres designavit, et jam patere omnes illas circumstantias, quæ in ejus descriptione obscuræ adeo et incomprehensibiles videbantur.

In primis enim certum est eam factam anno Christi 1255, mensis Decembris die 30, proindeque non pertinere ad Theodori Lascaris obitum, qui mense Augusto circa autumnum anno Christi 1259 contigit, sed ad ejus solemnem inaugurationem aut coronationem, quæ facta est sub finem anni 1255.

Facta est Nicææ in Bithynia circa horam a meridie tertiam, et apparens ejus initium non duabus
B integris minutis horam tertiam prætergressum est. Facta est sub finem diei sextæ post coronationem Theodori. Ex conjectura enim probabili supra a nobis exposita Theodorus est coronatus imperator ipso die natali Christi Domini, ut ex gemina celebritate dies magis solemnis ageretur; et post dies sex mensis Decembris 30 facta eclipsis idcirco dicitur ab historico de sexta contigisse: neque enim alius apparet dies, qui sextus haberi possit vel mensis vel hebdomadæ, quandoquidem facta est eclipsis die quinto hebdomadæ, eo anno cyclo solis 4, littera Dominicali C. Adde quod Pachymeres diem Veneris non ἕκτην ἡμέραν, sed παρασκευὴν. appellare solitus est.

C Tenebras autem ita profundas ut sua obscuritate omnia tegerent et stellas in cœlo conspicuas redderent, fecit non tam magnitudo eclipsis, quæ digitos decem non attigit, quam tempus serum quo facta est, nempe circa solis occasum: accedente enim ad diurnæ lucis imminutionem sole ad horizontem appropinquante, defectu luminis solaris et lunæ interpositione, circa solis occasum, et toto tempore consueti crepusculi, visa est etiam profunda nox [P. 504] advenisse et obscuritas omnia tegere cum clara stellarum manifestatione, quod ipsum Pachymerius innuit cum ait solem circa horam tertiam diei sextæ per horam obscuratum.

Unde vulgo existimatum est eclipsim per horam duntaxat durasse, quia nonnisi per horam Nicææ visa est, inchoata circa tertiam, et sole occidente paulo ante quartam in horizonte Nicæno, ubi minimus arcus diurnus non multum excedit horas octo circa solstitium brumale, poli altitudine supra horizontem graduum quadraginta unius cum dimidio, eadem prope cum Romana.

Et quamvis alio meridiano quam Nicæno usus sim ad magis integram et exactam eclipsis investigationem, calculus tamen eodem prope redit; nec descrimen illum notabile invehit levis aliqua mutatio latitudinis lunæ, ut neque parallaxis aut refractionis in distantia ab horizonte. Quare satis convenit reductio, quam adhibui dati meridiani

ad Nicænum, ut intelligatur qualis tota Nicææ partim visa partim latens exstiterit.

714 XI. Cæterum ut nihil merito desideretur ad perfectam eorum quæ ad hanc eclipsim pertinent intelligentiam, restat demonstrandum nullum alium solis defectum circa obitum Theodori contigisse, cui Pachymeris descriptio convenire possit. Et hoc quidem sic demonstratur.

Certum est ex legibus astronomicis anno Christi 1259, quo Theodorus diem clausit, extremum mense Augusto novilunium tam medium quam verum contigisse nocte media inter decimum nonum et vicesimum diem ejusdem mensis; et quamvis interdiu exstitisset, eclipticum tamen non fuisset, quia medius motus latitudinis lunæ sign. 3 G. 17, 36, 51, longissime terminos eclipticos prætergreditur.

Constat quoque juxta easdem leges aliud novilunium eclipticum eodem anno ante mensem Augustum et Theodori mortem nullum exstitisse præterquam in mense Aprili die 23, medio motu latitudinis lunæ S. O. G. 15, 4, 22, intra terminos possibiles. Quod etiam quia Nicææ paulo ante mediam noctem celebratum est, solis defectum visibilem non exhibuit. Quamobrem nullus eo anno solis defectus aptus fuit ad significandam aut nuntiandam Theodori mortem : multo minus, si quis contigerit annis superioribus, nisi is duntaxat qui in aditu ejus imperii a Pachymere assumptus et tam horrendus designatus est, qui et a nobis hic suis certis characteribus insignitus et ad finem anni post Christum 1255 positus.

Ad cujus chronologiæ confirmationem tuto referri possunt aliæ duæ apud Nicephorum Gregoram l. IX *Hist.* c. ultimo observatæ eclipses circa mortem Andronici senioris, altera lunæ eo ipso die quo eum mori contigit, 12 Februarii anno Christi 1332, altera solis, quæ tot diebus mortem imperatoris præcessit, quot ipse annis in vivis fuerat. Ἐπισκότησις, inquit, ἡλιακὴ τοσαύτας ἡμέρας προειληφυῖα τὴν αὐτοῦ τελευτὴν, ὅσα καὶ αὐτὸς ἦν ἔτη τὰ πάντα βεβιωκώς Dies agnoscendi sunt 74 : totidem enim Andronicus annos vixit, qui 50 fere regnavit. Septuaginta autem et quatuor dies inter illas eclipses intercesserunt : nam solis quidem facta est 30 die Novembris anno Christi 1331 in novilunio, quod tunc exstitit, lunæ vero in plenilunio, quod contigit anno sequente 12 Februarii. Et ita eas tabulæ nostræ repræsentant. Et Calvisius in Chronologia anno Christi 1331 et 1332 priorem observat 30 Novembris die festo S. Andreæ, et post dies 74 secutam ait Andronici mortem die 12 Februarii, nulla mentione eclipsis lunæ habita, cum tamen Nicephorum auctorem laudet, qui utriusque diserte meminit et utramque ponit inter signa mortem imperatoris divinitus prænuntiantia, cum ait, προσημεῖαι πολλαὶ προεμήνυσαν quo similiter modo Pachymeres voluit defectum solis a se descriptum, et a nobis affixum in aditu imperii Theodori, **715** breve illud et minime fortunatum portendisse, cum dixit. , ὃ δὴ προεσήμηνέ τι σημεῖον. Ἥλιος γάρ, etc.

XII. Ex qua duorum auctorum, quorum eclipses exposui, de earum significatione sententia, [P. 505] ad calcem dissertationis. in qua hactenus historicum et astronum agere me oportuit, quæso ut mihi liceat tantisper agere theologum, et circa significationes defectionum utriusque luminaris definire breviter, at solide, quid Christianus homo debeat aut possit vel sentire legitime vel in usum adhibere sine vitio timiditatis aut sine noxa superstitionis, quorum alterum humanæ fortitudini, alterum Christianæ religioni repugnat.

Unum igitur hoc pronuntio, eclipses solis ei lunæ esse defectus naturales, vel luminis in ipsa luna in umbram terræ incurrente, vel radiorum solis in terra, luna se inter utrumque injiciente. Tam naturales autem et ordinatæ sunt conjunctiones et oppositiones eclipticæ, quam sunt ipsi motus luminarium et syzygiæ non eclipticæ, quam sunt dies et noctes, quam solstitia et æquinoctia, quam menses et anni : pendent enim hæc omnia simili modo a prima lege et ordinatione conditoris, quam cœlis et sideribus præscripsit ab initio molitor Deus, quam legem constantem et inviolatam res creatæ conservant; quæ causa est cur eclipses prædicantur infaillibiliter a peritis cum circumstantiis magnitudinis et durationis, habita exactissima ratione temporum et locorum, in quibus illæ contingunt. Accedit quod numerus eclipsium magnus sit et occursus frequens : quatuor, interdum et plures per singulos annos fiunt, et jam a mundi exordio plus quam vicesies mille numerari possunt.

Eadem porro Providentia, quæ fecit in mundo duo hæc luminaria magna, *luminare majus, ut præesset diei, et luminare minus, ut præesset nocti, ut lucerent super terram et dividerent lucem a tenebris* (*Gen.* I), eadem pariter sua bonitate et sapientia motus eorum et conversiones ordinavit ad felicem mundi gubernationem, ad electorum salutem et suam gloriam ; nec dubium quin ipsas conjunctiones et oppositiones, solis et lunæ defectus et illuminationes, constituerit in numero, pondere et mensura, quam sciebat et volebat humano generi ad salutem et felicitatem profuturam.

XIII. Ex hoc uno pronuntiato tollitur admirabilitas et vulgi quidam stupor, qui eclipses consequitur : oritur enim ex ignorantia cum quadam novitate et raritate apud eos qui nec earum causas intelligunt nec eas sæpius observarunt, cum contra sapientes et docti eas suis temporibus securi exspectent, et occasione in commodum conversa effectu bene utantur, et perniciem, si qua creditur imminere, totam in hostes derivent.

Ita olim Sulpitius Gallus, ut referunt Livius, l. XLIV. et Plut. in *Paulo Æmilio*, de insigni defectione lunæ, quam præviderat **716** in exercitu Romano, in quo tribunus sub imperatore Æmilio

Paulo militabat, concione habita suos ad pugnam instruxit docuitque causas eclipsium et certos eventus suis temporibus necessarios, tam felici eventu ut ab eis abstulerit vanum illum timorem qui ex rei novitate et insolentia oriri solet ignorantibus, et eum pugnandi ardorem edoctis et vincendi cupidis injecit, ex quo plena victoria Romanis evenit, cum contra in castris Macedonum novitas et ignorantia fecerit res ut ea prodigii instar haberetur, et eclipsis visa existimata sit prænuntia fugæ et defectionis Persei, quam Macedoniæ clades est consecuta.

Ita nuper Christophorus Columbus anno Christi 1493, cum alimentorum inopia laboraret, nec posset a Jamaicensibus, apud quos classis Hispana, cui præerat, appulerat, vi et precibus auxilium B impetrare, usus est scientia proximæ eclipsis, et barbaris ejus ignaris pestem impendentem, nisi opem ferrent, minatus diem et horam defectionis lunæ edixit, quo illi prodigio perculsi et gravius aliquid metuentes ad Columbum quasi sua inhumanitate offensum copioso instructi commeatu supplices venerunt, et veniam facilius quam sperabant sua liberalitate impetrarunt.

[P. 506.] Ita Claudius imperator, ut habet Dio, l. VI, cum vereretur ne solis defectio futura die suo natali anno imperii quinto tumultum Romæ pareret ex ignorantia et novitate juncta vano timori et opinioni vulgi, quod ea signa essent principibus infausta, publico edicto notum voluit ante aliquot dies deliquium illud futurum, insuper et causas C ejus, quantitatem et durationem exposuit tam distincte et intelligibiliter, ut eo viso nemo timeret aut minaretur, omnes imperatoris sapientiam venerarentur.

XIV. Tollitur præterea inanis illa opinio, quod eclipses orbi noceant, quod clades, pestes et bella regnis importent, quod vastitatem et subversiones imperiorum ac religionis vel efficiant vel prænuntient. Damnum enim quodcunque creat eclipsis in modica jactura lucis et benefici influxus non admotum diuturna consistit. Plus sæpe unica nox aut dies pluvius mundo lucis amicæ et benignarum influentiarum eripit quam eclipses decem, et sapienter visus est agere Pericles, referente Plutarcho in ejus vita, qui navis imperatoriæ gubernatorem eclipsi solis territum, in medio victoriæ D cursu moras trahentem, chlamyde involvit, et interrogavit an quid ex eo velamine sentiret incommodi, eoque negante ullum se sensisse, docuit nullum majus a sole per lunam interpositam velato timendum esse, et paulo quidem majus esse cœlum ei diuturniores fore tenebras, sed solem non multo post suo splendori sine alio incommodo redditum iri; quod cum factum esset, cursum classis felicem nacta est.

Non ita Nicias aut doctus aut felix, qui vel imperitia vel superstitione ab eclipsi lunæ territus, veritus classem portu educere, **717** sibi suisque A perniciem creavit, ut Plutarchus narrat in ejus Vita et Thuc. l. VII.

Felicius Agathocles et acutius, dum classem in Africam trajiceret et horrenda solis defectio intercederet, suis metu dejectis, nil timendum a prodigio professus est iis qui jam in cursu essent : si deliquium antequam portu solvissent contigisset, timendum forte videri, sed euntibus et prætcrea minus fortunatis Siculis nihil adversi metuendum ; iis autem ad quos ibatur, et florentibus Carthaginiensibus fortunæ mutationem, si qua ex talibus signis portendebatur, esse pertimescendam.

Non nocent eclipses, nisi quod noceant opinantibus ; nihil ex se mali fundunt sol et luna magis in oppositionibus et synodis quam extra illas. Condita sunt hæc sidera a bono Domino et parente universi clementissimo; gubernantur manu sapientissima ad filiorum commoda et salutem. Defectiones quando contingunt, naturales sunt et innoxiæ. Non pestes generant, non bella cient, non mortes principum annuntiant, non temporum calamitates aut regnorum conversiones minantur.

Ab ipso mundi exordio eclipses, ut modo fiunt, eademque lege et ordine et numero fiebant ; et si Keplero creditur, sol ipse fons lucis et bonorum omnium, mundi oculus beneficus, conditus est in eclipsi subjecta luna in primo gradu Cancri, in æstivo solstitio multis Africæ regionibus solis aspectum impediente : quis ita sentiens credat eclipses noxias, et solem ipsum in tanta sui et mundi infelicitate ab optimo parente Deo creatum ?

XV. Certe ante bella et pestes fiebant eclipses, ante reges natos, ante provinciarum et regnorum divisionem in illa antediluvianorum longævitate, pace et sanitate tam diuturna eclipses fiebant, et tunc erant innocentes. Unde et quando noxiæ esse cœperunt ? unde malignos influxus, quos postea tam frequentes afflarunt, accepere ?

Prima omnium, quæ in Græca historia describitur eclipsis solis, narrata ab Herodot. l. I, Medos et Lydos pugnantes invenit et conciliavit. Alexandro faustissima fuit eclipsis lunæ, quæ ante postremam ejus de Dario victoriam contigit. Profuit Cæsari solis illa quæ in transitu Rubiconis, alea de imperio retinendo jacta, facta est, [P 507] de qua Dio l. IV, Profuit et illa quæ Pharsalicam pugnam præcessit ; quæ si Pompeio funesta dicitur, cur non æque Cæsari fortunata dicenda est ?

Non occidit Augustum eclipsis lunæ, quæ quadraginta post ejus mortem diebus visa est ; imo ejus occasione Drusus rebellantes in Pannonia Romanas legiones ad fidem et obsequium revocavit. Et si quis advertere velit, plures forte cum eventibus fortunatis quam cum sinistris eclipses conjunctas numerabit.

In fatis Romuli prosperis et Urbis felicitate positæ sunt eclipses duæ solares, in conceptu illius una, in hujus fundamentis **718** altera vel invec-

tæ vel afflictæ. Ita videlicet innocentes ecclipses et indifferentes habitatæ sunt, ut aliis faustæ, aliis noxiæ et malorum prænuntiæ viderentur; ita eas quisque ad sua vota convertit.

Multæ luminarium defectiones annotatæ sunt mortibus imperatorum, plures post mortem et in exordiis notari potuerunt; multæ præcesserunt clades regnorum, vasistates populorum, bellorum et morborum perniciem, plures consecutæ sunt: atque ut consequentes causæ non dicantur bonorum quæ finibus malorum annexa sunt, ita nec præcedentes haberi debent fontes malorum vel indices, si quæ cum illis concurrant. Medii sunt hi luminarium defectus inter bona et mala rerum humanarum; nullos in eas influxus habent; connectuntur quidem cum illis, sed casu, non efficientia, mera contingentia, non necessitate.

Necessariæ sunt omnes ecclipses solis et lunæ, et necessariis intervallis distinctæ, ordinatæ inter sese, et ita quodammodo concatenatæ ut sint infallibiles et inevitabiles; humani autem casus, pestes, bella, mortes principum plane contigentes et solutæ cohærent accidentibus et circumstantiis, quæ ut ex hominum libera voluntate et fortuito causarum concursu pendent ita mutationi sunt obnoxiæ, et anteverti vel impediri possunt. Quam ergo incongruum et irrationale facere res necessarias et immutabiles causas effectuum contigentium et mutabilium?

XVI. Tam facile dici posset ortum solis aut occasum lunæ causam esse jurgiorum et contentionum, quæ vel interdiu vel noctu contingunt, quam eclipses morborum et calamitatum, quæ post illas fiunt. Certe æquinoctiis et solstitiis, quæ quater in anno lege certa fiunt ei temporum vices sua diversitate formant et distinguunt, causa posset ascribi cur pestes et bella, cur clades regnorum et seditiones populorum eveniant. Tam innocentes habendæ sunt conjunctiones solis et lunæ defectionibus obnoxiæ, quam quæ sunt ab eis immunes. Omnia quidem plenilunia et novilunia magnas invehunt in orbem mutationes, sed necessarias et ad felicem mundi statum sapienter a Deo ordinata. Ver, æstas, autumnus, hiems ex solis et lunæ diversis conversionibus oriuntur, et iis necessariis ad temporum commoditatem et hominum felicitatem, quæ semper eadem lege, quam initio rerum conditor constituit, cursum tenuerunt et tenebunt. Quis sapiens iis ascribat sæculorum calamitates? quis eorum malignitatem in adversa regnorum fortuna accusat? quis proditionis, quis læsæ majestatis condemnat?

Excusentur igitur synodi luminiarum eclipticæ, quæ non minus necessariæ neque minus ad bonum universi a Deo ordinatæ. Absolvantur ab opinione maleficentiæ, qua non plus malignitatis habent, quæ non plus virium ad mutationem aeris et humorum sortitæ sunt.

719 Ex dictis intelligitur quæ fides habenda sit astrologorum genti circa eclipsium diritatem et effectuum ex iis consequentium malignitatem. Sunt qui maleficas earum vires provinciis et urbibus specialiter ascribunt, et duodecim zodiaci signis in quatuor quadrantes distributis nocere volunt eclipses iis præcipue mundi partibus, quæ subjectæ sunt signo cujus in regione eclipsis fiat, et effectuum vitia pro eclipsis magnitudine ad plures menses atque etiam annos extendunt.

Sunt qui in eclipsibus rationem planetarum præcipuam haberi volunt, et iis maxime hominibus labem timendam affirmant, quorum in horoscopo [P. 508] iidem qui eclipsibus dominantur planetæ, præsertim si malignioris naturæ sunt, ut Mars et Saturnus, et a Jove, Venere et Mercurio vis eorum maleficia non refringatur.

Sunt qui pro variis domnibus cœlestibus, in quibus eclipses fiunt, distinguunt malorum varia genera personarum, quibus ea mala impendent. In nona domo significationem seditionum et mutationes religionum fieri asserunt: in quinta agrorum sterilitates, fames et pestes portendi, aulicis fortunæ ludibria, prægnantibus feminis partus infelicitatem nuntiari; in quarta domo Saturno et Marte cum eclipsi convenientibus vastitates urbium et dominorum mutationem significari. Et hæc quidem, aliaque non meliora, tanta confidentia quidam pronuntiant, quasi certo futura essent, et tam certæ eorum causæ iis creduntur, ut personas etiam singulares sexu, professione et dignitate aliisque propriis conditionibus designent, et ipsis nominibus appellare, si tuto possent, profiteantur.

XVII. In hoc genere præfidentiæ peccat in primis Cyprianus Leovitius in descriptione et pictura eclipseon quæ ab anno 1554 usque ad 1605 contigerunt, ubi earum significationem plane secundum regulas astrologiæ judiciariæ describit. Quod et præstant post Ptolemæum Cardanus, Junctinus, Origanus, et alii ephemeridum scriptores, ut artis judiciariæ professores plerique omnes. Contra quos nihil ego modo. Sufficiat quod de eclipsibus hic pronuntiavi, eas ex necessario et a Deo ordinato solis et lunæ occursu vel oppositione innocenti prodire; quarum auctorem accusant ii impie qui eas tot malorum causas haberi volunt, et se ipsos impietate artis infamis et humanis divinisque legibus interdictæ contaminant.

Liceat infidelibus, aut quid sit eclipsis ignorantibus, lunæ, ut putant, laboribus opitulari. Liceat tintinnabulis et æris sono quam possunt vehementissimo terrere draconem, qui cum luna congreditur. Liceat mulierculis sagis et maleficis, quæ lunæ amores ambiunt aut vendunt favores, eam e tenebris emergentem vel salutare redeuntem vel proclamare victricem. Christianis et Deum timentibus et eruditis nefas accusare Deum in operibus tam prælaris et beneficis solis et

lunæ, existimando temere **720** synodos eorum A etiam eclipticas vel efficere vel nuntiare calamitates orbis terrarum, vel omnes vel maxime perniciosas.

Sed negari non potest quin multi defectus solis et lunæ cum calamitatibus publicis et morte principum sæpe concurrant. Sed confitendum quoque longe plures et eclipses sine iis casibus et infelices rerum eventus sine eclipsibus contigisse. Concursus admittitur in aliquibus, in nullis causa probatur, in omnibus contingentia et merus casus agnoscendus est.

XVIII. At quid prohibet Deum ad incutiendum nominibus suæ majestatis salutarem reverentiam eclipses adhibere, easque velut faces funereas ostentare, si non causas, saltem prænuntias cla- B dium generalium, et tubas bellorum, quibus mundum affligere et corrigere constituit? Nil quidem id fieri prohibet, sed et nihil persuadet; et si quando id Deus fecerit, quis audeat ubi, quando et quoties Deus id efficiat profiteri? Cui Deus suum ea de re consilium aperuit? Res plane mira, nec divino consilio vacat, quod in tota sacra Scriptura nullius omnino eclipsis mentio fit, cum tamen in populo Dei nec mortes principum nec bella nec calamitates deessent. Non deerat sensus miseriarum, non deerant oculi ad eclipses videndas cum publicis cladibus conjunctas. Deerat forte Providentia, suæ gentis salutis negligens non admonebat attendere ad signa tam visibilia, quæ tam patenter quam certo suæ iracundiæ et homi- C num castigationi præmittebat? Profuisset id quidem Judæorum genti, et Christianis non obesset. Sed consilium Dei absconditum a sæculis, et ipsis prophetis non revelatum, ars judiciaria penetravit scilicet, et in cœlo scriptum docet, sed duntaxat intellectum legere scientibus? Nugæ meræ! In hoc ergo pietas et sapientia Christiana conquiescit, quod eclipses sint defectus naturales solis et lunæ, quæ nullam habeant [P. 509] non modo certam, sed ne quidem probabilem efficientiæ, vel significationis cum publicis calamitatibus aut morte principum connexionem, multoque minus cum fortuna et eventibus liberis privatorum.

Hoc autem magnum commodum eclipses solis et lunæ in historiam temporum important, quod D ex earum tenebris sua ipsa obscuritate manifestis lux magna sæpe rebus gestis accedant. Vix enim melioribus indiciis initia regnorum, nativitates principum, victoriæ illustres, aliaque scitu et commendatione posteritatis digna probantur, quam eclipsibus. Chronologia regum Persarum, Cyri et Alexandri monarchia, et connexio profanæ historiæ cum sacra maxime illustratur per eclipseon certos eventus. Tota series historiæ Græcorum, et fundatio Romanæ reipublicæ, ut et gestas Julii Cæsaris, Augusti et aliorum imperatorum nihil habent certius quam quod defectionibus solis aut lunæ constituitur.

721 Atque de ipsis eclipsibus, quas gemina dissertatione epilogismis definivi, hoc possum merito profiteri, eas fundare solidissime rationem temporum circa quæ contigerunt, quæ sine illis obscura admodum est et magnis difficultatibus implicata. Unde hoc ipso nomine gratia Patri luminum et immortales habendas reor, quod de tenebris lucem proferat, et ex solis ac lunæ defectionibus historicæ veritatis lumen educat. Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen. *Hactenus P. Grantami.*

CAPUT IV.

Statuitur tempus mortis Theodori, coronationis Palæologi, receptæ e Latinis Constantinopolis, et excæcationis pupilli Joannis.

I. Erit hoc de quo hactenus tam multis actum est, solare deliquium, insigniens illustri charactere articulum ipsum temporis, unde nostra hæc proficiscitur historia, erit, inquam, nobis instar alte collucentis phari portum unde solvimus monstrantis, quem inter eundum respicientes metiri subinde progressuum spatia queamus et cursus universi numeros exsequi, non contemnendo vel ad solatium fructumque animi vel ad erroris præcautionem usu. Experimentum capere primum libet in Theodori morte et regni spatio, de quibus accuratissimus Acropolita sic scriptum reliquit in *Hist.* p. 85 ed. Reg.: Ἐκεῖνος μὲν οὖν οὕτω βιώσας, καὶ μήπω ὅλους τέσσαρας ἐνιαυτοὺς αὐτοκρατορήσας, κατὰ Νοέμβριον γὰρ ἄρξας ἐν Αὐγούστῳ μηνὶ τὸ τέλος ἔσχηκε τῆς ζωῆς. Vides ibi testimonio viri gravissimi, referentis quæ præsens spectaverat, Theodorum solos quatuor nec plenos annos imperasse. Acclamatum enim Novembri mense, vivendi pariter et imperandi finem Augusto mense fecisse. Igitur cum certo sit certius anno eum Christi 1256 mortuo tertio Kal. Novembres Joanni patri subrogatum, procerum et militum acclamatione subvectioneque in clypeo, deinde sub finem Decembris solemni ritu a novo patriarcha Arsenio coronatum, manifestum est anno eum Christi 1259 vivere simul et regnare desiisse. Hic enim annus a 1255 quartus est.

II. Quo anni tempore decesserit, satis exprimit Pachymeres, dum id evenisse ait τοῦ χρόνου πρὸς τὸ φθινοπωρινὸν ἀποκλίνοντος, *inclinante in autumnum anno*, hoc est, per æstatem quidem, sed jam senescentem et adventanti autumno concedentem sensim. Quadrat ea nota temporis apte in Augustum mensem; quo re ipsa exstinctum Theodorum Acropolita, ut diximus, affirmat. Id duobus exceptione majoribus et concordibus firmatum testibus pro fixo et indubitato debet haberi. Seditio secuta exercitus **722** et Muzalonum cædes Magnesiæ in templo Sosandrorum, dum [P. 510] justa Theodoro eidem funebria persolvuntur, perpetrata, nona post mortem Theodori die contigit. Clare hoc Gregoras et Pachymeres asserunt. Prior

l. III, p. 30 ed. Basil. sic loquitur de ista cæde: 'Εννάτη μὲν γὰρ ἡμέρα παρῆν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως. Cui consonans noster initio c. 19, l. - : Τέως δ' οὖν, inquit, ἡ περὶ τῷ ἀποιχομένῳ ἐννάτη κειμένῳ παρῆν, etc. Et hoc ergo pro constanti tenendum, licet Acropolita de die taceat, nono post mortem Thedori die Muzalones furore militum opressos in templo et obtruncatos periisse. Deliberatio inde de tutela pueri principis, electio ad id Michaelis Palæologi, hujus per gradus ad imperium adreptio, dum primum magni ducis titulo insignitur, deinde tanquam ad demandatum munus rite gerendum necessaria potestate despotæ ornatur. Denique pupillo principi collega in imperio decernitur. Hæc, inquam, et variæ interim a Palæologo et hujus studiosis exercitæ ambitionis artes istis honoribus a clero et patriarcha, a senatu et populo eblandiendis, facile trium et quod excurrit mensium spatium exigunt, quo sub finem Decembris impetrari omnium ordinum consensu potuerit ut in proximas Kalendas Januarias indiceretur novi imperatoris Michaelis Palæologi acclamatio solemnis. Hoc sic noster exprimit sub finem capitis 29, l. II : Ὥριστο μὲν οὖν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναῤῥήσεως ἑκατομβαιῶνος νουμηνία τῆς τότε τρεχούσης δευτέρας ἐπινεμήσεως· *Præfinita est dies acclamationis Kalendæ Januariæ currentis tunc secundæ indictionis*. Fuit hic dies primus anni Christi 1260, qui cum sit periodi Julianæ 5973, indictionis numerum habuit tertium, sed a Septembri duntaxat inchoandum. Unde recte convenit quod scripsit noster historicus, indictionem tunc adhuc secundam cucurrisse.

III. Post coronatum Palæologum, qui maxime illustris eventus contigit, fuit recuperatio regiæ urbis dudum occupatæ insessæque a Latinis. Quare digna est res cujus patratæ tempus paulo diligentius exploretur. Narrat illam noster l. II, c. 26—38, præ cunctis aliis in isto argumento versatis copiose ac diligenter. De tempore hæc solum tradit sub finem c. 27, captam urbem a Cesare Alexio Strategopulo die sanctæ Annæ matris Deiparæ sacra quinta et vicesima mensis Julii; nam eo die Græci S. Annæ memoriam, pridie quam Latini soleant, colunt. Annum exprimit Georgius Acropolita, cujus in hoc eventu finem historiæ suæ defigentis verba hæc leguntur p. 100 ed. Reg.: Καὶ ἡ Κωνσταντίνου προνοίᾳ Θεοῦ αὖθις ὑπὸ χεῖρα τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο κατὰ λόγον δίκαιόν τε καὶ προσήκοντα Ἰουλίου εἰκοστὴν καὶ πέμπτην ἄγοντος, οὔσης ἐπινεμήσεως τετάρτης, καὶ ἀπὸ γενέσεως κόσμου ἔτους ὄντος, ,ςψξθ', ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κρατουμένη χρόνους πεντήκοντα καὶ ὀκτώ. *Et Constantinopolis providentia Dei rursus sub manu imperatoris Romanorum fuit, prout* **728** *justum et conveniens erat, Julii mensis die quinto et vicesimo, indictione quarta, anno ab orbe condito* 6769, *postquam in potestate hostium fuisset annis quinquaginta octo*. Sic Acropolita, accurato et ad nostras exacte rationes quadrante calculo. Ut annus mundi æræ vulgaris Græcorum ad Christi annum redigatur, perpetua methodo tollendi ex summa sunt 5508. Igitur annus ad Acropolita indicatus mundi 6769 idem fuit cum anno æræ nostræ Christianæ 1261. Est hic periodi Julianæ 5974, quæ summa divisa per quindecim dat numerum indictionis quartum. Spatium quoque detentæ a Latinis urbis adamussim rectæ chronologiæ exactum ab Acropolita proditur. Superius quippe c. 2 vidimus captam a Latinis Constantinopolim anno Christi 1203; cum autem nunc definiamus receptam a Græcis eamdem fuisse urbem anno Christi 1261, qui ex 61 3 subtraxerit, exacte reperiet 58 annos dominii Latinorum in regia Græcorum civitate.

IV. Restat ultimum ex propositis caput epochæ certæ illigandum excæcatio pueri Joannis. Eam noster pro facinoris atrocitate tragice deplorans lib. III, c. 10, unicam temporis circumstantiam notat, dum tam immanem carnificinam in pupillo innocente, pro imperatore Romanorum jam agnito, exercitam horrendo ausu memorat die omnium sanctissima, anniversaria videlicet Natalis Christi. Annum investigare nos oportet. [P 511] Ut quam proxime post initium a Michaele Palæologo imperium id opinemur factum, subigit ipse Pachymeres, qui cum modo laudato c. 10, l. III, scripserit Joannem Theodori imperatoris hæredem, quando excæcatus est, fuisse παιδίον ἁπαλὸν καὶ μηδὲν ἔτι σχεδὸν τελέως ἢ τὸ χαίρειν ἢ τὸ λυπεῖσθαι μαθὸν, καί γ' ἐν ἴσῳ τιθέμενον τό τ' ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, et paulo inferius τοῦ βρέφους μικρὸν ὑπερβεβηκὸς παιδίον. Jam tamen l. I, c, 13, affirmaverat eumdem, cum est ejus pater Theodorus mortuus, fuisse novennem. Huic enim ætati si tres quatuorve anni accederent, jam is prope pubertatem attigisset, quando est excæcatus, nec sane dicit posset puerulus paulum modo infantiam excedens: et imperandi, ac parendi, gaudendi dolendique discrimen ignorans. Imo si recte rationes ponimus, quantumcunque festinemus in repræsentando crudeli regii pueri supplicio, vix poterimus assequi ut verisimile reddamus quod de tam immatura teneritudine pueruli, quando est excæcatus, affirmatur a nostro. Fingamus enim vel primo ipso sui principatus anno sævitum tam atrociter a Michaele Palæologo in pupillum insontem. Cum is annus, ut diximus, fuerit Christi 1260, si jam tum, quando Theodorus Joannis pupilli pater Augusto mense anni 1259 vivere desiit, ipse jam novennis fuerat, ut Pachymeres asserit, utique 25 Decembris die anni 1260, sexto decimo videlicet post mense, undecennis fuisse debuerat, cujus ætatis pueri, præsertim educati regie, haud solent **724** gaudendi dolendique ignorare discrimen. Hæc mihi causa opinandi est parum exacte proditum a Pachymere Joannis pueri ætatem in patris morte. Potiusque assentior Georgio Acropo-

litæ, qui c. 75 suæ *Historiæ*, relata morte Theodori de hoc ejus filio scribit; Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ὁ Ἰωάννης πάνυ ἀφῆλιξ ἐτύγχανεν ὢν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ βασιλέως καὶ πατρός· οὔτω γὰρ τελείων ἐνιαυτῶν ὑπῆρχεν ὀκτώ· *Ac filius quidem imperatoris Theodori Joannes valde immaturæ fuit ætatis, quando imperator ejus pater est mortuus : annum quippe nondum octavum impleverat.* Ita ille. Hoc omnino tenendum. Certum porro est ante receptam Constantinopolim et solemnem Michaelis Palæologi Augusti in eam ingressum, qui die 15 mensis Augusti anno 1261 peractus est, non fuisse puerum Joannem excæcatum. Multa enim quæ Pachymeres a c. 33, lib. II, ad 9, lib. III, memorat, omnino post captam urbem et ante Joannem excæcatum contigisse oportuit. Quia vero nec numero nec genere illa talia sunt ut majus quadrimestri spatium exigere videantur, plane censeo hujus ejusdem anni 1261 die octavo Kal. Januarias, Christi nempe, ut Pachymeres tradit, natali, jussu barbaro tutoris et collegæ Michaelis Palæologi Joannem Augustum puerum paulo majorem novenni fuisse luminibus orbatum et in æternam custodiam arcis Dacybitzæ conditum, sexto anno vertente ab inauguratione patris ejus Theodori, tali, ut vidimus, die sacris in templo cæremoniis peracta.

CAPUT V.

Chronologia patriarcharum, Arsenii, Nicephori, et iterum Arsenii, qui sub Michaele Palæologo sedem Constantinopolitanam tenuerunt.

I. Multa sunt in tempore ingressus, exitus, in spatiis vitæ ac sedis horum patriarcharum ita confusa, ut viris etiam magnis non occasionem modo, sed necessitatem errandi objecerint. Atqui non ut illi, horum quæ primum modo produntur destituti luce monumentorum, citra culpam et reprehensionis justæ meritum in his titubasse potuerunt, nobis item, si quid offenderimus, similis veniæ conditio ac spes ostenditur. Quare, nisi debere volumus [P. 512] multam negligentiæ nomine, annitendum est nobis et pro virili contendendum in isto semel sic purgando loco, ut eum deinceps vel mediocris attentio legentis inoffenso queat vestigio decurrere. Hoc deinceps conabimur. Sedem Constantinopolitanam imperante Michaele Palæologo quinque omnino patriarcæ tenuerunt; quorum unus etiam Arsenius illi Ecclesiæ bis præfuit. Priorem hujus patriarchatum ab anno Christi 1255 procedere tam certum est, quam illo ipso anno Theodorum Lascarim Juniorem imperare cœpisse; quod capitibus libri hujus tertio **725** et quarto demonstravimus. Etenim, ut diserte oculatus testis et auctor cujusvis rei locuples Acropolita Georgius tradit, acclamatus imperator Theodorus post patris Joannis mortem, quæ illo Christi anno 1125 tertio Kal. Novembres contigit, curam omnium primam posuit in providendo Ecclesiæ pastore, quam patriarcha Manuel paulo ante Joannem ejus patrem moriens reliquerat viduam. Ac si spatia rebus ea occasione actis congrua dimetimur, certo intelligemus non potuisse Arsenii evectionem ad patriarchatum ante mensem ejus anni ultimum fieri. Nam penultimo Novembri persolutis decessori parenti funeribus justis, deliberatio de patriarcha inita est a Theodoro. Primum que multis circumspectis in Nicephoro Blemmida, quo philosophiæ magistro novus imperator usus fuerat, designatio consedit. Verum illo, postquam longe absens invitatus est per nuntios, honorem detrectante, nova inquisitio digni tali loco viri desiit in Arsenio; qui oblatam dignitatem libenter admittens ex monasterio ad lacum Apolloniadis sito, ubi vitam religiosam exercebat, Nicæam profectus, ibi spatio hebdomadis unius (non unius diei, ut perperam ponitur apud Spondanum), unius, inquam, hebdomadis spatio diaconus, sacerdos et patriarcha ordinatus est. Idemque mox ritibus in ecclesia consuetis Theodorum eumdem imperatorem coronavit.

II. Nemo non videt in his facile consumi debuisse intervallum sesquimenstruum, ut vix tandem sub medium Decembrem possessionem adire patriarchatus Arsenius potuerit. Quia porro, ut notat Acropolita, Theodorus imperator evocatus Adrianopolim instantibus causis, expedire se Nicææ festinabat necessaria cæremonia inaugurationis suæ, quæ prima ei apta se obtulit dies (fuit ea Christi natalis), in ea sacris primum operante patriarcha solemnem in templo coronationem accepit die 25 Decembris, a qua die, quæ sexta est numerata, Decembris 30 horrenda solis eclipsi fuit insignis. Habemus ex his initium sedis Arsenii omni firmitate constitutum in mense Decembri anni 1255 a Christo nato. Perseveravit inde ille in tranquilla functione patriarchatus usque ad mortem Theodori imperatoris, quæ mense Augusto anni Christi 1259 evenit, necnon usque ad evectionem in imperium Michaelis Palæologi, quem et coronavit, et quidem solum, contra quam statutum fuerat; quod fuit initium dejiciendi ab spe imperii redigendique in ordinem infelicis pueri Joannis jam Augusti. Coronationem istam Palæologi probabiliter conferimus in Februarium anni Christi 1260 Non longo post eam tempore Arsenius sera ductus pœnitentia facilitatis suæ, qua permiserat omitti coronationem pupilli principis ejus potissimum fidei a patre moriente commendati, Nicæa fugiens in monasterium dictum Paschasii secessit, ibique privatam agere vitam instituit. Hoc videtur factum mense Martio dicti anni 1260. Nam ejus rei nuntius perlatus ad imperatorem Michaelem dicitur, quo tempore is **726** trajicere Hellespontum parabat ad visendam Selybriam a suis captam paulo ante. Ita Pachymeres, l. II, c. 15. Recte hoc quadrat in principium Aprilis, vernam nimirum tempestatem, qua reges solent ad bella procedere, ut Scriptura loquitur. Nam, ut licet

idem historicus,Constantinopoleos oppugnationem Mihael animo versabat, quam re ipsa est aggressus insequenti æstate. Tunc autem is itinere cogitato supersedens, dedit operam rebus Ecclesiæ, ibidem ubi tunc erat Nymphæi persistens, congreganda synodo quæ de Arsenii secessu statueret. Synodus Nicetam quemdam [P. 513] ad Arsenium mittit. Is ab Arsenio renuntiat cedere illum patriachatu. Hic finis fuit prioris Arsenii sedis. Quæ cum desierit Aprili anni 1260 et cœperit Decembri anni 1255, quatuor annorum et præterea totidem fere mensium fuerit oportet.

III. In ejus locum substitutus statim est Nicephorus tunc Ephesi metropolita. Cur statim id factum credam causa est, quia festinabat in procinctu ad expeditionem urgentem imperator; et ipse Nicephorus cupidissime assentiens nullam moram interposuit electioni suæ.Narrantur hæc c. 15 et 16. l. II,ubi et dicitur eodem tempore decessisse Nymphæo imperatorem quidem Callipolim versus cum exercitu ad Constantinopolim oppugnandam, novum vero patriarcham Nicephorum Nicæam,quæ cum esset tunc urbs regia, Latinis Constantinopolim tenentibus,in ea solitus erat Græcus Constantinopolitanus patriarcha diversari.Initium patriarchatus Nicephori verisimiliter confertur in finem Aprilis aut initium Maii anni supra memorati 1260. Narrat inde Pachymeres, l. II, c. 20, diuturnam et irritam oppugnationem Galatæ, in qua imperator consumpsit æstatem. Eoque ad eum Nicephorus patriarcha, pertæsus Nicæensium,quorum Arsenio addictorum odia in se iraeque nulla delinere arte potuerat, se contulit,spe ingrediendi cum ipso Augusto urbem mox, ut credebatur, capiendam. Sed cum obsidionem solvere coactus imperator Nymphæum se recepisset, secutus eum illuc Nicephorus ibi est mortuus sub autummum, ut apparet, aut hiemis initium ejusdem anni 1268. Quare illius patriarchatus haud fere longior septimestri aut octimestri fuit. Hinc vacavit sedes annum circiter, anxie deliberante imperatore quem ad rationes meditatæ expunctionis pupilli accommodatum ei præficeret, quoad tandem in Arsenii revocationem consensit, cujus in præteritione coronationis Joannis pueri patientiam expertus speravit etiam eo facili usorum in exauctoratione quam parabat ejusdem. Contigit interim capi urbem, et imperatorem in eam invehi solemni pompa, ibique fixo jam domicilio. Arsenium denuo electum a synodo missis legatis invitasse ad resumendam melioribus auspiciis addicatam olim potestatem. Quibus ille assentiens in urbem venit et sedis patriarchalis possessionem rursus adiit l. III, c. 2.

727 IV. Arsenii restitutionem non multo post captam urbem contigisse inde argumentum duci potest, quod in secunda coronatione Michaelis ab Arsenio delinito donis et honoribus libenter celebrata, proxima Dominica post resumptum patriarchatum, Alexio Strategopulo Cæsari, qui urbem ceperat, eximius et plane extraordinarius honos est habitus, ut statim post Augustos qui coronabantur, hoc est Michaelem Palæologum et Theodoram ejus conjugem, nominaretur in synaptis, hoc est in litaniis et procibus publicis. Refertur hoc a Pachymere, l. III, c. 2 sub finem, ubi recte observat historicus fuisse hanc quamdam exauctorationem pupilli Joannis, astutissimi imperatoris blanditiis et artibus impetratam a simplici nimium patriarcha, non providente tum videlicet quo hæc pertinerent. In quo ut fucus fieret seni, ut ex cæteris apparet, suspicaci, et cui salus dignitasque pupilli Joannis,ejus peculiari curæ commisi, erat, ut oportuit et res deinde monstrarunt, longe charissima, quis non videt fuisse necesse ut gratia flagrans Alexii Cæsaris, in recentissima videlicet memoria heroici facinoris quo rem Romanam imperii metropoli recuperanda incomparabili beneficis sibi devinxisset, rationes pupulli principis, cui præferebatur, et multas alias tam inusitatum homicis non imperantis honorem dissuadentes considerationes eluctaretur? Igitur cum urbem ab Alexio captam statuerimus die 25, Julii anni 1261 ingressum vero eam solemni pompa Michaelem Augustum 18 Kal Septemb. ejusdem anni, die sacro Deiparæ assumptæ doceat Acropolita c. 88, dicere valde verisimiliter possumus resumptum ab Arsenio regimen patriarchalis sedis sub finem Augusti mensis et Michaelis coronationem sub initium Septembris celebratum. In quo si quis vitilitigare velit, tamen idem id in longum differre non poterit. Cum enim certo definierimus superius, c. 4, n. 4, Joannem (P. 514) Augustum puerum excæcatum fuisse, die Christi Natali hujus anni 1261, et manifestum sit inter coronationem Michaelis et excæcationem Joannis idoneum quodpiam temporis spatium, intercessisse, haud utique multo ultra fixam a nobis initi secundum ab Arsenio patriarchatus epocham licebit quamtumvis arguto conjecturis evagari.

V. Habemus initium secundi patriarchatus Arsenii. Restat finis ejusdem indagandus. Narrat Pachymeres, l. III, c. 14, Arsenium patriarcham audita Joannis excæcatione anathema in ejus auctorem Michaelem Augustum intorsisse. Id factum oportuit circa initium anni Christi 1263, cum primum nempe vulgata fama est facti atrocis. Cap. deinde 19 dicitur Michaelem, postquam videlicet aliquandiu ignominiam meritissimæ pœnæ tacitus tulerat, petiisse supplicem ab Arsenio solutionem anathematis, nec tamen, licet diu et vehementer institisset, impetrare potuisse. Multa dehinc narrantur novem reliquis capitibus libri tertii, quæ illo intervallo frustra petitæ absolutionis ab excommunicatione **728** contigerunt. Hæc prout in synopsi chronologica digessimus, facile trium annorum spatium explent. Quando jam desperans Michael quidquam sua causa facturum Arsenium ad

episcopos de statu rerum suarum eam orationem habuit, quæ c. 1, l. IV recitatur. In ea quasi fundamenta jacta sunt depositionis Arsenii Ad quam ut processum fuerit docere historicus incipit l. IV, c. 3 ubi accusatio in patriarcham cupide ab imperatore accepta memoratur. Damnatio Arsenii et exauctoratio judicio synodi decreta refertur c. 6; executio porro sententiæ et ejectio Arsenii e sede et urbe perscribitur c. 8; oratio, de qua diximus, imperatoris habita videtur sub initium anni 1263, cum jam per annos tres excomunicationis, qua fuisset illigatus statim post excæcationem Joannis pueri, solutionem nequidquam flagitasset. Post orationem illam, quæ velut clarigatio quædam fuit terrendo, si fieri posset, patriarchæ præmissa, secutæ sunt deliberationes episcoporum et officia multorum ex ipsis ad patriarcham pro Augusto supplice, tum ultima hujus Josephi sui confessarii ad Arsenium allegatio. Quæ cum nihil proficerent, tandem sub initium Aprilis Arsenio lis est intentata, oblato contra illum libello. De hac re verba Pachymeris notanda sunt c. illo 3, l. IV, sic scribentis : Τότε τοίνυν βοηδρομιῶνος ἱσταμένου καὶ συνήθων νηστειῶν τελουμένων ἑορτῆς ἀγομένης ἣν ἀκάθιστον σύνηθες ὀνομάζειν· *Tunc igitur sub. initiun Aprilis solemnis jejunii tempore, dum festum ageretur quod Acathistum vulgo nominant.* Datum contra patriarcham libellum accusatorium consequenter narat. Diximus in Glossario verbo Ἀκάθιστος, festum illud solitum fuisse celebrari Sabbato quintæ hebdomadæ verni jejunii dierum quadraginta, sexdecim diebus ante Pascha. Cum autem, ut manifestum, non quolibet anno Sabbatum quintæ hebdomadis quadragesimæ in Aprilis initium incideret, apparet his verbis contineri characterem anni quem quærimus. Ordo rerum gestarum in synopsi expansus ducit nos ad annum Christi 1266; nam hic annus fuit periodi Julianæ 5979, cycli solis 15, cycli lunæ 11. Horum cyclorum certissimo indicio habemus Pascha illo anno fuisse Aprilis 18; unde retrocedendo ad Sabbatum quintæ hebdomadæ Quadragesimæ ac festum Acathistum, reperimus id incidisse in tertium Aprilis, qui dies aptissime congruit in illam mentionem ἱσταμένου βοηδρομιῶνος, incipientis Aprilis.

VI. Mora judicii totius a prima delatione ad executionem sententiæ et deportationem damnati ad insulam duorum fuit fere mensium siquidem docet Pachymeres, l. IV, c. 8, extrusum per ministros imperatoris patriarchali palatio Arsenium nocte *circiter extrema mensis Maii.* Νὺξ ἦν περί που τὰ τελευταῖα πυανεψιῶνος. Sic scribit hoc loco noster istud nomen, cum alibi constanter πυανεψιῶνα Maium vocet. Sed utcunque variet scriptura vocabuli, res est quidem ipsa minime dubia Maium hic indicari. **729** Quare certo ex his licet definire spatium secundi patriarchatus Arsenii, qui a mense Septembri anni Christi 1261 ad finem Maii 1266 per annos quatuor et menses præterea circiter novem duravit. Ut semel absolvamus de Arsenio. [P. 515] mortis ejus diem historicus noster expressit, l. v, c. 20, his verbis : Ἐπράττετο μὲν οὖν ταῦτα ἐλαφηβολιῶνος ἕκτῃ μηνὸς τοῦ ἐπιόντος ἔτους, τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου πρότερον ἢ ταῦτα γενέσθαι ἡμερῶν ἓξ κατὰ τὴν νῆσον μεταλλάξαντο εἶτ' οὖν τριακοστῇ γαμηλιῶνος μηνός· *Hæ gesta sunt* (nempe ignominiosa traductio Holoboli) *ineunte anno* (ob initium videlicet indictionis a Septembri) *die sexta Octobris patriarcha Arsenio sex prius diebus quam hæc flerent in insula mortuo.* In his nullus apparet character certi anni. Quare ad illius indigationem alia grassandum est via. Narraverat ibi Pachymeres causam primam iræ imperatoris in Holobolum exstitisse ex hujus præcipiti quadam eruptione indignationis in imperatorem, cui cum inservire cœpisset in negotio conciliationis ecclesiarum, suggerendis ex historia aut lectione Patrum argumentis ad eam suadendam aptis, repente institutum et sententiam mutaverit. offensus quod in quodam cœtu, uti aliis sessionis honorem imperator tribuisset, ipsum solum reliquisset stantem. Unde ille interrogatus de re quæ tractabatur, præterquam speratis et prius ostensis contraria omnia respondit, etiam Augusto exprobravit excæcationem pueri Joannis. Unde imperatore vehementissimo commoto, Holobolus sibi metuens in asylum ecclesiæ confugerit, sed inde blandis imperatoris suasionibus extractus, relegatus Nicæam fuerit in monasterium Hyacinthi. Scribit autem ibidem Pachymeres, ab ista relegatione nondum anno expleto, vocatum Nicæa Constantinopolim Holobolum ab imperatore ad dirum supplicium fuisse. Igitur si potuerimus definire tempus illius conventus, quo suam gravem in perniciem ruit Holobolus intemperantia iræ et linguæ, statuere licebit de vero tempore cum supplicii de Holobolo sumpti tum mortis Arsenii. Atqui speramus istius quidem voti nos fore compotes. Nam conventus iste videtur ille idem fuisse quem descripsit Pachymeres, c. 12 libri ejusdem v, ubi tradit intentum imperatorem adducendis in suam de pace incunda cum Latina Ecclesia sententiam, aversis ab eo consilio præsulibus Græcis, congregato apud se patriarcha cum episcopis et præcipuis ex clero, instituisse ut in eam conciliationem assensum darent, allegandis rationibus quas ei suggesserant docti homines, archidiaconus Meliteniota, Georgius Cyprius protapostolarius et rhetor ecclesiæ Holobolus, qui omnes aderant, pro se quisque negotium juvantes, quamquam, ut ibi submonet historicus, Holobolus quidem non ex animi sui sententia, sed in speciem duntaxat nec studio sincero. Esse hunc cœlum eumdem suadet personarum identitas et rei tractatæ in utroque : nam Meliteniota, Cyprius et Holobolus utrobique memorantur **730** adhibiti adjuvandum imperatorem in convincendis fautoribus schismatis. Nec obstat quod illo c. 20 posterioris temporis memoriam exsequitur: nam diserte

ibidem admonet, quod ibi narrat, actum superius, sed ibi memorari ob similitudinem rerum. Conventus porro illic c. 12 narratus significatur ibidem habitus, posquam legati Gregorii X pontificis Romani Constantinopolim advenerant. Non potuerunt autem illi eo pervenisse prius quam sub finem anni 1272, siquidem litteræ quas eis perferendas ad Michaelem imperatorem is pontifex dedit, recitatæ a Raynaldo illo anno n. 25, scriptæ sunt 9 Kal. Novemb. ejus quem dixi anni apud urbem veterem, ubi Gregorius tunc erat. Sub initium igitur anni 1273 fuerit habitus is cœtus, quo gratiam apud imperatorem suam Holobolus perdidit. Ex quo tempore nondum anno evoluto, retractus Constantinopolim tam diras ibi (quæ c. 20 describuntur) contumaciæ suæ pœnas dederit sexta die Octobris anni 1273, mortuo ante sex dies in insula Oxea, ubi dudum exulabat. Arsenio, quem inde intelligimus post suam e secundo patriarchatu ejectionem vixisse annis septem, et quator insuper mensibus.

CAPUT VI.

Chronologia patriarcharum Germani, Josephi, et Joannis Vecci, qui post Arsenium, imperante Michaele Palæologo, sedem Constantinopolitanam tenuerunt. Tempus missæ legationis ad papam.

[P. 516] 1. Post amotum Arsenium Germanus ex Adrianipolitana sede in Constantinopolitanam translatus et patriarcha declaratus est *mense Junio die festo sancti Spiritus*, ut loquitur Pachymeres, l. IV, c. 13 : Μηνὸς μαιμακτηριῶνος ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἑορτῇ. Libenter hoc differrem in annum sequentem. Nam inter exauctorationem Arsenii et promotionem Germani multa commemorat Paschymeres capitibus 9, 10 et 11, l. IV, quæ in angustias paucissimorum dierum inter extremum Maium et Junium ineuntem intercedentium ægerrime videntur posse compingi. Fuit, ut diximus, hoc anno, quo est exauctoratus Arsenius, Pascha 18 Aprilis, et consequenter Pentecoste, quam hic vocat noster ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. 6 Junii. Sententia depositionis perlata in Arsenium et executioni mandata est περί που τὰ τελευταῖα τοῦ πυαντιῶνος, *circiter extrema mensis Maii*, ut clare tradit noster c. 8, l. IV. Germanus porro inauguratus patriarcha, ex eodem auctore, est die Pentecostes, hoc est, sexto Junii. Medium spatium non plus octo aut decem dierum fuisse oportuit. Et tamen docet indicatis locis Pachymeres primum electionem successuri Arsenio liberis suffragiis synodi relictam ab imperatore, unde sit **781** consequens moram congregatos Patres maturæ inquisitioni idoneam sumpsisse. Deinde ubi suffragia in Germanum convenissent, recusasse ipsum admittere honorem, nec nisi urgentibus et sæpius iteratis imperatoris eum ad hoc quotidie adeuntis instantiis denique inclinatum assensisse. Præterea meminit ibi auctor factionis valinæ conflatæ Arsenio faventium, quæ tam vehementer invaluerit cum manifesto periculo publicæ quietis, ut necesse habuerit imperator longa eam et accurata concione compescere conari. Denique narrat datam esse operam ut reliqui Orientales patriarchæ, Alexandrinus et Antiochenus, ejectionem Arsenii probarent; quam ad rem verisimile sit missum ad eos rei factæ nuntium, et exspectatum videlicet eorum responsum re adhuc integra ante subrogationem novi patriarchæ in locum expulsi. His de causis propenderem equidem ad differendam Germani electionem in annum sequentem; quod per characterem hoc loco memoratum licet. Nam æque illo anno Christi 1267, cum cyclus solis fuerit 16 et lunæ 11, qui dant Pascha 17 Aprilis, Pentecoste pertingit in mensem Junium, quintum ejus diem occupans. Quia tamen, quod statim ostendemus, certo constat Germanum eumdem patriarchatu cessisse die 14 Septembris hujus ejusdem anni 1267, unde esset consequens non plus eum tribus mensibus cum dimidio in sede perstitisse, si quem tanta patriarchatus Germani offendet, poterit is per me credere Patres synodi, quo tempore Arsenii causam cognoverunt, disquisivisse simul de successore, si forte, quod pronum factu apparebat, ille amoveretur; quare statim ac sententiam in Arsenium tulerunt, suffragia in Germani electionem dare potuerint. De conflato Arsenianorum schismate quod narratur, inchoatum id pendente judicio Arsenii, cæterum factionis corroborationem usque ad periculum publicum, licet post Germani evectionem exstiterit, ex occasione per prolepsim antea a Pachymere relatam. Postremo missos quidem statim nuntios indicaturos depositionem Arsenii ad Alexandrinum et Antiochenum patriarchas, sed eorum reditum minime exspectatum. Non enim illi patriarchæ habere putabantur in tali negotio jus suffragii : alioqui ne damnatio quidem ante nutum eorum præcipitari debuisset, quod factum tamen constat. Summa sit in medio reliqui a me cœperitne [P. 517] Germani patriarchatus anno 1266 an sequenti ; propendere tamen magis in quam maximam sedis ejus brevitatem, utique in qua facilius rationem invenio cur ab eo volente et parato imperator anathemate solvi se non curaverit.

II. Finem patriarchatus Germani ejusdem ponit Pachymeres, l. IV, c. 21, die festo exaltationis sanctæ Crucis mense Septembri; quo die ait illum celebratis, ut solemnitas poscebat, divinis in templo officiis, sub vesperam patriarchio cedentem, ad suas quas **782** habebat in Manganis cellulas se recepisse, nec postea ullis se adduci precibus sivisse ad ullum usum abdicatæ dignitatis. Unde ad successoris inquisitionem conversæ cum imperatoris tum antistitum curæ sunt: quo anno id contigerit ex successoris electione brevi post secuta intelligendum est ; quæ cum, ut mox demonstrabitur, paracta fuerit die 28 Decembris anni desinentis a Christo nato 1267, pro constanti est habendum perstitisse Germanum

in patriarcham vel a sexto Junii anni 1266 ad quartum decimum Septembris anni 1267 per annum unum et menses præterea quatuor cum dimidio, vel a quinto Junii anni 1267 ad 14 Septembrem ejusdem anni per menses tres et dies novem. Postque ipsius spontaneam abdicationem sedem vacasse tribus mensibus et diebus præterea quatuordecim, usque ad designationem successoris; septemdecim vero usque ad ejusdem inaugurationem, quæ Kalendis Januariis anni 1258 celebrata rite est, prout deinceps ostendemus. Scribit noster, c. 23, l. IV, Josephum monasterii Galesii præfectum confessarium imperatoris legitimo suffragiorum numero electum probante ac studente maxime imperatore, designantum fuisse patriarcham μηνὸς σκιῤῥοφοριῶνος εἰκοστῇ ὀγδοῇ τῆς δεκάτης ἐπινεμήσεως τοῦ ,ςψοε' ἔτους, *mensis Decembris vicesima octava, decimæ indictionis, anni* 6775; moxque addit fuisse ordinatum Kal. Januariis anni sequentis, ἑκατομβαιῶνος δὲ νουμηνίᾳ χειροτονηθεὶς εἰς ἀρχιερέας τετέλεσται. Annus æræ mundi Græcorum reducitur ad vulgarem æræ nostræ Christi detractione 5508. Fuit ergo is annus Christi 1267, periodi vero Julianæ 5980: qui numerus divisus in quindecim indicat indictionem ejus anni characteristicam, decimam, prout Pachymeres notavit. Unde dubium esse non potest quin patriarchatus Josephi Galesii a Cal. Januarii anni Christi 1268 procedat.

III. Ubi desierit, modo definiam. Refert Pachymeres, l. c. v, 17, Josephum, qui se promulgatis palam litteris jurejurando obstrinxisset ad nunquam assentiendum conciliationi cum Latinis, ab imperatore ægre id ferente persuasum migrare patriarchalibus ædibus, secessisse in monasterium Periblepti, pollicitum se renuntiaturum patriarchatui, si de concordia Ecclesiarum Romæ conveniretur a legatis eo ad hoc missis; interim quasi privatum victurum. Postea cum legati pace composita redissent, judicatum esse videri sedem vacare, cessione conditionata Josephi jam in absolutam transeunte, positione conditionis unde pendebat. Quocirca itum in suffragia novæ electionis. Iste secessus patriarchæ Josephi contigit, ut noster ibi distincte tradit, die 11 Januarii, secundæ indictionis, anni 6782, ἑνδεκάτῃ μηνὸς ἑκατομβαιῶνος δευτέρας ἐπινεμήσεως τοῦ ,ςψπβ' ἔτους. Fuit hic annus Christi 1264, per. Jul. 5987, qui revera numeravit indictionem **733** secundam, qualem nullus ex quatuordecim præcedentibus et totidem secutis habere potuit, ut periculum nullum sit ne annus tam ipsi propria insignitus nota cum alio quopiam confundatur aut mutetur. In ista porro suspensione res fuerunt ferme per annum, quoad legatis pacem a Romano pontifice conventam stipulatamque referentibus, comitia sunt indicta novo creando patriarchæ Quod non contigit ante sequentem annum, ut docet nos historici nostri locus modo considerandus.

A IV. De Joannis Vecci Josepho subrogati electione quam et statim inchoatam post legatorum Roma reditum et celeriter transactam apparet, sic scribit Pachymeres, c. 24, l. v: Ὁ Βέκκος εἰκοστῇ μὲν καὶ ἕκτῃ Πυανεψιῶνος μηνὸς [P. 518] κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πατριάρχης προβέβληται. Δευτέρᾳ δὲ Μαιμακτηριῶνος τῇ ἐπιούσῃ κυριακῇ, ἐν ἐπισήμῳ ἡμέρᾳ τοῦ Πνεύματος, τὰ τοῦ Πνεύματος δέχεται καὶ τελειοῦται ἀρχιερεύς· *Veccus sexta et vicesima Maii mensis, in festo sanctorum Patrnm Nicæensium patriarcha electus est. Secunda vero Junii Dominica hebdomadis vertentit, insigni die sancti Spiritus gratiam Spiritus percepil, ordinatus rite patriarcha.* Hi characteres unice designant annum Christi 1275, periodi Ju- B lianæ 4988, quo cyclus solis numeratus est 24, lit. Dominicalis fuit F, cyclus lunæ currebat 3, quæ notæ festum Paschæ conferunt in 14 Aprilis, Dominicam vero Pentecostes in 2 Junii. Unde patet a prima successione Josephi ad initum a Vecco patriarchatum intercessisse menses solidos sexdecim cum diebus octodecim. Anno præcedenti Christi 1274 si quis suspicari vellet Vecci creationem factam, frustra esset ob characteres diversissimos: nam cyclos is annus habuit solis 23, lunæ 2, qui dant Pascha 1 Aprilis et Pentecosten 20 Maii, et littera Dominicalis ejusdem anni G diem secundum Junii facit Sabbatum, cum Dominicam fuisse oportuerit quo anno est Veccus in patriarchalem Constantinopoleos evectus sedem. Hujus finis, quoniam Michaelis Palæologi funere posterior extra C hujus historiæ limitem exit, nostræ considerationis nunc quidem non est.

V. Restat ultimum quod proposuimus hic tractandum. Tempus quo missa Romam est a Michaele Augusto insignis legatio ad absolvendum negotium conciliationis Ecclesiarum, qua Germanus expatriarcha et Georgius Acropolita feliciter functi sunt, charactere non dubio insignitum legitur c. 21, l. v. Ait illic historicus solvisse duabus triremibus legatos paci conficiendæ destinatos, paratis jam ad eam ex parte Græcorum omnibus. Hi fuerunt, ut c. 17 superius dixerat, partim ecclesiastici, partim senatorii. Priores Germanus nuper patriarcha et episcopus Nicææ Theophanes, alii magnus logotheta Acropolita, præses vestiarii Pa- D naretus et magnus interpres Berrhœota. Triremium **734** alteram conscenderunt Panaretus et Berrhœota cum donis imperatoris ad pontificem, in altera duo episcopi cum Acropolita fuerunt. Altum petierunt, ait loco laudato noster c. 21, l. v, Κρονίου ἀρχομένου μηνός. Est haud dubie Pachymeri Κρόνιος Martius, prout est hujus l. c. 1 demonstratum. Pergit dicere conflictatos eos parum prospera tempestate pervenisse in sinum Laconicum, ubi est promontorium Maleæ, λήγοντος τοῦ μηνός, hoc est eodem mense desinente, ultima ejus decade: notum est enim Græcos partiri menses in tres decadas. Primam vocant ἀρχομένου

sive ἱσταμένου, secundum μεσοῦντος, tertiam φθίνοντος sive, ut hic noster, λήγοντος μηνός. Addit ibi vehementi jactatas procella triremes ambas primum dissociatas vi venti fuisse, deinde alteram illarum, qua Panaretus et Berrhœota vehebant, misere fractam et submersam, aliam salvam appulisse ad Methonæ portum; idque contigisse πέμπτῃ μεγάλῃ, hoc est feria quinta hebdomadæ majoris, qua cœna Domini celebratur ab Ecclesia. Ex his oportuit illo anno feriam quintam in cœna Domini mense Martio fuisse, et quidem aliquo die decadis ultimæ mensis istius. Non potuit ille annus esse alius ab anno Christi juxta vulgarem æram 1273. Manifestum hoc est ex serie narratarum hac historia rerum; nam superiori Christi 1272 cœpit sedere Gregorius X, qui primus mentionem concordiæ intulerat, postquam in Syria electum se absentem a cardinalibus cognovit. Deinde jam coronatus legatos Constantinopolim ad id negotium urgendum miserat. Hi strenue rem egerunt, pro virili Augusto cooperante; quæ referuntur hoc libro a c. 11 ad 17. Hæc annum facile Gregorii I, Christi 1272, expleverunt. Dispositis utcunque omnibus ex parte Græcorum missi sunt legati, de quibus agimus, circa initium anni, Gregorii pontificatus secundi, Christi 1273; nec tardius potuerunt: alioqui Gregorium non reperissent Romæ, qui hoc anno inde discessit versus Galliam, ut ibi concilium œcumenicum Lugduni celebraret. [P.519] Habitum id concilium est anno sequenti Christi 1274, præsente illic pontifice, et legatis Græcorum jam cum Ecclesia Romana conciliatorum ibidem comparentibus. Quæ conciliatio cum per hanc legationem perpetrata fuerit, evidens est eam prius obitam et renuntiatam Constantinopoli fuisse quam sacra synodus Lugduni inchoaretur. Quadrat autem unice ad hoc ipsum character hoc loco indicatus feriæ quintæ majoris hebdomadæ incidentis in postremos dies Martii, siquidem hic annus Christi 1273 fuit periodi Julianæ 5986, cyclum solis habens 22, cyclum vero lunæ sive aureum numerum 2, litteram Domicalem A: quæ notæ Pascha illius anni defigunt in 26 Martii. Fuit ergo feria quinta in Cœna Domini die 23 Martii ejusdem. Quare verax et exacta deprehenditur historici narratio, et chronologia nostra confirmatur.

725 CAPUT VII.

De eclipsi solis a Gregora memorata, qua stabilita hactenus chronologia firmatur.

I. Hactenus chronologiam nostram indicatis a Pachymere characteribus, quantum licuit, munivimus. Non est autem negligenda opportunitas quam nobis benignam offert insignis Nicephori Gregoræ locus ejusdem cœlesti quoque solaris maximi deliquii suffragio roborandæ. Scribit is auctor Historiæ suæ l. IV, p. 51 ed. Basil., postquam narravit abdicationem Germani, Josephi subragationem in ejus locum, et ab hoc indultam imperatori Michaeli

A Palæologo solutionem anathematis quo dudum fuerat ab Arsenio devinctus ob excæcatum Joannem pupillum, scribit, inquam, in hunc modum: Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπεσκότησεν ἡ σελήνη τὸν ἥλιον ἄρτι τὴν τῶν Διδύμων τετάρτην παραλλάττοντα, περὶ ὥραν πρὸ μεσημβρίας τρίτην τῆς εἰκοστῆς πέμπτης ἡμέρας τοῦ μαΐου, τοῦ ,ςψοε' ἔτους. Ἦν μὲν οὖν ἡ πᾶσα ἔκλειψις δακτύλων ἔγγιστα δυωκαίδεκα, τοσοῦτον δὲ κατὰ τὸν μέσον τῆς ἐκλείψεως χρόνον ἐγεγόνει τὸ σκότος περὶ τὴν γῆν ὡς καὶ πολλοὺς τῶν ἀστέρων φανῆναι. *Sub hoc tempus obscuranit luna solem quartum Geminorum transmittentem gradum, circa horam ante meridiem tertiam quintæ et vicesimæ diei Maii, anni* 6785. *Fuit porro tota eclipsis digitorum proxime duodecim. Tantæ* B *autem sub medium deliquit tempus tedebræ circa terram exstiterunt, ut et multæ stellarum apparerent.* Ita Gregoras describit insignem prorsus et horrendam solis defectionem Constantinopoli visam paulo antequam exauctoraretur Germanus, et Josephus in ejus locum substituendus eligeretur. Quod utrumque illo anno a Gregora indicato æræ Græcorum 6785, hoc est nostræ 1257, evenisse nos quoque ostendimus superius, n. 2, c. 6. Quare si demonstrare potuerimus fide tabularum et rationiciis astronomicis tolis deliquium tam notabile in urbe tam frequenti circa meridiem spectatum, cum omnibus memoratis circumstantiis, illo revera fuisse commissum anno, nemo non videt magnum inde firmamentum accessurum et ratiociniis C nostris et fidei historicorum quorum auctoritate nitimur. Hæc me spes impulit ad rogandum per litteras R. P. Jacobum Grantami societatis nostræ, Lutetiæ Parisiorum degentem, ut dignaretur istius eclipsis calculos ponere. Fecit ille pro sua et eruditione et humanitate præstantibus diligentissime, prout ex ejus ad me missa, quam hic ascribam, exercitatione astronomica patebit.

II. Jacobi Grantami e societate Jesu epilogismus novilunii ecliptici anno Christi 1267, 25 Maii juxta tabulas subsidiarias Rudolfinas, ad meridianum Constinopolitanum revocatas. Annus is est communis, non bissextilis.

726 [P. 520] ***Novilinium medium.***

D

	D.	H.		
Maii	24	10	50	13
	D.	H.		
tempus apog. sol. Jun.	14	11	32	7
intervallum a novilum.	21	0	41	54
motus intervallo respondens tol-	S.	G.		
lendus	0	20	15	38
locus apogæi solis	3	0	1	36
primus locus solis	2	9	45	58
prima distantia luminarium sole				
longius progresso	0	5	27	43
tempus apogæi lunæ	D.	H.		
proximum novilunio	165	7	51	27
intervallum	7	6	21	22
motus intervallo respondens	S.	G.		
addendus	3	0	43	42
locus apogæi lunæ	11	3	34	33
primus locus lunæ	2	4	18	15
tempus prosthaphæreticum		H.		
addendum		1	41	10

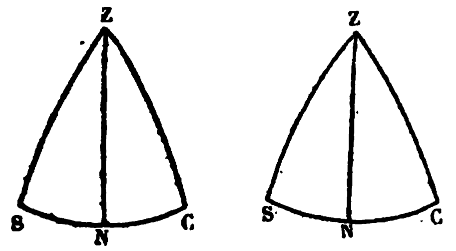
Novilunium verum.

	D.	H.		
Maii	24	21	31	23
Pro correctione.	S.	G.		
ad primum locum solis adde	0	0	25	28
fit secundus locus solis	2	10	11	26
secunda distantia luminarium, luna longius progressa	0	0	3	1
Pro correctione.				
	S.	G.		
ad primum locum lunæ addendum	0	5	56	12
fit secundus locus lunæ ad secundum solis locum revocandus	2	10	14	27
tempus correctioni respondens tollendum			5	51
pro æquatione perfecta temporis, addenda				32

Novilunium perfecte correctum et equatum.

in meridiano tabularum, Maii post meridiem.	24	21	26	4
		H.		
in meridiano Constantinopolitano additis		1	28	0
post mediam noctem fit dies Maii	25	10	54	4

737 [P. 521] hoc tempore et loco Zodiaci facta est vera synodus: quo autem sit visa, tam minus accurata quam accurata, per triangulos et parallaxes ostenditur in sequentibus.

Tres priores parallaxes.			Tres posteriores parallax.		
altitudinis	25	10	atitudinis	28	30
latitudinis	23	40	latitudinis	23	52
longitudinis	8	33	longitudinis	15	35
in synodo vera.			in synodo visa minus accurata.		

In triangulo ZCN rectangulo in N. Gr. 90 eclipticæ.

	G.				
ang. C	75	28	ang. C	74	45
latus CZ	24	14	latus CZ	24	29
NZ	23	24	NZ	23	33
NC	6	26	NC	6	50

In triangulo ZSN rectangulo in N.

	G.			G.	
latus NS	9	18	latus NS	10	58
SZ	25	5	SZ	29	13
ang. S	31	99	ang. S	54	58

	D.	H.		
primo tempore parallactico	0	9	16	0
sublato a vera synodo	25	10	54	4
restat visa synodus minus accurata		H.		
Maii die	25	10	44	48 D
secundo tempore parallactico	0	0	52	14
sublato a vera synodo	25	10	54	4
restat visa synodo accurata Maii	25	10	1	50
locus lunæ, qui est solis, in synodo vera	S. 2	G. 10	11	26
738 tolle motum respondentem tempori parallactico accurato	29	7		
restat locus lunæ in synodo visa accurata	S. 2	G. 9	42	19
ex hoc tolle locum nodi ☊	8	14	26	33
restat versus motus latitudinis	5	25	15	46
unde [P. 522] vera latitudo borealis sive arcus inter contra	27	10		
e tertia parallaxi latitudinis	24	48		
tollenda: et restat visa latitudo seu arcus inter centra	2	22		

Quantitas eclipsis.

Ex summa semidiametrorum	31	41
tolle visam latitudinem sive arcum inter centra	2	22
restat quantitas eclipsis	29	19

A in scrupulis, 1759
quæ multiplicata per 6
faciunt 10554
quæ divisa per semidiametrum solis 900
dant digitos 11
restant 654
quæ faciunt digiti unius partes 40
quantitas ergo eclipsis est digiti undecim cum quadraginta partibus duodecimi.

Duratio eclipsis.

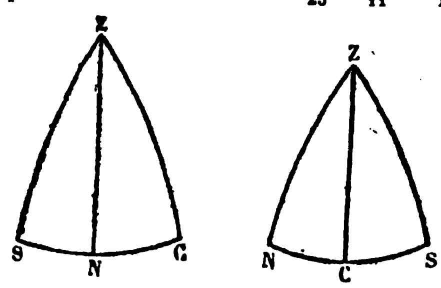
Duratio hujus eclipsis exacte definietur ex scrupulis mediæ durationis 31 35 per horarium lunæ motum in incidentia et emersione compositis, ut consequitur.

In incidentia.

locus lunæ una hora ante visam synodum accuratam	S. 2	G. 9	8	4
tempus Maii	D. 25	H. 9	1	50

In emersione.

B locus lunæ una hora post visam synodum accuratam	S. 2	G. 10	16	34
tempus Maii	D. 25	H. 11	1	50

739 Tres parallaxes.					Tres parallaxes.				
altitudinis			25	30	altitudinis		25	30	
C latitudinis			24	0	latitudinis		20	30	
longitudinis			8	37	longitudinis		15	10	
ang. C	92	75	33	16	[P. 523] ang. C	92	86	32	11
latus CZ		24	9	41	latus CZ		19	39	2
NZ		23	21		NZ		19	36	0
NC		6	24		NC		1	14	0
NS		7	49		NS		13	56	42
SZ		24	33		SZ		23	55	
ang. S		72	32		SC		12	44	
SC		14	13		ang. S		55	52	
					translato S in Occid.				

tertia parallaxis longitudinis 48 11, quæ visæ synodo accuratæ respondet, comparanda cum parallaxi longitudinis inventa.

In incidentia.

Tertia parallaxis longitudinis	48	11
parallaxis longitudinis in incidentis prior tempore	8	37
differentia motu crescenti admodum celeriter	39	34
hanc differentiam adde horario D vero lunæ a sole	29	28
fit motus horarius apparens velocissimus	69	

Analogia.

Ut hic motus apparens 69. 2. 4142 ad unam horam 3600, ita scrupula mediæ durationis 31. 35. 1895 ad tempus incidentiæ 1647. 27. 27.

740 In emersione.

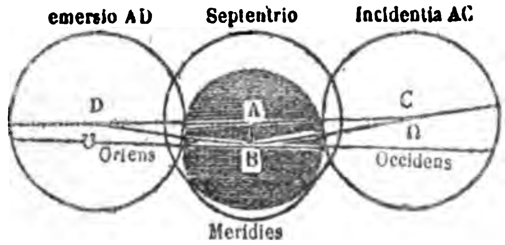
Tertia parallaxis longitudinis	48	11
parallaxis longit. in emersione posteriori tempore	15	10
differentia motu valde decrescente	33	1
hanc differentiam adde horario vero lunæ a sole	29	28
fit motus horarius apparens velocissimus	62	29

Analogia.

Ut hic motus apparens 62 29 ad 3600, ita scrupula mediæ durationis 31 35 ad tempus emersionis 30 20.

Integra duratio		37	11	
	D.	H.		
Initium	25	9	51	23
Medium eclipsis Maii	25	10	1	50
Finis	25	10	32	10

Constantinopoli post mediam noctem.

Typus eclipseos

in triangulo ABC rectangulo in A.

Ex summa semidiametrorum	31	41	BC
tolle arcum inter centra	2	22	AB
habes scrupulos mediæ durationis	31	33	AC

III. Ex hoc epilogismo clarissimum fit in eclipsi descripta reperiri characteres a Nicephoro Gregora designatos, annum a mundo condito 6775, id est Christi 1267, Maii diem 25, horam ante meridiem 3, et digitos prope 12, unde tanta obscuritas in
741 terra ut stellæ in cœlo apparerent. At deficit una illustris, nota loci solis in Zodiaco : ponit enim Nicephorus gradum 4 Geminorum, noster autem calculus 10. Sed in eo Nicephorus manifeste hallucinatur, secutus non astronomicos leges, sed popularem putandi rationem et communem errorem jungentium æquinoctium vernum, seu primum gradum Arietis, cum 21 Martii : quemadmodum jam a concilio Nicæno in usu id erat, non observato, saltem non correcto, vitio antecessionis æquinoctii versus initium Januarii unius diei per centum triginta circiter annos. Qui error postea correctus est anno Christi 1582, sublatis 10 diebus, quibus initium Arietis Martii vicesimum primum præcesserat. Et revera a concilio Nicæno habito anno Christi 325 usque ad tempus hujus eclipsis anno Christi 1267 anni fluxerunt 942, pro quibus Nicephorus sex gradus antecessionis Geminorum usurpavit, cum merito septem integros numerare potuisset. Sethus Calvisius in Chronolog. anno Christi 1267 hanc eclipsim notavit, eodem anno et die quo Nicephorus; eumque circa 4 gradum Geminorum jure corrigit : sed contigisse ait hora 11, 9. 21, post mediam noctem, tardius multo quam velit Nicephorus qui 3 ante meridiem scribit; cum quo belle calculus noster convenit. Numerat autem Calvisius digitos obscurationis 11, 52, fere ut nos et Nicephorus proxime ad totalem ; feriam quoque quartam rite designat, et probat cyclus solis 16, littera B. Keplerus in tabulis Rudolfinis p. 98 ejusdem eclipseos mentionem facit, et ostendit recte a Calvisio Nicephorum reprehendi, et cum eo ponit grad. 10, 59 Geminorum, paulo liberalior in minutis. Porro de duratione hujus eclipsis neque Nicephorus neque Calvisius aut Keplerus quidquam affirmant.

A Et vero quanta ea fuerit, ad fidem historiæ aut temporis rationem nihil refert, probatis aliis certissimis notis. Verum ne ea ad integrum exactumque epilogismum desideretur, magna diligentia eam consignavi. Et ne quis brevitatem non integræ horæ in eclipsi prope totali nimiam reprehendat, velocissimum lunæ motum apparentem circa 3 parallaxem longitudinis, tam in incidentia crescendo valde in quadrante Orientali eclipticæ, quam in emersione multum decrescendo in quadrante Occidentali, quæso ut mecum attendat. [P. 525] et desinet mirari. Hæc in gratiam R. P. Possini; qui viri amici laborem gratum, si placet, habebit, et eum Deo in suis orationibus et sanctissimis sacrificiis commendatum habebit.

IV. Hactenus R. P. Jacobus Grantami. Cui ad-
B jungam quod consultus a me de eclipsi eadem R. P. Joannes Baptista Ricciolus, statim humanissime respondit hisce plane verbis.

Æra Constantinopolitana supponit completos fuisse mundi annos 5508 ante usitatam Christi æram. Quare annus 6775 æræ Constantinopolitanæ est æræ Christianæ 1267.

742 Anno Christi 1267 cyclus lunæ seu aureus numerus fuit 14, epacta 3, novilunium civile inter 25 et 26 Maii. Cyclus solis fuit 16, littera dominicalis B, et dies 25 Maii incidit in feriam quartam.

Anno eodem 1267, die 25 Maii, novilunium verum Constantinopoli fuit sesquihora ante meridiem ; sed ob parallaxim longitudinis fuit hora 3,
C minutis 5, ante meridiem sole et luna versantibus in gradu 12 Geminorum. Latitudo lunæ borealis et vera fuit minutorum 19, 8; sed apparens ob parallaxim latitudinis fuit australis et minutorum 3, 8; summa autem semidiametrorum solis et lunæ fuit minutorum 30, 40; et solis diameter integra minutorum 31, 38; ideoque digiti ecliptici 11, 25. Sed eo quod radii solis oblique in terram incidentes aliorsum procul a vertice Constantinopolis reflecterentur, nec multum aerem supra positum illustrarent, visa est eclipsis pene totalis, et stellæ horizonti propiores aliæque conspici potuerunt.

Ex mea Geographia reformata suppono altitudinem poli Constantinopolis esse grad. 42, 56, et
D longitudinem a Palma insula Fortunatarum gr. 54, 36.

Quid sibi velit Gregoras, aut quibus ex ephemeridibus hauserit solem fuisse tunc in quarto gradu seu parte Geminorum, penitus ignoro. Licet enim tabulæ astronomicæ insignium mathematicorum paucis aliquot minutis dissidere possint a meis, multis tamen gradibus nullæ. Certe enim anno illo 1267 sol ingrediebatur in signa Zodiaci diebus 9 aut 10 citius quam nunc post correctionem Gregorianam Kalendarii. Nunc autem ingreditur Geminos die 22 aut 23 Maii. Ego tunc die 13 aut 14 circiter. Atque adeo die 25 Maii erat jam in 11 vel 12 gradu Geminorum.

Hæc ille, Habes, lector, eruditissimorum hominum et præstantium astonomorum circa eclipsim a Nicephoro Gregora memoratam judicia et ratiocinia, quæ tantam ejus notitiam suppeditant quanta optari fere potest, certe quæ abunde sufficia ad usum nostrum insigniendi anni quo Germano abdicante Josephus patriarcha est creatus, tam luculento charactere, ut in eo a cæteris dicernendo labi deinceps aut vel titubare quisquam nequeat.

CAPUT VIII.

Andronici, qui Michaeli Augusto primogenitus, in imperio collego et post ejus obitum successor fuit, ætas conjugii et evectionis in imperium tempus, cæterorumque ejus actorum chronologia.

I. Michaeli Palæologo qui successit in imperio Andronicus, senior ab historicis posterioribus dictus ex comparatione cum ipsius nepote Andronico juniore, avi in imperio collega, quicum **743** graves et rei Romanæ perniciosissimas inimicitias exercuit, in Cantazeni præsertim historia narratas, [P. 526] Andronicus, inquam, senior Michaelis Palæologi prioris primogenitus, imperii collega et post patris mortem successor, quando natus sit, qua ætate uxorem duxerit quo anno particeps factus fuerit Augustæ potestatis, incertum faciunt variæ ac male inter sese cohærentes cum Pachymeris tum Gregoræ et aliorum qui de illus rebus scripserunt affirmationes. Quare operæ pretium me facturum statui, si evolvendæ ex ambagibus et certo, quoad licebit, digerendæ ordine rerum ipsius hac historia memoratarum chronologiæ capitis hujus operam impenderem. Prima omnium statuenda est epocha natalis Andronici hujus, perplexis Pachymeris et Grægoræ assertionibus nutans. Scribit Pachymeres, l. III, c. 7, Theodoram Michaelis Palæologi uxorem, cum comperisset virum suum cogitare de se repudianda asciscendaque loco ejus in conjugem Anna Alamana Joannis Batatzæ olim Augusti vidua, graviter, ut par erat, id ferentem expostulasse quod se coronatam jam Augustam sine ulla causa imperator vellet dimitere, postquam et jam Augusto peperisset filios, primum quidem Manuelem qui cito perierat, deinde vero Andronicum adhuc superstitem, quem pater regie nutriebat, denique tertium postquam in urbem Constantinopolim e Latinis receptam imperator migraverat, illic in purpura natum Constantinum nomine, cognomento Porphyrogenitum : Ἡ βασιλὶς Θεοδώρα χαλεπῶς εἶχεν ἐνέγκαι, εἰ δέσποινα ἐστεμμένη οὖσα καὶ γνησία γυνή, ὑπ' ἀνδρί τε τῷ βασιλεῖ τεκοῦσα παῖδας, καὶ πρῶτον μὲν ἀποιχόμενον ἄλλον, τὸν Μαθουὴλ, εἶτα δὲ καὶ τὸν περιόντα Ἀνδρόνικον, ὃν βασιλικῶς ὁ πατὴρ τρέφοι. Ex his videtur posse colligi sensisse Pachymerem Andronicum, imo et præterea Manuelem prius mortuum, post initum a Michaelo Palæologo imperium natos ut sic illos mater eorum Theodora viro jam imperanti, ἀνδρὶ τῷ βασιλεῖ, pepererit.

II. Atqui hoc quidem repugnat ipsi primum Pachymeri affirmanti Andronicum annos natum quatuor et viginti patri morienti successisse. Si enim is patre jam imperante, et quidem secundus post Manuelem in infantia mortuum, natus est, cum Michael, ut est demonstratum, imperare cœperit Kal. Januar. anni Christi 1260, venire in lucem non potuit ante annum Christi 1261, imperii Palæologi secundum ; et consequenter, quando idem Palæologus Michael anno, ut cap. sequenti demonstrabitur, Christi 1284 mortuus est, Andronicus non nisi annorum unius et viginti esse potuisset. Pugnat id etiam cum eo quod Gregoras scribit l. IV, p. 40, Michaelem, cum solemni pompa Constantinopolim a suis recuperatam ingressus est, Andronicum filium jam tum bimulum duxisse : Ἰέναι πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἅμα τῇ συζύγῳ δεσποίνῃ καὶ τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ τῷ νέῳ βασιλεῖ δεύτερον ἔτος ἄγοντι τῆς ἡλικίας. Certissimo enim statuimus superius ingressum **744** Michaelem Palæologum urbem paulo prius a suis captam die 15 Augusti anni Christi 1261, quo tempore ut duorum annorum puer Andronicus fuerit, oportuit eum natum saltem initio anni Christi 1260. Quod dici nequit, cum ante illum patri jam imperanti natus fuerit primogenitus ejus, Manuel in cunis mortuus. Necessario igitur agnoscenda πρόληψις est in illis verbis ὑπ' ἀνδρὶ τῷ βασιλεῖ, ut nequaquam Theodora significare voluerit se viro suo jam imperanti Manuelem et Andronicum peperisse ; sed appelationem imperatoris, quæ suo marito tunc cum illa hæc dicebat conveniret, tribuisse, licet illa non pertineret ad id tempus quo illa Manuelem et Andronicum enixa fuerat.

III. Sed aliquid certius de anno natali Andronici senioris statuere licebit ex tempore ipsius obitus. sicubi satis certo id definitum reperire poterimus. Legimus apud Joannem Cantacuzenum (l. II, c. 20, p. 228 ed Reg.) hunc Andronicum, qui abdicato imperio tactus monachus Antonii nomen assumpserat, in monasterio mortuum esse *mense Februario, indictione* 15, *anno quadragesimo supra sexies millesimum et octingentissimum, natum annos septuaginta duos*. Si ex numero 6840 annorum 72 domas annos, supererit annus æræ Græcorum 6768 quo fuisse natum oportuit eum qui annis duobus major septuagenario anno 6848 diem obierit. (P. 527) Est hic annus 6768 mundi juxta Græcos idem quem nos in æra Christiania numeramus 1260 ; qui fuit, ut vidimus, primus imperii Michaeliis. Ejus anni principio si editus in lucem Andronicus est, habere locum utcunque potest quod ex Gregora retulimus, eo bimulo, sive secundum ætatis annum agente, δεύτερον ἔτος ἄγοντι τῆς ἡλικίας, contigisse ingressum triumphalem Michaelis ejus patris in urbem regiam paulo ante de Latinis receptam. Sed non potest cum hoc quadrare quod scribit Pachymeres in *Historia imperii Andronici* l. I, c, 1, cum quando patri successit, annos ætatis numerasse quatuor supra viginti. Verba sunt de illo Pachymeris hæc ipsa : Τῷτοι καὶ νέος ὢν ὁ

ὑπολειφθεὶς βασιλεὺς, ἔτη γεγονὼς τέσσαραπρὸς οἷς εἴχοσι τηνικάδε. Nam cum ab anno Christi 1260 ad 1282, quorum priori cœpisse imperare posteriori obiisse Michaelem Palæologum certo demonstravimus manifestum sit intercedere annos duntaxat duos et viginti, patet promovendum ulterius toto biennio natalam Andronici necessario esse, si vera de ipsius, quando capessivit imperii habenas solus, ætate Pachymeres scripserit. Nam quod idem c. ult. l. VI, hujus quam nunc edimus Historiæ Michaelem Palæologum tradit imperasse annis viginti quatuor, accomodari forte ad veritatem id posset vel ea ratione quam disseremus, c. sq. n. 3, vel intelligendo numeratum illic ejus imperium ab ejus celebri prædictione quam Thessalonicæ bienno ante acceperat, voce *Marpou* de cœlo missa, ut narratar l. I, c. 11 ; sed hoc ad ætatem Andronici trahi non potest, neo excusari aliter ab errore Pachymeres, **745** si vere natum cum putavit quo anno cæpit imperare pater ejus

IV. Existimo tamen vera illic Pachymerem et ex. certa publicaque notitia scripsisse, errasse vero Cantacuzenum in subducendis annis Andronici senioris, qui ætatis non 72, ut ille affirmat, sed 74 vitæ finem invenerit. Hujus ascertionis habemus auctorem eidem Andronico familiarissimum extremis vitæ temporibus Nicephorum Gregoram, apud quem cum legamus c. ult. I. IX, p. 209 ed. Bas. confabulari se quotidie cum Andronico tunc monacho otiosissime solitum atque adeo ipsa nocte qua est mortuus multas horas suavissimi colloquii cum ea duxisse, facile credere possumus rescivisse ex eo ipsum quæ de illius annorum numero notavit in monodia de Andronici obitu, initio l, x, p. 214, his plane verbis Τέταρτον μὲν ἤδη καὶ ἑβδομηκοστὸν ἔτος ἀπὸ γενέσεως αὐτῷ τελευτιοντι ἠνύετο· *Quartus et septuagesimus annus a nativitate ipsi morienti absolvebatur*. Quæ verba non tantum vixisse illum annis 74, sed etiam illos explevisse significant. Cum autem sit mortuus die 12 Februarii, ut idem Gregoras affirmat sub finem l. IX, vel XIV. ut anonymus adnotavit ad marginem loci Cantacuzeni, quem paulo ante retulimus, cogimur dicere natum fuisse Andronicum sub initium anni Christi 1258. Ac ne quis suspicetur irrepsisse errorem in notas numerales apud Gregoram, qui tamen extense ac sine notarum compendiis annum septuagesimum quartum ætatis Andronici exprimit, etiam aliunde manifestum est ex animi sui certa sententia id affirmasse illum auctorem. Ait is nimirum initio c. ult. l. IX, inter alia signa quæ portenderunt obitum Andronici senioris, visam solis eclipsin, quæ totidem diebus quot ipse anni vixerat ejus mortem præcesserit Commissum spectatumque est id novilunium eclipticum ultimo Novembris anni Christi 1331. Ex quo si numeres unum et triginta Decembris, totidem Januarii, duodecim Februarii dies, exacte conficies summam dierum septuaginta quatuor, parem numero annorum vitæ ipsius, ut scripsit Gregoras, tacite hic revocans quod alias dixerat, Andronicum, quando cum Patre primum ingressus est Constantinopolim, secundum ætatis annum egisse ; cum ex hoc quod nunc ex certiori testimonio affirmat, manifestum sit ipsi tunc quartum ætatis ab aliquot jam mensibus currere cœpisse, quippe in lucem edito circa initium anni Christi 1258. Id quod non parum præterea confirmatur ex tempore nuptiarum Theodoræ matris Andronici cum ejus patre Michaele, ab Acropolita notato. Hic enim historiæ suæ c. 51 refert Joannem Ducam (P. 528) imperatorem collocasse Michaeli Palæologo, in gratiam recepto interventu Manuelis patriarchæ, Theodoram fratris sui olim defuncti Isaacii Ducæ sebastocratoris filiam. Necesse est dicere factum id fuisse sub finem anni Christi 1254 vel sequentis initium. quo post multorum mensium languorem Joannes Augustus Octobri mense diem **746** obiit. Est autem incredibile fecundam alioqui mulierem viro ævi pleni, quippe annorum duodetriginta cum duxit uxorem juveni, sex totis primis conjugii annis nullam prolem edidisse. Quocirca existimo Manuelem primogenitum, qui deinde infans obiit, ipsis natum anno Christi 1256, Andronicum vero biennio post, primis mensibus, ut dixi, anni Christi 1258. Quo posito prona deinde facilitate apta cæterorum Andronici actorum in serie hujus Historiæ disposito succedit. Nam quod ante mentionem electi in papam Gregorii X refert c. 28, l. IV, Pachymeres, Andronico jam in virum adulto, hoc est in puberem et conjugio maturam educto ætatem, patrem ejus uxorem quærere cœpisse, bene quadrat in annum Christi 1271, sedis vacantis post mortem Clementis quarti tertium, quo nimirum Andronicus quintum decimum agebat ætatis annum. Nuptias ipsas Andronici cum Anna regis Pannoniæ filia, capite eodem memoratas, ad annum sequentem Christi 1272 referimus. Unde assumptio Andronici ejusdem in consortium imperii a patre Augusto facta, et solemnis coronatio Andronici et Annæ novorum Augustarum, quam Pachymeres altero a nuptiis anno celebratam ibidem tradit, ad annum Christi 1273 Andronici duodevicesimum pertinet.

CAPUT IX

Statuitur tempus obitus Michaelis Palæologi et numerus annorum ejus imperii Appendix de anno captæ a Persis Heracleæ Ponti.

1. Utrumque caput ad discussionem hic propositum molesta opinionum varietate perplexum est. Ut enim omittam vulgaria chronica, quorum in quibusdam vidi principium imperii Andronici senioris, quod statim a morte Michaelis ejus patris incepit, consignatum anno Christi **1294**, et ipsi Michaeli sex et triginta imperii annos attributos, Spondanus obiisse Michaelem anno Christi 1283 ponit, et principatum tenuisse anni viginti quatuor refert ex Gregora, ut ait; apud quem tamen

loco ab eo laudato id non reperio, sed tantum A mortuum Michaelem anno mundi juxta computum Græcorum 6791, ætatis suæ 58. Ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς (verba sunt Gregoræ de Michaele Palæologo scribentis) περὶ οὓς εἰρήκειμεν τόπους παρ' ἐλπίδα τῆς οἰκείας ἔτυχε τελευτῆς κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν ἑπτακοσιοστὸν ἐνενηκοστὸν πρῶτον ἔτος, ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα ἐτῶν τυγχάνων. Hoc est : *Imperator circa illa quæ diximus loca præter spem vitæ suæ finem invenit, anno sexies millesimo septingentesimo nonagesimo primo, agens ætatis annum quinquagesimum octavum.* Ita Gregoras.

II. At noster Pachymeres, l. VI, c. 36 hujus operis, sic scribit de die obitus Michaelis : Ἡμέρα ἦν παρασκευὴ ἐνδεκάτη σκιῤῥοφοριῶνος **747** τοῦ 'ςψγα' ἔτους· *Feria erat sexta undecima Decembris* B *anni* 6791. Ac in anno quidem magno consensu Gregoras, ut vidimus, prætereaque Phrantzes cum Pachymere conveniunt, ut dubitari de hoc non debeat, cum sit tamen vehemens causa dubitandi ex circumstantia diei Parasceves sive feriæ sextæ illo anno incurrentis in undecimam Decembris diem. Est annus æræ mundi Græcorum 6791 Christi 1283, hoc est per. Jul. 5096, quo fuit cyclus solis 4, numerus aureus 11, indictio pariter 11, Cyclus porro solis 4 litteram indicat Dominicam C, quæ cum insigniat diem duodecimum Decembris, undecimus necessario fuerit Sabbatum, non autem Parasceve sive sexta feria, (P. 529) qualem eum tamen illo anno fuisse tradit pro certissimo et vulgo notissimo Pachymeres. Igitur anno Christi C 1283 mori Michaelem Palæologum oportuit, quo cyclus solis 3 litteram Dominicæ indicem dedit D: hæc enim littera diem Decembris tertium decimum afficiens, tertium retro undecimum fuisse sextam feriam demonstrat. Quid ergo ? dicemus errasse Græcos historicos in anno mortis Michaelis, et pro 6790 sequentem 6791 indicasse ? Ne cogamur hoc dicere, duplex hujus explicandæ perplexitatis suppetit ratio. At enim labentis jam anni 6790 et paucos duntaxat extremi Decembris dies reliquos trahentis rationem non habendam populus et historici censentes, obitum ejus ex anno mox sequenti, 6791, quo is videlicet innotuit, insigniendum putaverunt, neglecto discrimine nullius momenti ad civilem æstimationem, quæ fere minutam ἀκρίβειαν respuit. Aut, quod verisimilius reor, anno- D rum mundi et æræ suæ principium, item, ut indictionis, a Septembri Græci repetebat. Unde jam tum annus mundi juxta ipsos 5791 cœperat a mense fere tertio, cum anni Christi 1282 mensis ultimus December volvebatur Ut vere dixerint Pachymeres, Gregoras et Phrantzes obiisse Michaelem anno 6791, nec vere tamen scripserint Spondanus et Rainaldus eumdem anno Christi 1283 fato functum, cum illo anno dies Decembris undecima, qua efflavit animam, Sabbatum, non sexta feria fuerit.

III. Hoc igitur existimamus pro indubitato tenendum, anno Christi 1282, die 11 Decembris Michaelem Palæologum vivendi et imperandi finem fecisse. Quandiu imperaverit disquirendum restat. Diserte Pachymeres *Hist.* c. ultimo imperasse Michaelem asserit annis viginti quatuor; idque ipsum, ut palam notum, antea posuerat c. 21, l. IV. Atqui hoc quidem ægre conciliatur cum iis quæ jam omni firmitate constituimus, nimirum coronatum eum ritu solemni Augustum primum fuisse Kalendis Januarii anni Christi 1260, vivere autem desiisse 11 Decembris anni Christi 1282; nam ex his apparet manifestum imperasse illum a die inaugurationis suæ annos omnino viginti tres, minus viginti diebus. Dici tamen potest non usquequaque aberrasse a vero Pachymerem quem **748** verisimile est id retulisse quod vulgo ferebatur. Solet autem populus in numerandis annis accuratam et minutam aspernari diligentiam; nec fere dubitat decem, exempli gratia, ei principi annos tribuere, quem constet nonum excessisse. Minime item putat necessarium ab inaugurationis die primum initium regi ducere, ubi supremam potestatem antea illum exercuisse palam est. Itaque imperium Michaelis Palæologi jam ex eo tempore numerari potuit quo is tutor Joannis est declaratus; quod contigit paulo post Muzalonum cædem, qui nono die ab obitu Theodori Augusti sunt interfecti. Mors Theodori ex Acropolita in Augustum mensem incidit, opinor desinentem, cum Pachymeres eam conferat in confinia æstatis et autumni. A Septembri ergo anni Christi 1259 imperii habenas Michael sumpserit, quas tenuit ducis magni, deinde despotæ titulo, donec sub finem Decembris ad imperii cum pupillo collegium eveheretur. Revera igitur imperavit super annos viginti tres expletos duobus fere mensibus, ut si de annis inchoatis sermo sit, negari nequeat 24 ejus imperii annos numerari potuisse. In hunc modum Pachymerem quidem ab errore vindicamus : Phrantzem, qui mortem Michaelis conjungit cum indictione 14, ἀλογιστίας absolvere non possumus. Certissimum enim est anno Christi 1282, quo Michaelem constat mortuum, indictionem 10 fuisse numeratam.

IV. Hactenus versati chronologica methodo sumus in epochis hujus historiæ figendis, quæ certo aliquo insigniri charactere potuerunt : cæteras quarum statuendarum in prudenti conjectura tota spes sita est, hic sigillatim exsequi nec otium est nec operæ fuerit pretium. Satis sit eas, uti et acta hoc opere memorata præcipua, verisimili ratione in ordinem digestas, certis in abaco chronologico annis assignare. Quod antequam aggredimur, describendam hic [P.530] duxi adnotatiunculam lectoris, ut apparet, accurati ascriptam in Barberino optimo codice ad oram exteriorem, e regione verborum illorum c, 27, l. IV: Τῶν χωρῶν κατεχομένων τοῖς Πέρσαις, πάλαι ἦν ταῖς χώραις καὶ αὐτὰ συναπώλοντο. Ad hæc, signo indice apposito, sic ex adverso scriptum manu antiquissima et scripturæ

codicis, quantum judicari aspectu potest, æquali scribitur.

ὡς ἀληθῶς εἴρηκας . . . .
πότα μου ἅγιε . . . . .
γὰρ τῶν Περσῶν ἐπι. . .
καὶ τῇ ἀμελείᾳ τω. . . .
τούντων συνελ. . . . .
τοῖς Πέρσαας, καὶ ἡ κατὰ
τὸν Πόντον Ἡράκλεια ἑάλω
ἐν μηνὶ Ἰοολίῳ δ. Ν . . .
τοῦ ,ϛωξη' ἔτους.

749 Quæ desunt, resecta fuerant cuitro librario. Ea nos in hunc modum restitui posse putabamus

ὡς ἀληθῶς εἴρηκας δέ-
σποτά μου ἅγιε. Καὶ τῇ
γὰρ τῶν Περσῶν ἐπιθέσει,
καὶ τῇ ἀμελείᾳ τῶν κρα-
τούντων συνελθούσῃ
τοῖς Πέρσαις, καὶ ἡ κατὰ
τὸν Πόντον Ἡράκλεια ἑάλω
ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ δ. Ν ιγ'
τοῦ ,ϛωξη' ἔτους.

A Hæc sic Latine sonant; *Ut vere dixisti, domine mi sancte. Etenim incursione Persasum, et negligentia imperantium cooperante Persis, etiam Heraclea ad Pontum sita capta est mense Julio. die 4, indictione* 13, *anni* 6868.

Est hic annus Christi 1360, per Julianæ 6073, quo numerata est indictio 13. Indictionem ἐπινέμησιν Græci vocant, et nomen istud ἐπινεμήσεως hic notat illa N compendiose indicatur, resecto mox numero ιγ', hoc est 13, qualem exigit ille annus. Nondum reperit alibi notatam hanc expugnationem Heracleæ; cujus ideo fortasse non erit inutile qualemcunque istam hinc notitiam sumpsisse Alloquitur porro, ne hoc lectorem moretur, quicunque is fuit, auctor adnotatiunculæ historicum B ipsum Georgium Pachymerem, quem ἅγιον δεσπότην sanctum dominum vocat utpote sacerdotem et in ecclesiastica constitutum dignitate.

CAPUT X.

Synopsis chronologica præcipuarum rerum hac historia memoratarum, eas assignans annis suis.

Anni Chr.	Romanorum Pontificum.	Imperatorum Orientis.	
	Alexandri IV.	Joannis Batatzæ	
1255	1	33	Moritur imperator Joannes Ducas Batatza prope Nymphæum III Kal. Novemb. Georg. Acropol. *Hist.* c. 52. Vide l. III Observationum nostrarum, c. 2. Filius ejus Theodorus, Lascaris a matre dictus, proclamatur imperator consensu procerum et populi. Acrop. Recusante patriarchatum Nicephoro Blemmida, Arsenius e monasterio ad lacum Apolloniadis accersitus fit patriarcha. Idem Acrop. Is coronat Theodorum die Christi Natali. Observ. Pach. l. III, c. 2, n. 3. Sexto post die, 30 decembris, eclipsis solis horrenda Nicææ cernitur hora 3 post meridiem Pachym. l. I, c. 13. Vide superius c. 2, n. 4, et totum c. 3.
		Theodori.	
1256	2	1	**750** Expeditio Theodori Lascaris in Occidentem contra Constantinum regem Bulgariæ et Michaelem despotam, quem utrumque sui terrore ad pacem adigit. Acropol. *Hist.* n. 56 et sq. Gregoras, l. III, p. 26. Sub autumnum hujus anni Michael Palæologus magnus conostaulus Nicææ relictus ut rebus per imperatoris absentiam præesset, cum comperisset Cotys cujusdam indicio excæcationem sibi parari, cum ipso indice fugit in Persidem. Pachym. l. I, c. 9, p. 12. Ibi a sultane Romanis quibusdam copiis præfectus contra Scythas strenue rem gerit. Gregoras, l. III, p. 27; Pachym. p. 13.
1257	3	2	Michael Palæologus agente Iconiensi præsule ad imperatore revocatus e Perside benigne ab ipso excipitur, et magni conostauli dignitatem recipit. Gregoras l. III, p. 28; Pachym. l. I, c. 9, p. 13.
1258	4	3	Michael Palæologus mittitur in Occidentem cum exercitu, et bene ac feliciter pugnat. Pachymer. I, 10; fusius Acropolita, *Hist.* n. 70. Theodorus imperator atra bile laborans Martham Michaelis Palæologi sororem diro supplicio excruciat, et metuens ne ideo frater ejus rebellaret, per Chadenum in Occidentem missum deduci Palæologum ad se vinctum curat. Pachym. I, 11 a p. 15 ad 19. Auguria imperii Michaeli Palæologo, dum caperetur et vinctus duceretur, oblata. Pachym. p. 15 et 16. [P. 552] Michael Palæologus educitur e carcere et recipitur in gratiam ab imperatore. Pachymer. p. 17 et 19.
1259	5	4	Imperator Theodorus moritur mense Augusto, anno ad autumnum vergente; Acropol. n. 74, p. 85; Gregoras, l. III, p. 29; Pach. p. 19 et 20; Phrantzes, I, 3, p. 41; **751** relictis impuberi filio tutoribus Arsenio patriarcha et Georgio Muzalone protovestiario. Nono die ab imperatoris obitu, dum ei justa funebria in templo Sosandrorum Magnesiæ redduntur, Georgius Muzalo tutor Joannis principis cum fratre Theodoro trucidatur ab exercitu in seditionem concitato. Gregoras, p. 30 et 31; Phrantzes, I, 3, p. 42; Pachym. fusissime a p. 31 ad 36. Michael Palæologus declaratur tutor pueri principis, et fit dux magnus. Pachym. a p. 38. Idem largitione sibi conciliat studia hominum. Ibid. p. 40 et sq. Creatur despota, a p. 43 ad 47. Impetrat denique summum imperii honorem, p. 48.

Anni Chr.	Romanorum Pont. Alex. IV.	Imp. Or. Michaelis Palæol.	
			Extremo autumno hujus annis princeps Achaiæ suppetias profectus ad Michaelem Occidentis despotam rebellantem capitur a ducibus Romanis, prælio victus proditione Joannis Nothi. Pachym. a p. 50. Gregoras p. 35.
1260	6	1	Kalendis Januarii Michael Palæologus rite acclamatur imperator, collega principis pupilli cujus erat tutor. Pachym. p. 61. Gregoras initio l. IV, p. 36; Acropolita *Hist.* n. 77, p. 89; Phrantzes, I, 4, p. 43. Michael Occidentis despota, auxiliis a Manfredo genero rege Siciliæ acceptis, Romanos ad Tricoryphum acie vincit et Cæsarem Alexium Strategopolum capit. Pachym. I, 32. Alexius Cæsar brevi liber dimissus ad Palæologum imperatorem redit. Pachym. I, 32. Palæologus nondum coronatus limitem Orientalem visit et arces præsidiis firmat, usus ad hoc consilio et opera Chadeni apud ipsum gratiosi, sed in eo quidem negotio parum providi : ex iis enim quæ tunc egit secuta deinde est arcium illius **752** limitus jactura. Pachym. partim II 6, p. 63; partim I, 5, p. 8. Decreta coronatione solemni duorum Augustorum inter sacra per patriarcham celebranda, pervicit contra pacta Palæologus arte magna et vehementi ambitu ut ipse solus coronaretur, præterito puero. Pachym. II, 7 et 8, p. 64 et sq. [P. 553] Arsenius patriarcha Nicæa fugiens patriarchatu cedit. Subrogatus in ejus locum Nicephorus Ephesi episcopus. Pachym. II, 15 et 16. Capta Selybria imp. Michael Palæologus Galatam oppugnat longo tempore frustra. II, 20. Soluta obsidione redit Nymphæum, ubi Nicephorus patriarcha moritur, II, 22. Obs. III, 5, 3.
1261	7 Urb. IV. ann. 1.	2	Alexander IV pontifex max. moritur Viterbii octavo Kal. Junii, postquam sedisset annos 6, menses 5, dies 5. Sedes vacavit post ejus obitum tribus mens. et trib. dieb. Quarto Kal. Septembris creatus est pontifex Jacobus Pantaleo Gallus, et pridie nonas coronatus assumpsit nomen Urbani, ejus appellationis IV. Chalyphas Persidis victus a Tocharis auro in os infuso necatur. Pachym. II, 24. Sultane ob socordiam contempto duo ex ejus optimatibus, Basilici nomine, ad Michaelem Aug. transfugiunt, *ibid.* Ipse postremo sultan cum liberis ad imperatorem supplex confugit, *ibid.* Alexius Strategopulus Cæsar in Occiduum tractum despota illic rursus rebellare moliente cum exercitu missus, et urbem obiter tentare jussus, eam cepit ope Thelematariorum, Latinis in Duphnusiæ oppugnatione occupatis. Pachym. II, 26 sqq. Recuperant Constantinopolim Græci die 25 Julii sacra apud ipsos S. Annæ matri Deiparæ, *ibid.* **753** Imperator Michael Palæologus ingreditur urbem Constantinopolim die 15 Augusti assumptæ Deiparæ sacra, ipse pedes sequens triumphalem currum quo imago ejusdem Deiparæ a S. Luca depicta portabatur. Pachym. II, 31; Acrop. c. 88. Arsenius restituitur in patriarchatum et exceptus Constantinopoli Palæologum iterum solemniter coronat. Pachym. III, 2. Imperator legatos Romam mittit. II, 36. Cum Tocharis et Æthiopibus fœdera icit. III, 3. Pupillum Joannem collegam suum novennem excæcat die Christi Natali, et in arcem Dacibytzamperpetuo custodiendum includit, III, 10. Holobolum improbare ausum excæcationem Joannis dire mutilat, III, 11.
1262	2	3	Arsenius patriarcha imperatorem excommunicat ob excæcatum Joannem, III, 14. Zygeni sive Montani contra Michaelem imperatorem rebellantes in gratiam cujusdam pueri cæci, quem Joannem Theodori filium esse credebant, ægre tandem domantur. Pachym. III, 12 et 13.
1263	3	4	[P. 554] Triremes imperatoris insulas eripiunt Latinis, c. 15. Imperator legatos ad papam mittit, c. 18.
1264	4 Clem. IV.	5	Expeditio Joannis despotæ fratris imperatoris in Occidentem, qua Michael despota coactus est pacem facere. Pachym. III, 20. Cometa apparet mensibus æstivis. Pachym. III, 23. Urbanus papa moritur Perusii 6 Nonas Octobris. Spondan. hoc anno n. 9, ex antiquis auctoribus quos laudat. Absolvit annum tertium sedis, et inchoavit quartum per dies triginta quatuor.
1265	1	6	**754** Cardinales Perusii congregati post quadrimestrem contentionem tandem convenerunt in electionem ad pontificatum Guidonis Grossi Galli cardinalis absentis. Qui postmodum Perusium adveniens, indeque cum cardinalibus Viterbium profectus, ibi consecratus est pontifex octavo Kal. Martii, die cathedræ S. Petri, et Clemens ejus nominis quartus nuncupatus. Spond. ex antiquioribus monumentis, hoc anno n, 1. Sultan Azatinus, qui ex Perside profectus ad Michaelem Augustum ab

Anni Chr.	Romanorum Pont. Clem. IV.	Imp. Or. Michaelis Palæol.	
			eo parum officiose tractabatur, elapsus et conjungens se Tocharis, tantum non oppressit imperatorem imperatum. Pachym. III, 25.
1265	1	6	Patriarcha imperatorem objurgat, quod bella cum Christianis gereret, pacem cum infidelibus coleret, *ibid.*, c. 26. Fœdus inter imperatorem et Michaelem despotam affinitate sancitur, *ibid.*, c. 28.
1266	2	7	Imperator cum frustra per triennium petiisset absolutionem excommunicationis a patriarcha Arsenio, de ejus duritie queritur oratione ad episcopos habita. Pachym. IV, 1. Ultimæ ea de re imperatoris preces ad Arsenium per Josephum Augusti confessarium delatæ et rejectæ, *ibid.*, c. 2. Libellus accusationis in Arsenium datus imperatori et cupide acceptus, *ibid.*, c. 3. Damnatio et depositio Arsenii, c. 4, 6 et 7. Ejectio ejus et deportatio in insulam, c. 8. Successeritne statim Germanus in locum Arsenii, an post annum vertentem, in ambiguo reliqui superius c. 6, n. 1, magis inclinans in dilationem propter causas illic indicatas, distinctius mox exponendas sq. an. Arsenianorum factio conflatur et invalescit. Colligitur ex Pachym. IV, 11 et 19, et locis aliis. **755** Conjuratio deprehensa in Augustum, cujus suspicione etiam Arsenius exsul aspergitur : sed ille innocentiam suam probat, *ibid.*, c. 15.
1267	3	8	Imperator Arsenianorum schisma reprimere conatur. Ejus ea de re ad populum oratio. Pachym. IV, 11. Hoc anno translatum Germanum e sede Adrianopolitana in Constantinopolitanam verisimilius puto. Nam id ne factum existimem anno superiori, facit primum, quod cum Arsenii judicium absolutum fuerit sub finem Maii, ut diserte tradit Pachymeres, spatium quod inde ad diem Pentecostes, quo idem inauguratum Germanum affirmat, cum non potuerit esse plus quam octo dierum, angustius est quam ut capere possit inquisitionem et deliberationem synodi, tum suffragiis in electionem Germani perlatis, longam ejus nec nisi per multos dies iteratis imperatoris precibus victam denique recusationem. Credibile etiam est cunctabundum alioqui et circumspectare cuncta solitum imperatorem haud statim ausum substituere alium Arsenio, priusquam mora et experientia comperisset id se tuto et citra publicam offensionem facturum. At cum perlato nuntio de assensu Antiocheni patriarchæ, a quo ut viciniori timeri plus poterat quam ab Alexandrino toto mari diviso, animatus ad audendum fuisset, retardatum tamen metu factionis Arsenianorum, numero et viribus augescentis, quam ad compescendam variis artibus incubuit. Existimans autem invalescere illam anarchia et longa vacatione sedis, populo pastorem amotum ideo fortasse requirente quod præsentem qualemcunque non videret, decreverit Germanum promovere, fidum sibi et vulgo, ut apparebat, gratiosum hominem. Quo in patriarchalem evecto thronum, cum nihilo segnius Arsenianorum studia flagrare pergerent, absolutionem ab eo dare licet parato noluerit **756** accipere, clandestinisque egerit artibus ut Germano post tres menses abdicanti Josephus subrogaretur, adversus cujus electionem nihil tale quale Germano objiciebatur excipi posse confideret. Quare ab illo denique reconciliari Ecclesiæ voluerit. Quod minime distulisset a Germano impetrare, si jam is a Pentecoste superioris anni patriarcha inauguratus sesquiannum fere integrum in ea dignitate perstitisset. Quinta igitur die Junii, quæ hoc anno 1267 cycli sol. 16, lun. 11 Pentecoste fuit, patriarcha creatus est Germanus; et transactis in eo honore quatuor fere mensibus cum dimidio, die demum 14 Septemb. abdicavit, prout narrat noster IV, 21. Initium patriarchatus Germani funestatum quodammodo est tristi augurio deliquii solaris, quod horribile Constantinopoli apparuit 25 Maii, duodecim diebus ante inaugurationem ipsius, ut videri potuerit brevitatem et infelicitatem hujus patriarchatus præsignificatam ostento ejus simili quo brevitatem pariter et infelicitatem imperii Theodori Lascaris eo nomine secundi præsignatam fuisse creditum est. Memoratur [P. 536] ista eclipsis a Niceph. Gregora l. IV, p. 51 ed. Bas. Vide supra c. 7 hujus libri, ubi epilogismum istius novilunii ecliptici a R. P. Jacobo Grantami astronomica methodo expansum damus. Sub finem hujus anni, die 28 Decembris, Josephus Galesii monasterio præpositus, confessarius imperatoris, justa synodi suffragia ad patriarchatum tulit. Pachym. IV, 23.
1268	4	9	Kal. Januariis Josephus quarto Kalendas rite electus, consecratus patriarcha est. Pachym. IV, 24. Die 2 Februarii festo Hypapantes solvitur anathemate a novo patriarcha Michael imperator, *ibid.* c. 25. **757** Tarchaniota filius Marthæ sororis imperatoris conjugem ducit filiam Joannis fratris despotæ Occidentis, *ibid.*, c. 26. Die 29 Novembris Clemens IV papa moritur Viterbii. Spond. ex *antiq. Monum* hoc anno, n. 12.

Anni Chr.	Romanorum Pont. Sed. Vac.	Imp. Or. Michaelis Palæol.	
1269	1	10	Orientales provinciæ imperii Persarum incursionibus desolantur. Pachym. IV, 27. Arsenianorum schisma magis magisque invalescit, *ibid.*, c. 28. Carolus frater S. Ludovici regis Franciæ, acie victo anno superiori Conradino ad lacum Fucinum, pacificam jam possessionem inchoat regni Neapolitani et Siculi, ac Balduini filio Constantinopoli profugi in generum ascito auxilia promittens Michaeli Palæologo curam injicit. Indicat hæc Pachym. variis locis, III, 8 et 36, IV, 29, et alibi. Hyacinthi factio et Pantepoptenorum monachorum pro Arsenio pugnantium Ecclesiam turbat, IV, 19 et 28. Carolus rex Siciliæ classem armat ad Constantinopolim recuperandam. V, 8. Varii contra istum metum imperatoris apparatus, *ibid.* et mox, c. 10.
1270	2	11	Per hos annos enituit virtus bellica Joannis despotæ fratris imperatoris, variis successibus expeditionum prosperarum in Orientales et Occiduos tractus probata, III, 21 et alibi. Tarchaniota magnus Conostaulus, imperatoris ex Martha sorore nepos, contra avunculum rebellat, ad Joannem socerum despotæ Occidentis fratrem transfugiens, Tocharis prius in regiones imperio subditas evocatis, qui cædibus et rapinis eas vastarunt, IV, 30. Imperator legatos ad S. Ludovicum Francorum regem mittit, qui eum in Africa Tunetum obsidentem inveniunt et ejus morti intersunt.
1271	3	12	**758** Joannis Ducæ in arce Patrarum obsessi stratagema insigne, quo Joannis despotæ fratris imperatoris victorem exercitum profligat, ipso ignominiose fugere compulso, IV, 31. Philanthropenus adjuvante Joanne despota classem Latinam vincit, c. 32. Legatio a Michaele imperatore in Pannoniam missa ad petendam regis Pannoniæ filiam in sponsam Andronico suo primogenito, c. 29. Cardinales Viterbii congregati tandem conveniunt in electionem Thealdi archidiaconi Leodiensis in Romanum pontificem.
1272	Greg. X. 1	13	Nuptiæ Andronici filii Michaelis imp. cum Anna filia regis Pannoniæ in templo S. Sophiæ a Josepho patriarcha celebrantur, IV, 29. Joannes despota frater imperatoris sensim in ordinem redactus insignia despoticæ dignitatis ultro deponit, *ibid.* Patriarchæ Josephi profectio in Orientis provincias ad schisma ibi coercendum frustra suscepta. Ejus ibi cum Nicephoro Blemmida congressus, V, 2. Thealdus in Syria commorans audito nuntio suæ electionis in Romanum pontificem, Michaelem imperatorem ad pacem Ecclesiarum conciliandam invitat. Quod is libenter audit, urgente a Carolo metu, V, 11. Regi Bulgarorum Constantino Maria Eulogiæ filia sororis imp. nubio, V. 3.
1273	2	14	Thealdus Romam appulsus ibi consecratur pontifex VI Kal. April. et nomen assumit Gregori X. Legati a Gregorio X Constantinopolim missi ad negotium conciliandæ pacis inter Ecclesiam Latinam et Græcam magno illic conatu rem promovent, V, 11. Imperator ecclesiasticos Græcos urget ad pacem, c. 12. Holobolum graviter multat, c. 20. **759** Joannem Veccum præ cæteris reluctantem condit in carcerem, c. 13. Pertinaces in schismate recusatianis suæ causas in libellum conjiciunt, quem imperatori offerunt, c. 14. Arsenius in exsilio moritur 30 Septemb., c. 20. Dyrrhachium subito et vehementi terræ motu nocte una destruitur habitatoribus oppressis, V, 7. Affinitas imperatoris designata cum principe Serbiæ disturbatur, V, 6. Andronicus asciscitur a patre in collegam imperii, et cum Anna uxore coronatur, IV, 19. Imperator affinitatem et fœdus contrahit cum Noga Tocharorum principe, data ipsi in uxorem Euphrosyne sua filia notha, V, 4. Pontifex exoratus a Græcis Carolum Siciliæ regem impedit ab inferendo Constantinopol. bello, V. 26.
1274	3	15	[P. 538]) Joannes Veccus lectis diligenter Patrum scriptis et ecclesiasticis monumentis schismaticam sententiam ultro deponit, et in procuranda Ecclesiarum concordia strenue imperatori cooperatur, V, 15. Schismatici Josepho patriarchæ persuadent ut scripto publico declaret, jurejurando interposito, se nunquam in pacem Ecclesiarum consensurum, V, 16. Imperator magna ecclesiasticorum parte in suam sententiam attracta, legatos mittit Romam ad pacem Ecclesiarum componendam, cum patriarcha ita interim transigens, ut ipse patriarchali palatio excederet,

Anni Chr.	Romanorum Pont. Greg. X.	Imp. Or. Michaelis Palæol.	
			politicitus etiam se throno cessurum, si de pace cum papa conveniretur, v, 17 et 21.
1274	3	15	Eulogia soror imperatoris enixe favens schismaticis a fratre avertitur, quod in pacem Ecclesiarum promoveret; ac per filiam Mariam Constantinum Bulgarorum regem in eum concitat, v, 3, et vi, 1. Legati imperatoris mutuos a Gregorio pontifice legatos adducentes autumno Constantinopolim **760** perveniunt, ubi pax Ecclesiarum concluditur, Gregorio inter sacra proclamato summo pontifice apostolicæ sedis et œcumenico papa, v, 22. Germanus olim patriarcha cum Theophane Nicæno et Georgio Acropolita legati imperatoris ad concilium Lugdunense missi eo perveniunt die 24 Junii. Acta concil. Lugdun.
1275	4	16	Acres inter Græcos dissensiones circa pacem cum Latinis, v, 23. Joannes Veccus patriarcha eligitur in locum Josephi, c. 24. Imperator acribus suppliciis sævit in obstinatos schismaticos, c. 19 et 20. Icarius ad imperatorem transfugiens et ab eo classi præpositus bene rem gerit, c. 27. Joannes Veccus scribere contra schismaticos cogitur, c. 28. Josephus expatriarcha Chelam in exsilium deportatur, c. 29. Genuenses invito imperatore transire Hellespontum ausi capiuntur et male multantur, c. 30.
1276	Innoc. V.	17	Gregorius X Papa moritur Arretii die 10 Januarii. Spond. ex *Antiquis Monum.* Eligitur in ejus locum Petrus de Tarantasia ord. Prædicatorum. Romæ consecratur pontifex die 22 Febr. nomine assumpto Innocentii ejus appellationis V. Moritur quarto post mense die 22 Junii.
	Adrian. V.		[P. 539] Post 19 dies creatur in ejus locum pontifex Othobonus Fliscus, dictus Adrianus V, sed is electus 13 Julii, obiit die 18 Augusti.
	Joan. XXI.		Suffectus huic Viterbii est die 13 Septemb. Joannes Petrus Lusitanus, cardinalis antea Tusculanus dictus. Is nomen assumpsit Joannis, quem Onuphrius XX, Platina XXII, Spond. et alii quos sequimur XXI numerant. Hic legatos ad Michaelem Palæologum ab Innocentio quinto destinatos, episcopos **761** Ferentinum et Taurinensem cum duobus fratribus ord. Prædicatorum proficisci Constantinopolim jussit, ibique confirmationem et observationem eorum quæ legati Michaelis imper. in concilio Lugdunensi promiserant exigere. Spondanus ex *Antiq.* n. 8 hujus anni. Constantinus rex Bulgariæ, instigante uxore, bellum in Romanos movet, vi, 1. Eulogia soror imperatoris schismaticorum princeps et malæ causæ vehementissima patrona, *ibid.* Maria Bulgariæ regina, Eulogiæ filia, matris exemplo et hortatu patriarchas Orientis et sultanem Ægypti concitare in imperatorem conatur, quod is pacem Ecclesiarum procurasset et tueretur, *ibid.*
1277	Nicol. III. 1	18	Joannes XXI pont. max. Viterbii moritur ex vulneribus acceptis ruina cameræ, quæ illum noctu dormientem oppresserat, die 15, aut ut alii tradunt, 20 Maii. Post sex menses sedis vacantis electus est in pontificem Romanum Joannes Cajetanus patria Romanus, gente Ursinus, die 25 Novembris, vocatus in pontificatu Nicolaus ejus nominis tertius. Spond. et Odor. ex *Antiq.* Maria Bulgariæ regina Sphentisthlabum Mysiæ principem adoptionis simulatione deceptum proditorie interficit, vi, 2. Lachanas subulcus armata rusticorum manu Tocharos Bulgariam incursantes reprimit, Constantinum Bulgariæ regem acie vincit et occidit, vi, 3. Mense Aprili cujus anni Michael imper. et Andronicus ejus filius et imperii collega solemni formula fidem et obedientiam Rom. pontifici jurant. Regest. Nicolai 3.
1278	2	19	Michael imperator Asanem in generum ascitum regem Bulgariæ fieri curat, vi, 4. Michaeli Occidentis despotæ aliam filiam collocat, c. 5. Maria Constantini Bulgariæ regis vidua Lachanæ olim subulco nubit, c. 7. **762** Nicolaus pont. legatos episcopum Grossetanum cum tribus religiosis ordinis Minorum ad Michaelem et Andronicum ad consummandum negotium pacis Ecclesiarum mittit. Regest. Nicol. III n. 143 usque ad 153.
1279	3	20	[P. 540] Legati a Michaele imperatore ad pontificem pervenerunt gratulantes ei pontificatum et obedientiam profitentes. Attulerunt iidem litteras a Joanne Vecco patriarcha, quibus Nicolaum se agnoscere declarabat *pastorum pastorem omniumque præsulem supereminentem præla-*

Anni Chr.	Romanorum Pont. Nicol. III.	Imp. Or. Michaelis Palæol.
1279	3	20

torum. Addebant legati imperatorem quidem pro viribus conatum omnes Græcos ad pacem Ecclesiarum amplectendam adigere, verum multos e suis propinquis aliisque potentibus acriter obstare, adeo ut in apertam rebellionem schisma erupisset; et congregata pseudosynodo centum monachorum cum aliquot abbatibus et octo episcopis anathema intortum tum in patriarcham et se. Nec sibi vires ad manum esse quibus tam potentem factionem opprimeret. Quare boni consuleret pontifex, arte se ac moderatione in hoc negotio uti potius quam vi aperta : sic enim videri accesse metu majoris mali. Regest. Nic. III, n. 156 et sq.

His ita præmunitis apud pontificem imperator Joannem Veccum patriarcham, cui sciebat infensissimos esse schismaticos, ut eos sic deliniret, vexare aggreditur accusationibus in eum admittendis. Hunc enim annum designant illa Pachymeris verba VI, 10: *Jam autem evolutis annis quatuor ex quo Joannes patriarchatus honore præcellebat, mense Februario septimæ indictionis, graves in eum accusationes a quibusdam e clero conflantur, mendaces illæ quidem et plane inanes, non tamen ejusmodi quos ægre imperator admitteret.* Numeravit hic annus indictionem septimam; et cum superius, c. 6, n. 4 demonstratum sit Joannem Veccum patriarchatus possessionem adiisse die 2 Junii anno 1275, utique is hoc anno 1269 ejus **763** dignitatis quartum explebat. Crediderim Michaelem pro suo more circumspectissime agendi, jam ab hujus anni principio aut fine præcedentis, cum decrevisset Vecco, cujus libertate offendebatur, negotium facessere, ne id Romanus pontifex sequiorum in partem interpretaretur, hac eum de qua diximus legatione præoccupare studuisse. Sicque jam securum ab ea parte, quæ suis rationibus congruere putabat in patriarcham egisse, narrata a Pachymere VI, 10 et tribus sequentibus. Cæterum videtur, simul accusari cœptus est Veccus et aversus ab eo imperatoris animus palam se prodere (quod noster ait factum mense Februario 7 indictionis, hoc est hujus anni 1279), expeditus Romam celer nuntius, qui ad pontificem pervenerit paulo post quam audita fuerat superior legatio imperatoris. Eo vero accepto nuntio motum pontificem statim ad imperatores legatos expedivisse, jussos festinare quantum possent et subvenire quam primum Vecco laboranti. Hos legatos Pachymeres occurisse imperatori scribit VI, 14, revertenti Adrianopolim; iisque ut satisfaceret, Veccum, qui pertæsus vexationum patriarchatu cessisse videbatur [P. 541] in eo rursum stabilire decrevisse. Moxque Constantinopolim cum legatis profectum, iis gestis quæ a c. 14 ad 17 narrantur, accommodata ad ita satisfaciendum legatis, ut schismatici tamen non exasperarentur; denique, ut c. 17 dicitur, *die sexta mensis Augusti* ejusdem indictionis (nempe prius memoratæ septimæ, quæ hujus anni 1279 character est) Veccum in palatium patriarchale solemni pompa reduxisse.

Unum in his reperio perplexitatis inextricabilis, quod statim Pachymeres adjungit *datam fuisse operam concinnando scripto quo papæ (is tunc erat Urbanus) super mandatis per legatos renuntiatis satisfieret.* Itane vero anno 1279 sedebat Romæ Urbanus papa? an non est manifestissimum Nicolaum tertiam jam a 25 **764** Novembris anni 1277 creatum fuisse pontificem, sedisseque inde annos integros duos ac menses præterea novem, hoc est usque ad mensem Augustum anni sequentis 1280, quo est mortuus. Suspicari non licet mendum librarii; nam in mss. codicibus optimis clarissime legitur Οὐρβάνος δὲ τότ' ἦν. Existimo ergo errorem esse Pachymeris ipsius, ex eo forte ortum, quod cum Nicolaum tertium pontificem Οὐρσῖνον frequentius nomine familiæ clarissimæ ex qua erat ortus appellari audiret, et recordaretur Urbani IV, qui quo tempore ipse in urbem Constantinopolim recens e Latinis recuperatam anni 1261 rediit, Romanæ Ecclesiæ præesse diceretur, Οὐρσῖναν cum Οὐρβάνῳ confuderit et Nicolaum appellari putaverit Urbanum.

Idem Nicolaus pontifex hoc anno moritur. Vide Spondanum, Odoricum et alios.

Hoc eodem anno Lachanas acie victus a Tocharis est, Maria vero ejus uxor imperatori tradita. Asan autem gener imperatoris admissus Ternobum regni Bulgariæ possessionem adiit. Pachym. VI, 8.

Videtur ad hunc annum pertinere quod narrat Pachym. VI, 18 de duobus episcopis Græcis accusatis de pertinacia in schismate et ad papam ab imperatore missis ut punirentur; qui ab eo (videlicet Nicolao tertio) remissi cum honore fuerint in suas ecclesias.

Anni Chr.	Romanorum Pont.	Imp. Or.
1280	Mart. IV. 1	21

Simon de Bria card. creatus pontifex assumit nomen Martini vulgo quarti numerati, cum revera secundus ejus nominis fuerit, quod duo post primum interjecti Marini, non Martini appellati fuerint. Spond. ex *Antiquioribus*.

Andronicus alter Augustus, expeditione jam anno superiori in Orientales imperii tractus suscepta, hoc anno urbem Tralles antea dirutam instauravit frequentavitque colonia, novo nomine Andronicopoleos. Sed a Persis novam munitionem suo limiti **765** vicinam suspectam habentibus inopinato [P. 542] obsessa siti ad deditionem compulsa est. Pachym. VI, 20 et 21.

Imperator Michael alterum filium Constantinum Porphyrogenitum

Anni Chr.	Romanorum Pont. Mart. IV.	Imp. Or. Michaelis Palæol.	
			cum copiis in Occidentem mittens, ipse cum exercitu Prusam se confert, c. 22.
1280	1	21	Audita Prusæ creatione Martini IV imperator legatos ad eum mittit, c. 30. Bulgari concitante quodam Tertere ab Asane nove rege aversi, dum ab eo defectionem machinantur, ipse rebus suis diffidens Ternobo aufugit, vituperatus eo nomine ab Augusto socero. Terteres vacuum regni solium occupat, c. 9. Lachanas, qui Asane Ternobi dominante magnas Bulgaris et Romanis clades intulerat, faventibus illi parum benevolis Bulgarorum in Asanem studiis, ubi Tertere jam regnante difficiliorem experitur recuperationem ejus regni, ad Nogam Tocharorum principem supplex confugit, auxilia postulans. Venit eodem Asan simili de causa, barbaro utrumque suspendente spebus incertis : sed ad extremum Lachanas a Noga inter epulas trudidatus est, c. 9 et 19. Imperator suppliciis atrocibus in schismaticos sævit, c. 24 ad 27. Alio præterea sine causa suspectos male multat. In his Pachomium grammaticum, quem excæcari jubet ob quoddam vaticinium de ejus nomine vulgatum, c. 24.
1281	2	22	Redeunt ad imperatorem missi ab eo prius ad Martinum pontificem legati, referentes se pessime exceptas a pontifice offenso in Michaelem, quod negotium pacis Ecclesiarum non bona fide promoveret, verba dare contentus. Fuit et alia causa non memorata Pachymeri, quod Michael, conciliante Joanne Procida, fœdus inivisset cum rege Aragonum contra Carolum. Quam ob causam anathemata pontifex in **766** Michaelem intorsit constitutione promulgata. Urbe veteri XIV Kalend. Decembris anni sui pontificatus primi, hoc est hujus 1281. Quæ exstat apud Odoricum, et in Lect. Antiqu. Canisii, et in Bullario tom. I in Martino IV; Pachym. VI, 30. Carolus rex Siciliæ detectis pontifici artificiis Græcorum, facultatem impetrat bellum inferendi Michaeli, idque aggreditur infeliciter, copiis ejus apud Bellagrada profligatis, VI, 32. Anna uxor Andronici Augusti moritur, VI, 28. Imperator Michael indignatus ob ea quæ audierat in se dicta factaque a Martino papa, ejus inter sacra commemorationem prohibet. Tamen re melius considerata persistere in iis quæ decreverat pro pace Ecclesiarum statuit, VI, 30.
1282	3	23	[P. 543] Lazorum princeps Joannes studiose invitatus ab imperatore Michaele, et tandem adductus ad affinitatem cum eo admittendam, filiam Michaelis imperatoris ducit uxorem Constantinopoli mense Septembris, VI, 34. Joannes sebastocrator in imperatorem rebellans terras ejus incursionibus vexat, VI, 35. Contra eum imperator Tocharos evocat, *ibid.* Mense Novembri movet imperator cum exercitu occursurus Tocharis quos evocaverat, et versus Thraciam progreditur, Augusta frustra reclamante, c. 35. Conscensa nave periclitatus in mari Michael imperator cum Andronico filio ægre tandem Rhædestum appellit. Inde Allagen terra provectus positis ibi castris languore correptus est, ex quo die 11 Decembris feria sexta decessit, in agro Pachomii dicto, ut fides pateret oraculi, cujus eventum avertere tentaverat Pachomio excæcando, ut superius c. 24 Pachymeres narraverat.

APPENDIX

AD

OBSERVATIONES PACHYMERIANAS

—

SPECIMEN SAPIENTIÆ INDORUM ETERUM

LIBER OLIM EX LINGUA INDICA IN PERSICAM A PERZOE MEDICO,
EX PERSICA IN ARABICAM
AB ANONYMO, EX ARABICA IN GRÆCAM A SYMEONE SETH, A PETRO POSSINO
SOCIET. JESU E GRÆCA IN LATINAM TRANSLATUS.

—

Mantissam Historiæ, fabulam non nugacem, et occupationis seriæ non prorsus otiosam remissionem, boni consulas, rogo te, humane lector. Coactus necessitate declarandi loci quo noster Pachymeres Ichnelatæ Parabolica *laudarat, dedi me in perquisitionem ignotissimi operis. Voti me cito compotem illustrissimus Leo Allatius e suo pretiosorum id genus* κειμηλίων *ditissimo museo fecit. Evolvi cupide, curiose indagavi, aliud, ut fit, quærens, aliud reperi. Visus est liber proba morum informatione, antiquitate peregrina, forma dicendi rara nec illepida, crebris argutisque sententiis, non indignus luce publica. Paucis diebus verti, partim rure, quo viribus reficiendis concesseram. Græcum interpretem, etsi ejus facundiam laudo, et beneficium prædico, non necesse duxi sequi, quoties haud contemnendis indiciis deprehendebam ab archetypo eum exemplari deflectere : veluti eum philosophos apud Indos memorat, quales ab auctoribus optimis habemus illis consuevisse nominari vocabulo tali, cui Græcum* gymnosophista *respondeat : quod Latini quoque veteres usurparunt, ubi de Indis sapientiam profitentibus incidit mentio; cum e libris canonicis testimonia, et versus Homeri aut Græcorum vatum aliorum citari, et recitari verbatim facit ab auctore nullum Christianismi, aut notitiæ Græcarum litterarum characterem præferente : cum præterea dimidiate quædam exprimit et ita obscure ut Apolline Lector indigeat : cum Parabolarum membra vim significandi præcipuam continentia luxat aut supprimit, quæ omnia nos ex scapo scriptoris toto contextu indicato in sententiam intelligibilem, et proposito congruam supplendo. aut mutando pauca, formavimus. Raro tamen id factum, et tantum ubi summa necessitas compulit. Pleraque ex Græco ut jacent, expressimus. Suspicabamur etiam magnam partem istorum incommodorum. non ipsi Symeoni Seth, sed exscriptoribus interpretationis ejus imputandam : qui licentiam sibi sumpserint mutilandi, interpolandi inferciendique sua; qualis ausi non rara exstant in aliis quoque libris exempla. Itaque cum animadvertissem auctorem ipsum in morum censura valde serium : Perzoem vero primum ejus interpretem in ejus Præfatione observassem rigidum castitatis fuisse cultorem : a qua severitate nec ipse Græcæ interpretationis auctor in sua Præfatione se abhorrere demonstrasset, vix me tenebam quin suspicarer, tres obscenissimas et peccare docentes fabulas mala cujusdam nugatoris intrusas manu : præsertim cum duæ illarum in diss. 4. ad propositum nihil facerent. Quare illas inde sustuli, uti et tertiam similiter* ἀπροσδιόνυσον *et ineptissimam, in Dissertatione vero 12, partem parabolæ, alioqui severæ, subturpiculam, et nonnisi eum offensione ac rubore verecundi Lectoris apparituram, levi mutatione ad frugem transtuli, pari usu significationis et præcepti parabolici retento. Titulum Ichnelatæ in fronte cur omiserim causam dixi in Glossario verbo* ἰχνηλάτης. *Colloquia Gymnosophistæ cum rege Abessalomo Symeon* τμήματα, *hoc est* sectiones *vocabat : ego* Dissertationes parabolicas *dicenda sensui, ad quod me partim movit auctoritas Pachymeris, qui* Parabolica *hoc opus vocat. Alia sunt quæ præmonere nec inutiliter potueram : sed cum priores hujus Operis interpretes tam prolixe sint præfati ; si ego quoque in Prologo verbis indulgeam, periculum sit ne tot tam longis proœmiis, velut quodam acervo Mercurii, miser auctor obruatur. Itaque orationem hic incidam ad vivum resecans. Vale, Lector, et fave.*

—

AD

SPECIMEN SAPIENTIÆ INDORUM VETERUM

PROLEGOMENA

INTERPRETE PETRO POSSINO, SOCIETATIS JESU.

PROLEGOMENON I.

Historia deportationis ex India in Persidem libri cui titulus est : « Specimen sapientiæ Indorum veterum.

I. Chosroes, Persarum rex, qui et Anasuranus A nominatus est, Davidis filius, cum audisset de quodam libro conscripto in regione Indiæ ab eruditis et sapientibus illarum gentium, continente fabulas valde utiles omni hominum generi, parvis et magnis, principibus et subditis, qui absconditus servaretur in regio illic tabulario : de hoc, inquam, certior factus, et plane persuasus salubrem sibi ac suis istorum apologorum mores informantium cognitionem fore, jussit inquiri virum aliquem doctum, scientem linguæ Indicæ, cui recte demandari negotium posset ejus operis in regnum et sermonem Persicum transferendi. Haud ita multo post ii quibus hanc curam dederat, adduxerunt ipsi virum prudentem, atque omni genere doctrinarum eruditum, arte ac professione medicum, nomine Perzoem. Hic cum in conspectum venisset regis, demississima prostratione corporis cum veneratus, ubi assurrexisset, sic est eum affatus Chosroes : Delatum ad me est de tua prudentia, eruditione ac virtute. Venit porro in meam notitiam fama libri cujusdam in India servati, præcepta morum præclara, gratis intexta narratiunculis, utilissime tradentis. Hujus ego videndi communicandique Persis meis ingenti teneor desiderio. Hic cum Perzoes ad omnem operam atque obsequium sese promptum obtulisset, præcepit rex ei numerari tantum pecuniæ quantum in viaticum et commorationem in India necessariam ad rem quæ injungebatur abunde suffecturum videretur. Tum ipsi dixit : Ubi hæc expenderis, aut quomodocunque sumptu alio egueris, fac nos continuo per fidum nuntium certiores. Submittemus statim quidquid posces : nulli enim impendio certum nobis est, quo tam utilis commentarii participes fiamus, parcere.

II. Dat se in viam sub hæc Perzoes, et in Indiam appulsus, ibi frequentare aulam regiam instituit, quotidieque apparere in palatinis exhedris, confabulando cum ministris, regni proceribus ac senatoribus, viris magnis, prudentiæ ac sapientiæ, facundiæ quoque et eruditionis omnigenæ laude conspicuis. Quin etiam præcipuorum ex ipsis maximeque illustrium limina terebat, domi quemque conveniens ac salutans suæ, et ut ipsorum promiscuo sermone proficiebat, sic et illis vicissim haud ingratum comitatis et studii specimen exhibens, non parva sua laude. Porro in his congressibus diligentissime cavebat, ne quid ageret aut diceret, unde subolere cuiquam posset venisse ipsum exscribendi causa libri, quem Indos sciebat nolle communicari gentibus exteris : tantum præ se ferebat ingens desiderium discendi, simulans etiam se ignarum ; et tanta docilitate audiens interdum sibi nota, dum ab exoratis, ut se non gravarentur discipulum peregrinum erudire, gymnosophistis B traderentur, ut ipsos magisterium delectaret suum tam acri discentis attentione commendatum. Per hæc sibi consilians amorem et existimationem multorum, curis omnibus, irrequieta instantia, sed clam, ut opus erat, et citra suspicionem voti proprii, mandatum sibi negotium urgebat, modos exquirens in latebras penetrandi conscias desideratissimi thesauri. Quia vero id cernebat externo sibi contingere aliter haud posse quam beneficio cujuspiam ex illic potentibus, multorum sibi ex ipsis parare amicitiam omnis generis officiis curabat : nec plerumque frustra : nam ut sunt fere animi hominum ad gratiam teneri, a plurimis quos demereri obsequio studuerat, qua privatis, qua etiam magistratibus, haud vulgari existimationis et C benevolentiæ significatione colebatur. Ipse autem ut nullius aspernabatur studium, ita hoc potissimum agebat, ut litterati, et supellectili egregie instructi libraria cujuspiam, familiaritati se intime insereret, quod apud talem demum se optati scripti copiam nancisci posse confideret.

III. Diu erat in talis viri conquisitione versatus, cum multis tandem experimentis edoctus, persuadere sibi cœpit, unum quempiam inter proceres

Indorum humanitate, prudentia, eruditione tanta A propemodum esse præditum, quanta opus esset, ut ex eo sperari optati officii fructus posset. Hunc ergo instituit quotidie visere, cunctis ambire obsequiis, singulari quadam honoris significatione demulcere, postremo epulis excipere; munerari quin etiam, et quæ ipsi grata putaret fore, quantovis empta pretio donare; quas in res non modicam pecuniæ allatæ e Perside partem impendit. His respondebat ille quidem comitate tanta quantam a liberalissimo gratiosissimoque homine sperare Perzoes potuisset: cæterum idem præterea demiratus aliquandiu tam inusitatam ingeniosi et curiosissimi advenæ assiduitatem et diligentiam in se colendo, denique divinavit quod res erat; et deesse non posse judicavit, quin, se adjutore ac sequestro, particeps arcanorum Indicæ sapientiæ B monumentorum fieri Perzoes cupiens, in istam demerendæ suæ gratiæ sedulitatem incumberet. Per hunc modum proficiente inter ipsos familiaritate, fiduciaque, ut fit, mutui amoris, frequentatis utrinque benevolentiæ indiciis, crescente, ausus aliquando Perzoes amico in arcanum seducto conclave aliquid de suo desiderio fateri, cum his ferme verbis affatus est: Eam video charitatem in me, frater, tuam cui male atque ingrate me respondere arbitrarer, si te celarem quidquam intimorum animi mei sensuum. Quare fatebor tibi equidem, id quod ex quo huc veni magna cura omnibus abscondi, quod in te æquitatis ac sapientiæ tantum exsistere documentis perspexi, quantum in eo desiderari potest, quem arcanorum vel C maximi momenti prudens recte quivis adhibeat arbitrum.

IV. Ita exordientem Perzoem interpellans Indus sapiens: Dudum mirabar, inquit, tandiu differre te, quod sero nunc tandem inchoas; atque adeo, si me sinis loqui libere, tibi pene succensebam, quod in aliis cunctis amicitiæ officiis diligentissimus, in hoc omnium præcipuo aperiendorum secretorum, illiberali pene quadam cunctatione cessares. Quanquam ne vicissim ego tibi contra leges veri amoris dissimulem quidpiam, frustra eras in hoc studio clam me habendi votum illud, quod ego dudum pellucens in tua intima conscientia perlegi. Diu, inquam, est quod me non fallit, venisse te in Indiam eo consilio, ut nostræ sapientiæ D thesauros expilares, arcanorumque inde librorum copiam nactus, ex iis crueres unde patriam redux ditares tuam. In quo etsi, ut dixi, suboffendebat me tua illa non satis familiaris de re tali taciturnitas, necessitudini inter nos coalescenti convicium visa facere, temperavi tamen ab expostulando de ea tecum, contentus observare te interim, et quasi dissimulatione mutua ulcisci; dum tu cæteris virtutibus, et, quæ usu se magis magisque quotidiano exercebant, dotibus tuis præclaris eruditionis et ingenii, labem illam in æstimatione mea qualemcunque compensares, aut etiam alleganda quandoque idonea istius silentii causa, dilueres. Nunc quoniam ingressus ultro tu ipse in eum sermonem es, qui viam panderet animo meo gestienti effundere se coram te totum, non putavi negligendam occasionem ostentandi tibi sagacitatem meam, quam tantis artificiis arcere nequivisti, quominus in ultimo recessu abditissimorum mentis tuæ penetralium deprehenderet: scopum peregrinationis ad nos tuæ non alium tibi fuisse propositum, quam ut specimen sapientiæ nostratium doctorum arcanis apud nos conditum litteris, exscriberes inde, vestraque lingua expositum regi tuo rediens offeres.

V. Ac ne te habeat sollicitum, quod me suboffensum taciturnitate tua dixi, velim ne sis nescius, non solum ignovisse me tibi facile; sed præterea etiam suspexisse moderationem in hoc tuam, in qua magnum sapientiæ instar agnoscebam; gnarus quam pauci resistant prurigini prodendi familiaribus quidquid mente versant, quantaque cautione opus sit, præsertim degentibus peregre sub rege legibusque diversissimis, in recte deligendo, quem consilii ancipitis et offensionibus illic obnoxii, non damnose quis arbitrum faciat. Ergo, ut quod res est fatear, eo te nomine magis amavi, ac multo pluris feci. Sic enim dudum mihi persuasi, octo esse in quibus experimentum indolis magnæ, ingeniique laudis eximiæ capacis, sumi certum possit: primum est mitem esse et comem ad omnes; alterum recta intueri destinatum suum, illique indefesse, sed patienter, urgendo insistere; tertium, subesse obsequique regibus; quartum, arcana probatis duntaxat amicis credere; quintum, in comitibus principum sic apparere sapientem, ut odiosa tristitia philosophiæ non popularis et superciliosæ declinetur; sextum, ita mansuete ac placide cum vitiosis etiam et improbis agere, ut ad eos ne suspicio quidem celari requirentium consiliorum ulla sinatur emanare; septimum, exercere dominium in linguam, frenareque illam in occasionibus ingenii dicacitate commendandi, ab omni dicterio, quod vel oblique perstringat quempiam. Octavum denique, in conventu virorum gravium non temere prodire, ac æstu eruditionis consciæ provehi sermonibus ultra quam poscat propositi ad dicendum aut deliberandum argumenti formula. His octo qui præditus dotibus sit, næ is et tutus erit a periculo damnorum in quæ haud raro incurrunt inconsiderate conversantes; et compos fere fiet votorum quorumcunque, cunctis ad tali favendum naturali quadam inclinatione propendentibus. Itaque quod has in te omnes virtutes vidi, promptus ecce pronusque sum ad gratificandum tibi, quantum erit in me situm, quodcunque optaveris. Moneo tamen difficile te negotium tractare; ac quo magis sentio haud posse me in eo quantum vellem, eo precor Deum intentius, ut fortunet cœptum, amoliendis sese contra objectantibus obstaculis non parvis; quæ equidem dum reputo,

cohorresco interdum totus; quippe observante A menti meæ sæva imagine malorum quæ hac forte deprehensa molitione in tuum mihi longe charissimum redundarent caput. Sed avertet sinistra, ut spero, cuncta propitium innocentiæ tuæ nostroque amori Numen; cujus tecti patrocinio (confidendum est enim) adversa infestaque innoxie quælibet eluctabimur.

VI. Varie affecit inopinata hæc oratio audientem Perzoem. Miratus primum est solertiam Indi usque eo perspicacem, ut latebras cordis pervaderet. Ejusdem postea humanitatem suspexit, quod in nonnulla expostulandi secum causa, omni verborum asperitate temperasset. Postremo gratulatus sibi est, et probatam irrefragabili jam experimento amici quem hactenus exploraverat, fidem B usquequaque sinceram : et certa tum demum firmavit animum fiducia consequendi quod optabat, auxilio utique parato tam fidi ac efficacis cooperatoris. His intento cogitationibus, et vultu quidem fatenti sic se rem habere ut amicus divinaverat, necdum tamen expedienti mutuum sermonem, sic Indus, omni ei timori demendo iterum est orsus : Miraris in isto silentio fortasse qui fieri potuerit ut votum tuum, etsi a te studiose tectum, penetrarim tamen; sic habe, artem callere me insidiandi amicis innocenter, hoc est perducendi cos non modo citra damnum; sed etiam cum commodo ipsorum quo minime volebant. Ut enim aucupes observato gustu avium quas venantur, objiciunt eis escas quas illæ appetunt, et hac illecebra C delinitas pertrahunt in laqueos juxta expansos, sic ego intellecto tuo studio, ingentique amore litterarum, de industria mentionem inferebam nostratium monumentorum de moribus scriptorum accurate, qua commemoratione cum salivam tibi moveri tam exquisiti cibi, nulla satis tua dissimulatio celaret, deveni tandem, adhibitis eodem plurimis hinc inde aliis indiciis, in notitiam desiderii quod te huc duxit. Scio temere in talibus judicare multos. Sed si argumentorum opinandi delectus qui debet habeatur, raro erraverit divinatio. Ac sicut ædificium firmis innitens fundamentis stat inconcussum adversus ventos imbresque; sicut navis, carina subtus solida, lateribus validis ex arte affabre compacta resistit iratis fluctibus; D sic opinio ex prudenti comparatione maturaque æstimatione signorum in unum ex diverso conspirantium plurium, recte ratiocinantis animo innata, coargui non timet; quin verissima plerumque ipsa consciorum confessione comprobatur; nec te porro pœniteat habere me arbitrum ancipitis arcani; tantum absum a deserendo te, ut particeps hujus tui quodcunque est criminis ultro fieri festinem. Sic, inquam, decrevi, omnem conferre operam, ne vitæ quidem ac capiti parcendo, quo tibi contingat id quod optas. Verum ad hoc necesse prorsus ante omnia est, ut intendamus uterque diligentiam latendi, sollicitissimeque caveamus ne tertius nostræ conscientiæ amborum adhibeatur, aut quomodocunque interveniat arbiter. Inter duos potest utcunque consistere securitas secreti; quod tres sciunt teneri quin emanet ad plures, nequit. Si autem enotuerit, cooperari me tibi in exscriptione et deportatione ad exteros commentariorum nostratium, actum de me sit; tum nullæ opes, nulla suffragatio caput meum servarent. Regem habemus sævire atrociter ob res nihili solitum, nec revocabilis, ubi præcipitem ira extulerit, in mitiora voluntatis.

VII. Hic Perzoes gratias egit tam generoso amico, prout par erat, magnas, ex cunctis sigillatim circumstantiis beneficii ejus meritum æstimans, quod ultro priusquam rogaretur, quod in re sibi periculosa, quod homini extero, tam prolixe, tam gratuito faveret. De secreto, quod monuerat, securum omni ex parte jussit esse. De mea fide, inquiens, non minus potes ac debes quam de tua ipsius in hoc quod tegi utriusque interest, tacendo constantia et moderatione confidere; quare, quod ad me attinet, tam tibi certa incolumitas tua est, quam quod in vita potest esse certissimum. Condam me paucis diebus, et celeritate summa quod cupio exscribam, interim cum alio præter te unum congrediens nemine. Perfecto negotio evolabo statim, ut ne si vellem quidem, possem hisce cuiquam in partibus ullum inter nos transactorum indicium effundere. Me hinc profecto tu supereris unus qui rem scias. Quam tuta tibi ac fida est tua propria conscientia, tam remotum ab omni etiam umbra periculi, hujus quidem facti gratia, te manifestum est fore. Hæc est in eam sententiam alia locuto Perzoi aperuit Indus sapiens arcanum museum suum; ibi ille cum has dissertationes quindecim gymnosophistæ veteris ad regem Abessalomum, tum alia strenue quæ voluit exscripsit istorum Indicæ sapientiæ monumentorum. Interim autem pecunia quam attulerat e Perside ferme jam expensa, remisit eo fidum hominem, qui regi Anasurano nuntiaret, magnis tandem laboribus se peregisse quod jusserat : relaturum ipsi statim quæ optabat, ubi viaticum ad reditum suppeditari sibi mandasset. Lætus nuntio rex non solum quod petebatur liberalissime submisit, sed redditis humanissimis litteris quam sibi gratum ac jucundum accideret Perzois obsequium prolixe declaravit; tum Deo gratias agens, et sibi gratulans, hortabatur ut quoad suo commodo liceret, maturaret reditum in patriam, ubi eum fidelis operæ præmia manerent.

VIII. Hac Perzoes lecta epistola, confestim se dat in viam, ac eam feliciter emensus, incolumem se sistit Chosroi; qui quantis ipsum benevolentiæ significationibus exceperit, haud facile sit dicendo exsequi. Amplexus charitate sincerissima reducem, commentarios manu tenens quos attulerat, Beasti nos, inquit, et voti compotes antiquissimi faciens, æternum tibi devinxisti, macte ista industria, fidelitate, diligentia; dabimus de cæ.

tero, quod nos decet, operam, ne minori tuo fructu, quam nostra voluptate, tantum laborum et periculorum exhauseris. Sub hæc diem condicit posterum; cujus diei notata hora eruditi, quos in comitatu habebat plurimos, omnigenæque sapientiæ consultissimi viri convenirent ad se omnes, audituri peregre advectos libros, dum lingua primum Persica ex Perzois interpretatione recitarentur. Congregato cœtu amplissimo, medius in throno rex, sumptis in manus et explicatis Perzois codicibus, jussit ex eis a vocalissimo anagnoste pronuntiari per horas plurimas dissertationes potissimum quindecim gymnosophistæ cum Abessalomo rege; inhiantibus avide cunctis, et veritatem tam aptis expressam fabulis, effataque summæ humanæ sapientiæ bestiarum amœnissime profusa linguis, pulcherrimo intextu peregrini artificii, concordi celebrantibus applausu. In digressu gravissimi quique senatorum manus in cœlum tollebant, gratulantes Numini, quod ista regi mente, isto Perzoi studio successuque cœpti difficilis donando, diem demum illucescere felicissimam concessisset Persidi, tantis exteræ sapientiæ thesauris jure deinceps gloriaturæ. Hinc conversi ad Perzoem, nullum faciebant finem ingenii ejus facundiæque, ac in tantis periculis contemnendis, ferendis laboribus, fortitudinis constantiæque prædicandæ; quo aiebant nomine patriam ipsi suam immortalis beneficii semper debitricem fore. Rex ipse, haud sese jam capiens, pandi apothecas regiarum opum jussit, ductoque secum intro Perzoi jurejurando confirmavit condonare se ipsi ac jure jam nunc quam optimo proprium tradere quidquid ac quantum inde vellet; eligeret, caperet, nulla verecundia, nulla parcimonia domum auferret, e clarissimis illis gemmis, e pretiosissimis pannis auro textis et blatta, reliquisque regiæ gazæ immensa illic copia congestæ divitiis.

IX. Tunc procidens coram rege demississime Perzoes: Accipio, ait, domine, istum animum, istud de me judicium, eo gratiori animi sensu, eo dejectiori veneratione, quo magis sum conscius nihil egisse, aut potuisse me quo tantis a sacra tua majestate cumulari favoribus mererer. Laus ea mera est humanissimæ dignationis tuæ, quam quia remunerari aliter quam votis nequeo, supremum cœli terræque Dominum impense precor ut te maximum regem et in hac vita pergat omni prosperitate fortunare, et in futuro sæculo sempiterna coronet gloria. Quod ad ista pertinet quæ largissime offers indigno et inutili tuo servo, liceat, quæso, per te mihi, rex illustrissime, libere fateri me iis non indigere. Abunde quippe atque instar omnium tuam esse mihi gratiam et splendorem redundantem in me summum ex tam honorifico majestatis de me tuæ testimonio ac sensu. Ne tamen videar regiam istam tuam liberalitatem spernere, aut recusare in ære tuo esse, unum ex suis magnificentissimis admitto donis, volumen pannorum Pagi Phuistan, amplum eum vestitum non mihi solum indicatione favoris tui, sed universæ quoque cognationi meæ ratus fore. Inde cum quam dixi accepisset Perzoes vestem regiam, gratiasque iterum exquisitissimis egisset verbis, cuncta ei prospera faustaque a Deo comprecans, demississime significavit, aliud quidpiam desiderare se a majestate ejus, non difficile, nec magnum: quod, si per eum liceret, continuo proponeret. Dicere jussus, subjecit: Cuperem, domine, ut imperare dignareris scriptori tuo regio Pertzetzemchari, filio Pascheticeæ, ut cum librum a me delatum ex India Persiceque versum, mox, prout jam jussisti, edet in lucem publicam, commemoret in fronte operis nominatim qui sim, unde ortus, cujus sectæ ac studii, postremo quantum contentionis in hoc tuo mandato defungendo exhauserim. Eo cognito Perzois voto rex et proceres generosam ejus sapientiam suspexere, qui opibus ac pecunia contemptis, æternum decus immortalis gloriæ unum intueretur. Quare statim ei rex: Dabitur, ne dubita, quod petis: jussoque confestim acciri Pertzetzemchari, Vides, ait, hunc Perzoem, nosti eruditionem, modestiam cæterasque laudes ejus, nec te fugit quantum in nobis gratificando periculorum ærumnarumque animo invicto subierit; præterea ut recusarit amplissima præmia quæ ipsi merentissimo decreveramus. Is quoniam vice omnium unum optat, ut libro quem est interpretatus specimen Indorum sapientiæ præbenti, nomen ipsius cum mentione operæ circa eum navatæ, tum cæteræ ejus disciplinæ ac vitæ instituti præfigeretur, volumus illum æquissimi hujus voti per te prolixe compotem fieri. Itaque quantum arte facundiaque vales, fac in eo argumento, talique viro prout est dignus exornando, totum expromas; id consecuturus, ut laudem etiam ipse propriam ex alieno reportes encomio, et tantæ virtutis digne commendatæ splendor in tuam quoque redundet claritatem. Vade age, incumbe in opus sine mora: et simul istum panegyricum elucubraveris, certiores nos fac; placet enim nobis hoc ipso in cœtu, quod scripseris ante editionem recitari, ut eosdem qui Perzois industriam ingeniumque dilaudarunt, gratæ nostræ in eum voluntatis, tuæque ipsius in nobis obsequendo diligentiæ eloquentiæque testes habeamus.

X. Adorato Pertzetzemchar humillima veneratione rege, facturum se quod præceperat, recepit; ac Perzoe denuo prolapso ad pedes Chosrois, gratiis iterandis, exindeque venerato senatores ac viros principes cæteros omnes qui aderant, solutus conventus est. At Pertzetzemchar eximio suo ingenio ac facultate scribendi præclara complexus præscriptum argumentum, orationem elucubravit disertissimam, qua Perzois, ab ipsis exorsus primis originibus ac crepundiis, genus, ortum, prima studia, mores, artes, sensa, professionem res gestas, usque ad peregrinationem ipsi manda-

tam, et felicem reditum ex India, plenissime ornatissimeque celebravit. Non est apud nos ejus operis copia. Neque enim illum Arabs interpres quem Græce expressimus in versione sua posuit. Possumus tamen ejus desiderium æquiori ferre animo, quod materiam ac fere sententiam ejus commentarii partim in hac quam ex monumentis hausimus Persicis historia deportationis ex India dissertationum harum parabolicarum, partim in præfatione Perzois ipsius, quam Arabicam nacti Græce mox reddemus, reperiet studiosus Lector, iisque videlicet contentus, haud magnopere, epinor, quidquam ultra requiret. Convocatis deinde rursus a rege proceribus, ipso quoque accito Perzoe, lectus coram omnibus est Pertzetzemcharis prologus encomiasticus, in quo cum esset cunctis visum laudatoris eloquentiam laudati virtutibus ac meritis æqua proportione respondere, plausibus uterque celebratus miris, magnum tulerunt industriæ suæ fructum. Præ omnibus gavisus et gra-

A tulans sibi rex successu qualem optaverat mandatarum a se rerum, pandi thesauros regios iterum jussit, eductisque inde magna vi auri ac gemmarum immensi pretii, tum vestis attalicæ speciosissimæ numero ingenti, Pretsetzemcharem pro navata fideliter opera muneratus est Perzoes regis in sese beneficia omni sua etiam prædicandi, nedum rependendi facultate longe superiora gratissime professus, votis ab omnipotente rerum Domino institit religiosissimis poscere, ut vices in eo suas supplens, non universis solum vitæ mortalis ornamentis ac commodis, sed gloria etiam æterna tantam ejus begnignitatem largitatemque coronaret. Pertzetzemchari deinde amplissima tam benevoli officii precatus item a Deo præmia, concessum de-

B nique totum illum amplissimum obsequiosissime veneratus, cunctis ei vicissim, dum assurgitur, gratulantibus, domum sese suam triumphans gaudio, et cumulatus gloria recepit.

PROLEGOMENON II.

Præfatio Symeonis Seth Græci interpretis, qua tradit rationem hujus libri utiliter legendi.

CAP. I. — *Argumentum, forma et scopus scriptionis hujus.*

Compositus hic liber est a sapientibus artificioso contextu fabularum ac parabolarum, et excogitatarum et ordinatarum prudenter ad directionem vitæ. Locuti autem hic sunt auctores hujus operis per ora bestiarum et volucrum, ut lectores cordatos in sententiam arcanam penetrantes, erudirent instituerentque ad recte sibi consulendum, stultis autem puerisque risum moverent, ludique ipsis ac remissionis gratia placerent. Oportet autem cupidos doctrinæ omnes, præsertim juvenes, hæc et memoriter ediscere, et crebro efferre recitando, ut postea quam in ætatem consilii capacem adoleverint, possint latentium sub his præceptorum ductu gubernare vitam propriam. Et erit hæc quædam ipsis provisa moralis scientiæ copia, velut auri argentique repertus domi cumulus, quem parentes ipsis recondiderint, inveniendum quo tempore opus eo fuerit; quem abscondisse profuit ne diriperetur ab extraneis; nec tamen tam alte defodisse, ut non facile detegeretur in occasione utendi, utique latentem sub involucro non nimis denso, sed pellucido, nec ægre amovibili, signorum, ex operibus et verbis indicantibus quidpiam satis pervium intelligentiæ naturali mentis humanæ. Ea enim arte multiformis hæc scriptio symbolis figurisque omnis generis variegata est a viris sapientissimis ejus auctoribus, ut via radixque officii consiliique recti in omni vitæ articulo tenendi amœnis ambagibus adumbraretur.

C CAP. II. — *Ad lectionem libri adhibendum consilium doctoris, ostenditur parabola invenientis peregre thesaurum, nec perferentis domum.*

Oportet autem legentem hunc librum intelligere non tantum vim intimam verborum, sed etiam causas cur quidque positum ibi sit: percipereque significationem symbolorum, in singulis meditandis satis hærendo, adhibendoque, ubi opus sit, magistri operam; alioqui enim non modo non erit utilis lectio, sed etiam damnosa laborem infructuosum subeunti: qui sane simile aliquid patietur homini stulto, qui cum peregre conscendisset in quemdam montem, et invenisset ibi arcam maximam plenam auro et gemmis pretiosis, dixit apud se: Abiens interrogabo quemdam prudentem virum et perquiram ex ipso rationem tuto deportandi hujus thesauri in domum meam: quod cum

D agere cœpisset, mox cœpti pœnitens, O me, inquit, stultum! qui aliquem consulam: nam quem hujus arcani participem fecero, is volet thesauri quoque fieri particeps, et pars ejus erit illi concedenda: nonne melius est ut ego mihi totum servem? Ab hoc consilio stultus ille inexplebili cupiditate illusus vocavit bajulos mercenarios e foro, dixitque illis: Adest huc, et locate mihi justa mercede operam ad portandum hæc quæ volo. Responderunt illi: Faciemus et ibimus ut jubes. Ipse delectis decem ex ipsis duxit eos ad locum ubi erat thesaurus quem invenerat: et aperiens arcam dixit: Adeste amici, et implentes saccos vestros ite in domum meam, et deponite ipsos in vestibulo, ut ibi ser-

ventur donec veniam. Ea cum ab insano isto bajuli audissent, dixerunt ipsi : Bene habet, libenter exsequemur quod imperas : et cum implevissent saccos, rursus ipsi dixerunt : Audi si lubet consilium nostrum, ne thesaurum quem invenisti perdas. Quin ejus, inquit ille, gratia vocavi vos, ne quid mihi periret ex ipso. Illi dixerunt : Non convenit nos simul ire una omnes, ne quis magistratuum tantam onustorum turbam videns, exquirat quid rei sit, et cognito tantas opes in domum privatam ferri, avertat illas, et in fiscum redigat, auferens a nobis : melius ergo est ut singuli separatim proficiscamur, nec tu nobiscum sis, sed hic exspectes donec revertamur; ibimus enim celerrime; et statim huc redibimus. Probavit stultus consilium bajulorum; at illi tollentes saccos plenos abierunt unusquisque quo libuit, et in domum insani nemo profectus est. Sub vesperem ille (quanquam suboffensus quod non redissent, tamen causam moræ incidisse aliam, nec sibi damnosam ratus) plenus gaudio domum se referens uxori dicebat : Ostende mihi ubi thesaurus est quem tulerunt bajuli, ut videam ne quid forte subtraxerint : illa admirans, Quid ais, mi vir, inquit, quid loqueris? et ille, Hæc loquor quæ audisti : illa vero respondit, Equidem audivi, sed nihil horum quæ dicis vidi oculis, aut manibus attigi. Hic ille stupefactus, Nonne, inquit, misi tibi hodie per bajulos circumforaneos plusquam mille talenta auri et lapides pretiosos? Respondit uxor. Nequaquam, domine mi : nullus quidquam attulit. Perculsus casu, et sero sapiens male sanus ille, cognovit tandem se deceptum; habuitque ut prius vacuam domum, hoc solum ex thesauri tanti inventione lucratus, ut inutiliter eo die se vexasset. Sic eveniet legenti hunc librum, nisi et attentionem propriam, et alienum consilium adhibeat ad penitus pervidendum quid eo doceatur.

CAP. III. — *Necessitas percipiendi sensum parabolarum declaratur similitudine nucum, et sententiarum ignota lingua scriptarum.*

Enimvero quid proderit videre superficie tenus signa scripturamque, non penetrando in intimum eorum sensum? Non plus sane quam famelico nuces habenti, nec frangenti corticem : hic enim ex ipsis non satiabitur. Idem porro similis erit studioso homine curiose cupienti nosse sententias quas laudari audierit, et eo desiderio pergenti cum charta in manu ad eruditum aliquem, rogantique ipsum ut in ea charta sibi scribat aliquid ex hisce effatis peregrinæ sapientiæ : cui ille obsequens scribat in charta prudens aliquod dictum, Arabica quidem lingua ignota roganti, litteris tamen quas ipse scit legere. Cum hac charta homo abiens ubi domum venit, cupide legit descriptam sententiam, et apud amicos pronuntiat, non intelligens quid dicat, ideoque, quod factu pronum est, in pronuntiando errans. Erant inter amicos, quibus se venditabat, quidam Arabice docti, qui dixerunt

A ipsi : Erras, amice, in pronuntiando. Quibus ille respondit. Non erro ego, sed errat charta ista quam habeo. Tantum interest legentem non ignorare, sed plane ac penitus percipere quod legit, ut eruditus lectione proficiat in sapientiam; duobus enim hisce instructum esse oportet lectorem non inutiliter lecturum, perspicacitate in pervidendo quid in sensu scripti lateat, et providentia in statuendo quo pacto conferre in usum intellecta, occursuris per sequentem vitam occasionibus, debeat ac possit.

CAP. IV. — *Scientiam sine operatione non prodesse variis similitudinibus ostenditur.*

Verum effatum sapientium est, egere homines in hac vita duabus rebus, intelligentia ac disci-
B plina, hoc est morum rectitudine in bona operatione sita : his enim simul duabus purgatur mens; et sicut in lampade oleum et ellychnium conjuncta opera flammam efficiunt alte surgentem lateque illuminantem, sic operatio et scientia in vita hominis laudem ejus decusque perficiunt : iisque niti debet, ut et salvus sit et fulgeat, si alterutro careat damnum aut dedecus passurus. Hoc declaratur exemplo hominis cujus in domum nocte intempesta subrepsit fur ipso sentiente; evigilaverat enim ad strepitum et ingressum esse furem intellexerat : tamen se callide acturum ratus, dissimulavit se sensisse, ita secum reputans : Sinam istum corradere et convasare quæ auferre vult, et cum collectis omnibus in procinctu ad exeun-
C dum erit, irruam in eum et male mulctabo. Eo consilio perstans in cubili, paulo post iterum obdormit, interimque fur congestis una omnibus aufugit. Experrectus deinde homo, reque cognita, juste seipsum damnavit quod sua notitia non esset usus, ut debuerat. Nimirum cognitio est instar arboris cujus operatio fructus est. Itaque ut arbor propter fructum seritur et colitur : ita propter operationem scientiam quærit qui vere studiosus est, frustra videlicet studendi laborem toleraturus, si ejus ipse fructu esse frustretur. Sane si viatori ad iter expedito indicent amici periculis infestam viam esse quam cogitet, obsessam latronibus et insidiis hostium, nonne is irridebitur ab omnibus si nihilominus ire pergens, spolietur et male va-
D pulet? Dicent enim omnes. Quæ meruit patitur, hoc voluit, sciens prudensque in damnum incurrit, stultitiæ suæ imputet. Similiter homo corpore infirmo, cui cum clare notum sit quinam ipsi cibi prosint, quique noceant, tamen gula prævalente noxiis se ingurgitat, nonne si deinde morbus ingravescat, culpabunt eum omnes, et meritas intemperantiæ luere pœnas dicent? Talis omnino est vir eruditus bonum a malo discernens, et tamen, postposito bono, malum præeligens; et huic enim imputanda omnino erunt quæ deinde sequentur damna; nec miseratione, sed reprehensione dignus erit. Si enim duo quidam simul incidant in foveam, quorum alter cæcus antea fuerit, alter oculo utro-

que clare videns, utrum, quæso, eorum miserabuntur, utrum culpabunt homines? Omnino infelicitati cæci compatientur, videntis stultitiam irridebunt.

Cap. V. — *Propriam utilitatem et non alienam solum ex scientia captandam, docetur. Maxime autem vitandum ne scientia nostra in damnum aliorum abutamur.*

Qui scientiam acquisivit in utilitatem duntaxat aliorum, nihil ex ea proprii fructus ipse percipiens, similis est terræ quæ damno proprio servit hominibus et bestiis, nec quidquam ex iis quæ confert in alios juvatur. Par est igitur studiosum doctrinæ primum quidem seipsum admonere dirigereque ad omnem operationem honestam, deinde autem conferre operam ad alios docendos. Ac in universum consideranti vitæ humanæ statum, tria mihi videntur inesse oportere homini eleganti et honesto, videlicet scientiam, divitias et morum exactam disciplinam. Qui enim quærit pecunias nesciens rectum earum usum, frustra laborat et præcepta quæ in eo traduntur non perceperit atque in usum observando redegerit per socordiam desidiamque, cæcus hic jure vocabitur. Est et illud magnopere vitandum ne sic utatur doctus in suam utilitatem scientia, ut alteri damnum creet in proprium quæstum; alioqui circumvenire amicum isto modo studens, patietur quod sesami venditori contigit. Aiunt enim sesami venditores fuisse duos una uti solitos apotheca, cujus in diversis angulis sui separatim cujusque ipsorum acervi stabant ejus pretiosæ frugis. Erat autem duorum alter homo vafer et subdolus, qui, adjecto cupiditatis oculo in partem socii, decrevit ex ea furari, adornavitque fraudem in hunc modum: venit per diem, quando sine suspicione poterat, in commune horreum, et super acervum sui socii linteum expandit. Id ea causa faciebat, ut isto signo superjectæ telæ, per tenebras internoscere posset alienum cumulum a proprio. Sub hæc re tota cuidam amico communicata, cujus adjutrice opera in furto faciendo uti volebat, procinctus ad scelus cum eo stabat, horam aptam exspectans. Interim autem socius ipsius, homo innocens et justus, forte ingressus apothecam, ubi observavit suum acervum sindone coopertum, quam collegæ sui sciebat esse, En, inquit, quam bonum et beneficum socium habeo! contexit meas fruges proprio linteo, ne quid detrimenti acciperent, proprias expositas fortuitis casibus reliquit. Atqui haud equidem committam, ut me ille benignitate superaverit; consulam et ego indemnitati rerum ejus, ultro adito periculo mearum. Hæc dicens e suo sesamo abstractam sesamo sui socii imposuit sindonem, atque ita recessit. Irrepsit deinde fur per noctem in horreum una cum eo, quem sibi paraverat, adjutore; ac manu palpans in tenebris ubi contrectavit sindonem, indicio ejus signi credens sesamum sindoni suppositum pertinere ad suum socium, ex eo haud parce sumpsit; onustusque domum se recipit cum suo subadjuva, cui mercedem collatæ operæ dimidium ablati sesami donavit, nesciens de suo se furatum. Postridie dissimulans egregie nocturnam fraudem cum nihil male suspicante socio ingreditur horreum, visoque ibi linteo expanso supra proprium acervum, intellectaque ex officiose referente collega mutationis causa, ingenti perculsus dolore est, sero videlicet sentiens, se dum improbe quæstum studet facere, damnum subiisse: quod enim adjutori furti dederat, sibi periisse videbat irreparabiliter; siquidem ne ab eo repeteret obstabat metus totius maleficii vulgandi indeque in pœnas incurrendi præscriptas legibus. Oportet igitur eum qui aliquid aggreditur, providere finem illius cœpti; qui vero negotium incipit cujus finem non prospexit, multum laborabit et nihil lucrabitur: nemo enim ditescere potest sine magno labore.

Cap. VI. — *De reliquis duobus quæ requiri dicta sunt ad ornandum hominem, divitiis et disciplina. Ostenditur item non esse desperandum in angustiis, exemplo inopis quando minime opinabatur id quo agebat nacti.*

Rursus neque oportet desperare de negotiis et successu rerum, cum magna in iis casum varietas versetur, et quod non est inopinato possit repræsentari. Ante omnia vero curare oportet æterna, non autem in transitoriis sollicitudinem consumere. Redeo jam ad duo illa ex tribus quæ memoravi homini absolvendo necessaria, opes videlicet et morum disciplinam. Et talia sunt, ut utrum ex ipsis desit, existere vitæ felicis absolutio non possit; sic enim se habent invicem, ut ignis et ligna, non valente durare et lucere flamma sine materia. Hæc qui observaverit, et ad hanc doctrinam vitam exegerit, multum percipiet utilitatis. Ideo autem dixi non esse desperandum in angustiis inopiæ, quia divitias multi nanciscuntur improviso. Exemplo sit casus qui narratur cujusdam pauperis eo egestatis redacti, ut ne vestem quidem haberet qua nuditatem tegeret. Ivit ille ad amicos et subsidium quæsivit extremæ ibi suæ necessitati; sed frustra id fecit, nemo illi aut voluit aut potuit succurrere. Revertitur ergo nudus, ut venerat, domum, et ægro animo in suo lectulo decubuit. Habebat autem sub lectulo dolium, cui frumentum inerat, quo ad victum utebatur. Nocte porro illa ingressus fur in ejus domum, cum nihil invenisset quod raperet aliud, et vacuus redire nollet, dolium extraxit quod erat sub lecto dormientis pauperis, ac saccum non habens, vestem exuit, in eamque frumenti quantum capere potuit evolvit; tunc dedit se in fugam frumentum auferens. At pauper evigilans in tempore, exsilit e lecto nudus persequiturque furem; brevique assecutus male mulctatum abjecta veste cum frumento fugere compulit. Ita pauper vestem nactus est qua egebat, et

frumentum in dolio reposuit in quo erat prius; didicitque minime desperandum in angustiis, expertus quæ non acceperat ab amicis, se a fure et hoste assecutum : cujus etiam ex casu intellexit, non esse aggrediendum negotium cujus exploratus non sit exitus.

Cap. VII. — *Ostenditur non esse desistendum a labore; et prudentiæ magis innitendum quam fortunæ.*

Hæc tamen non eo pertinent ut fiducia casuum hujusmodi fortuitorum remittere industriam omittereque conatum debeamus; hærendum est enim in eo quod plerumque fit; solet autem invenire qui quærit. Quodcirca etsi aliquando videris aliquem invenisse licet non quæreret, ne tali casui tanquam tibi quoque eventuro confidas, neve recedas a communi usu regulaque, demonstrante sic fere fieri solere ut ii demum inveniant qui quærunt. Naturam ergo rerum et negotiorum perscrutari oportet, explorareque diligenter, comparatis differentiis eventuum; ex eaque comparatione ratiocinando inferre qua via grassari ad quodque assequendum oporteat; ut et ex bonis quæ contingunt industriæ prudenter operanti, intelligamus quid et qua via persequendum sit, et ex malis in quæ delabuntur temerarii aggressores, agnoscamus quid vitari conveniat, ne in similia damna incurramus. Nisi enim ita fecerimus similes erimus columbæ, quæ, licet viderit pullos suos occidi coram se, non deserit locum ubi nidificaverat, sed rursus in eodem ova ponit, iisque incubat, donec et ipsa capta mactetur. Decet igitur hominem intuentem scopum viam ad eum rectam eligere, sibique terminos præfigere, ultra quos non evagetur, curaque vigili in usu ac tractatu negotiorum excubare, prætereaque scire omnem hominem qui labore atque industria contendens in futurum consulit, commode victurum; qui vero præsentem tantum et labilem utilitatem laboribus suis captat, in miseriam lapsurum; porro qui in utroque contenderit, sic præsentem fructum captans ut futuram quoque utilitatem procurare non desinat, eum et vitæ commodis non cariturum, et laudem gloriamque adepturum.

Cap. VIII. — *Quædam alia monita utilia : et conclusio Præfationis hujus.*

Effatum et hoc sapientum est, tria tenenda homini esse : primum ut fidem suam custodiat, A deinde ut sibi perquirat necessarium alimentum, denique ut recte cum hominibus conversetur. Dixerunt etiam eidem, hominem desidem et supine securum, temere credentem rationibus male cohærentibus, quarum connexionem mens ejus ipsa non capiat, similem esse homini voluntate propria duce in rebus quæ agit vice intellectus utenti, persuadentique sibi quæ ipsi placent, etsi a vero aliena ea sint. Minime autem decet prudentem virum obsequi suæ voluntati, præsertim cum offensione aliorum; neque leviter credere sermonibus hominum utcunque veraces ipsi videantur, nisi ratio in dictis eluceat. Quare si qui loquuntur ignavi ac negligentes appareant, diligenter cavendum, ne in æstimatione negotiorum occurrentium, B atque in rerum gerendarum notitia informanda, testimoniis talium innitamur. Præter ista sapiens monitum est : Quid studiose satagit in conatu rei quæ fieri non potest, et inconsulto ruit impetu in metam non contiguam humanæ facultati, similis est currenti extra viam, tanto largius aberraturo, quanto velocius contenderit : comparari etiam potest homini cui cum forte festuca intra oculum inciderit, pergit eum confricare quoad excæcetur. Illud quoque habere alte infixum menti convenit hominem cordatum, volvi certa lege vices mutas, et verissime passurum eadem unumquemque quæ fecerit; itaque attendere sibi ipsi debere qui lædere alium parat, statuereque omnino futurum ut par ipsi referatur. Unde manifestum est, eum C qui amicum contristare non dubitat ingrato facto, sibi nocere ipsi, et in caput proprium pestem accersere. Extremum hujus præfationis præceptum esto : qui accedit ad hujus libri lectionem, non cursim prætervehitor, sed lente ac meditabunde perpendito singula: nam considerando et profunde penetrando, latens sub symbolis eruetur, et in fructum prodibit, utilitas. Hæc habuimus in antecessum suggerenda, quibus velut initiaremus jam a vestibulo ingressuros in cognitionem hujus operis, quod cum viderimus tanti habitum a Persis ad illud ex Indico idiomate in suum Persicum transferrent, nos quoque elaborandum putavimus ut nostra opera Græci nostrates illud cognoscerent, hæcque illi velut quædam præludia præteximus, quibus ad facilius percipiendam D ex eo utilitatem præparentur lectores.

PROLEGOMENON III.

Præfatio Perzois medici, qui hunc librum ex lingua Indica in Persicam convertit.

Cap. I. — *Perzois genus, ortus, educatio, studia : ut ille medicinæ professionem præ cæteris elegerit quoque pacto sit in illa versatus.*

Dixit Perzoes princeps medicorum apud Persas, qui et hunc librum ex Indico idiomate in Persarum linguam transtulit : dixit autem de se ipso quæ sibi a puero contigerint, quibus disciplinis informatus fuerit, quidve boni fecerit in vita, exercens medicam artem post suum ex Indis ad Persas reditum; et ut oratus fuerit a rege Chosroe. Dixit autem sic : Fuit pater meus ex illustribus militibus; mater vero mea ex filiabus magnorum et præstantium satraparum : et gratia Dei nostri fui ab ipsis amatus et honoratus supra omnes fratres meos.

Traditus autem magistris sum ut discerem artem grammaticam, cujus partes omnes peccurri comprehendique septem annis; et jam existimans percepisse me satis elementa illa prima, dixi ad me ipsum : Quatuor, ut video, res sunt quas omnes homines sequuntur studentes adipisci; eas singillatim considerare me oportet perpendereque ac discernere unamquamque, sicque constituere quæ sit optima, ut illam persequar. Sunt ergo illæ quatuor res : prima opulentia, altera voluptas, tertia potestas, postrema merces sive præmium operæ. Et quidem quod ad mercedem attinet, hujus amplæ et copiosæ magnam spem ostentabat professio artis medicæ; nam illam jam elegeram cæteris præferens, eo quod laudari illam a prudentibus omnibus viderem, et apud cunctos æque omnis sectæ ac religionis homines in honore esse. Reperiebam autem in libris medicinæ scientiam tradentibus, laudabilem in primis esse qui medendi facultatem comparare sibi studeat, propterea quod eam affectet artem cui quotidiana proveniat merces.

Eo persuasus, et hac spe illectus, istam professionem cunctis aliis prætuli, non utique propter temporariam mercedem, sed propter æternam; ne forte similis sim mercatori damnoso, qui habens hyacinthum ingentis pretii, quo uno potuerat dives fieri, permutavit illum grano mali punici ad nihil utili. Comperi rursus quærenti per istam professionem mercedem æternam, non defuturum quidquam neque in hoc sæculo neque in futuro; sed eventurum ipsi idem quod agricolæ purganti diligenter agrum suum et strenue colenti, cui cum fenum et triticum inde proveniat, non tamen ille propter fenum laboravit, sed propter triticum. Cœpi ergo statim curare infirmos propter mercedem æternam, et medicabar quosdam quidem chirurgica opera propriis manibus; aliis verbo præscribebam, præberi jubens medicamenta convenientia, nec quærebam mercedem aliam a quoquam nisi laudem a similibus mei, aut etiam clarioribus, et magis honoratis, magisque opulentis, nihil exspectans aut captans aliud, nisi ut ab ipsis vir bonus verbo et opere haberer.

Cap. II. — *Perzois admonitio ad animam suam transitoria concupiscentem.*

Concupiscebat autem anima mea res labiles ac fluxas; ego autem in contrarium nitens admonebam ipsam : Non intelligis, inquiens, o anima, futura ea esse quæ vere prosunt, non ista præsentia. Quousque non fugis humiles hasce reculas quæ gaudium verum suis possessoribus non afferunt, sed iis potius graves incutiunt dolores, molestiasque ac tribulationes creant, non evitabili subductione sui, ad extremum autem suppliciis eos subjiciunt æternis? Cur, o anima mea, non recordaris æternorum? Non te pudet communicare cum stultis, in amore vitæ hujus corruptibilis? Nam qui ex hoc vano mundo aliquid habet apud se, tantumdem est ac si habebat omnino A nihil; hæc enim vilia et nihili stulti (qualis ego sum) persequuntur et amant. Quousque non fugies momentanea? non quæres sempiterna? non parve eris contenta in necessario alimento? non imperabis tibi in strenua exhibitione bonorum operum, contendendo in his quantum poteris? Memento porro compositionis tui corporis, et quibus illud casibus sit obnoxium. Recordare luteum istud vas conflatum esse ex quatuor humoribus inter sese pugnantibus, quorum illud ipsum certamen vita humana est; quæ quidem vita cito præterit, quippe similis statuæ compactili ex multis partibus inter sese commissis per clavos infixos, quibus avulsis solvitur statua; sic se habet humanum corpus temperie coagmentatum quadam, quæ simul B defluxit, ipsum remanet mortuum. Noli errare nec imponi tibi sinas, o anima mea quasi magnum vitæ bonum, et pro quo certare ad extremum dignum sit, repositum videri debeat in consuetudine tutelaque gravium et potentium amicorum, in jucundo contubernio, et confabulatione elegantium adolescentum; nam horum omnium frequentia modicum gaudii, multum doloris creat; imo plerumque in odium et bellum desinit. Quod ita esse, ubi te ansam experiri eventus docuerit, profecto icta damno improsperi successus, succensebis isti experientiæ; similiterque facies ut qui usi cochleari ad sapores probandos jusculorum aut sorbitionum oblatarum, si cujuspiam eorum amarities linguam momorderit, eversabundi et offensi corrugato naso, C etiam instrumentum quo liquor exosus illatus ori est, iracunde confractum in ignem abjiciunt. Cave crucies ac perdas te ipsam sollicita et periculosa corrasione pecuniarum in gratiam cognatorum ac fratrum tuorum quos ditare damnis et ærumnis tuis studeas; idem passa quod thus aut thymiama, quæ ut alios odore juvent in igne sese consumunt, in fumos evanescentia. Anima mea, ne te decipiat falsus splendor divitiarum et gloriæ : harum enim vanitatem nemo intelligit nisi eum fuerit ab iis separatus. Similes quippe sunt capillis, qui quandiu hærent capiti cum eo honorantur; si avulsi aut resecti fuerint, ut sordes abjiciuntur ac conculcantur. Attende anima mea cum sedulitate medicandis infirmis : nec dicas, functionem D eam esse magni laboris gravisque dispendii, cuique non respondeat a gratitudine servatorum merces idonea, eo quod plerique hominum vim ut usum artis medicæ non intelligant, casuique aut naturæ imputent ejus effectus. Tu vero imitata heroas qui pretium servati nominis aliud non curant quam gloriam quæ isti facto inest, sic debes statuere, abunde te remuneratam eo ipso quod calamitate miseros levaveris, quod ægros mortis faucibus ereptos incolumitati ac felicitati reddideris. Nam horum quos dixi fortitudinis heroicæ fama celebrium virorum ea opinio est : bene quantavis contentione ac ærumna, cruore quin etiam large per vulnera effuso, emi

civis vel unius vitam ab extremo discrimine recepti restitutique patriæ ! Quanto majus erit decus professionis et functionis hujus tuæ proprium qua non unum aut alterum, sed innumerabiles homines exitio grassantium morborum quotidiano ministerio subtractos, vitæ ac reipublicæ, uxori liberisque repræsentas incolumes. Cui merito cum deesse non possit famæ ac laudis æternæ præconium, nimium avara sis, si mercedem ejus aliam quærendam putes. Anima mea, ne adhæreas fugacibus, ne insistas nutantibus, ne præferas parva magnis, ne modico æstimes pretiosissima, similis mercatori qui plenam habens apothecam serici Damasceni, suggerentem sibi desidiam audivit : Heu quantus labor erit tantam istam panni molem minutatim per libras ulnasque distrahere ! moxque citra pondus ac mensuram licitatori massam totam vilissimo addixit pretio ; stultus inde judicatus. Hæc mihi disserenti apud animam meam, non habens illa quod verisimiliter opponeret, cessit tandem, persuasaque transiit in sententiam monentis, absistens a cupiditatibus et vanis spebus : cœpique tranquillus exinde agere meum negotium juvandi languentes, solo intuitu gloriæ æternæ.

CAP. III. — *Æterna quærenti etiam temporaria occurrunt. Medicæ artis defectus deprehensus a Perzoe, ejusdem æstus in delectu religionis.*

Cæterum sic agens, et æterna quærens sola, non tamen temporariis carui ; quin horum quoque benigna mihi sese sponte copia ingessit. Opum, inquam, existimationis, dignitatis e gratia regum tantum nactus sum, quantum ne optare quidem unquam, multo minus sperare, in mentem venerat: ultroque fateor, quæ ejus generis ampla magnificaque, vel ante meam in Indiam peregrinationem, vel post reditum inde sum adeptus, non votorum solum meorum, sed etiam meritorum modum excedere. Cum autem totum adjecissem animum ad comprehendendam pernoscendamque penitus medicam artem, illud me in ea offendebat, quod in universa ejus vi nullum reperiebam modum plenæ ac perfectæ sanitatis homini tribuendæ. Cum tota ejus in eo demum facultas expromatur, ut ingruentem depellat morbum ; polliceri autem ac præstare non queat, ut propria perpetuaque curato sit recepta valetudo, ne eam unquam languoris, aut redeuntis postquam abierat, aut de novo suborientis incursus labefactet. In quo mihi diffidens frustra exploravi, ecqui alii professores ejus artis me feliciores essent : sed neminem usquam inveni qui plus quam dixi, posset. Id quod, ne dissimulem verum animi sensum, multum refrigeravit incensum meum studium in istam scientiam, adeo insufficientem deprehensam. Intelligens porro inde, veram hominis salutem ac felicitatem in æternarum potius et semper manentium, quam harum caducarum quæ nobis inter manus effluunt, adeptione rerum sitam esse, tanto impensius incubui in abdicationem fluxorum bonorum.

A Quam exercere diligentius aggressum conturbavit occurrens inquisitio veræ religionis, de qua nihil in medicorum libris legeram. Videbam autem esse istam curam cunctis prævertendam : utique cum ad felicitatem in alia quadam ab hac labili assequendam vita, frustra contendat, nisi cui vera una religio talis sese viæ ducem præbuerit. Intento porro in hanc cogitationem mihi multæ se objiciebant quæ humanum genus in partes innumeras distrahunt sectæ opinionum de Numinis cultu diversarum ; quas adortus considerare singillatim, sic reperiebam : trahi ac teneri plerosque hominum in religione quam sectantur, partim auctoritate tradentium parentum, et inolita consuetudine longo educationis usu ; partim utilitate ac quæstu,
B provenientibus ex ritu prævalente illectos commodis ; partim vano splendore terrenæ claritatis, metuque incurrendæ infamiæ, si præjudicatas assensu vulgi rejicere aut in dubium vocare sententias audeant. Inde omnes pro se quemque obniti, magnopereque insistere in astruenda quam ipse veram habet, improbanda quam alii præferunt, religionis secta, in eoque certamine passim ardescunt, mendacii atque imposturæ se invicem accusantes, infinitasque acribus jurgiis miscentes quæstiones de Creatore ac creatura, de principio rerum ac fine ultimo, similibusque argumentis dogmatum gravissimorum. Hæc ergo videns studui consulere privatim magistros sectarum, ac placitorum firmamenta cognoscere, proponendo ipsis dubitationes, ac cum responsis
C eorum, præjudiciis sepositis, comparando ; eo animo ut ubicunque veritatem deprehendissem, eam et amplecterer et sincera intrepidaque constantia tenerem, rejecta qualicunque falsitate. Sic enim mihi faciendum duxi, ne, ut multi, crederem quod ignorabam : sed potius lumine notitiæ ac rationis præeunte in via tanti momenti duce uterer. Ecce autem in hoc mihi se sedulo versanti, interroganti, inquirenti, audientique antistites ipsos ac capita factionum circa divina dissidentium, non aliud investigare certius licuit, quam inflexibilem pertinaciam propria quorumque laudantium cum alienorum superbissimo contemptu et irrevocabili odio conjunctam. Offendit ea me res, causamque præbuit universos ex æquo reprobandi.
D Insedit ergo menti meæ, omnes quotquot adissem audissemque libidini propriæ obsequi, a vero aberrare, sæpe prout voluit, nec regulam adhibere rationem voluntatis, sed intellectum affectui subjungere, falso judicare, mendaciter loqui.

CAP. IV. — *Periculum temere credendi in rebus religionis parabola declaratum.*

Itaque sic apud meum animum firmissime constitui, quærendos mihi alios magis æquos idoneosque dogmatum auctores ; ac quoad tales reperissem, nulli horum quos videram acquiescere, nullum sequi, ne mihi contingeret quod cuidam aiunt gravi sua pernicie decepto. Non longa est fabula

A quam hic, ut vulgo fertur, recito. Fur noctu non incomitatus irrepsit in domum civis opulenti. Is lecto decumbens dormiensque tum forte, experrectus ad strepitum, facile intellexit fures adesse : cubitoque uxorem impellens et ipsam excitavit, insusurravitque excitatæ in auriculam : Quantum intelligo, chara conjux, circumventi latrocinio sumus, nec procul a calamitate, nisi malum prævertimus astutia. Tu vero fac quod jubeo. Inclama ea vocis contentione quam videaris putare necessariam ad excutiendum mihi soporem altiorem, et dic : Rogo te, mi vir, unde aut quomodo parasti divitias hasce tam multas quibus circumfluimus ? Ac mihi quasi nondum sentienti, ingemina iterum eadem, ac tertio, voce semper contentius sublata. B Fecit extemplo mulier quod vir imperaverat : mussaruntque statim fures, et ne indicium sui jam vigilantibus præberent, immobiles hæserunt, curiositate præterea cognoscendi quid vir responsurus esset, ad silendum auscultandumque invitante. Tum velut ægre tandem solutus somno vir, auditus est dicere : Nacti sumus, o uxor, divino beneficio copias opesque omnis generis plurimas : fruere his vescendo bibendoque, ac lætam vitam agendo, nec curiose percontare unde ista pararim ; quod indicare tibi nequeo, metu ne aliquis exaudiat (aiunt enim et muros auritos esse) : arcanum autem hoc tanti momenti est, ut ex ejus evulgatione ultima capiti fortunisque nostris perniciés impendeat. Apage, mi vir (mulier reposuit), C intempestivam hanc formidinem : nox concubia est, clausa domus, nos hic soli : quem adesse posse tibi fingis qui quod loqueris audiat ? Respondit vir : Quandoquidem me cogis, aperiam rem totam ; sed vide pro eo quantum salus tibi tua meaque cordi est, ne unquam cuiquam prodas, non cognatis, non fratribus. Nam dico tibi edicoque iterum, si a quoquam resciatur, omnes omnia perdemus, superque ipsi continuo peribimus. Hæc videlicet (fatebor enim hic tibi) furto lucratus universa sum, nihil non mihi congestum ex rapina. Perculsa dicto mulier : Mira, inquit, mi vir, narras ; nam et tam multa in possessione nostra sunt, quæ difficillimum sit credita corradi congregarique furando potuisse ; et tua ipsius D hanc opinionem refutat fama : vir enim bonus vulgo existimaris. Nempe, ait maritus, carmen magicum adhibui efficaciæ mirificæ, cujus vi arcana ita juvabar in furando, ut quæcunque concupieram quantovis numero, quantivis pretii ac molis essent, attraherem congererемque unde ac quo volebam : idemque tamen, suspicione procul omni, existimationis apud omnes quam optimæ possessionem inconcussam tuerer. Papæ ! (exclamat hic mulier) stupenda memoras, ut scire gestio quo id actum modo sit ! Et ille : Pax, inquit, sit rebus : si quiescis, totum audies. Prodibam plenil unio per noctem ; erant una mecum comites, ascendebamus in fenestras ædium quas deprædari constitueram. Ibi pronuntiabam incantamentum meum, in ipsam fenestram insusurrans magicum hoc vocabulum : *Semel, semel ;* repetebam præterea quinquies. Statim a replicato septies verbo, mira vis carminis ! præbebant ecce sese nobis equitabiles radii superne fulgentis orbe pleno lunæ. His invecti ferebamur intra ædes, nemini prorsus intus degentium conspicui aut observabiles signo sensuve ullo. Tum iterum ego immurmurabam carmen meum ; quo dicto quidquid pretiosum in illa erat domo e latebris erumpens suis confluebat sponte ad me. Eligebam quæ placebant, portandaque dabam sociis. Mox rursus incantatione repetita inscendebamus radios lunæ, famulantibusque illis per easdem fenestras evolabamus, nos prædamque in tutum recipientes. Hæc fures audientes in sinu gaudebant, aiebantque gratulantes mutuo, Bonis avibus huc venimus ; nullis unquam furibus tam propitiam Laverna se præbuit. En ubi minime putabamus artem didicimus montes aureos parandi, securitate ab omni metu summa. Quin jam hinc indicato compendio utimur, et armis hunc suis petimus ? Omnes assenserunt : exspectatoque dum vir mulierque iterum obdormiscerent, ubi sopitos putarunt, progressus furum princeps ad fenestram per quam lunæ radius subibat, septies protulit auditum incantamentum : *Semel, semel,* etc., tum impetu insiliens quasi ad inequitandum lunari radio, in caput concidit, sonitu magno ; ad quem erumpens fuste correpto paterfamilias, afflictum valide pulsavit, ingeminans ad ictus singulos : Tu quis es ? At ille : Cessa, inquit, et dicam : Stulte credulus mihi nomen est. Idem ego ne mihi contingeret verebar, si somnia narrantibus sua multiformium superstitionum præconibus citra pignus idoneum fidem addicerem.

CAP. V. — *Perzoes religionem a parentibus traditam reprobat. Beneficentiæ vacandum statuit. Perturbationes vehementium affectuum quam sint noxiæ parabola demonstrat.*

Interim in hac mea varia et anxia inquisitione de sectis, illud tenebam, ne in scelera incurrerem meque purum ab omni offensione servarem, quæ perniciem posset afferre. Pergens autem interrogare illos, qui consulti peritique putabantur de dogmatibus quæ pro indubitatis venditabant, satagebam proponendis argumentis in contrarium meis, responsisque ipsorum eliciendis, satisfacere animo meo, deprehendereque si qua possem veritatem, certus ei semel inventæ mordicus hærere. Sed cum ea quæ superciliosi illi magistri reponebant argumentationibus, veri charactem non præferrent, nec omnino quidquam ostenderent satis solidum, ut ei secure possem inniti, æstuabam ut prius et incertus sententiæ pendebam. Quare velut fessa peregrinationum anima mea eo inclinabat, ut acquiescendum sibi putaret domi : tenendum, inquam, in negotio religionis duceret, quidquid demum parentes, et exemplo præivissent, et verbo docerent.

Sed retorsi ego eam ab isto proposito; monuique longe esse melius in priori quærendi consilio perstare. Infirmam enim excusationem erranti fore, domesticam doctrinam ubi forte ipsius ductum secutus in exitium corruerit. Nam quis compertus magicarum artium, impune judicium evasit allegando fuisse sibi eas a patre mago traditas? Non sane magis quam ebrietate ac crapula quotidiana valetudinem corrumpens aut censori vitium objurganti satisfaciet, aut curabitur a morbis intemperantia contractis, simul ac, etsi vere, dixerit, ea se diciplina educatum in paterna domo, talia genitorum exempla recordari. Istæ me causæ perpulerunt ad reprobandam parentum meorum de religione sententiam; unde hinc repulsus quasi novo principio in examen explorationemque sedulam sectarum animum admisi : quo dum diu versor in negotio, animadverti magnam me jam vitæ partem emensum, senio et morti propinquare. Hac pulsata cogitatione mens in finis qui omnes manet et migrationis ex hoc mundo considerationem incubuit per attentam atque acrem eo effectu ut quidquid apparet seque ostentat speciose in hac quadam mundi scena nihil nisi umbram videretur. Statui autem insistendum mihi exercitationi beneficentiæ sperans ea consecuturum me, ut bonis viris et præclara per vitam operatis annumerarer. Decrevi etiam cavendum, ne nimius in illud ipsum quo ferebar indagandi veri studium affectus, avocaret me a functione curandorum ægrorum; sicque iners negligendis occasionibus bene merendi, tempus otio contererem; quoad me suprema dies occuparet destitutum suppellectili meritorum, quam parare in opportunitatibus neglexissem : nam magna inest vis perturbationibus animum tenentibus, ad avertendam attentionem necessariam gerendis ex præsenti rebus, prout declaratur brevi fabula quam tanti est narrare. Quidam contraxerat necessitudinem illiciti amoris cum muliere nupta; quæ mœcho gratificata posticum paraverat per quod ipse, ingruente subito periculo, fugeret. Quadam die cum una essent, pulsavit improviso vir ad januam, pandique fores ingressuro poscebat sibi. Turbata mulier jubet adulterum proripere se ad ostiolum prope puteum, cujus clavem e vicino clavo pendentem ipsi antea monstrasse se aiebat. Currit quo mittebatur hinc metu, illinc amore ac desiderio turbatus mœchus, et ut contingit acri cura suspensis, nec locum, quanquam præostensum recognoscere ac nec clavem januamve ipsam reperire valuit. In his aliquandiu tumultuatus, redit ad adulteram, jam magnis proximo viri appulsu sollicitam, proculque acclamat : Ostium de quo dixisti avanuit; clavis non comparet: animus meus apud te est, vacare his quærendis nequit. Cui mulier : Effugium parare potui reo, mentem dare stulto non possum; tu vero, ut lubet, addidit; aderit brevi qui tibi quo dignus es, præbeat. Illi æstuanti cursantique maritus adulteræ superveniens plagas imponit luculentas: tum

A correptum miserum convicio trahit ad judicem, ex lege utique acturum. Ergo equidem in animum induxi non committere, ut perturbatione mentis ineptus actioni fiam, sed sereno semper tranquilloque sim animo, expeditus alacritate præsenti ad naxandan ægris operam; juvandosque quosvis ope quomodocunque indigentes mea; nam in commendanda beneficentia, omnes, in aliis licet dissentientes, summa concordia sectæ conveniunt.

Cap. VI. — *Perzoes, pendente adhuc deliberatione de religione innocentiæ ac benignitati studere decernit; ejus qui secus fecerit stultitia per parabolam ostenditur.*

Constitui præterea non solum homicidium cavere, sed a pulsando quodquam, ac vi quavis inferenda
B ulli omnino temperare; decrevi quoque abstinere verbis maledicis ac turpibus, non furari, non irasci, nulli fraudem moliri. Abdicavi consuetudinem mulierum venereasque voluptates; adamavi et colui temperantiam, custodivi linguam meam a mendacio, ab omni verbo otioso et noxio; studui mitem ac humanum præbere me omnibus ubique. Atque hæc statui licet nondum plane persuasus essem de futura resurrectione, deque præmiis bonorum pœnisque malorum post illam repræsentandis. Longe me abjunxi a convictu et familiaritate hominum improborum, affectavi consuetudinem cum honestis et justis. Præ omnibus fixum animo tenui, nihil esse præstantius, honestius, amabilius beneficentia; eam et amicis potiorem, et
C conjuge chariorem mihi esse debere; hanc Deo volente facile parari ; huic porro nihil comparabile, plus enim illam gloriæ afferre possidenti se quam parentum claritatem aut opes amicorum. Docet hæc bene mereri de omnibus, benefacta ubique spargere. Eadem, large licet tribuens, dispendia non sentit; sed quo plus donat, plus abundat. Non corrumpitur, non veterascit, non circumvenitur a potentia, non horret ignem, non timet fures, non formidat bestias, non ullo tristi eventu conturbatur : magis quin etiam in calamitate nitet, et ubique perstat intrepida. Reperiebam autem, apud me reputans, eos qui sectam vitæ huic contrariam amplexi, omissa benefaciendi aliis cura, sibi unis omni voluptate saginandis unice intenti essent,
D sibi pessime consulere, et amaritici plurimum inter luxus ac deliciarum falsas dulcedines gustare; similesque istos esse homini parum sano, qui levem dieculæ unius jucunditatem magna pecuniæ jactura gravique rerum suarum detrimento emerit. Fuit nimirum institor gemmis peregrinis dives, qui artificem unionibus forandis diurna centum nummorum mercede conduxit. Præsto ex condicto adfuit operarius in locantis domo, ex instrumentis artis Hic dum expedit se operi, videt forte suspensam e clavo citharam. et eam scire se pulsare significat. Præsens margaritarum dominus, eo animadverso. Tu vero, inquit, sume sis lyram, libenter operam canenti dedero. Ille arreptum or-

ganum non inscite tangere aggressus, mire placuit voluptuario patrono, adeo ut is sua seria ludo post habens, totum diem inhianter audierit vibrantem fides tenebratorem unionem. Ad vesperam centum nummos citharœdo petenti commotus institor, Atqui, mi homo, inquit, non plectri movendi, sed terebri tractandi mercedem istam pronuntiaram. Sane ita est, artifex ait, cæterum mihi parato ad locatam operam, quis alius quam tu ipse ne defungerer obstitit? Mei judicii non erat quanti æstimares avocamenta tua, mihi fraudi esse non debet tibi obtemperasse: quare ne te oblectaveris mercenarii damno, promissum diurnæ operæ pretium redde. Æquum dicebat, et vel invitus mercator centum nummos persolvit, inelaboratis ipsi manentibus unionibus. Ad hoc exemplum ego veritus ne ludicris seria perderem, remissionibus posui modum, attentusque officii negotio me impendi totum nugis abjectis.

CAP. VII. — *Perzones meditione ac secessu in resurrectionis notitiam venit. Ejus doctrinæ utilitas. Deliberatio circa professionem vitæ asceticæ.*

Pertæsus inter hæc voluptatnm vitæ, quod, harum instabilitatem et inanitatem noram, collegi me in considerationem attentiorem, et ut huic aptum otium nanciscerer, in solitudinem me abdidi. Ibi altius ingressus in contemplationem rerum, permagnum ejus operæ fructum retuli. Intellexi enim, naturæ humanæ statum et universi gubernationem mecum reputans, deesse non posse quin sit aliquando futura mortuorum resurrectio, ad quam omnes tendant suis quique viis, moribus videlicet actisque, magno discrimine sub finem deprehendendo bonorum malorumque, nunc permistim agentium. Hæc asceticæ disciplinæ in secessu exercitæ doctrina est, quam illa velut bona mater suis cultoribus, uti morigeris filiis, tradit. Quantivis istud pretii momentique omnium maximi dogma est, unde vitæ recte dirigendæ spes et ratio pendet universa. Turris hæc quædam munitissima est, in quam quis se receperit, non modo tutus permanebit ab incursu malorum omni, sed et per eam pandi sibi aditum in paradisum æternæ voluptatis, quo, si velit, securus penetret gratulans experietur. Comperi plane nihil melius attenta ista tranquillaque meditatione rerum ad salutem animæ spectantium: comperi autem id non usu solum meo, sed et exemplis experientiaque aliorum ei se dedentium. Hos enim animadverti, apparere pacatos et lætos semper, gratos erga omnes, suo contentos, securos, subnixos generoso contemptu cunctarum mundi vanitatum, supra omnem noxæ aleam in alta quadam arce mentis exstantes. Horum igitur felicitatem æmulatus, livore atque invidentia repudiatis, charitati me dedidi; spretisque fluxis ac caducis, perfectionem affectavi sapientiæ, qua monstrante providens futura, imperterritus ibam, certus nihil se objecturum quod viam intercludere ad scopum, quem intuebar, veræ beatitudinis, meque averteret aut turbaret. Per hunc modum experimento capto

A vitæ ascetarum, gustu illectus tam sancti ac salubris instituti, magnopere affici me sensi ad istam professionem capessendam, meque cum his aggregandum. Retrahebar autem ab hac voluntate eo metu ne non par essem ferendis illius disciplinæ laboribus, propter contrarios longo usu educationis diversissimæ contractos habitus, moresque assuetudine coalitos in naturam; itaque verebar ne supra vires connisus, non modo non assequerer optata, sed et damnum acciperem jacturamque paterer jam adeptorum. Illud etiam talia cogitantem conturbabat me, quod videbam, si mundo valedicens migrarem in solitudinem, ibique amplecterer institutum ascetarum, eripiendam mihi facultatem bene merendi de hominibus, juvandique beneficiis B inopes, cujus tamen in exercitationem virtutis magnam mihi spem constitutam arbitrarer perennium bonorum acquirendorum. Quare metuebam ne similis fierem canis frustum carnis ore portanti, qui ejus umbram in flumine vicino majorem videns, omisso quod tenet, insilit ad captandum quod apparet, ac sic utrumque perdens, vacuus impastusque stultitiam sero suam damnat. Sic subductis mecum rationibus spei metusque, statui sustinere me ab incepto non satis exploratæ utilitatis, permanereque interim in ordine ac statu vitæ priori.

CAP. VIII. — *Æstus Perzonis in deliberatione de vita ascetica, et distinctior notitia vanitatis mundi.*

In hoc tamen sic constituto ne conquiescerem, abripiebat me novus æstus comparantem inter se C vitam ac statum, hinc ascetæ, illinc amatoris mundi, et ea collatione reperientem, haud fere plus voluptatis ac suavitatis contingere mundanis quam solitariis, utcunque hi videantur omni vitæ mortalis fructu destitui, contra illi deliciis abundare. Quæ enim tandem istæ deliciæ sunt, quas penitus introspiciens reperiebam plus ad extremum conciliare damni mœstitiæque quam initio attulerint voluptatis? Est enim mundus instar aquæ salsæ, unde quanto plus biberis, tanto plus sitias; instar ossis aridi, carnis odore quodam allicientis canem, qui miser eo redendo nihil nisi dentes atterit et fauces convulnerat; instar frustuli carnis raptæ a vulture, in quem convolantes undique aliæ rapaces aves, abjicere prædam cogunt, necessaria D sui tuendi cura, plagisque contuso ac pugna fesso non alium rapinæ suæ fructum relinquunt quam famem et mœstam memoriam inanium laborum; instar vasis mellea superficie venenum suppositum tegentis, ex quo qui dulcedine illectus mellis, gustaverit, mox cum cruciatu exanimatur; instar lætum somnium videntis, qui, mox evigilans in familiares miserias revolvitur; instar fulguris momento illuminantis nocturnum viatorem, suis statim tenebris reddendum; instar bombycis, assidue nendo nihil lucrantis, nisi sterilem continuationem infiniti laboris. Talia reputans rursus resorbebar in desiderium vitæ solitariæ sectandæ, rursusque netrahebar in propositum non abdicandi vitæ com-

moda, dum ea comparans cum ærumnis, angustiis, laboribus vitæ inopis in solitudine degendæ, haudquaquam mihi faciendum putabam, ut hæc ultro abjicerem, quæ forte postmodum frustra requirerem. Inter hos quasi fluctus ancipites sensuum ac votorum alternis prævalentium ambigue jactatus, similis eram imperito judici, leviter mutanti calculos, et modo damnanti quem absolverat, mox quem damnaverat rursus absolventi.

CAP. IX. — *Perzoes æterna spectare constituit : vitæ humanæ miseriam describit.*

Aliquid tamen certi fructus ex his altercantis secum mei animi contrariis assultibus collegi. Considerans enim tantam illam in victu cultuque duritiem ascetarum, tolerabilem ipsis, imo suavem videri, idcirco quod brevis sit, nec ultra vitæ mortalis B spatium exeat; vicissim autem excipiatur gaudiis æternis : decrevi ego quoque, parvi ducere bona præsentia, spe ac comparatione futurorum. Hinc quasi consolans animam meam, et comprobans inexplebilia illa desideria quibus inhiaverat professioni vitæ cum virtute conjunctæ, dicebam : O quantum in hoc vitæ genere aspero destitutoque laborum ærumnarumque sentitur! sed rursus quam brevis et fluxa est voluptas indulgentium genio! quam fallax suavitas momentaneo gustu evanescens! Quis porro tam lævæ mentis, non abunde compensari, non bene condiri putet experientiam brevem parvæ amaritudinis exspectatione certa dulcedinis sempiternæ? Quis homo est, cui si conditio feratur subeundæ per tempus non C longum arcti carceris angustiæ, ut mox in æternæ amænitatis beata spatia laxetur, qui recuset aut dubitet admittere? An non est hæc vita plena doloribus, acerba cladibus, anxia periculis; imo quid hominis in terra conversatio aliud est quam jugis afflictio, textum necessariæ miseriæ, continuum tormentum uno sævitiæ tenore a principio ad finem pertinens? Enimvero ipsa hominis prima origo quam vilis? Mucus nempe quidam (ut aiunt medici) delapsus in uterum mulieris, ibique cum ipsius sanguine commistus, inde concrescens dispertitur in membra, moramque ducit longam in illis tenebris et angustiis sine cibo et potu, tum maturo partus tempore, cum nixibus et summis doloribus ejicitur. Natus puer multiplici ministerio gerulorum D et nutricum, per fletus fere assiduos ad creberrimum sensum famis, sitis, algoris similiumque malorum, quibus subjacet imbecilla infantia, perducitur ad molestissimam ipsi ablactationem. Inde magistris edocendus, hoc est excruciandus, traditur, subigendusque terrore ac plagis ad litteras, aut artes cæteramque disciplinam improbo labore arripiendas. Mitto febres variosque languores, et pejora malis remedia amarissimarum potionum. Sic in robustiorum educto ætatem, alius non faciliorum certaminum campus aperitur, latissime patens in curas contentionesque sollicitas diversi generis : in divitiis parandis partisque tuendis, quæ- A renda et curanda conjuge, liberis educandis, promovendis; ambiendis honoribus, commerciis miscendis, amicitiis contrahendis, invidiæ petitionibus declinandis, periculis judiciorum, fraudum insidiis anxia providentia cavendis. Senescit inter hæc circumferens in suis ipse visceribus ac venis hostes nunquam quiescentes quatuor, sanguinem, phlegma, chymum et bilem; obsessus exterius infestis semper periculis toxicorum, viperarum, serpentum genere omni, tum leonum ferarumque rabidarum. Præterea vaporem noxium solis ardentis, frigora hiemum ac nivium, pestilens cœlum, luesque auræ tractu atque halitu vulgabiles, inundantiam imbrium, tela nubium et fulminum horrores. Per has minas nusquam non intentas, si quis varie vitabundus pertingat ad decrepitam ætatem, ibi reperit cur tandiu vixisse pœniteat. Super omnia mors ingruit incerta sui exspectatione longum vexatis, tristissimamque a mundo, a patria domoque, a complexu charorum, a liberis, consanguineis, amicis, fratribus, a spebus vitæ cunctis migrationem inexorabiliter edicens : multo interim magis crucians, conscia suspicione pœnarum, animæ mox corpore solutæ, luendarum, ob non expiata vitæ scelera. Eritne quisquam sanæ mentis, his perpensis, quem hujus ærumnosæ ac corruptibilis vitæ non tædeat? qui libenter hic sit, qui voluptatum et turpium et fugacium gustu capiatur? qui fluxis et caducis inædificare spes ambitiosas et securé insistere non dubitet? Sit ille licet rex, sit, Dei singulari beneficio, cunctis naturæ dotibus, fortunæ favoribus ornatus; vigeat valetudine, gaudeat opibus, floreat existimatione ac fama; exstet alte conspicuus in arce quadam humanæ felicitatis a cunctis vulgarium incommodorum protectus insultibus : feret tamen secum quocunque ascendet rodentem intus tineam lente grassantis exitii, et insidiantium undique calamitatum unum reperiet exitum in clade ultima, animam ipsi ac spiritum extremis angoribus extortura.

CAP. X. — *Infelicitas mortalium luculento symbolo declaratur.*

Post hæc ingressus ego rursus in altiorem considerationem rerum quæ visuntur in hoc orbe, animadverti creaturarum omnium facile præstantissimum esse hominem, verum eumdem negligentem sui, ac proprie salutis incuriosum, illam posthabere voluptatibus sensuum. Tum sic apud me dixi : Similis est homo viro cuipiam fugienti a facie feri monocerotis, et cursusu illo delato in præcipitium imminens lacui, ubi reperta ingenti arbore, conscendit in ramos ejus inferiores, iisque suspensus hæsit. Nidulabantur sub cavo cortice ejus arboris angues quatuor, terebrantes ipsam, et per foramina, quæ rodendo fecerant, capita ostentantes. Despiciens inde ad radices arboris, vidit accubantem draconem immanem, vasto diductarum faucium hiantem spatio, ad se, ubi decidisset, absorbendum. Vidit et mures duos, album unum,

A nigrum alterum, rodere assidue illos ipsos quibus insistebat ramos, admordentes eos sine intermissione qua parte committebantur trunco; profecerantque arrosione continua tantum, ut plus media crassitie accisa, tenui tantum segmine ac velut filo nutanti, ramalia illa quæ ipsum sustentabant, plantæ stipiti hærerent. In his miser angustiis, prout par erat, æstuabat animo, sollicitus quonam pacto ex tot undique ingruentibus periculis salvus evaderet. Tali cura suspiciens forte observavit, ex cacumine arboris, ubi apes favos fecerant, mel defluens stillare, quod, usus opportunitate, gustare cœpit, tantumque illa dulcedine oblectatus est, ut oblitus circumstantium monstrorum, feri monocerotis, horribilis draconis, hydrorum quatuor, duorum murium, ramos, quibus sustinebatur ne in gulam B draconis caderet, stirpitus succidentium, suaviter acquiesceret, avide ac secure captans superne destillantem liquorem melleum. Id dum agit, abruptis tandem ramis, decidens infelix, esca factus draconis inhiantis, interiit. In hac imagine ferus rhinoceros designat mortem pertinacissime instantem homini, et quocunque se contulerit eum persequentem, nullis usquam ei tutis ab ea latebris. Lacus est vita hæc misera, monstris scatens, infesta naufragiis, infamis cladibus, regio infausta lacrymarum. Rami duo suppositi pedibus, arrosi a muribus, temporariæ spes et fluxæ commoditates, quibus ægra mortalitas innititur. Quatuor angues sinu ipso clausi arboris, humores quatuor figurant, quorum temperie, mutuis invicem cunctorum librata certaminibus, corpus vivit; perforant ii truncum caputque exserunt, quoties unus supra omnes prævalens, morbos creat, interitum minans, nisi vis ejus medicaminibus retusa ad temperamentum concentumque redigatur. Draco inferne accubans Orcus est, quo inevitabiliter cuncti trudimur. Duorum murium candidus diem, ater noctem significat: hæ fulcra vitæ subruunt, indesinenti detractione spatium vivendi minuentes. Fallaces noxiæque voluptates mellis superne affluentis insidiosa stillatione adumbrantur: hæc enim perniciose mortales oblectat, avocans mentes eorum a salutis cura, affixosque ipsos fluxis gaudiis, ne sempiterna sibi provideant, detinens. His ego perpensis attente omnibus, decrevi perstare contentus professione mea, magnopereque incubui ad benemerendum de indigentibus, et quoquo modo, quave opera possem, inopes juvandos: sic reputans, hanc esse debere, si ulla sit, salutis viam, speransque felicitatem, cujus innatum homini desiderium est, tali potissimum assectandam conatu. Ita composita e prius memoratis fluctuationibus mente missus sum a rege Chosroe in Indiam: indeque in patriam redux edidi multos libros, e quibus hic unus est nuncupatus, *Specimen Sapientiæ Indorum*.

SPECIMEN
SAPIENTIÆ INDORUM VETERUM

EXHIBITUM

DISSERTATIONIBUS PARABOLICIS QUINDECIM CUJUSDAM GYMNOSOPHISTÆ AD ABESSALOMUM REGEM.

—

DISSERTATIO PARABOLICA I.

Repræsentat in Vestigatore artes ambitionis improbæ, conciliantis et dirimentis inter alios gratiam ad quæstum proprium eoque per omnia scelera gressantis. Obiter multa inseruntur alia varias vitæ ac moralis doctrinæ partes informantia.

C Abessalomus, Indorum rex, consuluit quemdam e suis familiaribus gymnosophistam, dicens: Volo a te mihi declarari per exempla, quo modo fraudulentus et malignus vir, insinuans sese inter amicos duos, dirimat et in odium commutet contractam prius inter ipsos amicitiam.

I. Ad ea in hunc modum respondit gymnosophista:

Fertur mercator quidam copiosus ac dives, filios habens pigros et per desidiam aversos ab addiscenda factitandaque arte quapiam ex utilibus ad vitam, hos admonuisse verbis hujusmodi: O mei filii, qui in hac vita conversatur, tribus indiget rebus: opum copia sufficiente ad victum et cultum, bona fama et existimatione apud homines, denique felici assecutione repositorum in vita futura justis bonorum. Hæc porro tria non aliter ulli contingunt quam per ista quatuor, quorum primum est: possidere divitias juste partas; alterum, eas administrare ac dispensare sapienter; tertium, ex iis erogare indigentibus, præsertim dum postulant: hoc enim opus et in hac vita utile est et in futura;

quartum denique, in occasionibus ad peccandum A invitantibus sustinere se a lapsu connitique in hoc vi summa. Horum quatuor si quis vel unum prætermiserit, nihil perficiet; nisi enim erit idonea opum copia instructus, nec vivere ipse honeste, nec bene aliis poterit facere. Quod si divitiarum quidem aliquis affatim habeat, male autem eas administret vitamque gubernet suam, cito egenis annumerabitur: necesse quippe est, si quantum expendit, utcunque id sit modicum, non curet continue reficere, accessione damnum reparante, ut ejus sensim res familiaris atteratur ac tandem evanescat, velut stibium, quod paulatim imminutum in pulverem, consumitur. Porro si et divitiæ in supplementum expensarum acquirantur, et in harum dispensatione ratio constet, inde tamen nihil B tribuatur indigentibus, talium possessor divitiarum pauper reputabitur, et sua illum copia disrumpet, ut contingit in canalibus aut fistulis fontium, quæ, quando non patet exitus aquæ jugiter influenti, crepant.

II. His pueri auditis, persuasi patris auctoritate, obtemperare recta monenti decreverunt. Et primus eorum peregrinatione suscepta mercaturæ gratia, dedit se in viam ducens plaustrum, quod tauri duo trahebant. Eo itinere devenit in paludosum locum, ubi taurorum alter limo haustus procubuit. Puer cum suis eum magno labore ac conatu luto extraxit; cæterum ea contentione, dum trahit et vicissim trahitur a bestia, tantum fatigatus est, ut subsistere cogeretur, pergere ulterius C non valens. Ipse taurus pro semimortuo relictus, sensim recepto spiritu progrediens, pervenit in campum herbosum beneque irriguum, ubi mansit attendens pastui. Nec multum in medio tempus, cum impinguatus incrassatusque cœpit terram fodere cornibus et mugitus edere acutos. Diversabatur autem non longe hinc leo rex belluarum, numerosum circa se habens satellitium bestiarum omnis generis. Aderant enim ei leones et ursi, lupi et lepores, pardi et vulpes, thoes et lycopantheres, cæteræque brutarum animantium species. Porro leo iste ex servili conditione, fortuna quadam evectus ad regnum, haud dignus erat illo loco; stigmatias et perforatus nares; plane degener quidam expersque consilii. Hic auditis tauri mugitibus, D soni minacis vehementia perculsus misere cœpit æstuare frangique animo; dissimulare tamen curavit formidinem pudendam, ne venerationem apud suos detecta ignavia perderet. Stetit igitur uno in loco immobilis.

III. Apparebant autem ei familiari accensorum ministerio thoes duo, quorum alteri Coronato, alteri Vestigatori nomen erat: versuti ambo et solertes; sed Vestigator aliquando astutior pravique animi, naturali flagrans desiderio res omnes usque ad intimum scrutandi. Is tunc Coronato dixit. Quid dicamus, o sodalis, esse causæ cur hic leo noster dominus immobiliter defixus præter morem obtorpuisse videatur? Huic Coronatus sic respondit: Quid tibi cum hisce inconsultis interrogationibus? Enimvero nihil ulli nostrum improperi contigit, quo dolere debeamus. Sed ad fores nostri regis ex officio apparentes dimensum cum fide quotidianum accipimus; in regum autem arcana curiosos adjicere oculos, et abscondita improbe rimari, præter quam captu ac facultate nostra majus quiddam est, etiam periculo non vacat. Absiste igitur a talibus; nam qui vel agere vel loqui suæ sorti non convenientia audebit, omnino patietur quod simio evenit. Simius enim, ut aiunt, observans aliquando lignatorem dantem operam trunco findendo successiva adactione duorum cuneorum, quorum semper alterum ex ea parte ubi laxabatur diductius rima, in angustiorem et tenuius hiantem ligni fissuram intrudebat; sicque trunco insidens ab uno ejus capite ad alterum sensim procedebat: id, inquam, admirans simius, explorare quid ageretur voluit. Ergo ligno et ipse post fabrum inequitans inspectabat attentissime, quando ecce discedentibus latius segmentis, fragmen quoddam acutissimum curiosuli se genitalibus infixit. Ille exanimatus acri punctu doloris ejulatum dedit maximum. Respectans ad sonum faber, molestum interpellatorem operis plagis egregie contusum, calce procul abjecit. Nihil mitius impendet tibi si curiosus esse pergis.

IV. Ad ea reposuit Vestigator: Jam noveram quæ mones; sed et illud scias velim, esse tamen præclarum attollere aliquando animum ab humilitate status sui, audereque aspirare ad gloriam, cujus qui fiunt compotes, et amicis gaudium et invidis mœrorem de se creant; quod quid præstabilius ac majus? Pusillorum porro atque humi repentium animorum est, tenere se angustis finibus, contentum esse modico quod adest, nihil ultra ambire. Nam et canis ossi aridissimo forte occurrenti rodendo securo accubat; verum excelsioris vir spiritus, acquiescere minimis infimisque dedignatus, generosum in se digna persequenda impetum expedit, velut leo sequens leporem, si obiter camelus occurrerit, huic instat, pusilla præda contempta. An nescis canem quidem caudæ adulatricis motu servili, panem cibarium eblandiri, seque putare beatum si nactus forte sit; magnum contra elephantem fastidiose admittere bonos etiam ultro oblatos cibos, nec nisi supplici vix tandem assentatione exoratum ad vescendum adduci? Apage sordidas angustias constrictæ in arctum mentis, nihil ultra necessarium affectantis usum: me juvet adipisci, supra sortem crescendo, unde cum satur domi fuero in alios effundam, aura mulcendus populari. Hoc viri est magnanimi, sublimia tentantis, liberalis: quem etsi casus ante tempus præclara conantem fatalis afflixerit, perdiu tamen vulgo vixisse censeatur, tantum adjungente fama spatio vivendi quantum calamitas detraxerit. Isti autem quos narras minutuli, circumspecti trepide obnoxii,

ad omnem motum folii paventes, sibi boni unis, vivunt inglorii et cunctis ignorabiles; vel si annorum numerum a læva promoverint ad dexteram, in decrepita licet senio, mori pueruli videntur.

V. Occurrit his contra Coronatus. Et ista, inquiens, quæ declamasti, nos quoque, o bone, noveramus; cæterum sic habe, suam esse unicuique constitutam mensuram claritatis atque fortunæ: quare qui inter honoratos et ipse honore dignatus fulget, recte sibi ac suæ quieti consuluerit, si pruriginem ambitiosam assurgendi altius compescens, in suo sedebat gradu tranquillus. Quid ergo nos aliud quæramus, qui ambo gratiosi apud principem in amplo ministerio versamur? Cui hoc non est satis, nihil sufficiet. Atqui, ait Vestigator, omnes aulæ ac regni, vitæque adeo ac mundi dignitates in commune proponuntur præmia merentium, fructus audentium. Itaque tanquam ad palmam in medio positam jus arbitriumque cuique est currendi et experiundi quid possit. Ex discrimine porro generosi et ignavi patebit utrius alteri præoptanda conditio sit: generosus semper ascendit, ignavus continue se deprimit. Cum autem, ut palam est, arduum laboriosumque sit in sublime niti, facillimum vero ac pronum deorsum tendere, nemo non videt quando præstantius laudabiliusque sit emergere in altum, ac surgere conari, quam desidere patienter in infimo. Igitur quis dubitet sequi quemque debere quod esse constat excellentius, nosque adeo vilis inertiæ damnandos, si modicis indormiamus, ad magna invitati. Equidem arripere constitui occasionem crescendi quam benignam offert ista formido domini leonis, et tam ipsius quam cohortis ac comitatus universi æstus atque incertitudo consilii. Adire illum juvat et percontando elicere quid cogitet. Quis scit enim an non inde mihi nasci opportunitas possit novæ cujuspiam dignitatis impetrandæ.

VI. Unde autem, reposuit Coronatus, dic, amabo, tibi constat, æstuare, ut ais, et formidare nostrum regem? Nempe, inquit Vestigator, ejus animi sensus intimus mihi pellucet ex habitu et vultu. Solertis quippe ac ratione non frustra præditæ mentis est arcana ex apparentibus intelligere, ultraque superficiem conjecturæ ductu ad introspiciendum niti. Ad ea Coronatus. Tu vero, inquit, quo fundamento speras adepturum te gratiam leonis, nihil ei unquam præcipuo studio gratificatus, neque artem callens illam multiplicem ac spissam deliniendi sermone regum animos, amoremque illorum in te vertendi: quippe qui nec iis a puero sis imbutus disciplinis quas cum principes liberali educatione perceperint, in iis etiam requirunt quorum familiari consuetudine se ambiri patiantur. Mitte ista quærere. Vestigator ait, dextri enim et præsentis ingenii vir facile in talibus defectum educationis supplet, perite disserendo naturali judicio de his quæ non didicit in scholis: qui autem talis non est, is etiam argumenta tractans sui captus ac sortis, friget apud audientes et spernitur. Sit ita sane, respondit Coronatus, vincas omnes ingenio dum disputabis coram rege: an tu putas solere principes amplecti summo favore præstantissimum quemque? Atqui viti illi sunt similes, quæ pampinis suis cingit ac stringit non optimas arborum, sed proximas. Favores regis illis servantur, qui intimo ipsi diuturnoque convictu commendati, præferuntur cunctis, præjudicio quodam antiquæ familiaritatis: a qua tu cum longe hactenus abfueris, novus scilicet istic, etiam pro ignoto negligendus apparebis. Ad ea Vestigator. Nec inaudita mihi, nec falsa, inquit, dissereris; cæterum, et illud novi istos, quos narras regi esse intimos, primum aliquando ad eum accessum habuisse, nunquam antea visos, et ex humili ad illam dignationem evectos: quidni et ego inchoem spem istam, et unus ex iis evadere contendam, qui deinceps familiaritate principis honorandi sunt? Novi autem et ego methodum regibus placendi præceptis hisce vulgo celebribus contentam: Fastum abjice, iram doma, contumeliam sustine, cunctis cede. Hæc observans insinuabo me cito in gratiam principis. Age sane, Coronatus reposuit, finge nunc primum te admitti ad congressum quotidianum domini leonis, quomodo te geres ut ejus tibi concilies amorem? Dicam, inquit Vestigator: principio pernoscam indolem ejus ac naturam, quo inclinet, unde abhorreat; tum animadvertens propendere ipsum ad aggrediendum aliquid utile, addam stimulos currenti, magnopere auctor fiam id agendi quod vult, enumerans rei commoda, quæ ubi voti compos perceperit, me laudabit, uti providum, mihique assuescet fidere; quando autem cognovero ipsum aliquid exitu noxium tentare, dehortabor, periculum denuntians, sed blande illud dextreque faciam, ut offensionem vitem. Sic assecuturus videor, ut me leo amet, aliisque præferat. Quemadmodum enim passim homines picturæ delectantur, naturam arte adumbrante, resque uti se habente exhibente oculis, ita principes puto gaudere colloquiis eorum, qui momenta negotiorum ancipitesque cœptorum exitus, ipsis qualia sunt sermone repræsentare, ac quasi figurare, providendo præmonendoque grate norunt.

VII. Tum Coronatus, Quandoquidem istius, ait, consilii certus es, unum te admonebo: magna tibi opus vigilia cautionis, utique incheanti negotium ambiguum multæque obnoxium invidiæ. Audivi scriptum esse in libris sapientum effata referentibus, tria quædam esse quæ nemo prudens libenter aggrediatur, nemo aggressus innoxie obierit: tractare intime cum principe, bibere venenum, arcanum credere mulieri. Similis enim princeps est vertici amœno illi quidem uberique montis prærupti protectique undique inviis rupibus, cujus apex supremus lætus graminibus, abundans pomis, sed et feris omnis generis lustra illic habentibus, infestus, aditus habet per præcipitia difficiles, com-

morationem periculosissimam. Vera mones, ait Vestigator, sed qui non periclitatur atque audet, votorum compos nunquam fit. Magnanimorum est discrimen pro spe pacisci; circumspectantes autem omnia, nec certaminis ullius jacere aleam audentes, certa manet æternæ miseriæ possessio. Et hoc enim ego e dictatis sapientum audivi, tria esse quæ nemo pusillanimis aggreditur: conversari cum principibus, nave maria trajicere, pugna cominus lacessere armatum inimicum. Duas video stationes viro magnanimo propositas, aulas regnantium, aut solitudines ascetarum; sicut elephantes partim in silvis degunt, partim in palatiis aluntur. Hæc, quæ multa commemoras, ait sermonem abrumpens Coronatus, me quidem de sententia non dimovent; tu abi, et fac ut vis tuo periculo.

VIII. Digressus sub hæc Vestigator, leonem adiens, profundissime primum adoravit. Cui leo: Heus tu, inquit, ubi latuisti tandiu? Respondit Vestigator: Assidue adstiti ad regias tuas fores, intentus in occasionem navandæ operæ in quopiam obsequio majestatis tuæ. Scio enim vos magnos reges interdum quibusdam egere ministeriis vilium personarum, nec raro quosdam e fæce vulgi utilissime cooperari negotiis maximis; eoque non aspernari summos imperatores humilium quoque clientulorum prompta in servitium ipsorum studia sicut cui prurit auricula, stipulam nonnunquam humo tollens, ea uti non dedignatur in aure scalpenda purgandaque. Papæ! exclamat hæc audiens ad familiares leo, quam probum prudentemque virum hactenus ignoravimus! Credo equidem, multi tales in occulto marcent qui optimo publico in famam extrahantur: nimirum, ut prunis cinere obrutis ventus, aut casus aliquis opus est, per quem, difflata sub qua jacebant favilla, lucem expliceent suam, aereque potiantur: ita hunc quædam demum fortuna congressus nostri in notitiam protulit, indignum profecto qui lateret. Ex his ut sensit Vestigator haud se displicere principi, tanto audentius subintulit: Vellem equidem, domine, quod e re tua et publica futurum arbitror, aulicos tuos omnes proferre apud te candide sensus intimos suorum animorum, et præsertim in occasionibus rerum gerendarum, quid convenire, quid expedire judicent edere: nam hinc fiet ut et ab exacta judicii tui censura unaquæque sententia notam suo merito congruentem accipiat, et de personis, ipsis, quid valeant ex hisce speciminibus solertiæ ac sapientiæ cujusque, notitia cum principi tum senatui paretur, utrisque utilis ad plurima. Enimvero quoad semina varia terræ commissa in sinu arvi delitescunt, nullo adhuc germine foras misso, nec de qualitate ipsorum nec de soli ubertate judicium ferri certum potest: idem plane usu venit in ingeniis, quæ qualia sint ignoretur necesse est, donec arcanos cogitationum fœtus in lucem enuntiando produxerint. Hinc vitabitur error imperantium publice perniciosus, dispensandi præpostere præmia, officiaque mandandi, perversione multo ridicula magis ac noxia quam si tiaras pedibus, calceos capitibus aptarent. Probe enim perspecto cujusque captu facile fuerit ornamenta dotibus cum proportione accommodare, vitata stultitia insulsissimi gemmarii, quem ferunt hyacinthum longe speciosissimum et pretii maximi palæ annuli plumbei vilissimæ indidisse, eoque facto contumelia quidam indignissima violasse nobilissimam gemmam, plus tamen ipsi sibi dedecoris conscivisse. Tanti refert notos penitus principi subditos, imperatori milites esse: quippe successus negotiorum et bellorum plerumque pendent e certo et prudenti delectu idoneorum adhibitorum ad eas res gerendas, quæ si cuivis forte occurrenti et ignoto temere commendentur, corrumpi fœdoque exitu damnari necesse sit. Universim autem promiscua et inexplorata multitudo præclaris inepta facinoribus est. Palmæ illustres operumque immortalium mansura in ævum decora paucorum fere ac prævia notitia in experimenta productorum virtuti atque industriæ debentur. Sic gemmæ parvulæ vastas saxorum aut similis cujusvis materiæ moles usu ac pretio longe superant. Quæ reputantem decet principem, nullius sibi subjectorum quantamvis humilitatem sortisque tenuitatem ita despicere, ut cognoscere quid intus habeat non curet. Parva enim cum ad magna conferunt, parva, ut vulgo dicitur, esse desinunt: unde par est reipublicæ præpositum non eos solum sua familiaritate dignari, qui genere aut opibus præfulgent, sed et eos admittere quos animi ac naturæ dotes instrumenta publicorum commodorum apta efficiunt; ac neque attendere ad eos tantum quos circa se habet, verum explorare longe notosque ac numeratos habere solertes gnavos, ubicunque demum vivant, eosdemque in tempore accersere. Sicut enim, licet nobis propius nihil intimeque admotius quam corpus et membra nostra sit, tamen cum hæc turbari morbo contigerit, medicamenta e longinquo requirimus, per quæ suum iis temperamentum et prior habitudo reponatur: sic pigere dominantem non debet, peregre interdum quærere qui reipublicæ consulant quod sæpe domestici minus possunt. Mures in palatiis et nascuntur et vivunt adeoque ex eadem plerumque penu cum principibus vescuntur: neminem tamen vidi principum qui contubernales sorices quam procul in silvis ac montibus et ortos et educatos accipitres pluri æstimet. Imo istæ, licet in penetralibus genitæ altæque, sordidæ ac furaces bestiolæ spernuntur; peregrinus ille ex suis agris ac montibus propter utilitatem falco expetitur; perdus regie pascitur, principisque sæpe ipsius brachio gestatur.

IX. Hæc locuto Vestigatore, vehementer admirans leo, conversus ad familiares dixit: Plane jam persuasus sum, debere principem non contemnere

viros industrios et dotibus præditos præclaris, etiam si infima sorte ac fæce vulgi sint; sed tales et negotiis adhibere et honoribus afficere, prout digni sunt, utcunque cæteri omnes id moleste ferant. Ea verba novum Vestigatori et fortius quam priora argumentum fuerunt ad intelligendum bene affectum erga sese leonem esse, ac non parum propensum ad favendum ipsi; quare tempus id aptum ratus cum illo libere agendi, seorsum ac sine arbitris conventum his verbis alloquitur: Quid est, o domine, quod longo jam tempore immotus manes, nec ex loco isto in alterum transis? Decreverat hæc audiens leo dissimulare, respondendo, formidinem suam: sed cum forte accidisset eo ipso momento ingeminari mugitus tauri, tegere metum non potuit, quo est intime concussus usque ad pallorem tremoremque manifestum. Quare, omisso tamquam inutili conatu celandi id quod sponte sè prodebat, Vereor nimirum, ait, ne corpus bestiæ cujus isti mugitus sunt, magnitudini terrificæ hujus vocis proportione respondeat; adeoque tam vastum et validum sit, ut nobis imparibus ad ferum istud animal debellandum, necessitas incumbat ex hoc loco fugiendi. Subjecit Vestigator: Ne consternet te, domine, hoc tonitru, inania enim plerumque terricula ejusmodi deprehenduntur explorantibus ad liquidum. Quam in rem accipe quid vulpi contigerit: Hæc famelica prædam quærens, largam ex voto reperit in quadam silva; sed ne secure vesceretur obstabat terribilis strepitus ex alto ingruens; nempe tympanum quispiam de ramo vicinæ arboris suspenderat; et motæ aura frondes ad illud allisæ fragorem edebant alte resonantem et formidolose minacem. Eo turbata misera vulpes saginam ante oculos paratam pinguis et copiosæ ferinæ, pressa licet acri desiderio edendi, attingere non audebat, timide circumspiciens, sese contrahens, et ad omnes impulsus tympani (crebri autem hi erant aspirante vento) totis artubus contremiscens. Durante longius ea miseria, consilio e re capto vulpecula cum observasset erumpere sonum istum horrificum ex arca quadam orbicularis formæ alte suspensa, dedit operam, omnem, quod aiunt, funem movens ut eam inde dejiceret: non frustra, concidit enim tandem tympanum et lapsu confractum est. Contingere id tum vulpes ausa propiusque intueri, deprehendit cavum inane pelle tenui contectum, irridensque: Papæ, inquit, quam mendax species falsumque indicium tumoris est! ut turgida hæc vocalissimaque corpora inaniis intus exhausta vanissimis, ridicule minantur et risum debent! Simile nos quidpiam, domine, hodie patimur, fremitu quam minaci, tam irrito animalis hujus territi. Quin si jubes ad illud accedam, et explorato quid demum sit, ad te curriculo referam.

X. Annuit leo, misitque ipsum. Cæterum statim eo profecto mœstissima ejus facti pœnitentia imbecillem instabilemque turbavit animum. Quid egi, aiebat secum tacitus leo, quod versuto isti nunc primum noto me totum effudi? Atqui artium imperandi una nec postrema est, non fidere iis quos diu superbe contempseris, non ambitiosis non cupidis, non fraudatis mercede laborum, non opibus aut dignitate spoliatis. Hic Vestigator, ingenii, ut apparet, astutissimi, diutissime neglectus a me ad meas fores inglorius jacuit; et ego tali irritatum contumelia primo repente congressu arcanorum imprudens meorum omnium festinavi conscium facere. Quid autem attinuit præterea eumdem ad taurum videndum mittere, cum manifesto periculo, ne is ubi meum adversarium majorem ac valentiorem observaverit, contemnat deinceps me, quem eatenus tantum honoraverat, quatenus nondum comparaverat cum potentiori. Hæc apud se reputanti anxie leoni supervenit Vestigator a tauro convento redux, quem leo solum conspicatut, sumpto animo dissimulataque tristitia, compellavit in hunc modum: Exspectatus advenis; age, refer quid egisti? Vidi, ait Vestigator, ut jussisti, vocalissimum illud animal. Taurus hic est. Accessi ad eum cominus, allocutusque sum, nec quidquam ex eo damni aut molestiæ accepi. Quid tum postea? leo inquit; indene colligis imbecillum ad nocendum taurum esse? An nescis violentissimos turbines parcere interdum humilibus arbustis, eosdemque procerissimas quercus imis exstirpatas radicibus frangere? Ad ea Vestigator fidenter arridens, Cave credas, inquit, domine, hujusmodi animal robustissimum esse: quin, si velis, sistam huc illud tibi, obnoxiumque ac sub manu tua statuam. Delectatus promisso leo, Age sane quod polliceris, ait, nihil mihi possis gratius facere. Continuoque Vestigator regressus ad taurum, dicit illi præfidenter: Heus tu, hic adsum ad te missus a leone, qui magnopere mandat ut continuo venias ad se, denuntians, si obtemperaveris, gratiam tibi se facturum neglecti hactenus officii, nec pœnas repetiturum eo meritas quod tandiu in tanta vicinia omiseris debitam majestati ejus venerationem reddere. Ais an negas? expedi responsum; nam si dubitas, refero statim ad ipsum quidquid de te comperi: moras enim trahere non vacat. Ecquis autem, respondit taurus, leo hic est horum, auctor mandatorum, et ubinam habitat? Ad ea Vestigator, Rex est, inquit, magnus bestiarum, et hic in propinquo castra metatus sua est, ubi stat in augustali, numeroso circumstante ferarum exercitu, quibus imperat. Territus his taurus secutus, dicentem est, leonique a Vestigatore oblatus, ei se humillime subjecit. Hunc humaniter leo excipiens etiam percontatus benigne est de fortunæ ac rerum suarum statu. Retulit ex fide taurus cuncta, gratiæque non vulgaris apud leonem locum invenit, adeo ut hic ei bona omnia promitteret, eodemque jam nunc ministro summarum rerum uteiur. Ac brevi taurus eo pervenit, ut au-

ctoritate ac potentia longe omnibus leoni subjectis antecelleret.

XI. Hæc cernens Vestigator acri livore ringebatur. Ac eum diu secum reputans volutasset plurima, veterem tandem sodalem Coronatum adiens, erupit in sinu amici stomachum, et apud fidas aures ægritudinem animi arcanaque consilia fateri ausus, Et miraris, et miseraris profecto, inquit, me, qæi tam infeliciter operam locavi in conciliando leoni tauro, ut ipsi miser mihi exitium confecerim ingratissimis benefaciens. Scis unam dextre ac perite discussi suspiciones, quæ taurum et leonem invicem commissuræ videbantur, gravi utriusque periculo. Inde autem quid evenit? Nempe ut illi per me conciliati felices imperent, rerumque, me excluso, potiantur : rege, cui curam exemi molestissimam, tam sibi utilis mei ministerii oblito, et ipsum illum prius formidatum adversarium, postquam mea industria sibi subjectum habuit, in mei longe submoti locum ad dignitatem promovente. Video, inquit Coronatus, et sentire jam incipio non prorsus vana monuisse me, cum illa quæ dudum audisti, aggredi ad hoc negotium tibi paranti, disserueram. Quid autem circa ea quæ nunc instant consilii capis, quidve paras agere? Volo, inquit Vestigator, in pristinam reponi gratiam, recuperareque dignitatem interversam; et spero viam ad id aliquam inventurum me, tria faciendo quæ virum prudentem agere convenit. Hujus enim officium est, primum considerare quæ ipsi evenerunt bona malaque, ac causis utrorumque deprehensis, illa quidem fugere unde crta sibi mala compererit, ea contra sequi ac procurare summo studio quibus se senserit adjutum. Inspicere deinde idem attenteque debet perpendere quæ ipsum præsentia circumstant commoda incommodaque, totoque nisu conari illa quidem tenere sibique asserere, hæc autem quam longissime avertere ac propulsare. Postremo in futurum ipsi consulendum est. In his ego dum animum verso non segniter, sic reperio tandem, subducta consiliorum summa, plane mihi occidendum dolo quodam taurum esse : sic enim et iter aperiens ad recuperationem potentiæ prioris optime mihi consulam, et leonem ipsum novo beneficio devinciam. Hoc postremum quod ais non intelligo, inquit Coronatus; nam ut beneficium leoni esset cædes tauri, oporteret hunc incommodare illi, quod contra est; nam ex quo taurus leoni servit, satis bono, ut videtur, loco res hujus sunt. Falleris, respondit Vestigator, contemptibilem quippe se leo, et per hoc insidiis opportunum apud suos omnes reddidit, isto nimio in taurum studio, quem inconsulte cunctis prætulit. Sex autem errata regum sunt, quibus auctoritatem perdunt et gladios rebellium in se acuunt. Primum est ibi resolvi in lenitatem flaccidam, ubi austera severitate opus fuerat; secundum, in contrarium extremum peccans, ibi se ferocem et implacidum A præbere, ubi mansuetudinem et speciem clementiæ affectari res poscebat; tertium, non dare ipsos operam, ut eruditorum, prudentorum, fidorum semper apud se consiliariorum copiam habeant; quartum, permittere digladiari inter se subditos ac in factiones scindi; quintum, non moderari affectibus, sed cupiditate, libidine ac præsertim ira efferri se sinere; sextum denique, non invigilare jugiter intentos eos in contingere plerumque solitas mutationes temporum, et adversum casus omnes, quotquot exsistere quavis conversione possint, non ex longo providisse idonea præsidia, parataque ad manum tenere.

XII. Quomodo vero poteris, ait Coronatus, tau- B rum circumvenire multo potentiorem te, amicorumque ac clientum validis opibus subnixum? Respondit Vestigator : Ne contemnas, heus tu, nimium tenuitatem et imbecillitatem meam. Victoria, si nescis, non est alligata lacertis ac robori, sæpeque vidimus valentiores ab infirmioribus prostratos. Ad ea Coronatus, Vera loqueris, ait, sed vide, ne ubi perpetraveris quod paras, in perniciem laborasse te propriam sero intelligas; multis enim paria machinatis id contigit, et tanti est quædam hic ejus generis exempla memorasse. Ascetæ cuidam solitudinis suæ pertæso accedere libuit ad regiam, et, ut ibi est solitum, opes assentatione nundinari. Nec voto excidit : delinitus enim ejus obsequiis rex magno eum numero donavit conchy- C liatorum stromatum et vestis attalicæ summi pretii. Rediit onustus opima præda solitarius avarus in suum rusculum, et magno fructu se peccasse contra professionem suam in sinu gratulabatur. Breve gaudium id fuit. Latrunculus, re cognita, senem adit: narrat fessum se mundi tumultuum, appulisse animum ad desiderium vitæ tranquillæ; atque adeo ipso, si dignaretur, magistro cupere ponere tirocinium sanctioris disciplinæ : sic enim, consideratis comparatisque multis, statuisse, haud se posse alibi reperire perfectius exemplar virtutum egregiarum, cuique intuendo exprimendoque imitatione utilius attenderet. Quid multa? admittitur; simulat studium, fidem facit sinceræ voluntatis, ac paucis diebus facultatem nactus quam volebat, convasata senis supellectile strenue aufugit. D Ictus damno solitiarius dat se in viam ut furem quæreret. Apparet eunti primum omen, commissa in agro pugna arietum duorum, magna ira, lateque resonante collinarum sonitu frontium incursantium invicem. Tulpecula, sono excita, utrique insidians accurrit, et dum eventum exspectat, sibi, ut sperabat futurum utilem, tanti certaminis, interim sanguis large fluens e vulneribus pugnantium illi salivam movit; quare accedens cœpit lingere, auspicarique quasi promulsidem uberioris mox affluxuræ cœnæ. Verum illi caro constitit sua cupiditas : nam acti furiis iræ recrudescentis ambo æmuli, dum infesti se mutuo impetunt, vul-

pem forte incurrentem mediam vehementissimo A capitum allisu contriverunt.

XIII. Pergens asceta cœpto itinere, vespere incidit in coriarium satis humanum, qui reveritus hospitem, deduxit domum uxorique commendavit, excusans se condixisse amico ad cœnam. Habebat amatorem conjux coriarii, et sequestra flagitiosi commercii vicina utebantur, uxore artificis umbellarum; cui tunc in aurem, secura hospitis. Curre, ait, amico nuntia tempus esse veniendi cum vir abest. Fluxit inde sat multum spatii, morante, nescio quam ob causam, adultero: qui ubi tandem ad fores astitit, ecce jam redux coriarius domum intrabat. Multum is vini cœna illa exhauserat, nec constabat plane sensibus; tamen tali loco et tempore compti juvenis occursus haud B temere suspicionem movit. Temperavit nihilominus facto dictove graviori, et illum modo torve intuitus, ædes subit, portans intus acre jurgium ad uxorem; quam, ut primum apparuit, plagis contusam ad lecti fulcrum alligat; ac repente, quod dudum poscebat gravatum mero caput, sommo se tradit. Stertente jam viro, vocat susurro mulier prope latentem lenam; et, Amabo, inquit, solve tantisper me, teque vicariam ad breve spatium his commoda vinculis. Admonebo e fenestra paucis verbis amasium, extra ut tute indicasti præstolantem, nos hic ejus causa vexari, quamprimum abeat et suspiciones vitet, moxque huc me ligandam iterum reddam. Necesse autem est hic mei loco perstare te, ne ille, forte evigilans, et fu- C gisse me sentiens, erumpat in furias. Dictum, factum. At ecce dum moratur adultera, coriarius expergiscitur, uxorem vocat. Lena ne voce deprehendatur, silet; iterum, tertio, contentiori semper sono nomen inclamat. Surdo canitur. Ad extremum vociferatur excandescens: Quæ hæc, malum! contumacia? simulque arrepto per tenebras cultello, negantis, ut putabat, contumeliose responsum uxoris nasum abscindit; rursusque prægravante crapula soporem repetit. Redit uxor, adultero dimisso, ejulatumque magno conatu prementis lenæ locum et vincula resumit, ipsa domum cum naso in manu remissa. Ea digressa incipit vafra mulier clara voce invocare deos omnes, testes innocentiæ scilicet suæ, ac de industria sono tan- D to qui posset sopitum excitare, vetularum superstitionibus tristas formulas sine fine replicat. Excusso hisce clamoribus somno indignatus vir: Non cessabis, inquit, obstrepere vel malo domita trivenefica? Si pergis, post nasum linguam exscindam. Non prius quidem, inquit illa, quam ex hac audieris, virtutem meam cœlesti esse testimonio probatam; nam exorati justis meis precibus dei, nasum mihi a te impie truncatum reddiderunt. Perculsus dicto vir raptim exsurgens lychnum accendit, et nasum uxoris, cujus exsecti cruore manus adhuc habebat infectas, sine cicatricis vestigio sanum videns, sanctam ipsam et diis suo merito charam, se reum et vita indignum profitetur obnoxie. Tundit ad hæc pectus, in genua procidit, veniam rogat, æternum amorem venerationemque pollicetur.

XIV. Lena interim misera dormientem, nocte utique concubia, domi virum nacta, assidebat gemens jacentis lecto, sollicita quam causam allegaret deprehendendi mox vulneris. Dum multa deliberat, et nihil expedit, signo admonitus familiari secundi gallicinii umbellarius, strato se proripit, ac inter sumendas vestes de more uxorem excitans, Cedo, inquit, da in manus quamprimum in officinam ad opus profecturo instrumenta laboris nostri. Utuntur umbraculorum e pellibus sutores, præter acus et forfices similiaque, brevi præsertim sed lato cultro, semilunaris formæ, cum manubrio a tergo, rotundo nec longo, quo arrepto pelles super tabulam extensas incumbendo, et semiorbicularem cultri ambitum gyrando, secant: novaculam coriariam dixeris. Hanc unam ex omnibus, poscenti artis organa marito, perrexit in tenebris uxor obtrudere, excipiente contra illo, Da cuncta simul in unam collecta cistam, non hoc instrumentum solum peto. Cum autem illa nihilo secius tertio quartoque cultrum semirotundum oggereret, ille impetu præceps iræ furentis: Dii te perdant perducantve in malam rem cum tua isthac novacula, quam in caput tibi, ut digna es, remitto, quando istum placet ejus, tanquam pilæ, ad me usque missitandæ, ludum ridiculum ludere. Hic arrepto ad votum tempore mulier acutissime vociferatur: Heu nasus! heu nasus! Excita sonitu accurrit vicinia cum facibus, vident nasum mulieris a facie recisum: tollunt jacentem cultrum auctorem, ut putabant, vulneris. Accersitus ædilis cum lictoribus, virum frustra causantem tenebras et errorem, tanquam immanis carnificinæ compertum abripit, lege utique plectendum. Crebescit tumultus toto vico; inquietatur vel maxime coriarii domus; hujus uxore quo suum magis dedecus tegeret, admirari se maxime indignarique simulante. At secum solitarius: Itane, inquit, in singulis hospitiis tragœdias inveniam! Præstat domum reverti, desperareque recuperationem ablatarum furto vestium. Sed prius obiter convenire regem placet, ut eum meæ pœnitentiæ testem adhibeam. Ad aulam pervenit, admittitur, affatur principem his verbis: Peccavi, domine, eum eremum urbe regia mutavi; cum eblanditus a te munera, libens gratulansque domum retuli, non talia pollicitus, quando in hanc sectam nomen dabam. Sed peccatum lui circumventus furto domestico ab ementiente ascesim, sicut ego vitam aulicam contra institutum affectaveram. Spoliato et requirenti rapta, biduo plurima contigerunt quæ me docerent, invigilare mundo providentiam, id sedulo agentem, ut in perniciem auctorum prave acta recidant. Hic regi narravit quæ hactenus dicta sunt, sicque continuo colligens intulit: Avida vulpes ingluvie sua periit; temulentum et ira præcipitem coriarium suus error ultus est; lena proprii nasi jacturam nundinan-

dæ alienæ pudicitiæ pretium tulit; denique umbellarum artifex justum sub falso crimine supplicium passus est ob non prohibitam lenocinio uxorem. Vere ita est: male consulta in caput male consulentium recidunt; quisque damno suo peccat; quæ facimus, patimur. Refero me in meum angulum, satis edoctus his successibus: qui cupiat vivere ut vult, ei cavendum serio esse ne agat quod non decet.

XV. His expositis, concludens sermonem Coronatus, familiariter conversus ad Vestigatorem, ait: Vide post hæc exempla quid de te statuas. Ego quidem male metuo, ne quæ in taurum te machinari significas, tibi potissimum ipsi noceant. Illi statim Vestigator reposuit: Non iverim inficias, vera esse quæ dixisti; tamen et ego verum illud commemorasse me autumo, quod iterum affirmo, sæpe potentiores ab infirmioribus vinci. Argumento serpens et cycnus sint; non longa est nec incelebris fabula. Corvus, inquilinus vetustæ arboris in monte, luculentam quotannis injuriam patiebatur a serpente in cavo ejusdem arboris trunco nidulante. Cum enim more avium corvus suos verna tempestate pullos excluserat, eos clam adrepens draco devorabat, captato astute tempore, quo necessariis alio digressus causis, a nido corvus aberat. Hoc iterum et tertio sæpiusque factum corvus, ut par erat, ægerrime ferens, consilii causa thoem quemdam senem, multæ prudentiæ fama inclytum, adiit. Ei cum exposuisset quæ passus erat, proponebat quæ cogitarat: Ego, inquiens, quo simul damna ulciscar præterita, et futura prævertam, decrevi, nisi tu secus sentis, observare quando inimicus draco dormiat, tuncque sine strepitu accedens, oculos illi rostro effodere. Ad ea thos vetulus: Non hoc tentabis, inquit, si me audies; magno enim malo tuo tentares. Et vigilantissimus, et facillime, si quando conniveat, excitabilis draco est, habetque semper in promptu arma nimis expedita in cominus accedere ausos, dentes et venenum. Cumulares graviori tua clade jacturas priores, si aggredereris quod dicis. Quare aliam censeo adhibeas machinam, qua hostem queas, citra tuam ipsius perniciem, perdere, ne patiaris quod cycno contigit. Ferunt enim cycnum quemdam stationem habuisse percommodam prope stagnum plenum piscibus, quorum præda quotidiana vixit ad senectutem usque lautissime; sed tunc debilitate gravis ætatis, non amplius piscationis labori sufficiens, ascendit famelicus in montem, ubi forte obvius cancer: Cur te, inquit, cycne, sollicitum præter morem mœstoque similem video? Quidni, ait ille, sollicitus sim et mœstus, qui cum hactenus fruerer opibus piscosi, cui assidebam, lacus victum suggerentis copiosissimum, audivi hodie piscatores consulentes inter se saginasque comparantes, quibus totum everriculo stagnum exhauriant, nullum ne ad sobolem quidem pisciculum reliquum facturi. Hæc cancer audita piscibus retulit, indicans pro amicitia periculum. Illi sane conturbati cycnum adeuntes affati sunt in hunc modum:

A Etsi te nobis adversarium scimus, tamen quia prudentia præstantem eumdem te novimus, non dubitamus ex te quærere consilium, quod tunc etiam ab hoste non stulte petitur, quando in re utilitateque communi consulentium pariter et consulti deliberatio versatur. Age, quid censes optimum factu quo istam nobis communiter exitiosam omnibus piscatorum conspirationem eludamus? Equidem, cycnus inquit postquam ad omnia me verti nihil opportunius reperio quam fugere infestum locum, et migrare vos omnes ex hoc lacu in aliam ignotam inviamque hisce prædonibus paludem, ubi cum satis aquæ subsit, ne illi supernatent piscatoriæ cymbæ, exstantes prohibent arundines. Novi locum, et eo qui volent vestrum, non gravate trans-
B feram. Oramus te, acclamant voce una pisces omnes, exhibe quod offers, nosque hinc amove. Et ille: Vereor quidem ut non serum auxilium sit, ita festinare piscatores video: tamen pro virili contendam. His dictis piscium aliquos majorum certatim se præbentes arripuit, tanquam deportaturus in promissum stagnum; eos autem, simul a conspectu abscessit, in loco seducto devoravit. Tum quasi gestatione perfunctus alios aliosque similiter sumebat, similiter absumebat, subinde rediens. Tunc cancer, multis jam, ut putabat, in tutum subductis, sui quoque, qui causa cæteris beneficii fuisset. rationem haberi, cycnum rogans, petiit. Nec ille abnuit; deportavit autem et illum in macellum suum, ubi piscium perfide ab illo comestorum tristes reliquiæ jacebant, ac dissimulatione dimissa, se ad eum quo-
C que vorandum accinxit. Territus cancer et spectaculo et periculo inopinatissimis, tamen constituit non deesse sibi, nec in miserrima licet circumventione inultum se opprimi sinere. Juvitque sors audentem; nihilque aliud nisi mortem non ingloriam isto repugnandi conatu captanti, vitam etiam victoria inclytam concessit: siquidem cancer chelis suis arcte complexus robusteque comprimens cycni collum, ipsum frustra reluctantem strangulavit. Hæc eo pertinent ut intelligas, corve, aliis insidiantem non raro incidere ipsum in foveam quam facit. Quocirca magnopere auctor tibi sum ne propius te admoveas astutissimæ ac nocentissimæ bestiæ; docebo te autem rationem ei certo, et graviter et sine tuo periculo nocendi. Rape qua vales arte,
D e domibus ac scriniis hominum aliquid ipsis pretiosum, illudque ita in cavum invisi anguis conjice, ut laciniæ similiave indicia exterius prodeant. Fiet inde, ut rei amissæ domini, signis hisce admoniti. dum quærunt anxie, latibulum id pervadant, maleque multent deprehensum in eo subsessorem tuum. Fecit corvus quod suadebatur magno suo lucro; nam sic occiso manu et armis hominum dracone, hospitium deinceps suum nullis infestum injuriis insidiisve habuit.

XVI. Hæc fusius apud te, subjungit perorans Coronato Vestigator, amice, disserui, ut ostenderem pluris esse prudentiam quam robur. At Coronatus

Recte ista, inquit, diceres, si robur taurus solertia destitutum obtineret; atqui idem præterea prudentissimus est. Vere, ait Vestigator, et hoc loqueris. Cæterum et nos aliquid valemus in hac parte quo non immerito speremus prævalitura quantælibet sagacitati ejus artificia nostra, passurumque illum tale quidpiam a nobis quale olim leo quidam a lepore, dejectus ab eo tanto infirmiore ac perculsus, ut mox audies. Incubabat regioni lætæ pascuis, et per hoc omni animantium genere refertæ, ferus quidam leo, quotidianis latrociniis agens ferensque miseras bestias, adeo ut anxio constrictæ metu, frui copia nequirent quam soli ubertas suggerebat. Ergo illæ, consilio habito, legationem ad eum decernunt hujus sententiæ: Omnes te dominum agnoscimus, et ut tali studentes, rationem exquisivimus qua et tu laborem venationis lucrifaceres, et nos, quod tua etiam interest, pasci citra consternationem, atque ita pinguescere possemus: non recusamus enim, quando hæc tua et nostra fortuna est, quin carnibus, ut soles, nostris epuleris. Conditionem ecce igitur tibi ferimus utrinque commodam: ut tibi unum e nostris corpus in cibum mittatur, tu autem eo diurno contentus, fatigare te ac terrere nos desinas. Placuit propositio leoni: deincepsque quotidiana sortitione designatum animal unum, a delecto ad id publice ministro deducebatur ad leonem. Post multos dies sorte damnatus lepus sic in concilio bestiarum est locutus: Si me non fallit animus, et Deus cogitata fortunet, liberabo vos gravi onere tyrannici tributi modo quod peto, facillimum concessu, impetrem. Jusserunt omnes dicere quæ vellet. Et ille; Postulo, inquit, duo ab eo qui me de more ducturus ad leonem est: primum ne me urgeat in via, sed me arbitatu meo moderari gressum sinat: alterum ut cum prope accesserimus ad leonis specum, delitescat ipse; nam me apparere oportet solum ut quæ destinavi successum habeant. Utrumque haud gravate datum, et quod bene verteret imperatum ministro publico repræsentatori tributi est, ut lepori quæ vellet obsequeretur. Postridie proficiscuntur, moras de industria nectente lepore quo quam tardissime se sisteret. Leo interim, hora dudum præterita consueti pastus, fame iraque stimulantibus impatientissime furebat, cum offert ecce illi se sub vesperam solus præter morem lepus, Cui ille, Quæ isthæc malum perfidia est? inquit: docebo ego vos pactis stare. Plura dicturum et irruentem, interpellat demississime supplex lepus. Si me audis, domine, quod tua scire magnopere interest, dicturum, non solum ignosces nobis, sed et laudabis fidem nostram. Obvium se venientibus hoc nobis tulit leo alius, qui ductorem meum me majorem arripuit; ac contestantibus enixe nobis, commeatu nos tuos ac jussu debitum tibi vectigal pensuros proficisci, nihilo ille secius peregit quod cœperat contumeliis etiam ac maledictis, quæ in caput ejus vertant, incomitiare te ipsum ausus. Fuhi ego; quid enim poteram aliud? et magno circuitu, laboriosisque latebris, hoc tandem ne promissum tibi demensum vel semel deforet, quam primum licuit accurri. Turbatus ira in æmulum vehementissima superbissimus leo, Potes, inquit, me ad istum latronem ducere? Possum, inquit lepus, nec longe abest. Statimque præiens sistit leonem ad os putei, quem in vicino situm observaverat; conversusque, Ibi, inquit, habitat, inde ad nos erupit; inspice sis, statim videbis, Despectant ambo simul, et aquæ superficie imaginem intuenti leoni propriam reddente, Non vides, inquit opportune lepus, contumacem et ferum? is ipse est contemptor tui, vectigalis interversor, devorator ministri publici. Non tenuit impetum iracundiæ ultricis ea cernens audiensque leo, sed fremitu statim immani velut in hostem irruens, aquis putei haustus et suffocatus interiit; lepore cum accito e latebris ductore, salvis ad suos redeuntibus, ac magnis ipsorum gratulationibus exceptis. Ad hoc exemplum confido me quoque persuasurum tauro, quæ illum stulte credulum in exitium præcipitent.

XVII. Tu vero, ait Coronatus, siquidem quod dicis potes, providere tamen, priusquam id aggrediaris, debes ne quam machinaris tauro pestem, ea cum leonis regis nostri pernicie aut incommodo conjuncta sit; denuntio enim tibi me cæterasque animantes quæ sacramento leoni diximus, non permissuros (nec enim salva fide possumus) domino nostro quocunque prætextu te nocere. Quare cum, quo loco res modo sunt, tam necessarius leoni regnanti administer publici regiminis tolli de medio non possit sine gravi imperantis damno, revoca dum licet rebelle propositum, teque in subjectionis officio contine. His Vestigator auditis, quievit adhuc dies aliquot. Post quos leonem adiens affectata mœstitia cogitabundus, ab eo rem mirante audivit: Quæ te causa: tristem facit? An tibi quod nolles aliquid accidit? Et ille: Accidit omnino infandum et funestum tibi juxta mihique quidpiam, atque illud ejusmodi quod quia tibi fore auditu molestum scio, ab eo indicando deterrebar equidem, metu offendendi aures tuas indicio ingrato: tamen ubi meum flagrantissimum salutis ac prosperitatis tuæ studium consulo, potius habendam capitis quam aurium rationem judico; nec dubitandum tuæ imminens vitæ periculum avertere, vel obtrudendo, cum ita opus sit, fastidio inauspicatæ mentionis. Quare tua, domine, sapientia rem dignam feceris, si me patienter audies ea referentem quibus clarissime perpicias, et meam in te sinceram fidem, et eorum perfidiosas molitiones, qui summis tuis beneficiis malefacta rependere nefaria cogitant. Atque ego in procinctu delationis necessariæ, non ignarus artificiorum simulationis, facile video in quantum me discriminem projiciam, periturus nisi persuasero quod dicam. Erumpit tamen juratæ tibi fidelitatis officium trans minas formidinesque

omnes, subigitque aleam jacere infortunii quantivis, dum tibi, domine cujus ore venerabili spiritus hic meus trahitur, vel meo exitio consulam, ac quocunque successu aperire audeam, quæ nisi prænoveris, ultimam a te cladem (dii omen averruncent!) frustra conaberis depellere. Erit solatio conscientia tali causa pereunti; nec generositas imprudentiæ culpabitur, utique auctoritatem secuta sapientum, quorum vulgo celebre probatur dictum: Nec a subdito benevolentiam principi, nec ab ægro morbum medico, nec a paupere inopiam diviti amico abscondi unquam oportere. Accepi ego a quodam fide digno, taurum proceribus sibi obnoxiis clam convocatis dixisse: Experimentum cœpi sat longo jam usu fortitudinis et prudentiæ leonis, comperique utramque mediocrem, ne modicam ac nullam B verius dicam. Ex hoc ejus exordio divinavi statim quid sceleris ac monstri reliqua parturiret oratio. Minime videlicet obscurum est hanc ejus impudentiam eo prorumpere, ut te, qui eum extulisti in ferme parem tibi honorem, nefarie deturbare de solio contendat, tibique extortum imperium arripere. Oportet autem reges subito ac senserint machinari aliquos regnum ipsorum invadere, præoccupare strenue nefaria consilia, dejicereque mature perfidos, nec committere intempestiva lenitate ut scelestissimæ molitiones ignava nutricatæ patientia valentium principiis obstare, adolescant in vim deinde majorem, quam ut ei apertum in conatum erumpenti queat obsisti. Cujus laudate atque ad probrum in infortunio vitandum prorsus C necessariæ cautionis duos quosdam gradus video, provisionis celeritate differentes. Prior multo ante odorata periculum, huic adhuc longe posito securum effugium prævertit; altera cautio, segnius satagens ad indicium insidiarum primum, admoveri se sinit discrimini; cæterum in arctum coacta summo tandem conatu salutem expedit. Ab his tertia est ingloria classis inertiæ contemptissimæ, opprimi se per somnolentiam patientium, immiserabili apud omnes conditione, quippe quorum exitium, dedecore socordiæ cumulatum, nemo est qui non ipsis merito evenisse fateatur. Imaginem in exemplo proponam triplicis istius ordinis. Lacuna erat brevis, amni vicino commissa, in qua tres habitabant dissimilis inter se qualitatis pisces. Primus erat prudentissimus, alter non prorsus hebes, D tertius stolidissimæ compertus inscitiæ. Piscatores ad lacunæ oram auditi ab omnibus sunt cum palam condicerent horam certam qua everriculo piscinam totam scrutarentur. Admonitus illa voce primus piscis, periculosa subito excedens statione, in fluvium se transtulit. Secundus moras adhuc in loco traxit, quamdam voluptatem sequens, quoad jam expeditis retibus adorti negotium piscatores agere ferreque lacunam cœperant. Tunc ille, vel sero sapiens, intercluso jam exitu in flumen, mortuum simulans, resupinus fluitavit, successu stratagematis non infausto; nam exstinctum eum unus piscato-

A rum putans, manu prehensum projecit in fluvium, ubi confestim ille sociis gratulans narravit mortis se simulatione vitam redemisse. Tertius implicitus reti temere cespitans, ac sursum deorsum cæcis motibus impingens, stultitiæ pœnas suæ captus dedit. Similia patietur quisquis denuntiato indormiens periculo, neglexerit vel tempestive prævertere, vel solerter eludere insidias fido indicio præcognitas.

XVIII. Percipio quod dicis, leo ait; sed non puto taurum nihil a me passum mali, dolos contra me moliri. Contra Vestigator: Hoc ipsum, inquit, nihil a te mali passum esse taurum, ipsum impulit ad insidiandum tibi: nam illum supra omnes efferens, id egisti, ut te solum intueretur, quippe quem unum haberet supra se, depositis infra cunctis reliquis. Est autem natura improbarum mentium, præsertim ambitione corruptarum, quidquid oculis objicitur splendidum omni vi prensare, ac toto conatu insequi ut arripiant. Ex hoc genere taurus; etsi per tuam summam indulgentiam solium jam ferme tuum attigit, supremæ tuæ auctoritatis particeps in libera rerum administratione factus, non tamen id illi sufficit, sed et te collegam indignatur, solusque imperio potiri studens vias ad id obliquas parat, male sibi consciorum more nunquam recta tendentium, per anfractus semper ac circuitus grassantium. Eo tendunt assentationum artes et affectata simulatio obsequii, nec speres inexplebilia desideria talium dando satiare: quo plura congesseris plus appetunt. Ut ignis fit voratior accumulatione materiæ; nec recta hujus flammæ via est, in omnem partem fumosa sese vibrat ac replicat: sic istos pravos astutosque assidue circumagunt caliginosæ ambages malitiæ versutæ: ut caudam canis natura inflexam, si quis filo ligatam in directum extenderit, haud duraturam ei rectitudinem tribuerit; illa enim statim ac se relaxaverit contentio trahentis, obliquitati se reddet innatæ. Sentio quod initio prævideram, haud tibi placere quæ memoro. Cæterum nec pharmaca ægroto placent: tamen nisi ea deglutierit, vita excidet; eatenusque illi benevolus est medicus, quatenus ingrata præcipit, qualia languenti salubria sola sunt. Ac sic habe optimum esse subditum, qui non ad gratiam servit; amicum qui utilia, non blanda consulit; negotium quod felici exitu clauditur; laudemque a bonis datur; principem præsidentia non turgidum; divitem non nimis attentum rei; sodalem non contentiosum. Dicitur et hoc vulgo ac vere, optabilius esse supra prunas cinera opertas, aut super viperas incedere, quam habere in contubernio insidiantem vitæ suæ.

XIX. Hæc magno ardore disserentem Vestigatorem intuens placide leo Benevolentissime tu quidem, ait, verum cruda quædam et auditu dura ista memoras. Sed demus ita esse de tauro, ut refers tamen herbivora bestia quid nocere mihi carnivoro poterit? Natura illum meæ gulæ vectigalem fecit: ego, nisi lactura fiam aut malva, dentes illius ti-

mere non debeo. Hic Vestigator : Ne erres, inquit, domine, haud solidam habet basim ista fiducia. Ultro fateor taurum per se haud idoneum ad te deturbandum esse verum quod per se non potest, per alios faciet; aut de industria concitans in te populum, aut occasionem rebellioni præbens, odiosum te reddendo. Sicut aliquando pulex acrius pungens sopitum hominem causa pereundi pediculo fuit juxta ipsum modestius ex eodem ubere sugenti. Experrecti enim manus eo accurrens quo sensus doloris traxit, pulicem quidem celeri saltu avolantem corripere non potuit, alium illum tardiorem, nec morsus somnum excutientis auctorem, alinæ injuriæ piaculo mactavit. In summa sic colligo : peregrinanti per ignotam regionem certissimis pignoribus debere constare de fide ac sincera benevolentia ejus cui se ducendum tradit. Persuasus his sermonibus leo : Quid igitur, inquit, agendum est? Cui Vestigator : Dens putrefactus non aliter curari quam evulsione potest, et cibus corruptus gravans stomachum, nisi vomitu ejicitur, occidit. Dicam igitur tauro, leo inquit, ut recedat quo libitum fuerit. Apage, ait Vestigator (metuens ne congressu tauri cum leone sua malitia detegeretur), cave feceris. Ille quippe tali tuo sermone sentiens suboluisse tibi quidpiam de arcanis ejus in te molitionibus, properabit exsequi quod sensim machinabatur : quæ causa prudentissimis regum est, publice quidem puniendi palam convictos scelerum, compertos autem coitionum occultarum clam de medio tollendi. Atqui, respondit leo, princeps qui ex suspicione supplicium repræsentat, si postea enotuerit sine causa suspectum fuisse quem male mutaverit, magnam injustitiæ subibit invidiam. Ne timueris hoc quidem, reponit Vestigator; tam certis enim indiciis tauri malitiam perspicies, ut periculum nullum sit ne is circumventus per calumniam videri cuiquam possit. Voca modo illum et observa nutus ejus obtutusque : deprehendes vultu pallidum, trementem totis artubus, incerto læva dextraque circumspectu, motu intentuque cornuum tantum non clare prodentem quid sceleris animo parturiat. Si hæc quæ dicis, ait leo, signa videam, plenam fidem tribuam verbis tuis. Volebat his auditis Vestigator adire taurum ad disponendum eum prout opus erat, injectis suspicionibus et odii seminibus in leonem ; sed hoc facere sine conscientia consensuque leonis non audebat, ne forte aliunde innotescens illi clandestinum delatoris cum delato colloquium, fraudis ac collusionis inter ipsos suspicionem moveret, aut aliam aliquam viam panderet technis artificii maligni detegendis. Ait igitur nimis credulo leoni : Quin, domine, si jubes, conveniam ego ipse machinatorem fraudum, observaboque, et eliciam forte aliquod indicium abstrusorum ejus sensuum. Age sane, inquit leo, exploratoque ad nos refer quæ deprehenderis.

XX. Sub hæc adiit Vestigator taurum, affectatam

A præferens mœstitudinem vultus et indicia ægritudinis ingentis. Excepit illum pro veteri amicitia, sane familiariter, nihil sinistri suspicans taurus : Heus! tu, inquiens, o bone, ubi tantum est moratus? sæculum est ex quo invicem non vidimus ; sed eo me consolor quod quæstuosam tibi fuisse moræ causam spero. Dic agesis, quid ab ultimo congressu nostro lucratus boni es? Ad ea Vestigator, *nullo* arrisu tristitiam temperans : Nam quid, ait, potest boni contingere arbitrium sui non habenti, sed ex domini arrogantis et infidi nutu instabili suspensas vitæ ac status misere trahenti rationes? Bona verba, taurus inquit; an passus es aliquid quod nolles? ede quid novæ rei est. Hic Vestigator : Quis vitare queat fatali necessitate ingruens malum, aut cui
B aulicæ servitutis in obsequi principum trahenti jugum, non evenit denique, vice præmii laborum, ingens calamitas? Nam isti superbi domini, suis unice intenti commodis, alios aliosque subditorum experiuntur ; eosque ubi ex eis perceperint quod juvat, miseros obliviscuntur abjectosque spernunt, nihil pensi habentes, male an bene agatur cum ministris veteribus, dum novi suppetant qui suas illis conficiant voluptates ; similes meretricum inexpletæ libidinis, quæ alios atque alios, fatiditis semper prioribus, amatores appetunt ; aut magistrorum operam docendi mercede vendentium, quorum unum votum est plenum videre ludum affluxu prætextatorum minerval ferentium, securissimis ipsis, proficiant necne pueri, aut omnino quid iis fiat, ubi recesserint mercedula numerata. Hæc ita con-
C fidenter tecum fabulor fretus veteri amicitia, et si dicere me sinis, conscentia benevoli officii, quo te in leonis gratiam insinuavi, causaque tibi fui hujus qua emines potentiæ, quam utinam tibi certam propriamque dii servent ; nescis enim quanto in periculo verseris, cujus ego conscius celare te non possum salva necessitudinis fide. Sic igitur habe, compertum mihi ex teste aurito, excidisse leoni apud familiares hanc vocem : Cerno hunc nostrum taurum præpinguem jam esse, nunquam tempestivior ad epulas fuerit : volo eum quamprimum devorare. Horrui auditu, miserans amici sortem accurrique ad te, ut communiter videamus ecquid expediri consilii possit utilis ad cladem prævertendam. Conturbatus, ut par erat, tali sermone tau-
D rus : Quid feci aut quid dixi miser, inquit, quod talia de me cogitandi ansam aut prætextum leoni præbuerit? nempe hæ sunt artes improborum qui me falsis apud eum criminibus infamaverint. Suspicabar jamdudum invidiam malignorum quos mea felicitas urebat, nec obscura horum livoris indicia notavi. Nunquamne ab insidiis sceleratorum tuta erit innocentia? Tum Vestigator : Erras, inquit, dum alios accusas. Tota in leone culpa est. Scires, si eum nosses, ut nos qui diutius apud hunc fuimus. Crede fidis et expertis, nihil illo instabilius, perfidiosius, crudelius est. Initio ille quidem placiditate quadam allicit, accedentium sanguinem

statim sitit paremque rependit dulcedini admissionis primæ ultimæ catastrophes amaritiem acerbissimam. Vera,inquit taurus, memoras; et ego infelix degustata illa priori suavitate, nunc eo deveni ut amarissimi exitii feces haurire modo debeam.O me imprudentem qui tam diu hic hæserim! nec reputarim, quod ratio monebat, haud tutam esse commorationem longam herbivoræ animantis apud carnivoram.Modum oportebat me statuere consuetudini suspectæ, matureque a macello recedere. Fraudi est incautis aviditas sua, dum ægre avelluntur a placentibus, passi quod apiculas imprudentes perdit, quæ dum mordicus inhærent dulcibus flosculis,volucrum rapacium præda fiunt,aut superlapso forte pondere, in complexu intemperant amatæ voluptatis opprimuntur. Decuerat paucis contentum, quæ prima modica bona perceperam procul tuto fruenda deportare, nec periclitari ex inexpleta gulositate, muscarum similem, quibus quasi non sufficiat pabulum quod affatim in frondibus, in fructibus, in omni rerum superficie jacet ipsis expositum, etiam sordes leoninarum aurium captant, easque scalpentes importune, irritabilis belluæ unguibus pereunt.

XXI. Mitte ista non hujus temporis, interpellat Vestigator; nunc enim quærendum potius est qua ratione mortem effugias. Atqui, ait taurus,evellere illud mihi, dum quæ vidi cuncta reputo,animo nequeo, innoxium propria indole leonem esse, totamque labem e pravis ejus familiaribus descendere, qui bonum ipsum esse non sinant,proritentque voracitatem nihil per se tale cogitaturi in excarnificationem insontium, quale passam alias camelum memini fraude conspirantium bestiarum trium lupi, corvi et thois. Regnabat leo quidam in silva viæ publicæ finitima, familiares habens subditos tres quos memoravi, lupum, corvum et thoem,apprime inter se concordes. Pertransiit qua dixi via comitatus mercatorum,mandram agens ingentem, ex qua camelus una inobservata se subtrahens, in nemus se abdidit; et jam ab homine domino secura, præoptavit imperium congeneris sibi belluæ, leonemque ibi dominantem conveniens, illi perlibenter admittenti sacramento addixit obsequium. Quid quæris? Videbatur sibi beata : nemo erat qui onus imponeret, viam injungeret, plagas fessæ adderet, et leo quoties occurrerat arridens, bono esse animo jubebat, nihil aliud curantem quam jucunde pasci. Verum die quadam egressus venatum leo malis avibus,incurrit in elephantem,quem lacessere ausus, male a fortiori mulctatus, vulneribus debilis ægre se recepit in specum suam. Ibi lenta et parum proficiente curatione decumbere coactus, fame cœpit conflictari, nec viribus,quippe defectis magna copia sanguinis amissa,nec prædarum instrumentis artubus, hinc luxatis, inde confractis, amplius jam valens quotidianam, ut antea erat solitus, saginam sibi parare. Ergo conversus ad ipsi officiose apparentes quos dixi aulicos : vos quidem,inquit, me honoratis,at ego tabesco fame, Quo ista mihi sterilia obsequia? ite potius et afferte unde vescar.Ad ea illi : Dudum fecissemus sponte quod jubes, et noster in te amor admonitionem prævertisset tuam,nisi vires deficerent ad conanda quæ vellemus, quibusque nunc indiges. Tenues nos sumus, et pugnæ impares conserendæ cum pinguibus et torosis feris, quales palato tuo sapiunt: quin nobis ipsis vix sufficimus exiliter pascendis hancque ipsam curam studio imputamus tui non alia de causa cupientes vivere, nisi ne desint qui tuæ majestati famulentur. En nos paratos habes ad quidvis tua causa periculi damnique subeundum; verum optimæ, ut diximus, voluntati facultas haud par respondet. De vestra equidem, reponit leo, benevolentia non dubito, eoque vos oro confidenfius, ut euntes in consilium,exquiratis viam aliquam succurrendi lapsis rebus.Agite : non deerit fortuna; afferte alicunde cibi quidpiam : brevis est occasio charæ vobis animæ servandæ : si moramini, morior. Sub hæc illi non procul recedentes, capita conferunt. Cuncti jam antea malignis oculis camelum intuebantur. Tum vero, tempus nacti, Quid nobis, inquiunt, et ignavæ huic bestiæ? quousque ferimus victu, indole, moribus dissimilem animantem, civili nobis societate misceri. Eo ergo conspirabant sententiæ ut decerneretur, suadendam leoni cameli necem, cujus vastum corpus non unas in epulas suffecturum videretur. Thos tamen ea disserentes admonebat, haud se sperare assensurum ei consilio leonem, utique memorem fidei datæ, nec antea solitum supplices in clientelam admissos prodere. Negotium sibi tamen corvus sumpsit rei tentandæ, continuoque leonem adiens, interrogatus ab eo est, ecquid auxilii expedivissent, et an saltem spei radius affulgeret alicunde. Cui corvus : Spei radium memoras, domine, qualis vel si benignos alluceret, videre tamen nequiremus nos quidem, quibus longa inedia sensuum aciem turbavit. ac visum præsertim eripuit : suppetit tamen ad manum unde spiritus recipere,aciemque defectis jam ferme oculis restituere pristinam possimus. Versatur inter nos pinguis et iners non nostri generis bestia, paratus vel in triduum cibus, si jugulari jubes. Exhorrescens ad mentionem sceleris leo, Apage, inquit, remedium malo pejus. Egone jus hospitii et jurati fœderis religionem polluam, eo interficiendo qui sub mei patrocinii tutelam ultro confugit, fide securitatis accepta? Ad hæc malitiose corvus : Generose atque ut te dignum est loqueris; tamen,domine,etiam inter religiosissimos quosque in confesso esse audio fas esse unius capitis jactura redimi salutem domus integræ, rursus recte domum unam pro incolumitate urbis totius destrui, civitatem quoque unam servandæ provinciæ juste impendi; denique ubi regni imperiive universi sic rationes poscunt, sine crimine provin-

ciam aliquam prædis hostilibus expeni. Ita nempe est: in summorum discriminum articulis connivent interdum leges; aut potius, silentibus cæteris, una cunctis prævalens imperat suprema lex invictæ necessitatis; qualis hæc est quæ nos hodie faucibus arcte constrictis trahit, utique morituros, si a parato famis extremæ solatio superstitiosis respectibus arcemur. His dictis revolavit ad socios corvus, et quid respondisset leo retulit. Tunc hi tres hanc communiter fraudem adornarunt, qua camelum nimium simplicem perderent. Decreverunt adire simul cum ea leonem, offerreque se illi singillatim in cibum. Verum ita inter eos convenerat, ut talem propositionem uniuscujusque trium, una omnes quæsitis prætextibus refutarent, in unius cameli oblationem sine exceptione consensuri. Sistunt ecce igitur sese omnes ægro et tabescenti fame leoni. Ac corvus prior. Dum domine, et quo loco sis video, et quantum tibi debeam reputo, sic statuo, nihil esse justius quam ut sponte morte mea vitam sustentem tuam: en igitur, macta me sis et comede. Hic omnes ex composito reclamant, Mitte istas nugas, tu minutum es animal, vix in buccellam unam suffecturum Inde thos assurgens: Me potius, domine, devorees censeo; nam in unius saltem diei pastum satis mihi habere carnium videor. Ibi corvus vicem reddens, conclamaute idem lupo: Desine, inquiunt, et tu delirare; carnes habes fetentes, nec aptas ad cibum. Me potius, ait lupus conversus ad leonem, domine, comede; haud paulo plus quam hi idoneus ad id sum, nec minus quam quisquam paratus, qui tuam semper incolumitatem et dignitatem ante omnia posuerim. Hic coorientes simul thos et corvus, Qui, aiunt, strangulari comedendo vult, lupum manducet; rapax est bellua, cujus etiam sectæ in frustra carnes et guttur glutientis et viscera discerperent. Absit hoc a domins leone! non patimur ipsi apponi veneno pejorem escam. Omnium tunc oculi convolarunt in camelum, quæ misera ne officio una deesse videretur, confidens tamen et ipsa repugnaturos propositioni cæteros, En me, inquit, domine leo, comede sis, nam carnibus, et iis ni fellor suavibus, abundo. Conclamarunt statim omnes: Optime dicis, camele, ac vix exspectato leonis nutu, jugulatam deartuarunt. Vereor et ego ne si agam molliter, similia patiar. Non ergo me committam insidiis istorum, aut subdolis parasitantium leoni artificiis locum tribuam, ignava obnoxiaque patientia. Lentæ fraudes aliquando robur magnum elidunt, prout aiunt, pati petram a stillis jugiter illabentibus. Expediam quarum mihi sum conscius, vires, et me ad palam reluctandum armabo. Nullum laudabilius opus est quam servare semetipsum; plusque mercedis dii proposuerunt caput proprium ab extremo discrimine tuenti, quam aut dies noctesque orationibus vacanti, aut misericordi large hilariterque donanti, aut asceticam ultro suscipienti constanterque toleranti disciplinam.

XXII. Ad ea sic contra ingressus vaferrime Vestigator est, implicare miserum taurum suis artificiis pergens, et sic eum in exitium trudere: Cavendum equidem censuerim viro prudenti, ne temere se projiciat in aleam ancipitis et exitu periculosi negotii; adeoque sapientissimi consentiunt tentandas omnes compositionis vias, priusquam ad vim bellumque veniatur, etiam cum adversario infirmo (nam varius Mars ambiguique successus), quanto magis si prævalidus is fuerit, et cum opibus vallatus præpotentium multorum, tum ipse per sese acer ac solers. Quare si me dignum ducis cujus consiliis deferas quidpiam, propter satis spectatam fidem in te meam, sinceramque charitatem, audi, obsecro, me, ne si amici suggestiones utiles rejeceris, idem experiaris quod alcyon, cui non obtemperanti sanis monitis, Nereis furata pullos est, etsi eos eadem postea, intentatam ab eo vim verita, restituerit. Habitabat in quodam littore avis nomine alcyon, cum conjuge, quæ jam partui vicina, viro dixit: Quære sis locum seductum ac munitum ubi pullos excludamus; metuo enim ne, intumescente statis æstibus mari, veniat huc Nereis et pullos nostros abripiat. Respondit ei vir: Abi, formidolosa, umbram times; periculi hic quidem nihil est, exclude pullos secura. Herbosam et irriguam habemus stationem: ubi commodius, ubi jucundius diversabimus? Cui uxor: Denuntio iterum tibi, obnoxius Nereidis furtis hic locus est; fugiamus ante damnum: sero icti sapiemus. Reposuit alcyon: Tace, inquam, non audebit Nereis irritare me, vires meas novit, sibi metuet. O te, inquit uxor, temerarium, qui minari deæ audeas. Metire te tuo modulo, et agnosce, mortalis cum immortali male comparatum esse certamen. Fac igitur quod suasi, domicilium alio transfer: nam si obfirmas pertinaciam in non obsequendo momenti recta, eveniet idem tibi quod testudini. Ferunt quippe in quodam fonte habitasse duos anates eum una testitudine. Exarescente autem per æstatem fonte, consilium anates cœperunt alibi diversorium quærendi. Ut ergo jam collectas efferre sarcinas cœperant, stabantque in migrationis procinctu, dixit illis testudo: Vobis quidem vivere sine aqua valentibus, isto alarum remigio fretis, parum affert sollicitudinis fontis exsiccatio; mihi miseræ non consulitis, cui et vitæ ratio ac spes omnis in aqua est, et tarde mobilis onerata mole sum, ne alio quo res poscit queam me transferre. Quæso, tollite me vobiscum, et illuc simul deportate quo migratis. Cui anates: Nisi juras, inquiunt, nobis, te nihil per viam locuturam, non te tollimus. Admisit conditionem et juravit. moxque anates, oblongo tigillo congruæ latitudinis parato, impositam ei medio testudinem, dorso ambo utrinque sublatis tigni capitibus extulerunt avolantes. Viatores, elatis forte oculis, ubi mirum id spectaculum viderunt, Prodigium! exclamant, videte testudinem inter duos anates volantem. Collecta turba curiosorum est auditæque rem am-

bitiose celebrantium voces; quibus delectata in- A flataque testudo, etiam vectores despicere suos cœpit ; ac titiliante gloriola non tenens linguam: En, inquit, etiam vos, o anates, supervolo. Illi hoc audito excutientes pondus, perjuram præcipitarunt, quæ contrita lapsu interiit. Talis ruina manet non morigerum recta monentibus.

XXIII. Respondit alcyon : Auditis quæ dixisti, persto tamen in sententia. Fac quod jubeo : pone ova, exclude pullos, nec timeas Nereidem. Natos porro pullos, adveniens Nereis cum ipso nido secum abstulit ; quo facto uxor alcyonis ad virum conversa: Ego quidem, ait, hoc ita ut evenit futurum et prævideram et prædixeram. Sed surdo cecini, te ad non credendum obfirmato ; quæ causa nobis tanti hujus damni fuit. Cui alcyon : Et prædixeras et audivo- B ram ; sed videris oblita quid tum responderim : nonne dixi tibi, si quid injuriæ nobis Nereis faceret, daturum me operam ut non ferret impune ? Hoc quod tunc promisi effectum dabo ; mox videbis. Ea locutus cognatos amicosque suos adiens singillatim, quæ passus esset a Nereide narravit; tum ait : Obsecro obtestorque vos ne me deseratis, sed frequentes auxiliamini pugnaturo contra injustam prædatricem, reputantes vestra interesse ut ejus generis ausis cita ultio non desit; nam ad unumquemque vestrum facile perveniet calamitas, si hæc exempla invitante inpunitate frequententur. Responderunt omnes : Præsto sumus, en imus, duc quo vis. Sed parum possumus contra Nereidem suo mari tutam : nec nos alcyones tantum ala, rostro aut unguibus valemus, ut persequi eam in C suum penitus regnum ibique ulcisci possimus. Mergis, cycnis, aut etiam vulturum, aquilarum et milvorum cæterarumque volucrum auxiliaribus, iisdemque numerosis, opus ad hoc esset copiis. Ergo, inquit alcyon, venite mecum omnes, et simul aves rogemus ne graventur adesse nobis, chara pignora inique rapta repetentibus. Una fuit avium omnium responsio : Faciemus quod petitis libenter, modo in id rex noster annuat ; nam absque hujus nutu nihil tale nobis licet suscipere. Quid multa ? defertur res ad regem volucrum. Is negotium probat, bellum toto cœlo in Nereidam indicit ac expeditionem parat. Audiens ista Nereis, et late fervere apparatum ruituri mox in ipsam exercitus videns, diffidere cœpit suis viribus, consilioque secum ha- D bito, decrevit periculum pœnitentia prævertere. Rediit ergo ad alcyonem, et suos illi pullos incolumes reddidit. Hæc dixi ut intelligas, taure, quid te statuere conveniat in hoc temerario procinctu belli capessendi adversus leonem, cui totis suis et regni opibus bellanti haud magis te resistendo parem quam Nereidem regi avium, tute, ut arbitror fateberis. Cedes ergo, si me audias, et pacatioribus intendes animum consiliis. Non acquiesco, inquit ferociter taurus : pacata ista ista consilia lentum in exitium me pertraherent. Præstat, et certum est, semel periclitari, et vel nobilis victoriæ, vel mortis non ignavæ aleam jacere. Hoc ipsum vaferrimus Vestigator agebat, quamvis contrarium simulans, ut taurum insidiosissimis sermonibus in ferocia isthæc ausa propelleret. Ergo cœptum ex voto sibi videns succedere, ut scelerato machinamento committendorum æmulorum manum ultimam inponeret, declaranda putavit tauro signa quæ in leone, dum ad sæviendum se accingit, notari consueverunt, sicut vicissim antea leoni exposuerat indicia ferociæ in vim exsertæ tauri toto mox conatu pugnaturi ; ut cum in mutuum mox conspectum ambo adversarii venissent ex mutua ista observatione signorum prædictorum, ad prælium ac cædem irritarentur. Intuéns igitur taurum ficta benevolentiæ specie. Quando inquit, in vi dissuadenda frusta sum, et experiri vires tuas in leonem irrevocabiliter certus es, quod ultimum tali tempore fidelis amicitiæ officium ex me tibi esse potest, admoneo te, quibus ex signis certo queas prænoscere ignoscentes in te leonis furias, mox in immanissimos insultus erupturas. Ubi ergo leonis efferatos et sanguine suffusos oculos videris, ubi eodem tempore notaveris impatientem tremorem ægre se continentium a rueudo artuum, simul cum crebro et vehementi caudæ terga flagellantis motu, cave tum tibi, et contra expedi quantum habes vim : certo enim certius statim experieris sævissimos impetus hostis immanissimi, totis in te viribus usuri.

XXIV. In hunc modum instigatis in se invicem scelerato Vestigatoris artificio leone atque tauro, hic ad illum ingrêditur. Ambobus autem se mutuo intuentibus, ac leone qnidem notante in tauro signa effervescentis in vim iræ quæ Vestigator præmonuerat : tauro vicissim paria indicia prurientis in pugnam ferociæ, quæ idem prædixerat, in leone cernente, prior taurus sic loqui orsus est : Præstat assidere speluncæ quantumvis diri draconis, quam aulæ regis tui similis, o leo, hoc est injusti ac sanguinarii ; et post hanc quasi clarigationem, impetum ad vim expedit. Sed occupat leo, ac violentissime insiliens miserum discerpit et excarnificat. Sic occubuit taurus in oculis Vestigatoris et Coronati (nam et hic forte præsens adfuit), qui sciens quis compositor hujus tragœdiæ fuisset, conversus ad artificem sceleris Vestigatorem, iis illum intuitus est oculis qui satis ostenderent et quam graviter improbaret factum, et quantum inde malorum in auctoris caput redundaturum esset prædicere taciti viderentur. Tum eum privatim, quamprimum licuit, ac sine arbttris conveniens, his est affatus verbia : Scis quid egeris ; et in sinu gratularis, nactas esse quem optaras successum tuas scelestissimas insidias. Atqui te providere ac præmetuere funestissimum ipsi tibi tui screleris exitum oportuerat. Maculasti leonis famam, invidiosissimo suadendo facinore; taurum innocentem perdidisti, commisisti prius concordes regni proceres in perniciosissimam discordiam et commilitones in se invicem, jactis seditionum seminibus, armasti. An impune et laturum speras crimina tam atrocia ?

Falleris mea sententia plurimum, si id credis. Lateat forte licet regem malitia tua, at eam penitus pervident sapientes supra vulgarem captum consilii regii præsides, qui conflatam a te factionem intelligentes, dabunt strenuam et efficacem operam ad prævertendos conatus impios et infestas quieti publicæ molitiones in ipsa nefariæ conscientiæ adhuc innoxia designatione opprimendas: nec dubium quin perficiant quod volunt. Etsi enim multorum tibi studia et auxilia parasti, prævalere tamen solet tranquilla paucorum capitum prudentia quamlibet multarum tumultuosæ violentiæ manuum. Hæc ego providens tuam prorumpentis in tales ausus reprimere canfidentiam conabar, præter tuam ipsius salutem, etiam regis ac regni incolumitatem in hoc spectans. Nihil enim exitiosius principes principatusque pervertit, quam auditio admissioque suggestionum talium, quales tu tuique similes soletis inculcare incautis regnantium auribus. Mihi semper ita visum est: dotes virtutesque, quibus vitæ felicitas absolvitur, has esse: doctrinam, eloquentiam, justitiam, liberalitatem hilarem, legitime partas opes, misericordiam beneficam in egenos, longævitatem, sanitatem, comitatem. His qui nititur, et profecturum eorum ope, et quo promotus merito fuerit, ibi stabiliter permansurum puto; fraudes et doli mali caduca fundamenta sunt beatitudinis mortalium. Ex his dotibus aliquas in te agnosco, solertiam et scientiam, sed eas corrumpis pravo usu. Fructus autem non corruptæ sapientiæ, moderatio est, et quædam sobrietas agendi, quam qui non tenent, sua ipsa scientia ebrii non vident quæ sunt ante oculos, et invidia noctuarum ipsis naturam induente, caligant ad multam lucem, virtutum alienarum splendorem non ferentes. Qualis generis asseclis qui circumdatus rex est, similem cum dixerim fluvio, limpido illi quidem et uberi prespicuitate invitanti viatores æstuantes ad usum sui, sed eidem referto crocodilis, quorum terror longe arcet ab accessu crudelis ripæ præmonitos periculi hospites, longe satius ducentes quantumlibet urentem sitim pati quam se vorandos præbere immanissimis belluis. Tu vero neminem voluisti præter te peculiari leonis regis gratia florere; in quo pessime de ipso meruisti. Sicut majestatem maris omnem ac speciem tolleret, qui ad unicum id fluctum vellet redigere, cum ex multitudine innumerabili trudentium illic sese ac stipantium fluctuum atque undarum, maris dignatus, et quæ ex hac oritur, navigantium quædam veneratio, nascatur. Insanum vero prorsus est amicitiæ foris præferre simulacrum, foventem intus nihil aliud nisi quæstuosas cupiditates, privatis unice rationibus intentas, sordido avidissime inhiabundas lucro, nihilque pensi habentes, propriam sibi quomodocunque utilitatem conficere, vel dispendio exitioque quorumvis quamlibet insontium.

XXV. Hæc ego satis intelligo, pridem expertus, et surdo me cecinisse hactenus, et porro canere, A adeoque facere me in hoc, meo damno, contra præscriptum cujusdam sapientis, qui recte præcipit: Noli arguere stultum, ne te odio habeat, et si potest, perdat; quemadmodum simii corvum perdiderunt reprehendentem ipsos. Aiunt enim simios in quadam silva montana per hiemem frigidissimam degentes, trementes in summo algore, vidisse forte lapidem carbunculo similem, cujus fulgore prunarum speciem habente, in falsam inducti opinionem, arida circa illum aggerentes folia, certatim congregati circum omnes, in lapidem sufflabant, flammam, ut putabant, elicituri. Hunc stultum eorum laborem despectans ex alto corvus, Ne, inquit, erretis, o boni, petra hæc gelida est, nihil igni habens præter colorem. Hæc cum illi B dicentem irridebant, intentissime de cætero quod cœperant agentes. Arbitratus corvus non pervenisse ad ipsos vocem, descendit in viciniorem ipsis ramum, et eadem admonuit, pari successu; quando eum præteriens quidam viator et frustra satagentem miserans. Desine, corve, inquit, paria et tu cum iis quos jure vituperas peccare, nihilo quam ii minus inutiliter laborans. Tam enim nequidquam sudat, qui naturaliter bardis et mente cassis inspirare sapientam studet, ac qui rem natura obliquam dirigere in lineam contendit; quin periculum est, si pergis, ne præterquam quod nihil proficies, etiam damnum tibi accersas, quale illi contigit qui acutissimum eximii temperamenti ensem in cote aggressus durissima probare, illum primo ictu, ceu vi- C trum futile, diffregit. Non pervasit monitum sapiens in animum stulte seduli corvi, qui prurigine quadam ostentandæ sapientiæ, quasi ex propinquo persuasurus, quod distans nequidquam suadebat, ad simios descendens, ipsisque familiariter immistus: Apage, clamabat, absistite ridiculo conatu; an speratis spiritu e petra flammam extundere? Talia illum concionantem coorientes concordi rabie in monitorem intempestivum simii discerpserunt. Par exitus ne me maneat, equidem vereor. Non cessabo tamen adhuc, charitate provectus vera tui, et hoc denuntiare, si forte tandem vel hoc postremo ex me audiendo exemplo moveri ad salubrem resipiscentiam possis.

XXVI. Aio, te, si consiliis benevolorum spretis, D astutia et cæco tui amore ruere perges, similia passurum versuto nebuloni suis ipsius ad extremum circumvento technis. Scholasticus quidam, vir simplex et fuci expers, viæ aliquando societatem inivit cum ardelione callidissimo. Bonis avibus iter ingressi, peregre in thesaurum incidunt maximum, mille auri talentorum. Post gratulationem tam fausti casus, scholasticus, conversus ad socium, Mihi videtur, inquit, factu optimum partiri ex æquo inter nos hoc fortunæ donum, et dare deinceps quemque nostrum operam comportando in tutum locum quod ipsi obtigerit: nisi si quid tu secus sentis. Huic improbus socius, qui parte prædæ opimæ non contentus,

totam avara cupiditate devoraverat : Periculosum A inquit,consilium suggeris ; nam dum numeramus, dum efferimus aurum, intervenient molesti et rapaces arbitri. Age potius infodiamus quamprimum sub illa quercu quod reperimus, inde sumpturi subinde quod usus poscet ; sic enim præterquam quod securi erimus a calumniis litium, a fiscalium concussionibus, ab insidiis furum, etiam hoc novo indivisæ possessionis vinculo astringemus fortius initam inter nos amicitiæ societatem, cujus initia, qui tanti successus augurio fortunarunt superi, declarare videntur voluisse nihil non felicitatis ex ejus nos sperare perseverantia debere. Quid multa ? Persuasit latro perfidus ignaro fraudum quod volebat : amboque communi opera, sub qua dictum est annosa quercu, in loco avio sita, thesaurum inventum condiderunt, ablata in usum B præsentem modica parte ; sicque recesserunt domum quisque suam, omisso consilio peregrinationis, cujus institutæ lucri honesti studio, certa jam tantæ pecuniæ adeprio causus abstulerat. Paucos post dies consumptis scholasticus, quos ex thesauro delibaverat, nummis, socium convenit, et, Si tibi videtur, inquit, eamus ad thesaurum ; expendi enim quod extuleram. Sane, ait ille, hoc ipsum cupiebam, vaferrime dissimulans noctu se profectum ad quercum eum cistis et bajulis, cuncta convasata præripuisse. Eunt ,effodiunt, nihil inveniunt. Mirari scholasticus; at fur scelestissimus bacchari tragicis intemperiis, capillos sibi vellere, caput tundere, insane vociferari, C deum hominumque obtestari fidem,circumventum sese a scholastico dejerare. Tu, aiebat, ista falsa probitatis specie tantam perfidiam legebas. Tibi soli notus locus erat; tu me circumscripsisti, rapacissimis istis manibus, noctu, mecum tibi communem, pecuniam unus auferens. Hic miser scholasticus, ubi per omnes juratus deos suæ fidem innocentiæ non fecit, ad judicem a sodali nequissimo tractus est. Prætor, non ignarus officii, severum delatori vultum obvertens : Accusas, inquit, negantem, neutri vestrum credimus. Cæterum tibi actori onus incumbit convincendi certis indiciis rei.Age igitur, quo teste probas furatum hunc pecuniam sub quercu defossam ? Quo teste, inquit, quæris ? quasi arbitros illic adhibuerit maleficio nocturno ; tamen ut diit scelera latere non D sinunt, testem dabo ipsam arborem consciam furti. Cras ne graveris eo nobiscum (nec longa via est) tendere ; audies rem miram, loquentem arborem et facinus improbissimum prodentem.Jam dudum subolebat prudenti judici ex ipsa ejus inquietissima jactatione, et scholastici simplicitate eminente ex ore atque oculis, nebulonis fraus; ergo suspicans, quod res erat, dolum ab eo quemdam adornatum; sed prudenter suspicionem dissimulans, conditionem admisit ; edictoque ut postridie hora tertia tam accusator quam reus ad quercum adessent, eodem ipse lictoribus cæteræque forensi familiæ condixit.

XXVII. Digressus fraudator nefarius, patrem, quem domi habebat vetulum, convenit, et, Quod docuisti me semper, inquit, omni arte ac conatu rem parare, in eo navandæ operæ benigna se nobis præbet occasio, sed quæ tuum exposcit auxilium in re non gravi. Scis quot auri talenta, Laverna favente, domum nuper intulerim : ea cumulare addicendo nobis patrimonio scholastici istius simplicissimi hominis, et animus et spes est, modo non graveris cooperari pro virili cœpto nostræ familiæ quæstuosissimo. Exponit inde quid judici promiserit, quid is constutuerit in crastinum. Tum infert : Exploravi diligenter quercum illam, quam affirmavi testimonium pro me dicturam ; cavum intus truncum habet, et in istam specum superne patet aditus facilis nec observabilis intuentibus ex plano. Age, ante lucem occupemus eo ambo nos conferre. Scalis ad ramos evectum te ego percommode demittam in penetralia cavæ arboris ; ibi tuto delitescens,ubi statuta hora, præsente jam prætore, interrogabitur quercus quis thesaurum abstulerit, memento ex imo respondere, scholasticum præripuisse. Respondit ad ea senex : Faciam equidem, fili, quod vis ; sed te etiam atque etiam considerare cuncta prius ac præcavere cuperem, ne forte tuis ipse implicitus laqueis, patiaris quod cycno contigit, insidiis ad extremum oppresso, quas ille inimico comparaverat.Audi fabulam, non longa narratu est. Ferunt nidificare solitum cycnum non longe a cavo familiari feræ serpentis, quæ malefico indulgens genio, pullos cycni simul exclusi fuerant, jam sæpius devoraverat. Irritatus injuria tam vehementi cycnus, consilia tamen neglexit amicorum,locum infestum, utcunque illi ad cætera commodum, alio tutiori commutare suadentium. Sed totus intentus in ultionem injusti grassatoris, exquirebat secum modos reponendi ei damni. Talia meditantem adivit cancer, et, Cur, ait, cycne, cogitabundus et tristis es ? Justa mihi, cycnus inquit, et sollicitudinis et mœroris causa est vicinia voracissimæ serpentis, meæ sobolis cruore saginari solitæ. Hic cancer, Vides,inquit,hoc cavum? (ostendebat os patulum carvernulæ oppositum e regione hospitio serpentis) ibi habitat nymphe,nostri cancrorum generis animal vorax et valide armatum, ad hæc inimicissimum serpentibus.Affer e piscibus quibus vescaris, et per intervallum foraminum duorum sparge, ita ut partes ultimus ostio cavernæ serpentis admoveas proxime. Egressa, ut solet, nymphe ad odorem prædæ,ubi saginam sequens, ad specum serpentis pervenerit,isthuc quoque penetrans ipsam occidet. Fecit quod admonebatur cycnus, et factum successit, ultra quidem ipsius votum, ad perniciem ejus; nam occisa serpente, nymphe, cycnum præterea prope dormientem nacta, confecit, pullis quibus incubabat pariter absumptis. Simili exemplo, fili, vereor ne nos quoque insidiantes alteri, confracta in nos quam struimus machina opprimamur,Filius ad ea : Bono animo esto, pater, inquit, terricula

isthæc vana sunt; navigamus in portu. Talenta modo et prædam opimam cogita fructum paratissimum non laboriosæ fraudis. Quid multa? Persuasus senex cavam arborem subit. Judex ad condictum adest. Interrogata magna voce quercu, quis furatus thesaurum esset? senis responsum auditur, a scholastico effossam ablatamque pecuniam affirmans. Mirantibus cunctis, sagax prætor intellexit quod res erat, dolo malo conditum intra cavam quercum hominem auditæ vocis auctorem; et sublato in severum supercilio: Mentiris, inquit, arbor improba, innocentia scholastici perspecta mihi est. Tu vero falsi testimonii justam pœnam me judice non effugies. Mox ad apparitores, Afferte, clamat, ignem ocius, huc stipulam et faces; conflagret statim mendax truncus, nec diutius mundo fallacibus oraculis illudat. Paretur illico: jam cortex fumat, jam flammæ vis intus penetrat, jam sensu excitatus mali et imagine consternatus periculi senex, exclamat: Vivus ardeo, educite me. Extractus semiustulato trunco pater et suum et filii scelus impudentissimum prodit. In ambos lege actum: et thesaurus in solidum adjudicatus scholastico est. Ejusmodi successus solent esse insidiarum malitiose structarum.

XXVIII. Quare (pergit Vestigatori Coronatus dicere) infaustus tibi, et utinam falsus vates, exitium denuntio; deesse siquidem non potest quin male ac mature pereas scelere linguæ istius obtrectatricis et rixarum satricis tuæ, quam ut serpentinam horreo, nihilo enim quam hæc minus et illa venenum spargit. Nec magis te vetus nostra mihi necessitudo conciliat, quam morum ac voluntatis irrevocabilis malignitas exosum facit. Novi enim et probo sapientis effatum, sceleratos, utcunque intimi, quantumvis cognatione aut quovis alio vel arctissimo affinitatis vinculo juncti proxime sint, cane pejus et angue fugiendos. Sed tantisper juvat remittere me ex acerbitate tanta, tibique imminentem detegendarum mox fraudum ignominiam mitiori exemplo proponere. Mercator aliquando navem solvens in profectionem longinquam, laminos ferri probati centum apud amicum deposuit. Redit salvus post menses aliquot, et amicum invisens, ab eo, si videatur, depositum repetit. Ille perfidus, qui ferrum dudum venditum in rem suam verterat, Ignosce, inquit, et condole humanis casibus. Ego tuum depositum apothecæ tutissimæ commiseram, portas et seras validissimas obducens adversus externos fures, ignarus nequiores apud me nasci ac domi nundinari latrunculos mures, qui quam bene dentati sint laborabis, opinor, in credendo; nam ne mihi quidem persuaderi potuisset, nisi vidissem. Narro autem quæ oculis præsens subjeci: Circiter post mensem quam laminas tuas in tuto reposueram, in intimum illud ingressus penetrale, reperio ecce, miram rem! comesi a soricibus ferri exiguas duntaxat reliquias, et vilia nulli rei utilia ramenta. Verum non ea tanti tota demum jactura est, ut tui reditus incolumis interpellare gratulationem debeat; obliviscamur ista, et soteria tua celebremus hilares, una simus hodie ad cœnam. Dic, sodes, spernis sodalem, an expectamus te? Hæc mercator audiens, etsi penitus indignabatur, inficiatoris impudentiam admirans, iram tamen in potestate habuit, et suis furem artibus aggredi certus, occasionem exsequendi meditata, in cœna ista ad quam invitabatur, offerendam sibi ratus, vocanti comiter promisit. Tum paulo ante constitutum adveniens, ludentem in ostio perfidi amici filiolum nactus, familiariter in ulnas sublatum in suam domum aufert, et suis ibi diligenter asservandum commandat pueris. Reversus vultu renidenti, paratum se ad discumbendum offert. At pater infantis, ejus absentia sollicitus, statim viso mercatore: Heus! quo inquit, pusionem deportasti? nam te abstulisse geruli narrarunt. Tum mercator, Heu casum infelicem! exclamavit: statim sedatius subjungens: Referendum enim et ego habeo inopinatissimum et tibi vix credibilem eventum. Tenebam amplexu suavians parvulum, cum accipiter impetu devolans ereptum e gremio altum rapuit, avolavitque nescio quo, disparuit quippe ex oculis citissime. Apage, vocator ait, nugas istas, redde sis infantem: accipitres pueros rapiant, scilicet. Quidni rapiant? reponit mercator, ironico arrisu; equidem ex quo, ut memoras, rodere mures ferrum cœperunt, eadem astrorum vis arcana quæ dentes soricum adamantinos reddidit, ungues quoque falconum ære tam rigido armavit, ut jam vel elephantes in altum tollant. Sic igitur habe, pari ambobus nobis casu periisse mihi ferrum, tibi filium. Deprehensus dicto nebulo, nonnisi abnegati depositi persoluto rite pretio natum denique recepit.

XXIX. Talem et te confusionem exspectare jubeo, tuis tandem fraudibus mendaciisque deprehensis. Sed lavo laterem hæc admonens, aquamque pariter atque operam in detergenda Æthiopis nigredine, quæ penitus concreta nullo nitro delebilis inolevit, perdo. Sic homo malus, postquam omnia tentaveris, nihil demum aliud quam homo malus est: ut pomum acerbum, utcunque ipsum melle sæpius oblinas, acerbum tamen manet: non enim mutare naturam applicita exterius potest unctio: aut mel in superficie affrictum, amaritiem emendare succi maligni, substantiam intimam inficientis. Quare satius est, desperata curatione improborum, recedere ab eorum consuetudine; versarique cum bonis et innocentibus. Periculum enim est ne morbus contagione propagetur, et sani supervacanee seduli in juvandis ægris istiusmodi, nec prosint illis, et sibi noceant; ac si minus languores ipsorum contrahant; certe afflati malo ex iis halante odore, feteant; non enim bene olere possunt qui latrinis aut cloacis assident, ut e contrario nunquam abest quin suaviter spirent qui seplasiis aromatariorum immorantur. Nec me fugit quam

nulla spes affulgeat huic vano et mihi noxio labori meo, gratiæ saltem ineundæ a te, quem scio graviter offendi monitis hisce meis, ac ne ferre quidem libenter conspectum meum. Sic enim comparatum natura est, ut ingrati mutuo sint contrariorum occursus : et stulti sapientium, indocti eruditorum, parci largorum, irritabiles patientum, congressus aversentur, et exhorreant visu ipso quasi avium infausti augurii. Hæc locutus Coronatus recesuit domum. Cæterum interfecto tauro, statim leonem facti pœnituit, exstabantque in ejus vultu non obscura indicia mœroris; quæ cum observasset scelestissimus Vestigator, et sibi male conscius metueret ne retractanda tauri causa aliquid detegeretur, quod sua maxime interesset occultum permanere, confidentissime leonem adiens: Quid te, inquit, domine, tristem video cum injuria fortunæ, cui si gratus, ut debes, esse vis, agnoscere et prædicare te oportet summum et recentissimum ejus beneficium, quo a proditione insidiisque tauri servatus es. At tu contra mihi videris, fatuæ cuidam indulgens cordis teneritudini, fallaces insidiatoris vaferrimi blanditias recordari, adeoque pene desiderare justo supplicio peremptum, quo incolumi ne vivere quidem securus, nedum regnare felix poteras. Quare refer animum ad constantiam te dignam, et, excussa muliebri mollitie, gratulare tibi et nobis communem felicitatem, pro certo habens, id quod actum est necessarium remedium mali gravissimi fuisse. Ut enim membrum quod vipera momordit, nisi scarificetur, aut etiam præcidatur, venenum propagat in corpus reliquum, quoad in ipso corde vitam exstinguat, sic taurus iste negotiis a te præpositus, et e membris nostræ reipublicæ præcipuum, indulgentia tua factus, postquam viperino quodam ingratissimæ invidiæ livore usque ad odium tui et nefarium insidiandi vitæ tuæ consilium extabuit, abscindi mature debuit, ne totum regnum. et te maxime, cor ac caput hujus corporis, male perderet. Ea perfidi veteratoris dicta leoni tunc scrupulum exemerunt, ita ut æquum jam animum, ut ante, negotiis adverteret, persuasus meruisse taurum quæ passus fuerat. His gymnosophista peroratis disputationem concludens regi dixit : In hunc modum, domine, quod quæsieras, homo sceleratus et invidus duos antea inter se concordes calumniosis artificiis invicem committit, ex aliena et sæpe publica calamitate privatum astutissime quæstum captans.

—

DISSERTATIO PARABOLICA II.

Exprimit ingenium rei audacis et callidi in eludendo judicio, et demonstrat inutile ad extremum esse totum istud artificium.

Dixit autem rex gymnosophistæ: Cuperem audire quid Vestigatori evenerit post necem tauri.

I. Respondit gymnosophista: Occiso tauro, nocte quadam egressus leopardus, qui olim fuerat magister leonis, et tunc inter ejus consiliarios intimos fide atque auctoritate præcipuus habebatur, applicuit aurem forte transiens ad ostium Vestigatoris, eo commodum tempore quo ea Coronatus ei succesens, loquebatur, quæ retuli paulo superius. Audivit igitur exprobrantem Vestigatori Coronatum malignas artes quibus, invidiæ atque odio indulgens propriis, taurum innocentem circumvenerat, leonem fido et utili ministro privaverat: comminantem etiam iram deorum, et augurantem ei a leone ipso quem deceperat, dignum suo scelere supplicium. Hæc leopardus inopinato cognita statim arcano detulit ad leonis matrem. Interim autem leo quid egisset reputans, revolvebatur in desiderium tauri: nec ultimæ illæ Vestigatoris voces jam tantum apud ejus animum valebant, ut non ipse Vestigator fraudis atque insidiarum suspicione laboraret. Cum ista mentis conflictantem ægritudine convenit materna familiaritate regem leonem ejus parens ; et mœstum illum ea quam dixi causa, conspicata, Vultum habes, inquit, fili, solliciti ac male sibi conscii: quod equidem et miror et ægre fero, satis gnara, nihil magis valetudini adversum quam curam acrem, et præsertim pœnitentiam inutilem, quæ dum animum moleste pungit, corpus ipsum exedit et macerat. Præterea quod perniciosum vel maxime regnanti est, caliginem obducit menti, quam ille semper vigilem et tranquille attentam adhibere negotiis debuerat. Sed, quæso te, fatere mihi quid te angat ; aut si dicere cunctaris, sine, divinem; non enim temere affirmatura videor, cruciari te sera pœnitentia necis tauri, quasi ejus accusator nimis facile credideris: cum æstimare te potius de ejus in te animo ex tuo in eum affectu par fuisset; fere siquidem ista sibi mutuo respondent : rarumque est non redamari sincere qui vere diligit, adeo ista commercia cordium fucum excludunt. Age igitur, dic mihi quomodo tu affectus erga taurum eras? Ad ea leo: Equidem, mater, inquit, charum eum habebam fidebamque illi maxime ; et cum mente repeto quam prompta semper ejus et benevola in me officia exstarent, facere vix possum quin suspicer scelus aliquod artificis Vestigatoris qui eum falsis apud me criminationibus infamaverit, et eo denique me adegerit ut facerem quod meminisse horret animus, et quantovis pretio redemptum vellem non egisse. Tu vero, parens optima, ne quæso, celaveris si quid ejus forte rei didicisti; fere enim emanant in notitiam quantalibet arte dissimulata scelera, nec caveri dolis omnibus potest, qui saltem timidis susurris proditiones abstrusissimæ prodantur. Ea porro fame licet incertæ ac vulgarium rumorum qualiscunque testimonia, sæpe interio-

isthæc vana sunt; navigamus in portu. Talenta modo et prædam opimam cogita fructum paratissimum non laboriosæ fraudis. Quid multa? Persuasus senex cavam arborem subit. Judex ad condictum adest. Interrogata magna voce quercu, quis furatus thesaurum esset? senis responsum auditur, a scholastico effossam ablatamque pecuniam affirmans. Mirantibus cunctis, sagax prætor intellexit quod res erat, dolo malo conditum intra cavam quercum hominem auditæ vocis auctorem; et sublato in severum supercilio: Mentiris, inquit, arbor improba, innocentia scholastici perspecta mihi est. Tu vero falsi testimonii justam pœnam me judice non effugies. Mox ad apparitores, Afferte, clamat, ignem ocius, huc stipulam et faces; conflagret statim mendax truncus, nec diutius mundo fallacibus oraculis illudat. Paretur illico: jam cortex fumat, jam flammæ vis intus penetrat, jam sensu excitatus mali et imagine consternatus periculi senex, exclamat: Vivus ardeo, educite me. Extractus semiustulato trunco pater et suum et filii scelus impudentissimum prodit. In ambos lege actum: et thesaurus in solidum adjudicatus scholastico est. Ejusmodi successus solent esse insidiarum malitiose structarum.

XXVIII. Quare (pergit Vestigatori Coronatus dicere) infaustus tibi, et utinam falsus vates, exitium denuntio; deesse siquidem non potest quin male ac mature pereas scelere linguæ istius obtrectatricis et rixarum satricis tuæ, quam ut serpentinam horreo, nihilo enim quam hæc minus et illa venenum spargit. Nec magis te vetus nostra mihi necessitudo conciliat, quam morum ac voluntatis irrevocabilis malignitas exosum facit. Novi enim et probo sapientis effatum, sceleratos, utcunque intimi, quantumvis cognatione aut quovis alio vel arctissimo affinitatis vinculo juncti proxime sint, cane pejus et angue fugiendos. Sed tantisper juvat remittere me ex acerbitate tanta, tibique imminentem detegendarum mox fraudum ignominiam mitiori exemplo proponere. Mercator aliquando navem solvens in profectionem longinquam, laminos ferri probati centum apud amicum deposuit. Redit salvus post menses aliquot, et amicum invisens, ab eo, si videatur, depositum repetit. Ille perfidus, qui ferrum dudum venditum in rem suam verterat, Ignosce, inquit, et condole humanis casibus. Ego tuum depositum apothecæ tutissimæ commiseram, portas et seras validissimas obducens adversus externos fures, ignarus nequiores apud me nasci ac domi nundinari latrunculos mures, qui quam bene dentati sint laborabis, opinor, in credendo; nam ne mihi quidem persuaderi potuisset, nisi vidissem. Narro autem quæ oculis præsens subjeci: Circiter post mensem quam laminas tuas in tuto reposueram, in intimum illud ingressus penetrale, reperio ecce, miram rem! comesi a soricibus ferri exiguas duntaxat reliquias, et vilia nulli rei utilia ramenta. Verum non ea tanti tota demum jactura est, ut tui reditus incolumis interpellare gratulationem debeat; obliviscamur ista, et soteria tua celebremus hilares, una simus hodie ad cœnam. Dic, sodes, spernis sodalem, an exspectamus te? Hæc mercator audiens, etsi penitus indignabatur, infficiatoris impudentiam admirans, iram tamen in potestate habuit, et suis furem artibus aggredi certus, occasionem exsequendi meditata, in cœna ista ad quam invitabatur, offerendam sibi ratus, vocanti comiter promisit. Tum paulo ante constitutum adveniens, ludentem in ostio perfidi amici filiolum nactus, familiariter in ulnas sublatum in suam domum aufert, et suis ibi diligenter asservandum commandat pueris. Reversus vultu renidenti, paratum se ad discumbendum offert. At pater infantis, ejus absentia sollicitus, statim viso mercatore: Heus! quo inquit, pusionem deportasti? nam te abstulisse geruli narrarunt. Tum mercator, Heu casum infelicem! exclamavit: statim sedatius subjungens: Referendum enim et ego habeo inopinatissimum et tibi vix credibilem eventum. Tenebam amplexu suavians parvulum, cum accipiter impetu devolans ereptum e gremio altum rapuit, avolavitque nescio quo, disparuit quippe ex oculis citissime. Apage, vocator ait, nugas istas, redde sis infantem: accipitres pueros rapiant, scilicet. Quidni rapiant? reponit mercator, ironico arrisu; equidem ex quo, ut memoras, rodere mures ferrum cœperunt, eadem astrorum vis arcana quæ dentes soricum adamantinos reddidit, ungues quoque falconum ære tam rigido armavit, ut jam vel elephantes in altum tollant. Sic igitur habe, pari ambobus nobis casu periisse mihi ferrum, tibi filium. Deprehensus dicto nebulo, nonnisi abnegati depositi persoluto rite pretio natum denique recepit.

XXIX. Talem et te confusionem exspectare jubeo, tuis tandem fraudibus mendaciisque deprehensis. Sed lavo laterem hæc admonens, aquamque pariter atque operam in detergenda Æthiopis nigredine, quæ penitus concreta nullo nitro delebilis inolevit, perdo. Sic homo malus, postquam omnia tentaveris, nihil demum aliud quam homo malus est: ut pomum acerbum, utcunque ipsum melle sæpius oblinas, acerbum tamen manet: non enim mutare naturam applicita exterius potest unctio: aut mel in superficie affrictum, amaritiem emendare succi maligni, substantiam intimam inficientis. Quare satius est, desperata curatione improborum, recedere ab eorum consuetudine; versarique cum bonis et innocentibus. Periculum enim est ne morbus contagione propagetur, et sani supervacanee seduli in juvandis ægris istiusmodi, nec prosint illis, et sibi noceant; ac si minus languores ipsorum contrahant; certe afflati malo ex iis halante odore, feteant; non enim bene olere possunt qui latrinis aut cloacis assident, ut e contrario nunquam abest quin suaviter spirent qui seplasiis aromatariorum immorantur. Nec me fugit quam

nulla spes affulgeat huic vano et mihi noxio labori A meo, gratiæ saltem ineundæ a te, quem scio graviter offendi monitis hisce meis, ac ne ferre quidem libenter conspectum meum. Sic enim comparatum natura est, ut ingrati mutuo sint contrariorum occursus : et stulti sapientium, indocti eruditorum, parci largorum, irritabiles patientum, congressus aversentur, et exhorreant visu ipso quasi avium infausti augurii. Hæc locutus Coronatus recessit domum. Cæterum interfecto tauro, statim leonem facti pœnituit, exstabantque in ejus vultu non obscura indicia mœroris; quæ cum observasset scelestissimus Vestigator, et sibi male conscius metueret ne retractanda tauri causa aliquid detegeretur, quod sua maxime interesset occultum permanere, confidentissime leonem adiens: Quid te, inquit, domine, tristem video cum injuria fortunæ, cui si gratus, ut debes, esse vis, agnoscere et prædicare te oportet summum et recentissimum ejus beneficium, quo a proditione insidiisque tauri servatus es. At tu contra mihi videris, fatuæ cuidam indulgens cordis teneritudini, fallaces insidiatoris vaferrimi blanditias recordari, adeoque pene desiderare justo supplicio peremptum, quo incolumi ne vivere quidem securus, nedum regnare felix poteras. Quare refer animum ad constantiam te dignam, et, excussa muliebri mollitie, gratulare tibi et nobis communem felicitatem, pro certo habens, id quod actum est necessarium remedium mali gravissimi fuisse. Ut enim membrum quod vipera momordit, nisi scarificetur, aut etiam præcidatur, venenum propagat in corpus reliquum, quoad in ipso corde vitam exstinguat, sic taurus iste negotiis a te præpositus, et e membris nostræ reipublicæ præcipuum, indulgentia tua factus, postquam viperino quodam ingratissimæ invidiæ livore usque ad odium tui et nefarium insidiandi vitæ tuæ consilium extabuit, abscindi mature debuit, ne totum regnum. et te maxime, cor ac caput hujus corporis, male B perderet. Ea perfidi veteratoris dicta leoni tunc scrupulum exemerunt, ita ut æquum jam animum, ut ante, negotiis adverteret, persuasus meruisse taurum quæ passus fuerat. His gymnosophista peroratis disputationem concludens regi dixit : In hunc modum, domine, quod quæsieras, homo sceleratus et invidus duos antea inter se concordes calumniosis artificiis invicem committit, ex aliena et sæpe publica calamitate privatum astutissime quæstum captans.

—

DISSERTATIO PARABOLICA II.

Exprimit ingenium rei audacis et callidi in eludendo judicio, et demonstrat inutile ad extremum esse totum istud artificium.

Dixit autem rex gymnosophistæ: Cuperem audi- C re quid Vestigatori evenerit post necem tauri.

I. Respondit gymnosophista: Occiso tauro, nocte quadam egressus leopardus, qui olim fuerat magister leonis, et tunc inter ejus consiliarios intimos fide atque auctoritate præcipuus habebatur, applicuit aurem forte transiens ad ostium Vestigatoris, eo commodum tempore quo ea Coronantus ei succesens, loquebatur, quæ retuli paulo superius. Audivit igitur exprobrantem Vestigatori Coronatum malignas artes quibus, invidiæ atque odio indulgens propriis, taurum innocentem circumvenerat, leonem fido et utili ministro privaverat: comminantem etiam iram deorum, et augurantem ei a leone ipso quem deceperat, dignum suo scelere supplicium. Hæc leopardus inopinato D cognita statim arcano detulit ad leonis matrem. Interim autem leo quid egisset reputans, revolvebatur in desiderium tauri: nec ultimæ illæ Vestigatoris voces jam tantum apud ejus animum valebant, ut non ipse Vestigator fraudis atque insidiarum suspicione laboraret. Cum ista mentis conflictantem ægritudine convenit materna familiaritate regem leonem ejus parens ; et mœstum illum ea quam dixi causa, conspicata, Vultum habes, inquit, fili, solliciti ac male sibi conscii: quod equidem et miror et ægre fero, satis gnara, nihil magis valetudini adversum quam curam acrem, et præsertim pœnitentiam inutilem, quæ dum animum moleste pungit, corpus ipsum exedit et macerat. Præterea quod perniciosum vel maxime regnanti est, caliginem obducit menti, quam ille semper vigilem et tranquille attentam adhibere negotiis debuerat. Sed, quæso te, fatere mihi quid te angat ; aut si dicere cunctaris, sine, divinem; non enim temere affirmatura videor, cruciari te sera pœnitentia necis tauri, quasi ejus accusator nimis facile credideris: cum æstimare te potius de ejus in te animo ex tuo in eum affectu par fuisset; fere siquidem ista sibi mutuo respondent : rarumque est non redamari sincere qui vere diligit, adeo ista commercia cordium fucum excludunt. Age igitur, dic mihi quomodo tu affectus erga taurum eras? Ad ea leo: Equidem, mater, inquit, charum eum habebam fidebamque illi maxime ; et cum mente repeto quam prompta semper ejus et benevola in me officia exstarent, facere vix possum quin suspicer scelus aliquod artificis Vestigatoris qui eum falsis apud me criminationibus infamaverit, et eo denique me adegerit ut facerem quod meminisse horret animus, et quantovis pretio redemptum vellem non egisse. Tu vero, parens optima, ne quæso, celaveris si quid ejus forte rei didicisti; fere enim emanant in notitiam quantalibet arte dissimulata scelera, nec caveri dolis omnibus potest, qui saltem timidis susurris proditiones abstrusissimæ prodantur. Ea porro fame licet incertæ ac vulgarium rumorum qualiacunque testimonia, sæpe interio-

ribus indiciis adjuncta multum conferunt ad convictionem scelestorum. Reposuit ad hæc mater : Audivi a quodam fide dignissimo Vestigatorem invidiæ instinctus mentitum tibi esse cuncta illa quæ de tauro detulit, alioqui alienissime a vero, et sola ejus fraude conficta. Amabo te, mater, leo inquit, ede, si non grave est, quis iste sit ex quo talia audisti? Ne quære, filii, ait mater, actorem dicti, qui nominatim se prodi vetuit, cum rem sibi compertissimam mihi arcano committeret, indicandam, si expedire censerem, tibi. Etsi autem is talis, ut dixi, est, cui tuto quidvis credi possit, non peto tamen ut aut meæ, aut illius auctoritati acquiescas, ac nostro testimonio præcipites sententiam in reum inauditum, ne quid simile patiaris post Vestigatoris pœnam ei quod post tauri supplicium es passus, ac tunc quoque fidei temere habitæ acri morsu conscientiæ pœnas luas. Recte mones, mater, inquit leo. Ergo quamvis tibi tribuo, uti debeo, plurimum fidei, tamen explorare per me negotium decrevi, nec committere iterum ut festinasse me sero pœniteat.

II. His leo et a matre auditis et ad matrem dictis, suos omnes convocavit, et cum iis Vestigatorem. Qui pro sua solita confidentia leonem videns cogitabundum et mœsto similem, ultro ad astantes conversus : Quid causæ, inquit, est cur leonem sollicitum ac tristem cerno ? Cui mater leonis, et ipsa præsens, respondit in hunc modum: Tu causa tristitiæ leonis es : hunc enim dolet quod te hac tenus vivere ac libere agere sit passus, te, inquam, qui sibi fraudibus ac mendaciis decepto, ut taurum innocentem injuste perimeret, persuaseris. Ad ea minime turbatus Vestigator, Nempe, inquit, hic mos aularum est ut ingratas recte actorum vices, supplicia pro beneficiis exspectare verisimilius quam præmia, qui principibus inserviunt, debeant. Quæ justissima est ascetis in solitudines e palatiis atque urbibus secedendi causa, ne non virtutem exercere possint, ubi ei certam intelligunt pœnam esse constitutam. Ista ego lege periclitor hodie, qui quod fidei officio instinctus, benevole indicavi regi paratas a tauro insidias, et conjurationem mox, ni præcaveret, in ipsius ac regni perniciem erupturam, nunc miser in suspicionem calumniarum vocor : in quo cum multa sunt misera, tum illud enimvero jure meo deprecor, ne temere de me talia credantur. Exploretur prius res, inquiratur diligenter de impacto mihi crimine; nunquam tam alte latet scelus animo conceptum quin legitimis indagationibus eliciatur tandem ac protrahatur in lucem: nam et penitissime abstrusus in venis silicum perito attritu ignis exsculpitur, et quam nemo suspicaretur inesse putridis lignis artifex affrictus excitat flammam. Omnino si quid conscientia turpe abscondit, odore se sui prodet, certa methodo in ejus exploratione versantibus : haud aliter ac graveolentes natura sua feces, dum perstat immotus cui subsunt liquor, narium etiam
A emunctarum sagacitatem fallunt; quando moventur agitanturque, mephitim exhalant, et manifesto fetoris indicio deprehenduntur. Itaque viderint quam consequenter accusatores mei eumdem me, quem nimiæ calliditatis insimulant, tam stultum putent, ut mihi male conscius, ultro examini me subjiciam. Nunquam profecto inevitabile convictionis periculum deposcerem, alea judicii subeunda, nisi mea me totum innocentia præstaret ; sin ita esset, non me hic utique videretis; jam enim alicubi terrarum securum perfugium captare occupassem, cujus rei facultatem magnam cuivis præbet latissime patens orbis universi vastitas. Ab hoc ingressu vaferrimus Vestigator, repente conversus ad leonem, Oro igitur, ait, obsecroque, domine,
B regiam majestatem tuam, ut inquiri continuo quam accuratissime de me jubeas, per judicem quamlibet severum, dummodo justus idem integerque sit, nec veritatem sinat obrui præjudiciis invidiæ, quam mihi magnam intelligo conflatam, non ullo meo maleficio, sed magnis tuis erga me beneficiis quæ livorem concitarunt iniquorum. Tua, inquam, tua, domine, præcipua in me gratia meum crimen est: quo te est æquius dare operam, ne perniciosa tua munera putentur, et quem amore dignatus fueris amplecti, voluisse perdere videaris. Nam si hanc conditionem ferri virtuti sinis, quæ tutam forte benevolentiam promeruerit, ut vitare nequeat quin dedatur odiis improborum, quodnam aut ubi terrarum asylum deinde reliquum sit afflictæ ac
C laboranti innocentiæ? Unum restat tanta fortunæ sævitia exercitis, testem invocare Dei cuncta intime pervidentem oculum. Equidem hujus, puritatem meæ conscientiæ cernentis, fretus incorrupto testimonio, mortem ipsam inimicorum mihi fraudibus paratam audeo contemnere; nec jam recuso quin quod aliquando necessitati naturæ debeo, livori prævalentium sceleratorum exsolvere occupem, extremum fatum, quippe qui vitam impendere tuæ gloriæ atque obsequio jam tum ex quo tibi, domine, fidem addixi meam, omnibus momentis paratus fui.

III. Talia magna fiducia Vestigatorem perorantem, interpellans e militibus astantibus quidam : Ne finge, Vestigator, inquit ; non te ad istam defen-
D dendi contentionem studium quod simulas in principem, sed cura tegendi tui sceleris et pœnæ quam es meritus a tuo capite arcendæ incitat. Salus, inquam, tua propria, non zelus obsequii, aut reverentia majestatis, te disertum in hac causa facit. Hunc audacissimo figens obtutu Vestigator, Non te pudet, inquit, stultissime viventium, eo mortalem criminari, quod natura omnibus lucis usuram participantibus lege antiquissima præscripsit? Itane tuo judicio sceleratus sum, quia salutem, quo possum præsidio, tutari meam conor, quod si quæ animantium in multo minori discrimine non faciat, omnibus orba sensibus, et vita indigna censeatur? Atqui sic habe, mensuram

fortitudinis in amicorum et dominorum periculis A ab aliquo sperandæ, ex ejusdem pro suo ipsius capite certamine sumi debere; nec regum quemquam exspectare, si quidem sapiat, militem quemvis suum in acie, sua causa vel publica, pugnacius dimicaturum quam idem soleat in occasionibus salutis propriæ a casibus infestis expediendæ repugnare. Tacuisses ergo consultius quam ista insana professione tuæ contemptissimæ inertiæ, palam quod fecisti, declarasses, te nec fidelem subditum, nec firmum amicum, nec fortem esse militem, nihilque demum aliud quam vilissimum mancipium injustissimi atque ignavissimi livoris. quo efferri te levissime sis passus in hanc probrosissimam tuæ ipsius confessionem ignominiæ : post quam spoliari continuo merueras istis armis, B istis insignibus muneris publici, et ab ostii regii custodia, ubi locum melioris indignus occupas, ut infidum atque imbelle pecus abigi. Ictus inopinata reprehensione miles, cunctorum jam oculis ipsum figentibus, plenus dedecore recessit erubescens. Quando exsultantis suæ impudentiæ successu Vestigatoris retundere confidentiam regis mater volens, Miror tuam inquit, o Vestigator, effrontem audaciam, qua totus conflatus ex scelere, non dubitas huic sapientissimo consessui, te pro insonti vanditando, fucum impudentissime facere conari. Ne hoc quidem tam acræ tantæ personæ dictum conturbavit argutum nebulonem, ut non statim intrepide reponeret : Altero nimirum, o domina, me etiamnum intueris oculo, qui calumniosa C præjudicia grassantis in nostrum exitium invidiæ, caliginem offuderunt. Tu vero vide, an non dignum potius fuerit ista ætatis et nobilitatis auctoritate. periclitantium causis totam et liberam æquæ mentis aciem advertere, circumspicereque omnem in partem cuncta, ac nullum vestigium negligere indagandæ veritatis : rei, heu! hodie omnium exosissimæ, quam ut impune, sic passim, omnes aversantur, omnes libere oppugnant; rege, qui unus posset obsistere, connivente, dum præ nimia facilitate ac benignitatis ostentandæ studio, nullum in malum pronum comminando deterrere, neminem compertum neglecti officii castigare objurgando sustinet. Hac Vestigatoris libertate irritata majorem in modum regis mater. Videte, inquit, hoc nequissimum et sceleratissimum caput, ut omnium flagitorum D deformatus maculis et gravissimorum tantum non convictus criminum, tamen audet istam mendaciorum artificem linguam exserere, nec dubitat argumentorum inanium, aut potius sophismatum vanissimorum, captiosissimis laqueis implicare conari veritatem, eo usque, ut cum injuria intolerabili tot sapientum hic præsentium, se his præstigiis speret os sublinere omnibus posse. Non inultus hanc tam amaram increpationem ardelio improbissimus audivit. Per ambages enim quasdam oblique perstringens reginam, generalibus sententiis declamandis, audientiæ illusit in hunc ferme modum : Paris flagitii viderentur rei qui mysteria non initiatis vulgat, muliebres mores vir affectans, mulier virum simulans, hospes se pro domino ejus in qua precario diversatur, domus ferens : denique qui regi de his respondet de quibus non interrogatur. Talia garrientem rursum interpellans regis mater : Age, inquit, his tralatitiis nihil ad rem facientibus omissis, dic ecquid sentias, quantis te sceleribus inquinaveris? Ad ea Vestigator : Qui se istis quæ ais sceleribus inquinat, nemini benevolus est nullam operationis nefariæ, ad quam quævis libido impulerit, labem aversatur. Me rex ipse fatetur sibi benevolum fuisse : innocentiæ autem meæ cæteræ tot testes habeantur quot sunt qui nihil me agere improbum viderunt. Nondum hæc absolverat, cum regina, Ne speres, ait, scelestissime, te hac impudentia mendacissimæ defensionis veri judicii severitatem elusurum. Ad hoc solita linguæ promptitudine reposuit Vestigator, Qui falsa comminiscuntur, qui scientes ab æquo et jure declinant, quibus ad purgandum innocentem impacto per calumniam crimine nec verba nec opera sufficiunt, paris omnes injustitiæ tenentur, Inter hæc prudens regina silere leonem videns, et merito veritane per frictæ frontis præsentis animi et multæ astutiæ nebulo fucum illi faceret, accedens filio in aurem materna auctoritate suggessit, fieri posse ut qui tam constanter coram rege ac senatu pro se dicere auderet, revera innocens, esset quare videri sumendum spatium examinandis testimoniis. Eo rex audito palam pronuntiavit, jubere se in præsentia Vestigatorem custodiæ tradi, donec accurate tota causa cognoscatur. Conjecto mox reo in carcerem, adiit leonem mater, et ei confessa est se quæ de Vestigatore detulerat, ex leopardo teste aurito cognovisse; hujus probitas quam illi esset perspecta scire sese, posse illum interrogari, cuncta distinctius indicaturum. Ad ea leo, Secura sis, mater, ait; cito videbis judice me non abire impunita scelera.

IV. Nocte insecuta convenit Vestigatorem Coronatus, et vinctum eum cernens, non sine lacrymis, Evenerunt nempe inquit, quæ tibi prædixeram. Tu autem, cæco tui amore ac præfidentia elatus, contemnebas sana monita, et denuntiationes, quæ quam veræ fuerint sero denique nunc sentis. Respondit Vestigator : Vera exprobras, nihil tibi relictum, o amice, est : admonuisti utilia interminatus es vera. Ego autem non obtemperavi tibi, inexplebilis cupiditatis insania miser dementatus. Passus enim suum idem quod intemperantes ægri, qui licet experti, gravi suo damno, vim maleficam insalubris cibi tamen ejus malesuada victi dulcedine, non se continent ab eo regustando. Me vero nunc in has angustias redactum non mea solum, quam culpa mihi accersivi propria, calamitas angit, sed metus præterea conturbat de te ne innocens involvaris meo crimine. Pronum enim factu est, propter

notam inter nos amicitiam, ut qui me perditum A cupiunt, ex te rerum omnium conscio mearum, testimonium conentur extorquere, ac tua fide cupiditati eorum non obsequente, tam diris ex te quæstionibus quod me gravet eliciant, ut tu cruciatibus tormentorum enectus, ego indiciis expressis quæstione convictus, pariter ambo pereamus. Respondit Coronatus : Hoc ipsum et ego providi futurum, et metuo non magis mihi quam tibi. Si enim alieno testimonio convictus, contumax et impœnitens morte afficiaris, scis te ad dirius aliud trahi tribunal, a quo inexpiatus deprehensus, sempiternis addiceris suppliciis; quæ cum commutare brevibus hujus temporis, pœnis ultro subeuntis adhuc possis, suggero tibi hoc ultimum et pro statu rerum tuarum unice B utile consilium, ut sponte confitearis quæ peccasti; ac si, quod sperare licet e regis benignitate, gratiam supplicii nanciscaris, vitam condonatam lucro imputes; sin lege in te agetur, piaculo voluntarie suscepto pœnæ temporariæ purgatus, æternorum apud manes cruciatuum periculo defungaris. Hæc Vestigator audiens, et solita se obfirmans adversus sana monita duritie, respondit : Nondum ita desperata mea causa est, ut ad istud extremum descendendum mihi consilium judicem. Experiar prius quædam alia, morasque quibus potero artibus obducam, si forte insperatis, ut fit interdum, momentis ac casibus fortuna judicii prosperiorem in exitum queat vergere. His Coronatus auditis, desperata curatione obstinati C animi, recessit acerbissime dolens, et certo amici exitio, et suo ipsius gravissimo periculo : quippe qui perspectissimum haberet, vitari non posse quin perseverante in criminis inficiatione Vestigatore, ipse quem omnes ei familiarissimum scirent, aut quæstioni subjiceretur, aut velut conscius et particeps sceleris ejusdem, pari cum illo damnationi succumberet. Hæc ergo mœstissimus reputans, et pertæsus vitæ, hausto ultro veneno efflavit animam.

V. Postridie jussu regis pro tribunali prætor sedit, assidentibus judicibus delectis. Eodem et leopardus venit. Concussum densa corona circumstabat universæ palatinæ militiæ. Adductus in medium e carcere Vestigator est, causam in vinculis D dicturus. Primus, congregatis cunctis, verba fecit leopardus in hunc modum : Rex noster, o commilitones, participem me fecit cujusdam gravis curæ suæ quam etiam communicari vobis voluit. Acris eum pœnitentia incessit interfecti tauri, idcirco quod non contemnendis indiciis sero cœpit intelligere, innocentem illum, se dolis malis et delationibus falsis in ejus necem instigato, periisse Jam hoc ejus, per alia quoque experimenta cunctis notæ bonitatis et justitiæ eo laudabilius argumentum est, quo fert ægrius illusum sibi cum tanta insontis capitis injuria. Si quid enim mihi creditis intimorum ejus sensuum conscio, incredibiliter excruciatur ejus animus, nec quietis capere partem ullam valet, quoad calumniatiorem scelestissimum, cujus artibus nefariis in eam fraudem implicatus est, pœnis meritis subjecerit. Quare agite, conferte in hoc operam et reipublicæ et regi, ut rite reus peragi legitimo judicio, veterator nequissimus iste Vestigator possit. Pernegat enim factum non minori pervicacia quam quanta ejus fuit in eo perpetrando perfidia. Sed impudentia nebulonis perditi, testimoniis convicta consciorum, illudere diutius fidei publicæ prohibebitur. Promat modo libere unusquisque vestrum quod de illo novit, respondebit pro se reus præsens quod videbitur. Quæsitores, cunctis utrinque auditis, arbitrabuntur; sic judicium rite atque ordine, quod rex nominatim jussit, exercebitur. Leopardi orationem excepit arbiter quæstionis prætor in hæc verba : Convenientissime juri ac mori majorum et leo præcepit, et leopardus peroravit. Quod superest, vestrum, quotquot adestis, unusquisque se accingat ad proferendum summa fide parique libertate quod de hac causa deque Vestigatore compertum habet. Cooperabimini hoc agendo vel maxime communi utilitati; publice quippe interest non impune abire sceleratos, ne securi severitatis legum quidlibet improbi audeant. Sub hæc dicta silentium aliquandiu cunctorum fuit, quod primus abrumpens Vestigator, Heus! vos, inquit, post tam acria dicendi jussa cur tacetis? Agite, me quoque invitante, proferte quidquid de me nostis; non recuso, quin etiam flagito. Audire cupio quid mihi opponatur, paratus continuo vere objecta fateri, falso imposita refellere. Sic ergo dicturus quisque se comparet, ut contra meam defensionem tueri testimonium suum queat; qui secus fecerit in caput suum peccabit. Quæ enim nostris legibus æquissimæ constitutæ pœnæ sunt in falsarios linguæ ac fidei venalis, eas se subituorum me agente, ac prætore, prout lex jubet et res exiget, decernente, sciat. Atque adeo videat, si qui lingua in obtrectationem prurit, ne similia patiatur imperito medico qui parum habens quod ageret in patria, ubi cognitus negligebatur, peregre simplices quæsivit quibus tuto imponeret. Profectus ergo in civitatem, cujus princeps filiam habebat ex morbo gravi decumbentem, in partem ejus curationis adhibitus periculo suo est, hac quadam ex causa : erat in ea urbe medicus perquam eruditus, sed ætatis vitio, aut calamitatis casu, penitus orbatus luce oculorum. Vocatus ille ad ægram, ex attactu pulsus cæterisque quæ audivit, intellecta morbi causa remedium ei indubitati successus opposuit, præscribenda potione ex succo herbæ cui capillus Veneris nomen est. Verum quod oculis ipse captus discernere herbam non valeret, proficiscens in apothecam herbariam, comitem optavit peregre appulsum medicum. Hic nihil nimus quam quod profitebatur callens tam imperite in delectu versatus est, ut cicutam vice capilli Veneris pharmaco admisceret, quo hausto

filia principis repente est mortua. Cunctis mirantibus, et cæco medico notæ peritiæ ac fidei, perseverante, non potuisse mulierem exstingui potione, nisi erratum esset in compositione pharmaci, herba noxia pro utili supposita. Dynasta pater mortuæ, expressum ex eadem herba quæ filiam occiderat succum ebibere coram se medicum exterum coegit, qui miser continuo extabuit, imperitiæ audaciæque suæ pœnas exsolvens meritissimas. Sic eveniet, jam hinc denuntio, testimonium contra me falsum aut inconveniens dicenti; strangulabitur, quem male nexuerit, laqueo et gladio inscite stricto sese confodiet.

VI. Nihil hac comminatione territus, et irritatus confidentia loquacis rei, assurrexit sub ea dicta primus coquorum regis. Et, Audite me, inquit, qui adestis in consilio : afferam enim quod nosse ad causam prosit, ex quadam longo mihi usu parta peritia mores ex facie noscendi. Certos vultibus ac frontibus arcanorum animi sensuum characteres natura indidit, ex qualibus apparet, Vestigatorem nequam ac subdolum nulliusque fidei nebulonem esse, quippe qui oculos oblique distortos, et horum lævum dextro breviorem, eumdemque inquietissime mobilem habeat; ad hæc, caput inter incedendum temere inclinet : quæ signa certissima vafri calumniatoris ac proditoris perfidiosissimi, magno consensu physiognomici dudum tradidere. Contra hæc, innuente judice, dicturus Vestigator, orsus est a laudatione ironica principis coquorum, En, inquiens, omnium qui sub cœlo sumus longe sapientissimus, cui nemo quantumvis eminens comparari doctrina et judicii gravitate queat. Miseros vos conditores legum, qui talem non adhibueritis in consilium, lucrifecissetis operam inanem statuendi pœnas sceleri ac præmia virtuti. Si enim ineluctabili necessitate trahitur animus ad ea facienda quæ oris lineamenta sine nostro nobis arbitrio a natura tributa significent, quid attinet mulctare suppliciis qui male agunt, characterum ingenitorum errare, ut hic docet, non valentium, necessario fidem sancientes? Alioquin puniatur ignis quia urit, aquæ tormenta decernantur quia vel excussa e nube viatorem mandefacit vel exundans e torrente sata lædit. Quid tibi videtur, archimagire, de ista tua mirabili physiologia? Utrum mavis, qui præditus istis, quas indicasti, notis in lucem venerit, cavere a malo posse, an inevitabiliter esse improbum? Si prius dicis, inanis est tua collectio : forsitan enim ego quem accusas, aut similiter insignitus quivis, indolis innatæ propensionem conatu virtutis inflexerimus in rectum; si alterum fateris, nonne quam inconsequenter loquaris vides, qui pœnam apponas ubi culpa non est. Quod si recipitur, quid de te fiet? nam quot eris suppliciis mactandus, si omnium quæ per vitam necessario vel fecisti vel passus es, causa nunc tibi dicenda, invidia sustinenda, luenda expiendaque cruciatibus conscientia sit? Ecquid, stulte, jam

A sentis te præpostere perspicacem, vidisse festucam in oculo alterius, qui trabem in tuo non attenderis. Similis malesana mulieri e fabula vulgata. Fertur enim, duas aliquando sorores proripiendi sese nudas e custodia, qua dura tenebantur, occasionem nactas, dum una cum patre iisdem clapso vinculis fugiunt, harum alteram forte invento centone vix pudenda contegentem, increpare germanam cœpisse quod nuda incederet. Cui pater, Sanane, inquit, es, quæ sorori exprobres, sine sua culpa patienti, quod et tu pari necessitate passa es et pateris? Hæc audiens princeps coquorum quod reponeret non habuit, universis responsum Vestigatoris haud dubie probantibus. Ipseque leo, ubi rem cognovit, stulte locutum principem coquorum B loco movit, ne in culina quidem sua tam nullius judicii ministros sibi ferendos putans. His eo consessu actis, et per actuarium in commentarium relatis, riteque signatis, hora jam provecta, solutus cœtus est, reo nondum convicto reducto in carcerem.

VII. Redditum custodiæ Vestigatorem convenit alius quidam ex ejus familiaribus, Coronati communis amici mortem mœstissimus nuntians. Consternatus acerbo casu Vestigator lacrymas non tenuit, inter quas hæ voces ejus audiebantur : Me miserum qui vero, experimentis probato, et omnium temporum amico privatus hodie sim! Quid me vivere attinet te mihi, Coronate fidissime, subtracto? Recte aiunt vulgo, catena connexas C quadam per orbem commeare calamitates, nec unquam uni singulares occurrere. En mihi capitali judicio periclitanti, ac diris vinculis constricto, funestum supervenit auctarium irreparabilis jacturæ capitis charissimi, etiam, quod dolorem incendit, causa mea exstincti. Hæc ita deplorantem invenerunt, qui postridie jussu prætoris denuo citarunt stiteruntque Vestigatorem ad tribunal. Ibi judex alte considens : Quid tibi, o Vestigator, ait, consilii nox attulit? num tandem induxisti in animum fateri quod agnoscis? Cunctis jam patent tua scelera, nemoque non miratur confidentiam tuam, perseverantis inficiari manifesta. Nulla tibi jam reliqua excusatio est; ac nisi summa et infinita quædam misericordia regis esset, tu D fœdissimorum constrictus conscientia facinorum, omniumque jam præjudiciis damnatus, adhuc utique non viveres. Ad ea Vestigator audacissime, Quantaecunque sit, ait, ista quam memoras summa et infinita misericordia regis, tamen eam longe superat inenarrabilis importunitas immanitatis tuæ. Video enim te sanguinarium mancipium inexpletæ crudelitatis, sitire cruorem meum, eoque fera voluntate præoccupare sanæ mentis officium, mea nec convicti nec damnati morte, contra fas omne, decernenda. Nec miror te talem, qui olim pessimum noverim, et ita natura comparatum sciam, ut semper optimos nequissimi pessime oderint. Has contumelias æquus ac moderatus judex, ut

medici mites ægrorum delirantium intemperias, sapienter ferens, Bona verba, inquit, et frustra et non in tempore, Vestigator, irasceris; quæ audisti minus tibi grata, ex officio nostri muneris dicta libere sunt : nam dissimulare nos haud convenit quos ad coercendam improborum audaciam auctoritate ac potestate publica princeps ac populus armavit. Cæterum, si quis apud te consiliis benevolis locus est, auctor magnopere tibi sum, ut necessitate in usum versa, brevibus, quas fugere non potes, hujus temporis pœnis sapienter utaris ad redimenda supplicia æterna quæ gravium conscios scelerum inexpiatos ex hac vita transeuntes manent.

VIII. His contra sic occurrit obfirmatissimus in contumacia nebulo : Novi et ego, quando et quatenus opus est, præhabere sempiterna transitoriis. Verum quid hæc ad præsentem causam, ubi non quid agere debeam rite damnatus, sed an damnari jure possim quæritur? Aio ego et persevero, uti debeo, constantissime, innocentem me accusari falso ac circumveniri per calumnias. Tu vero æquum censes, cooperari me iniquitati opprimentium me. Quid enim aliud fuerit mendaci, quod tu hortaris, confessione imponere conscientiæ meæ, et fingere me fecisse quæ non feci? Scelus hoc enimvero foret, istis quæ intentasti futuræ vitæ immensis suppliciis luendum, quo avertat Deus ne me contaminem. An enim levius arbitraris peccare, famæ ac salutis voluntarium proditorem suæ, quam insidiantes alieno capiti ac sanguini? Æquius ergo vos mea vice moneam, ut etiam atque etiam videatis ne fœde ruatis isto cursu; idque, meam insontis damnationem præcipitando, consciscatis quod sera deinde pœnitentia nequidquam optabitis infectum, tale experientes quidpiam quale olim contigit testanti quæ non viderat. Vir fuit in primis totius Indiæ copiosus et nobilis, qui accipitrum custode utebatur nequam ac libidinoso juvene, natione Persa. Hic oculis cupiditatis adjectis ad uxorem sui domini, matronam formæ pudicitiæque præstantis, eo temeritatis ruit ut furorem ei suam fateri non vereretur, ac rejectus, ut par erat, ab honestissima muliere, totus incubuit in propositum atrociter ulciscendæ repulsæ. Ergo cum familiari exercendo aucupio duas forte venatus picas esset, domum ambas vivas pertulit, mentitus ex Perside advectas, disertas aves illius ubi essent natæ regionis lingua. Inde illas assidue ac laboriosissime instituit edocere carmen ad rationes accommodatum destinati sceleris. Alteri namque sæpius quotidie inculcabat hanc sententiam idiomate Persico : *Vidi dominam cum janitore concumbentem*, alteri hæc verba eadem lingua : *Ego vero licet idem viderim, nihil dico*. Insidiosissimi artificii hæc erat ratio. Sciebat accipitrarius Persas quosdam primarios viros, visendi tum ac discendi causa peregrinantes per Indiam, non ita multo post venturos in urbem regiam, et

A sui domini, cum quo ipsis intercedebat amicitia, hospitio usuros. Interim autem picæ dictata quotidie recitantes oblectationi domesticis erant, peregrinum humano similem e rostris emissum volucrum admirantibus sonum, nemine tamen intelligente quid verba significarent : quippe cum non esset ibi ullus qui sciret Persice, præter unum ipsum fraudis artificem. Jamque in viciniam fama emanaverat, et domus frequentabatur concursu curiosorum, audire gestientium humano sermone utentes alites, ac videlicet invidentium Persidi felicitatem raram; ipsa quoque interdum gaudente matrefamilias, quanti sui periculi miraculum hoc esset, tum adhuc ignara et ideo secura. Ea vice rerum adveniunt exspectati Persæ proceres,
B et cum toto comitatu excipiuntur hospitali tecto, pro domini copia et humanitate, splendidissime. Prima nocte, triclinio magnifice ornato, lautissimis epulis gratulatio admentus amicorum geniali lætitia celebrabatur : quando rite libatis sub secundas mensas Jovi xenio poculis, renidens ad hospites festa hilaritate cœnæ pater : Assuetam, inquit, hospitiis vestratium inistis domum; non enim vos e Perside primos accipimus. Bonis avibus auspicati commercium faustum, facundas e vestra patria dudum accersitas hic habemus volucres. Tum innuens accipitrario ut inferret picas Recognoscetis, perrexit dicere, cum quadam, ut spero, voluptate linguam vestram. Magna omnium exspectatione introductæ duæ caveæ, picarum totidem diversoria, loco eminenti collocantur. Fit
C silentium, illis edentibus et sæpius replicantibus cantilenam solitam. Hic enimvero Persæ proceres mirari, innuere invicem, mox etiam erubescere, asseclis ipsorum et ministris ex eadem gente qui astabant, aliis furtim arridentibus, quibusdam ægre cohibentibus cachinnum erumpentem. Obstupuit hæc observans cœnæ præbitor, et Num quid vos, ait, hospites, in cantu familiarium vobis, nobis peregrinarum offendit avium? An aliquid in sententia hic ignota vobis percipientibus quid sonet, forte molestum accidit? Interpretamini, nisi grave est, quid tandem id sit. Ad ea senior ex ipsis : Non est, inquit, domine, pudoris nostri notionem verborum quæ audimus, lingua tibi familiari, quam et nos hic peregrinando didicimus
D exprimere; quia tamen res est ejusmodi, quam tua plurimum interest nosse, explicet ea in aurem tibi, quem circumducimus, interpres. Tunc jussu Persarum accedens interpres ad patremfamilias, Indice reddidit, voce submissa quod picæ Persice loquebantur. Astabat intentus ad ea quæ fiebant sceleratissimus curator accipitrum, qui ferrum dum fervebat tundendum ratus, impudentissime clamavit Indico sermone, intuens dominum : Arguunt me inofficiosi silentii bestiæ, dum probrum tuæ domus evulgare occupant, quod ego, non minus quam ipsis mihi perspectum superstitiosa verecundia hactenus tacui. Ut igitur quod omittere

salva, quam tibi debeo, fide non possum, vel sero exsequar, aio asseveroque idem quod picæ referunt, vidisse nimirum me quoque hisce oculis non semel et iterum, sed sæpius, adulterari ab ostiario tuam conjugem volentem et poscentem. Efferatus tanto suo dedecore paterfamilias, simul furioso defixit obtutu eidem, et ipsam mensæ accumbentem uxorem, simul manus et arma expediebat ei statim in oculis convivarum trucidandæ. Obstiterunt consurgentes hospites, non gratiam supplicii, sed moram ad cognitionem se petere aientes. Interim miserrima matrona, sumpto ex conscientia animo, virum his verbis confidenter est affata: Ne præcipites damnationem inauditæ reæ, adeo non recusantis sævissimam necem, si crimen quod objicitur verum est, ut occupatura ultro fuerit. Cave putes vocales aves quod viderint referre; reddunt quæ audierunt, quæ artifex sceleris docuit, recitant, ignaræ ipsæ quid loquuntur. Jube, si dubitas, interrogari ne aliis eas lingua qua hæc dicunt, si verbum præterea, vel unicum sermonis Persici, aut intelligere videbuntur, aut reponere poterunt rogantibus, cunctis me tormentis excrucia. Fons piaculi totius hujus accipitrarii nequissimi effrenatissima libido est. Ille ausus tentare pudicitiam meam, ubi rejectus audiit quæ meruit, has adornavit technas mihi perdendæ; succedente, ut fere fit, in locum flagitiosi amoris optato frustrati, sanguinaria immanitate tragici odii. Plura dicturam interpellavit os ferreum audacissimi calumniatoris, perseverans improbissime verum se testari, falsas excusationes obtendere astutam adulteram. Tali articulo adfuit, tanquam Deus e machina, mirabile ostentum. Ruptis repente loris expeditus e pertica falconum maximus, quos iste nebulo curabat, infestis et rostro et unguibus involans, ei oculos eruit; consternavitque adeo, tam manifesto numinis indicio convictum, ut flagitium jam suum, totumque insidiarum ordinem ultro confitens panderet. Ita oculos, quibus se mentiebatur vidisse quæ fingebat, justissima vice impostor amisit, et matrona innocens subornato avium mendacio infamata, avis ultricis non implorata defensione purgata est. Tam caro procaci juveni constitit, aliena non merentis pernicie mentiri voluisse: quod vos, si qui me insontem falso gravare testimonio paratis, pro ea quæ cuique antiquissima est propriæ incolumitatis cura, reputantes, metuere par est intentam in calumniarum ultionem vigiliam Providentiæ, statuereque vobiscum, non minori vos vestro quam meo periculo in hoc judicio mentituros.

IX. Hæc a Vestigatore audita silentium excepit astantium, nemine non eorum qui dicturi aliquid venerant, sua causa formidante, tam argutum et loquacem reum temere lacessendo in sese irritare. Quæstionem igitur ampliare coactus judex, conventum solvit, diem inde septimam instaurando judicio condicens. Verum eo spatio prudentissima regis mater filium adiens, Quousque, inquit, sustines versutum hunc vitilitigatorem tibi et legibus illudere? Excute, quæso te, proculque abige superstitiosum metum errandi, subdendo pœnis manifeste meritis improbissimum caput, cujus ex ore ipso domi suæ sine timore arbitri vera fatentis, leopardus, quantævis auctor fidei, audivit disertissimam confessionem circumventi proditione nefaria insontis tauri. Quid aliis præterea testibus opus est, aut quorsum inquisitio producitur, ubi crimen tenetur? Non vides hoc supervacaneo legitimæ quæstionis apparatu scenam adornari artificiis callidissimi rabulæ, unde se jactent usque ad plausum imperitorum, et triumphata judiciorum auctoritas, strophis cavillatoris impudentissimi, ludibrio jam vulgi traducatur. In summa sic habe: si hoc ille diutius ferat impune, futurum omnino ut major deinceps securitate scelera frequententur persuasis istius experientia successus nequissimis quibusque, satis tutum improbitati præsidium in formulis leguleiorum, ac forensibus argutiis adversus vim legum esse constitutum. Hæc reginæ oratio causam absolvit. Victus enim evidenti veritate sapientis moniti leo rex, misit speculatores in carcerem jussos ibi Vestigatorem interficere. Post quæ narrata colligens disputationis suæ summam gymnosophista, hæc regi Abessalomo dixit: In hunc modum, domine, ubique ac semper serius ocius eveniet ut qui male agit male patiatur, et insidiator, si non statim cadat in foveam quam alteri foderit, brevi saltem similibus laqueis circumventus, calamitate opprimatur ejus pari quam procuraverit insonti.

DISSERTATIO PARABOLICA III.

Officia, praxim et fructus veræ amicitiæ declarat.

His auditis dixit rex gymnosophistæ: Satis ista percepi; vellem mihi deinceps exemplis declarari leges et officia amicitiæ constantis.

I. Ad ea gymnosophista respondit: Amicitiæ, domine, veræ, qua nihil expetibilius, nihil pretiosius in vita est, imaginem informabo luculentam in his quæ mox referam de columba, corvo, mure, testudine et caprea. Erat prope quamdam civitatem locus aptus aucupio, frequentatus propterea ab urbana juventute, prædas illic quotidianas facere solita. Arborem illic annosam late opacam ramis frondentibus, stato dudum domicilio corvus insederat; cujus e cacumine cum staret in specula prodire vidit venatorem, manu dextera venabulum rete sinistra portantem. Facile intellexit hæc cernens corvus, suo istum et sui similium periculo venire, mussansque ac sibi cavens, constituit tamen observare curiose quo iste avium generi jure

suspectus apparatus erumperet. Ecce autem statim post, rete auceps aliquanto supra campum spatio tigillis suspensum explicuit, granis frumenti subtus sparsis ; quibus procul visis columba senior alius aliquot juniores secum ducens, advolavit ad viciniam retis et ipsam seminibus inspersam, quæ obiter columba cum sodalibus legens, sensim ipsa prior subivit rete aliasque eodem traxit. Hæc non longe delitescens in insidiis speculabatur auceps, qui ubi prædam in casses indutam vidit, attractu furtivo funiculi statuminibus subductis, rete devolvit in ei subjectas volucres. Consternatæ illæ subito lapsu sunt, sese captas sentientes : tamen illa senior, cæterarum ductrix, bono esse animo socias jussit, nec tam cito desperare, quin ratio iniri aliqua posset expediendæ ex eo periculo salutis. Moxque circumspectis omnibus in fiducia firmata : Heus vos, inquit ad comites, agite connitimini pro se quæque mecum : multæ sumus, et rete modicum est, evolemus simul in aera, rete sursum evehentes. Factum dictum. Abeunt sublimes auferentes reticulum, quo etiam implicatæ tenebantur. Suspiciebat admirans venator, nec despondens tamen animum ; providebat enim tanto labore atque impedimento implexarum cassium haud procul avolaturas. Sequebatur ergo currens in quamcunque illas partem niti alarum remigio cernebat.

II. Variis ea corvus intuens miscebatur affectibus ac sensibus formidinis, miserationis et curiositatis. Vicit hæc ultima ut attenderet, et non solum oculo, sed et cauto volatu sequeretur columbas fugientes, haud sine causa verens ut longa illis et felix ad extremum fuga contingeret. Audivit autem primariam columbarum sic admonentem socias : Videtis hunc aucupem cursu assectantem volatum nostrum; id ille faciet quandiu supra campestria et plana loca volabimus. Flectamus igitur censeo versus montem istum scopulis præruptis invium : simul eo nos tendere viderit, desperabit sequi posse ac securas relinquet. Est aliud præterea quo illuc trahor: habitat ibi quidam amicus meus qui nos expediet his laqueis. Assenserunt columbæ. Volatus communiter omnium super montis fastigium intenditur; venator, spe operæ pretii perdita recedit. Corvus, nova curiositate instinctus videndi amici quam columba memoraverat, et quo is pacto liberaturus eam esset, alis et ipse supra montem nititur. Cavum ibi erat muris vetuli : prope descendentes acquieverunt columbæ simul omnes. Prodiens cavo mus columbam principem sibi olim familiarem magno excipiens affectu, Quis te, inquit, charissima, his implicuit vinculis? At illa, Nescis, ait, bona et mala fatali mortalibus necessitate provenire ? Fatum me impulit ad grana insidiose sparsa appetenda ; quod dum ago cum hisce meis sororibus implicatæ hoc reti sumus. quia id aviditate obcæcatæ non prius vidimus, quam illo constrictas nos sensimus, nec mirus aut mihi novus hic casus est : e gravioribus evasi. Quis autem non adversis exercetur definito tempore, cum et sol lunæ interpositu deficiat, luna umbræ terræ immerso obscuretur, piscis ex profundo pelagi hamo evellatur, aves sagittis ictæ dejiciantur ex aere, atque in terram delapsæ capiantur, quando sic lex fatalis statuit. Adeo quid quisque vitet, nulli satis cautum est, cum sint suc cessus conatuum ita incerti, ut eadem sæpe vel *simili* opera qua stultus optato potitur, sapiens, quantumvis sollicitus et strenue satagens, scopo excidat.

III. Hæc loquentis columbæ mus officiosissimus, per se intelligens quid opus facto esset cœpit arrodere dentibus vincula ut eam horum nexu exsolveret. At illa, magis sollicita pro sociis, Incipe, amice, inquit, gratissimum officium a vinculis quæ sodales constringunt meas mihi me ipsa chariores. Audivit mus, nec destitit agere, quod cœperat, omni ratione cupiens ante omnes amicam liberare. Sicque surdus ad monitum incumbebat operi, quoad columba major intentius vociferans. Atqui si mihi placere studes, inquit, audi et fac quod precor. Vilis mihi mea est salus, prout hisce cognatis junioribus consultum mature velim, contestor et denuntio nihil agere te quod gratiæ imputem, si me primam liberaveris ; antiquior mihi longe cura istarum est meæ fidei commissarum. Si venator superveniat, malim me adhuc irretitam quam illas opprimi. Dum salva eas liberasque videam, casum quemvis ferre possum æquo animo. Quare, si me amas, sororibus ante omnia meis exsolvendis vaca. Ubi omnes illas expedieris, me quoque simili dignabere beneficio : non enim te quantumvis lassum cessare tunc a me liberanda sinet compertissima mihi tua in me charitas : quali cum has non amplectare, nondum notas tibi, vererer ne, liberata me, in harum aliqua extricanda segnis esses, et illa misera præda fieret huc forte vel sero adrepentis aucupis. Quod si accidere nostrum cuipiam fato decretum est, occupare istud infortunium in meum caput longe malo quam ullam dulcissimarum mihi comitum prodere. Talia mus audiens : Quam sancte, ait amicitiæ leges colas, tua hæc demonstrat oratio. Porro ista bonitas et amorem in te veterem fortius intendit meum, et sodalium tibi tuarum majorem, ut spero, conciliabit charitatem. Ea loquens sedulo incubuit in rodenda fila quibus columbæ minores ligabantur quoad iis plane ruptis illæ omnes in securum avolarunt. Has ultima omnium, soluta et ipsa, post multas actas servatori gratias, major columba est secuta.

IV. His corvus animadversis continuo se contulit ad os cavernæ muris, in eam, statim atqoe columbæ avolarunt, denuo conditi, illumque nominatim evocavit. Respondit mus ex tuto minime prodiens: Quis enim tu es qui me vocas? Resposuit is : Ego sum corvus, qui observata fide tua et charitate in amicos, majorem in modum cupio inire tecum amicitiam, et ea gratia huc accessi.

Apage, mus inquit, intra cavum perstans, quæ mihi tecum intercedere necessitudo fœderis potest? Desine quæ fieri nequeunt velle conari : non enim sapientius id tentaveris, quam arator qui contendat stiva per fluctus adacta, dorso aquarum acie vomeris sulcum infindere, aut nauta qui serio satagat navem propellere per æquora camporum. Enimvero quæ spes omnino sit, fidere me unquam ut amico tibi posse, quem scio corpora nostri generis, ubicunque se commode offerunt, solere comedere? Ad hoc corvus : Te decet, ait, ea qua vales perspicacia discernere rationes timendi ac sperandi a me. Porro quam hæ in hac causa potiores sint, intelliges cum reputaveris, securitatem tuam cum mea præstanti utilitate esse conjunctam. Licet adhuc tibi non experto probitatem meam, vereri ne in occasione te vorandi mihi non temperem. Sed si me non stultum putas, debes confidere, me contra rationes proprias, cum magno meo damno non facturum. Facile mihi est alibi reperire quod suavius etiam comedam quam te, amicum ita fidelem, ita industrium, qui si quando in laqueos incidam, et possit et velit eos frangere, nusquam inveniam, te perdito. Sentis profecto quam securus esse debeas periculi cujusvis impendentis a me, cui haud fere minus quam ipsi tibi expediat salvum te ac felicem quam diutissime vivere. Mitte igitur suspiciones istas, et mihi bona fide fac copiam amicitiæ tuæ, cujus me dudum cupiditas incessit. Nolo enim existimare te hodierno isto experimento officii a te columbis exhibiti, primam mihi virtutis tuæ notitiam oblatam : jampridem de tua humanitate cognoveram, odore quodam ejus late se fundente suique indicium spargente. Similis enim charitas moscho est, aromati suavissime fragranti, cujus sinu licet conditi, aura quædam illecebrosa exspirans, cunctos et afficit et allicit. Adversus hæc mus, nondum plane persuasus, excipere perrexit in hunc modum : Magna vis est naturalis odii, cujus duplicem video speciem : alteram; quæ infensos æmulos in certamina committit, qualis elephantum et leonum inimicitia est; alteram quæ prævalentes cum infirmis, timidos cum audacibus comparans, impetum ac vim sævam fortioribus inspirat, imbecillis nihil suggerens aliud nisi formidinem ac fugam trepidam. Talis nostri murium generis cum felibus simultas est, a qua non multum differt vestra quoque carnivorarum et rapacium volucrum in nos violentia, quæ cum naturam habeat auctorem, vix ulla unquam rationis moderatione mitigatur; ejusdem quippe conditionis est cum dissidiis elementorum prorsus implacabilibus et desperatissimæ pacificationis; quando enim exspectetur ut aquæ bona fide cum igne conveniat? Calefit quidem gelidus liquor flammæ vi admotæ, ebullitque ac fumat, sed præterquam sibi relictus, nativum cito frigus recipit, tum etiam cum fervet maxime, ignem in quem inciderit exstinguit. Quocirca vereor equidem ut firma et utrinque innoxia ac tuta coalescere inter nos charitas queat. Contra ea corvus : Erras, inquit, per nimiam prudentiam, et vano terreris metu. Spondeo et præsto tibi, non modo fidam ac sinceram, sed constantem ac perennem meam in te benevolentiam; cui si respondere non gravaberis, nihil amicitiæ nostræ deerit, quo minus cum verissimis possit æquari. Novi ego quoque differentias familiaritatum et quasdam vasorum fictilium scio similes, quæ cum cito ac facile franguntur, tum reparari ac refingi ope ac mora queunt nulla; verum alias pretiosiores quasdam lancibus aut poculis aureis amicitias merito comparo, quæ videlicet non temere, aut prona rotæ vertigine, statim nata, sed cauta fornacum exploratione malleorumque artifici tunsione liquata formataque materia elaborata, tum constantius durant; tum si quid detrimenti lapsu aut incursu acceperint, non difficulter restaurantur reponunturque in statum pristinum. Talis erit, ne dubites, amor noster, non fortuito, sed ex certa et matura meritorum atque utilitatum mutuarum æstimatione ortus, qualem nulla unquam longinquitas temporis, nullus casus aut error labefactaverit.

V. Emollitus tam instanti oratione mus, Accipio, inquit, quam offers amicitiam, nec te primum ex omnibus qui me aliquid rogarunt, optati expertem dimittam. Non tamen pœnitet allegasse quæ audisti, pertinentia magis ad excusationem meam quam ad præmunitionem tuam. Volui tam fusa declaratione meorum sensuum præripere tibi omnem ansam insultandi unquam simplicitati meæ, si quando, quod absit! contingeret resilire te a pactis. Non enim tunc gratulari tecum posses, fucum te fecisse tuis fraudibus crasso cuidam et improvido, eumque vana ostentatione promissorum stulte credulum induxisse ad fœdus, ejus olim pernicie sanciendum. Testor jam nunc te ipsum an præviderim? an non præmonuerim? Duritiei me posses accusare si non annuerem, fatuæ credulitatis et imprudentiæ damnare ne tu quidem ipse posses, quando (quod non arbitror fore, nec Deus siverit) abuti olim velles amicitiæ fiducia ad me incautum opprimendum. His dictis, ad os cavi sui mus accessit, et caput duntaxat foras protulit. Tum corvus, Injuriam mihi facis, ait, qui nondum videare metum mei deponere. Quin tu totus ad me prodis? aut quid times post tam sinceras expressiones meæ tibi addictæ voluntatis? Ad ea mus hæc reposuit : Amicitiæ duplex genus in vita est; nam alii affectu intimo animi se invicem amplexi vere amant, non alium sequentes amoris fructum quam ipsam dignos amandi honestatem; aliorum quæstuosis implicata rationibus et minime gratuita dilectio est, spectantium non personas dotesve amabiles dilectorum, sed opes vicesque mutuas speratorum ex ipsis officiorum ad vitæ opportunitates utilium. Hos ego comparare vestris hostibus aucupibus soleo, dum grana spargunt, escam

expetitam avibus, larga manu circum laqueos, non ulla liberalitate aut benefaciendi studio, sed sordida instincti cupiditate prædandi seque ipsos saginandi carnibus deceptarum illecebrosis insidiis volucrum. Procul hæc a meo usu et genio amicitiæ forma est, quam ne tibi quidem probari confido. Equidem mihi sum conscius, meam in te uno dilectionem acquiescere, nec ulli præterea ex te captando inhiare compendio aut commodo. Quod autem nondum totus prodeo, non ullus a te metus in causa est: satis confido verbis tuis ut me tibi credere non dubitem : verum alii circumvolitant tui similes, a quorum vi nulla mihi adhuc pactione cautum est. Horum ungues et rostra non sine ratione metuenti ignoscere te mihi æquum est; non enim iidem omnium mores ac sensus sunt, quos B naturæ similis jungit communio. Neque hoc formides, ait corvus, nam fœdus ineuntes amicitiæ pro se suisque paciscuntur; primaque veræ amicitiæ lex est amicos amare amicorum eorumdemque hostes odio prosequi. Dabitur efficax a me opera, ne dubites, non modo ut ne quid tibi noceant fratres necessariique mei, verum etiam ut te non minus quam ego ex animo diligant ac pro virili juvent. His denique auditis ausus egredi mus, solemne amicitiæ sacramentum corvo dixit, vicissimque accepit æternæ benevolentiæ firmatum ab eo, Deo teste, fidem.

VI. Inde in familiaritate fraternæ necessitudinis cum viverent, quadam die corvus muri dixit : Video cavum hoc tuum viæ militari proximum, et C vereor ne frequentem meum huc appulsum conspicati viatores, advertant animum ad explorandum quorsum hunc in locum tam crebro ventitem, sicque cum damno tuo in notitiam veniant latebrarum tuarum. Novi autem stationem longe a tali periculo remotam, ubi pisces multi sunt, et rerum aliarum ad victum opportunarum copia benigna; habeo præterea ibidem testitudinem amicam; quare illuc migrare ibique diversari de cætero decrevi, nisi quid tu secus sentis. Ait mus: Ibo et ego perlibenter tecum, soleo enim non uni receptaculo confidere. Sed me semper juvat duas saltem habere mansiones, quarum in alteram confugiam si altera excludar. His corvus auditis muris caudam rostro tenens evolavit ad oram fontis in D quo testudo degebat. Hæc procul intuita venientem corvum cum onere insolito muris e rostro pendentis, visu territa inopinato, demersit se in aquam ibique delitescebat, quoad filiam, mure molliter in fontis margine deposito, nominatim compellavit corvus, cujus statim amicam vocem testudo agnoscens, excussa formidine ad ipsum prodiit : salutatoque charo capite, et rogato ut valeret, et satin' salvæ res, ad extremum percontata humaniter est ubi tandiu hæsisset, unde tam serus ad se reverteretur? Corvus pari comitate quid sibi, ex quo invicem non viderant, varie contigisset enarravit, haud reticens observatum a se

A officium moris in columbas, et contractam cum tam firmo et fido amico necessitudinem. Apparebat delectari sermone testudinem, quæ etiam iis oculis tum laudabilium auctorem facinorum murem intuebatur, qui facile demonstrarent illum ab ipsa quoque jam nunc diligi. Tum corvus familiariter conversus ad murem : Age, inquit, fidem, si videtur, exsolve promissorum, quibus te narraturum, ubi vocaret, recepisti quædam eorum quæ longa tibi ætate experiri ac videre contigit; nam, ni fallor, et idoneum longæ confabulationi locum hic habemus, et tempus a majori cura vacuum.

VII. Tunc mus ad ambos inhianter attentos sic dicere orsus est : Primum ego fixam stationem posui in cella cujusdam solitarii, ubi victu fruebar lauto, clam prævorans quæ ille sibi paraverat, et ex his quæ abundabant satietati meæ magnum sodalium meorum numerum pascens, qui eo mihi beneficio obstricti, obsequio, ut fit, et honore largitorem celebrabant. Interim solitarius, damnis quotidianis irratus, nihil non tentabat quo meas a se injurias depelleret. Sed frustra erant artes ejus omnes, me solerter ac feliciter contra semper machinante. Itaque, cum inter alia commentus esset suspensionem ex paxillo parati jam prandii, quoad hora juxta disciplinam ascetarum stata legitimum vescendi tempus reduxisset, ego nihilominus arrepens et sursum nitens eo pertingebam, dans sedulam operam ut ex meis duntaxat reliquiis vivere solitarius assuesceret. Et vice rerum divertit ad eum hospes : exceptus, ut fieri ab istis solet, sane benevole ac comiter. Post primas salutationes, inter officiosa colloquia, solitarius strepitu forte audito, me moliri aliquid pro more ratus, exterrendo mihi complosit manus. Idque causa eadem cum iterum et tertio frequentasset, hospes cur id faceret, quæsivit. Cui solitarius. Infesta dudum, inquit, hæc domuncula est intestino latrocinio astutissimi muris, a cujus dente ac gula nihil prorsus eorum quæ mihi aut hospitibus paro arte adhuc ulla servare potuit, quominus libata cuncta ac fœde deformata quotidie reperiam. Tum hospes, Estne, ait, mus hic solus, an comites habet? Et ille, Habet, inquit, minutos, quos cursare non raro video, socios non paucos, sed exiguæ industriæ, nec multum ideo formidatos mihi; facile quippe illos abigo. Verum adversus primarium illum fraudem artificem nullum mihi consilium, nulla opera procedit, adeo vafer, idemque intrepidus callidissimusque opportunitatis captator hic latro est. Consequenter narravit aliqua e meis facinoribus, me tacite ridente, nam omnia ex altero meo cavo audiebam mussans.

VIII. Tum sic exorsus hospes est : Aliquando ego et mecum amicorum quidam usi sumus peregre diversorio cujusdam civis in urbe non ignobili haud valde locupletis. Hunc ego (nam paries tenuis cubiculum ejus a nostro dirimebat) nocte conoubia

cum uxore fabulantem audiebam in hunc modum : A Volo istos quos tecto excepimus, honestos, ut apparet, viros convivio etiam adhibere cras; sic enim urbanitas et officium hospitii præscribit. Recte cogitas, mi vir, uxor ait, modo sit unde mensam instruamus, nos enim in diem, ut scis, vivimus; et quæ tua, ne quidquam tam sæpe improbata mihi, dissolutissima vitæ ratio est, cuncta ita consumimus quovis vespere ut nihil in crastinum sit reliqui. Cui vir, Tace, inquit, cum tuis istis angustiis animi ; crastina dies providebit ipsi sibi nec ab hodierna degener, suggeret ipsa quoque hujus exemplo quod edamus et amicis apponamus. Porro isti quorum in numerum frustra me invitas, avari repositores affluentium, qui famem hodiernam pro crastina pacisci copia solent, B male peribunt et venatoris et lupi exemplo quibus quam male sua providentia successerit breviter accipe. Progressus ad venandum vir cum arcu, occurrentem capream sagitta stravit eamque in humeros impositam domum pertulit; nec epulari e tanta præda sustinuit, sed inhians majori, jejunus iterum exit. Ecce non minus favente fortuna procul aprum conspicatur, et figit explosa nervo tragula; at ferum præpropere mortuum ratus, dum cupide vult tollere spirans ille adhuc et dolore vulneris irritatior, sævo dente hominem lacerat : tum ambo, vi cruoris amissa maxima, eodem in loco moriuntur. Supervenit non ita multo post, prædam quærens lupus. Qui visis corporibus duobus, et arcu venatoris non procul jacente, corpora, inquit secum, hæc duo cras et diebus sequentibus C comedam : hodiernam famem placare satis erit nervo arcus quem ibi abjectum cerno. His dictis ad arcum accedit, et vorare chordam aggreditur. Erat autem intentum in ea et jaculationi paratum telum, quo ad primum lupi attactum exploso, miser corde transverberato statim lupus interiit. Similis avaros pœna manet, ac videlicet te quoque, nisi desinis de crastino esse sollicita. Talibus vel persuasa, vel persuasam se mulier simulans, Bene, inquit, habet : scio ubi sit oryza et sesamum : ea cras tempestive coquam et condiam ; voca licet quos voles. Postridie mane vidi matremfamilias certam sesami mensuram, quanta convivis a viro vocandis sufficeret, aqua lavare, moxque purgatam expandere ad solem, tum ad alia se ministerii D domestici opera vertere. Occupaverat autem pridie demensum sesami viro et sibi suffecturum in sequentem diem purgare, et lautum siccatumque reposuerat, cui quantum absumpturi erant hospites nunc superaddere parabat. Sed casus intervenit sane incommodus : nam canis præteriens expansum ad solem sesanum comminxit. Quo animadverso femina, pollutum urina cibum abominans, abjecit. Excludi autem se tempore sentiens, ne aliud sesanum ablueret quod quantitate necessaria pridie parato adjungeret, et cista depromptam mensuram ejus priori parem, immundam, ut erat, frugem, antea mundatæ admiscuit, hæc secum mussitans, En quam expediat, quidquid vir meus contra disputet, repositum servare aliquid in crastinum : nempe nisi clam illo, ut soleo, providissem partem aliquam sesami purgati, nihil haberem quod venturis ad condictum convivis hodie apponerem nunc cum saltem pars ad manum aliqua sit sesami mundati, minore incommodo ei adjungi pars alia non purgata poterit; modus est videlicet in rebus, et nimia et nulla providentia pariter in vitio sunt. Quæ illa dum et ageret et diceret sapienter et morate, vix tamen vitavit temerarium judicium cujusdam, qui eam videns facere quod dixi, Quam, inquit, causam habet ista mulier fruges mundas impuris admiscendi ?

IX. His dictis solitarium hospes intuens, Ista, inquit, exempla, si dicere me sinis, in te pariter et subsessorem tuum murem sensuram intentant; nam neque tu quotidianis hujus vexareris injuriis, nisi supervacanea providentia cibaria tibi multo ante quam verearis præparans spatium illius machinationibus præberes. Iste porro ipse fur domesticus haud grassaretur tam licenter, nisi congestæ incubans rei, provisarum sibi opum et in tuto positarum conscientia insolesceret. Age, perfodiamus ejus cavum, aut valde fallor, aut inveniemus cubilia ipsa rapinarum caput ac causam confidentiæ. Ab his statim se accingunt operi, cavernam meam præcipuam, cujus os exstabat, unde me sæpe prodire solitarius notaverat, aggressi cum marris et terrebris pertundere scrutarique usque ad intimum. Tremebam ego totis artubus cuncta hæc audiens e secundo meo seductiori foramine, ubi tunc forte, ut dixi, delitescebam, anxio æstu animi miserrime metuens, ne bis mille aureos, quos in imo antri specu sensim furtis variis aggestos condideram, deprehenderent et tollerent : id quod non multo post evenit. Ablato thesauro meo hospes ille meo damno sapiens, Exarmavimus, inquit, latronem : nil audebit, nil poterit in posterum. Nimium, hoc dicens, verax fuit, Ex illo momento mea omnis confidentia dejecta est, vis enervata, industria evanuit. Mures minores, qui me antea venerabantur, tunc aspernantes irridebant. Conatus ipsi mei successu solito carebant. Cum enim postridie, quod prius sæpe feceram, cistam edulium suspensam insilire tentassem, medio impetu decidi : magisque ac magis in horas debilitabar, et qui me prius olim obnoxii clientes contemnere cœperant, nunc ultro etiam oderant et pulsare minabantur. Mirabar vehementer quanta vis auri sit : per illud amicitiæ jura, necessitudo consanguinitatis, fides clientelæ constant; ipsa mens, ratio, ingenium, industria, artes dotesque obsolescunt sine illo nec voti ullius sui compos fieri spoliatus eo potest. Ergo illa verissima patrum ad pueros sunt monita : Pecunia opus est sine illa nihil recte fit, Velis, remis, navibus atque quadrigis fugienda paupertas, et vel per scatentem belluis pontum ac

sævissimas procellas ad divitias currendum. Inopes æquæ rivuli tenue illud liquoris filum non perferunt ad mare; flumen plenum sit oportet ut ad oceanum pertingat. Ita pauper, nec hujus vitæ commoda nec futuræ felicitatem potis est assequi : sed spretus, afflictus, exosus, etiam sanæ mentis et bonæ famæ dispendium patitur necessitate adactus ad peccandum : nam suæ illi angustiæ ærumnæque mature cogitandi ac per hoc sapienter consulendi, spatium et facultatem demunt; exclusus sano consilio, imprudenter operatur, utilia factu omittit, jam quæ in divitibus laudantur eadem offendunt et vituperantur in egeno. Sit pauper bello fortis, audiet temerarius et præceps; sit beneficus, prodigus dicetur; sit mansuetus et comis, vilis adulator reputabitur : doctus pro rancido antiquario, eloquens pro nugivendulo rabula, maturus ac tardus in loquendo, pro hebete ac stulto traducitur; ut satius sit vitam abrumpere, accersenda morte, quam, ut ille ait, sole uti dedecoris sui teste, præsertim quando eo deventum miseriæ est, ut mendicare a superbissimo nobilium opulentorum genere sit necesse.

X. Ea dum mecum mœstus reputo, progressus in locum unde inobservatus videre poteram quæ fiebant, animadverti hospitem auctorem consilii mihi funesti partitum cum solitario meam pecuniam, partem suam in crumenam condidisse, quam cervicali decumbens supposuit. Exspectavi dum obdormivisse videretur. Tunc clam accessi sine strepitu, et trahere ad me mordicus apprehensum conatus sacculum, non fefelli attentum rei senem qui paratum in istos usus baculum in caput impegit misero mihi, unde vix salvus me recepi. Post horas aliquot iterum tentavi bursæ ligulas attrahere. At ille, dracone vigilantior, iterato et fortius incusso fustis ictu, tam graviter mihi sinciput contudit, ut magna vi sanguinis excussa naribus deliquium paterer, ægreque tacitus me cavo reconderem, ubi per horas aliquot pene animam agebam. Recepi tandem me paululum, auro maledicta ingeminans tot miseriarum causæ ; tantumque in sceleratum id metallum odii concepi, ut deinceps ad mentionem ejus exhorrescerem, nec nominari mihi sustinens omnium vitæ malorum, ut mihi tum fero videbatur, pestiferum fontem. Erumpebam quoque stomachum in avaram cupiditatem, certam mortalium perniciem, dirisque devovebam primos auctores congerendarum opum atque, ut tunc eram, mihi videbar, nihil non potius præsentissimi periculi terra marique aditurus, quam vel ultro se offerentem auri copiam contingere auderem. Tunc illa quæ olim audita contempseram sapientum effata resipiscenti recurrebant animo certoque jam credebam, optimum mortali, paucis contentum esse : vitam avaritiæ expertem, vigere fortitudine, constare patientia, omni genere laudis honestari, e casibus perplexissimis expedire felicem exitum. Enimvero princeps, ut aiunt, virtutum largiendi propensio est, e diametro videlicet opposita capitalissimo vitiorum ac scelerum, congerendi siti, et raptis incubanti parcimoniæ. Initium est sapientiæ intendere futuris, negligere præsentia ; magnanimitatis apex summus, aggredi quemque se digna quæ possit consequi, conatum ne perdere in arduis ultra spem. Plenus hisce cogitationibus appuli animum ad consilium vitæ serio mutandæ. Vitare hominum contubernia decrevi ; migravi ex urbe in solitudinem, e magnis ædibus in agreste cavum ruris avii. Illic paravi mihi columbam amicam, cum qua mihi vetustior quam cum hoc corvo, ut ex ipso audire potuisti, necessitudo coaluerat. Plane summum vitæ bonum, voluptas maxima, in moderandis immensis desideriis est sita. Felix erit qui pauca mere necessaria quærere satis habuerit : obvia enim hæc occurrunt volenti cuivis ; quippe beatus naturæ auctor ubique locorum hæc exposuit, cibum videlicet et aquam. Finge aliquem totius mundi dominum : num se tamen cunctis quæ uspiam sunt escis ingurgitabit ? num flumina et dolia omnia immensa ingluvie exhauriet? Paucis et illi necessario aluntur, qui plurima possident. Quid igitur juvat in immensa se extendere, modicorum capacem ? Crevi sub hæc veris opibus, numero amicorum ; nam et post columbam contraxi cum corvo societatem, quo ferente huc veni, et tecum, charissima testudo, hic familiaritatem contraho, cumulo non exiguo bonorum.

XI. His audistis testudo muri dixi : Cognovi libenter quæ narrasti sui varietate speciosa, tuæque virtutis et prudentiæ indicatione tibi ampla ac perhonorifica. Gavisa etiam sum animadvertens, ex adversis profecisse te, et perceptas ex horum experientia notitias memori animo mandasse, tenereque adeo præsentes intelligentiæ nunc quoque. Unum quod restare ad decus perfectum video, non omittam admonere te. Fac bene cogitatis, exsecutionem, sigillum apponas; parum enim proderit recte providisse vitanda sequendaque nec prosequenti, nec fugienti quæ ipsi expedit declinare vel amplecti : nam quid juvat ægrotum morbi sui cognitio, abigere illum per eam non valentem ? Ne te igitur auri olim perditi desiderium sollicitet, nam vir exaggeratæ virtutis sine auro venerabilis et clarus est, ut dormiens leo timetur : vitiosus autem dives, ut canis, auro illusa incinctus vitta vulgi ludibrio traducitur. Nec te peregrinari pœniteat : nullus sapiens usquam peregrinatur ; ubique urbem invenit cujus civis sit. Nolim etiam nimis recordari te priorum, aut anxie revolvere animo divitias quas habueris, quas perdideris. Hæc adeo contemnenda sunt, ut meminisse ne dignemur quidem. Æstus fervet in mundo reciprocus mortalium cunctorum : fluunt, effluunt, oriuntur, occidunt. Orbis hæc universitas dicitur et est, orbis ritu cito subsilit, momento volvitur, inquietissima vertigine rotatur. Rerum omnium incertissimæ dicuntur, animus adolescentis, offi-

ciosæ fabulationes improborum, amor mulierum, falsa laus, divitiæ sine virtute. His neque affluentibus prudens gaudet, nec subtractis aut maligne provenientibus queritur. Talia disserente testudine, delectatus majorem in modum corvus exclamavit: Ohe, ut nihil dulcius in vita est jucunda confabulatione et mutua commonitione amicorum! nam bonos non alii quam boni juvant aut in ambiguo dirigunt, sicut elephantem lapsum nullus nisi elephas valet erigere.

XII. Hæc et his similia loquente corvo, apparuit procul, cursu ad fontem citissimo festinans caprea, cujus strepitu et novitate inopinati adventus trepidi cuncti varie abeunt. Testudo se aquis immersit, mus cavum ibi repertum subiit, corvus evolavit in summum arboris, unde diligentius rem speculans, explorabat num quæ fera damam a tergo insequens, in istum cursum urgeret. Cum nihil tale attente circumspiciens notasset, delapsus testitudinem et murem vocavit, et, Confidite, inquit, pax rebus est; a dama quod timeatur nihil esse scitis, porro eam nec fera nec vis ulla alia, quam formidare debeamus, insequitur. Capreæ quoque jam appulsæ nuntiavit nihil circumstare periculi, cuncta se late ex alto lustrasse. Hic amersa testudo et fonti innatans, cunctantem verecundia quadam capream sitim exstinguere, benigne invitavit ad bibendum, Refice te secura, inquiens, ad amicos venisti, nec quidam circumstat infestum. Tum, nisi grave est, consolaberis nos narrando quorsum venias unde. Dama, potu recreata, In venatores, ait, hodie incidi plures, et non uno insidiantes loco, quos ut fugerem longa contentione opus fuit. Nam incidit non semel ut locum ubi refugium quærebam, præoccupatum nacta, inde renovato impetu reflectere cursum alio cogerer, quoad huc propitia me quædam fortuna perduxit. Cui testudo: Servavit te sors tua cum huc impulit: avius est locus, nullum hic dudum venatorem vidimus: quare sollicitudine omissa, læta nobiscum vive. Copiam habes graminis viridis, et aquæ in propinquo frigidæ ac limpidæ, tum, si non aspernaris, sodales jucundos et fidos. Quis talia recuset, dama inquit, et libenter assentiens consedit, vitam ibi degere deinceps certa. Convivium inde hospitale celebratur sub densa ilice, singulis casus suos referentibus; fiebantque inde quotidiani congressus consuetudine humanissima, aliis alios officiose visentibus. Hinc die quadam cum condixissent testudo, mus et corvus ad cubile propinquum amicæ dorcadis, repererunt heu! illam laqueo mala, manu posito implexam. Primus rem corvus deprehendit antevolans, et curriculo lentius euntibus sociis occurrens, captam damam nuntiavit; abesse tamen venatorem, tantum miseram hærere funiculo constrictam. Consternati ambo acerbissimo casu, gradum quam possunt maxime celerant. Mus prior perveniens, Quis te, infelix, inquit, his induit laqueis? Prudentiæ tuæ fuerat non nisi explorato incedere. Scis enim, sæpius experta, insidias inhiantium nostro sanguini. Cui caprea, Quam prudentiam, inquit, memoras? inutilis ea est et effectu cassa, quoties fati lege in exitium inevitabile trahimur. Hac vice sermonum testudo supervenit, mure strenue laborante acutis dentibus in fune laqueorum incidendo. Dama, eam conspicata, Malum factum, ait, quod huc venisti, charissima testudo; nam quantum conjicio ex recenti tensione hujus laquei, venator ejus artifex non abest procul. Is cum statim advenerit, corvus volatu, mus liberator meus et ego mox expedita, cursu facile effugium captabimus; tu sola tarditatis innatæ vitio præda illi certa remanebis. Quid agerem, respondit testudo: carere tui conspectu non poteram, et quovis emptum bene periculo puto fructum animi qui percipitur congressu amicorum. Hæc ea loquente strepitus incedentis per silvam hominis auditur primum, ac statim venatore apparente, corvus avolavit, mus cavo illic fortuito se condidit. dama ruptis vinculis exsiliens aufugit, testudo deprehensa capitur, et ab aliis intento venatore, fune deligatur ad trucum arboris.

XIII. Paulo post aversa in spes prædarum aliarum venatoris ideo varie per silvam errantis, cura, silentium per inducias illic quasdam fuit. Quo usi tempore mus, caprea et corvus non longe a loco ubi testudo stabat vincta conveniunt. Comploratio hic omnium ex casu acerbo miserabilis fuit. Ac corvus prior, Ex quam jucunda, inquit, pace in quantum infortunium subita conversione devenimus Quam vere quidam dixit, vitæ conditionem deplorans, mortales felicem unum, si forte contingat, successum, centum offensionibus et infestis casibus luere. I nunc et fide felicitati. Non suffecit hosti meæ fortunæ patria me privasse, orbasse parentibus et consanguineis, nisi etiam me nunc dulcissima testudini amicæ, et leges amicitiæ tum callentis apprime, tum tenentis, consuetudine mulctaret. O spes inanes! vota irrita! Jam pereat hoc corpus, et sub omne periculum mittatur vita hæc tot obnoxia miseriis, ut maxime floreat, caduca ex brevi vigore cito marcescens, astris similis irrequicta vertigine ab ortu ad occasum, hinc rursus in partem contrariam gyrantis. Refricat hoc noxum vulnus cicatrices jam tempore obductas veterum dolorum, et quasi redivivas secum adducens clades omnes præteritas, conspirante simul acerbitate universarum crudelissime me cruciat Talia conquerentem corvum interpellans caprea, Tu quidem, inquit, tragice rhetoricaris, quasi sophista de schola, interim dum communis amica testudo in dira servitute, imminentis exitii exspectatione misera æstuat: quin potius, intempestivi declamator, ei liberandæ dum tempus est, consilii quidpiam celer expedis? Hoc, inquam, age istis omissis, ut viam, si qua est, amici capitis neci eripiendi ineamus: sed raptim ac citra mo-

ram; nam officii occasio brevis est. Militis in aciei procinctu fortitudo probatur, æquitas negotiatoris in accepta juste reddendo perspicitur, fides amicitiæ unum tempus habet sui prodendæ, calamitatem amicorum. Cunctante ad hæc corvo, cui nihil succurreret ad scopum utile, occupans mus: Mihi videtur; inquit, optimum factu, si se proripiat hinc dama, et in campo ex hoc loco conspicuo humi jacens se mortuam simulet, fidem viso corvus astruat superinvolans et insidens, ut cadaveribus solet: hoc venator intuens, omisso arcu et pharetra, velox eo contendet; quomodo enim negligat paratam prædam? Cum prope accesserit, tu, dama, surges, et non tota velocitate utens tua, sensim elicies ad sequendum spe injecta tui quasi vulneratæ potiundi. Sic eum abducas quam longissime, ego interim dentibus vincula testudinis conscindam. Probatur res cunctis. Incipiunt pro se quisque, quod bene verteret, et negotium ut destinaverant successit, liberatioque *testudinis* communi est gratulatione celebrata. Hactenus idea informata est amicorum et amicitiæ, dotes illorum, hujus officia velut in speculo proponens.

DISSERTATIO PARABOLICA IV.

Varia demonstrat. Primum : odii profundi et inveterati vim malignam; deinde consiliorum delectum in periculis Reip.; postea nccessitatem arcani ad eorum successum ; præterea fidem veram ac charitatem civis se pro patria devoventis: denique quanta pernicie credatur transfugis.

Sic locuto gymnosophistæ rex Abessalomus hæc verba reddidit: Abunde docuisti me quæ jura quæve munia sint amicitiæ sinceræ,nunc ex te,nisi gravaris, audire cuperem quæ optima sit ratio insidias inimicorum præcavendi amicitiam simulantium. Ad hoc regis mandatum novo principio gymnosophista exorsus disserere cœpit in hunc modum:

I. Qui facile inimico credit reconciliatum se ferenti, patietur quod noctuis accidit, proditione ficti transfugæ ultima internecione deletis. Res narratur in hunc modum : Arbor erat in monte avio annosa densorum ramalium, vetus cubile rapacium avium, ubi fixis dudum sedibus corvus senior mille admodum sui generis capitibus imperitabat. Degebat in caverna rupis proximæ gens numerosa noctuarum, uni et ipsa regi serviens infensissimo generi corvino. Quare ut inter vicinos acribus commissos odiis, invicem nocendi consilia tumebant. Quadam nocte universus exercitus noctuarum, inopinato castris erumpens, sopitos et nihil tale metuentes corvos invasit. Primi custodes cæsi: perrumpunt deinde in arboris intima, multum sanguinis fusum; tandem interfectis plurimis, vulneratis non paucis, nonnullis captis, spoliis divites et ovantes victoria noctuæ sole jam oriente suas sedes repetunt. Archicorax (nomen hoc erat principis corvorum), simul ex trepidatione se recepit prælii nocturni, senatum cogit procerum gentis ; quos inter medius hæc ait: Quanta clades uno impetu improviso noctuarum nostris rebus illata sit, docendi mea oratione non estis. In oculis recentissima pernicies est. Multa in vita sum adversa expertus, nunquam tam prope interitum venisse me memini. Vos ipsos adhuc video horrore periculi palientes. Obtruncati vigiles, pervasa castra, robur in his deletum legionum, arx intima et regni avitum solium opportuno vix tandem allucentis diei auxilio retenta. Videtis omnem undique civitatis hujus nostræ frondentis circuitum quot nostrorum cadavera consternant, quanta vis cruoris maculet, quanta plumarum late congeries tegat: vestigia probrosa nostri dedecoris, et tropæa jactantiæ hostium nostrorum, qui quo viliores sunt, et plus vulgo exosi, eo nostra est intolerabilior ignominia. Agite, consulite in medium quid emendando incommodo, præcavendis in posterum damnis similibus, opportunum factu judicetis, promite. Erant capita consilii quinque præ cæteris illustres gestarum fama rerum, et parta ætate ac longo usu prudentiæ opinione clari. Horum qui primus forte consederat, regis orationem sic excepit: Docuit hæc nos incursio quam parum tutis utamur sedibus; nulla unquam est securitas in tam infensa vicinia speranda. Florentibus rebus nostris, incolumi exercitu, integris opibus, vix pares fuimus insultui nondum spernentium dos, necdum expertorum debilitatem nostram. Si nocte insequente, successu feroces, aucti animis, majori numero ingruerint, quid futurum sit, horret animus informare cogitando. Utamur censeo beneficio diei quæ sola cladem extremam nostri generis intercipit; reliquias tenues tantum non deletæ gentis in locum munitiorem, remotum ab hoste, ac, si fieri potest, ignotum ipsis, transferamus : fracta virtute, una spes salutis in fuga matura est. Dixi quid sentiam.

II. Hoc ita locuto surgit illi proximus, et vultu sedatior, Extremæ, inquit, desperationis intempestivum audivimus consilium ; nondum, quæ gratia divum est, eo sunt loci res nostræ redactæ. Furtone uno impressionis nocturnæ et improviso assultu debellatum sit? vili vendimus et patriam et famam pro quibus fortes omnes cruorem et quævis extrema paciscuntur. State animis, cives : non acie sumus victi, sed velitatione parum nobis prospera tentati. Multas offensiones, etiam gra-

viores, belli, succedens fortuna melior correxit. Instruamus exercitum, prodeamus acie quadrata, provocemus noctuas in prælium. Ibi vera virtute cernetur cui parti victoriam superi annuant, utra præstet via bellica. Si vincimus, restituemus rempublicam, maculam eluemus dedecoris inusti; si quid secus aciderit, tamen laudi erit apud bonos fortitudo infelix; et quod multis fama inclytis contigit, honore integro marti adverso succumbemus. Mea ergo hæc est sententia; hærendum in loco, obtinenda vestigia majorum, ignominiam exsilii haud consciscendam ultro, summa vi quantocius conandum cladem hosti reponere. Tertii post hos contraria utrique fuit oratio in hæc verba: Ego nec fugam turpem, nec præceps prælium suaserim; prius horum certum habet probrum, ingens incommodum, fructum incertum; alterum temeritati affine sit. Media placet via tentandæ pacis. Mittendos continuo ad hostem cum caduceatore, tractandi peritos judico. Ferant hi secum munera, quibus et regem et gentis proceres deliniant. Exarmantur iræ plerumque submissis verbis, auro vero expugnari ferociam quantamvis exempla in promptu sunt. Quin si pactio annua tributi ad conventionem requiratur, cedendum putarem tempori; multas etiam bellicosas gentes scimus dubiis suis rebus precariam tranquillitatem vectigalis pensitatione redemisse; dandum redeundi spatium est fortunæ meliori, summæ interim rerum quoquo modo consulatur. Quartus in hunc modum disseruit: Ego vero a legatione de qua proxime dictum est, decernenda non abhorreo, censeo tamen adhibendum modum et precibus et donis, ut illæ non nimium humiles, hæc modica sint: in quo utroque dexteritas legati requiritur. Gravis ejus sit oratio et fortis, metum dissimulans, confidentiam ostentans: abjecte supplices alta supercilia conculcant, a magna ultro deferentibus majora flagitantur. Pecunia ingenti non tam pax redimitur quam ad oppressionis audaciam hostes instruuntur; exigua sic victores delinit, ut victos non exhauriat. Plus facit interdum dimidium quam totum: ut virgæ ad solem stantis modica inflexio umbram auget, immodica consumit. Summa hæc et meæ sententiæ: nec recusandam tributi conditionem, nec belli apparatum omittendum, librandis prudentia inter utramque necessitatem momentis publicæ fortunæ.

III. Quintus sic exorsus est: Non possumus bellum gerere cum noctuis, opibus hæ siquidem et potentia longe nobis præstant; qui vero, haud recte subducta propriarum ratione virium, temere fortiores lacessit, seipsum jugulat, ne lædens quidem adversarios. Magna pars est prudentiæ non contemnere hostem; nec nullam forte partem habet in causa cladis nocte præterita acceptæ, quod noctuas parum posse credebamus. Timeo equidem et semper timui qualemcunque adversarium, præsertim si prope sit; nec ignavus hic metus; sed generosæ securitatis promus condus

A est. Cavet, vigilat, procinctus stat ad vim qui metuit; indormiens supinæ fiduciæ, opprimitur impune. Cæterum princeps sapiens ad bellum tunc tantum appellit animum, quando alia non suppetit ratio reipublicæ tuendæ. Luxu cibi aut vestes consumuntur, ludo aleæ profligantur nummi, Martis damnosissimus mercatus est; impendio animarum ibi omnia emuntur. Tacebat senator post hæc dicta, quasi perorasset, quando illum intuens rex. Si bellum, inquit, geri vetas, quid fieri suades? Et ille, Suadeo tibi, optime rex ait, consilia exquirere sapientissimorum. Omnis publicæ rei, maxime vero militaris, spes et ratio consiliorum sanitate continetur; mentis quam manus efficacior opera in bellis est, plusque ad victoriæ B successum consulta prudentium quam numerus militum, vigor corporum, robora legionum conferunt. Consilium ergo, rem summe necessariam hoc articulo negotii perplexi, cum postules, negari a me nefas sit. Quod autem eo nomine suggerendum in mentem occurrit, non est totum ejusmodi, ut proferri coram multis debeat. Quare utar partitione, atque hoc quidem palam aio: quemadmodum ultro assentior ei qui primus dixit non esse nobis conducibile bellare, ita probare nequeo id quod qui tertio et quarto loco dixere suadent, subeundam conditionem tributi annui, saltem moderati, pendendi noctuis. Genus test servitutis tributaria pactio, ad quam ideo gens libera, et ejus princeps, eo dignus fastigio, nunquam nisi necessitate C adactus ultima descendat. Beneficio deum nondum eo loco res nostræ sunt, ut excusare apud famæ judicium possimus abjectionem inflectendæ cervicis sub jugum adeo probrosum. Atque in his duobus, domine, stare te fixum et irrevocabilem cuperem; nam qui fluctuat nihil expedit, contrariarum sententiarum, inter quas incertus conflictatur, damna incurrit nec percipit commoda. Cætera, quæ post hæc habeo proponenda, secessum et secretum exigunt. Eflatum est sapientum veterum reges effici votorum compotes administratione optima: administrationem optimam ex multiplici exsistere consilio; consilium, ut unguentum, eatenus probum esse, quoad tectum teneatur in arcano: si exspiraverit evanescit. Arcana consilia sex D rimis emanare in notitiam possunt: aut ejus enuntiatione qui sententiam rogavit, aut eorum confessione qui responderunt, aut ministrorum exsecutioni præfectorum loquacitate, aut legatorum quibus mens principis necessario creditur, garrula prurigine, aut sagacium conjecturis qui e vestigiis palam actorum clam consulta odorantur, aut denique temerariis judiciis otiosorum incomperta divinare conantium, dum casu (quod fit interdum) in verum incurrunt. Porro princeps qui suæ mentis arcanum inviolabili secreti religione munitum obtinet; duplicem ex eo utilitatem colligit: nam et non patitur obstacula opponenda per conscios, victorque inde propositi, successu desti-

natorum in sinu gaudet; et si quis casus intervertorit effectum, præter quam ne tum quidem debebit ludibrium vulgo, irridere tentata non patrantes solito, lucrifaciet etiam edia eorum in quos machinas intenderat, qui si nossent quid in ipsos parasset, iras usque in furorem irritarent. Non debet autem pigere principem dare aurem suggerere quidpiam arcano volentibus; nam qualecunque id demum sit, cognoscere quid nocet, quod rejiciat pro arbitrio si bonum non est? Acuitur præterea mens ejus ista dijudicatione variorum sensuum, et auctoritas atque existimatio firmantur isto commercio secretorum apud vulgus, quidquid non intelligit admirans, et quod admiratur facile venerans; quin idem ipsum terribilem hostibus facit. Quatuor enim sunt quæ reges subditis augustos, formidatos exteris reddunt: impenetrabilis arcanorum fides, multa cum sapientissimis colloquia, ministrorum solertium ad negotia delectus, et post navatam operam remuneratio, denique inexorabilis severitas in perfidia proditorum punienda. Hactenus dicere palam potui. Quæ supersunt momenti ad rem quæ urget aliquanto majoris, congressum exigunt privatum, cui duæ linguæ, aures quatuor, nec plus intersint; ubicunque hic numerus exceditur, explorator subauscultans locum invenit.

IV. His rex auditis dimisit cœtum, et senatorem qui ultimus dixerat assumptum in intimum secum cubiculum abduxit. Ibi duo ex eo percontatus est: prius, quam causam habuissent noctuæ belli contra corvos indenuntiati tam sæva irruptione inchoandi, alterum quæ ratio ipsi videretur optima earum aut ulciscendarum aut compescendarum. Ad prius senator respondit in hunc modum: Antiquæ, domine, memoriæ res est quam priorem quæris, mihi nota beneficio ætatis, qua sum, ut scis, quam tu provectior. Qui tunc regnat apud noctuas, veterator vaferrimus, olim in comitiis avium, te nondum nato celebratis candidatus regni, tam callido ambitu, coitionibus, qua valet arte, nocturnis, tribus totas emeruerat, ut justis suffragiis declarandus imperator volucrum certo crederetur. Disjecit perniciosam molitionem patruus tuus, qui obiit te puero, quem tunc habebamus in nostro genere prudentia præstantem. Postulata enim concione sic disseruit: Video, nec enim obscurum est, quo plerique propendeatis. Sed quoniam tanti, quantum profecto intelligitis, momenti negotium agitur, mearum esse partium putavi hoc, quod ante rem actam breve interjacet, spatio admonere vos ut etiam atque etiam cogitetis quam duram acerbamque servitutem vobis et universo ubique locorum volucrum generi paretis injungere. Mitto prænuntiare bella civilia, quæ imminent. An enim existimatis aquilam, vulturem, milvum, gruem, alias generosas aves et pugnaces, spretas se vestris judiciis æquo animo laturas, aut unquam bona fide servituras tristi huic ac sordido quem eorum cervicibus imponere meditamini, domino? Mitto, inquam, hæc, vestræ per se animadvertenda providentiæ permittens: illud quæro, cujus vos sensus indicio tam bene affici erga noctuam potueritis, ut ei cœli ac terrarum dominium optaretis? An ejus forma vobis ac facies digna imperio visa placuit? Id suspicarer si pavoni, si cycno, si columbæ faveretis? Cantu aut sermone vos delinitos arbitrarer, si lusciniæ, si psittaco studere vos cernerem? Monstrum hoc aspectu horribile, ululatu abominandum, fetore teterrimum, cujus, dicite amabo vos, commendatione dotis ostentandum in solio diademate coronandum putavistis? An corporis turpitudinem laudes in eo animi compensant? Quænam vero? Num scientia? stipite ac saxo stupidior noctua est. An benignitas? dracones ac viperas, tum si quid dirius, malignitate vincit. Utrum denique affabilitas? omnibus exosa omnes odit, tota ex fraude, livore, immanitate ficta conflataque. Cui unquam reipublicæ bene fuit, cujus principem nemo adire subditorum, nemo intueri sustinet? Quid si præterea contemnatur, si ludibrio vel minimis sit? quomodo is ferre pro dignitate majestatem regni, res administrare, publicis prospicere commodis poterit? Elephantem tam forte, ingens, nobile, cordatum inter quadrupedes animal excidisse auctoritate, atque a regni spe submotum ferunt, bestiis offensis quadam ejus superstitiosa verecundia lunæ noctu fulgentis, ob quam fama vulgatam etiam lepusculo debuisse ludibrium dicitur. Fabulam non longam, quia videtur ad rem facere, breviter referam.

V. Exclusi aliquando elephantes solitis pascuis, quod forte per æstatem lacus unde aquabantur exaruerat, et sedes alibi quærere coacti, devenerunt in vallem sane pinguem et herbosam, fonte in declivitate collis emergente, eodemque ubere, irriguam. Non ultra perhendum visum, probata omnibus habitatione uti deinceps decreverunt. Sed insederant id solum antea densus populus cuniculorum, qui dolentes suorum plurimos, dum cavernis passim suis ad pastum aut potum prodeunt, a novis hospitibus mole corporum gravissimis elidi conculcatos, in consilium coeunt, in quo plerorumque ad fugam et migrationem sententiæ propendebant, quando assurgens unus, Audite me, inquit, observavi vastas hasce belluas, quæ nobis negotium facessunt, impotenter vereri nocturnam lunam; vidi enim ejus aspectu consternari, et aqua, velut ei propitiandæ, se lustrare. Hinc mihi lux oboritur aliqua, et spes eorum hinc abigendorum. Tentabo, si vobis videtur, nocte sequenti quod cogito, cras quid successerit scietis, et pro re nata decernetis quod apparebit utilius: moræ brevis non leve pretium ostenditur. Omnes assensere. Lepus auctor concilii nocte concubia e regione lunæ alte jam sublatæ, innubi tum forte cœlo, in scopolum evadit imminentem memorato

supra fonti. Inde ductorem elephantum magna A compellans voce, Adsum, inquit, ad te missus a domina Luna, cujus in ditione fons quem cernis est, Dianæ dictus ab altero Lunæ nomine. In eo illa consuovit arcano lavari, cui rei vestra frequentia impedimento est, præterquam nitor ipse ac perspicuitas ipsi sacri liquoris vestris vestigiis turbatur. Edicit ergo, Abeatis alio. suum illi vacuum liberumque relinquatis locum; si renueritis aut etiam cunctemini, pestem vobis ac certam perniciem per me denuntiat. Ipsa quin etiam descendit jam in fontem; ibi eam, si dictis meis minus credis, accede sis, licebit cernere. Turbatus inopinate et minaci mandato elephantum dux, admovet se ad oram vicini fontis, vidensque Lunæ alte fulgentis imaginem ex aquæ superficie reper- B cussam, deam illic, quod cuniculus dixerat, præsentem credidit, ac vano consternatus metu, suis edixit vasa colligerent, diluculoque migravit cum armento universo, lætos ac gratulantes tam facili amolitione mali maximi lepusculos in regno patrio relinquens. Hic jam comparate mihi elephantem cum noctua, illius panicam a luna formidinem cum hujus horrore diurnæ lucis. Annon manifestum est infirmam, deformem, fetentem, luridam bestiam, multo magis vel minimis luce gaudentibus et mane canoris aviculis contemptui futuram, ubi eam abhorrere a solis radiis, stupere ad meridianam lucem, tenebras et retrusa per totos dies gurgustia captare deprehenderint? Videre jam videor, ut illam exsibilabunt, ut visam C subito explodent, ut omnibus impune lucifugam tenebricosam contumeliis afficient. Et hunc regem imponere incolis cœli cogitatis avibus, quem vix sordidissima reptilium servum habere dignarentur? Eat, condat se cæcis antris, vespertilionibus illic, nycticoracibus ac talpis, si vel id potest, dominetur: lucis filiarum, amicarum solis, imperium avium ne affectet, ne ambiat; de quo noctuam cogitasse, vel per somnium insania sit, sperasse autem furor, et vestræ prudentiæ contumeliosissima desperatio. Perorabo ubi unum modo subjunxero capitalis in hoc negotio momenti. Regum primarium officium jurisdictio, dijudicatio litium, arbitrium causarum est, ut constat inter omnes. In eo munere recte fungendo puppim ac proram D æquitas facit, sine qua nota et pignoribus experimentorum certa, nulli patientium injuriam querelæ ad tribunal deferendæ fiducia fuerit. Putatis, si quando accipiter columbam vexaverit, si res hirundo rapuerit passeris, si quotidianarum istiusmodi offensiuncularum, quibus vita nunquam vacat, inciderit aliquid, quemquam inducturum animum ire ad noctuam juris repetendi sui gratia? Tum putate id futurum, si damnum multo gravius accepto ab ea non timuerit. Flagrat illa in omnes odio semper ardenti, eminet ex vultu, ex oculo furor, acerbitas, immanitas. Quanta injuria vexari agnum oporteret, ut ad lupum expostulatum ire non recusaret, a quo se devorandum simul apparuerit intelligit? Fingite ita stulias volucrum aliquas ut forum noctuæ noe refugiant, magno luent amentiam, et remedium expertæ malo pejus, e fumo se in flammam incidisse sero sentient, idem passæ quod sciurum et leporem ferunt, inter quos orta centroversia consensu amborum ad felis arbitrium, annosi solitarii specie ac cultu asceticen simulantis, dirimenda delata est. Improbissimus judex præda lætus objecta, cum litigantes ex intervallo ad quid venissent indicarent, Accedit igitur, inquit, ut vos audiam; nam ætatis vitio semisurdus sum, Ambos deinde incaute obtemperantes, unguibus aggressus, ac dentibus egregius arbiter discerpsit, ac voravit.

VI. Ita concionantem corvum non passa perorare plebs avium acclamavit denso undique fremitu. Apage hubonem regem! abeat in rem malam monstrum lucifugum, invisum, exsecrabile! Ergo designatus paulo ante rex avium plenus cladis ac dedecoris vix salvus e comitio aufugit, proximis etiam quibusque irascentibus ultra sibilos, rostroque miserum tundentibus ac plumas vellentibus. Nocte inde secuta convenit noctuarum regulus, e tanta se spe dejectum fremens, ignominiæ suæ præconem nostrum; et, Quid tibi, inqnit, ego privatim aut publicæ vestro corvorum generi unquam incommodavi, ut contra me, alienissimo meo tempore, tam sæva rabie venires? Cæterum sic habe, recisum ferro ramum vivæ arboris iterum renasci, coire medicamentis, et mora vulnus inflictum animantis corpori, atque in cicatricem coalescere: linguæ morsum esse prorsus incurabilem, ac cum aqua exstinguat ignem, vis hausti veneni antidoto retundatur, amor satietate fruitionis elangnescat, memoriam tamen injuriæ sine merito acceptæ vivere æternam ac vigere. Quare ista contumelia scias te semen jecisse, unde arbor exsurgat nunquam eradicanda sempiterni corvos inter ac noctuas discidii. Sic locutus, rabie plenus abscessit. Inde cum in specum istam cum suis recessisset, longo tempore vindictæ pariter cupiditatem opesque ac sobolem auxerunt; tum ubi se confirmatos satis sensere, quam supina ipsis nostra et nimis incauta securitas pretiosam offerebat nocendi nobis occasionem arripuere, nocturne isto tempestive ad votum ipsorum tumultu admovendo. Vides ex his, domine, causas odii tales, qua ulla posse pacificatione mitigari, nedum oblitterari, sperandum haudquaquam sit. Pravum, inflexibile, memor injuriarum et præ cunctis odiorum tenax genus frustra conciliare curaveris; exscindendum est; una nobis salus, unica pacis spes in debellando est sita; non, inquam, vivemus nisi vincamus. Quomodo autem possimus vincere jam quæris. Hæc enim tua secunda interrogatio est, ad quam sic respondeo: a vi aperta, ut res nostræ nunc habent, exspectandum nihil: vincemur sine dubio si confligamus; et quod vere

udmonuit, qui suadebat fugam, pares nequaquam A sumus sustinendæ sequenti nocte redditurorum ad arcem nostram oppugnandam irruptioni hostium. Non tamen desperandum est, quin prælio impares, stratagemate possimus superiores evadere. Artes et machinæ multa efficium quæ robur lacertorum contentioque enixe conantium frustra tentaverit. Rem vidi nuper ad hoc ipsum astruendum non ineptam, quam etsi ludicram, vel ad aliquod avocamentum acris quæ te urit curæ, memorare non pigebit. Solitarius in urbis mercatu hædo empto redibat illum portans in cellam suburbanam. Fures, qui luce palam sub oculis magistratuum latrocinium attentare non audebant, hanc hædi extorquendi ascetæ simplici rationem inierunt. Tres quatuorve spargunt se in compita, qua iter B erat necessarium redeunti domum solitario; et primus. En, inquit, hic asceta canem, immundum animal, tangit. Assentiebantur ad id ipsum simulandum rogati circumstantes. Contemnens vanum rumorem pergit asceta. Iterum, tertio idem a diversis ex composito ingeminatur. Subvereri cœpit ne vera dicerent. Ad extremum cum extra portam circulus juvenum, serio perseverans canem esse quam portaret bestiam solitarius, et religionem in hoc ejus frustra vestitu indicatam requirens, etiam hominem increparet, quod non vereretur civium oculos personam illam dedecente exemplo offendere, persuasus homo minime malus hædum abjicit, in fonte publico manus eluit ac vestes; excusat fuco sibi facto canem obtrusum pro hædo; C ita recedit nebulonibus sublegentibus hædum, unde convivium deinde celebrarunt salsis in eremitæ fatuitatem dicioriis conditissimum.

VII. Hinc obiter vides rerum difficillimarum expediri astutia facultatem. Ad quod autem nunc instat, machinam excogitavi, successum, nisi plurimum fallor, qualem optamus habituram. Castra censeo hac vespera ex hac arbore in aliam illam non longe a dextris sitam transferas. Me sub discessum, coram omnibus, quasi proditorem et cladis acceptæ causam conviciis proscindas, plagis mulctes, cuentatum, plumis alarum plerisque vulsis, cauda tota abscissa, pro semimortuo ad solum sub arbore allidas. Ibi me relictum invenient noctuæ iterato venturæ citra ullum dubium hac ipsa D quam mox inibimus nocte. Me interrogabunt, auditum secum avehent: insuescam inter ipsas, arcana emungam, brevi me exspecta cum certa indicatione modi vincendi. Tantum memento pupilla oculi ac corde ipso diligentius tutari a cujusvis conscientia, imo et suspicione, arcanum nostrum: cætera fortunæ ac mihi permitte. Fecit rex ut monebatur. Deprehendunt irruentes noctu vi majore quam pridie noctuæ vacuam corvis arborem, istum unum seminecem ac lacerum humi afflictum. Percunctantur, quo alii concesserint. Tunc ille, Putatis, inquit, quem tam male mulctaverint, arcanorum consocium suorum facere curasse. Abierint utinam in malam rem! Invicem collocuti, qui hæc audierant, corvum deducendum judicarunt ad regem noctuarum, sperantes elicituros ex eo quidpiam, nam constabat fuisse hunc ex primoribus unum corvini senatus. Archibubo igitur coram se adductum corvum supplicem ac timidum, postquam in speciem miseratus confidere jussisset, rogavit fateri ne gravaretur quam a suis ob causam fuisset tam fœde laceratus. Hic ille, imprudens, ait, libertas mea et incauta simplicitas his me miseriis implicuit. Hodie mane trepidi nocturno vestro incursu corvi gentis consilium coegerant; ibi cum alii alia inepta et intempestiva temere garrirent, ego quod res erat vere dixi, fortiores corvis esse noctuas, ne obfirmarent animos in vana resistendi constantia, nec cladem secundam exspectarent; herbam mature porrigerent; victores vos venerarentur; muneribus ac pactione tributi quantum præscribere dignaremini, placare satagerent. Hæc me, prout mihi meus dictabat animus, loquentem coorti omnes, rexque in primis, proditorem impiumque proclamantes, rostris et unguibus in hanc me deformatum speciem, pro mortuo aut statim morituro relinquentes avolarunt.

VIII. Tunc Archibubo, advocatis suæ gentis senioribus, quærebat quid hoc corvo agerent. Primus, omnium prudentissimus, Occidatur, inquit, statim: suspectæ sunt artes hostium, præsagit mihi animus grandem ab hoc non vero supplice perniciem. Scio in primis et plurimæ apud suos fidei numeratum; aut valde fallor, aut ipsidiæ istæ sunt machinantis infesti quidpiam in genus nostrum. In summa quid perdimus eo trucidando, aut quam ad rem egemus hujus opera seminecis? at gravi suspicione periculoque intestinæ fraudis ab exploratore versipelli clam instruendæ illo tollendo defungimur. Sæpe qui hosti pepercit infirmo deprehenso, ab eodem mora indulta revalescente, triumphatus, sero gemuit; trucidatus etiam, ignominia mortem cumulavit, famæ pariter ac vitæ jacturam patiens, quippe judicatus culpa sua stultitiaque periisse. Mitiores alii tres quatuorve sententias dixerunt, et fuse disseruere pro se quisque: quibus tandem emollitus rex, vivere illum inter suos jussit liberum. Recipientibus ergo se in speluncam suam noctuis immistus corvus, aliquot ibi dies transigit; per quos multis ærumnis devoratis, periculisque ægre vitatis a primi senatoris, occidendum corvum censentis, quotidie iteratis apud Archibubonem instantiis; tandem, explorata diligenter forma cavernæ noctuarum, certus jam consilii viam expeditissimam ad debellandum pandentis, ad suos, receptis ferme viribus plagisque illo spatio curatis, revertitur. Adit privatim regem; edocet constipatas habitare noctuas in antro oris angusti, nullum uspiam a tergo aut a latere exitum habente. Quid opus sit facto distinctius explicat. Probat omnia rex, et postridie mane, ignaris suis omnibus, juxta conventa, cum ficto transfuga, edi-

cit: Ramum quisque arboris rostro ferat, sic ad iter expediti omnes adsint. Momento paretur. Accinctis omnibus, rex præiens, consilii auctore comitante, recta ad ostium antri noctuarum tendit, illud oppleri materia præcipit, tum exterius aridis foliis aggestis, ignem accendi; quem eventilantes universi, et ad ramos virides intra speluncæ os congestos vi spiritus pellentes, fumum intra cavernam densissimum fecerunt, quo pleræque sunt noctuarum enecatæ. Paucæ reliquæ horrifico per flammas ululatu in lucem evadentes, partim flammis obiter absumebantur, partim semiustulatæ concidentes facile conficiebantur a corvis. In hunc modum omnes ad unam sunt noctuæ exstinctæ. Victor corvorum rex, tropæo posito, cum suis ovantibus, in antiquas sedes, arborem videlicet ex qua post cladem recesserant, rediit. Magna inde, merito suo, et existimatio et gratia corvi stratagematis inventoris fuit: qui subinde interrogatus,; num quid in noctuarum republica boni ac laudabilis fuisset, dicere solitus erat, nullum ibi A se observasse qui saperet, præter illum senatorem, qui auctor, ut diximus, Archibuboni fuerat suspecti transfugæ perimendi. Ab eodem cum aliquando quæsisset rex quomodo inter tam invidas et irritabiles bestias durare tot diebus potuisset, Patientia, inquiebat, et obsequiis quamlibet infensi saltem ad brevem usum deliniuntur. Quid ranis exosius hydro ipsarum prædone? tamen hydrum olim vidi decrepitum senio, qui postquam in palude tota vita piraticam fecerat, ranis se ingurgitans, quod jam venari defectis viribus et amissis dentibus nequiret, vectoriam operam ranis iisdem per lacum commeantibus, unde victitaret, vili mercede locabat, intuebarque admirans incquitantes illi tanquam jumento securas ranas dum eas per sta- B gnum quocunque juberent obnoxie portaret. Post hæc exposita, disputationis gymnosophista summam colligens. Qui hosti, ait, reconciliato cito ac leviter crediderit, hunc par manet infortunium ejus quo sunt a corvis, ut est hactenus narratum, noctuæ mactatæ.

DISSERTATIO PARABOLICA V.

Traducit stultitiam eorum qui assecuti quod optant, id elabi sibi e manibus sinunt: et, qui elapsi gravissimis periculis, denuo se iis offerunt.

Satisfactum sibi rex his auditis significavit condictoque in diem posterum novo colloquio, ab reverso tempestive gymnosophista petiit, exponere sibi ne gravaretur, quomodo contingeret voti compotes factos, sinere sibi elabi e complexu rem cupitam, et eam frustra deinde requirere.

I. Ad tale quæsitum sic exorsus gymnosophista novum sermonem est: Simius, regno pulsus ab ingratis subditis, ingravescentem jam ejus contemnentibus ætatem, inglorium exsul obtinebat stationem in vicina cuidam lacui ficulnea, cujus et fructu victitabat. Erat e regione intra stagnum herbosa, sed brevis, insula, nec humanæ habitationis capax, ex qua freto perangusto enatans subinde in continentem testudo ventitabat, sub ipsam simio insessam ficulneam transiens. Contigit sub momentum ejus transitus ficum maturam sponte in subjectam viam cadere. Eam testudo gustatam obiter, cum suavem probasset, non sobum totam comedit, sed et caput attollens inhiabat pendentibus cæteris. Risit hæc cernens simius, et unam illi atque alteram dejiciens ficum, longo illam sermone sæpe detinebat, lætus se reperisse, quicum tædium solitudinis qualicunque confabulatione solaretur. Dominabatur in ea quam dixi lacus insula conjux testudinis, qui non semel miratus tardius jam solito ad se uxorem reverti, percontatus ex ea ubi tantum moraretur, quæ modo retuli de ficu et simio audivit ab illa, cuncta simplicissime fatente. Ille, seu rem interpretatus sequiorem in partem, seu suspectam viciniam metuens astuti veteratoris, decrevit, si qua posset, simium perdere, istiusque voti sibi conficiendi hanc inivit rationem. Paulo post hæc audita simulavit morbum, et multa per noctem questus quasi graviter doleret, postridie uxori dixit, alias se pari langnore laborantem, gustato, suasu medici corde simii ex eo convaluisse; iret igitur si se amaret, ac quantum posset oraret C simium quæsitis aliis prætextibus, transfretare in insuam, se dorso eum trajectura ne gravaretur. Annuit illa, et statim sub ficum rediens simium invitavit ad hospitium sui conjugis, copiosum in insula domicilium habentis. Simius, tristitiam, ut dixi, solitudinis dudum ferens moleste, non illibenter est assensus; moxque secutus testudinem ad littus, ibi ejus natantis testæ insedit. Vix medium fretum trajecerant, cum fluctu commotiori tantum non excussus simius, timere lapsum et demersionem cœpit, testudinemque orabat ut se continenti redderet. Ad quod illa, simplicitate sibi solita, Minime faciam, inquit; nam te vir meus exspectat tuo vesci corde cupiens: nempe id morbi, quo laborat, certum fore remedium existimat. Simius, his D auditis, aliud jam malum gravius submersione timens· ac, quod aiunt, naufragium in portu, tanto ardentius regredi optabat. Itaque testudini reposuit: Si hoc quidem est ut dicis, reflectendus necessario cursus est nam cor meum hic non habeo, solitus illud domi relinquere cum aliquo proficiscor animi gratia. Quare, si tibi videtur, refer me continuo ad littus unde solvimus, et ibi me exspecta; curriculo enim ad ficum pergam, et corde mecum sumpto statim adero iterum trajecturus. Probavit consilium doli nescia testudo, remigiumque inhibens ac proram vertens, ripam unde venerat repetiit, expositumque simium ad-

monuit ut maturaret sumpto secum corde ibidem se sistere, ubi eum opperituram se spondebat.

II. At simius, gravi se defunctum periculo gratulans, ficui se suæ cupidissime reddidit : illicque stultitiam suam damnans, dira sibi imprecabatur, si unquam cujusvis precibus inde se avelli, præsertim inexplorato quo iturus esset loco, sineret.

Porro testudo, postquam longo exspectasset tempore, moras increpatura perrexit sub arborem. simioque familiariter vocato. O te, ait, tardum! dudum trajecisse in insululam oportuerat. Tum simius irridens, O bona, inquit, cor meum, post. quam illud hic reperi, navigare me amplius vetat: quare viro tuo conseo nunties ne se maceret exspectatione mei : non enim modo vacat ipsum visere, et alioqui ægrotanti medici quam simii expetibilior adventus est. Suggeram etiam tibi narratiunculam qua ejus tædia languentis demulceas : Ægrotans in silva leo vulpe ministra utebatur. Observabam ego eos, inobservatus ex arbore propinqua, et leonem audivi dicentem vulpi : Memini mihi olim ab optimo medico præscribi, ut si iterum eo morbo laborarem quo tunc quoque tentabar, illo me curante, cor et aurem asini vorarem, melius statim, antidoto tali, valiturus. Cur cessas igitur, nec cito mihi alicunde asinum sistis unde mali quo miserе discrucior remedium sumam? Profecta subito ad jussam perquisitionem vulpes, non longe illic pascentem asellum vidit, eumque adiens, Heus, te ipsum, inquit, quærebam. Habes non procul hinc fratrem quemdam tuum, qui te cupit alloqui; ne, quæsso, graveris ad eum te conferre, ducam recta nec longum iter est. Annuit credula bestia, seque in viam dat. Cui obiter comitans vulpes, Ne te conturbet, ait, quod frater hic tuus aliquando a te tuisque cognatis diversæ formæ est : pellem pro tempore induit aliam, nec vestitu omnes eodem uti semper possunt, nec tegmen exterius immutat animum. Hæc illis loquentibus apparuit procul leo, et vulpes eum gestu et oculo designans, Hic est, inquit, ipse ad quem pergimus, qui te desiderat. A Annuens asinus vastis auribus ad omnia. non dubitavit etiam proxime accedere leonem, qui ungues in cum injitere conatus, arripere quod captabat, morbo gravante, non potuit. Unde asinus impetu illo territus aufugiens, multo cucurrit externatius, ubi etiam hausit auribus feri prædam sibi eripi dolentis iracundum rugitum. Sub hæc leo iterum ad vulpem, Excidimus, inquit, nostra spe, abiitque in irritum primus hic conatus. Sed mille tibi artes suadendi sunt, nec despero quin si velis queas hebetem istam pecudem iterum fallere. Experire, age, nam nisi strenue adjuvas, morior. Provinciam mandas difficilem, reposuit vulpes; tamen ut omnia et volo et debeo tibi obsequi, rem prout potero tentabo. Ab his statim redit vulpes ad asinum, et B Quid tibi vis, inquit, isto metu, ista fuga? Quid times? conatus ille, quo es exterritus, nihil aliud quam fratris erat impetus amplecti te magno amore cupientis. Pluribus opus non fuit ad permovendum stupidum animal, ut continuo ad locum unde modo vix salvus aufugerat, ultro reverteretur. Ivit, admovit sese leoni tam prope, ut ille quamvis infirmus facile illum ungue correptum dente jugularet. Occisum deinde vulpi tradidit, mandans aures sibi ac cor ex cadavere præcidi, seorsumque afferri, ut præscripto medici obtemperaret. Astuta vulpecula mortuo asino extra leonis conspectum, quasi ad exsequendum imperata, tracto, decisas aures et avulsum e pectore cor ipsa prævoravit, eoque facto ad leonem recurrens, Mira res, ait, hæc bestia nec cor nec aures habet : quod quanquam nunc sero C deprehendimus, tamen suspicari jam antea licebat : nunquam enim, si cor et aures habuisset, persuaderetur, eum cujus vim esset expertus, cujus infestum rugitum audisset, fratrem sibi esse benevolum. Ex hac fabella intelliges, o testudo, stultiorem me asino futurum si me tibi ad macellum invitanti credorem. Ita, domine, ait regi gymnosophista sermonem absolvens, qui occasionem rei optatæ conficiendæ semel oblatam elabi sibi patiuntur, frustra dein revocanda illa satagunt.

—

DISSERTATIO PARABOLICA VI.

Ludibrio exponit præfestinationem otiosam longinqua et incerta præoccupantium præsentibus curis amplecti.

Quam vanum, stultum et interdum noxium sit, D præfestinare votis, et inani destinatione imminere successibus longe adhuc in futurum pendentibus. ac eos spe impatienti præcipere, declaravit aliquando his exemplis gymnosophista regi Abessalome, doceri de hoc ipso postulanti, loquens in hunc modum;

I. Vir quidam puellæ sibi paris ritu legitimo conjugium ambiens, impetrato jam ad id parentum virginis assensu, dum sacra nuptialia parantur, nondum conscriptis matrimonialibus tabulis, cupidus ostentandi futuræ uxori providum exquisite suum quemdam et vulgari altius modo sapientem animum, sponsam adiens sic eam fertur allocutus: Ex nostro conjugio qui primus nascetur filius, jam nunc qui vocari velis ex te scire cupio. Quibus pannis et cujus coloris veste uti eum malis, quæso, indica, quamprimum enim parabo; conducam etiam jam ipsi nutricium : et cum ludi magistro cui committendus est transigam. Huic talia serio nuganti haud paulo cordatior mulier: Mihi videris, sponse inquit, nostri cujusdam famuli, egentissimi hominis, similis ista inani provisione nimis remotarum et incerto eventu pendentium rerum. Is, diurni-

mercedibus mellis ac butyri non magna copia A collecta, duobus ista vasis e terra coctili condiderat; mox secum ita ratiocinans nocte quadam dicebat : Mel ego istud ac butyrum quindecim minimum vendam denariis; ex his decem capras emam; hæ mihi quinto mense totidem alias parient; quinque annis gregem caprarum facile quadringentarum confecero; has commutare tunc placet cum bobus centum, quibus exarabo vim terræ magnam, et numerum tritici maximum congeram. Ex fructibus hisce quinquennio multiplicatis, pecuniæ scilicet tantus exsistet modus, ut facile in locupletissimis numerer. Accedet dos uxoris quam istis opibus ditissimam nanciscar. Nascetur mihi filius quem jam nunc decerno nominare Pancalum; hunc educabo liberalissime, ut nobilium nulli B concedat; qui si, ubi adoleverit, ut juventus solet, contumacem se mihi præbeat, haud feret impune; baculo enim hoc illum hoc modo feriam. Arreptum inter hæc dicendum lecto vicinum baculum per tenebras jactavit, casuque incurrens in dolia mellis et butyri juxta posita, confregit utrumque, ita ut in ejus etiam os barbamque stillæ liquoris prosilirent, cætera effusa et mista pulveri prorsus corrumperentur, ac fundamentum spei tantæ inopem et multa gementem momento destitueret.

II. Post hæc vir ille nuptialia peregit sacra, menseque decimo Lucina favente uxoris partu pater factus est. Die quadam negotio urgente exitura mater ad vicinam, virum rogavit, ut tantisper dum rediret, invigilare ne gravaretur infanti sopito. Ille cura suscepta negligenter functus, dum alia cogitans ante cubiculum inambulat, serpens ad cunas adrepebat, peremptura puerum, nisi nympha conspicata inscendentem jam lectulum pupuli jacentis sævissimum colubrum irruens occidisset. Audito pater quodam intra cubiculum strepitu, cum fores aperuisset, vidit vitricem nympham hydri quem necaverat perfusam sanguine, temereque judicans nocuisse illam puero, statim accurrens interfecit. Tum conversus ad cunas, ubi proxime ipsas jacentem mortuum conspexit colubrum, sero intellexit mala se mercede remunerasse beneficium nymphæ cui salutem filii debebat : et festinasse se pœnitens, etiam flevit, prævolantem suum, et dum longinquis inhiat, præsentia non cernentem, serio emendandum decernens animum. Hæc locutus gymnosophista, quæsito regis satisfecisse se putavit; illo quoque annuente.

DISSERTATIO PARABOLICA VII.

Pro scopo habet ostendere quantum uxor prudens et fidus ac sapiens consiliarius utiles regi sint ad præcavendas insidias regno ac capiti ejus perniciem struentes.

Vocato deinde die quadam gymnosophista rex C Abessalom, Magnam, inquit, a te hodie rem quæro, mihi necessariam in primis, quibus artibus assequatur rex ut domus ejus tranquillitate ac pace fruatur inconcussa? plusne ad id conferat patientia, an recti conscia mens, an denique liberalis largitio?

I. Ad hæc gymnosophista sic respondit : Pacandæ et in pace conservandæ domui efficacissima omnium res est prudentia tolerantiæ conjuncta, deinde sapientium opportuna consilia, postremo optima et consideratissima materfamilias. Hæc omnia velut in speculo clare cernere licebit in eo quod cuidam Indorum regi contigit. Id autem est hujusmodi : Vidit ille rex una nocte octo somnia terrifica, et conturbatus valde, ubi evigilasset, quotquot erant D in urbe tum regia brachmas convocavit, cunctaque ita sigillatim proposuit insomnia, quid portenderent exquirens. Hi, omnibus attente auditis, responderunt, magna et mira significari visis illis, sed quibus et exacte discernendis et certo enarrandis spatio esset opus ac studio; indulgeret ad meditandum moram dierum septem, post hebdomadem redituros se et ipsi expósituros tum quid malorum et quantum hæc ostenta minarentur, tum quid iis averruncandis necessarium factu judicarent. Assentiente in hæc rege, dimissi brachmanes convenere in arcanum cœtum, ubi, ut omnes erant improbi, facile coierunt in sententiam sceleratissimam. Hæc enim fuit eorum oratio : Rex hic innumeros nostræ sectæ ac nominis paucis retro annis interfecit, ulciscendi ejus en Deus occasionem nobis offert, qua sperare commodiorem nunquam possumus : arripienda ea est, nihilque parcendum quominus ea utamur ad quam maximam in ejus caput accersendam perniciem. Hoc igitur respondebimus concordi judicio : Postquam scrutati scilicet libros arcanos sumus, consideratis accuratissime omnibus, clare providere nos, immensam quamdam cladium ac calamitatum vim ira mox deum in regem devolvendam, nisi exiguo quod superest tempore piaculis idoneis prævertat imminentem pestem, eluatque, quibus male perire meruerit, scelera; horrenda quidem dictu esse quæ ab eo dii exigant, sed nunquam nimis magnum vitæ ac salutis videri pretium debere : hac sola conditione incolumem illum regnare deinceps posse, si propriam uxorem, si filium ex ea natum, si privignum, mulieris ejusdem ex priori viro filium, si cum iis principem regii senatus et protonotarium interfecerit, si præterea sacrificaverit elephantem album quo vehi consuevisset, cumque illo duos alios ex toto regiorum numero maximos, simul etiam equum et camelum. Horum omnium tam hominum quam pecudum jugulatorum cruorem phialis inclusum dare in manus regem sibi brach-

manibus debere, illas se phialas introducturos in adyta sanctissima, ibique ritibus sacris ac carminibus, quæ ad expiationes efficacia ipsi nossent soli, daturos sedulam operam exarmandæ deum iræ, confidereque effecturos, ut litasse istis victimis, et minas portentorum a se depulisse experientia rex prospera sentiret, inoffenso deinceps, uti antea, tenendo privatæ ac publicæ felicitatis cursu. Hæc brachmanes uti composuerant inter sese, sic postea regi, tanquam ex tripode oraculum, ediderunt.

II. In quo insidiosissimæ fraudis hanc rationem sequebantur : principem quem pessime oderant nudare potentissimo præsidio duorum ipsi fidissimorum capitum studebant, sic eum obnoxium cunctis fortunæ atque invidiæ turbinibus rati fore. Habebat rex conjugem, matronam facile omnium quæ tum viverent lectissimam, pudicitiæ, sapientiæ, charitatis in virum quantas maximas optima indoles et educatio præstinissima inserere muliebri animo potest. Cum hac ad regni regisque commoda et utilitates procurandas arcano conspirabat ille, quem memoravi, senatus princeps regii, primarius consiliariorum regis, summi vir ingenii, excellentissimæ doctrinæ, fidei vero, industriæ, dexteritatis in rebus administrandis, prudentiæ, innocentiæ, tantarum, ut qui de illo incorruptissime censebant, parem illi uspiam terrarum in omni genere laudis desperarent posse reperiri. In hæc igitur duo columina prosperitatis regis invidentes ipsi nefarii proditores machinam præcipue istam intendebant; nam quod alios pariter occidi jussos his miscuerant, artificium sceleris et ultionis cumulus erat, siquidem ei adigendo rege ad cædem regiorum ipsi charissimorum juvenum, ad immolationem elephantum aliorumque jumentorum, quibus eum sciebant delectari plurimum, tenerrimos ejus affectus convulnerare sese atrociter videbant, et famam præterea exosi principis incendio longe flagrantissimo popularis invidiæ objicere. Tum vero ista inopinata conjunctione tot tam diversorum capitum aversuros se sperabant suspiciones cum regis tum cæterorum, ab animadversione præcipui sui odii in reginam ac principem senatus, quod odium si enotesceret, magnam conatibus et clandestinis molitionibus eorum securim infligendam providebant. Cum igitur, die septimo elapso, admissi magno ambitu ad regem, metu et exspectatione anxium, vaferrimi seductores auctoritate religiosa edictum illud suum pronuntiassent, perculsus ultra quam credi posset horrore denuntiationis infandæ rex, Egone, exclamavit, optimam uxorem, ego dulcissimum filium occidam! Et talia dii jubent? Male me potius ipsum perdunt; quid enim mihi ari sævius possunt? Solatio vel tum mihi fuerit tam charis superstitibus relictis emori, quorum vitam longe libentius mea morte redemerim, quam damno ac clade ipsorum servari sustineam. His auditis scelerati brachmanes affectata gravitate regem monebant, componeret animum ad parendum deo : cogitaret nihil cuiquam pretiosius salute esse propria debere; id cum commune ad omnes naturæ dictatum sit, regum tamen, quorum capite status regni publica fortuna contineretur, peculiarem esse rationem, ob quam bene quidvis impendatur eorum incolumitati conficiendæ, nemine nisi scelerate recusaturo impendentem *ipsis* pestem ad se attrahere ac vertere. Ita dimissi brachmanes recesserunt.

III. Rex vero, ægritudine animi omnium quas in vita sensisset afflictus gravissima, decubuit, inedia vigiliaque contabescens, totasque continue dies pariter ac noctes mente perturbatissima retractans, cum terrificas visorum imagines, tum multo teriora quæ iis erant procurandis piacula injuncta. Percrebrescente late fama regis morbi, etsi erat vera ejus causa insuspicabilis humanitus, quoniam nec somniorum, nec congressus cum brachmanibus ullum omnino suorum rex adhibere arbitrum voluerat, non fefellit tamen Palarii solertiam (id erat nomen principi senatus) animo magis quam corpore laborare regem. Et primæ certis partæ conjecturis innixus notitiæ, institit deinde inquirere, circumspicere, odorari atque indagare cuncta, suo acerrimæ sagacitatis ingenio, quoad plane in hoc judicio consedit, deesse, ut res apparebant, non posse quin somnium rex suum aliquod ad celebres talium conjectores brachmanas detulisset, et illi, occasione avide arrepta ulciscendi gregalium suorum jussas ab illo cædes, unguis in ulcere fuissent, interpretatione visi nocturni ad ipsorum odii, potius quam ad artis aut disciplinæ, si qua est istius generis, rationes accommodanda. Mox ab hoc statuto clam Paladem convenit (Palas regina vocabatur) et ei, Aut valde fallor, inquit, aut rex fraude brachmanum gravissime periclitatur. Prima ei subveniendi ratio est, resciscere ex ipso quid cum istis egerit : hoc vel tu, vel nemo ex eo poterit exprimere; nisi autem expresseris, actum de rege scito fore; nam, ut se dant indicia, capitalem ipsi machinam scelestissimi nebulones architectati sunt. Age igitur qua vi, qua arte vales, ultimum hoc tempus puta esse tuæ in virum charitatis ac fidei probandæ; cave quidquam ad omnem quam efficacissimam industriam hujus expiscandi ab eo arcani tibi reliqui feceris. His Palas auditis sane sollicita regis cubiculum ingreditur, assidensque lecto ad languentis caput, sic est virum affata : Cumulat mihi dolorem, quem ex morbo tuo maximum capio, molesta ægritudo ex tuo quodam mei contemptu, quod rem, ut apparet, magnam, quippe tanto actam ambitu cum brachmanibus, me præter solitum diligentissime celasti ; quare, oro te per deos omnes, istam quæcunque est ne mihi notitiam invideas. Scis tacere me posse, ac pectus habere arcani capax, nec rima ulla pervium. Ne diutius meæ fidei tuo amori facias injuriam. Quid quod tua causa, opinor, interest non ignota mihi

quæ brachmanes tecum egere; nam inde languoris A hujus tui causam exsistere magna indicia suadent. Hæc Paladem loquentem interpellans rex, Ne tu quoque, quæso, inquit, dolorem meum novo dolore cumules, id quærens ex me quod omnium minime tibi expedit nosse. Tum illa, Esto, mihi sit noxium, ait, hoc nosse, tamen quia tibi salutare arbitror futurum, non desinam urgere ut fatearis mihi quodcunque id demum est. Curæ, ut scis animi amicorum participatione minuuntur; neque has quæ te tam periculose angit ægritudine levari poteris, nisi causam ejus, istud haud dubie brachmanum colloquium, alicui communices. Cui autem communicabis, si neges uxori? aut quis tibi me, amicior? Tum rex, graviter suspirans. Quid me, inquit, conjux optima, de tuo exitio deque omnium B mihi charissimorum interitu interrogas? Abi, sine me, ut cœpi, dolore meo consumi, ac mortem præsumere, ne videam quæ cogitare horret animus. Confide, mi vir, respondit Palas, imagine quam subostentas mei exitii non terreor; nec ego nec liberorum nostrorum quisquam (bene omnes novi) pro te mori recusabimus. Age, pande audacter quæ sese via det salutis tuæ morte nostra redimendæ. Hoc modo a te petam pretium mortis libenter tua causa obitæ, ne post hæc ulli brachmanum neces tibi conjunctissimorum suadenti credas, egoque sim ultima quam istorum insidiæ perverterint. Periculosum nimis est inimicis fidere : dubitare autem non debes quin tibi sint infensissimi brachmanes ex memoria non ita veteri gregalium ipsorum C a te meritis affectorum pœnis. Quare causa est justissima, cur si quid a tam perturbatis animis consilii, præsertim ancipitis suggeritur, ad prudentum et notæ moderationis hominum (qualium tibi, deum beneficio, non deest copia) examen censuramque referatur.

IV. Hæc reginæ Paladis verba tandem excusserunt regis animo pertinaciam obstinatissimam secreti. Exposuit ipsi primum octo sibi per soporem oblata somnia, tum quid de minis ipsorum et modo ea avertendi brachmanes respondissent. Quibus Palas cognitis. Laudabilis, ait, tua fuit religio cupientis doceri quid dii portenderent aut a te poscerent visis talibus, sed errasti delectu imprudenti consultorum. Minime omnium idonei juvando in hoc tibi brachmanes fuere, primum scelerati D atque invisi diis homines, quos ideo haud sit verisimile divinorum arcanorum participatione dignari, deinde ferali tui odio instincti ulciscendique ipsis charissimorum cædem furore immanissimo flagrantes. Quanto ad id accomodatior asceta noster est, quem miror talia quærenti non primum omnium menti tuæ occurrisse. Meministi quoties is responsa nobis divinorum adytorum certa, et eventis deinde probata, pertulerit; exploratum habes etiam quam casti sint ejus mores, quam inculpata vitæ ratio, quam pacatus et ferarum expers perturbationum animus. Hunc censeo vel sero de tuis somniis consulas. Rectæ admones, rex inquit, ita statim faciam. Mox equum expediri continuo jussum inscendens, cum familiarissimis paucis ad cellam venerabilis ascetæ aliquot ab urbe remotam passuum millibus, se confert festinatione summa. Auditis senex somniis, placide regi respondit : Est quod tibi gratuler, domine; nihil triste, quin prospera potius pleraque nocturna hæc tibi visa portendunt. Nam duo quos primum vidisti pisces per montana gradientes, significant venturum tibi a quodam dynasta legatum oblaturum elephantas duos mirificæ magnitudinis et formæ. Duæ vero quæ tibi volantes apparuere anates, duos equos generosissimos designant, quos qui sunt dudum in itinere Persæ proceres a rege mox suo tibi munus amicum reddent. Qui porro anguis versus te serpebat, ensis fuit præsagium, brevi tibi donandi, mirabilis, et parem, materiæ præstantia vel artis, terrarum nuspiam habentis. Jam quod anguem illum cruore infici videbas, designabatur tibi ab eodem legato, qui ensem istum offeret, oblatum iri præterea talarem tunicam purpuream rarissimæ tincturæ, quippe cujus ostrum fulgeat et videri per se possit in tenebris. Quinto somnio videbaris tibi ablui aqua pura mundarique toto corpore : signum id erat dono te accepturum magnam copiam speciosarum vestium, quibus laute ac splendide ornatus, nitide possis apparere in publico. Sextum somnium, quo tibi montis nive conspersi culmini superstare videbaris, nihil portendebat aliud nisi te, quod sæpe soles, albo tuo elephante in pompa vehendum. Septimum erat visum flamma circum caput tuum volitans, illudque ambiens : hæc coronam designabat quam tibi maximus quidam rex pulcherrimam dono destinavit; et est itinere ad te. Octavum duntaxat somnium portendit aliquid adversi quod enarrare disertius necesse non habeo; eventus satis ipse declarabit, et Deus viam expediet qua innoxie ad extremum defungi valeas; dicam tantum breviter per ictum illum superne tibi devolantis in caput volucris et tuum rostro tundentis verticem, significari offensionem tibi molestam, et inde secuturam aversionem a te charissimæ personæ. Ultimum hoc est quod moneo non in longum hæc prædici. Omnia evenient intra septem hos dies; die, inquam, ab hodierno vertente octavo, veracem me rebus patratis, quas futuras edixi, plane senties.

V. Rediit ab hoc colloquio rex multo sedatiori animo domum. Ac cum postridie prima ex prænuntiatis advenisset legatio, cæteræque omnes continua intra hebdomadem serie apparuissent cum donis indicatis, admirans fidem oraculi rex subinde audiebatur exclamare : Vere insanus est qui consilia de rebus suis non a solis sibi fidissimis quærit et accipit. Die porro ipso septimo cum ultimum donorum prædictorum ipsi esset oblatum, corona videlicet pretiosissima, dimisso rex honorifice le-

gato qui detulerat, lætus et gratulans ad circumstantes suos sibi familiarissimos dixit: Nihil horum volo mihi servare, sed in vos mihi benevolentissimos spargere, dulcissimam præsertim conjugem Palada (ea tunc aberat, de more gynæceo clausa) nostrosque liberos, teque Palari, mihi charissime; nam vos omnes sic in me affectos novi, ut capita vitasque vestras non sitis dubitaturi mea causa sub quantumvis discrimen mittere. Ad ea Palarius respondit: Conjugi quidem tuæ ac liberis, domine, recte ista diviseris, nos vero subditos non decet in rerum talium communionem admisceri. Cui rex, Imo te, inquit, in primis volo bonorum omnium meorum esse participem, quorum partem maximam curis pro me tuis et fidelissimæ benevolentiæ acceptam fero. His dictis ad partitionem B munerum aggressus rex, sibi quidem reservavit elephantem candidum, quo etiam invectus eodem die per urbem regiam se videndum præbuit; filio suo unum equorum dedit, privigno alterum: Palario eximium illum ensem donavit; pannos attalicos vestesque peregrinas ingentis pretii ad solitarium somniorum interpretem misit, togam purpuream et coronam Palario commisit in gynæceum deferendas, quo et ipse mox inopinato ire voluit. Ingressis ambobus in cubiculum Paladis reginæ, eodem advocari rex jussit et pellicem, quam deperibat, dissimulante injuriæ tantæ sensum Palade, pro sua cætera moderatione ac sapientia, qua fretus rex minime curabat de hac sua illam intemperantia celare. Adductis ergo in C regis conspectum uxore simul et pellice, rex conversus ad reginam. Elige quod mavis, inquit, ex hac toga purpurea et corona; quod tu reliqueris, hæc tollet. Cunctante in deliberando Palade, Palarius astans, et compertum habens, multo pretiosiorem corona vestem esse, nictu oculi furtivo reginæ innuit, ut togam eligeret. Observavit illum nutum rex, et hoc ipsum cum Palarius tum Palas animadvertentes, pari ambo cura æstuarunt. Ita illi ad procuranda regis ac regni commoda ex multo jam tempore conspirabant, ut diligentissime caverent, ne ullam inter eos esse consiliorum communionem suspicari quisquam posset; quare in nutu illo tunc deprehensi, tacite pro se quisque decreverunt dare sedulam operam ne posset D rex isto ex signo intelligere quod ignorare illum maxime volebant. Eam ad rem deinceps Palarius affectavit similem oculi nictum frequentissime sine causa edere, quo rex vitium id oculi non artem existimaret; in eoque tam constans fuit, ut quadraginta totis annis, quot deinde permansit apud regem assiduus, nictari subinde oculo similiter, ut tunc fecerat, non destiterit. Regina vero, ne istum nutum vel intellexisse vel secutam se esse suspicari rex posset, de industria contra quam ille monstrabat fecit, coronam eligens præ palla illa purpurea, licet hanc non ignoraret pretiosiorem esse.

A VI. Eodem die cum rex hilariter pro cætera tam faustæ lucis lætitia cœnaret Palas regina, ut tanto magis formidatam sibi regis ex nutu suspicionem discuteret, prætereaque ostenderet quanti facere coronam dono sibi datam, gynæceo prodiens, cum corona in capite, et cætero quam speciosissimo ornatu, discum aureum, oryza plenum exquisitissime condita, manu ferens, accessit ad mensam discumbentis regis: eodem tempore, incertum sponte an evocata, pellex de qua diximus, cubiculo item egressa suo, gestans pallam coccineam quam a rege acceperat, apparuit in aula; et cum regis tum astantium cunctorum ad se oculos convertit. Movit enim omnes mira res fulgor nativus exquisitissimæ illius et nunquam visæ B purpuræ, quæ ex ipso limine vastæ aulæ, quo funalium lux non nisi remissa pertingebat, proprio splendens lumine, aciem spectantium suavissime perstrinxit. Rex, dudum forma captus mulieris illius, cum jam illam tam speciose radiantem mistis oris ac togæ fulguribus videret, gestiit haud dubie in indicia naturaliter ex oculis exstantia tenerrimi amoris, quæ cor Paladis, triumphum æmulæ cernentis, alte convulnenarunt. Exacerbabat plagam dolor conscius sævæ necessitatis, qua coactam se meminerat errare in electione, tanto adversariæ suæ commodo. Hos animi æstus incendebat morsus acrior arcanæ zelotypiæ, qua, etsi summo semper dissimulata studio intime tamen dudum muliebre urebatur pectus. Adjecit cumu- C lum tot furoris causis, et quasi oleum flammæ adiddit, vox tunc audita compellantis Paladem regis, his admodum verbis: Semper te prudentissimam, mea Palas, adverteram; nunc cogor agnoscere minus hodie sapuisse te cum hanc coronam illi togæ præoptasti; en ut spreto a te munere amica nunc præcellit mea. Hic quasi ultimus arietis impulsus in murum in ruinam pronum, consideratissimæ alias matronæ constantiam evertit. Passa quiddam humanitus, cum etiam insultare ultro sibi regem opinaretur, quam manu gestabat lancem recta in ejus caput impegit, ita ut ejus cidaris ac totum paludamentum effuso ac fœde sparso jure inquinaretur, moxque avertens abiit. Excanduit rex, proceres exhorruerunt. Pellex in sinu D gavisa, et proxime se admotam spei regni tacite gratulans, iis regem oculis aspexit, qui æmulæ interitum quavis efficacius accusatione perorarent. Regis post intentum et varie sollicitum silentium universæ aulæ sententia intonuit: Tollatur e medio quæ tantum ausa est; nefas est vivere tam licenter spretæ ream nostræ majestatis. Tum ad Palarium conversus de more astantem: Abi, Palari, rex ait, fide mihi solita et hoc obsequere: cura ut diem crastinum Palas non videat. His dictis perturbatissimus, abrupto convivio, se cubiculo inclusit. Ibi noctem illam plane insomnem et duos tresve insecutos dies miserrime anxios duxit, reciprocantibus intemperiis agitatissimæ mentis:

sævissime præsertim cruciabantur recurrente per A vices, post evaporatas iræ furias, memoria meritorum ingentium, verissimi amoris et perspectissimæ fidei Paladis.

VII. Interim Palarius abductam statim e regia Paladem, quasi ad jussum regis exsequendum, in intimis gynæcei sui domestici latebris abscondit, multum obiter incusatam quod in istum furorem erupisset. Ad quæ illa : Peccatum, inquit, meum subita statim pœnitentia damnavit. Tu fac quod debes. et regi obsequere; non merentem modo me, sed et volentem his vitæ fluctibus eripies. Cui Palarius, Bona verba,inquit, regem perderem, si ei nunc obtemperarem. Sine me uti meis artibus, alias vidi vicique tempestates; hanc quoque spero,diis huic regno propitiis juvantibus,et ipsam B tranquillitate commutandam. Confide et tace : latuisse salus fuerit, recipiscet rex : serva te meliori tempori. Nec plura effatus, proviso ut illa regie haberetur, sed sub impenetrabitis clave arcani, consuetis suis in regis palatio ministeriis se reddidit.Ibi cum rex diu admitteret neminem, tandem ad eum pro jure familiaritatis intimæ, nec vocatus, Palarius penetrans, Quo domine, ait, hic luctus tam pertinax? cur te ac nos omnes tecum occidis? Sera pœnitentia nec laudem nec usum, ne veniam quidem habet: quin et gravissime vituperatur a sapientibus, insaniæ ascribere solitis dolorem de casu irrevocabili, quo et animus dejicitur, et corpus maceratur, et malum immedicabile infortunio longe tetriori cumulatur. Qui huic C indulget affectui homicida sui ipsius est, æmulus stultitiæ columbi qui occisa per imprudentiam compare,mœrore ipse interiit. Fabula non longa sic narratur : Columbus et columba vitæ inita societate, granis humore turgidis satis magna copia congestis in cavum familiare, communi consilio decreverant ex eo cumulo nihil carpere, quoad per æstatem suppeteret pabulum in agris; annonam quippe illam in hiemem providerant. Interim ardor cœli solstitialis late omnia excoquens, in horreum quoque istud columbinum penetravit; hujus vi granis, humido in vapores exhalante, detumescentibus, singulisque jam in molem dimidio minorem extenuatis, contigit acervum quoque ipsum pari proportione decrescere. Hoc, rediens die D quadam circa æquinoctialem cardinem, columbus in nidum, ubi animadvertisset, temere, ex vana suspicione judicans columbam tum ovis incubantem, contra communiter decreta, vescendo ex horreo hiemalem intempestiva voracitate minuisse commeatum, eam rostro et unguibus iratus appetiit, miseramque tandiu repetitis ictibus contudit quoad mortua concideret. Supervenerunt haud ita multo post imbres autumnales, et humefacius aer grana, insinuato, ut solet, madore distendens, massam congesti tritici ad magnitudinem ei quam verno tempore prætulerat, parem inflavit. Observavit id columbus, primum admirans : deinde cum attentius reputasset, intellexit innocentem a se conjugem falso crimine oppressam, unde illum tantus invasit dolor ut brevi exspiraverit. Subjungam et alium huic apologum : Simius pugillum lenticularum e sacco viatoris sub sua recubantis arbore furatus, dum e rapina sua vescitur, lentis ipsi granellum forte unum excidit. Hoc ille ut reciperet manum extendens, lenticulas quas ea continebat omnes effudit ac perdidit; nec illam unam ipsam quam avare captabat assecutus. De te narratam hanc, domine,fabulam puta.Mulierem unam perdidisti,quid inconsolabiliter mœres? cur te luctu consumis?En habes pro una innumeras:quam revocare nequis desideras, quas vides affluere fastidis. An constare ratione tibi videtur ista tristitia?

VIII. Hic rex, quem spes hactenus quædam lactaverat dilati a Palario supplicii Paladis, ubi contraria indicantem ipsum verbis modo auditis animadvertit, quo certius aliquod eliceret indicium facti de quo æstuabat, Uno, inquit, excidente mihi per iram flagrantem verbo ingens est piaculum admissum. Ad quod Palarius reposuit : Unum prudentis verbum immutabiliter fixum est. Tunc rex clare jam pœnitentiam profitens, Dolet mihi, Palari, ait, orbato esse fidelissima conjuge; et Palarius, Duos, inquit quosdam dolere oportet : illum qui bene nunquam fecit, et eum qui de sua ultima die cogitat. Tum rex : Si videre iterum Paladem possem, nihil curarem, nihil dolerem amplius. Ad hoc Palarius : Duos homines cura et dolore vacare fas est : eum qui bene multis fecisse sibi conscius est, et illum qui nunquam peccavit.Rex:Urit me desiderium Paladis, quam, heu me! nunquam amplius videbo. Palarius: Duo sunt qui non vident, cæcus et stultus : ut enim cœli lucem cæcus non percipit, nec quæ ante aut circa se sunt cernit, sic stultus non discernit bonum a malo, sequendum a vitando. Rex : Nunquam me satietas Paladis cepit. Palarius Duo sunt qui nunquam satiantur, avarus et luxuriosus. Rex : Revocat mihi tui conspectus memoriam Paladis, quare procul te a me abjungere suadet animus. Palarius : Quatuor hominum genera procul a te abjungi decet : impios, insipientes, non confitentes judicium et retributionem, non dominantes affectibus et cupiditatibus propriis. Rex : Væ mihi! domus mea privata est Palade. Palarius : Quatuor res sunt necessariis privatæ, fluvius aqua carens, terra non habens regem, mulier destituta viri consortio, homo non discernens bonum a malo. Rex : Injuste, o Palari, perempta Palas est; et tu qui peremisti multis cruciatibus dignus es.Palarius : Tres sunt digni cruciatibus : innocentis accusator,non vocatus convivio irruens, et raptor alienorum. Rex ; Debueras non repræsentare tam festine supplicium Paladis, sed in tali causa longanimitatem adhibere. Palarius : Tres adhibere longanimitatem debent : qui maximum

negotium adoritur, qui in montem arduum ascendit, qui pisces comedit. Rex : Multum me contemnis, Palari, serioe questus meos istuismodi nugis excipiens. Palarius : Qui contemnunt regem hi sunt : qui coram eo garrit sine judicio, qui ab eo de quibusdam interrogatus, de aliis respondet, qui apud eumdem de iis disserit quæ non intelligit, et libertus locupletatus patronum vexans calumniis atque in jus trahens. Rex : Deliras, Palari, talia garriens. Palarius: Delirat qui docet stultum, qui contradicit sapienti, qui credit meretrici, qui arcanum suum infido communicat. Rex : Non recte fecisti occidens Paladem. Palarius: Non recte agit, qui mentitur; qui non vivit ut loquitur; qui ætate præfervidus iræ obsequitur; qui sinit se implicari amoribus pellicis; qui sua intemperantia volens vincitur; denique rex qui momenti maximi rem aggrediens consilia sapientum non exquirit. Rex : Non vereris regem, tam libere obloquens, homuncio? Quatuor sunt qui non verentur regem : gallinaceus gallus dum in suo resupinatus sterquilinio pedibus intentis occurrit velut ruituro cœlo; grus insistens uni pedum, quasi metuat ne si altero pariter innitatur deprimat terram nimio pondere; vermis pulverem parce vorans, quod metuat ne suus eum cibus deficiat, et vespertilio noctu tantum volans, ne si per diem appareret, sua pulchritudine venatorum ad sui rapinam cupiditates accenderet. Rex : Heu! nunquam uspiam videbo mulierem Paladi similem. Palarius : Quatuor sunt inemendabilia : mulier palam assueta prostituere se plurimis; loquax solitus mentiri; imprudens opinione sui tumidus, et calumniator insidiosis machinationibus semper intentus.

IX. Hoc ultimo parum in speciem cohærente responso Palarius regi desperanti videre unquam amplius Paladem, per ambages innuebat, haud ita esse; neque enim ad rerum inemendabilium classem errorem ea neci addicenda admissum pertinere. Deinceps porro rex id non visus intelligere, clarius expressit doloris et desiderii magnitudinem sui, hunc in modum loquens : Æternum exsulabit e corde me gaudium, æternum in eo dolor domicilium habebit, o Palari propter Paladem. Ad hæc Palarius reposuit : Justissima dolendi causa est amissio mulieris his præditæ dotibus : pudicitia, prudentia, parcimonia verborum, nobilitate, forma, submissione erga virum suum, et summa in eumdem charitate. Hic rex Palarium intuens, Immensum, ait, cordi meo insevisti luctum, immensum item tui odium, Palari, mea dulcissima occidenda Palade. Ad id contra Palarius : Verum et irrevocabile odium inter hos mutuo viget : lupum et oves, felem et murem, accipitrem et perdicem, corvum et noctuam, cancrum et anguem : quibus accensendi sunt, qui, magna et veteri amicitia dirempta, cœperint tandem odisse invicem. Tum rex : Oculi mei, Palari, requirentes semper miseram Paladem, nunquam deinceps somnum videbunt. Octo sunt, reposuit Palarius, quibus cura somnum eripit : multa possidens nec habens fidelem servum; machinans necem amico aut adversario; deperiens mulierem; conscius se falsum crimen impegisse ulcisci valenti; pauper a quo exigitur quod non habet; æger morbo decumbens gravi sine ope medici : maritus adulteræ; dives parcus inopiam metuens; quibus addendus est rem desiderans quam consequi non potest. His rex eludi se indignans, irratus dixit : Nunquam amplius tecum colloquar, Palari. At Palarius : Indigni qui ad colloquium admittantur hi sunt : qui fratrem odit ex falsa causa; homo arrogans; qui divitias anima propria plus æstimat, qui contradicit servus domino, discipulus magistro. Sub hæc rex, ut erat suspenso animo parum attentus ad audita, inopinate exclamavit : Nemo est in omnibus peccati expers, et homo perfectus omni ex parte nusquam reperietur. Sic relicto Palarius rege pleno luctus, in miserrima desperatione videndæ unquam dilectissimæ conjugis, paulo post adfuit evocatam e latebris, et cum cætero regio cultu tum corona illa pulcherrima ornatam adducens Paladem. Eam quo gaudio rex viderit, quibus amoris signis exceperit, subjiciet sibi quisque, uti et quibus laudibus Palarii prudentiam extulerit; quantum ad priorem in ipsum addiderit benevolentiam, quam quidem pretiosissimis statim donis voluit testatam. Brachmanas porro insidiatores perfidos, et consilii sanguinarii sceleratissimos auctores, congregatos universos coram se jussit interfici. Hoc exemplo patet, regi ad suam tuendam pacatam atque incolumem domum et rempublicam, instrumenta efficacitatis præcipuæ hæc esse : prudentiam, patientiam, sapientes consiliarios, et mulierem cordatam.

DISSERTATIO PARABOLICA VIII.

Cautiones præscribit tenendas in amicitiis quæstuosis, temporis solum et mutui usus causa contractis.

Alia die poscenti Abessalomo regi audire de amicitiis temporis causa in communi periculo contractis, disseruit in hunc modum gymnosophista.

I. Non omnes amicitiæ ævum ferunt, nec vero nefas alia unquam inire quam æterna fœdera. Est cum etiam probi ac sapientes non recusant conciliationem cum inimico, vicem tantum ac conditionem induciarum habituram. Res hoc exemplo declarabitur. Felis in trunco vetustæ arboris domicilium habebat, nec longe hinc cavo exiguo habitabat mus. Nocte quadam ambivit arborem

retibus venator, et ignara insidiarum ante lucem felis exiens, implicata laqueis est. Vidit eam ita vinctam erumpens cavo suo musculus et gavisus est, sed brevem ei lætitiam ingruens duplici ex periculo motus anceps fecit. Suspiciens enim insistentem arbori, et facere in se impetum noctuam parantem, cum refugere in suam cavernam vellet, subeuntem eo nympham animadvertit. Hic enimvero consternatus discrimine, et anxie deliberabundus hærebat. Quid agam ? aut quo me vertam ? secum aiens. Si cavum meum ingrediar, devorabit me nympha ; si autem hic persistam, aut dextra sinistrave fugere aggrediar, involabit in me noctua ; si feli me admoveam, præda illi fiam. Non despondendus tamen est animus : ingenium in angustiis, cernitur, excogitabo aliquam salutis viam. Ea circumspectis cunctis non aliunde quam e fele ostenditur: experiar eam alloquio. Sic accedens quantum tuto potuit ad intricatam reti felim, Satin', inquit, salvæ res sunt tuæ ? Et felis, Gaudes scilicet, ait, me deprehensa, ac miseræ insultas. Tum mus : Gauderem, ut dicis, si securus essem, nunc propria mihi pericula calamitatis alienæ fructum excutiunt. Vides nympham pervasisse meum cavum, simulque imminentem in mei rapinam superne noctuam. Nunc age, quod communiter expedit, conciliemur invicem, pacemque faciamus, his legibus, ut ego, quibus vinciris, rumpam laqueos, tu nympham occidas prædatricem meam.

II. Probavit impense muris propositionem felis, et magnæ mercedis propositiones adjecit, si ejus beneficio se solvi contingeret. Ergo fœdus inierunt, et mus citra moram cœpit fila retis arrodendo frangere. Unum ex his tamen reliquit quo adhuc felis teneretur ; non enim plane fidebat reconciliatæ gratiæ nisi pignore sibi certiori caveretur.

A Increpabat sic cunctantem felis : Quid dubitas, aiens, tam cito redis ad genium ? ita brevis est fides amicitiæ juratæ ? Sinceræ (mus ait) equidem mihi conscius voluntatis sum in fœdere inter nos inito servando, sed quo tu futura sis animo ubi me in potestate habueris vereor ; nam naturalis inclinato non mutatur, aut si qua ei vis affertur, non perstat; propterea, cum nihil urgeat, tutius censeo relinquere te adhuc uno constrictam vinculo, hoc quoque rupturus cum maturum erit. Sic aliquandiu perstitit mussans quoad sole jam exorto, et venatoris adventantis strepitu cœpto audiri, residum tempestive confregit filum, proculque statim fugit; feli solutæ, vel si deesset fides, venatoris tamen instantis metus insequendi muris consilium excu-

B teret. Ergo nympha obiter exterrita, et ex antro muris ejecta, saltu conscendit arborem. Mœstus venator fractum rete reconcinnaturus abstulit.

III. Pauci ex hoc dies fluxerant, cum prodeuntem, pastus causa quærendi, e sua caverna murem procul felis intuens. Quo a me, clamat, semper vitabundus digrederis, oblitus amicitiæ juratæ ? Age, aude, accede ad me, amplecti te ac remunerare pro meritis cupio libertatis et salutis vindicem meæ. Cui mus parumper subsistens, intervallo tamen satis magno medio, Nostra, inquit, amicitia complexus non requirit, nec libenter oscularer labra contigua dentibus mandere mei similes solitis. Amemus e longinquo censeo. Nec aliter fecit unquam mus providus, haud minus quam ante sedulo vitans ne se feli committeret, aut ex-

C perlundæ suo damno perfidiæ occasionem daret hosti reconciliato secum quæstuosa ratione. Fabula docet fluxas esse ac fidei sublestæ amicitias quas utilitas et necessitas conglutinant, genio et natura reluctante.

—

DISSERTATIO PARABOLICA IX.

Deterret a fidendo reconciliationi gratiæ oblaitæ a principe quem gravissime quis læserit.

Aliqando vacuo curis majoribus Abessalomo regi superveniens, et ipse negotio solutus familiaris gymnosophista, interrogatusque, ut cavere quemque oporteat ab eo qui, magna læsus injuria, reconciliationem offert, respondit in hunc ferme modum.

I. Rex quidam psittacum habuit non minus specie ac plumarum versicolori varietate formosum quam voce disertum, et, quod est potissimum, sensu ac rerum usu prudentem in paucis. Hunc pullum adhuc tenerum alentem versari assiduo rex videbat cum principe suo filio paulum supergresso infantiam, oblectandi, ejus gratia. Coaluitque familiaritas, etiam convictu quodam exercita usque ad necessitudinem humanæ prope charitatis; nam ut puer supra modum delectari videbatur psittacis duobus, sic illorum utrique charissimus erat, adeo nt nunquam senior e felicibus silvis ad quas quotidie volabat, mitia poma pullo suo portaret quin eorum partem vel optimam pusioni regio seponeret. Per annos hæc aliquot durarunt, jamque pullus psittaci plenum ævum attigerat, et regis filius adoleverat in pubertatem, cum die qua-

D dam accidit, passerem, delicias adolescentis regii, rixa cum juniore psittoco contracta, male ab illo mulctari, atque ab ulciscente dilecti passeris plagas juvene harum auctorem interfici. Supervenit facto et cædi prolis suæ senior psittacus, proculque, dum peregre revolat, intuens jugulari a regio alumno natum suum, eum sensit animo dolorem quem excitare spectaculo tali affectus patrius potest maximum. Ac secum intime ringens frendensque, O mores, inquit, intolerabiles regum, jus, fas, officium, fidem, neccessitudinem, amicitiam infra suam fortunam dignitatemque ducentium ! O infelicissimam his ministrantium sortem, quorum

illi sudores et ærumnosissima obsequia neglectu A fere contemptuque, non raro etiam exitio remunerantur ! deberi sibi ab omnibus rati omnia, debere se quidquam cuiquam nec cogitare dignantur, nec dici sustinent. Libidine cuncta metiuntur, ex usu ac fructu propriis cuncta æstimant: se unos intuuntur, sibi unis placent; sui unice suarumque deliciarum rationem haberi, æquum censent. Exspectes ab istis gratiam merito misericordiam infortunio, qui nec veniam errato, nec supplicio moram indulgere unquam norunt; multorum annorum servitus et laboriosissima ministeria uno ipsis momento levis offensiunculæ oblitterantur.

II. Hæc obiter conquerens admovebat se loco propius: at ubi jam e vicino distinctius hausit oculis diram speciem cruentati abjectique ac cru- B deliter ab irato ultore calcati charissimi capitis, in eas furias exarsit, ut in regium involans puerum rostro ei atque unguibus offoderit oculos. Habe, inquiens, quod te dignum est, dure, immisericors, ingratissime: tanti temporis contubernium, tam familiaris hospitii neccessitudinem, tam teneræ amicitiæ jura dulcissima non impune infanda immanitate pollueris. Sub hæc audacis conscius facti in summa regii viridarii arbore consedit, fruens inde spectaculo tumultuantis aulæ ad casum acerbissium pueri principis. Accurrit inter ejulatus nutritiorum et cursationes satagentium frustra satellitum exanimatus rex: et filium amplexus, ablutaque nequidquam patriis lacrymis excæcati pueri proprio fœdata cruore facie, fene- C stræ se admovens, ex ea conspicuum auctorem cladis simulata ignoscendi promissione ad se ut revolaret instituit hortari. Cui psittacus, fugere certus inde quam longissime, ubi ex tuto afflictis hostibus insultans, explesset animum sæva satietate vindictæ. Agnosce, rex, ait, justam vim Nemesis ultricis, cujus exemplum in familiari tibi capite habes domesticum. Nullum illa nefas impunitum sinit, veretur neminem, nullius opes reformidat; ne vestra quidem superborum regum superciliosa majestate deterretur supplicia sceleribus adæquet natis etiam in purpura. Serius ocyus suas cuique vices reddit, nec pessima conditio eorum est quos celeriter ulciscitur, e quibus est tuus filius In flagranti perfidia oppressus: dilatione pœnas D auget, ac fenore tormentorum toleratæ diu culpæ sortem exaggerat, adeo ut quos inexpiatos vita dimiserit, sempiternis immiserabiliter cruciatibus addicat. Erat unguis in ulcere ardentis dolore regis intempestiva psittaci philosophia, qua ille, ut irisisione sui, quanquam nidignabatur vehementius, pressit tamen indicia ignoscentis æstuosissime furoris: et se componens in moderationem, qua posset hostem fallere, pacato, quantum potuit vultu respondit: Minime ambigua tu quidem et me quoque fatente vera loqueris, quo ipso desiderium auges tui reditus, ne tam sapienti monitore caream. Quare, oro te, ne nos deseras, emendare, quoad licuerit, præterita paratus. Nec timendum puta, ne qui offensam tui tanta pœna luimus, quidquam in te deinceps committere audeamus, quo istius, quam vere prædicas, Nemesis graviorem in nos concitemus iracundiam. Ad ea psittacus, Non faciam, inquit; monent enim prudentes, semper ei qui damnum intulit ab adversario incommodi accepti memore cavendum, eoque magis vitandum ejus accessum quo ille invitaverit instantius. Audivi et illud ab idoneis auctoribus, genitores sapienti amicorum loco habendos, fratres pro comitibus itineris, uxarem pro contubernali, filios pro tabellariis memoriam patris ad posteros perlaturis, filias ut adversarias in lite considerandas, cognatos, ut feneratores acriter repetentes debita, se ipsum, ut solitarium omni affectuum necessitudine solutum. His ego præscriptis obsequens, recedere in solitudinem statui.

III. Adversus ea rex: Si a te profectum esset rixæ ac noxæ initium, jure nobis fidere metueres; nunc rum hujus quod incidit incommodi origo et culpa (quod dolens pœnitensque fateor) nostra sit, quid obstat quominus credas invitantibus nobis? Ad ea psittacus: Memoria damnorum acceptorum alta cordibus infigit vulnera, nec linguæ semper veros mentium exprimunt sensus: quocirca verba tua fidem apud me non habent. Reposuit his rex: Male de me opinaris, psittace, qui scias sapientem virum omnem adhibere operam ut acceptæ injuriæ memoriam ex animo stirpitus evellat suo. Contra hæc psittacus. Est omnino, est ita, ut dicis, rex, velimque tua causa credere, te, prout sapientis jubet officium, conari damni quod passus es obliterare imaginem ex mente; cæterum an quod conaris sis perfecturus dubito, et non sine causa vereor ut possis: quare sine me isto ambiguo mihi consulere. Multi nimis facili alienæ moderationis fiducia perierunt, dum ex sua conscientia æstimant alios, passi quod elephantibus indomitis frequenter accidit, quos cicures, sapere cum ipsis paria crediti, in insidias pertrahentes, servituti hominum mancipant. Contra hæc rex, Vir, ait, ingenuus et liberalis indolis non mutat in pejus mores, nec amicitiæ jus violat, nec fidem fallit datam: abjectarum hæc vitia naturarum sunt. Respondit psittacus: Memoria damni accepti acres in quorumvis animis motus ciet, longe acerrimos in regum mentibus. Hi enim in gravissimis malorum numerare solent vivere inultum, gloriæ, cujus sunt avidissimi, partem vel maximam in vindicta reponentes. Ignosces igitur si tutum mihi non putem ad vivas quasdam in corde tuo prunas iræ admovere materiam imprudenti usurpatione prius cœptæ familiaritatis tecum meæ, quando nec preces irritæ nec seræ obtestationes meæ incendium a me quo consumerer arcerent. Optima, si nescis, ad curandam injuriæ memoriam medicina est absentia injuriæ auctoris. Eam tibi admovere a te recedendo cupio; nam coire et cicatricem obducere

istiusmodi vulnera in ejus qui fecit conspectu nequeunt. Atque, utut de te sit, mea mihi causa quid agere debeam non est obscurum. Nam vel si tu tam moderatus quam vis persuadere, futuris sis, tamen ego tecum sollicitus viverem, quippe et animum ignorans tuum, et quantumvis esset is qualem optarem, jure, ne mutaretur, metuens. Desine igitur invitare me ad convictum tecum, necessario mihi suspiciose anxium, et per hoc molestissimum futurum; nihil autem omnium tibi juxta mihique consulere possum utilius, quam fugere longissimeque a vobis abscedere. Ergo salve mihi æternum, et vale.

IV. Sustine adhuc paululum, rex inquit, et cogita nullam imputari posse a me tibi calamitatis meæ partem aut eo nomine culpari. Scio enim fatali cuncta necessitate contingere. Inevitabiliter ad quidvis horum, quæ fieri videmus, qui agunt rapiuntur efficacia decretorum æternorum. Nexui robustissimo admantinæ catenæ quis tractus mortalis obluctetur? Nullum igitur, aut tuum, aut mei filii crimen est. Ministri fuistis ambo non voluntarii fatorum, quod multo ante sanxerant exsequentium. Parcarum nempe in tabulario ære incisæ dudum æterno tuæ prolis mors, excæcatio meæ stabant; ignoscamus nobis mutuo alienum crimen. Veni, nec time, amici ut prius erimus. Adversus hæc psittacus : Horribilem, inquit, disseris, nec mihi credibilem philosophiam; ego magistris haud paulo melioribus assentior : fato superius arbitrium nostrum esse vitæque sortem in sua cujusque manu positam, ut felicitas ac miseria, recte, aut secus voluntaria motione consultorum reputari fructus debeant. Quod si vel hoc admiserim quod disputas (nam fateor in ea multos sententia hærere), tamen veritus ne in ista quoque fatorum serie fixum sit te mihi perjurum fore, non committam, ut in meam perniciem cooperari fatis præbendo tibi mei perdendi opportunitatem coner. Velis potius et remis me in quam diversissima proripiam, interpretansque in favorem meum providentiam æternam, fatali ejus lege cautum arbitrabor, ut ego in locis a tua ditione remotissimis securam incolumis vitam degam. Quanquam equidem (non enim recedam a doctrina veriori) nihil a fatis aut spero aut timeo. Quod me deterret a me tibi committendo, odium mei est quod flagrare in corde tuo maximum suspicor; vel potius intelligo ex certa causa talis odii, memoria, quæ in te viget damni a me illati. Nec remissior fortassis in meo pectore fomes aversionis a te vivit, dum recordor interfecti domi tuæ mei pulli a tuo filio, ex mea conscientia de te judico, planeque censeo nec tibi expedire nec mihi nos deinceps una degere.

V. Respondit ad ea rex : Quod de te fateris opinaris de me, probrosum utrique est. Bonorum enim ac sapientum est in potestate habere cupiditates, nec obsequi affectibus cum ad aliquid impellunt rationi non consentaneum; et ego igitur et tu, quantumvis recurrente memoria cladium, mutuo amare poterimus. Anceps (reposuit psittacus) ista experientia fuerit. Magna enim vis est perturbationum, irritante objecti præsentia solitarum exardescere, rationisque frenum in æstu furoris excutientium. Quod si quis vi annitens summa moderari tali tempore iræ aut odio potuerit, molestiam tamen ingentem sentiet, nec pace aut tranquillitate animi, quæ vitæ felicitatem conficit, in conflictu tam vehementi affectuum cum judicio, fruetur. Nam qui vulneratus in pede currit tamen, summo dolore cruciatur, et qui lippus palpebras apertas objecit vento, etsi minime velit et contra satagat, oppletis pulvere oculis plane cæcutiet. Sic sensum gerens intus vivum gravis incommodi accepti, quantumvis imperare animo conetur, dum auctorem sui luctus coram videt, oleum in flammam mittit, cujusque excitat incendium quam cui par exstinguendo sit. Quare talibus una conditio pie ac feliciter vivendi restat, amovere a conspectu monumenta cladium suarum et salutem in solitudine quærere. Ad hanc amplectendam toto deinceps feror impetu studii, suffragantibus in hoc consilium monitis philosophorum, quos audisse memini docentes, quinque rebus perveniri ad famam illustrem : innocentia, doctrina, fuga suspicionum adversarum, suavitate morum, ad nihil tamen inhonoratum descendente, denique perpetratione magnorum operum. Quarum laudum cum facultates solitudo subministret, obstacula removeat, nihil ea videri optabilius sapienti debet, ægre id nomen aut parare aut tueri valituro, nisi a se ipso sibi cavens, et perdendæ animæ occasionem vitans, a cognatis, filiis, divitiis, ipsaque procul a patria sese removerit. Patriam siquidem, filios, cognationem, opes commutare cum æquivalentibus poterit, animæ jacturam quod resarciat nunquam inveniet. Adjungam et aliud sapientum effatum : pessimam esse pecuniam quæ non erogatur, pessimam uxorem cui suus vir exosus est, pessimum filium parentibus contumacem, pessimum regem qui simulat innocentiam, pessimum amicum perfidiosum, pessimum civitatem seditionum apparatibus tumentem, cujus cives anxie vivere et in horas extrema formidare necesse sit. Sic et ego apud te manens semper essem anxius. Et his dictis evolavit, relicto cunctis exemplo salubri et prudentissimo consilio, nunquam iis fidendi quos læseris.

DISSERTATIO PARABOLICA X.

Versatur in explicandis fraudibus insidiosissimis invidorum quibus innocentes et fidos regibus ministros pervertere conantur, indicatis simul rationibus iis occurrendi, et vi veritatis ac sanctimoniæ omnes malitiæ conatus ad extremum eluctantis.

Sub hæc loqui cessanti gymnosophistæ, rex Abessalom, Audivi, ait, et probo quæ de nunquam resumenda graviter offensi familiaritate docuisti; cuperem autem discere abs te an non oporteat interdum dari operam, maxime a regibus, ut reconcilientur ipsis, et in priorem gratiæ reponantur locum ii quos errore quodam abalienaverint. Super eo argumento gymnosophista disserere hunc in modum est exorsus :

I. Fuit in quadam silva referta belluis inter alias thos quidam, vitæ proposito valde diversus ab iis quibuscum vitæ ac naturæ communione jungebatur. Mitis enim erat et temperans, præter morem et thoum cæterorum,et cum his aliqua ex parte convenientium vulpium,quorum omnium grassationes et helluationes quotidianas innoxii sanguinis detestans intuebatur, cousque non obnoxius cupiditatibus gulæ, ut ultro abstineret omnino carnibus, et naturali vescendi necessitate herbis ac pomis defungeretur. Hoc vivendi genus in medio tam dissimilium exemplorum, omnium in hunc oculos et multorum invidiam convertit.Irati pariter thoes, vulpes, lupi cæterique plurimi, nunc singillatim conventum, nunc manu facta circumdatum, acerbe increpabant, denuntiantes,haud pati sese posse ipsum unum velle videri sapere plus quam cuncti saperent alii;minantes etiam se illum,si pergeret, congressu prohibitum ipsorum, pro tranfuga ritus patrii ac degeneri proditore proscripturos; omitteret igitur peregrinos mores, et vale dicto intempestivæ philosophiæ, eorum instituta sequeretur ex quibus natus esset, cum quibus viveret. Ad ea thos placide respondebat, molestum ipsis esse non debere conspectum sui qui neminem verbo aut facto læderet.Porro istam quam minarentur amandationem sui procul, adeo non ab ipso formidari, ut præoccupaturus ultro fuerit et sponte exsulatum abiturus, si putasset non alia se conditione posse in iis locis vivere, nisi facta cæterorum imitando : se vero, cum plane decrevisset abstinere a latrociniis et cædibus, nihil interesse credidisse peregre an in patria innocentiam coleret:nec enim scelera contagione aut vitio locorum,sed nequitia cordium inolescere. Quanquam, addebat, potiori jam mei partes a vobis absum,animo scilicet et affectibus a vestro usu et instituto longissime disjunctus. Si corpus hoc etiam exterminare vultis, non multum repugnabo, fortassis etiam gaudebo.Talia eum loquentem vel inviti verebantur, famaque de eo late increbrescebat ejusmodi, ut admirantibus etiam qui oderant, toto eo tractu multa esset in veneratione nomen ejus.

II. Pervenit igitur ad leonem, ejus silvæ regem, clara,multorum prædicatione,notitia tam sapientis thois. Quare illi ad se vocato dixit : Vastum, ut vides, et cum subditorum, tum negotiorum generibus varium regnum hoc meum est, unde ad ejus gubernationem egeo fidelis ac prudentis opera ministri : dudum est cum talem quæro, et reperisse in te hodie mihi videor. Cogitavi ergo te præficere summa cum potestate administrationi reipublicæ, eoque me, præter utilitatem, officium impellit quo reges tenemur virtutum honorandarum. Opprobrium est principis cum quis ipsi subjectus laudibus excellens jacet in tenebris ac sordibus : dotes istæ tuæ præclaræ plurimis proponi ad exemplum debent, adeoque, ut sint vulgo conspicuæ, collocandæ in arce quadam ac fastigio excelsæ dignitatis. Ad ea thos respondit : Reges convenit volentibus ministris uti, adigere quippe invitos, ac repugnantes trahere ad functiones capessendas a quibus abhorrent, noxium negotiis ipsis est, quæ sic ab alio attentis negligenter transmittuntur. Meum porro ingenium immane quantum abhorret a tumultu vitæ aulicæ. Cum ergo tibi, rex, non desint,imo abundent, qui non solum libenter suscepturi sint,sed qui vehementer optent et palam ambiant speciosa ista munia, tales adhibeas censeo, meque, quod cœpi nec hactenus pœnitet,mihi privatim sinas vivere. Minime, ait leo voce contentiori, eaque auctoritate ut sibi nolle obsisti satis declararet; quin statim amove moras omnes et jussis meis te promptum expedi : plane quippe decretum mihi est auctorare te in officium primarii ministri, et dignitate a me secunda regni administrationi præficere.

III. Nondum thos persuasus, contra excepit in hunc modum : In isto,domine,quod mihi destinas ministerio qui tutus durare possit, is, meo judicio, alterum horum sit oportet:percallidus aut insigniter stultus.Prior enim, abundante in fraudes astutia, qua dissimulando,qua largiendo,qua dolis variis fucum faciendo,hoc consequetur,ut invidorum semper infensorum felicibus,minus appetatur insidiis; alter,præ imbecillitate mentis irrideri se non sentiens, et ludibria venerationem interpretans, sui contemptu invidiam lucrifaciet exarmabitque iras miseratione fatuitatis. Ego, qui neutram horum esse velim aut haberi, citra certam perniciem ex hoc ostentari loco nequeo, unde cunctorum undique virtutis inimicorum telis arcubusque contiguus,nec protectus, apparerem.Nam sperare posse aliquem in primo sub rege potestatis gradus stare immunem odii popularis, insanum profecto sit, siquidem talem utique quotquot clam infensi sunt regi (quæ maxima semper turba est), hoc ipso aversabuntur quod exoso sibi principi charum et fidum videant;qui autem regi student,æmulationis

instinctu amoliri omni ope conabuntur eum a quo sibi dolent præripi gratiæ locum quem apud imperantem ipsi ambiunt. Ad ea rex : Nihil metuas a meis subditis ; nam tam ampla ego te potestatis meæ communicatione circummuniam, ut non magis contra te moliri quidquam quam contra me ipsum vel audeant vel possint. Reposuit his thos : Si me amas, ut certe facis, domine, et eo nomine debere me tibi plurimum fateor, quoniam, inquam, mea causa vis, oro obsecroque ut habeas persuasissimum, nullum a te majus mihi posse beneficium contingere quam si me relinquas in hac tranquillitate vitæ innocentis ac privatæ, contentum pro victu omni aqua et herba. Nam, quantum possum intelligere, qui vobis regibus inserviunt, plus unico momento curarum illarum et quotidianorum ipsis discriminum angoris miseriæque patiuntur, quam sibi privatim vacans toto experiatur vel longissimæ vitæ spatio ; quare nimis caro emitur illa claritas, ut non incomparabiliter videri expetibilior debeat pax et securitas obscuri atque inglorii otii.

IV. Ad ea leo pene iratus recusationi tam pertinaci, Plus satis verborum, inquit, est : nihil audio ultra, meum erit providere ut tuto apud me sis. Tu, fac quod jubeo teque ad ministerium accinge quod injungo. Cui thos : Faciam, domine, quando sic imperas. Sed ne me amando perdas, et verum in me reperiatur illud adagii vulgaris ; Amicitia intempestiva par odio est, te obtestor per quidquid est tibi venerabile aut charum, dignare jam hinc mihi polliceri, si quando contingat me accusari apud te, non crediturum te delatoribus statim, at interpositurum tempus idoneum discussioni et examini, nec mihi nisi convicto pœnam decreturum. Hoc præterea rogo, ut ista utaris ratione in delectu ministrorum : attende prius quemadmodum illi in re privata se gesserint : ab eo enim qui suæ domui male præfuerit, quomodo sperare liceat rempublicam bene gerendam ? Porro te alloquentium et discernenda conditio, et pro varietate qualitatis agendi forma temperanda. Si te illi usu rerum et sapientia superent, illis obtempera ; si te plus quam ipsos sapere ac in præsenti re videre tibi sis conscius, doce illos et rationibus convince. Sin peritiam in illis ac prudentiam haud tua majorem deprehendes, nec contemnas, nec statim admittas quod asserunt, sed consule in medium ac discute, citra contentionem tamen, nam hæc et majestatem dedecet, et ad veri dijudicationem obstat potius quam confert. Hæc curaturum observaturumque se rege prolixe pollicito, thos administrationem rerum capessivit. Summi se illum facere leo palam declarabat, nihil clam ipsi habens, ejus consilium in omni negotio audiens, omnes infra illum æstimans. Hoc spectaculo novæ thois apud leonem gratiæ aulæ oculis proposito, mirari omnes sermonibusque celebrare inopinatum casum ; primores autem comitatus tacite ringi utrique intime, dissimulando haud facile livore ac videlicet inhiabundo occasionibus

A nocendi, quales cum innocentia prudentiaque thois. moderate omnia et plausibiliter gerentis, nullas admodum daret, incubuere malitia conspirante pravæ mentes ad novum ministrum quomodocunque comminiscendis calumniis evertendum.

V. Ergo cum diu frustra omnem in thoem lapidem movissent, constanti erga eum leonis benevolentia palam exstante, quadam die conspicati leonem cupide jussisse ut quædam esca ipsi gratissima sibi postridie apponeretur, eam ipsi furati per noctem, in absentis forte tunc thois domo absconderunt. Tum die postera requirenti cibum imperatum regi, et irato quod is non appareret, omnes ex condicto præsentes qui dolum instruxerant, nullam artem vaferrimæ calliditatis omiserunt quem
B fore utilem tali tempore concitandæ regis iræ in thoem absentem nossent. Primum ficto in regem studio dum ille indignatur et furit, quasi territi et solliciti coeuntes in circulum, ita invicem submisse mussitabant, ut exaudiri tamen possent studerentque, Cur celamus ultra quod scimus ? Fides erga principem nos cogit labem illi enuntiare domesticam, licet contra potentes veniendum sit et caput objiciendum certo discrimini. Prævaleat periculo et formidini privatæ charitas regis, et quo ei consulamus alea sane salutis nostræ jaciatur. His susurratis ea leonis vicinia ut ab eo sentirentur, illum consensu adeunt, et ei profunde salutato, Novimus, domine, inquiunt, quis tibi prandium averterit, peccavimusque hactenus quod timore
C concitandi contra nos ministri præpotentis, siluimus : nam vel nostra certa pernicie fuit tibi consulendum ; quidquid ergo demum inde secuturum sit, officio en nostro fungimur, indicantes tibi, ferinæ partem quam tibi heri seposueras in pastum hodiernum, subtractam a thoe fuisse, hoc ex oculato teste comperimus. Sic locuto nomine omnium primario inter ipsos, alius sermonem excipiens : Etsi hoc qui vidit retulit, et qui vitam thois arcanam a specie dversissimam introspexerunt, haud alienum ab ejus vafri simulatoris occulta voracitati factum intelligunt, tamen quia tu, domine, longe alia de thoe opinaris, non petimus ut credas, sed ut inquiri de re jubeas. Addebat alter : Si thos convincatur hujus criminis, intelligemus vera etiam fuisse quæ multa de illo ferebantur, non credenti-
D bus multis. Exclamabat alius : Vere ita est ; fraudulenti et clam improbi nunquam ad extremum latent. Ego inter illos fui multos qui thoem innocentissimum putarent, et cum a fide dignis sane atrocia peccasse ipsum audirem, renuebam credere; nunc ultimo hoc experimento larva illi detracta est. Alius quidam dicebat : Cum primum hunc thoem vidi, suboluit mihi ejus nequitia ; testes mihi sunt hic atque ille (nominabat certos) quibus sæpe dixi, quæ in eo vulgus miraretur, nihil nisi præstigias et fucum esse obductumque tectorium improbitati. Alter quispiam sic erumpebat : Hoc enimvero non furtum solum est, sed sacrilegium,

sed intolerabilis licentia violandæ ausu nefario sacræ majestatis. Audiebatur et alterius hæc vox : Mittat rex qui scrutentur domum thois; cubilia sceleris deprehendentur, et corpus, quod aiunt, ipsum delicti tenebitur. Verum, adjungebat alius, properandum in hoc esset,nam periculum in mora est; et alius, Male vereor ne thos astutissimus consuetis artificiis fascinet iterum regem, et tam manifesti criminis mendaci defensione notam eluat.

VI. Cum ita omnes insidiosissimo consensu leonem undique urgerent, et ipsum perturbatum dolore prandii subtracti,jussit ille thoem subito vocari,et ex præsenti minaciter percontatus est, ubi ferina esset quam ipsi tradidisset pridie servandam? Thos, quod res erat, simpliciter respondit se curatori penus reponendam commisisse. Aderat forte is et præoccupatus a calumniatoribus fuerat, quare palam negavit se a thoe quidquam accepisse. Tunc misit rex qui scrutarentur domum thois, ipsos commodum qui fraudem adornarant. Hi statim post ferinam quasi apud thoem in latebris repertam leoni detulerunt. Adfuit inter reliquos lupus senior, simulator vafer, qui famam justitiæ ac sanctitatis ficta modestia collegerat. Is graviter et diligenter vitata omni suspicione iræ aut livoris. suggessit in aurem regi : Si veniam apud te invenit tam atrox et manifestum scelus,nullus erit deinde qui deferre ullum indicium audeat machinationis cujusvis, etiam in caput tuum. Hoc leo audito compingi thoem jussit in carcerem. Dum id fieret, adulator quidam ex astantibus. Dudum, ait mirabar a scelerato isto fucum fieri perspicacissimæ sagacitati domini nostri. Sub hæc misit leo ad thoem quæsitores ex eadem sycophantarum cohorte qui eum interrogarent in custodia. Confinxerunt illi responsa ejus contumacia et contumeliosa in principem,cui et mox eadem exaggerantes invidiosissime retulerunt,adeo ut iis auditis efferatus leo thoem interfici mandaret.

VII. Pervenit interim ad matrem regis totius notitia calumniæ. Hæc primum omnium, quod facile poterat, propter auctoritatem summam,dilationem interposuit supplicio. Tum leonem privatim aggressa, Quam ob causam; ait, fili, capitalem sententiam in thoem pronuntiasti? Retulit leo quæ audierat et viderat; et illa : Festinasti, fili, nimium in re maximi momenti; et quantum in te fuit,seræ tibi pœnitentiæ in vitam reliquam triste argumentum comparasti. Sustinere oportuerat et cunctari; nam mulier per virum suum stat,filius per parentes, discipulus per magistrum, exercitus per ducem, populus per regem, rex per legem, lex per prudentiam, prudentia per cunctationem; et initium sapientiæ regi est, nosse sibi subjectos,ac de quoque ipsorum existimare prout mores ejus sunt. Id si faceres, non mirareris probos oppugnari a nequissimis, nec fidem iis tribueres quibus supplicia debebas. Nonne innumeris experimentis perspexisti fidem et probitatem thois? et illum tamen tam cito propter inverisimillimum crimen subtractæ carunculæ, ad delationem æmulorum ejus scelere flagrantium, ex fraude perfidiaque conflatorum, morti addixisti? Nescis capitale esse regibus, aliis committere quæ gerere per sese ipsi debent? Non vides qui vinum emunt, quam diligenter prius explorent colorem, odorem,*gustum*, ne qua ipsis fraus fiat? quanto magis decet reges curiosissime indagare cuncta in negotio in quo nihil minus quam regni salus agitur! Minister fidus ac prudens brachium dextrum principis, reipublicæ firmamentum ac columen est. Non igitur oportebat te alii fidere in cognitione talis causæ, præsertim cum, ut dixi, nulla verisimilitudine crimen nitatur. Quomodo enim qui temperantia spontanea (quod omnibus est notissimum) omni sibi interdixit esu carnium, credi posset ferinam e penu tua subtraxisse? Finge gula victum ; deerant macella locupleti, deerant munera certatim oblata venatorum, per quæ cupiditati satisfaceret? At inventa domi ejus ferina tua est? Nempe ab iis qui ipsi subtraxerant, ipsi eo intulerant, ut thoem perderent. An est obscurum omnes istos invidiæ rabie in eum furere? Vident occupari ab eo locum quem sibi ambiunt; opes ejus, honorem, auctoritatem, apud te gratiam, propria detrimenta interpretantur , spectare florentem illum morte pejus ducunt : sic vulturi partem cadaveris ferenti, sic cani osse rapto fugienti,multi circum instant vultures et canes alii prædam extorquere satagentes. In summa sic habe, bellum esse internecinum et implacabile,natura comparatum atque commissum inter improbos subditos et bonum principem. In eo bello cardo periculi et spes victoriæ in ministrorum qualitate vertitur : vincit princeps si mordicus tenet consiliarios sapientes et fideles ; si pro talibus calumnia extortis artes malignæ invidorum improbos infidosque ministros obtruserint, actum de rege est : seditiosi de illo ac rebelles, ingenti reipublicæ clade, triumphabunt. Quare in ea re extremo conatu decertare,sic tanquam pro arie pugnet et focis, princeps sapiens debet, ne idoneis compertos nocumentis probos ac solertes administros eripi sibi patiatur, et ut in horum perniciem intentas machinas improbitatis disjiciat ac frangat.

VIII. Hæc maxime regina disserente, quidam e conjuratis auctoribus calumniæ,sontis conscientiæ convicium non ferens, procidit ad pedes regis, Fateor, inquiens, domine, scelus meum : innocens thos est criminis impacti; ego ferinam quam tibi seposueras, e penu tua furatus, in ejus domum detuli. Ego idem ibi eam ubi absconderam reperi, produxi, ut te, quod contigit, ad eum damnandum impellerem. Feci hoc et malitia propria et suasu instinctuque plerorumque aulicorum qui thoem pessime oderunt, quod tibi charus, et nimium, ut ipsis videtur, felix est. Miranti ad hæc

regi, et tanto plus prono ad obtemperandum monitis matris, illa sermone resumpto, Huic quidem ultro profitenti pœnitentiam, potes, inquit, ignoscere, cæteros illos quorum est scelerata deprehensa coitio, ad unum interfice. Nec contemnas imbecillitatem plerorumque, nam etsi feno nihil humilius, nihil infirmius, tamen ex eo manipulatim intorto funes nectuntur qui etiam elephantes alligent; thoem vero statim censeo in priorem restituas honoris gradum, tibique omni ope concilies. Tunc leo : Faciam quod jubes, mater, etiam mea sponte; nam purgata calumnia, revigescit in meo animo charitas in thoem, cujus etiam providentiam recordor, hæc quæ contigerunt prævidentis, et mihi suggerentis utilia præcavendo errori, nisi læva mens fuisset. Rogaverat enim, ut si quando aliquod ejus crimen deferretur ad me, sustinerem judicium usque ab inquisitionem plenam, quod, heu me! non feci, sed faciam si alias usus incidet : serio enim pœnitet tam damnose festinasse. His dictis confestim sibi sisti jussit thoem liberum, et insignibus ornatum dignitatis pristinæ; quem amplectens, Erravimus, inquit, sed circumventi dolis malis. Sapienter a te præmonita inconsulte neglеximus; verum icti sapiemus, nec de cætero ab istiusmodi insidiis periculum tibi est. Perge securus ferendis ac partiendis nobiscum curis imperii. Cui thos. Ut talem me probes, inquit, qualem ista dignatione credere ostendis, hoc est, tibi fidum et verissime benevolum, audi meum consilium, et sic habe, nihil esse magis salutare regibus quam subditorum sincere fidelium admittere libera monita et eorum suggestionibus deferre. Aio, non expedire tibi me amplius intimo ministerio habere, mihi amplius fidere. Reges enim oportet sibi cavere ab iis quos vehementibus injuriis læsere, ab iis quos re familiari spoliarunt, ab iis quos sine causa exsilio mulctarunt, ab iis quos fraudarunt mercede operæ aut stipendiis, præterea ab avaris, ab inexplebilibus, denique ab illis qui publicas utilitates propria damna reputantes, desperant se posse fieri, nisi communi infortunio, felices. Hos omnes princeps sapiens hostium loco habere a seque removere longissime debet. Etsi enim culpa vacant priora quatuor genera, tamen magnus dolor ex damno quod sunt passi verisimiliter illos stimularet ad non omittendam, si unquam occurreret, aut etiam ultro quærendam captandamque occasionem ultionis. Sine igitur recedere me in dudum optatam solitudinem, præsertim cum opportunior deinceps quam prius calumniis sim futurus perseverans in ministerio. Siquidem conflata iterum (quod vitari nequit) pari huic in me coitione improborum falsis me testimoniis oppugnantium, accedet tibi nova causa criminationis admittendæ credendæque, quod existimare merito poteris memoria me injuriæ acceptæ priori damnatione ad tibi nocendum incitatum. Hic rex, iterum amplectens thoem, Vera, inquit, in aliis ista sint quæ allegas : tua sincerissima, bonitas mihi perspectior est quam ut quocunque nomine suspectus unquam esse possis aut debeas; ne porro ista, unde intentas mihi metum, injuriæ memoria in te resideat, efficiam beneficiis multiplicandis quibus illam aut obliterem aut obruam; tu qua fide cœpisti, perge mihi et reipublicæ navare operam, majori etiam quam hactenus alacritate. Restitutus inde thos est in pristinæ fastigium dignitatis, ingenti et honoris et gratiæ augmento, talique exemplo declaratum, posse interdum recte reges inniti securos reconciliatæ prius a se vexatorum benevolentiæ.

DISSERTATIO PARABOLICA XI.

Quam turpe sit ingrati animi vitium in homine monstrat exemplo bestiarum, et ab eo deterret proposita ejus pœna.

Rogavit inde gymnosophistam rex Abessalomus, ut indicare sibi ne gravaretur cui potissimum generi, et quo maxime merito, et gratificari et fidere reges debeant. Super eo argumento, resumpto sermone, gymnosophista disputavit in hunc modum :

I. Beneficum esse regem convenit in gratos et beneficio dignos, neque, ut sæpe fit, effundere sine delectu opes publicas in consanguineos et privatim sibi charos, utcunque jam hi sint divites, pauperes autem contemnere : verum ex his qui observati fuerint judicio pollere, præstareque prudentia, honorari a principe ditarique muneribus oportet. Præ cæteris autem amore ac beneficentia complectendi sunt, qui se factis probarint acceptæ gratiæ memores et in occasione rependendi meriti fideliter sedulos : a talibus enim tempore suo duplo exspectare vicem officii poterit (ut enim quidam ait sapientum : Homo homini occursum feneratur); ubi autem ingratum aliquem rex deprehenderit, amovebit a se illum omni ratione, si quidem sapiet, nec ullam unquam tali partem fidei tribuet. Hoc naturæ ipsius esse judicium bestiæ in hoc exemplo docuere. Foderant in agro quodam rustici foveam leoni loca illa infestanti capiendo. Verum in hanc incaute illac euntes inciderunt primum aurifex quidam, deinde simius, mox draco, postremo et serpens. Conspicatus id forte ex vicina loco cellula, quo diversorio dudum utebatur, solitarius aliquis, vir bonus. En, inquit, ille infelix homo, præter calamitatem casus, etiam a dracone atque angue devolutis eodem periclitatur; non omittam occasionem servandæ animæ et mercedis æternæ tali operi propositæ lucrandæ. Ita ille secum ac mox strenue progressus ad oram foveæ, funem demisit, inclamans homini, ut illum arriperet, ejus ope extrahendus. Sed præoccupavit saltu simius et

eductus primus est, secundi jactus beneficium draco præripuit, ut serpens tertii: quæ omnes eductæ bestiæ miro affectu gratias eremitæ referebant, addentes et consilium, cujus ille neglecti pœnas tulit: Ne cures, inquiebant, hominem, qui superest in fovea, tollere; malignam vicem beneficio reddet: nam nos illum ingratissimum novimus. Abjecit pro se simius: Ego diversor in suburbano civitatis Zanzur; si qua te illuc unquam peregrinatum causa tulerit, experiere me non immemorem gratiæ. Paria draco et serpens polliciti (hi domicilium habebant in muris ejusdem civitatis), ad sua quique recesserunt. Novissime omnium extractus e lacu aurifex, et ipse gratias liberatori egit, ac se professus in urbe Zanzur domum et familiam habere oblatoque si casus illum istuc ferret, hospitio et obsequio, vale dixit, et eo abiens iter arripuit.

II. Eremitæ deinde causa incidit civitatis Zanzur adeundæ. Prope illam progressum agnovit ex longo simius, et perofficiose occurrens, acquiesceret in umbra paululum rogavit, seque mox rediturum ne gravaretur opperiri. Non multo post adfuit omnis generis poma et nuces afferens, quibus jucunde pastus solitarius, ultra pergebat portis se jam urbis admovens. Vidit illum procul draco et statim obviam procurrens, humanissime salutatum, enixe oravit ut se paulisper præstolaretur, dum e cavo suo quidpiam illi portaret. Mox rediit armillas et torquem dono afferens ingentis pretii, quæ ille filiæ regis a se in horto regio soli repertæ et occisæ erepta in suo cubili servaverat. His acceptis eremita urbem intrat, et aurificis domum inquirit, non dubitans quin tanto humanius excipiendus foret ab homine sibi eo beneficio obstricto quod tam liberaliter rependi a participibus ejusdem videret belluis. Sed spes eum longe decepit sua: nam perfidus aurifex agnito in manu servatoris sui torque filiæ regis, incluso illo domi suæ, denuntiatum ivit regi se interfectorem ejus filiæ deprehendisse, mitteret in domum suam qui corriperent, reperturos in ejus manibus spolia puellæ, monile ac murænulas quas illa vivens gestaverat.

III. Comprehensus fraude hospitis solitarius regi sistitur, qui viso torque et armilis, audire nihil sustinens torqueri cruciatibus acerbissimis miserum jussit, inter plagas et tormenta hoc solum vociferantem: Non hæc paterer si simio, draconi et serpenti credidissem. Nundinabatur inter hæc serpens per hortum et atria palatii omnium ignarus, quando audita agnitaque voce sui liberatoris sub plagis immanibus gementis, acri sensu grati animi quærebat secum, qua vi quave ope aut juvare tam bene de se meritum aut ulcisci tam male mulctatum posset. In ea illi fixo cura, regis filius occurrit, malo suo magno. Nam eum irruens coluber, momordit in manu alto et immedicabili vulnere. Trepidatur ad ejulatum principis pueri tota regia; rex mœstissimus, dilata quæstione solitarii, accurrit. Varie satagunt ministri et medici, sed nihil proficiunt, quoad e brevi sopore puer expergiscens, Audivi, ait, per somnium, non alia me ope sanari posse quam precibus eremitæ tuo jussu, pater, injuste torti, innocens enim est. Commotus hoc audito pater, solitarium carcere eductum rogat, ignoscat sibi per errorem lapso, et orare pro filio periclitante ne gravetur. Annuentem ad ægrum secum ducit. Magna circum turba erat familiarum regis ac procerum, coram quibus insontem se contestatus eremita, graviter accusabat ingratissimam aurificis proditionem, ejus turpitudinem exaggerans ex bestiarum pari ope servatarum in se officiis ingentibus. Sub hæc positis genibus precatus, regium adolescentem momento sanavit, et patri lætissimo incolumem reddidit. Rex, omnibus cognitis, aurificem ingratum, ut falsum delatorem morte affici mandavit; eremitam, præter monilia filiæ, quæ illi donavit, multis insuper muneribus cumulatum honorificentissime dimisit.

DISSERTATIO PARABOLICA XII.

Societatis similitudine fortunæ coalescentis inter homines diversissimæ sortis exemplum proponit. Providentiæ consulentis hominibus curam beneficam declarat, et eam esse demonstrat et certissimum fundamentum fiduciæ humanæ.

Capio et probo quæ dixisti, ait rex Abessalom hæc locuto gymnosophistæ; vellem nunc audire ex te, si vacat, nec grave est, quomodo contingat aliquem ex paupere divitem fieri qui miser ex felice prius evaserit. Ad hoc gymnosophista:

I. Rem, inquit domine, postulas non tam explicatu difficilem obscuritate, sui quam varia quotidianorum eventuum multiplicitate infinitam dictu. Ut enim multis fortuna gravibus et acerbis casibus vitam infestat humanam, evertens felices opibus, et una revolutione rotæ superbissimos tyrannos e fastigio solii in imum pistrini redigens, ita hanc renans corrigensque Numinis orbem gubernantis providentia, plurimas init easdemque inopinatissimas plerumque rationes, egentium ditandorum, et humilium subita orbis vertigine e luto in lucem ac gloriæ culmen evehendorum. Ac quod magis est mirum, eædem illis plerumque contrariorum eventuum causæ sunt, adeo ut quibus potentia, quibus forma, quibus ars sua atque industria cadendi ex statu offendiculum objecerit, eosdem, ludente ut solet in humanis rebus sapientia divina, sua nobilitas, sua venustas, suus labor peritiaque fortunæ meliori restituant. Habent adeo vicissitudinum specimen accipe in narratiuncula non longa satis inexspectatorum successuum, quos homines

quatuor haud diuturno sunt spatio experti. Juvenis regis filius, patre mortuo, a fratre minore invidente virtutibus ejus, et adjuto manu factiosorum, notam ejus æquitatem formidantium, regno ejectus; vagus errare inopsque cogebatur. Huic peregre occurrit formosissimus et prænobilis adolescens, quem suspicacis principis zelotypia, ex levi conjectu oculorum placere illum suæ uxori criminata, extorrem fecerat. Non diu processerant, casus invicem renarrantes suos, cum iis se adjungit mercator qui nave fracta, qua rem universam suam ingentis pretii vehebat, modo vix salvus enataverat, et seminudus quærebat stipem. Denique torosus et durus filius patris agricolæ, extrusus domo, abundantium sobole parentum convicio, dum ei exprobrant, inertiam, ni tanto natu pressam numero familiam levaret, eamdem terebat viam, quærens ubi operam locaret. Et hic quartus admissus in consortium trium priorum, vicissimque auditus dum suam et ipse fortunam recitat. Coaluit inter quatuor diversissimæ licet sortis homines, communione conciliata necessitatis, satis arcta et vera charitate conglutinata societas, ut et mutui libertate sermonis famem ac lassitudinem humanissime invicem consolarenter, et quod quisque juvare posset, haud sibi quisquam privatim, sed amanter in commune consuleret. Sic iter agendo devenerunt in viciniam civitatis magnæ, quam priusquam subirent, acquiescentes ad umbram in crepidine viæ publicæ, disquirere familaritate solita cœperunt, quam quisque sui ac sociorum sublevandorum spem ac facultatem habere se arbitraretur.

II. Mihi, ait regis filius, conscia quædam fiducia blanditur, eamdem quæ regno me privavit Providentiam (nihil enim humanorum sine consilio Numinis geritur) insuspicabitem meæ prudentiæ modum quemdam inventuram extrahendi me his sordibus; et in copiam unde me ac meos consoler, reponendi. Ego vero, subjecit vice sua formosus nobilis, iis quas in me prædicari memini venustate et claritate natalium magnopere confido. Tum mercator naufragus : Etsi, ait, rem meam mare absorpsit, tamen industria quæ rem fecerat, mecum emersa fluctibus spem in sinu fovet mutandæ iterum inopiæ in conditionem talem qua non mihi soli queam consulere. Quartus rusticus, Vos longinqua, inquit, et incerta vaticinamini.. Atqui urget esuries, cujus ego præsens in hisce lacertis præsidium teneo. Ne multa; præstolamini hic mihi, sultis, usque ad vesperum, afferam unde cœnemus. Assentientibus cunctis, scandit silvosum montem situm in proximo, congestumque ibi magnum et bene exaggeratum lignorum fascem robustis inponens humeris, venum intulit foro. citoque nummulis paratis, cibos emptos sociis gratulans attulit, in porta civitatis obiter scribens : Unius hominis labor quatuor egentes pavit. Suaviter illa vespera fuerunt, præsertim cum abundaret ex reliquis unde postridie prande-

A rent. Quod cum esset factum : Me, inquit formosus adolescens, ordo jam meus vocat ad experiundum quid hæc forma, quidve nobilitas possit efficere. Ibo intro in urbem, et si quid invenerim ante noctem referam. Laudarunt omnes. Ille per celebris civitatis loca diu vagatus, incidit in senatorem otiose spatiantem in basilica. Is ex adverso gradientis os et staturam diu intuitus. Fieri non potest, secum inquit, quin hæc frontis majestas, hic regius incessus indolem nobilem abscondat; explorare juvat hominem. Sic progressus obviam eunti, Unde te habemus, hospes ? ait: aude fateri quis sis, senties in ea loca te venisse ubi pretium nobilitati ac merito sit. Ille, patria et gente memorata, breviterque adjecto de fortuna

B sua, quantum primo sermone profiteri apud ignotos tutum est visum, mirifice patricio placuit. Quare illum comiter manu prehensum, Tui similes hospitio non carent, inquit, ubi ego domum habeo ; sic in ædes eum inducit suas, apponique mensam de via lasso sane lautam imperat. Sub hanc, ejus sermone decoreque ac morum usu comperta elegantia magis captus, Si tibi urbis, ait, hujus placet commoratio, domum habes in qua, ut apud tuos, diversere quandiu lubebit ; sin alio urgeris, instructem viatico dimittam. Hoc postremum juvenis recepit, necessarium iter sibi causatus, et accepto viatici nomine satis magno pecuniæ numero, ad socios sub solis occasum lætus venit, scripto et ipse in foribus civitatis successu spei suæ in hæc verba : Unius juvenis

C forma peregrinos quatuor instruxit annona.

III, Dies jam aliquot ex formosi nobilis pecunia jucundissime sodales quatuor convixerant, cum illa sensim deficiente mercator qui per eos dies parata sibi veste et portu obito aliquid ibi notaverat, unde præsentis lucri offerri sibi occasionem opinaretur, Nempe, inquit ad socios, me intuemini, et vice mea promissum industriæ auxilium a me reposcitis. Non interpono moram. Cras mane prodibo, et si Mercurius adjuverit, non vacuum me vespere recipietis. Nec mendax promissum fuit ; sub secum diei posteræ mille nummos ad socios attulit, quos hac arte paraverat : lustrando circa portus crepidinem advenas naves. unam invenerat recentissime appulsam, ex cujus

D rectore percontando quorsum veniret, elicuerat certæ illum mercis satis raræ desiderio teneri, in quam, si proba et idonea copia reperietur, sex septemve nummorum millia libenter impenderet. Porro ex amicis veteribus (nam horum quosdam in turba forte nactus erat) didicerat, ejus speciei, quam hic peregrinus institor cuperet, copiam exspectari, a nauclero adventante inportandam. Hunc præstolatus præoccupat primus omnium, et de merce quam dixi pretio nummorum sex millium transigit, ac dato ex amicis sponsore solutionis intra diem repræsentandæ, navarchum, quocum egerat, cum merce adit ; is eam qualitate

ac numero qualem optabat se cito nactum gavisus, septem millia nummum haud gravato paciscitur et statim tradit· His noster acceptis suam et sponsoris fidem liberat, sex millibus ex pacto numerandis cui debebat. Moxque ad socios festinans in porta urbis carbone suæ monumentum operæ signavit, sic scribens : Industria mercatoris mille nummos una die sibi et sodalibus ex nihilo confecit.

IV. Unus supererat regis filius ; qui non ita multo post, die capto, non bonis avibus urbem ingredi visus est atratam luctu ; nam ea sui regis sine liberis defuncti funus mœsta celebrabat. Proceres qui rempublicam administrabant, tali rerum articulo sollioiti, ne quid turbarum oriretur, custodias geminaverant portarum, explorarique subeuntes jusserant. Ab his animadversus peregrinus juvenis speciei, heroicæ, cum interrogatus quis, cujus, unde, cur veniret, responsum haud certum expedisset, supectus in vincula datus est, valde miserantibus, ubi rem cognovere, tam tristem successum sociis. Triduo post consulentes de regis electione senatores, audierunt a quæsitoribus quæ ii captivo adolescente resciverant : esse illum regis noti et potentis primogenitum, factione fratris mimoris regni hæreditate dejectum ; et forte fama rei tantæ in proximo gestæ eo pervenerat, celebrans etiam viri laudes. His auditis senatus princeps, Nempe, inquit, Patres, regem Deus ultro nobis offert, quo meliorem ne optare quidem possumus. Exstincta, ut scitis, est cum nostro domino quem extulimus, regia universa familia; quid elegantius facere licet quam nobilissimum, optimum, nec rudem regnandi artium juvenem in vacuum nostri regni evehere solium ? Disceptatum aliquandiu de re, certatumque votis ac studiis; tandem euntibus plerisque in sententiam *primi* senatoris, eductus e custodia rite coronatur adolescens. Subjiciet sibi quisque facile quæ *novitas*, quæque admiratio cunctorum fuerit. Trium maxime ojus comitum post anxiam exspectationem ingens gaudium et gratulatio Dei laude conjuncta exstitit. Neque horum oblitus in fortuna meliori novus rex, statim eos accersit, ac nobilem quidem formosum illum palatino maximo auctoratum magistratu apud se habuit ; naufragum mercatorem ærario præfecit ; rustico denique villarum regiarum procurationem demandavit. Ac quod illos scripsisse in porta compererat elogium suæ quemque sortis, et ipse id imitatus, in fronte propylæi portæ urbis primariæ locari marmor curavit cui litteris quadrantalibus aureis insculpi jusserat : Certior solidiorque basis fiduciæ humanæ quam labor, forma, industria, divina est providentia, unde omne bonum provenit. Hæc Genxæ (id ei nomen erat) semper fuit opinio, felicissimo eventu comprobata. Sub hæc perorans gymnosophista regi Abessalomo dixit : Vides ex his, domine, opes egentibus contingere opera, specie, genere, arte, at super omnia, providentia et potestate supremi Numinis cuncta sapientissime æquissimeque moderantis.

DISSERTATIO PARABOLICA XIII.

Docet vices æquas rerum æterna lege constitutas ; unde conveniat non ægre ferre cum quis quæ fecit, patitur.

Dixit autem rex : Percepi parabolam istam et quid per eam præcipiatur intelligo ; nunc doce quo pacto fiat ut facile oblivioni tradat ac parum curet alienas calamitates, qui nullum ipse damnum passus unquam est ; ubi autem experiri mala cœperit, aliorum illi clades, admonitiones ac documenta sint quibus ad resipiscendum adducatur.

Ad ea resumpto sermone gymnosophista respondit in hunc modum : Qui non dubitat alios lædere ut sibi prosit ipsi, stultus imprudensque est, quippe qui non cogitet omnium esse actorum justas vices, immutabilique ordine successuram aliquando cuicunque injuriæ parem ultionem, certe ut longissime differatur, ultima illa die qua æqua retributio cunctis, prout vixerint, reddetur. Hac porro mente in calamitates incidet immedicabiles, ac nisi vitam emendet in tempore, pœnitentiæ denique seræ atque inutilis acri tormento cruciabitur. Hujusmodi tamen interdum emendantur experientia malorum propriorum ; et si quando sentiant damna ab aliis, illata, intelligere demum incipiunt abstinendum sibi esse a vexandis per injurias aliis, prout leænæ contigit. Ferunt enim leænæ cuipiam catulos duos fuisse, quos ipsa venatum prodiens, tuto, ut putabat, loco deposuit in silva, ubi eos inventos venator quidam *interfecit*, et pelle utrique detracta secumque ablata, excoriatos et misere laceros reliquit. Redux ad locum leæna, et charissimos fetus exstinctos atque ex carnificatos cernens, incredibili confixa dolore est, nullumque finem flendi ac lamentandi faciebat, adeo ut ejulatum ejus ac planctum excita sonitu vicina ursa pro necessitudine accurreret ad amicam consolandam. Ait ergo simul pervenit. Quis te tantus mœror conficit, age quid quereris ? quid tibi quod nolles contigit ? Enimvero, inquit illa, quomodo non fleam, utulem, non plangam, quæ duos catulos amiserim ? Hos reliqueram absconditos in arundineto. Venator autem quidam illic repertos (heu mihi !) occidit, et nudatarum carnium pelles auferens abiit. Dixit ei ursa : Atqui amica, ferre te hunc casum eo constantius par est, quod eum conscia tibi es merenti

contigisse, nam eadem quæ fecisti passa es. Quocirca modum ponas luctibus censeo, ac reputans tecum quam multas et ipsa matres orbas feceris, orbitatem justa vice tibi repensam boni consule, aut patienter saltem tolera. Usitata pateris et æqua: æterna quippe sancitum lege, ubique ac semper serius ocius sit, ut quæ male quis dixit audiat; quæ fecit, ferat: quæ seminaverit metat, quaque mensura mensus aliis fuerit, eadem ipsi remetiatur; denique qui foveam, qui laqueum, qui dolum quemvis in damnum alterius paraverit, similibus quandoque circumveniatur insidiis. Ad ea leæna vero victa, Recte, inquit, mones. Tum ursa, Dic, amabo te, quot numeras vitæ annos? Sane multos, ait leæna; et ursa, Hoc quoque, nisi grave est, memora, quo victus genere tanto tempore sis usa, quid tot istis annis comedere consueveris. Nempe nosti, ait illa, vesci me carnibus animantium solere. Sane, ait ursa; rursus illud quæro: Quis tibi carnes istas subministrabat? Venabar, inquit, quotidie in monte, et quas bestias arripere poteram vorabam. Rursus ursa, Quid tibi videtur, inquit: animalia illa tam multa, quæ vorasti, genitores non habuerunt? Habuerunt

A profecto, inquit leæna; cui ursa, Quid igitur causæ est, ait, cur nullius patris, nullius matris ex tam multis quos catulis orbasti, ejulatus audiamus? Si ergo illi taciti dolores suos concoquunt, utcunque plerique non meritis paribus factis clades suas, vide an non æquum sit te patientius paulo ferre quibus digna es, nec nimis indignanter excipere ab exemplis a te datis in tuum semel caput injuriam reflexam? Quin, puto, si verum vis dicere, fateberis, haudquaquam te tam facilem in vexandis aliis futuram, si persuasum habuisses hinc eventurum ut tu quoque aliquando paria paterere. His auditis leæna, reputans apud sese, proprii seipsam sui causam infortunii fuisse, seriam vitæ prioris pœnitentiam concepit, certa-

B que emendationis, deinceps esu carnium abstinuit, fructibus arborum vitam tolerans. Post quæ subjunxit, compendio dicta colligens gymnosophista: Sic habe, rex maxime, qui dolore pungitur accepti damni, ubi simul cognoverit, istud ideo se pati quia similiter in alios peccaverit, et malum illatum feret levius, et deterrebitur in posterum ab aliis, reditura in auctorem quandoque injuria, violandis.

—

DISSERTATIO PARABOLICA XIV.

Tradit modum discernendi consilia utilia ab inanibus, qualia maxime sunt id suadentia tentare quod fieri nequit.

Optima et te digna, rex ait, nobisque utiliter recolenda disputasti; nunc de consiliariis quos adhibere reges debent, deque illorum delectu et usu perlibenter aliquid audirem.

I. Tum gymnosophista hanc est fabulam exorsus: Erat rex murium Troglodyta nomine, urbem bene munitam in deserta et avia regione summa tranquillitate obtinens, imperitansque ingenti numero suorum. Tres circa se assiduos habebat senatores gentis, quibus deferebat plurimum; et erant lecti omnes expertique: sed cunctis antistabat intervallo maximo, qui Tyrophagus vocabatur, Creoboro et Linorodo (nomina hæc erant duum aliorum) haud paulo prudentior. Hi omnes quadam die circumstantes regem, ei et invicem gratulabantur pacem et prosperitatem rerum, quam unica duntaxat interpellaret sollicitudo ab incursibus felium, quorum esset dudum ipsorum generi et multitudo formidolosa, et vis ac crudelitas intolerabilis. Quare duo postremi tempus esse aiebant, in hoc flore fortunæ publicæ, dispiciendi num quid expediri consilii posset ad semel defungendum tædio et periculo tam diuturnæ tamque importunæ tyrannidis. Ad ea Troglodytes: Post necessariam, ait, curam, ac tutelam mei capitis, cui etiam non meo causa, sed communis salutis respectu, consulo, equidem nihil habeo antiquius quam subjectorum meo imperio securitati ac rationibus prospicere, adeo quidem, ut filiorum et consanguineorum ipsos tenerrimos affectus charitate populi curæ meæ commissi posteriores habere soleam. Quare agite, libere suggerite si quid occurrit vobis opportunum factu. Faxo ne me tardum in admittendo, neve segnem in exsequendo, quod tale proposueritis queri possitis. Ad ea Creborus, certatim adjutante Linorodo, generosa ista et dignissima principe inductione animi laudata, incalescebant in suadendo, ut conscriberetur quam numerosissimus exercitus posset ex tunc abundante juventute gentis; duces inde ipsis præponendos quam experientissimos et fortissimos, tum fortunam tentandam, quæ ut dici solet, audentes juvat: non temere videri magnum ex isto conatu operæ pretium sperandum.

II. Talia istis disserentibus, dormitare aut aliud agere Tyrophagus videbatur, admirante rege; qui tandem post longum ejus silentium, Miror te hodie, Tyrophage, in consilio tacere præter morem. An dubitas nunc primum tua huic cœtui sensa committere, quæ tam, sæpe suspeximus, quasi periculum sit aut ne talia sint quæ sperni queant, aut, vel si quid afferres quod non probaretur, ad dedecus damnumve pertinere id tuum ullo modo posset utique cum plenum et liberum senatori constet quidvis quod sentiat expromendi jus, et nostræ deliberationes impenetrabilis arcani religione sepiantur. Ad ea Tyrophagus: Nullus talis de te aut de meis hisce collegis metus, hujus mei, quod reprehendis, domine, silentii causa est, verum, ut fatear ingenue, mera inopia verborum, et quasi quædam infantia super argumento inopinato atque

improviso mihi maxime; de quo, si necesse sit A dicere,illud unum mens suggerit, esse istud quod mei collegæ proposuere negotium hujusmodi, de quo nec cogitare amplius nec loqui unquam oporteat. Omnium quippe rerum quæ in deliberatione versantur prima illa uniceque requisita conditio est ut possint effici; debellare autem ac funditus exstinguere gentem felium, extra nostram, quamlibet satagamus, facultatem esse, satis, ut res per se taceret ipsa, docere nos posset memoria majorum, quos potentiores et sapientiores nobis, nunquam tamen fando audivimus in talem spem vel per somnium ingressos, abfuisse vero multo longius ab ullo in rem istiusmodi apparatu aut conatu meditando. Contra ea cum Creoborus et Linorodus nihil hiscerent. rex, tacitus admirans Tyrophagi solidam consilii vim, cœtum dimisit. Habes informatam hoc facto ideam, domine, officii *boni regis* in discernenda consiliariorum et consiliorum *qualitate*. Quæ sane discretio eatenus est principi necessaria, quatenus experientia demonstrat, ea adhibita commoditates maximas, neglecta damna ingentia rebus public ˈ.ferri.

DISSERTATIO PARABOLICA XV.

Castigat curiosum desiderium longinquarum et inutilium rerum.

Hic rex Abessalomus gymnosophistæ ait: Per- B cepi fructu animi magno quæ docuisti multa et præclara, tibique jam, ut est verisimile, dicendo fesso, molestus esse desinam, ubi unum adhuc audiero, quid censeas ac præcipias circa curiosam pruriginem quorumdam fastidientium parata,consentanea ipsis et abunde sufficientia, inhiantium vero lonquinquis, arduis, inutilibus.

I Ultimi super ea re sermonis gymnosophistæ hoc initium fecit: Fuit apud nos asceta religionis et prudentiæ insignis quidam,ad quem hospes haud paris sapientiæ divertens,sane humaniter exceptus est. Inter cœnam pro præbentis philosophia frugalem, cujus totus apparatus pane, dactylis, aqua constabat,hospes gustatis dactylis,Suavem, inquit, ita me Deus amet, cibum! tædet me jam patriæ, C quæ tales non gignit fructus; licet uvarum,ficuum, nucum ac pomorum omnis generis ferax sit,quibus abunde mensæ instruuntur apud nos, tamen mihi videor non posse jam sine his vivere; quare volo referre domum semen aut surculum arboris dactylos ferentis, ex qua viridarium conseram; aut certe quod expeditius forte fuerit, in hanc terram domicilium transferam. Arridens his asceta, Juvat me, inquit, habere nos aliquid non insuave tibi; tamen, si me sinis dicere, magna pars tranquillitatis vitam beantis in finienda concessis ac parabilibus cupiditate sita est: qui appetit longinqua, vel sequendo fatigatur,vel carendo angitur; utramque molestiam lucrifecerit, qui suis contentus non inhiarit alienis.

II. Castigata leniter hospitis levitas acquievisse D præcepto sapienti videbatur, quando iterum erupit in appetitionem intempestivam alterius generis. Allegaverat forte asceta,provecto in varia sermone, sententiam ex libro Chaldaico, quam interpretatus disseruerat. Placuit hospiti eruditio; et, Amabo te inquit, iterum repete, quod recitasti, testimonium; me delectat iste sonus non intellectarum licet vocum, ac decerno dare operam addiscendæ isti linguæ, petoque ne graveris hujus jam nunc idiomatis elementa mihi tradere. Cui senex, Atqui vereor, ait, ne patriæ prius obliviscaris linguæ quam istius peregrinæ usum paraveris. Spissa res est, experto crede, nec istius ætatis aut occupationis tuæ: nec contentioni ærumnosissimæ par responderet fructus. Quocirca metuerem equidem ne tibi eveniret quod corvo aiunt. Is, conspicatus aliquando perdicis incessum, captus quasi præclara specie, statuit omittere naturalem suum, seque laboriose diu exercens in librandis passibus, et circumagendo ad singulos corpore, alternandaque propensione in latus utrumque, hunc stulti conatus eventum habuit, ut nec perdicis gressum, quem æmulabatur, assequeretur, nec corvinum teneret amplius, ludibriumque utrique generi esset ac ex omni ejectus cœtu, risu passim cunctorum traduceretur. Hæc pœna est inquietæ pruriginis in non sibi congrua prosilibundæ. Meministine patrem tuum aut patruorum aliquem, vel fando in tua familia ferri audivisti de avorum quopiam qui linguam unquam Chaldaicam calluerit? Cum hospes negasset, asceta excipiens, Igitur, addidit, magnopere auctor tibi sum non erumpendi extra cancellos familiarium exemplorum, sed coercita inani curiositate, acquiescendi concessis a natura et educationis sorte. Hactenus gymnosophista *locutus*, et adoratione demississima veneratus regem, Respondi, domine, inquit, ut potui pro mediocritate facultatis meæ, ad tua ista quæsita multa et varia: in quo, quæso, si eruditionem minus potes, qua me destitutum idonea ut sentio sic ultro fateor, certe voluntatem parendi, et obsequendi alacritatem, etiam ultra vires prolixam, amplecti te velim, et me in numero tibi addictissimorum, favoris interdum tui regii beneficæque gratiæ significationibus aspergere.

Has quindecim dissertationes sapiens medicus Perzoes ex Indica in Persicam linguam a se conversas regi Chosroi obtulit; inde eædem ex Persico in Arabicum translatæ sermonem sunt; ex Arabico vero idiomate illas ego Symeon magister et philosophus cognomento Seth, communis utilitatis spe illectus, Græce sum interpretatus.

Laus Deo bonorum omnium Auctori.

ELENCHUS CÆSARUM

SECUNDUM EHPRÆMII CHRONOLOGIAM.

1. *Julius Cæsar.*
2. *Octaviann Augustus.*
3. *Tiberius I* (1).
4. Caius.
5. Claudius I.
6. Nero.
7. Galba.
8. Otho.
9. Vitellius.
10. Vespasianus.
11. Titus.
12. Domitianus.
13. Nerva.
14. Trajanus.
15. Hadrianus.
16. Antonius Pius.
17. Marcus Antoninus.
18. Commodus.
19. Pertinax.
20. Julianus.
21. Severus.
22. Antoninus Caracalla.
23. Macrinus.
24. Avitus.
25. Alexander I.
26. Maximinus.
27. Maximus.
28. Albinus.
29. Pupienus.
30. Balbinus.
31. Gordianus.
32. Gordianus alter.
33. Philippus.
34. Decius.
35. Gallus.
36. Æmilianus.
37. Valerianus.
38. Gallienus.
39. Claudius II.
40. Aurelianus.
41. Tacitus.
42. Florus.
43. Probus.
44. Carus.
45. Numerianus.
46. Carinus.
47. Diocletianus.
48. Maximianus herculeus.
49. Constancius I.
50. Galerius Maximinus.
51. Maxentius.
52. Licinius.
53. Constantinus I.
54. Constantinus II.
55. Constans I,
56. Constantinus II.
57. Julianus.
58. Jovianus.
59. Valentinianus I.
60. Valens.
61. Gratianus.
62. Valentinianus II.
63. Theodosius I.
64. Arcadius.
65. Theodosius II.
66. Marcianus.
67. Leo I.
68. Leo II.
69. Zeno.
70. Anastasius,
71. Justinus I.
72. — Justinianus I.
73. Justinus II.
74. Tiberius II.
75. Mauricius.
76. Phocas.
77. Heraclius.
78. Constantinus III.
79. Constans II.
80. Constantinus IV.
81. Justinianus II.
82. Leontius.
83. Apsimarus.
84. Justinianus II, iterum
85. Philippicus.
86. Artemius.
87. Theodosius III.
88. Leo III.
89. Constantinus V.
90. Leo IV.
91. Irene.
92. Constantinus VI.
93. Nicephorus I.
94. Stauracius.
95. Michael I.
96. Leo V.
97. Michael II.
98. Theophilus.
99. Michael III.
100. Basilius I.
101. Leo VI.
102. Alexander II.
103. Romanus I.
104. Constantinus VII.
105. Romanus II.
106. Nicephorus II.
107. Joannes I.
108. Basilius II.
109. Constantinus VIII.
110. Romanus III.
111. Michael IV.
112. Michael V.
113. Zoe.
114. Constantinus IX.
115. Theodora.
116. Michael VI.
117. Isaacius I.
118. Constantinus X.
119. Diogenes.
120. Michael VII.
121. Nicephorus III.
122. Alexius I.
123. Joannes II.
124. Manuel I.
125. Alexius II.
126. Andronicus I.
127. Isaacius II.
128. Alexius III.
129. Alexius IV.
130. Alexius V.

CÆSARES LATINI.

131. Balduinus I.
132. Henricus.
133. Petrus.
134. Robertus.
135. Balduinus II.

CÆSARES GRÆCI.

136. Theodorus I.
137. Joannes III.
138. Theodorus II.
139. Joannes IV.
140. Michael VIII.
141. *Andronicus II* (2.
142. *Andronicus III.*
143. *Joannes V.*
144. *Joannes VI. Cantacuzenus tyrannus.*
145. *Manuel II.*
146. *Joannes VII.*
147. *Constantinus XI, sub quo Turcæ Constantinopoli potiti sunt.*

ELENCHUS PATRIARCHARUM CONSTANTINOPOLEOS.

Series fabulosa.

1. Andreas apostolus.
2. Stachys.
3. Onesimus.
4. Polycarpus I.
5. Plutarchus.
6. Sedecion.
7. Diogenes.
8. Eleutherius.
9. Felix.
10. Polycarpus.
11. Athenodorus.
12. Zoilus.
13. Laurentius.
14. Alypius.
15. Pertinax.
16. Olympianus.
17. Marcus.
18. Cyrillianus.
19. Castinus.
20. Titus.
21. Domitianus.
22. Probus.
23. Metrophanes.

Series vera.

1. *Philadelphus.*
2. *Eugenius.*
3. *Rufinus.*
4. Metrophanes I.
5. Alexander.
6. Paulus I.
7. Eusebius.
8. Macedonius I.
9. Eudoxius.
10. Demophilus.
11. Evagrius.
12. Gregorius Theologus.

(1) Tres hi Cæsares desunt apud Ephræmium ob amissum primum codicis folium.
(2) Septem consequentes Cæsares vixerunt post Ephræmium.

13. Nectarius.
14. Joannes Chrysostomus.
15. Arsacius.
16. Atticus I.
17. Sisinnius I.
18. Nestorius.
19. Maximianus.
20. Proclus.
21. Flavianus.
22. Anatolius.
23. Gennadius.
24. Acacius.
25. Flavitas.
26. Euphemius.
27. Macedonius I.
28. Timotheus.
29. Joannes II.
30. Epiphanius.
31. Anthimus.
32. Mennas.
33. Eutychius.
34. Joannes III.
35. Joannes IV.
36. Cyriacus.
37. Thomas I.
38. Sergius.
39. Pyrrhus.
40. Paulus II.
41. Petrus.
42. Thomas II.
43. Joannes V.
44. Constantinus I.
45. Theodorus I.
46. Georgius I.
47. Paulus III.
48. Gallinicus.
49. Cyrus.
50. Joannes VI.
51. Germanus I.
52. Anastasius I.
53. Constantinus II.
54. Nicetas.
55. Paulus IV.
56. Tarasius.
57. Nicephorus I.
58. Theodotus.
59. Antonius I.
60. Joannes VII.
61. Methodius I.
62. Ignatius.
63. Photius.
64. Stephanus I.
65. Antonius II.
66. Nicolaus I.
67. Euthymius I.
68. Stephanus II.
69. Tryphon.
70. Theophylactus.
71. Polyeuctus.
72. Basilius I.
73. Antonius III.
74. Nicolaus II.
75. Sisinnius II.
76. Sergius II.
77. Eustathius.
78. Alexius.
79. Michael I.
80. Constantinus III.
81. Joannes VIII.
82. Cosmas I.
83. Eustrathius.
84. Nicolaus III.
85. Joannes IX.
86. Leo.
87. Michael II.
88. Cosmas II.
89. Nicolaus IV.
90. Theodotus.
91. Constantinus II.
92. Lucas.
93. Michael III.
94. Chariton.
95. Theodosius.
96. Basilius II.
97. Nicetas II.
98. Leontius.
99. Theodosius II, *sive potius* Dositheus.
100. Georgius II.
101. JoannesX.
102. Michael IV.
103. Theodorus IV.
104. Maximus.
105. Manuel.
106. Germanus II.
107. Methodius II.
108. Manuel II.
109. Arsenius.
110. Nicephorus II.
111. Germanus III.
112. Josephus I.
113. Joannes XI.
114. Gregorius II.
115. Athanasius.
116. Joannes XII.
117. Niphon.
118. Joannes XIII.
119. Gerasimus.
120. Isaias (1).
121. *Joannes XIV.*
122. *Isidorus.*
123. *Callistus I.*
124. *Philotheus.*
125. *Macarius.*
126. *Nilus.*
127. *Antonius IV.*
128. *Callistus II.*
129. *Matthæus.*
130. *Euthymius II.*
131. *Josephus II.*
132. *Metrophanes II.*
133. *Gregorius III.*

(1) Hactenus Ephræmii catalogus. Reliquos patriarchas usque ad captam a Turcis Constantinopolim subtexere placet.

INDEX

IN

EPHRÆMII CÆSARES.

(Numeri versum significant.)

—

A

D

E

F

G

H

I

J

L

M

N

O

P

Index ad Pachymeris duplicem Historiam exstat ad calcem tomi sequentis.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR

FINIS TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI TERTII.

6079 005 Sancti Amandi. — Ex Typis DESTENAY